Regeringens proposition 2021/22:1

Budgetpropositionen för 2022

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2022.

Stockholm den 16 september 2021

Stefan Löfven

Magdalena Andersson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2022 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1	Finansplan
2	Förslag till riksdagsbeslut
3	Den makroekonomiska utvecklingen
4	De budgetpolitiska målen
5	Inkomster
6	Utgifter
7	Statens budgetsaldo och statsskulden
8	Den offentliga sektorns finanser
9	Statens investeringar och finansiella befogenheter
10	Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1-3

Volym 1b

11	Skattefrågor

Innehållsförteckning

Sammanställning av förslag till statens budget för 2022 6

1 Finansplan 9
1.1 Inledning 9
1.2 Utsikter för svensk ekonomi 13
1.3 Uppföljning av de finanspolitiska målen 16
1.4 Reformer 17
1.5 Effekter av regeringens politik 34

2 Förslag till riksdagsbeslut 39

3 Den makroekonomiska utvecklingen 41
3.1 Tillväxtutsikterna i omvärlden 2021 och 2022 42
3.2 Tillväxtutsikterna i Sverige 2021 och 2022 43
3.3 Flera osäkerheter i prognosen 51
3.4 Utvecklingen 2023 och 2024 52
3.5 Alternativa scenarier 52
3.6 Prognosrevideringar 54
3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare 55

4 De budgetpolitiska målen 59
4.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet 59
4.2 Utgiftstaket 60
4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket 61
4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer 61
4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2024 62
4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet 64
4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet 65

5 Inkomster 69
5.1 Inledning 69
5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter 70
5.3 Statens inkomster 80
5.4 Jämförelse med 2021 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2020 och 2021 81
5.5 Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster 85

6 Utgifter 87
6.1 Inledning 87
6.2 Utgiftsramar för 2022 88
6.3 Preliminära utgiftsramar för 2023 och 2024 90
6.4 Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid 92
6.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2021 års ekonomiska vårproposition 108
6.6 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2021 119
6.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden med anledning av extra ändringsbudgetar och utskottsinitiativ till följd av coronaviruset 122

7 Statens budgetsaldo och statsskulden 127
7.1 Inledning 127
7.2 Statens budgetsaldo 128
7.3 Statsskulden 131
7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2021 132

8 Den offentliga sektorns finanser ... 133
8.1 Inledning ... 134
8.2 Den offentliga sektorns finanser ... 134
8.3 Statens finanser ... 138
8.4 Ålderspensionssystemets finanser ... 140
8.5 Kommunsektorns finanser ... 142
8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet ... 146
8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare ... 148
8.8 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser ... 149

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter ... 153
1.1 En samlad investeringsplan för staten ... 153
9.1 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet ... 156
9.2 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter ... 159
9.3 Statlig utlåning ... 160
9.4 Statliga garantier ... 160
9.5 Beställningsbemyndiganden ... 161
9.6 Bemyndigande att överskrida anslag ... 162

10 Granskning och ekonomisk styrning ... 165
10.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendationer till Sverige ... 165
10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser ... 166
10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2020 ... 168
10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen ... 168

11 Skattefrågor ... 171
SKATT PÅ ARBETSINKOMSTER – FÖRVÄRVSINKOMSTBESKATTNING ... 172
11.1 Förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster ... 172
11.2 Förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning ... 172
11.3 Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa ... 173
11.4 Skattelättnad för cykelförmån ... 173
11.5 Ändrad nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar ... 174
11.6 Förenklade regler om tjänsteställe och skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag ... 175
11.7 Utvidgning av reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner i vissa fall ... 175
11.8 Förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar under juni–augusti 2022 ... 176
SKATT PÅ KAPITALÄGANDE – KAPITAL- OCH EGENDOMSSKATTER ... 177
11.9 Skattefri uthyrning av personliga tillgångar ... 177
11.10 En moderniserad källskatt på utdelningar till utländska personer ... 177
SKATT PÅ KAPITALANVÄNDNING – FÖRETAGSSKATTER ... 178
11.11 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år ... 178
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ENERGI- OCH MILJÖSKATTER ... 179
11.12 Skärpt miljöstyrning i bonus–malus-systemet ... 179
11.13 BNP-indexering av avfallsförbränningsskatten ... 181
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ÖVRIGA PUNKTSKATTER ... 181
11.14 BNP-indexering av skatten på kemikalier i viss elektronik ... 181
11.15 Utvärdering av skatten på kemikalier i viss elektronik ... 181
11.16 Avskaffad reklamskatt ... 182
11.17 Höjd skatt på alkohol ... 183
11.18 Höjd skatt på tobak ... 183
11.19 En skatt på kemikalier i kläder och skor införs inte ... 184
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – MERVÄRDESSKATT ... 185
11.20 Mervärdesskatteundantag för vissa inköp av EU-organ med anledning av covid-19 ... 185

11.21 Höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt 186
11.22 Ytterligare sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer 186
ÖVRIGA SKATTEFRÅGOR 187
11.23 Avbetalningsplan för tillfälliga anstånd med skatteinbetalningar 187
11.24 Utvärderingen av utjämningsordningen med Danmark 187
11.25 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning 188
11.26 Skatteutgifter 189

Bilaga 1 Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2022
Bilaga 2 Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser
Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 september 2021

Sammanställning av förslag till statens budget för 2022

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde	1	Rikets styrelse	17 268 338
Utgiftsområde	2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 971 183
Utgiftsområde	3	Skatt, tull och exekution	12 729 734
Utgiftsområde	4	Rättsväsendet	61 688 986
Utgiftsområde	5	Internationell samverkan	2 235 117
Utgiftsområde	6	Försvar och samhällets krisberedskap	76 525 799
Utgiftsområde	7	Internationellt bistånd	51 939 762
Utgiftsområde	8	Migration	8 456 364
Utgiftsområde	9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	112 483 613
Utgiftsområde	10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 721 457
Utgiftsområde	11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	41 786 128
Utgiftsområde	12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 040 770
Utgiftsområde	13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	6 319 015
Utgiftsområde	14	Arbetsmarknad och arbetsliv	94 025 726
Utgiftsområde	15	Studiestöd	27 801 485
Utgiftsområde	16	Utbildning och universitetsforskning	94 529 445
Utgiftsområde	17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	18 454 593
Utgiftsområde	18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7 025 334
Utgiftsområde	19	Regional utveckling	5 241 801
Utgiftsområde	20	Allmän miljö- och naturvård	21 851 580
Utgiftsområde	21	Energi	4 454 924
Utgiftsområde	22	Kommunikationer	76 964 552
Utgiftsområde	23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 044 754
Utgiftsområde	24	Näringsliv	9 344 901
Utgiftsområde	25	Allmänna bidrag till kommuner	152 322 194
Utgiftsområde	26	Statsskuldsräntor m.m.	12 155 200
Utgiftsområde	27	Avgiften till Europeiska unionen	47 836 848
Summa utgiftsområden			**1 204 219 603**
Minskning av anslagsbehållningar			-6 681 205
Summa utgifter			**1 197 538 398**

Riksgäldskontorets nettoutlåning	-60 090 130
Kassamässig korrigering	370 837
Summa	**1 137 819 105**

Inkomster

Tusental kronor

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 221 796 824
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	44 456 316
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	528 834
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	18 038 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	27 786 900
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-126 612 640
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Summa inkomster		**1 190 994 234**

Beräknat lånebehov	-53 175 129
Summa	**1 137 819 105**

1 Finansplan

1.1 Inledning

Sverige kämpar tillsammans med resten av världen sedan över ett och ett halvt år tillbaka mot covid-19-pandemin. Även om läget fortfarande är osäkert talar mycket för att en väg ut ur pandemin nu kan vara inom räckhåll. Svenska folket har vaccinerats i en takt och omfattning som saknar motstycke i Sveriges historia. Ekonomin återhämtar sig nu snabbt, fler kommer åter i arbete och nya möjligheter att lösa samhällsproblemen skapas.

Regeringen har vidtagit historiskt omfattande krisåtgärder under pandemin. För att säkerställa nödvändiga ekonomiska resurser åt hälso- och sjukvård, äldreomsorg och smittskydd har regioner och kommuner fått stora tillskott. Pandemins ekonomiska konsekvenser har mildrats med åtgärder för att rädda jobb, stötta livskraftiga företag och öka tryggheten för arbetslösa. En kraftfull grön ekonomisk återstart genomförs. Nu är det dags att ta nästa steg och bygga Sverige starkare och mer hållbart än det var före krisen. I denna proposition presenterar regeringen reformer på sammanlagt 74 miljarder kronor för att ta hela Sverige framåt efter pandemin. Reformerna redovisas i tabell 1.1.

Klimatomställningen ska gå snabbare. Den senaste rapporten från FN:s klimatpanel, Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), utgör en allvarlig påminnelse om att klimatet är och förblir vår tids ödesfråga. För att nå Parisavtalets mål om en global uppvärmning långt under två grader genomförs nya reformer för att öka takten i klimatomställningen. Samtidigt är omställningen en möjlighet för Sverige. Genom svensk export, innovationer och nya företag kan vi gå före och skapa framtidens gröna jobb i hela landet. Med stora investeringar i klimatomställningen visar Sverige globalt ledarskap och tar sin del av ansvaret för att minska utsläppen och nå målet om att bli världens första fossilfria välfärdsland.

Fler ska komma i arbete. Sverige mötte den ekonomiska nedgången med 350 000 fler i arbete jämfört med 2014. Tack vare krisåtgärder som korttidspermittering räddades hundratusentals svenska löntagare från risken att bli arbetslösa och många livskraftiga företag fick det andrum som krävdes för att övervintra nedgången. Samtidigt är det ofrånkomligt att arbetslösheten stiger i ekonomiska kriser. Nu vänder läget snabbt uppåt på arbetsmarknaden, men det krävs krafttag för att arbetslösheten inte ska bita sig fast. Det gäller både för den som har blivit av med arbetet under pandemin och den som har kämpat länge med att hitta jobb och försörjning.

Välfärden ska stärkas. När smittspridningen nådde Sverige sattes den svenska välfärden under hård press. Medarbetare inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och smittskydd har gjort och gör enorma insatser för att skydda människor i riskgrupper och vårda sjuka. Samtidigt har allvarliga brister i organisationen och arbetsvillkoren synliggjorts. Regeringens stora resurstillskott till välfärden, både före och under pandemin, har bidragit till fler medarbetare och minskad oro för nedskärningar. Det ska nu följas upp med reformer för att arbeta bort vårdköerna som uppstått till följd av pandemin och göra äldreomsorgen tryggare för alla som behöver den. Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola som ger varje elev möjlighet att nå sin fulla potential.

Sverige ska vara ett tryggt land för alla. Det grova våldet och gängkriminaliteten hotar inte bara människors trygghet utan undergräver också sammanhållningen och framtidstron. Hela samhället ska göra sin del för att säkerställa trygghet på gator och

torg. Gängkriminaliteten ska övervinnas med den demokratiska rättsstatens fulla kraft och nyrekryteringen ska brytas med långsiktigt verksamma brottsförebyggande åtgärder. Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska stoppas.

Under pandemin har Sverige samlats som land för att möta krisen. Nu måste styrkan som finns i ett brett och konstruktivt samarbete tas tillvara för att lösa de samhällsproblem Sverige står inför. Fler ska gå från arbetslöshet till sysselsättning, klimatomställningen ska gå snabbare, köerna i sjukvården kortas och det grova våldet tryckas tillbaka. Tillsammans ska vi ta Sverige framåt efter pandemin.

Tabell 1.1 Reformtabell

Miljarder kronor

	2022	2023	2024
Reformer för att ta Sverige framåt			
Klimatomställningen ska gå snabbare			
Insatser för den svenska skogen	2,87	2,87	2,87
Skydd av värdefull natur	0,35	0,45	0,45
Klimatklivet	0,80	1,96	3,16
Biogasstöd	0,50	0,70	0,70
Kompetenslyft för klimatomställningen	0,50	0,50	0,50
Näringslivets klimatomställning och industriklivet	0,32	0,26	0,27
Underhåll av järnväg	1,00	1,11	1,98
Elektrifiering av transportsektorn - stärkt klimatpremie	1,30	0,20	0,30
Skärpt miljöstyrning i bonus–malus-systemet	0,55		
Breddad ekobonus	0,10	0,10	0,10
Nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	0,11	0,11	0,01
Förebygga klimatrelaterade olyckor	0,56	0,53	0,53
Vattenvård samt säkra dricksvattnet	0,29	0,31	0,23
Stöd till kollektivtrafik	1,00		
Cykelsatsning samt skattelättnad för cykelförmån	0,29	0,19	0,28
Satsningar på sjöfart	0,26	0,35	0,35
Ytterligare mervärdesskattesänkning för reparationer	0,07	0,14	0,13
Övriga reformer för ett grönare samhälle	0,94	0,76	1,11
Fler ska komma i arbete			
Matchningstjänster	1,19	0,17	2,69
Extratjänster och introduktionsjobb	0,70	0,78	0,68
Arbetsmarknadsutbildningar	0,43	0,86	0,97
Praktikplatser och introduktion till arbete	0,08	0,10	0,10
Tillskott Arbetsförmedlingen	0,50	0,62	0,70
Sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare	7,00	6,00	6,00
Minskat antal karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen	0,35		
Förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar under juni–augusti 2022	1,55		
Höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt	0,25	0,50	0,50
Utbildningsplatser	2,37	1,71	1,65
Omställningspaket i linje med parternas överenskommelse	0,25	2,53	6,21
En konkurrenskraftig jordbrukssektor[1]		2,93	4,33
Underhåll av vägar	1,02	1,06	1,59
Bredbandsutbyggnad	0,50		
Utveckling av transportsystemet	0,77	1,53	2,03
Främjande av vattenbruk	0,08	0,08	0,08
Övriga åtgärder för att fler ska komma i arbete	0,72	0,74	0,60
Välfärden ska stärkas			
Insatser för kortade vårdköer till följd av pandemin	2,00		
Personalsatsning i hälso- och sjukvården	2,05	2,17	0,57
Tillskott till hälso- och sjukvård	1,00		
Stärkt arbete för psykisk hälsa		1,50	1,50

Förlängning av satsning på förlossningsvård och kvinnors hälsa		1,50	
Förstärkt äldreomsorg	0,93	3,94	6,90
Förstärkning av äldreomsorgslyftet	1,20	0,70	
Införande av fast omsorgskontakt	0,35	0,69	0,69
Höjt tak i sjukförsäkringen	2,64	2,64	2,64
Familjeveckan	3,49	4,10	4,18
Förstärkt assistansersättning		0,56	1,12
Avskaffad skatteklyfta för personer med sjuk- och aktivitetsersättning	2,61	2,61	2,61
Höjd garantinivå och höjt tak i bostadstillägget i sjuk- och aktivitetsersättningen	2,11	2,11	2,11
En tryggare sjukförsäkring inkl. ändrade regler för äldre i sjukersättningen	0,33	0,43	0,43
Kunskapssatsning efter pandemin	1,00		
En jämlik kunskapsskola	0,30	0,57	0,78
Förstärkning av kultur och idrott m.m.	2,12	0,60	0,56
Produktionsincitament för film	0,10	0,10	0,10
Förstärkt bostadstillägg för pensionärer	1,02	1,02	1,02
Generella statsbidrag till kommuner och regioner	3,00	3,00	3,00
Stöd till kommuner med olika utmaningar	0,57	0,57	0,57
Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa	0,81	1,62	1,62
Sverige ska vara ett tryggt land för alla			
10 000 fler polisanställda till 2024	0,00	1,91	1,91
Öka polisens tekniska förmåga	0,40	0,40	0,40
Gängbrottsutredningen		0,10	0,47
Förstärkning statens institutionsstyrelse	0,10	0,14	0,14
Förstärkt brottsförebyggande arbete	0,01	0,15	0,29
Stärkt rättskedja	1,26	1,93	2,38
Motverka mäns våld mot kvinnor	0,39	0,90	1,06
Motverka fusk och överutnyttjande	0,20	0,23	0,31
Övriga åtgärder för ett tryggare samhälle	0,38	0,30	0,25
Fortsatt hantering av pandemin			
Vaccinkostnader	3,50	2,00	
Ersättning till regionerna för genomförda vaccinationer	2,10		
Fortsatt testning och smittspårning	2,00		
Regionala utvecklingsåtgärder	0,50		
Övriga åtgärder för en fortsatt hantering av pandemin	0,54	0,02	0,03
Övriga reformer	6,12	0,13	0,36
Justering för poster som inte påverkar finansiellt sparande	-0,67	-1,45	-2,73
Effekt offentliga finanser	**74,03**	**67,31**	**76,32**

[1] Inklusive medel finansierade från EU-budgeten som inte har effekt på det finansiella sparandet.

Källa: Egna beräkningar.

1.2 Utsikter för svensk ekonomi

Hoppfull återhämtning i världsekonomin

Återhämtningen i världsekonomin har fortsatt under det första halvåret 2021 och i USA och Kina är BNP på en högre nivå än före pandemin. Även i de nordiska länderna har ekonomierna återhämtat sig väl. Men i flera europeiska länder som är viktiga för svensk export, som exempelvis Tyskland, är BNP alltjämt på en lägre nivå än före krisen. BNP-utfallet för det andra kvartalet i år visade dock på en stark utveckling i euroområdet.

Den ekonomiska utvecklingen i avancerade ekonomier väntas bli god. Framåtblickande indikatorer för både industrin och den hårt drabbade tjänstesektorn ser positiva ut. Samtidigt har hushållen goda förutsättningar för att snabbt öka sin konsumtion när restriktioner hävs, eftersom sparandet under pandemin varit högt. Utbudsrestriktioner, såsom brist på halvledare, och stigande råvaru- och fraktpriser väntas dock dämpa tillväxten under en övergångsperiod. Sämre tillgång till vaccin och mindre utrymme för expansiv finanspolitik väntas medföra att återhämtningen i många framväxande ekonomier och ekonomier i låginkomstländer går långsammare än i avancerade ekonomier. Ekonomierna i låginkomstländer har drabbats särskilt hårt och fattigdomen i världen har ökat. Enligt Världsbankens bedömning kommer antalet personer i extrem fattigdom ha ökat med 100 miljoner till slutet av 2021.

I euroområdet väntas återhämtningen fortsätta under det andra halvåret 2021 och i slutet av året bedöms BNP nå samma nivå som före pandemin. Hushållens konsumtion i de europeiska länderna väntas öka kraftigt, som en effekt av vaccinering och förhållandevis få restriktioner. Samtidigt bidrar efterfrågan från omvärlden och en expansiv ekonomisk politik positivt till utvecklingen. EU:s återhämtningspaket bedöms också stimulera tillväxten i den europeiska ekonomin. Återhämtningspaketet har en stark tonvikt på grön återhämtning och sträcker sig flera år framåt. De största finanspolitiska stimulanserna har dock genomförts av enskilda länder, både i Europa och övriga världen. USA har bedrivit en expansiv finanspolitik, med exceptionellt stora åtgärder, och BNP-tillväxten i landet väntas 2021 bli den högsta på över 25 år. Uppgången i inflationen i USA under 2021 bedöms vara övergående.

Svensk ekonomi visar styrka i återhämtningen

Även i Sverige har återhämtningen fortsatt under det första halvåret 2021 och svensk BNP var under det andra kvartalet tillbaka på samma nivå som före pandemin. Samtidigt bekräftar produktionsdata att det finns en tudelning inom näringslivet där vissa branscher, främst inom tjänstesektorn, har en lägre produktion än tidigare.

Vid slutet av 2021 bedöms BNP ha stigit ytterligare och vara på den nivå som bedömdes i prognosen för 2021 före pandemin. Regeringens finanspolitiska åtgärder och Riksbankens penningpolitiska stimulanser har understött återhämtningen i svensk ekonomi.

Liksom i omvärlden väntas BNP i Sverige stiga snabbt under det andra halvåret 2021. Det förklaras av att produktionen inom de mest drabbade sektorerna kan återhämta sig i snabb takt när restriktioner som begränsar den ekonomiska aktiviteten är på en lägre nivå. Detta stöds av att framåtblickande indikatorer, till exempel barometerindikatorn och inköpschefsindex, är på höga nivåer. Det gäller även indikatorer för den hårt drabbade tjänstesektorn.

Konsumtionen av vissa varor och tjänster som drabbats särskilt under pandemin är fortsatt dämpad, men väntas öka framöver. En låg nivå av restriktioner väntas tillsammans med ett uppdämt konsumtionsbehov och ett högt sparande bland hushållen leda till att hushållskonsumtionen ökar snabbt 2021. Även exporten och

importen antas öka betydligt under 2021 och 2022 till följd av den allt starkare efterfrågan. Det är i synnerhet varuexporten som bedöms öka i en snabb takt. I närtid dämpas dock exporttillväxten av fortsatta störningar i leverans- och värdekedjor. Ett högt kapacitetsutnyttjande inom industrin och ett ökat byggande gör att investeringarna väntas öka 2021 och 2022. Den offentliga konsumtionen väntas öka i samband med att verksamhet i offentlig regi kan återupptas, och till följd av utökade resurser 2022.

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats under det första halvåret 2021. Sysselsättningen har ökat och många av de anställda som varit permitterade har successivt kunnat öka sin arbetstid. Flera framåtblickande arbetsmarknadsindikatorer, till exempel företagens anställningsplaner, har stigit till höga nivåer och pekar på en stark efterfrågan på arbetskraft den närmaste tiden. I takt med en stigande efterfrågan bedöms sysselsättningen fortsätta öka, samtidigt som arbetslösheten väntas minska.

I ett internationellt perspektiv är sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet bland både kvinnor och män på en hög nivå. Samtidigt kvarstår stora utmaningar på arbetsmarknaden och långtidsarbetslösheten har stigit till höga nivåer. Långa perioder av arbetslöshet riskerar att försämra arbetslösas yrkeskunskaper och försvåra matchningen på arbetsmarknaden. Det kan medföra att arbetslösheten dröjer sig kvar på en förhöjd nivå.

Den snabba återhämtningen i svensk ekonomi har medfört att konjunkturläget gradvis har förbättrats och ekonomin bedöms vara i det närmaste balanserad 2022. Samtidigt finns det fortsatt lediga resurser på arbetsmarknaden. Arbetslösheten är på en förhöjd nivå och väntas vara högre 2022 än vad den var innan krisen. Trots det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden steg inflationen under det första halvåret 2021, bland annat till följd av högre energipriser. Sammantaget väntas dock inflationen understiga Riksbankens inflationsmål de närmaste åren. Centralbanker världen över väntas hålla styrräntorna låga en längre tid, i syfte att stimulera efterfrågan och i förlängningen inflationen. De låga styrräntorna och Riksbankens omfattande köp av finansiella tillgångar, till exempel statsobligationer, bidrar till att ränteläget bedöms bli fortsatt lågt en lång tid framöver. Reporäntan väntas vara oförändrad både 2021 och 2022.

Tabell 1.2 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
BNP[1]	-2,8	4,4	3,5	1,4	1,5
BNP, kalenderkorrigerat[1]	-3,0	4,3	3,5	1,6	1,5
BNP-gap[2]	-3,8	-1,5	0,3	0,2	0,0
Produktivitet[3,4]	0,6	1,3	0,8	1,0	1,2
Arbetade timmar[4]	-3,8	3,2	2,7	0,5	0,2
Sysselsatta, 15–74 år	-1,3	-0,1	1,7	1,0	0,3
Sysselsättningsgrad, 15–74 år[5]	67,2	67,3	68,3	68,9	68,9
Arbetslöshet, 15–74 år[6]	8,3	8,8	7,7	7,0	7,0
Timlön[7]	2,1	2,6	2,4	2,6	2,8
KPI	0,5	1,6	1,4	1,7	2,2
KPIF	0,5	1,8	1,5	1,7	2,0
Reporänta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
BNP omvärlden, KIX-vägd[8]	-4,3	4,8	4,2	2,3	2,1

Anm.: Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag vilket innebär ett tidsseriebrott som försvårar analysen av sysselsättning och arbetslöshet och påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet.

[1] Fasta priser.

[2] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP är en bedömning.

[3] Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

[4] Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Timlön enligt Konjunkturlönestatistiken är en prognos även för 2020.

[8] BNP-prognoser för omvärlden sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Tillfälligt svagare finanser i den offentliga sektorn

Sverige har goda offentligfinansiella förutsättningar att hantera den lågkonjunktur som följer av pandemin. En ansvarsfull finanspolitik har bidragit till att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld är låg i historisk och internationell jämförelse, motsvarande cirka 35 procent av BNP 2019, före pandemin.

De offentliga finanserna försvagades kraftigt under 2020. Försvagningen är framför allt en följd av regeringens finanspolitiska åtgärder, men även en konsekvens av konjunkturnedgången. Det finansiella sparandet väntas förstärkas i takt med att ekonomin återhämtar sig. Eftersom nedgången bedöms vara tillfällig påverkas det strukturella sparandet mindre än det finansiella. Det strukturella sparandet bedöms dock uppvisa underskott fram till och med 2022. Till följd av det försämrade sparandet steg bruttoskulden snabbt mellan 2019 och 2020, men översteg aldrig 40 procent, den bedöms därefter sjunka som andel av BNP.

Tabell 1.3 Den offentliga sektorns finanser

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2020	2021	2022	2023	2024
Finansiellt sparande, mdkr	**-148**	**-98**	**-37**	**24**	**43**
Procent av BNP	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Varav stat	-3,1	-2,5	-0,4	0,8	1,0
Varav ÅP	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,3
Varav kommunsektor	0,3	0,5	-0,4	-0,6	-0,5
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**-1,0**	**-1,2**	**-0,6**	**0,4**	**1,0**
Konsoliderad bruttoskuld	1 976	2 007	1 986	1 900	1 857
Procent av BNP	**39,7**	**37,8**	**35,4**	**32,9**	**31,1**

Anm.: Förstärkningen som kan ses i slutet av perioden är främst en följd av att den finanspolitik som hittills aviserats i mindre utsträckning omfattar 2023 och 2024.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Pandemin gör den ekonomiska utvecklingen mer osäker

Riskerna för att utvecklingen blir sämre än i prognosen är fortsatt framför allt kopplade till pandemin. Den globala tillgången till vaccin är ojämnt fördelad, vilket kan innebära att smittan fortsätter att spridas och att svårkontrollerade mutationer uppstår. Dessutom skiljer sig viljan att vaccinera sig åt mellan länder. Beteendeförändringar och restriktioner för att begränsa smittspridningen kan därmed återkomma. Störningar i leverans- och värdekedjor kan komma att påverka företagens produktionskapacitet i större utsträckning, och under längre tid än vad som antas i prognosen. En storskalig försörjningsbrist av nödvändiga insatsvaror riskerar också att påverka den ekonomiska utvecklingen negativt.

Det finns också risker kopplade till de omfattande stabiliseringspolitiska stödpaket som har implementerats runt om i världen. Till exempel kan en alltför snabb utfasning

av pågående stödpaket medföra att långsiktigt livskraftiga företag försätts i konkurs och därmed en förhöjd risk för kreditförluster hos bankerna. De svenska bankerna är till stor del exponerade mot bostäder och kommersiella fastigheter, vilket gör dem särskilt känsliga för stora prisfall på fastighetsmarknaden. Priserna på tillgångar, bland annat på aktier och bostäder, har stigit kraftigt i flera länder under pandemin, samtidigt som skuldsättningen bland hushåll, företag och stater har ökat. Ett större fall i tillgångspriser kan, särskilt i kombination med den höga skuldsättningen, störa den finansiella balansen. Det finns även en risk för att inflationen i USA ligger kvar på en hög nivå längre än vad som antas i prognosen. Det skulle troligtvis bidra till att de amerikanska räntorna stiger snabbare än väntat och leda till en dämpande effekt på BNP-tillväxten, både i USA och andra länder. Även globala fenomen som cyberhot utgör en risk för den ekonomiska utvecklingen.

Andra osäkerhetsfaktorer som riskerar att påverka ekonomin negativt är klimatförändringar, extrema väderhändelser och förlust av biologisk mångfald. Dessa utgör risker för den globala ekonomin, eftersom de kan medföra stora kostnader för både enskilda, företag och samhället som helhet. I Sverige kan konsekvenserna av ett förändrat klimat bli stora för exempelvis kustnära infrastruktur och bebyggelse, vattenkvaliteten i sjöar och hav och för människors hälsa. En ökad risk för översvämningar, bränder, torka, invasiva arter och skadedjur kan också hota produktionen från jord- och skogsbruk. Även om osäkerheten är stor, och det är svårt att jämföra olika studier, visar resultaten i globala makroekonomiska klimatmodeller att de ekonomiska konsekvenserna av klimatförändringarna kommer att bli omfattande om inte utsläppen minskar i tillräckligt snabb takt.

Hushållens konsumtion och finanspolitiska stimulanser i omvärlden kan också bli starkare än vad som bedöms i prognosen. Hushållens sparande har ökat ytterligare under pandemin, vilket kan medföra utrymme för ökad konsumtion. Vidare kan hushållens uppdämda konsumtionsbehov vara underskattat, vilket skulle innebära en snabbare konsumtionsutveckling än förväntat. De stödåtgärder som har införts i omvärlden kan ha en större positiv effekt på den ekonomiska utvecklingen än vad som antas i regeringens prognos, vilket skulle gynna svensk exportindustri.

1.3 Uppföljning av de finanspolitiska målen

Det finanspolitiska ramverket är ett mycket viktigt verktyg för att utforma en långsiktigt hållbar finanspolitik. Ramverket ger samtidigt en stor handlingsfrihet att bedriva en aktiv finanspolitik i stabiliseringspolitiskt syfte vid allvarliga ekonomiska nedgångar. De budgetpolitiska målen är en del av det finanspolitiska ramverket och skapar förutsättningar för att uppnå de politiska målen på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart. De budgetpolitiska målen består av ett överskottsmål och ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för staten samt det kommunala balanskravet.

Avvikelsen från överskottsmålet motiveras av stabiliseringspolitiska skäl

Överskottsmålet är ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande. Det finansiella sparandet ska, i genomsnitt över en konjunkturcykel, uppgå till en tredjedels procent av BNP. Målet följs främst upp med det strukturella sparandet. Om det strukturella sparandet tydligt avviker från målnivån det innevarande eller det närmast följande budgetåret uppnås inte målet.

Regeringen bedömer att det föreligger en tydlig avvikelse från överskottsmålet. Avvikelsen är motiverad av pandemin och av stabiliseringspolitiska skäl. Även internationella bedömare, som till exempel Europeiska kommissionen, Internationella valutafonden (IMF) och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling

(OECD), pekar på vikten av att inte dra tillbaka stimulanser för snabbt, givet den djupa lågkonjunktur som följt av pandemin. Regeringens plan är att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå 2023. Den aktuella prognosen visar på ett sparande över den målsatta nivån 2023. Prognoser över ekonomins utveckling är dock osäkra och pandemin medför att prognosen i denna budgetproposition är mer osäker än vanligt. Finanspolitiken kan alltså framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition.

Bruttoskulden avviker inte från skuldankaret

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, och är fastställt till 35 procent av BNP. Ankaret styr inte finanspolitiken på kort sikt, utan ska i huvudsak användas för att utvärdera om överskottsmålet behöver anpassas för att säkerställa hållbarheten och marginalerna i de offentliga finanserna.

Regeringen ska varje år redogöra för bruttoskuldens utveckling i den ekonomiska vårpropositionen. Om skuldkvoten avviker med mer än 5 procent av BNP från skuldankaret ska regeringen i samband med den ekonomiska vårpropositionen lämna en skrivelse till riksdagen och förklara vad som orsakat avvikelsen och hur den ska hanteras.

Bruttoskulden bedöms vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP. Skuldkvoten var 39,7 procent av BNP 2020 och bedöms bli 37,8 procent av BNP 2021 och 35,4 procent 2022. En anledning till att skuldkvoten inte ökar, trots underskottet i de offentliga finanserna, är att Riksbanken från och med 2021 inleder en övergång till en helt egenfinansierad valutareserv efter att tidigare finansierat en del av sin valutareserv genom Riksgäldskontoret. Övergången som ska ske gradvis till och med 2023 medför att skuldkvoten minskar med 1,1 procentenheter per år 2021 till 2023.

Förslag till utgiftstak för 2024

I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen i denna proposition en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året (se tabell 1.4). Den föreslagna nivån motsvarar regeringens bedömning av nivån för 2024 i 2021 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 1.4 Utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor om inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 695	1 634	1 539	
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket				1 595
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	31,4	29,3	26,7	26,8
Utgiftstak, procent av BNP	31,8	29,3	26,7	26,8
Takbegränsade utgifter	1 578	1 474	1 455	1 467
Budgeteringsmarginal	117	160	84	128

Källa: Egna beräkningar.

1.4 Reformer

Klimatomställningen ska gå snabbare

Klimatet är vår tids ödesfråga. Sverige är och ska förbli ett föregångsland i arbetet för miljön och klimatet. Omställningen till en fossilfri och cirkulär ekonomi är nödvändig för att Sverige ska uppnå sina miljö- och klimatmål, för att nå de globala målen i Agenda 2030 och för att bibehålla näringslivets konkurrenskraft globalt. Den senaste

rapporten från FN:s klimatpanel, IPCC, visar dock att takten i klimatomställningen måste öka, både i Sverige och globalt. Regeringen föreslår därför en rad åtgärder för att påskynda den gröna omställningen av ekonomin, för minskade utsläpp, för att främja den cirkulära ekonomin och för att värna den svenska naturen. Sverige tar sin del av ansvaret i det globala miljö- och klimatarbetet. Regeringen arbetar för att andelen bistånd till klimat, miljö och biologisk mångfald ska öka inom ramen för Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Åtagandet att biståndet ska motsvara en procent av Sveriges bruttonationalinkomst ligger fast.

Svensk industri ska behålla tätpositionen i klimatomställningen

Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. För att nå målet krävs stora offentliga och privata investeringar i innovativ klimatsmart teknik. Regeringen föreslår därför att Industriklivet förstärks för att ytterligare stärka och påskynda industrins klimatomställning. Ett kompetenslyft genomförs på arbetsmarknaden inom områden som bland annat främjar klimatomställningen och övergången till en hållbar ekonomi. De gröna industrisatsningarna i norra Sverige skapar tusentals nya jobb. En särskild satsning görs för att berörda kommuner ska kunna möta en växande befolkning med fossilfria och attraktiva boendemiljöer.

Det behövs investeringar för att klara den gröna återhämtningen. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Klimatklivet. Stödet möjliggör konkreta klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige. Vid slutet av februari 2021 hade totalt cirka 3 600 projekt beviljats stöd. Med tillskotten möjliggörs ytterligare åtgärder för att minska koldioxidutsläpp, såsom utbyggd laddinfrastruktur, produktion av biogas och fjärrvärmeutbyggnad. Ett grönt och digitalt omställningslyft genomförs för ökad konkurrenskraft, minskad klimatpåverkan samt hållbart resursutnyttjande i näringsliv och industri. Medel tillförs även för att införa ett driftsstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid, bio-CCS, genom att använda så kallade omvända auktioner. Åtgärder för att uppnå negativa utsläpp av växthusgaser är viktiga komplement till insatserna för att minska utsläppen.

Industrins omställning kräver investeringar med lång livslängd till nya och ofta obeprövade tekniker och processer. Investeringarna är nödvändiga för att nå Sveriges ambitiösa klimat- och miljömål. Trots väl fungerande finansiella marknader finns utmaningar för företag att säkra finansiering. Regeringen införde därför 2021 en möjlighet för företag att ansöka om kreditgarantier för stora gröna investeringar. Garantiramen för kreditgarantierna höjs ytterligare till 50 miljarder kronor 2022, för att möjliggöra fler stora industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Garantiramen beräknas till 65 miljarder kronor 2023 och 80 miljarder kronor 2024. För mer information om industrins omställning mot ett fossilfritt samhälle, se även fördjupningsruta 1.1.

Genom omfattande elektrifiering kan utsläppen minskas, men det ställer stora krav på tillgång till klimatsmart el. Regeringen tillför medel till elektrifieringsstrategin för att bidra till att nå klimatmålen, påskynda elektrifieringen och öka reformtempot inom energiområdet. Årstakten i den utbyggnad som Svenska kraftnät planerar att genomföra under den kommande tjugoårsperioden är den högsta på 40 år. Även takten i energieffektiviseringen behöver öka. Regeringen återstartar Energisteget för att svensk industri ska kunna genomföra fler energieffektiviseringsåtgärder. Regeringen tillför även ytterligare resurser för att möjliggöra ett utökat deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse för att snabba på omställningen till ett hållbart samhälle. Vidare fortsätter satsningen på forskningsanläggningen

European Spallation Source (ESS) i Lund och regeringen höjer även ambitionerna inom rymdforskningen.

Infrastruktur som leder till ett mer hållbart samhälle

För att klara den klimatomställning som Sverige står inför krävs ett robust och långsiktigt hållbart transportsystem för att människor ska kunna leva och verka i hela landet. För att åstadkomma detta genomför regeringen flera viktiga satsningar inom transportinfrastrukturområdet. I propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige, presenteras den största ekonomiska ramen någonsin för transportinfrastrukturen (prop. 2020/21:151). Sammanlagt uppgår ramen till 876 miljarder kronor för 2022 till 2033. Medlen börjar fördelas i denna proposition. De ökade medlen medför att den gällande nationella planen för transportinfrastruktur för 2018 till 2029 kan fullföljas, samt att satsningar kan göras på såväl byggande av nya stambanor för höghastighetståg som andra angelägna åtgärder. Medlen ger också förutsättningar att intensifiera arbetet med Norrbotniabanan. Vidare avsätts medel för underhåll av och reinvesteringar i vägar och järnvägar. Regeringen föreslår också att medel avsätts till kommunerna för det förebyggande arbetet mot jordskred och andra naturolyckor, vilket även kan bidra till att klimatanpassa samhället. Sammantaget möjliggör tillskotten de stora insatser som krävs för att bygga Sveriges infrastruktur stark och hållbar för framtiden. Därmed finns förutsättningar för en ökad sysselsättning, en bättre fungerande arbetsmarknad och ett ökat bostadsbyggande. Den digitala infrastrukturen ska stärkas. Regeringen föreslår att ytterligare medel avsätts för att underlätta och öka tempot i bredbandsutbyggnaden.

För att främja en grön återhämtning föreslår regeringen också en extra satsning på infrastruktur utöver de medel som avsätts med anledning av infrastrukturpropositionen. Under 2022 avsätts 2,25 miljarder kronor till ytterligare insatser för bland annat trimnings- och miljöåtgärder och järnvägsunderhåll. Detta förväntas bidra till att stärka konjunkturen och öka sysselsättningen. För att minska transportsektorns beroende av fossila drivmedel och öka användningen av förnybar energi föreslår regeringen ett nytt långsiktigt stöd till produktion av biogas. Biogas kan därmed spela en viktig roll i omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi i Sverige. Regeringen föreslår vidare ett stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna. En utgångspunkt för stödet är att utbudet av kollektivtrafik ska upprätthållas i tillräcklig omfattning för att undvika trängsel och ökad smittspridning.

En väl fungerande sjöfart är viktig för handel och näringsliv. Att flytta transporter av gods från väg till sjöfart minskar också utsläppen. Regeringen avsätter därför medel till flera olika satsningar på sjöfarten. Resurser tillförs Sjöfartsverket, för att bland annat möjliggöra investeringar i myndighetens fartygs-, båt- och helikopterflottor. Medel tillförs också för att påbörja omställningen till en fossilfri fartygsflotta inom Sjöfartsverket. För att minska trycket på farledsavgifterna, och därigenom främja en överflyttning av gods till sjöfarten, föreslår regeringen en klimatkompensation. Slutligen föreslår regeringen att ekobonusen förlängs och breddas, för att stimulera transportlösningar med flera trafikslag, däribland sjöfart.

Cirkulär ekonomi och en grönare vardag

Sverige behöver påskynda arbetet med att ställa om till en mer cirkulär ekonomi, med en resursanvändning på naturens villkor. Alla ska ha möjlighet att delta i det gröna samhällsbygget för att det ska bli verklighet. Det allmänna har ett ansvar i att göra det lätt för individen att leva miljövänligt och för att uppnå en hållbar resursanvändning.

Bättre förutsättningar för cykelpendling ger positiva effekter på såväl miljö och stadsutveckling som hälsa. Förutom en god tillgång till cykelvägar kan ekonomiska styrmedel och incitament vara en viktig faktor för att få fler arbetspendlare att välja

cykel framför bil. Regeringen kommer att föreslå en skattelättnad för cyklar som arbetsgivaren tillhandahåller till sina anställda för privat bruk. Regeringen föreslår också att stadsmiljöavtalen förstärks med ett särskilt fokus på cykling. Medel tillförs även klimatpremien som stödjer introduktion av miljölastbilar och arbetsmaskiner på marknaden och vidare förstärks elbusspremien. Regeringen kommer att föreslå att miljöstyrningen i bonus–malus-systemet för nya lätta fordon skärps för att snabba på omställningen av fordonsflottan och för att säkra systemets långsiktiga ekonomiska hållbarhet. Prognoserna för bonusen är mycket osäkra. Regeringen följer därför utvecklingen noga och kommer att tillskjuta mer medel för bonusen om det krävs. Dessutom kommer det att föreslås att nedsättningen av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar förenklas och koncentreras till bilar med låga utsläpp.

Det är i dag många gånger relativt enkelt och billigt att köpa nytt. Att reparera, hyra eller återanvända befintliga produkter är dock oftast mer resurseffektivt, tar mindre energi i anspråk och ger lägre utsläpp än att producera nya varor. För att främja en cirkulär ekonomi kommer regeringen att föreslå en möjlighet att hyra ut personliga tillgångar skattefritt upp till 20 000 kronor. Därmed minskar behovet av att köpa nytt och naturens resurser utnyttjas bättre. Regeringen kommer också att föreslå en ytterligare sänkning av mervärdesskatten på reparationer av vissa varor från 12 till 6 procent. Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Stärkta insatser föreslås därför för att förhindra brott mot avfallslagar genom bland annat förbättrad tillsyn och gränskontroll. Regeringen föreslår också satsningar för en hållbar plastanvändning i en cirkulär ekonomi, för genomförandet av havsmiljöpropositionen och för att minska spridningen av högfluorerande ämnen, så kallade PFAS.

Fördjupningsruta 1.1 Stor potential i grön ekonomisk omställning

Sveriges mål att bli världens första fossilfria välfärdsland kräver snabba och kraftfulla åtgärder. Klimatförändringarna skapar redan i dag mer omfattande extremväder, över hela jorden. För att möta detta, och mildra de långsiktiga konsekvenserna, behöver alla aktörer i samhället bidra. Många länder ser gröna investeringar som en central del av den expansiva finanspolitiken för att stödja återhämtningen. Minst 37 procent av det tillgängliga stödet från EU:s återhämtningsfacilitet – cirka 250 miljarder euro – ska gå till klimatåtgärder. Men en stor del av investeringarna måste även komma från den privata sektorn. Endast med företag som ser möjligheterna i den gröna omställningen, klimatsmart teknik och nya affärsmodeller kan Sverige och andra länder genomföra en grön omställning.

Sedan 2014 har regeringen genomfört historiskt stora satsningar inom miljö- och klimatområdet för att skynda på omställningen och öka företagens gröna investeringar. Ett klimatpolitiskt ramverk har införts med ambitiösa mål och en ny klimatlag. Ramverket skapar långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle. Genom satsningarna Industri- och Klimatklivet stöttar regeringen också enskilda projekt och investeringar som minskar klimatutsläppen. Regeringen har också gjort det möjligt för staten att ställa ut kreditgarantier för gröna investeringar och därmed minska näringslivets risker vid stora investeringar i grön teknik.

Marknaden för gröna investeringar växer. Exempelvis har den svenska marknaden för gröna obligationer ökat kraftigt sedan 2013, både som total volym och som andel av samtliga medel som lånats upp genom obligationer. För icke-finansiella företag utgjorde gröna obligationer cirka 24 procent av de medel som lånats upp genom obligationer 2020. Staten emitterade för första gången statliga gröna obligationer 2020 för 20 miljarder kronor, vilket hittills är den största gröna obligationen i Norden. Lånen kopplas till utgifter i statens budget som bidrar till att uppfylla Sveriges klimat-

och miljömål. Intresset för satsningarna Industri- och Klimatklivet samt för gröna kreditgarantier är stort bland företag. Hållbarhet har blivit en allt viktigare fråga för basindustrin och är avgörande för företagens långsiktiga lönsamhet. Intresset för fossilfritt stål, cirkulära lösningar och elektrifiering växer snabbt, och Sverige intar en ledande position när det gäller att skapa innovativa miljö- och klimatteknikföretag. Investeringarna leder till arbetstillfällen i hela vårt land och visar på potentialen i den gröna ekonomiska omställningen. Flera större företagsetableringar och företagsexpansioner har på senare tid skett i Norrbottens och Västerbottens län. De redan beslutade stora etableringarna och expansionerna i dessa två län beräknas leda till 15 000 nya arbetstillfällen och förväntas också attrahera ytterligare investeringar. Handelskammaren i Norrbotten bedömer att etablerade och framväxande företag planerar investeringar på upp till 700 miljarder kronor enbart i Norrbottens län fram till 2040.

Omställningen kommer dock att kräva fortsatt stora investeringar, både från den offentliga sektorn och från privata aktörer. Internationella valutafonden bedömer att behovet av ytterligare gröna investeringar det kommande årtiondet sammantaget uppgår till 6 till 10 procent av den årliga globala BNP:n. Därför krävs ytterligare initiativ och regeringen fortsätter att bedriva en aktiv näringslivspolitik för grön och digital omställning. Genom att leda vägen mot ett hållbart samhälle, och skörda de vinster och arbetstillfällen som omställningen erbjuder, kan Sverige bli det första fossilfria välfärdslandet.

Fler ska komma i arbete

När världsekonomin störtdök vidtog regeringen historiskt omfattande åtgärder för att rädda svenska jobb och livskraftiga företag. Det var möjligt tack vare en ansvarsfull finanspolitik under de goda åren. Åtgärderna har tillsammans med det svenska välfärdssystemet bidragit till att hålla uppe såväl sysselsättningsgraden som arbetskraftsdeltagandet. Samtidigt kan inget land, hur starka offentliga finanser det än har, rädda alla jobb när en kris slår till. Regeringen ser med särskild oro på risken för att långtidsarbetslösheten håller sig kvar på en hög nivå, vilket skedde efter finanskrisen.

Håll i den ekonomiska återhämtningen

En lärdom från tidigare kriser är att stimulanser inte bör fasas ut för tidigt. Forskning visar att det mest effektiva sättet för att stimulera tillväxt och sysselsättning är offentliga investeringar och offentlig konsumtion. Därför föreslår regeringen investeringar i grön omställning, höjda generella statsbidrag till kommuner och regioner samt riktade satsningar, som exempelvis äldreomsorgslyftet, för höjd kvalitet och tidigareläggande av nyanställningar i välfärden.

Långsiktigt livskraftiga företag som tagit sig igenom lågkonjunkturen med stöd av krisåtgärderna ska inte behöva försättas i konkurs mitt i återhämtningen. Regeringen kommer därför att föreslå att återbetalningstiden för företagens anstånd med skattebetalningar förlängs, vilket förväntas öka likviditeten i företagen och på så sätt ytterligare bidra till den ekonomiska återhämtningen. Vidare kommer regeringen att föreslå en skattesänkning, med tyngdpunkt på låg- och medelinkomsttagare, genom en förstärkning av skattereduktionen för förvärvsinkomster. Det ger alla med en inkomst på 22 000 kronor, eller mer, i månaden från till exempel arbete, pension, sjukpenning eller arbetslöshetskassa sänkt skatt med minst 110 kronor per månad. Dessutom kommer regeringen att föreslå en nedsättning av arbetsgivaravgifterna under perioden juni–augusti 2022 för ungdomar i åldern 19–23 år.

Långtids- och ungdomsarbetslösheten ska tryckas tillbaka

Regeringen föreslår en rad insatser för att bekämpa arbetslösheten både bland unga och bland dem som redan före pandemin hade en svag anknytning till arbetsmarknaden. Den enskilt viktigaste faktorn för att få ett arbete är en gymnasieexamen. Sedan 2017 har alla som saknar en gymnasieexamen rätt att läsa på komvux, och för att ge bättre förutsättningar för kommunerna att erbjuda mer yrkesinriktad gymnasieutbildning till bristyrken skjuts resurser till för regional yrkesinriktad vuxenutbildning och kombinationsutbildningar, där utbildningen kombineras med svenska för invandrare eller svenska som andraspråk. Dessutom tillförs ytterligare resurser för fler utbildningsplatser på folkhögskolorna samt arbetsmarknadsutbildningen.

Fler åtgärder krävs för att stötta den som har svårt att komma i arbete men där ytterligare utbildning inte är ändamålsenligt. En del av dem som söker jobb har redan utbildning, men får ändå inte tillträde till arbetsmarknaden, medan andra har så omfattade utbildningsbehov att andra vägar till arbete krävs. Regeringen föreslår därför att antalet praktikplatser utökas så att drygt 12 000 fler personer kan ta del av insatsen. Vidare tillförs medel till drygt 4 500 fler introduktionsjobb och extratjänster. För att skapa bättre förutsättningar för äldre på arbetsmarknaden föreslås även en dubblering av tiden i nystartsjobb för denna grupp. Dessutom permanentas och förstärks medlen för tjänsten Introduktion till arbete för att underlätta för bland annat personer med funktionsnedsättning.

Vidga flaskhalsarna på arbetsmarknaden

För många företag är svårigheter att hitta rätt utbildad arbetskraft ett stort problem. I vissa fall handlar det om svårigheter att komma i kontakt med arbetssökande som har rätt kompetens, i andra fall behöver fler utbilda sig till bristyrken. Rekryteringsproblemen hindrar inte bara företagens möjlighet till återhämtning och expandering utan bidrar också till längre perioder i arbetslöshet.

En välfungerande och effektiv arbetsförmedling är grundläggande för att minska matchningsproblematiken på arbetsmarknaden. Arbetet med att reformera Arbetsförmedlingen fortsätter och det ska finnas ändamålsenlig närvaro och arbetsmarknadspolitisk verksamhet som kan erbjuda en likvärdig service i hela landet. Regeringen tillför därför medel för att stärka myndighetens verksamhet. Dessutom föreslår regeringen en fortsatt utbyggnad av matchningstjänsterna.

Under pandemin har regeringen byggt ut Kunskapslyftet med 50 000 platser. Därmed har sammanlagt över 160 000 nya utbildningsplatser tillkommit sedan 2014 inom högskola, universitet, yrkeshögskola, regional yrkesinriktad vuxenutbildning och folkhögskola. Utbyggnaden fortsätter och många av de utbildningsplatser som tillförts tillfälligt föreslås förlängas. Ytterligare åtgärder krävs också för att stärka förutsättningarna för den som anlänt till Sverige i vuxen ålder att komma arbete. Regeringen presenterar därför insatser för att förbättra kvaliteten i svenska för invandrare och skapa möjligheter att kombinera en yrkesutbildning med studier i svenska. Ett nationellt system för validering som påskyndar etableringen på arbetsmarknaden föreslås också.

Möjligheten för företag att rekrytera personal med nyckelkompetenser är viktigt för Sveriges långsiktiga konkurrenskraft. Regeringen vill särskilt hjälpa unga företag som vill växa att rekrytera och behålla kvalificerad personal genom att reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner utvidgas och förenklas.

Ett nytt system för omställning på arbetsmarknaden införs

Svenska löntagare ska möta förändringar på arbetsmarknaden med trygghet och framtidstro. Möjligheterna att ställa om mitt i yrkeslivet ska bli fler och mer

tillgängliga. Regeringen föreslår därför ett omställningspaket i linje med partsöverenskommelsen som träffats mellan Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK, Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal) om trygghet, omställning och anställningsskydd.

En ny offentlig omställningsorganisation inrättas vid Kammarkollegiet. Organisationen ska erbjuda omställningstjänster för arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal. Arbetsgivare som finansierar omställnings- och kompetensstöd genom en registrerad omställningsorganisation ska också kunna få ersättning för detta. Ett nytt offentligt omställningsstudiestöd införs även för att stärka möjligheten till studier och kompetensutveckling under hela arbetslivet. Samtidigt avser regeringen att föreslå en ny räntemodell för studielån från och med 2023. Det ligger i samhällets intresse att underlätta och uppmuntra till att fler ansluter sig till arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen kommer att föreslå att det ska införas en skattereduktion för avgiften till arbetslöshetskassan från och med halvårsskiftet 2022 för att fler ska försäkra sig mot de ekonomiska följderna av arbetslöshet.

Hela landet ska växa

I Sverige ska alla oavsett var man bor kunna leva, utvecklas och förverkliga sina drömmar. Regeringen vill se konkurrenskraftiga och hållbara areella näringar, som bidrar till jobb och företagande. Den gemensamma jordbrukspolitiken inom Europeiska unionen ska tillsammans med nationella åtgärder skapa livskraftiga landsbygder och ett konkurrenskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk. Regeringen tillför resurser för landsbygdspolitiken under 2023 till 2027, med både nationella initiativ och medfinansiering för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen tillför också ytterligare medel för medfinansiering av vattenbruksåtgärder inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för att snabba på utvecklingen av ett hållbart vattenbruk.

Arbetet med att skydda värdefull natur ska vara effektivt, hållbart och behöver ske i nära samarbete med markägarna. Den privata äganderätten till skogen ska värnas och stärkas. Skogsägare ska få ekonomisk kompensation för skydd av värdefull natur som medför inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning de har rätt till. Regeringen föreslår en stor satsning för skydd av skog och i detta ingår frågan om möjlighet till ersättning till markägare för skydd av fjällnära skog. Anslagen för skydd av värdefull natur förstärks. Regeringen tillför även resurser till vattenvårdsprojekt och för att säkra dricksvattenförsörjningen.

Besöksnäringen är viktig för jobb och sysselsättning i hela landet. För att stödja denna näring presenterar regeringen fortsatta insatser för bland annat omställning och hållbar utveckling. För att möta det ökade besökstrycket avsätts resurser till skötsel av naturreservat, för att upprätthålla viktiga anläggningar för friluftsliv i naturreservat och för att rusta upp vandringsleder och fjälleder. Vidare tillskjuter regeringen medel till lokala naturvårdssatsningar. Regeringen fördubblar också stödet till friluftsorganisationerna för att de ska kunna möta det stora intresset för att vara ute i naturen.

En fungerande infrastruktur är en förutsättning för tillväxt och utveckling i hela landet. Genom den historiskt omfattande infrastrukturpropositionen har medlen för vägunderhåll ökat och ökar ytterligare genom en extra satsning på infrastruktur med fokus på bland annat det finmaskiga vägnätet på landsbygden. Det utökade vägunderhållet ska främja en hållbar regional utveckling och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygd. Vidare avsätter regeringen resurser för att möjliggöra en fortsatt trafikering och nya lok och vagnar för nattågstrafiken till och från övre Norrland och Jämtland. Drivmedelsstationer i områden med gles service som är i behov av stöd får

hjälp med att genomföra investeringar som behövs för hantering av brandfarliga vätskor.

Sverige har under lång tid haft en ökande befolkning, vilket medför behov av ett långsiktigt bostadsbyggande och ett bättre utnyttjande av det befintliga beståndet. Regeringen vill främja ett mer hållbart byggande, med fokus på minskad klimatpåverkan och ökad resurseffektivitet. Bygg- och anläggningssektorn står för utsläpp som motsvarar omkring en femtedel av Sveriges utsläpp av växthusgaser och en betydande miljöpåverkan. Regeringen genomför ett antal långsiktiga och riktade åtgärder för att främja ett mer hållbart byggande och en mindre sårbar byggsektor. Från och med januari 2022 införs krav på klimatdeklarationer, för att mäta och följa klimatpåverkan i byggsektorn. I syfte att skapa bättre förutsättningar att uppnå stödets syfte och ge ökad effekt omfördelas och förlängs statens satsningar på energieffektivisering.

Företag i hela landet ska kunna nå internationella marknader. En satsning genomförs på exportfrämjande, där Business Sweden stärker sin regionala närvaro och 39 gles- och landsbygdskommuner tillförs bidrag för att stärka näringslivet och företagsklimatet på det sätt som respektive kommun anser är bäst. För att stödja små och medelstora företag i behov av återstart efter pandemin skjuts extra medel till 2022 för utvecklingsåtgärder som är i linje med regionala prioriteringar och Sveriges klimatomställning samt tar hänsyn till miljöeffekter. För att minska den administrativa bördan för små företag kommer regeringen att föreslå en höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt.

Välfärden ska stärkas

Pandemin har visat på styrkan och behovet av en generell och gemensamt finansierad välfärd, men har också synliggjort allvarliga brister. Tillgängligheten i hälso- och sjukvården måste bli bättre och väntetiderna och köerna ska kortas. Hälso- och sjukvården behöver fler medarbetare och arbetsvillkoren för de som redan arbetar där ska vara goda. Även kvaliteten i äldreomsorgen behöver höjas, inte minst genom att skapa bättre förutsättningar för kompetensutveckling. De sociala skyddsnäten behöver stärkas för att skapa större ekonomisk trygghet.

Mer tillgänglig vård och omsorg

Hälso- och sjukvårdens arbete har begränsats under pandemin och många har fått vänta på sin behandling och på planerade operationer. Regeringen vill därför genomföra ytterligare riktade insatser för att hantera de uppdämda vårdbehoven och för att stötta regionernas arbete för att minska väntetider. Ytterligare medel tillförs även för fortsatt arbete med psykisk hälsa, bland annat för att stärka arbetet med en köfri barn- och ungdomspsykiatri och för att stärka primärvårdens arbete med psykisk ohälsa. Vidare ser regeringen att det finns behov av att stärka förlossningsvården över hela vårdkedjan, inklusive eftervården. Därför föreslås att satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården förlängs, för att bidra till en mer jämställd vård och jämlik hälsa.

Tillräckligt med medarbetare, goda arbetsvillkor och rätt kompetens är viktiga förutsättningar för att hälso- och sjukvården ska fungera väl. Vikten av att investera i personalen har inte minst aktualiserats med anledning av pandemin. Arbetssituationen för anställda inom hälso- och sjukvården behöver bli bättre. För att attrahera och behålla kompetens krävs trygga anställningar, en god arbetsmiljö och möjlighet till utveckling i arbetet. För att fler ska kunna utbildas till vårdens framtida medarbetare behövs fortsatta satsningar. Regeringen föreslår ytterligare medel för att förbättra förutsättningarna på arbetsplatserna, utbilda framtidens medarbetare och ge fler möjlighet till kompetensutveckling. En del av dessa medel ska användas prestations-

baserat, utifrån hur många platser för verksamhetsförlagd utbildning för studenter på sjuksköterskeutbildning som regionerna tillhandahåller. Behovet av specialistsjuksköterskor är stort och förväntas öka. Regeringen förstärker möjligheterna till betald vidareutbildning för sjuksköterskor ytterligare. Bättre möjligheter ges därmed till att bedriva vårdutbildning i hela landet.

Alla ska kunna se fram emot en trygg ålderdom med vård och omsorg av god kvalitet. Många äldre med hemtjänst har ett behov av kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning mellan olika aktörer inom äldreomsorgen. Regeringen avsätter därför medel för att införa en fast omsorgskontakt. Vidare har riksdagen beslutat om ändringar i statens budget för 2021 för att ge ökat stöd till äldreomsorgen. Regeringen välkomnar att det finns ett brett parlamentariskt stöd om behovet av ökade resurser till äldreomsorgen och föreslår därför att medel tillförs för att satsningarna ska gälla till och med 2023. År 2024 fördelas medlen i stället via det generella statsbidraget. Regeringen anser att det är fortsatt viktigt att stödja kommunerna i kompetenshöjande insatser. Regeringen tillför därför ytterligare resurser till Äldreomsorgslyftet, för att fler ska kunna utbilda sig till bland annat vårdbiträde eller undersköterska. För att förbättra svenskkunskaperna för de medarbetare inom välfärden som har bristande kunskaper i svenska föreslår regeringen att den pågående satsningen på språkträning för anställda inom äldreomsorgen breddas till hela välfärdssektorn samt att den förstärks och förlängs. Regeringen stärker det nationella arbetet med äldreomsorgen genom att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen.

För att upprätthålla en hög kvalitet i välfärden behöver kommunsektorn förutsättningar att säkerställa allas rätt till hälso- och sjukvård, utbildning, omsorg och andra välfärdstjänster så effektivt som möjligt. Att svenska folket lever allt längre är en positiv utveckling, men innebär också att samhället ställs inför stora utmaningar. För att möta välfärdens utmaningar föreslår regeringen att det generella statsbidraget till kommuner och regioner höjs. Vidare lämnar regeringen förslag om ett stöd till kommuner med särskilda utmaningar, och ett extra stöd till de kommuner som tagit emot många nyanlända i relation till antalet invånare. Det är också viktigt att förbättra situationen för de mest sårbara i samhället. Regeringen avsätter därför medel för att stärka arbetet med att förebygga och motverka hemlöshet.

Smittspridningen ska begränsas och vaccineringarna fortsätta

Mot bakgrund av att pandemin fortfarande pågår och smittläget kan förändras behöver Sverige fortsatt ha en god beredskap. Träffsäkra och effektiva åtgärder behöver kunna vidtas om läget försämras. En snabb och säker vaccinering är grundläggande för att ta Sverige ur pandemin. Samtidigt måste arbetet med att begränsa smittspridningen fortsätta. Hela samhället – staten, regioner, kommuner, enskilda och civilsamhället – har ett gemensamt ansvar för att bekämpa smittspridningen och möjliggöra en omfattande vaccinering.

Vaccinationsprogrammet som pågår är det mest omfattande någonsin i Sverige och vaccinationsviljan är hög. En hög andel av befolkningen som är 16 år eller äldre förväntas ha fått två doser vaccin under hösten 2021. Sannolikt kommer det krävas påfyllnadsdoser för stora delar av befolkningen under kommande år. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel avsätts för att säkerställa nödvändiga resurser för vaccinkostnader och för att regionerna ska få ersättning för genomförda vaccineringar i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

Folkhälsomyndigheten bedömer att det finns en betydande risk för utbrott, framför allt bland personer som inte är vaccinerade, och att dessa utbrott riskerar att bli relativt stora. En fortsatt beredskap och bevakning av antalet fall, samt en god tillgång till testning och smittspårning är viktigt för att kunna hantera dessa utbrott. För att säkra

behovet av fortsatt testning och smittspårning tillför regeringen medel för detta även 2022.

Det är också nödvändigt att ha ett globalt perspektiv i bekämpningen av pandemin. Arbetet för global vaccintillgång är därför en fråga både om solidaritet och om att snabbt få ett slut på pandemin. Som ett led i detta avsätter regeringen medel inom biståndsramen för att öka tillgången på vacciner globalt.

Tryggare socialförsäkringar för ett hållbart arbetsliv

Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet och det stöd som krävs för återgång i arbete. Regeringen föreslår därför ett flertal angelägna reformer. Inkomsttaket i sjukförsäkringen höjs och bedömningsgrunden i sjukpenningen görs mer flexibel genom att göra det möjligt att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete även efter dag 365 i sjukperioden. Försäkringsskyddet stärks för så kallade behovsanställda och förläggningen av arbetstiden vid deltidssjukskrivning ska bli mer flexibel. Undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete för försäkrade som väntar på vård eller rehabilitering som en följd av vårdköer som byggts upp under pandemin förlängs. Regeringen föreslår också en anpassning av de krav som ställs på personer som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas i samband med prövning av rätten till sjukpenning, så att arbetsförmågan bedöms utifrån befintligt arbete snarare än normalt förekommande arbete. För dem som slitit ut sig i arbetslivet och närmar sig pensionsåldern avser regeringen att införa en ny trygghetspension, inom ramen för sjukersättningen. Regeringen vill också förstärka skattereduktionen för sjuk- och aktivitetsersättning för att ta bort skillnaden i beskattning av sådan ersättning och av arbetsinkomster. Vidare föreslås att garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen höjs och att bostadstillägget förstärks, både för personer med sådan ersättning och för pensionärer.

Alla, oavsett funktionsförmåga, ska ha lika möjlighet till ett gott liv och delaktighet på arbetsmarknaden. Den personliga assistansen och assistansersättningen ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet. Regeringen kommer därför att återkomma med förslag om stöd för egenvårdsinsatser med syfte att öka patientsäkerheten, ett stärkt stöd för tillsyn samt ett förbättrat stöd till flickor och pojkar upp till 18 år som innebär att beräkningen av rätten till assistansersättning får en annan utformning. För att möjliggöra detta tillför regeringen ytterligare medel till den statliga assistansersättningen.

Sverige har i dag en föräldraförsäkring som bidrar till att föräldrar i stor utsträckning förvärvsarbetar. Det är dock många föräldrar som har svårt att få sitt arbetsliv och barnens skolgång att gå ihop. Regeringen föreslår därför att förvärvsarbetande vårdnadshavare ges möjlighet till tre dagars ledighet med familjedagspenning, som ett första steg i införandet av familjeveckan. Eftersom rätten till ledighet är individuell skapas förutsättningar för ett jämställt uttag. Därmed får varje förvärvsarbetande förälder bättre möjligheter att stötta sina barn under skolåren, genom att kunna vara tillsammans med barnen under lov och studiedagar eller delta i sina barns utvecklingssamtal.

Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola

I svensk skola ska varje elev ha likvärdiga förutsättningar att nå sin fulla potential och lämna skolan med de kunskaper som krävs i vuxenlivet. Även om mätningar visar att kunskapsresultaten har vänt uppåt måste mer göras. Alla skolor ska präglas av trygghet och studiero och ha elevers kunskapsutveckling och bildning som ledstjärna. Grunden för den jämlika kunskapsskolan läggs av kunniga och kompetenta lärare och förskollärare.

Under pandemin har elever och skolpersonal gjort stora insatser för att upprätthålla undervisningen på plats och på distans. Regeringen föreslår ett tillfälligt stöd till skolväsendet för att hantera pandemins konsekvenser och tillfälliga insatser för att mildra pandemins effekter samt stötta fler gymnasieelever att slutföra sin utbildning, exempelvis genom nedsatt avgift för prövning av kurser.

Förskolan är viktig för en framgångsrik skolgång och det livslånga lärandet. Regeringen föreslår därför åtgärder för att öka deltagandet i förskolan bland barn mellan 3 och 5 års ålder och för att stärka förskolans arbete med barnens språkutveckling i svenska. Medel tillförs också det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i skola och fritidshem. Genom att införa ett gemensamt skolvalssystem skapas förutsättningar för ett mer jämlikt skolval. Implementeringen av det nationella professionsprogrammet slutförs. Genom extra studietid, där elever får hjälp med exempelvis läxor, och utökad lovskola kan elever ges mer tid för lärandet. Genom att stärka undervisningen i särskolan, ska fler elever få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Kursbetyg ska ersättas av ämnesbetyg i gymnasieskolan, vilket bland annat förväntas främja elevers kunskapsutveckling.

Sverige kommer att behöva betydligt fler med en gymnasial yrkesutbildning de kommande åren. Utbildningsutbudet i gymnasieskola och regional yrkesinriktad vuxenutbildning ska bättre anpassas efter behoven på arbetsmarknaden. Kommunernas samverkan ska därför förstärkas och statens stöd för planering och dimensionering utvecklas. Gymnasieskolans yrkesprogram leder till jobb inom många bristyrken och för att öka programmens attraktivitet återinförs grundläggande behörighet på programmen.

Det är viktigt att de riktade statsbidragen till kommunsektorn och i synnerhet till skolan utvecklas i syfte att förbättra styrningen för kommuner och regioner. Antalet riktade statsbidrag ska därför minskas genom till exempel hopslagning av två eller flera bidrag. I linje med detta inför regeringen ett nytt statsbidrag för formell fortbildning inom skolväsendet, som samlar flera befintliga statsbidrag, i syfte att underlätta för huvudmännen och att skapa ett mer flexibelt system som en del av professionsprogrammet. På motsvarande sätt skapas även ett nytt förskolebidrag för ökad kvalitet, och mindre barngrupper, som samlar flera separata statsbidrag och har en socioekonomisk viktning.

Som ett led i arbetet för att möta kommunsektorns framtida utmaningar tillsatte regeringen 2019 Välfärdskommissionen. I linje med kommissionens förslag föreslår regeringen en satsning på gemensam digital infrastruktur i syfte att underlätta för offentlig sektor att utveckla och anpassa sin egen digitala infrastruktur och bättre ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

Livskraftig kultur och idrott i hela landet

En stark och oberoende kultursektor är en viktig del av en välfungerande demokrati. Det är därför viktigt att ge fler personer möjlighet att delta i kulturlivet. Samtidigt har kulturen tillsammans med idrotten drabbats hårt av de restriktioner som pandemin medfört. Särskilda krisstöd har därför tillförts dessa områden under 2020 och 2021. Kultursektorns infrastruktur riskerar att försvagas på ett sätt som kan ta årtionden att bygga upp igen. Därför föreslår regeringen att kraftfulla insatser genomförs för att stärka kulturen i hela landet. Den regionala kulturen stärks genom ökade resurser till kultursamverkansmodellen. Regeringen föreslår också att de statliga medel som avsätts till konstnärer och upphovsmän förstärks, att museerna och scenkonsten ges förbättrade förutsättningar och att förvaltningen av vårt gemensamma kulturarv stärks över hela landet.

Regeringen inför ett särskilt permanent produktionsincitament för filminspelningar för att bland annat stärka möjligheterna att förlägga filminspelningar i Sverige. Detta stärker filmens internationella konkurrenskraft, skapar arbetstillfällen och bidrar till regional utveckling. Dessutom förstärks filmstödet för 2022 för att bidra till filmens återstart till följd av pandemin.

Biblioteken tillhandahåller litteratur och kultur i hela landet och är också en arena för samhällsdebatt och möten. Regeringen skjuter därför till ytterligare medel för satsningen Stärkta bibliotek. Regeringen föreslår också att resurser tillförs för att förbättra förutsättningarna för arbetet med demokrativillkor vid statsbidrag till trossamfund och övriga civilsamhället. Politiken för Sveriges nationella minoriteter, judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och samer, som även är ett urfolk, är viktig för att stärka rättigheterna och bidra till en kulturell och språklig mångfald i hela Sverige. Regeringen förstärker därför medlen för en ambitionsökning inom minoritetspolitiken och etablerandet av språkcentrum. Hågkomsten av Förintelsen och Sveriges roll under krigsåren behöver belysas, därför ska Sveriges museum om Förintelsen inrättas under 2022.

Idrotten behöver ett ökat stöd till framför allt barn och unga som under pandemin antingen slutat eller kommit ännu längre från att börja med idrott. Det gäller särskilt i områden med socioekonomiska utmaningar och för personer med funktionsnedsättning. Regeringen föreslår därför att särskilda medel tillförs för att underlätta ökat deltagande i idrott för barn och unga och personer med funktionsnedsättning i hela landet. Vidare kommer regeringen föreslå att reklamskatten avskaffas. Många idrottsföreningar betalar i dag reklamskatt och ett avskaffande innebär en administrativ och ekonomisk lättnad för föreningarna.

Sverige ska vara ett tryggt land för alla

Den grova kriminaliteten hotar sammanhållningen och tryggheten i vårt land. Brotten ska bekämpas med full och oförminskad kraft med alla verktyg som står till buds. De kriminella gängen ska tryckas tillbaka, nyrekryteringen ska brytas och fusk med skattepengar som finansierar brottslighet ska stoppas. Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska stoppas. En stark välfärd skapar möjligheter för alla att få trygga uppväxtvillkor. Därför är regeringens föreslagna investeringar i utbildning, bostadsbyggande och arbetsmarknadsåtgärder grundläggande för det brottsförebyggande arbetet. Segregationen ska minskas och motverkas.

Gängkriminaliteten ska bekämpas med rättsstatens fulla kraft

Den grova våldsbrottsligheten ska övervinnas med kraftfulla och direkta åtgärder, tillsammans med långsiktigt och effektivt brottsförebyggande arbete, inte minst för att bryta nyrekryteringen av unga. Skärpta straff för grova vapenbrott och knivbrott markerar att samhället inte accepterar våld på gator och torg. Regeringen avser införa en skärpt och mer effektiv straffrättslig reglering mot brott i kriminella nätverk och mot brott med kopplingar till kriminella uppgörelser. Utnyttjandet och nyrekryteringen av unga inom den organiserade brottsligheten måste få ett stopp. Regeringen avser därför att föreslå en skärpt straffrättslig lagstiftning mot dem som involverar unga i brottslig verksamhet. Samtidigt ska tystnadskulturen brytas och regeringen har mottagit flera lagförslag med åtgärder på området. Möjligheterna att ta brottsvinster från kriminella ska öka. Lagändringar som ger utökade möjligheter till tidiga förhör och förbättrade förutsättningar till husrannsakan i digitala miljöer är andra viktiga reformer för en mer modern, flexibel och effektiv handläggning av brottmål.

Polismyndigheten har aldrig tidigare haft så många anställda, och det har aldrig tidigare funnits så många poliser. De historiskt stora tillskotten till Polismyndigheten innebär

att regeringen är mer än halvvägs mot målet om 10 000 fler polisanställda till och med 2024. Utöver tidigare aviserade tillskott föreslår regeringen att ytterligare medel tillförs från och med 2023 för att uppfylla målet. Detta ska bidra till fler uppklarade brott och ökad trygghet i samhället. I propositionen Höständringsbudget för 2021 avsätter regeringen också medel för Polismyndigheten till följd av bland annat merkostnader för upprätthållande av inreseförbud under pandemin. Hemlig dataavläsning är ett viktigt hjälpmedel för Polismyndigheten för att avlyssna kriminellas kommunikation i syfte att avstyra och klara upp grova brott. Vidare ska mer kamerabevakning öka tryggheten genom att Polismyndigheten snabbare kan följa händelseförlopp och identifiera misstänkta gärningspersoner. Regeringen höjer därför anslagen för att öka Polismyndighetens tekniska förmåga.

En mer effektiv brottsbekämpning kräver fortsatta tillskott till de rättsvårdande myndigheterna och fler förebyggande åtgärder. Rättskedjan ska fortsätta stärkas med fler åklagare och domstolarnas kapacitet ska öka. Under kommande år behövs ännu fler platser i häkten och anstalter. För att ge Kriminalvården långsiktiga planeringsförutsättningar föreslår regeringen tillskott som ska säkerställa ökad kapacitet och bibehållen kvalitet i verksamheten. Det är viktigt med en trygg, rättssäker och ändamålsenlig vård- och behandlingsmiljö för ungdomar och klienter, samt en säker arbetsmiljö för personalen vid Statens institutionsstyrelse. Regeringen avsätter därför ytterligare medel för att det långsiktiga arbetet med att bygga ut kapaciteten, säkerheten och kompetensen i verksamheten ska kunna fullföljas. Dessutom föreslår regeringen en subvention av kommunernas placeringskostnader vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem. Kommunernas brottsförebyggande arbete ska bli mer effektivt genom ett förtydligat ansvar och förstärkt statligt stöd.

Tullverket har en avgörande roll i att stoppa narkotika och skjutvapen från att föras in i landet. Regeringen tillför därför myndigheten medel för att den bland annat ska kunna förstärka det brottsbekämpande arbetet och bibehålla en hög ambition i kontrollverksamheten.

Inte en krona ska gå till kriminella

Alla former av missbruk och fusk med statliga ersättningar, bidrag och skatter är oacceptabla. Särskilt allvarligt är det när välfärdssystemen systematiskt missbrukas eller om det finns en koppling till organiserad brottslighet. Regeringen avsätter därför ytterligare medel till berörda myndigheter för att motverka felaktiga utbetalningar, skattebrott, bidragsbrott, penningtvätt och finansiering av terrorism.

En ny myndighet ska inrättas för systemövergripande kontroll av utbetalningar från välfärdssystemen, och fler åtgärder ska genomföras för att stoppa oseriösa aktörer från att komma in i välfärdssystemen. Fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet är ett allvarligt samhällsproblem. Regeringen avsätter därför riktade medel för att stärka samverkan mot arbetslivskriminalitet. Regeringen vill särskilt förstärka kontrollen av arbetsmiljön genom utökad tillsyn. Vidare tillför regeringen resurser för arbetet med att motverka fusk och regelöverträdelser inom vägtransportområdet.

Mäns våld mot kvinnor ska stoppas

Det krävs krafttag för att stoppa kvinnors utsatthet för mäns våld. Regeringen har därför tagit initiativ till ett åtgärdspaket som omfattar 40 punkter för att bland annat stärka det förebyggande arbetet, förbättra samhällets förmåga att upptäcka våldsutsatthet, effektivisera brottsbekämpningen samt förbättra kunskap och metodutveckling. Utöver detta föreslår nu regeringen ett flerårigt åtgärdsprogram. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel ska tillföras permanenta medel för att möjliggöra ett långsiktigt och uthålligt arbete. Våldsutsatta ska ha tillgång till skyddat boende av god kvalitet över

hela landet och rättigheterna ska stärkas för medföljande barn. Regeringen avser att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453), med tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav. Regeringen kommer då även att lägga fram förslag för att stärka barnrättsperspektivet i verksamheten. Vidare tillsätter regeringen en expertgrupp för att fler i skyddat boende ska kunna gå vidare till stadigvarande boende.

Stödet och rådgivningen ska stärkas för den som befinner sig i en utsatt situation. Medel skjuts därför till den nationella stödtelefonen Kvinnofridslinjen, för att ge fler våldsutsatta kvinnor tillgång till professionellt stöd, samt till hjälplinjen Preventell, för att förebygga sexuellt våld riktat mot framför allt kvinnor och barn. Permanenta statsbidrag införs för att kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta ska få större stabilitet och förutsebarhet i sin finansiering. Medel föreslås också tillföras barnrätts-organisationer, för bland annat stöd till barn i utsatta situationer. Ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck ska inrättas.

Straffen för sexualbrott ska stå i proportion till den kränkning som brotten utgör. Regeringen kommer därför att föreslå straffskärpningar för sexualbrott. Regeringen kommer även att föreslå att det införs ett nytt särskilt hedersbrott. De generella förstärkningarna av resurserna till rättsväsendets myndigheter ökar också kapaciteten att motarbeta och utreda våld i nära relationer.

Stärkt beredskap i en ny tid

På försvarsområdet fortsätter förstärkningen av såväl det militära som det civila försvaret, för att öka den operativa förmågan i enlighet med inriktningen i propositionen om totalförsvaret (prop. 2020/21:30). De tillskott som tidigare aviserats innebär den största satsningen på totalförsvaret i modern tid. Under 2021 till och med 2025 beräknas nivån på anslagen till det militära försvaret ökas successivt med 27,6 miljarder kronor. De aviserade anslagsökningarna till det civila försvaret till och med 2025 innebär att anslagen beräknas öka med sammantaget 4,2 miljarder kronor jämfört med 2017. Regeringen kommer att föreslå att den nuvarande kupongskatten ersätts med en ny, moderniserad källskatt på utdelningar till utländska personer. Förslaget innebär ökade skatteintäkter som kan användas som en del i finansieringen av förstärkningen av totalförsvaret. Även de ökade skatteintäkterna från den höjning av skatterna på alkohol och tobak som regeringen avser att föreslå kan användas för att bidra till finansieringen.

För aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar finns behov av ett utvecklat, robust och säkert kommunikationssystem. Regeringen föreslår därför att det stegvisa etablerandet av Rakel Generation 2 ska fortsätta. Regeringen tillsatte redan under förra mandatperioden Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (dir. 2018:77), för att stärka det civila försvaret. Regeringen avsätter från och med 2024 medel för att genomföra delar av utredningens förslag. En ny myndighet inrättas för att stärka det psykologiska försvaret. Ett stärkt psykologiskt försvar skapar förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och att säkerställa försvarsviljan.

Fördjupningsruta 1.2 Regeringens vidtagna åtgärder med anledning av spridningen av covid-19

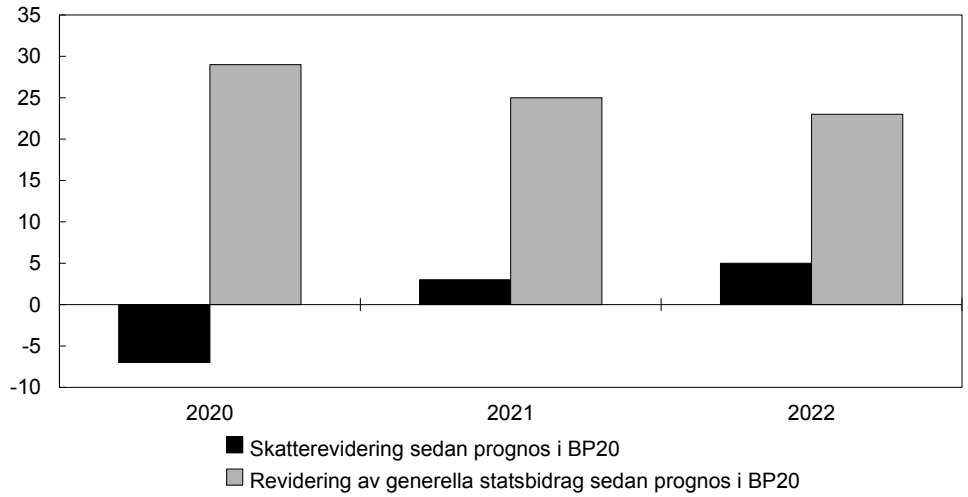
Spridningen av covid-19 har haft konsekvenser för hela Sverige. Regeringen och riksdagen har sedan smittspridningen började vidtagit ett stort antal åtgärder för att värna människors liv, hälsa och möjlighet att försörja sig. Samtidigt genomförs en kraftfull grön återstart av svensk ekonomi. En ansvarsfull finanspolitik bidrog till att

den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld var låg före pandemin. Sverige har därför haft goda förutsättningar att hantera lågkonjunkturen som följt av pandemin. Sammanlagt omfattar åtgärderna som vidtagits 2020 och 2021 med anledning av pandemin och den gröna ekonomiska återstarten nästan 400 miljarder kronor i ökade utgifter och minskade inkomster. Det motsvarar drygt 7 procent av 2021 års BNP, eller cirka 40 000 kronor per invånare. Till det har cirka 1 000 miljarder ställts till förfogande i olika former av lån och garantier, motsvarande 19 procent av 2021 års BNP.

Grundläggande för att skydda människors liv och hälsa och skapa trygghet under pandemin har varit en fungerande hälso- och sjukvård. Regeringen har sedan spridningen av covid-19 varit tydlig med att brist på finansiering inte ska stå i vägen för detta. Betydande medel har därför skjutits till kommuner och regioner för de merkostnader som covid-19 pandemin har medfört, men också för att stödja regionernas hantering av den uppskjutna vården. Stora resurser har tillförts regionerna även för att möjliggöra en storskalig testning och smittspårning, samt för att genomföra den största vaccinationskampanjen i Sveriges historia. Den 14 september 2021 hade cirka 82 procent av Sveriges befolkning som är 16 år eller äldre fått en första dos vaccin och cirka 73 procent hade fått två doser. Medel har också avsatts för att stärka äldreomsorgen och höja personalens kompetens. I takt med pandemins utbredning har förändringar i socialförsäkringen gjorts för att begränsa smittspridningen, skydda riskgrupper och minska belastningen på hälso- och sjukvården. Kommunsektorn har därutöver tillförts resurser för att mildra konsekvenserna av det skattebortfall som skett till följd av den lågkonjunktur som följt av pandemin. Jämfört med den prognos som regeringen gjorde i budgetpropositionen för 2020, före pandemins utbrott, har de kommunala skatteinkomsterna reviderats ned för 2020 till följd av lågkonjunkturen, men inte för 2021 eller 2022. Sammantaget har de generella statsbidragen höjts mer än kommunalskatteinkomsterna har minskat (se diagram 1.1).

Diagram 1.1 Skatterevidering och tillskott av generella statsbidrag sedan i BP20

Miljarder kronor

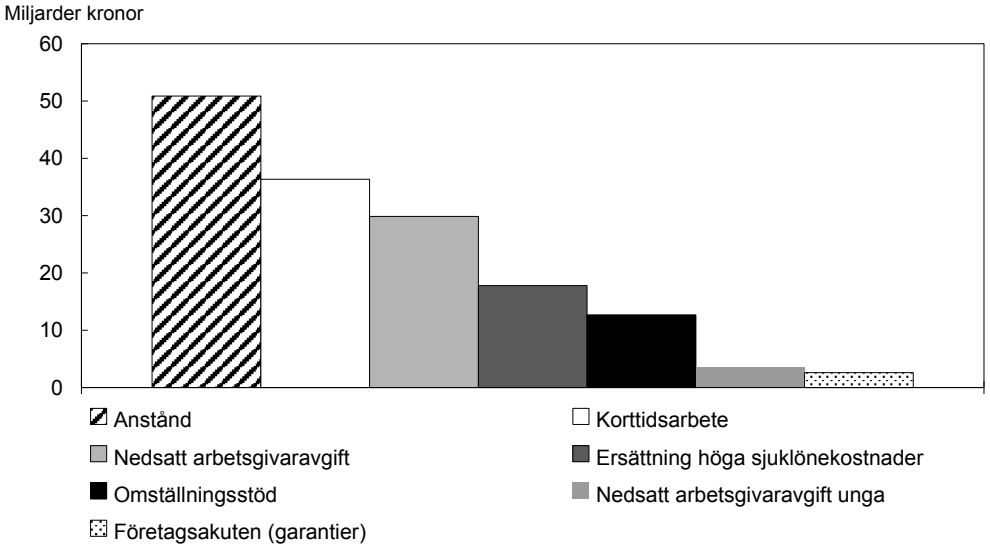
Anm.: I diagrammet jämförs prognoserna för 2020, 2021 och 2022 års kommunala skatteinkomster och generella statsbidrag i budgetpropositionen för 2020 med det utfall för 2020 och prognos för 2021 samt 2022 som redovisas i denna proposition. Staplarna motsvarar således hur mycket prognoserna för kommunala skatteinkomster och generella statsbidrag som gjordes innan pandemin har reviderats till och med den uppdaterade prognosen i denna proposition (se avsnitt 9).
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Beteendeförändringar och restriktioner till följd av pandemin har gett upphov till en kraftig nedgång i ekonomin. Att mildra de ekonomiska konsekvenserna och rädda svenska jobb och livskraftiga företag har varit helt avgörande. Företag som har drabbats ekonomiskt har därför fått ekonomiskt stöd i syfte att övervintra krisen och

därmed kunna undvika uppsägningar (se diagram 1.2). Åtgärderna har minskat kostnaderna, stärkt likviditeten och förbättrat finansieringsmöjligheterna för företagen. Medlen har huvudsakligen fördelats utifrån hur allvarligt företagen har drabbats ekonomiskt, men vissa stöd har riktats till specifika sektorer som medier, kultur, idrott, kollektivtrafik, järnväg samt flyg- och sjöfart. Företag har även fått ersättning för höga sjuklönekostnader. För att underlätta företagens möjligheter att finansiera export-affärer har Exportkreditnämndens kreditgarantiram för exportkrediter samt Aktiebolaget Svensk Exportkredits låneram i Riksgäldskontoret höjts. Tillfälliga och tidigarelagda skattesänkningar för jobb och företag har också genomförts under 2021. Kostnaden för att anställa har sänkts genom tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter bland annat för 19–23-åringar. För att stötta människor som hamnat i en mer utsatt situation har civilsamhället fått ökade resurser och bostadsbidraget för barnfamiljer har höjts tillfälligt. Medel har även tillförts organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer.

För att understödja den ekonomiska återhämtningen och bidra till en långsiktigt hållbar utveckling genomför regeringen en kraftfull grön återstart. Satsningarna omfattar bland annat investeringar i energieffektivisering av flerbostadshus, utbyggd laddinfrastruktur för tunga fordon, tidigarelagt järnvägsunderhåll, åtgärder för skydd av värdefull natur, en skattereduktion för installation av grön teknik och satsningar på cirkulär ekonomi.

Diagram 1.2 Utbetalningar till vissa stöd samt beviljade anstånd och utställda garantier.

Anm.: Den tillfälliga generella nedsättningen av arbetsgivaravgifterna gällde mars–juni 2020., Nedsättningen innebar att arbetsgivaren betalade 10,21 procent i arbetsgivaravgift i stället för 31,42 procent för upp till 30 anställda per företag och upp till en lönesumma om 25 000 kronor per anställd och månad. Den tillfälliga nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för unga avser personer 19–23 år och gäller 1 januari 2020–31 mars 2023. Nedsättningen innebär att arbetsgivaren betalar 19,73 procent i stället för 31,42 procent i arbetsgivaravgifter på ersättningar upp till 25 000 kronor per månad. Den 1 juni–31 augusti 2021 gäller en förstärkning av nedsättningen till 10,21 procent. Ersättning för sjuklönekostnader avser full kompensation för april–juli 2020 och därefter ersätts sjuklönekostnader som kan antas vara utöver det normala. Alla uppgifter är per den 30 juni 2021.

Källor: Skatteverket, Tillväxtverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

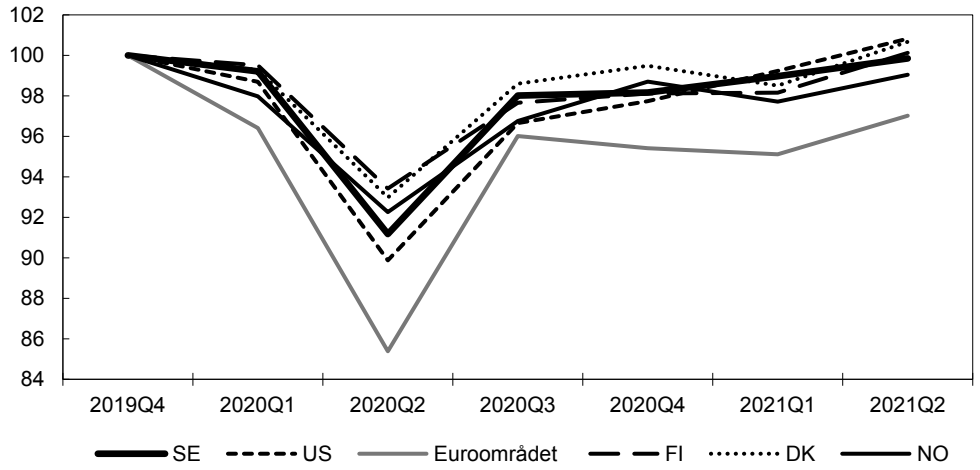
Krisåtgärderna har gjort skillnad, men i en så kraftig och snabb ekonomisk nedgång är det oundvikligt att människor blir arbetslösa eller drabbas på andra sätt. Regeringen har därför gjort tillfälliga förändringar i arbetslöshetsförsäkringen, förstärkt sjuk-försäkringen och ökat möjligheterna till omställning. Kunskapslyftet har under pandemin förstärkts med fler utbildningsplatser som bättre möter samhällets behov, vilket inte minst gett grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden förbättrade möjligheter att bygga på med kunskap för att få jobb.

Många länder i omvärlden har, precis som Sverige, vidtagit omfattande åtgärder för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Internationella valutafondens senaste uppskattning av länders ekonomiska stödåtgärder tyder på att Sveriges åtgärder ligger i linje med flera jämförbara länder, främst med vissa andra nordiska länder.

Regeringens stödåtgärder och den gröna ekonomiska återstarten har hållit uppe ekonomin och mildrat de ekonomiska effekterna av spridningen av covid-19 och av de restriktioner som införts. I Sverige föll BNP inte lika djupt första halvåret 2020 som i många andra europeiska länder och återhämtningen har hittills gått snabbare. Svensk BNP var under andra kvartalet 2021 tillbaka på samma nivå som före pandemin (se diagram 1.3). Även i de övriga nordiska länderna har aktiviteten i ekonomin hållits uppe relativt väl.

Diagram 1.3 BNP, internationell jämförelse

Index 2019Q4 = 100, säsongjusterat

Källor: Eurostat, Statistiska centralbyrån, Statistics Norway, Statistics Finland, Statistics Denmark och U.S. Bureau of Economic Analysis.

Även sysselsättningsgraden i Sverige minskade under inledningen av pandemin, men har stigit tydligt och är, liksom före krisen, bland de högsta inom EU. Stödåtgärderna har bidragit till att hålla uppe sysselsättningen. Systemet med korttidsarbete har till exempel möjliggjort att åtskilliga jobb har kunnat räddas. Sveriges ersättningsystem är kopplade till aktivitet, vilket har bidragit till att arbetskraftsdeltagandet hållits kvar på en hög nivå. Det har bidragit till att arbetslösheten ökat mer i Sverige än i övriga Europa, men andelen långtidsarbetslösa är på en lägre nivå i Sverige jämfört med andra medlemsstater i EU. För att stärka den ekonomiska tryggheten ytterligare under krisen har arbetslöshetsförsäkringen förstärkts.

Den pågående lågkonjunkturen skiljer sig tydligt från tidigare kriser eftersom den inte har orsakats av strukturella obalanser i ekonomin. Förtroendet för marknaden påverkades därför endast initialt och när smittspridningen minskar och restriktioner lyfts så normaliseras aktiviteten i ekonomin relativt snabbt.

Finanspolitiken har spelat en större roll än i tidigare kriser. Stödet för korttidsarbete omfattade nästan 600 000 anställda 2020, vilket bidrog till att dämpa sysselsättningsfallet. Även under det första halvåret 2021 har nyttjandet varit högt. Trots att krisen inte beror på strukturella obalanser kan den medföra långsiktigt negativa effekter på ekonomin. Utan aktiv finanspolitik och stärkta skyddsnät hade företag och löntagare behövt bära en större del av kostnaden av nedstängningarna, med risk för omfattande konkurser och högre arbetslöshet som följd. Regeringens finanspolitiska insatser har till stor del motverkat sådana negativa effekter.

De åtgärder som vidtagits med anledning av spridningen av covid-19 har byggt på sakpolitiska överenskommelser mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna.

1.5 Effekter av regeringens politik

Arbetsmarknadseffekter

Genom ökad offentlig konsumtion, offentliga investeringar samt transfereringar och sänkta skatter till låginkomsthushåll bidrar de föreslagna reformerna i denna proposition till att stimulera tillväxten och sysselsättningen de närmaste åren. De föreslagna och aviserade reformerna väntas även ha sammantaget positiva effekter på lång sikt (se tabell 1.5). Utbildningsplatserna förväntas förbättra matchningen på arbetsmarknaden, arbetsförmedlings- och matchningsinsatser kan hjälpa den som är arbetslös att snabbare finna ett arbete och en förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster stärker incitamenten att arbeta fler timmar för dem som redan arbetar. Mer resurser till kommuner och regioner, för att förbättra kvaliteten i välfärden, kan bland annat leda till bättre hälsa och resultat i grund- och gymnasieskolan, vilket på sikt bedöms påverka utfallet på arbetsmarknaden positivt. Det påbörjade införandet av familjeveckan bedöms leda till färre arbetade timmar. Den sammantagna bedömningen av effekterna på lång sikt av reformerna som föreslås och aviseras i denna proposition är att de bidrar till ökad sysselsättning och fler arbetade timmar, samtidigt som de bidrar till lägre arbetslöshet.

Tabell 1.5 Långsiktiga effekter av regeringens politik på arbetade timmar, sysselsättning, arbetslöshet och arbetskraft.

Bedömd riktning

	Arbetade timmar	Sysselsatta	Arbetslöshet
Fler platser inom regional yrkesinriktad vuxenutbildning	+	+	--
Fler högskoleplatser	+	+	-
Arbetsförmedlings- och matchningsinsatser	++	++	--
Ökade volymer arbetsmarknadsutbildning	+	+	--
Förändringar av subventionerade anställningar	++	++	--
Mer resurser till kommuner och regioner	+	+	-
Familjeveckan börjar införas	--	0	0
Höjt tak i sjukförsäkringen	-	0	0
Sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare	+	0	0

Anm.: + avser en ökning, - en minskning och 0 ungefär oförändrat. Vid en stor ökning anges detta med ++, och en stor minskning med --.

Källa: Egna beräkningar.

Den expansiva finanspolitiken förväntas även bidra till lägre arbetslöshet på lång sikt genom att den kortsiktiga arbetslösheten hålls nere. Långvarig frånvaro från arbetsmarknaden är ofta påfrestande för individen. Sådan frånvaro kan också försämra arbetslösas yrkeskunskaper och leda till minskad sökaktivitet. En stabiliseringspolitik som trycker ned arbetslösheten förväntas därför ha positiva effekter även på lång sikt.

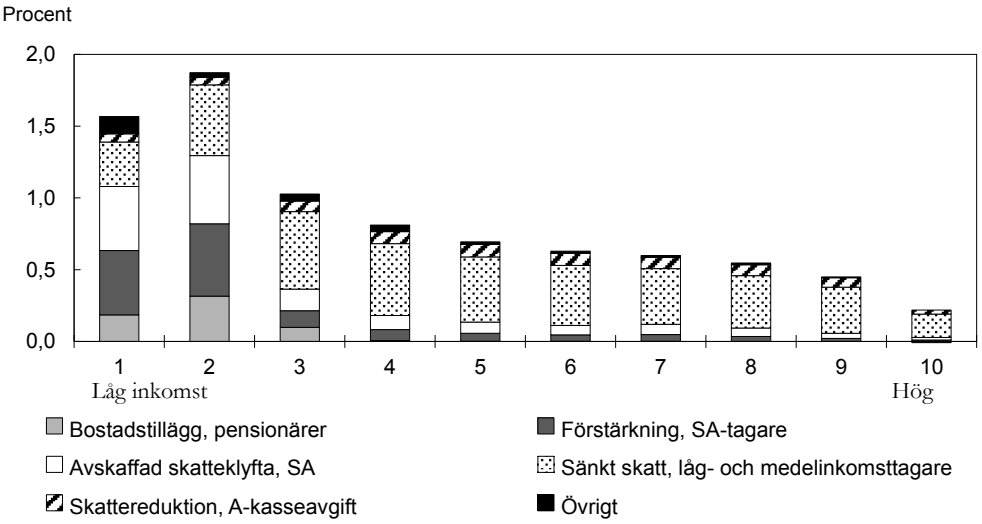
Effekter på inkomstfördelningen

Fördelningspolitiken bidrar till att tillväxt och välfärd kommer alla till del genom hela livet, så att livschanser och levnadsvillkor utjämnas. En del av utjämningen sker via

skatter och transfereringar, som direkt påverkar den ekonomiska standarden. En annan, mer omfattande del, är den utjämning som sker genom offentligt finansierade välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. Ett utökat inkomstbegrepp, som utöver ekonomisk standard även tar hänsyn till välfärdstjänster, ger en mer komplett bild av politikens effekter. Samtidigt är den utjämning av livschanser som sker genom välfärdstjänster, inte minst utbildning, svår att mäta och av en vidare betydelse än vad som framgår av de ekonomiska beräkningar som görs i denna proposition.

De reformer i denna proposition som bedöms ha en direkt inverkan på individernas ekonomiska standard och som är beräkningsbara är sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare, avskaffad skatteklyfta för personer med sjuk- och aktivitetsersättning, skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassan, förstärkning av bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för pensionärer, förstärkning av bostadstillägg och särskilt bostadstillägg i sjuk- och aktivitetsersättningen, höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen, höjd inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning, tillfälligt minskat antal karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen, höjt tak i sjukförsäkringen, höjt underhållsstöd för 7–10-åringar, höjd skälig levnadsnivå och familjeveckan. Reformerna har olika fördelningsprofil, men sammantaget ökar den ekonomiska standarden till följd av reformerna mest i den nedre delen av inkomstfördelningen. I inkomstgruppen med högst ekonomisk standard ökar inte den ekonomiska standarden lika mycket som i övriga inkomstgrupper. Det är främst de olika reformerna som stärker ekonomin för personer med sjuk- och aktivitetsersättning samt det ökade bostadstillägget till pensionärer som bidrar till fördelningsprofilen (se diagram 1.4).

Diagram 1.4 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av reformer

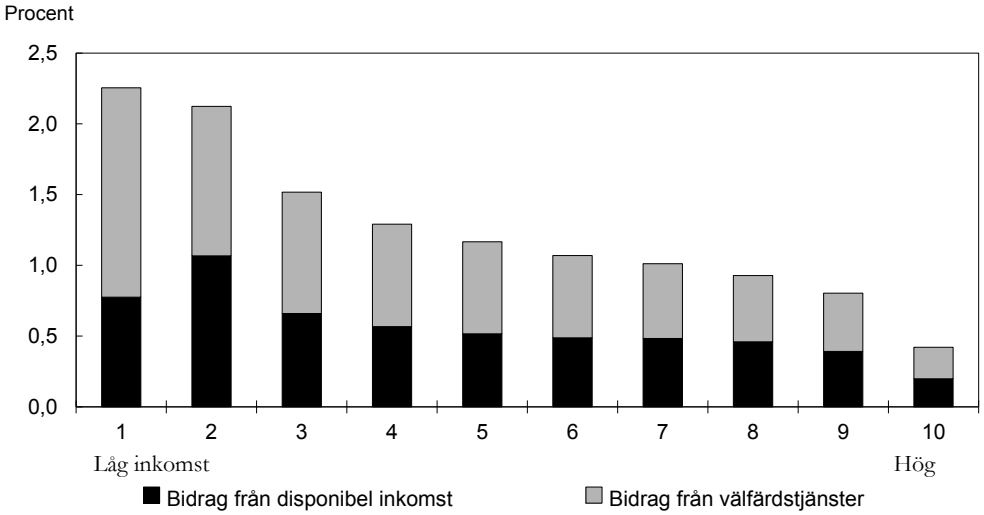

Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2022 av åtgärder i denna proposition. I sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare ingår både den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2021 men ska genomföras först den 1 januari 2022 och den del som föreslås i propositionen. I Övrigt ingår karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen, höjt tak i sjukförsäkringen, höjt underhållsstöd, höjd skälig levnadsnivå och familjeveckan. Familjeveckan och det höjda taket i sjukförsäkringen påverkar ekonomisk standard relativt lite trots en relativt stor påverkan på budgeten. Trots att både effekten av familjeveckan och taket i sjukförsäkringen medför betydande effekter på statens budget är effekterna på ekonomisk standard av dessa reformer relativt små. Det beror på att familjeveckan medför ett lönebortfall för individen som till stora delar ersätts av familjedagspenningen samt att ökad ersättning till följd av höjt tak i sjukförsäkringen delvis motverkas av lägre kollektivavtalad ersättning och högre skatt. SA står för sjuk- och aktivitetsersättning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den utökade inkomsten består av summan av ekonomisk standard och välfärdstjänster. Effekten av de reformer som påverkar ekonomisk standard och välfärdstjänster är störst i den nedre delen av inkomstfördelningen och minskar längre upp i fördelningen (se diagram 1.5).

Diagram 1.5 Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer

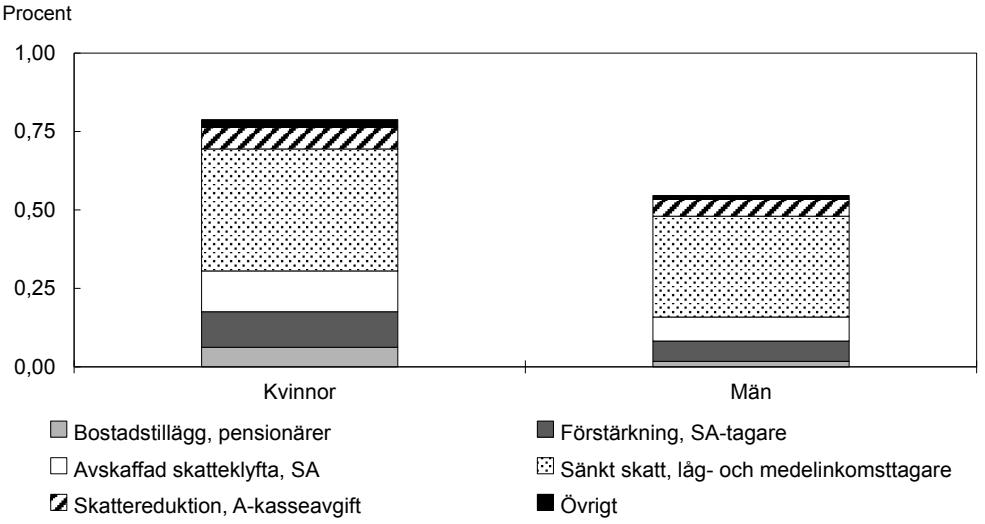
Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2022 av åtgärder i denna proposition. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter på ekonomisk jämställdhet

Den ekonomiska politiken ska utformas så att den bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdhetsbudgetering belyser hur de föreslagna reformerna påverkar fördelningen av livsvillkor och resurser mellan kvinnor och män. Sammantaget bedöms reformerna i denna proposition tillfalla kvinnor i större utsträckning än män. Reformerna bedöms öka kvinnors individuella disponibla inkomst med i genomsnitt 0,8 procent och mäns med 0,5 procent. Detta får till följd att reformerna bidrar till att öka den ekonomiska jämställdheten, eftersom kvinnors individuella disponibla inkomst ökar mer än mäns (se diagram 1.6).

Diagram 1.6 Genomsnittlig effekt på individuell disponibel inkomst för kvinnor och män till följd av reformer

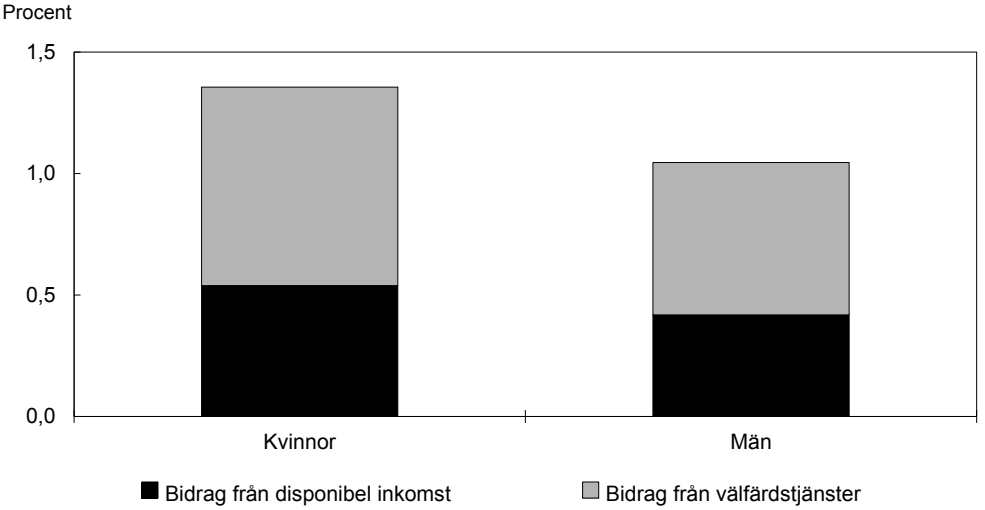

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2022 av åtgärder i denna proposition. I sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare ingår både den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2021 men ska genomföras först den 1 januari 2022 och den del som föreslås i propositionen. I Övrigt ingår karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen, höjt tak i sjukförsäkringen, höjt underhållsstöd, höjd skälig levnadsnivå och familjeveckan. Familjeveckan och det höjda taket i sjukförsäkringen påverkar ekonomisk standard relativt lite trots en relativt stor påverkan på budgeten. Trots att både effekten av familjeveckan och taket i sjukförsäkringen medför betydande effekter på statens budget är effekterna på ekonomisk standard av dessa reformer relativt små. Det beror på att familjeveckan medför ett lönebortfall för individen som till stora delar ersätts av familjedagspenningen samt att ökad ersättning till följd av höjt tak i sjukförsäkringen delvis motverkas av lägre kollektivavtalad ersättning och högre skatt. SA står för sjuk- och aktivitetsersättning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den individuella utökade disponibla inkomsten, som består av individuell disponibel inkomst och välfärdstjänster, beräknas öka med 1,4 procent för kvinnor och 1,0 procent för män till följd av de föreslagna reformerna (se diagram 1.7). Både reformer som påverkar individuell disponibel inkomst och satsningar på välfärdstjänster ökar den utökade inkomsten för kvinnor och män, och mer för kvinnor än för män.

Diagram 1.7 Genomsnittlig effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor och män till följd av reformer

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2022 av åtgärder i denna proposition. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Klimateffekter

Regeringens klimatpolitiska arbete ska utgå från det långsiktiga, tidsatta utsläppsmål som riksdagen har fastställt. En viktig del i detta är att bedöma hur nya åtgärder kan bidra till att minska klimatutsläppen. På så sätt kan regeringen säkerställa att utsläppen minskar i den takt som krävs för att nå klimatmålen.

Eftersom klimatfrågan är komplex innebär det dock ofta en utmaning att beräkna klimateffekter. Det kan råda osäkerhet om när utsläppsminskningarna kommer att uppnås och hur stora de kommer bli. För att göra arbetet med att bedöma klimateffekter mer enhetligt har regeringen gett Naturvårdsverket, Konjunkturinstitutet, Statens energimyndighet och Trafikverket i uppdrag att ta fram en myndighetsgemensam nationell vägledning för bedömning av hur olika styrmedel och åtgärder liksom andra omvärldsfaktorer påverkar utsläppen av växthusgaser och bidrar till klimatomställningen. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2022.

En uppskattning av de direkta effekterna på utsläppen av några av reformerna i denna proposition finns i tabell 1.6. Tabellen återger uppskattade effekter av några av de förändringar som föreslås i denna proposition och inte effekten av hela åtgärden i de fall det är en åtgärd som löpt över flera år. Syftet är att ge en fingervisning om klimateffekternas storleksordning.

Tabell 1.6 Direkt effekt på utsläpp av vissa reformer

Klimatåtgärd	Effekt på utsläpp
Biogasstöd	-
Förstärkning Klimatklivet	--
Skärpt miljöstyrning i bonus–malus-systemet	-
Elbusspremien	-
Förstärkt och utvidgad Klimatpremie	-
Breddad ekobonus	-
Energisteget	-

Anm.: + avser en ökning av utsläppen på mellan 0 och 100 tusen ton CO2e, - avser en minskning på mellan 0 och 100 tusen ton CO2e, - - avser en minskning på över 100 upp till 200 tusen ton CO2e och - - - en minskning på över 200 tusen ton CO2e. Alla effekter avser den genomsnittliga årliga effekten på utsläppen 2022 till 2024.
Källa: Egna beräkningar.

Utöver åtgärderna i tabell 1.6 presenteras i denna proposition även ett antal ytterligare åtgärder som är avgörande för en omställning till ett fossilfritt samhälle. Regeringen förstärker bland annat satsningen på Industriklivet, som uppskattas ha en potential att på sikt reducera växthusgasutsläppen med drygt 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, vilket motsvarar 21 procent av Sveriges totala utsläpp. Regeringen skjuter även till medel för att snabba på tillståndsprövningen vid elnätsutbyggnad och höjer kreditramen kraftigt för gröna investeringar, vilket möjliggör fler nya och innovativa industriinvesteringar. Därutöver vidtar regeringen även andra åtgärder som bidrar till miljömålen, bland annat en kraftig satsning på skydd av skog. En fullständig redovisning finns i bilagan Klimatredovisning till Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2022

1. Riksdagen godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1).
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 595 miljarder kronor för 2024 (avsnitt 4.2).
3. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2022 (avsnitt 5.2 och bilaga 1 avsnitt 2).
4. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2023 och 2024 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 5.2 och tabell 5.1).
5. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2022 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
6. Riksdagen godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2022 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
7. Riksdagen godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2022 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
8. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2023 och 2024 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 6.3 och tabell 6.3).
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 7.2).
10. Riksdagen godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2022 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
11. Riksdagen godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2022 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 51 230 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 17 611 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten (avsnitt 9.7).

Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster

15. Riksdagen godkänner att regeringen under 2022 eller 2023 genom försäljning överlåter fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3 (avsnitt 5.5).
16. Riksdagen godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 15 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 5.5).
17. Riksdagen godkänner att regeringen under 2022 genom försäljning överlåter fastigheten med adress 3900 Nebraska Avenue i Washington D.C. (avsnitt 5.5).

18. Riksdagen godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 17 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 5.5).

3 Den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt redovisas prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i övriga världen 2021–2024. Tyngdpunkten ligger på utvecklingen 2021 och 2022.

Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen i denna proposition eller i propositionen Höständringsbudget för 2021 (prop. 2021/22:2) eller har aviserats av regeringen i tidigare propositioner. Några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver antas inte. Information om omvärldshändelser och statistikutfall som fanns tillgängliga t.o.m. den 9 augusti 2021 har beaktats. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- I takt med att allt fler har vaccinerats och samhällen åter öppnats har återhämtningen under det första halvåret 2021 fortsatt i många avancerade ekonomier. Den starka utvecklingen väntas fortsätta också under andra halvåret 2021. I synnerhet väntas en kraftig ökning av hushållens konsumtion.
- Prognosen baseras på antagandet att få restriktioner är på plats under hösten 2021 såväl i Sverige som i de flesta andra länder med betydelse för svensk export. Under 2022 väntas restriktioner vara begränsade och hushåll och företag antas gradvis återgå till tidigare beteenden.
- Även i Sverige fortsatte den ekonomiska aktiviteten att öka under det första halvåret 2021. Framåtblickande indikatorer talar för en stark utveckling också i närtid. Tjänstekonsumtionen, som drabbats hårt under pandemin, väntas öka snabbt när det är färre restriktioner och bidra till att BNP växer snabbt. Därtill väntas den starkare efterfrågan i omvärlden gynna svensk export.
- Svensk BNP är tillbaka på samma nivå som före pandemin. Vid slutet av året bedöms BNP vara på den nivå som prognostiserades för 2021 före pandemin. Detta innebär att svensk ekonomi återhämtat sig snabbt jämfört med tidigare lågkonjunkturer och jämfört med flera andra medlemsstater i EU. Stora ekonomisk-politiska stimulanser bidrar till att understödja återhämtningen även 2022.
- Läget på arbetsmarknaden har förbättrats under det första halvåret 2021 när sysselsättningen har ökat. Flera arbetsmarknadsindikatorer, såsom företagens anställningsplaner, har stigit till höga nivåer och pekar på en stark efterfrågan på arbetskraft den närmaste tiden. Arbetslösheten bedöms dock även fortsatt vara på en högre nivå 2022 än före pandemin.
- Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF), väntas öka 2021 men understiga Riksbankens inflationsmål på 2 procent de närmaste åren.
- Prognosen är behäftad med osäkerheter som främst beror på hur spridningen av sjukdomen covid-19 utvecklas. Osäkerhet kring den ekonomiska återhämtningen belyses med två alternativa scenarier baserade på olika antaganden för pandemins utveckling, hushållens och företagens ändrade beteenden samt pandemins och stimulanspaketens varaktiga effekter på ekonomin.

3.1 Tillväxtutsikterna i omvärlden 2021 och 2022

Återhämtningen i världsekonomin fortsätter

Under första halvåret 2021 har återhämtningen i världsekonomin tagit rejäl fart, framför allt i de avancerade ekonomierna (t.ex. USA och flertalet europeiska länder) där allt fler är vaccinerade och restriktioner till stor del har avvecklats. BNP-utfall för andra kvartalet visar på en stark utveckling i USA, Kina och euroområdet. I USA och Kina är BNP på en högre nivå än den var före pandemin. Även i de nordiska länderna har ekonomierna återhämtat sig väl. I flera europeiska länder, som exempelvis Tyskland, är BNP dock fortfarande på en lägre nivå än före pandemin.

Den ekonomiska utvecklingen i de avancerade ekonomierna väntas bli snabb även framöver. Framåtblickande indikatorer för både industrin och den hårt drabbade tjänstesektorn talar för en positiv utveckling. Få restriktioner innebär att framför allt konsumtionen av tjänster antas öka i snabb takt. Hushållen har goda förutsättningar att snabbt öka sin konsumtion till följd av att sparandet under pandemin varit högt. Både finans- och penningpolitiken är dessutom fortsatt expansiva, vilket understödjer den ekonomiska aktiviteten. Industrin har återhämtat sig starkt och befinner sig nu på en högre aktivitetsnivå än före pandemin. Tillväxten har dock dämpats i många länder den senaste tiden till följd av utbudsrestriktioner, såsom brist på halvledare. Dessa problem väntas bestå under en övergångsperiod. Tillväxten inom industrin väntas därmed i närtid vara lägre än för tjänstebranscherna.

Återhämtningen i euroområdet har hittills varit fördröjd jämfört med t.ex. USA och Sverige, men den återupptogs under det andra kvartalet 2021, till följd av en stark tillväxt i ekonomin i takt med att allt fler har vaccinerats och restriktioner lättats. Under andra halvåret 2021 väntas den ekonomiska aktiviteten fortsätta återhämta sig i snabb takt. Hushållens konsumtion i de europeiska länderna väntas öka kraftigt. Samtidigt bidrar en stigande efterfrågan från omvärlden och en expansiv finans- och penningpolitik positivt till utvecklingen. EU:s återhämtningspaket, med en stark tonvikt på grön återhämtning och digitalisering, bedöms också stimulera tillväxten i den europeiska ekonomin, framför allt fr.o.m. 2022. BNP bedöms nå samma nivå som före pandemin under slutet av 2021. Inflationen bedöms ligga under Europeiska centralbankens inflationsmål hela prognosperioden.

Återhämtningen började tidigare i USA jämfört med många andra länder och har gått snabbare. Det beror på en snabb vaccinationsstart, efterföljande lättade restriktioner och på den mycket expansiva finanspolitiken med exceptionellt stora stödpaket. BNP-tillväxten 2021 väntas bli den högsta på över 25 år (se tabell 3.1). Även inflationen i USA väntas bli hög 2021, men uppgången bedöms vara tillfällig. För Kina ser den ekonomiska utvecklingen annorlunda ut. Efter en snabb och tidig återhämtning under 2020 går den kinesiska ekonomin in i ett lugnare skede under 2021. Tillväxten växlar ned ytterligare under 2022. Sämre tillgång till vaccin och mindre utrymme för expansiv finanspolitik väntas medföra att återhämtningen i många framväxande ekonomier och ekonomier i låginkomstländer går långsammare än i avancerade ekonomier. Sammantaget väntas dock tillväxten i omvärlden bli mycket hög 2021. Under 2022 går BNP-tillväxten in i en lugnare fas, vilket bl.a. förklaras av att finanspolitiska stödåtgärder trappas av, men tillväxten är fortfarande hög. Även om situationen har förbättrats globalt är osäkerheten fortfarande större än normalt. Det beror framför allt på risker kopplade till pandemin.

Tabell 3.1 Nyckeltal internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
BNP, euroområdet	-6,4	5,0	4,5	1,5	1,5
BNP, USA	-3,4	6,0	4,5	1,5	1,0
BNP, Kina	2,3	8,0	5,5	5,5	5,0
BNP i världen, PPP-vägd[1]	-3,3	6,0	4,5	3,5	3,5
BNP i världen, KIX-vägd[2]	-4,3	4,8	4,2	2,3	2,1
Svensk exportmarknad[3]	-8,9	8,0	6,0	3,5	3,2
Inflation, euroområdet[4]	0,3	1,9	1,4	1,5	1,8
Inflation, USA[5]	1,2	3,7	2,8	2,4	2,3
Styrränta, euroområdet[6]	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Styrränta, USA[6]	0,5	0,3	0,3	0,5	0,9
Råoljepris[7]	41,8	68,5	67,6	63,8	61,0

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2021 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Den sammanviktade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

[4] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[5] Konsumentprisindex (KPI).

[6] Årsgenomsnitt, procent. Avser refiräntan för euroområdet, dvs. den ränta som banker i euroområdet får betala för lån i en vecka från Europeiska centralbanken, och Federal funds ränta för USA.

[7] Brent, US-dollar per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

3.2 Tillväxtutsikterna i Sverige 2021 och 2022

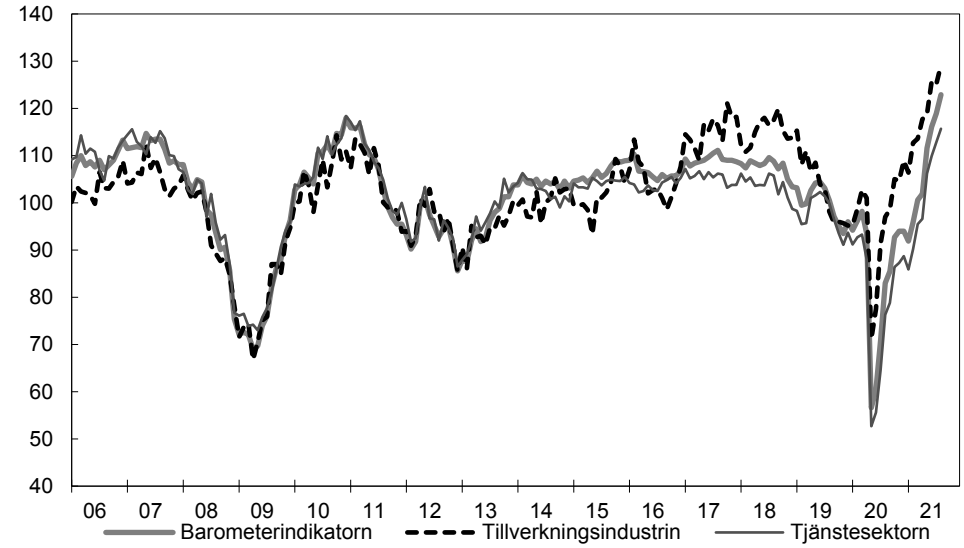
Svensk ekonomi visar styrka i återhämtningen

Även i Sverige har återhämtningen fortsatt under första halvåret 2021 och svensk BNP är tillbaka på samma nivå som före pandemin. Vid slutet av året bedöms BNP vara på samma nivå för 2021 som prognoserna visade före pandemin. Detta innebär att svensk ekonomi återhämtat sig snabbt jämfört med tidigare lågkonjunkturer och jämfört med övriga medlemsstater i EU. Det finns dock fortfarande en tydlig tudelning i näringslivet. Industrin återvände till tidigare aktivitetsnivåer redan under andra halvåret 2020, medan återhämtningen inom tjänstebranscherna har gått långsammare. Särskilt drabbade är t.ex. flyg- samt hotell- och restaurangbranschen.

Liksom i omvärlden väntas BNP i Sverige stiga snabbt under andra halvåret 2021. Få restriktioner och en stigande vaccinationsgrad väntas bidra till att hushållens konsumtion stiger snabbt. En hög efterfrågan på konsumtion av tjänster bedöms bidra till denna utveckling. Framåtblickande indikatorer som t.ex. inköpschefsindex och konjunkturbarometern bekräftar bilden av en fortsatt stark tillväxt i närtid (se diagram 3.1). Dessutom visar statistik över korttransaktioner från Swedbank Pay på en positiv utveckling inom tjänstebranscherna, bl.a. inom hotell och restaurang. Stora ekonomisk-politiska stimulanser bidrar till att understödja återhämtningen även framöver. Sammantaget bedöms BNP därför öka med 4,4 procent 2021 och 3,5 procent 2022 (se tabell 3.2).

Diagram 3.1 Barometerindikatorn och konfidensindikatorer

Standardiserade värden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Hushållens konsumtion väntas öka snabbt

Sedan pandemins utbrott har smittspridning och restriktioner kraftigt påverkat hushållens konsumtion. Framför allt har pandemin inneburit negativa konsekvenser för besöksnära tjänstebranscher, såsom resor samt hotell och restaurang. Konsumtionen av bilar har under 2021 varit ojämn till följd av regeländringar kopplade till bonus–malus-systemet och höjda förmånsvärden. Indikatorer, såsom barometerindikatorn, pekar på en snabb återhämtning av hushållens konsumtion i närtid. Realtidsindikatorer, såsom kortdata, visar även på ökad aktivitet inom tjänstebranscherna under sommaren. Många tjänster har inte varit möjliga att konsumera under pandemin och ett uppdämt konsumtionsbehov, tillsammans med ett uppsamlat sparande, väntas bidra till att hushållens konsumtion ökar snabbt under andra halvåret 2021 (se tabell 3.2). Omfattande stödåtgärder väntas även fortsatt bidra till att hålla hushållens disponibla inkomster uppe. När hushållen återgår till att konsumera mer av de varor och tjänster som de avstått från under krisen väntas de spara mindre.

Tilltagande investeringstakt framöver

Jämfört med tidigare konjunkturnedgångar har de fasta bruttoinvesteringarna påverkats i relativt liten utsträckning. Ett stigande kapacitetsutnyttjande inom industrin samtidigt som företagen förväntar sig ökade produktionsvolymer talar för ett ytterligare investeringsbehov framöver. Inom tjänstebranscherna, där återhämtningen gått långsammare, väntas också investeringarna stiga i takt med att efterfrågan stiger. Bostadspriserna har ökat kraftigt under pandemin vilket bedöms ha bidragit till att antalet påbörjade bostäder och bostadsinvesteringarna har ökat. Beviljade bygglov indikerar en fortsatt hög byggtakt 2021 och bostadsinvesteringarna bedöms fortsätta öka resten av året för att sedan stabiliseras 2022. Offentliga investeringar bedöms öka starkt 2021 för att senare plana ut på en hög nivå 2022. Det är framför allt statliga investeringar i bl.a. infrastruktur som väntas driva utvecklingen. Sammantaget bedöms de totala investeringarna öka ungefär i linje med ett historiskt genomsnitt 2021 och något starkare 2022 (se tabell 3.2).

Positiv nettoexport

Varuexporten har utvecklats något svagare än väntat under det första halvåret 2021, trots att indikatorer som t.ex. industrins exportorderingång har stigit snabbt och ligger på historiskt höga nivåer. Utvecklingen förklaras bl.a. av flaskhalsar i produktionen till följd av leveransproblem av vissa insatsvaror och containerbrist. Framöver väntas en starkare efterfrågan i omvärlden gynna svensk export (se tabell 3.2). I närtid dämpas dock exporttillväxten av fortsatta störningar i leverans- och värdekedjor. Importen väntas växa långsammare än exporten. Det beror på att en stor del av utvecklingen av den inhemska efterfrågan drivs av efterfrågan på tjänster. Vid produktion av tjänster används generellt sett mindre import än vid varuproduktion. Nettoexporten väntas därmed vara positiv både 2021 och 2022.

Tabell 3.2 Nyckeltal försörjningsbalansen

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
BNP	-2,8	4,4	3,5	1,4	1,5
BNP, kalenderkorrigerad	-3,0	4,3	3,5	1,6	1,5
Hushållens konsumtion	-4,8	4,2	4,9	2,8	2,8
Offentlig konsumtion	-0,5	2,3	1,4	-1,2	-0,8
Fasta bruttoinvesteringar	-0,5	2,4	3,6	1,5	1,2
Lagerinvesteringar[1]	-0,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Export	-4,6	8,3	4,5	2,6	2,7
Import	-5,7	6,3	4,7	2,6	2,8
BNP per invånare[2]	-3,5	3,9	3,1	1,0	1,0
BNP i löpande pris	-1,4	6,7	5,5	3,1	3,3

Anm.: Fasta priser, referensår 2020, inte kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[2] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Återupptagen verksamhet och ökade statsbidrag understödjer offentlig konsumtion

Den offentlig konsumtionen utvecklades svagt 2020, vilket huvudsakligen förklaras av att kommunala myndigheters verksamhet begränsades av lägre efterfrågan och restriktioner till följd av pandemin. År 2021 och 2022 väntas den offentliga konsumtionen återhämta sig från den svaga utvecklingen 2020. Starka kommunala finanser 2020 och 2021, och ytterligare tillförda medel i denna proposition, medför ett stort konsumtionsutrymme i kommunsektorn, vilket bedöms användas för att återuppta utebliven verksamhet. Detta väntas bidra till att arbetade timmar, sysselsättning och konsumtionsutgifter i offentlig sektor ökar 2021 och 2022 jämfört med 2020.

Fortsatt återhämtning på arbetsmarknaden

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats och såväl sysselsättningsgraden som arbetskraftsdeltagandet ökade tydligt under det andra kvartalet 2021. Samtidigt är arbetslösheten kvar på en högre nivå än före pandemin, i synnerhet bland unga, personer med som högst förgymnasial utbildning och utomeuropeiskt födda.

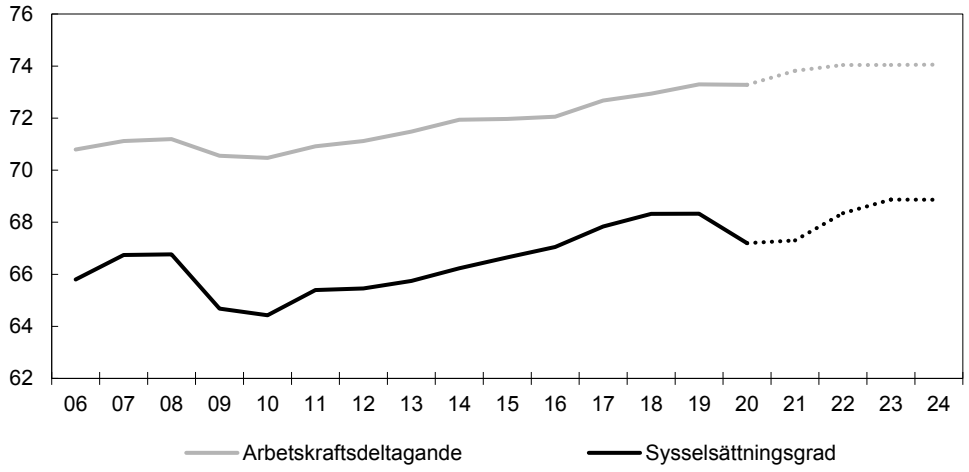
Från och med januari 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1700 om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll, som grundas på

uppgifter på individnivå som samlas in genom urvalsundersökningar. Bestämmelserna innebär en rad olika förändringar, bl.a. i definitioner, urval och den ordning som frågorna ställs (för mer information se Information om införande av ny ramlag 2021 i AKU på www.scb.se). I samband med detta har Statistiska centralbyrån även genomfört andra förändringar som påverkar statistiken. Sammantaget medför dessa förändringar ett tidsseriebrott i statistiken vid årsskiftet 2020/21 och utfallsdata från AKU är därför inte direkt jämförbara före respektive efter statistikomläggningen. Statistikomläggningen innebär att utfallen under 2021 är mer osäkra och svårare att analysera än normalt, då den utveckling som utfallen visar kan bero på såväl omläggningen som den faktiska utvecklingen. Såväl sysselsättningen som arbetskraften minskade kraftigt under det första kvartalet 2021 bland både kvinnor och män som en konsekvens av dessa förändringar. Det råder osäkerhet om i vilken utsträckning arbetslösheten påverkats.

Under det andra kvartalet ökade sysselsättningsgraden tydligt igen, i synnerhet bland kvinnor. Samtidigt fortsatte många av de anställda som varit permitterade att successivt öka sin arbetstid under det första halvåret 2021. Tillsammans med stärkta indikatorer tyder detta på att arbetsmarknadsläget tydligt förbättrades under det första halvåret 2021. Även arbetskraften ökade snabbt det andra kvartalet och arbetskraftsdeltagandet är på en hög nivå (se diagram 3.2). Denna uppgång förklaras främst av att ett stort antal unga sökte sig till arbetsmarknaden utan att hitta ett arbete. Som en följd av detta ökade arbetslösheten, och i synnerhet ungdomsarbetslösheten, under det första halvåret 2021. Det är dock viktigt att notera att drygt hälften av unga arbetslösa är heltidsstuderande som söker arbete utöver sina studier och majoriteten av de unga arbetslösa ser sig därför inte som arbetslösa utan i huvudsak som studerande.

Diagram 3.2 Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen, 15–74 år. Utfall 2006–2020, prognos 2021–2024

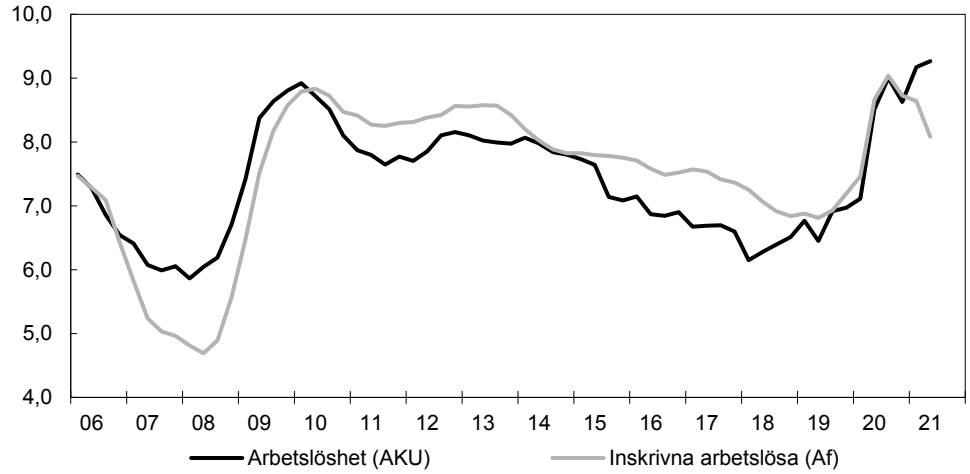
Anm.: Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott som påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Samtidigt som arbetslösheten har ökat enligt AKU har antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen fortsatt att minska under 2021 (se diagram 3.3). Fram till årsskiftet 2020/21 följde måtten varandra väl, men har sedan dess divergerat. Antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har minskat men samtidigt har antalet som varit inskrivna arbetslösa under en längre tid (12 månader eller mer) stigit successivt och är på en hög nivå.

Diagram 3.3 Arbetslöshet och inskrivna arbetslösa

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm.: Arbetslöshet (AKU) avser åldersgruppen 15–74 år medan andelen inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (Af) avser åldersgruppen 16–64 år. Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott som försvårar analysen av sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet 2021 och påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Arbetsförmedlingen.

Framåtblickande arbetsmarknadsindikatorer har fortsatt att förbättras markant under 2021 och företagens anställningsplaner är på mycket höga nivåer enligt Konjunkturbarometern. Samtliga branscher uppvisar en stigande efterfrågan på arbetskraft. Detta indikerar en bred sysselsättningstillväxt i näringslivet framöver. Även antalet nyanmälda lediga platser på Arbetsförmedlingen har ökat kontinuerligt sedan det snabba fallet under våren 2020 och pekar på en tilltagande efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt är antalet varsel och konkurser på låga nivåer.

Under det andra halvåret 2021 väntas sysselsättningen öka snabbt när den ekonomiska aktiviteten tilltar. Den positiva utvecklingen väntas fortsätta även 2022, och sysselsättningen bedöms då öka tydligt, i synnerhet inom näringslivets tjänstebranscher. Även bland offentliga verksamheter väntas sysselsättningstillväxten vara tydligt positiv 2021 och 2022. Både sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande bedöms vara på höga nivåer 2022 (se tabell 3.3). I takt med den tilltagande sysselsättningstillväxten väntas arbetslösheten falla snabbt under det andra halvåret 2021. Trots återhämtningen på arbetsmarknaden bedöms arbetslösheten fortfarande vara på en högre nivå 2022 än före pandemin.

Tabell 3.3 Nyckeltal produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Produktivitet[1]	0,6	1,3	0,8	1,0	1,2
Arbetade timmar[1, 2]	-3,8	3,2	2,7	0,5	0,2
Medelarbetstid[1, 3]	-2,6	3,4	1,0	-0,5	-0,1
Sysselsättning[4]	-1,3	-0,1	1,7	1,0	0,3
Sysselsättningsgrad[4,5]	67,2	67,3	68,3	68,9	68,9
Arbetslöshet[4, 6]	8,3	8,8	7,7	7,0	7,0
Arbetskraft[4]	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3
Arbetskraftsdeltagande[4,5]	73,3	73,8	74,0	74,0	74,1
Befolkning, total[7]	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4
Befolkning, 15–74 år	0,4	-0,3	0,2	0,3	0,3

Anm.: Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott som försvårar analysen av befolkning, sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet 2021 och påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Avser kalenderkorrigerade data.

[2] Enligt nationalräkenskaperna (NR).

[3] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt AKU.

[4] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Utfall för 2020 är ett beräknat årsmedelvärde.

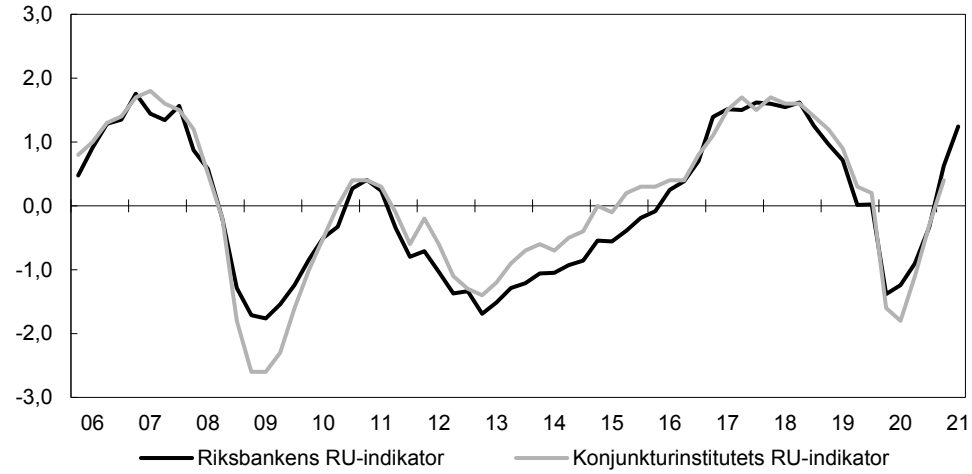
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stigande resursutnyttjande

Resursutnyttjandet i svensk ekonomi har stigit efter den kraftiga nedgången som skedde under 2020. Hur mycket lediga resurser det finns i ekonomin kan inte mätas exakt men uppgången i resursutnyttjandet återspeglas bl.a. i att företagens kapacitetsutnyttjande har stigit till en hög nivå och att antalet företag som upplever brist på arbetskraft har ökat i snabb takt. Dessa indikatorer ingår i olika sammanfattande mått på resursutnyttjandet som publiceras av Riksbanken och Konjunkturinstitutet. Indikatorerna visar att resursutnyttjandet har stigit tydligt (se diagram 3.4). Trots det bedöms svensk ekonomi fortsatt befinna sig i en lågkonjunktur under 2021. Resursutnyttjandet i svensk ekonomi mätt med BNP-gapet, dvs. BNP:s avvikelse från den BNP-nivå som är förenlig med en ekonomi i balans (se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler april 2021 på www.regeringen.se), väntas stiga 2021 och konjunkturläget bedöms vara i det närmaste balanserat 2022 (se tabell 3.4).

Diagram 3.4 Resursutnyttjandeindikatorer

Standardavvikelser

Anm.: Resursutnyttjandeindikatorerna (RU-indikatorerna) är statistiska mått på resursutnyttjandet. De är normaliserade så att medelvärdet är 0 och standardavvikelsen är 1.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Tabell 3.4 Nyckeltal potentiella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023	2024
Potentiell BNP	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiellt arbetade timmar	0,8	0,7	0,5	0,4	0,4
Potentiell produktivitet	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
Jämviktsarbetslöshet[1]	6,7	6,7	6,8	6,9	7,0
Potentiell BNP, löpande priser[2]	3,2	4,1	3,6	3,3	3,6
BNP-gap[3]	-3,8	-1,5	0,3	0,2	0,0
Timgap[3]	-4,5	-2,1	0,1	0,1	0,0
Produktivitetsgap[3]	0,7	0,6	0,2	0,1	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2020, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Andel av potentiell arbetskraft.

[2] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2020) multiplicerad med BNP-deflatorn, som är ett prisindex för producerade varor och tjänster.

[3] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Högre löneökningstakt 2021

Löneökningstakten var historiskt låg 2020. Den viktigaste förklaringen till det är att den omfattande avtalsrörelsen fick skjutas upp utan att nya löneavtal ingåtts, vilket innebar flera månader utan avtalsmässiga löneökningar för många anställda. Hösten 2020 enades parterna inom industrin om kostnadsökningar motsvarande 5,4 procent under 29 månader. Avtalet blev i huvudsak normerande för den övriga arbetsmarknaden. I takt med att de centralt avtalade lönerna började gälla från slutet av 2020 har preliminära utfall av konjunkturlönestatistiken visat på en tydlig uppgång i löneökningstakten.

Löneökningstakten bedöms bli betydligt högre 2021 för att sedan falla tillbaka något 2022 (se tabell 3.5). Den högre löneökningstakten 2021 förklaras till stor del av hur avtalen är utformade, där en större vikt har lagts på högre löneökningar i närtid. Samtidigt väntas bl.a. en hög efterfrågan på arbetskraft bidra till att hålla uppe

löneökningstakten även 2022. Reallöneökningarna, dvs. den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för konsumentprisindex (KPI), väntas dock vara lägre än genomsnittet både 2021 och 2022.

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF), ökade tydligt första halvåret 2021 efter en svag utveckling under 2020. Energipriser, som bidrog till den svaga inflationen under 2020, väntas i stället bidra till högre inflation 2021. Samtidigt bedöms ett lågt resursutnyttjande på arbetsmarknaden innebära ett fortsatt dämpat underliggande inflationstryck. Sammantaget väntas KPIF-inflationen öka 2021, men understiga Riksbankens inflationsmål på 2 procent de närmaste åren (se tabell 3.5). KPI-inflationen, som inkluderar effekten av ändrade bostadsräntor, väntas också öka 2021 för att därefter dämpas något 2022.

Tabell 3.5 Nyckeltal löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020 om inte annat anges, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Timlön enligt KL[1]	2,1	2,6	2,4	2,6	2,8
Reallön[2]	1,6	1,0	0,9	0,9	0,6
KPI[3]	0,5	1,6	1,4	1,7	2,2
KPIF[4]	0,5	1,8	1,5	1,7	2,0
KPIF exkl. energi	1,3	1,2	1,5	1,6	1,9

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken. År 2020 avser prognos.

[2] Reallön beräknas som timlön enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

[3] Konsumentprisindex.

[4] KPI med fast ränta.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Riksbanken lämnar reporäntan oförändrad

Flera centralbanker har fortsatt med omfattande stödåtgärder, bl.a. i form av köp av olika värdepapper, för att minska oron på de finansiella marknaderna och bidra till en fortsatt god kreditgivning i ekonomin. Den expansiva penningpolitiken har bidragit till ett lägre ränteläge och att aktiekurserna har stigit på flera håll i världen.

Även Riksbanken har bedrivit en expansiv penningpolitik och vidtagit flera åtgärder för att stödja det finansiella systemet under pandemin. Det har bidragit till att hålla svenska räntor på en låg nivå. Riksbanken bedöms hålla reporäntan oförändrad på 0,0 procent 2021 och 2022 (se tabell 3.6).

Kronan har stärkts mot Sveriges viktigaste handelspartner efter den initiala försvagningen i början av pandemin, bl.a. till följd av mindre oro på de finansiella marknaderna och lägre ränteskillnader mot omvärlden. Växelkursen väntas vara relativt stabil 2021 och 2022.

Tabell 3.6 Nyckeltal finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Reporänta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsobligationsränta 10 år	0,0	0,3	0,5	0,8	1,1
Statsobligationsränta 5 år	-0,3	-0,2	0,1	0,4	0,8
Växelkurs, kronindex KIX[1]	118,5	114,0	113,9	113,9	113,9
Växelkurs, SEK per EUR	10,5	10,1	10,1	10,2	10,2

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

3.3 Flera osäkerheter i prognosen

Utvecklingen i den globala och svenska ekonomin är alltid osäker. Det är viktigt att belysa de riskfaktorer som kan leda till att utvecklingen blir svagare eller starkare än i regeringens prognos. Pandemin och dess konsekvenser medför att prognosen i denna budgetproposition är mer osäker än vanligt.

Pandemin fortsätter utgöra en signifikant risk för den ekonomiska utvecklingen. Den globala tillgången till vaccin är ojämnt fördelad, vilket kan innebära att smittan fortsätter spridas och att svårkontrollerade mutationer uppstår. Restriktioner för att begränsa smittspridningen kan därmed komma att återinföras.

Störningar i leverans- och värdekedjor kan komma att påverka företagens produktionskapacitet i större utsträckning och under längre tid än vad som antas i prognosen. Storskalig försörjningsbrist av nödvändiga insatsvaror riskerar också att påverka den ekonomiska utvecklingen negativt.

Pandemin har även medfört förändrad hushållskonsumtion och stora finanspolitiska stimulanser i omvärlden. Effekterna av dessa kan på kort sikt bli starkare än vad som bedöms i prognosen. Hushållens sparande har ökat under pandemin, vilket kan medföra att det den närmaste tiden finns utrymme för ökad konsumtion. Vidare kan hushållens uppdämda konsumtionsbehov vara underskattat, vilket skulle innebära en snabbare konsumtionsutveckling än förväntat. De stödåtgärder som har införts i omvärlden kan ha en större positiv effekt på den ekonomiska utvecklingen än vad som antas i prognos, vilket skulle gynna svensk exportindustri.

Det finns dock risker kopplade till de omfattande stabiliseringspolitiska stödpaket som har implementerats runt om i världen. Till exempel kan en alltför snabb utfasning av pågående stödpaket medföra ökade konkurser och därmed en förhöjd risk för kreditförluster hos bankerna. De svenska bankerna är till stor del exponerade mot bostäder och kommersiella fastigheter, vilket gör dem särskilt känsliga för stora prisfall på fastighetsmarknaden.

Det finns även en risk att inflationen i USA ligger kvar på en hög nivå längre än vad som antas i prognosen. Det skulle troligtvis bidra till att de amerikanska räntorna stiger snabbare än väntat och leda till en dämpande effekt på tillväxten, både i USA och i andra länder.

Priserna på tillgångar, som bl.a. aktier och bostäder, har stigit kraftigt i flera länder under pandemin samtidigt som skuldsättningen bland hushåll, företag och stater har ökat. Ett större fall i tillgångspriser, särskilt i kombination med den höga skuldsättningen, kan störa den finansiella stabiliteten.

På global nivå finns även betydande risker som inte är kopplade till pandemin. Till exempel kan cyberhot och geopolitiska förändringar påverka den ekonomiska utvecklingen negativt.

En annan osäkerhetsfaktor som riskerar att påverka ekonomin är klimatförändringar, extrema väderhändelser och förlust av biologisk mångfald. Dessa utgör risker för den globala ekonomin, eftersom de kan medföra stora kostnader såväl för enskilda individer och företag som samhället som helhet. I Sverige kan konsekvenserna av ett förändrat klimat bli stora för exempelvis kustnära infrastruktur och bebyggelse, vattenkvaliteten i sjöar och hav och människors hälsa. En ökad risk för översvämningar, bränder, torka, invasiva arter och skadedjur kan också hota produktionen från jord- och skogsbruk.

3.4 Utvecklingen 2023 och 2024

I detta avsnitt (3.4) beskrivs ett scenario för svensk ekonomi 2023 och 2024 under förutsättningen att inga nya störningar påverkar ekonomin. En utgångspunkt för scenariot är att BNP-utvecklingen på längre sikt bestäms av ekonomins utbudssida, dvs. tillväxten i produktivitet och antalet arbetade timmar. Vidare innebär regeringens principer för prognoser att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. På några års sikt antas kommuner och regioner redovisa resultat i linje med god ekonomisk hushållning genom en anpassning av sina utgifter medan kommunalskattenivåerna antas vara oförändrade.

BNP-tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel antas dämpas 2023 och 2024 bl.a. till följd av en avtrappning av de finanspolitiska stödåtgärderna (se tabell 3.1) Det leder till att efterfrågan på svensk export väntas fortsätta öka, men i lugnare takt, och utrikeshandeln antas lämna ett positivt bidrag till tillväxten i svensk ekonomi. Därtill antas även den inhemska efterfrågan bidra till tillväxten. Den offentliga konsumtionen antas dock minska 2023 och 2024, vilket är en följd av antagandet om oförändrade regler. Sammantaget antas även BNP i Sverige växa i lugnare takt 2023 och 2024 jämfört med 2021 och 2022 (se tabell 3.2).

I Sverige väntas tillväxten i arbetsutbudet vara dämpad 2023 och 2024 (se tabell 3.3), till följd av att befolkningstillväxten är låg samtidigt som andelen äldre i befolkningen ökar. En justerad pensionsålder, som ökar i takt med den förväntade medellivslängden vid 65 års ålder, har dock delvis en motverkande effekt. Sysselsättningen bedöms öka snabbare än arbetskraften 2023 och arbetslösheten väntas fortsätta att minska. Lågkonjunkturen under 2020 och 2021 bedöms dock få varaktiga effekter på arbetsmarknaden, s.k. persistenseffekter, vilket bidrar till en något högre arbetslöshet kring 7,0 procent även 2023 och 2024 jämfört med före pandemin. Produktiviteten bedöms öka ungefär i linje med potentiell produktivitet (se tabell 3.4). Sammantaget bedöms tillväxten i potentiell BNP uppgå till omkring 1,7 procent 2023 och 2024. Resursutnyttjandet i svensk ekonomi antas vara balanserat 2023 och BNP bedöms växa ungefär i linje med potentiell tillväxt 2024.

Inflationen bedöms gradvis stiga som en konsekvens av fortsatt expansiv ekonomisk politik. Inflationen, mätt med KPIF, antas uppgå till 2 procent 2024. För att understödja en varaktig uppgång i inflationen i Sverige antas Riksbanken hålla reporäntan oförändrad under 2023 och 2024 (se tabell 3.6).

3.5 Alternativa scenarier

Det råder stor osäkerhet om hur den ekonomiska återhämtningen kommer att se ut de närmaste åren. Osäkerheten beror främst på hur pandemin påverkar hushållens ändrade konsumtionsbenägenhet och företagens investeringsvilja. Ytterligare en central osäkerhet handlar om pandemins varaktiga negativa effekter på ekonomin. Det finns därutöver en osäkerhet kring de varaktiga effekterna av de finanspolitiska stimulanspaketen i Sverige och omvärlden. Osäkerhet kring den ekonomiska återhämtningen belyses med två alternativa scenarier baserade på olika antaganden för pandemins utveckling, hushållens och företagens ändrade beteenden samt pandemins och stimulanspaketens varaktiga effekter på ekonomin.

I scenario 1 antas en större smittspridning än i prognosen. Det finns därför ett fortsatt behov av restriktioner under en längre tid i detta scenario. Som en konsekvens av detta och allmänt högre osäkerhet i ekonomin antas konsumtion och investeringar bli lägre än i prognosen. Pandemin antas samtidigt få en varaktig negativ effekt på företagens produktionskapacitet, t.ex. genom att en minskad riskvilja håller tillbaka

företagens investeringar. Sammantaget antas BNP-tillväxten 2021 och 2022 bli lägre i detta scenario än i prognosen, vilket resulterar i att arbetslösheten blir högre och resursutnyttjandet i ekonomin blir lägre än i prognosen (se tabell 3.7). Som en konsekvens av den lägre aktiviteten i ekonomin blir den offentliga sektorns finansiella sparande lägre än i prognosen, främst till följd av lägre inkomster från skatter men också i viss mån på grund av ökade offentliga utgifter när arbetslösheten stiger. De försämrade offentliga finanserna antas finansieras med lån, vilket tillsammans med en lägre BNP får till följd att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som andel av BNP, Maastrichtskulden, blir något högre än prognosen. Om aktiva finanspolitiska åtgärder vidtas för att hantera såväl hälsoeffekter som ekonomiska effekter av smittspridningen skulle effekterna för de offentliga finanserna bli större.

Tabell 3.7 Alternativa scenarier

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2020 och prognos i fet stil för respektive variabel utifrån tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer[1]

	2020	2021	2022	2023	2024
BNP[2]	**-3,0**	**4,3**	**3,5**	**1,6**	**1,5**
Scenario 1: Långsammare återhämtning	-3,0	3,8	2,7	2,0	1,9
Scenario 2: Snabbare återhämtning	-3,0	4,8	4,3	1,4	1,2
Arbetslöshet[3]	**8,3**	**8,8**	**7,7**	**7,0**	**7,0**
Scenario 1: Långsammare återhämtning	8,3	8,9	8,2	7,6	7,5
Scenario 2: Snabbare återhämtning	8,3	8,7	7,2	6,4	6,5
BNP-gap[4]	**-3,8**	**-1,5**	**0,3**	**0,2**	**0,0**
Scenario 1: Långsammare återhämtning	-3,8	-1,9	-0,6	-0,3	-0,1
Scenario 2: Snabbare återhämtning	-3,8	-1,2	1,0	0,7	0,3
Finansiellt sparande[5]	**-3,0**	**-1,8**	**-0,7**	**0,4**	**0,7**
Scenario 1: Långsammare återhämtning	-3,0	-2,0	-1,1	0,2	0,6
Scenario 2: Snabbare återhämtning	-3,0	-1,7	-0,3	0,7	0,9
Maastrichtskulden[5]	**39,7**	**37,8**	**35,4**	**32,9**	**31,1**
Scenario 1: Långsammare återhämtning	39,7	38,1	36,5	34,0	32,2
Scenario 2: Snabbare återhämtning	39,7	37,4	34,5	31,8	30,0

[1] I alternativscenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

[2] Kalenderkorrigerade värden.

[3] Årsgenomsnitt i procent.

[4] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[5] Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I scenario 2 antas en minskad smittspridning jämfört med prognosen. Ett uppdämt behov av att konsumera hos hushållen tillsammans med det höga sparandet under pandemin antas samtidigt förstärka återhämtningen i världsekonomin när länder lättar på olika restriktioner. När osäkerheten i ekonomin avtar antas företagen tidigarelägga sina investeringar. Dessutom antas många länders beslut om nya stabiliseringspolitiska stödpaket för att återstarta sina ekonomier ge upphov till en varaktigt högre tillväxt, t.ex. om stöden används till produktiva investeringar. I detta scenario antas BNP-tillväxten i Sverige 2021 och 2022 bli starkare än i prognosen. Det leder till att arbetslösheten blir lägre och resursutnyttjandet i ekonomin blir högre än i prognosen. Sammantaget blir den offentliga sektorns finansiella sparande högre än i prognosen. Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld blir därmed lägre.

3.6 Prognosrevideringar

I detta avsnitt (3.6) redovisas de prognosrevideringar som gjorts jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100). Sedan den publicerades har bl.a. en kvartalssammanställning av nationalräkenskaperna, ett preliminärt BNP-utfall för andra kvartalet samt ett antal utfall för bl.a. AKU och KPI publicerats. Det har även skett ett tidsseriebrott i AKU som, till skillnad från vårpropositionen, nu beaktas i prognoserna vilket påverkar bedömningen för 2021 och framåt (se vidare avsnitt 3.2).

Svensk ekonomi har återhämtat sig snabbare än väntat under första halvåret 2021. Det medför att BNP-tillväxten 2021 nu väntas bli högre jämfört med prognosen i vårpropositionen (se tabell 3.8). Hushållens konsumtion har återhämtat sig i en snabbare takt än väntat under första halvåret 2021. Starkare utfall medför att även prognosen för exporten har reviderats upp 2021 sedan vårpropositionen. Tillväxttakten för de fasta bruttoinvesteringarna har reviderats ned något 2021 jämfört med vårpropositionen, vilket främst förklaras av utfall. Offentlig konsumtion bedöms växa något snabbare än i vårpropositionen, vilket framför allt beror på ytterligare tillförda medel i denna budgetproposition. Potentiell BNP är uppreviderad vilket förklaras av uppreviderad produktivitet historiskt.

Arbetslösheten är något uppreviderad 2021 till följd av högre utfall från AKU. Läget på arbetsmarknaden har förbättrats jämfört med vårpropositionen. Både sysselsättningen och arbetskraften är trots det nedreviderade 2021 och 2022, vilket beror på ett tidsseriebrott i AKU (se avsnitt 3.2).

KPI- och KPIF-inflationen har reviderats upp både 2021 och 2022 jämfört med prognosen i vårpropositionen till följd av bl.a. högre energipriser samt ett ökat kostnadstryck för producenter. Prognosen för reporäntan är något uppreviderad jämfört med vårpropositionen till följd av en mer positiv bedömning av resursutnyttjandet.

Tabell 3.8 Jämförelse mellan regeringens prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges. Siffrorna inom parentes avser prognos från 2021 års ekonomiska vårproposition

	2020	2021	2022	2023	2024
BNP	-2,8 (-2,8)	4,4 (3,2)	3,5 (3,8)	1,4 (1,9)	1,5 (1,6)
Potentiell BNP	1,8 (1,7)	1,8 (1,7)	1,7 (1,6)	1,7 (1,6)	1,7 (1,6)
BNP-gap[1]	-3,8 (-3,9)	-1,5 (-2,6)	0,3 (-0,5)	0,2 (0,0)	0,0 (0,0)
Arbetslöshet[2,3]	8,3 (8,3)	8,8 (8,7)	7,7 (7,9)	7,0 (7,0)	7,0 (7,0)
Arbetskraft[2]	0,3 (0,3)	0,4 (0,7)	0,5 (1,0)	0,3 (0,7)	0,3 (0,7)
Sysselsatta[2]	-1,3 (-1,3)	-0,1 (0,3)	1,7 (1,9)	1,0 (1,7)	0,3 (0,6)
Arbetade timmar[4]	-3,8 (-3,8)	3,2 (3,0)	2,7 (2,4)	0,5 (1,1)	0,2 (0,5)
Timlön[5]	2,1 (2,0)	2,6 (2,5)	2,4 (2,3)	2,6 (2,5)	2,8 (2,7)
KPI[6]	0,5 (0,5)	1,6 (1,4)	1,4 (1,0)	1,7 (1,3)	2,2 (2,1)
KPIF[6]	0,5 (0,5)	1,8 (1,5)	1,5 (1,3)	1,7 (1,7)	2,0 (2,0)
Reporänta[7]	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (-0,3)	0,0 (-0,5)	0,0 (-0,5)

Anm.: Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott som försvårar analysen av sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet 2021 och påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringssystem och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[2] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[3] Procent av arbetskraften.

[4] Kalenderkorrigerad.

[5] Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

[6] Konsumentprisindex (KPI) resp. konsumentprisindex med fast ränta (KPIF). Årsgenomsnitt.

[7] Procent, årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare

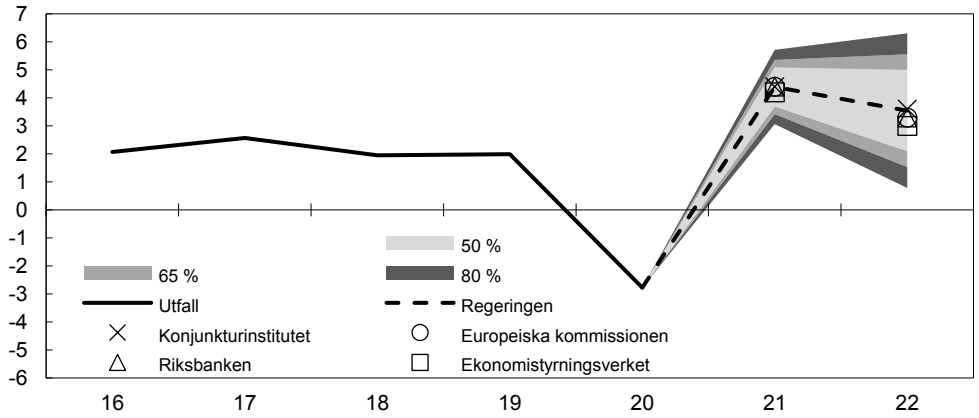
I detta avsnitt (3.7) jämförs regeringens prognoser för vissa centrala makroekonomiska variabler med prognoser gjorda av Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Europeiska kommissionen och Ekonomistyrningsverket (se tabell 3.9). Det är viktigt att notera att prognoser publiceras vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakare inte alltid har tillgång till samma informationsmängd.

För 2021 bedömer både regeringen och Konjunkturinstitutet att BNP-tillväxten uppgår till 4,4 procent, vilket också är i linje med bedömningarna från Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och Europeiska kommissionen. Även för 2022 är regeringens prognos i linje med övriga bedömares förutom Ekonomistyrningsverkets prognos som är lägre.

Skillnaderna mellan BNP-prognoserna är små sett ur ett statistiskt perspektiv. Diagram 3.5 visar bedömarnas prognoser tillsammans med symmetriska osäkerhetsintervall som täcker olika sannolikheter av regeringens historiska prognosfel, dvs. skillnader mellan utfall och regeringens prognoser. Bedömarnas prognoser ligger inom det intervall som täcker hälften av regeringens prognosfel och befinner sig inom en felmarginal som kan anses motsvara ett relativt vanligt prognosfel.

Diagram 3.5 BNP-prognos med osäkerhetsintervall

Procentuell förändring

Anm.: Osäkerhetsintervallen är baserade på regeringens historiska prognosfel, i budgetpropositionerna 1994–2020, och bör inte förväxlas med en framåtblickande riskbild. För en beskrivning av hur osäkerhetsintervallen är beräknade, se Finansdepartementets rapport Utvärdering av makroekonomiska prognoser som publicerades i samband med 2018 års ekonomiska vårproposition.

Källor: Europeiska kommissionen, Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

Regeringens prognos för arbetslösheten 2021 är i linje med såväl Konjunkturinstitutets som Riksbankens, medan Ekonomistyrningsverkets och Europeiska kommissionens arbetslöshetsprognoser är något lägre. Samtliga bedömare med undantag för Europeiska kommissionen har beaktat statistikomläggningen av AKU (se avsnitt 3.2) i sina prognoser för arbetsmarknaden. För 2022 är regeringens prognos i linje med Konjunkturinstitutets, men något högre än övriga bedömares prognoser.

Regeringens prognos för KPI är i linje med samtliga prognosmakares prognoser 2021, med undantag för Konjunkturinstitutets som är något högre. För 2022 är regeringens prognos något lägre än Konjunkturinstitutets och Riksbankens bedömningar.

Regeringens bedömning av resursutnyttjandet 2021, mätt med BNP-gapet, är i linje med Konjunkturinstitutets och Ekonomistyrningsverkets bedömningar, men något mer negativ än Riksbankens bedömning. Jämfört med Europeiska kommissionens prognos är regeringens bedömning mindre negativ för 2021. För 2022 bedömer regeringen, Konjunkturinstitutet och Ekonomistyrningsverket att resursutnyttjandet är i det närmaste balanserat. Riksbanken bedömer att BNP-gapet är tydligt positivt och Europeiska kommissionen bedömer att det är tydligt negativt. Den huvudsakliga förklaringen till skillnaderna är olika bedömningar av potentiell BNP.

Tabell 3.9 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges

	2021	2022
BNP[1]		
Regeringen	4,4	3,5
Konjunkturinstitutet	4,4	3,6
Europeiska kommissionen	4,6	3,6
Riksbanken	4,2	3,7
Ekonomistyrningsverket	4,2	3,0
Arbetslöshet[2][3]		
Regeringen	8,8	7,7
Konjunkturinstitutet	8,9	7,7
Europeiska kommissionen	8,2	7,5
Riksbanken	8,7	7,4
Ekonomistyrningsverket	8,4	7,5
Inflation[4]		
Regeringen	1,6/2,1	1,4/1,2
Konjunkturinstitutet	1,9/2,1	1,6/1,5
Europeiska kommissionen	– /2,1	– /1,2
Riksbanken	1,6/2,0	1,7/1,6
Ekonomistyrningsverket	1,6/ –	1,3/ –
BNP-gap[5]		
Regeringen	-1,5	0,3
Konjunkturinstitutet	-1,4	0,2
Europeiska kommissionen	-2,5	-1,4
Riksbanken	-1,1	1,0
Ekonomistyrningsverket	-1,6	-0,1

Anm.: Publiceringsdatum för regeringen 2021-09-20, Konjunkturinstitutet 2021-06-23 för HIKP (harmoniserat index för konsumentpriser) och BNP-gap samt 2021-08-11 för resterande variabler, Europeiska kommissionen 2021-05-12 för arbetslöshet och BNP-gap samt 2021-07-07 för BNP och HIKP, Riksbanken 2021-07-01 och Ekonomistyrningsverket 2021-06-22.

[1] Fasta priser, inte kalenderkorrigerade värden.

[2] Procent av arbetskraften, 15–74 år.

[3] Alla förutom Europeiska kommissionen beaktar omläggningen av Arbetskraftsundersökningarna i prognos.

[4] Årsgenomsnitt, KPI (konsumentprisindex)/HIKP.

[5] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

4 De budgetpolitiska målen

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen och föreslår nivån för utgiftstaket 2024. Avsnittet innehåller även en redogörelse för uppföljningen av målen i stabilitets- och tillväxtpakten samt en uppdaterad bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.

De budgetpolitiska målen skapar förutsättningar för att andra politiska mål ska uppnås på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart på både kort och lång sikt. De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet), ett utgiftstak för staten, ett kommunalt balanskrav och ett skuldankare. Uppföljningen av målen sker enligt de metoder som anges i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Sammanfattning

- Med anledning av pandemin och den djupa lågkonjunktur som den orsakat bedrivs även fortsatt en expansiv finanspolitik för att bl.a. tillförsäkra tillräckliga resurser för sjukvården och dämpa de akuta ekonomiska effekterna.
- Regeringens plan är att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå 2023. Prognoser för ekonomins utveckling är dock osäkra och pandemin medför att prognosen i denna proposition är mer osäker än vanligt. Finanspolitiken kan alltså framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition.
- Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2024 fastställs till 1 595 miljarder kronor. Det är samma nivå som bedömningen av utgiftstaket i 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100).
- Som helhet uppfyllde kommunsektorn balanskravet med god marginal 2020 och bedöms klara balanskravet även under prognosperioden 2021–2024.
- Trots de omfattande åtgärder som vidtagits för att minska effekterna av pandemin och stödja återhämtningen bedöms finanspolitiken vara långsiktigt hållbar. Det beror till en del på att många åtgärder är temporära och avvecklas när behoven av en expansiv finanspolitik minskar.

4.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Målnivån för det finansiella sparandet (överskottsmålet) anger att sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Det strukturella sparandet innevarande och nästkommande år används för att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till överskottsmålet i ett framåtblickande perspektiv. För att i efterhand utvärdera om överskottsmålet uppnåtts och för att upptäcka systematiska avvikelser används ett bakåtblickande åttaårigt genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet. Det bakåtblickande genomsnittet ska dock inte styra finanspolitiken på kort sikt.

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt avviker från överskottsmålet, men att avvikelsen är motiverad av pandemin och av stabiliseringspolitiska skäl. Ramverket anger uttryckligen att det kan vara motiverat att bedriva en aktiv finanspolitik som försvagar sparandet av stabiliseringspolitiska skäl. Det betyder att även om finanspolitiken leder till en tydlig avvikelse från överskottsmålet innevarande

år är politiken förenlig med det finanspolitiska ramverket. Om en målavvikelse konstateras ska dock regeringen redogöra för hur en återgång till målnivån ska ske. Det bakåtblickande genomsnittet av det finansiella sparandet för 2013–2020 bedöms ligga under målnivån.

Tabell 4.1 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Finansiellt sparande	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Bakåtblickande åttaårssnitt	-0,3				
Strukturellt sparande[1]	-1,0	-1,2	-0,6	0,4	1,0
BNP-gap[1]	-3,8	-1,5	0,3	0,2	0,0

[1] Andel av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens plan för återgång till överskottsmålet

Regeringens bedömning: Det föreligger en tydlig avvikelse från överskottsmålet. Avvikelsen är motiverad av pandemin och av stabiliseringspolitiska skäl. Regeringen avser att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå 2023. Finanspolitiken kan framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition.

Skälen för regeringens bedömning: Sverige befann sig på grund av pandemin i en lågkonjunktur 2020 och befinner sig i lågkonjunktur även under 2021. Pandemin har medfört ökade direkta kostnader för t.ex. sjukvård, smittspårning, testning och vaccinering, vilket också försvagat det strukturella sparandet. Detta innebär att det är befogat att avvika från den målsatta nivån på överskottsmålet. Det strukturella sparandet för 2022 bedöms bli -0,6 procent av potentiell BNP. Under finanskrisen, dvs. i den senaste djupa lågkonjunkturen, bidrog stora räntesänkningar till att stimulera ekonomin. Det rådande låga ränteläget innebär emellertid att penningpolitikens möjligheter att på ett verkningsfullt sätt stimulera ekonomin genom reporäntan är begränsade, vilket ökar behovet av finanspolitiska stimulanser. Internationella bedömare, som t.ex. Europeiska kommissionen, Internationella valutafonden och Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), pekar på vikten av att inte dra tillbaka stimulanser för snabbt, givet den djupa lågkonjunktur som följt av pandemin.

Prognoser för konjunkturlägets utveckling är i allmänhet mycket svåra att göra och pandemin medför att prognosen är ovanligt osäker. Finanspolitiken kan alltså framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition. Regeringens plan är att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå 2023. Den aktuella prognosen, som bygger på beslutade och aviserade reformer, visar på ett sparande över den målsatta nivån 2023 (se tabell 4.1).

4.2 Utgiftstaket

Utgiftstaket omfattar samtliga utgiftsområden på statens budget exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m., samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I följande avsnitt (4.2) föreslår regeringen i enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året.

4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket

Utrymmet mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginal. Budgeteringsmarginalen ska i första hand fungera som en buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inte annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2011–2020 och prognos 2021–2023

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ursprungligt beslutade nivåer på utgiftstaket	1 050	1 074	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392	1 471	1 430	1 502	1 539
Teknisk justering[1]	13	10	2	4	2	7	12	5	10	10	6	2	
Reell justering[2]					33	41	52		-51	262	259	130	
Slutgiltiga nivåer på utgiftstaket[3]	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 351	1 743	1 695	1 634	1 539
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid respektive riksdagsbeslut[4]	30	20	10	10	51	46	58	58	14	391	-48	-61	-95
Takbegränsade utgifter	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 184	1 229	1 282	1 308	1 501	1 580	1 532	1 509
Budgeteringsmarginal	74	62	28	11	23	31	45	55	43	242	115	102	30
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	2,6	3,6	4,3	3,3	16,1	7,3	6,7	2,0

[1] De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för respektive år.

[2] Finanspolitiskt motiverade justeringar av utgiftstakets nivåer. Justeringarna medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna. De reella justeringar som redovisas här är de ackumulerade reella justeringarna för respektive år.

[3] Den slutgiltiga nivån på utgiftstaket är summan av den ursprungliga nivån och eventuella tekniska och reella justeringar.

[4] Förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för respektive år beslutades av riksdagen. Notera att beloppen i denna rad avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligt beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 1) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Regeringen har en riktlinje för hur stor budgeteringsmarginalen minst bör vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter. Enligt riktlinjen bör utrymmet till utgiftstaket uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t+3).

Riksdagen beslutade att höja utgiftstakets nivå för 2020 efter regeringens förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340) med anledning av det behov av åtgärder som spridningen av sjukdomen covid-19 har fört med sig. Av samma skäl beslutade riksdagen om en höjning av utgiftstakets nivå för 2021 och 2022 efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:FiU1, rskr. 2020/21:63).

Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2021–2023. Jämfört med prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition beräknas budgeteringsmarginalen bli 41 miljarder kronor större 2021, 55 miljarder kronor mindre 2022 och 52 miljarder kronor mindre 2023. I avsnitt 6 görs en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan 2021 års ekonomiska vårproposition.

4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivå syftar till att bevara takets ursprungliga begränsande effekt på de offentliga finanserna. Finanspolitiskt motiverade ändringar av nivån medför tvärtom att takets begränsande effekt på de offentliga finanserna ändras. Tekniska justeringar genomförs regelbundet, medan finanspolitiskt motiverade ändringar endast bör genomföras under exceptionella omständigheter.

Tabell 4.3 Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor

	2021	2022	2023	2024
Utgiftstak i 2021 års ekonomiska vårproposition	1 695	1 634	1 539	1 595
Reglering kommunalekonomisk utjämning: skattelättnad för cykelförmån		0,04	0,09	0,13
Summa tekniska justeringar (avrundat)	**0**	**0**	**0**	**0**
Förslag till utgiftstak	**1 695**	**1 634**	**1 539**	**1 595**

Källa: Egna beräkningar.

Utgiftstaket för ett specifikt år ska ha samma begränsande effekt från att det beslutas, normalt tre år i förväg, till dess att det aktuella budgetåret passerats. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna, men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att behålla utgiftstakets ursprungliga begränsande effekt på de statliga utgifterna görs tekniska justeringar av beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och föreslås normalt i budgetpropositionen.

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av dels de fastställda nivåerna på utgiftstaket 2022 och 2023, dels det förslag till nivå för 2024 som regeringen redovisar i denna proposition (se tabell 4.3).

Förslaget i denna proposition om skattelättnad för cykelförmån fr.o.m. 2022 medför minskade skatteintäkter för kommuner och regioner. För att neutralisera effekten på kommunernas finanser föreslås motsvarande belopp tillföras anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner fr.o.m. 2022. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. Sammantaget motiverar den ovan nämnda förändringen att de tidigare fastställda och bedömda nivåerna inte bör ändras av tekniska skäl eftersom den avrundas ned till 0 miljarder kronor för dessa år.

4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2024

Regeringens förslag: Utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget fastställs för 2024 till 1 595 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2024 ska uppgå till 1 595 miljarder kronor. Nivån är oförändrad jämfört med bedömningen i 2021 års ekonomiska vårproposition. Nedan beskrivs den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2024 med utgångspunkt i de faktorer som redovisas i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Utgiftstaket i förhållande till överskottsmålet

De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 529 miljarder kronor 2024 (se tabell 4.4). I förhållande till den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2024 på 1 595 miljarder kronor kan de takbegränsade utgifterna därmed öka med maximalt 66 miljarder

kronor. Samtidigt bör minst 23 miljarder kronor lämnas obudgeterade under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2024 som en buffert för oförutsedda händelser under budgetåret, i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. I budgetpropositionen för 2024 bör därmed de takbegränsade utgifterna för 2024 som mest uppgå till 1 572 miljarder kronor, vilket är 43 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 0,7 procent av BNP. Att det finns ledigt utrymme under utgiftstaket betyder dock inte att det finns utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformer på utgiftssidan kan genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen, försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar påverkas i många fall inte möjligheten att uppnå överskottsmålet. Det beror dels på att överskottsmålet är formulerat på ett sätt som tillåter att utgiftsökningar som följer av de automatiska stabilisatorerna normalt bör kunna försvaga den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen. Dels på att generella förändringar av pris- och lönenivån på några års sikt tenderar att påverka den offentliga sektorns inkomster och utgifter i ungefär samma utsträckning.

Tabell 4.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 695	1 634	1 539	1 595[1]
Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket				1 595
Utgiftstak, procent av BNP	31,9	29,2	26,6	26,7
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	31,4	29,2	26,7	26,7
Utgiftstak, fasta priser[2]	1 666	1 580	1 457	1 482
Takbegränsade utgifter	1 580	1 532	1 509	1 529
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	29,7	27,3	26,1	25,6
Takbegränsade utgifter, fasta priser[3]	1 553	1 481	1 428	1 420
Budgeteringsmarginal	115	102	30	66
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	7,3	6,7	2,0	4,3
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	2,2	1,8	0,5	1,1
Finansiellt sparande, procent av BNP	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Strukturellt sparande, procent av BNP	-1,2	-0,6	0,4	1,0
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	50,6	48,8	47,7	47,1

[1] Regeringens bedömning av nivån på utgiftstaket i 2021 års ekonomiska vårproposition.

[2] Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. Utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) är omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter, utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. Av de takbegränsade utgifterna har 1 procent, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, behandlats som transfereringsanslag.

[3] Samma metod har använts som vid beräkningen av utgiftstaket (se not 2) med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna inte behandlats som transfereringsanslag.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 79 miljarder kronor 2021 jämfört med 2020, vilket motsvarar en ökning med 5 procent. Det är en stor utgiftsökning som endast överträffats av förändringen mellan 2019 och 2020 sedan 1997, då statens budgetstruktur ändrades och utgiftstaket infördes. Att utgiftsökningen är så stor 2021 förklaras av de fortsatta åtgärder som regeringen vidtagit under året med anledning av spridningen av covid-19. Eftersom åtgärderna 2021 till stor del är tillfälliga beräknas de takbegränsade utgifterna minska 2022 och 2023 i takt med att krisåtgärderna fasas ut. Utgifterna börjar sedan öka igen 2024. Som andel av BNP beräknas de takbegränsade utgifterna 2024 vara något lägre än 2019.

Budgeteringsmarginalen 2024 uppgår till 4,3 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3,0 procent som regeringen vill upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan begränsades under kommande år. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det rimligt att reformer ska kunna genomföras på budgetens utgiftssida. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de faktiska takbegränsade utgifterna.

I ett exempel där det tillgängliga utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2024 skulle tas i anspråk för högre utgifter, dvs. 43 miljarder kronor utöver bedömningen av de takbegränsade utgifterna i denna proposition, ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 1,9 procent per år 2021–2024. Förändringen kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition vilken uppgår till 0,5 procent per år 2021–2024. Att utgifterna ökar så svagt under perioden beror på de tillfälliga åtgärder regeringen vidtagit under 2021 med anledning av pandemin. Den genomsnittliga ökningstakten under perioden 1997–2020 uppgick till 5,0 procent per år. Bortsett från 2020, som hade osedvanligt höga utgifter, uppgick den genomsnittliga ökningstakten till 2,9 procent per år.

Utgiftstaket i förhållande till potentiell BNP

Utgiftstakets nivå uppgår till 31,4 procent av potentiell BNP 2021. För 2022 minskar andelen då höjningen av utgiftstaket i budgetpropositionen för 2021 var högre för 2021 än 2022. För 2023 och 2024 bedöms andelen minska till 26,7 procent, vilket är lägre än bedömningen i 2021 års ekonomiska vårproposition. Den lägre nivån beror på att potentiell BNP reviderats upp.

4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

I målet för den offentliga sektorns finansiella sparande ingår det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och regioner. För kommuner och regioner är det emellertid det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, som är avgörande för om kraven i kommunallagen (2017:725) på en balanserad budget uppfylls. Detta krav benämns vanligtvis balanskrav och innebär att kommuner och regioner ska upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunernas och regionernas årsredovisning ska innehålla en bedömning av om balanskravet har uppfyllts. Balanskravet utvärderas med hjälp av resultatmåttet balanskravsresultat som definieras i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Negativa balanskravsresultat ska enligt kommunallagen som huvudregel återställas inom tre år.

Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre. Vad som menas med god ekonomisk hushållning definieras av kommunerna och regionerna själva.

Positivt balanskravsresultat i kommunsektorn

Balanskravsresultatet för 2020 uppgick för kommunsektorn som helhet till 38 miljarder kronor, varav kommunerna svarade för drygt 26 miljarder kronor. För 2020 blev balanskravsresultatet 26 miljarder kronor högre än 2019. Årets resultat enligt resultaträkningen uppgick för sektorn som helhet till drygt 54 miljarder kronor 2020. Balanskravsresultatet var därmed drygt 16 miljarder kronor lägre än årets resultat 2020. Differensen mellan balanskravsresultatet och årets resultat består främst av ökad avsättning till resultatutjämningsreserven och för justering för realisationsvinster.

Kommuner och regioner får reservera överskott till en resultatutjämningsreserv som kan användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Resultatutjämningsreserverna uppgick 2020 till 31 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunerna stod för 24 miljarder kronor. Resultatutjämningsreserverna ökade totalt med drygt 12 miljarder kronor mellan 2019 och 2020. Två tredjedelar av kommunerna (188 kommuner) och hälften av regionerna (10 regioner) har avsatt medel till en resultatutjämningsreserv. Andelen ökade för både kommunerna och regionerna mellan 2019 och 2020.

Andelen kommuner som redovisat positiva balanskravsresultat har varierat mellan åren. Under 2016–2020 har andelen varit som lägst 74 procent 2018 och som högst 96 procent 2016 och 2020. För regioner har motsvarande andel varierat mellan som lägst 70 procent 2018 och 2019 och som högst 2020 då ingen region redovisade ett negativt balanskravresultat. Av de elva kommuner som 2020 redovisade ett negativt balanskravsresultat anförde fyra kommuner och en region synnerliga skäl för att inte behöva återställa hela eller delar av det negativa resultatet. Vid utgången av 2020 var det 20 kommuner och 2 regioner som hade ett negativt resultat kvar att återställa, totalt 0,4 miljarder kronor respektive 0,7 miljarder kronor.

Resultatet efter finansiella poster har varit positivt sedan 2004 för kommunsektorn som helhet och för 2020 uppgick det till 55 miljarder kronor (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5).

Balanskravet 2021–2024

I regeringens prognos väntas konjunkturen i närtid återhämta sig vilket leder till en tillväxt av de kommunala skatteinkomsterna nära de senaste tio årens genomsnitt 2021 och 2022. Samtidigt fortsätter statsbidragen att öka kraftigt 2021 för att kommuner och regioner ska kunna hantera pandemin och dess följdverkningar. Det leder till en relativt hög nivå på de kommunala inkomsterna 2021. Kommunsektorns resultat efter finansiella poster förväntas uppgå till 53 miljarder kronor 2021. År 2022–2024 beräknas resultatet efter finansiella poster årligen uppgå till 20–27 miljarder kronor. Regeringen bedömer att sektorn som helhet kommer att redovisa ett positivt balanskravsresultat under prognosperioden 2021–2024. I avsnitt 8.5 beskrivs de antaganden och bedömningar som ligger till grund för prognosen för kommunsektorns finanser.

4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler

som bestämmer den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar som en följd av att sektorns finansiella ställning försämrats. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att på ett ordnat sätt kunna hantera både temporära nedgångar i den ekonomiska aktiviteten och de ökade utgifter som kan följa av att det blir fler äldre i befolkningen.

Ett mått på förtroendet för finanspolitiken är den svenska statens upplåningskostnader. I Sverige har räntan på tioåriga statsobligationer de senaste åren legat på en historiskt mycket låg nivå och endast något högre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelsenorm (se tabell 4.5). Trots de omfattande finanspolitiska åtgärder som vidtagits i år och förra året är statsskuldsräntan fortsatt låg och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld liten i internationell jämförelse. När de temporära reformer som beslutats och aviseras i denna proposition avvecklas, och den offentliga sektorns finansiella sparande åter är i linje med överskottsmålet, kommer den offentliga skulden att minska som andel av BNP.

Den finansiella nettoställningen, dvs. summan av den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder, är fortsatt positiv även om ställningen försämras som andel av BNP mellan 2019 och 2021. Även den offentliga sektorns avkastning av finansiellt kapital netto, dvs. skillnaden mellan kapitalinkomster och kapitalutgifter, har varit positiv de senaste åren och bedöms motsvara ungefär en procent av BNP under prognosperioden. Redovisningen i tabell 4.5 visar en fortsatt stark finansiell ställning och tyder på att förtroendet för den svenska finanspolitiken är starkt.

Tabell 4.5 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP, procent respektive procentenheter. Utfall 2018–2020, prognos 2021–2024

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Konsoliderad bruttoskuld	38,9	34,9	39,7	37,8	35,4	32,9	31,1
Finansiell nettoställning	24,0	28,3	26,7	27,5	28,4	30,4	31,6
Kapitalavkastning netto	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9
Statsobligationsränta 10 år	0,6	0,1	0,0	0,3	0,5	0,8	1,1
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation	0,2	0,3	0,4	0,6	0,6	0,5	0,4

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond och egna beräkningar.

Regeringen gör även, i likhet med ett antal granskare av svensk ekonomi, framåtblickande bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på om finanspolitiken behöver läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

I dessa bedömningar sammanfattas ofta finanspolitikens hållbarhet med de s.k. S1- och S2-indikatorerna. S1 visar hur mycket det offentliga sparandet behöver ändras för att den konsoliderade offentliga bruttoskulden ska motsvara en viss andel av BNP vid en given tidpunkt. I denna proposition redovisas hur stora permanenta åtgärder som sammantaget krävs 2022–2026 för att denna skuld ska motsvara 60 procent av BNP 2035. Även Europeiska kommissionen beräknar S1 på detta sätt i sin bedömning av finanspolitikens hållbarhet i Sverige. Regeringens och kommissionens indikatorvärden är därmed jämförbara. I ett alternativ beräknas indikatorvärdet utifrån hur stora förändringar som krävs för att bruttoskulden 2035 ska vara i linje med det s.k. skuldankaret, dvs. motsvara 35 procent av BNP.

S2 visar hur mycket det offentliga sparandet behöver förändras 2022 för att den offentliga finansiella nettoställningen ska vara stabil som andel av BNP över en mycket lång tidshorisont. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära

sparandet som krävs utgångsåret, uttryckt som procent av BNP, för att finanspolitiken ska bli hållbar, definierat på dessa sätt. Beräkningen av S2 i denna proposition indikerar att det primära offentliga sparandet kan försämras med motsvarande 0,3 procent av BNP 2022 utan att finanspolitiken blir ohållbar.

Ett negativt värde på S-indikatorerna innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. De hållbarhetsberäkningar som gjorts i samband med denna proposition visar att finanspolitiken är långsiktigt hållbar (se tabell 4.6). S-indikatorerna har negativa värden, vilket innebär att det offentliga sparandet kan försvagas utan att finanspolitiken blir ohållbar. Indikatorvärden skiljer sig mycket lite från de värden som beräknades i 2021 års ekonomiska vårproposition. En mer utförlig analys av finanspolitikens hållbarhet presenteras i de ekonomiska vårpropositionerna.

Tabell 4.6 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S1 för 35 procents bruttoskuld	S2
2021 års ekonomiska vårproposition	-3,1	-0,7	-0,2
Budgetpropositionen för 2022	-3,1	-0,6	-0,3

Källa: Egna beräkningar.

S-indikatorerna ger en teoretisk bild av finanspolitikens långsiktiga konsekvenser. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning av demografiska och offentligfinansiella variabler som sträcker sig långt in i framtiden är mycket stor. Indikatorerna används därför inte för att bedöma storleken på budgetutrymmet i närtid, utan som indikatorer på finanspolitikens konsekvenser över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken är ohållbar, och kommer att behöva läggas om, än om värdet är noll eller negativt. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt.

Även om utvecklingen skulle bli mindre gynnsam än i beräkningarna de närmaste tio till femton åren visar det höga negativa S1-värdet att det finns en betydande marginal till stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att skulden inte får överstiga 60 procent av BNP. När S1 beräknas utifrån att skuldkvoten ska motsvara 35 procent av BNP 2035 visar indikatorn att den finanspolitik som föreslås i denna proposition är förenlig med en bruttoskuld som på sikt närmar sig skuldankarets nivå, och att det även här finns en viss säkerhetsmarginal.

5 Inkomster

I detta avsnitt lämnas förslag till beräkning av inkomsterna i statens budget för 2022 och en preliminär beräkning av inkomsterna för 2023 och 2024. Prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget redovisas. En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100). Därefter görs en uppföljning av inkomsterna som beräknades i de av riksdagen ursprungligt beslutade budgetarna för 2020 respektive 2021. Slutligen redovisas förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster.

Sammanfattning

- Återhämtningen i ekonomin bedöms vara som starkast 2021 och de totala skatteintäkterna väntas öka med nästan 7 procent. Den höga nivån på hushållens kapitalskatter 2021 förklaras av stigande kapitalvinster, vilket främst beror på att tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar ökat kraftigt.
- År 2022 väntas de totala skatteintäkterna öka med mer än 4 procent. Intäkterna från skatt på arbete och konsumtion bedöms öka starkt och skatt på hushållens kapitalinkomster är fortsatt på höga nivåer.
- För de efterföljande prognosåren, 2023 och 2024, bedöms skatteintäkterna totalt sett öka med runt 3 procent per år. Intäkterna från skatt på arbete och konsumtion väntas öka mest.
- De reformer som föreslås och aviseras i denna proposition bedöms minska skatteintäkterna med 13 miljarder kronor 2022.
- Skattekvoten, dvs. skatteintäkterna som andel av BNP, väntas uppgå till 42,2 procent 2022. Det är en nedgång jämfört med året före och förklaras både av reformer och att hushållens kapitalvinster successivt bedöms återgå till det tidigare genomsnittet som andel av BNP.
- I förhållande till bedömningarna i 2021 års ekonomiska vårproposition har totala skatteintäkter reviderats upp med mellan 36 och 82 miljarder kronor per år för 2021–2024.

5.1 Inledning

Den offentliga sektorns skatteintäkter, dvs. de totala skatteintäkterna efter att avdrag gjorts för de skatter som tillhör Europeiska unionen, ska i enlighet med budgetlagen (2011:203) redovisas periodiserat. Det innebär att skatteintäkterna redovisas under det år som den skattepliktiga händelsen ägde rum.

Från den offentliga sektorns skatteintäkter görs avdrag för de skatter som tillhör kommuner och regioner samt ålderspensionssystemet och då erhålls statens skatteintäkter.

Skillnaden mellan skatteintäkter och skatteinkomster utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar.

Inkomsterna i statens budget, dvs. statens skatteinkomster och övriga inkomster, ska enligt budgetlagen, redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna sker.

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

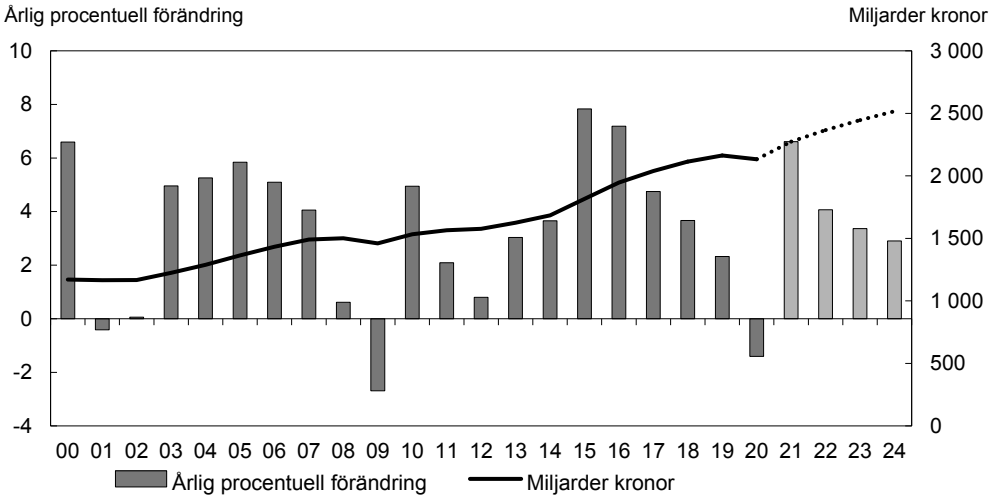
5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter

De totala skatteintäkterna, dvs. den offentliga sektorns skatteintäkter och de skatteintäkter som tillfaller EU, väntas öka med lite mer än 4 procent 2022 (se diagram 5.1). Ökningstakten för totala skatteintäkterna 2022 bedöms bli högre än genomsnittet 2010–2020 men lägre än 2021, då återhämtningen bedöms vara som starkast. Det är intäkterna från skatt på arbete och konsumtion som bedöms öka snabbast 2022 till följd av att lönesumman och hushållens konsumtion, vilka utgör viktiga skattebaser, stiger i hög takt. Däremot väntas intäkterna från hushållens skatt på kapital minska från rekordhöga nivåer och successivt gå mot ett historiskt genomsnitt av BNP.

Under 2023 och 2024 bedöms de totala skatteintäkterna öka med runt 3 procent per år. De flesta skatteintäkter väntas öka, men ökningen är särskilt stark för intäkterna från skatt på arbete och konsumtion.

Diagram 5.1 Totala skatteintäkter

Utfall 2000–2020, prognos 2021–2024

Anm.: Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

I tabell 5.6 sammanställs de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2019–2024. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar sänka skatteintäkterna med 1 miljard kronor 2022 och höja dem med 18 miljarder kronor 2023. De regeländringar som aviseras i denna proposition sänker skatteintäkterna med 13 miljarder kronor 2022, se avsnitt 11.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomster i statens budget för 2022 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2023 och 2024 enligt tabell 5.1 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska regeringen lämna ett förslag till statens inkomster för det kommande budgetåret. Regeringens förslag till inkomstberäkning för 2022 redovisas i bilaga 1 avsnitt 2. Regeringen ska i budgetpropositionen också lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar för det andra och tredje tillkommande budgetåret, se 2 kap. 3 § budgetlagen (2011:203). Regeringens förslag till preliminära inkomstberäkningar för 2023 och 2024 redovisas i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

Inkomsthuvudgrupp		2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Skatt på arbete	**1 265,6**	**1 251,8**	**1 314,9**	**1 356,0**	**1 406,8**	**1 449,3**
1100	*Direkta skatter*	*660,8*	*668,8*	*686,2*	*700,0*	*716,7*	*736,7*
	Kommunal inkomstskatt	748,2	765,9	798,8	829,1	852,1	876,0
	Statlig inkomstskatt	56,3	50,2	53,5	54,7	54,6	55,0
	Jobbskatteavdrag	-126,8	-128,2	-131,6	-136,1	-139,5	-142,9
	Husavdrag	-15,3	-16,7	-19,0	-19,6	-20,1	-20,8
	Övrigt	-1,6	-2,4	-15,6	-28,2	-30,4	-30,6
1200	*Indirekta skatter*	*604,8*	*583,0*	*628,8*	*656,1*	*690,2*	*712,6*
	Arbetsgivaravgifter	588,6	595,1	623,3	650,6	673,8	694,1
	Egenavgifter	11,1	13,5	13,3	13,9	14,4	14,9
	Särskild löneskatt	49,4	50,1	52,4	54,6	56,2	57,8
	Nedsättningar	-3,7	-34,9	-18,1	-18,9	-8,6	-7,2
	Skatt på tjänstegruppliv	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
	Avgifter till premiepensionssystemet	-41,1	-41,3	-42,7	-44,6	-46,2	-47,6
1300	**Skatt på kapital**	**282,2**	**263,4**	**308,7**	**316,7**	**319,1**	**321,3**
	Skatt på kapital, hushåll	69,6	63,2	92,0	86,0	79,4	73,4
	Skatt på företagsvinster	153,4	143,8	155,8	166,8	173,2	176,0
	Avkastningsskatt	5,3	6,0	6,4	7,4	8,2	10,8
	Fastighetsskatt och fastighetsavgift	34,4	34,2	35,3	35,9	36,6	38,2
	Stämpelskatt	12,3	12,7	14,4	14,7	15,1	15,4
	Kupongskatt m.m.	7,2	3,6	4,8	5,8	6,6	7,5
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**	**596,9**	**602,4**	**640,3**	**672,0**	**695,8**	**721,5**
	Mervärdesskatt	461,3	467,4	500,4	526,8	547,1	569,4
	Skatt på tobak	11,9	11,9	12,2	12,2	12,6	12,9
	Skatt på etylalkohol	4,5	5,2	5,5	5,3	5,2	5,4
	Skatt på vin m.m.	6,1	6,6	6,6	6,6	6,9	7,4
	Skatt på öl	4,3	4,5	4,5	4,4	4,6	4,9
	Energiskatt	52,2	52,6	54,5	56,5	57,4	58,6
	Koldioxidskatt	22,2	20,4	21,2	22,0	21,8	21,6
	Övriga skatter på energi och miljö	7,8	6,1	5,2	7,2	7,7	8,0
	Skatt på vägtrafik	20,7	21,6	22,3	23,4	24,3	25,0
	Övriga skatter	5,9	6,2	7,9	7,6	8,2	8,4
1500	**Skatt på import**	**6,9**	**6,2**	**6,5**	**7,0**	**7,2**	**7,5**
1600	**Restförda och övriga skatter**	**11,5**	**8,7**	**3,1**	**14,2**	**16,6**	**16,9**

Inkomsthuvudgrupp		2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Restförda skatter	-5,0	-10,0	-9,5	-6,0	-5,0	-5,0
	Övriga skatter	16,5	18,8	12,5	20,2	21,5	21,9
	Totala skatteintäkter	**2 162,9**	**2 132,5**	**2 273,5**	**2 366,0**	**2 445,5**	**2 516,6**
1700	**Avgående poster, EU-skatter**	**-6,9**	**-6,2**	**-6,5**	**-7,0**	**-7,2**	**-7,5**
	Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 156,1**	**2 126,3**	**2 267,0**	**2 359,0**	**2 438,3**	**2 509,0**
1800	**Avgående poster till andra sektorer**	**-1 033,4**	**-1 054,1**	**-1 099,7**	**-1 142,3**	**-1 175,5**	**-1 209,6**
	varav kommunala skatter	*-766,9*	*-785,1*	*-818,8*	*-849,6*	*-873,1*	*-898,3*
	varav avgifter till ålderspensionssystemet	*-266,5*	*-269,0*	*-280,8*	*-292,7*	*-302,4*	*-311,3*
	Statens skatteintäkter	**1 122,7**	**1 072,2**	**1 167,3**	**1 216,7**	**1 262,8**	**1 299,4**
1900	**Periodiseringar**	**-14,3**	**-34,8**	**44,7**	**5,1**	**3,9**	**15,8**
	Uppbördsförskjutningar	7,4	12,6	8,2	-8,1	17,9	20,5
	Betalningsförskjutningar	-23,9	-17,6	30,2	-0,1	-24,3	-4,7
	varav kommuner och landsting	*-3,4*	*-7,3*	*28,1*	*10,0*	*-15,5*	*1,8*
	varav ålderspensionssystemet	*-1,0*	*-1,1*	*6,3*	*-1,9*	*0,8*	*0,8*
	varav privat sektor	*-18,9*	*-8,7*	*-4,7*	*-8,1*	*-8,9*	*-7,2*
	varav kyrkosektorn	*-0,7*	*-0,5*	*0,4*	*-0,1*	*-0,8*	*0,0*
	varav EU	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
	Anstånd	*2,2*	*-29,7*	*6,4*	*13,3*	*10,3*	*0,0*
1000	**Statens skatteinkomster**	**1 108,4**	**1 037,4**	**1 212,0**	**1 221,8**	**1 266,7**	**1 315,2**
	Övriga inkomster	**-52,8**	**-38,8**	**-30,0**	**-30,8**	**-42,7**	**-52,4**
2000	Inkomster av statens verksamhet	35,3	46,1	43,0	44,5	39,0	38,6
3000	Inkomster av försåld egendom	0,0	0,8	5,0	5,0	5,0	5,0
4000	Återbetalning av lån	0,8	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7
5000	Kalkylmässiga inkomster	14,2	16,2	17,7	18,0	18,7	19,4
6000	Bidrag från EU	12,6	14,2	26,5	27,8	22,7	14,1
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-115,8	-116,9	-122,8	-126,6	-128,7	-130,1
8000	Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Statsbudgetens inkomster	**1 055,5**	**998,5**	**1 182,0**	**1 191,0**	**1 224,0**	**1 262,8**

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2022 och framåt. Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skattekvot

Skattekvoten visar de totala skatteintäkterna som andel av BNP. År 2021 väntas skattekvoten uppgå till 42,8 procent av BNP, vilket är på samma nivå som 2020 trots vissa förändringar i skattesystemet som tillfälligt nedsatta socialavgifter för unga och en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster. Det förklaras främst av att kapitalskatter från hushåll och företag utvecklas starkare än BNP i år. År 2022 väntas skattekvoten sjunka till 42,2 procent. Det förklaras delvis av reformer som föreslås och aviseras i denna proposition, främst tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för unga och en förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomst som innebär sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare. Dessutom minskar skatt på hushållens kapitalinkomster från en mycket hög nivå som följd av att kapitalvinsterna successivt antas återgå mot ett historiskt genomsnitt som andel av BNP.

Från och med 2022 förväntas skattekvoten vara i stort sett oförändrad under resten av prognosperioden (se tabell 5.2). Detta följer av att skatteintäkterna, med bibehållna regler, normalt följer BNP-utvecklingen väl.

Tabell 5.2 Skattekvot

Procent av BNP. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Skattekvot	**42,8**	**42,8**	**42,8**	**42,2**	**42,3**	**42,1**
varav skatt på arbete	*25,1*	*25,1*	*24,7*	*24,2*	*24,3*	*24,3*
varav skatt på kapital	*5,6*	*5,3*	*5,8*	*5,7*	*5,5*	*5,4*
varav skatt på konsumtion	*12,0*	*12,2*	*12,2*	*12,1*	*12,2*	*12,2*
varav övriga skatter	*0,2*	*0,2*	*0,1*	*0,3*	*0,3*	*0,3*

Anm.: Skattekvoten för 2020 är regeringens beräknade kvot och kan skilja sig från det publicerade utfallet från nationalräkenskaperna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på arbete

Skatterna på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna på arbete består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt. De indirekta skatterna på arbete består huvudsakligen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Skatteintäkterna minskas av ett antal skattereduktioner. Intäkterna från skatt på arbete beräknas uppgå till nästan 60 procent av de totala skatteintäkterna 2022 och till omkring 24 procent av BNP (se tabell 5.3).

Tabell 5.3 Skatt på arbete

Procent av BNP. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Direkta skatter	13,1	13,4	12,9	12,5	12,4	12,3
Kommunal skatt	*14,8*	15,4	15,0	14,8	14,7	14,7
Statlig skatt	*1,1*	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
Reduktioner	*-5,4*	-5,6	-5,7	-5,8	-5,8	-5,8
Indirekta skatter	12,0	11,7	11,8	11,7	11,9	11,9
Skatt på arbete	**25,1**	**25,1**	**24,7**	**24,2**	**24,3**	**24,3**

Anm.: Skattekvoten för 2020 är regeringens beräknade kvot och kan skilja sig från det publicerade utfallet från nationalräkenskaperna. Reduktioner som andel av BNP är beräknade exklusive skattereduktionen för allmän pensionsavgift.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Intäkterna från hushållens skatt på arbete fastställs i den årliga beskattningen som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att skatteintäkterna 2020 fortfarande baseras på en prognos.

Kommunal inkomstskatt

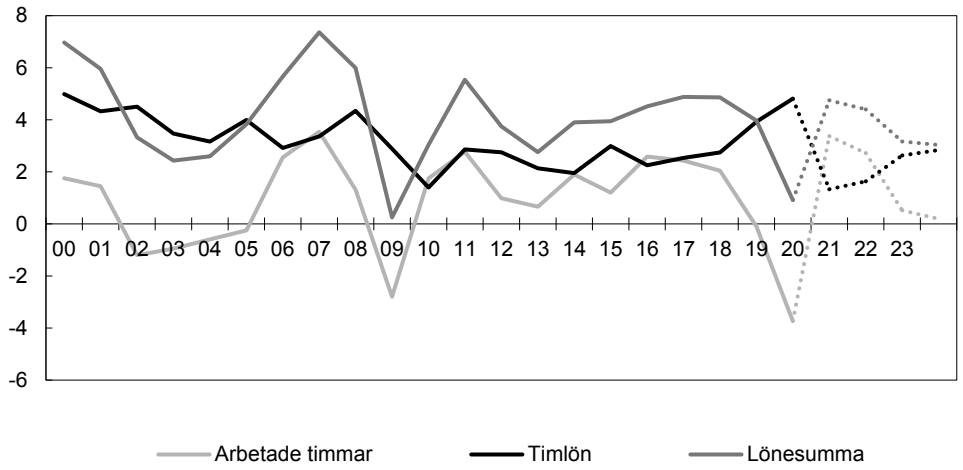
Kommunal inkomstskatt som andel av BNP beräknas minska under hela prognosperioden, från 15,4 procent 2020 till 14,7 procent 2024, med oförändrade kommunalskattesatser. Detta beror på att BNP utvecklas starkare än lönesumman.

Det kommunala skatteunderlaget, som främst består av löner och pensioner, har återhämtat sig i takt med att lönesumman har haft en stark tillväxt under 2021 och återhämtat sig sedan nedgången 2020. Under 2022–2024 fortsätter det kommunala skatteunderlaget att växa, och det är framför allt lönesummans utveckling som driver tillväxten, se diagram 5.2.

Diagram 5.2 Arbetade timmar, timlön och lönesumma

Utfall 2000–2020, prognos 2021–2024

Årlig procentuell förändring

Anm.: Den redovisade timlönen är beräknad enligt nationalräkenskapernas principer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning påverkas också av regeländringar. Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget visar utvecklingen justerad för regeländringar (se tabell 5.4.) Att den faktiska utvecklingen är svagare än den underliggande utvecklingen 2019–2021 beror till största delen på att skatten för personer över 65 år har sänkts i flera steg. Skattesänkningen för personer över 65 år har åstadkommits genom en ytterligare höjning av det förhöjda grundavdraget, vilket påverkar kommuners och regioners skatteunderlag. Kommunsektorns skattebortfall till följd av regeländringarna kompenseras via ett höjt generellt statsbidrag. År 2022 är den faktiska och underliggande utvecklingen av skatteunderlaget densamma. Ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet medför att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag 2023 ökar starkare än den underliggande utvecklingen.

Tabell 5.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunsektorns skatteunderlag

Årlig procentuell förändring. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Faktisk utveckling	2,8	2,0	4,3	3,8	2,8	2,8
Underliggande utveckling	3,3	2,5	4,6	3,8	2,4	2,8

Anm.: I den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regeländringar. Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt

Eftersom BNP utvecklas starkare än lönerna så beräknas även intäkterna från statlig inkomstskatt sjunka något som andel av BNP under hela prognosperioden (se tabell 5.3). Minskningen 2020 förklaras av att den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt avskaffades.

Skattereduktioner

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 5.5), dels till följd av att skatteunderlaget ökar, dels till följd av aviseringar i denna proposition. Regeringen aviserar i denna proposition att en skattereduktion för avgift till

arbetslöshetskassa införs. För att avskaffa skatteklyftan för personer med sjuk- och aktivitetsersättning aviserar regeringen i denna proposition att skattereduktionen för sjuk- och aktivitetsersättning förstärks fr.o.m. 2022. Vidare aviserar regeringen i denna proposition att skattereduktionen för förvärvsinkomster förstärks mellan 2021 och 2022 utöver tidigare avisering. Denna skattereduktion innebär en sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare.

Tabell 5.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Allmän pensionsavgift	-128	-131	-137	-142	-146	-150
Jobbskatteavdrag	-127	-128	-132	-136	-140	-143
Husavdrag	-15	-17	-19	-20	-20	-21
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden		-1	-1	-1	-1	-1
Skattereduktion för förvärvsinkomst			-9	-18	-24	-24
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin			-5	-5		
Skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning	0	0	0	-3	-3	-3
Övriga skattereduktioner	-1	-1	-1	-2	-2	-2
Summa	**-272**	**-278**	**-303**	**-326**	**-336**	**-344**

Anm.: I övriga skattereduktioner ingår skattereduktion för fackföreningsavgift med 0,7 miljarder kronor 2019. Aviseringarna i denna proposition som innebär sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare ligger på raden för skattereduktion för förvärvsinkomst, och aviseringen för att avskaffa skatteklyftan för personer med sjuk- och aktivitetsersättning ligger på raden för skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning. Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter utgör merparten av de indirekta skatterna. Sammantaget beräknas de indirekta skatterna uppgå till ca 28 procent av de totala skatteintäkterna under prognosperioden, vilket motsvarar knappt 12 procent av BNP.

År 2022 beräknas de indirekta skatterna uppgå till 656 miljarder kronor, vilket motsvarar 11,7 procent av BNP. Intäkterna från indirekt skatt på arbete bedöms öka med 4,3 procent under 2022. Ökningen beror framför allt på att lönesumman tilltar.

I takt med att lönesumman antas öka bedöms de indirekta skatterna växa med ungefär 4 procent per år fr.o.m. 2022. Intäkternas ökningstakt dämpas under prognosperioden till följd av ett antal nedsättningar av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Som exempel på nedsättningar kan nämnas tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar och sänkt arbetsgivaravgift för personer som arbetar med forskning och utveckling.

Skatt på kapital

Skatt på kapital består främst av hushållens kapitalskatter och skatt på företagens vinster, men inkluderar även stämpelskatt, avkastningsskatt på pensioner samt fastighetsskatt och fastighetsavgift. Intäkterna från skatt på kapital beräknas 2022 uppgå till ca 13 procent av de totala skatteintäkterna vilket motsvarar knappt 6 procent av BNP (se tabell 5.2).

Skatt på hushållens kapitalinkomster

Underlaget för hushållens skatt på kapital utgörs av nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. De största posterna utgörs av skatt på realiserade kapitalvinster, utdelningsinkomster, schablonintäkter och avdrag för hushållens ränteutgifter.

Intäkterna från skatt på realiserade kapitalvinster beräknas vara på en betydligt högre nivå 2021 än 2020 (se diagram 5.3), och beräknas år 2021 motsvara 5,0 procent av BNP. Det kan jämföras med genomsnittet för perioden 2006–2019 som är på 3,7 procent. Sedan 1990 har kapitalvinsterna som andel av BNP enbart varit högre vid två tillfällen, år 2000 och år 2007. Utvecklingen av realiserade kapitalvinster påverkas i stor utsträckning av tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar, samt på omsättningen av sålda hus och bostadsrätter. Tillgångspriserna har ökat kraftigt hittills i år och omsättningen av småhus ser enligt preliminär statistik ut att ha utvecklats i ungefär samma takt som under 2020. År 2022 beräknas intäkterna från realiserade kapitalvinster bli något lägre än 2021 men fortsatt på en mycket hög nivå till följd av fortsatt höga tillgångspriser.

I slutet av prognosperioden innebär regeringens prognosmetod att hushållens kapitalvinster antas motsvara genomsnittet för perioden 2006–2019, alltså 3,7 procent av BNP. Denna andel justeras för regeländringar. Under prognosperioden justeras kapitalvinsterna något till följd av avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp vid bostadsförsäljning, höjt tak för uppskovsbelopp samt att allt fler väntas spara på investeringssparkonton. Andelen 2024 uppgår justerat för regeländringar till 3,1 procent av BNP (se diagram 5.3).

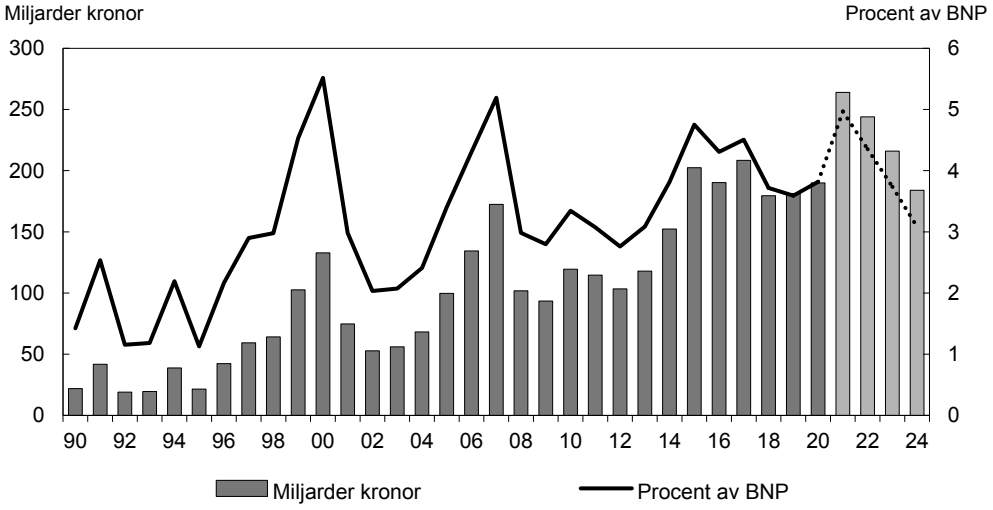
Utdelningsinkomsterna, som sjönk 2020, beräknas under 2021 åter vara på samma nivå som 2019. Många företag reviderade under 2020 sina utdelningsplaner och en del företag ställde in utdelningarna helt. En bidragande orsak till de inställda utdelningarna var de restriktioner som kopplades till statliga företagsstöd, där en förutsättning för att ta emot stöden var att avstå från att göra utdelningar till aktieägare. Utdelningsinkomsterna 2021 förväntas återhämta sig till nivån före lågkonjunkturen och beräknas öka något 2022 när konjunkturen återhämtas. Utdelningsinkomsterna fortsätter därefter successivt öka något under prognosperioden.

Ränteinkomsterna och ränteutgifterna följer normalt prognosen över räntеutvecklingen. Eftersom det allmänna ränteläget väntas stiga något från en låg nivå förväntas både ränteinkomsterna och ränteutgifterna öka under prognosperioden. Schablonintäkten från investeringssparkonton och fondandelar baseras på ett kapitalunderlag och statslåneräntan plus 1 procentenhet. Räntenivån stiger något under prognosperioden, men den procentsats som avgör hur mycket av kapitalunderlaget som beskattas kan inte bli lägre än 1,25 procent. Statslåneräntan plus 1 procentenhet beräknas i prognosen understiga 1,25 procent t.o.m. 2022.

Sammantaget förväntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster stiga kraftigt 2021 och nettot från kapitalinkomsterna är på rekordhöga nivåer både 2021 och 2022. Under prognosperioden minskar dessa successivt (se tabell 5.1).

Diagram 5.3 Hushållens kapitalvinster

Utfall 1990–2020, prognos 2021–2024

Anm.: Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatt på företagsvinster

Intäkterna från skatt på företagsvinster beräknas 2021 öka med 12 procent till 156 miljarder kronor. Det motsvarar ca 3 procent av BNP. Återhämtningen efter förra årets nedgång där företagens resultat påverkades av lågkonjunkturen är tydlig inom de flesta branscher, men framför allt inom tillverkningsindustrin. Återhämtningen inom tjänstebranscherna är mer splittrad. Nivån på företagens vinster väntas sammantaget vara något högre i år än 2019, dvs. innan pandemin.

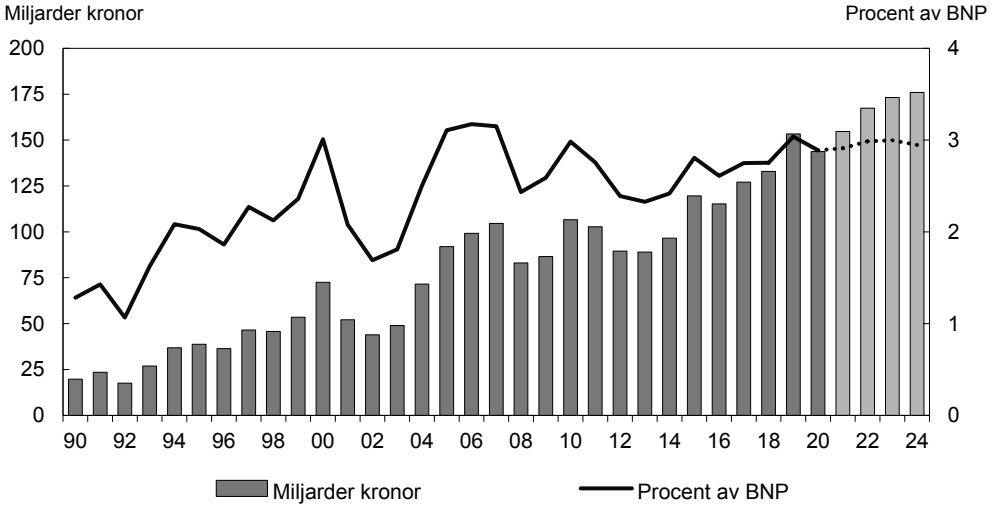
För 2021 styrs prognosen av resultat- och vinstutveckling enligt företagens delårsrapporter, inbetald preliminärskatt samt driftsöverskottet i företagssektorn. Ökningstakten dämpas i år av regeländringar som sammantaget minskar skatte-intäkterna. I år sänks bolagsskattesatsen till 20,6 procent, vilket ingår i de nya skattereglerna för företagssektorn som började gälla 2019 (prop. 2017/18:245). Samtidigt breddades skattebasen, främst via en begränsning av företagens ränteavdrag. Regeringen har även infört en tillfällig skattereduktion för investeringar gjorda under 2021 (prop. 2020/21:207).

År 2022 fortsätter skatteintäkterna på företagsvinster att öka starkt, till följd av ändrade skatteregler och en fortsatt återhämtning i ekonomin. Skattehöjningar, främst höjd skatt på finanssektorn och begränsade underskottsavdrag från tidigare år, antas sammantaget öka skatteintäkterna med 8 miljarder kronor 2022.

I slutet av prognosperioden väntas skatt på företagsvinster minska något som andel av BNP. Detta följer av att företagens vinster successivt antas återgå till ett historiskt genomsnitt, varvid skatt på företagsvinster uppgår till knappt 3 procent som andel av BNP.

Diagram 5.4 Skatt på företagsvinster

Utfall 1990–2020, prognos 2021–2024

Anm.: Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Avkastningsskatt

Intäkter från avkastningsskatt, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Även utvecklingen av livbolagens tillgångar påverkar intäkterna. Den långa perioden med låga räntenivåer har medfört att avkastningsskatten en längre tid varit på en mycket låg nivå. Prognosen om en fortsatt låg statslåneränta medför att intäkterna från avkastningsskatt väntas vara på en låg nivå under hela prognosperioden och uppgå till i genomsnitt 8 miljarder kronor per år.

Fastighetsskatt och fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatt och fastighetsavgift väntas uppgå till 35 miljarder kronor 2021 och till 36 miljarder kronor 2022. För prognosåren därefter väntas de fortsätta stiga och uppgå till drygt 38 miljarder kronor 2024. Som andel av BNP väntas de ligga stabilt på mellan 0,6 och 0,7 procent.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter och utgör ca 28 procent av de totala skatteintäkterna. Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bedöms under hela prognosperioden ligga stabilt på ungefär 12 procent av BNP.

Mervärdesskatt

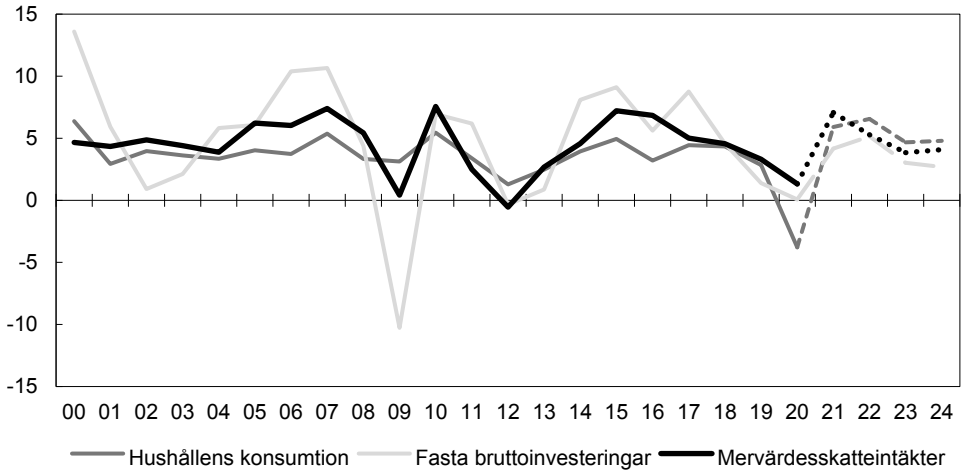
Intäkterna från mervärdesskatt väntas öka med mer än 5 procent 2022, vilket är starkare än den genomsnittliga ökningstakten de senaste tio åren. Det förklaras framför allt av att hushållens konsumtion, som är den viktigaste skattebasen för mervärdesskatt, ökar snabbt. Ökningstakten för mervärdesskatteintäkterna 2022 bedöms dock inte bli lika hög som 2021 då återhämtningen i ekonomin förutspås bli som starkast.

För prognosåren 2023 och 2024 väntas intäkterna från mervärdesskatt öka med ungefär 4 procent per år, vilket är i linje med ökningstakten för hushållens konsumtion.

Diagram 5.5 Hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och intäkter från mervärdesskatt

Utfall 2000–2020, prognos 2021–2024

Årlig procentuell förändring i löpande priser

Anm.: Utfall för mervärdesskatteintäkterna för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Punktskatter

Intäkterna från punktskatterna väntas sammantaget öka med nästan 4 procent både 2021 och 2022 och med ca 2 procent per år 2023 och 2024 för att uppgå till 152 miljarder kronor 2024. Det är en förhållandevis stark ökningstakt för samtliga prognosår och förklaras av en ökad användning av olika energislag inom industrin och transportsektorn. Dessutom föreslås höjd skatt på alkohol och tobak både 2023 och 2024, vilket också bidrar till att höja intäkterna från punktskatter.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består främst av uppbördsförluster, omprövningar och anstånd från hushåll och företag, avgifter till public service samt intäkter som förs till fonder. Intäkterna från restförda och övriga skatter beräknas uppgå till 3 miljarder kronor 2021. Det förhållandevis låga beloppet för 2021 förklaras främst av möjligheten att begära omprövning av beskattad kapitalvinst i samband med försäljning av bostad. Intäkterna från restförda och övriga skatter väntas uppgå till 14 miljarder kronor 2022 för att därefter stiga till nästan 17 miljarder kronor 2024 (se tabell 5.1).

Tabell 5.6 Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekt i förhållande till föregående år

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Skatt på arbete	**-18,1**	**-42,3**	**3,5**	**-12,9**	**13,6**	**1,6**
Kommunalskatt	*-2,6*	*-1,3*	*-2,6*	*0,2*	*2,9*	*-0,1*
Förändrad medelutdebitering	1,6	2,1	-0,2			
Vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet					2,7	
Periodiseringsfonder enskilda näringsidkare	-1,0	1,2				
Sänkt skatt för personer över 65 år, ändring av grundavdrag	-4,8	-4,3	-2,4			
Övrigt, kommunal skatt	1,5	-0,3	0,0	0,2	0,2	-0,1
Statlig skatt	*-3,9*	*-6,2*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Avskaffad övre skiktgräns för statlig inkomstskatt (s.k. värnskatt)		-6,1				
Skiktgränsjusteringar	-3,9	-0,1				
Övrigt, statlig skatt	0,0	0,0	0,0	0,0		

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Skattereduktioner	*-9,9*	*-0,7*	*-13,9*	*-12,5*	*-1,2*	*0,0*
Skattereduktion för förvärvsinkomst			-8,5	-2,1	-6,4	
Förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster				-7,0	1,0	
Förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning				-2,6		
Skattereduktion för a-kasseavgift				-0,8	-0,8	
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin			-5,0		5,0	
Husavdrag	-0,3	-0,2	-0,3			
Jobbskatteavdrag	-10,0					
Övriga skattereduktioner	0,3	-0,5	-0,2			
Socialavgifter	*-1,6*	*-34,0*	*20,0*	*-0,6*	*11,9*	*1,7*
Höjda åldersgränser i skattesystemet					1,1	
Utvidgat växa-stöd			0,0	-0,2	-0,1	
Tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar			-12,2	-0,1	10,6	1,7
Justerade förmånsvärden för personbilar			0,1	0,2	0,2	
Nedsättning för den först anställda	0,4	-0,2	0,0	-0,3		
Särskild löneskatt för äldre	-1,4	-1,4				
Förändringar i nedsättningen av socialavgifter för unga	-0,5	-0,4				
Tillfälligt nedsatta socialavgifter m.m.	-0,2	-32,1	32,2	-0,3		
Skatt på kapital	**-0,6**	**0,8**	**-13,3**	**10,6**	**3,0**	**0,3**
Inkomstskatt, företag	*0,6*	*2,8*	*-11,0*	*10,5*	*3,0*	*0,1*
Skatt på finanssektorn				6,3	1,3	
Nya skatteregler företagssektorn	-0,1	2,8	-6,6	0,7	0,4	
Övriga inkomstskatter, företag	0,7		-4,4	3,6	1,3	0,1
Fastighetsskatt	*-1,2*	*-1,0*				
Övriga skatter på kapital	*-0,1*	*-1,0*	*-2,3*	*0,0*		*0,2*
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp			-1,7			
Övrigt, övriga skatter på kapital	-0,1	-1,0	-0,6	0,0		0,2
Skatt på konsumtion	**2,4**	**3,1**	**1,8**	**0,4**	**1,5**	**1,3**
Mervärdesskatt	*-0,2*	*-0,2*	*1,0*	*-0,1*	*-0,3*	*0,0*
Punktskatter	*2,6*	*3,3*	*0,8*	*0,5*	*1,8*	*1,3*
Skatt på alkohol och tobak	0,0		0,1	0,0	0,8	0,9
Energiskatt	1,1	-0,5	-0,7	-0,4		
Skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.	1,2	1,5	0,4	0,8	1,0	0,4
Övriga punktskatter	0,3	2,3	1,1	0,0	0,0	0,1
Restförda och övriga skatter	**-2,5**	**-4,6**	**0,1**	**1,2**	**0,0**	**0,1**
Totala skatteintäkter	**-18,8**	**-42,9**	**-7,9**	**-0,7**	**18,0**	**3,3**
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	**-20,5**	**-45,1**	**-7,7**	**-0,7**	**18,0**	**3,3**

Källa: Egna beräkningar.

5.3 Statens inkomster

Inkomsterna i statens budget består av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteinkomster erhålls efter att avdrag gjorts från de totala skatteintäkterna för de skatter som tillhör Europeiska unionen, kommuner och regioner, ålderspensionssystemet samt efter att hänsyn tagits till periodiseringar.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 5.1. Bland dessa inkomster ingår avräkningar, som främst avser kompensation för statlig och kommunal mervärdesskatt.

Inkomster av statens verksamhet består främst av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. År 2022 beräknas inkomster av statens verksamhet sammantaget uppgå till 44 miljarder kronor, men bedöms därefter sjunka något under prognosperioden.

Inkomster av försåld egendom omfattar redovisade försäljningar av statlig egendom, varav försäljningar av aktier i statligt ägda bolag vanligtvis utgör den största delen. För 2021–2024 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningsinkomster på 5 miljarder kronor per år.

Inkomsterna från återbetalning av lån omfattar återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 samt av övriga lån. Under hela prognosperioden väntas de ligga stabilt på en nivå mellan 0,5 och 0,7 miljarder kronor per år.

Kalkylmässiga inkomster omfattar vissa avskrivningar, amorteringar samt statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av dessa inkomster. År 2022 beräknas de till 18 miljarder kronor, men bedöms därefter stiga under senare delen av prognosperioden.

Posten Bidrag från EU omfattar bidrag från olika EU-fonder. De största bidragen kommer från faciliteten för återhämtning och resiliens och från jordbruksfonderna. Bidragen är främst kopplade till utgifter på anslag inom utgiftsområden. År 2022 beräknas dessa inkomster till 28 miljarder kronor, för att därefter sjunka under prognosåren.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet omfattar tillkommande skatter samt avräkningar. Tillkommande skatter avser främst skatter som tillfaller EU och kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avräkningar består till största delen av statliga och kommunala myndigheters kompensation för inbetald mervärdesskatt. År 2022 väntas avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till minus 127 miljarder kronor. Denna post bedöms bli alltmer negativ under prognosperioden vilket är kopplat till allt större kompensation för mervärdesskatt.

Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto budgeteras fr.o.m. 2016 under anslag på budgetens utgiftssida. Kvar finns en inkomsttitel som avser de nedsättningar som kan ges som stöd till korttidsarbete.

5.4 Jämförelse med 2021 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2020 och 2021

I detta avsnitt (5.4) jämförs prognosen för skatteintäkterna och övriga inkomster i denna proposition med prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition. Prognosskillnaderna visas i den högra delen av tabell 5.7.

Tabell 5.7 Utfall och aktuell prognos jämfört med statens budget för 2020 och 2021 samt en jämförelse med prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	Utfall 2020	Jfr SB20 2020	Aktuell prognos 2021	Jfr SB21 2021	Jfr VÅP21 2020	Jfr VÅP21 2021	Jfr VÅP21 2022	Jfr VÅP21 2023	Jfr VÅP21 2024
Skatt på arbete	**1 251,8**	**-45,2**	**1 314,9**	**33,9**	**1,7**	**21,4**	**9,7**	**1,5**	**1,4**
Direkta skatter	*668,8*	*-6,1*	*686,2*	*17,0*	*-2,2*	*10,3*	*0,5*	*-6,8*	*-9,5*
Kommunal inkomstskatt	765,9	-5,8	798,8	15,7	0,8	9,3	11,0	6,1	4,3
Statlig inkomstskatt	50,2	-1,2	53,5	3,7	0,1	2,5	2,1	0,8	0,2
Jobbskatteavdrag	-128,2	1,7	-131,6	-2,0	-2,5	-1,3	-1,6	-1,6	-2,0
Husavdrag	-16,7	-0,7	-19,0	-1,1	-0,9	-1,2	-1,2	-1,2	-1,3
Övrigt	-2,4	0,0	-15,6	0,7	0,3	0,9	-9,7	-10,8	-10,7
Indirekta skatter	*583,0*	*-39,1*	*628,8*	*16,8*	*3,9*	*11,1*	*9,2*	*8,2*	*11,0*
Arbetsgivaravgifter	595,1	-13,3	623,3	17,6	0,1	8,8	8,5	5,7	9,3
Egenavgifter	13,5	0,7	13,3	-0,2	2,3	0,5	0,7	0,7	0,7
Särskild löneskatt	50,1	0,2	52,4	3,7	1,6	2,4	2,5	2,4	2,3
Nedsättningar	-34,9	-27,4	-18,1	-3,4	-0,1	-0,1	-2,0	-0,1	-0,1
Skatt på tjänstegruppliv	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Avgifter till premiepensionssystemet	-41,3	0,7	-42,7	-0,9	0,0	-0,6	-0,6	-0,4	-1,3
Skatt på kapital	**263,4**	**-15,9**	**308,7**	**61,7**	**8,9**	**51,0**	**35,8**	**25,6**	**17,5**
Skatt på kapital, hushåll	63,2	-4,1	92,0	31,5	3,1	28,1	21,2	12,9	6,1
Skatt på företagsvinster	143,8	-9,6	155,8	30,2	5,5	21,4	12,8	10,3	6,8
Avkastningsskatt	6,0	0,6	6,4	0,7	0,3	0,0	0,5	0,9	2,8
Fastighetsskatt	34,2	2,1	35,3	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,3
Stämpelskatt	12,7	0,8	14,4	1,1	0,0	1,0	1,0	0,9	0,8
Kupongskatt m.m.	3,6	-5,5	4,8	-1,7	0,0	0,5	0,2	0,5	0,8
Skatt på konsumtion och insatsvaror	**602,4**	**-12,8**	**640,3**	**29,3**	**0,3**	**14,9**	**14,1**	**14,4**	**17,2**
Mervärdesskatt	467,4	-6,8	500,4	30,2	-0,5	11,2	10,4	10,1	12,0
Skatt på tobak och alkohol	28,2	0,6	28,7	0,8	0,0	0,3	0,1	0,1	1,1
Energiskatt	52,6	-0,1	54,5	1,5	0,9	2,7	2,3	2,6	2,6
Koldioxidskatt	20,4	-2,5	21,2	-0,1	0,0	0,7	0,3	0,2	-0,2
Övriga skatter på energi och miljö	6,1	-1,5	5,2	-3,9	-0,1	-1,2	-0,5	-0,7	-0,7
Skatt på vägtrafik	21,6	-1,9	22,3	-1,4	0,0	-0,2	0,2	0,6	1,0
Övriga skatter	6,2	-0,5	7,9	2,3	0,0	1,4	1,2	1,5	1,4
Skatt på import	**6,2**	**-1,1**	**6,5**	**-0,1**	**0,0**	**-0,1**	**0,1**	**0,0**	**-0,1**
Restförda skatter och övriga skatter	**8,7**	**-9,2**	**3,1**	**-12,6**	**0,0**	**-4,9**	**0,7**	**-0,4**	**-0,3**
Restförda skatter	-10,0	-5,3	-9,5	-4,2	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,2
Övriga skatter	18,8	-3,9	12,5	-8,4	0,0	-4,9	0,7	-0,2	-0,1
Totala skatteintäkter	**2 132,5**	**-84,2**	**2 273,5**	**112,2**	**11,0**	**82,3**	**60,3**	**41,0**	**35,8**
Avgår EU-skatter	-6,2	1,1	-6,5	0,1	0,0	0,1	-0,1	0,0	0,1
Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 126,3**	**-83,0**	**2 267,0**	**112,3**	**11,0**	**82,4**	**60,3**	**41,1**	**35,9**
Avgår, kommunala skatter	-785,1	5,9	-818,8	-16,0	-0,6	-9,3	-11,1	-6,2	-4,6
Avgår, avgifter till ålderspensionssystemet	-269,0	5,3	-280,8	-6,0	-0,5	-4,0	-4,2	-3,0	-6,5
Statens skatteintäkter	**1 072,2**	**-71,9**	**1 167,3**	**90,3**	**9,9**	**69,2**	**45,0**	**31,9**	**24,9**
Periodiseringar	**-34,8**	**-48,6**	**44,7**	**-10,6**	**-10,0**	**21,2**	**-11,0**	**-8,6**	**9,1**
Statens skatteinkomster	**1 037,4**	**-120,4**	**1 212,0**	**79,7**	**-0,1**	**90,4**	**34,0**	**23,3**	**34,0**
Övriga inkomster	**-38,8**	**2,8**	**-30,0**	**-3,7**	**0,1**	**-2,0**	**1,6**	**-1,8**	**1,5**
2000 Inkomster av statens verksamhet	46,1	5,0	43,0	3,5	0,0	0,6	3,5	-0,6	0,3
3000 Inkomster av försåld egendom	0,8	-4,2	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

	Utfall 2020	Jfr SB20 2020	Aktuell prognos 2021	Jfr SB21 2021	Jfr VÅP21 2020	Jfr VÅP21 2021	Jfr VÅP21 2022	Jfr VÅP21 2023	Jfr VÅP21 2024
4000 Återbetalning av lån	0,7	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5000 Kalkylmässiga inkomster	16,2	0,2	17,7	0,4	0,0	0,0	-0,2	-1,4	-0,9
6000 Bidrag m.m. från EU	14,2	0,5	26,5	-3,9	0,0	-1,7	1,3	2,4	3,5
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-116,9	1,3	-122,8	-3,8	0,1	-0,9	-3,0	-2,2	-1,5
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster	998,5	-117,6	1 182,0	76,0	0,0	88,3	35,6	21,5	35,5

Anm.: Med statens budget (SB) avses de av riksdagen ursprungligt beslutade budgetarna för 2020 och 2021. Utfall för 2020 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källa: Egna beräkningar.

Jämförelse med prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition

För uppföljningen av inkomsterna i de av riksdagen ursprungligt beslutade budgetarna för 2020 och 2021 redovisas prognosskillnaderna i den vänstra delen av tabell 5.7.

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats upp 2020–2024 jämfört med bedömningen i 2021 års ekonomiska vårproposition. Framför allt beror detta på en starkare tillväxt i lönesumman, vilket bl.a. ökar intäkterna från kommunal inkomstskatt. För 2020 indikerar även det preliminära beskattningsutfallet något högre kommunalskatter och statlig inkomstskatt jämfört med prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition. År 2022 minskar upprevideringen av direkt skatt till följd av förslaget i denna proposition om förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomst som innebär sänkt skatt med tyngdpunkt mot låg- och medelinkomsttagare.

Indirekt skatt på arbete revideras upp under hela prognosperioden till följd av en starkare utveckling av lönesumman. Förslaget om att förlänga den tillfälliga nedsättningen av arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar under 2022 innebär att tillväxten av indirekt skatt dämpas.

Skatt på kapital

Jämfört med prognosen i vårpropositionen har intäkterna för kapitalskatter 2020 reviderats upp med 9 miljarder kronor. Det är både skatt på hushållens kapitalvinster och skatt på företagsvinster som har reviderats upp då det preliminära beskattningsutfallet indikerar högre kapitalvinster och företagsvinster än i tidigare bedömning. För 2021–2024 har prognosen för både skatt på hushållens kapitalvinster och skatt på företagsvinster reviderats upp betydligt. I närtid är revideringen kraftig, med 51 respektive 36 miljarder kronor under 2021 och 2022, medan revideringen successivt minskar under prognosperioden. Det förklaras av att utvecklingen av tillgångspriser och vinster för företagen har varit betydligt starkare än bedömningen i vårpropositionen. Detta påverkar hela prognosperioden men i avtagande grad då prognosen för både hushållens kapitalvinster och företagsvinster 2024 antas gå mot ett historiskt genomsnitt som andel av BNP.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Prognosen för intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror har sedan vårpropositionen i genomsnitt reviderats upp med 15 miljarder kronor per år 2021–2024. Till största delen är det intäkterna från mervärdesskatt som väntas öka starkare, vilket i sin tur förklaras både av att utfallen blivit högre än tidigare bedömningar och

att prognosen för hushållens konsumtion reviderats upp. Även intäkterna från punktskatterna har sammantaget reviderats upp för samtliga prognosår jämfört med vårpropositionen. Det beror framför allt på en förväntad högre användning av olika energislag. För 2024 aviseras i denna proposition höjd skatt på alkohol och tobak, vilket också bidrar till upprevideringen.

Periodiseringar

Prognosen för periodiseringar har reviderats upp 2021 och ned 2022 och 2023 i förhållande till vårpropositionen, främst till följd av förändrade betalningsförskjutningar till kommunerna.

Kapitalplaceringar på skattekontot gör prognosen svårbedömd. I nuvarande prognos antas att samtliga kapitalplaceringar betalas ut efter prognosperiodens slut.

Övriga inkomster

Prognosen för övriga inkomster har reviderats upp med 2 miljarder kronor per år för 2022 och 2024 men reviderats ned med samma belopp för 2021 och 2023. Det beror på att inkomsterna från statens verksamhet väntas bli högre 2022 och att bidragen från EU-fonder bedöms bli lägre 2021 men högre under senare delen av prognosperioden.

Uppföljning av statens budget för 2020 och 2021

Med statens budget avses de av riksdagen ursprungligt beslutade budgetarna för 2020 och 2021.

Skatt på arbete

År 2020 har prognosen för direkta skatter på arbete reviderats ned jämfört med prognosen i statens budget för 2020. Det beror framför allt på att intäkter från kommunal inkomstskatt bedöms bli lägre när lönesumman utvecklas svagare. Indirekta skatter revideras också ned, dels till följd av en lägre lönesumma, dels till följd av regeländringar som tillfälliga nedsättningar av arbetsgivaravgifter och egenavgifter.

År 2021 revideras prognosen för direkta skatter upp jämfört med prognosen i statens budget för 2021. Det beror på att lönesumman har utvecklats starkare, vilket framför allt ger ökade intäkter från kommunal inkomstskatt. Även de indirekta skatterna har reviderats upp, vilket främst beror på att intäkter från arbetsgivaravgifter ökar till följd av en högre lönesumma.

Skatt på kapital

År 2020 bedöms intäkterna från skatt på kapital bli 16 miljarder kronor lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2020. Det är främst skatt på företagsvinster, men även intäkter från hushållens kapitalskatter, som har reviderats ned till följd av svagare vinstutveckling för företagen och lägre utdelningsinkomster för hushållen jämfört med tidigare bedömning. Lägre utdelningar från svenska företag har även inneburit betydligt lägre kupongskatt, dvs. skatt på utdelningar från aktier i svenska aktiebolag för bosatta utomlands, än beräknat i statens budget för 2020.

Jämfört med beräkningarna i statens budget för 2021 är prognosen för skatt på kapital upprevideрad med 62 miljarder kronor detta år. Det är framför allt skatt på företagsvinster och intäkter från hushållens kapitalskatter som har reviderats upp. Det förklaras av en starkare vinstutveckling för företagen och en starkare utveckling av tillgångspriser jämfört med tidigare bedömning.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

År 2020 blev intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror 13 miljarder kronor lägre än beräknat i statens budget för 2020. Det är framför allt intäkterna från mervärdesskatten som ökade mindre än väntat, vilket förklaras av att lågkonjunkturen som pandemin orsakade medförde att hushållens konsumtion minskade. Flertalet punktskatter utvecklades också svagare än väntat 2020, exempelvis skatt på koldioxid, vägtrafik, flygresor och plastbärkassar.

År 2021 bedöms intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bli nästan 30 miljarder kronor högre än beräknat i statens budget för 2021. Det är intäkterna från mervärdesskatt som ökat mycket starkare än väntat i förhållande till hushållens konsumtion.

Periodiseringar

År 2020 bedöms periodiseringar på statens budget bli 49 miljarder kronor lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2020. Det förklaras främst av tillfälliga anstånd med betalning av arbetsgivaravgifter, avdragen skatt och mervärdesskatt i samband med betalningssvårigheter till följd av pandemin.

År 2021 bedöms periodiseringar på statens budget bli 11 miljarder kronor lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2021. Det förklaras främst av att inbetalning av skatt för tillfälliga anstånd av arbetsgivaravgifter, avdragen skatt och mervärdesskatt har förlängts.

Övriga inkomster

För 2020 blev intäkterna från övriga inkomster 3 miljarder kronor högre än väntat i statens budget för 2020 trots att försäljningsinkomsterna blev lägre än det beräkningstekniska antagandet. Det beror på att inkomster av statens verksamhet ökade mer än väntat.

För 2021 har prognosen för övriga inkomster reviderats ned med nästan 4 miljarder kronor jämfört med statens budget för 2021. Det förklaras både av en större kompensation för inbetald mervärdesskatt till statliga och kommunala myndigheter och av att intäkterna från bidrag från EU väntas bli något lägre.

5.5 Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster

I avsnitt 11 redovisar regeringen åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2022 och framåt. I detta avsnitt (5.5) lämnar regeringen förslag som påverkar statens övriga inkomster i samma beräkning.

Försäljning av Stockholm Cepheus 2 och 3

Enligt 8 kap. 2 § budgetlagen krävs riksdagens godkännande för försäljning av fast egendom om värdet av egendomen överstiger 75 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2022 eller 2023 genom försäljning överlåter fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Efter förslag i budgetpropositionen för 2021 har riksdagen bemyndigat regeringen att under 2021 genom försäljning överlåta fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3. Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten. Eftersom fastigheterna på grund av värdeförändring inte har sålts under 2021 behöver ett nytt bemyndigande för försäljning av fastigheterna inhämtas.

Värdet på fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3 bedömdes vid en värdering i februari 2020 uppgå till 93,5 miljoner kronor. Vid en ny marknadsvärdering i juni 2021 bedömdes värdet på fastigheterna uppgå till 120 miljoner kronor.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2022 eller 2023 genom försäljning överlåter fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Försäljning av en fastighet i Washington D.C. med adressen 3900 Nebraska Avenue

Enligt 8 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) krävs riksdagens godkännande för försäljning av fast egendom om värdet av egendomen överstiger 75 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2022 genom försäljning överlåter fastigheten med adress 3900 Nebraska Avenue i Washington D.C.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Staten äger två fastigheter i Washington D.C., Förenta staterna (USA). Fastigheterna förvaltas av Statens fastighetsverk (SFV). På den ena fastigheten, med adressen 3900 Nebraska Avenue, finns ambassadörens f.d. chefsbostad och på den andra fastigheten finns en byggnad benämnd House of Sweden, i vilken ambassadkansliet är inrymt. Utrikesdepartementet (UD) har 2019 sagt upp hyreskontraktet för chefsbostaden eftersom den i stället ska inrymmas i House of Sweden. UD lämnade fastigheten sommaren 2019 och fastigheten nyttjas inte i dag.

Regeringen gör bedömningen att det ur ett statligt perspektiv sammantaget inte finns något behov av att framöver äga den tomställda fastigheten där den f.d. chefsbostaden är belägen. Fastigheten bör därför säljas på den öppna marknaden. En ny marknadsvärdering av fastigheten gjordes i juni 2021 (Fi2021/02777). Fastighetens värde bedömdes då uppgå till lägst 12,5–15,8 miljoner US-dollar, vilket motsvarar ett värde mellan ca 109–138 miljoner kronor. SFV har i en skrivelse till regeringen angett att värdet potentiellt kan vara högre, och uppgå till 14,7–16,3 miljoner US-dollar (ca 128–142 miljoner kronor), om en exploatör skulle köpa fastigheten (Fi2021/02221). Med hänsyn till fastighetens värde krävs riksdagens godkännande för en försäljning.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2022 genom försäljning överlåter fastigheten med adress 3900 Nebraska Avenue i Washington D.C. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

6 Utgifter

I detta avsnitt lämnas förslag om utgiftsramar för 2022, förändring av anslagsbehållningar för 2022, utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2022 samt preliminära utgiftsramar för 2023 och 2024. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av utgifterna inom budgetens utgiftsområden och de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna. I avsnittet återrapporteras även vissa tillkännagivanden som har anknytning till budgetens utgiftssida.

Sammanfattning

- De samlade utgiftsramarna 2022 beräknas uppgå till 1 204,2 miljarder kronor. Det är 38,4 miljarder kronor mer än ramarna för 2021 i statens ursprungliga budget för 2021. Efter den ursprungliga budgeten för 2021 har dock riksdagen beslutat om ändringar i statens budget för 2021, främst åtgärder till följd av pandemin, som tillsammans med regeringens förslag i propositionen Höständringsbudget för 2021 (prop. 2021/22:2) uppgår till 162,4 miljarder kronor.
- De takbegränsade utgifterna för 2022 beräknas uppgå till 1 531,6 miljarder kronor. Det är en minskning med 48,3 miljarder kronor jämfört med 2021. Att utgifterna minskar 2022, trots de reformer som regeringen föreslår för 2022 i denna proposition, förklaras av att tillfälliga åtgärder som vidtagits med anledning av pandemin avslutas. De mest betydande förändringarna finns inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg och 24 Näringsliv.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas uppgå till 346,2 miljarder kronor 2022, vilket är en ökning med 11,1 miljarder kronor jämfört med 2021.
- Som andel av BNP beräknas de takbegränsade utgifterna uppgå till 27,3 procent av BNP 2022. Det är en ökning jämfört med 2019 men en minskning jämfört med 2020 och 2021.
- Jämfört med bedömningen i 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100) beräknas de takbegränsade utgifterna bli 54,9 miljarder kronor högre 2022, 52,3 miljarder kronor högre 2023 och 58,6 miljarder kronor högre 2024, främst till följd av de åtgärder som föreslås i denna proposition.
- För 2021 beräknas de takbegränsade utgifterna bli 85,6 miljarder kronor högre jämfört med statens ursprungliga budget för 2021, framför allt till följd av åtgärder med anledning av pandemin.

6.1 Inledning

Utgifterna i statens budget delas in i 27 utgiftsområden och posten Minskning av anslagsbehållningar. Till budgetens utgifter hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 7). Utgiftsramarna utgörs av anvisade medel för vardera av de 27 utgiftsområdena, medan utgifterna utgörs av faktiskt förbrukade medel. De takbegränsade utgifterna, dvs. de utgifter som omfattas av utgiftstaket, består av utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. ingår inte i de takbegränsade utgifterna.

Regeringens förslag till utgiftsramar och beräkning av de takbegränsade utgifterna baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3, volymutvecklingen i transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av främst

förvaltningsanslagen. Vidare har hänsyn tagits till tidigare beslutade och aviserade utgiftsreformer samt de som föreslås eller aviseras i denna budgetproposition. I beräkningarna antas inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomföras under den redovisade prognosperioden. Beräkningen av de preliminära utgiftsramarna och de takbegränsade utgifterna för 2023 och 2024 ska därmed ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

6.2 Utgiftsramar för 2022

Regeringens förslag: Utgifterna för 2022 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 6.1.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden. Utgiftsramen för ett utgiftsområde är summan av de anvisade medlen för de anslag som ingår i utgiftsområdet.

Tabell 6.1 Utgiftsramar, anslagsbehållningar och utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2022

Tusental kronor

Utgiftsområde	
1 Rikets styrelse	17 268 338
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 971 183
3 Skatt, tull och exekution	12 729 734
4 Rättsväsendet	61 688 986
5 Internationell samverkan	2 235 117
6 Försvar och samhällets krisberedskap	76 525 799
7 Internationellt bistånd	51 939 762
8 Migration	8 456 364
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	112 483 613
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 721 457
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	41 786 128
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 040 770
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	6 319 015
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	94 025 726
15 Studiestöd	27 801 485
16 Utbildning och universitetsforskning	94 529 445
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	18 454 593
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7 025 334
19 Regional utveckling	5 241 801
20 Allmän miljö- och naturvård	21 851 580
21 Energi	4 454 924
22 Kommunikationer	76 964 552
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 044 754
24 Näringsliv	9 344 901
25 Allmänna bidrag till kommuner	152 322 194
26 Statsskuldsräntor m.m.	12 155 200
27 Avgiften till Europeiska unionen	47 836 848
Summa utgiftsområden	**1 204 219 603**
Minskning av anslagsbehållningar inkl. statsskuldsräntor	-6 681 205
Summa utgifter	**1 197 538 398**

Utgiftsområde	
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[1]	**1 185 451 598**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	346 152 000
Takbegränsade utgifter	**1 531 603 598**
Budgeteringsmarginal	102 396 402
Utgiftstak[2]	**1 634 000 000**

[1] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

[2] Se vidare avsnitt 4.2 om utgiftstaket.

Regeringens förslag: Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2022 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Anslagsbehållningarna utgörs av skillnaden mellan anvisade medel och förbrukningen av anslagsmedel. De uppstår och förändras till följd av dels att statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela utgifter över tiden, dels skillnader mellan anslagsnivåer och prognoser över faktisk användning av medel. Anslagsbehållningarna ingår därför i beräkningen av låne-behovet. Bedömningen av hur anslagsbehållningarna kommer att förändras under nästkommande budgetår redovisas på utgiftssidan som en för alla anslag gemensam post, benämnd Minskning av anslagsbehållningar.

Regeringens förslag: Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2022 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen ska den av riksdagen beslutade nivån på utgiftstaket användas i beredningen av förslaget till statens budget. Utgiftstaket omfattar bl.a. utgifterna inom ålderspensionssystemet som ligger vid sidan av statens budget. Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med drygt 11,1 miljarder kronor 2022 jämfört med prognosen för 2021 i denna proposition (se tabell 6.3). Ökningen är huvudsakligen hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen (se även avsnitt 6.4).

Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna

Utgiftsramarna beräknas öka med 38,4 miljarder kronor 2022 jämfört med ramarna för 2021 i statens ursprungliga budget för 2021 (se tabell 6.2). Tidigare beslutade och nu föreslagna och aviserade reformer beräknas bidra till att utgiftsramarna för 2022 ökar med 39,4 miljarder kronor. De utgiftsområden som ökar mest till följd av detta är i storleksordning utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 20 Allmän miljö- och naturvård, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 4 Rättsväsendet. Denna ökning motverkas av minskningar inom utgiftsområdena 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner och 8 Migration.

Efter att de ursprungliga utgiftsramarna i budgeten för 2021 beslutades har riksdagen beslutat om ändringar av ramarna för 2021. Tillsammans med regeringens förslag till ändrade ramar i propositionen Höständringbudget för 2021 medför ändringarna ökade utgiftsramar om sammanlagt 162,4 miljarder kronor jämfört med ramarna i det ursprungliga beslutet om statens budget. Ändringarna avser främst åtgärder till följd av pandemin (se vidare avsnitt 6.6).

Den makroekonomiska utvecklingen beräknas medföra minskade utgiftsramar med 5,2 miljarder kronor. Minskningen är hänförlig till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad

och arbetsliv men motverkas något av ökade utgiftsramar för framför allt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Samtidigt beräknas volymförändringar, t.ex. i form av färre personer i olika transfereringssystem, bidra till att utgiftsramarna minskar med 11,5 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas påverkas mest av lägre volymer är utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning samt 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Övriga utgiftspåverkande faktorer och den årliga pris- och löneomräkningen av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål beräknas bidra till ökade utgiftsramar med 14,0 miljarder kronor respektive 1,7 miljarder kronor. Ökning till följd av övriga utgiftspåverkande faktorer är främst hänförlig till utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. (se även avsnitt 6.4).

Nivån på utgiftsramarna för 2022 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2022 i statens budget för 2021. I 2021 års ekonomiska vårproposition redovisas de förändringar som skedde under perioden mellan statens budget för 2021 och vårpropositionen. De förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 6.5.

Tabell 6.2 Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna 2022

Miljarder kronor

Fastställda utgiftsramar 2021[1]	**1 166**
Pris- och löneomräkning	2
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	39
Makroekonomisk utveckling	-5
Volymer	-11
Övrigt	14
Summa utgiftsramar 2022	**1 204**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

6.3 Preliminära utgiftsramar för 2023 och 2024

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2023 och 2024 enligt tabell 6.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2023 och 2024 redovisas i tabell 6.3. De preliminära utgiftsramarna beräknas minska med 39,1 miljarder kronor 2023 men öka med 17,2 miljarder kronor 2024, jämfört med det föregående året (se tabell 6.3 raden Summa utgiftsområden). En utförlig redovisning av utgiftsutvecklingen lämnas i avsnitt 6.4.

De preliminära utgiftsramarna för 2023 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2023 i samband med den beslutade budgeten för 2021 (prop. 2020/21:1, rskr. 2020/21:63). De förändringar som skedde under perioden mellan den beslutade budgeten för 2021 och 2021 års ekonomiska vårproposition har redovisats i vårpropositionen. De förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 6.5.

Tabell 6.3 Utgifter per utgiftsområde 2020–2024

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2020 Utfall[1]	2021 Anslag[2]	2021 Prognos	2022 Förslag[3]	2023 Förslag[4]	2024 Förslag[4]
1 Rikets styrelse	15 749	16 741	16 639	17 268	17 192	16 291
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 003	17 550	17 198	17 971	18 206	18 556
3 Skatt, tull och exekution	12 055	12 824	12 724	12 730	12 667	12 744
4 Rättsväsendet	53 022	57 393	57 579	61 689	63 639	65 290
5 Internationell samverkan	2 070	1 999	1 974	2 235	2 029	2 028
6 Försvar och samhällets krisberedskap	63 028	71 216	70 435	76 526	82 842	90 662
7 Internationellt bistånd	46 525	47 261	47 259	51 940	53 586	55 325
8 Migration	9 579	9 268	8 614	8 456	8 174	8 293
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	101 774	137 664	144 921	112 484	102 867	96 869
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	117 899	117 345	114 177	97 721	98 626	100 761
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	36 652	38 339	37 862	41 786	40 662	40 265
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	99 939	104 202	99 656	103 041	104 574	106 434
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	8 516	7 956	6 583	6 319	6 056	5 401
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	87 154	106 299	96 890	94 026	86 611	86 875
15 Studiestöd	25 060	28 825	27 121	27 801	27 226	28 963
16 Utbildning och universitetsforskning	82 963	93 881	90 346	94 529	92 016	92 654
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	20 417	22 826	22 678	18 455	16 313	16 165
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 779	5 592	5 501	7 025	6 385	7 558
19 Regional utveckling	3 184	4 203	3 353	5 242	5 364	3 922
20 Allmän miljö- och naturvård	10 950	18 200	18 007	21 852	16 953	17 810
21 Energi	3 398	4 761	3 730	4 455	3 451	3 505
22 Kommunikationer	65 167	77 765	76 260	76 965	75 749	77 076
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	20 020	23 835	20 805	22 045	20 190	21 940
24 Näringsliv	60 407	94 756	39 974	9 345	7 775	7 742
25 Allmänna bidrag till kommuner	157 964	153 485	153 202	152 322	145 164	149 088
26 Statsskuldsräntor m.m.	19 592	165	-1 884	12 155	8 155	7 155
27 Avgiften till Europeiska unionen	47 193	53 851	51 331	47 837	42 606	42 937
Summa utgiftsområden	**1 191 059**	**1 328 204**	**1 242 936**	**1 204 220**	**1 165 077**	**1 182 310**
Minskning av anslagsbehållningar				-6 681	-3 262	-6 219
Summa utgifter[5]	**1 191 059**		**1 242 936**	**1 197 538**	**1 161 815**	**1 176 091**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[6]	**1 171 467**		**1 244 820**	**1 185 452**	**1 153 728**	**1 169 004**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	329 365		335 083	346 152	354 873	360 267
Takbegränsade utgifter	**1 500 832**		**1 579 903**	**1 531 604**	**1 508 601**	**1 529 271**
Budgeteringsmarginal	242 168		115 097	102 396	30 399	65 729
Utgiftstak[7]	**1 743 000**		**1 695 000**	**1 634 000**	**1 539 000**	**1 595 000**

[1] Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2022.

[2] Inklusive VÄB21, Extra ändringsbudget för 2021 – Stöd till företag, medel för vaccinering och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:175–181), Extra ändringsbudget för 2021 – Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen (prop. 2020/21:78, bet. 2020/21:FiU41, rskr. 2020/21:213–215), Extra ändringsbudget för 2021 – Förstärkta stöd till företag, nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:83, bet. 2020/21:FiU42, rskr. 2020/21:182–184), Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr. 2020/21:199–205), Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda och förstärkta stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd för företag med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:121, bet. 2020/21:FiU44, rskr. 2020/21:229–231), Extra ändringsbudget för 2021 – Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:166, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:419-421), Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208) samt HÄB21.

[3] Regeringens förslag till utgiftsramar för 2022 i denna proposition (se tabell 6.1).

[4] Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2023 och 2024.

[5] Inklusive posten minskning av anslagsbehållningar.

[6] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

[7] Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2024 i denna proposition (se avsnitt 4.2).

6.4 Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid

Pandemin medförde en betydande ökning av utgifterna på statens budget i procent av BNP 2020 jämfört med 2019, vilket framgår av tabell 6.4. Det är främst en följd av de tidsbegränsade åtgärder som riksdagen beslutat om med anledning av pandemin men också en följd av att BNP minskade 2020. De takbegränsade utgifterna beräknas ligga kvar på en relativt hög nivå i procent av BNP 2021. År 2022 minskar utgifterna i procent av BNP, trots att regeringen i denna proposition föreslår åtgärder för 2022 som sammanlagt uppgår till mer än 60 miljarder kronor. Minskningen beror bl.a. på att tidsbegränsade åtgärder med anledning av pandemin upphör och att BNP växer. År 2023 och 2024 fortsätter utgifterna att minska i procent av BNP, vilket också beror på att de takbegränsade utgifterna växer långsammare än BNP i avsaknad av ytterligare finanspolitiska åtgärder.

Tabell 6.4 Utgifter inom budgetens utgiftsområden och takbegränsade utgifter i procent av BNP

Procent av BNP. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Utgifter inom utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor[1]	19,6	23,5	23,4	21,2	20,0	19,6
Statsskuldsräntor m.m.[1]	0,4	0,4	-0,0	0,2	0,1	0,1
Summa utgiftsområden	**20,1**	**23,9**	**23,4**	**21,4**	**20,1**	**19,7**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	6,3	6,6	6,3	6,2	6,1	6,0
Takbegränsade utgifter[2]	**25,9**	**30,2**	**29,7**	**27,3**	**26,1**	**25,6**

[1] Inklusive Minskning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.

[2] Utgifter inom budgetens utgiftsområden (exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Nedan i avsnittet (6.4) beskrivs utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid. I de flesta fall görs detta genom att förändringen jämfört med det närmast föregående året redovisas, vilket innebär att utgifterna för 2022 anges i jämförelse med utgifterna för 2021 och utgifterna för 2023 anges i jämförelse med 2022 osv.

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 79,1 miljarder kronor 2021 jämfört med det föregående året (se tabell 6.5). År 2022 och 2023 beräknas utgifterna minska med 48,3 respektive 23,0 miljarder kronor. För prognosperiodens sista år, 2024, beräknas utgifterna öka med 20,7 miljarder kronor jämfört med det föregående året. Ökningen av de takbegränsade utgifterna 2021 och minskningen av utgifterna 2022 förklaras i första hand av beslutade, föreslagna och aviserade tillfälliga reformer, varav en stor del utgör åtgärder som vidtagits med anledning av pandemin. Även 2023 upphör ett antal tillfälliga åtgärder, vilket minskar utgifterna i jämförelse med det föregående året. Utgiftsökningen 2024 beror i första hand på den makroekonomiska utvecklingen, som påverkar pris- och lönekänsliga anslag. Utvecklingen av utgifterna 2023 och 2024 är också en konsekvens av att inga nya finanspolitiska åtgärder ingår i beräkningarna för dessa år utöver de som aviserats tidigare eller i denna proposition.

De takbegränsade utgifternas förändring över tid beskrivs utifrån ett antal faktorer som är viktiga för utgiftsutvecklingen och som är generella för utgiftsområdena. Den nominella årliga förändringen av de takbegränsade utgifterna uppdelad enligt dessa faktorer redovisas i tabell 6.5 och varje rad i tabellen kommenteras nedan. Beräkningarna inkluderar förslag och aviseringar i denna proposition och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på utgifterna.

Tabell 6.5 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Takbegränsade utgifter	**192,5**	**79,1**	**-48,3**	**-23,0**	**20,7**
varav beslutade, föreslagna och aviserade reformer[1]	*169,3*	*50,0*	*-69,6*	*-28,9*	*6,6*
varav pris- och löneomräkning	*6,1*	*5,2*	*1,7*	*4,3*	*3,8*
varav makroekonomiska förändringar	*20,7*	*17,9*	*13,7*	*11,1*	*12,7*
varav volymer[2]	*-12,9*	*-1,6*	*-4,4*	*-2,3*	*0,9*
varav tekniska justeringar[3]	*5,2*	*1,0*	*-0,2*	*-2,8*	*0,0*
varav övrigt	*4,0*	*6,6*	*10,5*	*-4,5*	*-3,3*

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande 2020 och 2021, se vidare under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

[1] Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslagits eller som i HÄB21 föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

[2] Begreppet volym innefattar ett antal olika slags utgiftsförändringar, till följd av bl.a. antal personer i transfereringssystemen, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

[3] Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

De takbegränsade utgifternas förväntade utveckling påverkas av tidigare riksdagsbeslut, samt av regeringens aktuella förslag och aviseringar som har ekonomiska konsekvenser. Det är alltså den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna, både vad gäller reformer och finansiering av dessa, i förhållande till det föregående året som redovisas. I beskrivningen i detta avsnitt (6.4) ingår därmed även budgeteffekterna av att tidigare reformer och temporära program upphör eller minskar i omfattning.

Utvecklingen av utgifterna under perioden 2021–2024 jämfört med det föregående året påverkas av en historiskt hög utgiftsökning 2020 och 2021 till följd av de åtgärder som vidtagits och vidtas med anledning av pandemin. För 2022 upphör eller minskar flera av dessa åtgärder, vilket medför att utgifterna till följd av beslutade, föreslagna och aviserade reformer totalt sett minskar 2022 jämfört med det föregående året trots att nya satsningar föreslås i denna proposition. Inom flera områden beräknas utgifterna totalt sett minska 2021–2024 till följd av reformer. Det gäller bl.a. utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 24 Näringsliv och 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Inom flera områden beräknas beslutade, föreslagna och aviserade reformer öka de takbegränsade utgifterna 2021–2024 och de utgiftsområden där de beräknade utgifterna ökar mest under perioden till följd av beslut om reformer är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 22 Kommunikationer (se tabell 6.6).

Efter tabell 6.6 kommenteras de utgiftsramar som beräknas öka eller minska med minst 1 miljard kronor något av åren 2021–2024 till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer.

Tabell 6.6 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna reformer

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024. Minustecken innebär anslagsminskningar eller att finansieringen av temporära program upphör eller minskar i omfattning

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
1 Rikets styrelse	0,7	0,4	0,5	-0,2	-1,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,1*	*1,1*	*-0,6*	*-0,1*
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,2	-0,2	0,4	-0,2	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,4*	*-0,2*	*0,0*
3 Skatt, tull och exekution	0,5	0,3	-0,3	-0,2	-0,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,2*	*-0,1*	*0,0*
4 Rättsväsendet	3,0	3,9	3,8	1,4	1,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,7*	*2,8*	*1,1*	*1,1*
5 Internationell samverkan	-0,3	-0,1	0,2	-0,2	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,2*	*-0,2*	*0,0*
6 Försvar och samhällets krisberedskap	2,9	5,1	5,9	5,3	7,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,6*	*0,0*	*0,0*
7 Internationellt bistånd	1,5	0,4	0,5	0,1	0,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,5*	*0,2*	*0,1*
8 Migration	-0,6	-0,7	-1,1	1,5	-0,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*-0,5*	*-0,4*	*-0,1*
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg[1]	25,1	43,7	-37,5	-10,0	-6,4
varav i denna proposition	*0,0*	*14,7*	*2,8*	*-2,6*	*-6,0*
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	32,6	-12,4	-15,5	1,4	1,6
varav i denna proposition	*0,0*	*4,8*	*0,9*	*-0,1*	*0,0*
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	1,9	2,1	5,0	-0,8	-0,5
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*1,0*	*0,0*	*0,0*
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,7	0,1	2,8	0,7	0,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*3,2*	*0,7*	*0,1*
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-0,2	0,4	-0,7	-0,5	-1,2
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,2*	*-0,4*	*-0,5*
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	5,9	1,4	0,5	-5,1	1,3
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*3,3*	*0,6*	*4,1*
15 Studiestöd	2,0	0,6	0,1	-1,0	1,4
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,7*	*-0,1*	*1,5*
16 Utbildning och universitetsforskning	3,2	8,2	0,0	-3,2	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*3,6*	*-1,3*	*0,1*
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	4,6	2,2	-4,4	-2,2	-0,2
varav i denna proposition	*0,0*	*1,5*	*0,6*	*-1,7*	*0,0*
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	-0,3	1,8	1,4	-0,7	1,2
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*-0,5*	*-0,3*	*1,8*
19 Regional utveckling	0,1	0,5	1,1	0,5	-1,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,5*	*0,7*	*-0,4*
20 Allmän miljö- och naturvård	1,7	5,2	3,6	-4,9	0,8
varav i denna proposition	*0,0*	*1,9*	*4,3*	*-0,7*	*1,5*
21 Energi	-0,4	1,2	-0,3	-1,0	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,7*	*0,2*	*0,0*
22 Kommunikationer	6,2	9,7	-0,8	-2,3	0,5

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
varav i denna proposition	*0,0*	*1,6*	*4,1*	*-1,2*	*1,9*
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-1,0	5,6	-1,3	0,6	0,1
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*1,3*	*2,8*	*1,2*
24 Näringsliv[1]	47,2	-23,2	-32,7	-1,6	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*-5,0*	*6,2*	*-0,8*	*-0,2*
25 Allmänna bidrag till kommuner	32,7	-5,5	-0,9	-4,4	3,9
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*3,7*	*0,5*	*4,0*
27 Avgiften till Europeiska unionen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Summa utgiftsområden	**169,9**	**50,6**	**-69,6**	**-27,1**	**8,4**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-0,6	-0,6	0,1	-1,8	-1,8
varav i denna proposition	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Takbegränsade utgifter	**169,3**	**50,0**	**-69,6**	**-28,9**	**6,6**

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i HÄB21 eller tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag). Övriga förslag i HÄB21 inkluderas i raden varav i denna proposition.

[1] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande 2020 och 2021, se vidare under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Utgifterna ökar 2021 och 2022 och minskar 2023 och 2024 jämfört med det föregående året. Minskningen 2024 jämfört med det föregående året beror på att tillfälliga medel för förberedelse och genomförande av Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd upphör 2024.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utgifterna ökar samtliga år 2021–2024 jämfört med det föregående året. För 2022–2024 sker ökningen främst till följd av satsningar i denna proposition, bl.a. på fler polisanställda och en stärkt rättskedja. För 2021–2023 ökar utgifterna jämfört med det föregående året även till följd av tidigare satsningar avseende bl.a. rättsliga biträden och fler polisanställda. Utbyggnad av Kriminalvårdens platskapacitet och en förändrad straffrabatt för unga myndiga bidrar till utgiftsökningarna 2021–2023.

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Utgifterna ökar samtliga år 2021–2024 jämfört med det föregående året. De ökade utgifterna för 2021 och 2022 är till största del hänförliga till tidigare beslut och aviseringar. För 2023 och 2024 följer utgiftsutvecklingen den beräknade ökningen av regeringens prioriteringar i budgetpropositionen för 2021 samt bedömningen i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) att den ekonomiska ramen ska öka för att förstärka totalförsvaret.

Utgiftsområde 8 Migration

Utgifterna minskar 2021 och 2022, ökar 2023, för att därefter minska igen 2024 jämfört med det föregående året. Det beror framför allt på att det innan låg antaganden om en återgång till utlänningslagen den 1 juli 2021 när den tillfälliga lagen löpte ut. I stället trädde då revideringar i utlänningslagen i kraft.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgifterna ökar 2021 jämfört med det föregående året för att därefter minska 2022–2024. Att utgifterna ökar kraftigt 2021 är delvis på grund av att en del av de åtgärder som vidtagits till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 ger budgeteffekt 2021 i stället för 2020 som tidigare beräknades. Utgifterna beräknas även öka 2021 jämfört med 2020 till följd av åtgärder för att bekämpa smittspridningen i t.ex. propositionen Vårändringsbudget för 2021 och Extra ändringsbudget för 2021 – Stöd till företag, medel för vaccinering och andra åtgärder med anledning av coronaviruset. Även åtgärder i denna proposition såsom ökade resurser för testning och smittspårning bidrar till ökningen 2021. Att utgifterna minskar 2022–2024 jämfört med det föregående året beror främst på att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin samt vissa andra åtgärder upphör.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgifterna minskar 2021 och 2022, för att därefter öka 2023 och 2024. Att utgifterna minskar 2021 och 2022 jämfört med det föregående året beror främst på att tillfälliga åtgärder på grund av pandemin, såsom ersättning till riskgrupper och slopat karensavdrag, minskar i omfattning 2021 och upphör 2022. Ökningen 2023 och 2024 beror på höjda åldersgränser i pensionssystemet vilket förväntas innebära att fler är kvar i sjukförsäkringarna.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgifterna ökar 2021 och 2022 för att därefter minska 2023 och 2024 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 och 2022 beror på införandet av inkomstpensionstillägg. Även en förstärkning av bostadstillägg för pensionärer i denna proposition bidrar till ökningen 2022.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgifterna ökar 2021–2024 jämfört med det föregående året. Ökningen 2022 förklaras av införandet av familjeveckan i denna proposition.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgifterna ökar 2021 och minskar 2022–2024 jämfört med det föregående året, bl.a. till följd av ändringarna i utlänningslagen och att tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgifterna ökar i början av prognosperioden, minskar 2023 och ökar återigen 2024 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 följer av tidigare åtgärder för att stödja arbetslösa till följd av pandemins effekter på arbetsmarknaden. Att utgifterna minskar 2023 beror främst på att tillfälliga satsningar såsom höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen upphör. Att utgifterna ökar 2024 beror på satsningar i denna proposition på bl.a. matchningstjänster och kompensation för avgift för omställningstjänster.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Utgifterna ökar 2021, 2022 och 2024 och minskar 2023 jämfört med det föregående året. Minskningen 2023 beror på införandet av en ny räntemodell som medför att kostnaderna för kreditförluster avseende studielån överförs till låntagarna genom en höjd ränta. Ökningen 2024 följer av en upptrappning av omställningsstudiestödet som beräknas innebära ökade utgifter fr.o.m. 2023.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utgifterna ökar 2021 och minskar 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 beror på tidigare åtgärder, som exempelvis en förlängd satsning på behörighetsgivande studier och en utökad satsning på regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Minskningen 2023 beror på att vissa sådana tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgifterna ökar 2021 medan de minskar 2022–2024 jämfört med det föregående året. Detta beror på tillfälliga stöd under 2021 till idrott och kulturverksamheter, för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Minskningen 2022–2024 beror på att tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Utgifterna ökar 2021, 2022 och 2024, och minskar 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 och 2022 beror på åtgärder som bl.a. omfattar ett stöd för energieffektivisering i flerbostadshus. Ökningen av utgifterna 2021 jämfört med det föregående året beror även på ett tillskott till investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande. Ökningen 2024 följer av bl.a. en omfördelning av medel för energieffektiviseringsstödet som föreslås i denna proposition.

Utgiftsområde 19 Regional utveckling

Utgifterna ökar 2021–2023 och minskar 2024 jämfört med det föregående året. Ökningen 2022 beror bl.a. på satsningen i denna proposition på regionala utvecklingsåtgärder för återstart. Minskningen 2024 beror på att tillfälliga åtgärder upphör.

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Utgifterna ökar främst 2021 och 2022 men även 2024, och minskar 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 beror främst på tidigare åtgärder såsom förstärkning av klimatbonusen, samt satsningar på skötsel av naturreservat och ersättning till fastighetsägare för skydd av värdefull natur som naturreservat. Satsningar i denna proposition såsom förändring av klimatbonus, skogsutredning och skydd av skog, samt förstärkning av klimatklivet bidrar till ökningen 2021 och förklarar ökningen 2022 och 2024. Minskningen av utgifterna 2023 jämfört med det föregående året beror framför allt på att tillfälliga satsningar upphör eller minskar i omfattning.

Utgiftsområde 21 Energi

Utgifterna ökar 2021 och minskar 2022 och 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 sker bl.a. till följd av en budgetmässig omläggning av solcellsstödet, på grund av en eftersläpning i utbetalningar på anslaget, samt satsningar på laddningsinfrastruktur för tunga fordon. Minskningen 2023 beror på att tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Utgifterna ökar 2021 och 2024 och minskar 2022 och 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 beror främst på tidigare åtgärder som exempelvis förlängt bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik och medel till det nationella stödet av bredbandsutbyggnad. Även satsningar i denna proposition såsom nedsättning av banavgifter, och satsningar i infrastrukturpropositionen bidrar till

utgiftsutvecklingen under prognosperioden. Minskningen 2023 beror framför allt på att tillfälliga satsningar minskar eller upphör.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Utgifterna ökar 2021, 2023 och 2024 och minskar 2022 jämfört med det föregående året. Ökningen 2021 uppkommer huvudsakligen till följd av tidigare åtgärder som bl.a. tillskott för nationell medfinansiering av landsbygdsprogrammet, samt nya beräkningar av EU-stöd som följer av ikraftträdandet av uppgörelsen om EU:s fleråriga budgetram för perioden 2021–2027. Minskningen 2022 beror framför allt på att tillfälliga satsningar minskar eller upphör.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

Utgifterna minskar 2021–2023 jämfört med det föregående året främst till följd av att åtgärder för att möta de behov som orsakats av spridningen av covid-19 minskar i omfattning eller att tillfälliga åtgärder upphör. Åtgärderna innefattar bl.a. stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd och ett omsättningsstöd till enskilda näringsidkare samt kapitalinsatser i statligt ägda bolag. Åtgärdernas utgiftseffekt har i efterhand justerats för bedömt faktiskt utnyttjande.

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Utgifterna minskar 2021–2023 för att därefter öka 2024 jämfört med det föregående året. Orsaken till de minskade utgifterna 2021–2023 är att tidigare ökningar av det generella statsbidraget trappas ned stegvis. Ökningen av utgifterna 2024 sker till följd av en tillfällig ökning av det generella statsbidraget.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Jämfört med det föregående året minskar utgifterna 2021, 2023 och 2024 och ökar 2022. Minskningen 2023 och 2024 sker till följd av Pensionsgruppens överenskommelse som bl.a. innebär att ålder för tidigast uttag av allmän inkomstgrundad pension justeras från 62 år till 63 år 2023.

Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin

Budgeteffekten av en åtgärd bedöms i samband med att förslaget lämnas till riksdagen. I normalfallet gäller den ursprungligen redovisade budgeteffekten när utgifternas utveckling beskrivs i efterföljande propositioner. För några av de åtgärder för 2020 och 2021 som riksdagen fattat beslut om med anledning av pandemin har bedömningen av åtgärdernas faktiska utfall reviderats kraftigt. De aktuella åtgärderna är stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, stöd till enskilda näringsidkare, ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning och merkostnader, tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag och stöd till handelsbolag. I dessa fall, som har sin grund i åtgärder relaterade till pandemin, är det motiverat att redovisa budgeteffekten av en åtgärd i enlighet med den senaste bedömningen i de fall budgeteffekten av reformerna har bedömts vara mycket stor och skillnaden mot det faktiska utfallet väntas bli betydande. Detta trots att regeringen inte har lämnat något nytt förslag till riksdagen.

I budgetpropositionen för 2021 redovisades reviderade budgeteffekter för 2020 för åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd. Sammantaget hade riksdagen under 2020 fram till budgetpropositionen för 2021 anvisat 140,9 miljarder kronor 2020 för dessa stöd. Samtidigt bedömdes att utfallet för åtgärderna skulle uppgå till 57,0 miljarder kronor, vilket medförde att den samlade budgeteffekten för åtgärderna

reviderades ned med 83,9 miljarder kronor till följd av den betydande skillnaden mellan anvisade medel och faktiskt utfall.

I 2021 års ekonomiska vårproposition redovisades ytterligare reviderade budgeteffekter för 2020 och 2021. För åtgärderna stöd vid korttidsarbete, stöd till enskilda näringsidkare samt ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning och merkostnader bedömdes att sammantaget 20,8 miljarder kronor av de ursprungligen bedömda budgeteffekterna för 2020 i stället skulle uppkomma 2021 till följd av lägre utfall 2020. När det gäller anvisade medel för 2021 reviderades budgeteffekter för åtgärderna stöd till enskilda näringsidkare och omställningsstöd ned med sammanlagt 8,8 miljarder kronor medan budgeteffekterna för åtgärden stöd vid korttidsarbete reviderades upp med 3,4 miljarder kronor i enlighet med nya bedömningar.

I denna proposition revideras budgeteffekterna för 2020 för åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd ned med ytterligare sammantaget 10,5 miljarder kronor till följd av att utnyttjandet var lägre än de ursprungligen anvisade medlen. För 2021 har riksdagen sammantaget anvisat 9,3 miljarder kronor för åtgärden tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag. Till följd av att utnyttjandet nu beräknas bli väsentligt lägre än de ursprungligen anvisade medlen revideras budgeteffekten för denna åtgärd ned med 8,1 miljarder kronor. Vidare har riksdagen för 2021 beslutat att utöka stödperioderna för åtgärderna stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, stöd till enskilda näringsidkare och stöd till handelsbolag efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422). Utökningen av stödperioderna bedömdes medföra utgiftseffekter på sammanlagt 5,2 miljarder kronor 2021. Utgiftseffekterna rymdes dock inom de anslagsbelopp som redan hade anvisats för tidigare stödperioder 2021 för dessa åtgärder. Anledningen till det är att utfallet varit väsentligt lägre än vad som ursprungligen bedömdes när medel anvisades för de tidigare stödperioderna. Därför revideras de ursprungligen bedömda budgeteffekterna för dessa åtgärder ned med sammanlagt 52,1 miljarder kronor i enlighet med de nya bedömningarna av det faktiska utfallet. Sammantaget betyder detta att de redovisade budgeteffekterna för åtgärderna tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag, stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, stöd till enskilda näringsidkare och stöd till handelsbolag revideras ned med 55,0 miljarder kronor i denna proposition.

Revideringen av budgeteffekter påverkar redovisningen av åtgärder i tabell 6.6 och tabell 6.16 samt sammanställningen i tabell 6.5. Därmed ges en mer rättvisande redovisning både av åtgärdernas storlek och av den aktiva finanspolitiken för 2020 och 2021 och hur den påverkar förändringen av det strukturella sparandet (se avsnitt 8).

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen medför att de takbegränsade utgifterna ökar med sammanlagt 15,0 miljarder kronor 2021–2024. Ökningen är som störst 2021 och som minst 2022. I tabell 6.7 redovisas pris- och löneomräkningen per utgiftsområde.

De fyra utgiftsområden där pris- och löneomräkningen leder till de beloppsmässigt största förändringarna är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 16 Utbildning och universitetsforskning och 22 Kommunikationer. Orsakerna är att investeringsanslagen för försvarsmateriel respektive transportinfrastruktur återfinns inom utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap och 22 Kommunikationer, samt att större statliga myndigheter återfinns inom utgiftsområdena 4 Rättsväsendet och 16 Utbildning och universitetsforskning.

Tabell 6.7 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året till följd av pris- och löneomräkningen

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
1 Rikets styrelse	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
3 Skatt, tull och exekution	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1
4 Rättsväsendet	0,8	0,8	0,6	0,6	0,6
6 Försvar och samhällets krisberedskap	1,9	1,3	-0,6	1,1	1,0
8 Migration	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1
16 Utbildning och universitetsforskning	1,0	0,9	0,6	0,7	0,6
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
22 Kommunikationer	0,9	0,9	0,3	1,0	0,8
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
24 Näringsliv	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsområden	**6,1**	**5,2**	**1,7**	**4,3**	**3,8**
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	**6,1**	**5,2**	**1,7**	**4,3**	**3,8**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Takbegränsade utgifter	**6,1**	**5,2**	**1,7**	**4,3**	**3,8**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i övriga samhället med två års eftersläpning. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas utgörs av myndigheternas förvaltningsanslag. De omräkningstal som är mest centrala i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag redovisas i tabell 6.8.

Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn. Omräkningstalet för lokalkostnader beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte. För omräkningen av övriga förvaltningskostnader används konsumentprisindex (KPI) fr.o.m. omräkningen för 2022 (se prop. 2020/21:1 Prisomräkning av vissa statliga förvaltningskostnader avsnitt 7.6). Tidigare användes ett sammanvägt omräkningstal baserat på flera omräkningstal från Statistiska centralbyrån.

Tabell 6.8 Omräkningstal i pris- och löneomräkningen av förvaltningsanslag 2021 och 2022

Procent

	2021	2022
Omräkningstal för löner m.m.	1,25	1,09
varav arbetskostnadsindex	*2,72*	*2,50*
varav produktivitetsavdrag	*1,47*	*1,41*
Omräkningstal för lokalkostnader	1,13	0,19
Omräkningstal för övriga förvaltningskostnader	1,54	0,50

Anm.: Omräkningstalet för lokalkostnader används i de fall myndigheter inte har hyresavtal som kan omförhandlas under aktuellt budgetår. För myndigheter med hyresavtal som kan omförhandlas används anslagsspecifika omräkningstal.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Makroekonomiska förändringar

Den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden påverkar utgiftsutvecklingen, bl.a. genom att ersättningen inom flertalet transfereringssystem till hushållen i olika grad följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. De takbegränsade utgifterna beräknas öka med sammanlagt 55,4 miljarder kronor 2021–2024 till följd av makroekonomiska faktorer, vilket motsvarar en årlig utgiftsökning på mindre än 1 procent (se tabell 6.9). Den makroekonomiska utvecklingen beskrivs närmare i avsnitt 3.

Den årliga förändringen av utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget bestäms av inkomstindex som mäter den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten. Utvecklingen av inkomstindex medför att utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med sammanlagt 34,6 miljarder kronor 2021–2024 eller i genomsnitt 8,6 miljarder kronor per år.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bestäms till stor del av den makroekonomiska utvecklingen, främst genom hur många personer som är arbetslösa. Lågkonjunkturen medför att utgifterna ökar med 9,2 miljarder kronor 2021 för att sedan minska 2022–2024.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är knutna till den makroekonomiska utvecklingen genom att biståndsramen ska motsvara 1 procent av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI). Utvecklingen av BNI beräknas öka utgifterna med sammanlagt 8,8 miljarder kronor 2021–2024 eller i genomsnitt 2,2 miljarder kronor per år.

Utgifterna inom utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bestäms bl.a. av prisbasbeloppet och timlöneutvecklingen. Den makroekonomiska utvecklingen beräknas öka utgifterna inom utgiftsområdena med sammanlagt 3,9 miljarder kronor respektive 4,9 miljarder kronor 2021–2024, dvs. i genomsnitt 1,0 respektive 1,2 miljarder kronor per år.

Tabell 6.9 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året till följd av den makroekonomiska utvecklingen

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3
7 Internationellt bistånd	1,4	0,1	5,1	1,6	1,9
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	1,3	0,6	1,1	1,0	1,2

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,0	0,0	-0,1	-0,2	0,4
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,4	1,1	1,1	1,2	1,6
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-0,2	0,5	0,1	0,0	0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	4,7	9,2	-4,5	-2,7	-0,2
15 Studiestöd	0,3	0,1	0,3	0,2	0,4
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,4	-0,7	-0,1	-0,3	0,2
Summa utgiftsområden	**9,0**	**10,8**	**3,1**	**1,1**	**5,9**
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	**9,0**	**10,8**	**3,1**	**1,1**	**5,9**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	11,7	7,1	10,6	10,1	6,8
Takbegränsade utgifter	**20,7**	**17,9**	**13,7**	**11,1**	**12,7**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.
Källa: Egna beräkningar.

Volymer i transfereringssystemen

Med volymer avses antalet personer i transfereringssystemen. I begreppet kan det också ingå förändringar av styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen eller är att betrakta som reformer. Det kan exempelvis handla om förändringar av den genomsnittliga styckkostnaden med anledning av att sammansättningen av mottagarna i ett transfereringssystem ändras.

År 2021–2024 beräknas de takbegränsade utgifterna minska med sammanlagt ca 7,3 miljarder kronor till följd av volymrelaterade förändringar. Utgiftsområden med volymrelaterade utgiftsförändringar framgår av tabell 6.10. Utvecklingen av volymerna i utvalda transfereringssystem redovisas i tabell 6.11.

Tabell 6.10 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året till följd av utvecklingen av volym

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0
8 Migration	-0,6	-1,1	0,4	-1,9	0,2
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-2,3	0,9	1,6	0,3	0,4
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-5,6	1,7	-4,7	-1,6	-0,7
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,2	-0,8	-1,0	-0,2	-0,3
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	1,3	-1,7	-0,5	-0,3	0,2
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-4,3	-3,2	0,2	0,2	0,4
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-1,3	-0,9	0,2	0,3	0,2
15 Studiestöd	0,2	1,8	0,4	0,1	0,0
22 Kommunikationer	-0,3	0,3	0,0	0,1	0,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,8	0,5	0,2	0,0	0,0
24 Näringsliv	0,0	1,7	-1,7	0,0	0,0
Summa utgiftsområden	**-13,4**	**-0,9**	**-4,8**	**-2,7**	**0,5**
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	**-13,4**	**-0,9**	**-4,8**	**-2,7**	**0,5**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,6	-0,7	0,4	0,4	0,4
Takbegränsade utgifter	**-12,9**	**-1,6**	**-4,4**	**-2,3**	**0,9**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.
Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 8 Migration

Antalet inskrivna asylsökanden väntas successivt minska t.o.m. 2024. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration minska med ca 2,4 miljarder kronor 2021–2024. Handläggningstider varierar dock över tiden, vilket är en orsak till att utvecklingen av antalet inskrivna och de volymrelaterade utgifterna inte följs åt för varje enskilt år.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Inom assistansersättningen bedöms antalet mottagare, efter att ha minskat successivt sedan 2015, stabiliseras under prognosperioden. Samtidigt bedöms antalet beviljade timmar per mottagare öka svagt t.o.m. 2024 vilket följer trenden från de senaste åren. Vidare bedöms debiteringsgraden inom assistansersättningen, dvs. antalet utbetalda timmar i relation till antalet beviljade timmar, öka fr.o.m. 2022 efter relativt låga nivåer under 2021. När det gäller tandvårdsersättningen antas antalet patientbesök öka de kommande åren, både till följd av att besöken varit tillfälligt färre under pandemin och att antalet besök beräknas öka i takt med befolkningsökningen. Sammantaget bidrar detta till att utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas öka med ca 3,2 miljarder kronor 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Antalet personer i sjukförsäkringssystemen väntas minska 2021–2024. Det beror huvudsakligen på att antalet personer med sjukersättning som uppnår pensionsålder och lämnar försäkringen är större än inflödet av nya personer. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning minska med ca 5,3 miljarder kronor 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Antalet personer med efterlevandepension väntas bli mindre över tid, vilket är den främsta förklaringen till att de volymrelaterade utgifterna inom utgiftsområdet minskar. Även antalet personer som får garantipension väntas minska något 2021–2024. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom minska med ca 2,3 miljarder kronor 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Inom utgiftsområdet minskar de volymrelaterade utgifterna under hela prognosperioden utom 2024. Det beror bl.a. på att antalet barn i befolkningen, som är grunden för barnbidragen, bedöms vara som högst 2021 för att därefter minska. Utöver minskningen av antalet barn har mönstret för uttag av föräldrapenningdagar förändrats under pandemin, vilket bidrar till att antalet uttagna föräldradagar bedöms minska något under prognosperioden. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn minska med ca 2,3 miljarder kronor 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgifterna inom utgiftsområdet påverkas främst av antalet nyanlända som får uppehållstillstånd och därefter tas emot i en kommun. Efter det stora antalet asylsökande från flyktingkrisen 2015 har antalet personer som tas emot i kommunerna minskat och beräknas fortsätta göra det fram till slutet av 2021. Därefter väntas antalet uppehålls-

tillstånd som leder till kommunmottagande stabiliseras. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering minska med ca 2,4 miljarder kronor 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Utgifterna för studiestöd ökar 2021. Det beror i huvudsak på att fler personer har och beräknas få studiemedel som en följd av att efterfrågan på utbildning ökat i samband med pandemin. Från och med 2023 bedöms antalet personer som får studiemedel minska jämfört med det föregående året. Antalet personer som får studiehjälp, förväntas däremot öka stadigt under perioden. Det följer främst av att befolkningen i åldern 16–20 år förväntas öka, då studiehjälp riktar sig till gymnasieelever. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd öka med ca 2,3 miljarder kronor för 2021–2024 till följd av volymutvecklingen.

Tabell 6.11 Volymer inom olika transfereringssystem

Utgiftsområde och volym		Könsfördelning 2020	Utfall 2020	Prognos 2021	Prognos 2022	Prognos 2023	Prognos 2024
8	Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	41 % kv 59 % m	35 600	24 600	19 100	17 700	17 400
9	Antal personer med assistansersättning	45 % kv 55 % m	13 900	13 800	13 600	13 800	14 000
9	Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	127 tim kv[1] 132 tim m[1]	130	131	132	132	133
10	Antal sjukpenningdagar (netto)[2], miljoner	63 % kv 37 % m	53,3	51,8	51,5	50,7	51,0
10	Antal rehabiliteringspenningdagar (netto)[2], miljoner	66 % kv 34 % m	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
10	Antal personer med sjukersättning[3]	59 % kv[4] 41 % m[4]	236 300	222 800	213 300	221 400	211 700
10	Antal personer med aktivitetsersättning[3]	46 % kv[5] 54 % m[5]	31 800	30 700	29 800	29 000	28 200
10	Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg[3]	53 % kv[6] 47 % m[6]	113 900	112 000	107 900	113 700	108 400
11	Antal personer med garantipension	77 % kv 23 % m	703 500	685 600	678 700	637 300	641 000
11	Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	74 % kv 26 % m	288 200	291 800	314 700	310 000	313 900
12	Antal barnbidrag[7]	69 % kv 31 % m	1 953 400	1 962 900	1 958 900	1 951 000	1 941 300
12	Antal uttagna föräldrapenningdagar, miljoner	69 % kv 31 % m	52,9	50,0	48,8	49,1	49,7
12	Antal uttagna tillfälliga föräldrapenningdagar, miljoner	55 % kv 45 % m	9,2	8,1	8,0	8,0	8,0
13	Genomsnittligt antal ensamkommande barn och unga 0–19 år som kommunerna får ersättning för[8]	11 % kv 89 % m	4 900	2 400	2 100	1 700	1 500
13	Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för[9]	45 % kv 55 % m	56 500	32 200	27 700	27 600	26 800
14	Antal deltagare i etableringsinsatser	59 % kv 41 % m	22 700	14 000	11 200	11 200	11 400
15	Antal personer med studiehjälp	48 % kv 52 % m	432 500	445 000	456 500	466 800	476 600
15	Antal personer med studiemedel	59 % kv 41 % m	559 300	605 000	605 400	576 400	571 500
ÅP[10]	Antal personer med tilläggspension	52 % kv 48 % m	1 960 800	1 884 600	1 808 200	1 730 700	1 652 500
ÅP[10]	Antal personer med inkomstpension	51 % kv 49 % m	1 835 100	1 902 200	1 978 800	2 021 300	2 091 200

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslösheten och antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

[1] Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan.

[2] Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

[3] Volymuppgifterna avser december.

[4] Könsfördelningen baseras på antalet mottagare vid ordinarie månadsutbetalning, totalt 233 900 personer.

[5] Könsfördelningen baseras på antalet mottagare vid ordinarie månadsutbetalning, totalt 29 300 personer.

[6] Könsfördelningen baseras på antalet mottagare vid ordinarie månadsutbetalning, totalt 115 100 personer.

[7] Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

[8] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande fyraårigt genomsnitt för kommunmottagna ensamkommande barn och unga.

[9] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande treårigt genomsnitt för kommunmottagna.

[10] Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade volymen i vissa transfereringssystem minskar

Volymen mäts på olika sätt i olika transfereringssystem, t.ex. som utbetalda dagar eller som genomsnittligt antal personer som får ersättning. Omräkning till helårsekvivalenter är ett sätt att göra volymerna jämförbara mellan olika transfereringssystem och över tid. En helårsekvivalent motsvarar exempelvis två personer som under ett år är sjukskrivna på halvtid eller två personer som har fulltidsersättning från arbetslöshetsförsäkringen ett halvår vardera.

I tabell 6.12 redovisas, för transfereringssystemen för ohälsa och arbetsmarknad, de i tabell 6.11 angivna volymerna samt antalet arbetslösa omräknade till helårsekvivalenter. Det innebär att både personer som befinner såg på arbetsmarknaden och personer som står utanför ingår.

Tabell 6.12 Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkningen 20–64 år i procent. Utfall 2019 och 2020, prognos 2021–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sjuk- och rehabiliteringspenning[1]	231	252	226	231	233	239
Sjuk- och aktivitetsersättning	248	240	227	217	218	214
Arbetslöshetsersättning	80	124	115	89	81	78
Arbetsmarknadspolitiska program[2]	144	169	214	200	176	180
Etableringsersättning	38	24	12	10	10	10
Summa	**740**	**808**	**793**	**746**	**718**	**722**
Ekonomiskt bistånd	95	95	96	91	85	83
Summa inkl. ekonomiskt bistånd[3]	**836**	**903**	**889**	**837**	**803**	**805**
Befolkning 20–64 år	5 858	5 877	5 888	5 904	5 923	5 944
Andel av befolkningen	**14,3**	**15,4**	**15,1**	**14,2**	**13,6**	**13,5**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.

[2] Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning eller etableringsersättning räknas till sjuk- och rehabiliteringspenning respektive etableringsersättning.

[3] Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Nyttjandet av vissa transfereringssystem minskar 2021–2024, efter att ha ökat 2020 med anledning av pandemin och dess effekter på arbetsmarknaden. Sammantaget minskar andelen av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år som får ersättning från de transfereringssystem som redovisas i tabell 6.12 från 15,4 procent 2020 till 13,5 procent 2024. Mest minskar antalet helårsekvivalenter med arbetslöshetsersättning.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns utgifter eller det offentliga finansiella sparandet som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. Tekniska justeringar har genomförts vid behov sedan utgiftstaket infördes 1997, och nya nivåer på utgiftstaket till följd av justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

Ett förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar teknisk justering av utgiftstaket. Den budgetförändring som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå är skattelättnader för cykelförmån. I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor varför nivån på utgiftstaket är oförändrad (se avsnitt 4.2).

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar är sådana som inte förklaras av beslut om reformer, pris- och löneomräkning, makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Det kan exempelvis vara de utgiftsförändringar som uppstår när medlemsavgiften till EU justeras. Även tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, exempelvis investeringar i transportinfrastrukturen, kategoriseras som övriga utgiftsförändringar. Vidare ingår också den förändring av anslagsbehållningar som följer av skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och prognoser för den faktiska utgiftsförbrukningen.

Övriga utgiftsförändringar medför ökade takbegränsade utgifter 2021och 2022 och minskade sådana utgifter 2023 och 2024 jämfört med det föregående året, och de handlar i huvudsak om förändrade anslagsbehållningar inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och 24 Näringsliv, samt ändrade beräkningar av EU-avgiften (se tabell 6.13). EU-avgiftens utveckling styrs år för år av bl.a. EU:s årsbudget och systemet för EU:s egna medel genom vilket EU-budgeten huvudsakligen finansieras. Avgiften kan variera jämfört med prognos beroende på vad EU:s utgifter faktiskt blir.

Tabell 6.13 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året till följd av utvecklingen av övriga utgiftspåverkande faktorer

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023	2024
1 Rikets styrelse	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
7 Internationellt bistånd	-0,1	0,0	-0,9	-0,1	-0,3
8 Migration	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-7,6	1,9	-0,1	0,0	0,0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,1
15 Studiestöd	0,1	-0,9	0,1	0,1	-0,1
16 Utbildning och universitetsforskning	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
19 Regional utveckling	0,0	0,0	0,0	-0,4	-0,4
21 Energi	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0
22 Kommunikationer	0,5	0,3	-0,3	0,1	-0,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,1	-3,0	0,0	-2,2	1,3
24 Näringsliv	-9,3	2,3	-11,6	0,0	0,0
26 Statsskuldsräntor m.m.	-1,0	-22,0	14,0	-4,0	-1,0
27 Avgiften till Europeiska unionen	8,9	4,1	-3,5	-5,2	0,3
Summa utgiftsområden	**-9,2**	**-17,3**	**-2,4**	**-11,9**	**-1,3**
Minskning av anslagsbehållningar m.m.	11,2	2,5	26,8	3,3	-3,0
Summa utgifter[1]	**1,9**	**-14,8**	**24,4**	**-8,5**	**-4,3**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	**4,0**	**6,7**	**10,5**	**-4,5**	**-3,3**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Takbegränsade utgifter	**4,0**	**6,6**	**10,5**	**-4,5**	**-3,3**

Anm.: Övriga utgiftspåverkande faktorer innefattar samtliga utgiftsförändringar som inte är en följd av beslut om reformer, pris- och löneomräkningar, den makroekonomiska utvecklingen, volymförändringar eller tekniska justeringar. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar m.m.

[2] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Statsskuldsräntorna, som inte ingår i de takbegränsade utgifterna, varierar mycket under perioden eftersom den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret använder sig av kan få stora kassamässiga effekter enskilda år som inte är direkt relaterade till kostnaden för skulden. Den låga nivån 2021, vilket ger en minskning 2021 och en ökning 2022 jämfört med det föregående året, beror främst på en stor betalning som skedde 2020 av upplupen inflationskompensation för en realobligation. En statsobligation med hög kupongränta förföll dessutom i december 2020.

6.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2021 års ekonomiska vårproposition

I 2021 års ekonomiska vårproposition redovisade regeringen en beräkning av de takbegränsade utgifterna för 2022–2024. I denna proposition görs en reviderad beräkning. De takbegränsade utgifterna beräknas bli 54,9 miljarder kronor högre 2022, 52,3 miljarder kronor högre 2023 och 58,6 miljarder kronor högre 2024, än bedömningen i den ekonomiska vårpropositionen.

Förändringarna i förhållande till den tidigare beräkningen redovisas i tabell 6.14, fördelade på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 6.4.

Tabell 6.14 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2022	2023	2024
Takbegränsade utgifter i 2021 års ekonomiska vårproposition	**1 476,7**	**1 456,3**	**1 470,6**
Beslut om reformer	62,3	58,2	68,3
Reviderad pris- och löneomräkning	0,0	0,8	0,8
Makroekonomiska förändringar	1,9	4,0	1,9
Volymförändringar	-6,6	-5,7	-6,4
Tekniska justeringar	0,0	0,1	0,1
Minskning av anslagsbehållningar	-5,0	-3,9	-3,6
Övriga utgiftspåverkande faktorer	2,2	-1,3	-2,5
Total utgiftsförändring	**54,9**	**52,3**	**58,6**
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2022	**1 531,6**	**1 508,6**	**1 529,3**

Källa: Egna beräkningar.

I tabell 6.15 redovisas förändringarna av utgiftsramarna och förändringen av de takbegränsade utgifterna 2022–2024 jämfört med den bedömning som gjordes i 2021 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 6.15 Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde		Total förändring 2022	*varav Beslut om reformer*	*varav Makro*	*varav Volym*	*varav Övrigt*	Total förändring 2023	Total förändring 2024
1	Rikets styrelse	1 106	*1 233*			*-127*	521	429
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	367	*472*	*56*	*-161*		236	321
3	Skatt, tull och exekution	227	*227*				109	105
4	Rättsväsendet	3 473	*3 478*			*-5*	4 573	5 583
5	Internationell samverkan	222	*222*				13	7
6	Försvar och samhällets krisberedskap	538	*606*			*-69*	807	707
7	Internationellt bistånd	1 410	*471*	*1 390*		*-451*	1 367	1 323

Utgiftsområde		Total förändring 2022	*varav Beslut om reformer*	*varav Makro*	*varav Volym*	*varav Övrigt*	Total förändring 2023	Total förändring 2024
8	Migration	-586	*-516*		*-70*		-1 095	-1 036
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	17 828	*17 440*	*-6*	*394*		15 261	9 357
10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	5 157	*5 696*	*158*	*-697*		6 347	6 436
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	1 066	*1 029*	*-133*	*170*		1 418	1 837
12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-1 986	*3 229*	*191*	*-5 406*		-1 862	-1 969
13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	*52*	*236*	*13*	*-197*		-251	-695
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	*57*	*3 267*	*-3 279*	*69*		2 959	5 624
15	Studiestöd	872	*743*	*100*	*29*		914	2 496
16	Utbildning och universitetsforskning	3 631	*3 626*			*5*	2 373	2 367
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	2 114	*2 114*				394	382
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	-530	*-530*				-849	960
19	Regional utveckling	506	*506*				1 223	800
20	Allmän miljö- och naturvård	6 211	*6 211*				5 520	7 032
21	Energi	*778*	*709*			*69*	978	982
22	Kommunikationer	5 508	*5 649*		*-10*	*-131*	4 817	7 360
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	1 197	*1 283*	*-90*	*4*		3 972	5 113
24	Näringsliv	1 184	*1 184*				411	247
25	Allmänna bidrag till kommuner	3 769	*3 725*			*44*	4 325	8 375
26	Statsskuldsräntor m.m.	5 000				*5 000*	4 000	2 000
27	Avgiften till Europeiska unionen	2 925				*2 925*	-551	-2 178
	Summa utgiftsområden	**62 096**	**62 311**	**-1 600**	**-5 874**	**7 259**	**57 929**	**63 966**
	Minskning av anslagsbehållningar	-4 935				*-4 935*	-3 838	-3 578
	Summa utgifter	**57 161**	***62 311***	***-1 600***	***-5 874***	***2 324***	**54 091**	**60 389**
	Summa utgifter exklusive statsskuldsräntor[1]	**52 138**	***62 311***	***-1 600***	***-5 874***	***-2 700***	**50 067**	**58 365**
	Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	2 771		*3 524*	*-753*		2 239	266
	Takbegränsade utgifter	**54 909**	***62 311***	***1 924***	***-6 627***	***-2 700***	**52 306**	**58 631**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

I denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:2) lämnar regeringen förslag om ändrade anslagsnivåer för innevarande år och 2022 samt beräknar ändrade anslagsnivåer för 2023 och 2024. De förändringar som beror på förslag och aviseringar om reformer sammanfattas per utgiftsområde i tabell 6.16. Anslagseffekterna redovisas i förhållande till den beräkning som låg till grund för 2021 års ekonomiska vårproposition. Sedan vårpropositionen har riksdagen vidare beslutat om åtgärder med ekonomiska konsekvenser efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422), i propositionen Kompletterande regler för uppehållstillstånd vid gymnasiestudier (prop. 2020/21:182, bet. 2020/21:SfU27, rskr. 2020/21:347) och i propositionen Ändrade regler i utlänningslagen (prop. 2020/21:191, bet. 2020/21:SfU28, rskr. 2020/21:412). Vidare har riksdagen sedan vårpropositionen på eget initiativ beslutat om ändringar i statens budget för 2021 som framgår av betänkandet Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till

äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (bet. 2020/21:FiU46, rskr. 2020/21:237–239).

Budgeteffekterna av dessa propositioner och riksdagsinitiativ ingår i redovisningen i tabell 6.16. Endast större anslagsförändringar, som uppgår till minst 50 miljoner kronor ett enskilt år, redovisas separat inom varje utgiftsområde.

Tabell 6.16 Nu föreslagna och aviserade utgiftsförändringar[1]

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
1 Rikets styrelse		**133**	**1 233**	**642**	**570**
Lokalkostnader Regeringskansliet	4:1		50	25	
Tillsynsmedel på grund av förlängd covid-19-lag t.o.m. januari 2022	5:1	60	20		
Ersättning för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar	5:1		-99	-99	-99
Dricksvattenförsörjning och vattenskydd	5:1		80	80	80
Regional klimatomställning	5:1		80	60	60
Havsmiljöproposition	5:1			60	60
Genomförande av allmänna val 2022	6:1		494	25	
Valdeltagandeinsatser	6:1		50		
Förstärkning för att genomföra minoritetspolitiken	7:1		90	90	90
Mediestöd för varannandagsutdelning av post	8:1		123	133	90
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		**26**	**472**	**293**	**334**
Ny myndighet för systemövergripande kontroller	1:8			29	82
Förvaltning och underhåll av bidragsfastigheter	1:10		50	25	25
Förväntade infrianden Europeiska investeringsbankens garantifond	1:14		180		
Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster Statens servicecenter	1:15		69	69	69
3 Skatt, tull och exekution		**5**	**227**	**113**	**128**
Administration omställningsstöd	1:1		120		
Förstärkning av Tullverkets operativa verksamhet	1:2		70	85	100
4 Rättsväsendet		**650**	**3 478**	**4 565**	**5 616**
Öka polisens tekniska förmåga	1:1		400	400	400
Pandemirelaterade merkostnader	1:1		100		
Gränskontroll och personalrelaterade utgifter	1:1	500			
10 000 fler polisanställda	1:1			1 905	1 905
Operativ förmåga och säkerhetshöjande åtgärder	1:2		63	63	63
Stärkt rättskedja	1:3, 1:4, 1:5, 1:6, 1:8		1 262	1 925	2 376
Platskapacitet Kriminalvården	1:6	150			
Förstärkt skydd mot sexuella kränkningar	1:6		8	23	155
Gängbrottsutredningen	1:6			104	474
Förstärkt brottsförebyggande arbete	1:7, 1:14		7	40	73
Förstärkning rättsliga biträden m.m.	1:11		1 530		
EU-medel i tidigare och ny fondperiod	1:17		28	2	86
5 Internationell samverkan			**222**	**13**	**8**

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
Avgifter till internationella organisationer	1:1		200		
6 Försvar och samhällets krisberedskap		**26**	**606**	**568**	**521**
Åtgärder för att förebygga klimatrelaterade naturolyckor	2:2, 2:6		500	500	500
Förberedande uppdrag Rakel Generation 2	2:9		52	47	
7 Internationellt bistånd		**450**	**471**	**631**	**762**
Effekter av ändringar i utlänningslagen, minskade avräkningar[3]	1:1		471	631	762
Ändrade avräkningar asylkostnader[5]	1:1	433			
8 Migration		**-10**	**-516**	**-954**	**-1 034**
Ändrade regler i utlänningslagen[3]	1:1, 1:2, 1:4, 1:5, 1:6, 1:7	-10	-482	-629	-731
Effektivisering av Migrationsverket	1:1		-50	-150	-200
Omfördelning av medel under Asyl-, migrations och integrationsfondens programperiod	1:8		32	-190	-99
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		**14 688**	**17 440**	**14 795**	**8 811**
Skyddad yrkestitel undersköterska	1:1, 4:5			65	41
Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	1:5		1 739	1 739	1 739
Vaccinkostnader	1:6	1 000	3 500	2 000	
Ersättning till regionerna för genomförda vaccinationer[2]	1:6	470			
Ersättning till regionerna för genomförda vaccinationer	1:6	500	2 100		
Fortsatt testning och smittspårning[2]	1:6	1 500			
Fortsatt testning och smittspårning	1:6	6 000	2 000		
Merkostnader på grund av covid-19 avseende december 2020	1:6	345			
Merkostnader skyndsamma transporter på grund av covid-19[2]	1:6	150			
Digitala covidbevis[2]	1:6	130			
Digitala covidbevis	1:6		65		
Kostnader för Socialstyrelsens nationella beredskapslager på grund av covid-19	1:6	75	125		
Vårdskuld	1:6		2 000		
Fortsatta personalsatsningar inom hälso- och sjukvården	1:6		2 000	2 100	
Tillskott för att möjliggöra fortsättning av pågående arbete inom hälso- och sjukvård	1:6		1 000		
Förlängning satsning förlossningsvård	1:6			1 500	
Stärkt försörjningsberedskap inom sjukvården	1:6				500
Stärkt arbete mot psykisk ohälsa	1:8			1 500	1 500
Tillfällig förstärkning av Folkhälsomyndigheten på grund av covid-19	2:1		51		
Förstärkt assistansersättning	4:4			712	1 424
Prestationsbaserat stöd för att minska andelen timanställningar[4]	4:5	2 000			
Prestationsbaserat stöd för att utöka sjuksköterskebemanningen[4]	4:5	1 000			
Utökat investeringsstöd för äldrebostäder[4]	4:5	1 000			
Stöd för att utöka läkarkompetensen inom äldreomsorgen[4]	4:5	300			
Förstärkning äldreomsorgslyftet	4:5		1 200	700	
Förstärkt äldreomsorg	4:5		900	3 900	3 000

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
Förstärkning statens institutionsstyrelse	4:6		100	140	140
Temporär subvention LVU-placeringar	4:6		484		
Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	4:7		30	345	375
Stöd till utsatta barn[2]	5:2	50			
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		**8 115**	**5 696**	**5 640**	**5 671**
Förlängning ersättning för karensavdrag[2]	1:1	575			
Förlängd ersättning till egenföretagare vid sjukdom[2]	1:1	100			
Förlängning av ersättning till riskgrupper och vissa anhöriga till riskgrupper[2]	1:1	75			
Höjt tak i sjukpenningen	1:1		2 638	2 638	2 638
Förlängning av undantag i sjukpenningen på grund av uppskjuten vård	1:1		220		
Ändrat beviskrav dag 365: Särskilda skäl	1:1		120	200	200
Särskilda regler i sjukpenningen för personer över 62 år	1:1		70	70	70
Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år	1:1, 1:2		36	145	145
Stärkt försäkringsskydd för behovsanställda	1:1, 2:1		149	149	149
Höjt bostadstillägg i aktivitets- och sjukersättningen	1:2		550	550	550
Höjd garantinivå i aktivitets- och sjukersättningen	1:2		1 563	1 563	1 563
Förlängning av ersättning för kostnader för sjuklön utöver det normala[2]	1:7	3 900			
Ökade kostnader för ersättning för kostnader för sjuklön utöver det normala[2,5]	1:7	3 300			
Förlängt undantag från krav på läkarintyg[2]	1:7	150			
Förvaltningskostnader till Försäkringskassan för familjeveckan	2:1		293	293	293
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		**623**	**1 029**	**1 024**	**1 024**
Hantering av högre utbetalningar för bostadstillägg för pensionärer[5]	1:3	623			
Förstärkt bostadstillägg för pensionärer	1:3, 1:4		1 022	1 022	1 022
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		**63**	**3 229**	**3 880**	**3 958**
Familjeveckan	1:2		3 194	3 810	3 888
Höjt underhållstöd för barn 7–10 år	1:3		35	70	70
Ökade utgifter för barnpension och efterlevandestöd[5]	1:5	63			
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering		**31**	**236**	**-155**	**-606**
Ändrade regler i utlänningslagen	1:2	-19	-313	-872	-1 313
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	1:2		200	200	200
Stöd till våldsutsatta[2]	3:1	50			
Nationellt program mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld	3:1		215	270	300
Permanenta statsbidrag till kvinno- och tjejjourer	3:1		50	150	150
Statsbidrag till kvinno- och tjejjourer för skyddade boenden	3:1		50	50	20

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
14 Arbetsmarknad och arbetsliv			**3 267**	**3 863**	**7 940**
Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster Statens servicecenter	1:1		-69	-69	-69
Tillskott Arbetsförmedlingen	1:1		502	620	696
Praktikplatser	1:2		52	65	65
Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år	1:2		-29	-116	-116
Slopade karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen	1:2		345		
Matchningstjänster	1:2, 1:3		1 193	173	2 690
Arbetsmarknadsutbildningar	1:2, 1:3		425	856	974
Extratjänster	1:2, 1:3, 1:14		701	778	677
Europeiska socialfonden (2014–2020 Valutakursförändring)	1:6		379	379	
Europeiska socialfonden (2014–2020): Omfördelning inom anslaget över tid	1:6		-451	334	50
Europeiska socialfonden plus (2021–2027): Omfördelning inom anslaget över tid	1:7		25	25	200
Förordningsändring nystartsjobb med anledning av sänkta arbetsgivaravgifter	1:13		85	41	21
Ändrade regler i utlänningslagen[3]	1:14		-104	-370	-561
Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	1:15		75	307	320
Kompensation för avgift för omställningstjänster	1:15			693	2 856
Utökad tillsyn av arbetsmiljön	2:1		25	50	75
15 Studiestöd		**27**	**743**	**674**	**2 126**
Omställningsstudiestöd	1:2			1 361	2 838
Regional yrkesinriktad vuxenutbildning inklusive kombinationsutbildningar	1:2, 1:3		350	425	446
Livslångt lärande	1:2, 1:3		144	144	144
Platser på folkhögskolan	1:2, 1:3		80		
Försöksverksamhet kort kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)	1:2, 1:3		15	45	54
Rätt till validering	1:2, 1:3		-17	-53	-53
Reglering av direkta överlapp ordinarie studiemedel och omställningsstudiestöd	1:2, 1:3			-50	-103
Ny räntemodell 2023	1:3, 1:4			-1 347	-1 356
Administration m.m. omställningsstudiestöd	1:8, 1:9	21	128	133	148
16 Utbildning och universitetsforskning		**30**	**3 626**	**2 309**	**2 375**
Gemensamt skolval	1:1		55	99	99
Kvalitetsdialoger	1:1		31	61	85
Digitalisering av nationella prov	1:1		-8	20	50
Förstärkning av undervisningen i särskolan	1:1, 1:3		85	163	160
Stärkt elevhälsa	1:1, 1:3, 1:11, 1:15		6	3	101
Läxhjälpsgaranti och utökad lovskola	1:1, 1:5		-121	-238	-242
Ämnesbetyg - implementering	1:1, 1:5, 2:2		15	21	88
Kunskapssatsning efter pandemin	1:5		1 000		
Tillfällig neddragning av fjärde året på teknikprogrammet	1:5		-50	-50	-50
Anpassning av anslagets nivå	1:6		-55	-55	-55

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
Ökat deltagande i förskolan	1:5			-41	-80
Förstärkning av likvärdighetsbidraget	1:15		324	298	283
Regional yrkesinriktad vuxenutbildning inklusive kombinationsutbildningar	1:17		1 540	1 200	1 200
Komvux FLEX	1:17		70	35	
Yrkessvenska Välfärden	1:17		30	61	61
Kompensation yrkeshögskolan	1:19		100	100	100
Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på sjuksköterskeutbildning	2:1, 2:64		27	52	52
Livslångt lärande	Flera		257	257	257
Tillskott European Spallation Source (ESS)	2:64, 3:1		75		
Försöksverksamhet kort kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)	2:64		27	44	52
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		**1 496**	**2 114**	**371**	**364**
Särskilda behov inom kultur och kulturlivets internationalisering	1:2		745		
Biblioteksstrategi - förlängning av Stärkta bibliotek	1:2		75		
Produktionsincitament för film	1:2		100	100	100
Stöd till kulturområdet[2]	1:2, 1:6, 5:2, 10:1	750			
Förstärkning kultursamverkansmodellen	1:6		100	100	100
Fria aktörer inom scenkonst och musik	2:2		50		
Bidrag till konstnärer	5:2		75		
Inrättande av museum om Förintelsen	8:1		30	45	55
Stöd till centrala museer: Myndigheter	8:1	77			
Filmstöd	10:1		55		
Stöd till idrotten[2]	13:1	600			
Stöd till idrotten	13:1		400		
Statligt bidrag till friluftsorganisationer	13:3		50	50	50
Platser på folkhögskolan	14:1		300		
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		**1**	**-530**	**-850**	**961**
Omfördelning energieffektiviseringsstöd	1:7	-650	-585	-920	880
Förstärkning investeringsstöd	1:8	650			
19 Regional utveckling		**25**	**506**	**1 223**	**800**
Regionala utvecklingsåtgärder för återstart	1:1		500		
Justering medfinansiering Fonden för en rättvis omställning	1:1		-250	-50	-50
Ersättning för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar	1:1		99	99	99
Investeringsstöd till drivmedelsstationer	1:1		75	75	
Valutakursförändring och omfördelning över tid för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1:3		-19	532	
Omfördelning över tid för Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	1:4		50	510	695
20 Allmän miljö- och naturvård		**1 901**	**6 211**	**5 517**	**7 028**
Upprätthållande av Naturvårdsverkets förvaltningsanslag	1:1			30	85
Skötsel av naturreservat	1:3		100	100	100

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
Vandrings- och fjälleder	1:3		50	50	50
Senareläggning av förstärkta insatser för sanering	1:4		150		
Skärpt miljöstyrning i bonus–malus-systemet	1:8	1 900	550		
Klimatanpassning samordning och kunskapsuppbyggnad hos myndigheter	1:10		62	26	26
Bidrag för lokala vattenvårdsprojekt/LOVA	1:11		100	150	150
Förlängning av satsning på avancerad rening av avloppsvatten	1:11		75	75	
Åtgärder för att motverka invasiva främmande arter	1:11			50	50
Finansiering av nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	1:12		-55	-57	-3
Skogsutredning och skydd av skog	1:14		2 005	2 005	2 005
Skydd av värdefull natur	1:14		350	450	450
Klimatklivet	1:16		800	1 955	3 155
Stärkt klimatpremie	1:17		1 300	200	300
Ekobonus	1:17		100	100	100
Satsning på Industriklivet för stora investeringar	1:19		217	162	165
Driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS)	1:19, 1:21		-50	-200	
Kompetenslyft för klimatomställningen	1:22		100	100	100
21 Energi			**709**	**908**	**912**
Energisteget	1:2		100	100	100
Biogasstöd	1:7		500	700	700
Förstärkta insatser för elberedskap	1:8		88	88	88
22 Kommunikationer		**1 586**	**5 649**	**4 438**	**6 303**
Cykelåtgärder i stadsmiljöavtalen	1:1		200		
Nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	1:1, 1:3, 1:12		111	114	6
Finansiering av nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	1:1		-56	-57	-3
Infrastrukturpropositionen	1:1, 1:2		536	3 697	5 598
Extra satsning på infrastruktur	1:1, 1:2		2 250		
Nedsättning av banavgifter	1:2	1 370			
Sjöfartsverket och sjöräddning	1:4		136		
Klimatkompensation för sjöfarten	1:4			300	300
Sjöfartsverket och kanal- och slussinfrastruktur	1:5		84		
Lån till leverantörer av flygtrafiktjänst	1:6	61			
Stöd till transeuropeiska transportnätet (TEN-T)	1:10		540		
Infrastruktur för flygtrafiktjänst	1:17			52	80
Stöd till kollektivtrafik	1:18		1 000		
Medel till Sjöfartsverket[2]	1:20	130			
Medfinansiering av EU-programmet Digital	2:4		50	50	50
Bredbandsutbyggnad	2:5		500		
Genomförande av EU-förordningen om en gemensam digital ingång (SDG)	2:7		59	85	51
Välfärdens digitala infrastruktur	2:7		50	50	50

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		**183**	**1 283**	**4 057**	**5 287**
Skogsutredning och skydd av skog	1:1, 1:2		810	810	810
Bekämpning av smittsamma djursjukdomar[5]	1:6	170	50		
Tillskott för att hantera utgifter kopplade till fågelinfluensan	1:10		85		
Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020: Justering inom programram	1:13		46	64	-70
Utveckling av företagsklimat i gles- och landsbygdskommuner	1:17		70	70	70
Landsbygdsutveckling 2023–2027	1:17			2 200	2 500
Strategisk plan för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) 2023–2027	1:18			733	1 833
Fler utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare	1:23		38	53	53
Främjande av vattenbruk	1:28		79	79	79
24 Näringsliv		**3 124**	**1 184**	**411**	**248**
Förvaltningskostnader förlängning av korttidsarbete juli–september[2]	1:4	120			
Fullföljande av hantering av stöd vid korttidsarbete	1:4		330		
Fortsatta insatser för en hållbar besöksnäring	1:4, 1:5, 1:7		100		
Näringslivets omställning m.m.	1:5		100	100	100
Deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI)	1:5		100	70	70
Upprustning Göta kanal	1:15		83		
Brexitjusteringsreserven	1:23		386	153	
Förlängning av hyresstödet juli–september[2]	1:27	3000			
25 Allmänna bidrag till kommuner		**33**	**3 769**	**4 325**	**8 375**
Generella statsbidrag till kommuner och regioner	1:1		3 000	3 000	3 000
Införande av fast omsorgskontakt	1:1		348	686	686
Förstärkning av likvärdighetsbidraget	1:1		-324	-298	-283
Uppskjuten besparing nationella prov	1:1		123	123	
Läxhjälpsgaranti och utökad lovskola	1:1		121	242	242
Skattelättnader cykelförmån	1:1		44	88	132
Validering – nationell struktur	1:1		30	60	60
Planering och dimensionering av gymnasial utbildning	1:1		21	191	191
Stärkt rätt till assistans	1:1			-170	-340
Förstärkt brottsförebyggande arbete	1:1			109	219
Ökat deltagande i förskolan	1:1			41	80
Förstärkt äldreomsorg	1:1				3 900
Grundläggande behörighet på yrkesprogram	1:1				59
Gemensamt skolval	1:1				-86
Anpassning bemyndigande	1:4			-150	150
Extra medel till små kommuner	1:5		300	300	300
27 Avgiften till Europeiska unionen		**8 813**			
Ökad EU-avgift och justering av negativt ingående belopp[5]	1:1	8 813			
Summa anslagsförändringar		**42 019**	**62 355**	**58 300**	**68 481**
varav anslagsökningar		*42 701*	*68 924*	*70 787*	*82 217*

Utgiftsområde	Anslag	2021	2022	2023	2024
varav anslagsminskningar		*-682*	*-6 569*	*-12 487*	*-13 735*
Skillnad mellan anslagseffekt och utgiftseffekt[6]		**-55 009**	**0**	**0**	**0**
Summa ökning av takbegränsade utgifter		-12 990	62 355	58 300	68 481
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket		0	44	88	132
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket[7]		**-12 990**	**62 311**	**58 212**	**68 349**

Anm.: Endast större anslagsförändringar som uppgår till minst 50 miljoner kronor ett enskilt år redovisas separat inom varje utgiftsområde.

[1] Utöver föreslagna och aviserade reformer i denna proposition och HÄB21 inkluderar tabellen även de beslut som följer av propositioner som framgår av fotnot 2–4 nedan.

[2] Propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422).

[3] Propositionen Ändrade regler i utlänningslagen (prop. 2020/21:191, bet. 2020/21:SfU28, rskr. 2020/21:412).

[4] Riksdagsinitiativ om ändringar i statens budget för 2021 som framgår av betänkandet Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (bet. 2020/21:FiU46, rskr. 2020/21:237–239).

[5] Förslag i propositionerna HÄB21 och Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422) som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås uppgår till sammanlagt 13,5 miljarder kronor.

[6] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande, se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

[7] Motsvarar de utgifter som till följd av reformer minskar budgeteringsmarginalen.

Reviderad pris- och löneomräkning

Mot bakgrund av nya prognoser för den makroekonomiska utvecklingen har de beräknade utgifterna till följd av pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål reviderats. I denna proposition bedöms utgifterna till följd av pris- och löneomräkning 2023 och 2024 bli högre än i beräkningen i 2021 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.14).

Makroekonomiska förändringar

Den nya makroekonomiska bedömningen som görs i denna proposition och som redovisas i avsnitt 3, beräknas sammantaget medföra högre utgifter i jämförelse med 2021 års ekonomiska vårproposition för hela perioden 2022–2024 (se tabell 6.14 och tabell 6.15).

BNI har reviderats upp samtliga år jämfört med bedömningen i vårpropositionen, vilket påverkar biståndsramen och medför att utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd revideras upp för hela perioden.

Upprevideringen av prisbasbeloppet, till följd av upprevideras inflation (KPI), ger högre utgifter 2022–2024 inom ett flertal utgiftsområden, bl.a. utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn samt 15 Studiestöd. För utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bidrar även högre timlön till högre utgifter.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv har reviderats ned för hela prognosperioden 2022–2024 till följd av en lägre arbetslöshet.

Prognosen för inkomstindex har reviderats upp för hela perioden 2022–2024 i jämförelse med vårpropositionen, vilket ger högre utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Volymförändringar

De beräknade utgifterna 2022–2024 har också förändrats till följd av nya prognoser för antalet personer som får ersättning från de regelstyrda transfereringssystemen. Sammantaget innebär det lägre utgifter 2022–2024 (se tabell 6.14, tabell 6.15 och tabell 6.17).

Störst nedrevidering av utgifterna 2022–2024 jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition sker inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn till följd av ett lägre antagande om antalet barn i befolkningen i Statistiska centralbyråns uppdaterade befolkningsprognos. Antalet barn i befolkningen har stor påverkan på utgifterna inom området då ett lägre antal barn bland annat medför lägre utgifter för barnbidrag och uttagna föräldrapenningdagar.

Även inom ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget har utgifterna reviderats ned 2022–2024 jämfört med bedömningen i 2021 års ekonomiska vårproposition. Det förklaras av att färre personer väntas ta ut pension jämfört med den bedömningen.

Tabell 6.17 Volymer inom olika transfereringssystem 2022–2024

Förändringar jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Utgiftsområde och volym	2022	2023	2024
12 Antal barnbidrag	-17 800	-31 600	-47 000
12 Antal uttagna föräldrapenningdagar	-6 524 800	-6 413 500	-6 163 000
ÄP[1] Antal personer med inkomstpension	-4 600	-5 200	-5 800

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval av volymer med större förändringar mot den beslutade budgeten för 2021 redovisas i tabellen. Se tabell 6.11 för könsuppdelade utfall.

[1] Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar

Ett förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå (se tabell 6.14). Det förslag som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket nivå uppgår till 0,1 miljarder kronor för 2023 och 2024 och beror på att förslaget om skattelättnad för cykelförmån medför minskade skatteintäkter för kommuner och regioner. För att neutralisera effekten föreslås motsvarande belopp tillföras kommunerna. I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder varför nivån på utgiftstaket är oförändrad (se avsnitt 4.2).

Minskning av anslagsbehållningar

Anslagsbehållningarna utgörs av skillnaden mellan anvisade medel och förbrukningen av anslagsmedel. Beräkningsposten Minskning av anslagsbehållningar beskrivs närmare i avsnitt 6.2. Posten Minskning av anslagsbehållningar är negativt definierad, dvs. ett negativt värde innebär att anslagsbehållningarna ökar. Den nya beräkningen medför att anslagsbehållningarna ökar jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.14). För 2022 förklaras förändringen till stor del av en generell nedjustering av utgiftsprognosen i syfte att beakta systematisk överskattning i utgiftsprognoserna samt förändringarna inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. För 2023 och 2024 är det främst utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg som bidrar till ökade anslagsbehållningar.

Övriga utgiftsförändringar

Utgiftsprognoserna kan revideras till följd av justeringar som motiveras av ny information som inte avser makroekonomiska förutsättningar eller volymer, t.ex. nya prognosmetoder, korrigeringar av tidigare gjorda fel och regeländringar utom regeringens direkta kontroll, såsom ändringar i EU-rättsakter.

Jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition revideras utgifterna upp 2021 och 2022 (tabell 6.14). Det beror på att EU beslutat om flera ändringsbudgetar för budgetåret 2020. Effekterna av dessa har delvis belastat avgiften under 2021. Därtill har EU beslutat om högre utgifter i ändringsbudgetar för budgetåret 2021. Sveriges åtagande och avgift beräknas vidare bli högre till följd av starkare BNI-utveckling än tidigare prognostiserat i Sverige i jämförelse med EU som helhet. Detta leder till en högre BNI-andel och högre avgift genom den avgiftskomponent som baseras på BNI inom ramen för EU:s egna medel. Prognosen för 2023 och 2024 revideras ned något till följd av att utgifterna på EU-budgeten beräknas bli lägre.

6.6 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2021

Utgiftsramarna för 2021 följer dels av statens budget för 2021, dels av de ändringar av ramarna som beslutats av riksdagen efter förslag i propositioner om ändringar i statens budget som lämnats innan denna proposition. Därutöver föreslås ytterligare ändringar i propositionen Höständringsbudget för 2021. I tabell 6.18 redovisas de ursprungligt beslutade utgiftsramarna och de ändringar av ramarna som därefter beslutats och föreslagits. Sammantaget medför ändringarna ökade utgiftsramar 2021 om 162,4 miljarder kronor. Ändringarna består huvudsakligen av att extraordinära åtgärder vidtagits eller föreslagits för innevarande år, i likhet med föregående år, med anledning av spridningen av covid-19.

Av tabell 6.18 framgår vidare att utgifterna för 2021 i denna proposition beräknas uppgå till 1 242,9 miljarder kronor. Statens utgifter 2021 beräknas därmed överstiga utgifterna i statens ursprungliga budget för 2021 med 84,9 miljarder kronor. Utgifterna för 2021 understiger dock totalt anvisade medel för 2021 med 85,3 miljarder kronor.

Tabell 6.18 Utgifter 2021

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Ursprunglig budget[1]	Ändrings-budget (VÄB)[2,3]	Förslag till ändrings-budget (HÄB)[2,4]	Totalt anvisat[5]	Prognos	Differens prognos ursprunglig budget	Differens prognos totalt anvisat
1 Rikets styrelse	15,9	0,7	0,1	16,7	16,6	0,7	-0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17,5	0,0	0,0	17,6	17,2	-0,3	-0,4
3 Skatt, tull och exekution	12,4	0,4	0,0	12,8	12,7	0,3	-0,1
4 Rättsväsendet	56,4	0,3	0,7	57,4	57,6	1,1	0,2
5 Internationell samverkan	2,0			2,0	2,0	0,0	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	71,2	0,1	0,0	71,3	70,4	-0,7	-0,8
7 Internationellt bistånd	46,8	0,0	0,4	47,3	47,3	0,4	0,0
8 Migration	9,3			9,3	8,6	-0,7	-0,7
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	101,9	25,4	10,4	137,7	144,9	43,0	7,3
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	98,4	10,8	8,1	117,3	114,2	15,8	-3,2
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	37,7		0,6	38,3	37,9	0,1	-0,5
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103,6	0,6	0,1	104,2	99,7	-3,9	-4,5
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	7,8	0,1	0,1	8,0	6,6	-1,2	-1,4
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	105,7	0,6		106,3	96,9	-8,8	-9,4
15 Studiestöd	28,3	0,5	0,0	28,8	27,1	-1,2	-1,7
16 Utbildning och universitetsforskning	92,1	1,8	0,0	93,9	90,3	-1,7	-3,5
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	17,8	3,5	1,5	22,8	22,7	4,9	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5,6	0,0	0,0	5,6	5,5	-0,1	-0,1
19 Regional utveckling	4,2	0,0	0,0	4,2	3,4	-0,8	-0,9
20 Allmän miljö- och naturvård	16,2	0,1	1,9	18,2	18,0	1,8	-0,2
21 Energi	4,5	0,2		4,7	3,7	-0,8	-1,0
22 Kommunikationer	73,9	2,3	1,6	77,8	76,3	2,3	-1,5
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22,6	1,1	0,2	23,8	20,8	-1,8	-3,0
24 Näringsliv	15,4	76,3	3,1	94,8	40,0	24,6	-54,8
25 Allmänna bidrag till kommuner	153,5		0,0	153,5	153,2	-0,3	-0,3
26 Statsskuldsräntor m.m.	0,2			0,2	-1,9	-2,0	-2,0
27 Avgiften till Europeiska unionen	45,0		8,8	53,9	51,3	6,3	-2,5
Summa utgiftsområden	**1 165,8**	**124,7**	**37,7**	**1 328,2**			
Minskning av anslagsbehållningar	-7,8						
Summa utgifter	**1 158,1**				**1 242,9**	**84,9**	**-85,3**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor	**1 158,0**				**1 244,8**	**86,8**	**-83,2**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	336,4				335,1	-1,3	
Takbegränsade utgifter	**1 494,3**				**1 579,9**	**85,6**	
Budgeteringsmarginal	200,7				115,1	-85,6	
Utgiftstak för staten	**1 695**				**1 695**		

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2020/21:FiU10).

[2] Där 0,0 anges har ändringsbudget beslutats eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet uppgår till totalt mindre än 50 miljoner kronor.

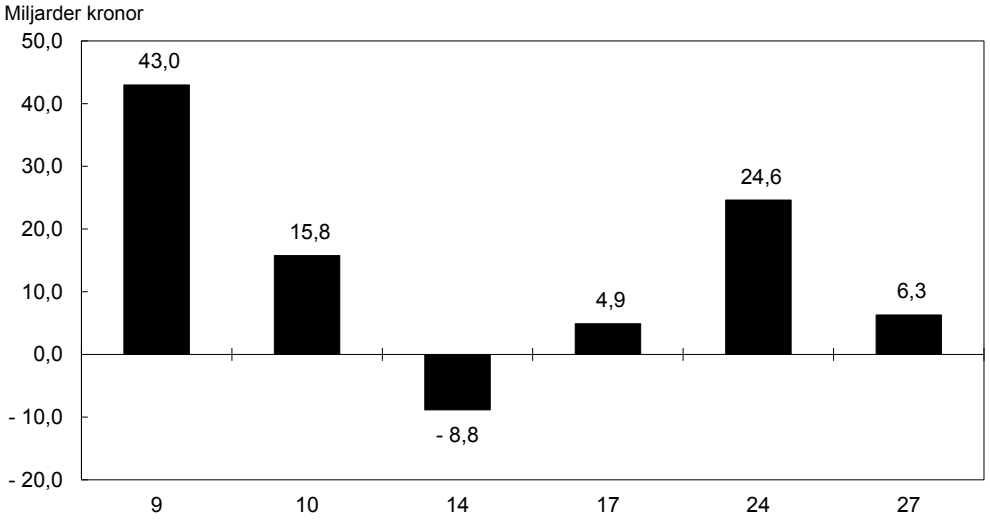
[3] Inkluderar Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21), Extra ändringsbudget för 2021 – Stöd till företag, medel för vaccinering och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:175-181), Extra ändringsbudget för 2021 – Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen (prop. 2020/21:78, bet. 2020/21:FiU41, rskr. 2020/21:213-215), Extra ändringsbudget för 2021 – Förstärkta stöd till företag, nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:83, bet. 2020/21:FiU42, rskr. 2020/21:182–184), Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr. 2020/21:199-205), Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda och förstärkta stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd för företag med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:121, bet. 2020/21:FiU44, rskr. 2020/21:229-231), Extra

ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:166, bet. 2020/21:FiU49, rskr. 2020/21:248-251) samt riksdagsinitiativ om ändringar i statens budget för 2021 som framgår av betänkandet Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (bet. 2020/21:FiU46, rskr. 2020/21:237–239).

[4] Inkluderar HÄB21 samt Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422).

[5] Inklusive ändringsbudgetar enligt fotnot 3 och 4.

Diagram 6.1 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2021 och ursprungligt anvisade medel för vissa utgiftsområden

Anm.: Differens mellan utgiftsprognos i denna budget och ursprungligt anvisade medel enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2020/21:FiU10).

Nedan i detta avsnitt (6.6) framgår, för respektive utgiftsområden som redovisas i diagram 6.1 ovan, övergripande förklaringar till de avvikelser som finns mellan utgiftsprognosen för 2021 och ursprungligt anvisade medel i budgeten för 2021.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel beror främst på åtgärder med anledning av spridningen av covid-19, i första hand höjningar av anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård.* De har till största del syftat till att utöka statsbidragen till regioner och kommuner för merkostnader på grund av covid-19. De största tillskotten sedan den ursprungliga budgeten har handlat om kostnader för testning, smittspårning och vaccinationer. Därutöver har anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* tillförts medel genom ett initiativ från riksdagen. Syftet var bl.a. att få till stånd riktade åtgärder för att minska antalet timanställningar inom äldreomsorgen.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget förklaras i huvudsak av att åtgärder som vidtagits på grund av spridningen av covid-19 har förlängts till följd av fortsatt och ökad smittspridning. Särskilt påtaglig är uppskrivningen av utgifterna på anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* som rör arbetsgivares tillfälligt utökade rätt till statlig ersättning för sjuklönekostnader.

Utöver det har även utgifterna på anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* ökat mer än vad som ursprungligen bedömts. Detta beror på ett flertal faktorer varav de flesta kan kopplas till förlängningar av olika stödformer till följd av spridningen av covid-19. Exempelvis gäller detta förlängning av ersättning för karensavdrag samt ersättning till riskgrupper.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget kan förklaras av att situationen på arbetsmarknaden successivt blivit bättre i snabbare takt än vad som bedömdes i budgetpropositionen för 2021. Den största förändringen av utgifterna sker på anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*, som sänkts till följd av att antalet ersättningstagare blivit lägre. Även en stor nedrevidering görs av utgifterna på anslaget 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning,* vilket beror på att antalet konkurser har blivit färre än tidigare prognostiserat.

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Upprevideringen jämfört med ursprungligt anvisade medel i statens budget beror främst på åtgärder som vidtagits med syfte att begränsa de negativa effekterna av spridningen av covid-19 på kulturlivet och idrotten. Särskilt stor förändring har skett på anslagen 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* och 13:1 *Stöd till idrotten* där riksdagen har beslutat om flera ändringar i statens budget med stora tillskott till dessa sektorer.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget förklaras till största delen av att åtgärder vidtagits i form av stöd till företag i syfte att begränsa de negativa ekonomiska effekterna av spridningen av covid-19. Utgiftsområdet har tillförts betydande medel under våren till följd av ett allvarligt smittläge. Särskilt stora tillskott har tillförts anslagen 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* och 1:24 *Omställningsstöd.*

Den största upprevideringen sker till följd av förlängning av omställningsstödet. Förlängningen innebär att företag som har tappat i omsättning på grund av covid-19 kan få ekonomiskt stöd från staten för att täcka vissa fasta kostnader. Anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* har tillförts medel i flera steg till följd av förlängning av förstärkningarna av stödet som funnits på plats under 2020. Anslaget har även tillförts medel då efterfrågan på stödet bedömdes större under våren än regeringens ursprungliga bedömning.

Utgifterna för företagsstöden revideras ned i denna proposition, men ligger fortfarande på en nivå som överstiger bedömningen i budgetpropositionen för 2021.

Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget beror främst på att EU beslutat om flera ändringsbudgetar som inneburit högre utgifter för 2020 och 2021. Effekterna av dessa har delvis belastat Sveriges avgift till EU 2021. Utöver detta har Sveriges avgift ökat till följd av en starkare BNI-utveckling i Sverige i jämförelse med EU som helhet. Detta leder till att BNI-andelen beräknas öka vilket även det medför att avgiften till EU beräknas bli högre.

6.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden med anledning av extra ändringsbudgetar och utskottsinitiativ till följd av coronaviruset

I detta avsnitt (6.7) återrapporterar regeringen vissa tillkännagivanden som riksdagen har lämnat efter förslag från finansutskottet med anledning av extra ändringsbudgetar och utskottsinitiativ till följd av coronaviruset och som har anknytning till budgetens utgiftssida.

Utvärdering av stöd till näringslivet

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181) tillkännagett för regeringen att den skyndsamt och fortlöpande bör granska stödåtgärdernas sammanlagda påverkan på företagen och återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder som särskilt stärker de enskilda näringsidkarnas möjligheter att överbrygga konsekvenserna av covid-19 (bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:353).

Ett särskilt stöd till enskilda näringsidkare har införts med anledning av pandemin. Ett nytt anslag för ändamålet fördes upp på statens budget efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4, bet. 2020/21:FiU32, rskr. 2020/21:10). Stödet regleras i förordningen (2020:893) om omsättningsstöd till enskilda näringsidkare. Av förordningen framgår att enskilda näringsidkare som har haft ett visst omsättningstapp i näringsverksamheten har rätt till omsättningsstöd. Regeringen har vidare uppdragit åt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) att påbörja en strukturerad uppföljning och utvärdering av de sammanlagda effekterna på företagen av stöden till näringslivet med anledning av den pågående pandemin (N2020/03083). Uppdraget ska slutredovisas till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 31 december 2022. En delredovisning av uppdraget skedde den 1 juni 2021 och ytterligare delredovisningar ska lämnas till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 31 december 2021 och den 1 juni 2022. De stödåtgärder som riktats till näringslivet i samband med den pågående pandemin förefaller utifrån preliminära bedömningar av Tillväxtanalys ha nått de företag som varit i särskilt behov av offentliga insatser för att möta pandemins effekter. Det finns samtidigt indikationer på att det finns risk för att stöden också minskar näringslivets dynamik bl.a. med avseende på arbetsmarknadens rörlighet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen när Tillväxtanalys slutredovisat sitt uppdrag. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Krisstöden för enskilda näringsidkare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör åtgärda vissa brister i befintliga krisstöd för enskilda näringsidkare (bet. 2020/21:FiU38 punkt 2, rskr. 2020/21:164). Tillkännagivandet avser både att regelverket bör göras mer flexibelt när det gäller jämförelseperiod för enskilda näringsidkare som har varit föräldralediga eller sjukskrivna under det föregående årets jämförelsemånader och att regeringen bör se över möjligheten att ändra reglerna så att omsättningsstöd kan beviljas för enskilda näringsidkare som har fått arbetslöshetsersättning.

Regeringen har beslutat om förordningen (2021:143) om omsättningsstöd till enskilda näringsidkare för augusti 2020–september 2021. Av förordningen framgår att omsättningsstöd även kan beviljas till enskilda näringsidkare som har fått arbetslöshetsersättning. Vidare har det införts en möjlighet till alternativ jämförelseperiod för de enskilda näringsidkare som varit föräldralediga eller sjukskrivna under 2019. Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Stöd till civilsamhället

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:84) tillkännagett för regeringen att den bör återkomma till riksdagen med ett stöd som bättre når fram till

det breda civilsamhället (bet. 2020/21:FiU43 punkt 2, rskr. 2020/21:204). Av tillkännagivandet framgår bl.a. att regeringen har tillskjutit medel på olika sätt, men att omfattningen skulle behöva vara större och stöden anpassas bättre till civilsamhällets förutsättningar för att kunna nå fram bättre (s. 16).

Efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr. 2020/21:204), propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99) respektive propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:420) har medel tillförts för stöd till civilsamhällets organisationer för arbete med människor i socialt särskilt utsatta situationer, utsatta barn, våldsutsatta kvinnor och hbtqi-personer m.fl. Dessa förslag omfattade ändamål inom anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering respektive anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. I denna proposition lämnar regeringen förslag om ytterligare stöd till civilsamhället inom det sistnämnda utgiftsområdet som innebär tillskott till anslagen 13:1 *Stöd till idrotten*, 13:3 *Stöd till friluftsorganisationer* och 14:1 *Bidrag till folkbildningen* (se utg.omr. 17 avsnitten 16.8 och 17.6). Regeringen bedömer att tidigare beslutade och nu föreslagna åtgärder tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Möjlighet att vidta vissa marknadsföringsåtgärder med bibehållen arbetslöshetsersättning

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen (prop. 2020/21:78) tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör möjliggöra för enskilda näringsidkare att med bibehållen arbetslöshetsersättning vidta vissa marknadsföringsåtgärder (bet. 2020/21:FiU41 punkt 2, rskr. 2020/21:215).

Regeringen har beslutat om en ändring i den tillfälliga bestämmelsen i 5 e § förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring som möjliggör för en företagare att vidta vissa begränsade åtgärder i näringsverksamheten och ändå anses vara arbetslös. I bestämmelsen har marknadsföringsåtgärder förts in. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juni 2021. Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Garantistöd till kultur och idrott med anledning av coronaviruset

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda och förstärkta stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd för företag med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:121) tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör återkomma till riksdagen med förslag om ett garantistöd till kultur och idrott (bet. 2020/21:FiU44 punkt 2, rskr. 2020/21:231).

Efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:166, bet. 2020/21:FiU49, rskr. 2020/21:251) fördes det upp ett nytt anslag 1:28 *Evenemangsstöd* på statens budget inom utgiftsområde 24 Näringsliv för stöd till evenemang som planerats men inte kunnat genomföras eller begränsats i stor utsträckning till följd av spridningen av covid-19. Därtill tillfördes medel till anslagen 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet,*

utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete och 13:1 *Stöd till idrotten* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid i syfte att stödja kulturaktörer och idrottsverksamheter. Regeringen har beslutat förordningen (2021:816) om statligt stöd för vissa planerade evenemang som inte kunnat genomföras med anledning av begränsningar som beslutats för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Förordningen trädde i kraft den 10 augusti 2021 och omfattar arrangörer och deras underleverantörer. Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Förbättrat stöd till företag som drabbas av pandemins konsekvenser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska vidta åtgärder för förbättrat stöd till företag som drabbas av pandemins konsekvenser (bet. 2020/21:FiU27, rskr. 2020/21:310). Av tillkännagivandet följer att det t.ex. skulle kunna handla om att utvidga definitionen av fasta kostnader eller definitionen av täckningsbidraget så att fler kostnader beaktas vid beräkningen av berättigande till omställningsstöd. Det kan bl.a. innebära att lönekostnader ska täckas av definitionen av fasta kostnader förutsatt att unionens statsstödsregler medger detta. Samtidigt måste regeringen beakta vikten av att stöd utbetalas snabbt.

Regeringen har beslutat om en ändring i förordningen (2021:126) om omställningsstöd för augusti 2020–september 2021. Genom ändringen tillkom lönekostnader i förteckningen över fasta kostnader och försäljningsprovisioner beaktas som ytterligare en rörlig kostnadspost vid beräkning av täckningsbidraget. De nya bestämmelserna tillämpas på stödperioder fr.o.m. maj 2021. Regeringen bedömer att den vidtagna åtgärden tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Krisstödet till företag som fått stöd från Statens kulturråd under pandemin

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208) tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör se över reglerna om krisstöd till de företag som fått stöd från Statens kulturråd under pandemin (bet. 2020/21:FiU52 punkt 3, rskr. 2020/21:416). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör säkerställa en lösning för att de företag som under pandemin har tagit del av krisstöd från Statens kulturråd inte ska hindras från att också ta del av omställningsstödet. Detta bör regeringen göra givet att det inte medför betydande negativa effekter, såsom kraftigt ökade handläggningstider för andra näringsidkare (s. 23).

Regeringen har beslutat om en ändring i förordningen (2021:126) om omställningsstöd för augusti 2020–september 2021. Ändringen innebär att det inte längre är ett krav att ett företag först uttömmer möjligheterna till andra alternativa stöd innan det kan söka omställningsstöd. Detta gör det möjligt för företag att välja att söka omställningsstöd framför andra stöd i de fall omställningsstödet är mer förmånligt. De nya bestämmelserna tillämpas på stödperioder fr.o.m. maj 2021. Regeringen bedömer att den vidtagna åtgärden tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

7 Statens budgetsaldo och statsskulden

I detta avsnitt lämnas förslag om att regeringen under 2022 bemyndigas att ta upp lån. Vidare lämnas förslag om Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen för 2022. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av statens budgetsaldo, dvs. skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Därutöver presenteras beräkningar för statsskuldens utveckling som åtföljs av en jämförelse mellan den nuvarande prognosen för statens budgetsaldo och prognosen i 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100) samt prognosen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1).

Sammanfattning

- Statens budget beräknas visa ett underskott om 6 miljarder kronor 2021. Rensat för Riksbankens amortering till Riksgäldskontoret hade underskottet uppgått till 63 miljarder kronor 2021. Underskottet beror dels på åtgärder som regeringen vidtagit för att mildra de negativa konsekvenserna av spridningen av covid-19, dels på den negativa ekonomiska utvecklingen som orsakades av pandemin.
- Riksgäldskontorets nettoutlåning förstärker budgetsaldot 2021, 2022 och 2023 med sammanlagt 165 miljarder kronor. Förstärkningen förklaras huvudsakligen av att Riksbanken amorterar valutalån via Riksgäldskontoret i samband med en omlagd finansiering av Riksbankens förstärkta valutareserv.
- Jämfört med utfallet för 2020 bedöms statens budgetunderskott minska med 215 miljarder kronor 2021.
- För 2022 bedöms budgetunderskottet vändas till ett överskott om 53 miljarder kronor. För 2023 och 2024 beräknas budgetöverskottet uppgå till 116 respektive 78 miljarder kronor.
- Utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP gradvis förväntas minska från 24 procent av BNP vid ingången av 2021 till 16 procent av BNP vid utgången av 2024.
- I jämförelse med budgetpropositionen för 2021 och 2021 års ekonomiska vårproposition har statens budgetsaldo reviderats upp med 61 respektive 134 miljarder kronor 2021. Revideringarna förklaras delvis av att prognosen för inkomsterna justerats upp med 76 respektive 88 miljarder kronor.

7.1 Inledning

Alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov utgör budgetsaldot. Inkomsterna i statens budget, som redovisas i tabell 7.1 och beskrivs närmare i avsnitt 5, utgörs av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteinkomster beräknas genom att de skatter som tillfaller Europeiska unionen avräknas från de totala skatteintäkterna. Därefter avräknas kommunala skatteintäkter och ålderspensionsavgifter, vilket ger statens skatteintäkter. Slutligen beräknas statens kassamässiga skatteinkomster genom att statens skatteintäkter justeras för periodiseringar. Till statens utgifter hör utgiftsområdena 1–25 och 27, vilka beskrivs närmare i avsnitt 6 och redovisas som Utgifter exklusive statsskuldsräntor i tabell 7.1. Dessa poster kompletteras med utgifterna inom utgiftsområde 26

Statsskuldsräntor m.m., Riksgäldskontorets nettoutlåning (tabell 7.2) samt en post för kassamässig korrigering för att erhålla de utgifter som påverkar statens budgetsaldo.

7.2 Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2022 enligt tabell 7.1 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2022 enligt tabell 7.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott är detsamma som ett negativt lånebehov för staten, dvs. en amorteringsmöjlighet, och därigenom minskar normalt statsskulden. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

När primärsaldot stärks vänds budgetunderskott till överskott i statens budget för 2022

Statens budget beräknas visa ett underskott om 6 miljarder kronor 2021 (se tabell 7.1). Rensat för Riksbankens amortering till Riksgäldskontoret hade underskottet uppgått till 63 miljarder kronor 2021. Underskottet beror dels på åtgärder som regeringen vidtagit för att mildra de negativa konsekvenserna av spridningen av covid-19, dels på den negativa ekonomiska utvecklingen som orsakats av pandemin. Jämfört med 2020 bedöms statens budgetunderskott minska med 215 miljarder kronor 2021, vilket huvudsakligen förklaras av att statens primärsaldo, dvs. nettot av statens inkomster och utgifterna på utgiftsområdena exklusive statsskuldsräntor, stärks med 110 miljarder kronor samt av Riksbankens amortering till Riksgäldskontoret om 57 miljarder kronor.

Tabell 7.1 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster[1]	999	1 182	1 191	1 224	1 263
Utgifter m.m.	1 219	1 188	1 138	1 108	1 185
varav Utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	*1 171*	*1 245*	*1 185*	*1 154*	*1 169*
varav Statsskuldsräntor m.m.[3]	*20*	*-2*	*12*	*8*	*7*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning[4]	*21*	*-51*	*-60*	*-54*	*8*
varav Kassamässig korrigering	*7*	*-4*	*0*	*0*	*0*
Statens budgetsaldo	**-221**	**-6**	**53**	**116**	**78**
Statens budgetsaldo exkl. vidareutlåning till Riksbanken	**-215**	**-63**	**-8**	**52**	**78**

Anm.: Prognoserna utgår från beslutade och aviserade reformer. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Summan av inkomsttyperna 1000–7000.

[2] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27, inklusive förändring av anslagsbehållningar.

[3] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

[4] Utfasningen av Riksgäldskontorets valutalån för Riksbankens räkning beräknas minska nettoutlåningen för 2021–2023 med omkring 60 miljarder kronor per år (se tabell 7.2).

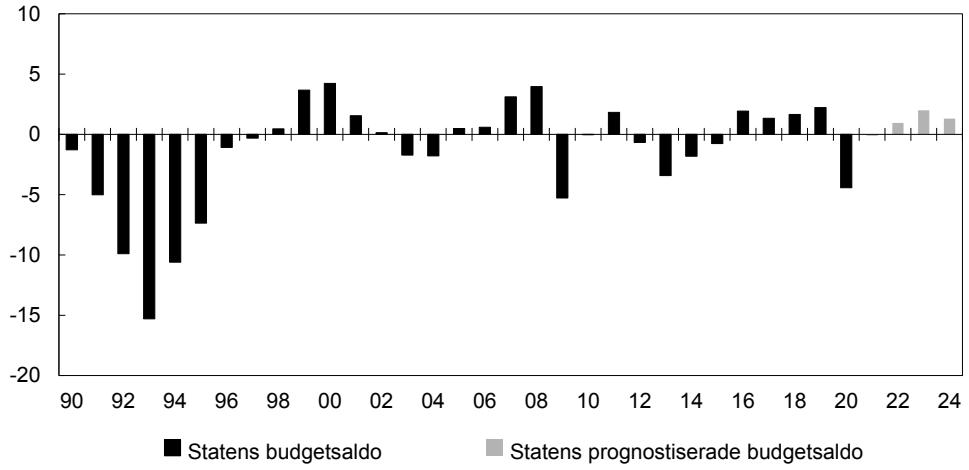
Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

När primärsaldot stärks bidrar det till att underskottet i statens budget förväntas övergå till ett genomsnittligt överskott om ca 80 miljarder kronor per år 2022–2024. Jämfört med 2021 bedöms statens budgetsaldo stärkas med knappt 60 miljarder kronor 2022, vilket huvudsakligen förklaras av att utgifterna på utgiftsområdena exklusive statsskuldsräntor bedöms minska med ca 60 miljarder kronor.

Storleken på budgetsaldots underskott som andel av BNP för 2020 är jämförbart med statens underskott under tidigare kriser de senaste tjugo åren (se diagram 7.1). Under 90-talskrisen uppstod stora underskott flera år i följd och budgetsaldots underskott var som störst 1993 då det motsvarade 15 procent av BNP.

Diagram 7.1 Statens budgetsaldo

Procent av BNP. Utfall 1990–2020, prognos 2021–2024

Anm.: Underskotten 2009 (5 procent av BNP eller 176 miljarder kronor) och 2013 (3 procent av BNP eller 131 miljarder kronor) var till stor del en konsekvens av Riksbankens preventiva förstärkningar av valutareserven i samband med finanskrisen (100 miljarder kronor) respektive skuldkrisen (100 miljarder kronor).

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ett flertal faktorer påverkar statsskuldsräntorna

Utgifterna för statsskuldsräntor avgörs över tid av statsskuldens storlek, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs. På kortare sikt kan utgifterna för statsskuldsräntor variera kraftigt på grund av Riksgäldskontorets upplåningsteknik och löptiden i enskilda låneinstrument.

Under 2020 uppgick utgifterna för statsskuldsräntor till 20 miljarder kronor och för 2021 beräknas utgifterna bli -2 miljarder kronor. Att ränteutgifterna beräknas bli negativa är en kassamässig effekt som i huvudsak beror på överkurser om motsvarande 15 miljarder kronor i samband med emissioner. Överkurser är den kompensation staten initialt får för att under obligationernas löptid betala kupongräntor som överstiger de förväntade marknadsräntorna vid emissionstillfället. Utöver överkurser förklaras skillnaden mellan 2020 och 2021 bl.a. av en betalning av en upplupen inflationskompensation i samband med att en realobligation förföll 2020, att en statsobligation med hög kupongränta löpte ut under 2020 samt kursförluster. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan.

År 2022 beräknas utgifterna för statsskuldsräntorna öka med 14 miljarder kronor jämfört med 2021 och uppgå till 12 miljarder kronor. Det förklaras av att emissionerna till överkurser bedöms minska samtidigt som kurs- och valutaförluster sammantaget ökar. Att ränteutgifterna minskar till 8 respektive 7 miljarder kronor 2023 och 2024 beror i huvudsak på att kurs- och valutaförluster beräknas minska.

I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar fördelas över lånens löptider, speglar räntekostnaderna bättre statsskuldens storlek och marknadsräntenläget. Det medför att räntekostnadernas profil är betydligt jämnare än i den utgiftsmässiga beräkningen; de kostnadsmässiga räntorna ökar gradvis från 3 miljarder kronor 2020 till 8 miljarder kronor 2024.

Amorteringar beräknas minska Riksgäldskontorets nettoutlåning

Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Riksgäldskontoret lånar ut till, och ansvarar för inlåning från, myndigheter samt vissa statliga bolag och fonder. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. Ökad nettoutlåning kan därmed bero på ökad utlåning eller minskad inlåning under en given period. En större nettoutlåning medför ett större lånebehov samtidigt som statsskulden blir högre.

Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, såsom in- och utbetalningar av studielån, och tillfälliga poster som ofta beslutas med kort varsel och som därför kan vara svåra att förutse. De tillfälliga posterna medför att nettoutlåningen kan variera kraftigt mellan år.

Den enskilt största posten under prognosperioden avser lån till Riksbanken avseende deras förstärkta valutareserv som togs upp i samband med finanskrisen 2009 och eurokrisen 2013. Under 2021–2023 beräknas Riksbanken amortera dessa lån för att övergå till en helt egenfinansierad valutareserv. Amorteringarna beräknas minska nettoutlåningen och statsskulden med sammanlagt 182 miljarder kronor (se tabell 7.2).

Tabell 7.2 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Centrala studiestödsnämnden	9	11	10	10	10
Myndigheters investeringslån	4	1	1	1	1
Myndigheters räntekonton	-7	0	0	0	0
Resolutionsavgifter	-3	-4	-4	-4	-4
Lån till Riksbanken	6	-57	-61	-64	0
Infrastrukturinvesteringar (nyupplåning)	4	6	6	4	3
Infrastrukturinvesteringar (amortering)	0	-2	-2	-2	-2
Exportkreditnämnden	0	-2	0	0	0
Aktiebolaget Svensk Exportkredit	10	0	-10	0	0
Övriga poster	-1	-5	0	0	0
Summa nettoutlåning	**21**	**-51**	**-60**	**-54**	**8**

Anm.: Positiva belopp innebär att utgifterna ökar. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Kassamässig korrigering

För att budgetsaldot ska överensstämma med skillnaden mellan in- och utbetalningar på statens centralkonto i Riksbanken görs en kassamässig korrigering. Detta behövs vid en tidsförskjutning mellan redovisning och betalning (alternativt redovisning och överföring av medel till räntekonton) samt vid transaktioner över statens centralkonto som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomsttitlar och omvänt. Utfallet av den kassamässiga korrigeringen räknas fram som en restpost.

För 2021 beräknas utbetalningar av ersättning för höga sjuklönekostnader ge upphov till en kassamässig korrigering om -2 miljarder kronor. Därutöver bedöms inbetalningar till statskassan med anledning av Post- och telestyrelsens auktioner och lokalradioavgifter ge upphov till kassamässiga korrigeringar under hela prognosperioden.

7.3 Statsskulden

Statsskulden förväntas minska till 16 procent av BNP 2024

Statens lånebehov – vilket motsvaras av budgetsaldot med omvänt tecken – bedöms uppgå till 6 miljarder kronor 2021 och den okonsoliderade statsskulden beräknas öka med 4 miljarder kronor (se tabell 7.3). Anledningen till att statsskuldens utveckling inte helt följer lånebehovet är posten Skulddispositioner m.m. som påverkar statsskulden, men inte budgetsaldot.

Tabell 7.3 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 113	1 280	1 285	1 236	1 121
Förändring av okonsoliderad statsskuld	168	4	-49	-114	-74
varav Lånebehov[1]	*221*	*6*	*-53*	*-116*	*-78*
varav Skulddispositioner m.m.	*-53*	*-2*	*5*	*1*	*4*
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut[2]	1 280	1 285	1 236	1 121	1 048
varav Myndigheters innehav av statspapper	*63*	*61*	*62*	*63*	*64*
Konsoliderad statsskuld vid årets slut[3]	1 218	1 224	1 174	1 059	984
Förändring av konsoliderad statsskuld	164	6	-50	-115	-75
Konsoliderad statsskuld som andel av BNP (%)	**24**	**23**	**21**	**18**	**16**

Anm.: Skulddispositionerna 2020 utgjordes till stor del av en ny värdering av valutaskulden i form av växelkurseffekter och av en upplupen inflationskompensation. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Motsvarar statens budgetsaldo med omvänt tecken.

[2] I den okonsoliderade statsskulden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.

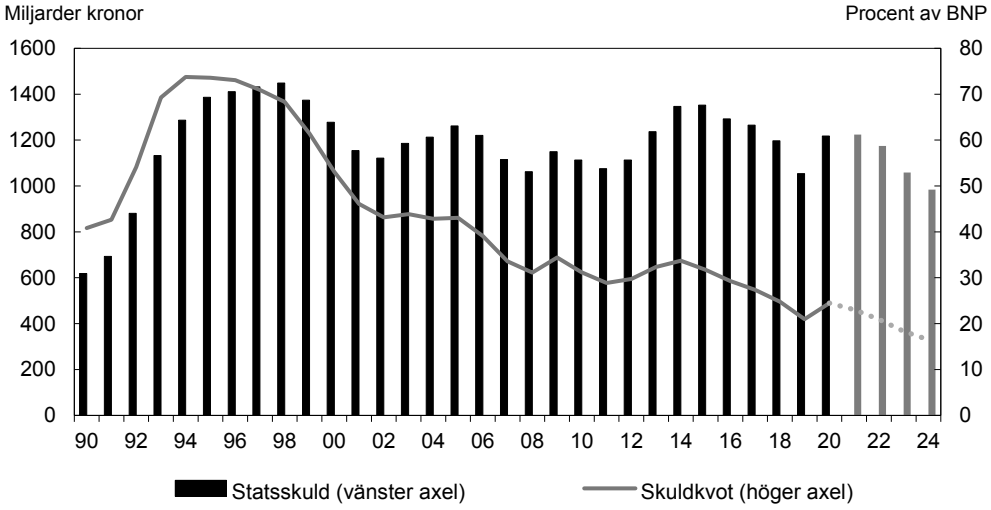
[3] Avser konsoliderad statsskuld, vilket innebär att statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Efter att inomstatligt innehav av statspapper avräknats från den okonsoliderade statsskulden erhålls den konsoliderade statsskulden som sedan mitten av 1990-talet över tid minskat som andel av BNP (se diagram 7.2). Den prognostiserade utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP beräknas minska gradvis för 2021–2024 för att vid utgången av prognosperioden uppgå till 16 procent av BNP.

Diagram 7.2 Statsskuldens utveckling

Utfall 1990–2020, prognos 2021–2024

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2021

Jämfört med budgetpropositionen för 2021 och 2021 års ekonomiska vårproposition har budgetsaldot reviderats upp med 61 respektive 134 miljarder kronor 2021 (se tabell 7.4). Justeringarna av prognoserna för budgetsaldot förklaras dels av att prognosen för statens inkomster reviderats upp med omkring 80 miljarder kronor, dels av att utgifterna på utgiftsområdena exklusive statsskuldsräntor reviderats upp med 87 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen och reviderats ned med 40 miljarder kronor jämfört med vårpropositionen. Därutöver bidrar justeringen av prognosen för Riksgäldskontorets nettoutlåning till att budgetsaldot reviderats ned med motsvarande 66 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen. Revideringen av nettoutlåningen förklaras huvudsakligen av utfasningen av Riksgäldskontorets valutalån för Riksbankens räkning. En närmare uppföljning av statens inkomster och utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 och 27 ges i avsnitt 5 respektive avsnitt 6.

Tabell 7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2021

Miljarder kronor

	Prognos 2021	BP2021	VÅP2021	Differens BP21	Differens VÅP21
Inkomster[1]	1 182	1 106	1 094	76	88
Utgifter m.m.	1 188	1 173	1 234	15	-46
varav Utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	*1 245*	*1 158*	*1 285*	*87*	*-40*
varav Statsskuldsräntor m.m.[3]	*-2*	*0*	*-5*	*-2*	*3*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning	*-51*	*15*	*-43*	*-66*	*-8*
varav Kassamässig korrigering	*-4*	*0*	*-4*	*-4*	*0*
Statens budgetsaldo	**-6**	**-67**	**-140**	**61**	**134**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Summan av inkomsttyperna 1000–7000.

[2] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27, inklusive förändring av anslagsbehållningar.

[3] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

8 Den offentliga sektorns finanser

I detta avsnitt redovisas prognoser för den offentliga sektorns finanser, finansiella nettoförmögenhet och skuldutveckling. Redovisningen görs för såväl den totala konsoliderade offentliga sektorn som för delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Att den offentliga sektorn är konsoliderad innebär att transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Vidare redovisas prognoser på det finansiella sparandet som baseras på antagandet att inga finanspolitiska regel- eller anslagsändringar, utöver de som föreslås eller aviseras i denna proposition, genomförs under prognosperioden. Det är dock viktigt att framhålla den extra stora osäkerhet som finns i prognoserna och som är betydande för denna beräkning i samband med den djupa lågkonjunkturen som orsakats av spridningen av sjukdomen covid-19.

Avsnittet innehåller avslutningsvis en jämförelse mellan olika bedömares prognoser för finansiellt och strukturellt sparande. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- Den offentliga sektorn redovisade överskott 2015–2019. I samband med den djupa lågkonjunkturen, och de åtgärder som beslutades för 2020, vändes överskottet i de offentliga finanserna till ett underskott på närmare 3 procent av BNP 2020.
- Lågkonjunkturen i kombination med de åtgärder som föreslagits och aviserats medför fortsatta underskott i de offentliga finanserna 2021. Åtgärderna medför att det strukturella sparandet försämras innevarande år jämfört med 2020.
- En förväntad återhämtning av svensk ekonomi i kombination med att tillfälliga åtgärder successivt upphör att gälla medför att både det finansiella och det strukturella sparandet snabbt väntas förstärkas fr.o.m. 2022.
- Det är i huvudsak statens finanser som belastas tillfälligt. Staten beräknas även 2021 redovisa ett stort underskott i det finansiella sparandet som dock är något mindre än 2020. Underskottet väntas därefter fortsätta minska och vändas till överskott 2023, till följd av en förväntad successiv återhämtning i ekonomin.
- Ålderspensionssystemet väntas redovisa ett mindre överskott 2021 motsvarande 0,1 procent av BNP. Ålderspensionssystemet väntas därefter generera ett överskott på 0,2–0,3 procent av BNP 2022–2024.
- Kommunsektorns ekonomiska resultat och finansiella sparande väntas även fortsatt vara starka 2021, till följd av stora tillskott av statsbidrag. Kommunsektorn väntas redovisa ett positivt finansiellt sparande på 0,5 procent av BNP 2021 men därefter redovisa ett underskott på 0,4–0,6 procent av BNP 2022–2024.
- Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som andel av BNP ökade kraftigt 2020 och uppgick till knappt 40 procent av BNP. Trots det beräknade underskottet i de offentliga finanserna 2021 sjunker skuldkvoten då bruttoskulden väntas växa långsammare än BNP. Från och med 2022 beräknas skuldkvoten successivt minska till ca 31 procent av BNP mot slutet av prognosperioden.

8.1 Inledning

Redovisningen av den offentliga sektorns finanser följer generellt principerna i nationalräkenskaperna (NR). I EU bygger NR på den s.k. ENS 2010-manualen som är en del av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 549/2013 av den 21 maj 2013 om det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i Europeiska unionen. Skatter och statsbidrag redovisas dock enligt den ordning som gällde enligt tidigare redovisning. Därmed överensstämmer redovisningen av skatter och statsbidrag i detta avsnitt bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen än med NR:s redovisnings-principer. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

I samband med att NR fr.o.m. 2014 gick över till EU:s nya regelverk ENS 2010, ändrades benämningarna på flera sektorer i NR. I regeringens ekonomiska propositioner används dock de äldre men vedertagna benämningarna offentlig sektor (som i NR numera benämns offentlig förvaltning), stat (statlig förvaltning), ålders-pensionssystem (sociala trygghetsfonder) och kommunsektor (kommunal förvaltning).

Regeringens beräkningar för de offentliga finansernas utveckling baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3. Beräkningen av de offentliga finanserna bortom det kommande budgetåret ska ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

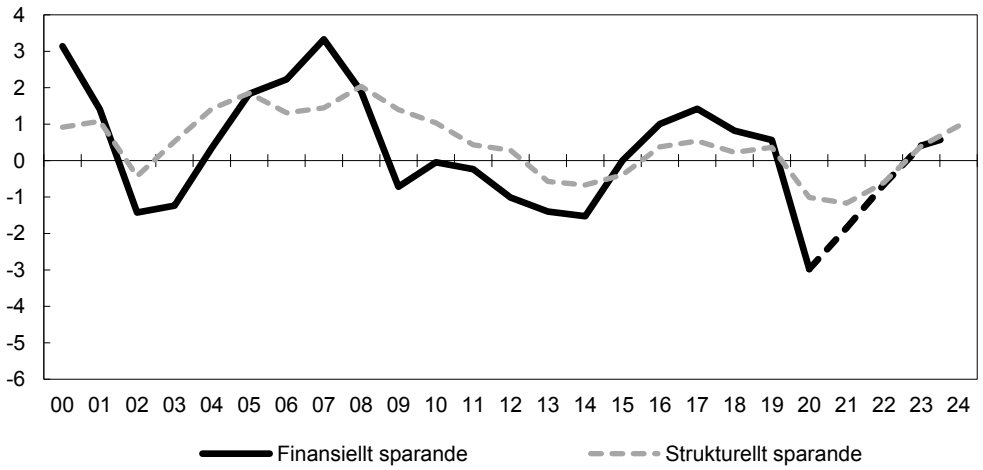
8.2 Den offentliga sektorns finanser

Det finansiella sparandet

Den offentliga sektorn redovisade överskott 2015–2019 (se Diagram 8.1). Till följd av den djupa lågkonjunkturen och de omfattande finanspolitiska åtgärderna, till stor del tillfälliga för 2020 och 2021, som hittills genomförts och som föreslagits och aviserats, försämras det finansiella sparandet i sektorn med 3,5 procent av BNP 2020 i förhållande till 2019.

Diagram 8.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP samt potentiell BNP. Utfall för det finansiella sparandet 2000–2020, prognos 2021–2024

Anm.: För det strukturella sparandet utgör hela perioden en bedömning och utfall saknas.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Försvagningen av den offentliga sektorns finansiella sparande mellan 2019 och 2020 beror framför allt på att utgifterna steg kraftigt 2020, men också på att inkomsterna sjönk. Även 2021 beräknas höga utgifter medföra ett betydande underskott i de offentliga finanserna. I takt med att svensk ekonomi väntas återhämta sig stärks de offentliga finanserna men väntas ändå uppvisa underskott 2022 (se tabell 8.1). Det är i huvudsak i staten som den tillfälliga försämringen i de offentliga finanserna uppkommer.

Tabell 8.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	**2 418**	**2 589**	**2 697**	**2 781**	**2 858**
Procent av BNP	48,6	48,7	48,1	48,1	47,9
Skatter och avgifter[1]	2 117	2 267	2 359	2 439	2 509
Kapitalinkomster	71	75	83	81	84
Övriga inkomster	231	247	255	260	265
Utgifter	**2 566**	**2 688**	**2 734**	**2 757**	**2 815**
Procent av BNP	51,6	50,6	48,8	47,7	47,1
Utgifter exkl. räntor	2 542	2 663	2 708	2 730	2 786
Räntor[2]	24	25	25	27	29
Finansiellt sparande	**-148**	**-98**	**-37**	**24**	**43**
Procent av BNP	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Strukturellt sparande					
Procent av potentiell BNP	-1,0	-1,2	-0,6	0,4	1,0

Anm.: Prognosen är baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Publicerat utfall 2020 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2020 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det strukturella sparandet

Det strukturella sparandet avser att visa en konjunkturjusterad underliggande nivå på det finansiella sparandet. Eftersom konjunkturens påverkan inte ingår i det strukturella sparandet framgår den direkta effekten av den aktiva finanspolitiken tydligare. Såväl 2020 som 2021 belastas det strukturella sparandet tillfälligt av de stora finanspolitiska åtgärder som har föreslagits och aviserats i samband med lågkonjunkturen (se diagram 8.1 och tabell 8.2). Därefter bedöms det strukturella sparandet gradvis stärkas och uppvisa överskott 2024. Både den snabba försämringen och återgången till överskott i det strukturella sparandet är huvudsakligen en följd av de aktiva finanspolitiska åtgärderna.

Skillnaden mellan det finansiella sparandet och det strukturella sparandet utgörs av nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (om posterna 2–4 i tabellen subtraheras från post 1 erhålls post 5). År 2021 förväntas svensk ekonomi vara i lågkonjunktur (post 6 i tabellen) och de automatiska stabilisatorerna försämrar därmed kraftigt det finansiella sparandet (post 2 i tabellen).

Tabell 8.2 Finansiellt och strukturellt sparande

Procent av BNP om inte annat anges

Post		2021	2022	2023	2024
1	**Finansiellt sparande**	-1,8	-0,7	0,4	0,7
2	*varav automatiska stabilisatorer*	*-0,9*	*0,1*	*0,1*	*0,0*
3	*varav skattebasernas sammansättning*	*0,3*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,2*
4	*varav engångseffekter*				
5	*varav strukturellt sparande, procent av potentiell BNP*	*-1,2*	*-0,6*	*0,4*	*1,0*
6	BNP-gap, procent av potentiell BNP	-1,5	0,3	0,2	0,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källa: Egna beräkningar.

De inkomster och utgifter som varierar med konjunkturen utvecklas starkare respektive svagare jämfört med föregående år i takt med förändringen i konjunkturläget. Denna effekt på det finansiella sparandet avräknas vid beräkningen av det strukturella sparandet. Förändringar i skattebasens sammansättning bedöms påverka de offentliga finanserna marginellt under prognosperioden (post 3 i tabellen). För 2021–2024 bedöms det inte finnas någon engångseffekt som påverkar det finansiella sparandet (post 4 i tabellen).

Den årliga förändringen av det strukturella sparandet enligt rad 5 kan i sin tur fördelas på ett antal andra komponenter (posterna 7–12 i tabell 8.3). En av dessa komponenter är den aktiva finanspolitiken (post 8). I tabell 8.4 redovisas den samlade budgeteffekten av aktiva finanspolitiska åtgärder i förhållande till föregående år, dvs. de sammanräknade utgifterna för alla åtgärder som beslutats av riksdagen samt föreslagna och aviserade åtgärder i denna proposition. Den aktiva finanspolitiken lämnar ett negativt bidrag till det strukturella sparandet 2021 men sedan ett positivt bidrag i takt med att omfattningen av de tillfälliga åtgärderna för att hantera pandemin och lågkonjunkturen minskar. Utvecklingen av det strukturella sparandet förklaras också av utvecklingen av nettointäkter från kapital samt utvecklingen av det strukturella sparandet i kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, och ålderspensionssystemet.

Tabell 8.3 Förändringen av det strukturella sparandet

Procent av potentiell BNP

Post		2021	2022	2023	2024
7	Förändring av det strukturella sparandet	-0,2	0,6	1,0	0,6
8	*varav aktiv finanspolitik*	*-1,2*	*1,2*	*0,8*	*0,0*
9	*varav kapitalnetto*	*0,0*	*0,1*	*-0,1*	*0,0*
10	*varav kommunsektorns sparande*	*0,1*	*-1,0*	*-0,1*	*0,1*
11	*varav pensionssystemets sparande*	*0,2*	*0,0*	*0,0*	*0,1*
12	*varav övrigt*	*0,7*	*0,3*	*0,4*	*0,4*

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källa: Egna beräkningar.

Post 12 (övrigt) innehåller bl.a. effekten av en underliggande automatisk budgetförstärkning: utan att nya aktiva finanspolitiska beslut fattas ökar normalt skatteintäkterna i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de statliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till att utgifterna ökar långsammare än BNP är att många transfereringar och andra anslag inte automatiskt räknas upp i samma takt som ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras vidare inte fullt ut för att lönerna ökar, eftersom viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför normalt de offentliga finanserna. Den automatiska budgetförstärkningen

tenderar att kunna vara mycket varierande vid kraftiga konjunktursvängningar vilket även kan ses i tabellen. Även inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen ingår i posten övrigt. Till följd av dessa orsaker uppskattas post 12 vara tillfälligt förhöjd 2021. För 2022–2024 överensstämmer skattningen av post 12 med genomsnittet sedan 2010 om ca 0,4 procent av potentiell BNP.

Tabell 8.4 Samlade budgeteffekter av tidigare beslut och nu aktuella förslag och aviseringar i förhållande till föregående år

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	11,9	169,3	50,0	-69,6	-28,9	6,6
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	4,4	-8,6	1,8	1,3	-0,8	-1,3
varav kapitaltillskott statliga bolag	*-0,2*	*-9,1*	*7,9*	*1,4*	*0,0*	*0,0*
varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar[2]	*3,2*	*3,6*	*0,2*	*-1,3*	*-1,7*	*-1,1*
Summa utgiftsförändringar[3]	**16,3**	**160,7**	**51,8**	**-68,2**	**-29,6**	**5,3**
Skatter, brutto[4,5]	-20,5	-45,1	-7,7	-0,7	18,0	3,3
Indirekta effekter av skatter[5]	0,5	8,8	-4,4	-0,9	-1,9	0,1
Övriga inkomstreformer	-0,1	1,4	-0,2	0,2	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto[3,6]	**-20,1**	**-34,9**	**-12,3**	**-1,4**	**16,1**	**3,4**
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande[3]	**-36,3**	**-195,6**	**-64,0**	**66,9**	**45,8**	**-1,9**
Procent av BNP	-0,7	-3,9	-1,2	1,2	0,8	0,0

Anm.: Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerat för faktiskt bedömt utnyttjande (se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin).

[1] Avsnitt 6.4 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 6.6 redovisas budgeteffekterna per utgiftsområde.

[2] Posten visar förändringen av nettoupplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettoupplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

[3] För utgiftssidan innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstsidan innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av åtgärder på utgifts- och inkomstsidan innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med året innan.

[4] Se tabell 5.6. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 5.6 men ska inte ingå i tabell 8.4 eftersom den visar budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

[5] För åtgärder på skatteområdet beskriver bruttoeffekten den statiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl.a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

[6] Exklusive indirekta effekter på inkomstsidan till följd av åtgärder på utgiftssidan.

Källa: Egna beräkningar.

Budgeteffekter av riksdagens och regeringens åtgärder sedan 2021 års ekonomiska vårproposition

Budgeteffekterna av nya åtgärder i förhållande till 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100) och propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99) redovisas översiktligt i tabell 8.5. Utgångspunkten för redovisningen är att beslutade, föreslagna samt aviserade ökningar och minskningar av anslag fullt ut motsvaras av en förändring av den faktiska förbrukningen av utgifter på anslagen. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som nya åtgärder. Exempel på sådana förändringar är variationer i volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar.

I redovisningen ingår de förslag för 2022 och aviserade förändringar för 2023 och 2024 som lämnas i denna proposition samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:2). Efter 2021 års ekonomiska vårproposition har riksdagen vidare beslutat om åtgärder med ekonomiska konsekvenser efter förslag

från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422), i propositionen Kompletterande regler för uppehållstillstånd vid gymnasiestudier (prop. 2020/21:182, bet. 2020/21:SfU27, rskr. 2020/21:347) och i propositionen Ändrade regler i utlänningslagen (prop. 2020/21:191, bet. 2020/21:SfU28, rskr. 2020/21:412). Vidare har riksdagen efter vårpropositionen på eget initiativ beslutat om ändringar i statens budget för 2021 som framgår av betänkandet Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (bet. 2020/21:FiU46, rskr. 2020/21:237–239).

I tabell 8.5 redovisas budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande. Det framgår att de nu föreslagna och aviserade reformerna och finansieringarna på budgetens utgifts- och inkomstsida sammantaget medför att den offentliga sektorns finanser försvagas 2022–2024, jämfört med beräkningarna i vårpropositionen. Budgeteffekter redovisas även i förhållande till föregående år för att stödja analysen av finanspolitiken (se tabell 8.4).

Tabell 8.5 Budgeteffekter av föreslagna och aviserade åtgärder sedan 2021 års ekonomiska vårproposition

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	-26,5	62,3	58,2	68,3
varav revidering av tidigare redovisade budgeteffekter[2]	*-55,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-2,5	-1,5	-3,3	-3,5
Summa utgiftsförändringar	**-29,0**	**60,8**	**54,9**	**64,8**
Skatter, netto[3]	0,0	-12,9	-11,1	-9,5
Övriga inkomstreformer	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	**0,0**	**-12,9**	**-11,1**	**-9,5**
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	**29,0**	**-73,7**	**-66,1**	**-74,4**
Procent av BNP	0,5	-1,3	-1,1	-1,2

[1] Se avsnitt 6.5 för en mer detaljerad genomgång av de förslag som påverkar budgetens utgiftssida. Tabell 6.16 visar de beräknade budgeteffekterna per utgiftsområde. I tabell 8.5 ingår inte förslag i propositionerna HÄB21 och Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416–422) som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås. Förslagen, som framgår av tabell 6.16, medför höjda anslagsnivåer för 2021 på sammanlagt 13,5 miljarder kronor och är förklaringen till att värdet för 2021 skiljer sig från tabell 6.16.

[2] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerat för faktiskt bedömt utnyttjande (se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin och tabell 6.16).

[3] Effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av föreslagna förändringar av skatteregler beskrivs närmare i tabell 11.1.

Källa: Egna beräkningar.

8.3 Statens finanser

I detta avsnitt redovisas statens finanser enligt NR. Beräkningarna utgår från de prognoser på statens budgetsaldo som redovisas i avsnitt 7. Skillnaden mellan de båda redovisningarna består främst i att statens budgetsaldo visar statens lånebehov med omvänt tecken och därmed dess påverkan på statsskulden. Statens finansiella sparande visar förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar.

Från budgetsaldo till statens finansiella sparande

I tabell 8.6 framgår väsentliga skillnader mellan statens budgetsaldo enligt budgetredovisningen och det finansiella sparandet enligt NR. Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning eftersom sådana transaktioner i sig inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker det finansiella sparandet i flera andra avseenden från budgetsaldot. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan det finansiella sparandet redovisas enligt NR:s principer, vilket innebär en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteintäkter och ränteutgifter.

Tabell 8.6 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Budgetsaldo	**-221**	**-6**	**53**	**116**	**78**
Till finansiellt sparande					
Periodisering av skatter	26	-45	-5	-4	-16
Räntor, periodisering, kursvinster/-förluster	8	-12	3	-1	-3
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m.[1]	-1	-9	-6	-5	-5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	35	-60	-66	-59	5
Finansiellt sparande	**-153**	**-131**	**-21**	**47**	**59**

Anm.: Prognosen är baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det finansiella sparandet 2020 uppvisade ett mindre underskott än budgetsaldot. Förklaringen finns i både periodiserade skatteintäkter och räntebetalningar. På samma sätt medför bl.a. lån till Aktiebolaget Svensk Exportkredit under posten Övriga finansiella transaktioner m.m. att sparandet förstärks i förhållande till budgetsaldot. Försäljningar av aktier bidrog i stället till att förstärka budgetsaldot men detta exkluderas vid beräkningen av sparandet.

Även 2021 förklaras skillnaden av bl.a. olikheter i redovisningen av inkomster från skatter och räntebetalningar, men med omvänt förhållande jämfört med 2020. Den enskilt största skillnaden beror dock på Riksbankens beslut om att egenfinansiera sin valutareserv, vilket innebär att Riksgäldskontoret kan amortera de lån som upptagits för Riksbankens räkning. Även 2022 och 2023 förklaras en stor del av skillnaden av amorteringen av Riksbankens lån, medan det för 2024 är mindre skillnad mellan budgetredovisningen och NR.

Utvecklingen av statens finansiella sparande

Mellan 2019 och 2020 försämrades det finansiella sparandet i staten kraftigt med ca 220 miljarder kronor eller 4,4 procent av BNP. Den djupa lågkonjunkturen tillsammans med de vidtagna finanspolitiska åtgärderna medförde att sektorns skatteintäkter minskade. Framför allt minskade det finansiella sparandet till följd av högre utgifter 2020 i förhållande till 2019. Denna utgiftsökning inkluderar statsbidrag till kommunsektorn som ökade med över 25 procent.

Tabell 8.7 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	**1 242**	**1 353**	**1 409**	**1 451**	**1 486**
Procent av BNP	25,0	25,5	25,1	25,1	24,9
Skatter och avgifter[1]	1 064	1 168	1 217	1 263	1 300
Kapitalinkomster	34	29	33	28	28
Övriga inkomster	144	156	159	160	159
Utgifter	**1 395**	**1 484**	**1 431**	**1 404**	**1 427**
Procent av BNP	28,0	27,9	25,5	24,3	23,9
Utgifter exkl. räntor	1 378	1 468	1 414	1 387	1 409
Procent av BNP	27,7	27,6	25,2	24,0	23,6
Ränteutgifter[2]	17	16	17	17	19
Finansiellt sparande	**-153**	**-131**	**-21**	**47**	**59**
Procent av BNP	-3,1	-2,5	-0,4	0,8	1,0

Anm.: Prognosen är baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2020 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2020 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Trots den förväntat starka återhämtningen i ekonomin mellan 2020 och 2021 som medför en gynnsam utveckling av skatteintäkterna, väntas endast en mindre förstärkning av statens finansiella sparande. Detta beror framför allt på att ytterligare finanspolitiska åtgärder tillfälligt belastar statens finanser (se tabell 8.7). Från och med 2022 beräknas underskottet i statens finanser snabbt minska och successivt vändas till ett överskott. Detta beror dels på att omfattningen av tillfälliga stöd minskas, dels på ekonomins förväntade fortsatta återhämtning. I avsaknad av nya åtgärder beräknas staten redovisa successivt växande överskott t.o.m. 2024.

8.4 Ålderspensionssystemets finanser

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas visa ett överskott 2021 som motsvarar 0,1 procent av BNP. Pensionssystemets finanser påverkades 2020 av den djupa lågkonjunkturen genom lägre avgiftsinkomster och en lägre avkastning på fondernas finansiella tillgångar. Från och med 2022 väntas ålderspensionssystemet uppvisa ett fortsatt mindre överskott motsvarande 0,2 procent av BNP. Detta förklaras av att avgiftsinkomsterna ökar snabbare än pensionsutbetalningarna och stigande kapitalinkomster.

I ålderspensionssystemet förväntas ett avgiftsunderskott under hela prognosperioden, dvs. avgiftsinkomsterna väntas vara lägre än pensionsutbetalningarna. Avgifts-underskottet förväntas minska något fr.o.m. 2022, men ändå bestå under hela perioden. Direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar bedöms vara högre än avgiftsunderskottet fr.o.m. 2021, vilket medför att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet ökar successivt under prognosperioden.

Tabell 8.8 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Avgiftsinkomster[1]	295	307	318	326	336
Pensionsutgifter	326	331	342	350	356
Avgiftsunderskott	**-32**	**-24**	**-24**	**-24**	**-20**
Räntor, utdelningar	27	36	39	41	43
Förvaltningsutgifter m.m.	-5	-6	-6	-6	-6
Finansiellt sparande	**-10**	**6**	**9**	**10**	**16**
Procent av BNP	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2020 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2020 som redovisas i avsnitt 5.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgifterna i ålderspensionssystemet väntas öka de närmaste åren till följd av att pensionärerna blir fler och att pensionerna i genomsnitt blir högre. År 2021–2024 förväntas pensionsutbetalningarna öka med i genomsnitt 2,2 procent per år. Avgiftsinkomsterna, som är starkt kopplade till lönesumman i ekonomin (summan av utbetalda löner inklusive företagarinkomster), väntas öka i något snabbare takt, med i genomsnitt 3,3 procent per år. De avgiftsinkomster som finansierar systemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften.

Enligt överenskommelsen mellan partierna i Pensionsgruppen har förslag om justerade åldersgränser i socialförsäkringssystemen remitterats i promemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet (Ds 2019:2) och aviserats i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1). Förändringar avseende 2020 har beslutats och trätt i kraft (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20: SfU5, rskr. 2019/20:10). Övriga förändringar träder i kraft 2023 respektive 2026. För 2023 medför de justerade åldersgränserna att den lägsta åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension ändras till 63 år, att garantipensionsåldern och åldern för angränsande trygghetssystem ändras från 65 till 66 år och att åldern för arbetstagarens rätt att kvarstå i anställning enligt lag om anställningsskydd, den s.k. las-åldern, ändras från 68 till 69 år.

Tabell 8.9 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Allmän pensionsavgift	130	137	142	146	150
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	135	141	147	152	157
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	4	4	4
Statlig ålderspensionsavgift	26	26	25	24	24
Avgiftsinkomster[1]	**295**	**307**	**318**	**326**	**336**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2020 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2020 som redovisas i avsnitt 5.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggspensioner som erhålls efter 65 års ålder är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett balansindex, minus en förskottsränta på 1,6 procent. I ett läge när pensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex.

Om pensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen och indexeringen bygger i stället på ett balansindex. Balanseringen är ett sätt att säkerställa att pensionssystemets utgifter över tid inte överstiger dess inkomster. Balanstalet beräknas överstiga 1,0 under prognosperioden. Pensioner och pensionsrätter kommer därmed att indexeras med inkomstindex.

8.5 Kommunsektorns finanser

Kommunsektorns finanser regleras av balanskravet och kravet på en god ekonomisk hushållning i kommunallagen (2017:725). Enligt balanskravet får kommuners och regioners resultat som huvudregel inte vara negativa medan kravet på en god ekonomisk hushållning innebär att högre resultat troligen behövs (se avsnitt 4.3). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgifter i beräkningen av det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar men däremot avskrivningar.

Det kan även finnas periodiseringsskillnader för olika inkomster och utgifter mellan det finansiella sparandet och resultatet.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas sektorn bedriva en utgiftspolitik som är förenlig med balanskravet. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet även redovisa ett resultat som bedöms vara i linje med en god ekonomisk hushållning. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig även på ett antagande om oförändrad politik på statlig nivå, förutom tidigare beslutade och nu föreslagna samt aviserade förändringar av statsbidragen. Därigenom blir skatteunderlagets tillväxt viktigt för den beräknade utvecklingen av kommunsektorns inkomster i prognosen.

Eftersom kommunsektorn i normalfallet antas redovisa ett resultat i linje med god ekonomisk hushållning på några års sikt blir den beräknade utvecklingen av skatteunderlaget vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna.

Resultat och finansiellt sparande 2021–2024

Regeringens prognos för kommunsektorns finanser präglas av den fortsatta pandemins påverkan på kommunal verksamhet. I takt med att ekonomin förväntas återhämta sig beräknas det kommunala skatteunderlaget, och därmed skatteinkomsterna, utvecklas snabbare 2021–2024 än de gjorde 2020. Genom medel som staten skjuter till för att kommunsektorn ska kunna hantera pandemin väntas statsbidragen öka kraftigt 2021. I prognosen avtar därefter statsbidragen till följd av att de pandemirelaterade stöden minskar och beräkningsantagandet om att enbart inkludera nu beslutade eller aviserade statsbidragsändringar.

På kommunsektorns utgiftssida förväntas pandemin medföra vissa merkostnader i närtid samtidigt som sektorns möjligheter att bedriva delar av den ordinarie verksamheten i normal utsträckning är fortsatt begränsade under 2021. Sammantaget bedöms kommunsektorns inkomster öka något mer än utgifterna 2021 vilket medför ett något starkare finansiellt sparande jämfört med 2020. Resultatet beräknas bli högt även 2021. Utgifterna förväntas öka snabbare än inkomsterna 2022 vilket medför en lägre nivå på det finansiella sparandet och på resultatet (se tabell 8.10). För 2023 och 2024 antas i prognosen för resultatet att kommunsektorn upprätthåller en god ekonomisk hushållning.

Tabell 8.10 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Totala inkomster	**1 224**	**1 302**	**1 306**	**1 315**	**1 346**
Utveckling i procent	6,7	6,3	0,4	0,6	2,3
Skatter[1]	765	799	829	852	876
Kommunal fastighetsavgift	19	20	21	21	22
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	260	294	260	239	237
varav generella bidrag	*153*	*149*	*148*	*140*	*144*
varav riktade bidrag	*107*	*146*	*112*	*98*	*93*
Kapitalinkomster	10	11	11	12	13
Övriga inkomster[2]	170	178	185	191	197
varav kompensation för mervärdesskatt	*76*	*80*	*83*	*84*	*85*
Totala utgifter	**1 209**	**1 275**	**1 331**	**1 349**	**1 378**
Utveckling i procent	1,4	5,4	4,4	1,3	2,2
Konsumtion	984	1 039	1 086	1 097	1 123
Investeringar	128	132	141	147	148
Transfereringar	96	99	100	100	102
Övriga utgifter[3]	2	4	5	5	6
Finansiellt sparande	**15**	**27**	**-24**	**-34**	**-32**
Procent av BNP	0,3	0,5	-0,4	-0,6	-0,5
Resultat efter finansiella poster	**54**	**53**	**27**	**20**	**20**
Procent av skatter och generella statsbidrag	5,9	5,6	2,8	2,0	2,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2020 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2020 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster men inte i statsbidragen.

[3] Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns inkomster

Kommunsektorns inkomster består framför allt av inkomster från skatt på arbete och av statsbidrag.

Under 2021 bedöms konjunkturen vara i en återhämtningsfas vilket medför att antalet arbetade timmar i ekonomin stiger snabbt. Det leder till en relativt stark utveckling av lönesumman och det kommunala skatteunderlaget 2021. Därmed utvecklas de kommunala skatteinkomsterna förhållandevis starkt 2021. År 2022 växer de kommunala skatteinkomsterna något långsammare men utvecklas ändå ungefär i linje med de senaste tio årens genomsnittliga tillväxttakt. År 2023 och 2024 beräknas skatteinkomsternas tillväxttakt ytterligare avta något.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av förändringarna genom att nivån på de generella statsbidragen höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I den nuvarande prognosen påverkas kommunsektorns skatteinkomster 2021 av en sänkning av inkomstskatten med ca 2 miljarder kronor för personer över 65 år. Kommunsektorn kompenseras genom att de generella statsbidragen höjs med motsvarande belopp.

Kommuner och regioner får bidrag från staten i form av dels generella, dels riktade statsbidrag. De generella statsbidragen minskar med ca 4 miljarder kronor 2021 (se

tabell 8.10), vilket beror på att riksdagen har beslutat om större tillfälliga krisstöd i form av generella statsbidrag 2020 än 2021. De generella statsbidragen påverkas samtidigt positivt av kompensationen för sänkt inkomstskatt för personer över 65 år. I denna proposition föreslår regeringen en permanent höjning av nivån på de generella statsbidragen 2022.

De riktade statsbidragen som finansieras från ett flertal olika utgiftsområden beräknas öka med 39 miljarder kronor 2021. Den kraftiga ökningen 2021 beror till stor del på tillskott till kommuner och regioner för deras akuta insatser med anledning av pandemin inom vård, omsorg och andra kommunala verksamhetsområden. Sammantaget väntas de totala statsbidragen öka kraftigt 2021. Därefter beräknas statsbidragen minska under perioden 2022–2024. Det beror på att de tillfälliga stöden med anledning av pandemin och lågkonjunkturen minskar och på beräknings-antagandet om att enbart inkludera nu beslutade eller aviserade statsbidragsändringar.

Kommunsektorns utgifter

Av kommunsektorns totala utgifter utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och regionerna har därutöver huvudsakligen utgifter för investeringar och transfereringar, till exempel ekonomiskt bistånd.

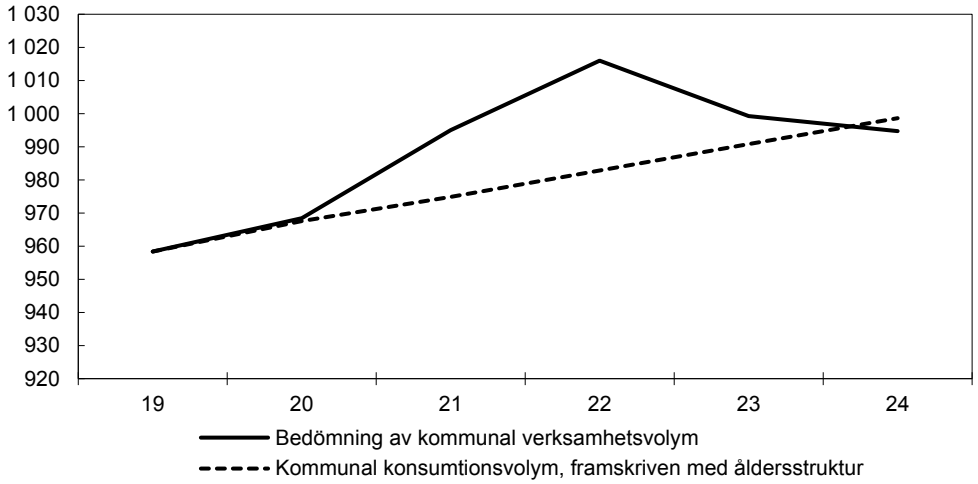
Kommunal konsumtion

Den kommunala konsumtionen fördelas mellan ett antal verksamhetsområden. Störst andel av konsumtionsutgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för utbildning och för omsorg. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver skolorna anställa fler lärare för att inte lärartätheten ska sjunka. Mellan 2012 och 2017 har befolkningen ökat i en allt snabbare takt. Sett till åldersstrukturen är det framför allt antalet barn som har legat bakom denna stigande ökningstakt, men även antalet äldre (65 år och äldre) har ökat. Sedan 2017 har befolkningstillväxten avtagit och väntas gradvis fortsätta avta 2021–2024. Detta förklaras främst av att ökningen av antalet barn väntas avta framöver. Antalet äldre väntas däremot fortsätta att öka snabbare än befolkningen i stort 2021–2024.

Utifrån regeringens prognoser för kommunala inkomster och konsumtion görs en bedömning av hur mycket resurser som satsas på kommunal verksamhet (se diagram 8.2). Detta mått på den kommunala verksamhetsvolymen kan jämföras med hur mycket den kommunala konsumtionen behöver öka för att utvecklas i takt med befolkningens tillväxt och ålderssammansättning, baserat på en framskrivning av 2019 års resursåtgång i kommunal verksamhet t.o.m. 2024 (se diagram 8.2). Regeringen beräknar att kommunsektorns konsumtion t.o.m. 2023 åtminstone motsvarar dessa behov.

Diagram 8.2 Bedömning av kommunal verksamhetsvolym respektive 2019 års konsumtionsnivå framskriven med förändringar i åldersstrukturen

Miljarder kronor, fasta priser

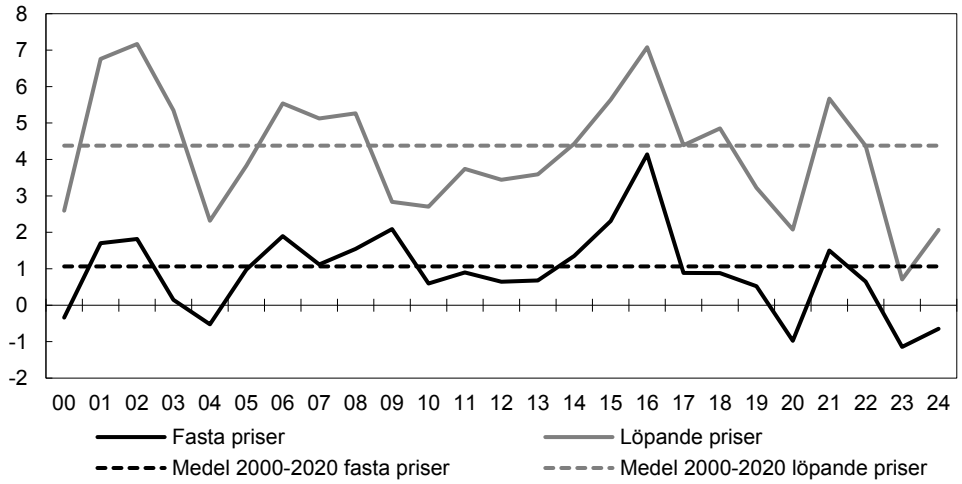
Anm.: Regeringens ordinarie prognos på kommunal konsumtion görs i enlighet med hur denna variabel mäts och publiceras i nationalräkenskaperna (NR). Eftersom det måttet inte speglar hur mycket resurser som satsas på kommunal verksamhet har regeringen gjort en alternativ beräkning av kommunal konsumtionsvolym för att spegla hur mycket resurser som bedöms satsas i kommunal verksamhet. Denna bedömning redovisas i detta diagram och är bättre lämpad att jämföra med de behov av kommunal verksamhet som ges av åldersstrukturen än konsumtionsprognosen enligt NR:s definition.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2021 bedöms kommunsektorns faktiska konsumtionsutgifter i fasta priser öka i snabbare takt än den genomsnittliga utvecklingen sedan 2000 (se diagram 8.3). Konsumtionsutvecklingen understöds av en stark utveckling av kommunsektorns skatteintäkter samt de tillskott som regeringen i denna och tidigare propositioner har aviserat till kommunsektorn. För 2022 väntas konsumtionen i fasta priser öka något svagare än 2021.

Diagram 8.3 Kommunala konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring. Utfall 2000–2020, prognos 2021–2024

Anm.: Kommunal konsumtion i fasta priser mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen har därmed stor betydelse för hur kommunal konsumtion utvecklas. Prisutvecklingen styrs i sin tur främst av löneutvecklingen i

sektorn. För perioden 2021–2024 väntas lönekostnaden per arbetad timme i genomsnitt öka med 2,6 procent.

Utgifter för transfereringar, räntor och investeringar

Cirka 8 procent av kommunsektorns totala utgifter består av transfereringar till staten, näringslivet och hushållen. Denna andel har varit relativt oförändrad under 2000-talet och bedöms även vara det i prognosen för 2021–2024. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd utgör drygt 1 procent av kommunsektorns utgifter.

Kommunsektorns skulder antas fortsätta öka medan räntorna antas vara fortsatt låga. Det leder till den sammantagna bedömningen att sektorns ränteutgifter ökar i långsam takt 2021–2024.

Kommunsektorns investeringsutgifter har ökat kraftigt det senaste decenniet men de har utvecklats svagare de senaste två åren. År 2020 uppgick sektorns fasta bruttoinvesteringar till 128 miljarder kronor eller 2,6 procent av BNP, vilket är en ökning från nivån på 1,9 procent 2010. Kommunsektorns omfattande investeringar de senaste åren har flera förklaringar. Många kommuner har en växande befolkning och är i behov av nya lokaler för skol- och förskoleverksamhet. Samtidigt har det ökande antalet äldre också ökat behoven inom sjukvården och äldreomsorgen. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom renoveras eller bytas ut. Utöver ökade behov har det låga ränteläget tillsammans med sektorns goda ekonomiska resultat de senaste åren ökat benägenheten att investera. I prognosen antas de kommunala investeringsutgifterna ligga kvar på en hög nivå men öka i en något långsammare takt 2021–2024 än de gjort det senaste decenniet.

Den höga investeringsnivån bidrar till att kommunsektorns skulder, där kommunerna står för den största andelen, bedöms öka då investeringarna till en viss del lånefinansieras. Investeringar som utförs av kommunala bolag, som enligt NR:s redovisning inte ingår i kommunsektorn, ökar till en viss del också kommunsektorns skuldsättning. Det sker genom att kommunsektorn tar upp lån som vidareutlånas till dessa bolag.

8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av fasta produktionstillgångar och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. I detta avsnitt redovisas den finansiella förmögenheten, medan de reala tillgångarna finns redovisade i bilaga 2.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är positiv, detta eftersom ålderspensionssystemets tillgångar i AP-fonderna överstiger de negativa ställningsvärden som staten och kommunsektorn redovisar (se tabell 8.11). Den offentliga sektorns kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, huvudsakligen hänförliga till ålderspensionssystemet, översteg ränteutgifterna med 1,1 procent av BNP 2020. Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn utan redovisas i försäkringssektorn.

Trots det prognostiserade underskottet i de offentliga finanserna väntas nettoförmögenheten växa snabbare än BNP 2021 till följd av att de finansiella tillgångarna beräknas öka kraftigt. Nettoförmögenheten väntas fr.o.m. 2023 i större utsträckning förstärkas av överskott i det finansiella sparandet.

Tabell 8.11 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Staten	-4,8	-4,1	-2,4	0,2	2,0
Ålderspensionssystemet	34,5	34,8	34,4	34,1	33,9
Kommunsektorn	-2,9	-3,2	-3,5	-3,9	-4,3
Offentlig sektor	**26,7**	**27,5**	**28,4**	**30,4**	**31,6**
Förändring	-1,6	0,8	0,9	1,9	1,2
varav bidrag till förändringen					
Finansiellt sparande	*-3,0*	*-1,8*	*-0,7*	*0,4*	*0,7*
Värdeförändringar m.m.	*1,0*	*4,3*	*3,0*	*2,4*	*1,4*
Nominell BNP-förändring	*0,4*	*-1,7*	*-1,4*	*-0,9*	*-1,0*

Anm.: Prognosen är baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

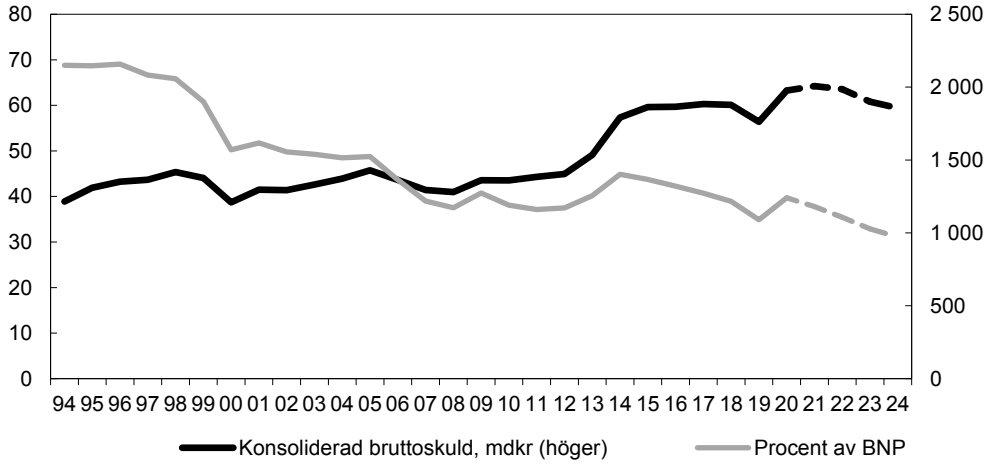
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsstaternas offentliga finanser inom ramen för Stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till över 1 200 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 70 procent av BNP (se diagram 8.4). Sedan dess har det nominella värdet ökat med 800 miljarder kronor, för att vid utgången av 2020 uppgå till närmare 2 000 miljarder kronor. Skulden har emellertid minskat kraftigt som andel av BNP sedan 1994 och uppgick vid utgången av 2020 till ca 40 procent av BNP (skuldkvoten).

Diagram 8.4 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Utfall 1994–2020, prognos 2021–2024 Miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beror dels på det finansiella sparandet (som kan fördelas på primärt sparande och ränteutgifter), dels på faktorer som inte påverkar det finansiella sparandet. De sistnämnda faktorerna rör

periodiseringar och s.k. stock-flödesförändringar, som bl.a. utgörs av finansiella transaktioner. Exempel på stock-flödesfaktorer är köp och försäljning av tillgångar.

Den offentliga sektorns bruttoskuld ökade snabbt mellan 2019 och 2020 till följd av de stora underskotten i de offentliga finanserna. Bruttoskulden beräknas fortsätta öka 2021, främst till följd av ytterligare vidtagna finanspolitiska åtgärder. Som andel av BNP beräknas dock skulden snabbt minska (se tabell 8.12). Att skuldkvoten beräknas minska innevarande år trots underskotten i finanserna beror på att tillväxten ökar och på Riksbankens beslut att amortera valutalånen, vilket i sin tur innebär att Riksgäldskontorets årliga lånebehov minskar med drygt 1 procent av BNP 2021–2023. Bruttoskulden faller snabbt som andel av BNP fr.o.m. 2022, bl.a. på grund av att omfattningen av tillfälliga finanspolitiska åtgärder minskar och att Riksbanken fortsätter att amortera på valutalånen.

Tabell 8.12 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Miljarder kronor	**1 976**	2 007	1 986	1 900	1 857
Procent av BNP	39,7	37,8	35,4	32,9	31,1
Förändring	-4,8	1,9	2,3	2,5	1,8
Bidrag till förändringen					
Primärt finansiellt sparande	2,7	1,6	0,4	-0,7	-1,0
Ränteutgifter	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Stock-flöde	1,3	-1,3	-1,0	-1,1	0,0
varav periodisering av räntor och skatter	*0,5*	*-0,8*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,3*
varav försäljning av aktier m.m.	*0,0*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*
varav övriga faktorer	*0,8*	*-0,3*	*-0,9*	*-0,9*	*0,3*
Nominell BNP-förändring	0,5	-2,5	-2,0	-1,1	-1,1

Anm.: Prognosen är baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt (8.7) redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella och strukturella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Konjunkturinstitutet (KI), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksbanken och Europeiska kommissionen. Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken. Exempelvis gör KI prognoser på aktiv finanspolitik för åren efter budgetåret, vilket försvårar prognosjämförelser.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

Regeringen räknar med en utveckling av den offentliga sektorns finansiella sparande som innevarande år är relativt överensstämmande med KI:s och ESV:s prognos (se tabell 8.13).

För kommande år skiljer sig prognoserna av att övriga bedömare inte kunnat beakta de åtgärder som föreslås och aviseras i denna proposition. KI gör en annorlunda prognos på åtgärder än vad som inkluderats i regeringens beräkningar medan ESV endast tar hänsyn till tidigare aviserade och beslutade åtgärder. Att ESV ändå räknar med ett sparande som är relativt överensstämmande med regeringens prognos beror på att skilda skatteprognoser även omfattar 2022–2024.

Kommissionens bedömningar gjordes under ett tidigare skede och bygger på väsentligt annorlunda information än inhemska bedömningar, vilket medför att en jämförelse inte är helt rättvisande.

Tabell 8.13 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2021	2022	2023	2024
Regeringen	-1,8	-0,7	0,4	0,7
KI inkl. åtgärder	-1,6	0,3	(0,4)	(0,3)
ESV	-1,9	-0,1	0,7	1,4
Riksbanken	-2,0	-0,3	0,4	–
Europeiska kommissionen	-3,3	-0,5	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2021-09-20, Konjunkturinstitutets (KI:s) prognos 2021-08-11 omfattar endast 2021 och 2022, prognos 2023 och 2024 från 2021-06-23 inom parentes, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2021-09-10, Riksbanken 2021-07-01 och Europeiska kommissionen 2021-05-12.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 8.14 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Skillnaderna mellan regeringen och andra bedömare är i vissa fall annorlunda vid jämförelser av det strukturella sparandet än vid jämförelser av det finansiella sparandet. Detta kan bero dels på olika bedömningar av ekonomins potentiella BNP-nivå, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Tabell 8.14 Bedömningar av strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP

	2021	2022	2023	2024
Regeringen	-1,2	-0,6	0,4	1,0
KI inkl. åtgärder	-0,4	0,3	0,3	0,3
ESV	-1,6	-0,3	0,8	1,4
Europeiska kommissionen	-1,9	0,2	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2021-09-20, Konjunkturinstitutet (KI) 2021-06-23, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2021-09-10 och Europeiska kommissionen 2021-05-12.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

8.8 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser

Finansiellt sparande jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Den offentliga sektorn redovisade 2020 ett underskott på ca 148 miljarder kronor eller 3,0 procent av BNP. Jämfört med det utfall som förelåg till beräkningarna i 2021 års ekonomiska vårproposition är detta ett något lägre underskott (se tabell 8.15). Revideringen är fördelad på flera inkomstslag såsom skatter, utdelningar samt transfereringar.

För 2021 är revideringen av det finansiella sparandet betydande. Det beräknade underskottet är i denna beräkning mer än halverat i förhållande till föregående prognos. Det är främst en förväntad snabbare återhämtning av den ekonomiska tillväxten som medför att skattebaserna växer snabbare än enligt föregående prognos. Vidare innebär bl.a. den ljusare synen på ekonomin också att volymer för flera av regeringens stödåtgärder beräknas bli lägre än vad som bedömdes i vårpropositionen. Sammantaget innebär detta att det finansiella sparandet reviderats upp med 137 miljarder kronor eller 2,7 procent av BNP i förhållande till föregående prognos.

En förväntat starkare konjunkturåterhämtning jämfört med föregående beräkning innebär att de offentliga finanserna reviderats upp 2022–2024. Samtidigt har aviserade och nu föreslagna åtgärder inneburit att framför allt utgifterna reviderats upp i förhållande till vårpropositionen. Sammantaget innebär detta att det finansiella sparandet reviderats relativt måttligt för samtliga år 2022–2024.

Samtliga sektorer beräknas bidra till ett högre finansiellt sparande 2021 i förhållande till 2021 års ekonomiska vårproposition. I första hand är det statens finansiella sparande som beräknas bli högre än i tidigare prognos. Även kommande år beräknas kommunsektorn och ålderspensionssystemet redovisa högre finansiellt sparande, medan statens sparande reviderats ned i förhållande till föregående beräkning.

Tabell 8.15 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Finansiellt sparande i 2021 års ekonomiska vårproposition	**-152**	**-235**	**-53**	**31**	**56**
Procent av BNP	-3,1	-4,5	-1,0	0,5	1,0
Förändringar					
Inkomster	4	85	70	46	43
Skatter	1	82	60	41	36
varav skatter staten	1	69	45	32	25
varav skatter ålderspensionssystemet	0	4	4	3	6
varav skatter kommunsektorn	0	9	11	6	5
Övriga inkomster	3	3	9	5	7
Utgifter	0	-52	54	53	56
Kommunal konsumtion	0	3	17	14	8
Ålderspensioner	0	-1	3	2	0
Ränteutgifter[1]	0	0	1	0	-1
Övriga primära utgifter	1	-55	33	36	49
Förändring av finansiellt sparande	**4**	**137**	**16**	**-7**	**-13**
Procent av BNP	0,1	2,7	0,3	-0,1	-0,2
Staten	3	113	-1	-16	-25
Ålderspensionssystemet	0	5	2	3	8
Kommunsektorn	0	19	15	6	4
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2022	**-148**	**-98**	**-37**	**24**	**43**
Procent av BNP	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Utfallet för den finansiella nettoförmögenheten 2020 har marginellt reviderats upp i förhållande till det utfall som redovisades i samband med 2021 års ekonomiska vårproposition (se tabell 8.16).

Mindre underskott i de offentliga finanserna i kombination med högre värderingar av tillgångar i både staten och pensionssystemet medför att den finansiella nettoförmögenheten beräknas bli betydligt högre fr.o.m. 2021 än vad som förväntades enligt vårpropositionen.

Tabell 8.16 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
2021 års ekonomiska vårproposition					
Finansiell nettoförmögenhet	1 339	1235	1 366	1560	1715
Procent av BNP	27,0	23,7	24,8	27,4	29,1
Konsoliderad skuld	1 974	2 081	2 037	1 916	1 847
Procent av BNP	39,9	39,9	37,0	33,7	31,4
Förändringar					
Finansiell nettoförmögenhet	-8	226	228	194	170
Konsoliderad skuld	2	-74	-51	-16	9
Budgetpropositionen för 2022					
Finansiell nettoförmögenhet	1 331	1 461	1 594	1 755	1 884
Procent av BNP	26,7	27,5	28,4	30,4	31,6
Konsoliderad skuld	1 976	2 007	1 986	1 900	1 857
Procent av BNP	39,7	37,8	35,4	32,9	31,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Sedan vårpropositionen har utfallet för de kommunala finanserna 2020 inte reviderats (se tabell 8.17). För prognosåren 2021–2024 har däremot de kommunala inkomsterna reviderats upp förhållandevis kraftigt då prognoser för både skatteinkomster och statsbidrag har reviderats upp dessa år.

Jämfört med vårpropositionen har de kommunala utgifterna reviderats upp 2022–2024 men inte 2021. Utgiftsrevideringarna är dock mindre än inkomstrevideringarna för alla år i prognosen. Det leder till att det finansiella sparandet och ekonomiska resultatet har reviderats upp under hela prognosperioden. Resultatet har dock reviderats upp betydligt mindre än det finansiella sparandet 2021. Det beror på att förändrade antaganden i beräkningen av den kommunala pensionsskulden i kommunal redovisning leder till en kostnad som belastar sektorns resultat med ca 12 miljarder kronor 2021 samtidigt som det inte påverkar utgifterna som ingår i det finansiella sparandet i NR.

Tabell 8.17 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor. Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Totala inkomster	**0**	**18**	**34**	**23**	**20**
Skatter	0	9	11	6	4
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	0	7	19	14	13
Övriga inkomster	0	2	3	3	3
Totala utgifter	**0**	**-1**	**19**	**17**	**16**
Konsumtion	0	3	17	14	8
Investeringar	0	1	1	1	1
Övriga utgifter	0	-5	1	2	7
Finansiellt sparande	**0**	**19**	**15**	**6**	**4**
Resultat efter finansiella poster	**0**	**4**	**12**	**3**	**1**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter

I detta avsnitt redovisar regeringen en investeringsplan med de samlade investeringarna i staten. Investeringsplanen ska ge riksdagen en bild av de planerade totala investeringarna i staten för de kommande tre åren. Avsnittet innehåller även regeringens förslag till låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet och regeringens förslag till räntekontokreditram för myndigheternas rörelsekapital. Vidare presenteras sammanställningar över alla förslag till övriga kontokrediter inom staten, låneramar för samhällsinvesteringar i staten, statlig utlåning, statliga garantier och beställningsbemyndiganden som lämnas i denna proposition. Avslutningsvis innehåller avsnittet regeringens förslag till bemyndigande att överskrida anslag.

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, inklusive investeringar i forskning, beräknas uppgå till 161,1 miljarder kronor 2022. Investeringsvolymen beräknas till 159,9 miljarder kronor 2023 för att därefter öka till 169,0 miljarder kronor 2024.
- Låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 51,2 miljarder kronor 2022.
- Räntekontokreditramen för myndigheternas rörelsekapital föreslås uppgå till 17,6 miljarder kronor 2022.
- För 2022 föreslår regeringen låneramar för samhällsinvesteringar som uppgår till totalt 127,2 miljarder kronor och övriga kontokrediter som uppgår till 253,7 miljarder kronor.
- För 2022 föreslår regeringen ramar för statlig utlåning som uppgår till sammanlagt 440,8 miljarder kronor.
- För 2022 föreslår regeringen ramar för statliga garantier som uppgår till sammanlagt 1 511 miljarder kronor.
- För 2022 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 604,0 miljarder kronor.

1.1 En samlad investeringsplan för staten

I den samlade investeringsplanen (se tabell 9.1) redovisas både samhällsinvesteringar och investeringar som används i statens egen verksamhet. Med samhällsinvesteringar avses investeringar i samhällets infrastruktur. Som samhällsinvesteringar räknas vägar och järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner inom respektive utgiftsområde. Med investeringar som används i statens verksamhet avses investeringar i tillgångar som myndigheterna använder för att utföra sina uppgifter. Dessa investeringar finansieras med en låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se tabell 9.3). En övervägande del av investeringarna redovisas som anläggningstillgångar, medan resterande del redovisas som löpande kostnader i statens bokföring.

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför även en beräkning av statens investeringar i forskning.

Tabell 9.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**65 276**	**81 549**	**88 391**	**85 453**	**93 786**	**267 630**
Vägar och järnvägar[1]	29 978	33 600	30 329	25 403	25 670	81 402
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	16 577	22 115	29 342	31 457	34 362	95 160
Fastigheter och markanläggningar[3]	3 850	5 915	7 992	8 180	9 323	25 495
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	3 150	4 286	5 410	5 978	9 923	21 311
Statens egen verksamhet[5]	11 720	15 633	15 319	14 435	14 509	44 262
varav investeringar i anläggningstillgångar	*60 445*	*72 979*	*78 089*	*76 809*	*82 025*	*236 923*
Finansiering av nyanskaffning	**65 276**	**81 549**	**88 391**	**85 453**	**93 786**	**267 630**
Anslag	38 813	43 344	46 604	47 721	53 408	147 733
Särskilda låneramar i Riksgäldskontoret (nyupplåning)	10 066	16 698	19 935	16 954	17 967	54 856
Lån i Riksgäldskontoret för statens egen verksamhet (nyupplåning)	10 886	14 769	14 586[7]	13 746	13 882	42 213
Bidrag/medfinansiering	2 614	3 078	3 981	3 087	4 441	11 509
Förskotteringslån	-11	-152	-176	-24		-200
Egna medel (affärsverk)	765	804	658	1 090	1 309	3 058
Övrig finansiering	2 144	3 008	2 802	2 880	2 779	8 461
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**19 554**	**29 678**	**31 618**	**32 990**	**33 478**	**98 087**
Vägar och järnvägar[1]	5 636	7 211	6 400	6 813	5 477	18 690
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	8 346	15 232	16 428	17 994	18 589	53 010
Fastigheter och markanläggningar[3]	4 374	5 859	6 671	5 057	5 306	17 034
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	1 198	1 375	2 120	3 126	4 107	9 353
varav investeringar i anläggningstillgångar	*10 964*	*13 800*	*14 453*	*15 682*	*15 777*	*45 912*
Finansiering av vidmakthållande	**19 554**	**29 678**	**31 618**	**32 990**	**33 478**	**98 087**
Anslag	14 106	24 422	24 917	25 712	24 867	75 496
Särskilda låneramar i Riksgäldskontoret (nyupplåning)	2 392	3 077	4 359	5 047	6 699	16 106
Bidrag/medfinansiering	29	84	64	96	23	183
Egna medel (affärsverk)	1 189	1 353	1 472	1 387	1 162	4 021
Övrig finansiering	1 838	741	806	748	727	2 281
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	**84 830**	**111 226**	**120 009**	**118 443**	**127 264**	**365 717**
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	*71 411*	*86 779*	*92 542*	*92 492*	*97 802*	*282 835*
Statens investeringar i forskning[6]	**37 726**	**39 845**	**41 091**	**41 460**	**41 763**	**124 314**
Summa statens investeringar inklusive forskning	**122 556**	**151 071**	**161 100**	**159 904**	**169 027**	**490 031**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Investeringar hos Trafikverket.

[2] Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

[3] Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.

[4] Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.

[5] Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203).

[6] Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2020 för anslagsmedel som användes till forskning som bedrivs i staten. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2021–2024. För forskning som bedrivs i staten finansierad med externa bidrag har utfallet 2020 antagits gälla även för kommande år. För 2020 uppgår investeringsbeloppet i investeringsplanen till 37,7 miljarder kronor. Beloppet avser forskning som har bedrivits av statliga myndigheter, varav 28,1 miljarder kronor finansierats med anslag och 9,6 miljarder kronor med externa bidrag.

[7] Skillnaden mellan nyupplåning för 2022 i denna tabell och tabell 9.3 förklaras av att Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen inte ingår i tabell 9.3.

Källa: Egna beräkningar.

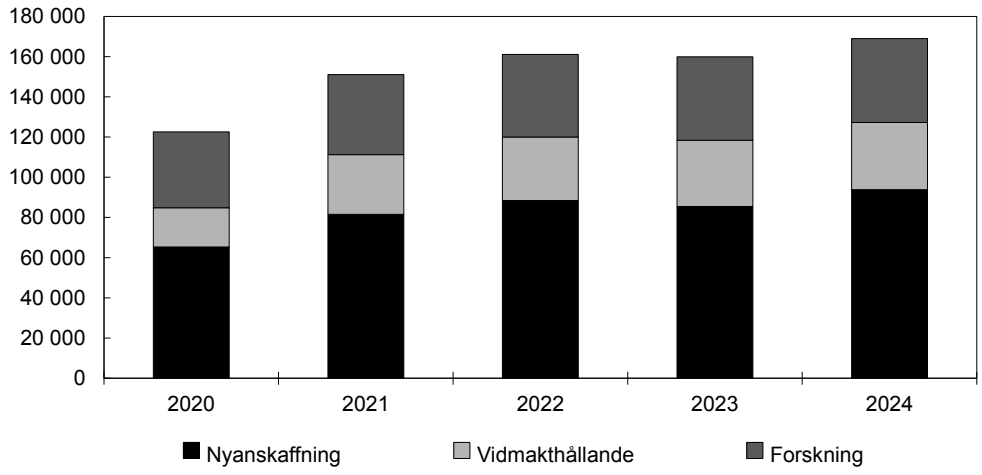
De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling, vidmakthållande samt forskning beräknas uppgå till i genomsnitt drygt 163,0 miljarder kronor per år och sammanlagt 490 miljarder kronor 2022–2024. Av dessa avser 267,6 miljarder kronor nyanskaffning, 98,1 miljarder kronor vidmakthållande och 124,3 miljarder kronor forskning (se tabell 9.1). Investeringarna beräknas finansieras till 65 procent med anslag, 23 procent med lån i Riksgäldskontoret och 12 procent på annat sätt. Andelen lånefinansiering ökar jämfört med beräkningen för perioden 2021–2023 i budgetpropositionen för 2021, vilket främst förklaras av Folkhälsomyndighetens inköp av vaccin mot covid-19 som finansieras med lån.

De största investeringarna i anskaffning och utveckling samt vidmakthållande 2022–2024 utgörs av försvarsmateriel och krisberedskap (41 procent), vägar och järnvägar (27 procent) och fastigheter respektive statens egen verksamhet (12 procent vardera). Jämfört med redovisningen av den samlade investeringsplanen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) ökar investeringarna i försvarsmateriel som andel av de totala investeringarna medan andelen investeringar i vägar och järnvägar minskar. De ekonomiska effekterna av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151, bet. 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409) ingår dock inte i investeringsplanen. Av investeringarna i statens egen verksamhet utgörs drygt 22 procent av investeringar i datorsystem och rättigheter såsom programlicenser.

Investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande beräknas sammantaget öka med knappt 16,0 miljarder kronor (14 procent) i löpande priser 2021–2024. Investeringarna i försvarsmateriel och krisberedskap ökar med 15,6 miljarder kronor (42 procent), affärsverkens investeringar ökar med 8,4 miljarder kronor (48 procent) medan investeringar i fastigheter ökar med 2,9 miljarder kronor (24 procent). Investeringar i vägar och järnvägar minskar med 9,7 miljarder kronor (24 procent). Som framfördes ovan ingår dock inte effekterna av förslagen i propositionen om framtidens infrastruktur i beräkningarna.

Diagram 9.1 Statens investeringar

Miljoner kronor. Utfall 2020, prognos 2021, beräknat 2022–-2024

Källa: Egna beräkningar.

I jämförelse med investeringsplanen i budgetpropositionen för 2021 blev utfallet 7,6 miljarder kronor lägre än prognostiserat för 2020. Det beror främst på statens investeringar i forskning och i statens egen verksamhet som blev 3,1 respektive 2,9 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Därutöver blev affärsverkens investeringar respektive investeringar i fastigheter 1,2 respektive 1,0 miljarder kronor lägre än prognostiserat.

För 2021 beräknas de totala investeringarna öka med 4,0 miljarder kronor jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2021. Ökningen beror främst på att investeringar i försvarsmateriel och krisberedskap respektive investeringar i statens egen verksamhet beräknas bli 8,5 respektive 1,1 miljarder kronor högre. Investeringar i forskning, fastigheter och affärsverken beräknas däremot bli 3,5, 1,9 respektive 1,3 miljarder kronor lägre än beräknat.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

Jämförelse med tidigare års utfall

De planerade investeringarna i anläggningstillgångar (se raden Summa varav investeringar i anläggningstillgångar i tabell 9.1) kan jämföras med utfallet för statens investeringar de senaste åren som redovisas i årsredovisningen för staten (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Utfall statens investeringar anläggningstillgångar

Miljoner kronor

År	Investeringar exklusive finansiella tillgångar
2016	45 662
2017	46 807
2018	51 413
2019	59 288
2020	71 411

Källa: Årsredovisning för staten för åren 2016–2020, not om investeringar till finansieringsanalysen.

9.1 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet

Låneram för 2022

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 51 230 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I tabell 9.3 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar i statens verksamhet. Låneramen anger det högsta lånebelopp, inklusive tidigare tagna lån, som regeringen och myndigheterna under regeringen får ha i Riksgäldskontoret. Fördelningen på utgiftsområdesnivå är preliminär, då regeringen fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbreven beslutas. Förslaget för 2022, om 51,2 miljarder kronor, är 3,5 miljarder kronor högre än innevarande års låneram. Låneramen har, inklusive förslaget för 2022, i genomsnitt ökat nominellt med 4,1 procent per år under de senaste tio åren (2013–2022). Myndigheternas totala skuld avseende investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet uppgick den 31 december 2020 till 37,9 miljarder kronor. Myndigheternas nyttjande av låneramen per den

31 december uppgick till 81 procent för 2020. Det innebär att nyttjandegraden 2020 var 4 procentenheter högre jämfört med 2019.

Den totala nyupplåningen beräknas uppgå till 14,6 miljarder kronor och utgör den huvudsakliga finansieringen av nya investeringar i statens egen verksamhet 2022, vilka framgår av tabell 9.1. Av den begärda låneramen kommer 0,2 miljarder kronor inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 9.3 Låneramar för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2020[1]	Skuld 2020-12-31	Beslutad låneram 2021[1]	Begärd låneram 2022[2]	Beräknad amortering 2022	Beräknad nyupplåning 2022
1 Rikets styrelse[3]	2 143	1 723	2 258	2 215	430	640
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1 067	784	1 281	1 262	293	380
3 Skatt, tull och exekution	1 920	1 906	2 375	2 547	674	857
4 Rättsväsendet	8 925	7 593	8 933	10 608	2 476	3 949
5 Internationell samverkan	14	12	19	20	5	7
6 Försvar och samhällets krisberedskap	7 047	6 081	7 187	7 866	1 301	1 814
7 Internationellt bistånd	81	58	83	105	25	57
8 Migration	1 273	455	993	766	247	356
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	734	630	862	972	239	346
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 006	1 790	2 006	2 304	673	861
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	550	453	600	724	95	234
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	31	14	31	25	7	3
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	1 009	619	910	705	287	215
15 Studiestöd	301	228	301	431	42	57
16 Utbildning och universitetsforskning	8 747	7 551	9 104	9 081	2 208	2 347
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	870	629	865	872	161	186
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	418	330	414	407	133	134
20 Allmän miljö- och naturvård	418	338	426	437	108	141
21 Energi	42	37	65	105	22	61
22 Kommunikationer	4 768	3 978	5 669	6 326	370	1 278
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 615	2 420	2 615	2 645	338	408
24 Näringsliv	451	275	495	587	141	208
Inte fördelat	170		210	221		
Summa	**45 600**	**37 904**	**47 700**	**51 230**	**10 275**	**14 539**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

Räntekontokreditram för 2022

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 17 611 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sitt behov av rörelsekapital i Riksgäldskontoret. Respektive myndighet har för dessa ändamål ett räntekonto med kredit. Räntekontokreditramen nyttjas sammantaget i begränsad omfattning, men säkerställer myndigheternas betalningsförmåga för det fall att utbetalningar inte skulle infalla jämnt fördelade över året. Den beräknade kreditramen för 2022 redovisas fördelad per utgiftsområde i tabell 9.4. Regeringen föreslår att kreditramen för myndigheternas räntekonton uppgår till 17,6 miljarder kronor för 2022. Av den begärda kreditramen kommer inledningsvis knappt 0,2 miljarder kronor inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då likviditetsbehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 9.4 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2020[1]	Maximalt nyttjande under 2020	Beslutad kreditram 2021[1]	Begärd kreditram 2022[2]
1 Rikets styrelse[3]	990	43	1 052	1 089
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	714	176	753	791
3 Skatt, tull och exekution	994		1 009	919
4 Rättsväsendet	3 161	663	3 155	3 414
5 Internationell samverkan	2		1	2
6 Försvar och samhällets krisberedskap	2 358	65	3 036	3 327
7 Internationellt bistånd	33		35	34
8 Migration	250		250	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	442	121	445	495
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	507	136	505	504
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	330	184	350	380
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	23		23	20
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	395		395	395
15 Studiestöd	77		77	77
16 Utbildning och universitetsforskning	584	50	596	597
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	377	260	384	445
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	249	189	234	241
20 Allmän miljö- och naturvård	62	2	104	114
21 Energi	29		29	29
22 Kommunikationer	2 495	485	3 121	3 215
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	591	492	815	934
24 Näringsliv	125	22	117	156
Inte fördelat	112		115	183
Summa	**14 900**	**2 888**	**16 600**	**17 611**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsman och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

9.2 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter

I 7 kap. 1–5 §§ budgetlagen (2011:203) anges de villkor som gäller för finansiering av statens investeringar och utlåning. Av 7 kap. 6 § samma lag följer att riksdagen för en viss myndighet, ett visst lån eller en viss anskaffning kan besluta att finansiering ska ske på annat sätt än vad som följer av 7 kap. 1–5 §§. I tabell 9.5 och tabell 9.6 sammanställs de låneramar och krediter som regeringen föreslår inom respektive utgiftsområde med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen. De föreslagna låneramarna för samhällsinvesteringar uppgår till 127,2 miljarder kronor och de övriga kontokrediterna uppgår till 253,7 miljarder kronor. De största övriga kontokrediterna utgörs av begärda kreditramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven.

Tabell 9.5 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2020[1]	Skuld 2020-12-31	Beslutad låneram 2021[1]	Begärd låneram 2022	Beräknad amortering 2022	Beräknad nyupp-låning 2022
2	Fortifikationsverket	18 000	15 630	22 500	26 500	908	5 733
2	Statens fastighetsverk	15 200	13 194	15 200	15 200	1 473	1 673
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 550	1 326	1 550	1 300	178	74
9	Folkhälsomyndigheten	350	61	2 000	21 000	8 016	8 216
9	Socialstyrelsen	100	732	5 000	2 000	179	500
21	Affärsverket svenska kraftnät	6 600		7 200	1 650		1 650
22	Luftfartsverket	4 550		4 550	1 500		
22	Sjöfartsverket	100		100	100		
22	Trafikverket	45 500	42 260	51 000	57 926	1 495	6 090
	Summa	**91 950**	**73 203**	**109 100**	**127 176**	**12 249**	**23 936**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 9.6 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2020[1]	Maximalt nyttjande 2020	Beslutad kreditram 2021[1]	Begärd kreditram 2022
2	Kammarkollegiets behov av likviditet för inrättande av nya myndigheter	250		250	250
2	Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet	100		100	100
2	Resolutionsreserven	100 000		100 000	100 000
2	Stabilitetsfonden	50 000		50 000	50 000
2	Statens tjänstepensionsverk behov av likviditet i pensionshanteringen	100	46	100	100
6	Försvarets materielverk behov av rörelsekapital	46 500	9 478	43 000	50 500
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000		40 000	40 000
10	Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder	170	140	170	170
11	Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar	8 000	5 552	8 000	11 000
22	Transportstyrelsens behov av rörelsekapital för transfereringar			950	1 600
	Summa	**245 120**	**15 215**	**242 570**	**253 720**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

9.3 Statlig utlåning

Regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2022 lämnas i berörda utgiftsområden i denna proposition och sammanställs i tabell 9.7. De föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 440,8 miljarder kronor. Den statliga utlåningen som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101).

Tabell 9.7 Ramar för statlig utlåning

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2020[1]	Utlåning 2020-12-31	Ram 2021[1]	Förslag 2022
15	Studielån	240 500	239 537	252 000	264 500
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier	500	335	550	550
21	Lån till företag som bedriver elnätsverksamhet enligt ellagen	700	127	700	700
24	Aktiebolaget Svensk Exportkredit	200 000	10 000	200 000	175 000
	Summa	**441 700**	**249 999**	**453 250**	**440 750**

[1] Ramar för 2020 och 2021 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Källor: Årsredovisning för staten 2020 och egna beräkningar.

9.4 Statliga garantier

Regeringen får besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för garantiverksamheten under 2022 lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition och sammanställs i tabell 9.8. De

föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 1 511 miljarder kronor. Garantiverksamheten som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101).

Tabell 9.8 Ramar för statliga garantier

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2020[1]	Utestående åtaganden 2020-12-31	Ram 2021[1]	Föreslagna garantiramar 2022
2	Resolutionsreserven garantiram	200 000		200 000	200 000
2	Stabilitetsfonden garantiram	750 000		750 000	750 000
7	Garantier inom biståndsverksamheten	15 000	5 376	17 000	18 000
18	Kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder mm	8 000	2 731	8 000	8 000
24	Exportkreditgarantier	500 000	238 305	500 000	475 000
24	Investeringsgarantier	10 000	251	10 000	10 000
24	Kreditgarantier för gröna investeringar			10 000	50 000
	Summa	**1 483 000**	**246 663**	**1 495 000**	**1 511 000**

[1] Ramar för 2020 och 2021 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Källor: Årsredovisning för staten 2020 och egna beräkningar.

9.5 Beställningsbemyndiganden

Regeringen får, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare år än det budgeten avser. Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

I tabell 9.9 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2022. I kolumnen Ingående åtaganden redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2022 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2022. Kolumnen Infriade åtaganden visar åtaganden som regeringen ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2022. Kolumnen Utestående åtaganden utgör summan av ingående och nya åtaganden, med avdrag för infriade åtaganden. I kolumnen Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär inom de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Tabell 9.9 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2022

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2022	Nya åtaganden 2022	Infriade åtaganden 2022	Utestående åtaganden 2022	Begärda bemyndi-ganden 2022
1 Rikets styrelse	315	239	235	319	319
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	140	280	140	280	280
4 Rättsväsendet	139	160	107	192	192
5 Internationell samverkan	157	158	90	226	226
6 Försvar och samhällets krisberedskap	84 949	66 615	25 859	125 705	126 470
7 Internationellt bistånd	116 655	33 700	35 355	115 000	115 000
8 Migration	826	470	346	950	950
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	4 800	2 016	3 192	3 624	3 624

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2022	Nya åtaganden 2022	Infriade åtaganden 2022	Utestående åtaganden 2022	Begärda bemyndi-ganden 2022
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	367	367	217	517	517
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	21 512	20 142	16 665	24 988	24 988
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	55 579	31 032	27 361	59 250	59 250
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	889	783	690	982	982
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	9 620	5 232	3 706	11 146	11 146
19 Regional utveckling	4 837	4 955	2 992	6 800	6 800
20 Allmän miljö- och naturvård	10 466	16 492	4 672	22 286	22 286
21 Energi	5 365	2 094	1 664	5 795	5 795
22 Kommunikationer	201 286	65 186	54 822	211 651	213 685
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	7 880	3 392	4 423	6 850	6 850
24 Näringsliv	3 926	3 621	3 418	4 129	4 129
25 Allmänna bidrag till kommuner	0	500	0	500	500
Summa	**529 712**	**257 439**	**185 957**	**601 194**	**603 993**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 9.9 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 604,0 miljarder kronor. Jämfört med beställningsbemyndiganden i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2021 innebär förslagen för 2022 en ökning med 58,9 miljarder kronor, eller 10,8 procent. I förändringen ingår såväl minskningar som ökningar.

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2022 (se utg.omr. 27 avsnitt 2.8).

9.6 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas. För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten. När

det gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet och icke påverkbara EU-relaterade utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten. Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget. Regeringens avsikt är att, som tidigare skett, föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 lämnades en redovisning av anslag för vilka regeringen hade medgett överskridande under 2020.

Under 2021 har regeringen hittills inte medgett några överskridanden som innebär att anslagen behöver tillföras ytterligare medel. Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten 2021.

10 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska terminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om granskningen av årsredovisningen för staten 2020. Avslutningsvis lämnas en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

10.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendationer till Sverige

Inom ramen för den europeiska terminen lämnade Europeiska kommissionen i juni 2021 sina förslag till landsspecifika rekommendationer till EU:s medlemsstater. Rekommendationerna antogs formellt av rådet för ekonomiska och finansiella frågor i juni 2021. Terminen har tillfälligt anpassats för att samordnas med faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF), vilket innebär att medlemsstaterna endast får rekommendationer på det finanspolitiska området.

I rådsbeslutet från den 18 juni 2021 rekommenderas Sverige följande:

– Under 2022 vidmakthålla en stödjande finanspolitisk inriktning, inbegripet den impuls som ges genom faciliteten för återhämtning och resiliens samt upprätthålla nationellt finansierade investeringar.
– När de ekonomiska förhållandena så medger, bedriva en finanspolitik som syftar till att på medellång sikt uppnå en återhållsam offentligfinansiell ställning och säkerställa de offentliga finansernas hållbarhet, och samtidigt öka investeringarna för att främja tillväxtpotentialen.
– Ägna särskild uppmärksamhet åt de offentliga finansernas sammansättning, på såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten, och åt budgetåtgärdernas kvalitet, för att säkerställa en hållbar och inkluderande återhämtning. Prioritera hållbara och tillväxtfrämjande investeringar, särskilt investeringar som stöder den gröna och den digitala omställningen. Prioritera finanspolitiska strukturreformer som bidrar till finansieringen av politiska prioriteringar och till långsiktigt hållbara offentliga finanser, inbegripet, i förekommande fall, genom att förbättra täckningen, tillräckligheten och hållbarheten hos hälso- och sjukvårdssystem samt sociala trygghetssystem för alla.

Regeringens bedömning av rekommendationerna

Regeringen delar bedömningen av den finanspolitiska inriktningen. Finanspolitiken bör på kort sikt fortsätta att stödja ekonomisk återhämtning och prioritera hållbara och tillväxtfrämjande investeringar, särskilt den gröna och digitala omställningen. Men så snart som de ekonomiska omständigheterna tillåter bör fokus skifta mot stärkta offentliga finanser som säkerställer långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna.

Regeringen ser rekommendationerna inom ramen för den europeiska terminen som en möjlighet för EU att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och uppfyllelse av de mål som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Varje medlemsstat avgör själv hur den ska förhålla sig till rekommendationerna, och ytterst

är det parlamentet i varje medlemsstat som beslutar om den nationella ekonomiska politiken.

10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser

I maj 2021 publicerades Finanspolitiska rådets årliga rapport. I detta avsnitt (10.2) redovisas de huvudsakliga bedömningar och rekommendationer som presenteras i rapporten och regeringens bedömning av dessa.

Pandemin och ekonomins utveckling

Finanspolitiska rådet menar att pandemin har påverkat ekonomin på ett annat sätt än tidigare kriser, vilket inneburit att det varit särskilt svårt att förutse utvecklingen. Detta har ställt finanspolitiken inför stora utmaningar. I ett framåtblickande perspektiv bedömer rådet att den pågående vaccineringen ger skäl till viss optimism och noterar att regeringen prognostiserar en god tillväxt 2021 och 2022. Regeringen delar rådets bedömning. Pandemin har inneburit stora utmaningar och regeringen instämmer även i att vaccineringen är en viktig förutsättning för att ekonomin ska fortsätta sin återhämtning.

Finanspolitiska åtgärder under pandemin

När det gäller den övergripande inriktningen och storleken på de ekonomisk-politiska åtgärderna anser rådet att regering och riksdag i huvudsak agerat snabbt och kraftfullt och åtgärderna har, enligt rådet, i de flesta fall tveklöst bidragit till att begränsa pandemins ekonomiska skadeverkningar. Rådet bedömer att den tillfälliga höjningen av arbetslöshetsersättningen och de tillfälligt sänkta kraven för att få ersättning var lämpliga åtgärder ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv och bidrog till ett minskat behov av annat ekonomiskt stöd. Tillskotten till kommunsektorn har inneburit att vårdens möjligheter att möta pandemin inte har begränsats finansiellt och har bidragit till att hålla sysselsättning och efterfrågan uppe. Regeringen delar dessa bedömningar.

Rådet noterar att stöden genomgående är utformade för att vara temporära och konstaterar att det underlättar en snabb förbättring av de offentliga finanserna efter krisen. Rådet menar dock att regeringen tidigare borde ha lämnat besked om förlängningar av omställningsstödet under 2020 och att omsättningsstödet till enskilda näringsidkare kom mycket sent. Rådet är också kritiskt mot att stödnivåer och självrisker återkommande har ändrats. Regeringen menar att det har varit nödvändigt att löpande anpassa stöden efter bl.a. restriktioner och prognoser för smittspridning och ekonomisk utveckling. När det gäller omställningsstödet så har det förutsatt godkännande av kommissionen. Under hösten 2020 ändrade kommissionen förutsättningarna för hur detta stöd fick utformas vilket innebar att det dröjde innan företag fick möjlighet att ansöka om stödet.

Den generella sänkningen av arbetsgivaravgifterna har, enligt rådet, haft dålig träffsäkerhet eftersom den riktas till alla arbetsgivare, oavsett om de är drabbade eller inte. Regeringen delar rådets slutsats om träffsäkerheten av den generella sänkningen av arbetsgivaravgifterna men anser att beslutet om åtgärden bör sättas i förhållande till behovet av att snabbt få enkla, betydande stöd på plats.

Rådet menar även att information om vilka företag som får stöd i möjligaste mån bör vara tillgänglig för att underlätta granskning och utvärdering. Informationstillgången förbättrades efter hand, men rådet anser att det är viktigt att redan när stöden utformas också identifiera vilken typ av statistik som bör samlas in och se till att det är en del av utformningen och hanteringen av stöden. Regeringen menar att tillgången till

information från företag i utvärderingssyfte även rör sekretesslagstiftningen och att ändringar i denna kräver noggrann beredning.

Ansökningsförfarandet för olika stöd borde, enligt rådet, också kunna samordnas i en gemensam portal. Regeringen bedömer att det har varit viktigt att snabbt få stödsystem på plats. Att arbetsuppgifterna fördelats på olika myndigheter och att varje myndighet utvecklat sina egna system har sannolikt varit den enda möjliga lösningen i ett tidsmässigt mycket pressat läge.

Finanspolitiken och det finanspolitiska ramverket

Finanspolitiska rådet bedömer att det föreligger en avvikelse från överskottsmålet både 2020 och 2021. Mot bakgrund av pandemin bedöms avvikelserna vara rimliga och i enlighet med det finanspolitiska ramverket. Rådet noterar att regeringen, enligt det finanspolitiska ramverket, ska redovisa en plan för sparandets återgång till överskottsmålet och menar att regeringen inte redovisat någon sådan vare sig i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) eller i 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100). Regeringen delar rådets bedömning om att en avvikelse från överskottsmålet föreligger och att det finanspolitiska ramverket tillåter avvikelser under rådande situation. Regeringen delar dock inte rådets bedömning att det skulle ha varit lämpligt att redovisa en tydligare plan i budgetpropositionen för 2021 eller i 2021 års ekonomiska vårproposition. Vid båda dessa tidpunkter var den framtida utvecklingen av pandemin och därmed den framtida ekonomiska utvecklingen mycket osäker. Regeringen valde därför att redovisa en övergripande plan, enligt vilken sparandet ska återföras till överskottsmålets nivå när de ekonomiska förutsättningarna medger detta. I denna proposition redovisar regeringen dock en mer preciserad plan (se avsnitt 4.1). Den bygger på att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå 2023. Prognoser för konjunkturlägets utveckling är i allmänhet mycket svåra att göra och pandemin medför att prognosen är ovanligt osäker. Finanspolitiken kan alltså framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognosticeras i denna proposition.

Rådet pekar på att riksdagen genom ett utskottsinitiativ beslutade att öka utgifterna med drygt 4 miljarder kronor 2021, vilket var ett avsteg från principen att budgeten ska behandlas samlat. Även 2013 och 2020 frångicks den samlade budgetbehandlingen och rådet var kritiskt vid båda tillfällena. Initiativet 2021 innebar dessutom en ofinansierad utgiftsökning, vilket ytterligare försvagar riksdagens budgetprocess. Rådet ser med tilltagande oro på denna utveckling och anser att det är mycket angeläget att principer och praxis för budgetbehandlingen upprätthålls, vilket är av avgörande betydelse för det finanspolitiska ramverket. Regeringen delar rådets bedömning.

Rådet redovisar att regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99) gjorde en mycket stor höjning av nivån för utgiftstaket för 2020, och i budgetpropositionen för 2021 höjdes nivån för taket kraftigt även för 2021 och 2022. Rådet anser att höjningarna av nivåerna för taket 2020–2022 var godtagbara men att det är viktigt att taket efter pandemin återgår till tidigare nivåer. Regeringen bedömer att det var motiverat att höja utgiftstakets nivåer för 2021 och 2022 så pass mycket att de nya nivåerna inte skulle riskera att begränsa handlingsfriheten att vidta nödvändiga åtgärder om effekterna av pandemin skulle förvärras, vilket också skedde under hösten och vintern 2020 och 2021.

Finanspolitiken i en värld med låga räntor

Rådet anser att finanspolitiken har en viktig stabiliseringspolitisk roll att spela, framför allt då penningpolitiken begränsas. Mot denna bakgrund anser rådet att regeringen bör tillsätta en utredning som förbereder lämpliga finanspolitiska åtgärder att ta till i ett

stabiliseringspolitiskt syfte. Regeringen delar rådets bedömning att finanspolitiken har en viktig stabiliseringspolitisk roll att spela och att det är viktigt att vara väl förberedd inför ekonomiska kriser. Regeringen anser dock inte att en viss situation automatiskt ska leda till en viss åtgärd eller att regeringen på något sätt ska bindas att genomföra specifika stabiliseringspolitiska åtgärder. Olika kriser medför olika behov av åtgärder.

Rådet anser också att en finanspolitik som kräver mer aktiva stabiliseringspolitiska beslut innebär att både det offentliga sparandet och skuldsättningen kommer att variera mer över konjunkturcykeln. Rådet bedömer emellertid att riskerna med detta är begränsade så länge underskott i lågkonjunktur följs av överskott i högkonjunktur och det finanspolitiska ramverket följs. Regeringen delar rådets bedömning.

10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2020

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2020 lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2021/01662). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen (2011:203) och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnitt 1.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande.

I sin behandling av regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101) har riksdagen beslutat att lägga skrivelsen till handlingarna (rskr. 2020/21:387).

10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen

Utvecklingen av den ekonomiska styrningen bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra och genomföra sin politik och nå de beslutade målen för olika områden. Vidare ska det finnas en fungerande uppföljning av genomförandet och måluppfyllelsen i myndigheter och verksamheter som svarar mot både regeringens och riksdagens behov. Den ekonomiska styrningen angränsar till den statliga förvaltningspolitiken (se utg.omr. 2 avsnitt 4). Vid utvecklingen av den ekonomiska styrningen är målsättningen att värna myndigheternas kärnverksamheter och att beakta olikheter i förutsättningar och verksamheter.

Utrymmet för att inom Regeringskansliet genomföra arbete med att utveckla den ekonomiska styrningen har varit begränsat under pandemin. I det här avsnittet (10.4) presenteras delar av det arbete som bedrivits för att utveckla den ekonomiska styrningen.

Samlad rapport om den ekonomiska styrningen i staten

Under året har Ekonomistyrningsverket (ESV) på regeringens uppdrag lämnat en rapport, Ekonomisk styrning i staten (ESV 2021:19), som ger en samlad bild av hur den ekonomiska styrningens samtliga delar har utvecklats till den form de har i dag. Uppdraget avsåg att ge en aktuell bild av den ekonomiska styrningens omfattning, hur den har förändrats över tid samt vilka utmaningar den står inför. Rapporten beskriver den ekonomiska styrningen sedan början av 1990-talet och syftar till att utgöra en kunskapskälla och ett diskussionsunderlag för den fortsatta utvecklingen av den ekonomiska styrningen. I en kompletterande rapport, Regeringens resultatstyrning av myndigheterna – En kartläggning av instruktioner och regleringsbrev under två

decennier (ESV 2021:18), presenteras en fördjupning om regeringens tillämpning av resultatstyrningen.

Effektivare statsförvaltning

För att komplettera det löpande effektiviseringsarbetet i de statliga myndigheterna har ESV på regeringens uppdrag genomfört insatser för att förbättra effektiviteten i styrningen av Trafikverket och Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (ESV 2020:47 och ESV 2021:21). Det senare uppdraget genomfördes tillsammans med Statskontoret. Uppdragen är till den del de genomförts av ESV finansierade av de medel som fr.o.m. 2020 har tillförts ESV för att stärka myndighetens förmåga att genomföra uppdrag, analysera myndigheter och verksamheter samt lämna förslag inom myndighetens ansvarsområde till effektiviseringar i staten. Ytterligare uppdrag är under beredning i Regeringskansliet.

Fortsatt utveckling av resultatredovisningen till riksdagen

Inför budgetpropositionen för 2021 arbetades Regeringskansliets interna riktlinjer för utformningen av regeringens resultatredovisning om. Utvecklingsarbetet har fortsatt i Regeringskansliet för att resultatredovisningarna ska utformas i enlighet med riktlinjerna. Från och med denna budgetproposition har avsnittet Analys och slutsatser bytt namn till Regeringens bedömning av måluppfyllelsen. Syftet med förändringen är att rubriken tydligare ska återspegla det avsedda innehållet i avsnittet.

Digitalisering av de finansiella underlagen i budgetprocessen

Digitaliseringen av de finansiella underlagen i budgetprocessen har fortsatt i nära samarbete med ESV genom utvecklingen av informationssystemet Hermes. Arbetet har under året fokuserat på underlagen till statlig utlåning och garantier. Digitaliseringen möjliggör en effektivare process, bättre förutsättningar för styrning och kvalitetssäkring samtidigt som informationsvärdet kan höjas i både budgetpropositionen och årsredovisningen för staten.

Intern styrning och kontroll samt internrevision

ESV har i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten. ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet samt hur myndighetsledningarnas interna styrning och kontroll fungerar.

I rapporten Internrevision och intern styrning och kontroll 2021 (ESV 2021:14) bedömer ESV att den interna styrningen och kontrollen är betryggande och att den statliga internrevisionen fungerar väl. ESV bedömer även att internrevisionen är till nytta för myndighetsledningarna i arbetet med att förbättra myndigheternas interna styrning och kontroll.

ESV nämner i rapporten att internrevisionsfunktionerna behöver tillräckliga resurser för att kunna bedriva arbetet i enlighet med internrevisionsförordningen (2006:1228) och god sed. I staten som helhet är antalet årsarbetskrafter som finns i myndigheternas funktioner för internrevision i det närmaste oförändrat mellan 2019 och 2020. Antalet enskilda myndigheter som har mindre än en årsarbetskraft har dock ökat från 9 till 13 under samma period. I enstaka fall beror det på vakanser och tjänstledigheter.

Regeringen anser att det är viktigt att myndigheterna ger internrevisionsfunktionerna vid myndigheterna tillräckliga resurser för att revisionen ska kunna utföras i enlighet med regelverk och god sed.

11 Skattefrågor

I detta avsnitt redovisar regeringen åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2022 och framåt. Åtgärderna presenteras indelade i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är

– skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m., avsnitt 11.1–11.8),
– skatt på kapitalägande (kapital- och egendomsskatter, avsnitt 11.9 och 11.10),
– skatt på kapitalanvändning (företagsskatter, avsnitt 11.11),
– skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt, avsnitt 11.12–11.22), och
– övriga skattefrågor (avsnitt 11.23 och 11.24).

Därefter sammanfattas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som aviseras i denna proposition (avsnitt 11.25), följt av en beskrivning av stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter, som påverkar budgetens inkomstsida (avsnitt 11.26). De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition.

Sammanfattning

Regeringens bedömningar:

– Skattereduktionen för förvärvsinkomster bör förstärkas.
– Skattereduktionen för sjuk- och aktivitetsersättning bör förstärkas.
– En skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa bör införas.
– En skattelättnad för cykelförmån bör införas.
– Nedsättningen av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar bör ändras.
– Reglerna om tjänsteställe och skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag bör förenklas.
– Reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner i vissa fall bör utvidgas.
– Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar bör förstärkas under juni–augusti 2022.
– En skattefrihet för uthyrning av personliga tillgångar bör införas.
– En moderniserad källskatt på utdelningar till utländska personer bör införas.
– Avdragsrätten för underskott från tidigare år bör begränsas.
– Miljöstyrningen i bonus–malus-systemet bör skärpas.
– Skatten på förbränning av avfall bör BNP-indexeras.
– Skatten på kemikalier i viss elektronik bör BNP-indexeras.
– Skatten på reklam bör avskaffas.
– Skatten på alkohol bör höjas.
– Skatten på tobak bör höjas.
– En skatt på kemikalier i kläder och skor bör i nuläget inte införas.
– Vissa inköp gjorda av EU-organ med anledning av covid-19 bör undantas från mervärdesskatt.
– Omsättningsgränsen för befrielse från mervärdesskatt bör höjas.
– Mervärdesskatten för vissa reparationer bör sänkas ytterligare.
– En möjlighet till avbetalningsplan för tillfälliga anstånd med skatteinbetalningar bör införas.

Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning

11.1 Förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster

Regeringens bedömning: Skattereduktionen för förvärvsinkomster såsom lön, pension och socialförsäkringsförmåner bör förstärkas och som huvudregel göras med 2 820 kronor per person och år. För personer som har en fastställd förvärvsinkomst mellan 65 000 kronor och 265 000 kronor bör skattereduktionen i stället uppgå till 1,41 procent av skillnaden mellan den fastställda förvärvsinkomsten och 65 000 kronor.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Skattereduktionen för förvärvsinkomster är en generell skattesänkning som gäller för bl.a. löneinkomster, pension, sjukpenning och a-kassa. Skattereduktionen är utformad på så sätt att den som huvudregel utgörs av ett bestämt belopp per person och år och att det sker en infasning av skattereduktionen för personer med lägre inkomster upp till en nivå som ungefärligen motsvarar inkomsten hos de lägsta kollektivavtalsenliga heltidslönerna. I budgetpropositionen för 2021 uttalades att skattesänkningen skulle växa under de kommande åren och det aviserades en förstärkning av skattereduktionen för 2022 och för 2023. Regeringen bedömer att det finns skäl att understödja den ekonomiska återhämtningen efter pandemin genom att ytterligare stärka hushållens ekonomi redan 2022. Genom att tillskjuta medel kan reduktionen 2022 öka så att den som huvudregel uppgår till 2 820 kronor per person och år.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Ytterligare förstärkning av skattereduktionen för förvärvsinkomster. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

Det kommande förslaget bedöms ha en offentligfinansiell effekt på -7 miljarder kronor årligen utöver vad som aviserades i budgetpropositionen 2021.

11.2 Förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning

Regeringens bedömning: Skattereduktionen för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning bör förstärkas för att ta bort skillnaden i beskattning av sådan ersättning och av arbetsinkomster.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning infördes 2018 med syftet att i ett första steg minska skillnaden i beskattning mellan sjuk- och aktivitetsersättning och arbetsinkomster. Ersättningen utgör nämligen inte sådan arbetsinkomst som ingår i underlaget för jobbskatteavdraget. Personer som har sin försörjning av sjukersättning och aktivitetsersättning har i högre utsträckning en låg ekonomisk standard jämfört med befolkningen som

helhet. För den enskilde handlar det ofta om ersättning som utgör en långvarig försörjningskälla. Ersättningen är kopplad till stadigvarande eller långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Det är således fråga om personer som i hög utsträckning inte har möjlighet att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning bör förstärkas för att ta bort skillnaden i beskattningen av sådan ersättning och av arbetsinkomster. En sådan förstärkning av skattereduktionen innebär att personer med sjukersättning och aktivitetsersättning får en skattesänkning på i genomsnitt ca 10 000 kronor per år.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Förstärkt skattereduktion för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2021.

Det kommande förslaget bedöms ha en offentligfinansiell effekt på -2,61 miljarder kronor 2022.

11.3 Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa

Regeringens bedömning: En skattelättnad för avgiften till en arbetslöshetskassa bör införas. Skattelättnaden bör ges genom en skattereduktion med 25 procent av den avgift som betalats under året.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Det ligger i samhällets intresse att underlätta och uppmuntra till att fler ansluter sig till arbetslöshetsförsäkringen. En skattelättnad för avgiften till en arbetslöshetskassa skulle innebära en sådan uppmuntran till anslutning och därmed ett incitament för att fler ska försäkra sig mot de ekonomiska följderna av arbetslöshet. En skattereduktion för avgiften till en arbetslöshetskassa bör därför införas. Skattereduktionens storlek bör uppgå till 25 procent av den avgift som betalats under året.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 1,62 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2023. För 2022 bedöms minskningen uppgå till hälften, 0,81 miljarder kronor, till följd av att skattereduktionen bör införas från halvårsskiftet.

11.4 Skattelättnad för cykelförmån

Regeringens bedömning: En skattelättnad bör införas för cyklar som arbetsgivaren tillhandahåller till sina anställda för privat bruk.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas på förmån som lämnas efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Bättre förutsättningar för cykelpendling ger positiva effekter på såväl miljö och stadsutveckling som hälsa. Förutom god tillgång till cykelvägar kan ekonomiska styrmedel och incitament vara en viktig faktor för att få

fler arbetspendlare att välja cykel framför bil, när det gäller att ta sig till och från arbetet. I syfte att öka cykelpendlingen bör en skattelättnad för cyklar som arbetsgivaren tillhandahåller till sina anställda för privat bruk införas. Skattefriheten bör utformas på så sätt att förmån av cykel inte ska tas upp till beskattning till den del värdet av förmånen uppgår till högst 3 000 kronor per beskattningsår. Detta bör gälla både när arbetsgivare tillhandahåller cyklar för privat bruk till sina anställda under en längre sammanhängande period och mer sporadiskt, t.ex. inom en cykelpool.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Skattelättnad för cykelförmån. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas på förmån som lämnas efter den 31 december 2021.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 94 miljoner kronor 2022.

11.5 Ändrad nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar

Regeringens bedömning: Nedsättningen av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar bör ändras. Det bör ske genom att dagens nedsättning ersätts med en fast schablonmässig nedsättning som utgår från bilens miljöteknik.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022 och gälla för bilar som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen från och med ikraftträdandet.

Skälen för regeringens bedömning: Vid beräkningen av värdet av bilförmån sätts i dag nybilspriset för en miljöbil ned till en nivå som motsvarar nybilspriset för närmast jämförbara bil utan miljöteknik. Sedan bestämmelsen infördes har antalet miljöanpassade bilmodeller ökat kraftigt och ofta saknas det en konventionell bil som är direkt jämförbar med miljöbilen. Nedsättningen innebär därför en tilltagande administrativ hantering för både Skatteverket och generalagenterna för bilar. Samtidigt innebär bestämmelsens utformning att arbetsgivare och arbetstagare ofta har svårt att i förhand beräkna förmånsvärdet för nya miljöbilar.

Regeringen anser mot denna bakgrund att nedsättningen av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar bör förenklas. Det kommande förslaget bör utgå från det förslag som har tagits fram av Skatteverket i promemorian Förenklad beskattning av bilförmån och drivmedelsförmån. Vissa justeringar av Skatteverkets förslag bör dock göras när det kommer till vilka fordonstyper som omfattas och storleken på nedsättningarna.

Det kommande förslaget innebär att nybilspriset för miljöanpassade bilar, vid beräkningen av förmånsvärdet, sätts ned med ett fast belopp som utgår från bilens miljöteknik. Nedsättningens storlek bör huvudsakligen baseras på den genomsnittliga nedsättning som görs i dag för respektive fordonstyp, men bör inte överstiga 50 procent av bilens nybilspris. För att öka miljöstyrningen bör nedsättningen endast omfatta elbilar, laddhybridbilar, gasbilar och vätgasbilar. Elhybridbilar och etanoldrivna bilar föreslås därmed inte omfattas av det kommande förslaget. Samtidigt bör gasbilar premieras ytterligare i förhållande till i dag.

Finansdepartementet kommer under hösten 2021 att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser under våren 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 2022 och gälla för bilar som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången fr.o.m. det datumet.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med mindre än 10 miljoner kronor 2022.

11.6 Förenklade regler om tjänsteställe och skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag

Regeringens bedömning: Reglerna om tjänsteställe och skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag bör förenklas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på kostnadsersättning för arbete som har utförts efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Bedömningen av var en arbetstagare eller uppdragstagare har sitt tjänsteställe är av central betydelse för hur kostnadsersättning ska beskattas och redovisas. Bestämmelserna tillämpas i dag på olika sätt vid olika anställningsformer och vid olika långa anställningar och uppdrag på annan ort. Det kommande förslaget innebär förenklade regler i två situationer. Det handlar dels om att tillfälliga anställningar och uppdrag på annan ort i vissa fall bör jämställas med tjänsteresor när det gäller möjligheten att göra avdrag för ökade levnadskostnader. Det innebär att avdrag får göras på samma sätt som för tjänsteresa om anställningen eller uppdraget är avsett att pågå i högst en månad och avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen är längre än 50 kilometer. Dels bör den som är tillfälligt anställd hos en statlig myndighet, region, kommun eller ett kommunalförbund för att delta i en insats vid en specifik händelse i form av olycka, kris, krig, krigsfara eller annan liknande situation i Sverige anses ha tjänstestället i bostaden. Förenklingarna innebär att kostnadsersättning för ökade utgifter som inte överstiger schablonbeloppen kommer att undantas från beskattning hos arbetstagaren och från skatteavdrag och arbetsgivaravgifter hos arbetsgivaren, s.k. tyst kvittning.

Finansdepartementet har remitterat Skatteverkets promemorior Skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag på annan ort i högst en månad och Tjänsteställe för tillfälligt anställd personal i offentlig verksamhet under samhällskriser. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på kostnadsersättning för arbete som utförs efter den 31 december 2021.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 9 miljoner kronor 2022.

11.7 Utvidgning av reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

Regeringens bedömning: Reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner i vissa fall bör utvidgas och förenklas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på personaloption som förvärvas efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Från och med 2018 gäller att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst om vissa villkor är uppfyllda. Arbetsgivaren ska därmed inte heller betala arbetsgivaravgifter. I stället sker beskattning i inkomstslaget kapital först när den skattskyldige avyttrar den andel som har förvärvats genom utnyttjande av personaloptionen.

Möjligheten för företag att rekrytera personal med nyckelkompetenser är viktigt för Sveriges långsiktiga konkurrenskraft. För att särskilt hjälpa unga företag som vill växa att rekrytera och behålla kvalificerad personal bör reglerna om lättnad i beskattningen av personaloptioner utvidgas och förenklas. Reglerna bör utvidgas till att gälla för företag där medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget är lägre än 150, i stället för som nu 50, och med en nettoomsättning eller balansomslutning som uppgår till högst 280 miljoner kronor, i stället för som nu 80 miljoner kronor. Vidare bör styrelseledamöter och styrelsesuppleanter omfattas av reglerna även om de inte är anställda i företaget.

I syfte att förenkla det praktiska handhavandet kring nyttjande av personaloptioner bör reglerna också ändras på så sätt att en personaloption kan nyttjas för förvärv av antingen en andel eller av en teckningsoption som ger rätt att förvärva en andel. Slutligen bör också en personaloption kunna ges ut av ett företag och ge rätt till ett framtida förvärv av en andel eller en teckningsoption i ett annat företag inom samma koncern.

Förslaget utgör ett statligt stöd som måste anmälas till och godkännas av Europeiska kommissionen innan det kan genomföras. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på personaloption som förvärvas efter den 31 december 2021.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 50 miljoner kronor 2022.

11.8 Förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar under juni–augusti 2022

Regeringens bedömning: Den pågående tillfälliga nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som vid årets ingång har fyllt 18 men inte 23 år bör förstärkas under juni, juli och augusti 2022. Förstärkningen av nedsättningen innebär att för ersättning som utges under dessa månader ska bara ålderspensionsavgiften på 10,21 procent betalas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juni 2022 och tillämpas på ersättning som utges efter den 31 maj 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Många av de branscher där unga arbetar har drabbats hårt av de restriktioner och beteendeförändringar som spridningen av covid-19 gett upphov till. Detta har i sin tur lett till att många unga blivit arbetslösa. För att motverka dessa negativa konsekvenser och samtidigt förbättra möjligheterna för företag att behålla och nyanställa personal infördes tidigare i år en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna för unga under perioden 1 januari 2021–31 mars 2023. Nedsättningen innebär att för personer mellan 19–23 år ska bara ålderspensionsavgift och nio tjugondelar av övriga arbetsgivaravgifter och den allmänna löneavgiften betalas för ersättningar upp till 25 000 kronor i månaden.

För att ytterligare stödja återhämtningen samt stötta företag med många unga anställda avser regeringen att föreslå en förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för personer mellan 19–23 år under perioden juni–augusti 2022. Nedsättningen föreslås utformas på samma sätt som nedsättningen som gällde under juni–augusti 2021 och innebär att endast ålderspensionsavgiften på 10,21 procent ska betalas på ersättning som utges till unga under dessa månader. Genom att redan nu avisera satsningen till sommaren 2022 kan arbetsgivare i god tid planera sin verksamhet därefter.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juni 2022 och tillämpas på ersättning som utges efter den 31 maj 2022.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 1,55 miljarder kronor 2022.

Skatt på kapitalägande – kapital- och egendomsskatter

11.9 Skattefri uthyrning av personliga tillgångar

Regeringens bedömning: Det bör införas en skattefrihet för uthyrning av personliga tillgångar.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Det är i dag många gånger relativt enkelt och billigt att köpa nytt. Att reparera, hyra eller återanvända befintliga produkter är dock oftast mer resurseffektivt, tar mindre energi i anspråk och ger lägre utsläpp än att producera nya varor. För att främja en cirkulär ekonomi bör en möjlighet för fysiska personer att hyra ut personliga tillgångar skattefritt upp till ett visst belopp införas. Därmed minskar behovet av att köpa nytt och naturens resurser utnyttjas bättre. Skattefriheten bör utformas så att fysiska personer som hyr ut personliga tillgångar får göra ett avdrag från nettointäkten med 20 000 kronor.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Ytterligare stimulanser på hyberområdet: En ny skattereduktion för reparationer och skattefri uthyrning av personliga tillgångar. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag om skattefri uthyrning av personliga tillgångar. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 35 miljoner kronor 2022.

11.10 En moderniserad källskatt på utdelningar till utländska personer

Regeringens bedömning: Det bör införas en ny lag om källskatt på utdelning.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023 i fråga om bestämmelserna om godkänd mellanhand, och i övrigt den 1 januari 2024. Förslaget bör tillämpas första gången på utdelningar där utdelningstillfället inträffar efter den 31 december 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Kupongskatt är en definitiv källskatt som tas ut på utdelning på andelar i bl.a. svenska aktiebolag och svenska värdepappersfonder och specialfonder. Kupongskattelagen (1970:624) infördes 1971 och den nuvarande regleringen är i behov av en modernisering. Det gäller såväl den redaktionella och språkliga utformningen som regelverkets tekniska utformning. Dagens regler behöver anpassas till EU-rätten i flera avseenden. Det är vidare angeläget att regelverket inte

kan kringgås. Kupongskattelagen bör därför upphävas och ersättas med en ny lag om källskatt på utdelningar.

Skatten bör benämnas källskatt på utdelning och liksom i dag bör skattesatsen som utgångspunkt vara 30 procent på utdelningen. Lagstiftningen bör utformas så att bedrägerier, fusk och fel förebyggs i största möjliga utsträckning. Det bör bl.a. införas ett krav på att lämna information på individnivå i skattedeklarationen för att kunna få en reducerad skattesats direkt vid utdelningstillfället. Vidare bör källskatt på utdelning omfattas av bestämmelserna i lagen (1995:575) mot skatteflykt.

Förfarandebestämmelserna, som i dag finns i kupongskattelagen, bör infogas i skatteförfarandelagen (2011:1244) och anpassas till den systematik och struktur som finns i den lagen. Innehållande av källskatt på utdelning bör ske genom skatteavdrag och det grundläggande ansvaret för att göra skatteavdrag bör ligga på det utdelande företaget, dvs. det bolag eller den ideella förening som beslutar och först betalar ut utdelningen. En aktör som benämns godkänd mellanhand bör dock kunna ta över ansvaret för att innehålla, redovisa och betala in källskatt på utdelning. I ett sådant fall övergår skyldigheten att göra skatteavdrag på den godkända mellanhanden.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Ny lag om källskatt på utdelning. Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023 i fråga om bestämmelserna om godkänd mellanhand, och i övrigt den 1 januari 2024. Förslaget bör tillämpas första gången på utdelningar där utdelningstillfället inträffar efter den 31 december 2023.

Det kommande förslaget bedöms öka statens intäkter med ca 0,23 miljarder kronor per år. Den offentligfinansiella effekten kommer i huvudsak från ett minskat skattefel på grund av att Skatteverket får ökade kontrollmöjligheter.

Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter

11.11 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år

Regeringens bedömning: Det bör införas en särskild begränsningsregel som innebär att möjligheten att utnyttja tidigare års underskott efter en ägarförändring upphör om underskotten med hänsyn till omständigheterna kan antas ha utgjort det övervägande skälet till att ägarförändringen har skett.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 maj 2022 och tillämpas från den 11 juni 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt gällande regler inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar i underskottsföretag. Högsta förvaltningsdomstolen har i en dom den 3 juni 2021 (HFD 2021 ref. 33) prövat en fråga om beloppsspärrens och skatteflyktslagens tillämpning vad gäller reglerna om tidigare års underskott. Avgörandet visar på en brist i lagstiftningen då de tillämpliga reglerna är för snävt avgränsade för att uppnå sitt syfte, nämligen att förhindra handel med underskott. Det bör därför införas en särskild begränsningsregel som innebär att möjligheten att utnyttja tidigare års underskott efter en ägarförändring upphör om underskotten med hänsyn till omständigheterna kan antas ha utgjort det övervägande skälet till att ägarförändringen har skett. Vid bedömningen av skälet för ägarförändringen bör det särskilt beaktas om förvärvaren genom ägarförändringen har erhållit andra tillgångar eller rättigheter än kontanter och fordringar på företag som ingick i samma koncern som underskottsföretaget före ägarförändringen, eller något företag som bedriver rörelse. Syftet med

den föreslagna bestämmelsen är att motverka handel med underskottsföretag och att beloppsspärren kringgås.

Regeringen har den 10 juni 2021 i en skrivelse till riksdagen aviserat förslaget (skr. 2020/21:212) och förklarat att det – med hänsyn till risk för betydande skattebortfall – enligt regeringens mening finns särskilda skäl för att med stöd av undantagsbestämmelsen i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen tillämpa de föreslagna bestämmelserna fr.o.m. dagen efter det att skrivelsen har överlämnats till riksdagen, dvs. fr.o.m. den 11 juni 2021. Finansdepartementet har remitterat promemorian Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år med det nämnda förslaget. Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 maj 2022 och tillämpas från den 11 juni 2021, avseende ägarförändringar som sker efter den 10 juni 2021.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,55 miljarder kronor 2022, vilket motsvarar det skattebortfall som bedöms skulle uppstå utan den föreslagna ändringen.

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter

11.12 Skärpt miljöstyrning i bonus–malus-systemet

Regeringens bedömning: Den nedre gränsen för när det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut bör sänkas från 90 till 75 gram koldioxid per kilometer. Gränsen för när den högre nivån på det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut bör sänkas från 130 till 125 gram per kilometer. Detta innebär att för bensin- och dieseldrivna lätta fordon blir koldioxidbeloppet under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången summan av

– 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 75 gram och upp till och med 125 gram, och

– 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 125 gram.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juni 2022.

Skälen för regeringens bedömning: För att nå målet att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter med 70 procent till 2030 jämfört med 2010 och att nå noll nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045, behöver omställningen till en fossiloberoende fordonsflotta påskyndas. Reduktionsplikten och koldioxidskatten är centrala styrmedel för att nå dessa mål. Bonus–malus-systemet är ett komplement till dessa och syftar till att öka andelen miljöanpassade lätta fordon i nybilsförsäljningen.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.26) att bonus–malus-systemet löpande kommer att analyseras och systemet vid behov justeras, samt att regeringen avsåg återkomma till detta i budgetpropositionen för 2022.

En grundläggande princip i bonus–malus-systemet är att intäkterna ska täcka kostnaderna. Att systemet är självfinansierat och därigenom inte belastar de offentliga finanserna är en viktig utgångspunkt. Ett underskott i systemet innebär en nettosubventionering av nybilsköp. Andelen laddbara bilar i nybilsförsäljningen ökar just nu snabbt vilket är positivt för omställningen av fordonsflottan men också en indikation på att den tekniska utvecklingen går framåt och att laddbara fordon blir mer

konkurrenskraftiga. Av dessa skäl behöver bonus–malus-systemet kontinuerligt anpassas i takt med den tekniska utvecklingen.

Till följd av utvecklingen på nybilsmarknaden och för att stärka miljöstyrningen bör den nedre gränsen för när det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut sänkas från 90 till 75 gram per kilometer. Gränsen för när den högre nivån på det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut bör sänkas från 130 till 125 gram per kilometer. Detta stärker den långsiktiga finansieringen av klimatbonusen och innebär för bensin- och dieseldrivna lätta fordon att koldioxidbeloppet under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången bör vara summan av 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 75 gram och upp t.o.m. 125 gram och 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 125 gram.

Vad gäller klimatbonus översteg sökta belopp under 2021 vad som var beräknat och utbetalningarna stoppades i augusti. Prognoserna för bonusen är mycket osäkra. Regeringen följer därför utvecklingen noga och kommer att tillskjuta mer medel för bonusen om det krävs. För att följa utvecklingen när det gäller efterfrågan på klimatbonusbilar, begränsa kostnadsökningen för klimatbonusen och stärka miljöstyrningen har regeringen för avsikt att göra följande ändringar som bör kunna träda i kraft den 1 januari 2022. Koldioxidgränsen för bonus bör sänkas från 60 till 50 gram koldioxid per kilometer. Det lägsta bonusbeloppet bör sänkas från omkring 10 000 kronor till omkring 5 000 kronor. Detta gäller dock inte för fordon som är utrustade med teknik för drift med annat gasbränsle än gasol. Samtidigt bör det högsta bonusbeloppet för fordon med utsläpp över noll sänkas till omkring 20 000 kronor. Den nuvarande bestämmelsen om att bonus till ett företag får uppgå högst till det belopp som motsvarar 35 procent av prisskillnaden mellan bilens nypris och nypriset för närmast jämförbara bil, om bilens nypris är högre än nypriset för den närmast jämförbara bilen, bör slopas. Det bör även införas ett tak som innebär att bonus inte ges för bilar med nypris över 700 000 kronor. I takt med den tekniska utvecklingen väntas antalet sålda bilar med låga utsläpp öka ytterligare 2023. Därför bör följande ändringar som kan träda i kraft den 1 januari 2023 göras. Det högsta bonusbeloppet, som ges till fordon som släpper ut noll gram koldioxid per kilometer, bör sänkas till 50 000 kronor. Samtidigt bör koldioxidgränsen för bonus sänkas från 50 till 30 gram koldioxid per kilometer och det högsta bonusbeloppet för fordon med utsläpp över noll sänkas till omkring 10 000 kronor. Ändringarna av klimatbonus kommer att införas i förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar.

Ändringarna bör gälla för fordon som för första gången blir skattepliktiga respektive ställs på fr.o.m. den dag då ändringarna i vägtrafikskattelagen (2006:227) respektive förordningen om klimatbonusbilar träder i kraft.

Det kommande förslaget avseende höjd malus bedöms öka skatteintäkterna med 0,21 miljarder kronor 2022, 0,55 miljarder kronor 2023 och 0,86 miljarder kronor 2024. Den varaktiga effekten bedöms uppgå till 0,91 miljarder kronor. De föreslagna ändringarna i förordningen om kilmatbonusbilar beräknas därutöver innebära vissa mindre anslagsbesparingar. Ändringarna i sin helhet bedöms innebära att intäkterna kommer att täcka kostnaderna under 2023. Med en snabbt ökande andel laddbara bilar i nybilsförsäljningen bedöms behovet av ekonomiskt stöd för inköp minska samtidigt som kostnaden för stödsystemet successivt ökar. En kontrollstation för bonus–malussystemet bör genomföras under våren 2023, vilket innebär att balansen mellan intäkter från malus och utgifter för bonus åter igen ses över. Om översynen visar att en obalans föreligger inleds arbete för att justera systemet.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag om höjd malus under 2022. Det kommande förslaget bör kunna träda i kraft den 1 juni 2022.

11.13 BNP-indexering av avfallsförbränningsskatten

Regeringens bedömning: Skatten på avfallsförbränning bör förutom den årliga omräkningen med hänsyn till konsumentprisindex (KPI) även räknas om med beaktande av bruttonationalprodukten genom ett tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Denna åtgärd bör kunna träda i kraft senast den 1 november 2022 för att kunna tillämpas från och med den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Skatt tas ut på avfall som förs in till avfalls- eller samförbränningsanläggningar. Skatten trappas gradvis upp och ska fr.o.m. 2023 omräknas för att beakta KPI-utvecklingen. För att utöver detta beakta den reala utvecklingen av bruttonationalprodukten anser regeringen att skattesatsen ska räknas om genom ett schabloniserat tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Detta gör att omräkningen utformas på liknande sätt som t.ex. gäller för uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt. En sådan åtgärd bör kunna träda i kraft senast den 1 november 2022 för att kunna tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2023. Den offentligfinansiella effekten av en BNP-indexering av avfallsförbränningsskatten uppskattas till ca 10 miljoner kronor 2023.

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

11.14 BNP-indexering av skatten på kemikalier i viss elektronik

Regeringens bedömning: Skatten på kemikalier i viss elektronik bör förutom den årliga omräkningen med hänsyn till KPI även räknas om med beaktande av bruttonationalprodukten genom ett tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Denna åtgärd bör kunna träda i kraft senast den 1 november 2022 för att kunna tillämpas från och med den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik trädde i kraft den 1 april 2017 och skatt enligt lagen började tas ut fr.o.m. den 1 juli 2017. Från och med kalenderåret 2019 räknas skattebeloppen i lagen om utifrån förändringar i KPI. Omräkningen inkluderar även taket för skattebelopp per vara. För att beakta den reala utvecklingen av bruttonationalprodukten anser regeringen att skattesatsen ska räknas om genom ett schabloniserat tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Detta gör att omräkningen utformas på liknande sätt som t.ex. gäller för uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt. En sådan åtgärd bör kunna träda i kraft senast den 1 november 2022 för att kunna tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2023. Den offentligfinansiella effekten av en BNP-indexering av skatten på kemikalier i viss elektronik uppskattas till ca 40 miljoner kronor 2023.

11.15 Utvärdering av skatten på kemikalier i viss elektronik

Lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik trädde i kraft den 1 april 2017 och skatt enligt lagen började tas ut fr.o.m. den 1 juli 2017. I förarbetena till lagen angav regeringen att skatten och dess utformning bör ses över och uppdateras med jämna mellanrum (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.16.3.1). Riksdagen har därefter tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att genomföra en utvärdering av kemikalieskatten (bet. 2017/18:SkU10 punkt 7, rskr. 2017/18:199). Enligt tillkännagivandet är det angeläget

att regeringen följer utvecklingen på området och att det görs en utvärdering av samhällsekonomiska och andra effekter av kemikalieskatten (bet. 2017/18:SkU10 s. 36).

Regeringen beslutade den 28 november 2019 att ge Skatteverket och Kemikalieinspektionen i uppdrag att utvärdera skatten utifrån dess samhällsekonomiska effekter, den administrativa bördan, vilka ämnen som omfattas av lagen samt lagens bilaga (Fi2019/04008). Resultatet av utvärderingen redovisades i två rapporter. Den första delen redovisades den 1 oktober 2020 och innehåller myndigheternas bedömning. Den andra delen redovisades, efter att myndigheterna ansökt om och beviljats förlängd svarstid, den 17 maj 2021 och innehåller förslag till förändringar. Den utvärdering som efterfrågades i det ovan nämnda tillkännagivandet från riksdagen är därmed genomförd. Regeringen anser att tillkännagivandet är slutbehandlat.

11.16 Avskaffad reklamskatt

Regeringens bedömning: Reklamskatten bör avskaffas från och med den 1 januari 2022.

Skälen för regeringens bedömning: 1996 års reklamskatteutredning föreslog i sitt betänkande Avskaffa reklamskatten! (SOU 1997:53) ett avskaffande av lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Regeringen uttalade i 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150 s. 177) att den ansåg att reklamskatten bör avskaffas. Det konstaterades dock att det vid detta tillfälle saknades förutsättningar att finansiera ett totalt avskaffande av reklamskatten. Riksdagen tillkännagav den 10 april 2002 för regeringen att reklamskatten bör avvecklas och att frågan, med beaktande av de budgetpolitiska målen, bör prioriteras vid kommande budgetberedning (bet. 2001/02:SkU20, rskr. 2001/02:201). Därefter har ett flertal successiva steg vidtagits för att på sikt avskaffa reklamskatten. Detta har primärt skett genom att skattesatsen har sänkts och att gränsen för redovisningsskyldighet har höjts. Exempelvis föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget för 2020, finansplan och skattefrågor, avsnitt 12.15) en sänkning av skattesatsen till 6,9 procent och en höjning av gränsen för redovisningsskyldighet till 100 000 kronor. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2020.

Spridningen av covid-19 har, utöver betydande humanitära konsekvenser, även haft betydande ekonomiska konsekvenser för företag och föreningar. En kategori som har drabbats särskilt hårt är idrottsföreningar som gått miste om avsevärda belopp i bl.a. biljettintäkter och till följd av inställda evenemang. Under aktuella förhållanden är det därför angeläget med reformer som förbättrar idrottsföreningarnas ekonomiska ställning.

Ungefär 1 600 ideella idrottsföreningar är i dag skattskyldiga för reklamskatt. Mot bakgrund av att dessa utgör en betydande andel av det totala antalet skattskyldiga bedömer regeringen att ett avskaffande av reklamskatten är en reform som särskilt skulle gynna denna sektor. Ett avskaffande skulle också innebära en minskad administrativ börda för dessa föreningar. I samband med tidigare reformer att successivt avskaffa reklamskatten har regeringen ansett att det – med beaktande av behovet av andra angelägna reformer – inte har funnits ekonomiskt utrymme att helt avskaffa skatten (se bl.a. prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget för 2020, finansplan och skattefrågor, avsnitt 12.15). Den aktuella situationen har dock ökat angelägenheten av ett avskaffande. Regeringen bedömer därför att det nu finns förutsättningar att avskaffa reklamskatten helt, i linje med riksdagens tillkännagivande.

Reklamskatten bör avskaffas fr.o.m. den 1 januari 2022. Finansdepartementet har remitterat promemorian Avskaffad reklamskatt som innehåller ett sådant förslag. Regeringen avser att under hösten 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med ca 0,10 miljarder kronor 2022.

Riksdagens tillkännagivande är inte slutbehandlat.

11.17 Höjd skatt på alkohol

Regeringens bedömning: Alkoholskatten bör höjas från och med den 1 januari 2024.

Skälen för regeringens bedömning: Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska de medicinska och sociala skadorna av alkohol (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Den bygger på kunskapen om att minskad total konsumtion leder till minskade alkoholskador i befolkningen. Sambandet mellan pris på alkohol och konsumtion av alkohol medför att efterfrågan på alkoholprodukter tenderar att minska när priset på alkohol ökar. Alkoholskatten utgör därför ett viktigt alkoholpolitiskt instrument. Höjd skatt på alkohol bidrar till att uppnå alkoholpolitikens mål och därmed också till att främja en god hälsa i befolkningen.

Alkoholskatten höjdes senast den 1 januari 2017. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.33) bedömde regeringen att alkoholskatten bör höjas fr.o.m. den 1 januari 2023 och angav att den avser att återkomma med ett förslag om detta i budgetpropositionen för 2023. Det kommande förslaget bedömdes öka skatteintäkterna med ca 0,55 miljarder kronor 2023. Dessa bedömningar kvarstår. Vid förändringar i skatten på alkohol måste hänsyn tas till eventuella effekter på den oregistrerade delen av alkoholkonsumtion (resandeinförsel, smuggling, internethandel och hemtillverkning). En för stor skattehöjning kan riskera att öka den oregistrerade konsumtionen. Den tidigare aviserade skattehöjningen är därför relativt låg och understiger de beräknade förändringarna i konsumentprisindex sedan den senaste höjningen 2017. Även med den aviserade höjningen beräknas det reala priset på alkohol, vid antagande om fullt prisgenomslag, att sjunka mellan 2017 och 2023. Det bedöms därmed på längre sikt finnas både behov av och utrymme för en väl avvägd ytterligare höjning av alkoholskatten. Regeringen anser därför att alkoholskatten bör höjas ytterligare, men att denna höjning bör ske fr.o.m. den 1 januari 2024. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag enligt ovanstående. Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,87 miljarder kronor 2024.

11.18 Höjd skatt på tobak

Regeringens bedömning: Tobaksskatten bör höjas från och med den 1 januari 2024.

Skälen för regeringens bedömning: Ett övergripande mål för samhället och regeringen är att främja folkhälsan. Pris- och beskattningsåtgärder lyfts i Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll fram som viktiga och effektiva medel för att sänka tobakskonsumtionen, speciellt bland unga. Den totala tobakskonsumtionen tenderar att minska när priset ökar.

Senast tobaksskatten höjdes förutom de årliga indexomräkningarna var den 1 januari 2015. Sedan dess har flera av Sveriges grannländer höjt skatten, i vissa fall flera gånger.

Enligt en rapport från Europeiska kommissionen 2020 har den svenska tobaksskatten sedan 2010 närmat sig genomsnittet inom EU och i förhållande till invånarnas köpkraft har Sverige bland de lägsta cigarettpriserna i EU. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.34) bedömde regeringen att tobaksskatten bör höjas fr.o.m. den 1 januari 2023 och angav att den avser att återkomma med ett förslag om detta i budgetpropositionen för 2023. Det kommande förslaget bedömdes öka skatteintäkterna med ca 0,41 miljarder kronor 2023. Dessa bedömningar kvarstår. Det bedöms dock finnas ett visst behov av en väl avvägd ytterligare höjning av tobaksskatten. Vid förändringar i skatten på tobak måste dock hänsyn tas till eventuella effekter på den oregistrerade delen av tobakskonsumtion (resandeinförsel och smuggling). En för stor prisökning kan leda till ökad resandeinförsel och smuggling.

Regeringen lämnade den 20 maj 2021 en proposition till riksdagen om producentansvar och straffansvar för nedskräpning (prop. 2020/21:198). Ett förslag i den propositionen är införandet av en möjlighet att meddela föreskrifter om att producenter ska betala avgift för att täcka det allmännas kostnader för hantering av avfall som skräpats ned och information om nedskräpning eller på annat sätt ansvara ekonomiskt för avfallshantering och information om sådan hantering. Propositionen har ännu inte behandlats av riksdagen och utformningen av föreskrifterna är inte beslutad. I den promemoria från Miljödepartementet som föregick propositionen (Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning, M2020/02035) fanns dock ett förslag till förordning enligt vilken avgiften avsåg bl.a. tobaksvaror med filter. Eftersom en sådan avgift sannolikt kommer att medföra en prisökning på produkterna minskar möjligheterna att höja skatten utöver vad som tidigare har aviserats eftersom en för stor prisökning riskerar att leda till ökad resandeinförsel och smuggling. Det bedöms dock finnas ett visst utrymme för en skattehöjning 2024. Med beaktande av detta anser regeringen att tobaksskatten bör höjas ytterligare, men att höjningen bör vara begränsad och ske fr.o.m. den 1 januari 2024. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag enligt ovanstående. Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,15 miljarder kronor 2024.

11.19 En skatt på kemikalier i kläder och skor införs inte

Regeringens bedömning: Det bör i nuläget inte införas en skatt på kemikalier i kläder och skor.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen beslutade i april 2019 att en särskild utredare skulle analysera och lämna förslag på hur en skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor kan utformas. Syftet med skatten skulle vara att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från kläder och skor. Vid utformningen av skatten skulle utredaren även beakta risken att skadliga kemikalier hamnar i naturen och där ger upphov till skadlig inverkan på miljön. Utredningen om skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor överlämnade betänkandet Skatt på modet – för att få bort skadliga kemikalier (SOU 2020:20) till regeringen den 1 april 2020. Betänkandet har skickats på remiss. Även om många remissinstanser stödde syftet med skatten var en klar majoritet av remissinstanserna negativa till utformningen av förslaget. Förutom branschorganisationer och företag inom textil- och modeindustrin var bl.a. Skatteverket, Tullverket och Kemikalieinspektionen negativa. Även regeringen ser flera praktiska problem med att genomföra förslaget. Förändrade tullregler har skapat svårigheter att få förslaget att fungera vid

privatimport från länder utanför EU. Med de svårigheter som förslaget innebär när det gäller privatimport bedöms det i det här konjunkturläget inte lämpligt att införa en skatt på kemikalier i kläder och skor samtidigt som klädindustrin är inne i en strukturomvandling. Dessutom har nya eller planerade regler kring de skadliga ämnen som omfattas av förslaget gjort att behovet av en skatt har minskat. Regeringen har därför i nuläget inte för avsikt att lägga fram något förslag på en skatt på kemikalier i kläder och skor.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.35) gjorde regeringen bedömningen att en skatt på kemikalier i kläder och skor borde införas fr.o.m. den 1 januari 2022. Skatteintäkterna bedömdes öka med ca 1 miljard kronor 2022. I denna proposition återtas aviseringen, vilket minskar skatteintäkterna med samma belopp.

Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt

11.20 Mervärdesskatteundantag för vissa inköp av EU-organ med anledning av covid-19

Regeringens bedömning: Det bör införas undantag från och i vissa fall rätt till återbetalning av mervärdesskatt vid inköp av varor och tjänster som görs av EU-organ i syfte att hantera covid-19.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 men tillämpas från och med den 1 januari 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Europeiska unionens råd har beslutat rådets direktiv (EU) 2021/1159 av den 13 juli om ändring av direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt vad gäller tillfälliga undantag för import och vissa leveranser, med anledning av covid-19-pandemin. Direktivet innebär i huvudsak att inköp som görs av EU-organ i syfte att hantera pandemin antingen ska undantas från mervärdesskatt eller medföra en rätt till återbetalning av mervärdesskatt. Direktivet medför även att undantag från mervärdesskatt ska gälla vid importer som EU-organ gör för sådana ändamål. Undantagen och rätt till återbetalning ska gälla när EU-organ skänker varorna och tjänsterna till en tredje part. Genomförandet av direktivet förutsätter förändringar av svensk lagstiftning.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med omkring 10 miljoner kronor 2021 på sådana transaktioner där Sverige sålt varor till ett EU-organ i syfte att hantera covid-19 och som sedan skänkts till Sverige. Den mervärdesskatt som Sverige erhållit ska enligt förslaget betalas tillbaka vilket innebär minskade mervärdesskatteintäkter för Sverige. För 2022 och så länge pandemin fortgår bedöms inga fler transaktioner uppstå där svensk mervärdesskatt skulle ha tagits ut men som undantas i och med förslaget. Förslaget bedöms således inte påverka skatteintäkterna för 2022 och så länge pandemin fortgår. Samtidigt är det svårt att bedöma framtida behov eftersom det är ovisst hur pandemin utvecklas. Om nya behov och andra förutsättningar skulle uppstå skulle ytterligare transaktioner kunna komma att påverkas.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Nya mervärdesskatteregler om vissa förvärv som görs av EU-organ med anledning av covid-19-pandemin. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022 men tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2021.

11.21 Höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt

Regeringens bedömning: Omsättningsgränsen för befrielse från mervärdesskatt bör höjas från 30 000 kronor till 80 000 kronor per beskattningsår.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Det är angeläget att förenkla för de minsta företagen. Ett sätt att göra detta är att höja omsättningsgränsen för befrielse från mervärdesskatt. För företag och andra aktörer med en liten omsättning innebär administrationen av mervärdesskatten en avsevärd arbetsbörda. Det är därför rimligt att beskattningsbara personer med mycket begränsad omsättning inte behöver ta in och redovisa mervärdesskatt på sin försäljning. En höjning av omsättningsgränsen medför en förenkling för små företag som inte längre behöver vara registrerade och deklarera mervärdesskatt. Skatteverket behöver inte heller administrera deklarationer och betalningar för sådana företag. För att minska den administrativa bördan för små företag med liten omsättning bör den nuvarande gränsen på 30 000 kronor därför höjas till 80 000 kronor per beskattningsår. Höjningen ligger inom ramen för vad som är tillåtet enligt mervärdesskattedirektivet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med ca 0,25 miljarder kronor under 2022 och med ca 0,5 miljarder kronor 2023 respektive 2024.

11.22 Ytterligare sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

Regeringens bedömning: Mervärdesskatten på reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne bör sänkas från 12 procent till 6 procent.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Det är angeläget att produkter och råvaror används på ett effektivt och hållbart sätt. Att reparera och återanvända varor är allmänt sett bättre ur miljösynpunkt än att köpa nya varor. I Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG om avfall och upphävande av vissa direktiv framhålls att förebyggande av avfall ska prioriteras för lagstiftning och politik som rör hantering av avfall. Användandet av resurser bör således ske återhållsamt. Ett varaktigt användande av redan tillverkade varor bör främjas. Europeiska kommissionen har också i sitt meddelande om cirkulär ekonomi (COM[2015] 614/2) framhållit att medlemsstaterna har en viktig roll i att uppmuntra till återanvändning och reparation. Det är därför angeläget att få fler att laga eller ändra redan tillverkade varor i stället för att köpa nytt.

Det är enligt mervärdesskattedirektivet möjligt att tillämpa en reducerad skattesats på reparationer av vissa varor. En reducerad skattesats är ett sätt att ge incitament till att i större utsträckning köpa tjänster som innebär att redan tillverkade varor lagas eller ändras. Den 1 januari 2017 sänktes därför skattesatsen i Sverige för reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne från 25 procent till 12 procent.

För att förstärka de incitament som den reducerade skattesatsen innebär anser regeringen att mervärdesskatten på tillhandahållande av dessa tjänster bör sänkas ytterligare från 12 procent till 6 procent. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2022. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag. Det

kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med omkring 0,07 miljarder kronor 2022 (halvårseffekt). För 2023 bedöms skatteintäkterna minska med omkring 0,14 miljarder kronor och därefter med omkring 0,13 miljarder kronor årligen.

Övriga skattefrågor

11.23 Avbetalningsplan för tillfälliga anstånd med skatteinbetalningar

Regeringens bedömning: Det bör införas en möjlighet till avbetalningsplan för tillfälliga anstånd med skatteinbetalningar.

Skälen för regeringens bedömning: Möjligheten att bevilja anstånd enligt lagen (2009:99) om anstånd med inbetalning av skatt i vissa fall återinfördes den 30 mars 2020. Från och med detta datum har det således varit möjligt för Skatteverket att bevilja s.k. tillfälliga anstånd. Syftet med dessa anstånd är att dämpa tillfälliga likviditetsproblem som kan uppstå för i grunden sunda och livskraftiga företag med anledning av pandemin och åtgärderna för att begränsa smittspridningen.

Ett stort antal tillfälliga anstånd väntas upphöra under våren 2022, med början i månadsskiftet mars–april 2022. Ett effektivt och ändamålsenligt sätt att i ännu högre grad underlätta för företagen i den rådande situationen bedöms vara att införa en möjlighet till avbetalningsplan för dessa anstånd. En sådan åtgärd skulle innebära att företag kan ges ytterligare tid att återfå en mer normal lönsamhet innan de skatter och avgifter som anstånden avser ska vara helt betalda.

Förslaget bedöms medföra en negativ offentligfinansiell effekt på 70 miljoner kronor för år 2022, 80 miljoner kronor för år 2023 och 10 miljoner kronor för år 2024.

Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft före månadsskiftet mars/april 2022.

11.24 Utvärderingen av utjämningsordningen med Danmark

Riksdagen har under våren 2012 tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 15 under punkt 16 om öresundsavtalet (bet. 2011/12:SkU13 reservation 15 punkt 16, rskr. 2011/12:170). Av tillkännagivandet följer att skatteavtalet med Danmark måste förhandlas om i syfte att förbättra balansen mellan bosättningskommun och arbetskommun vid beskattning av gränspendlare i Öresundsregionen (se s. 65 och 66 i bet. 2011/12:SkU13). För att möjliggöra ett ställningstagande i frågan pågår ett gemensamt arbete med Danmark för att utvärdera den utjämningsordning som finns i 2003 års avtal mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor, det s.k. öresundsavtalet, se lagen (1996:1512) om dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna, bilaga 4. Under mars 2020 tog regeringen kontakt med danska regeringen i syfte att förbereda en eventuell omförhandling av öresundsavtalet. Arbetet planeras att återupptas när det bedöms lämpligt mot bakgrund av spridningen av sjukdomen covid-19. I ett sådant arbete utgör tidigare diskussioner och arbete en naturlig utgångspunkt. Vidare kommer behov av att utvidga utjämningsordningens omfattning att lyftas från svensk sida. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

11.25 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning

I tabell 11.1 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de förändringar i skatte- och avgiftsreglerna som presenteras i denna proposition. För mer utförliga beskrivningar av konsekvenserna av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt.

I tabellen redovisas tre olika offentligfinansiella effekter: bruttoeffekt för 2022, nettoeffekter för 2022–2024 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den direkta förändringen av intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Referensalternativet vid tolkningen av bruttoeffekten är de förväntade skatteintäkterna i frånvaro av regeländringar. Utöver den direkta effekten kan en regeländring ge upphov till indirekta effekter på de offentliga finanserna av olika slag. Indirekta effekter uppstår om skatteändringen påverkar underlaget för andra skatter eller offentliga utgifter och därigenom påverkar de offentliga finanserna. I de offentligfinansiella effektberäkningarna tas normalt hänsyn till indirekta effekter i form effekter av övervältring på priser och vinster, effekter på mervärdesskatten av ändrade punktskatter och effekter av förändringar i konsumentprisindex. Den offentligfinansiella nettoeffekten utgörs av summan av bruttoeffekten och de indirekta effekterna. Vid bedömningen av hur en skatteförändring påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande på kort sikt, är den offentligfinansiella nettoeffekten den mest relevanta.

Den offentligfinansiella effekten av en regelförändring förväntas i vissa fall vara olika stor för olika år. Det kan bero på att åtgärden är tillfällig eller på att åtgärdens indirekta effekter inte uppkommer omedelbart. Den varaktiga effekten är ett mått på den bestående årliga effekten av en skatteändring och möjliggör jämförelser av regeländringar vars nettoeffekter fördelas olika över tiden.

De offentligfinansiella effekterna utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringar i skattereglerna. De efterfrågade och utbjudna kvantiteterna av varor och tjänster är därmed opåverkade och aktivitetsnivån i ekonomin oförändrad. Undantag från antagandet om oförändrat beteende kan göras om utbud och efterfrågan bedöms ändras i stor utsträckning eller om substitution mot utländsk konsumtion förväntas ske i betydande omfattning.

De offentligfinansiella beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer med utgångspunkt i den prognos för den ekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna som presenteras i denna proposition. Effekterna redovisas i periodiserade termer, vilket innebär att effekten hänförs till det år den skattepliktiga händelsen inträffar, oavsett när uppbörden av skatten sker. Slutligen avser de offentligfinansiella effekterna i tabell 11.1 effekten på den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande. För en detaljerad beskrivning av metodfrågor kopplade till de offentligfinansiella effektberäkningarna hänvisas till Finansdepartementets publikation Beräkningskonventioner, som publiceras på www.regeringen.se.

Tabell 11.1 Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler

Miljarder kronor

	Effekt från	Bruttoeffekt 2022	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Nettoeffekt 2024	Varaktig effekt
Förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster	2022-01-01	-7,00	-7,00	-6,00	-6,00	-6,00
Förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning	2022-01-01	-2,61	-2,61	-2,61	-2,61	-2,61
Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa	2022-07-01	-0,81	-0,81	-1,62	-1,62	-1,62
Skattelättnad för cykelförmån	2022-01-01	-0,09	-0,09	-0,19	-0,28	-0,47

	Effekt från	Bruttoeffekt 2022	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Nettoeffekt 2024	Varaktig effekt
Ändrad nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar	2022-07-01	0,00	0,00	0,01	0,02	0,06
Förenklade regler om tjänsteställe och skattefri ersättning vid tillfälliga anställningar och uppdrag	2022-01-01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Utvidgade regler om lättnad i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	2022-01-01	-0,10	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
Förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar under juni–augusti 2022	2022-06-01	-1,86	-1,55	0,00	0,00	0,00
Skattefri uthyrning av personliga tillgångar	2022-01-01	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04
En moderniserad källskatt på utdelningar till utländska personer	2024-01-01				0,23	0,23
Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år[1]	2021-06-11	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55
Skärpt miljöstyrning i bonus-malus-systemet	2022-06-01	0,24	0,21	0,55	0,86	0,91
BNP-indexering av avfallsförbränningsskatten	2023-01-01			0,01	0,02	0,02
BNP-indexering av skatten på kemikalier i viss elektronik	2023-01-01			0,04	0,08	0,08
Avskaffad reklamskatt	2022-01-01	-0,12	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Höjd skatt på alkohol	2024-01-01				0,87	0,77
Höjd skatt på tobak	2024-01-01				0,15	0,14
En skatt på kemikalier i kläder och skor införs inte	2022-01-01	-0,78	-0,97	-0,97	-0,97	-0,97
Mervärdesskatteundantag för vissa inköp av EU-organ med anledning av covid-19[2]	2021-01-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt	2022-07-01	-0,25	-0,25	-0,50	-0,50	-0,50
Ytterligare sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	2022-07-01	-0,07	-0,07	-0,14	-0,13	-0,13
Avbetalningsplan för tillfälliga anstånd med skattebetalningar	2022-04-01	-0,07	-0,07	-0,08	-0,01	0,00
Summa		**-13,02**	**-12,86**	**-11,15**	**-9,54**	**-9,74**

[1] Förslaget tillämpas fr.o.m. 2021-06-11 och bedöms ha en offentligfinansiell effekt 2021 på 1,1 miljarder kronor. På samma sätt som för 2022 motsvarar intäkterna det skattebortfall som bedöms skulle uppstå utan den föreslagna ändringen, se avsnitt 11.11.
[2] Förslaget bedöms ha en offentligfinansiell effekt på -10 miljoner kronor för 2021, då det påverkar inköp som gjorts under 2021.

Källa: Egna beräkningar.

11.26 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Men det finns också stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter. Skatteutgifterna påverkar budgetens inkomstsida. De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition.

En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Ett exempel är den reducerade mervärdesskattesatsen på livsmedel som är 12 procent. Normen är i detta fall 25 procent och skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan 25 och 12 procent multiplicerat med underlaget.

Förutom skatteutgifter finns även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen. Exempel på skattesanktioner är fastighetsskatt på lokaler, på industrienheter samt på elproduktionsenheter.

Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför oftast jämställas med stöd på budgetens utgiftssida.

Beräkningarna av skatteutgifternas storlek kan dock inte användas som en exakt offentligfinansiell effekt för den möjliga intäktsförstärkningen om en viss skatteutgift skulle slopas. Om t.ex. en skattebas förväntas minska när en skatteutgift slopas, innebär det att den faktiska intäktsförstärkningen blir mindre än den redovisade skatteutgiften. Det är även möjligt att ett slopande av vissa skatteutgifter leder till lägre skatteintäkter, exempelvis om produktion flyttar utomlands till följd av ändrade skatteregler. Beräkningarna tar heller inte hänsyn till de indirekta effekter som kan tänkas uppstå om en skatteutgift slopas. Indirekta effekter kan t.ex. vara att intäkterna från andra skatter påverkas.

En skattesats som är lägre än normen inom skatteutgiftsredovisningen kan t.ex. vara hög i ett internationellt perspektiv, varför en skatteutgift inte definitionsmässigt ska ses som ett stöd eller en subvention. Skatteutgifter kan i vissa fall vara samhällsekonomiskt effektiva i den meningen att ett bibehållande av skatteutgiften kan vara samhällsekonomiskt mer effektivt än ett slopande. Vissa skatteutgifter kan inte slopas då det t.ex. kan finnas unionsbestämmelser eller andra internationella överenskommelser som förhindrar detta.

En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2022

Innehållsförteckning

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2022 2

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2022 15

I denna bilaga sammanställs budgetens utgifter och inkomster för 2022. Utgifterna är fördelade på 27 utgiftsområden och inkomsterna på inkomsttyper och inkomsttitlar.

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2022

Tabell 1.1 Specifikation av budgetens utgifter för 2022

Tusental kronor

Utgifts-område		
1	**Rikets styrelse**	**17 268 338**
	1 Statschefen	**149 157**
	1 Kungliga hov- och slottsstaten	149 157
	2 Riksdagen och dess myndigheter	**2 565 279**
	1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	981 205
	2 Riksdagens förvaltningsanslag	984 675
	3 Riksdagens fastighetsanslag	120 000
	4 Riksdagens ombudsmän (JO)	123 577
	5 Riksrevisionen	355 822
	3 Sametinget och samepolitiken	**61 800**
	1 Sametinget	61 800
	4 Regeringskansliet m.m.	**8 441 101**
	1 Regeringskansliet m.m.	8 441 101
	5 Länsstyrelserna	**3 573 121**
	1 Länsstyrelserna m.m.	3 573 121
	6 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**1 121 858**
	1 Allmänna val och demokrati	695 140
	2 Justitiekanslern	55 726
	3 Integritetsskyddsmyndigheten	124 792
	4 Valmyndigheten	27 000
	5 Stöd till politiska partier	169 200
	6 Institutet för mänskliga rättigheter	50 000
	7 Nationella minoriteter	**223 271**
	1 Åtgärder för nationella minoriteter	207 771
	2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	15 500
	8 Medier	**1 101 201**
	1 Mediestöd	1 055 519
	2 Myndigheten för press, radio och tv	45 682
	9 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**31 550**
	1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31 550
2	**Samhällsekonomi och finansförvaltning**	**17 971 183**
	1 Statskontoret	104 034
	2 Kammarkollegiet	114 574
	3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	25 150
	4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1 693
	5 Statliga tjänstepensioner m.m.	14 094 000
	6 Finanspolitiska rådet	10 936
	7 Konjunkturinstitutet	67 682

Utgifts-område		
	8 Ekonomistyrningsverket	210 340
	9 Statistiska centralbyrån	592 901
	10 Bidragsfastigheter	330 000
	11 Finansinspektionen	733 787
	12 Riksgäldskontoret	338 983
	13 Bokföringsnämnden	13 907
	14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	290 116
	15 Statens servicecenter	882 068
	16 Finansmarknadsforskning	49 933
	17 Upphandlingsmyndigheten	111 079
3	**Skatt, tull och exekution**	**12 729 734**
	1 Skatteverket	8 202 898
	2 Tullverket	2 381 672
	3 Kronofogdemyndigheten	2 145 164
4	**Rättsväsendet**	**61 688 986**
	1 Polismyndigheten	32 985 967
	2 Säkerhetspolisen	1 828 382
	3 Åklagarmyndigheten	1 942 249
	4 Ekobrottsmyndigheten	855 674
	5 Sveriges Domstolar	6 632 674
	6 Kriminalvården	12 162 399
	7 Brottsförebyggande rådet	177 371
	8 Rättsmedicinalverket	552 653
	9 Brottsoffermyndigheten	43 962
	10 Ersättning för skador på grund av brott	200 953
	11 Rättsliga biträden m.m.	3 915 857
	12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
	13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
	14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	70 157
	15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	24 804
	16 Domarnämnden	9 823
	17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	226 900
5	**Internationell samverkan**	**2 235 117**
	1 Avgifter till internationella organisationer	1 533 554
	2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	181 848
	3 Nordiskt samarbete	13 595
	4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
	5 Inspektionen för strategiska produkter	52 040
	6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	79 358
	7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
	8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
	9 Svenska institutet	131 629
	10 Information om Sverige i utlandet	15 475
	11 Samarbete inom Östersjöregionen	175 215
6	**Försvar och samhällets krisberedskap**	**76 525 799**

Utgifts-område		
	1 Försvar	**70 841 326**
	1 Förbandsverksamhet och beredskap	44 207 502
	2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 476 513
	3 Anskaffning av materiel och anläggningar	19 802 213
	4 Forskning och teknikutveckling	831 905
	5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 463
	6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	333 842
	7 Officersutbildning m.m.	262 289
	8 Försvarets radioanstalt	1 551 762
	9 Totalförsvarets forskningsinstitut	241 697
	10 Nämnder m.m.	6 986
	11 Försvarets materielverk	2 104 280
	12 Försvarsunderrättelsedomstolen	10 874
	2 Samhällets krisberedskap	**5 276 581**
	1 Kustbevakningen	1 395 048
	2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	521 850
	3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
	4 Krisberedskap	1 273 788
	5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	401 671
	6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 428 916
	7 Statens haverikommission	57 728
	8 Myndigheten för psykologiskt försvar	103 000
	9 Rakel Generation 2	67 000
	3 Strålsäkerhet	**407 892**
	1 Strålsäkerhetsmyndigheten	407 892
7	**Internationellt bistånd**	**51 939 762**
	1 Internationellt utvecklingssamarbete	**51 939 762**
	1 Biståndsverksamhet	49 985 150
	2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 652 317
	3 Nordiska Afrikainstitutet	17 308
	4 Folke Bernadotteakademin	213 367
	5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
	6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 620
8	**Migration**	**8 456 364**
	1 Migrationsverket	4 233 098
	2 Ersättningar och bostadskostnader	2 190 000
	3 Migrationspolitiska åtgärder	123 013
	4 Domstolsprövning i utlänningsmål	720 015
	5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	204 800
	6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	249 786
	7 Utresor för avvisade och utvisade	327 202
	8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	408 450
9	**Hälsovård, sjukvård och social omsorg**	**112 483 613**
	1 Hälso- och sjukvårdspolitik	**73 126 841**
	1 Socialstyrelsen	765 160
	2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	91 251
	3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	160 340

Utgifts-område		
	4 Tandvårdsförmåner	7 062 169
	5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	33 444 000
	6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	24 868 886
	7 Sjukvård i internationella förhållanden	511 472
	8 Bidrag till psykiatri	2 162 893
	9 Läkemedelsverket	161 835
	10 E-hälsomyndigheten	120 078
	11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
	12 Inspektionen för vård och omsorg	778 757
	2 Folkhälsopolitik	**849 469**
	1 Folkhälsomyndigheten	511 173
	2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
	3 Bidrag till WHO	46 665
	4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
	5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95 629
	3 Funktionshinderspolitik	**250 822**
	1 Myndigheten för delaktighet	62 080
	2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
	4 Politik för sociala tjänster	**37 359 776**
	1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	32 548
	2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	785 514
	3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
	4 Kostnader för statlig assistansersättning	25 043 066
	5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	8 660 490
	6 Statens institutionsstyrelse	1 867 518
	7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	669 151
	8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	38 094
	5 Barnrättspolitik	**69 200**
	1 Barnombudsmannen	26 939
	2 Barnets rättigheter	42 261
	6 Forskningspolitik	**827 505**
	1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	41 002
	2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	786 503
10	**Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning**	**97 721 457**
	1 Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	**88 124 819**
	1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	41 005 070
	2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	41 706 400
	3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 351 000
	4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 252 000
	5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 649
	6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 491 700
	7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	282 000
	2 Myndigheter	**9 596 638**
	1 Försäkringskassan	9 524 366
	2 Inspektionen för socialförsäkringen	72 272
11	**Ekonomisk trygghet vid ålderdom**	**41 786 128**
	1 Ersättning vid ålderdom	**41 085 900**

Utgifts-område		
	1 Garantipension till ålderspension	13 416 400
	2 Efterlevandepensioner till vuxna	8 834 900
	3 Bostadstillägg till pensionärer	11 461 400
	4 Äldreförsörjningsstöd	1 252 200
	5 Inkomstpensionstillägg	6 121 000
	2 Myndigheter	**700 228**
	1 Pensionsmyndigheten	700 228
12	**Ekonomisk trygghet för familjer och barn**	**103 040 770**
	1 Barnbidrag	33 426 477
	2 Föräldraförsäkring	48 225 247
	3 Underhållsstöd	2 838 365
	4 Adoptionsbidrag	14 784
	5 Barnpension och efterlevandestöd	1 029 900
	6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 752 293
	7 Pensionsrätt för barnår	8 467 300
	8 Bostadsbidrag	4 286 404
13	**Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering**	**6 319 015**
	1 Nyanlända invandrares etablering	**4 825 517**
	1 Etableringsåtgärder	142 030
	2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 516 216
	3 Hemutrustningslån	167 271
	2 Diskriminering	**230 600**
	1 Diskrimineringsombudsmannen	129 681
	2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	100 919
	3 Jämställdhet	**744 482**
	1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	640 039
	2 Jämställdhetsmyndigheten	76 280
	3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163
	4 Segregation	**518 416**
	1 Åtgärder mot segregation	500 000
	2 Delegationen mot segregation	18 416
14	**Arbetsmarknad och arbetsliv**	**94 025 726**
	1 Arbetsmarknad	**93 010 838**
	1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 810 253
	2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	42 743 597
	3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 423 145
	4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 684 009
	5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	136 864
	6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	2 545 600
	7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	225 000
	8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	43 099
	9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	80 220
	10 Bidrag till administration av grundbeloppet	59 168
	11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
	12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 310 000
	13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	4 771 685
	14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 094 895

Utgifts-område		
	15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	75 000
	2 Arbetsliv	**1 014 888**
	1 Arbetsmiljöverket	737 550
	2 Arbetsdomstolen	35 448
	3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
	4 Medlingsinstitutet	56 720
	5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	39 448
	6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
15	**Studiestöd**	**27 801 485**
	1 Studiehjälp	4 439 614
	2 Studiemedel	19 741 430
	3 Avsättning för kreditförluster	2 000 641
	4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	18 845
	5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
	6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	31 000
	7 Studiestartsstöd	400 000
	8 Centrala studiestödsnämnden	1 090 481
	9 Överklagandenämnden för studiestöd	17 324
16	**Utbildning och universitetsforskning**	**94 529 445**
	1 Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**33 339 734**
	1 Statens skolverk	1 362 338
	2 Statens skolinspektion	481 927
	3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	783 592
	4 Sameskolstyrelsen	58 434
	5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 253 693
	6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	259 837
	7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 903 000
	8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	200 720
	9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	112 082
	10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	840 526
	11 Skolforskningsinstitutet	25 450
	12 Praktiknära skolforskning	32 043
	13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
	14 Särskilda insatser inom skolområdet	203 418
	15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 553 500
	16 Bidrag till vissa studier	17 525
	17 Statligt stöd till vuxenutbildning	5 417 422
	18 Myndigheten för yrkeshögskolan	143 991
	19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 815 236
	2 Universitet och högskolor	**51 327 228**
	1 Universitetskanslersämbetet	171 751
	2 Universitets- och högskolerådet	260 147
	3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 038 600
	4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 368 441
	5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 355 647
	6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 432 733

Utgifts-område		
	7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 386 826
	8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 743 620
	9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 969 944
	10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 779 111
	11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 590 921
	12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 231 968
	13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 748 520
	14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 067 162
	15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	804 289
	16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 749 545
	17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 359 892
	18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 843 660
	19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	763 906
	20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	433 513
	21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	768 995
	22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	285 401
	23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 202 655
	24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	390 389
	25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	897 172
	26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	322 304
	27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	636 012
	28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	287 390
	29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 071 023
	30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	300 160
	31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	693 913
	32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	282 626
	33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	289 707
	34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	109 825
	35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	216 661
	36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	55 639
	37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	123 864
	38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	34 895
	39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	571 955
	40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	106 082
	41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	487 005
	42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	109 431
	43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	526 317
	44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	116 196
	45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	454 910
	46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	103 157
	47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 948
	48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	99 395
	49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	357 206
	50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	66 586
	51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	424 527

Utgifts-område		
	52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	93 697
	53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	181 683
	54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 222
	55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	70 193
	56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	13 037
	57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	146 193
	58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 357
	59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	479 407
	60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	125 467
	61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 626
	62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 275
	63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 837 353
	64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	950 902
	65 Särskilda medel till universitet och högskolor	534 740
	66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 769 954
	67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	67 580
	3 Forskning	**9 679 685**
	1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 028 846
	2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
	3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	197 453
	4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 227 356
	5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	46 152
	6 Institutet för rymdfysik	62 845
	7 Kungl. Biblioteket	422 655
	8 Polarforskningssekretariatet	66 363
	9 Sunet	49 183
	10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 409
	11 Etikprövningsmyndigheten	51 207
	12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	8 350
	13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88 995
	14 Gentekniknämnden	4 810
	4 Vissa gemensamma ändamål	**182 798**
	1 Internationella program	81 589
	2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
	3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10 980
	4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	58 043
17	**Kultur, medier, trossamfund och fritid**	**18 454 593**
	1 Kulturområdesövergripande verksamhet	**3 479 424**
	1 Statens kulturråd	73 714
	2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	1 450 582
	3 Skapande skola	199 964
	4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
	5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
	6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 681 723
	7 Myndigheten för kulturanalys	18 436

Utgifts-område		
	2 Teater, dans och musik	**1 521 099**
	1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 122 130
	2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	301 614
	3 Statens musikverk	97 355
	3 Litteraturen, läsandet och språket	**406 460**
	1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	205 735
	2 Myndigheten för tillgängliga medier	128 474
	3 Institutet för språk och folkminnen	72 251
	4 Bildkonst, arkitektur, form och design	**126 899**
	1 Statens konstråd	11 078
	2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
	3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 805
	4 Bidrag till bild- och formområdet	61 069
	5 Konstnärernas villkor	**623 274**
	1 Konstnärsnämnden	23 444
	2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	599 830
	6 Arkiv	**467 946**
	1 Riksarkivet	467 946
	7 Kulturmiljö	**1 030 426**
	1 Riksantikvarieämbetet	286 384
	2 Bidrag till kulturmiljövård	276 042
	3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
	4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
	8 Museer och utställningar	**1 869 801**
	1 Centrala museer: Myndigheter	1 451 114
	2 Centrala museer: Stiftelser	288 714
	3 Bidrag till vissa museer	79 718
	4 Forum för levande historia	50 175
	5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
	9 Trossamfund	**98 246**
	1 Myndigheten för stöd till trossamfund	16 327
	2 Stöd till trossamfund	81 919
	10 Film	**608 444**
	1 Filmstöd	608 444
	11 Medier	**85 675**
	1 Sändningar av TV Finland	9 721
	2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 471
	3 Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	483
	4 Statens medieråd	24 144
	5 Stöd till taltidningar	47 856
	12 Ungdomspolitik	**351 733**
	1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	59 053
	2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
	3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
	13 Politik för det civila samhället	**2 555 518**
	1 Stöd till idrotten	2 366 811
	2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164

Utgifts-område		
	3 Stöd till friluftsorganisationer	97 785
	4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
	5 Insatser för den ideella sektorn	23 758
	14 Folkbildning	**5 152 272**
	1 Bidrag till folkbildningen	4 829 783
	2 Bidrag till tolkutbildning	60 331
	3 Särskilda insatser inom folkbildningen	60 000
	4 Särskilt utbildningsstöd	202 158
	15 Tillsyn över spelmarknaden	**77 376**
	1 Spelinspektionen	77 376
18	**Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**	**7 025 334**
	1 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**6 753 094**
	1 Bostadspolitisk utveckling	20 600
	2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
	3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
	4 Boverket	316 330
	5 Statens geotekniska institut	56 847
	6 Lantmäteriet	688 817
	7 Energieffektivisering av flerbostadshus	1 565 000
	8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 050 000
	2 Konsumentpolitik	**272 240**
	1 Konsumentverket	169 873
	2 Allmänna reklamationsnämnden	53 792
	3 Fastighetsmäklarinspektionen	30 642
	4 Åtgärder på konsumentområdet	13 559
	5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
19	**Regional utveckling**	**5 241 801**
	1 Regionala utvecklingsåtgärder	2 560 937
	2 Transportbidrag	430 864
	3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 600 000
	4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	650 000
20	**Allmän miljö- och naturvård**	**21 851 580**
	1 Miljöpolitik	**20 618 509**
	1 Naturvårdsverket	645 033
	2 Miljöövervakning m.m.	513 714
	3 Åtgärder för värdefull natur	2 064 035
	4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 167 318
	5 Miljöforskning	96 825
	6 Kemikalieinspektionen	298 094
	7 Avgifter till Internationella organisationer	282 131
	8 Klimatbonus	3 510 000
	9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	298 143
	10 Klimatanpassning	140 000
	11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 579 565
	12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	154 100

Utgifts-område		
	13 Internationellt miljösamarbete	47 400
	14 Skydd av värdefull natur	3 725 500
	15 Havs- och vattenmyndigheten	307 151
	16 Klimatinvesteringar	2 755 000
	17 Klimatpremier	1 600 500
	18 Stöd för gröna och trygga samhällen	200 000
	19 Industriklivet	909 000
	20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	215 000
	21 Driftstöd för bio-CCS	10 000
	22 Kompetenslyft för klimatomställningen	100 000
	2 Miljöforskning	**1 233 071**
	1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	128 163
	2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 104 908
21	**Energi**	**4 454 924**
	1 Statens energimyndighet	419 387
	2 Insatser för energieffektivisering	118 000
	3 Insatser för förnybar elproduktion	25 000
	4 Energiforskning	1 432 723
	5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	600 000
	6 Energimarknadsinspektionen	184 294
	7 Energiteknik	1 077 600
	8 Elberedskap	361 000
	9 Avgifter till internationella organisationer	25 328
	10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.	140 000
	11 Elsäkerhetsverket	71 592
22	**Kommunikationer**	**76 964 552**
	1 Transportpolitik	**74 693 861**
	1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	31 929 785
	2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	30 402 263
	3 Trafikverket	1 426 106
	4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	369 108
	5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	146 184
	6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	128 813
	7 Trafikavtal	1 038 000
	8 Viss internationell verksamhet	30 557
	9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	82 037
	10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	690 000
	11 Trängselskatt i Stockholm	1 943 400
	12 Transportstyrelsen	2 367 233
	13 Trafikanalys	69 709
	14 Trängselskatt i Göteborg	1 025 200
	15 Sjöfartsstöd	1 550 000
	16 Internationell tågtrafik	45 000
	17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	299 000
	18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	1 000 000
	19 Lån till körkort	151 466
	2 Politiken för informationssamhället	**2 270 691**

Utgifts-område		
	1 Post- och telestyrelsen	87 679
	2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	136 278
	3 Grundläggande betaltjänster	28 037
	4 Informationsteknik och telekommunikation	104 844
	5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 561 014
	6 Myndigheten för digital förvaltning	156 845
	7 Digital förvaltning	195 994
23	**Areella näringar, landsbygd och livsmedel**	**22 044 754**
	1 Skogsstyrelsen	622 925
	2 Insatser för skogsbruket	1 066 073
	3 Statens veterinärmedicinska anstalt	165 256
	4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	133 940
	5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
	6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	183 349
	7 Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
	8 Statens jordbruksverk	615 698
	9 Bekämpning av växtskadegörare	15 000
	10 Gårdsstöd m.m.	6 982 048
	11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	167 000
	12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	36 200
	13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	174 200
	14 Livsmedelsverket	344 398
	15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	204 160
	16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	46 913
	17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 783 297
	18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	4 088 310
	19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	42 330
	20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
	21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
	22 Främjande av rennäringen m.m.	125 915
	23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 134 808
	24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	713 664
	25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
	26 Nedsättning av slakteriavgifter	73 237
	27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	15 000
	28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	101 500
	29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	120 000
24	**Näringsliv**	**9 344 901**
	1 Näringspolitik	**8 641 459**
	1 Verket för innovationssystem	279 816
	2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 540 255
	3 Institutens strategiska kompetensmedel	997 268
	4 Tillväxtverket	663 677
	5 Näringslivsutveckling	905 942
	6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	67 146

Utgifts-område		
	7 Turistfrämjande	124 613
	8 Sveriges geologiska undersökning	255 310
	9 Geovetenskaplig forskning	5 923
	10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
	11 Bolagsverket	65 542
	12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
	13 Konkurrensverket	169 438
	14 Konkurrensforskning	10 804
	15 Upprustning och drift av Göta kanal	122 510
	16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	18 850
	17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	1 000
	18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
	19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
	20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
	21 Patent- och registreringsverket	335 706
	22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
	23 Brexitjusteringsreserven	386 000
	2 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**703 442**
	1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	25 956
	2 Kommerskollegium	91 494
	3 Exportfrämjande verksamhet	361 367
	4 Investeringsfrämjande	72 772
	5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
	6 Bidrag till standardiseringen	31 336
	7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
25	**Allmänna bidrag till kommuner**	**152 322 194**
	1 Kommunalekonomisk utjämning	147 046 689
	2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 718 355
	3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
	4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	250 000
	5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300 000
26	**Statsskuldsräntor m.m.**	**12 155 200**
	1 Räntor på statsskulden	12 000 000
	2 Oförutsedda utgifter	10 000
	3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	**Avgiften till Europeiska unionen**	**47 836 848**
	1 Avgiften till Europeiska unionen	47 836 848
	Summa anslag	**1 204 219 603**

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2022

Tabell 2.2 Specifikation av budgetens inkomster för 2022

Tusental kronor

Skatt på arbete			**1 356 049 890**
1100	**Direkta skatter på arbete**		**699 968 626**
1110	*Inkomstskatter*		*883 829 564*
	1111	Statlig inkomstskatt	54 707 724
	1115	Kommunal inkomstskatt	829 121 840
1120	*Allmän pensionsavgift*		*142 000 175*
	1121	Allmän pensionsavgift	142 000 175
1130	*Artistskatt*		*0*
	1131	Artistskatt	0
1140–1160	*Skattereduktioner*		*-325 861 113*
	1141	Allmän pensionsavgift	-141 969 545
	1144	Fastighetsavgift	-388 746
	1151	Sjöinkomst	-50 735
	1153	Jobbskatteavdrag	-136 055 728
	1154	Husavdrag	-19 562 983
	1155	Gåvor till ideell verksamhet	-100 000
	1156	Övriga skattereduktioner	-5 078 336
	1157	Grön skattereduktion	-1 340 887
	1158	Skattereduktion sjuk- och aktivitetsersättning	-3 044 027
	1159	Skattereduktion för förnybar el	-100 346
	1161	Skattereduktion för installation av grön teknik	-198 000
	1162	Skattereduktion för förvärvsinkomster	-17 971 780
1200	**Indirekta skatter på arbete**		**656 081 264**
1210	*Arbetsgivaravgifter*		*650 550 006*
	1211	Sjukförsäkringsavgift	70 291 091
	1212	Föräldraförsäkringsavgift	51 480 799
	1213	Arbetsskadeavgift	3 960 061
	1214	Ålderspensionsavgift	214 450 401
	1215	Efterlevandepensionsavgift	11 880 184
	1216	Arbetsmarknadsavgift	51 662 374
	1217	Allmän löneavgift	230 079 571
	1218	Ofördelade avgifter	0
	1219	Nedsatta avgifter	16 745 525
1240	*Egenavgifter*		*13 916 853*
	1241	Sjukförsäkringsavgift	541 849
	1242	Föräldraförsäkringsavgift	912 726
	1243	Arbetsskadeavgift	84 482
	1244	Ålderspensionsavgift, netto	5 096 042
	1245	Efterlevandepensionsavgift	253 685
	1246	Arbetsmarknadsavgift	42 177
	1247	Allmän löneavgift	4 783 011
	1248	Ofördelade avgifter	0

	1249	Nedsatta avgifter	2 202 881
1260	*Avgifter till premiepensionssystemet*		*-44 607 084*
	1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-44 607 084
1270	*Särskild löneskatt*		*54 580 049*
	1271	Pensionskostnader, företag	48 608 687
	1272	Pensionskostnader, staten	4 642 011
	1273	Förvärvsinkomster	589 782
	1274	Egenföretagare	739 569
	1275	Övrigt	0
1280	*Nedsättningar*		*-18 948 405*
	1282	Arbetsgivaravgifter	-16 745 525
	1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-2 128 525
	1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-74 355
1290	*Tjänstegruppliv*		*589 845*
	1291	Tjänstegruppliv	589 845
1300	**Skatt på kapital**		**316 724 321**
1310	*Skatt på kapital, hushåll*		*86 042 613*
	1311	Skatt på kapital	110 804 941
	1312	Skattereduktion kapital	-24 774 345
	1313	Expansionsmedelsskatt	12 017
1320	*Skatt på företagsvinster*		*166 837 235*
	1321	Skatt på företagsvinster	168 239 369
	1322	Skattereduktioner	-1 402 134
1330	*Kupongskatt*		*5 759 753*
	1331	Kupongskatt	5 759 753
1340	*Avkastningsskatt*		*7 423 010*
	1341	Avkastningsskatt, hushåll	176 531
	1342	Avkastningsskatt, företag	7 145 780
	1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	100 699
1350	*Fastighetsskatt*		*35 927 402*
	1351	Fastighetsskatt, hushåll	786 868
	1352	Fastighetsskatt, företag	14 213 842
	1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	16 652 538
	1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	4 274 154
1360	*Stämpelskatt*		*14 734 308*
	1361	Stämpelskatt	14 734 308
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**		**671 957 954**
1410	*Mervärdesskatt*		*526 816 803*
	1411	Mervärdesskatt	526 816 803
1420	*Skatt på alkohol och tobak*		*28 519 640*
	1421	Skatt på tobak	11 992 724
	1422	Skatt på etylalkohol	5 289 614
	1423	Skatt på vin	6 471 140
	1424	Skatt på mellanklassprodukter	143 194
	1425	Skatt på öl	4 432 699
	1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	6 362
	1427	Skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	183 907
1430–1460	*Skatt på energi och miljö*		*85 660 347*
1430	*Energiskatt*		*56 482 051*

	1431	Skatt på elektrisk kraft	28 969 092
	1432	Energiskatt bensin	12 145 581
	1433	Energiskatt oljeprodukter	14 699 526
	1434	Energiskatt övrigt	667 852
1440	*Koldioxidskatt*		*21 954 815*
	1441	Koldioxidskatt bensin	7 881 952
	1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	13 913 270
	1443	Koldioxidskatt övrigt	159 593
1450–1460	*Övriga skatter på energi och miljö*		*7 223 481*
	1451	Svavelskatt	9 810
	1452	Skatt på råtallolja	0
	1453	Särskild skatt mot försurning	63 163
	1454	Skatt på bekämpningsmedel	142 739
	1456	Avfallsskatt	202 452
	1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	51 617
	1458	Övriga skatter	179 247
	1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	2 676 266
	1461	Kemikalieskatt	1 683 010
	1462	Skatt på flygresor	699 177
	1463	Skatt på avfallsförbränning	450 000
	1464	Skatt på plastbärkassar	400 000
	1465	Intäkter från handel med Elcertifikat	666 000
1470	*Skatt på vägtrafik*		*23 400 368*
	1471	Fordonsskatt	16 102 315
	1472	Vägavgifter	1 309 830
	1473	Trängselskatt	3 110 000
	1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	2 878 223
1480	*Övriga skatter*		*7 560 796*
	1481	Systembolaget AB:s överskott	252 815
	1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	2 889 000
	1483	Skatt på spel	4 261 981
	1485	Spelavgifter	57 000
	1486	Skatt på annonser och reklam	0
	1491	Avgifter för telekommunikation	100 000
1500	**Skatt på import**		**6 990 812**
	1511	Tullmedel	6 990 812
	1512	Sockeravgifter	0
1600	**Restförda och övriga skatter**		**14 227 748**
1610	*Restförda skatter*		*-5 955 961*
	1611	Restförda skatter, hushåll	-843 568
	1612	Restförda skatter, företag	-5 112 393
1620	*Övriga skatter, hushåll*		*5 084 756*
	1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-469 687
	1622	Omprövningar äldre beskattningsår	613 040
	1623	Anstånd	500 000
	1624	Övriga skatter	4 142 863
	1625	Skattetillägg	150 663
	1626	Förseningsavgifter	147 877
1630	*Övriga skatter företag*		*-467 678*

	1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 579 138
	1632	Omprövningar äldre beskattningsår	0
	1633	Anstånd	-500 000
	1634	Övriga skatter	-10 000
	1635	Skattetillägg	1 149 337
	1636	Förseningsavgifter	472 123
1640	*Intäkter som förs till fonder*		*6 042 111*
	1641	Insättningsgarantiavgifter	1 807 916
	1644	Batteriavgifter	1 335
	1645	Kväveoxidavgifter	603 860
	1647	Resolutionsavgift	3 629 000
1650	*Avgifter till public service*		9 524 520
	1651	Avgifter till public service	9 524 520
Totala skatteintäkter			**2 365 950 725**
1700	**Avgående poster, skatter till EU**		**-6 990 812**
1710	*EU-skatter*		*-6 990 812*
	1711	EU-skatter	-6 990 812
Offentliga sektorns skatteintäkter			**2 358 959 913**
1800	**Avgående poster, skatter till andra sektorer**		**-1 142 287 113**
1810	*Skatter till andra sektorer*		*-1 142 287 113*
	1811	Kommunala skatter	-849 628 700
	1812	Avgifter till AP-fonder	-292 658 413
Statens skatteintäkter			**1 216 672 800**
1900	**Periodiseringar**		**5 124 024**
1910	*Uppbördsförskjutningar*		*-8 120 005*
	1911	Uppbördsförskjutningar	-8 120 005
1920	*Betalningsförskjutningar*		*-55 971*
	1921	Kommuner och regioner	10 027 844
	1922	Ålderspensionssystemet	-1 924 274
	1923	Företag och hushåll	-8 098 960
	1924	Kyrkosamfund	-101 135
	1925	EU	40 554
1930	*Anstånd*		*13 300 000*
	1931	Anstånd	13 300 000
1000	**Statens skatteinkomster**		**1 221 796 824**
2100	**Rörelseöverskott**		**2 854 315**
2110	*Affärsverkens inlevererade överskott*		*363 000*
	2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	0
	2116	Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	363 000
	2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0
2120	*Övriga myndigheters inlevererade överskott*		*491 315*
	2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	85 519
	2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	0
	2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	405 796
2130	*Riksbankens inlevererade överskott*		*2 000 000*
	2131	Riksbankens inlevererade överskott	2 000 000
2200	**Överskott av statens fastighetsförvaltning**		**501 000**
2210	*Överskott av fastighetsförvaltning*		*501 000*

	2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	501 000
2300	**Ränteinkomster**		**2 056 380**
2320	*Räntor på näringslån*		*0*
	2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	0
	2322	Räntor på övriga näringslån	0
	2323	Räntor på övriga näringslån	0
	2324	Ränteinkomster på lokaliseringslån	0
2340	*Räntor på studielån*		*21 000*
	2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	21 000
2390	*Övriga ränteinkomster*		*2 035 380*
	2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
	2394	Övriga ränteinkomster	35 070
	2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	2 000 310
2400	**Inkomster av statens aktier**		**24 000 000**
2410	*Inkomster av statens aktier*		*24 000 000*
	2411	Inkomster av statens aktier	24 000 000
2500	**Offentligrättsliga avgifter**		**11 854 332**
	2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	1 024 443
	2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	4 333 729
	2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	38 500
	2528	Avgifter vid bergsstaten	18 300
	2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	436 500
	2531	Avgifter för registrering i förenings- m.fl. register	2 394
	2532	Avgifter vid kronofogdemyndigheterna	1 659 500
	2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 592 000
	2537	Miljöskyddsavgifter	340 000
	2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	683 000
	2551	Avgifter från kärnkraftverken	319 000
	2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	515 000
	2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	30 100
	2558	Avgifter för årlig revision	152 065
	2559	Avgifter för etikprövning av forskning	28 432
	2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	19 169
	2562	CSN-avgifter	662 200
2600	**Försäljningsinkomster**		**70 000**
	2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	70 000
	2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	**Böter m.m.**		**1 507 289**
	2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	86 500
	2712	Bötesmedel	1 210 000
	2713	Vattenföroreningsavgift m.m.	0
	2714	Sanktionsavgifter m.m.	156 866
	2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	53 923
2800	**Övriga inkomster av statens verksamhet**		**1 613 000**
	2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	1 613 000
2000	**Inkomster av statens verksamhet**		**44 456 316**
3100	**Inkomster av försålda byggnader och maskiner**		**0**
3120	*Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner*		*0*
	3125	Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0

3200	**Övriga inkomster av markförsäljning**		**0**
	3211	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3300	**Övriga inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
	3311	Inkomster av statens gruvegendom	0
	3312	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3000	**Inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
4100	**Återbetalning av näringslån**		**90**
4120	*Återbetalning av jordbrukslån*		*0*
	4123	Återbetalning av lån till fiskerinäringen	0
4130	*Återbetalning av övriga näringslån*		*90*
	4131	Återbetalning av vattenkraftslån	0
	4136	Återbetalning av övriga näringslån	0
	4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
	4138	Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
	4139	Återbetalning av lokaliseringslån	90
4300	**Återbetalning av studielån**		**298 052**
	4312	Återbetalning av allmänna studielån	52
	4313	Återbetalning av studiemedel	298 000
4500	**Återbetalning av övriga lån:**		**230 692**
	4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	36 701
	4526	Återbetalning av övriga lån	193 991
4000	**Återbetalning av lån**		**528 834**
5100	**Avskrivningar och amorteringar**		**0**
5120	*Avskrivningar på fastigheter*		*0*
	5121	Amortering på statskapital	0
5200	**Statliga pensionsavgifter**		**18 038 000**
	5211	Statliga pensionsavgifter	18 038 000
5000	**Kalkylmässiga inkomster**		**18 038 000**
6100	**Bidrag från EU:s jordbruksfonder**		**11 145 900**
6110	*Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket*		*7 061 400*
	6111	Gårdsstöd	6 897 000
	6113	Övriga interventioner	160 000
	6114	Exportbidrag	0
	6115	Djurbidrag	0
	6116	Offentlig lagring	0
	6119	Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	4 400
6120	*Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen*		*4 084 500*
	6124	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	-500
	6125	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	4 085 000
	6126	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2021–2027	0
6200	**Bidrag från EU till fiskenäringen**		**294 000**
	6214	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	174 000
	6215	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2021–2027	120 000
6300	**Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden**		**2 200 000**
	6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1 600 000
	6315	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027	600 000
6400	**Bidrag från Europeiska socialfonden**		**2 771 000**

	6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	2 546 000
	6415	Bidrag från Europeiska socialfonden 2021–2027	225 000
6500	**Bidrag till transeuropeiska nätverk**		**150 000**
	6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	150 000
6600	**Bidrag från Europeiska Faciliteten för återhämtning och resiliens**		**10 513 000**
	6611	Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens	10 513 000
6900	**Övriga bidrag från EU**		**713 000**
	6911	Övriga bidrag från EU	713 000
6000	**Bidrag m.m. från EU**		**27 786 900**
7100	**Tillkommande skatter**		**11 668 566**
7110	*EU-skatter*		*6 950 258*
	7112	Tullmedel	6 950 258
	7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	0
7120	*Kommunala utjämningsavgifter*		*4 718 308*
	7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	4 718 308
7200	**Avräkningar**		**-138 281 206**
7210	*Intäkter som förs till fonder*		*-6 042 111*
	7211	Intäkter som förs till fonder	-6 042 111
7220	*Kompensation för mervärdesskatt*		*-121 759 705*
	7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-40 009 252
	7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-81 750 453
7230	*Övriga avräkningar*		*-10 479 390*
	7231	Avgifter till public service	-9 813 390
	7232	Intäkter från handel med elcertifikat	-666 000
7000	**Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet**		**-126 612 640**
	8127	Stöd till korttidsarbete	0
8000	**Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto**		**0**
9000	**Löpande redovisade skatter m.m.**		**0**
Summa inkomster			**1 190 994 234**

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser

Innehållsförteckning

1 Den makroekonomiska utvecklingen 2

2 Den offentliga sektorns finanser 10

I denna bilaga specificeras prognoserna för den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser. Dessa prognoser beskrivs i avsnitt 3 och 8. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1.1 Internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP, euroområdet	2,0	1,9	2,6	1,9	1,4	-6,4	5,0	4,5	1,5	1,5
BNP, USA	2,7	1,7	2,3	2,9	2,3	-3,4	6,0	4,5	1,5	1,0
BNP, Kina	7,0	6,8	6,9	6,7	6,0	2,3	8,0	5,5	5,5	5,0
BNP i världen, PPP-vägd[1]	3,5	3,3	3,8	3,6	2,8	-3,3	6,0	4,5	3,5	3,5
BNP i världen, KIX-vägd[2]	2,2	2,4	2,9	2,5	2,1	-4,3	4,8	4,2	2,3	2,1
Svensk exportmarknad[3]	4,3	3,3	5,2	3,9	2,5	-8,9	8,0	6,0	3,5	3,2
Inflation, euroområdet[4]	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	1,9	1,4	1,5	1,8
Inflation, USA[5]	0,1	1,3	2,1	2,4	1,8	1,2	3,7	2,8	2,4	2,3
Styrränta, euroområdet[6]	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Styrränta, USA[6]	0,3	0,5	1,1	1,9	2,3	0,5	0,3	0,3	0,5	0,9
Råoljepris[7]	52,4	43,6	54,2	71,0	64,3	41,8	68,5	67,6	63,8	61,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2021 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Den sammanviktade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

[4] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[5] Konsumentprisindex (KPI).

[6] Årsgenomsnitt, procent. Avser refiräntan för euroområdet, dvs. den ränta som banker i euroområdet får betala för lån i en vecka från Europeiska centralbanken, och Federal funds ränta för USA.

[7] Brent, US-dollar per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.2 Finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Reporänta	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsobligationsränta 10 år	0,7	0,5	0,7	0,7	0,1	0,0	0,3	0,5	0,8	1,1
Statsobligationsränta 5 år	0,2	-0,2	-0,1	0,1	-0,4	-0,3	-0,2	0,1	0,4	0,8
Växelkurs, kronindex KIX[1]	112,6	111,7	112,9	117,6	122,1	118,5	114,0	113,9	113,9	113,9
Växelkurs SEK per EUR	9,4	9,5	9,6	10,3	10,6	10,5	10,1	10,1	10,2	10,2
Växelkurs SEK per USD	8,4	8,6	8,5	8,7	9,5	9,2	8,4	8,3	8,2	8,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP	**4 977**	**4,5**	**2,1**	**2,6**	**2,0**	**2,0**	**-2,8**	**4,4**	**3,5**	**1,4**	**1,5**
Hushållens konsumtion	2 183	3,9	2,3	2,6	1,8	0,7	-4,8	4,2	4,9	2,8	2,8
Offentlig konsumtion	1 327	2,2	3,7	0,1	0,8	0,3	-0,5	2,3	1,4	-1,2	-0,8
varav stat	*343*	*1,8*	*2,6*	*-2,0*	*0,6*	*-0,5*	*0,8*	*4,5*	*3,5*	*-1,9*	*-1,7*
varav kommunsektor[2]	*984*	*2,3*	*4,1*	*0,9*	*0,9*	*0,5*	*-1,0*	*1,5*	*0,7*	*-1,0*	*-0,5*
Fasta bruttoinvesteringar	1 233	6,9	4,0	5,5	1,4	-0,3	-0,5	2,4	3,6	1,5	1,2
varav i näringslivet	*989*	*8,3*	*3,2*	*5,3*	*0,5*	*-0,9*	*-1,6*	*1,6*	*4,8*	*1,6*	*1,7*
– bostadsinvesteringar	*248*	*15,8*	*9,8*	*7,1*	*-6,4*	*-6,5*	*3,1*	*3,0*	*0,8*	*0,8*	*0,4*
varav i offentliga myndigheter	*239*	*0,7*	*8,0*	*6,5*	*6,2*	*2,2*	*4,3*	*6,0*	*-0,9*	*1,1*	*-0,8*
– stat	*126*	*-3,0*	*6,6*	*3,5*	*1,4*	*3,7*	*16,0*	*10,4*	*-4,6*	*0,7*	*0,2*
– kommunsektor	*112*	*4,8*	*9,5*	*9,6*	*10,9*	*0,9*	*-6,3*	*1,0*	*3,7*	*1,6*	*-1,9*
Lagerinvesteringar[3]	4	0,4	-0,2	0,1	0,3	-0,1	-0,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Export	2 221	5,8	2,4	4,1	4,2	6,0	-4,6	8,3	4,5	2,6	2,7
Import[4]	1 991	6,1	4,5	4,7	3,8	2,1	-5,7	6,3	4,7	2,6	2,8
Nettoexport[5]	230	0,1	-0,7	-0,1	0,3	1,8	0,3	1,2	0,1	0,1	0,1
BNP per invånare[6]	**0,5**	**3,4**	**0,8**	**1,2**	**0,8**	**1,0**	**-3,5**	**3,9**	**3,1**	**1,0**	**1,0**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. År 2020 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

[6] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans, fasta priser, kalenderkorrigerad

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP	**4 977**	**4,3**	**1,8**	**2,8**	**2,0**	**2,0**	**-3,0**	**4,3**	**3,5**	**1,6**	**1,5**
Hushållens konsumtion	2 183	3,8	2,2	2,7	1,9	0,7	-4,9	4,1	4,9	2,9	2,8
Offentlig konsumtion	1 327	1,8	3,4	0,4	1,0	0,3	-0,9	2,1	1,4	-0,9	-0,8
varav stat	*343*	*1,6*	*2,4*	*-1,7*	*0,7*	*-0,4*	*0,5*	*4,3*	*3,5*	*-1,7*	*-1,7*
varav kommunsektor[2]	*984*	*1,9*	*3,7*	*1,3*	*1,1*	*0,6*	*-1,4*	*1,3*	*0,7*	*-0,6*	*-0,5*
Fasta bruttoinvesteringar	1 233	6,6	3,7	5,9	1,5	-0,3	-0,8	2,3	3,6	1,8	1,2
varav i näringslivet	*989*	*7,9*	*2,9*	*5,7*	*0,6*	*-0,9*	*-2,0*	*1,4*	*4,8*	*1,9*	*1,7*
– bostadsinvesteringar	*248*	*15,8*	*9,7*	*7,2*	*-6,4*	*-6,4*	*3,0*	*3,0*	*0,8*	*0,9*	*0,4*
varav i offentliga myndigheter	*239*	*0,7*	*8,0*	*6,5*	*6,2*	*2,2*	*4,3*	*6,0*	*-0,9*	*1,1*	*-0,8*
– stat	*126*	*-3,0*	*6,5*	*3,6*	*1,4*	*3,7*	*15,9*	*10,3*	*-4,6*	*0,8*	*0,2*
– kommunsektor	*112*	*4,9*	*9,6*	*9,5*	*10,8*	*0,9*	*-6,2*	*1,1*	*3,7*	*1,5*	*-1,9*
Lagerinvesteringar[3]	4	0,4	-0,1	0,1	0,3	-0,1	-0,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Export	2 221	5,4	2,0	4,6	4,4	6,0	-5,0	8,1	4,4	2,9	2,8
Import[4]	1 991	5,6	4,1	5,2	4,0	2,1	-6,0	6,1	4,7	3,0	2,8
Nettoexport[5]	230	0,1	-0,5	0,0	0,0	1,3	0,5	1,2	0,1	0,1	0,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. Beloppen är inte kalenderkorrigerade. År 2020 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.5 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring i löpande priser om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP	**4 977**	**6,7**	**3,6**	**4,8**	**4,4**	**4,6**	**-1,4**	**6,7**	**5,5**	**3,1**	**3,3**
Hushållens konsumtion	2 183	5,0	3,2	4,4	4,3	2,8	-3,8	5,9	6,4	4,5	4,8
Offentlig konsumtion	1 327	5,2	6,2	3,4	4,5	3,4	2,0	5,8	4,8	1,1	1,9
varav stat	*343*	*4,1*	*4,0*	*0,7*	*3,7*	*3,7*	*1,9*	*6,1*	*5,8*	*1,3*	*0,5*
varav kommunsektor	*984*	*5,6*	*7,1*	*4,4*	*4,9*	*3,2*	*2,1*	*5,7*	*4,5*	*1,1*	*2,3*
Fasta bruttoinvesteringar	1 233	9,1	5,6	8,8	4,6	1,4	0,1	4,2	5,3	3,0	2,7
varav i näringslivet	*989*	*10,8*	*4,9*	*8,5*	*3,5*	*0,7*	*-0,9*	*3,3*	*6,4*	*3,1*	*3,2*
– bostadsinvesteringar	*248*	*20,2*	*16,1*	*12,6*	*-4,4*	*-5,8*	*4,6*	*6,0*	*4,1*	*4,3*	*3,8*
varav i offentliga myndigheter	*239*	*1,7*	*9,0*	*10,1*	*10,2*	*4,4*	*4,3*	*8,1*	*1,6*	*3,3*	*1,5*
– stat	*126*	*-2,1*	*7,3*	*7,2*	*5,1*	*5,4*	*15,8*	*12,2*	*-2,5*	*2,6*	*2,2*
– kommunsektor	*112*	*6,1*	*10,9*	*13,0*	*15,1*	*3,6*	*-6,2*	*3,5*	*6,5*	*4,1*	*0,7*
Export	2 221	7,9	1,1	7,3	9,0	9,5	-8,0	9,1	5,7	3,6	3,8
Import[2]	1 991	7,5	2,8	8,9	10,1	5,0	-9,6	6,7	6,2	3,9	4,1
BNI	**5 134**	**5,3**	**3,4**	**6,0**	**4,6**	**5,6**	**-1,2**	**6,5**	**5,0**	**3,1**	**3,3**
Bytesbalans, procent av BNP[3]		**3,1**	**2,4**	**2,8**	**2,5**	**5,2**	**5,6**	**6,5**	**6,2**	**6,1**	**6,0**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Miljarder kronor.

[2] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[3] Baserat på statistik från NR.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.6 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring för hushållens inkomster. Andel av disponibel inkomst för hushållens sparande. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Hushållens inkomster											
Real disponibel inkomst[2]		2,7	3,6	2,0	2,0	2,4	-0,6	4,1	3,1	1,1	1,0
Prisindex[3]		1,0	0,9	1,8	2,5	2,1	1,1	1,7	1,4	1,7	2,0
Nominell disponibel inkomst	2 452	3,8	4,5	3,8	4,5	4,6	0,5	5,9	4,6	2,9	3,0
Lönesumma[4]	2 023	3,9	4,5	4,9	4,9	4,0	0,9	4,7	4,4	3,2	3,0
Övriga faktorinkomster[5]	209	-2,6	4,4	5,6	6,6	5,7	1,2	2,0	3,0	2,4	2,3
Räntor och utdelningar, netto[6]	112	1,8	1,7	0,2	-0,7	0,2	-2,9	3,0	0,7	0,3	0,4
Offentliga transfereringar	706	2,6	3,2	2,4	2,8	2,4	5,6	1,4	1,4	0,2	1,5
varav pensioner	*389*	*2,8*	*4,9*	*3,7*	*2,6*	*3,0*	*3,8*	*1,8*	*3,8*	*1,8*	*1,4*
varv sjukdom	*111*	*4,4*	*-2,5*	*-1,1*	*-0,1*	*-1,2*	*2,0*	*-1,2*	*-2,2*	*1,4*	*1,9*
varav arbetsmarknad	*43*	*-1,2*	*1,2*	*-0,6*	*-4,8*	*0,2*	*41,7*	*7,2*	*-11,4*	*-21,1*	*-0,1*
varav familjer och barn	*83*	*2,6*	*3,3*	*3,2*	*8,6*	*2,7*	*2,3*	*-0,7*	*2,9*	*1,8*	*1,7*
varav studier	*19*	*-2,3*	*-1,3*	*1,7*	*11,9*	*11,3*	*10,3*	*6,3*	*2,6*	*3,6*	*8,0*
varav övrigt	*61*	*2,5*	*7,1*	*2,2*	*4,2*	*5,0*	*10,3*	*0,8*	*-0,7*	*-1,2*	*-0,2*
Privata transfereringar[7]	186	10,1	5,2	2,5	5,3	2,6	17,0	2,3	3,9	3,1	2,0
Skatter och avgifter	-784	7,8	7,8	4,9	1,5	0,7	0,3	5,7	2,0	1,5	2,0
Hushållens sparande[8]											
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	268	4,7	5,9	5,3	5,4	7,0	10,9	10,9	9,3	7,7	6,1
Nettosparande i avtals-pensioner (inklusive pps[9])	202	8,2	8,6	7,9	9,2	10,0	8,2	8,6	8,5	8,5	8,7
Totalt nettosparande[10]	470	11,9	13,3	12,2	13,4	15,4	17,7	18,0	16,4	14,9	13,5
Finansiellt sparande	**374**	**9,3**	**10,3**	**8,4**	**10,5**	**13,2**	**15,2**	**15,7**	**13,8**	**12,1**	**10,6**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

[1] Löpande priser, miljarder kronor.

[2] Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[3] Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[4] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[5] Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

[6] Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

[7] Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

[8] Procentuell andel av disponibel inkomst.

[9] Premiepensionssparande.

[10] Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner [inklusive premiepensionssparande]).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.7 Produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Produktivitet[2]	554	3,1	-0,6	0,7	0,3	2,3	0,6	1,3	0,8	1,0	1,2
i näringslivet[2]	*615*	*4,1*	*-0,3*	*1,1*	*0,5*	*2,5*	*1,4*	*1,9*	*1,4*	*0,8*	*1,3*
i offentlig sektor[2]	*416*	*0,0*	*-1,7*	*-0,8*	*-0,7*	*1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,4*	*1,0*	*0,4*
Arbetade timmar[3]	7 951	0,9	2,0	2,3	1,9	-0,2	-3,8	3,2	2,7	0,5	0,2
varav näringslivet[3]	*5 590*	*0,9*	*1,7*	*2,3*	*2,0*	*0,1*	*-4,9*	*3,5*	*2,9*	*1,2*	*0,7*
varav offentlig sektor[3]	*2 198*	*0,7*	*3,2*	*2,3*	*1,7*	*-0,8*	*-1,2*	*2,7*	*2,5*	*-1,2*	*-1,1*
Medelarbetstid[4]	1 570	-0,4	0,5	0,0	0,3	-0,9	-2,6	3,4	1,0	-0,5	-0,1
Sysselsatta, 15–74 år	5 064	1,4	1,5	2,3	1,5	0,7	-1,3	-0,1	1,7	1,0	0,3
Sysselsatta, näringslivet[5]	3 475	1,1	1,5	2,7	1,9	0,5	-1,8	1,4	1,9	2,0	0,8
Sysselsatta, offentlig sektor[5]	1 459	2,2	2,7	1,7	0,9	0,7	-0,3	0,7	1,3	-1,2	-1,1
varav stat[5]	*268*	*0,4*	*1,2*	*1,1*	*1,4*	*1,3*	*1,2*	*1,5*	*1,7*	*-1,9*	*-2,8*
varav kommunsektor[5]	*1 190*	*2,7*	*3,1*	*1,9*	*0,8*	*0,6*	*-0,7*	*0,5*	*1,2*	*-1,1*	*-0,7*
Sysselsättningsgrad 15–74 år[6]		66,6	67,1	67,8	68,3	68,3	67,2	67,3	68,3	68,9	68,9
Sysselsättningsgrad 20–64 år[6]		80,5	81,2	81,8	82,4	82,1	80,8	80,8	82,2	82,8	82,8
Arbetslösa, 15–74 år	459	-6,1	-5,1	-2,2	-3,9	8,2	23,0	6,8	-12,5	-8,9	0,7
Arbetslöshet, 15–74 år[7]		7,4	6,9	6,7	6,3	6,8	8,3	8,8	7,7	7,0	7,0
Arbetskraft, 15–74 år	5 523	0,8	1,0	2,0	1,1	1,1	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år[8]		72,0	72,1	72,7	72,9	73,3	73,3	73,8	74,0	74,0	74,1
Befolkning, total[9]	10 353	1,1	1,3	1,4	1,2	1,0	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4
Befolkning, 15–74 år[9]	7 536	0,7	0,9	1,1	0,8	0,7	0,4	-0,3	0,2	0,3	0,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott som försvårar analysen av befolkning, sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet 2021 och påverkar jämförbarheten före och efter tidsseriebrottet. För mer information se avsnitt 3.2.

[1] Nivå, avser tusental om inte annat anges.

[2] Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme, kalenderkorrigerat.

[3] Enligt nationalräkenskaperna (NR). Nivå avser miljoner timmar, kalenderkorrigerat.

[4] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt AKU.

[5] Sysselsättning enligt NR. Näringslivet och offentlig sektor summerar inte till totalt antal sysselsatta enligt AKU. Med begreppet kommunsektor avses det som i NR benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[6] Sysselsatta som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[7] Arbetslösa som andel av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.

[8] Arbetskraften som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[9] Utfall för 2020 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.8 Potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Potentiell BNP[2]	5 171[3]	2,0	2,1	2,1	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiell produktivitet	621[4]	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
Potentiellt arbetade timmar	8 325[5]	1,2	1,2	1,2	1,1	0,9	0,8	0,7	0,5	0,4	0,4
Potentiell sysselsättning[6]	5 162[7]	1,2	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	-0,6	0,6	0,5	0,5
Jämviktsarbetslöshet[8]		6,9	6,8	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,8	6,9	7,0
Potentiell BNP i löpande pris[9]	5 171[10]	4,2	3,6	4,3	4,5	4,6	3,2	4,1	3,6	3,3	3,6
BNP-gap[11]		0,4	0,2	0,9	0,9	0,9	-3,8	-1,5	0,3	0,2	0,0
Produktivitetsgap[11]		1,9	0,9	0,5	-0,3	0,9	0,7	0,6	0,2	0,1	0,0
Timgap[11]		-1,5	-0,7	0,4	1,2	0,1	-4,5	-2,1	0,1	0,1	0,0
Sysselsättningsgap[11]		-1,1	-0,8	0,2	0,6	0,3	-1,9	-1,5	-0,4	0,1	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2020, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer.

[1] Nivå.

[2] Potentiell BNP till marknadspris.

[3] Avser miljarder kronor.

[4] Avser förädlingsvärde till marknadspris per timme.

[5] Avser miljoner timmar.

[6] Från och med 2021 har arbetskraftsundersökningarna (AKU) anpassats till en ny ramlag, vilket innebär ett tidsseriebrott. Det påverkar även bedömningen av potentiell sysselsättning och har bidragit till ett nivåskifte från 2021 och framåt. Det är förklaringen till negativ tillväxttakt 2021. För mer information se avsnitt 3.2.

[7] Avser tusental.

[8] Andel av potentiell arbetskraft.

[9] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2020) multiplicerad med BNP-deflatorn, som är ett prisindex för producerade varor och tjänster.

[10] Avser miljarder kronor.

[11] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.9 Löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2020[1]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lönesumma[2]	2 023	3,9	4,5	4,9	4,9	4,0	0,9	4,7	4,4	3,2	3,0
Timlön enligt NR[3]		3,0	2,3	2,5	2,7	3,9	4,8	1,3	1,6	2,6	2,8
Timlön enligt KL[4]		2,4	2,4	2,3	2,6	2,6	2,1	2,6	2,4	2,6	2,8
Reallön[5]		2,5	1,4	0,5	0,6	0,8	1,6	1,0	0,9	0,9	0,6
KPI[6]		0,0	1,0	1,8	2,0	1,8	0,5	1,6	1,4	1,7	2,2
KPIF[7]		0,9	1,4	2,0	2,1	1,7	0,5	1,8	1,5	1,7	2,0
KPIF exkl. energi		1,4	1,4	1,7	1,4	1,6	1,3	1,2	1,5	1,6	1,9
KPI-KS[8]		-0,3	0,8	1,7	1,9	1,7	0,5	1,6	1,4	1,7	2,2
HIKP[9]		0,7	1,1	1,9	2,0	1,7	0,7	2,1	1,2	1,4	1,8
BNP-deflator		2,1	1,5	2,1	2,4	2,5	1,4	2,3	1,9	1,6	1,9
Prisbasbelopp[10]		44,5	44,3	44,8	45,5	46,5	47,3	47,6	48,3	48,9	49,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Nivå, avser miljarder kronor.

[2] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[3] Nominell löneutveckling, kalenderkorrigerad. Timlönen enligt nationalräkenskaperna (NR) mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

[4] Nominell löneutveckling. Konjunkturlönestatistiken (KL) för 2020 avser prognos.

[5] Reallön beräknas som timlön enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

[6] Konsumentprisindex.

[7] KPI med fast ränta.

[8] KPI med konstanta skatter.

[9] Harmoniserat index för konsumentpriser.

[10] Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 2.10 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	**2 058**	**2 194**	**2 294**	**2 391**	**2 453**	**2 418**	**2 589**	**2 697**	**2 781**	**2 858**
Procent av BNP	48,3	49,7	49,6	49,5	48,6	48,6	48,7	48,1	48,1	47,9
Skatter och avgifter[1]	1 810	1 941	2 033	2 107	2 156	2 117	2 267	2 359	2 439	2 509
Procent av BNP	42,5	44,0	44,0	43,6	42,7	42,5	42,7	42,1	42,2	42,0
Kapitalinkomster	63	67	64	75	77	71	75	83	81	84
Övriga inkomster[2]	185	186	196	208	220	231	247	255	260	265
Utgifter	**2 058**	**2 149**	**2 228**	**2 351**	**2 424**	**2 566**	**2 688**	**2 734**	**2 757**	**2 815**
Procent av BNP	48,3	48,7	48,2	48,7	48,0	51,6	50,6	48,8	47,7	47,1
Transfereringar och subventioner	752	769	789	829	848	966	990	953	952	974
Hushållen	604	623	638	656	673	712	723	732	735	747
Näringslivet m.m.[3]	77	85	84	93	94	161	171	125	124	132
Utlandet	71	61	66	80	81	93	97	97	92	94
Konsumtion	1 096	1 164	1 204	1 258	1 300	1 327	1 404	1 471	1 487	1 515
Investeringar m.m.	179	187	208	233	246	249	269	284	291	297
Ränteutgifter[4]	30	29	28	30	29	24	25	25	27	29
Finansiellt sparande	**0**	**44**	**66**	**40**	**29**	**-148**	**-98**	**-37**	**24**	**43**
Procent av BNP	0,0	1,0	1,4	0,8	0,6	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Staten	6	63	76	66	68	-153	-131	-21	47	59
Ålderspensionssystemet	10	6	0	7	6	-10	6	9	10	16
Kommunsektorn	-16	-25	-11	-33	-45	15	27	-24	-34	-32
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**-0,4**	**0,4**	**0,5**	**0,2**	**0,4**	**-1,0**	**-1,2**	**-0,6**	**0,4**	**1,0**
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	**1 863**	**1 866**	**1 884**	**1 879**	**1 762**	**1 976**	**2 007**	**1 986**	**1 900**	**1 857**
Procent av BNP	43,7	42,3	40,7	38,9	34,9	39,7	37,8	35,4	32,9	31,1
Nettoställning	732	916	1 107	1 156	1 429	1 331	1 461	1 594	1 755	1 884
Procent av BNP	17,2	20,8	23,9	24,0	28,3	26,7	27,5	28,4	30,4	31,6

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Utfall för 2020 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i nationalräkenskaperna, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[3] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.11 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	**1 075**	**1 167**	**1 218**	**1 264**	**1 288**	**1 242**	**1 353**	**1 409**	**1 451**	**1 486**
Skatter och avgifter[1]	934	1 021	1 071	1 106	1 123	1 064	1 168	1 217	1 263	1 300
Kapitalinkomster	22	23	21	28	29	34	29	33	28	28
Övriga inkomster[2]	119	123	126	130	136	144	156	159	160	159
Utgifter	**1 069**	**1 104**	**1 142**	**1 198**	**1 220**	**1 395**	**1 484**	**1 431**	**1 404**	**1 427**
Transfereringar privat sektor[3]	416	408	415	446	450	550	566	518	507	522
Bidrag till kommunsektorn	218	246	271	277	278	336	374	343	322	322
Ålderspensionsavgifter	23	26	25	24	23	26	26	25	24	24
Konsumtion	296	308	310	321	333	339	360	381	386	388
Investeringar m.m.	90	93	100	105	114	127	141	147	148	153
Ränteutgifter[4]	26	25	22	25	22	17	16	17	17	19
Finansiellt sparande	**6**	**63**	**76**	**66**	**68**	**-153**	**-131**	**-21**	**47**	**59**
Procent av BNP	0,1	1,4	1,7	1,4	1,3	-3,1	-2,5	-0,4	0,8	1,0
Budgetsaldo	-33	85	62	80	112	-221	-6	53	116	78
Procent av BNP	-0,8	1,9	1,3	1,7	2,2	-4,4	-0,1	0,9	2,0	1,3
Statsskuld (okonsoliderad)	1 403	1 347	1 328	1 262	1 113	1 280	1 285	1 236	1 121	1 048
Procent av BNP	32,9	30,5	28,7	26,1	22,0	25,7	24,2	22,1	19,4	17,5
Statsskuld (konsoliderad)	1 352	1 292	1 265	1 197	1 054	1 218	1 224	1 174	1 059	984
Procent av BNP	31,7	29,3	27,4	24,8	20,9	24,5	23,0	20,9	18,3	16,5

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Utfall för 2020 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i nationalräkenskaperna, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[3] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.12 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	280	295	303	318	328	324	346	360	371	383
Socialförsäkringsavgifter	224	234	245	257	267	269	281	293	302	311
Statliga ålderspensions-avgifter m.m.	24	26	25	24	23	26	26	25	24	24
Räntor, utdelningar m.m.	32	35	33	37	39	29	39	43	45	48
Utgifter	270	288	302	311	322	334	340	352	361	367
Pensioner	266	284	298	306	317	329	334	346	355	361
Övriga utgifter[1]	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6
Finansiellt sparande	**10**	**6**	**0**	**7**	**6**	**-10**	**6**	**9**	**10**	**16**
Procent av BNP	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,3

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.13 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Inkomster	**955**	**1 014**	**1 078**	**1 119**	**1 147**	**1 224**	**1 302**	**1 306**	**1 315**	**1 346**
Skatter[1]	636	670	700	726	748	765	799	829	852	876
Kommunal fastighetsavgift	16	16	17	18	19	19	20	21	21	22
Statsbidrag	159	184	205	206	205	260	294	260	239	237
Skatter och statsbidrag, procent av BNP	19,0	19,7	19,9	19,7	19,2	21,0	20,9	19,8	19,2	19,0
Kapitalinkomster	11	10	12	12	12	10	11	11	12	13
Övriga inkomster	134	133	144	157	164	170	178	185	191	197
varav kompensation för moms	*59*	*61*	*66*	*72*	*74*	*76*	*80*	*83*	*84*	*85*
Utgifter	**971**	**1 039**	**1 089**	**1 152**	**1 193**	**1 209**	**1 275**	**1 331**	**1 349**	**1 378**
Transfereringar till hushåll	41	43	43	44	47	49	50	51	51	52
Övriga transfereringar	38	45	42	40	43	47	49	49	49	50
Konsumtion	796	853	890	933	964	984	1 039	1 086	1 097	1 123
Investeringar[2]	90	94	108	128	132	122	128	137	143	144
Ränteutgifter[3]	5	5	5	6	7	7	8	8	9	9
Finansiellt sparande	**-16**	**-25**	**-11**	**-33**	**-45**	**15**	**27**	**-24**	**-34**	**-32**
Procent av BNP	-0,4	-0,6	-0,2	-0,7	-0,9	0,3	0,5	-0,4	-0,6	-0,5
Ekonomiskt resultat	**16**	**25**	**27**	**15**	**26**	**54**	**53**	**27**	**20**	**20**

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Utfall för 2020 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Investeringarna inkluderar även köp och försäljningar av fastigheter, netto.

[3] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.14 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2024

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Finansiellt sparande, miljarder kronor	0	44	66	40	29	-148	-98	-37	24	43
Finansiellt sparande, procent av BNP	0,0	1,0	1,4	0,8	0,6	-3,0	-1,8	-0,7	0,4	0,7
Justering för BNP-gap	-0,2	-0,1	-0,4	-0,4	-0,4	1,9	0,7	-0,1	-0,1	0,0
Justering för arbetslöshetsgap	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning	0,1	-0,4	-0,5	-0,2	0,2	-0,1	-0,3	0,1	0,1	0,2
Justering för engångseffekter[1]	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	-0,4	0,4	0,5	0,2	0,4	-1,0	-1,2	-0,6	0,4	1,0
BNP-gap[2]	0,4	0,2	0,9	0,9	0,9	-3,8	-1,5	0,3	0,2	0,0

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09.

[1] Engångseffekter 2015–2016 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till Europeiska unionen. År 2015 rör de även återbetalning av försäkringspremier från AFA Försäkring samt en skatteinbetalning från en internationell koncern.

[2] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.15 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder samt nettoförmögenhet, 2020

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	9 711	195,1
Finansiella tillgångar	4 850	97,4
varav aktier	*2 354*	*47,3*
Kapitalstock	4 860	97,6
varav mark	*1 114*	*22,4*
Skulder	3 519	70,7
varav Maastrichtskuld[1]	*1 976*	*39,7*
varav pensionsskuld	*526*	*10,6*
varav övrigt	*1 016*	*20,4*
Nettoförmögenhet	6 191	124,4
Staten	1 488	29,9
Ålderspensionssystemet	1 716	34,5
Kommunsektorn	2 987	60,0
Finansiell nettoförmögenhet	1 331	26,7
Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld[2]	1 577	31,7

[1] Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn samt skillnader mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

[2] Statens nettoförmögenhet redovisad med löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld är i enlighet med redovisningen i årsredovisningen för staten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3
1.1 Data och begrepp ... 3

2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden ... 4
2.1 Kvinnors arbetsinkomst är lägre än mäns men gapet minskar ... 4
2.2 Kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män ... 6
2.3 Kvinnor arbetar färre timmar än män men deltidsarbetar i mindre uträckning än tidigare ... 9
2.4 Kvinnor har lägre lön än män men lönegapet minskar ... 15

3 Kvinnors och mäns ekonomiska resurser ... 17
3.1 Inkomster 20–64 år ... 17
3.2 Inkomster 65 år och äldre ... 25
3.3 Individuella välfärdstjänster ... 33

4 Förväntade effekter på kvinnors och mäns disponibla inkomst till följd av den ökade arbetslösheten 2020 ... 34

5 Effekter på kvinnors och mäns ekonomiska resurser till följd av ändrade regler 2019–2022 ... 37
5.1 Effekter på ekonomiska resurser av regeringens reformer 2019–2022 ... 37
5.2 Effekter på ekonomiska resurser av samtliga reformer 2019–2022 ... 39

Sammanfattning

- Skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år minskade från 30 procent till 24 procent mellan 2009 och 2019.
- Skillnaden i arbetsinkomst beror delvis på att färre kvinnor än män är sysselsatta och att sysselsatta kvinnor arbetar färre timmar än sysselsatta män. Dessutom är lönen per arbetad timme i genomsnitt lägre för kvinnor än för män, vilket bl.a. hänger samman med att arbetsmarknaden är tydligt könsuppdelad.
- Det minskade gapet i arbetsinkomst är en följd av att skillnaden i sysselsättningsgrad och arbetad tid för sysselsatta har minskat. Minskad löneskillnad har också bidragit, vilket delvis är en följd av en mindre könsuppdelad arbetsmarknad.
- Trots att gapet i arbetsinkomst har minskat har det genomsnittliga gapet i disponibel inkomst i stort sett varit oförändrat. De senaste åren har inkomstgapet varit omkring 20 procent. Förklaringen är framför allt att kapitalinkomsternas andel av de totala inkomsterna har ökat. Det genomsnittliga gapet i kapitalinkomst är betydligt större än gapet i arbetsinkomst mellan kvinnor och män. I genomsnitt utgjorde kvinnornas kapitalinkomster 55 procent av männens.
- De flesta kvinnor och män har dock inga eller mycket små kapitalinkomster. Bortsett från de 10 procent av kvinnor respektive män med högst disponibel inkomst och störst andel av kapitalinkomsterna, har även det genomsnittliga inkomstgapet minskat.
- En ytterligare förklaring till att det genomsnittliga inkomstgapet i stort sett varit oförändrat, trots att arbetsinkomstgapet minskat, är att skatter och transfereringar bidrar mindre till inkomstutjämningen.
- När kvinnor får högre arbetsinkomst minskar ofta transfereringarna. När t.ex. uttaget av föräldrapenning delas mer lika ökar kvinnors arbetsinkomst och deras transfereringar minskar, och tvärtom för männen.
- Minskade skillnader i arbetsinkomster innebär även minskade skillnader i hur mycket inkomstskatt kvinnor och män betalar. Att skatterna blir mindre omfördelande mellan kvinnor och män när skillnaden i arbetsinkomst minskar förstärks av progressiviteten i inkomstskatten. Därutöver har förändrade regler om utdelningar i fåmansbolag de senaste 10–15 åren inneburit att arbetsinkomster i högre grad kan omvandlas till kapitalinkomster som beskattas med en lägre skattesats. Eftersom det är betydligt färre kvinnor än män som redovisar inkomst av utdelning i fåmansbolag har även detta medfört att skatterna blivit mindre utjämnande mellan kvinnor och män.
- För åldersgruppen 65 år och äldre är inkomstgapet 29 procent, vilket är ca 10 procentenheter större än för åldersgruppen 20–64 år. Nivån på gapet har varit i stort sett detsamma sedan mitten av 1990-talet.
- Det finns en skillnad i pensionsinkomst mellan kvinnor och män efter arbetslivets slut. Detta beror både på skillnaden i arbetsinkomst under arbetslivet och på att kvinnor och män på grund av den könsuppdelade arbetsmarknaden i stor utsträckning omfattas av skilda tjänstepensionsavtal.
- Pensionsinkomsternas bidrag till inkomstgapet har dock minskat över tid. Utvecklingen speglar förändringarna i kvinnors arbetskraftsdeltagande sedan 1970-talet. Samtidigt har kapitalinkomsternas bidrag till det genomsnittliga inkomstgapet ökat även för de som är 65 år och äldre.
- Arbetslösheten till följd av konjunkturnedgången 2020 ökade något mindre för kvinnor än för män. Inkomstbortfallet för de kvinnor som blev arbetslösa beräknas ha varit något mindre än för de män som blev arbetslösa.

– Regeringens reformer av skatter och transfereringar samt satsningar på välfärdstjänster under mandatperioden bedöms sammantaget tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än män.

1 Inledning

I enlighet med ett beslut i riksdagen har regeringen sedan 1988 redovisat fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som en del av budgetpropositionen (prop. 1987/88:105, bet. 1987/88:AU 17, rskr. 1987/88:364).

Riksdagens övergripande mål för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Fördelningen av ekonomiska resurser är en central del av detta mål. Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut, se skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10). Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv som innebär att det avlönade arbetet ska ge ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

I bilagans första avsnitt beskrivs hur skillnaden mellan kvinnor och män har utvecklats på arbetsmarknaden. I det efterföljande avsnittet är fokus på skillnaden i kvinnors och mäns individuella disponibla inkomst. Därefter ges en bild av hur den ökade arbetslösheten som följt av konjunkturnedgången 2020 påverkade kvinnors och mäns disponibla inkomst. Slutligen redovisas en bedömning av hur reformer 2019–2021 påverkar fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män.

1.1 Data och begrepp

Analyserna av kvinnors och mäns inkomster grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik som fr.o.m. 2013 baseras på Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF) och innan dess på Hushållens ekonomi (HEK). För 2013–2019 grundas analyserna på ett urval från TRIF, benämnt Statistiskt analysregister (STAR). Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet 2021 på www.regeringen.se. Analyserna av kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden baseras huvudsakligen på Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU). Definitioner och förklaringar av begrepp som används i AKU finns på www.scb.se.

Individuell disponibel inkomst är relevant ur ett jämställdhetsperspektiv

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det relevant att i första hand studera hur stora resurser individen direkt förfogar över. Ekonomisk självständighet är en viktig aspekt av den ekonomiska jämställdheten. Kvinnors och mäns ekonomiska välfärd påverkas även av de ekonomiska förhållandena i hushållet.[1] Kvinnomaktutredningen menade

[1] Fördelningsanalyser baseras vanligtvis på ett hushållsbaserat inkomstbegrepp som brukar benämnas ekonomisk standard. Det har hushållet som inkomstenhet och innebär bl.a. att alla hushållsmedlemmars disponibla inkomster summeras. Hur den ekonomiska standarden har utvecklats redovisas varje år i en bilaga till den ekonomiska vårpropositionen.

dock att det kan hävdas att ekonomisk välfärd inte bara är en fråga om konsumtionsnivå, utan att rätten till egna inkomster är en väsentlig del av den ekonomiska välfärden, se betänkandet Kvinnor, män och inkomster – Jämställdhet och oberoende (SOU 1997:87). Därför beskriver bilagan kvinnors och mäns individuella inkomster från marknaden respektive välfärdsstaten.

Den disponibla inkomsten består av summan av inkomst från arbete, kapital och näringsverksamhet samt transfereringar minus direkt skatt. Transfereringar som går till hushållet eller barn (exempelvis bostadsbidrag och barnbidrag) delas lika mellan sammanboende par.

En del av kapitalinkomsterna utgörs av realiserade vinster och förluster från kapital. Kapitalvinster registreras ofta som en stor inkomst under ett enskilt år, även om de är resultatet av värdeökningar som har ackumulerats under flera år. Av bl.a. den anledningen bortser vissa forskare och statistikproducenter från kapitalvinster vid beräkning av disponibel inkomst. I de flesta länder finns heller inte uppgifter om kapitalvinster och i internationella jämförelser ingår kapitalvinster därmed i regel inte.

Offentliga välfärdstjänster beaktas när effekterna av regeringens politik analyseras

Subventionerade välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård, står för en stor del av den offentliga sektorns omfördelning. Värdet av dessa tjänster ingår inte i den disponibla inkomsten, men är en väsentlig del av de ekonomiska resurser som kvinnor och män tar del av. Satsningar på offentliga välfärdstjänster är en viktig del av regeringens politik för ökad ekonomisk jämställdhet. Därför beaktas effekterna av satsningar på välfärdstjänster i den analys av effekterna av regeringens politik som avslutar denna redogörelse.

2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden

För de allra flesta i åldern 20–64 år utgör inkomster från arbete, dvs. löne- och företagarinkomster, den största inkomstkällan. Arbetsinkomsten är även viktig för andra inkomster, eftersom den till stor del ligger till grund för exempelvis sjukpenning, föräldrapenning och pension.

Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns. Skillnaden beror delvis på att färre kvinnor än män är sysselsatta och att kvinnor i genomsnitt har kortare förvärvsarbetstid än män. Dessutom är lönen per arbetad timme i genomsnitt lägre för kvinnor än för män, vilket bl.a. hänger samman med att arbetsmarknaden är tydligt könsuppdelad. För att ge en djupare förståelse av skillnaderna i arbetsinkomster mellan kvinnor och män beskrivs dessa skillnader i arbetslivet i detta avsnitt.

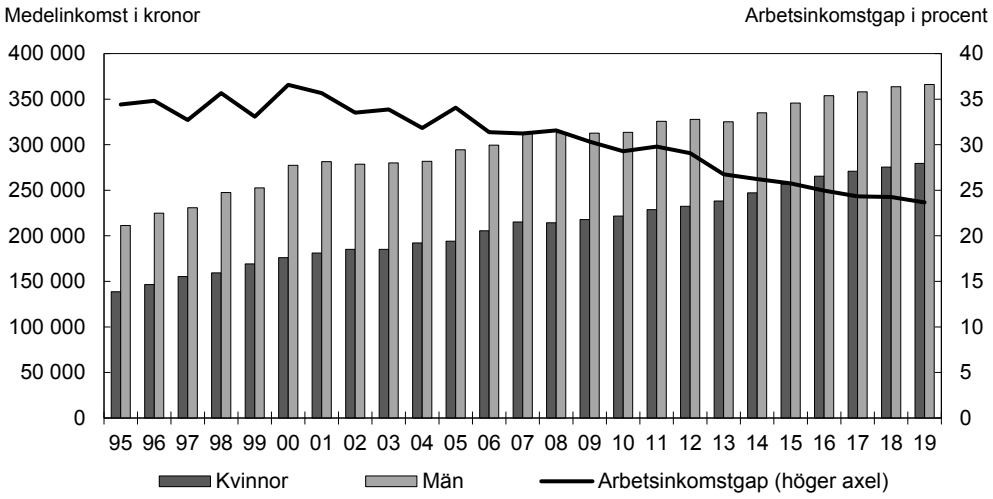
Avsnittet börjar med en beskrivning av utvecklingen av arbetsinkomsten för kvinnor och män sedan 1995, med fokus på senare delen av perioden. Därefter beskrivs utvecklingen av kvinnors och mäns sysselsättningsgrad, deltidsarbete, frånvaro och löner.

2.1 Kvinnors arbetsinkomst är lägre än mäns men gapet minskar

Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns, men skillnaden har minskat sedan mitten av 1990-talet. Under den senaste tioårsperioden har kvinnors arbets-

inkomst i åldersgruppen 20–64 år ökat med i genomsnitt 28 procent, medan mäns arbetsinkomst i samma åldersgrupp har ökat med 17 procent. Det har medfört att arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män har minskat från 30 procent till 24 procent mellan 2009 och 2019 (se diagram 2.1). Arbetsinkomstgapet definieras som skillnaden mellan kvinnors respektive mäns genomsnittliga arbetsinkomst som andel av mäns genomsnittliga arbetsinkomst.

Diagram 2.1 Arbetsinkomst

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Beräkningen av genomsnittlig arbetsinkomst baseras på samtliga kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år, dvs. oberoende av om de har arbetsinkomst eller inte. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Kvinnors arbetsinkomster var lägre än mäns i samtliga åldersgrupper mellan 20 och 64 år 2019, men gapet varierade mellan 23 och 38 procent i olika åldersgrupper. Arbetsinkomstgapet var störst i åldersgruppen 25–34 år, där många har småbarn och en större andel av kvinnorna än av männen är föräldralediga.

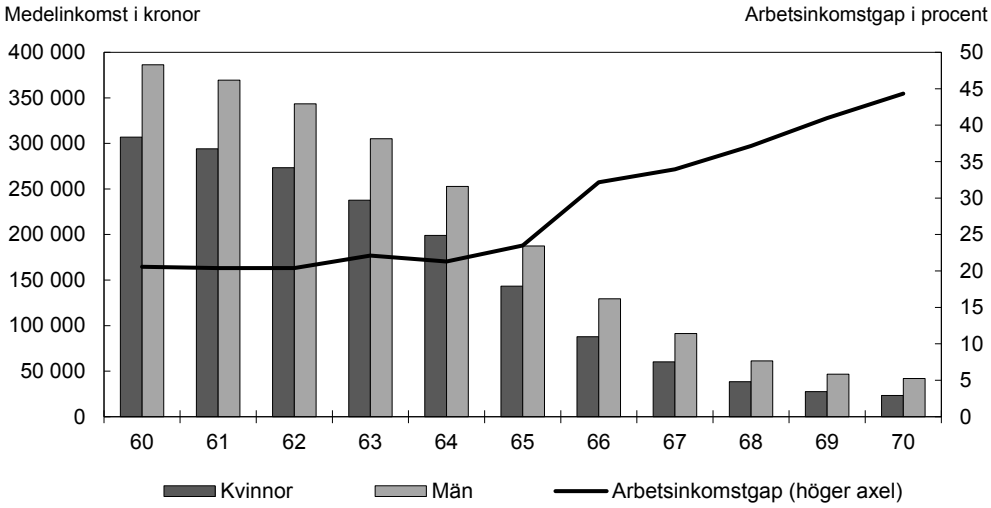
Mellan 2009 och 2019 ökade arbetsinkomsterna mer för kvinnor än för män i alla åldersgrupper. Förändringen var störst i de äldsta åldersgrupperna. Detta berodde både på att andelen kvinnor som hade arbetsinkomst ökade mer än andelen män som hade arbetsinkomst i dessa åldersgrupper, och att arbetsinkomsten för de som arbetade ökade mer för kvinnor än för män.

Att skillnaderna i arbetsinkomster har minskat kan till viss del bero på att det har blivit lättare för delägare i fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster, och att män i högre grad än kvinnor har utnyttjat den möjligheten (se avsnitt 3.1 i denna bilaga). Men även utan denna omvandling hade kvinnors arbetsinkomster ökat mer än mäns arbetsinkomster.

Arbetsinkomster i slutet av arbetslivet

Kvinnors och mäns genomsnittliga arbetsinkomst sjunker från 60-årsåldern till följd av att förvärvsfrekvensen sjunker. Efter 65 års ålder ökar även gapet i arbetsinkomst successivt, från 31 procent för de som är 65 år till 44 procent för de som är 70 år (se diagram 2.2). Utvecklingen beror till största delen på att de män som arbetar efter 65 års ålder har högre arbetsinkomst än de kvinnor som arbetar efter 65 års ålder, men också på att förvärvsfrekvensen minskar mer för kvinnorna än för männen.

Diagram 2.2 Arbetsinkomst i åldern 60–70 år 2019

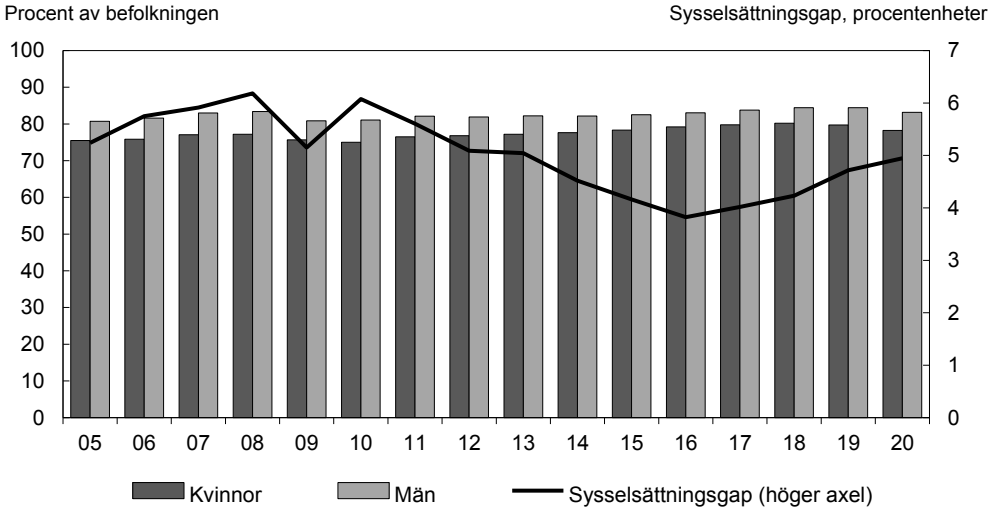
Anm.: Beräkningen av genomsnittlig arbetsinkomst baseras på samtliga kvinnor respektive män i åldersgruppen, dvs. oberoende av om de har arbetsinkomst eller inte. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

2.2 Kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män

En av orsakerna till att kvinnor i genomsnitt har lägre arbetsinkomst än män är att en mindre andel kvinnor än män är sysselsatta. Sverige är det land inom EU där kvinnor har högst sysselsättningsgrad (se t.ex. Gender Equality Index 2020, EIGE). Men fortfarande är en mindre andel kvinnor än män sysselsatta vilket bidrar till gapet i arbetsinkomst. Sysselsättningsgraden för kvinnor 20–64 år har sedan inledningen av 2000-talet legat ca 4–6 procentenheter lägre än för män 20–64 år (se diagram 2.3). Sysselsättningsgapet har under de senaste tio åren tenderat att minska när den totala sysselsättningsgraden har ökat och tvärtom.

Diagram 2.3 Sysselsättningsgrad och sysselsättningsgap

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Sysselsättningsgapet är beräknat som mäns sysselsättningsgrad minus kvinnors sysselsättningsgrad.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

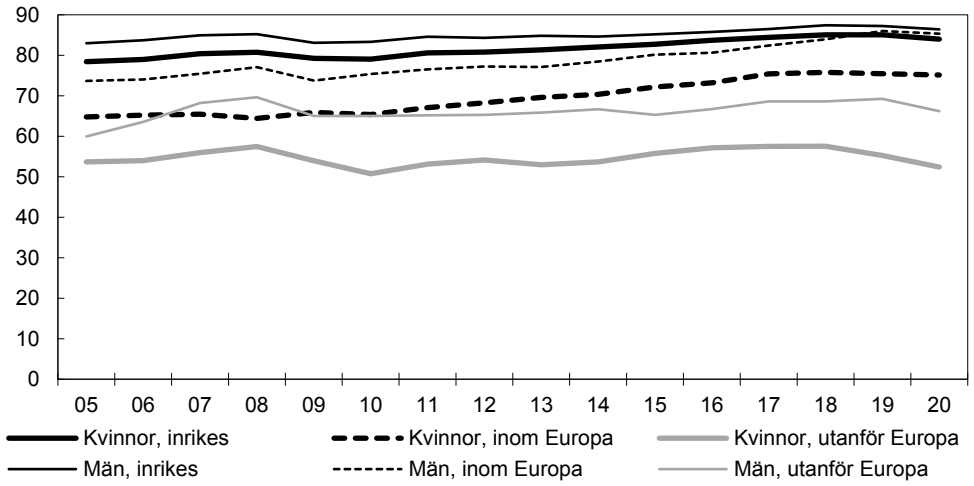
Födelseregion, utbildning och ålder har stor betydelse för skillnader i sysselsättningsgrad

Sysselsättningsgraden för kvinnor och män varierar mellan olika grupper i befolkningen. Historiskt sett har den varit högst för inrikes födda män, och var så

även 2020. Men även för män födda inom Europa samt inrikes födda kvinnor var sysselsättningsgraden hög 2020 (se diagram 2.4). Sysselsättningsgapet mellan inrikes födda kvinnor respektive män var därför relativt litet, 2 procentenheter. Däremot är sysselsättningsgapet mellan utrikes födda kvinnor respektive män stort, såväl för de födda inom som utanför Europa. År 2020 var sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män födda inom Europa 10 procentenheter, medan motsvarande gap för kvinnor och män födda utanför Europa var 14 procentenheter.

Diagram 2.4 Sysselsättningsgrad efter födelseregion

Procent av befolkningen

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Inom Europa avser personer födda inom Europa, men utanför Sverige.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

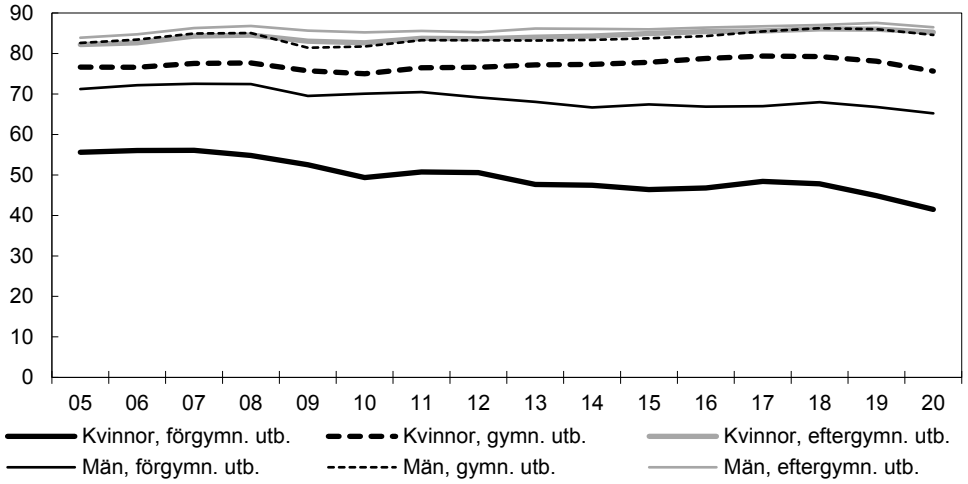
Andelen sysselsatta kvinnor och män varierar även mellan olika utbildningsnivåer (se diagram 2.5). För kvinnor och män med högst förgymnasial utbildning är sysselsättningsgraden förhållandevis låg. Det gäller särskilt för kvinnor, och sysselsättningsgapet är därför relativt stort. År 2020 var det 24 procentenheter. Sysselsättningsgraden för kvinnor och män med eftergymnasial utbildning är hög och sysselsättningsgapet är litet. Mellan kvinnor och män med högst gymnasial eller eftergymnasial utbildning var gapet endast 9 procentenheter respektive 1 procentenhet 2020. För kvinnor och män med högst förgymnasial eller högst gymnasial utbildning har sysselsättningsgapet ökat något de senaste tio åren, medan det motsatta gäller för kvinnor och män med eftergymnasial utbildning.

Sysselsättningsgraden varierar även mellan olika åldersgrupper. Kvinnor och män i åldersgrupperna 35–44 år och 45–54 år har generellt sett en starkare anknytning till arbetsmarknaden och är i högre grad sysselsatta än övriga åldersgrupper. Sysselsättningsgapet är dock större i åldersgruppen 35–44 år än i åldersgruppen 45–54 år. År 2020 var gapet 7 procentenheter respektive 4 procentenheter.

Sysselsättningsgraden är lägst i den äldsta (65–74 år) och yngsta (20–24 år) åldersgruppen för både kvinnor och män, men sysselsättningsgapet skiljer sig mellan de två åldersgrupperna. Gapet är relativt litet vid inträdet på arbetsmarknaden, men större vid utträdet. År 2020 var sysselsättningsgapet 3 procentenheter i den yngsta åldersgruppen och 9 procentenheter i den äldsta åldersgruppen.

Diagram 2.5 Sysselsättningsgrad efter utbildningsnivå

Procent av befolkningen

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Studier, sjukdom och hemarbete är viktiga orsaker till sysselsättningsgapet

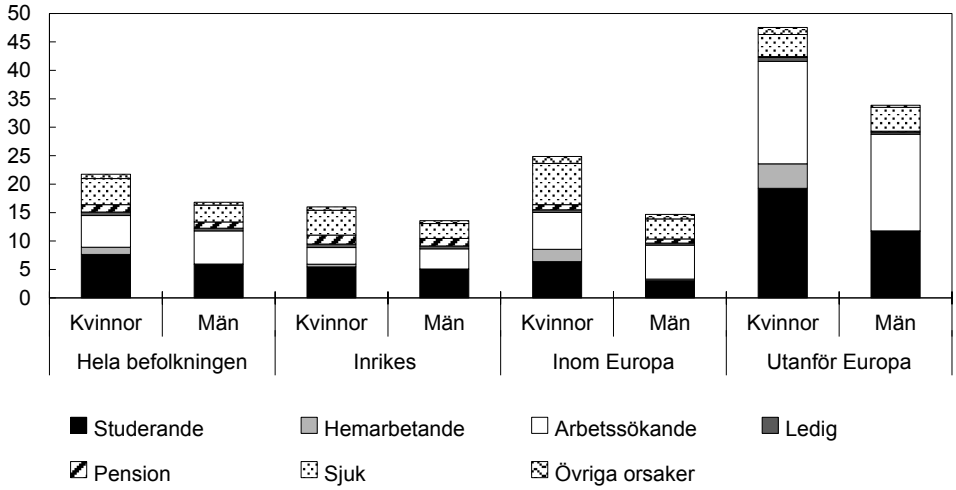
De som inte är sysselsatta delas i nedanstående analys upp i grupperna arbetssökande, studerande, sjuka, pensionärer, hemarbetande, lediga samt övriga. Skillnaderna i orsak till att inte vara sysselsatt bidrar till att förklara sysselsättningsgapet. En större andel av kvinnorna är studerande, sjuka eller hemarbetande (se diagram 2.6). Sammantaget förklarade detta drygt 90 procent av sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män 2020. En stor grupp av de som inte är sysselsatta är arbetssökande, men det är i stort sett lika vanligt för kvinnor som för män.

Den främsta orsaken till sysselsättningsgapet varierar mellan olika befolkningsgrupper. Exempelvis var det framför allt sjukdom som förklarade gapet i sysselsättningen för inrikes födda kvinnor och män 2020. Sysselsättningsgapet för utomeuropeiskt födda berodde främst på att kvinnor studerade eller var hemarbetande i högre grad än män.

Sysselsättningsgapet för unga 20–24 år förklaras främst av att en större andel kvinnor än män studerade. Skillnaden i andelen sysselsatta kvinnor och män i åldersgruppen motverkas till viss del av att en större andel män var arbetssökande. I åldersgruppen 25–34 år var hemarbete den främsta förklaringen till sysselsättningsgapet, vilket förklarar ungefär hälften av sysselsättningsgapet. Övriga orsaker, bortsett från att kvinnor studerar i högre utsträckning än män, är obetydliga. För äldre beror skillnaden i andelen sysselsatta kvinnor och män främst på att kvinnor är sjuka i högre utsträckning, något som i synnerhet gäller för 60–64-åringar. I denna åldersgrupp kan tre fjärdedelar av sysselsättningsgapet förklaras av att en större andel kvinnor är sjuka och därför står utanför arbetskraften.

Diagram 2.6 Orsak till att inte vara sysselsatt 2020 efter födelseregion

Procent av befolkningen

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Inom Europa avser personer födda inom Europa men utanför Sverige. Studerande avser både hel- och deltidsstuderande. Arbetssökande avser både individer som uppfyller definitionskraven för arbetslös samt latent arbetssökande. I gruppen latent arbetssökande ingår individer som velat och kunnat ta arbete under referensveckan men inte sökt något arbete i enlighet med Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

2.3 Kvinnor arbetar färre timmar än män men deltidsarbetar i mindre uträckning än tidigare

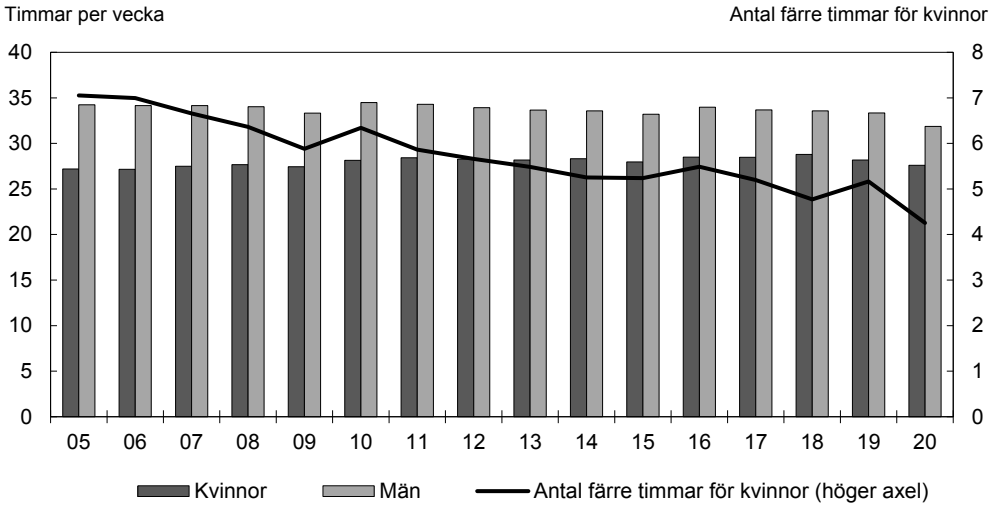
En orsak till att kvinnor har lägre arbetsinkomster än män är att sysselsatta kvinnor förvärvsarbetar färre timmar än sysselsatta män. Det beror dels på att kvinnorna i större utsträckning arbetar deltid, dels på att kvinnorna i högre grad är frånvarande från arbetet till följd av t.ex. föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning. År 2020 var den faktiska medelarbetstiden för sysselsatta kvinnor 28 timmar per vecka, att jämföra med män som i genomsnitt arbetade 32 timmar per vecka (se diagram 2.7).

Skillnaden i arbetad tid mellan kvinnor och män har minskat de senaste tio åren. År 2020 var skillnaden drygt 4 timmar, vilket var 2 timmar mindre per vecka jämfört med 2010. Det beror både på att kvinnors arbetstid har ökat och att mäns arbetstid har minskat under denna period.

Mellan 2019 och 2020 minskade skillnaden i antalet arbetade timmar mellan kvinnor och män med nästan en timme till följd av att antalet arbetade timmar minskade betydligt mer för män än för kvinnor. Samtidigt minskade sysselsättningen något mer bland kvinnor än bland män. En förklaring till detta kan vara att fler män än kvinnor deltog i korttidsarbete[2], vilket bidrog till att män i högre grad än kvinnor gick ned i arbetstid men var fortsatt sysselsatta, se Effekter av stöd vid korttidsarbete – lärdomar från finanskrisen (Tillväxtanalys 2021:09). En annan orsak kan vara att kvinnor som förlorade sin sysselsättning då arbetade deltid, exempelvis på grund av studier, i högre utsträckning än män.

[2] Vid korttidsarbete går anställda tillfälligt ned i arbetstid och lön. Reglerna för stöd vid korttidsarbete innebär att arbetstagaren, arbetsgivaren och staten delar på kostnaden för arbetstidsminskningen. Stödet, som har varit förstärkt under pandemin (s.k. korttidspermittering), lämnas till arbetsgivare som har tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter som inte har kunnat förutses.

Diagram 2.7 Medelarbetstid för sysselsatta

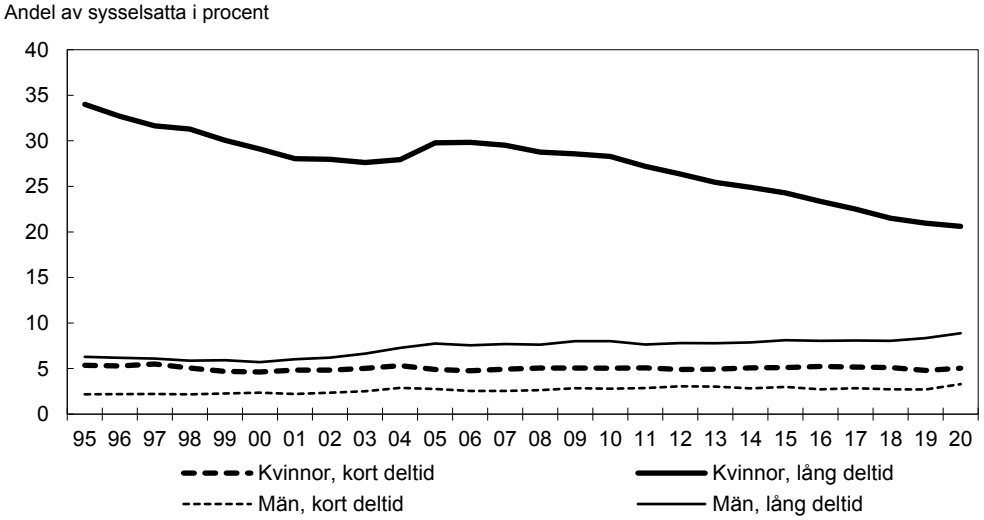

Anm.: Statistiken avser faktisk medelarbetstid per vecka för sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Fler kvinnor än män arbetar deltid

En av anledningarna till kvinnors kortare arbetstid är att fler kvinnor än män arbetar deltid. Av de sysselsatta i åldern 20–64 år arbetade 26 procent av kvinnorna deltid jämfört med 12 procent av männen (se diagram 2.8). Av de som arbetar deltid arbetar större delen lång deltid (20–34 timmar). Andelen kvinnor som arbetar lång deltid har minskat de senaste tio åren, samtidigt som andelen män som arbetar lång deltid ökat något. Andelen som arbetar kort deltid (mindre än 20 timmar) har varit i princip oförändrad för både kvinnor och män. Skillnaden mellan kvinnors och mäns deltidsarbete är större i grupper där många har en svagare ställning på arbetsmarknaden, t.ex. personer födda utanför Europa och personer med högst förgymnasial utbildning.

Diagram 2.8 Andel deltidsarbetande

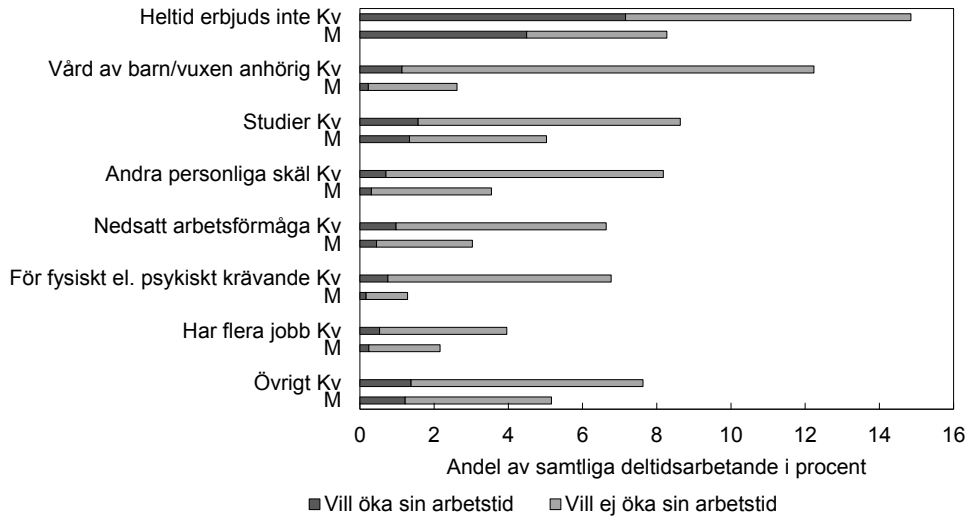

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. För anställda avses med kort deltid en överenskommen arbetstid kortare än 20 timmar per vecka och med lång deltid en överenskommen arbetstid mellan 20 och 34 timmar per vecka. För företagare och medhjälpande hushållsmedlemmar och anställda utan överenskommen arbetstid används i stället genomsnittlig arbetstid per vecka.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Den vanligaste orsaken till deltidsarbete, bland både kvinnor och män, är att heltidsarbete inte erbjuds (se diagram 2.9). Det är dock endast ungefär hälften av kvinnorna och männen i denna grupp som uppger att de vill öka sin arbetstid. Den näst

vanligaste orsaken till att kvinnor arbetar deltid är att de tar hand om barn eller annan anhörig. Antalet män som anger att de tar hand om barn eller annan anhörig som orsak till deltidsarbete har legat på en låg nivå under de tio senaste åren. Andelen kvinnor som anger denna orsak ligger betydligt högre, men har minskat från 18 procent 2010 till 12 procent 2020.

Diagram 2.9 Orsak till deltidsarbete 2020

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Kv avser kvinnor och M avser män.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Det finns flera bakomliggande förklaringar till att det är vanligare bland kvinnor än bland män att arbeta deltid. En sådan är att fler kvinnor än män går ned i arbetstid när de får sitt första barn. En annan orsak kan vara att det framför allt i vissa kvinnodominerade sektorer som offentliga välfärdstjänster finns en s.k. deltidskultur som påverkar både viljan och möjligheterna till heltidsanställningar. Det kan påverka både kvinnor och män. Arbetsvillkoren kan också begränsa möjligheterna att arbeta heltid, se betänkandet Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50).

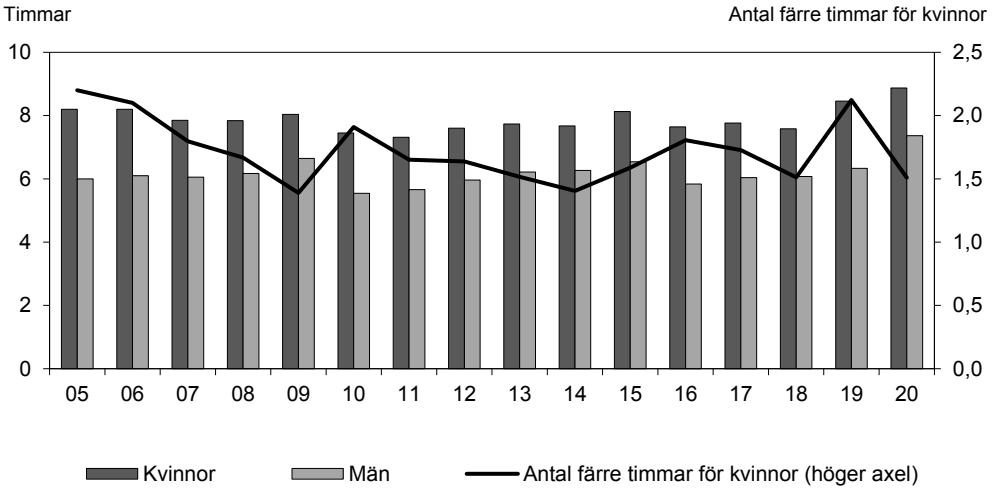
Deltidsarbete innebär att arbetsinkomsten blir lägre än vid heltidsarbete. Men deltidsarbete skulle också kunna ha en negativ effekt på timlönen jämfört med heltidsarbete. För Sverige visar dock olika studier skilda resultat när det gäller effekten av deltidsarbete på timlönen, varför det är osäkert om detta bidrar till arbetsinkomstgapet här.[3]

Kvinnors frånvaro från arbetet är högre än mäns

Kvinnors lägre arbetstid beror inte bara på att fler kvinnor än män arbetar deltid. Kvinnor är också frånvarande från arbetet i större utsträckning än män på grund av t.ex. föräldraledighet och sjukskrivning, vilket också påverkar gapet i arbetsinkomst. År 2020 var kvinnors frånvaro i genomsnitt närmare 9 timmar i veckan och mäns frånvaro drygt 7 timmar i veckan. Sedan 2010 har skillnaden i kvinnors och mäns frånvaro varierat mellan drygt 1 och 2 timmar utan någon tydlig trend (se diagram 2.10).

[3] Se Wahlberg, Part-time penalty in Sweden: evidence from quantile regression, University of Gothenburg Working Papers in Economics, no. 315, 2008; Bardasi och Gornick, Working for less? Women's part-time wage penalties across countries, Feminist Economics, 2008; Colella, Women's Part-Time - Full-Time Wage Differentials in Europe: An Endogenous Switching Model, MPRA Paper 55287, 2014. Medan Wahlbergs resultat visar att det finns en negativ effekt av deltidsarbete på timlönen i Sverige visar resultaten i de båda andra studierna negativa effekter i alla länder de undersöker, förutom Sverige.

Diagram 2.10 Skillnad mellan överenskommen och faktisk arbetstid

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Överenskommen arbetstid avser den avtalade arbetstiden utan någon frånvaro. Skillnaden mellan överenskommen arbetstid och faktisk arbetstid utgörs av frånvaro, exempelvis semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet eller vård av barn.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Semester är den vanligaste orsaken till frånvaro för både kvinnor och män. För kvinnor med små barn är även föräldraledighet och sjukdom vanliga orsaker till frånvaro. Detta får till följd att skillnaden i frånvaro mellan kvinnor och män med barn under tre år är betydligt större än för övriga kvinnor och män.

År 2020 var kvinnor med barn under tre år frånvarande från arbetet under i genomsnitt 52 procent av den överenskomna arbetstiden. Även för män med små barn är skillnaden mellan överenskommen och faktisk arbetstid stor. Män med barn under tre år var i genomsnitt frånvarande 28 procent av den överenskomna arbetstiden. För kvinnor och män med äldre barn är frånvaron mindre. Skillnaden mellan dessa kvinnor och män är också mindre.

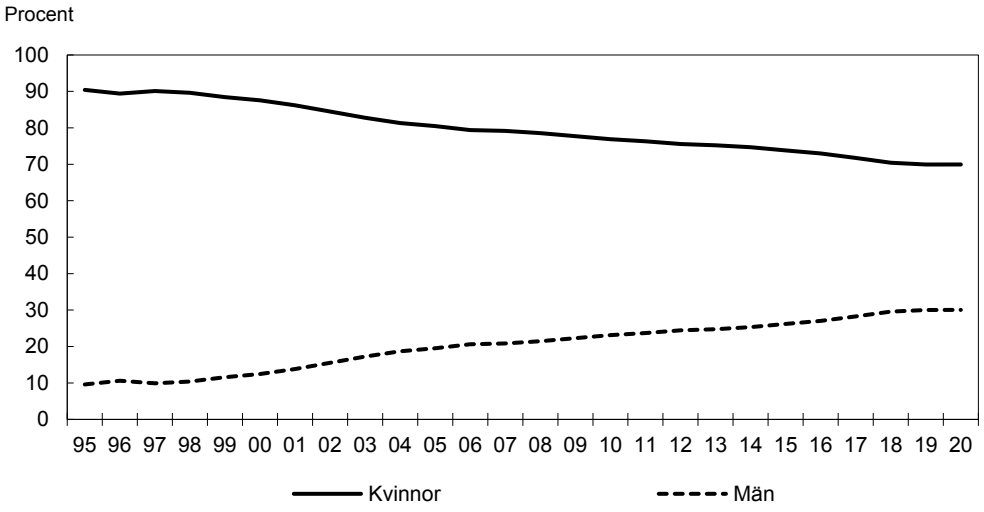
I hushåll utan barn är frånvaron lägre än i hushåll med barn och skillnaden mellan kvinnor och män är relativt liten.

Kvinnor tar ut mer föräldrapenning än män

Som framgått är kvinnor i högre grad än män frånvarande från arbetet till följd av föräldraledighet, vilket direkt påverkar arbetsinkomsten. Kvinnor tar i genomsnitt ut en betydligt större andel av föräldrapenningdagarna, men även en större del av den totala föräldraledigheten, dvs. summan av både betald och obetald föräldraledighet (för mer information om föräldrapenningen ur ett könsperspektiv, se utg.omr. 12 avsnitt 3.6.4).

År 2020 tog kvinnor ut 70 procent av de betalda föräldrapenningdagarna. Fördelningen mellan kvinnor och män har dock blivit mindre ojämn de senaste decennierna. Under de senaste tio åren har kvinnornas andel av föräldrapenninguttaget minskat med 7 procentenheter (se diagram 2.11).

Diagram 2.11 Fördelning av föräldrapenningdagar

Källa: Försäkringskassan.

Under barnets två första levnadsår är kvinnors andel av de uttagna föräldrapenningdagarna högre än under resten av föräldraledighetstiden. För barn födda 2018 tog kvinnor ut 78 procent av föräldrapenningdagarna under barnets två första levnadsår. Ungefär 19 procent av föräldrarna hade ett jämställt uttag av föräldrapenningdagarna, dvs. en fördelning inom intervallet 40–60 procent, under barnets två första år. Det är en ökning med 7 procentenheter jämfört med tio år tidigare (Försäkringskassans statistikdatabas).

Sannolikheten att föräldrar delar föräldrapenningdagarna jämställt ökar om föräldrarna har eftergymnasial utbildning, särskilt om kvinnan har eftergymnasial utbildning. Den ökar också om föräldrarna är födda i Sverige, sysselsatta i offentlig sektor, har ungefär lika höga inkomster eller bor i ett storstadsområde, se t.ex. De jämställda föräldrarna (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:8).

Flera politiska reformer har bidragit till att minska skillnaden i uttag av föräldrapenning mellan kvinnor och män. Det gäller bl.a. reformerna där ett visst antal dagar reserveras för vardera föräldern. Den första reserverade månaden infördes 1995, den andra 2002 och en tredje månad infördes 2016. Samtliga tre reserverade månader har bidragit till att minska ojämställdheten, även om de direkta effekterna blivit mindre för varje ytterligare reserverad månad.[4] För barn födda 2014 eller senare kan föräldrar spara högst 96 föräldrapenningdagar efter att barnet fyllt fyra år. Även denna reform har bidragit till ett mer jämställt uttag av föräldrapenningdagarna, se Ökat uttag av dagar med föräldrapenning (Inspektionen för socialförsäkringen, Rapport 2020:4).

Skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn, s.k. vab-dagar, är mindre än för föräldrapenningdagarna, men har inte minskat i samma uträckning som skillnaden i föräldrapenninguttag. Under de senaste tio åren har kvinnors andel av dagarna med tillfällig föräldrapenning minskat med 4 procentenheter, till 61 procent 2020. När de reserverade månaderna infördes fanns förhoppningar om att fördelningen av vård- och omsorgsarbetet skulle fördelas mer jämställt. Det är dock oklart om de reserverade månaderna även påverkade kvinnors och mäns vab-uttag. De utvärderingar som gjorts kommer till olika slutsatser.[5]

[4] Se Duvander och Johansson, What are the effects of reforms promoting fathers' parental leave use?, Journal of European Social Policy, 2012; Jämställd föräldraförsäkring – Utvärdering av de reserverade månaderna i föräldraförsäkringen, Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2019:2.

[5] Ekberg et al., Parental leave – A policy evaluation of the Swedish "Daddy-Month" reform, Journal of Public Economics, 2013; Duvander och Johansson, Does Fathers' Care Spill Over? Evaluating Reforms in the Swedish Parental Leave Program, Feminist Economics, 2019.

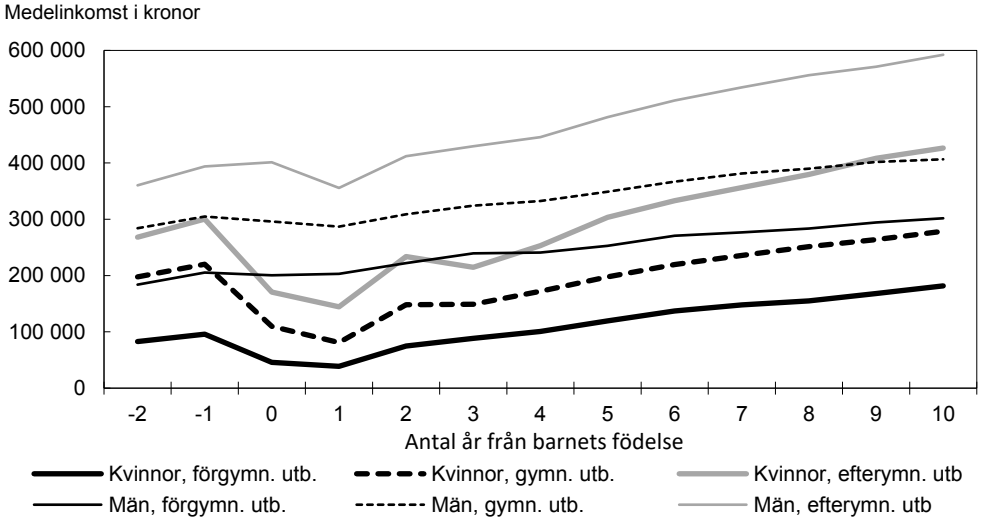
Kvinnors längre föräldraledighet kan påverka löneutvecklingen och därmed på sikt arbetsinkomsten. Givet lika lång ledighet är effekten på lönen ungefär lika stor för kvinnor och män, men eftersom kvinnor tar ut fler föräldrapenningdagar per barn än vad män gör blir effekten på lönen större för kvinnor än för män. Skillnaden i föräldrapenninguttag har dock minskat de senaste decennierna. En jämnare fördelning av föräldrapenninguttaget kan också minska den statistiska diskrimineringen.[6]

Skillnaden i arbetsinkomst ökar vid det första barnets födelse

En stor del av skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män inom par uppstår när de får sitt första barn.[7] Kvinnors genomsnittliga arbetsinkomst minskar efter det första barnets födelse, inte bara under föräldraledigheten utan också för att många kvinnor går ned i arbetstid efter föräldraledigheten. Även om effekten minskar med tiden kvarstår ett betydande arbetsinkomstgap fortfarande efter tio år. Även mäns arbetsinkomster sjunker initialt i samband med det första barnets födelse, men betydligt mindre.[8]

Utvecklingen av arbetsinkomsten för de kvinnor och män i Sverige som fick sitt första barn 2008 eller 2009 varierar med utbildningsnivån (se diagram 2.12). Kvinnors arbetsinkomst sjunker efter det första barnets födelse, oavsett utbildningsnivå. Arbetsinkomsten minskade mest för kvinnor med förgymnasial eller gymnasial utbildning och minst för kvinnor med eftergymnasial utbildning. Men återhämtningen var snabbare för kvinnor med förgymnasial utbildning. Först efter 5–6 år är arbetsinkomsten på samma nivå som året innan barnets födelse för samtliga kvinnor. För nyblivna pappor minskar arbetsinkomsten något året efter barnets födelse, då många män tar ut föräldrapenning, för att därefter öka. Mönstret är tydligast för män med eftergymnasial utbildning.

Diagram 2.12 Arbetsinkomst runt första barnets födelse för föräldrar till barn födda 2008 och 2009 i Sverige

Anm.: Kv avser kvinnor och M avser män. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Det är inte unikt för Sverige att skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomst ökar efter det första barnets födelse. En jämförelse mellan Danmark, Storbritannien,

[6] Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser (SOU 2014:28). Statistisk diskriminering innebär att individer diskrimineras på basis av vissa stereotyper om någon grupp (t.ex. kön eller etnicitet) som individerna tillhör.

[7] Nylin et al., Trends in Women's Relative Earnings Within Couples Across the Transition to Parenthood in Sweden, 1987–2007, European Sociological Review, 2021.

[8] Se bl.a. Angeloy et al., Parenthood and the Gender Gap in Pay, Journal of Labor Economics, 2016 och Familjepolitik för alla? (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2015:5).

Sverige, Tyskland, USA och Österrike visar att kvinnors arbetsinkomster minskar i samtliga länder, men mindre i Danmark och Sverige än i övriga länder.[9]

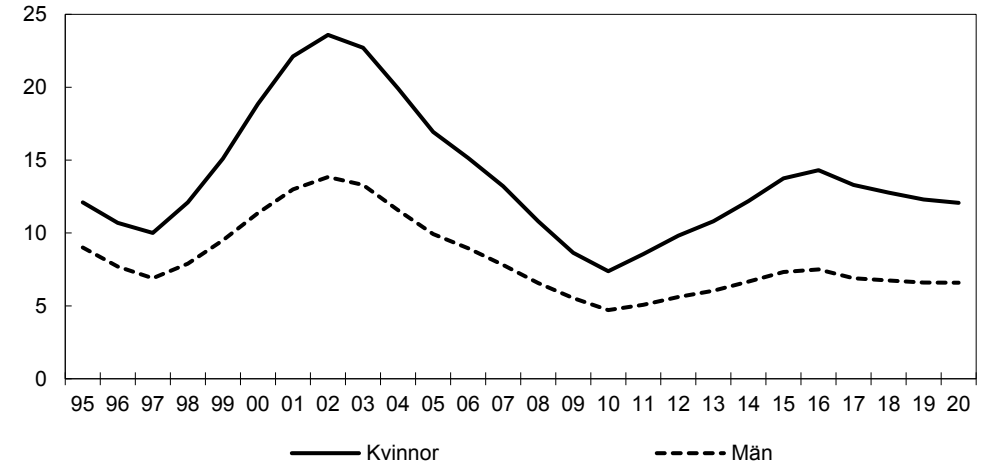
Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män

Det är stor skillnad i genomsnittligt antal sjukpenningdagar per försäkrad kvinna respektive man (sjukpenningtalet). Samtidigt har sjukfrånvaron varierat kraftigt över tid, och variationen har varit något större för kvinnor än för män (se diagram 2.13). Efter 2010 ökade sjukfrånvaron för både kvinnor och män, men kraftigare för kvinnor. Under de senaste åren har sjukfrånvaron gått tillbaka något för kvinnor, men är fortfarande nästan dubbelt så hög som för män.

Det finns flera orsaker till skillnaden i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män. En orsak är att kvinnor i större utsträckning än män arbetar i yrken och sektorer där den upplevda arbetsmiljön är sämre, organisatoriskt och socialt (se även utg.omr. 13 avsnitt 1.3.6). Ett större ansvar för hem, barn och föräldrar i kombination med förvärvsarbete kan vara ytterligare en orsak till kvinnors högre sjukfrånvaro.

Diagram 2.13 Sjukpenningtalet

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 16–64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. blir två dagar med halv ersättning en nettodag. Sjukpenningtalet är definierat som antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade exklusive antal personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning.

Källa: Försäkringskassan.

2.4 Kvinnor har lägre lön än män men lönegapet minskar

Utöver skillnader i sysselsättningsgrad och faktisk arbetstid påverkas skillnaden i kvinnors och mäns arbetsinkomster av den ersättning som de får för sitt arbete, dvs. tim- eller månadslönen. Deltidslöner är uppräknade till heltids- och månadslöner i hela avsnitt 2.4.

År 2020 var kvinnors månadslön i genomsnitt 34 200 kronor, medan mäns uppgick till 37 900 kronor. Det motsvarar ett lönegap på 9,8 procent. Under perioden 2010–2020 har lönegapet minskat varje år, från 14,3 procent till 9,8 procent (se diagram 2.14). Mellan 2019 och 2020 minskade lönegapet med 0,1 procentenheter.

Den löneskillnad mellan kvinnor och män som kvarstår när hänsyn har tagits till skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid kallas för det standardvägda

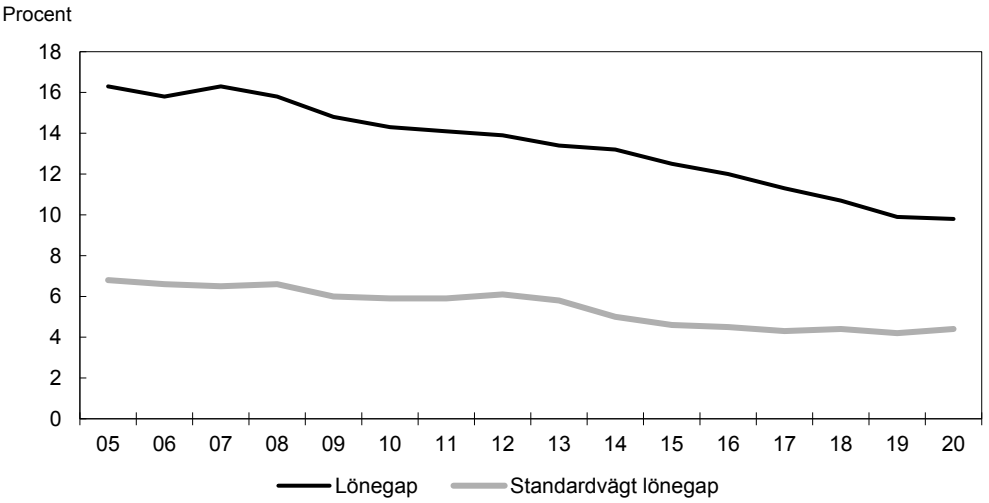
[9] Kleven et. al., Child Penalties Across Countries: Evidence and Explanations, NBER Working Papers, 2019.

lönegapet.[10] År 2020 uppgick det standardvägda lönegapet till 4,4 procent. Sedan 2010 har det minskat med 1,5 procentenheter.

Lönegapet har minskat mer än det standardvägda lönegapet. Det innebär att den minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns löner till stor del, men inte helt, beror på att skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid har minskat.

Den löneskillnad som kvarstår efter standardvägningen visar att det finns andra faktorer än de som redovisas i statistiken som påverkar löneskillnader, såsom diskriminering och skillnader i arbetsuppgifter inom samma yrke.

Diagram 2.14 Lönegap och standardvägt lönegap

Anm.: Lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till heltid. Det standardvägda lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning, arbetstid samt arbetar inom olika yrken och sektorer. Det standardvägda lönegapet är beräknat med standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4).

Källa: Medlingsinstitutet.

Könsuppdelningen på arbetsmarknaden är en viktig orsak till lönegapet

En viktig orsak till det observerade lönegapet är att kvinnor och män i stor utsträckning arbetar inom olika yrken och att kvinnodominerade yrken i genomsnitt har lägre löner än mansdominerade. Kvinnor är också underrepresenterade bland chefer. Andelen kvinnor i chefsposition varierar mellan olika sektorer, men andelen kvinnor i chefsposition är genomgående lägre än andelen anställda kvinnor. Sverige har dock den tredje minst könsuppdelade arbetsmarknaden i jämförelse med andra medlemsstater i EU (se t.ex. EIGE 2020 Gender Equality Index 2020).

Skillnaderna i yrkes- och befattningsstruktur beror i hög grad på skillnader i kvinnors och mäns utbildningsinriktning och utbildningslängd.

Kvinnor har sedan slutet av 1970-talet varit överrepresenterade inom högre utbildning och över tid har allt fler kvinnor valt traditionellt mansdominerade högskole-utbildningar, se t.ex. rapporten Kvinnor och män i högskolan (Universitetskanslersämbetet 2016:16). Motsvarande tendens är inte lika tydlig för män, dvs. det har inte i samma utsträckning blivit vanligare att män väljer traditionellt kvinnligt dominerade utbildningar.

[10] Deltidslöner i detta avsnitt (2.4) är uppräknade till heltids- och månadslöner men som framgår av avsnitt 2.3 kan deltidsarbete också påverka lönen per arbetad timme. Av denna anledning har Medlingsinstitutet med arbetstid när de beräknar det standardvägda lönegapet.

De förändringar som har skett i könsfördelningen inom olika utbildningar har successivt slagit igenom på arbetsmarknaden. Könsuppdelningen är därför ofta större i äldre åldersgrupper än i yngre. Detta är särskilt tydligt inom vissa yrken som kräver eftergymnasial utbildning, som exempelvis arkitekt och jurist. Mellan 2014 och 2020 ökade andelen kvinnor i 64 av 106 mansdominerade yrken, samtidigt som andelen män ökade i 48 av 82 kvinnodominerade yrken. Eftersom manligt dominerade yrken ofta har ett högre löneläge kan denna utveckling vara en förklaring till att löneskillnaden mellan kvinnor och män minskar, enligt rapporten Löneskillnader mellan kvinnor och män 2020 (Medlingsinstitutet 2021).

3 Kvinnors och mäns ekonomiska resurser

Kvinnors disponibla inkomst är i genomsnitt lägre än mäns. Det genomsnittliga inkomstgapet har inte minskat sedan mitten av 1990-talet trots att kvinnors arbetsinkomster i genomsnitt har ökat snabbare än mäns. En bidragande orsak till detta är de ökade kapitalinkomsterna. För den majoritet av kvinnor och män som inte har mycket höga inkomster har inkomstgapet dock minskat.

I det här avsnittet analyseras utvecklingen av kvinnors och mäns disponibla inkomst 1995–2019 och hur olika inkomstslag har bidragit till inkomstgapet. Inkomstgapet definieras som skillnaden mellan kvinnors respektive mäns genomsnittliga disponibla inkomst som andel av mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Exempelvis var inkomstgapet 20 procent för åldersgruppen 20–64 år 2019. Det betyder att kvinnors disponibla inkomst i genomsnitt uppgick till 80 procent av männens. Den disponibla inkomsten är summan av arbetsinkomst, kapitalinkomst och olika transfereringar minus direkt skatt.

Den disponibla inkomstens sammansättning skiljer sig åt mellan de åldrar där de flesta är aktiva på arbetsmarknaden och de åldrar där de flesta har arbetslivet bakom sig. Redovisningen görs därför först för åldersgruppen 20–64 år, och därefter för de som är 65 år eller äldre. Det finns ingen bestämd pensioneringsålder och allt fler arbetar längre upp i åldrarna. Den faktiska genomsnittliga pensioneringsåldern var 64,5 år för både kvinnor och män 2019.

Avslutningsvis redovisas betydelsen av individuella offentligt finansierade välfärdstjänster för resursfördelningen mellan kvinnor och män.

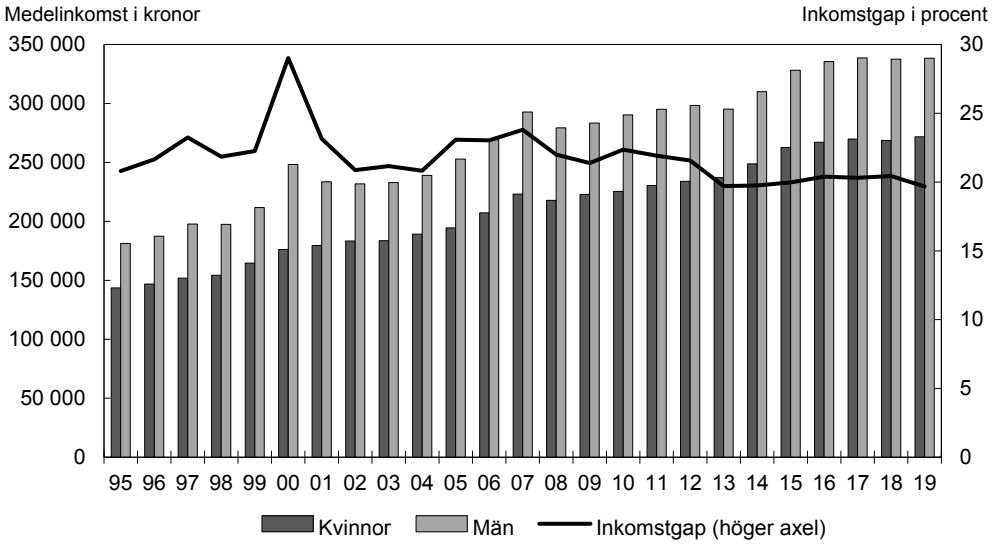
3.1 Inkomster 20–64 år

Inkomstgapet är i stort sett oförändrat sedan mitten av 1990-talet

Kvinnor i åldersgruppen 20–64 år har i genomsnitt lägre disponibel inkomst än män. Mellan 1995 och 2019 ökade kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst med 89 procent och mäns med 87 procent (se diagram 3.1). Kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst har sedan mitten av 1990-talet i regel varit 20–23 procent lägre än mäns. Sedan 2013 har skillnaden stabiliserats runt 20 procent.[11]

[11] Ibland redovisas relationen mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster utifrån medianinkomster i stället för medelinkomster. Män är överrepresenterade bland personer med de allra högsta inkomsterna (se prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 avsnitt 4.3). Dessa inkomster påverkar medelinkomsten men inte medianinkomsten. Skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst blir därför mindre om jämförelsen görs med medianinkomster i stället för medelinkomster. År 2019 var t.ex. kvinnors medianinkomst 15 procent lägre än

Diagram 3.1 Disponibel inkomst 20–64 år

Anm.: Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Olika inkomstslag bidrar olika mycket till inkomstgapet

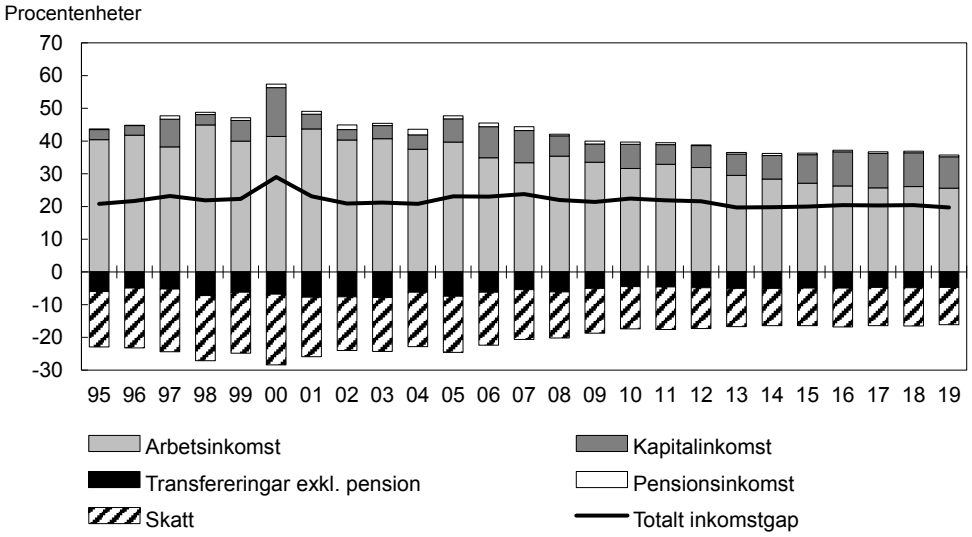
Det genomsnittliga inkomstgapet mellan kvinnor och män kan delas upp på de inkomstslag som bildar den disponibla inkomsten. Därigenom är det möjligt att ange varje enskilt inkomstslags bidrag till gapet.[12]

Skillnaden i arbetsinkomst bidrog mest till det genomsnittliga inkomstgapet såväl 1995 som 2019 (se diagram 3.2). Men bidraget från arbetsinkomster har minskat sedan början av 2000-talet samtidigt som kapitalinkomsternas bidrag till gapet har ökat. Dessutom har skatternas utjämnande effekt avtagit över tid, bl.a. som ett resultat av den ändrade sammansättningen av inkomsterna. Det har skett förskjutningar mellan storleken på olika inkomstslag som arbetsinkomster, kapital och transfereringar. Det har påverkat det genomsnittliga totala skatteuttaget eftersom skatteuttaget skiljer sig mellan inkomstslagen. Kapitalinkomsternas och skatternas utveckling har således verkat i motsatt riktning jämfört med det minskade bidraget från arbetsinkomsterna.

mäns. Skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst har också minskat något över tid när jämförelsen görs med medianinkomster.

[12] Bidraget från ett enskilt inkomstslag till det totala inkomstgapet beräknas som 100 · (mäns genomsnittliga inkomst från inkomstslaget – kvinnors genomsnittliga inkomst från inkomstslaget) / mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Bidragen från de olika inkomstslagen summerar till det totala inkomstgapet.

Diagram 3.2 Olika inkomstslags bidrag till det genomsnittliga inkomstgapet 20–64 år

Anm.: Ett positivt bidrag innebär att inkomstslaget bidrar till att öka den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst, medan ett negativt bidrag innebär det motsatta.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Inkomstgapet är störst för kvinnor och män med höga inkomster till följd av skillnader i kapitalinkomster

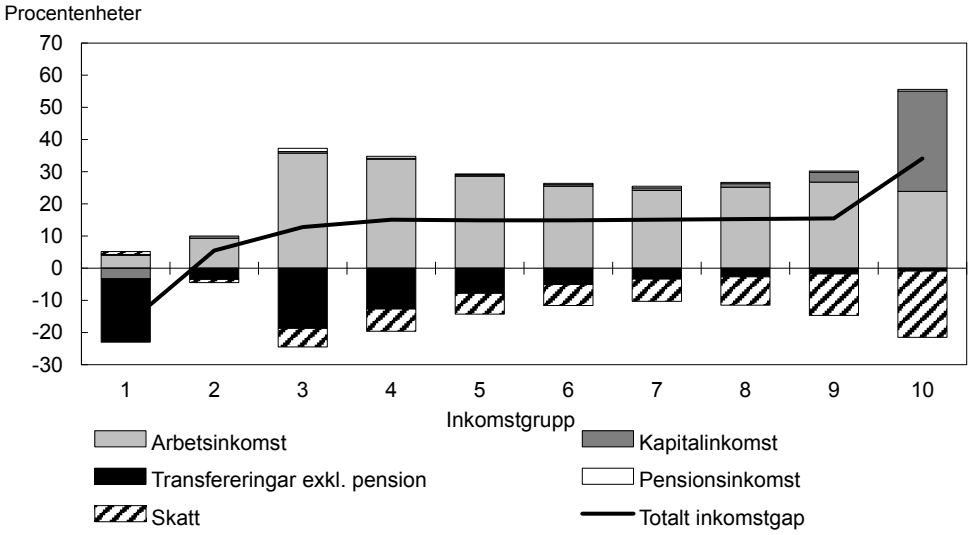
Det finns betydande variationer i gapet mellan kvinnor och män beroende på nivån på deras disponibla inkomst (se diagram 3.3). I inkomstgrupp 1 jämförs de 10 procent av kvinnorna som har lägst disponibel inkomst med de 10 procent av männen som har lägst disponibel inkomst. Motsvarande jämförelse görs mellan kvinnor och män i varje inkomstgrupp.

År 2019 hade kvinnor lägre disponibel inkomst än män i samtliga inkomstgrupper förutom i inkomstgrupp 1. Gapet var mer än dubbelt så stort i inkomstgrupp 10 än i inkomstgrupperna 3–9. Det större inkomstgapet för dem med de högsta inkomsterna förklaras av skillnader i kapitalinkomster. Kapitalinkomsterna är starkt koncentrerade till de kvinnor och män som har de högsta inkomsterna. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster får ett betydande genomslag på gapet i disponibel inkomst mellan kvinnor och män med de högsta inkomsterna. I inkomstgrupperna 1–9 är kapitalinkomsterna relativt obetydliga i förhållande till övriga inkomster, och skillnader mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster får därför ingen större effekt på inkomstgapet. Kvinnors och mäns kapitalinkomster redovisas mer i detalj i avsnittet om kapitalinkomster.

Utvecklingen över tid av inkomstgapet i olika inkomstgrupper har analyserats i en tidigare bilaga.[13] Resultaten visade att inkomstgapet har minskat i inkomstgrupperna 2–9 medan det har ökat i inkomstgrupp 10. I den högsta inkomstgruppen (inkomstgrupp 10) är inkomstskillnaden i kronor betydligt större än i övriga inkomstgrupper. Den skillnaden får därför stort genomslag på det genomsnittliga inkomstgapet för samtliga kvinnor och män. Det är en viktig förklaring till att det genomsnittliga gapet för samtliga 20–64-åringar har varit relativt konstant över tid, trots att gapet har minskat i nästan alla inkomstgrupper.

[13] Prop. 2018/19:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3, avsnitt 4.3. Jämförelsen avsåg skillnaden mellan 1995 och 2016.

Diagram 3.3 Olika inkomstslags bidrag till gapet i olika inkomstgrupper 20–64 år 2019

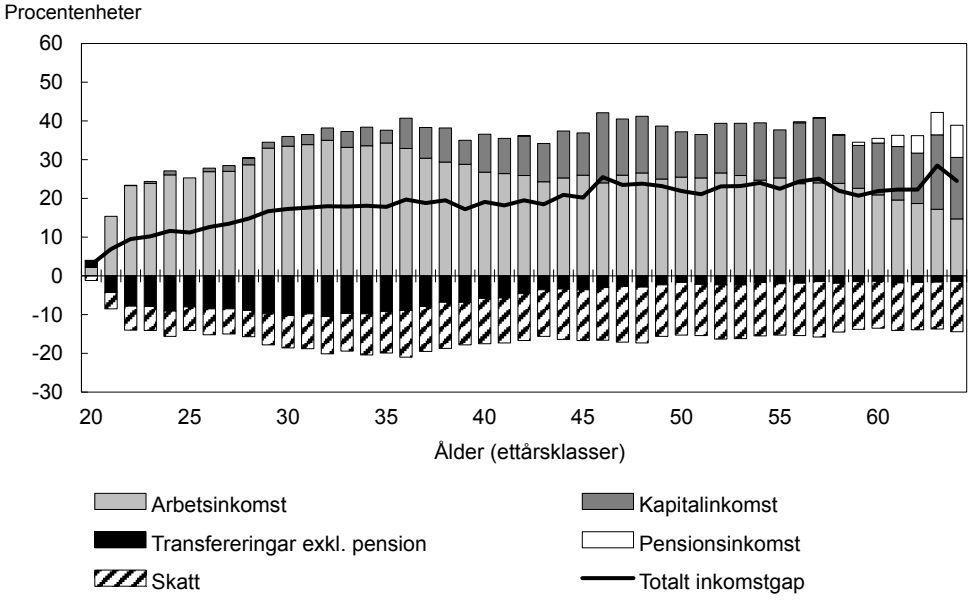
Anm.: Indelningen i inkomstgrupper är gjord separat för kvinnor respektive män. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 1 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har lägst disponibel inkomst och de 10 procent män som har lägst disponibel inkomst. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 10 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har högst disponibel inkomst och de 10 procent män som har högst disponibel inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Inkomstgapet och inkomstslagens bidrag varierar med åldern

Inkomstgapet mellan kvinnor och män har även en tydlig åldersprofil (se diagram 3.4). Gapet ökar successivt från 3 procent vid tjugoårsåldern till 20–25 procent vid 45–50 års ålder. Därefter planar gapet ut och förblir relativt konstant fram till 65 års ålder. Fram till omkring 30 års ålder ökar arbetsinkomsten i betydelse för inkomstgapet. Skatter och transfereringar verkar i motsatt riktning, medan kapitalinkomster spelar en väldigt liten roll för inkomstgapet bland de yngre. Från 35 års ålder minskar arbetsinkomstens betydelse för inkomstgapet. Samtidigt bidrar kapitalinkomsterna alltmer med stigande ålder och den utjämnade effekten från olika transfereringar avtar. Från och med 60 års ålder ökar pensionsinkomstens betydelse för inkomstgapet.

Diagram 3.4 Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet i olika åldersgrupper 2019

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Kapitalinkomsterna har ökat men är mycket ojämnt fördelade för både kvinnor och män

Kapitalinkomsterna är mycket ojämnt fördelade bland både kvinnor och män och de flesta har ingen eller mycket låg inkomst från kapital. Hälften av kvinnorna och hälften av männen hade högst 100 kronor i kapitalinkomst 2019 (se tabell 3.1). Totalt sett motsvarade kapitalinkomsterna för kvinnor 24 000 kronor per person och för männen 56 600 kronor per person. De relativt få individerna med mycket höga kapitalinkomster får stort genomslag vid beräkningen av medelvärdet och det gäller i särskilt hög grad för männen eftersom fler män än kvinnor har mycket höga kapitalinkomster.

Kapitalinkomsterna har ökat kraftigt för både kvinnor och män sedan mitten av 1990-talet, och det är de höga kapitalinkomsterna som har ökat. Ökningen har varit större för männen. År 1995 hade 1 procent av kvinnorna en kapitalinkomst över 99 400 kronor och 2019 hade 1 procent av kvinnorna en kapitalinkomst över 500 000 kronor. För männen var motsvarande belopp 175 200 kronor 1995 och 923 700 kronor 2019. Medianinkomsterna var däremot något lägre 2019 än 1995, både för kvinnor och män.

Tabell 3.1 Kapitalinkomster 20–64 år

Inkomst i kronor per år. Förändring i procent

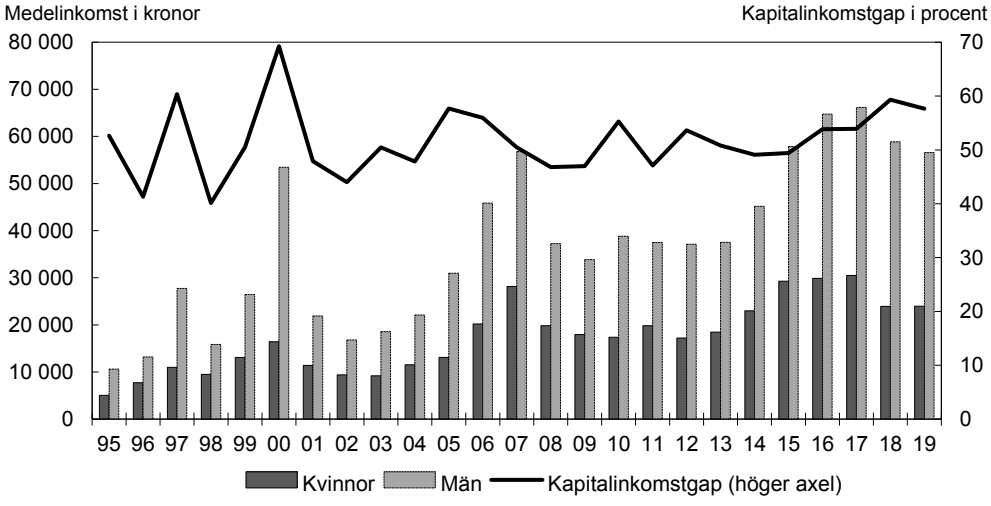
	2019		1995		Förändring 1995–2019	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Medelvärde	24 000	56 600	5 000	10 600	376	433
Median	100	100	500	400	-83	-72
P90	13 800	36 100	13 900	21 000	0	72
P95	53 300	164 200	27 400	45 900	94	258
P99	500 000	923 700	99 400	175 200	403	427

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus samtliga kapitalförluster. P90 anger den kapitalinkomstgräns där 90 procent har lägre kapitalinkomst och 10 procent har högre kapitalinkomst. Förändringen är beräknad på ej avrundade inkomster. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Totalt sett motsvarar kvinnors kapitalinkomster i genomsnitt närmare hälften av mäns kapitalinkomster. Det är ett förhållande som har varit relativt konstant sedan mitten av 1990-talet, även om den årliga variationen kan vara stor (se diagram 3.5).

Diagram 3.5 Kapitalinkomster 20–64 år

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus summan av samtliga kapitalförluster. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Att kvinnors genomsnittliga kapitalinkomst är lägre än mäns beror dels på att färre kvinnor än män har kapitalinkomster, dels på att kvinnor med kapitalinkomster i genomsnitt har lägre sådana inkomster än män med kapitalinkomster.

Den vanligaste typen av kapitalinkomst för både kvinnor och män är ränteinkomster. Andelen som har sådana inkomster uppgår till drygt hälften och skiljer sig inte nämnvärt mellan kvinnor och män (se tabell 3.2). De minst vanliga typerna av kapitalinkomst är utdelningar från fåmansbolag och reala kapitalvinster (dvs. vinster som uppstår vid exempelvis försäljning av fastigheter). Endast några få procent av kvinnorna och männen har sådana kapitalinkomster, men deras genomsnittliga inkomster är stora. Skillnaderna mellan kvinnor och män är små vad gäller reala kapitalvinster, medan utdelningar från fåmansföretag är betydligt vanligare bland män samtidigt som de också redovisar avsevärt högre utdelningsinkomster än kvinnor. År 2019 redovisade kvinnor i genomsnitt 302 300 kronor i utdelningsinkomster och män 536 100 kronor.

Tabell 3.2 Kapitalinkomster fördelat efter typ av kapitalinkomst 20–64 år 2019

Medelinkomst i kronor och andel samt kvinnors inkomst i relation till mäns inkomst i procent

	Medelinkomst för samtliga			Andel som har inkomsten		Medelinkomst för de som har inkomsten		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Räntor m.m.	3 200	6 000	53	57	56	5 600	10 700	53
Övriga aktieutdelningar	1 700	5 200	33	12	17	14 000	31 000	45
Finansiella kapitalvinster	4 000	12 500	32	11	15	35 300	81 100	43
Reala kapitalvinster	10 900	11 700	93	3	3	340 500	349 200	98
Utdelning fåmansföretag	4 200	21 100	20	1	4	302 300	536 100	56
Total kapitalinkomst	24 000	56 600	42	60	62	40 000	91 900	44

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus summan av samtliga kapitalförluster. Ränteinkomster inkluderar bl.a. bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt vid uthyrning av privatbostad. Kvinnors andel av mäns inkomster är detsamma som 100 minus gapet i procent. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Ökade utdelningsinkomster har motverkat en minskning av inkomstgapet

Det är främst ökade inkomster från utdelningar i fåmansbolag och finansiella kapitalvinster som har bidragit till att kapitalinkomsterna ökat i genomsnitt för både kvinnor och män under 2000-talet. Ökningarna är koncentrerade till den högsta inkomstgruppen.[14]

Delägare i fåmansbolag omfattas av ett komplext men relativt förmånligt regelverk för beskattning.[15] De s.k. 3:12-reglerna reglerar möjligheterna för ägarna till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster som då kan beskattas lägre. Delägare i fåmansbolag av båda könen har högre förvärvsinkomster och högre disponibel inkomst än befolkningen i övrigt.

De ökade möjligheterna att som delägare i fåmansbolag omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster kan också ha bidragit till det minskade gapet i arbetsinkomst, eftersom män i betydligt högre grad än kvinnor använt denna möjlighet.[16] En

[14] Se prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 4 avsnitt 4.1. Uppdelningen i olika typer av inkomster kan bara göras fr.o.m. 2001.

[15] Skattesystemets utveckling 2006–2015. Del II Fördjupad analys av rot- och rutavdrag, investeringssparkonto och delägare i fåmansbolag ur ett jämställdhetsperspektiv (Skatteverket 2018).

[16] Mellan 1995 och 2017 minskade bidraget från arbetsinkomsten till inkomstgapet allra mest i inkomstgrupp 10. År 1995 var det den inkomstgrupp där bidraget från arbetsinkomst var allra störst medan bidraget 2017 var mindre än i de flesta övriga inkomstgrupper. Se prop. 2018/19:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

utvärdering av regelförändringar som infördes 2006 visar att delägare i fåmansbolag har minskat sin löneinkomst från bolaget för att i stället öka utdelningsinkomsterna, utan att de totala inkomsterna har ökat.[17] En viss del av de inkomster från fåmansföretag som i dag klassas som kapitalinkomster hade därför räknats som arbetsinkomst före 2006.[18]

Transfereringar och skatter utjämnar inkomsterna mellan kvinnor och män

Transfereringar och skatter har en utjämnade effekt på den disponibla inkomsten och minskar skillnaden mellan kvinnor och män från 72 procent i marknadsinkomst till 80 procent i disponibel inkomst (se tabell 3.3).

År 2019 var kvinnors totala genomsnittliga transfereringsinkomster (exklusive pension) drygt 50 procent högre än mäns. Kvinnor mottar i genomsnitt högre belopp av såväl lönerelaterade som försörjningsrelaterade transfereringar. Syftet med de lönerelaterade transfereringarna är att ersätta inkomstbortfall under arbetslivet till följd av t.ex. arbetslöshet, sjukdom eller vård av barn. De försörjningsrelaterade transfereringarna ska öka inkomsten i hushåll med låga inkomster eller hög försörjningsbörda.

Att ersättningarna från de lönerelaterade transfereringarna är högre bland kvinnor förklaras till stor del av att kvinnor tar ut en större andel av föräldraledigheten och är mer sjukskrivna än män. Den totala årliga inkomsten från dessa transfereringar blir därför högre för kvinnor, även om män till följd av högre löner har en högre ersättning per dag. Skillnaden i ersättning per dag begränsas dock av att enbart arbetsinkomster upp till en viss nivå ger rätt till ersättning från socialförsäkringen.

Kvinnors större andel av de försörjningsrelaterade transfereringarna förklaras i huvudsak av att det är vanligare att kvinnor är ensamstående föräldrar med hemmavarande barn. Fler kvinnor än män har därför behov av det inkomstprövade bostadsbidraget och fler mottar underhållstöd. Det är också fler kvinnor än män som studerar och får studiestöd.

Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män jämnas också ut av skattesystemet. År 2019 motsvarade kvinnors direkta skatter på arbete och kapital nästan 70 procent av mäns direkta skatter på arbete och kapital. Män betalar högre skatt delvis för att de har högre marknadsinkomster, men också till följd av progressiviteten i beskattningen av förvärvsinkomster. Till exempel betalar män mer statlig inkomstskatt än kvinnor. Det beror på att den statliga inkomstskatten endast betalas på förvärvsinkomster över den s.k. brytpunkten samtidigt som fler män än kvinnor har förvärvsinkomster över denna gräns. Jobbskatteavdraget bidrar också till progressiviteten i beskattningen och avtrappningen av avdraget vid höga inkomster bidrar ytterligare. Samtidigt innebär jobbskatteavdraget att lägre skatt betalas på arbetsinkomster än på lönerelaterade transfereringsinkomster, som i högre utsträckning ges till kvinnor, vilket verkar i motsatt riktning.

[17] Alstadsæter och Jacob, Dividend Taxes and Income Shifting, Scandinavian Journal of Economics, 2016.

[18] En beräkning visade att gapet i arbetsinkomst 2017 ökade med 4 procentenheter om alla utdelningar från fåmansföretag räknas som arbetsinkomst. Det motsvarar mer än häften av den minskade skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män som skett sedan 2006. Se prop. 2019/20:100 bilaga 3.

Tabell 3.3 Från marknadsinkomst till disponibel inkomst 20–64 år 2019

Medelinkomst i kronor och andel i procent

	Medelinkomst för samtliga			Andel med inkomst		Medelinkomst för de med inkomster		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Arbetsinkomster	279 500	366 100	76	87	89	321 800	411 300	78
Kapitalinkomster	24 000	56 600	42	60	62	40 000	91 900	44
Marknadsinkomster	**303 400**	**422 700**	**72**	**90**	**92**	**335 700**	**457 900**	**73**
Lönerelaterade transfereringar	28 500	19 500	147	44	35	64 700	55 700	116
varav								
– arbetsmarknadsstöd	*3 900*	*4 500*	*85*	*6*	*6*	*61 600*	*70 600*	*87*
– ersättningar i samband med sjukdom	*7 900*	*4 300*	*182*	*14*	*8*	*55 600*	*56 100*	*99*
– sjuk- och aktivitetsersättning	*6 200*	*4 700*	*131*	*6*	*4*	*109 000*	*118 900*	*92*
– föräldrapenning	*9 000*	*5 200*	*175*	*25*	*20*	*36 100*	*25 900*	*139*
– övriga lönerelaterade transfereringar	*1 600*	*800*	*206*	*6*	*2*	*28 000*	*34 200*	*82*
Försörjningsrelaterade transfereringar	17 000	10 300	165	62	56	27 200	18 300	149
varav								
– barnbidrag	*6 600*	*4 800*	*137*	*40*	*33*	*16 600*	*14 800*	*112*
– underhållstöd och underhållsbidrag (mottaget)	*2 000*	*400*	*531*	*9*	*3*	*22 900*	*13 800*	*165*
– underhållstöd och underhållsbidrag (givet)	*300*	*1 200*	*25*	*3*	*7*	*11 500*	*17 400*	*66*
– bostadsbidrag	*1 300*	*400*	*282*	*6*	*3*	*20 600*	*13 400*	*153*
– ekonomiskt bistånd	*1 900*	*1 700*	*113*	*3*	*3*	*57 600*	*50 100*	*115*
– studiestöd	*6 700*	*4 500*	*148*	*10*	*7*	*64 100*	*61 500*	*104*
– studiestöd återbetalning	*2 800*	*1 800*	*154*	*26*	*16*	*11 000*	*11 100*	*99*
– övriga försörjningsrelaterade transfereringar	*1 600*	*1 500*	*111*	*4*	*4*	*44 100*	*37 500*	*117*
Pensioner	5 600	7 100	78	7	7	74 800	107 500	70
Samtliga inkomster före skatt	**354 500**	**459 600**	**77**	**99**	**98**	**359 000**	**466 900**	**77**
Skatt	82 800	121 300	68	**94**	**94**	87 700	128 300	68
Disponibel inkomst	**271 800**	**338 300**	**80**	**99**	**99**	**275 000**	**343 500**	**80**

Anm.: Kvinnors andel av mäns inkomster är detsamma som 100 minus gapet i procent. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

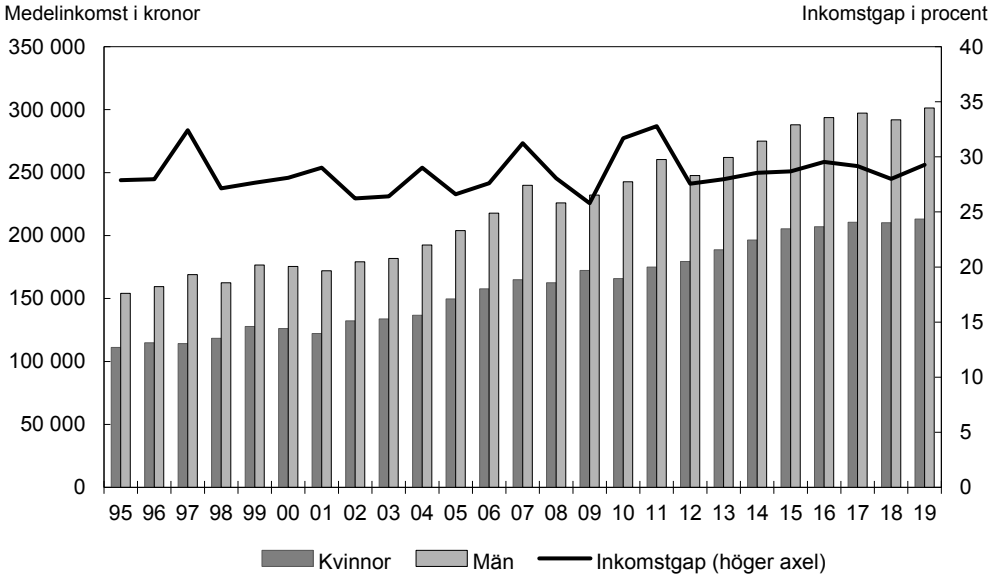
3.2 Inkomster 65 år och äldre

Den disponibla inkomsten ökar men inkomstgapet kvarstår

I åldersgruppen 65 år och äldre har kvinnors disponibla inkomster i genomsnitt varit 29 procent lägre än mäns mellan 1995 och 2019. Med undantag för några enstaka år har skillnaden varit relativt stabil över tid (se diagram 3.6). Inkomstgapet är ca 10 procentenheter större för åldersgruppen 65 år och äldre än för åldersgruppen 20–64 år.

Den disponibla inkomsten minskar generellt sett med stigande ålder bland både kvinnor och män 65 år och äldre, men i något snabbare takt för män, se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 4 avsnitt 4.4).

Diagram 3.6 Disponibel inkomst 65 år och äldre

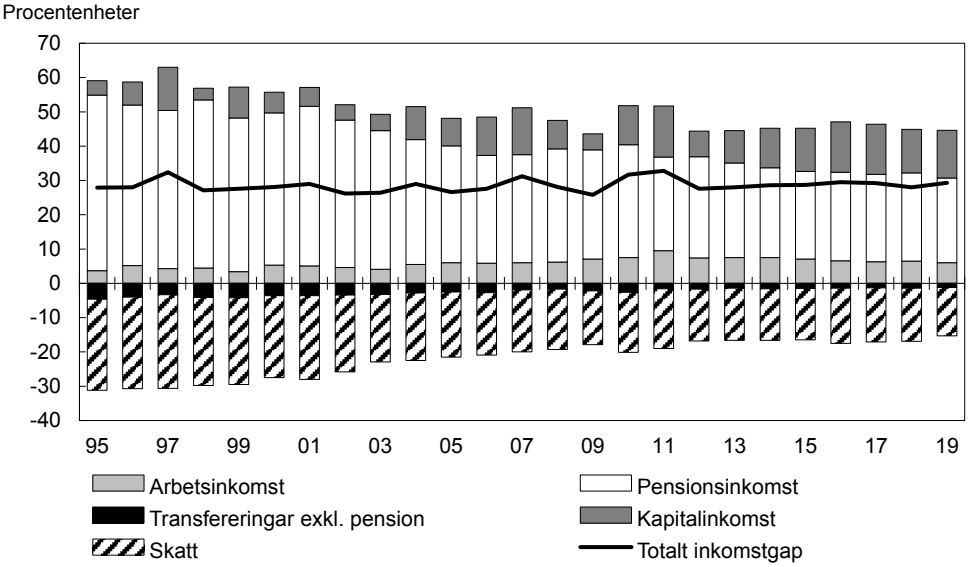
Anm.: Inkomsterna anges i 2019 års priser.
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Pensionsinkomster bidrar mest till inkomstgapet men bidraget har minskat över tid

Inkomstsammansättningen i åldersgruppen 65 år och äldre skiljer sig från den hos personer i åldersgruppen 20–64 år. Pensionsinkomsterna dominerar och bidrar mest till inkomstgapet mellan kvinnor och män bland äldre (se diagram 3.7). Pensionsinkomsternas bidrag till inkomstgapet har dock minskat över tid samtidigt som den utjämnande effekt som skatter och transfereringar (exklusive pensioner) medför har avtagit. Utvecklingen speglar förändringarna i kvinnors arbetskraftsdeltagande sedan 1970-talet. De yngre kvinnorna i gruppen 65 år och äldre har i större utsträckning än de äldre kvinnorna förvärvsarbetat vilket har gett dem en högre pension över tid, vilket också har minskat deras behov av andra transfereringar. Detta har i sin tur bidragit till att minska skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller skatter och transfereringar.

Kapitalinkomsterna har ökat över tid och mer för män än för kvinnor, vilket har bidragit till en ökning i det genomsnittliga inkomstgapet sedan mitten på 1990-talet. Arbetsinkomsterna är begränsade i denna åldersgrupp men fortsätter att bidra till inkomstgapet även efter 65 år. Arbetsinkomsternas betydelse för inkomstgapet ökade fram till och med 2011 och har därefter minskat.

Diagram 3.7 Olika inkomstslags bidrag till inkomstgapet 65 år och äldre

Anm.: I posten pensionsinkomst ingår allmän pension, tjänstepension och privat pension. I allmän pension ingår inkomstpension, tilläggspension, premiepension och garantipension. Även arbetsskadelivränta, änkepension och efterlevandepension ingår.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Inkomster från arbete och kapital ökar inkomstgapet i de högre inkomstskikten

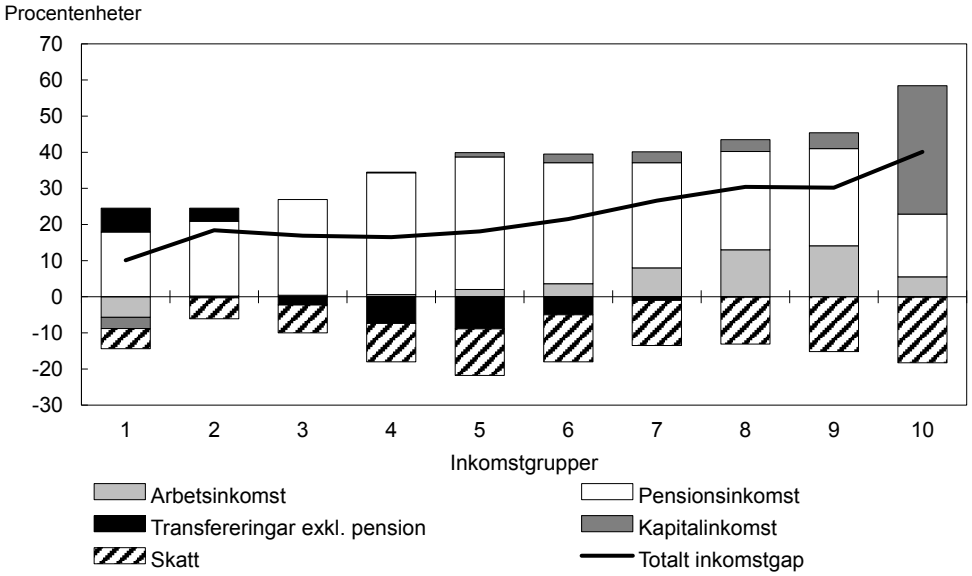
Inkomstgapet tenderar att vara större ju högre den disponibla inkomsten är (se diagram 3.8). Gapet ökar från 10 procent i den lägsta inkomstgruppen till 40 procent i den högsta. I inkomstgrupp 1 jämförs de 10 procent av kvinnorna som har lägst disponibel inkomst med de 10 procent av männen som har lägst disponibel inkomst. Motsvarande jämförelse görs mellan kvinnor och män i varje inkomstgrupp.

Bidraget från de olika komponenterna till inkomstgapet skiljer sig också mellan inkomstgrupperna. Pensionsinkomsternas bidrag ökar tydligt mellan inkomstgrupp 1 och 5. Därefter minskar pensionsinkomsternas bidrag till gapet och är som minst i inkomstgrupp 10. I den gruppen är det i stället kapitalinkomsterna som bidrar mest till gapet. I övriga inkomstgrupper är kapitalinkomsternas bidrag ganska litet.

Arbetsinkomsternas bidrag till inkomstgapet mellan kvinnor och män ökar successivt fr.o.m. inkomstgrupp 5 och t.o.m. inkomstgrupp 9. Kvinnor och män som fortsätter förvärvsarbeta efter 65 års ålder har i regel högre inkomster delvis tack vare arbetsinkomsterna, men också till följd av högre pensioner som återspeglar högre inkomster tidigare i livet. Kvinnor har dock i mindre utsträckning än män arbetsinkomster efter 65 års ålder och deras arbetsinkomst är också i genomsnitt lägre än mäns (se tabell 3.5 och diagram 2.2).

I de mellersta inkomstskikten (4–6) bidrar transfereringarna (exklusive pension) till att utjämna gapet mellan kvinnor och män. En aspekt som sannolikt spelar roll i sammanhanget är att åldersfördelningen ser annorlunda ut för kvinnor än för män i de här inkomstgrupperna. För kvinnorna är andelen som är över 85 år större än vad den är för männen. Därför är inkomster från transfereringar som exempelvis bostadstillägg relativt större bland kvinnor än bland män.

Diagram 3.8 Bidrag från olika inkomstslag (disponibel inkomst) till inkomstgapet 65 år och äldre 2019

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper är gjord separat för kvinnor och män. Vid indelningen ordnas kvinnor och män separat efter den individuella disponibla inkomsten och delas in i tio lika stora grupper. I inkomstgrupp 1 återfinns den tiondel av kvinnor respektive män som har lägst inkomster, och i inkomstgrupp 10 återfinns den tiondel av kvinnor respektive män som har högst inkomster.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

I inkomstgrupperna med de lägsta inkomsterna minskade gapet mellan kvinnor och män mellan 1995 och 2019 främst till följd av mindre skillnader mellan kvinnors och mäns pensionsinkomster. I de högre inkomstskikten ökade gapet, till stor del på grund av ökade skillnader i kapitalinkomster.[19]

Kapitalinkomsterna har ökat mer än dubbelt så mycket för män som för kvinnor sedan 1995

Även i åldersgruppen 65 år och äldre har kapitalinkomsterna i genomsnitt ökat kraftigt sedan mitten på 1990-talet för både kvinnor och män (se tabell 3.4). Kvinnors kapitalinkomster ökade i genomsnitt med 30 800 kronor (211 procent) och mäns med 66 200 kronor (315 procent) i 2019 års priser mellan 1995 och 2019. Det förklaras framför allt av utvecklingen i procenten med de högsta inkomsterna under samma period. För kvinnorna var ökningen i denna grupp ca 850 000 kronor och för männen ca 1,1 miljoner kronor. Men för en stor del av både kvinnorna och männen ökade inte kapitalinkomsterna alls. Hälften av kvinnorna hade 2019 högst 500 kronor i kapitalinkomst, och hälften av männen högst 900 kronor, vilket är lägre än motsvarande belopp 1995. En förklaring kan vara att stora grupper enbart har ränteinkomster och dagens räntenivå är betydligt lägre än den var i mitten av 1990-talet.

[19] Prop. 2018/19:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3. Jämförelsen avsåg skillnaden mellan 1995 och 2016.

Tabell 3.4 Kapitalinkomster 65 år och äldre

Inkomst i kronor per år. Förändring i procent

	2019		1995		Förändring 1995–2019	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Medelvärde	45 400	87 200	14 600	21 000	211	315
Median	500	900	4 500	6 100	-89	-85
P90	33 200	76 700	27 800	43 400	19	77
P95	104 400	221 500	45 100	73 000	131	203
P99	989 100	1 349 100	138 600	215 400	614	526

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus samtliga kapitalförluster. P90 anger den kapitalinkomstgräns där 90 procent har lägre kapitalinkomst och 10 procent har högre kapitalinkomst. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

År 2019 redovisade 68 procent av männen och 64 procent av kvinnorna kapitalinkomster av något slag (se tabell 3.5). I genomsnitt utgjorde kvinnornas kapitalinkomster 55 procent av männens. Oavsett typ av kapitalinkomst hade kvinnorna en lägre genomsnittlig inkomst än männen. Ränteinkomster var den vanligast förekommande kapitalinkomsten bland både kvinnor och män. De reala kapitalvinsterna utgjorde i genomsnitt den största av kapitalinkomsterna, 883 300 kronor för kvinnor och 825 800 kronor för män. Men enbart 1 procent av kvinnorna och 3 procent av männen redovisade inkomster från reala kapitalvinster. Cirka 23 procent av kvinnorna och 31 procent av männen hade aktieutdelningar 2019, men kvinnors aktieutdelningar utgjorde i genomsnitt enbart 57 procent av mäns aktieutdelningar.

Inkomstrelaterade pensioner bidrar till inkomstgapet men grundskydd och transfereringar jämnar ut skillnaderna

Kvinnors samlade pensions-, arbets- och kapitalinkomster uppgår före skatt och andra transfereringar till 66 procent av mäns (se tabell 3.5). När skatter och andra transfereringar inkluderas är kvinnors disponibla inkomst i genomsnitt 71 procent av mäns disponibla inkomst.

Vissa pensionsslag bidrar till att minska skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster medan andra bidrar till att öka den. Två slags pensionsutbetalningar går främst till kvinnor. Garantipension utgör en utfyllnad till inkomstpension när denna är låg eller saknas helt. Det är en betydligt större andel kvinnor än män som får garantipension. Garantipensionen bidrar därmed till att jämna ut skillnaden mellan kvinnor och män. Vidare har nära en femtedel av kvinnorna änkepension och för dem som har sådan pension är det genomsnittliga beloppet betydande. Även detta bidrar till att jämna ut skillnaden mellan kvinnor och män.

Tjänstepensioner som har en hög täckningsgrad för både kvinnor och män bidrar i stället till en kraftig ökning av skillnaden. Kvinnors andel av mäns tjänstepension uppgick 2019 till 52 procent. En viktig förklaring är att tjänstepension även ger ersättning för arbetsinkomster över intjänandetaket i det allmänna pensionssystemet, vilket fler män än kvinnor har haft. Dessutom skiljer sig ersättningar från tjänstepension mellan sektorer på arbetsmarknaden eftersom regelverken i avtalen är olika, se Inte bara socialförsäkringar – kompletterande ersättningar vid inkomstbortfall (Expertgruppen för Studier i Samhällsekonomi 2005:2). Privat anställda tjänstemän, där män är överrepresenterade, har t.ex. det mest generösa tjänstepensionsavtalet (ITP2).[20] Det bidrar också till inkomstskillnaden mellan kvinnor och män.

[20] Utvecklingen av kollektivavtalade ersättningar sedan 2000-talets början. En redovisning av kollektivavtalade ersättningar som kompletterar den allmänna socialförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen (Inspektionen för socialförsäkringen, Rapport 2018:14).

Försörjningsrelaterade transfereringar bidrar till en utjämning av skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män. Betydligt fler kvinnor än män får bostadstillägg och i genomsnitt är ersättningen högre för kvinnor än för män. Andelen som får äldreförsörjningsstöd eller andra försörjningsrelaterade transfereringar är generellt sett liten. Kvinnor får dock i genomsnitt högre ersättningar även från dessa system än män.

Skattesystemet bidrar till att jämna ut skillnaderna mellan kvinnors och mäns inkomster. Progressiviteten i beskattningen av förvärvsinkomster bidrar till detta. Jobbskatteavdraget har mindre betydelse för äldre eftersom de i mindre uträckning har löneinkomster. Däremot gynnas män i högre grad än kvinnor i gruppen 65 år och äldre av att jobbskatteavdraget är mer generöst för äldre än för de under 65 år. Det beror på att män i större utsträckning än kvinnor förvärvsarbetar efter 65 år.

Tabell 3.5 Från marknadsinkomster till disponibel inkomst 65 år och äldre 2019

Medelinkomst i kronor och andel i procent

Medelinkomst för samtliga				Andel med inkomst		Medelinkomst för dem med inkomster		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Arbetsinkomster	23 700	42 200	56	25	36	96 200	116 500	83
Kapitalinkomster	46 000	88 400	52	64	68	71 500	130 200	55
Pensioner	196 300	271 700	72	99	98	198 900	275 900	72
Varav								
– inkomstrelaterad allmän pension	*126 500*	*171 000*	*74*	*95*	*96*	*133 600*	*177 900*	*75*
– tjänstepension	*40 200*	*78 900*	*51*	*87*	*89*	*46 000*	*88 700*	*52*
– garantipension	*8 400*	*2 700*	*311*	*43*	*12*	*19 700*	*22 000*	*90*
– änkepension	*7 900*	*0*		*19*	*0*	*41 400*	*0*	
– privat pension	*8 200*	*12 600*	*65*	*23*	*27*	*35 500*	*47 000*	*76*
– övriga pensioner	*2 400*	*2 700*	*89*	*9*	*7*	*25 800*	*37 900*	*68*
Marknadsinkomst och pensioner	**262 500**	**396 800**	**66**	**99**	**99**	**264 100**	**399 400**	**66**
Lönerelaterade transfereringar	1 100	1 100	100	2	2	58 800	64 200	92
Försörjningsrelaterade transfereringar	6 800	3 000	227	21	10	32 600	31 600	103
Varav								
– bostadstillägg	*6 100*	*2 400*	*254*	*20*	*8*	*29 800*	*28 400*	*105*
– äldreförsörjningsstöd	*700*	*500*	*140*	*1*	*1*	*45 700*	*34 300*	*133*
– övriga försörjnings-relaterade transfereringar	*100*	*200*	*50*	*0*	*2*	*18 000*	*14 400*	*125*
Samtliga inkomster före skatt	**270 300**	**401 000**	**67**	**100**	**100**	**270 900**	**402 000**	**67**
Skatt	57 200	99 700	57	99	99	58 100	100 900	58
Disponibel inkomst	**213 100**	**301 300**	**71**	**100**	**100**	**213 400**	**301 800**	**71**

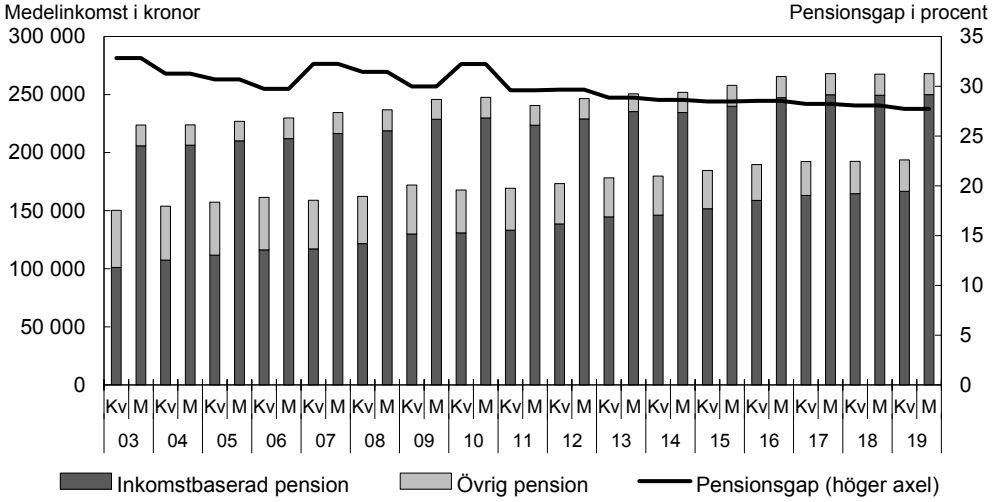
Anm.: Kvinnors andel av mäns inkomster är detsamma som 100 minus gapet i procent. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Kvinnors allt högre deltagande på arbetsmarknaden har minskat pensionsgapet

För kvinnor 65 år och äldre stod pensioner 2019 för i genomsnitt 73 procent av inkomsterna före skatt och för män var motsvarande andel 68 procent. Det alltmer jämställda arbetslivet har medfört att skillnaderna mellan kvinnors och mäns pension har minskat. Pensionsgapet har sjunkit från 33 procent till 28 procent mellan 2003 och 2019 (se diagram 3.9). I takt med att kvinnors allmänna inkomstbaserade pensioner ökat har utfyllnaden i form av garantipension minskat.

Diagram 3.9 Total pensionsinkomst 65 år och äldre

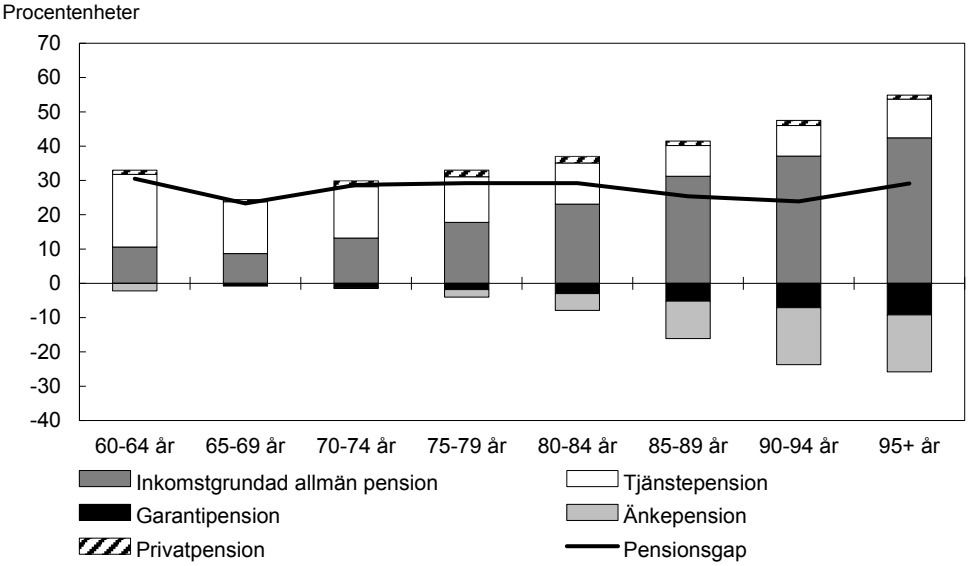
Anm.: Inkomstbaserad pension består av inkomstpension, tilläggspension och tjänstepension. Kv avser kvinnor och M avser män. Pensionsinkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Skillnaden i pensionsinkomsternas sammansättning mellan kvinnor och män är mindre bland yngre än bland äldre i åldersgruppen 65 år och äldre (se diagram 3.10). Det beror på att de yngre kvinnorna i större utsträckning än de äldre har förvärvsarbetat, vilket har gett dem en högre inkomstrelaterad pension över tid, samtidigt som deras behov av utfyllnad via garantipension och andra grundskydd har blivit mindre. I äldre åldersgrupper är skillnaden i inkomstbaserad pension mellan kvinnor och män större än i yngre. Grundskyddet (garantipension och änkepension) bidrar till att utjämna den skillnaden för samtliga, men i ökande omfattning med stigande ålder. Det senare är en följd av att änkepensionen successivt håller på att fasas ut.

I åldersgruppen 85–94 år är skillnaden i total pension mindre mellan kvinnor och män än i åldersgruppen 75–84 år. Det beror till stor del på att änkepensionens utjämnande effekt är lägre i yngre åldrar till följd av dess utfasning.

Diagram 3.10 Bidrag från olika pensionsslag till pensionsgapet 2019

Anm.: Posten övrig pension redovisas inte på grund av platsbrist.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

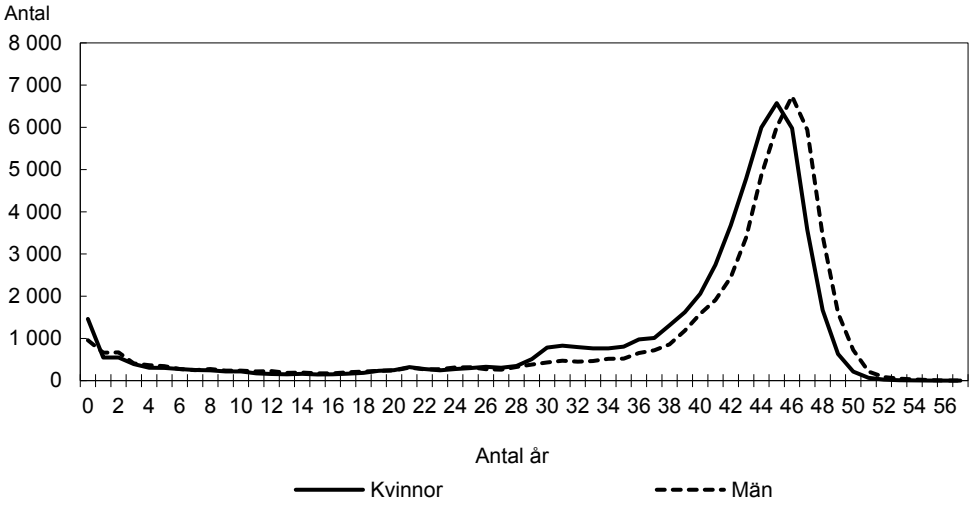
Kvinnor och män börjar ta ut pension vid samma ålder men kvinnor har färre pensionsgrundande år

Livsinkomstprincipen är grundläggande i pensionssystemet. Den innebär att arbetsinkomster och ersättningar från inkomstförsäkringar under hela livet påverkar pensionens storlek. Därför är åldern då en person lämnar arbetslivet och börjar ta ut ålderspension viktig, liksom det sammanlagda antalet år en person arbetat.

Skillnaden mellan den ålder då kvinnor respektive män börjar ta ut allmän pension (pensioneringsålder) är liten och har minskat över tid. Mellan 2019 och 2020 ökade medelpensioneringsåldern med ca fem månader och uppgick 2020 till 65 år för både kvinnor och män, se rapporten Pensionsåldrar och arbetslivets längd (Pensionsmyndigheten 2021).

Skillnaden i antalet pensionsgrundande år har minskat betydligt över tid och är numera också liten (se diagram 3.11). Antal pensionsgrundande år har ökat med i genomsnitt 7,0 år för kvinnor och 1,3 år för män under perioden 2004–2020. Skillnaden mellan kvinnor och män har därmed minskat med 5,7 år i genomsnitt. År 2020 var skillnaden 0,6 år. Då hade männen 39,1 pensionsgrundande år och kvinnorna 38,5 år. Bland kvinnor som tog ut pension 2020 var det vanligaste att ha 45 pensionsgrundande år. Bland män var antalet år marginellt högre, 46 år.

Diagram 3.11 Fördelning av antal pensionsgrundande år för de som började ta ut allmän pension 2020

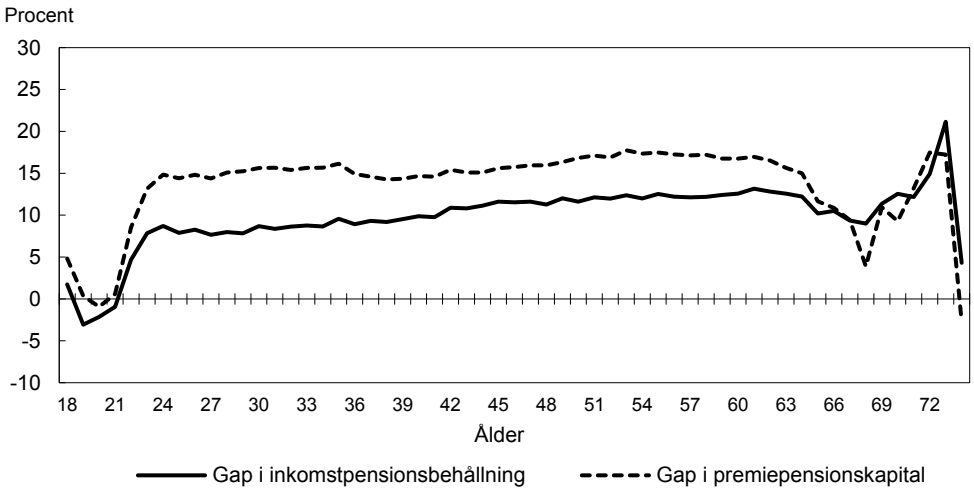
Anm.: I pensionsgrundande inkomster ingår arbetsinkomster och olika inkomster från socialförsäkringen som är till för att ersätta uteblivna löneinkomster, t.ex. sjukpenning, föräldrapenning och inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Avkastningen i premiepensionskapitalet kan på sikt bidra till större pensionsgap

I de flesta åldrar är gapet större i premiepensionen än i inkomstpensionen trots att den procentuella avsättningen till respektive del är lika stor för både kvinnor och män (se diagram 3.12). Skillnaden indikerar att män har en högre avkastning än kvinnor i premiepensionskapitalet. Om detta mönster håller i sig kommer det bidra till ökade skillnader mellan kvinnors och mäns pension i takt med att premiepensionen fasas in i systemet.

Diagram 3.12 Kvinnors pensionsbehållning och premiepensionskapital som andel av mäns för personer som inte tagit ut pension 2020

Anm.: Statistiken avser personer som ännu inte tagit ut sin första pension och som är folkbokförda i Sverige.

Källa: Pensionsmyndigheten.

3.3 Individuella välfärdstjänster

En viktig del av den offentliga sektorns verksamhet består av att finansiera individuella välfärdstjänster som skola, omsorg och hälsovård. Värdet av de individuella välfärdstjänsterna motsvarade 2019 ca 17 procent av BNP, att jämföra med bidrag och transfereringar som uppgick till 14 procent av BNP samma år.

Eftersom värdet av välfärdstjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten kan analyser som använder disponibel inkomst som enda inkomstbegrepp underskatta kvinnors och mäns tillgång till ekonomiska resurser.

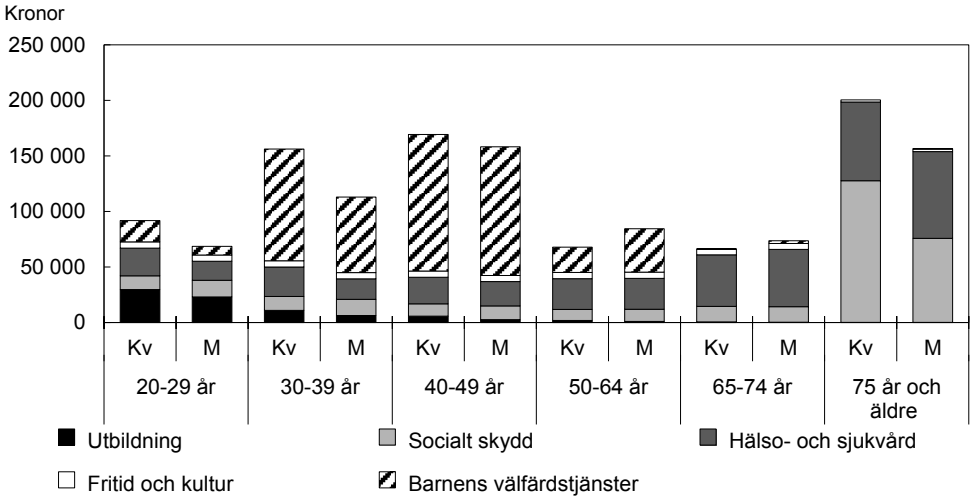
Det är de individuella välfärdstjänsterna som inkluderas i analysen i denna bilaga: utbildning, barnomsorg (förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg), hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg) samt fritid och kultur. Kollektiva tjänster, som infrastruktur, försvar och rättsväsende, som konsumeras av många personer gemensamt, beaktas däremot inte.

Det finns stora variationer i behovet av välfärdstjänster

Kvinnor mottar i genomsnitt välfärdstjänster till ett högre värde än män. Det gäller framför allt välfärdstjänster inom utbildning och socialt skydd. Däremot tillfaller välfärdstjänster inom området fritid och kultur i något högre grad män. Värdet av hälso- och sjukvårdstjänster är endast marginellt högre för kvinnor.

Behovet av välfärdstjänster varierar betydligt i olika faser i livet. Det är i de yngre och i den äldsta åldersgruppen som kvinnor i genomsnitt mottar välfärdstjänster till ett högre värde än män, medan det motsatta gäller i åldersgrupperna 50–74 år (se diagram 3.13). Det beror t.ex. på att fler kvinnor än män i åldersgrupper 20–29 år studerar. Värdet av de välfärdstjänster som barnen mottar tillfaller framför allt föräldrar 30–49 år, där kvinnorna i genomsnitt mottar ett något högre belopp jämfört med männen. Socialt skydd, i vilket äldreomsorg utgör en stor del, går i större utsträckning till äldre och då främst till äldre kvinnor eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män. Däremot får män som är 65 år och äldre ett högre värde av hälso- och sjukvårdstjänster än kvinnor i samma åldersgrupp.

Diagram 3.13 Välfärdstjänster i olika åldersgrupper 2019

Anm.: Värdet av barnens individuella välfärdstjänster fördelas lika mellan föräldrarna, oavsett om de är sammanboende eller särlevande. Kv avser kvinnor och M avser män. Inkomsterna anges i 2019 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

4 Förväntade effekter på kvinnors och mäns disponibla inkomst till följd av den ökade arbetslösheten 2020

Den ekonomiska aktiviteten i Sverige sjönk kraftigt 2020. Det är ännu inte känt hur nedgången påverkade kvinnors och mäns disponibla inkomster. Data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först i början av 2022. Effekterna väntas dock främst ha uppkommit via arbetsmarknaden och den ökade arbetslösheten.

För att få en bild av hur det försämrade arbetsmarknadsläget kan ha påverkat kvinnors och mäns disponibla inkomster görs i detta avsnitt en scenarioanalys baserad på mikrosimuleringsmodellen FASIT. I analysen jämförs två alternativa scenarier. Referensscenariot bygger på en bedömning av hur ekonomin, arbetsmarknaden och kvinnors och mäns disponibla inkomster skulle ha sett ut 2020 utan konjunkturnedgången. Det jämförs med ett krisscenario som beaktar den ökade arbetslösheten under 2020.[21]

Den ökade arbetslösheten 2020 berörde något fler män än kvinnor

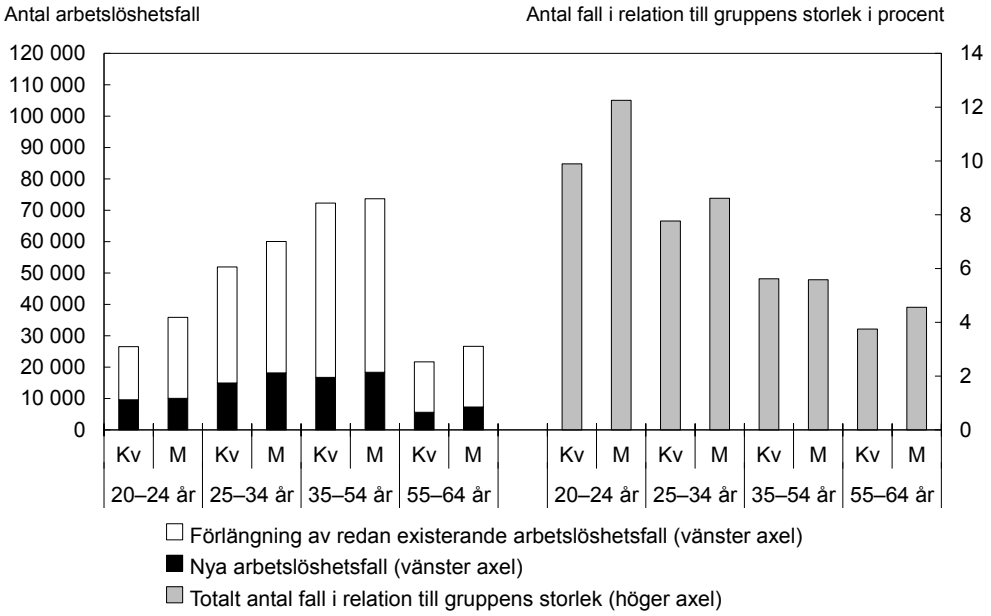
De effekter av det försämrade arbetsmarknadsläget 2020 som fångas i scenarioberäkningarna uppkommer via två huvudsakliga kanaler. För det första blev fler individer arbetslösa någon gång under året. Bland personer 20–64 år som har arbetsinkomster och saknar arbetslöshetsdagar i referensscenariot tilldelas 47 000 kvinnor och 54 000 män arbetslöshetsdagar i krisscenariot. Modellen baserar urvalet av dessa individer på uppgifter om hur ökningen av antalet inskrivna arbetslösa kvinnor respektive män vid Arbetsförmedlingen fördelade sig på bl.a. ålder, utbildningsnivå samt inrikes och utrikes födda. För det andra förlängdes arbetslöshetstiderna för många av de som skulle varit arbetslösa även i frånvaro av konjunkturnedgången. Ungefär 125 000 kvinnor och 142 000 män med registrerade arbetslöshetsdagar i referensscenariot tilldelas ett ökat antal arbetslöshetsdagar i krisscenariot. Sammantaget innebär detta att ca 172 000 kvinnor (6,2 procent av samtliga kvinnor 20–64 år) och 196 000 män (6,8 procent av samtliga män 20–64 år) bedöms ha berörts av den ökade arbetslösheten 2020.

Den ökade arbetslösheten berörde ett färre antal kvinnor än män oavsett åldersgrupp (se diagram 4.1). Merparten av skillnaden kan hänföras till yngre personer i åldersgrupperna 20–24 år och 25–34 år. Bland dessa var både antalet nya arbetslöshetsfall och antalet personer som drabbades av förlängd arbetslöshet fler bland män än bland kvinnor. Andelen som berördes av den ökade arbetslösheten 2020 var högst i åldersgruppen 20–24 år. Detta gällde för såväl kvinnor som för män.[22]

[21] Metod, antaganden och avgränsningar beskrivs närmare i 2021 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2020/21:100 bilaga 2 avsnitt 3) och i Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2021 på www.regeringen.se.

[22] När den ökade arbetslösheten delas upp utbildningsnivå och på inrikes och utrikes födda visar statistiken att andelen berörda var högst för personer med enbart förgymnasial utbildning och högre för utrikes födda än för inrikes födda. Detta gällde för såväl kvinnor som för män.

Diagram 4.1 Ökad arbetslöshet i olika åldersgrupper 2020

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Kv avser kvinnor och M avser män.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Mäns disponibla inkomster väntas ha minskat mer än kvinnors

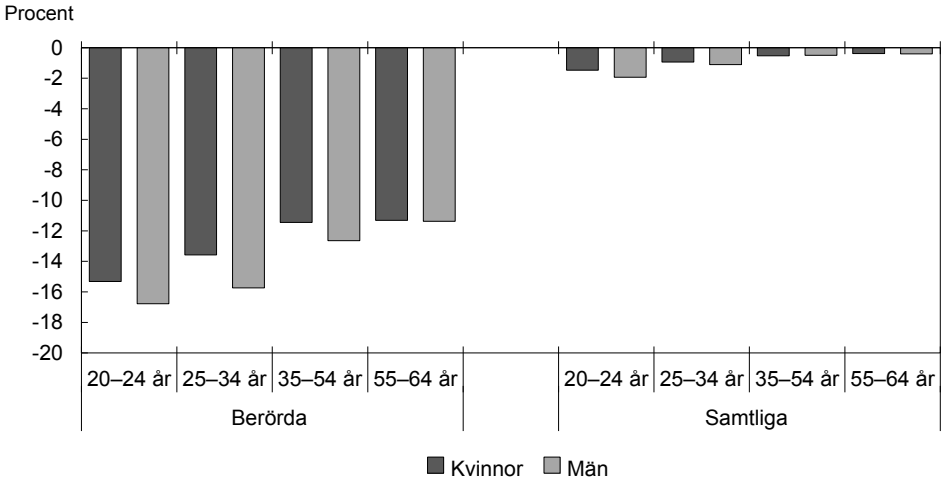
Det beräknade bortfallet av disponibel inkomst beror på en rad samverkande faktorer, bl.a. arbetade timmar och timlön i referensscenariot, antalet arbetslöshetsdagar och nivån på arbetslösersättningen i krisscenariot samt påverkan på skatter och eventuella bidrag när arbetsinkomsten reduceras.

De kvinnor som berördes av den ökade arbetslösheten 2020 förväntas i genomsnitt ha fått ett mindre inkomstbortfall än berörda män. Givet de ersättningsnivåer som gällde före konjunkturnedgången väntas den disponibla inkomsten 2020 i genomsnitt ha minskat med 28 400 kronor (12,4 procent) för berörda kvinnor och med 34 600 kronor (13,8 procent) för berörda män jämfört med referensscenariot. En bidragande orsak till att det relativa inkomstbortfallet är större för män än för kvinnor vid en uppgång i arbetslösheten är att fler män än kvinnor har inkomster över taket i arbetslöshetsförsäkringen. Detta innebär att män i genomsnitt kompenseras för inkomstbortfallet vid arbetslöshet i lägre grad än kvinnor.

Utslaget på samtliga kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år beräknas inkomstbortfallet 2020 ha uppgått till i genomsnitt 1 750 kronor (0,63 procent) för kvinnor och 2 340 kronor (0,67 procent) för män.

Givet de ersättningsnivåer som gällde före konjunkturnedgången beräknas det relativa inkomstbortfallet i genomsnitt ha varit något större för berörda män än för berörda kvinnor i samtliga åldersgrupper utom i gruppen 55–64 år (se diagram 4.2). Inkomstbortfallet förväntas ha varit störst för berörda kvinnor och män i den yngsta åldersgruppen, 20–24 år. En viktig förklaring till att yngre förväntas ha drabbats hårdast är att många i denna grupp inte uppfyller de villkor som gäller för inkomstbaserad ersättning vid arbetslöshet. Detta innebär att de i genomsnitt erhåller en lägre ersättning än äldre som har hunnit etablera sig på arbetsmarknaden.

Diagram 4.2 Genomsnittlig effekt på disponibel inkomst för individer i olika åldersgrupper 2020

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Om de höjningar av ersättningen vid arbetslöshet som genomfördes i april 2020 (höjt tak, höjd grundnivå samt höjd lägstanivå i arbetslöshetsförsäkringen) beaktas blir det beräknade inkomstbortfallet mer begränsat och skillnaden i inkomstbortfall mellan kvinnor och män minskar något (se diagram 4.3). De höjda ersättningsnivåerna åtföljdes dessutom av sänkta krav på vem som kan få a-kassa, både vad gäller hur mycket man behöver ha arbetat och hur länge man behöver ha varit medlem i en a-kassa. Dessa förändringar har inte kunnat beaktas i simuleringarna. Detta innebär att simuleringarna i viss mån överskattar det genomsnittliga inkomstbortfallet för både kvinnor och män. Detta gäller sannolikt särskilt bland yngre, där lättnaderna i kvalificeringsreglerna kan ha bidragit till att fler har fått inkomstbaserad ersättning. I vilken utsträckning det påverkar kvinnor och män i olika grad är svårt att bedöma.

Diagram 4.3 Genomsnittlig effekt på disponibel inkomst för berörda individer, före och efter höjda ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen 2020

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

5 Effekter på kvinnors och mäns ekonomiska resurser till följd av ändrade regler 2019–2022

I detta avsnitt redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen, samt satsningar på offentligt finansierade välfärdstjänster under innevarande mandatperiod, bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män. Beräkningarna inkluderar förslagen i denna proposition.[23] Därefter utvidgas analysen till att också omfatta beslutade reformer som inte har initierats av regeringen. I dessa beräkningar ingår förutom regeringens reformer även de reformer som riksdagen beslutade i budgeten för 2019.

Analysen av reformer som påverkar kvinnors och mäns disponibla inkomster beaktar endast reformer som har en direkt påverkan på dessa via förändringar i skatte- och transfereringssystemen.[24] Det innebär att beräkningarna t.ex. bortser från effekterna på hushållens ekonomi av de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag under konjunkturnedgången 2020 och 2021. Åtgärderna har dock medverkat till att färre har förlorat sin arbetsinkomst jämfört med en situation utan dessa åtgärder. Även ägare av företag som berörs av åtgärderna har påverkats i den utsträckning som stöden har haft en positiv effekt på företagens resultat.

Beräkningarna är statiska i den meningen att de inte beaktar beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av reformerna. Det innebär bl.a. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som reformerna kan tänkas medföra. Beräkningarna bortser även från förändringar av inkomsternas köpkraft då prisförändringar kan uppstå till följd av ändrad indirekt beskattning eller ändrade avgifter.

5.1 Effekter på ekonomiska resurser av regeringens reformer 2019–2022

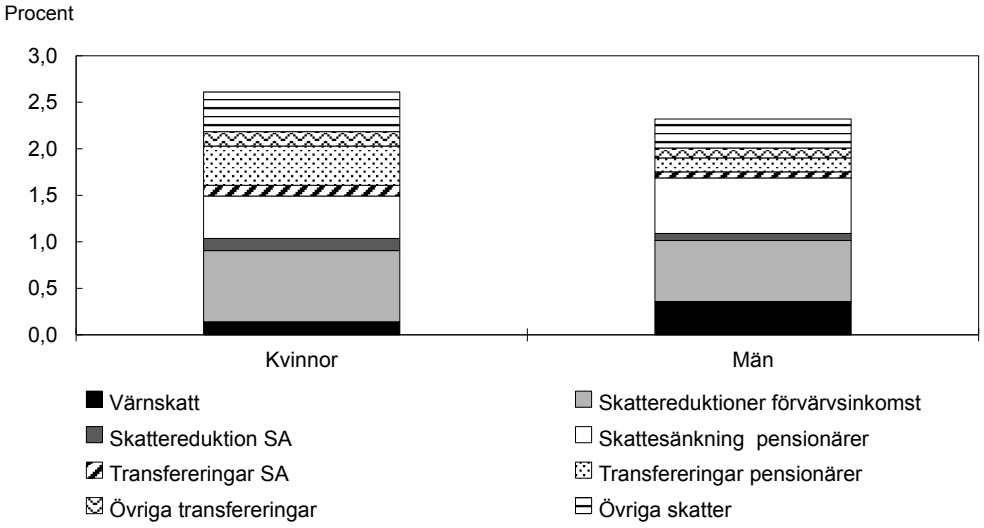
I detta avsnitt (5.1) redovisas en bedömning av hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen 2019–2022 påverkar kvinnors och mäns disponibla inkomster. De reformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.1). Därefter utvidgas analysen till att även omfatta regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster. Den totala omfattningen av de välfärdsreformer inom olika områden som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.2).

Kvinnors och mäns disponibla inkomster bedöms öka med ca 62 miljarder kronor till följd av regeringens reformer 2019–2022. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för ca 17 miljarder kronor. Sammantaget tillfaller reformerna kvinnor i högre utsträckning än män (se diagram 5.1).

[23] Effekterna av reformer i skatte- och transfereringssystemen samt av satsningar på offentligt finansierade välfärdstjänster i den föreslagna budgeten redovisas i denna proposition i finansplanen.

[24] Effekterna av reformer som påverkar kvinnors och mäns disponibla inkomster beräknas genom att kvinnors och mäns förväntade inkomster 2022 (simulerade utifrån 2022 års regler) jämförs med hur inkomsterna i stället skulle ha sett ut 2022 utan reformerna. Beräkningarna har gjort med mikrosimuleringsmodellen FASIT. Modellen beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2021 på www.regeringen.se.

Diagram 5.1 Genomsnittlig förändring av disponibel inkomst till följd av regeringens reformer 2019–2022

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Den totala effekten av samtliga reformer är större än summan av respektive reform till följd av samspelet mellan reformerna. För att få en korrekt total effekt har därför skillnaden mellan den samlade effekten av alla reformer och summan av effekterna av de särredovisade reformerna inkluderats i ”Övriga skatter”.

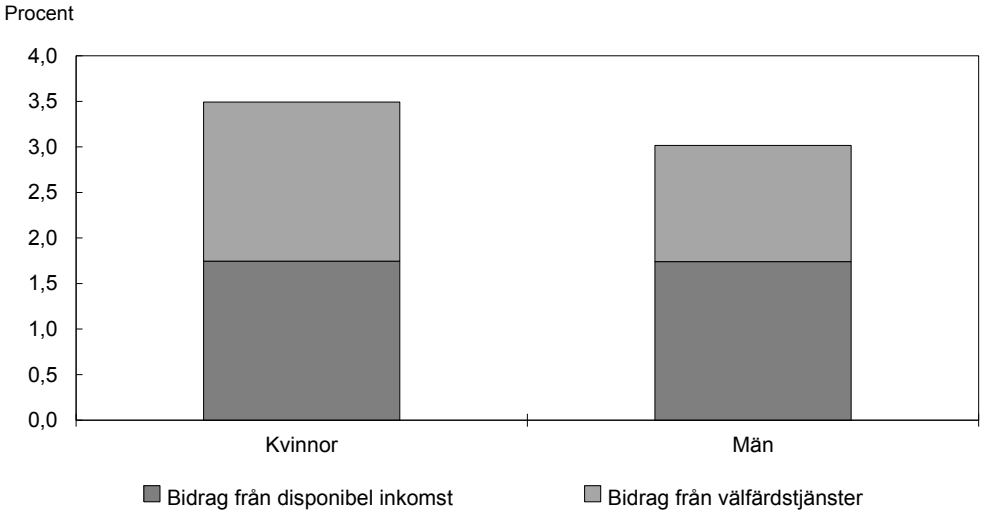
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Under mandatperioden har regeringen även genomfört betydande satsningar på individuella välfärdstjänster. För att ge en mer fullständig bild av hur de resurser som satsas på olika reformer fördelar sig mellan kvinnor och män redovisas också en utvidgad analys där effekten av regeringens satsningar på välfärdstjänster inkluderas i beräkningarna.

Regeringens satsningar beräknas ha ökat de individuella välfärdstjänsternas omfattning med ca 53 miljarder kronor 2019–2022. Av detta belopp står förslagen i budgetpropositionen för 2022 för ca 25 miljarder kronor.

Satsningarna på välfärdstjänster bedöms tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än till män. Effekten av satsningarna på välfärdstjänster, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster), uppgår till 1,7 procent för kvinnor och 1,3 procent för män (se diagram 5.2).

Diagram 5.2 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst till följd av regeringens reformer 2019–2022

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Utökad inkomst är summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster.

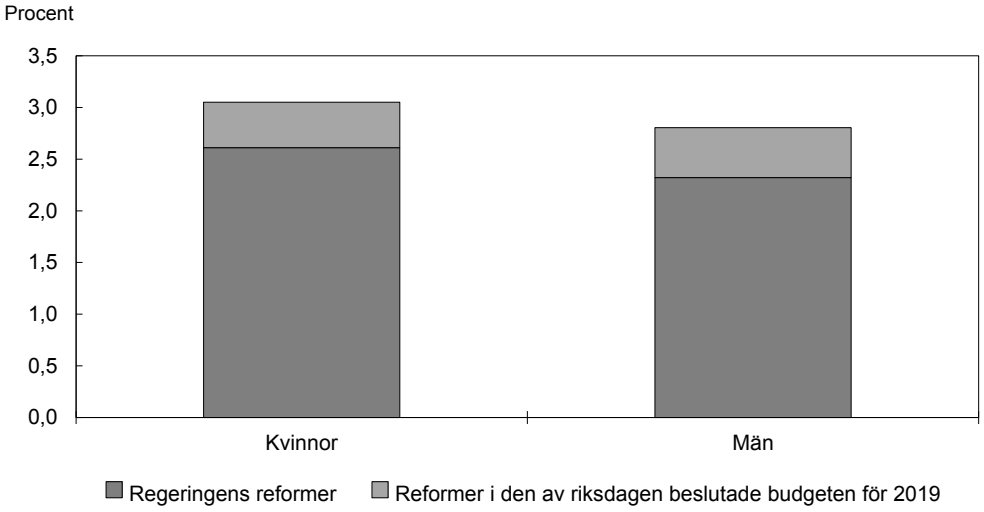
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

5.2 Effekter på ekonomiska resurser av samtliga reformer 2019–2022

I detta avsnitt (5.2) redovisas fördelningseffekterna av de samlade reformerna 2019–2022, dvs. inklusive reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 (t.ex. utökat jobbskatteavdrag, höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt och höjt tak i RUT-avdraget).

Kvinnors och mäns disponibla inkomster bedöms öka med ca 74 miljarder kronor till följd av de samlade reformerna 2019–2022 med hänsyn också tagen till förslagen i denna proposition. De samlade reformerna i skatte- och transfereringssystemen bedöms öka kvinnors disponibla inkomst med 3,1 procent och mäns med 2,8 procent (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Genomsnittlig förändring av disponibel inkomst till följd av de samlade reformerna 2019–2022

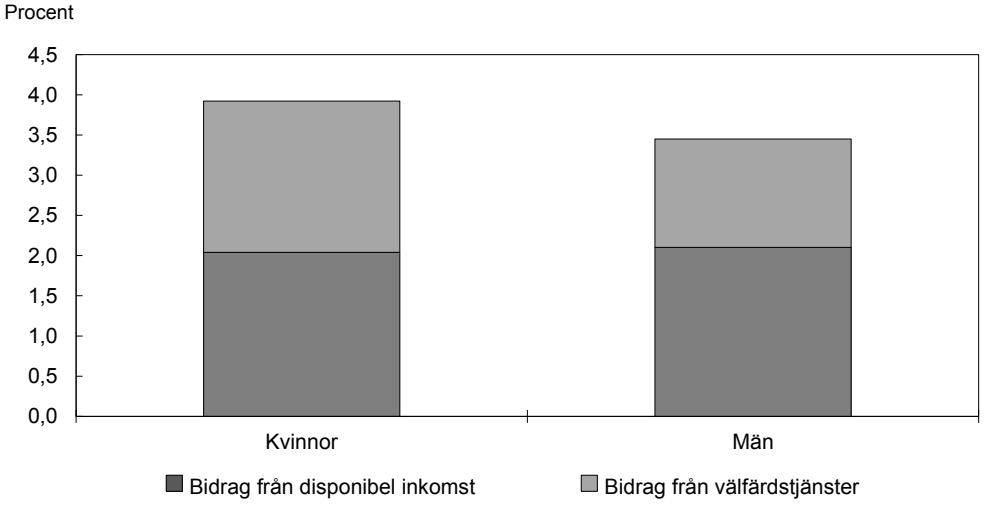

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Den totala effekten av samtliga reformer är större än summan av effekten av regeringens reformer och effekten av den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 till följd av samspelet mellan reformerna. För att få en korrekt total effekt har därför effekten av reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 beräknats som skillnaden mellan den samlade effekten av alla reformer under mandatperioden och effekten av regeringens reformer.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Sammantaget beräknas välfärdstjänsterna omfattning öka med 56 miljarder kronor 2019–2022 med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition. Eftersom satsningar på välfärdstjänster i högre utsträckning tillfaller kvinnor än män ökar kvinnors utökade inkomst mer än mäns. Kvinnors utökade inkomst ökar med 3,9 procent och mäns med 3,4 procent (se diagram 5.4).

Diagram 5.4 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst till följd av de samlade reformerna 2019–2022

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Utökad inkomst är summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster. Bidrag från förändrad disponibel inkomst och bidrag från satsningar på välfärdstjänster avser förändringen i disponibel inkomst respektive satsningar på välfärdstjänster som andel av den utökade inkomsten före reformerna.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Reformer som beaktas vid beräkning av politikens effekter på disponibel inkomst 2020

2022	2021	2020	2019
Förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster	Bred skattereduktion på förvärvsinkomster	Höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen	Utökat jobbskatteavdrag
Förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning	Sänkt inkomstskatt för pensionärer	Höjd grundnivå i arbetslöshetsförsäkringen	Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Skattereduktion för A-kasseavgift	Inkomstpensionstillägg	Höjd lägstanivå i arbetslöshetsförsäkringen	Höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt
Förstärkt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för pensionärer	Avskaffad schablonintäkt på uppskovsränta	Sänkt inkomstskatt för pensionärer	Höjt tak i rutavdraget
Förstärkt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för personer med sjuk- och aktivitetsersättning	Höjt tak för rutavdrag	Stärkt grundskydd för äldre	Avskaffad skattereduktion för fackföreningsavgift
Höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen	Höjt underhållsstöd	Slopad värnskatt	Införande av skattereduktion för gåva till ideell förening
Höjt tak i sjukförsäkringen	Tillfällig skattereduktion för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	Skattereduktion i vissa glest befolkade områden	Införande av fritidspeng
Tillfälligt minskat antal karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen		Höjt tak för uppskov vid försäljning av bostad	
Höjd inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning			
Höjt underhållsstöd för 7–10 åringar			
Familjeveckan			
Höjd skälig levnadsnivå för pensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning			

Anm.: Här redovisas de reformer som beaktas i beräkningen av politikens effekter på disponibel inkomst 2022. I varje kolumn framgår vilket år som respektive reform infördes.

Tabell a.2 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Procent

	Regeringen	Mandatperioden
Fritid och kultur	5	5
Hälso- och sjukvård	43	58
Socialt skydd	29	13
Utbildning	19	27
Barnomsorg	3	4

Anm.: De totala satsningarna på individuella välfärdstjänster under mandatperioden beräknas uppgå till 56 miljarder kronor, varav 53 miljarder kronor motsvarar regeringens satsningar. Reformer som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 september 2021

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Bolund, Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkrans, Lindhagen, Hallberg, Nordmark, Micko, Stenevi, Olsson Fridh

Föredragande: statsminister Löfven och statsråden Bolund, Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkrans, Lindhagen, Hallberg, Nordmark, Micko, Stenevi, Olsson Fridh

---

Regeringen beslutar proposition 2021/22:1
Budgetpropositionen för 2022

Utgiftsområde 1

Rikets styrelse

Utgiftsområde 1 – Rikets styrelse

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 5

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning 7
2.2 Utgiftsutveckling 7
2.3 Mål för utgiftsområdet 8
2.3.1 Sametinget och samepolitiken 8
2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter 9
2.3.3 Nationella minoriteter 9
2.3.4 Medier 9
2.4 Resultatredovisning 9
2.5 Politikens inriktning 9
2.6 Den årliga revisionens iakttagelser 9

3 Statschefen 11
3.1 Budgetförslag 11
3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten 11

4 Riksdagsförvaltningen 15
4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet 15
4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift 15
4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen 15
4.2 Resultatredovisning 16
4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen 17
4.4 Budgetförslag 18
4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. 18
4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag 20
4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag 23

5 Riksdagens ombudsmän 27
5.1 Uppdrag och övergripande mål 27
5.2 Resultatredovisning 27
5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen 28
5.4 Budgetförslag 28
5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO) 28

6 Riksrevisionen 31
6.1 Riksrevisionen 31
6.2 Mål för Riksrevisionen 31
6.3 Resultatredovisning 31
6.4 Den externa revisionens iakttagelser 32
6.5 Budgetförslag 32
6.5.1 2:5 Riksrevisionen 32

7 Sametinget och samepolitiken ... 35
7.1 Mål för området ... 35
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 35
7.3 Resultatredovisning ... 35
7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet ... 35
7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning ... 37
7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv ... 37
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
7.5 Politikens inriktning ... 38
7.6 Budgetförslag ... 39
7.6.1 3:1 Sametinget ... 39

8 Regeringskansliet m.m. ... 41
8.1 Budgetförslag ... 41
8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m. ... 41

9 Länsstyrelserna ... 45
9.1 Mål för området ... 45
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 45
9.3 Resultatredovisning ... 45
9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete under nya förutsättningar ... 45
9.3.2 Främjande av länens utveckling ... 46
9.3.3 Tillfälliga prioriteringar i tillsynsarbetet ... 46
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 46
9.5 Politikens inriktning ... 47
9.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 48
9.7 Budgetförslag ... 48
9.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m. ... 48

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter ... 53
10.1 Mål för demokratipolitiken ... 53
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 53
10.3 Resultatredovisning ... 53
10.3.1 Allmänna val ... 53
10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen ... 54
10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati ... 56
10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat ... 58
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 60
10.5 Politikens inriktning ... 61
10.5.1 Allmänna val 2022 ... 61
10.5.2 Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande ... 61
10.5.3 Hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism ... 61
10.5.4 Förstärkning av säkerhetsbidrag till trossamfund ... 62
10.5.5 Tillskott till Integritetsskyddsmyndigheten ... 62
10.6 Mål för mänskliga rättigheter ... 62
10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 62
10.8 Resultatredovisning ... 63
10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan ... 63
10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna ... 63
10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet ... 65

10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet ... 68
10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 68
10.10 Politikens inriktning ... 69
10.11 Budgetförslag ... 70
10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati ... 70
10.11.2 6:2 Justitiekanslern ... 72
10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten ... 73
10.11.4 6:4 Valmyndigheten ... 74
10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier ... 75
10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter ... 76

11 Nationella minoriteter ... 77
11.1 Mål för området ... 77
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 77
11.3 Resultatredovisning ... 77
11.3.1 Efterlevnaden av minoritetslagen ... 77
11.3.2 Diskriminering och utsatthet ... 79
11.3.3 Inflytande och delaktighet ... 79
11.3.4 Språk och kultur ... 79
11.3.5 Romsk inkludering sker på lokal och nationell nivå ... 80
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 81
11.5 Politikens inriktning ... 82
11.5.1 En förstärkning av arbetet för nationella minoriteter ... 82
11.5.2 Förstärkning för att genomföra strategin för romsk inkludering ... 82
11.6 Budgetförslag ... 83
11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter ... 83
11.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer ... 84

12 Medier ... 85
12.1 Budgetförslag ... 85
12.1.1 8:1 Mediestöd ... 85
12.1.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv ... 86

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet ... 89
13.1 Omfattning ... 89
13.2 Resultatredovisning ... 89
13.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier ... 89
13.2.2 Resultat avseende EU-information ... 90
13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 91
13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen avseende Svenska institutet för europapolitiska studier ... 91
13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen avseende EU-information ... 91
13.4 Politikens inriktning ... 92
13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier ... 92
13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor ... 92
13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner ... 93
13.5 Budgetförslag ... 93
13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information ... 93

Bilaga 1 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsens förslag:

3. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor (avsnitt 4.4.2).
4. Riksdagen godkänner investeringsplanen för 2022–2024 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* som en riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (avsnitt 4.4.3).
5. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 200 000 000 kronor (avsnitt 4.4.3).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag:

7. Riksdagen beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2022 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 5.4.1).
8. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksdagens ombudsmän (JO) enligt tabell 1.1.

Riksrevisionens förslag:

9. Riksdagen bemyndigar Riksrevisionen att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 20 000 000 kronor (avsnitt 6.5.1).
10. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	149 157
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	981 205
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	984 675
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	120 000
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	123 577
2:5 Riksrevisionen	355 822
3:1 Sametinget	61 800
4:1 Regeringskansliet m.m.	8 441 101
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 573 121
6:1 Allmänna val och demokrati	695 140
6:2 Justitiekanslern	55 726
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	124 792
6:4 Valmyndigheten	27 000
6:5 Stöd till politiska partier	169 200
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	50 000
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	207 771
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	15 500
8:1 Mediestöd	1 055 519
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	45 682
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31 550
Summa anslag inom utgiftsområdet	**17 268 338**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
6:5 Stöd till politiska partier	169 200	2023
8:1 Mediestöd	150 000	2023–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**319 200**	

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar avsnitten Statschefen, Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Statschefen	**186**	**178**	**176**	**149**	**151**	**153**
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	186	178	176	**149**	151	153
Riksdagen och dess myndigheter	**2 297**	**2 474**	**2 466**	**2 565**	**2 562**	**2 575**
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	913	977	940	**981**	993	1 003
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	859	927	941	**985**	964	962
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	87	100	114	**120**	120	120
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	107	118	114	**124**	125	126
2:5 Riksrevisionen	330	352	358	**356**	360	363
Sametinget och samepolitiken	**54**	**62**	**63**	**62**	**63**	**63**
3:1 Sametinget	54	62	63	**62**	63	63
Regeringskansliet m.m.	**7 729**	**8 174**	**8 140**	**8 441**	**8 987**	**8 159**
4:1 Regeringskansliet m.m.	7 729	8 174	8 140	**8 441**	8 987	8 159
Länsstyrelserna	**3 338**	**4 091**	**4 077**	**3 573**	**3 572**	**3 503**
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 338	4 091	4 077	**3 573**	3 572	3 503
Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**494**	**537**	**511**	**1 122**	**542**	**567**
6:1 Allmänna val och demokrati	142	122	121	**695**	109	131
6:2 Justitiekanslern	51	78	77	**56**	56	57
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	114	122	123	**125**	130	131
6:4 Valmyndigheten	18	21	21	**27**	27	28
6:5 Stöd till politiska partier	169	169	169	**169**	169	169
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter		25		**50**	51	51
Nationella minoriteter	**116**	**119**	**118**	**223**	**228**	**228**
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	115	118	117	**208**	208	208
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	1	2	1	**16**	20	20
Medier	**1 510**	**1 076**	**1 058**	**1 101**	**1 057**	**1 014**
8:1 Mediestöd	1 468	1 032	1 017	**1 056**	1 011	967
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	42	44	41	**46**	46	47
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**26**	**29**	**30**	**32**	**31**	**30**

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	26	29	30	**32**	31	30
Totalt för utgiftsområde 1 Rikets styrelse	**15 749**	**16 741**	**16 639**	**17 268**	**17 192**	**16 291**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**15 908**	**15 908**	**15 908**
Pris- och löneomräkning[2]	140	305	456
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 348	1 107	57
varav BP22[3]	*1 233*	*642*	*570*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-127	-129	-130
Ny utgiftsram	**17 268**	**17 192**	**16 291**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	2 003
Verksamhetsutgifter[2]	15 257
Investeringar[3]	9
Summa utgiftsram	**17 269**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har för utgiftsområdet beslutat om mål inom följande delområden.

2.3.1 Sametinget och samepolitiken

– Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

– Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).
– Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

2.3.3 Nationella minoriteter

– Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

2.3.4 Medier

– Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas resultat samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

För avsnittet Sametinget och samepolitiken redovisas resultat om rennäring och andra näringar inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Länsstyrelsen i Blekinge län (se avsnitt 9.6).

3 Statschefen

3.1 Budgetförslag

3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2020	Utfall	186 400	Anslagssparande	
2021	Anslag	177 838[1]	Utgiftsprognos	176 314
2022	**Förslag**	**149 157**		
2023	Beräknat	151 153[2]		
2024	Beräknat	152 776[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 149 157 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 149 158 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att täcka utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter.

Resultatredovisning

Kungliga hovstaten (Hovstaten) och Kungliga slottsstaten (Slottsstaten) har till uppgift att bistå statschefen och övriga medlemmar av kungafamiljen i deras officiella plikter. I uppgiften ingår även att vårda och att visa det kungliga kulturarvet.

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella, statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i Utrikesnämnden och i konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök, representation och möten med företrädare för den offentliga och den privata sektorn och med företrädare för det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av kungafamiljen. Till Hovstaten hör Riksmarskalksämbetet, Hovmarskalkämbetet och Informationsavdelningen.

Av verksamhetsberättelsen för 2020 framgår att arbetet inom Hovstaten präglades av spridningen av sjukdomen covid-19. I mars 2020 fick kungafamiljen planera om och anpassa sina program efter det uppkomna läget. Mer än 200 programpunkter ströks. Nya programpunkter tillkom och arbetet styrdes om till digitala mötesformer.

Under 2020 ackrediterades 31 utländska ambassadörer, varav 15 genom ett skriftligt förfarande. Inga statsbesök eller officiella resor utomlands kunde genomföras. Antalet förfrågningar om kungligt deltagande i olika sammanhang påverkades av spridningen av covid-19, även om intresset var fortsatt stort. Sammanlagt inkom ca 1 500 förfrågningar 2020, vilket kan jämföras med ca 1 880 förfrågningar året innan. Under 2020 genomförde kungen och kungafamiljen 861 officiella programpunkter, vilket kan jämföras med 967 föregående år.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämbetet för den löpande skötseln och tillsynen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Husgerådskammaren med Bernadotte-biblioteket svarar för förvaltning, underhåll och vård av det statliga lösöret på de kungliga slotten. Till Ståthållarämbetet hör även Kungliga Djurgårdens Förvaltning, som helt finansieras med de intäkter som förvaltningen av Kungliga Djurgården genererar.

Ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt utförs för närvarande i samarbete med Statens fastighetsverk. Det mest omfattande projektet är den pågående fasad-renoveringen av Stockholms slott. Fortsatta investeringar i säkerhetshöjande åtgärder och informationssäkerhetsfrågor är prioriterade.

Spridningen av covid-19 har medfört att visningsverksamheten vid de kungliga slotten helt eller delvis hållits stängd. Antalet besökare minskade under 2020 med 90 procent, från 1 700 000 besökare året före till 170 000 besökare. Intresset för att besöka slotts-parkerna ökade samtidigt och på vissa platser tredubblades antalet besök.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riks-marskalksämbetet, vars huvudsakliga innehåll återges nedan under Skälen för regeringens förslag, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter. Redovisningen följer vedertagna principer som tillämpas för Slottsstaten.

De anslagsmedel som avsåg Hovstaten uppgick 2020 till 74,7 miljoner kronor. Medlen ska användas för att finansiera kostnader för representation, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion. År 2020 utgjorde anslaget 86 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter, som framför allt utgörs av kostnadsersättningar för tjänster som utförs åt andra organisationer inom Kungliga hov- och slottsstaten, minskade med 6 miljoner kronor till 11 miljoner kronor.

Hovstatens kostnader minskade från 88 miljoner kronor 2019 till 82 miljoner kronor 2020, främst till följd av lägre personalkostnader och övriga driftkostnader.

Verksamhetsutfallet för Hovstaten blev positivt och uppgick till 4,5 miljoner kronor 2020, jämfört med 1,2 miljoner kronor 2019.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har som tidigare år lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning. Slottsstatens verksamhet finansieras med anslag, hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och intäkter från försäljning i slottsbodarna.

Spridningen av covid-19 har medfört att Slottsstatens intäkter från avgifter och andra ersättningar minskat markant, från 127 miljoner kronor 2019 till 36 miljoner kronor 2020. Minskningen förklaras främst av minskade intäkter från avgifter för entré och visningar samt från försäljning i slottsbodarna. I syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna ökades de anslagna medlen till Slottsstaten med 40 miljoner kronor till 111,7 miljoner kronor efter förslag i propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2, bet. 2020/21:FiU11, rskr. 2020/21:64).

Verksamhetens kostnader minskade från 200 miljoner kronor 2019 till 156 miljoner kronor 2020. Ett generellt anställningsstopp infördes, vilket bidrog till att minska

personalkostnaderna med 20 miljoner kronor. Övriga driftkostnader minskade med 24 miljoner kronor, bl.a. i form av lägre kostnader för information och köpta tjänster.

Verksamhetsutfallet för Slottsstaten blev negativt och uppgick till -6,8 miljoner kronor 2020, vilket kan jämföras med ett positivt resultat om 0,1 miljoner kronor 2019.

Anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten

Antalet anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten har minskat till följd av spridningen av covid-19. Minskningen har framför allt skett bland de personer som anlitas tillfälligt i form av s.k. timanställningar. År 2020 motsvarade de timanställda på årsbasis 20 årsarbetskrafter, vilket kan jämföras med 85 årsarbetskrafter 2019. I stället för att anlita timanställda lät myndigheten tillsvidareanställd personal byta arbetsuppgifter och bl.a. arbeta med parkskötsel och inom visningsverksamheten. Omräknat till heltid motsvarade de tillsvidareanställda 271 årsarbetskrafter 2020, vilket ska jämföras med 277 årsarbetskrafter 2019.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Verksamheten vid Hovstaten och Slottsstaten har påverkats påtagligt av spridningen av covid-19.

För Hovstaten har inplanerade programpunkter fått genomföras digitalt, senareläggas eller ställas in, vilket medfört att kostnaderna 2020 blev lägre än 2019. Det bidrog till att kapitalförändringen blev positiv och uppgick till 4,5 miljoner kronor. Kostnaderna beräknas dock öka när omständigheterna tillåter att de senarelagda aktiviteterna kan genomföras och verksamheten i övrigt återgår till normala förhållanden.

Den visningsverksamhet som Slottsstaten bedriver har delvis hållits stängd, vilket har medfört ett betydande intäktsbortfall. Fram t.o.m. 2019 växte visningsverksamheten och de intäkter den genererade översteg då, tillsammans med övriga intäkter från avgifter och ersättningar, intäkterna från anslag. De besparingsåtgärder som vidtagits har inte kunnat kompensera för intäktsminskningen. I stället har det varit nödvändigt med tillfälliga statliga stödåtgärder för att mildra de ekonomiska konsekvenserna. Det negativa resultatet för 2020 om -6,8 miljoner kronor var i nivå med den budget som hade lagts för 2020.

Regeringen följer utvecklingen inom Kungliga hov- och slottsstaten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**147 838**	**147 838**	**147 838**
Pris- och löneomräkning[2]	1 319	3 315	4 938
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**149 157**	**151 153**	**152 776**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent medan Slottsstaten tillförs 49 procent. Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten utbetalas månadsvis i lika stora delar. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln ska gälla långsiktigt och inte justeras till följd av smärre förändringar i organisationen eller verkliga kostnadsutfall.

Regeringen och Riksmarskalksämbetet har sedermera kommit överens om att som grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten ska större organisatoriska förändringar mellan dem redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Anslagets fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämbetet och Regeringskansliet (prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6). Sådana diskussioner fördes under 2020 med hänvisning till vad verksamhetens allt högre krav på permanenta säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten över tid innebär för Slottsstaten. Diskussionerna ledde fram till slutsatsen att det kunde finnas skäl att se över anslagsfördelningen. I budgetpropositionen för 2021 beaktade regeringen att Riksmarskalksämbetet framfört att anslagsökningar för säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten i sin helhet bör fördelas till Slottsstaten, även om det skulle innebära avsteg från den i övrigt gällande överenskommelsen om anslagsfördelning mellan Hovstaten och Slottsstaten (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Diskussionerna mellan Riksmarskalksämbetet och Regeringskansliet har fortsatt under 2021. I samband med dessa har det inte bedömts finnas skäl att ändra den ovan beskrivna anslagsfördelningen.

Enligt tidigare överenskommelse har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämbetet enades emellertid 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

Av förarbetena till regeringsformen framgår att Hovstaten står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiadministrativa regelverket för myndigheter under regeringen.

Regeringen föreslår att 149 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 151 153 000 kronor respektive 152 776 000 kronor.

4 Riksdagsförvaltningen

4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt i annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagsförvaltningen har endast en verksamhetsgren: Stöd till den parlamentariska processen.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som verksamheten bedrivs utifrån:

A. Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
E. Myndighet och arbetsgivare.

Med utgångspunkt i uppdraget fastställer riksdagsstyrelsen en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen varje valperiod. I mars 2019 beslutade riksdagsstyrelsen om en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen för perioden 2019–2022. För en utförligare information se vidare Strategisk plan för Riksdagsförvaltningen 2019–2022 (dnr 1810-2018/19).

4.2 Resultatredovisning

Riksdagsförvaltningen har arbetat för att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Nedan följer en sammanfattning av Riksdagsförvaltningens resultat sedan januari 2020.

Riksdagsförvaltningen har

- givit kammare och utskott ett väl fungerande stöd. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i stora delar genomförts enligt plan, men har också påverkats av coronapandemin. Förvaltningen har fortsatt arbetet med att digitalisera dokumenthanteringen i den parlamentariska processen, stödja utvecklingen av mer enhetliga arbetsformer i utskotten och förbättra it-stödet till den parlamentariska processen. Projektet Utveckling av Rixsystemen avslutades i mars och överlämnades då till förvaltning, men flera förbättringar har ännu inte kunnat tas i bruk. I förvaltningens arbete har fokus legat på arbetet med krishantering i samband med coronapandemin. Pandemin påverkar även förutsättningarna för kammar- och utskottsarbetet 2021 liksom för riksdagens internationella arbete och arbetet med EU-frågor.
- givit ledamöter och partikanslier ett väl fungerande stöd och god service. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i stora delar genomförts enligt plan, men har också påverkats av coronapandemin. Det digitala servicecentret har utvecklats med nya tjänster via Intranätet och arbetet med att etablera en plattform för digital signering fortgår. Säkerhets- och verksamhetsskyddet har upprätthållits, digitala arbetsverktyg har fungerat stabilt och servicen har i stort fungerat enligt gängse rutiner med viss anpassning. En del utvecklingsinsatser på säkerhetsområdet, bl.a. de som krävt närvaro av deltagarna i riksdagens lokaler, har inte kunnat genomföras på grund av restriktioner under coronapandemin.
- givit externa målgrupper möjlighet att få information och kunskap om riksdagens arbete och beslut. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har genomförts enligt plan. När det gäller utvecklingen av de externa digitala kanalerna har ett beslut tagits om att slå ihop dagens fyra webbplatser till en. Arbetet med att göra grafik och bildspråk enhetligt i alla kanaler har gått enligt plan, och ett arbete med att ta fram ett nytt filmkoncept för riksdagens digitala kanaler har inletts. Förvaltningen arbetar också med att utveckla koncept för att delta på externa arenor som Järvaveckan och Almedalen. Riksdagens webbplatser har anpassats utifrån de krav i lagen om tillgänglighet till digital offentlig service som började gälla i september. Firandet av demokratijubileet går vidare.
- vårdat och bevarat riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i huvudsak genomförts enligt plan. Den långsiktiga renoveringsplanen för fastigheterna följs. Byggarbetena i ledamotshuset fortskrider och planerna för inflyttning ligger fast. Samtidigt har programarbetet för en renovering av kvarteret Cephalus påbörjats. Arbetet med att utveckla lokaler som lever upp till krav på säkerhet, tillgänglighet och miljöhänsyn fortsätter. Under året har bl.a. flera insatser gjorts för att förstärka brandskyddet. Planen för renovering av sammanträdesrum har reviderats till följd av coronapandemin som har medfört ett ökat behov av rum för digitala

möten. Arbetet med att tillgängliggöra samlingar, bilder och dokument löper enligt plan.

– varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare. Delar av utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har inte kunnat genomföras som planerat. Förvaltningen har behövt göra omprioriteringar, och arbetet med den löpande verksamheten har påverkats av och delvis inriktats på åtgärder med anledning av corona-pandemin. Exempel på utvecklingsaktiviteter som har kunnat genomföras är arbetet med att införa ett e-arkiv samt arbetet med att stärka kommunikationen om Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare. Uppföljningen av den löpande verksamheten visar att förvaltningen klarat de uppställda ambitionerna om planerat kommunikationsstöd och stabil tillgång till it-stöd. Förvaltningen har också omhändertagit resultatet av medarbetarundersökningen.

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen Stöd till den parlamentariska processen.

Tabell 4.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Intäkter[1]	36	35	35
Kostnader	1 517	1 704	1 756
Nettokostnad	*1 481*	*1 669*	*1 721*
Transfereringar	518	516	520
Totalt[2]	**1 999**	**2 185**	**2 241**

[1] Exklusive intäkter av anslag.

[2] Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De högre kostnaderna för 2020 jämfört med 2019 beror främst på avsättningar för ledamöters pensioner och avgångsförmåner i resultaträkningen.

För en mer utförlig redogörelse hänvisas till Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2020 (2020/21:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2021 att behandla Riksdags-förvaltningens årsredovisning för 2020. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2019 (bet. 2020/21:KU1) hade utskottet inget att invända och riksdagen lade årsredovisningen till handlingarna.

4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat.

Coronapandemin ändrade förutsättningarna för kammar- och utskottsarbetet och har ställt nya krav på Riksdagsförvaltningens stöd till riksdagen och dess ledamöter. Förvaltningen har därmed fått planera och ställa om för att ge ett fullgott stöd anpassat till den nya situationen.

Inte bara utskottssammanträden har varit digitala utan större delen av förvaltningens verksamhetsmöten, liksom möten i de samverkansforum som finns mellan förvaltningen och ledamöter och partikanslier. Sammantaget har det medfört ett kompetenslyft i it-frågor både för förvaltning och riksdag, men det har också inneburit utmaningar och behov av nya utvecklingsinsatser.

Förvaltningen har lagt stor vikt vid arbetet med att utveckla tekniskt stabila lösningar som uppfyller såväl informationssäkerhetsmässiga som juridiska krav. Detta utvecklingsarbete fortsätter även under 2021.

Totalrenoveringen av ledamotshuset har fortsatt under året även om coronapandemin påverkat den i vissa delar.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	913 246	Anslagssparande	47 488
2021	Anslag	976 869[1]	Utgiftsprognos	939 931
2022	**Förslag**	**981 205**		
2023	Beräknat	993 091[2]		
2024	Beräknat	1 003 253[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 981 206 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 981 204 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag,
- stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen,
- talmannens verksamhet, resor och representation,
- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar,
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete,
- bidrag till föreningar i riksdagen,
- bidrag till Stiftelsen Sveriges Nationaldag,
- språkutbildning till riksdagens ledamöter samt för
- klimatkompensation.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**976 869**	**976 869**	**976 869**
Pris- och löneomräkning[2]	5 343	17 241	27 414
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 007	-1 019	-1 030
varav BP22[3]	*5 026*	*5 026*	*5 026*
– Stödet till politiska sekreterare	*5 026*	*5 026*	*5 026*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**981 205**	**993 091**	**1 003 253**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Kostnaderna för Riksdagsförvaltningen ökar normalt under ett valår och året därefter. För valåret 2022 beräknas det förväntade anslagssparandet täcka kostnaderna. Ökningen är dock svår att beräkna, eftersom det bl.a. föreligger osäkerheter avseende avgångsförmåner samt stöd till partigrupperna.

Redan 2022 uppkommer vissa kostnader för förberedelser i samband med riksdagens del av Sveriges EU-ordförandeskap 2023. Under 2023 beräknas därefter högre kostnader för genomförande av EU-konferenser under ordförandeskapet. Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma i nästa års budgetproposition.

Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter regleras i 3 kap. lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen och riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:6) om tillämpningen av lagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggarhjälp åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare räknas upp med ca 1,8 procent från nuvarande 65 900 kronor till 67 100 kronor fr.o.m. den 1 januari 2022. Förslaget innebär att nivån på anslaget behöver ökas med 5 026 000 kronor fr.o.m. 2022.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar av anslaget innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 6 033 000 kronor 2022.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 981 205 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 993 091 000 kronor respektive 1 003 253 000 kronor.

4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

2020	Utfall	859 084	Anslagssparande	29 522
2021	Anslag	926 983[1]	Utgiftsprognos	941 375
2022	**Förslag**	**984 675**		
2023	Beräknat	964 075[2]		
2024	Beräknat	962 010[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 953 373 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 941 742 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**914 583**	**914 583**	**914 583**
Pris- och löneomräkning[2]	7 938	18 293	27 792
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	62 154	31 199	19 635
varav BP22[3]	*85 450*	*57 410*	*47 240*
– Tjänstepension	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Hyror och fjärrkyla	*13 500*	*13 500*	*13 500*
– Digitala möten	*8 110*	*8 260*	*8 260*
– Valet 2022	*17 950*		
– EU-ordförandeskapet 2023	*6 580*	*6 540*	
– Kringkostnader vid renoveringen av ledamotshuset	*10 640*	*6 010*	*5 480*
– Kringkostnader Cephalus	*500*		
– Demokratijubileet	*5 200*		
– Sverige och riksdagen under 500 år	*1 900*	*3 100*	
– Tjänstemannastöd OSSE	*1 070*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**984 675**	**964 075**	**962 010**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tjänstepension

Kostnaderna för tjänstepension har ökat kraftigt under flera år och prognosen är att kostnaderna fortsatt kommer stiga under de närmsta åren och därefter ligga kvar på den högre nivån. Kostnaderna kan hänföras till den förmånsbestämda delen av tjänstepensionen på lönenivåer som överstiger den s.k. brytpunkten. Den delen av de ökade kostnaderna för tjänstepensioner, som legat över de generella löneökningarna, har förvaltningen hittills hanterat genom bl.a. omprioriteringar. Riksdagsförvaltningen bedömer nu att den inte klarar att täcka hela den ökade kostnaden genom besparingar eller effektiviseringar, utan att det skulle få konsekvenser för verksamheten som stöder den parlamentariska processen. Riksdagsförvaltningens anslag bör därför förstärkas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Hyror och fjärrkyla

Sedan 2021 har det tillkommit utökade kostnader i samband med förnyade hyresavtal. Riksdagsförvaltningen kompenseras inte för dessa hyresökningar inom anslaget. Utöver detta tillkommer kostnader för anslutning till extern fjärrkyla. Med anledning av ovanstående föreslås anslaget ökas med 13 500 000 kronor fr.o.m. 2022.

Digitala möten

Med anledning av coronapandemin har kostnaderna hänförbara till digitala möten ökat. Förvaltningen har byggt ut möjligheten att genomföra digitala möten både infrastrukturellt och personellt vilket kommer att kräva fortsatta satsningar över tid. Förvaltningen kommer fortsatt att ha kostnader för specifika digitala mötestjänster gällande offentliga utfrågningar och internationella möten med tillhörande tolktjänster. Den ökade volymen av digitala möten ökar också supportbehovet. Satsningen på digitala möten m.m. fortsätter och det finns ett utökat behov av både resursförstärkningar och it-relaterad utrustning.

Med anledning av ovanstående föreslås anslaget ökas med 8 110 000 kronor fr.o.m. 2022 och ytterligare 150 000 kronor fr.o.m. 2023.

Valet 2022

Arbetet med förberedelser inför kommande val till riksdagen har påbörjats och kommer att intensifieras det kommande året. I arbetet ingår att ta emot och introducera nya ledamöter i riksdagsarbetet samt ge service till ledamöter som lämnar riksdagen efter valet. Kostnaderna ökar också normalt för Riksdagsförvaltningen vid ett valår, där exempel på ökade kostnader är utbyte av ledamöternas tekniska utrustning samt kommunikationsinsatser.

Kostnaden beräknas till 17 950 000 kronor för vilket anslaget föreslås ökas 2022.

EU-ordförandeskapet 2023

Under Sveriges EU-ordförandeskap förväntas riksdagen skapa arenor där parlamentariker från medlemsstater, Europaparlamentet, kandidatländer m.fl. träffas för diskussioner i aktuella frågor. Det innebär att riksdagen ska arrangera ett antal interparlamentariska EU-konferenser under våren 2023. Förvaltningen har under året inlett planeringen. Under 2022 planerar förvaltningen för förberedande aktiviteter för att kunna arrangera konferenserna. I förberedelsearbetet ingår också aktiviteter som rör kommunikationen kring ordförandeskapet och konferenserna, inklusive digital utveckling. För att kunna ta höjd för det fortsatta förberedelsearbetet, som sammanfaller med förvaltningens förberedelser inför riksdagsvalet 2022, finns ett ökat behov av resursförstärkningar inom kammarkansliet och kommunikationsavdelningen.

För åren 2022 och 2023 föreslås anslaget ökas med 6 580 000 kronor respektive 6 540 000 kronor.

Kringkostnader vid renoveringen av ledamotshuset

Renoveringen av ledamotshuset planeras att slutföras under 2022. Det finns ett behov av resursförstärkning för att samordna mottagandet av ledamotshuset från projekt till förvaltning. Under 2022 uppkommer också kostnader som är relaterade till bl.a. säkerhets- och it-verksamhet i fastigheten. Efter inflyttning kommer driftmedia-kostnaden att belasta förvaltningsanslaget samt stiga ytterligare fr.o.m. 2023. Även vissa it-kostnader ökar fr.o.m. 2023. Till detta tillkommer investeringar samt avskrivningskostnader.

För 2022 föreslås därför anslaget ökas med 10 640 000 kronor. För 2023 föreslås anslaget ökas med 6 010 000 kronor varav 5 480 000 kronor är nivåhöjande.

Kringkostnader Cephalus

Inför ombyggnaden av kvarteret Cephalus uppstår redan 2022 initiala kringkostnader på förvaltningsanslaget. Riksdagsstyrelsen återkommer eventuellt till riksdagen i nästa års budgetproposition.

För de kostnader som uppstår 2022 föreslås anslaget ökas med 500 000 kronor.

Demokratijubileet

Demokratijubileet ska genomföras under åren 2018–2022. Initiativ ska tas för att sprida, stärka och värna kunskap om Sveriges demokratiska statsskick och påminna om att demokratin inte alltid varit självklar.

Under första halvåret 2022 fortsätter Riksdagsförvaltningen att sprida kunskap om och väcka engagemang för demokratins betydelse i dåtid, nutid och framtid. Det sker i form av aktiviteter som uppmärksammar de fem första kvinnorna i riksdagen, skolturné med riksdagsledamöter, nationella utställningens fortsatta turné, digitala aktiviteter, seminarium och en större middag. Riksdagens demokratijubileum avslutas med invigning av det offentliga konstverket på Riksplan.

Riksdagsförvaltningens sekretariat för demokratijubileet avslutas den 30 juni 2022. Under första halvåret omhändertas och dokumenteras också demokratijubileets material och utställningar. En skriftlig rapport av demokratijubileets insatser och resultat avslutar riksdagens demokratijubileum.

Kostnaden beräknas till 5 200 000 kronor för vilket anslaget föreslås ökas 2022.

Sverige och riksdagen under 500 år

I juni 2023 kan Sverige fira 500 år som en självständig nation. Det historiska jubileet ger en utgångspunkt för att beskriva hur vårt lands styrelseskick har vuxit fram, från riksmötet i Strängnäs till dagens konstitution. Riksdagsförvaltningen planerar mot denna bakgrund ett arbete för att uppmärksamma hur Sveriges styrelseskick har utvecklats, med tyngdpunkt på riksdagens roll och arbetsformer.

Jubileet och den historiska utvecklingen planeras att uppmärksammas genom studiematerial till skolorna, deltagande i publika arrangemang samt utställningar. Förvaltningen planerar också att publicera material på riksdagens webb och i sociala medier samt genomföra arrangemang på de orter där viktiga riksdagar har hållits. Jubileet och statsskickets framväxt kan även ingå i riksdagens visningar och vara ett tema vid riksmötets öppnande. Material produceras under 2022 och aktiviteter genomförs under 2023.

För åren 2022 och 2023 föreslås därför anslaget ökas med 1 900 000 kronor respektive 3 100 000 kronor.

Tjänstemannastöd OSSE

Under en ledamots presidentskap finns behov av en resursförstärkning som har en samordnande och rådgivande funktion och är kontaktperson mot Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas parlamentariska församling (OSSE PF). Riksdagsstyrelsen återkommer eventuellt i nästa års budgetproposition.

För 2022 föreslås anslaget ökas med 1 070 000 kronor.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden föreslås anslaget ökas med 85 450 000 kronor 2022 och 57 410 000 kronor för 2023 varav 47 240 000 kronor är nivåhöjande.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 23 296 000 kronor 2022.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 984 675 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 964 075 000 kronor respektive 962 010 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2022 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 45 000 000 kronor.

De investeringar som är planerade för 2022 gällande myndighetens verksamhet ryms inom nuvarande låneram.

4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

2020	Utfall	86 632	Anslagssparande	63 495
2021	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	113 638
2022	**Förslag**	**120 000**		
2023	Beräknat	120 000		
2024	Beräknat	120 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående.

Anslaget får också användas för kostnader för förvärv av mark för framtida byggnation av en extern godsmottagning samt för kostnader för fastighetsförvärv i samband med Framtidens riksdagshus.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	20 000	20 000
varav BP22	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Projekt ledamotshuset, avskrivningskostnader	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 000**	**120 000**	**120 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagsförvaltningen har tagit fram en övergripande långsiktig planering för att förvalta och utveckla fastigheterna som kallas Framtidens riksdagshus. Detta övergripande och strategiska program innehåller planeringen för kommande ombyggnader, underhåll och utveckling av riksdagens fastigheter. Varje fastighet har dessutom en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande. Först ut var renoveringen av ledamotshuset, som fortfarande pågår, därefter renoveras Cephalus.

I Framtidens riksdagshus framgår att riksdagens fastigheter inte täcker behovet av lokaler. Som ett led i att säkra lokalbehovet kan det bli aktuellt med fastighetsförvärv. Anslagets ändamål föreslås därför ändras till att anslaget också får användas för kostnader för fastighetsförvärv. Riksdagsstyrelsen återkommer eventuellt till riksdagen.

Det finns ett stort underhållsbehov i fastighetsbeståndet och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå in på 2030-talet. Detta påverkar resursbehovet, kostnaderna för avskrivningar och räntor och medför behov av högre låneram. Som en följd av renoveringarna kommer även kostnaderna för evakueringslokaler att vara höga.

Projekt ledamotshuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1, pågår. Därtill pågår ett antal löpande underhållsprojekt och verksamhetsanpassningar av riksdagens byggnader och lokaler, exempelvis renovering av lägenheter i Iason och fönsterrenoveringen i Neptunus. Riksdagsförvaltningen arbetar också med att ta fram ett program inför arbetet med en ny godsmottagning.

Projekt ledamotshuset (kvarteret Mars och Vulcanus 1)

Byggproduktion pågår i projekt ledamotshuset sedan våren 2019. Projektet beräknas att färdigställas under 2022. För 2022 uppskattas investeringskostnaden för projektet

till 254 000 000 kronor. Produktionskalkylen uppgår till 1 589 000 000 kronor. Enligt styrelsebeslutet från mars 2019 uppskattas den totala projektkostnaden till mellan 1 500 000 000 kronor och 1 700 000 000 kronor.

Anslaget påverkas av avskrivningskostnader redan år 2022 när projektet beräknas avslutas under året. Kostnaden för 2022 beräknas till ca 20 000 000 kronor för vilket anslaget föreslås ökas fr.o.m. 2022. För 2023 beräknas avskrivningskostnaden öka. Riksdagsstyrelsen återkommer i nästa års budgetproposition.

Projekt ledamotshuset medför vissa investerings- samt anslagspåverkande kostnader även på förvaltningsanslaget under byggnadstiden och vid projektets färdigställande.

Renovering av fogar och fasader, riksbyggnaderna

Renoveringen av fogar och fasader gällande riksbyggnaderna fortsätter. Investeringen pågår under flera år och syftar till att bevara riksbyggnaderna och därmed anslags-finansieras enligt lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter.

Projekt Cephalus

Förstudien för ombyggnad av kvarteret Cephalus avslutades under 2019. Riksdagsstyrelsen fattade i november 2020 ett beslut om att starta programarbetet. Under programarbetet klargörs vilka funktionskrav och tekniska krav som ska uppnås och ett förslag till plan för genomförande tas fram. Projektets övergripande mål tas fram inom programarbetet, arbetet slutredovisas december 2021.

Under 2022 beräknas riksdagsstyrelsen besluta om start av projektering av systemhandling. Den beräknade kostnaden att ta fram en systemhandling, som tas fram efter programarbetet, uppgår till 50 000 000 kronor under år 2022.

Innan programarbetet genomförts är den totala kostnaden för projektet osäker. En grov uppskattning visar att slutkostnaden blir mellan 500 000 000 kronor och 1 500 000 000 kronor, beroende på val av alternativ och ambitionsnivå, under åren 2021–2026.

Ny godsmottagning

Riksdagsstyrelsen fattade beslut om att starta programarbete för ny godsmottagning i maj 2020. Ett eventuellt projekt kommer preliminärt att pågå till 2024. Under hösten 2021 kan beslut om nästa skede fattas. En tidig kostnadsuppskattning är mellan 100 000 000 kronor och 150 000 000 kronor. Riksdagsstyrelsen återkommer i nästa års budgetproposition.

Larmcentral

Förstudien för ny larmcentral avslutades 2019. Under 2020 utreddes förutsättningar för de verksamheter som behöver flytta innan produktion kan starta. Förberedande arbeten innan projektering kan starta pågår. Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Trafikbegränsande åtgärder

Förberedande arbeten kring trafikbegränsande arbeten pågår. Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen föreslår att 120 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 120 000 000 kronor för respektive år.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för 2022–2024 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* godkänns som riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (tabell 4.8).

Tabell 4.8 Investeringsplan för Riksdagsförvaltningen

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering av anskaffning och utveckling						
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**562**	**613**	**364**	**140**	**361**	**865**
Underhåll och renoveringsplan	44	43	55	60	50	165
Projekt ledamotshuset	518	550	254	0	0	254
Projekt Cephalus	0	15	50	70	300	420
Fogar och fasader riksbyggnaderna	0	5	5	10	11	26
varav investeringar i anläggningstillgångar	*562*	*613*	*364*	*140*	*361*	*865*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*562*	*613*	*364*	*140*	*361*	*865*
Finansiering av vidmakthållande	**562**	**613**	**364**	**140**	**361**	**865**
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	3	14	5	10	11	26
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	559	599	359	130	350	839
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**562**	**613**	**364**	**140**	**361**	**865**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**562**	**613**	**364**	**140**	**361**	**865**

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2022–2024 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter. I jämförelse med investeringsplanen i budgetpropositionen för 2021 är beloppen för 2022 och 2023 höjda. Detta beror på projekt ledamotshuset och projekt Cephalus.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 200 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade för 2022 inryms inte inom nuvarande låneram. Därför föreslås en ökning av låneramen för 2022 med 200 000 000 kronor till 2 200 000 000 kronor. Ökningen av låneramen beror främst på projekt ledamotshuset. Då renoveringarna av riksdagens fastigheter kommer att pågå under flera år framöver kommer låneramen att behöva utökas.

5 Riksdagens ombudsmän

5.1 Uppdrag och övergripande mål

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är att utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsmännen ska särskilt se till att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter inte träds för när i den offentliga verksamheten. Ombudsmännen ska också verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

JO har vidare till uppgift att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (National Preventive Mechanism, NPM) enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Närmare bestämmelser om JO:s verksamhet finns i 13 kap. 6 § regeringsformen och lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

Ett övergripande syfte med verksamheten är att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen.

JO:s deltagande i internationellt samarbete syftar till att sprida idén om rättslig kontroll genom oberoende ombudsmannainstitutioner och till erfarenhetsutbyte.

5.2 Resultatredovisning

Resultatet av JO:s verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i den årliga ämbetsberättelsen, i den årliga Opcat-rapporten samt i temarapporter.

JO bedöms genom sin verksamhet ha bidragit till att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen. Antalet nyinkomna klagomålsärenden fortsatte att öka under 2020 och uppgick till närmare 10 000. Under 2020 avgjordes 9 634 ärenden, varav 33 inspektioner och 20 övriga initiativärenden. Bland annat beslutade ombudsmännen under våren 2020 att granska var sin myndighet som håller människor frihetsberövade och de åtgärder som dessa myndigheter vidtagit i anledning av covid-19-pandemin. Besluten i dessa ärenden överlämnades för kännedom till regeringen och en rapport rörande granskningarna publicerades och överlämnades till konstitutionsutskottet.

JO har belyst viktiga rättssäkerhetsaspekter i besvarandet av lagstiftningsremisser, bl.a. rörande lagstiftning som föranletts av coronapandemin.

Liksom övriga samhället har JO påverkats av coronapandemin på olika sätt, vilket bl.a. har lett till att JO genomfört färre inspektioner under 2020 än under närmast föregående år och att handläggningstiderna har blivit något längre. Vidare har JO deltagit digitalt i internationella konferenser, seminarier och workshops.

5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen

JO har en i huvudsak mycket god måluppfyllelse när det gäller de övergripande målen för verksamheten. Under 2020 har myndigheten haft en något mindre god måluppfyllelse i fråga om vissa verksamhetsmål, bl.a. handläggningstider för fullt utredda ärenden och antal inspektioner.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

2020	Utfall	107 106	Anslagssparande	10 652
2021	Anslag	117 562[1]	Utgiftsprognos	113 500
2022	**Förslag**	**123 577**		
2023	Beräknat	124 865[2]		
2024	Beräknat	126 104[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 123 577 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 123 577 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**117 562**	**117 562**	**117 562**
Pris- och löneomräkning[2]	2 015	3 261	4 460
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 000	4 042	4 082
varav BP22[3]	*2 000*	*4 000*	*4 000*
– Externwebb	*-2 000*		
– Förstärkning jurister	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**123 577**	**124 865**	**126 104**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I JO:s överväganden rörande anslag för 2021 aviserades en uppskattad investeringskostnad om 2 000 000 kronor för byte av plattformen för den externa webben 2022. Bedömningen görs fortsatt att plattformen behöver bytas ut 2022 och att det i samband med bytet bör genomföras en större modernisering av innehållet, med stöd av

extern part. Bedömningen görs fortsatt att investeringskostnaden 2022 kommer att uppgå till 2 000 000 kronor. Den investeringen, liksom andra särskilda satsningar som planeras för 2022, bedöms dock kunna finansieras genom utnyttjande av myndighetens anslagssparande.

Även vissa tillfälliga förstärkningsanställningar kan finansieras genom utnyttjande av anslagssparandet. För att JO inom rimlig tid ska kunna avgöra det ökande antal klagomålsärenden som kommer in, och i vart fall i samma utsträckning som tidigare besluta om att inleda initiativärenden och genomföra inspektioner, behöver dock ytterligare ordinarie jurister anställas. JO:s anslag bör därför förstärkas med ytterligare 4 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Riksdagens ombudsmän föreslår att anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* anvisas 123 577 000 kronor för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 124 865 000 kronor respektive 126 104 000 kronor.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2022 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Enligt 4 kap. lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter ska anläggningstillgångar – med vissa särskilt angivna undantag – finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt. JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. JO bedömer att denna ordning bör gälla även under 2022.

6 Riksrevisionen

6.1 Riksrevisionen

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med huvudsaklig uppgift att granska genomförandet och resultatet av det statliga åtagandet, att statliga insatser är effektiva och att god ordning råder i den statliga redovisningen.

Riksrevisionen har även i uppdrag att företräda Sverige som det nationella revisionsorganet samt att bedriva internationellt utvecklingssamarbete.

Närmare bestämmelser om Riksrevisionens verksamhet finns bl.a. i 13 kap. 7–9 §§ regeringsformen, lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. och lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen.

6.2 Mål för Riksrevisionen

Riksrevisionens verksamhet främjar en god förvaltning. Med detta avses att statens verksamhet ska bedrivas med hög effektivitet och enligt gällande regelverk, att den redovisas på ett tillförlitligt sätt samt att god hushållning av statens resurser iakttas.

Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder samt till stärkt revision inom multilaterala organisationer.

6.3 Resultatredovisning

Resultaten av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i årliga rapporten och i uppföljningsrapporten. Riksrevisionen rapporterar därtill till riksdagen vart fjärde år (senast 2018) om resultatet av sitt internationella utvecklingssamarbete.

Under 2020 slutförde Riksrevisionen granskningen av myndigheternas årsredovisningar för räkenskapsåret 2019. Totalt lämnades 226 revisionsberättelser för myndigheter och andra organisationer som ingår i Riksrevisionens mandat, samtliga i tid. 10 myndigheter eller organisationer fick en modifierad revisionsberättelse för räkenskapsåret 2019 (2018: 21, 2017: 14). Det vanligaste skälet till en modifierad revisionsberättelse är att myndigheter har använt anslag i strid med anslagsvillkor eller överskrider sina bemyndiganderamar.

Under 2020 publicerades 30 granskningsrapporter, väl fördelade över riksdagens utskott. Förhållandevis många granskningar genomfördes 2020 inom finansutskottets område.

I rollen som nationellt revisionsorgan har Riksrevisionen aktivt bidragit till utvecklingen av revisionsstandarder inom INTOSAI (International Organization for Supreme Audit Institutions). Riksrevisionen genomförde under 2020 flera åtaganden på EU-nivå, t.ex. genom kontakter med Europeiska revisionsrätten (ECA).

Förutsättningarna för verksamheten har ändrats påtagligt av den rådande coronapandemin, både nationellt och internationellt sett. I hög utsträckning har likväl planerade aktiviteter kunnat genomföras digitalt. När det gäller det internationella

utvecklingssamarbetet bedrev Riksrevisionen under året verksamhet i tre regionala och tio bilaterala samarbetsprojekt.

Tabell 6.1 Verksamhetens nettokostnader 2020

Tusentals kronor

Verksamhetsgren	Belopp
Årlig revision	163 850
Effektivitetsrevision	155 383
Internationell verksamhet	50 043
Summa	**369 276**

Anm.: Tabellen visar verksamhetens nettokostnader. Kostnader och lämnade bidrag (transfereringar) minus andra intäkter än av anslag.

6.4 Den externa revisionens iakttagelser

Konstitutionsutskottet har uppdragit åt en extern revisionsbyrå att utföra revision av Riksrevisionen. Revisionsbyrån har i sin revisionsberättelse bedömt att Riksrevisionens årsredovisning är i allt väsentligt rättvisande.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 2:5 Riksrevisionen

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

2020	Utfall	330 497	Anslagssparande	17 372
2021	Anslag	352 358[1]	Utgiftsprognos	357 500
2022	**Förslag**	**355 822**		
2023	Beräknat	359 556[2]		
2024	Beräknat	363 135[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 355 822 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 355 822 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**352 358**	**352 358**	**352 358**
Pris- och löneomräkning[2]	3 464	7 198	10 777
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**355 822**	**359 556**	**363 135**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Riksrevisionen bedömer att anvisat anslag det kommande året endast bör påverkas av pris- och löneomräkning.

Riksrevisionen föreslår att 355 822 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Riksrevisionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 359 556 000 kronor respektive 363 135 000 kronor.

Låneram

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 20 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Investeringsbehovet har minskat något, bl.a. avseende myndighetens flytt till nya lokaler under 2020 och en låneram inför 2022 på 20 000 000 kronor bedöms som tillräcklig. Därför föreslår Riksrevisionen att myndighetens låneram minskas med 10 000 000 kronor till 20 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den årliga revision som Riksrevisionen utför är avgiftsbelagd. Inkomsterna tillförs inkomsttitel 2558 *Avgifter för årlig revision*.

Tabell 6.4 Offentligrättslig verksamhet: Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	146 929	0	151 479	-4 550	-7 627
Prognos 2021	153 000	0	153 000	0	-7 627
Budget 2022	153 000	0	153 000	0	-7 627

Den årliga revisionen ska vara avgiftsbelagd. Inkomsterna redovisas mot inkomsttitel och disponeras således inte av Riksrevisionen. Avgifterna ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås över tid. Riksrevisionen gör årligen en uppföljning av avgiftsområdet.

Tabell 6.5 Uppdragsverksamhet: Avgiftsfinansierade internationella uppdrag

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	232	241	-9	698
Prognos 2021	220	220	0	698
Budget 2022	220	220	0	698

Den internationella uppdragsverksamheten har avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS). Intäkterna disponeras av Riksrevisionen.

Överskottet avses fortsatt disponeras av Riksrevisionen för att kunna användas i samband med framtida uppdrag.

7 Sametinget och samepolitiken

7.1 Mål för området

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Sametinget och samepolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

- insatser för samiskt inflytande och delaktighet
- insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning
- insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

7.3 Resultatredovisning

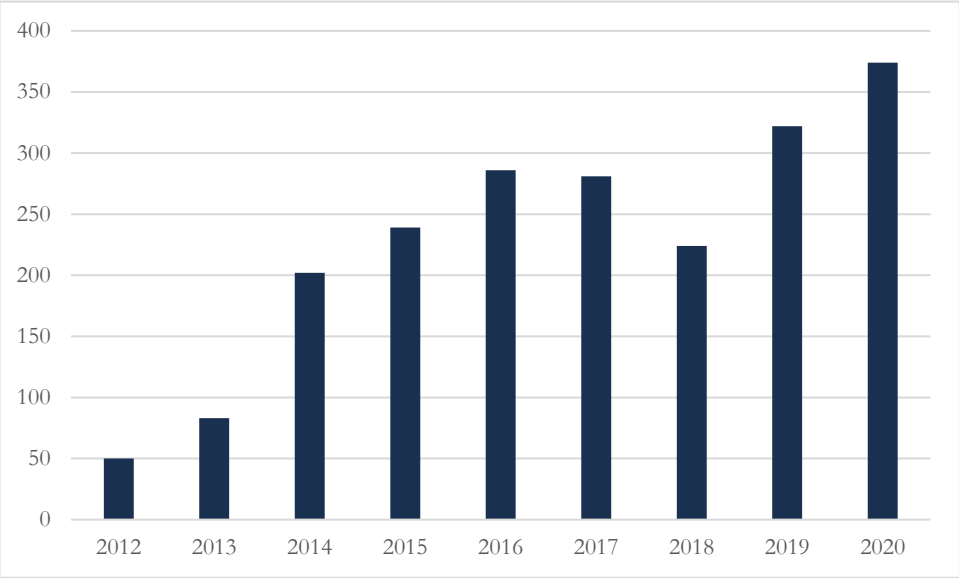
Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas i avsnitt 10.

7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet

Enligt sametingslagen (1992:1433) är en av Sametingets huvudsakliga uppgifter att medverka i samhällsplanering och bevaka att samiska behov beaktas. Detta gör Sametinget i regelbunden dialog med regeringen och i samråd med myndigheter, regioner, kommuner och andra organisationer. Sametinget deltar i flera myndighetsnätverk inom olika områden, däribland Kunskapsnätverket för samisk hälsa. Regeringen har beslutat om bidrag med 1,5 miljoner kronor för nätverkets arbete under 2021 (S2021/03089). Från och med januari 2021 ingår Sametinget i den krets av myndigheter som ska bistå Institutet för språk och folkminnen under perioden Sverige är medlem i Unescos kommitté för konventionen om tryggande av det immateriella kulturarvet.

Sametinget är en remissinstans i ärenden kopplade till den samiska kulturen och språket respektive rennäringen. Antalet besvarade remisser fortsätter att öka.

Diagram 7.1 Besvarade remisser 2012–2020

Källa: Sametinget.

Regeringen har gett Sametinget i uppdrag att vara fokalpunkt för artiklarna 8j och 10c i genomförandet av Konventionen om biologisk mångfald i Sverige. Vidare ingår Sametinget i Sveriges delegation till FN:s klimatförhandlingar inom ramen för FN:s klimatkonvention UNFCCC.

Regeringen återkallade den 17 mars propositionen 2020/21:64 En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket (skr. 2020/21:164). Propositionen lämnades till riksdagen den 17 december 2020. Följdmotionerna med anledning av propositionen visar att flera partier vill se en konsultationsordning men vill avslå den utformning som föreslås i propositionen. Nya samråd med Sametinget om en omarbetad proposition har genomförts. Arbetet med att nå ett undertecknande av Nordisk samekonvention av Sverige, Norge och Finland har fortsatt.

Sverige följer och deltar aktivt i arbetet med att främja urfolks rättigheter inom FN och EU. Svenska prioriteringar är att framhålla frågor om urfolks deltagande i FN-processer, urfolk som utsätts för kränkningar och övergrepp genom sin tillhörighet, sitt engagemang för urfolks rättigheter och som människorättsförsvarare, samt våld mot flickor och kvinnor.

Sametinget har genomfört en förankringsprocess inför etableringen av en sanningskommission. Sametingets rapport Förberedelser inför en Sanningskommission om statens övergrepp mot det samiska folket lämnades till regeringen den 31 mars 2021 (Ku2021/01031) (se avsnitt 10.8.2).

Sametinget har fortsatt sitt arbete med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten och att främja samiska kvinnors delaktighet. Ett viktigt steg är den kartläggning av jämställdhet i det samiska samhället som genomförts 2019–2021 på uppdrag av regeringen (Ku2021/01191). Sametinget har också fått ett förnyat uppdrag inom ramen för utvecklingsprogrammet Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och ska redovisa ett handlingsprogram för fortsatta åtgärder den 15 oktober 2021.

Den 16 maj 2021 genomfördes val till Sametinget. Röstlängden bestod av 9 226 väljare, jämfört med 8 766 år 2017. Valdeltagandet var 64,8 procent jämfört med 57,7 procent 2017. I rapporten Ett sekel av rösträtt och valbarhet (Jämställdhets myndigheten 2021) framgår att andelen kvinnor i det folkvalda organet har varierat sedan 1993 och endast nått upp till könsfördelningen 40–60 vid två tidigare val: 2009 och

2013. Efter valet 2017 gick kvinnorepresentationen ned då antalet valda kvinnor gick från 14 ledamöter till 12 ledamöter, en nedgång från 45 till 39 procent. Könsfördelningen i det samiska folkvalda organet förbättrades till 42 procent (13 av 31 ledamöter är kvinnor) efter valet 2021. Som jämförelse var 26 procent av plenums ledamöter kvinnor och 74 procent män efter det allra första valet 1993.

Sametinget genomför under 2020–2021 ett demokratiuppdrag inom ramen för satsningen Demokratin 100 år. Uppdraget syftar till att stärka samers, särskilt unga samers, intresse och möjligheter att delta aktivt i demokratin och dess beslutsprocesser och i det offentliga samtalet. Sametinget har bl.a. genomfört en informationssatsning i sociala medier i samband med anmälan till sameröstlängden inför sametingsvalet.

7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning

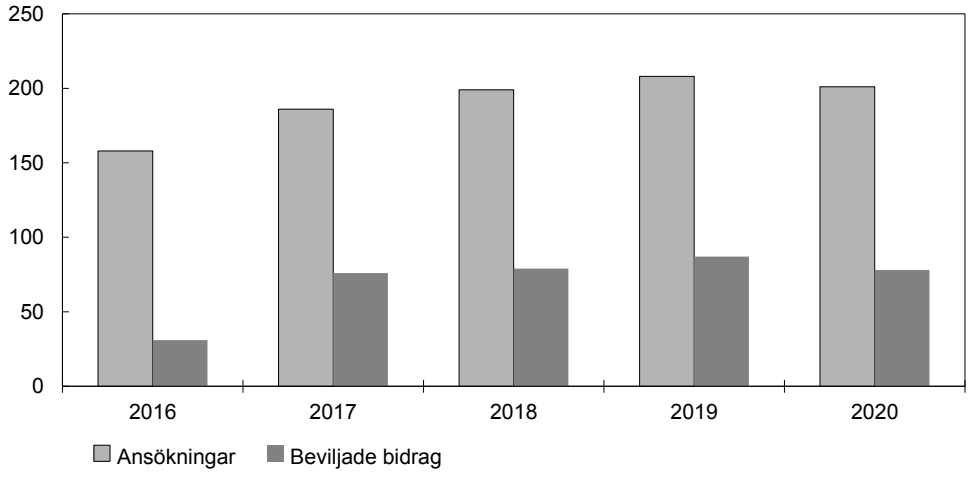
Arbetet med att utveckla, tillgängliggöra och synliggöra de fem samiska språken har fortsatt vilket bl.a. framgår av Samiskt språkcentrums årliga lägesrapport De samiska språken i Sverige 2020 (Ku2021/00831). Språkcentrum har även tagit fram en jubileumsskrift med anledning av sitt 10-årsjubileum (Språkcentrum 2010–2020). Rapporterna visar bl.a. på de utmaningar som återstår för att de samiska språken ska kunna överleva som talade språk i Sverige (se avsnitt 11).

Sametingen i Sverige, Norge och Finland har fortsatt arbetet med att utforma en permanent och fristående organisationsform för Sámi Giellagáldu, det samiska folkets gemensamma samnordiska språksamarbete, med organisatoriskt säte i Norge. Under 2020 har stadgar tagits fram och styrelse utsetts för det permanenta organet. Regeringen beslutade om 2,5 miljoner kronor i stöd till samarbetet 2020.

7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv

Sametinget har under 2020 fördelat 17 miljoner kronor till samisk kultur, varav 75 procent till verksamhetsbidrag och 25 procent till kulturprojekt inom bild och form, musik, litteratur, film, duodji (slöjd), dans, teater m.m. Anslagsposten (utg.omr. 17 anslag 1:2) var översökt liksom föregående år. Den största bidragsmottagaren av verksamhetsstöd var som tidigare Giron Sámi Teáhter med 5,9 miljoner kronor.

Diagram 7.2 Bidrag till samisk kultur: antal inkomna och beviljade ansökningar

Källa: Sametinget.

Kulturrådet fördelar ett särskilt stöd för att stärka, utveckla och synliggöra de nationella minoriteternas kultur och kulturarv (utg.omr. 17 avsnitt 4).

I syfte att motverka de negativa ekonomiska konsekvenserna av sjukdomen covid-19 och de restriktioner och allmänna råd som följer av sjukdomen har totalt 17 miljoner kronor under 2020–2021 tilldelats Sametinget för fördelning av extra krisstöd till samiska kulturverksamheter och samiska kulturutövare. I enlighet med samiskt självbestämmande beslutar Sametinget självt om kriterierna för bidragsgivningen.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts inom området bidrar till uppfyllelse av målet men att många utmaningar kvarstår. Det gäller inte minst inom språkområdet där en stor utmaning är att motverka att de samiska språken dör ut. Krisstödet till den samiska kultursektorn bedöms ha haft stor betydelse för att mildra negativa ekonomiska konsekvenser för samiska kulturskapare till följd av spridningen av covid-19 och de restriktioner som införts med anledning av sjukdomen.

7.5 Politikens inriktning

Regeringen föreslår en förstärkning av Sametinget för att hantera en ökad ärendehantering, tillkommande uppdrag och ett ökat behov av samverkan med andra myndigheter, vilket bl.a. följer av införandet av en konsultationsordning. En motsvarande förstärkning för innevarande år genomförs till följd av riksdagens beslut om propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. FiU21, rskr. 385). En konsultationsordning kommer att införas för att stärka det samiska folkets rätt till inflytande och delaktighet i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Vidare föreslås en förstärkning av verksamheten vid Samiskt språkcentrum (se avsnitt 11.5). De samiska språken utgör en kärna i den samiska kulturen och identiteten och fortsatta insatser behöver göras.

Inom utgiftsområde 17, avsnittet Kulturområdesövergripande verksamhet redovisas förslag inom samiska språk (utg.omr. 17 avsnitt 4.5).

För att stärka det samiska folkets rätt att bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv fortsätter regeringen arbetet med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention. Arbetet med att etablera en sanningskommission för det samiska folket fortsätter. Regeringen fortsätter även det svenska internationella engagemanget för urfolks rättigheter.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 3:1 Sametinget

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor

2020	Utfall	54 364	Anslagssparande	1 499
2021	Anslag	61 851[1]	Utgiftsprognos	62 807
2022	**Förslag**	**61 800**		
2023	Beräknat	62 529[2]		
2024	Beräknat	63 174[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 61 800 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 61 801 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt samiskt informationscentrums förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**59 351**	**59 351**	**59 351**
Pris- och löneomräkning[2]	481	1 187	1 811
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 968	1 991	2 012
varav BP22[3]	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Förstärkning Sametinget	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**61 800**	**62 529**	**63 174**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 6 000 000 kronor årligen för 2022–2024 för bl.a. en ökad ärendehantering för Sametinget med anledning av införandet av en konsultationsordning.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 4 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 61 800 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 62 529 000 kronor respektive 63 174 000 kronor.

8 Regeringskansliet m.m.

8.1 Budgetförslag

8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	7 728 544	Anslagssparande	622 831
2021	Anslag	8 174 461[1]	Utgiftsprognos	8 139 646
2022	**Förslag**	**8 441 101**		
2023	Beräknat	8 986 798[2]		
2024	Beräknat	8 158 869[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 887 551 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 7 987 935 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Skälen för regeringens förslag

Regeringskansliets verksamhet

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 8.2 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

Antal (om inte annat anges)

	2016	2017	2018	2019	2020
Tjänstgörande (inkl. politikeravtal)	4 590	4 767	4 727	4 564	4 623
andel kvinnor/män	*61/39*	*61/39*	*61/39*	*61/39*	*61/39*
Tjänstgörande på politikeravtalet	189	204	203	181	204
andel kvinnor/män	*55/45*	*53/47*	*51/49*	*50/50*	*51/49*
Andel kvinnor/män tjänstgörande på chefsavtalet	50/50	53/47	54/46	53/47	54/46
Sjukfrånvaro (andel av arbetstid)	2,6	2,6	2,6	2,7	2,5
bland kvinnor/män	*3,1/1,7*	*3,3/1,4*	*3,1/1,7*	*3,3/1,8*	*3,0/1,6*
Diarieförda ärenden	72 865	69 707	58 493	53 827	64 882
Regeringsärenden	5 249	4 955	5 262	4 633	5 183
Propositioner och skrivelser	195	220	264	199	210
Författningsärenden	1 369	1 343	2 113	1 314	1 301
Kommitté- och tilläggsdirektiv	117	135	116	107	143
Regleringsbrev och ändringsbeslut	667	613	679	769	821
SOU-serien	94	115	92	69	83

	2016	2017	2018	2019	2020
Ds-serien	47	68	41	33	30
Interpellationssvar	636	548	310	433	422
Frågesvar till riksdagen	1 563	1 829	1 150	1 580	2 498
Brevsvar till enskilda	14 462	12 532	11 571	8 970	16 322
Resdagar i Sverige (med övernattning)	6 971	8 821	7 618	5 929	1 944
Resdagar utomlands (med övernattning)	34 522	34 693	34 391	32 847	6 999
Faktapromemorior till EU-nämnden	149	110	148	47	121
Registrerade internationella handlingar	12 399	14 970	14 950	16 424	13 152
Utlandsstationerade	588	604	605	593	548
andel kvinnor/män	*57/43*	*55/45*	*56/44*	*56/44*	*55/45*

Fotnot: Regeringskansliet redovisar inte längre uppgifter i årsboken om arbetsdagar i internationella organisationer.
Källa: Regeringskansliets årsböcker.

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt 4 623 tjänstgörande under 2020 (exklusive lokalt anställda vid utlandsmyndigheterna). Av dessa var ca 4 procent tjänstgörande på politikeravtalet.

Andelen kvinnor som tjänstgör på politikeravtalet ökade något jämfört med 2019. Detsamma gäller för andelen kvinnor som tjänstgör på chefsavtalet. Bland utlandsstationerade ökade andelen män något. Sjukfrånvaron minskade och är fortsatt låg i förhållande till staten i övrigt.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete finns i Regeringskansliets årsbok för 2020 och på regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen. Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2021 av 109 utlandsmyndigheter (93 ambassader, 7 delegationer och representationer, 9 karriärkonsulat) och 8 Stockholmsbaserade ambassadörer (som täcker 31 länder). Vidare har Sverige drygt 320 honorärkonsulat.

Från den 1 januari 2000 till den 1 augusti 2021 har regeringen beslutat att öppna 26 ambassader, 1 delegation och 6 karriärkonsulat. För samma period har regeringen beslutat att stänga 22 ambassader och 7 karriärkonsulat.

Anslagsförändringar

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 176 461**	**8 176 461**	**8 176 461**
Pris- och löneomräkning[2]	79 626	171 822	256 298
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	312 234	767 156	-143 947
varav BP22[3]	*50 400*	*25 400*	*400*
– Kommundelegationen	*-4 400*	*-4 400*	*-4 400*
– Effektivare analysarbete statligt ägda bolag	*4 800*	*4 800*	*4 800*
– Lokalkostnader	*50 000*	*25 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt[4]	-127 220	-128 641	-129 942
Förslag/beräknat anslag	**8 441 101**	**8 986 798**	**8 158 869**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] Justeringar till följd av ändrade växelkurser och lokalkostnader utomlands.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2021 fördes anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* upp på statens budget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Syftet med anslaget är att hjälpa vissa kommuner och regioner att vidta åtgärder för att uppnå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning (prop. 2020/21:1 utg.omr. 25, bet. 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151). Medlen fördelas genom Delegationen för kommunal ekonomi i balans, som är ett särskilt beslutsorgan inom Kammarkollegiet. För att finansiera delegationens arbete och ökningen av anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning minskas anslaget med 4 400 000 kronor 2022–2024.

För arbete med analyser av statligt ägda företag ökas anslaget med 4 800 000 kronor från 2022. Finansiering sker genom att anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* inom utgiftsområde 24 Näringsliv minskas med 6 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor 2022 och 25 000 000 kronor 2023 för att hantera engångskostnader som uppstår till följd av fastighetsprojekt i de lokaler Regeringskansliet hyr i centrala Stockholm.

Regeringen föreslår att 8 441 101 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 986 798 000 kronor respektive 8 158 869 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 8.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	84 545	0	84 545	0	0
Prognos 2021	80 000	0	80 000	0	0
Budget 2022	200 000	0	200 000	0	0

Inkomsterna från expeditionsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas till 200 000 000 kronor för 2022. Verksamheten utförs i huvudsak vid utlandsmyndigheterna.

Tabell 8.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	943	943	0	0
Prognos 2021	1 500	1 500	0	0
Budget 2022	3 600	3 600	0	0

Avgifterna för näringslivsfrämjande tjänster, vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag, beräknas till 3 600 000 kronor för 2022. Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export och främjande av investeringar och turism i Sverige.

9 Länsstyrelserna

9.1 Mål för området

Det saknas ett riksdagsbundet mål för området. I avsaknad av ett sådant mål är regeringens mål för området att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Detta mål omfattar samtliga län, oavsett ansvars- och uppgiftsfördelning mellan staten, kommunerna och regionerna.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Några resultatindikatorer eller bedömningsgrunder används inte i detta avsnitt. Länsstyrelserna har uppgifter som syftar till att uppfylla många nationella mål, fördelade på ett stort antal utgiftsområden. Flera av dessa mål är riksdagsbundna. Resultat inom de enskilda nationella målen redovisas under respektive utgiftsområde. De resultat som redovisas i detta avsnitt utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt 2 § förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion att arbeta sektorsövergripande, samordna olika samhällsintressen och främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet samt att främja länets utveckling och ansvara för tillsyn.

9.3 Resultatredovisning

9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete under nya förutsättningar

Inom ramen för sina uppgifter fortsatte länsstyrelserna under 2020 att samverka med lokala, regionala och nationella aktörer i syfte att uppnå nationella mål inom en rad utgiftsområden. Länsstyrelserna har bl.a. samlat och samordnat näringslivet inom sina samverkansstrukturer. För att få ett helhetsperspektiv och arbeta över flera sektorer har länsstyrelserna lett ett antal olika råd, inom områden som miljö, klimat, integration, jämställdhet och krishantering, med representanter från kommuner, regioner, statliga myndigheter, näringsliv, fackförbund och civilsamhälle. Samverkan har skapat förutsättningar för berörda aktörer att få en överblick över arbetet med att uppfylla de nationella målen.

Spridningen av sjukdomen covid-19 påverkade i stor utsträckning inriktningen och genomförandet av det sektorsövergripande och samordnande arbetet under 2020. Samtliga länsstyrelser har arbetat i stabsläge och haft en sammanhållande roll inom ramen för det regionala områdesansvaret. Samordningskansliet för hanteringen av pandemin, under ledning av länsrådet i Hallands län, inrättades i mars 2020 och har fortsatt att samordna krisledningsarbetet och främja informationsutbyte mellan länsstyrelserna och andra berörda myndigheter. Syftet är att bidra till att berörda aktörer ska få en överblick över hanteringen av pandemin.

Samverkan med andra aktörer utökades också under 2020 med anledning av flera uppdrag till länsstyrelserna om att hantera smittspridningen och dess följdverkningar. Länsstyrelserna har regelbundet anordnat samverkanskonferenser för respektive läns aktörer för att dela information och samverka kring åtgärder och kommunikation om smittspridningen.

Samordning har också varit nödvändig för länsstyrelsernas möjlighet att kunna fullfölja nya uppgifter i syfte att begränsa följdverkningarna av spridningen av covid-19, framför allt uppgiften att handlägga det tillfälliga stödet för hyreskostnader för utsatta branscher och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare.

9.3.2 Främjande av länens utveckling

Länsstyrelsernas arbete för att främja länens utveckling tar sig flera olika former. Bland annat samlar länsstyrelserna olika aktörer kring specifika fokusområden och utmaningar inom länet i syfte att stärka den statliga samordningen, främja samverkan och synliggöra frågor. Som exempel på åtgärder som vidtogs under 2020 kan nämnas samrådsmöten med Trafikverket och regionala aktörer om infrastrukturens lokalisering, utformning och miljöpåverkan. Vidare lanserades webbutbildningen PBL Kulturvärden. Länsstyrelserna arbetade också med att utveckla en hållbar bostadsförsörjning och samhällsplanering, samt med att underlätta för och stötta näringslivet under pandemin. Vissa länsstyrelser genomförde projekt för att bidra till integration och tillväxt samt främja regionala strategier inom bl.a. service, klimat och energi samt marint områdesskydd. Länsstyrelserna har även medverkat i nätverksbyggande för hållbar regional utveckling inom regionalfondsprogrammet och i samverkansmöten för bredbandsutbyggnad inom strukturfondsprogrammen. Åtgärderna bedöms ha bidragit till ett helhetsperspektiv bland berörda aktörer i utvecklingsfrågor i länen.

9.3.3 Tillfälliga prioriteringar i tillsynsarbetet

Länsstyrelserna bedrev under 2020 tillsyn inom ett stort antal områden. Tillsynen omfattade bl.a. miljö, djurskydd, livsmedel och foder, jakt och fiske, rennäring, veterinärverksamhet, samhällsplanering, åtgärder mot penningtvätt, kulturmiljö, förorenade områden, fastighetsinnehav, kommunernas arbete inom alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksområdet, skydd mot olyckor samt överförmyndarverksamhet. På ett antal områden har myndigheternas prioriteringar och förutsättningarna för tillsynen påverkats av spridningen av covid-19. I vissa fall har antalet inspektioner blivit lägre än planerat och fysiska kontroller ersatts med digitala kontroller eller skjutits på framtiden.

Under 2020 ansvarade länsstyrelserna vidare för att utfärda lokala restriktioner om antalet deltagare i allmänna sammankomster och offentliga tillställningar enligt förordningen (2020:114) om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Länsstyrelserna har även ansvarat för att ge länets kommuner stöd, råd och vägledning i deras arbetet med att utöva tillsyn enligt lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att länsstyrelserna 2020 arbetade sektorsövergripande och att de utifrån sitt statliga helhetsperspektiv bidrog till att inom sina ansvarsområden samordna samhällsintressen och statliga myndigheters insatser i syfte att nå nationella målsättningar. Regionala förutsättningar har vägts in såväl i de samordnande uppgifterna och främjandet av länets utveckling som i tillsynsarbetet.

Regeringen bedömer att länsstyrelserna med stöd av de anslagsförstärkningar som gjorts har ställt om verksamheten på ett snabbt och ändamålsenligt sätt för att ta sig an deras nya uppgifter med anledning av spridningen av covid-19. Detta arbete har emellertid medfört behov av omprioriteringar i den ordinarie verksamheten. Länsstyrelserna har gjort väl avvägda prioriteringar i verksamheten, men behöver även fortsättningsvis arbeta strukturerat för att hantera ned- och omprioriteringar i den

ordinarie verksamheten. Det är också angeläget att de kunskaper och erfarenheter som förvärvats under krishanteringen tas tillvara i myndigheternas fortsatta arbete.

9.5 Politikens inriktning

Länsstyrelserna har en viktig roll i att upprätthålla och bidra till en väl fungerande offentlig förvaltning, främja en hållbar utveckling i hela landet samt bidra till goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelserna kommer under 2022 att fortsätta sitt arbete med att motverka effekterna av spridningen av covid-19 och har en central roll i arbetet med den gröna återhämtningen. Länsstyrelsernas uppgift att inom sitt ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser i länet är fortsatt viktigt. Länsstyrelserna har även en viktig roll för att främja samverkan och informationsutbyte mellan aktörer på olika förvaltningsnivåer. Erfarenheterna från arbetet med att hantera spridningen av covid-19 bör tas tillvara för att bidra till en fortsatt utveckling av länsstyrelsernas uppgifter avseende samordning och samverkan på regional nivå.

Länsstyrelsernas uppgift att följa upp, utvärdera och rapportera till regeringen om tillståndet och utvecklingen inom respektive län bör utvecklas. Myndigheterna bör vara fortsatt delaktiga i arbetet med att kartlägga och utveckla statlig närvaro och service. Regeringen anser vidare att uppgiften att främja länets utveckling bör kunna utvecklas inom ramen för länsstyrelsernas nuvarande ansvarsområde.

I enlighet med vad som anförs i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) kommer regeringen att arbeta för att stärka det civila försvaret. Länsstyrelserna har en viktig roll inför och under höjd beredskap. Satsningar som görs på viktiga samhällsfunktioner stärker även länsstyrelsernas arbete med civilt försvar.

För att stärka förutsättningarna för en rättssäker myndighetsutövning, samt öka synergieffekterna och effektiviseringsvinsterna inom verksamheten, behöver länsstyrelserna fortsatt verka för en ökad samverkan mellan varandra, bl.a. genom utvecklingsinsatser avseende tillsyns- och prövningsverksamheten. För att förbättra förutsättningarna för en effektiv, ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet avser regeringen att fortsätta utveckla styrningen av länsstyrelsernas verksamhet och ekonomi. Regeringen avser att med ledning av följande kriterier se över möjligheterna att koncentrera vissa verksamheter till ett färre antal länsstyrelser:

- Det finns ett behov av förstärkt likformighet i utförande.
- Sambandet med länsstyrelsernas kärnverksamhet är begränsat.
- Verksamheten har en begränsad betydelse för länsstyrelsens uppdrag enligt 2 § förordningen med länsstyrelseinstruktion.
- Behovet av externa besök är begränsat.
- Behovet av lokalkännedom är begränsat.
- Verksamheten har en liten omfattning eller hög komplexitet.
- De administrativa kostnaderna för handläggningen är höga i relation till mängden ärenden.

Regeringens styrning av länsstyrelserna ska kännetecknas av en helhetssyn. Prövningen av vilka uppgifter och uppdrag som länsstyrelserna ska ansvara för bör även fortsättningsvis vägledas enligt de kriterier som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop, 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.5).

9.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Länsstyrelsen i Blekinge län. Reservationen lämnades med anledning av att länsstyrelsen hade överskridit villkoren för ett beställningsbemyndigande. Regeringen har efter dialog med myndigheten säkerställt att lämpliga åtgärder vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

9.7 Budgetförslag

9.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	3 337 531	Anslagssparande	72 171
2021	Anslag	4 091 239[1]	Utgiftsprognos	4 077 448
2022	**Förslag**	**3 573 121**		
2023	Beräknat	3 572 034[2]		
2024	Beräknat	3 503 082[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 531 939 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 427 901 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna. Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete. Anslaget får även användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i vissa av de territoriella programmen samt delfinansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus.

Tabell 9.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 450 489**	**3 450 489**	**3 450 489**
Pris- och löneomräkning[2]	36 958	76 548	113 445
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	85 674	44 997	-60 853
varav BP22[3]	*183 000*	*205 300*	*190 800*
– Ersättning för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar	*-99 400*	*-99 400*	*-99 400*
– Bidrag till arbetet mot prostitution och människohandel	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Hedersrelaterat våld, kompetensteamet mot HRV	*32 000*	*32 000*	*32 000*
– Totalförsvarsuppbyggnad Gotland	*6 700*	*6 700*	*6 700*
– Uppskjuten reform - tolkutredningen	*-2 500*		
– Avfallsbrottslighet	*23 000*	*23 000*	*23 000*
– Tillsyn, vägledning och kunskapsunderlag	*39 500*	*39 500*	*30 000*
– Havsmiljöproposition		*60 000*	*60 000*
– Tillsynsmedel pga förlängd covid-lag tom januari 2022	*20 200*		
– Dricksvattenförsörjning och vattenskydd	*80 000*	*80 000*	*80 000*
– Effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning	*5 000*	*5 000*	
– Motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Regional klimatomställning	*80 000*	*60 000*	*60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 573 121**	**3 572 034**	**3 503 082**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Skälen för regeringens förslag

Efter att det regionala utvecklingsansvaret successivt överförts till regionerna finansieras verksamheten i dagsläget bl.a. genom utbetalning av medel från länsstyrelsernas förvaltningsanslag till regionerna. För att samla den statliga finansieringen inom samma utgiftsområde anser regeringen att medel från länsstyrelsernas förvaltningsanslag bör flyttas till anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Anslaget minskas därmed med 99 400 000 kronor fr.o.m. 2022.

Anslaget används bl.a. för länsstyrelsernas arbete mot mäns våld mot kvinnor. Delar av dessa medel bör, för att kunna användas för bidrag till kommunernas arbete mot prostitution och människohandel, flyttas till anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Anslaget bör därför minskas med 3 000 000 kronor.

Kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötland föreslås ombildas till ett permanent nationellt kompetenscentrum på området. Anslaget bör därför ökas med 32 000 000 kronor fr.o.m. 2022. Finansiering sker genom att anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering minskas med 40 000 000 kronor. Finansieringen är något större än tillskottet på anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*, eftersom ett standardmässigt avdrag för flytt av medel till anslag som omfattas av pris- och löneomräkningen har tillämpats.

I syfte att stärka totalförsvarsuppbyggnaden på Gotland bör anslaget ökas med 6 700 000 kronor fr.o.m. 2022. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med 8 000 000 kronor. Finansieringen är något större än tillskottet på anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*, eftersom ett standardmässigt avdrag för flytt av medel till anslag som omfattas av pris- och löneomräkningen har tillämpats.

Anslaget tillfördes 2021 medel inför regeringens kommande förslag om att länsstyrelserna ska ges ett utökat ansvar avseende tolkförmedlingar (utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Då genomförandet av förslaget har senarelagts bör anslaget minskas med 2 500 000 kronor 2022.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 23 000 000 kronor 2022 för att stärka länsstyrelsernas arbete mot brottslighet inom avfallsområdet. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med 23 000 000 kronor.

Ytterligare insatser krävs för en långsiktigt säker dricksvattenförsörjning och för vattenskydd. Anslaget bör med anledning av detta ökas med 80 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 80 000 000 kronor.

Länsstyrelserna i kustnära län kommer att behöva resursförstärkningar för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser från 2023. Anslaget beräknas därför ökas med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att stärka genomförandet av klimat- och energiomställningen på lokal och regional nivå tillförs länsstyrelserna 80 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 60 000 000 kronor.

Länsstyrelserna behöver ytterligare resurser för prövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken i syfte att korta handläggningstiderna vid tillståndsprövning, men också för att bättre kunna möta det behov som finns av tillsyn (se även utg.omr. 20 avsnitt 3.22.3). Anslaget bör därför ökas med 5 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 5 000 000 kronor.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för bl.a. tillsyn, vägledning och kunskapsunderlag inom strandskydd. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 39 500 000 kronor för 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 39 500 000 kronor och fr.o.m. 2024 med 30 000 000 kronor.

För att säkerställa en god beredskap för att hantera ett förändrat eller försämrat epidemiologiskt läge när det gäller det virus som orsakar covid-19 har regeringen lämnat förslag om att förlänga giltigheten av lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Lagarna föreslås gälla till utgången av januari 2022. Länsstyrelsernas uppgifter att bl.a. utöva tillsyn över att lagarna följs förlängs därmed för motsvarande period. Anslaget bör därför ökas med 20 200 000 kronor för 2022.

För att ytterligare stärka länsstyrelsernas arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism bör anslaget ökas med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2022 (se utg.omr. 2 avsnitt 3.4.4).

Regeringen föreslår att 3 573 121 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 572 034 000 kronor respektive 3 503 082 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 9.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	282 118	25 640	25 550	90	-23 710
Prognos 2021	287 244	26 201	28 941	-2 740	-26 450
Budget 2022	**289 229**	**26 244**	**29 216**	**-2 972**	**-29 423**

Källa: Länsstyrelserna.

De avgiftsintäkter som disponeras utgörs bl.a. av intäkter från avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för delgivning och registreringsavgifter för jaktområden (se tabell 9.3).

Tabell 9.4 Inkomsttitlar 2020

Tusental kronor

Inkomsttitel		
2537	Miljöskyddsavgift	182 896
2714	Sanktionsavgifter m.m.	46 108
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	33 631
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	17 051
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	2 429
2394	Övriga ränteinkomster	4
Summa		**282 118**

Källa: Länsstyrelserna.

Sammanlagt redovisades 2020 inkomster på 6 inkomsttitlar (se tabell 9.4).

Tabell 9.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	548 414	529 920	18 494	54 847
Prognos 2021	535 660	550 687	-15 027	39 820
Budget 2022	**728 445**	**736 035**	**-7 590**	**31 530**

Källa: Länsstyrelserna.

Uppdragsverksamheten avser till största delen resurssamordningen med anledning av den länsstyrelsegemensamma it-enhet som är placerad vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län (se tabell 9.5).

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

10.1 Mål för demokratipolitiken

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1, utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom demokratipolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

- utvecklingen av valdeltagandet i det senaste allmänna valet
- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och intresset för att engagera sig i och påverka samhällets utveckling
- förtroendet för demokratin i allmänhet och för demokratins institutioner, såsom regering, riksdag och EU:s institutioner
- omfattning och konsekvenser av hot, våld och trakasserier mot centrala aktörer i det demokratiska samtalet, t.ex. förtroendevalda, journalister och opinionsbildare.

10.3 Resultatredovisning

10.3.1 Allmänna val

Valdeltagande

Valdeltagandet ökade i såväl de nationella allmänna valen 2018 som i det svenska Europaparlamentsvalet 2019. Som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 11.3) är därmed den övergripande bilden att valdeltagandet är högt och stigande. Samtidigt visar studier av Statistiska centralbyrån (SCB 2020) att det fortfarande finns stora skillnader i valdeltagande mellan olika grupper av röstberättigade.

2020 års valutredning – förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda vissa delar av valsystemet (dir. 2020:30). I januari 2021 överlämnade kommittén delbetänkandet Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7). Kommittén har inom ramen för dess uppdrag att stärka skyddet för fria och hemliga val behandlat frågor om gruppröstning, reformen med avskärmningar av valsedelställ och otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen. Kommittén har bl.a. föreslagit ändringar i vallagen (2005:837) som innebär att valadministrationen ska ta över ansvaret för utläggning av valsedlar. Kommitténs arbete med uppdragen att stärka skyddet mot manipulationer av valsystemet och öka tillgängligheten för vissa väljargrupper pågår. Uppdragen ska redovisas slutligt den 15 oktober 2021. Delbetänkandet har remitterats.

10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin har följts upp

64 procent av den vuxna befolkningen är mycket eller ganska intresserade av politik. Det politiska intresset i Sverige ligger därmed kvar på samma höga nivå som under de sex föregående åren. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserade av politik, 71 procent jämfört med 58 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna än på landsbygden, 74 procent jämfört med 60 procent. Intresset för politik ökar med stigande ålder. I åldersgruppen 16–29 år är 52 procent intresserade av politik jämfört med 72 procent i åldersgruppen 65–85 år. Andelen som är intresserade av politik är också större bland personer med hög utbildning jämfört med personer med lägre utbildning och något större bland personer uppväxta i Sverige jämfört med personer uppväxta utanför landet. Detta framgår av den rapport som SOM-institutet vid Göteborgs universitet tagit fram på uppdrag av regeringen och som innehåller uppgifter som samlats in under 2020 (Ku2021/01504). I redovisningen kommenteras skillnader mellan könen i de fall där det finns statistiskt säkerställda skillnader.

Enligt rapporten anser vidare 27 procent av den vuxna befolkningen att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 22 procent på nationell nivå (tabell 10.1). Endast fem procent av befolkningen anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut har ökat sedan slutet av 1990-talet. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut är genomgående högre bland personer med hög utbildning jämfört med personer med låg utbildning. När det gäller den nationella nivån är andelen som anser att de har möjlighet att påverka högre bland personer bosatta i storstäder jämfört med personer bosatta i andra typer av regioner. När det gäller möjligheten att påverka beslut i den egna kommunen är andelen män som ser positivt på sina möjligheter något högre än andelen kvinnor. Andelen som ser positivt på sina möjligheter att påverka politiska beslut är även något högre bland personer uppväxta utanför Sverige än bland personer uppväxta i landet, detta gäller såväl på kommunal och nationell nivå som på EU-nivå.

Tabell 10.1 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2020

Andel i befolkningen (procent), som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Påverka beslut i EU	Kvinnor	2	2	3	4	4	3	5	9	5
	Män	3	3	5	5	5	6	6	9	6
	Totalt	2	2	3	5	5	5	6	9	5
Påverka beslut i Sverige	Kvinnor	7	10	15	20	18	19	23	24	21
	Män	10	14	17	19	20	22	22	22	22
	Totalt	9	12	15	19	19	21	22	23	22
Påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	16	23	25	25	24	27	26	25
	Män	18	20	23	26	26	26	27	28	29
	Totalt	17	18	23	26	25	25	27	27	27

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2021.

Nationell satsning för att uppmärksamma att demokratin i Sverige fyller 100 år

I september 2021 är det 100 år sedan det första riksdagsvalet med allmän och lika rösträtt och valbarhet för både kvinnor och män genomfördes. Även om alla vuxna medborgare inte omfattades av rösträtten 1921 – omyndighetsförklaringen togs bort först 1989 – kan årtalet anses markera demokratins slutliga genombrott i Sverige.

Under 2020 och 2021 genomför regeringen en nationell kraftsamling, Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati, för att säkerställa en levande och uthållig demokrati för framtiden. Inom ramen för satsningen avser regeringen att stärka förutsättningarna för att människor i större utsträckning aktivt ska kunna delta i demokratin bl.a. genom kunskapshöjande och folkbildande insatser. I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.8) tillförde regeringen anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* 25 miljoner kronor 2020 och 25 miljoner kronor 2021 för att myndigheter, kommuner och organisationer i det civila samhället ska kunna genomföra särskilda demokratistärkande insatser i samband med satsningen. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har fördelat en del av dessa medel i enlighet med förordningen (2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin till ideella föreningar och stiftelser för åtgärder som syftar till att öka kunskapen om demokratin och stärka individers förutsättningar att delta i demokratin och dess beslutsprocesser. Under 2020 beviljades tio av totalt 124 sökande organisationer bidrag för demokratistärkande insatser (Ku2021/00555).

Som en del i satsningen har regeringen beslutat om uppdrag till 13 myndigheter att genomföra demokratistärkande insatser under 2021: Barnombudsmannen, Forum för levande historia, Kriminalvården, Linnéuniversitetet, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för tillgängliga medier, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Sametinget, Statens institutionsstyrelse, Statens medieråd, Stockholms universitet och Totalförsvarets forskningsinstitut (Ku2020/02567 delvis, Ku2021/00266, Ku2021/00271, Ku2021/00281, Ku2021/00291, Ku2021/00687). Därutöver har åtta myndigheter samt en statligt finansierad stiftelse fått i uppdrag att bl.a. uppmärksamma det demokratiska styrelseskicket: Boverket, Forum för levande historia, Försvarsmakten, Institutet för språk och folkminnen, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för press, radio och tv, Riksantikvarieämbetet och Stiftelsen Svenska filminstitutet. Medel har också beviljats till Sveriges Kommuner och Regioner för genomförande av insatser inom ramen för den överenskommelse som slutits med regeringen på demokratiområdet (Ku2020/02567 delvis, Ku2021/00663) samt till Sveriges Riksidrottsförbund för demokratistärkande insatser inom föreningsidrotten (Ku2021/00803).

För att uppmärksamma demokratins genombrott tillsatte regeringen 2018 även kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati. Kommitténs uppdrag är att samla aktörer på lokal, regional och nationell nivå i hela landet i aktiviteter och insatser som uppmärksammar demokratin som styrelseskick och som bidrar till att främja, förankra och försvara den för framtiden (dir. 2018:53). Kommittén har genomfört en rad utåtriktade aktiviteter i olika delar av landet och mer än 170 myndigheter, kommuner, regioner, företag och organisationer har ställt sig bakom kommitténs Deklaration för en stark demokrati och därmed ingått åtaganden om att själva genomföra demokratistärkande insatser. Kommittén ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2022.

Jämställdhetsmyndigheten redovisade den 3 mars 2021 en förstudie om förutsättningarna och möjligheterna för kvinnor och män i områden med socioekonomiska utmaningar att delta i demokratiska processer lokalt. Redovisningen

visar att det finns betydande kunskapsluckor kring flickors, kvinnors, pojkars och mäns deltagande i den lokala demokratin i områden med socioekonomiska utmaningar och att det kan behövas nya och innovativa metoder för att öka kunskapen på detta område (Ku2021/00737).

Medborgardialog i frågor som rör trygghet, integration och social hållbarhet

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har under 2016–2020 beviljats medel för ett projekt som syftar till att stärka kommuner i att föra medborgardialog i frågor som riskerar att skapa motsättningar och polarisering i lokalsamhället (Ku2016/02241, Ku2017/01240, Ku2018/00979, Ku2019/01828). Under 2020 har arbetet haft förstärkt fokus på frågor om trygghet och förebyggande av brottslighet, social hållbarhet samt på att främja integration. Inom projektet har utbildningar i komplexa medborgardialoger genomförts för 700 tjänstemän och 325 förtroendevalda i 186 kommuner och 16 regioner. Ett fördjupat samarbete har genomförts med 13 kommuner och stadsdelar som möter särskilda utmaningar. SKR slutredovisade projektet den 31 december 2020 (Ku2021/00034, Ku2021/00309).

Det europeiska medborgarinitiativet för ökat medborgardeltagande

För att öka möjligheten till delaktighet på EU-nivå har EU-medborgare sedan 2012 möjlighet att genom ett s.k. medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att lägga fram lagförslag. Sedan 1 januari 2020 finns en ny förordning (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/788 av den 17 april 2019 om det europeiska medborgarinitiativet) som syftar till att förbättra förutsättningarna att organisera och stödja medborgarinitiativ. I oktober 2020 anordnade Europaparlamentet ett remissmöte om initiativet ”Minority safepack”, som blev det femte initiativet som uppnått det antal stödförklaringar som krävs och lagts fram för kommissionen. Den 15 juli 2020 antog Europaparlamentet och rådet tillfälliga åtgärder för att hantera pandemins konsekvenser för det europeiska medborgarinitiativet. Bland annat förlängdes namninsamlingsperioden för de medborgarinitiativ som drabbats.

10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati

Förtroendet för demokratin har följts upp

En majoritet, 77 procent, av befolkningen i åldern 16–85 år är ganska eller mycket nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. En något större andel kvinnor än män är nöjda med hur demokratin fungerar, 80 procent jämfört med 74 procent. Andelen som är nöjda med demokratin är lägre bland personer med låg utbildning jämfört med bland personer med hög utbildning och andelen nöjda är lägre bland personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter jämfört med i andra typer av regioner. Detta framgår av den rapport som SOM-institutet vid Göteborgs universitet tagit fram på uppdrag av regeringen och som redovisar uppgifter insamlade under 2020 (Ku2021/01504). I redovisningen kommenteras skillnader mellan könen i de fall där det finns statistiskt säkerställda skillnader.

Andelen av befolkningen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen uppgår enligt rapporten till 43 procent, vilket är en tydlig ökning jämfört med de fem föregående åren (se tabell 10.2). Andelen som har förtroende för riksdagen är större bland högutbildade än bland lågutbildade personer och bland personer bosatta i storstäder jämfört med personer bosatta på landsbygden. En något större andel kvinnor än män har förtroende för riksdagen samtidigt som andelen med

förtroende är något större bland personer uppväxta utanför Sverige jämfört med personer uppväxta i landet.

Även andelen i befolkningen med förtroende för regeringen uppgår till 43 procent och andelen kvinnor med förtroende är något högre än andelen män. Även i övrigt liknar skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper det som gäller förtroendet för riksdagen. Andelen i befolkningen som har förtroende för kommunstyrelserna är 24 procent.

En överväldigande majoritet av befolkningen, 95 procent, anser enligt SOM-institutets rapport att det aldrig är rätt att använda våld för att påverka det svenska samhället. Fem procent av befolkningen menar dock att det under vissa omständigheter kan vara rätt att ta till våld i syfte att påverka.

När det gäller synen på hur demokratin fungerar i EU går det av rapporten att utläsa en tydligt positiv utveckling över tid. Andelen som är mycket eller ganska nöjda uppgick år 2020 till 59 procent vilket är den största andelen sedan mätningarna inleddes i slutet av 1990-talet. Andelen som är nöjda med hur demokratin i EU fungerar är högre bland kvinnor än bland män, 65 procent jämfört med 54 procent. Andelen i befolkningen som har mycket eller ganska stort förtroende för Europeiska kommissionen respektive Europaparlamentet var under 2020 i båda fallen 25 procent, vilket är den näst största andelen sedan mätningarna inleddes. Andelen med förtroende för båda de europeiska institutionerna är något större bland kvinnor än bland män.

Tabell 10.2 Förtroende för demokratiska institutioner 2000–2020

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende

		2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Riksdagen	Kvinnor	25	23	45	33	30	34	39	33	45
	Män	30	23	43	24	28	31	37	29	39
	Totalt	27	23	44	29	29	32	37	31	43
Regeringen	Kvinnor	24	20	50	35	33	39	40	36	46
	Män	30	22	54	28	31	39	39	31	39
	Totalt	27	21	52	32	31	39	39	34	43
Kommunstyrelserna	Kvinnor	19	17	28	23	22	26	29	21	25
	Män	20	17	24	17	20	24	27	21	23
	Totalt	20	17	26	20	21	24	28	21	24
EU-kommissionen	Kvinnor	7	10	23	19	19	25	27	25	28
	Män	8	10	19	14	15	18	24	21	22
	Totalt	8	10	21	17	16	21	26	23	25

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2021.

Elevers demokratiska förmågor och kunskaper om demokratin har främjats

Under 2020–2021 har Forum för levande historia haft i uppdrag att sprida pedagogiskt material som främjar elevers demokratiska förmågor och kunskaper om demokratin (Ku2020/00709). Syftet har varit att stärka de kunskaper och förmågor som krävs för ett aktivt medborgarskap och bidra till att göra demokratin mer motståndskraftig genom att förankra stödet för demokratin som styrelseskick. Under 2021 har myndigheten bedrivit fortbildningsverksamhet för skolans personal för att bl.a. bättre kunna hantera och diskutera ”svåra frågor i klassrummet”. Webbkursens syfte var att stärka lärares kunskaper om, och förmåga att, hantera antidemokratiska uttryck, Förintelseförnekelse, konspirationsteorier och extremistiska yttranden.

Arbetet inför inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen har inletts

I mars 2021 fick Forum för levande historia i uppdrag att, som ett led i inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen, samla in föremål, berättelser, dokument och arkivmaterial från överlevande och deras liv i Sverige (Ku2021/00867). Statens historiska museer har fått regeringens uppdrag att inrätta det nya museet som en del av myndigheten (Ku2021/00875) och det ska genomföras i dialog med Forum för levande historia.

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare har främjats

För att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare finns EU-programmet Ett Europa för medborgarna 2014–2020. Programmet ligger i linje med det svenska demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig. Det ska stimulera till reflektion om EU:s historia och framtid, samt visa den mångfald som finns inom EU. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) är svensk kontaktpunkt för programmet.

Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism

Inom ramen för den nationella satsningen med anledning av Malmöforumet som äger rum i oktober 2021 har ett antal myndigheter, bl.a. Forum för levande historia och Statens historiska museer, genomfört åtgärder som bl.a. syftar till att främja hågkomst av Förintelsen samt motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism.

10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

De insatser regeringen gör för att förebygga och hantera hot och hat i det offentliga samtalet utgår från handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388) som beslutades i juli 2017. Åtgärderna avser ökad kunskap, stöd till de som utsätts samt ett stärkt rättsväsende.

Hot och hat mot förtroendevalda ökar

Brottsförebyggande rådet (Brå) har, på uppdrag av regeringen, genomfört Politikernas trygghetsundersökning (PTU) vartannat år, den senaste genomfördes 2019. Rapporterna har de senaste åren visat att hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda har ökat över tid och att det får konsekvenser. Vanligast är att man undvikit att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga. Av samtliga förtroendevalda har ungefär var fjärde påverkats i sitt uppdrag, antingen till överväganden eller till faktiska handlingar, på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Av de utsatta förtroendevalda är andelen som upplever att de påverkats 42 procent. Det är vanligare bland kvinnor än bland män att på något vis påverkas av hot, våld eller trakasserier. Benägenheten att polisanmäla är låg.

Regeringen har sedan 2016 beviljat Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) medel för att stödja och utveckla kommuners och regioners systematiska arbete med att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda. Slutredovisningen (Ku2020/02424) visar bl.a. att 20 utbildningar genomförts med ca 750 deltagare under 2020. Sammantaget för perioden 2016–2020 har närmare 220 utbildningar genomförts lokalt med drygt 9 000 deltagare. Därutöver genomförs en pilotutbildning med ett digitalt utbildningspaket för 700 förtroendevalda. Deltagandet i utbildningen kommer att följas upp särskilt. SKR bedömer att det behövs ytterligare stöd till kommuner och regioner, med fortsatt särskilt fokus på att skapa systematik i det förebyggande arbetet.

Fördjupad kunskap om hot mot journalister

Nästan var tredje journalist i Sverige har mottagit hot enligt den senaste undersökningen från Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), Göteborgs universitet (2019). Situationen ser ut ungefär som vid tidigare undersökningar genomförda 2013 och 2016. Vanligast är hot om fysiskt våld. Hot om sexuellt våld drabbar i princip bara kvinnliga journalister. De vanligaste sätten att bli hotad är via e-post och på sociala medier. Av de journalister som utsatts har drygt fyra av tio någon gång avstått från att bevaka vissa ämnen, personer eller grupper på grund av risken för hot. En av fem har någon gång funderat på att sluta som journalist. Benägenheten att polisanmäla är låg.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har i uppdrag att kartlägga och analysera våldsbejakande extremistisk propaganda som sprids via internet och sociala medier i digitala miljöer (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 2). I december 2020 publicerade FOI en rapport om hot och hat mot kvinnor och män i utsatta yrkesgrupper. Rapporten Det digitala hatets karaktär visar att yrkesgruppen kvinnliga journalister är mest utsatt där 67 procent utsattes för hat. Linnéuniversitetet har via Medieinstitutet Fojo sedan 2017 haft i uppdrag att identifiera, utveckla och genomföra insatser riktade till journalister och redaktioner för att förebygga och hantera hot och hat. Enligt den senaste redovisningen (Ku2021/01000) har Fojo fortsatt att bedriva den digitala kunskapsbank som tillhandahåller kunskap och verktyg för journalister och mediechefer. Fojo har också arrangerat tillfällen för erfarenhets- och kunskapsutbyte, bedrivit uppsökande verksamhet och tillhandahållit en tjänst genom vilken utsatta journalister och redaktionsledare kan söka råd och stöd. I uppdragets genomförande har ett jämställdhetsperspektiv beaktats.

Stöd till det civila samhället

Brottsoffermyndigheten har under 2017–2019 haft i uppdrag att ta fram utbildnings- och informationsmaterial för att stödja deltagare i det demokratiska samtalet som utsätts för eller riskerar att utsättas för hot och hat. Myndigheten lanserade under 2019 webbplatsen tystnainte.se. Under 2020 fick myndigheten ett nytt uppdrag att sprida information om webbplatsen för att öka kännedom om och användning av materialet, både bland utsatta och dem som stödjer utsatta. Enligt slutredovisningen (Ku2021/01033) hade myndigheten som mål att dubblera antalet besökare till webbplatsen jämfört med 2019 vilket uppnåddes med god marginal. Antalet besök under 2020 var 77 000 jämfört med 30 000 under 2019. Totalt bedöms ca 2,5 miljoner personer ha nåtts av information om webbsidan under de två kampanjomgångar som genomfördes. På webbplatsen erbjuder myndigheten bl.a. information om vad som är brottsligt, hur man gör en polisanmälan och vilket stöd som finns att få. Information finns både för den som utsätts och för den som möter utsatta personer.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har fördelat medel till det civila samhällets organisationer enligt förordningen (2018:32) om statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet under 2020. Kammarkollegiet har fördelat medel enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 12).

Ett stärkt rättsväsende

Den 1 januari 2020 trädde en ny särskild straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken i kraft som innebär att det som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet särskilt ska beaktas om ett brott har begåtts mot någon på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som

förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet. Polismyndigheten har under 2020 fortsatt utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Det finns utpekade demokrati- och hatbrottsutredare i samtliga polisregioner.

Regeringen beslutade den 14 maj 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedriven nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet (dir. 2020:54). Uppdraget ska redovisas senast den 17 januari 2022.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Valdeltagandets utveckling är fortsatt positiv. Andelen röstande ökade i de nationella allmänna valen 2018 och i Europaparlamentsvalet 2019 jämfört med 2014 års val. Samtidigt finns fortfarande stora skillnader mellan framförallt olika valdistrikt. Regeringen bedömer att de insatser som har genomförts för ett högt och mer jämlikt valdeltagande har aktualiserat valens och rösträttens betydelse vilket bör ha bidragit till en ökad vilja hos olika grupper av röstberättigade att rösta i 2018 och 2019 års allmänna val.

Även om flera av insatserna i den nationella satsningen på att stärka demokratin har behövt anpassas till nya förutsättningar med anledning av pandemin genomförs den i stort sett enligt planerna. Sammantaget bedömer regeringen att satsningen genom ökad kunskap och stärkt förmåga bidrar till att främja människors förutsättningar att delta och vara delaktiga i demokratiska processer. Inte minst viktiga är de kunskapshöjande uppdrag och projekt som riktar sig till unga i olika livssituationer och på olika arenor. Exempelvis arbetar flera myndigheter med material och resurser som lärare kan använda i undervisningen, Riksidrottsförbundet verkar för att stärka ungas deltagande i föreningsdemokratin och Kriminalvården genomför folkbildning om demokrati för unga interner. Sammantaget bidrar satsningen till att stärka och stimulera det demokratifrämjande arbetet bland aktörer i olika delar av landet.

Forum för levande historia har, trots att pandemin lett till stängda utställningslokaler under stora delar av 2020 och 2021, på ett positivt sätt utvecklat den digitala tillgängligheten genom bl.a. webbinarier, fortbildningsinsatser och annat stöd för att bidra till en mer uthållig demokrati.

Regeringen bedömer att de uppdrag och insatser som genomförs inom ramen för handlingsplanen Till det fria ordets försvar bidrar till ökad kunskap om den utsatthet som förtroendevalda, journalister och företrädare för det civila samhället utsätts för. Regeringen bedömer även att insatserna bidrar till ökat stöd för de som utsätts och en ökad medvetenhet om frågan både lokalt och regionalt. Det är fortfarande en alltför stor andel som utsätts för hot och hat och arbetet behöver fortsatt bedrivas både genom kunskapshöjande, stödjande och förebyggande åtgärder inklusive ur ett jämställdhetsperspektiv.

10.5 Politikens inriktning

10.5.1 Allmänna val 2022

Val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige kommer äga rum den 11 september 2022. Regeringen föreslår att Valmyndigheten, länsstyrelserna och kommunerna tillförs medel för genomförande av de allmänna valen 2022. Regeringen föreslår även att medel tillförs för att genomföra ändringar i vallagen i syfte att stärka väljarnas skydd vid röstmottagningen.

10.5.2 Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

Regeringen föreslår att medel tillförs Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor för att genomföra skolval i samband med de allmänna valen 2022. Skolval ger elever en konkret upplevelse av röstningsförfarandet och skolorna ett tillfälle att diskutera frågor om det demokratiska systemet och demokratins principer. Regeringen föreslår vidare att medel tillförs riksdagspartierna för särskilda informationsinsatser i samband med de allmänna valen. Med medlen ges partierna ökade möjligheter att nå ut till väljarna och då särskilt till befolkningsgrupper där valdeltagandet traditionellt sett är lägre. Regeringen avser också att ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att genomföra en studie om valdeltagandets utveckling bland olika grupper av den röstberättigade befolkningen i de allmänna valen 2022. Studien utgör ett centralt och grundläggande kunskapsunderlag inför regeringens framtida insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Den representativa demokratin förverkligas genom de allmänna valen. Att rösta i allmänna val är den form av demokratiskt deltagande som omfattar flest människor och är det viktigaste medlet för ansvarsutkrävande. Valdeltagandet är också betydelsefullt för det demokratiska systemets legitimitet och den politiska jämlikheten. Regeringen avser att fortsätta verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande och genomför en rad valdeltagandeinsatser i syfte att främja valdeltagandet i de allmänna valen 2022. Insatserna riktas främst till befolkningsgrupper med lägre valdeltagande än övriga röstberättigade i tidigare val, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning samt boende i områden med socioekonomiska utmaningar.

10.5.3 Hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism

Den 13 oktober äger Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism rum. Alla delegationer som deltar på forumet har inbjudits att presentera åtaganden, s.k. pledges, på området. Sveriges åtaganden består av åtgärder för att främja hågkomst av Förintelsen och bekämpa antisemitism, antiziganism och andra former av rasism bl.a. genom satsningar på utbildning, forskning, säkerhet, rättsväsendet och stärkt lagstiftning (se vidare avsnitt 11, utg. omr. 4 avsnitt 2, utg. omr. 13 avsnitt 4, utg. omr. 16 avsnitt 4 och avsnitt 6, utg. omr. 17 avsnitt 11). De samlade åtagandena kommer att utgöra forumets huvudsakliga slutresultat.

Sverige kommer under 2022 att ta över ordförandeskapet i International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), en mellanstatlig organisation för hågkomst, forskning och utbildning om Förintelsen. Den svenska ordförandeperioden löper fr.o.m. den 1 mars 2022 till t.o.m. den 28 februari 2023. En prioritering under ordförandeskapet är att följa upp åtagandena som presenteras på Malmöforumet.

10.5.4 Förstärkning av säkerhetsbidrag till trossamfund

Regeringen föreslår att statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund och organisationer inom det civila samhället tillförs ytterligare medel (utg. omr. 17 avsnitt 12.4 och 12.5). Åtgärden är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmöforumet, se ovan.

10.5.5 Tillskott till Integritetsskyddsmyndigheten

För att möta de höga kraven på harmonisering i arbetet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) föreslår regeringen att Integritetsskyddsmyndigheten får ökade resurser. Med anledning av utvecklingen inom dataskyddsområdet och dess påverkan på Integritetsskyddsmyndigheten följer regeringen utvecklingen noga och avser vid behov att återkomma.

10.6 Mål för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Målet är sektorsövergripande och ska genomsyra all politik. Det berör bl.a. funktionshinderspolitiken och barnrättspolitiken (utg.omr. 9 avsnitt 6 och 8) samt politiken mot diskriminering och jämställdhetspolitiken (utg.omr. 13 avsnitt 4 och 5).

10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av utvecklingen och redovisning av resultat av arbetet med att uppnå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter görs utifrån strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) enligt nedan:

- ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna,
- ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet, och
- ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.

Resultatet redovisas utifrån bedömning av

- synpunkter och rekommendationer som Sverige får i internationella granskningar,
- uppdragsredovisningar och utredningsbetänkanden, och
- andra rapporter och initiativ.

Dessa utgör viktiga underlag i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Politiken för mänskliga rättigheter är även en viktig del i regeringens arbete med att nå de globala målen för hållbar utveckling.

10.8 Resultatredovisning

Resultaten redovisas med utgångspunkt i beslutade propositioner, kommittédirektiv, uppdrag och andra insatser. Redovisning sker också i förhållande till de 15 miljoner kronor som finns på anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå.

10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan är inte juridiskt bindande men ger vägledning i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Den Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) genomförde sitt sjätte periodiska besök i Sverige den 18–29 januari 2021. Kommittén besökte ett stort antal inrättningar där människor sitter frihetsberövade, bl.a. anstalter, häkten och psykiatriska vårdinrättningar, i syfte att bedöma hur de frihetsberövade behandlas. Kommitténs observationer och rekommendationer överlämnades i en rapport till Sverige den 30 juli 2021.

Europarådets ministerkommitté beslutade i december 2020 att anta ett antal rekommendationer om Sveriges efterlevnad av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Bland annat rekommenderas Sverige att inrätta språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib (se avsnitt 11).

På grund av covid-19 sköts Internationella arbetsorganisationens (ILO) internationella arbetskonferens upp till 2021, vilket påverkade rapporteringen och möjligheterna att granska ländernas tillämpning av ratificerade konventioner. Som en extraordinär åtgärd sköts även 2020 års rapportering upp ett år och medlemsländerna ombads i stället inkomma med uppgifter om relevanta förändringar av 2019 års rapportering. Sverige skickade en rapport till ILO om de åtgärder som vidtagits på arbetsmarknadsområdet med anledning av de socioekonomiska konsekvenserna av pandemin.

10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Förstärkt rättsligt skydd

Principerna om likabehandling och icke-diskriminering är grundläggande för de mänskliga rättigheterna. Arbetet med att säkerställa en effektiv och heltäckande lagstiftning mot diskriminering har fortsatt. I oktober beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv (dir. 2020:102) till utredningen om en effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen (dir. 2018:99). Utredningen lämnade ett delbetänkande den 15 december 2020 med förslag på hur tillsynen kan bli mer effektiv (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige, lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. I november 2020 överlämnades betänkandet från Barnkonventionsutredningen (SOU 2020:63) till regeringen. I betänkandet görs bl.a. bedömningen att det finns ett 30-tal oförenligheter mellan svensk lagstiftning och praxis i förhållande till barnkonventionen (utg.omr. 9 avsnitt 8).

Hedersbrottsutredningen har haft i uppdrag att bl.a. se över vissa frågor om kontaktförbud. I uppdraget ingick att analysera och vid behov föreslå ytterligare ändringar som är lämpliga med anledning av den utvärdering av Sverige som Europarådets expertgrupp GREVIO genomfört i fråga om artiklarna 52 och 53 i

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, Istanbulkonventionen. Utredningen lämnade i oktober 2020 över sitt betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57). Den 22 juli 2021 beslutade regeringen propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer (prop. 2020/21:217). I propositionen föreslås bl.a. att det s.k. väsentlighetskravet för kontaktförbud avseende en gemensam bostad och för särskilt utvidgat kontaktförbud tas bort. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Sverige har under lång tid fått återkommande internationell och nationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Kriminalvården har trots en ansträngd beläggningssituation i häkte fortsatt sitt utvecklingsarbete för att öka kvaliteten i det isoleringsbrytande arbetet. De isoleringsbrytande åtgärderna består t.ex. av vistelse med andra intagna, kontakter med anhöriga, personalledda aktiviteter eller besök av frivilligorganisationer. Covid-19-pandemin har medfört att den forskningsstudie av häktade barn som påbörjades 2019 utökades till att även undersöka hur besöksstopp och andra eventuella konsekvenser påverkat barn i häkte.

Den 1 juli 2021 trädde ny lagstiftning i kraft som bl.a. innebär förbud mot isolering av häktade och anhållna barn (utg.omr. 4 avsnitt 2.5.2).

Ökat institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Sverige har återkommande fått rekommendationer från internationella granskningsorgan om att inrätta en oberoende institution för mänskliga rättigheter i enlighet med Parisprinciperna. Regeringen beslutade den 18 mars 2021 propositionen Institutet för mänskliga rättigheter (prop. 2020/21:143). I juni biföll riksdagen lagförslaget (bet. 2020/21:KU33, rskr. 2020/21:356). Syftet med Institutet för mänskliga rättigheter är att främja och skydda de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Det nya institutet ska bl.a. följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Det ska även fullgöra de uppgifter som en oberoende mekanism har enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Institutet för mänskliga rättigheter föreslås starta sin verksamhet den 1 januari 2022. Regeringen har beslutat att institutet ska placeras i Lund och har gett en särskild utredare i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av den nya myndigheten (dir. 2021:22).

Regeringen har uttalat att en sanningskommission ska etableras. Det pågår en dialog med Sametinget som under året och förra året har lett en förankringsprocess för att inhämta det samiska folkets synpunkter inför etableringen. Sametingets rapport Förberedelser inför en Sanningskommission om statens övergrepp mot det samiska folket lämnades till regeringen den 31 mars 2021. Regeringen följer också arbetet i den pågående sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Regeringen återkallade den 17 mars propositionen En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket (skr. 2020/21:164). Propositionen lämnades till riksdagen den 17 december 2020. Följdmotionerna med anledning av propositionen visar att flera partier vill se en konsultationsordning, men vill avslå den utformning som föreslås i propositionen. Sametinget har stått bakom förslaget i propositionen och de förändringar som nu behöver göras kommer att ske i nära dialog med Sametinget (se avsnitt 7).

Grundläggande rättigheter inom EU stärks

Europeiska kommissionen presenterade den 2 december 2020 en ny strategi för att stärka tillämpningen av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan). Strategin utgör ett förnyat åtagande för att se till att såväl institutionerna som medlemsstaterna tillämpar stadgan fullt ut. Rådet för rättsliga och inrikes frågor antog i mars 2021 rådslutsatser som svar på strategin. Rådslutsatserna lägger fast rådets åtaganden i arbetet med att genomföra strategin. Exempelvis kommer rådet fortsättningsvis att hålla en årlig diskussion om tillämpningen av stadgan i EU, bl.a. med utgångspunkt i de rapporter som kommissionen och EU:s byrå för grundläggande rättigheter tar fram.

Kommissionen presenterade den 18 september 2020 en handlingsplan mot rasism 2020–2025 vilken syftar till att på ett konkret sätt lägga fram åtgärder som ska vidtas för att motverka rasism och diskriminering på grund av etnicitet inom unionen. Kommissionen presenterade den 12 november 2020 en jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025 vilken syftar till att uppnå målsättningen att varje hbtqi-person i EU ska vara säker, ha lika möjligheter och fullt ut delta i samhällslivet. Vidare presenterade kommissionen den 24 mars 2021 en strategi för barnets rättigheter i syfte att integrera ett barnrättsperspektiv i unionens alla åtgärder. Kommissionen har även presenterat EU:s strategi om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Strategin, som löper från 2021 till 2030, utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Strategin pekar ut åtta prioriterade områden för ett effektivt genomförande av konventionen. I april 2021 antog Europaparlamentet och rådet förordningen om inrättande av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Programmet tillämpas med retroaktiv verkan från den 1 januari 2021 och syftar till att främja och skydda grundläggande rättigheter inom EU.

10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Från anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* avsattes 15 miljoner kronor under 2020 för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Medlen har bl.a. finansierat ett uppdrag till Uppsala universitet om uppdragsutbildningar i syfte att stärka kunskapen om mänskliga rättigheter hos statligt anställda. Vidare har medlen använts för finansiering av ett uppdrag till Länsstyrelsen i Dalarnas län i syfte att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter. Inom ramen för regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har arbetet med att stärka mänskliga rättigheter i den kommunala verksamheten fortsatt.

Fortsatta insatser för att höja kunskapen om mänskliga rättigheter

Under 2020 och 2021 har Uppsala universitet fortsatt med uppdragsutbildningarna om mänskliga rättigheter för statligt anställda (Ku2017/00254, Ku2017/00961, Ku2020/02567 [delvis]). Uppdragsutbildningarna har under 2020 påverkats av pandemin med färre deltagare än beräknat. Mest påverkades den grundläggande utbildningen i mänskliga rättigheter som hade totalt 57 deltagare i jämförelse med totalt 74 deltagare 2019. Trots covid-19 har dock intresset och behovet för verksamhetsanpassade insatser fortsatt varit stort. Under 2020 har 34 intresseförfrågningar från 19 myndigheter inkommit, varav 26 av dessa har genomförts. Utvärderingarna av utbildningarna har varit övervägande positiva. Bland annat har runt 80 procent av deltagarna svarat att utbildningen har varit relevant i deras yrkesutövande (A2021/00770).

Folkbildningsrådet har fortsatt utbildningssatsningen om mänskliga rättigheter inom folkbildningen (Ku2017/01154, Ku2020/02567 [delvis]). Folkbildningsrådet har

beviljat bidrag till åtta olika projekt som bl.a. har handlat om att öka kännedomen om våld och våldsprevention hos fritidsledare och om att stärka kompetensen om mänskliga rättigheter hos personer i marginaliserade grupper, t.ex. boende i vissa särskilt utsatta områden eller personer med bristande kunskaper i svenska. Den digitala omställningen har inneburit att projekten har nått fler deltagare än vanligt (A2021/00553).

Forum för levande historia har i uppdrag att fortsätta genomföra en utbildningsinsats om rasism i historien och i dag (A2019/02320). Enligt en effektutvärdering som myndigheten låtit genomföra har utbildningsinsatserna bidragit till ökad kunskap för deltagarna i sin yrkesroll. Samtidigt konstateras att det bl.a. krävs insatser som syftar till ett systematiskt kvalitetsarbete på berörd arbetsplats om utbildningen ska ge verktyg för förändring av den egna verksamheten. (A2021/00955, utg.omr. 13 avsnitt 4).

Regeringen beslutade den 4 februari 2021 om läroplansändringar gällande jämställdhet och kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer (U2021/00783 upp till U2021/00791). Dessa ska tillämpas i utbildning från höstterminen 2022. Några viktiga delar i undervisningen som stärks i och med beslutet är att begreppet samtycke har lagts till för att betona vikten av att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och för att förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Även skrivningar om rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck har förts in i läroplanerna.

Tillämpning och beaktande av mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Länsstyrelsen i Dalarna har fortsatt sitt uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (Ku2017/00707, Ku2017/00255, Ku2020/02567 [delvis]). Enligt Länsstyrelsernas rapport över verksamhetsåret 2020 har pandemin inneburit ett större fokus på frågor om mänskliga rättigheter. Uppdraget har bl.a. resulterat i att samtliga länsstyrelser har tilldelats och nyttjat medel i syfte att bekosta de mest prioriterade behoven för det rättighetsbaserade arbetssättet. Medlen möjliggör insatser som annars inte hade kunnat genomföras. Fokus har även varit på kunskapsutveckling för de som innehar nyckelfunktioner, t.ex. länsledningen, chefer och krishanterare. Uppdragsutbildningarna som Uppsala universitet anordnar har nyttjats. Under 2020 har länsstyrelserna fortsatt metodutvecklingen för mer sammanhållna system och strategier i arbetet med mänskliga rättigheter. Det rättighetsbaserade arbetssättet har dock haft ett mindre genomslag än året innan vilket antas bero på ändrade omständigheter på grund av covid-19-pandemin, t.ex. inställda seminarier och kontakter. Den människorättsstatistik som tagits fram och som ska utgöra ett stöd för att bedöma respekten och skyddet av de mänskliga rättigheterna, har under året förts in i ett gemensamt sökbart datasystem. Två övergripande lägesbilder om pandemins konsekvenser för de mänskliga rättigheterna har sammanställts (A2021/00544).

Sedan 2017 har regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) en överenskommelse om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter. SKR har i enlighet med överenskommelsen fortsatt arbetet för att öka kunskapen om mänskliga rättigheter hos förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner och för att öka integreringen av mänskliga rättigheter i ordinarie processer (Ku2017/00256, Ku2017/01466, Ku2019/02002 [delvis]). Enligt SKR:s rapport från september 2020 har SKR bl.a. gett utbildningsstöd till mindre kommuner och regioner och genomfört regionala konferenser i syfte att sprida ett rättighetsbaserat arbetssätt (A2020/01815). Arbetet inom ramen för överenskommelsen fortgår med utgångspunkt i de resultat som framkom i den kartläggning som Raoul Wallenberg-institutet tagit fram. Kartläggningen visade bl.a. att det finns en större förståelse för mänskliga rättigheter

som ett kommunalt och regionalt ansvar men att många kommuner fortfarande inte arbetar rättighetsbaserat och har ett fortsatt behov av stöd i arbetet (A2019/01044).

En viktig åtgärd i arbetet med att genomföra barnkonventionen är det sedan 2017 pågående kunskapslyftet för barnets rättigheter. Målet är att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen hos de offentliga aktörerna. Under 2021 har åtta statliga myndigheter fått nya uppdrag i kunskapslyftet, med stöd av Barnombudsmannen. Det har bl.a. resulterat i insatser för att säkra ett barnrättsperspektiv i styr- och ledningsprocesser hos dessa myndigheter. Länsstyrelsernas redovisning av uppdraget att samordna och utveckla tillämpningen av barnets rättigheter visar att efterfrågan på kunskapshöjande insatser i länen var stor under det gångna året (utg.omr. 9 avsnitt 8). Regeringen har också uppmärksammat behovet av fokus på arbetet med barns rättigheter i fysisk planering och stadsutveckling. Boverket slutrapporterade under 2020 ett uppdrag om att kartlägga och analysera den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling (Fi2019/03125). Boverket konstaterade bl.a. i rapporten att många olika metoder och arbetssätt används för att tillämpa barnkonventionen och att aktörer inom fysisk planering efterfrågar vägledning. Boverket har därför fått i uppdrag att ta fram sådan vägledning (Fi2021/01565). Migrationsverket har förbättrat förutsättningarna för en hög kvalitet i ärenden som rör barn. Myndigheten har tagit arbetet vidare efter att ha ingått i regeringens satsning om ett kunskapslyft för barnets rättigheter.

Inom ramen för arbetet med regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har Forum för levande historia gett myndigheter och andra offentliga verksamheter fortsatt stöd i att kvalitetssäkra sin verksamhet och sitt bemötande gentemot enskilda (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Regeringen beslutade den 21 januari 2021 en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Handlingsplanen innehåller konkreta åtgärder för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter under de kommande åren. Handlingsplanen gäller fram t.o.m. 2023 men innehåller även strategiska insatser för att säkerställa det långsiktiga arbetet. Att exempelvis utöka antalet hbtqi-strategiska myndigheter utgör ett led i arbetet med en handlingsplan. Statskontoret har även fått i uppdrag att se över det långsiktiga behovet av samordning och uppföljning samt vilket stöd de hbtqi-strategiska myndigheterna behöver i sitt arbete med att integrera ett hbtqi-perspektiv i sin verksamhet (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Med anledning av utbrottet av covid-19 fick Jämställdhetsmyndigheten den 30 april 2020 i uppdrag att identifiera och utveckla arbetssätt för att kommuner ska kunna sprida information om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet med uppdraget skulle utgå från målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10), vilken i stort överensstämmer med tillämpningsområdet för Istanbulkonventionen. Uppdraget redovisades den 26 februari 2021. Jämställdhetsmyndigheten har bl.a. samlat rekommenderade arbetssätt och goda exempel från kommuner på sin webbplats. Myndigheten har spritt informationen genom en nationell informationskampanj i samarbete med länsstyrelserna, webbinarier för kommuner, regioner och organisationer, samt i riktade utskick till kommuners ledning, äldreomsorg respektive personal inom skola och socialtjänst (utg.omr. 13 avsnitt 5).

10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Sakråd och samråd med det civila samhället

Sakråd, som är en arbetsmetod för Regeringskansliet för att på ett systematiskt sätt ta vara på civilsamhällets expertis i olika sakfrågor, fortsätter att införas. Med anledning av covid-19 har digitala samråd med de nationella minoriteterna utvecklats. Digitaliseringen har medfört en ökad flexibilitet med möjlighet till fler deltagare och förbättrad effektivitet, såsom mindre resande. Bland annat deltog ett större antal samiska organisationer i 2020 års samråd än tidigare.

Regeringen har haft möte med Barnrättsdelegationen i september 2020 om arbetet med strategin för att motverka våld mot barn, och fortsatt föra dialog om barns utsatthet med anledning av pandemin. I april 2021 träffade regeringen Barnrättsdelegationen för att prata om barn och unga i samhällets vård. Vidare har sakråd om FN:s barnrättskommittés frågor till Sverige ägt rum i april och september.

Justitiedepartementet höll tillsammans med UD i november 2020 ett samrådsmöte med representanter för företag, fackföreningar, näringslivsorganisationer, civilsamhälle samt vissa myndigheter för att samla in synpunkter på Europeiska kommissionens konsultation om ett legalt ramverk för hållbar bolagsstyrning inklusive tillbörlig aktsamhet (due diligence) avseende mänskliga rättigheter och miljö i globala leverantörskedjor.

Bidrag har getts till Mänskliga Rättighetsdagarna (MR-dagarna) 2020. På grund av covid-19 sköts MR-dagarna 2020 upp till april 2021 och genomfördes i digital form (A2020/00816).

Hållbart företagande, företag och mänskliga rättigheter

En plattform för internationellt hållbart företagande lanserades i december 2019. Plattformen är baserad på skrivelsen Politik för hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter som är utarbetad i linje med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Plattformen har en bred ansats utifrån en tydlig förväntan på företag att respektera mänskliga rättigheter i all sin verksamhet, både i Sverige och utomlands.

Under året har genomförandet av plattformen initierats, bl.a. har en referensgrupp för hållbart företagande inrättats och ett flertal möten hållits med representanter för näringslivsorganisationer, företag och civilsamhället för att samtala kring frågor om hållbart företagande. Samtalen har haft fokus på företagande och mänskliga rättigheter, inklusive tillbörlig hänsyn för mänskliga rättigheter och miljö i globala leverantörskedjor. Så som redovisats i budgetpropositionen för 2021 har arbetet fortsatt drivits vidare med utgångspunkt i statens ägarpolicy bl.a. genom löpande uppföljning av bolagens arbete samt kompetenshöjande insatser.

10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det är av stor vikt för arbetet med mänskliga rättigheter att Institutet för mänskliga rättigheter inrättas 2022. Institutet kommer att spela en viktig roll i det fortsatta systematiska arbetet med mänskliga rättigheter genom att utifrån ett helhetsperspektiv kunna följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas. I regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) gör regeringen bedömningen att en sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna behövs. I och med att

institutet inrättas kommer den sista men mest centrala delen i den strukturen att vara på plats.

Regeringens bedömning är att övriga insatser som har vidtagits inom ramen för regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter bidrar till att uppfylla målet att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Pandemin har i många avseenden inneburit ett större fokus på frågor om mänskliga rättigheter exempelvis genom analys av hur pandemin kan påverka grundläggande fri- och rättigheter, t.ex. rätten till liv och hälsa. I vissa fall har pandemin dock medfört att arbetet med mänskliga rättigheter har haft ett mindre genomslag t.ex. genom att färre har haft möjlighet att delta i utbildningsinsatser. Samtidigt har den digitala omställningen i andra fall inneburit att fler deltagare har kunnat ta del av insatserna. Insatserna har bl.a. resulterat i en ökad kunskap och kompetens om mänskliga rättigheter hos framför allt statligt anställda. Insatserna har vidare bidragit till ett mer samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter på regional och lokal nivå bl.a. genom ett rättighetsbaserat arbetssätt. Även insatser som har gjorts inom andra politikområden t.ex. barnrättspolitiken, jämställdhetspolitiken och politiken mot diskriminering bidrar till måluppfyllelsen.

Samtidigt visar olika rapporter och granskningar att det krävs fortsatt arbete för att nå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det finns bl.a. ett fortsatt behov av kompetenshöjande åtgärder om de mänskliga rättigheterna och av att integrera de mänskliga rättigheterna i ordinarie verksamheter. Sverige lägger stor vikt vid rekommendationer och synpunkter från internationella granskningsorgan. När allt fler länder ifrågasätter det internationella regelverket om mänskliga rättigheter är det angeläget att arbetet för att förverkliga de mänskliga rättigheterna fortsätter såväl nationellt som internationellt. Sverige kan på så sätt agera som en positiv kraft och förebild för andra länder.

10.10 Politikens inriktning

Vi lever i en tid där idén om alla människors lika värde utmanas och arbetet för mänskliga rättigheter är viktigare än på länge. Rapporter från internationella människorättsorgan pekar på en oroande utveckling vad gäller respekten för mänskliga rättigheter. Det gäller bl.a. förekomst av rasism och hatbrott, exempelvis upplevd ökad diskriminering hos personer som tillhör etniska minoriteter och ett ökat antal hatbrott mot hbtqi-personer i Europa. Därför är det viktigt att de internationella åtagandena om mänskliga rättigheter tas på största allvar.

Under en längre tid har det pågått en utveckling där mänskliga rättigheter allt oftare ifrågasätts och det finns risk att denna trend förstärks. Pandemin innebär att samhället och dess olika funktioner utsätts för extra stora påfrestningar. Rapporter visar på att pandemin innebär en ökad risk för att de mänskliga rättigheterna begränsas och åsidosätts. Pandemins konsekvenser, med ökad ojämlikhet och orättvisor, gör att personer som hör till redan utsatta grupper har drabbats särskilt hårt. Mot den bakgrunden anser regeringen att Sverige behöver ha än mer fokus på att ständigt hålla frågor om mänskliga rättigheter på agendan både på internationell och nationell nivå.

Ett konkret sätt att försvara de internationella överenskommelserna om mänskliga rättigheter är att ständigt ta nya steg för att de ska efterlevas fullt ut i Sverige. Regeringens långsiktiga arbete, i enlighet med strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29), ska bidra till att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62).

Sverige har under en längre tid fått rekommendationer från internationella granskningsorgan om att inrätta en oberoende institution för mänskliga rättigheter. Den 9 juni 2021 biföll riksdagen propositionen Institutet för mänskliga rättigheter (prop. 2020/21:143, bet. 2020/21:KU33, rskr. 2020/21:356). När Institutet för mänskliga rättigheter inrättas den 1 januari 2022 kommer en viktig pusselbit i strukturen för ett långsiktigt och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter att vara på plats. Institutet kommer att ha en viktig roll i att utifrån ett helhetsperspektiv främja säkerställande av de mänskliga rättigheterna. Det innebär att Sverige får en myndighet med uppgift att undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Regeringen anser att kommuner, regioner och statliga förvaltningsmyndigheter på institutets begäran ska lämna uppgifter om vilka åtgärder som vidtagits i den egna verksamheten för att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Skyldigheten ska inte gälla för domstolsliknande nämnder eller sådana organ i förvaltningsmyndighet som har domstolsliknande uppgifter. Kommuner och regioner ska kompenseras för ett sådant nytt åliggande. Institutet ska inte ta över andra aktörers arbete med mänskliga rättigheter utan komplettera och förstärka det arbete som redan utförs.

Även om Sverige på många sätt är en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna får Sverige synpunkter såväl som kritik i både internationella och nationella granskningar. Kritiken är en indikation på att det pågående arbetet som följer av regeringens strategi för mänskliga rättigheter är nödvändigt.

Fortsatta och långsiktiga insatser behövs därför alltjämt. En central utgångspunkt är att svensk lagstiftning ska vara utformad i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Därutöver behöver ett samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet fortsatt prioriteras. Kunskapshöjande insatser om mänskliga rättigheter behöver ständigt fortgå och arbetet på kommunal och regional nivå i syfte att bl.a. integrera de mänskliga rättigheterna i ordinarie verksamhet behöver fortsätta.

Slutligen spelar det civila samhället en ovärderlig roll i att uppmärksamma, belysa och driva på frågor om mänskliga rättigheter. Det civila samhället behöver därför ha goda förutsättningar för att fortsatt driva ett aktivt arbete med mänskliga rättigheter.

10.11 Budgetförslag

10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2020	Utfall	141 793	Anslagssparande	3 047
2021	Anslag	122 340[1]	Utgiftsprognos	121 292
2022	**Förslag**	**695 140**		
2023	Beräknat	108 540		
2024	Beräknat	130 640		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, åtgärder för att främja, förankra och försvara demokratin samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**107 340**	**107 340**	**107 340**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	587 800	1 200	23 300
varav BP22	*630 800*	*50 200*	*72 300*
– Genomförande av allmänna val 2022	*493 900*	*24 700*	
– Nytt it-system för valadministrationen	*23 600*	*9 000*	*9 000*
– MR-institutets insamlingskostnader	*-2 500*	*-2 500*	*-2 500*
– Säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund	*19 000*	*19 000*	*19 000*
– Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagning	*46 800*		*46 800*
– Valdeltagandeinsatser	*50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**695 140**	**108 540**	**130 640**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskar med 43 000 000 kronor 2022 till följd av att tidsbegränsade satsningar löper ut.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 493 900 000 kronor för 2022 för kostnader för genomförande av de allmänna valen 2022. Av dessa medel avser 67 000 000 kronor länsstyrelsernas kostnader och 253 000 000 kronor avser kommunernas kostnader för de allmänna valen. För 2023 beräknas anslaget ökas med 24 700 000 kronor för eftervalsarbete.

Anslaget ökas med 23 600 000 kronor för 2022 och med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera det nya valdatasystemet.

Anslaget minskas med 2 500 000 kronor för att finansiera motsvarande ökning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner för kommuners och regioners skyldighet att på MR-institutets begäran lämna uppgifter till institutet.

Anslaget ökas med 19 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att stärka statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund och organisationer inom det civila samhället.

Anslaget ökas med 46 800 000 kronor för 2022 och 46 800 000 kronor för 2024 för kostnader till följd av ändringar i vallagen i syfte att förstärka väljarnas skydd vid röstmottagning i allmänna val.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2022 för valdetagarinsatser i syfte att stimulera ett högt och mer jämlikt valdeltagande.

Regeringen föreslår att 695 140 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 108 540 000 kronor respektive 130 640 000 kronor.

10.11.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 10.5 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

2020	Utfall	50 976	Anslagssparande	945
2021	Anslag	78 243[1]	Utgiftsprognos	76 527
2022	**Förslag**	**55 726**		
2023	Beräknat	56 312[2]		
2024	Beräknat	56 871[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 55 726 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 55 725 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**53 243**	**53 243**	**53 243**
Pris- och löneomräkning[2]	483	1 048	1 587
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	2 021	2 041
varav BP22[3]	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Stärkt tillsyn och kontroll över ersättning till rättsliga biträden	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**55 726**	**56 312**	**56 871**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ge Justitiekanslern en ökad tillsynsmöjlighet över rättshjälpssystemet och därmed bidra till stärkt kontroll över utgifterna för rättsliga biträden, föreslår regeringen att anslaget ökas med 2 000 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* inom utgiftsområde 4 minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 55 726 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 56 312 000 kronor respektive 56 871 000 kronor.

10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tabell 10.7 Anslagsutveckling 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	114 035	Anslagssparande	2 209
2021	Anslag	121 740[1]	Utgiftsprognos	122 838
2022	**Förslag**	**124 792**		
2023	Beräknat	130 138[2]		
2024	Beräknat	131 443[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 128 749 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 128 750 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Integritetsskyddsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**111 740**	**111 740**	**111 740**
Pris- och löneomräkning[2]	1 652	2 875	4 024
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	11 400	15 523	15 679
varav BP22[3]	*11 400*	*15 400*	*15 400*
– Tillsyn av tillfällig EU-förordning	*1 400*	*1 400*	*1 400*
– Nya uppgifter och ökad ärendehantering	*10 000*	*14 000*	*14 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**124 792**	**130 138**	**131 443**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

För att möta de höga kraven på harmonisering i arbetet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2022 och med ytterligare 4 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Anslaget föreslås ökas med 1 400 000 kronor från 2022 t.o.m. 2024 för att omhänderta ett tillfälligt undantag från vissa EU-bestämmelser vad gäller användning av teknik hos leverantörer av nummeroberoende interpersonella kommunikationstjänster för behandling av personuppgifter och andra uppgifter, i syfte att bekämpa sexuella övergrepp mot barn på nätet.

Regeringen föreslår att 124 792 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Integritetsskyddsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 130 138 000 kronor respektive 131 443 000 kronor.

10.11.4 6:4 Valmyndigheten

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	17 917	Anslagssparande	3 132
2021	Anslag	20 730[1]	Utgiftsprognos	21 160
2022	**Förslag**	**27 000**		
2023	Beräknat	27 273[2]		
2024	Beräknat	27 541[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 27 000 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 27 000 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 730**	**20 730**	**20 730**
Pris- och löneomräkning[2]	270	482	691
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	6 061	6 120
varav BP22[3]	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Förstärkning Valmyndigheten	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 000**	**27 273**	**27 541**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för myndighetens nya uppgifter efter ändringar i vallagen som syftar till att förstärka väljarnas skydd vid röstmottagning i allmänna val.

Regeringen föreslår att 27 000 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Valmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 27 273 000 kronor respektive 27 541 000 kronor.

10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier

Tabell 10.11 Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

2020	Utfall	168 929	Anslagssparande	271
2021	Anslag	169 200[1]	Utgiftsprognos	169 200
2022	**Förslag**	**169 200**		
2023	Beräknat	169 200		
2024	Beräknat	169 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**169 200**	**169 200**	**169 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 200**	**169 200**	**169 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 169 200 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 169 200 000 kronor respektive 169 200 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: När Riksdagsförvaltningen beslutar om bidrag till politiska partier medför det utgifter året efter budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2023.

Tabell 10.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	126 941	125 966	169 200	
Nya åtaganden	125 966	169 200	169 200	
Infriade åtaganden	-126 941	-125 966	-169 200	-169 200
Utestående åtaganden	125 966	169 200	169 200	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**169 200**	**169 200**	**169 200**	

10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tabell 10.14 Anslagsutveckling 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	25 000[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**50 000**	
2023	Beräknat	50 582[2]	
2024	Beräknat	51 100[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 50 000 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 50 000 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för mänskliga rättigheters förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**25 000**	**25 000**	**25 000**
Pris- och löneomräkning[2]		291	550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	25 291	25 550
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**50 582**	**51 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 6:6 *Institutet för mänskliga rättigheter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 50 582 000 kronor respektive 51 100 000 kronor.

11 Nationella minoriteter

11.1 Mål för området

Målet för politikområdet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

– diskriminering och utsatthet,
– inflytande och delaktighet, och
– språk och kulturell identitet.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom nationella minoriteter utgår från följande bedömningsgrunder:

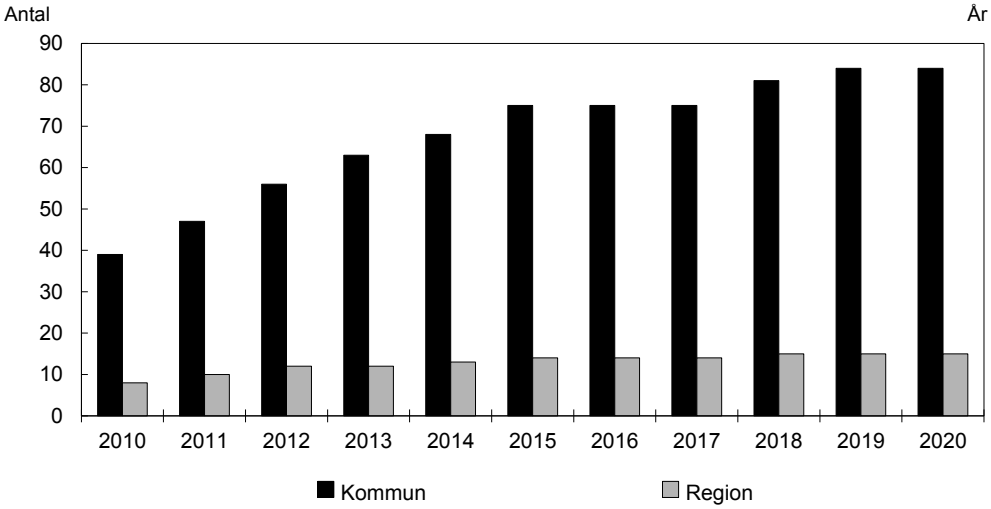
– kommuners, regioners och myndigheters efterlevnad av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (benämns fortsättningsvis minoritetslagen) och Sveriges internationella åtaganden inom området
– informations- och kunskapshöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter
– arbete mot diskriminering och utsatthet
– utvecklingen av samråd med och inflytande för de nationella minoriteterna
– språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna
– insatser för att stärka de nationella minoritetsspråken.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Efterlevnaden av minoritetslagen

Enligt minoritetslagen kan en kommun efter ansökan ingå i ett eller flera förvaltningsområden för finska, meänkieli eller samiska, där de nationella minoriteterna ska kunna använda språken i kontakt med kommunen. Antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena 2020 är oförändrat jämfört med 2019 (84 kommuner och 15 regioner), men har mer än fördubblats sedan 2010 (se diagram 11.1).

Diagram 11.1 Antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska

Källa: Uppföljningsrapport 2020.

Efter att minoritetslagen stärktes 2019 har fler kommuner och regioner tagit fram mål- och riktlinjer för sitt arbete med de nationella minoriteterna. Majoriteten av kommunerna inkluderar samtliga nationella minoriteter i styrdokumenten, i vilka de nationella minoriteternas behov redovisas.

Av 73 kommuner som tillhör något förvaltningsområde uppger ca 60 procent att de antagit mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet. Av 13 regioner i förvaltningsområdena uppger ca 50 procent att de antagit mål och riktlinjer. Utanför förvaltningsområdena uppger 41 kommuner att de antagit mål och riktlinjer. En region utanför förvaltningsområdena uppger att de antagit mål och riktlinjer.

Sveriges internationella åtaganden om nationella minoriteters rättigheter

Efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden är en integrerad del av minoritetspolitiken. Sverige har varit och är fortsatt en stark röst internationellt för allas rätt att fullt ut åtnjuta sina mänskliga rättigheter utan diskriminering, oavsett etnisk tillhörighet.

Den sjunde övervakningsomgången avseende Sveriges efterlevnad av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk avslutades i december 2020. Europarådets ministerkommitté beslutade att anta ett antal rekommendationer, bl.a. rekommenderas Sverige att inrätta språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Rekommendationerna utgör ett underlag i regeringens fortsatta arbete. Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas i avsnitt 10.

Informations- och kunskapshöjande insatser stärker efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar i enlighet med minoritetslagen. Av Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter och minoritetsspråk, Minoritetspolitikens utveckling år 2020 (Ku2021/01223) (benämns fortsättningsvis Uppföljningsrapport 2020) framgår att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fortsatt arbetet med att sprida informations- och utbildningsmaterial, såväl i tryckt format som via minoritet.se. Webbplatsen hade ca 420 000 besök 2020, en ökning med 14 procent jämfört med 2019 och med 31 procent jämfört med 2018.

11.3.2 Diskriminering och utsatthet

Av Uppföljningsrapport 2020 framgår att de nationella minoriteterna upplever att de utsätts för diskriminering och utsatthet och att det blivit vanligare med en negativ attityd gentemot nationella minoriteter under året. Det handlar bl.a. om stereotypa framställningar i media, diskriminering på arbetsmarknaden samt hot och hat i samhället, både fysiskt och digitalt. Särskilt unga upplever att covid-19-pandemin har förstärkt oron för att bli diskriminerade på arbetsmarknaden eller i skolan. Forum för levande historias rapport Antisemitism i Sverige visar samtidigt på en generell minskning av antisemitiska attityder i Sverige i dag jämfört med den senaste undersökningen 2005. Rapporten visar utvecklingen vad gäller attityder generellt, men inkluderar inte frågan om antisemitismen ökar eller minskar om hänsyn tas till hot och hat, kränkningar och utsatthet. Av uppföljningsrapport 2020 framgår att kommuners och regioners arbete med diskrimineringsfrågor som omfattar nationella minoriteter har minskat sedan 2019 såväl inom som utanför förvaltningsområden. Bland annat har färre personer på ledningsnivå i kommuner som tillhör förvaltningsområden fått utbildning om diskriminering med koppling till nationella minoriteter. Även andra insatser, t.ex. insatser på bibliotek om diskrimineringsgrunder och arbetet med att främja mänskliga rättigheter, har minskat. Det finns indikationer att män drabbats hårdare av restriktionerna än kvinnor, då de senare i större utsträckning deltar i aktiviteter genom civilsamhället samt använder digitala verktyg mer.

Inom ramen för den nationella satsningen med anledning av Malmöforumet som äger rum i oktober 2021 har ett antal myndigheter genomfört åtgärder som bl.a. syftar till att motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism.

11.3.3 Inflytande och delaktighet

Av Uppföljningsrapport 2020 framgår att inflytande genom strukturerade samråd har legat kvar på en relativt hög nivå i förvaltningsområden och en lägre nivå utanför. Sammantaget ger fler kommuner och regioner nationella minoriteter möjlighet till inflytande och samråd än tidigare. Majoriteten av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena har genomfört strukturerade digitala samråd. I samråd och fokusgrupper deltar fler kvinnor än män. Fler kvinnor än män figurerar också i artiklar och notiser på webbplatsen minoritet.se. Den digitala omställningen har medfört utanförskap för personer utan datorvana och de som inte har tillgång till dator eller smartmobil. Framför allt män och äldre personer har drabbats. Drygt 10 procent av kommunerna har erbjudit inflytande genom representation i ungdomsråd eller motsvarande. Inflytande genom direktkontakt med politiska personer och handläggare i specifika frågor har ökat. Av uppföljningsrapport 2020 framgår att sverigefinnar är den nationella minoritet som har störst möjlighet till inflytande och delaktighet i kommuner och regioner. Nationella minoriteters inflytande och delaktighet har framför allt påverkat kommuners och regioners beslut och inriktning inom kultur- och språkområdet, äldreomsorg, skola och förskola samt hälso- och sjukvård. Endast ett fåtal kommuner utanför förvaltningsområdena har genomfört strukturerade samråd, vilka omfattat frågor om framför allt språk och kultur.

11.3.4 Språk och kultur

Av Uppföljningsrapport 2020 framgår att det statsbidrag som fördelats till kommuner och regioner för att ingå i ett eller flera förvaltningsområden för de nationella minoritetsspråken till stor del har använts till språk- och kulturaktiviteter under 2020, även om störst del används till samordningsinsatser. Länsstyrelsen i Stockholms län fördelade ca 57 miljoner kronor till 59 kommuner och Sametinget fördelade ca 25 miljoner kronor till 25 kommuner. Sammanlagt fördelades också ca 3 miljoner kronor till 15 regioner.

Trots att flera språk- och kulturinsatser har fått ställas in med anledning av pandemin har majoriteten av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena genomfört kulturverksamheter såsom teater, dans, film och utställningar. Flest språk- och kulturinsatser görs fortsatt för finska medan antalet insatser för jiddisch, romani chib och meänkieli är färre. Den vanligaste insatsen i kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena för att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kultur är att tillgängliggöra material på bibliotek. Insatser på bibliotek har ökat i andel mellan åren 2018 och 2020.

Flera myndigheter samt Stiftelsen Svenska Filminstitutet har genomfört insatser för att stärka nationella minoriteters språk och kultur. Bland annat har följande gjorts:

- Samiskt språkcentrum har fortsatt att arbeta med metodutveckling och stimulansåtgärder för att främja och stimulera ökad användning av samiskan. (Ku2021/00831) (se avsnitt 7).
- Institutet för språk och folkminnen har fördelat ca 5 500 000 kronor till 59 språkrevitaliserande projekt med inriktning på barn och ungdomar respektive överföring av språk mellan generationer (utg.omr. 17 avsnitt 6).
- Statens kulturråd har fördelat verksamhetsbidrag och projektbidrag om ca 15 000 000 kronor till nationella minoriteters organisationer med inriktning på verksamhet som bedöms vara av nationell kulturpolitisk betydelse respektive barn- och ungdomsverksamhet (utg.omr. 17 avsnitt 4).
- Skolverket har sedan 2018 fortsatt med insatser för att öka tillgången på behöriga lärare för samiska. Antalet deltagare uppgår till ca 20 personer per utbildningsgenomgång (U2021/01247).
- Stiftelsen Svenska Filminstitutet har inrättat två nya stöd för att främja tillgången till film för barn och ungdom på de nationella minoritetsspråken. Under året fördelades ca 550 000 kronor. Tillsammans med Folkets Bio och utbildningsradion har satsningen GLÖD lanserats, vilken resulterat i tio kortfilmer om de nationella minoriteterna (Ku2021/00558) (utg.omr. 17 avsnitt 13).

Modersmålsundervisning sker främst inom förvaltningsområdena

Modersmålsundervisning är en av de främsta insatserna för att stärka de nationella minoritetsspråken. Enligt Uppföljningsrapport 2020 erbjuder drygt 70 procent av kommunerna inom förvaltningsområdena modersmål på minoritetsspråk i förskolan. I förskoleklass erbjuder drygt 60 procent av kommunerna modersmålsstöd, vilket är ungefär på samma nivå som 2019. Cirka 90 procent av kommunerna erbjuder modersmålsundervisning i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan, och i gymnasieskolan drygt 40 procent. I kommuner utanför förvaltningsområdena har modersmålsstöd ökat i förskoleklass. Modersmålsundervisning i grundskolan, inklusive gymnasieskolan, har ökat marginellt.

11.3.5 Romsk inkludering sker på lokal och nationell nivå

Enligt Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Romsk inkludering, Årsrapport 2020 (Ku2021/01125), som fortsättningsvis benämns Årsrapport 2020, är strategin för romsk inkludering ett viktigt komplement till den nationella minoritetspolitiken, men det behövs en permanent långsiktig finansiering för att målet i strategin ska kunna uppnås.

I Årsrapport 2020 konstateras att kommuner har en viktig roll i att införliva strategin för romsk inkludering på lokal nivå och att statsbidraget till de kommuner som medverkat i pilot- respektive utvecklingsverksamhet har varit ett viktigt verktyg för att nå framgång i arbetet. Numera omfattas romsk inkludering i de flesta av dessa kommuners ordinarie strukturer bl.a. genom anställda brobyggare och insatser för att

stärka kvinnors hälsa samt insatser med unga kvinnor och flickor för att motivera till studier. Mål och riktlinjer är framtagna för arbetet med nationella minoriteter och vissa kommuner har särskilda avsnitt eller handlingsplaner för arbetet med romsk inkludering. Pandemin har påverkat arbetet och många aktiviteter har fått ställas in, skjutas på framtiden eller genomföras digitalt.

Kommuner som inte fått statsbidrag tenderar att inte arbeta med romsk inkludering. Det saknas verksamhet för romsk inkludering i närmare 90 procent av landets kommuner, enligt Årsrapport 2020.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Arbetsförmedlingen, Boverket, Institutet för språk och folkminnen, Skolverket och Socialstyrelsen har haft uppdrag under 2020, vilket bl.a. resulterat i följande:

– Arbetsförmedlingen har tagit fram nya rutiner för samråd som ska säkerställa minoriteters inflytande och delaktighet (A2020/00386). Myndigheten ser kvinnor som särskilt viktiga att inkludera.
– Boverket har vidareutvecklat den webbaserade utbildningen för att motverka diskriminering av romer på bostadsmarknaden och gjort den tillgänglig för allmänheten (Ku2021/01125).
– MUCF har tagit fram förbättrade förutsättningar för romska ungdomsorganisationers deltagande i samhällslivet (Ku2021/00657).

I oktober 2020 presenterade EU-kommissionen ett nytt europeiskt strategiskt ramverk för romsk jämlikhet, inkludering och delaktighet. Samtidigt presenterades förslag till rådsrekommendationer på samma område. Medlemsstaterna uppmanas att anta strategiska ramverk senast i september 2021. Den svenska strategin för romsk inkludering sträcker sig dock till 2032.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Kommuner, regioner och statliga myndigheter bidrar enligt regeringens bedömning på olika sätt till uppfyllelse av målet för politikområdet. Den sammantagna bilden är dock att kommuner och regioner, såväl i förvaltningsområden som utanför förvaltningsområden, behöver vara mer aktiva för att uppfylla minoritetslagens krav. Det återstår mycket arbete för att säkerställa nationella minoriteters rättigheter.

Pandemin har medfört negativa effekter för politikområdet bl.a. eftersom insatser har fått ställas in och personer som hör till de nationella minoriteterna, särskilt unga individer som tillhör någon nationell minoritet, upplever en negativ utveckling av attityder i samhället.

Liksom tidigare år har kommuner och regioner inom förvaltningsområdena generellt kommit längre i arbetet än kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena, t.ex. när det gäller att ta fram mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete och arbetet med strukturerade samråd. Flest åtgärder vidtas liksom tidigare år inom området språk och kultur. Arbete återstår dock för att de nationella minoritetsspråken ska kunna revitaliseras och de nationella minoriteternas kultur fortleva.

Enligt regeringens sammantagna bedömning har insatserna bidragit till att uppfylla målet för politikområdet.

11.5 Politikens inriktning

11.5.1 En förstärkning av arbetet för nationella minoriteter

Regeringen föreslår att ökade medel tillförs för att förstärka arbetet vid uppföljningsmyndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. De nationella minoriteternas rättigheter är en fråga som involverar många olika aktörer i det svenska samhället. En nyckelfråga för att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter är därför att det finns goda förutsättningar för samordningen, utvecklingen och uppföljningen av minoritetspolitiken. Regeringen föreslår vidare att medel tillförs för att stödja de nationella minoriteternas organisering. De nationella minoriteterna behöver förutsättningar för och möjlighet till inflytande och delaktighet för att bidra till ökad egenmakt.

Regeringen föreslår att medel tillförs för att möjliggöra framtagandet av ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken samt uppbyggnad och utveckling av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Språkcentrum för jiddisch och romani chib är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021 (se avsnitt 10.5.3). Regeringen är angelägen om att bryta den pågående språkbytesprocessen som hotar att urholka de nationella minoriteternas kulturella identitet på ett oåterkalleligt sätt.

11.5.2 Förstärkning för att genomföra strategin för romsk inkludering

Regeringen föreslår att medel tillförs för samordning och uppföljning, statsstöd till kommuner och ytterligare insatser inom ramen för strategins temaområden: utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur och språk samt civilsamhällets organisering. Åtgärden är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021 (se avsnitt 10.5.3). Regeringen fortsätter även med insatser för att förverkliga strategin för romsk inkludering med målsättningen att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fortsatt arbete mot antiziganism och för romsk inkludering (bet. 2014/15:KU16 punkt 1, rskr. 2014/15:156).

Regeringen har efter riksdagens tillkännagivande genomfört ett flertal åtgärder mot antiziganism och för romsk inkludering. Åtgärderna har bl.a. omfattat uppdrag till Statens skolverk att öka kunskapen i skolan om de nationella minoriteterna med fokus på romer och att sprida läromedelsupplement om romsk kultur, språk, religion och historia. Vidare har kommuner fått statsbidrag för att anställa romska brobyggare i skolan och inom socialtjänsten. Uppdrag har även lämnats till Länsstyrelsen i Stockholms län att sprida information om arbetet med romsk inkludering, bl.a. via webbplatsen minoritet.se.

I denna proposition redovisas ytterligare åtgärder som genomförts inom ramen för strategin för romsk inkludering (se avsnitt 11.3.5) och regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (utg. omr. 13 avsnitt 4). Det handlar bl.a. om åtgärder för att motverka diskriminering av romer på bostadsmarknaden och förbättrade förutsättningar för romska ungdomsorganisationers deltagande i samhällslivet. Vidare har Länsstyrelsen i Stockholms län under 2020–2023 fått ett uppdrag att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering. I uppdraget ingår att genomföra insatser för att öka

kunskapen om romsk historia, romers nuvarande livsvillkor och ställning som nationell minoritet, genom exempelvis spridning av utbildningsmaterialet Antiziganismen i Sverige (Ku2019/02101). Uppdraget har redovisats i regeringens skrivelse 2020/21:75.

Regeringen avser att fortsätta arbetet mot antiziganism och för romsk inkludering men bedömer att den förstärkning för att genomföra strategin för romsk inkludering som föreslås i denna proposition, tillsammans med genomförda åtgärder, tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 11.1 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

2020	Utfall	114 691	Anslagssparande	3 080
2021	Anslag	117 771[1]	Utgiftsprognos	116 762
2022	**Förslag**	**207 771**		
2023	Beräknat	207 771		
2024	Beräknat	207 771		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och enligt språklagen (2009:600) samt enligt Sveriges minoritetsåtaganden. Anslaget får även användas för Länsstyrelsens i Stockholms läns och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därutöver får anslaget användas för utgifter för statsbidrag enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk till kommuner och regioner inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**117 771**	**117 771**	**117 771**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	90 000	90 000	90 000
varav BP22	*90 000*	*90 000*	*90 000*
– Förstärkning för att genomföra minoritetspolitiken	*90 000*	*90 000*	*90 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**207 771**	**207 771**	**207 771**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 90 000 000 kronor för 2022–2024 för att genomföra minoritetspolitiken.

Regeringen föreslår att 207 771 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 207 771 000 kronor respektive 207 771 000 kronor.

11.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tabell 11.3 Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

2020	Utfall	1 488	Anslagssparande	12
2021	Anslag	1 500[1]	Utgiftsprognos	1 487
2022	**Förslag**	**15 500**		
2023	Beräknat	20 000		
2024	Beräknat	20 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 500**	**1 500**	**1 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	14 000	18 500	18 500
varav BP22	*14 000*	*18 500*	*18 500*
– Förstärkning för att genomföra strategin romsk inkludering	*14 000*	*18 500*	*18 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 500**	**20 000**	**20 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 14 000 000 kronor för 2022 och 18 500 000 kronor årligen för 2023 och 2024 för att genomföra strategin för romsk inkludering. Av anslagsökningen är 8 000 000 kronor permanent.

Regeringen föreslår att 15 500 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 20 000 000 kronor respektive 20 000 000 kronor.

12 Medier

12.1 Budgetförslag

12.1.1 8:1 Mediestöd

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

2020	Utfall	1 468 395	Anslagssparande	-6 276
2021	Anslag	1 032 119[1]	Utgiftsprognos	1 017 052
2022	**Förslag**	**1 055 519**		
2023	Beräknat	1 010 519		
2024	Beräknat	967 119		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till presstöd och mediestöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 För 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**932 119**	**932 119**	**932 119**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	123 400	78 400	35 000
varav BP22	*123 400*	*133 400*	*90 000*
– Mediestöd för varannandagsutdelning av post	*123 400*	*133 400*	*90 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 055 519**	**1 010 519**	**967 119**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 123 400 000 kronor för 2022 för att möjliggöra en fortsatt spridning av tryckta nyhetstidningar i områden där tidningsdistributionen påverkats av varannandags-utdelning av post. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 133 400 000 kronor respektive 90 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 055 519 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Mediestöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 010 519 000 kronor respektive 967 119 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra för mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv att fatta beslut om lokalt stöd för svagt bevakade områden till fleråriga insatser bör regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023–2025. Bemyndigandet får användas för såväl lokalt stöd som för innovations- och utvecklingsstöd.

Tabell 12.3 Beställningsbemyndigande för anslag 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	24 646	25 353	145 353			
Nya åtaganden	25 353	145 353	70 000			
Infriade åtaganden	-24 646	-25 353	-65 353	-60 000	-60 000	-30 000
Utestående åtaganden	25 353	145 353	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**70 000**	**200 000**	**150 000**			

12.1.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tabell 12.4 Anslagsutveckling 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

2020	Utfall	41 709	Anslagssparande	-2 460
2021	Anslag	44 105[1]	Utgiftsprognos	41 288
2022	**Förslag**	**45 682**		
2023	Beräknat	46 198[2]		
2024	Beräknat	46 667[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 45 682 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 45 681 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för press, radio och tv:s förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**44 105**	**44 105**	**44 105**
Pris- och löneomräkning[2]	589	1 094	1 553
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	987	998	1 008
varav BP22[3]	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Mediestöd, del till Myndighet för press, radio, tv	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	**45 682**	**46 198**	**46 667**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 000 000 kronor årligen för 2022–2025 för att stärka handläggningen av mediestöd.

Tidigare föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 45 682 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 46 198 000 kronor respektive 46 667 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 12.6 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för analog kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel 2811 (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	163 248			
Prognos 2021	163 248			
Budget 2022	163 248			

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Under hösten 2017 beslutade Myndigheten för press, radio och tv om tre nationella och 35 lokala eller regionala tillstånd att bedriva analog kommersiell radio fr.o.m. den 1 augusti 2018. Tillståndshavarna betalade sammanlagt ca 1 306 000 000 kronor engångsvis i förskott för hela tillståndsperioden (2018–2026). De inkomna avgifterna periodiseras i statsredovisningen med lika stora belopp under tillståndsperioden, ca 163 miljoner kronor årligen.

Tabell 12.7 Offentligrättslig verksamhet – särskild avgift och viten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	1 950			
Prognos 2021[1]	-			
Budget 2022[1]	-			

[1]Att lämna en prognos och budget för särskilda avgifter och viten är inte möjligt då dessa är beroende av framtida beslut av granskningsnämnden för radio och tv samt domstolsutslag.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för inkassering och eventuell indrivning av särskild avgift enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2020 inkasserades sammanlagt 1 950 000 kronor i särskilda avgifter.

Tabell 12.8 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för ansökan om att sända tv och digital kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		590	852	-262
Prognos 2021		100	100	0
Budget 2022		100	100	0

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Under 2020 slutfördes den tillståndsprocess för marksänd tv som hade inletts under 2019 och de kvarvarande avgiftsintäkterna förbrukades. Under 2021 har ett sändningstillstånd fördelats och ett har överlåtits.

Tabell 12.9 Offentligrättslig verksamhet – utgivningsbevis för webbsidor m.m.

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader[1]	Ackumulerat resultat[2] (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		396	970	-572
Prognos 2021		350	1000	-650
Budget 2022		350	1000	-650

[1] Kolumnen avser 35 procent av kostnaderna, eftersom det ekonomiska målet är 35 procents kostnadstäckning.

[2] Ackumulerat resultat är beräknat från år 2014.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbsidor m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2020 betalades 396 000 kronor in i ansökningsavgifter medan kostnaderna var 2 770 000 kronor. Målet att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten uppfylldes därmed inte under 2020.

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

13.1 Omfattning

Området omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser gällande samarbetet inom EU.

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**26**	**29**	**30**	**32**	**31**	**30**
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	26	29	30	**32**	31	30

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

13.2 Resultatredovisning

13.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) ska bl.a. utarbeta forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor om utvecklingen av Europeiska unionen och Sveriges europapolitik, göra detta tillgängligt för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU, som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Myndigheten hade ca 11 årsarbetskrafter under 2020.

Analyser och spridning av forskningsrapporter

Sieps har under 2020 gett ut 37 publikationer (34 procent kvinnliga författare, 66 procent manliga författare) och arrangerat 18 öppna seminarier, webbinarier och poddar (54 procent kvinnor och 46 procent män deltog i seminarier/webbinarier). Stort fokus i analysverksamheten har legat på covid-19-pandemins påverkan på EU. Sveriges 25 år som EU-medlem har uppmärksammats. EU:s industripolitik och rättsstatens principer är andra områden som varit i fokus. För Sverige viktiga frågor såsom den gröna given och frågan om en eventuell EU-reglering av minimilöner har också analyserats. Pandemin har påverkat omfattningen av verksamheten, bl.a. genom att seminarieverksamheten inte har kunnat bedrivas på samma sätt som tidigare år. Digitaliseringen av myndighetens verksamhet har påskyndats genom utvecklingen av webbinarier och starten av en podd som ett alternativt sätt för spridning av kunskap och analys. Spridningen av myndighetens publikationer ökade medan antalet deltagare vid fysiska seminarier minskade.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Under 2020 utbildades 481 personer (338 kvinnor, 143 män), vilket är en minskning med 65 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnliga föreläsare var 69 procent och andelen manliga föreläsare var 31 procent. Minskningen av antalet utbildade beror på pandemin, vilket har medfört att fysiska utbildningar inte har kunnat genomföras under merparten av året. De digitala utbildningarna på webbplatsen har under året visats 6 850 gånger, vilket är en ökning med 54 procent jämfört med föregående år. Utvecklingen mot fler digitala utbildningar väntas fortsätta.

13.2.2 Resultat avseende EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Regeringen arbetar för att öka delaktigheten, kunskapen och engagemanget kring EU-relaterade frågor i Sverige. Arbetet kan delas in i tre områden: satsningar för ökad kunskap och information om EU, stärkta former för samråd och ökat engagemang. Under 2020 har insatserna fortsatt. Sieps genomför en särskild utbildningssatsning för förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner samt erbjuder utbildningar till myndighetsledningar om EU. Linnéuniversitetet tillhandahåller via Medieinstitutet Fojo fortbildningar för yrkesverksamma journalister om Europeiska unionen. Webbplatsen EU-kollen.se utvecklas och uppdateras regelbundet med aktuella EU-frågor ur ett svenskt journalistiskt perspektiv. En distanskurs om EU har tagits fram och publicerats på webbplatsen Fojo Academy.

Under året har 58 lärare (39 kvinnor, 19 män) och 58 skolledare (35 kvinnor, 23 män) antagits till Universitets- och högskolerådets (UHR) skolambassadörsutbildning. Under året har UHR genomfört ett webbinarium för årets nya skolambassadörer. Den årliga nätverkskonferensen för alla skolambassadörer ersattes med en digital konferens där 145 skolambassadörer samt 20 skolledare deltog. I samband med Europadagen anordnade UHR för fjärde året i rad en filmtävling för elever i grundskolan och gymnasieskolan.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har skapat ett utbildningspaket bestående av kurser i EU-kunskap och demokratifrågor som riktar sig till personer som arbetar med unga. EU-kurser på fem olika fritidsledarutbildningar och folkhögskolor gjordes för att utbilda framtidens fritidsledare för att öka ungas kunskap om EU.

För att öka kunskapen och inspirera unga att engagera sig i frågor om EU träffade EU-ministern skolelever digitalt i ett tjugotal skolor i Sverige. Region Sörmland genomförde också EU-handslag med regeringen. Det innebär att sedan 2017 har nästan samtliga regioner genomfört EU-handslag, totalt 78 olika aktörer. För att stärka dialogen med det civila samhället och andra samhällsaktörer har regeringen under året bjudit in till nio EU-sakråd om viktigare frågor. Statsministerns EU-råd med arbetsmarknadens parter har fortsatt att hållas två gånger per år. Utgångspunkten för regeringens deltagande i EU:s framtidskonferens är ett ambitiöst delaktighetsarbete.

Rekrytering till EU:s institutioner

Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag att informera om möjligheter och tillvägagångssätt för praktiktjänstgöring och anställning inom EU:s institutioner. Under 2020 har myndigheten besökt sju lärosäten för ett närmare samarbete i EU-rekryteringsfrågor. Som stöd för arbetet med EU-rekryteringsinformation på lärosätena samarbetar myndigheten med sju studentambassadörer. UHR har genomfört flera seminarier om praktik och arbete inom EU:s förvaltning. På grund av

pandemin genomfördes informationsaktiviteter huvudsakligen digitalt. Cirka 1 000 personer deltog i aktiviteterna. Utbildningsinsatser har genomförts med totalt 67 deltagare, vilket är en minskning med 69 procent jämfört med 2019. Under året genomfördes tre utbildningar vilket är en halvering jämfört med 2019, vilket framför allt är en följd av inställda uttagningsprov på EU-nivå. Arbetet med att utvärdera och utveckla verksamheten fortsatte under 2020. Bland annat genomfördes en målgruppsundersökning och en utvecklingsplan togs fram.

13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Analyser och spridning av forskningsrapporter

Regeringen bedömer att Sieps verksamhet fortsatt håller hög kvalitet och att myndigheten gjort viktiga insatser för att belysa för Sverige betydelsefulla politiska frågeställningar. Under 2020 har spridningen av covid-19 och åtgärderna för att hantera pandemin påverkat myndigheten framför allt i riktning mot en ökad digitalisering av verksamheten. Regeringen noterar att Sieps fortsätter att arbeta med att öka tillgänglighet till och spridning av myndighetens analyser, inte minst anpassat till digitala format.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Sieps står för en viktig del av den EU-relaterade kompetensförsörjningen inom offentlig sektor. Regeringens bedömning är att Sieps breda utbud av utbildningar på ett bra sätt har fångat upp det kunskapsbehov som finns på statlig, regional och kommunal nivå. Sieps har inlett arbetet med att identifiera utbildningsbehovet inför det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd under det första halvåret 2023. Det är angeläget att fortsätta omläggningen av utbildningar till digitala format givet bedömningen att formatet kommer att efterfrågas även efter pandemin.

13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen avseende EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

De genomförda åtgärderna bedöms ha lett till en ökad kunskap om EU bland förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner liksom i journalistkåren. Satsningen på att höja ungas kunskaper om EU har fortsatt genom det arbete MUCF bedriver. UHR:s utbildning Skolambassadör för EU har enligt regeringen varit betydelsefull för att höja kunskapen om EU i skolan. UHR:s utvärdering visar att deltagande lärare upplever att utbildningen bidrar till stärkt EU-undervisning. Utbildningen och rollen som skolambassadör upplevs även ha positiva effekter på hela skolans EU-undervisning, främst genom arrangemang av aktiviteter på skolan som sätter EU i fokus. Regeringen bedömer vidare att de utbildningssatsningar som erbjuds av Sieps för förtroendevalda och anställda inom kommuner och landsting samt myndighetsledningar bidrar till höjd kunskapsnivå om EU. Regeringen ser positivt på att Sieps verkat för att tillgängliggöra sina publikationer och seminarium i högre utsträckning för att nå ut till en bredare målgrupp. Regeringen bedömer att EU-sakråden tagits emot väl och bidragit till såväl ökad transparens som en mer strukturerad form för dialog med olika aktörer i EU-relaterade frågor. Regeringen bedömer vidare att det delaktighetsarbete som genomförts under året bidrar till att lägga en god grund för regeringens deltagande i EU:s framtidskonferens.

Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är fortsatt underrepresenterat i EU:s institutioner. Utvecklingen påskyndas av att en stor del av de svenskar som är anställda inom institutionerna beräknas att gå i pension under de kommande åren. En viktig grund för att fler svenska medborgare ska välja en karriär i EU:s institutioner är att nå ut med information till universitet och högskolor. Trots de insatser som utförts av UHR under 2020 ansöker inte tillräckligt många svenska studenter till uttagningarna till institutionerna. Det finns därför skäl att fortsatt utveckla och effektivisera verksamheten.

13.4 Politikens inriktning

EU-medlemskapet är ett fundament för Sverige. Det stärker Sveriges röst i omvärlden, bidrar till jobb och ekonomisk utveckling och är en förutsättning för hanteringen av gränsöverskridande utmaningar såsom hoten mot klimatet och vår säkerhet. Utbrottet av covid-19 har ställt EU-samarbetet inför stora utmaningar men EU har fattat nödvändiga och viktiga beslut för att motverka pandemins effekter och för att återstarta medlemsstaternas ekonomier. Det första halvåret 2023 tar Sverige över ordförandeskapet i EU:s ministerråd. Behovet av utbildningssatsningar under 2022 för att stärka kompetensen i EU-relaterade frågor i offentlig verksamhet kommer därmed att öka.

Medborgarnas delaktighet i EU-arbetet är en viktig prioritering för regeringen. Kunskapen om EU ska stärkas i det svenska samhället och regeringen lägger stor vikt vid att det förs en bred diskussion om hur EU ska utvecklas framöver.

13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier

Sieps bör fortsatt möta kunskapsbehovet hos statsförvaltningen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen när det gäller aktuella frågor på EU:s dagordning och frågor som är viktiga för EU-samarbetets långsiktiga utveckling. Sieps ska fortsätta arbetet med att öka spridningen av myndighetens publikationer, inte minst genom att bättre utnyttja de möjligheter som digitaliseringen innebär. De utbildningar som Sieps tillhandahåller ska bl.a. rikta sig till förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner. Regeringen bedömer att behovet av EU-utbildningar i offentlig verksamhet kommer att öka inför det svenska EU-ordförandeskapet 2023. Sieps har en viktig uppgift i att möta detta behov och anslaget ökas därför med 2 000 000 kronor 2022 och med 1 000 000 kronor 2023.

13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

De åtgärder som regeringen har vidtagit med anledning av betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) fortsätter att genomföras under 2022. En central kunskapshöjande insats är utbildningen Skolambassadör för EU som tillhandahålls av Universitets- och högskolerådet och som erbjuds lärare och skolledare om det europeiska samarbetet. Det är regeringens avsikt att lärare och skolledare även fortsättningsvis ska erbjudas sådan utbildning. Det finns även behov av fortsatta insatser i syfte att öka kunskapen och främja ungas möjligheter att vara delaktiga i beslut som fattas på EU-nivå. Aktiviteter kopplade till EU:s framtidskonferens kan vara ett sätt att bidra till stärkt dialog med medborgarna och öka engagemanget kring EU:s utveckling. Det finns behov av fortsatta insatser som riktas till yrkesverksamma journalister om hur och var EU-relaterade politiska beslut fattas. Den särskilda utbildning som syftar till att stärka myndigheternas roll i EU-arbetet bör fortsatt erbjudas myndighetsledningar.

13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är underrepresenterat i EU:s institutioner och det är därför en viktig prioritering för regeringen att öka nyrekryteringen av svenska medborgare. Regeringen avser att verka för att fler svenskar söker till och blir anställda i EU:s institutioner. Unga som är intresserade av att praktisera eller arbeta inom EU:s institutioner är en viktig målgrupp för ytterligare informationsinsatser.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 13.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

2020	Utfall	25 700	Anslagssparande	3 532
2021	Anslag	29 305[1]	Utgiftsprognos	29 672
2022	**Förslag**	**31 550**		
2023	Beräknat	30 912[2]		
2024	Beräknat	30 192[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 30 562 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 29 549 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Svenska institutet för europapolitiska studier. Anslaget får användas för utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för att medfinansiera medel från EU. Vidare får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**29 305**	**29 305**	**29 305**
Pris- och löneomräkning[2]	245	584	888
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	1 023	-1
varav BP22[3]	*2 000*	*1 000*	
– Utbildning inför EU-ordförandeskapet	*2 000*	*1 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 550**	**30 912**	**30 192**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2022 och 1 000 000 kronor 2023 för utbildningssatsningar inför det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd 2023.

Regeringen föreslår att 31 550 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 30 912 000 kronor respektive 30 192 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 13.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	540	2 095	-1 555
Prognos 2021	900	2 500	-1 600
Budget 2022	**1 000**	**2 500**	**-1 500**

Sieps får ta ut avgifter upp till full kostnadstäckning för uppdragsverksamheten vid myndigheten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Bilaga 1

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

Innehållsförteckning

1 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna 2
1.1 Utlandsmyndigheter 2
1.1.1 Beskickningar 2
1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer 4
1.1.3 Karriärkonsulat 4
1.2 Stockholmsbaserade ambassadörer 5

1 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 augusti 2021.

1.1 Utlandsmyndigheter

1.1.1 Beskickningar

Ambassader (sidoackrediteringar inom parentes)

- Abu Dhabi (Kuwait, Manama)
- Abuja (Accra, Yaoundé)
- Addis Abeba (Djibouti)
- Alger
- Amman
- Ankara
- Aten
- Bagdad
- Baku (Bisjkek)
- Bamako (Niamey, Nouakchott, Ouagadougou)
- Bangkok (Yangon, Vientiane)
- Beirut
- Belgrad (Podgorica)
- Berlin
- Bern (Vaduz)
- Bogotá D.C. (Caracas, La Paz, Quito)
- Brasilia
- Budapest (Ljubljana)
- Buenos Aires (Asunción, Montevideo)
- Bukarest
- Canberra (Apia, Funafuti, Nuku`alofa, Suva, Honiara, Port Moresby, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren, Wellington)
- Chisinau
- Damaskus
- Dar es Salaam (Bujumbura)
- Dhaka
- Doha
- Guatemala (Belmopan, San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panamà)
- Haag
- Hanoi
- Harare (Lilongwe, Port Louis)
- Havanna
- Helsingfors
- Islamabad

- Jakarta (Dili)
- Jerevan
- Kabul
- Kairo
- Kampala (Bangui, N'Djamena)
- Khartoum (Juba)
- Kiev
- Kigali
- Kinshasa (Brazzaville, Libreville, Malabo)
- Kuala Lumpur
- Köpenhamn
- La Paz[1]
- Lima
- Lissabon (Bissau, Praia)
- London
- Luanda (Sao Tomé)
- Lusaka
- Madrid (Andorra la Vella)
- Manila
- Maputo (Antananarivo, Mbabane)
- Mexico
- Minsk
- Monrovia
- Moskva
- Nairobi (Moroni, Victoria)
- New Delhi (Colombo, Kathmandu, Thimphu, Malé)
- Nicosia
- Nur-Sultan
- Oslo
- Ottawa
- Ouagadougou[1]
- Paris (Monaco)
- Peking (Ulan Bator)
- Phnom Penh
- Prag
- Pretoria (Gaborone, Maseru, Windhoek)
- Pristina
- Pyongyang
- Rabat
- Reykjavik
- Riga
- Riyadh (Muscat, Sana'a)
- Rom (San Marino)
- Santiago de Chile
- Sarajevo
- Seoul
- Singapore (Bandar Seri Bagawan)
- Skopje
- Tallinn
- Tbilisi

[1] Beskickningen förestås av en chargé d'affaires.

- Teheran
- Tel Aviv
- Tirana
- Tokyo (Ngerulmud, Majuro, Palikir)
- Tunis (Tripoli)
- Vilnius
- Warszawa
- Washington
- Wien (Bratislava)
- Zagreb

1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer

Delegationer

- Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) i Paris
- Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i Wien
- Sveriges delegation vid Nato i Bryssel

Representationer

- Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU) i Bryssel
- Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna (FN) i New York
- Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève
- Sveriges ständiga representation vid Europarådet i Strasbourg

1.1.3 Karriärkonsulat

Generalkonsulat

- Bryssel
- Hongkong
- Istanbul
- Jerusalem
- Mariehamn
- Mumbai
- New York
- S:t Petersburg
- Shanghai

1.2 Stockholmsbaserade ambassadörer

De åtta sändebuden har följande ackrediteringar (landets namn inom parentes).

1. Basseterre (St Christopher och Nevis), Bridgetown (Barbados), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Kingstown (St Vincent och Grenadinerna), Nassau (Bahamas), Paramaribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Port of Spain (Trinidad och Tobago), Roseau (Dominica), Santo Domingo (Dominikanska Republiken), St George's (Grenada), St John's (Antigua och Barbuda)
2. Heliga Stolen, Valletta (Malta)
3. Asmara (Eritrea)
4. Asjchabad (Turkmenistan), Dusjanbe (Tadzjkistan), Tasjkent (Uzbekistan)
5. Sofia (Bulgarien)
6. Abidjan (Elfenbenskusten), Banjul (Gambia), Conakry (Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Lomé (Togo), Porto Novo (Benin)
7. Dublin (Irland)
8. Bryssel (Belgien), Luxemburg (Luxemburg)

Utgiftsområde 2

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområde 2 – Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Mål för utgiftsområdet ... 9
  - 2.3.1 Finansmarknadsområdet ... 9
  - 2.3.2 Statlig förvaltningspolitik ... 10
  - 2.3.3 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning ... 10
  - 2.3.4 Resultatredovisning ... 10
- 2.4 Politikens inriktning ... 10
- 2.5 Den årliga revisionens iakttagelser ... 10

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner ... 11
- 3.1 Mål för området ... 11
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.3 Resultatredovisning ... 12
  - 3.3.1 Finansiell stabilitet ... 12
  - 3.3.2 Väl fungerande marknader ... 16
  - 3.3.3 Konsumentskyddets utveckling ... 17
  - 3.3.4 Hållbarhet ... 19
  - 3.3.5 Statlig finansförvaltning ... 22
  - 3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner ... 23
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för finansmarknadsområdet ... 24
- 3.5 Politikens inriktning ... 25
  - 3.5.1 Den finansiella stabiliteten ska fortsatt främjas ... 25
  - 3.5.2 Åtgärder vidtas för att förbättra marknadernas funktionssätt ... 27
  - 3.5.3 Konsumentskyddet ska stärkas ... 27
  - 3.5.4 Finansmarknaden ska bidra till en hållbar utveckling ... 28
- 3.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 28
- 3.7 Budgetförslag ... 29
  - 3.7.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter ... 29
  - 3.7.2 1:11 Finansinspektionen ... 30
  - 3.7.3 1:12 Riksgäldskontoret ... 32
  - 3.7.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter ... 35
  - 3.7.5 1:16 Finansmarknadsforskning ... 36

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030 ... 39
- 4.1 Mål för området ... 39
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 39
- 4.3 Resultatredovisning ... 40
  - 4.3.1 Statlig förvaltningspolitik ... 40
  - 4.3.2 Arbetsgivarfrågor ... 45
  - 4.3.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling ... 55
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 56
  - 4.4.1 Statlig förvaltningspolitik ... 56
  - 4.4.2 Arbetsgivarfrågor ... 57
  - 4.4.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling ... 58
- 4.5 Politikens inriktning ... 59

4.5.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor ... 59
4.5.2 Agenda 2030 för hållbar utveckling ... 60
4.6 Budgetförslag ... 62
4.6.1 1:1 Statskontoret ... 62
4.6.2 1:2 Kammarkollegiet ... 63
4.6.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor ... 65
4.6.4 1:5 Statliga tjänstepensioner ... 66
4.6.5 1:15 Statens servicecenter ... 68

5 Fastighetsförvaltning ... 71
5.1 Mål för området ... 71
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 71
5.3 Resultatredovisning ... 72
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 78
5.5 Politikens inriktning ... 79
5.6 Förvärv av fast egendom ... 79
5.6.1 Utvecklingen av totalförsvaret ställer särskilda krav vid förvärv av fastigheter ... 79
5.7 Budgetförslag ... 81
5.7.1 Fortifikationsverket ... 81
5.7.2 Statens fastighetsverk ... 85
5.7.3 1:10 Bidragsfastigheter ... 88

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning ... 91
6.1 Mål för området ... 91
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 91
6.3 Resultatredovisning ... 92
6.3.1 Samlad styrning och uppföljning av arbetet med att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ... 92
6.3.2 Konjunkturinstitutet ... 93
6.3.3 Ekonomistyrningsverket ... 93
6.3.4 Statistik ... 94
6.3.5 Finanspolitiska rådet ... 95
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 96
6.5 Politikens inriktning ... 96
6.5.1 Fortsatta krafttag mot fel och fusk med ersättningar och bidrag ... 96
6.5.2 Statistikutveckling ... 98
6.6 Budgetförslag ... 98
6.6.1 1:6 Finanspolitiska rådet ... 98
6.6.2 1:7 Konjunkturinstitutet ... 99
6.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket ... 100
6.6.4 1:9 Statistiska centralbyrån ... 102
6.6.5 1:13 Bokföringsnämnden ... 103

7 Offentlig upphandling ... 105
7.1 Mål för området ... 105
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 105
7.3 Resultatredovisning ... 105
7.3.1 Fler anbudsgivare och minskad andel avbrutna upphandlingar ... 105
7.3.2 Minskad andel överprövningar och andel begäran om överprövning som bifalls i förvaltningsrätten ... 106
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 108
7.5 Politikens inriktning ... 108
7.6 Budgetförslag ... 109
7.6.1 Upphandlingsmyndigheten ... 109

Bilaga Statsförvaltningens utveckling

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.3).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.3).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor (avsnitt 4.6.2).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.6.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.6.4).
6. Riksdagen godkänner att regeringen under 2022–2025 får besluta om avsteg från principen om affärsmässighet vid förvärv av fastigheter som ska ingå i det slutna beståndet av försvarsanläggningar även om de har ett betydande värde, under förutsättning att det krävs för genomförandet av beslut om totalförsvaret (avsnitt 5.6.1).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 5.7.1).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 26 500 000 000 kronor (avsnitt 5.7.1).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 5.7.2).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor (avsnitt 5.7.2).
11. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning enligt tabell 1.1.
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statskontoret	104 034
1:2 Kammarkollegiet	114 574
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	25 150
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1 693
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	14 094 000
1:6 Finanspolitiska rådet	10 936
1:7 Konjunkturinstitutet	67 682
1:8 Ekonomistyrningsverket	210 340
1:9 Statistiska centralbyrån	592 901
1:10 Bidragsfastigheter	330 000
1:11 Finansinspektionen	733 787
1:12 Riksgäldskontoret	338 983
1:13 Bokföringsnämnden	13 907
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	290 116
1:15 Statens servicecenter	882 068
1:16 Finansmarknadsforskning	49 933
1:17 Upphandlingsmyndigheten	111 079
Summa anslag inom utgiftsområdet	**17 971 183**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:10 Bidragsfastigheter	100 000	2023
1:16 Finansmarknadsforskning	180 000	2023–2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**280 000**	

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar politiken för den statliga förvaltningspolitiken och för finansmarknaden. I utgiftsområdet ingår följande områden: finansmarknad och internationella finansiella institutioner, statlig förvaltningspolitik och statliga arbetsgivarfrågor, Agenda 2030, fastighetsförvaltning, prognoser, redovisning, statistik och uppföljning samt offentlig upphandling.

Delområdet finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt finansiellt system som ska präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader, starkt konsumentskydd och som bidrar till en hållbar utveckling samt en effektiv statlig finansförvaltning. I området ingår Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Krigsförsäkringsnämnden. Delområdet internationella finansiella institutioner omfattar exempelvis årliga medlemsavgifter till tankesmedjan Bruegel, European Institute of Public Administration och Europarådets utvecklingsbank, samt garantier till sex internationella finansieringsinstitut och ett europeiskt instrument (SURE).

Delområdet statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Digitalisering och it inom offentlig förvaltning redovisas inom utgiftsområde 22, men en sammanfattning av resultaten redovisas under delområdet statlig förvaltningspolitik. Delområdet statlig förvaltningspolitik omfattar myndigheterna Statskontoret, Kammarkollegiet och Statens servicecenter samt delar av Ekonomistyrningsverkets (ESV) verksamhet. Delområdet statliga arbetsgivarfrågor omfattar statliga personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor avseende offentliga anställningar, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning inom staten samt frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundsarbete inom staten. Området omfattar Arbetsgivarverket, Statens tjänstepensionsverk, Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd, Offentliga sektorns särskilda nämnd och Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse. Området omfattar vidare regeringens politik för genomförandet av Agenda 2030.

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Området omfattar myndigheterna Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk.

Området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning omfattar myndigheterna Konjunkturinstitutet, ESV, Finanspolitiska rådet och Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Statistiska centralbyrån och Bokföringsnämnden. Området omfattar vidare verksamhet som ska bidra till att det finanspolitiska ramverket följs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt verksamhet som ska bidra till transparens vid redovisningen av den ekonomiska politiken. Utöver detta ingår också arbetet med att tillvarata de resultat från den nationalekonomiska forskningen som är relevanta för utformningen av den ekonomiska politiken. Dessutom omfattar området den samlade styrningen och uppföljningen av arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det innefattar bl.a. att samordna och stödja

berörda myndigheters arbete på området och samlat återrapportera detta. Varje myndighets arbete med att minska felaktiga utbetalningarna redovisas under de utgiftsområden som myndigheterna sorterar under, men i detta avsnitt redovisas en sammanfattning av resultaten.

Området offentlig upphandling omfattar flera lagar med bestämmelser som syftar till att upphandlande myndigheter och enheter ska göra effektiva offentliga inköp. Området omfattar Upphandlingsmyndigheten och den del av Konkurrensverkets verksamhet som avser tillsyn över den nämnda lagstiftningen.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Statskontoret	97	102	103	**104**	105	105
1:2 Kammarkollegiet	71	91	92	**115**	114	114
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	16	20	19	**25**	25	25
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	**2**	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	13 579	14 107	13 821	**14 094**	14 467	14 769
1:6 Finanspolitiska rådet	10	11	11	**11**	11	11
1:7 Konjunkturinstitutet	66	67	67	**68**	68	68
1:8 Ekonomistyrningsverket	172	198	191	**210**	240	284
1:9 Statistiska centralbyrån	590	586	581	**593**	600	606
1:10 Bidragsfastigheter	266	341	338	**330**	290	265
1:11 Finansinspektionen	638	655	644	**734**	741	751
1:12 Riksgäldskontoret	317	330	327	**339**	339	342
1:13 Bokföringsnämnden	10	14	12	**14**	14	14
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	238	133	131	**290**	110	110
1:15 Statens servicecenter	643	758	725	**882**	907	917
1:16 Finansmarknadsforskning	30	40	40	**50**	61	61
1:17 Upphandlingsmyndigheten	94	96	94	**111**	112	110
Äldreanslag						
2020 1:18 Myndigheten för digital förvaltning	167					
Totalt för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	**17 003**	**17 550**	**17 198**	**17 971**	**18 206**	**18 556**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2020 till 17,003 miljarder kronor. Prognosen för utfallet för 2021 är 17,198 miljarder kronor, vilket är 352 miljoner kronor mindre än de anvisade medlen. Den föreslagna anslagsnivån för utgiftsområdet för 2022 uppgår till 17,971 miljarder kronor, vilket är en ökning med totalt 421 miljoner kronor. Anslagsförändringarna redovisas detaljerat under respektive delområde.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 502**	**17 502**	**17 502**
Pris- och löneomräkning[2]	27	60	90
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	455	284	302
varav BP22[3]	*472*	*293*	*334*
Makroekonomisk utveckling	195	346	599
Volymer	-208	14	63
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**17 971**	**18 206**	**18 556**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	14 115
Verksamhetsutgifter[2]	3 853
Investeringar[3]	4
Summa utgiftsram	**17 972**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgifter för transfereringar utgör 79 procent av den anslagsfinansierade verksamheten och utbetalningar sker främst ifrån anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Verksamhetsutgifter för 11 myndigheter utgör 21 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen för vissa verksamheter inom utgiftsområdet.

2.3.1 Finansmarknadsområdet

Målet för finansmarknadsområdet är att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter. Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118).

2.3.2 Statlig förvaltningspolitik

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.3.3 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar minska och fel motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

2.3.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.4 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionens iakttagelser och redogörelse för vidtagna åtgärder avseende Finansinspektionen finns i avsnitt 3.6.

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner

3.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statsskuldsförvaltningen, som också är en del av den statliga finansförvaltningen, redovisas under utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Arbetet med att uppnå målen för finansmarknadsområdet delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även andra myndigheter, bl.a. Riksbanken och AP-fonderna, har uppgifter inom området, men omfattas inte av målen. Detsamma gäller de internationella finansiella institutioner som Sverige är medlem i. Måluppfyllelsen påverkas dessutom av omvärldsfaktorer. Sveriges finansmarknader är globalt integrerade. Regelutvecklingen drivs därför i huvudsak internationellt både av EU och av olika standardsättande organ.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorerna skattar utvecklingen av måluppfyllelsen inom finansmarknadsområdet. Då ingen indikator enskilt kan beskriva den sammantagna måluppfyllelsen redovisas en helhetsbedömning utifrån ett flertal indikatorer. Nedan listas endast de mest centrala indikatorerna. Inom parentes listas vilket eller vilka mål indikatorerna svarar mot. Resultatet redovisas under det mål som indikatorn svarar mot mest. Ytterligare indikatorer redovisas under resultatredovisningen. De mest centrala indikatorerna är

- hushållens skuldsättning (stabilitet)
- storbankernas marknadsandelar (stabilitet och väl fungerande marknader)
- storbankernas kapitaltäckning (stabilitet och högt förtroende)
- kundnöjdhet (konsumentskydd, högt förtroende)
- företagens finansieringsmöjligheter (väl fungerande marknader)
- gröna obligationer (hållbar utveckling)
- styckkostnad per statlig betalning (effektiv finansförvaltning).

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Finansiell stabilitet

Minskad osäkerhet på finansiella marknaderna

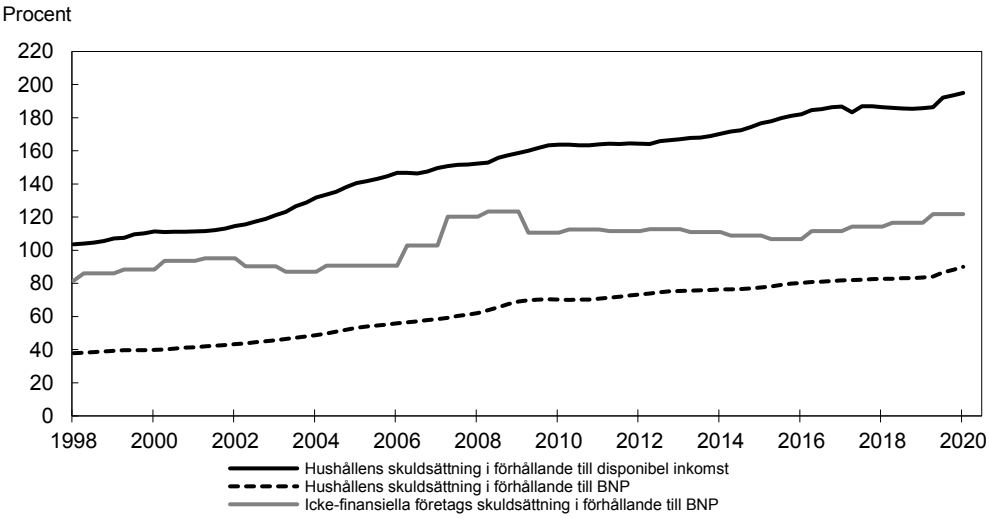
Spridningen av sjukdomen covid-19 medförde stora osäkerheter på de finansiella marknaderna runt om i världen under 2020. För att säkerställa den finansiella stabiliteten och den ekonomiska utvecklingen genomförde regeringar och centralbanker i Sverige, inom övriga EU och globalt kraftfulla åtgärder för att dämpa de negativa effekterna av spridningen av covid-19 (för mer information se budgetpropositionen för 2021 [prop. 2020/21:1]). Dessutom vidtogs multilaterala insatser för att minska de negativa effekterna av pandemin, bl.a. av internationella finansiella institutioner. De reformer som har genomförts sedan finanskrisen 2008–2009 och som har inneburit att skyddsvallarna i systemet har förstärkts har haft stor betydelse. Att de svenska bankerna är välkapitaliserade och har god likviditet bidrog till att de kunde upprätthålla sin verksamhet och därmed även till att stabiliteten och funktionen i det finansiella systemet kunde upprätthållas. De makrotillsynsåtgärder som genomförts har även bidragit till att bygga en motståndskraft hos hushållen som gör att de står bättre rustade än tidigare.

Skuldsättningen har ökat

Hushållens skulder har de senaste decennierna ökat. Hushållens skuldsättning uppgick under sista kvartalet 2020 till 195 procent av hushållens disponibla inkomst. Detta är en ökning med 9,2 procentenheter jämfört med sista kvartalet 2019. Även hushållens skulder som andel av BNP har ökat kontinuerligt under en längre period. I slutet av 2020 uppgick hushållens skulder som andel av BNP till 90 procent, vilket kan jämföras med ca 84 procent 2019. Under 2020 minskade dock även BNP. Trots minskningen i BNP ökade värdet på hushållens samlade tillgångar under 2020. Det beror främst på stigande bostadspriser och högre aktiekurser. Regeringen följer utvecklingen noga.

De icke-finansiella företagens skuldsättning i förhållande till BNP minskade något efter 2009 fram till 2016 men har de senaste åren återigen stigit. Andelen i förhållande till BNP ökade från 117 procent 2019 till 122 procent 2020. Det är ökning med ca 5 procentenheter.

Diagram 3.1 Hushållens och icke-finansiella företags skuldsättning

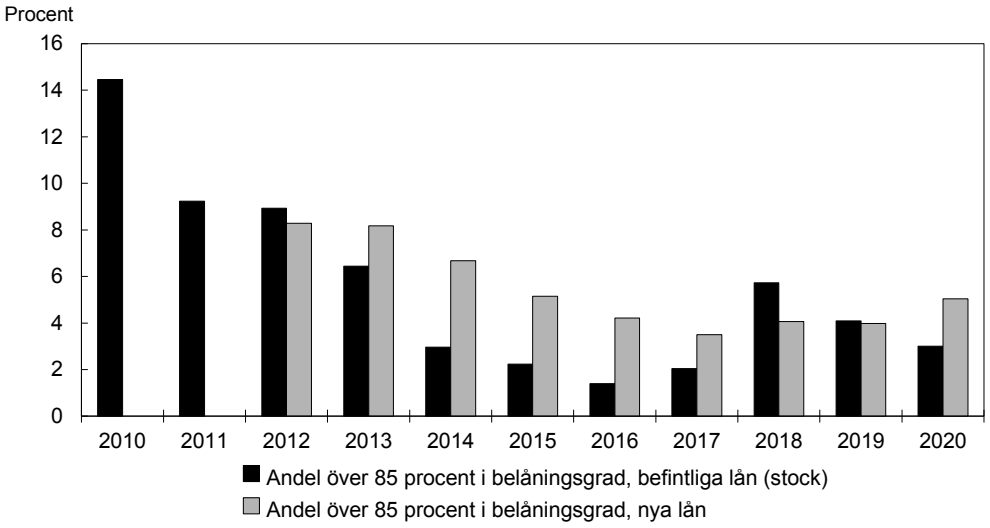

Anm.: Hushållens skuldsättning i förhållande till disponibel inkomst och BNP anges i diagrammet på kvartalbasis. Icke-finansiella företags skuldsättning i förhållande till BNP anges i diagrammet på årsbasis.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sedan bolånetaket infördes 2010 har andelen befintliga lån med en belåningsgrad över 85 procent minskat. Denna trend bröts 2017 för att återigen minska 2019 och 2020. Avseende nya lån ökade andelen med belåningsgrad över 85 procent återigen under 2020 till 5 procent. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019.

Diagram 3.2 Andel hushåll med belåningsgrad över 85 procent

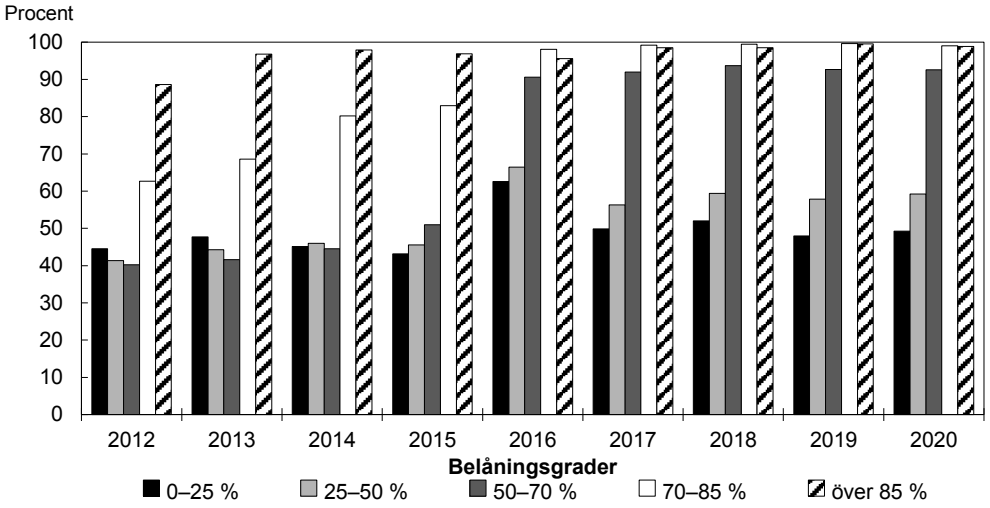

Källa: Finansinspektionen.

För att minska riskerna förknippade med hushållens skuldsättning har det införts två amorteringskrav, 2016 och 2018. Det första amorteringskravet innebär att nya bolånetagare årligen måste amortera minst två procentenheter vid belåningsgrader över 70 procent och minst en procentenhet vid belåningsgrader mellan 50 och 70 procent, av det ursprungliga lånebeloppet. Det andra, förstärkta, amorteringskravet innebär att nya låntagare som lånar mer än 4,5 gånger sin årliga bruttoinkomst måste amortera ytterligare en procentenhet utöver tidigare krav. De två kraven har lett till att en större andel av hushållen amorterar på sina bolån.

Med anledning av effekterna av spridningen av covid-19 beslutade Finansinspektionen i april 2020 att banker ska ges möjlighet att bevilja både nya och befintliga bolånetagare undantag från kravet på amortering. Till och med januari 2021 har totalt 230 000 hushåll beviljats tillfälligt undantag från kravet på amortering. Undantaget gällde fram till och med den 31 augusti 2021.

Diagram 3.3 Andel hushåll som amorterar beroende på belåningsgrad

Källa: Finansinspektionen.

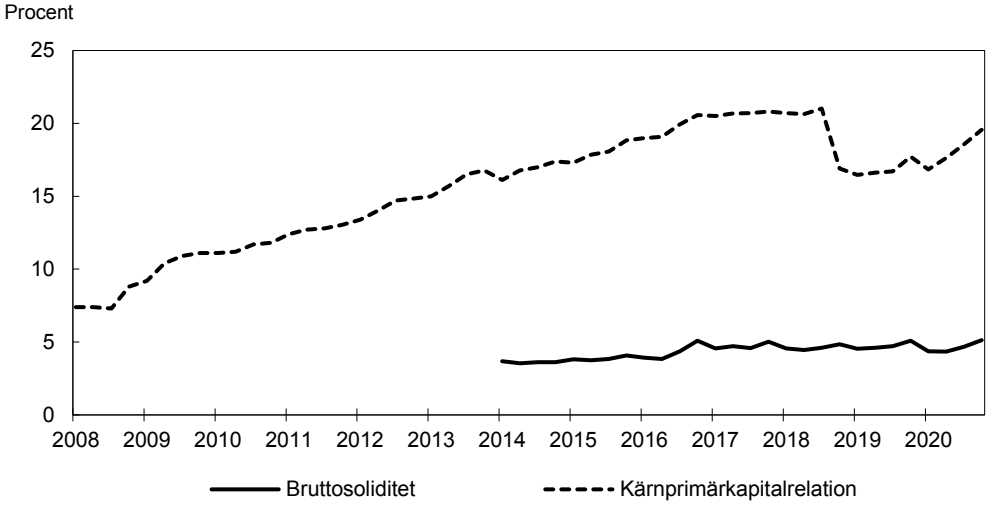
Sverige har ett stort och koncentrerat banksystem

Sveriges banksystem utgörs främst av ett fåtal större banker som är tätt sammanlänkade. De fyra största aktörerna är Swedbank, Nordea, Handelsbanken och SEB. År 2020 stod dessa fyra banker för 67 procent av utlåningen och inlåningen. Samtidigt har dessa aktörers andelar av både utlåningen och inlåningen minskat något de senaste åren.

Storbankernas kapitaltäckning har ökat

Ett mått på bankernas motståndskraft är kärnprimärkapitalrelation (bankens kapital dividerat med riskvägda tillgångar), vilket för storbankerna har ökat varje år från 2009 fram till 2017. Under 2017–2018 föll kärnprimärkapitalrelationen som en teknisk följd av att metoden för riskviktsgolvet för bolån ändrades. Under 2020 fortsatte ökningen av storbankernas kärnaprimärkapitalrelationer och uppgick i slutet av 2020 till 19,6 procent i genomsnitt. I jämförelse med 2019 motsvarar det en ökning med 1,9 procentenheter. Som komplement till att mäta kapitaltäckning i riskvägda tillgångar används måttet bruttosoliditet (storleken på det egna kapitalet i förhållande till bankens totala tillgångar och åtaganden utanför balansräkningen). Storbankernas bruttosoliditet var 2020 fortsatt ca 5 procent, vilket överstiger det minimikrav på 3 procent som började tillämpas den 29 december 2020.

Diagram 3.4 Storbankernas kapitaltäckning

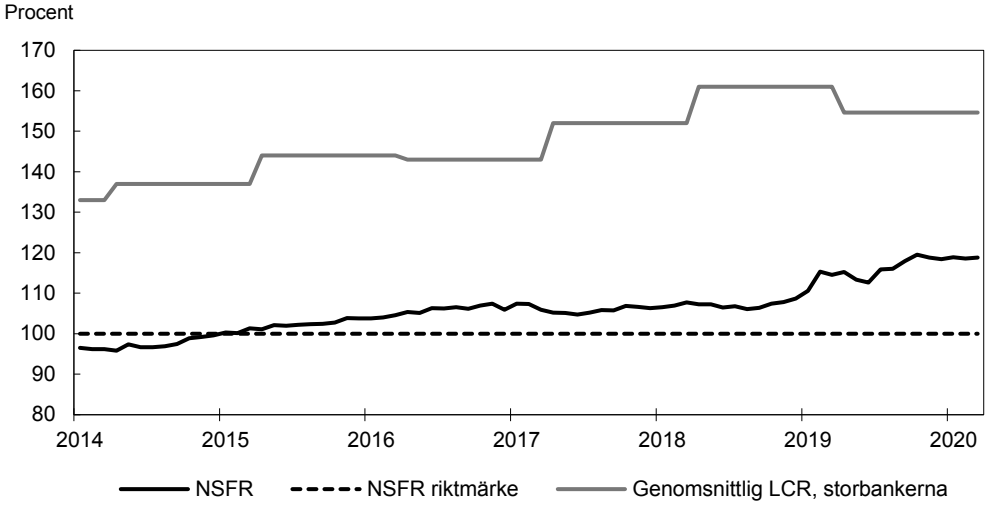
Anm.: Genomsnitt för svenska storbanker (Swedbank, Handelsbanken och SEB).
Källa: Finansinspektionen.

Storbankernas likviditetsreserver är högre än EU-kravet

Ett annat mått på bankers motståndskraft är likviditetstäckningsgraden. Under 2020 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden 155 procent för storbankerna, vilket är en minskning jämfört med 2019. Om kvoten överstiger 100 procent uppfyller banken EU-kravet, vilket är fallet för samtliga storbanker sedan kravet infördes 2013.

Ett annat likviditetsmått är den s.k. stabila nettofinansieringskvoten (NFSR), som något förenklat innebär att banker ska finansiera tillgångar vars löptid överstiger ett år med skulder vars löptid också överstiger ett år eller som av annat skäl bedöms vara stabila. För de svenska storbankerna har NSFR generellt ökat över tid och i slutet av 2020 uppgick kvoten till 119 procent.

Diagram 3.5 Likviditetsreserver för storbankerna

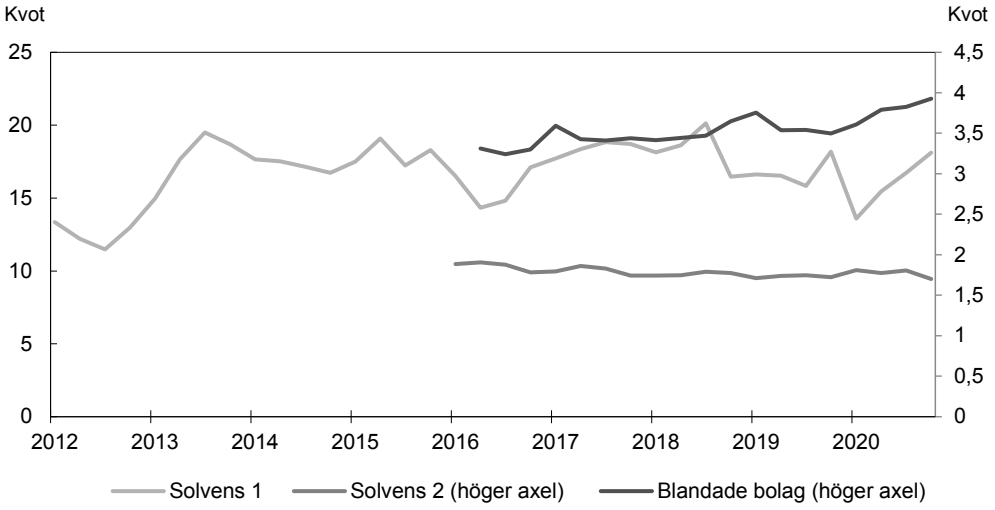
Anm.: NSFR avser svenska storbankers tillgängliga stabila finansiering i förhållande till den stabila finansiering som krävs enligt Baselkommitténs definition från 2014, oviktat. Riktvärdet är 100. I EU-regleringen finns ett krav på 100 procent LCR, vilket innebär att bankerna ska hålla en tillräcklig likviditetsbuffert som motsvarar minst 30 dagars nettokassautflöden under stressade förhållande.

Källa: Finansinspektionen.

Försäkringsföretagens förmåga att fullgöra sina åtaganden

Försäkringsföretagens förmåga att möta sina åtaganden på kort och lång sikt mäts genom solvenskvoten, alltså det behov av buffertkapital som föreligger enligt Finansinspektionens bedömning. En kvot som överstiger 1,0 innebär att företaget uppfyller det kapitalkrav som gäller för företaget. Eftersom olika regelverk gäller på försäkringsområdet särredovisas tre grupper. Livförsäkringsföretagen förvaltar den klart största delen av försäkringsföretagens tillgångar. För livförsäkringsföretag som tillämpar den äldre solvensregleringen (Solvens I) föll solvenskvoten under första kvartalet 2020 för att sedan återhämta sig under slutet av 2020. Solvenskvoten var dock fortsatt något lägre vid utgången av 2020 jämfört med 2019. För livförsäkringsföretag som tillämpar det nyare regelverket (Solvens II) har solvenskvoterna varit stabila sedan reglerna trädde i kraft den 1 januari 2016. Även den genomsnittliga solvenskvoten för blandade livförsäkringsföretag har varit stabil under 2020. Generellt sett har livförsäkringsföretagens förmåga att fullgöra sina åtaganden varit relativt stabil under 2020, trots den oro som spridningen av covid-19 gav upphov till på de finansiella marknaderna främst under våren 2020.

Diagram 3.6 Genomsnittlig solvenskvot för livförsäkringsföretag

Källa: Finansinspektionen.

3.3.2 Väl fungerande marknader

I en väl fungerade marknad finns goda finansieringsmöjligheter. Ett uppmärksammat område under 2020 var företagsobligationsmarknaden. Omsättningen för företagsobligationer och certifikat sjönk under framför allt mars 2020. Den finansiella stressen som uppstod innebar att riskpremierna ökade kraftigt. I penningpolitiskt syfte började Riksbanken under 2020 att köpa företagsobligationer på andrahandsmarknaden. Förbättrade marknadsförhållande har lett till att marknaden återhämtat sig. Problem kring marknadens funktion har dock identifierats och bristerna finns framför allt när det gäller genomlysningen av priserna. Finansinspektionen för en dialog med branschen om hur marknadens funktionsförmåga kan stärkas. Antalet börsnoteringar på Stockholms huvudlista minskade något under 2020 men var överlag stabilt jämfört med 2019.

Goda finansieringsmöjligheter för företagen förutsätter väl fungerande marknader

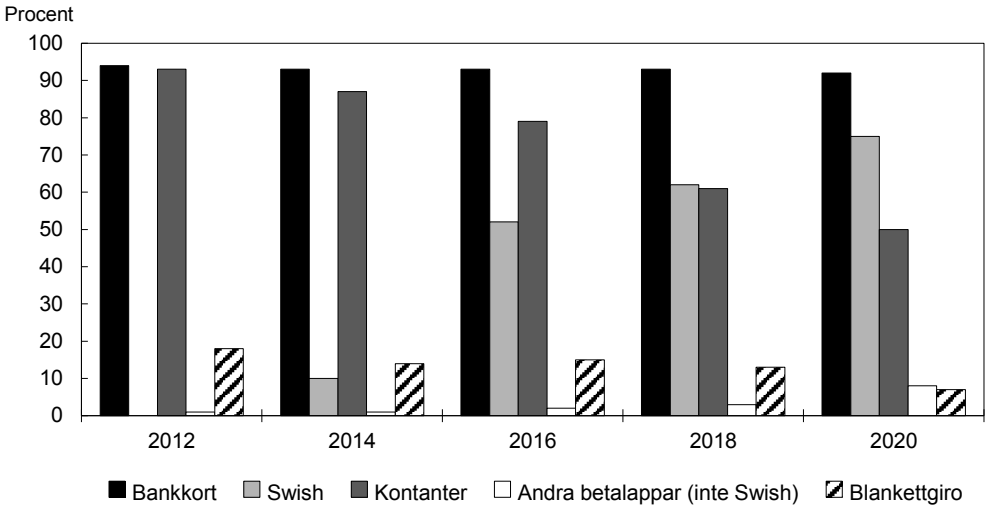
I Konjunkturinstitutets barometer för 2020 uppgav 78 procent av de svarande att deras finansieringsmöjligheter var ”normala”, 3 procent uppgav ”lättare finansieringsmöjligheter” och 19 procent ”svårare finansieringsmöjligheter”. Det är en förändring jämfört med 2019 då 85 procent svarade att deras finansieringsmöjligheter var ”normala” och 11 procent angav det som svårare. För att upprätthålla företagens finansieringsmöjligheter vidtogs under 2020 ett flertal åtgärder. Bland annat inrättade regeringen ett garantiprogram för företag, den s.k. ”Företagsakuten” hos Riksgäldskontoret. Riksgäldskontoret ställer ut kreditgarantier för, i första hand, små och medelstora företag i Sverige som har fått ekonomiska svårigheter på grund av spridningen av covid-19, vilket förenklar för företagen att få lån. Företagsakuten har förlängts till den 30 september 2021. Även Riksbanken och Finansinspektionen vidtog flera åtgärder för att motverka en kreditåtstramning. Ytterligare beskrivningar av företagens kapitalförsörjning lämnas under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Fortsatt minskad kontantanvändning och ökade elektroniska betalningar

Efterfrågan på kontanter minskar och utvecklingen mot en minskad kontanthantering har gått snabbt i Sverige jämfört med i många andra länder. Särskilt snabb är omställningen bland unga. Andelen personer som anger att de har använt kontanter som betalsätt de senaste 30 dagarna har minskat från 93 procent 2012 till 50 procent 2020.

Betalningar med kort eller Swish blir allt vanligare, framförallt har användningen av Swish ökat. Denna utveckling har förstärkts under pandemin.

Diagram 3.7 Svenska betalmarknaden

Anm.: Betalsätt senaste 30 dagarna. Svenska folkets svar på enkätfrågan ”Vilka betalningssätt har du använt de senaste 30 dagarna?”. Flera svarsalternativ möjliga. Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Riksbanken.

I januari 2021 trädde nya krav i kraft som innebär att banker och andra kreditinstitut ska säkra tillgången till platser för kontantuttag och platser för dagskasseinsättning över hela landet. Bankomat AB har meddelat att man under 2021 kommer att öppna nya bankomater på 17 orter runt om i landet. Post- och telestyrelsen (PTS) ska övervaka att kreditinstituten fullgör sina skyldigheter. Om PTS anser att skyldigheterna inte fullgörs ska PTS överlämna ärendet till Finansinspektionen för vidare utredning och åtgärder.

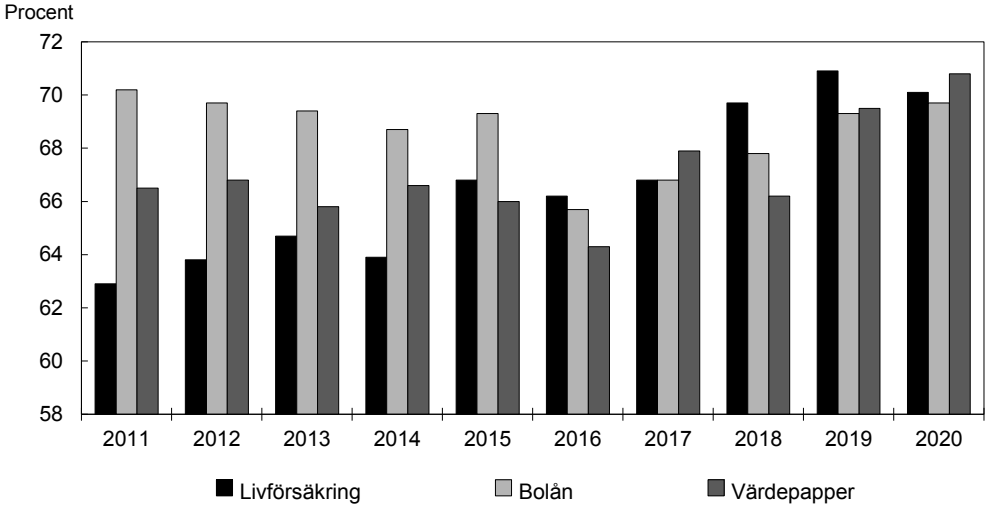
3.3.3 Konsumentskyddets utveckling

Svenska konsumenter på finansmarknaden har en högre andel av sitt sparande i fonder och andra finansiella produkter jämfört med konsumenter i många andra länder i EU. Av svenska hushålls finansiella tillgångar består 38 procent av försäkringssparande, 27 procent av aktier och obligationer och 14 procent av bankinlåning. Fondandelar och premiepensionen utgör 11 procent vardera av hushållens finansiella tillgångar medan övriga 3,5 procent klassas som ”övrigt”. Ett högt konsumentskydd är mot denna bakgrund en särskilt viktig fråga.

Kundnöjdheten varierar mellan sektorer

Kundnöjdheten avseende privata livförsäkringar har successivt ökat sedan 2016, men 2020 sjönk kundnöjdheten något. Kundnöjdheten för bolåneprodukter och sparandeprodukter i värdepapper ökade 2020 jämfört med 2019, men förändringarna mellan åren är små.

Diagram 3.8 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden för privatkunder

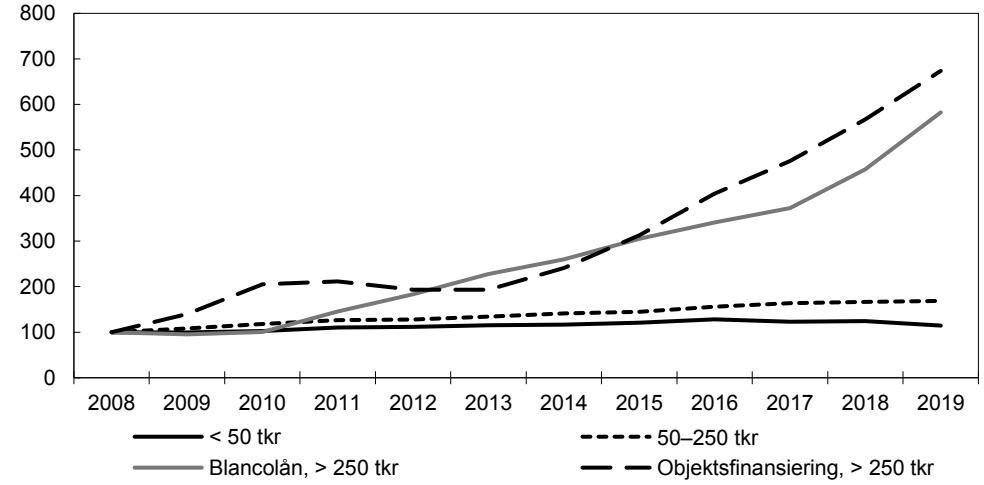

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Finansinspektionen.

Konsumtionslånen fortsätter att öka

Utvecklingen av volymen av nya konsumtionslån som är mindre än 250 000 kronor har varit relativt oförändrad de senaste åren. Däremot har större blanco- och objektslån ökat under en längre period. Sedan 2008 har blanco- och objektslån över 250 000 kronor ökat med 370 respektive 513 procent. Ökningen har varit särskilt stor de senaste fem åren, vilket hänger samman med en stark konjunktur och låga räntor. Finansinspektionen har tidigare pekat på att även bolånetak och amorteringskrav, till viss del, kan ha bidragit till att stora konsumtionslån i större utsträckning har använts för bostadsändamål. Regeringen har i regleringsbreven för 2021 gett Finansinspektionen och Konsumentverket i uppdrag att redovisa hur respektive myndighet utövar tillsyn över att kreditprövningar görs i enlighet med kraven i konsumentkreditlagen (2010:1846).

Diagram 3.9 Nyutlåning av konsumtionslån uppdelade på lånestorlek

Källa: Finansinspektionen.

3.3.4 Hållbarhet

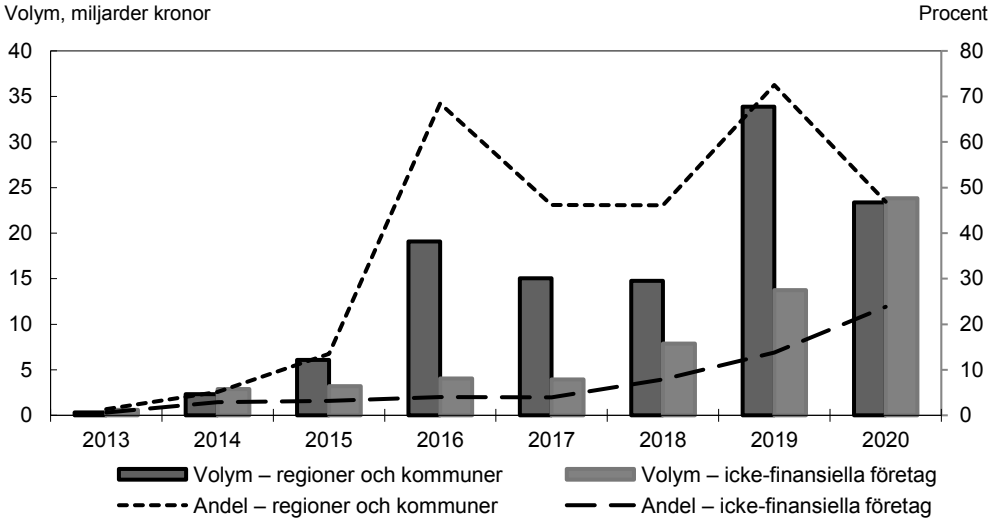
De finansiella marknaderna spelar en viktig roll i omställningen till en hållbar ekonomi. Det är särskilt två områden som behöver förbättras för att de finansiella marknaderna ska fungera bättre utifrån detta perspektiv. Det första är ökad kunskap om risker, exempelvis de som följer av pågående klimatförändring och risker som följer av nödvändiga anpassningsåtgärder. Det andra området rör problemet med informationsasymmetri där investerare generellt sett har betydligt mindre information och kunskap om huruvida ett företags verksamhet är hållbar eller inte än företagsledningen. Regeringen gav därför i april 2020 Finansinspektionen i uppdrag att följa upp finansmarknadsaktörers klimatrapportering och hur lån och investeringar förhåller sig till Parisavtalet, vars kärna är att begränsa den globala uppvärmningen genom att minska utsläppen av växthusgaser. Finansinspektionen har redovisat uppdraget i rapporten Hållbarhetsrapport 2021 – klimatet i fokus (Finansinspektionen 2021). Inspektionen konstaterar i rapporten att vissa svenska finansiella företag har kommit relativt långt när det gäller att avstå från att finansiera verksamheter som är långsiktigt ohållbara, men att det fortfarande är många företag som behöver höja sin ambitionsnivå och anamma en realistisk strategi för omställning. Regeringen beslutade under 2020 om ett förtydligande i Finansinspektionens instruktion som innebär att myndigheten ska arbeta för att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Att ta hänsyn till hållbarhetsfaktorer är en del av att hantera risker i ett långsiktigt perspektiv och därför en naturlig del i arbetet med den finansiella regleringen och tillsynen.

Den svenska marknaden för gröna obligationer fortsätter att växa och premiär för statliga gröna obligationer

Den svenska marknaden för gröna obligationer är relativt stor och svenska kronor är den fjärde mest använda valutan globalt när det gäller emittering av gröna obligationer. Under 2020 ökade den gröna svenska obligationsstocken i såväl total volym som i andel av den totala obligationsstocken. Detta gäller både för icke-finansiella företag och för kommuner och regioner. För 2020 uppgick icke-finansiella företags emissionsbelopp i gröna obligationer till ca 96 miljarder kronor, vilket motsvarade ungefär 24 procent av den totala emissionsvolymen. Sammanlagt har icke finansiella företag emitterat drygt 210 miljarder kronor i gröna obligationer sedan 2013. För kommuner och regioner uppgick emissionsvolymen till 23 miljarder, vilket motsvarar 47 procent av kommuners och regioners totala emissionsvolym 2020. Kommuner och regioner har sammanlagt emitterat drygt 300 miljarder kronor sedan 2013.

I september 2020 lånade Riksgäldskontoret 20 miljarder kronor genom den första svenska statliga gröna obligationen (utg.omr. 26 avsnitt 4).

Diagram 3.10 Volym och andel emitterade gröna obligationer för icke-finansiella företag respektive kommuner och regioner

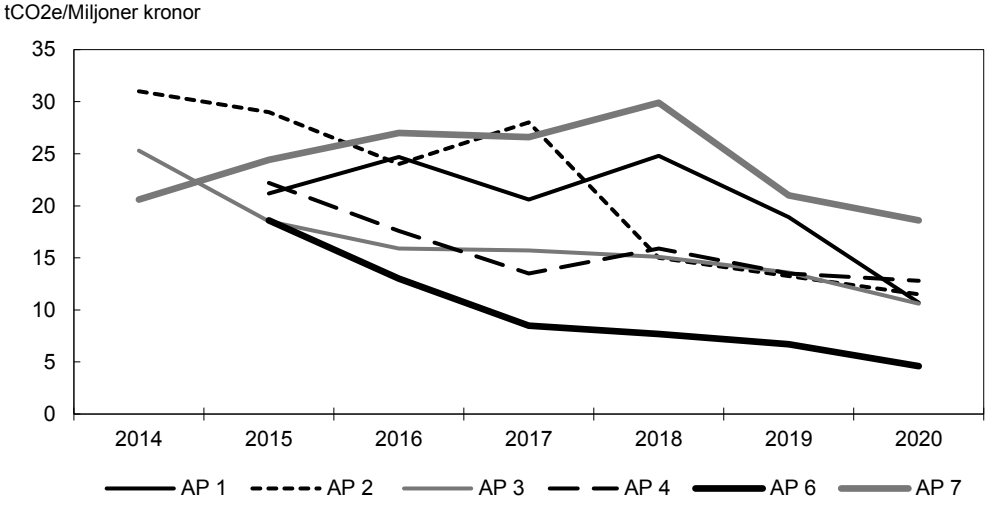
Anm.: Emitterad volym är i US dollar och har omvandlats till svenska kronor genom att ta den årliga genomsnittliga växelkursen.

Källa: Finansinspektionen.

Koldioxidavtryck i AP-fonderna fortsätter att sjunka

Sedan den 1 januari 2019 har Första–Fjärde AP-fonderna ett nytt mål för placeringsverksamheten. Fondmedlen ska förvaltas på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande, varvid särskild vikt ska fästas vid hur en hållbar utveckling kan främjas utan att det görs avkall på det övergripande målet om avkastning och risk. AP-fondernas verksamhet följs upp årligen i en skrivelse till riksdagen. AP-fonderna arbetar kontinuerligt för att sänka koldioxidavtrycket i sina portföljer och redovisar sina aktieportföljers koldioxidavtryck med hjälp av indikatorn om koldioxidintensitet, där absolut koldioxidavtryck relateras till ägarandel av bolagens omsättning (tCO2e/miljoner kronor). Indikatorn bör dock tolkas med försiktighet, eftersom den inte ger en heltäckande bild av investeringars totala finansiella klimatrisker. Under 2020 har alla AP-fonder minskat sina koldioxidavtryck. Allra lägst koldioxidavtryck har Sjätte AP-fonden, därefter Första–Fjärde fonderna.

Diagram 3.11 AP-fondernas koldioxidavtryck

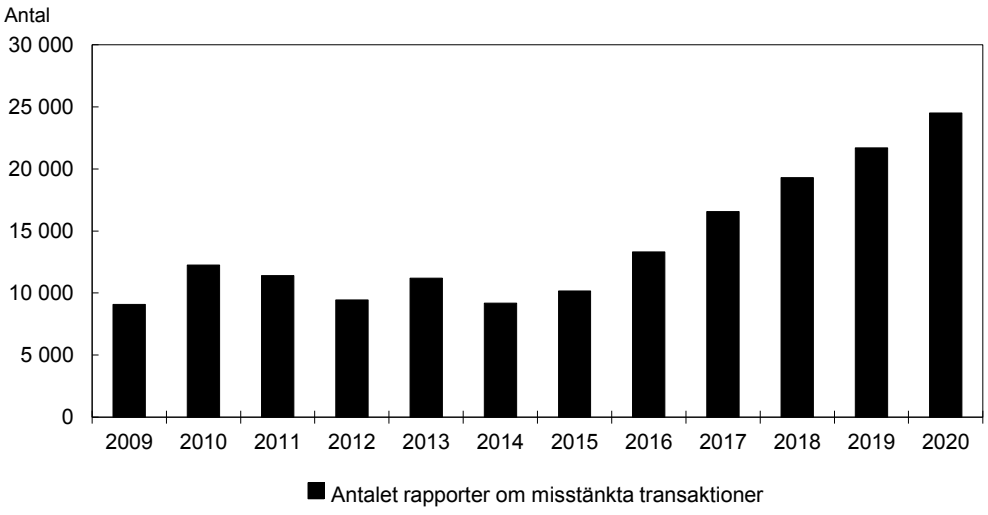
Anm.: Indikatorn gäller endast noterade bolag i AP-fonderna. Sjätte AP-fonden redovisar däremot koldioxidavtryck för största delen av sin portfölj av onoterade bolag. Andra AP-fonden har fr.o.m. 2020 en ny metod för skattning av koldioxidavtryck. Koldioxidmåttet för 2019 i diagrammet har räknats om för att vara jämförbart med 2020. Tidigare års rapportering är inte direkt jämförbart.

Källa: AP-fondernas årsredovisningar.

Antalet rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism ökar

En betydelsefull hållbarhetsfråga är effektiviteten i systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket bl.a. lyfts fram i Agenda 2030, delmål 16.4. I bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism har både privat och offentlig sektor ett ansvar. Antalet misstänkta transaktioner som har rapporterats till finanspolissektionen vid Polismyndigheten (finanspolisen) från privata sektorn enligt lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism har ökat stadigt sedan 2015 och har totalt mer än fördubblats på årsbasis fram till 2020. Banker och andra kreditinstitut står för den allra största delen av rapporterade transaktioner. En förklaring till ökningen kan vara de skärpta lagkrav som under senare år förstärkt systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och som därmed har inneburit att fler potentiella fall av penningtvätt eller finansiering av terrorism har upptäckts. För att ytterligare stärka Finansinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism ökades myndighetens anslag med 10 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 10 miljoner kronor årligen 2022 och 2023 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 3, bet. 2020/21: FiU2, rskr. 2020/21:150).

Diagram 3.12 Antalet rapporter om misstänkta transaktioner mottagna av finanspolisen

Källa: Polismyndigheten.

Mer forskning om de nya utmaningar som väntar inom ekonomin

Spridningen av covid-19 har fått omfattande ekonomiska konsekvenser världen över. För att öka kunskapen om hur finansmarknaden fungerar och förbättra förståelsen för de nya utmaningar som väntar i ekonomin ökades anslaget för finansmarknadsforskningen med 10 miljoner kronor efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 3, bet. 2020/21: FiU2, rskr. 2020/21:150). Anslaget uppgår därmed till 40 miljoner kronor, vilket är i enlighet med vad som presenterades i propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60). Därefter beräknas anslaget öka ytterligare och uppgå till 50 miljoner kronor för 2022 och 60 miljoner kronor per år 2023 och 2024. Den stärkta finansmarknadsforskningen kan bidra till bättre kunskap om finansmarknaderna och därigenom även till mer effektiva och träffsäkra verktyg för att hantera de utmaningar som väntar. Vinnova, som hanterar medlen till finansmarknadsforskningen, fick ett nytt uppdrag i mars 2021 med anledning av de tillförda medlen (N2021/00919). Av uppdraget framgår att insatserna ska bygga vidare på det tidigare

uppdraget om finansmarknadsforskning (Fi2019/0461) vilket innebär att denna forskning ska följas upp årligen.

3.3.5 Statlig finansförvaltning

Effektiviteten i den statliga finansförvaltningen är hög

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att både de regelverk, avtal och kontostrukturer som utgör statens betalningsmodell är ändamålsenliga och att modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenlig. Riksgäldskontoret ansvarar, i sin roll som statens internbank, för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt för att tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att få tillgång till anslagsmedel och lån.

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen mäts som styckkostnad per betalning. Effektiviteten var högre 2020 än 2019 eftersom styckkostnaden minskade. Den lägre styckkostnaden berodde framför allt på lägre användning av utbetalningskort och andra pappersbaserade tjänster. Ökning av kostnaden 2017 berodde framför allt på att det nya ramavtalet för betalningstjänster innehöll en förändrad prisfördelning mellan olika tjänster.

Tabell 3.1 Styckkostnad per betalning

Kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Styckkostnad	0,55	0,51	0,59	0,62	0,59	0,56

Källa: Riksgäldskontoret.

Minskade utestående garantier, men ökad utlåning till låntagare utanför staten

De totala utestående garantierna minskade under 2020, trots att nya garantiprogram infördes. Vid utgången av 2020 uppgick Riksgäldskontorets utstående garantier till 24,2 miljarder kronor, vilket var ca 2,5 miljarder kronor mindre än vid föregående årsskifte. Garantiverksamheten visade 2020 ett lägre överskott än föregående år. Detta berodde på att den totala nuvärdesberäknade förväntade förlusten ökade mer än reservtillgångarna. Nominellt minskade de totala förväntade förlusterna till följd av minskad exponering, kortare återstående löptid och en överlag fortsatt stabil kreditrisknivå.

Tabell 3.2 Utestående garantier, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Utestående garantier	**29 655**	**30 050**	**26 713**	**24 218**
Reservtillgångar	1 395	1 165	1 157	1 180
Reservkonto	443	532	472	470
Värdering fordringar	914	597	608	620
Förväntade framtida avgifter	38	69	77	90
Justering, kreditreserv	0	-33	0	0
Förväntade förluster	867	1 096	1058	1 174
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	528	70	99	5

Källa: Riksgäldskontoret.

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (exklusive lån med villkorad återbetalning) ökade med ca 10,2 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019. Ökningen

berodde främst på att AB Svensk Exportkredit utnyttjade delar av sin låneram i Riksgäldskontoret för första gången. Under 2020 ökade de förväntade framtida avgifterna vid förväntad förlust och även medlen på reservkontot. Skillnaden mellan reservtillgångar och förväntade förluster i utlåningsverksamheten var fortsatt positiv under 2020 och överskottet ökade även jämfört med föregående år.

Tabell 3.3 Utestående lån till låntagare utanför staten, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Utestående lån	**5 643**	**5 118**	**5 207**	**15 414**
Reservtillgångar	606	604	604	617
Reservkonto	606	570	604	614
Förväntade framtida avgifter för förväntad förlust	0	0	0	3
Justering, garantireserv	0	33	0	0
Förväntade förluster	0	0	0	1
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	606	604	604	616

Anm.: Exklusive lån med villkorad återbetalning.

Källa: Riksgäldskontoret.

3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner

Regeringen redogör för verksamheten i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska investeringsbanken (NIB) och Världsbanksgruppen i återkommande skrivelser till riksdagen (se t.ex. skr. 2020/21:76). Verksamheten för Europarådets utvecklingsbank (CEB) redovisas i den återkommande skrivelsen om verksamheten inom Europarådets ministerkommitté m.m. (se t.ex. skr. 2020/21:106).

Tankesmedjan Bruegel

Bruegel är en oberoende europeisk tankesmedja med fokus på internationell ekonomisk-politisk forskning. Tankesmedjan strävar efter att förbättra den ekonomiska politiken med öppen och faktabaserad forskning, analys och debatt. Under 2020 producerade Bruegel bl.a. 42 publikationer och 135 blogginlägg samt arrangerade 86 event. Dess medlemmar är företag, institutioner och majoriteten av EU:s medlemsstater, inklusive Sverige. Genom det svenska medlemskapet finns en möjlighet att påverka tankesmedjans forskningsinriktning. Viktiga frågor för Sverige har bl.a. varit grön beskattning, inkluderande tillväxt och jämställdhet. Sedan 2008 ingår en svensk representant i Bruegels styrelse, som består av elva ledamöter.

Garantier till vissa internationella finansiella institutioner och instrument

Sverige är medlem i elva internationella finansiella institutioner. Medlemskapen kan likställas med delägande, eftersom varje medlemsland bidrar med en andel av institutionernas egna kapital. Det egna kapitalet består av inbetalt kapital och garantikapital. Garantikapitalet innebär att medlemsländerna utöver det inbetalda kapitalet förbinder sig att under vissa omständigheter tillskjuta ytterligare ett bestämt kapitalbelopp till institutionerna.

Riksdagen har godkänt att garantikapital till internationella finansiella institutioner inte ska hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, där riskavspeglande avgifter sätts in på ett konto i Riksgäldskontoret (prop. 2001/02:1 Förslag till statsbudget,

reviderad finansplan m.m. avsnitt 7.2.3, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/01:129). Eventuella infrianden ska i stället belasta anslag. Infrianden av garantikapital till AIIB, CEB, EBRD, EIB, NIB och Världsbanken ska belasta anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. De utestående garantiåtagandena gentemot dessa institutioner, vilka har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101), uppgick vid utgången av 2020 till ca 115 miljarder kronor.

Under 2020 godkände riksdagen två garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden i stället belastar anslag (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351). Det är dels fråga om garantier om högst 863 337 362 euro till en garantifond till EIB för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19, dels garantier om högst 848 537 250 euro till Europeiska unionen för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

Målsättningen för EIB:s garantifond är att möjliggöra stöd om sammanlagt 200 miljarder euro. Instrumentet omfattar 24,4 miljarder euro i garantikapital. Garantifonden ska förvaltas så att den förväntade nettoförlusten uppgår till 20 procent av garantikapitalet. I juli 2021 hade garantifondens styrelse beslutat att ställa ut garantier motsvarande 17,8 miljarder euro. Dessa garantier förväntas mobilisera 143,1 miljarder euro i investeringar. Den förväntade nettoförlusten är 14,6 procent. Fram t.o.m. den 30 juni 2021 hade inga garantiinfrianden belastat anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. Exempel på svenska finansiella mellanhänder som tagit del av stöd är Almi Företagspartner AB och Exportkreditnämnden.

Målsättningen för instrumentet SURE är att fram till utgången av 2022 ge tillfälligt stöd i form av lån till medlemsstater för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation. Instrumentets storlek uppgår till 100 miljarder euro och garanteras av EU-budgeten jämte garantier från medlemsstater om 25 miljarder euro. Den svenska garantiandelen uppgår till 3,4 procent, vilket motsvarar 848 537 250 euro. I maj 2021 hade 19 medlemsstater beviljats stöd till ett belopp om 94,3 miljarder. För att finansiera lånen har Europeiska kommissionen hittills emitterat obligationer till ett belopp om 89,6 miljarder euro. Löptiderna på obligationerna varierar mellan 5 och 30 år. Risken för ett garantiinfriande anses som låg, bl.a. eftersom låntagarna är stater och då EU-budgeten i första hand ska användas vid en betalningsinställelse.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för finansmarknadsområdet

Måluppfyllelsen inom finansmarknadsområdet påverkas av effekterna av spridningen av covid-19. Det finns en fortsatt osäkerhet kring de sammanlagda effekterna av pandemin och dess påverkan på ekonomin och finansmarknaderna.

Det svenska finansiella systemet fungerar i huvudsak väl. Efter ett mycket omfattande regleringsarbete efter finanskrisen 2008–2009 bedöms motståndskraften i systemet ha ökat. Samtidigt har krishanteringssystemet stärkts, framför allt för banker. Att storbankernas genomsnittliga kapitaltäckning har ökat bidrar positivt till uppfyllelsen om målet att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende. Banksystemets koncentration till ett fåtal aktörer ökar dess sårbarhet eftersom problem kan sprida sig till hela banksystemet och skapa ett hot mot den finansiella stabiliteten och i förlängningen den reala ekonomin. Sårbarheter på företagsobligationsmarknaden visade sig i samband med pandemins utbrott. Regeringen vidtog därför åtgärder för att minska de risker som uppstod under våren 2020. Vidare för Finansinspektionen

tillsammans med branschen en dialog om hur funktionsförmågan avseende marknaden för företagsobligationer kan stärkas.

Den höga privata skuldsättningen medför en risk både för enskilda och för samhällsekonomin i stort. Det är därför positivt att vidtagna makrotillsynsåtgärder har bidragit till att öka hushållens motståndskraft. Samtidigt har konsumtionslånen ökat kraftigt de senaste åren. Trots detta utgör konsumtionslånen endast en liten del av hushållens skulder. De har därför en mindre inverkan på den finansiella stabiliteten. Ur ett konsumentskyddsperspektiv kan dock höga konsumtionslån innebära risker för den enskilde, inte minst eftersom ränteutgifterna för dessa lån är relativt höga. Regeringen har fortsatt att arbeta för att stärka konsumentskyddet och noterar att kundnöjdheten har ökat de senaste åren. Att kundnöjdheten är förhållandevis hög bland konsumenterna tyder på att de har ett stort förtroende för de olika sektorerna inom finansmarknaderna. Regeringen bedömer att de åtgärder som har vidtagits de senaste åren har bidragit till att konsumentskyddet stärkts.

Försäkringssektorns motståndskraft bedöms vara god, vilket är en viktig del i målet om att det finansiella systemet ska vara stabilt. Försäkringsföretagen har trots sina stora tillgångar såsom aktier, fastigheter och olika typer av obligationer visat sig kunna hantera de stora rörelserna på de finansiella marknaderna till följd av pandemin. Försäkringsföretagen bedöms kunna möta sina åtaganden på både kort och lång sikt, men om det låga ränteläget består kan det innebära en ökad osäkerhet och svårigheter framöver.

De finansiella marknadernas roll för att bidra till klimatomställningen har blivit tydligare och de ekonomiska riskerna kopplade till klimat integreras alltmer i aktörernas verksamhet. Regeringen har vidtagit flera åtgärder i syfte att öka uppfyllelsen av målet att finansmarknaden ska bidra till en hållbar utveckling. Bland annat har Finansinspektionen fått i uppdrag att följa upp finansmarknadsaktörers klimatrapportering. Regeringen har även tydliggjort i Finansinspektionens instruktion, att myndigheten ska arbeta för att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Regeringen bedömer att åtgärderna bidrar till att öka måluppfyllelsen. Även bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism är en viktig fråga ur ett hållbarhetsperspektiv. Regeringen har vidtagit kraftfulla åtgärder som bedöms ha haft effekt för måluppfyllelsen, bl.a. genom ett ökat antal rapporterade misstänkta transaktioner som skulle kunna indikera att de interna kontrollsystemen i privata sektorn har förbättrat.

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen har ökat, vilket regeringen bedömer bidragit till att öka måluppfyllelsen om att statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

3.5 Politikens inriktning

Den politiska inriktningen – med målen att värna finansiell stabilitet, ett högt förtroende, väl fungerande marknader, ett högt konsumentskydd och att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling – ligger fast.

Regeringen planerar att under hösten 2021 lämna en proposition med förslag till en ny modernare riksbankslag som bl.a. innebär att mål, uppgifter och befogenheter för Riksbanken tydliggörs i fråga om penningpolitik, det finansiella systemet, betalningsmedel, fredstida krissituationer och höjd beredskap samt internationell verksamhet.

3.5.1 Den finansiella stabiliteten ska fortsatt främjas

Behovet av skyddsvallar i form av t.ex. makrotillsynsåtgärder, så som amorteringskrav, eller av kapital- och likviditetsbuffertar för bankerna som har byggts upp sedan finans-

krisen, tydliggjordes under den ekonomiska nedgången med anledning av sjukdomen covid-19. Det avspeglar sig i pågående och kommande policyarbete inom EU. Bland annat anpassas policyarbetet för att banksystemet ska stå bättre rustat om andelen nödlidande lån skulle öka. Europeiska kommissionen väntas presentera en översyn av krishanteringsramverket för banker som kommer förhandlas under 2022. Det för banksektorn centrala kapitaltäckningsregelverket kommer att revideras som följd av slutförandet av Basel III. När den ekonomiska situationen tillåter är det viktigt att återigen bygga buffertar i ekonomin för att stärka det finansiella systemets motståndskraft. Finansinspektionen ansvarar bl.a. för finansiell tillsyn och har en central roll med att värna den finansiella stabiliteten. I takt med att antalet EU-regleringar ökat för att bl.a. motverka framtida finanskriser har även Finansinspektionens uppdrag vuxit kraftigt. Regeringen föreslår därför att Finansinspektionen tillförs 22 miljoner kronor 2022 för att kunna upprätthålla tillsynsnivån trots den ökade arbetsbörda som ökningen av antalet EU-regeringar har inneburit. Från och med 2023 beräknas Finansinspektionen tillföras 22 miljoner kronor.

Centrala motparter är företag som är viktiga för den finansiella infrastrukturen, bl.a. eftersom de minskar de motpartsrisker som köpare och säljare har mot varandra vid handel med finansiella instrument. Centrala motparter har fått en allt viktigare roll och en ny EU-förordning, förordningen om återhämtning och resolution av centrala motparter, har antagits. EU-förordningen ska minska risken för att kriser hos de centrala motparterna ska leda till finansiell instabilitet. Regeringen planerar att under 2022 lämna förslag till kompletterande lagstiftning med anledning av EU-förordningen.

Våren 2020 påverkades likviditeten på marknaden för företagsobligationer negativt på grund av de effekter spridningen av covid-19 hade på ekonomin, vilket bl.a. resulterade i att ett antal företagsobligationsfonder inte kunde sälja tillgångar för att betala ut kontanta medel till fondandelsägare när de ville lösa in sina andelar i fonden. Händelserna och de åtgärder som vidtogs visade företagsobligationsmarknadens ökade betydelse för stabiliteten. Även om det kan konstateras att det redan nu finns verktyg tillgängliga för att använda på fonder har Finansinspektionen i rapporten Likviditetsverktyg i värdepappersfonder och specialfonder gett förslag på ytterligare verktyg för hantering av likviditetsrisker på den svenska fondmarknaden. Rapporten analyseras i Regeringskansliet. För att stärka Finansinspektionens tillsyns- och analysförmåga avseende fond- och kapitalmarknaden föreslås Finansinspektionen tillföras 15 miljoner kronor 2022 och beräknas tillföras 15 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Europeiska kommissionen väntas under hösten 2021 lämna förslag till nya transparensregler när EU:s förordning om marknaden för finansiella instrument revideras samt presentera förslag om översyn av reglerna för förvaltare av alternativa investeringsfonder.

Den finansiella sektorn levererar flera grundläggande och kritiska tjänster till samhället. Avbrott och störningar kan få förödande konsekvenser för enskilda företag, för konsumenter och potentiellt även påverka den finansiella stabiliteten. Finansinspektionens tillsyn av de finansiella företagens hantering av informations- och cyberrisker är därför nödvändig. Kommande år ökar arbetsbördan på grund av nya EU-förordningar inom området dessutom markant. För Finansinspektionens uppgifter inom området cyberskydd föreslår regeringen därför att Finansinspektionens anslag ökas med 8 miljoner kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

3.5.2 Åtgärder vidtas för att förbättra marknadernas funktionssätt

Det finansiella systemets grundläggande uppgifter är att möjliggöra betalningar, lån, sparande och försäkringar. För svenska banker är säkerställda obligationer en viktig finansieringskälla och den svenska marknaden är i dag en av de största i Europa. För att genomföra ett nytt EU-direktiv på detta område planerar regeringen att överlämna en proposition under hösten 2021.

I syfte att utveckla och förbättra företagens, särskilt små och medelstora, tillgång till finansiering, samt för att skapa ändamålsenliga investeringsprodukter, fortsätter arbetet inom EU med att utveckla en kapitalmarknadsunion.

Den digitala utvecklingen kan bidra till att förbättra väl fungerande finansiella marknader och tillgodose hushållens och företagens behov av finansiella tjänster. Inom EU pågår ett arbete med att ta fram en handlingsplan för fintech dvs. teknologiskt driven innovation inom finanssektorn. Regeringen har tillsatt en utredning, som ska redovisas senast i november 2022, som bl.a. ska göra en bred kartläggning av betalningsmarknadens utveckling och analysera statens framtida roll på betalningsmarknaden (dir. 2020:133). Inom EU pågår också ett arbete med att ta fram ny reglering för att stärka systemen för finansiella tjänster i en digital miljö, bl.a. för att minska risken för it-angrepp.

Fintechföretagen bidrar bl.a. till ökad konkurrens och ökad tillgänglighet till finansiella tjänster. Finansinspektionens innovationscenter har en viktig roll i möjliggörandet av nya innovationer. Regeringen föreslår därför att Innovationscentret tillförs 10 miljoner kronor 2022 och beräknas tillföras 10 miljoner kronor 2023 och 2024.

Möjligheten till återköp och flytt av försäkringssparande är viktigt såväl för fungerande marknader på försäkringsområdet som för konsumentskyddet. I maj 2021 remitterades en promemoria med förslag på en utvidgad rätt till återköp och flytt av fond- och depåförsäkringar (Fi2021/01980) och regeringen planerar att lämna en proposition hösten 2021. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

3.5.3 Konsumentskyddet ska stärkas

Svenska konsumenter är relativt högt exponerade mot finansiella risker jämfört med konsumenter i övriga länder i Europa. För regeringen har konsumentskydd hög prioritet. Arbetet inom kapitalmarknadsunionen med att underlätta för individer att spara och investera långsiktigt inom EU fortsätter. Kommissionen planerar att under 2022 presentera en strategi kring privatpersoners finansiella sparande, samt en översyn av bl.a. regler om informationsgivning och rådgivning. Regeringen har i Finansinspektionens regleringsbrev gett myndigheten i uppdrag att rapportera vilka effekter de nya reglerna om provisioner och oberoende rådgivning som infördes 2018 bedöms ha haft (Fi2020/05114). Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2021.

I höst träder nya EU-regler i kraft för gräsrotsfinansiering till företag. Det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med nationell lagstiftning på detta område, för sådan verksamhet som EU-förordningen inte täcker.

Nästan en tredjedel av hushållens finansiella tillgångar består av försäkringssparande som antingen är privat eller kopplat till en anställning. Ett långsiktigt hållbart, sunt och effektivt pensionssystem är därför en prioritering för regeringen och arbete pågår inom hela pensionssystemet. Inom EU pågår en översyn av regleringen för försäkringsföretag (Solvens II-regelverket), som avser att säkerställa att försäkringsföretag kan fullgöra sina åtaganden. Stabila försäkringsföretag bidrar både till att ge försäkringstagarna ett gott skydd och till stabilitet i hela det finansiella systemet.

Premiepensionssystemet utgör en viktig del i pensionen, och förvalsalternativet inom premiepensionen ska få bättre förutsättningar att kunna bidra till högre och stabilare pensioner till de pensionssparare som inte själva vill välja fonder inom premie-pensionen. Regeringen ser därför över risknivån i förvalsalternativet, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Regeringen avser att återkomma i frågan om förslag till nytt mål för förvalsalternativet och ändrade placeringsregler för Sjunde AP-fonden. Regeringen avser att se över även Sjätte AP-fondens hållbarhetsarbete, bland annat mot bakgrund av en rapport från Riksrevisionen.

3.5.4 Finansmarknaden ska bidra till en hållbar utveckling

Regeringen driver en ambitiös politik för att främja en hållbar utveckling. Finansmarknaden har en fundamental roll i den nödvändiga omställningen till en hållbar ekonomi. Regeringen är pådrivande för nya EU-initiativ för att främja utvecklingen till mer hållbara finansmarknader. Under 2021 presenterade EU en ny handlingsplan för hållbar finansiering, där en central komponent är EU:s gröna taxonomi. Taxonomin utgör bl.a. en grund för framtida standarder och märkningar av hållbara finansiella produkter, exempelvis gröna obligationer och hållbara fonder.

Att klimatrelaterade risker beaktas i riskhanteringen är viktigt i sig, men också en förutsättning för en riktig prissättning av finansiella tillgångar och investeringar. För detta krävs relevant och jämförbar information så att investerare ska kunna fatta välgrundade beslut. Viktiga steg för att öka transparensen har tagits under 2021 i och med att EU:s nya förordning om hållbarhetsrelaterade upplysningar har börjat tillämpas. Initiativen ska bidra till att ge investerare bättre och mer relevant information i syfte att minska informationsasymmetrin mellan investerare och företag. Regeringen anser att Finansinspektionen har en viktig uppgift att säkerställa att marknaden har ett högt förtroende för den information som ges och att s.k. grönmålning (dvs att exempelvis ett företag framställer sin verksamhet som mer hållbar än vad den i själva verket är) undviks. Denna uppgift kommer öka i takt med att EU:s handlingsplan genomförs fullt ut. För att stärka Finansinspektionens tillsyns-, analys- och påverkansförmåga med anledning av såväl nationella som internationella initiativ till följd av ökad ambitionsnivå, föreslås myndigheten tillföras 10 miljoner kronor 2022 och beräknas tillföras 10 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Det finansiella systemet ska också vara motståndskraftigt mot allvarlig brottslighet och regeringen kommer därför att arbeta vidare med ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Regeringen arbetar aktivt med detta även på EU-nivå där kommissionen i slutet av juli lämnade lagförslag på området. Betänkandet Stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (SOU 2021:42) remitterats i juni. Utredningen har sin grund i ett tillkännagivande från riksdagen (bet. 2018/19:FiU42, rskr. 2018/19:291). Mot bakgrund av betänkandet föreslår regeringen ökade resurser till Finansinspektionen, Polismyndigheten, Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland, Spelinspektionen och Fastighetsmäklarinspektionen.

3.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens bedömning har Finansinspektionen i alla väsentliga avseenden använt anslag och inkomster i enlighet med av riksdagen beslutade ändamål och i med tillämpliga föreskrifter – förutom i ett avseende. Under anslag 1:11 *Finansinspektionen* finns anslagspost 3 *Krigsförsäkringsnämnden*, vilken under slutet av 2020 övertrasserade sin anslagskredit med 24 000 kronor. Detta har medfört att Riksrevisionen i sitt revisionsutlåtande har en reservation. Riksrevisionen skriver samtidigt att det är Krigsförsäkringsnämnden som har det fulla ansvaret för sin verksamhet. Krigsförsäkrings-

nämnden har uppgett att den kommer att säkerställa att anslagskrediten inte kommer att övertrasseras framöver.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

2020	Utfall	15 621	Anslagssparande	1 929
2021	Anslag	20 250[1]	Utgiftsprognos	18 837
2022	**Förslag**	**25 150**		
2023	Beräknat	25 050		
2024	**Beräknat**	**25 050**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 250**	**20 250**	**20 250**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 900	4 800	4 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 150**	**25 050**	**25 050**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 050 000 kronor respektive 25 050 000 kronor.

3.7.2 1:11 Finansinspektionen

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

2020	Utfall	637 866	Anslagssparande	-5 233
2021	Anslag	654 555[1]	Utgiftsprognos	643 758
2022	**Förslag**	**733 787**		
2023	Beräknat	741 365[2]		
2024	**Beräknat**	**750 691[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 733 787 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 735 748 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter och för Krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**654 555**	**654 555**	**654 555**
Pris- och löneomräkning[2]	6 232	13 056	19 653
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	73 000	73 754	76 483
varav BP22[3]	*73 000*	*73 000*	*73 000*
– Upprätthållande av tillsynsnivå	*22 000*	*22 000*	*22 000*
– Ökad tillsyn och regelutveckling hållbarhet	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Ökad tillsyn fond- och kapitalmarknaden	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Ökad tillsyn cyberrisker	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Resolution av centrala motparter	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Innovationscenter	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**733 787**	**741 365**	**750 691**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I takt med att EU-regleringar ökat för att bl.a. motverka framtida finanskriser har även Finansinspektionens uppdrag vuxit kraftigt. För att upprätthålla nuvarande tillsynsnivå trots den ökade arbetsbelastningen till följd av ökad mängd EU-regleringar föreslås att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 22 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

För att stärka Finansinspektionens arbete inom hållbarhet, både avseende ökad tillsyn och regelutveckling, föreslås att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 10 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

För att stärka Finansinspektionens tillsyns- och analysförmåga avseende fond- och kapitalmarknaden och därmed bl.a. öka konsumentskyddet, föreslås att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 15 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

För att ytterligare stärka Finansinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism föreslås att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 2 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

För Finansinspektionens uppgifter inom området cyberskydd föreslår regeringen att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 8 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

För myndighetens arbete med återhämtning och resolution av centrala motparter föreslås att anslaget ökas med 6 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp årligen.

Finansinspektionens innovationscenter har en viktig roll i möjliggörandet av nya innovationer. Regeringen föreslår att anslaget1:11 *Finansinspektionen* tillförs 10 000 000 kronor 2022 för arbetet med Innovationscentret. För 2023 och 2024 beräknas anslaget tillföras motsvarande belopp årligen.

Regeringen föreslår att 733 787 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 741 365 000 kronor respektive 750 691 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	5 744 302	99 335	116 098	-16 763	-7 580
Prognos 2021	1 052 014	125 000	125 00	-0	-7 580
Budget 2022	**906 522**	**113 000**	**110 000**	**3 000**	**-4580**

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels avgifter för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet.

Avgifterna fastställs i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldoneutralt för den avgiftsfinansierade verksamheten, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan.

I beloppen för intäkter till inkomsttitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelser.

3.7.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

2020	Utfall	316 855	Anslagssparande	12 089
2021	Anslag	330 185[1]	Utgiftsprognos	327 373
2022	**Förslag**	**338 983**		
2023	Beräknat	338 828[2]		
2024	**Beräknat**	**342 274[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 335 028 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 335 028 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**330 185**	**330 185**	**330 185**
Pris- och löneomräkning[2]	2 798	6 575	10 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	2 068	2 089
varav BP22[3]	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Resolution av centrala motparter	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**338 983**	**338 828**	**342 274**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* föreslås öka med 6 000 000 kronor 2022 för myndighetens arbete med återhämtning och resolution av centrala motparter och beräknas fr.o.m. 2023 öka med samma belopp årligen.

Regeringen föreslår att 338 983 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 338 828 000 kronor respektive 342 274 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2022 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet i svensk rätt av EU:s krishanteringsdirektiv ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för

finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. I samband med inrättandet beslutades att riksdagen årligen ska fastställa krediter och garantiramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven. För ytterligare bakgrundsinformation om stabilitetsfonden och resolutionsreserven, se budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1). Båda fonderna är finansierade genom avgifter från banksystemet.

Stabilitetsfonden kan komma att användas för att finansiera förebyggande åtgärder enligt lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut. Åtgärderna innefattar kapital- eller likviditetsstöd till livskraftiga banker. Stabilitetsfondens behållning uppgår i dagsläget till ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd eller användning av statliga stabiliseringsverktyg. Det program som inrättades vid finanskrisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltillskott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås gälla även för 2022.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 uppgick inledningsvis till 1 500 miljarder kronor och var baserad på de svenska bankernas upplåning under en viss period. Ramen sänktes senare till 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2022.

Resolutionsreserven kan komma att användas för att finansiera åtgärder inom ramen för ett resolutionsförfarande, vilket innefattar åtgärder för att stötta rekonstruktion av systemviktiga banker som i utgångsläget inte bedöms som livskraftiga. Resolutionsreserven uppgår i dagsläget till ca 43 miljarder kronor. När det gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i fråga om olika återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av vissa av företagets skulder skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Kreditramen, som för närvarande uppgår till 100 miljarder kronor, motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall. Kreditramen på 100 miljarder kronor föreslås därför även gälla under 2022.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas om banker i resolution initialt behöver stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en krissituation är svårt, men bedömningen är att likviditetsstöd till flera av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Det kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen. Därför föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsreserven även under 2022 sätts till 200 miljarder kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.11 Garanti- och utlåningsverksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	78 039	52 964	131 990	-79 026	625 189
Prognos 2021	125 467	70 891	17 938	52 953	678 142
Budget 2022	**53 650**	**30 589**	**16 400**	**14 189**	**692 330**

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och utlåning, bankstöd, för prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument samt för insättningsgaranti och investerarskydd.

De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag via statsbudgeten. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat.

Vidare föreskrivs att om lån- eller garantitagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet.

De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till.

Tabell 3.12 Prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020					
Prognos 2021		250	250	0	0
Budget 2022		**325**	**325**	**0**	**0**

Vid en kris kan ett finansiellt företag försättas i resolution i stället för i likvidation eller konkurs och det är ägarna och borgenärerna, inte skattebetalarna, som ska bära förlusterna i ett sådant företag. Det sker i huvudsak genom att kapital och skulder får skrivas ned eller konverteras i resolution. Nedskrivning eller konvertering av skulder får också ske utanför resolution. För att det ska finnas kapital och skulder att skriva ned eller konvertera ska företagen uppfylla ett krav på kapitalbas och kvalificerade skulder. Av EU:s tillsynsförordning följer att Riksgäldskontoret, i egenskap av resolutionsmyndighet, ska hantera ansökningar om tillstånd för återköp m.m. av kvalificerade skuldinstrument. Riksgäldskontoret får ta ut avgifter för prövningen av sådana ansökningar (se lagen [2015:1016] om resolution). Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.13 Insättningsgaranti och investerarskydd

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2020	18 272			
Prognos 2021	21 431			
Budget 2022	**22 100**			

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande års avgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 Övriga offentligrättsliga avgifter. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

Tabell 3.14 Prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020					
Prognos 2021					
Budget 2022	**6 000**		**6 000**	**0**	**0**

Riksgäldskontoret kommer få nya uppgifter om tillsyn och prövning av ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor vid årsskiftet för att Sverige ska leva upp till internationella konventioner som reglerar skadeståndsansvaret för radiologiska skador. Riksgäldskontoret kommer att ta ut avgifter vad gäller prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Intäkterna beräknas uppgå till ca 6 miljoner kronor.

3.7.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

2020	Utfall	237 613	Anslagssparande	56 730
2021	Anslag	133 116[1]	Utgiftsprognos	131 220
2022	**Förslag**	**290 116**		
2023	Beräknat	110 116		
2024	Beräknat	110 116		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges årliga medlemsavgifter, avgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB). Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut. Anslaget får även användas för utgifter för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv.

Anslaget får även användas för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen om Europeiska investeringsbankens garantifond för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19 och avtalet med Europeiska kommissionen om en garanti för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**110 116**	**110 116**	**110 116**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	180 000		
varav BP22	*180 000*		
– EIBs Garantifond	*180 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**290 116**	**110 116**	**110 116**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökande utgifter för Bruegel, EIPA och CEB, motsvarande 139 453 euro, 55 000 euro och respektive 28 421 euro 2022–2024. Inga medel beräknas behövas för infrianden av garantier som är del av ägarkapitalet i de internationella finansiella institutioner som behandlas i detta avsnitt.

För infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen för SURE beräknas inga utgifter för 2022–2024. För avtalen med EIB och deltagande länder beräknas däremot ökade förväntade förluster för 2022, där Sveriges andel beräknas uppgå till 287,7 miljoner kronor. Anslaget bör därför ökas med 180 000 000 kronor år 2022. Regeringen föreslår därför att totalt 290 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 110 116 000 kronor respektive 110 116 000 kronor.

3.7.5 1:16 Finansmarknadsforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

2020	Utfall	29 894	Anslagssparande	469
2021	Anslag	39 929[1]	Utgiftsprognos	39 929
2022	**Förslag**	**49 933**		
2023	Beräknat	60 629[2]		
2024	**Beräknat**	**61 288[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 795 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 59 795 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 929**	**39 929**	**39 929**
Pris- och löneomräkning[2]	4	561	1 001
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	20 139	20 358
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 933**	**60 629**	**61 288**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 49 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 60 629 000 kronor respektive 61 288 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 180 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Forskning bedrivs i regel i fleråriga projekt. För att kunna finansiera sådana projekt behöver beslut kunna fattas som medför behov av medel kommande år. För att harmonisera med andra liknande forskningssatsningar i propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) föreslår regeringen ett höjt och förlängt bemyndigande.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 180 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	25 296	30 000	40 000			
Nya Åtaganden	30 000	40 000	180 000			
Infriade åtaganden	-25 296	-30 000	-40 000	-60 000	-60 000	-60 000
Utestående åtaganden	30 000	40 000	180 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**30 000**	**40 000**	**180 000**			

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030

4.1 Mål för området

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet, och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

Arbetsgivarpolitiken är en del av förvaltningspolitiken. Regeringens mål för arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att myndigheterna har kompetens för att fullgöra sina uppgifter. Detta mål utgår från den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken i staten som utgör en viktig komponent i regeringens styrning av statsförvaltningen och beslutades av riksdagen 1994 (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU19, rskr. 1993/94:264, bet. 1994/95:KU3, rskr. 1994/95:7 och 8). Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna.

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd.

Målet för Agenda 2030 är att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför (prop. 2019/20:188, bet 2020/21:FiU28, rskr 2020/21:154).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom området statlig förvaltningspolitik:

- Civil Service Effectiveness Index (InCiSE), som används för att bedöma effektiviteten i olika länders statliga förvaltning,
- OECD:s undersökning om allmänhetens förtroende för den nationella regeringen, och
- organisationen Transparency Internationals jämförelse av världens länder avseende korruption i den offentliga sektorn.

Indikatorerna förklaras närmare i avsnitt 4.3.1. I resultatredovisningen beaktas också särskilda åtgärder som vidtagits och den generella utvecklingen i statsförvaltningen. Statsförvaltningens resultat inom enskilda områden redovisas under respektive utgifts-

område. Vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun redovisas under utgiftsområde 25 avsnitt Allmänna bidrag till kommuner.

För att följa upp utvecklingen inom delområdet arbetsgivarfrågor i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- kompetensförsörjningsläget i staten,
- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden,
- andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten,
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten,
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten,
- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten,
- utvecklingen av nybeviljad sjukersättning och aktivitetsersättning för anställda i staten,
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA), och
- arbetsmiljöundersökningar (genomförs vartannat år).

I bilagan till utgiftsområdet ges en mer detaljerad redovisning av den statliga förvaltningens organisation och utveckling samt en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten och kompletterande information om uppföljningen av regeringens delmål för de statliga arbetsgivarna.

Statistiska centralbyrån (SCB) samordnar utveckling, produktion och tillgängliggörande av statistik för uppföljningen av Sveriges genomförande av Agenda 2030. På global nivå följs målen upp med hjälp av drygt 230 indikatorer. För den nationella uppföljningen används ytterligare ett 50-tal nationellt anpassade indikatorer.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Statlig förvaltningspolitik

Uppföljning av det förvaltningspolitiska målet

Redovisningen avseende den statliga förvaltningspolitiken omfattar dels mått för statsförvaltningens utveckling och resultat som helhet, dels mått som beskriver hur regeringens insatser inom utgiftsområdet har bidragit till att det förvaltningspolitiska målet har uppnåtts.

Regeringen gav under 2020 Statskontoret i uppdrag att ta fram förslag på hur uppföljningen av det förvaltningspolitiska målet skulle kunna utvecklas med hjälp av indikatorer och andra bedömningsgrunder (Fi2020/01397/SFÖ). I rapporten, som redovisades den 15 mars 2021, föreslår Statskontoret bl.a. ett antal indikatorer för att följa upp målet (Statskontoret 2021:4). Ärendet bereds i Regeringskansliet.

Statlig förvaltningspolitik i internationella jämförelser

De indikatorer som används för att analysera förvaltningen i ett internationellt perspektiv presenteras med olika intervaller.

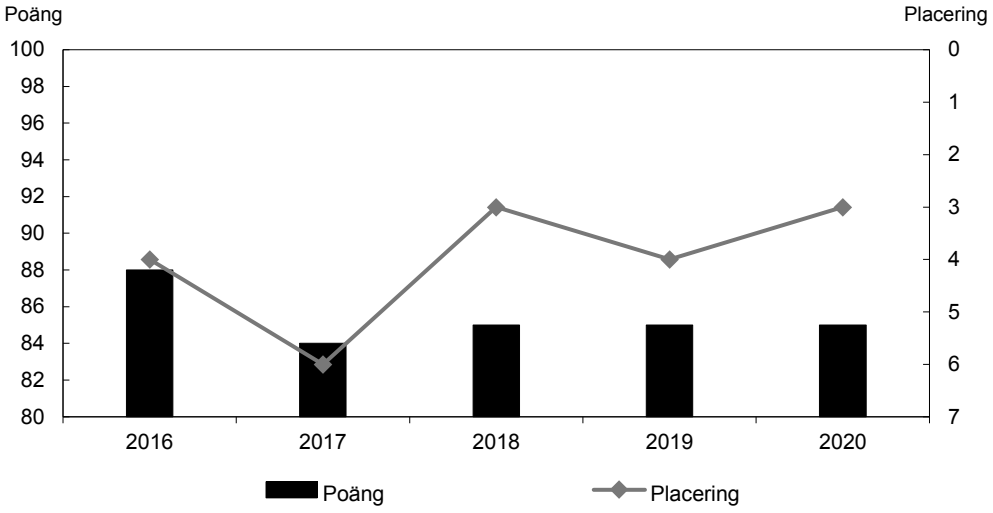
InCiSE är ett internationellt index för mätningar av effektivitet i den offentliga sektorn som har tagits fram av Blavatnik School of Government och The Institute for Government vid Oxfords universitet. Regeringen redovisade det senaste resultatet enligt detta index i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.3.1).

OECD ger vartannat år ut rapporten Government at a Glance, i vilken den offentliga sektorn följs upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens upplevda förtroende för

den nationella regeringen. I den senaste rapporten, som innehåller data från 2019, låg Sverige fortsatt över genomsnittet för OECD-länderna.

Corruption Perception Index är ett sammansatt index som mäter uppfattningar om korruption i den offentliga sektorn. Indexet baseras på en sammanvägning av flera källor med data från oberoende institutioner som specialiserat sig på analys av samhällsstyrning, affärsklimat och landrisker. För jämförelser över tid är poängen av intresse, eftersom ett lands rankning är beroende av andra länders poäng. Sveriges poäng har sedan 2016 sjunkit något, men har de senaste tre åren legat stabilt (se diagram 4.1). År 2020 låg Sverige kvar på samma poäng som 2019, men gick upp en placering och delar nu tredjeplatsen med Finland, Schweiz och Singapore.

Diagram 4.1 Sveriges poäng och placering enligt Corruption Perception Index 2016–2020

Källa: Transparency Internationals Corruption Perceptions Index 2020 för Sverige.

Regeringen beslutade i december 2020 att ge Statskontoret i uppdrag att främja arbetet mot korruption vid de statliga myndigheterna enligt en särskilt framtagen handlingsplan mot korruption (Fi2020/04961). Uppdraget innebär bl.a. att Statskontoret ska utveckla olika stöd för att myndigheterna ska kunna arbeta strukturerat och analysera korruptionsrisker. För att möjliggöra uppföljning och skapa förutsättningar för nya specifika insatser lämnar Statskontoret även, inom ramen för uppdraget, lägesbilder över de statliga myndigheternas arbete mot korruption. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2023.

Förbättrad styrning för högre effektivitet

Statsförvaltningens samverkan och effektivitet under pandemin

Enligt Statskontorets rapport Förvaltningsmodellen under covid-19-pandemin (skriftserien Om offentlig sektor nr 41 2020) fattade regeringen under perioden februari–september 2020 över 400 beslut med anledning av pandemin. Av dessa utgjorde ca 190 beslut om regeringsuppdrag, regleringsbrev eller myndigheternas instruktioner. Kartläggningen visar att regeringen genom uppdragen har engagerat många myndigheter för att på olika sätt hantera konsekvenserna av pandemin. Några myndigheter har dock fått betydligt fler uppdrag än andra, t.ex. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Regeringen har beslutat om uppdrag på bred front som på olika sätt syftat till att hantera eller mildra konsekvenserna av pandemin. Det har både handlat om att styra om befintliga resurser för att hantera effekterna av pandemin och om att tillföra nya medel. I rapporten konstaterar vidare Statskontoret att den svenska förvaltningsmodellen innebär både möjligheter och utmaningar. Av studien framgår att modellen

ger regeringen långtgående möjligheter att styra myndigheterna samt att påverka arbetet i regioner och kommuner. Det framhålls också att det är nödvändigt att regeringen tillämpar förvaltningsmodellen så som den är tänkt för att styrningen ska bli effektiv, samt att modellen förutsätter samverkan och kommunikation inom statsförvaltningen och mellan förvaltningsnivåerna. Statskontoret framhåller särskilt att förvaltningens uppdelning ställer krav på samverkan, och att hanteringen av pandemin visar på myndigheternas förmåga till samverkan. Länsstyrelsernas uppgift att vara en länk mellan den statliga och lokala nivån uppmärksammas särskilt.

Regeringen gav i juni 2020 en kommission i uppdrag att utvärdera de åtgärder som har vidtagits för att begränsa spridningen av sjukdomen covid-19 och dess effekter (dir. 2020:74). Coronakommissionen gavs inom ramen för detta uppdrag bl.a. i uppgift att utvärdera hur berörda myndigheter har fungerat under pandemin. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2022. En första delredovisning om smittspridningen inom äldreomsorgen lämnades den 30 november 2020 (SOU 2020:80).

Utvecklad styrning och kostnader för administration

Riksrevisionen har granskat regeringens åtgärder för att säkerställa en balans mellan myndigheternas administration och kärnverksamhet i rapporten Administrationen i statliga myndigheter – en verksamhet i förändring (RiR 2021:3). Riksrevisionens bedömning är att de resurser som frigjorts inom myndigheterna genom effektivisering av administrationen används för mer och bättre stödverksamhet, snarare än för att öka resurserna i kärnverksamheten. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att utvärdera hur införandet av Statens servicecenter har påverkat statens kostnader för administration, undersöka om digitaliseringen av myndigheternas administrativa verksamhet kan underlättas genom ökad samordning, och om andra åtgärder kan vidtas för att ge myndigheterna goda förutsättningar att effektivisera och minska sin administration. Regeringen redogör i skrivelsen Riksrevisionens rapport om administrationen i statliga myndigheter (skr. 2020/21:218) för sin avsikt att följa upp och utvärdera hur införandet av Statens servicecenter har påverkat effektiviteten i den statliga administrationen och hur förutsättningarna för myndigheter att effektivisera sin verksamhet har påverkats. Myndigheter har en skyldighet att löpande arbeta med att effektivisera sin verksamhet och se över sina arbetssätt och processer, men regeringen utesluter dock inte att de kan behöva stöd i arbetet med att säkerställa en ändamålsenlig organisation avseende administration och kärnverksamhet.

Tillitsdelegationen lämnade i oktober 2019 sitt betänkande om en tillitsbaserad styrning och ledning i staten till regeringen (SOU 2019:43). Utredningen föreslår att statliga myndigheter ska få stöd och hjälp med att utveckla en mer tillitsbaserad styrning och ledning och att detta stöd ska tillhandahållas av Arbetsgivarverket. Betänkandet har remissbehandlats. I september 2021 meddelade Arbetsgivarverket att myndigheten kommer att ta fram ett utbildningsmaterial för att stödja de statliga myndigheterna i deras arbete med att utveckla en tillitsbaserad styrning inom myndigheterna. Utredningen föreslår även att regeringen ska inrätta en regeringsnära utvecklingsmiljö i kommittéväsendet för att kunna överväga och identifiera eventuella lösningar på komplexa samhällsutmaningar. I likhet med flera remissinstanser anser regeringen att det redan finns tillfredsställande möjligheter för regeringen att överväga och identifiera lösningar på komplexa samhällsproblem, såsom statliga utredningar eller uppdrag till myndigheter. Ett snarlikt förslag lämnas av Tillitsdelegationen i betänkandet Med tillit växer handlingsutrymmet (SOU 2018:47). Utredningen föreslår att regeringen ska inrätta ett nationellt policylabb för att skapa en permanent arena för enkel och flexibel policyutveckling inom områden där det finns behov av utveckling av regelverk. Betänkandet har remissbehandlats. I likhet med flera remissinstanser anser regeringen

att förslaget är otydligt och att befintliga system för att utreda frågor är tillräckliga. Regeringen ser mot denna bakgrund inte något behov att gå vidare med Tillitsdelegationens förslag.

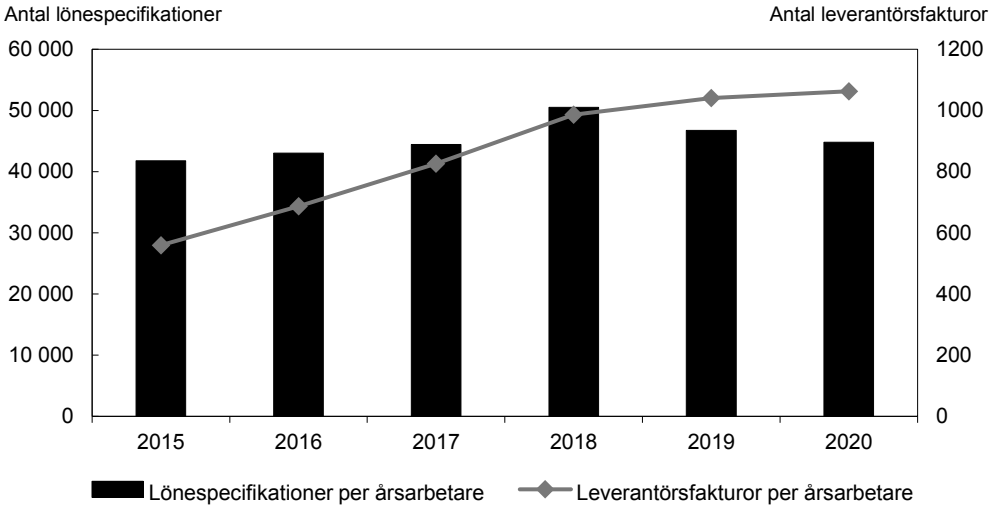
Samordnade tjänster för ekonomi- och löneadministration

Statens servicecenter tillhandahåller tjänster åt andra myndigheter inom ekonomi- och löneadministration. Vid utgången av 2020 var 159 myndigheter anslutna till någon av de administrativa tjänster som Statens servicecenter tillhandahåller. Andelen av det totala antalet anställda i staten vid dessa myndigheter uppgick under 2020 till 47 procent, vilket kan jämföras med 46 procent 2019. Andelen statligt anställda som omfattas av myndighetens lönetjänster uppgick till 44 procent vid utgången av 2020.

Arbetet med att utöka anslutningen till Statens servicecenters tjänster fortsätter. Genom en förordningsändring i mars 2021 beslutades att sammanlagt tio nya myndigheter senast under 2024 ska ha anslutit sig till Statens servicecenters tjänster för elektronisk beställnings- och fakturahantering.

Kostnadseffektiviteten mätt som antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare ligger på en stabilt hög nivå, även om en viss minskning kunde noteras avseende lönespecifikationer. Antalet leverantörsfakturor minskade 2020 med drygt 20 procent, främst till följd av spridningen av covid-19 (se diagram 4.2).

Diagram 4.2 Antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare 2015–2020

Källa: Statens servicecenters årsredovisningar.

Avgifterna för lönetjänster har legat på en oförändrad nivå sedan 2017. Under 2020 sänktes avgifterna för första gången sedan verksamheten vid Statens servicecenter startade 2012.

Statens servicecenter kunde efter kostnadssänkande åtgärder redovisa ett överskott om 26,6 miljoner kronor för 2020 i den avgiftsfinansierade delen för administrativa tjänster, vilket var en ökning med 15,3 miljoner kronor jämfört med 2019.

Det ackumulerade utgående resultatet för verksamheten minskade genom överskottet 2020, men är alltjämt negativt och uppgick vid årets slut till -146,9 miljoner kronor. Statens servicecenter har arbetat fram en plan för att myndigheten ska uppnå målet om att vara i ekonomisk balans 2030.

Statens servicecenter har arbetat systematiskt för att utveckla informationssäkerheten och säkerhetsskyddet i sin verksamhet. Statens servicecenter följer den internationella

standarden SS-ISO/IEC 27000. Myndigheten uppfyller på detta sätt kraven för ett ledningssystem gällande informationssäkerhet. Under 2020 har bl.a. åtgärder vidtagits för att säkerställa införandet av ett nytt, säkrare personal- och löneadministrativt system för kundmyndigheterna.

Kapitalförvaltning och försäkringsverksamhet

Kammarkollegiet har i uppgift att tillhandahålla service inom det statliga området, främst avseende ekonomi, juridik, kapitalförvaltning, riskhantering och administration.

Marknadsvärdet för det kapital som förvaltas av Kammarkollegiet minskade 2020 med 2,6 miljarder kronor och uppgick vid årets slut till knappt 210 miljarder kronor. Minskningen förklaras av ett antal kapitalrörelser som framför allt var kopplade till de diskretionära uppdragen, där kapitalet i vissa uppdrag alltid varierar kraftigt mellan och under åren, samt av att en stor kund valt att lägga en del av sitt kapital hos en annan förvaltare. Det ekonomiska resultatet för 2020 uppgick till ca -1,6 miljoner kronor. Det negativa resultatet beror framför allt på kraftigt ökade pensionsavsättningar. Kapitalförvaltningen har ett ackumulerat sparande som kommer att behöva användas. Myndighetens målsättning för kapitalförvaltningen är att framöver öka kundstocken, både antals- och volymmässigt, samt att effektivisera verksamheten.

Premieintäkterna i Kammarkollegiets försäkringsverksamhet ökade till 237 miljoner kronor 2020, vilket var en ökning med 7 procent jämfört med 2019. Myndighetens mål att driftkostnaderna i försäkringsverksamheten i förhållande till premieintäkterna högst ska uppgå till 20 procent uppnåddes även 2020, då driftkostnaderna uppgick till 17 procent.

Ramavtal för ökad effektivitet och statsbidrag

Omsättningen av de varor och tjänster som avropades från Kammarkollegiets ramavtal minskade från 15 miljarder kronor 2019 till 14 miljarder kronor 2020. Anledningen till detta var att omsättningen minskade för några ramavtal till följd av spridningen av covid-19. Under 2020 stod statliga myndigheters avrop för 81 procent av omsättningen. Resterande 19 procent utgjordes av avrop från kommuner och regioner. Vid utgången av 2020 fanns 2 381 ramavtal tecknade med 830 unika leverantörer inom 44 ramavtalsområden, uppdelade på 1 375 delområden.

Statsbidragshanteringen vid Kammarkollegiet ökade i omfattning under 2020. Antalet utbetalningar steg från ca 2 500 till drygt 4 000, och det totala beloppet ökade från 98 miljarder kronor 2019 till 133 miljarder kronor 2020. Ökningen skedde bl.a. inom området hälso- och sjukvård och social omsorg, där utbetalningarna ökade med 10,6 miljarder kronor, varav 6,7 miljarder kronor avsåg provtagning, smittspårning och utbrottshantering med anledning av covid-19. Vidare ökade utbetalningarna inom området Näringsliv med 10,4 miljarder kronor, vilket främst avsåg kapitaltillskott till Scandinavian Airlines, ALMI Företagspartner aktiebolag och Swedavia AB.

Fortsatt arbete för att stärka effektivitet och god hushållning

Ekonomistyrningsverket (ESV) har på regeringens uppdrag genomfört insatser för att bidra till ökad effektivitet inom Trafikverket respektive Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), i det senare fallet tillsammans med Statskontoret, för att därigenom förbättra resultaten i verksamheterna. Detta är en del i regeringens arbete med att ytterligare förbättra styrningen av statliga verksamheter.

Under 2020 genomförde ESV även på regeringens uppdrag en översyn av den avgiftsfinansierade verksamheten inom staten. Detta arbete syftar till att stärka styrningen inom avgiftsområdet för att bl.a. försäkra att finansiella befogenheter följs och rappor-

teras korrekt, och därigenom i förlängningen förbättra regeringens redovisning till riksdagen.

Stärkt service och tillgänglighet vid statliga servicekontor

Statens servicecenter har fortsatt att utveckla den lokala statliga servicen åt medborgare och företag. Vid utgången av 2020 omfattade verksamheten 117 servicekontor med totalt ca 800 servicehandläggare. År 2021 hade servicekontoren ca 2,4 miljoner besökare. Myndighetens verksamhetsuppföljning tyder på att det är en något högre andel män som besöker servicekontoren. Myndighetens månadsuppföljning visar att antalet besökare under 2020 låg ca 25 procent lägre än föregående år, vilket i huvudsak kan förklaras av spridningen av covid-19, minskad invandring och mer utvecklade e-tjänster hos samverkansmyndigheterna.

Statens servicecenter har påbörjat ett arbete med att införa Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster på servicekontoren. Vid utgången av 2020 erbjöd 81 servicekontor dessa tjänster.

Under 2020 öppnade Statens servicecenter fyra nya servicekontor, i Storuman, Torsby, Vansbro och Åsele. I juni 2020 gav regeringen även myndigheten i uppdrag att under 2021 öppna nya servicekontor i Göteborg, Malmö, Stockholm och Ulricehamn. I maj 2021 gav regeringen myndigheten i uppdrag att öppna minst 28 nya servicekontor i två omgångar under 2022 och 2023 (Fi2021/02151).

Statens servicecenter genomförde under 2020 kundundersökningar avseende service och kvalitet på servicekontoren. Resultatet från den senaste undersökningen visar att kunderna är fortsatt nöjda med servicen. Av besökarna anger 94 procent att de fick ett bra bemötande (96 procent hösten 2019), 92 procent att de fick den hjälp de behövde (samma andel som hösten 2019) och 89 procent att de fick svar inom rimlig tid (90 procent hösten 2019). Kvinnor är något mer nöjda än män. Besökare på mindre kontor är vidare mer nöjda än besökare på större kontor.

Användningen av digitala offentliga tjänster

Användningen av de digitala tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen är fortsatt hög bland både kvinnor och män. Samtidigt visar europeiska jämförelser att Sveriges utveckling på området har avstannat något. I 2020 års mätningar avseende området digitala offentliga tjänster i Digital Economy and Society Index placerade sig Sverige på tionde plats i EU (se prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.3.1).

En samlad beskrivning av digitaliseringspolitiken ges inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

4.3.2 Arbetsgivarfrågor

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan mellan alla statliga myndigheter som har anställda och samordnas av Arbetsgivarverket. Nedan redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen har bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad, och hur detta mål förhåller sig till det förvaltningspolitiska målet.

Arbetsgivarverkets samordning av den statliga arbetsgivarpolitiken

Spridningen av covid-19 präglade Arbetsgivarverkets verksamhet under 2020, framför allt genom en övergång och anpassning till digitala arbetssätt och tjänster. Arbetsgivarverket anordnade 2020 färre medlemsaktiviteter än föregående år, samtidigt som

satsningen på ett ökat digitalt utbud medförde att antalet deltagare vid aktiviteterna ökade med drygt 50 procent. Även antalet medlemmar som deltog i aktiviteterna ökade. Under 2020 deltog 233 medlemmar, dvs. nästan samtliga, på minst en aktivitet.

Deltagarantalet vid Arbetsgivarverkets utbildningar ökade med drygt 25 procent, trots att antalet utbildningar var färre 2020 än 2019. Anledningen till ökningen var att det digitala utbildningsformatet medgav fler deltagare per utbildningstillfälle.

Spridningen av covid-19 har inneburit att behovet av rådgivning och aktuell information från Arbetsgivarverket har varit omfattande.

Statliga tjänstepensioner och andra avtalsförsäkringar

Statens tjänstepensionsverk (SPV) bidrar till en samordnad statlig arbetsgivarpolitik genom att administrera de statliga tjänstepensionerna och andra avtalsförsäkringar och ge service och information till arbetsgivarna, de anställda, f.d. anställda och pensionärerna. År 2020 lanserade SPV en ny version av tjänsten Mina sidor på sin webbplats. Med stöd av användartester har innehållet i tjänsten förenklats. Förändringarna innefattar också en möjlighet att se tidigare års uppgifter. Vidare har SPV tillsammans med Pensionsmyndigheten och Arbetsgivarverket tagit fram tjänsten Kolla in pengarna till pensionen. Tjänsten innebär att statligt anställda via sina arbetsgivares intranät kan få information om hur mycket pengar som avsätts till pensionen varje månad.

Den uppföljning som SPV genomförde 2020 av hur nöjda de som kontaktar myndigheten eller använder myndighetens tjänster är med informationen och servicen, visade på ett något sämre resultat jämfört med uppföljningen som genomfördes 2019. Skillnaderna i nöjdhet mellan kvinnor och män var fortsatt små.

SPV:s verksamhet finansieras med avgifter. Området Statlig pensionsverksamhet m.m. ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Området Pensionsverksamhet på uppdrag, där SPV:s administration av premiebestämda pensioner ingår, har ett långsiktigt avkastningskrav på 6 procent. Som nyckeltal för att mäta effektiviteten används kostnaden per försäkrad. Resultatet för 2017–2020 redovisas i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Effektiviteten i pensionsadministrationen 2017–2020

Kronor

Kostnad per försäkrad	2017	2018	2019	2020
Förmånsbestämd pension	395,50	374,80	386,20	391,90
Premiebestämd pension	44,50	47,50	50,50	51,20

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Administrationskostnaderna för den förmånsbestämda pensionen påverkas av ett pågående arbete med systemutveckling. Kostnaden per försäkrad ökade 2020, men var fortsatt lägre än för 2017. Administrationskostnaderna för den premiebestämda pensionen ökade också, men i lägre takt än 2017–2019.

SPV ansvarar för de försäkringstekniska beräkningarna av statens pensionsåtagande och för att arbetsgivarna betalar premier som täcker statens kostnader för förmånerna. SPV har sedan 2019 behövt göra större höjningar av premierna för de förmånsbestämda pensionerna än tidigare till följd av lägre räntenivåer och en ökad livslängd. År 2020 höjdes premierna med 14 procent och 2019 med 17 procent. Som jämförelse kan nämnas att premierna höjdes med 6 procent både 2017 och 2018.

Nämndmyndigheter inom området

Till området hör Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd och Offentliga sektorns särskilda nämnd. Tvister rörande den statliga grupplivförsäkringen avgörs av

Skiljenämnden för grupplivfrågor, som består av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen, för vilken regeringen är en av stiftarna, hanterar det statliga avtalet om omställning som gäller för alla statliga myndigheter. Verksamheten finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som kan omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala kollektivavtal. De totala avgiftsintäkterna uppgick till sammanlagt 374 miljoner kronor 2020, vilket motsvarade 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor. Detta var samma andel som 2019.

År 2020 anmälde arbetsgivarna 2 300 personer till stiftelsen. Det var en betydligt lägre nivå än 2019. Antalet anmälda var därmed tillbaka på en mer normal nivå efter två år med ökat antal anmälda i samband med omställningarna inom Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Nio av tio lämnar Trygghetsstiftelsens verksamhet efter att ha fått ett nytt arbete. Trygghetsstiftelsen nådde 2020 sin målsättning att 75 procent av de som anmälts ska ha fått en lösning på sin situation inom vissa angivna tider, då 82 procent fick en lösning.

En attraktiv och föredömlig arbetsgivare

Arbetsgivarverket lämnade under 2020 fortsatt stöd till myndigheternas strategiska arbete med kompetensförsörjning. Stödet syftar till att öka myndigheternas förmåga att locka rätt kompetens. Webbplatsen Jobba statligt är en viktig del av stödet. Sedan 2020 är webbplatsen inte längre ett särskilt projekt, utan i stället en del av myndighetens ordinarie verksamhet.

Kompetensförsörjningsläget i staten

På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en enkätundersökning benämnd Kompetensbarometern för den statliga sektorn, i vilken samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket tillfrågas om sin kompetensförsörjning och ekonomi. Av medlemmarna svarade 73 procent på enkäten våren 2021. Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas fr.o.m. 2008 enligt den internationella klassifikationen COFOG (Classification of the Functions of Government), och syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.

Andelen medlemmar som uppgav att de hade brist på lämpliga sökande uppgick i undersökningen våren 2021 till 62 procent. Detta var en ökning i jämförelse med undersökningen från hösten 2020, då andelen var 44 procent. Undersökningen visar, liksom tidigare år, att det finns störst brist på sökande inom it-verksamheten. För it-systemutveckling och systemförvaltning minskade bristen under 2020, men den hade i den senaste mätningen ökat från 12 till 27 procent. Inom området juridiskt utredningsarbete hade kompetensbristen ökat från 2 procent i undersökningen från hösten 2020 till 19 procent i den senaste mätningen. Svårigheten att behålla personal har samtidigt minskat kraftigt under de två senaste åren. I undersökningen från våren 2020 uppgav omkring en fjärdedel av medlemmarna att de hade svårt att behålla personal. I den senaste undersökningen var andelen 10 procent, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med undersökningen från hösten 2020.

Andelen medlemmar som hade sagt upp personal det senaste halvåret ökade från 27 till 40 procent mellan hösten 2020 och våren 2021, och även de som ansåg att de skulle ha övertalighet det kommande året ökade, från 26 till 30 procent.

Rekryteringsläget är relativt bra när det gäller chefer med personalansvar. Andelen medlemmar som hade brist på chefer eller svårt att behålla chefer var i den senaste

undersökningen 6 respektive 3 procent. Men andelen varierar mellan olika verksamhetsområden. Inom området socialt skydd upplevde 23 procent av arbetsgivarna svårigheter att behålla chefer.

År 2020 ökade antalet årsarbetare hos 50 procent av medlemmarna. Det är färre medlemmar som bedömer att antalet årsarbetare kommer att öka under 2021; 40 procent av Arbetsgivarverkets medlemmar bedömer att antalet årsarbetare kommer att öka, medan 12 procent bedömer att antalet kommer att minska.

Uppföljning av delmålen för de statliga arbetsgivarna

Nedan redovisas måluppfyllelsen för respektive delmål för de statliga arbetsgivarna. Kompletterande information lämnas i bilagan till utgiftsområdet.

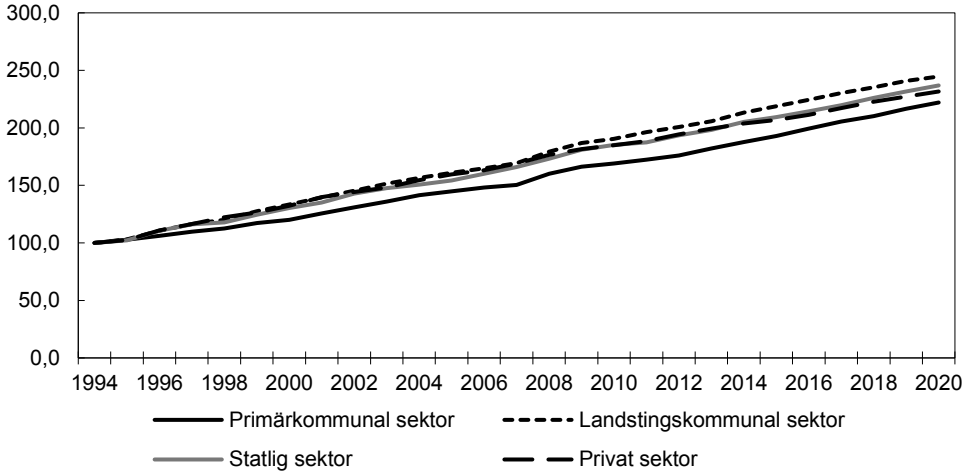
Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande (se även utg.omr. 14 avsnitt 5). Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet ska på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn. Arbetsgivarverket, som sluter kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla före den konkurrenssatta sektorn inför en ny avtalsperiod.

Som underlag för uppföljningen av delmålet att den statliga sektorn totalt sett inte ska vara löneledande används utvecklingen av de genomsnittliga lönerna i olika sektorer.

Diagram 4.3 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2020

Index 1994 = 100

Anm: Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Som framgår av diagram 4.3 fortsätter löneutvecklingen i staten att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen.

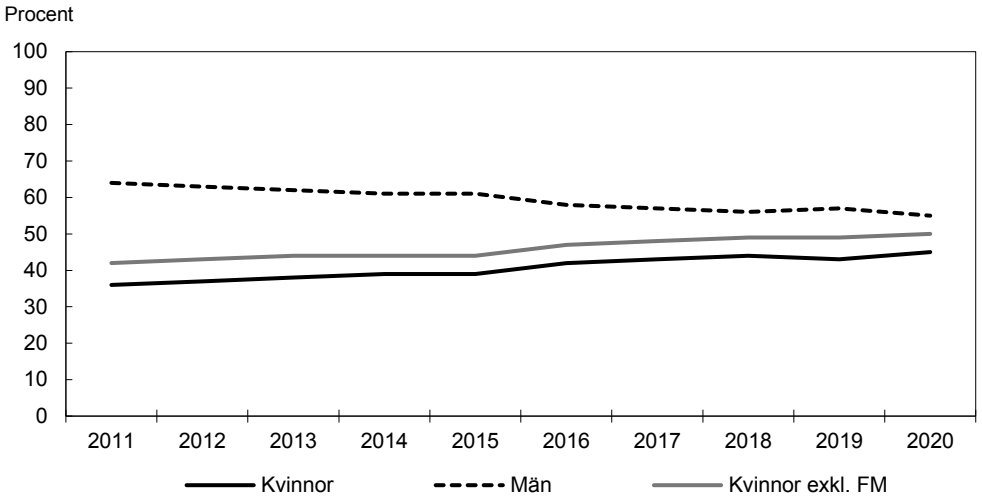
Mellan 1994 och 2020 ökade lönerna inom den landstingskommunala sektorn med 144,7 procent, inom den statliga sektorn med 136,9 procent, inom den privata sektorn med 131,6 procent och inom den kommunala sektorn med 122,1 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn ökade lönen med 138,7 procent och för arbetare med 117,2 procent.

En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas

Som underlag för uppföljningen av delmålet att en jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet och som har personalansvar (ledningskompetens).

Av diagram 4.4 framgår dels den totala fördelningen av andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten 2011–2020, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten. Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar ökade från 43,4 procent 2019 till 44,5 procent 2020. Om anställda vid Försvarsmakten exkluderas uppgick andelen kvinnor till 49,9 procent 2020, vilket var en ökning med 0,7 procentenheter jämfört med 2019.

Diagram 4.4 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2011–2020. Visar även fördelningen exklusive Försvarsmakten

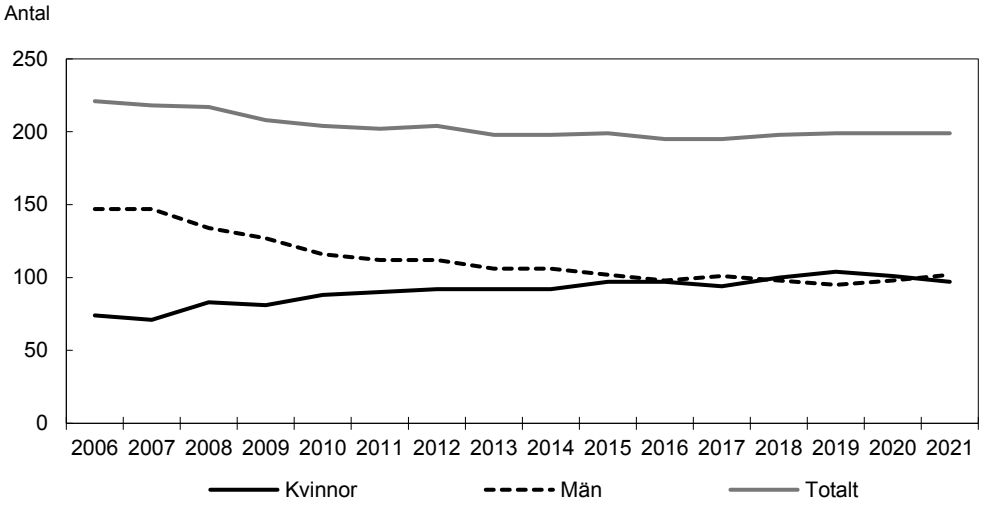

Källa: Arbetsgivarverket.

År 2020 anställde regeringen totalt 27 myndighetschefer, varav 5 (19 procent) var kvinnor och 22 (81 procent) var män. Den 1 september 2021 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 49 procent, vilket var marginellt lägre än 2020.

Av diagram 4.5 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som anställs av regeringen 2006–2021.

Diagram 4.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställs av regeringen 2006–2021

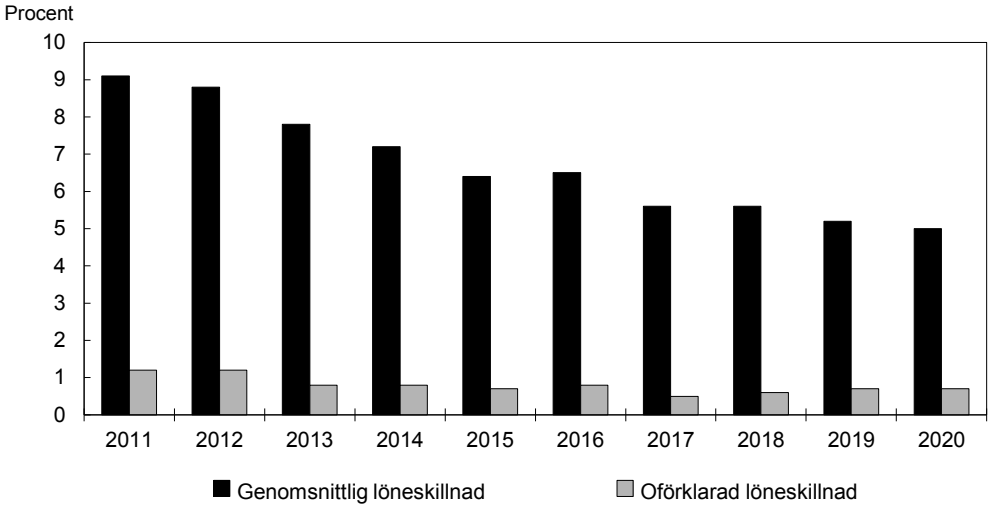
Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet att löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska används den partsgemensamma lönestatistiken.

Beräknat på månadslön eller faktisk lön hade män inom staten i september 2020 i genomsnitt 5,9 procent högre lön än kvinnor. Det innebar en minskning med 0,2 procentenheter jämfört med 2019. Arbetsgivarverket har analyserat de sakliga och mätbara faktorer som den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten består av (Arbetsgivarverket, Utvecklingen av löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män 1980–2020). Denna analys utgår inte från månadslöner utan en omräkning har skett till heltidslöner. Den löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten uppgick till 5 procent i september 2020. Analysen visar att faktorer som tidigare har haft betydelse, såsom arbetstid, chefskap och arbetsområde, inte längre påverkar löneskillnaden. Den faktor som har störst påverkan på den totala löneskillnaden är att kvinnor och män inom samma arbetsområde arbetar på olika nivåer i myndigheterna. När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig information i statistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 0,7 procent i september 2020, vilket var samma nivå som 2019 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

I diagram 4.6 redovisas den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden under de senaste tio åren. Statistiken omfattar myndigheter under regeringen, exklusive Polismyndigheten.

Diagram 4.6 Genomsnittlig löneskillnad mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden 2011–2020

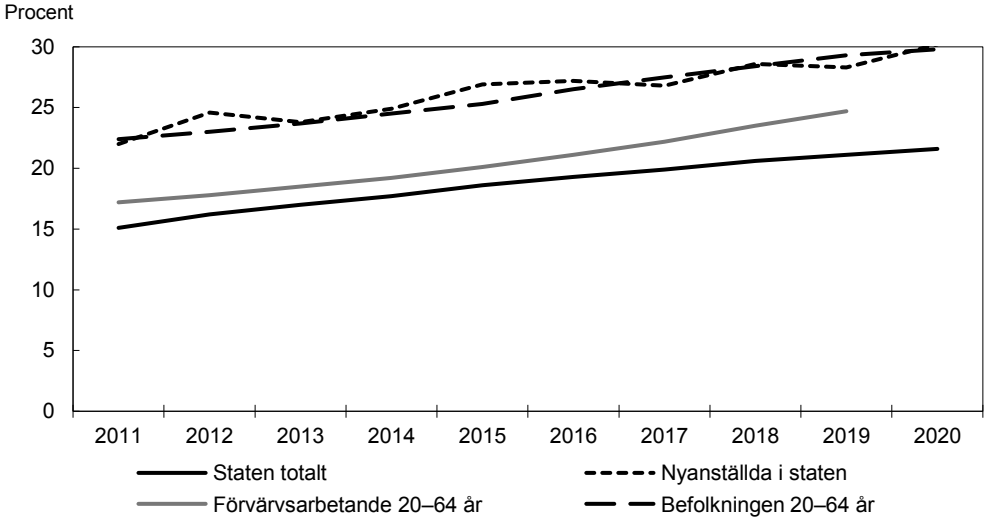
Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

Som underlag för uppföljningen av delmålet att andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer används statistik över hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses enligt SCB personer som är utrikes födda och personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda. Av diagram 4.7 framgår andelen med utländsk bakgrund bland de anställda i staten totalt, respektive nyanställda.

Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och uppgick 2020 till 21,6 procent, vilket var en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2019. Bland anställda kvinnor i staten uppgick andelen med utländsk bakgrund till 21,5 procent och bland män uppgick andelen till 21,8 procent. Det innebar en ökning med 0,3 procentenheter för kvinnor och med 0,9 procentenheter för män jämfört med 2019.

Diagram 4.7 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2011–2020

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exklusive Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2020 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

Som framgår av diagram 4.7 ökade andelen med utländsk bakgrund bland de nyanställda i staten 2020. Andelen uppgick 2020 till 30,2 procent. Den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen 20–64 år uppgick samma år till 29,8 procent.

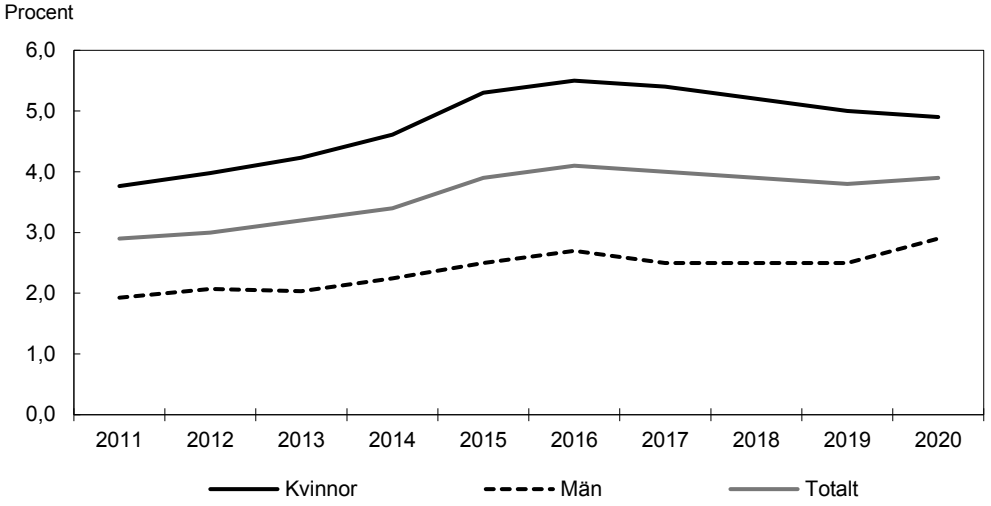
Andelen anställda med utländsk bakgrund minskade något inom kompetenskategorin stödkompetens, men ökade inom samtliga övriga kompetenskategorier mellan 2019 och 2020.

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av delmålet att arbetsmiljön i staten ska vara god används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt PSA.

En svag ökning noterades i sjukfrånvaron i staten 2020. Sjukfrånvaron uppgick till 3,9 procent av den ordinarie arbetstiden 2020, vilket kan jämföras med 3,8 procent 2019. Sjukfrånvaron uppgick 2020 till 4,9 procent för kvinnor och 2,9 procent för män. Jämfört med 2019 minskade sjukfrånvaron med 0,1 procentenhet för kvinnor och med 0,4 procentenheter för män. Förändringen över åren framgår av diagram 4.8.

Diagram 4.8 Sjukfrånvaron totalt och uppdelat på kön 2011–2020

Källa: Statskontoret.

Sjukfrånvaron för kvinnor har under en längre tid varit ungefär dubbelt så hög som sjukfrånvaron för män. Under 2020 minskade dock skillnaden något till följd av att sjukfrånvaron för män ökade, samtidigt som sjukfrånvaron för kvinnor minskade marginellt jämfört med 2019. Sjukfrånvaron för kvinnor har minskat årligen sedan 2016.

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. År 2020 beviljades 101 sjukpensioner, vilket kan jämföras med 108 sjukpensioner 2019 och 92 sjukpensioner 2018. Majoriteten av de som beviljades sjukpension var kvinnor. Av de som beviljades sjukpension 2020 var 73 procent kvinnor och 27 procent män. Det var samma fördelning som 2019. År 2018 var 63 procent av de som beviljades sjukpension kvinnor och 37 procent män.

Om en statligt anställd drabbas av personskada som bedöms vara en arbetsskada har personen rätt till ersättning enligt PSA. Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada eller särskild utlandsskada. Antalet anmälningar enligt PSA minskade 2020 efter att ha legat på en stabil nivå de föregående åren. År 2020 gjordes det 4 793 anmälningar, vilket kan jämföras med 5 097 anmälningar 2019 och 5 057 anmälningar 2018. Av anmälningarna 2020 stod kvinnorna för 41 procent och männen för 59 procent. Det kan jämföras med 2018 och 2019, då fördelningen båda åren var 43 procent kvinnor och 57 procent män.

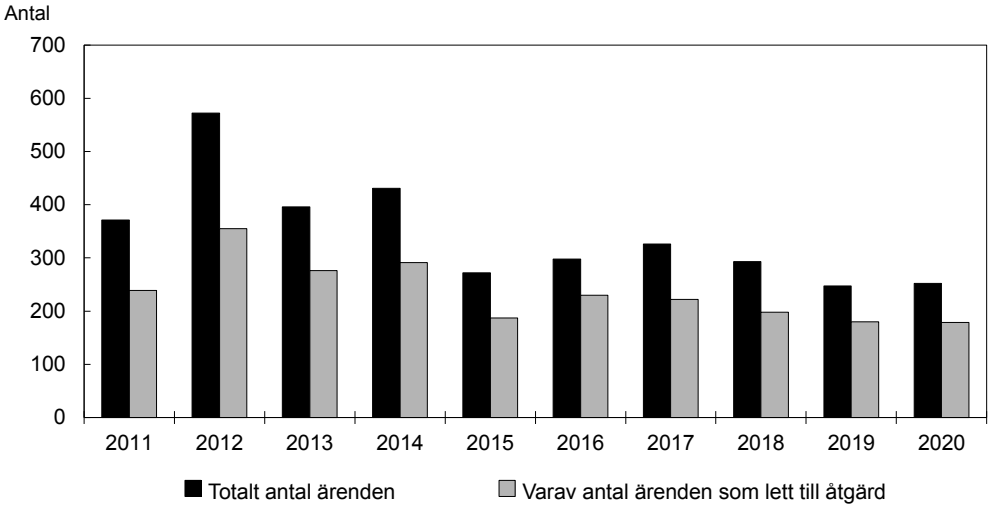
Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd

Som underlag för uppföljningen av delmålet om grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd redovisas nedan utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda. Nämnderna har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av de enskilda ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade totalt 252 personalansvarsärenden 2020, vilket var 5 fler än 2019. Av diagram 4.9 framgår utvecklingen av antalet personalansvarsärenden 2011–2020.

Diagram 4.9 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2011–2020

Källa: Arbetsgivarverket.

Tabell 4.2 visar personalansvarsärenden som ledde till någon form av åtgärd under perioden 2018–2020. Av diagrammet framgår bl.a. att antalet ärenden som lett till uppsägning eller avskedande har ökat något, medan antalet ärenden som lett till åtalsanmälan minskat under perioden.

Tabell 4.2 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2018–2020

Typ av ärende	Ärende som lett till åtgärd		
	2018	2019	2020
Uppsägning	23	14	19
Avskedande	14	27	26
Varning	57	72	77
Löneavdrag	57	38	32
Åtalsanmälan	41	30	25
Avstängning	3	3	2
Totalt[1]	198	180	179

[1] Diskrepansen mellan del- och totalsummorna i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

Statskontoret lämnade i november 2020 rapporten Utvärdering av den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten (Statskontoret 2020:20) till regeringen. Den övergripande slutsatsen i rapporten är att delegeringen överlag fungerar väl och att utvecklingen av arbetsgivarpolitiken sedan 2002, då den senaste utvärderingen gjordes, har varit positiv.

Statskontoret bedömer i sin utvärdering att Arbetsgivarverket fungerar väl i sin roll som arbetsgivarorganisation för de statliga myndigheterna och att verkets samordning och utveckling av arbetsgivarpolitiken svarar mot medlemmarnas behov. Statskontoret bedömer vidare att Arbetsgivarverket överlag klarar av sina dubbla roller som förvaltningsmyndighet och medlemsorganisation, samt att den arbetsgivarpolitiska delegeringen innebär att myndigheten i tillräcklig utsträckning behöver hålla regeringen informerad om förhållanden inom myndighetens ansvarsområde för att regeringen ska kunna ta sitt övergripande ansvar.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska utreda vad som gäller när ett statligt anställningsbeslut ändras efter ett överklagande (dir. 2020:120). Utredningen ska också analysera under vilka förutsättningar en statligt anställd bör kunna stängas av från arbetet och om anställningsvillkoren ska ändras då myndighetschefer förflyttas och får andra arbetsuppgifter. Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 19 november 2021.

Regeringen gav i april 2018 ett stort antal myndigheter i uppdrag att fortsatt ta emot nyanlända arbetssökande och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik t.o.m. 2020 (Fi2018/01701 och A2018/00925). Myndigheterna skulle gemensamt ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända respektive 1 000 personer med funktionsnedsättning per år. Statskontorets redovisning av uppdraget visar att under perioden 2016–2020 tog 153 myndigheter emot totalt 2 884 nyanlända för praktik, varav ca 40 procent var kvinnor och ca 60 procent var män, samt att 140 myndigheter tog emot totalt 1 222 personer med funktionsnedsättning för praktik, varav ca 45 procent var kvinnor och ca 55 procent var män. Uppföljningen visar också att myndigheterna tog emot färre praktikanter för varje år under perioden. Regeringens mål om att myndigheterna skulle ta emot minst 1 000 praktikanter ur varje målgrupp i genomsnitt per år har inte uppnåtts. Myndigheterna tog under perioden 2016–2020 emot praktikanter som motsvarade 60 procent av målet för nyanlända och 25 procent av målet för personer med funktionsnedsättning. Regeringen beslutade den 10 december 2020 att förlänga båda uppdragen för perioden 2021–2023 (Fi2020/04960 och A2020/02583).

Regeringen beslutade den 22 december 2020 om ett uppdrag till över 200 statliga myndigheter att vidta ytterligare åtgärder för att öka andelen anställda som arbetar hemifrån (Fi2020/05201), i syfte att minska spridningen av covid-19. I uppdraget ingick att säkerställa att endast arbetstagare vars fysiska närvaro är nödvändig för att kunna bedriva verksamheten befinner sig i myndighetens lokaler samt att vidta åtgärder för att, i den utsträckning som deras uppgifter, gällande regelverk och verksamhetsstrukturer tillåter möjliggöra att så många som möjligt av de anställda kan arbeta hemifrån. Regeringen beslutade den 12 maj 2021 att förlänga den tid då myndigheterna ska säkerställa att endast arbetstagare vars fysiska närvaro är nödvändig för att kunna bedriva verksamheten befinner sig i deras lokaler t.o.m. den 15 september 2021 (Fi2021/01934). Uppdraget förlängdes den 9 september på nytt fram t.o.m. den 30 september 2021 (Fi2021/02981). Förutsättningarna för arbete hemifrån skiljer sig åt mellan olika myndigheter. Regeringen har understrukit vikten av att medborgarkontakter och statlig service i hela landet ska upprätthållas. Vid vissa myndigheter är det därför av verksamhetsskäl svårt att arbeta hemifrån. Arbetsgivarverkets redovisning avseende perioden januari–juni 2021 visar att andelen statligt anställda som arbetade hemifrån låg stabilt på ca 60 procent under det första halvåret av 2021. Bland de ca 200 myndigheter som rapporterade uppgifter till Arbetsgivarverket låg den genomsnittliga andelen som arbetade hemifrån under perioden på ca 80 procent. Skillnaden mellan andelarna förklaras av att det bl.a. vid ett antal större myndigheter, såsom Försvarsmakten, Kriminalvården och Polismyndigheten, med hänsyn till verksamhetens art är svårare för en stor del av de anställda att arbeta hemifrån.

4.3.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling

Genom Agenda 2030 har Sverige åtagit sig att verka för att nå de globala målen om hållbar utveckling. Alla statsråd i Sveriges regering är ansvariga för genomförandet av agendan inom sina respektive ansvarsområden. Regeringens ambition är att Sverige ska vara världsledande i genomförandet av Agenda 2030. I december 2020 behandlade

riksdagen regeringens proposition om Sveriges genomförande av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188, bet 2020/21:FiU28, rskr 2020/21:154). I samband med att riksdagen antog förslaget i propositionen tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen ska lämna en samlad redovisning av genomförandet och måluppfyllelsen av arbetet med Agenda 2030 till riksdagen vartannat år (bet 2020/21:FiU28 punkt 2, rskr. 2020/21:154). Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med en skrivelse om det samlade nationella genomförandet av Agenda 2030. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Propositionen är utgångspunkt för regeringens fortsatta arbete med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Propositionen innehåller ett mål som förankrar och tydliggör Sveriges åtagande för att genomföra Agenda 2030. Med målet för Agenda 2030 stärker regeringen samstämmighetspolitiken och betonar vikten av att identifiera potentiella synergier och målkonflikter mellan olika utgiftsområden. Det balanserade och integrerade förhållningssättet till hållbarhetens ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner är centralt. Två bärande utgångspunkter i arbetet med Agenda 2030 är ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Arbetet för att nå målet ska ske i brett partnerskap med samhällets olika aktörer och internationella samarbetspartner. Ett särskilt fokus ska läggas på barn och unga och på vad som behöver göras för att nå dem som befinner sig i en särskilt utsatt situation. Arbetet med att genomföra redan beslutade riksdagsbundna mål är avgörande för genomförandet av agendan. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras och följas upp vid genomförandet av agendan.

Den globala uppföljningen av Agenda 2030 sker årligen i FN:s högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF). Sverige ska delta i den frivilliga nationella granskningen vid HLPF en gång under varje mandatperiod. Sverige har under 2020 och 2021 varit en del av denna granskning och presenterade en rapport om Sveriges genomförandet av Agenda 2030 till högnivåforumet i juli 2021 (M2021/01217).

Den nationella samordnaren för Agenda 2030 (dir. 2020:17) har fokuserat sitt arbete på att stödja insatser för omställningsarbetet till ett hållbart samhälle, tidiga insatser för barn och unga samt på att fördjupa diskussionen om den ekonomiska dimensionen av hållbar utveckling.

Den 15 mars 2021 lanserades en ny hemsida för statistik kopplad till Sveriges genomförande av Agenda 2030. Den har tagits fram genom ett samarbete mellan SCB och den nationella samordnaren för Agenda 2030. Huvudsyftet med hemsidan är att tillgängliggöra statistik så att det enkelt går att följa Sveriges arbete samt följa utvecklingen över tid och se skillnader mellan olika befolkningsgrupper. Under perioden har SCB även presenterat rapporten Lämna ingen utanför (SCB 2020) och en statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 (SCB 2021).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Statlig förvaltningspolitik

Utöver de åtgärder som redovisas i detta avsnitt är förvaltningens utveckling och uppfyllelsen av det förvaltningspolitiska målet beroende av övriga insatser som redovisas inom andra utgiftsområden i denna proposition. ESV, Statskontoret, Statens servicecenter och Kammarkollegiet har viktiga roller i arbetet för att upprätthålla och utveckla en effektiv statsförvaltning. Statskontoret bidrar med utredningar och analyser som leder till effektivisering och utveckling i linje med det förvaltningspolitiska målet. Kammarkollegiets och Statens servicecenters arbete med samordnande tjänster bidrar till uppfyllelsen av den statliga förvaltningspolitikens delmål om effektivitet. ESV har

en central roll i arbetet med att förvalta och utveckla den ekonomiska styrningen och vid granskningen av användningen av Sveriges EU-medel.

Även om resultaten av de olika internationella indikatorerna ska tolkas med viss försiktighet, och med beaktande av att de till vissa delar även omfattar den kommunala sektorn, tyder de sammantaget på att den svenska statsförvaltningen i internationella jämförelser är välfungerande och presterar bra resultat. Europeiska jämförelser visar dock att trenden att Sverige halkar efter andra jämförbara EU-länder vad gäller digitaliseringen av den offentliga förvaltningen fortsätter. Regeringen kommer att fortsätta utveckla metoderna för analys och uppföljning i syfte att bättre kunna bedöma hur statsförvaltningen presterar utifrån målet.

Även om Sverige har relativt sett höga värden i internationella index är tillit och korruption viktiga frågor som regeringen arbetar vidare med. Regeringens handlingsplan mot korruption, samt uppdraget till Statskontoret att främja insatser mot korruption, bedöms ge förutsättningar för ett mer samordnat och strukturerat arbete mot korruption, vilket bidrar till att säkerställa en offentlig förvaltning som medborgarna har förtroende för.

Riksrevisionens granskning om administrationen i statliga myndigheter tyder på att det fortsatt finns utrymme för effektiviseringar av statsförvaltningen. Regeringen har tidigare konstaterat att myndigheter i ökad utsträckning bör organiseras och styras på ett sådant sätt att onödig administration i verksamheten undviks.

Regeringen bedömer att Statens servicecenter har fortsatt vidta åtgärder för ökad kostnadseffektivitet, förbättrad service och tjänster av god kvalitet samt minskade underskott. Myndigheten behöver dock vidta ytterligare åtgärder. Anslutningstakten till myndighetens administrativa tjänster har varit för långsam för att uppnå avsedda besparingar och effektiviseringar genom gemensamma tjänster. Myndighetens systematiska säkerhetsarbete vid utformningen av de tjänster myndigheten tillhandahåller bedöms komma kundmyndigheterna till del.

Utvecklingen av den gemensamma organisationen för lokal statlig service har fortsatt sedan Statens servicecenter tog över ansvaret för verksamheten i juli 2019. Regeringen bedömer att den pågående utbyggnaden av antalet servicekontor har positiva effekter för tillgången till statlig service på fler platser i landet. Den anslutning av Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster som påbörjades 2020 har vidare breddat serviceutbudet vid servicekontoren och visar hur ökad myndighetssamverkan kan bidra till ökad effektivitet och medborgarnytta.

Regeringen bedömer att den ökade användningen av samordnade ramavtal bidrar till besparingar och effektiviseringar för staten. En effektiv och rättssäker statsförvaltning är viktig för att upprätthålla allmänhetens förtroende för förvaltningen. Samordnade tjänster i staten ska bidra till en effektivare statsförvaltning. Det är dock viktigt att arbetet med att effektivisera de administrativa tjänsterna, genom exempelvis ökad digitalisering och standardisering, fortsätter, och att kostnaderna för att använda myndighetens tjänster inte ökar för de myndigheter som använder dem. Det är även viktigt att kvaliteten i de administrativa tjänsterna utvecklas, bl.a. för att säkerställa att de uppfyller höga krav på informationssäkerhet.

4.4.2 Arbetsgivarfrågor

Regeringen noterar att utvecklingen är fortsatt positiv för flertalet av de delmål som har ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med angivna resultatindikatorer.

Kompetensförsörjningen i staten bedöms huvudsak fungera väl. Den statliga sektorn är den sektor som har högst andel högutbildade.

Andelen statliga arbetsgivare med brist på lämpliga sökande har dock ökat jämfört med tidigare år. Bristen är fortfarande störst ifråga om lämpliga sökanden med it-kompetens. Även om situationen inte är unik för staten så försvåras förutsättningarna för att utveckla och effektivisera statsförvaltningen av bristen på kompetens. Bristerna på lämpliga sökanden inom områden som it och juridik ställer krav på myndigheterna och Arbetsgivarverket att ytterligare stärka statens attraktivitet som arbetsgivare.

Regeringen anser att Statskontorets utvärdering är ett värdefullt underlag för den fortsatta utvecklingen av den statliga arbetsgivarpolitiken.

Regeringen bedömer mot bakgrund av Statskontorets utvärdering att Arbetsgivarverkets verksamhet har bidragit till att utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken. Regeringen bedömer också att myndigheten har utfört sina stabsuppgifter åt regeringen på ett tillfredsställande sätt. Arbetsgivarverket behöver fortsatt beakta sina dubbla roller som förvaltningsmyndighet och medlemsorganisation.

Regeringen bedömer att SPV:s administration av statliga tjänstepensioner m.m. fungerar väl och att myndigheten bidrar till målet om en samordnad statlig arbetsgivarpolitik. De som kontaktar SPV eller använder myndighetens tjänster är nöjda med dess service och information. Myndigheten arbetar för att effektiviteten och säkerheten i verksamheten ska öka. För att pensionskostnaderna ska täckas har SPV höjt de premier som myndigheterna ska betala för sina anställdas pensionsförmåner.

Nämndmyndigheterna inom området fyller viktiga funktioner. Regeringen bedömer att myndigheterna fungerar väl och att de bedriver en effektiv verksamhet.

4.4.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling

Regeringen bedömer att Sverige har ett gott utgångsläge och goda förutsättningar att nå de globala målen jämfört med många andra länder. Sverige rankades högst i flera globala jämförelser under 2020. En nyckel till Sveriges framgångar är ambitiösa nationella mål, en god samverkan, ett engagerat näringsliv och engagerade samhällsaktörer. Dock kvarstår enligt SCB flera utmaningar. Den ekonomiska och sociala ojämlikheten minskar inte, flera av de nationella miljömålen uppnås inte med nuvarande åtgärder, våld och kränkningar minskar inte och mobbning ökar bland unga.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för att integrera Agenda 2030 i statsförvaltningens ordinarie processer behöver stärkas för att Sverige även fortsättningsvis ska vara ledande i arbetet mot en hållbar utveckling. Propositionen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 är ett steg i den riktningen.

Regeringen bedömer att den nationella samordnarens arbete stärker och främjar genomförandet av Agenda 2030 och bidrar till ett hållbart samhälle.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor

Värna förvaltningsmodellen och utveckla styrningen och uppföljningen av statsförvaltningen

Av den svenska förvaltningsmodellen följer att Sverige har organisatoriskt fristående myndigheter med begränsad självständighet, och att regeringen inför riksdagen hålls ansvarig för de myndigheter som lyder under regeringen. Ordningen förutsätter en bra uppföljning av myndigheternas resultat och verksamhet, och att regeringen ingriper om den bedömer att myndigheterna inte sköter sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt. Regeringen anser att det är angeläget att ytterligare utveckla styrningen och uppföljning av myndigheterna. Regeringens bedömning är fortsatt att styrningen av statsförvaltningen ska vara långsiktig, strategisk, helhetsinriktad, sammanhållen, verksamhetsanpassad och tillitsbaserad. Det innebär bl.a. att detaljstyrning och onödig administration bör undvikas, att myndigheternas kärnverksamhet ska värnas, att statsförvaltningens organisering ska vara ändamålsenlig och kostnadseffektiv, samt att myndigheternas roll-, uppgifts- och ansvarsfördelning ska vara tydlig. Inriktningen är fortsatt att myndigheterna löpande ska utvecklas och effektiviseras (se även Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrning en). Regeringen bedömer vidare att den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten bör ligga fast.

Under pandemin har den svenska förvaltningsmodellen satts på prov. Regeringens sammantagna bedömning är fortsatt att den svenska förvaltningsmodellen överlag ger goda verktyg att styra statsförvaltningen. Regeringen bedömer att förvaltningsmodellen bör vårdas och värnas, och att eventuella justeringar som behöver göras kan hanteras inom de ramar som den konstitutionella ordningen ger. Regeringen följer därför de pågående granskningarna av hanteringen av pandemin, bl.a. den som utförs av Coronakommissionen (dir. 2020:74), och utesluter inte att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att förbättra statsförvaltningens funktionssätt.

Effektivisera statsförvaltningen

Regeringens inriktning är att förvaltningen ska fortsätta att utvecklas och effektiviseras. Åtgärder kommer bl.a. att vidtas för att utveckla servicekontorsorganisationen. Nya uppgifter ska även fortsatt i första hand utföras av befintliga myndigheter. Regeringen kommer att följa upp och utvärdera hur införandet av Statens servicecenter har påverkat förutsättningarna för myndigheter att effektivisera sin verksamhet, samt vilken effekt införandet haft för administrativa kostnader inom staten som helhet. Utredningar har visat att det kan vara utmanande för små myndigheter att upprätthålla nödvändig kompetens som krävs för att efterleva regelverken inom olika områden, såsom ekonomisk styrning och tillhandahållande av offentlig information. Regeringen kommer att analysera behovet av lämpliga åtgärder för att verksamheterna ska kunna bedrivas med bättre måluppfyllelse och högre kostnadseffektivitet än i dag.

Utveckla statsförvaltningens förmåga att samverka

I ett förvaltningssystem med många organisatoriska gränser är det särskilt viktigt att det finns goda förutsättningar för samarbete, samordning och samverkan. Att myndigheterna ses som delar av staten som helhet är avgörande för att statsförvaltningen ska vara effektiv. Regeringen anser därför att statsförvaltningens förmåga att samverka bör utvecklas. Flera av de myndigheter som har fått en ökad arbetsbelastning under pandemin har löst detta genom att tillfälligt låna in personal från andra myndigheter, vilket regeringen ser positivt på. Regeringen bedömer dock att in- och utlån av personal mellan myndigheter borde kunna ske i större utsträckning. Ett arbete har därför

initierats för att utreda om åtgärder behöver vidtas för att fler in- och utlån ska kunna genomföras framöver.

En utvecklad samordning mellan statliga myndigheter, och en väl fungerande samverkan med kommuner och regioner, är avgörande för att regeringens mål ska få genomslag i hela landet, för att den offentliga förvaltningen ska fungera ändamålsenligt och för att regeringen ska kunna få en täckande nationell bild av utvecklingen på kommunal och regional nivå. Regeringen avser att undersöka om formerna för dialog mellan regeringen och kommunsektorn kan utvecklas. Regeringen avser även att se över länsstyrelsernas förutsättningar att samordna statliga myndigheters insatser på regional nivå och främja samverkan mellan olika förvaltningsnivåer i länet.

Förbättra statlig närvaro och service

Regeringen anser att en fortsatt utveckling av den statliga närvaron och servicen i hela landet är viktig för att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen. För att åstadkomma en mer jämn fördelning av statliga arbetstillfällen behöver den statliga närvaron stärkas utanför de största städerna. En utgångspunkt är därför att inga nya myndigheter ska lokaliseras till Stockholm under mandatperioden. Som ett led i regeringens ambition att förbättra tillgängligheten till den statliga servicen i hela landet fortsätter utvecklingen av servicekontorsorganisationen. Uppdraget till Statens servicecenter att inrätta minst 28 nya kontor kommer att innebära en kraftig utvidgning av det statliga servicekontorsnätet. Vidare bereds inom Regeringskansliet de övriga förslag om bl.a. mobila servicekontor och ett utökat serviceutbud från ytterligare myndigheter, som redovisades i promemorian En utvecklad organisation för lokal statlig service – slutredovisning (Ds 2020:29). Regeringen ser även att det finns potential i en närmare samverkan mellan servicekontoren och kommuner för att kunna erbjuda enskilda och företag en mer samlad service på fler platser.

Stödja tillitsbaserad styrning och stärka tjänstemannarollen

Genomförandet av tillitsreformen fortsätter. Tillitsdelegationens betänkande om en gemensam utbildning inom statsförvaltningen har remissbehandlats (SOU 2020:40). Efter beaktande av remissinstansernas synpunkter avser regeringen att ge Statskontoret i uppdrag att utarbeta och förvalta en elektronisk introduktionsutbildning som ska tillhandahållas för anställda vid myndigheter under regeringen. Att de statsanställda har goda kunskaper om och förståelse för den statliga värdegrunden, grundläggande rättsprinciper och de regelverk som gäller i statsförvaltningen är viktigt för att öka medborgarnas tillit till förvaltningen, men också en utgångspunkt för en väl fungerande tillitsbaserad styrning. Att stärka de statsanställda i deras tjänstemannaroll är också avgörande för att motverka korruption och förtroendeskadliga beteenden i förvaltningen. Regeringen fortsätter därför att utveckla arbetet mot korruption och för en god förvaltningskultur, och följer bl.a. Statskontorets pågående uppdrag att främja insatser för ett utvecklat arbete mot korruption i den offentliga förvaltningen enligt regeringens handlingsplan mot korruption (Fi2020/04961).

Regeringen välkomnar Arbetsgivarverkets initiativ att inom ramen för den delegerade arbetsgivarpolitiken erbjuda stöd till myndigheterna i deras arbete med att utveckla en tillitsbaserad styrning och avser att följa arbetet.

4.5.2 Agenda 2030 för hållbar utveckling

Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Sverige har fortsatt utmaningar kopplade till agendans genomförande och regeringen kommer därför att intensifiera arbetet för att stärka samordningen och uppföljningen. Arbetet kommer bl.a. fortsätta genom ett ökat fokus på samstämmighet i den nationella och inter-

nationella politiken, och genom att arbetet för Agenda 2030 integreras i ordinarie processer.

Genomförandet och uppföljningen av Agenda 2030 förutsätter att alla samhällssektorer och aktörer är engagerade och samverkar om problemformuleringar, lösningar, uppföljning och utvärdering. Genom att skapa öppna och återkommande forum för samverkan och dialog säkerställer regeringen att den får ett heltäckande och väl förankrat underlag för sitt arbete med genomförandet av agendan. En samrådsserie om det nationella genomförandet av Agenda 2030 inleds under hösten 2021 tillsammans med Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället.

De statliga myndigheterna har en betydelsefull roll för att nå målen i agendan och står, tillsammans med kommuner och regioner, för den offentliga förvaltningens konkreta genomförande av agendan. Flertalet myndigheter, inklusive länsstyrelserna, arbetar aktivt med Agenda 2030 både nationellt och internationellt. Samtidigt behöver de, i enlighet med Statskontorets rapport 2020 (2020:15), ges en tydligare inriktning för arbetet med att bidra till genomförandet av Agenda 2030. För att skapa långsiktighet och uthållighet i myndigheternas arbete, och för att tydliggöra deras ansvar att upprätthålla arbetet för hållbar utveckling även efter 2030, kan det finnas behov av att tydliggöra detta. Ett sådant förtydligande kan ske genom att regeringen i en förordning tydliggör myndigheters arbete med att bedriva sina verksamheter så att de främjar hållbar utveckling på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Arbetet med att förtydliga regeringens styrning har inletts inom Regeringskansliet.

Regeringen kommer att arbeta för ett EU som på ett effektivt sätt genomför Agenda 2030 i sin helhet. Regeringen vill se en ambitiös ansats från EU när det gäller genomförandet av Agenda 2030, både inom och utanför EU:s gränser. Europeiska kommissionen bekräftar i sitt arbetsprogram för 2021 (COM/2020/690) att kommissionens åtgärder även i fortsättningen ska vägledas av Agenda 2030 och dess mål för hållbar utveckling samt av Parisavtalet.

Sveriges frivilliga rapportering till FN om Agenda 2030 har visat att Sverige har utmaningar kopplat till agendans mål, inte minst mål 12 om hållbar produktion och konsumtion. Som ett led i att stärka regeringens ambition om att vara världsledande i genomförandet av Agenda 2030 arbetar regeringen med att förbereda det globala FN-mötet Stockholm+50 som äger rum i Stockholm i juni 2022. Mötet förväntas förstärka genomförandet av agendan, bl.a. genom att stärka kopplingarna mellan målen i agendan och behandla tvärgående frågor och utmaningar som hållbar konsumtion och produktion.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Statskontoret

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

2020	Utfall	96 857	Anslagssparande	2 887
2021	Anslag	102 450[1]	Utgiftsprognos	102 958
2022	**Förslag**	**104 034**		
2023	Beräknat	105 159[2]		
2024	Beräknat	105 448[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 104 033 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 103 284 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förlag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**102 450**	**102 450**	**102 450**
Pris- och löneomräkning[2]	834	1 951	2 998
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	750	758	0
varav BP22[3]	*750*	*750*	
– En gemensam introduktionsutbildning inom statsförvaltningen	*750*	*750*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**104 034**	**105 159**	**105 448**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Statskontoret ska kunna tillhandahålla en elektronisk introduktionsutbildning för statsanställda bör anslaget ökas med 750 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 750 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 104 034 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2022. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 105 159 000 kronor respektive 105 448 000 kronor.

4.6.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

2020	Utfall	70 630	Anslagssparande	2 940
2021	Anslag	90 778[1]	Utgiftsprognos	91 888
2022	**Förslag**	**114 574**		
2023	Beräknat	113 592[2]		
2024	**Beräknat**	**113 746[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 112 324 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 111 346 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt utbetalning av vissa mindre skadeståndsersättningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**72 578**	**72 578**	**72 578**
Pris- och löneomräkning[2]	596	1 422	2 174
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 400	39 592	38 994
varav BP22[3]	*40 900*	*39 900*	*38 900*
– Kommundelegationen	*4 400*	*4 400*	*4 400*
– Uppskjuten reform - tolkutredningen	*-2 500*	*-500*	*500*
– Finansiering av tillskott för Kammarkollegiets handläggning personskada covid-19	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Medel till Kammarkollegiet med anledning av ny omställningsorganisation	*37 000*	*34 000*	*32 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**114 574**	**113 592**	**113 746**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2021 fördes anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* upp på statens budget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Anslaget får användas för att hjälpa vissa kommuner och regioner att vidta åtgärder för att uppnå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning (prop. 2020/21:1 utg.omr. 25, bet. 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151). Medlen fördelas genom Delegationen för kommunal ekonomi i balans, som är ett särskilt beslutsorgan inom Kammarkollegiet. För att finansiera delegationens arbete ökas anslaget med 4 400 000 kronor 2022–2024. Finansiering sker genom att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera myndighetens handläggning av ärenden som rör statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot covid-19 ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med samma belopp för 2023 och 2024. Finansiering sker genom att anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp 2022–2024.

För att finansiera myndighetens arbete med den nya offentliga omställningsorganisationen ökas anslaget med 37 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 34 000 000 kronor och fr.o.m. 2024 med 32 000 000 kronor (se utg.omr. 14 avsnitt 4.5).

Regeringen förslår att 114 574 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 113 592 000 kronor respektive 113 746 000 kronor.

Kredit avseende nya myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet bör tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning tillfälligt finansieras med en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter, inklusive ränta, regleras genom betalning av krediten. Under 2021 har krediten hittills inte utnyttjats. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas 2022, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 låta Kammarkollegiet disponera en kredit på räntekonto i Riksgäldskontoret på högst 250 000 000 kronor för att tillgodose behovet av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter.

Kredit avseende det statliga försäkringssystemet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs en kredit för att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador som hanteras inom det statliga försäkringssystemet. En utnyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för systemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2020	3 593	0	24 110	-20 157
Prognos 2021	3 200	0	25 503	-22 303
Budget 2022	**4 500**	**0**	**26 650**	**-22 150**

Källa: Kammarkollegiet

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten avser auktorisation av tolkar m.m. och stiftelserätt. Intäkterna disponeras inte av Kammarkollegiet.

Tabell 4.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	197 028	194 384	-1 355	48 632
Prognos 2021	202 920	213 631	-10 711	37 922
Budget 2022	**211 353**	**216 236**	**-4 883**	**33 039**

Källa: Kammarkollegiet

Kammarkollegiets verksamhet finansieras till största delen av avgifter från uppdrags-verksamheten.

4.6.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

2020	Utfall	796	Anslagssparande	1 647
2021	Anslag	2 443[1]	Utgiftsprognos	2 422
2022	**Förslag**	**1 693**		
2023	Beräknat	1 693		
2024	**Beräknat**	**2 443**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sådana uppgifter som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation, samt för regeringens behov av underlag och biträde inom det arbetsgivarpolitiska området. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Skälen för regeringens förslag

Anslaget minskas med 750 000 kronor 2022 och 2023 för att finansiera motsvarande ökning av anslaget 1:1 *Statskontoret*, i syfte att möjliggöra för Statskontoret att tillhandahålla en elektronisk introduktionsutbildning för statsanställda.

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 443**	**2 443**	**2 443**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-750	-750	
varav BP22	*-750*	*-750*	
– En gemensam introduktionsutbildning inom statsförvaltningen	*-750*	*-750*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 693**	**1 693**	**2 443**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 693 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 693 000 kronor respektive 2 443 000 kronor.

4.6.4 1:5 Statliga tjänstepensioner

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	13 579 248	Anslagssparande	315 752
2021	Anslag	14 107 000[1]	Utgiftsprognos	13 821 000
2022	**Förslag**	**14 094 000**		
2023	Beräknat	14 467 000		
2024	Beräknat	14 769 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som överförts från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Uppdragsverksamhet SPV

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	294 134	-289 247	4 887	13 596
Prognos 2021	288 700	-296 100	-7 400	6 196
Budget 2022	**287 600**	**-281 791**	**5 809**	**12 005**

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

För området Statlig pensionsverksamhet m.m. disponerar SPV för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i myndighetens regleringsbrev. För 2021 uppgår detta belopp till 193 200 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de myndigheterna m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden ska betala till SPV. För 2020 uppgick dessa avgifter till sammanlagt ca 4 400 000 kronor. Resterande intäkter avser främst området Pensionsverksamhet på uppdrag. År 2020 uppgick intäkterna för det området till ca 95 500 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**14 107 000**	**14 107 000**	**14 107 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	195 000	346 000	599 000
Volymer	-208 000	14 000	63 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 094 000**	**14 467 000**	**14 769 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

En stor del av de utbetalningar som belastar anslaget är hänförliga till redan beviljade förmåner. I posten Makroekonomisk utveckling i tabell 4.13 ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexeras med prisbasbeloppets förändring. I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 14 094 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 14 467 000 000 kronor respektive 14 769 000 000 kronor.

Kredit avseende SPV:s pensionshantering

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller pensionshanteringen. I sådan uppdragsverksamhet hanteras väsentliga penningflöden

avseende premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning. Enbart flödet för premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet omsätter ca 630 000 000 kronor varje månad och faktureras med kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på ca 180 000 000 kronor. SPV har därför ett behov av ett rörelsekapital i form av en kredit i Riksgäldskontoret.

År 2020 utnyttjade SPV ca 46 000 000 kronor av en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose behovet av likviditet i pensionshanteringen. Under den senaste femårsperioden har krediten utnyttjats med upp till 96 000 000 kronor. För att minimera risken för övertrassering av likvida medel bör krediten i Riksgäldskontoret 2022 uppgå till högst 100 000 000 kronor, inklusive tidigare utnyttjad kredit.

4.6.5 1:15 Statens servicecenter

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

2020	Utfall	642 514	Anslagssparande	42 405
2021	Anslag	757 705[1]	Utgiftsprognos	725 297
2022	**Förslag**	**882 068**		
2023	Beräknat	907 383[2]		
2024	Beräknat	916 692[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 896 894 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 896 895 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens servicecenters förvaltningsutgifter i den mån de inte finansieras med avgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**760 705**	**760 705**	**760 705**
Pris- och löneomräkning[2]	7 363	16 345	24 317
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	114 000	130 333	131 670
varav BP22[3]	*69 000*	*69 000*	*69 000*
– Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster Statens Servicecenter	*69 000*	*69 000*	*69 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**882 068**	**907 383**	**916 692**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:15 *Statens servicecenter* ökas med 69 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att erbjuda service avseende Arbetsförmedlingens kundtorgsverksamhet på servicekontoren med stöd av lagen (2019:212) om viss gemensam offentlig service. För att

finansiera anslagsökningen minskas anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv med motsvarande belopp fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 882 068 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statens servicecenter* för 2022. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 907 383 000 kronor respektive 916 692 000 kronor.

5 Fastighetsförvaltning

5.1 Mål för området

Med utgångspunkt i de av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107) är regeringens mål för området en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. Det saknas ett riksdagsbundet mål för den statliga fastighetsförvaltningen. Regeringen avser därför att återkomma med förslag till ett sådant mål.

Inom ramen för det ovan nämnda målet och de nationella miljökvalitetsmålen har regeringen preciserat följande delmål för de fastighetsförvaltande myndigheterna Fortifikationsverket (Fortv) och Statens fastighetsverk (SFV):

– Fastigheterna ska förvaltas så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.
– Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
– Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, mark-områden och anläggningar.
– Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
– Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen.
– Hänsynen till miljö- och kulturmiljövärden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

Fortv bidrar även till måluppfyllelsen av målet för det militära försvaret som riksdagen har beslutat om utifrån propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).).

– Förvaltning av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utveckling av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig och stärka den operativa förmågan i Försvarsmakten.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

– hyresintäkt i kronor per kvadratmeter,
– driftkostnad i kronor per kvadratmeter,
– underhållskostnad i kronor per kvadratmeter,
– driftnetto i kronor per kvadratmeter,
– ekonomisk vakansgrad,
– kundnöjdhet,
– energianvändning, och
– myndigheternas miljöledningsarbete.

Såväl Fortv som SFV ska, i enlighet med sina respektive regleringsbrev för 2021, uppnå ett resultat i sin verksamhet som efter finansiella poster motsvarar en avkast-

ning om 2,6 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret för investeringar och anläggningar.

Inom SFV:s fastighetsbestånd har fastigheterna kategoriserats i tre kategorier: de med en marknadsmässig hyressättning (marknadshyresfastigheter), de fem kulturinstitutionernas huvudbyggnader med en kostnadsbaserad hyressättning (kostnadshyresfastigheter) och bidragsfastigheter. De senare fastigheterna saknar förutsättningar för att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Regeringens ambition är att intäkterna från bidragsfastigheterna på sikt ska öka. För fastigheter med kostnadshyra gäller att hyresgästen betalar en hyra som motsvarar kostnaderna för drift, underhåll, administration och kapitalkostnader. För övriga fastighetsförvaltande myndigheter finns inga särskilda mål för förvaltningen, eftersom denna inte utgör kärnverksamhet hos respektive myndighet.

Det finns även ett riksdagsbundet mål för arkitektur, form och design. I enlighet med detta ska bl.a. Fortv och SFV, utifrån sina respektive förutsättningar, agera föredömligt för hållbara, tillgängliga gestaltade livsmiljöer inom staten (se utg.omr. 17).

5.3 Resultatredovisning

Fortv och SFV är de två största fastighetsförvaltande myndigheterna. De förvaltar bl.a. ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader samt kulturhistoriskt värdefulla byggnader, stora markområden och skog. Fastigheternas värdeförändring sedan 2016 framgår av tabell 5.1.

Fastigheternas värde

Tabell 5.1 Statens byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Staten totalt	39 384	40 215	43 786	45 842	47 105
– varav Fortv	9 989	10 359	10 997	11 709	12 563
– varav SFV	13 265	13 340	16 083	16 783	16 720
Fortv:s och SFV:s andel	59,0 %	58,9 %	61,8 %	62,2 %	62,2 %

Källor: Årsredovisningar för staten 2016–2020.

Uppgifterna i tabell 5.1 bör bedömas med viss försiktighet, bl.a. då vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte behöver tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Riksdagsförvaltningen, Sveriges lantbruksuniversitet, Trafikverket, Affärsverket svenska kraftnät och Kammarkollegiet. Värdet av statens innehav av fast egendom och byggnader ökade 2020. För de fastigheter som förvaltas av Fortv ökade värdet med sammanlagt ca 0,8 miljarder kronor. Båda myndigheternas investeringstakt bedöms vara fortsatt hög under de kommande åren.

Sedan 2016 har inga större förändringar skett av den lokalarea som förvaltas av SFV, vilket framgår av tabell 5.2. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea i samma tabell omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet, dvs. objekt som används av fredsorganisationen och som inte är av hemlig natur, såsom garnisoner, skjutfält och liknande.

Tabell 5.2 Omfattningen av de fastighetsförvaltande myndigheternas lokalbestånd

Lokalarea (1 000 m^2)

	2016	2017	2018	2019	2020
Fortverket[1]	2 515	2 544	2 568	2 597	2 603
Statens fastighetsverk	1 649	1 652	1 634	1 632	1 631
varav marknadshyresfastigheter	1 176	1 174	1 174	1 168	1 167
varav kostnadshyresfastigheter	97	98	98	98	98
varav bidragsfastigheter	376	380	362	366	366

[1] Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

Källor: Fortifikationsverkets och Statens fastighetsverks årsredovisningar.

År 2016 infördes nya redovisningsregler för bl.a. Fortv och SFV. För SFV innebär de nya redovisningsreglerna ett förbättrat resultat under ett antal år, som därefter kommer att följas av ett lägre resultat till följd av ackumulerade kostnader för avskrivningar och ökade finansiella kostnader, eftersom investeringar ska finansieras med lån hos Riksgäldskontoret. Förändringen av redovisningsreglerna innebär att en del av det som tidigare klassificerats som underhållskostnader nu har klassificerats om som investeringar och därför redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen. Avskrivningskostnaderna för dessa tillgångar belastar resultatet kommande år.

För 2020 uppgick Fortv:s resultat till 68 miljoner kronor (se tabell 5.3). Det var mer än en dubblering jämfört med 2019. Fortv har, i enlighet med avkastningskravet för 2020 på 2,7 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar i fastigheter och anläggningar i Riksgäldskontoret, betalat in 118 miljoner kronor till statens centralkonto.

Tabell 5.3 Uppgifter om det ekonomiska läget för Fortv

Miljoner kronor

	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022
Totala intäkter	3 256	3 367	3 531	3 942	4 003	4 161
Totala kostnader	3 132	3 212	3 498	3 874	3 953	4 046
Resultat	124	154	33	68	50	115

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar och budgetunderlag för 2022–2024.

För 2020 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 829 miljoner kronor (se tabell 5.4). Det ovannämnda avkastningskravet motsvarade 107 miljoner kronor. SFV har betalat in detta belopp till statens centralkonto.

Tabell 5.4 Uppgifter om det ekonomiska läget för SFV

Miljoner kronor

	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022
Totala intäkter	2 957	3 001	3 191	3 118	3 321	3 133
Totala kostnader	2 128	2 124	2 358	2 290	2 569	2 408
Resultat	829	877	833	829	752	724

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar och budgetunderlag för 2021–2023.

Resultatindikatorer

Fortv och SFV förvaltar olika typer av fastighetsbestånd. Fortv:s byggnadsbestånd är till ytan ca 50 procent större än SFV:s, och en inte obetydlig del av beståndet utgörs av enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma marknadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndigheternas nyckeltal med varandra. Syftet med indika-

torerna och nyckeltalen är därför framför allt att redovisa respektive myndighets utveckling över tid.

SFV har utöver de tre verksamhetsgrenar som redovisas i tabellerna nedan även verksamhetsgrenen mark som innefattar jord, skog, kronoholmar och tomträtter.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

Fortv:s intäkter per kvadratmeter fortsatte öka mellan 2019 och 2020 (se tabell 5.5). Det beror på att ytan har ökat med anledning av ökade investeringar, vilket också ökat hyresintäkterna. Hyresavtalen omarbetades även inför 2020 och en viss höjning gjordes även kopplat till inflation och löneökningar för 2014–2019.

Tabell 5.5 Utveckling av hyresintäkter för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Fortv	555	583	622

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

SFV:s hyresintäkter per kvadratmeter ökade något mellan 2018 och 2020 (se tabell 5.6). Hyresintäkterna påverkas bl.a. av omförhandlingar och variationer i vakansgraden. Ökningen under 2020 berodde på nya och omförhandlade avtal. Samtidigt har spridningen av sjukdomen covid-19 påverkat hyresintäkterna negativt, bl.a. genom att SFV gett hyresrabatter till hyresgäster i utsatta branscher och genom lägre hyresintäkter från de hyresgäster som har avtal med omsättningshyra. Hyresrabatterna uppgick till 19 miljoner kronor under 2020. SFV har fått 9 miljoner kronor i statsbidrag som kompensation för detta.

Tabell 5.6 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Marknadshyresfastigheter	1 808	1 851	1 870
Kostnadshyresfastigheter	985	1 460[1]	1 484
Bidragsfastigheter	219	221	218
Totalt	1 514	1 568[1]	1 583

[1] Jämförelsesiffrorna har korrigerats med anledning felaktiga siffror i Statens fastighetsverks årsredovisning.

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s driftkostnad per kvadratmeter ligger på en stabil nivå. Myndigheten arbetar för att sänka driftkostnaderna och kostnadsnivån sjönk något 2020 jämfört med 2019 (se tabell 5.7). Detta berodde på att lokalarean ökade med 7 000 kvadratmeter, samtidigt som kostnaderna minskade. Minskningen per kvadratmeter förklaras även bl.a. av att nybyggnationer vanligen ger en lägre driftkostnad.

Tabell 5.7 Utveckling av driftkostnaderna för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Fortv	44	46	44

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

SFV hade något lägre driftkostnader 2020 jämfört med 2019, vilket bl.a. berodde på lägre kostnader för el, värme och vatten, som delvis förklaras av att vissa lokaler användes i mindre utsträckning till följd av spridningen av covid-19 (se tabell 5.8).

Tabell 5.8 Utveckling av driftkostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Marknadshyresfastigheter	289	303	296
Kostnadshyresfastigheter	311	308	267
Bidragsfastigheter	208	202	206
Totalt[1]	291	297	291

[1] Inklusive driftkostnader för verksamhetsgrenen mark som saknar uthyrningsbar area.

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s underhållskostnader för 2020 ökade något jämfört med 2019 (se tabell 5.9).

Tabell 5.9 Utveckling av underhållskostnader för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Fortv	53	53	57

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Även SFV:s underhållskostnader har ökat de senaste åren (se tabell 5.10). SFV:s underhållskostnader är relativt höga jämfört med branschen i övrigt, vilket beror på att underhållsåtgärder på kulturfastigheter ofta är mer resurskrävande än åtgärder på andra fastigheter.

Tabell 5.10 Utveckling av underhållskostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Marknadshyresfastigheter	158	173	192
Kostnadshyresfastigheter	111	138	137
Bidragsfastigheter	525	544	578
Totalt	248	270	293

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnettot motsvarar intäkter minus kostnader före avskrivningar och räntor. Det redovisade driftnettot speglar resultatet i den normala förvaltningsverksamheten.

Driftnettot för Fortv ökade 2020, vilket förklaras av att både intäkterna och kostnaderna ökade, samtidigt som den totala fastighetsytan ökade (se tabell 5.11).

Tabell 5.11 Utveckling av driftnettot för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Fortv	244	267	294

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Driftnettot ökade även för SFV under 2020 (se tabell 5.12) inom samtliga verksamhetsområden. Detta berodde på att intäkterna ökade något, samtidigt som kostnaderna sjönk.

Tabell 5.12 Utveckling av driftnettot för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2018	2019	2020
Marknadshyresfastigheter	1 174	1 201	1 205
Kostnadshyresfastigheter	422	752	871
Bidragsfastigheter	44	62	67
Totalt	897	911	900

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Vakansgrad

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor som inte är uthyrda, vilket brukar beskrivas som en fastighetsförvaltares vakansgrad.

För Fortv var vakansgraden 2,7 procent under 2018 och 2019. Vakansgraden ökade marginellt till 2,9 procent under 2020.

Det finns ytor i SFV:s bestånd som är svåra att hyra ut eller som kräver större renoveringar och därför är vakanta. Vakanta ytor i SFV:s bestånd består både av vanliga lokaler och statliga byggnadsminnen, som t.ex. Västra Hästholmens fort i Karlskrona skärgård och Tynnelsö slott i Mälaren. SFV:s vakansgrad ökade från 5,6 procent under 2019 till 6,1 procent under 2020. Förändringen berodde främst på att ett antal lokaler blev vakanta till följd av spridningen av covid-19, och förblev vakanta när hyresgäster som haft för avsikt att tillträda sina lokaler under hösten 2020 valde att avvakta med detta.

Mätning av kundnöjdhet

Fortv och SFV genomför vanligen vartannat år kundundersökningar, som kan användas för att bedöma om myndigheterna tillhandahåller det kunderna efterfrågar och hur kunderna uppfattar dem som hyresvärdar.

Indexvärdena för Fortv minskade med någon poäng vid varje tillfälle de senaste tre genomförda kundundersökningarna före 2020. Nöjdkundindex för 2020 uppgick till 58, vilket var en marginell ökning jämfört med den senaste undersökningen 2017 (57). Fortv arbetar med att förbättra kundnöjdheten, bl.a. genom förbättrad kommunikation mellan myndigheten och dess kunder.

Nöjdkundindex för SFV:s lokalhyresgäster för 2020 uppgick till 68, vilket var en försämring jämfört med den senaste undersökningen 2018 (70).

Energianvändning

Fortv och SFV har fortsatt fokus på miljö- och kulturmiljövärden och hållbar utveckling. Arbetet med att upprätta vårdprogram för alla statliga byggnadsminnen och vidta åtgärder för ökad energieffektivisering fortgår.

Fortv och SFV fick 2014 i uppdrag av regeringen att t.o.m. 2019 minska energianvändningen i de byggnader de förvaltar. Myndigheterna fick i december 2019 ett förnyat uppdrag att minska energianvändningen. Enligt detta uppdrag ska Fortv minska sin användning med sammanlagt 26,7 GWh och SFV med 20,9 GWh under perioden 1 januari 2014–31 december 2030. Myndigheterna arbetar för att uppnå regeringens mål. Trots en förbättrad energianvändning 2020 bedömer Fortv att myndigheten till följd av verksamhetens tillväxt behöver utöka sina åtgärder för att energioptimera de byggnader som myndigheten förvaltar. SFV uppger att myndigheten kommer att klara regeringens mål om den sänker energianvändningen med minst 1 procent per år. För

att uppnå denna besparing har SFV tagit fram en lista med åtgärder inom relevanta fastighetsområden.

En försvårande faktor för både Fortv och SFV i deras arbete med att minska energiförbrukningen är att myndigheterna endast delvis kan påverka energiförbrukningen, eftersom förbrukningen är beroende av hur hyresgästerna använder fastigheterna.

År 2020 minskade den totala energianvändningen i Fortv:s byggnader med 4,0 GWh (se tabell 5.13). Minskningen i energianvändningen berodde bl.a. på att Fortv verkat för en effektivare energianvändning genom uppföljning av energistatistik, fortlöpande tillsyn och skötsel, arbete med prioritering och genomförande av åtgärder, som t.ex. förbättrande åtgärder av byggnaders klimatskal. Minskningen kan utöver angivna riktade energiinsatser även förklaras av det pågående generella arbetet med energieffektiviseringsåtgärder som utgår från underhålls- och investeringsplaner. Bland annat byts äldre tekniska system ut mot mer energieffektiva moderna system, och vid nybyggnation är målsättningen att uppföra byggnader med en kravbild som motsvarar en god energiprestanda.

Tabell 5.13 Utveckling av energianvändningen för Fortv

Energianvändning i GWh

	2018	2019	2020
Fortv	398	403	399

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

SFV minskade sin användning av köpt energi mellan 2018–2020 (se tabell 5.14). Förändringen mellan 2019 och 2020 kan förklaras dels av minskad energianvändning på grund av spridningen av covid-19, dels av SFV:s arbete med att driftoptimera byggnader. Ett antal byggnader ingår i ett pilotprojekt, där SFV genom en driftcentral styr byggnadernas driftsystem på distans. Det innebär bl.a. förbättrad resurshushållning, eftersom SFV kan upptäcka och justera avvikelser i driften i realtid. Under 2020 bidrog driftcentralen till att minska energianvändningen av köpt energi i fastigheterna i pilotprojektet med ca 10 GWh (-18 procent) jämfört med 2017. Hänsyn har tagits till väderförhållanden, men inte till övriga faktorer som exempelvis ombyggnations- och energiprojekt, eller verksamhetsförändringar (såsom uthyrda ytor, energikrävande aktiviteter och minskad energianvändning på grund av pandemin). Genom att styra vissa byggnader på distans kan SFV även minska antalet fysiska resor, vilket medför tidsbesparingar och minskade koldioxidutsläpp.

Tabell 5.14 Utveckling av energianvändningen för SFV

Total energianvändning i GWh

	2018	2019	2020
Sverige	215	215	202
Utrikes	25	23	21
Totalt[1]	240	238	223

[1] Bidragsfastigheter ingår i tabellen ovan men ingår inte i uppdraget att minska energianvändningen.

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Myndigheternas miljöledningsarbete

I Naturvårdsverkets rapport Miljöledning för staten för 2020 hamnar både SFV och Fortv fortsatt på listan över de tio myndigheter som har störst utsläpp av koldioxid från maskiner och övriga fordon. Fortv finns fortsatt även på listan över de tio myndigheter som redovisar störst utsläpp av koldioxid per årsarbetskraft från bilresor. Detta beror till stor del på den typ av verksamhet myndigheterna bedriver. Båda myndigheterna arbetar aktivt med att sänka koldioxidutsläppen från bilresor och flygresor

samt att öka antalet resefria möten och digitala möten. Fortv har dock behov av att använda ett stort antal större arbetsfordon. För SFV bedrivs en del av verksamheten utomlands och på andra kontinenter, varför en del flygresor är nödvändiga.

SFV finns inte längre med på listan över de tio myndigheter som redovisar störst utsläpp av koldioxid per årsarbetskraft, vilket beror på färre resor, delvis till följd av pandemin. Fortv och flertalet andra myndigheter som bedriver verksamhet där det krävs närvaro i samhället (t.ex. vid prövnings-, kontroll- eller tillsynsverksamhet) har under 2020 redovisat en ökad bilanvändning till följd av pandemin. Flera myndigheter har också rapporterat att samåkningen har minskat med anledning av smittskyddsskäl.

Fortv och SFV arbetar systematiskt med sitt miljöarbete, är certifierade enligt ISO14001 och har tillhörande miljö- och hållbarhetspolicys. Båda myndigheterna hade en hög andel upphandlingar med miljökrav 2020. Fortv:s andel upphandlingar med miljökrav uppgick till 81 procent och SFV:s andel uppgick till 97 procent. SFV:s skogsbruk är certifierat enligt Forest Stewardship Council, vilket är en certifiering med årlig revision med kontroller i fält. Skogsbruket revideras bl.a. utifrån lagefterlevnad, urfolksrättigheter och miljöhänsyn.

Under 2020 fortsatte Fortv och SFV arbeta med uppdragen om handlingsplaner för grön infrastruktur och insatser för ett hyggesfritt skogsbruk på sina fastigheter. Uppdragen ska redovisas till regeringen i mars 2023. Myndigheterna har även i uppdrag att anlägga och restaurera våtmarker.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att den statliga fastighetsförvaltningen i huvudsak fungerar väl. SFV bör fortsatt arbeta med att säkerställa en god förvaltningskultur och en väl fungerande intern styrning och kontroll. Frågan om god förvaltningskultur är viktig, då både Fortv och SFV bedriver verksamhet i branscher med stora upphandlingar och betydande värden i omlopp. SFV:s förändringsarbete fortsätter, med fokus på intern styrning och kontroll samt värdegrundsarbete. För Fortv är det av särskild vikt att den intern styrningen och kontrollen säkerställs, då myndigheten fortsatt befinner sig i en tillväxtfas, med bl.a. stora fastighetsförvärv och investeringar inom försvarsområdet, som innebär risker och även har betydande finansiell påverkan på statskassan.

Regeringen anser att Fortv och SFV till stora delar har genomfört sina uppdrag tillfredsställande och att myndigheterna uppfyllt sina mål. Resultatindikatorerna för de två myndigheterna pekar på en stabil verksamhet, även om externa faktorer kan innebära att nyckeltalen varierar. Fastighetsförvaltningen bedöms uppnå delmålen om en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet.

Myndigheterna arbetar aktivt för att uppnå regeringens mål om att minska energianvändningen. Det är viktigt att SFV fortsätter arbetet med att minska energianvändningen för fastighetsbeståndet både i Sverige och utomlands. Även Fortv arbetar för en fortsatt effektivisering av energianvändningen och en minskad energianvändning för fastighetsbeståndet. Myndigheterna har dock i enlighet med vad som tidigare anförts endast begränsad rådighet över detta, eftersom förbrukningen delvis beror på hur hyresgästerna använder fastigheterna.

Regeringen har låtit genomföra flera översyner av den statliga fastighetsförvaltningen, som bl.a. redovisats i betänkandena En effektivare förvaltning av statens fastigheter (SOU 2010:92), Staten som fastighetsägare och hyresgäst (SOU 2011:31), Statens kulturfastigheter (SOU 2013:55) och Försvarsfastigheter i framtiden (SOU 2013:61). Regeringen har tidigare beslutat om vissa förändringar utifrån förslagen i dessa betänkanden och har för närvarande inte för avsikt att gå vidare med övriga förslag.

Utöver dessa översyner har betänkandet Funktionalitet och enhetlighet – hyresmodell för fem kulturinstitutioners huvudbyggnader (SOU 2020:76) remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

5.5 Politikens inriktning

De av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger fast. Detta innebär bl.a. att statens fastighetsförvaltning bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att förvaltningen bör bedrivas med ett avkastningskrav som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt, samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör koncentreras i en samordnad förvaltning som bedrivs i myndighetsform. De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås. Samtidigt behöver hänsyn tas till andra mål som berör Fortv, som riksdagen har beslutat, exempelvis för att myndigheten ska kunna bidra till uppbyggnaden av totalförsvaret. Värdet på fastigheterna ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sina respektive områden verka för att uppfylla de nationella miljömålen, bl.a. vad gäller energieffektivisering och begränsning av klimatpåverkan, men även skydd av biologisk mångfald.

Regeringen gav den 19 november 2020 SFV i uppdrag att inkomma med ytterligare underlag avseende investering i operabyggnaden i Stockholm (Fi2020/04594). Frågan bereds i Regeringskansliet (se även utg.omr. 17 avsnitt 5.5). Regeringens ambition för bidragsfastigheterna är att intäkterna ska öka och kostnaderna ska minska på sikt. Regeringen avser även fortsättningsvis nära följa berörda myndigheters arbete med en god förvaltningskultur samt deras arbete med att säkerställa att kraven på en god intern styrning och kontroll uppfylls.

5.6 Förvärv av fast egendom

5.6.1 Utvecklingen av totalförsvaret ställer särskilda krav vid förvärv av fastigheter

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2022–2025 får besluta om avsteg från principen om affärsmässighet vid förvärv av fastigheter som ska ingå i det slutna beståndet av försvarsanläggningar även om de har ett betydande värde, under förutsättning att det krävs för genomförandet av beslut om totalförsvaret.

Skälen för regeringens förslag: Förvaltningen av de fastigheter som används för militära och civila ändamål är enligt riksdagens beslut om totalförsvaret 2021–2025 central för att stärka totalförsvarets förmåga (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135 och 136). Den nya inriktningen på totalförsvaret, med bl.a. omfattande förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation, innebär att Fortifikationsverket måste anpassa sin verksamhet. Från att myndigheten i hög grad varit inriktad på avyttring av fastigheter, är nyinvesteringar och förvärv nu i fokus. Den beslutade förmågeökningen medför bl.a. en fördubbling av investeringsvolymen fram t.o.m. 2024, främst till följd av etablering av förband.

Fortifikationsverkets fastighetsförvärv sker i en komplex kontext. Det finns tidsutfästelser om när etableringar ska vara genomförda, krav på viss geografisk placering och avvägningar som behöver göras kopplade till fortifikatoriskt skydd. Vidare offentliggörs etableringar och återinrättningar av förband innan förhandlingar om fastighetsförvärv har kunnat genomföras. Ytterligare en aspekt är att vissa förvärv avser för-

svarsanläggningar som kommer att ingå i det slutna beståndet, vilket är omgärdat av sekretess. Den beslutade utbyggnaden av totalförsvaret medför även krav på skyndsamhet vid fastighetsförvärven.

Bestämmelser om förvärv och försäljning av egendom finns i budgetlagen (2011:203). Enligt 8 kap. 7 § budgetlagen ska både förvärv genom köp eller byte och försäljning av egendom genomföras affärsmässigt, om inte särskilda skäl talar mot det. Det innebär att priset ska vara så fördelaktigt som möjligt för staten, att förvärv inte ska ske till överpris och att ovidkommande hänsyn inte ska tas vid förvärvet (prop. 2010/11:40 s. 153). Motsvarande bestämmelse fanns i den lag som föregick budgetlagen, lagen (1996:1059) om statsbudgeten, men avsåg då endast försäljning av egendom. Av förarbetena till den senare lagen framgår att en restriktiv bedömning är påkallad vid prövningen av om det finns särskilda skäl att frångå kravet på affärsmässighet och att egendomens värde ska tillmätas betydelse vid bedömningen. Vidare anges att avsteg från principen om affärsmässighet inte bör göras utan riksdagens godkännande vid försäljning av egendom som har ett betydande värde (prop. 1995/96:220 s. 104). Någon vägledning för vad som avses med betydande belopp anges inte i propositionen. Värden upp till den beloppsgräns som tillämpas för när riksdagens bemyndigande behöver inhämtas vid försäljning av fast egendom enligt 8 kap. 2 § budgetlagen, för närvarande 75 miljoner kronor, bör enligt regeringen dock aldrig anses vara betydande. Det innebär att regeringen för sådana objekt får besluta om avsteg från kravet på affärsmässighet, vid såväl försäljning som förvärv, om det finns särskilda skäl.

I enlighet med vad som ovan anförts genomförs förvärv av fastigheter för försvarsändamål ofta under särskilda förutsättningar. Med hänsyn till dessa förutsättningar, och de speciella fastigheter som förvärven avser, kan det vara svårt att värdera de aktuella objekten. Det medför att ett pris som något överstiger det bedömda marknadsvärdet i dessa fall kan bedömas vara förenligt med kravet på affärsmässighet.

I vissa fall kan köpeskillingen avvika från marknadsvärderingen i sådan grad att villkoren inte kan anses vara affärsmässiga. Detta trots att man från statens sida verkat för att få det mest fördelaktiga priset. Det gäller fastigheter där kraven på fastigheterna innebär att det saknas likvärdiga alternativ. Förvärvet ryms dock fortfarande inom den av riksdagen godkända investeringsplanen och inom beslutade finansiella ramar. Mot bakgrund av att det enligt beslut från riksdagen om totalförsvaret finns behov av att förvärva dessa objekt, och det förhållandet att det kan behöva ske skyndsamt, anser regeringen att det i dessa fall kan finnas särskilda skäl att avvika från kravet på affärsmässigheten. Detta är dock en bedömning som får göras i varje enskilt fall.

Som ovan redovisats framgår av förarbetena till den lag som föregick budgetlagen att regeringen, i fråga om försäljning av egendom, angett att avsteg från kravet på affärsmässighet inte bör göras utan riksdagens godkännande, trots att särskilda skäl finns, i de fall då egendomen är av betydande värde. Detta förhållningssätt bör även tillämpas vid förvärv. För förvärv som ska ingå i Fortifikationsverkets slutna bestånd finns det dock svårigheter med att inhämta riksdagens bemyndigande i varje enskilt fall mot bakgrund av den sekretess som omgärdar dessa objekt. I stället bör riksdagens beslut om totalförsvaret vara styrande för förvärven och riksdagen hållas informerad på det sätt som gäller för sekretessbelagd information. Riksdagen bör därför godkänna att regeringen under 2022–2025 får besluta om avsteg från principen om affärsmässighet vid förvärv av fastigheter som ingår i det slutna beståndet av försvarsanläggningar, även om fastigheten har ett betydande värde, under förutsättning att det krävs för genomförande av beslut om totalförsvaret.

5.7 Budgetförslag

5.7.1 Fortifikationsverket

Fortv:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Myndighetens förvaltning av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utvecklingen av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig i förhållande till totalförsvarets behov (det militära och civila försvarets) så att den operativa förmågan i Försvarsmakten kan stärkas. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Fortv ansvarar också för att etablera, förvalta och avyttra byggnader, anläggningar m.m. för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. I myndighetens uppdrag ingår också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att den kompetens som behövs för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas. Fortv:s verksamhet finansieras främst med hyresintäkter samt med lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Större investeringar

Infrastrukturella frågor och fastighetsförvaltning är centrala förutsättningar för att förstärka det militära försvarets förmåga. Regeringen redogör för den försvarspolitiska inriktningen i utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (se tabell 5.15).

Tabell 5.15 Investeringsplan för Fortifikationsverket 2022–2024

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 889**	**4 109**	**4 173**	**4 724**	**5 897**	**14 794**
Byggnader och markanläggningar	859	880	1 952	3 075	3 786	8 812
Fastighetsförvärv	428	2 267	925	350	100	1 375
Försvarsanläggningar	592	918	1 059	1 167	1 946	4 172
Flygfält	10	44	237	132	66	434
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 889*	*4 109*	*4 173*	*4 724*	*5 897*	*14 794*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 889*	*4 109*	*4 173*	*4 724*	*5 897*	*14 794*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 889**	**4 109**	**4 173**	**4 724**	**5 897**	**14 794**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 764	3 824	3 873	4 424	5 597	13 894
Övrig finansiering	125	285	300	300	300	900
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 252**	**1 536**	**2 325**	**2 179**	**2 520**	**7 024**
Byggnader och markanläggningar	811	1 307	2 061	1 899	2 260	6 220
Försvarsanläggningar	396	204	200	200	200	600
Flygfält	45	25	64	80	60	204
varav investeringar i anläggningstillgångar	*925*	*1 205*	*1 990*	*1 842*	*2 181*	*6 013*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*925*	*1 205*	*1 990*	*1 842*	*2 181*	*6 013*
Finansiering vidmakthållande	**1 252**	**1 536**	**2 325**	**2 179**	**2 520**	**7 024**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	748	1 083	1 860	1 712	2 051	5 623
Övrig finansiering	504	453	465	467	469	1 401
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**3 141**	**5 645**	**6 498**	**6 903**	**8 417**	**21 818**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**2 814**	**5 314**	**6 163**	**6 566**	**8 078**	**20 807**

Källa: Fortifikationsverkets avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2021–2024

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Det beror t.ex. på olika tillkommande förvärv och investeringar mot bakgrund av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), ändrade kostnadsbedömningar och tidsförskjutningar.

Tabell 5.16 Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 40 miljoner kronor

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Berga, förvärv			130		
Berga, hangar/garage	2	2	17	33	3
Boden, fordonshall			2	10	56
Eksjö, anslutningsväg			2	3	40
Eksjö, förråd			5	40	
Eksjö, utbildningsanordning		4	38	29	
Enköping, förband divisionsledningsbataljon och förråd[1]				10	40
Enköping, utökad kapacitet ledningsstridsskolan[1]				10	40
Enköping, nybyggnation[1]				25	50
Gotland, förstärkning P18[1]				20	55
Gotland, servicecenter		1	10	80	109
Gotland, lokalförsvarsskytte[1]				10	50
Göteborg, logistikregemente[1]				50	100
Göteborg, amfibieregemente[1]				50	100
Göteborg, hamnen		2	11	109	23
Halmstad, infrastrukturella åtgärder			5	45	30
Halmstad, lagerhall			43		
Halmstad, lokalyta produktion tekniker			15	25	50
Halmstad, luftvärnshallar		5	40	250	420
Halmstad, utbildningsanordning			4	25	24
Halmstad, utbildningsproduktion			25	50	60
Kalixfors, flytt till Kalixfors	2	23	73	72	27
Karlberg, anpassning ökade kadettvolymer officersutbildning			20	80	735
Karlberg, kadettflygel	7	8	50	50	27
Karlsborg, hangarer m.m.	36	4	133	322	188
Karlsborg, kasernbyggnad		3	37	20	
Karlsborg, rull- och taxibana m.m.	12	37	169	7	
Karlskrona, ombyggnation av skeppsbron		3	40	15	
Karlskrona, ombyggnation av vaktlokal	3	3	25	15	
Karlskrona, ubåtskaj		4	50	8	
Karlsborg, överföring av området Heden från Statens fastighetsverk			93		
Kungsängen, kontor och lokal stab			5	35	
Kungsängen, teknikhall			1	3	56
Kungsängen, vakt och entré			2	12	33
Luleå, drivmedelsanläggning	5	12	20	19	1
Luleå, fjärrvärme och ledningar		11	11	11	11
Luleå, flygfältsbelysning			13	27	17

Luleå, kombitvätthall för fordon m.m.	10	25	40	5	
Luleå, övnings- och vårdhall			2	2	36
Malmen, lokaler[1]				10	40
Malmen, verkstad		6	29	8	
Muskö, kanslibyggnad	7	2	35	33	
Revinge, ersättningsbyggnad camp Gripen	1	35	75	25	
Revinge, ersättningsbyggnad Skånelängan		7	40	43	20
Revinge, utbildningscentra	10	75	50		
Revingehed[1]				10	40
Ronneby, drivmedel baslager		2	71	28	
Ronneby, flygstation			10	30	10
Skredsvik, hemvärnsförråd	2	15	25	3	
Skredsvik, huvudförläggning och fyshall		4	19	26	
Skövde, arbetsutrymmen			3	3	60
Skövde, skärmtak		5	23	20	
Sverige, hemlig anläggning	455	210	392	112	
Sverige, hemlig anläggning	1	15	30	50	95
Sverige, hemlig anläggning	2	2	90	5	
Sverige, hemlig anläggning	11	10	50	150	195
Sverige, hemlig anläggning			30	70	1 150
Sverige, hemlig anläggning		1	5	30	32
Sverige, hemlig anläggning[1]			29	48	162
Sverige, hemlig anläggning[1]					250
Sverige, hemliga lånefinansierade anläggningar	73	30	50	50	50
Sverige, fastighetsförvärv i det öppna beståndet kopplat till Försvarsmaktens kompletterande budgetunderlag[2]			430	50	
Sverige, hemlig anläggning			2 000		
Såtenäs, dränering fältytor och stråkdränering			2	2	51
Såtenäs, lokalanpassning			2	12	51
Umeå, CBRN-kompani[1]					40
Umeå, inomhusträningsanläggning	8	2	53	53	73
Umeå, konor och verkstäder		2	4	12	31
Uppsala, underrättelsecentrum[1]				20	50
Östersund, Lugnvik, logement, kontor, övningshall m.m.	3	3	76	38	

Anm.: Planerade investeringar som understiger 40 miljoner kronor för 2022–2024 ingår inte i tabellredovisningen ovan.
[1] Enligt Försvarsmaktens förändringsförslag.
[2] Enligt proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).

Källa: Fortifikationsverkets avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2021–2024.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 26 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Fortv disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2021 om 22 500 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Den övriga krediten bör, med hänsyn till tidigare upplåning och de behov som brukarna har angett, utökas med 4 000 000 000 kronor jämfört med föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2022 besluta att Fortv får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 26 500 000 000 kronor.

5.7.2 Statens fastighetsverk

SFV:s uppgift är att förvalta det fastighetsbestånd som regeringen bestämmer. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär en god resurshushållning och en hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid mening ska bevaras och utvecklas. Myndigheten ska inom sitt uppdrag bidra till ett hållbart byggande och en hållbar förvaltning. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose hyresgästernas behov av lokaler och ta hänsyn till deras nytta av de resurser som läggs på lokalanskaffningen.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott avseende bidragsfastigheterna.

Större investeringar i pågående projekt

Några av de större projekt som SFV kommer att arbeta med de närmaste åren är bl.a. ombyggnad av kvarteret Rosenbad och renovering av kvarteret Lejonet i Stockholm samt arbete med övergripande säkerhet på Riddarholmen.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (se tabell 5.17).

Tabell 5.17 Investeringsplan för SFV 2022–2024

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 103**	**135**	**144**	**131**	**100**	**375**
Summa marknadshyresfastigheter nyanskaffning	1 099	49	73	76	40	189
Summa mark nyanskaffning	3	86	71	55	60	186
Summa kostnadshyres nyanskaffning	1					
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 103*	*135*	*144*	*131*	*100*	*375*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 103*	*135*	*144*	*131*	*100*	*375*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 103**	**135**	**144**	**131**	**100**	**375**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 103	135	144	131	100	375
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 550**	**1 937**	**2 068**	**1 973**	**1 780**	**5 821**
Summa marknadshyresfastigheter vidmakthållande	1 229	1 492	1 651	1 600	1 399	4 650
Summa kostnadshyresfastigheter vidmakthållande	57	139	161	145	165	471
Summa bidragsfastigheter vidmakthållande	213	262	198	182	181	561
Summa mark vidmakthållande	52	44	58	46	35	139
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 069*	*1 387*	*1 529*	*1 510*	*1 341*	*4 380*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 069*	*1 387*	*1 529*	*1 510*	*1 341*	*4 380*
Finansiering vidmakthållande	**1 550**	**1 937**	**2 068**	**1 973**	**1 780**	**5 821**
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	213	262	198	182	181	561
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 069	1 387	1 529	1 510	1 341	4 380
Övrig finansiering	269	288	341	281	258	880
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**2 654**	**2 072**	**2 212**	**2 104**	**1 880**	**6 196**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**2 172**	**1 522**	**1 673**	**1 641**	**1 441**	**4 755**

Källa: SFV:s avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2021–2024.

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Investeringsplanen för 2022–2024 omfattar av SFV planerade investeringar. Regeringen har ännu inte tagit ställning till flera av dessa. Frågan om ombyggnaden av operabyggnaden bereds fortsatt i Regeringskansliet. Av denna anledning innehåller tabell 5.17 endast kostnader för akuta renoveringsåtgärder avseende denna byggnad och inte övriga eventuella ombyggnadskostnader. Exempel på förändringar i förhållande till föregående års investeringsplan är att en ombyggnation av universitetshuset i Lund har tillkommit och att projektetbudgeten för ombyggnaden av kvarteret Rosenbad har justerats upp. Spridningen av covid-19 påverkar också SFV:s investerings- och underhållsåtgärder, särskilt inom det utländska beståndet.

Tabell 5.18 SFV pågående och planerade investeringar över 40 miljoner kronor och deras beräknade utfall under 2022–2024

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Birger Jarls torg, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	3	0	0	8	28
Ekonomihögskolan, Installationsunderhåll, Lund	0	0	2	16	16
Gråmunkeholmen, ombyggnation gymnasiehusen, Stockholm	0	12	23	30	5
Gustavianum, verksamhetsförändring, Uppsala	8	6	31	11	0
Helsingfors, grundförstärkning och lokalanpassning, Finland	10	51	51	4	0
Kungshuset, tillgänglighet och hyresgästanpassning, Lund	11	10	33	0	0
Kv. Johannes Större, tekniskt underhåll, Stockholm	0	2	2	24	0
Kv. Krubban, ombyggnad av Västra stallet, Stockholm	2	1	48	46	9
Kv. Lejonet, renovering, Stockholm	3	14	200	220	360
Kv. Rosenbad, ombyggnad, Stockholm	887	450	63	0	0
Manillaskolan, renovering fasader, Stockholm	1	1	22	20	20
Moderna museet, ombyggnad lanterniner, Stockholm	1	0	15	15	7
Naturhistoriska riksmuseet, byte och ombyggnad av VA-system i mark, Stockholm	0	1	11	24	16
Naturhistoriska riksmuseet, ombyggnation av Botanhuset, Stockholm	19	64	43	0	0
New York, invändiga lägenhetsarbeten 604 och 608 Park Avenue, USA	0	1	4	74	1
Norra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	5	2	5	13	33
Operabyggnaden, fasadrenovering, Stockholm	0	0	30	30	30
Renovering Operabyggnaden, Stockholm	0	5	10	50	100
Peking, om- och tillbyggnation av kansli, Kina	69	5	28	23	0
Riddarholmen, övergripande säkerhet, Stockholm	0	3	14	50	60
Skeppsholmen, Kasern II, återställande efter brand, Stockholm	60	40	32	0	0

Skeppsholmen, Kasern III, förtätning, Stockholm	0	4	11	45	65
Skeppsholmen, renovering kajer och dykdalber, Stockholm	145	5	1	46	52
Tokyo, renovering och ombyggnad av ambassaden, Japan	15	1	30	70	184
Universitetshuset, ombyggnation, Lund	0	3	0	12	19
Uppsala slott, renovering Konstmuseum, Uppsala	0	1	4	25	10
Östra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	35	2	14	2	0

Anm.: SFV:s planerade investeringar med utfall 2021–2023. Projekt som understiger 40 miljoner kronor ingår inte i tabellredovisningen ovan. Investeringar i bidragsfastigheter ingår inte eftersom de anslagsfinansieras och bokförs som underhåll.

Källa: SFV:s avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2021–2024.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2021 om 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2022 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

5.7.3 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

2020	Utfall	266 032	Anslagssparande	7 968
2021	Anslag	340 600[1]	Utgiftsprognos	337 681
2022	**Förslag**	**330 000**		
2023	Beräknat	290 000		
2024	Beräknat	265 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll av och löpande driftsunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**340 600**	**340 600**	**340 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 600	-50 600	-75 600
varav BP22	*50 000*	*25 000*	*25 000*
– Bidragsfastigheter- ökad omfattning och lagkrav.	*50 000*	*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**330 000**	**290 000**	**265 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förslaget innebär att anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ökas med 50 000 000 kronor 2022 för att genomföra åtgärder på de fastigheter som klassas som bidragsfastigheter. Från och med 2023 föreslås anslaget öka permanent med 25 000 000 kronor. Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär bl.a. att anslaget har ökats för att energieffektivisera bidragsfastigheter genom nyttjande av solceller.

Regeringen föreslår att 330 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 290 000 000 kronor respektive 265 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Vården och underhållet av de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan göras. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2023.

Tabell 5.21 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	43 610	11 709	100 000	
Nya åtaganden	11 497	100 000	100 000	
Infriade åtaganden	-43 398	-11 709	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	11 709	100 000	100 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**100 000**

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

6.1 Mål för området

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar minska och fel motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

I linje med det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken (se avsnitt 2.3) har regeringen beslutat om följande mål för området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning:

– Prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen ska vara tillförlitliga och väldokumenterade.
– Statistiken ska vara av god kvalitet och tillgänglig för användarna. Kostnaden för uppgiftslämnarna ska minska, statistikproduktionen vara effektiv och samordningen av statistiken utvecklas.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen infördes 2021. Målet syftar till att ge en helhetsbild av arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och fusk inom de olika välfärdssystemen. Dessutom ska målet bidra till en samlad styrning och uppföljning.

Uppföljningen av måluppfyllelsen kommer att baseras på en samlad analys av vilka åtgärder berörda statliga myndigheter har vidtagit, och vilken effekt de har haft på omfattningen av de felaktiga utbetalningarna. Enhetliga återrapporteringskrav har beslutats i berörda myndigheters regleringsbrev och kommer att ligga till grund för de resultatindikatorer som kommer att användas. Eftersom målet gäller fr.o.m. 2021 kan en samlad resultatredovisning på området göras först i budgetpropositionen för 2023.

Målet att producera statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdkundindex och allmänhetens förtroende. Tillgängligheten till statistiken mäts bl.a. genom antal tabeller i och uttag från Statistiska centralbyråns (SCB) statistikdatabas (SSD) på myndighetens webbplats samt antal besök på webbplatsen. Kostnaderna för uppgiftslämnandet mäts genom uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Samlad styrning och uppföljning av arbetet med att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Omfattningen av felaktiga utbetalningar och utformningen av välfärdssystemen

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har visat att både omfattningen av felaktiga utbetalningar och andelen misstänkta bidragsbrott är hög (SOU 2019:59). Av de totala utbetalningarna från välfärdssystemen 2018 (exklusive ålderspensionssystemet) bedömdes ca 5,5 procent, eller utbetalningar om ca 18 miljarder kronor, vara felaktiga (SOU 2019:59 s. 139).

Välfärdssystemens utformning bedöms vara en viktig orsak till felaktiga utbetalningar. Ersättningssystemens regelverk och konstruktion lägger grunden för myndigheternas förutsättningar att motverka felaktiga utbetalningar. Risken för felaktiga utbetalningar ökar när flera statliga myndigheter gemensamt ansvarar för ett ersättningssystem, och när företag eller andra externa aktörer med ekonomiska intressen är involverade, som t.ex. i fråga om statligt tandvårdsstöd, lönebidrag, nystartsjobb och ersättning för höga sjuklönekostnader. Även de uppskattade felnivåerna är höga i denna typ av ersättningssystem (SOU 2019:59 s. 98).

Samlad styrning och uppföljning av arbetet mot felaktiga utbetalningar

För att uppnå en samlad styrning och uppföljning av arbetet mot felaktiga utbetalningar har regeringen gett Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppgift att stödja arbetet som ska bidra till att säkerställa att korrekta utbetalningar görs från välfärdssystemen. ESV ska årligen för regeringen redovisa en samlad lägesbeskrivning av det arbete som har bedrivits av berörda myndigheter och aktörer för att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, och föreslå vilka åtgärder som bör vidtas för att säkerställa korrekta utbetalningar. Dessutom ska ESV vart tredje år för regeringen redovisa en fördjupad lägesbeskrivning, som bl.a. ska innehålla en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och analyser av orsakerna till dessa. Även denna redovisning kommer att ligga till grund för regeringens redovisning till riksdagen.

Därtill ska Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten i sina respektive årsredovisningar för 2021 redovisa hur de bidrar till måluppfyllelsen och vilka insatser som har genomförts för att uppnå målet. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har i regleringsbrevet för 2021 fått i uppdrag att identifiera risker för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott inom arbetslöshetsförsäkringen. De ovan nämnda myndigheterna ska dessutom återkommande studera riskerna för och omfattningen av felaktiga utbetalningar av olika ersättningar.

Vidare har ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen inrättats vid ESV. Rådet består av ledamöter från Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, ESV, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten och Skatteverket. Rådet ska främja samverkan mellan de myndigheter som är representerade i rådet, vara ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte samt diskutera åtgärder mot felaktiga utbetalningar.

Regeringen har beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan. Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och

Arbetsförmedlingen (dir. 2021:39). Syftet med uppdraget är att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att därigenom minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna. I uppdraget ingår även att analysera för- och nackdelar med ett administrativt sanktionssystem för vissa bidragsbrott, med särskilt beaktande av arbetslöshetskassornas särart, samt utarbeta de författningsförslag som krävs för att inrätta ett sådant system.

6.3.2 Konjunkturinstitutet

Prognosprecision

Konjunkturinstitutet analyserar årligen prognosfel för en rad makroekonomiska variabler, såsom BNP-tillväxt, arbetslöshet, inflation och offentligfinansiellt sparande. Prognosfelen för åtta nyckelvariabler jämförs med totalt 17 andra prognosmakares motsvarande fel, däribland regeringens. Jämförelsen av prognoser görs för innevarande och nästkommande års utfall, och för två olika utvärderingsperioder: det innevarande året respektive de tre föregående åren. På grund av de stora effekter som spridningen av sjukdomen covid-19 haft på ekonomin under 2020 fokuserar den senaste utvärderingen på prognoserna gjorda under 2020. De snabba förändringarna som skedde under 2020 medförde också att det var av mycket stor betydelse när under året prognoserna gjordes och vilken informationsmängd som då fanns tillgänglig. För prognoser avseende 2020 rankar sig Konjunkturinstitutet i de flesta fall bland topp tre, men aldrig sämre än bland de sex främsta prognosmakarna. För den längre utvärderingsperioden har Konjunkturinstitutet haft den bästa prognosprecisionen för samtliga variabler förutom BNP-tillväxten, där precisionen i stället var näst bäst och saknade omotiverade systematiska fel. Myndighetens analys är förankrad i nationalekonomisk teori och empiri.

6.3.3 Ekonomistyrningsverket

Prognosprecision

ESV har utvärderat myndighetens prognoser för perioden 2012–2019. Utvärderingen visar att myndighetens prognosprecision överlag är i linje med andra prognosmakares precision, men att det finns förbättringspotential för vissa variabler (se Utvärdering av Ekonomistyrningsverkets prognoser 2012–2019, ESV dnr 2019-00962-4). ESV har justerat sina prognosmetoder utifrån slutsatserna i utvärderingen. Under 2020 påverkades dock prognosverksamheten i hög grad av pandemin. De extra ändringar i statens budget som beslutades under året innebar fler bedömningar av effekterna av utgiftsökningar och skattesänkningar. Osäkerheten var stor när det gällde vilken effekt spridningen av covid-19 skulle få på ekonomin och hur förslagen skulle påverka de offentliga finanserna. ESV presenterade därför i mars och november 2020 alternativscenarier som komplement till prognosen, och i maj 2020 publicerades en uppdatering av det ekonomiska läget, eftersom risken var stor för en svagare utveckling än den som publicerats i marsprognosen. ESV konstaterar i sin rapport Prognosuppföljning 2020 att myndigheten, liksom andra prognosmakare, överskattade pandemins negativa effekter på BNP-tillväxten och skatteintäkterna 2020, framför allt i de prognoser som gjordes under våren 2020. I de prognoser som gjordes under hösten 2020 överskattades statens utgifter. Jämförelser mellan olika prognosmakares träffsäkerhet avseende utvecklingen 2020 försvåras av att de snabbt skiftande förutsättningarna inneburit att det spelat ovanligt stor roll vid vilken tidpunkt en prognos har gjorts.

6.3.4 Statistik

Statistik av god kvalitet

Punktligheten i SCB:s statistikpublicering enligt fastställd tidsplan uppgick till 98 procent 2020 och var således fortsatt hög, om än något lägre än föregående år (se tabell 6.1). Överensstämmelsen mellan avsedd och faktisk publiceringsdag för månads-, kvartals- och årsstatistiken uppgick till mellan 96 och 100 procent. Under 2020 gjordes 32 korrigeringar av publicerad statistik, vilket var samma antal som 2019, varav en bedömdes som allvarlig. Antalet interna felrapporter under 2020 uppgick till 65, vilket innebar en ökning jämfört med 2019, då antalet felrapporter uppgick till 50.

Kundnöjdheten för SCB har liksom föregående år undersökts bl.a. genom webbenkäten Kundernas förtroende. Enligt enkäten uppgick medelbetyget 2020 till 4,7 på en femgradig skala, vilket var samma nivå som för 2019. Allmänhetens förtroende för SCB undersöks inom den årliga förtroendeundersökningen som publiceras av SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Enligt undersökningen hade 43 procent av allmänheten 2020 mycket stort eller ganska stort förtroende för SCB. Endast 5 procent hade ett ganska eller mycket litet förtroende för myndigheten. Resultaten visar på små förändringar över åren.

Tabell 6.1 Resultatindikatorer avseende statistik

	2018	2019	2020
Antal tabeller i statistikdatabasen	4 072	4 407	4 581
Antal uttag ur statistikdatabasen (1000-tal)	1 246	1 390	1 510
Antal besök SCB:s webbplats (1000-tal)[1]	7 466	7 888	9 678
Punktlighet i publicering (procent)	100	99	98
Kundnöjdhet i avgiftsfinansierad verksamhet mätt som kundernas förtroende (5-gradig skala)[2]	4,6	4,7	4,7
Allmänhetens förtroende (andelen mycket stort eller ganska stort förtroende)[2]	44	44	43
Kostnad för uppgiftslämnandet (mnkr)	407	417	394
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år, i mnkr)[3]	-4	10[4]	-23
Produktivitetsförändring (procent)	2,2	3,9	-1,1

[1] Innehållsmässiga och tekniska förändringar medför att jämförelser över åren gällande besöksstatistiken är svåra att göra.

[2] Uppgiften för 2018 baseras på svar som avser andra halvåret då undersökningen introducerades.

[3] Förändringen är beräknad på en justerad uppgift för föregående år.

[4] Uppgiften avseende 2019 har reviderats.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tillgänglighet till statistik

Antalet besök på SCB:s hemsida, där en stor mängd statistik tillgängliggörs avgiftsfritt, uppgick under 2020 till ca 9,7 miljoner, vilket innebar en ökning med ca 22,7 procent jämfört med 2019 (se tabell 6.1). En viktig anledning till ökningen är det stora intresset för statistik relaterad till spridningen av covid-19. Antalet tabeller i statistikdatabasen ökade till knappt 4 600 tabeller, vilket var en ökning med ca 4 procent jämfört med 2019. Även antalet uttag ur statistikdatabasen ökade till drygt 1,5 miljoner uttag, vilket var en ökning med knappt 9 procent.

I april 2020 lanserade SCB den av Europeiska unionen delfinansierade webbtjänsten Kommuner i siffror, som utifrån grundläggande statistik i statistikdatabasen möjliggör för en bred allmänhet att på ett enkelt sätt jämföra kommuner med varandra. Under 2020 gjordes ca 40 000 besök på tjänsten.

SCB har arbetat för att öka tillgängligheten till all statistik i statistikdatabasen som öppna data. Mer än 4 400 datamängder från SCB gjordes sökbara på den nationella dataportalen som Myndigheten för digital förvaltning lanserade 2020. SCB tillämpar principen om öppna data som huvudregel och ökade under 2020 även utbudet av fritt tillgänglig statistik genom att tidigare avgiftsbelagda tjänster gjordes till öppna data. I en ranking publicerad av organisationen Open Data Watch över hur heltäckande och öppet tillgänglig statistiken är i 187 länder avancerade Sverige från plats nio (2018) till plats fem (2020).

Effektivitet och kostnaden för uppgiftslämnandet

Den totala kostnaden för uppgiftslämnandet uppgick 2020 till 394 miljoner kronor, vilket innebar en minskning med 23 miljoner kronor, motsvarande ca 5,6 procent, jämfört 2019 (se tabell 6.1). Uppskattningsvis hälften av minskningen berodde på att undersökningar ställts in eller förändrats till följd av spridningen av covid-19. Av de totala kostnaderna avsåg 332 miljoner kronor kostnaden för företag och organisationer, 60 miljoner kronor kostnaden för kommuner och regioner samt 2 miljoner kronor kostnaden för myndigheter. SCB arbetar löpande med att förenkla uppgiftslämnandet. Även hos uppgiftslämnarna ökar graden av digitalisering, vilket underlättar uppgiftslämnandet. För att dra nytta av detta har SCB bl.a. intensifierat arbetet med att möjliggöra för företag att lämna uppgifter via digitala filformat. I slutet av 2020 lanserades en första version av en statistiktaxonomi, som fr.o.m. 2021 kommer att kunna användas för att lämna data för enskilda företag till flera av SCB:s undersökningar via s.k. maskin-till-maskin-lösningar.

År 2020 beräknas den totala produktiviteten inom SCB ha minskat med 1,1 procent. I dessa beräkningar beaktas endast förändringen av produktionsvolymen, inte förändringar i kvalitet och utvecklingsarbete. Utvecklingen av produktiviteten kan variera mellan enskilda år på grund av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker och således bör utvecklingen bedömas över en längre period. Sett över en femårsperiod har produktivitetsökningen uppgått till i genomsnitt 2,5 procent per år.

Samordning och utveckling av den officiella statistiken

Ansvaret för officiell statistik delas mellan 29 myndigheter och systemet samordnas av SCB. Den målbild som Rådet för den officiella statistiken fastställt har kompletterats med ett fjärde område, Vi gör det bättre tillsammans, som syftar till stärkt samverkan. Målbilden tar sikte på 2025 och åtföljs av en handlingsplan. Ett centralt inslag i handlingsplanen avseende 2020 var att genomföra en översyn av statistikområdena inom den officiella statistiken. Under 2020 har SCB bl.a. erbjudit statistikproduktionsutbildning för personal vid de statistikansvariga myndigheterna, beslutat om ett flertal föreskrifter och tillgängliggjort egenutvecklade it-verktyg i statistikproduktionen för andra statistikansvariga myndigheter. Av den årliga rapporten över Sveriges officiella statistik framgår att det vid utgången av 2020 fanns en aktuell kvalitetsdeklaration publicerad för 90 procent av den officiella statistikens statistikprodukter, vilket var en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2019.

6.3.5 Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade i maj 2021 sin årliga rapport Svensk finanspolitik. Rapporten innehöll bedömningar av bl.a. finanspolitikens måluppfyllelse och regeringens åtgärder med anledning av pandemin.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Eftersom målet om att minska felaktiga utbetalningar infördes 2021 kommer det att vara möjligt att bedöma måluppfyllelsen först i budgetpropositionen för 2023. Enligt de omfattningsstudier som har genomförts bedöms de felaktiga utbetalningarna vara omfattande (SOU 2019:59 s. 94). För att komma till rätta med detta behövs förbättrade förutsättningar för att motverka felaktiga utbetalningar och en samlad uppföljning av vad som görs samt en bedömning av vilka effekter de olika åtgärderna har. Under de senaste 20 åren har också välfärdssystemen blivit mer omfattande och komplexa. Av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar bedöms andelen som orsakas av misstänkta bidragsbrott vara hög (SOU 2019:59 s. 98), och den brottslighet som riktas mot välfärdssystemen har utvecklats och blivit mer avancerad och systematisk (SOU 2017:37 s. 194–199).

SCB:s statistik används i stor utsträckning som underlag för forskning, utredningsverksamhet, beslutsfattande och samhällsdebatt, och myndighetens uppdragsbaserade statistikverksamhet bedöms ha bidragit till en ökad statistikanvändning i samhället. Utifrån de fortsatt goda resultaten avseende kundnöjdhet och förtroende, samt den fortsatt höga punktligheten i fråga om publicering, bedöms målet att statistiken ska vara av god kvalitet i stor utsträckning ha uppnåtts. Tillgängligheten till statistiken för användarna bedöms ha varit god, och det ökade antalet besöken till SCB:s webbplats och uttag av tabeller ur statistikdatabasen visar på ett ökat intresse för statistiskt material under det gångna året. Regeringen välkomnar de insatser som görs för att på olika sätt öka tillgängligheten till statistiken och anser att detta arbete bör fortsätta.

När det gäller målet om minskade kostnader för uppgiftslämnare kan konstateras en viss förbättring för 2020, som delvis kan kopplas till spridningen av covid-19. Regeringen bedömer även att de insatser SCB gör för att förenkla för uppgiftslämnarna bidrar till måluppfyllelsen. När det gäller målet om en effektiv statistikproduktion kan konstateras att produktiviteten försämrades 2020. Sett över en femårsperiod är den genomsnittliga produktivitetsutvecklingen positiv, men resultatet för 2020 tyder på att det finns behov av fortsatta effektiviseringar. SCB:s samordnande insatser, och den samverkan som sker mellan de statistikansvariga myndigheterna, bedöms bidra till att samordningen av statistiken fortsätter att utvecklas.

Genom utvärderingar samt kvalificerade och fördjupade analyser bidrar Konjunkturinstitutet, ESV och Finanspolitiska rådet till en ökad förståelse för utvecklingen av svensk ekonomi. Genom seminarier m.m. medverkar myndigheterna till en ökad öppenhet och tydlighet kring den ekonomiska politikens syften och ändamålsenlighet. Regeringen anser att myndigheterna har en viktig roll för utformningen av den ekonomiska politiken, och att de genom sina olika verksamheter bidrar till att målet för området uppfylls.

6.5 Politikens inriktning

6.5.1 Fortsatta krafttag mot fel och fusk med ersättningar och bidrag

Felaktiga utbetalningar, skattefusk och brott mot välfärdssystemen skadar förtroendet för dessa system. Betydande belopp betalas ut felaktigt från olika välfärdssystem varje år. Det finns dock stora skillnader när det gäller andelen felaktiga utbetalningar mellan olika förmåner och ersättningssystem. För att ytterligare stärka arbetet mot felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen bör kontrollerna av utbetalningar från välfärdssystemen stärkas ytterligare. Regeringen anser därför att en ny myndighet för systemövergripande kontroller av utbetalningar från välfärdssystemen bör bildas. Myndigheten kommer att ha två huvudsakliga uppgifter, dels genomföra

systemövergripande dataanalyser, urval och fördjupade granskningar, dels administrera ett system för transaktionskonton för utbetalningar från välfärdssystemen. I myndighetens uppdrag ligger också att beakta de risker för intrång i den personliga integriteten som kommer att aktualiseras i verksamheten. Myndigheten ska inleda sin verksamhet under 2023.

En central del i att stärka arbetet mot felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen är att förhindra och förebygga att oseriösa aktörer verkar i offentligt finansierad verksamhet. Regeringen föreslår ökade medel till Arbetsförmedlingen (utg.omr. 14 avsnitt 4.6.1) och Inspektionen för vård och omsorg (utg.omr. 9 avsnitt 4.6.12) i syfte att stärka myndigheternas förmåga att tidigt identifiera sådana aktörer. Regeringen avser att skärpa tillsynen och kraven på företagsrekonstruktörerna, som bl.a. beslutar om ersättning från lönegarantin. För detta tillförs medel till Kronofogdemyndigheten (utg.omr. 3 avsnitt 2.8.3). Skatteverket tillförs vidare medel 2022 för att utreda och vid behov lämna förslag på åtgärder som krävs för att hindra felaktiga utbetalningar som upptäcks i samband med handläggning och kontroll av lönegarantiärenden (utg.omr. 3 avsnitt 2.8.1). Regeringen kommer därefter att ta ställning till om uppgiften att betala ut ersättning från lönegarantin ska föras över till Skatteverket.

Fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet är ett allvarligt problem. Arbetslivskriminaliteten utnyttjar personer i beroendeställning, inte minst arbetskraftsinvandrare. Det ska aldrig löna sig att begå brott eller skaffa sig konkurrensfördelar genom att åsidosätta de anställdas rätt till en trygg arbetsmiljö. Regeringen anser att myndighetssamverkan och tillsynen inom området fortsatt bör stärkas. För att säkerställa att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor har tillgång till den information om enskilda personer och företag som de behöver för att fatta korrekta beslut i fråga om ersättningar från välfärdssystemen, och för att motverka arbetslivskriminalitet, har en utredning fått i uppdrag att utvärdera möjligheterna till stärkt informationsutbyte mellan myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor (Fi2021/02442). Regeringen avser även att återkomma med en proposition där Migrationsverket föreslås stärka sina kontroller av arbetsgivare som misstänks utnyttja arbetskraftsinvandrare (se även utg.omr. 8 avsnitt 2.5). Denna brottslighet utnyttjar personer i beroendeställning och leder till osund konkurrens. Den är också ofta förknippad med missbruk av välfärdssystemen, t.ex. inom den personliga assistansen. I syfte att motverka arbetslivskriminalitet föreslår regeringen också ökade medel till Arbetsmiljöverket (utg.omr. 14 avsnitt 5.6.1). Vidare föreslår regeringen att resurser tillförs Transportstyrelsens arbete med att motverka fusk och regelöverträdelser inom vägtransportområdet (utg.omr. 22 avsnitt 3.6.12).

Det är också viktigt att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism, och därmed förhindra att vinsterna från ekonomisk brottslighet kan omsättas i det finansiella systemet. Medel tillförs Finansinspektionen, Polismyndigheten, Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland, Spelinspektionen och Fastighetsmäklarinspektionen för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism (se avsnitt 3.5.4). Även Bolagsverket tillförs resurser för detta ändamål samt för att stärka myndighetens analyskapacitet och brottsförebyggande arbete (utg.omr. 24 avsnitt 3.7.11). Regeringen föreslår även att Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten tillförs medel som ett led i att stärka rättskedjans förmåga och kapacitet att utreda och lagföra misstänkta brott (utg.omr. 4 avsnitt 2.9.3 respektive 2.9.4). Det möjliggör också en förstärkning av förmågan att bekämpa bidragsbrott, skattebrott och annan ekonomisk brottslighet.

Regeringen ser vidare allvarligt på att det förekommer missbruk av de tillfälliga stöd som syftar till att lindra pandemins negativa konsekvenser. För att ytterligare stärka möjligheterna att upptäcka detta missbruk och återkräva felaktiga utbetalningar tillförs

därför Försäkringskassan medel 2022 för efterhandskontroller av utbetalningar av sådana tillfälliga stöd som gjorts under 2021 (utg.omr. 10 avsnitt 3.13.8). Skatteverkets arbete med att säkerställa att skatter och avgifter redovisas och betalas förstärks (se utg.omr. 3 avsnitt 1.3.1).

6.5.2 Statistikutveckling

Den officiella statistiken ska utgöra ett faktabaserat underlag för beslutsfattande och stöd till forskning samt bidra till den allmänna debatten och medborgarnas möjlighet till insyn. För att statistiken ska kunna bidra till samhällsnytta och samhällsekonomisk effektivitet krävs att den är tillgänglig, opartisk, pålitlig och av god kvalitet. Att de statistikansvariga myndigheterna verkar för att upprätthålla kvaliteten är avgörande för att säkerställa förtroendet för den officiella statistiken.

Fortsatt ökade krav på statistik med hög kvalitet som belyser nya områden måste mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i statistikproduktionen. En ökad digitalisering bedöms kunna möjliggöra fortsatta effektiviseringsvinster, bl.a. vid insamling av uppgifter samt vid framställning och tillgängliggörande av statistik.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

2020	Utfall	10 257	Anslagssparande	446
2021	Anslag	10 512[1]	Utgiftsprognos	10 509
2022	**Förslag**	**10 936**		
2023	Beräknat	11 056[2]		
2024	Beräknat	11 166[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 10 937 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 10 936 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 512**	**10 512**	**10 512**
Pris- och löneomräkning[2]	94	210	317
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	330	334	337
varav BP22[3]	*330*	*330*	*330*
– Upprätthålla kärnverksamheten	*330*	*330*	*330*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 936**	**11 056**	**11 166**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås ökas med 330 000 kronor fr.o.m. 2022 för att upprätthålla kärnverksamheten på myndigheten. För att finansiera anslagsökningen föreslås att anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 10 936 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 056 000 kronor respektive 11 166 000 kronor.

6.6.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

2020	Utfall	65 950	Anslagssparande	2 267
2021	Anslag	67 076[1]	Utgiftsprognos	66 922
2022	**Förslag**	**67 682**		
2023	Beräknat	68 417[2]		
2024	Beräknat	68 083[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 67 682 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 66 673 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**67 076**	**67 076**	**67 076**
Pris- och löneomräkning[2]	606	1 341	2 037
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-1 030
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 682**	**68 417**	**68 083**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 67 682 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 68 417 000 kronor respektive 68 083 000 kronor.

6.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	172 254	Anslagssparande	5 306
2021	Anslag	198 476[1]	Utgiftsprognos	190 967
2022	**Förslag**	**210 340**		
2023	Beräknat	239 665[2]		
2024	Beräknat	283 794[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 237 113 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 277 989 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**188 476**	**188 476**	**188 476**
Pris- och löneomräkning[2]	1 654	3 701	5 624
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 210	47 488	89 694
varav BP22[3]	*35 370*	*62 670*	*107 670*
– Upprätthålla kärnverksamheten	*-330*	*-330*	*-330*
– Revision av jordbruksfonderna	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Genomförande av Sveriges återhämtningsplan	*17 000*	*19 000*	*11 000*
– ESV revision av Brexit-fond	*3 700*		
– Ny myndighet för systemövergripande kontroller		*29 000*	*82 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**210 340**	**239 665**	**283 794**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera en ökning av anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* minskas anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* med 330 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

ESV utför årlig revision av Sveriges användning av medel från EU:s jordbruksfonder. För arbetet med revisionen ökas anslaget med 15 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

ESV utför revision av de medel som tilldelas Sverige genom EU:s facilitet för återhämtning och resiliens. ESV ansvarar även för att sammanställa information om genomförandet från de myndigheter som är ansvariga för de reformer och investeringar som utgör den svenska återhämtningsplanen. För detta arbete ökas anslaget med 17 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 19 000 000 kronor och för 2024 med 11 000 000 kronor.

ESV bör tillföras medel för att utföra revision av de medel som tilldelas Sverige genom den s.k. Brexitjusteringsreserven (se utg. omr. 23 avsnitt 2.8). För detta arbete ökas anslaget med 3 700 000 kronor 2022.

På anslaget beräknas även reserverade medel fr.o.m. 2023 för kostnader för den nya myndigheten för systemövergripande kontroller av utbetalningar från välfärdssystemen. För 2023 beräknas anslaget ökas med 29 000 000 kronor och för 2024 med 82 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 210 340 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 239 665 000 kronor respektive 283 794 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	8 550	8 805	-255	-410
Prognos 2021	17 000	16 000	1 000	590
Budget 2022	14 000	13 800	200	790

Uppdragsverksamheten avser områdena ekonomisk styrning och tjänsteexport.

6.6.4 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 6.9 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

2020	Utfall	589 590	Anslagssparande	4 585
2021	Anslag	585 608[1]	Utgiftsprognos	581 474
2022	**Förslag**	**592 901**		
2023	Beräknat	599 574[2]		
2024	Beräknat	606 241[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 593 011 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 593 502 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**585 608**	**585 608**	**585 608**
Pris- och löneomräkning[2]	5 308	11 848	17 991
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 985	2 118	2 642
varav BP22[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Finansiering SCB undersökning funktionsnedsatta	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**592 901**	**599 574**	**606 241**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* ökas med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2022 för undersökningar om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. För att finansiera anslagsökningen minskas anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv med motsvarande belopp fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 592 901 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 599 574 000 kronor respektive 606 241 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.11 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	471 118	466 955	4 163	28 056
Prognos 2021	500 000	502 000	-2 000	26 000
Budget 2022	470 000	472 000	-2 000	24 000

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av uppdragsverksamhetens intäkter avser ca 70 procent statistikproduktion åt främst andra statliga myndigheter. Tjänsteexport står för ca 13 procent och övriga tjänster för ca 17 procent.

6.6.5 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	9 537	Anslagssparande	1 445
2021	Anslag	13 782[1]	Utgiftsprognos	11 686
2022	**Förslag**	**13 907**		
2023	Beräknat	14 056[2]		
2024	Beräknat	14 198[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 13 907 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 13 907 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**13 782**	**13 782**	**13 782**
Pris- och löneomräkning[2]	125	274	416
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 907**	**14 056**	**14 198**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023 och 2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 13 907 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bokförings-nämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 14 056 000 kronor respektive 14 198 000 kronor.

7 Offentlig upphandling

7.1 Mål för området

Utifrån det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har regeringen preciserat följande mål för den offentliga upphandlingen: Den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas (prop. 2014/15:1 utg.omr. 2).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande centrala resultatindikatorer används vid resultatbedömningen mot det förvaltningspolitiska målet:

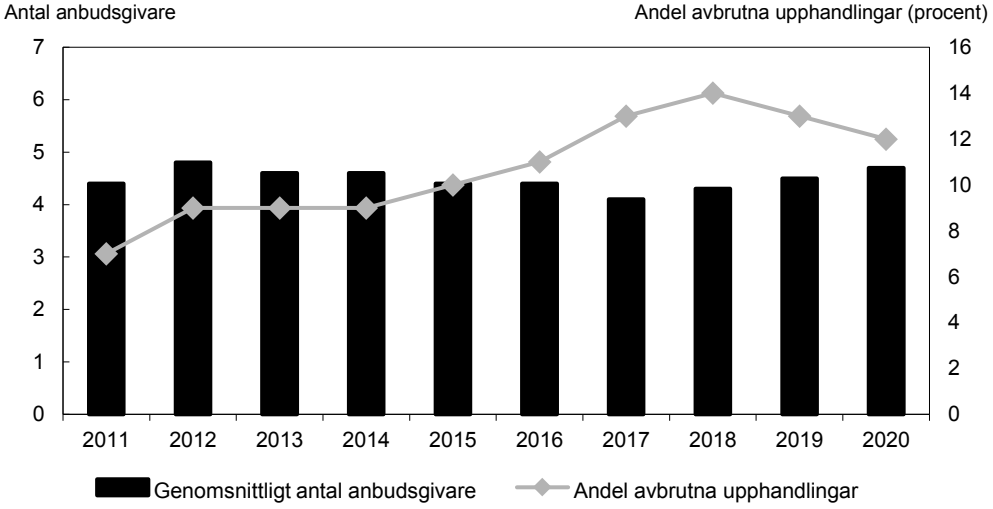
- andelen avbrutna upphandlingar,
- antal anbudsgivare per upphandling,
- andel överprövade upphandlingar, och
- andel överprövningar med helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten.

I delar av resultatbedömningen beaktas även vissa andra resultat, exempelvis information från rapporter från Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Fler anbudsgivare och minskad andel avbrutna upphandlingar

Diagram 7.1 Antal anbudsgivare och andelen avbrutna upphandlingar

Källa: Upphandlingsmyndigheten.

Det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling visar om det finns en fungerande konkurrens inom den offentliga upphandlingen. De senaste tio åren har det genomsnittliga antalet anbudsgivare varierat mellan 4,1 och 4,8 per upphandling (se diagram 7.1). Under 2020 ökade det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upp-

handling för tredje året i rad till 4,7. Andelen upphandlingar där endast en eller två anbudsgivare deltog uppgick till 35 procent. Det vanligaste antalet anbudsgivare var 2, vilket var fallet i 20 procent av upphandlingarna.

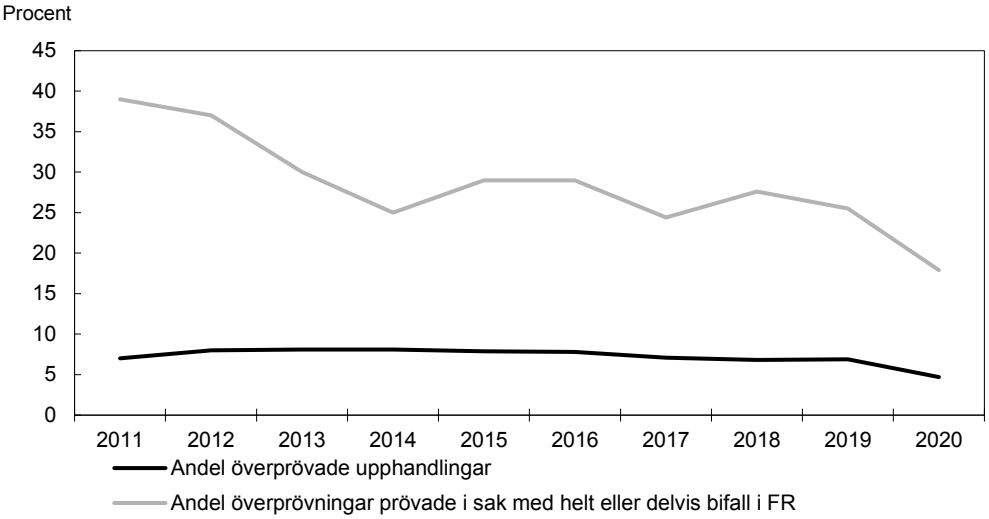
Andelen avbrutna upphandlingar är en indikation på hur effektiv den offentliga upphandlingen är. En avbruten upphandling innebär att det har lagts resurser på inköp som inte genomförs, samtidigt som det kan vara bättre att avbryta upphandlingen om det har framkommit att underlaget är bristfälligt. Andelen avbrutna upphandlingar har ökat under flera år, men minskade mellan 2018 och 2020 från 14 till 12 procent.

Ökad kvalitet i upphandlingsstatistiken

Den 1 januari 2021 inrättades en nationell upphandlingsdatabas hos Upphandlingsmyndigheten. I samband med detta fick myndigheten i uppdrag att analysera datakvaliteten i databasen och lämna förslag till åtgärder för att höja kvaliteten. Särskild vikt ska enligt uppdraget läggas vid uppgifter som avser antal anbudsgivare och avbrutna upphandlingar.

7.3.2 Minskad andel överprövningar och andel begäran om överprövning som bifalls i förvaltningsrätten

Diagram 7.2 Överprövningar och utfall i förvaltningsrätten

Källor: Konkurrensverket och Domstolsverket.

Överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid offentliga upphandlingar. Samtidigt kan överprövningar bidra till osäkerhet och förseningar, och därför är det svårt att fastställa en optimal nivå på överprövningarna. Andelen upphandlingar som överprövades varierade under perioden 2011–2019 mellan 7 och 8 procent, men minskade 2020 till knappt 5 procent (se diagram 7.2). Statliga myndigheter och bolag hade lägst andel överprövningar med 3,9 procent, kommuner och kommunala bolag ca 4,9 procent, medan regioner och regionägda bolag hade störst andel överprövningar med 5,7 procent. Kommunerna genomförde flest upphandlingar, ca 8 230, medan regionerna och staten genomförde ca 1 580 respektive 2 860 upphandlingar.

En och samma upphandling kan generera flera mål i domstol. Totalt avgjordes 3 616 mål om överprövning vid förvaltningsrätterna under 2020, varav 61 procent prövades i sak. Andelen överprövningar som fick bifall i förvaltningsrätten varierade mellan 2013 och 2019 inom ett spann om 24–30 procent, men minskade 2020 till 18 procent (se diagram 7.2). Förvaltningsrättens beslut överklagades till kammarrätten i 778 mål

under 2020. Kammarrätten ändrade utfallet i 43 (5,8 procent) av de 742 mål som avgjordes under året.

Insikter om offentlig upphandling och spridningen av sjukdomen covid-19

Offentlig upphandling har haft en viktig roll när det gäller hanteringen av konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19. I september 2020 lämnade Upphandlingsmyndigheten rapporten Coronapandemin ur ett upphandlingsperspektiv (Upphandlingsmyndigheten 2020:3) till regeringen som en delredovisning av ett regeringsuppdrag om att ge förstärkt stöd vid upphandling av samhällsviktig verksamhet (Fi2019/03819). Upphandlingsmyndighetens preliminära slutsatser var att upphandlingsreglerna är anpassade för att kunna tillämpas när det uppstår oförutsedda akuta behov, samt att upphandlande myndigheter och enheter som har en välutvecklad strategisk syn på offentlig upphandling har goda förutsättningar att hantera kriser.

Uppdrag till Upphandlingsmyndigheten om ändamålsenliga inköpsorganisationer

Enligt Upphandlingsmyndighetens enkätundersökning från 2020 bedömer 66 procent av de upphandlande myndigheterna och enheterna att brist på tid och personalresurser är de främsta hindren för att använda inköp som medel för att bidra till verksamhetsutveckling. För att stimulera upphandlande myndigheter och enheter att i ökad utsträckning bygga upp och säkerställa en inköpsorganisation som ger förutsättningar för ett strategiskt inköpsarbete har regeringen gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att följa upp och att under 2021 genomföra olika insatser för att främja denna utveckling (Fi2020/04834).

Klimatsmart upphandling

De offentliga inköpens klimatpåverkan uppgick 2019 till 23,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter (Upphandlingsmyndigheten, 2021). På uppdrag av regeringen har Upphandlingsmyndigheten lämnat en rapport med förslag på åtgärder för att offentlig upphandling ytterligare ska bidra till att nå klimatmålen och för att de insatser som ger störst klimatnytta för pengarna ska kunna prioriteras (Fi2019/04274). Dessa förslag analyseras för närvarande i Regeringskansliet. Upphandlingsmyndigheten har dessutom under 2020 haft i uppdrag att öka kännedomen om hur offentlig upphandling kan användas som ett verktyg för att bidra till en cirkulär ekonomi, samt för att uppnå de nationella miljömålen och bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Upphandlingsmyndigheten konstaterar i ett remissvar till Miljödepartementet att det finns en stor potential att använda den offentliga upphandlingen som verktyg för att ställa krav på cirkularitet och klimathänsyn i syfte att nå miljö- och klimatmål samt flera av de globala målen i Agenda 2030 (M2019/00661).

Med anledning av att bygg-, anläggnings- och fastighetssektorn står för en betydande klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv gav regeringen i mars 2020 Upphandlingsmyndigheten och Boverket i uppdrag att främja minskad klimatpåverkan vid offentlig upphandling av entreprenader inom dessa sektorer (Fi2019/01139 [delvis] och Fi2020/01192).

Webbstöd för socialt hållbara inköp

Upphandlingsmyndigheten tog under 2020 fram olika webbstöd riktade till upphandlande organisationer för att stödja utvecklingen mot mer socialt hållbara inköp. Webbstöden syftar till att främja skäliga arbetsvillkor vid produktion av varor och tjänster, sysselsättning via offentlig upphandling, barns rättigheter och ökad tillgänglighet

oavsett funktionsnedsättning samt att ge bättre information om produktionsvillkor i andra länder.

Arbetsrättsliga villkor vid upphandling

Den 1 juni 2017 infördes i upphandlingsregelverket en skyldighet att ställa arbetsrättsliga villkor i vissa fall. Bestämmelserna ska dels bidra till att arbete som upphandlas av den offentliga sektorn utförs med skäliga arbetsvillkor, dels motverka risken för illojal konkurrens genom att undermåliga arbetsvillkor tillämpas. I februari 2020 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att analysera hur statliga myndigheter har arbetat med att ställa arbetsrättsliga villkor och lämna förslag på hur förutsättningarna för myndigheterna att ställa sådana villkor kan förbättras (Fi2020/00455). Statskontoret redovisade uppdraget i december 2020 (Statskontoret 2020:24). Förslagen analyseras för närvarande i Regeringskansliet.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det är positivt att den sedan flera år nedåtgående trenden för det genomsnittliga antalet anbudsgivare har brutits. Antalet anbudsgivare behöver dock fortfarande öka. Det är särskilt problematiskt att det i så pass många upphandlingar endast deltar en eller två anbudsgivare. Att öka antalet anbudsgivare är viktigt då en ökad konkurrens skapar förutsättningar för effektivare offentliga inköp.

Mellan 2011 och 2020 har andelen överprövningar minskat och andelen avbrutna upphandlingar ökat. Det skulle kunna vara ett resultat av att dialogen mellan upphandlande myndigheter eller enheter och leverantörer har förbättrats. I dialogen kan förhållanden uppmärksammas som resulterar i att den upphandlande myndigheten eller enheten väljer att avbryta den pågående upphandlingen, för att i stället påbörja en ny upphandling, med villkor som bättre motsvarar befintliga behov. Samtidigt innebär givetvis en avbruten upphandling en viss effektivitetsförlust i form av nedlagt arbete. Ett trendbrott är att andelen avbrutna upphandlingar 2020 minskade för andra året i rad. Detta bidrar tillsammans med att andelen överprövade upphandlingar minskat till uppfyllelsen av målet om en effektiv upphandling.

Kombinationen av att andelen överprövningar har minskat något och att andelen upphandlingar där förvaltningsrätten ändrat utfallet minskat markant de senaste tio åren, skulle vidare kunna bero på att de upphandlande myndigheterna och enheterna har blivit bättre på att upphandla, vilket i så fall också bidrar till en effektivare och mer rättssäker upphandling.

7.5 Politikens inriktning

Förtroendet för att den offentliga upphandlingen fungerar och är rättssäker är fortsatt viktigt. Regelverket om offentlig upphandling och en effektiv tillämpning av detta motverkar korruption. Säkerheten i leveranserna till samhällsviktig verksamhet behöver säkerställas även i krissituationer.

Arbetet med att ta fram enklare och mer flexibla regler för bl.a. icke-direktivstyrda upphandlingar och för att effektivisera överprövningsprocessen fortsätter. Regeringen avser, som en del av detta arbete, att under hösten 2021 lämna två propositioner med förslag på upphandlingsområdet till riksdagen.

För att upphandlingen ska nå sin fulla potential inom alla områden i den nationella upphandlingsstrategin behöver styrningen och organiseringen av inköpsarbetet fortsätta att utvecklas. Upphandlingsmyndighetens uppdrag att följa upp och genomföra

olika insatser för att främja en utvecklad styrning kommer att ligga till grund för åtgärder på området (Fi2020/04834). En utgångspunkt är att inköpsarbetet behöver organiseras ändamålsenligt utifrån upphandlande myndigheters och enheters olika förutsättningar.

Med en utvecklad styrning av inköpsarbetet ges upphandlande myndigheter och enheter goda förutsättningar att ta tillvara och stimulera näringslivets innovationskraft. Genom det forum för kompetensöverföring och erfarenhetsbyte för innovationsupphandling som Upphandlingsmyndigheten getts i uppdrag att inrätta (N2021/01194) kommer den offentliga sektorn att stimuleras att genomföra fler innovationsupphandlingar, i syfte att skapa efterfrågan på innovationer som kan leda till mervärde för samhället, exempelvis genom att stärka utvecklingen av en resurseffektiv cirkulär ekonomi.

Den 1 juli 2020 trädde lagen (2019:668) om upphandlingsstatistik i kraft. Alla annonser ska fr.o.m. den 1 januari 2021 publiceras i registrerade annonsdatabaser. Arbetet med att utveckla upphandlingsstatistiken fortsätter, bl.a. genom arbetet med att genomföra EU:s nya standard för upphandlingsannonser (e-forms). Uppgifter om inköpsvärden kommer däremot i nuläget inte att samlas in.

Den offentliga upphandlingen ska utvecklas i syfte att ytterligare kunna bidra till att offentliga medel gör så stor samhällsnytta som möjligt. Det finns stor potential i att använda den offentliga upphandlingen som ett verktyg för ökad miljömässig och social hållbarhet. Det handlar bl.a. om att främja gemensamma samhällsintressen som miljö, klimat, en cirkulär ekonomi, minskad antibiotikaanvändning inom djurhållning, djuromsorg och människors hälsa samt bra villkor på arbetsmarknaden. En departementspromemoria med lagförslag rörande detta kommer att remitteras under hösten 2021.

Regeringen föreslår att Upphandlingsmyndighetens anslag ökas 2022 för stärkt arbete med cirkulär och fossilfri offentlig upphandling. Även för 2023 och tiden därefter beräknas anslaget ökas av samma anledning. Cirkulär, giftfri och fossilfri upphandling är ett viktigt verktyg för att minska miljöpåverkan och klimatutsläpp, och därigenom nå miljö- och klimatmål samt flera av de globala målen i Agenda 2030.

Arbetet för att förbättra förutsättningarna för myndigheter att ställa arbetsrättsliga villkor fortsätter utifrån Statskontorets analys.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 Upphandlingsmyndigheten

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	93 994	Anslagssparande	-930
2021	Anslag	95 579[1]	Utgiftsprognos	94 384
2022	**Förslag**	**111 079**		
2023	Beräknat	112 298[2]		
2024	**Beräknat**	**110 428[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 111 079 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 108 142 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlingsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**95 579**	**95 579**	**95 579**
Pris- och löneomräkning[2]	1 556	2 622	3 610
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 944	14 097	11 239
varav BP22[3]	*15 000*	*15 000*	*12 000*
– Myndighetslyft cirkulär ekonomi	*15 000*	*15 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**111 079**	**112 298**	**110 428**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås ökas med 15 miljoner kronor 2022 för stärkt arbete med cirkulär och fossilfri upphandling. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2023 och 12 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 111 079 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 112 298 000 kronor respektive 110 428 000 kronor.

Utgiftsområde 3

Skatt, tull och exekution

Utgiftsområde 3 – Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Skatt, tull och exekution ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 6
2.5.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle ... 10
2.5.3 Motverka brottslighet ... 14
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 16
2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 16
2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 16
2.6.3 Motverka brottslighet ... 17
2.7 Politikens inriktning ... 17
2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 17
2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 18
2.7.3 Motverka brottslighet ... 18
2.8 Budgetförslag ... 19
2.8.1 1:1 Skatteverket ... 19
2.8.2 1:2 Tullverket ... 21
2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten ... 23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Skatteverket	8 202 898
1:2	Tullverket	2 381 672
1:3	Kronofogdemyndigheten	2 145 164
Summa		**12 729 734**

2 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna att besluta och ta in skatter, tullar och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerat med huvuduppgifterna finns verksamheter som folkbokföring, id-kort, gränsskydd och verkställighet av betalningsanspråk. Inom skatte-, tull- och exekutionsområdet bedrivs också brottsbekämpning. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är förvaltningsmyndigheter inom respektive område.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Skatteverket	7 904	8 414	8 369	**8 203**	8 110	8 194
1:2 Tullverket	2 142	2 300	2 251	**2 382**	2 423	2 465
1:3 Kronofogdemyndigheten	2 009	2 110	2 104	**2 145**	2 134	2 085
Totalt för utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution	**12 055**	**12 824**	**12 724**	**12 730**	**12 667**	**12 744**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**12 414**	**12 414**	**12 414**
Pris- och löneomräkning[2]	161	296	423
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	155	-43	-92
varav BP22[3]	*227*	*113*	*128*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**12 730**	**12 667**	**12 744**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2020 till ca 12 miljarder kronor. Prognosen för utfallet 2021 är ca 700 miljoner kronor högre, vilket är ca 100 miljoner kronor lägre än anvisade anslag. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2022 är ca 100 miljoner kronor lägre än 2021. Minskningen beror på att det under 2021 tillfördes tillfälliga medel till främst Skatteverket.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:SkU1 rskr. 2017/18:78).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning, utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har begränsats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som beskriver resultatet för verksamhet som bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås är

- totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp,
- uppbördsförlustens storlek,
- skattefelets storlek och utveckling,
- folkbokföringsfelets storlek och utveckling,
- fastställda fordringar och skuldsanering,
- myndigheternas rankning och resultat i kvalitets- och anseendemätningar, samt
- samhällsnytta av beslag av narkotika och dopningsmedel samt alkohol- och tobaksbeslag.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Skatteverket fastställer och redovisar den stora merparten av de skatter och avgifter som betalas i Sverige. Tullverket fastställer och tar ut tullar, skatter och avgifter i samband med import och i förekommande fall export. En huvuduppgift för Kronofogdemyndigheten är att driva in skulder.

Inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp minskade

Tabell 2.3 Totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, brutto	1 735	1 936	1 993	2 089	2 116	2 073
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, netto[1]	1 011	1 173	1 189	1 261	1 256	1 190
Inbetalda tullar, skatter och avgifter till Tullverket[2]	11	7	7	8	8	7
Indrivet belopp av Kronofogdemyndigheten	10	11	12	12	13[3]	12[3]
Totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivet belopp, brutto	1 756	1 954	2 012	2 109	2 137	2 092

[1] I nettot avgår utbetalning av kommunalskattemedel och kompensation för mervärdesskatt till kommuner och regioner.

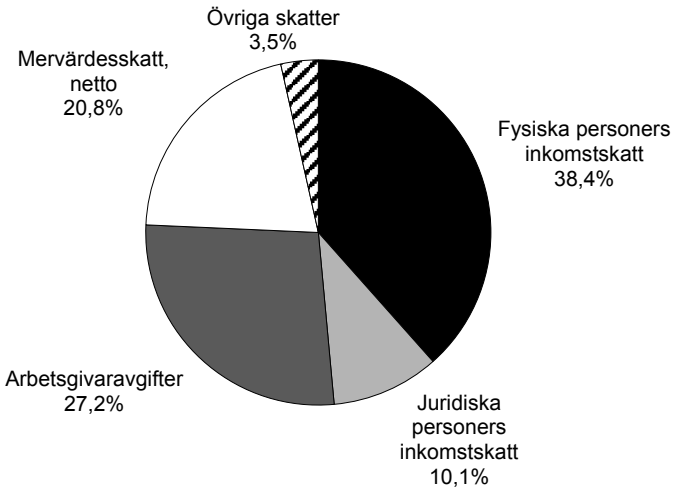
[2] Inbetald uppbörd som Tullverket redovisar mot inkomsttitel.

[3] Tidigare rapporterade uppgifter i Kronofogdemyndighetens årsredovisningar om totalt indrivet belopp för 2019 och 2020 har på grund av ett statistikfel inte varit korrekta. Felet berör endast den totala sammanräkningen. Kronofogdemyndigheten har korrigerat beloppen genom sänkning med 2,9 respektive 3,5 procent för 2019 respektive 2020 till 12,6 miljarder respektive 11,9 miljarder kronor.

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Under 2020 minskade inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket med 2 procent jämfört med 2019, vilket motsvarar 43 miljarder kronor. Fördelningen av inbetalda skatter framgår av diagram 2.1. Efter utbetalningar av kommunalskattemedel m.m. var nettouppbörden 5,3 procent lägre än 2019. Skatteverkets åtgärder påverkar skatteintäkternas storlek, men förändringen i inbetalda skatter berodde främst på förhållanden som Skatteverket inte kunde påverka såsom förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge. För 2020 påverkades utfallet av att företag som drabbats negativt ekonomiskt av pandemin har fått möjlighet till bl.a. tillfälligt anstånd med skatteinbetalningar och nedsättning av arbetsgivaravgifter.

Diagram 2.1 Inbetalda skatter (brutto) fördelat på skatteslag

Källa: Skatteverket.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt ska göra en konsekvensanalys av Skatteverkets tolkning att konsultlösningar i vården är mervärdesskattepliktiga och vid behov återkomma med ett förslag som neutraliserar konsekvenserna för vårdgivare och patienter snarast möjligt (bet. 2018/19:SkU25, rskr. 2018/19:299). Regeringen beslutade i februari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka förutsättningarna för förändrad lagstiftning i fråga om mervärdesskatt vid inhyrd vårdpersonal och inhyrd personal för social omsorg (dir. 2020:20). Huvudmotivet var att neutralisera konsekvenserna av en förändrad skatteplikt, för att på så sätt uppnå flexibilitet för bemanningen inom hälso- och sjukvården, tandvården och den sociala omsorgen. Uppdraget redovisades den 1 juni 2021 i betänkandet Mervärdesskatt vid inhyrd personal för vård och omsorg (SOU 2021:40). Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Under 2020 minskade handeln till följd av spridningen av sjukdomen covid-19, vilket resulterade i en minskad import till Sverige. Det sammanlagda värdet av inbetalda tullar, skatter och avgifter till Tullverket sjönk med drygt 12 procent jämfört med 2019. Det totala importvärdet för 2020 uppgick till nästan 404 miljarder kronor, vilket är en minskning med ca 14 procent jämfört med 2019. Oljeprodukter var den största varugruppen och utgjorde ca 16 procent av det totala importvärdet. Den största importen värdemässigt kom från Norge, Kina, USA och Ryssland i nämnd ordning, och flest deklarationer lämnades vid import från Kina, USA och Norge. Under 2020 bedrev ca 67 000 företag och privatpersoner import. De vanligast förekommande importvarorna är dock tullfria vilket innebär att förändringar i importen får stor påverkan på importvärdet men marginell påverkan på debiterade tullmedel. Det totala exportvärdet för 2020 uppgick till 639 miljarder kronor, och den största andelen

utgjordes liksom föregående år av farmaceutiska produkter, följt av personbilar, järnmalm och telekomvaror. Sammanlagt gjordes drygt 4,4 miljoner importdeklarationer och drygt 3,8 miljoner exportdeklarationer, vilket innebar en ökning med 3,5 respektive 7 procent jämfört med 2019.

Under 2020 minskade indrivet belopp med drygt 780 miljoner kronor jämfört med föregående år. Av det indrivna beloppet hänfördes 5,7 miljarder kronor till statliga fordringsägare och 6,2 miljarder kronor till enskilda. Det indrivna beloppet till staten minskade med drygt 1 miljard kronor och beloppet till enskilda borgenärer ökade med 272 miljoner kronor jämfört med 2019. Löneutmätning är den åtgärd som ger störst betalning till borgenärer i enskilda mål. De inkomna enskilda målen minskade i antal med 13 procent jämfört med föregående år. Två av tre skuldsatta var män.

Det totala antalet gäldenärer med skulder registrerade i Kronofogdemyndighetens indrivningsdatabas har legat på strax under 500 000 de senaste tio åren. Under samma period har befolkningen ökat och 2020 motsvarade antalet personer i registret 3,8 procent av befolkningen. Det är en historiskt låg nivå och i nivå med 2019. Den totala skuld som Kronofogdemyndigheten har att driva in har dock ökat och under 2020 ökade den med ca 17,8 miljarder kronor. Cirka 10 miljarder kronor av ökningen hänför sig till några större kvarstadsärenden.

Tabell 2.4 Den totala skuldens utveckling

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020
Total skuld[1]	105,0	106,3	106,6	124,4
Varav kvinnor	19,4	19,9	20,1	21,7
Varav män	59,3	61,6	62,5	65,6
Varav 18 – 30 år	4,3	5,0	4,9	5,7
Varav skulder till stat, kommun och regioner	40,4	39,1	36,1	41,3
Varav skulder till enskilda	64,6	67,2	70,5	83,1
Privatpersoners skulder totalt	78,7	81,5	82,7	87,3
Totalt preskriberat belopp till stat, kommuner och regioner	7,2	7,6	8,0	5,4

[1] Inkluderar skulder som juridiska personer har hos Kronofogdemyndigheten.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Uppbördsförlusterna var större än tidigare år

Uppbördsförlusten är den andel av fastställda skatter respektive tullar och avgifter som inte har betalats till Skatteverket respektive Tullverket. För Skatteverket var uppbördsförlusterna 10 miljarder kronor 2020 vilket är dubbelt så mycket som 2019. I ett par större skatteutredningar kopplade till omfattande mervärdesskattebedrägerier restfördes över 5 miljarder kronor under 2020. Utan dessa beslut hade uppbördsförlusterna som andel av totala skatter och avgifter varit densamma som 2019. Även Tullverkets uppbördsförluster ökade 2020. Ökningen på 0,14 procentenheter jämfört med föregående år förklaras bl.a. av fyra ärenden som totalt omfattade ca 28 miljoner kronor.

Tabell 2.5 Uppbördsförluster

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andel fastställda skatter och avgifter som inte har betalats till Skatteverket	0,22	0,24	0,29	0,23	0,24	0,48
Andel fastställda tullar, skatter och avgifter som inte har betalats till Tullverket	0,19	0,23	0,21	0,18	0,30	0,44

Källa: Skatteverket och Tullverket.

På lång sikt har skattefelet minskat

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Från och med 2020 presenteras skattefelet per skatteslag, se tabell 2.6. Bedömningar av skattefelet är förknippade med stora osäkerheter och resultatet måste användas med stor försiktighet. Metodutveckling för att öka bedömningarnas fullständighet sker kontinuerligt och därför kan bedömningen av skattefelets storlek inte jämföras med den bedömning som redovisades i tidigare budgetpropositioner. Skillnader ska inte tolkas som att skattefelet har förändrats.

Tabell 2.6 Skattefelets storlek

Miljarder kronor och procent

Skatteslag och period	Belopp	Andel av teoretisk skatt
Bolagsskatt, 2014–2018	3	3,4
Arbetsgivaravgift och egenavgift, 2014–2018	6,1	1,9
Skatt på inkomster av tjänst och näringsverksamhet, 2014–2018	10,2	1,3
Inkomstskatt för kapital, 2016–2018	8	8,6
Mervärdesskatt, 2018	15,1	3,4
Punktskatt alkohol, tobak och trängselskatt, 2019	1,9	6,5

Källa: Skatteverket.

Sammantaget uppgick det totala beloppet i de delar för vilka skattefelet har kunnat beräknats till ca 44 miljarder kronor. Det bedömda skattefelet för bolagsskatten är ungefär tre gånger högre för stora företag än för små och medelstora företag, 2,2 miljarder kronor respektive 0,7 miljarder kronor. Skattefelet för arbetsgivaravgifter är däremot större för små och medelstora företag än för stora företag, men i det fallet är osäkerheten i bedömningen av stora företag stor. Män står för 1,9 miljarder kronor och kvinnor för 1 miljard kronor av skattefelet som härrör från felaktiga avdrag vid inkomst av tjänst. Av det kontrollerbara skattefelet för skatteslaget avser 80 procent felaktiga avdrag för resor till och från arbetet. Även när det gäller det kontrollerbara skattefelet för inkomst av kapital står män för större del än kvinnor, 2,1 miljarder kronor respektive 1,5 miljarder kronor. Skattefelet för privatpersoners kapitalinkomster på finansiella tillgångar i utlandet bedöms vara 4,4 miljarder kronor.

Skatteverket har bedömt skattefelets utveckling sammantaget genom indikatorer som speglar utvecklingen av och faktorer som påverkar skattefelet. Indikatorerna i attitydundersökningen bland privatpersoner som Skatteverket genomfört visar att kännedomen om skattefusk, personer som arbetat svart eller anlitat svart arbetskraft har minskat mellan 2018 och 2020. Män uppger i större omfattning än kvinnor att de har kännedom om dessa företeelser. Förändringen mellan 2018 och 2020 är statistiskt säkerställd såväl totalt sett som när det gäller fördelningen mellan kvinnor och män. Resultaten från den undersökning som riktats till företag visar en statistiskt säkerställd minskning mellan 2018 och 2020 vad gäller företagarnas personliga kännedom om andra företagare som skattefuskar. Användningen av digitala tjänster fortsatte att öka

2020 vilket kan ses som en indikator på att förutsättningarna att göra rätt har förbättrats. Resultatet från enkätfrågor om upplevd risk för upptäckt, motivation och social tillit visade på en fördelaktig utveckling både för privatpersoner och företag. Skatteverkets samlade bedömning är att skattefelet på lång sikt har minskat, men att det inte går att dra några slutsatser av skillnaderna mellan 2019 och 2020 på grund av den påverkan som spridningen av sjukdomen covid-19 haft på ekonomin.

För att säkerställa att rätt skatt och avgifter fastställs och betalas så att skattefelet och uppbördsförlusterna begränsas har Skatteverket genomfört åtgärder som kan delas in i kategorierna vägledning, kontroll, strukturutveckling och attitydpåverkan. Åtgärderna utgör viktiga komponenter för att bidra till måluppfyllelsen. Digitala lösningar har underlättat för deklaranten och möjliggjort tidigareläggning av Skatteverkets kontrollarbete. Det innebar att ca 6 miljoner personer fick skattebesked senast i juni 2020, vilket var en ökning med 1,5 miljon personer jämfört med föregående år, och att kontroller inriktade mot de högsta riskerna har kunnat genomföras i större omfattning. Med anledning av tillkommande arbetsuppgifter med anledning av pandemin (se avsnitt 2.5.2) gjordes omprioriteringar i kontrollverksamheten vilket innebar att vissa riskbaserade urval inte togs om hand i tillräcklig omfattning. De högst värderade riskerna hanterades dock i huvudsak. Trots omprioriteringar var antalet beslut efter gjorda kontroller ändå på samma nivåer som föregående år. Genomförda kontroller och revisioner tog längre tid eftersom möjligheterna att besöka företag påverkades av spridningen av sjukdomen covid-19.

Även Tullverket ska bedöma skattefelets storlek, dvs. i vilken utsträckning varor som ska deklareras blir det, att deklarerade uppgifter är riktiga och att villkor som ställs vid olika förfaranden är uppfyllda. Inte heller Tullverket kan dock med säkerhet kvantitativt beräkna skattefelets storlek och i vilken grad felet förändrats. Detta är inte unikt för Sverige utan gäller även tulladministrationer i andra EU-länder. Tullverket tog 2016 i samarbete med Statistiska centralbyrån fram ett alternativt förfarande för att beräkna skattefelets (tullfelets) storlek, eftersom utfallet inte kan avgränsas och statistiskt säkerställas. Baserat på denna teoretiska beräkningsmetod som är grundad på siffror från 2014 uppgick tullfelet (beräkningarna avser endast tullavgifter) 2018, 2019 och 2020 till 112, 118 respektive 108 miljoner kronor.

Tullverket arbetar kontinuerligt för att minska skattefelets storlek, och under 2020 har flera åtgärder vidtagits. Myndigheten har fattat beslut om en ny kontrollstrategi och en risk- och sårbarhetsanalys avseende myndighetens uppbörd har genomförts i samråd med Totalförsvarets forskningsinstitut. Mot bakgrund av dessa åtgärder påbörjades under 2020 ett arbete med att se över nuvarande skattefelsmodell. Under 2020 ökade det totala antalet tulldeklarationer med drygt 4 procent jämfört med föregående år och de manuella kontrollerna ökade med ungefär lika mycket. Dokumentkontrollerna minskade med 11 procent, klareringskontrollerna ökade med 3 procent och varuundersökningarna ökade med 70 procent. Tullverket bedömer att myndigheten bidragit till att skattefelet är mindre än vad det skulle ha varit om redovisade åtgärder inte hade genomförts.

2.5.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle

Myndigheterna inom utgiftsområdet har på olika sätt arbetat med att bidra till ett väl fungerande samhälle.

Folkbokföringsfelet är oförändrat

Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är en förutsättning för att samhällsfunktioner ska ha ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Folkbokföringsfelet är förekomsten av fel i

förhållande till lagstiftningens krav. Skatteverket har redovisat en uppskattning av folkbokföringsfelets storlek från 2012 till 2018, se tabell 2.7. Personer som vistas i landet utan laglig rätt ingår inte i folkbokföringsfelet och inte heller personer med samordningsnummer.

Tabell 2.7 Folkbokföringsfelet 2012–2018[1]

Antal individer

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Personer som är folkbokförda men inte ska vara det (övertäckning)	65 600	67 100	66 900	61 400	62 100	64 700	68 100
Personer som inte är folkbokförda men ska vara det (undertäckning)	5 500	6 000	6 700	7 700	7 900	11 800	12 500
Personer med felaktig folkbokföringsadress	105 700	115 200	115 500	113 100	122 000	119 000	117 400
Totalt folkbokföringsfel	**176 700**	**176 600**	**188 300**	**189 200**	**182 100**	**192 000**	**198 100**
Andel av befolkningen	1,8 %	2,0 %	1,9 %	1,8 %	1,9 %	1,9 %	1,9 %

[1] 2018 är det senaste året som går att beräkna eftersom skattningarna har gjorts med uppgifter från Statistiska centralbyråns register som uppdateras med eftersläpning.

Källa: Skatteverket.

Antalet individer i folkbokföringsfelet har ökat över tid, men som andel av befolkningen är förändringen marginell. Felaktig adress står för mer än hälften av folkbokföringsfelet. Det största felet bland dem med felaktig adress är att många personer är folkbokförda på en boarea som inte anses tillräcklig.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att skapa ordning och reda i folkbokföringen. Skatteverket har bl.a. fått ökat anslag och fler verktyg för att kunna upptäcka, utreda och åtgärda fler fel i folkbokföringen. För att minska folkbokföringsfelet har Skatteverket bl.a. genomfört fler bosättningskontroller under 2020 men på grund av spridningen av sjukdomen covid-19 genomfördes endast ett fåtal kontrollbesök i samverkan med andra. Skatteverket anmälde totalt 360 folkbokföringsbrott under året. Vidare har Skatteverket förändrat arbetssättet för kontrollarbetet inom invandringsärenden. I syfte att höja kvaliteten i handläggningen fokuseras kontrollen på att förhindra att en person blir folkbokförd på fel adress i stället för som tidigare då fokus inriktats på identitet och relation.

Trots att Skatteverket har fått ökade resurser försämrades handläggningstiden för invandringsärenden och fler personer fick vänta längre än 30 dagar för att få sitt ärende avslutat. De längre handläggningstiderna berodde delvis på spridningen av sjukdomen covid-19 eftersom en del arbetsmoment inte varit möjliga att genomföra på distans varpå ärendehanteringen tagit längre tid. Det handlar även om att kvaliteten på ansökningarna försämrats för att stöd för digital inlämning varit begränsat på grund av smittskyddsåtgärder vid servicekontoren.

Fler fastställda fordringar och längre handläggningstider för betalningsföreläggande

En fordran kan fastställas efter ansökan om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten. Ansökningarna om betalningsföreläggande och handräckning riktades mot 423 000 enskilda fysiska personer jämfört med 411 000 personer 2019. Av dessa var 57 procent män och 43 procent kvinnor, vilket var i nivå med 2019. Cirka 205 000 mål registrerades manuellt, en minskning med 8 procent jämfört med 2019. Merparten av ansökningarna, 88 procent, riktades mot fysiska personer. Av ansökningarna återkallades 44 procent efter att sökanden fått betalt eller en uppgörelse nåtts. Av ansökningarna som riktas mot fysiska personer avsåg 25 procent belopp om 500 kronor

eller lägre. Samtidigt sågs en ökning av ansökningar på belopp mellan 100 000 och 500 000 kronor. Utslagen, som är de beslut som fastställer en fordran och som borgenären kan använda för att ansöka om verkställighet, ökade med 23 procent till närmare 645 000 utslag under 2020. Handläggningstiderna har ökat väsentligt vilket hänger samman med problem i samband med driftsättningen av ett nytt it-stöd i slutet av 2019. Kronofogdemyndigheten har förstärkt verksamheten med medarbetare från andra delar av myndigheten. Denna insats kommer att fortsätta under 2021.

Tabell 2.8 Betalningsföreläggande och handräckning

Antal ansökningar, personer och dagar

	2017	2018	2019	2020
Alla ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning	1 217 684	1 341 746	1 334 352	1 370 754
Avseende kvinnor	175 619	186 962	182 517[1]	182 854
Avseende män	223 370	239 760	234 017[1]	239 879
Tid från ansökan till utslag	66	67	74	123

[1] Uppgiften har uppdaterats. I budgetpropositionen för 2021 saknades uppgift om svarandens kön i 27 069 mål som ännu inte var registrerade.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Handräckning kan avse vanlig eller särskild handräckning. Ansökningar om vanlig handräckning minskade med 4 procent till ca 31 000 ansökningar. Av dessa avsåg 93 procent avhysning. Särskild handräckning kan exempelvis avse att få tillgång till ett utrymme för att avläsa en mätare. Dessa handräckningar ökade med 20 procent till ca 1 200 ansökningar.

Tabell 2.9 Ansökningar om och beviljande av skuldsanering

Antal ansökningar, personer och procent

	2017	2018	2019	2020
Ansökningar om skuldsanering	19 509	18 237	21 603	30 555
Varav kvinnor	8 836	8 266	9 856	13 875
Varav män	10 637	9 971	11 747	16 680
Varav 18 – 30 år	1 516	1 709	2 208	4 938
Antal beslut om skuldsanering	9 954	10 752	12 250	12 010
Varav kvinnor	4 869	5 303	6 062	5 907
Varav män	5 084	5 449	6 188	6 103
Varav 18 – 30 år	412	394	591	694
Andel beslut om skuldsanering[1]	64	58	52	43
Varav kvinnor	68	63	57	47
Varav män	46	54	48	40
Varav 18 – 30 år	35	25	24	15
Antal ansökningar om omprövning av beslutad skuldsanering	4 799	6 631	7 360	8 680
Varav kvinnor	2 381	3 250	3 634	4 317
Varav män	2 418	3 381	3 726	4 363
Varav 18 – 30 år	93	166	264	378
Antal personer med skuldsanering	33 000	38 000	44 200	50 968
Varav kvinnor	16 576	19 136	21 788	25 048
Varav män	16 373	19 236	22 373	25 920
Varav 18 – 30 år	552	750	1 066	1 439

[1] Andel beslut om skuldsanering under året inkluderar ansökningar som inkommit tidigare år.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet ansökningar om skuldsanering ökade med 41 procent jämfört med 2019. En stor del av förklaringen är en ny e-tjänst som gjort det enklare att ansöka om skuldsanering. Personer under 35 år står för en stor del av ökningen. Av statistiken framgår att andelen kvinnor som beviljats skuldsanering har minskat något mer än vad som är fallet för andelen män. Det fortsatta arbetet med ett standardiserat arbetssätt har kortat handläggningstiderna och ökat produktiviteten med 22 procent. Andelen beviljade ansökningar har sjunkit med 9 procentenheter till 43 procent vilket beror på att många av de unga sökandena inte uppfyller kriterierna för att beviljas skuldsanering. De personer som beviljades skuldsanering 2020 hade skulder på 9,7 miljarder kronor. Vid beslutstillfället sanerades 8,4 miljarder kronor bort. De 1,3 miljarder kronor som återstår ska betalas av under den femåriga skuldsaneringsperioden. Sedan skuldsaneringens betalningsförmedling infördes (2016) har brister i betalningsförmedlingen identifierats som innebär förhöjd risk för felaktig redovisning och försenade utbetalningar till borgenärer. Myndigheten har vidtagit flera åtgärder, bl.a. har nya avstämnings- och tilläggskontroller tagits fram.

Kronofogdemyndigheten har i sitt arbete med tillsyn över konkursförvaltarnas arbete handlagt 7 873 konkursärenden, något färre än 2019. Av de 1 013 konkurser som avsåg fysiska personer gällde 22 procent kvinnor och 78 procent män. Var fjärde person som försattes i konkurs var över 65 år. Den genomsnittliga handläggningstiden i konkursärendena var 384 dagar vilket var i nivå med 2019. I 2 procent av ärendena har Kronofogdemyndigheten rekommenderat att tingsrätten ska sänka förvaltarens arvode. Domstolarna har gjort samma bedömning som Kronofogdemyndigheten i 76 procent av fallen jämfört med 74 procent 2019.

Fortsatt stabilt förtroende för myndigheterna

Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Tullverket får höga resultat i förtroendeundersökningar. I Kantar Sifos anseendemätning 2020 – som är ett index från 0 till 100 – fick myndigheterna ett gott resultat. Ett anseendeindex på 50 eller över är ett högt anseende för myndigheter och medelvärdet var 36 för de 40 myndigheter som ingick i mätningen.

Tabell 2.10 Förtroendet för myndigheterna

Indexvärde

	2017	2018	2019	2020
Skatteverket	50	49	50	52
Tullverket	i.u.	40	35	39
Kronofogdemyndigheten	38	42	42	42

Källor: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Myndigheterna kunde ställa om med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19

Skatteverket har under 2020 organiserat och hanterat bl.a. stödåtgärderna tillfälliga anstånd med betalning av skatter och avgifter, omställningsstöd samt genomfört särskilda kontroller för att motverka att företag som omfattas av olika stödåtgärder gör sig skyldiga till fusk och missbruk av stöden. Skatteverket har därutöver lånat ut personal till Tillväxtverket för att arbeta med stödet vid korttidsarbete. De olika stödåtgärderna har inneburit att Skatteverket skyndsamt och ofta med kort varsel utvecklat arbetsprocesser, it-stöd, informationsåtgärder och bistått Regeringskansliet i lagstiftningsarbetet. Resurser har ställts om från Skatteverkets ordinarie verksamhet till helt nya arbetsuppgifter, såsom hantering av utbetalning av stöd. Under 2020 tog Skatteverket emot ca 53 000 ansökningar och beviljade nästan 5,6 miljarder kronor i omställningsstöd. Skatteverkets särskilda kontroller har omfattat de stödåtgärder som

Skatteverket direkt ansvarar för och även sådana företag som fått stöd som administreras och betalas ut av andra myndigheter. Skatteverket samverkar med andra myndigheter för att förebygga, upptäcka och motverka brottsliga angrepp mot de stödåtgärder som regeringen beslutat om. I de extra ändringsbudgetar som riksdagen beslutade om i enlighet med regeringens prop. 2019/20:132, prop. 2019/20:166 och prop. 2019/20:181 ökades Skatteverkets förvaltningsanslag med 245 miljoner kronor för de nya uppgifterna. Skatteverket har beräknat kostnaderna för hanteringen av stödåtgärderna till 252 miljoner kronor.

Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten har där det varit möjligt ställt om verksamheterna till distansarbete med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19. Myndigheterna har kunnat utföra sina uppgifter.

2.5.3 Motverka brottslighet

Myndigheterna inom utgiftsområdet har arbetat för att förebygga och motverka brottslighet.

Kraftigt ökad samhällsnytta

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagen narkotika och dopningsmedel respektive beslagtagen och omhändertagen alkohol och tobak. Beslagen av narkotika och dopningsmedel leder till en effekt som motsvarar ett samhällsekonomiskt värde på kostnaden för missbruk. Samhällsnyttan varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas. Ju farligare ett preparat är, desto högre samhällsnyttovärde ges ett beslag av det. Samhällsnyttan gällande alkohol- och tobaksbeslag motsvaras av skattebortfallet.

Tabell 2.11 Samhällsnytta av narkotika-, alkohol- och tobaksbeslag

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Beslag av narkotika och dopningsmedel	1 057	1 456	3 001	2 655	2 487	3 368
Alkohol- och tobaksbeslag	154	119	164	84	123	110
Total samhällsnytta	1 211	1 575	3 165	2 739	2 610	3 478

Källa: Tullverket.

Samhällsnyttan beräknad efter beslag av narkotika och dopningsmedel ökade väsentligt under 2020. Detta kan främst hänföras till den beslagtagna mängden kokain och cannabis där ökningen låg på 404 respektive 249 procent. Mängden av andra beslagtagna narkotikaklassade produkter har minskat under 2020, och samhällsnyttan (skattebortfallet) av alkohol- och tobaksbeslag minskade även den något under 2020. Totalt sett har dock samhällsnyttan alltså ökat. Även om det skett flera stora beslag under 2020 har antalet beslag minskat jämfört med 2019. Den dominerande orsaken till detta är det minskade resandet under pandemin. Framför allt rör det flygtrafiken, men även färje- och vägtrafikflödena minskade under året.

Antalet beslagtagna skjutvapen mer än fördubblades under 2020 till 142 vapen, jämfört med 58 vapen 2019.

Arbetet för att förebygga och motverka brott har utvecklats

Skatteverket förstärkte brottsutredningsverksamheten 2020 vilket ledde till att ca 130 fler brottsutredningar avslutades jämfört med föregående år. Av inkomna ärenden ökade andelen ärenden som kategoriseras som mindre tidskrävande eftersom folkbok-

föringsbrott i huvudsak hör till denna kategori. Vidare har informationsinsatser inom Skatteverket och en fortsatt nära dialog med Ekobrottsmyndigheten om upprättande av brottsanmälningar gett önskad effekt eftersom antalet brottsanmälningar från Skatteverket ökade. Samverkan myndigheterna emellan har även gett effekt när det gäller att motverka skattefusk och skattebrott som rör tobak. Under 2020 utökades brottskatalogen med sådana bedrägeribrott som har samband med Skatteverkets verksamhet avseende stöd vid korttidsarbete, samt omställningsstödsbrott. Andra regeländringar som trätt i kraft under året och som stärkt Skatteverkets möjlighet att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet är en skyldighet för Skatteverket att anmäla misstankar om penningtvätt och möjligheter till ett effektivare informationsutbyte mellan den brottsbekämpande verksamheten och andra verksamheter inom Skatteverket.

Tullverket har under året ökat insatserna för att motverka organiserad brottslighet. Bland annat har myndigheten genomfört en kontrolloperation inriktad mot post- och kurirflödet som fokuserade på fler kontroller på platser och på tider där det sällan görs kontroller. Under operationen beslagtogs t.ex. amfetamin, cannabis, ecstasy, vapen, explosiva varor och ej godkända ansiktsmasker. Insatserna för att motverka gränsöverskridande brottslighet har ökat, bl.a. eftersom fast kameraövervakning har införts vid flera gränsövergångar. Vidare deltog Tullverket i en omfattande EU-gemensam operation med utökade kontroller riktade mot illegala vapen, sprängmedel, narkotika- och människosmuggling.

Kronofogdemyndigheten samarbetar med bl.a. Polismyndigheten, Kustbevakningen och Tullverket för att bidra i den tillgångsinriktade brottsbekämpningen. Genom jourverksamhet säkerställer och utmäter myndigheten tillgångar som påträffas utanför ordinarie arbetstid hos gäldenärer som misstänks för eller har samröre med organiserad brottslighet. Under 2020 togs 2 589 samtal emot, framför allt från Polismyndigheten och Tullverket, vilket ledde till att tillgångar för ca 7,4 miljoner kronor kunde utmätas, en ökning med 845 000 kronor jämfört med 2019. Genom kvarstad i brottmål säkrade Kronofogdemyndigheten 3,6 miljarder kronor, motsvarande 56 procent av yrkat belopp. Under 2019 säkrades 222 miljoner kronor eller 22 procent av yrkat belopp. Skillnaden mellan åren beror på ett enskilt stort mål. I arbetet mot penningtvätt har myndigheten underrättat finanspolisen i 65 fall där kontanter betalats till myndigheten och misstanke om penningtvättbrott kan finnas, vilket är en minskning med 20 anmälningar jämfört med 2019. Minskningen beror på att myndigheten tagit emot färre kontantbetalningar.

Samverkan mot organiserad brottslighet har stärkts

I det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet deltog alla tre myndigheterna. Tullverket och Kronofogdemyndigheten deltog tillsammans med flera andra myndigheter i en gemensam kontrollinsats som syftade till att komma åt pengar från personer som ägnar sig åt kriminell verksamhet samt minska rekryteringen till kriminella nätverk. Insatsen drog in drygt 6,3 miljoner kronor till statskassan under sammanlagt 24 operativa timmar. Kronofogdemyndigheten har kunnat delta i flera gemensamma insatser mot organiserad brottslighet än under 2019 och i det sammanhanget utmätt tillgångar till ett värde av ca 25 miljoner kronor.

Skatteverkets närvaro i det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet har främst skett på regional och lokal nivå. Det sammanlagda beloppet avseende höjning av skatt respektive betalningssäkring minskade 2020 efter att ha ökat varje år sedan 2017. Folkbokföringen hade fortsatt allt större betydelse i det gemensamma arbetet och i Polismyndighetens årliga redovisning av verksamhet som har

bedrivits i det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet anges att fler kontroller av bosättning resulterade i beslut om ändrad folkbokföring.

Tullverket har under 2020 inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet identifierat 57 kriminella nätverk, vilket är en markant ökning jämfört med 2019 då motsvarande siffra var 37. Antalet utslagna eller allvarligt skadade kriminella nätverk ökade också till 30 under 2020. Motsvarande siffra för 2019 var 17. Ett kriminellt nätverk räknas som utslaget eller allvarligt skadat när hälften av nätverkets identifierade medlemmar dömts till fängelse, varav hälften för grovt brott.

Under 2020 har särskild uppmärksamhet ägnats åt att förhindra missbruk av den statliga lönegarantin. Genom Kronofogdemyndighetens samarbete med Skatteverket och Länsstyrelsen i Stockholm har felaktiga utbetalningar om 4,2 miljoner kronor förhindrats och 16,1 miljoner kronor har konstaterats möjliga att återkräva. Åtal mot 10 kvinnor och 37 män har väckts i en större härva med stöd av uppgifter från bl.a. Kronofogdemyndigheten. För att motverka välfärdsbrott har Kronofogdemyndigheten utvecklat interna kontroller i syfte att upptäcka försök att utnyttja verksamheten för ekonomisk brottslighet genom att t.ex. anmäla fiktiva fordringar eller brottsrelaterade skulder. Därigenom har ogrundade ansökningar om betalningsföreläggande till ett värde av 160 miljoner kronor stoppats och ansökningar om skuldsanering till ett värde av 137 miljoner kronor har avslagits.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att myndigheternas insatser i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet. Riksrevisionen har granskat myndigheternas årsredovisningar och dessa har bedömts som i allt väsentligt rättvisande.

2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Myndigheternas verksamhet och resultat följer samhällsutvecklingen och konjunkturläget vilket t.ex. kan noteras i att skatteintäkterna och beloppet som Kronofogdemyndigheten har drivit in har minskat till följd av spridningen av sjukdomen covid-19. Uppbördsförlusterna ökade jämfört med tidigare år vilket berodde på ett fåtal större ärenden.

Regeringen bedömer att ett sammantaget skattefel om ca 44 miljarder kronor för de skatteslag som Skatteverket har kunnat bedöma får anses vara begränsat. I ljuset av att det årligen betalas in ca 2 000 miljarder kronor i skatter och avgifter tyder skattefelets storlek på att allmänhetens och företagens vilja att betala skatt är god och att Skatteverkets arbete med att säkerställa eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter är effektivt. Regeringen bedömer att de informations- och kunskapsinsatser samt kontroller som har genomförts har bidragit till att begränsa skattefelet. Regeringen ser positivt på Tullverkets pågående arbete för att bättre kunna bedöma skattefelet och kommer att följa det fortsatta arbetet.

2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Utgiftsområdets myndigheter bidrar i flera fall med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar. Resultatet för folkbokföringsverksamheten var fortsatt inte tillfredsställande. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att skapa ordning och reda i folkbokföringen och följer utvecklingen

avseende bl.a. kvalitet och handläggningstider. Det krävs ett enträget och långsiktigt arbete för att förbättra folkbokföringen och dess bidrag till måluppfyllelsen. De långa handläggningstiderna för betalningsföreläggande har inneburit att borgenärer inte fått sina fordringar fastställda lika snabbt som tidigare år. Regeringen följer Kronofogdemyndighetens arbete för att förbättra måluppfyllelsen.

Allmänhetens och företagens förtroende för myndigheterna har historiskt sett varit högt. Regeringens bedömning utifrån myndigheternas rankning i kvalitets- och anseendemätningar är att förtroendet är fortsatt högt för myndigheterna inom utgiftsområdet och att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete för att stärka allmänhetens och företagens förtroende.

2.6.3 Motverka brottslighet

Regeringen bedömer att måluppfyllelsen att motverka brottslighet är god. Resultatet av Tullverkets arbete, t.ex. antalet beslag, har bidragit till brottsbekämpningen och en ökad samhällsnytta. Arbetet med att upptäcka och förhindra brottslighet i ärenden som handläggs hos Kronofogdemyndigheten har visat positivt resultat. Även Skatteverkets arbete med att upptäcka, förhindra och utreda brott har utvecklats fördelaktigt. Allt fler folkbokföringsbrott har utretts och regeringen bedömer att det tillsammans med utförda bosättningskontroller och utredningar av andra uppgifter som registrerats i folkbokföringen har förebyggt och motverkat brottslighet.

Regeringen ser positivt på hur utgiftsområdets myndigheter har bidragit i samverkan mot organiserad brottslighet. Genom att respektive myndighets verktyg kan utnyttjas i samverkan har större effekt uppnåtts än om vardera myndigheten hade agerat på egen hand. Det har medfört goda resultat.

2.7 Politikens inriktning

Allmänhetens och företagens förtroende för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten påverkar myndigheternas möjligheter att bidra till målen för utgiftsområdet. Myndigheternas insatser för att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn, underlätta för allmänhet och företag att göra rätt för sig och motverka brottslighet är därför fortsatt viktiga. Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens verksamheter bidrar till mål inom flera politikområden och det är därför betydelsefullt att samverkan med berörda myndigheter fortsatt vidareutvecklas och förbättras.

2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Allmänhet och företag ska ha ett högt förtroende för det svenska skattesystemet. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten ska fortsatt prioritera insatser för att säkerställa enhetlighet och rättssäkerhet i sina respektive verksamheter. De regelverk och rutiner som myndigheterna själva disponerar över ska vara så enkla som möjligt. Regeringen understryker betydelsen av det fortsatta förenklingsarbetet och att myndigheterna aktivt bidrar med att utarbeta förslag till förenklingar av de nationella och internationella regelverken.

Skattefusk och skatteundandragande skadar en fri och rättvis konkurrens och undandrar samhället stora inkomster vilket drar undan resurser från vår gemensamma välfärd. Att motverka skattefusk och skatteundandragande är en fortsatt politisk prioritering. Myndigheterna utvecklar löpande arbetssätt och samverkan för att säkerställa att rätt skatter, tullar, avgifter och andra åtaganden betalas i rätt tid. Regeringen följer arbetet och vill bl.a. peka på vikten av att Skatteverket på ett

effektivt sätt använder uppgifterna från informationsutbytet med andra länders skatteadministrationer.

2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Myndigheterna ska bidra till ett väl fungerande samhälle, där det är enkelt att göra rätt, där var och en gör rätt för sig och inte blir överskuldsatt.

Felaktigheter i folkbokföringen skapar problem för hela samhället. Uppgifterna från folkbokföringen ligger till grund för andra myndigheters beslut. Kunskapen om folkbokföringsfelet behöver förbättras och folkbokföringsfelets utveckling följas över tid. Det är viktigt att Skatteverket på ett effektivt sätt använder de nya verktygen för att kunna upptäcka, utreda och åtgärda fler fel i folkbokföringen. Även arbetet med att utveckla verktyg och it-stöd som effektiviserar handläggningen av ärenden för att förbättra verksamhetens resultat och höja kvaliteten i folkbokföringen ska fortsätta.

Kronofogdemyndighetens kompetens är viktig för att tidigt identifiera företeelser och fenomen som kan leda till överskuldsättning. Kronofogdemyndigheten ska utifrån denna kunskap vidta förebyggande åtgärder samt stödja parterna att själva lösa sina mellanhavanden på frivillig väg. En snabb och korrekt handläggning av ärenden hos Kronofogdemyndigheten är av vikt för att skulder ska betalas och bl.a. kreditgivare ska få tillgång till aktuell information.

Myndigheterna har omfattande kontakter med allmänhet och företag. Det är angeläget att fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering så att alla ges samma möjligheter och villkor vid kontakt med myndigheterna.

Digitala lösningar bidrar till ökad rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet. De digitala tjänsterna för allmänhet och företag bör därför anpassas till olika behov och förutsättningar så att allmänhet och företag i första hand kan lämna uppgifter digitalt.

2.7.3 Motverka brottslighet

I arbetet med att motverka brottslighet behöver myndigheterna kontinuerligt uppmärksamma risker och identifiera effektiva motåtgärder eftersom brottslingar hittar nya och fler tillvägagångssätt för att agera och finansiera sin verksamhet. Samverkan med andra är central för att motverka brottslighet eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter. En sådan fråga är den växande avfallsbrottsligheten där regeringen föreslår en särskild satsning (se utg.omr. 20).

Tullverket har en avgörande roll i att stoppa narkotika och skjutvapen från att föras in i landet. Det är viktigt att Tullverket kan förstärka det brottsbekämpande arbetet och bibehålla en hög ambition i kontrollverksamheten.

Tullverket har i och med en lagändring fr.o.m. den 1 augusti 2021 getts utökade möjligheter att ingripa mot brott, exempelvis vid misstanke om utförsel av stöldgods, människosmuggling eller penningtvätt, även om det är polisen som ska utreda brottet.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Skatteverket

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

2020	Utfall	7 904 231	Anslagssparande	189 003
2021	Anslag	8 413 985[1]	Utgiftsprognos	8 369 154
2022	**Förslag**	**8 202 898**		
2023	Beräknat	8 109 744[2]		
2024	Beräknat	8 194 051[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 026 835 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 030 950 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 023 985**	**8 023 985**	**8 023 985**
Pris- och löneomräkning[2]	104 539	188 499	269 621
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	74 374	-102 740	-99 555
varav BP22[3]	*144 500*	*20 000*	*20 000*
– Administration omställningsstöd	*120 000*		
– Handläggande myndighet för det permanenta stödet vid korttidsarbete	*7 500*	*10 000*	*10 000*
– Motverka internationellt skattefusk	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Åtgärder för att hindra felaktiga utbetalningar från lönegarantin	*2 000*		
– Avfallsbrottslighet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Medel till it-utveckling för omställningsstöd på arbetsmarknaden	*5 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 202 898**	**8 109 744**	**8 194 051**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Riksdagen beslutade våren 2021 att utöka både det ordinarie omställningsstödet till juli–september 2021 och omställningsstödet till vissa särskilt drabbade företag maj–september 2021 (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416).

Skatteverkets handläggning och kontroll av dessa stöd kommer att pågå även under 2022. Anslaget föreslås därför ökas 2022 med 120 miljoner kronor.

Skatteverket är handläggande myndighet för den del av stödet för korttidsarbete som kan aktiveras vid en synnerligen djup lågkonjunktur. Regeringens avsikt är att Skatteverket fr.o.m. den 1 april 2022 ska bli handläggande myndighet även för den del av stödsystemet som Tillväxtverket hanterar i dag. Anslaget föreslås därför ökas med 7,5 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:4 *Tillväxtverket* inom utgiftsområde 24 Näringsliv föreslås minskas med motsvarande belopp.

Skatteverket behöver använda uppgifterna från informationsutbytet med andra länders skatteadministrationer effektivt för att säkerställa rätt beslut om skatt och motverka skattefusk. Regeringen förslår därför en tillfällig satsning fram till och med 2024. Anslaget föreslås ökas med 5 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 5 miljoner kronor 2023 och med 5 miljoner kronor 2024.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022 för att stärka Skatteverkets arbete mot brottslighet inom avfallsområdet. Anslaget beräknas ökas med 5 miljoner fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att resurser tillförs för ett nytt grundläggande omställnings- och kompetensstöd (se utg.omr. 14 avsnitt 4.5). Skatteverket behöver genomföra viss it-utveckling för att kunna lämna information till Kammarkollegiet. Anslaget föreslås därför ökas med 5 miljoner kronor 2022.

Skatteverket ska utreda och vid behov lämna förslag på åtgärder som krävs för att göra det möjligt att hindra felaktiga utbetalningar som upptäcks i samband med handläggning och kontroll av lönegarantiärenden. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2022.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2021 beräknades anslaget ökas med 26 miljoner kronor 2022 och med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera förändringar till följd av nya regler om faderskap och föräldraskap. Anslaget ökas nu planenligt. I budgetpropositionen för 2021 ökades anslaget för Skatteverkets hantering och kontroll av utbetalningar av omställningsstöd. Anslaget minskas nu planenligt med 60 miljoner kronor eftersom det rörde sig om en tillfällig förstärkning under 2021.

I budgetpropositionen för 2021 minskades anslaget för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. Anslaget minskas därför planenligt med ca 3 miljoner kronor 2022.

I både budgetpropositionen för 2021 och i budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget för att stärka arbete med att bekämpa välfärdsbrott och effektivisera folkbokföringsverksamheten. Anslaget minskas planenligt med 33 miljoner kronor till en kvarvarande förstärkning om 78 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas minskas med 30 miljoner kronor till 48 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 8 202 898 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 109 744 000 kronor respektive 8 194 051 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.14 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras[1]	Intäkter som får disponeras[2]	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	6 467	81 089	84 456	3 099	4 821
Prognos 2021	7 350	78 600	88 950	-3 000	1 821
Budget 2022	7 370	83 600	88 970	2 000	3 821

[1] Avser intäkter för förhandsbesked och låneförbud samt ansökningsavgift för äktenskapsregistret och europeiskt arvsintyg.

[2] Avser intäkter för prissättningsbesked, ID-kort och namnärenden.

Källa: Skatteverket.

Tabell 2.15 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet[1]	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	807 760	825 564	-17 804	27 084
(varav tjänsteexport)	33 731	37 237	-3 506	251
Prognos 2021	823 020	806 823	16 197	43 281
(varav tjänsteexport)	31 200	32 200	-1 000	-749
Budget 2022	814 664	825 223	-10 559	32 722
(varav tjänsteexport)	53 500	51 700	1 800	1 051

[1] Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet, verksamhetsstöd till Kronofogde-myndigheten, myndighetsgemensam infrastruktur för säkra elektroniska förbindelser, tjänsteexport, SPAR, försäljning av uppgifter ur dataregister samt aviseringssystemet.

Källa: Skatteverket.

2.8.2 1:2 Tullverket

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

2020	Utfall	2 141 688	Anslagssparande	39 387
2021	Anslag	2 299 964[1]	Utgiftsprognos	2 250 548
2022	**Förslag**	**2 381 672**		
2023	Beräknat	2 423 203[2]		
2024	Beräknat	2 465 340[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 026 835 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 030 950 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 279 964**	**2 279 964**	**2 279 964**
Pris- och löneomräkning[2]	27 224	52 788	76 369
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	74 484	90 451	109 007
varav BP22[3]	*75 000*	*90 000*	*105 000*
– Förstärkning av den operativa verksamheten	*70 000*	*85 000*	*100 000*
– Avfallsbrottslighet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 381 672**	**2 423 203**	**2 465 340**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 70 miljoner kronor 2022 för att Tullverket ska kunna förstärka det brottsbekämpande arbetet och bibehålla en hög ambition i kontrollverksamheten. Myndighetens arbete är beroende av väl fungerande it-stöd som är författningsstyrt och resursförstärkningen avser även insatser inom it-området. För 2023 beräknas anslaget öka med 85 miljoner kronor och fr.o.m. 2024 med 100 miljoner kronor.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022 för att stärka Tullverkets arbete mot brottslighet inom avfallsområdet. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 2 381 672 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Tullverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 423 203 000 kronor respektive 2 465 340 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.18 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	363	19	19	0	-7
Prognos 2021	415	0	0	0	-7
Budget 2022	445	0	0	0	-7

Källa: Tullverket.

Tabell 2.19 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	15	50	-35	-150
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Prognos 2021	120	85	35	-115
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Budget 2022	90	60	30	-85
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0

Källa: Tullverket

2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	2 008 692	Anslagssparande	12 395
2021	Anslag	2 109 972[1]	Utgiftsprognos	2 104 180
2022	**Förslag**	**2 145 164**		
2023	Beräknat	2 133 655[2]		
2024	**Beräknat**	**2 084 814[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2]Motsvarar 2 108 972 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 039 776 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 109 972**	**2 109 972**	**2 109 972**
Pris- och löneomräkning[2]	29 316	54 354	76 552
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 876	-30 671	-101 710
varav BP22[3]	*7 500*	*3 000*	*3 000*
– Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer	*1 000*		
– Ökade krav och stärkt tillsyn av rekonstruktörer	*6 500*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 145 164**	**2 133 655**	**2 084 814**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1 miljon kronor 2022 för att finansiera förändringar till följd av planerade förslag om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer.

Anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet föreslås minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera nya arbetsuppgifter till följd av planerade förslag om ökade krav på och stärkt tillsyn över företagsrekonstruktörer föreslår regeringen att anslaget ökas med 6,5 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

I budgetpropositionen för 2021 minskades anslaget för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. Det innebär att anslaget planenligt minskas med 0,6 miljoner kronor 2022. I budgetpropositionen för 2019 föreslog regeringen en ny finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, där den dåvarande radio- och tv-avgiften ersattes med en public service-avgift. I förslaget uppskattas att antalet skulder knutna till radio och tv-avgifter successivt minskar för att helt upphöra 2023. Anslaget minskas planenligt med 1 miljon kronor 2022.

Regeringen föreslår att 2 145 164 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 133 655 000 kronor respektive 2 084 814 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)[1]	Intäkter som får disponeras[2]	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 531 787	128	128	0	-3 527
Prognos 2021	1 608 000	103	103	0	0
Budget 2022	1 608 000	103	103	0	0

[1] Avser grundavgifter vid enskilda respektive allmänna mål, avgifter för försäljning, förberedelse, kallelse på okända borgenärer, dödande av förkommen handling och betalningsförmedling inom skuldsanering.

[2] Avser avgifter för lösöreköpskontrakt och växelprotest.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Tabell 2.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet[1]	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	11 644	13 361	-1 717	-870
(varav tjänsteexport)	1 849	1 556	293	125
Prognos 2021	16 699	13 469	3 230	2 360
(varav tjänsteexport)	4 300	4 300	0	125
Budget 2022	11 957	14 192	-2 235	125
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0	125

[1] Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet samt tjänsteexport.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Utgiftsområde 4

Rättsväsendet

Utgiftsområde 4 – Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Rättsväsendet ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 6
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 7
2.5 Resultatredovisning ... 8
2.5.1 Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet ... 8
2.5.2 Flödet i rättskedjan ... 16
2.5.3 Dömande verksamhet ... 25
2.5.4 Brottsförebyggande arbete ... 27
2.5.5 Stöd till brottsoffer ... 31
2.5.6 Utveckling av rättsväsendets kostnader ... 33
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 35
2.6.1 Brottsutvecklingen och flödet i rättskedjan ... 35
2.6.2 Dömande verksamhet ... 36
2.6.3 Brottsförebyggande verksamhet ... 37
2.6.4 Stödet till brottsoffer ... 37
2.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet ... 38
2.8 Politikens inriktning ... 51
2.8.1 Fortsatta förstärkningar av rättskedjan ... 51
2.8.2 Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta ... 53
2.8.3 En utvecklad straffrätt och effektivare verktyg ... 55
2.8.4 Insatser för att möta den tekniska och samhälleliga utvecklingen ... 56
2.9 Budgetförslag ... 58
2.9.1 1:1 Polismyndigheten ... 58
2.9.2 1:2 Säkerhetspolisen ... 60
2.9.3 1:3 Åklagarmyndigheten ... 61
2.9.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten ... 62
2.9.5 1:5 Sveriges Domstolar ... 63
2.9.6 1:6 Kriminalvården ... 65
2.9.7 1:7 Brottsförebyggande rådet ... 67
2.9.8 1:8 Rättsmedicinalverket ... 68
2.9.9 1:9 Brottsoffermyndigheten ... 69
2.9.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott ... 70
2.9.11 1:11 Rättsliga biträden m.m. ... 71
2.9.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m. ... 72
2.9.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar ... 73
2.9.14 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete ... 74
2.9.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ... 75
2.9.16 1:16 Domarnämnden ... 76
2.9.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering ... 77

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Polismyndigheten	32 985 967
1:2 Säkerhetspolisen	1 828 382
1:3 Åklagarmyndigheten	1 942 249
1:4 Ekobrottsmyndigheten	855 674
1:5 Sveriges Domstolar	6 632 674
1:6 Kriminalvården	12 162 399
1:7 Brottsförebyggande rådet	177 371
1:8 Rättsmedicinalverket	552 653
1:9 Brottsoffermyndigheten	43 962
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	200 953
1:11 Rättsliga biträden m.m.	3 915 857
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	70 157
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	24 804
1:16 Domarnämnden	9 823
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	226 900
Summa anslag inom utgiftsområdet	**61 688 986**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	192 000	2023–2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**192 000**	

2 Rättsväsendet

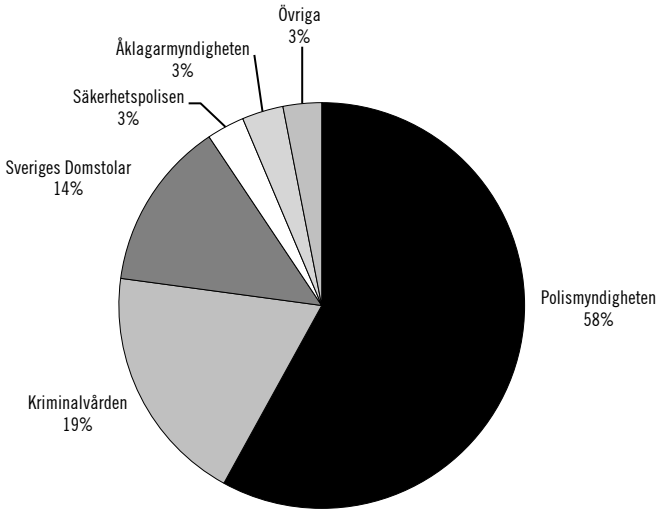
2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att öka tryggheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk och ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetskyddsnämnden och Domarnämnden.

Under 2020 fördelade sig kostnaderna mellan myndigheterna inom rättsväsendet enligt diagram 2.1.

Diagram 2.1 Kostnad per myndighet inom rättsväsendet 2020

Procentuell fördelning

Källa: Årsredovisningarna för rättsväsendets myndigheter 2020.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Polismyndigheten	28 798	30 988	31 265	**32 986**	35 146	35 503
1:2 Säkerhetspolisen	1 588	1 740	1 699	**1 828**	1 848	1 872
1:3 Åklagarmyndigheten	1 694	1 809	1 812	**1 942**	1 974	2 019
1:4 Ekobrottsmyndigheten	743	775	785	**856**	903	938
1:5 Sveriges Domstolar	6 138	6 471	6 446	**6 633**	6 913	7 175
1:6 Kriminalvården	9 586	10 654	10 721	**12 162**	13 070	13 906
1:7 Brottsförebyggande rådet	158	172	179	**177**	175	157
1:8 Rättsmedicinalverket	470	510	506	**553**	573	578
1:9 Brottsoffermyndigheten	48	44	45	**44**	44	45
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	96	122	121	**201**	222	222
1:11 Rättsliga biträden m.m.	3 407	3 651	3 629	**3 916**	2 386	2 386
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	106	95	95	**40**	40	40
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	13	19	19	**19**	19	19
1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	57	68	63	**70**	109	130
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	20	21	23	**25**	25	25
1:16 Domarnämnden	7	10	10	**10**	10	10
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	95	244	163	**227**	181	265
Äldreanslag						
2021 1.9 Gentekniknämnden[2]	5	5	5			
Totalt för utgiftsområde 4 Rättsväsendet	**53 027**	**57 398**	**57 584**	**61 689**	**63 639**	**65 290**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Från och med budgetåret 2022 redovisas anslaget 1:9 Gentekniknämnden inom utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**56 426**	**56 426**	**56 426**
Pris- och löneomräkning[2]	567	1 143	1 681
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 696	6 070	7 183
varav BP22[3]	*3 478*	*4 565*	*5 616*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram[4]	**61 689**	**63 639**	**65 290**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] Från och med budgetåret 2022 redovisas anslaget 1:9 Gentekniknämnden inom utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	4 140
Verksamhetsutgifter[2]	56 924
Investeringar[3]	625
Summa utgiftsram	**61 689**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättsskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivas med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

Regeringens arbete ska även främja målen om jämställda, fredliga och inkluderande samhällen i linje med Agenda 2030.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken – minskad brottslighet och ökad trygghet – används följande indikatorer:

– upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen
– antal anmälda brott inom olika brottskategorier

– utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enskilda indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket kan belysas med information som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Sådan information redovisas också i resultatredovisningen. En viktig del av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. Sådan information, tillsammans med information om brottsförebyggande arbete och stöd till brottsoffer, redovisas också. Rättssäkerheten och rättstryggheten är beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

– förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som genomförs årligen sedan 2006 av Brå. Undersökningen riktar frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet till ett urval av personer mellan 16 och 84 år i befolkningen. År 2017 reviderades undersökningens metod, flera nya brottstyper infördes och urvalet utökades från 20 000 till 200 000 personer. För att möjliggöra jämförelser över tid har Brå genomfört nya beräkningar av resultat som publicerats före 2017. För motsvarande resultat före omräkningen, se tidigare NTU-publikationer. Den statistik som är individbaserad redovisas uppdelat på kön när sådan statistik finns och det är relevant i förhållande till det som redovisas.

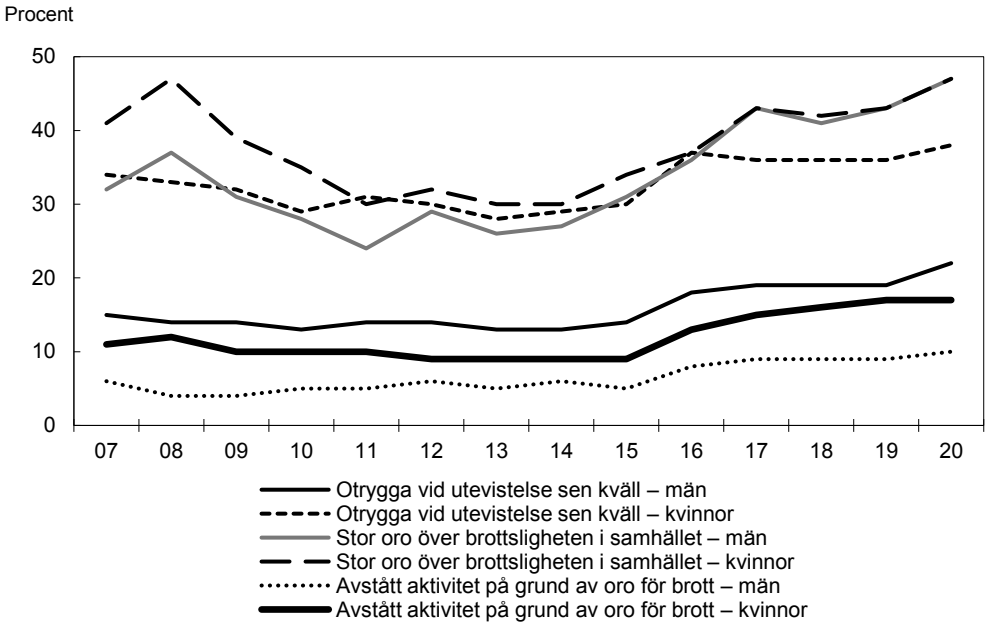
2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet

Kvinnor mer otrygga än män

Att öka tryggheten är ett kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter, men även andra samhällsaktörer, bidrar till. NTU mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, oro över brottsligheten i samhället och om man avstått från någon aktivitet på grund av oro för att utsättas för brott. En majoritet av befolkningen uppger att de är trygga, men sedan 2016 har nivåerna av otrygghet varit något högre än åren dessförinnan. År 2020 uppgav 30 procent av befolkningen att de var otrygga vid utevistelse sent på kvällen. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2019. Som framgår av diagram 2.2 upplever kvinnor generellt sett betydligt större otrygghet än män.

Diagram 2.2 Indikatorer på otrygghetens utveckling

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

År 2020 uppgav 38 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, att jämföra med 22 procent av männen. Bland kvinnorna upplever 17 procent att oron för att utsättas för brott ofta påverkat dem att avstå från någon aktivitet, exempelvis gå på en promenad eller besöka en restaurang, jämfört med 10 procent av männen. Det finns därför skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet. Otryggheten i samhället är ojämnt fördelad även på andra sätt. Betydligt fler äldre än yngre oroar sig för brottsligheten i samhället. Även faktorer som utbildningsnivå, familjetyp och bostadstyp påverkar otryggheten. Otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden (Brå 2018:6). Efter revideringen av metoden i NTU 2017 och den nya regionala indelning som SCB inrättade 2018 är det inte längre möjligt att på samma sätt som tidigare redovisa uppgifter om brott och otrygghet i socialt utsatta områden. Brå har därför haft i uppdrag att föreslå hur man kan fortsätta att ta fram dessa uppgifter (Ju2019/01031). Regeringen gav i september 2021 Brå i uppdrag att ta fram sådan statistik både utifrån indelningen av områden med socioekonomiska utmaningar som tas fram inom ramen för ett regeringsuppdrag till Statistiska centralbyrån (SCB) och Delegationen mot segregation (Delmos) (A2020/01734), och utifrån Polismyndighetens listor över utsatta områden.

Minskning av anmälda bedrägeribrott och ökning av skadegörelse- och narkotikabrott

Efter en tydlig ökning av antalet anmälda brott under åren 2006–2009 stabiliserades nivån omkring 1,4 miljoner anmälda brott per år under några år, för att från 2014 återigen öka. År 2020 anmäldes ungefär 1,57 miljoner brott i Sverige, vilket är en ökning med drygt 18 000 brott eller 1 procent jämfört med 2019. Även om denna utveckling inte behöver betyda att fler brott begås ställs stora krav på rättsväsendet, som fått allt fler ärenden att hantera.

Pandemins påverkan på utvecklingen av det totala antalet anmälda brott under 2020 bedöms vara begränsad. Dock kan förändringar i antalet anmälda brott för vissa brottstyper under 2020 sannolikt vara en följd av pandemin. Brå bedömer exempelvis att minskningar av vissa brottstyper inom kategorierna brott mot person och stöldbrott, såsom misshandel av obekant och övrig stöld, är en effekt av pandemin. Även minskningarna för de anmälda personrånen och rattfylleribrotten liksom

ökningarna av antalet anmälda skadegörelsebrott (främst i region Stockholm) och narkotikabrott bedöms vara konsekvenser av pandemin.

Utvecklingen av antalet anmälda brott över tid har i hög grad påverkats av att antalet anmälda bedrägerier ökat kraftigt. Ökningen av anmälda bedrägeribrott beror i hög grad på ökad internetanvändning i samhället, som bidrar till nya metoder och möjligheter att begå bedrägeribrott. Antalet anmälda bedrägerier har ökat stadigt fram till och med 2019, då en viss minskning skedde (-4 procent). Under 2020 minskade antalet anmälda bedrägeribrott tydligt (-11 procent, se tabell 2.4). I princip hela minskningen förklaras av att anmälda kortbedrägerier minskade kraftigt (-25 procent eller 31 900 brott). Kortbedrägeri var dock fortfarande den bedrägerityp med flest anmälningar 2020 (ca 97 200 anmälda brott), följt av identitetsbedrägeri (ca 27 900) och annonsbedrägeri (ca 18 800).

De anmälda tillgreppsbrotten (stöld, rån m.m.) utgör en antalsmässigt stor del av samtliga anmälda brott – 421 000 brott av totalt 1,57 miljoner anmälda brott 2020. Antalet anmälda tillgreppsbrott har minskat under en längre tidsperiod, och dessa brott minskade även i fjol (3 procent eller ca 14 500 brott). Minskningen 2020 avsåg ett flertal olika brott, bl.a. minskade fickstölder och stölder från skolor, idrottsanläggningar och liknande. Antalet anmälda bostadsinbrott var i princip oförändrat efter att ha minskat kraftigt sedan 2017. Personrån mot unga, som ökade kraftigt mellan 2016 och 2019, minskade med 12 procent. Under våren och fram till och med juli 2020 var nivåerna av anmälda tillgreppsbrott signifikant lägre än förväntat enligt Brås prognoser. Det är en indikation på att vårens minskning av stöldbrott delvis var en konsekvens av förändrade beteenden kopplat till pandemin. Pandemins påverkan är särskilt tydlig för de typer av tillgreppsbrott som ökade i början av 2020 jämfört med 2019, för att sedan minska från mars månad. Det gäller exempelvis bostadsinbrott och personrån.

Skadegörelsebrotten utgör också en betydande andel av de anmälda brotten, 15 procent år 2020. Mängden skadegörelsebrott som registreras varierar beroende på berörda aktörers rutiner vid rapportering och registrering av brott. Ett exempel är att skadegörelsebrott som har skett vid olika tidpunkter ofta anmäls vid ett och samma tillfälle, vilket innebär att brotten i dessa fall kan härröra från tidigare år. Antalet anmälda skadegörelsebrott har varierat kraftigt över åren utan någon tydlig trend, men med betydande påverkan på det totala antalet anmälda brott enskilda år.
År 2020 ökade antalet anmälda skadegörelsebrott med 29 000 brott jämfört med året innan, vilket motsvarar 14 procent.

Narkotikabrott är ett ingripandebrott där myndigheternas arbete har stor betydelse för hur många brott som anmäls. Antalet anmälda narkotikabrott ökade med 10 procent 2020 jämfört med 2019. En del av ökningen kan kopplas samman med polisens insatser inom ramen för operation Rimfrost. Även tillfälliga resursomläggningar inom polisen till följd av pandemin kan ha bidragit till ökningen.

De anmälda sexualbrotten fortsatte att öka 2020. Under året anmäldes åtta procent fler sexualbrott än året innan. Majoriteten av anmälningarna rör våldtäkt eller sexuella ofredanden. Antalet anmälda våldtäkter mot såväl flickor och kvinnor som pojkar ökade. Antalet anmälda våldtäkter mot män var oförändrat. Antalet anmälda sexualbrott har länge ökat i Sverige. Enligt Brå (2017:5, 2019:5 och 2020:6) kan denna utveckling delvis förklaras av en ökad uppmärksamhet kring sexualbrott, som sannolikt har resulterat i en högre benägenhet att anmäla sådana brott. Även en ökad tillgång till internet och smarta mobiltelefoner kan i viss mån ha bidragit till att öka förutsättningarna för förövare att begå vissa typer av sexualbrott. Över tid har antalet anmälda våldtäkter också påverkats av lagändringar (2005, 2013 och 2018) som innebär att våldtäktsbegreppet har utvidgats. Internationella jämförelser visar att

Sverige har bland de högsta nivåerna av anmälda våldtäkter per capita i Europa. Brå har i en jämförande studie av bl.a. anmälda våldtäkter tagit hänsyn till hur lagstiftningen är utformad och hur statistiken förs i Sverige och andra europeiska länder (2020:2). Studien visar att Sverige skulle hamna någonstans i mitten av den europeiska statistiken över anmälda våldtäkter om vi hade haft liknande lagstiftning och samma sätt att föra statistik som exempelvis Tyskland.

Antalet anmälda fall av misshandel minskade något 2020 i jämförelse med året innan, vilket framför allt beror på att misshandel mot män 18 år eller äldre av obekant minskat. Det finns indikationer på att minskningen åtminstone delvis kan förklaras av ett begränsat nöjesliv till följd av pandemin. Även anmäld misshandel mot barn minskade, efter att ha ökat under flera decennier vilket bl.a. beror på en ökad anmälningsbenägenhet vid exempelvis förskolor och skolor. Minskningen 2020 kan bero på att barn vistats fysiskt i skolan i mindre utsträckning än tidigare på grund av pandemin. Anmäld misshandel mot kvinnor 18 år eller äldre ökade totalt sett med 3 procent och skedde inom kategorin misshandel av bekant. På grund av ändringar i Polismyndighetens sätt att registrera brott är det inte möjligt att avgöra vilken typ av bekantskap som stod för ökningen.

Tabell 2.4 Anmälda brott och procentuell utveckling

	Antal anmälda brott 2020	Procentuell förändring sedan 2011	Procentuell förändring sedan 2019
Misshandel	83 240	-7	-2
Sexualbrott	25 030	47	8
Tillgrepp	421 495	-23	-3
Bedrägeri	202 401	93	-11
Skadegörelsebrott	233 610	39	14
Brott mot trafikbrottslagen	84 438	9	-1
Brott mot narkotikastrafflagen	124 044	39	10
Samtliga brott	**1 566 872**	**11**	**1**

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Antalet anmälda brott är följaktligen ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling. Exempelvis är nivån på antalet anmälda trafik- och narkotikabrott i stor utsträckning ett resultat av polisens spanings- och ingripandeverksamhet. Frågeundersökningar som NTU är ett viktigt komplement för att kunna bedöma brottsutvecklingen.

Utsatthet för brott har minskat något enligt Nationella trygghetsundersökningen

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) omfattar ett drygt tiotal vanliga brottstyper som drabbar enskilda personer och hushåll. I NTU 2020, som avser utsatthet för brott under 2019, uppgav 22,6 procent av de svarande att de utsatts för något brott mot enskild person. Det är något lägre än året innan, då andelen var 23,1 procent. Bland kvinnor är det 23,6 procent som uppger att de utsattes för brott mot enskild person under 2019, medan motsvarande andel för män är 21,5 procent. I undersökningen är utsattheten störst för hot, sexualbrott och trakasserier. Män uppger i större utsträckning än kvinnor att de har utsatts för misshandel, personrån, hot och bedrägerier, medan en större andel kvinnor än män uppger att de har utsatts för sexualbrott och trakasserier. Det är också vanligare att kvinnor uppger att de utsatts för brott av närstående. I NTU 2019, som avser utsatthet för brott 2018, uppgav de

kvinnor som utsatts för misshandel att gärningspersonen i 35 procent av fallen var en närstående. Motsvarande andel bland män var 15 procent.

Ökningen av anmälda bedrägeribrott har under åren också återspeglats i Nationella trygghetsundersökningen, om än inte lika tydligt. En förklaring till detta kan vara att undersökningen inte omfattar brott som riktas mot företag. Att anmälda bedrägeribrott minskade något 2019 kan också skönjas i utsattheten för bedrägerier, som i princip var oförändrad 2019 jämfört med 2018. Från och med NTU 2017 redovisas utsattheten för bedrägerier uppdelat på försäljningsbedrägerier och kort- eller kreditbedrägerier. Det är ungefär lika vanligt att bli utsatt för var och en av dessa typer av bedrägerier, ca 5 procent uppgav att de utsatts under 2019. Sedan 2017 har även brottstyperna nätkränkning och fickstöld tillkommit i undersökningen. Som framgår av tabell 2.5 nedan var utsattheten för fickstöld ungefär densamma för både män och kvinnor 2019, medan en något högre andel män än kvinnor utsattes för nätkränkning.

Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot person 2019

Procent

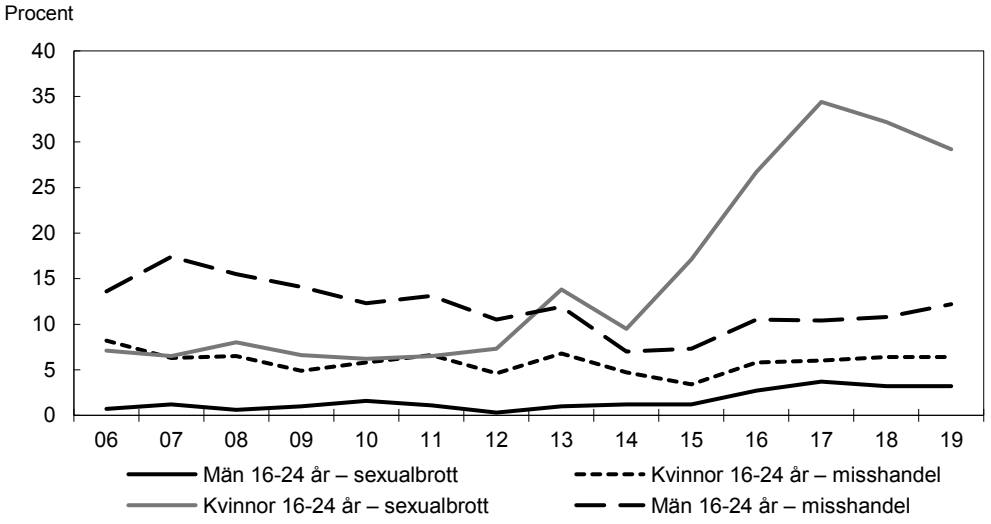
	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	3,6	4,6	2,7
Hot	9,2	9,5	8,9
Sexualbrott	5,6	1,4	9,4
Personrån	1,5	2,3	0,7
Fickstöld	2,7	2,6	2,7
Försäljningsbedrägeri	5,1	5,7	4,5
Kort-/kreditbedrägeri	5,3	5,9	4,8
Nätkränkning	2,6	2,8	2,4
Något brott mot enskild person	**22,6**	**21,5**	**23,6**

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Efter några år på lägre nivåer har utsattheten för misshandel i NTU ökat något sedan 2016, från 3,1 procent till 3,6 procent 2019. Utsattheten för misshandel bland unga män, som är den mest utsatta gruppen, är dock fortfarande lägre än i början av mätningarna (se diagram 2.3). Uppgifter från Socialstyrelsens patientregister visar också att allt färre personer det senaste decenniet har intagits i slutenvård och öppen specialistvård på grund av misshandel, en utveckling som är än mer tydlig i relation till den växande befolkningen.

Sexualbrott i NTU innefattar ett brett spektrum av brott – från straffrättsligt lindrigare händelser såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. Mellan 2014 och 2017 ökade den självrapporterade utsattheten för sexualbrott påtagligt, särskilt bland kvinnor men även bland män. Utsattheten minskade dock både 2018 och 2019. Mest utsatta är yngre kvinnor (se diagram 2.3). Utsattheten för allvarliga sexualbrott är betydligt mindre och har också legat på en mer stabil nivå de senaste åren. De senaste årens utveckling av utsatthet för sexualbrott är svårtolkad. Enligt Brå (2019:5) avser de senaste årens ökningar i NTU främst mindre allvarliga sexualbrott. Till en betydande del torde detta handla om en ökad benägenhet att tala öppet om sin utsatthet. Enligt Brå är det dock inte möjligt att dra några säkra slutsatser kring utvecklingen och sexualbrotten behöver även fortsättningsvis följas noga över tid.

Diagram 2.3 Andel unga kvinnor och män (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

NTU mäter också egendomsbrott mot hushåll. Dessa har minskat sedan mätningarna började 2006, vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten har blivit färre. Andelen utsatta för egendomsbrott var oförändrad 2019 jämfört med 2018. Det vanligaste egendomsbrottet mot hushåll är cykelstöld. Under 2019 uppgav drygt 11 procent att de utsattes för cykelstöld, en nivå som legat stabilt under hela mätperioden. Knappt 2 procent av hushållen uppger att de utsatts för bostadsinbrott under 2019, en siffra som varit relativt stabil genom åren.

Utsattheten för brott är ojämnt fördelad i befolkningen. NTU 2020 visar att 6 procent hade drabbats av tre fjärdedelar av de brott mot person som rapporterades i undersökningen. Särskilt utsatta grupper är ensamstående föräldrar och svenskfödda personer med två utrikesfödda föräldrar. Yngre är mer utsatta för brott än äldre men i studien Brott mot äldre (Brå 2018:7) konstaterar Brå att många äldre är särskilt sårbara för exempelvis vissa typer av bedrägerier och stölder i hemmet av åldersrelaterade skäl.

NTU mäter även självrapporterad utsatthet för hatbrott. Hatbrott med främlingsfientliga motiv är klart vanligast, oftast uttryckta som hot eller trakasserier. Enligt de senaste resultaten, som avser ett medelvärde för åren 2014–2016, uppgav 1,6 procent av befolkningen att de utsatts för främlingsfientliga hatbrott (Brå 2018:10). Kvinnor och män är utsatta för främlingsfientliga hatbrott i ungefär samma utsträckning (1,3 respektive 1,9 procent under perioden 2014–2016). Utsattheten för hatbrott är tydligt högre bland yngre åldersgrupper, brotten sker ofta på allmänna platser och gärningspersonen är vanligtvis obekant för brottsoffret. Efter metodförändringar i NTU är det inte möjligt att beskriva andelen utsatta för hatbrott i hela befolkningen. Däremot framgår att av de personer som uppgav att de blivit utsatta för något brott (misshandel, hot, sexualbrott, personrån, trakasserier eller nätkränkning, eller en kombination av flera av dessa brott) under 2018 var det totalt 22 procent av männen och 18 procent av kvinnorna som angav att det fanns ett hatbrottsmotiv.

Som tidigare nämnts är otryggheten enligt NTU tydligt högre i vissa socialt utsatta områden än i landet som helhet. I dessa områden är även utsattheten för brott högre men skillnaden är relativt liten och har minskat över tid (Brå 2018:9). En möjlig förklaring till att otryggheten ändå är väsentligt mer utbredd i dessa områden kan vara att det där i högre grad förekommer brottslighet som inte fångas upp av NTU, såsom skjutningar och öppen narkotikahandel. Brå har visat att ordningsproblem som

nedskräpning, buskörningar och skadegörelse i betydligt högre utsträckning upplevs som ett problem i dessa områden (2018:6). Det finns även i olika grad en tystnadskultur mot rättsväsendet i socialt utsatta områden. Orsakerna till tystnadskulturen uppges vara rädsla för hot och våld, att en polisanmälan inte leder till något och bristande förtroende för polis och andra myndigheter (Brå 2019:10).

Det dödliga våldet fortsätter att öka

Det går varken utifrån kriminalstatistik eller NTU att få en heltäckande bild av den brottslighet som begås av kriminella nätverk. Enligt Brå (2016:12) finns en bredd av aktörer och nätverk inom organiserad brottslighet med delvis olika sammansättning och karaktär och som ägnar sig åt många olika typer av brott. Enligt den myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet 2019 bedömer myndigheterna att bl.a. den ökade globaliseringen och digitaliseringen påverkar organiserad brottslighet. De kriminella nätverken arbetar alltmer gränsöverskridande. Brottsligheten mot välfärds- och förmånssystemen är fortsatt omfattande. Det kan handla om felaktiga arbetstillstånd, osanna intyg och felaktig folkbokföring som bidrar till att orsaka felaktiga utbetalningar. För att få en bättre bild av den organiserade brottslighetens utveckling har Polismyndigheten tagit fram en nationell modell för att kartlägga kriminella nätverk.

Enligt statistik från Polismyndigheten har antalet skjutningar med dödlig utgång ökat kraftigt, från ca 10 fall per år i början av 2000-talet, till omkring 45 fall per år de senaste tre åren. De inblandade var yngre i slutet av perioden 2005–2017 än i början visar en studie från Brå (2020:4). Enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister har även antalet personer som vårdats i sluten eller specialiserad öppenvård till följd av skottskada ökat de senaste tio åren, från knappt 90 personer 2011 till 135 2020, och av dessa är en majoritet män. Enligt Polismyndigheten uppgick det totala antalet skjutningar 2020 till 366, vilket är något fler än 2019 och 2018, då 334 respektive 306 skjutningar bekräftades. Antalet sprängningar minskade något 2020 jämfört med 2019. Enligt statistik från Brå anmäldes 215 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning 2020, motsvarande siffra för 2019 var 257 fall.

Narkotikabrottsligheten är en central del av den brottslighet som har koppling till kriminella nätverk. Den är också nära kopplad till våldsbrottsligheten. Uppgifter från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visar att narkotikabruket ökat något under senare år, i synnerhet användning av cannabis och narkotikaklassade läkemedel. Antalet narkotikarelaterade dödsfall har blivit fler de senaste tio åren. Under de senaste åren har ungefär en fjärdedel av dödsfallen rört kvinnor (CAN 2019 rapport 180).

Skjutvapenvåldet har ofta sin grund i konflikter med koppling till narkotikamarknaden eller i personliga relationer (Brå 2019:3 och Polismyndigheten A193.902/2021). Användning av skjutvapen kan även vara ett sätt att bygga upp, stärka och upprätthålla en position i den kriminella miljön, samtidigt som våldet kan öka behovet av att skydda sig från andra individer som agerar på samma sätt.

År 2020 konstaterades 124 fall av dödligt våld. Det är 13 fler fall än året innan och den högsta siffran sedan mätningens start 2002. Sett till befolkningsmängden var dock nivån något högre 2007. Över tid har vissa typer av dödligt våld minskat, medan andra ökar. Antalet fall av dödligt våld med skjutvapen har ökat betydligt, medan dödligt våld mot barn och alkoholrelaterat dödligt våld mellan vuxna män har minskat. Sett ur ett längre tidsperspektiv är det dödliga våldet totalt sett lägre i dag än vad det var under början av 1990-talet sett till befolkningsmängden. Det dödliga våldet mot kvinnor har också minskat under de senaste decennierna. Särskilt tydligt är detta i förhållande till befolkningsutvecklingen. År 2020 uppgick antalet fall av dödligt våld

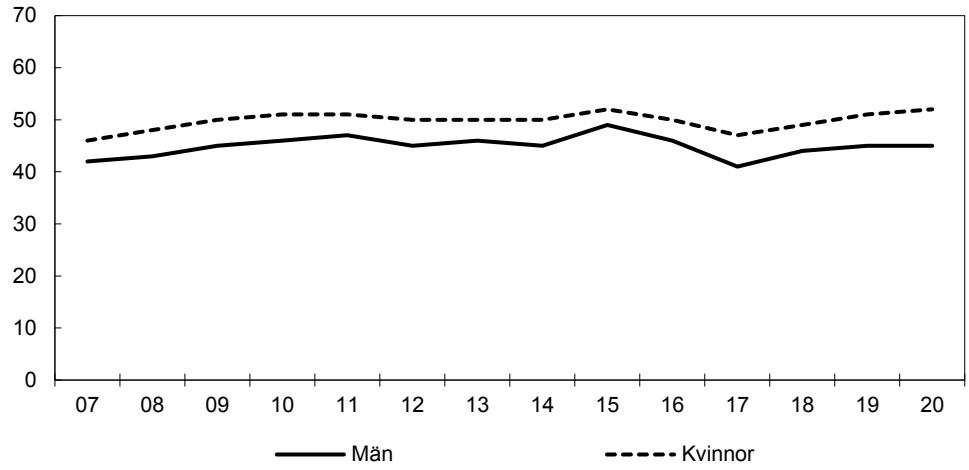
mot kvinnor till 25 fall, vilket är samma antal som 2019. Drygt hälften av dessa fall avsåg situationer där offer och förövare var eller hade varit närstående genom en parrelation (13 fall, vilket är 3 färre fall än 2019). Den långsiktiga trenden är att dödligt våld mot kvinnor inom ramen för nära relation har minskat något. Brå har studerat diagnosticerad psykisk ohälsa hos gärningspersoner vid dödligt våld (2020:7). Studien visar att det är cirka sju gånger vanligare för gärningspersonerna, både kvinnor och män, att ha haft kontakt med psykiatrin året före brottet, än vad det är under ett kalenderår i befolkningen.

Fortsatt högt och något ökande förtroende för rättsväsendet

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka 2020, då 49 procent uppgav att de hade ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet som helhet. Motsvarande andel 2019 var 48 procent. Kvinnor har något högre förtroende för rättsväsendet än vad män har (se diagram 2.4). Det är också något vanligare att personer i medelåldern har högt förtroende för rättsväsendet än yngre och äldre. Personer med minst en svenskfödd förälder har ett högre förtroende för rättsväsendet som helhet än utrikesfödda personer, som i sin tur har ett högre förtroende än personer som är svenskfödda och har två utrikesfödda föräldrar.

Diagram 2.4 Förtroende för rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

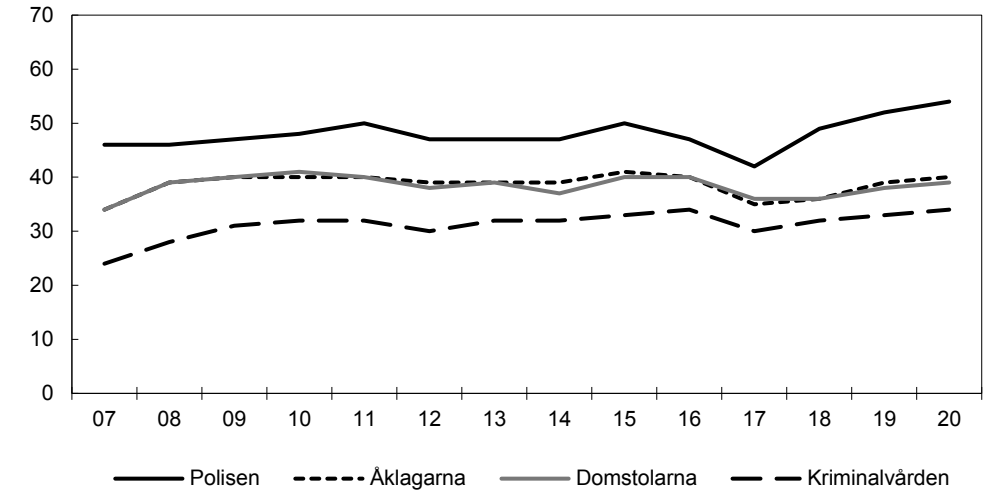

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket delvis kan bero på deras olika uppgifter och roller. År 2020 ökade förtroendet för alla myndigheter i rättsväsendet jämfört med 2019 (se diagram 2.5). För samtliga myndigheter är förtroendet högre än vid den första undersökningen 2007 även om nivåerna har varierat något under perioden. För Polismyndigheten är förtroendet också det högsta uppmätta sedan mätningarna startade. De skillnader i förtroende för rättsväsendet som helhet mellan kön, härkomst och ålder som beskrivits ovan gäller på det stora hela även för de enskilda myndigheterna.

Diagram 2.5 Förtroende för myndigheter i rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

2.5.2 Flödet i rättskedjan

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. I detta avsnitt redovisas statistik över anmälda brott, utredning och lagföring samt verkställighet av utdömda påföljder. Domstolarnas verksamhet redovisas separat eftersom domstolarna inte enbart hanterar brottmål. Verksamhet som inte rör ärendeflödet i brottmålsprocessen, exempelvis brottsförebyggande arbete och stöd och information till brottsoffer ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för separat.

Fler brott har utretts och klarats upp under pandemin

Brå har gjort en genomgång av Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens och domstolarnas arbete med polisanmälda brott under pandemin som visar att antalet ärenden som Polismyndigheten redovisat till åklagare för åtal ökade med drygt 10 000 jämfört med 2019, en ökning med 6,5 procent (Brå 2021:4). Antalet brottsmisstankar som Åklagarmyndigheten lagförde ökade med ungefär samma antal (motsvarande ca 6 procent). I båda fallen inleddes ökningen först våren 2020, när pandemin började. Även antalet avgöranden i domstol ökade, men där syns ökningen främst under hösten. Antalet avgjorda brottmål ökade med närmare 7 000 mål år 2020, en ökning med 10 procent jämfört med 2019.

En förklaring till den ökade produktionen, som syns inom alla tre myndighetsslag, är enligt Brå att i stort sett all fortbildning ställts in på grund av risken för smitta. För Polismyndighetens del har pandemin också lett till att vissa arbetsuppgifter i princip har försvunnit, såsom kommenderingar på större idrottsevenemang, demonstrationer, statsbesök m.m.

Många domstolar ställde in planerade rättegångar under våren 2020 på grund av smittorisken. Men allt eftersom har domstolarna hittat nya vägar att genomföra målen. Det handlar både om att i större utsträckning genomföra målen med hjälp av video och att utnyttja möjligheten att avgöra målet på handlingarna i de fall där lagen tillåter det. Den ökning av antalet avgjorda mål man kan se avser dock främst enklare mål. Större, mer komplexa mål har i större utsträckning skjutits fram under 2020, till följd av svårigheter att genomföra dem under pandemin.

Något ökat inflöde i rättskedjan

Enligt den officiella kriminalstatistiken anmäldes ca 1,57 miljoner brott i Sverige 2020, vilket är något fler än 2019 (ordningsböter som utfärdas av polis ingår inte i denna statistik). Ett ärende som inkommer till en brottsbekämpande myndighet innehåller ett eller flera anmälda brott. Under 2020 ökade antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Till Polismyndigheten inkom 1,28 miljoner brottsärenden, exklusive ärenden från kamerabevakning med trafiksäkerhetskameror. Det är en ökning med 1,2 procent i förhållande till året innan och nästan 8 procent under en tioårsperiod. Antalet inkomna ärenden till Åklagarmyndigheten uppgick till 181 400, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med föregående år. Även vid Ekobrottsmyndigheten ökade antalet registrerade inkomna ärenden. Ökningen motsvarade 28 procent jämfört med året innan och uppgick till 9 518 ärenden. En anmälan som inkom till Ekobrottsmyndigheten under 2019, som innefattade ett stort antal ärenden, registrerades först 2020 vilket förklarar huvuddelen av den stora ökningen mellan åren. Under en tioårsperiod har antalet ärenden som inkommer till Ekobrottsmyndigheten lite mer än fördubblats.

Rättsväsendets förutsättningar att hantera och klara upp de anmälda brotten är i stor utsträckning beroende av vilken typ av brott som anmäls. För att tolka utredningsresultatet krävs därför kunskap om de anmälda brottens karaktär och sammansättning. Den anmälda brottsligheten kan grovt delas in i tre kategorier med olika förutsättningar för utredningsarbetet: ingripandebrott samt offerbrott med eller utan interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade. Ingripandebrott såsom trafik- och narkotikabrott är generellt sett relativt enkla att klara upp medan offerbrott med interaktion, såsom hot och misshandel, i allmänhet bedöms vara medelsvåra att klara upp. Offerbrott utan interaktion, exempelvis skadegörelse samt vissa stölder och bedrägerier, är överlag svåra att klara upp.

Majoriteten av de brott som anmäldes 2020 var offerbrott utan interaktion (ca 55 procent), följt av offerbrott med interaktion (ca 23 procent) och ingripandebrott (ca 22 procent). Fördelningen är i princip densamma som 2019. Andelen ingripandebrott har minskat något under de senaste tio åren, medan andelen offerbrott utan interaktion varit på en stabil nivå. Andelen brott med interaktion mellan brottsoffer och gärningsperson har däremot ökat något. Brå (kortanalys 1/2018) har tidigare konstaterat att förändringar i sammansättningen av anmälda brott har påverkat andelen uppklarade brott över tid. Sådana förändringar kan nästan helt förklara den ökade andelen uppklarade brott under perioden 2001–2010, medan den minskade andelen uppklarade brott under perioden 2010–2016 till en fjärdedel kan förklaras av sådana förändringar i sammansättningen av den anmälda brottsligheten.

Det finns också tecken på att viss brottslighet blivit mer tidskrävande att utreda. Brå (2017:4) har bedömt att antalet omfattande ärenden i rättsväsendet ökade från mitten av 2000-talet till mitten av 2010-talet. Det rörde främst ärenden om ekonomisk brottslighet, våldsbrott och narkotikabrott, ofta med ett omfattande analys- och bevismaterial, internationella inslag eller ett stort antal misstänkta, brottsoffer och vittnen. En ökning av sådana omfattande ärenden kan innebära att resurser behöver omfördelas inom en myndighet, t.ex. från verksamheter med större ärendeproduktion, vilket kan påverka det samlade resultatet negativt. Omfattande ärenden kan kräva stora resurser, även om de är få till antalet. Av Ekobrottsmyndighetens årsredovisning framgår att särskilt krävande ärenden endast utgör ett par procent av det totala ärendeinflödet vid myndigheten men att hanteringen av dessa ärenden står för ca 44 procent av myndighetens samlade kostnader för utredning och lagföring. Det är dock generellt svårt att i siffror bedöma i hur stor utsträckning sådana omfattande ärenden påverkar myndigheternas sammantagna resultatutveckling i proportion till förbrukade resurser.

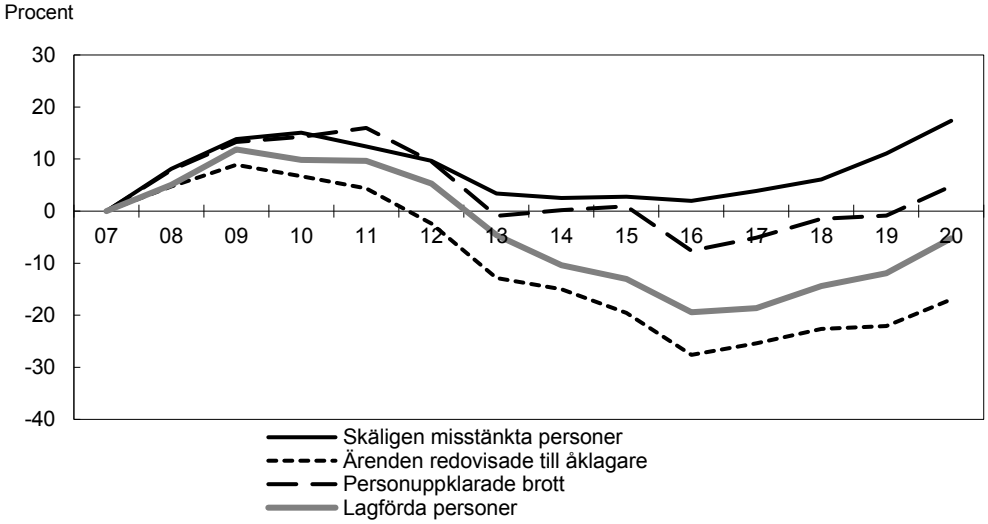
Personuppklarade brott

I diagram 2.6 nedan illustreras den procentuella utvecklingen av antalet skäligen misstänkta personer, antalet ärenden som Polismyndigheten redovisat till åklagare, antalet lagförda personer vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten samt antalet personuppklarade brott sedan 2007. Ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare är färdigutredda ärenden som redovisas till åklagare för beslut i åtalsfrågan. Lagförda personer avser personer som åklagare har fattat beslut om att åtala eller på annat sätt lagföra. Med personuppklarade brott avses brott för vilka åklagare har beslutat om åtal, meddelat åtalsunderlåtelse eller utfärdat strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har knutits en eller flera gärningspersoner. Huvuddelen av de misstänka och lagförda personerna är män, andelen kvinnor var 23 respektive 17 år 2020. Det är något högre än åren dessförinnan.

Det generella mönstret kännetecknas av tydliga ökningar åren efter 2007 följt av markanta minskningar under senare år. Med undantag för antalet misstänkta personer är nivåerna lägre än för tio år sedan. Särskilt tydligt har antalet ärenden redovisade från Polismyndigheten till åklagare minskat. Sedan 2017 ökar dock antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott. Det går även att se en ökning av det totala antalet personer med lagföringsbeslut hos åklagare under senare år, men nivåerna är fortfarande lägre än före 2014.

År 2020 personuppklarades 224 000 brott, vilket är en ökning med knappt 6 procent i förhållande till 2019. Antalet personuppklarade brott ökade för brottskategorierna brott mot person, skadegörelse och narkotikabrott, och minskade för stöld- och tillgreppsbrott, bedrägeribrott och trafikbrott. Antalet ärenden redovisade till åklagare ökade i alla brottskategorier utom butikstillgrepp.

Diagram 2.6 **Procentuell utveckling sedan 2007 av antalet skäligen misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, personuppklarade brott och lagförda personer hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten**

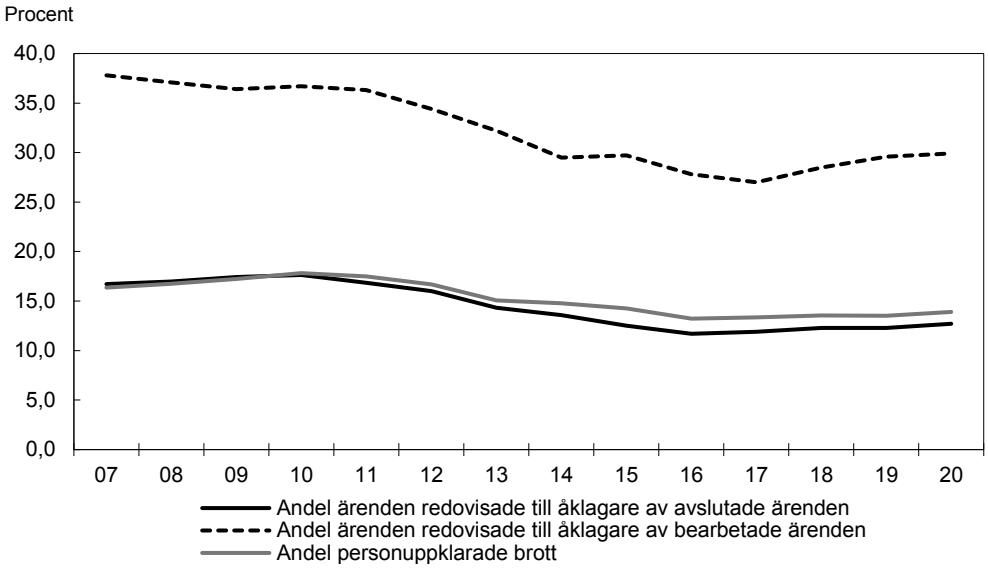
Anm: Definitionen av personuppklarade brott förändrades något i och med en revidering av statistiken 2014. Detta medförde en generell nivåhöjning av antalet personuppklarade brott. Jämförelser mellan perioden 2007–2013 och perioden 2014–2020 ska därför göras med försiktighet. Observera också att den procentuella ökningen 2014–2020 i diagram 2.6 är i relation till nivån 2007, som är beräknad enligt den tidigare definitionen av personuppklarade brott.

Källa: Officiell kriminalstatistik samt uppgifter från Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar.

Som framgår av diagram 2.7 nedan har andelen personuppklarade brott totalt länge minskat. År 2016 var andelen personuppklarade brott den lägsta på flera decennier. Att andelen ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare av avslutade ärenden har minskat på ett liknande sätt indikerar att minskningarna kan härledas

redan till detta led. Sedan 2017 har dock såväl andelen ärenden redovisade till åklagare som andelen personuppklarade brott ökat marginellt. Andelen ärenden som redovisas till åklagare av bearbetade ärenden, dvs. av ärenden där Polismyndigheten inlett förundersökning eller annan utredning, uppvisar över tid också en successiv minskning. De senaste tre åren har andelen dock ökat, även om ökningen var marginell 2020. Detta bedöms bero på att antalet bearbetade ärenden ökade. Andelen ärenden som redovisas till åklagare av bearbetade ärenden ökade i flertalet brottskategorier under 2020. Den minskade endast för narkotikabrott, tillgrepp i butik och övriga brottsbalksbrott. Andelen är högst i de brottskategorier som helt eller till stor del består av s.k. ingripandebrott – narkotikabrott, trafikbrott och tillgrepp i butik.

Diagram 2.7 Andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, andelen ärenden redovisade till åklagare av bearbetade ärenden samt andelen personuppklarade brott

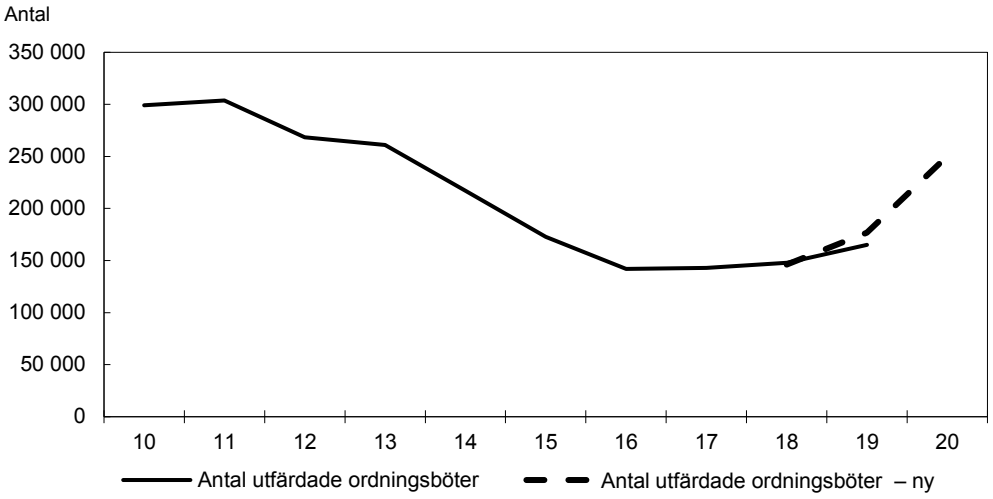

Anm: Från och med 2014 redovisas en justerad personuppklaringsprocent. Måttet är i princip konstruerat på samma sätt som tidigare, men med den skillnaden att det beräknas på de handlagda brotten i stället för på de anmälda brotten. Justeringen har en marginell påverkan på resultatet. Det är därför möjligt att jämföra den totala personuppklaringsprocenten för att studera utvecklingen över tid. På motsvarande sätt redovisas från och med 2015 andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, i stället för som tidigare andelen ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden.

Källa: Officiell kriminalstatistik samt uppgifter från Polismyndighetens årsredovisningar.

Ordningsbot är en typ av böter som får utfärdas direkt på plats av bl.a. polis. Från och med 2020 hämtas statistiken för ordningsbot från en ny statistikkälla där även digitala ordningsböter ingår. Uppgifter från den tidigare källan finns till och med 2019 och från den nya från och med 2018 (se diagram 2.8). Polismyndigheten har till följd av pandemin kunnat lägga mer tid på hastighetskontroller under 2020, vilket förklarar en del av ökningen av antalet utfärdade ordningsböter. Den stora ökningen kan dock framför allt tillskrivas införandet av digital ordningsbot, vilket har effektiviserat utfärdandet av ordningsböter.

Diagram 2.8 Utfärdade ordningsböter

Anm: Från och med 2020 hämtas statistiken för ordningsbot från en ny statistikkälla där även digitala ordningsböter ingår. Antal ordningsböter avviker därför här något från, och kan ej jämföras med, tidigare redovisade uppgifter. Den nya statistikkällan omfattar data från och med oktober 2017 och redovisas därför från och med 2018. Skillnaden mot den gamla källan är dock relativt liten: för 2018 ger den nya källan 3 procent färre ordningsböter än den gamla. För 2019 är skillnaden större och i motsatt riktning beroende på att den gamla källan inte fångade digital ordningsbot, som började införas under 2019.

Källa: Polismyndigheten.

Möjligheterna till ekonomisk vinning är en av de främsta drivkrafterna för en stor del av brottsligheten i samhället. Genom att kombinera arbetet med utredning och lagföring med insatser för att ta brottsvinster från kriminella genom förverkande kan rättsväsendet minska incitamenten att begå brott. Under 2020 framställdes t.ex. nästan 1 450 förverkandeyrkanden genom åklagare till ett belopp om totalt drygt 680 miljoner kronor. Det var en kraftig ökning, med 550 miljoner kronor, jämfört med föregående år som kan förklaras av några få yrkanden med höga belopp. Det är framför allt ett yrkande om förverkande på ca 260 miljoner kronor i ett av Ekobrottsmyndighetens pensionsärenden som bidragit. Beloppen kan variera betydligt mellan åren beroende på enskilda ärenden som omfattar stora belopp. Vidare lagfördes 1 656 personer för penningtvättbrott, vilket är en ökning med 599 personer jämfört med året innan. Med lagföring avses här beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse och företagsbot.

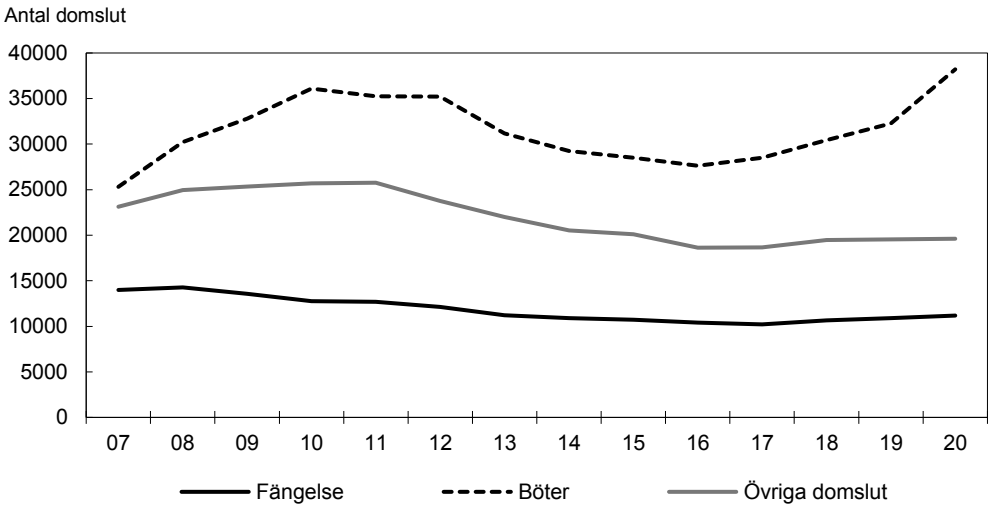
Antalet lagföringsbeslut och domslut

I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009 varefter utvecklingen vände. Med lagföringsbeslut avses här fällande dom i tingsrätt, godkänt strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Under perioden 2009–2017 minskade antalet lagföringsbeslut varje år. År 2018–2019 ökade antalet lagföringsbeslut igen och ökningen fortsatte under 2020. Under 2020 fattades drygt 109 000 lagföringsbeslut, vilket är ca 5 000 fler beslut än 2019. Av samtliga lagföringsbeslut 2020 avsåg 17 procent kvinnor och 83 procent män, en fördelning som varit likartad de senaste tio åren.

Antalet sakprövade brottmål i tingsrätt och antalet fällande domslut i sådana mål följer en liknande utveckling. Efter att ha ökat tydligt mellan 2007 och 2010 minskade dessa fram till 2016. Sedan 2017 ökar dock antalet domslut i tingsrätt igen. År 2020 ökade antalet domslut med 10 procent jämfört med 2019, till ca 69 000 domslut. Som framgår av diagram 2.9 nedan utgjordes ökningen i antalet domslut fram till 2010 huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter. Ökningen 2020 utgörs också främst av domslut med påföljden böter men även domslut med påföljden fängelse och övriga domslut ökade något under året.

Brå har utvärderat tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (Brå 2020:6). Utvärderingen visar att lagen redan fått effekt, bl.a. i form av att nya typer av fall har gått till domstol. Antalet åtal och fällande domar har ökat efter lagändringarna; antalet fällande domar ökade med 75 procent 2019 jämfört med 2017.

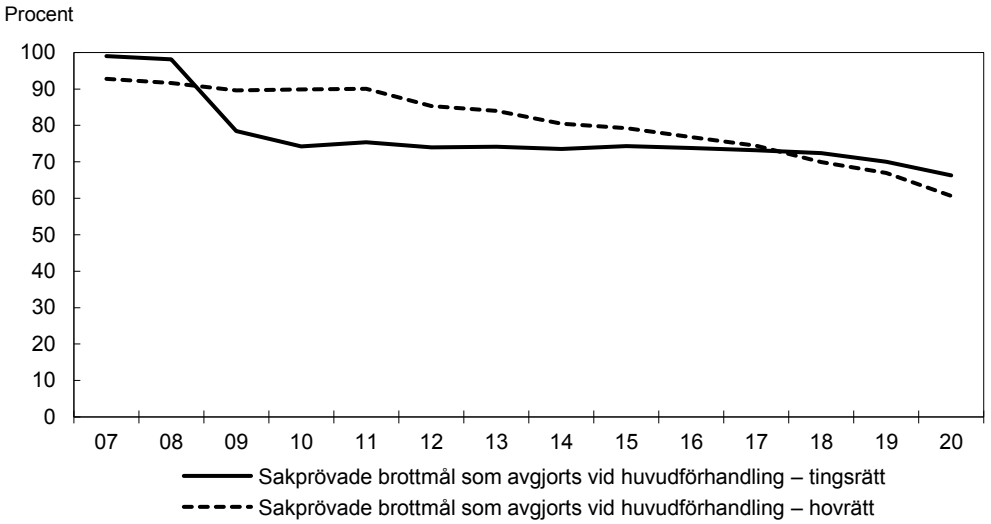
Diagram 2.9 Domslut i tingsrätt fördelat på påföljderna fängelse, böter och övriga domslut

Källa: Officiell kriminalstatistik.

En del av de enklare brottmålen avgörs på handlingarna och är därmed generellt sett mindre resurskrävande än mål som avgörs efter huvudförhandling. Över tid har allt fler brottmål kommit att avgöras utan huvudförhandling (se diagram 2.10 nedan). Det beror i stor utsträckning på en regelförändring 2008 som innebar utvidgade möjligheter att avgöra brottmål på handlingarna. Andelen brottmål som avgörs med huvudförhandling har fortsatt att minska något även under senare år.

Diagram 2.10 Andel sakprövade mål i tingsrätt och hovrätt som avgjorts efter huvudförhandling

Källa: Domstolsverket.

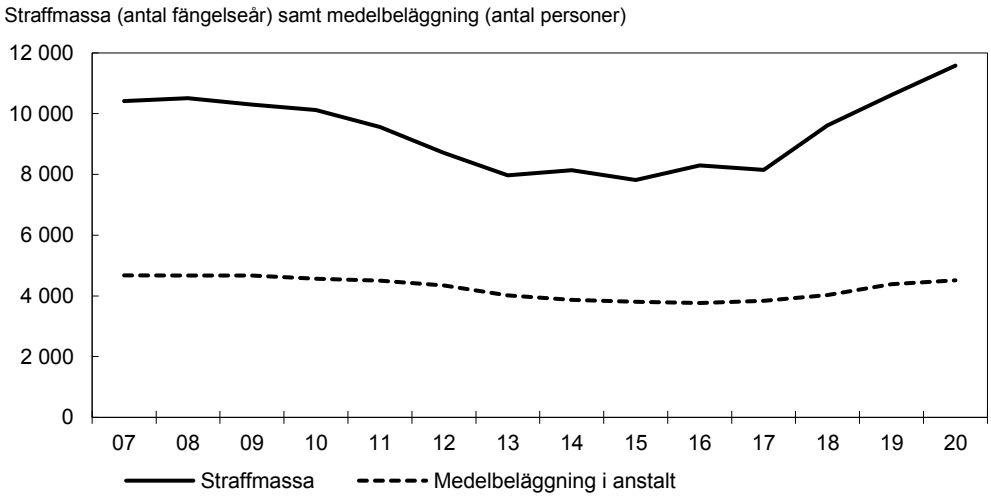
Domstolarnas belastning avseende brottmål har dock ökat genom att tiderna för huvudförhandling har blivit längre. År 2020 upptog en genomsnittlig huvudförhandling i tingsrätt ca 2,2 timmar, jämfört med 1,5 timmar 2007. I hovrätt har den genomsnittliga tiden för huvudförhandling ökat från 3,8 till 4,2 timmar under

samma period. En viktig bidragande orsak till detta är den ovan nämnda reformen 2008; med fler mål som avgörs på handlingarna ökar den genomsnittliga förhandlingstiden för de brottmål som fortfarande går till huvudförhandling (Brå 2017:4). Emellertid har också mer komplicerade brottmål, som kräver särskilt långa förhandlingstider, blivit fler och tar allt mer resurser i anspråk. Enligt uppgifter från Domstolsverket utgjorde huvudförhandlingar som pågick över 18 timmar ca 13 procent av den totala förhandlingstiden i tingsrätt och hovrätt 2017. År 2020 hade denna andel ökat till drygt 18 procent. Antal avgjorda större mål, de med huvudförhandling över 18 respektive 30 timmar, ökade i både antal och huvudförhandlingstid jämfört med 2019. Detta kan vara ett tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra.

Antal utdömda fängelseår och beläggning i Kriminalvården

Sett ur ett längre tidsperspektiv har antalet domslut med påföljden fängelse minskat. Antalet domslut med påföljden fängelse ökade 2018 för första gången på tio år, en ökning som fortsatte under 2019 och 2020. År 2020 utdömdes ca 11 200 påföljder med fängelse som huvudpåföljd, vilket är ca 270 fler än året innan men samtidigt ungefär 30 procent färre än i mitten av 00-talet. De flesta intagna i anstalt är män, andelen kvinnor som är nyintagna i fängelse uppgick 2020 till 7 procent, en andel som är relativt stabil över tid. Straffmassan, dvs. den totala utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, har också minskat under samma period men ökade tydligt 2018–2020. Medelbeläggningen i häkte, anstalt och medelantalet klienter i frivård, ökar också sedan 2017 efter flera år av tydliga minskningar. Mellan 2017 och 2020 har medelbeläggningen i anstalt och häkte ökat med sammanlagt närmare 1 300 intagna, vilket är en ökning med 24 procent.

Diagram 2.11 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt

Källa: Officiell kriminalstatistik samt Kriminalvård och statistik.

På regeringens uppdrag analyserade Kriminalvården 2019 orsakerna till den ökade beläggningen i häkte och anstalt (Ju2019/03999). Kriminalvården konstaterade då att den ökade beläggningen i häkte mellan hösten 2018 och början av 2019 främst berodde på längre häktningstider och inte fler häktade. Enligt Kriminalvården har ökningen av medelbeläggningen i häkte under 2020 varit kraftigare än prognosticerat. Myndigheten konstaterar att under 2020 har häktningstiderna fortsatt att öka samtidigt som antalet påbörjade häktningar har ökat.

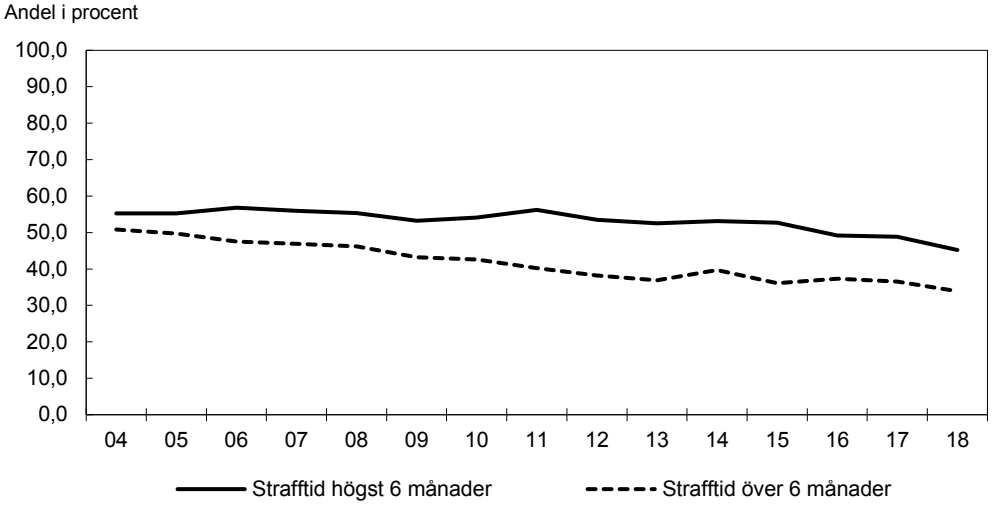
Den ökade beläggningen i anstalt beror enligt analysen på både ett ökat inflöde av klienter och längre strafftider. Som delförklaring pekar Kriminalvården på de senaste årens straffskärpningar, som kan ha bidragit till längre strafftider och ändrade prioriteringar inom myndigheterna. Man ser även ett ökat inflöde av klienter som begått brott som träffas av det myndighetsgemensamma uppdraget för att bekämpa den organiserade brottsligheten, vilket troligen också bidragit till ökningarna. Beläggningen i anstalt har fortsatt att öka under 2020, även om inflödet av klienter har avstannat och är något lägre än 2019. Däremot har strafftiderna ökat, vilket har drivit på beläggningsutvecklingen och det växande platsbehovet. I genomsnitt har strafftiderna blivit nästan 40 dagar längre under 2020 jämfört med året innan.

Den ökande beläggningen har inneburit utmaningar för framför allt Kriminalvården. Med hjälp av personalförstärkningar, tillskapande av tillfälliga platser och överbeläggningar, t.ex. genom att placera två intagna i samma rum, har myndigheten kunnat ta emot fler intagna än verksamheten normalt är dimensionerad för. Ett intensivt expansionsarbete pågår inom myndigheten. Trots den ansträngda beläggningssituationen har antalet allvarliga incidenter mellan intagna fortsatt att minska. Däremot har en ökning skett av rapporteringen av allvarliga våldsincidenter mot personal, något som myndigheten bedömer delvis hänger samman med den höga beläggningen, men även bl.a. med besluten om att begränsa besöks- och permissionsmöjligheter till följd av pandemin. Antalet rymningar och avvikelser var på samma nivå som föregående år totalt sett, men en tydlig ökning har skett av direktavvikelser från anstalter i den lägsta säkerhetsklassen. Andelen intagna i häkte som har fått del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn minskade något under året. Kriminalvården bedömer att det delvis beror på den kraftiga begränsningen av möjligheten att ta emot besök från anhöriga och civilsamhällets organisationer till följd av pandemin. Den 1 juli 2021 trädde ny lagstiftning i kraft som bl.a. innebär förbud mot isolering av häktade och anhållna barn och att tidsgränser för häktning införs. Det införs också en bestämmelse om att den som är under 18 år och är gripen eller anhållen som utgångspunkt ska placeras på något annat ställe än i polisarrest.

Återfall i brott

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller annan tidigare lagföring. Den senaste slutliga statistik från Brå som finns tillgänglig är från 2014 medan preliminär statistik finns från 2018. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 27 procent av männen återfaller i något nytt brott inom ett år. Motsvarande andel för kvinnor ligger runt 19 procent, enligt slutlig statistik från 2014. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan tidigare. Bland dem som friges efter en fängelsepåföljd återfaller 40 procent inom ett år, enligt preliminär statistik från 2018. I detta avseende är dock trenden positiv över tid. Enligt preliminär statistik återföll 54 procent av dem som frigavs från fängelse 2003 inom ett år, jämfört med 40 procent bland dem som frigavs 2018. En jämförelse mellan 2009 och 2018 visar att minskningen är särskilt tydlig bland dem som dömts till fängelsestraff på mellan fyra månader och två år (en minskning med ca 10 procentenheter). Enligt både Kriminalvården (2018) och Brå (kortanalys 4/2017) kan den minskande andelen återfall i brott efter frigivning från anstalt delvis förklaras av en förändrad klientsammansättning vad gäller exempelvis ålder, tidigare brottsbelastning och typ av brott.

Diagram 2.12 Andel frigivna från anstalt som återfaller i brott inom ett år

Källa: Officiell kriminalstatistik (preliminära siffror).

Det är svårt att med säkerhet säga i vilken utsträckning Kriminalvårdens återfallsförebyggande insatser har påverkat utvecklingen. Den återfallsförebyggande verksamheten inom myndigheten utgår dock från den forskning som finns i dag om vad som påverkar risken för återfall. Kriminalvårdens förmåga att bedöma risker och behov och planera dömdas verkställigheter har fortsatt att utvecklas under året. Ett välfungerande sådant arbete är en förutsättning för att kunna erbjuda adekvata insatser på individnivå. Möjligheten för Kriminalvården att erbjuda intagna full sysselsättning har varit en extra utmaning under året till följd av den fortsatt ökade beläggningen. Trots detta har sysselsättningsgraden varit i nivå med föregående år. Pandemins inverkan på sysselsättningen har inneburit försämrade möjligheter vid vissa anstalter men förbättrade möjligheter på andra, delvis till följd av tillverkning av skyddsmaterial. Studieverksamheten har påverkats negativt i många fall, t.ex. genom färre lärarledda studiepass. Trots detta var andelen intagna som studerade under tiden i anstalt i nivå med föregående år. Nära en fjärdedel av de intagna har studerat under tiden i anstalt och en dryg femtedel av målgruppen har fullföljt behandlingsprogram. Sysselsättningsgraden är likt tidigare år högre för kvinnor än för män. Kvinnor har dock deltagit i behandlingsprogram och studier i något lägre utsträckning än män men andelarna har fortsatt att öka. Andelen intagna som frigetts med någon av de i fängelselagen (2010:610) reglerade särskilda utslussningsåtgärderna var 13 procent totalt sett. För gruppen intagna med en strafftid på sex månader och över var andelen dock cirka en tredjedel. Resultatet är i nivå med föregående år.

Genomströmningstider i brottmålsprocessen

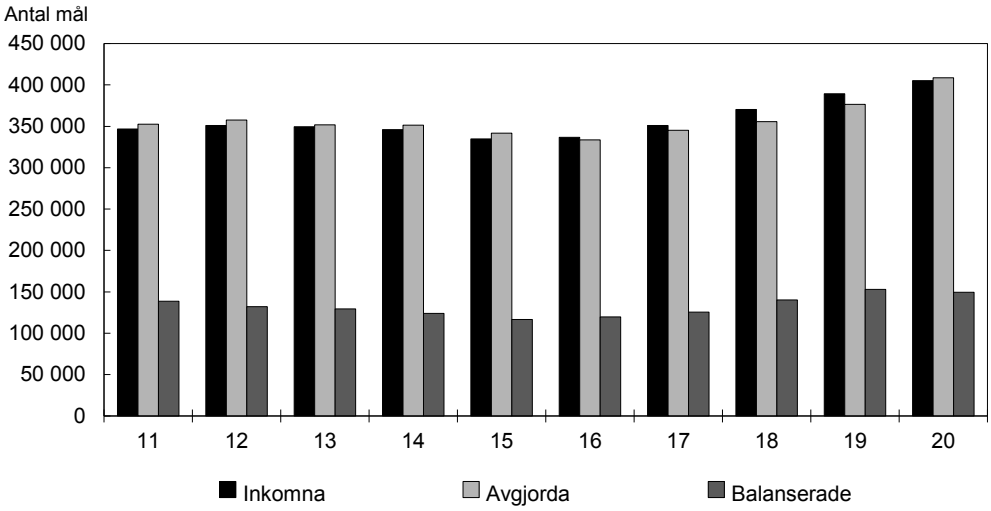
Brå har under senare år utvecklat statistik över genomströmningstider i brottmålsprocessen för handläggningen av skäliga brottsmisstankar i rättskedjan från registrering till beslut i åtalsfrågan. Den statistik som finns tillgänglig avser genomströmningstider under 2015–2019. För samtliga brottsmisstankar registrerade under 2019 var mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan 67 dagar. Det är två dagar färre än 2018 och samma tid som 2015, vilket är det första året som det finns statistik för. Mediantiderna skiljer sig åt mellan olika brottsmisstankar. Kortast mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan 2019 hade tillgreppsbrott (35 dagar) och längst mediantid hade skadegörelsebrott (120 dagar). Genomströmningstiderna 2019 var generellt sett längre för brottsmisstankar mot ungdomar 15–17 år än för vuxna (90 respektive 65 dagar). Det motsvarar en ökning med 1 dag för ungdomar och en minskning med 2 dagar för vuxna jämfört med 2018.

2.5.3 Dömande verksamhet

En fortsatt ökning av inkomna mål

Antalet inkomna mål (exklusive migrationsmål) till domstolarna ökade med 4 procent 2020 jämfört med 2019. Antalet avgjorda mål ökade med 8 procent och antalet balanserade mål minskade med 2 procent 2020. Utvecklingen under de senaste tio åren framgår av diagram 2.13.

Diagram 2.13 Utveckling av inkomna, avgjorda och balanserade mål (exklusive migrationsmål)

Källa: Årsredovisningarna 2011–2020 för Sveriges Domstolar.

Den markanta ökningen av antalet inkomna mål som började under 2017 har fortsatt under 2020. Antalet inkomna mål har ökat i alla domstolsslag. Ökningen vid tingsrätterna kan främst hänföras till fler inkomna brottmål. Det är i linje med det ökade utflödet från tidigare led i rättskedjan, ökat inflöde av förordnandemål samt att försöksverksamhet med snabbförfarande i brottmål lett till att fler brottmål inkommit till tingsrätterna. Totalt uppgick ökningen till 5 procent jämfört med 2019 och uppnådde de högsta nivåerna under 2000-talet. Vid hovrätterna ökade antalet inkomna mål till de högsta nivåer som uppmätts under perioden, totalt med 6 procent. Vid förvaltningsrätterna ökade inkomna mål med 2 procent. Ökningen kan främst hänföras till mål enligt socialtjänstlagen. Ökningen av inkomna mål vid kammarrätterna var 1 procent.

En ökning av avgjorda mål

För första gången under en femårsperiod var avgjorda mål fler till antalet än inkomna mål. Antalet avgjorda mål har ökat i alla domstolsslag. Vid tingsrätterna ökade antalet avgjorda mål med 7 procent jämfört med 2019, de högst uppmätta nivåerna under 2000-talet. Ökningen kan främst hänföras till brottmål. Antalet avgjorda mål vid hovrätterna ökade i alla målkategorier, totalt en ökning med 8 procent. Vid förvaltningsrätterna var ökningen 9 procent och vid kammarrätterna 26 procent. Den markanta ökningen av avgjorda mål i kammarrätterna kan främst hänföras till att ett stort antal s.k. hyperhidrosmål om ersättning för vård utomlands avgjordes under året.

Marginellt kortare omloppstider

Tabell 2.6 Uppfyllelse av verksamhetsmål: genomsnittlig omloppstid i månader för avgjorda mål och ärenden, 75:e percentilen

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Verk-sam-hets-mål
Tingsrätterna											
Brottmål exkl. förtursmål	5,2	4,9	4,9	4,8	4,5	4,3	4,2	4,1	3,9	4,0	**5,0**
Tvistemål exkl. gem. ansökan om äktenskapsskillnad	7,9	7,3	7,2	7,0	7,0	6,7	6,4	6,2	6,5	7,0	**7,0**
Hovrätter											
Brottmål exkl. förtursmål	7,4	7,2	7,6	7,5	7,1	6,5	6,1	6,3	6,7	6,9	**5,0**
Tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd				2,1	1,9	1,9	1,6	1,8	1,7	1,7	**2,0**
Tvistemål där prövningstillstånd beviljats				12,6	11,7	11,5	10,7	11,7	11,5	12,6	**10,0**
Förvaltningsrätter											
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	10,0	8,5	7,0	6,4	6,0	5,8	6,5	6,8	7,7	8,1	**6,0**
Kammarrätter											
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	7,2	6,8	7,5	7,0	7,9	7,4	11,3	5,3	5,4	8,7	**6,0**
Hyres- och arrendenämnder											
Samtliga ärenden exkl. avstående- och lokalmedlingsärenden	4,9	5,5	7,4	7,5	5,7	7,0	11,2	6,9	5,1	6,3	**4,0**

Anm.: Från och med 2016 är tvistemål vid hovrätter uppdelade i två delar, tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd och tvistemål där prövningstillstånd beviljats. Därför finns jämförelsetal endast tillgängliga för 2014–2019.

Källa: Årsredovisningarna 2011–2020 för Sveriges Domstolar.

Även om verksamhetsmålen för både brottmålen och tvistemålen uppnåddes i tingsrätterna under 2020 försämrades omloppstiderna något. Hovrätterna uppnådde fortsatt verksamhetsmålet för tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd. De övriga verksamhetsmålen uppnåddes inte och omloppstiderna försämrades. Vid förvaltningsrätterna och kammarrätterna försämrades omloppstiderna och verksamhetsmålen uppnåddes inte. Detsamma gäller för hyres- och arrendenämnderna. Totalt sett, i förhållande till 2019, var resultatet sämre när det gäller antalet domstolar och nämnder som uppnådde verksamhetsmålen 2020. Även utvecklingen av omloppstiderna har försämrats jämfört med 2019.

Under 2020 ökade kostnadsproduktiviteten, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till de totala kostnaderna, för fjärde året i rad. Ökningen beror bl.a. på minskade fastprisberäknade kostnader och ökad arbetsproduktivitet, mätt som antalet avgjorda mål per årsarbetskraft.

Några av de försvårande omständigheter som Domstolsverket framhåller för måluppfyllelsen är den ökade måltillströmningen, det stora antalet förtursmål och att målen överlag blivit mer tidskrävande. Vidare framhålls vakanta domaranställningar i kombination med långa ledtider vid återbesättning och hög personalomsättning. Som framgångsfaktorer framhålls effektiva organisationer med utvecklade arbetsmetoder, god planering samt kompetenta och lojala medarbetare. Internt utvecklingsarbete avseende t.ex. beredning, specialisering, snabbspårslösningar och effektivitetsåtgärder framhålls också.

Överbalanser

Balanssituationen är en viktig faktor för att nå verksamhetsmålen. Det finns ett tydligt samband mellan balansernas storlek, åldersstrukturen (dvs. hur gamla målen är) och omloppstidernas längd. Domstolarnas totala balans kan delas upp i en så kallad arbetsbalans och en överbalans. Med arbetsbalans avses det antal mål i balans som statistiskt är förenligt med att kunna nå regeringens verksamhetsmål för omloppstider. Det antal mål som överstiger arbetsbalansen definieras som överbalans.

Under perioden 2010–2015 minskade överbalanserna gradvis och 2015 hade domstolarna totalt sett en underbalans. År 2016 vände utvecklingen. Vid utgången av 2019 hade överbalansen ökat till ca 16 600 mål jämfört med ca 10 800 mål vid utgången av 2018. Under 2020 minskade överbalansen och vid utgången av året låg överbalansen på ca 8 900 mål. Tingsrätterna, förvaltningsrätterna och kammarrätterna hade förbättrat balansläge, endast hovrätterna ökade i överbalans. Överbalansen vid hovrätterna kan främst hänföras till ökad brottmålsbalans. Kammarrätterna stod för den kraftigaste minskningen.

Patent- och marknadsdomstolarna

Sedan den 1 september 2016 finns två särskilda domstolar som handlägger immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden.

Antalet inkomna och avgjorda mål vid Patent- och marknadsdomstolen minskade något under 2020 jämfört med 2019. Domstolen har sedan inrättandet avgjort fler mål och ärenden än vad som inkommit vilket inneburit att balanserna stadigt minskat. Sedan 2017 har balansen minskat med över 30 procent.

I Patent- och marknadsöverdomstolen minskade antalet inkomna och avgjorda mål jämfört med 2019. Även balanserna fortsatte minska under 2020 och har sedan 2019 minskat med 12 procent.

2.5.4 Brottsförebyggande arbete

Fortsatt utveckling av ett kunskapsbaserat brottförebyggande arbete

På uppdrag av regeringen tar Brå årligen fram en rapport om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats på lokal, regional och nationell nivå (Ju2017/01526). Enligt Brå har det sammanfattningsvis skett en positiv utveckling av det brottsförebyggande arbetet. Vissa utvecklingsbehov kvarstår dock. Brå konstaterar att det under 2020 tagits flera nationella initiativ för att stärka det brottsförebyggande arbetet inom olika politikområden. Bland annat har Statens skolverk och Socialstyrelsen fått i uppdrag att, inom ramen för utvecklingsarbetet för tidiga och samordnade insatser för barn och unga, rikta särskilda insatser mot dels riskgrupper i socialt utsatta områden, dels de som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd med målet att bidra till att förebygga barns och ungas brottslighet. Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen har haft i uppdrag att ta fram ett nationellt avhopparprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Regeringen har även tagit initiativ till att stärka det våldsförebyggande arbetet, bl.a. genom propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163). Den 1 augusti 2021 började ny lagstiftning som syftar till att förebygga våld och andra övergrepp att gälla. Våldsförebyggande frågor behandlas även i utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

På regional nivå har länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare, som inrättades 2017, fortsatt ge stöd till den lokala nivån genom bl.a. utbildningar och metodstöd. Trots att pandemin har påverkat länsstyrelsesamordnarnas arbete har det brottsförebyggande uppdraget, enligt Brå, getts samma prioritet som tidigare. En majoritet av såväl kommunernas samordnare som kommunpoliser upplever att de kan få stöd från länsstyrelserna. Polismyndigheten inrättade 2019 regionala brottsförebyggande samordnare som numera ingår i Brås nätverk för länsstyrelsesamordnarna. Under 2020 har polisens samordnare arbetat med att skapa enhetlighet och höja både status och kompetens för det brottsförebyggande arbetet inom myndigheten.

På lokal nivå är Brås bedömning att kommunernas förutsättningar att arbeta kunskapsbaserat med brottsförebyggande frågor har varit ungefär desamma sedan 2017 men att det finns vissa tecken på förbättringar. Andelen kommuner som har en brottsförebyggande samordnare på minst 50 procents arbetstid har legat på en stabil nivå sedan 2017. Samtidigt har mer än hälften av kommunerna samordnare som arbetar mindre än 25 procent med brottsförebyggande frågor. Andelen lokala samordnare som gått en utbildning i brottsförebyggande arbete har ökat sedan 2017, men det är fortfarande omkring hälften som inte har gått någon utbildning. De flesta kommuner har ett lokalt brottförebyggande råd eller motsvarande strategisk samverkansorganisation. En majoritet av kommunerna har också samverkansöverenskommelser, som är ett viktigt verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan polis och kommun.

Positiv utveckling av Brås stöd för brottsförebyggande arbete

Brå har under 2020 inlett respektive fortsatt närmare samarbeten med ett antal myndigheter. Brå har t.ex. inlett en samordning med Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Statens skolverk och Sveriges Kommuner och Regioner kring stöden för det förebyggande arbetet med unga som begår brott. Brå samverkar även med Jämställdhetsmyndigheten kring våld i nära relationer och med Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket i arbetet mot ekonomisk brottslighet. Brå har gett stöd till såväl strategiskt som operativt regionalt arbete, som exempelvis planering av utbildning och konferenser och stöd i enskilda frågor och utmaningar. Stödet till den lokala nivån har bl.a. innefattat uppdaterat metodstöd kring återfallsförebyggande arbete, webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete och lansering av en webbversion av boken Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete i syfte att öka tillgängligheten. Brå fördelar ekonomiskt stöd för kunskapsutveckling av brottsförebyggande arbete, framförallt avseende utvärderingar av lokalt brottsförebyggande arbete. Sammanlagt beviljades stöd om knappt 4,3 miljoner kronor under 2020. Pilotprojektet Sluta Skjut i Malmö, som syftar till att minska dödligt våld i kriminella miljöer, har med stöd av Brå utvärderats under 2020. Antalet skjutningar i Malmö har minskat under projektperioden men det är svårt att med säkerhet fastslå att minskningen beror på projektet.

Statskontoret har på regeringens uppdrag utvärderat de satsningar som har gjorts på Brå sedan 2013. Statskontoret konstaterar att Brås stöd och samordning av det brottsförebyggande arbetet har utvecklats, och i stort sett nått regeringens intentioner (Statskontoret 2020:13). Brå har förstärkt sitt befintliga stöd till lokala brottsförebyggande aktörer och utvidgat sitt stöd till att omfatta de regionala brottsförebyggande samordnarna vid länsstyrelserna. Statskontoret bedömer att Brå behöver fortsätta att utveckla sitt arbete med att stödja och samordna aktörer på nationell nivå.

Förstärkt brottsförebyggande arbete vid Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten

Ett av Polismyndighetens strategiska mål till 2024 är att stärka den lokala närvaron. På den lokala nivån är samverkan av central betydelse för såväl det brottsförebyggande som det brottsbekämpande arbetet och i detta spelar kommun- och områdespoliser en viktig roll. Enligt Polismyndighetens årsredovisning för 2020 ökade både antalet områdespoliser och kommunpoliser under föregående år jämfört med 2019.

För att successivt stärka förmågan hos områdespoliserna har det i polisregionerna vidtagits åtgärder i syfte att i takt med polistillväxten förstärka verksamheten på orter utanför regionernas huvudorter, förändra arbetstidsförläggningen, utveckla volontärverksamheten samt att i än större utsträckning rikta den polisiära resursen mot yttre verksamhet. Polismyndigheten har även vidtagit flera åtgärder för att knyta rätt kompetens och erfarenhet till funktionerna områdes- och kommunpolis. Under 2020 genomgick ytterligare 87 personer utbildningen Brottsförebyggande metoder och samverkan.

I Polismyndighetens kunskapsbaserade och systematiska arbete prioriteras också stärkt digitalisering. Myndigheten har bl.a. utvecklat ett it-stöd för lägesbild på karta med stöd av plattformen geografiskt informationssystem som kan hämta data från de flesta av polisens it-system. Polismyndigheten har likaså lagt grunden till en nationell brottsförebyggande strategi som ska ange inriktningen för den del av arbetet som primärt syftar till att förebygga brott. Strategin ska säkerställa att arbetet bedrivs i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) och leda till en mer enhetlig, strukturerad och effektiv brottsförebyggande verksamhet.

I november 2020 publicerade Riksrevisionen en granskning av Polismyndighetens arbete i utsatta områden. Den samlade slutsatsen av granskningen är att arbetet inte är fullt ut ändamålsenligt. Riksrevisionen anser bl.a. att Polismyndigheten inte följer upp resursfördelningen till utsatta områden på ett sätt som gör det möjligt att bedöma om resurser faktiskt går till dessa områden. Riksrevisionen har också följt upp ett beslut om att det ska finnas en områdespolis per 5 000 invånare och konstaterar att detta inte är genomfört i en tredjedel av de lokalpolisområden som har utsatta områden. Riksrevisionens bedömning är emellertid att de poliser som tjänstgör i utsatta områden har anpassat sitt arbetssätt och arbetar enligt beprövade metoder i den omfattning som är möjlig sett till resurssituationen. Med anledning av granskningen lämnar Riksrevisionen ett antal rekommendationer till Polismyndigheten som har påbörjat ett arbete för att omhänderta dessa. Regeringen anser att Riksrevisionens granskning är ett värdefullt bidrag i Polismyndighetens pågående arbete i utsatta områden.

Även Ekobrottsmyndigheten har förstärkt det brottsförebyggande arbetet. Arbetet enligt den strategi för brottsförebyggande arbete som togs fram 2019 fortsätter, för att det brottsförebyggande arbetet ska genomsyra alla delar av myndighetens verksamhet. Ekobrottsmyndigheten arbetar även aktivt med kunskapsspridning om bl.a. penningtvätt, sekretesshinder mellan myndigheter samt bedömningar av hur den ekonomiska brottsligheten har utvecklats och effektiva åtgärder mot den. Även genom olika samverkansforum arbetar myndigheten för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Under 2020 har särskilt fokus riktats mot insatser med fokus på förebyggande arbete med anledning av covid-19 och regeringens stödpaket.

Det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism har utvecklats

Det finns i dag tre våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige: en våldsbejakande högerextrem miljö, en våldsbejakande vänsterextrem miljön och en våldsbejakande islamistisk miljö. Hotet om terrorattentat kommer främst från den våldsbejakande högerextrema och den våldsbejakande islamistiska miljön. Samtliga tre miljöer bedriver enligt Säkerhetspolisen författningshotande verksamhet och utgör ett hot mot demokratin och hindrar individer från att utöva sina demokratiska fri- och rättigheter. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brå har under 2020 fortsatt utveckla det förebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå. Pandemin har inneburit utmaningar för arbetet och olika digitala lösningar har använts för att sprida kunskap och ge stöd. I en kommunutvärdering om stödet till förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism, som genomfördes av Ramboll under 2020–21, konstateras att kommunerna är nöjda med det stöd de får från CVE, som i hög grad anpassar insatserna efter olika kommuners specifika behov och förutsättningar. Kommuner kan t.ex. ha behov av strategiskt, organisatoriskt eller operativt stöd, beroende på hur mycket de har utvecklat sitt förebyggande arbete. En annan nyckelfaktor i det förebyggande arbetet är bra samverkan mellan statliga myndigheter och kommuner och CVE har strävat efter att olika ansvarsområden mellan nationell och lokal nivå ska tydliggöras.

Redan i maj 2019 startade CVE ett nätverk för en myndighetsgemensam strategi för mottagande av vuxna och barn från läger för IS-anhängare i nordöstra Syrien. Strategin utmynnade i ett antal modeller för hur mottagandet skulle gå till. Under 2020 har dessa modeller varit i operativt bruk och har hittills haft önskad effekt, genom att exempelvis tydliggöra gränsdragningen mellan olika roller i mottagandet, liksom förutsättningar för lagföring och insatser enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453) eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU.

När det gäller den högerextrema miljön har CVE tagit fram en kunskapsöversikt över våldsbejakande högerextrem accelerationism, vilket är en strategi som avser att påskynda – eller accelerera – utvecklingen mot ett raskrig med alla till buds stående medel. Försvarshögskolan har med stöd av CVE tagit fram studien Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern – en studie om den svenska radikalnationalistiska miljön (FHS 2020). Både CVE:s och Försvarshögskolans rapport pekar på att den här typen av fenomen i högre grad behöver uppmärksammas och följas av svenska myndigheter. Gränserna mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande högerextremism har blivit alltmer diffus.

Brå har sedan 2020 i uppdrag av regeringen att fördela projekt- och verksamhetsbidrag till ideella föreningar och stiftelser samt kommuner och regioner för att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism, enligt förordningen (2019:1282) om statsbidrag för förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Totalt fördelades 9,2 miljoner kronor i statsbidrag under 2020, i syfte att utifrån ett kriminalpolitiskt perspektiv stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Två kommuner och två organisationer har erhållit stöd från denna förordning. De två organisationerna är Rädda Barnen, som via Orostelefonen mot radikalisering erbjuder stöd till anhöriga som är oroliga över att någon i deras närhet håller på att radikaliseras, och Exit vid Fryshuset, som ger individanpassat stöd till personer som vill lämna extremistiska grupperingar och till deras anhöriga.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) gör på uppdrag av regeringen kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremistisk propaganda som sprids via internet och sociala medier. Analyserna av dessa budskap utgör viktiga underlag för att förstå de våldsbejakande narrativen och hur de förändras, att utröna motivbilder och på så sätt

förebygga attacker. Under 2020 har FOI bl.a. tagit fram analyser av eco-fascism i digitala miljöer samt av incelkulturen på några av de största digitala mötesplatserna för incels (incel – involuntary celibate). FOI har också spridit kunskap till myndigheter och kommuner samt utvecklat verktyg för fördjupad analys samt bistått brottsbekämpande myndigheter med analyser av digitalt material. Myndigheten genomför under 2020–2021 också en kartläggning av högerextremistisk propaganda på uppdrag av EU-kommissionen.

2.5.5 Stöd till brottsoffer

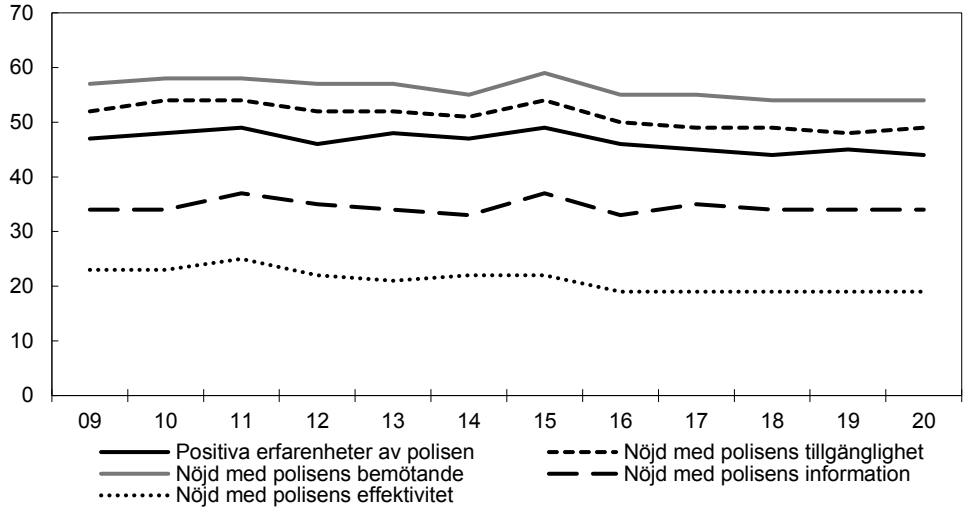
Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med rättsväsendet är i princip oförändrade

Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med polis, åklagare, domstolar och målsägandebiträden ger värdefull information om hur rättsväsendet lever upp till riksdagens mål vad gäller den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet.

Av NTU 2020 framgår att 29 procent av befolkningen har stort förtroende för att rättsväsendet som helhet behandlar brottsutsatta på ett bra sätt, vilket är en marginell ökning jämfört med 2019 då andelen var 28 procent. År 2017 var andelen 25 procent. Kvinnor har högre förtroende än män (30 respektive 27 procent).

Diagram 2.14 Brottsutsattas erfarenhet av polisen

Andel mycket eller ganska nöjda (procent)

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Av de personer som har utsatts för brott och anmält brottet till polisen under de senaste tre åren har 44 procent en sammantagen positiv erfarenhet. En högre andel kvinnor än män har en positiv erfarenhet, 47 jämfört med 41 procent. Andelen brottsutsatta som har en positiv upplevelse av polisens tillgänglighet, bemötande, information samt effektivitet och förmåga att utreda och klara upp brott har gradvis minskat något under en tioårsperiod men har legat på en i stort sett oförändrad nivå de tre senaste åren (se diagram 2.13). Kvinnor är i större utsträckning än män nöjda med polisens tillgänglighet, bemötande, effektivitet och information.

Resultat för hur brottsutsatta upplever bemötandet av åklagare, domstol och målsägandebiträde finns endast för 2018–2020. Andelen brottsutsatta som under de tre senaste åren har varit i kontakt med en åklagare och som har positiva erfarenheter av kontakten har ökat något under perioden (43 procent år 2020 jämfört med 41 procent år 2018). Kvinnor har i ungefär samma utsträckning som män positiva erfarenheter. Av de personer som har varit i kontakt med domstol och

målsägandebiträden de senaste tre åren minskade andelen som har positiva erfarenheter mellan 2018 och 2019 för att sedan öka något år 2020. 58 procent uppger sig vara nöjda med det bemötande som de fått i domstolen, vilket är en ökning från 2019 då andelen var 52 procent. Kvinnor är något mer nöjda med bemötandet än män. Andelen som har positiva erfarenheter av målsägandebiträde har ökat från 64 procent 2019 till 68 procent 2020. Kvinnor har i högre grad positiva erfarenheter av målsägandebiträden än män.

Myndigheternas åtgärder för att öka brottsutsattas rättssäkerhet och rättstrygghet

I januari 2020 lanserade Brottsoffermyndigheten webbplatsen Brottsofferguiden där den som har utsatts för brott kan få information som är anpassad efter typ av brott, ålder och vilket steg i rättsprocessen som är aktuellt. Polismyndigheten har anslutit sig till den nationella infrastrukturen för säkra elektroniska försändelser från myndigheter till enskilda, (Mina meddelanden), vilket innebär att en brottsutsatt medborgare har möjlighet att få post från Polismyndigheten digitalt.

Vad gäller brott mot äldre har Polismyndigheten uppdaterat ett utbildningspaket till målgruppen i syfte att stärka dess förmåga att stå emot bedrägerier och ta bort känslan av skam som ofta finns hos dem som blivit utsatta. Problemet med romans- och investeringsbedrägerier har under året också lyfts av Polismyndigheten ett flertal gånger i andra informationskanaler (tv, radio, tidningar) i syfte att öka allmänhetens motståndskraft mot brotten.

Åklagarmyndigheten har i samarbete med Ekobrottsmyndigheten genomfört rättsliga utvecklingsprojekt om penningtvätt och hanteringen av penningbeslag och som ett resultat av detta bl.a. tagit fram rättslig vägledning om målsägandens rätt vid penningbeslag.

Vad gäller sexualbrott har Brottsoffermyndigheten inom ramen för ett regeringsuppdrag tagit fram en webbutbildning med tillhörande lärarhandledning om den nya sexualbrottslagstiftningen. Vidare har myndigheten arrangerat temadagar och föreläsningar med fokus på kunskap om bl.a. barn och ungas utsatthet för våld, hot och hat mot deltagare i det demokratiska samtalet samt hedersrelaterat våld och förtryck och brottsoffers rätt till ersättning. Genom egna och medverkan i andras arrangemang och utbildningsinsatser har myndigheten nått närmare 5 000 personer. De primära målgrupperna för myndighetens arrangemang är yrkesverksamma och representanter från civilsamhället som är aktiva på brottsofferområdet.

Polismyndigheten har under 2020 permanent förstärkt den resurs som arbetar med utredning av brott i parrelation, våldtäkter mot vuxna samt vålds- och sexualbrott mot barn med 350 medarbetare. För att säkerställa att brottsutredningarna bedrivs enligt det metodstöd som finns på området har myndigheten också genomfört kvalitativa uppföljningar och riktade, kompetenshöjande insatser för nyckelfunktioner inom den brottsutredande verksamheten.

Domstolsverket har skapat en e-utbildning för domstolarna i syfte att skapa ökad medvetenhet om hur domstolsanställda, tillsammans med vittnesstödjarna, bidrar till en trygg och säker miljö för målsäganden och vittnen i brottmålsförhandlingar. Brottsoffermyndighetens webbaserade utbildning för blivande vittnesstöd har inneburit en effektivisering av utbildningsverksamheten och har varit särskilt användbar under pandemin.

Brottsoffermyndigheten stärker sitt arbete med att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen

Verksamhetsområdet omfattar både Brottsoffermyndighetens arbete och de transfereringar som utgörs av kostnader för brottskadeersättning under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott*. Även Brottsofferfonden ingår i verksamheten. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av personer som lagförts för brott, som betalar en särskild avgift till fonden.

Det är främst transfereringskostnaderna som varierar från år till år. Under 2020 uppgick de till ca 138 miljoner kronor vilket är en minskning med knappt 6 miljoner kronor jämfört med 2018.

Förkortad handläggningstid för brottsskadeärenden

Mot bakgrund av tidigare ökad handläggningstid av brottsskadeärenden har Brottsoffermyndigheten vidtagit åtgärder för att säkerställa en effektiv och skyndsam handläggning av dessa ärenden. Det är därför positivt att ärendebalansen har sjunkit sedan 2019 och att den genomsnittliga handläggningstiden kunnat kortats med 15 dagar och därmed uppgick till 73 dagar 2020. Antalet inkomna brottsskadeärenden respektive avgjorda ärenden 2020 uppgick till knappt 10 000, vilket är i nivå med föregående år. Ärendebalansen har fortsatt minskat och uppgår nu till drygt 1 600 ärenden vilket är en minskning med ca 6 procent jämfört med 2019. Under 2020 har Brottsoffermyndigheten parallellt med ärendehandläggningen arbetat med både olika digitaliseringsprojekt och att ta fram en ny referatsamling vars syfte är att belysa skadeståndsrättslig praxis om kränkningsersättning vid olika typer av brott. Under 2020 utbetalades närmare 96 miljoner kronor i brottsskadeersättning, vilket är en minskning med knappt 8 procent jämfört med 2019. Under 2020 inkom drygt 300 ansökningar om brottsskadeersättning avseende barn som har bevittnat brott, en minskning med 24 procent mellan 2019–2020. Totalt betalades knappt 1,8 miljoner kronor ut till sökande i denna ärendekategori, vilket är en minskning med ca 5 procent jämfört med föregående år.

Fortsatt stabila intäkter från regressverksamheten

Under året har såväl antalet aktiva ärenden, antalet nyregistrerade som antalet avslutade ärenden ökat vilket är positivt. Intäkterna från regressverksamheten uppgick till närmare 38 miljoner kronor, vilket är i nivå med föregående år. Regressintäkterna till staten motsvarade knappt 40 procent av den utgift som staten under 2020 haft för den brottskadeersättning som Brottsoffermyndigheten betalat ut.

Fortsatt ökade intäkter i Brottsofferfonden medför ökat stöd till brottsofferinriktade projekt och verksamheter

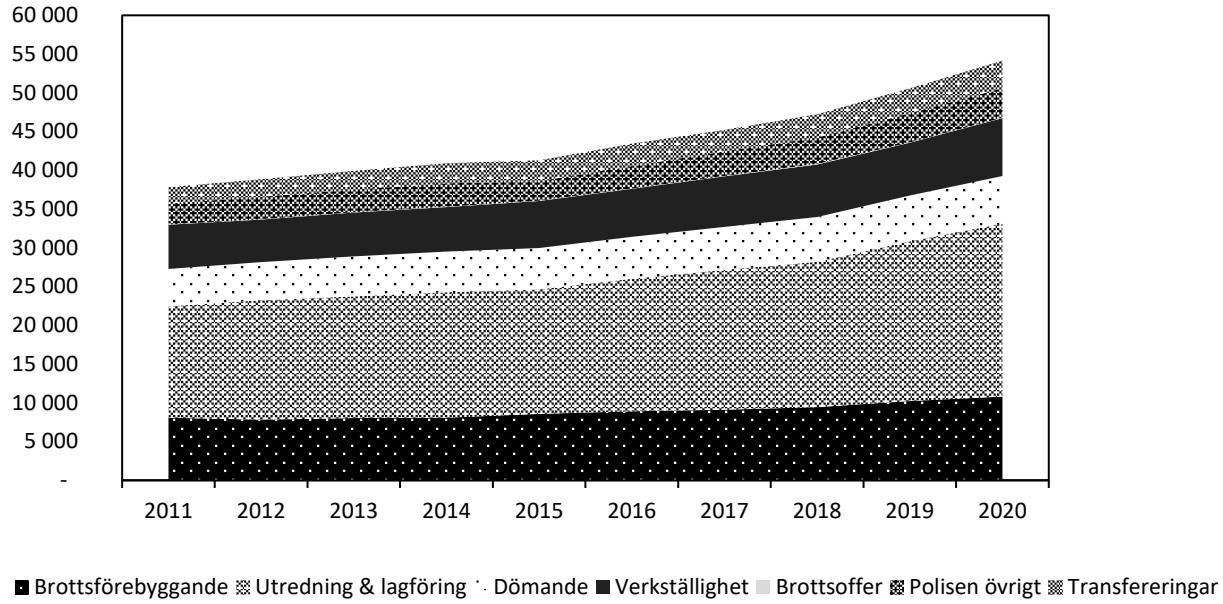
Under 2020 uppgick Brottsofferfondens intäkter till drygt 50 miljoner kronor, vilket var en ökning med knappt 3 procent jämfört med föregående år. Knappt 49 miljoner kronor fördelades under året ur fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En mycket stor del av fondens medel går fortsatt till Brottsofferjouren Sverige och de lokala brottsofferjourerna. Vidare beviljades 29 procent av fondens medel till brottsofferinriktade forskningsprojekt inom olika ämnen och inriktningar.

2.5.6 Utveckling av rättsväsendets kostnader

I diagram 2.15 framgår kostnadsutvecklingen i rättsväsendet 2011–2020.

Diagram 2. 15 Kostnadsutveckling i rättsväsendet

Miljoner kronor

Källa: Rättsväsendets myndigheters årsredovisningar 2011–2020.

De totala kostnaderna för rättsväsendet uppgick 2020 till ca 54 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 3,5 miljarder kronor, eller 7,1 procent, jämfört med 2019.

Myndigheternas kostnader för verksamheten Brottsförebyggande uppgick till närmare 10,8 miljarder kronor 2020. Det är en ökning med 570 miljoner kronor eller 5,6 procent jämfört med föregående år. Av kostnaderna för det brottsförebyggande arbetet står Polismyndigheten för huvuddelen (84 procent).

Myndigheternas kostnader för verksamheten Utredning och lagföring uppgick 2020 till 22 miljarder kronor, vilket är 1 703 miljoner kronor, eller 8,3 procent, mer än föregående år. Av den totala summan för verksamhetsområdet utgjorde Polismyndighetens kostnader tre fjärdedelar. Vid Polismyndigheten ökade kostnaderna med drygt 1,5 miljarder kronor (9,7 procent), vid Åklagarmyndigheten med 96 miljoner kronor (6,1 procent) och vid Ekobrottsmyndigheten med 41 miljoner kronor (6,7 procent). Kriminalvårdens kostnader ökade med 145 miljoner kronor (6,0 procent).

Av Åklagarmyndighetens sammanlagda kostnader användes ca 95 procent till utredning och lagföring. Även Ekobrottsmyndigheten lägger huvuddelen av sina resurser på utredning och lagföring.

Kostnaderna för verksamhetsområdet Dömande uppgick till ca 6,1 miljarder kronor, vilket är en ökning med 252 miljoner kronor, eller 4,3 procent, sedan 2019. Merparten av kostnadsökningen beror på högre kostnader för personal och lokaler inom Sveriges Domstolar.

Verksamhetsområdet Verkställighet omfattar verksamhet inom frivården, anstalter samt Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Häktesverksamheten ingår som en del i verksamhetsområdet Utredning och lagföring. Kostnaderna för verksamhetsområdet har ökat med 658 miljoner kronor (9,7 procent) sedan 2019 vilket förklaras av ökade

kostnader för personal, lokaler och övrig drift till följd av den högre beläggningen i anstalt.

Merparten av kostnaderna som rör transfereringar avser rättsliga biträden. Kostnaderna ökade med 338 miljoner kronor (10,5 procent) mellan 2019 och 2020. Den största delen av ökningen bestod av ersättning till offentlig försvarare. Ökningen berodde på dels att antalet debiterade timmar per förordnande ökade, dels att antalet förordnanden ökade.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.6.1 Brottsutvecklingen och flödet i rättskedjan

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet endast delvis har uppnåtts. Brottsutvecklingen är inte entydig, och otryggheten har inte minskat. Däremot har förtroendet för rättsväsendet ökat.

Brottslighetens omfattning är svår att beskriva på ett heltäckande sätt och den sammantagna brottsutvecklingen är inte entydig. Antalet anmälda brott 2020 ökade marginellt jämfört med åren dessförinnan. Utsattheten för brott mot person generellt sett minskade enligt NTU 2020. Utsattheten för misshandel, hot, personrån och nätkränkning ökade något, medan fickstöld och kort- eller kreditbedrägeri minskade. Utsattheten för sexualbrott minskade för andra året i rad efter att ha ökat kraftigt mellan 2014 och 2017, medan antalet anmälda sexualbrott har fortsatt att öka. Den anmälda tillgreppsbrottsligheten har minskat över tid. Uppgifter från vården tyder på att grovt våld, med undantag för skjutvapenvåld, har minskat det senaste decenniet. Det dödliga våldet är på lägre nivåer i dag än i början av 1990-talet men har ökat tydligt sedan 2012. Regeringen följer brottsutvecklingen noga och insatser för att öka tryggheten samt bekämpa och förebygga brott är fortsatt högt prioriterade.

Även om de flesta människor i samhället känner sig trygga har nivåerna av otrygghet legat på en högre nivå de senaste fyra åren. Regeringen ser allvarligt på detta och på att otryggheten fortsätter vara särskilt utbredd bland kvinnor. Samtidigt måste resultaten tolkas med viss försiktighet. Otrygghet är ett komplext och mångfacetterat fenomen som är svårt att mäta. Sambandet mellan otrygghet och utsatthet för brott är heller inte okomplicerat; exempelvis är äldre personer generellt mer otrygga än yngre trots att utsattheten för brott bland äldre är väsentligen lägre än bland yngre.

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka under 2020. Särskilt tydligt ökade förtroendet för Polismyndigheten, till den högsta uppmätta nivån hittills. Allmänhetens förtroende är avgörande för att rättsväsendets myndigheter på ett effektivt sätt ska kunna förebygga, bekämpa och lagföra brott.

Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets räckvidd. Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas vidare av vilka resurser som tillförs myndigheterna. Rättsväsendet har fått betydande resursförstärkningar de senaste tio åren. Regeringen fortsätter att genomföra sådana satsningar, inte minst genom förstärkningar av Polismyndigheten. Fler brott utreddes och klarades upp under 2020 jämfört med 2019 och fler brottmål avgjordes. Utvecklingen har en tydlig koppling till pandemin såtillvida att mer tid har kunnat ägnas åt att arbeta med ärenden då fortbildning har ställts in och vissa arbetsuppgifter såsom bevakning av evenemang i princip har upphört. Även innan 2020 hade dock rättsväsendets verksamhetsvolymer ökat något, efter en tid av minskningar. Regeringen anser det vara av stor vikt att antalet redovisade ärenden från polis till åklagare och antalet personuppklarade brott fortsätter att öka, såväl sammantaget som sett till olika brottstyper.

Inom Kriminalvården har beläggningen i både häkte och anstalt ökat under senare år. Regeringen följer utvecklingen noga och vidtar de åtgärder som bedöms vara nödvändiga. Eftersom prognoserna över det kommande klientinflödet pekar på en fortsatt ökning är det angeläget att Kriminalvården fortsätter att vidta åtgärder för att utöka sin kapacitet på såväl kort som lång sikt. Möjligheten för Kriminalvården att erbjuda intagna full sysselsättning har dock försvårats under 2020. Det beror bl.a. på att den fortsatt ökande beläggningen har inneburit att möjligheterna till sysselsättning ska fördelas på fler intagna än tidigare. Trots detta, och trots pandemins begränsningar av t.ex. möjligheterna att vistas i större grupper, har sysselsättningsgraden totalt sett varit i nivå med föregående år. Regeringen anser, mot bakgrund av den mycket ansträngda beläggningssituationen och de utmaningar för verksamheten som pandemin har inneburit, att det är ett positivt resultat att deltagandet i återfallsförebyggande verksamhet i anstalt har varit i nivå med tidigare år samt att isoleringsbrytande åtgärder i häkte endast i mindre omfattning har minskat. Det är regeringens bedömning att såväl det återfallsförebyggande arbetet som den isoleringsbrytande verksamheten i häkte måste ha en fortsatt hög prioritet i syfte att utvecklingen inte ska stanna av. Regeringen förväntar sig att ny lagstiftning som trätt i kraft under 2020 och 2021 kommer ha en positiv inverkan på utfallet. Det gäller bl.a. regler om en tydligare koppling mellan deltagande i återfallsförebyggande åtgärder och villkorlig frigivning samt utökade möjligheter att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som har dömts till skyddstillsyn. Det gäller även de lagändringar rörande häktningar och restriktioner som trädde i kraft den 1 juli 2021.

Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet har stor betydelse. Regeringen bedömer att det gemensamma arbetet ger ett tydligt mervärde i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Regeringens bedömning är att bl.a. satsningarna på Polismyndigheten, som har möjliggjort permanenta förstärkningar av den resurs som arbetar med utredning av brott i parrelation, våldtäkter mot vuxna samt vålds- och sexualbrott mot barn, och uppdraget till Brottsoffermyndigheten att informera om den nya sexualbrottslagstiftningen, har bidragit till det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Mäns våld mot kvinnor är dock alltjämt ett stort samhällsproblem och arbetet mot våldet måste fortsätta.

2.6.2 Dömande verksamhet

Regeringen bedömer att domstolarna har bidragit till målet om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Regeringen har angett omloppstider för att konkretisera riksdagens mål. Resultatet när det gäller omloppstiderna var något sämre 2020 jämfört med 2019. Omloppstiderna är viktiga både ur ett rättssäkerhetsperspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, eftersom effektiviteten försämras och omloppstiderna ökar om domstolarna tvingas hantera många äldre mål. Fler äldre mål i balans har, på grund av pandemin, kunnat avgöras under 2020. Regeringen framhåller vikten av att fortsätta det arbete som inletts kring utvecklade arbetsmetoder och digitalt arbetssätt för att nå rimliga omloppstider.

Den höga nivån av inkomna mål till domstolarna under 2020 har medfört högre balanser och överbalanser trots att domstolarna avgjort fler mål. Produktiviteten mätt som antalet avgjorda mål i förhållande till kostnaderna utvecklades dock positivt.

Med hänsyn till det höga antalet inkomna mål under 2020 är det positivt att antalet avgjorda mål och produktiviteten ökat. Det höga antalet inkomna mål till Sveriges Domstolar och de ökade omloppstiderna föranleder regeringen att följa utvecklingen noga.

2.6.3 Brottsförebyggande verksamhet

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att det har skett en positiv utveckling inom den brottsförebyggande verksamheten. Arbetet med att genomföra det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott har bidragit till att det nu finns bättre förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i samhället. Genom programmet har en solid grund lagts för ett strukturerat och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete som involverar många aktörer i samhället. Det är positivt att Brå, i enlighet med regeringens intentioner, har förstärkt och utvidgat sitt stöd för brottsförebyggande arbete på såväl nationell som regional och lokal nivå. Regeringen ser positivt på Polismyndighetens arbete med att ta fram en nationell brottsförebyggande strategi. En ökning av både antalet områdespoliser och kommunpoliser bedöms förbättra förutsättningarna för ett effektivt brottsförebyggande arbete. Utvecklingen av det förebyggande arbetet mot ekonomisk brottslighet måste fortsätta. Kommunernas ansvar i det brottsförebyggande arbetet behöver förtydligas. De förslag som utredningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar lämnat utgör ett nödvändigt beredningsunderlag för kommande lagstiftningsarbete. Det finns ett behov av att utveckla det återfallsförebyggande arbetet och stödet till personer som vill lämna kriminella miljöer. Arbetet med att analysera redovisade förslag kring ett nationellt avhopparprogram pågår med hög prioritet. Det är också viktigt att utvecklingen av den situationella brottspreventionen fortsätter.

Att motverka och förebygga våldsbejakande extremism och terrorism är ett ansvar för hela samhället. I sin årsbok för 2020 lyfter Säkerhetspolisen fram att fler måste göra mer och tänka steget längre. Samverkan mellan statliga myndigheter och kommuner är en förutsättning för att detta ska bli framgångsrikt. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) har fortsatt arbetet med att ge strategiskt, organisatoriskt och operativt stöd till kommuner. De insatser som CVE har gjort för att förbereda kommuner på mottagande av IS-återvändare, inklusive kvinnor och barn, har varit framgångsrika och bidragit till en tydlig rollfördelning mellan statliga myndigheter och kommuner och en bra förberedelse för att hantera de utmaningar som följer med dessa ärenden. Kunskap utgör grunden för att kunna utveckla det förebyggande arbetet på alla nivåer och kunskapen måste också omfatta den våldsbejakande extremistiska propaganda som sprids via digitala plattformar, eftersom propagandan bidrar till radikalisering, rekrytering och planering av attentat. FOI:s kartläggningar visar att hotfulla och skadliga budskap i dag är mycket lättillgängliga och att dessa budskap dessutom kan bidra till att skada både samhället och individer. För att kunna förebygga hot och hat, våldshandlingar och terrorism är det av största vikt att sådana budskap fortsätter att kartläggas och analyseras.

2.6.4 Stödet till brottsoffer

Regeringen anser att målet för verksamheten delvis har uppnåtts. Resultaten i NTU 2020 visar att de flesta av indikatorerna för brottsutsattas erfarenhet av polisen var oförändrade jämfört med de senaste åren. I ett längre perspektiv syns en ganska tydlig minskning av andelen som är nöjda med polisens bemötande. Omkring hälften av de brottsutsatta var nöjda med polisens bemötande och tillgänglighet, medan omkring en tredjedel var nöjda med informationen i det egna ärendet. Endast en knapp femtedel var nöjda med polisens effektivitet. Det finns alltså ett behov av förbättringar när det gäller polisens kontakter med brottsutsatta. Även domstolarna och åklagare har en viktig roll när det gäller bemötandet av brottsutsatta. Med anledning av den förändrade metoden för genomförandet av NTU går det endast att följa utvecklingen från och med 2018 i dessa delar. Det kan dock konstateras att andelen av de brottsutsatta som hade positiva erfarenheter av åklagare respektive var nöjda med

bemötande i domstolen har ökat något. Kvinnor var generellt sett mer nöjda än män för alla de redovisade indikatorerna. Detta är något som bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Brottsoffermyndigheten har vidtagit åtgärder för att säkerställa en effektiv och skyndsam handläggning av brottsskadeärenden. Ett positivt resultat av detta är att ärendebalansen och den genomsnittliga handläggningstiden har sjunkit sedan föregående år. Regeringen bedömer att det är viktigt att myndigheten fortsatt arbetar med att säkerställa en långsiktigt effektiv och skyndsam handläggning.

Att staten kräver dömda gärningspersoner på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer är en viktig signal från samhället. Antalet aktiva regressärenden, dvs. ärenden där staten kräver gärningspersonen på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten i deras ställe betalt ut till brottsoffret har fortsatt att öka, liksom intäkterna. Regeringen bedömer att målen för regressverksamheten har uppnåtts.

Intäkterna till Brottsofferfonden har fortsatt öka och har stor betydelse för finansieringen av det brottsofferarbete som utförs av civila samhällets organisationer samt viktimologisk forskning. Bidragen från Brottsofferfonden når många olika verksamheter som gagnar brottsoffer och regeringen bedömer att målen för Brottsofferfonden har uppnåtts.

Brottsoffermyndighetens insatser med information, utbildning och kunskapsspridning har sammantaget gagnat ett stort antal brottsoffer samt bidragit till ökad kunskap och förbättrat samarbete när det gäller brottsofferfrågor. Regeringen bedömer att målen för myndighetens kunskapscentrum har uppnåtts.

2.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet

Unga lagöverträdare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att de sekretessbrytande bestämmelser som infördes 2013 för information om unga som delas mellan polis och socialtjänst ska utvärderas (bet. 2017/18:JuU18 punkt 6, rskr 2017/18:175).

Den 10 oktober 2019 beslutade regeringen att ge Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att undersöka förutsättningarna att dela information mellan olika aktörer i arbetet med att förebygga brott och att vid behov lämna förslag till åtgärder. I uppdraget ingick att utvärdera hur den sekretessbrytande bestämmelse avseende information om unga som infördes 2013 tillämpas i det lokala förebyggande arbetet och bedöma om det finns utvecklingsbehov. I samband med att uppdraget beslutades skrevs tillkännagivandet av. Tillkännagivandet redovisades som slutbehandlat i regeringens skrivelse 75 (skr. 2019/20:75). Riksdagen delade dock inte regeringens uppfattning att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat och anför att tillkännagivandet inte kan anses slutbehandlat förrän utredningen är klar (bet. 2020/21:KU2 s. 63, rskr. 2020/21:35). Uppdraget redovisades februari 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Straffrättsliga frågor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att bestämmelsen om kränkande fotografering bör utvärderas i syfte att säkerställa att den

omfattar alla situationer som den rimligtvis borde omfatta (bet. 2016/17:JuU16 punkt 9, rskr 2016/17:211).

I Brottsförebyggande rådets (Brå) regleringsbrev för 2017 gav regeringen Brå i uppdrag att följa upp implementeringen av bestämmelsen om kränkande fotografering. Studien skulle belysa inflödet av anmälningar och vilken typ av gärningar som blivit anmälda och utredda som kränkande fotografering, samt den vidare hanteringen av ärendena genom rättskedjan fram till domslut. I uppdraget ingick att redovisa polis, åklagares och domares erfarenheter av att tillämpa lagstiftningen. Brå redovisade sitt uppdrag i maj 2019 i rapporten Kränkande fotografering – en uppföljning av lagens tillämpning (2019:7). Rapporten visar sammanfattningsvis att lagen visat sig vara tillämplig och användbar som bibrottsrubricering i ärenden där huvudbrottet är sexualbrott eller andra fridsbrott mot kvinnor och barn. Lagens utformning har även medfört att vissa smygtagna bilder som motiverats av ett sexuellt intresse för barn, men som inte klassas som barnpornografiska, har kriminaliserats. Tidigare farhågor om att journalisters fri- och rättigheter skulle inskränkas tycks däremot ha varit obefogade. När det gäller integritetskränkande smygfotografering på offentliga platser, som sker på ett visst avstånd, anges de varken omfattas av bestämmelsen om kränkande fotografering eller av bestämmelserna om sexuellt ofredande eller ofredande. Vidare anges att om en utökad tillämpning skulle förordas, skulle straffansvaret kunna utvidgas antingen genom en omprövning av rekvisiten för brottet kränkande fotografering eller genom en justering av rekvisiten i andra bestämmelser, t.ex. bestämmelserna om sexuellt ofredande och ofredande. Den 30 januari 2020 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att bl.a. inom ramen för analysen av bestämmelsen om sexuellt ofredande analysera och ta ställning till om smygfotografering på ett visst avstånd bör kriminaliseras och i så fall lämna förslag på hur det kan åstadkommas (dir. 2020:5). I samband med att uppdraget beslutades skrevs tillkännagivandet av. Tillkännagivandet redovisades som slutbehandlat i regeringens skrivelse 75 (skr. 2019/20:75). Riksdagen delade dock inte regeringens uppfattning att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat och anför att tillkännagivandet inte kan anses slutbehandlat förrän utredningen är klar (bet. 2020/21:KU2 s. 63, rskr. 2020/21:34). Uppdraget redovisades den 1 juni 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Processrättsliga frågor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att ett system med kronvittnen ska utredas (bet. 2018/19:JuU12 punkt 26, rskr. 2018/19:169). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utreda möjligheten att vittnen i vissa fall ska kunna avlägga sina vittnesmål anonymt (bet. 2018/19:JuU12 punkt 27, rskr. 2018/19:169).

Den 21 november 2019 beslutade regeringen att tillsätta en utredning som ska analysera åtgärder för att stärka rättsprocessen och öka lagföringen, bl.a. vid brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk (dir. 2019:85). I uppdraget ingick att analysera om ett system med s.k. kronvittnen bör införas. I uppdraget ingick också att analysera om det finns ett behov av och är lämpligt att införa en möjlighet att vittna anonymt och vid behov, lämna förslag till nödvändiga författningsändringar. I samband med att uppdraget beslutades skrevs tillkännagivandena av. Tillkännagivandena redovisades som slutbehandlade i regeringens skrivelse 75 (skr. 2019/20:75). Riksdagen delade dock inte regeringens uppfattning att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade och anför att tillkännagivandena inte kan anses slutbehandlade förrän utredningen är klar (bet. 2020/21:KU2 s. 63, rskr. 2020/21:34). Uppdraget redovisades den 25 maj 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är tillgodosedda och slutbehandlade.

Statistik om angrepp mot blåljuspersonal

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om statistik om angrepp mot blåljuspersonal (bet. 2017/18:JuU1 punkt 49, rskr. 2017/18:92).

Den 1 januari 2020 infördes ett nytt gradindelat brott i brottsbalken, sabotage mot blåljusverksamhet. Att brottet har införts innebär att statistik över anmälda, handlagda och uppklarade brott samt misstänkta och lagförda personer nu finns tillgänglig hos Brottsförebyggande rådet (Brå). Genom statistiken är det möjligt att följa utvecklingen av anmälda sabotage mot blåljusverksamhet och brottens hantering i rättskedjan.

Under 2020 publicerade Brå en fördjupad kortanalys gällande otillåten påverkan mot anställda vid Polismyndigheten (Brå kortanalys 6/2020). Analysen ger en bild av polisanställdas utsatthet för otillåten påverkan och vilka konsekvenser och stödbehov utsattheten leder till, samt om det skiljer sig åt mellan olika grupper av polisanställda. Brå har också publicerat en rapport om polisers utsatthet för hot och våld inom ramen för en utvärdering av kroppsburna kameror (Brå 2020:1). Studien belyser bl.a. utsattheten för våld och trakasserier samt känslan av trygghet bland poliserna före och efter införandet av de kroppsburna kamerorna. Vidare har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tagit fram en vägledning för att stödja blåljusaktörer som kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård i sitt arbete att motverka hot och våld mot sin personal både vad gäller det långsiktiga förebyggande arbetet och den operativa beredskapen.

Polismyndigheten redovisade hösten 2018 ett regeringsuppdrag om att intensifiera det systematiska arbetsmiljöarbetet avseende bl.a. hot och våld. Polismyndigheten har avsatt 50 miljoner kronor extra årligen under perioden 2018–2020, en satsning som fortsätter 2021, för att möjliggöra en ambitionshöjning inom en rad områden med bäring på medarbetarnas arbetsmiljö, särskilt inom området hot och våld. En annan åtgärd som vidtagits för att, från den 1 februari 2020, stärka medarbetarskyddet för polisanställda är att regeringen beslutat nya regler om tjänstekort, vilket gör att polisanställda inte längre behöver exponera sitt personnummer och hela sitt namn på korten.

Regeringen anser genom de ovan redovisade och vidtagna åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella. (bet. 2017/18:JuU16 punkt 9, rskr. 2017/18:184).

Regeringen har i senaste skrivelse 75 (skr. 2020/21:75) redogjort för vidtagna åtgärder. Den 1 januari 2021 infördes den nya påföljden ungdomsövervakning och Kriminalvården är ansvarig myndighet. De som kan dömas till ungdomsövervakning är unga, i huvudsak personer mellan 15 och 17 år, där varken ungdomsvård eller ungdomstjänst utgör en tillräckligt ingripande påföljd med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Vidare har regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99) avsatt medel för att Kriminalvården ska fortsätta utveckla en modell för samverkan på individnivå, vilket bland annat innebär att även andra aktörer ska ta sitt ansvar för Kriminalvårdens klienter.

Regeringen anser genom de ovan redovisade och vidtagna åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Särskild utbildning för den som hör eller förhör barn

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att säkerställa att den som hör eller förhör barn ska ha särskild utbildning för det (bet. 2017/18:JuU1 punkt 74, rskr. 2017/18:92).

Polismyndigheten har haft i uppdrag att redovisa vilket arbete som bedrivs för att säkerställa att personal som förhör barn i så stor utsträckning som möjligt har särskild utbildning och tillämpar den handledning som har tagits fram på området. Av redovisningen i Polismyndighetens årsredovisning för 2020 framgår bland annat att polisanställda genomgått utbildning om unga lagöverträdare, utredningsmetodik vad gäller brott mot barn och ungdomar, samt intervju- och förhörsmetodik vad gäller brott mot barn och ungdomar. För att öka andelen utredare som har rätt kompetens har Polismyndigheten reviderat befintliga barn- och ungdomsutredarutbildningars innehåll. Förhör med barn som målsägande och som utreds på barnahus eller på polisregionernas sektioner för brott i nära relation, genomförs nästan uteslutande av utbildade barnförhörsledare. För åldersgruppen 0–12 år är polisens bedömning att i stort sett alla förhör har genomförts av utbildade barnförhörsledare, vilka utgör cirka 11 procent av det totala antalet barnförhör. Även för åldersgruppen 13–17 år genomfördes förhör av utbildade barnförhörsledare, dock kan Polismyndigheten inte bedöma i vilken omfattning. Ambitionen är att förhör ska genomföras av en förhörsledare med kompetens för uppgiften. Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens förhörshandledning som ger praktisk vägledning vad gäller förhör med barn och vuxna med osynliga funktionsnedsättningar, blir obligatorisk i den reviderade utbildningen men är redan i dag ett material som används i de befintliga utbildningarna.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över regelverket för utredningar mot barn som misstänks för brott (dir. 2019:103). I uppdraget ingår att analysera om bestämmelserna om förhör med barn under 18 år som misstänks för brott är ändamålsenliga, ta ställning till om eventuella författningsändringar även bör avse målsägande och vittnen i de fall det lämnas förslag på ändringar i bestämmelser som även reglerar förhör med målsägande eller vittnen, samt utreda behovet av en ökad närvaro av socialtjänsten vid inledande förhör med barn under 18 år som misstänks för brott. Utredningen fick den 10 juni 2021 tilläggsdirektiv som innebär att datum för slutredovisning flyttas fram till den 21 januari 2022.

Regeringen har den 29 april 2021 gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på en strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29). Utredaren ska lämna förslag på praktiska åtgärder för ett stärkt barnrättsperspektiv i brottmålsprocessen, exempelvis vad gäller bemötande av barnet, barnanpassad information och stöd till barnet under processen, metodutveckling, erfarenhetsutbyte och andra liknande åtgärder.

Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Barnahus

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ta fram en nationell plan för barnahusens verksamhet i syfte att förbättra likvärdigheten och tillgången till insatser för alla barn oavsett var i landet man bor (bet. 2019/20:JuU29 punkt 34, rskr. 2019/20:233).

Regeringen har den 29 april 2021 gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på en strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29). Utredaren ska lämna förslag på hur barnahusverksamheten kan utvecklas, exempelvis vad gäller att ge likvärdig tillgång till

stöd till barn under hela brottmålsprocessen och genom nationell samordning. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022.

Inom ramen för regeringens uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd för arbete mot våld i nära relationer m.m. (S2020/01591) har de medverkande myndigheterna, däribland Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), tagit fram en genomförandeplan enligt vilken barns utsatthet och barnperspektiv är särskilda prioriteringar. Inom ramen för uppdraget kan kommunerna rekvirera statsbidrag. Av uppföljningen av 2019 års medel framgår att mer än hälften av landets kommuner har använt medlen till att utveckla utredningar av eller insatser för barn och unga.

Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Kriminalvårdens kostnadseffektivitet och en ny utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att låta analysera Kriminalvårdens kostnadseffektivitet (bet. 2015/16:JuU1 punkt 18, rskr 2015/16:106). Utskottet anser att regeringen bl.a. bör analysera Kriminalvårdens kostnadsutveckling sedan 2004 samt bedöma om anstalts- och häktesorganisationen lever upp till kravet på flexibilitet och kostnadseffektivitet (bet. 2015/16:JuU1, s 57).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att tillsätta en ny utredning som motsvarar den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (bet. 2017/18:JuU16 punkt 10, rskr 2017/18:184). Utskottet ser behov av dels en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter dels en analys av vilka återfallsförebyggande åtgärder som är framgångsrika och hur det återfallsförebyggande arbetet i högre grad kan anpassas till klienternas olika behov och förutsättningar (bet. 2017/18:JuU16, s 29).

Regeringskansliet analyserade 2018–2019 Kriminalvårdens kostnadsutveckling 1998–2017 och vidtog därefter en rad åtgärder i syfte att öka effektiviteten och bromsa kostnadsutvecklingen inom myndigheten. Kriminalvården har i sitt regleringsbrev sedan 2018 regeringens uppdrag att redovisa effektiviseringsåtgärder för att uppnå budget i balans på kort och lång sikt. Kriminalvården har med anledning av detta sedan dess ett pågående effektiviserings- och besparingsarbete.

Kriminalvården fick i regleringsbrevet 2020 i uppdrag att ta fram en plan för den framtida platskapaciteten med fokus på flexibilitet, verksamhetens behov och resurseffektivitet. Riksrevisionen presenterade 2020 sin granskning Effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter (RiR 2020:16). I regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter (skr. 2020/21:62) konstaterar regeringen bl.a. att Riksrevisionens iakttagelser kommer utgöra ett bra underlag för myndighetens fortsatta effektiviseringsarbete men att Riksrevisionens bedömning av vilka kostnadsbesparingar som skulle kunna göras är överskattad. Riksdagen har genom beslut den 7 april 2021 ställt sig bakom regeringens bedömning (bet. 2020/21:JuU20, rskr 2020/21:243).

Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete bygger i dag på vad forskningen visar har bäst effekt. Myndigheten arbetar enligt de så kallade risk-, behovs-, och mottaglighetsprinciperna (RBM). De sammanfattar vad som anses vara det mest framgångsrika sättet att arbeta för att förebygga återfall i brott. Modellen används även i bland annat Kanada, Australien, Nya Zeeland och Storbritannien. Kriminalvården bedriver dessutom forsknings- och utvärderingsarbete för att följa upp att det arbete

myndigheten bedriver fungerar och har vetenskapligt stöd. Kriminalvårdens behandlingsprogram är i många fall ursprungligen från Kanada och Storbritannien. De har klarat vetenskaplig prövning vilket innebär att det finns stöd i forskningen för att programmet minskar risken för återfall i brott och missbruk. Det pågår också för närvarande en studie vid Stockholms universitet om i vilken utsträckning det är Kriminalvårdens insatser som har lett till den minskande andelen återfall.

Det är känt att samhällets olika aktörer behöver samverka effektivt för att Kriminalvårdens insatser ska vara långsiktigt hållbara och att detta arbete behöver utvecklas. Regeringen gav därför i april 2019 Kriminalvården i uppdrag att bedriva försöksverksamhet med en modell för samverkan på individnivå, s.k. inslussning. Brottsförebyggande rådet har utvärderat försöket. Regeringen har sedan avsatt resurser och gett Kriminalvården i uppdrag att fortsätta utveckla samverkansmodellen.

Regeringen anser mot bakgrund av de åtgärder som redovisats ovan att det inte är nödvändigt att tillsätta en sådan utredning som följer av tillkännagivandet. Regeringen anser vidare att tillkännagivandena genom det ovan redovisade är slutbehandlade.

Ökat samarbete med andra länder

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att Kriminalvården ska öka samarbetet med andra länder för att få fler utländska medborgare att avtjäna straffet i hemlandet (bet. 2018/19:JuU13 punkt 31, rskr 2018/19:192). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att öka och fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna (bet. 2018/19:JuU13, s72).

Regeringen bedömer dock att ett utökat samarbete mellan Kriminalvården och andra länders kriminalvård inte är den mest effektiva vägen att gå för att öka antalet överföranden. Det är regeringens och Regeringskansliets ansvar att genom bilaterala kontakter driva på det arbetet i förhållande till andra länder. En rad bilaterala kontakter har sedan en tid pågått med ett antal centrala länder i syfte att öka möjligheterna till överförande. Regeringen fortsätter med detta arbete.

Regeringen har härutöver i regleringsbreven för 2020 och 2021 uppdragit åt Kriminalvården att redovisa hur myndigheten har bidragit till ett effektivt förfarande avseende överförande av straffverkställighet. Kriminalvården har i årsredovisningen för 2020 redovisat ett antal organisatoriska åtgärder som syftar till att effektivisera arbetet. I årsredovisningen för 2021 ska Kriminalvården redovisa vilka ytterligare åtgärder myndigheten har vidtagit i syfte att öka antalet överföranden och hur den i övrigt har bidragit till ett effektivt förfarande avseende överförande av straffverkställighet, bland annat mot bakgrund av det skyndsamhetskrav som genom lagändring (SFS 2020:384) gäller sedan den 1 juli 2020.

Regeringen anser genom det ovan redovisade att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Fler lokala poliser i hela landet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör återkomma med en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet lokala poliser (bet. 2014/15:JuU1 punkt 10, rskr. 2014/15:77). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad polis (bet. 2016/17:JuU1 punkt 9, rskr. 2016/17:90). I skrivelse 2016/17:75 redovisades dessa punkter som slutbehandlade. Riksdagen ansåg dock att regeringen inte hade redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandena skulle kunna anses slutbehandlade (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkterna därför åter stod

som öppna. Därutöver har riksdagen ytterligare en gång tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad, närvarande och synlig polis i hela landet (bet. 2017/18:JuU1 punkt 36, rskr. 2017/18:92).

Riksdagen har således vid flera tillfällen påtalat för regeringen att det behövs fler lokalt förankrade poliser som är närvarande och synliga i hela landet. Regeringen delar den uppfattningen och har återkommande rapporterat om de insatser som har genomförts för att säkerställa en långsiktig och hållbar polisiär närvaro i lokalsamhället. Polismyndigheten har ett brett och viktigt uppdrag som rör såväl brottsförebyggande som brottsbekämpande arbete. Att detta arbete stärks och att fler poliser kan förebygga och bekämpa brottsligheten och öka tryggheten i hela landet är prioriterade frågor för regeringen. Enligt årsstatistiken för 2020 har Polismyndigheten aldrig tidigare haft fler anställda och arbetet med att nå målet om 10 000 fler polisanställda till och med 2024 fortsätter med full kraft. Vid halvårsskiftet 2021 hade antalet anställda ökat med drygt 7 000 personer jämfört med hur många anställda som fanns vid ingången av 2016. Hur resurserna ska fördelas är en fråga för Polismyndigheten. Enligt myndighetens årsredovisning för 2020 har både antalet områdespoliser och kommunpoliser ökat jämfört med 2019.

För regeringen är det angeläget att ökningen av antalet kommun- och områdespoliser fortsätter. Av regleringsbrevet för 2021 framgår att Polismyndigheten fortsatt ska redovisa vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa en långsiktig och tydlig polisiär närvaro i hela landet. Särskild vikt ska läggas vid att redovisa hur resurser fördelas så att det finns en stark lokal närvaro i utsatta områden. Myndigheten ska härutöver redovisa i vilken omfattning det finns områdespoliser på lokalpolisområdesnivå och vad som görs för att dessa ska få större möjligheter att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utan att tas i anspråk för annan verksamhet. Fördelningen av områdespoliser i utsatta områden ska särskilt redovisas. En redovisning över antalet kommunpoliser och fördelningen av dessa i hela landet ska också lämnas.

Regeringen har också gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp och analysera resursanvändningen inom Polismyndigheten och resultatet av anslagshöjningarna till myndigheten som syftar till att utöka antalet anställda med 10 000 under perioden 2016–2024. I detta ingår att kartlägga hur de ekonomiska tillskotten har fördelats och använts i Polismyndigheten samt analysera hur verksamheten och dess resultat har utvecklats. Uppdraget ska delredovisas till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 24 mars 2023 och den 18 oktober 2024. Uppdraget ska slutredovisas senast den 27 mars 2026.

Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder för att öka antalet lokalt förankrade poliser i hela landet och flera är pågående. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen och kommer vid behov att vidta ytterligare åtgärder.

Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

En effektivare polis

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en effektivare polis (bet. 2015/16:JuU1 punkt 3, rskr. 2015/16:106). I skrivelse 2016/17:75 redovisades denna punkt som slutbehandlad. Riksdagen ansåg att de åtgärder som regeringen hade vidtagit var bra men inte tillräckliga för att tillkännagivandet skulle kunna anses vara slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen därför att punkten åter står som öppen.

Regeringen har i en rad budgetar tillfört Polismyndigheten mer resurser. Polisverksamhet är personalintensiv. Därför är mer personal en central insats för att stärka och utveckla den polisiära verksamheten. I budgetpropositionen för 2022 tillför regeringen ytterligare medel för att möjliggöra Polismyndighetens fortsatta expansion mot 10 000 fler polisanställda 2024. Dessutom görs en satsning på ett tekniklyft för snabb och kraftig förmågeökning på it-området. Det huvudsakliga syftet är att säkerställa den fulla potentialen i digital bevissäkring och därigenom uppnå ökad lagföring, särskilt vad gäller den grövsta brottsligheten.

Som regeringen tidigare redovisat har Polismyndigheten tagit fram en plan för hur myndigheten ska kunna öka antalet anställda med 10 000 till och med 2024. Därtill har myndigheten vidtagit en rad åtgärder för att säkra kompetensförsörjningen. Regeringen har också redogjort för den betydande personalökning som satsningen medför. Den innebär att både antalet civilanställda och antalet poliser kommer att bli väsentligt högre, vilket ger förutsättningar för att fler poliser kan arbeta med uppgifter där en polismans kompetens är nödvändig. De civilanställda som har anställts under senare år har vidare inneburit en förstärkning av kärnverksamheten på olika områden. Regeringen har redovisat den kraftiga ökningen av personer i kärnverksamheten och hur antalet civilanställda som arbetar med utredningsverksamhet har ökat. Slutligen har regeringen också redogjort för den renodling av verksamheten som har genomförts genom att vissa uppgifter, exempelvis en del transporter av frihetsberövade och vissa djurärenden, har flyttats till andra myndigheter.

Dessa åtgärder redovisades för riksdagen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) och i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, utg.omr. 4 avsnitt 2.7). I tillägg till tidigare redovisade åtgärder har regeringen fattat beslut om uppdrag till Brottsförebyggande rådet att följa upp och analysera resursanvändningen inom Polismyndigheten och resultatet av anslagshöjningarna till myndigheten. I uppdraget ingår att kartlägga hur de ekonomiska tillskotten har fördelats och använts i Polismyndigheten samt att analysera hur verksamheten och dess resultat har utvecklats. Uppdraget ska delredovisas senast den 24 mars 2023 och den 18 oktober 2024 samt slutredovisas senast den 27 mars 2026.

Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Polisens närvaro i brottsutsatta områden

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vikten av polisens närvaro i brottsutsatta områden (bet. 2015/16:JuU1 punkt 7, rskr. 2015/16:106). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om polisens närvaro i brottsutsatta områden (bet. 2016/17:JuU1 punkt 17, rskr. 2016/17:90). I skrivelse 2016/17:75 redovisades dessa punkter som slutbehandlade. Riksdagen ansåg att flertalet av de åtgärder som regeringen hade vidtagit var viktiga i sig men inte tillräckliga för att tillkännagivandena skulle kunna anses slutbehandlade (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkterna därför åter står som öppna. Därutöver har riksdagen ytterligare en gång tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om polisens närvaro i brottsutsatta områden (bet. 2017/18:JuU1 punkt 41, rskr. 2017/18:92).

Regeringen har under flera år redovisat åtgärder för att stärka Polismyndighetens arbete i utsatta områden. Riksrevisionen granskade under 2020 Polismyndighetens arbete i utsatta områden och konstaterade att regeringen, genom sin styrning av Polismyndigheten, har ökat förutsättningarna för att Polismyndigheten ska kunna arbeta effektivt i utsatta områden. Riksrevisionen bedömde att regeringen på flera sätt

har prioriterat Polismyndighetens arbete i utsatta områden och att det finns och har funnits en tydlig ambition om att försöka vända utvecklingen i dessa områden.

I Polismyndighetens regleringsbrev för 2021 har myndigheten fått ett antal nya återrapporteringskrav och uppdrag som berör utsatta områden. Polismyndigheten ska redovisa hur resurser fördelas så att det finns en stark lokal närvaro i utsatta områden. Vidare ska Polismyndigheten redovisa i vilken omfattning det finns områdespoliser på lokalpolisområdesnivå och vad som görs för att dessa ska få större möjligheter att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utan att tas i anspråk för annan verksamhet. Fördelningen av områdespoliser i utsatta områden ska särskilt redovisas. Polismyndigheten har också fått i uppdrag att redovisa skjutningar som utförts i eller med koppling till utsatta områden. Utöver detta har Polismyndigheten fått i uppdrag att uppdatera lägesbilden över utsatta områden och ge en samlad bild av vilka polisiära åtgärder som vidtas i de utsatta områdena samt beskriva hur det fortsatta arbetet ska bedrivas. Slutligen ska Polismyndigheten beskriva hur arbetet med kamerabevakning bedrivs och utvecklas. Av redovisningen ska det särskilt framgå hur arbetet med kamerabevakning utvecklas i utsatta områden. Uppdragen ska redovisas senast den 1 december 2021. Under 2020 har regeringen dessutom fattat beslut om två uppdrag till de tolv myndigheter som deltar i det myndighetsgemensamma arbetet mot grov och organiserad brottslighet om att inrätta pilotprojekt. De riktar sig mot näringsverksamhet samt folkbokföring kopplad till organiserad brottslighet. Pilotprojektet om näringsverksamhet ska bedrivas i eller i anslutning till något eller några av de utsatta områden som Polismyndigheten har pekat ut. Pilotprojektet mot felaktig folkbokföring ska bedrivas i sådana områden där myndigheterna bedömer att sådan brottslighet är eller kan antas vara särskilt förekommande. Uppdragen ska redovisas senast den 1 oktober 2021.

Regeringen har således vidtagit ett stort antal åtgärder för att stärka närvaron och det polisära arbetet i utsatta områden. Genom åtgärderna har regeringen också ökat förutsättningarna för att Polismyndigheten ska kunna arbeta effektivt i områdena. Något som Riksrevisionen nyligen konstaterat. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Polisens tillgänglighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om polisens tillgänglighet (bet. 2015/16:JuU1 punkt 39, rskr. 2015/16:106).

En grundförutsättning för all operativ polisverksamhet är att polisen finns närvarande i samhället, genom att förebygga brott och göra ingripanden samt utreda brott. Den huvudsakliga kontakten med myndigheten sker dock på telefon 112 eller 114 14, genom besök i reception eller via polisen.se. Till detta kommer e-post och vanlig post samt sociala medier. Vidare har Polismyndigheten anslutit sig till den nationella infrastrukturen för säkra elektroniska försändelser från myndigheter till enskilda, ”Mina meddelanden”.

Polismyndigheten bedriver ett kontinuerligt och strategiskt arbete med att utveckla kontaktvägarna till och från myndigheten. Polisens serviceprogram är huvudsakligen inriktat mot att säkerställa att medborgarmötet präglas av öppenhet, enkelhet och hög tillgänglighet. De initiala kontakterna med myndigheten sker traditionellt via telefon eller fysiska besök i receptionerna. Serviceprogrammet ska både säkerställa ett brett utbud av digitala tjänster och en god servicenivå för medborgare som av olika skäl väljer att ringa eller besöka myndigheten.

Regeringen följer löpande utvecklingen för Polismyndighetens service. Andelen medborgare som är nöjda med polisens bemötande samt utförande av sitt ärende

uppgick till 92 respektive 86 procent under 2020. Detta är goda resultat som dessutom visar på en positiv utveckling. Andelen medborgare som är nöjda med Polismyndighetens tillgänglighet uppgick till 58 procent 2020. Sett över en längre tid är det en förbättring även om siffran är lägre än 2019, ett år som sticker ut i statistiken på ett sätt som det inte finns någon tydlig förklaring till. Andelen besvarade samtal inom 5 minuter vid polisens kontaktcenter ökade till 67 procent (mätperioden avser januari till september). Likaså ökade användningen av e-tjänster för tillståndsärenden, medan andelen polisanmälningar via e-tjänsten var oförändrad. Utvecklingen av e-tjänster talar för en ökad tillgänglighet. Vidare har Riksrevisionen granskat myndigheters service till enskilda som inte kan eller vill använda digitala kanaler (RiR 2021:8). Det kan bl.a. noteras att Polismyndigheten är en av två bland de granskade myndigheterna som har telefonkundtjänsten öppen dygnet runt under veckans alla dagar. Några specifika rekommendationer riktade till Polismyndigheten finns inte i rapporten, utöver den allmänna rekommendationen att säkerställa att uppföljningar av servicekvalitet också fångar synpunkter från användare som inte kan eller vill använda digitala servicekanaler.

Den svenska förvaltningsmodellen innebär ett långtgående delegerat ansvar till och stort förtroende för de statliga myndigheterna. Regeringens inriktning för styrningen av myndigheterna är vidare att den ska vara tillitsbaserad och verksamhetsanpassad, vilket bl.a. innebär att regeringen ska vara tydlig med vilken inriktning myndigheternas verksamhet ska ha, men detaljstyrning och onödig administration bör undvikas (utg. omr. 2, avsnitt 4.5.1). Ordningen förutsätter en bra uppföljning av myndigheternas resultat och verksamhet och att regeringen ingriper om den bedömer att myndigheterna inte sköter sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt. Som redogjorts för ovan utvecklar Polismyndigheten kontinuerligt sin service till medborgarna. Regeringen gör bedömningen att Polismyndighetens arbete på detta område är ambitiöst och ändamålsenligt. Regeringen avser därför att inte vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet och anser därmed att tillkännagivandet ska anses vara slutbehandlat.

Veterancentrum samt stöd till civila som gjort internationell insats

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vissa frågor om Veteranutredningens förslag (bet. 2015/16:FöU8 punkt 8, rskr. 2015/16:149). Frågan om ett veterancentrum behandlades i Veteranutredningens betänkande (SOU 2014:27). Betänkandet har remissbehandlats. I Försvarsmaktens regleringsbrev för 2016 fick myndigheten i uppdrag att senast i samband med delårsrapporten redovisa ett förslag om inrättande av ett särskilt veterancentrum inom myndigheten. I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6 avsnitt 3.4.4 s. 46) bedömde regeringen att ett särskilt veterancentrum senast den 1 juli 2017 skulle inrättas inom Försvarsmakten i syfte att stärka och utveckla anhörigstödet. Vidare bedömde regeringen att det inte finns skäl att införa en nationell veteranmyndighet eller att utvidga begreppet veteran så som det föreslås i Veteranutredningen. Ett av skälen till regeringens bedömning var att remissinstanserna motsatte sig förslaget.

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 6 avsnitt 3.2.2 s. 27) redovisade regeringen att Försvarsmakten har inrättat ett Veterancentrum den 1 juli 2017. Mot bakgrund av den redovisningen bedömde regeringen att tillkännagivandet var omhändertaget och därmed slutbehandlat. Riksdagen har meddelat att den inte delar regeringens bedömning att tillkännagivandet kan anses som slutbehandlat (bet. 2017/18:KU21, rskr. 2017/18:325). Punkten står därmed som öppen. Riksdagen har även tillkännagett det som utskottet anfört om en särskild lag till stöd och hjälp för civila som gjort internationell insats (bet. 2017/18:FöU1 punkt 2, rskr. 2017/18:100).

En förnyad beredning av Veteranutredningens förslag om en särskild lag till stöd och hjälp för civila som gjort internationell insats har genomförts. Möten med civila myndigheter som deltar med utsänd personal i internationella insatser och internationell verksamhet har genomförts i juni 2020 och maj 2021 för att inhämta myndigheternas syn på de förslag om lagstiftning som lämnades i Veteranutredningen. I beredningen har följande framkommit.

En enhetlig författningsreglering som omfattar samtliga statliga civila myndigheter skulle omfatta ett stort antal myndigheter med olika behov. En enhetlig reglering försvåras av att myndigheternas internationella verksamhet skiljer sig väsentligt åt i fråga om uppdragens karaktär och omfattning. Myndigheterna gör, i likhet med sina remissvar från 2015, olika bedömningar av utredningens förslag och samsyn saknas. En särskild lag skulle kunna bidra till ökad tydlighet och synlighet för deltagande i civila insatser men det bedöms av flera remissmyndigheter som svårt att överblicka de organisatoriska och finansiella konsekvenserna av utredningens förslag och att förslaget kan leda till praktiska svårigheter. Utredningens förslag upplevs inte utgå från de civila myndigheternas behov. De utsändande myndigheternas internationella verksamhet skiljer sig också åt i fråga om den personal som sänds ut. Polismyndigheten, som står för en stor andel av de civila utsända, sänder som regel ut sin egen personal. Andra myndigheter, som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Folke Bernadotteakademin, som också står för en betydande andel av svensk personal i civila insatser, rekryterar ofta personal specifikt för en insats, eller sekonderar personal från andra myndigheter eller rekryterar personal utan svenskt medborgarskap. Myndigheternas långsiktiga ansvar för utsänd personal hanteras därför på olika sätt. För civil personal som deltar i internationella insatser och verksamhet regleras anställningsvillkor dels genom gällande regleringar, dels i kollektivavtal. Flera av myndigheterna tillämpar en kollektivavtalad försäkringslösning för utsänd personal. Polismyndighetens internationella verksamhet regleras i en separat förordning.

För myndigheter med ett fåtal utsända riskerar utredningens förslag få konsekvensen att kostnaden för varje utsänd blir väsentligt högre, vilket kan påverka möjligheten att genomföra insatser. Därtill har omvärldsläget, insatsernas natur och omfattning förändrats sedan utredningen genomfördes. Myndigheterna har också utvecklat sitt arbete med att omhänderta utsänd personal före, under och efter deltagande i internationella insatser och verksamhet och bland annat vidtagit åtgärder för att förstärka rutiner för förberedelser inför uppdrag och stärka stödet till hemkommande och deras anhöriga.

Mot denna bakgrund kan det ifrågasättas om förslaget om en särskild lag är ändamålsenligt i relation till de faktiska behoven och om utredningens förslag i alla delar skulle stärka stödet för civila som deltagit i internationella insatser. Regeringen anser därför att en enhetlig författningsreglering som omfattar samtliga statliga civila myndigheter inte är lämplig.

Regeringen bedömer mot den bakgrunden att ytterligare åtgärder inte bör övervägas med anledning av tillkännagivandena. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Fler områdespoliser och kommunpoliser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fler områdespoliser och kommunpoliser (bet. 2016/17:JuU1 punkt 12, rskr. 2016/17:90). I skrivelse 2016/17:75 redovisades denna punkt som slutbehandlad. Riksdagen ansåg dock att regeringen inte hade redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet skulle kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr.

2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkten därför åter står som öppen. Vidtagna åtgärder redovisades och tillkännagivandet ansågs åter slutbehandlat i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6). I konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU2 (rskr. 2020/21:34) uttryckte dock riksdagen en annan uppfattning och punkten står därmed som öppen.

Ett av Polismyndighetens långsiktiga strategiska mål till 2024 är att stärka den lokala närvaron. Enligt myndighetens årsredovisning för 2020 har både antalet områdespoliser och kommunpoliser ökat jämfört med 2019. För regeringen är det angeläget att denna ökning fortsätter. Av regleringsbrevet för 2021 framgår att Polismyndigheten fortsatt ska redovisa vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa en långsiktig och tydlig polisiär närvaro i hela landet. Särskild vikt ska läggas vid att redovisa hur resurser fördelas så att det finns en stark lokal närvaro i utsatta områden. Myndigheten ska dessutom redovisa i vilken omfattning det finns områdespoliser på lokalpolisområdesnivå och vad som görs för att dessa ska få större möjligheter att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utan att tas i anspråk för annan verksamhet. Fördelningen av områdespoliser i utsatta områden ska särskilt redovisas. En redovisning över antalet kommunpoliser och fördelningen av dessa i hela landet ska också lämnas.

Regeringen har också gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp och analysera resursanvändningen inom Polismyndigheten och resultatet av anslagshöjningarna till myndigheten som syftar till att utöka antalet anställda med 10 000 under perioden 2016–2024. I detta ingår att kartlägga hur de ekonomiska tillskotten har fördelats och använts i Polismyndigheten samt analysera hur verksamheten och dess resultat har utvecklats. Uppdraget ska delredovisas till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 24 mars 2023 och den 18 oktober 2024. Uppdraget ska slutredovisas senast den 27 mars 2026.

I november 2020 publicerade Riksrevisionen en granskning av Polismyndighetens arbete i utsatta områden. Den samlade slutsatsen av granskningen är att arbetet inte är fullt ut ändamålsenligt. Riksrevisionen anser bland annat att Polismyndigheten inte följer upp resursfördelningen till utsatta områden på ett sätt som gör det möjligt att bedöma om resurser faktiskt går till dessa områden. Riksrevisionen har också följt upp ett beslut om att det ska finnas en områdespolis per 5 000 invånare och konstaterar att detta inte är genomfört i en tredjedel av de lokalpolisområden som har utsatta områden. Med anledning av granskningen lämnar Riksrevisionen ett antal rekommendationer till Polismyndigheten som har påbörjat ett arbete för att omhänderta dessa.

Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder för att öka antalet lokalt förankrade poliser i hela landet och flera är pågående. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen och kommer vid behov att vidta ytterligare åtgärder.

Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Mer praktik i polisutbildningen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det utskottet anför om mer praktik i polisutbildningen (bet. 2016/17:JuU1 punkt 21, rskr. 2016/17:90). Vidtagna åtgärder redovisades av regeringen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) och med det ansåg regeringen att tillkännagivandet var slutbehandlat. I konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU2 (rskr. 2020/21:34) uttryckte dock riksdagen en annan uppfattning. Punkten står därmed åter som öppen.

Regeringen anser att det är en fråga för Polismyndigheten att, tillsammans med berörda utbildningsanordnare, avgöra vad som är en ändamålsenlig fördelning mellan teori och praktik. Bland annat som följd av riksdagens tillkännagivande har Polismyndigheten beslutat att pröva frågan om praktik och inleda en översyn av utbildningens innehåll. Det är på myndighetsnivå som balansen mellan teori och praktik ska avgöras, eftersom det är där kompetensen finns för att avgöra hur en ändamålsenlig utbildning ska utformas. Regeringen har därför inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder i denna fråga och anser därmed att tillkännagivandet ska anses vara slutbehandlat.

Brott mot äldre

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att förebygga och utreda brott mot äldre i hela landet (bet. 2016/17:JuU1 punkt 35, rskr. 2016/17:90). Vidtagna åtgärder redovisades av regeringen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) och med det ansåg regeringen att tillkännagivandet var slutbehandlat. Riksdagen har dock uttryckt att tillkännagivandet inte kan anses vara slutbehandlat då det av regeringens redovisning inte framgår att Polismyndigheten har lämnat en årlig redovisning av arbetet eller varför regeringen inte har efterfrågat detta (bet. 2020/21:KU2, rskr. 2020/21:34).

De brott som äldre personer är särskilt utsatta för på grund av sin ålder är bedrägerier och stölder. Inom Polismyndigheten finns en särskild arbetsgrupp, Circa-gruppen, som har i uppdrag att verka nationellt mot det aktuella brottsområdet. I uppdraget ingår att identifiera seriebrott mot äldre i anmälningsflödet, identifiera misstänkta gärningspersoner, initiera samordning av brott och ärenden, utreda brott, bistå med metod- och verksamhetsstöd till andra utredningsgrupper och arbeta brottsförebyggande. Utöver Circa-gruppen arbetar nationella, regionala och lokala brottssamordningsfunktioner mot brottsområdet i syfte att upptäcka seriebrottslighet, avbryta pågående serier när gärningspersonerna väl identifierats och skapa förutsättningar för lagföring.

Polismyndigheten arbetar med olika brottsförebyggande åtgärder i form av kampanjer, informationsinsatser, externa och interna utbildningar samt andra aktiviteter i samverkan med olika aktörer. Dessa insatser görs för att öka kunskapen och medvetenheten hos äldre om hur man skyddar sig mot brott och manipulation samt ta bort känslan av skam som ofta finns hos dem som blivit utsatta. Insatser görs på nationell, regional och lokal nivå utifrån hur brottsutveckling och lägesbilder ser ut. Med anledning av ökningen av romans- och investeringsbedrägerier lyftes dessa brott fram av Polismyndigheten ett flertal gånger i media under förra året. Polismyndigheten har också uppdaterat ett utbildningspaket riktat till äldre. På grund av pandemin kom dock materialet inledningsvis inte att användas i den utsträckning som planerats. Materialet kompletterades därför med en samtalsserie på UR Play och Kunskapskanalen.

Brott som systematiskt begås mot äldre utförs inte sällan av internationella brottsnätverk som snabbt rör sig över stora geografiska områden. Mot bakgrund av ett regeringsuppdrag på området har Polismyndigheten de senaste åren ökat sin förmåga att upptäcka och arbeta mot seriebrottslighet som begås av både inhemska och internationella brottsnätverk. Bland annat har Polismyndigheten beslutat att samtliga polisregioner ska utse en operativ koordinator som är regionens kontaktpunkt och mottagare av underlag för operativa åtgärder, bygga upp en regionalt anpassad förmåga att kunna agera operativt på information om internationella brottsnätverk samt bygga upp en regionalt anpassad utredningsförmåga som kan fungera som

metod- och verksamhetsstöd och vid behov biträda utredningsverksamheten på lokal nivå.

När det gäller riksdagens önskemål om att Polismyndighetens arbete med att förebygga och utreda brott mot äldre bör redovisas årligen till regeringen vill regeringen framhålla följande. Polismyndigheten redovisar varje år sitt arbete och verksamhetens resultat till regeringen i årsredovisningen. I de senaste årsredovisningarna har myndigheten redogjort för äldres utsatthet för bedrägeribrott och det arbete som polisen bedriver riktat mot målgruppen. Även Polismyndighetens arbete på andra områden är relevant för bekämpningen av brott som ofta begås mot äldre personer. Om regeringen ser behov av det efterfrågas specifik information genom återrapporteringskrav i myndighetens regleringsbrev. Så gjordes i regleringsbrevet för 2018, då Polismyndigheten fick i uppdrag att redovisa och bedöma effekten av vidtagna åtgärder mot bedrägeribrott och brott mot äldre.

Återrapporteringen av Polismyndighetens verksamhet görs huvudsakligen mot förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten. Endast i undantagsfall kräver regeringen årliga redovisningar från Polismyndigheten i specifika frågor, vilket då framgår av instruktionen. Mot bakgrund av den information som Polismyndigheten lämnat om sitt arbete i årsredovisningen samt möjligheten för regeringen att vid behov besluta om återrapporteringskrav eller vidta andra åtgärder för inhämtning av information, bedömer regeringen inte att det är påkallat att föreskriva om årliga redovisningar av arbetet mot brott mot äldre.

I och med detta anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

2.8 Politikens inriktning

Sverige ska vara ett tryggt land att leva i. Brott ska bemötas med samhällets fulla kraft. Det våld som kriminella nätverk utövar ska inte tolereras. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Hedersrelaterad brottslighet ska bekämpas. Regeringen vidtar därför ett stort antal initiativ för att ytterligare stärka rättsväsendet.

2.8.1 Fortsatta förstärkningar av rättskedjan

Fortsatt satsning på Polismyndigheten

Regeringens arbete med att stärka och vidareutveckla polisverksamheten fortgår. Till och med 2024 ska Polismyndigheten ha ökat antalet anställda med sammantaget 10 000 personer jämfört med hur många anställda som fanns vid ingången av 2016. Vid halvårsskiftet 2021 hade antalet anställda ökat med drygt 7 000 personer. Satsningen innebär att Polismyndigheten ska ha drygt 38 000 anställda när utbyggnaden är klar. Även fortsatt har regeringen ambitionen att den fördelning som fanns mellan poliser och civilanställda då utbyggnaden inleddes ska upprätthållas. Åtgärder för såväl bättre arbetsvillkor och karriärvägar som bättre arbetsmiljö och säkerhet är viktiga delar i arbetet med att öka attraktiviteten i polisyrket.

Arbetet med att öka polisväsendets effektivitet och förbättra resultaten fortsätter, liksom arbetet med att stärka den lokala polisiära närvaron. Genom förslagen i denna budgetproposition ser regeringen till att den ekonomiska planeringsramen för den fortsatta tillväxten finns på plats närmast påföljande år. Behov av ytterligare medel hanteras i kommande budgetpropositioner. Vidare föreslår regeringen en kraftfull satsning på att utveckla Polismyndighetens tekniska förmåga. Som en del i detta ingår investeringar i utvecklad förmåga att ta sig in i krypterad kommunikation mellan tungt kriminella. För att fullt ut kunna utnyttja den potential som finns behöver omfattande investeringar göras. Dessutom innefattar satsningen kameror, både fasta och kroppsburna, vilka blir allt viktigare för digital bevissäkring och som

trygghetsskapande instrument i den polisiära verksamheten. Samtidigt finns det ett behov av att stärka kapaciteten inom avdelningen Nationellt forensiskt centrum (NFC) vid Polismyndigheten för att snabbare än i dag hantera digitala bevis och dna. Därtill föreslås medel för att stärka arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism (utg.omr. 2 avsnitt 3.4).

Ökade resurser till åklagare och domstolsväsendet

För att bekämpa brott måste alla delar av rättskedjan fungera väl och inte utgöra hinder för övrig verksamhet. Antalet ärenden, inte minst de resurskrävande, ökar och myndigheterna behöver mer resurser för att kunna möta denna utveckling. Antalet åklagare vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten behöver öka, liksom andra kompetenser vid myndigheterna. För att stärka myndigheternas förutsättningar att utreda och lagföra misstänkta brott föreslår regeringen ökade resurser.

Regeringen föreslår även en särskild satsning för att kraftsamla kring den växande avfallsbrottsligheten och föreslår därför särskilda medel till flera berörda myndigheter för att stärka detta arbete (utg.omr. 20 avsnitt 3.5).

Det svenska domstolsväsendet fungerar väl. Det är prioriterat för regeringen att säkerställa rättssäkerheten och allmänhetens tilltro till domstolarna även på längre sikt. För att nå riksdagens mål om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet krävs att allmänheten har förtroende för den dömande verksamheten och att mål och ärenden i domstol avgörs inom rimlig tid. Samtidigt som domstolarnas produktivitet är hög och pandemins effekter för domstolarnas verksamhet är svårbedömd visar prognoserna på ett fortsatt högt målinflöde. I syfte att möta det höga målinflödet och säkerställa allmänhetens förtroende föreslår regeringen ökade medel till Sveriges Domstolar. Med anledning av det ökade målinflödet följer regeringen utvecklingen inom Sveriges Domstolar noga och avser vid behov att återkomma.

Att den som är vittne eller målsägande känner sig trygg i rättssalen är avgörande både för att enskilda personer ska våga vittna och för samhällets förmåga att klara upp brott. Det är viktigt att brott möts av en snabb reaktion från samhället. Under 2021 har försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål utökats till fler delar av landet och en utredning har haft i uppdrag att se över hur snabbförfarandet kan göras permanent. Utredningen överlämnade sitt betänkande i juni 2021 och betänkandet bereds nu i Regeringskansliet.

Fortsatt kapacitetsförstärkning inom Kriminalvården

Ett fortsatt ökande tillflöde av klienter i kombination med längre häktes- och strafftider har inneburit fortsatta utmaningar för Kriminalvården. Som följd av regeringens föreslagna satsningar på myndigheterna i rättskedjan tillsammans med kommande straffrättsliga reformer väntas en fortsatt ökning av antalet klienter inom Kriminalvårdens alla verksamheter de närmaste åren. Kriminalvården har påbörjat en kapacitetsutökning inom häktes- och anstaltsbeståndet. I syfte att ge myndigheten förutsättningar att fortsätta öka kapaciteten samtidigt som säkerheten bibehålls och verksamhetsinnehållet inom myndigheten utvecklas föreslår regeringen ökade medel till Kriminalvården.

Utvecklad operativ förmåga hos Säkerhetspolisen

Sveriges säkerhet utsätts för allt större risker. Hoten från såväl statliga aktörer som ideologiskt motiverade aktörer ökar, samtidigt som sårbarheterna i samhället blir alltmer omfattande. Globalisering, digitalisering och teknikutveckling bidrar både till en breddad hotbild från främmande makt och skapar gränsöverskridande plattformar

där våldsbejakande extremister kan mötas, inspireras och uppmana till våldsanvändning.

För att möta en mer komplex och breddad hotbild, från såväl statliga aktörer som våldsbejakande extremistmiljöer, föreslår regeringen ökade resurser för Säkerhetspolisen i syfte att säkerställa en fortsatt hög operativ förmåga. Sverige ska även fortsatt ha en säkerhetstjänst som är rustad för att möta utvecklingen i omvärlden. Förslaget möjliggör både utökade personella resurser och fortsatt utvecklad teknisk förmåga.

En utökad kapacitet för Rättsmedicinalverket samt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Brottsligheten har förändrats och blivit mer komplex. Den tekniska bevisningen har blivit allt viktigare, inte minst när det gäller gängkriminalitet, där det kan vara svårt att få personer att vittna. Det ökar behovet av utredningar och analyser från Rättsmedicinalverket och därför behöver myndighetens förmåga förstärkas. I utredningar av allvarlig brottslighet är hemliga tvångsmedel viktiga verktyg. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden behöver förstärkas för att kunna möta upp och granska den utökade användningen av hemliga tvångsmedel.

Europeiska åklagarmyndigheten

Det är viktigt att brott mot EU:s finansiella intressen utreds på ett effektivt och rättssäkert sätt inom hela unionen. Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo) är en ny EU-myndighet som ska utreda och åtala sådana brott. Regeringen har en ambition om att Sverige ska gå med i Eppo och en utredning som har haft i uppdrag att föreslå vilka åtgärder som krävs för ett svenskt deltagande redovisade sitt betänkande i december 2020. Betänkandet bereds nu i Regeringskansliet.

2.8.2 Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta

Fortsatt utveckling av det brottsförebyggande arbetet

Utvecklingen av ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället måste fortsätta med full kraft. Det är inte minst viktigt i områden med socioekonomiska utmaningar. Förebyggande åtgärder från ett flertal aktörer i samhället är centrala i arbetet för minskad brottslighet och ökad trygghet. Regeringen har de senaste åren stärkt det brottsförebyggande arbetet på nationell och regional nivå, och vidtar nu ytterligare åtgärder för att utveckla arbetet i hela landet. Regeringen bereder förslagen som lämnats i betänkandet Kommuner mot brott som syftar till att ge kommunerna ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande, se utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, avsnitt 2.8. Regeringen utvecklar också det återfallsförebyggande arbetet och stödet till individer som vill eller kan motiveras att lämna kriminella, våldsbejakande extremistiska eller hedersrelaterade miljöer. Regeringen avsätter därför ytterligare medel för att stödja och utveckla avhopparverksamheter i landet. För regeringens insatser se även utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 7.5.

Fortsatta insatser för att förebygga skjutningar och sprängningar

Bekämpningen av den organiserade brottsligheten och de nätverk som verkar inom den är en av regeringens viktigaste prioriteringar. Regeringen har sedan 2014 tagit initiativ till en rad åtgärder med bäring på bekämpning av organiserad brottslighet. Arbetet mot de kriminella nätverken ska fortsätta men fokus ska också ligga på att förhindra tillväxten i nätverken och bryta nyrekryteringen. Arbetet att förebygga

brottslighet och förhindra nyrekrytering till kriminalitet behöver bedrivas ur ett brett perspektiv. Det handlar dels om åtgärder som förstärker rättsväsendets förmåga att förebygga och bekämpa brott. Det handlar även om tidiga och förebyggande insatser inom till exempel skola, socialtjänst och fritidsverksamhet som kan bidra till goda och likvärdiga förutsättningar för barn och unga som riskerar att dras in i kriminalitet. Att varaktigt trycka tillbaka brottsligheten är ett långsiktigt arbete som kräver uthållighet. Under det senaste året har Polismyndigheten genomfört en rad framgångsrika insatser mot kriminella nätverk. I Malmö har dessutom det samverkansbaserade arbetssättet Sluta skjut lett till lovande resultat. Strategin bakom Sluta skjut ska nu spridas till fler kommuner och regeringen föreslår därför ökade medel till Brottsförebyggande rådet för detta syfte.

Mäns våld mot kvinnor, våld mot barn och hedersrelaterad brottslighet ska upphöra

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer fortsätter att vara ett samhällsproblem som innebär ett stort psykiskt och fysiskt lidande för den som drabbas och arbetet mot detta ska intensifieras. Arbetet inkluderar alla de grupper som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026.

Att samhället reagerar mot alla former av hedersrelaterat våld och förtryck är av yttersta vikt. I betänkandet Ett särskilt hedersbrott lämnas bl.a. förslag till ett särskilt hedersbrott som tar sikte på upprepade hedersrelaterade gärningar som riktar sig mot samma brottsoffer. Betänkandet har remitterats och bereds nu i denna del vidare inom Regeringskansliet. Med anledning av förslaget om ett särskilt hedersbrott beräknas utgifterna för Kriminalvården öka, varför regeringen föreslår ökade medel.

Regeringen presenterade den 16 juni 2021 ett åtgärdspaket med 40 åtgärder för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Åtgärdspaketet innehåller ett flertal åtgärder som förebygger våldet, som ger ett starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn, som effektivt bekämpar brotten och som förbättrar kunskap om och metoder mot mäns våld mot kvinnor. Regeringen föreslår ytterligare satsningar för det fortsatta genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Vidare föreslår regeringen medel till kvinno- och tjejjourer och en satsning på stadigvarande boende för våldsutsatta. Se vidare i utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, avsnitt 5.5. Därutöver avser regeringen att lämna lagförslag om stärkt rätt till skyddat boende för våldsutsatta och rättigheter för medföljande barn i sådana boenden. Se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 7.5.

Sverige är och ska vara ett föregångsland i arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn. När det gäller våld mot barn ska utredningen En uppväxt fri från våld ta fram förslag för det långsiktiga arbetet att förebygga och bekämpa våld mot barn samt exempelvis lämna förslag på praktiska åtgärder för ett stärkt barnrättsperspektiv i brottmålsprocessen.

Ökat stöd till brottsoffer

Det är viktigt att brottsoffer känner förtroende för rättsväsendet och att de anmäler att de har utsatts för brott likväl som att vittnen vågar vittna. Den som har drabbats av brott ska också få tillräckligt stöd och skydd. Ändamålsenliga regler om ersättning till brottsoffer är också viktigt för att stärka brottsoffers ställning och minska skadeverkningarna av brott. Regeringen tillsatte i december 2019 en utredning i syfte att stärka brottsoffers rätt till skadestånd. Uppdraget redovisades i juli 2021. I

betänkandet föreslås bl.a. höjda nivåer på kränkningsersättning, en stärkt rätt till ideellt skadestånd för efterlevande anhöriga och ändrade regler för att i större utsträckning möjliggöra utmätning till förmån för brottsoffer. Betänkandet har skickats ut på remiss.

Förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism, rasism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin

Det förebyggande arbetet mot radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism och terrorism har fortsatt hög prioritet. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har sedan 2016 bidragit med viktiga analyser av de våldsbejakande extremistmiljöernas propaganda på olika digitala plattformar. Regeringen föreslår att FOI tillförs medel för att fortsätta och utveckla detta arbete (se utg.omr. 6, avsnitt 3.6). Åtgärden är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021, se vidare utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 10.5. Sverige har en omfattande kriminalisering när det gäller terrorism, men det är inte i sig straffbart att delta i verksamheten i en terroristorganisation. Med utgångspunkt i ett förslag från 2020 års grundlagskommitté har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag som innebär att det införs ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation. Uppdraget ska redovisas senast den 11 april 2022.

Rättsväsendet behöver fortsätta att utveckla och förbättra det långsiktiga arbetet med att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Den organiserade rasismen utgör ett särskilt hot mot samhället som måste tas på största allvar. I maj överlämnade Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer sitt betänkande som innehöll förslag om att två nya brott – organiserad rasism och stöd åt organiserad rasism – ska införas. Betänkandet har remitterats.

2.8.3 En utvecklad straffrätt och effektivare verktyg

Förstärkta straffrättsliga åtgärder

Förekomsten av knivar på allmän plats ökar risken för att uppkomna våldssituationer får svåra konsekvenser. Forskning visar också att kniv under lång tid har varit det vapen som oftast används vid dödligt våld, även om skjutvapen som våldsmetod vid dödligt våld har blivit ungefär lika vanligt de senaste åren. Tidigare studier visar också att kniv är det vapen som oftast används vid personrån. En strängare syn på allvarligare brott mot knivlagen är motiverad. Därför bereds förslag om skärpta straff för allvarligare knivbrott. Personer som vid upprepade tillfällen kör utan körkort eller påverkade av alkohol och narkotika utsätter andra människor för stora risker. Regeringen bereder därför förslag som handlar om skärpta straffrättsliga reaktioner vid upprepade och allvarliga fall av olovlig körning och rattfylleribrott.

När en person döms för flera brott bestämmer domstolen normalt en gemensam påföljd utifrån den samlade brottslighetens allvar. Det är i grunden en rimlig ordning. Samtidigt är det viktigt att tydligt markera att brott aldrig ska löna sig. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska se över lagstiftningen för att säkerställa att straffet står i proportion till brottslighetens allvar, även för den som begår flera brott.

En ny lag om tillträdesförbud till butik trädde i kraft den 1 mars 2021. Även på badanläggningar och bibliotek finns det problem med bl.a. brottslighet vilket påverkar personal och besökare negativt. Regeringen bereder mot den bakgrunden ett förslag om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.

Det har i närtid skett omfattande förändringar av sexualbrottslagstiftningen men arbetet med att skapa ett heltäckande och tydligt straffrättsligt skydd måste fortsätta. 2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten och i juni 2021 överlämnade utredningen sitt betänkande, som har remitterats. Med anledning av förslagen beräknas utgifterna för Kriminalvården öka, varför ytterligare medel föreslås för uppgiften. Därtill har en särskild utredare fått i uppdrag att lämna förslag som bl.a. innebär att preskriptionstiderna för allvarliga sexualbrott mot vuxna förlängs.

I dag får unga myndiga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år som begår allvarlig brottslighet sina straff nedsatta. Det medför att utdömda straff inte tillräckligt speglar brottets allvar. Regeringen har därför lämnat förslag som innebär att straffrabatten tas bort för unga myndiga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år vid allvarlig brottslighet. Regeringen avser också att tillsätta en utredning som ska göra en översyn bl.a. av påföljden sluten ungdomsvård.

Gängbrottsutredningen har i ett betänkande som överlämnades i augusti i år lämnat en rad straffrättsliga förslag mot brott i kriminella nätverk. Utredningen föreslår bl.a. lagändringar som innebär en skärpt straffrättslig reaktion mot brott med kopplingar till kriminella uppgörelser, mot narkotikaförsäljning och mot dem som involverar unga i kriminalitet. Med anledning av förslagen i betänkandet beräknas utgifterna för Kriminalvården öka, varför regeringen föreslår ökade medel.

Effektivare verktyg för rättsväsendet

Regeringen fortsätter modernisera verktygen för en effektiv brottsbekämpning. I maj i år överlämnades betänkandet En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring. Där lämnas lagförslag för ett förbättrat stöd och skydd för vittnen och det föreslås även en möjlighet till strafflindring för den som medverkar till utredning av någon annans brottslighet (s.k. kronvittnen). Betänkandet innehåller vidare förslag på straffskärpningar, bl.a. för övergrepp i rättssak. Med anledning av förslagen beräknas utgifterna för Kriminalvården öka, varför regeringen föreslår ökade medel.

Utredningen om utlänningsärenden med säkerhetsaspekter föreslår att lagen om särskild utlänningskontroll ersätts av en ny lag, lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar. Kraven för utvisning enligt den nya lagen föreslås bli lägre och mer generella än enligt den nuvarande lagen. Möjligheterna att använda tvångsmedel enligt den nya lagen utvidgas och Säkerhetspolisen får dessutom möjlighet att använda hemliga tvångsmedel vid fler utvisningar. Ärendet har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet.

För att polisen ska få bättre möjligheter att förhindra att vapen och andra farliga föremål används vid våldsbrott, har regeringen till riksdagen i september 2021 föreslagit lagändringar som ger polisen en ny befogenhet att i brottsförebyggande syfte söka efter sådana föremål i gemensamma utrymmen i eller i anslutning till flerbostadshus.

2.8.4 Insatser för att möta den tekniska och samhälleliga utvecklingen

Ett kunskapsbaserat och digitaliserat rättsväsende

Regeringen har gjort satsningar på forskning om brottslighet i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen. Det är viktigt att de brottsbekämpande myndigheterna utvecklas och tar till sig ny kunskap. Ett digitaliserat informationsflöde i rättskedjan förbättrar förutsättningarna för analys och uppföljning vilket möjliggör

en mer kunskapsbaserad brottsbekämpning. Regeringen har inrättat ett råd för digitalisering av rättsväsendet för att stärka arbetet.

Utvecklingen under det senaste året har tydligt visat att det finns en stor potential i att utveckla förmågan att komma åt krypterad kommunikation mellan kriminella för att förebygga och lagföra grova brott kopplade till kriminella nätverk. För att kunna utnyttja denna potential ytterligare behöver omfattande investeringar göras och det internationella samarbetet fortsätta att utvecklas. Inom EU har det under senare år skett en utveckling av flera viktiga samarbetsinstrument. Det har tydligt visat sig bl.a. när det gäller den bevisning svenska myndigheter kunnat få ta del av efter insatserna mot den krypterade informationstjänsten Encrochat. I slutet av 2021 avser Europeiska kommissionen att presentera flera förslag om samarbete och säkerhet i den digitala världen, bl.a. om digitalisering av gränsöverskridande rättsligt samarbete. Vidare är ett aktivt internationellt samarbete via Interpol fortsatt viktigt för att effektivt motverka och bekämpa brottslighet som också sträcker sig utanför EU.

En uppdatering av rättsväsendets utredningsverktyg

Regeringen fortsätter arbetet med att modernisera de utredningsverktyg som behövs för en effektiv brottsbekämpning som är anpassad till den tekniska och samhälleliga utvecklingen. En utredning har haft i uppdrag att föreslå en modernisering av reglerna om beslag och husrannsakan. Utredningen har lämnat flera förslag, bl.a. avseende möjligheten att få fram och säkra bevisning i form av elektroniskt lagrad information som finns i det s.k. molnet. Förslagen bereds i Regeringskansliet. En annan utredning har haft i uppdrag att lämna förslag till regler om registreringsskyldighet för kontantkort. Även dessa förslag bereds i Regeringskansliet. Nya tjänster försvårar användningen av hemliga tvångsmedel då kommunikationen ofta är krypterad. På regeringens initiativ har därför ny lagstiftning om hemlig dataavläsning trätt i kraft den 1 april 2020 men det finns skäl att ytterligare anpassa reglerna till den tekniska utvecklingen. En utredare har därför fått i uppdrag att göra en översyn av de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att hämta in uppgifter från elektronisk kommunikation och att se över reglerna om datalagring.

Den som begår ett brott lämnar ofta spår efter sig i form av t.ex. fingeravtryck, dna eller bilder från övervakningskameror. För att fler personer ska kunna identifieras och lagföras på detta sätt tillsatte regeringen i maj 2021 en utredning om biometri i brottsbekämpningen. Utredningen ska bl.a. se över vilka biometriska uppgifter Polismyndigheten får registrera och vilka sökningar som får göras. Uppdraget ska redovisas senast den 20 februari 2023.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	28 797 631	Anslagssparande	49 363
2021	Anslag	30 988 405[1]	Utgiftsprognos	31 264 858
2022	**Förslag**	**32 985 967**		
2023	Beräknat	35 146 216[2]		
2024	Beräknat	35 502 597[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 34 771 415 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 34 774 829 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**30 488 405**	**30 488 405**	**30 488 405**
Pris- och löneomräkning[2]	340 210	672 512	985 392
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 157 352	3 985 299	4 028 800
varav BP22[3]	*515 000*	*2 320 000*	*2 320 000*
– Avhopparverksamhet	*12 500*	*12 500*	*12 500*
– 10 000 fler polisanställda		*1 905 000*	*1 905 000*
– Utvecklad teknisk förmåga	*400 000*	*400 000*	*400 000*
– Pandemirelaterade merkostnader	*100 000*		
– Motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 985 967**	**35 146 216**	**35 502 597**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 12 500 000 kronor fr.o.m. 2022 för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet.

Ökningen av antalet polisanställda fortsätter och Polismyndighetens rekryteringsarbete för att nå 10 000 fler anställda till och med 2024 löper huvudsakligen enligt plan. Sedan tidigare finns medel avsatta för fortsatt expansion under 2022. För att möjliggöra fortsatt utbyggnad av Polismyndigheten beräknas anslaget öka med 1 905 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att möjliggöra en snabb och kraftig ökning av Polismyndighetens förmåga på it-området ökas anslaget med 400 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

För beräknade fortsatta merkostnader till följd av pandemin ökas anslaget med 100 000 000 kronor 2022.

För att ytterligare stärka Polismyndighetens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism ökas anslaget med 2 500 000 kronor (utg. omr. 2 avsnitt 3.4) fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 32 985 967 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 35 146 216 000 kronor respektive 35 502 597 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter till Inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras[1]	Kostnader	Resultat för Intäkter som Disponeras	Ackumulerat Resultat för Intäkter som disponeras
Utfall 2020	81 721	471 551	711 652	-273 622	-470 281
Prognos 2021	82 400	707 000	791 000	-119 000	-589 281
Budget 2022	83 500	1 037 000	1 007 000	-5 000	-594 281

[1] Inkluderar intäkter från stämningsmannadelgivning med 33 521 tkr 2020 och med 35 000 tkr för 2021 respektive 2022.

Källa: Polismyndigheten.

Offentligrättsliga avgifter som inte får disponeras avser främst avgifter från tillståndsgivning. Polismyndigheten disponerar offentligrättsliga avgifter från stämningsmannadelgivning, passhantering och nationella id-kort. Såväl passhanteringen som nationella id-kort visade negativt resultat 2020. Pandemin har lett till kraftigt minskad efterfrågan på pass, något som även beräknas påverka resultatet 2021. Det ackumulerade negativa resultatet har sin grund i passhanteringen.

Den 1 januari 2020 ändrades det ekonomiska målet för stämningsmannadelgivning från full kostnadstäckning till att avgiften ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader. Underskottet i denna verksamhet kommer över tid att täckas med anslagsmedel. Det medför att intäkter av stämningsmannadelgivning ingår i tabellen ovan, men inte kostnader eller resultat. Under 2020 har cirka 64 000 000 kronor av underskottet täcks av medel från anslaget 1:1 *Polismyndigheten*. Kvarstående underskott uppgår till cirka 573 000 000 kronor. Intäkterna för stämningsmannadelgivning uppgick till cirka 34 000 000 kronor under 2020.

Tabell 2.10 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ack. resultat
Utfall 2020	18 410	35 765	-17 355	-151 520
(varav tj.exp.)	(6 881)	(6 881)		
Prognos 2021	17 300	29 200	-11 900	-163 420
(varav tj.exp.)	(7 000)	(7 000)		
Budget 2022	45 100	46 200	-1 100	-164 520
(varav tj.exp.)	(11 500)	(11 500)		

Källa: Polismyndigheten.

Uppdragsverksamheten avser forensisk undersökning, utbildning av ordningsvakter och kontroll av väktarhundar samt tjänsteexport. Under året visade utbildningen av ordningsvakter ett förhållandevis stort underskott. Det beror på att verksamheten inte kunde genomföras som planerat på grund av pandemin. På samma sätt beräknas pandemin påverka resultatet under 2021. Det ackumulerade negativa resultatet går huvudsakligen att härleda till utbildningen av ordningsvakter.

2.9.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

2020	Utfall	1 588 202	Anslagssparande	114 940
2021	Anslag	1 739 849[1]	Utgiftsprognos	1 699 312
2022	**Förslag**	**1 828 382**		
2023	Beräknat	1 848 090[2]		
2024	Beräknat	1 872 196[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 828 382 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 833 818 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 739 849**	**1 739 849**	**1 739 849**
Pris- och löneomräkning[2]	15 533	34 454	52 270
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	73 000	73 787	80 077
varav BP22[3]	*63 000*	*63 000*	*63 000*
– Operativ förmåga och säkerhetshöjande åtgärder	*63 000*	*63 000*	*63 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 828 382**	**1 848 090**	**1 872 196**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Sveriges säkerhet utsätts för allt större risker och hoten från såväl statliga aktörer som ideologiskt motiverade aktörer är ökande samtidigt som sårbarheterna i samhället har blivit alltmer omfattande. För att Säkerhetspolisen ska kunna möta en mer komplex hotbild och säkerställa en fortsatt hög operativ förmåga samt vidta säkerhetshöjande åtgärder kopplat till den centrala statsledningen ökas anslaget med 63 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 1 828 382 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Säkerhetspolisen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 848 090 000 kronor respektive 1 872 196 000 kronor.

2.9.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	1 694 063	Anslagssparande	38 682
2021	Anslag	1 808 907[1]	Utgiftsprognos	1 811 928
2022	**Förslag**	**1 942 249**		
2023	Beräknat	1 974 043[2]		
2024	Beräknat	2 019 482[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 954 128 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 979 615 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 718 907**	**1 718 907**	**1 718 907**
Pris- och löneomräkning[2]	29 342	47 159	64 550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	194 000	207 977	236 025
varav BP22[3]	*194 000*	*206 000*	*232 000*
– Avfallsbrottslighet	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Stärkt rättskedja	*186 000*	*198 000*	*224 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 942 249**	**1 974 043**	**2 019 482**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Åklagarmyndigheten ska kunna möta ett ökat antal och särskilt resurskrävande ärenden samt för att kunna omhänderta prioriterade straffskärpningar ökas anslaget med 186 000 000 kronor 2022, 198 000 000 kronor 2023 och 224 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Anslaget ökas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att stärka Åklagarmyndighetens arbete mot brottslighet inom avfallsområdet.

Regeringen föreslår att 1 942 249 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 974 043 000 kronor respektive 2 019 482 000 kronor.

2.9.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	742 942	Anslagssparande	11 591
2021	Anslag	774 509[1]	Utgiftsprognos	784 930
2022	**Förslag**	**855 674**		
2023	Beräknat	903 155[2]		
2024	Beräknat	937 578[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 892 226 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 916 669 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**744 509**	**744 509**	**744 509**
Pris- och löneomräkning[2]	6 165	15 360	23 288
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	105 000	143 286	169 781
varav BP22[3]	*105 000*	*142 000*	*167 000*
– Stärkt rättskedja	*105 000*	*142 000*	*167 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**855 674**	**903 155**	**937 578**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Ekobrottsmyndigheten ska kunna möta ett ökat antal och särskilt resurskrävande ärenden ökas anslaget med 105 000 000 kronor 2022, 142 000 000 kronor 2023 och 167 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 855 674 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 903 155 000 kronor respektive 937 578 000 kronor.

2.9.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

2020	Utfall	6 137 573	Anslagssparande	248 782
2021	Anslag	6 470 878[1]	Utgiftsprognos	6 446 282
2022	**Förslag**	**6 632 674**		
2023	Beräknat	6 912 748[2]		
2024	Beräknat	7 174 934[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 6 839 693 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 7 028 860 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notarienämndens samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid den enhetliga patentdomstolen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**6 420 878**	**6 420 878**	**6 420 878**
Pris- och löneomräkning[2]	75 785	145 176	210 798
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	136 011	346 694	543 258
varav BP22[3]	*143 000*	*343 000*	*535 700*
– Skyddad yrkestitel undersköterska			*2 700*
– Stärkt tillsyn och kontroll över ersättning till rättsliga biträden	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
– Effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning	*10 000*	*10 000*	
– Stärkt rättskedja	*135 000*	*335 000*	*535 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 632 674**	**6 912 748**	**7 174 934**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att möta ett ökat målinflöde och säkerställa rättssäkerheten och allmänhetens förtroende för domstolarna ökas anslaget med 135 000 000 kronor 2022, 335 000 000 kronor 2023 och 535 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Anslaget minskas med 2 000 000 kronor för att ge Justitiekanslern en ökad tillsynsmöjlighet över rättshjälpssystemet och därmed bidra till stärkt kontroll över utgifterna för rättsliga biträden. Anslaget 6:3 *Justitiekanslern* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

För att säkerställa en effektiv tillståndsprövning enligt miljöbalken för en grön omställning höjs anslaget med 10 000 000 kronor (utg.omr. 20 avsnitt 3.22.3) under 2022 och 2023.

Anslaget beräknas höjas med 2 700 000 kronor 2024 för att finansiera ökade kostnader vid Sveriges Domstolar till följd av reformen om att införa skyddad yrkestitel undersköterska. Anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas minska med motsvarande belopp 2024.

Regeringen föreslår att 6 632 674 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 6 912 748 000 kronor respektive 7 174 934 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.19 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Inkomster som får disponeras
Utfall 2020	160 183	23 257
Prognos 2021	162 000	23 700
Budget 2022	162 000	23 700

Källa: Domstolsverket.

Under 2021 beräknas avgifterna för Sveriges Domstolar medföra intäkter mot inkomsttitel på statsbudgeten motsvarande 162 miljoner kronor, varav 129 miljoner kronor utgör ansökningsavgifter. Därutöver inkommer intäkter till inkomsttitel från kungörandeavgifter, efterbevaknings- och tillsynsavgifter samt återbetalning av medel för rättshjälpskostnader m.m. Intäkter som disponeras härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och kopior av domar.

2.9.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

2020	Utfall	9 586 292	Anslagssparande	-153 751
2021	Anslag	10 654 290[1]	Utgiftsprognos	10 721 318
2022	**Förslag**	**12 162 399**		
2023	Beräknat	13 069 828[2]		
2024	Beräknat	13 906 178[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 12 922 959 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 13 610 956 tkr i 2022 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för

– övervakningsnämnderna,
– övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän och
– statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 448 290**	**10 448 290**	**10 448 290**
Pris- och löneomräkning[2]	93 350	213 155	321 998
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 620 759	2 408 383	3 135 890
varav BP22[3]	845 000	1 364 000	2 066 000
- *Straffskärpningar*	37 000	141 000	511 000
- *Förstärkt skydd mot sexuella kränkningar*	8 000	23 000	155 000
- *Stärkt rättskedja*	800 000	1 200 000	1 400 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 162 399**	**13 069 828**	**13 906 178**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ge Kriminalvården förutsättningar att tillskapa ytterligare tillfälliga och permanenta platser mot bakgrund av den fortsatt ansträngda beläggningssituationen samt kommande straffrättsliga reformer, behöver Kriminalvårdens anslag tillföras medel. För att Kriminalvården ska kunna möta det ökade kapacitetsbehovet inom myndighetens alla verksamheter med bibehållen kvalitet, effektivitet och säkerhet ökas anslaget med 845 000 000 kronor från 2022, 1 364 000 000 kronor 2023 och 2 066 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 12 162 399 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 13 069 828 000 kronor respektive 13 906 178 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras[1]	Intäkter som får disponeras[2]
Utfall 2020	2 648	134 459
Prognos 2021	2 900	140 000
Budget 2022	3 100	140 000

[1] Avser avgifter för elektronisk övervakning.

[2] Avser intäkter från arbetsdriften, praktisk arbetsträning och måltider.

Källa: Kriminalvården.

2.9.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

2020	Utfall	157 725	Anslagssparande	9 724
2021	Anslag	171 919[1]	Utgiftsprognos	178 879
2022	**Förslag**	**177 371**		
2023	Beräknat	175 334[2]		
2024	Beräknat	156 515[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 173 371 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 153 202 tkr i 2022 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för verksamheten vid ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och för bidrag till projekt eller verksamhet som bedrivs utanför myndigheten som syftar till att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**171 919**	**171 919**	**171 919**
Pris- och löneomräkning[2]	1 452	3 415	5 201
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 000	0	-20 605
varav BP22[3]	4 000		
- Kommuner mot brott	4 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**177 371**	**175 334**	**156 515**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Brottsförebyggande rådet ska analysera behoven av stöd och uppföljning med anledning av förslagen om ett lagstadgat kommunalt ansvar för brottsförebyggande arbete ökas anslaget med 4 000 000 kr för 2022.

Regeringen föreslår att 177 371 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 175 334 000 kronor respektive 156 515 000 kronor.

2.9.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

2020	Utfall	469 748	Anslagssparande	3 849
2021	Anslag	510 248[1]	Utgiftsprognos	505 630
2022	**Förslag**	**552 653**		
2023	Beräknat	572 659[2]		
2024	Beräknat	578 430[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 566 503 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 566 502 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för bidrag till forskning av relevans för Rättsmedicinalverkets uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**500 248**	**500 248**	**500 248**
Pris- och löneomräkning[2]	4 405	9 889	15 030
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	48 000	62 522	63 152
varav BP22[3]	*36 000*	*50 000*	*50 000*
– Stärkt rättskedja	*36 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**552 653**	**572 659**	**578 430**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att säkra Rättsmedicinalverkets förmåga att möta ett ökat ärendeflöde i rättskedjan och behov av myndighetens utredningar och analyser ökas anslaget med 36 000 000 kronor 2022 och 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 552 653 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 572 659 000 kronor respektive 578 430 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	122 721	124 730	- 2 009	16 187
Prognos 2021	122 180	128 081	- 5 901	10 286
Budget 2022	115 142	118 646	- 3 504	6 782

Källa: Rättsmedicinalverket.

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom framför allt rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket tar också ut avgifter för rättsmedicinska åldersbedömningar. Under 2020 resulterade de avgiftsbelagda verksamheterna i ett negativt resultat, vilket bidrog till att det sedan tidigare ackumulerade överskottet minskade till drygt 16 miljoner kronor. För 2021 prognostiseras betydande underskott, främst i den rättsgenetiska verksamheten, eftersom inflödet av rättsgenetiska ärenden har minskat kraftigt till följd av den pågående pandemin. Även för 2022 prognostiseras ett samlat underskott och då huvudsakligen till följd av en planerad justering av avgifter inom den rättskemiska verksamheten.

2.9.9 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	47 616	Anslagssparande	1 479
2021	Anslag	43 553[1]	Utgiftsprognos	44 618
2022	**Förslag**	**43 962**		
2023	Beräknat	44 455[2]		
2024	Beräknat	44 906[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 43 962 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 43 962 tkr i 2022 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.29 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**43 553**	**43 553**	**43 553**
Pris- och löneomräkning[2]	409	902	1 353
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 962**	**44 455**	**44 906**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 43 962 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Brottsoffermyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 44 455 000 kronor respektive 44 906 000 kronor.

2.9.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

2020	Utfall	95 842	Anslagssparande	29 770
2021	Anslag	121 953[1]	Utgiftsprognos	120 908
2022	**Förslag**	**200 953**		
2023	Beräknat	221 953[2]		
2024	Beräknat	221 953[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 221 953 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 221 953 tkr i 2022 års prisnivå

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottskadelagen (2014:322).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.31 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**121 953**	**121 953**	**121 953**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	79 000	100 000	100 000
Varav BP22	-1 000	20 000	20 000
-Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer	-1 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**200 953**	**221 953**	**221 953**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

Av den beslutade anslagsförändringen utgör 80 000 000 kronor ett återställande av nivån jämfört med de tillfälliga minskningarna 2020 och 2021. För att finansiera planerade förslag om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer föreslår regeringen därtill att anslaget ökas med 20 000 000 kronor från och med 2023. Vidare föreslår regeringen att anslaget minskas engångsvis med 1 000 000 kronor 2022 för att finansiera förändringar till följd av de planerade förslagen. Anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution föreslås öka med motsvarande belopp 2022.

Regeringen föreslår att 200 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 221 953 000 kronor respektive 221 953 000 kronor.

2.9.11 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	3 406 977	Anslagssparande	-8 621
2021	Anslag	3 650 857[1]	Utgiftsprognos	3 628 636
2022	**Förslag**	**3 915 857**		
2023	Beräknat	2 385 857		
2024	Beräknat	2 385 857		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel, exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får även

användas för utgifter för medlare enligt 6 kap. 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap. 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare. Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 650 857**	**3 650 857**	**3 650 857**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	265 000	-1 265 000	-1 265 000
varav BP22	*1 530 000*		
– Förstärkning rättsliga biträden m.m.	*1 530 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 915 857**	**2 385 857**	**2 385 857**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för rättsliga biträden påverkas av flera faktorer, bl.a. utvecklingen av antalet förordnanden, debiterad tid per förordnande och uppräkningen av timkostnadsnormen. Utgifterna för rättsliga biträden har ökat under flertalet år, delvis på grund av det ökade målinflödet till domstolarna. Anslagets utgifter för 2022 beräknas uppgå till 3 915 857 000 kronor, därför ökas anslaget med 1 530 000 000 kronor under 2022.

Regeringen föreslår att 3 915 857 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Rättsliga biträden m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 385 857 000 kronor respektive 2 385 857 000 kronor.

2.9.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	106 049	Anslagssparande	6 938
2021	Anslag	94 987[1]	Utgiftsprognos	95 000
2022	**Förslag**	**39 987**		
2023	Beräknat	39 987[2]		
2024	Beräknat	39 987[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 987 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 987 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och

rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband med statens skadeståndsansvar om den enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 987**	**39 987**	**39 987**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 987**	**39 987**	**39 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 39 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 39 987 000 kronor respektive 39 987 000 kronor.

2.9.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

2020	Utfall	12 949	Anslagssparande	6 224
2021	Anslag	19 174[1]	Utgiftsprognos	19 009
2022	**Förslag**	**19 174**		
2023	Beräknat	19 174		
2024	Beräknat	19 174		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för årsavgifter och bidrag till vissa internationella sammanslutningar, internationellt samarbete och forskning med anknytning till rättsväsendets område.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.37 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**19 174**	**19 174**	**19 174**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 174**	**19 174**	**19 174**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 19 174 000 kronor respektive 19 174 000 kronor.

2.9.14 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

2020	Utfall	56 995	Anslagssparande	162
2021	Anslag	68 157[1]	Utgiftsprognos	62 616
2022	**Förslag**	**70 157**		
2023	Beräknat	109 157		
2024	Beräknat	130 157		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet belastar anslaget med vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för åtgärder mot våldsbejakande extremism.

Skälen till regeringens förslag

Tabell 2.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**62 157**	**62 157**	**62 157**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 000	47 000	68 000
varav BP22	13 000	52 000	73 000
- Sluta Skjut	10 000	12 000	
- Kommuner mot brott	3 000	40 000	73 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 157**	**109 157**	**130 157**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändring i statens budget.

För att fortsätta arbetet med att motverka dödligt skjutvapenvåld i kriminella miljöer genom att sprida strategin bakom Sluta Skjut till fler kommuner i landet, ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2022 och 12 000 000 kronor 2023.

För att stödja och utveckla det brottsförebyggande arbetet i kommunerna ökas anslaget med 3 000 000 kronor för 2022, 40 000 000 kronor 2023 och 73 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 70 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 109 157 000 kronor respektive 130 157 000 kronor.

2.9.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	19 682	Anslagssparande	2 170
2021	Anslag	21 472[1]	Utgiftsprognos	22 558
2022	**Förslag**	**24 804**		
2023	Beräknat	25 077[2]		
2024	Beräknat	25 331[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 805 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 805 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.41 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**21 472**	**21 472**	**21 472**
Pris- och löneomräkning[2]	332	572	795
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	3 033	3 064
varav BP22[3]	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Ökat behov av tillsyn	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 804**	**25 077**	**25 331**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens kapacitet att kunna granska den utökade användningen av hemliga tvångsmedel ökas anslaget med 3 000 000 kronor fr.om. 2022.

Regeringen föreslår att 24 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 077 000 kronor respektive 25 331 000 kronor.

2.9.16 1:16 Domarnämnden

Tabell 2.42 Anslagsutveckling 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	7 475	Anslagssparande	1 352
2021	Anslag	9 648[1]	Utgiftsprognos	9 820
2022	**Förslag**	**9 823**		
2023	Beräknat	9 936[2]		
2024	Beräknat	10 037[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 823 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 823 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.43 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 648**	**9 648**	**9 648**
Pris- och löneomräkning[2]	175	288	389
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 823**	**9 936**	**10 037**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 9 823 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Domarnämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 936 000 kronor respektive 10 037 000 kronor.

2.9.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tabell 2.44 Anslagsutveckling 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

2020	Utfall	94 721	Anslagssparande	48 279
2021	Anslag	244 000[1]	Utgiftsprognos	162 594
2022	**Förslag**	**226 900**		
2023	Beräknat	181 000		
2024	Beräknat	265 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet och fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränsförvaltning och visering, samt för administration av bägge.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.45 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**224 000**	**224 000**	**224 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 900	-43 000	41 000
varav BP22	*28 000*	*2 000*	*86 000*
– EU-medel i tidigare och ny fondperiod	*28 000*	*2 000*	*86 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**226 900**	**181 000**	**265 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2021 inleds en ny budgetperiod som sträcker sig till och med 2027. Polismyndigheten har i uppdrag att vara nationell förvaltande myndighet för fonden för inre säkerhet samt för instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik inom fonden för integrerad gränsförvaltning. De första utlysningarna inom den nya perioden beräknas kunna genomföras i början av 2022. Det nationella programmet för EU:s budgetperiod 2014–2020 är inne i en slutfas och beräknas vara helt avslutat 2023.

Regeringen föreslår att 226 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 181 000 000 kronor respektive 265 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 192 000 000 kronor 2023–2026

Skälen till regeringens förslag: Verksamheten inom fonden för inre säkerhet respektive instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik inom fonden för integrerad gränsförvaltning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 192 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 2.46 Beställningsbemyndigandet för anslaget 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	156 506	166 147	139 000			
Nya åtaganden	102 781	93 000	160 000			
Infriade åtaganden	-93 139	-120 147	-107 000	-72 000	-40 000	-80 000
Utestående åtaganden	166 147	139 000	192 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	**185 000**	**140 000**	**192 000**			

Utgiftsområde 5

Internationell samverkan

Utgiftsområde 5 – Internationell samverkan

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.3 Mål för utgiftsområdet 6
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 6
2.5 Resultatredovisning 7
2.5.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer 7
2.5.2 Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande 10
2.5.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser 11
2.5.4 Nedrustning och icke-spridning 16
2.5.5 Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning 16
2.5.6 Exportkontroll 17
2.5.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen 17
2.5.8 Breddat samarbete med Ryssland 18
2.5.9 Regionalt samarbete 19
2.5.10 Covid-19-krisen har visat på vikten av nordiskt samarbete 19
2.5.11 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke 20
2.5.12 Konsulära insatser 21
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 22
2.7 Politikens inriktning 23
2.8 Den årliga revisionens iakttagelser 27
2.9 Budgetförslag 28
2.9.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer 28
2.9.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet 29
2.9.3 1:3 Nordiskt samarbete 30
2.9.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet 31
2.9.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter 32
2.9.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning 34
2.9.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) 35
2.9.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI) 36
2.9.9 1:9 Svenska institutet 36
2.9.10 1:10 Information om Sverige i utlandet 37
2.9.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen 38

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 533 554
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	181 848
1:3 Nordiskt samarbete	13 595
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	52 040
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	79 358
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
1:9 Svenska institutet	131 629
1:10 Information om Sverige i utlandet	15 475
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	175 215
Summa anslag inom utgiftsområdet	**2 235 117**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	50 000	2023–2025
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	175 500	2023–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**225 500**	

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som gäller Sveriges förhållande till och överenskommelser med andra stater och internationella organisationer. Inom utgiftsområdet verkar två myndigheter: Inspektionen för strategiska produkter och Svenska institutet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 05 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 426	1 329	1 301	**1 534**	1 334	1 329
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	173	165	170	**182**	184	186
1:3 Nordiskt samarbete	12	14	13	**14**	14	14
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4	5	5	**5**	5	5
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	46	49	50	**52**	53	53
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	53	71	70	**79**	79	79
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28	28	28	**28**	28	28
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19	19	19	**19**	19	19
1:9 Svenska institutet	131	130	132	**132**	133	134
1:10 Information om Sverige i utlandet	10	15	15	**15**	15	15
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	169	173	170	**175**	165	165
Totalt för utgiftsområde 05 Internationell samverkan	**2 070**	**1 999**	**1 974**	**2 235**	**2 029**	**2 028**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 05 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 999**	**1 999**	**1 999**
Pris- och löneomräkning[2]	3	6	9
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	233	24	20
varav BP22[3]	*222*	*13*	*8*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**2 235**	**2 029**	**2 028**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	1 807
Verksamhetsutgifter[2]	427
Investeringar[3]	1
Summa utgiftsram	**2 235**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder (prop. 2008/09:1 utg.omr. 5, bet. 2008/09:UU1, rskr. 2008/09:122).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer bidrar till målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Insatser som finansieras genom utgiftsområdet ska ses i ett sammanhang där även effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan med berörda aktörer bidrar till måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Det handlar om en bredd av samhälleliga kontakter och relationsskapande på olika nivåer, i olika forum, och med diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. Utlandsmyndigheterna spelar här en central roll. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

En bärande del av verksamheten inom utgiftsområdet utgörs av de principer och politiska prioriteringar som vägleder den förda politiken. Dessa är Agenda 2030, demokrati och mänskliga rättigheter, rättsstatens principer, dialog och medling, fred och säkerhet samt jämställdhet genom en feministisk utrikespolitik, som kommer till uttryck i regeringens årliga utrikesdeklaration. För utgiftsområdet finns följande indikatorer för utvecklingen på området och verksamhetens resultat:

- Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser: Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser.
- Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning: Stockholms internationella fredsforskningsinstituts och Utrikespolitiska institutets förekomst i medierapportering.
- Exportkontroll: Handläggningstider för tillståndsärenden, antal avgjorda ärenden och omfattningen av tillsynsverksamheten.
- Nordiskt samarbete: Antal undanröjda hinder för rörlighet över gränserna.

– Sverigefrämjande: Nation Brands index, Svenska institutets stipendier, alumner och alumnverksamhet samt antal institutioner utomlands som undervisar i svenska.

2.5 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2020. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2021 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

2.5.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer

I syfte att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder är Sverige engagerat i ett antal internationella organisationer. Arbetet är inriktat på bred internationell samverkan och samarbete.

Sverige var under 2020 en aktör i bl.a. Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och i sitt partnerskap med Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato). De obligatoriska avgifterna finansieras från anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* och utgjorde 2020 knappt 70 procent av utgiftsområdet. Utvecklingen av utgifter på anslaget är framför allt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser och lämnar litet utrymme för svensk påverkan. I tabell 2.4 redovisas andelen kostnader av de totala årliga utbetalningarna till de internationella organisationerna.

Tabell 2.4 Avgifter för respektive organisation som finansieras av anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Procent	2020	2019	2018	2017
FN	55	62	49	59
Nordiska ministerrådet	27	23	31	24
Europarådet	5	4	5	5
OSSE	6	5	6	5
OECD	4	3	4	4
Övriga organisationer	3	3	5	3
Total	100	100	100	100

Källa: Kammarkollegiet.

FN

FN är den främsta förvaltaren av en regelbaserad världsordning och en av de viktigaste arenorna för svensk utrikespolitik. FN har varit en central aktör i hanteringen av covid-19-pandemin. De svenska bidragen till FN:s reguljära budget har varit viktiga för att skapa den flexibilitet som krävs i en kris som covid-19.

Sverige ledde tillsammans med Qatar förhandlingarna om en deklaration som antogs i september 2020 i samband med FN:s 75-årsjubileum. Deklarationen slår fast behovet av internationellt samarbete och vikten av effektiva multilaterala institutioner med FN i centrum. Med utgångspunkt i deklarationen och med stöd av Sverige pågår ett arbete med att ta fram rekommendationer om hur FN och det multilaterala samarbetet kan förstärkas och förbättras.

Det omfattande reformarbetet som inleddes inom FN 2018 har fortsatt under 2020 då en resolution antogs som ger vägledning för fortsatt effektiviseringsarbete. Sverige har

varit en aktiv och tydlig röst för ett starkare och mer effektivt FN som är resurssatt och organiserat för att bättre tackla globala utmaningar och genomförandet av Agenda 2030.

Sverige bidrog under 2020 till en rad fredsfrämjande insatser i FN:s regi. Arbetet med generalsekreterarens initiativ för att utveckla FN:s fredsbevarande insatser – *Action for Peacekeeping* – fortsatte under året, där Sverige har en särskild roll i genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Sverige fortsatte att vara en pådrivande kraft i FN:s konfliktförebyggande och fredsbyggande arbete, inklusive som medlem i FN:s fredsbyggande kommission och som en av de största givarna till FN:s fredsbyggande fond. Sverige har tagit initiativ till att mobilisera för mer finansiering till fredsbyggande samt bättre samordning mellan givare och fredsbyggande aktörer. Sverige har dessutom verkat för att konfliktförebyggande och fredsbyggande ska utgöra en integrerad del av den globala pandemiresponsen. Under 2020 bidrog Sverige även aktivt till översynen av FN:s fredsbyggande arkitektur som kulminerade i antagandet av nya resolutioner om hållbar fred.

Som ett led i det fortsatta arbetet, som inleddes under Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017–18, har Sverige drivit på för ett effektivt genomförande av agendan för kvinnor, fred och säkerhet och har under 2020 genomfört flera särskilda satsningar för att uppmärksamma 20-årsjubileet av säkerhetsresolutionen 1325. 25-årsjubileet av Pekingplattformen uppmärksammades genom FN-initiativet Generation Equality där Sverige är en av ledarna för en global koalition för ekonomisk jämställdhet.

EU

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Utvecklingen av den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken inom ramen för genomförandet av den globala strategin för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik fortsatte under 2020. Sverige deltog i 16 av EU:s 17 civila och militära krishanteringsinsatser och lämnade ett av de största personalbidragen till den civila krishanteringen 2020. Sverige verkade för genomförandet av den så kallade civila pakten som syftar till att EU:s civila krishantering ska bli mer handlingskraftig, effektiv och flexibel. Som följd av ett svenskt initiativ invigde EU:s civila rådgivande insats i Ukraina (EUAM) ett fältkontor i Mariupol i september 2020. Därutöver inrättades en ny militär insats i Medelhavsområdet (Eunavfor MED Irini) med huvuduppgift att bidra till efterlevnaden av FN:s vapenembargo mot Libyen. Under 2020 antogs även EU:s nya och bredare handlingsplan för jämställdhet i unionens yttre förbindelser, Gender Action Plan III, där Sverige varit aktiv i arbetet.

OSSE

OSSE är ett säkerhetspolitiskt samarbetsorgan med 57 deltagande stater. Verksamheten omfattar bl.a. konventionell rustningskontroll, mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati. Under 2021 är Sverige ordförande i OSSE. För svensk del präglades arbetet 2020 i hög grad av förberedelserna inför ordförandeskapet. Svenskt fokus under 2020 var i övrigt fortsatt OSSE:s hantering av den ryska aggressionen mot Ukraina och den ryska illegala annekteringen av Krim och den konflikt som därmed har uppstått. Vidare agerade Sverige för att stötta rörelsefriheten för OSSE:s observatörsmission SMM i östra Ukraina. Sverige stöttade även den s.k. Minskgruppen, ett etablerat förhandlingsformat inom OSSE, för att de skulle bistå parterna i att nå en hållbar lösning i konflikten kring Nagorno-Karabach. Sverige fokuserade också på att stärka jämställdhetsintegrering och lyfte särskilt fram agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Sverige bidrog till den dialog som förs om

konventionell rustningskontroll och militärt förtroendeskapande. Sverige verkade för genomförande och modernisering av Wiendokumentet.

Vidare verkade Sverige för genomförande och full efterlevnad av fördraget om observationsflygningar, OST. Trots de pågående ansträngningarna för att stärka fördragsefterlevnaden valde USA att lämna OST med hänvisning till att Ryssland inte följde fördraget. Sverige bidrog också till att öka det civila samhällets möjligheter att delta i OSSE:s arbete, även om det på grund av pandemin inte var möjligt att genomföra den årliga konferensen om deltagarstaternas implementering av åtaganden avseende demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige bidrog till att det politiska ansvarsutkrävandet kunde fortgå även då OSSE:s permanenta råd inte kunde ha fysiska sammanträden under pandemin. Sverige stöttade också processen för att utse en ny generalsekreterare och chefer för OSSE:s autonoma institutioner när mandaten löpte ut utan förlängning i juli 2020.

Europarådet

Europarådet har 47 medlemsstater och bedriver ett viktigt och värdefullt arbete för att främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sverige fortsatte att prioritera Europarådets kärnområden: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och att stödja organisationens reformsträvanden. Sverige verkade för att det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen kan fungera väl. Sverige lämnade under 2020 särskilt stöd till Europadomstolen, Venedigkommissionen för demokrati genom lag, konventionen mot våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) och Gruppen av stater mot korruption (Greco). Som bidrag till upptakten av organisationens Världsforum för demokrati 2020 på temat demokrati och miljö/klimat, anordnade den svenska representationen i Strasbourg ett särskilt s.k. Democracy Talks på temat.

Arbetet i Europarådet präglades under 2020 av covid-19-pandemin. I olika möten och förhandlingar värnade och drev Sverige jämställdhets- och rättighetsperspektivet i pandemiresponsen, och lyfte i detta sammanhang fram Istanbulkonventionen. Den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive den illegala annekteringen av Krim, präglade arbetet även under 2020. Sverige verkade för att stödja Ukraina genom Europarådets olika instrument och genom stöd till organisationens verksamhet och reformarbete i landet. Sverige bidrog också till Europarådets reformarbete i bl.a. Armenien, Azerbajdzjan, Georgien, Moldavien och Belarus.

Partnerskapet med Nato

Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt för internationell krishantering. Sedan 1994 är Sverige ett partnerland till Nato. Sveriges prioriterade målsättningar för partnerskapet är politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framförallt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Sveriges partnerskap med Nato fortsatte under 2020 att utvecklas i linje med dessa målsättningar och inom ramen för vår status som Enhanced Opportunities Partner (EOP). Sverige verkade för ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato på en rad områden under 2020 såsom cybersäkerhet, civil krisberedskap och motverkande av hybridhot. Sverige förlängde under året även stödet till Natos utbildnings- och rådgivningsmission i Afghanistan (Resolute Support Mission), Natos insats i Irak (Nato Mission in Iraq) och till Natos insats i Kosovo (Kosovo Force). Sverige deltog som partnerland i såväl försvars- som utrikesministermöten 2020. Försvarsbeslutet 2020 anger att Sverige bör samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato, vilket innebär att Sverige och bl.a. Nato fördjupar sitt samarbete ytterligare. Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet

anför om Natooption (bet. 2020/21:UFöU4 punkt 4, rskr. 2020/21:133 och 134). Ärendet bereds i Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

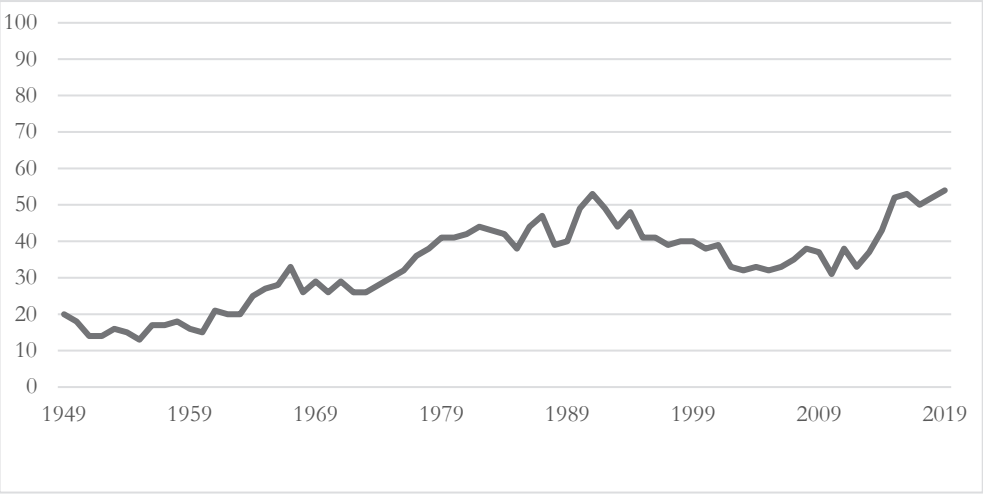
OECD

Genom expertgranskningar och erfarenhetsutbyte mellan medlemsländerna söker OECD lösningar på gemensamma utmaningar för en hållbar och inkluderande tillväxt och utveckling, högre levnadsstandard och en fungerande världshandel. OECD:s rapporter, rekommendationer och granskningar fortsatte att under 2020 tjäna svensk policyutveckling inom många politikområden, exempelvis dess utvärderingar av svensk ekonomi, regional utveckling och utvecklingssamarbete. Frågor om framtidens arbetsmarknad var alltjämt högaktuella i OECD, liksom utvecklingen av det svenska Global Deal-initiativet i partnerskap med OECD och ILO. OECD inriktade under 2020 sitt analysarbete på effekterna och hanteringen av covid-19, vilket var till stöd för Sverige och övriga medlemsländer i arbetet med att hantera de negativa konsekvenserna av pandemin.

2.5.2 Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande

Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande finansieras från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 och från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Genom stöd till mellanstatliga, multilaterala och enskilda organisationer för särskilda insatser och projekt bidrog Sverige till att främja konfliktförebyggande, freds- och säkerhetsfrämjande, medling, folkrätt och mänskliga rättigheter i vår omvärld under 2020. Stöden bidrog också till jämställdhet i linje med den feministiska utrikespolitiken samt till de globala målen för hållbar utveckling. Läget i vår omvärld försämrades under 2020 med fler väpnade konflikter och hot mot mänskliga rättigheter, särskilt i ljuset av covid-19. Pandemin har inneburit avsevärda försämringar i människors levnadsvillkor globalt och förväntas leda till ökade spänningar i redan sköra samhällen, inklusive i konfliktländer, vilket inneburit ökade behov av insatser för att skapa förutsättningar för fredliga lösningar och hållbar utveckling, se diagram 2.1. FN har en central roll i detta arbete.

Diagram 2.1 Antal väpnade konflikter i världen 1949–2019

Aktörskap inom dialog och fredsprocesser

År 2020 fortsatte satsningen på dialog och fredsprocesser genom stöd till dialoginitiativ i Jemen, på Koreahalvön och på Cypern. Kvinnors och ungas deltagande på alla nivåer har varit en central prioritering för Sverige i detta arbete,

eftersom väl förankrade fredsavtal är mer hållbara. Genom stöd till Europeiska fredsinstitutet (EIP) bidrog Sverige till institutets engagemang i dialog- och medlingsprojekt bl.a. i Mellanöstern. Institutet bidrog till och kompletterade EU:s globala arbete för fred. Sverige gav stöd till Stockholms fredsforskningsinstitut SIPRI:s arbete med bl.a. regionala dialoger i konfliktdrabbade områden.

Svenskt expertstöd är efterfrågat

Sverige ställde under 2020 experter till förfogande för freds- och säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet till bl.a. FN-insatserna i Somalia och Demokratiska republiken Kongo. Genom dessa experter bidrog Sverige till förbättrad mål- och mandatuppfyllelse för de mottagande organisationerna och insatserna. Folke Bernadotteakademin (FBA) tog 2020 fram riktlinjer för arbetet med agendan för kvinnor, fred och säkerhet för organisationen för Västafrikanska staters ekonomiska gemenskap (ECOWAS).

2.5.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Målet med Sveriges deltagande i fred- och säkerhetsfrämjande insatser är att förebygga, hantera och lösa kriser och konflikter och i förlängningen att bygga hållbar fred. Sveriges utsända personal finansieras inom utgiftsområde 5 från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, den del som enligt OECD:s biståndskommitté (DAC) räknas som bistånd. I det följande redogörs övergripande för resultaten av det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser, finansierade under alla tre utgiftsområden.

Sveriges bidrag till internationell krishantering och fredsfrämjande insatser under 2020 koncentrerades till regioner och konflikter som är prioriterade ur ett utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiskt perspektiv. Även det försvars- och rättspolitiska perspektivet beaktades.

Sverige bidrog till att internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser fortgick under utbrottet av covid-19, så långt det var möjligt med hänsyn till liv och hälsa. Pandemins utdragna förlopp har dock försvårat möjligheterna till personalförsörjning och fältverksamhet.

Utsänd personal till närmare 50 insatser världen över

Sverige bidrog 2020 med utsänd personal till närmare 50 civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner under ledning av EU, FN, OSSE och Nato. Myndigheterna som deltog med personal var Försvarsmakten, Polismyndigheten, Folke Bernadotteakademin (FBA), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket. Utöver utsänd personal bidrog Sverige med expertis till de internationella organisationernas högkvarter – främst EU, OSSE och FN. Ett mindre antal experter var också knutna till EU:s och OSSE:s delegationer och kontor.

Det totala antalet utsända från Sverige redovisas i tabell 2.5. Antalet utsända 2020 var omkring 510, men antalet tjänstgörande varierade från månad till månad. Antalet utsända har minskat med omkring 100 personer jämfört med 2019, vilket förklaras av restriktioner kopplade till covid-19-pandemin.

Kvinnor, fred och säkerhet i internationell krishantering

Samtliga utsändande myndigheter arbetade med jämställdhetsintegrering under året. Sverige var även drivande för nya åtaganden på jämställdhetsområdet inom ramen för EU:s civila krishanteringsinsatser. Mellan 2019 och 2020 minskade andelen kvinnor i Sveriges personalbidrag till civila insatser med en procentenhet till 41 procent, men Sveriges personalbidrag hade oftast en högre andel kvinnor jämfört med den totala andelen kvinnor från bidragsländerna i respektive insats. För de militära bidragen minskade andelen kvinnor med en procentenhet till 11 procent, se tabell 2.5.

Tabell 2.5 Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner samt fördelningen kvinnor män 2018-2020, fördelat per region

Antal och procent

Insats	Totalt antal 2020	Totalt antal 2019	Totalt antal 2018	Andel kvinnor/män 2020	Andel kvinnor/män 2019	Andel kvinnor/män 2018
Afrika söder om Sahara						
Civil	52	64	78	38/62	42/58	45/55
Militär	242	332	378	10/90	12/88	12/88
Mellanöstern och Nordafrika						
Civil	31	30	34	48/52	53/47	41/59
Militär	67	61	81	12/88	13/87	6/94
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						
Civil	74	78	97	42/58	38/62	42/58
Militär	4	4	4	0/100	25/75	25/75
Asien						
Civil	2	4	4	0/100	75/25	75/25
Militär	26	35	35	18/82	10/90	13/87
Latinamerika						
Civil	11	6	12	27/73	0/100	17/83
Militär	0	0	0	0/0	0/0	0/0
Totalt	**509**	**614**	**723**			
Civil	**170**	**182**	**225**	**41/59**	**42/58**	**42/58**
Militär	**339**	**432**	**498**	**11/89**	**12/88**	**11/89**

Källor: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik civila insatser för december 2018, 2019 och 2020. Årsredovisning för Försvarsmakten 2018, 2019 och 2020 (antal befattningar eller antal individer om dessa understiger antalet befattningar, andel män och kvinnor i procent på grund av personalrotation).

I tabell 2.6 redovisas de svenska bidragen genom utsänd personal 2018–2020. Därefter beskrivs ett urval av insatser för att ge en bild av insatsernas resultat. Kostnaden för Sveriges samlade engagemang 2020 var cirka 1 300 miljoner kronor, varav drygt 315 miljoner kronor för civila insatser som nästan uteslutande finansierats genom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Tabell 2.6 Utsänd personal i civila och militära krishantering- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner 2018–2020

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2020	Svensk personal 2019	Svensk personal 2018
Afrika söder om Sahara						
Centralafrikanska republiken (CAR)/MINUSCA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	6	4	6
CAR/EUAM*	EU	Civil säkerhetssektorsreform	Civil	2	x	x
CAR/EUTM	EU	Stabilisering och säkerhetssektorreform (SSR)	Militär	9	9	9
Demokratiska republiken Kongo (DRK)/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	13	9	13
DRK/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	2	4
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	3	6	7
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	210	297	330
Mali/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	1	2	2
Mali/EUTM	EU	Utbildning och rådgivning till Malis försvarsmakt	Militär	8	8	15
Niger/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	1	1	1
Somalia/UNSOM	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	4	6	6
Somalia/EUCAP	EU	Kapacitetsbyggande säkerhetssektor och maritim sektor	Civil	6	7	10
Somalia/EUNAVFOR Atalanta	EU	Marin insats mot sjöröveri och för skydd av humanitära leveranser/HQ	Militär	3	3	6
Somalia/EUTM	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	9	9	8
Somalia/ UNODC Somaliland	FN	Stöd för rättsstatsuppbyggnad	Civil	4	3	5
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	10	21	20
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	2	2
Västsahara/MINURSO	FN	Övervakning stillestånd	Militär	2	2	4
Mellanöstern och Nordafrika						
Irak/EUAM	EU	Stöd säkerhetssektorreform	Civil	8	9	5
Irak/Operation Inherent Resolve (OIR)	Mellanstatlig koalition	Militär utbildningsinsats	Militär	55	50	70
Irak/Nato Mission Iraq (NMI)	Nato	Militär utbildningsinsats	Militär	1	1	x
Irak/UNITAD	FN	Stöd utreda brott av ISIL	Civil	3	2	x
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Civil	1	3	x
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Militär	2	2	x
Libyen/EUBAM	EU	Stöd för rättstatsuppbyggnad och gränsförvaltning	Civil	4	4	4
Mellanöstern/UNTSO	FN	Övervakning av gränser/stilleståndslinjer	Militär	8	8	8
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFOR MED Operation Sophia**	EU	Marin kapacitet mot smuggling och trafficking samt bistå nödställda	Militär/ utg.omr. 5 och 6	x	2	3
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFOR MED Operation Irini*	EU	Bidra till efterlevnaden av FN:s vapenembargo mot Libyen	Militär/ utg.omr 5 och 6	2	x	x

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2020	Svensk personal 2019	Svensk personal 2018
Palestina/EUPOL COPPS	EU	Rättstatsstöd, främst polis	Civil	10	10	10
Palestina/EUBAM Rafah	EU	Stöd för gränsförvaltning	Civil	1	2	0
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						
Cypern/UNFICYP	FN	Övervakning stillestånd	Civil	3	2	3
Georgien/EUMM	EU	Övervakning av stillestånd och verka för avspänning	Civil	20	16	20
Kosovo/EULEX	EU	Rättstödsinsats mot bl.a. org. brottslighet och korruption	Civil	9	17	16
Kosovo/OSCE Mission in Kosovo	OSSE	Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsuppbyggnad	Civil	0	2	3
Kosovo/KFOR	NATO	Stabilisering och säkerhet	Militär	4	4	4
Nordmakedonien/OSSE	OSSE	Rättstatsstöd och säkerhet	Civil	1	0	0
Tadzjikistan/OSSE	OSSE	Rättsstatsstöd och säkerhet	Civil	1	1	1
Ukraina/EUAM	EU	Civil säkerhetsreform. Främst stöd till polis	Civil	15	16	19
Ukraina/SMM	OSSE	Observationer av konflikten och säkerhetsläget samt konfliktförebyggande insatser	Civil	13	16	28
Ryssland	OSSE	Gränsövervakning Gukovo/Donetsk	Civil	0	1	0
Asien						
Afghanistan/Resolute Mission Support	NATO	Utbildnings- och rådgivningsinsats	Militär	16	25	24
Kashmir/UNMOGIP	FN	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	6
Koreahalvön/NNSC	Samarbete neutrala stater	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	5
Myanmar/UNDP	FN	Fredsbyggande	Civil	0	1	1
Latinamerika						
Colombiamissionen/UN Mission in Colombia	FN	Övervakning av fredsavtal	Civil	4	2	3
UNMAS i Colombia	FN	Stöd till minröjning	Civil	2	3	0
Haiti/MINJUSTH (MINSUTAH)	FN	Stabilisering, säkerhet och rättsstatsstöd	Civil	0	0	4

Källa: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik för december månad 2018, 2019 respektive 2020 för civila insatser (totalen varierar under året, uppdelning kvinnor/män per insats kan erhållas av FBA). Årsredovisning för Försvarsmakten 2018, 2019 och 2020 där max antal befattningar anges, exakt antal varierar något under året. Årsberättelse över GSFP-insatser, European External Action Service, 2020.Förklaring: *=ny insats 2020, **=nedlagd insats 2020

Sahel, Mali, Somalia, Centralafrikanska republiken och Libyen

Säkerhetsläget i Mali och den bredare Sahelregionen var fortsatt allvarligt under 2020. Genomförandet av fredsavtalet i Mali från 2015 har gått långsamt. I augusti 2020 genomfördes en militärkupp i landet. Efter kuppen initierade den regionala samarbetsorganisationen ECOWAS en förhandlingsprocess som ledde fram till en överenskommelse om en övergångsperiod om 18 månader för återgång till folkvalt styre.

Det internationella samfundet ger ett omfattande stöd till Mali. Sverige fortsatte 2020 sitt mångsidiga engagemang i landet. FN-insatsen Minusma verkar på bred front för att stabilisera landet. Sverige bidrog 2020 med personal från Försvarsmakten, vilket beskrivs närmare inom utgiftsområde 6, och med personal från Polismyndigheten. Målet för svenskt deltagande är att bidra till att uppfylla Minusmas mandat och

därigenom bidra till förbättrad säkerhet i Mali samt understödja och bidra till en långsiktigt hållbar utveckling i landet.

Under 2020 fattade riksdagen beslut om att Sverige ska bidra till den franskledda insatsen Task Force Takuba i Mali. Målet för svenskt deltagande är att bidra till att stötta maliska och internationella partner i arbetet för ökad säkerhet i Mali och Sahel.

Under 2020 fortsatte Sverige att stödja EU:s rådgivnings- och utbildningsinsats till stöd för Malis försvarsmakt (EUTM Mali) och EU:s civila insatser (EUCAP Sahel Mali och EUCAP Sahel Niger). De tre insatserna bidrog till kapacitetsuppbyggnad av Malis försvarsmakt och interna säkerhetsstyrkor i Mali och Niger, samt med stöd till G5 Sahelländernas (Burkina Faso, Mali, Mauretanien, Niger, Tchad) nationella styrkor och den gemensamma G5 Sahelstyrkan.

Somalia präglades fortsatt av konflikt och den svaga statsförvaltningen var i stort behov av stöd för kapacitetsutveckling och institutionsbyggande. Sverige har varit en av de större bidragsgivarna till EU:s civila insats EUCAP Somalia samt militära insats EUTM Somalia. EUCAP Somalias uppdrag innefattar stöd till kapacitetsuppbyggnad för ett civilt maritimt rättsväsende samt att stärka den somaliska kustbevakningen och polisen. EUTM Somalia har bidragit med rådgivning, mentorskap och träning inom ramen för landets militära säkerhetssektor.

I Centralafrikanska republiken fortsatte Sverige stödja FN-insatsen MINUSCA med ett mindre antal poliser. Sverige bidrog även till kapacitetsstärkande insatser genom EU:s militära utbildningsinsats (EUTM) respektive genom EU:s civila rådgivande insats (EUAM) som etablerades i augusti 2020.

Sverige fortsatte stödja den civila gränsförvaltningsinsatsen EUBAM Libyen, liksom inrättandet av den militära insatsen i Medelhavsområdet Eunavfor MED Irini i mars 2020. Därmed avslutades Operation Sophia. Operation Irinis huvuduppgift är att bidra till efterlevnaden av FN:s vapenembargo mot Libyen.

Ukraina och Georgien

Sverige fortsatte att bidra till EU:s civila rådgivande insats i Ukraina (EUAM), vilken stödjer arbetet med reformering av landets civila säkerhetssektor. Ett fältkontor, som tillkommit på svenskt initiativ, invigdes i Mariupol i september 2020.

Sverige fortsatte även att bidra till konfliktförebyggande och stabilisering i Georgien genom EU:s civila observatörsinsats EUMM. Insatsen övervakar avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien från 2008, bl.a. med höghöjdskameror för att bättre kunna övervaka icke-regeringskontrollerat område.

Irak och Afghanistan

Sverige fortsatte under 2020 sitt breda och långsiktiga engagemang i Irak. Sverige deltar sedan 2015 i den militära utbildningsinsats som bedrivs inom ramen för den internationella koalitionen mot Isil/Daesh, Operation Inherent Resolve. Sverige bidrog även med personal till EU:s civila rådgivningsinsats i Irak (EUAM Irak) och Natos militära utbildningsinsats Nato Mission in Iraq (NMI).

Sverige bidrog med personal till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan, Resolute Support Mission (RSM) under 2020. I maj 2021 beslutade regeringen att det svenska bidraget till RSM ska avvecklas i samband med att insatsen avslutas senast i september 2021. Det svenska militära deltagandet beskrivs närmare inom utgiftsområde 6.

Sverige bidrog med utredare från Polismyndigheten till FN:s bevisinsamlingsmekanism för brott begångna av Daesh i Irak (UNITAD). UNITAD:s

uppgift är att stödja försök att hålla IS ansvariga för krigsbrott, brott mot mänskligheten och folkmord i Irak genom att samla in och bevara bevis.

2.5.4 Nedrustning och icke-spridning

Insatser för nedrustning och icke-spridning finansieras från anslagen 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* inom utgiftsområde 5 och delvis från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för insatser som utgör internationellt bistånd enligt OECD DAC:s kriterier. Sveriges obligatoriska bidrag till de internationella konventionerna på området finansieras från anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer*.

Sveriges nedrustning- och ickespridningsarbete syftar till att reducera och eliminera massförstörelsevapen, motverka att dessa vapen används och sprids, samt kontrollera och i vissa fall helt förbjuda konventionella vapen. Genom en aktiv politik och god teknisk expertis fortsatte Sverige i FN, EU och bilateralt att bidra till nedrustning och icke-spridning under 2020.

Sverige lanserade 2019 Stockholmsinitiativet för kärnvapen-nedrustning. Initiativet samlar 16 icke-kärnvapenstater och syftar till att åstadkomma politiskt engagemang och konkreta framsteg inför icke-spridningsfördraget NPT:s översynskonferens. Vid ett uppföljande ministermöte i Berlin 2020 antogs ett paket med förslag på konkreta, nedrustningsbefrämjande åtgärder.

Sverige avslutade i september 2020 ett framgångsrikt ettårigt uppdrag som ordförande för IAEA:s styrelse. Sverige bidrog under året till att värna IAEA:s tre huvuduppgifter: att främja fredlig användning, att kontinuerligt förbättra kärnsäkerhet och nukleärt säkerhetsskydd samt att bedriva kärnämneskontroll, inklusive i Iran.

I december 2020 beslutade regeringen att uppdra åt Uppsala universitet att etablera ett nationellt kunskapscentrum för kärnvapennedrustning.

Sverige bidrog under 2020 till insatser för att eliminera och förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen, inte minst genom hanteringen av frågan om Syriens kemiska vapen i Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW). Sverige bidrog i den expertgrupp (CCW Group of Governmental Experts) som arbetar för att föra frågan om autonoma vapensystem framåt, bl.a. vad gäller karakterisering av s.k. LAWS, den humanitära rättens krav och innebörden av begreppet mänsklig kontroll.

Arbetet för ökat jämställdhetsperspektiv och mer jämställd representation gick vidare bl.a. genom kurser och seminarier där den feministiska utrikespolitiken presenterades, samt stöd till aktörer som uppmärksammar frågorna och verkar för att öka kvinnors deltagande inom nedrustning och icke-spridning samt anföranden vid olika multilaterala möten, såsom FN:s generalförsamling.

2.5.5 Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforsknings-institut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI) fortsatte 2020 att bedriva forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning med finansiering från anslagen 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning*, 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* och 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet*.

Trots de begränsningar som pandemin inneburit förekom SIPRI i media mer än 26 000 gånger och på drygt 3 500 bloggar i ca 140 länder under 2020. Jämfört med 2019 är detta en minskning som främst beror på att den utåtriktade verksamheten begränsats med anledning av covid-19-pandemin, se tabell 2.7.

SIPRI publicerade totalt 53 titlar och genomförde fem större datalanseringar kopplade till vapenindustri, vapenhandel och militärutgifter. Därutöver organiserade SIPRI flera större konferenser och workshops samt en rad mindre arrangemang.

Genom evenemangsverksamhet, utgivning av tryckta och digitala publikationer och expertmedverkan i medier under 2020 fortsatte Utrikespolitiska institutet (UI) att bidra till förståelsen, kunskapen och intresset för utrikespolitik och globala frågor hos allmänheten. Under 2020 har dock institutets genomslagskraft, mätt som närvaro i svenska medier, inte varit lika stor som tidigare år. De åtgärder som vidtagits för att stävja smittspridningen har haft stor påverkan på institutets kanaler att nå ut med information om utrikespolitiska frågor till allmänheten. Institutens närvaro i svenska medier minskade under 2020, ca 2 890 färre artiklar jämfört med 2019, se tabell 2.7.

Tabell 2.7 SIPRI:s och UI:s förekomst i medier

Förekomst i medier, antal	2020	2019	2018	2017	2016
SIPRI (svenska och internationella medier)	26 000	30 100	22 000	22 700	18 000
UI (svenska medier)	2 010	4 900	2 730	3 888	3 500

Källa: SIPRI årsredovisning 2016–2020, UI:s årsredovisning 2016–2020.

2.5.6 Exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är de centrala myndigheterna på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras från anslag 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter*, medan SSM:s verksamhet inom området finansieras inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Regeringen lämnar årligen en skrivelse till riksdagen om den svenska exportkontrollen, Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2020 (skr. 2020/21:114).

Tillståndsärendena hos ISP har över tid blivit fler och mer komplexa. Handläggningstiderna och ärendebalanserna minskade under 2020 för både krigsmateriel (KM) och produkter med dubbla användningsområden (PDA). Fem ärenden föredrogs för Exportkontrollrådet 2020.

Tillsynsbesök är en viktig del av ISP:s verksamhet för att förebygga och åtgärda brister i företags exporthantering. På grund av pandemin kunde endast ett fysiskt och tio digitala tillsynsbesök genomföras under 2020, jämfört med 24 fysiska besök 2019. Besöken inkluderade såväl myndigheter som lärosäten och företag verksamma på PDA- eller KM-området.

2.5.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen

Regeringen har som övergripande mål att förbättra relationer och samarbeten inom Östersjöregionen. Östersjösamarbetet bedrivs genom regeringens strategi för Svenska institutets verksamhet gällande samarbetet inom Östersjöregionen 2016–2020 (UD2016/11388). Strategin har förlängts att gälla 2021 eller till dess att en ny strategi beslutas. Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen*.

Stöd till gemensamma utmaningar i regionen

Sverige gav under 2020 stöd till ett stort antal lands- och sektorsövergripande samarbetsprojekt i syfte att möta gemensamma utmaningar i regionen. Enligt en övergripande resultatanalys bedöms denna stödform ha resulterat i utökade nätverk, långsiktiga samarbeten, kunskapsöverföring och kapacitetsutveckling. SI:s långtidsuppföljning 2020 visar att 80 procent av projektdeltagarna har fortsatt att samarbeta efter projektet och att samarbetet breddats till fler aktörer. Även SI:s regionala ledarskapsprogram 2020 bidrog till att skapa expertplattformar och förbättrade förutsättningar för fortsatta samarbeten.

Ökad integration mellan EU:s medlemsstater och länderna inom EU:s östliga partnerskap samt Ryssland

Genom olika plattformar för dialog och nätverksbyggande och kommunikationsinsatser, bidrog Sverige under 2020 till ökad dialog, kunskapsöverföring, förtroende och utbyte mellan unga, förändringsaktörer och offentlig sektor i regionen. Fokus låg på demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, miljö, hållbar utveckling och frågor kopplade till covid-19-pandemin. Under 2020 ökade inkluderingen av ryskspråkiga grupper stort. Programmet Creative Force, som även finansierades via utgiftsområde 7, möjliggjorde utbyten inom kultur och media. Stödet till regionala ledarskapsprogram ökade deltagarnas kunskaper om energieffektivisering och hantering av miljögifter. Arbetet med att främja samarbete på högskolenivå i regionen fortsatte genom bl.a. ett stort antal stipendier från Svenska institutet för högskolestudier i Sverige.

2.5.8 Breddat samarbete med Ryssland

Arbetet till stöd för en demokratisk och hållbar utveckling i Ryssland har sin utgångspunkt i regeringens strategi för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2020–2024 (UD2019/14553), som beslutades i januari 2020. Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* och genomförs av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Svenska institutet (SI).

Demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och jämställdhet

Sverige bidrog 2020 med stöd till civilsamhällesorganisationer verksamma. inom bl.a. områdena demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och motverkandet av våld i nära relationer, hbtqi-frågor och media. Stödet har bidragit till ökad kapacitet hos organisationerna och förbättrat deras möjligheter att fortsätta verka trots stora utmaningar. Utbyte mellan svenska och ryska organisationer har gett tillfällen till mellanfolkligt samarbete. Etableringen hösten 2020 av ett kunskapscentrum för Ryssland och Östeuropa vid Utrikespolitiska Institutet ger ytterligare möjligheter för denna typ av samarbeten och utbyten. Stöd till medieaktörer har resulterat i förbättrade nätverk för journalister och ökad tillgång till oberoende journalistik hos allmänheten.

Miljö, klimat och energi

Sveriges stöd inom miljöområdet resulterade 2020 i ökad kapacitet hos civilsamhällesorganisationer som arbetar för förbättrad miljö och minskad klimatpåverkan samt förberedelser för ett projekt för förbättrad vattenavloppsrening i nordvästra Ryssland.

Förutsättningar för förändringsaktörer att verka för en hållbar utveckling

Under 2020 gav Sverige stöd till plattformar för erfarenhetsutbyte, kommunikationsinsatser och stipendieprogram som bidrog till ökad dialog, kunskaper, erfarenhetsutbyte och mellanfolkligt samarbete med fokus på demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet samt miljö och hållbarhet. Genom Visbyprogrammet har ryska studenter fått möjlighet att studera vid svenska högskolor. Stöd till medieutbildningar bidrog till ökad kapacitet hos ryska medieaktörer.

Särskild satsning för stärkt yttrandefrihet och motverkande av desinformation

Regeringen har 2017–2021 haft en särskild satsning på yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Sverige bidrog 2020 till stärkt kapacitet hos ett stort antal civilsamhällesorganisationer och medieaktörer. Stöd lämnades till bl.a. journalistutbyte genom Barents Press, kurser i media management på SSE Riga och till projekt genom Medieinstitutet Fojo på Linnéuniversitetet för att stärka utvecklingen av fria, oberoende och professionella medier i Östeuropa. Stödet till ryska civilsamhällesorganisationer har utökat deras möjligheter att arbeta långsiktigt och bättre nå ut till allmänheten.

2.5.9 Regionalt samarbete

Sverige deltar med stort engagemang i Barentsrådet, Östersjöstaternas råd och Arktiska rådet, samt i den Nordliga Dimensionens arbete. Det övergripande målet med vårt engagemang i dessa organisationer är att bidra till dialog och samverkan, vilket ökat samarbetet och därmed säkerheten i Barents-, Arktis-, och Östersjöregionerna. Sverige verkar också för ett fördjupat regionalt utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete i de nordiska och nordisk-baltiska formaten N5 och NB8.

Fokus för arbetet i Barentsrådet var under 2020 hållbar utveckling, medborgarnära kontakter, unga och jämställdhet. Arbete har bedrivits för att genomföra den regionala klimathandlingsplanen och förbättrad hälsa. Vidare har antalet särskilt förorenade områden i nordvästra Ryssland reducerats, den civila krisberedskapen har stärkts och de mellanfolkliga kontakterna med särskild inriktning på ungdomar har fördjupats. Inom Östersjöstaternas råd (CBSS) bidrog Sverige till arbetet med att motverka klimatförändring och främja hållbar utveckling, stärka den civila krisberedskapen, bekämpa organiserad brottslighet, bl.a. människohandel, stöd till utsatta barn och ungdomar samt för att nå ökad jämställdhet och fördjupa de mellanfolkliga kontakterna, särskilt mellan ungdomar. Inom Arktiska rådet bidrog Sverige till arbetet med marina skyddsområden, klimat och biologisk mångfald, liksom våtmarksprojektet, samt ett fortsatt stöd för genderfrågor inom rådets projektarbete.

2.5.10 Covid-19-krisen har visat på vikten av nordiskt samarbete

Sverige främjar nordiskt samarbete inom utgiftsområde 5 via anslagen 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* och 1:3 *Nordiskt samarbete*. Regeringen redogjorde för de resultat som uppnåtts inom det nordiska regeringssamarbetet under 2020, med huvudsakligt fokus på arbetet i Nordiska ministerrådet, i skrivelsen Nordiskt samarbete (skr. 2020/21:90).

Restriktioner som syftade till att bromsa spridningen av coronaviruset påverkade gränshandel, besöksnäring och vardagliga kontakter över de nordiska gränserna kraftigt. Genom konstruktivt samarbete kunde den mest nödvändiga arbetspendlingen över gränserna fortsätta under året, t.ex. inom samhällskritiska funktioner. Av de 44 gränshinder som uppstod i spåren av covid-19 kunde ett 20-tal lösas, bl.a. flera frågor

kopplade till socialförsäkringstillhörighet. Därutöver hanterades nio ordinarie gränshinder: sju blev helt eller delvis lösta och två avskrevs. Bland annat löstes hinder kopplade till norska sekretessbestämmelser som försvårat upprättande av bouppteckningar i Finland och Sverige, samt erkännande av färöiska körkort i Sverige. Under året bidrog Sverige bl.a. till att civilsamhällesorganisationer och gränsregionala informationstjänster kunde verka för att stärka nordiskt samarbete.

2.5.11 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke

Insatser inom Sverigefrämjande genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* samt av Svenska institutet (SI), vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 *Svenska institutet*. Detta avsnitt behandlar även verksamhet utförd av SI som finansieras inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, 24 Näringsliv och 7 Internationellt bistånd.

Sverigefrämjandet under 2020 gav förutsättningar för regeringen att nå framgång även inom andra områden. Dessa resultat redovisas inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

SI:s långsiktiga Sverigefrämjande arbete med att sprida information och kunskap om Sverige, främja svenska intressen internationellt och bygga långsiktiga relationer till Sverige fortsatte under 2020. Sverigefrämjandet bedrevs bl.a. genom utställningar, kulturutbyten, kommunikationsinsatser, besöksprogram, studentmässor, stipendier samt utvecklings- och ledarskapsprogram. Med anledning av covid-19-pandemin tog SI fram digitala lösningar för att komplettera främjandeinsatser hos svenska utlandsmyndigheter. Tabell 2.8 visar utvecklingen inom relationsskapande insatser av vikt för det långsiktiga främjandet. Antalet stipendier är stabilt över tid men minskade något jämfört med 2019 på grund av pandemin. Även alumnföreningarnas aktiviteter minskade något till följd av pandemin. Antalet alumner, d.v.s. personer som studerat i Sverige och fått stipendier av SI, är dock stabilt och uppgår till över 16 000 alumner i 140 länder. Svenskundervisning vid utländska lärosäten har med anledning av pandemin ställt om till digitala dialoger och erfarenhetsutbyten. Antalet lärosäten som bedriver svenskundervisning är stabilt över tid.

Tabell 2.8 Stipendier, alumner och svenskundervisning

Aktivitet	2020	2019	2018
Antal utländska lärosäten som bedriver svenskundervisning	226	230	228
Antal beviljade stipendier (antal kvinnor/antal män)	442 (213/229)	518 (258/260)	409 (216/203)
Antal alumner i SI:s nätverk (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig)	16 222	16 000	13 000
Antal aktiviteter arrangerade av alumnföreningar	**93**	**167**	**134**

Källa: Svenska institutet.

Genom omvärldsbevakning och analys bygger SI kunskap om Sverigebilden. SI har under året stärkt sin Sverigebildsanalys. Därmed stod myndigheten väl rustad inför det stora internationella intresset för Sveriges hantering av pandemin och resurser avsattes för att följa samtalet om Sverige på tolv istället för fyra språk. Rapporteringen bedöms i stort ha varit neutral och faktabaserad. Intresset har ökat både bland de som varit positiva och de som varit negativa till hanteringen. Regeringens bedömning är att Sverigebilden hos en internationell allmänhet bedöms som god och stabil. I jämställdhetsarbetet har SI tillhandahållit viktiga verktyg som visat sig särskilt angelägna under pandemin och Sverige har fortsatt högt anseende i frågan.

En indikator för effekterna av Sverigefrämjande insatser är oberoende bedömningar av Sveriges varumärke. Enligt Nation Brands Index, ett av flera index som mäter länders varumärken, uppnådde Sverige 2020 plats 9 av de 50 länder som mäts, samma plats som 2019, se tabell 2.9. Vid sidan av detta visar en rad index att Sverigebilden är stabil över tid.

Tabell 2.9 De tio länderna med bästa varumärket enligt Nation Brand Index 2016–2020

Land	2020	2019	2018	2017	2016
Tyskland	1	1	1	1	2
Storbritannien	2	4	3	3	3
Kanada	3	3	5	4	4
Japan	4	5	2	4	7
Frankrike	5	2	4	2	5
Italien	6	7	6	7	6
Schweiz	7	8	8	8	8
Australien	8	10	10	9	9
Sverige	9	9	9	10	10
USA	**10**	**6**	**6**	**6**	**1**

Källa: Nation Brand Index.

2.5.12 Konsulära insatser

Den konsulära verksamheten är en kärnuppgift för utrikesförvaltningen och finansieras från anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* och från utgiftsområde 1 Rikets styrelse. En konsulär krisberedskapsorganisation upprätthålls för att vid en större kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade.

Åtgärder under covid-19-pandemin 2020

Utrikesförvaltningen arbetade 2020 aktivt med stöd och råd till svenska resenärer med anledning av covid-19. Ett omfattande informations- och kommunikationsarbete bedrevs i samtliga för utrikesförvaltningen tillgängliga kanaler med gott genomslag. Utrikesdepartementets avrådansinstrument stod i fokus med 29 unika covid-19-relaterade avrådansbeslut under 2020. Utrikesförvaltningen har bidragit med hjälp till svenska resenärer med assisterade hemresor genom såväl svenskarrangerade resor som samordning inom EU och den nordiska kretsen. Under februari-maj 2020 kunde ca 9 000 svenskar (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig) bistås från olika ställen i världen till Sverige genom drygt 400 transporter med stöd av insatser från UD och utlandsmyndigheterna. Av dessa var 21 repatrieringsflyg helt i svensk regi.

Fortsatt hög inströmning av konsulära och civilrättsliga ärenden

Den konsulära ärendeinströmningen minskade inte i någon nämnvärd utsträckning till följd av pandemin, trots ett minskat resande. Därtill präglades verksamheten av ett flertal mångåriga och komplicerade konsulära individärenden. Ökade internationella reserestriktioner och pandemins konsekvenser gjorde de konsulära utmaningarna alltmer komplexa. Antal dödsfallsärenden 2020 var 1 670 att jämföra med 1 782 (2019), 1 576 (2018) och 1 291 (2017) (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig).

Regeringens särskilda satsning på familjekonfliktområdet med särskilt fokus på barn- och tvångsäktenskap permanentades 2020, vilket inneburit att den förbättrade kapaciteten att handlägga ärenden om personer som förs eller kvarhålls utomlands mot sin vilja kunnat upprätthållas. De ärendekategorier där inströmningen fortsatte att

öka även under 2020 och pandemin var de inom centralmyndighetens verksamhet, framför allt s.k. barnskyddsärenden enligt den s.k. Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention om skydd för barn. Under 2020 inkom trots pandemin totalt 155 nya ärenden enligt dessa två regelverk, att jämföra med 136 nya ärenden 2019 (35 ärenden 2015).

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att den verksamhet som bedrivits inom utgiftsområdet har bidragit till målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelse med andra länder, inklusive de globala målen för hållbar utveckling. Året har präglats av covid-19-pandemin som både påverkat genomförandet av verksamheten och visat på vikten av internationell samverkan.

Regeringen anser att Sverige fortsatte att vara en respekterad partner i EU, FN, Nordiska ministerrådet, OSSE, Europarådet, OECD och partnerskapet med Nato. Vårt samlade internationella engagemang bygger på kontakter mellan stater, med civila samhället och samverkan i internationella organisationer. Engagemanget bidrog i bred bemärkelse till en gemensam säkerhet genom diplomati, medling, fredsbyggande och förtroendeskapande åtgärder. Sverige bidrog till att internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser kunde fortgå under utbrottet av covid-19, så långt det var möjligt med hänsyn till liv och hälsa. Sverige var också pådrivande för nya åtaganden på jämställdhetsområdet inom ramen för EU:s civila krishanteringsinsatser. Därmed bidrog deltagandet i dessa internationella organisationer till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Sverige bidrog till arbetet med att utveckla och förstärka Europeiska unionens gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Engagemanget för den regelbaserade världsordningen var vägledande för de prioriteringar som togs fram inför Sveriges ordförandeskap i OSSE 2021, där vikten av att folkrätten respekteras och internationella åtaganden följs spelar en central roll. Sverige bidrog genom sitt engagemang i internationella organisationer till jämställdhet och ett stärkt genomförande av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

I det internationella arbetet för nedrustning och icke-spridning fortsatte Sverige att vara en stark och trovärdig röst. Teknisk sakkunskap från FOI och Strålskyddsmyndigheten, liksom studier och seminarier av SIPRI gav sakunderlag i regeringens arbete inom detta sakområde och bidrog till att Sverige kunde inta en aktiv roll med hög trovärdighet.

Regeringen bedömer att SIPRI fortsatte att bidra till analys och informerad inhemsk och internationell diskussion om nedrustnings och icke-spridning, inte minst inom områden vapenindustri, vapenhandel och militärutgifter. Vidare fortsatte Utrikespolitiska institutet att bidra till målet för utgiftsområdet genom analys och informerad samhällsdiskussion om internationella frågor i det svenska samhället.

Regeringens bedömning är att svensk exportkontroll fortsatte att bedrivas strikt och effektivt, i enlighet med gällande nationellt regelverk och Sveriges internationella åtaganden på icke-spridningsområdet. På detta sätt bidrog verksamheten till att säkerställa målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Antagandet i januari 2020 av den nya strategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2020–2024 stärkte ytterligare förutsättningarna för främjandet av mellanfolkligt samarbete inom Östersjöregionen. Den särskilda satsningen för stärkt yttrandefrihet och motverkande av desinformation har fungerat väl och resulterat i förbättrad finansiell och organisatorisk kapacitet hos

samarbetsorganisationerna. Stödet till medieaktörer har gått till oberoende journalister, nyhetskällor och medieplattformar, inklusive genom utbildning i mediejuridik och rådgivning till förföljda journalister.

Covid-19-pandemin innebar utmaningar för det nordiska samarbetet, framförallt vad gäller målsättningen att bli världens mest integrerade region 2030. Samtidigt har pandemin lett till en intensifierad dialog mellan länderna. Sverige har arbetat aktivt för ett stärkt samarbete i gränshinderfrågor inom Nordiska ministerrådet. Regeringens bedömning är att Sveriges deltagande i det nordiska samarbetet 2020 bidrog till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med övriga nordiska länder.

Enligt regeringens bedömning hade den Sverigefrämjande verksamheten god effekt under 2020. Detta trots de stora utmaningar som Sverigebilden ställdes inför med anledning av omvärldens intresse för Sveriges hantering av covid-19-pandemin. Det samlade Sverigefrämjandet bidrog till att behålla det högt rankade förtroendet för Sverige. Främjandet av Sverige som studienation bidrog till att skapa relationer och nätverk inom nyckelområden, samt underlättade nya samarbeten och utbyten. Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatserna för att främja Sverige utomlands har bidragit till målet för utgiftsområdet.

Regeringens bedömning är att svenska medborgare och personer som har hemvist i Sverige under 2020 fått adekvata råd och stöd av utrikesförvaltningen när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden. På detta sätt har verksamheten bidragit till målet för utgiftsområdet.

2.7 Politikens inriktning

Spridningen av covid-19 tydliggör Sveriges omvärldsberoende. Diplomati och internationellt samarbete ökar i betydelse för att säkra Sveriges intressen. Regeringens utrikespolitiska inriktning redovisas för riksdagen i den årliga utrikesdeklarationen. Arbetet med den feministiska utrikespolitiken fortsätter. FN:s klimatpanels (IPCC) senaste rapport visar på vikten av fortsatt hög takt i det internationella klimatarbetet.

Sveriges medlemskap i internationella organisationer

Sveriges medlemskap i internationella organisationer möjliggör genomslag för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Regeringen anser att Sverige ska fortsätta vara en ansvarsfull och engagerad medlem av dessa organisationer.

FN är navet i det multilaterala systemet. Regeringen fortsätter att arbeta för ett mer effektivt, resultatorienterat, representativt och transparent FN, bl.a. för genomförandet av Agenda 2030 och Parisavtalet. Prioriterade områden för regeringen i FN-arbetet är covid-19-responsen och en grön ekonomisk återhämtning. Miljö, biologisk mångfald och klimat ska genomsyra allt multilateralt arbete inom FN. Andra prioriterade områden för regeringen är fredsbyggande och förebyggande av väpnad konflikt, folkrätten och främjandet av de mänskliga rättigheterna, barnets rättigheter, humanitärt arbete, jämställdhet, kvinnors och flickors inflytande och meningsfulla deltagande, nolltolerans mot sexuella utnyttjanden, övergrepp och sexuella trakasserier. Sverige ska 2022 stå värd för FN-mötet Stockholm+50, som ska bidra till att accelerera genomförande av Agenda 2030 med fokus på tvärgående frågor som särskilt bidrar till globala miljömål och en hållbar återhämtning från covid-19-pandemin.

Enligt deklarationen som antogs vid FN:s sjuttiofemårsjubileum ska FN stärkas för att bättre tackla dagens och morgondagens gränsöverskridande utmaningar. Regeringen

driver därför på för att skapa ett effektivare och mer resultatorienterat FN, och fortsätter att arbeta för att motverka oegentligheter inom FN-systemet.

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena och Sverige ska tillhöra kärnan i utformningen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Regeringen ska verka för och bidra till genomförande av åtagandena i EU:s samarbete för civil och militär krishantering. Regeringen kommer att arbeta aktivt för att utveckla EU:s förmåga att bemöta hybridhot, inklusive cyberhot, desinformation och hot mot ekonomisk säkerhet. Inom EU kommer regeringen särskilt att verka för genomförande av unionens strategi för kvinnor, fred och säkerhet samt för att EU:s handlingsplan för jämställdhet genomförs i alla delar av EU:s utrikespolitik. Regeringen kommer att arbeta aktivt för att EU ska vara ledande i genomförandet av Parisavtalet, exempelvis genom genomförandet av EU:s klimatlag. Klimatförändringarnas effekter har allt större påverkan på mänsklig säkerhet, såväl globalt som i EU och dess närområde. Sveriges EU-ordförandeskap 2023, för vilket förberedelser pågår, blir ett viktigt tillfälle att fortsatt driva flera av dessa frågor.

Regeringen kommer verka för en stärkt samverkan mellan EU och FN och för integrering av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet i EU:s insatser samt för att relevant policyutveckling i EU präglas av Agenda 2030. Regeringen ska betona vikten av samarbetet mellan EU och Nato och verka för att samarbetet är komplementärt och ömsesidigt förstärkande.

Regeringen kommer att bygga vidare på den plattform och trovärdighet som ordförandeskapet i OSSE har inneburit för aktörskap till stöd för säkerheten i Europa. Sverige kommer som avgående ordförande även fortsatt att vara en del av OSSE:s trojka med möjligheter att påverka organisationens verksamhet. Fokus kommer fortsatt att ligga på stärkt respekt för den europeiska säkerhetsordningen, att försvara den koppling som görs mellan säkerhet och respekt för demokrati och mänskliga rättigheter samt att bidra till konfliktlösning. Regeringen kommer fortsatt att verka för jämställdhet som en förutsättning för hållbar säkerhet, inte minst genom agendan för kvinnor, fred och säkerhet. OSSE:s viktiga roll för ansvarsutkrävande för överträdelser mot gemensamma åtaganden kommer fortsatt att värnas.

Regeringen kommer fortsatt att prioritera Europarådets kärnområden: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i syfte att bidra till en gemensam värdegrund och till en stärkt europeisk säkerhetsordning. Inte minst växer arbetet för demokratifrågor i betydelse. Regeringen kommer också fortsätta att verka för att det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen för mänskliga rättigheter och Europadomstolen fortsatt fungerar väl.

I enlighet med Sveriges säkerhetspolitiska linje utvecklas partnerskapet med Nato, med fokus på politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framför allt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Partnerskapet med Nato är även ett viktigt verktyg för att värna den transatlantiska länken. Regeringen ska bidra till att inom EU, med Nato och i andra sammanhang stärka samarbetet om hybridhot, inklusive cybersäkerhet och arbetet mot desinformation.

Regeringen ska värna OECD:s plats i en regelbaserad multilateral världsordning. Organisationens bidrag till framtidens utbildning, arbetsmarknad, effektivt utvecklingssamarbete, hållbart företagande och god offentlig förvaltning ska fortsätta att utvecklas. Sveriges engagemang i OECD kommer att präglas av den OECD-strategi som regeringen avser att besluta om under 2021, i vilken regeringen avser att ta ett samlat grepp om det svenska engagemanget.

Regeringen kommer aktivt arbeta för ökat internationellt samarbete mot organiserad brottslighet där FN, bl.a. genom UNODC, utgör en viktig del. Arbetet inom EU, genom bl.a. Europol och Eurojust, är avgörande för att stävja den organiserade brottslighetens fortsatta utbredning.

Fred och säkerhet

I spåren av covid-19-pandemin är Sveriges arbete inom dialog och medling, fredsfrämjande och fredsbyggande mer relevant än någonsin, liksom arbetet med främjande av demokrati, mänskliga rättigheter samt bekämpande av ojämlikhet och brist på jämställdhet. Ett regelbaserat internationellt samarbete och starka multilaterala organisationer är en förutsättning för att möta gemensamma utmaningar. Regeringen ska fortsatt arbeta för genomförandet av Agenda 2030 och principen om att ingen ska lämnas utanför samt Parisavtalet, vilket även bidrar till konfliktförebyggande.

Då pandemin drabbat kvinnor och flickor särskilt hårt behövs Sveriges ledarskap som en tydlig röst för jämställdhet. Regeringen ska fortsatt arbeta för kvinnors meningsfulla och lika deltagande i konfliktförebyggande, krishantering, konfliktlösning och fredsbyggande, också för att säkerställa hållbara lösningar. För länder i konflikt krävs en samlad ansats där fredsbyggande insatser och stabilisering går hand i hand med ekonomisk utveckling. Klimatförändringarnas konsekvenser och degradering av ekosystem bidrar till risker för mänsklig säkerhet, försämrad samhällsstabilitet och kan förvärra befintliga konflikter och skapa nya. Regeringen ska arbeta för att länken mellan klimat och säkerhet ska uppmärksammas och beaktas i internationellt fredsfrämjande arbete.

Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Sverige ska fortsätta att bidra till internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser. Sverige ska vara en tydlig förespråkare för mänskliga rättigheter, demokratisk utveckling och rättsstatens principer samt jämställdhet och bidra till att dessa kärnvärden beaktas i det internationella fredsfrämjande arbetet.

Regeringens arbete för en fredligare och säkrare värld ska bedrivas inom och i nära samarbete med organisationer som FN, EU, och OSSE samt inom ramen för partnerskapet med Nato.

Nedrustning och icke-spridning

Regeringen anser att nedrustning och icke-spridning av kärnvapen fortsatt är en svensk utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering, inte minst mot bakgrund av kärnvapnens ökade aktualitet. Sverige ska värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för strålsäkerhet och nukleärt säkerhetsskydd. Inför ickespridningsfördraget NPT:s översynskonferens, som pga. covid-19-pandemin senarelagts till 2022, ska regeringen verka för ett resultat som slår vakt om fördragets grundläggande roll, bekräftar de åtaganden som gjorts samt flyttar fram positionerna för genomförandet av dessa åtaganden. En utgångspunkt för det svenska engagemanget inom fördragets nedrustningspelare är det initiativ som regeringen lanserade sommaren 2019 tillsammans med 15 andra icke-kärnvapenstater. Det syftar till att bygga politiskt stöd för att konkreta framsteg i genomförandet av nedrustningsåtaganden ska kunna göras i samband med översynskonferensen. Sverige avser delta som observatör när mötesverksamheten inom ramen för FN:s konvention mot kärnvapen (TPNW) inleds under 2022.

Det globala förbudet mot kemiska vapen står fortsatt inför stora utmaningar efter kemvapenanvändning i bl.a. Syrien. Sverige ska fortsatt arbeta för att främja kemvapenkonventionen och säkerställa ansvarsutkrävande. På området biologiska vapen ska Sverige fortsatt genomföra insatser för att värna förbudet mot biologiska vapen samt främja generalsekreterarmekanismen och andra insatser för hotreducering.

Sverige kommer att fortsätta att arbeta för ett effektivt internationellt förbud mot dödliga autonoma vapensystem, som är oförenliga med folkrättens krav.

Sverige ska bidra till genomförandet av den agenda för nedrustning som FN:s generalsekreterare har lanserat, bl.a. genom att verka för ett stärkt jämställdhetsperspektiv i nedrustningsfrågor.

Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt, effektiv och modern exportkontroll. Det fortsatta genomförandet av det skärpta svenska regelverket för export av krigsmateriel ska prioriteras. Regeringen ska verka för ökad anslutning till och ett effektivt genomförande av vapenhandelsfördraget ATT. Sverige ska inom EU verka för att nå ökad samstämmighet mellan medlemsländerna i tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Utvecklingen inom framväxande känsliga teknologier påverkar exportkontrollen och ska fortsatt uppmärksammas. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har det huvudsakliga ansvaret för tillämpningen av exportkontrollregelverken.

Forskning och kunskap om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning ska bedrivas med statligt stöd av bl.a. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI). Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas. Regeringens ambition är att UI ska vara en relevant och policyinriktad tankesmedja som bistår med kritiskt tänkande, expertanalyser samt Sverigeperspektiv. Expertstödet från FOI syftar till att stärka kompetens, vetenskapliga metoder och analys på nedrustnings- och icke-spridningsområdet, inklusive inom rymd- och missilfrågor. Regeringens inriktning är att Sverige ska kunna bidra självständigt och konstruktivt till internationella samfundets nedrustnings- och ickespridningssträvanden.

Sverigefrämjande

Svenska institutet och utlandsmyndigheterna ska fortsätta sitt främjandearbete, bl.a. genom att förmedla riktad information och kunskap om Sverige samt bidra till samarbete och långsiktiga relationer med andra länder. Arbetet med att motverka desinformation är prioriterat. Utlandsmyndigheternas integrerade främjande fortsätter, där handels-, investerings-, värderings- och kulturfrämjande genomförs samfällt. Arbetet för jämställdhet ska fortsatt drivas aktivt. I syfte att bygga bredare ekonomiska relationer med partnerländer avser regeringen fortsätta att utveckla synergier mellan utvecklingssamarbete, omställningen till en klimatneutral och cirkulär ekonomi, handel och främjande. Marknadsföring av svensk högre utbildning i andra länder och på alumnnätverk är prioriterade.

Samarbete inom Östersjöregionen

Behovet av stärkt samarbete i Östersjöregionen och ökade mellanfolkliga kontakter med Ryssland är fortsatt stort. Regeringen avser att fortsätta att bredda insatserna för

stärkt demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i Ryssland. Detta gäller särskilt stärkandet av fria och oberoende medier samt insatser mot desinformation. Regeringen fortsätter därför satsningen på yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Regeringen kommer i Barentsrådet fortsätta att verka för att stärka det mellanfolkliga samarbetet med särskild tonvikt på unga, samt bidra till en hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling och Parisavtalet, bl.a. genom implementering av den regionala klimathandlingsplan som nu uppdateras. I Östersjöstaternas råd ska regeringen arbeta för ökat samarbete inom civil krisberedskap, grön återhämtning, ett renare Östersjön och mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Med utgångspunkt i Sveriges Arktisstrategi kommer regeringen fortsätta att driva en aktiv Arktispolitik med människorna, freden och klimatet i centrum. Arktiska rådet är det främsta forumet för mellanstatligt samarbete i den Arktiska regionen. Regeringen ska, med fokus på klimat, miljö, forskning och hållbar utveckling verka för genomförandet av Reykjavikdeklarationen som antogs av Arktiska rådet 2021 och den av rådet samtidigt antagna första strategiska planen.

Fokus på ett hållbart och integrerat Norden

Regeringen ska fortsätta att prioritera det nordiska samarbetet högt. I fokus står arbetet med att förverkliga de nordiska ländernas vision om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030.

Covid-19-krisen har visat på behovet av ett starkare nordiskt samarbete. Regeringen ska därför fortsätta verka för ökad mobilitet i Norden, inte minst i gränsregionerna. Regeringen ska också fortsätta att verka för en stärkt nordisk samverkan, med sikte på att stå bättre rustade inför nästa kris. Regeringen ska arbeta för att Norden är ledande i den gröna återhämtningen efter krisen och fortsätta värna en genomgående integrering av jämställdhets-, hållbarhets- samt barnrätts- och ungdomsperspektivet.

Konsulär verksamhet

Den konsulära och civilrättsliga verksamheten har ökat på senare år och den konsulära förmågan har prövats i samband med flera kriser utomlands, inte minst i samband med utbrottet av covid-19 och krisen i Afghanistan. Arbetet fortsätter med att upprätthålla och utveckla en god konsulär beredskap samt att utveckla arbetsverktygen för stöd till enskilda med fokus på personer i särskilt utsatta grupper.

2.8 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Svenska institutets årsredovisning 2020 lämnat ett uttalande med reservation. Riksrevisionen anser att Svenska institutet har ingått åtaganden som sträcker sig efter slutåret i beställningsbemyndigandet för utgiftsområde 7, anslag 1:1, anslagspost 11.7 *Kompetensförsörjning genom högre utbildning*, vilket inte är förenligt med 17 § anslagsförordningen (2011:223). Åtaganden efter slutåret 2022 uppgår till 210 000 kronor. Dessa åtaganden framgår inte av bemyndiganderedovisningen i årsredovisningen. Svenska institutet har med anledning av Riksrevisionens iakttagelser vidtagit kompetenshöjande åtgärder vad avser beställningsbemyndiganden och anslag så att risken för liknande misstag minskar i framtiden. Regeringen anser därmed att frågan hanterats av Svenska Institutet.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	1 425 767	Anslagssparande	-9 213
2021	Anslag	1 328 554[1]	Utgiftsprognos	1 300 924
2022	**Förslag**	**1 533 554**		
2023	Beräknat	1 333 554		
2024	Beräknat	1 328 554		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

Kompletterande information

Belastningen på anslaget påverkas såväl av valutafluktuationer som av antalet freds- och säkerhetsfrämjande insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 328 554**	**1 328 554**	**1 328 554**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	205 000	5 000	
varav BP22	*205 000*	*5 000*	
– Avgifter till internationella organisationer	*200 000*		
– Renovering av ECOSOC-salen i FN-högkvarteret	*5 000*	*5 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 533 554**	**1 333 554**	**1 328 554**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 200 miljoner kronor 2022 för att täcka avgifterna till FN:s fredsbevarande operationer.

Anslaget föreslås ökas med 5 miljoner kronor 2022 och beräknas öka med motsvarande nivå 2023 för att renovera inredningen i ECOSOC-salen på FN-högkvarteret i New York.

Regeringen föreslår att 1 533 554 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 333 554 000 kronor respektive 1 328 554 000 kronor.

2.9.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.12 1:2 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	172 791	Anslagssparande	23 351
2021	Anslag	165 299[1]	Utgiftsprognos	169 514
2022	**Förslag**	**181 848**		
2023	Beräknat	183 876[2]		
2024	Beräknat	186 259[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 182 359 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 183 373 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, förebygga konflikter, genomföra sanktioner och humanitär verksamhet samt främja respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Det får ske genom stöd till projekt, seminarier, konferenser, utbildnings- och forskningsinsatser och andra särskilda insatser, samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato/PFF eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**165 299**	**165 299**	**165 299**
Pris- och löneomräkning[2]	962	2 345	3 578
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 587	16 233	17 382
varav BP22[3]	*-512*		
– Konfliktmineralförordning	*-512*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**181 848**	**183 876**	**186 259**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minska med 512 000 kronor 2022 för att finansiera kostnader för Sveriges geologiska undersöknings arbete som behörig myndighet enligt EU:s konfliktmineralförordning. Anslag 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* utgiftsområde 24 ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 181 848 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 183 876 000 kronor respektive 186 259 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Regeringen behöver i vissa fall ingå fleråriga ekonomiska åtaganden i förhållande till organisationer som får årligen återkommande strategiska stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	12 500	9 600	15 000	50 000		
Nya åtaganden	9 600	15 000	46 038			
Infriade åtaganden	-12 500	-9 600	-11 038	-15 000	-10 000	-25 000
Utestående åtaganden	9 600	15 000	50 000	35 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	50 000	50 000	50 000			

2.9.3 1:3 Nordiskt samarbete

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	11 568	Anslagssparande	2 026
2021	Anslag	13 595[1]	Utgiftsprognos	13 478
2022	**Förslag**	**13 595**		
2023	Beräknat	13 595		
2024	Beräknat	13 595		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete. Anslaget får också användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Föreningen Norden. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att främja samarbetsprojekt i Norden, särskilt projekt med specifikt gränsregional prägel samt till samarbetsprojekt företrädesvis i närområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**13 595**	**13 595**	**13 595**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 595**	**13 595**	**13 595**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 595 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiskt samarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 13 595 000 kronor respektive 13 595 000 kronor.

2.9.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

2020	Utfall	4 394	Anslagssparande	25 432
2021	Anslag	4 826[1]	Utgiftsprognos	4 784
2022	**Förslag**	**4 826**		
2023	Beräknat	4 826		
2024	Beräknat	4 826		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris
- för insatser för bortförda och kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer
- för ersättning enligt sjöförklarings-kungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklarings-kungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet
- för informations- och utbildningsinsatser för myndigheter som verkar inom familjekonfliktområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsäktenskap samt för statsbidrag till enskilda organisationer som är verksamma i dessa frågor

– för specifika tidsbegränsade insatser i enskilda konsulära ärenden avseende barn- och tvångsäktenskap.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 826**	**4 826**	**4 826**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 826**	**4 826**	**4 826**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 826 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 826 000 kronor respektive 4 826 000 kronor.

2.9.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2020	Utfall	46 383	Anslagssparande	1 962
2021	Anslag	49 445[1]	Utgiftsprognos	50 420
2022	**Förslag**	**52 040**		
2023	Beräknat	52 612[2]		
2024	Beräknat	53 143[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 52 040 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 52 040 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkters (ISP) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**49 445**	**49 445**	**49 445**
Pris- och löneomräkning[2]	435	983	1 492
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 160	2 184	2 206
varav BP22[3]	*2 160*	*2 160*	*2 160*
– Medel pga. ny PDA-förordning	*2 160*	*2 160*	*2 160*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 040**	**52 612**	**53 143**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

ISP har fått utökade uppgifter pga. den omarbetade EU-förordningen för produkter med dubbla användningsområden, vilken bl.a. utvidgar kontrollinstrumenten. Anslaget föreslås därför öka med 2,16 miljoner kronor 2022 och beräknas öka med motsvarande nivå 2023 och 2024.

Vissa delar av myndighetens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, arbetet som nationell kontaktpunkt gällande utländska direktinvesteringar samt den verksamhet som myndigheten bedriver som behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Regeringen föreslår att 52 040 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 52 612 000 kronor respektive 53 143 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Inspektionen för strategiska produkter tar ut avgifter i enlighet med förordning (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Dessa intäkter får disponeras av myndigheten. Vidare tas avgifter ut i enlighet med bestämmelserna i förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. Dessa intäkter disponeras inte av myndigheten.

Tabell 2.11 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	315	464	-150	-1 045
(varav tjänsteexport)	0	0		
Prognos 2021	310	465	-155	-1 200
(varav tjänsteexport)	0	0		
Budget 2022	325	470	-145	-1 345
(varav tjänsteexport)	0	0		

Källa: ISP.

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad
Utfall 2020	37 217	0	37 177	40
Prognos 2021	37 500	0	37 500	0
Budget 2022	38 500	0	38 500	0

Källa: ISP.

2.9.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

2020	Utfall	52 545	Anslagssparande	19 797
2021	Anslag	70 858[1]	Utgiftsprognos	70 251
2022	**Förslag**	**79 358**		
2023	Beräknat	79 358		
2024	Beräknat	79 358		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning, däribland relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Utrikespolitiska institutet (UI) och statsbidrag till projekt som svenska och utländska organisationer och institut genomför på området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**70 858**	**70 858**	**70 858**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 500	8 500	8 500
varav BP22	*5 500*	*5 500*	*5 500*
– Förstärkt stöd till FOI:s CBRN-verksamhet	*5 500*	*5 500*	*5 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**79 358**	**79 358**	**79 358**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka FOI:s CBRN-verksamhet (kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot) och därmed behålla tillfredsställande tillgång till sakkunskap inom nedrustning och icke-spridning föreslås anslaget ökas med 5,5 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget.

Regeringen föreslår att 79 358 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 79 358 000 kronor respektive 79 358 000 kronor.

2.9.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

2020	Utfall	28 402	Anslagssparande	
2021	Anslag	28 402[1]	Utgiftsprognos	28 402
2022	**Förslag**	**28 402**		
2023	Beräknat	28 402		
2024	Beräknat	28 402		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för vetenskaplig forskning i konfliktfrågor samt frågor rörande internationellt samarbete för fred och säkerhet i enlighet med stiftelsens stadgar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 402**	**28 402**	**28 402**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 402**	**28 402**	**28 402**

[1] 1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 402 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 28 402 000 kronor respektive 28 402 000 kronor.

2.9.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

2020	Utfall	19 175	Anslagssparande	
2021	Anslag	19 175[1]	Utgiftsprognos	19 175
2022	**Förslag**	**19 175**		
2023	Beräknat	19 175		
2024	Beräknat	19 175		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Utrikespolitiska institutet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**19 175**	**19 175**	**19 175**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 175**	**19 175**	**19 175**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 175 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 19 175 000 kronor respektive 19 175 000 kronor.

2.9.9 1:9 Svenska institutet

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

2020	Utfall	130 694	Anslagssparande	2 295
2021	Anslag	130 421[1]	Utgiftsprognos	131 579
2022	**Förslag**	**131 629**		
2023	Beräknat	132 953[2]		
2024	Beräknat	134 252[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 131 629 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 131 629 tkr i 2022 års prisnivå.

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter. Anslaget används även för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**130 421**	**130 421**	**130 421**
Pris- och löneomräkning[2]	1 208	2 532	3 831
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**131 629**	**132 953**	**134 252**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 131 629 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Svenska institutet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 132 953 000 kronor respektive 134 252 000 kronor.

2.9.10 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

2020	Utfall	9 758	Anslagssparande	5 717
2021	Anslag	15 475[1]	Utgiftsprognos	15 342
2022	**Förslag**	**15 475**		
2023	Beräknat	15 475		
2024	Beräknat	15 475		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om Sverige i utlandet samt för det allmänna Sverigefrämjandet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.22 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**15 475**	**15 475**	**15 475**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 475**	**15 475**	**15 475**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 475 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 15 475 000 kronor respektive 15 475 000 kronor.

2.9.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tabell 2.3 Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

2020	Utfall	168 962	Anslagssparande	7 252
2021	Anslag	173 215[1]	Utgiftsprognos	170 243
2022	**Förslag**	**175 215**		
2023	Beräknat	165 215		
2024	Beräknat	165 215		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen. Anslaget får vidare användas för utgifter för insatser som rör Ryssland avseende miljö samt mänskliga rättigheter och demokrati, Svenska institutets Östersjösamarbete samt insatser i eller i nära anslutning till Östersjöområdet bl.a. inom ramen för Östersjöstaternas råd, Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet. Anslaget får även användas för räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, avseende bilateralt lån till Ukraina.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**173 215**	**173 215**	**173 215**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	-8 000	-8 000
varav BP22	*10 000*		
– Yttrandefrihet och motverkande av desinformation i Östersjöregionen	*10 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**175 215**	**165 215**	**165 215**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår en fortsatt satsning på att öka åtgärderna för frågor inom områdena yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Anslaget föreslås ökas med 10 miljoner kronor 2022.

Regeringen föreslår att 175 215 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 165 215 000 kronor respektive 165 215 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 175 500 000 kronor 2023–2029.

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 175 500 000 kronor 2023–2029.

Tabell 2.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2029
Ingående åtaganden	92 795	95 711	142 047	175 500	95 210	40 942
Nya åtaganden	72 040	107 525	111 917			
Infriade åtaganden	-69 124	-61 189	-78 464	-80 290	-54 268	-40 942
Utestående åtaganden	95 711	142 047	175 500	95 210	40 942	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	160 500	160 500	175 500			

Utgiftsområde 6

Försvar och samhällets krisberedskap

Utgiftsområde 6 – Försvar och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Mål för utgiftsområdet ... 9
  - 2.3.1 Totalförsvaret ... 9
  - 2.3.2 Det militära försvaret ... 9
  - 2.3.3 Samhällets krisberedskap ... 9
- 2.4 Totalförsvaret ... 10
  - 2.4.1 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder ... 11
  - 2.4.2 Resultatredovisning ... 11
  - 2.4.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 14
  - 2.4.4 Politikens inriktning ... 14
  - 2.4.5 Budgetförslag ... 16

3 Försvar ... 17
- 3.1 Mål ... 17
- 3.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder ... 17
- 3.3 Resultatredovisning ... 17
  - 3.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling ... 17
  - 3.3.2 Försvarsmaktens operativa förmåga har vidmakthållits trots utmaningar ... 18
  - 3.3.3 Grundorganisationens utveckling ... 23
  - 3.3.4 Nationella operationer och stödet till samhället ... 23
  - 3.3.5 Utvecklad och stärkt försvarsunderrättelseverksamhet ... 24
  - 3.3.6 Ökade krav på den militära säkerhetstjänsten ... 25
  - 3.3.7 Deltagandet i internationella insatser ... 25
  - 3.3.8 Sveriges internationella försvarssamarbeten ... 28
  - 3.3.9 Utvecklingen inom personalförsörjningen ... 31
  - 3.3.10 Materielförsörjning ... 33
  - 3.3.11 Forskning och utveckling ... 39
  - 3.3.12 Miljö och fysisk planering ... 40
  - 3.3.13 Utvecklad styrning och uppföljning av det militära försvaret ... 41
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 41
- 3.5 Politikens inriktning ... 43
- 3.6 Budgetförslag ... 49
  - 3.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap ... 49
  - 3.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt ... 53
  - 3.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar ... 54
  - 3.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling ... 59
  - 3.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten ... 59
  - 3.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ... 60
  - 3.6.7 1:7 Officersutbildning m.m. ... 61
  - 3.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt ... 62
  - 3.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut ... 63
  - 3.6.10 1:10 Nämnder m.m. ... 64
  - 3.6.11 1:11 Försvarets materielverk ... 65
  - 3.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen ... 67
  - 3.6.13 Övriga förslag ... 68

4 Samhällets krisberedskap 69
4.1 Mål 69
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 69
4.2.1 Bedömningsgrunder 69
4.2.2 Resultatindikatorer 69
4.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen 70
4.3 Resultatredovisning 70
4.3.1 Skydd mot olyckor 70
4.3.2 Krisberedskap och civilt försvar 74
4.3.3 Samhällets informationssäkerhet 79
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 80
4.4.1 Skydd mot olyckor 80
4.4.2 Krisberedskap och civilt försvar 81
4.4.3 Samhällets informationssäkerhet 82
4.5 Politikens inriktning 82
4.5.1 Skydd mot olyckor 82
4.5.2 Krisberedskap och civilt försvar 83
4.5.3 Samhällets informationssäkerhet 85
4.5.4 Den årliga revisionens iakttagelser 85
4.6 Budgetförslag 86
4.6.1 2:1 Kustbevakningen 86
4.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor 87
4.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m. 89
4.6.4 2:4 Krisberedskap 90
4.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal 92
4.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 93
4.6.7 2:7 Statens haverikommission 96
4.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar 97
4.6.9 2:9 Rakel Generation 2 98

5 Strålsäkerhet 101
5.1 Mål för området 101
5.2 Resultatredovisning 101
5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 103
5.4 Politikens inriktning 103
5.5 Budgetförslag 104
5.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten 104

Bilaga Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor (avsnitt 2.4.5).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2022–2033 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.6.1).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2022–2033 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.6.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 50 500 000 000 kronor (avsnitt 3.6.11).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta om att överlåta försvarsmateriel i form av ännu inte förbandssatta artilleripjäser av system Archer för att möjliggöra en vidareförsäljning till USA samt att Försvarsmakten får disponera försäljningsintäkter eller motsvarande för pjäserna (avsnitt 3.6.13).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor (avsnitt 4.6.6).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2022–2024 som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps beredskapsinvesteringar (avsnitt 4.6.6).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	44 207 502
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 476 513
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	19 802 213
1:4 Forskning och teknikutveckling	831 905
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 463
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	333 842
1:7 Officersutbildning m.m.	262 289
1:8 Försvarets radioanstalt	1 551 762
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	241 697
1:10 Nämnder m.m.	6 986
1:11 Försvarets materielverk	2 104 280
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	10 874
2:1 Kustbevakningen	1 395 048
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	521 850
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
2:4 Krisberedskap	1 273 788
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	401 671
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 428 916
2:7 Statens haverikommission	57 728
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar	103 000
2:9 Rakel Generation 2	67 000
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	407 892
Summa anslag inom utgiftsområdet	**76 525 799**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	32 000 000	2023–2028
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	92 000 000	2023–2031
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	480 000	2023–2028
2:4 Krisberedskap	1 900 000	2023–2028
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	90 000	2023–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**126 470 000**	

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap är uppdelat i följande områden med tillhörande myndigheter.

Försvar (avsnitt 3)

- Försvarsmakten inklusive Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
- Försvarets materielverk
- Försvarsunderrättelsedomstolen
- Försvarets radioanstalt
- Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Området omfattar också bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar, Svenska Röda Korset och vissa mindre nämnder.

Samhällets krisberedskap (avsnitt 4)

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Kustbevakningen
- Statens haverikommission

Området omfattar också ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.

Strålsäkerhet (avsnitt 5)

- Strålsäkerhetsmyndigheten

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Försvar	**58 022**	**66 106**	**65 310**	**70 841**	**76 881**	**84 435**
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	37 812	41 926	41 734	**44 208**	47 315	49 559
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 004	1 467	1 456	**1 477**	1 496	1 512
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	14 872	17 808	17 230	**19 802**	22 331	27 450
1:4 Forskning och teknikutveckling	730	717	709	**832**	952	987
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10	11	12	**11**	12	12
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	210	296	291	**334**	350	352
1:7 Officersutbildning m.m.	225	251	249	**262**	271	274
1:8 Försvarets radioanstalt	1 217	1 418	1 394	**1 552**	1 646	1 802
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	222	237	240	**242**	244	247
1:10 Nämnder m.m.	6	7	6	**7**	7	7
1:11 Försvarets materielverk	1 701	1 958	1 979	**2 104**	2 248	2 224
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	11	11	11	**11**	10	10
Samhällets krisberedskap	**4 616**	**4 700**	**4 712**	**5 277**	**5 549**	**5 808**
2:1 Kustbevakningen	1 313	1 354	1 364	**1 395**	1 412	1 429
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	75	25	25	**522**	522	522
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	32	28	27	**28**	28	28
2:4 Krisberedskap	1 292	1 283	1 292	**1 274**	1 527	1 775
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	396	397	397	**402**	382	382
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 460	1 545	1 538	**1 429**	1 443	1 473
2:7 Statens haverikommission	48	69	70	**58**	49	49
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar				**103**	124	135
2:9 Rakel Generation 2				**67**	63	15
Strålsäkerhet	**391**	**410**	**412**	**408**	**412**	**418**
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	391	410	412	**408**	412	418
Totalt för utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap[2]	**63 028**	**71 216**	**70 435**	**76 526**	**82 842**	**90 662**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Från och med budgetåret 2022 redovisas anslaget 4:1 *Elsäkerhetsverket* inom utgiftsområde 21 Energi.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen beslutade i december 2020 att införa ett övergripande mål för totalförsvaret och att revidera målen för det militära försvaret och för det civila försvaret (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136). De nya målen gäller fr.o.m. 2021.

2.3.1 Totalförsvaret

Riksdagen har beslutat att det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136).

2.3.2 Det militära försvaret

Mål från och med 2021

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136) att målet för det militära försvaret fr.o.m. 2021 ska vara att ha förmåga att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Regeringen har i beslutet Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025 (den 17 december 2020, Fö nr 30) fattat beslut om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga, som bl.a. innebär att Försvarsmakten successivt under perioden 2021–2025, respektive 2026–2030, ska öka sin förmåga att omedelbart möta ett väpnat angrepp.

Mål till och med 2020

Föregående försvarsbeslutsperiod 2016−2020 var målet för det militära försvaret (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta skulle ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen
- förebygga och hantera konflikter och krig
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

2.3.3 Samhällets krisberedskap

Skydd mot olyckor

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 6), indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen att

– minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet
– värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och då ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar.

Mål från och med 2021

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136) att målet för det civila försvaret fr.o.m. 2021 ska vara att ha förmåga att

– värna civilbefolkningen
– säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
– upprätthålla en nödvändig försörjning
– bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
– upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
– bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, och
– med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Mål till och med 2020

Föregående försvarsbeslutsperiod 2016−2020 var målet för verksamheten inom det civila försvaret (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att

– värna civilbefolkningen
– säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
– bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

2.4 Totalförsvaret

Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Under högsta beredskap är totalförsvar all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Riksdagen, regeringen, statliga myndigheter inklusive länsstyrelser, kommuner, regioner, näringsliv, frivilligorganisationer samt enskilda individer är alla delar av, och

förutsätts bidra till, totalförsvaret. Totalförsvarets förmåga skapas av dessa aktörer, men också i samarbete med andra stater och internationella organisationer.

I totalförsvaret ingår militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Följande avsnitt är avgränsat till utvecklingen av den sammanhållna totalförsvarsplaneringen. I avsnitt 3 och 4 redovisas resultat och politikens inriktning för det militära försvaret respektive det civila försvaret. Totalförsvaret berör många samhällssektorer och utgiftsområden. Utöver myndigheter som tillhör utgiftsområde 6 finns det inom andra utgiftsområden ett flertal myndigheter som har uppgifter inom totalförsvaret. Några exempel är länsstyrelserna (utgiftsområde 1 Rikets styrelse), Polismyndigheten och Säkerhetspolisen (utgiftsområde 4 Rättsväsendet) samt Trafikverket, Luftfartsverket och Sjöfartsverket (utgiftsområde 22 Kommunikationer).

2.4.1 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

I likhet med föregående år utgår regeringens bedömning av resultaten från följande områden, som preciserades i 2017 års regeringsuppdrag till Försvarsmakten och MSB om att främja och utveckla en sammanhängande planering av totalförsvaret (Fö2017/00688):

- utvecklingen av en sammanhängande planering för totalförsvaret, utifrån inriktningen i 2017 års regeringsuppdrag till Försvarsmakten och MSB
- krigsplacering av personal
- planering för stöd till Försvarsmakten med bl.a. kritiska förnödenheter
- säker och robust kommunikation inom totalförsvaret
- planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats.

Utvecklingen följs även inom områdena informations- och cybersäkerhet samt genomförandet av övningar.

I december 2020 beslutade riksdagen att införa ett övergripande mål för totalförsvaret som gäller från 2021 (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136). I enlighet med detta beslutade regeringen om inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret samt uppdrag till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att i samverkan med bevakningsansvariga myndigheter redovisa förmågebedömningar inom totalförsvarets olika områden. Dessa kommer att utgöra viktiga underlag för resultatredovisningen i kommande budgetpropositioner.

2.4.2 Resultatredovisning

År 2020 utgör det sista året i den femåriga försvarsbeslutsperiod som inleddes 2016. I detta avsnitt redovisas hur arbetet med att utveckla totalförsvaret fortsatte under 2020. I bilaga Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020 finns en bedömning av utvecklingen under försvarsbeslutsperioden 2016–2020 i sin helhet.

Fortsatt utveckling av en sammanhängande planering för totalförsvaret

Arbetet har under 2020 fortsatt utifrån inriktningen i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2016–2020 (prop. 2014/15:109). Försvarsmakten och MSB har tillsammans med andra myndigheter och organisationer fortsatt utvecklingen av en sammanhängande totalförsvarsplanering.

Förstärkningen av totalförsvaret i Gotlands län fortsatte under året utifrån regeringens uppdrag till Försvarsmakten och länsstyrelsen på Gotland. Myndigheterna har fortsatt arbetet med att stärka totalförsvaret i länet genom att ta fram strukturer för samverkan såsom rutiner för ledning, informationsinhämtning samt delning och rapportering av

information. Projektet har förlängts med ett år, då vissa delar i projektet har senarelagts med anledning av spridningen av covid-19.

Myndighetsträffar som har genomförts under året har bl.a. bidragit till informationsdelning och koordinering i myndigheternas arbete med totalförsvarsplaneringen men även i hanteringen av covid-19. Exempelvis genomfördes Totalförsvarets chefsmöte, där överbefälhavaren och generaldirektören på MSB är värdar och landshövdingar och andra myndighetschefer från ett 50-tal myndigheter och länsstyrelser deltar, liksom Totalförsvarets planeringsmöte för handläggare vid berörda myndigheter.

I maj 2020 lämnades slutbetänkande En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret (SOU 2020:29) till regeringen. Betänkandet har därefter remissbehandlats. och en särskild utredare har fått i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten som ska vara inrättad i januari 2022 (dir. 2021:20).

Krigsplacering av personal

Krigsplacering av personal är avgörande för att säkerställa att rätt kompetens finns till förfogande vid en förändrad konfliktnivå. Steg för att säkerställa personalförsörjningen har tagits genom att bevakningsansvariga myndigheter har krigsplacerat den personal som behövs för verksamhet under höjd beredskap. Även kommuner och regioner har påbörjat krigsplacering av sin personal.

Stöd till Försvarsmakten med bl.a. kritiska förnödenheter

För att kunna lösa sina uppgifter vid höjd beredskap är det militära försvaret beroende av att ett antal viktiga samhällsfunktioner fungerar och att aktörer i det civila försvaret kan stödja Försvarsmakten. Det militära och civila försvarets samverkan har ökat under försvarsbeslutsperioden och har fortsatt att utvecklas under 2020. Arbetet med att integrera näringslivet i totalförsvarsplaneringen på samtliga nivåer har också påbörjats. Arbetet har till del utgått från förslag i Försvarsberedningens rapport Motståndskraft (Ds 2017:66) och slutrapporten Värnkraft (Ds 2019:8) samt betänkandet Näringslivets roll inom totalförsvaret (SOU 2019:51). Under 2020 fortsatte även arbetet med att etablera ett koncept för sjukvårdssystemet inom totalförsvaret. Konceptet omfattar civil-militära kontaktytor på alla nivåer och över hela konfliktskalan och övades i viss omfattning under Totalförsvarsövning 2020.

Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret

En säker kommunikation är viktig för att möjliggöra samverkan och ledning inför och vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Förutom tekniska lösningar krävs ökad kunskap om säkerhetsskydd. Försvarsmakten och MSB har under 2020 fortsatt att arbeta med utveckling och förvaltning av säkra och robusta kommunikationstjänster som används för ledning och samverkan inom totalförsvaret. Försvarsmakten och MSB har i dialog med Regeringskansliet fortsatt att förbereda de infrastrukturella förutsättningarna för att säkra behovet av säker och robust kommunikation inom totalförsvaret.

Planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats

Att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats ger en ökad funktionalitet, tillförlitlighet, säkerhet och uthållighet för berörda myndigheter och andra aktörer. Berörda myndigheter och kommuner har under 2020, med stöd från MSB, fortsatt planeringen för att kunna verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats.

Totalförsvarsövningen begränsades på grund av covid-19

Totalförsvarsövningen (TFÖ 20) som var planerad att genomföras under 2020 har påverkats av spridningen av covid-19. Övningen, som bestod av fyra separata aktiviteter, hade planerats av Försvarsmakten och MSB tillsammans med berörda myndigheter, länsstyrelser, samtliga kommuner, regioner, näringsliv och frivilliga försvarsorganisationer. Endast begränsade delar av övningen kunde anpassas och genomföras under året. Den förändrade planeringen och genomförandet av övningsaktiviteterna har dock bidragit till den fortsatta totalförsvarsutvecklingen och bl.a. lett till ökad samordning och samverkan mellan samtliga aktörer inom totalförsvaret. De aktörer som genomfört övningsaktiviteterna har även dragit nytta av dessa erfarenheter vid hanteringen av covid-19. Pandemin har inneburit en prövning av samhällets uthållighet och funktion.

Fördjupad myndighetssamverkan inom informations- och cybersäkerhetsområdet

Den 10 december 2020 beslutade regeringen om uppdrag till Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, MSB och Säkerhetspolisen att fördjupa samverkan inom cybersäkerhetsområdet genom ett nationellt cybersäkerhetscenter. Myndigheterna ska ha en nära samverkan med Försvarets materielverk, Polismyndigheten och Post- och telestyrelsen som ska ges möjlighet att medverka i cybersäkerhetscentrets verksamhet. Det övergripande målet med det nationella cybersäkerhetscentret är att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot och att minska sårbarheter. Cybersäkerhetscentrets verksamhet ska komma till bred nationell nytta inom såväl offentlig som privat verksamhet, och göra Sverige säkrare genom att höja den samlade förmågan att möta cyberhoten och öka förmågan att effektivt stödja offentliga och privata aktörer. Verksamheten i centret ska successivt byggas upp under kommande år. Myndigheterna har under 2020 förberett etablerandet av cybersäkerhetscentret och inom ramen för samarbetet gemensamt publicerat tre externa rapporter: Cybersäkerhet i Sverige – hot, metoder, brister och beroenden, Cybersäkerhet i Sverige – rekommenderande skyddsåtgärder och Cybersäkerhet i Sverige – i skuggan av en pandemi.

I mars 2021 lämnade MSB, Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk, Försvarsmakten, Post- och telestyrelsen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen en uppdaterad redovisning av den gemensamma handlingsplanen för myndigheternas arbete (se vidare avsnitt 4.3.3).

Sedan den 28 juni 2021 är bestämmelserna om cybersäkerhetscertifiering i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/881 tillämpliga. I lagen (2021:553) med kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt och förordningen (2021:555) med kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt finns bestämmelser om bl.a. nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering, tillsyn, sanktioner och förfarandet vid cybersäkerhetscertifiering. Försvarets materielverk har utsetts till nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering. Genom det nya regelverket om cybersäkerhetscertifiering skapas förutsättningar för att inom EU uppnå en hög nivå i fråga om cybersäkerhet i produkter, tjänster och processer inom området informations- och kommunikationsteknik. Regeringen bedömer att det fortsatta arbetet på EU-nivå behöver ske i samarbete mellan berörda myndigheter och aktörer i näringslivet.

Beslut om totalförsvarets fortsatta utveckling

Den 14 oktober 2020 beslutade regeringen propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Propositionen innehåller bl.a. förslag om ett övergripande mål för

totalförsvaret och om nya mål för den militära respektive det civila försvaret. Riksdagen beslutade den 15 december 2020 (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136) att godkänna regeringens förslag till övergripande mål för totalförsvaret samt mål för det militära försvaret respektive det civila försvaret.

I december 2020 fattade regeringen beslut om inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret. Beslutet innebär att Försvarsmakten och MSB, i samverkan med bevakningsansvariga myndigheter, fortsatt ska främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret för 2021–2025. Senast den 1 maj 2024 ska Försvarsmakten och MSB gemensamt redovisa en samlad bedömning av förmågan inom totalförsvaret. Delredovisning ska ske senast den 1 maj 2023. MSB ska dessutom från 2022 årligen göra en samlad bedömning av förmågan inom det civila försvaret. Vidare fattade regeringen beslut i december 2020 om anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025. De bevakningsansvariga myndigheterna ska årligen redovisa en bedömning av vilken förmåga myndigheten har att bidra till relevanta delar i målet för det civila försvaret.

2.4.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

I den försvarspolitiska propositionen för perioden 2016–2020 konstaterade regeringen att totalförsvarets förmåga inför ett väpnat angrepp behövde stärkas, planeringen för totalförsvaret återupptas och en sammanhängande planering för totalförsvaret säkerställas. Arbetet med att utveckla totalförsvaret har fortsatt i enlighet med denna inriktning och regeringen bedömer att fortsatta framsteg har gjorts för att förstärka totalförsvaret under 2020. Försvarsmakten och MSB har utifrån regeringens uppdrag fortsatt arbetet med att främja och utveckla en sammanhängande planering av totalförsvaret och stödja berörda aktörers totalförsvarsplanering. På grund av covid-19 har övningsverksamheten under 2020 dock varit begränsad. Utmaningarna under pandemin understryker vikten av fortsatt långsiktig utveckling med att stärka totalförsvaret i Sverige och därigenom också en stärkt krisberedskap. Covid-19 har samtidigt bidragit till Försvarsmaktens förmåga att samverka med civila myndigheter genom det stöd som lämnats till samhället, exempelvis genom stabsresurser, transporter och sjukvårdsresurser. Krigsplaceringen för bevakningsansvariga myndigheter är genomförd, något som är av central betydelse för totalförsvarets förmåga. Att samverkan mellan militära och civila aktörer i totalförsvaret har ökat under perioden innebär också att förmågan har utvecklats att stödja Försvarsmakten.

Regeringen bedömer att den gemensamma handlingsplanen för informations- och cybersäkerhet ger värdefull information till regeringen. Samverkan mellan de sju myndigheterna är nödvändig och viktig för att få en samlad bild. Regeringen bedömer att etableringen av ett nationellt cybersäkerhetscenter under 2021 är ett centralt och viktigt steg i det fortsatta arbetet med att stärka informations- och cybersäkerheten i Sverige.

Som framgår av redovisningen i bilaga Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020, bedömer regeringen att totalförsvarets förmåga har stärkts under försvarsbeslutsperioden 2016–2020 i sin helhet. Arbetet som genomförts under försvarsbeslutsperioden har skapat grundläggande förutsättningar för att nå målet för totalförsvaret under perioden 2021–2025. Regeringen bedömer att det kommer att krävas ett omfattande arbete och att ett flertal utmaningar måste hanteras de kommande åren för att uppnå önskad effekt.

2.4.4 Politikens inriktning

Regeringens fokus de närmaste åren är att genomföra den försvarspolitiska inriktning som framgår av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).

Förstärkningen fortsätter av såväl det militära som det civila försvaret för att öka den operativa förmågan i enlighet med propositionen. De tillskott som tidigare aviserats innebär den största satsningen på totalförsvaret i modern tid. Under 2021–2025 kommer nivån på anslagen till det militära försvaret öka successivt med 27,6 miljarder kronor i jämförelse med 2020. De aviserade anslagsökningarna till det civila försvaret innebär att anslagen ökar med sammantaget 4,2 miljarder kronor jämfört med 2017 i syfte att stärka och ytterligare intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret. Sammantaget innebär detta en substantiell förstärkning för att öka den samlade förmågan i totalförsvaret.

Med utgångspunkt i regeringens inriktning ska Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), i samverkan med bevakningsansvariga myndigheter, utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025. Försvarsmakten och MSB ska vidare stödja de bevakningsansvariga myndigheterna i deras arbete med att fortsatt stärka det civila försvaret. Det är särskilt viktigt att arbetet med att stärka motståndskraften i de viktigaste samhällsfunktionerna vidareutvecklas och fördjupas. Utifrån regeringens övergripande inriktning ska Försvarsmakten och MSB ta fram gemensamma planeringsantaganden för totalförsvaret.

Försvarsmakten ska fortsatt utveckla arbetet med att tydliggöra myndighetens behov av stöd från det civila försvaret under höjd beredskap och då ytterst krig och delge berörda aktörer relevanta delar av försvarsplaneringen. Planeringen för det civila försvarets stöd till Försvarsmakten under höjd beredskap ska utvecklas såväl på nationell som regional nivå. De stödbehov som identifieras och förmågan att tillgodose dessa behov är en viktig del i planeringen.

Vidare kommer regeringen att verka för att den svenska försörjningsberedskapen utvecklas och att näringslivet i ökad utsträckning involveras i arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. Regeringen anser att involveringen av det privata näringslivet i planeringsarbetet bör öka. Offentliga aktörer bör, i nära dialog med privata aktörer, bedöma behovet av förberedelser för att säkerställa en rimlig beredskap. Som ett led i att utveckla den privat–offentliga samverkan ska ett tvärsektoriellt näringslivsråd inrättas. Rådet ska bl.a. utgöra en plattform för informationsutbyte.

Det är också av vikt att myndigheter och organisationer med ansvar inom totalförsvaret har tillgång till säkra och robusta kommunikationstjänster samt nätlösningar med höga säkerhetskrav som är ändamålsenliga för hantering och kommunikation av säkerhetsskyddsklassificerad information. Av särskild vikt är den it-infrastruktur som stöder verksamheten så att information kan utbytas på ett säkert och robust sätt. Regeringen avser att under 2022 inrikta totalförsvarsmyndigheternas arbete i syfte att stärka och tillgodose statens behov av it- och teletjänster med höga säkerhetskrav framför allt inom ramen för totalförsvarsplaneringen.

Vidare är det av betydelse att arbetet med säkerhetsskydd fortgår och utvecklas under 2022 för att öka förmågan att hantera antagonistiska hot och minska sårbarheter på alla nivåer i samhället.

Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande. Inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret innebär att Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot stärks. Samverkan inom ramen för cybersäkerhetscentret inleddes 2020 och ska utvecklas stegvis 2021–2023. Regeringen avser att under 2023 ta ställning till hur cybersäkerhetscentrets verksamhet fortsatt bör inriktas och bedrivas efter 2023. Den utökade samordning som etableringen av centret innebär kommer att utgöra en viktig komponent i utvecklingen av informations- och

cybersäkerheten i Sverige. Cybersäkerhetscentrets verksamhet ska komma till bred nationell nytta inom såväl offentlig som privat verksamhet.

Genom EU:s nya regelverk om cybersäkerhetscertifiering, som är tillämplig sedan den 28 juni 2021, skapas förutsättningar för att inom EU uppnå en hög nivå i fråga om cybersäkerhet i produkter, tjänster och processer inom området informations- och kommunikationsteknik. Regeringen bedömer att det fortsatta arbetet på EU-nivå behöver ske i samarbete mellan berörda myndigheter och aktörer i näringslivet. Regeringen har utsett Försvarets materielverk till nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering och kommer att följa myndighetens arbete med att bygga upp tillsyns- och certifieringsorganisationen.

Parallellt med uppbyggnaden av totalförsvaret, med en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott, behöver uppföljningen och utvärderingen av förmågan i totalförsvaret utvecklas. Regeringen avser noga följa Försvarsmaktens och MSB:s arbete med att utveckla en sammanhängande totalförsvarsförmåga. Regeringen avser att under 2022 tillsätta en organisationskommitté för inrättandet av den nya myndighet för uppföljning och utvärdering av totalförsvaret som aviserades i totalförsvarspropositionen.

2.4.5 Budgetförslag

Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fick nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2021. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2022. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2022 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

3 Försvar

3.1 Mål

Målet för det militära försvaret framgår i avsnitt 2.3.2.

3.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen av riksdagens mål för det militära försvaret utgår regeringen från utvecklingen inom följande områden:

– Försvarsmaktens operativa förmåga och krigsduglighet
– nationella operationer
– försvarsunderrättelseverksamheten och den militära säkerhetstjänsten
– deltagandet i internationella insatser
– internationella försvarssamarbeten
– personalförsörjning
– materiel- och logistikförsörjning
– forskning och utveckling.

3.3 Resultatredovisning

År 2020 utgör det sista året i den femåriga försvarsbeslutsperiod som inleddes 2016. Det enskilt viktigaste under perioden har varit att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Försvarsmakten har under perioden riktats från ett insatsförsvar till ett försvar inriktat på nationellt försvar. I bilaga Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020 finns en resultatredovisning för försvarsbeslutsperioden 2016–2020 som helhet med tillhörande bedömningar av måluppfyllelsen.

I jämförelse med 2019 ökade anslagen till det militära försvaret med ca 4,7 miljarder kronor 2020 inklusive pris- och löneomräkning.

3.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling

Omvärldsutvecklingen har under 2020 fortsatt att präglas av oförutsägbarhet. I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) redogjorde regeringen för den säkerhetspolitiska utvecklingen och dess påverkan på svensk säkerhets- och försvarspolitik. Bland annat framhöll regeringen, i likhet med Försvarsberedningen, att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa över tid har försämrats och att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Den ryska aggressionen i Georgien och Ukraina visar att Ryssland bryter mot den europeiska säkerhetsordningen och att Ryssland är berett att använda militära medel för att nå politiska mål. Under 2020 har omfattande militär verksamhet genomförts i Östersjöområdet. Ryssland stärker sin militära förmåga och har under året genomfört intensiv övningsverksamhet i och runt Sveriges närområde inklusive militär återuppbyggnad i Arktisområdet. Under våren 2021 har Ryssland även genomfört en militär uppbyggnad nära gränsen mot Ukraina och på Krim. Sveriges säkerhetspolitiska läge påverkas också av hybridhot, cyberattacker och gränsöverskridande terrorism samt klimatförändringarnas effekter på fred och säkerhet.

3.3.2 Försvarsmaktens operativa förmåga har vidmakthållits trots utmaningar

Samlad operativ förmåga och krigsduglighet

Inriktningen under 2020 har varit att fortsatt stärka den samlade operativa förmågan och krigsdugligheten. Försvarsmaktens operativa förmåga utgörs av krigsförbandens förmåga att lösa sina uppgifter och myndighetens förmåga att använda krigsförbanden i militära operationer i fredstid och för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Med krigsduglighet avses hur väl ett krigsförband i sin helhet kan utföra förbandets huvuduppgifter och övriga uppgifter efter mobilisering.

Den samlade operativa förmågan och krigsdugligheten hos krigsförbanden har under 2020 vidmakthållits, trots de utmaningar som covid-19 har medfört. Sett till hela försvarsbeslutsperioden har den militära förmågan ökat, bl.a. som en följd av tillförsel av personal, materiel samt ökad övningsverksamhet (se vidare bilaga Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020). Det finns dock fortsatt begränsningar i förmågan att möta väpnat angrepp samt vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd. Möjligheterna att ge och ta emot militärt stöd har dock stärkts genom bl.a. den nya lagen om operativt stöd mellan Sverige och Finland som trädde i kraft 2020 och den trilaterala avsiktsförklaringen om förstärkt operativt försvarssamarbete som tecknats under året mellan Sverige, Norge och Finland.

Försvarsmakten har med stöd av Försvarets radioanstalt fortsatt att utveckla förmågan att genomföra defensiva som offensiva operationer mot en kvalificerad motståndare i cybermiljön, vilket stärker den samlade förmågan.

Förmågan att mobilisera krigsförbanden är central för att skyndsamt kunna nyttja Försvarsmaktens hela krigsorganisation vid beslut om höjd beredskap. Mobiliseringsförmågan har utvecklats sedan 2016, men från en låg nivå och når ännu inte myndighetens mål. Utvecklingen av mobiliseringsförmågan har omfattat planering, framtagande av rutiner, utbildning och tillförsel av personal och materiel för mobiliseringsförberedelser i fred. Mobiliseringsövningar har på grund av covid-19 endast kunna genomföras i liten omfattning.

Begränsningarna med anledning av covid-19 har påverkat utvecklingen av förmåga under året. Framförallt beror det på att övningsverksamhet ställts in eller reducerats i omfattning. Flera av de planerade krigsförbandsövningarna med inkallade totalförsvarspliktiga har inte kunnat genomföras. Försvarsmakten har istället fokuserat på att genomföra regionala och lokala övningar samt att genomföra slutövningar för de totalförsvarspliktiga i grundutbildningsomgången 2019–2020.

Krigsplaceringsläget av personal

Krigsplaceringsläget av Försvarsmaktens personal var under 2020, i likhet med 2019 och 2018, i huvudsak gott med ett generellt krigsplaceringsläge runt 90 procent.

Materieluppfyllnadsgrad

Materieluppfyllnadsgraden är ett genomsnitt av krigsförbandschefernas bedömning av i vilken utsträckning förbanden förfogar över den materiel som krävs för att de ska kunna lösa sina uppgifter. Materieluppfyllnadsgraden varierar mellan krigsförbanden men flertalet förband redovisar oförändrad materieluppfyllnadsgrad jämfört med 2019. Värderingen av materieluppfyllnadsgraden är dock förenad med osäkerhet. Sammantaget fortsätter Försvarsmakten arbetet med att utveckla rutiner, procedurer

och system för krigsplacering av materiel. Arbetet är en viktig del i att öka Försvarsmaktens förmåga att mobilisera krigsorganisationen och försvara Sverige mot väpnat angrepp. Regeringen har i beslutet Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025 (den 17 december 2020, Fö nr 30) gett Försvarsmakten i uppdrag att öka sin förmåga att mobilisera krigsorganisationen.

Utvecklingen i försvarsgrenar och funktioner

Krigsorganisationen fortsatte under 2020 att stärkas och utvecklas i enlighet med riksdagens och regeringens beslut för försvarsbeslutsperioden 2016–2020. Utvecklingen av den nya krigsorganisationen, som riksdagen godkände inriktningen för i december 2020, påbörjas från och med 2021 och kommer att redovisas i kommande budget-propositioner. Regeringen har i beslutet Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025 (den 17 december 2020, Fö nr 30) gett Försvarsmakten i uppdrag att påbörja utvecklingen av den nya krigsorganisationen.

Armén

Förbandsproduktionen inom armén var under 2020 främst riktad mot grund-utbildning med värnplikt samt förmågeuppbyggnad mot två brigader samtidigt som beredskap upprätthölls och internationella militära insatser genomfördes. Arbetet fortsatte också med att omorganisera lednings- och logistikförbanden för att på ett bättre sätt nyttja existerande resurser för att stödja arméförbanden. Brigadernas förmåga fortsatte att utvecklas men brister kvarstår.

Sammantaget kunde produktionen inom armén i huvudsak uppnå målen även om verksamheten anpassades med anledning av covid-19. De begränsningar som orsakades av covid-19 innebar överlag en utmaning för verksamheten främst genom att övningsverksamheten, som är en väsentlig del av arméns utbildningssystem och viktig för förmågeutvecklingen, inte fullt ut kunde genomföras som planerat. Större övningar, inklusive den planerade försvarsmaktsövningen (FMÖ 20), fick ställas in eller anpassas. Regionala och lokala övningar som Våreld och Vintersol kunde dock genomföras och armén deltog även i den norska övningen Cold Response.

Genomförandet av nationella operationer och internationella insatser bidrog under året till att utveckla berörda krigsförbands förmåga på lägre taktisk nivå. Samtidigt tar verksamheten tid och resurser som annars kunnat läggas på utbildning, träning, övningar och annan förmågehöjande verksamhet.

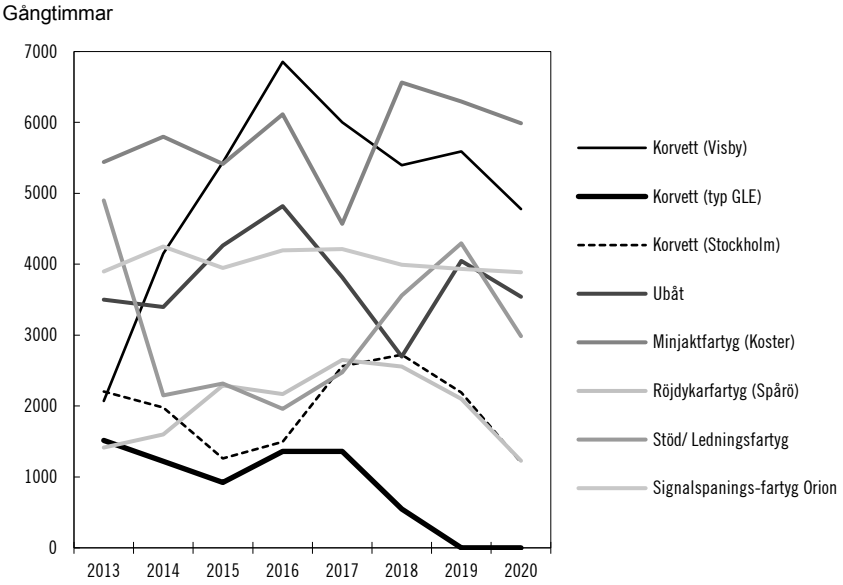
Materieltillförseln till armén fortsatte under året med bl.a. leveranser av granatkastar-pansarbandvagnar, artilleripjäser och korträckviddigt luftvärn (se även avsnitt 3.3.10). Vidare har bl.a. personlig skyddsutrustning, mörkerstridsutrustning och finkalibrig ammunition tillförts armén. En stor del av Försvarsmaktens markmateriel är ålderstigen vilket medför att stora resurser läggs på vidmakthållande. Det påverkar bl.a. förbandsproduktionen och inverkar negativt på krigsförbandens utveckling, då tillgången på materiel för grundutbildning, övningar och beredskap inte fullt kan tillgodoses. Försvarsmakten har arbetat för att tydliggöra planering, styrning och uppföljning av materielunderhåll och materielnyttjande. Under 2020 har fokus lagts på planering och förberedelser för renovering och modifiering av bl.a. stridsfordon, stridsvagnar och artillerisystem.

Hemvärnsförbanden har löst sina nationella beredskapsuppgifter och utvecklat sin förmåga samtidigt som de lämnat stöd till det övriga samhället. Bemanningen inom hemvärnsförbanden är fortsatt huvudsakligen god.

Marinen

Under 2020 har beredskap upprätthållits och genomförd nationell och internationell insats- och övningsverksamhet har bidragit till de marina stridskrafternas förmåge-utveckling. Trots pandemin kunde flertalet av de planerade övningarna genomföras även om det internationella deltagandet var mindre omfattande än under 2019. Bland annat genomfördes den nationella marina samövningen Swedish Naval Exercise 20, den multinationella övningen Baltops, funktionsövningar för ubåtsjakt, ytstrid och luftförsvar samt två beredskapskontroller. Marinen deltog också i en beredskapsinsats i Hanöbukten och södra Östersjön.

Diagram 3.1 Gångtimmar per fartygstyp

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning för 2020.

Marinens fartyg genererar gångtid när de genomför utbildning, beredskapsinsatser sjöövervakning och övningar. Gångtiden för respektive fartyg påverkas av flera aspekter så som underhållsbehov, tillgång till personal, större modifieringar samt andra fartygs tillgänglighet. Gångtiden för merparten av fartygen gick under 2020 ner jämfört med 2019 och orsaken är främst personalvakanser och planerade modifieringsåtgärder. För stödfartygen förklaras den minskade gångtiden av omplanering av verksamhet med anledning av covid-19 och att gångtidsuttaget 2019 var ett udda år med högre uttag än normalt.

Materielleveranser till marinen under året inkluderar bl.a. två halvtidsmodifierade ubåtar av Gotlandsklass, livstidsförlängda bevakningsbåtar och fem spaningsbåtar (se även avsnitt 3.3.10). Inga större avvikelser kan noteras när det gäller materielunderhållets påverkan på förbandens tillgänglighet till plattformar och system för förbands-produktion under 2020. Brister när det gäller reservmateriel har konstaterats under året. Arbetet fortsätter för att säkerställa att tillgängligheten till de marina materielsystemen ökar.

Vakanser för sjöförbanden inom vissa personalkategorier kvarstår, framför allt i fråga om tekniska befattningar. De ökade utbildningsvolymerna bedöms dock påverka bemannings- och kompetensutvecklingen positivt på sikt.

Flygvapnet

Flygvapnet har främst med hänsyn till begränsad personella resurser även under 2020 behövt prioritera insatsverksamhet och utbildning före förmågeutveckling. Skälet är att resurserna inte har varit tillräckliga för att tillgodose de flygande förbandens

flygtidsbehov. Inom flygstridskrafterna fördelas flygtidsuttaget mellan tre huvudverksamheter: insatsverksamhet (incidentberedskap), utbildning och förmågeutveckling (krigsduglighet). I de fall flygtidsproduktionen inte räcker för att tillgodose alla huvudverksamheter påverkas förmågeutvecklingen oftast mest.

Personella utmaningar återfinns främst inom nyckelkompetenser såsom piloter, flygtekniker och flygstridsledare. Exempelvis är de två kvarvarande flygverkstäderna endast bemannade till 75 procent, vilket påverkar flygtidsproduktion, tillgänglighet och uthållighet inom de flygande systemen. De tillgänglighetshöjande åtgärderna inom JAS 39-systemet har dock börjat ge effekt och senare års nedåtgående trend i flygtids-produktionen vände tydligt uppåt under 2020 (se tabell 3.1). Detta är ett positivt trendbrott då t.ex. den planerade övergången att ersätta skolflygplanet Sk 60 med JAS 39 som avancerat skolflygplan kommer att kräva flygtidsproduktionsökningar.

Tabell 3.1 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Antal flygtimmar

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
JAS 39	10 643	11 287	10 974	10 622	10 233	9 624	11 308
Sk 60	4 937	4 905	5 118	4 699	4 526	3 475	3 922
Tp 84	2 250	2 504	2 242	2 099	2 196	1 952	1 447
Fpl 100	1 495	1 512	1 495	1 647	1 602	1 693	1 304
Fpl 102	1 599	1 987	1 809	1 795	1 607	1 596	1 489
Helikopter 14	866	1 288	1 523	1 473	1 454	1 025	1 165
Helikopter 15	2 823	3 609	3 701	4 057	3 637	3 653	3 772
Helikopter 16	2 192	2 393	2 531	2 716	2 815	2 449	2 326

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning för 2020.

Flygtidsuttag är ett grovt mått på den nivå av färdighet som kan förväntas finnas inom respektive flygsystem. Om trenden exempelvis är nedåtgående så kan det indikera ett antal olika saker, t.ex. brist på utbytesenheter eller reservdelar eller att den bakom-varande orsaken kan vara bristande personella resurser. Ett lågt flygtidsuttag kan även bero på andra orsaker, vilket är fallet med Sk 60 som under inledningen av 2020 var belagt med flygförbud. Vidare kan en utebliven flygtidsproduktionsökning indikera kommande problem med att uppnå ställda utbildningsmål. Därför är det viktigt att framöver noga följa den ökning av flygtid inom JAS 39 systemet som väntas komma då JAS 39 övertar rollen som avancerat skolflygplan.

Den dagliga övningsverksamheten kunde i huvudsak genomföras enligt plan under året men verksamheten har fått anpassas utifrån pandemin. Deltagande i större övningar ställdes in. Under året har flygvapnet också lämnat personellt och materiellt stöd till det civila samhället i samband med covid-19, bl.a. i form av helikopterstransportstöd med hkp 14 och 16. Stöd till samhället har även lämnats vid exempelvis skogsbränder. När det gäller materielleveranser till flygvapnet under 2020 kan bl.a. nämnas uppgraderat materielsystem till JAS 39 Gripen och radarjaktrobot Meteor (se även avsnitt 3.3.10).

Ledningsfunktionen

Förbandsproduktionen har trots covid-19 uppnått målsättningarna och möjliggjort krigsplacering av grundutbildningsomgången 2019/20. Lokala slutövningar ersatte den planerade försvarsmaktsövningen (FMÖ 20) för huvuddelen av ledningsförbanden. Vissa delar deltog i och gav stöd till andra försvarsgrenars övningar. Under året har arbetet fortsatt med att omorganisera ledningsförbanden för att på ett bättre sätt nyttja existerande resurser för att stödja arméförbanden i nationellt försvar. Det innebär bl.a. att brigadlednings- och brigadsambandskompanier organiseras i brigaderna. Ledningsfunktionen är dock fortfarande underdimensionerad och har begränsad

förmåga att stödja hela krigsorganisationens samtidiga användning i krig. Som exempel på viktigare materielleveranser under året kan nämnas materiel för att kunna ingå i systemet Federated Mission Networking (FMN), som är ett system för att säkra samband i operationer ledda av Nato eller i samverkan med Nato. FMN är också en grund för operationer inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

Cyberförsvarsförmåga

Försvarsmakten påbörjade under 2020 grundutbildningen av cybersoldater och ett trettiotal värnpliktiga har inlett befattningsutbildningen. Målsättningen är att utbilda 60 värnpliktiga per år. Försvarsmaktens arbete med att etablera en militär virtuell träningsanläggning, s.k. cyber range, för att förstärka möjligheterna att bedriva utbildning, träning och övningar med bäring på Sveriges cyberförsvars-utbildningsanläggning har slutförts under året. Under 2020 har Försvarsmakten inrättat Centrum för cyberförsvar och informationssäkerhet (CDIS) vid KTH. CDIS bidrar till möjligheten för Försvarsmakten att få tillgång till utbildningar i forskningens framkant som stöd för Försvarsmaktens kompetensförsörjning och kompetensutveckling.

Logistikfunktionen

Förbandsproduktionen inom logistikfunktionen har under 2020 anpassats med anledning av covid-19. Begränsningarna med anledning av covid-19 var en utmaning för verksamheten men har samtidigt inneburit en praktisk tillämpning av alternativa metoder för ledning och genomförande. Därmed har också förbandens uthållighet och förmåga prövats. Sammantaget har produktionen i huvudsak kunnat uppnå målen även om verksamheten har fått anpassas efter rådande läge. Samtidigt är logistikfunktionen fortsatt underdimensionerad i förhållande till övriga krigsorganisationen vilket begränsar logistikförbandens förmåga att stödja hela krigsorganisationens samtidiga mobilisering och användning i krig. Under året har arbetet fortsatt med att omorganisera logistikförbanden för att på ett bättre sätt nyttja existerande resurser för att stödja arméförbanden i nationellt försvar.

Exempel på materiel som levererats under året inom funktionen är mängdmateriel inom sjukvårdssystem, drivmedelsdistributionssystem samt bas- och underhållsutrustning.

Depåförbanden ersätts med militärbaser

Sedan januari 2016 har Försvarsmakten inrättat en depåorganisation med 20 depåer. Under 2020 har myndigheten fortsatt sitt arbete med att etablera och tydligare definiera depåorganisationen. I försvarsbeslutet 2020 har namnet depåförband ersatts med militärbas. Militärbaserna är en viktig del av myndighetens samlade förmåga att mobilisera och försörja krigsorganisationen i händelse av höjd beredskap. Som framgår av riksdagens försvarsbeslut och regeringens styrning så inriktas militärbaserna även avseende antal och benämning av Försvarsmakten.

Verksamheten i frivilliga försvarsorganisationer

De frivilliga försvarsorganisationerna, som är 18 till antalet och regleras i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, har under 2020 fortsatt att bidra till det svenska totalförsvaret och den svenska krisberedskapen t.ex. genom informations-spridning, utbildning och ungdomsverksamhet. Inom det militära försvaret har de frivilliga försvarsorganisationerna bidragit till bemanningen av Försvarsmaktens krigsorganisation, företrädesvis till hemvärnet. Arbetet med att bemanna relevanta befattningar även i andra delar av krigsorganisationen med avtalspersonal fortsätter. Vidare har de frivilliga försvarsorganisationerna under året genom sin verksamhet fortsatt bidragit till ökad folkförankring och försvarsvilja. En stark och väl förankrad

försvarsvilja är en betydelsefull faktor för det militära försvarets samlade krigsavhållande förmåga.

3.3.3 Grundorganisationens utveckling

Mot bakgrund av riksdagens bemyndigande till regeringen i december 2019 om att inrätta fyra militärregionsstaber (prop. 2019/20:1 utg.omr. 6, bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107) inrättades den 1 februari 2020 militärregionstaberna som egna organisationsenheter: Norra militärregionstaben i Boden, Mellersta militärregionstaben i Upplands-Bro/Kungsängen, Västra militärregionstaben i Skövde och Södra militärregionstaben i Lund/Revinge. Etableringen av militärregionstaberna som organisationsenheter har följt planen och militärregionstaberna löser sina uppgifter utan större begränsningar. Inga avgörande faktorer har under året hindrat, eller bedöms framgent hindra, det fortsatta etablerandet.

De tre försvarsgrensstaber som inrättades 2019 (Arméstaben i Enköping, Marinstaben på Muskö och Flygstaben i Uppsala) har under 2020 fortsatt sin uppbyggnad bl.a. avseende ledningsförmåga och funktionalitet.

I december 2020 bemyndigade riksdagen regeringen att återinrätta Norrlands dragonregemente (K4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F16) i Uppsala, Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente i (I 21) i Sollefteå med utbildningsdetachement i Östersund. Regeringen har gett Försvarsmakten i uppdrag att återetablera grundorganisationsenheterna och kommer att redovisa utvecklingen i kommande budgetpropositioner.

Försvarsmaktens totala lokalkostnader uppgick 2020 till ca 2,8 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 200 miljoner kronor jämför med 2019 och beror huvudsakligen på verksamhetsövergången där Försvarsmakten övertog verksamhet som tidigare bedrivits av Försvarets materielverk.

3.3.4 Nationella operationer och stödet till samhället

Beredskapen har upprätthållits

Försvarsmakten har upprätthållit beredskap i enlighet med myndighetens instruktion. Övervakning av svenskt territorium har bedrivits kontinuerligt under året och verksamheten i Sveriges närområde har följts, i syfte att upptäcka och avvisa kränkningar, upprätthålla Sveriges territoriella integritet samt skydd för skyddsvärd verksamhet. Myndigheten har liksom tidigare år genomfört kontinuerliga anpassningar för att möta den periodvis höga militära aktiviteten i närområdet. Ett exempel på detta är den operation med armé-, marin- och flygförband som inleddes på Gotland och i Östersjön mot bakgrund av den omfattande övningsverksamheten som bl.a. Ryssland genomfört i Östersjön. Syftet med operationen var att markera svensk suveränitet och territoriell integritet samt att tydliggöra att vi är uppmärksamma på vad som händer i vårt närområde.

Under 2020 konstaterades totalt elva kränkningar av svenskt territorium, varav fem skett i luften och sex till sjöss. Under 2019 och 2018 konstaterades nio respektive 13 överträdelser. Försvarsmakten har, likt föregående år, inte brutit mot andra nationers tillträdesbestämmelser vid något tillfälle.

Omfattande stöd till samhället

Under 2020 lämnade Försvarsmakten stöd till samhället i enlighet med förordningen (2017:113) om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter, förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet samt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Jämfört med 2019 var stödet betydligt mer omfattande, med en ökning med 67 tillfällen. I huvudsak är ökningen kopplad till bekämpningen av covid-19. Totalt mottog Försvarsmakten 245 begäran om stöd under året och av dessa beviljades 196. Avslagen beror i huvudsak på att inkommen begäran återkallats eller att begäran avsett åtgärder som faller utanför stödförordningarnas ramverk.

Stöd enligt förordningen om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikopter-transporter lämnades vid ett tillfälle vid en insats. Den totala flygtiden uppgick till 23 timmar.

Stödet enligt förordningen om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet var omfattande under 2020 och stöd lämnades vid 141 tillfällen. Av dessa var 86 relaterade till covid-19 och 55 till övrig verksamhet. Stöd med anledning av covid-19 har bland annat bestått av tält för provtagning, skyddsmask 90, skyddskläder och medicinteknisk utrustning. Försvarsmakten har därtill givit kompetensstöd i form av stabspersonal till Socialstyrelsen, Tillväxtverket och tre länsstyrelser. Försvarsmakten har också bistått med kvalificerade intensivvårdstransporter av covid-19 patienter med helikopter och ambulans.

Stöd enligt lagen om skydd mot olyckor har lämnats vid 54 tillfällen 2020 jämfört med 64 tillfällen under 2019. Stödinsatserna under 2020 var kopplade till eftersök av försvunna personer, sjö- och fjällräddning.

Regeringen har i Försvarsmaktens regleringsbrev för 2021 gett Försvarsmakten i uppdrag att, i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), redovisa till Regeringskansliet hur Försvarsmakten inom ramen för gällande regelverk, mål och uppgifter, kan utveckla formerna för Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Redovisningen ska ske senast den 22 februari 2022.

3.3.5 Utvecklad och stärkt försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsunderrättelsemyndigheternas, dvs. Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut, verksamhet har även under 2020 präglats av att den militära och säkerhetspolitiska utvecklingen såväl globalt som i vårt närområde försämrats över tid. Den militära verksamheten och närvaron i Sveriges närområde har fortsatt varit hög. Även förmågan hos Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt att följa och analysera den aktuella situationen och de övergripande trenderna i Sveriges närområde, samt förmågan att i övrigt kartlägga yttre hot mot landet, har utvecklats och stärkts.

Försvarsunderrättelseverksamheten har fortsatt bidragit med underlag till Försvarsmaktens omvärldsbevakning, insatser samt utveckling av krigsorganisationen. Den planerade utvecklingen och förstärkningen av försvarsunderrättelseverksamheten har dock i vissa delar fördröjts på grund av de begränsningar som pandemin medfört.

Hot från terrorism och våldsbejakande extremism i och mot Europa är fortsatt allvarligt. Under 2020 har formerna för samarbetet mellan Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt och Säkerhetspolisen utvecklats bl.a. avseende kontraterrorism. Inom ramen för försvarsunderrättelseverksamheten har Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) alltjämt utgjort en viktig plattform för rapportering och

bedömningar om utländska förhållanden, vilket är en av flera aspekter som påverkar terrorhotet mot Sverige och svenska intressen utomlands.

Försvarets radioanstalt har, i samverkan med Säkerhetspolisen, tillgängliggjort tekniskt detekterings- och varningssystem (TDV) för fler av de mest skyddsvärda verksamheterna. Under 2020 har antalet myndigheter och statliga bolag som använder TDV ökat med 70 procent. Förmågan att förebygga, upptäcka och hantera cyberattacker mot de mest skyddsvärda verksamheterna har stärkts ytterligare.

Försvarsunderrättelseverksamheten är noga reglerad i lagar och förordningar, i syfte att säkerställa att ändamålen med verksamheten inte överträds samt att enskildas personliga integritet värnas. Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten har under 2020 genomfört granskningar och kontroller i enlighet med gällande lagstiftning.

I propositionen Behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt (prop. 2020/21:224) föreslår regeringen nya lagar för den behandling av personuppgifter som bl.a. sker inom Försvarsmaktens och Försvarets radioanstalts försvarsunderrättelseverksamhet och Försvarsmaktens militära säkerhetstjänst, liksom vissa ändringar i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet avseende Försvarets radioanstalts internationella samarbete. De nya lagarna och övriga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

3.3.6 Ökade krav på den militära säkerhetstjänsten

Den militära säkerhetstjänsten har under året bidragit i det säkerhetsrelaterade arbetet med Försvarsmaktens utökade personal- och förbandsvolymer, nya materielsystem och uppbyggnaden av totalförsvaret. Återuppbyggnaden av totalförsvaret har ställt fortsatt ökade krav på den militära säkerhetstjänsten inom såväl utbildnings-, som tillsynsområdet och inom utveckling och införande av vissa kryptografiska funktioner. Den militära säkerhetstjänsten har även under 2020 bedrivit ett angeläget arbete kopplat till säkerhetsskyddslagen (2018:585), bland annat har stöd lämnats till Post- och telestyrelsen med anledning av utauktioneringen av 5G-licenser.

3.3.7 Deltagandet i internationella insatser

Försvarsmakten har under 2020 deltagit i internationella insatser och lämnat stöd till arbetet med säkerhetssektorreform i olika länder. Utöver att bidra till målen för respektive insats bidrar deltagandet även till mål 16 i Agenda 2030 (Fredliga och inkluderande samhällen). Antalet individer som var insatta i internationella insatser och inom ramen för säkerhetsektorreform under 2020 var 931, varav 104 kvinnor och 827 män. Det är en minskning jämfört med 2019, då 1 220 individer (varav 132 kvinnor och 1 088 män) var insatta i internationella insatser. Effekterna av pandemin ligger till del bakom denna minskning. Vissa insatser har genomfört begränsad verksamhet vilket sammantaget har medfört att betydligt färre individer har bemannat befattningar i framför allt OIR i Irak, men även RSM i Afghanistan. Dessutom har restriktioner till följd av pandemin begränsat Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera till de internationella militära insatserna, framför allt avseende enskilda insatser. Vidare avslutades det svenska militära deltagandet i insatserna MONUSCO Kongo och UNMISS Sydsudan under det första halvåret 2020.

Tabell 3.2 Insatser beslutade av riksdagen

Tusental kronor

Insats	Land	Antal befattningar	Ramar till Försvarsmakten	Utfall
Minusma	Mali	210	700 000	699 000
Task Force Takuba	Mali	0	70 000	70 000
Operation Inherent Resolve (OIR)	Irak	55	126 000	88 000
Resolute Support Mission (RSM)	Afghanistan	16	60 000	45 000

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning för 2020.

Minusma – Mali

Det svenska förbandet som är insatt i FN:s fredsbevarande insats i Mali, Minusma, bytte under 2020 grupperingsplats från Timbuktu i västra Mali till Gao i östra Mali. I samband med bytet av grupperingsplats förändrades också det svenska bidragets sammansättning och uppgift. Från att ha utgjort ett underrättelseförband utgörs bidraget nu av ett förstärkt motoriserat skyttekompani på ca 210 personer. Under året påverkades det svenska förbandsbidraget av covid-19 vilket bl.a. medförde omfattande karantän innan avresa samt vid ankomst till insatsområdet. Karantänsreglerna har också inneburit ökade kostnader, men det svenska bidraget har trots detta etablerats i Gao enligt plan.

Task Force Takuba – Mali

Etableringen av det svenska bidraget till den multinationella specialförbandsinsatsen Task Force Takuba påbörjades under fjärde kvartalet 2020. Det svenska bidraget, en helikopterburen snabbinsatsstyrka med ca 150 personer, anlände till insatsområdet i februari 2021 och är operativ sedan mars 2021. Task Force Takubas uppgift är att bistå Malis säkerhetsstyrkor att bekämpa väpnade terroristgrupper på främst Malis territorium genom rådgivning och stöd samt gemensamma operationer med de maliska säkerhetsstyrkorna. Huvuduppgiften för det svenska förbandet är att kunna understödja, undsätta och förstärka pågående operationer inom Task Force Takuba.

Operation Inherent Resolve – Irak

Som ett resultat av den försämrade säkerhetssituationen samt spridningen av covid-19 under de första månaderna av 2020 beslutades att tillfälligt omgruppera delar av den svenska personalen till Sverige. Insatsens ledning beslutade under sommaren 2020 att avveckla Camp Taji, där bland annat det svenska förbandsbidraget var stationerat, som koalitionsbas och återlämna området till de irakiska myndigheterna. Som ett resultat har det svenska bidraget till insatsen minskat från ca 55 personer till fem personer i olika rådgivnings- och stabsbefattningar.

Resolute Support Mission – Afghanistan

Till följd av det avtal som slöts mellan USA och talibanrörelsen under början av 2020 förändrades förutsättningarna för det svenska bidraget till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan (RSM). Avtalet stipulerade att utländska trupper skulle dras tillbaka från Afghanistan före den 30 april 2021. Som en konsekvens justerade Försvarsmakten det svenska bidraget i samråd med insatsens ledning i enlighet med de gemensamma planeringsförutsättningar som råder för insatsen. Det svenska bidraget minskade från 25 befattningar 2019 till 16 befattningar 2020. I maj 2021 beslutade regeringen att det svenska bidraget ska avvecklas i nära samverkan med insatsens ledning, Nato och partnerländer då USA kommer att dra tillbaka sina trupper i september 2021. Den sista svenska kontingenten i RSM återvände till Sverige den 25 maj. Därmed avslutades den svenska militära närvaron i Afghanistan. Det svenska bidraget har i huvudsak varit stationerat vid Camp Marmal i Mazar-e-Sharif.

Kosovo Force

Den svenska personalen i Natos insats i Kosovo, Kosove Force, uppgick till tre personer under 2020, placerade på högkvarteret samt vid Nato Advisory and Liasion Team (NALT).

European Union Training Mission (EUTM) – Mali, Somalia och Centralafrikanska republiken

Försvarsmakten fortsatte under 2020 deltagandet i EU:s utbildningsinsatser i Mali, Somalia och Centralafrikanska republiken (CAR). Insatsernas uppgift är att bistå med utbildning, rådgivning och mentorskap till stöd för respektive lands försvarssektor. Det svenska bidraget i Mali har uppgått till totalt åtta personer varav en stabsofficer och sju instruktörer i ett träningsteam. Det svenska bidraget till Somalia har uppgått till fem stabsofficerare varav två varit placerade i Nairobi. Under perioden oktober 2019–mars 2020 deltog även fyra instruktörer i insatsen. Det svenska bidraget till CAR har uppgått till totalt nio personer varav en stabsofficer, sex instruktörer och två tolkar i ett träningsteam.

European Union Naval Force (EUNAVFOR) Somalia/ Operation Atalanta

Syftet med den EU-ledda marina insatsen Atalanta är att bidra till att avvärja, förebygga och bekämpa sjöröveri och väpnade rån till sjöss utanför Somalias kust. Försvarsmakten deltog under året med tre stabsofficerare vid insatsens operativa högkvarter i Rota, Spanien.

EUNAVFOR MED Operation Sophia/IRINI

Under året avvecklades EUNAVFOR MED Operation Sophia och ersattes av Operation IRINI, med delvis nya uppgifter. Som en följd av detta har operationens verksamhet på Medelhavet utökats vilket ur Försvarsmaktens perspektiv inneburit en bemanningsökning från en till två stabsofficerare vid insatsens operativa högkvarter i Rom, Italien.

Nato Mission Iraq – Irak

Sverige har under 2020 bidragit med en person till den av Nato ledda utbildnings- och träningsinsatsen i Irak, NMI. Det svenska bidraget har utgjorts av sjukvårdskompetens i ett samarbete med Danmark.

Säkerhetssektorreform – stöd till demokratisk och politisk styrning

Försvarsmakten lämnade under 2020 stöd till arbetet för säkerhetssektorreform (SSR) i Ukraina, Georgien och Moldavien. Spridningen av covid-19 innebar begränsningar i den planerade verksamheten.

Stödet till Ukraina fortsatte under 2020 att kanaliseras främst genom den kanadensiskt ledda utbildningsinsatsen Operation UNIFIER (Canadian Armed Forces Joint Task Force – Ukraine). Försvarsmakten har under hela året behållit minst en person på plats och har även gett stöd till den ukrainska försvarsmakten genom utbildning i minröjning och ammunitionshantering. Även ett marinsamarbete initierades under året. I Georgien har Försvarsmakten bland annat stött georgisk säkerhetssektorreform med en rådgivare vid NATO-Georgia Joint Training and Evaluation Centre (JTEC) i Tbilisi. Rådgivaren har tidvis genomfört verksamheten på distans. I Moldavien har Försvarsmakten stött utvecklingen av säkerhetssektorn, främst inom området jämställdhet samt inom kvinnor, fred och säkerhet. Stödet genomförs via Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM).

3.3.8 Sveriges internationella försvarssamarbeten

I regeringens skrivelse Internationella försvarssamarbeten (skr. 2020/21:56), som överlämnades till riksdagen den 15 december 2020, redogjorde regeringen för internationella försvarssamarbeten och beskrev bakgrunden till och den aktuella utvecklingen av internationella försvarssamarbeten som Sverige deltar i. Under 2020 har Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten med enskilda länder och organisationer fortsatt fördjupats. Pandemin har inneburit vissa begränsningar i den planerade verksamheten men digitala plattformar och mötesformat har möjliggjort en fortsatt nära dialog med samarbetspartners.

Nordiskt försvarssamarbete

Under 2020 har Sverige fortsatt fördjupat det nordiska försvarssamarbetet. En avsiktsförklaring om fördjupat operativt försvarssamarbete undertecknades av Finland, Norge och Sverige i september 2020. Avsiktsförklaringen beskriver ambitionen att kunna genomföra koordinerade militära operationer i kris och konflikt. Initialt ligger fokus på Nordkalotten.

Försvarssamarbetet med Finland, som har en särställning i svensk försvars- och säkerhetspolitik, utvecklades under 2020 i enlighet med det bilaterala samförståndsavtal som ingicks 2018. Den 8 september 2020 beslutade riksdagen om att ge regeringen utökad rätt att besluta om att ge och ta emot operativt militärt stöd inom ramen för försvarssamarbetet mellan Sverige och Finland, vilket är ett viktigt steg i att skapa förutsättningar för koordinerade eller gemensamma operationer i fred, kris och krig. Lagen (2020:782) om operativt militärt stöd mellan Sverige och Finland trädde i kraft den 15 oktober 2020. Vad gäller övningsverksamhet har bl.a. det svenska flygvapnet deltagit i den finska luftförsvarsövningen Ruska och den svenska marinen har deltagit i en minröjningsövning i Åbo skärgård. Övningsverksamheten har sammantaget bidragit till erfarenheter kring taktik och stridsteknik liksom kring stabsmetoder och ledningsvägar som tillsammans gett ökad interoperabilitet mellan svenska och finländska förband.

Finland avser anskaffa nytt stridsflyg. Saab AB lämnade därför i april 2021 ett erbjudande om JAS 39 Gripen. Regeringen bemyndigades vidare av riksdagen i beslut om Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385) att under 2021 göra utfästelser om utveckling av det svenska Gripensystemet som innebär en harmonisering av det svenska stridsflyget med det finländska, under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen.

Utvecklingen av det bilaterala försvarssamarbetet mellan Sverige och Danmark fokuserade under 2020 på ett fortsatt genomförande av det bilaterala samförståndsavtalet om försvarssamarbete på det marina- och flygområdet som ingicks 2016, bl.a. avseende förenklat tillträde till luftrum och territorialvatten, vilket skapar förutsättningar för ökad handlingsfrihet.

Det nordiska försvarssamarbetet, Nordic Defence Cooperation (Nordefco), fortsatte under 2020 att utvecklas i enlighet med det strategiska styrdokumentet Vision 2025. Fokus under året låg i stor utsträckning på att stärka och utveckla samarbetet i fred, kris och konflikt inom överenskomna områden. De nordiska försvarsministrarna nyttjade vid flera tillfällen under 2020 den mekanism för kriskonsultationer och informationsutbyte mellan försvarsdepartementen som etablerades föregående år, bl.a. för att utbyta information om konsekvenser av covid-19 inom försvarsområdet. Nordiskt-transatlantiskt samarbete vidareutvecklades under året och ett långsiktigt nordiskt och amerikanskt engagemang i flygövningen Arctic Challenge Exercise bekräftades genom att en gemensam avsiktsförklaring på policynivå undertecknades i februari 2021. Vidare

har cybersäkerhet och de militära delarna av totalförsvaret varit prioriterade samarbetsområden under 2020. Inom ramen för det nordiska försvarsmaterielsamarbetet anslöt sig Danmark till avtalet om försörjningstrygghet och Danmark, Finland, Norge och Sverige ingick ett avtal om exportkontroll. Försvarsmakten var under året en aktiv samarbetspartner inom Nordefco och har genom deltagande i arbetsgrupper bland annat fördjupat sig i områden som Arktis, hybridkrigföring, telekrigföring, motmedel mot obemannade flygfarkoster och tillträdesfrågor inom Norden.

Samarbeten med andra europeiska länder

Försvarssamarbetet med Tyskland, Polen, Storbritannien och Frankrike fortsatte under 2020 att utvecklas genom politisk dialog och samarbete mellan myndigheter.

Försvarsmakten har fortsatt deltagit i det av Tyskland ledda samarbetet Framework Nations Concept (FNC) bl.a. kring försvarsmedicinska frågor. Samarbetet med Polen avseende materielanskaffning inom den marina domänen och undervattensområdet har fortlöpt under 2020.

Det bilaterala försvarssamarbetet med Storbritannien har vidareutvecklats. I december 2020 undertecknades ett trilateralt avtal om samarbete kring framtida stridsflygsutveckling (Future Combat Air Systems Cooperation, FCASC) tillsammans med Storbritannien och Italien. Detta bygger vidare på det tidigare bilaterala samförståndsavtalet mellan Storbritannien och Sverige om FCASC från 2019. Samarbete har skett såväl inom övningsverksamhet som inom ramen för internationella insatser vilket bidragit till att utveckla Försvarsmaktens interoperabilitet. Sverige har bidragit till den fortsatta utvecklingen av den brittiskledda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF).

Samarbetet med Frankrike har fördjupats bl.a. genom svenskt bidrag till den franskledda insatsen Task Force Takuba i Mali, den politiska dialogen och genom framtagande av en gemensam vägkarta. Sverige har bidragit till det franskledda samarbetet inom European Intervention Initiative (EI2) genom Försvarsmaktens och Försvarsdepartementets deltagande i fyra arbetsgrupper, samt till den strategiska dialogen på politisk och militär nivå. Förberedelser har under 2020 vidtagits inför det att Sverige under 2021–2022 leder en arbetsgrupp tillsammans med Finland som syftar till att skapa förståelse och verktyg för att bemöta desinformation.

Inom Norra gruppen har arbetet med militär rörlighet och säkerhetspolitisk dialog fortsatt. Under de två ministermötena under 2020 diskuterades bland annat ekonomisk och teknologisk säkerhet. Bilateralt samarbete med Estland, Lettland och Litauen har under 2020 främst fokuserat på utbildnings- och övningssamarbete. Under året har möten genomförts på politisk nivå, såväl bilateralt som inom ramen för det nordiska försvarssamarbetet.

USA

Samarbete har under 2020 bedrivits enligt inriktningen i den bilaterala respektive den svensk-finsk-amerikanska avsiktsförklaringen. Möten har genomförts på politisk, tjänstemanna- och myndighetsnivå. Övningar, interoperabilitetsutveckling samt samarbete kring materielanskaffning och i multinationella operationer har genomförts. Ambitionsnivån har dock behövt anpassas på grund av den pågående pandemin. Som exempel på verksamhet som har kunnat genomföras under 2020 har Sverige och USA genomfört en gemensam övning där USA deltagit med enheter från marin-, flyg-, mark- och specialförband. Syftet med övningen har varit att stärka Försvarsmaktens förmåga att snabbt kunna genomföra gemensamma operationer och insatser tillsammans med

andra länder. Försvarsmakten har under 2020 också haft personal på utbildning i USA med anledning av materielanskaffning, t.ex. Patriot. Verksamheten har bidragit till en ökning av Försvarsmaktens förmåga och en ökad interoperabilitet samtidigt som den fortsatta utvecklingen av samarbetet har ett för Sverige viktigt signalvärde.

EU

Sverige har under 2020 fortsatt sitt deltagande i samarbetsprojekt inom ramen för Europeiska försvarsbyrån (EDA). Inom det permanent strukturerade samarbetet (Pesco) fortsätter arbetet med såväl åtaganden som projekt. Sverige har under 2020 fortsatt att, tillsammans med Frankrike, leda ett projekt, delta i ytterligare fem samt, varit observatör i elva projekt. Sverige har också bidragit till den strategiska översynen av Pesco. Hösten 2020 antog Rådet beslut om de generella villkor under vilka tredjestater undantagsvis kan bjudas in att delta i enskilda projekt inom ramen för Pesco. Regeringen verkade för att svenska företag med utomeuropeisk ägande ska ha samma möjligheter att delta som övriga heleuropeiska företag, vilket det slutliga rådsbeslutet bedöms innebära. Regeringen har även kontinuerligt och tydligt arbetat för en så stor öppenhet som möjligt när det gäller tredjelandsdeltagande. Under 2020 beslutade rådet att inleda ett arbete för att ta fram en s.k. strategisk kompass som ska ge vidare inriktning för EU:s säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. Sverige deltar aktivt i arbetet och värnar svenska intressen där samarbetet med strategiska partners särskilt kan nämnas.

Regeringen har under 2020 fortsatt följt utvecklingen av kommissionens arbete med försvarsfrågor, inklusive inrättandet av ett generaldirektorat för försvarsindustri och rymd samt det generella arbetet inom EU med hanteringen av hybridhot och cyber. Sverige har även deltagit i det mellanstatliga samarbetet för att förenkla militära transporter, bl.a. med fokus på att underlätta procedurer för gränspassage och arbetet med förbättrad transportinfrastruktur för dubbel användning. Därtill har Sverige deltagit i förhandlingar för att upprätta den europeiska fredsfaciliteten (EPF) som ska utgöra en samlad struktur för finansiering av säkerhetsinstrumentet som ligger utanför EU:s budget. Sverige har deltagit med sekonderad personal i EU:s militära planerings- och ledningsstruktur (MPCC), som fortsätter arbetet mot att uppnå full operativ förmåga. Svenskt engagemang i EU:s insatser och träningsmissioner beskrivs närmare i avsnitt 3.3.7. Materiel- och tekniksamarbetet inom EU beskrivs närmare i avsnitt 3.3.10.

Nato

Det svenska partnerskapet med Nato fortsatte att utvecklas under 2020, med särskilt fokus på samarbete i Sveriges närområde. I oktober 2020 förnyades Sveriges status som Enhanced Opportunities Partner (EOP) för ytterligare tre år framåt vilket skapar fortsatta möjlighet till ett anpassat partnerskap baserat på Sveriges och Natos gemensamma intressen. Under 2020 deltog Försvarsmakten i Natoövningarna Ramstein Alloy, Baltops och Toxic Trip. Det svenska partnerskapet med Nato har varit fortsatt viktigt för Försvarsmaktens förmågeutveckling vad gäller den nationella försvars-förmågan, förmågan att genomföra internationella insatser och möjlighet till forskningssamarbeten. På grund av covid-19 sköts genomförandet av 2021 års krishanteringsövning (Crisis Management Exercise, CMX) upp till 2022. Försvarsbeslutet 2020 anger att Sverige bör samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato, vilket innebär att Sverige och bl.a. Nato fördjupar sitt samarbete ytterligare.

FN

Sveriges samarbete med FN har fortsatt att utvecklas under året. Sverige har bl.a. bidragit med stabsofficerare eller militärobservatörer till flertalet FN-insatser. Sveriges förbandsdeltagande i Minusma har bidragit till en fortsatt utveckling av insatsens och FN:s operativa förmåga. Minusma var därtill under ledning av en svensk styrkechef.

OSSE

Regeringen har under 2020 fortsatt bidragit till OSSE:s arbete för militärt förtroendeskapande och konventionell rustningskontroll. Försvarsmakten har under året bistått i förhandlingar inom ramen för OSSE och även utökat sitt personalbidrag till organisationen. Åtgärder har vidtagits för att bidra till det svenska ordförandeskapet i OSSE 2021. Pandemin har medfört att Försvarsmakten till stor del förhindrats medverka i praktiska verifikationsaktiviteter inom fördraget om observationsflygningar och Wiendokumentet. Däremot har förmågan på området vidmakthållits genom träning och utbildning och internationellt informationsutbyte mellan fördragsstaterna har upprätthållits genom digitala kommunikationsmedel.

3.3.9 Utvecklingen inom personalförsörjningen

Antalet kontinuerligt anställda i Försvarsmakten har under 2020 fortsatt att stiga och ökade från ca 22 700 (19 procent kvinnor och 81 procent män) till ca 24 100 (21 procent kvinnor och 79 procent män) i förhållande till myndighetens målsättning om ca 24 900 kontinuerligt anställda. Ökningen består i huvudsak av ca 800 fler civilanställda jämfört med 2019 och syftar till att frigöra militär kompetens för andra arbetsuppgifter samt stärka förutsättningarna för fortsatt tillväxt. Personalkostnaderna uppgick till ca 16,9 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 600 miljoner kronor jämfört med 2019. Ökningen beror främst på det ökade antalet civilanställda.

Antalet yrkesofficerare ökade under året till följd av att fler har slutfört såväl Officersprogrammet (OP) som Specialistofficersutbildningen (SOU), att yrkesofficerare som tidigare lämnat Försvarsmakten har återanställts samt att officerare har fortsatt sin anställning efter ordinarie pensionsålder. Den särskilda officersutbildningen (SOFU) har bidragit till den förbättrade tillgången på yrkesofficerare. Inflödet behöver bibehållas för att kompensera de närmaste årens höga antal pensionsavgångar och för att klara tillväxten i krigsorganisationen. För de grundläggande officersutbildningarna, OP respektive SOU, har intresset fortsatt att öka. För båda utbildningarna ökade antalet som påbörjade dessa i jämförelse med 2019. Ökningen på OP är från 196 till 220 och på SOU från 355 till 426. Intresset ökade även för SOFU och 2020 års målsättning för samtliga utbildningar överträffades.

Målsättningen för grundutbildning med värnplikt uppnåddes

Trots utmaningarna med covid-19 kunde grundutbildning av totalförsvarspliktiga bedrivas under året. Huvuddelen av de som genomfört grundutbildningen kunde krigsplaceras. Från grundutbildningsomgången 2019/20 uppgick antalet soldater och sjömän som slutförde sin utbildning till 4 100 av drygt 4 500. Därmed fullföljer drygt 90 procent av de inryckande sin utbildning. Det är också en ökning från föregående år med ca 600 totalförsvarspliktiga. I den pågående grundutbildningsomgången 2020/21 har ca 4 900 totalförsvarspliktiga ryckt in till grundutbildning med värnplikt. Detta är en ökning jämfört med 2019 med ca 400 totalförsvarspliktiga. Andelen kvinnor är 17 procent, vilket är en marginell ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Myndighetens målsättning för 2020 om 20 procent kvinnor nåddes inte.

Mönstring

Av Totalförsvarets plikt- och prövningsverks regleringsbrev framgår att 18 500 totalförsvarspliktiga ska genomgå mönstring. Med anledning av covid-19 beslutade myndigheten att minska antalet prövade för att därigenom bidra till att minska smittspridningen i landet. Under 2020 har 13 000 totalförsvarspliktiga genomgått mönstring. Av de mönstrade var 3 400 kvinnor och 9 600 män.

För grundutbildning som påbörjades 2020 skrevs totalt 5 088 totalförsvarspliktiga in till Försvarsmaktens 5 000 utbildningsplatser.

Under 2020 skickade Totalförsvarets plikt- och prövningsverk mönstringsunderlag till 100 000 totalförsvarspliktiga födda 2002. Svarsfrekvensen uppgick till 96 procent, vilket är i nivå med föregående år. 19 000 individer ansågs ha kvalificerande svar på frågor om hälsa och fysik samt vara positivt inställda till att genomföra grundutbildning med värnplikt.

Färre hemvärns- och frivilligavtal

Det totala antalet tecknade hemvärns- och frivilligavtal uppgick vid årsskiftet 2020/21 till 20 266 och nådde därmed inte upp till Försvarsmaktens målsättning om minst 21 700 avtal. Det är en minskning med ca 470 avtal jämfört med 2019, som i sin tur var en minskning från 2018 med ca 250 avtal. Detta beror i huvudsak på en allt mindre rekryteringsbas som är en konsekvens av tidigare reducerade grundutbildningsvolymer och att grundutbildning med värnplikt var vilande 2010–2017. Allteftersom grundutbildningsvolymerna ökar så förbättras förutsättningarna att öka numerären. Andelen kvinnor uppgår till 13 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2019.

Fortsatta ansträngningar för att öka andelen kvinnor

Andelen kvinnor inom Försvarsmakten har fortsatt att öka, från 19 procent 2019 till 21 procent 2020. Störst andel kvinnor, 39 procent, finns fortfarande bland de civilanställda vilket är strax under myndighetens målsättning att underrepresenterat kön ska uppgå till minst 40 procent. Åtgärder för att kvinnor ska söka sig till militär anställning i Försvarsmakten har vidtagits genom utbildning av personal, kommunikation och information, översyn av befattningskrav, systematisk integrering av jämställdhetsperspektiv, materielutveckling samt forskning och studier. Myndigheten redovisar att fortsatta ansträngningar är av stor vikt för att identifiera och ta bort eventuella hinder för att kvinnor ska söka sig till militär anställning i Försvarsmakten.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk har fortsatt arbetet med att säkerställa att de metoder som används i mönstrings- och prövningsprocesserna är validerade och icke-diskriminerande. Mönstrings- och rekryteringsprocessen spelar stor roll för en jämställd rekrytering.

Försvarsmakten uppger i sin årsredovisning för 2020 att resultatet från den senaste medarbetarundersökningen visar att upplevelser av ovälkommet beteende ökar något jämfört med föregående år. Myndigheten har under året fortsatt att utveckla sitt förebyggande arbete mot diskriminering genom ökad systematisering och fortlöpande åtgärder. Projektet Utredningsstöd ovälkommet beteende, som inrättades 2019 för att utveckla förmågan att ta hand om kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier, har under året omvandlats till en permanent funktion vilket innebär att resursförstärkningen består efter det att projektet upphör. Funktionen har utvecklat en försvarsmaktsgemensam process och rutin kring hantering av ovälkommet beteende.

Försvarsmakten har under 2020 fortsatt sitt arbete med jämställdhet och likabehandling och deltagandet i regeringens program Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM).

Myndigheten har vidare bidragit till genomförandet av den nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet.

Tabell 3.3 Personalförsörjningens utveckling 2018–2020

	Utfall för 2018	Utfall för 2019	Utfall för 2020
Kontinuerligt anställda i Försvarsmakten	**20 090**	**22 751**	**24 094**
andel kvinnor	18 %	19 %	21 %
andel män	82 %	81 %	79 %
Officerare totalt	**9 006**	**9 102**	**9 277**
andel kvinnor	7 %	8 %	8 %
andel män	93 %	92 %	92 %
Civilanställd personal i Försvarsmakten	**5 680**	**8 133**	**8 927**
andel kvinnor	40 %	38 %	39 %
andel män	60 %	62 %	61 %
Antal kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**5 350**	**5 477**	**5 867**
andel kvinnor	11 %	12 %	13 %
andel män	89 %	88 %	87 %
Antal reservofficerare	**6 622**	**6 729**	**6 762**
andel kvinnor	3 %	4 %	4 %
andel män	97 %	96 %	96 %
Antal tidvis anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**4 708**	**4 968**	**4 686**
andel kvinnor	11 %	11 %	11 %
andel män	89 %	89 %	89 %
Inryckta värnpliktiga	**3 750**	**4 500**	**4 900**
andel kvinnor	15,5 %	16 %	17 %
andel män	84,5 %	84 %	83 %
Antal värnpliktiga som slutfört grundutbildning		**3 547**	**4 130**
andel kvinnor		15 %	15 %
andel män		85 %	85 %
Antal mönstrade	**14 200**	**16 200**	**13 000**
varav kvinnor	3 300	3 800	3 400
varav män	10 900	12 400	9 600
Inskrivna till grundutbildning	**4 500**	**4 700**	**5 000**
andel kvinnor	16 %	17 %	17 %
andel män	84 %	83 %	83 %
Hemvärns- och frivilligavtal	**21 018**	**20 744**	**20 266**
andel kvinnor	**13 %**	**13 %**	**13 %**
andel män	**87 %**	**87 %**	**87 %**

Källa: Försvarsmakten.

3.3.10 Materielförsörjning

Under 2020 fortsatte återbyggnaden av markförbandens förmåga genom tillförsel av verkansmateriel och mängdmateriel. Försvarets materielverk har levererat nya granatkastarpansarbandvagnar, artilleripjäser, korträckviddigt luftvärn och tunga hjulfordon till Försvarsmakten. Samtidigt har Försvarsmakten och Försvarets materielverk påbörjat utökade anskaffningar inom ett flertal områden, som ledningsstödsystem för markområdet, skyddsutrustning, markstridssensorer samt lätta

och tunga hjulfordon. Sensorer till luftvärnsbataljonerna har beställts och förberedelser för anskaffning pågår inom områden som bandvagnar, nytt handeldvapensystem och omsättning av sensorkedjan. Inom logistikområdet har anskaffning av system för fältförplägnad påbörjats och test och utvärdering av det nya nordiska uniformssystemet har fortsatt.

Inom det marina området har två halvtidsmodifierade ubåtar av Gotlandsklass levererats till Försvarsmakten. Tre livstidsförlängda bevakningsbåtar och fem spaningsbåtar har levererats. Livstidsförlängning av stridsbåt 90 slutlevererades under året. Förberedelse inför anskaffning av nya ytstridsfartyg har inletts under 2021, liksom av halvtidsmodifiering av korvett typ Visby. Myndigheterna har även påbörjat anskaffning av generalöversyn av ubåten Halland av Gotlandsklass.

Inom flygområdet har flygtidsproduktionen av JAS 39 gått avsevärt bättre än planerat (se även avsnitt 3.3.2). JAS 39 Gripen fått uppgradering av materielsystemet (MS20 Block 2) med tillhörande underhållsutrustning och med en versionsutveckling av bland annat utökade it-säkerhetsfunktioner. Försvarets materielverk har under året levererat Radarjaktrobot Meteor till Försvarsmakten. Myndigheten har också tillsammans med Försvarsmakten kontinuerligt levererat materiella förutsättningar till exportkunderna för att möjliggöra en effektiv drift på såväl hemmabas som vid internationella operationer. Försvarets materielverk och Försvarsmakten har också levererat utbildning av tekniker och piloter till exportkunderna. Projekt Helikopter 14 har levererat den första modifierade helikoptern ur Retrofitprogrammet, vilket innebär att helikoptern modifierats för att möta avtalad version inom anskaffningskontraktet. De avtalade versionerna benämns HKP 14E (markoperativ) och HKP 14F (sjöoperativ). Under året har helikopter 14 anpassats och använts för sjuktransport av covid-19 patienter.

Effekterna av covid-19-pandemin har hittills varit begränsade på materiel- och logistikförsörjningen men det finns fortsatt behov av tät dialog mellan Försvarets materielverk, Försvarsmakten och leverantörer för att följa utvecklingen.

Försvarets materielverks arbete med integration av humanfaktorer för att åstadkomma en mer jämställd arbetsmiljö för personal har fortsatt under året. Ett systematiskt arbetssätt har införts och bl.a. använts i samband med upphandling i projektet Systemmålsättning Amfibiebataljon 2030 avseende krav på användbarhet.

Uppföljning av riksdagens bemyndigande om ekonomiska åtaganden och riktlinjebeslut för investeringar

I samband med riksdagsbehandlingen av Årsredovisningen för staten 2020 (skr. 2020/21:101) uttalade Försvarsutskottet i sitt yttrande (2020/21:FöU10y) att man såg med oro på att Försvarets materielverk inte upparbetat beställningsbemyndigandet inom anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Utskottet ansåg att ett så stort underutnyttjande tillsammans med de utmaningar kring uppföljning och kontroll som följer med övergången till den nya finansieringsmodellen aktualiserar frågan om FMV:s effektivitet. Utskottet underströk därför vikten av att regeringen återkommer till riksdagen så att kostnadskontroll och spårbarhet kan följas för såväl materielförsörjningsprocessen som FMV:s effektivitet.

Regeringen vidtog redan under den förra försvarsbeslutsperioden flera åtgärder för att utveckla styrningen och uppföljningen av det militära försvaret, särskilt vad gäller materielförsörjningen. Arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av det militära försvaret redovisas i avsnitt 3.3.13. Regeringen har i regleringsbrevet för 2021 gett Försvarets materielverk i uppdrag att fortsätta utveckla den finansiella styrningen och resultatstyrningen, exempelvis avseende investeringar, samt avseende den

ekonomiska rapporteringen och resultatredovisningen till regeringen. Arbetet ska ske med stöd av Ekonomistyrningsverket.

Utfallet för de investeringar som belastar anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* uppgick totalt till ca 15,4 miljarder kronor 2020, vilket är 1 procent lägre än beräknat belopp i riksdagens riktlinjebeslut om investeringsplan (prop. 2020/21, bet. 2020/21:FöU1, rskr. 2020/21:121). Avvikelser från budgeterade nivåer förekommer främst inom objektsgrupperna logistik, armé- respektive marinmateriel. Tidigarelagd kreditavveckling för medelräckviddigt luftvärn och planerade leveranser inom bl.a. Archer och modifierade stridsvagnar och stridsfordon gör att utfallet för arméматeriel blivit högre än planerat. När det gäller marinmateriel, orsakade ett flertal förseningar, t.ex. nytt signalspaningsfartyg och halvtidsmodifiering av HMS Gävle att utfallet sjönk jämfört med beräknad nivå.

Tabell 3.4 Utfall av investeringar under 2020 (miljoner kronor) och i relation till investeringsplanen för 2020 (procent) fördelat på anskaffning och vidmakthållande

	Anskaffning		Vidmakthållande	
Objektsgrupp	**Utfall miljoner kronor**	**Utfall procent**	**Utfall miljoner kronor**	**Utfall procent**
Arméstridskrafter	4 544	93	1 012	83
Marinstridskrafter	1 998	92	968	84
Flygstridskrafter	5 728	104	2 199	112
Operativ ledning	1 191	102	1 254	83
Logistik	530	151	1 514	280
Stödfunktioner	1 443	99	1 366	68
Summa utgifter	15 434	99	8 313	99

Källa: Försvarsmakten och egna beräkningar.

När det gäller investeringar i vidmakthållande, som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, uppgick utfallet till totalt 8,3 miljarder kronor, vilket är 1 procent lägre än beräknat belopp. Inom marinmateriel underskreds budgeten för vidmakthållande främst på grund av förseningar i leverans av de halvtidsmodifierade ubåtarna av Gotlandsklass.

Att det förekommer avvikelser mellan utfall och budgeterade nivåer är inte ovanligt för materielinvesteringar. Liksom regeringen har beskrivit i tidigare års budgetpropositioner innebär osäkerheterna i verksamheten vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans att förändringar i investeringsplanen kan förekomma inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande. Vad gäller de avvikelser som förekom 2020 har omfördelningar mellan objektsgrupper skett.

Redovisning av pågående investeringar i materiel

I tabellen nedan redovisas pågående större materielprojekt. Redovisningen omfattar större materielobjekt där beställningar till industrin föreligger eller leveranser har påbörjats. Beviljade anskaffningar som påbörjats, men ännu inte beställts av industrin, redovisas om de är av större omfattning. Som ett resultat av den fortsatta implementeringen av den nya planerings- och beslutsmodellen för materielinvesteringar har Försvarsmakten och Försvarets materielverk, med stöd av Ekonomistyrningsverket, sett över definitionerna av befintliga materielobjekt. Det har inneburit att vissa materielobjekt nu redovisas under ny benämning och med kompletterat innehåll. Ekonomiskt utfall per materielobjekt utgörs av leverantörskostnader och direkta projektkostnader vid Försvarets materielverk i enlighet med den finansiella styrmodellen från 2019.

Tabell 3.5 Redovisning av pågående materielinvesteringar

Materielobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad slutleverans	Ekonomiskt utfall (mnkr)[1]	Projekt-/leveransläge
Arméstridskrafter					
Korträckviddigt luftvärn	2013	J	2021	1 468	13 eldenheter 98, 4 uppgraderade eldenheter 97 och 2 spaningsradarstationer har levererats till Försvarsmakten.
Brobandvagn	2014/2015	J	2021	649	Slutförd. 6 brobandvagnar har levererats till Försvarsmakten.
Artillerisystem Archer (övertagna pjäser)	2016	J	2022	2 403	14 pjäser har levererats till Försvarsmakten (materielreserv).
Granatkastarpansar-bandvagn	2016	J	2022	594	36 vagnar har levererats till Försvarsmakten.
Stridsfordon[2]	2016/2020	J	2022/2024	2 925	Utökad volym förbereds. 130 stridsfordon 90 och 25 stridsvagn 122 har renoverats.
Medelräckviddigt luftvärn	2018	J	2021–2024	2 028	Följer plan. Första eldenheten levererades under 2021. Sensorer till luftvärnsbataljonerna beställda.
Tunga hjulfordon[3]	2013/2021	J	2032	1 140	350 terränglastbilar, 370 standardlastbilar, 26 fälthållningsfordon och 24 släp har levererats till Försvarsmakten. Utökad anskaffning förbereds.
Bandvagnar	2021	N	2032	-	Anskaffning förbereds tillsammans med Nederländerna, Storbritannien och Tyskland.
Ledningsstödsystem Mark	2019/2020	J/N	2026	82	Anskaffning av mängdmateriel inledd. Utökad anskaffning förbereds.
Marinstridskrafter					
Signalspaningsfartyg	2010	J	2021	646	Pågående
Uppgradering av stridsbåtar	2013	J	2022	335	Under 2020 har 6 av 18 båtar levererats. 6 båtar återstår att leverera.
Halvtidsmodifiering ubåt typ Gotland	2014	J	2020	1 710[4]	Två ubåtar överlämnades till Försvarsmakten under 2020.[5]
Ubåt typ Blekinge	2015	J	2027–2028[6]	6796	Byggnation pågår.
Anskaffning av bojbåtar	2016	J	2020	239	5 fartyg överlämnades till Försvarsmakten under 2020. Därmed är samtliga 6 fartyg levererade.
Ersättning lätt torped	2016	J	2023[7]	1 194	Pågående
Åtgärder korvett typ Visby	2017	J	Löpande	115	Pågående
Halvtidsmodifiering korvett typ Gävle	2017	J	2021	966	Leverans väntas ske under 2021.
Anskaffning Länk 16 och Länk 22	2017	J	2022	122	Pågående
Anskaffning av sjömålsrobot	2017	J	2027	792	Pågående

[1] Ekonomiskt utfall anges till leverantörskostnader och projektkostnader vid FMV för materielobjektet. Tidigare år har motsvarande värde angetts till anslagsupparbetning baserat på milstolpefakturering mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

[2] Tidigare renoveringsprogram för stridsfordon resp. stridsvagnar har fr.o.m. 2020 uppgått i ett gemensamt materielobjekt omfattande utökad renovering och modifiering, inklusive nyanskaffning av granatkastarbandvagnar.

[3] Tidigare anskaffning av terränglastbilar har fr.o.m. 2021 uppgått i ett gemensamt materielprojekt för tunga hjulfordon omfattande utökad anskaffning av terränglastbilar, standardlastbilar, släp, m.m. Anskaffningen redovisades tidigare under logistik.

[4] Under 2020 har en ny bemyndiganderam beslutats med anledning av ändrade förutsättningar i projektet.

[5] Kvarstående åtgärder enligt restpunktlista åtgärdas under 2021, då projektet slutredovisas.

[6] Leveranser till Försvarets materielverk enligt avtal med Saab Kockums AB. Leverans till Försvarsmakten bedöms kunna ske tidigast ett år efter leverans till Försvarets materielverk.

[7] Det nya torpedsystemet avses integreras i ubåt typ Gotland och Korvett typ Visby.

Livstidsförlängning Stridsbåt 90 steg 2	2017	J	2021	374	77 båtar har slutlevererats.
Flygstridskrafter					
Helikopter 14	2001	J	2022	7 314	16 av 18 beställda helikoptrar är levererade till Försvarsmakten.
Radarjaktrobot Meteor	(2001utv) 2010	J	2020	[8]	Slutlevererad 2020.
Stridsflygplan JAS 39E	2013	J	2026	20 847	Pågående, första serieversionen har genomför test och evaluering.
Livstidsförlängning Tp84	2016	J	2027	29	Till del beställd.
Operativ ledning och logistikmateriel					
Sensorkedja	2019	N	2020–2027	-	Livstidsförlängande åtgärder inledda. Anskaffning förbereds.
Soldatutrustning[9]	2016/2021	N	2032	-	Anskaffning av mängdmateriel inledd. Anskaffning av nytt uniformssystem förbereds tillsammans med Danmark, Finland och Norge.

[8] Sekretessbelagd information.

[9] Tidigare anskaffning av nytt uniformssystem har fr.o.m. 2021 uppgått i ett gemensamt materielobjekt för soldatutrustning, som utöver ny uniform omfattar kroppsskydd och annan personlig utrustning.

Indikatorer för att följa effektiviteten i materielförsörjningen

Till följd av den nya finansiella styrmodellen i materielförsörjningen som infördes 2019 har förutsättningarna förändrats för att följa indikatorerna återinvesteringskvot samt omtag och omförhandlingar i materielprocessen. Den nya modellen innebär att det bokförda värdet endast förs över från Försvarets materielverk till Försvarsmakten vid den faktiska leveransen och inte som tidigare i samband med när även s.k. milstolpar belastat anslaget. Det underlag som exempelvis återinvesteringskvoten baseras på har bytt innehåll och värdena kommer uppvisa mer variation mellan åren, vilket redovisas nedan. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2021 att man avsåg att se över indikatorerna och justera dessa utifrån den nya finansiella styrmodellen. Den översynen pågår.

Fortsatta variationer i återinvesteringskvoten

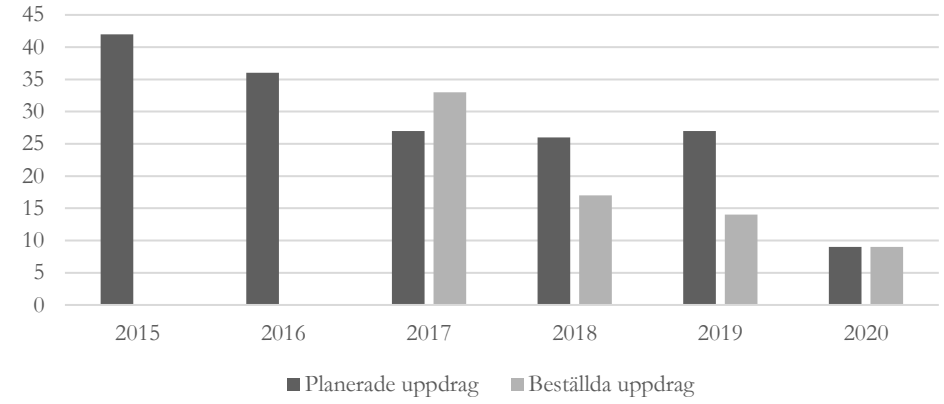
Återinvesteringskvoten beskriver hur det bokförda värdet på Försvarsmaktens materiel förändras över tiden. Det bokförda värdet är en indikation på mängden materiel i Försvarsmakten. En kvot större än 1 indikerar att mängden materiel ökar, medan en kvot under 1 indikerar att den minskar. Återinvesteringskvoten för 2020 var 0,90. År 2019 uppgick kvoten till 0,25 och 2018 till 0,99. Den stora förändringen 2019 berodde på övergången till den nya finansiella styrmodellen. I och med förändringen varierade återinvesteringskvoten kraftigt mellan 2018 och 2020.

Färre omtag och omförhandlingar

Antal omtag och omförhandlingar i relation till planerade respektive beställda uppdrag är en indikation på hur väl processen för investeringsplanering fungerar mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk och inom myndigheterna. Omtag inom planerade beställningar och omförhandlingar inom beställda uppdrag innebär att förutsättningarna i ett uppdrag förändrats, vilka kräver förnyade beslut och beslutsunderlag. Ju färre omtag och omförhandlingar desto bättre fungerar processen.

Diagram 3.2 Omtag och omförhandlingar i relation till antalet uppdrag

Procent

Källa: Försvarsmakten.

Andelen omtag i relation till planerade materielobjekt var i genomsnitt 9 procent under 2020, vilket är lägre i jämförelse med tidigare år. Andelen omförhandlingar av beställda materielobjekt uppgick under 2020 också till 9 procent vilket innebär en fortsatt minskning. Den relativt stora minskningen av omtag i planerade uppdrag beror enligt Försvarsmakten bland annat på att antal nya uppdrag ökat med hänsyn till tillväxten. Minskningen av omtag i beställda uppdrag kan till viss del förklaras av förbättrade planeringsförutsättningar.

Försvarsmakten skriver i sin årsredovisning för 2020 att orsaker till omtag kan vara att beslutsunderlagen är knapphändiga och behöver kompletteras, förändrade behov, fördyringar, kvalitetsavvikelser, leveransförseningar eller felaktigheter i kravspecifikationen eller de ekonomiska beräkningarna. Vissa omtag kan alltså undvikas genom bättre planering och framförhållning. En del omtag kan dock vara nödvändiga trots negativ påverkan på effektiviteten, till exempel om det beror på förändrade behov.

Försörjningstrygghet, tillgänglighet och beredskap

Materielförsörjningen ska säkerställa Försvarsmaktens behov av materiel också under höjd beredskap. Det tillsattes en utredning om materielförsörjningsstrategin under 2020, denna ska redovisas 4 maj 2022. Försvarets materielverk har under perioden 2018–2020 fortsatt arbetet med att krigsplacera personalen. Ett beslut har fattats av Försvarsmakten att officerare som tidsbegränsat tjänstgör på Försvarets materielverk ska vara krigsplacerade där under förordnandetiden. Försvarets materielverk har tagit fram en alternativ produktionsplan innehållandes planering kring hur myndigheten kan möta Försvarsmaktens behov vid höjd beredskap. Under 2020 skulle en gemensam övning ha utförts med Försvarsmakten men denna ställdes in på grund av pandemin. Under året har Försvarets materielverk arbetat med att förtydliga krav på försörjningstrygghet i upphandlingar i enlighet med Försvarsmaktens behov vid olika beredskapsnivåer.

Materiel- och tekniksamarbete inom EU och internationellt

Under 2020 fortsatte förhandlingarna om den europeiska försvarsfonden (EDF) vilka sedan avslutades i mars 2021. EDF tar vid efter de förberedande programmen inom försvarsforskning (PADR 2017–2019) och försvarsindustri (EDIDP 2019–2020). Förhandlingarna var avhängiga utfallet av de övergripande förhandlingarna om EU:s långtidsbudget. EDF trädde i kraft den 12 maj 2021. För att främja ett aktivt svenskt deltagande i fonden inrättades ett nationellt koordineringskontor för EDF vid Försvarets materielverk. Kontoret är verksamt sedan den 1 januari 2020. Regeringen har

även uppdragit åt Försvarsmakten att med stöd av Försvarets materielverk redovisa ett förslag till medfinansieringsmekanism som ska öka förutsättningarna för svenskt deltagande i projekt inom ramen för EDF. Mekanismen kunde inte användas som ursprungligen avsett under 2020, då den pressade tidtabellen för EDIDP inte medgav detta. Försvarsmakten har i mars 2021 redovisat förslag till hur arbetet med utlysningarna inom EDF kan optimeras i syfte att ge mekanismen bättre möjligheter att kunna tillämpas.

Sveriges bilaterala materielsamarbeten med andra länder regleras ofta genom samförståndsavtal. Sverige har för närvarande sådana avtal med drygt 30 länder. Under 2020 har dessa bilaterala materielsamarbeten upprätthållits genom möten och besöksutbyte med flera av dessa samarbetsländer.

Försvarsmaterielexport och exportstödjande verksamhet

Den exportrelaterade verksamheten har under 2020 påverkats av pandemin i och med att många planerade aktiviteter såsom mässor och förevisningar ställts in och interaktionen med utländska parter begränsats. De mellanstatliga affärsaktiviteterna har kunnat genomföras, om än med anpassad planering. Verksamheten har under året omfattat aktiviteter i ett flertal länder. Bland annat bemyndigades regeringen av riksdagen i Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385), att under 2021 göra utfästelser om utveckling av det svenska Gripensystemet som innebär harmonisering av det svenska stridsflygsystemet med det finska under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen. Likaså har Sverige lämnat ett erbjudande avseende Gripen C/D i Kroatiens stridsflygupphandling. Ett avtal om fortsatt support avseende Gripen C/D har slutits med Thailand. Därutöver har exportrelaterad verksamhet på ubåtsområdet varit prioriterad. Regeringen och myndigheter har även fortsatt följt den nederländska processen för anskaffning av ett nytt ubåtssystem liksom pågående exportaffärer på artilleri- och stridsfordonsområdet. En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten, i det fall den faller under regleringen i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, godkänns av Inspektionen för strategiska produkter, som är ansvarig exportkontrollmyndighet.

3.3.11 Forskning och utveckling

Under 2020 har verksamheten inriktats mot att i större omfattning prioriteras mot förutsedda behov av att öka Försvarsmaktens operativa förmåga. Arbetet med att förstärka nya eller nyligen tillförda områden har fortsatt, exempelvis när det gäller operationer i cybermiljön, autonomi och artificiell intelligens. Projekt för att förstärka nyttiggörande i mark- och sjödomänerna har initierats inom områden för marksystem och sjösystem. För att ytterligare öka nyttiggörande av kunskap har verksamheten inom högre tekniska mognadsnivåer förstärkts. Försvarsmakten har i detta arbete genomfört studier om hur teknikutveckling- och demonstratorverksamhet ytterligare kan bidra till att öka nyttiggörandet för den operativa förmågan.

Totalförsvarets forskningsinstitut har lämnat stöd till samhället under pandemin. Myndigheten har genomfört diagnostik och sekvensering av covid-19-prover, testat andningsskydd, förstärkt analysfunktioner och tagit fram pandemiscenarier åt andra myndigheter. Totalförsvarets forskningsinstitut har även bidragit med skyddsmaterial till andra aktörer när efterfrågan varit som störst.

3.3.12 Miljö och fysisk planering

Miljöfrågor

Det systematiska miljösamarbete som myndigheterna inom försvarsområdet bedriver har fortsatt under 2020. Försvarsmakten är en av de 26 nationella myndigheter som har ett utpekat ansvar att verka för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålet, och har under 2020 fortsatt att utveckla miljöarbetet. Arbetet bidrar också till det nationella genomförandet av Agenda 2030, exempelvis när det gäller mål 14 (Hav och marina resurser) och mål 6 (Rent vatten). Försvarsmakten har även fortsatt arbetat med att ett effektivera sin energianvändning och bedriver aktivt studier för att ta reda på för- och nackdelar med ex. biobränslen för totalförsvarets behov.

Övningsverksamheten är den verksamhet som påverkar miljön mest. Genom en utvecklad arbetsmetodik och tillämpning av s.k. miljöannex, som kan beskrivas som en bilaga till övningsbestämmelserna, har Försvarsmakten kunnat ta miljöhänsyn i ett tidigare skede vid planeringen av övningar och insatser, exempelvis när det gäller att anpassa övningar utifrån marinbiologiska förutsättningar.

Under året har arbetet med förorenade områden lyfts upp som ett fokusområde vid Försvarsmaktens samverkan med de övriga myndigheterna i försvarssektorn. Försvarsmakten har också på uppdrag av regeringen redovisat en åtgärdsplan för förorenade områden och en särskild handlingsplan för områden som förorenats av PFAS. Vidare har Försvarsmakten inom ramen för sitt klimatanpassningsarbete fokuserat på att genomföra åtgärderna listade i myndighetens handlingsplan för klimatanpassning

Vind- och vågkraft

Med utgångspunkt i bestämmelserna om flyghinder i luftfartsförordningen (2010:770) gör Försvarsmakten en s.k. hindersprövning. Försvarsmakten har utpekade områden runt myndighetens flygfält inom vilka myndigheten kommer att avråda från etablering av objekt som utgör flyghinder. Vidare har Försvarsmakten klassificerat vissa områden som lågflygsområden inom vilka myndigheten också avråder från denna typ av etablering.

Försvarsmakten deltar i samhällsplaneringen genom att yttra sig över förslag på nya vindkraftverk och vindkraftparker. Myndigheten svarar på inkommande remisser i flera skeden och enligt olika förslag på utformning, för att om möjligt hitta ett alternativ som är godtagbart både ur myndighetens perspektiv och enligt sökandens önskemål.

Försvarsmakten har vidare deltagit i Energimyndighetens och Naturvårdsverkets arbete med en strategi för en nationell hållbar vindkraftsutbyggnad. Myndigheten har tagit fram en vägledning som beskriver hur öppet redovisade riksintresseanspråk såväl som riksintresseanspråk som omfattas av sekretess kan påverkas av vindkraftsetablering och som beskriver hur beredning av vindkraftsärenden går till inom Försvarsmakten. Försvarsmakten besvarade under året 222 remisser om vindkraft, jämfört med 179 remisser under 2019. Av de inskickade remisserna lämnade myndigheten synpunkter på 25 procent av föreslagna positioner respektive 53 procent av de föreslagna områdena. Att andelen synpunkter är högre vid remisser gällande områden beror till stor del på att Försvarsmakten i sin analys av dessa remisser måste ta höjd för att utbyggnad sker i hela området och att områdena ofta är stora. De synpunkter Försvarsmakten och andra berörda lämnar utgör en naturlig del av tillståndsprocessen enligt miljöbalken där föreslagna positioner för vindkraftverk ges en återkoppling i förhållande till potentiella konflikter med t.ex. övnings- och skjutverksamhet, militär luftfart och kommunikations-

och sensorsystem. Synpunkter är därför inte synonymt med avslag utan myndigheten strävar efter att i dialog med sökanden styra mot konfliktfria positioner och områden.

När det gäller vågkraft har Försvarsmakten under året besvarat remisser i enskilda ärenden som främst gällt översiktsplanering där vågkraft nämnts.

3.3.13 Utvecklad styrning och uppföljning av det militära försvaret

Arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av det militära försvaret har fortsatt. Fokus har bl.a. varit på att fortsätta omhänderta de rekommendationer som Statskontoret lämnade i rapporten När planeringen möter verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning (2018:27), med bilagan ESV:s bedömning av ändamålsenligheten i Försvarsmaktens investeringsplan (ESV 2018–00176). Statskontoret föreslog bl.a. att regeringen förstärker och utvecklar resultatstyrningen av Försvarsmakten. Regeringen beslutade den 17 december 2020 om inriktning för Försvarsmakten för 2021–2025 med mål för Försvarsmaktens operativa förmåga 2030 med delmål 2025. Syftet är att målen ska vara vägledande för utformningen av och ekonomiska avvägningar inom verksamheten och bidra till att åstadkomma en mer sammanhållen styrning av försvarsområdet där målen för den operativa förmågan är inriktande för materielanskaffning, infrastrukturinvesteringar samt utbildnings- och övningsverksamhet.

Under 2020 har Ekonomistyrningsverket fortsatt haft i uppdrag att stödja Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Uppdraget har under året bl.a. inneburit en fortsatt utveckling av investeringsplanerna, men också ett större fokus på infrastrukturområdet som en följd av att Försvarsmakten och Fortifikationsverket har lämnat underlag till propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Ekonomistyrningsverket slutredovisade sina iakttagelser från arbetet med uppdraget till regeringen den 11 november 2020.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att det militära försvarets förmåga att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet har vidmakthållits, i jämförelse med 2019 då bedömningen var att det militära försvarets förmåga hade ökats. Att förmågan har vidmakthållits och inte ökat under 2020 beror bl.a. på de utmaningar och begränsningar som covid-19-pandemin har medfört. Sett till hela försvarsbeslutsperioden bedömer regeringen att den militära förmågan har ökat, bl.a. som en följd av tillförsel av personal, materiel samt ökad övningsverksamhet. Betydande ekonomiska tillskott har möjliggjort det fortsatta genomförandet av den försvarspolitiska inriktningen för 2016–2020 och stärkt förutsättningarna för att framgent öka försvarsförmågan ytterligare.

Regeringen bedömer att det fortfarande finns begränsningar avseende förmågan att mobilisera hela krigsorganisationen och försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Det kvarstår också begränsningar för Försvarsmakten att hantera händelseutvecklingar som kan uppstå vid ett försämrat omvärldsläge samt vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd. Att stärka den operativa förmågan, inklusive mobiliseringsförmågan, är därför fortsatt angeläget.

Regeringen delar Försvarsmaktens bedömning att utvecklingen av krigsförbanden har gått i rätt riktning, vilket visar sig vid övningar, insatser och beredskapskontroller. Krigsdugligheten för samtliga försvarsgrenar och funktioner har vidmakthållits trots covid-19 och övningsverksamhet har genomförts även om anpassningar gjorts i

omfattning och antal. Regeringen bedömer också att utvecklingen och förstärkningen av cyberförsvarsförmågan har fortsatt, inklusive förmågan att genomföra aktiva operationer i cybermiljön.

Materiel- och logistikförsörjningen har bidragit till krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktens möjligheter att lösa sina uppgifter. En stor andel av medlen på anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* har i enlighet med den redovisade planeringen ianspråktagits för att fullfölja de redovisade investeringarna.

Regeringen bedömer att utvecklingen av det militära försvarets personalförsörjning fortsatt går åt rätt håll. Återaktiveringen av grundutbildning med värnplikt har varit en förutsättning för att skapa fullt bemannade och samövade förband. Bemanningsläget var vid utgången av 2020 i stort sett gott inom de flesta personalkategorier. Det finns utmaningar inom officersförsörjningen och vissa nyckelkompetenser men Försvarsmakten arbetar för att åtgärda detta. Trots utmaningarna med covid-19 under året kunde grundutbildning av totalförsvarspliktiga bedrivas. Den avslutade utbildningsomgången 2019/2020 av grundutbildning med värnplikt var, i likhet med den tidigare utbildningsomgången 2018/2019, betydligt större än under frivilligtiden och har genererat högre antal sökande och antagna till officersutbildning. Detta visar på de möjligheter som den återaktiverade värnplikten ger att fylla upp krigsorganisationen. Att andelen kvinnor har ökat något i vissa personalkategorier är positivt. Dock är andelen kvinnor i militära befattningar fortfarande låg och andelen kvinnor som gör värnplikt når inte myndighetens målsättningar. Regeringen bedömer att det är viktigt att ett fortsatt aktivt arbete bedrivs för att öka andelen kvinnor samt att Försvarsmakten fortsätter bedriva ett aktivt och systematiskt utvecklingsarbete för att vara en jämställd och jämlik organisation.

I syfte att öka graden av förutsägbarhet och transparens i den ekonomiska planeringen för de två mest resurskrävande materielområdena, stridsflygs- och undervattensförmåga, föreslår regeringen att de blir en del av investeringsplanernas riktlinjebeslut (se avsnitt 3.6 Budgetförslag).

Försvarssamarbetet med Finland har en särställning i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Regeringen bemyndigades av riksdagen i Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385) att under 2021 göra utfästelser om utveckling av det svenska Gripensystemet som innebär en harmonisering av det svenska stridsflyget med det finländska, under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen. Ett harmoniserat stridsflygsystem mellan Finland och Sverige skulle medföra stora operativa fördelar.

Sveriges bi- och multilaterala försvarssamarbeten har fortsatt förstärkts och fördjupats. Regeringen bedömer att utvecklingen av de internationella samarbetena under året bidragit såväl till Försvarsmaktens operativa förmåga som till att öka stabiliteten i närområdet. Genom fördjupade försvarssamarbeten axlar Sverige ansvaret som en trovärdig, pålitlig och solidarisk samarbetspartner vilket bidrar till stabilitet och säkerhet i vårt närområde och i Europa. Det är avgörande att Sverige kan ta emot och ge militärt och civilt stöd för att skapa en reell möjlighet att agera tillsammans och samordnat i händelse av kris eller krig. Utvecklingen inom det svensk-finska samarbetet och det nordiska trilaterala samarbetet bedöms ha bidragit till Försvarsmaktens förmåga att agera med andra. Sveriges samarbete med Nato har fortsatt utgjort en central del av Försvarsmaktens förmågeutveckling, såväl för den nationella förmågan som för förmågan att genomföra operationer med andra i eller utanför närområdet. Försvarsbeslutet 2020 anger att Sverige bör samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato, vilket innebär att Sverige och bl.a. Nato fördjupar sitt samarbete ytterligare.

Verksamheten inom forskning och utveckling har inriktats mot att i större omfattning prioriteras mot förutsedda behov. Arbetet med att förstärka nya eller nyligen tillförda områden har under året fortsatt, vilket regeringen bedömer är viktiga steg för det militära försvaret över tid ska ha tillgång till nödvändig forskning och utveckling.

Försvarsmaktens övningsverksamhet är den verksamhet som påverkar miljön mest. Regeringens samlade bedömning är att Försvarsmakten arbetar systematiskt för att bidra till att de nationella miljökvalitetsmålen nås men ser också att arbetet måste fortsätta att utvecklas.

Försvarsunderrättelseverksamheten har utvecklats och stärkts. Försvarsunderrättelsemyndigheterna har under 2020 på ett avgörande sätt bidragit till Sveriges möjligheter att föra en aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Mot bakgrund av händelseutvecklingen under 2020 bl.a. avseende den politiska och militära utvecklingen i närområdet, samt utvecklingen avseende terrorism, cyber- och hybridhot anser regeringen att den av regeringen, i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), föreslagna och planerade utvecklingen och förstärkningen av försvarsunderrättelseförmågan behöver fullföljas. Försvarsunderrättelseförmågan ökar möjligheterna till förvarning och är därmed väsentlig för Försvarsmaktens operativa förmåga och för att regeringen ska kunna agera förutseende och besluta om rätt åtgärder. Regeringen bedömer precis som föregående år att kraven på och betydelsen av den militära säkerhetstjänsten har ökat till följd av omvärldsutvecklingen, ikraftträdandet av en ny säkerhetsskyddslag den 1 april 2019 och uppbyggnaden av totalförsvaret. Med ökad övningsverksamhet och aktivitet inom Försvarsmakten och totalförsvaret ökar också exponeringen av den skyddsvärda verksamheten.

Sveriges engagemang och deltagande i internationella militära insatser har fortsatt inom bl.a. EU, FN och Natos ram. De förband som har deltagit i internationella insatser har uppfyllt de krav som har ställts i respektive insatsområde och har bidragit till att uppfylla de mål som angivits i regeringens propositioner gällande de väpnade insatserna. Covid-19 har påverkat Försvarsmaktens deltagande i olika grad. I likhet med vad regeringen konstaterade i budgetpropositionen för 2021, innebär de internationella militära insatserna till del en resurskonflikt med förbandsproduktionen vid förband, centrum och skolor nationellt. Samtidigt bedömer regeringen att deltagandet i de internationella insatserna har bidragit till Försvarsmaktens förmåga att samverka med andra länder i en multinationell kontext och inom ramen för skarp operationsmiljö, vilket är positivt för vår nationella förmåga.

Försvarsmakten har under 2020 lämnat ett omfattande stöd till civil verksamhet, inte minst med anledning av covid-19. Regeringen bedömer att myndigheten uppvisat en god förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civil verksamhet. I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) gör regeringen bedömningen att förstärkningarna av grund- och krigsorganisationen samt utökad utbildning av totalförsvarspliktiga m.m. kan ge ökade förutsättningar att lämna stöd till civil verksamhet.

3.5 Politikens inriktning

Mot bakgrund av det över tid fortsatt försämrade säkerhetspolitiska läget behöver det militära försvaret fortsatt stärkas och den operativa förmågan öka. Regeringens fokus avseende det militära försvaret 2022 och framåt är att genomföra den försvarspolitiska inriktning som framgår av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Riksdagens beslut med anledning av propositionen innebär en substantiell förstärkning av det militära försvaret. Under perioden 2021–2025 kommer nivån på anslagen till det militära försvaret att öka med 27,6 miljarder kronor, i jämförelse med 2020. De

ekonomiska förstärkningarna ger nödvändiga förutsättningar för en tillväxt av det militära försvaret och för att öka den operativa förmågan.

Att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp är det militära försvarets huvuduppgift och den dimensionerande utgångspunkten för uppbygganden av krigsorganisationen. Totalförsvaret ska vara krigsavhållande genom att ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det avhåller från försök att anfalla, kontrollera eller på annat sätt utnyttja svenskt territorium. Arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av resultaten inom det militära försvaret kommer att fortsätta. Regeringen kommer även att fortsätta att se över resultatredovisningen till riksdagen och kommer inom ramen för detta arbete se över möjligheterna att mer utförligt redovisa hur den operativa förmågan utvecklas över tid. De mål som har införts för den operativa förmågan fr.o.m. 2021 förbättrar förutsättningarna för att följa upp utvecklingen. Regeringen avser även att fortsatt följa de utmaningar inom materielförsörjningen som Ekonomistyrningsverket redovisar i sin rapport ESV:s iakttagelser i regeringsuppdraget att stödja Försvarsmakten och Försvarets materielverk 2019–2020 (ESV 2019-00649). Styrningen av samhällsinvesteringar i infrastruktur för totalförsvaret bör ses över för att skapa bättre förutsättningar för att genomföra Försvarsmaktens verksamhet.

Regeringen avser även följa upp Försvarsmakten arbete i regeringens program Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och myndighetens bidrag till genomförandet av den nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet.

Mål för Försvarsmaktens operativa förmåga

Med utgångspunkt i det av riksdagen beslutade målet för det militära försvaret fattade regeringen den 17 december 2020 beslut om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga i krig och fred (Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025 [Fö nr 30]). Målen för den operativa förmågan ska vara styrande för utformningen av och ekonomiska avvägningar inom verksamheten och bidra till att åstadkomma en mer sammanhållen styrning av försvarsområdet där målen för den operativa förmågan är styrande för inriktning och uppföljning av materielanskaffning, infrastrukturinvesteringar samt utbildnings- och övningsverksamheten. Av målen för den operativa förmågan framgår bl.a. följande.

Försvarsmakten ska successivt under perioden 2021–2025, respektive 2026–2030, öka sin förmåga att i händelse av krig omedelbart möta ett väpnat angrepp mot Sverige och göra det nödvändigt för en angripare att ta till vapenmakt för att nyttja svenskt territorium. Vidare ska myndigheten successivt öka sin förmåga att i händelse av krig, bl.a. fördröja fientlig etablering av operativ kontroll på svenskt territorium, bestrida fientlig operativ kontroll om angriparen har etablerat sig på svenskt territorium samt utan förberedelsetid och under pågående angrepp mobilisera krigsorganisationen. Försvarsmakten ska därutöver successivt öka sin förmåga att i fredstid bl.a. upptäcka och identifiera hot mot Sverige och svenska intressen, följa omvärldsutvecklingen samt kunna lösa krigsuppgifter med hela krigsorganisationen inom en vecka efter beslut om höjd beredskap och allmän mobilisering. Försvarsmakten ska både i krig och i fred successivt öka sin förmåga att ge och ta emot militärt stöd till och från andra stater och organisationer.

Krigsorganisationens utveckling

Arbetet för att genomföra den inriktning som riksdagen har beslutat för Försvarsmaktens krigsorganisation kommer att fortsätta. Inriktningen innebär en utökning av krigsorganisationen, bl.a. inom armén, samt att stödfunktioner som logistik och ledning förstärks. Det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att

uppgå till ca 100 000 när krigsorganisationen är personellt och materiellt uppfylld, att jämföra med ca 60 000 befattningar 2020. Inriktningen innebär vidare omfattande investeringar i materiel inom samtliga försvarsgrenar samt ökad övningsverksamhet, i syfte att öka det militära försvarets förmåga och uthållighet. Försvarsmakten har omsatt den politiska inriktningen i en planering för krigsorganisationens utveckling som inkluderar bl.a. personal, materiel, infrastruktur och övningar. Regeringen anser att Försvarsmakten ska prioritera arbete med att stärka sin förmåga att mobilisera i enlighet med fastställda krav. En avgörande del i detta arbete är att slutföra krigsplaceringen av materiel.

Regeringen konstaterar att den återinförda grundutbildningen med värnplikt utgör en förutsättning för en utökning av krigsorganisationen och för att kunna producera fullt bemannade, utbildade och övade krigsförband. Därför behöver grundutbildningsvolymerna successivt öka under kommande år. Från och med 2025 kommer 8 000 totalförsvarspliktiga att grundutbildas årligen. Vidare anser regeringen att det är angeläget att Försvarsmakten organiserar grundutbildning och repetitionsutbildning i ett tydligt förbandsomsättningssystem i syfte att åstadkomma en krigsorganisation med samövade krigsförband.

De stora anslagsökningar inom materielområdet som riksdagen har beslutat kommer att möjliggöra en successiv materieluppfyllnad vilket är en förutsättning för krigsförbandens utveckling.

Armén

Armén ska fortsätta utvecklas för att efter mobilisering kunna möta ett väpnat angrepp. Eftersom brigaderna är kärnan i arméstridskrafternas förmåga att möta ett väpnat angrepp kommer regeringen därför under 2022 att prioritera arbetet med att organisera tre mekaniserade brigader. Arbetet med att inta den beslutade organisationen fortsätter i enlighet med regeringens och riksdagens beslut. Regeringen konstaterar att två divisionsartilleribataljoner med eldrörsartilleri ska vara färdiga 2030. Frågan om eventuella kompletterande system för indirekt eld bör behandlas i kommande försvarsbeslut.

Under försvarsbeslutsperioden levereras flera viktiga materielsystem till armén. Luftvärnsrobot 103 Patriot tillförs och stridsvagnar och stridsfordon renoveras och uppgraderas. Vidare anskaffas ytterligare eldrörsartilleri och granatkastarbandvagnar liksom stora mängder övriga fordon av olika typer. Eldhandvapen och annan mängdmateriel anskaffas.

Grundutbildning vid Hemvärnets utbildningsgrupper ska upphöra senast 2023 och under 2022 genomförs därför den sista omgången av denna grundutbildning.

Marinen

Marinen ska fortsätta utvecklas för att kunna möta ett väpnat angrepp och upprätthålla den territoriella integriteten med fokus på Östersjön. Övningsverksamheten och samarbetet med Finland ska fortsätta. De marina förbanden ska ha en hög tillgänglighet och beredskap. Personell tillväxt och kompetens är en viktig grund för detta samt för att omhänderta kommande större materielsystem. Anskaffningen av ubåt typ Blekinge fullföljs. Leveranserna till Försvarets materielverk sker enligt avtal med Saab Kockums AB. Leverans till Försvarsmakten bedöms kunna ske tidigast ett år efter leverans till Försvarets materielverk. Försäljningen av två ubåtar av Södermanlandklass till Polen blir inte av eftersom den inte har kunnat fullföljas inom de tidsramar som var nödvändiga för att Försvarsmakten och Försvarets materielverk skulle kunna genomföra en affär.

Väsentliga materielförstärkningar pågår under investeringsplaneringsperioden och 2022 inom marinen, exempelvis halvtidsmodifiering korvett typ Visby, uppgradering av den tredje ubåten av Gotlandsklass och uppgradering röjdykfartyg typ Spårö.

Regeringen noterar att Försvarsmakten i det kompletterande budgetunderlaget för 2022 föreslår justeringar i investeringsplanen för samhällsinvesteringar beroende på bedömda förseningar inom det marina området. Försvarsmakten avser fortsätta beredningen av kompensatoriska åtgärder för att möta de operativa konsekvenserna av förseningarna och återkomma i budgetunderlaget för 2023 med förslag på sådana åtgärder.

Flygvapnet

Flygvapnet ska fortsätta utvecklas för att tidigt kunna möta ett väpnat angrepp och upprätthålla territoriell integritet. Den samlade luftförsvarsförmågan är i flera avseenden en förutsättning för att flygvapnet och andra försvarsgrenar ska kunna verka. Sex stridsflygdivisioner vidmakthålls och förmågan till verkan stärks genom t.ex. tillförande av ytterligare jaktrobotar. Regeringens inriktning är därför fortsatt att flygtidsproduktionen och tillgängligheten inom stridsflygssystemet fortsatt ska öka under 2022. Av betydelse är även de fortsatta ansträngningarna att förbättra det personella vakansläget i flygvapnet. Arbetet med att till del ersätta skolflygplanet SK 60 med nya SK 40 fortsätter. Försvarsmaktens arbete med att förstärka flygbasorganisationen och förmågan till spridning av flygstridskrafter inom och mellan flygbaser är viktigt för att nå de mål för operativ förmåga till 2030 som regeringen beslutat.

Regeringen avser att under 2022 fortsätta fördjupa samarbetet om framtida stridsflygutveckling inom ramen för Future Combat Air System Cooperation (FCASC) och det trilaterala samförståndsavtal som undertecknades i december 2020.

Finland avser anskaffa nytt stridsflygssystem. Saab AB lämnade därför i april 2021 ett erbjudande om JAS 39 Gripen. Regeringen bemyndigades vidare av riksdagen i Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385) att under 2021 göra utfästelser om utveckling av det svenska Gripensystemet som innebär en harmonisering av det svenska stridsflygssystemet med det finländska, under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen. De kostnader som sådana beslut skulle medföra bedöms kunna hanteras genom att Försvarsmakten anpassar sådan verksamhet inom utvecklingen av stridsflygförmågan som inte påverkar genomförandet av riksdagens beslut om propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136), genom inkomster i samband med försäljning och med ökade anslag under perioden 2026–2032. Kostnaderna ska därför inte påverka genomförandet av riksdagens beslut om propositionen Totalförsvaret 2021–2025. För att kunna hantera en harmonisering av det svenska stridsflygssystemet med det finländska behöver myndigheterna i ett första steg ingå nya åtaganden och regeringen föreslår därför de finansiella befogenheter som är nödvändiga för att genomföra detta. Finland förväntas välja leverantör under 2021. Avtal med vald leverantör förväntas ingås under 2022. Om Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen kommer regeringen att återkomma till riksdagen med de ytterligare åtgärder som krävs för en harmonisering av det svenska stridsflygssystemet med det finländska i kommande ekonomiska propositioner.

Logistik och ledning

Försvarsmakten har i sitt budgetunderlag för 2022 inkommit med koncept för ledning och logistik. Regeringen bedömer att dessa koncept behöver utvecklas och kompletteras under 2022 i syfte att främja balansen mellan verkansförband och stödfunktioner.

Cyberförsvarsförmåga

Regeringen avser stärka och utveckla cyberförsvarsförmågan i enlighet med propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Det inbegriper Försvarsmaktens förmåga att, med stöd av Försvarets radioanstalt, genomföra defensiva och offensiva operationer i cyberdomänen. Regeringen anser att arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera cyberattacker är fortsatt prioriterat.

Försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst ska fortsatt stärkas

Omvärldsutvecklingen och det försämrade säkerhetspolitiska läget, inte minst i närområdet, medför behov av att ytterligare förbättra Sveriges förutsättningar att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik samt för kartläggning av yttre hot mot landet. Återuppbyggnaden av totalförsvaret, utveckling av krigsorganisationen, utökad aktivitet inom Försvarsmakten och totalförsvaret och därmed ökad exponering av skyddsvärd verksamhet innebär behov av utvecklad förmåga att möta säkerhetshot. Regeringen avser stärka och utveckla försvarsunderrättelseförmågan och den militära säkerhetstjänsten i enlighet med propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).

Grundorganisationens utveckling

Arbetet med att utöka Försvarsmaktens grundorganisation kommer fortsätta i enlighet med beslutad inriktning (prop. 2020/21:30, bet.2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Regeringen fattade den 17 juni 2021 beslut om en ändring av förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten. Beslutet innebär att Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå med utbildningsdetachement (Jämtlands fältjägarkår) i Östersund återinrättas som egna organisationsenheter. Instruktionsändringen trädde i kraft den 1 september 2021. Försvarsmakten planerar att inviga organisationsenheterna under hösten 2021 och våren 2022. Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn kommer att återinrättas senare under försvarsbeslutsperioden 2021–2025.

Mot bakgrund av Försvarsmaktens huvudsakliga uppgift att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp och mot bakgrund av regeringens arbete med klimat och miljöfrågor bör Försvarsmakten fortsatt, i dialog med relevanta myndigheter och kommuner, arbeta för att hitta lösningar så att både militär och civil verksamhet kan verka inom samma geografiska område, exempelvis inom vindkraftsutvecklingen. Regeringen har i regleringsbrevet för 2021 gett Försvarsmakten i uppdrag att redovisa hur myndigheten bidrar till samexistens mellan olika samhällsintressen inom samma geografiska områden och samverkar med relevanta myndigheter och organisationer i samhällsplaneringen, mot bakgrund av myndighetens kommande tillväxt. Uppdraget ska redovisas senast den 22 februari 2022. Regeringen kommer utifrån Försvarsmaktens redovisning att analysera behov och åtgärder inom området.

Materielförsörjning

Utredningen om materielförsörjningsstrategi för det militära försvaret (dir. 2020:119) ska redovisas senast den 4 maj 2022. Utredaren ska redovisa en strategi som på ett uthålligt och kostnadseffektivt sätt bidrar till att det militära försvarets behov av materiel och relaterad forskning, teknikutveckling och tjänster tillgodoses i fred, kris och krig. I uppdraget ingår att klara ut förutsättningarna för materielförsörjningen, analysera försvarsmarknaden och utveckla statens relation till försvarsföretagen. Utredningen kommer att utgöra utgångspunkten för regeringens fortsatta överväganden.

Försvarsmateriel och exportstödjande verksamhet

Under 2022 kommer exportstödjande verksamhet fortsatt att användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning som bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga. Exportstödjande verksamhet bedrivas bland annat gentemot Nederländerna. Under första kvartalet 2022 väntas Nederländerna inkomma med en formell offertförfrågan avseende upphandling av nya ubåtar.

En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten, i det fall den faller under regleringen i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, godkänns av Inspektionen för strategiska produkter, som är ansvarig exportkontrollmyndighet.

Internationella försvarssamarbeten

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) slår regeringen fast att Sveriges internationella försvarssamarbeten och de nationella försvarsansträngningarna utgör de två ben på vilka den svenska försvarspolitiken står.

Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. De internationella försvarssamarbetena bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och förmågan att agera tillsammans med andra samt tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Regeringen kommer under 2022 fortsätta arbetet med att fördjupa Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten i enlighet med den inriktning som framgår i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), inklusive att så långt som möjligt utveckla gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.

Försvarssamarbetet med Finland intar fortsatt en särställning och kommer att fördjupas ytterligare under 2022. Särskilt fokus kommer ligga på att skapa förutsättningar för gemensamt operativt militärt agerande i olika scenarier, inklusive frågor som rör värdlandsstöd, operationsplanering och hävdandet av respektive lands integritet, samt ett utvecklat övningssamarbete inom samtliga stridskrafter.

Fortsatt arbete kommer att ske under 2022 för att implementera och utveckla det nordiska försvarssamarbetet inom ramen för Nordefco, det trilaterala operativa försvarssamarbetet mellan Finland, Norge och Sverige samt de bilaterala samarbetena med Danmark och Norge. Samarbetet med Danmark och Norge bör utvidgas till att även omfatta situationer bortom fred.

De bilaterala samarbetena på det försvars- och säkerhetspolitiska området med Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Frankrike, inklusive det franskledda initiativet European Intervention Initiative, ska utvecklas under 2022. Regeringen avser fortsätta fördjupa försvarssamarbetet med Storbritannien på bilateral basis och i olika multilaterala forum. En dialog förs om hur den bilaterala säkerhetspolitiska relationen kan utvecklas efter Storbritanniens utträde ur EU. Regeringen avser att fortsätta engagemanget i Joint Expeditionary Force.

Regeringen kommer fortsätta att utveckla och fördjupa samarbetet med USA under 2022. Samarbetet ska stärkas inom fem prioriterade områden: interoperabilitet, övningar och utbildning, materielsamarbete, forskning och utveckling, samt multinationella operationer. Implementeringen av det fördjupade trilaterala försvarssamarbetet mellan Finland, Sverige och USA ska fortsätta.

EU utgör Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform. Regeringen ska under 2022 fortsatt verka för att stärka den samlade europeiska försvarsförmågan och att EU:s förmåga att agera stärks, samtidigt som vi värnar svenska intressen. Under 2022 ska

förberedelser ske inför det svenska EU-ordförandeskapet 2023. Regeringen anser att försvarsfonden EDF ska vara en integrerad del i den svenska materielförsörjningen.

Regeringen avser att fortsätta utveckla partnerskapet med Nato inom ramen för statusen Enhanced Opportunities Partner med fokus på politisk och militär dialog, övnings- och utbildningsverksamhet, samt informationsutbyte.

Internationella militära insatser

Under 2022 fortsätter Sveriges deltagande i internationella militära insatser. Deltagande i internationella militära insatser stärker Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten. Därtill bidrar deltagandet till att stärka Sveriges nationella säkerhet genom den verksamhet som bedrivs i insatsområdet. Regeringen anser att Sverige under 2022 ska bidra till Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilizatoin Mission in Mali), den globala koalitionens ansträngningar att besegra Daesh i Irak, Natos insatser i Irak (Nato Mission Iraq) och i Kosovo (Kosovo Force), EU:s träningsinsatser, EU:s marina insatser, i den av Kanada ledda utbildningsinsatsen Operation Unifier i Ukraina och i den av Frankrike ledda insatsen operation Task Force Takuba i Mali.

Forskning och utveckling

Under 2022 påbörjas den av regeringen aviserade förstärkningen av forskningsverksamheten. Genom den föreslagna ökningen av anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* kan viktiga steg tas för att trygga tillgången till integritetskritisk kunskap i enlighet med regeringens inriktning i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), vilket är en förutsättning för att kunna upprätthålla den operativa förmågan över tid. Regeringen kommer fortsätta att följa Försvarsmaktens och Försvarets materielverks arbete med att utveckla det sätt på vilket de tillgodogör sig den forskning och utveckling som bedrivs. Fokus kommer särskilt läggas på att bidra till vidareutvecklingen av den samverkan som byggs upp mellan civila och militära aktörer inom forskningsområdet.

3.6 Budgetförslag

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) redogjorde regeringen för utvecklingen av anslagen till det militära försvaret t.o.m. 2025. Denna inriktning ligger fast.

3.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2020	Utfall	37 812 181	Anslagssparande	817 474
2021	Anslag	41 925 976[1]	Utgiftsprognos	41 734 426
2022	**Förslag**	**44 207 502**		
2023	Beräknat	47 314 592[2]		
2024	Beräknat	49 558 520[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 659 907 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 48 313 340 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av Försvarsmaktsorganisationen, planering, insatser samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer samt för stöd till veteran- och anhörigorganisationer. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten får finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**41 920 370**	**41 920 370**	**41 920 370**
Pris- och löneomräkning[2]	-313 402	270 385	758 935
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 600 534	5 123 837	6 879 216
varav BP22[3]	*-70 850*	*110 550*	*700 550*
– Nya ersättningsnivåer	*-50*	*-50*	*-50*
– Omfördelning anslag	*-84 000*	*111 000*	*701 000*
– Regleringsbelopp STÅP	*13 600*		
– Folk och försvar	*-400*	*-400*	*-400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**44 207 502**	**47 314 592**	**49 558 520**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] 125 213 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2019 som uppgick till 13 600 tkr.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas därför med 84 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 111 miljoner kronor respektive 701 miljoner kronor.

Anslaget ökas med 13,6 miljoner kronor med anledning av justering gällande den statliga ålderspensionsavgiften (STÅP). För 2019 har ett för lågt belopp betalats in, vilket gör att det preliminära beloppet behöver justeras upp med 13,6 miljoner kronor.

Anslaget minskas med 450 000 kronor fr.o.m. 2022 för att möjliggöra en ökning av verksamhetsbidraget till Centralförbundet Folk och Försvar med 400 000 kronor samt för att täcka ökade kostnader för de nämnder som finansieras från anslaget 1:10 *Nämnder m.m.*

Regeringen föreslår att 44 207 502 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 47 314 592 000 kronor respektive 49 558 520 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2022 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2023 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2022 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Bemyndigandet omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande eller driftskaraktär. Ett ökat beställningsbemyndigande möjliggör ett ökat vidmakthållande av materiel. Vidmakthållandet bidrar således till att uppfylla målen för det militära försvaret, och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	11 012 442	11 584 733	18 643 084			
Nya åtaganden	5 516 474	15 178 180	22 559 916			
Infriade åtaganden	-4 944 183	-8 119 829	-9 603 000	-10 226 000	-8 915 000	-12 459 000
Utestående åtaganden	11 584 733	18 643 084	31 600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**18 500 000**	**19 000 000**	**32 000 000**			

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2022–2033 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 3.9).

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2022–2033. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2022, beräknade anslag för åren mellan 2023 och 2027 samt totalt för åren 2028–2033. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen utvecklar redovisningen inom materielområdet genom att redovisa objektsramar för stridsflyg- och undervattensområdet innevarande år och för 2022 (se kursiverade rader i tabell 3.9). Beloppen som redovisas för undervattensområdet inkluderar utgifter för ubåtar, inklusive vapen och övrig utrustning. Dessutom inkluderas de utgifter för system som bedöms vara nödvändiga för att ubåtarna ska kunna verka. Beloppen som redovisas för stridsflygområdet inkluderar utgifter för JAS 39 C/D/E, inklusive vapen, sensorer och övrig utrustning. Dessutom inkluderas utgifter för system som bedöms vara nödvändiga för att JAS 39 C/D/E ska kunna verka.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma.

Tabell 3.9 Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Utfall 2020	Prognos 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2033
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**7 646**	**8 313**	**15 192**	**16 381**	**17 952**	**18 555**	**19 806**	**20 642**	**21 310**	**133 778**
Arméstridskrafter	915	1 012	2 236	2 989	4 092	4 507	4 561	4 978	5 247	32 240
Marinstridskrafter	1 355	968	2 611	2 349	2 148	2 728	2 766	3 613	3 412	16 323
Varav undervattensområdet			*991*	*969*						
Flygstridskrafter	2 002	2 199	3 613	4 439	4 649	4 192	5 285	4 813	4 792	32 964
Varav stridsflygområdet			*2 332*	*2 991*						
Operativ ledning	1 013	1 254	2 351	2 299	2 144	2 214	2 135	2 270	2 525	15 398
Logistik	1 716	1 514	1 376	1 256	1 742	1 587	1 478	1 521	1 311	9 890
Stödfunktioner	645	1 366	3 005	3 049	3 177	3 327	3 581	3 483	4 023	26 963
Varav investeringar i anläggningstillgångar	**1 458**	**1 573**	**1 970**	**2 004**	**2 209**	**2 277**	**2 427**	**2 567**	**2 598**	**18 965**
Finansiering vidmakthållande	**7 646**	**8 313**	**15 192**	**16 381**	**17 952**	**18 555**	**19 806**	**20 642**	**21 310**	**133 778**
Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	7 646	7 247	15 192	16 381	17 952	18 555	19 806	20 642	21 310	133 778

Anm. Till följd av anslagsstrukturförändringen som genomfördes 2019 har raden Varav projektrelaterade förvaltningsutgifter (anslag 1:11) utgått. Utfallet 2020 finansieras även med övriga intäkter om 1 066 miljoner kronor.

Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större vidmakthållandeåtgärder som Försvarsmakten har beställt under 2021 eller tidigare, alternativt avser att beställa under den kommande tolvåriga investeringsplansperioden, enligt nuvarande planering.

Tabell 3.10 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Vidmakthållande markstridssystem
	Vidmakthållande stridsfordonsystem
	Vidmakthållande indirekt eldsystem
	Vidmakthållande markbaserade luftvärnssystem
Marinstridskrafter	Vidmakthållande sensorer
	Vidmakthållande undervattens- och ubåtssystem
	Vidmakthållande sjöstridssystem
Flygstridskrafter	Vidmakthållande stridsflygsystem
	Vidmakthållande helikoptersystem
	Vidmakthållande transportflygsystem
	Vidmakthållande flygbassystem
	Vidmakthållande ledningssystem flyg
	Vidmakthållande RBS 15
	Vidmakthållande SK60
Operativ ledning	Vidmakthållande fast nät, infrastruktur
	Vidmakthållande tele- och datakommunikation
	Vidmakthållande signalskydd och IT-säkerhet
Logistik	Vidmakthållande personligt utrustningssystem
	Vidmakthållande logistikledningssystem

3.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2020	Utfall	1 004 304	Anslagssparande	211 061
2021	Anslag	1 466 571[1]	Utgiftsprognos	1 456 362
2022	**Förslag**	**1 476 513**		
2023	Beräknat	1 496 320[2]		
2024	Beräknat	1 512 332[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 476 513 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 476 513 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Anslaget får också användas för Sveriges del av de gemensamma

kostnaderna för EU:s utombudgetära fond Europeiska fredsfaciliteten (EPF). Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 466 571**	**1 466 571**	**1 466 571**
Pris- och löneomräkning[2]	9 942	29 749	45 761
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 476 513**	**1 496 320**	**1 512 332**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 476 513 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 496 320 000 kronor respektive 1 512 332 000 kronor.

3.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

2020	Utfall	14 872 171	Anslagssparande	72 681
2021	Anslag	17 808 296[1]	Utgiftsprognos	17 230 140
2022	**Förslag**	**19 802 213**		
2023	Beräknat	22 330 849[2]		
2024	Beräknat	27 450 009[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 21 955 411 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 26 629 811 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder, avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materielförsörjningen samt forskning och utveckling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 808 296**	**17 808 296**	**17 808 296**
Pris- och löneomräkning[2]	-399 209	-101 513	136 990
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 393 126	4 624 065	9 504 723
varav BP22[3]	*192 000*	*-116 000*	*-662 000*
– Omfördelning anslag	*58 000*	*-181 000*	*-727 000*
– Totalförsvar it- och teletjänster	*134 000*	*65 000*	*65 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 802 213**	**22 330 849**	**27 450 009**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* ökas därför med 58 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minska med 181 miljoner kronor respektive 727 miljoner kronor.

I syfte att stärka och tillgodose statens behov av it- och teletjänster med höga säkerhetskrav framför allt inom ramen för totalförsvarsplaneringen ökas anslaget med 134 miljoner kronor 2022 och beräknas öka med 65 miljoner kronor 2023 samt 65 miljoner kronor 2024. Anslaget 2:4 *Krisberedskap* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 19 802 213 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 22 330 849 000 kronor respektive 27 450 009 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 92 000 000 000 kronor 2023–2031.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2022 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2023 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2022 (nya åtaganden). Försvarsmakten och Försvarets materielverk behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Ett ökat beställningsbemyndigande möjliggör ökade anskaffningar av materiel och anläggningar. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Den främsta orsaken till att det beslutade beställnings-

bemyndigandet inte upparbetades under 2020 är att industrikontrakten inte kunde läggas i enlighet med den ursprungliga planeringen.

Motivet till den ökade ramen i förhållande till föregående år beror bl.a. på behov av åtagande hänförliga till en harmonisering av svenska stridsflygssystemet med det finländska, under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen. Det ökade beställningsbemyndigandet kräver ökade anslag 2026–2032. De utgifter som följer av det ökade beställningsbemyndigandet ryms inom den föreslagna och beräknade anslagsnivån med undantag för ökningen hänförlig till harmoniseringen med det finländska stridsflygssystemet. I den delen återkommer regeringen till riksdagen med förslag om erforderliga anslagsökningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 92 000 000 000 kronor 2023–2031.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2031
Ingående åtaganden	64 713 538	57 968 951	64 971 761			
Nya åtaganden	4 873 027	21 076 607	41 882 725			
Infriade åtaganden	-11 616 777	-14 073 797	-15 219 384	-19 046 637	-21 423 248	-51 165 217
Utestående åtaganden	57 969 318	64 971 761	91 635 102			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**72 000 000**	**73 300 000**	**92 000 000**			

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2022–2033 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 3.16).

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för anskaffning av materielinvesteringar 2022–2033. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2022, beräknade anslag för åren mellan 2023 och 2027 samt totalt för åren 2028–2033. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden. Delar av det föreslagna beställningsbemyndigandet kommer att utnyttjas enbart under förutsättning att Finland beslutar om anskaffning av JAS 39 Gripen. Hänsyn till en harmonisering med Finland är inte inkluderad i förslaget till investeringsplan. Investeringsplanen behöver således revideras för det fall Finland beslutar om anskaffning av JAS Gripen. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen med de ytterligare åtgärder som krävs vid en harmonisering av det svenska stridsflygssystemet med det finländska i kommande ekonomiska propositioner.

Regeringen utvecklar redovisningen inom materielområdet genom att redovisa objektsramar för stridsflyg- och undervattensområdet innevarande år och för 2022 (se kursiverade rader i tabell 3.16). Beloppen som redovisas för undervattensområdet inkluderar utgifter för ubåtar, inklusive vapen och övrig utrustning. Dessutom inkluderas de utgifter för system som bedöms vara nödvändiga för att ubåtarna ska kunna verka. Beloppen som redovisas för stridsflygområdet inkluderar utgifter för JAS 39 C/D/E, inklusive vapen, sensorer och övrig utrustning. Dessutom inkluderas utgifter för system som bedöms vara nödvändiga för att JAS 39 C/D/E ska kunna verka.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma.

Tabell 3.16 Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Utfall 2020	Prognos 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2033
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**14 142**	**15 434**	**18 461**	**20 518**	**23 112**	**28 177**	**31 156**	**31 747**	**31 314**	**191 564**
Arméstridskrafter	1 661	4 544	6 075	6 637	6 153	7 191	8 290	6 897	7 695	51 177
Marinstridskrafter	5 034	1 998	3 840	3 690	3 821	4 100	7 599	7 655	5 769	38 836
Varav undervattensområdet			*1 859*	*2 603*						
Flygstridskrafter	4 399	5 728	5 226	6 186	8 137	11 223	10 215	10 850	12 072	63 285
Varav stridsflygområdet			*3 933*	*5 173*						
Operativ ledning	1 060	1 191	1 270	1 569	1 757	1 831	1 758	2 319	1 941	12 103
Logistik	540	530	519	546	1 156	1 461	1 203	1 349	1 451	11 172
Stödfunktioner	1 448	1 443	1 531	1 890	2 088	2 371	2 742	2 677	2 386	14 991
varav investeringar i anläggningstillgångar	**2 274**	**12 657**	**12 234**	**14 098**	**16 944**	**20 760**	**23 408**	**22 935**	**22 387**	**131 325**
Finansiering av anskaffning och utveckling	**14 142**	**15 434**	**18 461**	**20 518**	**23 112**	**28 177**	**31 156**	**31 747**	**31 314**	**191 564**
Anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	13 640	14 872	17 808	19 802	22 330	27 450	31 480	30 999	30 560	186 842
Anslag 1:11 Försvarets materielverk	472	535	653	716	782	727	727	748	754	4 722

Anm. Anläggningstillgångar utgår från leveranser från Försvarets materielverk till Försvarsmakten och visar bedömt årligt belopp som aktiveras i Försvarsmaktens balansräkning. Utfallen 2019 och 2020 finansieras även med övriga intäkter om 30 respektive 27 miljoner kronor.

Redovisning av anskaffningar

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större anskaffningar som Försvarsmakten har beställt under 2021 eller tidigare, alternativt avser att beställa under det kommande budgetåret eller den närmsta tiden därefter enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.17 Redovisning av anskaffningar

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Anskaffning Archer, pjäser och systemutrustning
	Renovering av Stridsfordon 90 och Stridsvagn 122
	Anskaffning fordonsburet granatkastarsystem
	Uppgradering granatgevär
	Anskaffning pansarvärnsutrustning
	Anskaffning markstridssensorer, mörkerstridsutrusning
	Anskaffning eldhandvapensystem
	Anskaffning skyddsutrustning och soldatutrustning
	Anskaffning skyddade lastbilar, terrängfordon, tunga lastbilar och standardfordon
	Anskaffning bandvagnar
	Anskaffning medelräckviddigt luftvärn
Marinstridskrafter	Modifiering av korvetter Gävle/Sundsvall
	Modifiering av korvetter typ Visby
	Anskaffning av ytstridsfartyg
	Anskaffning undervattenssensorer
	Anskaffning av Ubåt Typ Blekinge
	Halvtidsmodifiering av ubåt typ Gotland
	Anskaffning av nytt lätt torpedsystem
	Åtgärder tung torped
	Modifiering av stridsbåt 90
	Anskaffning av stridsbåt
	Anskaffning av modifiering Marinbas
	Anskaffning sjörörlig logistik
Flygstridskrafter	Utveckling och anskaffning av JAS 39E
	Anskaffning system JAS 39C/D
	Anskaffning sjömålsrobot
	Anskaffning av helikopter 14
Operativ ledning	Anskaffning Ledningsstödsystem Mark
	Livstidsförlängning sensorkedja
	Anskaffning krypto- och radioutrustning
Logistik	Anskaffning uniformssystem
	Anskaffning fältförplägnadssystem

3.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2020	Utfall	730 499	Anslagssparande	-13 594
2021	Anslag	716 905[1]	Utgiftsprognos	708 873
2022	**Förslag**	**831 905**		
2023	Beräknat	951 905		
2024	Beräknat	986 905		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstridssimuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**716 905**	**716 905**	**716 905**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	115 000	235 000	270 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**831 905**	**951 905**	**986 905**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 831 905 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 951 905 000 kronor respektive 986 905 000 kronor.

3.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelse-verksamheten

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

2020	Utfall	10 210	Anslagssparande	1 311
2021	Anslag	11 361[1]	Utgiftsprognos	11 597
2022	**Förslag**	**11 463**		
2023	Beräknat	11 598[2]		
2024	Beräknat	11 717[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
[2] Motsvarar 11 463 tkr i 2022 års prisnivå.
[3] Motsvarar 11 463 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelseverksamheten hos de myndigheter som bedriver sådan verksamhet, samt för att verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**11 361**	**11 361**	**11 361**
Pris- och löneomräkning[2]	102	237	356
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 463**	**11 598**	**11 717**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 463 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 598 000 kronor respektive 11 717 000 kronor.

3.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

2020	Utfall	209 582	Anslagssparande	3 986
2021	Anslag	295 568[1]	Utgiftsprognos	291 038
2022	**Förslag**	**333 842**		
2023	Beräknat	349 568[2]		
2024	Beräknat	352 111[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 345 710 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 344 730 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Totalförsvarets plikt- och prövningsverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för ersättningar för kost, resor och logi till totalförsvarspliktiga.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**295 568**	**295 568**	**295 568**
Pris- och löneomräkning[2]	2 274	5 598	8 651
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	36 000	48 402	47 892
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**333 842**	**349 568**	**352 111**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 333 842 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 349 568 000 kronor respektive 352 111 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	105 032	111 775	-6 743	769
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Prognos 2021	115 200	115 200	0	212
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Budget 2022	115 200	115 200	0	212
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0

3.6.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	225 014	Anslagssparande	2 779
2021	Anslag	250 806[1]	Utgiftsprognos	248 657
2022	**Förslag**	**262 289**		
2023	Beräknat	271 374[2]		
2024	Beräknat	274 162[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 268 220 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 268 219 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet och annan grundläggande officersutbildning vid Försvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden. Anslaget

får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**250 806**	**250 806**	**250 806**
Pris- och löneomräkning[2]	2 483	5 462	8 095
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 000	15 106	15 261
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**262 289**	**271 374**	**274 162**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 262 289 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 271 374 000 kronor respektive 274 162 000 kronor.

3.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

2020	Utfall	1 217 368	Anslagssparande	90 842
2021	Anslag	1 417 711[1]	Utgiftsprognos	1 393 800
2022	**Förslag**	**1 551 762**		
2023	Beräknat	1 646 009[2]		
2024	Beräknat	1 801 648[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 620 726 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 754 112 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets radioanstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 417 711**	**1 417 711**	**1 417 711**
Pris- och löneomräkning[2]	12 051	34 355	50 798
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	122 000	193 943	333 139
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 551 762**	**1 646 009**	**1 801 648**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Anslagsändamålet för Försvarets radioanstalt ändras för att följa gängse principer för myndigheters förvaltningsanslag. Någon ändring i sak är inte avsedd, utan anslaget ska användas för utgifter för de uppgifter som ingår i myndighetens verksamhet, dvs. myndighetens förvaltningsutgifter. Myndighetens uppgifter anges i myndighetens instruktion.

Regeringen föreslår att 1 551 762 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 646 009 000 kronor respektive 1 801 648 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.29 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	3 183	3 191	-8	3
(varav tjänsteexport)	-	-	-	
Prognos 2021	3 000	3 000	0	3
(varav tjänsteexport)	-	-	-	
Budget 2022	3 000	3 000	0	3
(varav tjänsteexport)	-	-	-	

3.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

2020	Utfall	222 158	Anslagssparande	14 560
2021	Anslag	237 373[1]	Utgiftsprognos	239 624
2022	**Förslag**	**241 697**		
2023	Beräknat	244 243[2]		
2024	Beräknat	246 672[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 241 698 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 241 697 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**237 373**	**237 373**	**237 373**
Pris- och löneomräkning[2]	2 324	4 849	7 258
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	2 021	2 041
varav BP22[3]	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Kartläggning av våldsbejakande extremism och rasism i digitala milj	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**241 697**	**244 243**	**246 672**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka forskningen kring våldsbejakande extremism och rasism i digitala miljöer ökas anslaget med 2 miljoner kronor från och med 2022.

Regeringen föreslår att 241 697 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 244 243 000 kronor respektive 246 672 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.32 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 021 839	997 761	24 078	98 995
(varav tjänsteexport)	20 211	27 311	-7 100	483
Prognos 2021	1 046 000	1 061 000	-15 000	83 512
(varav tjänsteexport)	20 000	20 000	0	483
Budget 2022	1 126 327	1 146 327	-20 000	44 995
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0	483

3.6.10 1:10 Nämnder m.m.

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	6 221	Anslagssparande	80
2021	Anslag	6 536[1]	Utgiftsprognos	6 480
2022	**Förslag**	**6 986**		
2023	Beräknat	6 986		
2024	Beräknat	6 986		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**6 536**	**6 536**	**6 536**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	450	450	450
varav BP22	*450*	*450*	*450*
– Nya ersättningsnivåer	*50*	*50*	*50*
– Folk och försvar	*400*	*400*	*400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 986**	**6 986**	**6 986**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 450 000 kronor fr.o.m. 2022 för att möjliggöra en ökning av verksamhetsbidraget till Centralförbundet Folk och Försvar med 400 000 kronor samt för att täcka ökade kostnader för de nämnder som finansieras från anslaget. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 6 986 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 6 986 000 kronor respektive 6 986 000 kronor.

3.6.11 1:11 Försvarets materielverk

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

2020	Utfall	1 701 294	Anslagssparande	122 859
2021	Anslag	1 957 997[1]	Utgiftsprognos	1 978 507
2022	**Förslag**	**2 104 280**		
2023	Beräknat	2 247 671[2]		
2024	Beräknat	2 224 321[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 219 893 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 174 012 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets materielverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för myndighetens samhällsinvesteringar. Anslaget får även användas till utgifter för Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSEC) samt signatärskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 957 997**	**1 957 997**	**1 957 997**
Pris- och löneomräkning[2]	38 183	63 161	84 376
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	108 100	226 513	181 948
varav BP22[3]	*26 000*	*70 000*	*26 000*
– Omfördelning anslag	*26 000*	*70 000*	*26 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 104 280**	**2 247 671**	**2 224 321**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* ökas därför med 26 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 70 miljoner kronor respektive 26 miljoner kronor.

Försvarets materielverk har sedan 2019 en ändrad finansiell styrmodell (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89). Den ändrade modellen innebär att anslagsbelastningen sker när utgiften för staten inträffar i stället för när fakturering sker utifrån milstolpar mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Ändringen gällde för objekt i investeringsplanen där avtal tecknats efter 31 december 2018. För att underlätta den materiella tillväxten avser regeringen att ge Försvarets materielverk möjlighet att även hantera materielobjekt där avtal tecknats före den 31 december 2018 enligt den modell som infördes 2019.

Regeringen föreslår att 2 104 280 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 247 671 000 kronor respektive 2 224 321 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 50 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och för hantering av avtal inom försvarsexportområdet. Försvarets materielverk behöver även tillgång till rörelsekapital för att hantera övergången till en ändrad finansiell styrmodell inom materielförsörjningen.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.37 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	5 673 406	5 651 877	21 529	291 572
(varav tjänsteexport)	55 225	25 343	29 882	77 780
Prognos 2021	6 602 400	6 602 400	0	291 572
(varav tjänsteexport)	60 000	60 000	0	77 780
Budget 2022	6 602 400	6 602 400	0	291 572
(varav tjänsteexport)	60 000	60 000	0	77 780

3.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

2020	Utfall	10 568	Anslagssparande	298
2021	Anslag	10 770[1]	Utgiftsprognos	10 973
2022	**Förslag**	**10 874**		
2023	Beräknat	9 954[2]		
2024	Beräknat	10 055[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 846 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 847 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelsedomstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 770**	**10 770**	**10 770**
Pris- och löneomräkning[2]	104	223	334
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-1 039	-1 049
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 874**	**9 954**	**10 055**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 874 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelsedomstolen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 954 000 kronor respektive 10 055 000 kronor.

3.6.13 Övriga förslag

Bemyndigande att disponera pjäser av artillerisystem Archer för försäljning

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta om att överlåta försvarsmateriel i form av ännu inte förbandssatta artilleripjäser av system Archer för att möjliggöra en vidareförsäljning till USA samt att Försvarsmakten får disponera försäljningsintäkter eller motsvarande för pjäserna.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk har framställt om regeringens bemyndigande att disponera upp till 24 pjäser av artillerisystem Archer. De pjäser som avses är övertagna norska pjäser placerade i Försvarsmaktens materielreserv (se även tabell 3.5). Syftet är att överlåta ett antal pjäser till leverantören BAE Systems Bofors AB för att möjliggöra en försäljning av artillerisystemet till USA. I sitt yttrande till framställningen samtycker Försvarsmakten till åtgärden under förutsättning att motsvarande antal pjäser kan levereras till Försvarsmakten i tid och med minst samma förmåga utan ytterligare kostnader. Leveranser av pjäser till Försvarsmakten kan ske senast i den takt som motsvarar förbandsproduktionen i övrigt till och med 2030. Enligt budgetlagen (2011:203) får regeringen besluta att överlåta viss lös egendom om den inte längre behövs för statens verksamhet eller blivit obrukbar eller om den inte anskaffats med statens medel (8 kap. 6 §). Archerpjäserna motsvarar inte dessa kriterier. Regeringen behöver därför riksdagens bemyndigande. Regeringen bedömer att en försäljning av Archersystemet till USA skulle innebära försvarsnytta i form av kostnadsdelning för vidmakthållande av systemet, bredare bas för försörjningstrygghet avseende reservdelar och utbytesenheter, kostnadsdelning vid anskaffning av kvalificerad ammunition samt möjlighet till taktisk utveckling och träning genom samverkan på förbandsnivå. Regeringen bedömer vidare att Försvarsmakten kan undvara artilleripjäserna fram till dess ny materiel behöver tillföras artilleriförbanden i den utökade krigsorganisationen.

4 Samhällets krisberedskap

4.1 Mål

Mål för samhällets krisberedskap omfattar områdena skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Målen framgår av avsnitt 2.3.3.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges förmåga att förebygga, hantera och lära från olyckor och kriser, liksom att upprätthålla ett civilt försvar, bygger på den samlade förmågan hos alla aktörer i samhället. Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras på de aktiviteter och prestationer som har utförts inom främst utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, men även inom andra utgiftsområden. Även privata verksamheter och andra faktorer i omvärlden påverkar utvecklingen av samhällets krisberedskap. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar för samhället i fredstid. Förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser i samhället i fredstid skapar också en grundläggande förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig.

4.2.1 Bedömningsgrunder

Redovisningen av resultaten inom samhällets krisberedskap utgår från följande bedömningsgrunder:

- samhällets förmåga att förebygga olyckor och kriser samt vidta förberedande åtgärder mot krig
- samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig.

4.2.2 Resultatindikatorer

För att beskriva utvecklingen av samhällets krisberedskap används när så är möjligt resultatindikatorer, vilka följs över tid.

Antal omkomna i bränder

Ett målinriktat och samordnat brandförebyggande arbete bör på sikt leda till ett minskat antal personer som omkommer eller skadas allvarligt vid bränder.

Antal utbildade brandmän

Utbildning av hel- och deltidsbrandmän samt brandbefäl är en avgörande förutsättning för förmågan inom området skydd mot olyckor och syftar till att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom den kommunala räddningstjänsten i hela landet.

Medelsvarstid på 112-samtal

Tidsfaktorn vid alarmering är av avgörande betydelse för att nödställda personer snabbt och effektivt ska kunna få den hjälp som de behöver av samhällets hjälporgan.

Genomförda övningar

En av de främsta åtgärderna för att stå väl rustad vid kriser och ytterst krig är att berörda organisationer har genomfört övningar inför möjliga händelser. Därmed är det av intresse att bl.a. studera antalet genomförda övningar av krishanteringsorganisationen respektive ledningen vid myndigheter och regioner.

Antal Rakelabonnemang

Rakelsystemet stödjer en skyddad och driftsäker kommunikation mellan samhällsviktiga organisationer vid en kris. Fler Rakelabonnemang är en indikator på att aktörernas möjlighet att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts, vilket bidrar till en effektivare hantering av en uppkommen kris.

Inrapporterade it-incidenter

Statliga myndigheters rapportering av allvarliga it-incidenter ger information om hoten mot samhällets informations- och cybersäkerhet och underlag för att stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter.

4.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen

Sammantaget ger bedömningsgrunder och resultatindikatorer en viss information om samhällets krisberedskap, men resultaten påverkas även av andra faktorer såsom demografiska förändringar, teknisk utveckling, det säkerhetspolitiska läget, ändringar i befolkningens levnadsvanor och hälsoutveckling samt ett förändrat klimat.

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. årsredovisningar och andra rapporter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Statens haverikommission och SOS Alarm Sverige AB.

Övriga underlag är bl.a. utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, risk- och sårbarhetsanalyser, Riksrevisionens rapporter samt länsstyrelsernas årsredovisningar.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Skydd mot olyckor

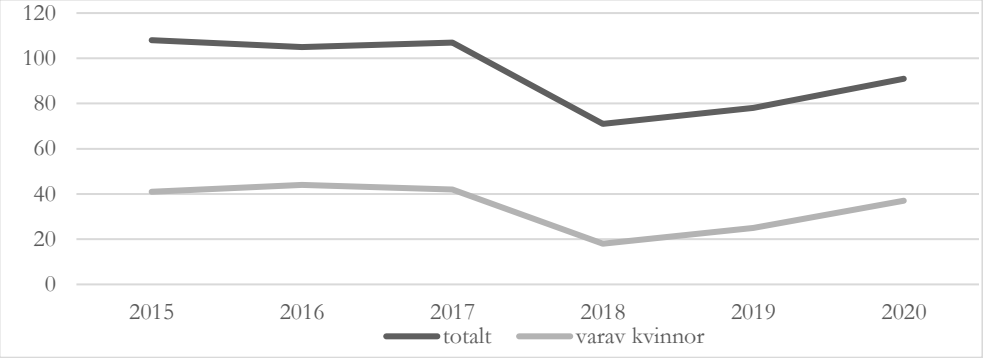
Det brandförebyggande arbetet utvecklas

MSB arbetar tillsammans med statliga myndigheter, kommuner och andra organisationer för att uppnå visionen i MSB:s nationella strategi – Ingen ska omkomma eller allvarligt skadas till följd av brand i Sverige. Inom ramen för strategin har MSB exempelvis tillsammans med Socialstyrelsen tagit fram en vägledning för hur brandskyddet kan stärkas i bostäder hos särskilt riskutsatta individer.

En viktig faktor för att minska antalet omkomna och allvarligt skadade till följd av bränder är att påverka enskilda människors beteende och beredskap. MSB har därför bl.a. genomfört kampanjen Aktiv mot brand i samarbete med 200 organisationer. Fokus för kampanjen var det grundbrandskydd som enskilda bör ha hemma.

Under 2020 omkom 91 personer i brand, varav 37 kvinnor, 50 män och 4 okända. Det är en ökning jämfört med 2018 och 2019, men lägre än antalet 2015 (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 Antal omkomna i bränder 2015–2020

Källa: MSB:s årsredovisning 2020.

Ökad samverkan på räddningstjänstområdet

Kommunala räddningstjänster genomförde ca 95 800 räddningsinsatser 2020 medan statliga räddningstjänster genomförde ca 2 000 insatser.

I flera kommuner har räddningstjänsterna genom bl.a. utvecklad inbördes samverkan ytterligare stärkt sin förmåga att övergripande leda och snabbt kunna kraftsamla vid komplexa eller omfattande räddningsinsatser, t.ex. vid stora skogsbränder.

MSB har vidtagit åtgärder för att stödja kommunala och statliga räddningstjänster. Möten har anordnats genom olika räddningstjänstforum för att stärka samverkan mellan ansvariga aktörer. Särskilt stöd har lämnats till kommunala räddningstjänster avseende t.ex. skyddsutrustning med anledning av pandemin. MSB har också utarbetat vägledningar inom räddningstjänstområdet, t.ex. för räddningsinsatser vid bränder i eldrivna fordon och för användning av drönare i kommunal räddningstjänst.

MSB har tillsammans med kommunala räddningstjänster arbetat med att utforma ett enhetligt system för ledning av räddningstjänsten och nya föreskrifter inom området. MSB har också förstärkt sin förmåga att i samverkan med kommunala räddningstjänster prioritera och fördela tillgängliga förstärkningsresurser och sitt stöd till kommunala räddningstjänster, t.ex. med materiel för att hantera skogsbränder och översvämningar samt flygplan och helikoptrar för brandsläckning.

Utvecklade utbildningar i skydd mot olyckor

MSB ska anordna utbildningar i skydd mot olyckor. De mest omfattande utbildningarna är grund- och vidareutbildningar för hel- och deltidsbrandmän samt räddningsledare. Utbildning av deltidsbrandmän ges både centralt och regionalt för att tillmötesgå kommunernas behov.

Under 2020 har utbildningarna i möjligaste omfattning genomförts på distans med anledning av pandemin samtidigt som smittskyddsförebyggande åtgärder har vidtagits vid praktiska utbildningsmoment. Av tabell 4.1 framgår antal nya utbildningsplatser som tillhandahållits av MSB. Under året examinerades 204 elever med tvåårig utbildning till heltidsbrandman, 415 som genomgått sex veckors utbildning som deltidsbrandman och 342 som genomgått utbildning som räddningsledare. Kostnaden för utbildningsverksamheten var ca 279 miljoner kronor under 2020, vilket var ca 20 procent av myndighetens totala anslag. På grund av pandemin har enligt MSB färre utbildningsplatser för deltidsbrandmän nyttjats jämfört med tidigare år.

Tabell 4.1 Antal tillhandahållna utbildningsplatser

	2017	2018	2019	2020
Heltidsbrandmän	224	224	252	252
Deltidsbrandmän[1]	552	464	768	704
Räddningsledare	371	395	395	395[2]

[1] Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap.

[2] Varav 35 för brandingenjörer.

Källa: MSB:s årsredovisningar 2017–2020.

Hanteringen av farliga ämnen förbättras

Antalet illegala sprängningar har ökat kraftigt under de senaste åren. Regeringen har under 2020 gett MSB i uppdrag att inrätta och ansvara för ett nationellt forum för sprängämnessäkerhet. I forumet ingår bl.a. Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Transportstyrelsen. Forumet ska även föra dialog med samt inhämta synpunkter från berörda branschorganisationer.

En utvecklad tillsynsverksamhet

MSB har utfört tillsyn av länsstyrelserna i Västernorrland, Norrbotten, Jämtland, Västerbotten, Stockholm och Gotland avseende deras planer vid övertagande av kommunal räddningstjänst. MSB bedömer att det finns behov av fortsatt utveckling och ökad samverkan mellan länsstyrelserna och kommunala räddningstjänster. MSB har även följt upp samtliga beslut om eldningsförbud som fattats 2019 och bedömer att enhetligheten i sådana beslut har förbättrats hos kommuner och länsstyrelser.

MSB har påbörjat planeringen för att från och med 2021 i stället för länsstyrelserna utföra tillsynen av kommunal förebyggande verksamhet och räddningstjänst.

Fortsatt förebyggande arbete mot naturolyckor

MSB stödjer kommuner och andra aktörer i arbetet med att förebygga naturolyckor. Klimatförändringarna gör att riskbilden för naturolyckor ökar. Det handlar bland annat om ökad risk för ras, skred och översvämningar, men även ökad risk för torka och bränder. MSB har gjort stabilitets- och översvämningskarteringar och i samverkan med SMHI vidareutvecklat systemet för brandriskprognoser.

För att möjliggöra förebyggande åtgärder mot naturolyckor i riskområden har regeringen avsatt bidragsmedel som MSB fördelat till utsatta kommuner. Åtgärder mot naturolyckor som kan få stora konsekvenser och som berör flera kommuner har prioriterats. Det kan handla om områden där marken har för låg stabilitet och behöver förstärkas eller områden som behöver skydd mot översvämning. MSB har även fördelat medel till länsstyrelserna för arbetet enligt översvämningsförordningen och för skogsbrandsbevakning med flyg för att tidigt kunna upptäcka skogsbränder.

Ökat antal samtal till SOS Alarm

Regeringen tecknade 2020 ett nytt alarmeringsavtal med SOS Alarm Sverige AB med huvudsakligt syfte att säkerställa en långsiktigt hållbar 112-verksamhet.

Antalet samtal till bland annat 112 var rekordstort under 2020. SOS Alarm besvarade 3,4 miljoner 112-samtal, varav 66 procent föranledde insatser från samhällets hjälporgan. Medelsvarstiden var 9,2 sekunder vilket är en viss försämring från 2019 då den var 8,6 sekunder (se diagram 4.2). Många komplicerade vårdsamtal drev upp samtalstiderna. Under sommaren 2021 ökade svarstiderna kraftigt till följd av oväntat stort antal samtal till 112.

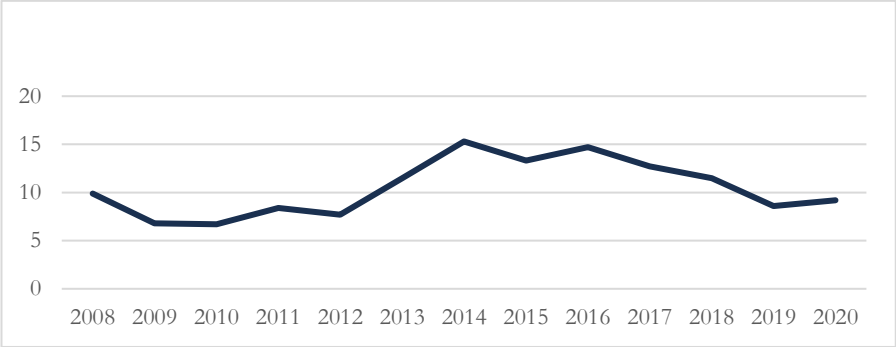
Antalet samtal till krisinformationsnumret 113 13 ökade kraftigt under 2020 till följd av covid-19-pandemin. En förstärkning av funktionen gjordes i vårändringsbudgeten för 2020 för att kunna besvara fler samtal och ge information av mer generell karaktär.

112-appen som lanserades 2019 har genererat stort intresse från allmänheten med över 2 miljoner nedladdningar. Även myndigheter kan använda appen för viktig information till allmänheten (VMA). Appen kan användas för kartstöd och positionering av nödställda och har utvecklats för att bättre kunna användas av synskadade. SOS Alarm använder också teknik för positionering (Advanced Mobile Location) av hjälpsökande som har mobiltelefon, vilket möjliggör effektivare hjälpinsatser, vid t.ex. trafikolyckor, hjärtinfarkter, olycksfall eller bränder i naturen.

Regeringen tillsatte i februari 2021 en utredning som ska föreslå en mer sammanhållen reglering av VMA-systemet.

Diagram 4.2 SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal

Antal sekunder

Källa: SOS Alarms verksamhetsrapport 2020.

Ökad samverkan inom räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning

Under 2020 genomförde Kustbevakningen 54 miljöräddningsoperationer, jämfört med 57 operationer under 2019. Samtliga insatser gällde oljeutsläpp eller risk för oljeutsläpp. Vidare har knappt 47 900 kontroller till sjöss genomförts inom områdena fiske, farligt gods, tull, sjötrafik och gräns, jämfört med 75 900 under 2019. Minskningen beror på pandemin. Därutöver har myndigheten under året deltagit i 298 sjöräddningsinsatser, vilket var på samma nivå som under de senaste fem åren.

Under 2020 har Kustbevakningen liksom 2019 trots vidtagna åtgärder inte fullt ut kunnat upprätthålla sin beslutade beredskap för miljöräddningstjänst, vilket enligt myndigheten berodde på ett fortsatt ansträngt personalläge. Detta har bland annat påverkat förmågan till omfattande och långvariga insatser negativt. Några sådana insatser behövde dock inte genomföras under året.

Kustbevakningen har fördjupat sin samverkan med andra ansvariga myndigheter rörande sjöövervakning inom bl.a. brottsbekämpning och ordningshållning till sjöss. Kustbevakningen har, med stöd av de nya befogenheterna när det gäller brottsbekämpning och ordningshållning till sjöss, ökat antalet självständigt genomförda brottsutredningar vilket har resulterat i kortare handläggningstider och att färre ärenden har behövt överlämnas till Polismyndigheten.

Kustbevakningen har medverkat inom ramen för den europeiska gräns- och bevakningsbyråns (Frontex) verksamhet. Bland annat har myndigheten deltagit med flyg och fartyg i två maritima insatser i Medelhavet. Syftet var att möjliggöra trygg gränstrafik och upptäcka brottslighet till sjöss. Kustbevakningen har även påbörjat

planeringen för ett utökat uppdrag enligt EU:s förordning om en ny europeisk gräns- och kustbevakning.

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka och utveckla Kustbevakningens förmåga inom det civila och militära försvaret. Myndigheten har bl.a. stärkt sin samverkan med Försvarsmakten och påbörjat arbetet med att fastställa hur den gemensamma förmågan ska utformas och övas när resurser ur Kustbevakningen ska användas inom Försvarsmakten i händelse av höjd beredskap och i yttersta fall krig. Kustbevakningen har också stärkt samverkan med berörda aktörer inom civilt försvar.

Fortsatt effektiva olycksundersökningar

Statens haverikommission har under 2020 inlett och avslutat ett flertal utredningar som kan leda till säkerhetshöjande åtgärder hos flera berörda aktörer. Totalt har 19 slutrapporter lämnats under 2020. Det är en minskning jämfört med föregående år då antalet var 26. Myndigheten lämnade under året 43 säkerhetsrekommendationer i 12 slutrapporter.

Myndigheten ska slutföra sina undersökningar så snart det går och om möjligt inom tolv månader. Orsakerna till de olyckor och tillbud som utreds ska så långt som möjligt klarläggas och i förekommande fall ge underlag för säkerhetsförbättrande åtgärder samt förbättringar av samhällets räddningsinsatser. Under 2020 har 89 procent av undersökningarna slutförts inom tolv månader. Det kan jämföras med året innan då 96 procent slutfördes inom tolv månader. Två rapporter har överstigit tolv månaders utredningstid vilket kan förklaras med komplexiteten i utredningsarbetet.

4.3.2 Krisberedskap och civilt försvar

Hanteringen av covid-19-pandemin

MSB har på uppdrag av regeringen säkerställt att myndigheternas information till allmänheten är samordnad och tydlig samt att det finns effektiva kanaler för att föra ut informationen. Uppdraget redovisades i december 2020 och erfarenheterna ligger till grund för det fortsatta aktörsgemensamma arbetet med pandemikommunikation. Enligt de undersökningar som Kantar Sifo gör på uppdrag av MSB har mer än 90 procent av befolkningen fått information om pandemin genom annonsering i riks- och lokalpress, tv, radio och sociala medier. Mer än 80 procent säger sig lita på informationen.

MSB stödjer också hanteringen av covid-19-pandemin inom ramen för sitt ordinarie uppdrag genom bland annat regelbundna samverkanskonferenser, kommunikations-samordning, fortlöpande framtagning av samlade nationella lägesbilder och resurssamordning.

I juli 2020 fick MSB och berörda myndigheter i uppdrag av regeringen att ta fram en plan för insatser som kunde bli aktuella i olika skeden av en eventuell andra utbrotts-våg av pandemin inför hösten. I november 2020 fick MSB, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och länsstyrelserna i uppdrag att på liknande sätt löpande ta fram förslag på insatser. MSB ska även ta fram scenarier för samhällskonsekvenser under 2021 för att underlätta aktörernas egen kontinuitetsplanering. MSB publicerade den första rapporten om samhällskonsekvenser i mars 2021.

Vidare fick MSB i september 2020 i uppdrag att genomföra en behovsanalys avseende anskaffning och fördelning av personlig skyddsutrustning till myndigheter som är verksamma inom samhällsviktig verksamhet, exklusive hälso- och sjukvård samt omsorg. Uppdraget redovisades i oktober och visade att det vid den tidpunkten inte

fanns något kritiskt behov av stöd med anskaffning av personlig skyddsutrustning, men eftersom marknaden var fortsatt osäker gav MSB förslag på åtgärder för att säkerställa att en sådan brist inte uppstår.

I november 2020 fick MSB, tillsammans med Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna, i uppdrag att utarbeta och genomföra förstärkta kommunikationsinsatser till allmänheten och ta fram en gemensam kommunikationsstrategi för att ytterligare öka efterlevnaden av råd och rekommendationer för att minska smittspridningen. Kommunikationsstrategin redovisades i december 2020. Arbetet med kommunikationsinsatserna redovisas löpande muntligt till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

I december 2020 fick Folkhälsomyndigheten, MSB, Läkemedelsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra samordnade nationella informationsinsatser om vaccination mot covid-19. Myndigheterna ska bland annat tillse att all information om vaccination mot covid-19 finns samlad, är lättillgänglig och uppdateras kontinuerligt samt löpande följa och vid behov hantera felaktig information, desinformation och ryktesspridning om vaccination mot covid-19. MSB tar varje vecka fram en lägesbild.

I december 2020 uppdrog regeringen till MSB och Folkhälsomyndigheten att ta fram och samordna ett massutskick via sms i anslutning till att nya nationella riktlinjer för att minska smittspridningen började gälla. Drygt 13 miljoner sms skickades ut till merparten av svenska mobilabonnenter, vilket resulterade i ca 3,5 miljoner besök på krisinformation.se samma dag. Det kan jämföras med 54 000 besök en vecka tidigare. Även myndigheternas webbplatser fick ett stort antal ökade besök.

Övningar stärker beredskapen

För 2020 har majoriteten av myndigheterna som har ett bevakningsansvar enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap redovisat uppgifter om utbildnings- och övningsplaner, genomförda övningar av myndighetsledning och krishanteringsorganisation. Redovisade risk- och sårbarhetsanalyser visar att

– 27 (19) av 38 myndigheter har en utbildnings- och övningsplan som efterföljs,
– 35 (23) av 38 myndigheter har övat sin krisledningsnämnd,
– 33 (25) av 38 myndigheter har övat sin krishanteringsorganisation.

Siffror inom parentes avser 2018. Flera av de bevakningsansvariga myndigheterna har angett att de under 2020 inte efterföljt någon utbildnings- och övningsplan. Det kan delvis förklaras av att pandemin har medfört att planerade aktiviteter inte har kunnat genomföras. Utvecklingen sedan senaste rapporteringstillfället 2018 är emellertid positiv med ett ökande antal planer. Andelen myndigheter som angett att de har övat sin myndighetsledning och krisorganisation under det gångna året är fortsatt hög. Ett stort antal myndighetsledningar har bl.a. övats inom Totalförsvarsövning 2020. Av länsstyrelsernas årliga rapportering framgår att utbildning och övning är det område som kommunerna prioriterat ned mest inom krisberedskapen under pandemin.

På grund av pandemin har vissa moment av Totalförsvarsövning 2020 fått planeras om eller ställas in. Delar av genomförandet av övningen har ersatts av hantering i skarpt läge. Internationella övningar som genomförts med svenskt deltagande är bl.a. övningarna Cyber Storm och NATO Cyber Coalition.

Insatser genom särskilda krisberedskapsmedel

MSB har fördelat 1 276 miljoner kronor från anslaget 2:4 *Krisberedskap*, varav 400 miljoner kronor till 43 myndigheter och länsstyrelser för olika utvecklingsprojekt.

Antalet ansökningar från myndigheter att bedriva utvecklingsprojekt främst för att stärka arbetet inom civilt försvar har ökat. Genomförandet av flera utvecklingsprojekt har påverkats av covid-19-pandemin och har skjutits fram i tid alternativt genomförs med justerad ambitionsnivå. Även övriga verksamheter som finansieras med anslaget har påverkats av pandemin såsom nationella förstärkningsresurser och ledningsplatser. Det medför att anslaget inte har kunnat nyttjas fullt under 2020.

Myndigheternas utvecklingsprojekt avser i ökad utsträckning konkreta beredskapsåtgärder och civilt försvar. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt har bl.a. drivit ett projekt för att öka kunskapen och stärka beredskapen hos olika aktörer inom livsmedelskedjan.

Medel om ca 530 miljoner kronor har finansierat kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Frivilliga försvarsorganisationer har tilldelats 57 miljoner kronor för bl.a. utbildningsinsatser och verksamhetsutveckling.

MSB har använt 115 miljoner kronor för att beställa och kvalitetssäkra forskning om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Tematiska forskningsutlysningar har genomförts inom områdena automatiserad och autonom cybersäkerhet samt det öppna samhället. Inom civilt försvar finansieras forskningsprojekt om bland annat gråzonsproblematik, försvarsvilja och försörjningsförmåga.

Utvecklingen av det civila försvaret

I december 2020 fattade regeringen beslut om inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret. Regeringen har vidare beslutat om anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025.

Regeringen har uppdragit åt de bevakningsansvariga myndigheterna att årligen redovisa genomförda och planerade beredskapsåtgärder samt en bedömning av förmågan att bidra till målet för det civila försvaret. Regeringen har vidare uppdragit åt MSB att årligen göra en samlad bedömning av förmågan inom det civila försvaret.

Utredningen Ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar (dir. 2018:79) fortsatte under 2020. I mars 2021 redovisade utredningen sitt betänkande Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25). Utredningen föreslår bl.a. inrättandet av nya beredskapssektorer och beredskapsområden, en indelning av landet i större geografiska områden för civil ledning och samordning samt ett övergripande ansvar för MSB för planeringen av civilt försvar.

Statliga myndigheter, kommuner och regioner har under året bland annat krigsplacerat personal, planerat för att kunna stödja Försvarsmakten vid höjd beredskap, arbetat med en förstärkt aktörsgemensam samverkan för säker och robust kommunikation samt planerat för att kunna verka från alternativa och skyddade ledningsplatser.

MSB har tillsammans med Försvarsmakten arbetat vidare utifrån modellen för en sammanhängande planering av det civila försvaret. Under året har MSB lanserat flera stödverktyg för att utveckla krisberedskap och civilt försvar. Det handlar bland annat om stöd till aktörer för planering av större personalbortfall, ett anpassat metodstöd för kontinuitetshantering med anledning av pandemihanteringen och stöd i arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser. MSB har även arbetat med frivilliga försvars-

organisationer för att stötta deras arbete med civilt försvar. Ett planeringsverktyg och en vägledning för samverkan med frivilliga har utarbetats.

Många aktörer har lyft fram att pandemin haft en negativ inverkan på delar av verksamheten, t.ex. har omprioriteringar tvingats fram och övningar skjutits upp.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör säkerställa att ökade förvaltningsanslag för länsstyrelsernas krisberedskap går till avsedd verksamhet (bet. 2017/18:FöU7 punkt 8, rskr. 2017/18:219). I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2019 och 2020 avsattes medel särskilt för civilt försvar på länsstyrelsernas förvaltningsanslag. Uppnådda resultat redovisas i årsredovisningarna för 2019 och 2020. Länsstyrelserna har även enligt planeringsanvisningarna för det civila försvaret för försvarsbeslutet 2016–2020 årligen redovisat vidtagna åtgärder och uppnådda resultat avseende planeringen för civilt försvar. Avsatta medel på länsstyrelsernas förvaltningsanslag för myndigheternas arbete med civilt försvar och krisberedskap har gått till avsedd verksamhet. Därmed anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Psykologiskt försvar och informationspåverkan

I maj 2020 redovisade Psykförsvarsutredningen sitt förslag om en ny myndighet som ska ha det övergripande ansvaret för att utveckla och samordna det psykologiska försvaret (SOU 2020:29). Mot bakgrund av betänkandet och remissutfallet beslutade regeringen i mars 2021 att uppdra åt en särskild utredare att förbereda och genomföra bildandet av den nya myndigheten för psykologiskt försvar (dir. 2021:20). Myndigheten ska kunna inleda sin verksamhet den 1 januari 2022.

Under 2020 har MSB:s verksamhet gällande informationspåverkan huvudsakligen fokuserat på pandemin. MSB har följt och analyserat informationspåverkan kopplad till hanteringen av pandemin samt delat lägesbilder med Regeringskansliet, vissa utlandsmyndigheter och berörda nationella myndigheter. MSB har även erbjudit stöd i form av information, rådgivning och utbildning till nationella och regionala aktörer.

Utvecklat samarbete inom Norden, EU och Nato

Hagasamarbetet är ett politiskt initierat nordiskt samarbete om beredskapsfrågor. Fokus under det danska ordförandeskapet 2020 har legat på civil-militär samverkan och på cyberhot. Inom ramen för Hagasamarbetet finns det en tradition av stöd och samarbete och under pandemin har bl.a. löpande digitala möten genomförts och lägesbilder delats mellan nordiska myndigheter.

Förslaget till revidering av EU:s civilskyddsmekanism är färdigförhandlat och den reviderade civilskyddslagstiftningen trädde i kraft under maj 2021. De ändringar som ryms i det nya förslaget har bland annat till syfte att säkerställa att mekanismen snabbt kan anskaffa lämpliga rescEU-resurser, att förse kommissionen med den logistiska kapaciteten att tillhandahålla lufttrafiktjänster för att säkerställa snabba transporter för tillhandahållande av bistånd och att utforma ett mer flexibelt system för att hantera storskaliga nödsituationer.

Sedan 2020 har Sverige genom MSB bidragit till rescEU med två skopande flygplan och sedan 2019 med sex helikoptrar för skogsbränder. Sverige fick i augusti 2020 även uppdraget av EU att hysa ett beredskapslager för sjukvårdsmateriel inom ramen för rescEU (åtgärd med anledning av pågående pandemi). Uppdraget genomförs av MSB i samverkan med Socialstyrelsen och Försvarets materielverk.

Inom ramen för partnerskapet med Nato har bevakningsansvariga myndigheter deltagit vid de planeringsgruppsmöten som har genomförts kopplat till Natos civila kommitté i arbetet med de civila förmågorna för stärkt motståndskraft och beredskap.

Sverige har bidragit med underlag till Natos civila bedömanden av pandemins påverkan utifrån Natos sju grundläggande förmågor (Baseline Requirements), samt utfört en självutvärdering utifrån kriterierna för nämnda grundläggande förmågor.

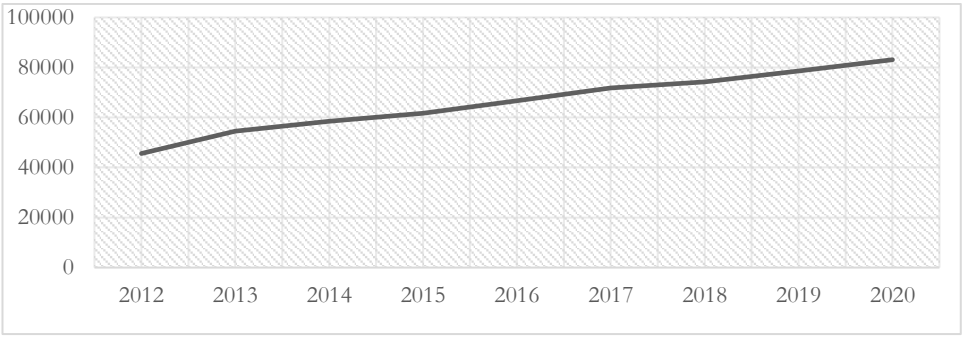
Internationella insatser

Under 2020 genomförde MSB 116 insatser i 52 länder. I vissa fall har insatspersonalen arbetat på distans för att kunna stötta när pandemin förhindrat arbete i fält. En stor del av insatserna har syftat till att stödja det internationella humanitära samfundet, främst FN, där målet är att rädda liv och lindra nöd. De största humanitära insatserna under 2020 var de omfattande boende- och kontorsinsatserna (camper med boende, kontorsutrymmen, it/samband, sanitet, kök etc.) där utsänd FN-personal kan bo och jobba i Centralafrikanska republiken, Sydsudan och i Demokratiska republiken Kongo. MSB har också genomfört insatser som ökat förmågan i andra länder och hos internationella aktörer att förebygga, hantera och återhämta sig från kriser och katastrofer samt bedrivit insatser för att hantera och förebygga könsbaserat våld och att integrera jämställdhets- och mångfaldsaspekter i krishantering i konflikt- eller post-konfliktområden. Det har skett i bl.a. Irak, Bangladesh, Nepal, Kambodja och Filippinerna. Under 2020 har MSB även deltagit i fredsfrämjande insatser, en insatsverksamhet som kontinuerligt utvecklas för att förebygga och mildra konflikter och skapa förutsättningar för varaktig fred. Ett fokus för myndigheten var att stödja hanteringen av pandemin för att säkerställa EU:s och OSSE:s fortsatta arbete för fred och säkerhet i Somalia, Palestina, Irak och Ukraina.

Utvecklad, robust och säker kommunikation

Robustheten och tillgängligheten i Rakel har förstärkts. Under 2020 har en ny reservplats för drift och övervakning av Rakel etablerats. Täckningen för Rakel har förstärkts under året på ett antal platser där många människor samlas samt i väg- och järnvägstunnlar. Under 2020 tillkom ett lågt antal nya användarorganisationer i Rakel, vilket indikerar att de som bör vara aktörer i Rakel redan är det. Ökningen av antalet abonnemang ligger på ungefär samma nivåer som föregående år (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Antal Rakelabonnemang 2012–2020

Källa: MSB:s årsredovisningar 2012–2020.

Intäkter för Rakel 2020 uppgår till 595 miljoner kronor (576 år 2019). Kostnaderna för Rakelverksamheten har ökat i jämförelse med föregående år vad gäller avskrivningar, drift och underhåll vilket beror på färdigställandet av investeringar. Resultatet för 2020 uppgår till ett överskott på 44 miljoner kronor.

Tjänsten WIS är ett nationellt webbaserat informationssystem som innebär en möjlighet för krishanterande organisationer att dela information och upprätthålla lägesbilder. Användandet av WIS fortsätter att öka och under 2020 har framför allt fler kommunala och privata bolag samt frivilligorganisationer anslutit sig. Även antalet

inloggningar i WIS ökar, vilket tyder på att WIS blir en allt viktigare tjänst för att dela lägesbilder. Covid-19-pandemin bedöms inledningsvis ha medfört en viss ökad användning varför MSB under året genomförde ett antal åtgärder för att stötta aktörer i användningen av WIS, såsom ytterligare utbildningar, utökat användarstöd samt förbättringar i driftmiljön.

Swedish Government Secure Intranet (SGSI) är ett avgiftsfinansierat krypterat myndighetsnät för att utbyta information mellan myndigheter i Sverige och i Europa på ett säkert sätt. Under året har MSB lanserat en uppdaterad version av SGSI videotjänst, som möjliggör för samhällsviktiga aktörer att ha videokonferenser. Intresset för att ansluta sig till SGSI fortsätter att öka. MSB:s uppdrag med att förvalta, utveckla och tillhandahålla SGSI har förtydligats och användarkretsen utvidgats så att t.ex. SOS Alarm kan kommunicera via SGSI med Polismyndigheten och räddningstjänsten.

MSB fick under 2020 två regeringsuppdrag inriktade på utvecklingen av nästa generations Rakel (Rakel G2). MSB ska anskaffa och tillhandahålla tjänster för mobil datakommunikation till användare av Rakel. Uppdraget omfattar även att anskaffa och etablera ett kärnnät med statlig rådighet. En marknadsanalys har genomförts under 2020. Säkerhetsskyddsarbete och upphandlingsprocess pågår. För att på sikt helt kunna ersätta det befintliga Rakelsystemet uppdrog regeringen åt MSB att analysera och lämna förslag på hur det samlade behovet av ett utvecklat och säkert kommunikationssystem för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar bäst kan tillgodoses. Uppdraget slutredovisades i februari 2021.

4.3.3 Samhällets informationssäkerhet

Informations- och cybersäkerhet

År 2020 inkom 286 rapporter till MSB gällande it-incidenter från 93 myndigheter, vilket motsvarar 37 procent av det totala antalet rapporteringsskyldiga statliga myndigheter. Det är en nedgång från föregående år, både när det gäller antal rapporter och andel rapporterande myndigheter (se tabell 4.2). MSB bedömer att pandemin haft en negativ inverkan på rapporteringsbenägenheten. När det gäller orsak till incidenterna var handhavandefel den vanligaste, följt av angrepp och störning i mjukvara eller hårdvara. Antalet angrepp har fortsatt minskat, medan handhavandefelen har ökat.

När det gäller incidentrapporter från leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster, i enlighet med NIS-regelverket, har 88 sådana rapporter inkommit under 2020. Det är en betydande ökning jämfört med föregående år (se tabell 4.2), men med tanke på att rapporteringskravet för dessa aktörer är så pass nytt är det svårt att dra några slutsatser kring detta. Incidenterna har till stor del sitt ursprung i en tjänst som tillhandahålls av en extern aktör, vilket i vissa fall kan ha gjort det svårt att bedöma orsak. I de fall orsaken kunnat fastställas är systemfel det vanligaste. Antagonistiska handlingar anges som orsak endast i ett mycket litet antal rapporter.

MSB har under 2020 bedrivit ett särskilt arbete med att bevaka it-incidenter med koppling till covid-19-pandemin.

Tabell 4.2 Rapporterade it-incidenter

	2017	2018	2019	2020
Antal rapporter från statliga myndigheter	281	297	296	286
Andel rapporterande myndigheter (%)	32	34	40	37
Antal rapporter från NIS-leverantörer	-	-	66[1]	88

[1] Omräknat till helårssiffra eftersom rapporteringen började först i mars.

Källa: MSB:s årsrapporter gällande statliga myndigheters och NIS-leverantörers it-incidentrapportering 2020.

I oktober 2020 gav MSB ut ett föreskriftspaket inom informationssäkerhetsområdet. I paketet ingår uppdaterade föreskrifter om informationssäkerhet och incidentrapportering och nya föreskrifter om säkerhetsåtgärder i informationssystem. Uppdateringarna innebär bl.a. tydligare krav på myndighetsledningar att inrikta, säkerställa resurser och följa upp informationssäkerhetsarbetet, nya krav på säkerhetsåtgärder rörande lokaler och personal, samt att det blir enklare för myndigheterna att avgöra vad som ska incidentrapporteras. De nya föreskrifterna om säkerhetsåtgärder i informationssystem ställer minimimkrav på vilka säkerhetsåtgärder som en statlig myndighet ska ha på plats i den tekniska it-miljön.

MSB har under 2020 arbetat med regeringsuppdraget att ta fram en struktur för uppföljning av det systematiska informationssäkerhetsarbetet i den offentliga förvaltningen. Arbetet har försenats på grund av covid-19-pandemin, men lanseringen av strukturen förväntas kunna göras under 2021 och redovisningen av den första samlade bedömningen av nivån på det systematiska informationssäkerhetsarbetet i den offentliga förvaltningen under 2022.

Under 2020 har MSB arbetat med utbildningsinsatser gentemot offentlig sektor, i enlighet med det regeringsuppdrag som myndigheten fått, bl.a. genom framtagandet av en utbildning för myndighetschefer. MSB har också lanserat en ny version av webbutbildningen Digital informationssäkerhetsutbildning för alla, DISA.

I december 2020 uppdrog regeringen åt Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, MSB och Säkerhetspolisen att fördjupa samverkan inom cybersäkerhetsområdet genom inrättandet av ett nationellt cybersäkerhetscenter (se närmare avsnitt 2.3.2).

Tillsammans med övriga myndigheter i Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) har MSB uppdaterat handlingsplanen för informations- och cybersäkerhet för 2019–2022. Av den uppdaterade handlingsplanen framgår att myndigheterna vid flera tillfällen genomfört extern samverkan med representanter för bransch-organisationer, standardiseringsorgan, myndigheter, företag, regioner och kommuner.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Skydd mot olyckor

Samhällets förmåga att förebygga bränder har fortsatt utvecklats positivt, men det finns områden där det behövs en vidareutveckling. MSB:s stöd till ansvariga aktörer har bland annat bidragit till att stärka samhällets förmåga inom området. Ytterst har arbetet bidragit till att antalet omkomna och svårt skadade i bränder minskat under 20 års tid samtidigt som landet har haft en avsevärd befolkningsökning.

Kommunal och statlig räddningstjänst har bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på egendom och miljö. Regeringen bedömer att den samlade förmågan att genomföra räddningsinsatser i grunden är god, men några kommuner behöver utveckla sin förmåga att hantera komplexa och omfattande olyckor. Många kommuner har utvecklat sin förmåga till övergripande ledning och samverkan vid omfattande räddningsinsatser. Förmågan varierar dock över landet. Regeringen anser att MSB:s stöd till och samarbete med kommunala räddningstjänster har bidragit till bättre samordnade och effektivare räddningsinsatser, särskilt vid omfattande och komplexa olyckor.

Regeringen bedömer att SOS Alarms verksamhet under pandemin visat att bolaget har en god förmåga att lösa sitt samhällsuppdrag under svåra förhållanden som varar under lång tid. Den marginella försämringen av medelsvarstid för 112 under 2020 kan förklaras med hänsyn till att det var ett år med speciella förutsättningar. Samtidigt har

antalet samtal till 112 ökat allt mer sedan 2017. Ökningen av samtal till 112 har varit särskilt påtaglig under sommaren 2021 vilket resulterade i kraftigt höjda svarstider under juli månad.

Kustbevakningens räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning har bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på maritim miljö. Över tid har dock beredskapen inte kunnat upprätthållas fullt ut i fråga om miljöräddningstjänst. Det är enligt regeringen angeläget att Kustbevakningen kan upprätthålla beredskap för en god förmåga till miljöräddningstjänst. I det ingår ett stärkt skydd av Sveriges stora råvattentäkter (Vänern, Vättern och Mälaren). Vidare är det angeläget att myndigheten fortsatt har god förmåga att bedriva övervakning och brottsbekämpning till sjöss.

Regeringen bedömer att Statens haverikommission under 2020 har uppfyllt målen för verksamheten och kunnat slutföra ett flertal utredningar som kan leda till säkerhetshöjande åtgärder hos flera berörda aktörer.

4.4.2 Krisberedskap och civilt försvar

Regeringen konstaterar att övningsverksamhet under året i vissa fall har behövts prioriteras ner eller planerats om på grund av pandemin. Flera regioner, kommuner och statliga myndigheter har emellertid genomfört egna övningar och deltagit i den gemensamma totalförsvarsövningen, vilket kommer att kunna ge goda ingångsvärden för områden som behöver förbättras.

När det gäller insatser för beredskap bedömer regeringen att genomförda åtgärder som finansierats med medel från anslag 2:4 Krisberedskap har stärkt samhällets samlade beredskap mot olyckor, kriser och krig. Myndigheternas utvecklingsprojekt har stärkt den tvärsektoriella samverkan inom flera samhällsviktiga områden och konkreta beredskapsåtgärder har ökat förmågan och kommit till användning vid inträffade händelser. Många myndigheter uppger att de omfattande förberedelserna inför Totalförsvarsövning 2020 bidragit till en mer effektiv hantering av pandemin. Länsstyrelserna har bidragit med kunskapsuppbyggnad i bl.a. kommuner och regioner. Regeringen anser att det är positivt att medel från anslag 2:4 *Krisberedskap* har bidragit till att de frivilla försvarsorganisationerna har kunnat utbilda och öva många frivilliga för att bidra till en robust personalförsörjning när kriser inträffar.

Regeringen anser att det finns flera positiva exempel på åtgärder som utvecklar och stärker förmågan samt en sammanhängande planering för aktörerna inom det civila försvaret. Utvecklingen av civilt försvar går mot mer konkreta åtgärder som bidrar till ökad motståndskraft för individer och organisationer.

Många aktörer uppger att pandemin har påverkat verksamheten och att omprioriteringar har krävts. Emellertid bedöms pandemin och erfarenheterna av pandemihanteringen bidra till en stärkt nationell krishanteringsförmåga. Vidare anser regeringen att den kommunikation till allmänheten som MSB m.fl. har genomfört på regeringens uppdrag har varit en viktig del i hanteringen av pandemin.

Bevakningsansvariga myndigheters arbete inom civilt försvar fortsätter att utvecklas i enlighet med lämnade regeringsuppdrag och med stöd av MSB. Regeringen anser att myndigheters redovisningar liksom betänkanden från utredningar utgör viktiga underlag i den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

Vad gäller MSB:s deltagande i humanitära och fredsfrämjande insatser bedömer regeringen att de inneburit att Sverige har bidragit till humanitär närvaro genom expertis, fysisk närvaro, materiellt bistånd och stöd till drabbade människor och samhällen i flera länder där denna typ av insatser är påkallade.

Regeringen anser att den fortsatta utvecklingen av Rakel har en avgörande betydelse såväl för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar som för samhällets krisberedskap i stort.

4.4.3 Samhällets informationssäkerhet

Regeringen bedömer att MSB arbetat aktivt för en ökad informationssäkerhet i samhället. Det nya föreskriftspaketet, utbildningsinsatser och arbetet med uppföljningsstrukturen är alla åtgärder som bidrar till en ökad förmåga.

Regeringen bedömer vidare att det nyligen inrättade cybersäkerhetscentret kommer att bidra till ökad samordning mellan myndigheterna på området. Det fortsatta arbetet inom ramen för den samlade informations- och cybersäkerhetshandlingsplanen är också viktigt för väl fungerande samordning och för att uppnå målsättningarna i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet.

Att statliga myndigheters rapportering av it-incidenter minskat är bekymmersamt. Rapporteringen är viktig både för att öka myndigheternas egen förmåga och för att kunna inrikta arbetet med att utveckla informationssäkerheten i stort. Den rapportering som inkommer från leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster, inom ramen för NIS-lagstiftningen, utgör också en viktig komponent i detta.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Skydd mot olyckor

Kommunal räddningstjänst

Det är av stor betydelse att samhället har god förmåga att förebygga bränder och andra olyckor samt genomföra säkra och effektiva räddningsinsatser. Regeringen ser därför att det är viktigt att MSB kan möta kommunernas kompetensbehov på området skydd mot olyckor. Myndighetens utbildningar är centrala för att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom kommunal räddningstjänst i hela landet.

Medel till kommuner för att förebygga naturolyckor

Risken för naturolyckor ökar i ett förändrat klimat. Det är angeläget att samhället har en god förmåga att förebygga och hantera sådana naturolyckor. Kommunerna har en central roll i det förebyggande arbetet mot naturolyckor. För att stärka detta arbete föreslår regeringen att medel tillförs för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor, vilket även kan bidra till att klimatanpassa samhället.

Stärkt 112-tjänst

Det är viktigt att SOS Alarm klarar av att hantera det ökande antalet inkommande samtal till 112 och kan säkerställa hög kvalitet i verksamheten. Regeringen föreslår därför att SOS Alarm tillförs medel i syfte att upprätthålla sin verksamhet och förmåga.

Stärkt kustbevakning

Det är av vikt ur ett säkerhets- och miljöperspektiv att effektivt övervaka och skydda Sveriges hav och större insjöar samt kustområden. Kustbevakningen är en central aktör på området. Det är av betydelse att myndigheten har god förmåga att utföra

miljöövervakning och miljöräddningstjänst till sjöss. I det ingår att skydda Sveriges stora råvattentäkter (Vänern, Vättern och Mälaren), vilka förser en stor del av Sveriges befolkning med dricksvatten. Myndigheten ska också ha en god förmåga att utföra fiskerikontroller för att bidra till att hindra illegalt fiske (se även UO 23). Det är också angeläget att Kustbevakningen kan bidra med bland annat personal till den nya europeiska gräns- och kustbevakningen (Frontex). Regeringen föreslår därför att Kustbevakningen tillförs medel i syfte att upprätthålla och stärka sin verksamhet och förmåga.

Statens haverikommissions arbete med olycksundersökningar

Regeringen bedömer att det arbete som Statens haverikommission utför med anledning av de nya uppgifterna om passagerarfartyget M/S Estonia är av stor vikt. Myndigheten har tillsammans med utredningsmyndigheterna i Estland och Finland kommit överens om att det finns anledning att genomföra utredningsåtgärder på plats. Regeringen föreslår att Statens haverikommission tillförs extra medel för att kunna genomföra de utredningsåtgärder som krävs.

4.5.2 Krisberedskap och civilt försvar

Utvecklingen av det civila försvaret

Utvecklingen av samhällets krisberedskap och det civila försvaret intensifieras under kommande år. Totalförsvarspropositionen ger den huvudsakliga inriktningen för det fortsatta arbetet med civilt försvar. Slutsatser och resultat från flera utredningar och uppdrag på området kommer därutöver att utgöra viktiga underlag för den fortsatta inriktningen och utvecklingen.

Civilt försvar berör hela samhället och alla aktörer har ansvar för att stärka beredskapen och förmågan att genomföra verksamhet även under kris och ytterst i krig. Denna utveckling kan intensifieras genom att medel från anslaget 2:4 *Krisberedskap* även används för att stödja projekt som har betydelse för att det civila försvaret stärks. De principer som utgör utgångspunkt för fördelningen av anslaget bör därför avse åtgärder som stärker såväl krisberedskap som civilt försvar.

Regeringen avser att inrätta Myndigheten för psykologiskt försvar från den 1 januari 2022. Ett stärkt psykologiskt försvar skapar förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och att säkerställa försvarsviljan. Myndigheten, ska enligt direktiven till den särskilda utredare som fått i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten (dir. 2021:20), ha i uppgift att dels leda arbetet med att samordna och utveckla myndigheters och andra aktörers verksamhet inom Sveriges psykologiska försvar, dels lämna stöd till sådan verksamhet. Myndigheten ska också bidra till att stärka befolkningens motståndskraft när det gäller det psykologiska försvaret. Myndigheten ska ha dessa uppgifter i fred, vid höjd beredskap och då ytterst i krig.

Försörjningsberedskap

Den svenska försörjningsberedskapen behöver utvecklas och det är angeläget att näringslivet i ökad utsträckning involveras i arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. För att försörjningsberedskapen ska utvecklas ytterligare har regeringen nyligen tillsatt en utredning om nationell samordning av försörjningsberedskapen. En särskild utredare ska analysera och föreslå en funktion med ansvar för nationell samordning av försörjningsberedskapen samt utreda principer och former för finansiering av samhällets försörjningsberedskap. Som ett led

i att utveckla den privat–offentliga samverkan ska ett tvärsektoriellt näringslivsråd inrättas. Rådet ska bl.a. utgöra en plattform för informationsutbyte.

Personalförsörjning

Det är viktigt att få kännedom om var det kommer att behövas personalförstärkningar vid höjd beredskap och i krig, exempelvis för att numerären behöver utökas eller för att det behövs andra kompetenser än i vardagen. En fördjupad kunskap om personalbehovet inom det civila försvaret möjliggör en analys av vilka åtgärder som är bäst lämpade för att trygga personalförsörjningen. Resultatet av det uppdrag på området som MSB ska redovisa i april 2022 kommer att ligga till grund för regeringens fortsatta överväganden.

Samarbete inom Norden, EU och Nato

Regeringen vill betona vikten av ett fortsatt aktivt samarbete inom civil krishantering och krisberedskap inom såväl Norden som EU och Nato.

Samarbetet mellan Sverige och Nato inom området civil beredskap syftar bl.a. till att stärka utvecklingen av det civila försvaret som en del av totalförsvaret. Frågor som rör civil beredskap och resiliens inom Nato kommer att vara i fokus under 2022 i form av det bredare begreppet samhällets resiliens (societal resilience). Natos sju nyckelförmågor utgör fortsatt grunden och är centralt för det bredare resiliensbegreppet i enlighet med den av regeringen beslutade Raminstruktion för det svenska civila beredskapsarbetet inom ramen för Nato/PFF (dnr Ju2021/00361).

Sverige och Finland undertecknade i februari 2021 en avsiktsförklaring rörande fördjupat samarbete inom krisberedskap, civilt försvar och räddningstjänst. Regeringen anser att avsiktsförklaringen är ett viktigt ramverk för kommande arbete som främst genomförs på myndighetsnivån.

Arbetet inom EU med att stärka både den digitala och fysiska infrastrukturen i unionen är angeläget. Regeringen anser att målsättningar kring cybersäkerhet bör vara högt ställda samt att en grundläggande inriktning bör vara att medlemsstaterna ska arbeta utifrån sina förutsättningar.

Regeringen anser att MSB även fortsättningsvis ska ha en aktiv roll i det internationella samarbetet inom civil krishantering. Det gäller främst samarbete och insatser till stöd för FN och EU. Vidare ska MSB för Sveriges räkning medverka i utvecklingen av den operativa förmågan, det s.k. rescEU, i genomförandet av den beslutade revideringen av EU:s civilskyddsmekanism. Svenska resurser för skogsbrandsbekämpning från luften ingår redan i rescEU och Sverige har uttryckt intresse för att även bidra med resurser inom området CBRN. Regeringen anser även att Kustbevakningen ska fortsätta sin samverkan med Polismyndigheten och den Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (Frontex) inom området.

Vidare utveckling och etablering av Rakel Generation 2

Tillgång till säkra och robusta mobila system för både tal- och datakommunikation är en förutsättning för att aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar ska kunna utföra sina samhällsviktiga uppdrag på ett effektivt sätt. Regeringen har under förra året inlett arbetet med att utveckla och etablera Rakel Generation 2 (Rakel G2).

Det stegvisa etablerandet av Rakel G2 ska fortsätta. Regeringen avser därför att uppdra åt MSB och Trafikverket, med stöd av Affärsverket svenska kraftnät, att utifrån sina respektive ansvarsområden, planera och förbereda vidare utveckling och etablering av Rakel G2 i syfte att kunna tillhandahålla nästa generations säkra, robusta

och tillgängliga kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar samt för att kunna ersätta det befintliga Rakelsystemet. Medel föreslås tillföras för detta ändamål. Planeringen ska utgå från det förslag som MSB har redovisat till regeringen (Ju2021/00632). Syftet med Rakel G2 är att ge samhällsviktiga aktörer väsentligt förbättrade förutsättningar att leda och genomföra operativ verksamhet samt samverka med varandra för att minska förluster av liv och hälsa samt egendom. Utbyggnaden av ett dedikerat radioaccessnät för Rakel G2 bedöms också kunna öka bredbandstäckningen i glesbygd och på så sätt bidra till att uppnå regeringens mål att hela Sverige bör ha tillgång till snabbt bredband år 2025.

4.5.3 Samhällets informationssäkerhet

Den digitala omvandlingen av samhället medför nya utmaningar och ökar vår sårbarhet. Föråldrad teknik kan innebära tilltagande risker. Ny teknik och nya innovationer kan göra samhället bättre rustat mot it-incidenter, såväl handhavandefel som attacker. För att ytterligare främja forskning, innovation och tillämpning inom cybersäkerhet har regeringen för avsikt att etablera ett nationellt samordningscenter på MSB kopplat till det europeiska kompetenscentret för cybersäkerhet.

Regeringen ser ett behov av att den säkra, robusta och offentligt reglerade GNSS-tjänsten Galileo PRS blir tillgänglig i Sverige för myndigheter och andra aktörer som ansvarar för samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur. MSB ska som nationell behörig myndighet etablera en funktion för att möjliggöra detta.

Sårbarheter i vårt digitaliserade samhälle kan få allvarliga konsekvenser. För att öka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera cyberangrepp och andra it-incidenter kommer det nationella cybersäkerhetscentret att fortsätta utveckla sin verksamhet.

4.5.4 Den årliga revisionens iakttagelser

I Riksrevisionens revisionsberättelse för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2020 lämnas ett uttalande med reservation om ledningens efterlevnad av de föreskrifter som är tillämpliga för användning av anslag och inkomster. Grunden för uttalandet med reservation är att MSB under några års tid ackumulerat ett mindre underskott för avgiftsområdet Uppdragsutbildning, kost och logi m.m. som under 2020 ökade väsentligt till följd av pandemin. Underskottet, vilket uppgick till drygt 22 miljoner kronor den 31 december 2020, är inte förenligt med det ekonomiska målet om full kostnadstäckning. MSB har vidtagit åtgärder för att framöver kunna driva verksamheten i balans och det pågår en dialog mellan myndigheten och regeringen om hur det ackumulerade underskottet ska hanteras.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

2020	Utfall	1 313 299	Anslagssparande	21 630
2021	Anslag	1 353 934[1]	Utgiftsprognos	1 363 776
2022	**Förslag**	**1 395 048**		
2023	Beräknat	1 412 208[2]		
2024	Beräknat	1 429 025[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 395 048 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 397 003 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kustbevakningens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 353 934**	**1 353 934**	**1 353 934**
Pris- och löneomräkning[2]	10 614	27 399	41 892
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 500	30 875	33 199
varav BP22[3]	*30 500*	*30 500*	*30 500*
– Avfallsbrottslighet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Miljöräddningstjänst och Frontex	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Förstärkt fiskerikontroll	*18 500*	*18 500*	*18 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 395 048**	**1 412 208**	**1 429 025**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Kustbevakningens verksamhet och förmåga, vilket bl.a. innefattar miljöövervakning och miljöräddningstjänst till sjöss, fiskerikontroller och förhindrande av avfallsbrottslighet samt deltagande i den nya europeiska gräns- och kustbevakningen (Frontex) ökas anslaget med 30 500 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

1 395 048 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 412 208 000 kronor respektive 1 429 025 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	14 480	-	-	-
Prognos 2021	0	-	-	-
Budget 2022	2 000	-	-	-

Källa: Kustbevakningen.

Intäkterna avser krav på ersättning enligt sjölagen (1994:1009) för kostnader för räddningstjänst och vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg.

Tabell 4.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	4 413	4 413	0	11
Prognos 2021	6 000	6 000	0	11
Budget 2022	6 000	6 000	0	11

Källa: Kustbevakningen.

Kustbevakningen utför uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter samt andra uppdragsgivare. Myndigheten får disponera intäkterna.

4.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

2020	Utfall	74 850	Anslagssparande	
2021	Anslag	24 850[1]	Utgiftsprognos	24 850
2022	**Förslag**	**521 850**		
2023	Beräknat	521 850		
2024	Beräknat	521 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor.

Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvämningsrisker.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**24 850**	**24 850**	**24 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	497 000	497 000	497 000
varav BP22	*497 000*	*497 000*	*497 000*
– Åtgärder för att förebygga klimatrelaterade naturolyckor	*497 000*	*497 000*	*497 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**521 850**	**521 850**	**521 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka kommunernas förebyggande arbete mot naturolyckor ökas anslaget med 497 000 000 kronor 2022. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 521 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 521 850 000 kronor respektive 521 850 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 480 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor som förväntas öka i ett förändrat klimat och för att stimulera sådana förebyggande åtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 480 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 4.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	53 461	42 794	27 794			
Nya åtaganden	23 389	2 000	480 000			
Infriade åtaganden	-34 056	-17 000	-27 794	-240 000	-144 000	-96 000
Utestående åtaganden	42 794	27 794	480 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**55 000**	**45 000**	**480 000**			

4.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	32 273	Anslagssparande	20 857
2021	Anslag	27 580[1]	Utgiftsprognos	27 344
2022	**Förslag**	**27 580**		
2023	Beräknat	27 580		
2024	Beräknat	27 580		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för att finansiera vissa kostnader för stöd från andra länder till Sverige avseende räddningstjänst eller för beredskapsåtgärder för sådant stöd. Anslaget får också användas för bidrag för skogsbrandsbevakning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**27 580**	**27 580**	**27 580**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 580**	**27 580**	**27 580**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utfallet på anslaget varierar mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 27 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 27 580 000 kronor respektive 27 580 000 kronor.

4.6.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

2020	Utfall	1 291 972	Anslagssparande	23 595
2021	Anslag	1 282 954[1]	Utgiftsprognos	1 291 859
2022	**Förslag**	**1 273 788**		
2023	Beräknat	1 527 051[2]		
2024	Beräknat	1 774 626[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 494 714 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 706 237 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret. Anslaget får även i viss utsträckning användas för att finansiera offentliga aktörers kostnader i samband med extraordinära händelser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 304 454**	**1 304 454**	**1 304 454**
Pris- och löneomräkning[2]	1 334	29 583	53 673
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-32 000	193 014	416 499
varav BP22[3]	*-227 500*	*-169 000*	*-179 000*
– Myndigheten för psykologiskt försvar	*-76 000*	*-96 000*	*-106 000*
– Totalförsvarsuppbyggnad Gotland	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Undersökningar av M/S Estonias vrak	*-9 500*		
– Totalförsvar it- och teletjänster	*-134 000*	*-65 000*	*-65 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 273 788**	**1 527 051**	**1 774 626**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I budgetpropositionen för 2021 reserverade regeringen medel på anslaget från och med 2022 för kostnader för den nya myndigheten för psykologiskt försvar och för kostnader avseende de förslag som utredningen om civilt försvar skulle lämna kring nya uppgifter, roller och ansvar avseende sektorsmyndigheter, en högre regional ledning, kommuner och regioner m.m. samt ev. andra behov inom ledningen av totalförsvaret. För att finansiera Myndigheten för psykologiskt försvars verksamhet minskas anslaget med 76 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget minskas

med 96 000 000 kronor och från och med 2024 med 106 000 000 kronor och tillföras anslaget 2:8 *Myndigheten för psykologiskt försvar*. För att finansiera it- och teletjänster inom totalförsvaret minskas anslaget med 134 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med 65 000 000 kronor och tillföras anslag 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*.

För att stärka totalförsvarsuppbyggnaden på Gotland minskas anslaget med 8 000 000 kronor 2022. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp. Medlen tillförs anslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 1. Anslaget minskas med 9 500 000 kronor 2022 för att tillföras anslaget 2:7 *Statens haverikommission* med anledning av de nya uppgifterna avseende förlisningen av passagerarfartyget M/S Estonia.

Regeringen föreslår att 1 273 788 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 527 051 000 kronor respektive 1 774 626 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser verksamhet som bedrivs inom samverkansområdena vilka framgår av förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Myndigheten för psykologiskt försvar fördelar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 4.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	1 957 960	1 488 430	1 233 804			
Nya åtaganden	419 253	610 707	1 647 221			
Infriade åtaganden	-888 783	-865 333	-981 025	-1 007 331	-765 646	-127 023
Utestående åtaganden	1 488 430	1 233 804	1 900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 000 000**	**1 800 000**	**1 900 000**			

4.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

2020	Utfall	396 471	Anslagssparande	
2021	Anslag	396 671[1]	Utgiftsprognos	396 671
2022	**Förslag**	**401 671**		
2023	Beräknat	381 671		
2024	Beräknat	381 671		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**381 671**	**381 671**	**381 671**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000		
varav BP22	*20 000*		
– SOS Alarm	*20 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**401 671**	**381 671**	**381 671**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2022 i syfte att SOS Alarm ska kunna upprätthålla sin verksamhet och förmåga.

Regeringen föreslår att 401 671 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst* enligt avtal för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 381 671 000 kronor respektive 381 671 000 kronor.

4.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

2020	Utfall	1 459 645	Anslagssparande	6 446
2021	Anslag	1 544 898[1]	Utgiftsprognos	1 538 033
2022	**Förslag**	**1 428 916**		
2023	Beräknat	1 442 799[2]		
2024	Beräknat	1 473 038[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 425 995 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 440 935 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningsutgifter. Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF. Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet. Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 435 898**	**1 435 898**	**1 435 898**
Pris- och löneomräkning[2]	11 238	28 291	43 479
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-18 220	-21 390	-6 339
varav BP22[3]	*-40 000*	*-40 000*	*-40 000*
– Myndigheten för psykologiskt försvar	*-28 000*	*-28 000*	*-28 000*
– Förvaltningskostnader Rakel Generation 2	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Åtgärder för att förebygga klimatrelaterade naturolyckor	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 428 916**	**1 442 799**	**1 473 038**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 28 000 000 kronor 2022. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp. Medlen tillförs anslaget 2:8 *Myndigheten för psykologiskt försvar*. För att stärka myndighetens arbete med kommunernas förebyggande arbete mot naturolyckor ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2022. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. För att finansiera förvaltningskostnader avseende Rakel Generation 2 minskas anslaget 2022 med de i budgetpropositionen för 2021 aviserade medlen för samma ändamål med 15 000 000 kronor. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp. Medlen tillförs anslaget 2:9 *Rakel Generation 2*.

Regeringen föreslår att 1 428 916 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 442 799 000 kronor respektive 1 473 038 000 kronor.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Låneramen för beredskapsinvesteringar behövs för att stärka krisberedskapen.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Under perioden 2022–2024 kommer nödvändiga investeringar att genomföras i Rakelsystemet. Investeringarna behövs bland annat med anledning av ökat antal användare. Under perioden kommer också investeringar avseende anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2 att genomföras.

Tabell 4.19 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**227**	**154**	**108**	**145**	**60**	**313**
Rakel och Rakel Generation 2	227	154	108	145	60	313
varav investeringar i anläggningstillgångar	*227*	*154*	*108*	*145*	*60*	*313*
– maskiner, inventarier och installationer	*227*	*154*	*108*	*145*	*60*	*313*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**227**	**154**	**108**	**145**	**60**	**313**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	227	114	58	65	60	183
Övrig finansiering (balanserat överskott nuvarande Rakelverksamhet)		40	50	80		130
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**33**	**39**	**46**	**41**	**33**	**120**
Beredskapstillgångar	33	39	46	41	33	120
varav investeringar i anläggningstillgångar	*33*	*39*	*46*	*41*	*33*	*120*
– beredskapstillgångar	*33*	*39*	*46*	*41*	*33*	*120*
Finansiering vidmakthållande	**33**	**39**	**46**	**41**	**33**	**120**
Anslag 2:4 Krisberedskap	18	31	30	29	21	80
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	16	8	16	12	12	40
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**260**	**193**	**154**	**186**	**93**	**433**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**260**	**193**	**154**	**186**	**93**	**433**

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.20 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	-	6 264	6 738	-474	-801
Prognos 2021	-	7 300	7 650	-350	-1 151
Budget 2022	-	8 000	7 200	800	-351

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Enligt lagen (2006:263) om transport av farligt gods får avgifter tas ut för prov och intyg. Intäkter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får disponera avser intyg för förare och säkerhetsrådgivare vad gäller transport av farligt gods på väg.

Inkomster från oljeskadeersättning enligt sjölagen (1994:1009) redovisas mot inkomsttitel 2713 Vattenföroreningsavgifter m.m.

Tabell 4.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	958 541	932 047	26 494	311 583
(varav tjänsteexport)	(6 303)	(9 368)	(-3 065)	(-3 012)
Prognos 2021	948 056	994 581	-46 525	265 058
(varav tjänsteexport)	(9 000)	(9 000)	(0)	(-3 012)
Prognos 2022	898 079	898 081	-2	265 056
(varav tjänsteexport)	(9 000)	(9 000)	(0)	(-3 012)

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang den avgiftsbelagda verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska bedriva.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta ut avgifter för finansiering av drift och förvaltning av Rakelsystemet. Intäkterna disponeras av myndigheten. Myndigheten får använda högst 170 000 000 kronor av det balanserade överskottet i nuvarande Rakelverksamhet för att finansiera anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2.

Myndigheten får åta sig att mot avgift utveckla och förvalta tekniskt stöd åt andra myndigheter samt åt kommuner och regioner.

Vidare ska myndigheten utföra uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter och andra uppdragsgivare. Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang bl.a. tjänsteexport. Myndigheten får disponera intäkterna.

Myndigheten får delta i internationella räddnings- och katastrofinsatser förutsatt att det finns en extern finansiering. Vidare får myndigheten, om verksamheten har anknytning till dess uppgifter, mot avgift tillhandahålla fortbildning, uppdragsutbildning samt tjänster kopplade till konferenser och internat.

Myndigheten får mot avgift tillhandahålla lager, logistik, varor och övrigt stöd till EU:s strategiska lager för civila krishanteringsinsatser och inom ramen för EU:s civilskyddsmekanism, rescEU (EU:s beredskapslager för sjukvårdsmateriel). Myndigheten får disponera intäkterna.

4.6.7 2:7 Statens haverikommission

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

2020	Utfall	47 828	Anslagssparande	901
2021	Anslag	69 299[1]	Utgiftsprognos	69 598
2022	**Förslag**	**57 728**		
2023	Beräknat	48 751[2]		
2024	Beräknat	49 240[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 48 228 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 48 228 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för myndighetens verksamhet med

undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**47 799**	**47 799**	**47 799**
Pris- och löneomräkning[2]	429	952	1 441
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 500	0	0
varav BP22[3]	*9 500*		
– Undersökningar av M/S Estonias vrak	*9 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 728**	**48 751**	**49 240**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 9 500 000 kronor 2022 med anledning av de nya uppgifterna avseende förlisningen av passagerarfartyget M/S Estonia. Anslaget 2:4 *Krisberedskap* minskas 2022 med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 57 728 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Statens haverikommission* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 48 751 000 kronor respektive 49 240 000 kronor.

4.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**103 000**	
2023	Beräknat	124 199[2]	
2024	Beräknat	135 471[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 122 770 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 132 555 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för psykologiskt försvars förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	103 000	124 199	135 471
varav BP22	*103 000*	*123 000*	*133 000*
– Myndigheten för psykologiskt försvar	*103 000*	*123 000*	*133 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**103 000**	**124 199**	**135 471**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera Myndigheten för psykologiskt försvars verksamhet ökas anslaget med 103 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 123 000 000 kronor från och med 2024 med 133 000 000 kronor. För att finansiera detta minskas anslaget 2:4 *Krisberedskap* med 76 000 000 kronor 2022, för 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget minskas med 96 000 000 kronor respektive 106 000 000 kronor. Anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* minskas med 28 000 000 kronor 2022 och beräknas minskas med motsvarande belopp 2023 och från och med 2024.

Regeringen föreslår att 103 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Myndigheten för psykologiskt försvar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 124 199 000 kronor respektive 135 471 000 kronor.

4.6.9 2:9 Rakel Generation 2

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**67 000**	
2023	Beräknat	62 874[2]	
2024	Beräknat	15 381[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 62 064 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 15 001 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera förberedelser samt drifts- och investeringskostnader avseende Rakel Generation 2.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	67 000	62 874	15 381
varav BP22	*67 000*	*62 000*	*15 000*
– Förberedande uppdrag Rakel Generation 2	*52 000*	*47 000*	
– Förvaltningskostnader Rakel Generation 2	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 000**	**62 874**	**15 381**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att kunna planera och förbereda vidare utveckling och etablering av Rakel Generation 2 ökas anslaget med 52 000 000 kronor 2022 och beräknas ökas med 47 000 000 kronor 2023. För att finansiera förvaltningskostnader avseende Rakel Generation 2 ökas anslaget med 15 000 000 kronor 2022. För 2023 och från och med 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. Anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* minskas med 15 000 000 kronor 2022 och beräknas minskas med motsvarande belopp 2023 och från och med 2024.

Regeringen föreslår att 67 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Rakel Generation 2* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 62 874 000 kronor respektive 15 381 000 kronor.

5 Strålsäkerhet

5.1 Mål för området

Resultatredovisningen för miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö finns i avsnitt 3.11 i utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård. I detta avsnitt redovisas främst resultatredovisning för strålsäkerhetsfrågor med koppling till mål för samhällets krisberedskap (avsnitt 2.3.3). Det rör riksdagsbundna mål för skydd mot olyckor enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och mål för civilt försvar samt för regeringens mål om krisberedskap.

5.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten har fortsatt arbetat för att verksamheter där strålning kan förekomma – t.ex. kärntekniska anläggningar, industri, sjuk- och tandvård – ska bedrivas säkert.

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2020. Inga dosgränser har överskridits vid svenska kärnkraftverk eller andra kärntekniska anläggningar under 2020. Det är en ihållande trend att utsläpp av radioaktiva ämnen minskar och att stråldoser är fortsatt låga. Generellt uppmättes låga halter av radioaktiva ämnen från mänsklig verksamhet i miljön och allmänhetens exponering för joniserande strålning i miljön är inte något betydande hälsoproblem.

Från och med årsskiftet 2020/21 har de sex kärnkraftreaktorer som är i drift i Sverige ett nytt system för oberoende härdkylning som uppfyller de villkor och krav som Strålsäkerhetsmyndigheten beslutat ska gälla fr.o.m. den 31 december 2020. Detta är ett robust och oberoende system för att pumpa in vatten och kyla reaktorhärden om det uppstår extrema situationer liknande den som uppstod i kärnkraftverket i Fukushima Dai-ichi efter jordbävningen och den efterföljande tsunamin i Japan 2011.

Under 2015 beslutade ägarna att stänga fyra kärnkraftsreaktorer. Den 30 december 2020 ställde Ringhals AB permanent av Ringhals 1. Med anledning av de senaste årens avvecklingsbeslut har Strålsäkerhetsmyndigheten ställt om sin verksamhet inom kärnkraftstillsyn så att den anpassats för utökade uppgifter inom avveckling, nedmontering och rivning samt minskade uppgifter för drift.

Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med tillsyn utgör en stor del av myndighetens verksamhet och är ett viktigt verktyg för att verksamheter med strålning ska bedrivas säkert. Pandemin har under 2020 medfört vissa utmaningar för Strålsäkerhetsmyndighetens tillsynsarbete. Reserestriktioner har försvårat inspektioner och verksamhetsbevakningar. Myndigheten har också begränsat tillsynsinsatserna mot den hårt belastade sjukvården. Genom att ställa om verksamheten och utveckla tillsynsmetoderna har tillsynen trots utmaningarna kunnat upprätthållas, bl.a. i digital form.

Under 2020 har arbetet med att underlätta för verksamhetsutövare och tillståndshavare genom utveckling av e-tjänster fortsatt. Arbetet, som berör tusentals verksamhetsutövare, innebär att anmälningar av verksamheter till myndigheten kan ske digitalt och möjliggör därmed en snabbare ärendehantering.

Den nya säkerhetsskyddslagen (2018:585) trädde i kraft 2019 och Strålsäkerhetsmyndigheten har sedan dess anpassat verksamheten till den nya lagen och de

efterföljande ändringarna i relaterade förordningar och förbereder sig för de nya uppgifterna som följer av det nya regelverket.

Strålsäkerhetsmyndigheten finansierar forskning inom myndighetens verksamhetsområde vilket bidrar till att stärka den nationella kompetensförsörjningen. Under 2020 användes drygt 70 miljoner kronor från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för att finansiera grundläggande och tillämpad forskning. Hösten 2020 beslutade Strålsäkerhetsmyndigheten att tillsammans med andra berörda myndigheter och aktörer ta fram en nationell kompetensförsörjningsstrategi. Strålsäkerhetsmyndigheten har under året också beslutat om en ny policy och en ny strategi för forskningsfinansiering och har mot bakgrund av en revisionsanmärkning av Riksrevisionen från 2019 utvecklat kontrollrutinerna för forskningsfinansiering.

Sverige arbetar inom EU och internationellt för att bidra till ett strålsäkert samhälle

Sverige har under 2020 verkat för att utveckla kärnsäkerhet, strålskydd och nukleärt säkerhetsskydd inom EU och globalt genom Internationella atomenergiorganet (IAEA), OECD:s kärnenergibyrå (OECD/NEA) samt genom myndigheters bi- och multilaterala samarbeten. Sverige var ordförande i IAEA:s styrelse från hösten 2019 till hösten 2020 och upprätthåller en plats i IAEA:s styrelse fram till september 2021. Under denna period avsattes mer resurser på arbetet inom IAEA och genom styrelsemedlemskapet gavs Sverige även möjlighet till en ökad närvaro på möten på alla nivåer. Sverige har också stöttat och påverkat utvecklingen i andra länder genom att bidra med experter till internationella granskningar av regelverk och system för kärnsäkerhet, strålskydd och nukleärt säkerhetsskydd i IAEA:s och EU:s regi. Under 2020 deltog Strålsäkerhetsmyndigheten bl.a. i en granskning av Japans nationella system för strålskydd och kärnsäkerhet. Genom det svenska stödprogrammet till IAEA inom icke-spridningsområdet bidrog Sverige till att skapa förutsättningar för effektiva och säkra internationella kärnämnesinspektioner. Strålsäkerhetsmyndigheten har bedrivit utvecklingssamarbeten i vissa östeuropeiska länder och i Ryssland för att bidra till en ökad kontroll av strålkällor, att radioaktivt avfall och kärnavfall omhändertas, att nationella ramverk och myndigheter utvecklas och stärks samt att kärnsäkerheten, strålskyddet och det nukleära säkerhetsskyddet utvecklas i dessa länder.

Stärkt arbete med civilt försvar och beredskap vid kärntekniska anläggningar

Under 2020 har Strålsäkerhetsmyndigheten fortsatt arbetet med att utveckla förmågan inom det civila försvaret. Strålsäkerhetsmyndigheten lämnade underlag för det civila försvarets fortsatta inriktning, t.ex. i en rapport om myndighetens roll och ansvar inom bl.a. befolkningsskydd och räddningstjänst. Vidare samverkade myndigheten med andra aktörer, främst inom energisektorn, för att säkerställa en fungerande energiförsörjning under höjd beredskap. Myndigheten stärkte också sin kompetens inom området och deltog i övningar, t.ex. Totalförsvarsövning 2020.

Strålsäkerhetsmyndigheten och länsstyrelserna förberedde under året införandet av nya beredskapszoner kring kärnkraftverken för att stärka Sveriges förmåga att hantera fredstida radiologiska nödsituationer. Enligt ett särskilt uppdrag säkrade Strålsäkerhetsmyndigheten tillgången till jodtabletter för de närmaste åren. En incident vid det finska kärnkraftverket i Olkiluoto den 10 december 2020 aktiverade delar av Strålsäkerhetsmyndighetens krisorganisation. På grund av pandemin sköttes Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med incidenten helt digitalt, dvs. ingen personal var fysiskt på plats i myndighetens lokaler. Det gav bl.a. viktiga lärdomar om hur Strålsäkerhetsmyndighetens digitala förmåga i krissituationer kan utvecklas vidare.

5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att Strålsäkerhetsmyndigheten, genom t.ex. anpassad tillsyn, bidragit till att verksamheter med strålning, t.ex. kärntekniska anläggningar, bedrivits säkert trots att förutsättningarna påverkades av pandemin. Regeringen bedömer också att steg har tagits för att stärka beredskapen vid kärntekniska anläggningar, bl.a. genom nya beredskapszoner och upphandling av jodtabletter. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med att ställa krav på säkerhetshöjande åtgärder såsom installationen av de oberoende härdkylningssystemen i reaktorer har bidragit till en fortsatt positiv säkerhetsutveckling av de svenska reaktorerna.

Regeringen bedömer också att Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med nationell kompetensförsörjning är avgörande för att verksamheter med strålning ska bedrivas säkert nu och i framtiden. Regeringen bedömer att Sveriges arbete inom EU och globalt bidrar till ökad strålsäkerhet och stärkt skydd för Sverige.

Genom ökade medel fr.o.m. 2021 har Strålsäkerhetsmyndigheten bättre förutsättningar att skapa den förmåga som behövs för civilt försvar, t.ex. att utveckla förmågan till samverkan och ledning, upprätta robust teknisk infrastruktur, säkerställa myndighetens uthållighet vid höjd beredskap samt stärka myndighetens kompetens om kärnvapen.

5.4 Politikens inriktning

Strålsäkerhetsmyndighetens expertis och oberoende från industrin är fortsatt centralt för att upprätthålla förtroendet för strålsäkerhetsarbetet i samhället. Det är viktigt att myndighetens kompetens och oberoende från industrin förblir intakt i en situation när delar av svensk kärnkraft avvecklas. Regeringen understryker också betydelsen av en långsiktig och säker hantering av radioaktivt avfall och kärnavfall.

Kärnvapnen utgör ett av de farligaste hoten som mänskligheten står inför. Regeringen beslutade hösten 2020 propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) som bl.a. anger nya mål för det civila försvaret. Motståndskraften inom de viktigaste samhällsfunktionerna ska stärkas, däribland energiförsörjningen. Regeringen fortsätter därför den aviserade förstärkningen av Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med civilt försvar inom områdena energiförsörjning och kärnvapen.

Beredskapen vid radiologiska olyckor behöver fortsatt utvecklas och stärkas. En förutsättning för att Sverige ska kunna hantera en större olycka både inom och utanför Sveriges gränser är tillgången till kompetens. Därför är Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning inom strålsäkerhetsområdet viktig.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	390 543	Anslagssparande	5 714
2021	Anslag	409 945[1]	Utgiftsprognos	415 478
2022	**Förslag**	**407 892**		
2023	Beräknat	412 337[2]		
2024	**Beräknat**	**418 423[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 407 892 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 409 851 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICRP) samt till ideella miljöorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**409 945**	**409 945**	**409 945**
Pris- och löneomräkning[2]	3 080	7 581	11 718
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 133	-5 189	-3 240
varav BP22[3]	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Ideella organisationers arbete med kärnavfallsfrågor	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**407 892**	**412 337**	**418 423**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget får användas för statsbidrag till ideella organisationer. Regeringen föreslår att anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* minskas med 3 miljoner kronor 2022 för att finansiera en ökning med motsvarande belopp på anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* används för att finansiera bidrag till ideella miljöorganisationer inom olika områden. Förslaget innebär att även bidrag till ideella miljöorganisationer för arbete med frågor om kärnavfall ska finansieras från anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* Regeringen beräknar att anslaget minskas med 3 miljoner kronor per år för samma ändamål fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 407 892 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 412 337 000 kronor respektive 418 423 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för myndighetens forskningsverksamhet för att kunna hantera de utmaningar som myndigheten och industrin står inför när det gäller den långsiktiga kompetensförsörjningen inom området strålsäkerhet. Bemyndigandet för 2022 föreslås öka med 10 miljoner kronor jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2023–2027.

Tabell 5.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	83 959	66 501	72 501			
Nya åtaganden	24 159	42 000	45 000			
Infriade åtaganden	-41 617	-36 000	-27 501	-40 000	-40 000	-10 000
Utestående åtaganden	66 501	72 501	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**70 000**	**80 000**	**90 000**			

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	307 511	23 276	360 680	-29 893	-40 155
Prognos 2021	338 518	13 222	365 895	-14 155	-54 310
Budget 2022	343 167	13 324	357 858	-1 367	-54 677

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. En del av avgifterna disponeras av myndigheten och rör främst avgifter för anmälningspliktig verksamhet samt ansökningsavgifter för kärnteknisk verksamhet. Resterande avgiftsintäkter får inte disponeras av myndigheten utan redovisas mot inkomsttitel. Majoriteten av dessa avgiftsintäkter är för kärnteknisk verksamhet och en mindre del används en även för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen och myndigheten har under en tid arbetat för att komma i en bättre balans vad gäller avgifterna i den offentligrättsliga verksamheten, särskilt vad gäller den kärntekniska verksamheten som haft ett historiskt ackumulerat överskott. Det ackumulerade överskottet för den kärntekniska verksamheten är snart i balans. Resultatet för den avgiftsbelagda verksamheten visar ett negativt resultat 2020 främst

till följd av att avgiftsnivåerna för tillsyn över kärnteknisk verksamhet har varit lägre än kostnaderna för att hantera tidigare ackumulerat överskott samtidigt som kostnaderna för den icke-kärntekniska verksamheten samt den kärntekniska tillsynen för övriga tillståndshavare överstiger avgiftsintäkterna. Volymerna för avgiftsintäkter för allmänpliktig verksamhet, som myndigheten disponerar, varierar något mellan åren vilket också påverkar resultatet negativt för 2020 och 2021. Avgiftsnivåerna beräknas minska fr.o.m. 2022 främst för den kärntekniska tillsynen och kärnteknisk forskning i och med mindre reaktorer i drift. Andra avgifter beräknas öka något t.ex. i och med högre krav och ökade kostnader för beredskapsverksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten, länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Strålsäkerhetsmyndigheten kommer att lämna ett förslag på nödvändiga justeringar av avgiftsnivåer i förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten för 2022 senast oktober 2021 vilket kan påverka prognoserna.

Tabell 5.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt − kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 486	-	-	-
(varav tjänsteexport)	*(0)*	-	-	-
Prognos 2021	750	-	-	-
(varav tjänsteexport)	*(0)*	-	-	-
Budget 2022	750	-	-	-
(varav tjänsteexport)	*(0)*	-	-	-

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver uppdragsverksamhet för t.ex. utbildning, radonlab och mätningar vilket inte kräver full kostnadstäckning. Därför framgår inga kostnader eller resultat. Avgiftsintäkterna täcker endast delar av den direkta arbetskostnaden för mätningar inom de båda verksamheterna. Till största del är riksmätplatsen och radonlaboratoriet anslagsfinansierade.

Bilaga

Resultatredovisning försvarsbeslutsperioden 2016–2020

Innehållsförteckning

Inledning 2

Sammanfattning 2

Utgångspunkter för försvarsbeslutet 2015 3

Resultatredovisning av totalförsvaret 7

Resultatredovisning av det militära försvaret 7

Resultatredovisning av det civila försvaret 17

Inledning

Försvarsutskottet har i betänkande 2020/21:FöU1 efterfrågat en redovisning av resultaten för försvarsbeslutsperioden 2016–2020. I denna bilaga redogör regeringen för utvecklingen av totalförsvaret, det militära försvaret och det civila försvaret under försvarsbeslutsperioden 2016–2020. Inledningsvis beskrivs de utgångspunkter som låg till grund för försvarsbeslutet 2015. Därefter följer en resultatredovisning med regeringens bedömning av resultaten.

Sammanfattning

Försvarsbeslutet 2015 har inneburit en omställning där försvaret återigen har inriktats mot nationella uppgifter. Beslutet har vidare inneburit ett trendbrott. Från att ha präglats av successivt minskade anslag, rationaliseringar och förbandsnedläggningar, har såväl det militära som det civila försvaret tilldelats ökade anslag och totalförsvaret är nu i en uppbyggnadsfas.

Regeringen bedömer att den inriktning som framgick av propositionen Försvarspolitisk inriktning, Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) i huvudsak har genomförts. Sveriges försvar har under perioden 2016–2020 utvecklats:

- Från ett insatsförsvar avsett för internationella insatser till ett nationellt försvar av hela Sverige.
- Från att inte ha genomfört någon planering för höjd beredskap inom det civila försvaret till att ha återupptagit en sammanhängande planering för totalförsvaret med konkreta förberedelser för höjd beredskap och då ytterst krig.
- Från en personalförsörjning grundad på anställning med betydande svårigheter att skapa personellt uppfyllda och samövade förband till en återaktiverad värnplikt och successivt ökande grundutbildningsvolymer.
- Från begränsade investeringar i vidmakthållande av befintlig materiel eller anskaffning av ny materiel till att genomföra ökade investeringar i materiel inom samtliga försvarsgrenar.
- Från att under lång tid inte alls ha övat Försvarsmakten i sin helhet till att genomföra Försvarsmaktsgemensamma övningar.
- Från att ha avvecklat stora delar av grundorganisationen till att ha återetablerat ett regemente på Gotland, försvarsgrensstaber inom armén, marinen och flygvapnet samt fyra militärregionsstaber.
- Från en armé som var fokuserad på att delta med mindre kontingenter i internationella insatser till en armé som byggs runt fast organiserade brigader med fristående fältförband.
- Från ett ackumulerat vidmakthållande-, omsättnings- och moderniseringsbehov inom marinen till att genomföra ett materiellt återtag genom bl.a. livstid-förlängning och uppgradering av Stridsbåt 90, halvtidsmodifiering av ubåtar av Gotlandsklass samt halvtidsmodifiering av Gävlekorvetter.

- Från fyra till sex stridsflygdivisioner inom flygvapnet med tillförsel av avancerad materiel som till exempel jaktroboten Meteor.
- Från en otillräcklig förmåga i cyberdomänen till att utveckla en aktiv cyberförsvarsförmåga.
- Från ett mer begränsat antal internationella samarbeten till att ha ökat och fördjupat Sveriges internationella försvarssamarbeten, vilket har bidragit till att stärka totalförsvarets förmåga och interoperabilitet.
- Från en kortsiktig planerings-, besluts- och uppföljningsprocess för materielinvesteringar med investeringsplaner som inte varit i ekonomisk balans till en långsiktig process med ökad transparens och tydliggjorda ansvarsförhållanden.
- Från en nedprioriterad till en utökad och hotbildsdriven forskning och utveckling, som en förutsättning för att kunna upprätthålla och utveckla förmåga där ny teknik och integritetskritisk kunskap är viktig.
- Från en alltför optimistisk syn på säkerhetsläget till att ha stärkt svensk försvarsunderrättelseförmåga och ökat beredskapen för att ge nödvändig förvarning liksom uthålligheten att följa ett krisförlopp över tid.
- Från en situation med successivt minskande anslag till en situation där betydande ekonomiska tillskott tillförts till både det militära och det civila försvaret.

Sammantaget har utvecklingen inneburit att Sveriges försvar har gått från en insatsorganisation med fokus på att genomföra internationella insatser till en krigsorganisation som utformas, utrustas och övas för att kunna möta väpnat angrepp mot Sverige. Från att ha varit ett underordnat förhållningssätt har utvecklingen mot ett nationellt försvar med krav på förmåga att hantera höjd beredskap och då ytterst krig blivit den centrala utgångspunkten för såväl det militära som det civila försvarets verksamhet.

De åtgärder som har vidtagits och den ökade förmåga som har åstadkommits under perioden 2016–2020 utgör en grundläggande förutsättning för den fortsatta utvecklingen under försvarsbeslutsperioden 2021–2025.

Utgångspunkter för försvarsbeslutet 2015

Läget i totalförsvaret vid tidpunkten för försvarsbeslutet

Den ryska aggressionen mot Georgien och Ukraina samt Rysslands agerande i övrigt hade vid tidpunkten för försvarsbeslutet försämrat den säkerhetspolitiska situationen i Europa. Den ryska ledningen hade visat att den var beredd att använda militära medel för att uppnå sina politiska mål. Den militära övnings- och underrättelseverksamheten i Östersjöområdet hade vidare ökat, vilket bedömdes innebära en ökad risk för incidenter. Rysk militär uppträdde mer utmanande runt Östersjön och kränkningar av Östersjöländers territoriella integritet skedde. Parallellt med detta ökade rysk underrättelseverksamhet och påverkansoperationer i regionen. Vidare hade Ryssland under ett antal år genomfört en omfattande reformering av de väpnade styrkorna, vilket innebar att den ryska militära förmågan i närområdet har höjts väsentligt.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten var vid tidpunkten för försvarsbeslutet en organisation anpassad i huvudsak för internationella insatser, hävdande av territoriell

integritet och bevarande av militär kompetens. Det gynnsamma säkerhetspolitiska läget efter kalla kriget hade medfört att fokus för Försvarsmakten verksamhet under längre tid hade varit att genomföra multinationella krishanteringsinsatser utanför närområdet snarare än att möta ett väpnat angrepp mot Sverige. Försvaret av Sverige mot väpnat angrepp hade under hela 1900-talet varit Försvarsmaktens huvuduppgift men i försvarsbeslutet 2004 avskrevs det väpnade angreppet i realiteten som planeringsförutsättning för myndighetens verksamhet. Deltagande i internationella insatser blev i praktiken den dimensionerande uppgiften.

Försvarsmakten var präglad av en längre period av successivt minskade anslag, rationaliseringar och förbandsnedläggningar, framförallt som en följd av försvarsbesluten i slutet på 1990-talet och början på 2000-talet. Mycket stora delar av krigs- och grundorganisationen hade avvecklats och ersatts med en avsevärt mindre insatsorganisation.

Försvarsmaktens organisation var framför allt ett resultat av försvarsbeslutet 2004. Den insatsorganisation som hade beslutats av riksdagen 2004 var dock inte kvalitativt eller kvantitativt utformad eller utrustad med avsikt att användas i ett sammanhang för att försvara Sverige. Försvarsmakten hade därför 2015 en relativt stor förmågebredd, dvs. det fanns flera olika typer av förband som upprätthöll olika förmågor, men förmågan begränsades samtidigt av att antalet förband var få vilket påverkade uthållighet och möjlighet att försvara i fler riktningar. Därtill fanns obalanser i organisationen, bl.a. mellan verkansförband och stödförband. Exempelvis var logistikfunktionen inte dimensionerad för att stödja alla stridskrafter samtidigt eftersom denna anpassats för att i första hand tillgodose fredstida krav. Överlag utgick verksamheten från fredstida produktionsrationalitet snarare än krav på förmåga att hantera höjd beredskap och då ytterst krig.

Tillgänglig ekonomi var inte tillräcklig för att tillgodose vidmakthållande av befintlig materiel och det var inte heller möjligt att anskaffa ny materiel i tillräcklig omfattning för att vidmakthålla olika förmågor. Det fanns brister såväl i fråga om mer avancerad materiel som avseende krigsförbandens grundläggande behov av bl.a. personlig utrustning, sambandsmateriel och standardfordon. Försvarsanslagen var sammantaget inte anpassade för att långsiktigt vidmakthålla krigsorganisationen eller för att möta den förmågeutveckling som hade startat i närområdet.

Skyldigheten att genomföra grundutbildning med värnplikt hade 2010 lagts vilande och personalförsörjningen byggde därmed på frivillig rekrytering och anställd personal. Det nya personalförsörjningssystemet hade betydande utmaningar för att fullt ut bemanna och öva krigsförbanden.

Det internationella och nordiska samarbetet hade under ett antal år haft en positiv utveckling. Några exempel var flygövningssamarbete mellan de nordiska länderna, sjöövervakning i Östersjöområdet och deltagande i Natos snabbinsatsstyrkas reservstyrkeregister. Förmågan att ta emot stöd från andra stater och organisationer var dock begränsad då nödvändig planering inte genomförts.

När det gäller det civila försvaret hade planeringen för höjd beredskap i stort sett upphört under början av 2000-talet. Det fanns inte heller en sammanhängande planering mellan det civila och militära försvaret inom ramen för totalförsvaret. En systematisk planering och andra förberedelser för höjd beredskap hade därmed inte bedrivits under lång tid. Många resurser som skapats för det civila försvaret hade blivit inaktuella eller tagits ur drift. Endast för att upprätthålla viss specifik förmåga hade det genomförts åtgärder, bl.a. avseende skyddsrum. Under flera år hade det istället skett en omorientering från höjd beredskap och civilt försvar till fredstida krissituationer och krisberedskap. Samhället hade även förändrats sedan planeringen för höjd

beredskap senast bedrevs. Globalisering, digitalisering och privatisering hade skapat nya förutsättningar för planeringen.

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen 2015 (prop. 2014/15:109) bedömde regeringen att Försvarsmakten med god kvalitet löste uppgifter i fredstid såväl nationellt som internationellt. Regeringen bedömde samtidigt att det fanns ett antal allvarliga begränsningar, inte minst vid höjd beredskap. Läget i Försvarsmakten, i kombination med omvärldsläget, underströk enligt regeringen behovet av att öka den operativa förmågan och att stärka totalförsvarets förmåga inför och vid ett angrepp.

Den försvarspolitiska inriktningen 2016–2020

Försvarsbeslutet 2015 innebar en omställning där försvaret återigen inriktades mot nationella uppgifter. Enligt regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) skulle försvaret i första hand utformas för att kunna möta ett väpnat angrepp. Det enskilt viktigaste under försvarsbeslutsperioden 2016–2020 var att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Total-försvarsplaneringen skulle återupptas och genomföras enligt regeringens anvisningar.

Målet för det militära försvaret var att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta skulle ske genom att hävda Sveriges suveränitet, och nationella intressen, förebygga och hantera konflikter och krig, skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp, samt skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Krigsförbanden skulle bli personellt och materiellt uppfyllda samt vara samövade. Stridskrafterna skulle vara anpassade för uppgifter i Sverige och närområdet. Sveriges bi- och multilaterala samarbeten borde fördjupas varvid samarbetet med Finland var av särskild vikt.

Samtliga förband skulle ges ett krav på tillgänglighet i fred och ett beredskapskrav för krig eller krigsfara. Vid intagande av höjd beredskap skulle inget krigsförband ha en beredskap som översteg en vecka. Alla delar av Försvarsmaktens organisation med uppgifter att lösa i händelse av höjd beredskap skulle ges ett krigsduglighetskrav. Huvuddelen av markstridskrafterna skulle kunna verka i två brigader och en ny mekaniserad stridsgrupp organiseras på Gotland. Ubåtsjaktförmågan inom marinen skulle stärkas och ytterligare besättningar tillföras. Flygstridskrafterna skulle organiseras i fyra flottiljer, med sex stridsflygdivisioner och en helikopterflottilj. Grundläggande behov av bl.a. personlig utrustning, sambandsmateriel, ammunition och standardfordon skulle enligt försvarsbeslutet tillgodoses. Ett antal utredningar, bl.a. om materiel- och logistikförsörjning samt långsiktigt hållbar personalförsörjning, aviserades i propositionen.

Enligt den försvarspolitiska propositionen skulle planeringen för det civila försvaret återupptas och genomföras med utgångspunkt i en helhetssyn där hotskalan omfattade såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. Helhetssynen gällde också vilka aktörer som skulle delta i planeringen. Planeringen skulle ske i samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner, frivilligorganisationer och näringslivet med flera.

Målet för det civila försvaret var från och med 2016 att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, värna civilbefolkningen och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld. De tre delarna i målet för det civila försvaret skulle vara ömsesidigt förstärkande. Det var av särskild betydelse att

omhänderta planeringen av det civila försvarets bidrag till Försvarsmaktens förmåga vid höjd beredskap och då ytterst i krig.

Regeringen pekade i ovan nämnda proposition även på behovet av att fånga upp lärdomar från arbetet med skydd mot olyckor och krisberedskap. Regeringen bedömde dock att det civila försvaret krävde ytterligare åtgärder som det inte har ansetts finnas behov av inom krisberedskapen. Det kunde t.ex. gälla särskilda krav på att skyddsåtgärder vidtas, att särskilt viktiga samhällsfunktioner säkerställs och att knappa resurser kan fördelas till prioriterade verksamheter vid höjd beredskap. Regeringen bedömde vidare att det fanns behov att utveckla samhällets förmåga att stödja Försvarsmakten vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld och avsåg vidta åtgärder för att utveckla styrningen närmare i detta avseende.

Ekonomiska tillskott

Mot bakgrund av det över tid försämrade säkerhetspolitiska läget och behovet av att öka den operativa förmågan i krigsförbanden har riksdagen beslutat om tillskott på sammanlagt ca 33 miljarder kronor till det militära försvaret under försvarsbeslutsperioden 2016–2020. Nivån på anslagen för det militära försvaret har, exklusive pris- och löneomräkning, ökat med 10,5 miljarder kronor från 2016 t.o.m. 2020.

Från 2018 har regeringen tillfört 430 miljoner kronor årligen till ansvariga aktörer i det civila försvaret.

De ekonomiska tillskott som stegvis beslutats av riksdagen har varit nödvändiga för att genomföra den försvarspolitiska inriktningen. Utan ekonomiska tillskott hade det inte funnits förutsättningar att utveckla den operativa förmågan. Alternativen för Försvarsmaktens utveckling hade då istället varit att antingen vidmakthålla god förmåga inom några få förmågeområden eller att vidmakthålla en lägre förmåga på bredden i organisationen.

Diagram 1 **Försvarsanslagens utveckling löpande pris under perioden 2016–2020 (mdkr)**

Resultatredovisning av totalförsvaret

Totalförsvarsplaneringen har återupptagits

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget bedömde regeringen i den försvarspolitiska propositionen att totalförsvarets förmåga inför och vid ett väpnat angrepp behövde stärkas. Planeringen för totalförsvaret skulle därför återupptas. En sammanhängande planering för totalförsvaret skulle säkerställas genom planeringsanvisningar till berörda myndigheter. I december 2015 gav regeringen Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i uppdrag att lämna förslag på gemensamma grunder för en sammanhängande planering av totalförsvaret. Regeringen beslutade även under 2015 om inriktning för det militära försvaret samt planeringsanvisningar för det civila försvaret i vilket de bevakningsansvariga myndigheterna fick i uppdrag att återuppta planeringen för höjd beredskap.

I maj 2017 gav regeringen ett uppföljande uppdrag till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret under försvarsbeslutsperioden 2016–2020. Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har inom ramen för detta uppdrag genomfört utbildningar, övningar och gett metodstöd till de olika nivåerna inom totalförsvaret. Myndigheterna har vidare utarbetat en modell för sammanhängande planering.

Regeringen bedömer att förmågan att stödja Försvarsmakten vid höjd beredskap och ytterst i krig har utvecklats. Vidare har förmågan att samverka utifrån de krav på sekretess och robusthet som ställs vid höjd beredskap utvecklats mellan aktörer i totalförsvaret, även om mycket återstår att göra inom området. Huvuddelen av aktörerna har också utvecklat sina möjligheter att verka från alternativ och/ eller skyddad ledningsplats.

Totalförsvarsövningen (TFÖ 20) som planerades att genomföras under 2020 har påverkats av covid-19-pandemin. Endast begränsade delar av övningen har kunnat anpassas och genomföras under året. Den förändrade planeringen och genomförandet av övningsaktiviteterna har dock bidragit till den fortsatta totalförsvarsutvecklingen.

Regeringens bedömer sammantaget att totalförsvarets förmåga inför ett väpnat angrepp har stärkts. En sammanhängande planering för totalförsvaret har påbörjats. Arbetet under perioden har skapat grundläggande förutsättningar för att under kommande försvarsbeslutsperiod nå målen för totalförsvaret även om ett omfattande arbete kvarstår. Den kanske största utmaningen under perioden har varit att lägga grunden för ett förändrat förhållningssätt och synsätt där krig är den dimensionerande utgångspunkten. Regeringens bedömning är att covid-19-pandemin har bidragit till en ökad medvetenhet om behovet av en god beredskap.

Resultatredovisning av det militära försvaret

Krigsorganisationen och den samlade operativa förmågan har i stort utvecklats enligt beslutad inriktning

Under perioden 2016–2020 har flera steg tagits för att ställa om Försvarsmakten från en insatsorganisation till en krigsorganisation som kan mobiliseras och användas enligt

givna beredskapskrav. Alla delar av Försvarsmaktens organisation som har uppgifter att lösa vid höjd beredskap har organiserats som krigsförband. Huvuddelen av den personal i Försvarsmakten som behövs vid höjd beredskap har krigsplacerats. Grundutbildning med värnplikt samt repetitionsutbildning har återinförts i syfte att skapa kompletta, samövade krigsförband. Övningsverksamheten har ökat avsevärt och givits ett förnyat fokus på nationellt försvar. Krigsförbandsövningar liksom beredskaps- och mobiliseringsövningar genomförs återigen kontinuerligt och för första gången på 20 år har en större försvarsmaktsgemensam övning ägt rum, Aurora 17. Ökade investeringar har gjorts i materiel inom samtliga försvarsgrenar och viktiga steg har tagits för att åtgärda de brister som identifierades i inledningen av försvarsbeslutsperioden. Försvarsmaktens förmåga att verka tillsammans med andra länder och organisationer har ökat, inte minst genom deltagande i internationella övningar med hög komplexitet. Utvecklingen mot ett nationellt försvar med krav på förmåga att hantera höjd beredskap och då ytterst krig har sammanfattningsvis blivit den centrala utgångspunkten i Försvarsmaktens verksamhet. Regeringen bedömer att detta har sammantaget bidragit till att det militära försvarets förmåga att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet har ökat.

Försvarsmakten har i huvudsak haft en god förmåga att lösa sina fredstida uppgifter såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten har upprätthållit beredskap och därigenom kunnat bidra till hävdandet av Sveriges suveränitet och värnat nationella intressen. Övervakning av svenskt territorium har bedrivits kontinuerligt och verksamheten i Sveriges närområde har följts, i syfte att upptäcka och avvisa kränkningar, upprätthålla Sveriges territoriella integritet samt skydda skyddsvärd verksamhet.

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga har ökat, bl.a. som en följd av tillförsel av materiel och personal samt ökad övningsverksamhet. När det kommer till kravet att kunna möta ett väpnat angrepp har Försvarsmakten dock en operativ förmåga med begränsningar. Detta innefattar såväl begränsningar i krigsorganisationens samlade förmåga att möta väpnat angrepp som enskilda krigsförbands förmåga att lösa sina uppgifter. Begränsningarna i förmåga beror bl.a. på personella och materiella brister i krigsförbanden, otillräcklig samövning av förbanden och för liten förbandsvolym. Konsekvenser av dessa faktorer är begränsad uthållighet samt begränsad förmåga att möta en fiende i fler riktningar.

Att förmågan fortsatt har begränsningar vid utgången av 2020 beror också på att utgångsläget till del har varit sämre och utmaningarna större än vad som förutsågs inför försvarsbeslutet 2015. Försvarsmakten har återkommande redovisat brister i ekonomin, vilket beror på ett antal faktorer såsom ofullständig bild av tillståndet i Försvarsmakten, otillräckliga kostnadsuppskattningar, att kostnadsutvecklingen överstigit den uppräkning som görs med försvarsprisindex, otillräckliga reserver samt fördyringar av strategiska materielprojekt.

Beslut som varit förutsättningsskapande för utvecklingen av den operativa förmågan fattades vidare några år in i försvarsbeslutsperioden. Det gäller till exempel beslutet om att återaktivera grundutbildning med värnplikt och den justerade ansvarsfördelningen mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk i fråga om materiel- och logistikförsörjning. Regeringen har vidare stegvis behövt komplettera styrningen till Försvarsmakten för att förtydliga omställningen till ett försvar inriktat mot i huvudsak nationella uppgifter. Ett exempel på detta är inriktningen att armén ska organiseras och kunna verka med två brigader.

Covid-19-pandemin har också påverkat utvecklingen av förmågan, framför allt genom att övningsverksamhet ställts in eller reducerats i omfattning. Ett viktigt exempel är

den försvarsmaktsövning som skulle ha genomförts våren 2020 men som på grund av pandemin flyttats fram. Övningen skulle innefatta deltagande från armén, marinen, flygvapnet, regionala staber, hemvärnet samt militära förband från andra länder.

Armén

Armén har under perioden ökat sin operativa förmåga, inklusive förmågan att möta ett väpnat angrepp. Viktiga steg har tagits för att ställa om och omorganisera armén från att vara fokuserad på att delta med mindre kontingenter i internationella insatser till att vara en organisation byggd runt två fast organiserade brigader samt fristående fältförband. Regeringen bedömer att omställningen av armén inklusive organiseringen av två brigader tagit längre tid, medfört högre kostnader och varit svårare att genomföra än vad som inledningsvis förutsågs. Samtidigt bedömer regeringen att betydande framsteg gjorts sedan 2016 vilket i sin tur skapat nödvändiga förutsättningar för den tillväxt som beslutats i försvarsbeslutet 2020.

Att arméns förmåga att möta väpnat angrepp ökat är bl.a. ett resultat av att övningsverksamheten tagit betydande steg framåt. Återinförd grundutbildning med värnplikt och repetitionsutbildning har skapat förutsättningar för att kunna öva kompletta krigsförband. Den internationella övningsverksamheten har utvecklats till att stödja den nationella förbandsproduktionen på ett tydligare sätt. Ett sådant exempel är arméövningen Nordanvind 2019 där en svensk brigad övade med och mot truppbidrag från Finland, Norge, Storbritannien och USA.

Regeringen bedömer även att viktiga investeringar i materiel har gjorts som bidragit till att öka den operativa förmågan. Över 700 tunga hjulfordon, såväl terränggående lastbilar som standardlastbilar, har levererats och fler är beställda. Annan mängdmateriel i form av lätta hjul- och bandgående fordon, ledningssystem, skyddsmateriel, ammunition och soldatutrustning har anskaffats.

Exempel på materielobjekt som har levererats till Försvarsmakten:
- mängdmateriel, såsom exempelvis lastbilar
- 24 artilleripjäser av typ Archer
- 36 granatkastarpansarbandvagnar
- 13 eldenheter korträckviddigt luftvärn av typ robotsystem 98 (Iris T)

Exempel på större materielobjekt som beslutats under perioden:

- renovering av stridsfordon 90 och stridsvagn 122 (2016)
- nytt medelräckviddigt luftvärn (2018)

Trots att utvecklingen vänt och förmågan ökat så kvarstår betydande brister inom armén. För att skapa en struktur där förbanden effektivt kan verka tillsammans vid ett väpnat angrepp har en omorganisering av armén inletts där krigsförband organiseras med tillhörande funktioner och kompletteras för att skapa en struktur där förbanden effektivt kan verka tillsammans vid ett väpnat angrepp. Den återinförda grundutbildningen med värnplikt är en viktig förutsättning för att bemanna armén men fortfarande behöver ett fungerande system för att utbilda, utrusta, öva och därefter kontinuerligt omsätta hela krigsförband behöver fortsatt utvecklas. Fortsatta utmaningar föreligger avseende mobilisering och underhåll.

Hemvärnet

Hemvärnet har löst sina uppgifter och hemvärnsförbandens förmåga har i huvudsak vidmakthållits. Hemvärnet har lämnat stöd till samhället vilket har betydelse för den

fredstida krisberedskapen. Under perioden har fyra granatkastarplutoner tillförts hemvärnet. Regeringen bedömer att den återaktiverade grundutbildningen med värnplikt och de ökade grundutbildningsvolymerna på sikt förbättrar möjligheterna att bemanna hemvärnsförbanden. Hemvärnet har fått leveranser av ny materiel främst i form av fordon.

Marinen

Marinen har ökat sin operativa förmåga, inklusive förmågan att möta ett väpnat angrepp. Centrala förmågor inom operationstyperna sjöövervakning, sjöfartsskydd och kustförsvar har utvecklats positivt. Återtagande av förmåga har även skett avseende sjöminering. Den sjörörliga förmågan för amfibiestridskrafterna har vidmakthållits. Ett antal plattformar och materielsystem har levererats och bredd-utbildning inom bl.a. sjöminering respektive skydd av egen verksamhet har genomförts. Extra besättningar har tillförts sjöstridsflottiljerna i syfte att skapa ökad redundans.

Genom nationella insatser och extensiv övningsverksamhet både nationellt och internationellt har utvecklingen av marin- och försvarsmaktsgemensamma förmågor, tillsammans med bl.a. flygstridskrafterna fortsatt. Övningar i sjömålsbekämpning, amfibiestrid och ubåtsjakt är exempel på verksamhet som har prioriterats.

Multinationella och bilaterala marina samarbeten har utvecklats och fördjupats. Här kan särskilt samarbetet med Finland inom ramen för Swedish Finnish Naval Task Group (SFNTG) och Swedish Finnish Amphibious Task Unit (ATU) framhållas. Övningsverksamheten med USA och Tyskland har också utvecklats.

Visst materiellt återtag har gjorts och beställningar är lagda för att omhänderta omsättningsbehov i perioden 2021–2030.

Exempel på materielobjekt som har levererats till Försvarsmakten:
- 72 livstidsförlängda Stridsbåt 90
- 12 uppgraderade Stridsbåt 90
- 2 halvtidsmodifierade ubåtar av Gotlandsklass

Exempel på större materielobjekt som beslutats under perioden:

- sjömålsrobot
- halvtidsmodifiering av korvett typ (Gävle)
- nytt signalspaningsfartyg
- förberedelse inför anskaffning av nytt ytstridsfartyg (2020)
- förberedelse inför anskaffning av halvtidsmodifiering av korvett typ (Visby) (2020)

Utmaningarna för marinstridskrafterna har utgjorts av bristande tillgänglighet för materiel och plattformar, främst kopplat till vidmakthållande och omsättning. Genom hela försvarsbeslutsperioden har det funnits ett ackumulerat vidmakthållande-, omsättnings- och moderniseringsbehov för såväl fartyg som vapensystem. Personaluppfyllnaden har överlag varit god även om brister funnits, bl.a. avseende nyckelpersonal inom framför allt tekniska befattningar.

Flygvapnet

Flygstridskrafterna har ökat sin operativa förmåga. Viktiga skäl till denna utveckling är tillförande av kvalificerad materiel såsom jaktroboten Meteor och flygförbandens

omorganisering till krigsförband med bl.a. fyra flygflottiljer och sex stridsflygdivisioner. Även genomförandet och deltagandet i komplexa och avancerade flygövningar såsom Flygvapenövningen, taktikutvecklingsövningen TTP och finska flygvapenövningen *Ruska* har bidragit till utveckling av den flygoperativa förmågan Tillsammans med det amerikanska flygvapnet i Europa har flygvapnen i Sverige, Norge, Danmark och Finland vidare utvecklat Arctic Challenge Exercise till s.k. flaggnivå och till den största flygövningen i Europa. Därtill har Sverige på veckobasis genomfört Cross Border Training tillsammans med främst Finland och Norge.

Förmågan till sjömålsbekämpning har utvecklats samtidigt som ubåtsjakt har övats i ökad utsträckning. Ett återtagande av förmågan att verka från spridda flygbaser har inletts men fortfarande kvarstår ett omfattande arbete.

Exempel på materielobjekt som har levererats till Försvarsmakten:

– materielsystem 20 för JAS 39, inklusive jaktroboten Meteor

Exempel på större materielobjekt som beslutats under perioden:

– helikopter 14 (8 helikoptrar har levererats, slutleverans sker 2023)
– förnyelse av sensorkedja, steg 1

Utmaningarna har bl.a. bestått i personella vakanser, vilka har bidragit till begränsningar i tillgänglighet och flygtidsproduktion.

Lednings- och logistikfunktionerna

Den operativa förmågan i lednings- och logistikfunktionerna har utvecklats. Förmågan att stödja mindre delar av Försvarsmakten internationellt och nationellt har i huvudsak varit bra men stora brister föreligger när det gäller att leda, mobilisera och försörja hela krigsorganisationen. Lednings- och logistikfunktionerna har inte varit organiserade för att svara mot behoven vid ett väpnat angrepp men betydande steg har tagits för att ställa om dessa funktioner för att bättre svara mot kraven vid ett väpnat angrepp. Återförandet av resurser från Försvarets materielverk till Försvarsmakten är ett exempel. Ett annat exempel utgörs av arbetet med att omorganisera armén till två brigader vilket medfört ett arbete för att tydliggöra uppdelning och organisering av den operativa respektive taktiska underhållstjänsten. Sammantaget har därför steg tagits för att omorganisera såväl logistik- som ledningsfunktionen från att ha varit organiserade för en fredstida rationalitet till att bättre svara mot krav på att samtidigt kunna stödja hela krigsorganisationen vid ett väpnat angrepp. Trots denna utveckling konstaterar regeringen att krigsorganisationen under perioden haft, och fortsatt har, en obalans mellan verkansförband och stödfunktioner.

Styrningen och uppföljningen inom försvarsområdet har förbättrats

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att utveckla styrningen och uppföljningen av det militära försvaret.

Regeringen gav 2018 Statskontoret i uppdrag att bl.a. analysera och bedöma om de ekonomiska underlag som Försvarsmakten lämnar till regeringen är ändamålsenliga som underlag för budgetprocessen. Statskontoret tog stöd av Ekonomistyrningsverket (ESV) i delar av uppdraget. I rapporten När planeringen möter verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning (2018:27), med bilagan ESV:s bedömning av ändamålsenligheten i Försvarsmaktens investeringsplan (ESV

2018–00176), konstaterade Statskontoret och Ekonomistyrningsverket att investeringsplaneringen är behäftad med brister. Regeringen har därefter gett Försvarsmakten i uppdrag att, med stöd av Ekonomistyrningsverket och Försvarets materielverk, utveckla investeringsplanerna i enlighet med rapportens rekommendationer. Utvecklingsarbetet har bl.a. fokuserat på åtgärder för att åstadkomma en planering i både långsiktig och årlig ekonomisk balans samt förbättrad prisutvecklingshantering. Sammantaget har arbetet resulterat i att flera av de brister som Ekonomistyrningsverket konstaterade nu är åtgärdade. Utifrån Statskontorets rekommendationer har regeringen även minskat detaljstyrningen och utvecklat resultatstyrningen.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att styrningen inom försvarsområdet har förbättrats vilket leder till att försvarsmyndigheternas möjlighet att bedriva sin verksamhet i linje med riksdagens mål och inom ekonomiska ramar har ökat. De utmaningar inom materielförsörjningen som Ekonomistyrningsverket redovisar i sin rapport ESV:s iakttagelser i regeringsuppdraget att stödja Försvarsmakten och Försvarets materielverk 2019–2020 har till del adresserats.

Materielförsörjningen har utvecklats

Materiel- och logistikförsörjningen har utvecklats under försvarsbeslutsperioden 2016–2020, bl.a. som ett resultat av förändrad styrning. Vid ingången av försvarsbeslutsperioden 2015 konstaterades att den förändring av försvarslogistiken som initierats 2012, inte varit ändamålsenlig utifrån de nya kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga. Förändringen hade istället lett till en fragmentisering av logistikverksamheten och en i allt väsentligt oförändrad finansiell styrning av materiel- och logistikförsörjningen. Sammantaget resulterade inte förändringen i avsedda besparingar och regeringen har i otillräcklig utsträckning kunnat styra och följa upp investeringar i försvarsmateriel. Det fanns även skäl att justera ansvarsfördelningen för anslag och anslagsposter utifrån budgetlagens bestämmelser. Detta föranledde regeringen att återigen analysera försvarslogistiken och ansvarsförhållandena mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

Regeringen beslutade 2015 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av materiel- och logistikförsörjningen till Försvarsmakten. I budgetpropositionerna för 2018 och 2019 redovisade regeringen inriktningen för materiel- och logistikförsörjningen och ansvarsförhållandena mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Sammantaget innebar reformen att Försvarsmakten fick ansvaret för all materiel i användning, från förråd till förband, inklusive upphandling av varor och tjänster för drift och underhåll med mera. Försvarsmakten fick även ansvar för upphandling av vissa beredskapsvaror. Försvarets materielverk fick fortsättningsvis ansvar för upphandling och anskaffning av nya materielsystem. Försvarets materielverk utgör därmed statens huvudsakliga gränssnitt gentemot leverantörerna av ny försvarsmateriel och disponerar därför huvuddelen av anslaget för anskaffning av materiel och anläggningar. De genomförda förändringarna överensstämmer i stort med bedömningarna i betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88).

Parallellt med de nya ansvarsförhållandena mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk införde regeringen 2017 en ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess för materielinvesteringar i enlighet med bedömningarna i betänkandet Investeringsplanering för försvarsmateriel (SOU 2014:15). Ett 12-årigt perspektiv infördes i investeringsplaneringen för att skapa långsiktighet och transparens. Reformen av materiel- och logistikförsörjningen, tillsammans med den nya planerings-, besluts- och uppföljningsprocessen för materielinvesteringar, innebär

ökad långsiktighet, tydliggjorda ansvarsförhållandena, större transparens och tydlighet samt en bättre följsamhet mot budgetregelverket. Denna utveckling stödjer Försvarsmaktens tillväxt och på sikt en ökad operativ förmåga, samt möjligheterna att styra den långsiktiga materielförsörjningen på strategisk nivå.

Den exportrelaterade verksamheten har legat i nivå med tidigare år, med svensk närvaro i ett flertal utländska anskaffningsprojekt. Utgångspunkten för verksamheten är att den används som ett medel att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning ur ett livscykelperspektiv och därmed bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga. De statliga aktörernas medverkan i exportsammanhang har kontinuerligt prioriterats, baserat på den bedömda nyttan för Försvarsmakten.

Störst vikt har lagts på arbetet med Finlands och Schweiz anskaffning av ny stridsflygförmåga, det fortsatta samarbetet med Brasilien samt att utveckla samarbetena inom ramen för redan ingångna exportavtal gällande Gripen C/D. Därutöver har exportrelaterad verksamhet avseende ubåtssystem A17 och A26 samt stridsfordon CV90 och artillerisystem Archer varit prioriterat.

Försvarets materielverk har från och med den 1 januari 2016 i myndigheten inordnat den exportstödjande uppgiften från tidigare Försvarsexportmyndigheten. Verksamheten bedrivs parallellt med andra uppdrag med bibehållna krav på transparens och affärsmässighet.

En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten godkänns av ansvarig exportkontrollmyndighet. De ändringar i krigsmateriellagstiftningen som trädde i kraft den 15 april 2018 innebär en skärpt exportkontroll av krigsmateriel.

Återaktivering av grundutbildning med värnplikt en förutsättning för uppfyllda och samövade förband

Regeringen beslutade 2017 att återaktivera skyldigheten för totalförsvarspliktiga att mönstra och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Från och med 2018 genomförs återigen all grundutbildning med värnplikt utifrån lagen (1994:1809) och förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Ett huvudskäl till återinförandet av grundutbildning med värnplikt var att en personalförsörjning helt baserad på frivillighet över tid inte hade tillgodosett Försvarsmaktens personalbehov. Den återinförda värnplikten har därmed varit en förutsättning för att skapa fullt bemannade och övade krigsförband. Uppemot 5 000 totalförsvarspliktiga påbörjade sin grundutbildning 2020. I början av försvarsbeslutsperioden låg antalet personer som påbörjade militär grundutbildning på ca 2 400. Den återinförda värnplikten har medfört en ökad rekryteringsbas för anställning i Försvarsmakten bl.a. som officerare, gruppbefäl, soldater och sjömän samt en grund för hemvärnet.

Antalet yrkesofficerare har ökat från 9 125 officerare 2016 till 9 277 officerare 2020. Fler studerande vid de grundläggande officersutbildningarna och inrättandet av en särskild officersutbildning för individer med en tidigare akademisk examen har bidragit till ökningen. Ökningen beror också på att yrkesofficerare har återanställts och att vissa yrkesofficerare har fortsatt sin anställning efter ordinarie pensionsålder. Arbetet med att utveckla reservofficerssystemet har fortsatt.

Uppfyllnaden av hemvärnsförbanden har minskat något, från 21 759 personer 2016 till 20 266 personer 2020. Det är en följd av en mindre rekryteringsbas, som i sin tur är en konsekvens av tidigare reducerade grundutbildningsvolymer och att grundutbildning med värnplikt låg vilande under perioden 2010–2017. Allteftersom

grundutbildningsvolymerna ökar bedömer regeringen att förutsättningarna förbättras för att öka hemvärnets numerär.

Antalet civilanställda i Försvarsmakten har ökat från 5 292 civilanställda 2016 till 8 927 civilanställda 2020 till följd av att civila har anställts för att frigöra militär kompetens till andra uppgifter och överföringen av verksamhet från Försvarets materielverk till Försvarsmakten.

Andelen kontinuerligt tjänstgörande kvinnor inom Försvarsmakten har ökat från 17 procent 2016 till 21 procent 2020, men når inte myndighetens målsättningar. Vid beslutet om återaktivering av grundutbildning med värnplikt gjordes plikten könsneutral vilket är en av de viktigaste åtgärderna för att öka andelen kvinnor i de militära personalkategorierna. Andelen kvinnor i grundutbildning har ökat till 17 procent 2020 jämfört med 12–13 procent under frivilligtiden, dvs. före 2018.

Försvarsmakten har utvecklat förmågan att omhänderta kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier, bl.a. genom tillsättande av ett centralt verksamhetsstöd.

Regeringen bedömer sammantaget har åtgärderna inom personalförsörjningen bidragit till att krigsorganisationen i huvudsak är uppfylld med personal men inom vissa kompetensområden finns kvarstående utmaningar, så som exempelvis piloter och nyckelpersonal inom tekniska befattningar. Med fastställande av krigsorganisationen och beslutet att återaktivera grundutbildning med värnplikt har personalförsörjningen, framför allt i den senare delen av försvarsbeslutsperioden, uppnått en ökad stabilitet och en långsiktig planering. Det finns en god grund för att uppnå den personella tillväxt som förutses i krigsorganisationen till 2030.

Grundorganisationen har utökats

Ett antal beslut har fattats om att förstärka Försvarsmaktens grundorganisation. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget i närområdet och behovet av en samlad militär ledning på Gotland föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2018 att återinrätta Gotlands regemente (prop. 2017/18:1 utg.omr. 6, bet. 2017/18:FöU1, rskr. 2017/18:101). Återinrättandet av Gotlands regemente från och med den 1 januari 2018 har bidragit till att förenkla och förbättra såväl försvarsmaktsinterna ledningsoch lydnadsförhållanden som totalförsvarssamverkan med civila aktörer för den militära verksamheten på Gotland.

Riksdagen beslutade i december 2018 om att inrätta tre försvarsgrensstaber som egna grundorganisationer (prop. 2018/19:18, bet. 2018/19:FöU3, rskr. 2018/19:91). Från och med den 1 januari 2019 finns tre försvarsgrensstaber organiserade som egna organisationsenheter i Försvarsmakten: Arméstaben i Enköping, Marinstaben på Muskö samt Flygstaben i Uppsala. Inrättandet och lokaliseringen av försvarsgrensstaberna motiverades bl.a. av den försämrade omvärldsutvecklingen. Inrättandet av staberna har ökat robustheten i ledningsorganisationen genom en ökad geografisk spridning.

Vidare beslutade riksdagen i december 2019 om att inrätta fyra militärregionsstaber (prop. 2019/20:1 utg.omr. 6, bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107). Från och med februari 2020 finns fyra militärregionstaber som egna organisationsenheter: Norra militärregionstaben i Boden, Mellersta militärregionstaben i Upplands-Bro/Kungsängen, Västra militärregionstaben i Skövde och Södra militärregionstaben i Lund/Revinge. Huvudsyftet med den stärkta regionala ledningen var att öka förmågan att leda territoriell verksamhet inklusive underställda förband och öka samverkan med övriga samhället för att skapa förutsättningar för regional försvarsplanering samt bidra

till samhällets krisberedskap. Vidare medför den återupptagna nationella försvarsplaneringen en utökad samverkan med det civila samhället.

Internationella försvarssamarbeten har bidragit till det nationella försvarets förmåga och stärkt säkerhet

Sveriges internationella försvarssamarbeten har bidragit till att höja det nationella försvarets förmåga och interoperabilitet. Samarbete med andra länder och organisationer har också tjänat ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte genom att bidra till stärkt säkerhet och ökad stabilitet i Sveriges närområde. Sveriges bi- och multilaterala samarbetsområden omfattar bl.a. informationsutbyte, samarbeten inom utbildning, övningar, materiel och förmågeutveckling samt inom ramen för internationella krishanteringsoperationer. Ett flertal viktiga steg har tagits för att fördjupa Sveriges internationella försvarssamarbeten. I regeringens skrivelse Internationella försvarssamarbeten (skr. 2020/21:56) redogör regeringen för bakgrunden till och utvecklingen av internationella försvarssamarbeten som Sverige deltar i.

Internationella insatser bidrar till att öka säkerheten i konfliktdrabbade områden

Försvarsmakten har deltagit i flera internationella insatser. Det största bidraget har lämnats till FN:s insats i Mali, MINUSMA. I övrigt har Försvarsmakten deltagit i Operation Inherent Resolve (Irak), Resolute Support Mission (Afghanistan), EU:s marina insatser, Sophia/Irini och Atalanta samt EU:s träningsinsatser i Mali, Somalia samt Centralafrikanska republiken. Förberedelserna för insatsen Task Force Takuba i Mali inleddes men begränsades av covid-19-pandemin.

Sveriges deltagande i internationella insatser bidrar till att värna och främja övergripande säkerhetspolitiska intressen såsom ökat multilateralt samarbete och en regelbaserad världsordning med FN-stadgan som grund.

Sverige har med sitt deltagande i internationella militära insatser bidragit till att öka säkerheten i konfliktdrabbade områden och skapat bättre förutsättningar för freds-byggande arbete. Detta har åstadkommits genom en internationell närvaro i de aktuella områdena samt genom att deltagande i kapacitetsbyggande insatser har ökat nationella säkerhets- och militära styrkors förmåga att verka självständigt. Sverige har även visat solidaritet mot länder och organisationer som verkar i de aktuella insatsområdena och stärkt de bi- och multilaterala samarbetena. Deltagande i internationella militära insatser har också stärkt Sveriges nationella säkerhet genom den verksamhet som bedrivs i insatsområdena.

I utbildning inför och vid genomförande av en internationell insats har Försvarsmakten beaktat Förenta nationernas säkerhetsrådsresolution 1325 och efterföljande resolutioner rörande kvinnor, fred och säkerhet.

Regeringen bedömer att deltagandet bidragit till Försvarsmaktens förmåga att samverka med andra länder i en multinationell kontext och inom ramen för skarp operationsmiljö vilket är positivt för den nationella förmågan. Regeringen bedömer också att deltagande i internationella insatser har även haft en positiv inverkan avseende rekrytering till Försvarsmakten. Samtidigt har deltagandet i internationella insatser till del inneburit en resurskonflikt med förbandsproduktionen.

Stödet till samhället har varit omfattande

Försvarsmaktens stöd till samhället har varit omfattande och fungerat väl. Regeringen bedömer att myndigheten uppvisat en god förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter. Regeringen bedömer vidare att samverkan har utvecklats såväl på myndighetsnivå som med regionala och lokala aktörer.

Under skogsbränderna 2018 lämnade Försvarsmakten exempelvis ett betydande stöd med helikopterkapacitet och andra luftfartyg samt personella resurser, främst från hemvärnet.

Försvarsmakten har vidare lämnat ett omfattande stöd under 2020 för att hantera covid-19-pandemin. Försvarsmakten har stöttat civila myndigheter med bl.a. tält för provtagning, skyddsmask 90, skyddskläder och medicinteknisk utrustning samt med stabspersonal. Myndigheten har också bistått med kvalificerade intensivvårdstransporter av covid-19-patienter med lufttransport och ambulans samt stöttat polisen med gränsövervakning.

Forskning och utveckling

Investeringar i forskning och utveckling (FoU) bidrar till Försvarsmaktens långsiktiga förmågeutveckling. Forskningen har bedrivits inom bl.a. integritetskritiska områden såsom vapen och skydd, sensorer, telekrig, undervatten och flyg. Nya områden som har initierats är bl.a. autonomi, obemannade system samt operationer i cyberdomänen. Steg har tagits mot ökad långsiktighet. FoU-verksamheten fick i slutet av perioden ett tillskott som bl.a. fördelades till verksamhet av strategisk betydelse och med ett totalförsvarsfokus i enlighet med de villkor som riksdagen beslutade. Flera områden har befunnit sig på underkritisk nivå dvs en nivå som inte resursmässigt varit hållbar. Verksamheten där har präglats av att säkra den befintliga FoU-kompetensen.

Regeringen tillsatte 2016 en utredning med uppgift att lämna förslag till den fortsatta inriktningen, omfattningen och utförandet av forsknings- och utvecklingsverksamheten och har i tillämpliga delar legat till grund för regeringens nya inriktning, till exempel avseende behovet av att säkra egen integritetskritisk forskning.

Försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsbeslutet 2015 tydliggjorde att försvarsunderrättelseförmågan behövde förstärkas. Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt har utvecklat försvarsunderrättelseförmågan. Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt har t ex utvecklat förmågan till högre beredskap för att kunna ge nödvändig förvarning och uthållighet att följa ett krisförlopp över tid. Den militära och säkerhetspolitiska utvecklingen såväl globalt som i närområdet har försämrats över tid. Förmågan hos försvarsunderrättelsemyndigheterna att följa och analysera den aktuella situationen och de övergripande trenderna i Sveriges närområde har utvecklats. Förmågan att följa nya typer av hot, inklusive terrorism, och nya hotaktörer har också utvecklats.

Cyberförsvar

I försvarsbeslutet 2015 slogs det fast att en cyberförsvarsförmåga behövde utvecklas och stärkas. 2016 gav regeringen Försvarsmakten i uppdrag att, med stöd av Försvarets radioanstalt, påbörja arbetet med att analysera och utveckla cyberförsvars-förmågan inklusive att genomföra aktiva operationer i cybermiljön. Försvarsmakten har, med stöd av Försvarets radioanstalt, etablerat en cyberförsvarsförmåga. Försvarsmakten har bl.a. etablerat en militär virtuell träningsanläggning samt påbörjat

grundutbildning av cybersoldater. Det är regeringens bedömning att cyberförsvarsförmågan bidrar till att försvåra och höja tröskeln för en aktör som överväger att angripa eller utöva påtryckningar mot Sverige eller svenska intressen.

Resultatredovisning av det civila försvaret

Under försvarsbeslutsperioden påbörjades återuppbyggandet av det civila försvaret på nationell, regional och lokal nivå. Kunskapshöjande åtgärder har präglat perioden, men efter hand har mer konkreta åtgärder vidtagits med positiv effekt på förmågan i civilt försvar. Från 2018 har regeringen tillfört 430 miljoner kronor årligen till ansvariga aktörer i det civila försvaret.

Regeringen har tillsatt flera utredningar med bäring på civilt försvar. Resultaten från Utredningen om en ny myndighet för psykologiskt försvar (SOU 2020:29), Utredningen om civilt försvar (SOU 2021:25) och Utredningen om näringslivets roll i totalförsvaret (SOU 2019:51) är viktiga bidrag till den fortsatta uppbyggnaden av det civila försvaret.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap spelar en central roll i arbetet med civilt försvar och har fått flera uppdrag. Det har bl.a. handlat om att, tillsammans med Försvarsmakten, analysera bevakningsansvariga myndigheters möjligheter att ge stöd åt Försvarsmakten. Andra uppdrag har handlat om att etablera en god förmåga att identifiera och möta informationspåverkan mot Sverige inom det egna ansvarsområdet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har också bidragit till övriga bevakningsansvariga myndigheters beredskap inom området samt en ökad kunskap om förberedelser inför kriser och höjd beredskap hos allmänheten.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har lanserat flera stödverktyg för att utveckla krisberedskap och civilt försvar till exempel om kontinuitetshantering och om krigsorganisation och krigsplacering för regioner och kommuner. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har även tecknat två överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner gällande ersättning för arbete med civilt försvar.

I december 2015 beslutade regeringen om planeringssanvisningar för det civila försvaret där de bevakningsansvariga statliga myndigheterna inom flera samhällsområden fick i uppdrag att återuppta planeringen inför höjd beredskap.

Statliga myndigheter, regioner och kommuner har därefter återupptagit planeringen för höjd beredskap. Arbetet har bl.a. inneburit krigsplacering av personal och utarbetande av krigsorganisation. Planering för att kunna stödja Försvarsmakten och utveckling av säkra och robusta kommunikationer samt förmågan att verka från alternativa och/eller skyddade ledningsplatser är andra delar som utvecklats. För kommunerna och regionerna har den påbörjade beredskapsplaneringen bl.a. inneburit utveckling av säkerhetsskydd och fördjupad planering inom livsmedelsförsörjning, sjukvård, transporter, energi och elektroniska kommunikationer.

Samverkan mellan aktörer i det civila försvaret och mellan det civila och militära försvaret är centralt för återuppbyggandet av det civila försvaret. Samverkan mellan bevakningsansvariga myndigheter och Försvarsmakten har utökats. Kunskapen har vuxit om vilka behov av stöd Försvarsmakten har samt vilka effekter det kan få för myndigheternas egna verksamheter. På regional och kommunal nivå har samverkan med privata aktörer ökat genom exempelvis seminarier med länsstyrelser, kommuner, regioner, näringslivet och frivilligorganisationer.

Utvecklingen av säkra kommunikationer fortsatte inom kommunikationslösningarna Rakel, WIS och Swedish Government Secure Intranet (SGSI). Robustheten och säkerheten i Rakel har förstärkts och flera nya användare har tillkommit. Under 2020 inledde regeringen arbetet med att etablera Rakel Generation 2. Att samtliga aktörer inom totalförsvaret har en god informations- och cybersäkerhet har blivit alltmer angeläget. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att öka denna förmåga. I juni 2017 fattade regeringen beslut om en nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet och i samband med den uppdrogs ett antal berörda myndigheter som ingår i Samverkansgruppen för informationssäkerhet att utarbeta en samlad handlingsplan. Vidare har regeringen bl.a. gett Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser och att utarbeta en struktur för uppföljning av informationssäkerhetsarbetet inom den offentliga förvaltningen. I december 2020 gav regeringen Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Säkerhetspolisen i uppdrag att fördjupa samverkan inom cybersäkerhetsområdet genom ett nationellt cybersäkerhetscenter. Myndigheterna ska ha en nära samverkan med Försvarets materielverk, Polismyndigheten och Post- och telestyrelsen, som ska ges möjlighet att medverka i cybersäkerhetscentrets verksamhet. Det övergripande målet med den fördjupade samverkan är att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot.

Många kunskapshöjande aktiviteter har genomförts på alla nivåer, med fokus på utbildningsinsatser, projektarbeten och erfarenhetsutbyten. Kunskapshöjande åtgärder har även riktats till befolkningen. Utifrån ett regeringsuppdrag utarbetade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap broschyren ”Om krisen eller kriget kommer” för att öka kunskapen om hur det går att förbereda sig inför olika kriser, höjd beredskap och ytterst krig. Den nationella kampanjen Krisberedskapsveckan genomfördes första gången 2017 i syfte att öka privatpersoners hemberedskap.

Civilt försvar har övats både enskilt och tillsammans med Försvarsmakten. Samverkansövning (SAMÖ) 2018 fokuserade på tillämpning av regelverk och robusta kommunikationer. Andra större övningar med bäring på civilt försvar inkluderar KKÖ 2019 (kärnkraftsövning i Uppsala län) och krishanteringsövningen Barents Rescue 2019. På grund av covid-19-pandemin kunde inte Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ 2020) genomföras enligt plan men de delar som kunde genomföras har stärkt förmågan att agera under höjd beredskap hos aktörerna.

Alltmer forskning inom civilt försvar har initierats, exempelvis forskningsprojekt om bl.a. gråzonsproblematik, försvarsvilja och försörjningsförmåga.

Det internationella samarbetet har utvecklats inom Norden, EU och med Nato. Som exempel kan nämnas att det nordiska s.k. Hagasamarbetet och det civila beredskapssamarbetet med Nato från 2015 har fortsatt att växa.

Regeringens bedömning är att kunskapen om försvarsfrågor har ökat och förmågan inom civilt försvar har stärkts i flera delar. Regeringen bedömer även att de åtgärder som vidtagits har haft stor betydelse, bland annat för att stärka informationssäkerheten, utveckla civila myndigheters krigsorganisationer med krigsplacerad personal, tydliggöra roller och ansvar vid höjd beredskap samt skapa en grundläggande förmåga att hantera inte bara kriser utan även krig.

Utgiftsområde 7

Internationellt bistånd

Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd ... 4
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 4
2.1.1 Biståndsramen ... 4
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 8
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
2.5 Resultatredovisning ... 10
2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet ... 10
2.5.2 Demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer ... 15
2.5.3 Jämställdhet och flickors och kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna ... 18
2.5.4 Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser ... 21
2.5.5 Fredliga och inkluderande samhällen ... 23
2.5.6 Inkluderande ekonomisk utveckling ... 26
2.5.7 Migration och utveckling ... 29
2.5.8 Jämlik hälsa ... 30
2.5.9 Likvärdig och inkluderande utbildning, samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling ... 33
2.5.10 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet ... 35
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 37
2.6.1 Regeringen anser att den biståndspolitiska inriktningen är fortsatt relevant ... 37
2.6.2 Snabbt och kreativt omställningsarbete bakom fortsatt god relevans i Sidas sammansättning av insatser och aktiviteter ... 39
2.6.3 Sveriges internationella bistånd har bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck ... 40
2.7 Politikens inriktning ... 41
2.7.1 Omvärld och prioriteringar för utvecklingssamarbetet ... 41
2.7.2 Metod och verktyg i utvecklingssamarbetet inför 2022 ... 45
2.8 Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter ... 47
2.9 Budgetförslag ... 48
2.9.1 1:1 Biståndsverksamhet ... 48
2.9.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete ... 51
2.9.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet ... 52
2.9.4 1:4 Folke Bernadotteakademin ... 53
2.9.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete ... 54
2.9.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd ... 55

Bilaga Samarbetsstrategier

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer biståndsramen för 2022 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2022 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 (avsnitt 2.1.1)
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 18 000 000 000 kronor (avsnitt 2.9.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 200 000 000 kronor (avsnitt 2.9.1).
4. Riksdagens anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionens förslag:

6. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd som står till Riksrevisionens disposition, enligt tabell 1.1

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Biståndsverksamhet	49 985 150
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 652 317
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	17 308
1:4 Folke Bernadotteakademin	213 367
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 620
Summa anslag inom utgiftsområdet	**51 939 762**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Biståndsverksamhet	115 000 000	2023–2034
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**115 000 000**	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Inom utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd.

2.1.1 Biståndsramen

Regeringens förslag: Riksdagen fastställer biståndsramen för 2022 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2022 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att biståndsramen för 2022 uppgår till 57,4 miljarder kronor, vilket motsvarar 1 procent av beräknad BNI för 2022 enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010. I biståndsramen ingår ODA-fähiga kostnader, dvs. kostnader som klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD-DAC). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom detta utgiftsområde.

Den föreslagna utgiftsramen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 51,9 miljarder kronor 2022. I utgiftsområde 7 ingår 5,0 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd och därmed inte ingår i biståndsramen. I biståndsramen ingår kostnader från andra delar av statens budget som kan klassificeras som bistånd. Kostnaderna uppgår till 5,5 miljarder kronor 2022. Som andel av biståndsramen uppgår kostnaderna inom andra utgiftsområden till 9,5 procent 2022, jämfört med 9,6 procent 2021 (inklusive propositionen Vårändringsbudget för 2021 och propositionen Höständringsbudget för 2021).

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsramen

Kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande

Kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige ingår i den svenska biståndsramen. OECD-DAC:s riktlinjer anger att kostnaderna räknas som bistånd på humanitära grunder och för att spegla ett gemensamt ansvarstagande med låg- och medelinkomstländer, vilka är värdar för de flesta av världens flyktingar. Biståndskostnaderna omfattar dels kostnader inom utgiftsområde 8 Migration, dels kostnader inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Inom Utgiftsområde 8 används en s.k. kvotmodell. I tabell 2.1 syns de anslag inom utgiftsområde 8 som helt eller delvis räknas som bistånd (första kolumnen). Det prognostiserade utfallet på dessa anslag (andra kolumnen) multipliceras med andelen av det totala antalet inskrivna i mottagningssystemet som beräknas uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd (tredje kolumnen), vilket ger det prognostiserade biståndS-

utfallet (fjärde kolumnen). För att uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd ska en person ha en vistelsetid i mottagandesystemet på högst 12 månader, komma från ett låg- eller medelinkomstland, inte ha ansökt om och fått sitt asylärende prövat tidigare, inte ha ett asylärende som handläggs enligt Dublinförordningen och inte ha fått avslag på asylansökan i Migrationsdomstol. Personer som överklagar avslag i Migrationsdomstol till Migrationsöverdomstolen ingår inte i biståndsutfallet.

Tabell 2.1 Kostnadsprognos asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet för utgiftsområde 8 Migration för 2022

Miljoner kronor och procent

Anslag	Prognos, totalt	Biståndsandel[1]	Prognos, biståndsutfall
1:1 Migrationsverkets kostnader för mottagandet (förvaltningsanslag), exklusive indirekta administrationskostnader	455	26 %	118
1:2 Ersättningar och boendekostnader, exklusive stöd till personer som har återvänt till hemlandet	2 180	26 %	567
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	170	9 %	16
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	242	15 %	36
Totalt	**3 047**		**737**

[1] Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:1 *Migrationsverket* och anslag 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och ingår i någon av kategorierna: har ett öppet grundärende hos Migrationsverket; har ett överklagandeärende hos Migrationsverket; har ett öppet mål i migrationsdomstol eller har ett uppehållstillstånd. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:*5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett överklagandeärende vid Migrationsverket eller har ett öppet mål i migrationsdomstol. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett öppet grundärende hos Migrationsverket.

Källa: Migrationsverket

De kostnader inom utgiftsområde 14 som utgörs av bistånd enligt prognos för 2022 är etableringsersättning (inklusive etableringstillägg och bostadsersättning) till före detta asylsökande, 98 miljoner kronor, till vidarebosatta (kvotflyktingar), 200 miljoner kronor samt till skyddsbehövande som är anhöriga till personer som beviljats asyl, 121 miljoner kronor. De kostnader som räknas som bistånd avser utgifter under högst 12 månader sedan ankomsten till Sverige. För personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande ingår tiden i Migrationsverkets mottagandesystem i 12-månadersperioden, vilket innebär att de månader som kvarstår efter att personerna lämnat Migrationsverkets mottagande räknas med. Före detta asylsökande som beviljats asyl, kvotflyktingar samt anhöriga till skyddsbehövande, antas komma från låg- och medelinkomstländer.

Totalt beräknas kostnader för asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet uppgå till 1 156 miljoner kronor 2022. Under 2020 verifierade OECD-DAC, efter granskning av alla biståndsgivande länders modeller för kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande, att den svenska beräkningsmodellen var förenlig med regelverket för bistånd.

EU-bistånd

I biståndsramen ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. De kostnader inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen om 3 035 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2022 utgörs av Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2020.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus. I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten

(EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, expertgrupper och via berörda ambassader.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I biståndsramen ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD-DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD-DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse om 473 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2022 utgörs av 2020 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgång för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum såsom FN samt i EU.

Övrigt

I biståndsramen ingår beredskapskostnader och indirekta kostnader för internationella insatser genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. De kostnader om ca 102 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2022 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2020.

Vidare ingår i biståndsramen bidrag till demokratiinsatser i låg- och medelinkomstländer, som uppfyller OECD:s kriterier för officiellt statligt utvecklingsbistånd om ca 46 miljoner kronor, inom ramen för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

I biståndsramen inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är FAO, Cites, IAEA, ILO, IOM, ITU, IUCN, OSSE, Unep, Unesco, Unidir, Unido, UNO, UNPKO, UNDP, UPU, Wipo, WHO, WMO, WMU och Europarådet. De kostnader om ca 607 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2022 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2020 till dessa organisationer.

Från och med 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor avseende stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter från länder som enligt OECD-DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsramen, i enlighet med OECD-DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning om ca 51 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2022, utgörs av 2020 års faktiska utfall.

Från och med 2021 t.o.m. 2025 disponerar Konsumentverket medel för stöd till Konsumentverkets webbaserade tjänst för jämförelser av avgifter för att skicka pengar från Sverige till andra länder, Money from Sweden. Detta för att finansiera drift och utveckling av tjänsten och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för s.k. remitteringar. År 2022 beräknas Konsumentverket disponera 3,2 miljoner kronor för detta.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2020	2021[1]	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Biståndsram	52 110	52 280	**57 390**	59 160	61 090
Kostnader inom andra utgiftsområden	5 376	5 024	**5 455**	5 579	5 770
Varav:					
Asylkostnader	1 589	960	**1 156**	1 311	1 416
EU-bistånd	2 511	2 539	**3 035**	3 035	3 035
Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	442	476	**473**	481	492
Övrigt	834	1 049	**791**	752	828
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	46 734	47 256	**51 935**	53 581	55 320
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 2010	1,0	1,0	**1,0**	1,0	1,0
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen och inte definieras som bistånd	5	5	**5**	5	5
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	**46 739**	**47 261**	**51 940**	**53 586**	**55 325**

[1] Inklusive eventuella beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.3 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Internationellt utvecklingssamarbete	**46 525**	**47 261**	**47 259**	**51 940**	**53 586**	**55 325**
1:1 Biståndsverksamhet	44 921	45 396	45 396	**49 985**	51 539	53 252
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 403	1 586	1 597	**1 652**	1 732	1 751
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	15	17	16	**17**	18	18
1:4 Folke Bernadotteakademin	127	191	189	**213**	226	233
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	39	50	39	**50**	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	19	21	22	**22**	22	22
Totalt för utgiftsområde 07 Internationellt bistånd	**46 525**	**47 261**	**47 259**	**51 940**	**53 586**	**55 325**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.4 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**46 829**	**46 829**	**46 829**
Pris- och löneomräkning[2]	33	55	75
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	495	587	719
varav BP22[3]	*471*	*631*	*762*
Makroekonomisk utveckling	5 110	6 740	8 670
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-527	-625	-967
Ny utgiftsram	**51 940**	**53 586**	**55 325**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.5 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	46 360
Verksamhetsutgifter[2]	5 569
Investeringar[3]	11
Summa utgiftsram	**51 940**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 utg.omr. 7, bet. 2013/14:UU2, rskr. 2013/14:75). Utgiftsområdets verksamhet är även central för Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) och för det internationella genomförandet av de 17 globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering och Parisavtalet.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inleds med en översikt av fördelningen av det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet. Därefter följer en redovisning utifrån följande centrala bedömningsgrunder, vilka speglar regeringens inriktning för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd enligt regeringens policyramverk (skr. 2016/17:60):

- demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer,
- jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna,
- miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser,
- fredliga och inkluderande samhällen,
- inkluderande ekonomisk utveckling,
- migration och utveckling,
- jämlik hälsa,
- likvärdig och inkluderande utbildning samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, och
- räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.

För var och en av bedömningsgrunderna redovisas resultat mot ett antal mer specifika kategorier av mål i regeringens strategier. Målkategorierna framgår i underrubriceringen.

Redovisningen baseras främst på myndigheters och multilaterala organisationers årsrapporter, uppföljningar, utvärderingar och analyser av biståndet. De mest centrala källorna utgörs av årsredovisningen och strategirapporteringen från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) respektive Folke Bernadotteakademin (FBA) samt årsrapporter, uppföljningar, analyser och utvärderingar från multilaterala organisationer, EU, Swedfund och Expertgruppen för biståndsanalys (EBA). För EU-biståndet redovisas till övervägande del resultat som avser 2019, vilket är den senaste tillgängliga resultatinformationen.

Inom varje tematiskt område redovisas resultat från den rapportering som avser eller inkommit under 2020. Därtill redovisas två stapeldiagram vilka visar Sidas bedömning av utvecklingstrender i relation till de strategimål som regeringen beslutat samt Sidas bedömning av relevansen i sammansättning av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål. Sidas bedömning av utvecklingstrender innebär att Sida genom omvärldsbevakning och annan typ av rapportering analyserat om utvecklingen gått bakåt, framåt samt delvis bakåt eller delvis framåt för det specifika målet. Sidas insatser kan vara med och påverka utvecklingstrender inom de områden där Sida är aktiv, men det handlar ofta om större komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför Sidas kontroll inverkar på utvecklingen i sammanhanget. Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av aktiviteter och insatser är relevant eller inte, görs mot bakgrund av mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. En relevant portfölj är, enligt Sida, en sammansättning av aktiviteter och insatser som på ett effektivt sätt väntas bidra till förändring i linje med regeringens strategimål inom området.

Verksamheten inom utgiftsområdet utmärks av långsiktiga samarbeten, breda ägarskap och svåra sammanhang. Likt tidigare bidrar Sverige till partnerländernas egna utvecklingsansträngningar tillsammans med lokala aktörer. Resultaten uppnås

gemensamt och påverkas av många samverkande faktorer. Resultat som redogörs för i denna redovisning anges således främst i termer av hur Sverige bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Redovisning av internationellt bistånd görs även inom andra utgiftsområden i budgetpropositionen. Inom utgiftsområde 1 redovisas utrikesförvaltningens förvaltningskostnader och Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete, inom utgiftsområde 5 redovisas resultaten av internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser, och inom utgiftsområde 8 och utgiftsområde 13 ingår kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer som definieras som biståndskostnader (fr.o.m. 2020 belastar biståndskostnaderna utgiftsområde 14 i stället för utgiftsområde 13). Vissa FN-organ får bidrag från andra utgiftsområden i tillägg till utgiftsområde 7 och deras resultat redovisas inom dessa utgiftsområden.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsram för 2020 till 1 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI), beräknad enligt det europeiska regelverket för nationalräkenskaperna (ENS) 2010, vilket motsvarade 52,1 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD-DAC) uppgick till 58,5 miljarder kronor netto motsvarande 1,14 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2020. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed FN:s mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är den största biståndsgivaren bland OECD-DAC-länderna. Att utfallet, som rapporterades till OECD-DAC, överstiger biståndsramen med 6,4 miljarder kronor beror framför allt på att lagda skuldsedlar rapporteras i sin helhet till OECD-DAC det år de deponeras, även om utbetalningar från en och samma skuldsedel kan vara fördelade över flera år. Under 2020 deponerades bl.a. en skuldsedel till Gröna klimatfonden om 8 miljarder kronor, som kommer att utbetalas under perioden 2020 till 2028 (utbetalning på lagd skuldsedel ingår i biståndsramen men ingår inte i biståndsutfallet till OECD-DAC, för att undvika dubbelräkning).

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 redovisas utfallet för biståndet 2010–2020 (skr. 2020/21:101). Merparten av det utfall som redovisas till OECD-DAC utgörs av verksamhet inom utgiftsområde 7 (52,8 miljoner kronor, 90,3 procent av utfallet). Dessutom förekommer kostnader inom andra utgiftsområden, s.k. avräkningar, vilka definieras som bistånd enligt OECD-DAC:s regelverk. Dessa omfattar vissa kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer (1 375 miljoner kronor, 2,4 procent varav 988 miljoner kronor på utgiftsområde 8 och 387 miljoner kronor på utgiftsområde 14), EU:s gemensamma bistånd (3 035 miljoner kronor, 5,2 procent), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (473 miljoner kronor, 0,8 procent) samt bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget (807 miljoner kronor, 1,4 procent).

Innovativa finansierings- och samverkansformer bidrar till att biståndets begränsade resurser kan attrahera ytterligare investeringar och resurser från en bred krets av aktörer. Genom garantiverksamheten delar Sida risk med investerare och långivare och kan på så vis öka tillgången till finansiering i utvecklingsländer. Sidas garantiverksamhet finansieras av garantiavgifter som betalas av motparten. Vid behov kan Sida subventionera motpartens garantiavgifter och det är bara i dessa fall som biståndsmedel tas i anspråk. Eventuella skadefall finansieras från den garantireserv

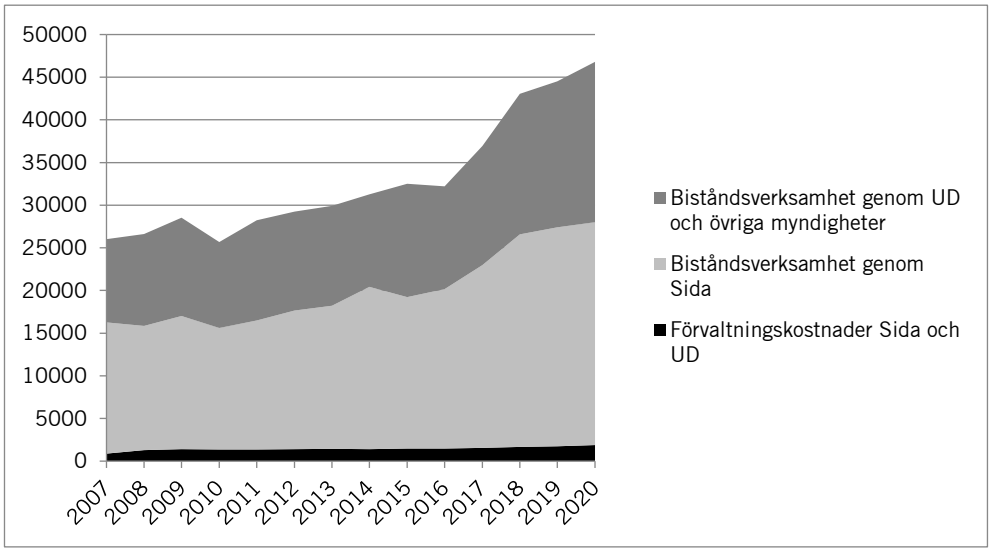
som byggts upp genom avgifter över tid. Per den 31 december 2020 hade Sida 45 utestående garantier till ett sammanlagt avtalat värde av 8,8 miljarder kronor, som bidrar till måluppfyllelse i 45 bilaterala, regionala och tematiska strategier. Dessa garantier beräknas mobilisera finansiering till ett värde av 23,8 miljarder kronor under garantiernas löptid. Det är de resurser som Sidas garantitagare, exempelvis en bank i ett samarbetsland, är villiga att låna ut till följd av Sidas garantier. Under 2020 beslutade Sida om fem nya garantier till ett sammanlagt värde av 2,1 miljarder kronor, vilka mobiliserar finansiering om 7,2 miljarder kronor. Skadeutbetalningarna uppgick 2020 till 89,5 miljoner kronor. Även Swedfund bidrar till att mobilisera kapital genom saminvesteringar med privata aktörer. Under 2020 har Swedfund mobiliserat privat kapital motsvarande 42 procent av avtalat värde på Swedfunds investeringar.

Diagram 2.1 visar det totala biståndets utfall genom Sida respektive UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, samt förvaltningsanslag för Sida och UD över tid.

Tabell 2.6 visar biståndsverksamhetens utfall genom Sida, UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet.*

Diagram 2.1 Bistånd genom myndigheter samt förvaltningsanslag för Sida och UD

Miljoner kronor

Källor: Respektive myndighets årsredovisningar samt egna beräkningar.

Tabell 2.6 Utfall: Utvecklingssamarbete genom Sida, UD samt övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Verksamhet genom Sida	**24 899 925**	**25 649 089**	**26 146 490**
Humanitära insatser	4 140 559	4 179 580	4 541 619
Informations- och kommunikationsverksamhet	149 357	148 167	157 954
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 824 631	1 837 773	1 878 301
Regionala och bilaterala strategier för Asien	2 211 363	2 291 489	2 087 888
Bilaterala strategier för Latinamerika	653 096	695 590	685 471
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	6 789 722	6 993 841	7 189 668
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 303 660	1 296 708	1 330 172
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 334 243	1 609 139	1 550 277
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer[1]	912 364	1 020 976	1 003 864
Hållbar utveckling	3 548 185	3 552 750	3 674 072
Hållbar fred[2]	423 443	412 295	454 876
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030[3]	681 676	690 882	693 949
Forskningssamarbete	927 626	919 898	898 380
Verksamhet genom UD	**14 935 352**	**15 494 836**	**16 984 128**
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	3 538 306	4 122 896	4 868 679
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	10 797 113	10 711 993	11 174 820
Strategiskt inriktade bidrag	538 025	635 319	923 113
Globalt utvecklingssamarbete	61 908	24 627	17 518
Verksamhet genom övriga myndigheter	**1 556 724**	**1 606 859**	**1 790 704**
Polismyndigheten	170 736	185 739	148 188
Kriminalvården	37 696	35 992	31 648
Åklagarmyndigheten	6 324	6 174	6 369
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	56 281	55 008	55 088
Domstolsverket	7 284	5 899	5 945
Folke Bernadotteakademin	165 408	192 865	166 413
Svenska institutet	232 570	241 867	250 709
Nordiska Afrikainstitutet	15 963	16 427	13 806
Kammarkollegiet	662 996	659 000	896 094
Kommerskollegium	17 401	20 530	20 340
Vetenskapsrådet	168 517	171 111	181 872
Riksgäldskontoret	1 549	862	336
Strålsäkerhetsmyndigheten	13 999	15 384	13 894
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	**41 392 001**	**42 750 784**	**44 921 322**

[1] Till och med 2018 benämndes verksamheten Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering.

[2] Till och med 2018 benämndes verksamheten Globala insatser för mänsklig säkerhet.

[3] Till och med 2018 benämndes verksamheten Kapacitetsutveckling och utbyten.

Källa: Respektive myndighets årsredovisning samt egna beräkningar.

Bilateralt bistånd

Det bilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2020 till 31,0 miljarder kronor. Som bilateralt bistånd räknas enligt OECD-DAC allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer eller multilaterala utvecklingsbanker. I det bilaterala biståndet ingår förutom stöd till länder och regioner också tematiska och globalt inriktade stöd samt humanitära projektstöd. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida.

En del av det bilaterala biståndet utgörs av öronmärkt stöd via multilaterala organisationer, s.k. multi-bi-bidrag, vilka framför allt hanteras av Sida, exempelvis miljöprogram via FN. Multi-bi-bidragen uppgick 2020 till 13,3 miljarder kronor. En annan del kanaliseras genom organisationer i det civila samhället, vilka 2020 mottog 10,6 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd, exklusive avräkningar, uppgick 2020 till 7,2 miljarder kronor.

Av tabell 2.7 nedan framgår följande fokusering av biståndet. Jämställdhet är antingen huvud- eller delsyfte i 85 procent av det bilaterala biståndet. Demokrati och mänskliga rättigheter är huvud- eller delsyfte i 68 procent av det bilaterala biståndet. Miljö och klimat är huvud- eller delsyfte i 43 procent av del bilaterala biståndet. Konfliktförebyggande, fred och säkerhet är huvud- eller delsyfte i 52 procent av del bilaterala biståndet. Det bilaterala biståndet är därmed tydligt inriktat mot att uppnå resultat inom dessa områden.

Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning bilateralt bistånd enligt policymarkörer

Procent

Område	2017	2018	2019	2020
Demokrati och mänskliga rättigheter				
Huvudsyfte	39	40	39	38
Delsyfte	35	32	30	30
Jämställdhet				
Huvudsyfte	20	21	19	18
Delsyfte	68	66	67	67
Konfliktförebyggande, fred och säkerhet				
Huvudsyfte	8	9	8	9
Delsyfte	46	43	43	43
Miljö och klimat[1]				
Huvudsyfte	15	15	17	15
Delsyfte	30	35	30	28

[1] I Budgetpropositionen 2021 användes policymarkören för miljö som approximation för uppföljning av miljö och klimat. Här används en kombination av policymarkörerna för miljö och för klimat enligt följande: huvudsyfte miljö eller klimat räknas som huvudsyfte; delsyfte (men inte huvudsyfte) miljö eller klimat räknas som delsyfte. Om samma metodik som i budgetpropositionen 2021 hade använts hade andelarna i procent för huvudsyfte 2017 till 2020 varit 14, 14, 15, 13 och delsyfte 2017 till 2020 varit 29, 36, 32, 31.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och underlag från Sida. Fördelningen motsvarar fördelning för Sidas sakanslag, som utgör majoriteten av det bilaterala biståndet, vilket antas approximera fördelningen för samtligt bilateralt bistånd. En insats kan ha flera huvud- eller delsyften, därför risk för dubbelräkning ifall belopp för olika policymarkörer summeras.

Till skillnad från tabell 2.7, som visar på syften med stöden som kan vara bredare än sektorn insatsen riktat sig mot, syftar nedan tabell 2.8 på samhällssektorer i samarbetslandet som mottagit stöd. I rapporteringen till OECD-DAC kan varje insats endast rikta sig till en sektor, medan policymarkörer tillåts vara överlappande, för att visa på tvärgående perspektiv. Exempelvis kan en insats i hälsosektorn även ha jämställdhet som ett huvudsyfte.

Tabell 2.8 Områdesmässig fördelning av bilateralt bistånd enligt sektorer

Procent

Område	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Demokrati och mänskliga rättigheter, inkl. jämställdhet och förvaltning	25,4	24,8	24,5	23,5	24,4	23,4
Miljö, klimat, energi	7,5	5,4	7,9	8,3	9,0	7,8
Fred och säkerhet	5,6	5,1	5,5	5,7	5,5	5,2
Ekonomisk utveckling[1]	9,8	10,5	12,0	12,8	12,9	11,3
Hälsa[2]	11,2	10,8	11,6	11,8	10,2	12,5
Utbildning och forskning	5,7	6,5	5,3	6,8	6,1	5,6
Humanitärt bistånd	15,3	17,2	15,7	15,0	15,3	16,0
Övrigt[3]	19,5	19,7	17,5	16,1	16,5	18,3
Varav:						
Social infrastruktur och tjänster	-	-	-	-	3,6	5,4
Administrativa kostnader	-	-	-	-	5,3	5,5
Multi-sektor och ospecificerat	-	-	-	-	7,7	7,4
SUMMA	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**
Totalt utbetalat, miljoner kronor	**20 046**	**23 095**	**25 812**	**28 314**	**29 807**	**31 021**

[1] Inkluderar följande DAC-kategorier: "trade", "industry", "mineral/mining", "agriculture", "forestry", "fishing", "banking", "financial services", "business", "transport", och "communications".

[2] Inkluderar följande DAC-kategorier: "health", "water and sanitation" och "population policies and programmes".

[3] Redovisas uppdelat på delposter fr.o.m.2019. Social infrastruktur och tjänster är direktöversättning av DAC-huvudkategori "Other social infrastructure and services" och inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: "Social protection", "Employment creation" och "Multisector aid for basic social services". Administrativa kostnader inkluderar ej utrikesförvaltningens förvaltningskostnader för biståndsarbete, som avräknas. Multi-sektor och ospecificerat inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier:" Multisector aid", "Urban development and management", "Rural development", "Disaster risk reduction", "Sectors not specified" och "Promotion of development awareness".

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar. Det bilaterala utfallet är nettoutfall exklusive avräkningar. Områdena avser samhällssektorer i samarbetsländerna som mottagit bistånd (sektorerna är ömsesidigt exkluderande).

Multilateralt bistånd

Det multilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2020 till 21,8 miljarder kronor. Multilateralt bistånd definieras som det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer, såsom FN:s fonder och program samt Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens centrala budget, bidrag som lämnas i samband med utvecklingsbankernas påfyllnadsförhandlingar, betalning av uttaxerat bidrag eller medlemsavgift till FN-organ.

Genom kärnstöden bidrar Sverige till att uppnå organisationernas resultat och därmed till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Beslut om kärnstöd till multilaterala organisationer fattas av regeringen. De 15 organisationer som tagit emot mest svenskt kärnstöd 2020 återfinns i tabell 2.9.

Tabell 2.9 De 15 multilaterala organisationer som mottagit mest kärnstöd

Tusental kronor

Organisation	Totalt svenskt kärnstöd	Svenskt multi-bi-stöd	Totalt svenskt stöd	Sveriges procentuella bidrag till organisationens totala kärnstödsinkomster	Sveriges ranking bland kärnstödsgivare
Världsbanksgruppen (VBG)[1]	3 437 969	2 114 429	5 552 398	3,0 %	8
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)/Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)[2]	1 066 785	177 523	1 244 308	5,1 %	8
Globala fonden (GFATM)	950 000	100 000	1 050 000	2,9 %	8
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	884 000	679 598	1 563 598	22,8 %	1
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	883 000	281 330	1 164 330	13,3 %	1
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	764 000	0	764 000	12,9 %	4
FN:s barnfond (UNICEF)	661 000	1 521 016	2 182 016	11,0 %	3
Gröna klimatfonden (GCF)	646 000	2 400	648 400	8,5 %	5
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	630 000	2 030 348	2 660 348	9,4 %	5
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	626 000	694 832	1 320 832	15,8 %	2
FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA)[3]	517 000	40 000	557 000	9,7%	3
Globala miljöfonden (GEF)[4]	496 104	0	496 104	7,6 %	6
Globala vaccinalliansen (GAVI)[5]	350 000	100 000	450 000	2,1 %	12
FN:s samlade program mot hiv och aids (UNAIDS)	300 000	2 538	302 538	12,0 %	2
FN:s fredsbyggande fond (PBF)	295 000	10 000	305 000	18,8 %	3

Utbetalningarna i tabellen, som är nettoutbetalningar, kan skilja sig från utfallen som redovisas till OECD-DAC. Det beror på att redovisningen till OECD-DAC avser lagda skuldsedlar medan tabellen visar faktiska utbetalningar. Utbetalningarna inkluderar inte bidrag till EU:s institutioner och fonder.

[1] Världsbanksgruppen inkluderar bidrag till IDA, IBRD, IFC. Sveriges procentuella bidrag till VBG avser bördeandel i påfyllnaderna till bankernas respektive fonder för låginkomstländer.

[2] Sveriges procentuella bidrag till AfDB/AfDF avser bördeandel i påfyllnaderna till bankernas respektive fonder för låginkomstländer.

[3] Sveriges procentuella bidrag till UNWRA samt ranking avser den s.k. programbudgeten.

[4] Sveriges procentuella bidrag till GEF samt ranking avser den sjunde påfyllnaden (GEF-7).

[5] Sveriges procentuella andel till Gavi avser perioden 2016–2020.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar samt enligt uppgifter från multilaterala organisationer.

EU-biståndet

Det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd uppgick 2020 till 3,0 miljarder kronor, 2,7 procent av EU:s totala gemensamma biståndsbudget. Utöver detta bidrog Sverige 2020 med bl.a. 1,4 miljarder kronor till Europeiska utvecklingsfonden (EDF). Sverige utövar inflytande över EU:s utvecklingssamarbete genom deltagande i arbetsgrupper och genomförandekommittéer i Bryssel samt genom samarbete med EU-institutionerna i Bryssel och EU-delegationer i partnerländer.

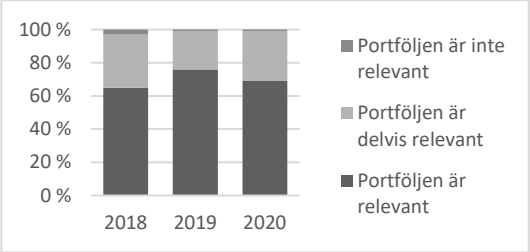
2.5.2 Demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens strategimål avseende demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.2 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.3 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.2 Demokrati och mänskliga rättigheter: Portföljens relevans

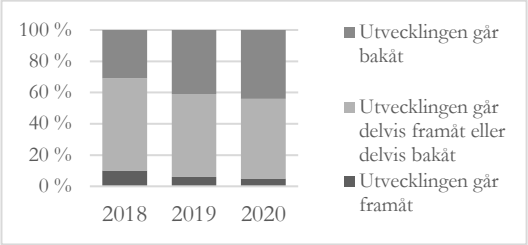
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.3 Demokrati och mänskliga rättigheter: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer indikerar att andelen portföljer med en helt relevant sammansättning av insatser och aktiviteter minskat något under 2020. Mot bakgrund av hur kraftigt pandemin påverkat både kontexten där Sida är aktiv och förutsättningarna för utvecklingssamarbetets genomförande bedömer regeringen samtidigt att relevansen i sammansättningen är godtagbar. Regeringen konstaterar att Sida under året har möjliggjort för samarbetspartners att snabbt kunna anpassa sin verksamhet till en drastiskt förändrad omvärld och att det bidragit till goda resultat. Regeringen är samtidigt oroad över utvecklingen inom området. För nära hälften av strategimålen är utvecklingstrenden negativ i de sammanhang där Sida genomför verksamhet och utvecklingen går bakåt. Covid-19-pandemin har påverkat utvecklingen kopplad till demokratiska styrelseskick avsevärt och verksamheten är än mer angelägen. I flera länder har pandemin använts som förevändning för att inskränka de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer. Samtidigt har civilsamhället och medias möjlighet att verka, och bidra till ansvarsutkrävande, på flera håll krympt. Mot denna bakgrund har regeringens demokratisatsning under 2020 varit än mer relevant för att motverka den trenden.

Demokratiska styrelseskick

Trots att planerade val skjutits upp i drygt 70 länder har Sverige genom Sida kunnat stärka kapaciteten att genomföra fria och rättvisa val i länder som Afghanistan, Bolivia, Etiopien och Zimbabwe. Genom Sida har Sverige stärkt demokratistödet bl.a. med fokus på hbtqi- och kvinnorättsorganisationer, politiska partier, kulturlivets aktörer, personer med funktionsnedsättning samt universitet. Svenska partianknutna organisationer har med stöd genom Sida bidragit till ett ökat politiskt deltagande bland unga och kvinnor i länder som Burkina Faso, Malawi och Nordmakedonien. Genom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och EU har 34 valobservatörer, 17 kvinnor och 17 män, sekonderats. Antalet är långt färre än förra årets 208 sekonderade valobservatörer och förklaras av covid-19-pandemin. Samtidigt har FBA:s stöd till valobservationer bl.a. bidragit till att stärka respekten för mänskliga

fri- och rättigheter i Kirgizistan. En utvärdering från EBA (2020:07) har vidare visat att svenskt bistånd har en positiv, om än blygsam, effekt på demokratiutveckling.

Ett livskraftigt pluralistiskt civilsamhälle

Svenskt stöd har bidragit till att bromsa och ibland vända den negativa trenden av ett krympande demokratiskt utrymme för civilsamhället. I Afghanistan har Sverige stärkt civilsamhällets förmåga att värna sitt oberoende och i Mellanöstern och Nordafrika har svenskt stöd bidragit till att vidareutveckla civilsamhällesorganisationers verksamhet. Som en följd av den försämrade demokrati- och MR-situationen i Belarus har Sverige ökat och fokuserat sitt stöd till det civila samhället i landet för att hjälpa demokratiska krafter att överleva. Genom European Endowment for Democracy och Prague Civil Society Centre har Sverige bidragit till att MR- och demokratirörelser på gräsrotsnivå kunnat fortsätta sin verksamhet i extremt repressiva och fientliga miljöer. EU:s mekanism för människorättsförsvarare har bidragit till att närmare 6 500 människorättsförsvarare, varav drygt hälften identifierade sig som kvinnor, transpersoner eller queer, fått akut stöd vilket inneburit att de ofta kunnat fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter världen över. Genom UD:s stöd till Civil Rights Defenders akutfond för människorättsförsvarare har över 400 personer, varav ca hälften kvinnor, nåtts av akutstöd i miljöer där demokrati och mänskliga rättigheter är på tillbakagång. Svenska institutet har bidragit till stärkt kapacitet hos aktörer i kultursektorn att åstadkomma positiv förändring i länder där demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet brister.

Rättsstatens principer och välfungerande förvaltning

Samtidigt som tillbakagångar noterats under året har Sverige bidragit till att belysa och stärka att respekten för rättsstatens principer följs på flera håll. Inom ramen för UNDP och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheters (OHCHR) arbete i Liberia har Sverige bidragit till att föra rättssystemet närmare befolkningen genom medverkan i inrättandet av två specialdomstolar för sexuellt och könsrelaterat våld. I Myanmar har FN:s organ mot brott och narkotika (UNODC) med svenskt stöd bidragit till att stärka antikorruptionskommissionens kapacitet att utreda och initiera åtal mot korrupta politiker och tjänstemän. I Guatemala har Sida möjliggjort utbildningar i politik och ledarskap som stärkt ungdomar i rollen som förändringsledare för en mer välfungerande lagstiftning. I Bosnien och Hercegovina har Sverige, delvis genom Domstolsverket och Kronofogdemyndigheten, bidragit till att skapa ett mer effektivt och transparent rättssystem som ökar människors tillgång till rättvisa. Vidare har Sverige, genom stöd till International Development Law Organisation, bidragit till att främja rättsstatens principer globalt exempelvis genom att stärka rättsinstitutionernas kärnfunktion och samordna arbetet mot korruption.

Yttrandefrihet och fria och oberoende medier

Trots ökade begränsningar av yttrande- och mediefriheten samt fortsatta hot och våld mot journalister och medieaktörer såväl online som offline, har svenskt stöd flera gånger kunnat bidra till att säkerställa tillgången till korrekt information, särskilt i konfliktområden och i repressiva stater. I Syrien har Free Press Unlimited och International Media Support tack vare svenskt stöd kunnat nå ut med oberoende information till stora delar av landet. Sidas kapacitetstärkande arbete för journalister i Kuba har även bidragit till att stärka landet oberoende journalistik och medieplattformar. Med utökat stöd till Unesco har Sverige bidragit till en digital utbildning om journalistik under pandemin för 9 000 medieaktörer i 162 länder (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). Sverige har även stärkt tillgången till faktakontrollerad information om covid-19 i sju länder i Afrika, Asien, Mellanöstern och Nordafrika.

Organisationen Access Now har med svenskt stöd bidragit till att förbättra den digitala säkerheten för röstbärare som upplevt ökad utsatthet under året.

Respekt för allas lika värde och rättigheter

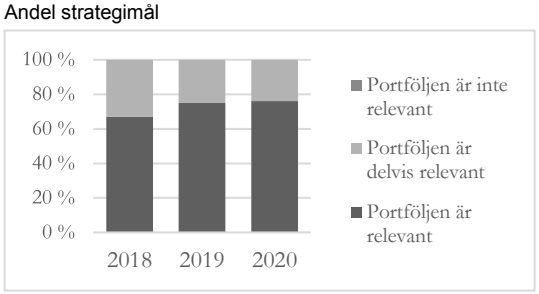
Sverige har fortsatt främjat respekt för allas lika värde och rättigheter inom ramen för det bilaterala, regionala, multilaterala och EU-biståndet. Svenskt kärnstöd till OHCHR har bidragit till att stärka rättsstatens principer, främja deltagandet för civilsamhällets aktörer samt förhindra kränkningar och stärka skyddet av mänskliga rättigheter i Sveriges samarbetsländer. Sidas stöd till människorättsrådgivare, via FN:s fond för integrering av mänskliga rättigheter, har stärkt FN:s kapacitet att tillämpa rättighets-perspektivet i fält. De nationella institutionernas övervakning av diskriminering har förbättrats, vilket varit grundläggande för FN:s rättighetsbaserade arbete under pandemin. Sidas dialog och dubblerade finansiella stöd till Världsbanksgruppens fond för mänskliga rättigheter, inkludering och egenmakt har vidare resulterat i stärkt ägarskap för integrering av mänskliga rättigheter i organisationen. Genom UNDP har Sida bidragit till att 24 lagar och policyer som stödjer hbtqi-personers rättigheter stiftats i åtta länder i Asien och Oceanien. Svenskt stöd och påverkansarbete för ett starkt rättighetsperspektiv i biståndet har vidare inneburit en förbättrad situation för fackliga rättigheter, ett mer livskraftigt civilsamhälle samt ökad kapacitet för rättighetsbärare att kräva och försvara sina rättigheter i partnerländer så som Bangladesh, Kambodja och Irak. Särskilda insatser har gjorts som har främjat rättigheter för personer med funktionsnedsättning och för hbtqi-personer. Samtidigt kan kapaciteten att bättre kunna identifiera och nå de människor som lever i störst utsatthet stärkas.

2.5.3 Jämställdhet och flickors och kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.4 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.5 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

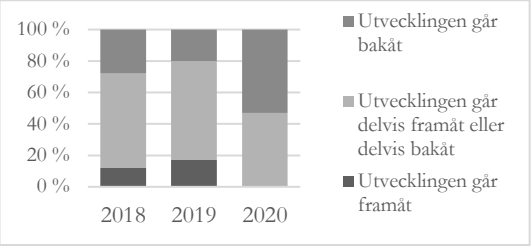
Diagram 2.4 Jämställdhet: Portföljens relevans

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.5 Jämställdhet: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området jämställdhet visar på en fortsatt hög relevans under 2020. Regeringen välkomnar detta. Utvecklingstrenden i de sammanhang Sida genomför verksamhet är däremot tydligt negativ och ordentligt försämrad under 2020 i jämförelse med året dessförinnan. Andelen strategimål för vilka utvecklingen i sammanhanget bedöms gå bakåt har ökat från 20 till 53 procent. Regeringen ser med oro på den negativa påverkan som pandemin och dess konsekvenser hittills har haft för den globala jämställdheten och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Inte minst oroas regeringen av att det könsrelaterade våldet, som redan före pandemin drabbade 35 procent av världens kvinnor, har ökat kraftigt.

Kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Sverige har genom riktade stöd och påverkansarbete bilateralt, multilateralt och inom EU bidragit till arbete i försvar av kvinnors och flickors rättigheter. Med ett omfattande stöd till kvinnorättsorganisationer och -aktivister, bl.a. genom kvinnofonden Global Fund for Women (GFW), har Sverige bidragit till fjorton jämställdhetsfrämjande lag- eller policyändringar i tolv länder. Genom stöd till dialog mellan kvinnliga gräsrotsaktivister, parlamentariker och myndighetsrepresentanter i Irak har Sida bidragit till att stärka kvinnors möjligheter att påverka och delta i beslutsfattande.

Kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har också främjats genom svenskt arbete för stärkt rättsstöd. I Georgien har ett FN-projekt för mänskliga rättigheter bidragit till stärkt lagstiftning, vilket i sin tur skapat en mer positiv inställning till jämställdhet och skydd av kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter. I Bangladesh har fyra nya hjälplinjenummer upprättats för att säkerställa att brotts-offer samt deras familjemedlemmar ska kunna få rättshjälp i hemmet, tack vare Sidas stöd till partnerorganisationer. Personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor och barn, har därigenom fått tillgång till formell och informell rättvisa genom juridisk rådgivning, medling och rättsliga tjänster samt psykosocial rådgivning.

Därtill har Sveriges kärnstöd till UN Women möjliggjort att organisationen snabbt har kunnat ställa om sin verksamhet till att möta de utmaningar som pandemin medfört. Med ett aktivt påverkansarbete både globalt, regionalt och nationellt har UN Women påvisat pandemins konsekvenser för jämställdhet och uppmuntrat till särskilda insatser för att mildra och bemöta de negativa konsekvenserna. Organisationen har inte minst bidragit till att synliggöra det ökade våldet mot kvinnor och flickor i hemmet och i nära relationer samt i den ojämställda fördelningen av obetalt hem- och omsorgs-arbetet som ökat under pandemin.

Kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt

I ljuset av pandemins konsekvenser har Sverige verkat för återhämtning genom ett brett och rättighetsbaserat arbete för kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt, inte minst genom Världsbanksgruppen och de andra internationella finansiella institutionerna. Sida har genom Världsbanksgruppen bidragit till utvecklandet av sociala trygghetssystem i Sudan och via Afrikanska utvecklingsbanken har Sverige bidragit till statligt ekonomiskt stöd för 17,4 miljoner hushåll i Afrika, med ett särskilt fokus på kvinnor och flickor.

Sverige har genom utvecklingssamarbetet fortsatt att verka för kvinnors och flickors stärkta tillgång till resurser, inklusive jordbruksmark, vatten och andra centrala naturresurser, liksom teknologiska, finansiella och digitala resurser. Sida har bidragit till att öka andelen kvinnor i produktiv sysselsättning på flera håll i Asien, Afrika och Centralamerika genom att främja kvinnors tillgång till ekonomiska resurser som exempelvis lån och krediter. Tack vare svenskt stöd till Rural Women Economic Empowerment (RWEE) har 5 400 kvinnor på landsbygden kunnat delta i inkomstgenererande aktiviteter inom bl.a. jordbrukssektorn. I samarbete med bland andra Världsbanksgruppen har Sverige också bidragit till att stärka afghanska kvinnors företagande och sysselsättningsmöjligheter. Sida har även bidragit till att 16 miljoner kvinnor i Asien, Afrika och Latinamerika har kunnat ta del av mobilt internet och tjänster, genom Connected Women Commitment Initiative (CWCI).

Kvinnors och flickors representation och inflytande

Under 2020 nådde andelen kvinnliga parlamentariker i världen för första gången upp till 25 procent, men utvecklingen har saktat ner och antalet länder helt utan representation av kvinnor har ökat. Genom regeringens demokratisatsning och feministiska utrikespolitik har Sverige bidragit till att öka medvetenheten om ojämställdheten, bidragit till kvinnors ökade engagemang i valprocesser och betonat vikten av kvinnors inflytande på allt från klimatarbetet till pandemiresponsen och fredsprocesser. Sverige har genom EU främjat kvinnors delaktighet i freds- och säkerhetsarbetet i Nigeria genom kapacitetshöjande insatser inom såväl myndigheter som lokala kvinnorättsorganisationer. Arbetet har bl.a. resulterat i lokala handlingsplaner för kvinnor, fred och säkerhet. Genom UN Women har Sida möjliggjort att 5 000 kvinnliga ledare, folkvalda politiker eller kandidater tagit del av utbildningar i politiskt ledarskap och kapacitetshöjande aktiviteter.

Minskat könsrelaterat våld

Pandemin har utgjort en särskild utmaning för existerande verksamhet och krävt omställning för att bemöta den negativa utvecklingen. Sverige arbetar operativt såväl som normativt för att minska mäns våld mot kvinnor och flickor, bl.a. genom att förändra skadliga maskulinitetsnormer. I Bolivia har Sverige via UNICEF och UNFPA bidragit till att förhindra mäns våld mot kvinnor och flickor tack vare en nationell strategi mot våld mot kvinnor och barn samt kapacitetshöjning hos lokala myndigheter för bättre stöd till de som utsätts. I Irak har fler än 150 kvinnocenter erhållit träning i att hantera och informera om könsrelaterat våld genom Sidas stöd till UNFPA. Under 2019 har EU:s och FN:s gemensamma projekt Spotlight Initiative, vars globala arbete för att eliminera våld mot kvinnor och flickor stöttats av Sida, bidragit till att förebygga våld. Sverige har under 2020 motarbetat de ökade riskerna för tidiga och oönskade graviditeter, könsrelaterat våld och barnäktenskap som följt av pandemins skolstängningar.

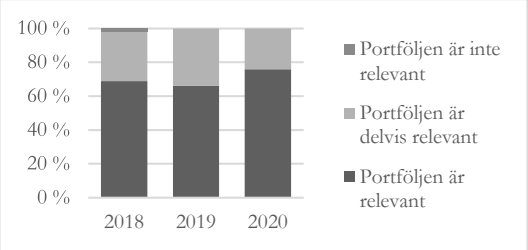
2.5.4 Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.6 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.7 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.6 Miljö och klimat: Portföljens relevans

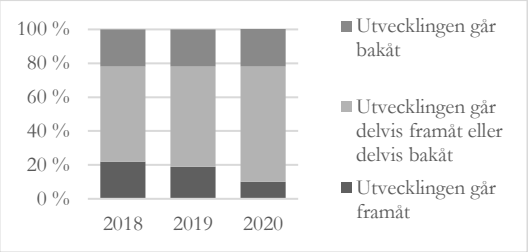
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.7 Miljö och klimat: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området miljö och klimat indikerar att relevansen har stärkts något under 2020 i jämförelse med föregående år. Enligt regeringen visar det på att portföljer inom området har kunnat anpassats väl trots de försvårande omständigheter som pandemin har inneburit. Andelen strategimål för vilka utvecklingen i sammanhanget går framåt har däremot minskat under 2020 i jämförelse med 2019. Den biologiska mångfalden utarmas, föroreningar och kemikaliebelastningen fortsätter att skörda liv samtidigt som konsekvenserna av klimatförändringarna drabbar allt fler. Regeringen ser allvarligt på den fortsatt negativa utvecklingen.

Institutionell kapacitet att bidra till miljömässig hållbarhet

Sverige har bidragit till att stärka partnerländernas kapacitet både med avseende på rapportering, dialog och deltagande i förhandlingar och avseende länders nationella genomförande av internationella åtaganden på klimatområdet. Genom klimatkonventionens (UNFCCC) sekretariat har Sida t.ex. bidragit till att öka kapaciteten att mäta, rapportera och verifiera utsläpp av växthusgaser i Burkina Faso, Zimbabwe, Angola och Senegal. Sveriges stöd till World Resource Institute har bidragit till att inrätta ett nytt globalt partnerskap med nästan 40 organisationer som arbetar för att

förebygga hot och våld mot individer och grupper som arbetar för miljömässig hållbarhet och landrättigheter. Svenskt kärnstöd till Världsbanksgruppen har bl.a. bidragit till att stärka partnerländernas institutionella och finansiella kapacitet att investera i en miljömässigt hållbar ekonomisk utveckling. Kärnstödet till UNDP har möjliggjort organisationens fortsatta policyutveckling till stöd för programländers kapacitetsutveckling inom miljömässig hållbarhet. Genom stöd till WHO har Sverige också bidragit till att stärka kopplingen hälsa, miljö och klimat i WHO:s arbete.

Motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer samt minskade utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar

Samtidigt som konsekvenserna av klimatförändringarna drabbar allt fler har Sverige bidragit till ökad motståndskraft och anpassningsförmåga samt minskade utsläpp av växthusgaser i partnerländerna. Arbetet sker inte minst i fonder såsom den Gröna klimatfonden (GCF) och den Globala miljöfonden (GEF) som också spelar en viktig roll för att stärka partnerländers förmåga att säkra en grön återhämtning. Sverige har framgångsrikt verkat för en förnyad påfyllnad av NDF som under året har utgjort ett viktigt verktyg i de nordiska ländernas arbete för hållbar återhämtning och omställning (BBBG) efter pandemin. Sverige har vidare bidragit till klimatanpassning i Afrika via Global Center on Adaptation (GCA), Anpassningsfonden (AF), och Fonden för de minst utvecklade länderna (LDCF). I förlängningen leder detta till minskad sårbarhet hos människor som lever i fattigdom. I Oceanien bidrar GCF specifikt till stärkt motståndskraft mot klimatförändringar på lokal nivå, genom stöd till civilsamhällets restaurering och stärkta förvaltning av kritiska ekosystem. Genom Global Climate Change Alliance har också EU bidragit till att stärka de minst utvecklade ländernas samt små önationers motståndskraft mot klimatförändringar.

Sverige har genom GEF bidragit till bl.a. hållbar förvaltning och restaurering av mark, hållbart jord- och skogsbruk, stärkande av globala ramverk och avtal på havsområdet, hållbar avfallshantering samt utfasning av långlivade organiska föroreningar, kvicksilver och andra farliga kemikalier. GEF har exempelvis motverkat drivkrafterna bakom avskogningen av tropiska regnskogar, genom att intressenter i hela värdekedjan samlats på nyetablerade multiaktörsplattformar för råvaror i syfte att diskutera lösningar och gemensamma handlingsprogram. I Moçambique, som drabbades hårt av cyklonerna Idai och Kenneth 2019, har Sverige tillsammans med United Nations Capital Development Fund (UNCDF) också bidragit till att återställa landets mangrovemiljöer som är av central betydelse för att skydda mot stormar och flodvågor.

Hållbart nyttjande och förvaltning av naturresurser, biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster

Sverige har verkat för ett mer hållbart nyttjande, förvaltning och skydd av den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster, bl.a. genom aktivt påverkansarbete. Exempelvis har Sverige bidragit till NDF:s nya strategi för starkare synergier i arbetet med klimat, biologisk mångfald och hav. Svenskt stöd till utlysningsfonden Water and Energy for Food har vidare kunnat mobilisera kapital till innovationer för mer hållbar jordbruksproduktion och för att bevara biologisk mångfald. Genom Internationella naturvårdsunionen (IUCN) har Sverige medverkat i att bättre skydda och förvalta landbaserade ekosystem i 81 länder som tillsammans representerar mer än en tredjedel av världens yta. FN:s miljöprogram Unep har med svenskt stöd bidragit för att minska skadliga miljö- och hälsoeffekter av kemikalier och avfall och främja omställningen till en cirkulär ekonomi i partnerländerna. Inför FN:s toppmöte om livsmedelssystem, som syftar till mer hållbara system med bl.a. hänsyn till biologisk mångfald, har

Sveriges stöd möjliggjort att även de minst utvecklade länderna inkluderats och med fokus på småskaliga lantbrukare, fiskare, urfolk och kvinnor. Mot bakgrund av den accelererande förlusten av biologisk mångfald som bl.a. tydliggjort sambanden mellan biologisk mångfald, hälsa och ekonomisk tillväxt, har regeringen lanserat en satsning på bevarande av biologisk mångfald och ekosystem som bl.a. syftar till att systematiskt integrera dessa frågor i utvecklingssamarbetet (UD2020/14831).

Hållbar förvaltning av vattenresurser, hav, kustvatten och marina resurser

Genom Blue Action Fund har Sverige bidragit till mer stabila inkomster för kustbefolkningar i svenska partnerländer och till att stärka lokala företrädares förutsättningar att upprätta och förbättra förvaltningen av marina skyddade områden. Hittills har arbetet resulterat i 109 374 kvadratkilometer nya skyddade områden och förbättrade levnadsvillkor för drygt 200 000 personer (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). Genom stöd till Unicef har Sverige bidragit till att drygt 78 000 människor har fått tillgång till dricksvatten fritt från arsenik i Bangladesh. Genom Blue Nature Alliance som är ett partnerskap mellan organisationer, regeringar, lokalsamhällen och privat sektor bidrar GEF med svenskt stöd till att katalysera marint skydd av minst 12,5 miljoner kvadratkilometer hav. Sverige har därtill, genom EU-biståndet, under 2019 bidragit till att 307 220 kvadratkilometer mark- och sötvattenbundna områden skyddats.

Hållbara energisystem

Sverige har under året bl.a. tillhandahållit garantier för att underlätta privat finansiering och investeringar i förnybar energi. Genom Afrikanska utvecklingsbankens initiativ Light up and Power Africa har Sverige bidragit till att 260 000 personer, varav hälften kvinnor, har fått tillgång till elektricitet i flera länder i Afrika. Genom stöd till IFC, har Sida bidragit till solcellspaneler på 500 skolors tak i Gaza och Västbanken vilket kommer ge 16 000 hushåll tillgång till förnybar energi. Genom stöd till UNDP i Bosnien och Hercegovina har Sverige bidragit till att effektivisera landets energianvändning i offentliga byggnader, industri och bostäder. Sida har genom Asiatiska utvecklingsbanken bidragit till att installera 65 megawatt förnybar energi i Asien. Sverige har även bidragit till ett nytt och innovativt program för industriomställning inom Världsbanksgruppens klimatinvesteringsfonder, Climate Investment Funds (CIF). Swedfund har investerat i en fond som beviljar lån till solenergiprojekt framför allt i Afrika söder om Sahara, till vilken även Sida har utfärdat en garanti. Fonden har sedan starten 2019 bidragit till att ge omkring 1,3 miljoner människor tillgång till solenergi. Genom normativ dialog i Världsbanksgruppen Energy Sector Management Assistance Program har Sverige även framgångsrikt drivit på utfasningen av fossil energi från bankens investeringar. Samtidigt visar en rapport från EBA (2020:November) att de multilaterala utvecklingsbankerna ytterligare behöver samordna och driva på sitt arbete för att stödja länders energiomställningar i riktning mot förnybara energikällor.

2.5.5 Fredliga och inkluderande samhällen

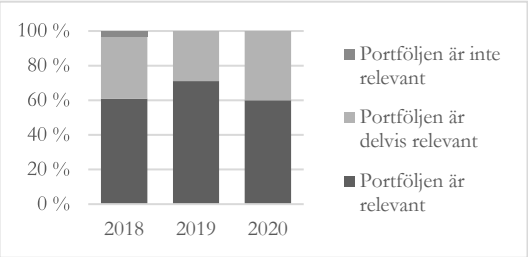
I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende fredliga och inkluderande samhällen i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.8 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs av Sida för att nå målen. Diagram 2.9 redovisar

Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.8 Fredliga inkluderande samhällen: Portföljens relevans

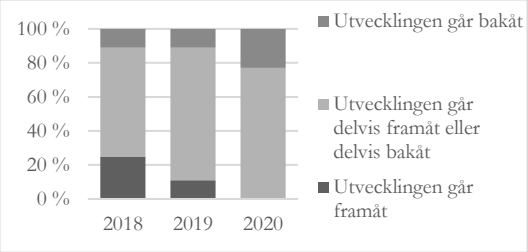
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.9 Fredliga inkluderande samhällen: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området fredliga och inkluderande samhällen visar på en något lägre relevans under 2020 i jämförelse med föregående år. Portföljens relevans inom detta område är också något lägre än inom andra områden. Detta beror enligt Sida bl.a. på förändringar i kontexten, inklusive covid-19-pandemin, och att portföljer håller på att anpassas. Regeringen konstaterar att insatser och aktiviteter inom detta område ofta äger rum i svåra sammanhang som kan kräva mer kontinuerlig anpassning än inom andra områden. Andelen strategimål för vilka utvecklingen i sammanhanget går bakåt har ökat under 2020 i jämförelse med 2019, och utvecklingstrenden för 2020 är inte positiv i relation till något strategimål. Regeringen anser att covid-19-pandemin, utöver att vara en hälsokris med humanitära och socioekonomiska konsekvenser, riskerar att både förvärra och frambringa nya konflikter. Detta är särskilt allvarligt då OECD redan beräknar att fler än tre fjärdedelar av de allra fattigaste i dag lever i s.k. sviktande situationer som präglas av konflikt eller risker för konflikt. Dessa länder är längst ifrån att nå de globala målen för hållbar utveckling.

Förebyggande av våldsam konflikt

En ökande andel av det internationella utvecklingssamarbetet genomförs i sviktande och konfliktdrabbade stater. Indikationer visar att våldet, inklusive det könsrelaterade våldet, har ökat och att skyddsmekanismer har försvagats under pandemin. Mot denna bakgrund har Sverige bidragit till att stärka resurssättningen av det globala arbetet med förebyggande och fredsbyggande, liksom till att konfliktperspektivet integreras i utvecklingssamarbetet. Exempelvis har Sverige genom sekunderingar och kapacitetsutveckling av FN:s freds- och utvecklingsrådgivare till Myanmar, Filippinerna, Colombia och Liberia bidragit till att stärka konfliktanalys och samverkan för konfliktförebyggande. FBA har genom erfarenhetsutbyte mellan rådgivare, landchefer och representanter från olika delar av FN bidragit till att identifiera lärdomar i genomförandet av rekommendationerna från FN:s och Världsbanksgruppens rapport

Pathways for Peace och FN:s agenda för konfliktförebyggande. Sveriges kärnstöd till UNDP har möjliggjort ett bättre stöd till länder som är i riskzonen för att övergå i våldsam konflikt genom utvecklingen av ett metodstöd. Sverige har vidare bidragit till att uppmärksamma vikten av att systematiskt övervaka riskfaktorer på nationell och regional nivå, säkerställa ett nationellt ägarskap och engagera en bred uppsättning intressenter samt säkra ekonomiska resurser för förebyggande.

Inkluderande dialog- och fredsprocesser

Sverige har under året fortsatt att bidra till inkluderande dialog- och fredsprocesser i konfliktsituationer, inte minst genom att främja kvinnors deltagande och perspektiv. Det svenskinitierade kvinnliga medlingsnätverket har ökat medvetenheten om betydelsen av kvinnors meningsfulla deltagande för hållbar fred i Afghanistan, Mali, Palestina, Somalia och Sudan. Genom nätverket anordnades t.ex. ett högnivåmöte i Mali som bidrog till kvinnors inkludering i fredsavtalet.

Sverige har även bidragit till förtroendeskapande, konfliktlösning och framtagandet av fredsavtal, genom partnerskap med medlingsorganisationer såsom Centre for Humanitarian Dialogue, Crisis Management Initiative (CMI) och European Institute for Peace. Bland annat har CMI bidragit till återupptagandet av en politisk dialog i Libyen och spelat en central roll i den vapenvila som slöts 2020. Sida och FBA har medverkat till en mer inkluderande fredsprocess i Afghanistan genom EU:s Afghanistan Peace Support Mechanism. Sverige har därtill utgjort ett viktigt stöd och partner till FN:s avdelning för politiska och fredsbyggande frågor. FBA har exempelvis bidragit till kapacitetsutveckling i dialog och medling för denna avdelning. Inom EU har Sverige bidragit till att EU:s uppdaterade medlingskoncept betonar vikten av stärkt multilateralism och FN:s roll, jämställdhet samt agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Freds- och statsbyggande

I samband med 20-årsjubileet av resolution 1325 för kvinnor, fred och säkerhet bidrog Sverige som värd för ett stort antal möten till att understryka vikten av genomförandet av agendan. Sida bidrog samtidigt till att stärka det civila samhällets och kvinno-organisationers oberoende arbete och inflytande inom fredsbyggande i Syrien, Myanmar och Colombia. Sverige har även medverkat till en mer flexibel och hållbar finansiering för fredsbyggande och konfliktförebyggande genom att bl.a. ha drivit frågan i samband med översynen av FN:s fredsbyggande verksamhet och lanserat initiativet Good Peacebuilding Financing till stöd för detta. Sverige har varit en av de största givarna till fredsbyggandefonden och bidragit med stöd till FN:s politiska och fredsbyggande avdelning. Sverige har även fortsatt som aktiv medlem i FN:s fredsbyggandekommission och som ordförande i dess Liberiakonfiguration. Genom stöd till FN:s klimatsäkerhetsmekanism har Sverige spelat en fortsatt viktig roll i att stärka FN:s förmåga att analysera och hantera klimatrelaterade säkerhetsrisker. Under 2020 stärktes FN:s kapacitet att hantera denna typ av säkerhetsrisker genom utbildningar riktade till bl.a. FN:s landchefer. Vidare har Sverige varit stödjande i arbetet för Världsbanksgruppens antagande av en strategi för arbete i sviktande situationer som innebär stärkta åtaganden, arbetsformer och instrument för att förebygga konflikt och att bidra till fredsbyggande. FN, EU och Världsbanksgruppen har genomfört gemensamma riskanalyser i flera länder. Sverige har under året också arbetat för att flexibla fredsbyggandeinsatser ska utgöra en betydande del av EU:s verktygslåda i konfliktländer.

Mot bakgrund av dagens alltmer långvariga och komplexa konflikter har Sverige fortsatt verka för ett stärkt samspel mellan insatser för humanitärt bistånd, långsiktigt

utvecklingssamarbete och fredsbyggande, liksom länken mellan fredsdiplomati och utvecklingssamarbete. Sverige har uppmärksammat behovet av inkluderande processer och har t.ex. bidragit till att Interpeace utvecklar principer för inkluderande fredsprocesser.

Det svenska deltagandet i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser redogörs för i resultatredovisning för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

Minskning av vapenspridning och hot från minor

Sverige har genom en bred ansats inom utvecklingssamarbetet bidragit till nedrustning och icke-spridning, inklusive motverkandet av den illegala spridningen av små och lätta vapen och motverkandet av illegal verksamhet med kärnämne och strålkällor. En viktig partnerorganisation till Sida, Danish Demining Group och Mines Advisory Group, har dock fått ställa in sin verksamhet inom minröjning under delar av året med anledning av pandemin, reserestriktioner och överbelastad sjukvård. I Guatemala har Sida verkat för att mota den negativa utvecklingen där lätta vapen används i 82 procent av alla mord i landet.

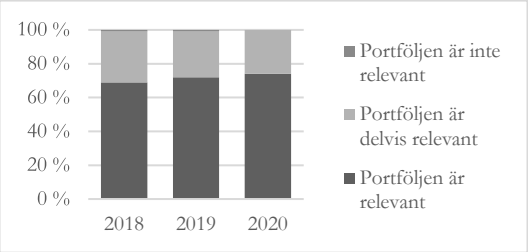
2.5.6 Inkluderande ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende inkluderande ekonomisk utveckling i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.10 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.11 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.10 Ekonomisk utveckling: Portföljens relevans

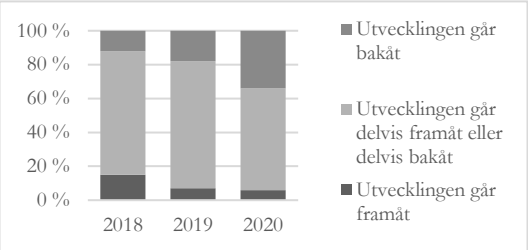
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.11 Ekonomisk utveckling: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området ekonomisk utveckling visar att sammansättningen av aktiviteter och insatser var helt relevant till omkring 75 procent. Mot bakgrund av de

utmaningar pandemin inneburit bedömer regeringen att det är positivt att relevansen i sammansättningen kunnat hållas stabil. Sidas bedömningar visar vidare att utvecklingen går bakåt för en ökad andel strategimål under 2020. Covid-19-pandemin har fått stora negativa konsekvenser för ekonomisk tillväxt och inkomstförsörjning både globalt och i de låg- och medelinkomstländer som är svenska partnerländer i biståndet. För första gången på 20 år har antalet människor som lever i fattigdom ökat, med omkring 120 miljoner människor.

Handel och ekonomisk integration

Trots en svår global handelssituation har Sverige bidragit till att stärka flera länders kapacitet att formulera, förhandla om och genomföra handelspolitik, samt delta i och dra nytta av handel. Svenskt kärnstöd till Världsbanksgruppen har möjliggjort tillgång till handelsfinansiering och rådgivning kring stärkt ekonomisk integration. Genom stöd till Världsbanksgruppens Umbrella Facility for Trade, Världstullorganisationen WCO och WTO Global Trust Fund har Sverige bl.a. bidragit till mer effektiva och förenklade handelsprocedurer. Sverige har på olika sätt gett stöd till etablerandet av det nya afrikanska frihandelsområdet African Continental Free Trade Area, som väntas ha stor betydelse för den regionala handeln. Genom kärnstöd till UNDP har Sverige bl.a. medverkat till en studie om hur denna handel kan komma till gagn för unga och kvinnor. Sverige har därtill främjat handel och ekonomisk integration inom ramen för EU-biståndet, där exempelvis Namibias kapacitet att hantera internationella handelsavtal stärkts under 2019.

Privatsektorutveckling, stärkande av näringsliv och affärsklimat

Förutsättningarna för den privata sektorn att utvecklas har generellt försämrats under pandemin. Sverige har dock på flera sätt bidragit till stärkt näringsliv och stärkt finansiell inkludering i låg- och medelinkomstländer. Sverige har genom Internationella finansieringsbolagets (IFC:s) krisstöd stöttat företag med likviditet för att täcka intäktsbortfall och bibehålla arbetstillfällen. I Tanzania har en Sidagaranti resulterat i att över 600 000 företag inom jordbrukssektorn har fått lån på totalt ca 1,05 miljarder kronor. Sveriges stöd till Oxfam har underlättat för tusentals småjordbrukare i Palestina att få tillgång till tjänster som försäkringar och utlåning. Genom Afrikanska utvecklingsbankens krispaket för covid-19-pandemin och dess effekter har Sverige också bidragit till ekonomiskt stöd till minst 240 000 små och medelstora företag i Afrika.

Produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor

Pandemin har gett en historiskt negativ effekt på sysselsättningen i låg- och medelinkomstländer. Samtidigt har Sveriges arbete för bättre fungerande arbetsmarknader, social dialog och arbetsvillkor haft genomslag. I Etiopien har exempelvis Sveriges stöd till ILO framgångsrikt främjat kollektiva förhandlingar och social dialog för bättre löne- och arbetsvillkor för kvinnor. Sidas stöd till ILO har bidragit till förbättrad diagnostik, analyser och verktyg för att både påverka den globala policydiskursen om sysselsättningsskapande och stödja policyutveckling i låg- och medelinkomstländer. Svenska institutets ledarskapsprogram för unga kvinnor i Mellanöstern och Nordafrika har även underlättat för ett mer jämlikt deltagande på arbetsmarknaden. Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige under 2019 bl.a. bidragit till att skapa 219 000 arbetstillfällen (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig).

Hållbart företagande

Sverige bidrar till ett mer hållbart företagande genom samarbeten med såväl privata sektorn som länder och organisationer. Sidas dialog och stöd till UNDP:s regionala partnerskap för företagande och mänskliga rättigheter har exempelvis bidragit till att Thailand som första land i Asien antagit en nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Sverige har genom stöd till Global Reporting Initiative, FN:s Global Compact och institutioner för företagande och mänskliga rättigheter bidragit till att höja företags kapacitet att visa tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter och miljö, liksom för förbättrade arbetsförhållanden och ökad jämställdhet i den privata sektorn. Sverige har vidare gett stöd till Näringslivets Internationella Råd i arbetet för stärkt hållbarhetspåverkan på komplexa marknader där svenska företag är verksamma. Swedfund har bidragit till hållbart företagande i låg- och medelinkomstländer genom fortsatta investeringar, bl.a. i en fond som erbjuder finansiering för små och medelstora företag i Uganda, Demokratiska Republiken Kongo och Angola. Vidare har Swedfund inom ramen för den s.k. projektacceleratorn bidragit till att utveckla hållbara infrastrukturprojekt i låg- och medelinkomstländer genom finansiering av förstudier och andra projektförberedande insatser.

Sociala trygghetssystem och inhemsk resursmobilisering

Sverige stödjer sociala trygghetssystem i flera länder. I Etiopien har det svenskstödda programmet Productive Safety Net Programme nått sammanlagt 8 miljoner människor, varav 51 procent kvinnor, bl.a.. i form av kontantstöd kopplat till offentliga arbetstillfällen. Stödet inom programmet till de mest utsatta familjerna har också utökats och fler personer omfattas av dess sjukvårdsförsäkring. Sveriges kärnstöd till UNDP har bidragit till att organisationen kunnat utveckla sitt policyarbete, bl.a. med initiativ rörande temporär basinkomst.

Sverige har vidare bidragit till ökade möjligheter för inhemsk resursmobilisering på global nivå och landnivå, vilket är centralt för hållbar ekonomisk utveckling. Sveriges har genom stöd till OECD och UNDP-initiativet Tax Inspectors Without Borders bidragit till ökade skatteintäkter på ca 4,5 miljarder kronor under 2019. Skatteverket har bidragit till att kapacitetsutveckla och modernisera skattemyndigheter i partnerländer främst i Östeuropa och västra Balkan

Tryggad livsmedelsförsörjning

Sverige har under året bidragit till en motståndskraftig jordbruksproduktion och mer tryggad livsmedelsförsörjning. Via FN-organet Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) har Sverige bidragit till att 1,7 miljoner människor, varav 60 procent kvinnor, har mottagit riktat stöd för förbättrad nutrition och livsmedelstrygghet. I Guatemala har stöd till FN:s landsbygdsutvecklingsprogram resulterat i förbättrad och tryggad livsmedelsförsörjning för över 4000 familjer, vilket bidragit till att förebygga hälsoproblem och undernäring. Genom Afrikanska utvecklingsbanken har Sverige bidragit till att förbättra jordbruket för 16,4 miljoner människor, varav hälften kvinnor, i flertalet afrikanska länder. Genom kärnstödet till FN:s livsmedelsprogram (WFP) har Sverige också bidragit till att bekämpa otrygg livsmedelsförsörjning i humanitära kontexter. Sveriges kärnstöd har bidragit till att organisationen kunnat nå över 115 miljoner människor med humanitärt livsmedelsstöd. Genom FAO har Sverige bidragit till att förhindra att tryggad livsmedelsförörjning för 28,3 miljoner människor riskerades till följd av konsekvenserna av det stora utbrottet av ökengräshoppor i östra Afrika (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). Till detta har fler än 24 miljoner människor utan tryggad livsmedelsförsörjning under 2019 nåtts av stöd genom EU:s utvecklingssamarbete.

2.5.7 Migration och utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat avseende migration och utveckling. Inom utvecklingssamarbetet är migration relevant i flertalet sektorer och något som Sverige arbetar integrerat med beroende på kontext. Vissa av regeringens strategier har dock specifika mål där migration uttryckligen anges och därmed ett antal insatser med direkt fokus på migration. Antalet mål är däremot för få för att kunna redovisas i stapeldiagram som i tidigare avsnitt. En stor del av verksamheten med bäring på migration, såsom livsmedeltrygghet och rätten till utbildning, rapporteras också under andra sektorer. Migrationsfokus finns i kontexter där migration har stor inverkan på arbetet med att minska fattigdomen och i situationer där migranter, människor på flykt och internflyktingar är bland de allra fattigaste.

Den största volymen av migrations- och flyktingrelaterade insatser genomförs som en del av det humanitära biståndet. Insatser har även ingått i det bilaterala utvecklingssamarbetet med Uganda, Bangladesh, Demokratiska Republiken Kongo samt regionalt, globalt och genom multilaterala och internationella organisationer och fonder. Sverige bidrar till genomförandet av det globala ramverket för säker, ordnad och reglerad migration och det globala flyktingramverket genom flera av de insatser som redovisas i detta avsnitt.

Åtgärder mot grundorsaker till ofrivillig och irreguljär migration

Svenskt utvecklingssamarbete bidrar i sin helhet till att bemöta grundorsaker till ofrivillig och irreguljär migration. Sverige har under året bidragit till att stärka motståndskraften för människor som lever i fattigdom, inklusive i flyktingmottagande samhällen, samt ökat kapaciteten att förebygga kriser, konflikter och katastrofer. Sverige har genom det humanitära biståndet också bidragit till att rädda liv, lindra nöd, skydda och ge assistans till flyktingar, internt fördrivna personer och migranter i utsatthet. Som en av de främsta kärnstödsgivarna har Sverige möjliggjort att tiotals miljoner flyktingar och internt fördrivna personer nåtts av livräddande insatser, skydd för grundläggande rättigheter samt förbättrade framtidsmöjligheter genom FN:s flyktingorgan UNHCR. Detta kan i förlängningen minska risken för ytterligare ofrivillig och irreguljär migration.

Covid-19-pandemin, och den mer restriktiva migrationspolitik den medfört, samt nya och utdragna flyktingsituationer, har dock inneburit ett hinder för att uppnå resultat i vissa länder. Stöd till EU:s förvaltningsfond för nödåtgärder i Afrika har samtidigt bidragit till att 20 000 spädbarn, gravida och ammande kvinnor nåtts av nutritionsinsatser, att 18 600 personer på Afrikas horn fått del av skyddsutrustning, sociala kontantstöd eller medicinsk behandling samt att 5,4 miljoner människor fått förbättrad tillgång till grundläggande samhällsservice. Detta antas ha stärkt motståndskraften hos befolkningen i regionen och därmed minskat grundorsaker till ofrivillig och irreguljär migration.

Tillvaratagande av migrationens positiva effekter på utveckling

Covid-19-pandemin har begränsat migrationens potentiella positiva effekter. I ljuset av detta har Sverige växlat upp sina ansträngningar för att stärka förutsättningarna för att tillvarata migrationens positiva effekter på utveckling, genom att exempelvis underlätta remitteringar, stimulera innovationer och stärka Afrikanska unionens kapacitet att samla in migrationsdata. Svenskt stöd har också stärkt Afrikanska unionens kapacitet att hantera arbetskraftsmigrationen på kontinenten. Sverige har i flera landkontexter, däribland Uganda, främjat hållbara lösningar för flyktingar, vilket säkerställer utvecklingsmöjligheter för flyktingar och värdsamhällen, bidrar till tillvaratagande av positiva utvecklingseffekter och minskar negativa effekter eller risker. Sverige har i den

normativa dialogen med andra givare och externa aktörer särskilt lyft fram positiva utvecklingseffekter av migration. Därigenom har Sverige bidragit till att relationen mellan migration och utveckling beskrivs på ett mer nyanserat vis i internationella forum.

Säkerställande av migranters och flyktingars åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Sverige har trots ökade svårigheter på grund av covid-19-pandemin bidragit till att stärka stödet till migranter och flyktingar och deras åtnjutande av mänskliga rättigheter i ett flertal länder. Svenskt utvecklingssamarbete har exempelvis bidragit till att möta behoven inom hälsa och nutrition i flyktingmottagande områden i Uganda. I östra Afrika har Sverige genom IOM och det regionala samarbetsorganet Intergovernmental Authority on Development (IGAD), bidragit till förbättrade förutsättningar för flyktingmottagandet i regionen och till migranters sjukvård och ökade kunskap om smittspridning. Sverige har genom stöd till UNICEF och Rädda Barnen i Jordanien och Libanon bidragit till att stärka tillgång till utbildning för syriska barn på flykt och för barn i värdsamhällena. Svenskt stöd till UNSCO har även bidragit till metod-utveckling, standarder och data för att säkerställa flyktingars rätt och tillgång till utbildning. Stöd till International Rescue Committee har skapat arbetstillfällen för kvinnor på flykt i Libanon. I Irak har Sverige genom UNFPA bidragit till att akut reproduktiv hälsovård tillhandahålls av 51 kliniker i internflykting- och flyktingläger. Sverige har bidragit till att förbättra vatten och sanitet i värdsamhällen i Bangladesh, där 60 500 personer har fått tillgång till brunnar samt skapat arbetstillfällen för kvinnor på flykt. EU:s facilitet för flyktingar i Turkiet har med svenskt stöd sedan 2016 bidragit till att möta de grundläggande behoven hos nära fyra miljoner flyktingar i Turkiet, genom bl.a. månatliga kontantbidrag och adekvat sjukvård, genom finansiering av sjukhus, utrustning, löner och utbildning av sjukvårdspersonal.

Stärkta förutsättningar för säker, ordnad och reglerad migration

Covid-19-pandemin har kastat om förutsättningarna och villkoren för migration och utvecklingen framgent präglas av en hög grad av osäkerhet. Antalet migranter i världen har ökat i långsammare takt under 2020 än vad som förväntades före pandemin. Svenskt stöd till UNDP:s stabiliseringsfond som bl.a. bidrar till grundläggande tjänster har bidragit till att sammantaget 4,7 miljoner internflyktingar i Irak kunnat återvända till sina ursprungsområden (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). Sverige har genom IOM bidragit till ökad kunskap om migranternas förflyttningar, bättre planering av åtgärder för migranter som drabbats av pandemin, samt bättre hantering av irreguljär migration i flera länder i Afrika.

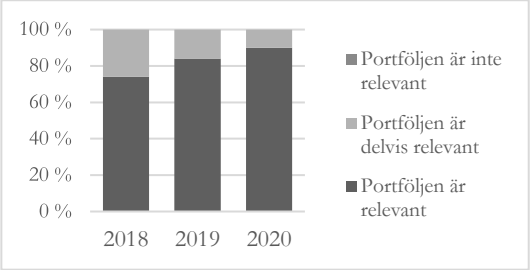
2.5.8 Jämlik hälsa

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende jämlik hälsa i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.12 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.13 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.12 Jämlik hälsa: Portföljens relevans

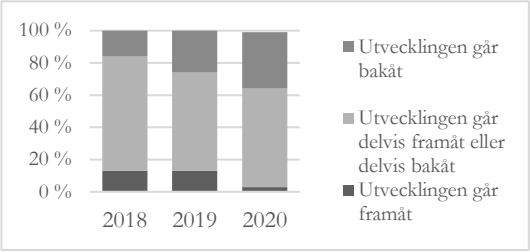
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.13 Jämlik hälsa: Utveckling i relation till mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området jämlik hälsa indikerar att sammansättningen varit relevant i hög utsträckning. Relevansen i sammansättningen av aktiviteter och insatser har stärkts stegvis sedan 2018. Detta välkomnas av regeringen. Samtidigt har andelen strategimål inom området där utvecklingen går bakåt ökat under samma period. Regeringen bekymras över det ökade motstånd mot sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som kan noteras i flera länder och av de negativa undanträngningseffekter på människors tillgång till hälsotjänster som covid-19-pandemin genomgående har haft.

Medvetenhet om och tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

Genom kärnstöd till UNFPA har Sverige fortsatt bidra till organisationens arbete mot könsrelaterat våld och andra skadliga sedvänjor, så som könsstympning och barnäktenskap. UNFPA:s arbete med att öka tillgången till preventivmedel har även bidragit till att mödradödlighet, oönskade graviditeter, osäkra aborter och HIV-infektioner har minskat. Sidas stöd till International Planned Parenthood Federation (IPPF) har bidragit till att flera hundra miljoner kvinnor och män i 164 länder nåtts av preventivmedelsrådgivning, hiv-testning och vård, trots att en femtedel av IPPF:s kliniker tvingades stänga till följd av covid-19 (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). Samtidigt har verksamhet för ökad jämställdhet bidragit till att stärka ungas kunskaper och självkänsla för att fatta informerade beslut om sin sexualitet och hälsa. Miljontals ungdomar har nåtts av allsidig sexualundervisning genom svenskt stöd till Unesco i ett trettiotal afrikanska länder, och genom Frontline Aids som sett till att 1,4 miljoner barn och ungdomar, varav drygt 60 procent flickor och kvinnor, har nåtts av allsidig sexualupplysning. Vidare har Sveriges stöd till organisationen Ipas bidragit till att nästan 300 000 osäkra aborter och lika många oplanerade graviditeter kunnat förhindras.

Ökat motstånd i många länder mot SRHR, i synnerhet mot abort, sexualupplysning, kvinnors och hbtqi-personers rättigheter, har noterats. De lagstiftningsframsteg som tidigare uppnåtts för kvinnors och flickors sexuella och reproduktiva hälsa i t.ex.

Latinamerika, hotas av en politisk anti-rättighetsrörelse. För att motverka detta har Sverige agerat som global, regional och nationell förespråkare för SRHR, vilket bidragit till att garantera tillgången till dessa livsviktiga vårdtjänster.

Grundläggande hälsoservice, inklusive barn- och mödrahälsa

Sverige har både genom riktade insatser och anpassning av befintliga stöd möjliggjort för samarbetsländer att dels hantera pandemin, dels upprätthålla grundläggande hälso- och sjukvård i bl.a. Bolivia, Myanmar, Sydsudan, Uganda, Zambia och Zimbabwe. Pandemins negativa effekter bedöms vara mycket omfattande för barn- och mödrahälsan i världen. Över 100 miljoner barn i över 50 länder beräknas att gå miste om vaccinering mot mässling och andra grundläggande vaccinationer. I Bangladesh minskade grundläggande vaccinering initialt med 50 procent, varför Unicef sökt nya vägar för att nå resultat, t.ex. genom riktade kunskapsinsatser och upprättande av nya plattformar för vaccination. Genom EU:s stöd till Globala fonden mottog nära 19 miljoner personer livsavgörande hiv-behandling under 2018, över fem miljoner människor med tuberkulos blev diagnosticerade och behandlade och över 130 miljoner myggnät distribuerades (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig).

Stärkta nationella hälsosystem och institutioner

Pandemin har medfört stora utmaningar för nationella hälsosystem och institutioner. Ordinarie verksamhet i samarbetsländerna har i stora delar begränsats eller ställts om för att hantera covid-19. Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria och Gavi, den globala vaccinalliansen, har båda tack vare svenskt stöd i hög grad anpassat sina pågående stöd till länders hälsosystem för förstärkt hälsosäkerhet, och för att förbereda för covid-19-vaccinationer i stor skala. Sverige har samtidigt bidragit till goda resultat som nya och förbättrade vårdinrättningar i Somalia, och förbättrade nutritionsprogram i Zambia, Uganda och Sydsudan genom vilka över en miljon barn har fått tillgång till avmaskningsmedel under första halvåret 2020. Arbetet med att stärka integreringen av SRHR i arbetet med allmän hälso- och sjukvård i samarbete med WHO i Afrika har intensifierats, vilket bidragit till att kunna mildra de undanträngningseffekter som pandemihanteringen innebär.

Sverige har även bidragit till en granskning av WHO:s landkontor i Afrika i syfte att stärka kapaciteten att hantera den pågående pandemin och bidra till att stärka hälsosystemen. Arbetet har resulterat i mer engagerade partners, ökad resursmobilisering, stärkt förenlighet med ländernas egna prioriteringar, och ökad samordning med övriga FN-systemet, i 26 afrikanska länder. Genom Sveriges bidrag till den givargemensamma FN-ledda hälsofonden Access to Health Fund i Myanmar har också tillgången till grundläggande hälso- och sjukvård förbättrats i utsatta områden, såsom områden där etniska minoriteter lever.

Förebyggande och hantering av hälsohot

Covid-19-pandemin har visat brister i det globala systemet för att förebygga, upptäcka och hantera hälsohot. Arbetet med att samla lärdomar, utvärdera insatser och föreslå lösningar pågår bl.a. inom WHO. Sverige har under året genom biståndet bidragit till hantering av pandemin bl.a. genom stöd till Covax AMC för att möjliggöra tillgång till vaccin mot covid-19 för 92 låg- och lägre medelinkomstländer samt till Globala fonden för skyddsutrustning och diagnostik av covid-19. Under 2020 har Sverige genom icke-öronmärkt stöd till WHO:s fond för hälsohot, FN:s krishanteringsfond samt till FN:s covid-19-fond möjliggjort ett snabbt, flexibelt och effektivt agerande i hanteringen av pandemin. Sverige har genom stöd till Världsbanksgruppens särskilda finansieringsfacilitet för covid-19 bidragit till att stödja 100 låg- och

medelinkomstländer med bl.a. övervakning av sjukdomsspridning och vaccindistribution. Samtidigt har antimikrobiell resistens (AMR) fortsatt att vara en prioriterad fråga. Sverige har genom EU:s Team Europa-ansats bidragit till att mobilisera ett omfattande stöd till den globala hanteringen av pandemin, bl.a. genom ett stöd till Covax delvis från europeiska investeringsbanken och till den afrikanska smittskyddsmyndigheten Africa CDC.

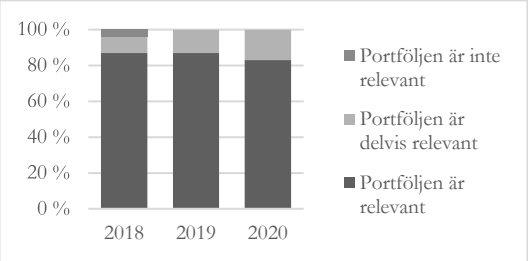
2.5.9 Likvärdig och inkluderande utbildning, samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat i relation till ett antal kategorier av regeringens mål avseende utbildning och forskning i regeringens geografiska och tematiska strategier. Kategorierna framgår av respektive underrubrik. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.14 redovisar Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförs för att nå målen. Diagram 2.15 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen i de sammanhang myndigheten är aktiv i relation till regeringens beslutade strategimål.

Diagram 2.14 Utbildning och forskning: Portföljens relevans

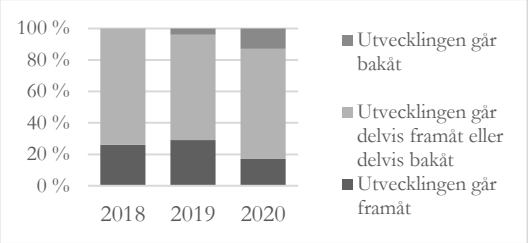
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.15 Utbildning och forskning: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området utbildning och forskning indikerar att relevansen varit fortsatt god under 2020. Utvecklingen går dock bakåt i större utsträckning och framåt i mindre utsträckning under 2020 i jämförelse med 2019, vilket kan kopplas till utbildningsområdet och de omfattande skol-nedstängningarna. Dessa har omfattat mer än 90 procent av alla elever, från förskola till högre utbildning. FN varnar för att vi riskerar en förlorad generation. Regeringen är bekymrad över de allvarliga följderna för samhällen och individer, i synnerhet för de mest utsatta såsom flickor, flyktingar och barn med funktionsnedsättning.

Välfungerande nationella utbildningssystem

Trots pandemin har flera långsiktiga bilaterala stöd till utbildningssystem i Sveriges samarbetsländer resulterat i flera goda resultat. Sidas resultatbaserade stöd till utbildningssektorn i Tanzania har bl.a. bidragit till ett nationellt statistiksystem av hög internationell standard. I Afghanistan har Sverige genom Unesco bidragit till att utveckla läroplaner, utbilda lärare och stärka landets högre utbildning. Svenska Afghanistankommittén har trots skolnedstängningar kunnat upprätthålla 50 procent av verksamheten genom olika flexibla lösningar.

Sveriges stöd till Global Partnership for Education (GPE) har, också genom EU:s utvecklingssamarbete, bidragit till att stärka utbildningssystem i 90 länder, inklusive ett växande antal länder i konflikt. Stödet har möjliggjort för nära 25 miljoner fler barn, varav 48 procent flickor, att gå i skolan. Flexibiliteten i Sidas icke-öronmärkta stöd har varit avgörande för Unesco, Unicef, Världsbanksgruppen m.fl. att kunna ställa om och erbjuda distanslösningar. Sverige har genom Unesco medverkat till att integrera sex och samlevnad i läroplaner samt ta fram utbildningsmaterial och vägledning till lärare i 63 länder. Detta förväntas bidra till en minskning av tidiga och oönskade graviditeter, könsrelaterat våld och barnäktenskap, som är tydliga hinder för en likvärdig utbildning.

Stärkta förutsättningar för grundskole- och gymnasieutbildning

Pandemin och globala skolnedstängningar har fördjupat lärandekrisen. Unicef befarar att 24 miljoner barn inte kommer att återvända när skolorna öppnar igen. För att se till att fler barn påbörjar och fullföljer skolan har Unicef skalat upp sin verksamhet, bl.a. för ökad tillgång till distansundervisning. Samtidigt har en utvärdering av Sveriges utbildningsstöd till Tanzania (Sida 2020:23) visat att ett ökat antal elever fortsätter från grundskole- till gymnasienivå, samt att läsförmågan och kunskaper i matematik har ökat. I Afghanistan har unga, särskilt kvinnor, genom svenskt stöd fått förbättrade möjligheter att ta del av skolundervisning. I Kambodja har Sida bidragit till att landets finansiering av offentliga skolor, från förskola till gymnasienivå, fördubblats över fyra år, mellan 2014 och 2018, vilket möjliggjort för fler barn att fullgöra grund- och gymnasieskolan.

Tillgång till utbildning i konflikt, postkonflikt och humanitära situationer

Genom stöd till GPE och fonden Education Cannot Wait (ECW) har Sverige bidragit till utbildning av barn och ungdomar i konflikt, post-konflikt och humanitära situationer. Tack vare ECW har totalt ca 2,6 miljoner elever, varav 40 procent flickor, i åldern 3–18 år i totalt 31 länder fått möjlighet att gå i skolan. I Jemen, Mali, Somalia, Uganda och Demokratiska republiken Kongo har Sverige genom ECW bidragit till att fler än 54 000 barn fått skolmåltider, för många dagens enda mål mat. ECW har även bidragit till utbildning för internflyktingar och återvändande i Afghanistan, vilket de senaste två åren omfattat 190 000 flickor och pojkar (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig). EU har samtidigt utvecklats till en global ledare för utbildning i konflikt- och krissituationer där stöd för utbildning ökat från 1 procent av EU:s humanitära biståndsbudget 2015 till 10 procent av densamma 2019.

Stärkt forskningskapacitet

Genom flexibilitet och anpassning i genomförandet har Sverige, trots pandemin, bidragit till ökad forskningskapacitet i samarbetsländerna Bolivia, Etiopien, Moçambique, Rwanda, Tanzania, Uganda och Kambodja. Kapacitet har stärkts genom stöd till forskare, forskningsadministration, bibliotek, laboratorier, informations- och kommunikationsteknologi (ICT), samt via stöd till nationella forskningsråd och

innovationssystem som tillämpar forskningsresultat inom exempelvis hälsa, miljö, klimat och teknik. Detta har bl.a. resulterat i publikationer och förbättrade utbildningar på grundnivå vid universitet. Sedan 2015 har svenskt stöd bidragit till att nära 2000 personer har tagit doktorsexamen, varav ca 30 procent är kvinnor.

Sida har under året stärkt kapacitet för forskning om artificiell intelligens (AI), liksom stöd för policyutveckling och policytillämpning av AI i flera afrikanska länder. Sverige har fortsatt bidragit till kapacitetsbyggnad inom forskning och innovation genom EU:s utvecklingssamarbete, där exempelvis 95 miljoner euro har mobiliserats för stärkt innovationskapacitet på nationell, regional och global nivå. Sverige har vidare, bl.a. genom dialog med nationella partner, värnat akademisk frihet som en central faktor för stärkandet av forskningen och dess roll i samhället, och verkat för ökad jämställdhet inom och genom forskning. Genom dialog med globala och regionala samarbetspartners har Sverige verkat för vikten av lokal forskning och större möjligheter för forskare från låginkomstländer att konkurrera om medel inom internationella utlysningar.

Forskning och högre utbildning

Sverige har bidragit till forskning inom flertalet vetenskapliga områden såsom hälsa, miljö, fiske, jordbruk, skogsbruk, teknik, samhällsvetenskap och humaniora. Pandemin har orsakat förseningar, men digitala lösningar har samtidigt underlättat kontakten mellan forskare i låginkomstländer och omvärlden. Sverige har bl.a. bidragit till ny afrikansk pandemiforskning om motverkandet av smittspridning, ökad kapacitet i hälsosystem, och hantering av pandemins negativa följder såsom psykisk hälsa och samhällens krishantering. Sida har också bidragit med stöd till WHO:s forskning om covid-19 och förlossningsvård, liksom om våld mot kvinnor under pandemin. Genom forskningsinstitutet för lantbruk CGIAR har Sverige stöttat innovation kopplat till bl.a. livsmedelssäkerhet och regional motståndskraft mot naturkatastrofer.

Den svenska systemansatsen, där långsiktighet, tillit och ägarskap betonas, har fortsatt främjat forskning på basis av lokala kapaciteter, vilket gör att forskningsresultaten uppfattas som både relevanta och legitima. Bidrag till svensk utvecklingsforskning genom Vetenskapsrådet har fortsatt med stark efterfrågan från ett växande forskningsfält. Tack vare Svenska institutets stipendieprogram har 360 yrkesverksamma personer, 157 kvinnor och 203 män, kunnat genomgå högskoleutbildning på avancerad nivå i Sverige. Även inom EU:s utvecklingssamarbete stöttas högre utbildning samt forskning såväl nationellt, regionalt som globalt och inom hela bredden av Agenda 2030, t.ex. inom livsmedelssäkerhet och hälsa.

2.5.10 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

I detta avsnitt redovisas resultat med avseende på räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet. Bilaterala insatser på området har finansierats främst genom strategin för Sveriges humanitära bistånd genom Sida, där regeringen antog en ny strategi i december 2020. Av detta följer att det inte är möjligt att redovisa uppfyllelse av strategimål genom diagram på samma sätt som för andra områden.

Humanitärt bistånd ges också i form av kärnstöd till multilaterala organisationer med sådan verksamhet. För 2020 uppgick det humanitära biståndet till 8,54 miljarder kronor, varav 4,96 miljarder kronor fördelades som bilateralt stöd genom i huvudsak Sida som behovsbaserat stöd, och 3,58 miljarder kronor fördelades genom Regeringskansliet för kärnstöd till multilaterala organisationer med humanitär verksamhet.

Behovsbaserad, snabb och effektiv humanitär respons

Under 2020 ökade både människor i behov av humanitärt stöd kraftigt liksom klyftan mellan behov och finansiering. Detta beror främst på covid-19 som har förvärrat redan pågående kriser. När pandemin bröt ut och FN lanserade den globala appellen för covid-19-responsen, underlättade regeringens kärnstöd för organisationer att ställa om befintliga program och projekt. Sida satte snabbt in extra resurser specifikt kopplade till covid-19 genom WFP, UNHCR, UNICEF och Röda kors- och röda halvmånerörelserna. Sverige har också bidragit med extra stödpaket om över 800 miljoner kronor för att möta de ökande humanitära behoven till följd av pandemins sekundära effekter. Sverige bidrog, tillsammans med EU-kommissionen, vidare till genomförandet av EU:s luftbroar till Sudan och Jemen under sommaren.

Sverige har bidragit starkt till snabb och effektiv humanitär respons genom betydande kärnstöd till humanitära organisationer, men också genom att betala ut humanitära medel tidigt på året. Under 2020 hade Sida utbetalat 76 procent av de humanitära medlen före utgången av mars. Detta säkerställde en snabb respons på flera kriser, bl.a. till de förvärrade kriserna i Afghanistan, Burkina Faso, Jemen, Nigeria, Sydsudan och Somalia. Genom Sidas mekanism för snabbfinansiering kunde stöd snabbt ges till humanitära organisationer verksamma i Beirut i Libanon med anledning av den omfattande explosionen. Sverige har även axlat ett humanitärt ledarskap genom att ha bidragit till att mobilisera finansiering, bl.a. till stöd för FN:s responsplan för krisen i Sudan, för FN:s hjälporganisation för Palestinaflyktingar (UNRWA) och för FN:s responsplan för krisen i Venezuela.

Sverige har bidragit med stöd för att möta de humanitära kriserna främst i Tchadsjön, Jemen, Syrien, Demokratiska republiken Kongo och Sydsudan. Sverige har återkommande uppmärksammat den ökande svältrisken i Jemen. I långvariga och utdragna konflikter, exempelvis i Syrien och Jemen, har Sverige verkat för att minska beroendet av humanitärt bistånd och för långsiktiga lösningar för de mest utsatta. Därmed har Sverige arbetat för att bättre sammanlänka det humanitära biståndet med det långsiktiga utvecklingssamarbetet.

Ökat skydd för krisdrabbade människor samt ökad respekt för humanitära principer och internationell humanitär rätt

Svårigheterna med tillträde i krisområden, särskilt i våldsdrabbade regioner i konfliktländer, har försvårats ytterligare som en konsekvens av covid-19. Sveriges stöd till organisationer med särskilda skyddsmandat, såsom ICRC, UNHCR och UNICEF, har bidragit till att hundratusentals krisdrabbade människor erhållits skydd och stöd, exempelvis i Nigeria, Sydsudan samt Syrien och dess grannländer. Under 2020 har den humanitära verksamheten på flera platser försvårats av sanktionsregimer såsom exempelvis i Syrien och Venezuela. Vissa av dessa har haft oavsiktliga negativa konsekvenser som påverkat möjligheterna för humanitärt arbete i enlighet med den internationella humanitära rätten och de humanitära principerna. Sverige har konsekvent verkat för att humanitära undantag i sanktionsregimer instiftas och följs.

Sverige har vidare verkat för att öka den internationella uppmärksamheten på klimatförändringarnas humanitära konsekvenser och vikten av förebyggande insatser, bl.a. genom att anordna ett högnivåmöte i Stockholm. Sverige har fortsatt bidragit till upprätthållande av internationell humanitär rätt och respekt för de humanitära principerna. Exempelvis har Sverige, tillsammans med EU-kommissionen, initierat en process för ökat tillträde för humanitära aktörer och respekt för humanitära principer av parterna i konflikten i Jemen. När konflikten i Tigray i Etiopien bröt ut tog Sverige initiativ till samordning bland humanitära givare för att främja humanitärt tillträde.

Ökat inflytande för krisdrabbade människor

Utvecklingen för ökat inflytande för krisdrabbade människor går delvis framåt. Flera av de humanitära organisationer som stöds av Sverige rapporterar om inkludering av krisdrabbade människor i planering, genomförande och uppföljning av humanitära insatser. Goda exempel på samverkan med krisdrabbade grupper finns i Afghanistan, Centralafrikanska republiken och Sydsudan. Samtidigt kan återkopplingen från krisdrabbade människor förbättras genom att behandlas mer proaktivt, enligt en utvärdering av Sidas humanitära partners.

Stärkt kapacitet och effektivitet i det humanitära systemet

Utvecklingen i det humanitära systemet mot mer flexibel finansiering, dvs. flerårig och icke-öronmärkt finansiering, har varit varierad. Andelen flerårig finansiering har ökat, samtidigt som andelen icke-öronmärkt stöd minskat. Sveriges samarbete och stöd till FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp (OCHA) på land- och regional nivå har, mot denna bakgrund, bidragit till en positiv utveckling när det gäller att stärka kapaciteten och effektiviteten i det internationella humanitära systemet. Goda förutsättningar för en effektiv respons har även skapats av Sveriges tidiga utbetalningar av humanitära medel. Sverige har varit aktiv inom den s.k. Grand Bargain-processen för att genomföra den reformagenda som överenskoms vid toppmötet i Istanbul 2016.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Verksamheten inom utgiftsområdet består av långsiktiga samarbeten med andra länder, multilaterala och regionala organisationer, multilaterala utvecklingsbanker och fonder, privata aktörer och civilsamhällesorganisationer. Såväl utvecklingssamarbetet som det humanitära biståndet äger rum i svåra kontexter. Resultatredovisning och bedömning av måluppfyllelse inom verksamheten är därför förknippad med ett antal utmaningar.

Under 2020 har covid-19-pandemin och dess konsekvenser både ökat de behov som motiverar verksamheten och påverkat genomförandet av biståndsverksamheten. Insatser och aktiviteter har i betydande omfattning fått anpassas och omformuleras för att nå resultat. En del verksamhet har fått skjutas upp eller ställas in. Även uppföljningen av biståndet har påverkats och delvis andra metoder och processer för uppföljning och rapportering har använts. Nära samarbeten med tillitsfull dialog och goda förutsättningar för flexibilitet och anpassning har, enligt regeringen, ökat förutsättningarna för att resultat inom utgiftsområdets verksamhet både har kunnat uppnås och redovisas avseende år 2020.

Utifrån resultatredovisningen i det föregående avsnittet, och i linje med den värdering regeringen gör i detta avsnitt, bedömer regeringen att Sveriges internationella bistånd under 2020 har bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

2.6.1 Regeringen anser att den biståndspolitiska inriktningen är fortsatt relevant

I syfte att bidra till det riksdagsbundna målet har regeringen sedan 2016 lagt fast en inriktning för biståndet vilken spänner över flera områden. Under 2020, ett år präglat av de drastiska konsekvenser som pandemin inneburit för människor i fattigdom och förtryck, har denna inriktning visat sig vara särskilt relevant. Regeringens uppfattning är att verksamhet inom vart och ett av nedan områden har bidragit till att målet för utgiftsområdet har uppnåtts. Inte minst har regeringens fokus på demokrati, mänskliga

rättigheter och rättsstatens principer, jämställdhet och SRHR samt miljö, klimat och biologisk mångfald, som regeringen driver i alla fora, visat sig, även över tid, vara riktig och relevant.

Pandemins effekter för utvecklingen inom mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer har varit kännbara och därmed har demokratibiståndet varit desto angelägnare. Regeringens demokratisatsning har fått ett gott genomslag, trots pandemins negativa inverkan. Inte minst har Sverige genom satsningen bidragit till att främja respekten för kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter, det civila samhället och demokratins röstbärare samt för yttrande- och mediefrihet, online såväl som offline. Med ökat stöd till FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, vilket gjorde Sverige till den största bilaterala givaren, har Sverige på ett väsentligt sätt medverkat till organisationens resultat. Mot bakgrund av den negativa utveckling som pandemin inneburit på området kan biståndets resultat detta år i än större utsträckning ses bestå av att ha dämpat en annars än mer negativ utveckling.

Regeringen har med den feministiska utrikespolitiken som plattform och mobiliserande kraft systematiskt efterlyst och drivit jämställdhets- och rättighetsfrågor i både åtgärder mot pandemin och åtgärder för återuppbyggnad. Det har bl.a. bidragit till att många av FN:s åtgärdsplaner redan från början kommit att innefatta arbete mot könsrelaterat våld och för jämställdhet, SRHR samt skydd av våldsutsatta barn. Regeringen har fortsatt att utveckla samarbetet med likasinnade länder. Nätverk har utvecklats på nordisk, nordiskbaltisk, global och EU-nivå och resulterat i ökat samarbete med länder som sedan tidigare bedrivit, eller under året har lanserat en feministisk utrikespolitik.

Regeringen ser att ekonomisk utveckling på global nivå i alltför hög utsträckning sker på bekostnad av vår planet. Därför har Sverige, genom flexibla och innovativa stödformer och påverkansarbete, bidragit till att minska klimat- och miljöpåverkan, skydda den biologiska mångfalden och haven samt främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Sida har vidtagit ytterligare åtgärder för att stärka integreringen av miljö och klimat och för att ytterligare anpassa biståndet till Parisavtalets mål-sättningar. Swedfund har ökat sina klimatinvesteringar och utvecklat sitt arbete med att bedöma investeringars klimatpåverkan. Sveriges stöd och påverkansarbete inom de multilaterala utvecklingsbankerna har också bidragit till att skynda på utfasningen av fossil energi i bankernas investeringar.

Konsekvenserna av covid-19-pandemin riskerar att förvärra befintliga och skapa nya konflikter. Sverige har fortsatt sitt aktiva arbete för konfliktförebyggande och fredsbyggande under 2020. Ett konkret exempel är Sveriges stöd till FN:s freds-byggandefond som gett stöd till kvinnors deltagande i lokala fredsprocesser, bl.a. i konfliktdrabbade områden i östra Demokratiska republiken Kongo. Sveriges delaktighet i genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet har fortsatt. Samtidigt som det kvarstår stora hinder för kvinnors, och ungas, deltagande och inflytande i fredsprocesser, har Sverige under 2020 medverkat till mer inkluderande fredsprocesser i exempelvis Afghanistan, Mali och Sudan.

Den globala fattigdomen och hungern har ökat under 2020. Pandemins negativa effekt på sysselsättningen i låg-och medelinkomstländer är historisk. Samtidigt har Sverige bidragit till att öka människors tillgång till sociala trygghetssystem och möjlighet till tryggad livsmedelsförsörjning, samt i flera kontexter medverkat till produktiv syssel-sättning med anständiga arbetsvillkor. Regeringen bedömer att det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet fortsatt har bidragit till ökad export, sysselsättning och fattigdomsminskning. Garantier har varit ett kraftfullt verktyg för att ge marginaliserade grupper och småföretagare tillgång till finansiering. Regeringen ser

positivt på att digitalisering i ökad utsträckning har adresserats och använts inom utvecklingssamarbetet.

Covid-19-pandemin har orsakat ett bakslag vad gäller migranters och flyktingars, särskilt kvinnor och flickors, tillgång till utbildning, försörjning, hälsovård, psykosocialt stöd och säkerhet. Flera av åtgärderna för att förhindra spridningen av covid-19 har också försvårat för flyktingar att nå säkerhet. Mot denna bakgrund har Sverige under 2020 bidragit till att möta behov inom exempelvis hälsa och utbildning, säkerställa åtnjutandet av mänskliga rättigheter, samt att underlätta remitteringar. I normativ dialog med andra givare och externa aktörer har Sverige kunnat bidra till att relationen mellan migration och utveckling beskrivs på ett mer nyanserat vis, där migrationens positiva effekter på utveckling också uppmärksammas.

Pandemin har visat på vikten av att ha välfungerande hälsosystem som kan hantera hälsokriser och samtidigt upprätthålla grundläggande hälso- och sjukvård. Storskaliga vaccinationskampanjer kräver också fungerande hälsosystem. Sveriges och andra givares kärnstöd till multilaterala organisationer, fonder, och utvecklingsbanker har varit avgörande för dessas möjlighet att ställa om och bedriva en effektiv hantering av pandemin under 2020. Samtidigt har Sverige tidigt sett till att motverka pandemins undanträngning av den grundläggande hälso- och sjukvården. Ett fortsatt stort och strategiskt engagemang för stärkt medvetenhet om och tillgång till SRHR, har varit viktigt för att motverka det hårdnande politiska internationella klimatet för jämställhet och SRHR.

Svenskt utvecklingssamarbete inom utbildning har bidragit till att lindra konsekvenserna av de globala skolnedstängningarna. Långsiktigt stöd till nationella utbildningssystem och flexibla lösningar har möjliggjort att verksamhet kunnat upprätthållas och resultat åstadkommits. Sveriges stöd till forskning har varit fortsatt betydelsefullt för stärkta forskningskapaciteter och för att värna akademisk frihet i partnerländerna. Pandemin har tydliggjort vikten av partnerländernas kapacitet för framtagande av ny kunskap som är relevant för landet och regionen ifråga.

De humanitära behoven ökade drastiskt under 2020 och gapet mellan behov och resurser har växt ytterligare. Sverige är en fortsatt ledande humanitär givare både i ljuset av betydande finansiering och i att förankra det humanitära biståndet genom de humanitära principerna. Kärn-, programbaserade och fleråriga stöd har under covid-19-pandemin bekräftats vara särskilt värdefulla för biståndets effektivitet.

2.6.2 Snabbt och kreativt omställningsarbete bakom fortsatt god relevans i Sidas sammansättning av insatser och aktiviteter

För det bilaterala biståndet baseras regeringens bedömning av måluppfyllelse bl.a. på Sidas bedömningar av utvecklingen i relation till regeringens beslutade strategimål i de sammanhang där Sida genomför verksamhet och på myndighetens bedömning av relevansen i sammansättningen av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål.

För en majoritet av strategimålen (ca 60 procent) har utvecklingen i sammanhanget varit varierad, på så vis att ingen entydigt positiv eller negativ trend har påvisats, under 2020. Detsamma gällde avseende 2019 respektive 2018. Utvecklingen har dock gått bakåt i relation till fler strategimål (ca 35 procent) under 2020 än under 2019 (ca 30 procent). Enligt regeringens bedömning hör detta samman med den negativa utveckling inom jämställdhet, hälsa och SRHR samt ekonomisk utveckling som skett under 2020. Pandemin har i flera avseenden, direkt eller indirekt, påverkat utvecklingen. Särskilt inom dessa tematiska områden har Sverige, enligt regeringens

bedömning, bidragit till måluppfyllelsen av det riksdagsbundna målet genom att motverka en annars än mer negativ utveckling.

Under 2020 har Sida haft en relevant portfölj av insatser och aktiviteter som bidrar till förändring i linje med strategimålen i relation till ca 75 procent av de av regeringen beslutade strategimålen. Regeringen konstaterar att Sida under året har möjliggjort för samarbetspartners att snabbt och kreativt anpassa sin verksamhet till en drastiskt förändrad omvärld. Myndighetens insatsportföljer har i stor utsträckning kunnat hållas relevanta, vilket resulterat i att värdefulla och viktiga resultat uppnåtts. För ca 25 procent av strategimålen bedöms portföljen som delvis relevant och ett arbete pågår med att anpassa insatser och aktiviteter. En orsak till att dessa portföljer är delvis, och inte helt, relevanta är det omställningsarbete som krävts av pandemin och dess följder. Sida har även behövt anpassa och se över portföljen av insatser och aktiviteter på grund av andra snabba förändringar i omvärlden. Nya strategier har inneburit behov av att arbeta fram nya portföljer och i vissa fall har resultat inte uppnåtts i den utsträckning som förväntats och insatser och aktiviteter har därmed behövt styras om. Regeringen bedömer att Sida har bidragit till högre måluppfyllelse av regeringens strategimål och i förlängningen det riksdagsbundna målet för utgiftsområdet. Regeringens styrning har fortsatt möjliggöra flexibilitet och anpassning i genomförandet hos såväl Sida som andra myndigheter.

Som tidigare har aviserats avser regeringen att vidareutveckla styrningen av Sida. Regeringen har därför uppdragit åt Statskontoret och Ekonomistyrningsverket (ESV) att gemensamt analysera och bedöma styrningen av Sida. Statskontoret redovisade sitt uppdrag till regeringen den 30 november 2020 (Statskontoret 2020:22). Enligt Statskontorets och ESV:s samlade bedömning är styrningen av Sida verksamhetsanpassad och delvis ändamålsenlig. Statskontoret och ESV konstaterar samtidigt att styrningen av Sida är omfattande och komplex och att regeringens styrning behöver bli tydligare och mer transparent. Statskontoret och ESV lämnar också förslag på hur Sidas interna styrning och uppföljning kan utvecklas och konstaterar bl.a. att Sida behöver öka lärandet i genomförandet av strategierna och utveckla uppföljningen av strategierna så att myndigheten kan redovisa resultat på en mer aggregerad nivå.

2.6.3 Sveriges internationella bistånd har bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck

Det bilaterala, multilaterala och EU-biståndet har utifrån olika mervärden bidragit till verksamhetens måluppfyllelse. Sida, FBA och Swedfund har utgjort centrala verktyg i genomförandet av det bilaterala biståndet. Till följd av ett stärkt förvaltningsanslag har Sida under året utvecklat organisationen och därigenom förmågan att genomföra effektivt bistånd. Swedfund har bidragit till hållbar återhämtning och omställning i ljuset av pandemin genom fortsatta investeringar i utvecklingen av hållbara företag i låg- och medelinkomstländer, vilket har möjliggjorts av det ökade kapitaltillskottet till Swedfund för 2020 och återflöden från investeringsverksamheten.

Regeringen konstaterar att vikten av multilateralism och starka multilaterala institutioner visat sig än tydligare under 2020. Med kärnstöd som dominerande stödform har Sverige möjliggjort ett flexibelt agerande av organisationer med god landnärvaro, rätt kompetens och förmåga att leverera snabbt. Genom påverkansarbete har Sverige drivit viktiga normativa frågor kopplade till målet för utgiftsområdet, såsom SRHR och mänskliga rättigheter. Sverige har även varit pådrivande för effektiviserings-reformer. Det multilaterala och det bilaterala biståndet har varit kompletterande och ömsesidigt förstärkande.

Sverige har vidare bidragit till att stärka EU som global biståndspolitisk aktör och spelat en viktig roll i utformandet och genomförandet av EU:s utvecklingssamarbete. Inte minst har Sverige, tillsammans med övriga medlemsstater, EU-kommissionen och Europeiska utrikestjänsten, bidragit till ett arbete för stärkt gemensamt agerande i relation till covid-19-pandemin, den s.k. Team Europa-ansatsen.

Sverige har även vidareutvecklat metoder och verktyg av vikt för biståndets genomförande. Principerna för effektivt utvecklingssamarbete har värnats. Ansatser som möjliggör anpassning har tillämpats. Innovation och digitalisering har bidragit till goda resultat men här finns ytterligare potential att ta tillvara. Synergier mellan utvecklingssamarbete, handel och främjande har fortsatt att identifieras genom arbetssättet bredare relationer. Svenska myndigheters samarbete med deras motsvarigheter i partnerländerna har bidragit till en positiv utveckling av de förvaltningsstrukturer som utgör en grund för en demokratisk samhällsutveckling. Genom bl.a. garantier har verksamhet inom utgiftsområdet kunnat fungera katalytiskt. I ljuset av pandemin, och de svåra miljöer biståndet genomförs i, är analys och hantering av risker fortsatt centralt. Arbetet för fokusering av biståndet fortsätter. Det bilaterala biståndet är tematiskt fokuserat på att bemöta centrala utmaningar och uppnå resultat inom områdena demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet samt miljö och klimat. De biståndspolitiska perspektiven – fattiga människors perspektiv på utveckling, rättighetsperspektivet, jämställdhetsperspektivet, miljö- och klimat-perspektivet och konfliktperspektivet – har utgjort fortsatta utgångspunkter. Perspektiven har också varit viktiga verktyg, bl.a. för att genomförandet av verksamheten ska leda till långsiktigt hållbara resultat och vid behov hantera målkonflikter inom biståndet. Regeringen anser att det är viktigt att stärka integreringen av miljö- och klimatperspektivet inom biståndet.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att Sveriges internationella bistånd under 2020 bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Sverige har både bidragit till stärkt förmåga att hantera covid-19-pandemin, till hållbar återhämtning i spåren av pandemin, och till att driva på den omställning som krävs för att genomföra Agenda 2030 med principen om att inte lämna någon utanför, Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering och Parisavtalet.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Omvärld och prioriteringar för utvecklingssamarbetet

Covid-19-pandemin fortsätter att orsaka omfattande fattigdomsökning och kommer att ha långsiktiga negativa effekter inom bl.a. hälsa, ekonomi, demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet samt utbildning. De utmaningar världen står inför har förvärrats och blivit mer komplexa. Antalet väpnade konflikter samt människor i behov av humanitärt stöd ökar, miljontals människor är på flykt och mänskliga rättigheter inskränks. Den långvariga klimatkrisen eskalerar med temperaturhöjningar samtidigt med drastiskt minskande biologisk mångfald. Utvecklingen globalt för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter, inklusive allas tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) är mycket oroande, liksom den ökade ojämlikheten och det ökade antalet extremt fattiga och ökad hunger. Pandemin gör det än svårare att uppnå de globala målen för hållbar utveckling.

Biståndet ska även fortsatt uppgå till en procent av BNI. För att möta de utmaningar som nämns ovan kommer regeringen att fortsätta bekämpa pandemin och dess effekter samt verka för en hållbar ekonomisk grön återhämtning. Detta innefattar en

omställning till samhällen och ekonomier som bygger på bl.a. ökad delaktighet och demokrati, minskad ojämlikhet, ökad jämställdhet, förnybara energilösningar, bevarande av den biologiska mångfalden och fungerande ekosystem både på land och i hav samt minskade utsläpp. Regeringen avser verka för integrerade lösningar och bidra till att utveckla samverkan mellan olika områden. Regeringens prioriteringar, i linje med skrivelsen Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60) står fast. Sverige ska vara fortsatt ledande i att bidra till genomförandet av Agenda 2030 globalt, Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering (FfD) och Parisavtalet om klimat. Satsningarna på demokrati och mänskliga rättigheter samt biologisk mångfald fortsätter. Arbetet för global jämställdhet drivs med oförminskad styrka, inklusive arbetet för ökad tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Fred och säkerhet kommer även fortsatt främjas och Sverige kommer även fortsatt att vara en ledande aktör inom det humanitära biståndet. Arbetet med att tillvarata den potential som innovation och digitalisering innebär kommer att stärkas.

Regeringen betonar inför 2022 särskilt de områden som framgår nedan.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Den globala demokratiska tillbakagången har förstärkts i flera länder av pandemin och påkallar ett fortsatt stärkt demokratifokus i biståndet. Regeringen ökar fokus på främjande och skydd av rättsstatens principer, främst genom institutioner som möjliggör deltagande, ansvarsutkrävande och tillgång till rättvisa. Stödet till mänskliga rättigheter, försvarare av mänskliga rättigheter, inklusive fackliga företrädare samt civilsamhällesorganisationer fortsätter. Yttrandefriheten behöver värnas och desinformation motverkas. Tillgången till ett öppet, fritt och säkert internet där mänskliga rättigheter respekteras är en förutsättning för hållbar demokratisk utveckling. Anti-korruptionsarbetet förstärks och är viktigt i bekämpningen av pandemin. Utvecklingssamarbetet fortsätter att vara en central del i demokratisatsningen. Den fördjupade dialogen om demokrati och mänskliga rättigheter med EU och FN fortsätter. Att bidra till att förstärka deras arbete, inte minst på landnivå och som del av pandemiåterhämtningen, är angeläget. Mot bakgrund av den negativa demokratiska utvecklingen i många länder fortsätter regeringen att ställa tydliga krav på Sveriges samarbetsländer att leva upp till rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Som utgångspunkt ska stödet till staten minska vid en negativ utveckling vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati.

Jämställdhet

Regeringens arbete för global jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna fortsätter med full kraft. Den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken är avgörande för att jämställdhetsarbetet ska få genomslag, särskilt i sammanhang som präglas av motstånd samt för att motverka pandemins negativa effekter. Genomförandet av EU:s handlingsplan för jämställdhet i unionens yttre förbindelser ska säkerställas. I återhämtningen från pandemin avser regeringen att främja ett jämställdhetsperspektiv som banar väg för omställning till en mer hållbar värld. Särskilt fokus riktas på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), agendan för kvinnor, fred och säkerhet samt kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och rättigheter. Sverige ska fortsatt ha en ledande roll i den globala koalitionen för ekonomisk jämställdhet inom FN-initiativet ”Generation Equality”.

Miljö, klimat, hav och naturresurser

En hållbar ekonomisk grön återhämtning och omställning samt ett hållbart nyttjande av naturresurser är en förutsättning för att kunna begränsa den globala uppvärmningen, minska förlusten av biologisk mångfald och dess ekosystem samt undvika framtida pandemier. Regeringen ser allvarligt på utvecklingen inom klimatområdet och konstaterar utifrån FN:s klimatpanels (IPCC) senaste rapport att ambitionsnivån globalt i klimatarbetet behöver öka snabbt och substantiellt. Sverige tar sin del av ansvaret i det globala miljö- och klimatarbetet. Sveriges klimatbistånd har ökat under de senaste åren och regeringen fortsätter att verka för att andelen bistånd till klimat, miljö och biologisk mångfald ska öka. Konferensen Stockholm +50 utgör en unik möjlighet att rikta fokus på hållbar produktion och konsumtion och en grön återhämtning samt tillämpa ett ungdomsperspektiv. Barn och unga drabbas hårt av klimatförändringarna. Kommande generationer måste sättas i centrum för återhämtningen. Utfasning av fossil energi samt ökat stöd till förnybar energi, energieffektivisering och energidistribution utgör centrala utgångspunkter för Sveriges utvecklingssamarbete, inte minst med de multilaterala utvecklingsbankerna. Överläggningarna om det nya målet för klimatfinansiering som inleds vid COP26 bör sättas inom ramen för genomförandet av Agenda 2030 och FfD. Det svenska stödet genom miljö- och klimatfonderna är fortsatt centralt. Pågående påfyllnadsförhandlingar av den globala miljöfonden (GEF) utgör ett viktigt verktyg för att bl.a. stärka det globala arbetet kring biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster, en giftfri cirkulär ekonomi samt havsrelaterade frågor.

Fred och säkerhet

Regeringen arbetar aktivt för att främja inkluderande dialog- och fredsprocesser, inklusive inom ramen för genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet. En stärkt satsning på konfliktförebyggande och fredsbyggande är viktig för att minska risken att väpnade konflikter förvärras samt att nya skapas i covid-19-pandemins spår. Att säkerställa långsiktig och flexibel finansiering blir än mer angeläget. För att uppnå varaktiga resultat främjas samverkan mellan freds-, utvecklings- och humanitärt arbete. Regeringen verkar för att EU ska använda sig av sina olika instrument på konfliktområdet. Regeringen stödjer aktivt FN:s agenda för hållbar fred liksom FN:s reformarbete. Samspelet mellan en aktiv svensk fredsdiplomati och utvecklingssamarbetet vidareutvecklas. Insatser ska vägledas av konfliktanalys samt beakta grundorsaker och konfliktdrivande faktorer såsom fattigdom, klimatförändringar och inskränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Ekonomisk utveckling

Regeringen avser bidra till en mer inkluderande, jämställd och hållbar global ekonomisk utveckling i återhämtningen efter pandemin. Utvecklingssamarbetet ska stödja omställningen till en fossilfri ekonomisk utveckling, byggd på resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi med giftfria kretslopp. Utvecklingssamarbetet ska även bidra till tryggad livsmedelsförsörjning, hållbar försörjning, produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor, ansvarsfullt företagande samt främja social dialog, bl.a. genom Global Deal. Utvecklingssamarbetet ska bidra till stärkt utvecklingsfinansiering, ökad inhemsk resursmobilisering, uppbyggnad av sociala trygghetssystem och minskad korruption. Regeringen kommer även att stärka utvecklingsländers kapacitet att delta i och dra nytta av en hållbar, inkluderande och jämställd handel samt nå en hållbar skuldsituation. Utvecklingssamarbetet ska fortsatt tillvarata digitaliseringens potential.

Migration och utveckling

Covid-19-pandemins effekter har särskilt drabbat flyktingar, internflyktingar och migranter samt förändrat förutsättningarna för migration och rörlighet. Regeringen avser, inte minst i återhämtningen och omställningen efter pandemin, bidra till migrationens positiva utvecklingseffekter, motverka negativa konsekvenser som kan följa av irreguljär migration och tvångsfördrivning, skapa förutsättningar för att de som väljer att migrera ska kunna göra det på ett säkert, ordnat och reglerat sätt samt motverka grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning. Regeringen ska fortsatt stödja samarbetsländers förmåga att hantera migration på ett sätt som säkrar individens rättigheter, med särskilt fokus på kvinnor och flickor. Regeringen ska verka för genomförande av det globala flykting- respektive migrationsramverket i linje med Agenda 2030.

Hälsa (inklusive SRHR)

Hanteringen av covid-19-pandemin förväntas vara i fokus även under 2022. Regeringen avser utveckla politiken för global hälsa i linje med Agenda 2030 för att bidra till det internationella arbetet för att hantera framtida hälsohot, stärka hälsosystem och förbättrad hälsa i världen. Regeringen avser att spela en aktiv roll i pågående arbete med att stärka beredskap och förmåga att hantera pandemier, inklusive genom att utveckla synergier med underliggande faktorer som påverkar hälsan som utbildning, miljö och klimat, biologisk mångfald, vatten och sanitet. Regeringen avser att främja vaccintillgång mot covid-19 i låg- och medelinkomstländer. Sveriges egna avtal förväntas medföra stora vaccinöverskott. Utgångspunkten är att allt vaccin ska användas och inte kasseras, antingen i Sverige, via donation till utvecklingsländer eller via vidareförsäljning. Mänskliga rättigheter, jämställdhet och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter förblir som en del av detta också centrala frågor. Fortsatt arbete med fattigdomsrelaterade sjukdomar är centralt för människors överlevnad, och hälsa och utveckling. Regeringen avser förbättra förutsättningarna för Sverige att strategiskt bidra till det utvecklingspolitiska arbetet för global hälsa, inklusive inför det svenska EU-ordförandeskapet 2023. Regeringen vill fortsatt att Sverige visar internationellt ledarskap i arbetet mot antibiotikaresistens och verka för ansvarsfull användning av antimikrobiella medel i världen.

Utbildning och forskning

Skolstängningar och den förvärrade, globala lärandekrisen bedöms få långtgående konsekvenser för individer och samhällen. Med fortsatt fokus på rätten till utbildning och hållbara utbildningssystem avser regeringen att stärka stödet till en likvärdig, inkluderande utbildning och livslångt lärande av god kvalitet för alla. Särskild uppmärksamhet ges till flickors lika möjligheter till utbildning och länder och regioner i kris. Därtill avser regeringen öka fokus på miljö- och klimatperspektivet inom utbildning.

Forskning behövs för att få ny och ökad kunskap om och förbättra möjligheten att hantera olika utvecklingsutmaningar såsom demokratiseringsprocesser, institutionsbyggnad och jämställdhet liksom miljö och klimat, hälsa och samhällsekonomi. Svenska forskningsinsatser ämnar stärka kapaciteten inom partnerländer och vetenskapliga discipliner. Covid-19-pandemin kräver också nya kunskaper. Stöd till svensk utvecklingsforskning fortsätter i syfte att öka globalt kunnande och internationalisering bland svenska universitet och lärosäten.

Humanitärt bistånd

Regeringen avser att fortsätta uppfylla sina åtaganden om förutsägbar finansiering genom att ingå nya fleråriga avtal om kärnstöd med flera humanitära organisationer. Sverige avser att spela en fortsatt aktiv roll i några av världens största humanitära kriser såsom Jemen, Etiopien och Venezuela. Pandemins socioekonomiska konsekvenser har lett till ökade globala humanitära behov, inte minst ökad hunger och arbetet med tryggad livsmedelsförsörjning i humanitära kriser förstärks därför. Arbetet med humanitära konsekvenser av klimatförändringar, föregripande humanitära åtgärder samt integrering av ett jämställdhetsperspektiv prioriteras. Regeringen uppmärksammar också de mest sårbara i humanitära kriser, inklusive människor på flykt. Utbildning i utdragna humanitära kriser främjas, i linje med arbetet för att öka samverkan mellan humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete och fredsbyggande.

2.7.2 Metod och verktyg i utvecklingssamarbetet inför 2022

Utvecklingssamarbetet ska stödja länders egen utveckling. Det ska vara flexibelt och kontinuerligt anpassas så att det även när omständigheter snabbt förändras är ändamålsenligt gentemot regeringens mål. Regeringen avser fortsatt verka för en stärkt effektivitet och relevans i utvecklingssamarbetet. Regeringen arbetar för ett effektivt utvecklingssamarbete samt tillämpning och uppföljning av principerna för effektivt utvecklingssamarbete. Regeringens arbete med fokusering i biståndet fortsätter. De fattigaste och mest utsatta länderna är en central utgångspunkt och fattigdom och utsatthet ses i ett brett perspektiv. OECD:s biståndskommitté DAC kommer att följa upp regeringens åtgärder beträffande rekommendationerna från 2019 års granskning av svenskt internationellt bistånd.

Utvecklingssamarbetet har en viktig betydelse för utvecklingsfinansiering och ska vara katalytiskt, stödja innovation och stärka arbetet med innovativa samverkans- och finansieringsformer. Regeringen ser stor potential i användningen av garantier för ökad mobilisering av privat kapital till stöd för en hållbar utveckling, inte minst inom miljö och klimat och föreslår därför en höjning av garantiramen med 1 miljard kronor till 18 miljarder kronor. I kommande budgetpropositioner avser regeringen återkomma med förslag till ytterligare höjningar av garantiramen till 20 miljarder kronor 2023 och 25 miljarder kronor 2024.

Arbetssättet bredare relationer som syftar till att fånga synergier mellan utvecklingssamarbetet, främjandet och handelspolitiken vidareutvecklas för att stärka genomförandet av Agenda 2030. Regeringen fortsätter att arbeta för stärkta hållbarhetskrav i all biståndsgenererad upphandling.

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

De ytterligare medel som tilldelas Sida 2022 ska användas för att säkerställa hållbar och inkluderande återhämtning och omställning i ljuset av covid-19-pandemin. Fokus ska sättas på att förverkliga regeringens satsningar på demokrati samt klimat och biologisk mångfald. Sida ska fortsätta att tillvarata digitaliseringens möjligheter samt potentialen i innovativa samverkans- och finansieringsformer. Regeringen lägger vikt vid att Sida fortsätter att stärka garantiverksamheten. Med utgångspunkt i Statskontorets och Ekonomistyrningsverkets rapport (Statskontoret 2020:22) avser regeringen att förbättra och förtydliga styrningen av Sida samt vidareutveckla arbetet med och effektivisera beredningsprocessen för strategier. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen följer hur Sida utvecklar myndighetens interna styrning och uppföljning.

Folke Bernadotteakademin (FBA)

Myndigheten får utvidgade och nya strategiuppdrag samt fortsätter arbetet med att renodla organisationen, effektivisera genomförande och stärka profilen inom freds- och statsbyggande. Detta medför ett ökat förvaltningsanslag för att FBA ska ges förutsättningar att genomföra sina uppgifter i utvecklingssamarbetet på ett mer ändamålsenligt och effektivt sätt. Regeringen fortsätter att utveckla styrningen av FBA.

Swedfund International AB

Regeringen avser öka Swedfunds möjligheter att bidra till en hållbar återhämtning och omställning genom att utveckla hållbara investeringar som skapar sysselsättning med anständiga arbetsvillkor och främjar jämställdhet i utvecklingsländer. Regeringen föreslår därför ett kapitaltillskott till Swedfund om 1 200 miljoner kronor för 2022. Regeringen avser återkomma i kommande budgetpropositioner med förslag till kapitaltillskott om 1 200 miljoner kronor för 2023 respektive för 2024.

Det multilaterala utvecklingssamarbetet

Ett starkt engagemang inom de multilaterala organisationerna är centralt för genomförandet av Agenda 2030, klimatomställningen, freds- och jämställdhetsarbetet samt hanteringen av covid-19 och dess effekter. Genom FN-organisationerna, multilaterala utvecklingsbankerna och de tematiska fonderna avser regeringen främja; vaccintillgång, stärkta hälsosystem, effektiv humanitär respons, grön och inkluderande återhämtning samt ekonomisk utveckling. Pandemin har visat på betydelsen av globalt samarbete, starka multilaterala aktörer samt förutsägbar och flexibel finansiering av dessa. Parallellt med nya fleråriga kärnstödsavtal med tio ledande multilaterala organisationer kommer regeringen att vara pådrivande när det gäller resultat, tydlig återrapportering, effektivitet och fortsatta reformer. Deklarationen med anledning av FN:s 75-års jubileum om hur organisationen ska möta sina framtida utmaningar, liksom åtaganden från påfyllnader inom de multilaterala utvecklingsbankerna och fonder kommer att följas upp för att säkerställa genomslag för svenska prioriteringar. Stärkt samarbete mellan EU, FN och de multilaterala utvecklingsbankerna ska främjas. Multilateralt och bilateralt bistånd ska vara kompletterande, ömsesidigt förstärkande och samstämmigt.

EU:s utvecklingssamarbete

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska arena. Regeringen arbetar för genomslag för svenska prioriteringar i EU:s utvecklingssamarbete och bidrar till att stärka EU som global aktör. Regeringen står bakom EU:s samlade externa respons på covid-19-pandemin, Team Europa-ansatsen samt arbetar för genomförandet av EU:s nya finansieringsinstrument Global Europe för förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt lån till Ukraina

Den 11 mars 2015 erbjöd Sverige Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar i syfte att bidra till landets finansiella och ekonomiska stabilitet. Lånet erbjöds efter att den ryska aggressionen mot Ukraina destabiliserat Ukrainas politiska och ekonomiska utveckling. Efter inaktivitet i förhandlingarna har Sverige meddelat Ukraina att erbjudande om bilateralt lån inte längre är aktuellt.

2.8 Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter

I tabell 2.10 redovisas budget 2021 samt som upplysning en indikativ fördelning 2022 av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* per verksamhet.

Tabell 2.10 Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, UD samt övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Regleringsbrev 2021[1]	Indikativ fördelning 2022
Verksamhet genom Sida	**26 710 000**	**27 780 000**
Humanitära insatser	4 225 000	4 535 000
Informations- och kommunikationsverksamhet	155 000	155 000
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 875 000	1 955 000
Regionala och bilaterala strategier för Asien	2 000 000	2 000 000
Bilaterala strategier för Latinamerika	885 000	890 000
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	7 700 000	8 100 000
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 440 000	1 510 000
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 650 000	1 715 000
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer	1 000 000	1 000 000
Hållbar fred	430 000	430 000
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030	710 000	710 000
Forskningssamarbete	920 000	960 000
Hållbar utveckling	3 720 000	3 720 000
Verksamhet genom UD	**16 187 187**	**19 918 650**
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	4 670 000	4 200 000
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	10 487 000	12 686 000
Strategiskt inriktade bidrag	988 537	3 091 000[2]
Konferenser, seminarier, utredningar och projekt	16 000	16 000
Svenska dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika	16 650	16 650
Sektionen för turkiskt-svenskt samarbete vid generalkonsulatet i Istanbul	9 000	9 000
Verksamhet genom övriga myndigheter	**2 068 500**	**2 286 500**
Polismyndigheten	187 500	188 000
Kriminalvården	40 000	40 000
Åklagarmyndigheten	8 500	9 500
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	70 000	76 000
Domstolsverket	8 000	9 000
Folke Bernadotteakademin	180 000	173 000
Svenska institutet	254 000	254 000
Nordiska Afrikainstitutet	18 000	18 000
Kammarkollegiet	1 079 000	1 294 000
Kommerskollegium	23 500	25 000
Vetenskapsrådet	185 000	185 000
Strålsäkerhetsmyndigheten	15 000	15 000
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	**44 965 687**	**49 985 150**

[1] Enligt regleringsbrev 2021 beslutat 17 december 2020.

[2] Varav 2 100 miljoner kronor för att finansiera ökad tillgång till vaccin mot covid-19 2022. För 2023 beräknas 2 000 miljoner kronor för samma ändamål.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.11 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	44 921 322	Anslagssparande	185 735
2021	Anslag	45 395 533[1]	Utgiftsprognos	45 395 936
2022	**Förslag**	**49 985 150**		
2023	Beräknat	51 538 883		
2024	Beräknat	53 251 803		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för viss verksamhet vid Sida Partnership forum i Härnösand. Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser förväntad förlust. Anslaget får även användas för viss metodutveckling, studier, utvärderingar och erfarenhetsredovisningar, revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 140 miljoner kronor, vid myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**44 965 687**	**44 965 687**	**44 965 687**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	436 340	457 705	583 477
varav BP22	*484 106*	*638 967*	*764 739*
– Effekter av tillfälliga lagen	*470 910*	*630 771*	*761 543*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*21 644*	*21 644*	*21 644*
– Justering för valutakursutveckling Sida	*10 052*	*10 052*	*10 052*
– Ökat förvaltningsanslag till Folke Bernadotteakademien	*-18 500*	*-23 500*	*-28 500*
Makroekonomisk utveckling	5 110 000	6 740 000	8 670 000
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-526 877	-624 509	-967 361
Förslag/beräknat anslag	**49 985 150**	**51 538 883**	**53 251 803**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 49 985 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhe*t för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 51 538 883 000 kronor respektive 53 251 803 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 000 kronor 2023–2034.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 34 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bl.a. Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet, Folke Bernadotteakademin och Strålsäkerhetsmyndigheten. För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som regeringen respektive Regeringskansliet beslutar om beräknas nya åtaganden göras 2022 till ett belopp om drygt 12 miljarder kronor. Framför allt rör det sig om påfyllnad i Afrikanska utvecklingsfonden 16, Globala miljöfonden 8 samt Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria. För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som Sida disponerar, beräknas nya åtaganden göras 2022 till ett belopp om ca 21 miljarder kronor. Åtagandena består av insatser som löper under flera år och som berör alla Sidas verksamheter. De angivna beloppen avseende nya och infriade åtaganden är beräknade inom förslag till bemyndigandet för 2022, då utfallet bl.a. kan komma att påverkas av att avtal tecknas senare än beräknat samt att det i mottagarländerna inträffar oförutsedda händelser som inverkar på planerade beslut om projekt och program. Förändringar kan även inträffa på grund av att utbetalningar av redan beslutade insatser förskjuts över tiden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 000 kronor 2023–2034.

Tabell 2.13 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2034
Ingående åtaganden	82 063 500	83 074 546	116 655 125			
Nya åtaganden	33 745 587	64 623 544	33 699 673			
Infriande åtagande	-32 298 648	-31 042 965	-35 354 798	-35 520 937	-26 972 582	-52 506 481
Utestående åtaganden	83 074 546[1]	116 665 125	115 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**99 000 000**	**117 000 000[2]**	**115 000 000**			

[1] Utestående åtaganden 2020 i svenska kronor beräknade enligt balansdagens kurs.

[2] Inklusive förslag till ändring i statens budget 2021.

Garantigivning

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 18 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantigivning. Denna garantigivning innefattar såväl beviljade kreditgarantier kopplade till det tidigare systemet för u-krediter, samt garantier beviljade inom ramen för det nuvarande systemet med fristående garantier för utvecklingssamarbete. Regeringen bedömer att garantiinstrumentet på ett kostnadseffektivt och innovativt sätt bidrar till att mobilisera andra resurser, framför allt privat kapital, för att nå det biståndspolitiska målet Garantier utgör ett viktigt komplement till andra former av utvecklingssamarbete. Vidare bedömer regeringen att garantier har stor

potential att stödja en hållbar och inkluderande återhämtning från pandemin och grön omställning.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 18 000 000 000 kronor.

Kapitaltillskott till Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Swedfund bidrar till det biståndspolitiska målet genom att investera i utvecklingen av hållbara företag i låg- och medelinkomstländer som skapar arbetstillfällen med anständiga arbetsvillkor, främjar jämställdhet och bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Behovet av investeringar för att genomföra Agenda 2030 är stort och det privata näringslivet har en nyckelroll när det gäller att mobilisera de resurser och den kompetens som behövs. De ekonomiska och sociala konsekvenserna av covid-19 är betydande i många låg- och medelinkomstländer och pandemin slår hårt mot företag, sysselsättning och människors försörjning i länder där sociala skyddsnät ofta saknas. Swedfunds verksamhet har hög relevans i återhämtningen från pandemin och arbetet med att stödja en grön omställning.

I enlighet med ägaranvisningarna ska Swedfund genomföra investeringar som är socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbara och verksamheten ska bedrivas på ett affärsmässigt sätt. Investeringar inom energisektorn ska fokusera på förnybar energi vilket därmed utesluter investeringar i fossil energi. Swedfunds uppdragsmål i ägaranvisningen innehåller mål angående finansiell lönsamhet och omsättning i portföljbolagen, minskade utsläpp av växthusgaser och en klimatneutral portfölj, ökad jämställdhet, anständiga arbetsvillkor och mobilisering av privat kapital i Swedfunds investeringar. Det ekonomiska målet för Swedfund som bolag är att rörelseresultatet ska vara positivt över en femårsperiod. Målen lägger en bra grund för Swedfunds fortsatta verksamhet och möjliggör nödvändigt risktagande och långsiktighet i syfte att åstadkomma goda utvecklingseffekter.

Regeringen bedömer att Swedfund har goda förutsättningar att öka investeringstakten och därmed sitt bidrag till genomförandet av Agenda 2030. Covid-19 har haft en negativ påverkan på verksamheten och regeringen välkomnar de åtgärder som Swedfund har vidtagit för att bistå portföljbolagen med finansiering för att överbrygga krisen, minska behovet av permitteringar samt åtgärder för att minska smittspridning.

Det är regeringens uppfattning att bolaget bör ha en finansiering och kapitalstruktur som motsvarar den risk som följer på uppdraget som utvecklingsfinansiär och att kapitaltillskott ger Swedfund förutsättningar att bedriva en verksamhet som svarar mot det biståndspolitiska målet.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2022 besluta om kapitaltillskott till Swedfund om 1 200 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med 200 miljoner kronor jämfört med det kapitaltillskott som ges under 2021. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*. Regeringen avser återkomma i kommande budgetpropositioner med förslag till kapitaltillskott om 1 200 miljoner kronor per år 2023 och 1 200 miljoner kronor 2024.

2.9.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.14 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	1 403 463	Anslagssparande	117 339
2021	Anslag	1 585 902[1]	Utgiftsprognos	1 597 195
2022	**Förslag**	**1 652 317**		
2023	Beräknat	1 732 445[2]		
2024	Beräknat	1 750 674[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 711 648 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 171 879 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida). Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser Sidas administrativa kostnader. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC:s definition.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 583 163**	**1 583 163**	**1 583 163**
Pris- och löneomräkning[2]	31 040	50 653	67 621
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	38 114	98 629	99 890
varav BP22[3]	*-31 696*	*-31 696*	*-31 696*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*-21 644*	*-21 644*	*-21 644*
– Justering för valutakursutveckling Sida	*-10 052*	*-10 052*	*-10 052*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 652 317**	**1 732 445**	**1 750 674**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minska med 21 644 000 kronor för att justera för kostnadsutveckling för lokaler i de länder och orter där Sida har fältnärvaro. Vidare föreslås anslaget 2022 minskas med 10 052 000 kronor som en justering för valutakursutveckling.

Regeringen föreslår att 1 652 317 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 732 445 000 kronor respektive 1 750 674 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.16 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	8 246	10 023	-1 777	-1 802
Prognos 2021	16 100	15 955	145	-1 657
Budget 2022	19 430	19 430	0	-1 657

[1]Sida får disponera intäkterna från avgifterna inom garantiverksamheten.

Avgiftsbelagd verksamhet avser i huvudsak avgifter för administration av Sidas garantiverksamhet. Därtill tas avgifter ut enligt 4§ avgiftsförordningen (1992:191) för lokaler och konferenser med mera.

2.9.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.17 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

2020	Utfall	14 875	Anslagssparande	2 146
2021	Anslag	17 189[1]	Utgiftsprognos	15 551
2022	**Förslag**	**17 308**		
2023	Beräknat	17 528[2]		
2024	Beräknat	17 713[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 17 308 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 17 308 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 189**	**17 189**	**17 189**
Pris- och löneomräkning[2]	119	339	524
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 308**	**17 528**	**17 713**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Myndigheten fortsätter stärka sin forsknings policyrelevans och bidrar till att främja, sprida och utveckla den kunskap som produceras om det moderna Afrika. För att

myndigheten ska förbli relevant och verka för ett holistiskt arbetssätt kring olika utmaningar är det av vikt att detta arbete fortsätter.

Regeringen föreslår att 17 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 17 528 000 kronor respektive 17 713 000 kronor.

2.9.4 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tabell 2.19 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

2020	Utfall	126 945	Anslagssparande	2 942
2021	Anslag	191 101[1]	Utgiftsprognos	189 463
2022	**Förslag**	**213 367**		
2023	Beräknat	225 612[2]		
2024	Beräknat	232 856[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 223 263 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 228 162 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsuppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**191 101**	**191 101**	**191 101**
Pris- och löneomräkning[2]	1 766	3 795	5 734
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 500	30 716	36 021
varav BP22[3]	*18 500*	*23 500*	*28 500*
– Ökat förvaltningsanslag till Folke Bernadotteakademien	*18 500*	*23 500*	*28 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**213 367**	**225 612**	**232 856**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

FBA:s verksamhet är ett viktigt verktyg i genomförandet av biståndet och myndigheten får det kommande året utvidgade uppdrag i redan beslutade bilaterala biståndsstrategier, samt även tillkommande uppdrag. Myndigheten fortsätter arbetet med att renodla organisationen, effektivisera genomförande, samt stärka profilen på freds- och statsbyggande. För 2022 föreslås anslaget 1:*4 Folke Bernadotteakademin* ökas med 18 500 000 kronor för att, som implementerande myndighet, kunna genomföra sina uppgifter i utvecklingssamarbetet.

Regeringen föreslår att 213 367 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademin* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 225 612 000 kronor respektive 232 856 000 kronor.

Tabell 2.21 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader
Utfall 2020	937	-
Prognos 2021	2 500	-
Budget 2022	2 000	-

[1] Folke Bernadotteakademin får disponera intäkterna från avgifter inom utbildningsverksamheten.

2.9.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.22 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	38 770	Anslagssparande	10 550
2021	Anslag[1]	50 000[1]	Utgiftsprognos	39 388
2022	**Förslag**	**50 000**		
2023	Beräknat	50 000		
2024	Beräknat	50 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete. Medlen används i överensstämmelse med OECD/DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**50 000**	**50 000**	**50 000**
Beslut, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**50 000**	**50 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen bör vara långsiktigt institutionellt samarbete. Riksrevisionens multilaterala utvecklingssamarbete bidrar till stärkt revision, transparens och ansvarsutkrävande inom multilaterala organisationer. Utvecklingssamarbetet sker framför allt i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa samt genom multilateralt samarbete.

Riksrevisionen använder framför allt sin egen personal och kompetens i genomförandet av kapacitetsutvecklingsprojekt.

Riksrevisionen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 50 000 000 kronor respektive år.

2.9.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.24 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

2020	Utfall	19 388	Anslagssparande	573
2021	Anslag	21 462[1]	Utgiftsprognos	21 593
2022	**Förslag**	**21 620**		
2023	Beräknat	21 900[2]		
2024	Beräknat	22 132[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 21 620 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 21 620 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsuppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**21 462**	**21 462**	**21 462**
Pris- och löneomräkning[2]	158	438	670
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**21 620**	**21 900**	**22 132**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) genomför utvärderingar och analyser som bidrar till att förbättra och vidareutveckla Sveriges internationella bistånd. Eftersom utvärdering och analys av biståndet och dess resultat är centralt för att stärka biståndets genomslag är det av vikt att arbetet fortsätter.

Regeringen föreslår att 21 620 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 21 900 000 kronor respektive 22 132 000 kronor.

Bilaga

Samarbetsstrategier

1 Innehållsförteckning

1 Samarbetsstrategier 57

Bilaga

Samarbetsstrategier

Tabell Fel! Ingen text med angivet format i dokumentet..**26 Geografiska strategier**

Miljoner kronor

Strategier	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2020
AFRIKA		
Regional strategi Afrika söder om Sahara[1]	2016–2021	927
Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Afrika söder om Sahara	2015–2021	590
Burkina Faso	2018–2022	279
Demokratiska republiken Kongo	2021–2025	344
Etiopien	2016–2021	169
Kenya	2021–2025	390
Liberia	2021–2025	305
Mali	2021–2025	201
Moçambique	2015–2021	638
Rwanda	2020–2024	150
Somalia	2018–2022	598
Sudan	2018–2022	370
Sydsudan	2018–2022	290
Tanzania	2020–2024	593
Uganda	2018–2023	499
Zambia	2018–2022	475
Zimbabwe	2017–2021	350
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA		
Regional strategi Asien	2016–2021	396
Regional strategi Mellanöstern och Nordafrika	2021–2025	360
Regional strategi Syrien	2016–2023	419
Afghanistan	2021–2024	810
Bangladesh	2021–2025	430
Irak	2017–2021	270
Kambodja[2]	2014–2021	200
Myanmar	2018–2022	242
Palestina	2020–2024	281
LATINAMERIKA		
Bolivia	2021–2025	187
Colombia	2021–2025	213
Guatemala	2021–2025	249
Kuba	2021–2025	27
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN[3]		
Strategi för reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	2014–2021	1 546

[1] Summan består av regionalt stöd avseende Regionalt Afrika, Afrika söder om Sahara, Afrikas horn, Centralafrika, Södra Afrika, Victoriasjön, Västra Afrika och Östra Afrika.

[2] Den bilaterala strategin för Kambodja avvecklades den 1 juli 2021.

[3] De enskilda landstrategierna ersattes under 2014 av Resultatstrategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet 2014–2020.

Tabell Fel! Ingen text med angivet format i dokumentet..**27** **Tematiska strategier**

Miljoner kronor

Strategier	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2020
TEMATISKA STRATEGIER[1]		
Humanitärt bistånd genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	2021–2025	4 542
Informations- och kommunikations-verksamhet, inklusive genom organisationer i det civila samhället	2016–2022	158
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	2016–2022	1 878
Arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer	2018–2022	904
Särskilt demokratistöd genom svenska partianknutna organisationer	2016–2022	100
Hållbar miljö, hållbart klimat och hav, samt hållbart nyttjande av naturresurser	2018–2022	1 276
Socialt hållbar utveckling	2018–2022	1 351
Hållbar ekonomisk utveckling	2018–2022	852
Hållbar fred	2017–2022	455
Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stödjer Agenda 2030 för hållbar utveckling	2018–2022	694
Forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet	2015–2021	898
Global jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter	2018–2022	195

[1] Medel från utgiftsområde 7 finansierar också verksamhet som styrs av strategin för internationell civil krishantering, redovisad under utgiftsområde 5.

Tabell Fel! Ingen text med angivet format i dokumentet..**28** **Multilaterala strategier**

Strategier	Tidsperiod för gällande strategi
MULTILATERALA ORGANISATIONSSTRATEGIER[1]	
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	2020–2023
Asiatiska utvecklingsbanken (ADB))	2021–2024
FN:s Livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)	2018–2021
Globala vaccinalliansen (GAVI)	2015–2021
Globala miljöfonden (GEF)	2021–2024
Gröna klimatfonden (GCF)	2021–2022
Globala fonden för aids, tuberkulos och malaria (GFATM)	2019–2023
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	2021–2024
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	2017–2021
FN:s miljöprogram (UNEP)	2020–2023
FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO)	2022–2025
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	2017–2021
FN:s barnfond (UNICEF)	2018–2022
FN:s kontor för humanitärt bistånd (OCHA)	2020–2022
Världsbanksgruppen	2020–2023
FN:s enhet för jämställdhet och stärkande av kvinnors rättigheter (UN Women)	2018–2022
FN:s gemensamma program mot hiv och aids (UNAIDS)	2019–2022
FN:s flyktingorgan (UNHCR)	2020–2023
FN:s fredsbyggande fond (PBF)	2020–2022
FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA)	2020–2023
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	2020–2023
Världshälsoorganisationen (WHO)	2021–2025

[1] Ovan återfinns även strategier för organisationer som belastar anslag inom andra utgiftsområden, såsom FAO, UNEP, UNESCO och WHO. I biståndsramen inkluderas den del av Sveriges bidrag som enligt OECD/DAC klassificeras som bistånd.

Utgiftsområde 8

Migration

Utgiftsområde 8 – Migration

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 8 Migration ... 3
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 3
2.2 Utgiftsutveckling ... 4
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 5
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Del 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten ... 6
2.5.2 Del 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring ... 15
2.5.3 Del 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter ... 20
2.5.4 Del 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet ... 20
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 21
2.7 Politikens inriktning ... 22
2.8 Budgetförslag ... 24
2.8.1 1:1 Migrationsverket ... 24
2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader ... 26
2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder ... 27
2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål ... 28
2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål ... 29
2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden ... 30
2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade ... 31
2.8.8 Anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar ... 32

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 8 Migration enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Migrationsverket	4 233 098
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	2 190 000
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	123 013
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	720 015
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	204 800
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	249 786
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	327 202
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	408 450
Summa anslag inom utgiftsområdet	**8 456 364**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	950 000	2023–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**950 000**	

2 Utgiftsområde 8 Migration

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i, vistas och arbeta i Sverige, mottagandet av asylsökande, medborgarskap samt återvändande av personer som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd. Utgiftsområdet innefattar myndigheterna Migrationsverket, Sveriges Domstolar, Polismyndigheten och Kriminalvården.

Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för ersättningar och bostadskostnader, utgifter för offentliga biträden och utgifter för avvisade och utvisade. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen, deltagande i EU-samarbete och annat internationellt samarbete samt EU-fonder inom området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Migrationsverket	4 343	4 421	4 139	**4 233**	4 009	4 000
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	3 489	2 880	2 810	**2 190**	2 010	2 050
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	120	128	121	**123**	123	114
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	830	771	793	**720**	739	747
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	182	227	159	**205**	201	201
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	282	362	238	**250**	265	265
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	193	324	199	**327**	326	325
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	140	155	154	**408**	500	591
Totalt för utgiftsområde 08 Migration	**9 579**	**9 268**	**8 614**	**8 456**	**8 174**	**8 293**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 268**	**9 268**	**9 268**
Pris- och löneomräkning[2]	68	125	178
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 156	374	290
varav BP22[3]	*-516*	*-954*	*-1 034*
Volymer	310	-1 560	-1 410
Överföring till/från andra utgiftsområden	0	0	0
Övrigt	-34	-34	-34
Ny utgiftsram	**8 456**	**8 174**	**8 293**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	2 821
Verksamhetsutgifter[2]	5 628
Investeringar[3]	7
Summa utgiftsram	**8 456**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1 utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för utgiftsområdet delas upp i fyra delar för att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som

1. värnar asylrätten,
2. inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring,
3. tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter,
4. fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av del 1 om att värna asylrätten:

- andel avgjorda och öppna ärenden inom författningsstyrd tid,
- vistelsetid från inkommen asylansökan till utskrivning ur Migrationsverkets mottagandesystem inom olika ärendekategorier,
- andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom de av regeringen uppställda verksamhetsmålen om en rimlig handläggningstid,
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång,
- antal utresor.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av del 2 om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet över gränser och främja en behovsstyrd arbetskraftsinvandring:

- andel avgjorda och öppna anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden inom författningsstyrd tid,
- genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden,
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång.

Det finns inga indikatorer som mäter hur migrationspolitiken har tillvaratagit och beaktat migrationens utvecklingseffekter eller fördjupat det europeiska och internationella samarbetet. Därför görs en kvalitativ bedömning av måluppfyllelsen inom dessa områden.

Migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen omfattas av de övergripande målen för den dömande verksamheten som redovisas under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Del 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att uppnå riksdagsmålet att migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar och värna asylrätten ska asylsökande som har skyddsskäl beviljas uppehållstillstånd och bosättas i kommun. De som får ett lagakraftvunnet av- eller utvisningsbeslut ska lämna landet. Migrationsverket, migrationsdomstolarna och andra ansvariga myndigheter måste därför bedriva en effektiv verksamhet där sökande får en skyndsam och rättssäker prövning. Beslutsfattandet ska vara förutsebart och enhetligt.

Långa handläggningstider och vistelsetider i Migrationsverkets mottagande medför höga kostnader för staten och motverkar såväl etablering som återvändande. Det är därför viktigt att tiden från ansökan till beslut är så kort som möjligt.

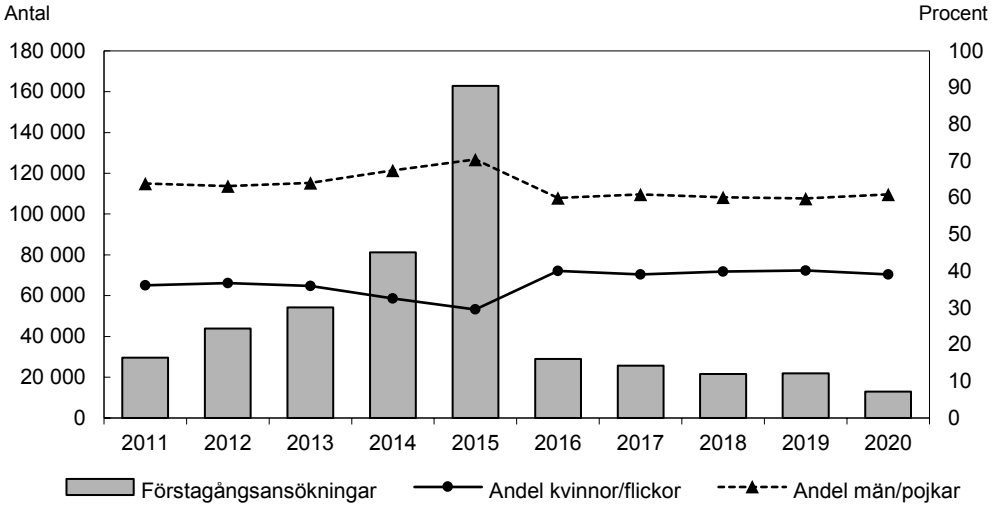
Asylprövningen påverkas även av en rad faktorer som ligger utom Migrationsverkets, migrationsdomstolarnas och andra myndigheters kontroll, exempelvis vilken nationalitet de asylsökande har och hur stor andel av ärendena som är utredningskrävande. Dessa faktorer varierar över tid, vilket komplicerar jämförelser mellan åren. Under 2020 påverkades antalet asylsökande i stor utsträckning av den pandemi som orsakades av det nya coronaviruset som leder till sjukdomen covid-19 och de åtgärder som vidtogs runt om i världen med anledning av den, t.ex. stängda gränser och andra reserestriktioner. Asylprövningen i Sverige påverkades också av åtgärder inom landet.

Global pandemi medförde färre nya asylsökande

Under senare år har antalet nya asylsökande i Sverige varit på en relativt stabil och låg nivå. Spridningen av det nya coronaviruset och de reserestriktioner och andra åtgärder som vidtogs med anledning av det medförde dock en avsevärd minskning av antalet nya asylsökande. Under 2020 uppgick antalet till knappt 13 000, se diagram 2.1. Könsfördelningen bland nya asylsökande har under de senaste fem åren i stort sett varit oförändrad, ca 40 procent kvinnor och ca 60 procent män.

Ungefär 4 procent av alla asylsökande, 500 personer, var ensamkommande barn. Det var samma andel som under 2019 och 2018. Till antalet är det den lägsta nivån sedan 2005 då antalet uppgick till ca 400 ensamkommande barn. Fördelningen mellan flickor och pojkar var 31 respektive 69 procent.

Diagram 2.1 Antal inkomna förstagångsansökningar och andel av dessa som utgörs av kvinnor/flickor

Källa: Migrationsverket.

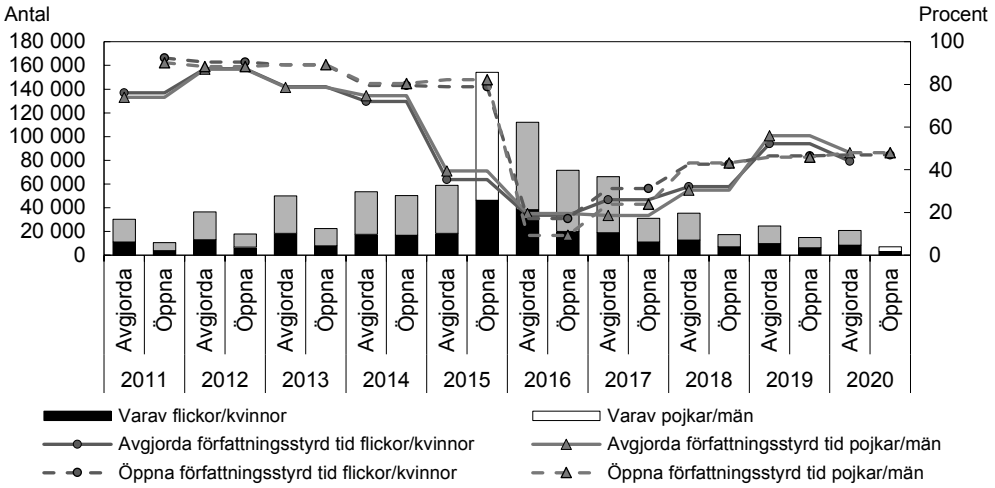
Antalet inkomna förlängningsansökningar minskade under 2020 jämfört med 2019, från drygt 36 000 till drygt 27 000. Fördelningen mellan kvinnor och män var 34 respektive 66 procent. Antalet inkomna förlängningsansökningar avseende ensamkommande barn ökade däremot under 2020 från 403 till 470 ärenden. Fördelningen mellan flickor och pojkar var 27 respektive 73 procent.

Fler avgjorda asylärenden men färre inom författningsstyrd tid

Sammantaget avgjorde Migrationsverket knappt 5 500 fler asylärenden under 2020 jämfört med 2019. Antalet avgjorda förstagångsärenden minskade med drygt 3 500 ärenden medan antalet avgjorda förlängningsärenden ökade med drygt 9 000 ärenden. Åtgärder för att begränsa smittspridningen av coronaviruset samt en hög sjukfrånvaro försvårade under våren initialt möjligheterna att handlägga förstagångsärenden som i högre utsträckning kräver muntlig utredning än förlängningsärenden. Förlängningsärendena utgjorde 58 procent av totalt ca 50 000 avgjorda ärenden vid Migrationsverket.

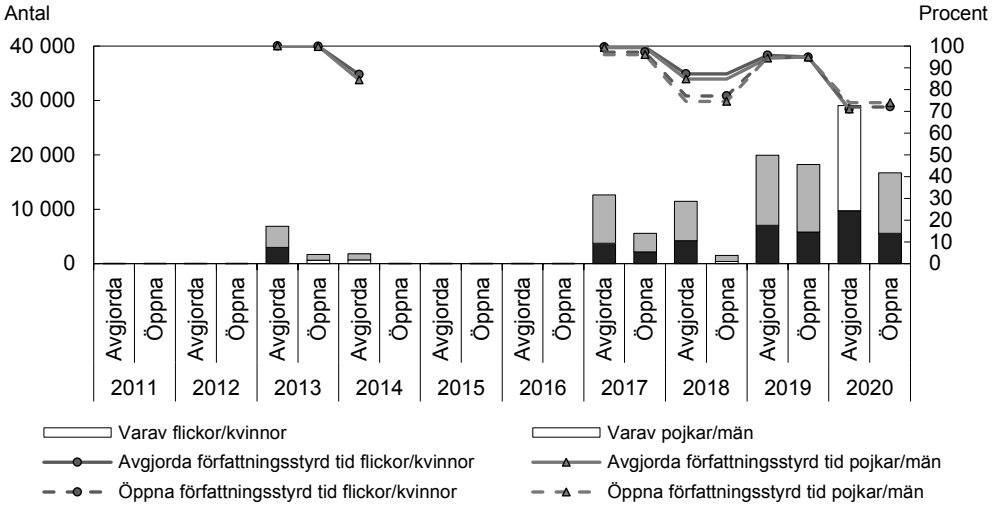
Under 2020 avgjorde Migrationsverket färre asylärenden inom det författningsstyrda målet på sex månader efter att ansökan lämnats in. Andelen förstagångsärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid minskade med 8 procentenheter och andelen förlängningsärenden med 24 procentenheter. Det försämrade resultatet beror på att myndigheten fattade fler beslut för äldre inkomna ärenden jämfört med 2019. Se diagram 2.2 och 2.3 för utvecklingen av avgjorda samt öppna förstagångsärenden respektive förlängningsärenden under perioden 2011 till 2020.

Diagram 2.2 Andel avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl fördelat på kön

Källa: Migrationsverket.

Diagram 2.3 Andel avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl fördelat på kön

Andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid för 2011–2012 och 2015–2016 har ej beräknats på grund av lågt antal. Motsvarande för öppna ärenden gäller 2011–2012 och 2014–2016.

Källa: Migrationsverket.

Det totala antalet ärenden som Migrationsverket avgjorde för ensamkommande barn minskade med nära 300 ärenden. Andelen avgjorda förstagångsärenden inom författningsstyrd tid minskade med 10 procentenheter till 45 procent. Det var ett resultat dels av att handläggningen försvårades till följd av åtgärderna för att begränsa spridningen av coronaviruset, dels av att Migrationsverket fattade flera beslut i äldre utredningskrävande ärenden, vilket påverkade resultatet som helhet negativt.

Antalet öppna asylärenden fortsatte att minska

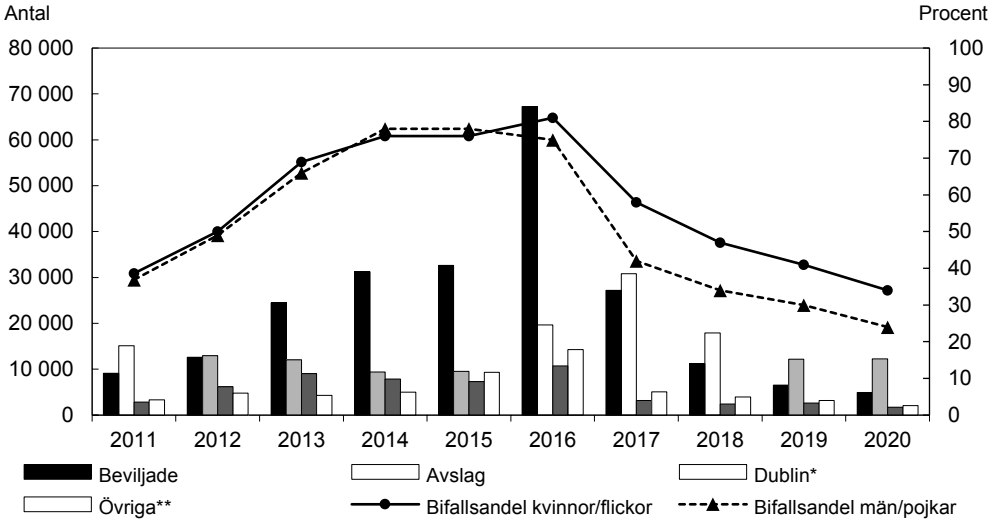
Antalet öppna förstagångsärenden och förlängningsärenden på Migrationsverket var i slutet av 2020 lägre än året innan. Andelen öppna förstagångsärenden som hanterades inom författningsstyrd tid ökade med ca 2 procentenheter till 48 procent. När det gäller öppna förlängningsärenden hanterades 74 procent inom författningsstyrd tid, vilket är en försämring från föregående års utfall på 95 procent.

Även andelen som beviljats uppehållstillstånd minskade

Andelen förstagångsansökningar som fick bifall av Migrationsverket fortsatte att sjunka under 2020 och har mer än halverats sedan 2016 då andelen var som högst, se diagram 2.4. Från 2017 och framåt har utvecklingen över tid varit likartad för kvinnor och män, med en högre andel bifall för kvinnor. Att den sammantagna andelen bifall blev lägre 2020 än 2019 berodde till stor del på att en större andel av de asylsökande kom från länder som generellt har en lägre bifallsandel. Vidare påverkades utfallet av en praxisförändring som medförde en lägre bifallsandel för ärenden avseende syrier. Av de ärenden som Migrationsverket avgjorde var ärenden avseende syrier fortsatt flest till antalet.

För förlängningsärenden har bifallsfrekvensen varit stabil de senaste åren. Under 2020 var det 97 procent av ärendena som bifölls. Det var i princip ingen skillnad mellan kvinnor och män.

Diagram 2.4 Avgjorda förstagångsärenden asyl utifrån utgång i ärendet och bifallsandel i förstagångsärenden fördelat på kön

* Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

** Övriga består av ansökningar som Migrationsverket inte prövat i sak, t.ex. för att den sökande avvikit eller återtagit sin ansökan.

Källa: Migrationsverket.

Fortsatt ökat inflöde av mål till migrationsdomstolarna

Antal inkomna mål till migrationsdomstolarna fortsatte att öka under 2020 med knappt 12 500 mål eller 22 procent. Ökningen i förhållande till 2019 är främst en följd av en markant ökning av övriga migrationsmål, bl.a. mål om dröjsmålstalan. Även antalet nya asylmål ökade och dessa är förhållandevis utredningskrävande. Samtidigt minskade viseringsmålen betydligt, sannolikt till följd av coronaviruset och de reserestriktioner som infördes. Antalet avgjorda mål vid migrationsdomstolarna ökade sammantaget med knappt 6 100 mål under 2020, vilket motsvarade 9 procent. Det var främst kategorin övriga migrationsmål som stod för ökningen, vilket även det kunde hänföras till målen om dröjsmålstalan. Antalet öppna mål minskade med knappt 500 mål eller 3 procent. Minskningen bestod främst av asylmål.

Coronaviruset medförde längre vistelsetider i Migrationsverkets mottagningssystem

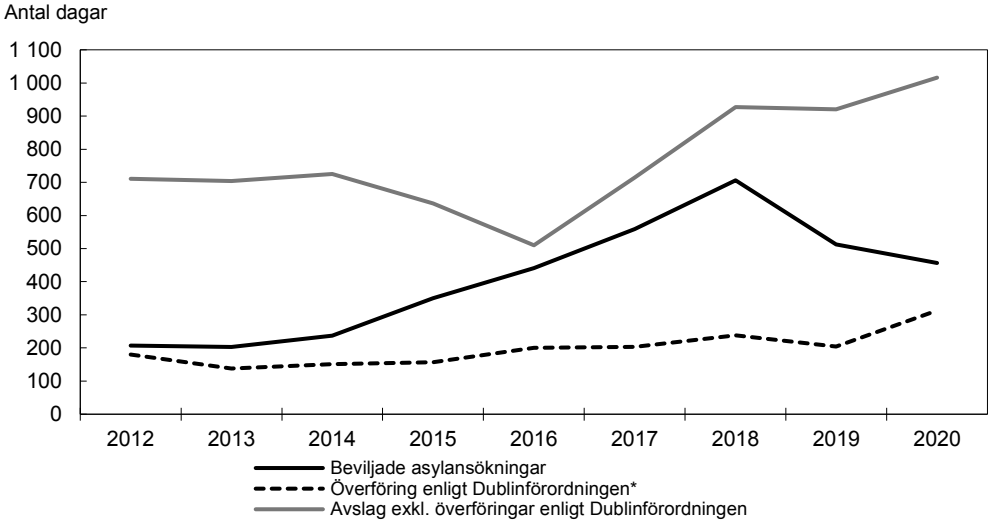
Vistelsetiden är en central indikator för att bedöma effektiviteten i asylprocessen som helhet, medan handläggningstider på Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen säger mer om effektiviteten inom respektive instans.

Den sammanlagda vistelsetiden i Migrationsverkets mottagandesystem avser tiden från att asylansökan lämnas in till dess att den sökande skrivs ut ur mottagandet. Vistelsetidens längd påverkas, förutom av Migrationsverkets handläggning, av flera andra aktörer och deras insatser, t.ex. migrationsdomstolarnas arbete med att avgöra mål och kommunernas mottagande av nyanlända. Hur många som väljer att återvända självmant liksom andra länders vilja att återta dem som ska återvända påverkar också eftersom vuxna med minderåriga barn skrivs ut ur mottagandet först när de lämnar landet.

Vistelsetiden uppgick i genomsnitt till 900 dagar under 2020, vilket innebar en ökning med omkring 100 dagar jämfört med 2019. Ökningen beror dels på att de reserestriktioner som infördes för att hindra spridningen av coronaviruset försvårade återvändandet, dels på längre handläggningstider vid Migrationsverket till följd av att fler äldre ärenden avgjordes.

Vistelsetiden för dem som har lämnat mottagandet redovisas utifrån ärendets utgång i diagram 2.5.

Diagram 2.5 Genomsnittlig vistelsetid för samtliga personer som lämnat mottagandet, utifrån utgång i ärendet

*Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.
Källa: Migrationsverket.

Vistelsetiden för personer som fick avslag på sin asylansökan uppgick till ca 1 020 dagar under 2020 och det innebar en ökning med ca 100 dagar jämfört med 2019, se diagram 2.5. Resultatet är en effekt av åtgärder med anledning av coronaviruset då möjligheten att återvända kraftigt begränsats. För gruppen ensamkommande barn som har fått avslagsbeslut minskade dock vistelsetiden med ca 60 dagar, vilket kan bero på kortare handläggningstider vid migrationsdomstolarna.

För personer som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket uppgick vistelsetiden till ca 460 dagar, en minskning med ca 60 dagar jämfört med 2019. För personer som beviljades uppehållstillstånd efter prövning i migrationsdomstol uppgick vistelsetiden till ca 1 400 dagar, vilket var en ökning med ca 170 dagar. Vistelsetiden för denna kategori har ökat varje år sedan 2014, men ökningen var inte lika stor under 2019 och 2020 som den har varit tidigare år.

För ensamkommande barn som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket som första instans ökade vistelsetiden med fyra dagar. För ensamkommande barn som beviljades uppehållstillstånd efter prövning i migrationsdomstol ökade vistelsetiderna med ca 80 dagar.

Den genomsnittliga handläggningstiden ökade vid Migrationsverket och minskade vid migrationsdomstolarna

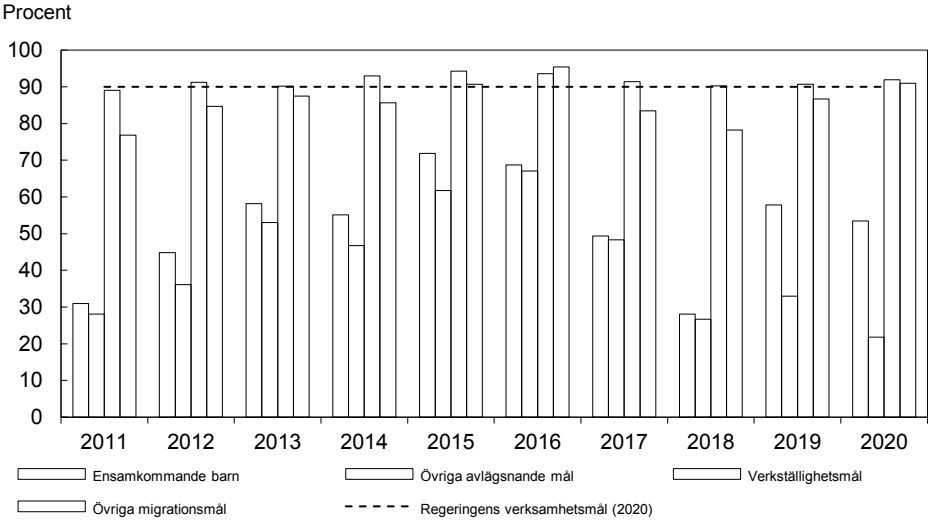
Likt vistelsetiden kan handläggningstiden för ett visst ärende pågå under mer än ett verksamhetsår. Hela handläggningstiden redovisas det år som ärendet avslutas.

Migrationsverkets handläggningstider ökade jämfört med 2019 för förstagångsärenden inom asyl, från knappt 290 till drygt 300 dagar under 2020. När det gäller förlängningsärenden inom asyl dubblerades handläggningstiden från knappt 70 till knappt 140 dagar. Ingen nämnvärd skillnad fanns mellan kvinnor och män. De längre handläggningstiderna var framför allt resultatet av att myndigheten avgjorde ett stort antal äldre ärenden.

Vid migrationsdomstolarna minskade den genomsnittliga handläggningstiden i asylmål. 2019 var handläggningstiden 295 dagar och 2020 var den ca 250 dagar. Skillnader mellan kvinnor och män kan inte redovisas för handläggningstiden i domstol eftersom ett mål kan avse en hel familj och således inkludera både kvinnor och män, flickor och pojkar. I diagram 2.6 redovisas andelen av ärendena som avgjordes inom rimlig handläggningstid (verksamhetsmål).

Ärenden och mål som rör ensamkommande barn prioriterades av både Migrationsverket och migrationsdomstolarna. Den totala genomsnittliga handläggningstiden vid migrationsdomstolarna för ensamkommande barn uppgick till ca 70 dagar under 2020. Jämfört med 2019 ökade handläggningstiden något vid Migrationsverket men minskade vid migrationsdomstolarna.

Diagram 2.6 Andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom rimlig handläggningstid (verksamhetsmål)

Handläggningstiden för mål som avser ensamkommande barn är maximalt två månader, för verkställighetsmål maximalt en månad, för övriga avlägsnandemål maximalt fyra månader samt för övriga migrationsmål maximalt fem månader.

Handläggningstiden kan inte redovisas fördelat på kvinnor/flickor och män/pojkar eftersom målen kan avse flera personer.

Källa: Domstolsverket.

Antalet anvisningar påverkades av att färre personer kunde vidarebosättas i Sverige

Under 2020 beslutade Migrationsverket om anvisning för bosättning för knappt 5 700 nyanlända enlig lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Av dessa var 2 700 kvinnor och flickor och 3 000 män och pojkar. Antalet var lägre än de 7 100 personer som enligt regeringens beslut skulle omfattas av anvisning, det s.k. länstalet. Skälet till att antalet som omfattades av anvisning blev

lägre än länstalet var att en del av dem som skulle vidarebosättas inte kunde överföras till Sverige under 2020 på grund av reserestriktioner med anledning av coronaviruset. De kommer i stället att överföras under 2021. Se även redovisning under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, avsnitt 3.3.2.

Den genomsnittliga tiden från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i en kommun ökade med knappt 20 dagar jämfört med 2019 och uppgick till totalt ca 130 dagar. Orsaken till ökningen var längre ledtider för vidarebosatta, då en stor del av de vidarebosatta som togs emot under 2020 fick sitt beslut redan under februari och mars men kunde överföras till Sverige först under hösten. För kvinnor som anvisades tog det något längre tid från beviljat uppehållstillstånd till dess att de bosattes i en kommun än för män men skillnaden var ungefär lika stor som tidigare år. Skillnaden kan delvis förklaras av att en större andel bland kvinnorna hör till flerpersonshushåll. För flerpersonshushåll som vistas på anläggningsboende är ledtiden från anvisning till mottagande i en kommun ofta längre på grund av att det kan ta längre tid att ordna bostad m.m. En annan förklaring är att det var en högre andel bland anvisade kvinnor än män som vidarebosattes. Generellt sett tar det längre tid för vidarebosatta att tas emot i en kommun jämfört med asylsökande som anvisas från Migrationsverkets anläggningsboenden men det beror på hur snabbt de kan överföras till Sverige. Av dem som anvisades från Migrationsverkets anläggningsboenden var det 86 procent som togs emot i en kommun inom den författningsstyrda tiden på två månader, vilket var oförändrat jämfört med 2019.

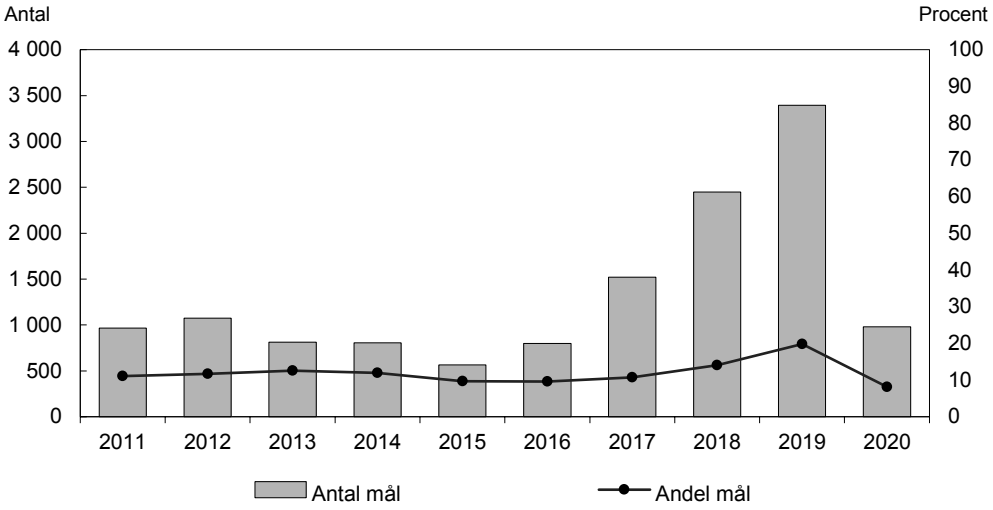
Fortsatt hög rättslig kvalitet i asylprövningen

För att bedöma den rättsliga kvaliteten i asylprövningen används indikatorn andelen mål i migrationsdomstolarna med ändrad utgång jämfört med Migrationsverkets beslut. Den indikerar om Migrationsverkets beslut har varit materiellt och formellt riktiga. Det bör dock nämnas att mål med ändrad utgång eller som återförvisas till Migrationsverket för ny handläggning inte alltid beror på felaktig rättstillämpning eller brister i handläggningen. Andra förklaringar kan vara att förhållandena i ursprungslandet har förändrats eller att ny bevisning har tillkommit i ärendet.

Den stigande tendensen för andel mål med ändrad utgång i domstol bröts 2020 då andelen bifall på överklagade beslut i asylärenden sjönk från 20 till 8 procent, se diagram 2.7. Den höga ändringsfrekvensen under 2019 förklarades huvudsakligen av den nya möjligheten till uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå som infördes den 1 juli 2018 och som regleras i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Ansökningar som Migrationsverket tidigare avslagit kunde som en följd av lagändringen bifallas i domstol.

En hög rättslig kvalitet förutsätter också en likvärdig behandling. I handlingsplanen för likvärdig behandling 2019–2020 har Migrationsverket samlat frågor bl.a. om barnets rättigheter, jämställdhetsintegrering, könsrelaterat våld och hbtq för att arbeta med kategorier av sökande som har högre grad av utsatthet. Myndigheten har redogjort för ett flertal åtgärder som stärker förutsättningarna för likvärdig behandling och identifiering av sårbara grupper.

Diagram 2.7 Avlägsnandemål asyl med ändrad utgång

Inkluderar mål där den sökande beviljats uppehållstillstånd för gymnasiestudier efter att ha överklagat till domstol.
Källa: Domstolsverket.

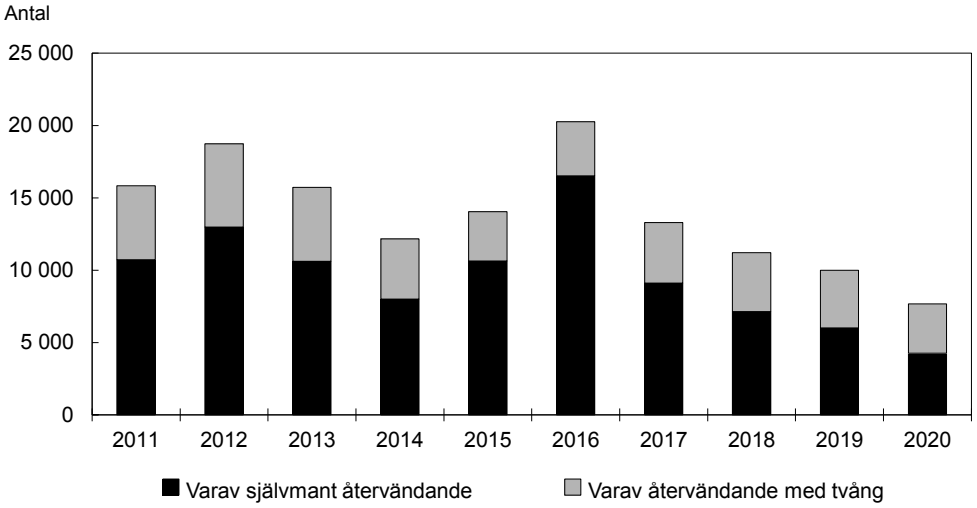
Reserestriktionerna försvårade återvändandearbetet

De som får avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd ska i första hand återvända till sitt hemland självmant. Om det inte är möjligt så kan beslutet om av- eller utvisning verkställas med tvång.

Under 2020 återvände sammantaget ca 7 700 personer som fått avslag på sin asylansökan, vilket var ca 2 300 personer färre än 2019, se diagram 2.8. Orsaken till det var främst de reserestriktioner och stängda gränser som följde av coronaviruset. Flygförbindelserna utöver specialchartrade plan vid främst EU-gemensamma verkställighetsresor har varit mycket begränsade. Vidare har flera ambassader i Stockholm periodvis varit stängda, vilket har försvårat arbetet med att få tag på resehandlingar. Ungefär två tredjedelar av dem som återvände var män. Det är också fler män än kvinnor som söker asyl och får avslag på sin ansökan. Andelen som återvände självmant var 56 procent.

Enligt Migrationsverkets statistik överlämnades nära 4 500 beslut om av- eller utvisning till Polismyndigheten för verkställighet på grund av att personen avvikit, vilket var en minskning med 1 500 beslut jämfört med 2019. På grund av coronaviruset genomfördes färre kontroller av bostäder, vilket begränsade möjligheten att upptäcka om personer som skulle återvända i stället hade avvikit. Knappt en procent av dem som avvek, motsvarande 38 personer, var ensamkommande barn. Andelen pojkar och män utgjorde ungefär 70 procent av alla som avvek.

Diagram 2.8 Totalt antal registrerade utresor för före detta asylsökande, fördelade på självmant återvändande och återvändande med tvång

Det saknas uppgifter om det totala antalet registrerade utresor fördelat på kvinnor och män.
Källa: Migrationsverket (självmant återvändande) och Polisen (återvändande med tvång).

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över ansvarsfördelningen för återvändandeverksamheten (bet. 2020/21:SfU6 punkt 2, rskr. 2020/21:46). Regeringen har därför gett Statskontoret ett tilläggsuppdrag om att utreda vilka organisationsförändringar som skulle kunna övervägas för att effektivisera arbetet med återvändande (Ju2021/01229). Statskontoret har sedan tidigare fått i uppdrag att se över Migrationsverkets, Polismyndighetens och Kriminalvårdens effektivitet i hanteringen av återvändandeärenden. Uppdraget ska redovisas senast den 14 januari 2022. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Förvarstagande används för att säkerställa att en person är tillgänglig så att ett beslut om av- eller utvisning kan verkställas, eller för att utreda identitet eller rätt att vistas i landet. Beslut om förvarstagande fattas av Migrationsverket, Polismyndigheten eller migrationsdomstolarna.

Migrationsverket ska enligt myndighetens regleringsbrev tillhandahålla minst 520 förvarsplatser. Under 2020 anpassades dock antalet förvarsplatser till i genomsnitt ca 280 i syfte att förhindra spridning av coronaviruset genom att hålla personer med smitta eller misstänkt smitta avskilda från övriga boende på förvaren. Det bidrog till att beläggningen av de tillgängliga platserna var i stort sett full. Myndigheten vidtog också andra åtgärder för att minska smittspridningen, bl.a. köptes skyddsutrustning in och möjligheterna till fysiska besök begränsades.

Totalt var det ca 2 500 personer som avslutade en vistelse på ett förvar under 2020 jämfört med ca 4 300 under 2019. Omkring 90 procent av de förvarstagna var män. Reserestriktionerna med anledning av coronaviruset ledde till att den genomsnittliga vistelsetiden på förvaren ökade från i genomsnitt drygt 40 till 55 dagar mellan 2019 och 2020. Kvinnor vistades i genomsnitt en betydligt kortare tid än män på förvaren, ca 30 dagar jämfört med ca 60 dagar för männen. Det bör nämnas att Migrationsverket har justerat upp den genomsnittliga vistelsetiden för 2018 och 2019 jämfört med vad som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 8 avsnitt 2.3.2).

2.5.2 Del 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring

Förutsättningar för god måluppfyllelse

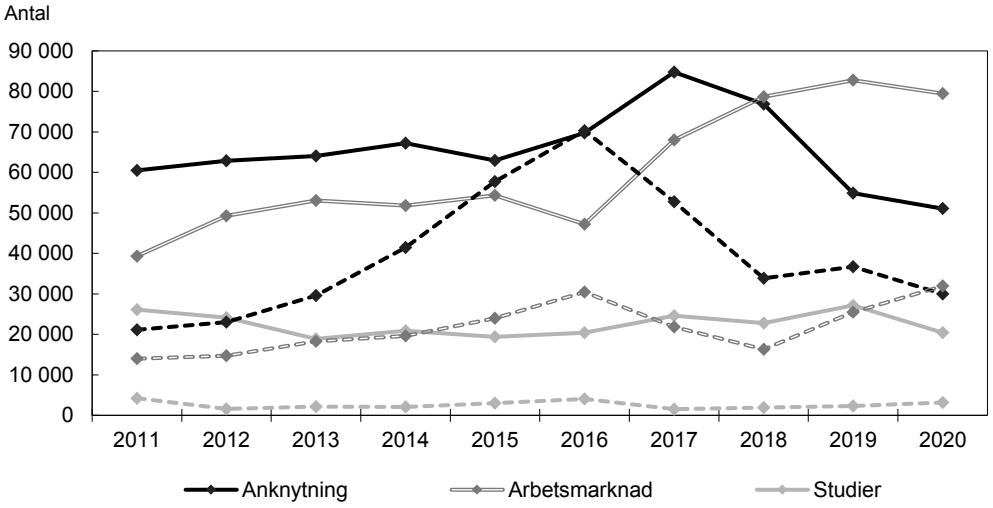
För att nå målet om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet och främja den behovsstyrda arbetskraftsinvandringen krävs bl.a. att prövningen av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd är effektiv och har en hög rättslig kvalitet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att utveckla regelverket och tillämpningen av regelverket för arbetskraftsinvandringen (bet. 2016/17:SfU22 punkt 1, rskr. 2016/17:318). Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt ska återkomma med ett lagförslag som kan träda i kraft så snart som möjligt, dock senast den 1 juli 2018, som stärker proportionaliteten och säkerställer att en arbetskraftsinvandrare inte ska utvisas på grund av att arbetsgivaren utan uppsåt begått mindre eller obetydliga fel i fråga om villkoren för arbetstillstånd, även om felet upptäcks efter det att tillståndstiden löpt ut eller om Migrationsverket uppmärksammat det (bet. 2017/18:SfU7 punkt 2, rskr. 2017/18:41). I februari 2021 överlämnade Utredningen om arbetskraftsinvandring delbetänkandet Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5), som bl.a. innehåller förslag för att motverka utvisningar som sker på grund av försumbara och ursäktliga brister. Remisstiden gick ut den 3 maj 2021. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen om dessa tillkännagivanden i samband med att en proposition, med anledning av förslagen i betänkandet, överlämnas till riksdagen (se även avsnitt 2.7). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Coronaviruset ledde till en minskning av antalet inkomna ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd

Coronaviruset påverkade både antalet inkomna och avgjorda ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd men också handläggningstiderna under 2020. Det minskade antalet inkomna ärenden innebar att färre nya ärenden kunde avgöras jämfört med tidigare år, vilket påverkade både de genomsnittliga handläggningstiderna och andelen ärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid negativt. De restriktioner som följde av coronaviruset påverkade framför allt förstagångsansökningar där krav ställs på personliga besök och muntliga utredningar vid en utlandsmyndighet. Det medförde att Migrationsverket prioriterade att handlägga de ärenden som gick att fullfölja, dvs. ärenden där den sökande hade möjlighet att ta sig till en utlandsmyndighet för att delta i en muntlig utredning, lämna biometri, hämta uppehållstillståndskort och sedan resa in i Sverige.

Diagram 2.9 Antal avgjorda (heldragna linjer) och öppna (streckade linjer) ärenden inom anknytning, arbetsmarknad och studier

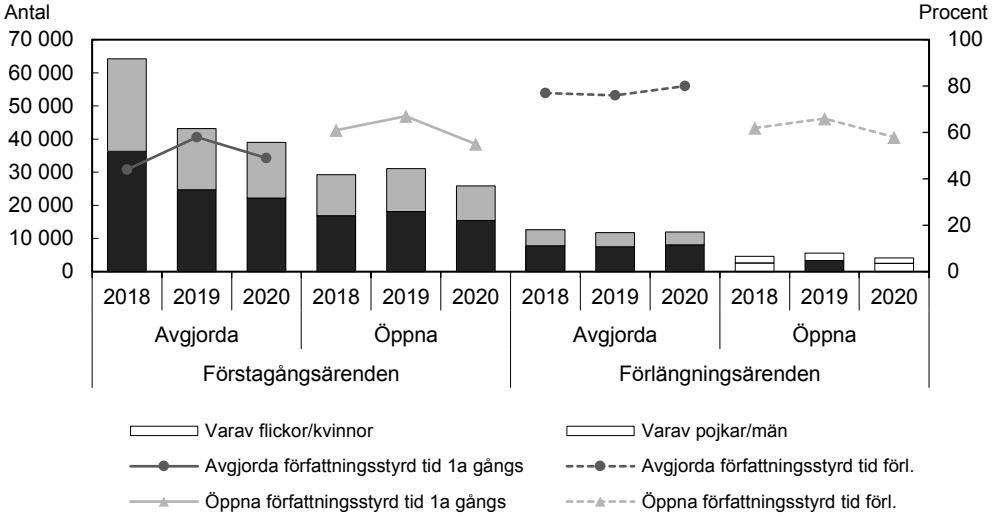
Källa: Migrationsverket.

Färre inkomna anknytningsärenden resulterade i mindre antal öppna ärenden

Antalet inkomna anknytningsärenden minskade med ca 13 000 ärenden eller 23 procent under 2020 i jämförelse med 2019. Antalet anknytningsärenden som avgjordes vid Migrationsverket var ca 3 900 färre än 2019. Eftersom antalet avgjorda ärenden var betydligt fler än de inkomna minskade antalet öppna ärenden med ca 6 700 ärenden, eller 18 procent.

Av alla förstagångsärenden inom anknytning var det 49 procent som beslutades inom författningsstyrd tid, dvs. nio månader. Det innebar att andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid minskade med 9 procentenheter jämfört med 2019. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade med knappt 20 dagar jämfört med 2019, se tabell 2.4. Resultatet förklaras till största delen av effekter av coronaviruset. Till följd av coronaviruset inkom färre nya ansökningar och det bidrog till att en större andel av de ärenden som avgjordes var äldre ärenden med längre handläggningstider. Vidare medförde reserestriktionerna runt om i världen svårigheter att genomföra muntliga intervjuer vid utlandsmyndigheterna, vilket också påverkade handläggningstiderna negativt. För förlängningsärenden ökade i stället andelen ärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid med 4 procentenheter till 80 procent. Den genomsnittliga handläggningstiden minskade marginellt. Andelen öppna ärenden som var inom författningsstyrd tid minskade med 12 respektive 8 procentenheter för förstagångs- och förlängningsärenden, se diagram 2.10.

Diagram 2.10 Andel avgjorda och öppna anknytningsärenden inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna anknytningsärenden fördelat på kön

Källa: Migrationsverket.

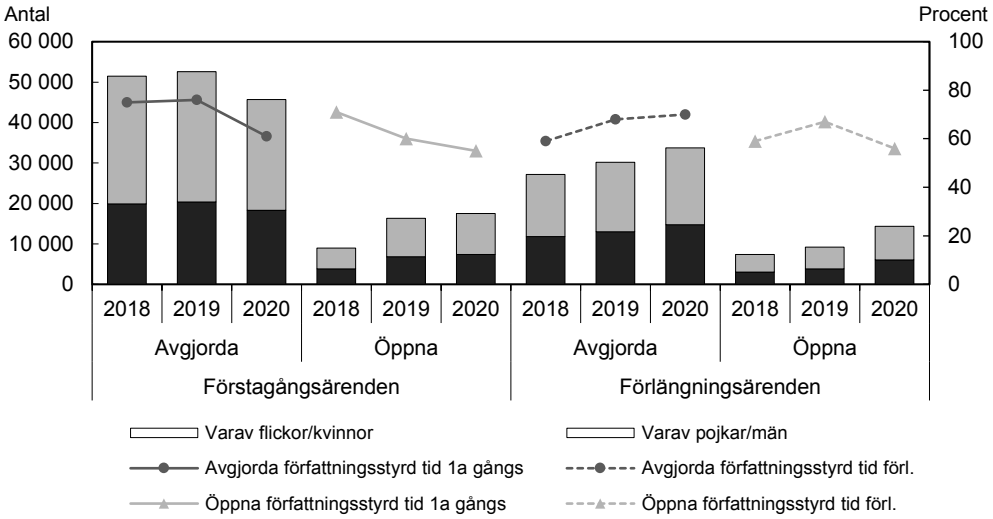
Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden var kortare för män än för kvinnor, se tabell 2.4. Det beror på att en högre andel bland männen var minderåriga och deras ärenden är generellt sett mindre utredningskrävande. Kvinnor hade däremot en kortare handläggningstid än män när det gäller förlängningsärenden, vilket berodde på en något lägre avslagsfrekvens. Ärenden som leder till avslag tar generellt sett längre tid att handlägga.

För andra året i rad ökade de öppna arbetsmarknadsärendena

Antalet förstagångsansökningar inom arbetsmarknadsärenden minskade under 2020 med 13 000 medan antalet förlängningsärenden ökade med 7 000 jämfört med 2019. Sammantaget minskade antalet inkomna arbetsmarknadsärenden med 6 000 ärenden jämfört med 2019, till 85 000 ärenden. Även antalet avgjorda arbetsmarknadsärenden vid Migrationsverket minskade med ca 3 000 ärenden. Det medförde att antalet öppna ärenden ökade med ca 6 000 ärenden och uppgick till 32 000 ärenden under 2020. Det var främst antalet öppna förlängningsärenden som ökade, men även förstagångsansökningarna ökade marginellt.

Andelen förstagångsärenden som avgjordes inom det författningsstyrda målet om fyra månaders handläggningstid minskade med ca 15 procentenheter, medan andelen avgjorda förlängningsärenden ökade marginellt med 2 procentenheter jämfört med 2019. Andelen öppna ärenden som var inom författningsstyrd tid minskade med 5 respektive 11 procentenheter för förstagångsansökningar och förlängningsansökningar, se diagram 2.11. Det lägre antalet inkommande förstagångsansökningar tillsammans med reserestriktionernas påverkan på människors möjligheter att resa till både svenska utlandsmyndigheter och Sverige bidrog till att en större andel av de förstagångsärenden som avgjordes var äldre än under ett normalt år. Detta ledde till längre genomsnittliga handläggningstider för förstagångsärenden och till att en lägre andel av dessa ärenden avgjordes inom författningsstyrd tid. De genomsnittliga handläggningstiderna ökade med 55 dagar för förstagångsansökningar men minskade något för förlängningsansökningar jämfört med 2019, se tabell 2.4.

Diagram 2.11 Andel avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden inom författningsstyrd tid samt totalt antal avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden fördelat på kön

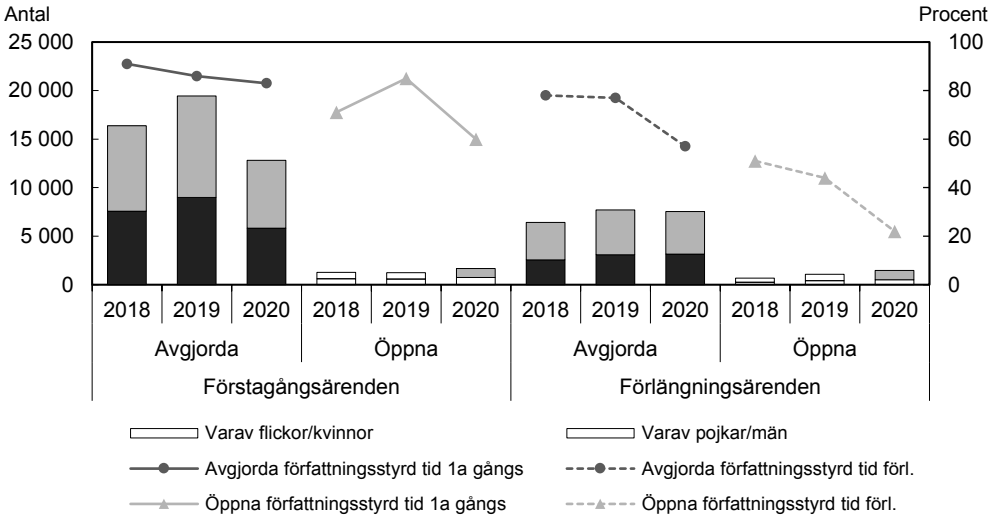
Källa: Migrationsverket.

Mellan kvinnor och män var skillnaden i handläggningstid marginell. Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsansökningar är cirka två veckor längre för kvinnor, vilket förklaras av att det är fler män som söker genom certifierade arbetsgivare och dessa ärenden har en kortare handläggningstid.

Färre nya utländska studenter till svenska universitet och högskolor

Under 2020 minskade antalet förstagångsansökningar om uppehållstillstånd för studier med ca 6 000 ärenden, vilket motsvarar 33 procent. Till följd av ett minskat antal inkomna förstagångsansökningar avgjordes ca 7 000 färre ärenden jämfört med 2019. Migrationsverket avgjorde 99 procent av alla ärenden innan terminsstart men trots det ökade antalet öppna ärenden med nästan 900 ärenden eller 27 procent.

Diagram 2.12 Andel avgjorda och öppna studerandeärenden inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna studerandeärenden fördelat på kön

Källa: Migrationsverket.

Under 2020 genomfördes student- och forskardirektivet (prop. 2019/20:9) i svensk rätt. Det medförde bl.a. att det infördes nya författningsstyrda handläggningstider på max 90 dagar för utländska studenter. När det gäller förstagångsansökningar avgjorde

Migrationsverket 83 procent av alla ärenden inom författningsstyrd tid men avseende förlängningsansökningar var motsvarande andel 57 procent. Av de öppna ärendena var det 60 respektive 22 procent av förstagångs- respektive förlängningsansökningar som var inom författningsstyrd tid. Jämfört med 2019 ökade de genomsnittliga handläggningstiderna med ca 15 dagar för förstagångsansökningar och med ca 25 dagar för förlängningsansökningar, se tabell 2.4. Det var endast marginella skillnader mellan kvinnor och män vad gäller handläggningstider och beviljandegrad.

Tabell 2.4 Genomsnittlig handläggningstid för tillståndsärenden

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Anknytning						
Förstagångsansökningar	288	333	364	351	284	303
varav flickor/kvinnor	286	336	367	356	288	309
varav pojkar/män	292	330	360	345	278	295
Förlängningsansökningar	125	144	178	161	151	147
varav flickor/kvinnor	118	133	159	141	136	134
varav pojkar/män	135	160	205	193	177	175
Arbetsmarknad*						
Förstagångsansökningar	126	139	141	98	81	135
varav flickor/kvinnor	138	153	151	105	88	143
varav pojkar/män	119	131	134	94	77	129
Förlängningsansökningar	183	202	285	168	104	97
varav flickor/kvinnor	175	194	274	164	102	95
varav pojkar/män	189	208	294	172	106	99
Studier*						
Förstagångsansökningar	41	58	57	43	49	65
varav flickor/kvinnor	39	55	54	42	46	67
varav pojkar/män	44	61	58	43	50	64
Förlängningsansökningar	69	92	80	61	62	88
varav flickor/kvinnor	68	90	83	61	57	80
varav pojkar/män	**70**	**93**	**78**	**60**	**65**	**93**

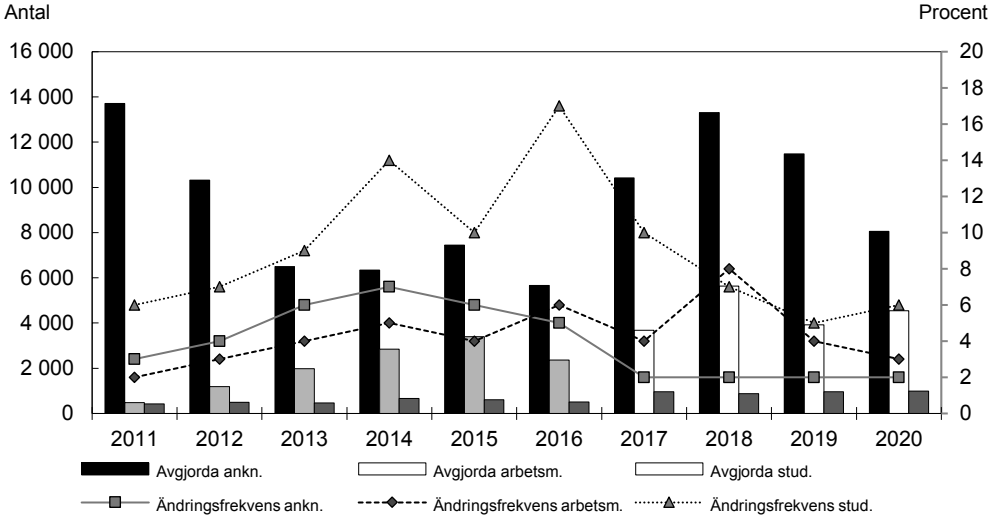
*Inkluderar anhöriga till arbetstagare och studerande.

Källa: Migrationsverket.

Fortsatt hög rättslig kvalitet

När det gäller andelen mål med ändrad utgång jämfört med Migrationsverkets beslut var det små förändringar mellan 2019 och 2020 för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden. Anknytningsärenden fortsätter att ha en låg ändringsfrekvens på 2 procent, vilken har varit oförändrad sedan 2017. För arbetsmarknadsärenden sjönk ändringsfrekvensen från 4 till 3 procent mellan 2019 och 2020. Studerandeärenden fortsätter att ha en högre ändringsfrekvens än anknytnings- och arbetsmarknadsärenden. Under 2020 var den 6 procent.

Diagram 2.13 Uppehållstillståndsmål avseende anknytning, arbetsmarknad och studier med ändrad utgång. Antal avgjorda mål (vänster axel) och andel bifall (höger axel)

Källa: Migrationsverket.

2.5.3 Del 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter

Genom stöd till internationella organisationer och samarbete med myndigheter och civila samhället i andra länder bidrog Sverige till att främja en långsiktigt hållbar migrationspolitik som beaktar migrationens utvecklingseffekter. Genom aktivt engagemang i Globala forumet för migration och utveckling (GFMD) bidrog regeringen till att utveckla den globala dialogen om kopplingen mellan migration och utveckling. Sverige deltog även i ett regionmöte för Europa vad gäller genomförandet av det globala migrationsramverket. Arbetet med ramverket inriktade sig på svenska myndigheters samarbete med låg- och medelinkomstländer för att främja kopplingen mellan migration och utveckling, såsom Sida, Migrationsverket, Statistiska centralbyrån och Arbetsförmedlingen. Migration tas även upp i flera av Sveriges regionala, tematiska och landspecifika samarbetsstrategier.

2.5.4 Del 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet

Regeringen verkade för ett stärkt internationellt samarbete och förbättrad global styrning på migrationsområdet samt ett större globalt ansvarstagande i hanteringen av flyktingströmmar. Antagandet av FN:s globala ramverk för säker, ordnad och reglerad migration i december 2018 har medfört större krav på FN:s migrationsorganisation (IOM) att samordna FN på det globala migrationsområdet. Sveriges kärnstöd till IOM under 2020 (100 miljoner kronor) bidrog, i linje med Sveriges strategi för samarbetet med IOM 2020–2022, bl.a. till att stödja nödvändiga reformer av interna processer samt vidareutvecklandet av organisationens policykapacitet. Vidare har kärnstödet stärkt IOM:s kapacitet att koordinera FN:s migrationsnätverk för genomförandet av det globala migrationsramverket. Sverige bidrog även till genomförandet av det globala flyktingramverket genom att delta aktivt i arbetet med UNHCR:s treårsstrategi för ökad global vidarebosättning. Som medordförande i UNHCR:s kärngrupp för prioriterade flyktingsituationer 2019–2020 drev Sverige på för ett ökat globalt ansvarstagande för personer i behov av internationellt skydd.

Inom EU verkade Sverige för att få till stånd ett reformerat europeiskt asylsystem som är effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och medger beslut av hög kvalitet

som värnar asylrätten och en solidarisk ansvarsfördelning av asylsökande. Sverige deltog även aktivt i EU:s arbete i den yttre dimension, inklusive i regionala migrationsdialoger.

Migrationsverket avslutade sin fleråriga projektverksamhet med den turkiska migrationsmyndigheten och tog fram en omfattande behovsanalys på området genusrelaterat våld och skydd med fokus på utsatta grupper såsom kvinnor och barn. Migrationsverket deltog också i ett EU-projekt i Serbien som bl.a. syftar till stärkt EU-anpassning av Serbiens asyllagstiftning. Insatser gjordes även för att främja återintegrering av återvändande migranter. Sverige ingick i det europeiska samarbetsprogrammet European Return and Reintegration Network (ERRIN) som bl.a. erbjöd stöd till återintegrering för dem som har fått avslag på sin asylansökan och ska återvända. Migrationsverket utökade också samarbetet med Frontex genom deltagande i olika nätverk, till exempel Pre-Return Activities Network (PRAN). Migrationsverket använde i större utsträckning Frontex resebokningstjänst Frontex Application for Return (FAR) för beställning av utresor och bekostande av återvändandeuppdrag till tredjeländer.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 och de åtgärder som vidtogs för att förhindra smittspridningen av det satte sin prägel på 2020. Både Migrationsverket och migrationsdomstolarna anpassade sina verksamheter i syfte att upprätthålla en god kapacitet och samtidigt minska risken för smittspridning. Åtgärderna påverkade i viss mån produktiviteten och handläggningstiderna negativt åtminstone initialt.

De exceptionella omständigheter som rådde under 2020 innebär att det är svårt att dra slutsatser om att det övergripande målet för migrationspolitiken har uppnåtts utifrån ordinarie resultatindikatorer liksom att jämföra med tidigare års resultat. Med hänsyn till de åtgärder som har vidtagits för att anpassa verksamheterna och att det är svårt att värdera de resultat som har uppnåtts under 2020 gör regeringen den sammanvägda bedömningen att det övergripande målet för migrationspolitiken delvis har uppnåtts. Att regeringen bedömer att målet endast delvis har uppnåtts beror i huvudsak på att handläggningstiderna vid framför allt Migrationsverket fortfarande inte uppfyller de författningsstyrda målen inom flera ärendeslag och det gäller för både kvinnor och män.

Flera av resultatindikatorerna som används för att bedöma om riksdagsmålet har uppnåtts har haft en negativ utveckling under 2020 och det har påverkat både kvinnor och män i ungefär samma utsträckning. Utvecklingen är till stor del en följd av de åtgärder som vidtogs för att förhindra spridningen av coronaviruset. Exempelvis ökade de genomsnittliga vistelsetiderna i mottagningssystemet vilket berodde både på längre handläggningstider för asylärenden och på att det tog längre tid för personer att återvända efter ett avslagsbeslut. De genomsnittliga handläggningstiderna vid Migrationsverket är alldeles för långa och har varit så under många år. Det faktum att många äldre ärenden avgjordes under 2020 har dock förbättrat förutsättningarna att framöver minska handläggningstiderna och nå de författningsstyrda målen. Regeringen förväntar sig därför en tydlig och positiv utveckling av handläggningstiderna under kommande år och att författningsstyrda mål uppnås under 2021 för asyl- och arbetsmarknadsärenden.

Den rättsliga kvaliteten för både asyl- och tillståndsärenden bedömer regeringen som fortsatt god. Det är samtidigt viktigt att den återkommande följs upp. Andelen

överklagade asylmål med ändrad utgång i migrationsdomstol minskade betydligt under 2020 och nådde den lägsta nivån hittills under den senaste tioårsperioden.

Under 2020 var det avsevärt färre personer som återvände efter att de fått avslag på sin asylansökan i jämförelse med föregående år. Med anledning av de reserestriktioner som införts till följd av coronaviruset är det emellertid svårt att bedöma om de åtgärder som vidtagits för att öka återvändandet har fått avsedd effekt.

Regeringen bedömer att delmålen avseende att ta tillvara och beakta migrationens utvecklingseffekter och att fördjupa det europeiska och internationella samarbetet har uppnåtts. Stöd till partnerländer kanaliseras både genom Sida, Migrationsverket och via flera andra svenska myndigheter. Bland annat har Sveriges fortsatta stöd till IOM under 2020 bidragit till att öka organisationens interna förmåga att bistå medlemsstater som efterfrågar FN:s stöd för effektiv migrationshantering.

2.7 Politikens inriktning

Asylsystemet ska vara effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och värna asylrätten.

Antalet personer som söker asyl i Sverige har uppvisat små förändringar under flera år. Under 2020 var antalet asylsökande det lägsta på 20 år till följd av de omfattande reserestriktioner som infördes i Europa för att hindra smittspridningen av coronaviruset. Restriktionerna har även påverkat inledningen av 2021. Även om en viss återgång är att vänta jämfört med 2020 och 2021 så bedömer regeringen att antalet asylsökande kommer att vara på liknande nivåer under kommande år som under de senaste åren.

Ändrade regler i utlänningslagen

Den svenska migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar, med ett humant, rättssäkert och effektivt regelverk som inte väsentligen avviker från regelverket i andra EU-länder och som värnar asylrätten. Regeringen har därför föreslagit flera ändringar i utlänningslagen (2005:716). Dessa innebär bl.a. att huvudregeln blir tidsbegränsade uppehållstillstånd och att permanent uppehållstillstånd tidigast ska kunna beviljas efter minst tre år med tidsbegränsat uppehållstillstånd under förutsättning att vissa krav är uppfyllda. Ändringarna innebär också att en vuxen person som har vistats i Sverige med uppehållstillstånd och under den tiden fått en särskild anknytning till Sverige ska kunna beviljas uppehållstillstånd om omständigheterna är särskilt ömmande. Därtill är det åter möjligt att bevilja uppehållstillstånd på grund av särskilt eller synnerligen ömmande omständigheter utan något sådant krav på konventionsstridighet som gällt enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:SfU28, rskr. 2020/21:412) och lagändringarna trädde i kraft den 20 juli 2021.

Regeringen bedömer att ändringarna sammantaget innebär att både antalet asylsökande och personer som beviljas uppehållstillstånd i Sverige blir lägre än vid en återgång till de tidigare reglerna i utlänningslagen och hamnar på ungefär samma nivå som under lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Som en konsekvens av detta minskar utgifterna för asylmottagandet och nyanländas etablering inom områdena Migration, Nyanlända invandrares etablering (utg.omr. 13 avsnitt 3.6) och Arbetsmarknad (utg. omr. 14 avsnitt 4.6) i jämförelse med beräknade medel i 2021 års ekonomiska vårproposition.

Mot ett gemensamt asylsystem i EU

En långsiktigt hållbar migrationspolitik i Sverige är också beroende av ett gemensamt europeiskt asylsystem som bygger på balans mellan ansvar och solidaritet och en jämnare fördelning av asylsökande mellan medlemsstaterna. Regeringen ställer sig bakom den heltäckande ansatsen i EU-kommissionens nya asyl- och migrationspakt. Systemet ska vara effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och medge beslut av hög kvalitet som värnar rätten att söka asyl. Ett prioriterat område för Europiska kommissionen är att förebygga sekundära förflyttningar inom EU. Regeringen ska genom långsiktiga migrationsdialoger med prioriterade tredjeländer och regioner stödja EU:s samarbeten för att motverka grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning samt stärka ursprungsländers, transitländers och mottagarländers egen kapacitet att hantera alla aspekter av migration med särskilt fokus på asyl- och skyddsfrågor samt återvändande. Vidare ska regeringen verka för genomförande av det globala flykting- respektive migrationsramverket i linje med Agenda 2030.

Migrationsverket blir en effektivare myndighet

Antalet nya ärenden vid Migrationsverket bedöms fortsatt vara på ungefär samma nivå som under de senaste åren. I takt med att Migrationsverket arbetar av äldre ärenden behöver myndigheten därför anpassa sin organisation till en stabil och långsiktigt hållbar nivå på migrationen. Regeringens bedömning är att åtgärderna kommer att leda till lägre kostnader på förvaltningsanslaget. Regeringen förväntar sig även att de genomsnittliga handläggningstiderna ska bli väsentligt kortare än i dag. Migrationsverket behöver fortsätta sitt arbete för att bli en mer effektiv och mindre myndighet bl.a. med hjälp av förändrade arbetssätt och digitalisering. Myndigheten behöver också fortsätta att minska sina kostnader för stödverksamheten i syfte att få en bättre balans gentemot kärnverksamheten.

Systemet för arbetskraftsinvandring förbättras

Det nuvarande systemet för arbetskraftsinvandring bör förbättras bl.a. i syfte att behålla internationell kompetens och för att motverka utnyttjande av arbetskraftsinvandrare. Den 2 februari överlämnades delbetänkandet Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5) till regeringen. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition så snart som möjligt. Förslagen bedöms innebära ökade kostnader för Migrationsverkets ärendehantering och regeringen avser därför tillföra medel på Migrationsverkets förvaltningsanslag.

Reglerna om utvisning på grund av brott behöver skärpas

En utredning har haft i uppdrag att lämna förslag på skärpta regler för utvisning på grund av brott (dir. 2020:44). Utgångspunkten är att det ska finnas förutsättningar att i fler fall än i dag utvisa utlänningar som begår brott. I uppdraget har bl.a. ingått att ta ställning till hur den nuvarande ordningen med en s.k. straffvärdegräns som motsvarar fängelse i ett år bör ändras och om det finns behov av att ytterligare skärpa regelverket vid hedersrelaterad brottslighet och hatbrott. Den 30 juni överlämnades betänkandet Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk (SOU 2021:61) till regeringen. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet och regeringen avser återkomma till riksdagen med en proposition under våren 2022. Förslagen bedöms innebära ökade kostnader för Kriminalvården. Regeringen föreslår i denna proposition en generell förstärkning av Kriminalvårdens anslag för bl.a. ökad platskapacitet (se utg.omr. 4 avsnitt 2.9.6).

Ett väl fungerande samarbete och en effektiv ansvarsfördelning mellan Migrationsverket, Polismyndigheten och Kriminalvården kan bidra till att fler personer

återvänder. Regeringen har därför gett Statskontoret i uppdrag att föreslå åtgärder för att effektivisera dessa myndigheters arbete med återvändande (Ju2020/01867) och även överväga en förändring av myndighetsorganisationen på området (Ju2021/01229).

Asylsökande ska bo på mottagningscenter den första tiden i Sverige

Det initiala mottagandet av asylsökande behöver ses över i syfte att åstadkomma ett mer flexibelt mottagandesystem som underlättar en effektiv asylprocess. Regeringen tillsätter därför en utredning som bland annat ska lämna förslag på hur ett system med ett ordnat mottagande i statlig regi på s.k. mottagningscenter kan inrättas. Att asylsökande ska bo på mottagningscenter under den allra första tiden i Sverige bedöms främja en snabbare asylprocess, bl.a. genom ökad tillgänglighet och närhet i förhållande till Migrationsverkets prövningsverksamhet. Under tiden i mottagningscenter ska alla asylsökande ta del av en samhällsintroduktion, vilket kan förbättra förutsättningarna för den framtida etableringen och integrationen för dem som beviljas uppehållstillstånd. I uppdraget ingår även att se över lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. för att åstadkomma ett regelverk som är modernt och ändamålsenligt.

Migrationsverket har fått i uppdrag att senast den 1 oktober 2021 tillhandahålla samhällsintroduktion som en obligatorisk del av asylprocessen (Ju2021/00356). Medel för detta tillfördes i budgetpropositionen för 2021. Introduktionen ska bl.a. innehålla information om asylprocessen, livet i Sverige, svensk lagstiftning, demokrati, normer och värderingar.

Sverige ska ta ansvar för kvotflyktingar

Sverige tar ett stort ansvar för kvotflyktingar i behov av vidarebosättning. Sverige ska fortsätta vara drivande i att, i samarbete med FN:s flyktingorgan UNHCR, öka antalet vidarebosatta i världen och verka för genomförandet av det globala flyktingramverket med fokus på varaktiga lösningar för flyktingar såsom vidarebosättning.

Regeringens bedömning är att pandemin och de svårigheter den har orsakat i Migrationsverkets arbete med kvotflyktingar under 2021 kan komma att innebära att en större andel än vanligt av 2021 års beslutade kvotflyktingar inreser först under 2022. Regeringen följer frågan.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.5 Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	4 343 096	Anslagssparande	95 222
2021	Anslag	4 420 863[1]	Utgiftsprognos	4 139 223
2022	**Förslag**	**4 233 098**		
2023	Beräknat	4 008 720[2]		
2024	Beräknat	3 999 962[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 965 618 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 917 648 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för förvarslokaler samt resor som möjliggör asylsökandes deltagande i tidiga insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 420 863**	**4 420 863**	**4 420 863**
Pris- och löneomräkning[2]	61 358	110 075	155 534
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-249 123	-522 218	-576 435
varav BP22[3]	*-146 300*	*-293 000*	*-343 000*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-100 000*	*-150 000*	*-150 000*
– Förbättrat system för arbetskraftsinvandring	*3 700*	*7 000*	*7 000*
– Effektivisering av Migrationsverket	*-50 000*	*-150 000*	*-200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 233 098**	**4 008 720**	**3 999 962**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Förslagen i den planerade propositionen om att förbättra systemet för arbetskraftsinvandring innebär att anslaget bör ökas med ca 4 miljoner kronor 2022 och med 7 miljoner kronor från och med 2023.

Migrationsverket behöver fortsätta sitt arbete för att bli en mer effektiv myndighet bl.a. med hjälp av förändrade arbetssätt och digitalisering. Myndigheten behöver också minska sina kostnader för stödverksamheten i syfte att få en bättre balans gentemot kärnverksamheten. Regeringen bedömer mot bakgrund av detta att anslaget kan minskas med 50 miljoner kronor 2022, med 150 miljoner kronor 2023 och med 200 miljoner kronor 2024. Från och med 2025 bör anslaget minskas med 450 miljoner kronor. Vilka personalkonsekvenser som förändringarna inom myndigheten kommer att få kan för närvarande inte bedömas.

Regeringen föreslår att 4 233 098 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Migrationsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 008 720 000 kronor respektive 3 999 962 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter till inkomsttitel	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat
Utfall 2020	258 000	0	1 021 000	-762 000
Prognos 2021	362 000	0	1 268 000	-906 000
Budget 2022	375 000	0	1 382 000	-1 007 000

Källa: Migrationsverket.

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av ansökningsavgifter som betalas av sökande för handläggning av uppehålls- och arbetstillstånd. De offentligrättsliga avgiftsintäkterna får inte disponeras av myndigheten.

2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

2020	Utfall	3 488 787	Anslagssparande	1 447 213
2021	Anslag	2 879 869[1]	Utgiftsprognos	2 810 000
2022	**Förslag**	**2 190 000**		
2023	Beräknat	2 010 000		
2024	Beräknat	2 050 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., statsbidrag till kommuner och regioner samt boende för asylsökande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 879 869**	**2 879 869**	**2 879 869**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-999 910	690 384	580 384
varav BP22	*-290 000*	*-350 000*	*-460 000*
– majprognos inkl. ändrade regler i utlänningslagen	*-290 000*	*-350 000*	*-460 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	310 041	-1 560 253	-1 410 253
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 190 000**	**2 010 000**	**2 050 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 290 miljoner kronor 2022, med 350 miljoner kronor 2023 och med 460 miljoner kronor från och med 2024.

Regeringen föreslår att 2 190 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Ersättning och bostadskostnader* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 010 000 000 kronor respektive 2 050 000 000 kronor.

2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	120 411	Anslagssparande	7 504
2021	Anslag	127 915[1]	Utgiftsprognos	121 465
2022	**Förslag**	**123 013**		
2023	Beräknat	123 013		
2024	Beräknat	114 013		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

– migrationspolitiska projekt och analyser,

– statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet,

– statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning och familjeåterförening under fredstid,

– förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,

– återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring och

– anhörigresor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**127 915**	**127 915**	**127 915**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 000	29 000	20 000
varav BP22	*18 000*	*18 000*	*9 000*
– Tillskott för bibehållen verksamhet och EU-ordförandeskapet	*18 000*	*18 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag	314	314	314
Övrigt	-34 216	-34 216	-34 216
Förslag/beräknat anslag	**123 013**	**123 013**	**114 013**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att bl.a. finansiera medlemsavgifter och kärnstöd till internationella organisationer ökas anslaget med 18 miljoner kronor per år 2022–2023 och med 9 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 123 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 123 013 000 kronor respektive 114 013 000 kronor.

2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2020	Utfall	829 973	Anslagssparande	102 163
2021	Anslag	771 136[1]	Utgiftsprognos	793 145
2022	**Förslag**	**720 015**		
2023	Beräknat	739 258[2]		
2024	Beräknat	746 620[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 731 498 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 731 498 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för

– migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,

– utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål, och

– Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**771 136**	**771 136**	**771 136**
Pris- och löneomräkning[2]	6 879	15 132	22 962
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-58 000	-47 010	-47 478
varav BP22[3]	*-20 000*	*-40 000*	*-40 000*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-20 000*	*-40 000*	*-40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**720 015**	**739 258**	**746 620**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 20 miljoner kronor 2022 och med 40 miljoner kronor från och med 2023.

Regeringen föreslår att 720 015 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 739 258 000 kronor respektive 746 620 000 kronor.

2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2020	Utfall	181 959	Anslagssparande	67 872
2021	Anslag	226 800[1]	Utgiftsprognos	158 629
2022	**Förslag**	**204 800**		
2023	Beräknat	200 800		
2024	Beräknat	200 800		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för

– migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,

– utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),

– utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**226 800**	**226 800**	**226 800**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-22 000	-26 000	-26 000
varav BP22	*-22 000*	*-26 000*	*-26 000*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-22 000*	*-26 000*	*-26 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**204 800**	**200 800**	**200 800**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 22 miljoner kronor 2022 och med 26 miljoner kronor från och med 2023.

Regeringen föreslår att 204 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 200 800 000 kronor respektive 200 800 000 kronor.

2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

2020	Utfall	281 874	Anslagssparande	120 276
2021	Anslag	362 150[1]	Utgiftsprognos	237 839
2022	**Förslag**	**249 786**		
2023	Beräknat	265 158		
2024	Beräknat	264 602		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**362 150**	**362 150**	**362 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-112 364	-96 992	-97 548
varav BP22	*-85 364*	*-69 992*	*-70 548*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-48 364*	*-59 992*	*-50 548*
– Effekt av färre asylsökande	*-37 000*	*-10 000*	*-20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**249 786**	**265 158**	**264 602**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att anslaget kan minskas till följd av att antalet ärenden förväntas bli lägre under kommande år. Minskningen uppgår till 37 miljoner kronor 2022, till 10 miljoner kronor 2023 och till 20 miljoner kronor från och med 2024.

Regeringen föreslår att 249 786 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 265 158 000 kronor respektive 264 602 000 kronor.

2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

2020	Utfall	193 215	Anslagssparande	155 987
2021	Anslag	324 202[1]	Utgiftsprognos	199 278
2022	**Förslag**	**327 202**		
2023	Beräknat	326 202		
2024	Beräknat	325 202		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlänningar som avvisats eller utvisats med stöd av utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan samt för kostnader för Migrationsverkets personal vid övervakning av tvångsvisa resor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**324 202**	**324 202**	**324 202**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	2 000	1 000
varav BP22	*-2 000*	*-3 000*	*-4 000*
– majprognos inkl. ändringar i utlänningslagen	*-2 000*	*-3 000*	*-4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**327 202**	**326 202**	**325 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 2 miljoner kronor 2022, med 3 miljoner kronor 2023 och med 4 miljoner kronor från och med 2024.

Regeringen föreslår att 327 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 326 202 000 kronor respektive 325 202 000 kronor.

2.8.8 Anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

2020	Utfall	139 523	Anslagssparande	15 927
2021	Anslag	155 450[1]	Utgiftsprognos	154 118
2022	**Förslag**	**408 450**		
2023	Beräknat	500 450		
2024	Beräknat	591 450		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**155 450**	**155 450**	**155 450**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	253 000	345 000	436 000
varav BP22	*32 000*	*-190 000*	*-99 000*
– Omfördelning av medel under programperioden	*32 000*	*-190 000*	*-99 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**408 450**	**500 450**	**591 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den nya programperioden för Asyl-, migrations- och integrationsfonden gäller från 2021 till och med 2027. I syfte att få en jämnare utlysningstakt bör medel fördelas om över programperioden. Omfördelningen innebär att anslaget bör ökas med 32 miljoner kronor 2022 och minskas med 190 miljoner kronor 2023 respektive 99 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 408 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 500 450 000 kronor respektive 591 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 950 000 000 kronor 2023-2027.

Skälen för regeringens förslag: Migrationsverket är ansvarig myndighet i Sverige för Asyl-, migrations- och integrationsfonden. För att kunna använda fondmedlen på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt behöver medel kunna beviljas till fleråriga projekt som sträcker sig över budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 950 000 000 kronor 2023–2027.

Tabell 2.22 Beställningsbemyndigande för anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025-2027
Ingående åtaganden	277 803	256 705	825 755			
Nya åtaganden	84 462	695 000	470 195			
Infriade åtaganden	-105 560	-125 950	-345 950	-429 875	-500 000	-20 125
Utestående åtaganden	256 705	825 755	950 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	265 700	920 000	950 000			

Utgiftsområde 9

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområde 9 – Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 7
2.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) ... 7

3 Hälsovård, sjukvård och social omsorg ... 9
3.1 Omfattning ... 9
3.2 Skatteutgifter ... 11
3.3 Mål för utgiftsområdet ... 11

4 Hälso- och sjukvårdspolitik ... 13
4.1 Mål för området ... 13
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 13
4.3 Resultatredovisning ... 14
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
4.5 Politikens inriktning ... 44
4.6 Budgetförslag ... 51
4.6.1 1:1 Socialstyrelsen ... 51
4.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering ... 53
4.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket ... 54
4.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner ... 54
4.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna ... 55
4.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård ... 57
4.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden ... 64
4.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri ... 65
4.6.9 1:9 Läkemedelsverket ... 67
4.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten ... 68
4.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna ... 69
4.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg ... 70
4.6.13 Övrig verksamhet ... 72

5 Folkhälsopolitik ... 73
5.1 Mål för området ... 73
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 73
5.3 Resultatredovisning ... 73
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 96
5.5 Politikens inriktning ... 97
5.6 Budgetförslag ... 103
5.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten ... 103
5.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap ... 104
5.6.3 2:3 Bidrag till WHO ... 105
5.6.4 2:4 Insatser för hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar ... 106
5.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel ... 107

6 Funktionshinderspolitik ... 109
6.1 Mål för området ... 109
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 109
6.3 Resultatredovisning ... 109
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 113
6.5 Politikens inriktning ... 114

6.6 Budgetförslag ... 115
6.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet ... 115
6.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer ... 116

7 Politik för sociala tjänster ... 119
7.1 Mål för området ... 119
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 119
7.3 Resultatredovisning ... 122
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 156
7.5 Politikens inriktning ... 163
7.6 Förslag om höjt minimibelopp vid fastställande av avgifter enligt socialtjänstlagen ... 168
7.6.1 Ärendet och dess beredning ... 168
7.6.2 Höjt minimibelopp till följd av förslag om höjt bostadstillägg till pensionärer ... 168
7.6.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 169
7.6.4 Konsekvenser ... 169
7.6.5 Författningskommentar ... 170
7.7 Den årliga revisionens iakttagelser ... 170
7.8 Budgetförslag ... 171
7.8.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ... 171
7.8.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet ... 172
7.8.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning ... 173
7.8.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning ... 174
7.8.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet ... 175
7.8.6 4:6 Statens institutionsstyrelse ... 177
7.8.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. ... 179
7.8.8 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ... 181

8 Barnrättspolitik ... 183
8.1 Mål för området ... 183
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 183
8.3 Resultatredovisning ... 183
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 190
8.5 Politikens inriktning ... 191
8.6 Budgetförslag ... 193
8.6.1 5:1 Barnombudsmannen ... 193
8.6.2 5:2 Barnets rättigheter ... 194

9 Forskning ... 195
9.1 Mål för området ... 195
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 195
9.3 Resultatredovisning ... 195
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 196
9.5 Politikens inriktning ... 196
9.6 Budgetförslag ... 197
9.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning 197
9.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning .. 198

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) (avsnitt 2 och 7.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19 (avsnitt 4.6.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 21 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.6).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.6).
5. Riksdagen godkänner investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2022–2024 som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar (avsnitt 4.6.6).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara organisationer sälja vaccin mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet (avsnitt 4.6.6).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Socialstyrelsen	765 160
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	91 251
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	160 340
1:4 Tandvårdsförmåner	7 062 169
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	33 444 000
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	24 868 886
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	511 472
1:8 Bidrag till psykiatri	2 162 893
1:9 Läkemedelsverket	161 835
1:10 E-hälsomyndigheten	120 078
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	778 757
2:1 Folkhälsomyndigheten	511 173
2:2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
2:3 Bidrag till WHO	46 665
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95 629
3:1 Myndigheten för delaktighet	62 080
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	32 548

Anslag	
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	785 514
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	25 043 066
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	8 660 490
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 867 518
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	669 151
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	38 094
5:1 Barnombudsmannen	26 939
5:2 Barnets rättigheter	42 261
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	41 002
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	786 503
Summa anslag inom utgiftsområdet	**112 483 613**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	16 000	2023–2026
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	1 308 000	2023–2025
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	2 300 000	2023–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**3 624 000**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 kap.	
7 §[1]	
Kommunen ska bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnadskostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden ska beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 5 § ska dock inget förbehåll göras.	
Minimibeloppet ska, om inte annat följer av 8 §, alltid per månad utgöra lägst en tolftedel av	Minimibeloppet ska, om inte annat följer av 8 §, alltid per månad utgöra lägst en tolftedel av
1. *1,3546* prisbasbelopp för ensamstående, eller	1. *1,4044* prisbasbelopp för ensamstående, eller
2. *1,1446* prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor.	2. *1,1694* prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor.
Minimibeloppet enligt första stycket ska täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[1] Senaste lydelse 2018:1894.

3 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster, Barnrättspolitik samt verksamhet inom utbildning och universitetsforskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Barnombudsmannen och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Hälso- och sjukvårdspolitik	**71 591**	**94 416**	**105 703**	**73 127**	**60 621**	**55 675**
1:1 Socialstyrelsen	783	772	796	**765**	808	793
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	88	90	92	**91**	92	93
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	152	154	157	**160**	162	164
1:4 Tandvårdsförmåner	5 964	7 295	6 653	**7 062**	7 256	7 472
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	30 041	31 873	31 851	**33 444**	33 444	33 444
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	28 036	47 486	59 545	**24 869**	12 042	6 870
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	495	513	479	**511**	529	547
1:8 Bidrag till psykiatri	2 110	2 164	2 059	**2 163**	2 215	2 215
1:9 Läkemedelsverket	142	184	187	**162**	163	160
1:10 E-hälsomyndigheten	120	119	118	**120**	122	123
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	2 899	3 000	3 000	**3 000**	3 000	3 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	760	764	765	**779**	787	795
Folkhälsopolitik	**781**	**972**	**974**	**849**	**803**	**808**
2:1 Folkhälsomyndigheten	481	635	672	**511**	465	470
2:2 Insatser för vaccinberedskap	90	121	93	**121**	121	121
2:3 Bidrag till WHO	43	45	39	**47**	47	47
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	73	76	75	**76**	76	76
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95	96	95	**96**	96	96
Funktionshinderspolitik	**250**	**250**	**250**	**251**	**252**	**252**
3:1 Myndigheten för delaktighet	61	62	62	**62**	63	63
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	189	189	189	**189**	189	189
Politik för sociala tjänster	**28 361**	**41 059**	**37 035**	**37 360**	**40 244**	**39 186**
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	31	32	33	**33**	33	33
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	778	833	824	**786**	753	753
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	136	263	150	**263**	264	266

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	23 528	24 476	24 431	**25 043**	25 907	26 808
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	1 975	13 346	9 529	**8 660**	10 870	9 060
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 414	1 347	1 314	**1 868**	1 452	1 471
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	468	725	719	**669**	925	756
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	31	38	36	**38**	39	39
Barnrättspolitik	**97**	**164**	**162**	**69**	**70**	**70**
5:1 Barnombudsmannen	27	27	26	**27**	27	28
5:2 Barnets rättigheter	70	137	136	**42**	42	42
Forskningspolitik	**694**	**803**	**797**	**828**	**878**	**878**
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	35	39	40	**41**	43	43
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	659	764	757	**787**	835	835
Totalt för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	**101 774**	**137 664**	**144 921**	**112 484**	**102 867**	**96 869**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**101 942**	**101 942**	**101 942**
Pris- och löneomräkning[2]	53	103	148
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 743	-274	-6 714
varav BP22[3]	*17 440*	*14 795*	*8 811*
Makroekonomisk utveckling	-21	10	14
Volymer	771	1 091	1 483
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-5	-5	-5
Ny utgiftsram	**112 484**	**102 867**	**96 869**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	100 792
Verksamhetsutgifter[2]	11 668
Investeringar[3]	23
Summa utgiftsram	**112 483**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.2 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Förmån av hälso- och sjukvård	-	-
Nedsatt förmånsvärde alkolås	-	-
Läkemedel	3 080	3 270
Totalt för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	3 080	3 270

Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

3.3 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 4)

– Befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 5)

– Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).
– Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).
– Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 6 och 7)

– Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Politiken för sociala tjänster (avsnitt 7)

Omsorg om äldre

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127) och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.4, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135).

Individ- och familjeomsorg

Målet är

- att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- att stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Personer med funktionsnedsättning

- Målet är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Barnrättspolitik (avsnitt 8)

- Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Forskningspolitik (avsnitt 9)

Målet redovisas inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 7.2 Mål för området.

4 Hälso- och sjukvårdspolitik

4.1 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar. Hälso- och sjukvården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Detta är grunden för en patientcentrerad vård.

En samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. Att en hälso- och sjukvård är av god kvalitet innebär bl.a. att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande – oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen.

Att en vård är tillgänglig i alla delar av landet innebär bland annat att den är lätt att komma i kontakt med och att vården ges i rimlig tid.

Den pågående covid-19-pandemin har inneburit en historiskt svår påfrestning för hälso- och sjukvården och dess personal. Verksamheter har behövt ställa om för att kunna omhänderta svårt sjuka virussmittade och patienter med andra akuta, allvarliga sjukdomstillstånd. Nu står vårt samhälle inför uppgiften att ge människor, som har fått sin vård uppskjuten, den vård de behöver. En stor satsning genomförs för att möta de uppdämda vårdbehoven. Staten kommer att stödja regionerna och kommunerna i deras arbete för att säkerställa tillgängligheten i hälso- och sjukvården.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitiken bedöms bl.a. utifrån följande indikatorer:

- påverkbar slutenvård och sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
- dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna,
- omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården,
- väntetider inom hälso- och sjukvården och besöksfrekvens inom tandvården.

Indikatorn påverkbar slutenvård mäts som vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som enligt bedömningen hade kunnat undvikas. Med sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt

och behandling. Vad gäller indikatorn omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården avses t.ex. patientupplevd kvalitet i primärvården och upplevd tillgång till sjukvård. Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder och socioekonomi. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

4.3 Resultatredovisning

Statens ansvar för hälso- och sjukvården innebär att främja goda förutsättningar för hälso- och sjukvårdssystemet. Regionerna och kommunerna har ett primärt ansvar för hälso- och sjukvårdens planering, drift och finansiering.

Utgifterna för hälso- och sjukvården redovisas i tabell 4.1. De totala utgifterna för hälso- och sjukvården som andel av BNP har legat relativt konstant omkring 11 procent 2013–2019, se tabellen nedan.

Tabell 4.1 Hälso- och sjukvårdsutgifter 2011–2019

Miljarder kronor, löpande priser (andel i procent av utgifterna för offentlig sektor och totala hälso- och sjukvårdsutgifter)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019[1]
Offentlig sektor[2]	328 (84)	338 (84)	350 (84)	367 (84)	386 (84)	404 (84)	423 (85)	448 (85)	466 (85)
Staten	7 (2)	7 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	9 (2)	9 (2)
Kommuner	97 (30)	101 (30)	106 (30)	111 (30)	117 (30)	122 (30)	128 (30)	134 (30)	139 (30)
Regioner	224 (68)	230 (68)	237 (68)	249 (68)	262 (68)	274 (68)	286 (68)	304 (68)	317 (68)
Frivilliga sjukvårdsförsäkringar	2 (0)	2 (0)	2 (1)	2 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)	4 (1)
Hushållens ideella organisationer	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Företag	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	3 (1)	2 (0)	3 (1)	3 (1)
Hushållens utgifter ur egen ficka	57 (15)	60 (15)	62 (15)	65 (15)	69 (15)	69 (14)	70 (14)	74 (14)	76 (14)
Totala hälso- och sjukvårdsutgifter	388	402	417	437	460	479	499	528	549
Andel av bruttonationalprodukt	10,4	10,7	10,9	10,9	10,8	10,9	10,8	10,9	10,9

[1] Uppgifterna är baserade på preliminära årsberäkningar av nationalräkenskaperna.

[2] Offentlig sektor är en delsumma baserad på uppgifterna för stat, kommun och region. Andelen för stat, kommun och region baseras följaktligen på delsumman för offentlig sektor som nämnare.

Källa: Statistiska centralbyrån (Hälsoräkenskaperna).

Kommunsektorn (kommuner och regioner sammanräknat) redovisade ett verksamhetsresultat på 51,5 miljarder kronor för 2020. Det innebar en förbättring med 39,1 miljarder kronor jämfört med året före. Den kraftiga ökningen för verksamhetsresultatet förklaras främst av tillskotten från de riktade och generella statsbidrag som betalats ut på grund av covid-19-pandemin. Verksamhetens resultat för regionerna uppgick till 21,5 miljarder kronor för 2020, vilket var 16,2 miljarder kronor högre än 2019 (SCB, Kommunernas och regionernas preliminära bokslut för 2020).

Hanteringen av pandemin

Omställning av hälso- och sjukvården

Det övergripande målet för Sveriges hantering av det nya coronaviruset och dess effekter är att begränsa smittspridningen för att skydda människors liv och hälsa och säkra sjukvårdens kapacitet. Att säkerställa resurser till hälso- och sjukvård, begränsa inverkan på annan samhällsviktig verksamhet, lindra konsekvenser för medborgare och företag samt dämpa oro är också del av målen.

Under 2021 har utvecklingen av pandemin inneburit att hälso- och sjukvården fortsatt behövt en omställd verksamhet för att bibehålla en utökad kapacitet för intensivvård och annan akut sjukvård.

Med anledning av utbrottet av covid-19 har regeringen gett Socialstyrelsen (S2020/05028) i uppdrag att stödja samordningen av regionernas hälso- och sjukvårdsresurser däribland koordinering av lediga intensivvårdsplatser. Syftet är att stärka hälso- och sjukvårdens kapacitet i hela landet, exempelvis genom nationella förstärkningsresurser. Socialstyrelsens arbete med bland annat koordinering har bidragit till regionernas ökade kapacitet att transportera patienter mellan olika regioner. Socialstyrelsen har också löpande tagit fram förslag på ändamålsenliga och kostnadseffektiva insatser för olika smittspridningsscenarier, för att regionerna ska kunna förbereda och vidta åtgärder vid hanteringen av covid-19-pandemin.

Utmaning i fråga om tillgång till sjukvårdsmaterial och skyddsutrustning

Under inledningen av pandemin var det brist på skyddsutrustning och annat material som behövdes vid vård av covid-19-patienter. Regeringen beslutade därför om två regeringsuppdrag (S2020/01558 och S2020/02443) till Socialstyrelsen den 16 respektive den 25 mars 2020 för att på nationell nivå säkra skyddsutrustning, medicinteknisk utrustning samt annan utrustning som behövs i vården till följd av spridningen av covid-19. Regeringen gav även länsstyrelserna i uppdrag (S2020/02676) att bistå Socialstyrelsen i arbetet med att samordna kommunernas lägesbilder och behov av skyddsutrustning och sjukvårdsmaterial, inom ramen för det uppdrag som Socialstyrelsen fått. Vid sidan av att köpa in och distribuera sjukvårdsmaterial och skyddsutrustning till landets regioner och kommuner har Socialstyrelsen på nationell nivå ansvarat för fördelning och vid behov en omfördelning av utrustning mellan huvudmännen. Som en följd av detta köpte Socialstyrelsen skyddsutrustning för 1 260 miljoner kronor 2020. Inköpen innefattar bland annat medicinteknisk utrustning, skyddsutrustning och provtagningsutrustning. Inom ramen för ovan nämnda uppdrag har Socialstyrelsen under perioden januari – juli 2021 köpt in material för ett värde av ca 210 miljoner kronor. Detta innefattar även kringmaterial som behövs vid genomförandet av vaccinationerna mot covid-19 såsom sprutor och kanyler.

Den 9 juli 2020 fick Socialstyrelsen i uppdrag (S2020/05931) att löpande göra bedömningar av det kort- och långsiktiga nationella behovet av skyddsutrustning och annat material som behövs vid intensivvård, omsorg eller annan vård till följd av spridningen av covid-19. Vid ett eventuellt identifierat nationellt överskott får Socialstyrelsen undersöka behovet av skyddsutrustning och annat material hos stater inom Europeiska unionen (EU) och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES/EEA) samt Schweiz. Socialstyrelsen kunde, inom ramen för uppdraget, konstatera att det fanns ett disponibelt överskott i Sverige och ett behov i Norge. Efter samråd med Socialdepartementet beslutades därmed om att sälja 100 000 ansiktsmasker av typen FFP3 till full kostnadstäckning till Norge.

Den 11 mars 2021 fick Socialstyrelsen i uppdrag (S2021/02372) att tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bedöma om stöd, på begäran, kan ges ifrån Sverige av skyddsutrustning, medicinteknisk utrustning och annat sjukvårdsmaterial som behövs vid vård av sjukdomen covid-19. Uppdraget avser de fall där förfrågan om stöd kommer från en stat inom Europeiska unionen (EU), Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES/EEA) eller från Schweiz eller Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland. I uppdraget ingår även att, efter att det nationella behovet säkerställts och om förutsättning finns, sälja eller skänka utrustning eller material till ett sammanlagt värde av högst 40 miljoner kronor under 2021 under förutsättning att det inte medför extra kostnader för staten.

Pandemin medför utmaningar i form av uppskjuten vård

Utbrottet av covid-19 har inneburit att mycket av den planerade hälso- och sjukvården har behövt ställas in för att prioritera omhändertagandet av patienter med sjukdomen covid-19 och andra akuta sjukdomar. Ett stort antal operationer har skjutits upp till följd av detta. Enligt den nationella väntetidsdatabasen genomfördes ungefär 20 procent färre operationer under perioden mars 2020 till december 2020 jämfört med samma period 2019. I maj 2020 var skillnaden som störst, då cirka 50 procent färre operationer genomfördes jämfört med maj 2019. Uppfyllnadsgraden till vårdgarantins tidsgränser inom den specialiserade vården har påverkats till följd av detta. I december 2019 hade 73 procent väntat 90 dagar eller kortare för operation eller behandling inom specialiserad vård. I december 2020 hade den siffran sjunkit till 60 procent. Regionerna har dock påverkats i olika stor utsträckning; i december 2020 skiljde det 50 procentenheter mellan regionen med högst respektive lägst uppfyllnadsgrad av vårdgarantin till operation. Enligt Socialstyrelsen syns inga skillnader i längre väntan mellan män och kvinnor vad gäller andelen patienter som har väntat längre än vårdgarantins 90 dagar (Socialstyrelsen maj 2021, Analys av första och andra covid-19-vågen – Produktion, köer och väntetider i vården). Uppfyllnadsgraden vad gäller medicinsk bedömning av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom tre dagar inom primärvården har enligt nationella väntetidsdatabasen inte påverkats i lika stor utsträckning under pandemin. I december 2019 hade 83 procent av patienterna fått en medicinsk bedömning inom tre dagar. I december 2020 hade den siffran sjunkit något, till 82 procent. Uppfyllnadsgraden skiljer sig dock beroende på om den medicinska bedömningen görs av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal.

På cancerområdet har viss screeningverksamhet pausats och färre nya fall av cancer har upptäckts. Enligt Socialstyrelsen rapporterades även färre fall av stroke och hjärtinfarkt under första halvåret 2020, och antalet patienter som sökte sig till akutmottagningarna minskade. De exakta orsakerna till detta behöver följas och analyseras framöver för att förstå vad detta innebär i form av uppdämda vårdbehov som kommer att behöva omhändertas på kort och lång sikt.

För att få ett samlat kunskapsunderlag över vilka konsekvenser som pandemin innebär för hälso- och sjukvården i form av utökade behov av hälso- och sjukvård på kort och lång sikt fick Socialstyrelsen i mars 2021 i uppdrag (S2021/02641 delvis) att analysera uppdämda vårdbehov inom hälso- och sjukvården som uppstått som en konsekvens att utbrottet av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S 2020:12) har även i uppdrag att stödja regionerna i deras arbete för att säkerställa tillgängligheten, såväl under som efter pandemin.

För att stödja regionerna i att hantera den uppskjutna vården och covid-19-relaterad vård har regeringen även avsatt 6 miljarder kronor till regionerna under 2021.

Särskilda lagar för att förhindra spridning av covid-19

Den 1 juli 2020 trädde lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen i kraft. Lagen är tidsbegränsad och möjliggör smittskyddsåtgärder på serveringsställen i syfte att förhindra spridningen av covid-19. Folkhälsomyndigheten har möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder.

För att ge regeringen befogenhet att besluta om fler bindande smittskyddsåtgärder än vad som tidigare var möjligt beslutade regeringen den 4 januari 2021 propositionen En tillfällig covid-19-lag (prop. 2020/21:79) med förslag på en tidsbegränsad lag om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Riksdagen

beslutade den 8 januari 2021 att anta regeringens förslag till lag. Med stöd av covid-19-lagen har regeringen beslutat förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (begränsningsförordningen). Begränsningsförordningen innebär att rättsligt bindande regler har införts för bl.a. gym- och sportanläggningar, badhus, butiker och gallerior samt platser för privata sammankomster. Folkhälsomyndigheten har bemyndigats att besluta om anslutande föreskrifter som reglerar de olika verksamheternas förutsättningar att ta emot besökare på mer detaljerad nivå. Länsstyrelserna har bemyndigats att utöva tillsyn över regelverket. Om bestämmelserna inte följs kan länsstyrelserna besluta om förelägganden som får förenas med vite.

Riksdagen har tillkännagett det som utskottet anför om ekonomisk kompensation (bet. 2020/21:SoU23 punkt 3, s. 15 och 18, rskr. 2020/21:159). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska återkomma med förslag som innebär att verksamheter som drabbas av en föreskrift som meddelas med stöd av bemyndigande i lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (covid19-lagen) eller lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen, som huvudregel ska ersättas. I vilken form, på vilket sätt och i vilken omfattning ersättning ska beviljas får övervägas vidare i samband med att föreskrifterna tas fram.

Ett flertal stödsystem har inrättats under pandemin som ger kompensation till företag som drabbats av effekterna av pandemin, vilket inkluderar effekter av de föreskrifter som meddelats med stöd av covid19-lagen eller lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. De mest betydelsefulla stöden är stödet vid korttidsarbete, omställningsstödet och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare. Vidare har ett särskilt nedstängningsstöd inrättats inom ramen för omställningsstödet för det fall verksamheter skulle drabbas av ett beslut om stängning av verksamheten. Inom områdena kultur, idrott och kollektivtrafik har särskilda riktade stöd inrättats för att ersätta intäktsbortfall. Dessa stödsystem regleras i lagar och förordningar vid sidan av covid-19-lagen och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Regeringen anser att det har varit en ändamålsenlig ordning och att rätten till ersättning har tydliggjorts på ett tillfredsställande sätt. Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Den 27 maj 2021 presenterade regeringen en plan för avveckling av restriktioner mot bakgrund av det ökande antalet vaccinationer, minskad smittspridning och förväntningar om lägre belastning inom sjukvården (S2021/04663). Planen innehåller fem steg för hur och när de råd som har getts till allmänheten och de restriktioner som har införts i Sverige under covid-19-pandemin kan anpassas och så småningom helt upphävas. Planen har bl.a. inneburit mer anpassade deltagartak för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.

EU:s digitala covidbevis

Under våren 2021 genomfördes ett omfattande arbete för att införa s.k. digitala covidbevis. Utgångspunkten för arbetet var de EU-förordningar om digitala covidbevis som började tillämpas den 1 juli 2021 och som innehåller bestämmelser om en EU-gemensam standard för digitala dokument om en persons covid-19-status. Medlemsstaterna åläggs genom förordningarna att utfärda sådana bevis som ska innehålla säkerställd information om vaccination mot, testning för och tillfrisknande från sjukdomen covid-19. Syftet med bevisen är att underlätta resande inom EU. För att EU-förordningarna skulle kunna verkställas behövdes en teknisk infrastruktur arbetas fram nationellt. Regeringen gav därför under våren flera uppdrag till E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för digital förvaltning (bl.a. I2021/00395,

I2021/01336, S2021/03695 och S2021/03696). I uppdragen ingick bl.a. att säkerställa att en digital infrastruktur skulle utvecklas som stöder utfärdandet av alla typer av bevis som krävs för att Sverige ska uppfylla kraven i EU-förordningarna. Arbetet resulterade i en e-tjänst som lanserades 1 juli 2021 under benämningen Covidbevis.se. Efter tre veckor hade fler än två miljoner covidbevis utfärdats avseende vaccination mot covid-19.

Utvärdering och stöd när det gäller postcovid

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) fick i juni 2020 i uppdrag (S2020/06019) att utvärdera det vetenskapliga stödet avseende vård, behandling och rehabilitering av patienter med långvariga symptom av sjukdomen covid-19, s.k. postcovid. Uppdraget slutredovisades i december 2020 och det konstaterades att kunskapsläget var begränsat men att det fanns vetenskapliga belägg för att covid-19 kan orsaka långvariga symptom.

Socialstyrelsen fick i september 2020 i uppdrag (S2020/06720) att ta fram en processmodell för rehabiliteringsinsatser för patienter med långvariga komplikationer efter covid-19. Socialstyrelsen fick också i februari 2021 i uppdrag (S2021/01100) att utveckla ett stöd för hälso- och sjukvården när det gäller patienter med långvariga symptom efter genomgången covid-19-infektion. En delredovisning lämnades i maj 2021 och Socialstyrelsen har löpande publicerat stöd till hälso- och sjukvården. En delredovisning lämnades i maj 2021.

Färre tandvårdsbesök med anledning av covid-19

Under framför allt pandemins inledning uppstod stora regionala skillnader i tandvårdens verksamhet men också mellan privat och offentlig tandvård. Många kliniker stängde ner all planerad vård främst med anledning av avsaknad av skyddsutrustning. När besök ändå möjliggjordes valde många patienter att inte söka vård under pandemin. Personer med hög ålder, sämre socioekonomiska förutsättningar och sämre tandhälsa minskade sina besök mer än andra grupper. Besöksfrekvensen sjönk som mest under första delen av pandemin men ökade igen under senare delen av 2020 och första halvåret 2021.

Med anledning av att många tandvårdspatienter skjutit upp sina tandvårdsbehandlingar beslutade regeringen om att tillfälligt anpassa bestämmelserna om ersättningsperioderna för dem som inte kunnat besöka tandvården under perioden 1 april till och med 31 augusti 2020. Förlängningen började löpa den 1 september 2020 och upphörde att gälla vid utgången av augusti 2021. Totalt har cirka 150 000 tandvårdspatienter tagit del av regeländringen. De flesta var i åldern 71–75 år.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Förstärkt ambulanssjukvård

Förstärkning av ambulanssjukvården ingår som ett område i överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om god och nära vård 2021. Regeringen har avsatt 100 miljoner kronor för att förstärka ambulanssjukvården 2021–2023. Under 2021 tilldelades regionerna 85 miljoner kronor för insatser som utvecklar ambulanssjukvården. SKR har tilldelats 1,5 miljoner kronor för att stödja regionernas arbete med att utveckla ambulanssjukvården.

Regeringen har vidare avsatt 10 miljoner kronor från dessa medel samt ytterligare 37,5 miljoner kronor till regionerna för utveckling av den prehospitala akutsjukvården, dvs. vård som ges av hälso- och sjukvårdspersonal utanför sjukhus, för patienter med

psykisk ohälsa. Regionerna ges genom en förordning (2021:18) möjlighet att ansöka om medel för att utveckla den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet, t.ex. genom att utöka antalet psykiatriambulanser.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag (S2021/02144) att kartlägga den prehospitala vården och att följa upp och utvärdera regeringens satsningar på ambulanssjukvården 2021–2023.

Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom hälso- och sjukvården

Regeringen har avsatt 450 miljoner kronor 2021 i syfte att stärka och vidareutveckla motståndskraften i hälso- och sjukvården i enlighet med vad som framgår av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Därefter är regeringens inriktning en stegvis förstärkning som omfattar 600 miljoner kronor 2022, 1 100 miljoner kronor 2023, 1 000 miljoner kronor 2024 och 1 050 miljoner kronor 2025.

Socialstyrelsen har av regeringen fått flera uppdrag (S2021/02920, S2021/02921, S2021/02922) för att utveckla och stärka hälso- och sjukvårdens kapacitet vid kris och krig. Uppdragen handlar bland annat om att effektivisera resursutnyttjande, bidra till att förbättra regionernas beredskapsplanering och att ta fram nationella övningsplaner. Regeringen har även gett Socialstyrelsen och länsstyrelserna i uppdrag (S2021/05469) att kartlägga den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap och behov av stöd för arbete med krisberedskap och civilt försvar.

Regeringen har ingått en överenskommelse med SKR om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar. Regionerna tilldelas 200 miljoner kronor och SKR 4,5 miljoner kronor. Regionerna ska använda medlen för att arbeta med uppgifter inom krigsorganisation, samverkan och ledning, planeringssamverkan, utbildning och övning, traumavård, försörjningsberedskap och motståndskraft. Socialstyrelsen har fått i uppdrag (S2021/02921) att följa upp och utvärdera överenskommelsen mellan staten och SKR om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar 2021.

Hälso- och sjukvården är hårt belastad av hanteringen av covid-19-pandemin under 2021 vilket innebär att viktiga nyckelfunktioner för arbete med civilt försvar inte kan frigöras i önskvärd utsträckning. I överenskommelsen med SKR om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar 2021 omfattas även insatser inom hälso- och sjukvårdens stödjande verksamheter där arbete med civilt försvar kan fortgå även under en pågående pandemi.

Införande av patientkontrakt för en tryggare vård

Genom överenskommelsen om god och nära vård mellan staten och SKR har medel avsatts till regionerna för arbete med patientkontrakt. Patientkontrakt innebär en sammanhållen planering av patientens samtliga vård- och omsorgskontakter som bland annat ska kunna visualiseras digitalt via 1177 Vårdguiden. Syftet med patientkontrakt är bl.a. att säkerställa att vårdinsatser genomförs inom rimlig tid och bidra till ökad trygghet. Patientkontrakt kan även bidra till att åstadkomma en bättre och mer personcentrerad samordning i vården som kan utgöra ett stöd både för patienter, närstående och vårdens medarbetare. SKR redovisade i september 2020 hur arbetet fortskrider, bl.a. beskrivs att det pågår aktiviteter för att möjliggöra digitaliserad vy av patientkontrakt på 1177 Vårdguiden, att patientkontrakt har integrerats i beskrivningarna av personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp och att det har inletts samarbete med patientföreningar i syfte att öka genomförandekraften i införandet av patientkontrakt (SKR 2020, Delrapport av överenskommelsen, God och nära vård 2020). Vidare har ett pilotprojekt genomförts för att stödja regionerna i införandet av patientkontrakt för patienter som har komplexa och omfattande behov och som också har vårdinsatser från den kommunala hälso- och sjukvården.

En mer nära patient- och behovsanpassad hälso- och sjukvård

I den nationella patientenkäten 2020 svarade 91,9 procent av kvinnorna och 93,5 procent av männen ja på frågan om de vid läkarbesök i primärvården kände sig bemötta med respekt och värdighet – oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Detta kan jämföras med 2017 då 87,9 procent av kvinnorna och 90,4 procent av männen svarade ja på frågan.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys publicerar årligen de svenska resultaten från den internationella studien International Health Policy Survey (IHP). 2020 års undersökning visar hur befolkningen i Sverige upplever att vården fungerar jämfört med vad befolkningen i tio andra OECD-länder tycker (Vård- och omsorgsanalys 2021, Vården ur befolkningens perspektiv 2020). Studien visar bl.a. att 35 procent av de svenska deltagarna i studien, 33 procent av männen och 37 procent av kvinnorna, har en ordinarie läkare eller sjuksköterska på en vårdcentral som de vanligtvis brukar gå till för vård. Vidare anger 88 procent av de svenska deltagarna som har en ordinarie läkare eller sjuksköterska, 90 procent av männen och 87 procent av kvinnorna, att deras ordinarie läkare eller vårdpersonal alltid eller oftast brukar förklara saker på ett sätt som är lätt att förstå.

Fler personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Regeringen avsatte 300 miljoner kronor för ändamålet under 2020. Under 2021 har regeringen avsatt 290 miljoner kronor i syfte att införa personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom hälso- och sjukvården inom ramen för överenskommelsen Sammanhållen, jämlik och säker vård 2021 med SKR. Beslut om vårdförlopp fattas av styrgruppen för Nationellt system för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård. Därefter får varje region och i relevanta fall varje kommun fatta beslut om när och hur införandet ska ske. Under 2020 togs sex personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp fram, som innebär att stora befolkningsgrupper nu kommer att få en mer jämlik och effektiv vård baserad på bästa tillgängliga kunskap. Ytterligare fyra vårdförlopp godkändes i början av 2021. En generisk modell för rehabilitering som kommer att ingå i de övriga vårdförloppen kommer även att införas 2021. Därutöver håller 14 nya vårdförlopp på att tas fram.

Hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen

Regeringen har vidtagit insatser i syfte att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen. En redogörelse för resultaten av dessa insatser finns i utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Flera åtgärder för en stärkt och utvecklad barnhälsovård

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör utreda möjligheterna att inrätta barn- och familjecentraler där personer som på olika sätt jobbar med barn och unga arbetar tillsammans (bet. 2018/19:SoU9 punkt 38, rskr 2018/19:187). Regeringen beslutade den 28 november 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag (S2019:05, dir. 2019:93) att se över förutsättningarna för en sammanhållen god och nära vård för barn och unga. Syftet med uppdraget är att uppnå en mer likvärdig vård som innefattar förebyggande och hälsofrämjande insatser för barn och unga i hela landet. Syftet är också att genom insatser inom den nära vården för barn och unga som lider av psykisk ohälsa avlasta den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin (BUP). Utredaren lämnade ett delbetänkande (SOU 2021:34) till regeringen den 4 maj 2021. Betänkandet har remitterats. Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör stärka tillsynen och uppföljningen av barn- och ungdomspsykiatrin (bet. 2018/19:SoU15, punkt 7, rskr. 2018/19:193). Utskottet konstaterar i betänkandet att rapporter från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten under flera år har visat att den psykiska ohälsan bland barn och unga ökar. Utskottet vill även framhålla att vuxnas utsatthet, när de mår psykiskt dåligt, riskerar att bli barns utsatthet. För att minska den psykiska ohälsan i samhället krävs enligt utskottet ett förstärkt arbete. Det bör enligt utskottet säkerställas att vården håller hög kvalitet. Utskottet anser därför att regeringen bör stärka tillsynen och uppföljningen av barn- och ungdomspsykiatrin (s.50). Regeringen gav den 10 maj 2021 Inspektionen för vård och omsorg i uppdrag att, under perioden 2021–2024, förstärka och utveckla tillsynen och uppföljningen av den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Uppdraget innefattar även en förstärkt tillsyn och uppföljning av barn- och ungdomspsykiatrin, i det fall som myndigheten finner det relevant. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet i denna del är tillgodosett. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Flera insatser vidtas för att utveckla psykiatrin, den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatrisk vården

Under 2021 har cirka 1,7 miljarder kronor fördelats genom en överenskommelse mellan regeringen och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Merparten av medlen fördelas till kommuner och regioner för att stärka och utveckla deras insatser. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag (S2020/01044) av regeringen att i nära samverkan följa, utvärdera och stödja de insatser som genomförs inom ramen för överenskommelserna. Nästa delredovisning från myndigheterna ska redovisas till regeringen senast den 30 september 2021.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag (dir. 2021:36) att göra en översyn av vissa frågor gällande den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Regeringen har också gett Socialstyrelsen i uppdrag (S2021/02640) att genomföra en kartläggning av den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården.

Åtgärder för en ökad tillgänglighet till vård vid psykisk ohälsa

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för en ökad tillgänglighet till vård vid psykisk ohälsa. I överenskommelsen mellan regeringen och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention för 2021 fördelas 370 miljoner kronor för insatser som syftar till att korta köerna till barn- och ungdomspsykiatrin. Utöver detta fördelas ytterligare 150 miljoner kronor till ungdomsmottagningarna för att främja arbetet med psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa bland barn och unga samt medel till kommuner och regioner för att stärka det förebyggande och främjande arbetet och för att snabbare kunna ge vård och stöd i första linjens vård.

Insatser för att öka tillgängligheten till psykiatrin ingår också som en del av överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2021. Som en del av regeringens satsning på primärvården genomförs vidare flera initiativ som syftar till att stärka den första linjens vård och öka tillgängligheten. Det handlar om stora resurstillskott till huvudmännen genom en överenskommelse mellan staten och SKR inom området god och nära vård samt tillsättandet av en delegation för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Som en del av primärvårdsreformen gav regeringen under 2019 en utredare i uppdrag (dir. 2019:49) att utreda förutsättningarna för att utveckla en ny form av skyndsamma och ändamålsenliga insatser inom primärvården vid lättare psykisk ohälsa. Utredningens slutbetänkande God och

nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6) redovisades till regeringen den 28 januari 2021. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ett nytt uppföljningssystem för nationell högspecialiserad vård

Med nationell högspecialiserad vård menas offentligt finansierad vård som bedrivs vid som mest fem enheter i landet och där endast ett fåtal vårdgivare i landet kan uppfylla kraven på kompetens, tillgänglighet och arbete i multidisciplinära team.

I Socialstyrelsens årliga rapport (S2018/03661) framgår att ett webbaserat uppföljningssystem för nationell högspecialiserad vård lanserades den 12 november 2020. Inom ramen för det arbetet har Socialstyrelsen haft en nära dialog med flera av de enheter som i dag bedriver nationell högspecialiserad vård, dvs. tidigare rikssjukvårdsenheter. Socialstyrelsen har i dessa kontakter utarbetat ett 100-tal bakgrundsmått och indikatorer som fokuserar på resultat och tillgänglighet som verksamheterna senast sista april varje år ska rapportera. Verksamheterna ska också rapportera om de bedömer att de allmänna och särskilda villkoren uppfylls. Dessa bakgrundsmått, resultat- och tillgänglighetsmått visas nu upp på Socialstyrelsens webbplats på ett lättillgängligt sätt så att bland andra remittenter, patienter och närstående kan ta del av och följa utvecklingen inom respektive tillståndsområde. Till exempel kan man se att 1 853 personer behandlades och? vårdades under 2019 inom ramen för den nationella högspecialiserade vården, varav 42 procent kvinnor och 58 procent män.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en årlig rapport om konsekvenserna för akutsjukvården (bet. 2018/19:SoU8 punkt 4, rskr. 2018/19:233). Enligt tillkännagivandet bör regeringen i lämpligt sammanhang årligen till riksdagen rapportera om konsekvenserna för akutsjukvården vid regionsjukhusen med anledning av den högspecialiserade vårdens koncentration. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att löpande rapportera om arbetet med omställningen av den högspecialiserade vården och i det ingår att rapportera om konsekvenserna för akutsjukvården. Socialstyrelsen lämnade sin senaste lägesrapport den 8 december 2020. I rapporten beskrivs bl.a. hur flera perspektiv, däribland akutsjukvårdsperspektivet genomsyrar konsekvensanalyserna som görs löpande inför beslut om nationell högspecialiserad vård. Konsekvensanalysen görs tillsammans med beredningsgrupperna med professionsföreträdarna som är knutna till arbetet med högspecialiserad vård. Socialstyrelsen presenterade sitt arbete för Socialutskottet 12 mars 2021. Socialstyrelsen fortsätter att följa frågan noggrant. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Effektiv hälso- och sjukvård

Ökad digitalisering genom Vision e-hälsa

Regeringen fortsätter att arbeta aktivt med frågor kring e-hälsa och digitalisering inom hälso- och sjukvården, bl.a. inom ramen för överenskommelsen med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om Vision e-hälsa 2025, som beslutades 2016. Visionen konkretiseras bl.a. genom Strategin för genomförande av Vision e-hälsa 2025 – Nästa steg på vägen 2020–2022.

Vårdguidens e-tjänster har använts mer än någonsin under pandemin

Användningen av och belastningen på 1177 Vårdguidens e-tjänster har slagit rekord under pandemin. Under 2020 gjordes totalt drygt 191 miljoner besök på 1177 Vårdguiden och drygt 96 miljoner inloggningar, nästan en fördubbling jämfört med 2019 (51 miljoner inloggningar). Kvinnor använder 1177 Vårdguidens e-tjänster i högre grad än män; av alla inloggningar gjordes 65 procent av kvinnor och 36 procent av

män. Det finns även skillnader i användning i olika åldersgrupper, framför allt bland kvinnor, där yngre använder tjänsterna i högre grad än äldre. I åldersgruppen 20–29 år stod kvinnorna för 72 procent av inloggningarna, medan motsvarande andel i åldersgruppen 60–69 år var 56 procent. Männen stod däremot för en större del av inloggningarna i de äldsta åldersgrupperna: 53 procent bland 70–79-åringarna och 59 procent bland 80–89-åringarna. Regeringen har under 2019–2020 finansierat en satsning för att stärka första linjens digitala vård genom att stödja SKR:s utveckling av 1177 Vårdguiden. Satsningen fortsätter även under 2021, och totalt har 263,5 miljoner kronor tilldelats för detta ändamål. Inom ramen för projektet har bl.a. tjänsten 1177 Vårdguiden på telefon kompletterats med ett bildverktyg, och ett videoverktyg har förberetts. Utvecklingen och införandet av tjänsten Egen provhantering har fortsatt, bl.a. för att kunna användas för bokning av provtagning och tillgång till provsvar för covid-19-tester. Användningen av tjänsten ökade kraftigt under 2020. Exempelvis gick antalet provtagningsbeställningar upp från 17 000 i maj 2020 till närmare 235 000 i juni samma år.

Insatser för att underlätta informationsutbyte inom och mellan vård och omsorg

Standarder och gemensamma termer och begrepp är prioriterade insatsområden i Vision e-hälsa 2025. För att underlätta informationsutbyte inom och mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst har E-hälsomyndigheten i uppdrag (S2019/01521) att sammanställa och tillgängliggöra gemensamma nationella e-hälsospecifikationer samt att inrätta en funktion vid myndigheten för att förvalta sådana specifikationer. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 september 2021. För att ytterligare underlätta informationsutbyte inom och mellan hälso- och sjukvård och vissa verksamheter inom socialtjänsten beslutade regeringen 2019 att tillsätta Utredningen om sammanhållen information inom vård och omsorg (S2019:01). Utredningen har under 2021 lämnat två betänkanden som berör informationsöverföring inom vård och omsorg samt registret över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Bl.a. föreslår utredningen en ny lag om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation och kvalitetsuppföljning. Betänkandena (SOU 2021:4, SOU 2021:39) bereds nu inom Regeringskansliet.

Redan i dag finns juridiska förutsättningar att dela journalinformation inom hälso- och sjukvården, så kallad sammanhållen journalföring. Coronakommissionen lyfte i sitt betänkande Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80) fram bl.a. avsaknaden av en fungerande sammanhållen journalföring som ett allvarligt patientsäkerhetsproblem. Som ett led i ett ökat nyttjande av sammanhållen journalföring har regeringen under 2021 gett E-hälsomyndigheten i uppdrag (S2021/03119) att analysera och föreslå hur de legala möjligheterna till sammanhållen journalföring kan nyttjas i större utsträckning i vården och omsorgen.

Samordning och samverkan lokalt, regionalt, nationellt och internationellt

E-hälsomyndigheten har utifrån uppdrag i sin instruktion (SFS 2013:1031) och regleringsbrev (S2019/05315) stöttat två digitala regionala e-hälsokonferenser, i Östergötland och i Jämtland Härjedalen, för att diskutera Vision e-hälsa 2025 och tillhörande strategis insatsområden med regionala och lokala aktörer. Myndigheten ansvarar även, för statens räkning, för samordningskansliet för Vision e-hälsa 2025 och har inom ramen för det arbetet genomfört fem digitala rådslag med bl.a. patient- och anhörigorganisationer, professionsföreträdare, universitet och högskolor, läkemedelsindustri och medicinteknikföretag samt startup-företag inom digital hälso- och välfärdsteknik. Myndigheten deltar även aktivt i det internationella arbetet och har bl.a. haft en aktiv roll i EU:s e hälsonätverk (eHealth Network), t.ex. i samband med arbetet med EU:s digitala covidbevis.

Digitala verktyg som stöd i smittskyddsarbetet

I april 2021 redovisade E-hälsomyndigheten och Folkhälsomyndigheten två regeringsuppdrag (S2020/08097 och S2020/08098) om digitala verktyg som stöd i smittskyddsarbetet. I E-hälsomyndighetens uppdrag ingick att kartlägga digitala stöd och tillämpningar i smittskyddsarbetet i ett urval länder och i Folkhälsomyndighetens uppdrag ingick att kartlägga processer och arbetsmoment i det svenska smittskyddsarbetet och identifierat moment som skulle kunna effektiviseras eller förenklas med hjälp av digitala stöd. Folkhälsomyndigheten föreslog i sin slutrapport att regionerna inför ett digitalt ärendehanteringssystem för smittspårning, baserat på en webbapplikation som Region Värmland har tagit fram under covid-19-pandemin. Myndigheten bedömde samtidigt att en så kallad kontaktspårningsapp som utvecklats i många andra länder inte löser de stora utmaningar i smittspårningsarbetet som smittspårare och smittskyddsenheter står inför i Sverige.

Stiftelsen Swecare

Swecare skapar mötesplatser där intressenter inom den svenska life science-sektorn kan stärka sina internationella relationer. De medel som årligen tilldelas Swecare används för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården. Swecare är en halvstatlig icke-vinstdrivande stiftelse med representanter från Regeringskansliet och SKR som samverkar med det privata näringslivet inom life science-sektorn. Swecare bidrar med strategier och planer för att öka export av svenska produkter, tjänster och kunskap inom life science-området.

Arbetet med läkemedel och medicinteknik har påverkats av covid-19-pandemin

Ny lag om nationell läkemedelslista

Den 1 maj 2021 trädde lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista i kraft, efter en senareläggning på ungefär ett år med anledning av utbrottet av sjukdomen covid-19. Lagen innebär att ett nytt, nationellt register har införts, den s.k. nationella läkemedelslistan, som kan bli en gemensam källa för information om patienters förskrivna läkemedel. Det övergripande målet med det nya registret är att bidra till ökad patientsäkerhet och en mer effektiv ordinationsprocess, samtidigt som patienters personliga integritet skyddas från otillbörlig behandling av personuppgifter. Lagen trädde i kraft den 1 maj 2021, men ett antal bestämmelser, som bl.a. reglerar när anslutning till nationell läkemedelslista ska bli obligatorisk, träder i kraft först den 1 maj 2023.

Avstannat arbete med den nationella läkemedelsstrategin

Arbetet med den nationella läkemedelsstrategin, som avser perioden 2020–2022, har påverkats kraftigt av utbrottet av covid-19. Även om flera tidigare aktiviteter fortgår finns till skillnad från tidigare inte en handlingsplan som innehåller helt nya aktiviteter, detta för att skydda redan hårt belastade myndigheter och andra aktörer. Strukturer som byggts upp inom ramen för strategin har dock visat sig vara av stor vikt för hanteringen av vissa läkemedelsrelaterade utmaningar med koppling till covid-19-pandemin, särskilt när det gäller förbättrad tillgång till läkemedel och hantering av bristsituationer. Läkemedelsverket redovisade resultatet av dessa arbeten i slutet av 2020 och har löpande avstämningar med berörda parter.

Under 2020 presenterade den Europeiska kommissionen sin läkemedelsstrategi. Strategin innehåller fyra mål med flera förslag på åtgärder för att uppnå dem.

Risk för läkemedelsbrist

Läkemedelsverket redogjorde i slutet av 2020 för den andra delen av ett regeringsuppdrag som myndigheten fick i augusti 2019 avseende tillgång till nationell information om bristsituationer av läkemedel (S2019/03518). I Läkemedelsverkets redovisning beskrivs hur myndigheten har sett över och vidareutvecklat sin information om läkemedel som inte går att beställa från tillverkaren inklusive kritiska eller potentiellt kritiska bristsituationer. Läkemedelsverket har i och med uppdraget genomfört en rad förbättringar, bl.a. fortsatt utveckling av kunskapsstöd, tydligare kommunikation på myndighetens webbplats och en uppdaterad e-tjänst för anmälan av restsituationer. På internationell nivå arbetar Läkemedelsverket med att stärka förutsättningarna för att fullt ut kunna delta i det EU-gemensamma arbetet på området.

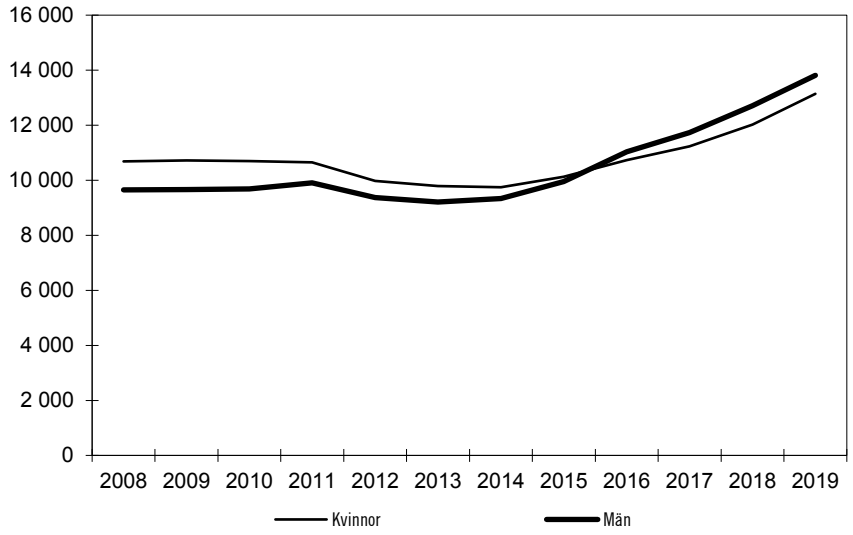
Kostnaderna för läkemedelsförmånerna fortsätter att öka

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna har ökat de senaste åren, framför allt genom att nya mer kostsamma läkemedel har introducerats. Många av dessa nya läkemedel fyller ett behov där det i flera fall har saknats behandlingsalternativ eller där de nya läkemedlen tillför stor nytta. Andra faktorer som påverkar kostnadsökningen är också ökade volymer av vissa äldre läkemedel, demografiska faktorer och prisförändringar. Kostnaderna för läkemedel inom förmånerna uppgick år 2020 till 29,1 miljarder kronor, vilket var en ökning med 8 procent jämfört med föregående år. Vissa åtgärder har gjorts för att dämpa kostnadsökningen, se vidare under avsnittet Kostnadsdämpande insatser. I diagram 4.1 nedan visas utvecklingen av kostnader för läkemedelsförmånerna sedan 2011. Fram till 2016 var kostnaderna för läkemedelsförmånerna högre för kvinnor. En bidragande anledning till detta var att kvinnor generellt använder mer läkemedel än män. Andelen kvinnor som hämtade ut minst ett läkemedel var 72 procent under 2020 jämfört med 57 procent för män. Sedan 2016 är dock kostnaderna för läkemedelsförmånerna högre för män än för kvinnor, vilket delvis kan förklaras av att nya läkemedel mot prostatacancer ingår i förmånerna sedan 2015.

Diagram 4.1 visar statens kostnader för läkemedelsförmånerna, uppdelat på kvinnor, respektive män 2011–2020. Patientens egenavgifter som andel av den totala kostnaden för läkemedel minskar över tid. Detta beror i huvudsak på att högkostnadsskyddet ökar i en lägre takt jämfört med kostnaden för läkemedel inom förmånen som ökar i en högre takt. De totala läkemedelskostnaderna är relativt stabila som andel av de totala hälso- och sjukvårdsutgifterna sedan 2014 (tabell 4.2).

Diagram 4.1 Kostnaderna för läkemedelsförmånerna

Miljoner kronor

Källa: E-hälsomyndigheten.

Tabell 4.2 Kostnader för läkemedel, 2014–2020

Miljoner kronor (exklusive mervärdesskatt)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Läkemedelsförmånerna[1]	19 100	20 089	21 796	22 984	24 751	26 971	29 129
Patientens kostnad[2]	5 733	5 886	5 534	5 629	5 908	6 251	6 516
Andel patientkostnad[3]	23,1%	22,7%	20,2%	19,7%	19,3%	18,8%	18,3%
Receptläkemedel utan förmån[4]	2 871	3 636	3 595	3 100	4 252	3 346	2 632
Slutenvård[5]	7 207	7 836	7 075	8 510	9 150	10 017	10 461
Receptfritt[6]	4 127	4 369	4 597	4 665	4 794	4944	4 692
Total	**39 038**	**41 817**	**43 597**	**44 888**	**48 855**	**51 529**	**53 430**
Läkemedelskostnadernas andel av totala hälso- och sjukvårdskostnaderna[7]	9,1%	9,1%	9,1%	9,0%	9,2%	9,4%	

[1] Läkemedel samt förbrukningsartiklar inom förmånen.

[2] Avser egenavgift och merkostnad.

[3] Beräknat som andel av förmån och patientens kostnad.

[4] Inklusive smittskyddsläkemedel.

[5] Avser humanläkemedel på rekvisition inom sluten- och öppenvård. Slutenvårdskostnaderna är svåra att jämföra mellan åren beroende på att nettopriser införts successivt och avsaknad av data vissa år. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.

[6] Avser receptfria humanläkemedel som säljs över disk på apotek samt i detaljhandeln. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.

[7] Uppgifter om totala hälso- och sjukvårdskostnader saknas för 2020. Uppgifterna inkluderar mervärdesskatt.

Källa: E-hälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån, Hälsoräkenskaperna.

Kostnadsdämpande insatser för läkemedel

Sedan 2014 har regioner och läkemedelsföretag tecknat så kallade återbäringsavtal för vissa förmånsläkemedel, där läkemedelsbolagen betalar tillbaka en del av kostnaden för läkemedlet till regionerna. Återbäring från sidoöverenskommelser och prissänkningar har haft en dämpande effekt på kostnadsökningen. Sidoöverenskommelserna innebär att kostnaderna för att använda läkemedlen sänks. Sidoöverenskommelser mellan regioner och läkemedelsföretag har resulterat i återbäring om cirka 2,82 miljarder kronor 2020, varav regionerna fått 60 procent och staten 40 procent.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) genomför även regelbundet omprövningar av läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna.

Den så kallade 15-årsregeln innebär att priserna på läkemedel som är äldre än 15 år från tidpunkten för när läkemedlet godkändes för försäljning sänks med 7,5 procent. Besparingar till följd av 15-årsregeln var totalt 30 miljoner kronor 2020.

TLV har fått i uppdrag (S2021/00824) att genomföra kostnadsdämpande åtgärder på läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna och samtidigt säkerställa prisdynamik och fortsatt god tillgång till läkemedel i Sverige. Åtgärderna bör leda till besparingar för staten och regionerna på minst 800 miljoner kronor under fyra år, räknat från den 1 januari 2021. Besparingarna kan uppnås genom omprövningar och prisändringar, trepartsöverläggningar och sidoöverenskommelser.

Utfallet av 2020 års överenskommelse om formerna för statens bidrag för läkemedelsförmånerna

Överenskommelsen för 2020 innebar bl.a. att staten ersatte regionerna med cirka 31,7 miljarder kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I beloppet ingick ett bidrag på 795 miljoner kronor för kostnader som regionerna haft för behandling av patienter med hepatit C. Regionernas kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C blev lägre än överenskommet belopp vilket innebar att regionerna, i enlighet med överenskommelsens vinst- och förlustdelningsmodell, fick betala tillbaka cirka 174 miljoner kronor till staten. Enligt överenskommelsen skulle också staten och regionerna dela på den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehantering resulterar i. Under 2020 skulle 60 procent av återbäringen tillfalla regionerna och 40 procent tillfalla staten. Återbäringen avseende år 2020 uppgick till 2,82 miljarder kronor totalt, av vilket 1 692 miljoner kronor tillföll regionerna och 1 128 miljoner kronor tillföll staten.

Överenskommelse 2021 om formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Regeringen och SKR enades i januari 2021 om en överenskommelse kring formerna för statens bidrag till regionerna avseende läkemedelsförmånerna m.m. som i utformning och upplägg överensstämmer med överenskommelsen föregående år. Överenskommelsen innebär bl.a. att regionerna får ett statligt bidrag om 33 444 miljoner kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. för 2021. Beloppet omfattar även bidrag för vissa andra kostnader inom läkemedelsområdet som tidigare finansierats på motsvarande sätt. Överenskommelsen innebär också att regionerna och staten ska dela på den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehantering resulterar i. För 2021 ska 60 procent av återbäringen tillfalla regionerna och 40 procent tillfalla staten.

Utvecklande av en miljöpremie för läkemedel

Läkemedelstillverkning leder i vissa fall till omfattande utsläpp av läkemedelsrester och farliga ämnen. Regeringen har därför gett TLV, Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten i uppdrag (S2021/04128, S2021/04129 och S2021/04130) att utveckla och förbereda för en försöksverksamhet gällande att införa en frivillig miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Genom en sådan försöksverksamhet har Sverige möjlighet att ta en ledarroll i omställningen till hårdare miljökrav på läkemedelsproduktion. Myndigheterna ska slutredovisa sina uppdrag senast i oktober 2022. För att minska läkemedelsrester i miljön krävs åtgärder i hela livscykeln, därför vidtar regeringen även åtgärder för avancerad rening av läkemedelsrester från avloppsvatten, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 3 Miljöpolitik.

Medicinteknik

Under 2021 lämnade regeringen en proposition med förslag till anpassning av svensk rätt till de nya EU-förordningarna om medicinteknik som ska börja tillämpas den 26 maj 2021 respektive den 26 maj 2022, Anpassningar till EU:s förordningar om

medicinteknik (prop. 2020/21:172). I propositionen föreslogs bland annat att lagen om medicintekniska produkter ersätts med en ny lag som kompletterar bestämmelser i EU-förordningarna om medicintekniska produkter. Den nya lagen innehåller bestämmelser om bland annat kliniska prövningar, prestandastudier, tillsyn, sanktioner och bemyndiganden. För att anpassa EU-förordningarnas bestämmelser om etisk granskning av ansökningar om att få genomföra kliniska prövningar och prestandastudier föreslogs även en ny lag med kompletterande bestämmelser om etisk granskning till EU:s förordningar om medicintekniska produkter.

Till följd av anpassningarna av de nya medicinteknikförordningarna har förslag till avgiftsförändringar för medicinteknik remitterats. Avgiftsändringarna föreslår full kostnadstäckning för Läkemedelsverket för en rad avgifter relaterade till medicinteknik och nya uppgifter som kommer att läggas på myndigheten.

Regeringen har tidigare gett Socialstyrelsen i uppdrag (S2019/05187) att i samråd med Inspektionen för vård och omsorg och Läkemedelsverket utreda om det, ur ett patientsäkerhetsperspektiv, finns förutsättningar för att tillåta att medicintekniska engångsprodukter kan återanvändas. Uppdraget rapporterades i december 2020 och slutrapporten har remitterats av Socialdepartementet. Regeringen överväger att möjliggöra sådan återanvändning i vissa fall.

Förändringar på apoteksmarknaden

Uppföljning av apoteksmarknaden

I TLV:s rapport om apoteksmarknadens utveckling för 2020 bedömer myndigheten att marknaden på en övergripande nivå fortsätter att visa tillväxt i termer av försäljningsvärde och bruttoresultat. Ökad konkurrens samt ökade kostnader och investeringar i exempelvis e-handel påverkar rörelseresultatet negativt. TLV bedömer det sannolikt att ett antal apoteksstängningar kommer att ske framöver. Utifrån det resultat som presenteras i nämnda rapport ansåg TLV att det fanns skäl att se över handelsmarginalen. TLV har därför genomfört en sådan översyn under 2021.

Ändrad förordning för apoteksstöd

För 2021 beviljade TLV stöd till sammanlagt 38 apotek för verksamhetsåret 2020 enligt förordningen (2013:80) om bidrag till öppenvårdapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse. Det totala belopp som betalades ut uppgick till cirka 10,5 miljoner kronor.

I maj 2020 gav regeringen TLV i uppdrag att se över kraven för att få bidrag enligt förordningen. För att fler apotek ska få ta del av bidraget föreslog TLV att kravet på öppethållande ändras och att den övre gränsen för försäljning av receptförskrivna läkemedel höjs. Sammantaget bedömdes ett 50-tal apotek bli aktuella för bidrag med de justerade kriterierna och bidragssumman uppgå till omkring 15 miljoner kronor. Regeringen beslutade att ändra förordningen i linje med TLV:s förslag i november 2020.

Utökade möjligheter till utbyte av läkemedel på apotek

Den 2 juni 2020 infördes möjlighet att byta ett läkemedel som har förskrivits utanför läkemedelsförmånerna till ett läkemedel inom förmånerna. Statens kostnader för förmånerna förväntas öka till följd av detta, medan kostnaderna för läkemedel som förskrivs i smittskyddssyfte minskar, vilket enligt TLV sammantaget beräknas medföra en årlig besparing för regionerna på totalt cirka 57 miljoner kronor. För patienterna har förändringen beräknats ge en besparing på drygt 100 miljoner kronor medan apotekens intäkter bedöms minska med cirka 7 miljoner kronor. En första utvärdering

visar enligt TLV:s rapport Uppföljning av läkemedelskostnader 2021 att effekterna för patienter är begränsade och att kostnaden för smittskyddsläkemedel är i princip oförändrad mellan 2019 och 2020.

Maskinell dosdispensering

Försäljningen av dosförskrivna läkemedel och hjälpmedel uppgick till cirka 3,6 miljarder kronor 2019, varav cirka 3,4 miljarder kronor omfattades av läkemedelsförmånerna. Under det första halvåret 2020 ökade försäljningen med 8,4 procent jämfört med föregående år. Antalet patienter som använder dosdispenserade läkemedel har ökat under senare år.

God tandhälsa hos vuxna men socioekonomiska skillnader består

Tandhälsan hos vuxna fortsätter att förbättras

Sedan 2009 har andelen kvarvarande och intakta tänder mätts hos den vuxna befolkningen. Detta mått är en indikation på framtida behov av tandvård då tidigare lagade tänder ökar risken för nya behandlingar. På befolkningsnivå har tandhälsan förbättrats vid jämförelse över tid och ålder. Till exempel hade 50–55 åringar sex fler intakta tänder 2020 jämfört med samma åldersgrupp 2009. I åldersgruppen 60–90 har antalet kvarvarande tänder ökat med cirka 1,5 sedan 2009. I dag är det få personer som är helt tandlösa. I åldersgruppen 80–89 har cirka 60 procent 20 eller fler tänder kvar. De kvarvarande tänderna är dock ofta försvagade och i behov av behandling. Tandhälsan hos vuxna visar inga skillnader mellan könen. Socioekonomisk position har betydelse för tandhälsan. Skillnaderna i tandhälsa är överlag små mellan män och kvinnor med samma utbildningsnivå.

Besök hos tandvården har minskat

Totalt sett har antalet besök hos tandvården minskat över tid. År 2019 besökte cirka 56 procent av den vuxna befolkningen tandvården. Detta är en minskning med 7 procent jämfört med 2011. I åldersgruppen 35–49 har besöksfrekvensen minskat med 8 procent mellan 2011 och 2019. Under treårsperioden 2017–2019 hade 77 procent av kvinnorna i samma åldersgrupp besökt tandvården jämfört med 66 procent av männen. Personer i åldern 75–79 besöker tandvården i störst utsträckning. Detta mönster kvarstår från 2010 till 2019. Det finns betydande regionala skillnader i besöksmönster. Besöksfrekvensen är generellt lägre i glesbygdslän samt i storstadsområden med socioekonomiska utmaningar. Av personer med mycket låga inkomster besökte endast 52 procent tandvården under tvåårsperioden 2018–2019, vilket kan jämföras med en andel på 82 procent av personer med mycket höga inkomster. De akuta tandvårdsbesöken blir fler, och med något undantag är akutbesöken fler i glesbygdslänen. Det är vanligare bland män att endast besöka tandvården akut. De akuta besökarna har även överlag en svagare socioekonomisk ställning.

Besöksfrekvensen för basundersökning, som är en viktig del i den förebyggande tandvården, skiljer sig mellan män och kvinnor. Sett över en treårsperiod besökte 65 procent av männen och cirka 73 procent av kvinnorna tandvården minst en gång för basundersökning. Det är även betydande skillnader i besöksfrekvens mellan personer med olika utbildningsnivå. Mellan 2009 och 2019 besökte cirka 74 procent i gruppen 30–79 år med minst treårig eftergymnasial utbildning tandvården minst tre gånger för basundersökning. Detta kan jämföras med personer med endast förgymnasial utbildning, där cirka 51 procent genomgick minst tre basundersökningar under samma tidsperiod. Skillnaden i utbildningsbakgrund är störst för åldersgruppen 30–59 år. Beträffande självrapporterad tandhälsa anser 77 procent av kvinnorna och 73 procent av männen att de har en god tandhälsa. Födelseland och utbildningsnivå har relativt stor

inverkan på den självskattade tandhälsan. Detta bekräftar att betydelsen av födelseland och socioekonomiska faktorer för tandhälsa kvarstår.

Tandvårdsutgifterna minskade under 2020

De totala tandvårdsutgifterna uppgick till 30,7 miljarder kronor för 2019, enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån. Regionernas utgifter för tandvård uppgick till 7,6 miljarder kronor, kommunernas till 11 miljoner kronor och hushållens till 17,5 miljarder kronor. Av de totala utgifterna utgjorde hushållens utgifter cirka 57 procent.

Totalt betalade staten ut 6 miljarder kronor i statligt tandvårdsstöd för 2020. Detta var cirka 670 miljoner kronor mindre än 2019 (tabell 4.3). Skälet till denna minskning är främst den minskade besöksfrekvensen i tandvården på grund av covid-19-pandemin.

Tabell 4.3 Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2011–2020

Miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Allmänt tandvårdsbidrag[1]										
Kvinnor	516	488	527	525	535	532	558	964	1 120	997
Män	452	458	464	461	469	467	488	845	979	875
Särskilt tandvårsbidrag[2]										
Kvinnor			11	18	24	29	33	36	40	33
Män			5	9	11	13	15	16	18	15
Högkostnadsskydd[3]										
Kvinnor	1 958	1 970	2 094	2 119	2 123	2 247	2 317	2 254	2 250	2 010
Män	1 955	1 961	2 075	2 111	2 111	2 251	2 348	2 269	2 249	2 047
Samtliga tre tandvårdsstöd										
Kvinnor	2 474	2 458	2 632	2 662	2 682	2 808	2 908	3 254	3 411	3 042
Män	2 407	2 419	2 544	2 581	2 591	2 731	2 851	3 130	3 248	2 938
Totalt	**4 881**	**4 877**	**5 184**	**5 243**	**5 273**	**5 539**	**5 759**	**6 384**	**6 656**	**5 980**

[1] Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.

[2] Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.

[3] Högkostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.

Källa: Försäkringskassan

Förslag om en mer jämlik tandhälsa

Den 1 mars 2021 överlämnade utredningen om jämlik tandhälsa sitt slutbetänkande, När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa (SOU 2021:8) till regeringen. Utredningen föreslår bl.a. ett fast pris för undersökning och viss förebyggande tandvård. Vidare föreslås att de regionala tandvårdsstöden till personer med särskilda behov ska övergå i statlig regi. Utredningen presenterade också några alternativa modeller till det statliga högkostnadsskyddet med olika subventionsgrader och till olika kostnader för staten. Utredningens förslag har remitterats.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Lägre förekomst av påverkbar slutenvård i Sverige jämfört med andra länder

Behovet av slutenvård kan påverkas om patienter med vissa sjukdomstillstånd eller diagnoser får ett mer optimalt omhändertagande i andra delar av vården som tex. via den öppna vården och hemsjukvården. De kroniska sjukdomstillstånd som ingår i indikatorn, dvs. hjärtsvikt, diabetes, astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL), kan i de flesta fall behandlas effektivt i primärvården eller i öppen specialiserad vård. Genom förebyggande insatser, kontinuerlig uppföljning av behandling, rehabilitering m.m. kan en del inskrivningar i slutenvård undvikas.

Antalet slutenvårdsperioder 2018 var totalt 685 per 100 000 invånare i hela riket, vilket är en viss nedgång jämfört med 2017. För både män och kvinnor kan kontinuerliga förbättringar ses under de åtta senaste åren. Män vårdas inom slutenvården i högre utsträckning än kvinnor. Under 2018 vårdades 757 män per 100 000 och 586 kvinnor per 100 000 i slutenvården. Oavsett utbildningsnivå vårdas fler män inom slutenvården än kvinnor, enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister. Kvinnor och män med kortare utbildning vårdas i större utsträckning i slutenvården.

I jämförelse med många andra länder har Sverige lägre förekomst av påverkbar slutenvård vid KOL, astma och diabetes. Sverige ligger över medelvärdet för rapporterande OECD-länder när det gäller påverkbar slutenvård vid hjärtsvikt, både Finland och Sverige har tydligt högre värden än övriga nordiska länder.

Minskning av sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall

Indikatorn sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall speglar förtida dödlighet i ett antal dödsorsaker relaterade till diagnoser som särskilt bedöms vara möjliga att påverka med medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Ett lågt antal beräknade åtgärdbara dödsfall kan ses som en framgång för såväl folkhälsoarbetet som resultaten i hälso- och sjukvården.

Den sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödligheten är högre för män än kvinnor. Den åldersstandardiserade dödligheten per 100 000 män 2018 var 58, jämfört med 48 för kvinnor. Även om det förekommer könsspecifika dödsorsaker kan merparten av skillnaden förklaras av stora folksjukdomar, exempelvis sjukdomar i hjärta och blodkärl, vissa cancersjukdomar och diabetes, där den åldersstandardiserade dödligheten är högre bland män. Dödligheten som fångas av indikatorn har minskat med nära 45 procent för män under perioden 2000–2018 och knappt 37 procent för kvinnor under samma period. Det förklaras i stor utsträckning av minskningarna för dödlighet i hjärtinfarkt och stroke.

För både kvinnor och män finns ett tydligt mönster där den dödlighet som mäts med indikatorn är högre bland personer med kortare utbildning. Gruppen med högst värde är män med endast förgymnasial utbildning, men under 2000–2018 förbättrades denna grupp mest. Skillnaden mellan män och kvinnor har också minskat inom respektive utbildningsgrupp.

Sverige tillhör de OECD-länder som har lägst förekomst av åtgärdbar dödlighet som relateras till hälso- och sjukvårdens kvalitet. I Sverige var det åldersstandardiserade värdet drygt 51 per 100 000 invånare 2016 och medelvärdet av OECD-länderna i redovisningen är drygt 74.

Dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna har sjunkit

Indikatorerna dödlighet efter stroke och hjärtinfarkt avser att mäta kvaliteten i hela vårdkedjan från ambulansverksamheten till det akuta omhändertagandet och efterföljande vård. Därför fångas även effekterna av samverkan mellan regionernas olika verksamheter och kommunernas hälso- och sjukvård.

Andelen som avlider inom 90 dagar efter stroke har sjunkit över tid men har de senaste åren legat på ungefär samma nivå, kring 26 procent för kvinnor och 25 procent för män.

Dödligheten efter hjärtinfarkt inom 28 dagar har kontinuerligt förbättrats sedan början på 1990-talet och för den senaste mätperioden 2016–2018 var dödligheten under 25 procent för både kvinnor och män. Bland männen finns det en liten men över tid tydligt högre åldersstandardiserad andel som dör inom 28 dagar. Skillnaden mellan könen har dock minskat och är för 2016–2018 drygt en halv procentenhet. Skillnaden i dödlighet efter hjärtinfarkt är större mellan utbildningsgrupper än mellan könen.

Utökad tillsyn av vården

Utbrottet av covid-19 har tydliggjort behovet och vikten av effektiva tillsynsinsatser inom hälso- och sjukvården. För att möta de ökade behov som pandemin medför har Inspektionen för vård och omsorg (IVO) på olika sätt ställt om verksamheten, vilket har resulterat i bl.a. fler egeninitierade tillsynsinsatser och fler nationella insatser baserat på risk. Myndigheten har också stärkt sin upplysningstjänst för att få in mer information om risker och brister. Enligt IVO:s årliga rapport Vad har IVO sett 2020 (S2021/01965) har pandemin på olika sätt tydliggjort redan kända problem inom både vård och omsorg som kan få allvarliga konsekvenser för patienter, bl.a. i frågor som rör vårdens kompetensförsörjning, tillgänglighet och förekomsten av vårdskador inom hälso- och sjukvården

Ökad samordning av patientsäkerhetsarbetet

Andelen vårdtillfällen med undvikbara skador minskade från 8,7 procent 2013 till 7,1 procent 2019. Förekomsten av skadetyper som vårdrelaterade infektioner och svikt i vitala funktioner minskade signifikant mellan 2013 och 2019. Män har en högre andel kända vårdskador 7,8 procent respektive 7,2 procent för kvinnor. När det gällde allvarliga skador var andelen 6,9 procent för män respektive 6,0 procent för kvinnor. Medelvårdtiden för ett vårdtillfälle med vårdskada var cirka sju dagar längre än ett vårdtillfälle utan skador och genererade en kostnad på över 7 miljarder kronor 2019.

På uppdrag av regeringen publicerade Socialstyrelsen i januari 2020 Sveriges första nationella handlingsplan för ökad patientsäkerhet. Regeringen har även gett Socialstyrelsen ett uppdrag att under 2020–2024 ansvara för samordning av insatser för genomförandet av den framtagna nationella handlingsplanen. Samordningen syftar till att stärka huvudmännens patientsäkerhetsarbete inom den regionala och kommunala hälso- och sjukvården samt bidra till att minska vårdskadorna.

Socialstyrelsen har initierat samverkan i ett nationellt råd för patientsäkerhet. Rådet består av representanter från berörda organisationer, myndigheter och huvudmän.

Trots det pressade läge som den regionala och kommunala hälso- och sjukvården befunnit sig i på grund av pandemin har Socialstyrelsen sett att arbetet med att utforma egna handlingsplaner för ökad patientsäkerhet har kommit igång i flera regioner.

Vidare har Socialstyrelsen påbörjat ett arbete med att utveckla en nationell grundutbildning för ökad patientsäkerhet. Utbildningen som vänder sig till både chefer och hälso- och sjukvårdspersonal kommer att lanseras under hösten 2021.

Hälsofrämjande arbete bidrar till en hållbar hälso- och sjukvård

Regeringen har inom ramen för överenskommelsen med SKR om en god och nära vård avsatt medel för särskilda insatsområden under 2021 för att stödja omställningen till den nära vården. För att minska belastningen på hälso- och sjukvårdssystemet bör ett hälsofrämjande, preventivt och habiliterande/rehabiliterande arbetssätt vara i fokus för att på sikt kunna förbättra hälsan i befolkningen. För att kunna nå dit har regeringen bedömt det som angeläget att primärvården arbetar med insatser som bidrar till att förebygga kroniska eller andra långvariga sjukdomar samt bidrar till att personer bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga. Sådana insatser bör resultera i en resurseffektiv hälso- och sjukvård.

Genom en sammanhållen personcentrerad vård där rätt person får rätt insats kan främjande och förebyggande åtgärder minska den undvikbara slutenvården, framför allt för personer med kroniska sjukdomar. Då slutenvården är en dyr vårdform kan dessa proaktiva arbetssätt bidra till att resurseffektiviteten kan öka. I regeringens överenskommelse med SKR om en god och nära vård ingår det att regioner och kommuner ska genomföra och planera proaktiva insatser för att minska den undvikbara slutenvården. Genom det arbetet kan regionerna och kommunerna ta del av medlen.

En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Vårdens resultat och processer för jämlik och jämställd vård har påverkats av covid-19-pandemin

Socialstyrelsen publicerade i mars 2021 Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och tandvård – lägesrapport 2021. Av rapporten framgår att pandemin påverkat hälso- och sjukvården på många sätt, framför allt när det gäller akut- och intensivvård. Under perioden mars–augusti 2020 genomfördes 31 procent färre operationer inom specialistvården jämfört med samma period föregående år. I början av pandemin minskade antalet patienter på somatiska akutmottagningar kraftigt i Sverige. Mellan vecka 10 och vecka 14 år 2020 var minskningen 31 procent, och fram till vecka 17 det året hade antalet patienter inte återgått till vanliga nivåer.

Ökad nationell samordning av hälsodata och precisionsmedicin

Hälsodata och precisionsmedicin är två områden där det under de senaste åren skett betydande utveckling, och utvecklingstakten är fortsatt hög. Under 2020 presenterade EU sin datastrategi av vilken det framgår att EU ska gå i spetsen för ett datadrivet samhälle. Båda områdena har stor potential att bidra till ökad hälsa men också till en effektivare hälso- och sjukvård och för att möjliggöra att hälso- och sjukvården baseras på bästa tillgängliga kunskap. Regeringen gjorde under 2020 en rad insatser för att stärka svensk hälso- och sjukvård inför omställningen till en mer datadriven hälso- och sjukvård med fokus på hälsodata och precisionsmedicin för att säkerställa att vården fortsätter leverera internationellt goda medicinska resultat.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys delredovisade sitt uppdrag i maj 2021 och konstaterade att precisionsmedicin hittills påverkat hälso- och sjukvården i begränsad utsträckning, men sannolikt kommer påverka hela vårdsystemet i framtiden. Myndigheternas analys visade också att åtgärder krävs inom flera områden, bland annat hälsodataområdet, för att tillvarata den stora potential som utvecklingen för med sig.

TLV redovisade i maj 2021 sitt uppdrag (S2019/05315) om att utveckla hälsoekonomiska bedömningar för precisionsmedicin och utreda möjliga betalningsmodeller för avancerade terapiläkemedel, såsom gen- och cellterapier. I samma rapport redovisade myndigheten även sitt uppdrag (S2019/05315) om utvecklad uppföljning med hjälp av nationella tjänsteplattformen. Några av slutsatserna i rapporten är att välfungerande och uppdaterade hälsodataregister är en förutsättning för att kunna använda sig av utfallsbaserade betalningsmodeller, som i sin tur bedöms vara en förutsättning för att Sverige ska ha råd med nya avancerade terapiläkemedel. Ett av de stora problemen i dag bedöms enligt rapporten vara brist på data, men också att data som finns inte är sökbara och därmed är svåra eller ibland inte går att använda för ändamålet.

Standardiserade vårdförlopp bidrar till en mer effektiv och jämlik cancervård

Majoriteten av de patienter som genomgått ett standardiserat vårdförlopp (SVF) är mycket nöjda. Sedan 2015 har regeringen avsatt 500 miljoner kronor årligen för att korta väntetiderna och minska de regionala skillnaderna i cancervården. År 2020 avsattes ytterligare 100 miljoner kronor. Fokus för överenskommelserna som staten ingått med SKR har varit arbetet med att införa ett gemensamt nationellt system med SVF. Systemet med SVF syftar till att cancerpatienter ska uppleva en välorganiserad, helhetsorienterad och professionell process utan onödig väntetid i samband med utredning och behandling. Ett SVF beskriver för de aktuella cancerdiagnoserna vilka utredningar och första behandlingar som ska göras och hur lång tid varje moment behöver ta.

SKR:s uppföljningar visar att på nationell nivå, sammantaget för alla diagnoser, har andelen som genomgått ett SVF sjunkit från 74 procent år 2019 till 71 procent år 2020. Variationen är dock stor både mellan regioner och diagnoserna. Nedgången beror främst på en faktisk minskning av antalet personer som sökt vård, men också på en minskad eller fördröjd registrering av SVF till den nationella väntetidsdatabasen vid SKR. Ledtiderna har i många regioner förbättrats under pandemin. Orsaken till detta antas vara att färre personer har sökt vård och att cancerbehandlingar har getts en hög prioritet även när verksamheterna tvingats avsätta resurser till covid-19-vård. Under 2020 steg måluppfyllelsen på riksnivå från 44 procent under 2019 till 51 procent under 2020. Enkätundersökningar visar också att cancerpatienterna är mer nöjda med den vård som ges i ett standardiserat vårdförlopp och att majoriteten av dessa patienter är mycket nöjda med bl.a. tillgänglighet, bemötande och information.

Cancervården ger goda medicinska resultat

För att möta utmaningarna inom cancervården har regeringen beslutat att den nationella cancerstrategin ska uppdateras årligen genom överenskommelser mellan staten och SKR. Under våren 2020 tog arbetsgruppen för cancerprevention fram ett förslag till nationell cancerpreventionsplan som utgår från cancerstrategin. Under våren 2020 bildades en nationell arbetsgrupp för utveckling inom barncancerområdet. Arbetsgruppens primära uppgift har varit att ta fram en handlingsplan för åren 2020–2022, baserad på 2019 års rapport från regionala cancercentrum. Under 2020 har regionala cancercentrum arbetat vidare med de 63 utvecklingsförslag som presenterades i handlingsplanen Under 2020 presenterade även den Europeiska kommissionen en plan mot cancer som berör förebyggande insatser, tidig upptäckt, diagnostik och behandling samt cancerpatienters och canceröverlevares livskvalitet.

Insatser för att stärka vård och behandling av sällsynta sjukdomstillstånd

Sedan 2018 har staten årligen ingått en överenskommelse med SKR om en långsiktig inriktning för vård och behandling av sällsynta sjukdomar. Målet är att skapa ökade förutsättningar för en god, jämlik och tillgänglig vård med patienten i centrum. Genom överenskommelsen för 2021 tilldelas landets sex centrum för sällsynta diagnoser medel, och medel avsätts även för den nationella samordningen på området. Även Socialstyrelsen tilldelas årligen medel som ska fördelas till organisationer på området.

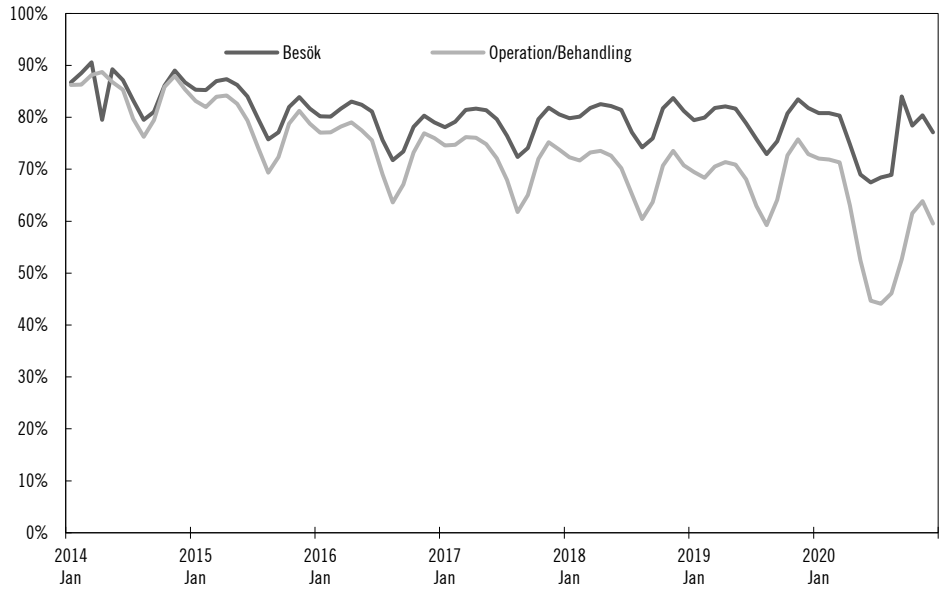
Tillgängligheten i vården

Fortsatta utmaningar med långa väntetider

Den lagstadgade vårdgarantin innebär att den enskilde ska få vård inom vissa tidsgränser. Sedan den 1 januari 2019 gäller en förstärkt vårdgaranti inom primärvården som innebär att den enskilde ska få en medicinsk bedömning av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom tre dagar från det att den enskilde sökt kontakt. Enligt vårdgarantin ska också den enskilde få besök inom den specialiserade vården inom 90 dagar från det att remiss har utfärdats eller, om remiss inte krävs, från det att kontakt har sökts med den specialiserade vården. Den enskilde ska också få planerad operation eller annan behandling inom 90 dagar från det att vårdgivaren har beslutat om den aktuella vården.

Enligt den nationella väntetidsdatabasen har uppfyllnadsgraden till vårdgarantins gränser inom den specialiserade vården sjunkit sedan 2014. I december 2014 hade 87 procent väntat 90 dagar eller kortare till besök inom specialiserad vård och i december 2020 hade den siffran sjunkit till 77 procent (diagram 4.2).

Diagram 4.2 Andel besök och operation/behandling som uppfyller vårdgarantin per månad under perioden 2014–2020

Källa: Väntetidsdatabasen, Sveriges Kommuner och Regioner

Insatser för att stödja och utveckla tillgängligheten i hälso- och sjukvården ger resultat

Att öka tillgängligheten och korta väntetiderna är en prioriterad fråga för regeringen. Regeringen har genomfört flera insatser för att öka tillgängligheten inom hälso- och sjukvården under mandatperioden. Inom ramen för överenskommelsen mellan

regeringen och SKR om en ny, uppdaterad kömiljard 2019 fördelades 1,6 miljarder kronor till regionerna i syfte att korta väntetiderna och köerna inom hälso- och sjukvården. Under hösten 2019 sågs en förbättring i väntetiderna och antalet regioner som fick ta del av medel inom överenskommelsen ökade gradvis. I november 2019 hade samtliga regioner kortat sina väntetider jämfört med november 2018. Genom regeringens och SKR:s överenskommelse om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020 vidareutvecklades den prestationsbaserade modellen, bl.a. genom att omfatta fler delar av vårdkedjan, och innebar att närmare 3 miljarder kronor avsattes för kortare väntetider i hälso- och sjukvården under 2020.

Regeringens satsningar har i olika stor utsträckning påverkats och anpassats utifrån konsekvenserna av utbrottet av covid-19. Enligt överenskommelsen med SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2021 har regeringen avsatt 2,9 miljarder kronor till insatser för att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården. Överenskommelsen är utformad på ett sätt som ska stödja regionerna i att hantera konsekvenserna av covid-19-pandemin, samtidigt som den fortsatt skapar förutsättningar för ett långsiktigt och strategiskt tillgänglighetsarbete. En tilläggsöverenskommelse tecknades den 1 juli 2021 i syfte att skapa förutsättningar för regionerna att omhänderta den uppskjutna vården och samtidigt stödja regionerna i det fortsatta strategiska arbetet med att korta patienternas väntetider i hälso- och sjukvården. I augusti 2020 tillsatte regeringen Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S2020:12), med fokus på kortare väntetider. Delegationen har bl.a. i uppdrag att stödja regionerna i att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner för förbättrad tillgänglighet. Ett delbetänkande (SOU 2021:59) lämnades till regeringen i juni 2021 med förslag kring bl.a. återkommande uppföljning av regionernas handlingsplaner, ett effektivare resursutnyttjande och kortare väntetider genom information om patienters valmöjligheter, en nationellt samordnad hälso- och sjukvårdsrådgivning samt hur överenskommelsen om ökad tillgänglighet kan vidareutvecklas. Utredningens betänkande har remitterats.

Som en del av överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020 genomförde SKR en förstudie om vilken information om väntetider och kvalitets- och patientnöjdhetsdata som skulle kunna tillgängliggöras på 1177.se. I mars 2021 beslutade regeringen att bevilja en ansökan från SKR om att genomföra en fördjupad behovsanalys och ta fram en kravspecifikation för en sådan jämförelsetjänst. SKR redovisade den fördjupade behovsanalysen i augusti 2021 (S2021/02255).

Socialstyrelsen har i uppdrag att stödja regionernas hantering av uppdämda vårdbehov samt följa och analysera väntetider i hälso- och sjukvården (S2020/05634). Under 2020 redovisade Socialstyrelsen bl.a. två faktablad som redogör för hur väntetiderna har påverkats under pandemin. Socialstyrelsen har också publicerat ett flertal faktablad som beskriver effekterna av pandemin på olika områden inom hälso- och sjukvården.

Ytterligare insatser för en mer tillgänglig nära vård

Regeringen har satsat cirka 3 miljarder kronor per år under 2020 och 2021 för att utveckla den nära vården med primärvården som nav. Satsningen som regleras i en överenskommelse mellan regeringen och SKR handlar bl.a. om att stärka kontinuiteten och säkerställa en högre tillgänglighet till primärvården. Patienternas upplevelser av hur tillgänglig primärvården är framgår bl.a. av Nationell patientenkät där 83,1 procent av kvinnorna och 84,3 procent av männen 2020 svarade ja på frågan om de fick besöka hälso-/vårdcentralen inom rimlig tid – jämfört med 75,7 procent av kvinnorna och 77,7 procent av männen när de fick samma fråga 2017.

I en rapport beskriver SKR att utvecklingen av digitala tjänster har tagit fart och att fler patienter fått möten med vården i sina hem antingen via mobila team eller på

andra sätt (SKR 2020, Pandemin och hälso- och sjukvården). Rapporten visar att mottagningsbesök i primärvården minskade med mellan 25 procent och 55 procent mellan februari och april 2020. Samtidigt ökade distanskontakter och telefonrådgivning via 1177 Vårdguiden.

Tillgänglighet till läkarinsatser för personer som bor i kommunala särskilda boenden är beroende av att regionen avsätter nödvändiga läkarresurser. Coronakommissionen har bl.a. pekat på bristande samverkan mellan huvudmännen och påtalat att det är nödvändigt att regionerna säkerställer tillgång till de läkarresurser som äldreomsorgen kräver, inom ramen för primärvården, genom mobila läkarteam eller på annat sätt.

Fler patienter får stöd i att ändra ohälsosamma levnadsvanor av primärvården

Regionerna fortsätter att bygga ut rådgivningen inom primärvården till personer med ohälsosamma levnadsvanor. Socialstyrelsens nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor rekommenderar hälso- och sjukvården att ge rådgivning till patienter som röker, har ett riskbruk av alkohol, är otillräckligt fysiskt aktiva eller har ohälsosamma matvanor. Under 2019 ökade rådgivningen gällande alla fyra levnadsvanorna ovan. Störst ökning skedde för rådgivning om fysisk aktivitet. Det var 6,1 procent av alla patienter inom primärvården som fick rådgivning om fysisk aktivitet under 2019. En positiv utveckling är att något fler personer än tidigare, närmare en procent, har fått rådgivning om riskbruk av alkohol. Trots utvecklingen är det dock fortfarande den levnadsvana där det är minst vanligt med rådgivning i primärvården. Alkoholkonsumtion kan orsaka eller hänga samman med många av de hälsoproblem som det är vanligt att söka hjälp för i primärvården. Det är därför angeläget att personalen erbjuder stöd till dem som har ett riskbruk av alkohol. Enligt Folkhälsomyndighetens data för 2020 var 12 procent av kvinnorna och 20 procent av männen i åldern 16–84 år riskkonsumenter av alkohol. Sannolikt är behovet av rådgivning betydligt högre än vad som ges inom primärvården i dag. Ohälsosamma matvanor är vanliga i befolkningen, och 2019 fick 4,1 procent av patienterna i primärvården rådgivning om matvanor.

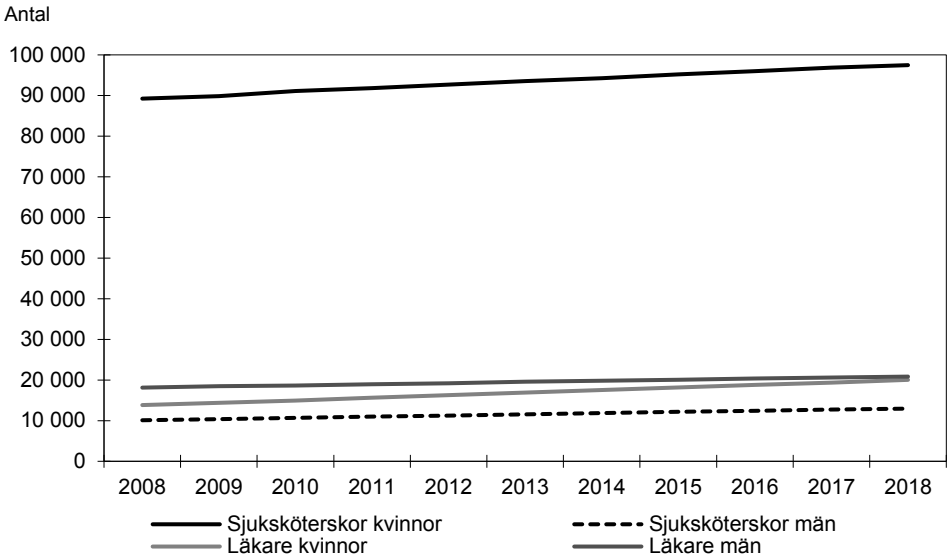
Det är en större andel män som får rådgivning i primärvården om levnadsvanor jämfört med kvinnor. Skillnaderna är tydligast när det gäller rådgivning om matvanor och fysisk aktivitet men gäller även för rådgivning om alkohol. Totalt sett är det fler kvinnor än män som får rådgivning eftersom det är fler kvinnor än män som är patienter i primärvården.

Antalet utfärdade legitimationer har ökat för ungefär hälften av yrkena inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen tar fortlöpande fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Rapporten från 2021 visar att antalet utfärdade legitimationer 2015–2019 har ökat för ungefär hälften av yrkena, bl.a. för barnmorskor och sjuksköterskor, men samtidigt har minskat för den andra hälften, bl.a. för läkare och tandläkare. Kvinnor utgör en majoritet bland medarbetarna inom de flesta legitimationsyrken. Det råder brist på legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom flera områden. Enligt Socialstyrelsen rapporterar alla 21 regioner hösten 2020 att efterfrågan är större än tillgången på specialistsjuksköterskor. Operationssjukvård, intensivvård och anestesisjukvård samt distriktssköterskor är de inriktningar som flest regioner beskriver brist inom. 19 av 21 regioner har bedömt att det råder brist på barnmorskor och lika många har redovisat brist på specialistläkare, främst inom allmänmedicin och psykiatri.

Antalet sysselsatta per 100 000 invånare har varit relativt konstant över tid för majoriteten av legitimationsyrkena men det finns vissa skillnader. Antalet legitimerade sjuksköterskor sysselsatta inom hälso- och sjukvården minskade med en procent i förhållande till befolkningen 2014–2018. Samtidigt ökade antalet sysselsatta läkare i hälso- och sjukvården per 100 000 invånare med 4 procent under motsvarande period (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Antal legitimerade läkare och sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvården

Källa: Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal, Socialstyrelsen

Insatser för att skapa goda förutsättningar för vårdens medarbetare

I syfte att ge personalen i vården bättre förutsättningar har regeringen tillfört regioner och kommuner nästan 10 miljarder kronor inom ramen för årliga överenskommelser 2019–2021 mellan regeringen och SKR i syfte att skapa goda förutsättningar för vårdens medarbetare. Av de 3,3 miljarder kronor som avsattes för 2021 tilldelades regionerna 2,5 miljarder kronor och kommunerna 150 miljoner kronor. Medlen kan bland annat användas till att förbättra förutsättningarna på arbetsplatserna, utbilda framtidens medarbetare och utveckla personalens kompetens. Av satsningens resterande medel avsätts 400 miljoner kronor till regionerna för att fler sjuksköterskor ska ges möjlighet att läsa till specialistsjuksköterska med betald utbildning samt 100 miljoner kronor till kommunerna för samma ändamål. Därtill avsätts 100 miljoner kronor till regionerna för att öka attraktiviteten att bli specialistsjuksköterska och för att utveckla kompetens- och karriärmodeller för specialistsjuksköterskor med fördjupad kompetens inom centrala områden. Socialstyrelsens uppföljning av föregående års överenskommelser visar att regionerna bl.a. använder medlen för att effektivisera verksamheterna, t.ex. genom teamarbete eller omfördelning av arbetsuppgifter. Vidare har regionerna infört nya yrkesroller, t.ex. vårdnära service, servicevärdar eller servicemedarbetare. Syftet är att frigöra patientnära tid för vårdpersonalen. Även kommunerna redovisar förändrade arbetssätt och initiativ för att organisera verksamheterna på ett mer effektivt sätt. De flesta regioner redovisar att de arbetar med produktions- och kapacitetsplanering där målet är att använda de befintliga resurserna så effektivt som möjligt.

Bastjänstgöring för läkare har införts

I samband med att läkarutbildningen förlängs med en termin till sex år och görs legitimationsgrundande tas allmäntjänstgöringen (AT) bort. I stället kommer alla läkare att genomgå en inledande tjänstgöringsdel som benämns bastjänstgöring (BT). Syftet med att reformera läkarutbildningen och vägen till att bli specialist är att modernisera utbildningen och möjliggöra att fler läkare blir specialister snabbare än i dag. Lagändringarna skulle ha trätt i kraft den 1 juli 2020 men på grund av pandemin senarelades införandet till den 1 juli 2021.

Kartläggning och samverkan för en långsiktig kompetensförsörjning av hälso- och sjukvårdspersonal

Den 1 januari 2020 inrättade regeringen Nationella vårdkompetensrådet. Rådets övergripande uppdrag är att långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjning av personal inom hälso- och sjukvården och tandvården. Under 2020–2021 har rådet fortsatt sitt arbete och bl.a. påbörjat etableringen av regionala vårdkompetensråd samt fortsatt arbetet med utvecklade statistikflöden och prognoser för antal examinerade högskoleutbildade. Rådet har vidare tagit initiativ till nationell samordning om dimensionering av läkarnas AT och BT. Enligt överenskommelsen mellan regeringen och SKR om en god och nära vård 2021 ska SKR i samverkan med rådet ta fram planeringsunderlag för dimensionering av AT-tjänster på nationell och regional nivå samt redovisa en analys och en plan för hur tiden mellan läkarexamen och påbörjad AT därmed ska förkortas

Återhämtningsbonus för vård- och omsorgspersonal

Regeringen har beslutat om förordningen (2021:313) om statsbidrag för att främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg. Statsbidraget syftar till att förbättra arbetssituationen för anställda inom vård och äldreomsorg. För 2021 är totalt 300 miljoner kronor avsatt, varav 195 miljoner kronor till omsorgen och 105 miljoner kronor till hälso- och sjukvården. För 2022 och framåt beräknas totalt en miljard kronor avsättas till satsningen, varav 650 miljoner kronor avsätts till omsorg och 350 miljoner till hälso- och sjukvård. Förordningen trädde i kraft den 1 juni 2021.

Förlossningsvården och vården som rör kvinnors hälsa har förbättrats men kräver fortsatta insatser

År 2020 avsatte regeringen cirka 1 miljard kronor till förlossningsvården och kvinnors hälsa. Huvuddelen av medlen fördelades till regionerna inom ramen för en treårig överenskommelse 2020–2022 mellan staten och SKR. Överenskommelsen har fokus på ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt fokus på förstärkta insatser för kvinnors hälsa. Regionernas insatser har bland annat omfattat förändrade arbetssätt, verksamhetsutveckling och kvalitetsarbete. Även utbildningsinsatser och kompetenshöjande insatser för medarbetarna har genomförts, och bemanningen har stärkts i många regioner. Regionernas insatser har resulterat i att graviditetsvårdkedjan till viss del har blivit mer kunskapsbaserad och säker. Inom ramen för statens och SKR:s överenskommelser lanserades Graviditetsenkäten nationellt under hösten 2020. Enkäten, som förmedlar patientperspektivet, är ett viktigt underlag för den fortsatta utvecklingen av mödrahälso- och förlossningsvården samt eftervården.

Därtill avsattes cirka 30 miljoner kronor för olika regeringsuppdrag till bl.a. Socialstyrelsen, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) med kartläggande, kunskapshöjande samt uppföljande insatser för att stärka kvinnors hälsa och förlossningsvården. Myndig-

heten för vård- och omsorgsanalys uppföljning av satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa visar att graviditetsvårdkedjan till viss del har blivit mer kunskapsbaserad och säker. Trots utveckling på området och goda resultat kvarstår fortsatt utmaningar bland annat inom eftervården. År 2021 har satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa förstärkts och omfattar 1,5 miljarder kronor. En tilläggsöverenskommelse har tecknats mellan staten och SKR, och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer inom förlossningsvården (S2021/05135).

Resultatet från den nya nationella graviditetsenkäten presenterades för första gången i juni 2021 och visar att förlossningsvården får fina betyg av födande kvinnor. Av de 52 000 kvinnor som svarat så är de flesta nöjda med förlossningsvården. 9 av 10 kvinnor kan tänka sig att rekommendera sin mödrahälsovård och förlossningsavdelning till någon annan som är gravid eller ska föda barn. Lika många har känt sig trygga och bemötta med respekt och värdighet. De allra flesta tycker att barnmorskan var närvarande i förlossningsrummet i den utsträckning man önskade. Resultatet visade dock att det också finns viktiga utvecklingsområden som kräver fortsatt arbete. Enkäten pekar bland annat på behovet av en stärkt eftervård och ökad delaktighet både för den födande kvinnan och hennes partner.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Nedan redovisas regeringens bedömning om måluppfyllelsen för målet för hälso- och sjukvårdspolitiken, dvs. att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig. Regeringens bedömning är att måluppfyllelsen har påverkats på grund av coronapandemin, men att regeringens arbete har bidragit till att uppnå målen.

Regeringens bedömning är att målet för hälso- och sjukvårdspolitiken bidrar till Sveriges genomförande av mål och delmål i FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030.

Konsekvenser av covid-19 har påverkat måluppfyllelsen

Under utbrottets första veckor, när antalet smittade ökade kraftigt, blev en vikande tillgång till skyddsutrustning och utmaningar när det gäller att säkerställa tillgång till läkemedel tydlig. Sjukvården byggde snabbt upp ett stort antal intensivvårdsplatser i storstadsregionerna. Arbetet omorganiserades för att kunna hantera en kraftigt ökad belastning av svårt sjuka patienter. Socialstyrelsen fick i uppdrag att säkerställa tillgången till skyddsutrustning och annat sjukvårdsmaterial samt inrättade en samordningsfunktion för intensivvårdsplatser. Därtill fördelades skyddsutrustning till kommunal omsorg och hälso- och sjukvård. Den snabba hanteringen och omställningen för att hantera pandemin visar på att hälso- och sjukvården väl lever upp till målet om att hälso- och sjukvården ska erbjuda befolkningen en effektiv hälso- och sjukvård som kan anpassa sig efter behov.

Medarbetarna inom hälso- och sjukvården är avgörande för att verksamheten ska fungera. De behöver ha förutsättningar att genomföra de arbetsuppgifter som en pandemi för med sig. Inte minst handlar det om kunskap om hur arbetssätt och aktiviteter kan anpassas för att undvika smittspridning och upprätthålla en god vård. Ansvaret för att anpassa hälso- och sjukvårdens verksamhet till rådande villkor vilar på vårdens huvudmän och vårdgivare men staten har bistått i arbetet på olika sätt, bl.a. genom tillskott av resurser samt genom att löpande förmedla information, stöd och vägledning om covid-19 till hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer att statens insatser under pandemin har bidragit till att erbjuda en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård som är jämlik, jämställd och tillgänglig. Pandemin har också

inneburit ett antal utmaningar. Exempelvis har pandemin inneburit en stor ansträngning på vårdpersonal, färre genomförda operationer och påverkat tillgången till akut- och intensivvården. Antalet tandvårdsbesök har också minskat under pandemin. Detta har lett till uppdämda vårdbehov. Det finns därför utmaningar de kommande åren.

Hälso- och sjukvården har blivit mer behovsanpassad

Svenska patienter har sedan 2017 blivit nöjdare med bemötandet i hälso- och sjukvården och hur de själva involveras i sin egen vård. Det är dock få svenska patienter som svarar att de har en fast läkarkontakt eller annan fast kontakt i vården, trots att denna kontinuitet bidrar till ökad trygghet och gynnar personligt ansvarstagande. Ett av regeringens inriktningsmål för omställningen mot en mer god och nära vård är att kontinuiteten i primärvården ska öka. Regeringen arbetar bl.a. för att fler ska få möjlighet till en fast läkarkontakt t.ex. genom regeringens överenskommelse med SKR om en god och nära vård. Regeringen bedömer att insatserna för en god och nära vård bidrar till målet om att vården ska bli mer behovsanpassad.

Covid-19-pandemin har inneburit att Socialstyrelsen inte fattat beslut om nationell högspecialiserad vård i den utsträckning som var planerad. Det är dock regeringens bedömning att arbetet med nationell högspecialiserad vård bidrar till en fortsatt behovsanpassad hälso- och sjukvård.

Digitalisering och hälsodata bidrar till effektiv hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att insatser inom digitalisering och hälsodata bidragit till att vården blivit effektivare. Digitalisering utgör ett medel för att säkerställa tillgång till god och nära vård i hela landet samt för att öka tillgänglighet, jämlikhet och effektivitet. Utvecklingen av 1177 Vårdguiden som första linjens digitala vård är en satsning som bidrar till en god och nära vård för alla. Digitala vårdmöten via video och chatt har fått allt större spridning det senaste året. Det syns en tydlig ökning, som sammanfaller med spridningen av covid-19 i samhället.

Trots att vårdgivare har möjlighet att utbyta journalinformation genom sammanhållen journalföring, utnyttjas denna möjlighet inte fullt ut i praktiken. Ett utökat nyttjande av denna möjlighet skulle stärka patientsäkerheten och kunna bidra till en mer effektiv hälso- och sjukvård. Regeringen har tagit initiativ på området, men dessa behöver följas av insatser även hos huvudmännen och ute i verksamheterna för att få verklig effekt.

Sverige har historiskt sett varit bra på att hantera och nyttja data. Vissa index från bland annat EU och OECD visar dock att Sverige nu ligger sämre till jämfört med andra länder och att det därför finns behov av att nationellt stärka vissa områden, däribland hälsodataområdet. Om Sverige ska kunna vara med och påverka och ta del av arbetet med EU:s omställning, behöver Sverige bli bättre på området. I dag innebär den ojämlika produktionen och konsumtionen av data att vård inte kan ges på goda och lika villkor i hela landet.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

En del av målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att hälso- och sjukvården ska hålla en god kvalitet. Därför behöver den svenska sjukvården ha goda medicinska resultat. För att regeringen ska kunna stärka den statliga styrningen inom hälso- och sjukvårdsområdet och rikta resurserna dit behoven är som störst behövs mer kunskap om vårdens utveckling och behov. Den statliga uppföljningen och analysen behöver vara mer datadriven och utvecklas och förbättras för att möjliggöra effektiva satsningar

samt effekter för individ och samhälle. En förutsättning för detta är att staten agerar mer sammanhållet samt har tillgång till relevanta data för mer djupgående analyser. Den statliga uppföljningen av hälso- och sjukvården är i dag beskrivande och bör i stället bli mer fokuserad på att belysa möjliga insatser samt stärka individ- och samhällsperspektivet. Uppföljningen behöver bli snabbare, för att kunna hantera aktuella problem för alla i hela landet.

Svensk hälso- och sjukvård kännetecknas av hög kvalitet inom flera områden, vilket t.ex. yttrar sig i goda medicinska resultat. Den intensiva kunskapsutvecklingen inom området ställer höga krav på styrning med kunskap för att upprätthålla den höga kvaliteten. Regeringens arbete med att förbättra den statliga styrningen med kunskap tillsammans med regionernas samlade kunskapsstyrningsarbete bidrar på ett positivt sätt till hälso- och sjukvårdens förutsättningar att erbjuda en vård av hög kvalitet. Uppföljning av hälso- och sjukvårdens resultat är grundläggande för ett gott kvalitetsutvecklingsarbete och för forskning och innovation. Den nationella strategin för life science sätter upp flera långsiktiga mål för forskning och innovation inom hälso- och sjukvården som på sikt bidrar till en ökad kunskap och kvalitet.

Regeringens satsningar på psykisk hälsa och suicidprevention bidrar till att öka kvaliteten i vården och skapa bättre förutsättningar för regioner och kommuner att arbeta utifrån bästa tillgängliga kunskap, både genom att tidigt möta psykisk ohälsa och ge en effektiv vård samtidigt som personer med allvarliga och komplexa tillstånd ska få rätt vård och stöd.

Tillsyn av hälso- och sjukvård är ett viktigt verktyg för att granska att befolkningen får vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och andra föreskrifter. Genom att resultat återförs från tillsynen till tillsynsobjekten vidtar verksamheterna nödvändiga åtgärder för att minimera risker och brister och bidrar till en bättre kvalitet inom hälso- och sjukvården. Under pandemin har Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsynsinsatser varit särskilt viktiga för att följa, förstå och analysera hur hälso- och sjukvården och äldreomsorgen har hanterat pandemin under 2020 och 2021. Regeringen bedömer därför att tillsynen inom hälso- och sjukvården bidrar till att uppnå målet om en hälso- och sjukvård av god kvalitet.

Insatser bidrar till en jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Regeringen har genom en rad åtgärder arbetat för att vården ska bli mer jämlik och jämställd, bl.a. inom områden som tillgänglighet, styrning med kunskap och uppföljning. Det är regeringens bedömning att de insatser som gjorts inom området kvinnors hälsa och inom cancerområdet har bidragit till att vården blivit mer jämlik och jämställd och därmed bidragit till att uppfylla målen för hälso- och sjukvårdspolitiken.

Satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården har pågått ett antal år och regionerna har genomfört viktiga insatser. Regeringen bedömer att insatsen på området har medfört betydande förbättringar för både kvinnors hälsa och förlossningsvården, vilket också är viktigt för en jämställd vård liksom en jämställd hälsa.

Cancervården i Sverige har goda medicinska resultat och utvecklas snabbt vad gäller patientcentrering, diagnostik, behandling och användning av digitala stöd. Införandet av standardiserade vårdförlopp i cancervården bedöms ha haft en positiv inverkan på jämlikheten i cancervården. Pandemin har dock påverkat cancervården negativt. Viss screeningverksamhet har tillfälligt pausats i flera regioner och vissa vårdprogram anpassats för att inte i onödan riskera smittspridning. Även möjligheten till stöd från såväl vårdpersonal som anhöriga har begränsats på grund av pandemin. Regeringen

ser ett fortsatt behov av att följa och analysera pandemins effekter på cancervården och hur det påverkat förutsättningarna för jämlik, tillgänglig och effektiv cancervård.

Tillgängligheten inom vården har påverkats av pandemin

Tillgängligheten inom hälso- och sjukvården har påverkats stort av utbrottet av covid-19. Detta har inneburit att väntetiderna till vård har blivit längre och regionernas förmåga att upprätthålla vårdgarantins tidsgränser har påverkats. Covid-19-pandemin har dock belyst redan långvariga brister i tillgängligheten inom hälso- och sjukvården, samtidigt som skillnaderna är stora mellan olika regioner och olika specialistområden. Därmed finns ett fortsatt behov av att genomföra riktade insatser för att förbättra tillgängligheten och stärka förutsättningarna för kortare väntetider i hälso- och sjukvården. De uppdämda vårdbehov som uppstått som en konsekvens av utebliven och uppskjuten vård kommer också att ställa högre krav på hälso- och sjukvården framöver för att patienter ska få vård i rimlig tid.

Regeringen har gjort stora satsningar på att minska väntetiderna och köerna i hälso- och sjukvården. En uppdaterad kömiljard har utvecklats och uppgår till närmare tre tillgänglighetsmiljarder per år. Även ytterligare åtgärder har vidtagits med anledning av det uppdämda vårdbehovet till följd av covid-19-pandemin. Före covid-19-pandemin sågs en förbättring i väntetiderna men under covid-19-pandemin har läget blivit annorlunda. Måluppfyllelsen av vårdgarantin inom den specialiserade vården har påverkats i en negativ riktning med anledning av pandemin. De regionala skillnaderna har varit stora, bl.a. beroende på i vilken grad det har skett en stor spridning av covid-19 inom regionen.

Den delegation som regeringen har tillsatt för ökad tillgänglighet (dir. 2020:81) ska bl.a. arbeta med att stödja regionerna i deras arbete för att säkerställa tillgängligheten såväl under som efter utbrottet av covid-19. Nationella insatser bidrar till att stödja pågående utvecklingsarbete i regionerna för förbättrad tillgänglighet samt de insatser som görs inom ramen för överenskommelser mellan staten och SKR. Genom att från nationellt håll stödja och samordna regionernas tillgänglighetsarbete stärks möjligheten till erfarenhetsutbyte över regiongränser. Goda arbetssätt och metoder för förbättrad tillgänglighet kan då spridas mellan regioner. På så sätt ökar förutsättningarna för ändamålsenliga och kostnadseffektiva åtgärder. Regeringen bedömer därför att de nationella insatserna bidrar till regeringens mål om en tillgänglig hälso- och sjukvård.

Tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin har länge varit en prioriterad fråga. Antalet besök till BUP har ökat, liksom kapaciteten inom BUP, men vårdbehoven ökar ännu snabbare. En del i regeringens arbete med ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården har särskilt prioriterat BUP.

Tillgängligheten till apoteksservice har inte förändrats i någon större utsträckning under det gångna året, men det finns tecken på minskande lönsamhet. Förändringarna i glesbygdsstödet bedöms vara ett viktigt led i att bevara tillgången till fysiska apotek i glesbygdsområden och för att nå målet om en tillgänglig hälso- och sjukvård.

Utvecklingen mot en god och nära vård fortsätter

Resultaten från Nationell patientenkät och från International Health Policy Survey (IHP) för det senaste året visar att patienterna är mer nöjda med sin vård än tidigare men också att många får vänta alldeles för länge på vård. I jämförelse med andra länder finns det fortsatt stora utmaningar på området. Utvecklingen av mobila team, distansbesök och andra digitala lösningar är viktigt för att stödja en ökad tillgänglighet i primärvården, men det är inte tillräckligt. Det måste också finnas en god tillgänglighet till fysiska besök så att alla patienter får sina behov av hälso- och sjukvård till-

godosedda. Likaså är det viktigt med en välfungerande samverkan mellan huvudmännen, till exempel för att säkerställa tillgången till nödvändiga läkarinsatser inom den kommunala hälso- och sjukvården.

En central förutsättning för omställningen till en nära vård är en ändamålsenlig kompetensförsörjning. En förutsättning för vårdens långsiktiga kompetensförsörjning är tillgången till medarbetare med kompetens för den vård som bedrivs. Likaså måste arbetsmiljön vara god för att medarbetarna ska kunna utföra sitt arbete med hög kvalitet. Regeringens personal- och professionssatsningar är viktiga för att kunna uppnå målen för hälso- och sjukvårdspolitiken och utvecklingen mot en god och nära vård.

Arbetet med en primärvårdsreform har påbörjats för att utveckla en mer nära vård och ökad tillgänglighet, bl.a. har regeringens överenskommelse med SKR om en god och nära vård bidragit till det arbetet. För att främja arbetet med samordning och kontinuitet i vården har regeringen tagit initiativ till införandet av verktyget patientkontrakt och att sätta mål för dem som ska få tillgång till en fast läkarkontakt. Resultaten visar att arbetet med båda dessa delar går framåt. Satsningar på primärvården förutsätter att det går att följa bl.a. medicinska resultat och insatser som görs inom vårdnivån. Socialstyrelsen har därför presenterat ett förslag om att inkludera data från primärvården i patientregistret. Sådana registerdata kan bl.a. ge en tydligare bild av primärvårdens innehåll och verksamhet, samt bidra till ett bättre underlag för kvalitetsarbete.

4.5 Politikens inriktning

Alla ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i jämförelse med andra länder. Uppföljningar visar på goda medicinska resultat, att patienter överlag är nöjda med kvaliteten och att förtroendet för hälso- och sjukvården är högt och stigande. Samtidigt står svensk hälso- och sjukvård inför att hantera ökande vårdbehov till följd av en längre livslängd och medicinska möjligheter att behandla fler sjukdomstillstånd. Det behövs fler personer som vill arbeta i vården, goda arbetsvillkor och en förstärkt nära vård. En stark primärvård har särskilt goda förutsättningar att både förebygga och behandla stora folksjukdomar. Den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården utgör en betydande del av primärvårdsnivån och kommunala aktörer är viktiga för utvecklingen till en nära vård med fokus på primärvården. Alla aktörer inom välfärden oavsett driftsform ska ha likvärdiga villkor. Patienternas rättigheter ska stärkas och principen om vård efter behov tryggas. Patientens rätt till information och rätt att välja ska värnas och utvecklas. Det är viktigt med förbättrad öppenhet i fråga om väntetider, tillgänglighet och kvalitet inom vården. Rätt information ska ges i rätt tid och på ett sätt som alla kan ta till sig och förstå. Nya arbetssätt tillsammans med en ökad användning av digitala verktyg och ny teknik kan bidra till den önskade utvecklingen.

Sverige och svensk hälso- och sjukvård genomgår stora prövningar på grund av den långdragna covid-19-pandemin. Pandemin har belyst behovet av en stärkt beredskap inom hälso- och sjukvården, ökad nationell samordning och kontroll, sektorsövergripande ansats, uppföljning och analys av hälso- och sjukvårdens utveckling och behov av riktade insatser. Under pandemin har vissa sjukvårds- och tandvårdsinsatser skjutits upp och köer bildats och ett ökat vårdbehov har tillkommit för personer med postinfektiöst tillstånd efter covid-19, även kallat postcovid. Detta behöver hanteras på ett effektivt sätt och tillgängligheten till vården behöver säkras.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning för att klarlägga förutsättningarna för en ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan staten och nuvarande huvudmän när det gäller sjukvården (bet. 2017/18:SoU18 punkt 6, reservation 5, rskr. 2017/18:176). Regeringen har inlett en analys avseende tillkännagivandet men bedömer att frågan behöver analyseras vidare i ljuset av de nya situationer och de behov som uppstått under hanteringen av covid-19. För att klarlägga förutsättningarna för en ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan staten och nuvarande huvudmän när det gäller sjukvården bör Coronakommissionens slutsatser inväntas.

Den nationella styrningen behöver stärkas, bland annat genom bättre tillgång till relevanta data och ökad tillsyn. Därigenom förbättras möjligheten att rikta resurser och insatser dit behoven är som störst. Den statliga uppföljningen och tillsynen hjälper också regeringen att följa resultat av omstruktureringar och andra reformer på nationell nivå. Behovet av en utvecklad nationell uppföljning har också belysts i ljuset av covid-19-pandemin liksom behovet av nationell samordning och behovsanalyser, både i tider av kris och i ett förebyggande syfte. Genom att öka den nationella uppföljningen och analysen ökar förutsättningarna för att staten på ett mer effektivt sätt kan stödja och stärka kommuner och regioner i deras arbete. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Den statliga uppföljningen ska bli mer fokuserad på att belysa utvecklingsområden samt stärka individ- och samhällsperspektivet. Aktuella data behöver tillgängliggöras snabbare för att uppföljningen ska kunna belysa aktuella problem i rätt tid för alla i hela landet. Det är även viktigt för framtidens forskning och utveckling att data från hälso- och sjukvården är tillgängliga för de statliga myndigheterna i större utsträckning.

Vården ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla i hela landet. En mer tillgänglig hälso- och sjukvård med kortare köer är en förutsättning för att alla människor ska känna sig trygga. Den som är i störst behov av att träffa en läkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal, få en operation eller annan behandling ska gå först. Vården behöver också bli mer digitalt tillgänglig med valfrihet och delaktighet för patienterna, och det ska finnas möjlighet att välja en namngiven fast läkarkontakt i primärvården.

Alla har inte samma möjligheter att leva ett hälsosamt liv. Hälsoklyftorna mellan socioekonomiska grupper växer, förekomsten av övervikt och fetma ökar och psykisk ohälsa blir allt vanligare. Liknande utmaningar kan ses globalt. Ohälsa och ohälsosamma levnadsvanor leder till ökade kostnader och en ökad belastning på hälso- och sjukvården, därför är det preventiva arbetet viktigt.

Kostnader för vaccin mot covid-19

Mot bakgrund av att pandemin fortfarande pågår och smittläget kan förändras behöver Sverige fortsatt ha en god beredskap. En snabb och säker vaccinering är grundläggande för att ta Sverige ur pandemin. Vaccination är ett av de viktigaste redskapen för att undvika allvarlig sjukdom och död i covid-19. En effektiv vaccinering som minskar smittspridningen kan dämpa lidande och rädda liv och kan också leda till att samhället kan öppnas upp i högre utsträckning. Detta kan resultera i en återgång till ett mer normalt läge som också bör gynna samhällsekonomin. Det finns i dagsläget fyra godkända vaccin mot covid-19 i EU varav två kan användas för barn från och med 12 års ålder. I Sverige erbjuds vaccin till de grupper som Folkhälsomyndigheten rekommenderar vaccination till. Målet är att uppnå en så hög täckningsgrad som möjligt i alla åldersgrupper som vaccineras.

Vaccinens effekt över tid är ännu osäker men det är troligt att de som har vaccinerats kommer att behöva en så kallad påfyllnadsdos för att bibehålla ett gott skydd mot covid-19. Behovet av påfyllnadsdos beror även på om och hur viruset muterar och de tillgängliga vaccinens skydd mot dessa mutationer. Från och med den 1 september 2021 rekommenderar Folkhälsomyndigheten att personer med kraftigt nedsatt immunförsvar vaccineras med en påfyllnadsdos. Även för andra grupper såsom äldre samt boende på särskilt boende för äldre (SÄBO) kan det bli aktuellt med en påfyllnadsdos inför vintersäsongen 2021–2022. För den större delen av den vaccinerade befolkningen kan en första påfyllnadsdos komma att behövas under 2022.

Sverige deltar i de EU-gemensamma avtalsförhandlingarna med vaccintillverkare avseende vaccin mot covid-19. För att sprida riskerna ifall något av vaccinen inte skulle bli godkänt eller tillräckligt effektivt, har Sverige ingått avtal om olika typer av vacciner och med olika vaccintillverkare. Sverige har därför tecknat avtal om vaccin mot covid-19 som överstiger det svenska behovet för att bl.a. ta höjd för eventuella behov av vaccin som är uppdaterade för virusvarianter samt behov av påfyllnadsdoser. Sverige kommer framöver att ha ett överskott av vaccin mot covid-19 för vidareförsäljning eller donation. Vidareförsäljning av doser sker på en global marknad, men kan komma att ske på ett sådant sätt att försäljningspriset inte uppfyller kravet på affärsmässighet, dvs. med en prisrabatt. Vid försäljningarna kommer regeringen sträva efter att täcka en så stor del som möjligt av det inköpspris som Sverige betalat och att inga vacciner ska behöva kasseras. Regeringen har riksdagens bemyndigande att under 2021 besluta om försäljning av vaccin mot covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Regeringen föreslår ett sådant bemyndigande även för 2022.

För att säkerställa tillräckliga resurser för att kunna vaccinera stora delar av den svenska befolkningen med påfyllnadsdoser m.m. och, vid behov, kunna vidareförsälja överskott av vaccin med prisrabatter till andra stater, Covax eller andra jämförbara organisationer, föreslås att anslaget ökas innevarande år med 1 miljard kronor, med 3,5 miljarder kronor 2022 och med 2 miljarder kronor 2023.

Läs om aktivt arbete med vaccination mot covid-19 i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 5 Folkhälsopolitik.

Ersättning till regioner för genomförda vaccinationer mot covid-19

Enligt nuvarande överenskommelse med SKR för genomförande av vaccinering mot covid-19 under 2021 ersätter staten regionerna per utförd vaccination efter registrering i det nationella vaccinationsregistret. För att ersätta regionerna för dessa utförda vaccinationer föreslås därmed att 2,1 miljarder kronor avsätts för 2022. Vidare föreslås ytterligare 500 miljoner kronor avsättas innevarande år.

En ändamålsenlig testning och smittspårning

Regeringen har under 2020 och 2021 tillfört medel för testning och smittspårning av covid-19. Läget inför 2022 är än så länge oklart men det bedöms finnas ett behov av att kunna upprätthålla en nödvändig och ändamålsenlig testning och smittspårning även under 2022. Medel krävs för att hantera såväl covid-19-pandemin som de följdverkningar som den medför. Regeringen avsätter därför 2 miljarder 2022.

Arbetet med digitala covidbevis fortsätter

Regeringen har under 2021 tillfört medel till myndigheter och regioner för digitala covidbevis, som kan användas för att underlätta den fria rörligheten och ett säkert resande under covid-19-pandemin. Regeringen följer noga smittspridningens utveck-

ling och avser att avsätta medel för utfärdandet av bevisen, inklusive förvaltning och kommunikationsinsatser, även under 2022. För 2022 föreslår regeringen att 65 miljoner kronor avsätts för det fortsatta arbetet med covidbevisen inklusive förvaltning och kommunikationsinsatser.

Ökad robusthet i hälso- och sjukvården – utvecklat och förstärkt civilt försvar samt försörjningsberedskap

Regeringen inledde arbetet med att stärka det civila försvaret under förra mandatperioden, bl.a. genom att tillsätta Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (S2018:09). Regeringen satsar fortsatt på att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar. Av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) framgår målsättningarna för hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar. Den pågående covid-19-pandemin påverkar dock såväl Socialstyrelsens som regionernas möjligheter att i full utsträckning arbeta med det civila försvaret inom hälso- och sjukvården. Det bedöms därför vara mer ändamålsenligt för totalförsvarsplaneringen och samhällseffektivt att omfördela 200 miljoner kronor av medlen som är avsatta för ändamålet 2021 till 2022. Omfördelningen sker genom ett anslagssparande.

Under senare år har flera händelser visat på det stora behovet av att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Till exempel stod det redan tidigt under covid-19-pandemin klart att det fanns stora utmaningar när det gällde att säkerställa tillgång till personlig skyddsutrustning.

Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap lämnade den 31 mars 2021 sitt andra delbetänkande En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården (SOU 2021:19). Regeringen avser att genomföra en rad åtgärder för att stärka systemet för försörjning med hälso- och sjukvårdsmaterial och läkemedel. Inom ramen för regeringens arbete med att stärka det civila försvaret har medel aviserats för 2022 och framåt. Dessa medel kan delvis användas för att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Nu föreslår regeringen att ytterligare 500 miljoner kronor per år tillförs från och med 2024 för det fortsatta arbetet med att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården.

Fortsatta insatser för att stärka tillgängligheten i hälso- och sjukvården

Regeringen bedömer att det finns stora behov av insatser för att åstadkomma en förbättrad tillgänglighet i hälso- och sjukvården med kortare väntetider och köer. Det handlar om insatser för att minska köerna som följer i covid-19-pandemins spår. Det handlar också om att få till stånd ett kontinuerligt och strukturerat tillgänglighetsarbete på såväl nationell som regional nivå för att säkerställa en god tillgänglighet i hela landet. Det finns ett behov av att stärka den statliga uppföljningen och samordningen på området i syfte att bättre kunna följa och analysera vilka behov av insatser som finns. Regeringen bedömer även att det är viktigt med insatser som, inom ramen för gällande lagstiftning och med hänsyn till regionernas behov av långsiktiga planeringsförutsättningar, ska kunna säkra en stabilitet i vårdutbudet. Detta kan underlätta för patienter att få vård hos en annan vårdgivare med kortare väntetider.

För 2022 avsätter regeringen 3 miljarder kronor för ändamålet. I detta ingår en fortsatt satsning på en prestationsbaserad modell för att uppnå kortare köer och väntetider i hälso- och sjukvården samt för att stödja och följa upp regionernas tillgänglighetsarbete (de s.k. tillgänglighetsmiljarderna).

Förstärkta insatser för att omhänderta uppdämda vårdbehov

För att omhänderta de uppdämda vårdbehov som har uppstått till följd av covid-19-pandemin kommer det att krävas olika typer av riktade insatser och åtgärder. Det är

viktigt att det finns tillräckliga personella resurser. För att hälso- och sjukvården ska klara den nödvändiga återhämtningen och kunna hantera den uppskjutna vården och den covid-19-relaterade vården, aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2021 att 4 miljarder kronor skulle avsättas för ändamålet 2022. För att ytterligare stödja hälso- och sjukvården i arbetet med att hantera de uppdämda vårdbehov som utbrottet av covid-19 har medfört föreslår regeringen att 2 miljarder kronor avsätts 2022 för riktade insatser till regionerna.

Utvecklingen till en nära vård med primärvården som nav

Utvecklingen av en nära vård och regeringens primärvårdsreform syftar till att möta de utmaningar som hälso- och sjukvården står inför och att använda de gemensamma resurserna mer effektivt. I den pågående reformeringen av hälso- och sjukvården ska tillgänglighet, delaktighet och kontinuitet öka för patienter och anhöriga. Även samverkan mellan huvudmännen måste stärkas. Vidare ska rätten till fast läkarkontakt säkras. Regeringen fortsätter avsätta närmare 3 miljarder kronor per år för att stödja regioner och kommuner i arbetet med att stärka den nära vården.

För att kunna möta regeringens ambition med en stärkt primärvård i hela landet, inte minst i glest befolkade områden och socialt utsatta områden, måste en adekvat uppföljning av vårdnivån möjliggöras.

Att påbörja ett inrättande av ett system för listning hos utförare är avgörande för utvecklingen mot en nära vård. Arbetet med en nationellt samordnad listningsfunktion som är gemensam för samtliga regioner bör därför påbörjas. Denna s.k. listningstjänst ska innehålla information om samtliga utförare i landet där listning får ske.

Ambulanssjukvården stärks

Regeringen vill att ambulanssjukvården utvecklas, såväl vad gäller kompetens, kvalitet, samordning som tillgänglighet. Ambulanssjukvården behöver också utvecklas för att möta kraven på en god och nära vård. Regeringen föreslår en fortsatt förstärkning av ambulanssjukvården med 100 miljoner kronor för 2022. För 2023 beräknas 100 miljoner kronor.

Fortsatt förstärkt arbete med psykisk hälsa och suicidprevention

I enlighet med förslaget i budgetpropositionen för 2021 föreslår regeringen att cirka 2,2 miljarder kronor avsätts till insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention under 2022. Medlen ska bland annat användas till att utveckla det förebyggande och främjande arbetet inklusive arbetet med suicidprevention samt stärka tillgänglighet och kvalitet i vård, omsorg och andra stödinsatser för personer med psykisk ohälsa, psykisk sjukdom eller funktionsnedsättningar. Bland annat behöver väntetiderna inom barn- och ungdomspsykiatrin bli kortare och det suicidpreventiva arbetet intensifieras. I arbetet ska ett barnrätts- och ett jämställdhetsperspektiv beaktas. Vidare ska det i arbetet tas hänsyn till att psykisk ohälsa och risk för suicid påverkas av ett flertal andra faktorer såsom kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, ålder, funktionsnedsättning, socioekonomisk bakgrund, etnisk tillhörighet eller tillhörighet till urfolket eller nationell minoritet.

Ytterligare medel beräknas även för 2023 respektive 2024 för fortsatt arbete med psykisk hälsa, bland annat för att stärka arbetet med en köfri barn- och ungdomspsykiatri och för att stärka primärvårdens arbete med psykisk ohälsa. För 2023 respektive 2024 beräknas anslaget uppgå till över 2,2 miljarder. Medlen ska bl.a. användas till fortsatta överenskommelser mellan staten och SKR.Viktiga delar är arbetet med rätt stöd till psykisk hälsa samt arbetet med en sammanhållen god och nära vård för barn och unga.

Regeringens insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention behandlas även i avsnitt 5 Folkhälsopolitik.

Fortsatta investeringar för att stärka hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Åtgärder som syftar till att säkerställa tillgången till personal i hälso- och sjukvården, inte minst i glesbygden, är fortsatt viktiga. Tillräckligt med personal med rätt kompetens är en förutsättning för att vården ska fungera väl. Vikten av att investera i personalen har inte minst aktualiserats med anledning av pandemin, och för att fler framtida medarbetare ska kunna utbildas behövs fortsatta satsningar. Arbetssituationen för anställda inom hälso- och sjukvården behöver bli bättre. För att attrahera och behålla kompetens krävs trygga anställningar, en god arbetsmiljö och möjlighet till utveckling i arbetet. Regeringen fortsätter att avsätta närmare 3 miljarder kronor för att stödja regioner och kommuner i deras arbete med kompetensutveckling och kompetensförsörjning i hälso- och sjukvården. Medlen ska bl.a. användas för att förbättra förutsättningarna på arbetsplatserna, utbilda framtidens medarbetare och utveckla personalens kompetens. En del av dessa medel ska användas prestationsbaserat, utifrån hur många platser verksamhetsförlagd utbildning för studenter på sjuksköterskeutbildning som regionerna tillhandahåller. Förutsättningarna för de verksamhetsförlagda delarna av sjuksköterskeutbildningen ska förbättras så att fler platser kan erbjudas och bättre möjligheter ges till att bedriva vårdutbildning i hela landet, se även utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 6 Universitet och högskolor.

Behovet av specialistsjuksköterskor i både den kommunalt och regionalt finansierade sjukvården är stort och förväntas öka. Fler sjuksköterskor behöver vidareutbilda sig till specialistsjuksköterskor. Den nuvarande satsningen på vidareutbildning för sjuksköterskor är permanent och omfattar 400 miljoner kronor per år. Satsningen har haft en tillfällig förstärkning omfattande 100 miljoner kronor 2020–2022. Regeringen förlänger den tillfälliga förstärkningen och avser att fortsätta avsätta ytterligare 100 miljoner även under 2023 för att göra det mer attraktivt att bli specialistsjuksköterska. Regeringen har även en pågående satsning för att möjliggöra utvecklings- och karriärmöjligheter, däribland karriärtjänster om 100 miljoner kronor per år.

För att långsiktigt kunna planera för kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården behövs en dialog och samverkan mellan alla berörda aktörer. Regeringen inrättade därför den 1 januari 2020 Nationella vårdkompetensrådet. Det finns ett behov att rådets roll och uppdrag utvecklas i syfte att stärka hälso- och sjukvårdens långsiktiga kompetensförsörjning.

Regeringen bedömer även att det är viktigt med insatser som, inom ramen för gällande lagstiftning och med hänsyn till regionernas behov av långsiktiga planeringsförutsättningar för att kunna säkra en stabilitet i vårdutbudet, kan underlätta för patienter att få vård hos en annan vårdgivare med kortare väntetider.

Stärkt arbete med cancervård, precisionsmedicin och datadriven hälso- och sjukvård

För en ökad vårdkvalitet inom cancervården behöver bland annat behandling med precisionsmedicin, långtidsuppföljning och rehabilitering utvecklas. För att möta den snabba utvecklingstakten behöver det löpande arbetet med att uppdatera den nationella cancerstrategin intensifieras. Arbetet vid landets regionala cancercentrum ska prioriteras, med ett ökat fokus på datadriven cancervård med en stärkt uppföljning och analys.

En förutsättning för datadriven hälso- och sjukvård bygger på att hälsodata kan delas och individens tillit för datadelning. Datadelning ska präglas av öppenhet och transparens och det ska vara tydligt för den enskilde om, hur, när och i vilka syften data kan komma att delas. Kontrollerade, säkra och transparenta mekanismer för datadelning med tillhörande tillsyn är en förutsättning för att motverka diskriminering och orimliga intrång i individens integritet, samtidigt som det är ett värdefullt verktyg för att kunna erbjuda en god och effektiv vård.

Regeringen bedömer att cancervården bör stärkas och föreslår att satsningen fortsatt ska omfatta 100 miljoner kronor för 2022 och beräknar 100 miljoner kronor 2023. Regeringens samlade satsning för att stärka cancervården uppgår därmed till 600 miljoner kronor per år 2022–2023.

Förlängning av arbetet med kvinnors hälsa och förlossningsvården

Satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården är viktig för att uppnå en jämställd vård och jämlik hälsa i hela befolkningen och målet är en långsiktig förstärkning av området. Därför avser regeringen att fortsätta arbetet kommande år. Förlossningsvården behöver bli mer sammanhållen över hela vårdkedjan, inklusive eftervården. Vidare behöver insatser genomföras för att vården ska bli bättre på att upptäcka, diagnostisera och behandla sjukdomar som drabbar kvinnor. Kartläggande, kunskapshöjande och uppföljande åtgärder på området utgör viktiga beståndsdelar i den fortsatta utvecklingen inom kvinnors hälsa. Satsningen ska bidra till ökad tillgänglighet till och kvalitet i förlossningsvården och annan vård till kvinnor, ett viktigt bidrag till att stärka jämställdheten mellan kvinnor och män och uppnå en jämställd hälsa. Den pågående satsningen syftar bland annat till att främja kontinuiteten för kvinnor under graviditet, förlossning och eftervård. Arbetet med att stärka vården för personer som utsatts för sexuellt våld och könsstympning behöver fortsätta. Vården för våldsutsatta kvinnor ska förbättras även inom andra områden. Se vidare utgiftsområde 13 *Jämställdhet* och nyanlända invandrares etablering, avsnitt 5 *Jämställdhet*.

Regeringen avser att förlänga satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården 2022–2023. Därför avsätter regeringen 1,5 miljarder kronor för ändamålet 2022 och 2023.

Ett tydligare ansvar för hälso- och sjukvårdens spårsäkring efter sexualbrott

2020 års sexualbrottsutredning har i sitt betänkande bland annat föreslagit att en ny lag om hälso- och sjukvårdens spårsäkring efter sexualbrott ska införas. Förlaget har remitterats.

Enligt utredningen saknas det i dag en tydlig reglering av hälso- och sjukvårdens ansvar att utföra spårsäkring efter sexualbrott om den inte sker med stöd av 6 kap. 9 § patientsäkerhetslagen (2010:659). Utredningen konstaterar vidare att det även saknas reglering avseende hur lång tid en spårsäkringssats ska sparas. Att säkra spår kan vara avgörande för att ett brott ska kunna styrkas och det är därför viktigt att säkerställa att personer som har utsatts för eller kan ha utsatts för sexualbrott får en rättssäker, jämlik och enhetlig spårsäkring av hälso- och sjukvården över hela landet. Regeringen avser därför att reglera hälso- och sjukvårdens ansvar för spårsäkring efter sexualbrott och avsätter 2 miljoner kronor per år fr.o.m. 2022. Se utgiftsområdet 25 Allmänna bidrag till kommuner, anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Socialstyrelsen

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

2020	Utfall	783 167	Anslagssparande	157 547
2021	Anslag	772 205[1]	Utgiftsprognos	796 416
2022	**Förslag**	**765 160**		
2023	Beräknat	808 392[2]		
2024	Beräknat	793 001[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 799 440 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 776 361 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**749 805**	**749 805**	**749 805**
Pris- och löneomräkning[2]	6 264	14 730	22 469
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 091	43 857	20 727
varav BP22[3]	*58 500*	*93 500*	*70 500*
– Skyddad yrkestitel undersköterska		*65 000*	*44 000*
– Socialstyrelsens arbete med att stödja hälso-och sjukvårdens arbete	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Nationellt kompetenscentrum äldreomsorg	*19 000*	*19 000*	*19 000*
– Tillfällig förstärkning p.g.a. covid-19	*30 000*		
– Genomförande av Sveriges återhämtningsplan	*2 000*	*2 000*	
– Avhopparverksamhet	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**765 160**	**808 392**	**793 001**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I samband med budgetpropositionen för 2018 tillförde regeringen medel för myndighetens arbete med nivåstrukturering av högspecialiserad vård. Anslaget ökades 2018–2020 med 19–25 miljoner kronor per år. För 2021 tillfördes anslaget 4 miljoner kronor. För 2022 föreslås anslaget minska med 4 miljoner kronor i enlighet med budgetpropositionen för 2018.

Regeringen har under 2021 tillfört totalt 66,4 miljoner kronor engångsvis till Socialstyrelsens förvaltningsanslag för myndighetens arbete kopplat till coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2022 för ändamålet.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 6 miljoner kronor 2022 för Socialstyrelsens arbete med att stödja och utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering. Därefter beräknas 6 miljoner kronor årligen för ändamålet. Anslagsökningen finansieras genom att anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning minskar med motsvarande belopp från och med 2022.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2022 för Socialstyrelsens arbete med den svenska återhämtningsplanen (Fi2020/03864). Vidare beräknas anslaget ökas med 2 miljoner kronor för ändamålet 2023.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 19 miljoner kronor 2022 för inrättande och förvaltning av ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg. Därefter beräknas 19 miljoner kronor årligen för ändamålet. Anslagsökningen finansieras genom att anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* minskas med motsvarande belopp från och med 2022.

Regeringen beräknar att anslaget ökas med 65 miljoner kronor 2023 för arbetet med att utfärda legitimationer i enlighet med reformen om skyddad yrkestitel för yrket undersköterska. Anslaget beräknas öka med 44 miljoner kronor 2024, 25,5 miljoner kronor per år 2025–2032 och 12,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2033 för ändamålet.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1,5 miljoner kronor 2022 för Socialstyrelsens myndighetsgemensamma arbete med att förstärka och utveckla stödet till avhoppare från kriminella, våldsbejakande, extremistiska och hedersrelaterade miljöer. Därefter beräknas 1,5 miljoner kronor årligen för ändamålet.

Regeringen föreslår att 765 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 808 392 000 kronor respektive 793 001 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	23 510				
Prognos 2021	24 000				
Budget 2022	33 500				

Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer, intyg m.m.

4.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

2020	Utfall	88 373	Anslagssparande	2 056
2021	Anslag	90 426[1]	Utgiftsprognos	91 689
2022	**Förslag**	**91 251**		
2023	Beräknat	92 228[2]		
2024	Beräknat	93 151[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 91 251 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 91 251 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärderings (SBU) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**90 426**	**90 426**	**90 426**
Pris- och löneomräkning[2]	825	1 802	2 725
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**91 251**	**92 228**	**93 151**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 91 251 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 92 228 000 kronor respektive 93 151 000 kronor.

4.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	151 880	Anslagssparande	4 809
2021	Anslag	154 206[1]	Utgiftsprognos	157 415
2022	**Förslag**	**160 340**		
2023	Beräknat	162 051[2]		
2024	Beräknat	163 669[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 160 340 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 160 340 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**154 206**	**154 206**	**154 206**
Pris- och löneomräkning[2]	6 134	7 845	9 463
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**160 340**	**162 051**	**163 669**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 160 340 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 162 051 000 kronor respektive 163 669 000 kronor.

4.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

2020	Utfall	5 964 196	Anslagssparande	1 074 764
2021	Anslag	7 294 796[1]	Utgiftsprognos	6 652 690
2022	**Förslag**	**7 062 169**		
2023	Beräknat	7 256 116		
2024	Beräknat	7 471 501		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får används för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**7 294 796**	**7 294 796**	**7 294 796**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-412 000	-412 000	-412 000
Makroekonomisk utveckling	-20 839	10 267	14 329
Volymer	200 212	363 053	574 376
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 062 169**	**7 256 116**	**7 471 501**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av covid-19 har anslaget påverkats under 2020 och 2021. Många tandvårdspatienter befann sig i en ersättningsperiod när pandemin startade och hade svårigheter att besöka tandvården. Regeringen beslutade därför i juni 2020 om en förordning om särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av covid-19. Detta innebar att för vissa patienter kunde tandvårdskostnader föras över till en ny ersättningsperiod. Förordningen trädde i kraft den 1 september 2020 och löpte ut den 31 augusti 2021. Kostnaden för detta inföll under 2020 och 2021. Anslaget ökades under 2021 med 412 miljoner kronor på grund av detta och föreslås minskas med motsvarande nivå 2022 eftersom förordningen löpt ut.

Utöver detta revideras anslagsnivån för 2022 och framåt eftersom anslaget är regelstyrt och nivån anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Anslaget beräknas öka successivt under prognosperioden till följd av befolknings- och prisökningar.

Regeringen föreslår att 7 062 169 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 7 256 116 000 kronor respektive 7 471 501 000 kronor.

4.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

2020	Utfall	30 041 293	Anslagssparande	-11 444
2021	Anslag	31 873 000[1]	Utgiftsprognos	31 850 936
2022	**Förslag**	**33 444 000**		
2023	Beräknat	33 444 000		
2024	Beräknat	33 444 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till regionerna för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att ersätta regionerna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**31 705 000**	**31 705 000**	**31 705 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 739 000	1 739 000	1 739 000
varav BP22	*1 739 000*	*1 739 000*	*1 739 000*
– Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	*1 739 000*	*1 739 000*	*1 739 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 444 000**	**33 444 000**	**33 444 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regionerna fick cirka 30 miljarder kronor i bidrag under 2020 för sina kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I januari 2021 ingick regeringen och SKR en överenskommelse om statens bidrag till regionerna för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. för 2021. Överenskommelsen innebär att statens bidrag till regionerna för deras kostnader 2021 uppgår till 33 444 miljoner kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 424 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Regionerna får även ett bidrag för särskilda kostnadsposter som inte är inkluderade i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. Detta belopp uppgår i överenskommelsen till 1 620 miljoner kronor.

Bidraget till regionerna från anslaget betalas ut med två månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och faktisk anslagsbelastning skiljer sig åt. I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99 bet. 2020/21:FiU21) ökades anslaget med 168 miljoner kronor för att hantera ökade läkemedelskostnader.

Överenskommelse för 2022 har ännu inte tecknats mellan staten och SKR. För 2022 och framåt bedömer därför regeringen att anslaget bör ökas med 1 739 miljoner kronor per år, vilket innebär en oförändrad anslagsnivå som motsvarar den nivå av ersättning som regionerna får för sina kostnader för 2021.

Regeringen föreslår att 33 444 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 33 444 000 000 kronor respektive år.

4.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

2020	Utfall	28 036 230	Anslagssparande	12 427 616
2021	Anslag	47 486 386[1]	Utgiftsprognos	59 545 429
2022	**Förslag**	**24 868 886**[2]		
2023	Beräknat	12 042 386		
2024	Beräknat	6 869 886		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Den beräknade statliga ålderspensionsavgiften för 2022 uppgår till 623 tkr. Beloppet består av en preliminär avgift om 915 tkr för 2022 samt regleringsbelopp för 2019 om -292 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård. Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärare samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärare. Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci. Medel på anslaget får också användas för ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts. Anslaget får också användas för statsbidrag till regioner för ersättning till privata utförare inom vårdsektorn för bemanningstjänster. Anslaget får användas för statsbidrag till regioner för karriärtjänster för sjuksköterskor. Anslaget får även användas för utgifter för extraordinära smittskyddsåtgärder som kan behöva vidtas i arbetet med utbrottet av coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 samt för att ersätta kommuner för merkostnader inom omsorgen som uppstår i det arbetet. Vidare får anslaget användas till utgifter för Apotek Produktion & Laboratorier AB:s utgifter för utförandet av sitt samhällsuppdrag. Medel inom anslaget får också användas för ersättning för personskador orsakade av vaccin mot covid-19. Medlen får även användas för utgifter för försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Medlen får också användas för utgifter för att vidareförsälja vaccindoser inklusive utgifter för vidareförsäljningar som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**16 826 486**	**16 826 486**	**16 826 486**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 042 400	-4 784 100	-9 956 600
varav BP22	*12 806 500*	*5 598 000*	*498 000*
– Stärkt försörjningsberedskap inom sjukvården			*500 000*
– Utgifter för vaccin	*3 500 000*	*2 000 000*	
– Kostnader Socialstyrelsens nationella beredskapslager p.g.a. covid-19	*125 000*		
– Ersättningar till regionerna för utförda vaccinationer	*2 100 000*		
– Uppskjuten vård p.g.a. covid-19	*2 000 000*		
– Finansiering av tillskott för Kammarkollegiets handläggning personskada covid-19	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
– Tillsynsmedel till kommunerna för förlängning av serveringslagen	*15 000*		
– Ökade resurser till testning p.g.a. covid-19	*2 000 000*		
– Ökat behov av smittbärarpenning	*3 500*		
– Digitala covid-bevisen	*65 000*		
– Förlängning förlossningsvård och kvinnors hälsa		*1 500 000*	
– Fortsatta personalsatsningar	*2 000 000*	*2 100 000*	
– Tillskott för att möjliggöra fortsättning av pågående arbete inom hälso- och sjukvård	*1 000 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 868 886**	**12 042 386**	**6 869 886**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har under 2021 tillfört anslaget totalt 30 660 miljoner kronor med anledning av utbrottet av coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19, varav 8 005 miljoner kronor i samband med propositionen Höständringsbudget för 2021.

Regeringen beräknar att anslaget bör ökas med 500 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 för att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården.

Förbrukning och nedskrivning av inköpta vacciner mot covid-19 belastar anslaget. Även sådan vidareförsäljning av vaccin som sker till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet belastar anslaget. Under 2022 och 2023 är det troligt att vaccinationerna mot covid-19 kommer att fortsätta i Sverige, framför allt på grund av behovet av påfyllnadsdoser. Därtill kommer Sveriges förväntade överskott av vaccin mot covid-19 behöva hanteras genom donation och/eller vidareförsäljning, där vidareförsäljning kan komma att ske till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Regeringen föreslår därför att anslaget under 2022 ökas med 3 500 miljoner kronor för inköp av vaccin mot covid-19 samt vidareförsäljning till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. För samma ändamål beräknas 2 000 miljoner kronor 2023.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört inköp av skyddsutrustning och annan materiel under coronapandemin för att säkra tillgången till skyddsutrustning och annan materiel i de fall kommuners och regioners egen kapacitet inte räcker till. Den nationella tillgången till skyddsutrustning och annan materiel under den

pågående coronapandemin behöver säkras och Socialstyrelsens lagerhållning, avskrivningar och nedskrivningar av skyddsutrustning och annan materiel måste möjliggöras. I budgetpropositionen för 2021 föreslog regeringen att anslaget skulle tillföras 122 miljoner kronor för 2021. Anslaget föreslås öka med 125 miljoner kronor 2022 för detta ändamål.

Enligt en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avseende vaccinationer mot covid-19 under 2021 ska vaccineringarna fortgå till dess att samtliga personer i befolkningen som av Folkhälsomyndigheten rekommenderas vaccination har erbjudits det. Överenskommelsen innebär bl.a. att staten åtar sig att betala för vaccin och vaccinationer och att staten ersätter regionerna för genomförda vaccineringar. För ersättning till regionerna för vaccinationer mot covid-19 som kan komma att utföras föreslås därför anslaget öka med 2 100 miljoner kronor 2022.

För att hälso- och sjukvården ska klara den nödvändiga återhämtningen och kunna hantera den uppskjutna vården och den covid-19-relaterade vården, tillfördes anslaget 4 000 miljoner kronor per år för 2021 och 2022 i budgetpropositionen för 2021. För 2022 föreslår regeringen att anslaget ökar med ytterligare 2 000 miljoner kronor för riktade insatser till regionerna, i syfte att ytterligare stödja hälso- och sjukvården i arbetet med att hantera de uppdämda vårdbehov som utbrottet av covid-19 har medfört.

Det är av central vikt att det finns ett fullgott försäkringsskydd för eventuella skador som kan uppkomma vid vaccinering mot covid-19. Regeringen avser att lämna en proposition med förslag på ny lag om statlig ersättning för personskador orsakade av vaccin mot covid-19. Lagen föreslås träda i kraft i december 2021. Den statliga ersättningen är ett komplement till den svenska Läkemedelsförsäkringen och ska utbetalas i det mån försäkringen inte täcker skador orsakade av vaccin mot covid-19. Därför föreslås att 10 miljoner kronor inom anslaget avsätts för detta ändamål under 2022.

För att ersätta Kammarkollegiet för administrativa kostnader kopplade till det föreslagna regelverket till följd av den statliga ersättningen för personskador orsakade av vaccin mot covid-19 föreslås myndigheten tillföras 2 miljoner kronor 2022. Anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* föreslås med anledning av detta minskas med 2 miljoner kronor 2022. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning föreslås öka med 2 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas motsvarande nivå.

För fortsatt beredskap för att hantera covid-19-pandemin föreslår regeringen att lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (covid-19-lagen) och lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen ska förlängas (prop. 2020/21:219). Lagarna föreslås att förlängas med fyra månader till utgången av januari 2022. Kommunerna utför tillsyn utifrån lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 miljoner kronor för kommunernas tillsyn under 2022.

Storskalig PCR-testning, antigentestning (snabbtestning) och smittspårning är effektiva verktyg för att följa och pressa ned smittspridningen i landet och kommer att vara viktiga verktyg även framöver. För att fortsatt möjliggöra testning och smittspårning av covid-19 föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att 2 000 miljoner kronor skulle avsättas på anslaget under 2021. För att kunna möta behovet av en fortsatt testning och smittspårning bör anslaget tillföras medel för 2022. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 000 miljoner kronor för testning och smittspårning 2022.

Med anledning av utbrottet av coronaviruset har antalet individer som har rätt till smittbärarpenning ökat. Kostnaderna för 2022 är beroende av utvecklingen av smittspridningen samt av Folkhälsomyndighetens rekommendationer avseende vilka individer som bör få förhållningsregler enligt smittskyddslagen och således är berättigade till smittbärarpenning. Det är sannolikt att en stor andel av befolkningen kommer att vara vaccinerad och att smittspridningen av viruset kommer att vara låg. Trots detta är det troligt att en viss smittspridning ändå kommer att förekomma. Med anledning av detta föreslår regeringen att anslaget ökas med 3,5 miljoner kronor 2022.

Regeringen har under 2021 tillfört medel till myndigheter och regioner för att digitala covidbevis, som kan användas för att underlätta den fria rörligheten och ett säkert resande under covid-19-pandemin, kan utfärdas till den enskilde. Regeringen avser att avsätta medel för utfärdandet av bevisen även under 2022. För 2022 föreslår regeringen att anslaget ökas med 65 miljoner kronor för den fortsatta utvecklingen av covidbevisen inklusive förvaltning och kommunikationsinsatser.

I budgetpropositionen för 2018 aviserade regeringen att anslaget skulle tillföras 1 000 miljoner kronor per år till och med 2022 för insatser för kvinnors hälsa, förlossningsvård och neonatalvård. För att fortsatt stärka området ökades anslaget med 500 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2021. Motsvarande belopp föreslogs för 2022. För 2022 avsätts därmed 1 500 miljoner kronor för insatser för förlossningsvård, kvinnors hälsa och för neonatalvård. Regeringen föreslår att satsningen förlängs till 2023 och anslaget beräknas därför öka med 1 500 miljoner kronor 2023 för att bidra till en mer jämställd vård och jämlik hälsa.

I budgetpropositionen för 2018 aviserade regeringen att anslaget skulle höjas med 2 000 miljoner kronor per år 2018–2021 med syftet att bl.a. stödja regionernas arbete med att skapa en god arbetsmiljö. Tillräckligt med personal med rätt kompetens är en förutsättning för att vården ska fungera väl. Regeringen föreslår därför i denna budgetproposition att 2 000 miljoner kronor ska tillföras för en personalsatsning inom hälso- och sjukvården även 2022. Medlen ska bl.a. användas för att förbättra förutsättningarna på arbetsplatserna, utbilda framtidens medarbetare och utveckla personalens kompetens. Regeringen beräknar att 2 000 miljoner kronor ska tillföras för satsningen 2023.

Behovet av specialistsjuksköterskor i både den kommunalt och regionalt finansierade sjukvården är stort och förväntas öka. Fler sjuksköterskor behöver därför vidareutbilda sig till specialistsjuksköterskor. Den nuvarande satsningen på vidareutbildning för sjuksköterskor är permanent och omfattar 400 miljoner kronor per år. Satsningen har haft en tillfällig förstärkning om 100 miljoner kronor mellan 2020 och 2022. För att göra det mer attraktivt att bli specialistsjuksköterska beräknar regeringen att anslaget ökas med 100 miljoner kronor 2023.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1 000 miljoner kronor 2022 som ett tillskott för att möjliggöra fortsättning av pågående arbete inom hälso- och sjukvård. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 1 000 miljoner kronor per år 2023 och framåt.

I samband med riksdagens beslut om budgeten för 2019 ökades anslaget med 1 500 miljoner för att stödja utvecklingen av hälso- och sjukvården med fokus på primärvården. År 2020 ökades anslaget med ytterligare 1 500 miljoner kronor för samma ändamål. Medlen får användas för åtgärder inom regionernas primärvård och kommunalt finansierad hälso- och sjukvård som är ändamålsenliga i syfte att stödja utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården, exempelvis insatser inom ramen för överenskommelser med SKR eller insatser som utförs av myndigheter. Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2021 att ytterligare

300 miljoner kronor skulle avsättas under 2021. Regeringen föreslår motsvarande belopp 2022, bl.a. för att stärka vården på landsbygden och för att påbörja inrättande av listningsfunktion. Från 2023 och framåt beräknas 3 000 miljoner kronor per år.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. I budgetpropositionen för 2021 ökade anslaget med 443 miljoner kronor 2021. För 2022 föreslås 593 miljoner kronor för denna verksamhet. För 2023 beräknas 1 093 miljoner kronor, för 2024 beräknas 993 miljoner kronor och för 2025 beräknas 1 043 miljoner kronor.

För att främja ett hållbart arbetsliv genom en bättre arbetsmiljö eller utvecklade arbetstidsmodeller där en möjlighet är arbetstidsförkortning föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att 105 miljoner kronor skulle avsättas under 2021 på anslaget. För 2022 föreslås 350 miljoner kronor och motsvarande nivå beräknas per år fr.o.m. 2023.

För 2020 och 2021 avsattes 210 miljoner kronor per år för att regionerna ska kunna omförhandla ingångna avtal med privata utförare som fått ökade bemanningskostnader. Motsvarande nivå föreslås för 2022. Därefter beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp då satsningen upphör.

Arbetet med den nationella läkemedelslistan innebär utökade arbetsuppgifter för E-hälsomyndigheten. Anslaget tillfördes 5 miljoner kronor 2019, 50 miljoner kronor 2020 och 43 miljoner kronor 2021. Anslaget föreslås minskas med 43 miljoner kronor 2022 jämfört med 2021 för detta ändamål.

För att finansiera insatser för bl.a. den nationella läkemedelslistan och inom läkemedelsområdet om 100 miljoner kronor omdisponeras medel från satsningen på patientcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom ramen för anslaget. Omdisponeringen av medel påverkar inte nivån på anslaget.

För 2022 föreslås att 40 miljoner kronor avsätts inom anslaget för att Apotek Produktion & Laboratorier (APL) ska klara sitt samhällsuppdrag, vilket bl.a. innebär ett ansvar för att utveckla och tillhandahålla ett medicinskt ändamålsenligt och kvalitetssäkrat sortiment av extemporeläkemedel. För 2023 beräknas samma nivå.

För att finansiera försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet ökades anslaget i budgetpropositionen för 2021 med 5 miljoner kronor 2021. För 2022 föreslås 11 miljoner kronor och för 2023 beräknas 3 miljoner kronor. För åren 2024–2027 beräknas årligen cirka 24–27 miljoner kronor och för 2028 beräknas 4 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2021 föreslog regeringen att anslaget skulle minskas med 5 miljoner kronor årligen 2022–2023. Anledningen till detta är att motsvarande belopp ökas på anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för att möjliggöra utökad nationell säkerhetsövervakning av kommande vaccinationer mot covid-19.

Regeringen föreslår att 24 868 886 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 12 042 386 000 kronor respektive 6 869 886 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 16 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning inom ämnesområdet farmaci som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. För att fatta beslut om stöd till forskning för 2023–2026 behövs ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 16 000 000 kronor 2023–2026.

För 2020 fanns ett bemyndigande omfattande 1 900 miljoner kronor för att ingå avtal med olika leverantörer för att regeringen på nationell nivå skulle kunna säkerställa storskalig testning för pågående infektion av covid-19 och för serologisk testning. I propositionen Höständringsbudget för 2021 föreslås ett nytt bemyndigande om 1 890 miljoner kronor för samma ändamål.

Tabell 4.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	12 000	1 908 000	1 894 000			
Nya åtaganden	1 900 000	1 890 000	16 000			
Infriade åtaganden	-4 000	-1 904 000	-1 894 000	-4 000	-4 000	-8 000
Utestående åtaganden	1 908 000	1 894 000	16 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 900 000**	**1 894 000**	**16 000**			

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19.

Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 21 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Tillgång till vaccin mot sjukdomen covid-19 är avgörande för att samhället ska kunna återgå till ett mer normaliserat läge samt för att skydda riskgrupper, minimera antalet dödsfall och undvika fortsatta ekonomiska förluster i samhället. För att säkra tillgången till vaccin mot sjukdomen covid-19 deltar Sverige i Europeiska kommissionens samarbete kring gemensamma avtal. Fyra vacciner har hittills godkänts för användning i Europa och Sverige. Europeiska kommissionen har som ambition att unionens avtalsportfölj ska omfatta såväl olika teknologier och verkningsmekanismer som avtal om vaccindoser även för 2022 och 2023. För att säkerställa tillgången till effektiva och säkra vacciner även för kommande år, och med beaktande av framtida eventuella virusmutationer, är det nödvändigt att Sverige har möjlighet att ingå ytterligare avtal om vaccin mot covid-19. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19. Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar för att ha en beredskap om det inträffar allvarliga händelser som medför att materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. vara tillgång till läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller hälso- och sjukvårdsutrustning. Även

utifrån att planeringen för totalförsvaret nu har återupptagits finns ett behov av att ha den föreslagna låneramen för eventuella beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Folkhälsomyndigheten en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar, t.ex. influensapandemier. Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs en låneram i samma storlek som fastställts under 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2022 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 21 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Socialstyrelsen en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2022 besluta att Socialstyrelsen får ta upp ett lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 2 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten

Regeringens förslag: Investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen omfattar primärt beräknade vaccininköp av vaccin mot covid-19, vilket förklarar ökningen av beredskapsinvesteringarna. Beräkningarna är behäftade med stor osäkerhet.

Tabell 4.18 Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten 2022–2024

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**24**	**3 000**	**8 216**	**8 100**	**6 025**	**22 341**
Läkemedel	24	3 000	8 216	8 100	6 025	22 341
varav investeringar i anläggningstillgångar	*24*	*3 000*	*8 216*	*8 100*	*6 025*	*22 341*
– beredskapstillgångar	*24*	*3 000*	*8 216*	*8 100*	*6 025*	*22 341*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**24**	**3 000**	**8 216**	**8 100**	**6 025**	**22 341**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	24	3 000	8 216	8 100	6 025	22 341

Bemyndigande att få sälja vaccin mot covid-19

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara organisationer sälja vaccin mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Skälen för regeringens förslag: Global tillgång till vaccin mot covid-19 är en prioriterad fråga och spelar en avgörande roll i kampen mot pandemin. Sverige har tecknat avtal för mer vaccin än vad som behövs för hela den vuxna befolkningen, bl.a. för att ha en marginal för eventuella behov av dels vaccin som är uppdaterade för virusvarianter, dels påfyllnadsdoser. Vidare gick det inte att på förhand veta vilka vaccin som skulle bli godkända eller för vilka grupper som vaccinen skulle kunna

användas. Sverige bedöms därför framöver ha ett överskott av vaccin mot covid-19, som är möjligt att vidareförsälja eller donera. EU-medlemsstaternas inköp av vaccin finansieras till viss del av medel från unionens instrument för krisstöd (Emergency Support Instrument, ESI). Medlen från ESI är avsatta för vaccinering inom EU och vid vidareförsäljning till tredjeland måste dessa återbetalas till ESI. Vidareförsäljning av doser sker på en global marknad, men kan komma att ske på ett sådant sätt att försäljningspriset inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Vid försäljningarna kommer regeringen att sträva efter att täcka en så stor del som möjligt av det inköpspris som Sverige betalat och att inga vacciner ska behöva kasseras. Försäljning kan komma att ske till både andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax, som administreras av vaccinalliansen Gavi, eller andra jämförbara organisationer. Enligt 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) får regeringen besluta att överlåta denna typ av lös egendom, om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet. I 8 kap. 7 § samma lag ställs krav på att försäljning ska genomföras affärsmässigt, om inte särskilda skäl talar mot det. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara organisationer sälja vaccin mot covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

4.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

2020	Utfall	495 370	Anslagssparande	25 732
2021	Anslag	513 238[1]	Utgiftsprognos	479 141
2022	**Förslag**	**511 472**		
2023	Beräknat	528 708		
2024	Beräknat	546 621		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande överenskommelser om social trygghet som Sverige tecknat med andra länder samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda. Anslaget får även användas för utgifter för vårdformer enligt avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (2019/C 384 I/01) samt avtalet om handel och samarbete mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, å andra sidan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**513 238**	**513 238**	**513 238**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-1 766	15 470	33 383
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**511 472**	**528 708**	**546 621**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det är svårt att prognostisera anslaget eftersom utgifterna på anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns även administrativa förhållanden som bidrar till osäkerhet i prognoserna för vård i internationella förhållanden, som exempelvis eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärsvård. Utbrottet av covid-19 har bidragit till betydande osäkerheter för anslaget eftersom detta förändrat människors beteende och administrativa förhållanden. Regeringen justerar anslagsnivån utifrån prognostiserade utgifter.

Regeringen föreslår att 511 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 528 708 000 kronor respektive 546 621 000 kronor.

4.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

2020	Utfall	2 109 992	Anslagssparande	50 402
2021	Anslag	2 163 643[1]	Utgiftsprognos	2 058 747
2022	**Förslag**	**2 162 893**		
2023	Beräknat	2 215 393		
2024	Beräknat	2 215 393		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.22 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 163 643**	**2 163 643**	**2 163 643**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-750	51 750	51 750
varav BP22	*-5 500*	*1 494 500*	*1 494 500*
– Ökade kostnader för medlemsavgift p.g.a. växelkursförändringar	*-5 500*	*-5 500*	*-5 500*
– Fortsatt satsning på psykisk hälsa och köfri BUP		*1 500 000*	*1 500 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 162 893**	**2 215 393**	**2 215 393**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Insatserna består i huvudsak av uppdrag till myndigheter, bidrag till det civila samhällets organisationer och en överenskommelse mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Anslaget föreslås minska med 5,5 miljoner kronor 2022 och beräknas minska med motsvarande medel 2023 och framåt i syfte att bidra till att finansiera Sveriges medlemskap i Världshälsoorganisationen (WHO) som belastar anslaget 2:3 *Bidrag till WHO*.

Anslaget ökade med 1 177,5 miljoner kronor 2021 för att bekämpa psykisk ohälsa och sjukdom. För 2022 beräknas motsvarande belopp till samma ändamål (prop. 2020/21:1, utg.omr. 9 avsnitt 3.6.8). Regeringen föreslår att anslaget tillförs 1 500 miljoner kronor 2023 för ett fortsatt arbete med psykisk hälsa, bl.a. för att stärka arbetet för en köfri barn -och ungdomspsykiatri (BUP) samt för att stärka primärvårdens arbete med psykisk ohälsa. För 2024 beräknas motsvarande belopp till samma ändamål.

Anslaget minskade med 30 miljoner kronor 2020 för att öka bidraget till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning (prop. 2019/20:1, utg.omr. 9 avsnitt 3.7.9). Anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* ökade med motsvarande medel för detta ändamål. För 2022 föreslås motsvarande nivå. Satsningen avslutas 2022 och anslaget beräknas därmed öka med 30 miljoner kronor från 2023.

Anslaget ökade med 300 miljoner kronor 2020 för att bidra till en förstärkning av barn- och ungdomspsykiatrin och insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.7.9). Motsvarande belopp föreslås för 2022 i syfte att öka tillgängligheten till vård och behandling och korta vårdköerna. Då satsningen avslutas 2022 beräknas anslaget minska med 300 miljoner kronor från 2023.

Regeringen föreslår att 2 162 893 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 215 393 000 kronor respektive år.

4.6.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	141 507	Anslagssparande	7 261
2021	Anslag	184 499[1]	Utgiftsprognos	187 372
2022	**Förslag**	**161 835**		
2023	Beräknat	163 406[2]		
2024	Beräknat	159 835[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 161 835 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 156 774 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentobunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik och avancerade terapier,
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen,
- tillsyn av tatueringsfärger,
- centrum för läkemedel och miljö,
- tillsyn enligt förordningen (2012:596) om införsel av och handel med sprutor och kanyler,
- drift av substansregister,
- tillsyn över systemstöd i vården,
- fördjupad säkerhetsövervakning av vacciner mot covid-19, samt
- att säkra tillgången till läkemedel och medicintekniska produkter relaterade till covid-19.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**159 899**	**159 899**	**159 899**
Pris- och löneomräkning[2]	1 936	3 507	5 095
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-5 159
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**161 835**	**163 406**	**159 835**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

I samband med vaccinationerna mot covid-19 finns ett utökat behov av nationell säkerhetsövervakning. Regeringen tilldelade därför 5 miljoner kronor under 2021 för detta ändamål. För 2022 och 2023 beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget vilket innebär att anslaget beräknas minska med 5 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 161 835 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 163 406 000 kronor respektive 159 835 000 kronor.

4.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	119 565	Anslagssparande	3 554
2021	Anslag	119 401[1]	Utgiftsprognos	118 377
2022	**Förslag**	**120 078**		
2023	Beräknat	121 582[2]		
2024	Beräknat	123 204[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 120 158 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 120 520 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**119 401**	**119 401**	**119 401**
Pris- och löneomräkning[2]	975	2 401	3 656
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-298	-220	147
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 078**	**121 582**	**123 204**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 120 078 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *E-hälsomyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 121 582 000 kronor respektive 123 204 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.27 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020		213 594	198 918	14 676	70 897
Prognos 2021		219 929	300 386	-80 457	-9 560
Budget 2022		283 380	314 205	-30 825	-40 385

Avgifter inom offentligrättslig verksamhet omfattar avgift human och djur samt avgift LiiV (leverantörernas information i det nationella produkt- och artikelregistret VARA). Intäkterna som avser offentligrättslig verksamhet regleras i förordningen (2013:1031) med instruktion för E-hälsomyndigheten, lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista, förordningen (2010:1167) om avgifter för den statliga kontrollen av läkemedel samt E-hälsomyndighetens föreskrifter om avgifter för den som har tillstånd att driva öppenvårdsapotek (HSLF-FS 2021:28). Myndigheten disponerar intäkterna från verksamheten. Den offentligrättsliga verksamheten har sedan tidigare uppvisat ett ackumulerat överskott.

Tabell 4.28 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	20 443	16 599	3 844	4 910
Prognos 2021	19 526	22 095	-2 569	2 341
Budget 2022	15 830	24 120	-8 290	-5 949

Avgifter inom uppdragsverksamhet omfattar avgift läkemedelsstatistik, avgift SOL (sortiment och leveransinformation) samt avgift godkännande, dvs. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register. Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i myndighetens instruktion.

4.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

2020	Utfall	2 898 922	Anslagssparande	1 078
2021	Anslag	3 000 000[1]	Utgiftsprognos	3 000 000
2022	**Förslag**	**3 000 000**		
2023	Beräknat	3 000 000		
2024	Beräknat	3 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för prestationsbundna statsbidrag till regionerna för att kontinuerligt arbeta för att korta köer och väntetider samt förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården. Medel inom anslaget får också användas för bidrag till Sveriges Kommuner och Regioner och till myndigheter för att stödja och följa upp regionernas tillgänglighetsarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 000 000**	**3 000 000**	**3 000 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 000 000**	**3 000 000**	**3 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården genom att korta väntetiderna och minska köerna är en av de viktigaste frågorna för regeringen. Mot bakgrund av covid-19-pandemin har regeringen anpassat och utformat insatser på tillgänglighetsområdet utifrån rådande läge. Covid-19-pandemin har medfört att ett stort antal vårdinsatser har behövt skjutas upp, vilket har resulterat i längre väntetider inom hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer därmed att det fortsatt finns stora behov av insatser som stärker en god tillgänglighet i hela landet. Medel som tillförts anslaget kan användas för insatser som ligger i linje med regeringens nuvarande och kommande arbete samt utifrån de behov som finns på området.

Regeringen föreslår att 3 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 000 000 000 kronor respektive år.

4.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

2020	Utfall	760 465	Anslagssparande	7 231
2021	Anslag	764 427[1]	Utgiftsprognos	765 045
2022	**Förslag**	**778 757**		
2023	Beräknat	786 956[2]		
2024	Beräknat	794 777[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 778 757 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 778 757 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgs förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**754 427**	**754 427**	**754 427**
Pris- och löneomräkning[2]	10 830	18 887	26 572
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 500	13 642	13 778
varav BP22[3]	*13 500*	*13 500*	*13 500*
– Tillsyn av estetiska verksamheter	*10 500*	*10 500*	*10 500*
– Stoppa oseriösa aktörer	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**778 757**	**786 956**	**794 777**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Enligt den nya lagen om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar är IVO ansvarig tillsynsmyndighet över de verksamheter som omfattas av lagen. Regeringen bedömer att IVO behöver stärkas med anledning av detta och föreslår att anslaget utökas med 10,5 miljoner kronor 2022. Från 2023 och framåt beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget för ändamålet.

För att stärka IVO:s förmåga att förhindra och förebygga att oseriösa aktörer verkar inom välfärdssystemet föreslår regeringen att myndighetens anslag utökas med 3 miljoner kronor 2022. Från 2023 och framåt beräknas samma belopp tillföras anslaget för ändamålet.

Regeringen föreslår att 778 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 786 956 000 kronor respektive 794 777 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.33 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	38 169				
Prognos 2021	44 500				
Budget 2022	47 885				

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd som rör blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler. För 2019 och framåt avser intäkterna tillståndsprövningar avseende SoL- och LSS-verksamheter. Den 1 juli 2021 trädde lagen om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar i kraft. De verksamheter som omfattas av lagens tillämpningsområde ska betala en tillsynsavgift till IVO.

Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser därmed även IVO:s avgifter för tillsyn av estetiska verksamheter.

4.6.13 Övrig verksamhet

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket

Läkemedelsverket ansvarar för bland annat tillstånd, godkännande och kontroll av läkemedel och narkotika. Läkemedelsverket utövar även tillsyn över bland annat medicintekniska produkter och kosmetiska produkter. Verksamheten finansieras främst genom avgifter, anslag och bidrag. Den största finansieringskällan är avgiftsfinansieringen, som genererade 73,3 procent av intäkterna 2020. Anslagsintäkten utgjorde 15,6 procent, bidrag 11,1 procent och finansiella intäkter 0,0 procent. Under 2020 omsatte Läkemedelsverket cirka 900 miljoner kronor vilket var en ökning med 41 miljoner kronor.

Tabell 4.34 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 656	658 893	699 184	-40 291	12 049
Prognos 2021	1 692	662 778	711 904	-49 126	-37 077
Budget 2022	1 692	829 400	850 400	-21 000	-58 077

5 Folkhälsopolitik

5.1 Mål för området

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Inom politikområdet finns även delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145). Jämställd hälsa är ett delmål inom jämställdhetspolitiken. Området Jämställdhet är en del av utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande områden används för att redovisa resultat och beskriva utvecklingen av folkhälsan:

– medellivslängd och självskattad hälsa,
– insjuknade och dödlighet i folksjukdomar,
– förekomsten av smittsamma sjukdomar,
– levnadsvanor.

Under områdena presenteras resultat utifrån indikatorer och andra mått. Indikatorerna bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer, bl.a. Folkhälsomyndigheten och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

5.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på statistik som speglar 2020. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt.

Den pågående covid-19-pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även statistik och resultat av åtgärder som vidtagits under 2021 i den utsträckning det finns relevant underlag.

Folkhälsan är ojämlik

Ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god och i flera avseenden utvecklas hälsan positivt: Medellivslängden ökar, fler skattar sin allmänna hälsa som god och förtida död minskar.

Hälsan fortsätter att vara ojämlikt fördelad mellan olika socioekonomiska grupper. Det gäller nästan alla former av hälsa, både fysisk och psykisk hälsa och oberoende av om den är självskattad eller läkarbedömd. Personer med högst förgymnasial utbildningsnivå har en lägre medellivslängd och en högre dödlighet i nästan alla de vanligaste dödsorsakerna, än de med eftergymnasial utbildningsnivå. Samma mönster kan ses för olika former av sjuklighet och välbefinnande, som till exempel våldsrelaterade skador, fetma och god självskattad hälsa. Även levnadsvanor, till exempel daglig tobaksrökning, kan ofta kopplas till förutsättningar för hälsa, såsom ekonomisk standard och behörighet till gymnasiet.

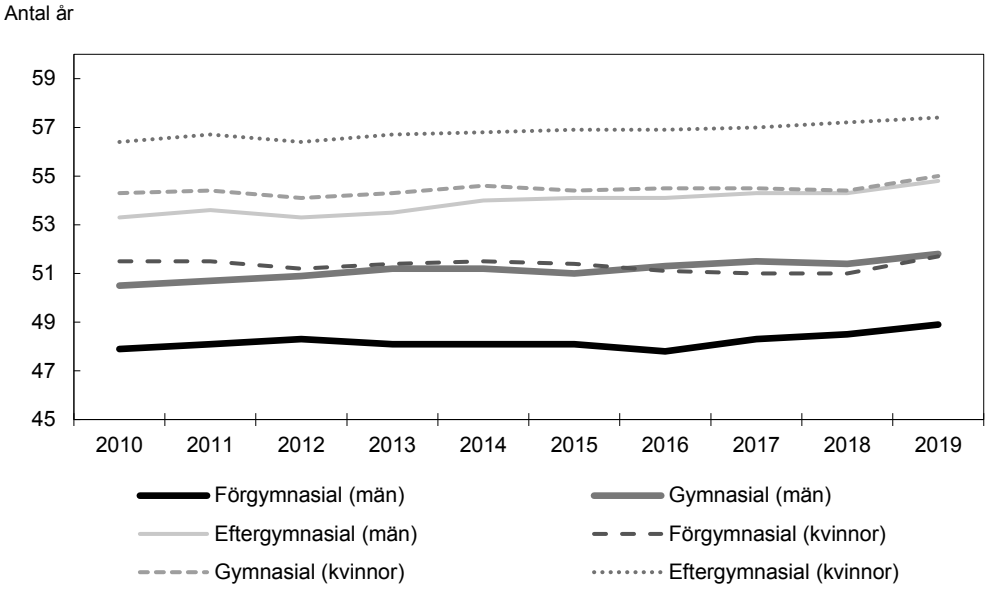
I vissa fall har ojämlikheten i hälsa ökat under perioden 2010–2019. Medellivslängden (vid 30 års ålder) bland kvinnor med högst förgymnasial utbildningsnivå ökar till exempel endast marginellt med 0,3 år under perioden, medan den genomsnittliga ökningen i medellivslängd är 2 år. Att ojämlikheten i hälsa och medellivslängd består och i vissa fall till och med ökar förklaras bl.a. av att förbättringar i samhället, och därmed förutsättningarna för hälsa, inte kommer alla till lika stor del. Till exempel ökade den ekonomiska standarden totalt sett med 14 procent 2011–2018, men samtidigt ökade inkomstskillnaderna. Bland kvinnor med högst förgymnasial utbildningsnivå var ökningen av ekonomisk standard endast 0,2 procent.

Medellivslängden år 2020 var 84,3 år för kvinnor och 80,6 år för män. Utvecklingen av medellivslängden i en population speglar folkhälsan i livets alla åldrar. För svenskar födda under 1900-talet har medellivslängden ökat stadigt, vilket kan hänföras till en rad faktorer som stigande levnadsstandard, bättre utbildning, sundare levnadsvanor och ökad tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet. År 2020 minskade medellivslängden med 0,4 år för kvinnor och 0,7 år för män jämfört med år 2019.

Den genomsnittliga återstående medellivslängden vid 30 års ålder ökade med 2,0 år under perioden 2010–2019. För kvinnor med endast förgymnasial utbildningsnivå har ökningen dock varit marginell, 0,3 år, under perioden. Skillnaden mellan dem med endast förgymnasial och dem med eftergymnasial utbildningsnivå har ökat under perioden, både bland kvinnor och män. Skillnaden i återstående medellivslängd vid 30 års ålder är nästan dubbelt så stor mellan personer med endast förgymnasial respektive eftergymnasial utbildningsnivå (6,0 år) som mellan kvinnor och män (3,1 år).

Även utbrottet av covid-19 har drabbat grupper i olika utsträckning. Utrikes födda har drabbats av covid-19 i högre utsträckning än övriga befolkningen, både när det gäller sjuklighet och dödlighet. Skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda kan till stor del förklaras av socioekonomiska faktorer, såsom inkomst och utbildning, samt boendeförhållanden. Även möjligheten att följa restriktioner har varierat mellan olika grupper, till exempel när det gäller möjligheten att arbeta hemifrån inom vissa yrken eller behov av att resa med kollektivtrafik till arbetet. För mer information se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Diagram 5.1 Återstående medellivslängd vid 30 års ålder, utbildningsnivå, kvinnor och män, 2010–2019

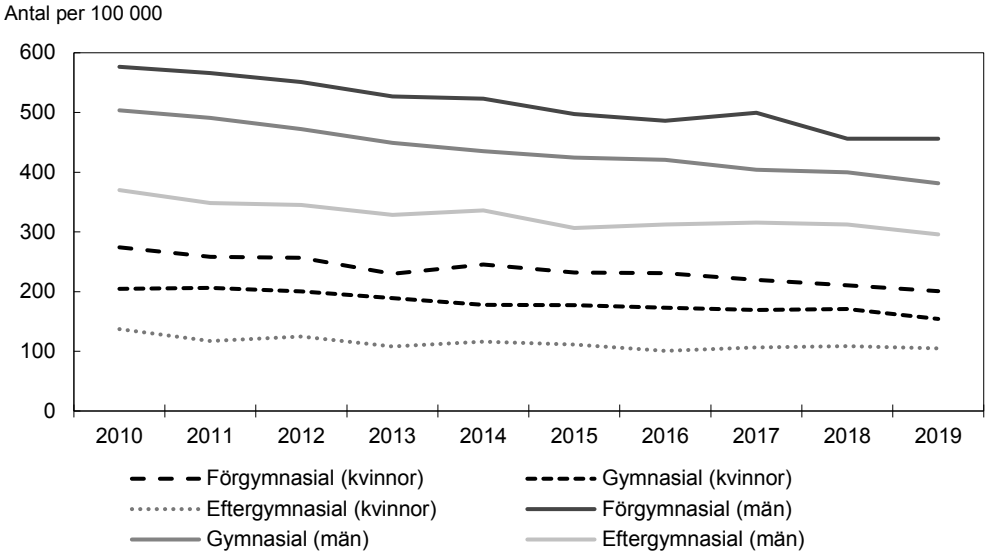
Källa: SCB

Insjuknande och dödlighet i folksjukdomar visar att hälsan inte är jämlik i befolkningen

De icke smittsamma sjukdomarna orsakar i dag störst dödlighet i Sverige. Sannolikheten att insjukna i icke smittsamma sjukdomar påverkas av skillnader i livsvillkor och levnadsvanor, vilket leder till ojämlikhet i hälsa. Sedan början av 2000-talet kan en nedåtgående trend för insjuknande i hjärtinfarkt och stroke för både kvinnor och män konstateras. Även dödligheten i cancer har minskat under 2000-talet. Under 2019 var de vanligaste dödsorsakerna i Sverige sjukdomar i cirkulationsorganen och olika former av cancer. Risken att dö på grund av dessa sjukdomar har minskat under perioden, för både kvinnor och män i alla åldersgrupper utom den äldsta (85 år och äldre) vilket kan förklaras av att individer lever allt längre, varpå dödligheten förskjuts till den äldsta åldersgruppen. Ett avvikande exempel är att dödlighet i lungcancer har ökat bland kvinnor. År 2020 angav lika många kvinnor som män att de röker dagligen. Andelen har sjunkit 2011–2020 från 11 procent 2011 till 7 procent 2020. Samma trend återfinns för både kvinnor och män, vilket sannolikt kommer att bidra till att ett sjunkande antal personer dör i lungrelaterade sjukdomar i framtiden. Fetma är en annan riskfaktor för flera olika sjukdomar, till exempel diabetes typ 2 och hjärt- och kärlsjukdom. År 2020 uppgav 16 procent av befolkningen (16–84 år) att de led av fetma och över hälften uppgav att de led av övervikt eller fetma. Andelen med övervikt och fetma ökade 2011–2020, från 49 procent till 52 procent.

Det finns ett samband mellan hälsa och en individs socioekonomiska position som innebär att ju lägre socioekonomisk position en individ har, desto troligare är det att den individen har en sämre allmän hälsa. Detta samband är tydlig för både män och kvinnor när det gäller dödlighet i hjärtinfarkt (diagram 5.2). Dödlighet i bröstcancer för kvinnor är i stort sett på samma nivå oavsett utbildningsbakgrund. Däremot är dödligheten i prostatacancer fortsatt högre för män med förgymnasial utbildning (diagram 5.4).

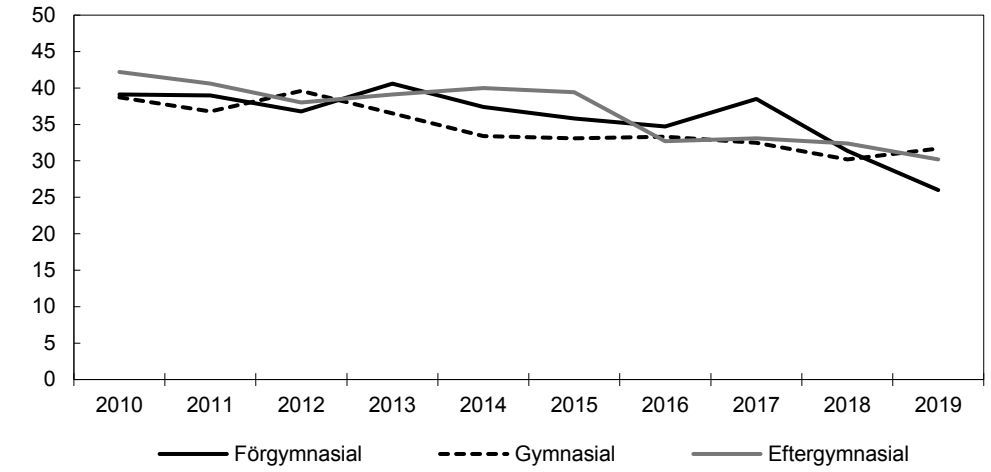
Diagram 5.2 Antal fall per 100 000 i hjärtinfarkt, kvinnor och män, 35–79 år, utbildningsnivå 2010–2019

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Patientregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

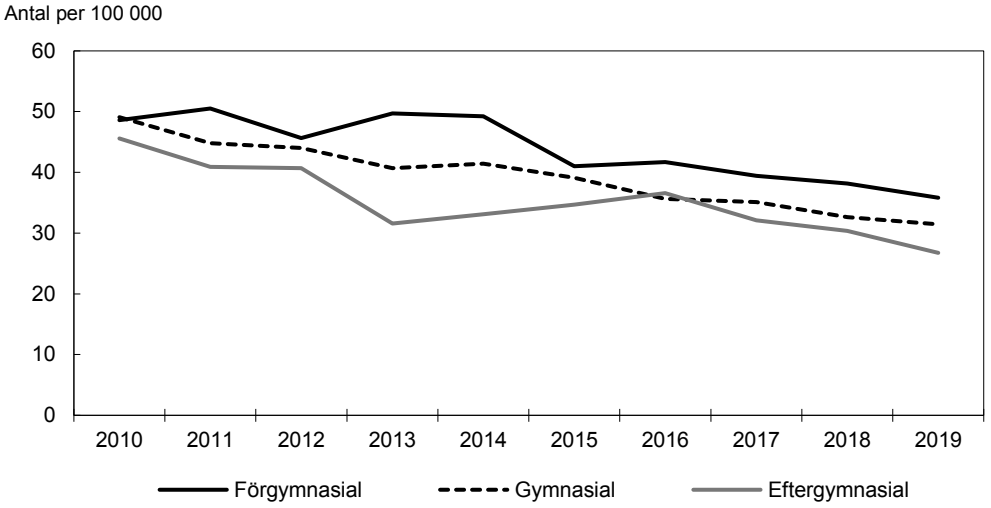
Diagram 5.3 Antal fall per 100 000 för dödlighet i bröstcancer, kvinnor 35–79, utbildningsnivå, 2010–2019

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

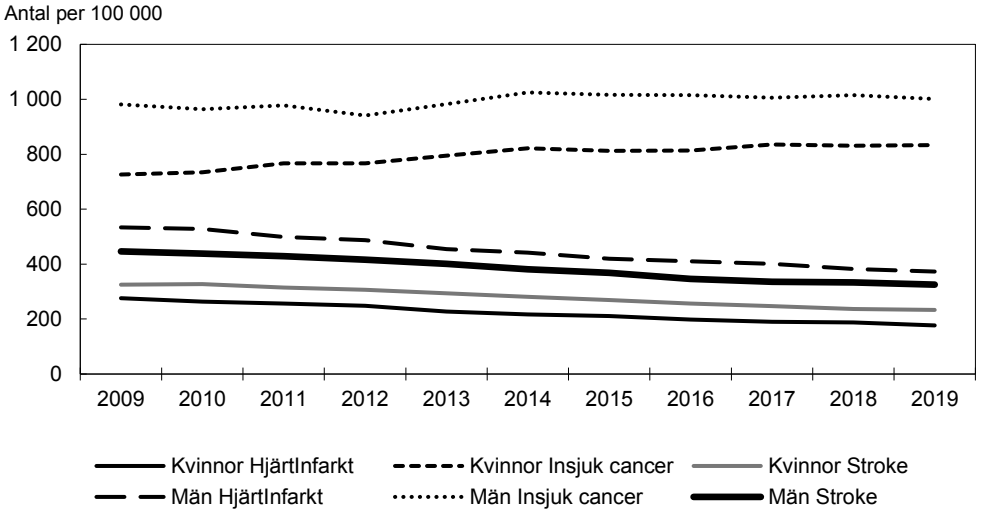
Diagram 5.4 Antal fall per 100 000 för dödlighet i prostatacancer, män, 35–79 år, utbildningsnivå, 2010–2019

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 5.5 Insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer, kvinnor och män

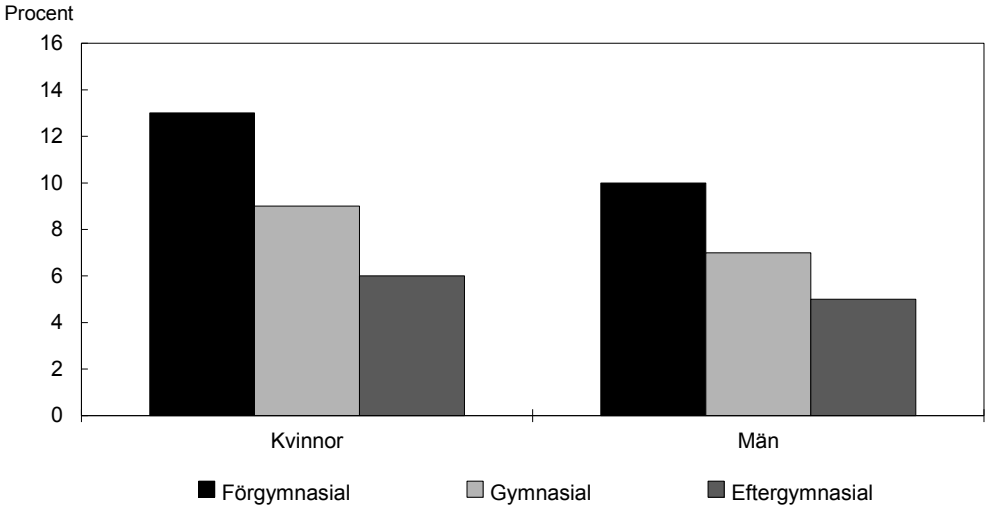
Källa: Patientregistret, Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Majoriteten upplever ett gott psykiskt välbefinnande samtidigt som psykiska besvär blir vanligare

Sveriges befolkning har generellt sett en god hälsa och merparten av befolkningen uppger ett gott psykiskt välbefinnande. I den nationella Folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor 2020 uppgav 87 procent av männen och 86 procent av kvinnorna i åldern 16–84 år ett gott psykiskt välbefinnande, vilket är en ökning jämfört med 2019. Samtidigt som välbefinnandet generellt sett är gott blir psykiska besvär allt vanligare. Under 2020 uppgav 7 procent av befolkningen 16–84 år att de lever med en allvarlig psykisk påfrestning, och andelen var något högre bland kvinnor och unga jämfört med män och äldre. Bland kvinnor var andelen 8 procent och bland män 7 procent. Allvarlig psykisk påfrestning var också vanligare bland personer som är födda i Europa och övriga världen jämfört med personer som är födda i Sverige och Norden. Förekomsten av psykiska besvär varierar även mellan olika socioekonomiska grupper. Som mått används ofta inkomst, utbildning och sysselsättning. En jämförelse mellan olika inkomstgrupper visar att den högsta andelen som uppger allvarlig psykisk påfrestning

finns bland dem med lägst inkomst. År 2020 uppgav t.ex. 14 procent i den lägsta inkomstgruppen och 4 procent i den högsta att de upplever en allvarlig psykisk påfrestning. Resultaten visar vidare att den högsta andelen som uppger allvarlig psykisk påfrestning finns bland de yngsta (16–29 år), medan de äldsta (65–84 år) uppger besvär i lägst utsträckning. Det var t.ex. 13 procent av de yngre och 4 procent av de äldre som uppgav en allvarlig psykisk påfrestning under 2020. Även bland grupper i särskilt utsatta situationer är det vanligare med ett sämre psykiskt välbefinnande och psykiska besvär Det gäller t.ex. bland vissa grupper av personer med funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända inklusive ensamkommande barn, vissa nationella minoriteter och vissa grupper av utrikes födda. Även inom grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet, t.ex. unga som varken arbetar eller studerar samt personer som varit utsatta för hot, diskminering eller våld i nära relationer, konstateras ett sämre psykiskt välbefinnande.

Diagram 5.6 Andel som uppger allvarlig psykisk påfrestning, kvinnor och män, 25–84 år, utbildningsnivå 2020

Åldersstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

En indikation på utbredningen av psykisk ohälsa i befolkningen kan även vara förskrivning av antidepressiva läkemedel respektive sjukskrivningar till följd av en psykiatrisk diagnos. Förskrivning av antidepressiva läkemedel har ökat över tid. I alla åldersgrupper är det fler kvinnor än män som använder antidepressiva läkemedel. Cirka 695 000 kvinnor och 372 000 män hämtade ut antidepressiva minst en gång under 2020. Skillnaden är störst i åldersgruppen 15–29 år där andelen kvinnor som får dessa läkemedel är 11 procent jämfört med 5 procent bland männen. Användandet är högst bland äldre över 75 år, där 26 procent av kvinnorna och 16 procent av männen hämtade ut denna typ av läkemedel.

Under november 2020 var 110 366 kvinnor och 59 291 män sjukskrivna. Av kvinnorna var 48 procent sjukskrivna på grund av en psykiatrisk diagnos medan motsvarande andel för männen var 38 procent. För både kvinnor och män har det skett en viss nedgång jämfört med samma månad 2019, men över tid ligger andelen som sjukskrivs på grund av en psykiatrisk diagnos kvar på en relativt hög nivå. Utvecklingen i denna del beskrivs mer ingående inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Den psykiska hälsan och ohälsan bland barn och unga visar samma mönster som bland vuxna

Även bland barn och unga är det vanligt att uppge ett gott mående och en hög livstillfredställelse. Enligt studien Skolbarns hälsovanor (Health Behaviour in Schoolaged Children, HBSC) en enkätundersökning bland 11-, 13- och 15-åringar, som genomförs vart fjärde år, uppger de allra flesta att de är tillfreds med livet. Det finns en tydlig könsskillnad på så sätt att pojkar i 13- och 15-årsåldern är mer tillfredsställda med livet än flickorna. 77 procent av de 15-åriga flickorna uppgav en hög tillfredsställelse med livet, jämfört med 86 procent av pojkarna.

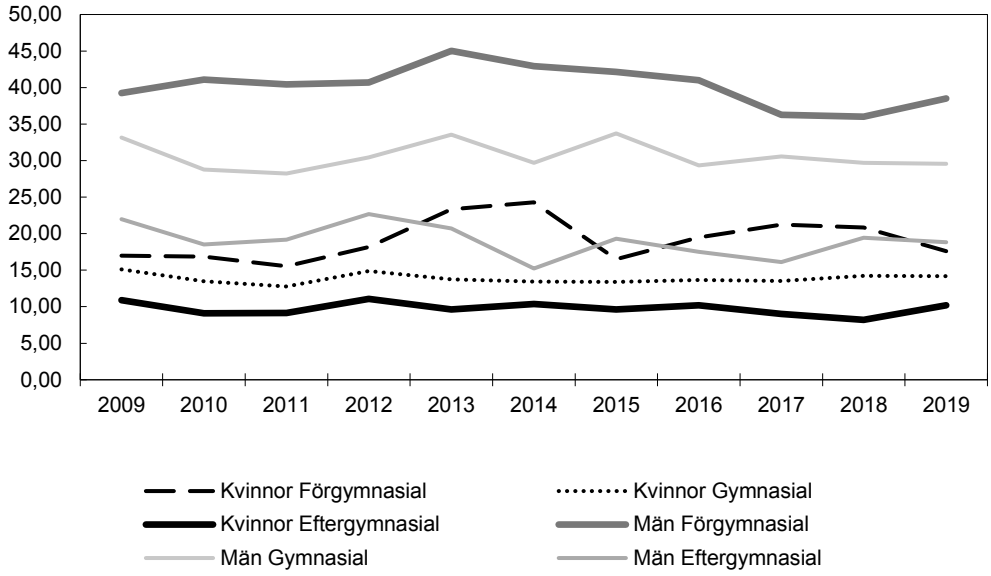
Samtidigt som hälsan bland barn och unga generellt sett är god har andelen med psykosomatiska symtom som till exempel magont, sömnsvårigheter eller oro ökat över tid. Högst andel med återkommande psykosomatiska besvär fanns bland 15-åriga flickor, med 62 procent. Bland 15-åriga pojkar var motsvarande andel 35 procent. Lägst förekomst fanns bland 11- och 13-åriga pojkar där andelen låg runt 30 procent. Den senaste internationella sammanställningen av resultaten i undersökningen (2020) visar att skolbarn i Sverige, i en internationell jämförelse, är mindre nöjda med livet och oftare uppger psykosomatiska besvär, såsom huvudvärk, ont i magen, nedstämdhet och sömnsvårigheter, jämfört med genomsnittet internationellt. Däremot skattar skolbarn i Sverige sin hälsa överlag bättre än genomsnittet internationellt. Se vidare utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid samt avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Antalet suicid minskar men inte bland yngre

Antalet suicid har över tid minskat successivt i alla åldersgrupper förutom i den yngsta åldersgruppen (15–29 år). I den åldersgruppen har ökningen skett bland både kvinnor och män och det är en utveckling som även observerats i flera andra länder. Under 2019 dog 1 269 personer av suicid, varav 873 män och 396 kvinnor. I gruppen 15–24 år står suicid för ungefär en tredjedel av alla dödsfall. Under 2019 avled 91 unga män och 47 unga kvinnor i åldern 15–24 år i suicid. Det finns en oro för att covid-19-pandemin kan leda till ett ökat antal självmord. Socialstyrelsen har därför analyserat utvecklingen under det första halvåret 2020. Samtal om larm om självmord till SOS Alarm har ökat under pandemin, men det är inte fler som har begått självmord eller vårdats för suicidförsök. Uppgifterna är dock preliminära eftersom det kan ta lång tid att fastställa dödsorsak vid suicid. Under perioden januari till juni 2020 registrerade Socialstyrelsen 611 suicid, varav 4 barn under 15 år. Detta kan jämföras med 638 suicid under samma period 2019. Antalet suicid bland män var 437 och bland kvinnor 174. Konsekvenser av pandemin i form av ett ökat antal suicid kan dock komma efter några år, något som har konstaterats vid tidigare ekonomiska kriser.

Diagram 5.7 Suicid i befolkningen

Antal fall per 100 000 invånare

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Insatser för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid

Arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention på nationell nivå bedrivs genom den övergripande nationella folkhälsopolitiken, det nationella suicidpreventiva handlingsprogrammet samt regeringens strategi för statens insatser inom området psykisk hälsa ”Fem fokusområden fem år framåt”. Regeringens strategi har förlängts till att gälla för perioden 2021–2023. Strategin utgår från fem fokusområden som ska vägleda arbetet: förebyggande och främjande arbete, tidiga och tillgängliga insatser, enskildas delaktighet och rättigheter, utsatta grupper samt ledning, styrning och organisation. Barn och unga är en särskilt viktig målgrupp för regeringens insatser inom området. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor årligen i statsbidrag till kommuner under 2018–2020 i syfte att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (S2018/00368). Se vidare avsnittet om Politik för sociala tjänster.

Under perioden 2015–2021 har regeringen mer än fördubblat de medel som avsätts till insatser inom området, från 1 miljard kronor 2015 till ca 2,2 miljarder kronor per år under perioden 2021–2022. Under 2021 fördelas 1,7 miljarder kronor av dessa medel inom ramen för en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Merparten av medlen riktas till insatser i kommuner och regioner för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt att stärka förutsättningarna för en tillgänglig, kunskapsbaserad, jämlik och effektiv vård och omsorg. Vidare ingår särskilda satsningar inom områden som regeringen och SKR gemensamt har bedömt behöver prioriteras. Det rör till exempel satsningar på mobila lösningar, en kunskapsbaserad och säker hälso- och sjukvård och socialtjänst samt insatser för att förbättra och stärka samverkan inom och mellan olika huvudmän för personer som behöver insatser från flera aktörer. Särskilda medel fördelas också för att stärka och utveckla arbetet med suicidprevention. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har i uppdrag att stödja och följa överenskommelserna. I den redovisning som lämnades till regeringen i september 2020 konstateras att de medel som riktas till suicidprevention inom ramen för överenskommelserna har inneburit en ökad fokusering på suicidpreventiva insatser på de flesta håll i landet och såväl nya initiativ som tidigare planerade verksamheter har i

många regioner förstärkts av medlen i överenskommelsen. Se vidare avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Flera åtgärder för att förbättra asylsökandes och nyanländas psykiska hälsa samt insatser för en stärkt psykiatrisk traumavård

Regeringen avsatte 50 miljoner kronor 2021 för insatser riktade till asylsökande och nyanlända. Inom ramen för satsningen fördelades medel till det civila samhällets arbete med att främja psykisk hälsa och förbygga psykisk ohälsa och suicid bland asylsökande och nyanlända barn och vuxna samt medel för att stärka organisationernas arbete med psykiatriska traumavårdsinsatser. Medel för att stärka den psykiatriska traumavården fördelades även till regionerna genom överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention (se avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik). Regeringen gav även Länsstyrelsen i Skåne län ett fortsatt uppdrag att utveckla och sprida fördjupningsutbildningen om psykisk hälsa i den regionala utbildningsplattformen för samhälls- och hälsokommunikation. Den regionala utvecklingsplattformen är en del av den regionala överenskommelsen, Partnerskap Skåne, och syftar till att skapa förutsättningar för ett rättighetsbaserat, inkluderande och tillväxtinriktat mottagande av flyktingar.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att föreslå förebyggande insatser för att främja hbtq-personers psykiska hälsa (bet. 2019/20:SoU5 punkt 4, rskr. 2019/20:173). Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ett uppdrag att tillsammans med ett tjugotal berörda myndigheter inkomma med underlag inför en kommande nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2020/06171). I arbetet ska bl.a. hbtq-personer särskilt lyftas. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 september 2023. Regeringen har också gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra en kartläggning av ungdomars upplevda psykiska hälsa och ohälsa (S2021/01354). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2023. Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Skydd mot smittsamma sjukdomar

Antalet individer som har rätt till smittbärarpenning har ökat med anledning av pandemin

Med anledning av utbrottet av det nya coronaviruset har antalet individer som har rätt till smittbärarpenning ökat. Under 2020 ökade antalet beviljade ärenden om smittbärarpenning med 60 gånger jämfört med 2019, från strax över 200 ärenden till cirka 13 000 ärenden. Ökningen var något större för män (88 gånger) än för kvinnor (47 gånger) och antalet kvinnor som har fått smittbärarpenning är cirka 1 200 fler än männen (cirka 7 000 respektive 5 800). Även om antalet beviljade ärenden om smittbärarpenning ökade har antalet nettodagar per person minskat under 2020. Under 2020 var antalet nettodagar per person 6,2 dagar och det fanns ingen signifikant skillnad mellan könen. Antalet nettodagar har varierat mellan 19 och 22 under åren 2015–2019.

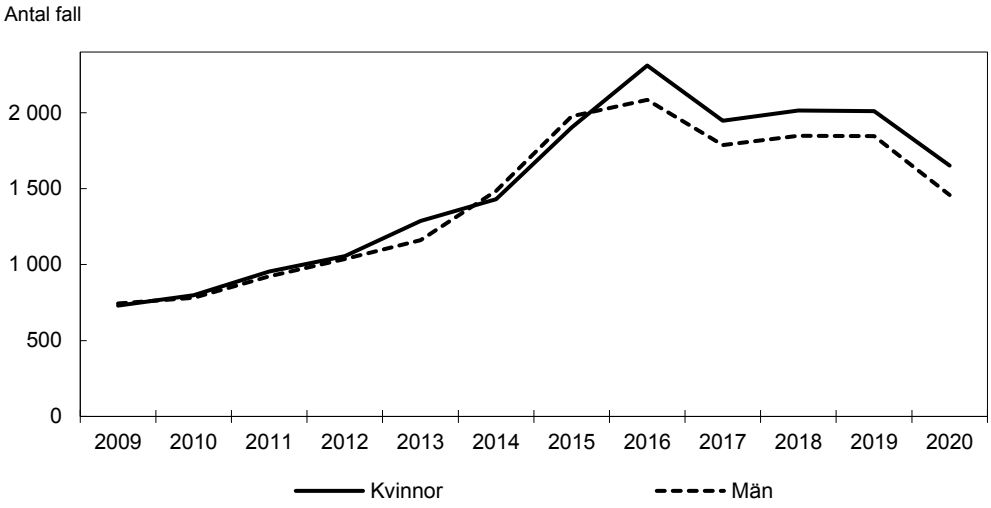
En ny tillfällig förordning med bestämmelser om förebyggande sjukpenning och smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19 beslutades av regeringen den 25 juni 2020. Personer i vissa angivna riskgrupper som, helt eller delvis, avstår från förvärvsarbete för att undvika att smittas av viruset som orsakar sjukdomen covid-19 har rätt till förebyggande sjukpenning. Ersättningen för vissa riskgrupper och vissa anhöriga till riskgrupper förlängdes under 2021. Vidare beslutade Folkhälsomyndigheten den 1 oktober 2020 om nya rekommendationer som innebär att friska vuxna personer som bor i samma hushåll som en person med bekräftad covid-19 ska

få förhållningsregler att stanna hemma under en begränsad tid. De som på grund av detta går miste om inkomst kan ansöka om smittbärarpenning.

Antibiotikaresistensen ökar för vissa bakterier i Sverige och försäljningen av antibiotika minskar

Antibiotikaresistensläget är bättre i Sverige än i många andra länder och antibiotikaanvändningen är relativt sett låg. En av anledningarna till detta är effektiva strategier för att främja rationell användning av antibiotika och begränsa spridningen av antibiotikaresistens. Trots Sveriges jämförelsevis goda läge finns det problem med smittspridning och ökande antibiotikaresistens, vilket motiverar fortsatta ansträngningar inom det förebyggande arbetet. Ett exempel är de återkommande utbrotten av vankomycinresistenta enterokocker på sjukhus (*Swedres-Svarm 2019. Sales of antibiotics and occurrence of resistance in Sweden*). Utvecklingen vad gäller antalet anmälda fall av MRSA (meticillinresistenta gula stafylokocker) visar fortsatt en fallande trend (diagram 5.8). Under 2020 var det totala antalet anmälda fall 3 112 (1 653 kvinnor och 1 459 män). Det finns dock stora osäkerheter i siffrorna för 2020 på grund av påverkan från covid-19, såsom exempelvis ändrade provtagningsmönster inom sjukvården.

Diagram 5.8 Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA), kvinnor och män, 2009–2020

Folkhälsomyndighetens statistik om anmälningspliktiga smittsamma sjukdomar. Statistiken hämtas från en föränderlig databas och antalet fall kan därför justeras både uppåt och nedåt.

Källa: Sminet, Folkhälsomyndigheten

Regeringen presenterade i februari 2020 en uppdaterad strategi för arbetet mot antibiotikaresistens. Strategin ska gälla fram till och med år 2023. Regeringen har gett ett 20-tal myndigheter i uppdrag att ingå i en nationell samverkansfunktion som även involverar icke-statliga aktörer (S2020/09284). Inom ramen för samverkansfunktionen utfördes under 2020 en rad aktiviteter i enlighet med den handlingsplan som myndigheterna tagit fram gemensamt.

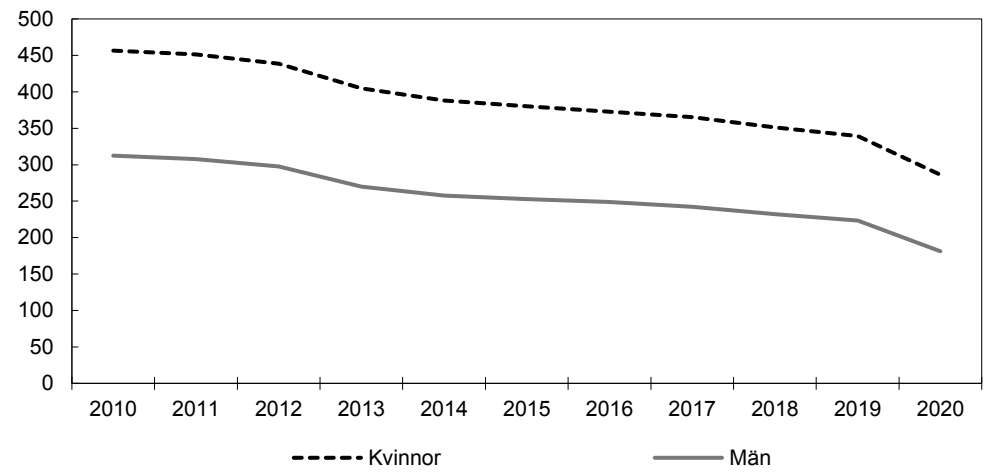
Antibiotikaförskrivningen i Sverige har sjunkit över tid. Under 2020 minskade den totala expedieringen av antibiotika jämfört med 2019, från 286 recept per 1 000 invånare och år till 237 recept per 1 000 invånare och år, vilket är en minskning med 17 procent. Den totala försäljningen av antibiotika har minskat varje år sedan 2008. Under 2020 skedde den största minskningen i åldrarna 0 till 6 år.

Sammantaget minskade försäljningen av antibiotika i alla 21 regioner under 2020. Statistiken visar att det är stora skillnader mellan regionerna: Region Västerbotten har fortsatt lägst försäljning med 201 recept per 1 000 invånare och år medan Region

Skåne har högst försäljning med 261 recept per 1 000 invånare och år. Den minskade försäljningen av antibiotika på recept under 2020 beror sannolikt bl.a. på den fysiska distanseringen och smittskyddsåtgärderna under covid-19-pandemin, som enligt Folkhälsomyndigheten har medfört en minskad spridning av andra infektioner.

Antalet expedieringar av antibiotika under 2020 var 286 per 1 000 invånare och år för kvinnor och 181 per 1 000 invånare och år för män (diagram 5.9).

Diagram 5.9 Antal expedieringar av antibiotika per 1 000 invånare

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen

Aktivt arbete med vaccination mot covid-19

Regeringen och SKR ingick den 8 december 2020 en överenskommelse om genomförande av vaccination mot covid-19 under 2021. Bland annat innebär överenskommelsen att staten åtar sig att betala för vaccin, vaccinationer samt förberedande och löpande åtgärder. Överenskommelsen har under 2021 kontinuerligt uppdaterats för att kunna ta hänsyn till förändrade förutsättningar. Fokus har legat, och ligger fortsatt, på att få en hög täckningsgrad i hela befolkningen i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Den 14 september 2021 hade 7 037 966 personer fått en första vaccindos, vilket uppgår till 82,4 procent av befolkningen i ålder 16 år och äldre. Vidare hade 6 221 380 personer (72,8 procent) i samma grupp vaccinerats med två doser. Enligt Folkhälsomyndigheten är vaccinationstäckningen lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda (Folkhälsomyndigheten, augusti 2021). För mer information se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Under hösten 2021 kommer vaccinationerna att fortsätta för dem som rekommenderas vaccination men som ännu inte har vaccinerats. Från och med den 1 september 2021 rekommenderar Folkhälsomyndigheten att personer med kraftigt nedsatt immunförsvar vaccineras med en påfyllnadsdos. Även för andra grupper såsom äldre samt boende på särskilt boende för äldre (SÄBO) kan det bli aktuellt med en påfyllnadsdos inför vintersäsongen 2021–2022. Under 2022 kan resterande del av befolkningen som tidigare har vaccinerats komma att behöva en påfyllnadsdos.

Fortsatt hög vaccinationstäckning i de nationella vaccinationsprogrammen

Uppföljningen av de nationella vaccinationsprogrammen visar att det är låg förekomst av de sjukdomar som omfattas av vaccinationsprogrammet för barn. Vaccinationstäckningen bland 2-åringarna är 97 procent, och andelen flickor som är vaccinerade

mot HPV har ökat till 86 procent. Den höga vaccinationstäckningen visar att de allra flesta föräldrar i Sverige känner förtroende för vaccinationsprogrammet.

Regeringen gav Folkhälsomyndigheten i uppdrag (S2018/03919) att under 2018–2020 genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla arbetet med information och kommunikation om vaccinationer. Uppdraget har förlängts till den 1 mars 2022.

Ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi

Personer som har fått narkolepsi som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användning av vaccinet Pandemrix, kan få ersättning för personskada enligt lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Ersättningen hanteras i första hand av Läkemedelsförsäkringen och i andra hand av staten. Kammarkollegiet har ansvar för att pröva rätten till den statliga ersättningen.

Till och med april 2021 hade Läkemedelsförsäkringen tagit emot 726 anmälningar (401 flickor/kvinnor och 325 pojkar/män) och Kammarkollegiet hade tagit emot 370 anmälningar (190 flickor/kvinnor och 180 pojkar/män). Läkemedelsförsäkringen hade lämnat godkännande i 442 ärenden (232 flickor/kvinnor och 210 pojkar/män) och Kammarkollegiet hade lämnat godkännande i 170 ärenden (88 flickor/kvinnor och 82 pojkar/män). Narkolepsiföreningen Sverige har beviljats ekonomiskt bidrag för 2011–2021.

Intensifierat arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Under 2019 gav regeringen Folkhälsomyndigeten i uppdrag (S2019/03298) att ta fram en nationell strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som myndigheten presenterade den 30 september 2020. Det övergripande målet för strategin är en god jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa i hela befolkningen. Strategin ska utgöra inriktningen på det arbete som bedrivs under de kommande åren. Under 2021 gav regeringen Folkhälsmyndigheten i uppdrag (S2020/09593) att stödja regioner, myndigheter och kommuner och andra aktörer inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i syfte att implementera den nationella strategin. Folkhälsomyndigheten har också fått i uppdrag (S2021/04606) att ta fram en nationell handlingsplan för att ytterligare konkretisera arbetet.

Hbtqi-personer har ofta sämre sexuell och reproduktiv hälsa och är mer utsatta för diskriminering, sexuella trakasserier, övergrepp och våld än övriga befolkningen. I syfte att stärka rättigheterna för hbtq-personer antog regeringen 2014 en strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Strategin kompletterades under 2021 med en handlingsplan och utökades då till att avse hbtqi-personer. Frågan om hbtqi-personers rättigheter och möjligheter behandlas vidare i utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter knyter an till jämställdhetspolitiken samt den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och den tillhörande handlingsplanen som behandlas i utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter behandlas även inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

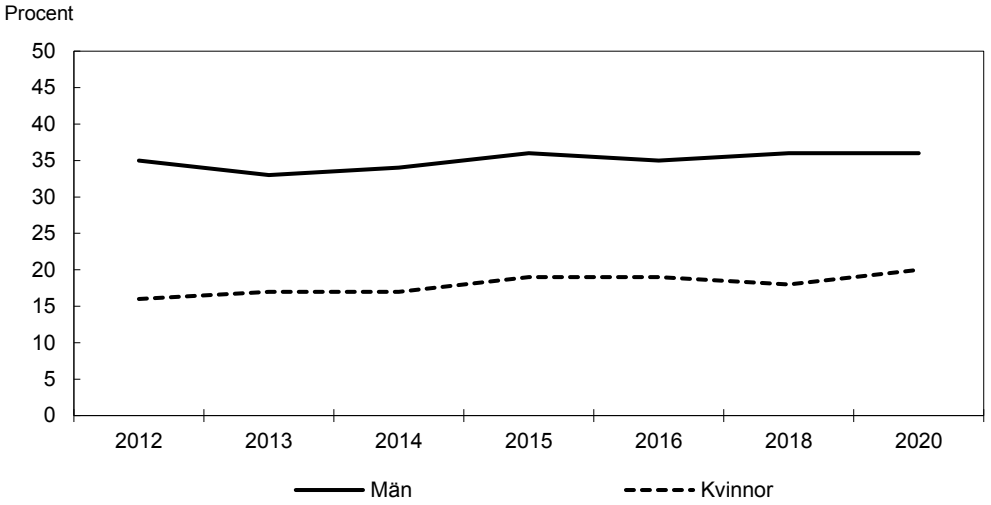
Fortsatt god bevakning av hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Antal rapporterade fall av hiv 2020 var 364 vilket är en minskning från 2019 med 18 procent. Spridningen av hiv inom Sverige är fortsatt mycket begränsad. Sjukdomsstatistik för hepatit C visar på fortsatt sjunkande antal fall de senaste åren. Fallen av hepatit C har halverats sedan 2013. 474 fall av syfilis rapporterades i Sverige 2020. Antal syfilisfall fortsätter att fluktuera kraftigt mellan åren. Antalet fall av gonorré har ökat under en lång period men minskade 2020. Andelen av fallen som uppges vara smittade i Sverige har ökat långsamt över tid men steg kraftigt under 2020. Sjukdomen förekommer likt tidigare mer utbrett i storstadsregionerna.

Ohälsosamma matvanor och låg fysisk aktivitet utgör risk för sjukdom

Ohälsosamma matvanor och låg fysisk aktivitet är kopplade till några av de främsta orsakerna till sjukdomsbördan och förlorade friska levnadsår i Sverige. Konsumtionen av frukt och grönt minskar. Andelen män som äter frukt eller grönsaker högst 1,3 gång per dag har ökat från 33 procent 2012 till 36 procent 2020. För kvinnor har andelen ökat från 16 procent 2012 till 20 procent 2020.

Diagram 5.10 Andel män och kvinnor 16–84 år som äter frukt eller grönsaker högst 1,3 gång per dag, 2012–2020

Källa: Folkhälsomyndigheten

Övervikt och fetma ökar risken för att drabbas av sjukdom

Övervikt och fetma ökar risken för att drabbas av ett flertal olika sjukdomar och är bland de främsta orsakerna till förlorade friska levnadsår i Sverige. Övervikt och fetma ökar bl.a. risken för typ 2-diabetes, högt blodtryck och hjärt- och kärlsjukdom. Män lider oftare än kvinnor av fetma och övervikt. År 2020 var 57 procent av männen och 46 procent av kvinnorna överviktiga eller hade fetma. Fetma och övervikt är vanligare i grupper med lägre utbildningsnivå. År 2020 hade 58 procent av kvinnor med endast förgymnasial utbildning fetma eller övervikt. Det kan jämföras med 55 procent av kvinnor med gymnasial utbildning och 41 procent av kvinnor med eftergymnasial utbildning. 2020 hade 67 procent av män med endast förgymnasial utbildning och män med endast gymnasial utbildning övervikt eller fetma. Bland män med eftergymnasial utbildning hade 55 procent år 2020 fetma eller övervikt.

Två tredjedelar av befolkningen uppnår en tillräcklig fysisk aktivitet

År 2020 uppgav 66 procent i befolkningen en tillräcklig fysisk aktivitet, det vill säga 150 minuter eller mer, under en vanlig vecka de senaste 12 månaderna. Skillnaden var liten mellan kvinnor och män. Det var vanligare att uppge tillräcklig fysisk aktivitet bland personer med eftergymnasial utbildningsnivå jämfört med personer med endast förgymnasial och gymnasial utbildningsnivå. Särskilt låg andel som uppgav tillräcklig fysisk aktivitet (45 procent) fanns bland personer födda utanför Europa.

Folkhälsoarbete inom EU och internationellt

Folkhälsoarbetet inom EU drivs framför allt genom hälsoprogrammet EU för hälsa, som är EU:s främsta finansieringsmekanism för åtgärder på folkhälsoområdet. Programmet gäller för perioden 2021–2027 och är EU:s svar på covid-19-pandemin med en budget motsvarande 9,4 miljarder euro. EU-länder, hälso- och sjukvårdsorganisationer samt icke-statliga organisationer kan söka de första bidragen 2021. Andra EU-program kompletterar folkhälsoprogrammet och stödjer också hälso- och sjukvårdssektorn, bl.a. Europeiska socialfonden+, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Horisont Europa, EU:s civilskyddsmekanism, rescEU samt programmet för ett digitalt Europa och Fonden för ett sammanlänkat Europa. Sverige har också gett stöd till arbetet inom Världshälsoorganisationen (WHO), bl.a. genom dialoger om hälsosamma samhällen tillsammans med WHO Alliance for Health Policy and Systems Research (AHPSR) och Wilton Park, se vidare utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Sverige verkar aktivt för att driva frågor om antimikrobiell resistens, däribland antibiotikaresistens, såväl inom EU som globalt. Världshälsoorganisationen (WHO), FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) och Världsorganisationen för djurhälsa (OIE) lanserade på uppdrag av FN:s generalsekreterare One Health Global Leaders Group i november 2020. Gruppen har till uppgift att delta aktivt i händelser och evenemang fokuserade på antimikrobiell resistens såsom World Antimicrobial Awareness Week, samt att lyfta fram behoven och rapportera om luckor, utmaningar och lösningar i det globala arbetet mot antimikrobiell resistens.

Covid-19-pandemin har visat brister i det globala systemet med att förebygga, upptäcka och hantera hälsohot. Arbetet med att samla lärdomar, utvärdera insatser och föreslå lösningar pågår bl.a. inom WHO och EU. För EU:s del sker det framför allt genom ett paket av förslag om en europeisk hälsounion. Sverige har, tillsammans med Europeiska kommissionen och övriga medlemsländer, deltagit i det världsomspännande initiativet Covax och därigenom bidragit till global solidaritet i frågan om vaccin mot covid-19. Vidare fattade regeringen under 2020 beslut om att för EU:s räkning vidareförsälja vaccin mot covid-19 till Norge, Island och Schweiz.

Regeringen har aktivt deltagit i Europeiska kommissionens samarbete om gemensamma avtal när det gäller vaccin mot covid-19. Sverige har genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap tagit på sig uppdraget att ansvara för ett av EU:s beredskapslager för sjukvårdsmateriel och medicinsk skyddsutrustning. Sverige har aktivt stöttat WHO:s centrala roll och ledarskap i global hälsa och tillsammans med EU varit drivande i den framtida utvecklingen av WHO. Vidare internationellt arbete för förebyggande och hantering av hälsohot redovisas i utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

En samlad strategi för ANDT 2016–2020

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken återfinns i avsnitt 5.1 Mål för området. Den nationella ANDT-strategin för perioden omfattar sex mål som

anger centrala områden för arbetet med dessa frågor på alla nivåer i samhället (skr. 2015/16:86). Regeringen har låtit ta fram ett uppföljningssystem kopplat till strategins målstruktur i syfte att kunna mäta effekterna av samhällets insatser. Totalt finns ett hundratal indikatorer samlade i en databas som är tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats (www.andtuppfoljning.se).

Utvecklingen på ANDT-området

Mål 1 Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska

De tillgänglighetsbegränsande insatser som genomförs på såväl alkohol- som tobaksområdet ger resultat. Utifrån Folkhälsomyndighetens redovisning minskade konsumtionen av alkohol med 8 procent under perioden 2010–2020, från 9,5 liter till 8,5 liter. Jämfört med 2019 sjönk alkoholkonsumtionen med 6 procent 2020. Av den totala alkoholanskaffningen i befolkningen står Systembolaget för 76 procent medan försäljningen på restauranger och resandeinförsel uppgår till 7 respektive 5 procent. För 2019 var motsvarande siffror 10 respektive 12 procent. Sammantaget skiljer sig alkoholkonsumtionen 2020 från 2019 vilket till stor del kan förklaras av pandemin. Antalet ställen för försäljning av tobak har minskat med en dryg fjärdedel under 2006–2018, från 17 till 12 försäljningsställen per 10 000 invånare som är 15 år och äldre. Reala priser på cigaretter och andra tobaksprodukter inom detaljhandeln, justerade för konsumentprisindex, ökade med ungefär 25 procent under 2011–2020. Även om det i dagsläget är svårt att uppskatta tillgången på narkotika tyder aktuella data på att tillgången har ökat. Detta stöds bl.a. genom Polismyndighetens och Tullverkets insatser och den ökade beslagsstatistiken. År 2020 beslagtog Tullverket 745 kg cannabis, vilket är en uppgång från 356 kg 2019. Det har även skett en ökning i antal kilo beslagtaget kokain. År 2019 beslagtogs 43 kilo och 2020 ökade antalet beslagtagna kilon kokain till 216. Totalt antal beslag av narkotika har dock minskat mellan 2019 och 2020. År 2019 skedde 7 405 beslag jämfört med 6 486 beslag 2020. Beslagen av dopningsmedel låg på ungefär samma nivå 2019 och 2020, dvs 707 jämfört med 725 beslag.

Mål 2 Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidig med alkohol ska successivt minska

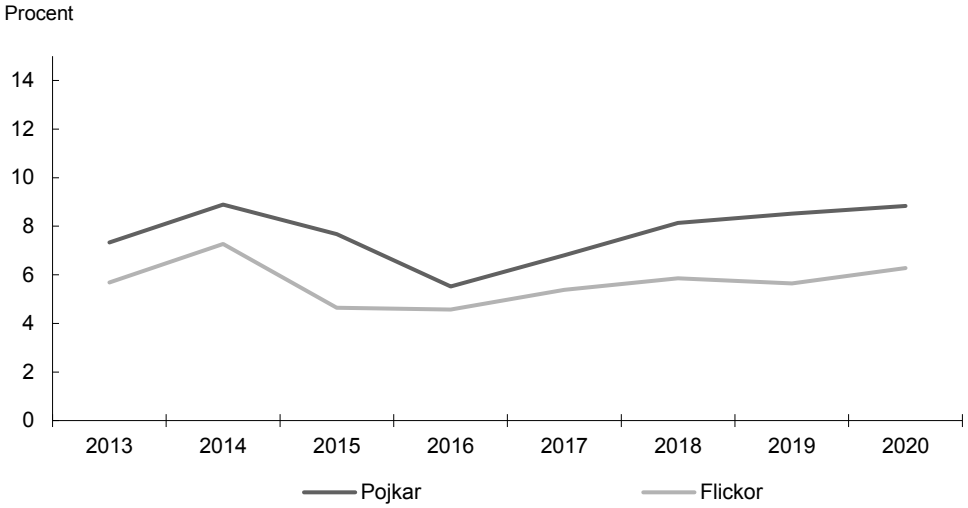
Andelen flickor och pojkar i årskurs 9 som har druckit alkohol de senaste 12 månaderna minskade under 2007–2020, även om det finns indikationer på att den nedåtgående trenden brutits, från 69 procent för flickorna och 66 procent för pojkarna 2007 jämfört med 48 procent respektive 38 procent 2020. En liknande utveckling går även att konstatera för elever i gymnasiets årskurs 2. Antalet unga kvinnor och unga män som har druckit alkohol de senaste 12 månaderna har minskat under perioden, från 85 procent 2009 för både flickor och pojkar till ca 70 procent för både flickor och pojkar 2019.

Andelen flickor och pojkar som har uppgett att de rökt de senaste 12 månaderna och fortfarande rökte fortsatte att minska under perioden 2013–2019. År 2020 uppgav 11 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna i årskurs 9 att de rökte. Av eleverna i gymnasieskolans årskurs 2 år 2019 uppgav 21 procent av de unga kvinnorna och 20 procent av de unga männen att de rökte, jämfört med 31 procent för flickorna och 25 procent för pojkarna 2013. Vad gäller användningen av snus uppgav 2020 drygt 7 procent av flickorna och 16 procent av pojkarna i årskurs 9 att de snusar. Det är en ökning sedan 2013 då 10 procent av pojkarna och 2 procent av flickorna uppgav att de snusade. I gymnasiets årskurs 2 uppgav 2019 cirka 10 procent av flickorna och 22 procent av pojkarna att de snusade. Jämfört med 2013 snusar en lika stor andel av pojkarna men 2013 uppgav endast 5 procent av flickorna att de snusade.

Andelen flickor i årskurs 9 som uppgett att de har använt narkotika någon gång varierade mellan 5 och 9 procent under 2013–2020. Andelen flickor och pojkar i årskurs 9 som 2020 någon gång använt narkotika uppgick till 6 respektive 9 procent. För gymnasielever redovisades inga resultat 2020. Men för elever i gymnasiets årskurs 2 uppgav 15 procent av flickorna och 19 procent av pojkarna att de någon gång använt narkotika 2019.

Antalet elever med erfarenhet av anabola androgena steroider (AAS) är lågt, vilket begränsar tillförlitligheten i resultatet. Begränsningen av data gör det svårt att uttala sig om andelen barn och unga som har använt dopningsmedel. År 2020 uppgav 0,41 procent av flickorna och 1,16 procent av pojkarna i årskurs 9 att de någon gång använt AAS. I gymnasiets årskurs 2 redovisades inga värden för 2020 men år 2019 var motsvarande andelar 0,2 procent respektive 0,8 procent.

Diagram 5.11 Andel pojkar och flickor i årskurs 9 som någon gång använt narkotika, 2013–2020

Källa: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

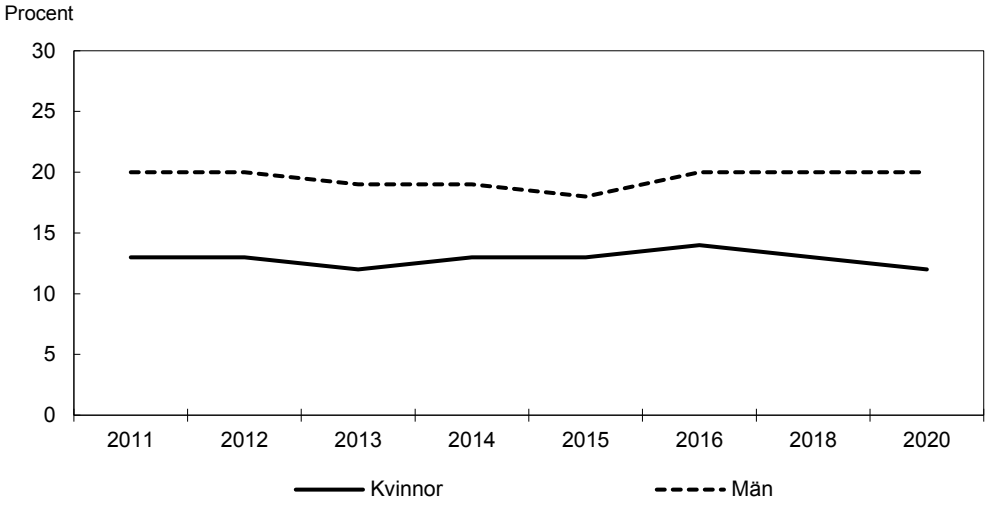
Mål 3 Antalet kvinnor och män, flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

En individs alkoholkonsumtion påverkar hälsan, särskilt personer som har en så kallad riskkonsumtion. Under 2011–2020 har andelen män och kvinnor med en riskkonsumtion av alkohol legat på en relativ stabil nivå. År 2020 var andelen män i åldern 16–84 år med riskkonsumtion av alkohol 20 procent. Under samma tidsperiod har andelen kvinnor med en riskkonsumtion av alkohol minskat från 13 procent 2011 till 12 procent 2020.

Andelen personer som dagligen röker är större bland dem som endast har förgymnasial utbildning jämfört med personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning har andelen som uppger att de röker dagligen minskat från 25 procent 2011 till 14 procent 2020. Bland kvinnor med gymnasial utbildning har andelen dagligrökare minskat från 15 till 10 procent under samma tidsperiod. Andelen som uppger att de röker dagligen av kvinnor med eftergymnasial utbildning har minskat från 6 procent 2011 till 4 procent 2020. För gruppen män med endast förgymnasial utbildning har andelen dagligrökare minskar från 19 procent 2011 till 16 procent 2020. Minskningen i gruppen män med gymnasial utbildning är under samma tidsperiod 5 procent, från 12 procent 2011 till 7 procent 2020. I gruppen män med eftergymnasial utbildning är andelen dagligrökare 5 procent 2020, vilket är samma värde som 2011.

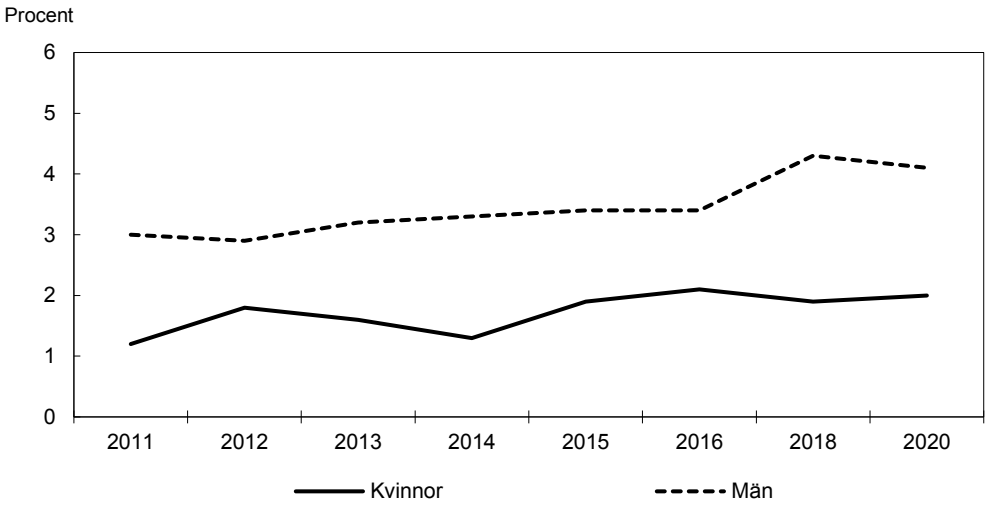
Andel kvinnor och män som uppgett att de under de senaste 12 månaderna använt cannabis har ökat från 2011 till 2020. År 2011 uppgav 1,2 procent av kvinnorna och 3,0 procent av männen att de hade använt cannabis under de senaste 12 månaderna. År 2020 är motsvarande siffra 2,0 procent av kvinnorna och 4,1 procent av männen.

Diagram 5.12 Andel kvinnor och män 16 till 84 år som anger att de har en riskkonsumtion av alkohol, 2011–2020

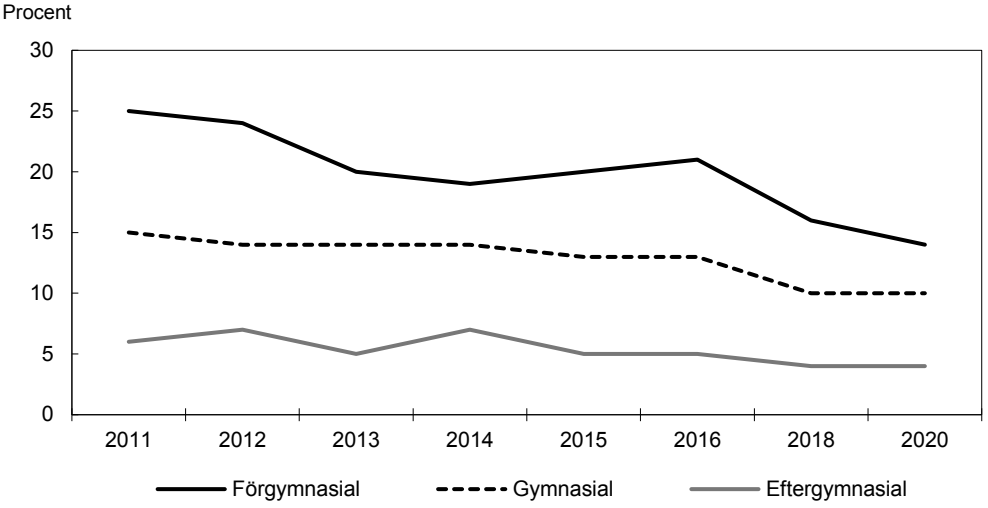
Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 5.13 Andel kvinnor och män 16 till 84 år som anger att de har använt cannabis de senaste 12 månaderna, 2011–2020

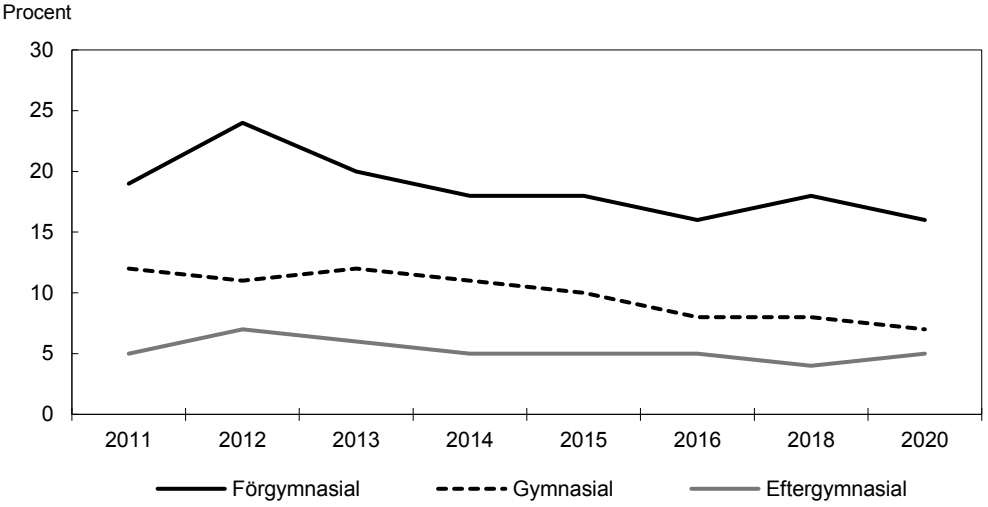
Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 5.14 Andel kvinnor 25–84 år som anger att de röker dagligen, 2011–2020

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 5.15 Andel män 25–84 år som anger att de röker dagligen, 2011–2020

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkmyndigheten.

Mål 4 Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

Mellan 2009 och 2018 har det skett en ökning i antalet personer 15 år och äldre som vårdats för narkotikaberoende. Det handlar framför allt om ökningar för substanserna opioder, cannabis och kokain. Antalet män och kvinnor som fått vård i hälso- och sjukvården för beroende orsakade av opioider har ökat med totalt 38 procent under tidsperioden. År 2018 hade 6 420 personer, varav 1 933 kvinnor och 4 487 män, fått vård för opioidberoende. Inom socialtjänsten och inom ramen för lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM 1988:870) tvångsvårdades knappt 300 personer, varav 36 procent var kvinnor, den 1 november 2020. Det är en minskning med nära tio procent jämfört med samma datum 2019.

Drygt dubbelt så många personer vårdades 2018 för ett kokainberoende jämfört med 2009. För personer som vårdades för cannabisberoende var ökningen samma period 55 procent och ökningen var störst bland kvinnor. Förutom hälsofrämjande aspekter bidrar sprututbytesverksamheter till en mer positiv kontakt med vården för personer som injicerar droger. Mellan 2017 och 2018 skedde det en ökning av antalet deltagare i sprututbytesverksamheter för personer som injicerar droger. Merparten av de 3 754 personer som deltog var män, 72 procent jämfört med 28 procent kvinnor.

År 2019 bedrev 13 av Sveriges regioner ett systematiskt arbete för att tillgängliggöra naloxon för personer med ett opioidberoende. De regioner som ännu inte påbörjat ett sådant arbete uppger att de har planer för ett införande. Det är fortfarande en mycket liten andel av primärvårdens patienter som får en dokumenterad åtgärd på grund av ohälsosamma levnadsvanor. År 2018 hade bara 0,5 procent av patienterna i primärvården fått en åtgärd till följd av riskbruk av alkohol och cirka 1,5 procent av de patienter som är dagligrökare hade fått en åtgärd. Insatsen har heller inte ökat sedan 2015. Utvecklingen av diagnostiserat spelberoende har över en tioårsperiod tydligt ökat. Under 2018 vårdades 901 personer med diagnosen spelberoende inom slutenvård eller specialiserad öppenvård varav 78 procent var män och 22 procent kvinnor. Inom socialtjänsten fick 2020 cirka 500 personer en insats för sitt spelmissbruk. Samtidigt rapporterade 175 kommuner inga insatser vid spelmissbruk under 2020.

Mål 5 Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Under perioden 2012–2018 avled cirka 900 personer årligen till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Under 2019 inträffade totalt 894 dödsfall i läkemedels- och narkotikaförgiftningar, av vilka 525 var män och 369 var kvinnor.

Det är fler personer med endast förgymnasial utbildning som avlider av alkoholrelaterade orsaker jämfört med personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning. Antalet kvinnor avlidna med alkoholrelaterad orsak per 100 000 invånare har i gruppen med endast förgymnasial utbildning ökat från 15,9 år 2010 till 21,4 år 2019. Antalet kvinnor med gymnasial utbildning och eftergymnasial utbildning har under tidsperioden legat på en relativt jämn nivå och 2019 avled 13,9 kvinnor med gymnasial och 7,7 kvinnor med eftergymnasial utbildning i alkoholrelaterade orsaker.

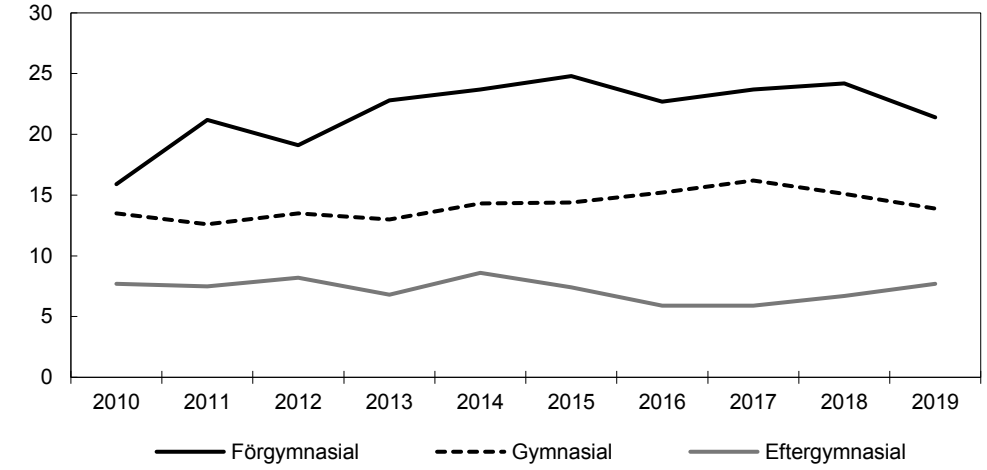
Det är fler män än kvinnor som avlider av alkoholrelaterade orsaker. Även bland män är antalet dödsfall per 100 000 invånare större i gruppen med endast förgymnasial utbildning. Det är dock positivt att antalet dödsfall i gruppen minskat från 71,8 år 2010 till 59,9 per 100 000 invånare 2019. Minskningen bland män med endast gymnasial utbildning är mindre och antalet har under samma tidsperiod minskat från 50 till 48,7 per 100 000 invånare. I gruppen män med eftergymnasial utbildning har antalet minskat från 23,3 år 2010 till 20,4 år 2019.

Den narkotikarelaterade dödligheten är störst i gruppen med endast förgymnasial utbildning. För kvinnor ökade den i samtliga utbildningsgrupper under perioden 2010 till 2019. Bland kvinnor med endast förgymnasial avled 21,8 personer per 100 000 invånare 2019, vilket är en ökning från 17,3 år 2010. I gruppen med gymnasial utbildning ökade antalet från 8,6 år 2010 till 10,9 år 2019. Lägst narkotikarelaterad dödlighet finns hos kvinnor med eftergymnasial utbildning. I den gruppen ökade antalet döda per 100 000 invånare från 4,4 år 2010 till 6,2 år 2019.

Män dör i högre utsträckning av narkotikarelaterade orsaker jämfört med kvinnor. För män med endast förgymnasial utbildning är det positivt att antalet dödsfall minskat från åren 2014, 2015 och 2017 med avvikande hög dödlighet. År 2019 avled 33,1 män per 100 000 invånare i gruppen män med endast förgymnasial utbildning. Bland män med endast gymnasial utbildning har antalet dödsfall av narkotikarelaterade orsaker ökat från 12,9 år 2010 till 15,7 år 2019. Under samma tidsperiod har det även skett en viss ökning i gruppen män med eftergymnasial utbildning. I den gruppen har antalet dödsfall per 100 000 invånare ökat från 5,1 till 5,6.

Diagram 5.16 Antal kvinnor avlidna av alkoholrelaterad orsak per 100 000 invånare 2010–2019, uppdelat på utbildningsnivå för kvinnor 25–84 år

Antal fall per 100 000

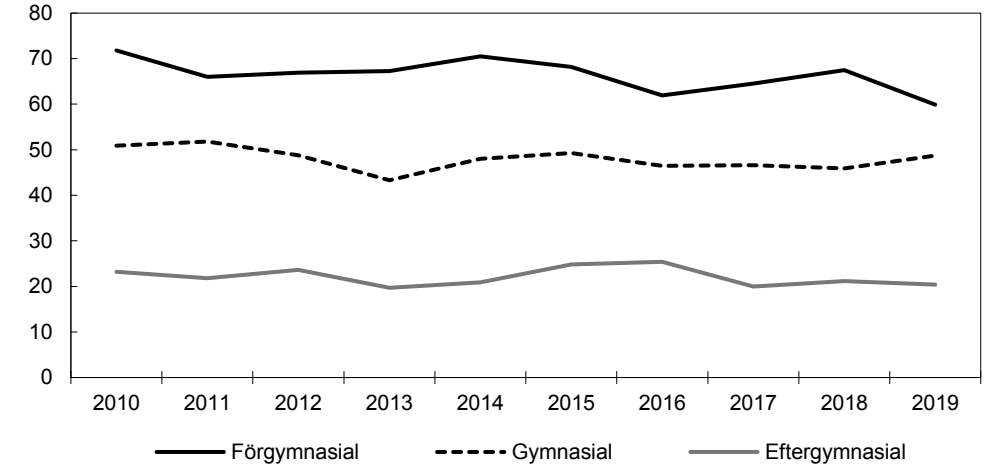

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 5.17 Antal män avlidna av alkoholrelaterad orsak per 100 000 invånare 2010–2019, uppdelat på utbildningsnivå för män 25–84 år

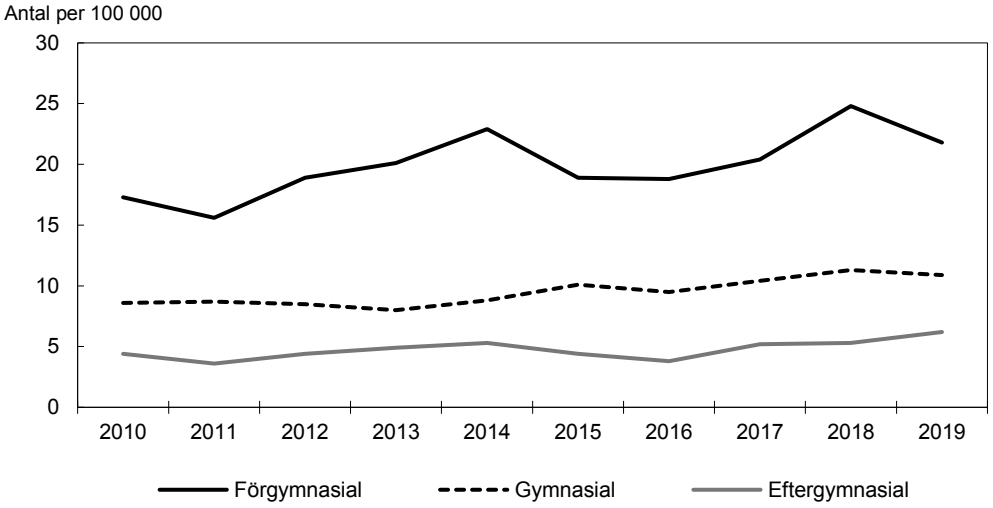
Antal fall per 100 000

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

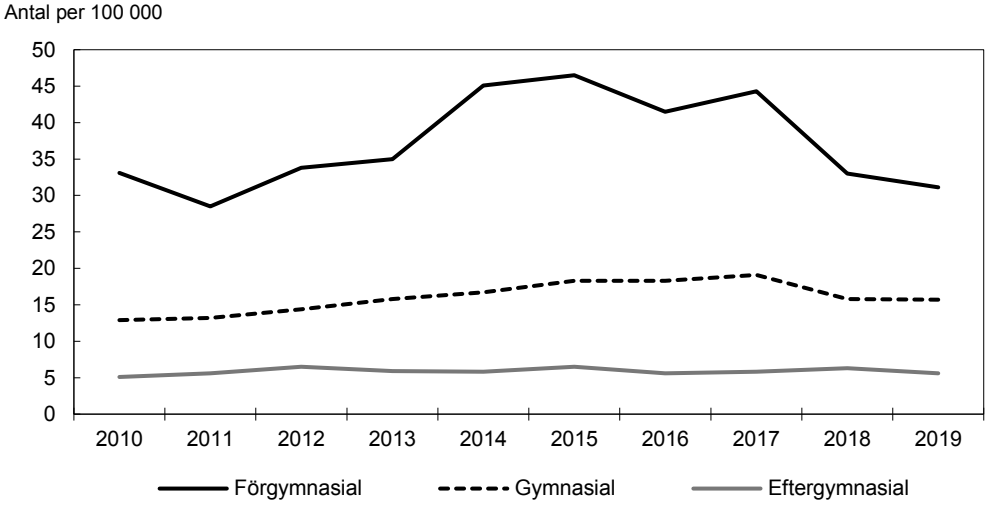
Diagram 5.18 Antal kvinnor avlidna av narkotikarelaterade orsaker per 100 000 invånare 2010–2019, uppdelat på utbildningsnivå för kvinnor 25–84 år

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 5.19 Antal män avlidna av narkotikarelaterade orsaker per 100 000 invånare 2010–2019, uppdelat på utbildningsnivå för män 25–84 år

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Mål 6 En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt

Regeringens arbete på ANDT-området inom EU och internationellt redovisas under rubriken Folkhälsoarbete inom EU och internationellt.

Centrala åtgärder inom ANDT och spelområdet

I detta avsnitt redovisas centrala åtgärder som regeringen har beslutat inom ramen för den nationella ANDT-strategin och inom spelområdet (ANDTS).

En förnyad ANDTS-strategi för perioden 2021–2025

Den 18 mars 2021 beslutade regeringen propositionen En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (prop. 2021/22:132), den så kallade ANDTS-strategin. Riksdagen

beslutade den 15 juni 2021 att avslå regeringens förslag om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (ANDTS-strategin) och dess övergripande mål. (bet. 2020/21:SoU25, rskr. 2020/21:375) I samband med behandlingen av propositionen har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en förnyad ANDTS-strategi (bet. 2020/21:SoU25, rskr 2020/21:375). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Nationellt stöd för att genomföra politiken inom ANDT- och spelområdet

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att under perioden 2021–2025 stödja genomförandet av politiken inom områdena alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar. Myndigheten ska även lämna förslag på hur en långsiktigt hållbar utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade arbetssätt och metoder bör organiseras för att stödja det lokala och regionala ANDTS-förebyggande arbetet (S2021/03343). På motsvarande sätt har Socialstyrelsen fått i uppdrag att, i samverkan med andra berörda myndigheter, stödja politiken inom området inom de delar som rör myndighetens ansvarsområde, genom att verka för ett effektivt och kunskapsbaserat arbete (S2021/03341). Regeringen har slutit en överenskommelse med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) för perioden 2021–2023 i syfte att bidra till att uppnå regeringens mål på ANDTS-området (S2020/04300).

Effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn

För att utveckla och kvalitetssäkra arbetet med en strukturerad och likvärdig tillsyn av alkohol, tobak och andra nikotinprodukter har länsstyrelserna i uppdrag att under 2021–2025 underlätta och stödja kommunernas arbete med tillsyn och tillståndsgivning inom området, genom kontinuerlig kompetensutveckling och annat relevant stöd (S2021/03344). Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att ta fram en utbildning riktad mot kommunala alkoholhandläggare för att informera om lagstiftning, rättspraxis och förarbeten som stöd för handläggning kopplat till serveringsbestämmelserna i alkohollagen (S2021/05130).

Skydda barn och unga

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att, under perioden 2021–2025, stärka och utveckla stödet till barn i familjer med bl.a. skadligt bruk, missbruk eller beroende. Stödet bör inriktas på såväl hela familjens som respektive föräldrars och barnets behov (S2021/03118). Även det ofödda barnet behöver skyddas från skador till följd av exponering för alkohol och narkotika under fosterlivet. Socialstyrelsen har därför även fått i uppdrag att lämna förslag på författningsändringar som krävs för att datainsamlingen till medicinska födelseregistret ska kunna innehålla data om nikotinprodukter, alkohol samt andra potentiellt skadliga substanser som används under graviditet. Syftet är att få bättre kunskap om gravida kvinnors användning av substanser som kan orsaka fosterskador (S2020/09593).

Utveckla och förbättra tillgången till data om dopning och narkotika

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att utveckla och förbättra tillgången på data för att möjliggöra en ändamålsenlig uppföljning och analys av utvecklingen av dopning och narkotika genom att i samverkan med andra relevanta myndigheter och organisationer se över befintliga, men även nya datakällor och indikatorer och lämna förslag på hur utvecklingen av dopning och narkotika långsiktigt kan följas upp på nationell nivå, men även vara ett stöd för den lokala och regionala uppföljningen (S2021/05130).

Insatser för att motverka narkotikarelaterade dödsfall

Regeringen har beslutat om flera nya uppdrag till olika myndigheter för att minska antalet dödsfall. Socialstyrelsen ska verka för ökat tillgängliggörande av naloxon för att minska antal dödsfall till följd av opioider (S2021/04973). Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att verka för att personer med missbruk, skadligt bruk eller beroende utifrån sina förutsättningar och behov ska ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet. Folkhälsomyndigheten ska inrätta ett nationellt varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall. Varningssystemet syftar till att tidigt kunna upptäcka substanser eller förändrade mönster i narkotikaanvändning som kan orsaka plötslig ökning av antalet dödsfall. (S2021/04815). Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att sammanställa, analysera och presentera statistik om dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Myndigheterna ska ta fram en gemensam rapport med grundläggande fakta inom området. Kunskapen från rapporten ska kunna användas för att främja hälsa och förebygga psykisk ohälsa och narkotikarelaterade dödsfall (S2021/04814).

Reglering av nya psykoaktiva substanser

Regeringen klassificerade under år 2020 40 substanser som narkotika och 12 substanser som hälsofarliga varor. Vidare avreglerades 28 substanser som hälsofarliga då de i stället ska ses som narkotika (tre av dessa klassades som narkotika av FN).

Gårdsförsäljningsutredningen

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker (dir. 2020:118). Uppdraget innebär bl.a. att göra en EU-rättslig analys och föreslå om och i sådant fall hur gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker kan införas i hela landet under förutsättning att detaljhandelsmonopolet säkras. Utredningen har tagit namnet Gårdsförsäljningsutredningen (S 2020:15). Uppdraget ska redovisas senast den 7 december 2021.

Spel om pengar

Överdrivet spelande kan ge allvarliga hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser, bidrar till ojämlikhet i hälsa och är möjligt att förebygga. Omkring 340 000 personer i Sverige (4,2 procent) har någon grad av spelberoende. Fler män än kvinnor har någon grad av spelproblem. I gruppen med allvarliga spelproblem tycks könsskillnaderna vara utjämnade, cirka hälften av denna grupp är kvinnor, enligt Swelogs 2018. Personer med spelberoende har ofta sämre allmän och psykisk hälsa, större ekonomiska problem, en riskkonsumtion av alkohol samt använder i högre utsträckning tobak och narkotika än övriga grupper i befolkningen. Spelberoende finns i hela befolkningen, men är ojämnt fördelad, vilket bidrar till ojämlikheter i hälsan. Enligt Swelogs 2018 är exempelvis grupper med hög andel personer med spelberoende de utan högskoleutbildning, ensamstående utan barn, män och personer födda utanför Norden. Konsekvenserna för personer med spelberoende och deras närstående liknar konsekvenserna för personer med alkoholproblem. 68 000 barn växer upp med spelberoende i familjen.

Folkhälsomyndigheten har under 2020 haft uppdraget att utveckla och sprida det nationella kunskapsstödet om spelproblem samt verka för nationell samordning. Detta arbete har inbegripit att fortsatt följa utvecklingen inom spelområdet, stödja kunskapsuppbyggnad genom samarbete med externa aktörer samt att utveckla och sprida kunskapsstödet utifrån målgruppernas behov.

Regeringen har även gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att göra en fördjupad analys av utvecklingen av spelproblem kopplad till nuvarande situation när det gäller

spridningen av covid-19. Under pandemin har tillfälliga åtgärder på spelområdet, kopplade till insättningsgräns, begränsad speltid och maxbelopp för bonusar genomförts. Huruvida detta påverkat spelande och spelproblem är inte helt säkerställt ännu.

Under 2020 ökade antalet besökare på spelprevention.se. I slutet av 2020 hade antalet registreringar ökat med över 10 000 personer (59 199 i december 2020 jämfört med 48 175 i december 2019). Ökningen kan delvis förklaras med spridningen av spelprevention.se i utåtriktade sammanhang i samband med förändringarna i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Behov av förebyggande folkhälsoarbete för att minska ojämlikheten efter pandemin

Givet en fortsatt pågående covid-19-pandemi utgör resultatredovisning och bedömning av måluppfyllelse inom verksamheten en utmaning. Under 2020 ökade covid-19-pandemin och dess konsekvenser både de behov som motiverar verksamheten och de behov som har påverkat genomförandet av den. Nära samarbeten med tillitsfull dialog och goda förutsättningar för flexibilitet och anpassning har, enligt regeringen, ökat förutsättningarna för att resultat inom utgiftsområdets verksamhet både har kunnat uppnås och redovisas avseende år 2020.

Covid-19-pandemin är den allvarligaste samhällskrisen i Sverige i modern tid och har påverkat såväl människors liv och hälsa som samhället i stort. Det övergripande målet med regeringens arbete har varit att dämpa smittspridningen och skydda människors liv, hälsa och jobb. De åtgärder som regeringen och myndigheterna har vidtagit för att minska takten på smittspridningen har behövt balanseras mot vilka effekter det får på samhället och folkhälsan i stort. Covid-19 har framhävt behovet av att gränsöverskridande hälsohot kräver ett ökat strategiskt och situationsanpassat samarbete på global nivå samt effektiva preventions- och skyddsmekanismer både i Sverige och globalt. Utvärderingsarbete pågår men en fortsatt aktiv pandemi medför svårigheter att dra säkra slutsatser om effekter av enskilda länders strategi och strategiernas fulla effekt på folkhälsan. Dock finns det indikationer på att covid-19-pandemin och effekterna av den kan komma att förstärka ojämlikheten i förutsättningarna för hälsa, genom exempelvis permitteringar, arbetslöshet och försämrade försörjningsmöjligheter. Detta indikerar att stora hälsoskillnader riskerar att kvarstå om inte adekvata åtgärder sätts in. Folkhälsoarbetet behöver stärkas och prioriteras för att behålla och förbättra en god folkhälsa, för att minska skillnaderna i hälsa och för att bygga hållbara samhällen som bidrar till utveckling. Dessutom har covid-19 förstärkt behovet av ett långsiktigt, förebyggande och tvärsektoriellt folkhälsoarbete.

Det förebyggande folkhälsoarbetet behöver stärkas

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Det är långt kvar till måluppfyllelse. Hälsan fortsätter att vara ojämlikt fördelad mellan olika socioekonomiska grupper. Det gäller nästan alla former av hälsa, både fysisk och psykisk hälsa och oberoende av om den är självskattad eller läkarbedömd.

Att ojämlikheten i hälsa och medellivslängd består och i vissa fall till och med ökar kan förklaras bland annat av att förbättringar i samhället, och därmed förutsättningarna för hälsa, inte kommer alla till lika stor del.

För att folkhälsan ska förbättras behöver hälsan bli bättre särskilt för dem med sämst hälsa. Folkhälsoarbetet behöver stärkas i hela sin bredd för att det folkhälsopolitiska målet ska kunna uppnås. Det innebär att arbeta såväl hälsofrämjande och förbyggande som med sjukvårdande insatser. Ett brett arbete inom välfärdssamhällets olika områden är viktigt för att skapa goda försörjningsmöjligheter, likvärdig utbildning och goda boendeförhållanden. Det förebyggande arbetet behöver förstärkas för att minska insjuknandet i olika sjukdomar, minska trycket på vården och bidra till människors hälsa.

Utvecklingen är positiv och i linje med ANDT-strategins mål om att minska tillgången, skjuta upp ungas debut och minska skadligt bruk inom alkohol- och tobaksområdet. Dock finns det skillnader i ANDTS-relaterad ohälsa mellan grupper utifrån kön, socioekonomisk situation, sexuell läggning och vissa typer av funktionsnedsättningar. Utvecklingen tyder inte på någon betydande minskning i ojämlikhet över tid. Enligt Folkhälsomyndigheten har kommuner med en mer utsatt sociodemografisk situation generellt en mindre omfattning av förebyggande ANDTS-arbete och en befolkning med större skador av alkohol, narkotika och tobak. Trots en positiv utveckling i stort behövs det ytterligare åtgärder vad gäller det preventiva folkhälsoarbetet inom alkohol- och tobaksområdet för att uppnå en god och jämlik hälsa och det övergripande folkhälsopolitiska målet att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Sveriges nationella vaccinationsprogram bidrar till att hindra smittspridning och ge befolkningen ett gott skydd mot sjukdomar som kan förebyggas genom vaccination. Det är fortsatt viktigt att upprätthålla det goda förtroendet och följsamheten till programmet och att bemöta felaktig information om vaccinationer och nå grupper med lägre vaccinationstäckning.

Många olika politikområden bidrar till målet om en god och jämlik folkhälsa i hela landet. Det bidrar i sin tur till det nationella genomförandet av FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030.

5.5 Politikens inriktning

Covid-19-pandemin kan få konsekvenser för folkhälsan. Förutom sjuklighet och dödlighet på grund av viruset påverkar åtgärderna för att minska smittspridningen flera av samhällets funktioner och människors livsvillkor. Ökad arbetslöshet kan till exempel leda till att fler får svårt att försörja sig och en ökad risk för psykisk ohälsa. Pandemin har även medfört risk för bl.a. försämrade levnadsvanor i form av riskbruk av alkohol och andra substanser, ökat spel om pengar och minskad fysisk aktivitet. Dessa indirekta konsekvenser för folkhälsan kan komma att kvarstå under många år efter att smittspridningen är under kontroll, vilket bl.a. innebär risk för en ökning av de stora folksjukdomarna, något som i sin tur kan påverka exempelvis sjukfrånvaron och ökande behov av vård och omsorg. Detta har förstärkt behovet av ett långsiktigt, förebyggande och tvärsektoriellt folkhälsoarbete, inte minst för att motverka ökade klyftor i hälsa samt bygga ett socialt och ekonomiskt hållbart samhälle.

Den stödstruktur för det statliga arbetet som Folkhälsomyndigheten presenterade i slutet av 2020 och vars genomförande har påbörjats under 2021 kräver uthållighet och långsiktighet för att uppnå resultat.

Intensifierat arbete för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid

Psykisk ohälsa är en av våra största folkhälsoutmaningar. Den pågående covid-19-pandemin kan medföra ökade risker för psykisk ohälsa i befolkningen vilket har visat sig vid tidigare pandemier. Att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid och skapa förutsättningar för en god, tillgänglig och jämlik vård och omsorg är därför en prioriterad fråga för regeringen. Sådana insatser är en förutsättning för återhämtning efter krisen.

Civilsamhället utgör ett viktigt komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården och omsorgen. En angelägen del av arbetet består av medmänskligt stöd och insatser för att förebygga psykisk ohälsa och suicid. Regeringen avser att fortsatt skapa förutsättningar för att utveckla och stärka organisationernas arbete inom området.

Fortsatt arbete mot antibiotikaresistens

Antibiotikaresistens är förknippat med stora kostnader för sjukvård och produktionsbortfall. Folkhälsomyndigheten har beräknat att antibiotikaresistens i Sverige kostade samhället 250 miljoner kronor 2018 och att kostnaderna för år 2050 kommer att vara 778 miljoner kronor om resistensläget inte förbättras. Bara i Europa beräknas 33 000 personer dö årligen på grund av antibiotikaresistens. Tillgången till effektiva antibiotika är avgörande för att rädda människoliv. Tack vare ett långvarigt och effektivt arbete är resistenssituationen i Sverige bättre än i många andra länder, men även här riskerar vi inom de närmaste åren att nå kritiska nivåer av antibiotikaresistens. För att bromsa resistensutvecklingen måste antibiotika användas ännu mer ansvarsfullt. Fortsatta insatser krävs i Sverige såväl som globalt.

God förmåga att förebygga, upptäcka och hantera gränsöverskridande hälsohot

Utbrottet av covid-19 har inneburit en global kris och visar vikten av att fortsatt stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera hot samt ha väl fungerande nationella och internationella samarbeten. I regeringens nationella säkerhetsstrategi framhålls att hälsohot, såsom smittsamma sjukdomar samt kemiska, biologiska och radionukleära hot (CBRN) är hot mot både människors hälsa och vår säkerhet.

Regeringen har beslutat om en uppdaterad femårig strategi för samverkan med Världshälsoorganisationen (WHO). Prioriterade frågor är bl.a. att stärka den globala hälsoarkitekturens kapacitet och förmåga att bemöta gränsöverskridande hälsohot, inklusive genom ett One Health-synsätt som beaktar kopplingarna mellan ekosystem och människors och djurs hälsa.

Vid Världshälsoförsamlingen i maj 2021 presenterades ett antal översyner av bl.a. den globala responsen mot covid-19, WHO:s krisberedskapsprogram och det Internationella Hälsoreglementet (IHR). Resultaten av utvärderingarna kommer att vara tongivande för WHO:s arbete under kommande år. Sverige bör spela en aktiv roll i arbetet med att vidareutveckla global hälsosäkerhet och WHO utifrån dessa utvärderingar. IHR utgör sedan länge en svensk kärnfråga i samarbetet med WHO och kvarstår som prioritering i regeringens strategi.

Vaccinationer är viktiga för att förebygga ohälsa

En av de enskilt viktigaste insatserna inom folkhälsoområdet har varit införandet av vaccinationsprogram på befolkningsnivå. Få åtgärder har på ett så effektivt sätt medfört att förekomsten av allvarliga sjukdomar har minskat drastiskt och i vissa fall till och med eliminerats. Covid-19-pandemin har understrukit behoven av vaccin som

förebyggande insats, både nationellt och globalt. Det är inte minst viktigt för att undvika ytterligare belastning på hälso- och sjukvården i en redan hårt ansträngd verksamhet. Regeringen anser att det är viktigt att värna de nationella vaccinationsprogrammen och vill fortsätta utveckla vaccinationsområdet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast ska vidta åtgärder så att samtliga regioner kan erbjuda personer som är 75 år och äldre samt personer i medicinska riskgrupper avgiftsfri vaccination mot pneumokocker (bet. 2020/21:SoU11, rskr. 2020/21:81). Frågan om pneumokockvaccination som särskilt vaccinationsprogram till medicinska riskgrupper samt personer som är 65 år och äldre har tidigare utretts av Folkhälsomyndigheten. Myndigheten bedömde vid denna tidpunkt att endast medicinska riskgrupper uppfyllde kraven för att omfattas av ett sådant program. Mot bakgrund av att det saknades underlag för att inkludera personer som är 75 år fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag (S2021/02890) att uppdatera tidigare underlag och specifikt titta på denna grupp. Myndigheten rapporterade uppdraget den 8 april 2021 och gör nu bedömningen att även personer som är 75 år bör omfattas av ett vaccinationsprogram mot pneumokocker. Underlaget som myndigheten presenterade har remitterats. Utifrån befintlig lagreglering av nationella vaccinationsprogram i smittskyddslagen (2004:168) samt de underlag som Folkhälsomyndigheten presenterat så gör regeringen bedömningen att de nationella vaccinationsprogrammen ska utökas med vaccinationsprogram för pneumokockvaccin till personer i medicinska riskgrupper och personer som är 75 år. Finansiering sker via det generella statsbidraget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner med 40 miljoner kronor per år fr.o.m. 2022. Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet om avgiftsfri vaccination mot pneumokocker (bet. 2020/21:SoU11, rskr. 2020/21:81) är slutbehandlat.

Sverige har internationellt sett en mycket hög vaccinationstäckning, men fortfarande finns grupper och områden med vaccintveksamhet och lägre vaccintäckning och det är något som kräver fortsatt arbete.

Utvecklingen av olika mer smittsamma och potentiellt vaccinresistenta varianter av covid-19 medför även att global vaccintäckning blir en nationell angelägenhet.

Fortsatt beredskap för att hantera covid-19-pandemin

För att säkerställa en god beredskap för att hantera ett förändrat eller försämrat epidemiologiskt läge när det gäller det virus som orsakar sjukdomen covid-19 har regeringen föreslagit i propositionen Fortsatt giltighet av covid-19-lagen och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen (prop. 2020/21:219) förlängd giltighet av lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 och lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Lagarna föreslås att förlängas med fyra månader till utgången av januari 2022. För 2022 föreslår regeringen att det avsätts 15 miljoner kronor till kommunerna för den tillsyn som utförs enligt lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Länsstyrelserna tillförs medel för tillsyn enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. För mer information se utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Riksdagen har tillkännagett (bet. 2020/21:SoU23, rskr. 2020/21:159) för regeringen att regeringen ska informera utskottet löpande när arbete pågår inom Regeringskansliet med att ta fram nya föreskrifter med stöd av bemyndigandena.

Regeringen har informerat utskottet i frågan och kommer fortsatt att informera utskottet löpande kring arbetet med att ta fram nya föreskrifter med stöd av bemyndigandena.

Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Det nationella arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) fortsätter stärkas

Rätten till en sexualitet fri från fördomar, diskriminering, våld eller tvång är grundläggande för individens upplevelse av hälsa och välbefinnande. Under 2022 avser regeringen att fortsätta arbetet med att stärka den sexuella och reproduktiva hälsan i befolkningen. Särskilt fokus ska ligga på att genomföra den nationella SRHR-strategin och att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och samordnat arbete på både nationell, regional och lokal nivå.

Fysisk aktivitet och bra matvanor för ökad hälsa

För att bromsa utvecklingen av övervikt och fetma krävs ett långsiktigt förebyggande arbete på lokal, regional och nationell nivå. Arbetet behöver bedrivas av ett flertal aktörer och sektorer i samhället, allt från förskola, skola och arbetsliv till hälso- och sjukvården, transportsektorn, livsmedelsindustrin och det civila samhället. Även ett aktivt friluftsliv är betydelsefullt för fysisk aktivitet, hälsa och välmående.

Fortsatt alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksförebyggande arbete

Riksdagen röstade nej till regeringens förslag om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar för perioden 2021–2025 (prop. 2020/21:132), den s.k. ANDTS-strategin, och dess övergripande mål. Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför att regeringen bör återkomma med ett förslag till ny ANDTS-strategi (bet. 2020/21:SoU25, rskr. 2020/21:375). Riksdagen välkomnar regeringens förslag till förändringar i strategin men anser samtidigt bl.a. att hänsyn bör tas till att olika nikotin- och tobaksprodukter kan orsaka olika stora skadeverkningar samt att ett nationellt kompetenscentrum för prevention bör inrättas. Regeringen avser att återkomma till riksdagen.

Sociala och medicinska skadeverkningar från alkohol ska minska

De sociala och medicinska skadeverkningarna från alkohol ska minska. Skyddet för folkhälsan är och ska även fortsatt vara grunden för alkoholpolitiken. Sjukdomar kopplade till alkohol, som till exempel cancersjukdomar, innebär stort lidande för dem som drabbas och stora kostnader för samhället. Även närstående drabbas negativt av andras alkoholkonsumtion. Barn är särskilt utsatta. Alkoholkonsumtion ökar även förekomsten av våld i nära relationer, och kvinnor med missbruksproblematik är särskilt utsatta för våld. Ett fortsatt systematiskt och kunskapsbaserat arbete för att minska de medicinska och sociala skadeverkningarna av alkohol är nödvändigt för en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård.

Regeringen anser att det är viktigt att bibehålla en restriktiv alkohollagstiftning då både inköpsmönster och former för marknadsföring förändras. En hörnsten i den svenska alkoholpolitiken är Systembolaget. Sveriges befolkning har ett högt förtroende för Systembolaget. Folkhälsouppdraget är centralt, samtidigt som bolaget behöver anpassa sin verksamhet efter konsumenternas förändrade inköpsmönster, såsom ökad e-handel och utnyttjande av möjligheten till hemleverans, liksom det ökade intresset för småskaliga och närproducerade produkter.

Marknadsföringen av alkohol via internet har ökat kraftigt. Regeringen anser att marknadsföring av alkohol via digitala medier är ett område som behöver ses över, inte

minst för att förbättra skyddet för barn och unga. I betänkandet Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113) föreslås ett förbud mot kommersiella annonser i sociala medier för marknadsföring av alkohol. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet. Ytterligare två utredningar som berör frågan om former för e-handel av alkohol bereds inom Regeringskansliet. Den ena har avgett betänkandet Privat införsel av alkoholdrycker (SOU 2014:58) och den andra har lagt fram promemorian Reglering av distanshandel med alkoholdrycker (Ds 2016:33).

Folkhälsobaserad narkotikapolitik

Regeringen driver en folkhälsobaserad narkotikapolitik med syftet att minska ojämlikheten i hälsa. Det är viktigt med en balans inom narkotikapolitiken mellan restriktiva delar och insatser för att förebygga användning, minska skador samt säkerställa tillgång till vård och stöd av god kvalitet. Brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser är viktiga delar i arbetet. Ett samlat grepp om narkotikafrågan behöver tas gemensamt av samtliga berörda aktörer. Ökad samverkan är en nyckel för att utveckla arbetet med narkotika i Sverige.

Regeringen anser att det är viktigt att förebygga användningen av narkotika. Unga är en viktig målgrupp i detta arbete. Tidiga, effektiva och tillgängliga insatser behövs för att förebygga användning av narkotika med särskilt fokus på denna grupp. Det förebyggande narkotikaarbetet behöver bedrivas tvärsektoriellt och samordnas med liknande insatser inom andra områden.

Antalet dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning i Sverige är högt och behöver minskas. Regeringen ser positivt på den minskning som har skett under 2018 och 2019. Det är dock viktigt att åtgärder vidtas för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ökad tillgänglighet för naloxonläkemedel (bet. 2020/21:SoU20, rskr. 2020/21:245). Regeringen ser positivt på tillkännagivandet från riksdagen om att öka tillgången till naloxon. Läkemedlet naloxon häver överdoser av opioider som heroin eller metadon. Regeringen välkomnar att arbetet med att tillgängliggöra naloxon har nått ut brett i landet trots att insatsen är relativt ny. Regeringen kommer att återkomma med redovisning om vilka åtgärder som vidtagits utifrån tillkännagivandet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Vård- och stödinsatser behöver utvecklas och personcentreringen stärkas. Tillgänglighet till vård och stöd för personer med ett beroende, skadligt bruk eller missbruk behöver öka.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför att regeringen bör ta initiativ till dels en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, dels en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken (bet. 2019/20:SoU7, punkt 7, rskr. 2019/20:174). Regeringen avser att tillsätta en utredning med syfte att utvärdera den svenska narkotikapolitiken. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat. En evidensbaserad narkotikapolitik som säkerställer att personer med missbruk och beroende får den vård de behöver samt betonar vikten av att minska antalet narkotikarelaterade dödsfall rimmar mycket väl med regeringens folkhälsobaserade inriktning inom narkotikapolitiken.

Narkotikasituationen i Sverige påverkas i hög grad av skeenden utanför landets gränser. Det är därför viktigt att driva en aktiv internationell narkotikapolitik. Regeringen anser att den internationella narkotikapolitiken ska utgå från ett folkhälsobaserat synsätt och med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter. Målsättningen om att

främja en folkhälsobaserad narkotikapolitik inom EU och internationellt innefattar insatser inom flera olika politikområden, t.ex. insatser för att skapa trygga och goda uppväxtvillkor, utbildning, motverka hemlöshet och socialt utanförskap, liksom insatser för att bekämpa narkotikarelaterad brottslighet. Regeringen vill bidra till en balanserad narkotikapolitik.

Fortsatt arbete mot dopning

Det övergripande målet för den svenska dopningspolitiken är ett samhälle fritt från dopning. Arbetet mot dopning handlar till stor del om att effektivisera och konkretisera arbetet mot dopning på olika samhällsnivåer, t.ex. om ökad kunskap, bättre möjligheter till uppföljning, ett stärkt dopningsförebyggande arbete på träningsanläggningar samt insatser som rör arbetet mot narkotika och andra illegala substanser. Då dopningsbruket inte sällan har nära kopplingar till missbruk av andra substanser och till narkotikahandeln och den organiserade brottsligheten är samordningen av arbetet mot dopning med arbetet mot narkotika av stor vikt. Se vidare utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Dopning inom idrotten behandlas inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Ett samlat grepp kring tobak och nikotin

Regeringens arbete för att minska bruket av tobak fortsätter att utgöra en viktig del i det folkhälsopolitiska arbetet och i arbetet med att minska ojämlikheter i hälsa. Utöver traditionella tobaksprodukter säljs en rad andra produkter som innehåller nikotin. Nikotin är ett mycket giftigt och beroendeframkallande ämne som innebär risker för hälsan. Barn och unga är särskilt känsliga för nikotinets skadeverkningar.

Rökning är en av de främsta förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död, men bruk av andra produkter med tobak eller nikotin riskerar också att skapa beroende, ohälsa och sjukdom. Regeringen anser därför att det är viktigt att ta ett samlat grepp över samtliga beroendeframkallande produkter som innehåller nikotin, oavsett om de innehåller tobak eller inte.

Spel om pengar och spelprevention

Spel om pengar och spelberoende är en folkhälsofråga. Spelproblem är ett folkhälsoproblem som ger negativa sociala, ekonomiska och hälsomässiga konsekvenser – inte minst för närstående till personer med spelproblem. Därför behövs kunskap om åtgärder inom området. Regeringens ambition är att öka kunskapen om omfattningen av spelproblemen i befolkningen och vilka som drabbas för att kunna få till ett mer effektivt förebyggande arbete. Särskilt viktigt är kunskaper om barns utsatthet och att det förebyggande arbetet genomsyras av ett folkhälsoperspektiv.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	480 748	Anslagssparande	48 815
2021	Anslag	635 005[1]	Utgiftsprognos	672 244
2022	**Förslag**	**511 173**		
2023	Beräknat	465 138[2]		
2024	Beräknat	469 802[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 460 174 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 460 173 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**500 005**	**500 005**	**500 005**
Pris- och löneomräkning[2]	11 298	16 814	21 997
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-130	-51 681	-52 200
varav BP22[3]	*51 000*		
– Tillfällig förstärkning pga arbetet med covid-19	*51 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**511 173**	**465 138**	**469 802**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Folkhälsomyndigheten har ett nationellt ansvar för folkhälsofrågor såsom att verka för ett effektivt smittskydd och skydda befolkningen. Anslaget ökades 2021 med 50 miljoner kronor för Folkhälsomyndighetens arbete med covid-19-pandemin. Covid-19-pandemin är inte över och myndighetens arbete med pandemin och dess konsekvenser för folkhälsan behöver fortsätta även 2022. Myndighetens förvaltningsanslag behöver därför tillföras ytterligare medel för detta. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 51 miljoner kronor 2022.

Regeringen föreslår att 511 173 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 465 138 000 kronor respektive 469 802 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020		21 341	17 465	3 876	12 717
Prognos 2021		21 400	17 779	3 621	16 338
Budget 2022		18 080	17 667	413	16 751

Folkhälsomyndigheten har ett nationellt ansvar för folkhälsofrågor såsom att verka för ett effektivt smittskydd och skydda befolkningen. Covid-19-pandemin är inte över och myndighetens arbete med pandemin och dess konsekvenser för folkhälsan behöver fortsätta även 2022. Myndighetens förvaltningsanslag behöver därför tillföras ytterligare medel för detta. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 51 miljoner kronor 2022.

Folkhälsomyndigheten bedriver verksamhet i enlighet med förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten bedriver även verksamhet kopplad till EU:s tobaksproduktdirektiv (2014/40/EU). Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror samt elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Avgifterna regleras i förordning och disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Tabell 5.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	28 865	28 298	567	1 568
Prognos 2021	30 000	30 500	-500	1 068
Budget 2022	30 000	30 500	-500	568

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

5.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

2020	Utfall	89 522	Anslagssparande	30 978
2021	Anslag	120 500[1]	Utgiftsprognos	92 620
2022	**Förslag**	**120 500**		
2023	Beräknat	120 500		
2024	Beräknat	120 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**120 500**	**120 500**	**120 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 500**	**120 500**	**120 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Folkhälsomyndigheten tecknade i juni 2020 ett nytt avtal med en vaccintillverkare som löper till maj 2024. Anslaget kommer utöver avtalskostnader på grund av betalningar till vaccintillverkare att belastas för att täcka kostnader som Folkhälsomyndigheten har för att hantera vaccinavtalet och för förberedande åtgärder för att ta emot vaccin vid en influensapandemi.

Regeringen föreslår att 120 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 120 500 000 kronor respektive år.

5.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

2020	Utfall	43 083	Anslagssparande	-164
2021	Anslag	45 165[1]	Utgiftsprognos	39 275
2022	**Förslag**	**46 665**		
2023	Beräknat	46 665		
2024	Beräknat	46 665		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Världshälso-organisationen (WHO). Anslaget får även användas för Sveriges andel av utgiften för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll (WHO FCTC).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 165**	**45 165**	**45 165**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 500	1 500	1 500
varav BP22	*11 000*	*11 000*	*11 000*
– Ökade kostnader för medlemsavgift p.g.a. växelkursförändringar	*11 000*	*11 000*	*11 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 665**	**46 665**	**46 665**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan ökade anslaget engångsvis med 9,5 miljoner kronor 2021, jämfört med tidigare beräkning i budgetpropositionen för 2020. Till följd av en väntad ökning av medlemsavgiften till WHO föreslås anslaget ökas med 11 miljoner kronor 2022 och beräknas öka med motsvarande medel 2023 och framåt. Finansiering sker delvis genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* sänks med 5,5 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 46 665 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 46 665 000 kronor respektive år.

5.6.4 2:4 Insatser för hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

2020	Utfall	73 150	Anslagssparande	2 352
2021	Anslag	75 502[1]	Utgiftsprognos	74 855
2022	**Förslag**	**75 502**		
2023	Beräknat	75 502		
2024	Beräknat	75 502		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**75 502**	**75 502**	**75 502**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**75 502**	**75 502**	**75 502**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 75 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 75 502 000 kronor respektive år.

5.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

2020	Utfall	94 587	Anslagssparande	1 041
2021	Anslag	95 629[1]	Utgiftsprognos	94 809
2022	**Förslag**	**95 629**		
2023	Beräknat	95 629		
2024	Beräknat	95 629		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak- och nikotinprodukter samt spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**95 629**	**95 629**	**95 629**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**95 629**	**95 629**	**95 629**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 95 629 000 kronor anvisas under anslaget 2:*5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 95 629 000 kronor respektive år.

6 Funktionshinderspolitik

6.1 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar de mål för och inriktning av funktionshinderspolitiken som anges i propositionen Nationellt mål och inriktning av funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska inriktas mot följande fyra områden:

– principen om universell utformning,
– befintliga brister i tillgängligheten,
– individuella stöd och lösningar för individens självständighet och
– att förebygga och motverka diskriminering.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen återges utvecklingen inom områdena utbildningsnivå, diskriminering och arbetsmarknadssituation. De indikatorer som använts för att redovisa resultaten av utvecklingen är följande: sysselsättningsgrad, utbildningsnivå och antalet diskrimineringsärenden hos Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Vidare har Myndigheten för delaktighet (MFD) slutredovisat ett regeringsuppdrag om årlig uppföljning av funktionshinderspolitiken (2021:7, 2021:8) med redovisning av utvecklingen inom funktionshinderspolitiken 2020. De bedömningsgrunder som redovisas från detta uppdrag gäller bland annat covid-19-pandemins påverkan på situationen för personer med funktionsnedsättning, levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning, uppföljning av genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken samt barn och unga med funktionsnedsättning.

6.3 Resultatredovisning

Lägre sysselsättningsgrad vid nedsatt arbetsförmåga

Av tabell 6.1 framgår det att i åldersgruppen 16–64 år är sysselsättningsgraden lägre bland kvinnor och män med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga jämfört med den övriga befolkningen. Bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga är sysselsättningsgraden i stort sett densamma som för personer utan funktionsnedsättning. SCB:s undersökning för år 2020 har genomförts med en annan metod än tidigare vilket innebär att det inte är möjligt att jämföra resultat för gruppen med nedsatt arbetsförmåga mellan år 2020 och tidigare år. MFD har konstaterat att i befolkningen totalt är andelen sysselsatta kvinnor lägre (78 procent) än andelen sysselsatta män (81 procent) år 2019. Även bland personer med funktionsnedsättning tenderar sysselsättningsgraden att vara högre för män än för kvinnor (Situationen på

arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2020, Statistiska centralbyrån, 2021).

Tabell 6.1 Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning och övriga i befolkningen

Procent, åldersgrupp 16–64 år

	Personer med funktionsnedsättning			Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga	Utan nedsatt arbetsförmåga		
2020	67,2	52,3	78,2	78,4	76,6

Anm: Statistiken är inte helt tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna redovisas efter kön.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2020.

Utbildningsnivån fortfarande lägre hos personer med funktionsnedsättning i jämförelse med övriga befolkningen

Av tabell 6.2 framgår att kvinnor och män med funktionsnedsättning har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen. Exempelvis är andelen med eftergymnasial utbildning betydligt lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland personer utan funktionsnedsättning. Utbildningsnivån inom respektive grupp har dock ökat över tid men skillnaderna mellan grupperna kvarstår. En lägre andel män (30 procent) än kvinnor (44 procent) med funktionsnedsättning har eftergymnasial utbildning medan en större andel män (50 procent) än kvinnor (38 procent) har gymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå (Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2020, Statistiska centralbyrån, 2021).

Tabell 6.2 Högsta utbildningsnivå 2020

Procent

	Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga	Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga	Övriga personer
Förgymnasial nivå	22,9	16,1	13,3
Gymnasial nivå	45,8	42,8	36,3
Eftergymnasial nivå	31,4	41,0	49,7

Anm: Statistiken är inte tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna delredovisas efter kön.

Eftergymnasial utbildning kan t.ex. vara yrkeshögskoleutbildning, högskoleutbildning, folkhögskoleutbildning.

Summorna inom delgrupperna blir inte alltid 100 eftersom viss andel saknar utbildningskod.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2020.

Antalet anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning fortsatte att öka

Funktionsnedsättning är en av de diskrimineringsgrunder som oftast förekommer i anmälningar, tips och klagomål till DO. Av tabell 6.3 framgår att anmälningarna som rör funktionsnedsättning har ökat sedan bristande tillgänglighet infördes som en form av diskriminering den 1 januari 2015. Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har främst handlat om utbildning, arbetsliv och tillgång till varor och tjänster. På områdena utbildning och varor och tjänster rör majoriteten av anmälningarna bristande tillgänglighet. Någon könsuppdelad statistik utifrån respektive diskrimineringsgrund och samhällsområden finns inte att tillgå. För ytterligare information se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Tabell 6.3 Inkomna anmälningar, tips och klagomål avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Procent

Samhällsområde	2016	2017	2018	2019	2020
Arbetslivet	118	116	145	136	145
Arbetsförmedling m.m.	20	24	19	22	32
Medlemskap i arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer m.m.	6	3	0	5	2
Näringsverksamhet samt yrkesbehörighet	2	0	1	3	2
Utbildning	146	129	192	219	254
Hälso- och sjukvård	75	84	75	67	88
Socialtjänst	55	76	95	92	121
Varor, tjänster och bostäder	139	185	165	201	190
Socialförsäkring m.m.	18	27	29	34	46
Offentlig anställning	31	35	52	59	41
Värnplikt	3	2	5	4	4
Totalt	**613**	**681**	**778**	**842**	**925**

Anm: Statistiken är inte tillräckligt tillförlitlig för att kunna särredovisas efter kön.

Anmälningar som avser kategorin ”Övriga samhällsområden” redovisas inte i tabellen.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen.

Redovisning av övriga bedömningsgrunder för funktionshinderspolitiken

Covid-19-pandemins påverkan på situationen för personer med funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet (MFD) har i sin rapport Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2020 del I – coronapandemins påverkan på samhället och personer med funktionsnedsättning bl.a. beskrivit hur den pågående covid-19-pandemin har påverkat levnadssituationen för personer med funktionsnedsättning samt hur pandemin har påverkat statliga myndigheter, regioner och kommuner. Uppföljningen visar att det under pandemin har blivit svårare för statliga myndigheter, regioner och kommuner att ta ansvar för att öka tillgängligheten och inkluderingen i samhället för personer med funktionsnedsättning. När verksamheter på kort tid har tvingats till stora omställningar och prioriteringar, har risken ökat för att behov av och insatser för personer med funktionsnedsättning nedprioriteras eller hamnar i skymundan. Vidare har risken för ensamhet, psykisk ohälsa och att utsättas för våld i nära relationer ökat på grund av fysisk distansering och stängda eller begränsade verksamheter. Av rapporten går det inte att utläsa eventuella skillnader mellan könen. MFD framhåller i sin rapport att det finns behov av särskilda satsningar för att dämpa de långsiktiga effekterna av covid-19-pandemin för personer med funktionsnedsättning.

I en delrapport beställd av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) utförd av Begripsam AB, har en bedömning gjorts av om informationen om covid-19-pandemin varit åtkomlig och begriplig för personer med funktionsnedsättning (januari 2021). Av rapporten framgår att centrala aktörer för krisinformation saknade rutiner för produktion av tillgänglig information i början av covid-19-pandemin samt att det varit svårt att få personlig hjälp med information under covid-19-pandemin. Vidare har Post- och telestyrelsen (PTS) i rapporten Digital omställning till följd av covid-19 analyserat situationen för personer med funktionsnedsättning (PTS-ER-2021:1). För

ytterligare information om digital delaktighet, se utgiftsområde 22, avsnitt 4 Politik för informationssamhället.

Regeringen har vidtagit åtgärder som avser personer med funktionsnedsättning och den pågående pandemin. Bland annat fick MFD under 2020 i uppdrag att samla in och presentera information om de särskilda konsekvenser och utmaningar som covid-19-pandemin hittills har inneburit för barn och unga med funktionsnedsättning. Uppdraget slutredovisades den 1 april 2021. Socialstyrelsen fick under 2020 i uppdrag att kartlägga och analysera hur pandemin har påverkat möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få tillgång till och delta i insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, framför allt i daglig verksamhet. Uppdraget redovisades den 31 mars 2021. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att undersöka behovet av föreskrifter för vissa verksamheter som är riktade till äldre personer och verksamheter riktade till personer med funktionsnedsättning för att kunna hindra spridning av covid-19. Uppdragen redovisades den 30 september 2020.

Levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning

MFD redovisar i sin rapport Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2020 del II – statistik om förutsättningar och levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning (2021) en försiktigt positiv utveckling i förhållande till det nationella funktionshinderspolitiska målet. Statistiken avser dock förhållanden som gällde före pandemin.

MFD framhåller sammanfattningsvis att det fortfarande finns betydande skillnader mellan personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen vad gäller levnadsvillkor. Detta framgår av de mått på levnadsvillkor som redovisas i myndighetens rapportering inom områdena arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet, utbildningsnivå, privatekonomi, självskattad hälsa, friluftsliv, idrott och kultur, valdeltagande samt andelen som använder tjänster på internet. Många personer med funktionsnedsättning, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar, kan inte delta i samhället på lika villkor som övriga befolkningen. Av MFD:s uppföljning framgår också att det finns betydande skillnader inom gruppen personer med funktionsnedsättning, t.ex. när det gäller faktorer som typ av funktionsnedsättning, kön, ålder, inrikes och utrikes födda eller var i landet som personen bor. Flickor och kvinnor med funktionsnedsättning har generellt sämre villkor och svårare att delta i samhällslivet än vad pojkar och män med funktionsnedsättning har. MFD konstaterar även att utvecklingen inom ett antal samhällsområden riskerar att gå tillbaka på grund av förhållanden under pandemin (Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2020 del II – statistik om förutsättningar och levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning [2021], se även tabell 6.1 och Tabell 6.2).

Uppföljning av genomförandet av det funktionshinderspolitiska målet

Av regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Myndigheten för delaktighet (MFD) framgår att myndigheten ska redovisa utvecklingen inom funktionshinderspolitiken bl.a. utifrån de fyra områdena för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Dessa områden är:

- principen om universell utformning,
- befintliga brister i tillgängligheten,
- individuella stöd och lösningar för individens självständighet, och
- att förebygga och motverka diskriminering.

Resultatet bygger på svar på enkäter från statliga myndigheter, regioner och kommuner. MFD:s uppföljning visar, inom området universell utformning och inom området undanröja brister i tillgängligheten, att många myndigheter, regioner och kommuner genomför insatser för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Nästan alla arbetar helt eller delvis med att tillgängliggöra sina webbsidor och e-tjänster. MFD bedömer att en viktig anledning till detta är ny lagstiftning om tillgänglighet till digital offentlig service som trädde i kraft 2019. Andelen myndigheter som i hög utsträckning har tillgängligt utformade webbsidor och e-tjänster ökade från 43 procent till 60 procent mellan 2019 och 2020. Av kommunerna har 39 procent i hög utsträckning utformat sina webbplatser och e-tjänster på ett tillgängligt sätt och för regionerna är motsvarande andel 22 procent. Myndigheter, regioner och kommuner vidtar också omfattande insatser för att tillgängliggöra sina verksamhetslokaler.

Samtidigt som MFD inom området universell utformning och inom området undanröja brister i tillgängligheten har kunnat konstatera en positiv utveckling, finns det enligt myndighetens mening förbättringsbehov. Myndigheter, regioner och kommuner behöver arbeta mer systematiskt med tillgänglighet och inkludering, t.ex. genom ökad tydlighet i policydokument och i handlingsplaner. Ett annat sätt att verka för ökad tillgänglighet genom principen om universell utformning är att inkludera krav på tillgänglighet vid upphandling. När det gäller området att förebygga och motverka diskriminering så uppmärksammar MFD bl.a. det ökade antalet anmälningar till DO om bristande tillgänglighet enligt diskrimineringslagen. Anmälningarna till DO har ökat från ca 600 år 2016 till ca 900 år 2019 (Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2020 del II – statistik om förutsättningar och levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning [2021], se även tabell 6.3).

Barn och unga med funktionsnedsättning

Funktionshinderspolitiken inkluderar ett barnrättsperspektiv och ett ungdomsperspektiv. När det gäller uppföljningen av funktionshinderspolitiken saknas det statistik som specifikt belyser resultat som rör barn och unga med funktionsnedsättning.

Regeringen beslutade 2020 att ge MFD i uppdrag att samla in och presentera information om de särskilda konsekvenser och utmaningar som covid-19-pandemin hittills har inneburit för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. MFD lämnade i april 2021 rapporten Barn och unga mitt i en pandemi, konsekvenser av covid-19-pandemin för barn och unga med funktionsnedsättning (MFD 2021:9). MFD framhåller bl.a. att pandemin för vissa inneburit isolering i hemmet samt bortfall av fritidsaktiviteter. För att lyfta fram erfarenheterna av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning har MFD tagit fram tre kortfilmer om skola, fritid och om hur barn mår under en pandemi. Filmerna har publicerats på MFD:s webbplats.

För ytterligare information om resultat av åtgärder för att stärka rättigheterna för barn och unga med funktionsnedsättning, se respektive utgiftsområde, t.ex. utgiftsområde 9 Barnrättspolitik, utgiftsområde 9 Politik för sociala tjänster, utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, kap. 4 Barn- och ungdomsutbildning och utgiftsområde 17, avsnitt 15 Ungdomspolitik.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Att uppnå det nationella målet för funktionshinderspolitiken handlar till stor del om att göra samhällslivet tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Genom möjlighet att utbilda sig och arbeta ökar också förutsättningar för delaktighet, inte

minst ekonomiskt och socialt. Det finns dock skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen, även om situationen kan skilja sig åt beroende på kön, ålder och olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Regeringen anser att det är viktigt att synliggöra dessa förhållanden för att kunna ge en så rättvisande bild som möjligt av hur väl det nationella målet för funktionshinderspolitiken uppnås. Det går dock inte att dra några långtgående slutsatser av den beskrivna utvecklingen i relation till funktionshinderspolitikens mål eftersom det bl.a. saknas jämförbara indikatorer över tid. Det gäller även möjligheten att dra säkra slutsatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Regeringen beslutade den 2 september 2021 att ge SCB i uppdrag att redovisa och utveckla statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionedsättning. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 januari 2024.

Årets redovisning av funktionshinderspolitiken präglas i hög grad av den pågående covid-19-pandemin. Uppföljningen visar att pandemin innebär konsekvenser för personer med funktionsnedsättning, som begränsar möjligheterna att nå målsättningar om jämlikhet och delaktighet. Regeringen kan dock konstatera att det också finns en viss positiv utveckling. Exempelvis har användningen av digitala tjänster ökat och utbildningsnivån för personer med funktionsnedsättning har ökat över tid. Merparten av uppgifterna om denna utveckling gäller dock för tiden före pandemin.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen vad gäller det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning totalt sett är fortsatt sämre än för övriga befolkningen, även om det skiljer sig mellan olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Bedömningen är att det nationella målet för funktionshinderspolitiken är centralt för Sveriges genomförande av Agenda 2030.

6.5 Politikens inriktning

En funktionshinderspolitik som utgår från mänskliga rättigheter

Regeringens funktionshinderspolitik tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Agenda 2030 pekar ut ett antal områden där insatser för personer med funktionsnedsättning särskilt behövs och utgör därmed en viktig del i arbetet med funktionshinderspolitiken. Sverige följer arbetet om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning i multilaterala sammanhang som t.ex. FN och EU, samt verkar för att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska följas globalt.

Styrningen av funktionshinderspolitiken

Regeringen kommer att fortsätta arbetet för en mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar funktionshinderspolitik i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De mål som har beslutats inom ramen för Agenda 2030, vilka bl.a. syftar till att förverkliga mänskliga rättigheter för alla, utgör en viktig del i arbetet.

Betänkandet Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23) lämnades till regeringen i maj 2019. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. För att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken finns det behov bl.a. av att stimulera tillämpningen av principen om universell utformning, stödja kommuner och regioner i deras funktionshinderspolitiska arbete samt verka för

att statistiken inom området förbättras. En viktig utgångspunkt är ansvars- och finansieringsprincipen.

Andra initiativ inom funktionshindersområdet

Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (dir. 2020:39) har överlämnat betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44). Utredningen har analyserat hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämnat författningsförslag för direktivets genomförande.

I mars 2021 lämnade Utredningen om merkostnader i bostad med särskild service enligt LSS sitt betänkande Boende på (o)lika villkor (SOU 2021:14) till regeringen. Utredningens uppdrag har varit att se över reglerna och klargöra rättsläget för boende med särskild service för vuxna enligt LSS, i syfte att den enskilde inte ska drabbas av merkostnader för sitt boende på grund av sin funktionsnedsättning.

Regeringen beslutade i augusti 2021 att ge Boverket i uppdrag att utvärdera lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag och analysera hur den har påverkat utvecklingen av bostadsanpassningsbidraget. Om Boverket finner hinder för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till nödvändiga anpassningar i bostaden, ska myndigheten lämna förslag på åtgärder.

Utredningarna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

2020	Utfall	61 113	Anslagssparande	667
2021	Anslag	61 564[1]	Utgiftsprognos	61 698
2022	**Förslag**	**62 080**		
2023	Beräknat	62 791[2]		
2024	Beräknat	63 431[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 62 080 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 62 080 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas av Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**61 564**	**61 564**	**61 564**
Pris- och löneomräkning[2]	516	1 227	1 867
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 080**	**62 791**	**63 431**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 62 080 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 62 791 000 kronor respektive 63 431 000 kronor.

6.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	188 983	Anslagssparande	-241
2021	Anslag	188 742[1]	Utgiftsprognos	188 501
2022	**Förslag**	**188 742**		
2023	Beräknat	188 742		
2024	Beräknat	188 742		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**188 742**	**188 742**	**188 742**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**188 742**	**188 742**	**188 742**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 188 742 000 kronor för respektive år.

7 Politik för sociala tjänster

7.1 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål:

Omsorg om äldre

Äldre ska
- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg, och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg.

Individ- och familjeomsorg

- ska stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- stärka skyddet för utsatta barn.

Personer med funktionsnedsättning

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma utveckling och resultat inom områdena används ett antal resultat- och bakgrundsindikatorer. I de fall redovisningen inte uppdelas på kön finns ingen sådan information tillgänglig. Ansvaret för verksamhetsområdet ligger främst hos kommunerna. En rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala, påverkar måluppfyllelsen. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2021 i den utsträckning det finns relevanta data och underlag tillgängliga.

Omsorg om äldre

De resultat- och bakgrundsindikatorer som används är följande:

- antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder,
- andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal eller i särskilt boende,
- andel äldre som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller särskilt boende,
- andel äldre som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende,
- riskförebyggande åtgärder i särskilt boende,
- fallskador bland personer 80 år och äldre,

– läkemedel som bör undvikas (olämpliga läkemedel) i gruppen 75 år och äldre (i särskilt boende eller hemtjänst),
– andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst eller särskilt boende.

I år har tre indikatorer tagits bort och ersatts med nya. Den första indikatorn är Medellivslängd i befolkningen som har ersatts med indikatorn Antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder. Denna indikator bedöms bättre svara mot målet att äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag. Den andra och tredje indikatorn som tagits bort är Bemötande, förtroende och trygghet i äldreomsorgen samt Andel äldre som upplever inflytande och tillräckligt med tid i utförandet i hemtjänst eller särskilt boende. Skälet till att de två indikatorerna tagits bort är att Socialstyrelsen inte längre redovisar dessa. De två indikatorerna har ersatts med tre nya indikatorer. Den första är Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt/ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal respektive i särskilt boende som bedöms svara mot målet att äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. Den andra är Andel äldre som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst och särskilt boende som svarar mot målet att äldre ska bemötas med respekt. Den tredje är Andel äldre som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende vilken bedöms svara mot målet att äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram förslag på ett begränsat antal befintliga indikatorer som bedöms relevanta för att följa upp några av de fem nationella målen för äldrepolitiken. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2021 (S2021/03340).

Individ- och familjeomsorg

Följande indikatorer och mått används för att följa utvecklingen:

Den sociala barn- och ungdomsvården:

– antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsform,
– antal placerade barn samt placeringsform,
– andel 17-åringar (flickor respektive pojkar) som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs 9 och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan,
– andel anställda handläggare med socionomexamen och minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete med barnutredningar, minst tre års erfarenhet av barnutredningar, mer än fem års erfarenhet av barnutredningar samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård.

Ekonomiskt bistånd:

– antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd,
– andel biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår),
– andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen,
– andel kommuner som genomfört individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet.

Missbruks- och beroendevården:

– tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider.

Hemlöshet:

– antal personer i olika typer av hemlöshet,
– typ av insats för beviljat bistånd vid hemlöshet.

Brottsutsatta:

– andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på vuxnas utsatthet för våld av närstående,
– andel kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer,
– andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till skolgången för barn i skyddat boende.

Familjerätt:

– antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

Föräldraskapsstöd:

– andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende.

I år har en tidigare indikator utgått medan tre indikatorer som bedöms svara mot målen för individ- och familjeomsorgen har tillkommit. Den indikator som utgår är Antal kommuner som använder standardiserade bedömningsinstrument för våld i nära relationer. Skälet är att närmast alla kommuner i Öppna jämförelser, förkortade ÖJ, uppger att de använder sådana instrument. Eftersom ÖJ primärt syftar till att främja verksamhetsutveckling är frågan inte längre motiverad. Till de nya indikatorerna hör Andel kommuner som erbjuder individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet. Det bedöms vara ett sätt att visa om könsperspektiv beaktas i handläggningen. Frågan är angelägen för utrikes födda kvinnors etablering. Ytterligare en ny indikator är Andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en aktuell, skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på att en vuxen person är utsatt för våld av närstående. En sådan rutin är viktig eftersom den som är utsatt för våld av närstående kan uppleva många hinder mot att röja sin utsatthet. Den är också en förutsättning för ett enhetligt arbetssätt inom berörd verksamhet. En tredje ny indikator är Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende. Indikatorn syftar till att skapa förutsättningar för barn och unga att få tillgång till likvärdiga manualbaserade behandlingsmetoder i öppenvården oavsett var i landet de bor och vem som ger insatserna.

Personer med funktionsnedsättning

Inom avsnittet Funktionshinderspolitik (avsnitt 6) redovisas främst det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa upp funktionshinderspolitiken.

I resultatavsnittet som följer redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultaten inom området används ett antal resultatindikatorer. Dessa indikatorer är nedbrutna på kvinnor och män respektive flickor och pojkar enligt följande:

- antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt LSS och SoL och kostnader för detta,
- andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad enligt LSS,
- antal anmälningar enligt SoL och LSS,
- antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
- antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

7.3 Resultatredovisning

Insatser med anledning av covid-19

Utbrottet av covid-19 innebar under 2020 mycket stora påfrestningar på samhället.

Omsorgen om äldre

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) genomförde under 2020 två nationella tillsyner av verksamhet inom äldreomsorgen kopplade till pandemin. I tillsynen av vård och behandling med avseende på covid-19 på särskilda boenden för äldre pekade IVO på brister på ett antal punkter. Bristerna hade främst att göra med regionernas ansvar för den medicinska vården och behandlingen. IVO pekade på att även kommunerna brustit i sin del av ansvaret, främst när det gällde bemanning och kompetens (Inspektionen för vård och omsorg, Vad har IVO sett 2020, 2021). Regeringen har gett IVO i uppdrag att utveckla riskanalyser samt analysera och tillvarata myndighetens iakttagelser inom både tillsyns- och tillståndsverksamheten under utbrottet av covid-19. Uppdraget ska bidra till lärande och till att stärka förutsättningarna för säkerhet och kvalitet inom svensk vård och omsorg och slutredovisas senast den 1 december 2021 (S2020/03321).

Regeringen tillsatte den 30 juni 2020 en kommitté i form av en kommission, Coronakommissionen, för utvärdering av de åtgärder som vidtagits för att begränsa spridningen av sjukdomen covid-19 (dir. 2020:74). I Coronakommissionens delbetänkande Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80) som presenterades den 15 december 2020 konstaterades att äldreomsorgen var illa rustad för att hantera en pandemi till följd av sedan länge välkända strukturella brister. Regeringen och statliga myndigheter satte under våren 2020 in ett antal åtgärder för att minska riskerna för smittspridning i äldreomsorgen. Enligt kommissionens bedömning var dessa sena, trots tidig information om att äldre personer var särskilt utsatta, och åtgärderna var i flera avseenden även otillräckliga. Regeringen gav den 22 december 2020 en särskild utredare i uppdrag att föreslå en äldreomsorgslag som kompletterar socialtjänstlagen med särskilda bestämmelser om vård och omsorg om äldre och som innehåller bestämmelser om en nationell omsorgsplan. Utredaren fick vidare i uppdrag att överväga och lämna förslag som stärker tillgången till medicinsk kompetens inom äldreomsorgen och på den kommunala ledningsnivån. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2022.

Efter att ha förlängts vid två tillfällen upphörde den 1 oktober 2020 förordningen (2020:163) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19 att gälla, och det bedömdes vara tillräckligt med föreskrifter och allmänna råd från Folkhälsomyndigheten respektive Socialstyrelsen. Med hänsyn till den snabbt ökande smittspridningen av covid-19 under hösten 2020 beslutade regeringen emellertid i november 2020 förordningen (2020:979) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att

förhindra spridningen av sjukdomen covid-19. Förordningen gav Folkhälsomyndigheten möjlighet att besluta om lokala besöksförbud på äldreboenden. Denna förordning upphörde den 31 maj 2021.

Pensionärsorganisationerna fyller en viktig funktion för att motverka isolering under covid-19-pandemin. För att stärka deras arbete har regeringen höjt statsbidraget till organisationerna med 15 miljoner kronor under 2021. Med det tillskottet för att bryta äldres isolering uppgår därmed stödet för 2021 till totalt 28 miljoner kronor. Regeringen har 2020 även fördelat 67 miljoner till organisationer som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre (se utg.omr 17 avsnitt 16 Politik för det civila samhället).

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Regeringen har förtydligat villkoren för habiliteringsersättning (dnr S2020/04097) vilket inneburit att deltagare i daglig verksamhet getts möjligheter att få ersättning även när de varit förhindrade att delta i verksamheten beroende på egen sjukdom eller sjukdom bland personalen. Det kan även bero på att kommunen med anledning av risken för smitta inte har möjlighet att erbjuda daglig verksamhet eller inte kan erbjuda verksamheten i den omfattning som normalt bedrivs.

Utbrottet av covid-19 har inneburit att privata utförare av personlig assistans i vissa fall har behövt vidta extra åtgärder för att säkra arbetsmiljön. Regeringen beslutade därför om en förordning (SFS 2020:1003) om statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19 i december 2020 för att göra det möjligt att betala ut ersättning för skyddsutrustning till personliga assistenter. Ersättning betalade ut under 2020 och möjlighet att ansöka om ersättning har förlängts till 30 september 2021. Totalt har 100 miljoner kronor avsatts för ändamålet under 2020–2021.

Insatser inom individ- och familjeomsorgen

En undersökning utförd av Socialstyrelsen visar att orosanmälningar som gäller barn ökade med cirka fem procent under 2020. Ökningen låg i linje med utvecklingen under senare år och socialtjänsten såg generellt andra orsaker bakom ökningen än sådant som direkt kan härledas till pandemin. Samtidigt fanns det stora lokala variationer. Vissa slags anmälningar var direkt relaterade till pandemin och berörde ofta barn i redan utsatta familjer samt barn i socioekonomiskt utsatta områden. Var femte anmälan kom från skolan och rörde bl.a. anmälningar om skolfrånvaro som på olika sätt var relaterade till pandemin. Flera kommuner har även sett fler anmälningar om ungdomar som bråkar, tar droger eller begår brott i kölvattnet av stängda gymnasieskolor och fritidsgårdar eller inställda aktiviteter och sommarjobb. Vissa kommuner upplever också att anmälningar som rör vårdnadshavarens missbruk och psykiska ohälsa ökat.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har på uppdrag av regeringen analyserat vilka konsekvenser som covid-19-pandemin fått hittills och vilka konsekvenser som kan väntas på ett års sikt för verksamheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. I uppdraget framkom bl. a att arbetsformerna har behövt ändras under pandemin och att digitaliseringen (bl.a. användningen av digitala verktyg för möten) har kommit långt på kort tid, att konsekvenserna till och med oktober månad blev mindre än befarat, att de nya mötesformerna till viss del har medfört förbättringar, men att distansen också utgör en risk för minskad kvalitet i det sociala arbetet och inte upplevs som långsiktigt hållbar för alla. Vidare framkom att pandemin sannolikt kommer att leda till ett ökat behov av stöd från socialtjänsten.

Socialstyrelsen fick i april 2020 i uppdrag att fördela drygt 49 miljoner kronor i statsbidrag till organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer och ett lika stort belopp i bidrag till organisationer som arbetar med våldsutsatta kvinnor, barn och hbtqi-personer, mot våld i nära relationer och mot hedersrelaterat våld och förtryck. Bidraget syftade till att stödja organisationernas arbete för att möta ökad utsatthet med anledning av utbrottet av covid-19. I maj 2021 fick myndigheten i uppdrag att fördela 200 miljoner kronor i statsbidrag till kommuner för avgiftsfria och smittsäkra lovaktiviteter för barn och unga i åldern 6–15 år, under 2021. Bidraget syftar till att stödja kommunerna att arrangera smittsäkra aktiviteter under lovtillfällen samt stimulera flickors och pojkar deltagande, främja integration och motverka segregation. (se utg.omr 13 avsnitt 3 Nyanlända invandrares etablering respektive avsnitt 6 Segregation). I maj 2020 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) uppdraget att fördela 48 miljoner kronor i statsbidrag till insatser för människor i socialt särskilt utsatta situationer under covid-19-pandemin 2020. Se vidare utgiftsområde 17 avsnitt 16 Politik för det civila samhället. Under pandemin har arbetslösheten ökat vilket kan innebära ett ökat behov av ekonomiskt bistånd. I juli 2020 fick Sveriges Kommuner och Regioner 1 miljon kronor för att sprida kunskap och erfarenheter från sitt utvecklingsarbete och ge kommuner stöd för att bryta långvarigt bistånd samt att automatisera handläggningsprocessen inom ekonomiskt bistånd.

Omsorg om äldre

Kostnadsutvecklingen inom äldreomsorgen

Vid en jämförelse med 2019 kan det konstateras att kommunernas sammanlagda kostnader har ökat med 3,5 miljarder kronor (se tabell 7.1). Den största delen av kommunernas kostnader för vård och omsorg om äldre gäller särskilt boende.

Tabell 7.1 Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre

Miljarder kronor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vård och omsorg i ordinärt boende	36,3	37,9	39,7	42,0	44,8	47,6	48,9	50,7	52,8	54,3	55,7
Vård och omsorg i särskilt boende	54,4	59,3	60,4	61,3	62,7	64,4	66,9	69,3	71,8	73,4	75.7
Öppen verksamhet	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,5
Totalt	**92,2**	**98,8**	**101,7**	**104,9**	**109,1**	**113,6**	**117,4**	**121,7**	**126,3**	**129.4**	**132,9**

Anm.: Siffrorna för 2020 härrör från juni 2021 och är preliminära.
Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen Kommunernas och regionernas verksamhetsindelade bokslut, 2020, Rikstotal, RS för kommuner.

I budgetpropositionen 2021 beslutades om fyra extra miljarder för att säkerställa en god vård och omsorg om äldre personer. Året innan avsattes 500 miljoner kronor för att förstärka äldreomsorgen. Socialstyrelsens uppföljning visar att dessa 500 miljoner kronor i huvudsak har använts inom särskilda boenden och hemtjänst och då för personalkostnader, kompetensutveckling av personal samt till utrustning, system, hjälpmedel och verktyg (Socialstyrelsen 2020, Redovisning av 2019 års stimulansmedel för förstärkning av äldreomsorgen [S2019/02959, S2019/05315]).

Antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder ökar i Sverige

Ett av målen för regeringens äldrepolitik är att äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag. Antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder (Healthy life years, HLY) har ökat i Sverige de senaste åren, från 15,9 år

2014 till 16,2 år 2019 (se tabell 7.2). År 2018 placerade sig Sverige högst i EU för både kvinnor och män, med 15,8 respektive 15,6 HLY. Sverige tillhör också de länder i världen där risken är som allra lägst att dö i förtid (Folkhälsomyndigheten, Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2021). Samtidigt har medellivslängden 2020 för både kvinnor och män minskat något som en följd av pandemin. Kvinnornas medellivslängd 2020 har minskat med 0,4 år jämfört med 2019 och är 84,3 år. Männens medellivslängd har minskat med 0,7 år och är 80,6 år (Statistiska centralbyrån, 2021).

Tabell 7.2 Antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder

Antal återstående år

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Män	15,1	15,5	15,1	15,4	15,6	15,9
Kvinnor	16,6	16,5	16,6	15,8	15,8	16,6
Totalt	**15,9**	**16**	**15,9**	**15,6**	**15,7**	**16,2**

Anm.: Då indikatorn ändrats, redovisas inte statistik före 2014.
Källa: EUROSTAT, Healthy life years, HLY, 2014–2019.

Antal äldre och andelen äldre med hemtjänst och särskilt boende

Antalet kvinnor och män över 65 år med hemtjänst har ökat jämfört med 2015, medan antalet äldre som bor i särskilt boende har minskat. Samtidigt är den långsiktiga trenden att färre män och kvinnor totalt sett är i behov av äldreomsorg, då andelen minskat sedan 2015 både inom hemtjänst och särskilt boende. Antal och andel äldre med äldreomsorg har minskat 2020 jämfört med 2019 både när det gäller hemtjänst och särskilt boende (se tabell 7.3, Tabell 7.4, Tabell 7.5 och Tabell 7.6). Detta är en tydlig effekt av covid-19 som bl.a. ledde till intagningsstopp på de särskilda boenden där det fanns smitta.

Tabell 7.3 Antalet 65 år och äldre med hemtjänst*

Antal kvinnor och män

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	82 420	83 244	84 242	87 064	88 905	87 216
Kvinnor	151 398	150 046	149 826	152 061	153 069	147 482
Totalt	**233 818**	**233 290**	**234 068**	**239 125**	**241 974**	**234 698**

Anm.: *Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året).
Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Tabell 7.4 Antalet 65 år och äldre i särskilt boende*

Antal kvinnor och män

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	35 826	36 464	36 953	37 633	37 485	37 423
Kvinnor	73 276	73 866	73 433	73 119	71 422	70 184
Totalt	**109 102**	**110 330**	**110 386**	**110 752**	**108 907**	**107 607**

Anm.: * Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året).
Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Tabell 7.5 Andel av befolkningen 65 år och äldre med hemtjänst*

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	8,8	8,8	8,7	8,8	8,9	8,6
Kvinnor	13,8	13,6	13,4	13,4	13,4	12,7
Totalt	**11,5**	**11,3**	**11,2**	**11,3**	**11,3**	**10,8**

Anm.: * Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året) delat med befolkningen i samma åldersgrupp som *levt* under året (befolkningen 31 december plus döda under året).
Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Tabell 7.6 Andel av befolkningen 65 år och äldre i särskilt boende

Procent*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	3,8	3,8	3,8	3,8	3,7	3,7
Kvinnor	6,7	6,7	6,6	6,5	6,2	6,1
Totalt	**5,4**	**5,4**	**5,3**	**5,2**	**5,1**	**4,9**

Anm.: * Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året) delat med befolkningen i samma åldersgrupp som levt under året (befolkningen 31 december plus döda under året).

Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning. Statistiska centralbyrån: folkmängd 31 december per år, antal döda per år (SCB referenskoder BE101N1; BE0101D8).

Stöd för utveckling av kvalitet i vård och omsorg om personer med demenssjukdom

Regeringens satsningar inom demensområdet syftar bl.a. till att kvinnor och män med demenssjukdom trots sjukdomen ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag samt ha tillgång till god vård och omsorg. Under 2020 och 2021 har Socialstyrelsen fått i uppdrag att årligen fördela 610 miljoner kronor till landets kommuner för att säkerställa en god vård och omsorg av personer med demenssjukdom samt för att motverka ensamhet bland äldre (S2019/05315, S2020/09593). Uppdragen ska redovisas till regeringen senast den 30 oktober 2021 respektive den 30 oktober 2022.

Regeringen har för 2021 höjt Svenskt Demenscentrums årliga statsbidrag med 6 miljoner för att stärka centrumets arbete på lång sikt och därutöver beviljat medel till ett pågående projekt med syfte att införa ett standardiserat insatsförlopp för personer med demenssjukdom i fem kommuner (S2020/02726). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021. Kvalitetsregistren BPSD-registret och Svenska Demensregistret har beviljats medel, vilket bidragit till förbättringsarbeten i kommuner och minskat förekomsten av beteendemässiga störningar och psykologiska symtom vid demenssjukdom (BPSD). I dag försummas ofta munhälsan hos personer med en demenssjukdom och följden kan bli karies och infektioner. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram och sprida ett stöd med syfte att främja insatser för god munhälsa för kvinnor och män med en demenssjukdom (S2020/05411/SOF). Uppdraget redovisades den 27 maj 2021.

De flesta äldre känner sig trygga med hemtjänst och i särskilt boende

Ytterligare ett av målen för regeringens äldrepolitik är att äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. Socialstyrelsen mäter årligen sedan 2013 andelen äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från hemtjänstpersonal respektive i särskilt boende. Denna andel har legat på ungefär samma nivå genom åren. Inom särskilt boende har den dock minskat från 90 procent 2013 till 87 procent 2020 (se tabell 7.8). Kvinnor upplever i något lägre utsträckning än män att det är tryggt att bo hemma med stöd från personal.

Tabell 7.7 Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	88	87	87	87	87	86	87	87
Kvinnor	86	85	85	84	85	84	85	85
Totalt	**87**	**86**	**86**	**85**	**86**	**85**	**86**	**86**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Tabell 7.8 Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo i särskilt boende

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	90	89	89	89	88	88	88	87
Kvinnor	90	89	89	88	88	88	88	88
Totalt	**90**	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**	**87**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Person med hemtjänst möter 15 anställda under två veckor

Att en äldre kvinna eller man, i största möjligaste mån, får vård och omsorg av samma personal kan bidra till ökad trygghet och bibehållet oberoende. Socialstyrelsen publicerar varje år hur många personer en enskild person med hemtjänst möter under en tvåveckorsperiod. Sedan 2011 har det skett en gradvis ökning fram till 2019, från 13 till 16 (se tabell 7.9). För 2020 är antalet 15, vilket är en liten minskning i jämförelse med 2019. Det finns dock stora skillnader mellan kommunerna och siffran varierar från 7 till 23 personer för år 2020 (Öppna jämförelser 2020 – Vård och omsorg om äldre, Socialstyrelsen 2020).

Tabell 7.9 Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod

Antal

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt	**13**	**13**	**14**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**16**	**15**

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada).

Väntetider och brist på platser i särskilt boende

En plats i ett särskilt boende kan bl.a. bidra till att äldre kan åldras i trygghet och ha tillgång till god vård och omsorg. Väntetiden på att få flytta till ett särskilt boende för äldre har ökat från 51 dagar 2008 till 64 dagar 2020. Dock är det en minskning med tre dagar jämfört med 2019. Insatsen biståndsbedömt trygghetsboende infördes 2019 och syftar till att öka tryggheten för äldre personer som inte är trygga med att bo kvar hemma. Totalt 24 kommuner uppger i 2021 års bostadsmarknadsenkät att de har infört boendeformen biståndsbedömt trygghetsboende vilket är en ökning med 10 kommuner jämfört med åren innan. 2021 års bostadsmarknadsenkät från Boverket visar att 68 kommuner bedömer att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre, vilket är en minskning med 41 kommuner jämfört med året innan (se tabell 7.10). Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag beskrivit behoven av och tillgången till särskilda boendeformer för äldre. Myndigheten uppger att den utveckling som setts de senaste åren med en minskad andel äldre i särskilt boende i sig inte behöver vara problematisk om det innebär att kommunerna erbjuder andra insatser som tillgodoser de vård- och omsorgsbehov som finns. Det är dock problematiskt att äldre personer får vänta allt längre på att få sitt beslut om särskilt boende verkställt och att vissa kommuner uppger att de har brist på bostäder i särskilt boende både idag och även på längre sikt (Socialstyrelsen 2021, Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre).

Tabell 7.10 Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer (SÄBO) för äldre personer

Utbud av särskilda bostäder för äldre. Antal kommuner

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Underskott	77	122	109	125	116	127	109	68
Ej svarat	8	9	11	7	19	10	13	18

Källa: Boverket, bostadsmarknadsenkät 2014–2021.

De flesta äldre upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt

Ett av de riksdagsbundna målen för äldreomsorgen är att äldre ska bemötas med respekt. I Socialstyrelsens årliga enkätundersökning ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen” ställs frågor om bemötande. Andelen äldre som upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller i särskilt boende ligger på en hög nivå sedan 2013 (se tabell 7.11 och Tabell 7.12). Andelen varierar dock mellan olika kommuner, från 83 till 100 i hemtjänst samt från 85 till 100 i särskilt boende för 2020 (Öppna jämförelser 2020 – Vård och omsorg om äldre, Socialstyrelsen 2020).

Tabell 7.11 Andel äldre som upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt i hemtjänst

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	97	97	97	97	97	96	97	97
Kvinnor	97	97	97	97	97	97	96	97
Totalt	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen, ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Tabell 7.12 Andel äldre som upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt i särskilt boende

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	94	94	94	94	94	93	93	93
Kvinnor	95	94	94	94	94	94	93	94
Totalt	**95**	**94**	**94**	**94**	**94**	**93**	**93**	**94**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen, ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Personalen har alltid eller oftast tid att utföra sitt arbete

Regeringens äldrepolitik syftar till att äldre ska ha tillgång till en god vård och omsorg. Ett sätt att uppskatta detta är att fråga äldre om de anser att personalen inom äldreomsorgen har tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete. Inom hemtjänsten märks totalt sett ingen skillnad sedan 2013 (se tabell 7.13). En högre andel män än kvinnor uppger att personalen alltid eller oftast brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete både i hemtjänst och särskilt boende. En liten förbättring har skett det senaste året i särskilt boende, då andelen äldre som uppger att personalen alltid eller oftast brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete ökat från 72 till 74 procent (se tabell 7.14).

Tabell 7.13 Andel äldre som uppger att personalen alltid eller oftast brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	84	83	84	84	84	84	84	83
Kvinnor	81	81	81	81	82	81	81	81
Totalt	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen, ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Tabell 7.14 Andel äldre som uppger att personalen alltid eller oftast brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i särskilt boende

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	74	74	74	75	74	74	74	76
Kvinnor	71	72	72	72	73	72	72	74
Totalt	**72**	**72**	**72**	**73**	**73**	**72**	**72**	**74**

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen, ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”.

Liten minskning av riskförebyggande åtgärder i särskilt boende

I strävan efter att erbjuda en god vård och omsorg om äldre är förebyggande arbete viktigt. Genom att arbeta förebyggande kan tidpunkten för behov av mer ingripande vård- och omsorgsinsatser skjutas fram och livskvaliteten för den äldre personen öka. Arbetet med att förebygga fall, undernäring, trycksår och nedsatt munhälsa är särskilt viktigt. På riksnivå arbetade 60 procent av kommunerna systematiskt med att identifiera och åtgärda risker för äldre i särskilt boende 2020, vilket är en liten minskning jämfört med året innan (se tabell 7.15). Indikatorn beskriver andel personer i särskilt boende som först har bedömts ha en risk och där minst en åtgärd utförts, vilket innebär att 40 procent av de personer som bedömts ha en risk inte fått någon åtgärd registrerad.

Tabell 7.15 Andel personer 65 år och äldre som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018[1]	2019	2020
Män	55	54	60	56	61	62	60
Kvinnor	55	55	63	56	61	62	60
Totalt	**55**	**55**	**62**	**56**	**61**	**62**	**60**

[1] Ny mätperiod från 2018, därmed ej helt jämförbart med tidigare år.

Källa: Senior alert

Som ett led i att minska antalet fallolyckor har Socialstyrelsen sedan 2015 haft i uppdrag att dels informera äldre kvinnor och män om vad de själva kan göra för att förhindra fallolyckor, dels utbilda personal inom vård och omsorg i fallprevention. Socialstyrelsen har sedan uppdragets början gjort en årlig kännedomsundersökning om fallolyckor. I den framgår att kännedomen om fall som den främsta orsaken till dödsfall på grund av olycka ökat i åldersgruppen 55 till 84 år. Hösten 2020 angav 33 procent av de tillfrågade fallolyckor som den vanligaste olyckstypen som leder till dödsfall jämfört med 24 procent våren 2016 (Socialstyrelsen 2021, Fallprevention, Utbildning och stöd till personal i vård och omsorg samt information till äldre – slutredovisning). Sedan 2013 har antalet personer per 1 000 invånare som drabbas av fallskador i åldersgruppen 80 år och äldre minskat något, från 61 till 59. Det är fler kvinnor än män som drabbas av en fallolycka (se tabell 7.16).

Tabell 7.16 Fallskador bland personer 80 år och äldre

Antal personer per 1000 invånare

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	48	48	48	47	47	47	48	49
Kvinnor	68	69	69	68	67	66	67	66
Totalt	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**58**	**59**	**59**

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Bättre kvalitet i läkemedelsbehandlingen av äldre

Åldrandet leder till kroppsliga förändringar som kan öka känsligheten för läkemedel. En del läkemedel bör undvikas till äldre personer på grund av alltför hög risk för biverkningar. Kvaliteten på läkemedelsbehandlingen för äldre har förbättrats sedan 2015 då färre i gruppen 75 år och äldre får läkemedel som bör undvikas (olämpliga läkemedel) (se tabell 7.17 och Tabell 7.18). Skillnaderna mellan kommunerna är dock fortsatt stora. I fråga om förskrivning av olämpliga läkemedel på särskilt boende varierar det mellan 0 procent och knappt 19 procent (Öppna jämförelser 2020 – Vård och omsorg om äldre, Socialstyrelsen 2020). Det finns också skillnader mellan könen, då fler kvinnor än män med hemtjänst förskrivs läkemedel som bör undvikas. I särskilt boende är läget det motsatta.

Tabell 7.17 Läkemedel som bör undvikas i gruppen 75 år och äldre med hemtjänst
Andel i procent

	2015[1]	2016	2017	2018[2]	2019	2020
Män	9,9	9,1	8,6	9,5	8,8	8,4
Kvinnor	11,4	10,6	10,1	11,0	10,4	9,8
Totalt	**10,9**	**10,1**	**9,6**	**10,5**	**9,8**	**9,4**

[1] Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.
[2] År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser – Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i Indikatorer för god läkemedelsterapi för äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Socialstyrelsen, Läkemedelsregistret, Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Tabell 7.18 Läkemedel som bör undvikas i gruppen 75 år och äldre i särskilt boende
Andel i procent

	2015[1]	2016	2017	2018[2]	2019	2020
Män	9,7	9,1	8,7	9,0	8,2	8,0
Kvinnor	9,2	8,7	8,1	8,5	7,8	7,4
Totalt	**9,4**	**8,8**	**8,3**	**8,7**	**7,9**	**7,6**

[1] Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.
[2] År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser – Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i Indikatorer för god läkemedelsterapi för äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Socialstyrelsen, Läkemedelsregistret, Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Satsning på bemanning och kompetens

Att stärka äldreomsorgen är en prioriterad fråga för regeringen. Satsningar på kompetensstärkande insatser ger personalen förutsättningar att ge äldre en god vård och omsorg. Äldreomsorgslyftet presenterades av regeringen i maj 2020 och innebär att staten finansierar kostnaden för den tid en anställd är frånvarande på grund av studier till bl.a. vårdbiträde eller undersköterska. Från 2021 vidgas satsningen till att även omfatta andra kompetenshöjande utbildningar inom vård och omsorg om äldre samt möjlighet för första linjens chefer att utbilda sig på betald arbetstid. Satsningen omfattar sammanlagt cirka 3,4 miljarder kronor för 2021 och i maj hade 250 kommuner rekvirerat medel för 2021. Inom Regeringskansliet bereds för närvarande ett betänkande om att införa en fast omsorgskontakt i hemtjänsten (SOU 2020:70). En hållbar kompetensförsörjning bygger på att chefer och medarbetare har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter så att arbetet organiseras på ett effektivt och säkert sätt. Den nationella samordnaren (S 2019:04) lämnade sitt betänkande den 16 juni med rekommendationer om att bl.a. upprätta ett kompetenscentrum för utveckling av äldreomsorgen.

Undersköterska blir skyddad yrkestitel

Regeringen anser att kompetensen hos yrkesgruppen undersköterska behöver säkerställas och att det därför ska införas en skyddad yrkestitel för yrket. Det finns i dag drygt 180 000 yrkesverksamma undersköterskor som tillhör en av de största yrkesgrupperna i Sverige och där kvinnor är i majoritet. En majoritet av undersköterskorna i kommunerna arbetar inom äldreomsorgen. Undersköterskors kompetens är viktig för att kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen ska kunna upprätthållas. I propositionen Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket (2020/21:175) föreslog regeringen att endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, i verksamhet enligt social-tjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. De flesta av dem som arbetar som undersköterskor är kvinnor, och förslagen kan bidra till ökad ekonomisk jämställdhet eftersom antalet tillsvidareanställningar bedöms kunna öka som en konsekvens av regleringen. Riksdagen har antagit regeringens förslag. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2023.

Återhämtningsbonus för personalen inom äldreomsorgen

Ett statsbidrag har införts i syfte att förbättra arbetssituationen för anställda inom vård och äldreomsorg (återhämtningsbonus). Bidraget har sin grund i den satsning på ett hållbart arbetsliv för personal i vård och omsorg som regeringen meddelade i Budgetpropositionen 2021. Bidraget möjliggör för regionerna och kommunerna att ansöka om finansiering för projekt som syftar till att utprova nya eller vidareutveckla befintliga arbetsmetoder, arbetssätt eller arbetstidsmodeller, inklusive arbetstids-förkortning. Även privata aktörer ska kunna ta del av bidraget. Kommunen respektive regionen samordnar ansökan. Socialstyrelsen administrerar och fattar beslut om bidraget. För 2021 är totalt 300 miljoner kronor avsatt, varav 195 miljoner kronor till omsorgen och 105 miljoner kronor till hälso- och sjukvården. För 2022 och framåt beräknas totalt en miljard kronor avsättas till satsningen, varav 650 miljoner kronor avsätts till omsorg och 350 miljoner till hälso- och sjukvård. En ny förordning som reglerar statsbidraget trädde i kraft den 1 juni 2021.

Majoriteten av äldre fortsatt nöjda med hemtjänst och särskilt boende

Ett sätt att få en indikation på om vården och omsorgen om äldre är av god kvalitet samt jämställd och jämlik är att fråga äldre kvinnor och män om deras egna upplevelser. Detta görs årligen i Socialstyrelsens enkätundersökning ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” som riktar sig till alla personer 65 år och äldre som bor i ordinärt boende med stöd av hemtjänst i särskilt boende. Undersökningen 2020 visar att de allra flesta äldre är fortsatt nöjda med den vård och omsorg som ges i hemtjänst och särskilt boende (se tabell 7.19 och Tabell 7.20). Siffrorna har legat på ungefär samma nivå sedan 2013. Det finns inga signifikanta skillnader mellan kvinnor och män i huruvida de är nöjda med hemtjänsten och särskilt boende.

Tabell 7.19 Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten

Procent

	2011	2012	2013[1]	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	–	–	90	89	89	90	90	89	89	89
Kvinnor	–	–	89	89	89	89	89	88	87	88
Totalt	**73**	**88**	**90**	**89**	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**

[1] Enkäten Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? byggde fram till 2012 på NKI (nöjd kund index) och från 2013 blev det en totalundersökning. Resultat för åren 2010–2012 är därför inte helt jämförbar med senare år.

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 2011–2020.

Tabell 7.20 Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med särskilt boende

Procent

	2011	2012	2013[1]	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Män	–	–	82	82	81	82	82	81	80	80
Kvinnor	–	–	83	83	83	83	83	82	81	82
Totalt	69	80	83	83	82	83	82	81	81	81

[1] Enkäten Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? byggde fram till 2012 på NKI (nöjd kund index) och från 2013 blev det en totalundersökning. Resultat för åren 2010–2012 är därför inte helt jämförbara med senare år.

Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 2011–2020.

Bättre samverkan bidrar till mer jämlik vård och omsorg om äldre

En väl fungerande samverkan och samordning är angeläget för att kunna erbjuda en god vård och omsorg som är både jämställd och jämlik. Regeringen beviljade under perioden 2017–2020 årligen 12 miljoner kronor till Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att stödja samverkan och införande av nya rutiner och arbetssätt med anledning av den nya lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård. Enligt SKR:s redovisning av uppdraget har medelvårdtiden som utskrivningsklar minskat från 4,6 till 2,1 dagar inom somatisk vård och från 6,1 till 4,0 dagar inom psykiatrisk vård. Variationen mellan och inom länen har minskat vilket bidragit till mer jämlik vård (SKR 2021, Samverkan vid utskrivning från sjukhus införande av ny lagstiftning 2017–2020).

Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Öppna insatser ökar

Den 1 november 2019 hade 34 580 barn och unga minst en behovsprövad öppenvårdsinsats, vilket motsvarar 1,4 procent av alla barn och unga 0–20 år i befolkningen (se tabell 7.21). Även om antalet barn och unga som fick någon behovsprövad öppenvårdsinsats ökat med ungefär 800 jämfört med 2018 så var andelen densamma. Andelen barn och unga som fått insatser i form av personligt stöd alternativt strukturerade öppenvårdsprogram har i stället ökat under hela perioden (Socialstyrelsens lägesrapport 2021).

Tabell 7.21 Antal barn med behovsprövade öppenvårdsinsatser

Antal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019[1]
Flickor	12 474	12 469	12 378	12 846	13 676	14 275	13 865	14 954	15 602
Pojkar	15 832	15 808	15 792	16 240	17 372	18 299	17 827	18 814	18 978
Totalt	**28 306**	**28 277**	**28 170**	**29 086**	**31 048**	**32 574**	**31 692**	**33 768**	**34 580**

[1] 2020-08-25
Anm: Uppgifter för 2017 saknas.Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret, mängdstatistik, mätdag 1 nov.

Barn i heldygnsvård minskar

Antalet barn som vårdas i heldygnsvård har minskat. År 2019 fick 31 057 barn och unga någon gång under året vård i form av en heldygnsinsats enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, eller insatser enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU (se tabell 7.22). Detta är en minskning om drygt 7 000 individer jämfört med 2018, vilket sannolikt till stor del beror på att allt färre ensamkommande barn har sökt asyl i Sverige under senare år och att de som sökte asyl som ensamkommande barn tidigare år inte längre är placerade. Av dem som var placerade under 2019 var 21 procent ensamkommande barn, vilket kan jämföras med 2018 då andelen var nära 30 procent. Det finns skillnader mellan andelarna pojkar och flickor vad gäller olika placeringsformer, där pojkar utgör en stor majoritet av dem som placerats på hem för vård och boende (HVB) och stödboende med en andel på 70 respektive 82 procent. Skillnaden i placeringar i familjehem är mindre, där 56 procent är pojkar och 44 procent flickor.

Socialstyrelsen har genomfört en första brukarundersökning på nationell nivå med sammanlagt 341 barn som är placerade i familjehem fördelade på 57 kommuner runt om i landet. Undersökningen visar att de flesta barn uppger att de har det bra i sitt familjehem. Dock uppger nästan hälften av barnen att de inte fått möjlighet att påverka valet av familjehem medan knappt hälften uppger att de fått information om sina rättigheter. Av barnen uppger 6 procent att de inte trivs i sitt familjehem som helhet och att de upplever att de bl.a. saknar det stöd och den trygghet och omsorg som de behöver. Socialtjänstens ansvar för placerade barn är omfattande och i detta ansvar ingår att fortlöpande följa upp hur de placerade barnen har det (Socialstyrelsens lägesrapport 2021).

Tabell 7.22 Antal barn som blivit placerade (SoL eller LVU) i heldygnsvård

Antal

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019[1]
Flickor	10 902	11 711	12 308	11 913	12 437	12 336	12 496	11 646
Pojkar	15 347	17 857	20 254	16 796	17 511	18 174	26 329	19 411
Totalt	**26 249**	**29 568**	**32 562**	**28 709**	**29 948**	**30 510**	**38 825**	**31 057**

[1] 2020-08-25
Anm: Uppgifter för 2017 saknas.
Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret.

Placeringar inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Inför 2020 beslutade Statens institutionsstyrelse (SiS) om totalt 743 platser vid 23 särskilda ungdomshem, vilket var en ökning med 12 platser jämfört med 2019. Antalet platser för pojkar minskade dock med 26 platser och antalet platser avsedda för både pojkar och flickor med en plats. Platser för endast flickor ökade i stället under 2020, med 39 platser, då SiS tidigare år sett att efterfrågan på flickplatser ökat. SiS har i hög grad anvisat plats omedelbart, även om det periodvis varit kö för framför allt flickor. Inom den slutna ungdomsvården (LSU) var antalet vårddygn fortsatt högt och ökade

med 12 procent, från ca 21 300 till nästan 24 000. Orsaken till ökningen är den samhällsutveckling som varit med grövre brott längre ner i åldrarna.

SiS hade under 2020 ett flertal avvikningar och fritagningar och fick därför i oktober 2020 ett uppdrag från regeringen att förstärka säkerheten vid de särskilda ungdomshemmen. Tillsammans med ett egeninitierat säkerhetsprojekt har SiS investerat i flera säkerhetshöjande åtgärder. En ny säkerhetsavdelning har inrättats och beslut har fattats om att två ungdomshem ska få den högsta säkerhetsnivån. Under 2020 öppnade SiS flera nya avdelningar och skolor på de särskilda ungdomshemmen. I slutet av året tog SiS beslut om en tioårig lokalförsörjningsstrategi som ger dem ett långsiktigt stöd och bra planeringsförutsättningar.

Utskrivning från SiS ungdomsvård SoL eller LVU beslutas efter att socialnämnden har begärt eller medgett utskrivning. En majoritet av ungdomarna (60 procent) skrevs ut till HVB eller familjehem medan 16 procent återvände till föräldrahemmet. Andelen flickor som skrevs ut till HVB eller familjehem var något högre i förhållande till andelen pojkar, vilket skulle kunna antyda ett större kvarstående vårdbehov hos flickorna.

Under året frigavs 67 ungdomar från sluten ungdomsvård. Under perioden 2018–2020 ökade den genomsnittliga strafftiden (se tabell 7.23). Denna utveckling följer samhällsutvecklingen med allt grövre brott längre ner i åldrarna. Drygt hälften av de frigivna ungdomarna återvände till föräldrahemmet efter verkställigheten, 12 procent fick fortsatt vård på HVB eller i familjehem och 3 procent fick fortsatt vård inom SiS.

Tabell 7.23 Avslutad vård vid SiS ungdomshem

	2016	2017	2018	2019	2020
LVU, SoL					
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU					
Flickor	429	380	409	410	439
Pojkar	796	732	728	846	728
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL					
Flickor	7	7	4	1	0
Pojkar	11	11	19	7	1
Genomsnittligt antal vårddygn vid utskrivning LVU och SoL					
Flickor	151	164	161	135	141
Pojkar	175	195	191	177	152
Samtliga					
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU, SoL	1 243	1 130	1 160	1 264	1 284
Genomsnittligt antal vårddygn vid utskrivning LVU och SoL	166	184	180	163	148
LSU					
Antal frigivningar efter vård enligt LSU	47	69	77	59	67
Genomsnittlig strafftid för frigivna, månader	9,7	10,0	9,8	10,4	11,9

Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Myndigheten hade under 2020 en lägre efterfrågan inom ungdomsvården samtidigt har det förekommit platsreduktioner och stängda avdelningar på flera institutioner bl.a. för att förhindra smittspridning av covid-19 och för renovering av lokaler. Den lägre efterfrågan har lett till att SiS i större utsträckning har kunnat anvisa både pojkar och flickor lämplig plats inom akutverksamheten jämfört med tidigare år.

Temporär subvention

Riksdagen beslutade om en tillfällig subvention av vårdavgifterna för ungdomar placerade enligt LVU under perioden den 1 juli till den 31 december 2020 (prop. 2019/20:99 utg.omr. 9, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340). Satsningen syftade till att minska avgifterna för kommunerna och öka placeringarna hos SiS. Subventionen innebar att vårdavgiften för vistelser både enligt LVU och SoL sänktes med 28 procent under den aktuella perioden.

Tidsramen för den tillfälliga subvention som infördes inom ungdomsvården är dock för kort för att kunna utvärdera en eventuell effekt.

Placerade barns skolgång är en fortsatt utmaning

En lyckad skolgång är en av de viktigaste faktorerna för barns utveckling och hur det går för dem senare i livet. Unga som är placerade i samhällsvård fullgör dock gymnasieutbildning i betydligt lägre utsträckning jämfört med andra unga. Strax under 40 procent av unga kvinnor och drygt 32 procent av unga män som var placerade hela åk 9 hade avslutat treårigt program i gymnasieskolan vid 20 års ålder 2019 (se tabell 7.24). Detta är en viss försämring jämfört med 2018 då nästan 43 procent av unga kvinnor och drygt 34 procent av unga män hade fullgjort gymnasieutbildning.

Tabell 7.24 Andel som har treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio

Procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Flickor	39,5	38,0	47,9	42,6	40,4	42,6	44,0	42,8	39,4
Pojkar	36,1	37,7	33,5	34,7	34,8	34,1	32,0	34,3	32,3
Totalt	**37,7**	**37,9**	**40,6**	**38,2**	**37,4**	**37,6**	**36,6**	**37,9**	**35,2**

Källor: Statistiska centralbyrån, Utbildningsregistret och Socialstyrelsen. Registret över insatser för barn och unga.

Kompetensförsörjningen i socialtjänstens barn- och ungdomsvård har förbättrats något

En sammantagen bedömning utifrån befintlig statistik och underlag från bl.a., Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsbarometern, Myndighetens för vård och omsorg-analys och andra källor visar att kompetensförsörjningen inom individ- och familje-omsorgen successivt förbättrades under 2018–2020. Bristen på både nyutexaminerade och yrkeserfarna socionomer har minskat på senare år. År 2018 uppgav 33 procent av arbetsgivarna att det var brist på nyutexaminerade arbetssökande med socionom-utbildning. Under 2020 hade andelen arbetsgivare som uppgav detta minskat till 9 procent. Bristen på yrkeserfaren personal är dock större än bristen på nyutexaminerade. Under 2020 svarade 49 procent av arbetsgivarna att det var brist på arbetssökande med yrkeserfarenhet. (Socialstyrelsens lägesrapport 2021). Under 2020 var andelen handläggare med socionomutbildning och minst 3 års erfarenhet av barnutredningar 64 procent vilket är en ökning jämfört med 2019, då andelen var 59 procent (se tabell 7.25).

Tabell 7.25 Andel handläggare med socionomutbildning och minst 3 eller 5 års erfarenhet av barnutredningar*

Procent

	2014	2015	2018	2019	2020
Minst 3 års erfarenhet	67	70	75	59	64
Minst 5 års erfarenhet	50	49	34	36	–

Anm.1: Könsuppdelad statistik saknas.
Anm.2: Uppgifter för 2016 och 2017 saknas.
Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling

Socialstyrelsen hade under 2018–2019 regeringens uppdrag att stödja huvudmän och yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom området. Regeringen har gett Socialstyrelsen ett fortsatt uppdrag att även under 2020 och 2021 stödja huvudmän och yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården. Under 2020 fördelades för ändamålet 13 miljoner kronor. Under 2021 får Socialstyrelsen använda högst 13 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Det nationella kunskapscentrumet Barnafrid, med uppdraget att samla och sprida kunskap om våld mot barn och andra övergrepp mot barn, har genomfört flera aktiviteter under året riktade mot yrkesverksamma inom bl.a. rättsväsende, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Centrumet har exempelvis tillhandahållit utbildningar om hedersrelaterat våld och förtryck samt traumafokuserad KBT.

Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården

Regeringen avsatte under 2016–2020 medel för stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården (S2016/04469). Medelstilldelningen omfattar sammanlagt 360 miljoner kronor per år under perioden 2017–2019, samt 150 miljoner kronor 2020. Medlen för att stärka bemanningen och till kompetens- och kvalitetsutveckling syftar till att stärka både verksamheten och förutsättningarna för de flickor och pojkar som befinner sig i den sociala barn- och ungdomsvården. Medlen förväntas också kunna bidra till en bättre arbetsmiljö för de kvinnor som är i majoritet bland personalen. Slutredovisningen lämnades i maj 2021 till Regeringskansliet. Av slutredovisningen framgår att Socialstyrelsen sammantaget har fördelat cirka 1,4 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommunerna för att stärka bemanningen inom den sociala barn- och ungdomsvården under åren 2016–2020. Av uppföljningar av medlen går det att konstatera att kommunerna i huvudsak har använt medlen enligt intentionen med statsbidraget dvs. till att anställa socialsekreterare, arbetsledare och administratörer för att stärka bemanningen inom den sociala barn- och ungdomsvården. Under åren 2017–2020 använde de endast medlen till att finansiera tillsvidareanställningar eller visstidsanställningar då syftet med statsbidraget var att bygga upp stabilitet och kontinuitet i den ordinarie verksamheten.

Ökad trygghet för placerade barn

Under 2020 vidtogs flera åtgärder i syfte att stärka tryggheten och säkerheten för placerade barn. Den 29 april 2020 beslutades att ge en utredare i uppdrag att utreda hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömningen av om vård enligt LVU ska upphöra. I departementspromemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör presenterar utredaren lagförslag inom fyra områden som rör placerade barn. Samtliga lagförslag syftar till att stärka principen om barnets bästa och till att säkerställa trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn. Departementspromemorian har remitterats och förslagen bereds i Regeringskansliet. Sedan den 1 mars 2021 gäller att socialnämnden är skyldig att, när barnet har varit placerat i samma familjehem under tre år, årligen överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning. I syfte att förbättra barns och ungas möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda har också särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden i mål och ärenden enligt LVU införts.

Insatser för barn och unga med psykisk ohälsa

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor årligen i statsbidrag till kommunerna under 2018–2020 för att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (S2018/00368). Av slutredovisningen som lämnades i maj 2021 framgår att i princip alla kommuner rekvirerade medel under

2019 och 2020 och att förbrukningen varit hög. Kommunerna har använt medlen inom samtliga fem verksamhetsområden, med betoning på att stärka socialtjänstens insatser. Fokus har varit att utveckla den interna samverkan och öka kompetensen samt att ge insatser för barn och unga med psykisk ohälsa.

År 2019 fick Socialstyrelsen även i uppdrag att förbereda och samordna ett utvecklingsarbete i form av ett pilotprojekt i psykiatrin och vid Statens institutionsstyrelse (SiS). Syftet med uppdraget är att förbättra vården för vissa unga som vårdas vid SiS med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och som även har stora behov av psykiatrisk vård. Ungas psykiska hälsa beskrivs även i utgiftsområde 17, avsnitt 15 Ungdomspolitik och i utgiftsområde 9, avsnitt 5 Folkhälsopolitik.

Insatser mot att unga och barn utsätts för och begår brott

Regeringen beslutade den 17 december 2020 att ge Socialstyrelsen ett uppdrag om sociala insatser (A2020/02651), delvis kopplat till 34-punktsprogramet mot gängkriminalitet. Satsningen omfattar 250 miljoner kronor per år 2021–2023, och syftar till att komplettera och förstärka kommunens verksamheter inom det brottsförebyggande området. Socialstyrelsen ska även i samråd med andra berörda aktörer stödja kommuner och andra huvudmän som utför insatser enligt SoL, samt samla och sprida kunskap och exempel på arbetssätt och metoder. (Se vidare utg.omr 13 avsnitt 2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, samt avsnitt 6 Segregation.)

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2020 och 2021 vidta åtgärder som riktar sig till huvudmän och yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården, samt att vidta åtgärder för att stärka samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet (S2020/09552).

Öppna insatser utan samtycke kan vara ett redskap för att överbrygga det gap som kan uppstå mellan insatser som vårdnadshavare och unga samtycker till och omhändertaganden enligt LVU. Möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga är dock begränsade. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på hur möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga kan öka. Regeringen har också gett myndigheten i uppdrag att göra en fördjupad analys av förslaget i betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71) om att socialnämnden ska kunna, utan vårdnadshavarnas samtycke, besluta om placering av barn som fyllt 16 år. Uppdragen redovisades i maj 2021 och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Stöd i föräldraskapet är även en viktig del i det brottsförebyggande arbetet. Den 17 december 2020 fick MFoF i uppdrag att ta fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Genom tidiga och förebyggande insatser med stöd i föräldraskapet finns stora möjligheter att främja barns hälsa och utveckling samt motverka riskbeteenden som kan medföra att barn och unga dras in i kriminalitet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2022.

Den 1 juli 2020 infördes bestämmelser om utreseförbud för barn. Bestämmelserna ska skydda barn från att föras utomlands eller lämna Sverige i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Tvångsäktenskap, barnäktenskap, könsstympning och annan hedersrelaterad brottslighet drabbar framför allt flickor och unga kvinnor. Genom att bestämmelserna bör få goda effekter för dessa flickors och kvinnors situation, uppnås positiva jämställdhetseffekter. Den 3 mars 2021 beslutades att ge en utredare i uppdrag att utreda frågan om ett utvidgat utreseförbud för barn. Uppdraget ska vara slutfört senast den 10 januari 2022.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har på uppdrag av regeringen undersökt förutsättningarna att dela information mellan olika aktörer i arbetet med att förebygga brott (Ju2019/03304). Enligt Brå framstår orosanmälningar som en av de mest centrala kanalerna för informationsdelning i det brottsförebyggande arbetet. Brå har därför lämnat ett antal förslag som syftar till stärkt hantering av orosanmälningar.

Tillkännagivande om åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet tillsammans mot brott

Riksdagen har den 7 april 2021 tillkännagett för regeringen att möjligheterna att inrätta ett nationellt kunskapscentrum för brottsförebyggande arbete samt ett no-entryprogram för unga bör ses över (bet. 2020/21:JuU1 punkt 11 och 13 rskr. 2021:241). Riksdagen har i samma betänkande tillkännagett för regeringen att fler socialsekreterare, fältassistenter och andra yrkeskategorier ska finnas tillgängliga utanför kontorstid och träffa unga.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd är det yttersta skyddsnätet inom det sociala trygghetssystemet och är avsett att vara ett tillfälligt stöd vid akuta försörjningskriser. Antalet biståndsmottagare har minskat det senaste fem åren men utbetalningarna har ökat i kronor räknat. Under 2020 betalade kommunerna ut 11,9 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd, vilket är en ökning med 2,5 procent i fasta priser jämfört med 2019.

Antal personer (barn och vuxna) som någon gång under året tagit emot ekonomiskt bistånd uppgick 2020 till drygt 374 000 (3,6 procent av befolkningen). Fördelningen mellan män och kvinnor är relativt jämn (3,1 procent av samtliga män och 2,8 procent av samtliga kvinnor). Antalet barn som lever i hushåll med ekonomiskt bistånd uppgick till 130 000, vilket motsvarade 5,9 procent av samtliga barn (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2020).

Av tabell 7.26 framgår att andelen biståndsmottagare är större bland utrikes födda, speciellt för unga utrikes födda män, där 26,2 procent fick bistånd någon gång under 2019. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierade i kommunerna, mellan 11,8 och 0,7 procent under 2020. Andelen mottagare av långvarigt bistånd (minst 10 månader under ett kalenderår) av samtliga biståndsmottagare nådde en topp på 40 procent under 2012. Därefter minskade andelen och uppgick under 2018 till 36 procent. Under 2019 var andelen långvariga biståndsmottagare återigen 40 procent och under 2020 ökade andelen till 44 procent. Två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna med långvarigt bistånd var utrikesfödda. Under 2020 fanns drygt 53 500 barn i hushåll med långvarigt bistånd, vilket är en ökning med 4 000 barn sedan 2019. (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2020).

Tabell 7.26 Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp

Procent

	Biståndsmottagare i befolkningen				Unga vuxna (18–24 år) med ekonomiskt bistånd			
År	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män
2016	1,4	1,8	10,6	11,2	3,6	4,0	21,9	25,3
2017	1,3	1,7	10,4	11	3,1	3,4	20,8	25,5
2018	1,3	1,7	10,0	10,5	3,2	3,5	19,9	23,3
2019	1,2	1,5	8,8	9,3	2,7	3,1	17,4	26,2

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser ekonomiskt bistånd (registerdata).

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag publicerat ett kunskapsstöd med bl.a. information om arbetssätt, insatser och aktiviteter som bidrar till att förbereda föräldralediga för återinträde på arbetsmarknaden. Sedan 1 april 2021 är den enskilde, enligt SoL, skyldig att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Denna s.k. språkplikt syftar till att för den enskilde tydliggöra vikten av att delta i språkutbildning för att därigenom förbättra möjligheten att få ett arbete och att etableras i Sverige.

Samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig

Av Socialstyrelsens Öppna jämförelser (förkortade ÖJ) 2021 framgår att andelen kommuner som har formaliserad samverkan i enskilda ärenden med Arbetsförmedlingen är 48 procent, vilket är en ökning med fyra procentenheter från 2020. Vidare framgår att 33 procent av kommunerna erbjuder alla arbetslösa personer mellan 18 och 24 år någon arbetsmarknadsinsats, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med 2020. För personer över 24 år är motsvarande andel 28 procent 2021, vilket är två procentenheter lägre jämfört med 2020.

Kommunerna bedriver sedan länge frivillig arbetsmarknadsverksamhet, med insatser riktade företrädesvis till personer med försörjningsstöd. Enligt SKR deltog under 2019 cirka 104 300 individer i kommunala arbetsmarknadsinsatser och kommunens kostnader uppgick till 4 996 miljoner kronor netto. Det är en minskning med 4 200 deltagare och 85 miljoner kronor i nettokostnader jämfört med 2018.

Individuella möten för utredning och planering

I ÖJ tillfrågas kommunerna om huruvida de genomfört separata möten med sammanboende vuxna i biståndshushållet, för en individuell utredning och planering mot egen försörjning. Resultatet för åren 2020 och 2021 visar att 11 procent av kommunerna hade genomfört individuella möten med alla sammanboende vuxna i biståndshushållet och två tredjedelar hade genomfört individuella möten, men inte med alla sammanboende vuxna.

Missbruks- och beroendevården

Tillgänglighet till vård

I den nationella strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-strategin, som avser perioden 2016–2020 är ett av de långsiktiga målen att personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet (mål 4), se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 5 Folkhälsa.

Socialstyrelsen följer upp tillgängligheten i kommunernas missbruks- och beroendevård genom att redovisa den genomsnittliga väntetiden för personligt besök (nybesök) vid socialtjänsten.

För ca 21 procent av kommunerna tog det endast tre dagar 2020 att erbjuda ett nybesök, vilket är en högre andel kommuner jämfört med 18 procent året innan. För ca 48 procent av kommunerna tog det fyra–sju dagar, vilket var en mindre andel jämfört med 51 procent 2019. Ca 18 procent uppger att det tog 8–14 dagar vilket är en mindre andel jämfört med 22 procent året innan. (statistikbearbetning av Socialstyrelsen, statistiken finns ej könsuppdelad). Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 5 Folkhälsa.

Utvecklingen av socialtjänstens missbruks- och beroendevård

Enligt Socialstyrelsen har antalet beviljade insatser för personer med missbruk och beroende till vård och stöd inom socialtjänsten varit relativt konstant de senaste åren. Heldygnsvården har dock minskat för andra året i rad (se tabell 7.27) medan öppna insatser och boendeinsatser har ökat i omfattning under samma period (se tabell 7.28). Den näst vanligaste insatsen till personer i missbruk och beroende är boendeinsatser.

Tabell 7.27 Antal personer som fått heldygnsvård för missbruk och beroende

Antal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kvinnor	1 829	1 829	1 875	1 853	1 874	2 017	1 887	1 845	1 765	1 732
Män	5 695	5 516	5 504	5 168	5 247	5 532	5 260	5 137	5 229	4 836
Totalt	**7 434**	**7 345**	**7 379**	**7 021**	**7 121**	**7 549**	**7 147**	**7 225**	**6 994**	**6 568**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, enbart socialtjänstinsatser efterfrågas.

Tabell 7.28 Antal personer som fått individuellt behovsprövade öppenvårdsinsatser för missbruk och beroende

Antal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kvinnor	3 571	3 535	3 412	3 361	3 426	3 325	3 346	2 971	3 665	3 722
Män	8 094	7 761	7 778	7 332	7 460	7 298	7 281	6 306	7 667	8 037
Totalt	**11 665**	**11 296**	**11 190**	**10 693**	**10 886**	**10 623**	**10 627**	**9 649**	**11 332**	**11 759**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, mätdag 1 november respektive år.

Allt fler personer söker och får vård och insatser för spelproblem och spelberoende. Under 2019 fick 626 personer, varav 23 procent kvinnor, insatser i socialtjänsten för spelmissbruk. Det är en ökning med ca 26 procent sedan 2018 vilket bl.a. kan förklaras av att socialnämndens ansvar för insatser mot spelmissbruk förtydligades i SoL. Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 5 Folkhälsa.

Statligt bedriven missbruksvård

Inför 2020 beslutade Statens institutionsstyrelse om totalt 391 platser vid 11 LVM-hem, vilket är en minskning med 17 platser eller 4,4 procent jämfört med året innan. Platser för kvinnor ökade med 3,3 procent och platser för män minskade med 7,8 procent. Förmågan att kunna anvisa plats omedelbart till personer med akuta behov har stärkts för både kvinnor och män (se tabell 7.29).

Vårdtiderna ligger i stort sett på samma nivå som föregående år. Antalet fakturerade vårddygn minskade med ca 4 procent från 2019 till 2020. Vård enligt 4 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, har minskat med cirka 8 procent medan vård enligt 27 § LVM har ökat med cirka 5 procent. Vårddygnsintäkten har minskat med ca 0,4 procent jämfört med föregående år. Anledningen till minskningen är att vårddygnen för 27 § LVM har ökat i proportion till vårddygnen för 4 § LVM, och eftersom skillnaden i intäkt per vårddygn är stor mellan dessa vårdformer påverkas genomsnittsintäkten negativt. Vårddygnskostnaden har ökat med cirka 5 procent vilket till stor del kan förklaras av en lägre efterfråga samt ökade personal- och lokalkostnader.

Tabell 7.29 Avslutad vård vid SiS LVM-hem

Antal

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Genomsnittligt antal vårddygn LVM						
Kvinnor	151	158	157	158	151	152
Män	156	157	159	161	151	152
Antal utskrivningar efter vård enligt LVM						
Kvinnor	376	353	351	344	345	315
Män	730	660	745	666	698	680
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL						
Kvinnor	4	1	3	4	10	2
Män	28	26	17	12	21	11
Samtliga						
Totala antalet utskrivningar vårdade enligt LVM	1 106	1 013	1 096	1 010	1 043	995
Genomsnittligt antal vårddygn samtliga vårdade enligt LVM	154	158	158	160	151	152
Genomsnittligt antal vårdade enligt 4§ LVM	174	176	177	180	179	180

Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Samsjuklighet

Personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och psykisk ohälsa är en särskilt utsatt grupp med behov som förutsätter välfungerande samverkan mellan kommuner och regioner.

Sedan den 1 juli 2013 är regioner och kommuner ålagda att ingå överenskommelser om samarbete när det gäller personer med missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel och dopning samt spel. Andelen kommuner som i ÖJ uppger att de har en aktuell sådan överenskommelse med regionen om samverkan i enskilda ärenden har minskat kraftigt från 2018 (64 procent) till 2020 (32 procent).

Hemlöshet

Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden

Hemlösheten fortsätter att vara ett problem. Det är positivt att en större andel av personer i hemlöshet beviljades långsiktiga boendeinsatser 2020 jämfört med föregående år. Antalet hushåll utan social problematik som vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med att lösa sin boendesituation har dock ökat de senaste åren.

Det råder fortfarande brist på bostäder i stora delar av landet. Enligt Boverket 2021 uppgav 74 procent av landets kommuner att de hade underskott på bostäder och 90 procent att det är bostadsbrist i centralorterna. Många har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av t.ex. låg inkomst och betalningsanmärkningar. Se vidare utgiftsområde 18. Utrikes födda är en grupp som har särskilt svårt att etablera sig på bostadsmarknaden och situationen kan komma att förvärras till följd av pandemin och en ökad ekonomisk utsatthet. Se även utgiftsområde 13.

I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 svarar 249 kommuner att de hyr ut lägenheter i andra hand, med biståndsbeslut enligt SoL, till personer som inte har blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Sammanlagt 17 kommuner svarar att de inte har sådana lägenheter, övriga har valt att inte svara på frågan.

Under 2020 berördes totalt 449 barn av en verkställd avhysning. Det är en minskning med 3,8 procent jämfört med 2019 då antalet uppgick till 467 (Kronofogden Helårsstatistik vräkningar som berört barn, 2020).

Enligt Socialstyrelsen minskade antalet personer som fick en boendeinsats enligt SoL 2019 för andra året i rad (se tabell 7.30).

Av de vuxna personer som fick en boendeinsats beviljad enligt SoL, beviljades 70 procent en långsiktig boendeinsats, dvs. längre än tre månader. Andelen har ökat från 58 procent 2015. Andelen personer som fick bistånd för akutboende är däremot mer konstant, 18 procent.

Tabell 7.30 Antal personer som fått boendeinsatser enligt SoL

Antal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kvinnor	4 760	4 782	5 002	5 366	5 443	6 104	6 663	7 449	7 580	7 487
Män	4 471	4 463	4 561	4 754	4 786	5 608	6 454	7 086	6 780	6 620
Totalt	**9 231**	**9 191**	**9 563**	**10 120**	**10 229**	**11 712**	**13 117**	**14 535**	**14 360**	**14 107**

Anm.: Omfattar inte individer som har missbruk- eller beroendeproblem.
Källa: Socialstyrelsen, Boendeinsatser, anhörigstöd, mätdag 1 nov.

Tabell 7.31 Antal personer med missbruk och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL

Antal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kvinnor	1 464	1 434	1 452	1 433	1 426	1 365	1 542	1 472	1 545	1 516
Män	4 730	4 600	4 756	4 729	4 651	4 528	4 705	4 583	4 652	4 798
Totalt	**6 194**	**6 034**	**6 208**	**6 162**	**6 077**	**5 893**	**6 247**	**6 055**	**6 197**	**6 314**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, antal respektive år mätdag 1 nov.

Regeringen gav den 26 november 2020 Socialstyrelsen i uppdrag att analysera och lämna förslag på åtgärder för att långsiktigt förebygga och motverka hemlöshet. Myndigheten ska bl.a. ge förslag på åtgärder för att stödja kommunernas införande av insatsen Bostad först och att förbättra det lokala arbetet för att förhindra vräkningar.

För att stärka kommunernas arbete med akut hemlöshet har regeringen beslutat om statsbidrag på 25 miljoner kronor årligen under perioden 2018–2021. Medlen riktas främst till kommuner med ett stort antal personer i akut hemlöshet. Enligt Socialstyrelsen tog tio kommuner del av bidraget 2019 (S2020/04704). För att förbättra situationen för akut hemlösa personer har sex av tio kommuner utökat antalet tillfälliga akuta boendeplatser (t.ex. härbärge och jourplatser). Sex av sju kommuner har förstärkt den uppsökande verksamheten. Ungefär en tredjedel av personer i akut hemlöshet är kvinnor och två tredjedelar är män. Sammanlagt uppges 3 944 personer i akut hemlöshet ha omfattats av de aktiviteter som finansierats av statsbidraget.

Brottsutsatta

Sedan den 1 januari 2017 gäller regeringens tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Individ- och familjeomsorgen spelar en central roll i arbetet på lokal nivå. Statliga myndigheters arbete med den nationella strategin har följts upp av Statskontoret (Mäns våld mot kvinnor. En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin, 2021:3). Se vidare utgiftsområde 13, avsnitt 5 Jämställdhet. Enligt Statskontoret är bristen på kunskapsbaserade arbetssätt i kommunerna en stor utmaning. Statskontoret anser att

kommunerna behöver mer stöd i tillämpningen av nya metoder och att de statliga myndigheterna i högre grad bör främja utvecklingen genom att utvärdera metoder.

Den som är utsatt för våld av närstående kan möta flera hinder för att röja sin utsatthet och söka hjälp. Därför måste samhället arbeta aktivt och systematiskt för att upptäcka våldet. Socialnämnden bör enligt Socialstyrelsens allmänna råd avgöra när och hur socialtjänstpersonal ska ställa frågor om våld för att kunna identifiera våldsutsatta. Så kan t.ex vara fallet när det finns skäl att anta att våldsutsatta är överrepresenterade i målgruppen för en viss verksamhet, t ex ekonomiskt bistånd. Sammantaget är det alltfler kommuner som under senare år uppger att de har en rutin för hur handläggare ska gå tillväga vid indikation på att en vuxen har utsatts för våld av närstående (se tabell 7.32).

Tabell 7.32 Andel kommuner med rutin för handläggning av våldsärenden

Procent

Områden inom socialtjänsten	2017	2018	2019	2020
Ekonomiskt bistånd	52	59	59	58
Missbruks- och beroendevården	50	55	55	60
Socialpsykiatri	41	48	47	52
Barn och unga	50	53	58	59
LSS-barn	40	43	46	47
LSS-vuxen	40	43	46	48
Äldreomsorg	37	43	44	50
Hemlöshet	-	41	-	42
Våld i nära relationer-vuxna	53	57	57	63

Anm.: Frågan om rutin för handläggning ställdes första gången i Öppna jämförelser 2017.
Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer 2020.

Tabell 7.33 Andel kommuner som har använt resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling

Procent

	2017	2018	2019	2020
Totalt	**9**	**10**	**8**	**13**

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer 2020.

Skyddat boende

Barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende befinner sig i en sårbar situation. Andelen kommuner som 2020 uppgav att de har rutiner för att säkra skolgång för sådana barn minskade något jämfört med föregående år (se tabell 7.34). Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden 2020 visar bl.a. att stödet till våldsutsatta med missbruk eller funktionsnedsättningar är begränsat. Allmän bostadsbrist medför att vistelsen i skyddat boende blir längre än nödvändigt och det finns ofta behov av mer stöd efter utflytt från boendet. Antalet boenden och antalet platser har ökat sedan 2013 års kartläggning, främst boenden i drift av privata aktörer. Under mätperioden 2018–2019 vistades cirka 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt i skyddat boende. Alltfler skyddade boenden bedriver ett aktivt säkerhetsarbete.

Tabell 7.34 Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till skolgång för barn i skyddat boende

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt	**16**	**14**	**18**	**22**	**21**

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer 2020.

Utvecklingsmedel och kompetensstöd

Socialstyrelsen fördelade 2019 drygt 134 miljoner kronor till kommuner, regioner, andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer för att kvalitetsutveckla socialtjänstens- och hälso- och sjukvårdens arbete mot våld i nära relationer med mera. Till kommunerna fördelades 80 miljoner kronor. Verksamheternas kunskap om våld i nära relationer och kännedom om arbetsmetoder och gällande regelverk har ökat. Många kommuner använde medlen till att finansiera en samordningsfunktion, förbättra informationen om insatser, att undersöka omfattningen av våld i nära relationer samt att utveckla arbetet med våldsutsatta barn. Utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt kvinnor med utländsk bakgrund är särskilt uppmärksammade målgrupper. Många kommuner har förstärkt förebyggande insatser och insatser som omfattar våldsutövare. Vissa kommuner rapporterar att de till följd av detta har märkt en ökning av våldsutsatta som söker stöd och hjälp. Socialstyrelsen bedömer att medlen i många fall resulterat i insatser som mottagarna annars inte hade kunnat genomföra.

Familjerätt

Familjerådgivning vänder sig till par, föräldrar och familjer. Det familjerättsliga området avser ärenden i socialtjänsten om barns vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap och föräldraskap samt samarbetssamtal och familjerådgivning. Det ingår även föräldraförberedelse, medgivandeutredning och stöd till barn och föräldrar i samband med internationell adoption. Sedan 2012 har antalet barn som det lämnas snabbyttrande för ökat (se tabell 7.35).

Tabell 7.35 Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal barn som det lämnas snabbyttrande för	9 800	10 300	10 900	11 325	11 500	11 323	12 193	12 258	13 014
Antal barn som är föremål för utredning om vårdnad, boende och umgänge	7 513	7 157	6 912	6 187	6 000	6 163	6243	6 637	6 969
Antal barn vars föräldrar deltar i samarbetssamtal	19 432	19 647	21 265	21 188	21 300	21 622	22 783	22 290	20 886
Antal avtal som föräldrar ingått inom socialtjänsten om vårdnad, boende och umgänge	4 198	3 719	3 461	3 396	3 400	3 266	–	–	–

Källa: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2020, Statistik om familjerätt, Statistik om kommunal familjerådgivning.

I propositionen Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister (prop. 2020/21:150) lämnade regeringen bl.a. förslag om att en domstolsprocess ska föregås av informationssamtal hos socialnämnden. Syftet är att föräldrarna vid ett informationssamtal ska få information om bl.a. den hjälp och det stöd som finns att få för att i ett tidigare skede kunna hitta hållbara lösningar i frågor som rör deras barn. Lagändringarna träder i kraft i början av 2022.

Internationella adoptioner

I budgetpropositionen för 2020 (2019/20:1) uppmärksammade regeringen behovet av stöd till internationellt adopterade samt svårigheterna för kommunerna att upprätthålla kompetens inom adoptionsområdet till följd av det minskade antalet

internationella adoptioner. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att möta behoven. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har bl.a. fått ökat ansvar, såsom att samordna den obligatoriska föräldrautbildningen och att under 2020–2021 genomföra ett pilotprojekt om individuellt stöd i samband med ursprungssökning. MFoF har bl.a. tagit fram en nationell modell för tidigt stöd efter internationell adoption för att ge förutsättningar för ett jämlikt stöd över landet. Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag att under 2021 genomföra en kartläggning och analys av hur hälso- och sjukvården samt socialtjänsten möter specifika vård- och stödbehov vid adoption.

Den 27 februari 2020 gavs Statskontoret i uppdrag att se över organiseringen av den internationella adoptionsverksamheten. Uppdraget syftade bl.a. till att säkerställa rättssäkerhet, barnrättsperspektivet och kompetens inom verksamheten. Uppdraget redovisades den 29 januari 2021. Statskontoret kom fram till att Sverige har en ändamålsenlig organisering av adoptionsförmedlingen, att internationella adoptioner har blivit mer säkra och trygga men att barnrättsperspektivet och rättssäkerheten kan förbättras ytterligare.

I Sverige fortsatte antalet internationella adoptioner att minska under 2020. Till följd av covid-19-pandemin och resestopp genomfördes enbart 92 internationella adoptioner under 2020 genom adoptionsförmedlingarna, varav 61 pojkar och 31 flickor. Antalet internationella adoptioner har stadigt minskat sedan början av 2000-talet då adoptionerna låg runt 1 000 per år.

Föräldraskapsstöd

Stöd i föräldraskapet är en av de viktigaste insatser samhället kan göra för att undvika ojämlikhet och negativa utfall för barn och unga. Regeringen beslutade i augusti 2018 om en nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Strategin betonar att barnets rättigheter ska stå i centrum, och att föräldraskapsstödet ska bidra till jämställt föräldraskap och jämlikhet i hälsa. MFoF har regeringens uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin och följa upp föräldraskapsstödet och strategins mål och målområden. Under 2020 fokuserade myndigheten särskilt på barnets rättigheter mot bakgrund av att FN:s konvention om barnets rättigheter blev lag i januari 2020. Vidare har länsstyrelserna i uppdrag att i respektive län stödja utvecklingen av föräldraskapsstöd och genomförandet av den nationella strategin.

Flera av de skyddsfaktorer som forskningen har identifierat som relevanta för normbrytande beteende relaterar till föräldrars förmåga till engagemang i barnets liv och att använda sig av de stödresurser som samhället har att erbjuda. En ny indikator i årets budgetproposition ur ÖJ – ”andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende” – syftar till att skapa förutsättningar för barn och unga att få tillgång till likvärdiga manualbaserade behandlingsmetoder i öppenvården oavsett var i landet de bor och vem som ger insatserna. Drygt hälften, 56 procent, av landets kommuner erbjöd denna form av föräldraskapsstöd under 2020. Andelen har minskat något sedan 2017 då motsvarande siffra var 62 procent (se tabell 7.36).

Tabell 7.36 Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt	**62**	**62**	**60**	**59**	**56**

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Fler personer med insatser enligt LSS

Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Antalet personer med insatser enligt LSS fortsätter att öka men inte i samma ökningstakt som tidigare. I oktober 2020 hade 75 800 personer en eller flera LSS-insatser varav 41 procent lämnats till kvinnor och 59 procent till män. Det är en ökning med 800 personer eller med knappt en procent jämfört med 2019. Antalet insatser minskade från 118 100 år 2019 till 117 774 år 2020 vilket drevs av en minskning av insatsen råd och stöd. Antalet LSS-insatser per person har minskat över tid, samtidigt har antalet personer som får LSS-insatser ökat (se tabell 7.37).

Tabell 7.37 Kvinnor och män med insats enligt LSS

Antal personer med olika insatser enligt LSS

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Råd och stöd	4 700	4 500	4 300	4 300	4 400	4 100	3 000	2 100	1 400	874
Kvinnor	2 104	2 031	1 886	1 905	1 961	1 825	1 339	978	662	461
Män	2 576	2 516	2 384	2 439	2 390	2 290	1 617	1 117	713	413
2. Personlig assistans	3 800	3 900	3 900	4 100	4 300	4 600	4 900	5 100	5 200	5 379
Kvinnor	1 818	1 860	1 825	1 950	1 996	2 099	2 226	2 288	2 344	2 410
Män	1 942	2 016	2 071	2 144	2 299	2 476	2 679	2 829	2 861	2 969
3. Ledsagarservice	9 200	8 700	8 500	8 400	8 300	8 000	7 700	7 500	7 300	7 046
Kvinnor	3 994	3 802	3 672	3 626	3 600	3 457	3 333	3 248	3 135	2 996
Män	5 169	4 899	4 785	4 801	4 706	4 581	4 368	4 298	4 147	4 050
4.Kontaktperson	19 500	19 600	19 400	19 500	19 500	19 400	19 300	19 100	18 700	18 046
Kvinnor	8 960	8 980	8 801	8 861	8 777	8 756	8 636	8 580	8 381	8 094
Män	10 497	10 595	10 556	10 654	10 717	10 665	10 662	10 509	10 318	9 952
5. Avlösarservice	3 400	3 400	3 500	3 600	3 800	3 800	3 900	4 000	4 000	4 005
Kvinnor	1 146	1 134	1 170	1 183	1 210	1 206	1 226	1 192	1190	1 179
Män	2 248	2 274	2 337	2 464	2 552	2 585	2 646	2 790	2 792	2 826
6. Korttidsvistelse	9 900	9 700	9 600	9 600	9 700	9 600	9 400	9 300	9 100	8 808
Flickor	3 641	3 552	3 516	3 499	3 525	3 412	3 324	3 273	3 221	3 158
Pojkar	6 239	6 100	6 085	6 141	6 170	6 181	6 123	6 049	5 891	5 670
7. Korttidstillsyn	5 000	4 800	4 500	4 500	4 400	4 400	4 400	4 500	4 600	4 497
Flickor	1 865	1 775	1 642	1 672	1 634	1 644	1 649	1 661	1 694	1 668
Pojkar	3 144	2 976	2 879	2 829	2 743	2 778	2 740	2 827	2 872	2 829
8. Boende, barn	1 300	1 200	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000	900	900	874
Flickor	481	442	411	375	382	364	356	330	339	311
Pojkar	847	774	697	657	666	622	612	612	585	563
9. Boende, vuxna	23 900	24 400	25 000	25 800	26 500	27 100	27 800	28 200	28 700	29 226
Kvinnor	10 278	10 427	10 678	10 926	11 164	11 411	11 668	11 802	11 912	12 110
Män	13 645	13 942	14 366	14 916	15 320	15 687	16 164	16 444	16 774	17 116
10. Daglig verksamhet	31 100	32 000	32 400	33 800	35 300	36 600	37 500	37 800	38 300	39 019

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kvinnor	13 478	13 764	13 945	14 457	15 004	15 520	15 780	15 935	16 047	16 307
Män	17 668	18 213	18 414	19 343	20 336	21 078	21 700	21 878	22 246	22 712
Totalt antal insatser	**111 800**	**112 200**	**112 200**	**114 600**	**117 200**	**118 600**	**118 800**	**118 600**	**118 100**	**117 774**

Anm.: Kvinnor och män redovisas utan avrundning.

Källa: Socialstyrelsen, Register över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sedan 2011 har den totala andelen insatser ökat med 6 procent. Daglig verksamhet och bostad med särskild service för vuxna är och har länge varit de två största insatstyperna inom LSS. De är båda insatser som riktar sig till vuxna personer och pågår ofta under en stor del av personens liv. Daglig verksamhet och boende för vuxna har ökat med 25 respektive 22 procent sedan 2011. Den procentuellt största ökningen har insatsen personlig assistans haft men ökningstakten har stannat av. De insatser som har minskat mest är ledsagarservice och boende för barn men även insatsen råd och stöd. De vanligaste insatserna inom råd och stöd var stödsamtal från kurator samt råd och stöd vid myndighetskontakter.

Viss ökning av kommuner som har rutin för att pröva möjlighet till arbete

Av Socialstyrelsens öppna jämförelser framgår att andelen kommuner som har en rutin för att pröva möjligheten till arbete för dem som har insatsen daglig verksamhet har ökat från 14 procent år 2018 till 18 procent 2020. Socialstyrelsen har i tidigare lägesrapporter redovisat att det är få personer som övergår till arbete från daglig verksamhet. I 38 procent av kommunerna var det minst en person som deltagit i daglig verksamhet enligt LSS som övergått till arbete. Motsvarande andel för dagverksamhet enligt SoL var 35 procent.

Självbestämmande och inflytande i gruppbostad och servicebostad enligt LSS

Den enskildes möjligheter till självbestämmande och inflytande är centralt och anges därför i målen för verksamheterna enligt LSS och är indikator för resultatutvecklingen.

Tabell 7.38 Självbestämmande och inflytande i gruppbostad och servicebostad

Procent

Får du bestämma över saker som är viktiga?	2018	2019	2020
Gruppbostad			
Kvinnor	76	79	74
Män	77	80	81
Servicebostad			
Kvinnor	78	81	79
Män	83	84	82

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada).

Majoriteten av dem som bor i gruppbostad respektive servicebostad upplever självbestämmande, och män skattar sitt självbestämmande något högre än kvinnor. (se tabell 7.38). Det är dock fortsatt cirka 25 procent som inte upplever trivsel och trygghet. Analys saknas om skillnaderna mellan kvinnors och mäns upplevelser av självbestämmande och inflytande.

Tabell 7.39 Bedömning av trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad

Procent

Trivs du med personalen/hemma?	2017	2019	2020
Gruppbostad			
Kvinnor	83	81	81
Män	83	84	86
Servicebostad			
Kvinnor	73	74	75
Män	78	79	78
Känner du dig trygg med personalen?			
Gruppbostad			
Kvinnor	74	75	75
Män	76	78	80
Servicebostad			
Kvinnor	73	74	75
Män	78	79	78

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada).

Det är fortsatt höga betyg på frågor om trygghet och trivsel men skillnader kvarstår mellan svarande som bor i gruppbostad respektive servicebostad och mellan kvinnor och män (se tabell 7.39). Samtidigt som brukarundersökningen visar på positiva resultat så förekommer det fortsatt att barn och vuxna utsätts för tvångs- och begränsningsåtgärder i boenden (IVO, Vad har IVO sett 2020).

Personal på LSS-boenden har inte alltid den kompetens som behövs

Socialstyrelsen bedömer, i sin kartläggning och analys (Socialstyrelsen, Kompetens i LSS-boenden 2021), att det finns ett behov av att ökad kunskap och kompetens för personal som arbetar i grupp- och servicebostäder enligt LSS. Omkring 64 respektive 38 procent av de anställda på boenden för vuxna respektive för barn har utbildning inom vård och omsorg. För visstidsanställda, som utgör 30 procent av de anställda, uppgår andelen med motsvarande utbildning till 39 procent i boenden för vuxna respektive 28 procent i boenden för barn och ungdomar. Socialstyrelsen bedömer att det kan finnas risker för att tvångs- och begränsningsåtgärder används om inte personalen har den kompetens som behövs för att ge ett gott stöd. Se vidare avsnittet: Tillsyn och tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Socialstyrelsen poängterar samtidigt att kartläggningen visar att det finns många verksamheter där personalen har rätt kompetens och förmåga att ge stöd med god kvalitet. Två av tre boenden uppger också i Socialstyrelsens enkäter att de har arbetssätt och metoder för att minska tvångs- och begränsningsåtgärder. Det är enligt Socialstyrelsen positivt men samtidigt noterar myndigheten att en tredjedel inte har sådana arbetssätt.

Insatser enligt socialtjänstlagen

Personer med funktionsnedsättning kan även få insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Under 2020 hade 57 900 personer med funktionsnedsättning i åldern 0–64 år en pågående insats enligt SoL. I princip var det inga könsskillnader bland dem som beviljades en insats. De tre vanligaste insatserna som tillsammans utgör en övervägande del var boendestöd, följt av hemtjänst och trygghetslarm. Boendestöd är en insats i form av stöd i den dagliga livsföringen i eget boende. För alla åldersgrupper mellan 0 och 54 år var boendestöd den vanligaste insatsen. För åldersgruppen 55–64 år var insatsen hemtjänst i ordinärt boende vanlig. Insatsen boendestöd har minskat något jämfört med 2020. Könsfördelningen var

jämn mellan dem som fick en insats. Insatsen hemtjänst beviljades ca 16 200 personer 2020. Av de personer som hade fått insatsen beviljad var ca 53 procent kvinnor och 47 procent män. Antalet personer med funktionsnedsättning, under 65 år, som bor på särskilt boende 2020 var ca 4 700 och ingen skillnad jämfört med 2019. Av dessa är 54 procent kvinnor och 46 procent män. (Socialstyrelsen, infoblad Art.nr: 2021- 4-7293).

Kommunernas kostnader för LSS-insatser har ökat

Den största delen av kommunernas kostnad för stöd till personer med funktionsnedsättning är boende och daglig verksamhet enligt LSS samt särskilt boende och hemtjänst eller boendestöd enligt SoL (se tabell 7.40). Jämfört med 2019 har kommunernas sammanlagda kostnader ökat med 1,2 mdkr. Den stora kostnadsökningen för personlig assistans skedde mellan 2015–2017, men har därefter mattats av. En förklaring till ökningen av kommunal assistans var enligt Socialstyrelsen det höga antalet indragna beslut om assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Fördelningen av kommunens kostnader mellan LSS och SoL har varit stabil över tid, LSS har stått för 80 procent av kostnaderna medan SoL har stått för 20 procent av kostnaderna.

Tabell 7.40 Kommunernas kostnader för insatser till personer med funktionsnedsättning

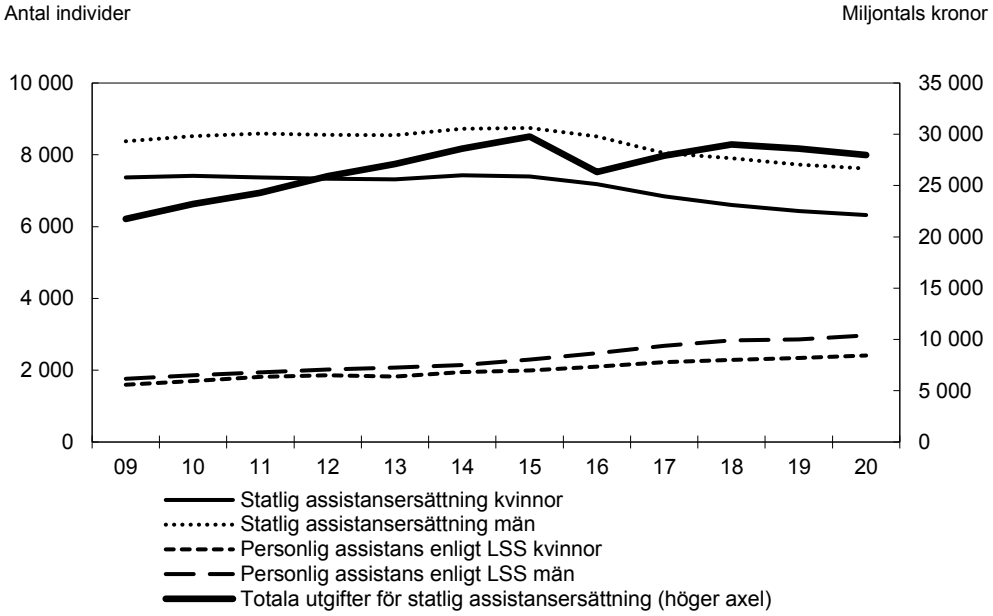
	2016	2017	2018	2019	2020
Summa insatser enligt LSS	53,6	54,9	57,5	57,8	59,1
Varav boende vuxna	*25,2*	*26,6*	*28,1*	*29,7*	*31,4*
Varav boende barn	*1,9*	*1,9*	*2,0*	*2,0*	*2,1*
Personlig assistans	5,4	6,4	7,8	7,4	7,1
Daglig verksamhet	7,7	8,1	8,7	8,8	8,9
Övriga insatser enligt LSS	4,9	4,9	5,0	5,1	4,9
Summa insatser enligt SoL	14,5	14,5	15,1	14,8	14,8
Kommunens totala kostnad för stöd till personer med funktionsnedsättning	**68,2**	**69,4**	**72,7**	**72,7**	**73,9**

Källa: Statistiska centralbyrån, Kommunernas räkenskapssammandrag.

Assistansersättning

Assistansersättning lämnas till personer som ingår i någon av personkretsarna i LSS och som har behov av personlig assistans med fler än i genomsnitt 20 timmar per vecka. Assistansersättning betalas ut av Försäkringskassan.

Diagram 7.1 Antal individer som mottar personlig assistans enligt LSS och assistansersättning, samt totala utgifter för assistansersättning

Anm: Antal individer redovisas på vänster axel och utgifter i miljoner kronor på höger axel.
Källa: Försäkringskassan.

Antalet mottagare av assistansersättning var under 2020 i genomsnitt 13 940, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män. Antalet mottagare minskade med 355 personer under 2020, motsvarande ca 2 procent. Minskningstakten avtog under andra halvan av 2020 till följd av ökat inflöde. Det ökade inflödet var delvis en effekt av den lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2020 och som innebär att alla hjälpmoment med andning och sondmatning ska räknas som grundläggande behov.

Antalet beslut om rätten till assistansersättning ökade 2020 och uppgick till 2 280 jämfört med 1 924 föregående år. Avslagsandelen minskade något under 2020 och uppgick till drygt 81 procent jämfört med 83 procent 2019. Den vanligaste orsaken till avslag är att den sökandes grundläggande hjälpbehov inte bedöms överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka.

Fler män än kvinnor beviljas assistansersättning (se diagram 7.1). Könsskillnaden är större bland barn än bland vuxna. Andelen som beviljas ersättning är dock lika stor bland flickor som bland pojkar. Under 2020 var personer med assistansersättning beviljade i genomsnitt 130,0 timmar per vecka. Det innebär att det genomsnittliga antalet timmar ökade med drygt en timme jämfört med 2019. Kvinnor var beviljade i genomsnitt 130,8 timmar per vecka och män 137,7 timmar. Försäkringskassan anger att det är svårt att veta vad skillnaden i timmar beror på. Bland flickor och pojkar är mönstret ett annat och skillnader i vilka som har beviljats flest timmar har varierat över tid. Under 2020 var flickor beviljade 110,6 timmar och pojkar 110,4 timmar (S2021/04468-1).

Åtgärder för att stärka den personliga assistansen

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka rätten till personlig assistans. Andning infördes som ett grundläggande behov i LSS genom en lagändring som trädde i kraft den 1 november 2019 (prop. 2018/19:145). En lagändring som innebär att samtliga hjälpmoment ska ge rätt till personlig assistans för andning och måltider i form av sondmatning trädde i kraft den 1 juli 2020 (prop. 2019/20:92). Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att följa upp lagändringarna. Myndigheten konstaterade i en delredovisning i december 2020 att en majoritet av dem som söker assistans-

ersättning för hjälp med andning är barn och unga och att lagändringen 2019 har bidragit något till att barn som behöver hjälp med andning har fått sådan hjälp genom assistansersättning.

En enskild person som yrkesmässigt bedriver verksamhet med personlig assistans måste enligt 23 § LSS ha tillstånd från IVO. Kravet på tillstånd infördes 2011 för att värna den assistansberättigades trygghet vid insatsen personlig assistans. I propositionen Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd (prop. 2020/21:205) som beslutades av regeringen den 3 juni 2021 föreslås att Försäkringskassan och kommunerna ska ges lagstöd för att neka utbetalning som går till assistansanordnare utan giltigt tillstånd. Det är en förändring som förhindrar utförare utan tillstånd att verka inom personlig assistans och som ökar tryggheten för de assistansberättigade.

Försäkringskassans administration av assistansersättningen

Regeringens mål för Försäkringskassan är att myndighetens arbete med assistansersättning ska bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken och att handläggning av assistansersättning ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning och besluten är likvärdiga över hela landet. Försäkringskassan ska bl.a. verka för att utredningar håller hög kvalitet och att myndigheten säkerställer en god kontroll.

Försäkringskassans bedömning är att myndighetens måluppfyllelse vad gäller exempelvis rättssäkerhet, service och effektivitet i stort inte varit lägre jämfört med tidigare år.

Kontrollen av assistansersättningen har förbättrats

Enligt Försäkringskassan har kontrollarbetet fortsatt att utvecklas och effektiviseras. År 2020 avslutade Försäkringskassan 1 072 kontrollutredningar inom assistansersättning, vilket är på liknande nivå som 2019. De konstaterade felaktiga utbetalningarna och skadeståndena i kontrollutredningarna ökade kraftigt och uppgick 2020 till cirka 464 miljoner kronor, jämfört med cirka 133 miljoner kronor 2019. De förhindrade felaktiga utbetalningar ökade från nästan 71 miljoner kronor år 2019 till 184 miljoner kronor 2020. Sammantaget indikerar detta enligt Försäkringskassan att myndighetens kontrollutredningar inom assistansersättningen blivit mer effektiva.

Myndigheten har fortsatt sitt arbete med att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar, bl.a. inom ramen för MUR (Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter mot missbruk och brott inom välfärden), där ett 20-tal myndigheter medverkar. Arbetet har framför allt varit inriktat på att tillgängliggöra kunskap, erfarenhet och metodutveckling. Initiativet vidareutvecklades och permanentades under 2020. (Försäkringskassans årsredovisning 2020). Försäkringskassan deltar även i det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet i enlighet med sin instruktion. Samarbetet har lett till goda resultat de senaste åren.

Huvudmannaskap för personlig assistans

Riksdagen har i ett tillkännagivande den 26 november 2020 (bet. 2020/21. SoU10, rskr. 2020/21:80) uppmanat regeringen att skyndsamt ta initiativ till en utredning som har ett statligt helhetsansvar för personlig assistans som målsättning. Utredningen ska presentera lagförslag för regeringen senast våren 2022 och regeringen ska återkomma med lagförslag så att de kan träda i kraft före den pågående mandatperiodens slut. Mot bakgrund av frågans komplexitet bedömer regeringen att det inte är möjligt att

presentera lagförslag vid den tidpunkt som riksdagen tillkännagett regeringen. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Tillsyn och tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

IVO har under flera år uppmärksammat att människor med funktionsnedsättning utsätts för tvång och begränsningar, trots att lagstiftningen inte tillåter sådana åtgärder.

Under 2020 gjorde IVO en särskild granskning av de lex Sarah-anmälningar och anmälningsärenden som rör tvångs- och begränsningsåtgärder inom LSS. IVO konstaterar liksom Socialstyrelsen (Kompetens i LSS-boenden, Socialstyrelsen, 2021) att bristande kompetens kan leda till att personalen bemöter enskilda på ett olämpligt sätt och är mer benägna att använda sig av tvångs- och begränsningsåtgärder.

IVO har även ansvar för tillsyn av ej verkställda beslut, det vill säga ärenden där beslutade insatser enligt SoL eller LSS avbryts eller inte verkställs. Under 2020 ökade antalet rapporterade ej verkställda beslut markant. Trots en viss eftersläpning i rapporteringen bedömer IVO att de rapporterat ej verkställda besluten ökade med 69 procent mellan år 2019 och 2020. En stor andel bedöms ha en direkt eller indirekt koppling till covid-19-pandemin. (Vad har IVO sett 2020, 2021). Bland insatserna enligt LSS var det främst daglig verksamhet som avbröts eller inte verkställdes.

Habiliteringsersättning

Under 2020 hade kommunerna möjlighet att rekvirera statsbidrag för att höja eller bibehålla dagpenning i form av habiliteringsersättning, och regeringen har även förtydligat villkoren (S2020/04097) som inneburit att habiliteringsersättning kan ges till den enskilde även om den dagliga verksamheten har varit stängd till följd av covid-19.

Personligt ombud

Under 2020 hade 247 kommuner verksamhet med personligt ombud, vilket är en minskning med 13 kommuner jämfört med föregående år. År 2020 fanns 340 personliga ombud i landet, vilket är en minskning jämfört med 2019. Sammanlagt arbetade ombuden med 9 477 klienter, varav 4 003 män och 5 474 kvinnor, vilket är en minskning med 530 klienter jämfört med 2019. Ombuden har uppgett att 1 978 klienter har helt eller delvis hemmaboende barn. I 18 av 20 län har kommunerna rapporterat att det skett en ökning av personer som söker stöd bland unga vuxna personer med neuropsykiatriska diagnoser, personer med fysiska funktionsnedsättningar, personer med utmattningssyndrom samt hushåll med hemmavarande barn där flera i familjen har behov av stöd. Kommunerna uppger att de främsta orsakerna till att klienter söker stöd av personligt ombud är, liksom föregående år, att de upplever behov av stöd i kontakt med myndigheter samt att de har svårigheter med ekonomin. En annan vanlig orsak till kontakt är att personer som tillhör målgruppen behöver stöd i kontakt med hälso- och sjukvården. Hälften av alla länsstyrelser har uppgett att kommunerna har sett en ökad efterfrågan av stödinsatser från personligt ombud och att verksamheterna har fått ställa om för att kunna erbjuda ett ökat utbud av stödinsatser till klienterna. Under år 2020 avsattes 131,5 miljoner kronor till insatsen, varav ca 130 miljoner kronor för att subventionera kostnaderna för personliga ombud.

Bilstöd

Bilstöd beviljas till personer som, på grund av sitt eget eller sitt barns varaktiga funktionsnedsättning, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att

använda allmänna kommunikationer. Sedan 2016 har såväl antal mottagare som utbetalade medel för bilstöd minskat, främst till följd av det reformerade regelverket för bilstöd som syftade till att främja fordon som i grunden är mer lämpade och har mindre behov av fördyrande anpassningar (se tabell 7.41).

Tabell 7.41 Mottagare av bilstöd 2016–2020

Anslag och utfall avser tusen kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Anslag	327 995	266 995	236 395	263 395	263 395
Utfall	288 367	162 445	99 503	143 203	136 212
Antal mottagare	2 629	1 479	1 179	1 366	1 188
varav kvinnor	*1 237*	*688*	*509*	*621*	*542*
varav män	*1 392*	*791*	*670*	*745*	*646*

Källa: Försäkringskassan.

Den 1 oktober 2020 trädde nya lagändringar i kraft för att öka tillgängligheten till bilstödet. Även bidragsnivåerna höjdes.

Trafikverket och Försäkringskassan har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur handläggningen av bilstöd kan förenklas (S2021/01103) och (S2021/01105). Myndigheterna har också tidigare på uppdrag av regeringen följt upp de administrativa konsekvenserna av det reformerade bilstödet. Regeringen har därefter beslutat om ändringar i förordningen (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder respektive förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration. Bestämmelserna innebär dels att handläggningen kan förenklas, dels att enskilda ges möjlighet att få intyg om undantag från miljözonsreglerna. Förordningsändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021.

Övergripande insatser

Framtidens socialtjänst

Den 26 augusti 2020 överlämnade Utredningen Framtidens socialtjänst sitt slutbetänkande Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). Utredningen föreslår att nuvarande socialtjänstlag ska ersättas av en ny socialtjänstlag, med en ny struktur och mer enhetlig begreppsanvändning. Den nya lagen har även ett tydligare jämställdhets- och barnrättsperspektiv. Vidare lämnar utredningen en rad olika förslag som bl.a. syftar till att stärka det förebyggande arbetet och underlätta tidiga insatser. I syfte att möjliggöra utökad nationell statistik föreslår utredningen även en ny lag om socialtjänstdataregister. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Ökat genomslag för evidensbaserad praktik och praktiknära forskning inom socialtjänsten

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, har genomfört en rad aktiviteter för att utbilda och sprida kunskap om vetenskapliga kunskapssammanställningar för att stödja en kunskapsbaserad socialtjänst (S2018/01952). Aktiviteterna riktar sig till flera olika aktörer såsom andra myndigheter, regioner, lärosäten, FOU-enheter samt verksamheter inom socialtjänst och funktionshindersområdet.

Statens styrning med kunskap

Rådet för styrning med kunskap är tillsammans med den huvudmannagrupp som är kopplad till rådet, en central aktör som bl.a. ska verka för att styrningen med kunskap är samordnad och effektiv och anpassad till målgruppernas behov. Rådets möten 2020 präglades av den pågående pandemin. Utifrån Statskontorets rapport Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård och socialtjänst (2018:23) inleddes under året arbetet med att ta fram en strategi för rådets prioriterade områden (Rådet för styrning med kunskap, redogörelse för arbetet inom Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen under 2020).

Kunskapsguiden samlar kvalitetssäkrad kunskap

Kunskapsguiden.se är en nationell webbplats som samlar kvalitetssäkrad kunskap från myndigheter och andra aktörer. En ny version av Kunskapsguiden lanserades i maj 2020 där syftet varit att förbättra funktionalitet, sökbarhet och att kunna erbjuda en mer anpassad tjänst för målgrupperna och deras behov. Antal besök minskade efter att den nya webbplatsen lanserades (se tabell 7.42). Det beror till stor del på att externa sökmotorer som t.ex. Google inte har indexerat den nya webbplatsens nya länkar.

Tabell 7.42 Antal besök på Kunskapsguiden

Antal

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal besök	63 464	151 008	254 431	362 601	449 547	665 029	749 592	894 469	1 271 816	990 361

Anm.: Antal besök avser maj 2011–december 2020.
Källa: Socialstyrelsen.

Arbete för att öka genomslaget för evidensbaserad praktik och praktiknära forskning

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ansvarar för det pågående nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsforskning. Syftet med programmet är att främja långsiktig kunskapsuppbyggnad och utveckling inom socialtjänstens verksamhetsområden genom att stärka praktik- och klientnära forskning. Under 2020 togs bl.a. en kunskapsöversikt om hemlöshet fram inom ramen för programmet och en kunskapsöversikt om socialtjänst i omvandling påbörjades. Fortes arbete inom äldreområdet har under 2020 inriktats på att prioritera forskningsbehov samt att möta aktuella utmaningar inom äldreomsorgen med koppling till covid-19-pandemin. För 2021 har Forte tilldelats 36 miljoner kronor för att fortsatt långsiktigt stödja forskning inom äldreområdet. Därutöver har myndigheten tilldelats 30 miljoner kronor för äldreforskning, en satsning som bör bidra till ökad kunskap för att ytterligare stärka äldreomsorgen (S2021/02376).

Fortsatta satsningar på e-hälsa och välfärdsteknik

Regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kom i februari 2020 överens om en flerårig satsning om äldreomsorg – teknik, kvalitet och effektivitet med den äldre i fokus (S2020/00577). Satsningen avses pågå 2020–2022 under förutsättning att riksdagen beslutar om regeringens budgetproposition för dessa år. Inriktningen för satsningen beslutas årligen. Satsningen syftar till att ge kommunerna bättre förutsättningar att verksamhetsutveckla genom digitalisering inom äldreomsorgen. Det kan t.ex. handla om att öka användningen av välfärdsteknik för att öka den enskildes självständighet och delaktighet, eller stödja mer effektiva arbetssätt genom adekvata tekniska stöd. Under 2020 hade Myndigheten för delaktighet (MFD) uppdrag att stödja kommunerna om hur välfärdsteknik kan bidra till ökad självständighet. MFD rapporterar att det finns ett fortsatt behov från kommunerna att få stöd i frågor kopplade till välfärdsteknik och e-tjänster, både vad

gäller kompetens hos användare och dem som tillhandahåller tekniken. Det finns även behov av ökad samverkan mellan nationella aktörer på området. Inom ramen för den fleråriga satsningen tecknade regeringen och SKR i december 2020 en överenskommelse om 200 miljoner kronor (S2020/09778) för 2021. Av medlen fördelas 183,7 miljoner kronor till kommunerna. Resterande 16,3 miljoner finansierar en stödfunktion för digitalisering i äldreomsorgen som upprättats på SKR. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har fått regeringens uppdrag att utvärdera överenskommelsen (S2020/04363). Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023 och myndigheten ska inkomma med en delredovisning senast den 30 september 2021.

Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av vården och omsorgen om äldre i Sverige. Omkring var femte svensk ger stöd eller omsorg till en närstående, och en majoritet av dessa hjälper en äldre person. Det finns inga större skillnader mellan kvinnors och mäns omsorgsgivande till äldre personer vad gäller omfattning eller frekvens, men män ger oftare praktisk hjälp medan kvinnor oftare står för tillsyn, umgänge och personlig omsorg. Kvinnor påverkas generellt mer negativt av att ge anhörigomsorg än män. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram dels ett underlag till strategi för anhöriga som vårdar eller stöder närstående äldre personer, dels ett underlag till strategi för personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller som stödjer en närstående som har funktionsnedsättning. Som expertstöd till kommuner, regioner och enskilda utförare finns Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka), som bl.a. tilldelats medel av regeringen för att kartlägga hur anhöriga, anhörigstödspersonal och anhörigstödet påverkats av covid-19. Kartläggningen redovisades den 30 mars 2021 och visar bl.a. att anhöriga har gjort allt mer omfattande omsorgsinsatser, vilket är en konsekvens av inställda aktiviteter för närstående och den närståendes isolering, men också av anhörigas rädsla för smittspridning (Nka 2021, Konsekvenser av covid-19-pandemin för anhöriga som ger vård, hjälp och stöd till en närstående).

Krav på tillstånd inom socialtjänsten

Riksdagen har i två tillkännagivanden angett att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att samma krav på tillstånd som gäller för enskilda för att yrkesmässigt bedriva verksamhet inom socialtjänsten även ska gälla för offentlig verksamhet (bet. 2016/17:SoU11 punkt 2, rskr. 2016/17:156 och bet. 2017/18:SoU1 punkt 2, rskr. 2017/18:121). Vid en samlad bedömning framstår det inte genomförbart att tillmötesgå riksdagen i denna fråga. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Norden och EU

Under 2020 deltog Ministerrådet för social- och hälsopolitik i arbetet med att ta fram en handlingsplan för att förverkliga visionen om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030. Arbetet inom det svenska ordförandeskapsprojektet Vård och omsorg på distans fortsatte under året. Beslut fattades även om ett nytt projekt med fokus på vård och omsorg på distans för perioden 2021–2024 som en del av handlingsplanen för genomförandet av visionen. Under året fortsatte arbetet med att initiera förslagen i den genomlysning som gjorts av det nordiska samarbetet på det sociala området. Europeiska kommissionen har tillsammans med Kommittén för socialt skydd (KST) tagit fram en rapport som publicerades sommaren 2021 ”2021 Long-Term Care Report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society” om behovet av vård och omsorg för äldre. Syftet är bl.a. att kartlägga situationen i medlemsstaterna och att bidra till att medlemsstaterna ska kunna utbyta erfarenheter inom området. Vid ministerrådets möte (sysselsättning,

socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 14 juni antogs en rådsrekommendation om att inrätta en europeisk barngaranti. Målet med rådsrekommendationen är att förebygga och bekämpa fattigdom och social utestängning av barn (0–17 år) genom att stödja medlemsstaterna i deras ansträngningar att garantera tillgång till grundläggande tjänster av hög kvalitet för behövande barn: förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning (inklusive skolbaserade aktiviteter), hälso- och sjukvård, kost och boende.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Insatser med anledning av sjukdomen covid-19

Covid-19-pandemin har tydliggjort de brister som finns inom den svenska äldreomsorgen och som har varit kända i decennier. Inom ramen för uppdraget att föreslå en äldreomsorgslag ska utredaren definiera begreppet äldreomsorg i syfte att ge verksamheten ett tydligare uppdrag och innehåll. Regeringen bedömer att detta i sin tur kan bidra till bättre uppfyllelse av målen för den nationella äldrepolitiken. Utredaren ska även föreslå bestämmelser som reglerar en ordning för ett nationellt styrdokument för äldreomsorgen, en nationell omsorgsplan, samt överväga för- och nackdelar med att införa en sådan. Genom uppdraget att överväga och föreslå hur den medicinska kompetensen kan stärkas kan tillgången till god hälso- och sjukvård och medicinsk kompetens inom äldreomsorgen säkerställas.

En viktig fråga under covid-19-pandemin har varit att många äldre levt i ensamhet och isolering. Regeringen har höjt statsbidraget till pensionärsorganisationerna och även fördelat 67 miljoner kronor till organisationer för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet hos äldre. Satsningarna har medverkat till att bryta isolering bland äldre.

För personer med funktionsnedsättning som är beviljade LSS-insatser har möjligheten att delta i daglig verksamhet varit viktig för att bryta isolering. Det kan konstateras att många kommuner har försökt att hitta alternativa lösningar när verksamheten ställts in på grund av covid-19-pandemin. Regeringen har också förtydligat villkoren för habiliteringsersättning vilket inneburit att deltagare i daglig verksamhet getts möjligheter att få ersättning även under tider som verksamheten varit stängd. Vidare har regeringen beslutat om förordningen (SFS 2020:1003) om statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19 för att göra det möjligt att betala ut bidrag till personlig skyddsutrustning för personliga assistenter.

Arbetslösheten har ökat under pandemin, men det har hittills inte inneburit någon ökning av antalet individer som behöver ekonomiskt bistånd. Regeringens vidtagna åtgärder, exempelvis generösare villkor i arbetslöshetsförsäkringen, fler arbetsmarknadspolitiska insatser, ökat antal studieplatser etc. kan vara en förklaring till detta. Det kan även bero på att det finns en fördröjning i tid, vilket innebär att biståndsbehov inte uppstår omedelbart vid ändrade inkomstförhållanden.

Konsekvenserna av covid-19-pandemin på individ- och familjeomsorgen är svårbedömda, delvis på grund av begränsningar och brister i den nationella socialtjänststatistiken.

Den höga arbetsbelastning som utbrottet av covid-19 har orsakat vid de statliga myndigheterna inom vård och omsorg har i vissa fall fördröjt arbetet med pågående regeringsuppdrag.

Omsorg om äldre

Regeringens bedömning är att de insatser som gjorts när det gäller omsorg om äldre har bidragit till måluppfyllelse. Samtidigt återstår fortsatta utmaningar inom en rad områden.

Fortsatta utmaningar inom demensområdet

Regeringens bedömning är att genomförda insatser inom demensområdet bl.a. har främjat målen att kvinnor och män med demenssjukdom, sjukdomen till trots, ska kunna åldras i trygghet och så långt som det är möjligt med ett bibehållet oberoende. Vidare bedömer regeringen att insatserna bidragit till målen att kvinnor och män med demenssjukdom ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag. Satsningen på 610 miljoner har gett landets kommuner möjlighet att använda medel för att öka kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom. Regeringens satsningar har även bidragit till att ge kommuner förutsättningar att förbättra samverkan, använda kvalitetsregister för förbättringsarbeten samt öka kunskapen om demenssjukdom bland personal, anhöriga och beslutsfattare. Det finns dock fortfarande brister i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom. Regeringen vill fortsätta att stärka kommunernas förutsättningar för att kunna ge en god vård och omsorg om personer med demenssjukdom.

Tillgången till särskilda boendeformer kan förbättras

Tillgången till särskilda boendeformer för äldre bidrar till att äldre kan leva ett aktivt liv, ha inflytande i sin vardag och åldras i trygghet. Efterfrågan på stödet för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer är fortsatt stort. Många äldre är ensamma och socialt isolerade i sina bostäder, vilket kan bidra till psykisk och fysisk ohälsa. Boendeformen biståndsbedömt trygghetsboende förväntas komplettera utbudet för den grupp äldre som framför allt har behov av trygghetsskapande insatser och social samvaro i sitt boende. Den infördes 2019 och Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 visar att fler kommuner infört boendeformen jämfört med enkäten 2020. Samtidigt finns fortsatta utmaningar i fråga om särskilda boendeformer för äldre, t.ex. det faktum att väntetiden till särskilt boende har ökat det senaste decenniet och varierar stort mellan kommunerna.

Långtifrån alla äldre erbjuds riskförebyggande åtgärder

Genom att stödja nationella kvalitetsregister som Senior Alert bidrar regeringen till det riskförebyggande arbetet inom äldreomsorgen, t.ex. när det gäller att förebygga undernäring, trycksår och nedsatt munhälsa samt förbättra äldres läkemedelsanvändning. Socialstyrelsen hade under 2020 fortsatt uppdrag att arbeta med fallprevention. Dessa satsningar har bl.a. bidragit till att äldre har tillgång till en god vård och omsorg samt en vård och omsorg som är både jämställd och jämlik. Samtidigt återstår utmaningar. Fler äldre skulle kunna få riskförebyggande åtgärder i särskilt boende. Fallolyckorna skulle kunna minska ytterligare för att undvika ofta allvarliga konsekvenser för enskilda äldre, men även för att minska de stora samhällskostnader som dessa olyckor medför. Även om kvaliteten i läkemedelsbehandlingen fortsätter att förbättras, återstår utmaningar inom området. Det finns exempelvis fortsatt stora skillnader mellan landets kommuner i fråga om förskrivning av olämpliga läkemedel.

Fortsatta satsningar på bemanning och kompetens är viktigt

Personal med rätt kompetens bidrar bl.a. till att äldre kan leva ett aktivt liv, ha inflytande och åldras i trygghet. En förutsättning för att kunna erbjuda äldre en god

vård och omsorg är att medarbetarna har lämplig utbildning och kompetens. Regeringen bedömer att fortsatta satsningar för att stärka bemanningen och kompetensen inom äldreomsorgen, såsom det pågående Äldreomsorgslyftet och den nationella samordnarens arbete, är angelägna och bidrar till måluppfyllelse. Även införandet av en skyddad yrkestitel för yrket undersköterska är ett viktigt steg mot att säkerställa kompetensen hos yrkesgruppen. Dessa satsningar kan också bidra till att öka förutsättningarna för att organisera arbetet effektivt samt öka attraktiviteten för att arbeta inom äldreomsorgen. En angelägen faktor i sammanhanget är även att äldreomsorgens medarbetare har en god arbetsmiljö och att sjukfrånvaron minskar. Återhämtningsbonusen är ett sätt att främja ett hållbart arbetsliv, inte minst för kvinnor då majoriteten av dem som arbetar inom äldreomsorgen är kvinnor.

Många äldre är fortsatt nöjda – men utmaningar kvarstår när det gäller samverkan och att nå en jämställd och jämlik vård och omsorg

Socialstyrelsens årliga undersökning visar att de allra flesta äldre fortsatt är nöjda med äldreomsorgen. Samtidigt finns det utmaningar när det gäller att äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg. Det kan finnas skillnader mellan äldre kvinnor och äldre män, då kvinnor t.ex. uppger att de inte är lika trygga med hemtjänsten som män. I de flesta fall handlar det om skillnader på någon procentenhet och det kan därför vara svårt att dra långtgående slutsatser i och med att de enskilda mätningarna kan vara behäftade med viss osäkerhet. Samtidigt är det dock ett faktum att de små icke-signifikanta skillnader som trots allt finns ofta är till kvinnors nackdel. Det finns även fortsatt stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller den vård och omsorg som ges. Regeringens bedömning är att de insatser som har gjorts för att stödja kommuner och regioner med anledning av lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård har bidragit till att antalet vårddagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter har minskat och att variationen mellan och inom länen har minskat, vilket innebär en mer jämlik vård. Samverkan mellan kommuner och regioner behöver dock fortsatt utvecklas och förbättras.

Individ- och familjeomsorg

Fortsatta utmaningar inom den sociala barn- och ungdomsvården

Trots att det genomförts flera åtgärder för att stärka skyddet för utsatta barn inom den sociala barn- och ungdomsvården bedömer regeringen att det återstår utmaningar för att säkerställa att barn och unga inom socialtjänsten får den trygghet och säkerhet som de har rätt till, inte minst under placeringar utanför det egna hemmet. Av olika rapporter som regeringen tagit emot från bl.a. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) framgår det att det fortfarande finns brister både inom socialtjänstens handläggning och på HVB-hem, familjehem och särskilda ungdomshem.

Statens institutionsstyrelse

Utvecklingsarbetet på SiS var under 2020 intensivt, men det finns ett fortsatt stort utvecklingsbehov inom några områden. Det finns ett stort behov av att bättre anpassa och utveckla både behandlingsmetoder och arbetssätt efter SiS målgrupper, som har förändrats på senare tid. Flickor och kvinnor känner sig mer otrygga än pojkar och män under tiden på SiS och tycker i mindre grad att vården svarar mot de behov de har.

Regeringen bedömer även att samverkan med andra aktörer måste utvecklas och att samverkan med socialtjänsten före, under och efter en placering vid de särskilda ungdomshemmen behöver stärkas.

Brottsförebyggande arbete inom socialtjänsten

Samverkan mellan olika berörda myndigheter både på nationell och lokal nivå bedöms ha utvecklats positivt genom flera regeringsuppdrag och utvecklingsprojekt. Exempelvis har Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Statens skolverk flera gemensamma forum och har uppmärksammat att det är fortsatt angeläget att vidta ytterligare åtgärder för att förebygga brott.

Ekonomiskt bistånd

Trots att antalet biståndsmottagare minskar så tenderar biståndstiden att bli längre och biståndsbeloppet att öka. Att bryta långvarigt ekonomiskt bistånd är angeläget eftersom risken för ohälsa och utanförskap kan öka samtidigt som möjligheterna till fast förankring på arbets- och bostadsmarknaden kan minska. Av Socialstyrelsens lägesrapport 2020 framgår bl.a. att män och kvinnor som har haft ekonomiskt bistånd är överrepresenterade både vad gäller dödsfall samt vårdbehov på grund av yttre våld. Barn som finns i familjer med långvarigt bistånd har även en överrisk att drabbas av ohälsa samt social utsatthet och den ökade risken kvarstår även i vuxen ålder (IFAU, Rapport 2015:13). Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till biståndsmottagande, och det är centralt att fler individer når arbetsmarknaden och kan försörja sig och sin familj.

Missbruks- och beroendevården

Tillgången och utvecklingen av socialtjänstens insatser mot missbruk och beroende är relativt konstant. Samordning och samverkan mellan kommunens socialtjänst och region är fortsatt en utmaning, särskilt när det gäller målgruppen med både psykisk ohälsa och missbruk- eller beroendeproblematik. Personer med samsjuklighet riskerar att få sämre vård när samordningen mellan olika vårdgivare brister. Regeringen bedömer att det är angeläget att samtidiga och samordnade insatser ges till målgruppen. Samsjuklighetsutredningen (S 2020: 08), som bl.a. ser över ansvarsfördelningen mellan huvudmännen, ska lämna sitt betänkande senast den 30 november 2021.

Hemlöshet

Personer som lever i hemlöshet söker sig till socialtjänsten för att få hjälp att lösa sin bostadssituation när de inte själva klarar det. Socialtjänsten ansvarar för att tillhandahålla olika typer av stödjande insatser som motverkar hemlöshet och avhysning. Regeringen gav den 26 november 2020 Socialstyrelsen i uppdrag att analysera och lämna förslag på åtgärder för att långsiktigt förebygga och motverka hemlöshet.

Brottsutsatta

Individ- och familjeomsorgens insatser för kvinnor och barn som är utsatta för våld av närstående har genomgått en påtaglig utveckling. Det myndighetsgemensamma uppdraget (Socialstyrelsen m.fl.) om utvecklingsmedel och kompetensstöd för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete på området har bidragit till detta, exempelvis genom spridningen av standardiserade bedömningsmetoder. Samtidigt behöver många kommuner arbeta mer systematiskt för att upptäcka våldet och för att följa upp insatser i verksamhetsutvecklande syfte. Tillgången till kunskapsbaserade

metoder och arbetssätt behöver öka liksom stödet till individ- och familjeomsorgen i genomförandet av nya arbetssätt och metoder. Det finns brister i stödet till barn och unga som är medföljande till en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende, bl.a. tillgodoses deras rätt till utbildning i mycket låg utsträckning. Den utredning som ska lämna förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn rör i hög grad individ- och familjeomsorgen (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 8 Barnrättspolitik).

Familjerätt

Allvarliga konflikter mellan föräldrar som separerar medför ofta negativa konsekvenser, inte minst för de barn som är involverade. Samverkan mellan olika aktörer kan emellertid bidra till att insatser tidigt kan sättas in för att förebygga sådana konflikter. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) fick mot denna bakgrund i uppdrag att analysera kommunernas behov av stöd och förutsättningar för samverkan i familjerättsliga ärenden samt att identifiera framgångsfaktorer. MFoF:s kartläggning visade bl.a. att mångfacetterade utmaningar och utvecklingsområden för samverkan föreligger samt att barns delaktighet måste stärkas ytterligare (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Uppdrag om stärkt samverkan i familjerättsliga ärenden, Rapport 2021).

Internationella adoptioner

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att förbättra och tillgängliggöra stöd för internationellt adopterade och för att öka kunskapen och stärka kompetensen inom socialnämnderna. Det finns dock fortsatta utvecklingsbehov. Statskontorets översyn av hur Sveriges adoptionsverksamhet är organiserad visade att internationella adoptioner har blivit mer säkra och trygga men att barnrättsperspektivet och rättssäkerheten kan förbättras ytterligare.

Föräldraskapsstöd

Det krävs ett fortsatt arbete från berörda myndigheter i att vägleda och förmedla kunskap till kommuner och andra föräldraskapsstödjande aktörer om program och metoder för föräldraskapsstöd. Vidare behöver effekterna av manualbaserade program utvärderas.

Inom flera områden och strategier anges föräldraskapsstöd som insats för att uppnå nationella målsättningar. Det gäller exempelvis barnets rättigheter, jämställdhet, folkhälsa, ANDTS och brottsförebyggande arbete.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Målet för funktionshinderspolitiken är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

Regeringens bedömning är att de insatser som görs inom funktionshinderspolitiken bidrar till måluppfyllelsen men att det finns fortsatta utmaningar. Majoriteten av personer i LSS-boende upplever självbestämmande och det är positivt att det skett en viss ökning av antalet kommuner som har en rutin för att pröva möjligheten till arbete för dem som har insatsen daglig verksamhet.

Många som bor i LSS-boende är nöjda, men personalens kompetens är en viktig och angelägen fråga

Den kartläggning och analys av kompetensen hos personal i LSS-boenden som Socialstyrelsen genomfört i samarbete med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) pekar på utmaningar vad gäller personalens kompetens i LSS-boenden. Enligt undersökningar trivs majoriteten av dem som bor i grupp- och servicebostäder. IVO:s tillsyn visar samtidigt att det förekommer tvångs- och begränsningsåtgärder vilket måste tas på allvar. Socialstyrelsen framhåller sambandet mellan personalens kompetens och säkra och trygga boenden för personer med funktionsnedsättning.

Personlig assistans

Antalet personer som får statlig assistansersättning har minskat sedan 2015 men under 2020 planade minskningen ut. Även ökningen av antalet timmar har stannat av.

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka rätten till personlig assistans, såsom att andning infördes som ett grundläggande behov den 1 november 2019 och att samtliga hjälpmoment som avser andning och måltider i form av sondmatning ger rätt till personlig assistans sedan den 1 juli 2020. Genom dessa ändringar beviljas nu personer i högre grad assistansersättning för dessa behov. Regeringen kommer att fortsätta följa effekterna av dessa lagändringar.

Till följd av omprioriteringar under covid-19-pandemin har Försäkringskassan följt upp handläggningen i sin verksamhet i lägre utsträckning än tidigare år. Regeringen ser dock positivt på att myndigheten fortsätter att utveckla kvalitet och rättssäkerhet i handläggningen av assistansersättningen.

Att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott inom välfärdssystemen är nödvändigt för att upprätthålla förtroendet för välfärden, och för att enskilda ska kunna anlita seriösa utförare som ger insatser av god kvalitet. Regeringen är därför positiv till Försäkringskassans arbete med att utveckla kontrollarbetet och samarbetet med andra relevanta myndigheter i syfte att förebygga och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Regeringen har tagit emot betänkandet Stärkt rätt till personlig assistans - Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser (SOU 2021:37). Betänkandet är remitterat.

I regleringsbrevet för 2020 gav regeringen IVO i uppdrag att analysera myndighetens möjligheter att stärka arbetet med lämplighetsprövning av assistansanordnare, i syfte att öka kvaliteten för enskilda användare och förhindra oseriösa aktörer. IVO lämnade i oktober 2020 en rapport med analyser och förslag kopplat till detta. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Bilstöd

Bilstödet är en betydelsefull förmån för att främja delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning och har bl.a. till syfte att underlätta för personer som behöver ett motorfordon för att kunna ta sig till arbetet eller studier. Regeringen följer löpande utvecklingen av bilstödet, och har beslutat om förordningsändringar med syftet att effektivisera handläggningen av bilstödet (SFS 2021:359) samt ge bilstödsanvändare möjlighet att visa upp intyg om undantag från miljözonsregler (SFS 2021:360). Därutöver har regeringen gett Försäkringskassan och Trafikverket i uppdrag att identifiera och föreslå effektiviseringar av handläggningen.

Övergripande insatser

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts har bidragit till måluppfyllelse inom områdena omsorg om äldre, individ- och familjeomsorg och personer med funktionsnedsättning. Sammantaget är bedömningen att politikområdet starkt bidrar till det nationella genomförandet av FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030.

Statens styrning med kunskap

Att personalen har rätt kunskap och rätt kompetens är centralt för att kunna bidra till måluppfyllelse av de riksdagsbundna målen inom områdena äldre, individ- och familjeomsorg samt personer med funktionsnedsättning. Socialtjänsten omfattar många verksamheter och det är centralt att de kunskapsstöd som tas fram svarar upp mot de många olika behov som finns i verksamheterna och att kunskapsstöden är samstämda. Det är i sammanhanget angeläget med ändamålsenliga former för samarbete mellan aktörer inom staten, regioner och kommuner som är en viktig del av statens styrning med kunskap. Ett exempel på ett sådant samarbetet är Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen. Enligt förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst är det övergripande syftet med den statliga styrningen med kunskap att ge stöd till huvudmän och olika professioner i arbetet med att ge patienter och brukare en god vård och insatser av god kvalitet. För att kunna uppfylla målen med den statliga styrningen med kunskap är det viktigt att pågående samarbeten fortsätter att utvecklas. Det kvarstår många utmaningar inom socialtjänsten, då det saknas kunskap om exempelvis evidensbaserade metoder. Det är därför angeläget med fortsatt kunskapsutveckling inom området samt att stödja en kunskapsbaserad socialtjänst.

E-hälsa och välfärdsteknik

Regeringen anser att användning av välfärdsteknik kan skapa mervärde för äldre kvinnor och män. Välfärdsteknik som används på rätt sätt bidrar till att äldre kvinnor och män kan leva ett aktivt liv, ha inflytande och åldras i trygghet. Den kan även bidra till att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer samt att uppnå jämlikhet och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Regeringen anser också att ökad användning av e-hälsa kan bidra till en bättre arbetsmiljö för personalen. Med stöd av digitala lösningar kan personalens tid och kunskaper läggas på de insatser där de behövs som bäst, dvs. på de insatser som inte kan ersättas av tekniska lösningar. Bedömningen är att de satsningar som gjorts inom e-hälsa och välfärdsteknik bidrar till att uppfylla målen inom politikområdet.

Fortsatt stöd inom anhörigområdet

Regeringen bedömer att insatser från anhöriga är värdefulla och bidrar till att bl.a. äldre kan leva ett aktivt liv och åldras i trygghet. Anhörigas omsorg om sina nära och kära bidrar till äldres välbefinnande och livskvalitet. Det är emellertid viktigt att anhörigas situation uppmärksammas och att adekvat stöd ges för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stöder en närstående om har funktionsnedsättning. Regeringen stöder årligen Nationellt kompetenscentrum anhöriga och har tagit initiativ till att ta fram en nationell anhörigstrategi. Arbetet med att ta fram strategin pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

7.5 Politikens inriktning

Omsorg om äldre

Kunskapshöjande åtgärder inom demensområdet

Regeringen avser att fortsatt stödja Svenskt Demenscentrum och de två kvalitetsregister som finns inom demensområdet för att öka förutsättningarna för kommunerna att öka kunskapen om demens bland personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen.

Äldreomsorgslyftet utökas

Regeringen anser att det är fortsatt viktigt att stödja kommunerna i kompetenshöjande insatser och föreslår att ytterligare medel tillförs Äldreomsorgslyftet. Det är avgörande för kvaliteten och säkerheten att personalen har rätt kompetens att utföra arbetsuppgifterna. Coronakommissionen bedömde i sitt delbetänkande Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80) det som nödvändigt att höja ambitionsnivån och höja statusen på och attraktionskraften i omsorgsyrkena. Genom att satsa på kompetensstärkande insatser för personalen höjs kvaliteten inom äldreomsorgen så att de äldre och deras anhöriga känner ökad trygghet och ges en god omsorg. Våren 2020 presenterade regeringen satsningen Äldreomsorgslyftet, som innebär att ny och befintlig personal ges möjlighet att genomgå utbildning till vårdbiträde eller undersköterska inom kommunal vuxenutbildning eller motsvarande utbildning på folkhögskola på betald arbetstid. Från och med 2021 får personalen också möjlighet att fortbilda sig genom andra kompetenshöjande utbildningar inom vård och omsorg om äldre som t.ex. specialistundersköterska. Dessutom är målgruppen vidgad till att även omfatta första linjens chefer inom vård och omsorg om äldre. Regeringen avser att förstärka Äldreomsorgslyftet, vilket innebär att regeringen föreslår att ytterligare 1,2 miljarder kronor avsätts 2022 för satsningen. Regeringen beräknar att ytterligare 700 miljoner kronor avsätts till satsningen 2023. Därmed beräknas Äldreomsorgslyftet omfatta 1,7 miljarder kronor per år för 2022 och 2023.

Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg

Coronakommissionen framhöll i sitt delbetänkande Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80) att äldreomsorgen har strukturella och sedan länge välkända problem som måste åtgärdas. Vidare bedömde Coronakommissionen att myndigheterna inte hade tillräcklig överblick över kommunernas situation. Regeringen stärker det nationella arbetet med äldreomsorgen i syfte att förtydliga vikten av en god och säker äldreomsorg. Detta kommer att göras genom att det inrättas ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen, vilket även ligger i linje med den nationella samordnarens rekommendation (SOU 2021:52). Regeringen föreslår att 19 miljoner kronor avsätts 2022, och därefter beräknas samma belopp avsättas till ändamålet årligen.

Fast omsorgskontakt införs i hemtjänsten

Alla ska kunna se fram emot en trygg ålderdom med vård och omsorg av god kvalitet. Många äldre med hemtjänst har ett behov av kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning mellan olika aktörer inom äldreomsorgen. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att införa en fast omsorgskontakt i landets samtliga kommuner från och med den 1 juli 2022. Ett syfte med att införa en fast omsorgskontakt är att enskilda som har hemtjänst ska bli mer delaktiga i de insatser som ges. Den fasta omsorgskontakten ska känna väl till de omsorgstagare som hon eller han ansvarar för och deras individuella behov. Omsorgskontakten kan därmed bidra till att öka

tryggheten för både omsorgstagarna och deras anhöriga. Genom att införa krav på en fast omsorgskontakt i hemtjänsten blir utförare skyldiga att arbeta på ett mer enhetligt sätt med kontaktmannaskap. Regeringen föreslår att 348 miljoner kronor avsätts för införandet av fast omsorgskontakt under 2022 och därefter beräknar regeringen att avsätta 686 miljoner kronor årligen.

Undersköterska blir skyddad yrkestitel

Den 1 juli 2023 blir undersköterska en skyddad yrkestitel. Regeringens reform innebär att endast den som har fått bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt SoL och LSS. Under en övergångsperiod på tio år räknat från ikraftträdandet ska den som vid ikraftträdandet har en tillsvidareanställning med yrkestiteln undersköterska få fortsätta att använda titeln även om han eller hon inte har fått bevis att använda den. Under samma period ska bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska även ges till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg enligt bestämmelser som gäller eller har gällt före 1 juli 2023. Syftet med att införa en skyddad yrkestitel för undersköterska är att kompetensen för yrkesgruppen ska säkerställas och att kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen därigenom ska upprätthållas. För införandet av reformen avsätts medel till bl.a. Socialstyrelsen.

Höjt anslag till Nationellt kompetenscentrum anhöriga

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) är ett expertstöd till bl.a. kommuner, regioner och enskilda utförare och ska bidra till högre kvalitet och produktivitet i stödet till anhöriga. Regeringen föreslår att statsbidraget till Nka ökas med 5 miljoner kronor så att det uppgår till 15,5 miljoner kronor för 2022. Därefter beräknas samma belopp avsättas till ändamålet årligen. Det ger centrumet utökade möjligheter att bidra till att utveckla framtidens anhörigstöd.

Finansutskottets betänkande (2020/21: FiU46)

Riksdagen har den 7 april i enlighet med finansutskottets betänkande (2020/21: FiU46) beslutat att 4 322 100 000 kronor ska avsättas för initiativ för ökad kvalitet inom vård och omsorg om äldre. Regeringen har fattat följande beslut kopplade till utgiftsområdet med anledning av riksdagens beslut:

Ändring av regleringsbrev för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* den 29 april 2021 (dnr S2021/03319). Förändrade villkor för investeringsstöd till äldrebostäder.

Regeringsbeslut I:17 från den 27 maj 2021 (dnr S2021/04601) om stöd för att minska andelen timanställningar inom äldreomsorgen.

Regeringsbeslut I:18 från den 27 maj 2021 (dnr S2021/04603) om stöd för att utöka sjuksköterskebemanningen inom äldreomsorgen.

Regeringsbeslut I:16 från den 27 maj 2021 (dnr S2021/04600) om stöd för att utöka läkarkompetensen inom äldreomsorgen.

Regeringsbeslut I:19 från den 27 maj 2021 (dnr S2021/04604) om stöd till ökade lönekostnader till följd av utbildning till specialistundersköterskor.

Regeringen föreslår att de medel som krävs för att genomföra de insatser som framgår av utskottsbetänkandet avsätts under 2022. Regeringen beräknar att de medel som krävs för att genomföra insatserna avsätts 2023 och 2024.

Individ- och familjeomsorg

Ökad trygghet och säkerhet för placerade barn

Tryggheten och säkerheten för placerade barn behöver stärkas. I departementspromemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör, presenterar utredaren lagförslag inom fyra områden som rör placerade barn. Bland annat föreslås att socialnämnden ska följa upp barns situation efter det att vård, som har beslutats enligt LVU har upphört. En skyldighet att följa upp barns situation efter det att vård som har beslutats enligt LVU har upphört, bidrar till ökad trygghet och säkerhet för barn som har vårdats i samhällsvård. Regeringen avser därför att återkomma med förslag om barnets bästa när vård enligt LVU upphört.

Ökad kunskap om tillämpningen av LVU

Om det inte är möjligt eller tillräckligt med frivilliga insatser till barn och unga, ligger det inom socialnämndens ansvar att överväga om barnet eller den unge har behov av vård enligt LVU. LVU är en skyddslagstiftning som syftar till att skydda barn och unga från att fara illa. Svåra och komplexa problemsituationer, t.ex. i fråga om hedersproblematik och kriminalitet, gör att det finns behov av ökad kunskap om tillämpningen av lagstiftningen. Det handlar bland annat om i vilka situationer LVU ska tillämpas, vilka bedömningar som ska göras och vilka hänsyn som måste tas. Regeringen avser därför att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram stöd för tillämpningen av LVU, med särskild fokus på hedersproblematik och kriminalitet.

Förstärkta insatser för brottsutsatta

Våldsutsatta ska ha tillgång till skyddat boende av god kvalitet över hela landet och rättigheterna ska stärkas för medföljande barn. Regeringen avser därför att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453), med tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav. Regeringen kommer då även att lägga fram förslag för att stärka barnrättsperspektivet i verksamheten. Förslagen föranleder att finansieringsprincipen tillämpas.

Stärkt rätt till skyddat boende är en del av åtgärdsprogrammet för det fortsatta genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Åtgärdsprogrammet kompletterar det åtgärdspaket för att intensifiera det långsiktiga arbetet mot mäns våld mot kvinnor som regeringen presenterade i juni 2021. Bland annat ska, enligt punkt 14 och 15 i åtgärdspaketet, socialtjänstens arbete mot mäns våld mot kvinnor förstärkas och vården för våldsutsatta kvinnor förbättras. Se vidare utgiftsområde 13 avsnitt 5 Jämställdhet.

Insatser för barns rättigheter, stärkt kvalitet, säkerhet och tillsyn

Det är viktigt med en trygg, rättssäker och ändamålsenlig vård- och behandlingsmiljö för ungdomar och klienter, samt en säker arbetsmiljö för personal vid Statens institutionsstyrelse. Hög säkerhet är en förutsättning för såväl god vård och behandling som en trygg och säker miljö. Även att personalen har rätt kompetens bidrar till en rättssäker vård av god kvalitet. Många av SiS lokaler är dessutom i behov av omfattande underhålls- och renoveringsarbete. För att Statens institutionsstyrelse långsiktigt ska kunna säkerställa att barn och unga får en säker vård med hög kvalitet föreslår regeringen att anslaget till myndigheten ökas med 100 miljoner kronor för 2022 och beräknar att anslaget bör ökas med 140 miljoner kronor från 2023 och framåt. Därmed kan det långsiktiga arbetet med att bygga ut kapaciteten, säkerheten och kompetensen i verksamheten fullföljas.

Ökade kostnader för sluten ungdomsvård

2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten. I somras överlämnade utredningen sitt betänkande som har remitterats. Utredningen föreslår att straffskalorna för ett flertal sexualbrott ska skärpas, och en konsekvens av detta väntas bli blir att fler ungdomar döms till sluten ungdomsvård, vilket medför kostnader för Statens institutionsstyrelse. För detta ändamål föreslås anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* öka med 8 miljoner kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 17 miljoner kronor per år.

Stöd för avhoppare

Statens institutionsstyrelse, Polismyndigheten, Kriminalvården, och Socialstyrelsen får i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet. Syftet med uppdraget är att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för att fler individer ska få tillgång till sådant stöd. Statens institutionsstyrelse föreslås för ändamålet få 1 miljon kronor från 2022 och beräknas få fortsatt 1 miljon kronor årligen från och med 2023.

Temporär subvention av SOL och LVU-placeringar på SiS

Det finns ett stort behov för kommunerna att kunna placera ungdomar på särskilda ungdomshem enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och socialtjänstlagen (2001:453). Socialtjänsten måste kunna ge adekvat insats för att förhindra fortsatt kriminalitet och återfall. En subvention kan möjliggöra detta och bidra till att de ungdomar som är i behov av vård kan beredas sådan vid SiS institutioner. Anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* föreslås öka med 484 miljoner kronor för 2022 för att subventionera de kommunala avgifterna för placeringar enligt SOL och LVU vid SiS.

En ny nationell hemlöshetsstrategi

Regeringen avser att ta fram en nationell hemlöshetsstrategi för perioden 2022–2026. Strategin bör omfatta förebyggande arbete, åtgärder mot akut hemlöshet och vägen till ett eget boende som ett sätt att motverka social och strukturell hemlöshet. Regeringen förslår en satsning om 40 miljoner kronor 2022 och beräknar sedan 40 miljoner kronor per år under resterande strategiperiod.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Regeringen kommer under mandatperioden att ta ytterligare steg för att förbättra stödinsatserna för personer med funktionsnedsättning. Stöd- och serviceinsatser enligt LSS och assistansersättning är viktiga för att kvinnor och män och flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska uppnå möjlighet till jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället.

Stärkt assistans och säkrare egenvård

Regeringen bedömer att rätten till personlig assistans behöver stärkas. Syftet är att öka kontinuiteten och förutsägbarheten inom personlig assistans och assistansersättning. Regeringen kommer därför att återkomma med förslag om stöd för egenvårdsinsatser med syfte att öka patientsäkerheten, ett stärkt stöd för tillsyn samt ett förbättrat stöd till flickor och pojkar upp till 18 år som innebär att beräkningen av rätten till assistansersättning får en annan utformning. Förslagen utgår från betänkandet Stärkt rätt till personlig assistans – Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser (SOU 2021:37) som lämnades till regeringen i maj 2021. Betänkandet är remitterat och bereds nu i Regeringskansliet. Med anledning av

förslagen beräknar regeringen att anslaget för assistansersättning behöver höjas med 712 miljoner kronor för 2023 och 1,4 miljarder för 2024. Regeringen bedömer att kostnaden för förslagen kommer att uppgå till 3,56 miljarder kronor årligen när förslagen fått fullt genomslag och att anslaget för assistansersättningen behöver höjas med motsvarande belopp. Förslagen innebär ett minskat åtagande för kommunerna och ett ökat åtagande för regionerna och föranleder därför att den kommunala finansieringsprincipen tillämpas.

Utveckla verksamheterna inom äldreomsorgen och stöd till personer med funktionsnedsättning genom stöd för jämförelser

Regeringen avser att ge berörda myndigheter i uppdrag att i samarbete med Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) utveckla kompletterande nyckeltal och indikatorer för främst måluppfyllelse och kvalitet där sådant saknas. Det ligger även i linje med den nationella samordnarens rekommendation (SOU 2021:52). Verksamheter där detta är aktuellt är till exempel äldreomsorgen och insatser för stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Jämförelser med stöd av indikatorer mellan kommuner kan både bidra med kunskap och utgöra en drivkraft för utvecklingsarbetet av välfärdens verksamheter. Det skapar förutsättningar för att förbättra och styra verksamheterna åt rätt håll och därmed öka måluppfyllelsen.

Det föreslagna uppdraget är ett resultat av Välfärdskommissionens arbete med att identifiera och analysera konkreta åtgärder för att stärka kommunsektorns förmåga att tillhandahålla välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden.

Nationellt kompetenscentrum för verksamheter inom LSS

Det är av stor vikt att det finns rätt kompetens bland personalen inom LSS. Socialstyrelsen bedömer i rapporten om Kompetens i LSS boenden (2021) att det finns ett behov när det gäller kompetens om intellektuell funktionsnedsättning och autism i verksamheterna. Regeringen avser att återkomma med ett myndighetsuppdrag för att utreda förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum och hur det i så fall kan organiseras där frågor om funktionsnedsättning inom LSS ingår. Syftet är att skapa en nationell överblick över området. Uppdraget bygger på Socialstyrelsens redovisning i rapporten om Kompetens i LSS-boenden.

Höjd schablon i assistansersättningen

Timbeloppet för assistansersättning, det s.k. schablonbeloppet, räknades upp med 3,5 procent för 2021 för att förbättra såväl möjligheterna till god kvalitet i insatsen som arbetsvillkoren för assistenterna. Regeringen avser att räkna upp schablonbeloppet med 1,5 procent jämfört med 2021.

Kompensation för bilstödsmottagare för förhöjd fordonsskatt

Den förhöjda fordonsskatten för bilar med högre utsläpp av koldioxid riskerar att leda till oönskade effekter för personer som inte har möjlighet att välja ett fordon med lägre utsläpp, till följd av en funktionsnedsättning som kräver en större bil. Regeringen avser därför att undersöka hur en kompensation inom bilstödet kan utformas, för den fördyring som den förhöjda fordonsskatten kan innebära för bilstödsmottagare.

7.6 Förslag om höjt minimibelopp vid fastställande av avgifter enligt socialtjänstlagen

7.6.1 Ärendet och dess beredning

Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Sveriges Kommuner och Regioner.

Lagrådet

Lagförslaget är av sådan karaktär att ett yttrande från Lagrådet normalt ska inhämtas. Förslaget innebär dock endast att det minimibelopp som kommuner använder för att fastställa avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) ändras. Lagförslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över förslaget.

7.6.2 Höjt minimibelopp till följd av förslag om höjt bostadstillägg till pensionärer

Regeringens förslag: Det minimibelopp som används för att fastställa avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen höjs med motsvarande 200 kronor per månad för ensamstående och med motsvarande 100 kronor per månad för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Skälen för regeringens förslag: För att stärka den ekonomiska situationen för den grupp pensionärer som med hänsyn till inkomster och bostadskostnader har små ekonomiska marginaler föreslår regeringen en höjning av bostadstillägget (se utg.omr. 11 avsnitt 3.9). Det förslaget innebär att konsumtionsstödet i bostadstillägget höjs med 200 kronor per månad för ogifta och med 100 kronor per månad för gifta och att bostadskostnadstaket i bostadstillägget höjs från 7 000 kronor till 7 500 kronor per månad för ogifta och från 3 500 kronor per månad till 3 750 kronor per månad för gifta. Ersättningsgraden för bostadskostnader mellan 7 001 kronor och 7 500 kronor föreslås vara 50 procent.

I 8 kap. socialtjänstlagen finns vissa bestämmelser om vilka avgifter som en kommun får ta ut för insatser inom socialtjänstens område. Ett högkostnadsskydd gäller för hemtjänst, dagverksamhet och avgifter för kommunal hälso- och sjukvård samt för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen (8 kap. 5 § socialtjänstlagen). I 8 kap. 7 § socialtjänstlagen anges också ett förbehållsbelopp, som den enskilde som betalar avgift alltid ska ha rätt att förbehålla sig av sina egna medel. Beloppet ska täcka den enskildes levnadskostnader, förutom boendekostnaden. Den enskildes förbehållsbelopp utgörs av summan av den enskildes s.k. minimibelopp och dennes boendekostnad. Minimibeloppet per månad är enligt 8 kap. 7 § socialtjänstlagen en tolftedel av 1,3546 prisbasbelopp för ensamstående och en tolftedel av 1,1446 prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor. För 2021 innebär det 5 373,25 kronor per månad för ensamstående och 4 540,25 kronor per månad för var och en av sammanlevande makar och sambor. Den högsta avgift som kommunen får ta ut (avgiftsutrymme) är inkomsten minus förbehållsbeloppet. Som inkomst räknas bland annat bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och boendetillägg enligt socialförsäkringsbalken.

Förslaget om höjt bostadstillägg innebär därför att kommunen i vissa fall kan ta ut en motsvarande högre avgift av den enskilde. För att motverka en sådan negativ

konsekvens för den enskilde av förslaget om höjt bostadstillägg föreslår regeringen därför att minimibeloppet i socialtjänstlagen ska höjas. Höjningen ska motsvara höjningen av konsumtionsstödet i bostadstillägget. Regeringen föreslår därför att minimibeloppet per månad höjs till en tolftedel av 1,4044 prisbasbelopp för ensamstående och en tolftedel av 1,1694 prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor. Höjningen motsvarar höjningen av konsumtionsstödet i bostadstillägget, dvs. 200 kronor per månad för ensamstående och 100 kronor för sammanlevande makar och sambor.

7.6.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2022.
Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringen bör träda i kraft samtidigt som lagändringen som avser höjningen av bostadstillägget för äldre, dvs. den 1 januari 2022.

Några övergångsbestämmelser bedöms inte behövas.

7.6.4 Konsekvenser

Konsekvenser för staten

Förslaget om höjt minimibelopp vid fastställande av avgifter enligt socialtjänstlagen innebär inga konsekvenser för statens budget. För konsekvenser för statens budget av förslagen avseende höjt bostadstillägg, se utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, avsnitt 3.9.

Konsekvenser för individer

I de fall en person har bostadstillägg kommer höjningen av minimibeloppet att resultera i att dessa personer får behålla ökningen av bostadstillägget och därmed får en ökad disponibel inkomst. För personer utan bostadstillägg kommer det höjda minimibeloppet att medföra en viss sänkning av den avgift som kommunen kan ta ut. Beroende på den enskildes inkomster och nivån på avgiften för insatsen kan den enskildes disponibla inkomst i vissa fall komma att öka.

Konsekvenser för kommunerna

I detta avsnitt redovisas konsekvenserna för kommunerna till följd av höjningen av minimibeloppet men också till följd av förslaget om höjningen av bostadstillägg och höjning av skälig levnadsnivå för ålderspensionärer i utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Höjningen av bostadstillägget gör det i sig möjligt för kommunerna att ta ut högre avgifter. Men när minimibeloppet och beloppet för skälig levnadsnivå för dem med äldreförsörjningsstöd och särskilt bostadstillägg samtidigt höjs leder det till att kommunernas utrymme för att ta ut avgifter minskar i motsvarande utsträckning. Sammantaget leder samtliga förändringar till att kommunernas intäkter ökar med cirka 6 miljoner kronor. Vidare kommer kommunernas kostnader för försörjningsstöd att minska med cirka 7 miljoner kronor. Totalt medför detta att nettoeffekten för kommunerna blir 13 miljoner kronor. Alla dessa skattningar ska betraktas med viss osäkerhet då det är relativt låga summor.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen innebär att 248 000 kvinnor och 102 000 män kommer att få en högre disponibel inkomst. Det innebär att förslagen gynnar fler kvinnor än män.

7.6.5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

8 kap.

7 § Kommunen ska bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnadskostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden ska beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 5 § ska dock inget förbehåll göras.

Minimibeloppet ska, om inte annat följer av 8 §, alltid per månad utgöra lägst en tolftedel av

1. *1,4044* prisbasbelopp för ensamstående, eller
2. *1,1694* prisbasbelopp för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Minimibeloppet enligt första stycket ska täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel.

Paragrafen innehåller bestämmelser om det förbehållsbelopp och minimibelopp som används vid beräkningen av de avgifter som socialnämnden får ta ut av enskilda för vissa socialtjänstinsatser.

Ändringen i *andra stycket* föranleds av förslaget i utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, avsnitt 3.9 om höjt bostadstillägg till pensionärer.

Genom ändringen i *andra stycket första punkten* höjs minimibeloppet för ensamstående per månad från en tolftedel av 1,3546 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,4044 prisbasbelopp.

Genom ändringen i *andra stycket andra punkten* höjs minimibeloppet för var och en av sammanlevande makar och sambor från en tolftedel av 1,1446 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,1694 prisbasbelopp.

Övervägandena finns i avsnitt 7.6.2.

Ikraftträdandebestämmelse

Av bestämmelsen framgår att lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 7.6.3.

7.7 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelse för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys lämnat ett uttalande med reservation. Reservationen avser att myndigheten inte har redovisat fördelning av dess totala intäkter och kostnader i enlighet med 3 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. En dialog har inletts mellan Regeringskansliet och myndigheten i syfte att säkerställa en fullständig och korrekt redovisning framöver.

7.8 Budgetförslag

7.8.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 7.43 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	30 753	Anslagssparande	846
2021	Anslag	32 311[1]	Utgiftsprognos	32 855
2022	**Förslag**	**32 548**		
2023	Beräknat	32 934[2]		
2024	Beräknat	33 273[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 32 548 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 32 548 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.44 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**32 311**	**32 311**	**32 311**
Pris- och löneomräkning[2]	237	623	962
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 548**	**32 934**	**33 273**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 32 548 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 32 934 000 kronor respektive 33 273 000 kronor.

7.8.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 7.45 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	777 791	Anslagssparande	69 723
2021	Anslag	832 514[1]	Utgiftsprognos	823 742
2022	**Förslag**	**785 514**		
2023	Beräknat	752 514		
2024	Beräknat	752 514		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshindersområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.46 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**782 514**	**782 514**	**782 514**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	-30 000	-30 000
varav BP22	*3 000*		
– Utreda behov av Nationellt kompetenscentrum för intellektuell funktionsnedsättning och autism	*3 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**785 514**	**752 514**	**752 514**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Från anslaget finansieras bl.a.

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- verksamhet med service- och signalhundar,
- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersområdet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning,
- statsbidrag för habiliteringsersättning,
- insatser för fallprevention,
- insatser för att stimulera universell utformning,
- stödstrukturen för genomförande av funktionshinderspolitik.

Anslaget föreslås ökas tillfälligt under 2022 med 3 000 000 kronor för att genomföra ett uppdrag om att utreda behoven av ett nationellt kompetenscentrum för intellektuell funktionsnedsättning.

År 2022 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på ökade insatser med personliga ombud och detta anslag beräknas därför minska med 30 000 000 kronor från och med 2023.

Regeringen föreslår att 785 514 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 752 514 000 kronor respektive 752 514 000 kronor.

7.8.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 7.47 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2020	Utfall	136 211	Anslagssparande	127 184
2021	Anslag	263 395[1]	Utgiftsprognos	150 493
2022	**Förslag**	**263 395**		
2023	Beräknat	264 395		
2024	Beräknat	266 395		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.48 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**263 395**	**263 395**	**263 395**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		1 000	3 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**263 395**	**264 395**	**266 395**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för bilstödet har sedan införandet av en ny lagstiftning den 1 januari 2017 varit lägre än anvisat anslag. De minskade utgifterna har flera orsaker, bl.a. att de nya reglerna ställer större krav på val av bil, färre ansökningar och även fördröjningar i handläggningen. Under 2020 steg utgifterna något, men det är ännu en stor del av de medel som anslås för bilstöd som inte kommer de sökande till del.

Lagändringar med syfte att öka ändamålsenligheten och träffsäkerheten i bilstödet trädde i kraft den 1 oktober 2020 och bedöms, tillsammans med effektiviseringar i handläggningen, innebära att utgifterna för bilstöd ökar något under kommande år.

Ökning av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 263 395 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 264 395 000 kronor respektive 266 395 000 kronor.

7.8.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 7.49 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

2020	Utfall	23 528 449	Anslagssparande	922 522
2021	Anslag	24 475 898[1]	Utgiftsprognos	24 430 676
2022	**Förslag**	**25 043 066**		
2023	Beräknat	25 907 182		
2024	Beräknat	26 807 603		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.50 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**24 475 898**	**24 475 898**	**24 475 898**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		723 800	1 461 600
varav BP22		*711 800*	*1 423 600*
– Stärkt rätt till assistans		*711 800*	*1 423 600*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	572 267	712 583	875 204
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-5 099	-5 099	-5 099
Förslag/beräknat anslag	**25 043 066**	**25 907 182**	**26 807 603**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För 2021 prognostiseras utgifter för assistansersättning bli 24,4 miljarder kronor vilket är 45 000 000 kronor lägre än vad som anvisats i budgetpropositionen för 2021. Utgifterna för 2021 beräknas därmed bli ca 900 000 000 kronor högre än utgifterna för 2020. Kostnadsökningen beror i första hand på höjningen av schablonbeloppet för 2021.

Mellan åren 2020 och 2021 bedöms antalet brukare minska med ca 150 personer. Det är en lägre minskningstakt än tidigare år vilket bedöms bero på att inflödet till assistansersättningen ökat till följd av de lagändringar avseende andning och sondmatning som infördes 2019 och 2020. Antalet timmar per brukare ökar något och bedöms fortsätta öka svagt de kommande åren.

Enligt socialförsäkringsbalken ska varje år ett schablonbelopp för assistansersättning bestämmas och beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen utfärdar föreskrifter om beloppet i förordningen om assistansersättning. Regeringen avser att räkna upp schablonbeloppet med 1,5 procent jämfört med 2021. Schablonbeloppet för assistansersättningen blir därmed 319,70 kronor per timme för 2022, en höjning med 4 kronor och 70 öre.

År 2023 och 2024 bedöms kostnaderna öka till följd av införandet av förslag från betänkandet Stärkt rätt till personlig assistans – Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser. Ökning av kostnaden för 2023 och 2024 hänför sig också till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 25 043 066 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 907 182 000 kronor respektive 26 807 603 000 kronor.

7.8.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 7.51 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	1 974 933	Anslagssparande	84 556
2021	Anslag	13 345 590[1]	Utgiftsprognos	9 528 729
2022	**Förslag**	**8 660 490**		
2023	Beräknat	10 870 490		
2024	Beräknat	9 059 790		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen
- främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,
- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhörigas och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer för dem som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst en procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.52 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 008 490**	**9 008 490**	**9 008 490**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-348 000	1 862 000	51 300
varav BP22	*2 081 000*	*4 581 000*	*2 978 300*
– Skyddad yrkestitel undersköterska			*-2 700*
– Tillkännagivande riksdagen: äldreomsorg	*900 000*	*3 900 000*	*3 000 000*
– Förstärkning äldreomsorgslyftet	*1 200 000*	*700 000*	
– Nationellt kompetenscentrum äldreomsorg	*-19 000*	*-19 000*	*-19 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 660 490**	**10 870 490**	**9 059 790**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statsbidraget till omsorgslyftet uppgår under 2021 till 3 394 000 000 kronor. Nivån föreslås korrigeras så att den är bättre anpassad till den beräknade efterfrågan vilket innebär att anslaget ökas med 1 200 000 000 kronor 2022 och med 700 000 000 kronor 2023. Det innebär att tillsammans med de resurser som sedan tidigare tillförts anslaget så uppgår satsningen till 1 700 000 000 kronor för 2022 och beräknas uppgå till 1 700 000 000 kronor för 2023.

Anslaget ökas med 900 000 000 kronor för att under 2022 genomföra de initiativ inom äldreområdet som framgår av finansutskottets betänkande (2020/21: FiU46) för ökad kvalitet inom vård och omsorg om äldre. De delar av initiativet som omfattar utbetalning av prestationsbaserade medel om stöd för att minska andelen tim-anställningar inom äldreomsorgen och stöd för att utöka sjuksköterskebemanningen inom äldreomsorgen betalas ut till kommunerna året efter genomförd prestation. Av utskottsbetänkandet framgår att anslagssparande får flyttas mellan 2021 och 2022 för att finansiera kostnader 2022 till följd av betänkandet.

Regeringen föreslår i denna proposition att det inrättas ett nationellt kompetens-centrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen. Insatsen finansieras från detta anslag som minskas med 19 000 000 kronor från 2022 och framåt. Anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* ökas med motsvarande belopp.

Den pågående satsningen för att förbättra arbetsvillkoren för personalen inom äldreomsorgen genom en återhämtningsbonus som beslutades i budgetpropositionen för 2021 ökar med 455 000 000 kronor från 2022 och framåt.

Anslaget beräknas minska med 2 700 000 kronor 2024 för att finansiera ökade kostnader vid Sveriges domstolar till följd av reformen om att införa skyddad yrkestitel för undersköterska. Anslaget 1:5 *Sveriges domstolar* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet beräknas öka med motsvarande belopp 2024.

Regeringen föreslår att 8 660 490 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 10 870 490 000 kronor respektive 9 059 790 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 308 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Vidare avser regeringen att besluta om investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 308 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 7.53 Beställningsbemyndigande för anslag 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	762 380	728 574	1 077 000			
Nya åtaganden	495 870	1 059 100	765 674			
Infriade åtaganden	-529 676	-710 674	-534 674	-436 000	-436 000	- 436 000
Utestående åtaganden	728 574	1 077 000	1 308 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**770 000**	**2 008 000**	**1 308 000**			

7.8.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 7.54 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

2020	Utfall	1 414 007	Anslagssparande	49 962
2021	Anslag	1 346 567[1]	Utgiftsprognos	1 313 827
2022	**Förslag**	**1 867 518**		
2023	Beräknat	1 452 171[2]		
2024	Beräknat	1 470 829[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 431 832 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 431 832 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelses förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelses (SiS) uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.55 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 346 567**	**1 346 567**	**1 346 567**
Pris- och löneomräkning[2]	13 366	32 684	50 405
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	507 585	72 920	73 857
varav BP22[3]	*593 000*	*158 000*	*158 000*
– Avhopparverksamhet	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Förstärkt skydd mot sexuella kränkningar	*8 000*	*17 000*	*17 000*
– Våldpreventiv förstärkning	*100 000*	*140 000*	*140 000*
– Temporär subvention LVU-placeringar	*484 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 867 518**	**1 452 171**	**1 470 829**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Statens institutionsstyrelse (SiS) är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

För att SiS långsiktigt ska kunna fullfölja arbetet med att höja kompetensen, bygga ut kvaliteten och säkerheten och rättssäkerheten i verksamheten föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 000 000 kronor för 2022 och beräknas öka med 140 000 000 kronor från 2023 och framåt.

SiS beräknas få ökade kostnader för sluten ungdomsvård till följd av de förslag som lämnats i 2020 års sexualbrottsutredning. Därför föreslås att anslaget till SiS ökas med 8 000 000 kronor år 2022. Från 2023 och framåt beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor per år för ändamålet.

Anslaget föreslås ökas med 1 000 000 kronor för 2022 och framåt för ett långsiktigt uppdrag om avhopparverksamhet.

Anslaget föreslås ökas med 484 000 000 kronor för 2022 för att subventionera de kommunala avgifterna för LVU-placeringar vid SiS.

Regeringen föreslår att 1 867 518 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 452 171 000 kronor respektive 1 470 829 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.56 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	2 054 890	-2 137 981	-83 092	-163 210
Prognos 2021	2 101 390	-2 080 424	20 966	-142 244
Budget 2022	2 206 460	-2 146 460	60 000	-82 244

Källa: Statens institutionsstyrelse

7.8.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tabell 7.57 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	467 801	Anslagssparande	31 549
2021	Anslag	725 151[1]	Utgiftsprognos	718 739
2022	**Förslag**	**669 151**		
2023	Beräknat	925 351		
2024	Beräknat	756 351		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen och för utgifter kopplade till avvecklingen av Ersättningsnämnden. De administrativa utgifterna och utgifterna för avvecklingen av Ersättningsnämnden får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.58 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**525 151**	**525 151**	**525 151**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	144 000	400 200	231 200
varav BP22	*69 000*	*375 000*	*405 000*
– Stöd för tillämpning av LVU	*2 000*		
– Vidareutveckla stöd för öppna jämförelser	*3 000*		
– Barnets bästa när vård enligt LVU upphör	*-6 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Nationell hemlöshetsstrategi	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	*30 000*	*345 000*	*375 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**669 151**	**925 351**	**756 351**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

År 2021 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på att motverka akut hemlöshet och detta anslag beräknas därför minskas med 25 000 000 kronor 2022.

I budgetpropositionen för 2021 beslutades om ett tidsbegränsat riktat statsbidrag till kommunerna för att subventionera familjehemsplaceringar. Statsbidraget uppgår till 250 000 000 kronor för 2022 och minskas till 200 000 000 kronor för 2023 som är sista året i satsningen. Anslaget beräknas därför minska med 50 000 000 kronor 2023 och med 200 000 000 kronor 2024.

I budgetpropositionen för 2021 beslutades om att öka anslaget 2022 och framåt med 100 000 000 kronor för att stärka incitamenten till arbete för personer som får ekonomiskt bistånd.

Regeringen avser att ta fram en nationell hemlöshetsstrategi för perioden 2022–2026 och föreslår att anslaget till följd av detta ökas med 40 000 000 kronor för 2022. Anslaget beräknas öka med 40 000 000 per år för övriga år under perioden.

Anslaget föreslås att ökas under 2022 med 2 000 000 kronor för finansiering av uppdrag om att ta fram stöd för tillämpningen av LVU och med 3 000 000 kronor för att vidareutveckla stöd för öppna jämförelser i socialtjänsten. Anslaget beräknas minska från 2023 med motsvarande belopp.

Regeringen vill stärka rätten till skyddat boende och rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende och avser att presentera lagförslag med detta syfte. I avvaktan på lagstiftning och att den kommunala finansieringsprincipen tillämpas ökas anslaget med 30 000 000 kronor 2022. För detta ändamål beräknas anslaget ökas med 345 000 000 kronor 2023 och med 375 000 000 kronor 2024.

Regeringen avser att återkomma med förslag om barnets bästa när vård enligt LVU upphört. Förslagen innebär att finansieringsprincipen tillämpas och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 föreslås ökas med 6 000 000 kronor under 2022. Samma anslag beräknas öka med 10 000 000 kronor från 2023 och framåt. Finansieringen hämtas från detta anslag som minskas med motsvarande belopp.

Regeringen avser att använda beräknade medel för 2022 för utbetalningar från ESF-rådet som avser de ekonomiska åtaganden som myndigheten har ingått 2019 och som ska infrias 2022.

Regeringen föreslår att 669 151 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 925 351 000 kronor respektive 756 351 000 kronor.

7.8.8 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 7.59 Anslagsutveckling 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

2020	Utfall	31 065	Anslagssparande	5 605
2021	Anslag	37 768[1]	Utgiftsprognos	35 692
2022	**Förslag**	**38 094**		
2023	Beräknat	38 506[2]		
2024	Beräknat	38 892[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 38 094 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 38 094 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.60 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**37 768**	**37 768**	**37 768**
Pris- och löneomräkning[2]	326	738	1 124
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**38 094**	**38 506**	**38 892**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 38 094 000 kronor anvisas under anslaget 4:8 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 38 506 000 kronor respektive 38 892 000 kronor.

8 Barnrättspolitik

8.1 Mål för området

Målet för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Barnrättspolitiken är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som rör barn. Resultat av genomförda insatser kopplade till barnrättspolitikens mål redovisas inom respektive politikområde. Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva barnrättspolitiken:

- barns delaktighet och inflytande hemma, uppgifter från Barnombudsmannens samlade statistik om barns och ungas levnadsförhållanden
- barns utsatthet för våld och brott, uppgifter från Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Brottsförebyggande rådets (Brå) skolundersökning
- slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) enligt artiklarna 44 och 45 i barnkonventionen regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige
- Barnombudsmannens, andra myndigheters och barnrättsorganisationers redovisningar och rapporter.

8.3 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultat samt åtgärder som regeringen vidtagit för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter och för att uppnå målet med barnrättspolitiken, såväl strategiskt och systematiskt arbete nationellt och internationellt som särskilda insatser riktade mot barn i olika situationer av utsatthet. Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 10.

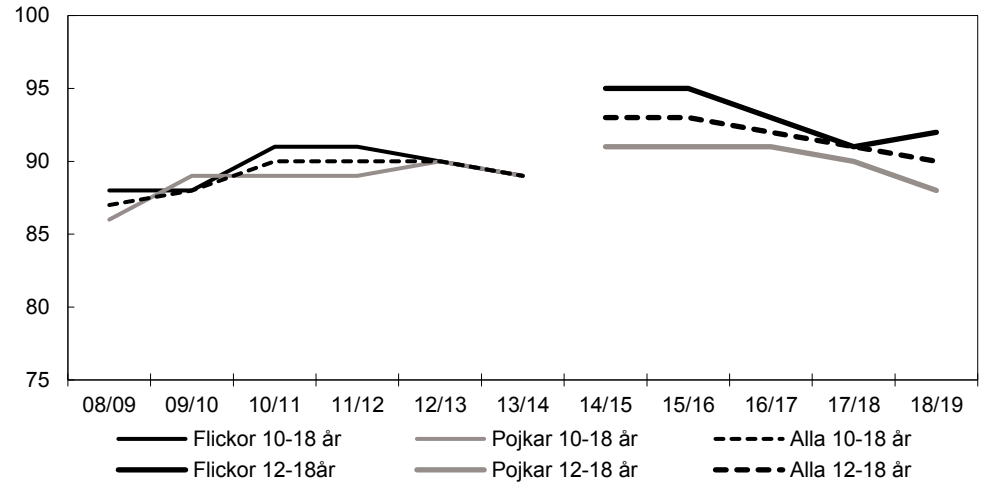
Det strategiska och systematiska arbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter fortsätter

FN:s barnrättskommitté har i sina senaste rekommendationer uttryckt oro över att skillnader kvarstår i kommuner och regioner som leder till att barns tillgång till stöd och tjänster inte är likvärdig, samt att barns rätt att komma till tals är otillräckligt genomförd i praktiken (Sammanfattade slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport 2015 punkt 11, 19 och 20).

Barns delaktighet och inflytande hemma och i skolan

Diagram 8.1 Barn som får vara med och bestämma hemma om saker som rör dem

Procent

Anmärkningar: För att säkerställa tillförlitligheten redovisas två år tillsammans. År 2014 gjordes en förändring i åldersgrupperna, från 10–18 år till 12–18 år, vilket ger ett brott i tidsserien.

Källa: SCB, Undersökning av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF).

Barnombudsmannen sammanställer statistik över barns och ungas levnadsförhållanden, däribland statistik över barns och ungas inflytande hemma. Barns inflytande hemma är högt, se diagram 8.1. Flickors inflytande är något högre än pojkars. För de senaste åren, från och med 15/16, syns en nedgång i det upplevda inflytandet, för både flickor och pojkar. Den är dock inte statistiskt säkerställd, så det är för tidigt att säga ifall det handlar om ett verkligt trendbrott eller inte.

De flesta kommuner bedriver någon form av arbete för att ge unga inflytande lokalt, men det finns stora skillnader i hur arbetet bedrivs och hur stor grupp unga som nås av befintliga insatser. För att stärka ungas förutsättningar att delta aktivt i demokratin och stärka arbetet med att främja ungas deltagande och delaktighet i demokratin, har ett antal statliga myndigheter fått i uppdrag att främja ungas deltagande och delaktighet i demokratin, däribland Barnombudsmannen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Statens institutionsstyrelse (se utg.omr. 17 avsnitt 15).

Pandemin synliggör behovet av ett fortsatt strategiskt och systematiskt arbete för att tillämpa barnkonventionen i praktiken

FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över situationen för barn under pandemin, särskilt barn i utsatta situationer. Många barn påverkas allvarligt, både fysiskt, emotionellt och psykiskt, och kommittén uppmanar staterna att säkerställa barnets rättigheter när åtgärder vidtas för att hantera det hot mot folkhälsan som pandemin utgör (Barnrättskommittén Covid statement). Barnombudsmannens årsrapport 2021 lyfter att beslut som har tagits för att minska smittspridningen har medfört allvarliga konsekvenser för barn på kort och lång sikt (”Alla tar ju inte ansvar”– Barnkonventionen som lag under en samhällskris). Pandemin har inneburit stora omställningar för barn, t.ex. vid distansundervisning och inställda fritidsaktiviteter, och det har uppstått brister i skyddsnätet för många barn. Rapporten visar på stora regionala skillnader i bedömning av barnets bästa liksom brist på information riktad till barn och brist i möjlighet till delaktighet.

Barnombudsmannen har under året haft i uppdrag att stödja myndigheter i deras arbete med att sprida information och kunskap till barn med anledning av covid-19

samt att göra en analys av vilka konsekvenser pandemin får för barn och unga i Sverige. Barn i utsatta situationer och med särskilda behov ska vara i fokus. Rapporterna visar bl.a. på att många barn har påverkats negativt av covid-19 och den nedstängning av samhället som skett, regionala skillnader och brister i tillämpningen av barnkonventionen samt behov av fortsatta uppföljningar och analyser av hur barn har påverkats av pandemin. Länsstyrelsernas redovisning av uppdraget om att samordna och utveckla länsstyrelsernas tillämpning av barnets rättigheter visar att barnrättsfrågorna under 2020 har tagit en betydande plats i länsstyrelsernas krishanteringsarbete. Analysarbete kopplat till pandemins påverkan på barnets rättigheter har på flera länsstyrelser tagit plats i krisledningsorganisationens stabsarbete.

Barnkonventionen som lag medför ett aktivt implementeringsarbete

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige och genomförandet av lagen fortsätter. Barnombudsmannen har fått i fortsatt uppdrag att sprida och genomföra utbildningsinsatser om Vägledningen för hur olika aktörer metodmässigt kan gå tillväga när en internationell konvention som barnkonventionen tolkas och tillämpas. Insatserna som har genomförts har bidragit till att ge rättstillämpare i offentlig verksamhet fördjupad kunskap och verktyg för att tolka och tillämpa barnkonventionen utifrån sina respektive verksamheter. Vidare har Barnombudsmannen fått i uppdrag att fortsatt samla rättspraxis som rör barnkonventionen från nationella och internationella domstolar i en databas. Uppdragen ska redovisas senast den 31 mars 2022.

För att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken krävs vid sidan av implementeringen av lagen en fortsatt och systematisk transformering av barnkonventionens bestämmelser i nationell rätt. Barnkonventionsutredningen (SOU 2020:63) bedömer att det finns ett 30-tal oförenligheter mellan svensk lagstiftning och praxis och barnkonventionen, och gör ett antal iakttagelser över bestämmelser i lagstiftningen som kan behöva justeras för att nå en tydligare överensstämmelse med konventionen. Betänkandets slutsatser berör ett stort antal politikområden.

Satsning på barnets rättigheter i kommuner, regioner och statliga myndigheter har bidragit till att öka kunskapen

En ytterligare viktig åtgärd i arbetet med att implementera barnkonventionen är det sedan 2017 pågående kunskapslyftet för barnets rättigheter. Syftet med satsningen är att höja kunskapen och stärka kompetensen om barnkonventionen i statliga myndigheter, kommuner och regioner. Målet är att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen hos de offentliga aktörerna. Statliga myndigheter har haft i uppdrag att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i sina verksamheter. Flera statliga myndigheter har redovisat sina uppdrag, bl.a. Boverket, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Myndigheterna har redovisat vilka åtgärder de har vidtagit eller planerar att vidta för att stärka barnrättsperspektivet i sina verksamheter.

Under 2021 har ytterligare åtta statliga myndigheter fått uppdrag, bl.a. Brottsförebyggande rådet, Diskrimineringsombudsmannen, Konsumentverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Boverket, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Socialstyrelsen har fått fördjupade och verksamhetsanpassade uppdrag inom ramen för satsningen.

Barnombudsmannen har haft i fortsatt uppdrag att erbjuda stöd till de statliga myndigheter som haft regeringsuppdrag inom kunskapslyftet. Inom ramen för

uppdraget har det digitala processtödet Barnrättsresan, som innehåller olika verktyg för implementering av barnkonventionen, vidareutvecklats.

Länsstyrelserna har ett fortsatt uppdrag att, i samverkan med Barnombudsmannen, samordna och utveckla länsstyrelsernas tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner. Ett internt kunskapslyft pågår och efterfrågan på kunskapshöjande insatser såsom t.ex. ökad praktisk tillämpning av barnkonventionen är stor. Samtliga länsstyrelser har genomfört gemensamma kompetensutvecklingsinsatser med kommuner och regioner.

Fortsatta möten med Barnrättsdelegationen

Möten med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige, ägde rum i september 2020 och i april 2021. Vidare har sakråd om FN:s barnrättskommittés frågor till Sverige ägt rum i april och september 2021. Dialogen har bidragit till fördjupad och breddad kunskap om olika grupper av barn, barns livsvillkor och barnets rättigheter, med särskild fokus på barn som utsätts för t.ex. våld eller befinner sig i samhällets vård eller vars livsvillkor påverkats av pandemin.

Sveriges internationella engagemang för att tillförsäkra barnets rättigheter fortsätter

Sverige har under året arbetat med att besvara de frågor som Barnrättskommittén ställt till Sverige i sin senaste granskning (list of issues). Sverige kommer att lämna sin kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté senast den 15 oktober 2021 (se utg.omr. 1 avsnitt 10).

Sverige har under lång tid tagit en aktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud mot barnaga. I 62 av världens länder finns i dag ett förbud mot alla former av barnaga. Det innebär att det för 87 procent av världens barn fortfarande inte finns något fullt skydd i lag mot barnaga. Sverige har också fortsatt engagemanget och arbetet som det första vägvisarlandet i Globala Partnerskapet mot våld mot barn som lanserades i juli 2016. Initiativet är kopplat till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Sverige deltar i partnerskapet för att främst uppnå delmålet 16.2 om att eliminera alla former av våld mot barn. Under året har Sverige deltagit vid möten med styrelsen och exekutivkommittén. Regeringen har även haft ett möte med den nationella plattformen mot våld mot barn, i december 2020. Plattformen syftar till att duplicera det Globala Partnerskapet på nationell nivå, och utgörs av bl.a. myndigheter, civilsamhällesorganisationer, företag, trossamfund och universitetsvärlden.

Sverige följer och deltar aktivt i arbetet med att främja barnets rättigheter inom FN och EU. Vid FN:s råd för mänskliga rättigheters 45:e möte i september 2020 lade EU tillsammans med den latinamerikanska gruppen (GRULAC) fram en resolution om att uppfylla barnets rättigheter genom en hälsosam miljö vilken antogs av rådet med konsensus. I FN:s generalförsamling kunde även de båda svenskstödda resolutionerna om att motverka mobbning respektive om påtvingade och tidiga äktenskap och barnäktenskap antas med konsensus.

Sverige deltar även aktivt i Europeiska kommissionens expertgrupp om barnets rättigheter samt i EU:s arbetsgrupp för mänskliga rättigheter (COHOM) och i andra EU-forum, både EU-interna och vad gäller EU:s relation till tredjeland. EU:s riktlinjer för främjande och skydd av barnets rättigheter vägleder det externa arbetet. Under året har både EU och Europarådet tagit fram nya uppdaterade strategier för arbetet med

barnets rättigheter. För att genomföra Europarådets strategi har en styrkommitté inrättats, CDENF, i vilken Sverige bidrar med en representant. Sverige arbetar även aktivt för genomförandet av Lanzarotekonventionen (Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp).

Stärkt stöd till barn i särskilt utsatta situationer fortsätter

Enligt målet för barnrättspolitiken ska alla barn få sina rättigheter tillgodosedda. Regeringens arbete ska även bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, där barnrättsperspektivet har bäring på flera av agendans mål, däribland berörs mål 10 om att minska ojämlikheten inom och mellan länder samt mål 16.2 om att eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn. FN:s barnrättskommitté påpekar i den senaste rekommendationen att Sverige bör fokusera mer på att arbeta förebyggande mot diskriminering och vidta åtgärder för att skydda barn i sårbara situationer (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport 2015 punkt 16). Genom bl.a. Barnombudsmannens och andra aktörers rapporter, barnrättskommitténs granskningar och dialogen med Barnrättsdelegationen får regeringen kunskap om vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för rättighetskränkningar och övergrepp.

Pandemin har ökat behovet av stöd till barn i utsatta situationer

Ett flertal olika rapporter visar att även om barn och unga generellt inte tycks drabbas lika hårt av själva viruset är konsekvenserna för barn av pandemin allvarliga särskilt för barn i utsatta situationer. Barns rätt till hälsa och utveckling kan påverkas av viruset i sig, av hur föräldrar påverkas, av fjärr- och distansundervisning, inställda fritidsaktiviteter, möjlighet att ta del av kultur och det finns en risk att även konflikter i hemmet har ökat eller fått ännu allvarligare konsekvenser. Ett flertal rapporter visar att behovet av stöd har ökat, Alla tar ju inte ansvar (Barnombudsmannens årsrapport 2021), Så påverkade pandemin barn under året (BRIS årsrapport 2020), För många har stora delar av livet satts på paus (Rädda Barnen 2021) och Barn och unga mitt i en pandemi (Myndigheten för delaktighet 2021, som fokuserar på hur barn och unga med funktionsnedsättning påverkats av pandemin). Socialstyrelsen har under 2020 och 2021 fått extra medel att fördela till civilsamhällesorganisationer som bl.a. arbetar med barn i utsatta situationer så att de kan utöka sina stödverksamheter för att möta ökade och förändrade behov. Regeringen har under 2020 och 2021 vidare vidtagit flera andra åtgärder för att stärka och utveckla insatserna till barn och unga inom andra politikområden (se utg.omr. 9 avsnitt 7, utg.omr. 16 avsnitt 4 och utg.omr. 17 avsnitt 15).

Tydliga skillnader i uppväxtvillkor

Barns förutsättningar och utsatthet ser olika ut bl.a. beroende på var de bor. Det finns oroväckande tecken på en ökad segregation och stora skillnader mellan olika bostadsområden vad gäller t.ex. ekonomi, skolresultat, boende och hälsa. Alla barn ska ges möjlighet till trygghet och utveckling. Den ekonomiska familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för barnhushållens ekonomi och bidrar till en god levnadsstandard, men stora skillnader mellan olika barnhushåll består (se utg.omr. 12).

Av samtliga barn i riket bor ca 9 procent i hushåll med låg inkomststandard, vilket innebär att inkomsterna inte räcker till de nödvändigaste levnadsomkostnaderna som boende, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor osv. I rapporten Segregationens konsekvenser för unga (Delegationen mot segregation, 2019) konstateras att i områden med socioekonomiska utmaningar är andelen hushåll med låg

inkomststandard 28 procent. I områden med socioekonomiskt goda förutsättningar bor endast 2 procent i hushåll med låg inkomststandard och i glesbygd bor 6 procent i hushåll med låg inkomststandard (se utg.omr. 13 avsnitt 6).

Kronofogdemyndighetens statistik över vräkningar visar på ett trendbrott vid halvårsskiftet 2018 då siffror ökade för barn som berörs av vräkning. Trenden höll i sig fram till årsskiftet 2020 men hade sjunkit till 2018 års nivåer vid årsskiftet 2021 (se utg.omr. 9 avsnitt 7) .

Fortsatta satsningar för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid

Arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention är prioriterat för regeringen och barn och unga är en särskilt viktig målgrupp i detta arbete. Regeringen har bl.a. gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor årligen i statsbidrag till kommuner under 2018–2020 för att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (S2018/00368) (se utg.omr. 9 avsnitt 7).

För 2021 fördelas ca 1,7 miljarder kronor genom en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Den 1 maj 2021 överlämnades ett delbetänkande från Utredningen om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga, bl.a. med ett förslag om att det ska implementeras ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga i hälso- och sjukvården (SOU 2021:34). Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I maj 2021 beslutade regeringen om att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda vissa frågor gällande den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården (dir. 2021:36) (se utg.omr. 9 avsnitt 4 och 5).

Rättigheter för barn inom den sociala barn- och ungdomsvården och barn i vårdnadstvister

Regeringen anser att tryggheten och säkerheten för placerade barn behöver stärkas. Under 2021 har flera åtgärder vidtagits i detta syfte. Den 10 mars presenterades departementspromemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7). I promemorian presenteras nya lagförslag i både socialtjänstlagen och LVU som syftar till att stärka principen om barnets bästa när vården upphör. Promemorian har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet. Den 1 mars 2021 trädde nya bestämmelser i socialtjänstlagen och LVU om vårdnadsöverflyttning i kraft, och det infördes särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden i mål och ärenden enligt LVU. Även tillsynen av den sociala barn- och ungdomsvården har förstärkts (se utg.omr. 9 avsnitt 7).

I augusti 2020 överlämnades betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). Betänkandet innehåller flera förslag som syftar till ett förtydligat barnrättsperspektiv inom socialtjänsten. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Socialstyrelsen har genomfört en första brukarundersökning med barn som är placerade i familjehem. Många barn uppger att de har det bra i familjehemmet, men endast knappt hälften uppger att de fått information om sina rättigheter (se utg.omr. 9 avsnitt 7).

Tidiga insatser är ofta avgörande för barn och unga som riskerar att fara illa (se utg. omr. 16 avsnitt 4). Öppna insatser utan samtycke kan vara ett redskap för att överbrygga det gap som kan uppstå mellan insatser som vårdnadshavare och unga samtycker till och omhändertaganden enligt LVU. Möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga är dock begränsade. Regeringen har därför gett

Socialstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på hur möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga kan öka. Uppdraget redovisades den 21 maj 2021 (se utg.omr. 9 avsnitt 7).

Riksdagen beslutade den 26 maj 2021 om de lagändringar som regeringen föreslagit i propositionen Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister (prop. 2020/21:150) och som bl.a. syftar till att stärka barnrättsperspektivet i vårdnadsprocessen, skapa bättre förutsättningar för föräldrar att nå samförståndslösningar och stärka skyddet för barn som riskerar att fara illa. Det behövs även mer kunskap om hur våld och övergrepp beaktas i domar om vårdnad, boende och umgänge, och Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2021 (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

Skydd för barn mot våld och andra brott

Arbetet för att motverka våld mot barn berör flera politikområden och redovisas inom respektive utgiftsområde (se framför allt utg.omr. 4, utg.omr. 9 avsnitt 7 och utg.omr. 13 avsnitt 5).

Skolundersökningen om brott 2019 (Brå) visar att 19 procent av alla elever i årskurs nio blivit utsatta för misshandel. Det är vanligare bland pojkarna (23 procent) än flickorna (15 procent). Fler flickor har i stället utsatts för sexualbrott (21 procent av flickorna, 6 procent av pojkarna). Av dem som varit utsatta för brott är det vanligt att oro för brott medfört någon form av begränsning i vardagen (56 procent av flickorna och 46 procent av pojkarna). Av de pojkar som blivit utsatta för hot är det nästan 20 procent som har uppgett att de hållit sig borta en hel dag från skolan. Motsvarande andel bland de pojkar som inte utsatts är 2,8 procent.

Sedan 2000 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet genomfört en nationell kartläggning av våld mot barn vart femte år med medel från regeringen. Resultaten från den senaste kartläggningen presenterades 2016. Arbetet med en ny kartläggning pågår och kommer att presenteras 2023.

Barnombudsmannen har fått i uppdrag att sammanställa Sveriges erfarenheter av att minska våld mot barn i en landrapport. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2021. Ombudsmannen har även haft i uppdrag att utveckla stöd och informationsmaterial om hur man kan förebygga och motverka alla former av våld mot barn riktat till professioner i statliga myndigheter, kommuner och regioner och även direkt till barn.

Det finns brister i stödet till barn som är medföljande till en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende. Bland annat säkerställs deras rätt till utbildning och skolgång i för låg utsträckning. I Socialstyrelsens undersökning Öppna jämförelser uppger 21 procent av kommunerna 2020 att de har en rutin för att säkra rätten till skolgång för barn i skyddat boende.

Den 1 april 2021 beslutade regeringen propositionen Barn som bevittnar brott (prop. 2020/21:170). I propositionen föreslogs bl.a. att det införs ett nytt brott, barnfridsbrott, som innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021 (se utg.omr. 4).

För att markera ytterligare i straffsystemet att hedersrelaterat våld och förtryck är oacceptabelt föreslår Hedersbrottsutredningen i sitt betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57) att det införs ett särskilt hedersbrott som tar sikte på upprepade hedersrelaterade gärningar som riktar sig mot samma brottsoffer.

Betänkandet, som har remitterats, bereds nu vidare inom Regeringskansliet (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

Regeringen tillsatte den 29 april 2021 en utredning som ska lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Strategin ska anlägga ett helhetsperspektiv och möjliggöra en sammanhållen inriktning för arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn under den närmaste tioårsperioden. Utredaren ska ta fram förslag till mål för det långsiktiga arbetet att förebygga och bekämpa våld mot barn. Utredaren ska även identifiera brister och lämna förslag på åtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022.

Utvecklingen av teknik och användningen av internet gör att sexualbrott kan begås på distans och alltså ske var som helst i världen. 2020 års sexualbrottsutredning har bl.a. mot den bakgrunden haft i uppdrag att se över vilka principer som bör gälla för straffansvaret för sexualbrott på distans och utnyttjande av barn för sexuell posering. Utredningen har också gjort en översyn av straffskalorna för sexualbrotten. I juni 2021 överlämnade utredningen betänkandet Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43).

Stiftelsen Allmänna Barnhuset beviljades även medel under 2019 och 2020 av regeringen för att genomföra en nationell och återkommande studie om ungdomars sexualitet, utsatthet för sexuella övergrepp, sexuell exploatering och sexuell exponering via digitala medier (Unga, sex och internet efter #metoo). Studiens resultat, som redovisades den 15 juni 2021, och Barnombudsmannens kartläggning av hur barns och ungas hälsa påverkas av pornografi, som redovisades den 30 juni 2021, visar en komplex bild. Underlagen kan användas för vidare forskning och för att genomföra analyser av eventuella åtgärder som kan bidra till att stärka barnets rättigheter och möjligheter att utvecklas som individer (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

För att stärka barnets rättigheter på nätet har Barnombudsmannen, Statens medieråd och Integritetsskyddsmyndigheten gemensamt tagit fram en vägledning för aktörer som skapar, tillhandahåller och ansvarar för digitala miljöer där det är vanligt att barn och unga befinner sig, i syfte att göra internet till en tryggare och säkrare plats för barn och unga. Statens medieråds arbete för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan redovisas inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 14.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de insatser som vidtagits för att stärka barns rättigheter bidrar till att uppfylla målet om att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande, vilket bl.a. grundar sig på åtaganden i barnkonventionen. Samtidigt bedömer regeringen att det behövs ett fortsatt systematiskt och strategiskt arbete för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

Trots en tydlig målsättning om att inget barn ska utsättas för våld drabbas en stor andel barn och unga av våld i Sverige under sin uppväxt, och rätten att skyddas från våld är enligt regeringens bedömning fortfarande inte fullt tillgodosedd för alla barn trots genomförda insatser. Att barn utsätts för våld är oacceptabelt och regeringens beslut att tillsätta en utredning för att ta fram en strategi för att motverka våld mot barn är ett viktigt steg för ett sammanhållet, långsiktigt och strategiskt arbete som syftar till att säkerställa barnets rättigheter och att åtgärda det som inte fungerar i praktiken.

Att barnkonventionen är svensk lag bedöms bidra till att synliggöra barnets rättigheter och skapa förutsättningar för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Det innebär också att barnets roll som rättssubjekt med egna specifika rättigheter tydliggörs och kan därmed förväntas medverka till att barnet i högre grad hamnar i fokus i de situationer som gäller barnet.

Barn är experter på sin egen situation och har rätt till delaktighet och inflytande. Att ta del av barns egna erfarenheter och åsikter medför också att beslut kan bli bättre underbyggda och av högre kvalitet. Regeringen bedömer att insatser för att öka kunskaper om barnets rättigheter bland barn själva och inom statliga myndigheter, regioner och kommuner spelar en central roll för barnets möjligheter att åtnjuta rättigheterna.

8.5 Politikens inriktning

Alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda och åtnjuta det skydd och det stöd som lagstiftningen garanterar oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning. Pandemin har inneburit stora samhällsutmaningar och medfört allvarliga konsekvenser för barns möjlighet att åtnjuta sina rättigheter och särskilt drabbat de barn som redan befinner sig i utsatthet. Samtidigt har pandemin synliggjort att det finns ett tydligt behov av fortsatt systematiskt och strategiskt arbete för att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken. Det är också angeläget att fortsatt uppmärksamma de barn som löper förhöjd risk att utsättas för rättighetskränkningar och säkerställa att de får kontinuerligt stöd.

Fortsatt behov av ett strategiskt och systematiskt arbete för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra all verksamhet som rör barn och återspegla att barn är individer med egna rättigheter. Därför krävs ett fortsatt systematiskt och strategiskt arbete med utgångspunkt i barnkonventionen och den av riksdagen godkända Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232, bet. 2010/11:SoU3, rskr. 2010/11:35). För att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken krävs vid sidan av implementeringen av barnkonventionen som lag en fortsatt och systematisk transformering av barnkonventionens bestämmelser i nationell rätt. Barnkonventionsutredningen, vars slutsatser berör ett stort antal politikområden, bedömer att transformeringsarbetet behöver fortsätta samtidigt som det behövs ett fortsatt långsiktigt stöd i den praktiska tillämpningen av barnkonventionen (SOU 2020:63). Regeringen kommer därför fortsättningsvis att vidta åtgärder för att säkerställa att barnkonventionen som lag får genomslag inom olika politikområden för att barn ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Arbetet inom kunskapslyftet för barnets rättigheter kommer att fortsätta och fördjupas inriktat på verksamhetsanpassade uppdrag kopplade till särskilt angelägna rättigheter inom olika områden. Fokus ska ligga på åtgärder för att förverkliga barns rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör barnet, bedömningar av barnets bästa och handfast kunskap om tolkning och tillämpning av barnkonventionen som lag, där stöd från Barnombudsmannen spelar en central roll. Det finns fortsatt skillnader i hur regioner bedömer barnets bästa och hur barn får möjlighet att vara delaktiga. Länsstyrelsernas uppdrag att, i samverkan med Barnombudsmannen, samordna och utveckla tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner kräver ett långsiktigt arbete och kommer att fortsätta.

För att barn ska ha möjligheter till delaktighet och inflytande behöver de också ha kännedom om sina rättigheter. Barnombudsmannen fortsätter att sprida och utveckla portalen minarättigheter.se. För att barn ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda är det också viktigt att de har förutsättningar att utkräva dem. Ett sådant utkrävande kan ske på olika sätt. Barnrättskommittén såväl som flera stater inom ramen för UPR-granskningen har rekommenderat Sverige att ratificera det tredje tilläggsprotokollet om ett individuellt klagomålsförfarande. Regeringen har svarat att en ratifikation av tilläggsprotokollet ska övervägas och kommer att se över frågan.

I arbetet med att barnets rättigheter ska få genomslag är det civila samhällets organisationer helt centrala. Pandemin har också synliggjort behovet av deras stöd till utsatta barn. Regeringen för en systematisk dialog med organisationer inom ramen för Barnrättsdelegationen och är medveten om vikten av ett kontinuerligt stöd för att de ska kunna bedriva en verksamhet med kvalitet där barn inte hamnar utanför. Regeringen avser därför att tillföra 20 miljoner kronor per år (till anslaget 5:2 *Barnets rättigheter*) för att möjliggöra ett långsiktigt statsbidrag med fokus på barnrättsorganisationer och stöd till barn i utsatta situationer.

Regeringen avser att fortsatt delta i arbetet med att stärka skyddet av barnets rättigheter på internationell nivå, bland annat utifrån arbetet för Agenda 2030. Sverige fortsätter även att delta i Globala Partnerskapet för att eliminera alla former av övergrepp och våld mot barn.

Fortsatt stort behov av insatser för barn i utsatta situationer

Regeringens arbete med att säkerställa att särskilt utsatta grupper av barn och unga får sina rättigheter tillgodosedda fortsätter. För att förbättra barns uppväxtvillkor i områden med socioekonomiska utmaningar, såsom att stärka barnets rätt till en god ekonomisk levnadsstandard, spelar exempelvis den ekonomiska familjepolitiken en viktig roll och även arbetet med att minska och motverka segregation kommer att vara fortsatt centralt. Den fysiska stadsplaneringen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och därigenom bidra till barns jämlika levnadsvillkor (se utg.omr. 12, utg.omr. 13 avsnitt 6 och utg.omr. 18 avsnitt 3).

Regeringen anser att det är oroväckande att den psykiska ohälsan är fortsatt hög bland barn och unga. Det är mer vanligt med psykisk ohälsa bland flickor och unga transpersoner, men pojkar är överrepresenterade bland dem som avlider i suicid. Regeringen avser därför, som aviserats tidigare, att fortsätta satsningen på en förstärkt psykiatri och ökad psykisk hälsa (se utg.omr. 9 avsnitt 4 och 5).

Den starka föräldrarätten kan innebära stora problem för utsatta barn. Det krävs ett perspektivskifte där barnets rättigheter kommer i främsta rummet.

Tryggheten och säkerheten för placerade barn behöver stärkas. Under 2021 har flera åtgärder vidtagits i detta syfte. I departementspromemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör presenterar utredaren lagförslag inom fyra områden som rör placerade barn. Bland annat föreslås att socialnämnden ska följa upp barns situation efter det att vård som har beslutats enligt LVU har upphört. En skyldighet att följa upp barns situation efter det att vård som har beslutats enligt LVU har upphört bidrar till ökad trygghet och säkerhet för barn som har vårdats i samhällsvård. Regeringen avser därför att återkomma med förslag om barnets bästa när vård enligt LVU upphört (se utg.omr. 9 avsnitt 7).

Det finns brister både vad gäller förebyggande arbete, samverkan mellan berörda aktörer samt stöd, skydd och behandling av barn som upplevt våld, och en särskild utredare har i uppdrag att ta fram en nationell strategi mot våld mot barn, inklusive

hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet för att förebygga, upptäcka och motverka alla former av våld, människohandel liksom exploatering och sexuella övergrepp mot barn måste fortsätta. Att barn blir utsatta för eller bevittnar våld kan medföra stora konsekvenser för barn på både kort och lång sikt och för samhället i stort. Regeringen anser att Sverige ska vara ett föregångsland i arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn. Både barnkonventionen och Agenda 2030 ställer långtgående krav på att skydda barn mot alla former av våld och övergrepp. Både professionella som arbetar med barn och barn själva behöver mer kunskap om våld och sexuella övergrepp, särskilt på internet. Det krävs också ökad kunskap om hur stöd till utsatta barn bäst ges. Regeringen avser även fortsätta att arbeta med att motverka andra former av utsatthet på nätet bland barn och unga (se utg.omr. 9 avsnitt 7, 13 avsnitt 5 och 17 avsnitt 14). Ökat skydd för barn och unga mot våld är även centralt i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 (utg.omr. 4 och utg.omr. 13 avsnitt 5).

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 8.1 Barnombudsmannen

Tusentals kronor

2020	Utfall	27 089	Anslagssparande	-320
2021	Anslag	26 549[1]	Utgiftsprognos	26 004
2022	**Förslag**	**26 939**		
2023	Beräknat	27 250[2]		
2024	Beräknat	27 528[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 26 939 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 26 939 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**26 549**	**26 549**	**26 549**
Pris- och löneomräkning[2]	390	701	979
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**26 939**	**27 250**	**27 528**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 26 939 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 27 250 000 kronor respektive 27 528 000 kronor.

8.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 8.3 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

2020	Utfall	69 609	Anslagssparande	2 652
2021	Anslag	137 261[1]	Utgiftsprognos	136 085
2022	**Förslag**	**42 261**		
2023	Beräknat	42 261		
2024	Beräknat	42 261		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får används för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**22 261**	**22 261**	**22 261**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	20 000	20 000
varav BP22	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Långsiktiga statsbidrag specifikt riktade till barnrättsorganisationer	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 261**	**42 261**	**42 261**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2022 för att möjliggöra långsiktiga statsbidrag med fokus på barnrättsorganisationer och stöd till barn i utsatta situationer. Regeringen beräknar vidare att 20 000 000 kronor tillförs anslaget år 2023 och 2024.

Regeringen föreslår att 42 261 000 kronor anvisas under anslaget 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 261 000 kronor respektive 42 261 000 kronor.

9 Forskning

9.1 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål samt delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, under avsnitt 7 Forskning. I detta avsnitt redovisas resultat relaterade till anslagen 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

Indikatorer och bedömningsgrunder i detta avsnitt rör kvalitetsförstärkning av forskningen, samverkan, samhällspåverkan och jämställdhet, t.ex. beviljandegraden av forskningsmedel uppdelat på kön. Underlagen för bedömning av hur verksamheten vid Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) bidrar till att nå forskningspolitikens mål är myndighetens resultatredovisning i årsredovisningen samt övriga rapporter som myndigheten lämnat under 2020 och första halvåret 2021.

9.3 Resultatredovisning

Högre beviljade belopp till forskning

Under 2020 hanterade Forte 1 405 ansökningar med en beviljandegrad på 10,9 procent, vilket är i paritet med den genomsnittliga beviljandegraden de senaste fem åren. Antalet ansökningar har sjunkit, vilket delvis beror på att tidigare beslutade insatser för att minska översökning har börjat få genomslag. Forte har också haft färre utlysningar, varav vissa varit riktade mot specifika områden inom exempelvis arbetslivs- och äldreområdet. Under 2020 betalade Forte ut forskningsmedel om totalt 743 miljoner kronor. Det är en ökning med 68 miljoner kronor jämfört med 2019 och 90 miljoner kronor jämfört med 2018. Medlen är jämnt fördelade över Fortes ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd. Genomsnittligt belopp för beviljade projekt- och juniorforskarbidrag under 2020 var 4,2 miljoner kronor, vilket är Fortes högsta genomsnittliga belopp någonsin. Det ökade bidragsbeloppet beror på att Forte har prioriterat att öka finansieringsgraden i syfte att öka genomförbarheten av beviljade forskningsprojekt.

Covid-19-pandemins påverkan

Stora delar av den forskning som Forte finansierar har påverkats av covid-19-pandemin och dess konsekvenser. I den årliga öppna utlysningen 2020, som sker i två steg, möjliggjordes för sökande att anpassa ansökningarna utifrån pågående pandemi i det andra steget. Forte deltog också i Formas Akututlysning 2020 där forskare inom

Fortes områden kunde ansöka om medel för akut datainsamling med koppling till covid-19-pandemin och där 13 projekt beviljades medel av Forte. Inom ramen för Fortes satsning Välfärdens kvalitet, organisation och processer fick forskare med pågående finansiering möjlighet till ytterligare finansiering för att koppla sin forskning till pandemin. Nio projekt ansökte om och beviljades medel.

Inom ramen för det tioåriga nationella forskningsprogrammet om arbetsliv gjordes utlysningen Synteser av arbetslivsforskning. Ansökningar med relevans för covid-19-pandemin uppmuntrades. Fyra av de beviljade ansökningarna hade en tydlig koppling till pandemin och berörde bl.a. ledarskap på distans, arbetsvillkor inom äldreomsorgen och könssegregerade arbetsplatser. Inom ramen för det nationella forskningsprogrammet om tillämpad välfärdsforskning gjordes en utlysning med titeln Ökad kunskap om äldreomsorgen där medel till 13 ettåriga projekt och systematiska översikter beviljades (se även avsnitt 7 Politik för sociala tjänster).

Spridning av forskningsresultat

Fortes kommunikationsinsatser för att sprida forskningsresultat har ställts om till följd av covid-19-pandemin vilket gjort att man nått ut till betydligt fler, via t.ex. webbaserade möten, seminarier och konferenser. Även besöken på Fortes webbplats och antalet följare i sociala medier har ökat. Antalet läsningar av populärvetenskapliga artiklar på webbplatsen ökade med över 60 procent jämfört med 2019. Under året tog Forte fram en ny serie korta skrifter, Forte Fokus, med anledning av pandemin för att lyfta fram forskning som kan bidra till att möta krisens utmaningar.

Jämställdhet

Forte bedriver ett kontinuerligt utvecklingsarbete för att säkerställa att beredningsprocessen är jämställd och rättssäker. Kvinnor hade en något högre beviljandegrad än män, 11 procent jämfört med 10 procent, vilket de haft de tre senaste åren. Över tid har mäns högre beviljandegrad sjunkit i förhållande till kvinnors. Av beviljade forskningsansökningar hade 65 procent en kvinna och 35 procent en man som huvudsökande. Denna andel motsvarar ungefär könsfördelningen i ansökningarna. Det genomsnittliga bidragsbeloppet är jämnt fördelat mellan kvinnor och män, vilket är en förändring mot 2019 då män beviljades ett högre belopp.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Under året har Forte ställt om delar av sin verksamhet, bl.a. forskningsstödet, kommunikationen av forskningsresultat och samverkan. Detta har skett både av nödvändighet och för att mer träffsäkert kunna möta angelägna forskningsbehov som covid-19-pandemin fört med sig. På så sätt bedöms Forte ha bidragit till målet att samverkan och samhällspåverkan ska öka. Genom sitt forskningsstöd och sin utveckling av bedömningsprocesser medverkar Forte också till att nå regeringens mål om en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen samt till flera av målen för Agenda 2030, med tyngdpunkt i den sociala dimensionen. Fortes arbete för att främja jämställdhet i fördelningen av forskningsstöd bedöms bidra till att uppnå målet att jämställdheten ska öka.

9.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas inom utgiftsområde 16 avsnitt 7.5 Politikens inriktning. Inom utgiftsområde 9 har regeringen gjort en rad forskningssatsningar för att möta samhällsutmaningar inom bl.a. området hälsa och välfärd som har presenterats i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen

Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60). Forte har en viktig roll i genomförandet av forskningspolitiken, inte minst när det gäller de tre nationella forskningsprogrammen om tillämpad välfärdsforskning, arbetslivsforskning respektive det senaste programmet om psykisk hälsa. Forskningsprogrammet om psykisk hälsa förväntas kunna öka förståelsen om varför psykisk ohälsa ökar i samhället och bidra till framtagandet av metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar. Forskningen på området förväntas också belysa vilka metoder som är effektiva för att stödja individen i sjukskrivningsprocessen och som kan bidra till återgång i arbete för sjukskrivna med psykisk ohälsa. Forte kommer också att fortsätta att fördela medel till forskning om prevention och folkhälsa. Satsningen bör bidra till att öka kunskapen om preventiva åtgärder och deras effekter på folkhälsan. Vidare har Forte fått i uppdrag att fördela ytterligare medel till äldreforskning i syfte att stärka forskningen om vård och omsorg om äldre. Fortes forskningsanslag har förstärkts, vilket ger ökade möjligheter att göra utlysningar utifrån identifierade kunskapsbehov inom myndighetens ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd. Det nationella forskningsprogrammet om arbetslivsforskning förstärks också de kommande åren, vilket förväntas främja forskning som bidrar till ett hållbart arbetsliv, goda arbetsförhållanden och ett hälsofrämjande arbetsliv, t.ex. forskning som ger kunskap om sjukförsäkringens och arbetsskadeförsäkringens funktionssätt, modeller för kompetensutveckling och metoder för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden.

9.6 Budgetförslag

9.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

2020	Utfall	35 155	Anslagssparande	911
2021	Anslag	39 063[1]	Utgiftsprognos	39 631
2022	**Förslag**	**41 002**		
2023	Beräknat	43 056[2]		
2024	Beräknat	43 490[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 42 585 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 42 584 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 063**	**39 063**	**39 063**
Pris- och löneomräkning[2]	339	775	1 177
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 600	3 218	3 250
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 002**	**43 056**	**43 490**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 41 002 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 43 056 000 kronor respektive 43 490 000 kronor.

9.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 9.3 Anslagsutveckling 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	659 336	Anslagssparande	459
2021	Anslag	763 503[1]	Utgiftsprognos	756 960
2022	**Förslag**	**786 503**		
2023	Beräknat	834 503		
2024	Beräknat	834 503		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**763 503**	**763 503**	**763 503**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	23 000	71 000	71 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**786 503**	**834 503**	**834 503**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 786 503 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 834 503 000 kronor för respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forte finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 9.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

Anslag	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	1 421 445	1 240 209	1 829 298			
Nya åtaganden	473 648	1 321 007	1 234 041			
Infriade åtaganden	-654 884	-731 918	-763 339	-753 282	-586 427	-960 291
Utestående åtaganden	1 240 209	1 829 298	2 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 800 000**	**2 300 000**	**2 300 000**			

Utgiftsområde 10

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgiftsområde 10 – Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 13
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön ... 14

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ... 15
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 15
3.2 Utgiftsutveckling ... 15
3.3 Skatteutgifter ... 16
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 17
3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 17
3.6 Resultatredovisning ... 17
3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling ... 18
3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 33
3.8 Politikens inriktning ... 34
3.9 Höjt inkomsttak i sjukförsäkringen ... 36
3.9.1 Konsekvenser för jämställdheten ... 37
3.10 Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning ... 37
3.10.1 Konsekvenser ... 38
3.11 Ändringar i sjukförsäkringen för ökad trygghet och flexibilitet ... 38
3.11.1 Ärendet och dess beredning ... 38
3.11.2 Gällande regelverk ... 39
3.11.3 Överväganden och förslag ... 45
3.11.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 70
3.11.5 Konsekvenser ... 71
3.12 Författningskommentar ... 77
3.12.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 77
3.12.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 89
3.12.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön ... 89
3.13 Budgetförslag ... 90
3.13.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m. ... 90
3.13.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. ... 93
3.13.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning ... 95
3.13.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m. ... 96
3.13.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet ... 98
3.13.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen ... 99
3.13.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader ... 101
3.13.8 2:1 Försäkringskassan ... 102
3.13.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen ... 105

Bilaga 1 En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) i relevanta delar
Bilaga 2 En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26)
Bilaga 3 Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.9, 3.10 och 3.11).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.11).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön (avsnitt 2.3 och 3.9).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor (avsnitt 3.13.8).
5. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor	
Anslag	
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	41 005 070
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	41 706 400
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 351 000
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 252 000
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 649
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 491 700
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	282 000
2:1 Försäkringskassan	9 524 366
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	72 272
Summa anslag inom utgiftsområdet	**97 721 457**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 10 kap. 11 §, 12 kap. 25, 27 och 30 §§, 13 kap. 33 §, 25 kap. 5 §, 26 kap. 27 och 31 §§, 27 kap. 1, 46, 48 och 49 §§, 28 kap. 11 § och 35 kap. 18 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 27 kap. 16 a och 49 a–49 e §§, och närmast före 27 kap. 16 a, 49 a, 49 b och 49 d §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 kap.	
11 §[1]	
Det som i denna balk i övrigt eller i annan författning föreskrivs om sjukpenning enligt 25–28 kap. gäller i tillämpliga delar även i fråga om graviditetspenning, med undantag av bestämmelserna i	
– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *8,0* prisbasbelopp,	– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,
– 27 kap. 5 § om ersättning för merutgifter,	
– 27 kap. 27 §, 27 a § och 28 b § första stycket om karensavdrag och karensdagar,	
– 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och	
– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.	
Vid beräkning av graviditetspenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.	
För hel graviditetspenning motsvarar ersättningsnivån beräkningsunderlaget för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena.	
12 kap.	
25 §[2]	
När föräldrapenning ska lämnas på sjukpenningnivån ska ersättningen beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25, 26 och 28 kap., med undantag av bestämmelserna i	
– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *8,0* prisbasbelopp,	– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,
– 26 kap. 19–22 §§ om beräkning i vissa fall,	

[1] Senaste lydelse 2018:647.

[2] Senaste lydelse 2017:1305.

– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlaget för sjukpenning på fortsättningsnivån, och

– 28 kap. 12–18 §§ om arbetstidsberäknad sjukpenning.

27 §[3]

Om en förälders sjukpenninggrundande inkomst har sänkts sedan den tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) har gått ut, ska föräldrapenningen till dess att barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av

1. den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde, eller

2. den högre inkomst som löneavtal därefter föranleder.

Första stycket gäller all föräldrapenning som lämnas till föräldern, när han eller hon avstår från förvärvsarbete för vård av barn under den tid som anges där.

Skulle den sjukpenninggrundande inkomsten som gällde innan sänkningen skedde ha överstigit *8,0* prisbasbelopp, om inkomsten alltjämt hade beräknats utan begränsningen i 25 kap. 5 § andra stycket första meningen, tillämpas det beräkningssätt som anges i 26 §.

Skulle den sjukpenninggrundande inkomsten som gällde innan sänkningen skedde ha överstigit *10,0* prisbasbelopp, om inkomsten alltjämt hade beräknats utan begränsningen i 25 kap. 5 § andra stycket första meningen, tillämpas det beräkningssätt som anges i 26 §.

30 §[4]

Har efter tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) sänkning inte skett av den sjukpenninggrundande inkomst som avses i 25 kap. på grund av att den årliga inkomsten överstiger *8,0* prisbasbelopp, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 25–29 §§.

Har efter tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) sänkning inte skett av den sjukpenninggrundande inkomst som avses i 25 kap. på grund av att den årliga inkomsten överstiger *10,0* prisbasbelopp, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 25–29 §§.

13 kap.

33 §[5]

Tillfällig föräldrapenning beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25–28 kap. samt 34–38 §§ i detta kapitel, dock med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *8,0* prisbasbelopp,

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,

– 27 kap. 27 §, 27 a § och 28 b § första stycket om karensavdrag och karensdagar,

– 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och

– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.

Vid beräkning av tillfällig föräldrapenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För hel tillfällig föräldrapenning motsvarar ersättningsnivån förälderns beräkningsunderlag för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en

[3] Senaste lydelse 2017:1305.

[4] Senaste lydelse 2017:1305.

[5] Senaste lydelse 2018:647.

sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena (beräkningsunderlaget).

25 kap.

5 §[6]

När sjukpenninggrundande inkomst beräknas ska inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete var för sig beräknas och avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkningen ska det bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger *8,0* prisbasbelopp. Det ska därvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

Vid beräkningen ska det bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger *10,0* prisbasbelopp. Det ska därvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

26 kap.

27 §[7]

För en försäkrad som avses i 26 § ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av lönen närmast före pensionsavgången. Om den försäkrade inte har för avsikt att förvärvsarbeta i samma omfattning som tidigare, ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av den inkomst han eller hon kan antas få av arbete som svarar mot arbetsutbudet. Vid beräkningen ska det iakttas att den sjukpenninggrundande inkomsten inte får överstiga *8,0* prisbasbelopp.

För en försäkrad som avses i 26 § ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av lönen närmast före pensionsavgången. Om den försäkrade inte har för avsikt att förvärvsarbeta i samma omfattning som tidigare, ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av den inkomst han eller hon kan antas få av arbete som svarar mot arbetsutbudet. Vid beräkningen ska det iakttas att den sjukpenninggrundande inkomsten inte får överstiga *10,0* prisbasbelopp.

Vid beräkningen ska den försäkrades inkomst minskas med tjänstepensionen. Minskningen får dock inte leda till att en försäkrad som är endast delvis arbetslös får lägre sjukpenninggrundande inkomst än om beräkningen skulle ha gjorts enligt 25 §.

31 §[8]

Omräkningen ska göras med den procentuella förändringen i det allmänna prisläget räknad från det senast fastställda talet för konsumentprisindex jämfört med motsvarande tal tolv månader dessförinnan. En omräkning som innebär en sänkning av den sjukpenninggrundande inkomsten ska inte beaktas.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får aldrig fastställas till ett belopp som överstiger *8,0* prisbasbelopp.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får aldrig fastställas till ett belopp som överstiger *10,0* prisbasbelopp.

[6] Senaste lydelse 2017:1305.

[7] Senaste lydelse 2017:1305.

[8] Senaste lydelse 2017:1305.

27 kap.

1 §[9]

I detta kapitel finns bestämmelser om

– rätten till sjukpenning i 2–8 §§,

– samordning med sjuklön i 9 §,

– sjukpenning för anställda och vissa andra vid kortare sjukdomsfall, m.m. i 10–16 §§,

– sjukpenning för anställda och vissa andra vid kortare sjukdomsfall, m.m. i 10–16 *a* §§,

– sjukanmälan i 17 och 18 §§,

– ersättningsnivåer i 19 §,

– förmånstiden och karens i 20–38 §§,

– allmänt högriskskydd i 39 och 39 a §§,

– särskilt högriskskydd i 40–44 §§,

– förmånsnivåer och arbetsförmåga i 45 §,

– bedömning av arbetsförmågans nedsättning (rehabiliteringskedjan) i 46–55 b §§, och

– arbetsgivarinträde m.m. i 56–61 §§.

Behovsanställda

16 a §

Med behovsanställd avses i detta kapitel en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov.

Sjukpenning till en försäkrad i egenskap av behovsanställd lämnas under de första 90 dagarna i sjukperioden endast under förutsättning att det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade varit sjuk.

46 §

Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt ska det beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen inte kan utföra sitt vanliga arbete eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjuder honom eller henne.

Om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst en fjärdedel av sin normala arbetstid en viss dag, ska hans eller hennes arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande grad den dagen.

Vid bedömningen av i vilken omfattning arbetsförmågan är nedsatt enligt 45 § 2–4 gäller att arbetstiden varje dag ska minskas i motsvarande grad eller, om arbetstiden förläggs på ett annat sätt, att arbetstidens förläggning inte får försämra möjligheterna till återgång i arbete.

48 §[10]

Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska det dessutom beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

[9] Senaste lydelse 2018:647.

[10] Senaste lydelse 2021:160.

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i första stycket, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om

1. övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 365 dagar, *eller*

2. det *i annat fall* kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt första stycket.

1. övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 365 dagar,

2. det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar, eller

3. det kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt första stycket.

49 §[11]

Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar ska det*, om det inte kan anses oskäligt,* beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 § första stycket.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar ska det beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 § första stycket.

Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i första stycket, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om

1. det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar, eller

2. det kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt 48 § första stycket.

Undantag vid försenad vård eller rehabilitering

49 a §

Om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts, gäller inte bestämmelserna om bedömning av arbetsförmågans nedsättning i 48 och 49 §§. För

[11] Senaste lydelse 2021:160.

en försäkrad som är arbetstagare ska annat tillgängligt arbete hos arbetsgivaren likställas med den försäkrades vanliga arbete.

För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts gäller dock 48 och 49 §§.

En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Bedömningen för behovsanställda

49 b §

För en behovsanställd försäkrad ska arbetsförmågan bedömas mot sådant arbete som avses i 46 § första stycket.

Från och med den tidpunkt då den behovsanställde har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar ska det dessutom beaktas om den behovsanställde har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

49 c §

Om den behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid, gäller för den tiden bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 46–49 §§ i stället för vad som anges i 49 b §.

Undantag för vissa försäkrade som har rätt till inkomstgrundad ålderspension

49 d §

Bestämmelserna i 48 och 49 §§ gäller inte för en försäkrad som har ett förvärvsarbete och som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas.

För en försäkrad som avses i första stycket gäller bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 46 och 47 §§. Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska det vid bedömningen dessutom beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon

kan försörja sig själv genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Sjukpenning med stöd av andra stycket kan som längst lämnas fram till den tidpunkt då den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension.

49 e §

Den som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska omfattas av regleringen i 49 d § även om tidpunkten för uttag av sådan pension därefter skulle senareläggas genom en författningsändring.

28 kap.

11 §[12]

Till den del den försäkrade är arbetslös lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen. Detta gäller dock inte sjukpenning som avses i 27 kap. 6 §.

Till den del den försäkrade är arbetslös lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen. Detta gäller dock inte sjukpenning som avses i 27 kap. 6 *eller 16 a* §.

35 kap.

18 §[13]

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat *2,53* prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat *2,78* prisbasbelopp.

19 §[14]

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

– *2,23* prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– *2,28* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– *2,33* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– *2,38* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– *2,43* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– *2,48* prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– *2,53* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– *2,58* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– *2,63* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– *2,68* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

[12] Senaste lydelse 2015:453.

[13] Senaste lydelse 2017:1306.

[14] Senaste lydelse 2017:1306.

– *2,48* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

– *2,73* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022 i fråga om 10 kap. 11 §, 12 kap. 25, 27 och 30 §§, 13 kap. 33 §, 25 kap. 5 §, 26 kap. 27 och 31 §§, 27 kap. 49 a § och 35 kap. 18 och 19 §§ och i övrigt den 1 februari 2022.

2. De nya bestämmelserna om sjukpenning i 27 och 28 kap. tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelserna tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken[1]

dels att 27 kap. 49 a § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 27 kap. 49 a § ska utgå.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för sjukpenning som avser tid före utgången av 2022.

[1] Senaste lydelse av
27 kap. 49 a § 2021:000
rubriken närmast före 27 kap. 49 a § 2021:000.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (1991:1047) om sjuklön ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
23 §[1]	
Ersättning enligt 20 § lämnas med skäligt belopp, dock med högst ett belopp som för dag utgör en trehundrasextiofemtedel av 80 procent av en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till *8,0* prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.	Ersättning enligt 20 § lämnas med skäligt belopp, dock med högst ett belopp som för dag utgör en trehundrasextiofemtedel av 80 procent av en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till *10,0* prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2017:1307.

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar sjukpenning, sjukersättning och andra liknande ersättningar. I utgiftsområdet ingår myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF).

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	**108 698**	**108 026**	**104 693**	**88 125**	**88 983**	**91 073**
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	42 371	41 449	41 586	**41 005**	40 204	42 091
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	42 611	40 473	40 700	**41 706**	42 441	42 573
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 300	1 355	1 300	**1 351**	1 402	1 464
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 567	2 421	2 369	**2 252**	2 269	2 272
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	37	37	38	**37**	36	36
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 137	2 442	2 376	**1 492**	1 492	1 492
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	17 675	19 850	16 324	**282**	1 140	1 145
Myndigheter	**9 201**	**9 319**	**9 485**	**9 597**	**9 643**	**9 689**
2:1 Försäkringskassan	9 141	9 247	9 419	**9 524**	9 570	9 615
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	60	72	65	**72**	73	74
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	**117 899**	**117 345**	**114 177**	**97 721**	**98 626**	**100 761**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**98 410**	**98 410**	**98 410**
Pris- och löneomräkning[2]	96	197	292
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	178	1 587	3 149
varav BP22[3]	5 696	5 640	5 671
Makroekonomisk utveckling	1 024	2 013	3 175
Volymer	-1 988	-3 567	-4 250
Överföring till/från andra utgiftsområden		-15	-15
Övrigt			
Ny utgiftsram	**97 721**	**98 626**	**100 761**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	87 464
Verksamhetsutgifter[2]	10 250
Investeringar[3]	7
Summa utgiftsram	**97 721**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 10.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Skattereduktion för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning	420	410
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	420	410

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg.omr. 10 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Regeringen har beslutat om följande precisering av målet:

– Sjukfrånvaron ska inte variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer.
– Osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron ska inte förekomma.
– Skillnaden i sjukfrånvaron mellan kvinnor och män ska minska.

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

– Ohälsotalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning.
– Sjukpenningtalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
– Antal pågående sjukfall.
– Antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar.
– Observerat och standardiserat medelantal sjukpenningdagar per person 16–64 år i respektive län.

Utöver detta görs en internationell jämförelse av hur den svenska sjukfrånvaron förhåller sig till sjukfrånvaron i länderna i EU15 med hjälp av arbetskrafts-undersökningarna (AKU). De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Försäkringskassans redovisningar, rapporter från Inspektionen för social-försäkringen (ISF) samt uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB). Därutöver redovisas resultaten av insatser som vidtagits av aktörerna i sjukskrivningsprocessen som bedöms ha betydelse för sjukfrånvarons utveckling. Huvudsakliga källor för den resultatredovisningen är redovisningar från Försäkringskassan och ISF.

3.6 Resultatredovisning

Under 2020 vidtogs det omfattande åtgärder för att minska effekterna av utbrottet av sjukdomen covid-19. Inom utgiftsområde 10 har staten tagit över arbetsgivarens kostnader för sjuklön helt för perioden april–juli 2020 och delvis därefter. Individer har fått kompensation för karensavdrag och egenföretagare har fått ersättning för karensdagar. Kravet på läkarintyg har tillfälligt skjutits från den 8:e dagen till den 15:e dagen i en sjukperiod. Det har införts tillfälliga undantag vad gäller bedömning av sjukskrivnas arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete vid rehabiliteringskedjans dag 180 och dag 365 när vård eller rehabilitering har försenats till följd av effekter av pandemin. Personer som tillhör riskgrupper har under en period fått möjlighet att i vissa fall kunna stanna hemma med förebyggande sjukpenning. Vissa anhöriga till riskgrupper har kunnat ansöka om smittbärar-penning som ligger under utgiftsområde 9. Nytt är också en möjlighet att covid-19 kan ses som en arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken om övervägande skäl talar för att sjukdomen har ådragits i arbetet. I resultatredovisningen har det, i den mån det har varit möjligt, redovisats resultatet av de åtgärder som vidtogs under 2020. Utgiftsökningar till följd av genomförda åtgärder framgår av avsnittet Budgetförslag.

3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling

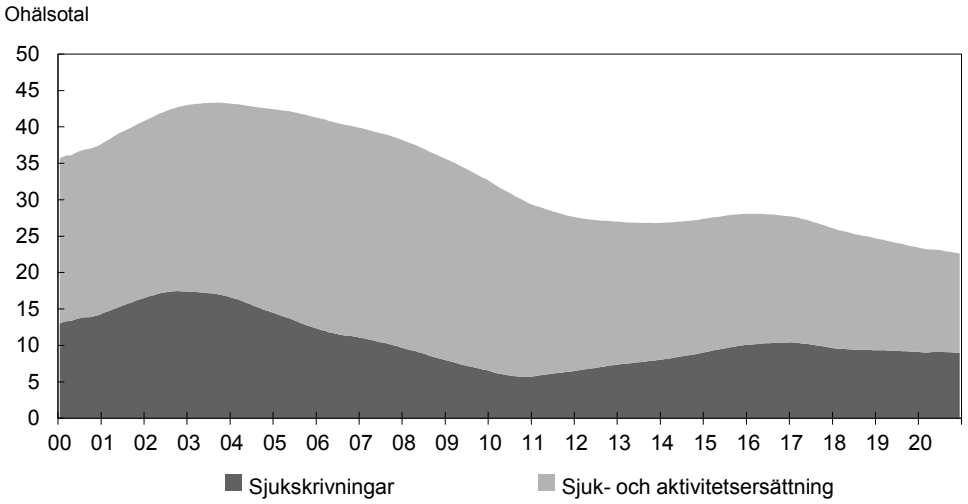
Ohälsotalet

Den sammantagna sjukfrånvaron fortsätter sjunka från en låg nivå

Den totala sjukfrånvaron mätt i ohälsotalet uppgick i december 2020 till 22,6 dagar, vilket är en minskning med 3,6 procent sedan december 2019. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 27,2 dagar och för män till 18,2 dagar. Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män, men ohälsotalet för kvinnor minskade mer än ohälsotalet för män mellan december 2019 och december 2020. För kvinnor minskade ohälsotalet med 1,1 dagar under 2020 och för män med 0,6 dagar.

Som framgår av diagrammet nedan bestod ohälsotalet 2020 till drygt 60 procent av frånvaro genom sjuk- och aktivitetsersättning.

Diagram 3.1 Ohälsotalet fördelat på sjuk- och aktivitetsersättning samt sjukskrivningar

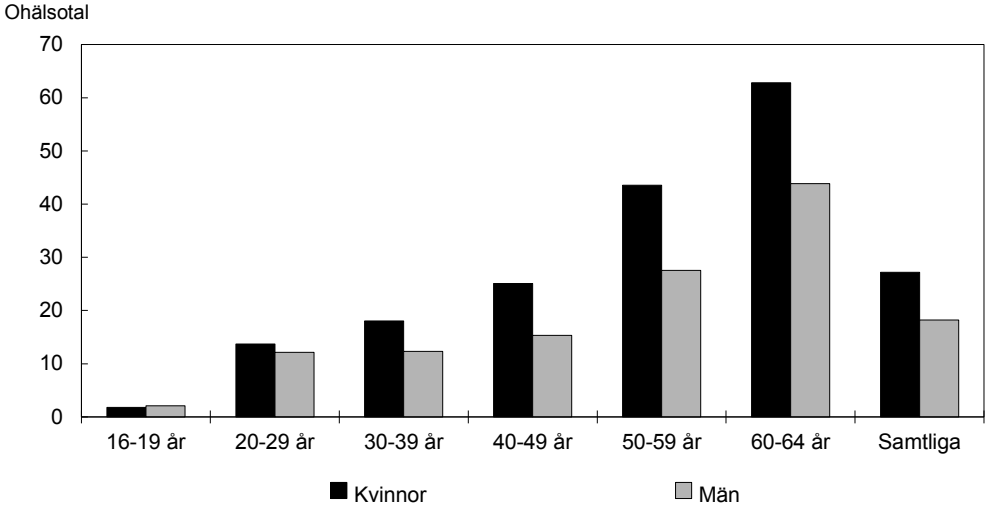

Källa: Försäkringskassan.

Under 2020 minskade ohälsotalet med 0,8 dagar. Ungefär 88 procent av minskningen berodde på att antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minskade, resterande del av minskningen berodde på lägre sjukpenningtal.

Som framgår av diagram 3.2 skiljer sig ohälsotalet åt beroende på kön och ålder. Ett exempel på det är att ohälsotalet är cirka 3,5 gånger så högt för 60–64-åringar som för 30–39-åringar. Vidare har kvinnor ett högre ohälsotal än män i samtliga åldersgrupper från 20 år och äldre. Sammantaget är kvinnors ohälsotal 49 procent högre än mäns. Den minskning som har skett avseende ohälsotalet mellan 2019 och 2020 gäller i samtliga åldersklasser förutom för kvinnor 16–19 år. För män har ohälsotalet minskat för de äldre åldersklasserna 40–64 år, men ökat något för de yngre åldersklasserna.

Diagram 3.2 Ohälsotalet december 2020 efter ålder och kön

Källa: Försäkringskassan.

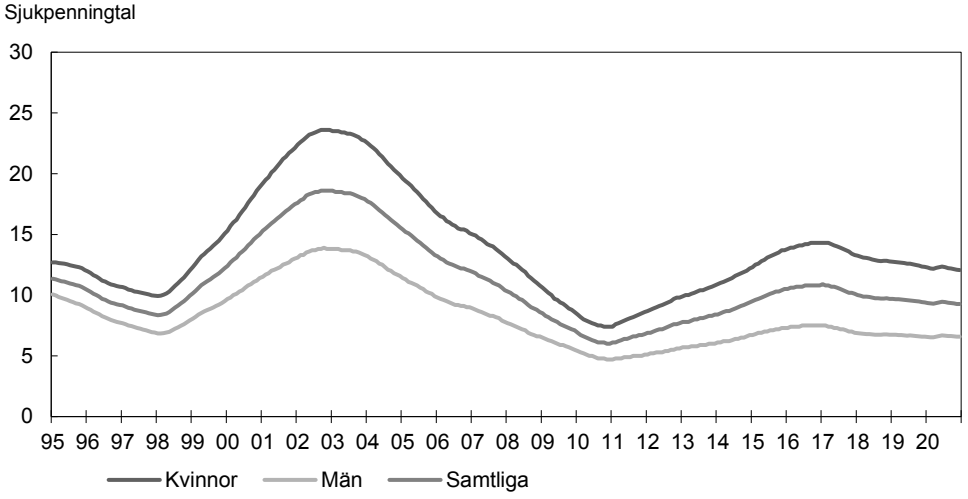
Sjukpenningtalet

Minskande sjukpenningtal men fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och män

Trots pandemins effekter fortsatte sjukpenningtalet att minska under 2020. Förändringen är dock betydligt mindre än under 2019. I december 2020 uppgick sjukpenningtalet till 9,3 dagar, vilket var en marginell minskning med 0,3 procent jämfört med december 2019. Minskningen har varit något större för kvinnor än för män. Skillnaden i sjukpenningtal mellan kvinnor och män är dock fortsatt stor. Vid utgången av 2020 hade kvinnor 84 procent högre sjukpenningtal än män, vilket liksom för året innan är en minskning med 3 procentenheter.

Pandemin har lett till ett ökat antal ansökningar om sjukpenning, framför allt under våren 2020, men effekten på sjukpenningtalet har motverkats av att pågående sjukfall har minskat. Personer som tillhör riskgrupper har i vissa fall fått rätt till ersättning i form av förebyggande sjukpenning. Ersättning för karensavdrag och ersättning för karensdagar till egenföretagare inkluderas däremot inte i sjukpenningtalet. Sammantaget innebär detta att den ökade sjukfrånvaron på grund av pandemin bedöms ha påverkat sjukpenningtalet i begränsad utsträckning.

Diagram 3.3 Sjukpenningtalet 1995–2020

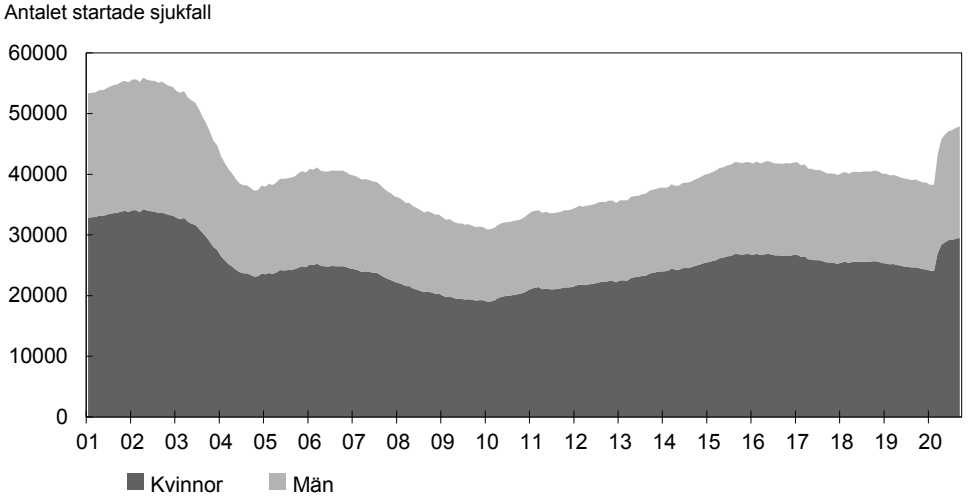

Källa: Försäkringskassan.

Inflödet till sjukpenningen har ökat

Under 2020 ökade inflödet till sjukpenningen (antal påbörjade sjukfall som blivit minst 14 dagar långa). Under perioden januari till september var inflödet cirka 460 000 sjukfall, vilket var drygt 36 procent fler än 2019. Andelen kvinnor bland startade sjukfall var 61 procent. Effekten av pandemin på antalet påbörjade sjukfall var betydande under 2020, framför allt under de inledande månaderna av pandemins förlopp.

Diagram 3.4 Antalet startade sjukfall som blivit minst 14 dagar, rullande 12-månadersvärde 2001–2020

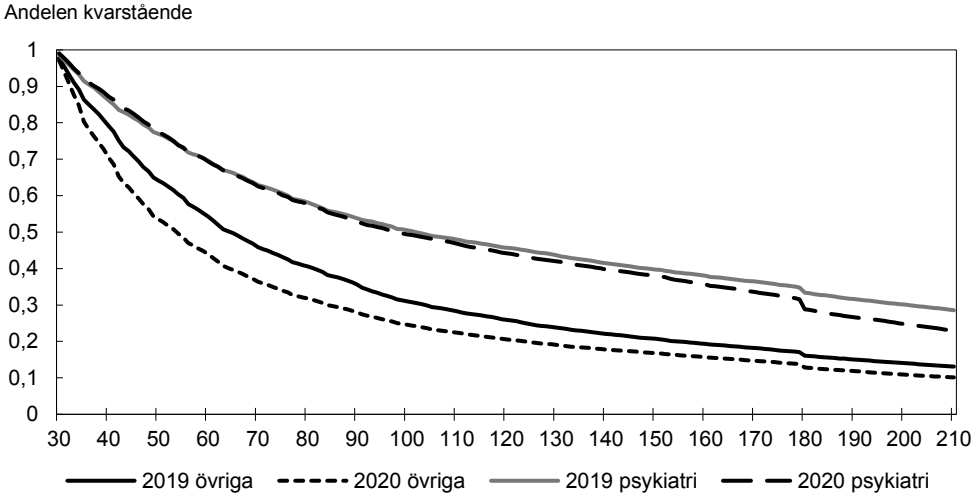

Källa: Försäkringskassan.

Svag minskning i sjukfallslängd

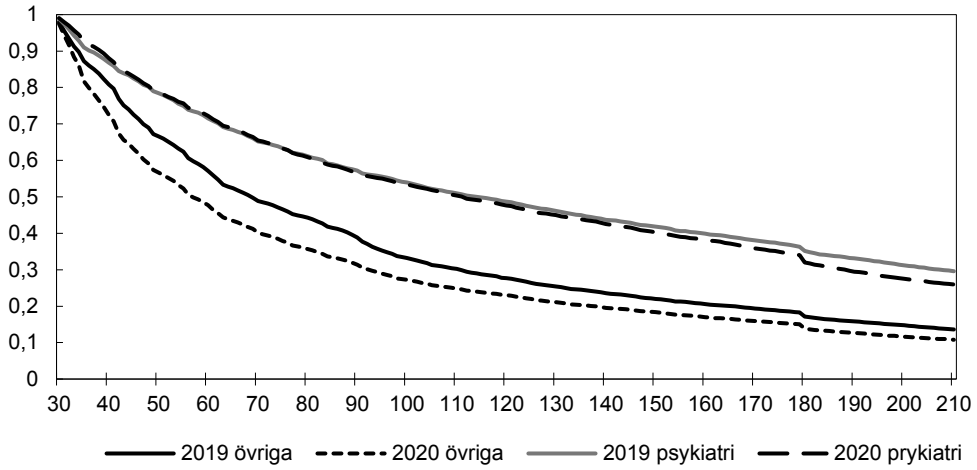
Sjukfrånvarons totala nivå bestäms av hur många sjukfall som startas och hur långa dessa sjukfall blir. I detta avsnitt redovisas i vilken takt sjukfallen har avslutats vid olika tidpunkter, där utvecklingen av sjukfall som startats under andra kvartalet 2019 jämförs med motsvarande utveckling 2020. Sjukfallen är uppdelade på psykiatriska diagnoser och övriga diagnoser. Dessa sjukfall studeras upp till en fallängd om 210 dagar, och på y-axeln visas hur stor andel som kvarstår vid respektive tidpunkt. Endast sjukfall som blivit minst 30 dagar långa är inkluderade. Av diagrammen nedan framgår dels att sjukfall med psykiatriska diagnoser i genomsnitt pågår längre än övriga diagnoser, dels att en viss minskning skedde av sjukfallens varaktighet mellan 2019 och 2020. Minskningen är större för psykiatriska diagnoser, för kvinnor samt efter dag 180.

Diagram 3.5 Andelen kvarvarande sjukfall av sjukfall som blivit minst 30 dagar, kvinnor

Sjukfall startade under andra kvartalet 2018 resp. 2019.
Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 Andelen kvarvarande sjukfall av sjukfall som blivit minst 30 dagar, män

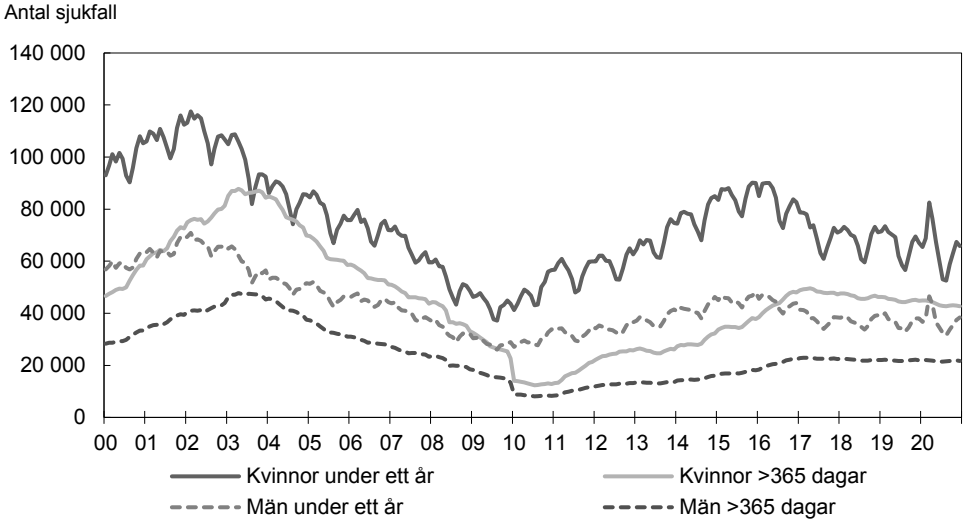

Sjukfall startade under andra kvartalet 2018 resp. 2019.
Källa: Försäkringskassan.

Svag minskning i antalet pågående sjukfall

I december 2020 uppgick antalet pågående sjukfall till totalt cirka 168 500, varav 64 procent var kvinnor och 36 procent var män. Denna fördelning mellan könen har varit relativt stabil över tiden. Utvecklingen under 2020 kan i relation till den historiska utvecklingen beskrivas som stabil trots pandemin. Små förändringar har skett av antalet sjukfall. Totalt sett hade antalet sjukfall minskat med ca 3 000 (1,8 procent) vid utgången av december 2020 jämfört med december 2019, varav antalet sjukfall bland kvinnor hade minskat med cirka 3 200 (3 procent) och ökat marginellt bland män. Den största delen av denna minskning utgörs av sjukfall som pågått längre tid än ett år. Antalet sjukfall i covid-19 var under 2020 större för män än för kvinnor.

Diagram 3.7 Pågående sjukfall 2000–2020

Källa: Försäkringskassan.

Avslagen fortsatt höga

Varje år avslutas drygt 500 000 sjukfall. Under 2020 var det cirka 650 000 på grund av fler kortvariga sjukfall under pandemin. En del av sjukfallen avslutas genom ett avslag, dvs. den försäkrade har ansökt om fortsatt ersättning men Försäkringskassan har avslagit denna begäran. Antalet som avslutades med avslag år 2020 motsvarar en andel på 7 procent. Vad gäller sjukfall som avslutas genom avslag mellan dag 180 och dag 364, då den försäkrades arbetsförmåga bedöms mot normalt förekommande arbete, har dessa ökat. År 2015 var andelen 10 procent, 2019 var den 29 procent och perioden januari–november 2020 var den 40 procent. I en granskning från Riksrevisionen 2020 konstateras att en majoritet av de försäkrade redan är delvis åter i arbete när de får sitt avslagsbeslut (Vägen till arbete efter nekad sjukpenning, RiR 2020:12). Merparten av sjukfallen inleds med en heltidssjukskrivning, men övergår under sjukfallets gång till en deltidssjukskrivning. Endast 25 procent ansöker om en heltidssjukskrivning i samband med det sista läkarintyget i sjukfallet (det läkarintyg som ligger till grund för avslagsbeslutet). Merparten av avslagen sker på ansökan om ¼ eller ½ sjukpenning. De flesta som nekas sjukskrivning är alltså åter i ordinarie eller anpassat arbete hos arbetsgivaren på deltid, men Försäkringskassan gör bedömningen att de skulle kunna arbeta heltid (oftast i ett annat arbete).

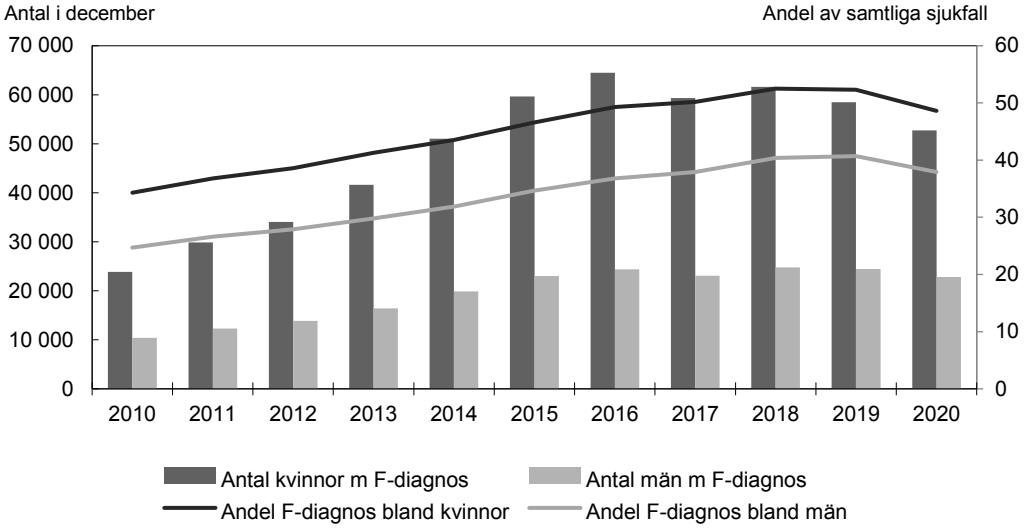
Försäkringskassan har på uppdrag av regeringen undersökt hur individerna försörjer sig efter att ha nekats sjukpenning dag 180–365 i sjukperioden (Försäkringskassan 2020, svar på regeringsuppdrag Rapport – Uppföljning av personer som nekats sjukpenning). Resultaten visar att 8 av 10 försörjer sig med arbete till minst 50 procent året efter avslag. Resultaten visar vidare att cirka 6 av 10 försörjer sig i hög grad med arbete. Resultaten visar också att andelen individer som tar ut den allmänna ålderspensionen ökar över tid. Bland personer i åldern 61–64 år är det 31 procent som tar ut allmän pension 12 månader efter avslagsbeslutet. I samma åldersgrupp i befolkningen i stort är det 24 procent som tar ut allmän pension.

Psykisk ohälsa vanligaste sjukskrivningsorsaken

Psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är i dag den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. Vid utgången av 2020 hade cirka 76 000 personer med pågående sjukfall en psykiatrisk diagnos (53 000 kvinnor, 23 000 män) vilket är en minskning jämfört med året innan med cirka 7 300 personer. Av sjukskrivna kvinnor hade ca 48 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande andel för män var cirka 38 procent.

Som framgår av diagrammet nedan minskade antalet pågående sjukfall med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar (s.k. F-diagnoser) mellan 2019 och 2020 både i absoluta tal och som andel av alla sjukskrivna.

Diagram 3.8 Antalet pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos samt andel av samtliga sjukfall med psykiatrisk diagnos 2010–2020

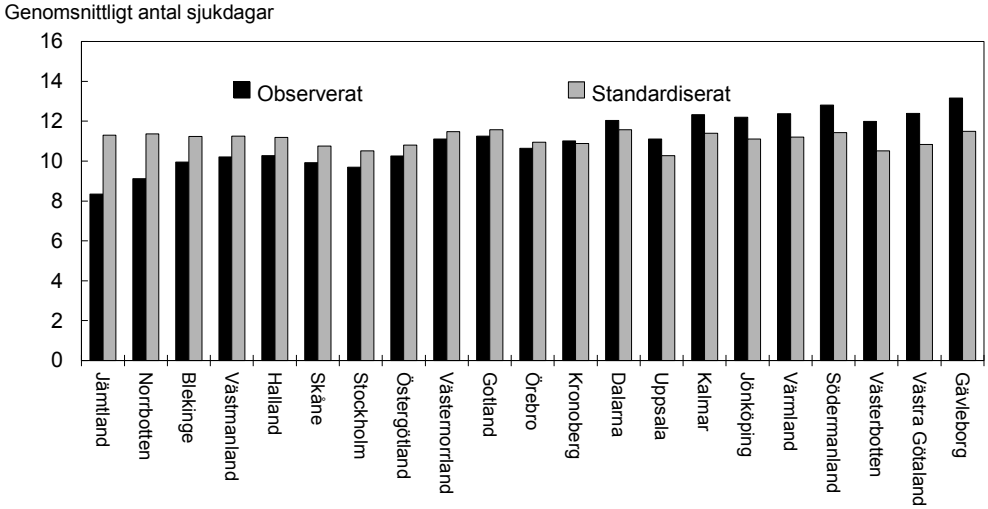

Källa: Försäkringskassan.

Oförklarade skillnader i sjukfrånvaro på länsnivå

Vid jämförelse av länens genomsnittliga sjukfrånvaro (observerad sjukfrånvaro), där hänsyn tas till hur befolkningssammansättningen med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå är i respektive län (standardiserad sjukfrånvaro), framgår det att det finns oförklarade regionala skillnader. Som framgår av diagram 3.9 och 3.10 nedan är Jämtland det län där kvinnors sjukfrånvaro är som lägst i relation till befolknings-sammansättning, då sjukfrånvaron där 2019 är 2,94 dagar lägre än förväntat. Motsatt förhållande gäller i Gävleborgs län som har en sjukskrivningsgrad som är 1,65 dagar högre än förväntat.

Diagram 3.9 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för kvinnor

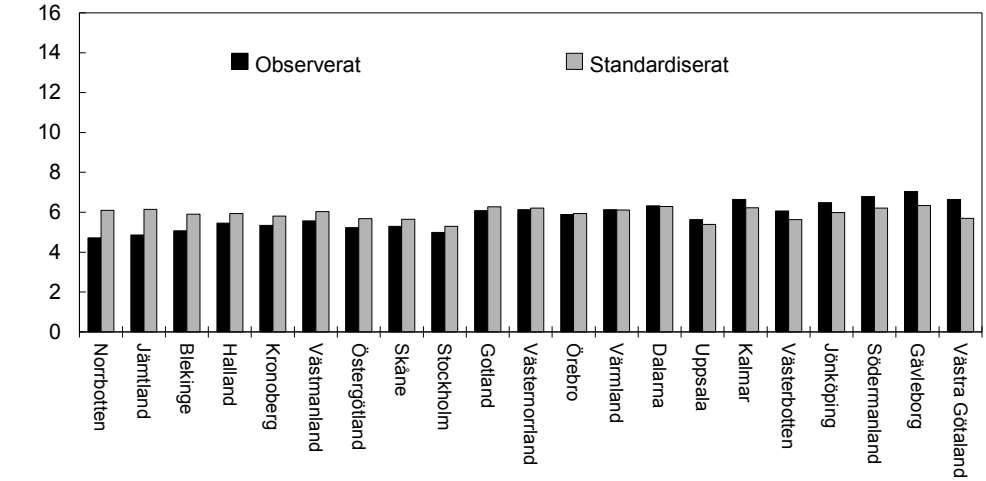

Källa Socialdepartementets beräkningar, SCB LISA 2006–2019.

För män har Norrbottens län en sjukfrånvaro som är 1,38 dagar lägre än förväntat. Motsatt förhållande gäller i Västra Götalands län där mäns sjukfrånvaro är 0,94 dagar högre än förväntat.

Diagram 3.10 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för män

Genomsnittligt antal sjukdagar

Källa Socialdepartementets beräkningar, SCB LISA 2006–2019.

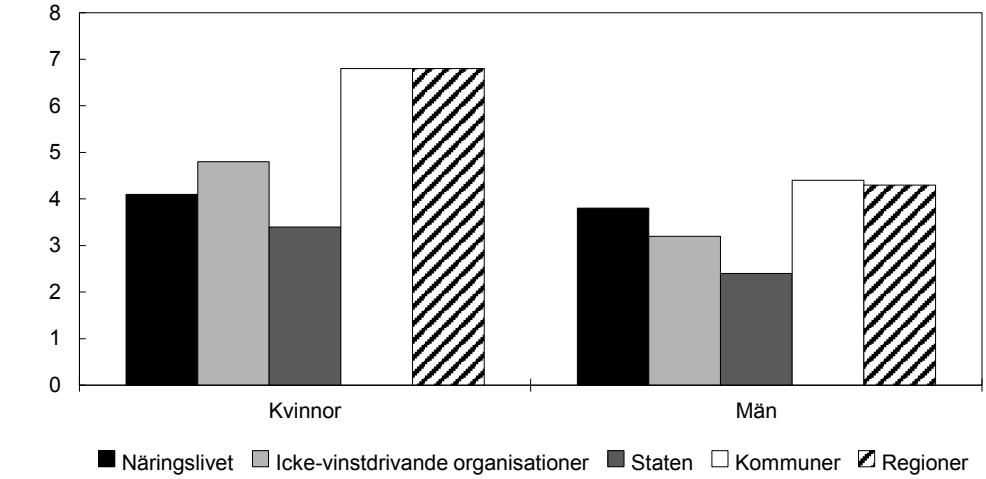
Totalt sett har de oförklarade skillnaderna i sjukfrånvaro ökat sedan 2013 från cirka 6,6 procent till cirka 9,3 procent 2019.

Sjukfrånvaron är högst för kvinnor anställda i kommuner och regioner

Sjukfrånvaron skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för kvinnor anställda i regionerna och för män anställda i kommunerna. Under det fjärde kvartalet 2020 var andelarna 6,8 respektive 4,4 procent. Andelen med sjukfrånvaro ökade i regionerna med knappt 2 procent för kvinnor sista kvartalet 2020 jämfört med samma period 2019. Även för män anställda i regionerna ökade sjukfrånvaron mellan 2019 och 2020 och då med 1,6 procent. För kvinnor minskade däremot andelen sjukskrivna i kommunerna med 2 procent under sista kvartalet 2020 jämfört med sista kvartalet 2019. Andelen sjukskrivna kvinnor i kommunerna och andelen sjukskrivna kvinnor i icke-vinstdrivande organisationer var de sektorer som inte ökade sista kvartalet 2020 jämfört med sista kvartalet 2019.

Diagram 3.11 Sjukfrånvaron per sektor fjärde kvartalet 2019

Andel sjukfrånvarande

Källa: SCB.

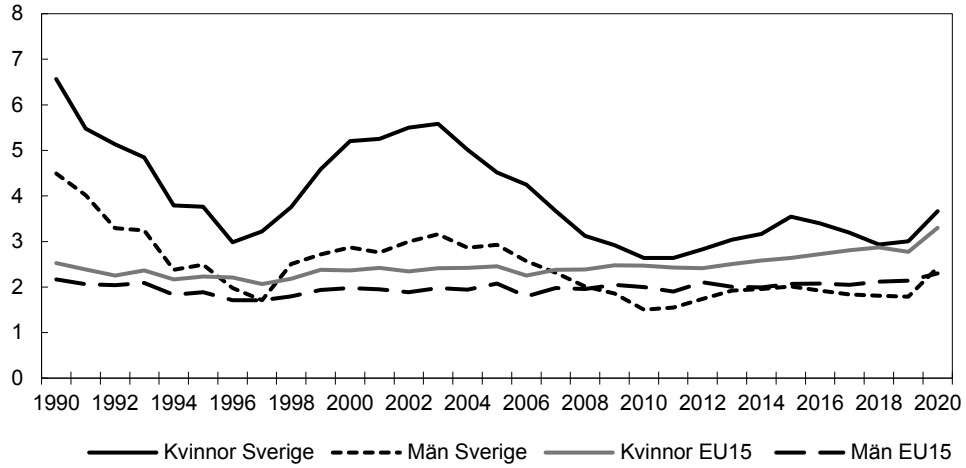
Svensk sjukfrånvaro i nivå med EU-genomsnittet

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU, internationellt Labour Force Survey) ligger den svenska sjukfrånvaron i nivå med EU-genomsnittet. Den svenska sjuk-

frånvaron har dock varierat betydligt mer över tid jämfört med EU-genomsnittet. Nivåmässigt ligger sjukfrånvaron för anställda kvinnor och män i Sverige nära det som gäller EU15, dvs. länderna som utgjorde EU före utvidgningen 2004: Belgien, Danmark, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Österrike, Portugal, Finland, Sverige och Storbritannien. Bland män i Sverige är nivån lägre än för EU15. Kvinnor i Sverige har en något högre nivå än kvinnor inom EU 15. I figuren nedan för år 2020 är det inte medelvärdet för EU15 som redovisas utan medelvärdet för Frankrike, Tyskland, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge och Sverige på grund av att dessa uppgifter inte ännu finns tillgängliga.

Diagram 3.9 Andel anställda 20–64 år som varit frånvarande under hela veckan på grund av sjukdom eller skada, Sverige och EU 15 åren 1990–2020

Procent, årsgenomsnitt

Källa: AKU, SCB samt Eurostat.

Sjukersättning och aktivitetsersättning

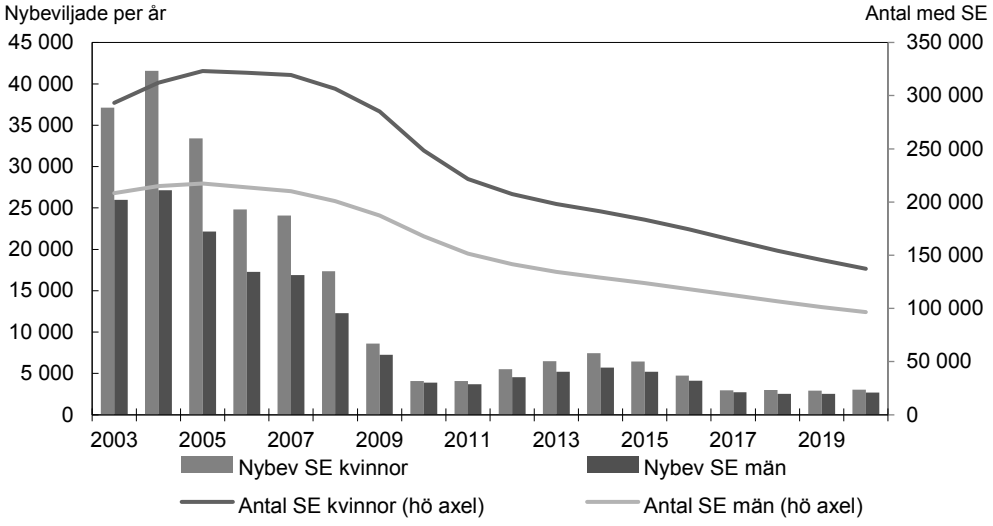
Lågt nybeviljande av sjukersättning

Det totala antalet personer med sjukersättning fortsatte att minska under 2020. Vid utgången av 2020 hade knappt 234 000 personer (137 000 kvinnor och 96 500 män) sjukersättning, vilket var cirka 14 000 färre än ett år tidigare.

Under 2020 nybeviljades knappt 5 800 personer sjukersättning, vilket var något fler än under 2019, men historiskt sett på en låg nivå. Av de nybeviljade var 47 procent män och 53 procent kvinnor. Av dem som nybeviljats sjukersättning var det cirka 47 procent som hade en psykiatrisk diagnos eller psykisk funktionsnedsättning. Denna andel är relativt lika mellan män och kvinnor (45 respektive 48 procent). Gruppen har ökat marginellt både i absoluta och i relativa tal sedan 2019.

Avslagsandelen avseende nya ansökningar i sjukersättningsärenden minskade något mellan 2019 och 2020, från 69 till 66 procent, där det fortsatt är en skillnad mellan kvinnor och män. Kvinnor har en något högre avslagsandel (68 procent) än män (63 procent). Bland de personer som beviljades sjukersättning under januari–oktober 2020 hade 78 procent själva ansökt om förmånen. I övriga fall var det Försäkringskassan som tog initiativ till att byta sjukpenning mot sjukersättning. Under januari till oktober 2020 gällde det för 3 785 personer, att jämföra med 2 541 personer under januari–oktober 2019.

Diagram 3.10 Antal nybeviljade sjukersättningar samt antal med sjukersättning i december 2003–2020

Källa: Försäkringskassan.

Antalet personer med aktivitetsersättning har slutat minska

I december 2020 hade drygt 29 000 personer aktivitetsersättning, varav cirka 13 500 kvinnor och cirka 15 500 män. Det motsvarar en ökning med ca 150 personer jämfört med december 2019. När antalet som lämnar aktivitetsersättning är högre än antalet nytillkommande personer minskar det totala antalet vilket skett de senaste åren, dock inte under 2020. Utflödet består till största delen av att personer med aktivitetsersättning fyller 30 år och därmed inte längre har rätt till förmånen.

I december 2020 var det cirka 81 procent som hade aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga. I december 2020 var det cirka 75,5 procent av alla som har aktivitetsersättning som hade det på grund av en psykiatrisk diagnos eller psykisk funktionsnedsättning. Detta är samma andel som i december 2019.

Under 2020 ökade, precis som året innan, antalet personer som för första gången får aktivitetsersättning (nybeviljad ersättning). Under året nybeviljades cirka 6 900 personer (3 300 kvinnor, 3 600 män) aktivitetsersättning, vilket är en ökning med 8 procent jämfört med 2019. Ökningen är olika stor för nybeviljad aktivitetsersättning vid förlängd skolgång (7 procent) och aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga (10 procent). Det varierar också mellan könen där kvinnor har en 17-procentig ökning av nybeviljad aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång medan denna beviljningsgrund minskade för män med 1 procent mellan åren 2019 och 2020. För nedsatt arbetsförmåga som andel av nybeviljad aktivitetsersättning har andelen för män ökat med 15 procent och för kvinnor med 6 procent.

Under 2020 fick drygt 2 300 personer avslag på sin initiala ansökan om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Det är färre än under 2019, då det var nästan 2 900 personer. Även andelen personer som fått avslag på sin initiala ansökan minskade mellan 2019 och 2020, från 49 procent till 43 procent. Här fanns en skillnad mellan könen: 44 procent av kvinnorna och 41 procent av männen fick avslag på sin initiala ansökan.

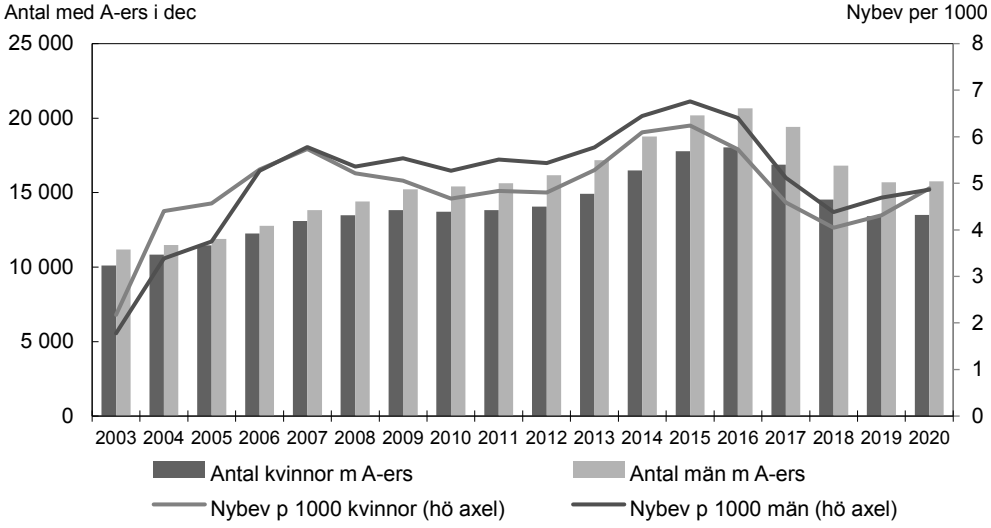
Avslag för förlängningsansökningar var under året cirka 1 000 till antalet, vilket är mindre än under 2019 då cirka 1 900 ansökningar avslogs. Andelen avslag har minskat från 15 procent 2019 till cirka 10 procent år 2020. Här var andelen 2020 densamma för män och kvinnor. Att andelen avslag minskar vid både initial ansökan och förlängningsansökan skulle kunna bero på ändrad rättspraxis utifrån domar i

kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen, vilket framgår av Försäkringskassans delredovisning av uppdraget att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning (S2019/03413).

Under 2020 fick cirka 1 150 personer avslag på sin ansökan om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång. Det är marginellt fler än under 2019, då cirka 1 100 personer fick avslag. Andelen personer som fått avslag ligger kvar på 17 procent. Andelen avslag var ungefär densamma för kvinnor och män, 18 respektive 17 procent.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har haft i uppdrag att analysera orsakerna till variationen i avslag och nybeviljande av aktivitetsersättning sedan det nuvarande regelverket infördes (S2019/03412). I rapporten konstaterar ISF att Försäkringskassan har förändrat handläggningen och tillämpningen av aktivitetsersättning. Detta ledde till ökade avslagsandelar under 2017 och 2018. En rättslig kvalitetsuppföljning av aktivitetsersättning som gjordes på Försäkringskassan 2016 har enligt ISF möjliggjort styrkan och hastigheten i förändringen. ISF påpekar också att regeringens styrning av Försäkringskassan, samt hur Försäkringskassan har omsatt styrningen i verksamheten, har påverkat variationen i avslagen. ISF:s granskning har inte beaktat den förändrade rättspraxis och den nya rättstillämpning på Försäkringskassan som de ovanstående domarna har inneburit.

Diagram 3.11 Antal kvinnor och män med aktivitetsersättning samt nybeviljade per 1 000 försäkrade, 2003–2020

Källa: Försäkringskassan.

Aktörer i sjukskrivningsprocessen

Sjukfrånvarons utveckling påverkas av de insatser som vidtas av ansvariga aktörer i sjukskrivningsprocessen. Försäkringskassans handläggning har betydelse för måluppfyllelsen. Andra viktiga aktörer som genom insatser eller genom frånvaro av sådana insatser kan påverka sjukfrånvarons utveckling och därigenom måluppfyllelsen är arbetsgivare, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen. Det stöd Socialstyrelsen ger hälso- och sjukvården i dess arbete med sjukskrivningar har också betydelse för sjukfrånvarons utveckling.

Åtgärder på arbetsplatser

De avsiktsförklaringar som parterna för statlig, privat respektive kommunal sektor ingick 2016 syftar till att bidra till en god arbetsmiljö och långsiktigt stabil sjukfrånvaro. Av parternas redovisningar av arbetet under 2020 framgår att

avsiktsförklaringarna har inneburit fortsatt utveckling av stöd och verktyg för det lokala arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet.

Under 2020 betalade Försäkringskassan ut cirka 54 miljoner kronor i ersättning till arbetsgivare för att förebygga och förkorta sjukfall. Jämfört med 2019 har utgifterna ökat med ungefär 13 procent. Under 2020 utvecklade Försäkringskassan en e-tjänst för ansökan om bidraget i syfte att förenkla för arbetsgivare att ansöka.

De åtgärder som har vidtagits inom arbetsmiljöområdet redovisas inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Försäkringskassans handläggning av sjukförsäkringsärenden

Försäkringskassan påverkar sjukfrånvarons utveckling dels genom att pröva rätten till ersättning, dels genom att samordna rehabiliteringsinsatserna.

I mars 2020 införde Försäkringskassan en ny rutin i ärenden om sjukpenning där arbetsförmågan ska bedömas mot normalt förekommande arbete vid dag 180 i rehabiliteringskedjan. Det innebär att en specialist granskar ärendet innan försäkringsutredaren fattar beslut om att bevilja sjukpenning. Antalet och andelen avslag på ansökningar om sjukpenning kring dag 180 har ökat sedan den nya rutinen infördes.

ISF har haft i uppdrag att granska och analysera hur Försäkringskassan tillämpar bestämmelsen om utredningsskyldighet vid handläggningen av ärenden gällande sjukpenning och aktivitetsersättning där ansökan om ersättning har avslagits (S2019/03411). ISF konstaterar att det i 11 procent av de granskade ärendena finns tydliga utredningsbrister. Bristerna har sannolikt påverkat Försäkringskassans beslut och skulle allvarligt kunna ha försämrat personens möjlighet att ta tillvara sin rätt. I 37 procent av alla granskade ärenden finns ett förbättringsbehov även om utredningsskyldigheten bedöms vara uppfylld, medan 52 procent är väl utredda ärenden utan några utredningsbrister. ISF lyfter fram att det är allvarligt att utredningsskyldigheten inte är uppfylld och att Försäkringskassan behöver säkerställa att alla förhållanden av betydelse är klargjorda innan beslut fattas.

En del av Försäkringskassans samordningsuppdrag är att ha kontakt med den sjukskrivnes arbetsgivare, bland annat i form av avstämningsmöten. Antalet genomförda avstämningsmöten har trots pandemin endast minskat något i jämförelse med 2019, vilket beror på att många möten kunnat genomföras digitalt. Under 2020 genomfördes 38 513 avstämningsmöten, att jämföra med 38 879 genomförda möten under 2019. Fler kvinnor än män deltar i avstämningsmöten, vilket till stor del förklaras av könsfördelningen för långa sjukfall. Det genomsnittliga antalet sjukskrivningsdagar till det första avstämningsmötet är för kvinnor 460 dagar och för män 450 dagar. Försäkringskassan bedömer att myndigheten behöver bli bättre på att arbeta tidigt och aktivt för att identifiera de försäkrades individuella förutsättningar och behov av hjälp för att kunna återgå i arbete. Av Försäkringskassans redovisning av regeringsuppdraget Förstärkt arbete med att stödja individen i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen (S2019/00768, S2021/01821, S20201/01820) framgår att handläggningsprocessen har reviderats för att tydliggöra att handläggaren alltid ska ta ställning till individens behov av rehabilitering och att utbildningar som handlar om samverkan har vidareutvecklats.

Försäkringskassan har inom ramen för uppdraget att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning (S2019/03413) utvecklat dialogen med relevanta parter samt utvecklat befintliga arbetssätt för att ge ett bättre stöd till målgruppen. En viktig slutsats är att de så kallade omställningsmötena med Arbetsförmedlingen behöver utvecklas för att bli mer ändamålsenliga och i högre utsträckning anpassas till individens behov.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen snarast bör ta ett helhetsgrepp för att underlätta återgång i arbete för den som nekats sjukpenning (bet. 2020/21:SfU10 punkt 1, rskr. 2020/21:111). Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att underlätta återgång i arbete för den som nekats sjukpenning.

- Regeringen lämnade i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen (prop. 2020/21:78) förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken. Lagändringen trädde i kraft den 15 mars 2021. Denna lagändring syftar till att åstadkomma en mer flexibel rehabiliteringskedja. Lagändringen ger större möjligheter för den som är sjukskriven att i första hand återgå i arbete hos nuvarande arbetsgivare. Det skapar förutsättningar för en mer hållbar återgång i arbete. Det i sin tur betyder att färre människor kommer att gå från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden vid dag 180.
- Regeringen har föreslagit att begreppet normalt förekommande arbete ska förtydligas så att bedömningen av arbetsförmågan vid dag 180 i rehabiliteringskedjan ska göras gentemot ett förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden (prop. 2020/21:171). Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 september 2022. Regeringen har gett Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i uppdrag att utveckla ett kunskapsmaterial som ska kunna användas som ett stöd för när det ska bedömas om en person har arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete inom en angiven yrkesgrupp (S2021/03698). Kunskapsmaterialet bedöms bidra till att bedömningar och beslut inom sjukförsäkringen när det gäller arbetsförmåga blir begripliga och transparenta och underlätta samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen och återgången i arbete för den som nekats sjukpenning.
- Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning (S2019/03413). De erfarenheter som gjorts inom ramen för uppdraget kommer enligt Försäkringskassan att användas för att underlätta återgång i arbete även för dem som nekas sjukpenning.

Tillkännagivandet bedöms därmed vara slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 12 under punkt 5 om stärkt rehabiliteringskedja (bet. 2017/18:SfU1 reservation 12 punkt 5, rskr. 2017/18:124). I reservationen anförs att kontrollinsatser av olika slag, inklusive tidsgränser, minskar användningen av sjukförsäkringen, både direkt via kontrollerna i sig och indirekt via drivkrafter att inte vilja bli kontrollerad. En regelbunden uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga bör göras under hela sjukfallet fram till en bortre tidsgräns. Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet med det anförda (bet. 2017/18:SfU1 s. 64). För att säkerställa en regelbunden uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga har regeringen vidtagit flera åtgärder.

- Försäkringskassan har getts i uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess (S2015/07316).
- Försäkringskassan har getts i uppdrag att, inom ramen för sitt lagstadgade samordningsansvar, förstärka arbetet med att ge stöd till sjukskrivna individer för återgången till arbete (S2018/00529).
- Försäkringskassan har getts ett uppdrag om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning (S2020/06863).
- Som redovisats ovan syftar den lagändring som trädde i kraft den 15 mars 2021 till att åstadkomma en mer flexibel rehabiliteringskedja.

Vad gäller en bortre tidsgräns i sjukförsäkringen är regeringens bedömning att en sådan är problematisk i flera avseenden. Flertalet av dem som lämnade sjukförsäkringen vid den bortre tidsgränsen var för sjuka för att kunna ta del av de åtgärder som erbjöds av Arbetsförmedlingen. Närmare 80 procent av dem som utförsäkrades återvände till sjukförsäkringen och blev sjukskrivna på nytt. Det kan också konstateras att de som inte återvände till sjukförsäkringen hade betydande svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden (Socialförsäkringsrapport 2014:12). Behovet av ekonomiskt bistånd ökade inom denna grupp, liksom andelen som tog ut hela eller delar av sin ålderspension.

Mot bakgrund av ovanstående bedöms tillkännagivandet därmed vara slutbehandlat.

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för individens återgång i arbete

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen syftar till att öka kvinnors och mäns förutsättningar att utveckla eller återfå arbetsförmåga och därmed kunna komma i arbete eller studier. Samarbetet bedrivs enligt gemensamma regleringsbrevsuppdrag och finansieras med medel inom utgiftsområde 10, anslag 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen. Samarbetet består av dels förstärkta insatser i form av gemensam kartläggning och aktiva insatser för personer som är i sjukförsäkringen, dels stöd till personer i övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden.

Under 2020 genomfördes 8 977 gemensamma kartläggningar, jämfört med 8 662 gemensamma kartläggningar 2019. Av dessa kartläggningar avsåg 61 procent kvinnor och 39 procent män. De flesta individer, drygt 70 procent, som omfattas av en gemensam kartläggning har psykiatriska diagnoser. Av de 4 020 individer som avslutade sina rehabiliteringsinsatser under 2020 har 53 procent fått eller återfått sin arbetsförmåga och lämnat sjukförsäkringen, jämfört med 54 procent 2019. Resultatet är samma för kvinnor och män (Försäkringskassan, Insatser för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, S2021/04169).

För att ge personer en bättre övergång mellan sjukförsäkringen och arbetsmarknaden påbörjade myndigheterna under 2020 en utveckling av mötesformen omställningsmöten. Målet är att myndigheterna ska tillhandahålla stöd vid omställning på ett mer individuellt och behovsanpassat sätt.

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

För individer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser är det möjligt för Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner och kommuner att genom samordningsförbund finansiera sådana insatser. Vid utgången av 2020 fanns det 78 samordningsförbund som innefattade 271 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Totalt omfattades 24 867 personer av de insatser som finansieras av samordningsförbunden under 2020, vilket är en minskning med cirka 20 procent jämfört med 2019. Under 2020 avslutade 8 585 deltagare en insats, 56 procent kvinnor och 44 procent män. Efter avslutad insats arbetade eller studerade 28 procent i någon omfattning, 32 procent av männen och 25 procent av kvinnorna

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har i uppdrag att arbeta för att samordningsförbunden prioriterar att finansiera insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga med aktivitetsersättning. Under 2020 omfattades totalt 1 589 individer med aktivitetsersättning, varav 54 procent var kvinnor och 46 procent män, samt 3 410 individer med sjuk- eller rehabiliteringspenning, varav 70 procent var kvinnor och 30 procent män, av någon insats finansierad av samordningsförbund. Antalet individer som påbörjade en insats under 2020 var

mindre än 2019 (Försäkringskassan, Redovisning av målgrupper och resultat av de insatser som finansieras av samordningsförbund 2020, S2021/01729). Av alla insatser som samordningsförbunden finansierade 2020 var 38 procent speciellt riktade till de prioriterade behovsgrupperna vilket är lika stor andel som 2019 (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Återrapportering för uppdrag om prioriterade målgrupper samt myndigheternas ansvar i samverkan genom samordningsförbund, S2021/03873).

Hälso- och sjukvårdens insatser

Sedan 2006 har regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ingått överenskommelser för att stimulera regionerna till att ge sjukskrivningsfrågan högre prioritet i hälso- och sjukvården och för att utveckla sjukskrivningsprocessen. Den överenskommelse som gäller för 2020, En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 (S2019/05301) samt tilläggsöverenskommelse till överenskommelsen En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 (S2020/05367), omfattar totalt 944 miljoner kronor som betalas ut 2021. Därefter upphör dessa riktade statsbidrag för sjukskrivningsprocessen.

Överenskommelsen består av ett antal villkor som anger vad regionerna behöver göra för att få ta del av de reserverade medlen för respektive villkor. Enligt Försäkringskassans uppföljning uppfyller samtliga regioner villkoret som innebär att utveckla uppföljningsmått i försäkringsmedicin och inleda ett regionalt samarbete med det nationella programområdet för rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin när det gäller ledning och styrning i försäkringsmedicin. Samtliga regioner uppfyller också villkoret som innebär kompetensutveckling och former för samordning och stöd för personal som utför koordineringsinsatser enligt lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser (S2021/03545).

Inom ramen för överenskommelsen har medel även avsatts för att slutföra ett flerårigt arbete som gör det möjligt att skicka läkarintyg elektroniskt från hälso- och sjukvården till Försäkringskassan. Försäkringskassan och SKR har dessutom utrett möjligheterna till elektronisk ärendekommunikation och samverkansmodell för nyutveckling, förvaltning och finansiering av elektronisk informationsöverföring mellan regioner och Försäkringskassan (S2020/05175, S2020/08024).

Inom ramen för överenskommelsen har regionerna fått medel för att stimulera tillgången till medicinska rehabiliterings- och behandlingsinsatser för patienter med smärtproblematik eller lindrig och medelsvår psykisk ohälsa samt för att främja patientens återgång i arbete genom hälso- och sjukvårdens kontakter med arbetsgivare och Arbetsförmedlingen. Av de avsatta medlen, totalt 550 miljoner kronor, har cirka 515 miljoner kronor betalats ut till regionerna (S2020/07869).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen dels bör ge Försäkringskassan i uppdrag att följa upp läkarintygsskrivande, dels bör tillsätta en utredning i syfte att motverka osakliga könsskillnader i sjukfrånvaro (bet. 2019/20:SfU13 punkt 1, rskr. 2019/20:171). Regeringen har, i ett första steg, i regleringsbrevet för 2021 gett Försäkringskassan i uppdrag att skapa förutsättningar för systematiska uppföljningar av läkarintyg på vårdenhetsnivå. Försäkringskassan redovisade uppdraget den 29 juni 2021. Vid genomförandet av uppdraget har Försäkringskassan haft dialoger med Socialstyrelsen och hälso- och sjukvården och den gemensamma bilden är att uppföljningar kan ge nytta inom samverkansarbetet. Försäkringskassan föreslår att en gemensam analys genomförs av samtliga aktörer med utgångspunkt i de frågeställningar som har identifierats. Regeringen bedömer att det behövs ökad kunskap om risken för osakliga skillnader i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män. Systematisk uppföljning av läkarintyg innebär exempelvis uppföljning av läkares sjukskrivningspraxis på olika vårdenheter avseende skillnader mellan kvinnor och män. Detta bidrar

till samverkan mellan Försäkringskassan och hälso- och sjukvården samt kompletterar regionernas kvalitetsuppföljning. Regeringen avser att vidta ytterligare åtgärder för att åstadkomma en systematisk uppföljning av läkarintyg. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Socialstyrelsen tillgängliggör kunskap och stöd till hälso- och sjukvården

Kunskap kan bidra till en låg och stabil sjukfrånvaro. Därför är det viktigt att tillgängliggöra kunskap och verktyg till hälso- och sjukvården så att de på ett effektivt och systematiskt sätt ska kunna arbeta med sjukskrivningsfrågor. Ett centralt verksamhetsområde är att förvalta och vidareutveckla det försäkringsmedicinska beslutsstödet (FMB). Under 2020 påbörjade Socialstyrelsen bland annat ett arbete med att uppdatera beslutsstödet för rörelseorganens sjukdomar. Socialstyrelsen har också arbetat med att vidareutveckla beslutsstöd för akut covid-19 samt post-covid. Socialstyrelsen presenterade i juni 2020 en strategisk utvecklingsplan för hur Socialstyrelsen som kunskapsmyndighet ska stödja och bidra till utveckling av hälso- och sjukvårdens arbete med försäkringsmedicin och rehabiliterings- och sjukskrivningsprocessen.

Tillfällig ersättning till riskgrupper

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ersättning till särskilt sårbara grupper i arbetsför ålder (bet. 2019/20:SoU21, rskr. 2019/20:215). Enligt tillkännagivandet bör regeringen ge en lämplig myndighet i uppdrag att definiera vilka grupper i arbetsför ålder som bedöms löpa risk att få ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19 och därefter snarast återkomma med ett förslag som säkerställer att personer som ingår i dessa grupper under en begränsad tid ges ett effektivt skydd genom socialförsäkringssystemet, utan att en ökad administrativ börda läggs på sjukvården, samt säkerställer möjligheter till kontroll och en effektiv administration av utbetalningarna.

Regeringen beslutade den 25 juni 2020 förordningen (2020:582) om viss sjukpenning i förebyggande syfte och viss smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Personer i vissa angivna riskgrupper som, helt eller delvis, avstår från förvärvsarbete för att undvika att smittas av viruset som orsakar sjukdomen covid-19 gavs rätt till förebyggande sjukpenning. Rätt till smittbärarpenning gavs till vissa närstående med anhöriga i riskgrupp. Förordningen trädde i kraft den 1 juli 2020. Den ersattes sedan av förordningen (2021:60) om viss sjukpenning i förebyggande syfte och viss smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19, som trädde i kraft den 6 februari 2021.

Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett genom de vidtagna åtgärderna. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om förebyggande sjukpenning för riskgrupper (bet. 2020/21:SfU25, rskr. 2020/21:259). Enligt tillkännagivandet bör regeringen vidta de åtgärder som krävs för att ersättning till riskgrupper i form av viss sjukpenning i förebyggande syfte ska kunna betalas ut till det att fas 3 i den nationella planen för vaccination mot covid-19 är avslutad.

Regeringen föreslog i Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:416) ett ökat anslag om 75 miljoner kronor för att ersättning till riskgrupper i form av viss sjukpenning i förebyggande syfte skulle kunna lämnas för tiden fram t.o.m. september 2021. Riksdagen biföll regeringens förslag den 23 juni 2021, och samma dag beslutade regeringen att förlänga giltighetstiden av förordningen

(2021:60) om viss sjukpenning i förebyggande syfte och viss smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19 t.o.m. den 30 september 2021. Alla Sveriges regioner arbetar nu med vaccinationer enligt fas 4.

Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett genom de vidtagna åtgärderna. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sjukpenningtalet fortsatte under 2020 att sjunka från en redan låg nivå. Det beror på att sjukfallens varaktighet har minskat. Denna utveckling kan i stor utsträckning förklaras med Försäkringskassans ändrade handläggningsrutiner som inneburit ett ökande antal avslag efter dag 180 i sjukperioden. Inflödet till sjukförsäkringen har däremot ökat, vilket i första hand bedöms vara en effekt av pandemin. Sjukfall med diagnosen covid-19 har emellertid i de flesta fall avslutats efter en relativt kort tid. På grund av covid-19 har hälso- och sjukvården behövt göra nödvändiga omprioriteringar vilket inneburit att viss planerad vård har behövt ställas in eller skjutas upp. Det medför att sjukfall har förlängts. Sammantaget bedöms dock effekterna på den totala sjukfrånvaron ha varit begränsade.

De särskilda åtgärder som regeringen har vidtagit såsom ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper har begränsat effekterna av pandemin för den enskilde och för samhället. Dessa åtgärder har också bidragit till att effekterna på sjukpenningtalet har varit begränsade.

Minskningen av sjukpenningtalet under resultatåret har sammanfallit med mycket låga nivåer på nybeviljande av sjukersättning. Sett till indikatorn ohälsotal har sjukfrånvaron aldrig varit så låg som den var 2020. Minskningen av ohälsotalet kommer sannolikt att fortsätta de närmaste åren, då antalet försäkrade med sjukersättning väntas minska ytterligare.

Det kan konstateras att det finns oförklarade regionala skillnader i sjukfrånvaro. Kunskaperna är begränsade om huruvida det kan bero på att det finns skillnader i sjukskrivningsmönster och sjukskrivningspraxis på vårdenhetsnivå eller om det är skillnader i Försäkringskassans handläggning av sjukförsäkringen.

Det bedöms dessutom finnas ett antal andra omständigheter som är bekymmersamma. En av dessa är kvinnors fortsatt höga sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa. En annan är de fortsatt höga avslagsandelarna både vad gäller sjukpenning och sjuk-och aktivitetsersättning samtidigt som brister har påvisats i handläggningen.

Det finns flera faktorer som kan förklara kvinnors höga sjukfrånvaro med psykiatriska diagnoser. Höga prestationskrav och yrken med krav på högt emotionellt och psykologiskt engagemang, vilket kännetecknar de s.k. kontaktyrken där många kvinnor arbetar, bidrar till att kvinnor har en hög risk för sjukskrivning med psykiatriska diagnoser. Ytterligare en faktor som bidrar till kvinnors sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser är att kvinnor fortfarande tar ett större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete, dvs. i större utsträckning än män kombinerar förvärvsarbete med huvudansvaret för barn och hem. Det är därför viktigt att berörda aktörer – Försäkringskassan, arbetsgivare och hälso- och sjukvården – vidtar insatser för att förebygga och förkorta sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser i allmänhet och bland kvinnor i synnerhet.

De brister i Försäkringskassans handläggning som bland annat Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) konstaterat handlar om myndighetens arbete

med att utreda, bedöma och besluta om rätt till ersättning. Brister i utredningsskyldigheten är särskilt oroande mot bakgrund av den höga andelen avslagsbeslut. Det handlar också om att Försäkringskassan behöver bli bättre på att identifiera de försäkrades individuella förutsättningar och behov av stöd för att kunna återgå i arbete. Regeringen kan konstatera att Försäkringskassan genomför en genomlysning av förvaltningen av sjukförsäkringen i syfte att åtgärda bristerna i handläggningen. Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att granska de åtgärder som Försäkringskassan vidtar i sin genomlysning av förvaltningen av sjukförsäkringen (S2021/04616). Syftet med uppdraget är att säkerställa att de åtgärder som Försäkringskassan vidtar med anledning av genomlysningen leder till att människor får sin rätt till ersättning utredd och prövad och så tidigt som möjligt ges de förebyggande insatser eller det stöd för återgång i arbete som de har rätt till.

Regeringens sammantagna bedömning är att målet om en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro delvis har uppfyllts under resultatåret. Sjukfrånvaron är låg, men bedöms inte vara långsiktigt stabil med hänsyn till nuvarande omständigheter och identifierade brister.

3.8 Politikens inriktning

Sjukförsäkringens syfte är att ge ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och rehabilitering. Människor ska känna sig trygga med att det finns en sjukförsäkring som ger ekonomisk ersättning om de blir sjuka och inte kan arbeta. Människor ska också känna sig trygga med att de får det stöd och den rehabilitering de behöver för att kunna återgå i arbete. Målet måste i första hand vara att individen blir frisk och kan återgå i arbete. Om individen behöver ställa om till ett nytt arbete, är det viktigt att hon eller han får stöd i den omställningen.

Under pandemin har regeringen vidtagit en rad tillfälliga åtgärder för att stärka den ekonomiska tryggheten för människor, underlätta för hälso- och sjukvården, minska smittspridningen och mildra de ekonomiska konsekvenserna för arbetsgivare. Samtidigt har regeringen genomfört permanenta åtgärder för att förstärka sjukförsäkringen. Regeringen fortsätter arbetet med att uppnå en trygg och välfungerande sjukförsäkring samt en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro.

Åtgärder för att förebygga och förkorta sjukfrånvaro

En god arbetsmiljö och ett hållbart arbetsliv bidrar till att förebygga ohälsa och sjukfrånvaro. Regeringen kommer att fortsatt följa arbetsmarknadens parters arbete med avsiktsförklaringarna för friskare arbetsplatser. Det är viktigt att parternas arbete ger ett stöd för det konkreta arbetet på arbetsplatserna med att uppnå en god arbetsmiljö och stöd till anställda som drabbas av ohälsa.

Hälso- och sjukvårdens arbete är centralt för att förebygga och förkorta sjukfrånvaro. Sjukskrivning är en del av god vård och behandling. Regeringen anser att Socialstyrelsen, i egenskap av kunskapsmyndighet för vård och omsorg, har en strategiskt central roll för att upprätthålla och vidareutveckla hälso- och sjukvårdens arbete. Regeringen föreslår i denna proposition att Socialstyrelsen ges permanent ökade medel för arbetet med att stödja och utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering.

I betänkandet Samspel för hälsa (SOU 2018:80) föreslås en ny form av finansiell samordning mellan hälso- och sjukvård och sjukförsäkring. Förslaget innebär ett årligt statsbidrag till regionerna med syfte att stimulera regionernas arbete med frågor relaterade till sjukskrivning. Mot bakgrund av att regionerna har getts en lagstadgad

skyldighet att erbjuda koordineringsinsatser till sjukskrivna patienter samt tillhandahålla försäkringsmedicinska utredningar på begäran av Försäkringskassan, liksom att Socialstyrelsen i denna proposition tillförs medel för att stödja hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering, anser regeringen att förslaget om en ny form av finansiell samordning inte bör införas.

En trygg sjukförsäkring

Den som blir sjuk ska kunna förvänta sig ekonomisk trygghet, ett gott stöd och rehabilitering för att komma åter till hälsa och arbete. Regeringen inledde under våren 2021 ett arbete med att reformera sjukförsäkringen i syfte att öka flexibiliteten, förutsebarheten och tryggheten för individen. Utgångspunkten för regeringens arbete har varit de förslag som har lämnats av Utredningen om en trygg sjukförsäkring med människan i centrum (SOU 2020:06 och SOU 2020:26). Bland annat gäller från och med den 15 mars 2021 att bedömningen av en individs arbetsförmåga i förhållande till ett normalt förekommande arbete efter dag 180 i sjukperioden ska kunna skjutas upp om övervägande skäl talar för att individen kan återgå i arbete hos arbetsgivaren före dag 365 i sjukperioden (prop. 2020/21:78). Därutöver har regeringen föreslagit att bedömningen av arbetsförmågan efter dag 180 i rehabiliteringskedjan ska göras mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden (prop. 2020/21:171).

I denna proposition tas nästa steg i detta arbete. Det föreslås en möjlighet att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Om det finns särskilda skäl, ska bedömningen kunna skjutas upp till och med dag 550 i sjukperioden. Vidare föreslås att personer som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan betalas ut (i dag 62 år) undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete och i stället få sin arbetsförmåga fortsatt bedömd mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren. Det föreslås också ändringar i sjukförsäkringsreglerna för personer som är s.k. behovsanställda i syfte att öka tryggheten för dessa personer. För att underlätta återgången i arbete för personer som är deltidssjukskrivna föreslås förbättrade möjligheter att bevilja sjukpenning på deltid vid ojämn förläggning av arbetstid, om en sådan förläggning inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

Utbrottet av covid-19 har inneburit en krävande omställning för hälso- och sjukvården och nödvändiga prioriteringar har behövt göras för att säkerställa omhändertagandet av patienter med covid-19 och andra akuta sjukdomar. Som en följd av detta har många icke-medicinskt akuta vårdinsatser behövt ställas in eller skjutas upp. Det har medfört att många patienter väntar allt längre på vård. Det föreslås därför i denna proposition att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts.

Covid-19 har belyst hur en samhällsfarlig sjukdom kan påverka arbetslivet. I en sådan situation bör alla som utsätts för en samhällsfarlig smitta som covid-19 i arbetsmiljön omfattas av arbetsskadeförsäkringen, oavsett yrke eller arbetsuppgift. Det har visat sig att den nuvarande begränsningen av vilka smittrisker i arbetet som omfattas av arbetsskadeförsäkringen har inneburit att arbetsskadeförsäkringen inte har uppfyllt sina syften i fråga om covid-19. Regeringen avser därför att stärka arbetsskadeskyddet vid smitta av covid-19 och andra samhällsfarliga sjukdomar.

Taket för bostadstillägg för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning är för närvarande 5 600 kronor per månad. Många personer med sjukersättning och

aktivitetsersättning har fått höjda boendekostnader som inte bostadstillägget har anpassats till. I denna proposition föreslås därför att taket för bostadstillägget till personer med sjukersättning och aktivitetsersättning höjs till samma nivå som för pensionärer. Det innebär att nivån för taket, det vill säga upp till vilken gräns som ersättningen för bostadskostnad sträcker sig, höjs från 5 600 kronor till 7 500 kronor per månad för ogifta. För gifta och sambor blir taket 3 750 kronor per månad. Även garantiersättningen föreslås höjas. Höjningen innebär att personer med sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning får drygt 1 000 kr mer i garantiersättning per månad. Vidare avser regeringen att förstärka skattereduktionen för sjuk- och aktivitetsersättning för att ta bort skillnaden i beskattning av sådan ersättning och av arbetsinkomster.

Utredningen om sjuk- och aktivitetsersättningen samt förmåner vid rehabilitering (S 2020:04) överlämnade till regeringen den 20 augusti 2021 betänkandet En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet (SOU 2021:69). Vad gäller sjukersättning föreslår utredningen att särskilda regler för personer som fyllt 60 år införs, med innebörden att deras arbetsförmåga ska prövas mot arbete som de har erfarenhet av. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma med ett förslag om att införa en s.k. trygghetspension inom ramen för sjukersättningen för försäkrade som har som mest fem år kvar tills de uppnår en ålder då de inte längre kan få sjukersättning. Regeringen avser också att med prioritet bereda utredningens förslag om att rätten till sjukersättning och aktivitetsersättning ska prövas mot samma arbetsmarknadsbegrepp som gäller i sjukpenningen. Vidare lämnar utredningen förslag i syfte att underlätta arbete, studier, uppdrag med mera under tid med sjukersättning och aktivitetsersättning samt förslag om förmåner vid rehabilitering. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

För att ytterligare förstärka försäkringsskyddet föreslår regeringen att taket i sjukförsäkringen höjs från 8 till 10 prisbasbelopp fr.o.m. den 1 januari 2022. De förmåner som omfattas är sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning, smittbärarpenning och ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön. Det förbättrade försäkringsskydd som föreslås minskar därigenom inkomstbortfallet vid sjukdom.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen behöver fortsatt stärka sitt samarbete för att möta individers behov av stöd för att kunna återgå i, eller få, arbete eller ställa om till ett nytt arbete. Regeringen kommer fortsatt att följa myndigheternas arbete med att utveckla sin samverkan.

3.9 Höjt inkomsttak i sjukförsäkringen

Ärendet och dess beredning: Förslagen har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan.

Lagrådet

Förslaget till ändring i 23 § lagen (1991:1047) om sjuklön avseende den sjukpenninggrundande inkomsten är av en sådan karaktär att ett yttrande från Lagrådet normalt ska inhämtas. Ändringen, som innebär en anpassning till övriga lagförslag, är dock författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande över förslaget har därför inte inhämtats.

Regeringens förslag: Inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst ska höjas från åtta till tio gånger prisbasbeloppet från och med den 1 januari 2022. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla i fråga om ersättningar som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Sedan den 1 juli 2018 är inkomsttaket för sjukpenninggrundande inkomst inom sjukförsäkringen 8 gånger prisbasbeloppet. Under samma period har de reala inkomsterna ökat. Att de reala inkomsterna har ökat samtidigt som taket för sjukpenninggrundande inkomst har varit oförändrat har medfört att inkomstbortfallsprincipen i försäkringen har försvagats. För att förstärka försäkringsskyddet föreslår regeringen därför att taket höjs från åtta till tio prisbasbelopp från och med den 1 januari 2022 och ska gälla även pågående ersättningsärenden som löper över årsskiftet 2021/22. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet. De förmåner som enligt regeringens mening bör omfattas av höjningen är sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning, smittbärarpenning och ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön. Härutöver finns det förmåner som regleras i andra författningar och som baseras på bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i socialförsäkringsbalken. Därigenom kommer även dessa förmåner att omfattas av höjningen av inkomsttaket om särskilda undantag inte anges i författningarna. Lagförslag i ärendet finns i avsnitten 2.1 och 2.3.

3.9.1 Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget om höjt inkomsttak i sjukförsäkringen bedöms öka den ekonomiska tryggheten för såväl kvinnor som män. Det bedöms vara positivt ur ett jämställdhetsperspektiv då kvinnor löper högre risk att drabbas av ohälsa och är sjukfrånvarande i högre utsträckning än män. I juli 2021 uppgick sjukpenningtalet till 9,0 dagar, uppdelat på 11,7 dagar för kvinnor och 6,4 dagar för män. På helårsbasis beräknas 143 000 kvinnor och 103 000 män beröras av det höjda taket och därigenom få en höjd dagersättning. I genomsnitt ökar sjukpenningen för de personer som berörs med ca 9 200 kronor per år. Utgifterna för statens budget beräknas öka med 2 638 miljoner kronor på helårsbasis. Cirka 57 procent av utgiftsökningen beräknas tillfalla kvinnor, 43 procent tillfaller män.

3.10 Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning, både genom höjd sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning och genom höjt bostadstillägg. Lagförslaget om höjt bostadstillägg lämnas under Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan.

Regeringens förslag: Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år ska höjas med 0,25 prisbasbelopp, så att den för år räknat motsvarar 2,78 prisbasbelopp.

Garantinivåerna för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning ska på motsvarande sätt höjas med 0,25 prisbasbelopp.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning är ett grundskydd för den som haft låga eller obefintliga inkomster.

Garantiersättningen är bosättningsbaserad och lämnas endast till den som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst tre år. Storleken på garantiersättningen beror på hur lång försäkringstid den försäkrade kan tillgodoräknas.

Den ekonomiska tryggheten för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning behöver stärkas ytterligare. Garantinivåerna för hel sjukersättning och aktivitetsersättning bör därför höjas med 0,25 prisbasbelopp. Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år bör för år räknat motsvara 2,78 prisbasbelopp. Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning bör för år räknat motsvara

– 2,48 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,53 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,58 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,63 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,68 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,73 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

De nya nivåerna bör gälla för ersättning som avser tid från och med den 1 januari 2022 och träda i kraft vid samma tidpunkt. Detta gäller även pågående ersättningsärenden som löper över årsskiftet 2021/22. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Lagförslag i ärendet finns i avsnitt 2.1.

3.10.1 Konsekvenser

Utgifterna för garantiersättningen beräknas öka med 1 563 miljoner kronor per år till följd av förslaget, varav 320 miljoner kronor avser garantiersättning i form av aktivitetsersättning och 1 243 miljoner kronor garantiersättning i form av sjukersättning.

Förslagen om höjd garantinivå och förbättrat bostadstillägg beräknas sammantaget innebära att 85 000 män och 110 000 kvinnor får en förbättrad individuell disponibel inkomst. Fler kvinnor än män har sjukersättning eller aktivitetsersättning och fler kvinnor än män har bostadstillägg. Förslagen bedöms ha positiva effekter ur ett jämställdhetsperspektiv och därmed bidra till det jämställdhetspolitiska delmålet om ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. Förslaget om höjt bostadstillägg lämnas under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

3.11 Ändringar i sjukförsäkringen för ökad trygghet och flexibilitet

3.11.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 12 april 2018 att uppdra åt en särskild utredare att analysera och vid behov lämna förslag rörande sjukpenningen (dir. 2018:26). Syftet med

utredningen var att säkerställa en mer ändamålsenlig och rättssäker sjukförsäkring. Utredningen antog namnet En trygg sjukförsäkring med människan i centrum (S2018:05). Regeringen beslutade tilläggsdirektiv för utredaren den 16 maj 2019 (dir. 2019:21) och den 19 december samma år (dir. 2019:105). Den 25 januari 2019 överlämnade utredningen delbetänkandet Ingen regel utan undantag – en trygg sjukförsäkring med människan i centrum (SOU 2019:2) till regeringen. Den 3 maj 2019 anordnade Socialdepartementet en hearing i syfte att bereda möjlighet för remissinstanser att lämna synpunkter av relevans för utredningens fortsatta arbete. De remissvar som lämnats skriftligen till Socialdepartementet finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2019/00324). Utredningen överlämnade den 31 januari 2020 delbetänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabiliteringen (SOU 2020:6). Förslagen har remissbehandlats. De förslag som lämnades i föregående delbetänkande har arbetats in i detta betänkande. En sammanfattning av för denna proposition relevanta delar av betänkandet (SOU 2020:6), utredningens lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/00536).

Den 29 april 2020 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av förslagen, utredningens lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/04508).

Regeringen har beslutat förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Förordningen innehåller bestämmelser om sjukpenning när den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Förordningen upphör att gälla vid utgången av 2021. En arbetsgrupp i Socialdepartementet har utarbetat promemorian Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering. Promemorian innehåller lagförslag som innebär att bestämmelserna om sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering även ska gälla från och med den 1 januari 2022 till och med den 31 december 2022. Promemorian har remissbehandlats. En sammanfattning av förslagen, promemorians lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2021/04077).

I propositionen föreslås lagändringar med anledning av förslagen i ovan nämnda betänkanden och promemorian.

3.11.2 Gällande regelverk

Rehabiliteringskedjan

Sjukpenningens regelverk bygger sedan den 1 juli 2008 på fasta tidsgränser som reglerar vad den försäkrades arbetsförmåga ska prövas mot, den s.k. rehabiliteringskedjan. Vid tidsgränserna ändras den bedömningsgrund som arbetsförmågan bedöms mot. De första 90 dagarna i ett sjukfall bedöms arbetsförmågan mot den försäkrades vanliga arbete eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjuder den försäkrade. Från och med dag 91 ska det vid bedömningen även beaktas om den försäkrade kan försörja sig efter en omplacering till annat arbete hos arbetsgivaren. Från och med dag 181 bedöms arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden såvida inte övervägande skäl talar för att den försäkrade kan vara åter i arbete hos sin arbetsgivare i samma omfattning som tidigare senast dag 365 eller om det annars kan anses oskäligt att göra bedömningen. I dag gäller enligt huvudregeln att alla försäkrade yngre än 65 år efter 180 dagar ska bedömas mot normalt förekommande arbete. Från och med dag 366 kan en prövning mot normalt

förekommande arbete skjutas upp endast om det kan anses oskäligt att göra en sådan prövning.

Arbetsförmågan prövas mot normalt förekommande arbete från dag ett för arbetslösa. Egenföretagares arbetsförmåga bedöms de första 180 dagarna mot arbete i företaget och fr.o.m. dag 181 mot normalt förekommande arbete. Hur arbetsförmågan bedöms för den med s.k. behovsanställning avgörs av om han eller hon ses som anställd eller arbetslös vid det aktuella tillfället. För att undvika att ett kortare uppehåll mellan två sjukperioder ska medföra att prövningen i rehabiliteringskedjan börjar om från början finns en bestämmelse om sammanläggning av sjukperioder, 27 kap. 51 § social-försäkringsbalken. Bestämmelsen stadgar att vid beräkningen av hur länge en försäkrad har haft nedsatt arbetsförmåga ska dagar i sjukperioder läggas samman om färre än 90 dagar förflutit mellan perioderna. Bestämmelsen om sammanläggning innebär att den som tidigare haft ett flertal kortare sjukfall med färre än 90 dagar emellan relativt snart vid ett nytt sjukfall kan anses ha haft nedsatt arbetsförmåga i 180 dagar.

Övervägande skäl vid bedömning av arbetsförmågan efter dag 180

Bedömningsgrunden övervägande skäl infördes i lagstiftningen den 15 mars 2021 (prop. 2020/21:78). Regeringen ansåg att undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete efter dag 180 i rehabiliteringskedjan behövde utvidgas och att bedömningen borde kunna skjutas upp om övervägande skäl talar för återgång i arbete hos arbetsgivaren senast dag 365 i rehabiliteringskedjan. Regeringen ansåg vidare att det fortsatt ska krävas att den försäkrade senast dag 365 kan återgå i samma omfattning som före sjukskrivningen för att det ska vara möjligt att efter dag 180 skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete. För att det ska finnas övervägande skäl att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete krävs att mer talar för återgång i arbete hos arbetsgivaren än emot. Ingen diagnos ska undantas vid prövning av om övervägande skäl finns för att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete. Som utgångspunkt bör övervägande skäl anses finnas om något av följande gäller:

– En läkare har i ett läkarintyg gjort bedömningen att den försäkrade kan förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren senast dag 365 i sjukperioden.
– Den försäkrade medverkar enligt en plan som har upprättats tillsammans med hans eller hennes arbetsgivare och målet enligt planen är återgång i arbete hos arbetsgivaren i samma omfattning som före sjukperioden senast dag 365. Planen kan också ha tagits fram i samarbete med företagshälsovård eller någon annan anordnare med likvärdig kompetens eller av hälso- och sjukvården. En sådan plan kan avse såväl arbetsplatsinriktade åtgärder som medicinska åtgärder.
– Det pågår en upptrappning av arbetstiden med målet att den försäkrade ska återgå i arbete hos arbetsgivaren i samma omfattning som före sjukperioden senast dag 365.

Oskäligt att bedöma arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete

Efter dag 365 i rehabiliteringskedjan är det enda undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete om det anses oskäligt att göra en sådan bedömning. I förarbeten anges fem exempel på situationer när det kan anses vara oskäligt att pröva arbetsförmågan mot ett normalt förekommande arbete (bet. 2009/10:SfU13 s. 8 f.). I huvudsak är det sådana situationer där den försäkrade har en allvarlig sjukdom. De fem situationer som beskrivs i utskottsbetänkandet är successiv försämring, tillfällig förbättring, medicinsk behandling för allvarlig sjukdom, långvarig rehabilitering och progressiv sjukdom.

Successiv försämring

Det är inte ovanligt även vid allvarliga sjukdomar att den försäkrade har arbetsförmåga kvar och kan arbeta helt eller delvis. I vissa fall skulle han eller hon kunna arbeta i större omfattning i ett annat arbete, åtminstone för en viss tid. Det är dock inte rimligt att begära att någon ska lämna sin anställning eller begära tjänstledigt för att söka annat arbete om det är troligt att arbetsförmågan successivt kommer att försämras och den försäkrade kommer att få svårigheter att på sikt klara även ett annat arbete.

Tillfällig förbättring

En försäkrad med en allvarlig sjukdom kan periodvis få en ökad arbetsförmåga och skulle då eventuellt kunna arbeta mer i ett annat arbete. Inte heller i en sådan situation är det rimligt att kräva att den försäkrade ska söka ett nytt arbete, om inte den ökade arbetsförmågan bedöms vara bestående.

Medicinsk behandling för allvarlig sjukdom

Prövningen bör begränsas till arbete hos nuvarande arbetsgivare om den försäkrade genomgår en medicinsk behandling i syfte att förebygga en allvarlig sjukdom och den nedsatta arbetsförmågan beror på behandlingen. Så kan vara fallet när den försäkrade har haft en tumörsjukdom och det krävs ytterligare behandling för att minska risken för ett återinsjuknande.

Långvarig rehabilitering

I samband med olyckor och vissa sjukdomar, till exempel stroke, kan den försäkrade drabbas av funktionshinder med betydande konsekvenser för arbetsförmågan. Det kan handla om omfattande brännskador, förlamning, förlust av en kroppsdel eller förmågan att se eller att tala och liknande funktionshinder. Den efterföljande rehabiliteringen kan pågå under en lång tid. Så länge rehabiliteringen pågår enligt en plan som Försäkringskassan godkänt bör prövningen mot hela arbetsmarknaden kunna skjutas upp. Om rehabiliteringen sannolikt inte kommer att leda till att den försäkrade kan börja arbeta hos sin arbetsgivare igen, bör prövningen göras mot normalt förekommande arbete.

Progressiv sjukdom

Vid vissa progressiva sjukdomar som leder till att arbetsförmågan successivt avtar kan den försäkrade under en begränsad tid ha större arbetsförmåga i ett annat arbete. Inte heller i en sådan situation bör arbetsförmågan bedömas i förhållande till normalt förekommande arbete.

Tillfälligt undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete till följd av spridningen av covid-19

Enligt 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken kan regeringen, vid extraordinära händelser i fredstid, meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser bl.a. om sjukpenning. Med anledning av spridningen av covid-19 har det införts ett antal tillfälliga åtgärder.

Smittspridningen har lett till ökande vårdköer och försenade rehabiliteringsinsatser. Regeringen har därför med stöd av den ovan nämnda upplysningsbestämmelsen beslutat om att bedömning av arbetsförmågans nedsättning efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska kunna skjutas upp i vissa situationer (förordningen [2020:711] om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19). Detta gäller om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Det krävs dessutom att övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren när vården eller

rehabiliteringen har slutförts. En försening av vård eller rehabilitering ska anses orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Bestämmelsen i förordningen anpassades till de ändringar i socialförsäkringsbalken som innebar att övervägande skäl infördes i lagstiftningen. Fram till dess kunde bedömning av arbetsförmågan skjutas upp med stöd av bestämmelsen endast om det fanns en stor sannolikhet för återgång i arbete hos arbetsgivaren.

Bestämmelsen om undantag vid uppskjuten vård gäller t.o.m. den 31 december 2021.

Särskilda skäl i rehabiliteringskedjan

Fram till den 15 mars 2021, då övervägande skäl infördes i lagstiftningen, bedömdes arbetsförmågan fr.o.m. dag 181 mot normalt förekommande arbete, såvida det inte fanns särskilda skäl mot att göra en sådan prövning eller om det annars ansågs oskäligt att göra den.

För att särskilda skäl att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete skulle finnas krävdes att stor sannolikhet talade för att den försäkrade skulle kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren senast dag 365. Prognosen för återgång i arbete skulle vara klar, tydlig och välgrundad. Enligt förarbetena (prop. 2007/08:136) kunde det vara fallet när den försäkrade väntar på en operation eller nyligen genomgått en sådan som enligt vetenskap och beprövad erfarenhet med stor sannolikhet leder till att arbetsförmågan återställs. Likaså kunde särskilda skäl bli aktuella om det med utgångspunkt i Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd kunde förväntas att den försäkrade skulle kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren inom viss tid. I förarbetena uttalades att det således borde framgå av det medicinska underlaget att det finns en välgrundad anledning att anta att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren och en tidsplan för när så förväntades kunna ske. Vidare angavs att särskilda skäl endast bör beaktas vid tydliga diagnoser. Skälet till detta var att det vid mer diffusa diagnoser torde vara svårt att ha en välgrundad uppfattning om att en viss terapi har önskad effekt eller vilket läkningsförlopp som kan förväntas. Särskilda skäl gällde också om den försäkrade partiellt trappade upp sin arbetstid, så länge han eller hon bedömdes kunna vara åter i arbete i samma omfattning som före sjukfallet senast dag 365, eller medverkade i en arbetslivsinriktad rehabilitering som syftade till återgång i arbete inom tidsramen. För att särskilda skäl skulle kunna tillämpas krävdes, oavsett situation, att det fanns stor sannolikhet att den försäkrade skulle kunna arbeta hos sin arbetsgivare i samma omfattning som före sjukfallet senast dag 365.

Sjuklön och sjukpenning

Den som är anställd får i normalfallet sjuklön från sin arbetsgivare, med karensavdrag för en dag under sjukperiodens första 14 dagar. Sjuklönelagen gäller bara anställda och frågan om det föreligger ett anställningsförhållande får avgöras efter arbetsrättsliga principer. Bedömningen av om en person ska anses som anställd och kvalificerad för sjuklön måste göras i varje enskilt fall utifrån formuleringar i anställningsavtalet och andra omständigheter. Om arbetsgivaren ska svara för sjuklön enligt lagen (1991:1047) om sjuklön, lämnas inte sjukpenning.

Den som arbetar regelbundet men enbart är att betrakta som anställd de dagar det är avtalat om arbete får i normalfallet inte sjuklön från arbetsgivaren vid sjukdom när inbokade arbetspass saknas under sjukperiodens första 14 dagar. I stället kan sjukpenning utges under de första 14 dagarna efter vad som kan anses skäligt med ledning av hur den försäkrade har förvärvsarbetat före sjukperioden. Skälighetsbedömningen

är enbart tillämplig under sjukperiodens första 14 dagar och omfattar i normalfallet en jämförelseperiod om en till tre månader, även om den kan vara både längre och kortare (bet. 1999/00:SfU12 Vissa socialförsäkringsfrågor, s. 8).

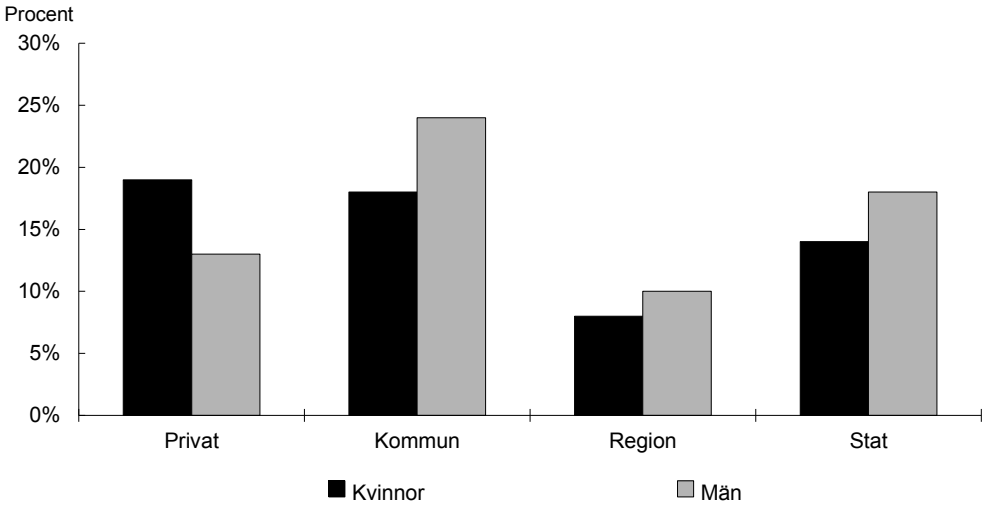
Kalenderdagsberäknad sjukpenning är den vanligaste formen av sjukpenning och innebär att sjukpenning lämnas för alla dagar i veckan oavsett om den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete eller inte. Sjukpenning ska kalenderdagsberäknas om inte annat följer av uttryckliga undantag. Det medför att sjukpenningen från dag 15 ska kalenderdagsberäknas. Arbetstidsberäknad sjukpenning lämnas de första 14 dagarna i sjukperioden bara för timmar eller dagar när den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat. Ett viktigt undantag är arbetslösa som beviljas kalenderdagsberäknad sjukpenning de första 14 dagarna om de är anmälda som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen samt är beredda att ta ett erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot den bestämda sjukpenninggrundande inkomsten. En person som är delvis arbetslös och anmäld på Arbetsförmedlingen och dessutom är s.k. behovsanställd får kalenderdagsberäknad sjukpenning under de första 14 dagarna. För varje dag som den försäkrade beviljas sjukpenning tas ställning till vilken beräkningsmetod som är aktuell. Det finns inte någon bestämd gräns för hur omfattande arbetet som utförs vid behov måste vara för att ligga till grund för arbetstidsberäknad sjukpenning. Det är alltså möjligt att beakta även kortare inbokade arbetspass före dag 15.

Till den del en försäkrad är arbetslös lämnas sjukpenning med högst 543 kronor om dagen för att motsvara det belopp som betalats ut i arbetslöshetsersättning. Arbetslöshetstaket tillämpas så snart den försäkrade saknar anställning under de dagar som sjukpenningen avser (HFD 2018 ref. 1).

Försäkringsskyddet för personer som arbetar vid behov

Det finns två typer av anställningsformer: tillsvidareanställning och tidsbegränsad anställning. Tillsvidareanställning är detsamma som fast anställning. Huvudregeln enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd är att anställningsavtal gäller tills vidare. Det innebär i praktiken att en anställning alltid är en tillsvidareanställning om det inte har avtalats om något annat. Tillsvidareanställning är den vanligast förekommande anställningsformen på svensk arbetsmarknad i samtliga sektorer. Andelen tidsbegränsat anställda varierar mellan 11 och 19 procent. I kommuner och regioner har män större andel tidsbegränsad anställning än kvinnor. I privat sektor är det tvärtom.

Diagram 3.12 Tidsbegränsat anställda kvinnor och män per sektor

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner – Personalen i välfärden 2019, s. 16

För arbetsmarknaden som helhet är andelen tidsbegränsat anställda 16 procent. Det fanns 2017 drygt 750 000 tidsbegränsat anställda. Av dessa hade 550 000 personer en tidsbegränsad anställning med överenskommen arbetstid. Gruppen tidsbegränsat anställda som kallas vid behov bestod samma år av 105 000 personer och gruppen utan överenskommen arbetstid av 102 000.

Rehabiliteringskedjans bestämmelser utgår från att den försäkrade är anställd. Bestämmelserna förutsätter att det finns en arbetsgivare som tillfälligt kan erbjuda ett annat arbete eller erbjuda omställning. Frågan om bedömningsgrund för s.k. behovsanställda efter dag 15 i sjukperioden har inte prövats i Högsta förvaltningsdomstolen. Med behovsanställd avses en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov. Begreppet används för att illustrera en användning av tidsbegränsade anställningar och är inte en anställningsform i sig. I ett flertal kammarrättsavgöranden har s.k. behovsanställda som saknar inbokade arbetspass dock betraktats som arbetslösa vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning och rätten till sjukpenning. Så kallade behovsanställda som har inbokade arbetspass som de på grund av sjukdom inte kan utföra betraktas som anställda vid bedömningen av rätt till sjukpenning. I övriga fall betraktas de s.k. behovsanställda som arbetslösa vid bedömningen av rätt till sjukpenning och får därför arbetsförmågan prövad mot normalt förekommande arbete. Det i sin tur betyder att den som betraktas som anställd får arbetsförmågan bedömd mot det arbete som individen kallas in att utföra medan den som betraktas som arbetslös får sin arbetsförmåga bedömd mot normalt förekommande arbete.

Sjukpenning och arbetstidens förläggning vid deltidssjukskrivning

Sjukpenning kan beviljas på fyra nivåer: en fjärdedels, halv, tre fjärdedels och hel sjukpenning. Rätten till sjukpenning vid deltidssjukskrivning förutsätter i princip att den försäkrade minskar sin arbetstid lika mycket varje dag i förhållande till sin normala arbetstid. Enligt praxis har avsteg gjorts från denna princip och sjukpenning har i vissa fall kunnat lämnas trots att arbetstiden vissa dagar inte minskat. Som krav för att en sådan förläggning av arbetstiden ska godtas har det då ställts upp, förutom att den arbetade tiden genomsnittligt inte överstiger vad sjukskrivningsgraden kräver, att arbetstidsförläggningen ska främja den sjukskrivnes rehabilitering och vara medicinskt motiverad (FÖD 1986:11). I ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen uttalas att principen om jämn reducering av arbetstiden varje dag i förhållande till den normala arbetstiden inte ska tillämpas alltför strikt. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening kan sådana faktorer som arbetsförhållanden och sjukdomens art behöva vägas in i bedömningen och sjukpenning bör, under förutsättning att den sammanlagda arbetstiden under en begränsad period inte överstiger vad som är förenligt med deltidssjukskrivningen, kunna lämnas när arbetstidsförläggningen syftar till att ta till vara den arbetsförmåga som den försäkrade har och är medicinskt motiverad (HFD 2011 ref. 30). Det saknas närmare vägledning kring vad medicinskt motiverat betyder i tillämpningen vilket begränsar möjligheten att förutse om ersättning kommer att beviljas om arbetstiden förläggs på annat sätt än genom jämn reducering varje dag. I de fall Försäkringskassan bedömer att det är medicinskt motiverat att förlägga arbetstiden på annat sätt än genom jämn reducering varje dag bedöms arbetsförmågan för en period i stället för en dag. Under bedömningsperioden kan sjukpenning beviljas trots att den arbetade tiden vissa dagar inte minskat, så länge den sammanlagda arbetstiden under perioden inte överstiger vad som är förenligt med deltidssjukskrivningen. I ett avgörande från Försäkringsöverdomstolen uttalas att flera faktorer kan beaktas när längden på bedömningsperioden ska avgöras. Domstolen ansåg att genomsnittsberäkningen av arbetstiden vanligtvis bör kunna rymmas inom den tid som motsvarar normal utbetalningsperiod för sjukpenning, vilket vid den

tidpunkten var 14 dagar. Enligt Försäkringsöverdomstolen skulle detta dock inte utgöra hinder mot en längre bedömningsperiod om det fanns skäl till det vid beaktande av omständigheter såsom sjukdomens art, arbetsorganisation, kommunikationer och restidens längd. Det avgörande skulle enligt domstolens mening vara om förläggningen av arbetstiden kan anses främja den försäkrades rehabilitering (FÖD 1986:11). I Försäkringskassans vägledning anges att utgångspunkten för bedömningsperiodens längd bör vara den försäkrades veckoarbetstid och att en längre period än två veckor normalt inte bör vara aktuellt att beakta. Detta motiveras av att sambandet mellan de medicinska faktorerna och förläggningen av arbetstiden vanligtvis är svagare ju längre perioden är (Försäkringskassans vägledning 2015:1, version 12, s. 30).

3.11.3 Överväganden och förslag

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Regeringens förslag: Bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden ska, från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar, skjutas upp om det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar.

Utredningens förslag (SOU 2020:6): Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Utredningens förslag har dock en annan utformning. Utredningen föreslår att bedömningen av arbetsförmågans nedsättning i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden ska skjutas upp om en hög grad av sannolikhet talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, bl.a. *Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Domstolsverket, Jämställdhetsmyndigheten, Mittuniversitetet, Myndigheten för delaktighet, Riksdagens ombudsmän (JO), Socialstyrelsen, Sveriges läkarförbund* och flertalet av svarande kommuner och regioner, bl.a. *Göteborgs kommun, Lunds kommun, Region Dalarna, Region Skåne, Region Västernorrland* och *Region Örebro län. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* avstyrker förslaget och framför att en utökad möjlighet att skjuta upp prövningen mot normalt förekommande arbete efter 365 dagar kan få negativa konsekvenser såsom längre sjukskrivningar och sämre förutsättningar för omställning. ISF framhåller dock att om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag så är det rimligt att ingen diagnos undantas vid prövningen av om det finns skäl för att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete.

Även andra remissinstanser, bl.a. *Försäkringskassan*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Sveriges Läkarförbund* påpekar att förslaget innebär en risk för längre sjukskrivningar. Försäkringskassan, som avstyrker förslaget, framhåller att om ytterligare ett undantag från rehabiliteringskedjan efter dag 365 ska införas bör begreppet särskilda skäl användas i stället för en hög grad av sannolikhet. Försäkringskassan efterfrågar vidare ett förtydligande då det enligt utredningen ska krävas redan från dag 181 att en hög grad av sannolikhet talar för återgång i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550. Försäkringskassan anser det oklart om detta innebär att bestämmelsen endast kan tillämpas vid dag 181 och inte kan användas om förutsättningarna för att tillämpa den uppstår först vid en senare tidpunkt.

Kammarrätten i Stockholm påpekar att det är viktigt att valet av beviskrav övervägs noga och motiveras väl i den fortsatta beredningen av förslaget. *Förvaltningsrätten i Växjö* anför att utredningens förslag har en komplicerad lagteknisk utformning samt att det bör analyseras hur beviskraven förhåller sig till varandra. *Funktionsrätt Sverige* och *Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH)* anser att den bortre tidsgränsen för att skjuta upp bedömningen efter dag 365 bör vara dag 730 i stället för 550 såsom resonerades om i utredningens första betänkande.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs ytterligare undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete

De allmänna socialförsäkringarna är en central del i den svenska välfärdsmodellen och har under lång tid bidragit till att skapa trygghet och motverka ekonomisk utsatthet. Sjukförsäkringen syftar till att ge ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och stöd till individen för återgång i arbete. En grundläggande princip är att arbetsförmågan efter en tids sjukskrivning ska bedömas mot någon form av vidare arbetsmarknadsbegrepp än det egna arbetet. Den som inte kan återgå i arbete hos den egna arbetsgivaren men som har arbetsförmåga i andra arbeten förväntas således efter en tid ställa om till ett sådant arbete i stället för att kvarstå i sjukförsäkringen. Detta är enligt regeringens mening en rimlig ordning. För sjukförsäkringens legitimitet är det dock viktigt att kravet på omställning inte kommer för tidigt i sjukfallet eller avbryter en pågående rehabilitering. Försäkrade som har goda möjligheter att återgå i arbete hos sin ordinarie arbetsgivare där de har sin yrkesidentitet, utbildning och erfarenhet bör ges reella förutsättningar att i första hand rehabiliteras åter i det arbetet. Att människors yrkeserfarenheter kan fortsätta tas tillvara i det ordinarie arbetet gagnar både den enskilda, arbetsgivare och samhället i övrigt.

Vid vissa typer av sjukdomar torde det vara avgörande för återhämtningen att arbeta i en trygg och välkänd miljö. Vissa sjukdomstillstånd kräver också en lång tids rehabilitering. Enligt Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd kan det t.ex. vid utmattningssyndrom med kvarstående kognitiva svårigheter vara motiverat med en sjukskrivning på heltid upp till ett år eller mer och återgång i arbete bör ske genom partiell sjukskrivning.

Så som dagens regelverk är utformat hinner inte alltid möjligheterna till återgång i arbete hos den ordinarie arbetsgivaren uttömmas. Fram t.o.m. dag 365 i rehabiliteringskedjan kan hänsyn tas till om det finns övervägande skäl som talar för att den enskilde kan återgå i arbete hos sin arbetsgivare senast dag 365. Efter dag 365 finns det ingen möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete på grund av att det kan antas att den försäkrade kan återgå i arbete hos den egna arbetsgivaren inom en viss tidsram. Endast om det annars kan anses oskäligt kan den försäkrade undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete. Begreppet oskäligt är kopplat till att den försäkrade har en allvarlig sjukdom eller skada. Det kan endast tillämpas i vissa situationer, till exempel vid progressiv sjukdom där arbetsförmågan successivt avtar, eller när en tillfällig förbättring sker i en allvarlig sjukdom, och den försäkrade under en begränsad tid skulle ha större arbetsförmåga i ett annat arbete. Vid långvarig rehabilitering efter olyckor som orsakat förlamning, förlust av en kroppsdel, förmågan att se eller att tala eller liknande funktionsnedsättning så kan oskälighetskriteriet tillämpas. Regelverket är således mycket strikt vilket också statistik från Försäkringskassan speglar. Under perioden januari 2014–oktober 2018 bedömdes det vara oskäligt att pröva arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete i 0,2 procent av de ärenden som passerat dag 365.

Långvarigt sjukskrivna med goda möjligheter att återgå i arbete hos sin ordinarie arbetsgivare kan med dagens regelverk ofta inte fortsätta att rehabiliteras tillbaka till sitt ordinarie arbete när de passerar tidsgränsen dag 365. I stället förväntas de ställa om till ett annat arbete. Detta gäller även i de fall upptrappning i arbetstid pågår.

Utredningen bedömer att det även efter ett års sjukskrivning finns situationer då det kan vara orimligt att bedöma arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete. Om en hög grad av sannolikhet talar för att den försäkrade kan återgå i arbete kort tid efter dag 365 får det, enligt utredningen, anses orimligt att rehabiliteringen måste avbrytas. En annan situation som utredningen lyfter är när den försäkrade drabbas av en ny sjukdom, exempelvis till följd av en olycka under pågående behandling eller rehabilitering av en tidigare sjukdom. I den situationen kan bestämmelserna om sammanläggning av sjukperioder innebära att den försäkrades arbetsförmåga bedöms ha varit nedsatt mer än 365 dagar relativt tidigt i det sjukfall som orsakats av den nya sjukdomen. Med dagens regelverk kan bedömningen mot normalt förekommande arbete skjutas upp endast om det skulle anses oskäligt, det vill säga om den försäkrade lider av en allvarlig sjukdom. Utredningen har därför föreslagit att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 ska skjutas upp om en hög grad av sannolikhet talar för återgång i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550. Utredningen framhåller att det inte ska finnas några hinder för att tillämpa det föreslagna undantaget även vid symtomdiagnoser.

Regeringen anser liksom utredningen att det behövs ett ytterligare undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete.

Det bör införas särskilda skäl i rehabiliteringskedjan efter dag 180 och dag 365

Regeringen instämmer i princip med utredningens överväganden. Det bör finnas en möjlighet att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete i de situationer som beskrivs av utredningen.

Kammarrätten i Stockholm har i sitt remissvar lyft fram vikten av att valet av beviskrav övervägs noga och motiveras väl. *Försäkringskassan* har framfört att om ytterligare ett undantag från rehabiliteringskedjan efter dag 365 ska införas bör begreppet särskilda skäl användas i stället för en hög grad av sannolikhet.

Mot bakgrund av de synpunkter som har lämnats av Kammarrätten i Stockholm och Försäkringskassan har regeringen övervägt behovet av att införa ett helt nytt beviskrav i socialförsäkringsbalken. Regeringens slutsats är att detta i det här fallet inte är motiverat. De lättnader i sjukförsäkringen som skulle kunna uppnås med utredningens förslag bör i stället åstadkommas genom att återinföra begreppet särskilda skäl i lagstiftningen.

Regeringen föreslår således att prövningen av arbetsförmågan i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden efter dag 180 och 365 ska skjutas upp i vissa fall. Det ska gälla om det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar.

De särskilda skäl som enligt regeringens förslag ska kunna tillämpas efter dag 180 t.o.m. dag 550 i sjukperioden motsvarar i princip de särskilda skäl som tidigare gällde fr.o.m. dag 181 i rehabiliteringskedjan (prop. 2007/08:136 s. 68 f.). Det innebär att det ska finnas stor sannolikhet att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550 i sjukperioden. För att man ska kunna skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete behöver det således finnas en välgrundad anledning att anta att återgången kan ske senast vid dag 550 i rehabiliteringskedjan. Prognosen för återgång i arbete behöver vara tydlig och det ska

finnas en tidsplan för när återgången förväntas kunna ske. Regeringen anser att det inte bör finnas hinder mot att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid vissa diagnoser. Detta innebär att de särskilda skäl som nu föreslås har en något annorlunda innebörd än de särskilda skäl som tidigare gällde fr.o.m. dag 181 i rehabiliteringskedjan (prop. 2007/08:136 s. 68 f.). Det förhållandet att hälso- och sjukvården inte kan lämna en tydlig medicinsk prognos baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet behöver inte i sig innebära att den försäkrades prognos för återgång i arbete inte är tydlig. Bedömningen av tillämpligheten av särskilda skäl bör kunna baseras antingen på uppgifter i det medicinska underlaget eller på övrig information i ärendet. Det avgörande är om prognosen för återgång i arbete kan anses vara tydlig. En sammantagen bedömning av samtliga relevanta omständigheter behöver göras i varje enskilt fall. Regeringens förslag innebär således att det ska vara möjligt att tillämpa särskilda skäl även när hälso- och sjukvården inte med säkerhet kan bedöma tidpunkten för en förbättring av det medicinska tillståndet. I de fall det finns begränsad kunskap om sjukdomens läkningsförlopp, som vid t.ex. post-covid, kan i stället betydande framsteg i den enskildes rehabilitering tala för att det finns särskilda skäl att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete. Särskilda skäl bör också kunna finnas om en enskild trappar upp sin arbetstid i enlighet med en plan eller om uppgifterna i ärendet annars gör att det finns en välgrundad anledning att anta att återgång till arbete i samma omfattning som tidigare ska kunna ske senast vid dag 550.

SKR framför i sitt remissvar att det inte borde finnas anledning att införa utökade möjligheter att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 365. Att ge ytterligare utrymme för individer att stanna i försäkringen medför risk för lång tids frånvaro från arbetsmarknaden enligt SKR. Även Försäkringskassan, ISF och Svenskt Näringsliv ser en risk för att en utökad möjlighet att skjuta upp prövningen även efter 365 dagar kan leda till längre sjukskrivningar och sämre förutsättningar för omställning. Försäkringskassan påpekar att förslaget innebär att fler personer kommer att bedömas ha nedsatt arbetsförmåga i ordinarie arbete trots att det inte finns några medicinska hinder mot att ställa om till annat arbete.

Funktionsrätt Sverige och *NSPH* förordar att den bortre gränsen för att skjuta upp bedömningen efter dag 365 sätts vid dag 730 så som utredningen resonerat om i sitt första betänkande. Även *Bröstcancerförbundet* anser att 550 dagar är en för snäv tidsgräns för att kunna få arbetsförmågan fortsatt bedömd utifrån det egna arbetet.

Regeringen anser att regelverket för sjukförsäkringen bör vara utformat så att det speglar en avvägning mellan risken att stanna kvar i sjukförsäkringen och möjligheten att komma tillbaka till arbete hos sin ordinarie arbetsgivare. Det bör därför finnas en tidsbegränsning för hur länge arbetsförmågan kan bedömas mot arbete hos arbetsgivaren. Regeringen anser, i likhet med flera av remissinstanserna, att dag 550 är en lämplig bortre tidsgräns för hur länge arbetsförmågan bör bedömas mot arbete hos arbetsgivaren. Regeringen vill i detta sammanhang påminna om att det inte finns någon tidsgräns för hur länge sjukpenning kan beviljas den som inte har någon arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete. Detsamma gäller den som vid partiell sjukskrivning inte bedöms ha en högre arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete än i arbete hos arbetsgivaren.

Regeringen konstaterar att lagändringen medför att fler personer än i dag kommer att undantas från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och 365. I vissa fall kommer det, som bl.a. Försäkringskassan påpekar, att finnas personer som vid en viss tidpunkt i sjukfallet skulle kunna ha högre arbetsförmåga i ett annat arbete än det hos den ordinarie arbetsgivaren. Regeringen anser dock att det för en långsiktigt hållbar återgång i arbete i vissa fall är att föredra att den

försäkrade går tillbaka till en arbetsgivare som har ett anpassnings- och rehabiliteringsansvar jämfört med att söka arbeten på den öppna arbetsmarknaden med kvarstående besvär. Försäkrade som har möjlighet att återgå i sitt arbete där de har sin yrkesidentitet, utbildning och erfarenhet bör därför enligt regeringens mening ges reella förutsättningar att i första hand rehabiliteras åter i arbete hos sin nuvarande arbetsgivare. Regeringen anser således att det i vissa fall kan vara motiverat med något längre sjukskrivningstider i det fall detta möjliggörs. Det finns ur ett samhällsperspektiv vinster med att människors yrkeserfarenheter kan fortsätta tas tillvara i det ordinarie arbetet. I de fall det går att konstatera att återgång i arbete hos den egna arbetsgivaren är utsiktslöst utifrån den försäkrades medicinska förutsättningar ska dock stöd för omställning till annat arbete erbjudas så snart som möjligt.

Dagarna 181–365 i sjukperioden

Att det finns ytterligare undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete bedöms som särskilt viktigt för försäkrade som har nått dag 365 i sjukperioden. Regeringens förslag innebär emellertid att det ska vara möjligt att tillämpa särskilda skäl för att skjuta upp bedömningen redan inom tidsspannet 181–365 dagar i rehabiliteringskedjan. Om inte denna möjlighet fanns, skulle prövningen mot ett normalt förekommande arbete under detta tidsspann kunna skjutas upp bara om övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren före dag 365, eller om det i annat fall kan anses oskäligt att göra bedömningen mot ett normalt förekommande arbete. Det skulle innebära att försäkrade som har en tydlig prognos för återgång i arbete efter dag 365 skulle få sin arbetsförmåga bedömd mot normalt förekommande arbete under dagarna 181–365 i sjukperioden. Ett exempel på en sådan situation är om den försäkrade genomgår en operation under dagarna 181–365 i sjukperioden och tiden för rehabilitering sträcker sig över dag 365 samtidigt som förutsättningarna för återgång i arbete hos arbetsgivaren är goda i ett längre perspektiv. Om särskilda skäl inte skulle kunna tillämpas under dag 181–365, skulle den försäkrades arbetsförmåga i ett sådant fall bedömas mot ett normalt förekommande arbete så snart det klarlagts att rehabiliteringen förväntas sträcka sig över dag 365. Det vore enligt regeringens mening varken rimligt eller systematiskt med hänsyn till att regeringen föreslår att en undantagsregel införs för den som har haft nedsatt arbetsförmåga längre än 365 dagar och bedöms kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren.

Försäkringskassan anser att det är oklart om utredningens förslag om hög grad av sannolikhet innebär att bestämmelsen endast kan tillämpas dag 181 och inte vid en senare tidpunkt under perioden 181–365 dagar. Som framgår ovan föreslår regeringen att särskilda skäl ska gälla i stället för hög grad av sannolikhet. Regeringen vill understryka följande. Bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden behöver kunna skjutas upp efter dag 180 i sjukfallet om förutsättningarna för övervägande skäl enligt 27 kap. 48 § inte är uppfyllda, men det finns särskilda skäl att anta att den försäkrade ska kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar. Sjukpenning är en dagersättning, vilket innebär att särskilda skäl kan tillämpas när som helst från och med dag 181 i sjukperioden, och särskilda skäl kan således tillämpas under hela perioden 181–550 dagar. Bestämmelserna om övervägande skäl och särskilda skäl förhåller sig så till varandra att Försäkringskassan fr.o.m. dag 181 ska pröva om övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos sin arbetsgivare senast dag 365 i sjukperioden eller om särskilda skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbetet senast dag 550 i sjukperioden.

Förvaltningsrätten i Växjö anför att utredningens förslag har en komplicerad lagteknisk utformning och att det är svårt att förstå hur beviskraven övervägande skäl och hög grad av sannolikhet förhåller sig till varandra. Som framgår ovan föreslår regeringen att särskilda skäl ska gälla i stället för hög grad av sannolikhet.

Vad gäller begreppen övervägande skäl respektive särskilda skäl kan regeringen framhålla följande. Övervägande skäl är ett lägre beviskrav än sannolikt. Det räcker att mer talar för en återgång i arbete än emot för att övervägande skäl ska finnas (se prop. 2020/21:78 s. 21). Som framgår ovan bör en tillämpning av särskilda skäl förutsätta att det finns stor sannolikhet att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550 i sjukperioden. Särskilda skäl innebär således ett högre krav än övervägande skäl. Under dagarna 181–365 i ett sjukfall kommer båda bestämmelserna att vara tillämpliga parallellt. Bestämmelserna innehåller alternativa grunder för att skjuta upp prövningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbeten. Den ena bestämmelsen har ett lägre krav men en kortare tidshorisont för återgång i arbete (övervägande skäl för återgång senast dag 365). Den andra bestämmelsen har ett högre krav men en längre tidshorisont för återgång i arbete (särskilda skäl talar för återgång senast dag 550). Efter dag 365 kommer endast det högre kravet, särskilda skäl, att vara tillämpligt. Regeringen anser att innebörden av utredningens lagförslag i huvudsak har en lämplig utformning i nu aktuella delar. I stället för hög grad av sannolikhet bör dock särskilda skäl gälla. Som tidigare ska det inte göras någon prövning av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete om det kan anses oskäligt att göra det.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Regeringens förslag: En försäkrad som har ett förvärvsarbete och som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska inte få sin arbetsförmåga bedömd mot normalt förekommande arbeten efter dag 180 i sjukperioden. I stället ska den försäkrades arbetsförmåga bedömas mot arbete hos arbetsgivaren och mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete ska gälla fram till den tidpunkt då den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension.

En försäkrad som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska fortsätta att omfattas av undantagsregleringen även om tidpunkten för uttag av sådan pension därefter skulle senareläggas genom en författningsändring.

Utredningens förslag (SOU 2020:06): Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningens förslag om skydd för försäkrade vid senareläggning av den tidigaste tidpunkten för uttag av inkomstgrundad ålderspension förutsätter att den försäkrade i obruten följd har uppburit sjukpenning med stöd av undantagsregleringen. Utredningens förslag om bedömningen av arbetsförmågan har vidare en annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag, däribland flertalet av kommunerna och regionerna. *Arbetsförmedlingen, Autism- och Aspergerförbundet, Personskadeförbundet RTP* och *Skövde kommun* är kritiska till att förslaget inte omfattar arbetslösa. *Fysioterapeuterna* och *LO-TCO Rättskydd* anser att fler grupper borde omfattas av förslaget. *Lunds universitet* anser att äldre även bör undantas från bedömningen mot ett annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. *Kammarrätten i Stockholm* framför att det saknas en närmare utredning om hur förslaget stämmer överens med Högsta förvaltnings-

domstolens avgörande i mål HFD 2019 ref. 69 och diskrimineringsgrunden ålder generellt. Några remissinstanser är kritiska till att samma regler gäller oavsett individens förmåga till omställning, bl.a. *Förhandlings- och samverkansrådet (PTK)* och *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*. Ett fåtal remissinstanser avstyrker förslaget, bland annat *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Arbetsgivarverket* och *Eskilstuna kommun* som anser att förslaget stämmer dåligt överens med inriktningen att vi ska arbeta längre. *Svenskt Näringsliv* anser att förslaget kan leda till att sjukförsäkringen används i förtida pensioneringssyfte. *Försäkringskassan* avstyrker med motiveringen att förslaget motverkar åtgärder för ett hållbart arbetsliv.

Skälen för regeringens förslag

Personer mellan 60 och 64 år med praktiska yrken nekas sjukpenning i högre utsträckning än andra grupper

Regeringen kan konstatera att antalet personer i åldersgruppen 62–65 som nekas sjukpenning mellan dag 180 och 365 i sjukperioden har ökat kraftigt under de senaste åren, från ca 500 år 2015 till ca 1 900 år 2020. ISF har i rapporten Ökning av antalet personer som får beslut om indragen sjukpenning (2018:12) undersökt vad som kännetecknar dem som får sin sjukpenning indragen. En observation som görs är att försäkrade i åldersgruppen 60–64 år får sjukpenningen indragen i högre utsträckning vid prövningen mot normalt förekommande arbete än vad som är fallet med övriga åldersgrupper. Inspektionen kan inte förklara detta men pekar på att det är möjligt att personerna i åldersgruppen 60–64 år i högre utsträckning har sjukdomar i rörelseorganen, exempelvis förslitningar i leder. Detta ligger också i linje med de iakttagelser som gjordes vid utredningens genomgång av domstolspraxis i delbetänkandet Ingen regel utan undantag (SOU 2019:2). Det framgår där att personer med utpräglat praktiska yrken och med begränsad tid kvar till pensionen nekades sjukpenning av kammarrätten med hänsyn till att de kunde klara ett lättare normalt förekommande arbete.

Äldre försäkrade som nekas sjukpenning riskerar att lämna arbetslivet i förtid med lägre pension som följd

En äldre försäkrad som nekas sjukpenning efter en bedömning mot normalt förekommande arbete kan se sig tvungen att lämna arbetslivet och ta ut inkomstgrundad ålderspension. I rapporten Striktare sjukförsäkring och tidig ålderspensionering (2014:7) undersökte ISF förändringar i utträde från arbetslivet för 60–64-åringar under perioden 2003–2010. Ett resultat var att 60–64-åringar med en jämförbar sjukskrivningshistorik hade en högre och ökande risk att ha sin huvudsakliga inkomst från ålderspensionssystemet 2008–2010, då skärpta sjukförsäkringsregler infördes, jämfört med år 2003. Andelen som tog ut pension ökade varje månad under året efter sjukskrivningen.

Försäkringskassan har på uppdrag av regeringen följt upp personer som nekats sjukpenning vid dag 180 i sjukfallet (S2020/08416). Av redovisningen Rapport – Uppföljning av personer som nekats sjukpenning framgår att av personer i åldern 61–64 år är det 31 procent som tar ut allmän pension. Av redovisningen framgår att andelen kvinnor som tar ut allmän pension är marginellt högre än andelen män. Siffran kan jämföras med att 24 procent tar ut allmän pension i samma åldersgrupp i befolkningen i stort. De flesta, 85 procent, som tar ut allmän pension efter att ha fått avslag på sin ansökan om sjukpenning tar ut hel pension. Den som tidigt tar ut inkomstgrundad ålderspension drabbas ekonomiskt eftersom den livslånga pensionen då blir lägre.

Samhällsekonomiska skäl kan tala för att försäkrade med begränsad tid kvar i arbetslivet inte ska utsättas för osäker omställning till annat arbete

Det finns även samhällsekonomiska skäl som kan tala för att försäkrade som är i slutet av sitt arbetsliv i vissa fall ska kunna få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren i stället för mot normalt förekommande arbete. I första hand gäller detta försäkrade med en partiell nedsättning av arbetsförmågan. Har den försäkrade kort tid kvar till pension kan det vara mer lönsamt för samhället att personen får partiell sjukpenning och arbetar kvar i sitt arbete på resterande del i stället för att tvingas till en utdragen omställning till ett heltidsarbete. Ytterligare en aspekt av denna fråga har framförts av *Östersunds kommun*. Kommunen påpekar att arbetsgivaren riskerar att förlora viktig kompetens när personer med viss arbetsförmåga tvingas till omställning på heltid i stället. Regeringen delar denna uppfattning. Det är särskilt viktigt att ta vara på all kompetens i bristyrken inom skola, vård och omsorg.

De krav på omställning som ställs efter dag 180 i sjukperioden innebär att den försäkrade kan hänvisas till arbetsmarknadspolitiska åtgärder på Arbetsförmedlingen. Av Riksrevisionens granskning Arbetssökande över 55 år – regeringens och Arbetsförmedlingens styrning och prioriteringar (RiR 2021:6) framgår att äldre arbetslösa har betydligt svårare att få ett arbete än yngre och att arbetslöshetsperioden därför kan bli mycket lång. Exempelvis minskade sannolikheten för arbetssökande att bli kallade till intervju redan i 40- till 45-årsåldern och var endast 2–3 procent när den sökande närmade sig 65 år, trots att de arbetssökande hade lika kvalifikationer och erfarenheter i övrigt. Det finns således en påtaglig risk att äldre personer som i stället för sjukpenning på deltid hänvisas till att söka arbete på heltid inte får något annat arbete före 65 års ålder. Ett sådant utfall är svårt att försvara från ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Det finns skäl att ta hänsyn till äldres situation vid bedömning av rätten till sjukpenning

Mot bakgrund av vad som framförts föreslår regeringen att personer som har begränsad tid kvar av arbetslivet ska undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete och i stället få sin arbetsförmåga fortsatt bedömd mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren. Efter 180 dagar i sjukperioden ska den försäkrades arbetsförmåga enligt förslaget även bedömas mot ett annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne. Med annat lämpligt arbete avses udda och sällan förekommande arbeten, sysselsättning som anordnas särskilt för personer med nedsatt arbetsförmåga och arbeten där arbetsgivaren får lönebidrag. *Lunds universitet* anser att äldre bör undantas även från denna bedömning. Regeringen delar inte denna syn. Syftet med förslaget är att undvika att människor i nära anslutning till pensionsåldern hänvisas till en lång omställning. Finns det ett arbete som är tillgängligt för den försäkrade behövs inte någon omställning. Vissa remissinstanser har framfört att ett förslag som omfattar alla över en viss ålder skulle leda till att människor lämnar arbetslivet i förtid och att förslaget inte är förenligt med den allmänna inriktningen att vi ska arbeta längre. Även de nuvarande reglerna leder till att människor lämnar arbetslivet i förtid med ålderspension. Många av dessa skulle sannolikt kunna stanna kvar i arbetslivet på deltid om de hade haft denna möjlighet.

ISF framför att det inte bör vara en generell regel för äldre eftersom det inte går att förutsätta att alla individer i den aktuella åldersgruppen kommer att ha svårigheter i omställning. *PTK* framför likande synpunkter. Regeringen vill därför påminna om en tidigare bestämmelse som innebar att bedömningen mot normalt förekommande arbete undantagsvis var mer förmånlig. Om det fanns särskilda skäl fick vid bedömningen av arbetsförmågan hänsyn tas till den försäkrades ålder samt den försäkrades bosättningsförhållanden utbildning, tidigare verksamhet och andra liknande omständigheter. Enligt regeringen är nackdelen med denna typ av lösning att

det i lag eller förarbeten inte skulle vara möjligt ange exakt hur bedömningen skulle gå till och hur de olika faktorerna skulle viktas mot varandra. Regeringens reformarbete syftar till att öka tydligheten i sjukförsäkringens regelverk. Därför bör generella regler gälla från en viss ålder.

Flera remissinstanser framför att de föreslagna bestämmelserna även bör omfatta arbetslösa. Det grundläggande argumentet för att särreglera bedömningarna av sjukpenning för gruppen äldre försäkrade är att det många gånger, utifrån tidsaspekten, inte är rimligt att kräva att de ställer om till annat arbete. Detta argument är i princip inte tillämpbart på de arbetslösa som ju redan är i en form av omställning. Dock kan det i vissa fall vara orimligt att ställa krav på omställning till annat arbete för arbetslösa med begränsad tid kvar av arbetslivet. I första hand gäller detta dem som sägs upp från en långvarig anställning och som vid tidpunkten för uppsägningen har varit sjukskrivna under mer än ett halvår. Enligt regeringen finns det dock nackdelar av mer principiell karaktär med att låta arbetslösa personer få sin arbetsförmåga bedömd på ett mer förmånligt sätt i slutet av sina arbetsliv. Drivkraften att få ett nytt arbete för arbetslösa med lite längre kvar av arbetslivet skulle kunna påverkas negativt om mer förmånliga försäkringsvillkor i sjukförsäkringen skulle införas för arbetslösa med begränsad tid kvar av arbetslivet. Det finns också risk för en sammanblandning av sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen om annat än medicinska förhållanden skulle ligga till grund för ett beviljande av sjukpenning för den som är arbetslös.

Den särskilda bedömningsgrunden bör gälla från 62 års ålder

Det föreslås att bedömningen av arbetsförmågan alltid ska göras mot arbete hos arbetsgivaren för en försäkrad som uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan betalas ut. I dag kan sådan pension betalas ut när den försäkrade har fyllt 62 år. Ett förslag har remitterats innebärande att gränsen ska höjas till 63 år från och med 2023 för att från och med 2026 knytas till riktåldern för pension (se Ds 2019:2). Förslaget innebär att från och med 2026 kan inkomstgrundad ålderspension som tidigast lämnas från och med tre år före den månad då den försäkrade uppnår riktåldern för pension.

Den särskilda bedömningsgrunden bör fortsätta att gälla för försäkrade som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas

Om åldersgränsen för inkomstgrundad ålderspension höjs, kan det finnas försäkrade som får sjukpenning med stöd av den föreslagna undantagsbestämmelsen men som efter höjningen inte längre uppfyller åldersvillkoret för inkomstgrundad ålderspension. Utredningen föreslår därför att en försäkrad som i obruten följd har uppburit sjukpenning med stöd av undantagsregleringen fortsatt undantas från prövningen av arbetsförmågan mot ett normalt förekommande arbete, om den tidigaste tidpunkten för uttag av inkomstgrundad ålderspension skulle senareläggas.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det behövs en skyddsbestämmelse som reglerar vad som gäller för försäkrade som ett år uppfyller åldersvillkoret men inte längre gör det året efter om åldersgränsen för uttag av ålderspension höjs. Regeringen kan emellertid konstatera att utredningens förslag inte omfattar försäkrade som har haft sjukpenning med stöd av den föreslagna undantagsbestämmelsen, men därefter återgått i arbete. Vid återinsjuknande skulle dessa personer således inte omfattas av undantagsbestämmelsen. Med en sådan ordning skulle det finnas en risk för att försäkrade med kvarstående ohälsoproblematik inte skulle våga pröva sin arbetsförmåga, utan blev kvar i sjukförsäkringen. Det saknas enligt regeringens mening skäl för att försäkrade som har haft uppehåll i sin period med sjukpenning eller som inte har fått sjukpenning tidigare inte ska omfattas av skyddsregeln. Regeringen föreslår därför att en försäkrad som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska fortsätta att omfattas av undantagsregleringen även om

tidpunkten för uttag av sådan pension därefter skulle senareläggas genom en författningsändring.

Den särskilda bedömningsgrunden bör gälla fram till 65 års ålder

Det finns ingen strikt åldersgräns för när sjukpenning inte längre kan beviljas. För personer som fyllt 65 år finns vissa begränsningar i möjligheten att få sjukpenning. Efter ingången av den månad då den försäkrade har fyllt 70 år är det inte möjligt att bevilja sjukpenning för längre tid än 180 dagar.

Tanken bakom regleringen med den föreslagna bedömningsgrunden för den som är sjukskriven från ett arbete är att det är orimligt att ställa krav på omställning till annat arbete när den försäkrade har en kort tid kvar i arbetslivet. Argumentet att förhindra en orimlig omställning saknar dock bäring för den som är sjukskriven från ett arbete i den ålder då de flesta har lämnat eller kan förväntas lämna arbetslivet. Närmast till hands ligger att koppla den till 65-årsgränsen för sjukpenning. Denna gräns är dock inte absolut. Detta talar för att bedömningen mot arbete hos arbetsgivaren bör kopplas till de åldersgränser som finns i pensionssystemet. Regeringen föreslår därför att den bortre gränsen för när bedömningen av arbetsförmågan ska göras mot arbete hos arbetsgivaren kopplas till tidpunkten för tidigast uttag av garantipension. Denna är i dag 65 år. I promemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2) föreslås att åldersgränsen höjs till 66 år från och med 2023 för att därefter följa riktåldern.

Särbehandling på grund av ålder bedöms ha ett berättigat syfte

Kammarrätten i Stockholm framför att det saknas en närmare utredning om hur förslaget stämmer överens med Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i mål HFD 2019 ref. 69 och diskrimineringsgrunden ålder generellt. Det mål som kammarrätten hänvisar till handlar om rätten till sjukersättning. Sjukersättning kan beviljas till den månad då den försäkrade uppnår 65-årsåldern. För rätt till sjukersättning krävs bl.a. att rehabiliteringsmöjligheterna är uttömda. Det mål som kammarrätten refererar till gäller frågan om huruvida det i prövningen av rätt till sjukersättning ska bortses från rehabiliteringsåtgärder av det skälet att de bedöms kunna förbättra arbetsförmågan först efter det att den försäkrade har fyllt 65 år. Domstolens bedömning är att en sådan ordning skulle innebära att en försäkrad som närmar sig pensionsåldern kommer att bedömas annorlunda än en person som är yngre. Äldre personer skulle då kunna ha rätt till sjukersättning när de drabbas av sådana sjukdomstillstånd där det finns goda möjligheter till rehabilitering, men dessa åtgärder tar viss tid eller kan påbörjas först efter viss tid. En sådan tillämpning av regelverket saknar stöd i lagtext, förarbeten och praxis enligt domstolen. Regeringen vill i detta sammanhang framföra följande: Särskilda skäl för att bevilja sjukpenning eller sjukersättning avskaffades den 1 juli 2008. Den gällande lagstiftningen ger inte något stöd till särbehandling av försäkrade på grund av ålder. Så som regeringen framför ovan finns det dock flera skäl att ändra på denna ordning. Särregler för äldre behövs bl.a. för att hindra att äldre personer i slutet av sitt arbetsliv tvingas till en omställningsprocess med små möjligheter att återgå i arbete eller att dessa personer tar ut sin ålderspension i förtid.

Av artikel 6.1 i arbetslivsdirektivet, rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling, som handlar om befogad särbehandling på grund av ålder, framgår att medlemsstaterna i vissa fall kan göra undantag från huvudregeln om förbud mot åldersdiskriminering. Detta gäller under förutsättning att särbehandlingen på ett objektivt och rimligt sätt inom ramen för nationell rätt kan motiveras av ett berättigat mål som rör särskilt sysselsättningspolitik, arbetsmarknad och yrkesutbildning, och att sätten för att genomföra detta syfte är lämpliga och nödvändiga. Som framgår ovan finns det samhällsekonomiska skäl som

talar för en mer generös bedömningsgrund för rätten till sjukpenning för de personer som närmar sig den ålder när många normalt lämnar arbetslivet än för dem som är yngre och har längre tid kvar i arbetslivet. Direktivet har genomförts genom diskrimineringslagen (2008:567). Diskriminering på grund av ålder är förbjuden enligt diskrimineringslagen när det gäller bl.a. tillgång till socialförsäkringssystemet (2 kap. 14 §). Från förbudet finns undantag för tillämpning av bestämmelse i lag som föreskriver viss ålder eller annan särbehandling på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet (2 kap. 14 b §).

De åldersgränser som föreslås utgår från nuvarande åldersgränser för det allmänna ålderspensionssystemet. Den föreslagna bedömningsgrunden föreslås gälla från 62 år, dvs. från den ålder när den allmänna inkomstrelaterade ålderspensionen kan betalas ut, och gälla till den ålder som garantipension betalas ut och när flertalet lämnar arbetslivet.

Förslaget syftar till att ge äldre personer som drabbats av sjukdom möjlighet att fortsätta i sitt arbete partiellt och därmed möjlighet att förlänga sitt yrkesliv i stället för att tvingas till onödig omställningsprocess i nära anslutning till den ålder när människor normalt lämnar yrkeslivet. Förslaget syftar också till att hindra att berörda äldre tar ut sin ålderspension i förtid och på det sättet får en lägre ålderspension livet ut.

Mot denna bakgrund anser regeringen att en förmånligare reglering för försäkrade i åldersintervallet 62–65 år har ett berättigat syfte och att regleringen är lämplig och nödvändig för att uppnå detta syfte.

Rehabilitering

Förslaget innebär att arbetsgivare kommer att ha ett fortsatt ansvar för anpassning och rehabilitering för äldre anställda med nedsatt arbetsförmåga, vilket framförts av Skellefteå kommun. De befintliga reglerna om arbetsgivarens ansvar för anpassning och rehabilitering för dessa äldre liksom för övriga arbetstagare kommer att finnas kvar. *Försäkringskassan* anser att förslaget om särskilda regler för äldre kan minska incitamenten att vidta åtgärder för ett mer hållbart arbetsliv. Åtgärder som behövs för att individen ska kunna fortsätta arbeta riskerar, enligt Försäkringskassan, att inte komma till stånd, till exempel omställning eller anpassning av arbetet. *Skellefteå kommun* framför att förslaget i stället kan stärka kommunens incitament till att aktivt medverka till ett hållbart och förlängt arbetsliv. Östersunds kommun gör bedömningen att arbetsgivare har bättre förutsättningar och i större utsträckning kan arbeta med anpassningar och ta tillvara den arbetskraft som finns även om den är på deltid. Regeringen delar den bedömning som görs av dessa kommuner. De föreslagna reglerna kan underlätta för den försäkrade att få del av rehabilitering och andra åtgärder på arbetsplatsen. Det är även viktigt att Försäkringskassan ser till att behov av rehabilitering klarläggs, att åtgärder vidtas som kan förkorta sjukdomsperiodens längd samt att behov av samordning tillgodoses.

Regeringen vill i detta sammanhang även lyfta fram vikten av att Försäkringskassan följer upp den som beviljats partiell sjukpenning efter bedömning mot arbete hos arbetsgivaren. Att i slutet av arbetslivet få sin rätt till sjukpenning uteslutande bedömd mot arbete hos arbetsgivaren medför en risk att sjukskrivning används som ett sätt att få en betald arbetstidsförkortning, vilket *Svenskt Näringsliv* har påpekat. Det är därför av stor vikt att Försäkringskassan noggrant följer upp den som beviljas partiell sjukpenning i slutet av sitt arbetsliv för att säkerställa att arbetsförmågan verkligen är nedsatt på grund av sjukdom.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård eller rehabilitering

Regeringens förslag: Bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts.

För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts ska dock undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete inte gälla.

En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har inkommit med svar har tillstyrkt förslaget. *Försäkringskassan* efterfrågar förtydliganden i frågan om dels vad som krävs för att förseningen kan anses bero på sjukdomen covid-19, dels vad som kan anses som rehabilitering. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att begreppet rehabilitering behöver förtydligas. Vissa remissinstanser, bl.a. *LO-TCO Rättskydd*, anser att förslaget bör permanentas och utvidgas att gälla också andra situationer än de som beror på pandemin.

Skälen för regeringens förslag: Utbrottet av covid-19 har inneburit en krävande omställning för hälso- och sjukvården och nödvändiga prioriteringar har behövt göras för att säkerställa omhändertagandet av patienter med covid-19. Som en följd av detta har ett stort antal vårdinsatser behövt ställas in eller skjutas upp.

Enligt 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken kan regeringen, vid extraordinära händelser i fredstid, meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser om bl.a. sjukpenning. Regeringen har med stöd av denna upplysningsbestämmelse beslutat att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. Bestämmelserna om detta finns i förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Bestämmelserna gäller t.o.m. den 31 december 2021.

Av Socialstyrelsens analys av smittspridningen under våren och hösten 2020 (Analys av första och andra covid-19-vågen – produktion, köer och väntetider i vården) framgår att hälso- och sjukvårdens kapacitet inte räckt till för att både återhämta den normala produktionen och att ta hand om de uppdämda vårdbehoven. Enligt Socialstyrelsen kommer den ökade smittspridningen under våren 2021 sannolikt att försvåra återhämtningen inom hälso- och sjukvården. Det ackumulerade vårdbehovet kommer i sin tur att resultera i ytterligare längre väntetider.

Regeringens bedömning är att det kommer att ta tid innan situationen inom hälso- och sjukvården helt har normaliserats och vårdköerna kortats, vilket även SKR framför i sitt remissvar. Det kommer således fortfarande under 2022 att finnas försäkrade som fått sjukperioden förlängd på grund av att nödvändiga insatser från hälso- och sjukvården eller arbetsgivaren har behövt skjutas upp av covid-19-relaterade skäl. Undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör därför fortsätta gälla till och med den 31 december 2022.

Möjligheten för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i socialförsäkringsbalken om sjukpenning gäller enligt den ovan nämnda upplysningsbestämmelsen vid extraordinära händelser i fredstid. Samhällsstörningen på grund av spridningen av sjukdomen covid-19 innebär att det pågår en extraordinär händelse i fredstid. Undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering bör emellertid fortsätta att gälla även om spridningen av sjukdomen covid-19 inte längre kan klassificeras som en extraordinär händelse i fredstid efter utgången av 2021. Den reglering som i dag finns i förordningen om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19 bör därför föras in i socialförsäkringsbalken.

Det föreslås således att bedömningen av arbetsförmågans nedsättning mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp när den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Detta ska göras om övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts ska undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete inte gälla. En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Mot bakgrund av synpunkter som har lämnats av *Försäkringskassan* och *SKR* vill regeringen förtydliga att med rehabilitering avses både arbetslivsinriktad och medicinsk rehabilitering. En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19 när den försäkrades planerade återgång i sitt vanliga arbete eller annat arbete hos arbetsgivaren har försenats på grund av den rådande pandemin och förseningen beror på störningar i verksamheter som den försäkrade är beroende av för att få vård och rehabilitering. Det kan också handla om att vården eller rehabiliteringen har skjutits upp grund av att den försäkrade själv har drabbats av sjukdomen covid-19.

Flera remissinstanser, bl.a. *LO-TCO rättskydd* och *Landsorganisationen i Sverige (LO),* anser att alla förhållanden som inverkar på utförandet av rehabiliteringsinsatser och som ligger utanför den försäkrades kontroll bör utgöra en särskild grund för att skjuta upp prövningen mot normalt förekommande arbete. Det kan därför poängteras att de lagändringar som trädde i kraft den 15 mars 2021 (prop. 2020/21:78, bet. 2020/21:FiU41, rskr. 2020/21:214) innebär att bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden efter dag 180 i sjukperioden ska skjutas upp om övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 365 dagar. Därtill föreslås i denna proposition att bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt i förhållande till ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden efter dag 180 och 365 i sjukperioden ska kunna skjutas upp om särskilda skäl talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Regeringens förslag: En behovsanställd försäkrad ska få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen i sjukpenningärenden, om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk.

Från och med den tidpunkt då den behovsanställde har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar ska det dessutom beaktas om den behovsanställde har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne. Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning ska då göras i förhållande till högst ett heltidsarbete.

Vid tillämpning av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om rätt till sjukpenning ska med behovsanställd avses en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov.

Det ska införas en bestämmelse som upplyser om att de vanliga bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i rehabiliteringskedjan gäller om den behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid.

Den som får arbetsförmågan bedömd mot sin behovsanställning ska inte få sjukpenningen begränsad till det högsta belopp som kan betalas ut till den som är arbetslös.

Utredningens förslag (SOU 2020:26): Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Utredningens lagförslag om bedömningen av arbetsförmågan för en s.k. behovsanställd är annorlunda utformat. Utredningen föreslår inte någon definition i lag av begreppet behovsanställd. Utredningen föreslår inte att bedömningen av arbetsförmågan efter dag 90 i sjukperioden ska göras i förhållande till högst ett heltidsarbete och inte heller en bestämmelse som upplyser om att de vanliga bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i rehabiliteringskedjan gäller om den s.k. behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag, däribland *Förvaltningsrätten i Jönköping, Kammarrätten i Göteborg*, samtliga svarande regioner och i stort sett samtliga svarande kommuner. *Försäkringskassan* tillstyrker att försäkringsskyddet behöver förbättras men föreslår att en enklare konstruktion övervägs. De svarande arbetstagarorganisationerna tillstyrker förslaget, däribland *Kommunal* och *TCO*. Det gör också bl.a. *Arbetsgivarverket* och *Socialstyrelsen. Arbetsdomstolen, Domstolsverket* och *Statskontoret* varken avstyrker eller tillstyrker. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Svenskt Näringsliv* avstyrker helt och *Sölvesborgs kommun* och *Storumans kommun* ställer sig bakom SKR:s yttrande. Svenskt Näringsliv och SKR anför att förslaget kan leda till att individer stannar kvar i sjukförsäkringen längre tid än med nuvarande regelverk och menar att det är orimligt att Försäkringskassan ska göra antaganden om att en försäkrad som saknar anställning och inbokade arbetspass skulle ha arbetat om han eller hon varit frisk. Även *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* avstyrker förslaget och anser att betänkandet saknar tillräckliga resonemang och analyser för att underbygga den konstruktion som utredningen föreslår men framför att det är rimligt att man har samma beviskrav såväl under som efter sjukperiodens första fjorton dagar. ISF anför vidare att det saknas resonemang om hur Försäkringskassan ska göra helhetsbedömningen av om det är troligt att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte blivit sjuk. Flera remissinstanser, däribland Svenskt Näringsliv, *TCO* och *Landsorganisationen i Sverige (LO*), anser att förslagen är otydliga och riskerar att skapa osäkerhet. LO framför även att förslagen kan medföra att många personer med långvariga vikariat fortsatt kommer att få sin arbetsförmåga bedömd mot normalt förekommande arbete.

Skälen för regeringens förslag

När den allmänna sjukförsäkringen infördes var en tillsvidareanställning normen för de flesta på svensk arbetsmarknad. Regelverket har följaktligen utformats med en sådan anställning som utgångspunkt. I dag är det betydligt vanligare än förr med timanställningar och andra tidsbegränsade anställningar. Reglerna för sjukförsäkringen har dock inte anpassats till de nuvarande förhållandena på arbetsmarknaden. Detta medför att skyddet vid inkomstbortfall vid sjukdom kan se olika ut för två individer med olika anställningsformer men i övrigt liknande förutsättningar. Regeringen menar därför att regelverket avseende rätt till sjukpenning för s.k. behovsanställda behöver reformeras. Med behovsanställd avses i denna proposition en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov. En sådan anställning kallas i denna proposition för behovsanställning. Begreppet används för att illustrera en användning av tidsbegränsade anställningar och är inte en anställningsform i sig. Det är grundläggande för rättssäkerheten att lagstiftningen tillämpas på ett likformigt, sakligt och förutsebart sätt. Det innebär att lika fall ska bedömas lika. Sjukförsäkringen ska vara ändamålsenlig och rättssäker. Det bristande försäkringsskyddet för tidsbegränsat anställda inom t.ex. sjukvård och äldreomsorgen är allvarligt, inte minst utifrån smittskyddssynpunkt, vilket har tydliggjorts under pandemin. Enligt regeringens mening behövs ett mer rättvist regelverk som ger fler möjlighet till ekonomisk trygghet vid inkomstbortfall på grund av sjukdom. Regeringen anser därför att skyddet för inkomstbortfall vid sjukdom inte ska vara beroende av anställningsformen. Regeringen vill understryka att ökad trygghet i sjukförsäkringen inte får legitimera eller stimulera otrygga och osäkra anställningsförhållanden.

Personer som har arbetsoförmåga på grund av sjukdom behöver ges ekonomisk trygghet under en rimlig tid för att genomgå vård och behandling. De som behöver stöd att återgå i arbete ska erbjudas och få ett sådant stöd. Sådana möjligheter ska enligt regeringen finnas oavsett anställningsform. Det kan konstateras att den som är s.k. behovsanställd omfattas av de anpassnings- och rehabiliteringsinsatser som ingår i arbetsgivarens rehabiliteringsansvar enbart för tid när det finns ett faktiskt anställningsförhållande. Regeringens förslag är en avvägning mellan behovet av ökad ekonomisk trygghet vid sjukdom för s.k. behovsanställda å ena sidan och vikten av att s.k. behovsanställda ges det stöd för återgång i arbete som behövs i varje enskilt fall. Regeringen föreslår därför att en försäkrad som är s.k. behovsanställd ska få sin arbetsförmåga bedömd mot det arbete som individen kallas in att utföra t.o.m. den dag då arbetsförmågan varit nedsatt i 90 dagar om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. För den som får arbetsförmågan bedömd mot sin s.k. behovsanställning ska sjukpenning betalas ut utan den begränsning av beloppet som gäller för den som är arbetslös.

Sjukpenning till en försäkrad i egenskap av s.k. behovsanställd ska under de första 90 dagarna i sjukperioden enligt förslaget endast lämnas om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. Utredningen har placerat detta krav i bestämmelsen om hur arbetsförmågan ska bedömas. Enligt regeringens mening är det emellertid fråga om en grundläggande och fristående förutsättning för sjukpenning som bör regleras i en egen bestämmelse (jfr motsvarande bestämmelser i 27 kap. 10–16 §§ SFB).

De bestämmelser som föreslås om bedömningen av arbetsförmågan för s.k. behovsanställda bör endast gälla den försäkrades rätt till sjukpenning i egenskap av s.k. behovsanställd. Regeringen föreslår därför en bestämmelse som upplyser om att de vanliga bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i rehabiliteringskedjan gäller

om den s.k. behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid.

Bedömningen av om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk

Regeringens förslag innebär i likhet med utredningens förslag att den försäkrades arbetsförmåga ska bedömas mot den s.k. behovsanställningen om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat i den s.k. behovsanställningen om han eller hon inte hade blivit sjuk. Det som är avgörande för bedömningen är hur den försäkrade har arbetat före sjukperioden och om det är rimligt att anta att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte blivit sjuk. Sjukpenning är en dagersättning och bedömningen av arbetsförmågan görs dag för dag under förutsättning att det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat. Beviskravet ”kan antas” innebär att det inte krävs att det är styrkt att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. Det måste däremot göras troligt att den försäkrade skulle ha arbetat.

Motsvarande beviskrav gäller vid bedömningen av om en s.k. behovsanställd skulle ha arbetat de första 14 dagarna i en sjukperiod. Enligt 27 kap. 11 § SFB får sjukpenning lämnas efter vad som kan anses skäligt med ledning av hur den försäkrade har förvärvsarbetat före sjukperioden, om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat i motsvarande omfattning även under de första 14 dagarna. Hur den försäkrade har förvärvsarbetat tiden före sjukperioden avgörs med ledning av omfattningen av förvärvsarbete under en viss avgränsad tidsperiod före sjukperioden. Den s.k. jämförelseperioden är grunden för hur den försäkrade kan antas arbeta under de första 14 dagarna i sjukperioden. Det har utvecklats en praxis enligt nuvarande regelverk att det bör vara tillräckligt med en jämförelseperiod som sträcker sig från en till tre månader. För en person som är ny på arbetsmarknaden kan perioden bli kortare (bet. 1999/00:SfU12 s. 8).

Vid prövningen av om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk behöver Försäkringskassan göra en helhetsbedömning med beaktande av bland annat arbetsgivarens inställning i frågan och hur den försäkrade arbetat under en jämförelseperiod före sjukfallet. Regeringen kan konstatera att det normalt bör saknas anledning att titta längre tillbaka i tiden än tre månader före sjukperioden för att ta ställning till om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat i den s.k. behovsanställningen under sjukperioden. Enligt regeringens mening bör en till tre månader inte utgöra en tvingande tidsperiod utan ses som ett riktmärke för jämförelseperiodens längd, och det bör vara rimligt med en kortare period än så för den som är ny på arbetsmarknaden. Längden för jämförelseperioden bör avgöras från fall till fall utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet. Enligt regeringens mening motsvarar detta en sådan sammanvägd bedömning som görs vid bedömningen av rätten till sjukpenning före dag 15 i sjukperioden. Regeringen anser att det är rimligt att samma beviskrav (kan antas) gäller såväl under sjukperiodens första 14 dagar som därefter och att den jämförelseperiod som ligger till grund för antagandet bör hanteras lika såväl under som efter sjukperiodens första fjorton dagar. Omfattningen av utfört arbete under jämförelseperioden är densamma oavsett hur lång tid som passerar därefter. Som framgår ovan gör Försäkringskassan redan i dag antaganden om framtida arbete (jfr 27 kap. 11 § SFB). Ett sådant antagande underlättas om tidigare arbetsmönster finns som kan antas upprepas även framåt i tiden. Enligt regeringens mening bör det därför vara möjligt att göra antaganden fr.o.m. dag 15 i sjukperioden även om det innebär en högre grad av osäkerhet i och med att antagandet därigenom blir framåtsyftande för en längre period.

Flera remissinstanser efterfrågar förtydliganden av hur helhetsbedömningen ska göras. *ISF* konstaterar att det inte finns någon rättspraxis vad gäller beviskravet ”kan antas” i

relation till behovsanställda. ISF anser därför att det är viktigt att det tydliggörs vilka faktorer som kan beaktas samt hur Försäkringskassan ska agera i de fall några av dessa är motstridiga. Även *Försäkringskassan* efterfrågar vägledning om hur myndigheten ska utreda och bedöma om det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk och hur den försäkrades framtida omfattning av arbete i behovsanställningen ska kunna bedömas. *Svenskt Näringsliv* anser att det är orimligt att Försäkringskassan ska göra hypotetiska antaganden om att en försäkrad som saknar anställning och inbokade arbetspass skulle ha arbetat om han eller hon varit frisk. Som framkommer ovan gör Försäkringskassan redan i dag antaganden om framtida arbete (jfr 27 kap. 11 § SFB). Svenskt Näringsliv anför att det finns risk för otydliga och oförutsebara beslut om Försäkringskassan antar att den ena men inte den andra skulle utfört arbete som frisk. Regeringen konstaterar att bedömningen bör göras på relevant tillgänglig information i det enskilda fallet som kan ge stöd för att den försäkrade arbetat på ett visst sätt före sjukfallet. Det kan vara information i t.ex. anställningsavtal, lönespecifikationer eller andra muntliga eller skriftliga uppgifter från den enskilde eller en arbetsgivare. En yrkeslegitimation skulle kunna vara en sådan faktor som beaktas när helhetsbedömningen ska göras, vilket *TCO* har lyft fram i sitt remissvar. En uttömmande lista över vilka underlag eller uppgifter som krävs för att det ska gå att anta att en försäkrad skulle ha arbetat i en behovsanställning skulle motverka den helhetsbedömning som är nödvändig för att beslutet så långt som möjligt ska stämma överens med de verkliga förhållandena.

Regeringen anser att det är rimligt att bedömningen av arbetsförmågans nedsättning görs i förhållande till den s.k. behovsanställningen under de första 90 dagarna i sjukperioden trots att en anställning saknas, eftersom det är i den s.k. behovsanställningen det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte varit sjuk. För att en sådan bedömning ska kunna göras för försäkrade som vid behov kallas in för att arbeta i en s.k. tidsbegränsad anställning eller som är anställda för att arbeta vid behov förutsätts att det går att anta att en försäkrad skulle ha arbetat om han eller hon inte blivit sjuk.

ISF anser att det finns skäl som talar för att införa en kvalificeringstid, dvs. att den försäkrade måste ha arbetat i behovsanställningen en viss tid för att kunna bedömas mot arbete i behovsanställningen, särskilt med hänsyn till det förhållandevis låga beviskrav som föreslås när det gäller bedömningen av huruvida den behovsanställde personen skulle ha arbetat eller inte. Enligt regeringens mening är det en ändamålsenlig ordning att Försäkringskassan, oavsett hur lång tid den försäkrade har varit s.k. behovsanställd, gör en helhetsbedömning av huruvida det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk. Som framgår ovan bör Försäkringskassan vid denna bedömning ta hänsyn till hur den försäkrade har arbetat före sjukperioden. Regeringen anser vidare i likhet med utredningen att en kvalificeringstid skulle komplicera regelverket. Något förslag om kvalificeringstid lämnas därför inte.

Regeringen anser sammantaget att sjukförsäkringen i och med förslaget blir mer rättvis och bättre avspeglar kopplingen mellan inkomstförlust och det arbete som den enskilde avstår från på grund av sjukdom.

En försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov bör anses vara behovsanställd

Flera remissinstanser efterfrågar ett förtydligande av begreppet behovsanställning. *Svenskt Näringsliv* påminner om att uppräkningen av tidsbegränsade anställningsformer i lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, och kollektivavtal är uttömmande. I LAS förekommer ingen tidsbegränsad anställning som kallas ”behovsanställning” och Svenskt Näringsliv anser att det därför är olämpligt att införa

begreppet i annan lagstiftning då det kan innebära osäkerhet om vad som åsyftas och skapa begreppsförvirring. Även *TCO* lyfter fram vikten av att klargöra hur begreppet förhåller sig till andra anställningsformer och anställningsbegrepp. TCO understryker vidare att gruppen behovsanställda inte får göras för snäv. *LO* befarar att definitionen av behovsanställning kan medföra att många med långvariga vikariat, där vikariatet av allt att döma skulle ha förlängts om inte den försäkrade insjuknat, inte omfattas av utredningens förslag. *Arbetsdomstolen* påpekar att det i utredningens förslag framstår som att den behovsanställde är anställd även mellan anställningsperioderna och föreslår ett antal alternativa sätt att beskriva den som har en behovsanställning. *Arbetsgivarverket* är positivt till att begreppet behovsanställning ges en egen innebörd inom socialförsäkringen och anför att det med utredningens föreslagna reglering innebär att Försäkringskassan kan ta ställning till en försäkrads anställningsförhållande utan att involvera arbetsgivaren.

För att undvika att tillämpningen blir snäv och exkluderande bör begreppet behovsanställning enligt regeringens mening inte definieras utifrån vilken anställningsform det kan röra sig om och inte heller genom en uttömmande lista över vilka typer av anställningsavtal som avses. I stället bör eventuella framtida former av tidsbegränsade anställningar kunna inkluderas i begreppet utan att en ny definition behöver tas fram. Vid tillämpning av bestämmelserna om sjukpenning ska således med behovsanställd avses en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov. Definitionen, som överensstämmer med vad utredningen avser med begreppet behovsanställd, bör föras in i socialförsäkringsbalken. Definitionen ska gälla inom socialförsäkringen och ska inte påverka arbetsrättsliga regelverk eller tillämpningen av dessa. Arbetsdomstolen påpekar att förslaget kan uppfattas som att den behovsanställda ska anses vara anställd även mellan anställningsperioderna. Frågan om huruvida det finns ett anställningsförhållande avgörs utifrån arbetsrättsliga principer. Regeringens förslag innefattar samtliga som kallas in för att arbeta vid behov, oavsett om den som kallas in vid behov enbart ses som anställd när han eller hon har avtalat om arbete eller om den som kallas in vid behov har en fortlöpande anställning utan vare sig på förhand angiven arbetstid eller omfattning av arbetet.

Med anledning av den risk som LO lyfter fram att personer med flera långvariga vikariat riskerar att falla utanför definitionen behovsanställd när vikariatet tillfälligt upphör, vill regeringen framhålla följande. Förslaget som lämnas i denna proposition innebär inte att den som är mellan vikariat per automatik ska anses vara vare sig s.k. behovsanställd eller arbetslös, utan att en bedömning måste göras i varje enskilt fall. Om det inte finns ett pågående anställningsavtal och det samtidigt saknas avsikt om fortsatt arbete, bör den försäkrade anses vara arbetslös under förutsättning att det inte finns någon annan omständighet som talar emot en sådan bedömning. En s.k. behovsanställning kan innebära att det saknas en överenskommen arbetstid och att arbetstagaren därför blir kontaktad för varje arbetstillfälle men också att en arbetstagare följer ett sådant schema som upprättas i förväg. Den s.k. behovsanställningen kan pågå under lång tid och är inte begränsad till korta perioder. Utredningen gör bedömningen att det skulle vara att sträcka sig alltför långt om alla personer som med någon sannolikhet skulle kunna få ett arbete skulle ges en mer förmånlig bedömningsgrund än andra arbetslösa. Regeringen delar utredningens uppfattning att det inte är möjligt att på ett hållbart sätt avgränsa denna grupp från andra försäkrade som är arbetslösa och som väntar på ett arbete.

Försäkringskassan kan behöva kontakta arbetsgivaren eller arbetstagarorganisationen på den försäkrades arbetsplats om anställningsförhållandena är oklara, om det råder osäkerhet om huruvida det finns en avsikt eller om det av annan anledning behövs för att det ska gå att avgöra om en försäkrad kan anses vara s.k. behovsanställd. Om det

däremot är möjligt att göra en helhetsbedömning av den försäkrades situation utan att kontakta arbetsgivaren, behöver kontakt inte tas. Detta betyder att det merarbete som skulle kunna uppstå för arbetsgivaren om anställningsformen som sådan skulle vara avgörande för bedömningen kan undvikas.

Vad gäller remissinstansernas synpunkter om behov av förtydliganden och förenklingar av hur den aktuella målgruppen avgränsas är det enligt regeringens mening inte möjligt att fullt ut åstadkomma en sådan avgränsning utan betydande nackdelar. Regeringen föreslår därför en mer allmän definition av begreppet. Ytterligare precisering av begreppet riskerar att exkludera eller inkludera vissa försäkrade felaktigt. Det skulle kunna leda till att regelverket blir än svårare att tillämpa och svårare för den enskilde att överblicka. Med detta förslag kan personer med lika förutsättningar ges samma försäkringsskydd oavsett anställningsform.

Region Västernorrland efterlyser förtydliganden om vilken av behovsanställningarna som ska vara utgångspunkt för bedömningen av arbetsförmågan när det finns flera sådana anställningar. I rehabiliteringskedjan tar begreppet ”sitt vanliga arbete” i 27 kap. 46 § första stycket SFB sikte på varje anställning. Om den försäkrade har flera anställningar, bedöms således hans eller hennes arbetsförmåga mot varje anställning när det prövas om arbetsförmågan är nedsatt i förhållande till det ”vanliga arbetet”. Arbetsförmågan bör således bedömas i förhållande till var och en av den försäkrades s.k. behovsanställningar om den försäkrade har flera sådana anställningar.

Bedömning mot behovsanställningen t.o.m. dag 90 i rehabiliteringskedjan

Regeringen föreslår en ändrad bedömningsgrund för försäkrade med s.k. behovsanställning. Den ändrade bedömningsgrunden medför att s.k. behovsanställda försäkrade i vissa fall kan få sin arbetsförmåga bedömd mot den s.k. behovsanställningen t.o.m. den dag då arbetsförmågan varit nedsatt i 90 dagar. Detta gäller till den del den försäkrade kan antas ha arbetat. Försäkrade som inte kan antas ha arbetat de första 90 dagarna har inte rätt till sjukpenning med stöd av den föreslagna bestämmelsen utan får i stället arbetsförmågan bedömd mot normalt förekommande arbete på samma sätt som i dag gäller för den som är arbetslös.

Som framgår ovan föreslås det inte någon ändring vad gäller bedömningen av arbetsförmågan för det fall att den s.k. behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid, dvs. är anställd. Den försäkrade kommer således även fortsättningsvis att få arbetsförmågan bedömd enligt reglerna i rehabiliteringskedjan i dessa fall.

Regeringen vill framhålla att bedömningen av arbetsförmågan för tid då den s.k. behovsanställde har en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid inte ändras genom de förslag som lämnas i denna proposition. Redan i dag gäller för dessa försäkrade att arbetsförmågan bedöms på samma sätt som för övriga anställda i enlighet med reglerna i rehabiliteringskedjan.

Flera remissinstanser anser att s.k. behovsanställdas arbetsförmåga bör undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete t.o.m. dag 180 i rehabiliteringskedjan. *Försäkringskassan* anser att sjukförsäkringen blir mer begriplig om samma regler gäller för behovsanställda som för anställda och att behovsanställdas arbetsförmåga bör bedömas mot behovsanställningen t.o.m. dag 180. Även *TCO* har invändningar avseende utredningens förslag att prövningen mot normalt förekommande arbete ska göras t.o.m. dag 90 och anser att arbetsförmågan bör prövas mot normalt förekommande arbete först efter 180 dagar för att harmonisera med reglerna för egenföretagare och bevara rehabiliteringskedjans grund.

ISF anför att det är viktigt att beakta att det inom vissa yrkesgrupper och branscher är relativt vanligt med behovsanställningar som sträcker sig över lång tid, ibland flera år. Personer med sådana behovsanställningar har inte per automatik en svagare koppling till arbetsmarknaden än anställda, utan i vissa fall bara en mindre trygg anställningsform. Det kan därför vara rimligt att anta att de skulle ha arbetat även efter dag 90 om de inte blivit sjuka. Enligt ISF hamnar dessa personer, med utredningens förslag, i ett sämre läge än anställda på grund av sin otrygga anställningsform. *LO* anser att det bör vägas in i analysen att en tidsbegränsad anställning i regel och i sig, såväl socialt som ekonomiskt, innebär en otryggare arbets- och livssituation och att det därför finns goda skäl att förlänga tidsramen till 180 dagar.

Enligt regeringens mening bör utgångspunkten vara att den som bedöms mot sin s.k. behovsanställning likställs med andra anställda fram t.o.m. dag 90 i sjukperioden. Så kallade behovsanställda som har goda möjligheter att återgå i tidigare arbete där de kan ha sin yrkesidentitet, utbildning och erfarenhet bör ges förutsättningar att genomgå medicinsk vård och behandling för att kunna återgå till sitt vanliga arbete. Regeringen ser dock en risk för att s.k. behovsanställda skulle missgynnas när det gäller stöd för återgång i arbete om deras arbetsförmåga skulle bedömas mot den s.k. behovsanställningen fram t.o.m. dag 180. Försäkringskassans ansvar att klargöra den försäkrades behov av arbetslivsinriktad rehabilitering och stödja den försäkrade på olika sätt för att underlätta återgång i arbete gäller förvisso även för s.k. behovsanställda fr.o.m. dag ett i sjukfallet, men den som är s.k. behovsanställd omfattas av de anpassnings- och rehabiliteringsinsatser som ingår i arbetsgivarens rehabiliteringsansvar enbart för tid när det finns ett faktiskt anställningsförhållande. I praktiken betyder detta att den s.k. behovsanställdes möjligheter att ta del av olika arbetslivsinriktade insatser som skulle kunna förkorta sjukskrivningen mellan dag 90 och dag 180 skulle vara betydligt sämre än de möjligheter som anställda och arbetslösa har, om den s.k. behovsanställdes arbetsförmåga skulle bedömas mot den s.k. behovsanställningen fram t.o.m. dag 180.

LO-TCO rättsskydd anger i sitt remissvar att det inte finns några bärande skäl att behandla försäkrade med behovsanställningar mindre generöst än egenföretagare, vilka prövas mot normalt förekommande arbete först vid dag 180 i rehabiliteringskedjan. TCO och Försäkringskassan anger i sina remissvar att behovsanställda bör bedömas mot normalt förekommande arbete efter 180 och inte efter 90 dagar med motiveringen att sjukförsäkringen blir mer begriplig om samma regler gäller för behovsanställda som för andra anställda. Som framgår ovan så är 90-dagarsgränsen en avvägning mellan behovet av ökad trygghet för s.k. behovsanställda å ena sidan och vikten av att s.k. behovsanställda ges det stöd för återgång i arbete som behövs i varje enskilt fall. När det gäller regelverket för egenföretagare så omfattas dessa inte av förslagen i denna proposition. Regeringen instämmer i att sjukförsäkringen behöver vara begriplig och förutsebar för enskilda. Regeringen anser dock att det är av yttersta vikt att personer som är i behov av stöd för återgång till arbete erbjuds och får ett sådant stöd. Detta stöd skulle riskera att bli sämre för s.k. behovsanställda än för anställda och arbetslösa, om s.k. behovsanställdas arbetsförmåga skulle bedömas mot normalt förekommande arbete först vid dag 180.

Bedömningen av den behovsanställdes arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete bör göras i förhållande till högst ett heltidsarbete

När en arbetstagares eller egenföretagares arbetsförmåga efter 180 respektive 365 dagar i sjukperioden bedöms mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade gäller att bedömningen av arbetsförmågan ska göras i förhållande till högst ett heltidsarbete (se 27 kap. 48 och 49 §§ SFB).

Den s.k. behovsanställdes arbetsförmåga bör bedömas på samma sätt när prövningen efter 90 dagar i sjukperioden ska göras mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den s.k. behovsanställde. Även i dessa fall bör således bedömningen av arbetsförmågan göras i förhållande till högst ett heltidsarbete. Regeringen föreslår därför en bestämmelse med denna innebörd.

Sjukpenning ska inte begränsas till det högsta belopp som gäller för arbetslösa sjukskrivna

Regeringens förslag innebär i likhet med utredningens förslag att sjukpenning som lämnas till den som får arbetsförmågan prövad mot sin s.k. behovsanställning betalas ut utan den begränsning av beloppet som gäller för den som är arbetslös. Syftet med den begränsning som finns för den som är arbetslös är att ersättningen vid sjukdom ska knytas närmare till det faktiska inkomstbortfall som uppstår när arbetslöshetsersättningen inte betalas ut. Det innebär att sjukpenningbeloppet inte kan överstiga det belopp som skulle ha betalats ut i arbetslöshetsersättning.

Svenskt Näringsliv framför att sjukpenning för försäkrade som saknar anställning inte bör kunna lämnas med ett högre belopp än det tak som gäller inom arbetslöshetsförsäkringen.

Regeringen anser att försäkringsskyddet för den med s.k. behovsanställning i så hög utsträckning som möjligt bör likställas med skyddet för andra anställda. Den som har en s.k. behovsanställning kan visserligen i juridisk mening sakna en anställning en viss dag eller vissa dagar när inbokade arbetspass saknas. Enligt förslaget som lämnas i denna proposition ska dock bedömningen av arbetsförmågan göras i förhållande till det vanliga arbetet. Den inkomst som den försäkrade går miste om är inkomst från arbete i den s.k. behovsanställningen, inte arbetslöshetsersättning. Sjukpenningbeloppet bör därför inte begränsas på det sätt som gäller för sjukskrivna som saknar anställning. Skyddet för inkomstbortfall vid sjukdom blir med denna ordning likvärdigt för den som bedöms mot sitt vanliga arbete, oavsett om anställningsformen är en tillsvidareanställning eller en tidsbegränsad anställning. Regeringen föreslår således att sjukpenningen för den som får arbetsförmågan bedömd mot sin s.k. behovsanställning betalas ut utan den begränsning av beloppet som gäller för den som är arbetslös.

Kalenderdagsberäknad sjukpenning lämnas fr.o.m. dag 15 i sjukperioden när arbetsförmågan bedöms mot behovsanställningen

Regeringens förslag innebär i likhet med utredningens förslag att kalenderdagsberäknad sjukpenning ska kunna lämnas fr.o.m. dag 15 i sjukperioden för alla dagar i veckan om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat. *ISF* har i sitt remissvar utgått ifrån att utredningen inte föreslår någon skälighetsbedömning av sjukpenningens storlek med anledning av att sjukpenningen ska vara kalenderdagsberäknad fr.o.m. dag 15, men anser inte att omständigheterna kring frågan har utretts tillräckligt. *SKR* anser att det är viktigt att upprätthålla principen om att sjukförsäkringen är en inkomstbortfallsförsäkring oavsett om arbete skulle ha utförts eller inte. Regeringen kan konstatera att utredningens förslag handlar om att arbetsförmågan ska bedömas mot den s.k. behovsanställningen och inte om hur beräkning av sjukpenning ska göras och för vilka dagar den får lämnas. Regeringen anser att förslaget tydliggör inkomstbortfallsprincipen genom att inkomstbortfallet ersätts utifrån hur det kan antas att den försäkrade skulle ha arbetat. Enligt gällande regelverk lämnas kalenderdagsberäknad sjukpenning fr.o.m. dag 15 i sjukperioden. Det finns inget som hindrar att sjukpenning kalenderdagsberäknas när bedömningen av arbetsförmågan ska göras enligt förslaget. Regeringen anser att det är rimligt att huvudregeln om kalenderdagsberäknad sjukpenning (28 kap. 4 § SFB) tillämpas på

samma sätt som i dag när sjukpenning lämnas till den som får arbetsförmågan bedömd enligt förslaget. Något undantag från huvudregeln om kalenderdagsberäknad sjukpenning föreslås därför inte. Kalenderdagsberäknad sjukpenning ska således kunna lämnas för alla dagar i veckan fr.o.m. dag 15 i sjukperioden om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Regeringens förslag: Försäkringskassan ska kunna bevilja partiell sjukpenning utifrån en annan förläggning av arbetstiden än genom jämn reducering varje dag, om inte en sådan förläggning av arbetstiden försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

Utredningens förslag (SOU 2020:26): Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Utredningens lagförslag har dock en annan utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Företagarförbundet, Försäkringskassan, Hallsbergs kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Läkarförbundet, Myndigheten för delaktighet, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Västernorrland, Socialstyrelsen, TCO, Saco, Stockholms kommun, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Svenskt Näringsliv* och *Vännäs kommun*. Försäkringskassan efterfrågar dock ytterligare förtydliganden och vägledning för sin handläggning. SKR understryker vikten av att arbetsgivare hörsammas vid planering av arbetstidens förläggning. Arbetsgivarverket och Svenskt Näringsliv anser att det ska framgå av lagtexten att förläggningen av arbetstiden ska medges av arbetsgivaren. TCO anser att det bör fastslås i lag att om annan förläggning av arbetstiden bedöms vara gynnsam för rehabiliteringen så bör Försäkringskassan förorda det inom ramen för sitt samordningsansvar. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* avstyrker förslaget som enligt ISF försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

Skälen för regeringens förslag

Dagens ordning skapar oklarheter i handläggningen

Sjukpenning kan beviljas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån beroende på hur mycket arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. Grundprincipen vid partiell sjukskrivning är att arbetstiden reduceras varje dag motsvarande arbetsförmågans nedsättning. Avsteg från denna princip kan göras när en annan förläggning av arbetstiden är medicinskt motiverad och den sammanlagda arbetstiden under en begränsad period inte överstiger vad som är förenligt med sjukskrivningsgraden. Efter önskemål från utredningen har Försäkringskassan gjort en ärendegranskning av hur sjukförsäkringen tillämpas vid partiell sjukskrivning samt inhämtat synpunkter från sin handläggande verksamhet. Därvid har följande framkommit:

– Det är otydligt vad som menas med att arbetstidens förläggning ska vara medicinskt motiverad.
– Kravet på att förläggningen ska vara medicinskt motiverad leder till att det är svårt att förutse när partiell sjukpenning kan beviljas utifrån en annan förläggning av arbetstiden än genom jämn reducering av arbetstiden varje dag.
– Kravet riskerar att leda till att myndigheten inte beaktar den försäkrades hela situation och att dennes kvarvarande arbetsförmåga därmed inte tas tillvara.

Det är svårt för många yrkesgrupper att reducera sin arbetstid i lika hög utsträckning varje dag. Det kan handla om personer som arbetar i utryckningsverksamhet som polis eller brandkår. För dessa grupper är behovet av en annan förläggning av

arbetstiden inte en medicinsk fråga utan en fråga om vad arbetsförhållandena rent praktiskt medger. Regeringen kan således konstatera att begreppet ”medicinskt motiverad” kan skapa oklarheter kring när en annan förläggning av arbetstiden än den normala vid partiell sjukskrivning kan godkännas.

Partiell sjukskrivning är en väg tillbaka i arbete

Det gällande regelverket har tillkommit i syfte att förbättra rehabiliteringen så att den som är sjukskriven snabbare kan återvända i arbete. De studier som finns om ämnet ger visst stöd för att partiell sjukskrivning ger bättre förutsättningar att få tillbaka den försäkrade i arbete jämfört med om han eller hon hade varit heltidssjukskriven. I det expertutlåtande som utredningen har inhämtat framförs att en gradvis återgång till arbetet ofta är en viktig del av rehabiliteringen och arbetsåtergången vid flera psykiatriska tillstånd. Det kan också nämnas att det i Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd rekommenderas en partiell återgång vid flera psykiatriska tillstånd.

Kravet på att en annan förläggning av arbetstiden än den normala vid deltidssjukskrivning ska vara medicinskt motiverad kan i det enskilda ärendet innebära en tillämpning som inte är ändamålsenlig. Detta kan innebära att individen helt avstår från att arbeta i stället för att arbeta till viss del. Detta kan i sin tur leda till att rehabiliteringen och därmed återgången i arbete försenas.

Försäkringskassan ska kunna bevilja partiell sjukpenning utifrån en förläggning av arbetstiden som inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete

I många fall torde behovet av en annan förläggning av arbetstiden vid partiell sjukskrivning i första hand inte vara strikt medicinskt betingat. Det kan i stället handla om att arbetsuppgifterna är sådana att en jämn reducering av arbetstiden varje dag inte är praktiskt möjlig, exempelvis i arbeten med utryckningstjänst inom polis eller brandkår. Det finns även andra yrken som inte har arbetsuppgifter av samma akuta karaktär som en utryckningsverksamhet men där arbetsuppgifterna ändå inte medger en jämn reducering av arbetstiden varje dag.

Behovet av annan förläggning kan också handla om ansträngande arbetsresor som gör att den försäkrades krafter räcker bättre om han eller hon inte behöver åka in till arbetet varje dag i veckan. I dessa fall kan det vara bättre för den försäkrade att arbetstiden förläggs på någon dag i veckan.

Med de i dag gällande reglerna för arbetstidens förläggning blir sjukskrivning på heltid det enda alternativet i dessa fall. Detta kan i sin tur försvåra rehabiliteringen och återgången i arbete som framgår av ovanstående.

Det enda skäl som regeringen, likt utredningen, anser är tillräckligt tungt vägande för att inte godkänna partiell sjukpenning med en mer anpassad förläggning av arbetstiden är om en sådan förläggning skulle försämra möjligheterna till återgång i arbete. Att förläggningen försämrar den enskildes möjligheter till återgång i arbete kan handla dels om att hälsotillståndet påverkas negativt av förläggningen, dels om att sjukdomen är av sådan karaktär att en annan förläggning av arbetstiden än jämn reducering varje dag motverkar rehabiliteringen.

En central utgångspunkt vid utformningen av sjukförsäkringen bör enligt regeringen vara att regelverket ska främja återgång i arbete. Regeringen föreslår således att Försäkringskassan ska kunna bevilja partiell sjukpenning utifrån en annan förläggning av arbetstiden än genom jämn reducering varje dag, om inte en sådan förläggning försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

Försäkringskassan framför att det skulle underlätta för den försäkrade att förstå att arbetstidens förläggning bör stämmas av med Försäkringskassan på förhand om det är tydligt att ojämnt fördelad arbetstid är ett undantag från huvudregeln. Enligt regeringens förslag gäller att arbetstiden antingen ska reduceras lika mycket varje dag eller, om arbetstiden förläggs på annat sätt, att arbetstidens förläggning inte får försämra möjligheten att återgå i arbete. Det är Försäkringskassans ansvar att i varje enskilt fall ta ställning till om förläggningen av arbetstiden försämrar möjligheterna till återgång i arbete på samma sätt som myndigheten i dag prövar om arbetstidsförläggningen är medicinskt motiverad.

Det bör framhållas att rätten till sjukpenning alltid förutsätter att den försäkrades arbetsförmåga bedöms vara nedsatt på grund av sjukdom. Det förhållandet att den försäkrade inte anses ha arbetat i högre utsträckning än vad sjukskrivningsgraden medger under bedömningsperioden innebär således inte i sig att den försäkrade har rätt till sjukpenning motsvarande sjukskrivningsgraden. Det kan i vissa fall vara så att förläggningen av arbetstiden visar en arbetsförmåga som påverkar rätten till sjukpenning.

ISF anser att villkoret är alltför lågt ställt och kan leda till onödigt långvariga partiella sjukskrivningar och passivitet i handläggningen. I stället bör, enligt ISF, villkoret vara att förläggningen av arbetstiden är gynnsam för möjligheterna till en hållbar återgång i arbete. Regeringens bedömning är att förslagen leder till att flera kan arbeta partiellt i stället för att vara sjukskrivna på heltid, vilket är positivt både för individen och samhället. Det förutsätter att Försäkringskassan har en aktiv handläggning i dessa ärenden och att individen får det stöd som behövs för återgång i arbete på heltid oavsett hur den partiella sjukskrivningen är upplagd.

Några remissinstanser har lyft fram arbetsgivarens roll i planeringen. *Arbetsgivargivarverket* och *Svenskt Näringsliv* anser att det ska framgå av lagtexten att förläggningen av arbetstiden ska medges av arbetsgivaren. *SKR* tillstyrker förslaget under förutsättning att arbetsgivare får delta i planeringen och att verksamhetens möjligheter och förutsättningar att förlägga arbetstiden på visst sätt hörsammas. Som utredningen lyfter fram är frågan om arbetstidens förläggning en arbetsrättslig fråga mellan arbetstagare och arbetsgivare. En sådan fråga bör inte regleras genom ändringar i socialförsäkringsrättslig lagstiftning. Regeringens förslag reglerar således inte den arbetsrättsliga frågan om arbetstidens förläggning. Syftet med förslaget är att arbetstidens förläggning ska kunna bidra till att den försäkrade kan komma tillbaka i arbete. Försäkringskassan bör därför i enlighet med sitt samordningsansvar i dialog med arbetsgivaren påpeka vikten av att arbetstiden förläggs på ett annat sätt än genom jämn reducering varje dag när de medicinska underlag som finns i ärendet talar för en annan förläggning. Ytterst är det dock arbetsgivaren som utifrån verksamhetens behov bestämmer hur arbetstiden ska förläggas.

Bedömningsperiodens längd

Huvudregeln vid partiell sjukskrivning är att den försäkrade arbetar en fjärdedel, hälften eller tre fjärdedelar av sin arbetstid varje dag som hon eller han får partiell sjukpenning. När denna huvudregel frångås behöver det finnas en tydlighet om hur arbetstiden ska förläggas under en fastställd och tidsbestämd period. Ett sådant exempel är om den försäkrade i stället för att arbeta 50 procent varje dag, arbetar varannan dag i tvåveckorsperioder under sjukskrivningstid. I denna proposition benämns den fastställda och tidsbestämda perioden för arbetstidens förläggning bedömningsperioden. I exemplet ovan är bedömningsperioden två veckor. Försäkringskassan efterfrågar vägledning i förarbetena om vad som kan vara en rimlig bedömningsperiod.

Frågan om bedömningsperiodens längd har prövats av Högsta förvaltningsdomstolen i avgörandet HFD 2011 ref. 30. Domstolen preciserar inte bedömningsperiodens längd utan talar om en begränsad period. I ett tidigare avgörande från Försäkringsöverdomstolen uttalade domstolen att flera faktorer kunde beaktas vid bedömningen av längden på bedömningsperioden, såsom sjukdomens art, arbetsorganisation, kommunikationer och restidens längd (FÖD 1986:11). Domstolen uttalade i avgörandet att det i flertalet fall torde vara tillräckligt med en bedömningsperiod om högst 14 dagar.

Det kan finnas en fördel med en angiven längsta bedömningsperiod eftersom regelverket då blir förutsebart. Samtidigt kan en försäkrads arbetstid vara schemalagd på en mängd olika sätt. Regeringen kan konstatera att utredningen inte har lämnat något förslag om längden på bedömningsperioden. Utredningen menar i stället att en individuell prövning bör ske där arbetsförhållandena, sjukdomens art och möjligheter till återgång i arbete bör beaktas.

Regeringens förslag i denna proposition innebär att även andra skäl än rent medicinska ska kunna motivera en annan förläggning av arbetstiden än en jämn reducering varje dag. I övrigt är bestämmelserna oförändrade. Regeringen anser att det inte finns anledning att frångå gällande rättspraxis vad gäller bedömningsperiodens längd. Således anser regeringen att bedömningen i flertalet fall även fortsättningsvis bör kunna göras utifrån en period om högst 14 dagar. När det i det enskilda fallet finns skäl för det bör bedömningen dock kunna göras utifrån en längre period. Sådana skäl kan exempelvis hänga samman med sjukdomens art, den försäkrades arbetsförhållanden, kommunikationer och restidens längd.

Försäkringskassan efterfrågar även närmare besked om vad som gäller för den försäkrades SGI-skydd när hon eller han inte arbetar varje dag. Regeringen vill därmed förtydliga att arbetsförmågan bör, så som gäller redan i dag, anses vara nedsatt lika mycket varje dag under bedömningsperioden oavsett hur arbetstiden är förlagd. Det innebär t.ex. att en fjärdedels sjukpenning skulle kunna lämnas för en viss dag i bedömningsperioden trots att den försäkrade har arbetat heltid just den aktuella dagen.

Försäkringskassan bör inom ramen för sitt samordningsansvar samverka om arbetstidens förläggning med den försäkrade, hälso- och sjukvården och den försäkrades arbetsgivare

Även om frågan om arbetstidens förläggning i grunden är en arbetsrättslig fråga mellan arbetsgivare och arbetstagare har den en tydlig koppling till den försäkrades rehabilitering. Det innebär att Försäkringskassan, inom ramen för sitt samordningsansvar, vid behov bör ta upp arbetstidens förläggning med den försäkrades arbetsgivare och sjukskrivande läkare som ett led i att se till att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering av den försäkrade. Utgångspunkten för regeringen är således att Försäkringskassan inom ramen för sitt samordningsansvar vidtar de insatser som bedöms som adekvata, inklusive arbetstidens förläggning, i varje enskilt fall. Regeringens bedömning är således att någon ytterligare reglering, likt den som har önskats av *TCO*, inte behövs. Arbetstidens förläggning bör också kunna vara en åtgärd för återgång i arbete och ingå i den plan för återgång i arbete som ska tas fram av arbetsgivaren tillsammans med arbetstagaren om denne har haft nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom längre än 30 dagar.

3.11.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Bestämmelsen om sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering ska träda i kraft den 1 januari 2022. Övriga bestämmelser ska träda i kraft den 1 februari 2022.

De nya bestämmelserna om sjukpenning ska tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelserna ska dock tillämpas första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Bestämmelsen om sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering ska upphöra att gälla den 1 januari 2023. Den upphävda bestämmelsen ska dock fortfarande gälla för sjukpenning som avser tid före utgången av 2022.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår en annan ikraftträdandetidpunkt. Utredningen föreslår inte någon bestämmelse som anger att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdande.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans kommenterar tidpunkterna för ikraftträdande- eller övergångsbestämmelserna.

Skälen för regeringens förslag

Sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering

Den föreslagna lagregleringen ersätter den bestämmelse som i dag finns i förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Förordningen gäller t.o.m. den 31 december 2021. Det föreslås därför att lagändringen träder kraft den 1 januari 2022.

Regeringens bedömning är att lagregleringen behöver gälla under hela 2022 även om situationen inom hälso- och sjukvården kan antas komma att normaliseras. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen ska upphöra att gälla vid utgången av 2022. Den upphävda bestämmelsen bör dock fortfarande gälla för sjukpenning som avser tid före utgången av 2022.

Övriga bestämmelser

Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 februari 2022.

Enligt regeringens mening bör den nya regleringen om sjukpenning inte enbart tillämpas på sjukperioder som inleds efter det att lagändringarna har trätt i kraft utan även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna bör dock tillämpas första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar fr.o.m. ikraftträdandet. Bestämmelserna bör således inte tillämpas i fråga om rätt till sjukpenning för tid före ikraftträdandet. Regeringen anser att den övergångsbestämmelse som utredningen föreslår är lämpligt utformad (jfr motsvarande övergångsbestämmelser i prop. 2011/12:113, prop. 2020/21:78 och prop. 2020/21:171). Den föreslagna övergångsbestämmelsen kommer även att vara tillämplig när det gäller sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering.

I avsnitten 3.9 och 3.10 lämnar regeringen lagförslag som rör andra förmåner än sjukpenning. Regeringen föreslår där en övergångsbestämmelse som anger att äldre bestämmelser fortfarande gäller för förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Det

saknas skäl att inte låta den aktuella övergångsbestämmelsen i det samlade lagförslaget också gälla i fråga om sjukpenning. Lagförslag i ärendet finns i avsnitten 2.1 och 2.2.

3.11.5 Konsekvenser

Konsekvenser för individen

Sammantaget bedöms förslagen i denna proposition bidra till ökad flexibilitet i sjukförsäkringen och ökad trygghet för individen.

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Konsekvensen av förslaget är att fler får möjlighet att fullfölja rehabiliteringsåtgärder eller andra åtgärder och återgå i det befintliga arbetet. Det betyder att vissa personer stannar kvar i sjukförsäkringen trots att deras arbetsförmåga skulle kunna ha tagits omhand i ett annat arbete. Detta vägs dock upp av att individer med kvarvarande sjukdomsbesvär eller individer som har drabbats av en ny sjukdom inte kommer att nekas sjukpenning och hänvisas till en osäker eller ohållbar omställning. Förslaget innebär att människors yrkeskunskaper och erfarenheter kan fortsätta att tas tillvara i det ordinarie arbetet och minskar risken för att berörda individer går från sjukförsäkringen till lång period med arbetslöshet.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Under 2018 var det 1 808 personer i åldersgruppen 62–65 år som nekades sjukpenning dag 180–365 i sjukperioden när arbetsförmågan bedömdes mot ett normalt förekommande arbete. Av dessa var 1 073 kvinnor och 894 män. Genom detta förslag får individerna möjlighet att ta tillvara sina yrkeserfarenheter, i stället för att ställa om i slutet av sitt yrkesliv. De personer som har en partiell sjukpenning kan i stället fortsätta att arbeta på deltid hos sin ordinarie arbetsgivare. Förslaget motverkar också att personer som drabbas av sjukdom i slutet av sina arbetsliv väljer att helt lämna arbetslivet med allmän ålderspension.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Förslaget bedöms ge de individer som berörs en möjlighet till hållbar återgång i arbete. Individerna kan slutföra sin vård och rehabilitering i den takt som insatserna kan erbjudas av hälso- och sjukvården och arbetsgivaren. Alternativen skulle vara att individerna hänvisas till omställning hos Arbetsförmedlingen eller till att återgå i arbete utan att pågående vård eller rehabilitering hunnit genomföras.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Konsekvensen av förslaget är att fler s.k. behovsanställda får ett bättre försäkringsskydd och det blir tydligare för den s. k. behovsanställde som ansöker om sjukpenning vilket arbete som ansökan kommer att prövas gentemot.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Förslaget skapar bättre förutsättningar för individen att tillsammans med sin arbetsgivare förlägga arbetstiden på ett sätt som dels beaktar arbetstagarens medicinska besvär, dels är anpassat till de möjligheter som finns på arbetsplatsen. Detta i sin tur skapar bättre förutsättningar för tillfrisknande och återgång i arbete. Dessutom undviks att individen sjukskrivs på heltid bara på grund av att individens arbetsförhållanden inte gör det möjligt med en partiell sjukskrivning.

Konsekvenser för arbetsgivare

Enligt arbetsmiljölagen har arbetsgivaren ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering på arbetsplatsen. Sedan juli 2018 har arbetsgivare även en lagstadgad skyldighet att upprätta en plan för återgång i arbete för de arbetstagare som varit sjukskrivna i 30 dagar och som kan antas fortsätta vara frånvarande på grund av sjukdom i minst 60 dagar. Sammantaget bedöms de förslag som lämnas i denna proposition underlätta för arbetsgivaren att uppfylla sitt rehabiliteringsansvar och upprätthålla kompetensförsörjningen.

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Även om det i många sjukfall är viktigt med tidig rehabilitering så finns det också sjukfall där rehabiliteringen kan ta längre tid eller behöva skjutas upp till ett senare skede i sjukfallet. I dessa fall kan de nuvarande reglerna försvåra eller i vissa fall omintetgöra det arbete som har påbörjats på arbetsplatsen. Förslaget som lämnas i denna proposition bedöms ge bättre förutsättningar för arbetsgivarna i deras arbete för att långtidssjukskrivna anställda ska kunna återgå i det ordinarie arbetet.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Förslaget bedöms leda till att den arbetsförmåga som äldre personer med partiell sjukskrivning har kvar, tas tillvara i det ordinarie arbetet, i stället för att dessa personer hamnar i omställning. Det i sin tur bidrar till att den kompetens dessa personer har fortsätter att tillvaratas, bland annat i de områden som har arbetskraftsbrist.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för arbetsgivaren.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Förslagets påverkan på arbetsgivares administration bedöms vara liten eftersom det ofta förekommer kontakter mellan Försäkringskassan och arbetsgivare i dessa ärenden redan i dag. Eftersom fler bedöms få ett bättre försäkringsskydd och under längre tid bedöms kontakterna öka i viss mån för de ärenden där det med dagens tillämpning inte förekommer kontakt. Förslaget betyder att det kommer att finnas s. k. behovsanställda vars arbetsförmåga skulle ha kunnat tas omhand i ett arbete hos en annan arbetsgivare under de 90 dagar som deras arbetsförmåga bedöms mot den s.k. behovsanställningen. Det bedöms ha en påverkan på arbetsutbudet. Det handlar dock om en kort period och samtliga av de s. k. behovsanställda som kan få sjukpenning i 90 dagar skulle inte kunnat arbeta i ett arbete hos en annan arbetsgivare på grund av sin sjukdom.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Med förslaget ges arbetsgivare möjligheter att tillsammans med den sjukskrivna anställda anpassa arbetstidens förläggning till verksamhetens förutsättningar såsom arbetstider och arbetsuppgifter. Detta underlättar såväl för arbetsgivare som för den anställda. Det är dock arbetsgivaren som bestämmer om arbetstidens förläggning. Det betyder att en arbetsgivare inte behöver göra förändringar som är ogynnsamma för verksamheten i syfte att tillmötesgå behov hos en anställd som är sjukskriven, men som skulle kunna arbeta partiellt.

Konsekvenser för jämställdhet

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Förslaget innebär att fler får möjlighet att fullfölja rehabiliteringsåtgärder eller andra åtgärder och återgå i sitt ordinarie arbete. Med förslaget kan det därför undvikas att individer med kvarvarande sjukdomsbesvär nekas sjukpenning och tvingas till en osäker eller ohållbar omställning. Eftersom kvinnor är sjukskrivna i högre grad än män bedöms förslaget i högre grad underlätta för kvinnor att kunna återgå i det ordinarie arbetet. Förslaget bedöms därigenom bidra till att dessa kvinnors möjlighet till ett långsiktigt hållbart yrkesliv ökar. Detta i sin tur bidrar till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Jämställdhetsmyndigheten har i sitt remissvar gjort bedömningen att förslaget ger positiva konsekvenser för jämställdhet då pensionsgapet mellan kvinnor och män kan minskas. Därtill bedömer man att också försörjningsförmågan förbättras för äldre sjukskrivna varav en stor andel är kvinnor. Regeringen delar Jämställdhets-myndighetens bedömning att även detta förslag bidrar till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Enligt Försäkringskassan får något fler män än kvinnor sjukpenning med stöd av den i dag gällande bestämmelsen om undantag vid uppskjuten vård och rehabilitering. Mot bakgrund av att endast ett fåtal personer, 170 kvinnor och män per månad, berörs av förslaget bedöms dess påverkan på ekonomisk jämställdhet vara mycket marginellt.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Bland de tidsbegränsat anställda som saknar överenskommen arbetstid är sex av tio kvinnor. Förslaget att en försäkrad som är s.k. behovsanställd ska få sin arbetsförmåga bedömd mot den s.k. behovsanställningen riktar sig till en del av denna målgrupp, de som arbetar vid behov. Många yrkesgrupper med hög andel kvinnor har också en hög andel s.k. behovsanställd personal. Förslaget ger ett bättre försäkringsskydd till framför allt kvinnor och bedöms därför bidra till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

I december 2020 hade ca 35 300 kvinnor och 14 500 män en partiell sjukpenning. Förslaget bidrar till att arbetstiden kan läggas utifrån den försäkrades arbetssituation vilket bedöms ge bättre förutsättningar för återgång i arbete både för kvinnor och män. Dessutom bidrar förslaget till att flera, både kvinnor och män, kan få sjuk-penning partiellt i stället för en hel förmån. Förslag bedöms således bidra till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Offentliga sektorns finansiella sparande

Sammantaget innebär förslagen i denna promemoria att utgifterna för sjukpenning ökar med 542 miljoner kronor 2022. Förvaltningskostnaderna för Försäkringskassan beräknas öka med 17 miljoner kronor permanent. Från och med 2023 beräknas sjukpenningutgifterna öka med 402 miljoner kronor. Fördelningen mellan de olika förslagen framgår nedan.

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Förslaget bedöms medföra att något fler kommer att beviljas sjukpenning under längre tid. Förslaget beräknas medföra att ytterligare cirka 2 500 personer kommer att passera dag 365 i rehabiliteringskedjan. Till följd av förslaget beräknas utgifterna för sjukpenning, inklusive statlig ålderspensionsavgift, öka med 120 miljoner kronor 2022. För åren därefter beräknas utgiftsökningen till 200 miljoner kronor.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Förslaget bedöms, i likhet med vad som anges i betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring (SOU 2020:6), medföra att cirka 600–700 fler personer på årsbasis kommer ha rätt till sjukpenning efter dag 180. Detta beräknas medföra att utgifterna för sjukpenning inklusive statlig ålderspensionsavgift ökar med 70 miljoner kronor per år.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Förslaget bedöms leda till ökade sjukpenningutgifter genom att fler personer kan få sjukpenning under en längre tid. Detta gäller ca 170 nytillkomna individer varje månad enligt uppgifter från Försäkringskassan. I genomsnitt beräknas sjukperioden för dessa individer förlängas med 180 dagar på grund uppskjuten vård och rehabilitering. Sammantaget bedöms detta medföra att utgifterna för sjukpenning ökar med 220 miljoner kronor 2022, inklusive statlig ålderspensionsavgift.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Förslaget innebär att målgruppen s. k. behovsanställda kommer att kunna beviljas sjukpenning i nivå med övriga anställda till och med dag 90 i sjukperioden. Förslaget beräknas medföra ökade kostnader i sjukförsäkringen med 132 miljoner kronor inklusive statlig ålderspensionsavgift.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Förslaget bedöms innebära att flera beviljas partiell sjukpenning, istället för hel sjukpenning. Samtidigt kan den genomsnittliga sjukskrivningstiden med partiell sjukpenning bli längre. Sammantaget bedöms förslaget vara budgetneutralt.

Konsekvenser för kommuner och regioner

En ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Förslaget om särskilda skäl innebär att beviskraven för att bedömningen av arbetsförmågan ska kunna skjutas upp är i princip desamma som gällde vid dag 180 innan reglerna ändrades den 15 mars 2021. Skillnaden är att även personer med diffusa diagnoser kan omfattas av undantaget särskilda skäl. Det påverkar inte hälso- och sjukvårdens uppgiftslämnande eftersom hälso- och sjukvården redan i dag utfärdar medicinska underlag för personer med diffusa diagnoser. De föreslagna nya beviskraven gäller betydligt färre sjukfall än vad som gällde vid dag 180 enligt det tidigare regelverket. Förslaget innebär att Försäkringskassans behov av underlag för att kunna pröva rätten till sjukpenning kan öka något, vilket borde leda till något fler krav på medicinska underlag från Försäkringskassans sida. Samtidigt bedöms förslaget leda till färre avslag. Det innebär att den försäkrade inte behöver efterfråga nya medicinska underlag, vilket ofta är fallet när Försäkringskassan gör en annan bedömning än den sjukskrivande läkaren.

Äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Förslaget bedöms leda till marginellt ökad belastning på hälso- och sjukvården. Försäkrades kontakter med hälso- och sjukvården kan öka något och hälso- och sjukvården kan behöva utfärda marginellt fler intyg än i dag.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för kommuner och regioner.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Förslaget om att en försäkrad som är arbetar vid behov ska få sin arbetsförmåga bedömd mot den s.k. behovsanställningen bedöms inte påverka hälso- och sjukvårdens kostnader nämnvärt. Eftersom fler bedöms få ett bättre försäkringsskydd bedöms försäkrades kontakter med hälso- och sjukvården öka något och hälso- och sjukvården kan behöva utfärda marginellt fler intyg än i dag.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Förslaget om utökade möjligheter för förläggning av arbetstiden vid deltidssjukskrivning bedöms gynna samarbetet mellan Försäkringskassan, arbetsgivare och hälso- och sjukvård kring dessa individer. Förslaget medför att Försäkringskassan och/eller individen i vissa fall behöver stämma av med läkaren för att säkerställa att en planerad förläggning av arbetstiden inte är olämplig ur medicinskt hänseende. I de flesta fall bör dock informationen i läkarintyget tillsammans med övriga omständigheter i ärendet vara ett tillräckligt underlag för att Försäkringskassan ska kunna bedöma om en viss förläggning av arbetstiden kan godtas på grund av att den inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete. Någon ytterligare information behöver då inte inhämtas från hälso- och sjukvården.

Bedömning av förslagens ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner och för den kommunala självstyrelsen

Förslagen bedöms inte leda till ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner. De personer som omfattas av förslagen har redan i dag en etablerad vårdkontakt och förslagen skapar således inte nya målgrupper som söker sig till hälso- och sjukvården. Några av förslagen leder till att marginellt fler läkarintyg kommer att utfärdas. Förslagen bedöms dock leda till en ökad samsyn mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan om personers rätt att vara sjukskrivna och få sjukpenning. Det i sin tur minskar det merarbete som kan uppstå hos hälso- och sjukvården när hälso- och sjukvården och Försäkringskassan inte har samsyn om personers rätt till sjukskrivning och sjukpenning. Förslagen bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Konsekvenser för myndigheter

Försäkringskassan

Förslaget om en ytterligare möjlighet att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande samt förslaget att äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Förslagen innebär fler ärenden för Försäkringskassan att handlägga. Försäkringskassan behöver exempelvis samordna de rehabiliteringsinsatser som vidtas av till exempel hälso- och sjukvården och arbetsgivaren i fler ärenden. Samtidigt behöver Försäkringskassan göra bedömningar av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete i färre ärenden.

Undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård

Förslaget innebär att en bestämmelse som i dag regleras i en tillfällig förordning nu ska regleras i lag. Förslaget tillämpas således redan i dag av Försäkringskassan. Därför bedöms inte förslaget ha några ytterligare konsekvenser för Försäkringskassans handläggning.

Utökade möjligheter för försäkrade som arbetar vid behov att få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen

Förslaget bedöms påverka Försäkringskassans handläggningskostnader i viss utsträckning. Utöver kostnader för genomförande, bedöms flera ärenden vara mer utredningskrävande än dagens ansökningar om sjukpenning från s. k. behovsanställda som rör de första 14 dagarna i en sjukperiod. Sammantaget bedöms Försäkringskassans förvaltningskostnader öka med 17 miljoner kronor per år.

Förbättrade möjligheter att bevilja partiell sjukpenning vid ojämn förläggning av arbetstid

Förslaget innebär att Försäkringskassan inte behöver bedöma huruvida en annan arbetstidsförläggning än jämn varje dag kan vara medicinskt motiverad. I stället införs ett nytt bedömningsmoment i handläggningen. Försäkringskassan ska i stället bedöma om arbetstidsförläggningen kan försämra den försäkrades möjligheter till återgång i arbete. Sammantaget bedöms inte detta leda till en ökad administration hos Försäkringskassan.

Arbetsförmedlingen

Förslagen i denna proposition bedöms leda till att färre personer nekas sjukpenning. Detta innebär att färre personer hänvisas till Arbetsförmedlingen. Förslagen bedöms därmed medföra minskad administration hos Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen har i sitt remissvar konstaterat att en ökning av antalet deltidssjukskrivningar är positivt för arbetsgivarens möjlighet att fullfölja sitt rehabiliteringsansvar. Det kan minska behovet av arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser från Arbetsförmedlingen eftersom den försäkrade får utökade möjligheter till anpassning och rehabilitering på arbetsplatsen.

Domstolarna

Domstolsverket har efterfrågat en analys av konsekvenserna för domstolarna. Förslaget om förbättrade villkor vid partiell sjukpenning innebär att ett, enligt Försäkringskassans kartläggning, problematiskt beviskrav slopas (se vidare avsnitt 5.4). I stället införs ett nytt beviskrav som enligt regeringens bedömning innebär att betydligt flera vid en partiell sjukpenning kan lägga arbetstiden så att det fungerar med de förutsättningar som finns i varje enskilt fall. Detta bedöms leda till att färre försäkrade har skäl att överklaga Försäkringskassans beslut. De övriga förslagen i denna proposition innebär att färre försäkrade nekas sjukpenning. Sammantaget bedöms förslagen leda till minskat antal överklaganden till de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms inte ha några EU-rättsliga konsekvenser.

När det gäller Sveriges åtaganden i ILO så har ILO-kommittén i sitt remissvar angett ett antal konventioner som kan aktualiseras av förslagen i denna proposition. Enligt ILO-kommittén gäller detta:

– ILO:s konvention (nr. 128) om invaliditets-, ålders- och efterlevande-förmåner,

– ILO:s konvention (nr. 159) om yrkesinriktad rehabilitering och arbete (personer med handikapp),
– ILO:s konvention (nr. 130) om läkarvård och kontanta sjukförmåner, och
– ILO:s konvention (nr. 121) angående förmåner vid yrkesskada.

Regeringen delar ILO-kommitténs bedömning att förslagen i denna proposition inte torde strida mot Sveriges internationella åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner eftersom förslagen syftar till att förbättra skyddet för de försäkrade.

Övriga konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för de integrationspolitiska målen, brottsligheten, för barnens situation eller miljön.

3.12 Författningskommentar

3.12.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

10 kap.

11 § Det som i denna balk i övrigt eller i annan författning föreskrivs om sjukpenning enligt 25–28 kap. gäller i tillämpliga delar även i fråga om graviditetspenning, med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,
– 27 kap. 5 § om ersättning för merutgifter,
– 27 kap. 27 §, 27 a § och 28 b § första stycket om karensavdrag och karensdagar,
– 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och
– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.

Vid beräkning av graviditetspenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För hel graviditetspenning motsvarar ersättningsnivån beräkningsunderlaget för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena.

I paragrafen regleras hur graviditetspenning på sjukpenningnivån beräknas. Ändringen i första stycket första strecksatsen är en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §. Fortfarande gäller att inkomsttaket i 25 kap. 5 § inte ska tillämpas vid beräkning av graviditetspenning.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

12 kap

25 § När föräldrapenning ska lämnas på sjukpenningnivån ska ersättningen beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25, 26 och 28 kap., med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,
– 26 kap. 19–22 §§ om beräkning i vissa fall,
– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlaget för sjukpenning på fortsättningsnivån, och

– 28 kap. 12–18 §§ om arbetstidsberäknad sjukpenning.

27 § Om en förälders sjukpenninggrundande inkomst har sänkts sedan den tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) har gått ut, ska föräldrapenningen till dess att barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av

1. den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde, eller
2. den högre inkomst som löneavtal därefter föranleder.

Första stycket gäller all föräldrapenning som lämnas till föräldern, när han eller hon avstår från förvärvsarbete för vård av barn under den tid som anges där.

Skulle den sjukpenninggrundande inkomsten som gällde innan sänkningen skedde ha överstigit *10,0* prisbasbelopp, om inkomsten alltjämt hade beräknats utan begränsningen i 25 kap. 5 § andra stycket första meningen, tillämpas det beräkningssätt som anges i 26 §.

30 § Har efter tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) sänkning inte skett av den sjukpenninggrundande inkomst som avses i 25 kap. på grund av att den årliga inkomsten överstiger *10,0* prisbasbelopp, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 25–29 §§.

Bestämmelserna i 12 kap. 25, 27 och 30 §§ reglerar beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån. Bestämmelserna ändras som en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §. Ändringarna påverkar inte hur föräldrapenning beräknas.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

13 kap.

33 § Tillfällig föräldrapenning beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25–28 kap. samt 34–38 §§ i detta kapitel, dock med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande *10,0* prisbasbelopp,

– 27 kap. 27 §, 27 a § och 28 b § första stycket om karensavdrag och karensdagar,

– 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och

– 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.

Vid beräkning av tillfällig föräldrapenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För hel tillfällig föräldrapenning motsvarar ersättningsnivån förälderns beräkningsunderlag för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena (beräkningsunderlaget).

I paragrafen finns föreskrifter om hur tillfällig föräldrapenning på sjukpenningnivån beräknas. Ändringen i *första stycket första strecksatsen* är en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §. Fortfarande gäller att inkomsttaket i 25 kap. 5 § inte ska tillämpas vid beräkning av tillfällig föräldrapenning.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

25 kap.

5 § När sjukpenninggrundande inkomst beräknas ska inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete var för sig beräknas och avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkningen ska det bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger *10,0* prisbasbelopp. Det ska därvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

I paragrafen finns en avrundningsregel och ett inkomsttak för beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst. Ändringen i *andra stycket* innebär att taket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst höjs från 8,0 till 10,0 prisbasbelopp. Den sjukpenninggrundande inkomsten ligger till grund för beräkning av bl.a. sjukpenning, rehabiliteringspenning, smittbärarpenning och närståendepenning (jfr 24 kap. 2 och 3 §§).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

26 kap.

27 § För en försäkrad som avses i 26 § ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av lönen närmast före pensionsavgången. Om den försäkrade inte har för avsikt att förvärvsarbeta i samma omfattning som tidigare, ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av den inkomst han eller hon kan antas få av arbete som svarar mot arbetsutbudet. Vid beräkningen ska det iakttas att den sjukpenninggrundande inkomsten inte får överstiga *10,0* prisbasbelopp.

Vid beräkningen ska den försäkrades inkomst minskas med tjänstepensionen. Minskningen får dock inte leda till att en försäkrad som är endast delvis arbetslös får lägre sjukpenninggrundande inkomst än om beräkningen skulle ha gjorts enligt 25 §.

31 § Omräkningen ska göras med den procentuella förändringen i det allmänna prisläget räknad från det senast fastställda talet för konsumentprisindex jämfört med motsvarande tal tolv månader dessförinnan. En omräkning som innebär en sänkning av den sjukpenninggrundande inkomsten ska inte beaktas.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får aldrig fastställas till ett belopp som överstiger *10,0* prisbasbelopp.

Bestämmelserna reglerar beräkning och omräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten i vissa situationer. Bestämmelserna ändras som en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

27 kap.

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

– rätten till sjukpenning i 2–8 §§,

– samordning med sjuklön i 9 §,

– sjukpenning för anställda och vissa andra vid kortare sjukdomsfall, m.m. i 10–16 *a* §§,

– sjukanmälan i 17 och 18 §§,

– ersättningsnivåer i 19 §,

– förmånstiden och karens i 20–38 §§,

– allmänt högriskskydd i 39 och 39 a §§,

– särskilt högriskskydd i 40–44 §§,

– förmånsnivåer och arbetsförmåga i 45 §,

– bedömning av arbetsförmågans nedsättning (rehabiliteringskedjan) i 46–55 b §§, och

– arbetsgivarinträde m.m. i 56–61 §§.

Paragrafen upplyser om innehållet i 27 kap. I *tredje strecksatsen* införs en hänvisning till den nya 16 a §.

16 a § *Med behovsanställd avses i detta kapitel en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov.*

Sjukpenning till en försäkrad i egenskap av behovsanställd lämnas under de första 90 dagarna i sjukperioden endast under förutsättning att det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade varit sjuk.

Paragrafen, som är ny, reglerar den försäkrades rätt till sjukpenning i egenskap av behovsanställd. Bestämmelsen hindrar inte att den behovsanställde kan ha rätt till sjukpenning på annan grund, t.ex. i egenskap av anställd (se nedan).

Det finns ingen vedertagen arbetsrättslig definition av vad som avses med en behovsanställning. I *första stycket* definieras dock vad som avses med begreppet behovsanställd vid tillämpning av bestämmelserna om sjukpenning i 27 kap. Med behovsanställd avses enligt bestämmelsen en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov. Att ”vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning” tar bl.a. sikte på sådana företeelser som brukar benämnas dag-för-dag-anställning, timanställning, anställning enstaka dagar eller SMS-anställning. Den försäkrade har i dessa fall varken rättighet eller skyldighet att arbeta utan att en överenskommelse görs med arbetsgivaren i varje enskilt fall om en tidsbegränsad anställning. Mellan arbetsperioderna finns inget anställningsförhållande. Det centrala för behovsanställningar av detta slag är att det är arbetsgivarens behov av att få arbete utfört under en tidsbestämd period som är styrande. Som ett exempel på behovsanställning kan nämnas s.k. intermittent anställning. Kännetecknande för en sådan anställning anses normalt vara a) att arbetstagaren endast arbetar kortare perioder i taget, b) att arbetstagaren endast arbetar på kallelse från arbetsgivaren, c) att det är ett nytt anställningsförhållande vid varje arbetstillfälle, d) att tiden mellan arbetstillfällena inte räknas som anställningstid och e) att arbetstagaren har möjlighet att säga nej till arbete.

Utanför begreppet behovsanställning faller exempelvis vikariat och andra tidsbegränsade anställningar som pågår under längre tid. Man kan i dessa fall inte anse att arbetstagaren ”kallas in” för att utföra arbete. Det får ytterst avgöras i rättstillämpningen vad som ska anses innefattas i begreppet behovsanställning.

Med ”anställd för att arbeta vid behov” avses att den försäkrade har en anställning (antingen tills vidare eller under viss tid) men inget fastlagt arbetstidsmått. Det finns således i dessa fall i grunden ett bindande avtal om anställning mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

Enligt *andra stycket* lämnas sjukpenning till en försäkrad i egenskap av behovsanställd under de första 90 dagarna i sjukperioden endast under förutsättning att det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. Bestämmelsen är tillämplig under hela 90-dagarsperioden. Eftersom sjukpenning är en dagersättning görs bedömningen enligt bestämmelsen dag för dag i sjukperioden.

Kravet i bestämmelsen gäller för samtliga behovsanställda, dvs. såväl för försäkrade som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning som för försäkrade som är anställda för att arbeta vid behov.

En försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning är rent faktiskt arbetslös under tid då det inte finns någon överenskommelse om att utföra arbete. Om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk men saknar avtal om anställning för tiden i fråga, kan han eller hon enligt bestämmelsen ha rätt till sjukpenning i egenskap av behovsanställd under sjukperiodens första 90 dagar. Den nya bestämmelsen i 49 b § första stycket reglerar hur arbetsförmågan ska bedömas i dessa fall (se kommentaren till den bestämmelsen).

Om den behovsanställde har en överenskommelse om att utföra arbete för en särskilt angiven tid (t.ex. inbokade arbetspass) behandlas han eller hon som anställd och omfattas av bestämmelserna i 46–49 §§ om bedömning av arbetsförmåga i rehabiliteringskedjan (se 49 c §). Om det inte kan antas att den behovsanställde skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk under sjukperiodens första 90 dagar kan den behovsanställde i stället ha rätt till sjukpenning på samma sätt som gäller för den som är arbetslös. Arbetsförmågan prövas då mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden från och med den första dagen i sjukperioden (jfr prop. 2007/08:136 s. 59).

Efter 90 dagar i sjukperioden bedöms arbetsförmågan för en behovsanställd försäkrad mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden oavsett om han eller hon skulle ha förvärvsarbetat om sjukfallet inte hade inträffat (se 49 b § andra stycket). Om den behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid gäller dock de vanliga bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga för anställda i 46–49 §§, vilket innebär att bedömningen mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden som utgångspunkt ska göras efter dag 180 i sjukperioden (jfr den nya 49 c § samt 48 och 49 §§).

”Kan antas” är ett lägre beviskrav än styrkt, sannolikt och övervägande skäl. Beviskravet innebär att det vid en sammantagen bedömning ska framstå som troligt att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat i behovsanställningen om han eller hon inte hade blivit sjuk. Den försäkrade behöver således inte visa att han eller hon hade ett inbokat arbetspass under den aktuella sjukdagen. Försäkringskassan bör göra en helhetsbedömning av omständigheterna i ärendet och kan därvid behöva beakta bl.a. arbetsgivarens inställning och hur den försäkrade har arbetat under perioden närmast före sjukfallet. Vid behandlingen av 11 § ansåg socialförsäkringsutskottet att det vid bedömningen i regel är tillräckligt med en jämförelseperiod som sträcker sig 1–3 månader tillbaka i tiden (bet. 1999/00:SfU12 s. 8). Motsvarande bör gälla vid bedömningen enligt 16 a §.

I 10–16 §§ finns bestämmelser med krav på att den försäkrade ska ha avstått från förvärvsarbete för att vara berättigad till sjukpenning. Om det inte kan utredas hur den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat under sjukperiodens första 14 dagar gäller enligt 11 § att sjukpenning får lämnas efter vad som kan anses skäligt med ledning av hur den försäkrade har förvärvsarbetat före sjukperioden, om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat i motsvarande omfattning under de första 14 dagarna i sjukperioden. Bestämmelsen är en specialreglering för behovsanställda under sjukperiodens första 14 dagar och infördes för att förbättra försäkringsskyddet för försäkrade med korta anställningar och tillfälliga uppdrag (se prop. 1999/2000:95 s. 17). Av 28 kap. 5 § första stycket 1 framgår att sjukpenning enligt 27 kap. 11 § arbetstidsberäknas. Från och med dag 15 i sjukperioden lämnas i stället

kalenderdagsberäknad sjukpenning till en behovsanställd försäkrad enligt huvudregeln i 28 kap. 3 §.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

46 § Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt ska det beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen inte kan utföra sitt vanliga arbete eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjuder honom eller henne.

Om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst en fjärdedel av sin normala arbetstid en viss dag, ska hans eller hennes arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande grad den dagen.

Vid bedömningen av i vilken omfattning arbetsförmågan är nedsatt enligt 45 § 2–4 gäller att arbetstiden varje dag ska minskas i motsvarande grad, eller, om arbetstiden förläggs på ett annat sätt, att arbetstidens förläggning inte får försämra möjligheterna till återgång i arbete.

Paragrafen reglerar hur den försäkrades arbetsförmåga ska bedömas i ärenden om sjukpenning.

Tredje stycket är nytt. Bestämmelsen behandlar förutsättningarna för att lämna partiell sjukpenning till en deltidssjukskriven försäkrad. Rätten till sjukpenning vid deltidssjukskrivning förutsätter som huvudregel att den försäkrade minskar sin normala arbetstid i motsvarande mån varje dag. En annan förläggning av arbetstiden har hittills krävt att arbetstidsförläggningen syftar till att ta till vara den arbetsförmåga som den försäkrade har och är medicinskt motiverad (se avgörandet HFD 2011 ref. 30). Genom tredje stycket utökas möjligheten att lämna sjukpenning när arbetstiden är förlagd på ett annat sätt än genom en jämn reducering varje dag. Bestämmelsen innebär att arbetstiden varje dag ska minskas i motsvarande grad, eller, om arbetstiden förläggs på ett annat sätt, att arbetstidens förläggning inte får försämra möjligheterna till återgång i arbete. Det uppställs således inte längre något krav på att arbetstidens förläggning måste vara medicinskt motiverad. Om arbetstidens förläggning försämrar möjligheterna till återgång i arbete, ska den dock inte ligga till grund för partiell sjukpenning. Så kan vara fallet om arbetstidens förläggning påverkar den försäkrades hälsotillstånd negativt eller motverkar rehabiliteringen. En bedömning måste alltid göras utifrån förhållandena i det enskilda fallet.

En sökande av en förmån ska som utgångspunkt visa att han eller hon uppfyller förutsättningarna för att erhålla denna. Den försäkrade har således att visa de omständigheter som talar för att arbetstidens förläggning inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete. I normalfallet torde det vara tillräckligt att den försäkrade lämnar in ett läkarintyg där en sådan bedömning har gjorts. Samtidigt har Försäkringskassan enligt 110 kap. 13 § en skyldighet att se till att ärendet blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (jfr prop. 2008/09:200 s. 554 f. och avgörandet RÅ 2010 ref. 120).

Vid en annan förläggning av arbetstiden än genom en jämn reducering varje dag behöver bedömningen av om arbetets omfattning är högre än vad som kan tillåtas i förhållande till sjukskrivningens omfattning göras utifrån en viss period (bedömningsperiod). I flertalet fall torde bedömningen kunna göras utifrån en period om högst 14 dagar. När det finns skäl för det i det enskilda fallet bör bedömningen dock kunna göras utifrån en längre period. Sådana skäl kan exempelvis hänga samman med sjukdomens art, den försäkrades arbetsförhållanden, kommunikationer och restidens längd (jfr avgörandena FÖD 1986:11 och HFD 2011 ref. 30).

Bestämmelsen innebär t.ex. att en fjärdedels sjukpenning skulle kunna lämnas för varje dag i bedömningsperioden vid en förläggning av arbetstiden som innebär att den

försäkrade under en arbetsvecka arbetar åtta timmar under tre dagar, sex timmar en dag och inte arbetar alls en dag. Förutsättningen för detta är att den försäkrades arbetsförmåga anses vara nedsatt med minst en fjärdedel sett till hela bedömningsperioden.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

48 § Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska det dessutom beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i första stycket, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om

1. övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 365 dagar,

2. det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar, eller

3. det kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt första stycket.

I paragrafen regleras hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras i ärenden om sjukpenning när den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar.

I det oförändrade *första stycket* anges huvudregeln för hur arbetsförmågan ska bedömas efter dag 180 i sjukperioden. I *tredje stycket* regleras undantagen från första stycket (se prop. 2020/21:78). Om något av undantagen är tillämpligt ska den försäkrades arbetsförmåga inte bedömas enligt första stycket utan enligt 46 och 47 §§. Ändringen av bestämmelsens tredje stycke innebär att det införs ytterligare ett undantag genom en ny *andra punkt*. Enligt punkten ska den försäkrades arbetsförmåga bedömas enligt 46 och 47 §§, om det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i de angivna paragraferna före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar. Om det inte finns övervägande skäl för återgång till arbete hos arbetsgivaren senast dag 365 i sjukperioden enligt första punkten kan prövningen enligt första stycket ändå skjutas upp om särskilda skäl talar för en återgång till sådant arbete senast den dag då arbetsförmågan varit nedsatt i 550 dagar. Andra punkten kan tillämpas när som helst från och med dag 181 i sjukperioden. Den nuvarande andra punkten blir genom ändringen *tredje punkten* i stycket. En redaktionell ändring görs även i nämnda punkt.

För att göra ett undantag på grund av särskilda skäl ska det finnas stor sannolikhet att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550 i sjukperioden (jfr prop. 2007/08:136 s. 68 f.). Detta innebär att det mot bakgrund av det medicinska underlaget eller utredningen i övrigt ska finnas en välgrundad anledning att anta att återgången kan ske senast dag 550 i sjukperioden och det ska finnas en tidsplan för när så förväntas kunna ske. Prognosen för återgång i arbete måste vara tydlig. Särskilda skäl kan finnas vid alla typer av diagnoser. Det förhållandet att en diagnos är diffus innebär inte i sig att det inte kan finnas särskilda skäl. I de fall det finns begränsad kunskap om sjukdomens läkningsförlopp, som exempelvis gällande post-

covid, kan t.ex. betydande framsteg i den enskildes medicinska rehabilitering tala för att kravet på särskilda skäl är uppfyllt. En bedömning måste göras i varje enskilt fall.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 § Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar ska det beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 § första stycket.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i första stycket, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om

1. det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar, eller

2. det kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt 48 § första stycket.

I paragrafen regleras hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras i ärenden om sjukpenning när den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar.

Enligt *första styckets* hittillsvarande lydelse ska en prövning av arbetsförmågan efter dag 365 i sjukperioden göras på det sätt som anges i 48 § första stycket, om det inte kan anses oskäligt. Genom en ändring i första stycket flyttas det angivna undantaget vid oskälighet till det nya *tredje stycket*.

I tredje stycket regleras undantagen från första stycket. Om något av undantagen är tillämpligt ska den försäkrades arbetsförmåga inte bedömas enligt 48 § utan enligt 46 och 47 §§. Enligt *första punkten* ska den försäkrades arbetsförmåga bedömas enligt 46 och 47 §§, om det finns särskilda skäl som grundas på att den försäkrade kan förväntas återgå till arbete som avses i de angivna paragraferna före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar. Bestämmelsen motsvarar den nya 48 § tredje stycket andra punkten (se kommentaren till den paragrafen). Bestämmelsen i *andra punkten* har flyttats från första stycket (jfr kommentaren till det stycket). Ändringen är endast redaktionell.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 a § *Om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts, gäller inte bestämmelserna om bedömning av arbetsförmågans nedsättning i 48 och 49 §§. För en försäkrad som är arbetstagare ska annat tillgängligt arbete hos arbetsgivaren likställas med den försäkrades vanliga arbete.*

För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts gäller dock 48 och 49 §§.

En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Paragrafen är ny och innehåller undantag från bestämmelserna om bedömning av arbetsförmågan i 48 och 49 §§. Bestämmelserna i paragrafen har hittills funnits i förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Bestämmelsernas ordalydelse har inte ändrats. Paragrafen gäller för alla försäkrade som har ett förvärvsarbete, dvs. för såväl arbetstagare som egenföretagare. Om 48 och 49 §§ inte gäller, ska arbetsförmågan i stället bedömas enligt 46 och 47 §§.

Av *första stycket* första meningen framgår att 48 och 49 §§ inte gäller, om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt

vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. Med rehabilitering avses såväl medicinsk som arbetslivsinriktad rehabilitering. Med ”försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19” avses dels att den försäkrades vård eller rehabilitering har skjutits upp på grund av den belastning som covid-19 har inneburit för hälso- och sjukvården (den s.k. vårdskulden), dels att vård eller rehabilitering har skjutits upp på grund av att den försäkrade själv har drabbats av sjukdomen covid-19. Vad gäller beviskravet övervägande skäl, se prop. 2020/21:78 s. 21. Enligt *andra meningen* i första stycket ska för en försäkrad som är arbetstagare annat tillgängligt arbete hos arbetsgivaren likställas med den försäkrades vanliga arbete. Bestämmelsen innebär att bedömningen av huruvida den försäkrade kan förväntas återgå i arbete när vården eller rehabiliteringen har slutförts ska göras i förhållande till sådant arbete som avses i 46 och 47 §§.

Av *andra stycket* följer att undantaget enligt första stycket inte längre gäller när vården eller rehabiliteringen har slutförts.

Tredje stycket innehåller en presumtionsbestämmelse för Försäkringskassans handläggning. Bestämmelsen innebär att en försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 b § *För en behovsanställd försäkrad ska arbetsförmågan bedömas mot sådant arbete som avses i 46 § första stycket.*

Från och med den tidpunkt då den behovsanställde har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar ska det dessutom beaktas om den behovsanställde har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.

Paragrafen är ny och reglerar hur arbetsförmågan ska bedömas i sjukpenningärenden för behovsanställda. Vad som avses med behovsanställd regleras i 16 a § första stycket. Se vidare kommentarerna till 16 a § och 49 c §.

Enligt *första stycket* ska den behovsanställdes arbetsförmåga bedömas mot sådant arbete som avses i 46 § första stycket. Det innebär att den behovsanställdes arbetsförmåga ska prövas mot hans eller hennes vanliga arbete (dvs. behovsanställningen) eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren i behovsanställningen tillfälligt erbjuder honom eller henne. Om exempelvis ”arbetsgivaren” i en s.k. SMS-anställning tillfälligt erbjuder den behovsanställde annat lämpligt arbete ska således arbetsförmågan bedömas mot de erbjudna arbetsuppgifterna. En bedömning av den behovsanställdes arbetsförmåga mot arbete som avses i 46 § första stycket under de första 90 dagarna i sjukperioden förutsätter att det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat om han eller hon inte hade varit sjuk (se 16 a § andra stycket).

Av *andra stycket* framgår att den behovsanställdes arbetsförmåga efter 90 dagar ska bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne (jfr regleringen för anställda i 48 och 49 §§).

Enligt *tredje stycket* tillämpas 47 § andra stycket vid bedömningen. Bestämmelsen motsvarar 48 § andra stycket och 49 § andra stycket. Av 47 § andra stycket framgår att bedömningen av arbetsförmågans nedsättning ska göras i förhållande till högst ett

heltidsarbete. Bestämmelsen i tredje stycket innebär att bedömningen av den behovsanställdes arbetsförmåga mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne ska göras på samma sätt som görs för anställda enligt 48 och 49 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 c § *Om den behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid gäller för den tiden bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 46–49 §§ i stället för vad som anges i 49 b §.*

Paragrafen är ny. Bestämmelsen upplyser om att 49 b § inte gäller om den behovsanställde omfattas av en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid. Under sådan tid behandlas den försäkrade i stället som en anställd, vilket innebär att arbetsförmågan bedöms enligt bestämmelserna i 46–49 §§. Arbetsförmågan för tid som omfattas av en överenskommelse av aktuellt slag kan därmed inte bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden förrän efter dag 180 i sjukperioden (se 48 §).

Med behovsanställd avses en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov (se 16 a § första stycket och kommentaren till den bestämmelsen). En försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning är rent faktiskt anställd under tiden för en sådan tidsbegränsad anställning (t.ex. arbetspass som bokas in och accepteras av den behovsanställde). Den tidsbegränsade anställning i vilken den behovsanställde arbetar efter en inkallelse är per definition en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid. En behovsanställning där den försäkrade är anställd för att arbeta vid behov saknar fastlagt arbetstidsmått. I stället står den behovsanställde till arbetsgivarens förfogande enligt avtalet. Endast om arbetsgivaren har begärt att den försäkrade ska utföra arbete under en viss specificerad tid kan det anses finnas en överenskommelse om att utföra arbete under en särskilt angiven tid i den mening som avses i bestämmelsen. Under övrig tid omfattas således den försäkrade av 49 b § i egenskap av behovsanställd trots att det finns ett bindande anställningsavtal i grunden. Det innebär att arbetsförmågan efter dag 90 i sjukperioden i dessa fall ska bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden (se 49 b § andra stycket).

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 d § *Bestämmelserna i 48 och 49 §§ gäller inte för en försäkrad som har ett förvärvsarbete och som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas.*

För en försäkrad som avses i första stycket gäller bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 46 och 47 §§. Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska det vid bedömningen dessutom beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Sjukpenning med stöd av andra stycket kan som längst lämnas fram till den tidpunkt då den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension.

Paragrafen är ny och innehåller undantag från bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 48 och 49 §§ för försäkrade som har rätt till inkomstgrundad ålderspension.

Av *första stycket* framgår att bestämmelserna om bedömning av arbetsförmåga i 48 och 49 §§ inte gäller för en försäkrad som har ett förvärvsarbete och har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas. Den som är arbetslös ska

således inte undantas enligt första stycket. Med förvärvsarbete avses såväl anställning som arbete i eget företag. Enligt 56 kap. 3 § lämnas inkomstgrundad ålderspension tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 62 år.

En försäkrad som avses i första stycket ska inte få sin arbetsförmåga bedömd enligt 48 eller 49 § mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. I stället följer av *andra stycket* att arbetsförmågan ska bedömas enligt 46 och 47 §§ samt, efter dag 180 i sjukperioden, mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade (se 48 § första stycket 2, prop. 1996/97:28 s. 16 samt prop. 2007/08:136 s. 67 f. och s. 101 vad gäller detta begrepp). Hänvisningen till 47 § innebär att bedömningen enligt den paragrafen ska göras från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar.

Av *tredje stycket* följer att sjukpenning med stöd av andra stycket som längst kan lämnas fram till den tidpunkt då den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension. Enligt 67 kap. 4 § får garantipension tas ut tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 65 år.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

49 e § *Den som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska omfattas av regleringen i 49 d § även om tidpunkten för uttag av sådan pension därefter skulle senareläggas genom en författningsändring.*

Paragrafen är ny och reglerar vad som gäller i fråga om sjukpenning enligt 49 d §, om den tidigaste tidpunkten för uttag av inkomstgrundad ålderspension skulle senareläggas genom en författningsändring.

Enligt 56 kap. 3 § lämnas inkomstgrundad ålderspension tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 62 år. Om en höjning av åldersgränsen skulle genomföras genom en författningsändring innebär bestämmelsen att den som redan har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas även fortsättningsvis ska omfattas av regleringen i 49 d §. Av tredje stycket i den bestämmelsen följer att detta som längst gäller fram till den vid var tid gällande tidigaste tidpunkten för uttag av garantipension. Om åldersgränsen för garantipension skulle höjas genom en författningsändring förlängs således bestämmelsens tillämpning i dessa fall.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

28 kap.

11 § Till den del den försäkrade är arbetslös lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen. Detta gäller dock inte sjukpenning som avses i 27 kap. 6 *eller 16 a §*.

Paragrafen reglerar med vilket belopp sjukpenning lämnas till arbetslösa. Enligt bestämmelsen lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen till den del den försäkrade är arbetslös. Beloppet är bestämt så att sjukpenningen inte ska överstiga den högsta dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen (bet. 2002/03:FiU21 s. 57). Begränsningen gäller dock inte när den försäkrade får sjukpenning i förebyggande syfte enligt 27 kap. 6 §.

Ändringen av bestämmelsen innebär att det införs ytterligare ett undantag från beloppsbegränsningen. Undantaget gäller sjukpenning till behovsanställda enligt 27 kap. 16 a §, se kommentaren till den bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

35 kap.

18 § Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat *2,78* prisbasbelopp.

I paragrafen regleras garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad som den försäkrade fyller 30 år. Ändringen innebär att garantinivån höjs från 2,53 till 2,78 gånger prisbasbeloppet.

Övervägandena finns i avsnitt 3.10.

19 § Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

– *2,48* prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– *2,53* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– *2,58* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– *2,63* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– *2,68* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– *2,73* prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

I paragrafen regleras garantinivåerna för hel aktivitetsersättning och för sjukersättning fram till och med månaden före den månad som den försäkrade fyller 30 år. Garantinivån varierar beroende av den försäkrades ålder. Ändringen innebär att samtliga garantinivåer höjs med 0,25 prisbasbelopp.

Övervägandena finns i avsnitt 3.10.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022 i fråga om 10 kap. 11 §, 12 kap. 25, 27 och 30 §§, 13 kap. 33 §, 25 kap. 5 §, 26 kap. 27 och 31 §§, 27 kap. 49 a §, 35 kap. 18 och 19 §§ och i övrigt den 1 februari 2022.

2. De nya bestämmelserna om sjukpenning i 27 och 28 kap. tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelserna tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 januari 2022 i fråga om de bestämmelser som anges i punkten och i övrigt den 1 februari 2022. De bestämmelser som träder i kraft den 1 januari 2022 avser höjning av inkomsttaket för sjukpenninggrundande inkomst (10 kap. 11 §, 12 kap. 25, 27 och 30 §§, 13 kap. 33 §, 25 kap. 5 § samt 26 kap. 27 och 31 §§), sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering (27 kap. 49 a §) och höjning av garantinivåerna för aktivitetsersättning och sjukersättning (35 kap. 18 och 19 §§). De bestämmelser som träder i kraft den 1 februari 2022 gäller rätten till partiell sjukpenning vid en ojämn förläggning av arbetstiden (27 kap. 46 §), särskilda skäl vid bedömningen av arbetsförmågan i sjukpenningärenden efter dag 180 i sjukperioden

(27 kap. 48 och 49 §§), sjukpenning till behovsanställda (27 kap. 16 a, 49 b och 49 c §§) och sjukpenning till vissa försäkrade som har rätt till inkomstgrundad ålderspension (27 kap. 49 d och 49 e §§).

Av *andra punkten* följer att de nya bestämmelserna om sjukpenning i 27 och 28 kap. inte enbart tillämpas på sjukperioder som inleds efter det att lagändringen har trätt i kraft utan även på sådana perioder som har påbörjats före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna tillämpas dock första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet. Bestämmelserna tillämpas således inte i fråga om rätt till ersättning för tid före ikraftträdandet (jfr motsvarande övergångsbestämmelser i prop. 2011/12:113, prop. 2020/21:78 och prop. 2020/21:171).

Enligt *tredje punkten* gäller fortfarande äldre bestämmelser i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitten 3.9, 3.10 och 3.11.4.

3.12.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Lagändringen innebär dels att 27 kap. 49 a § (se ovan) upphör att gälla den 1 januari 2023, dels att den upphävda bestämmelsen fortfarande gäller för sjukpenning som avser tid före utgången av 2022.

Övervägandena finns i avsnitten 3.11.3 och 3.11.4.

3.12.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

23 § Ersättning enligt 20 § lämnas med skäligt belopp, dock med högst ett belopp som för dag utgör en trehundrasextiofemtedel av 80 procent av en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till *10,0* prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Bestämmelsen reglerar ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön. Ändringen av bestämmelsen innebär en anpassning till det höjda taket för sjukpenninggrundande inkomst i 25 kap. 5 § socialförsäkringsbalken.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. I *andra punkten* anges att äldre bestämmelser fortfarande gäller i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

3.13 Budgetförslag

3.13.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	42 371 430	Anslagssparande	6 623 852
2021	Anslag	41 448 912[1]	Utgiftsprognos	41 585 500
2022	**Förslag**	**41 005 070**[2]		
2023	Beräknat	40 203 631		
2024	Beräknat	42 091 334		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 3 658 400 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -8 817 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**37 798 912**	**37 798 912**	**37 798 912**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 464 800	1 851 900	2 098 900
varav BP22	2 941 800	2 086 900	2 086 900
– Förlängning av undantag i sjukpenningen pga uppskjuten vård	220 000		
– Ändrat beviskrav dag 365: Särskilda skäl	120 000	200 000	200 000
– Stärkt försäkringsskydd för behovsanställda	132 000	132 000	132 000
– Särskilda regler i sjukpenningen för personer över 62 år	70 000	70 000	70 000
– Höjt tak i sjukpenningen	2 638 000	2 638 000	2 638 000
– Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år	-238 200	-953 100	-953 100
Makroekonomisk utveckling	361 000	819 000	1 314 000
Volymer	380 358	-266 181	879 522
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 005 070**	**40 203 631**	**42 091 334**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av förändringar inom regelverk och regelverkets tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaro-förändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Medelersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna.

En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är hur många sjukfall som startar. Från 2019 fram till pandemiutbrottet var trenden svagt minskande vad gäller startade sjukfall. Under våren 2020 ökade antalet startade sjukfall kraftigt, framför allt till följd av covid-19. De sistnämnda sjukfallen blev i hög utsträckning korta. Pandemin har alltså inneburit en tydlig ökning av det totala antalet startade sjukfall, men ökningen i sjukfallen som blir minst 30 dagar långa har varit begränsad, undantaget den första pandemivågen under våren 2020. Parallellt med ökningen av korta sjukfall har det noterats en svag minskning i den underliggande sjukfrånvaron, med något lägre volymer startade sjukfall i övriga diagnosgrupper. Antalet startade sjukfall som blir minst 30 dagar långa väntas bli knappt 10 procent lägre år 2021 jämfört med 2020. De närmaste åren antas antalet startade sjukfall öka i samma takt som arbetskraftens storlek. Nivån på det årsvisa antalet startade sjukfall som blir minst 30 dagar långa ligger runt 330 000 under prognosperioden.

Sjukfall till följd av covid-19 förväntas minska kraftigt i och med stor immunitet via sjukdom och vaccination. Under helåret 2021 beräknas därför den pandemirelaterade utgiftsökningen vara mindre än för 2020. Det beror på kombinationen av ökad vaccinationsgrad och mindre smittspridning samt att den övriga sjukfrånvaron minskat något under pandemiutbrottet. Samtidigt kommer med hög sannolikhet sjukfallens varaktighet att öka under 2021 på grund av nyligen införda regeländringar vid bedömning av arbetsförmåga efter 180 dagars sjukfrånvaro, vilket får en höjande påverkan på utgifterna. Sammantaget innebär detta att utgiftsnivån 2021 bedöms bli närliggande den som gällde för 2020. Under 2022 förväntas effekten från pandemin på ökad sjukfrånvaro upphöra vilket innebär att utgifterna minskar betydligt och återgår till ungefär 2019 års nivå. För anslaget innebär även utfasningen av särskilda åtgärder som införts med anledning av pandemin (ersättning för karensavdrag, ersättning till egenföretagare samt ersättning till vissa riskgrupper) att anslagsbehovet minskar mellan åren 2021 och 2022. Därefter beräknas utgifterna utvecklas stabilt under prognosperioden, med en svag årlig ökningstakt.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till ca 52 miljoner nettodagar under 2021 och ca 52 miljoner nettodagar 2022.

För 2021 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 40 131 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2022 beräknas till 39 345 miljoner kronor. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 38 501 respektive 40 351 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad person påbörjar en arbetslivsinriktad rehabilitering kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till största delen av samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vilken mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade

rehabiliteringsinsatser. Utgifterna för rehabiliteringspenning har minskat under en längre tid. År 2017 minskade utgifterna med drygt 23 procent jämfört med 2016 och under 2018 och 2019 fortsatte utgifterna att minska med 19 respektive 12 procent i årstakt. Under 2020 blev utgifterna dock endast 3 procent lägre än 2019, och under första halvåret 2021 ökade utgifterna med 9 procent jämfört med motsvarande halvår 2020. Minskningen beräknas därför upphöra och utgifterna prognostiseras att utvecklas förhållandevis stabilt under prognosperioden.

Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 1,3 miljoner nettodagar under 2021 och 1,3 miljoner nettodagar 2022.

För 2021 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 728 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2022 beräknas till 896 miljoner kronor. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 922 respektive 947 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel m.m.

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor.

För 2021 beräknas utgifterna uppgå till 121 miljoner kronor. Utgifterna för arbetshjälpmedel m.m. beräknas till 123 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 125 respektive 127 miljoner kronor.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall

Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antalet månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att de fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad person som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI.

Inflödet till sjukpenning i särskilda fall utgörs numera enbart av personer som tidigare haft aktivitetsersättning och fyllt 30 år.

Utgifterna för 2021 beräknas uppgå till 188 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 189 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 193 respektive 196 miljoner kronor.

Boendetillägg

Boendetillägg kan lämnas till en försäkrad person som fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, om den personen får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en person vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år. Den som har rätt till bostadstillägg har inte rätt till boendetillägg.

Utgifterna för 2021 beräknas uppgå till 244 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 253 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 261 respektive 268 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning betalas ut till den som avstår från förvärvsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenning styrs av antal ersatta dagar samt löneutvecklingen. Utgifterna för närståendepenning uppgick till 164 miljoner kronor år 2020, vilket är en minskning med omkring 5 miljoner kronor jämfört med 2019. Minskningen har fortsatt under det första fem månaderna 2021, där utgifterna blev cirka 25 procent lägre än 2020. Minskningen i användandet av närståendepenning beror sannolikt till stor del på covid-19-pandemin. I takt med fler vaccinerade samt avklingande pandemi beräknas utgifterna gradvis öka, men utgifterna för helåret 2021 bedöms bli lägre än 2020. Antalet dagar beräknas uppgå till 149 000 under 2021 och 173 000 nettodagar 2022.

Utgifterna för närståendepenning inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2021 beräknas uppgå till 173 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 199 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 202 respektive 202 miljoner kronor.

Effekter på anslaget till följd av förslag i denna proposition

Regeringen föreslår att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. Det föreslås också en möjlighet att skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden till och med dag 550 i sjukperioden. Vidare föreslås ändringar i sjukförsäkringsreglerna för personer som är s. k. behovsanställda. Det föreslås också att personer som har tre år kvar till riktåldern för pension ska undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete och i stället få sin arbetsförmåga fortsatt bedömd mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren. Vidare föreslås att taket i sjukförsäkringen höjs från 8 till 10 prisbasbelopp. Förslag om nya regler i sjukersättning för äldre påverkar också anslaget. Sammantaget beräknas anslagets utgifter 2022 öka med cirka 2 942 miljoner kronor till följd av dessa förslag.

Regeringen föreslår att 41 005 070 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 40 203 631 000 kronor respektive 42 091 334 000 kronor.

3.13.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	42 610 678	Anslagssparande	-629 932
2021	Anslag	40 472 849[1]	Utgiftsprognos	40 700 000
2022	**Förslag**	**41 706 400**[2]		
2023	Beräknat	42 440 600		
2024	Beräknat	42 572 600		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 4 507 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -125 244 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning, bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning samt för kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**40 472 849**	**40 472 849**	**40 472 849**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 387 400	4 362 600	5 631 600
varav BP22	2 387 400	3 210 600	3 210 600
– Höjt bostadstillägg vid aktivitets- och sjukersättning	550 000	550 000	550 000
– Höjd garantinivå i aktivitets- och sjukersättningen	1 563 000	1 563 000	1 563 000
– Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år	274 400	1 097 600	1 097 600
Makroekonomisk utveckling	616 609	1 087 137	1 694 461
Volymer	-1 770 458	-3 481 986	-5 226 310
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 706 400**	**42 440 600**	**42 572 600**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 19–64 år. I åldrarna 19–29 år utges sjukersättning endast i hel omfattning. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de fyller 65 år, i kombination med att nybeviljandet är lågt i förhållande till utflödet. Det totala antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning väntas minska under prognosperioden. År 2021 prognostiseras medelantalet vara 259 000 för att därefter minska till 238 000 år 2024.

Utgifterna för aktivitets- och sjukersättningar inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2021 beräknas uppgå till 35 720 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 36 238 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 36 780 respektive 36 789 miljoner kronor.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg till personer med aktivitets- eller sjukersättning är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för bostadstillägget styrs av antalet personer med aktivitets- respektive sjukersättning. Utöver detta styrs det av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av medelersättningen.

Utgifterna för bostadstillägg 2021 beräknas uppgå till 4 980 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 5 476 miljoner kronor för 2022. För åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna till 5 667 respektive 5 797 miljoner kronor.

Effekter på anslaget till följd av förslag i denna proposition

Regeringen föreslår ett höjt bostadstillägg, bland annat innebärande att bostadskostnaden per månad som beaktas höjs upp till 7 500 kr. Dessutom föreslås en höjd garantiersättning i aktivitets- och sjukersättning. Vidare föreslås särskilda regler för att beviljas sjukersättning för personer äldre än 60 år. Sammantaget beräknas anslagets utgifter 2022 öka med cirka 2 387 miljoner kronor till följd av dessa förslag.

Regeringen föreslår att 41 706 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 440 600 000 kronor respektive 42 572 600 000 kronor.

3.13.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

2020	Utfall	1 299 730	Anslagssparande	108 270
2021	Anslag	1 355 000[1]	Utgiftsprognos	1 300 000
2022	**Förslag**	**1 351 000**		
2023	Beräknat	1 402 000		
2024	Beräknat	1 464 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 355 000**	**1 355 000**	**1 355 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		1 000	3 000
Makroekonomisk utveckling	19 000	31 000	52 000
Volymer	-23 000	15 000	54 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 351 000**	**1 402 000**	**1 464 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den 1 januari 2019 infördes den nya förmånen merkostnadsersättning. Anslaget omfattar med anledning av detta utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättning (se vidare prop. 2017/18:190, bet. 2017/18:SfU23, rskr. 2017/18:388). Ett beslut om handikappersättning som har fattats enligt de äldre bestämmelserna ska enligt övergångsbestämmelserna fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet,

dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Det innebär att det kommer att ske en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen Handikappersättning och anslagsdelen Merkostnadsersättning under de kommande åren. Ersättning för merkostnader inom vårdbidraget (utg. omr. 12 anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag*) avskaffades den 1 januari 2019 och därför belastar merkostnader för barn med funktionsnedsättning anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Regeringen gav i mars 2020 Konsumentverket i uppdrag att bistå Försäkringskassan med ett referensmaterial om normala levnadskostnader (S2020/01859). Syftet är att underlätta Försäkringskassans bedömning av vad som är skäliga merkostnader för personer med funktionsnedsättning och på så sätt förenkla Försäkringskassans handläggning av merkostnadsersättning och förkorta handläggningstiderna. Uppdraget genomfördes i samverkan med Försäkringskassan och rapporterades i februari 2021. Kostnadsområdena som Konsumentverket har sammanställt till Försäkringskassan är bland annat hälsa, mat, boende och resor med bil.

Till följd av regelförändringarna kommer antalet personer med handikappersättning att minska och antalet personer med merkostnadsersättning att öka. Årsgenomsnittet vad gäller antalet personer med handikappersättning väntas minska från 51 000 personer år 2021 till 36 000 personer år 2024. Försäkringskassan ökade under 2020 produktionen vad gäller ansökningar om merkostnadsersättning. Regeringen följer utvecklingen noggrant och har en pågående dialog med Försäkringskassan kring utvecklingen av handläggningstiderna.

Regeringen föreslår att 1 351 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 402 000 000 kronor respektive 1 464 000 000 kronor.

3.13.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	2 566 931	Anslagssparande	41 069
2021	Anslag	2 421 000[1]	Utgiftsprognos	2 369 000
2022	**Förslag**	**2 252 000**[2]		
2023	Beräknat	2 269 000		
2024	Beräknat	2 272 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 147 700 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -21 002 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsskadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbetsskadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 421 000**	**2 421 000**	**2 421 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	96 000	188 000
varav BP22	10 000	15 000	24 000
– Covid-19 och andra samhällsfarliga sjukdomar anses som arbetsskada	10 000	15 000	24 000
Makroekonomisk utveckling	27 575	74 838	113 874
Volymer	-206 575	-322 838	-450 874
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 252 000**	**2 269 000**	**2 272 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under en längre period har utgifterna för arbetsskador minskat. År 2020 beviljades cirka 1 000 personer livränta (411 kvinnor och 583 män). Motsvarande antal 2005 var drygt 7 000. Inspektionen för socialförsäkringen har konstaterat att det efter borttagandet av den tidsbegränsade sjukersättningen 2008 har blivit svårare att avgöra om grundkraven för livränta är uppfyllda (S2019/05200). Tidigare gällde varaktighetskravet ett år fram i tiden för både rätt till livränta och sjukersättning. Numera finns det inte någon tydlig koppling mellan besluten om sjukersättning och besluten om arbetsskadelivränta.

Regeringen beslutade i mars 2021 att låta ISF analysera om covid-19 bör anses som arbetsskada i fler situationer. Uppdraget redovisades i en skrivelse i april 2021 (S2021/02649). ISF redogjorde för olika alternativ för att utöka arbetsskadeskyddet vid smitta. Av skrivelsen framgår att Försäkringskassan hade fattat beslut i 59 coronarelaterade livränteärenden med visandedag mars 2020 eller senare. Alla ansökningarna utom en hade avslagits (cirka 98 procent) eftersom Försäkringskassan hade bedömt att den försäkrade personen inte gjort en inkomstförlust om minst en femtondel som kan antas bestå minst ett år fram i tiden.

Prognosen är att trenden med fallande utgifter fortsätter fram till och med 2022. Därefter antas åldersgränserna för arbetsskadelivränta anpassas till de nya gränserna i ålderspensionssystemet. Detta har en höjande effekt på utgifterna för åren 2023–2024, vilket leder till att den totala utgiftsminskningen prognostiseras att i princip avstanna.

Effekter på anslaget till följd av förslag i denna proposition

Regeringen avser att återkomma med förslag som stärker arbetsskadeskyddet vid smitta av covid-19 och andra samhällsfarliga sjukdomar, vilket beräknas öka anslagets utgifter 2022 med cirka 10 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 252 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsskadeersättningar m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 269 000 000 kronor respektive 2 272 000 000 kronor.

3.13.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

2020	Utfall	36 581	Anslagssparande	-1 137
2021	Anslag	36 868[1]	Utgiftsprognos	37 680
2022	**Förslag**	**36 649**[2]		
2023	Beräknat	36 381		
2024	Beräknat	36 295		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 1 868 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till 175 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**36 868**	**36 868**	**36 868**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling		1 000	1 000
Volymer	-219	-1 487	-1 573
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 649**	**36 381**	**36 295**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för ersättning inom det statliga personskadeskyddet domineras av utgifterna för äldre skador, vilka står för cirka två tredjedelar av de totala utgifterna. De sammanlagda anslagsutgifterna väntas minska över tid, vilket främst drivs av att ersättningar enligt äldre regler fasas ut.

Regeringen föreslår att 36 649 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 36 381 000 kronor respektive 36 295 000 kronor.

3.13.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

2020	Utfall	2 137 086	Anslagssparande	328 415
2021	Anslag	2 441 700[1]	Utgiftsprognos	2 376 496
2022	**Förslag**	**1 491 700**		
2023	Beräknat	1 491 700		
2024	Beräknat	1 491 700		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen, bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd samt bidrag till företagshälsovården för medicinsk service. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, försäkringsmedicinska utredningar enligt lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningsutgifter. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen och åtgärder för en effektiv sjukskrivningsprocess.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 441 700**	**2 441 700**	**2 441 700**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-950 000	-950 000	-950 000
varav BP22	-6 000	-6 000	-6 000
– Socialstyrelsens arbete med att stödja hälso-och sjukvårdens arbete	-6 000	-6 000	-6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 491 700**	**1 491 700**	**1 491 700**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa goda förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2021 avsattes 700 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2022 beräknas till 700 miljoner kronor.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att de uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund

är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner (tidigare landsting) samt en eller flera kommuner. Vid utgången av 2018 fanns det 83 samordningsförbund som omfattade 260 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Regionerna och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2021 uppgick de statliga medlen till 339 miljoner kronor och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2022 beräknas till 339 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

Lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar anger att en region ska tillhandahålla försäkringsmedicinska utredningar på begäran av Försäkringskassan. Regionen har rätt till ersättning från staten för sina kostnader. Syftet med utredningarna är att tillgodose Försäkringskassans behov av att i rätt tid få tillgång till kvalificerade medicinska underlag för beslut i vissa mer svårbedömda ärenden. För 2021 avsattes 250 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

I denna proposition föreslås att Socialstyrelsen ges permanent ökade medel för arbetet med att stödja och utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering. För detta arbete tillförs Socialstyrelsen sex miljoner kronor årligen fr.o.m. 2022. Från och med 2022 minskas därför detta anslag med sex miljoner kronor.

Utgifterna för 2022 beräknas till 244 miljoner kronor.

Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Arbetsgivare kan få statligt bidrag för arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser. Sådant bidrag regleras i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete. Bidraget täcker halva kostnaden upp till 10 000 kronor per arbetstagare och år, men högst med 200 000 kronor per arbetsgivare och år.

För 2021 avsattes 150 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2022 beräknas till 150 miljoner kronor.

Medicinsk service

I förordningen (2017:117) om bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service finns bestämmelser om bidrag till en anordnare av företagshälsovård för dennes kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Syftet med bidraget är att förebygga sjukskrivning samt att vid sjukskrivning öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete. Detta ska uppnås genom att bidrag lämnas för företagshälsovårdens kostnader för köp av sådan medicinsk service som ingår som ett led i bedömningen av en arbetstagares arbetsförmåga.

För 2021 har 55 miljoner kronor avsatts och 52 miljoner kronor bedöms förbrukas.

Utgifterna för 2022 beräknas till 55 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 1 491 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 491 700 000 kronor respektive 1 491 700 000 kronor.

3.13.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

2020	Utfall	17 675 437	Anslagssparande	3 364 421
2021	Anslag	19 850 000[1]	Utgiftsprognos	16 324 000
2022	**Förslag**	**282 000**		
2023	Beräknat	1 140 000		
2024	Beräknat	1 145 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 600 000**	**4 600 000**	**4 600 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 950 000	-3 950 000	-3 950 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-368 000	490 000	495 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**282 000**	**1 140 000**	**1 145 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sedan 2015 finns en ersättning som kompenserar arbetsgivare som har höga sjuklönekostnader. Med anledning av pandemin har det införts särskilda och tillfälliga bestämmelser inom förmånen. För månaderna april–juli 2020 kompenserades hela den inrapporterade sjuklönekostnad som arbetsgivarna haft. För månaderna augusti till och med december samma år kompenserades all sjuklönekostnad över den normala nivån. Regeringen har även beslutat om att kompensation av sjuklönekostnader över normal nivå ska ske till och med september 2021. Detta medför att anslagets omfattning ökade kraftigt under 2020 och 2021 jämfört med tidigare år. Utgiften för ersättning för höga sjuklönekostnader beräknas 2021 uppgå till 19 850 miljoner kronor. För åren 2022–2024 beräknas utgiften bli avsevärt lägre, eftersom inga pandemirelaterade regler antas gälla dessa år. En stor del av den kompensation som skulle uppkommit som utgift 2022 kommer dessutom att ha uppkommit som utgift redan 2021 eftersom periodiciteten i Försäkringskassans beräkning i samband med det pandemirelaterade regelverket förändrades till att ske på månadsbasis (tidigare skedde i regel beräkningen på årsbasis). Detta medför att en del av den utgift som normalt skulle ha uppkommit 2022 i stället uppkommer 2021.

Regeringen föreslår att 282 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 140 000 000 kronor respektive 1 145 000 000 kronor.

3.13.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

2020	Utfall	9 140 883	Anslagssparande	252 348
2021	Anslag	9 247 424[1]	Utgiftsprognos	9 419 384
2022	**Förslag**	**9 524 366**		
2023	Beräknat	9 569 576[2]		
2024	Beräknat	9 614 747[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 467 788 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 418 300 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av vissa resultatområden disponerar Försäkringskassan avgiftsinkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspliktiga, ersättning från affärsdrivande verk samt avgifter för tjänster som tillhandahålls åt Pensionsmyndigheten. Försäkringskassans uppdrag att administrera den svenska kontaktpunkten för EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), genom regeringsuppdragen S2009/02024 och S2011/02476, är också avgiftsfinansierat. Myndigheten har även i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (SSSID) genom regeringsuppdragen FI2017/03257 och I2019/02515. Uppdragen är avgiftsfinansierade. Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	**385 411**	**381 953**	**3 458**	**-16 065**
(varav Pensionsmyndigheten	271 562	-272 694	- 1 132	-1 132
(varav EESSI)	3 636	-3 580	56	0
(varav SSSID)	77 051	-72 517	4 534	-14 933
Prognos 2021	**376 864**	**380 437**	**-3 572**	**-19 637**
(varav Pensionsmyndigheten)	254 714	-260 287	-5 572	-6 704
(varav EESSI)	4 100	-4 100	0	0
(varav SSSID)	81 850	-79 850	2 000	-12 933
Budget 2022	**410 468**	**-400 366**	**10 102**	**-9 535**
(varav Pensionsmyndigheten)	261 418	-255 316	6 102	-602
(varav EESSI)	4 200	-4200	0	0
(varav SSSID)	108 000	104 000	4 000	-8 933

Bemyndigande om kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Krediten behövs för att finansiera Försäkringskassans betalning av utländska vårdfakturor. Sedan 2013 har regionerna (tidigare landstingen) och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om regionernas och kommunernas kostnadsansvar för viss vård i utlandet. Försäkringskassan betalar de utländska vårdfakturorna och kräver i efterhand ersättning från berörd region, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av regionerna. Regeringen bör bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 212 424**	**9 212 424**	**9 212 424**
Pris- och löneomräkning[2]	95 738	195 810	289 888
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	216 204	175 915	127 153
varav BP22[3]	362 500	333 300	355 100
– Administration mm Omställningsstudiestöd	7 000	5 000	14 000
– Stärkt rätt till assistans		18 800	33 600
– Familjeveckan	293 000	293 000	293 000
– Krav på kollektivavtal etableringsjobb	-12 000	-12 000	-14 000
– Covid-19 och andra samhällsfarliga sjukdomar anses som arbetsskada	2 500	2 500	2 500
– Stärkt försäkringsskydd för behovsanställda	17 000	17 000	17 000
– Medel till Försäkringskassan maa införande av nya regelverk	45 000	9 000	9 000
– Stärkta kontroller av ersättningar för höga sjuklönekostnader	10 000		
Överföring till/från andra anslag		-14 573	-14 719
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 524 366**	**9 569 576**	**9 614 747**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Försäkringskassan tillförs medel för ett antal reformer. I denna proposition föreslås att ett nytt omställningsstudiestöd ska införas, vilket medför ökade kostnader för Försäkringskassan avseende införande, administration och kontroll. Därför föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 7 000 000 kronor för 2022. För 2023 och 2024 beräknas 5 000 000 respektive 14 000 000 kronor tillföras för detta ändamål.

Regeringen avser att lägga förslag för att stärka rätten till personlig assistans i linje med förslagen i betänkandet *Stärkt rätt till personlig assistans – Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser (SOU 2021:37).* Det medför att Försäkringskassans administrationskostnader ökar till följd av ett ökat antal ärenden. Därför beräknar regeringen att 18 800 000 kronor tillförs 2023 och 33 600 000 kronor tillförs 2024 för detta ändamål.

I denna proposition lämnas förslag om att under 2022 påbörja införandet av familjeveckan. Försäkringskassan föreslås administrera den nya förmånen familjedagspenning. Ansvaret för den nya förmånen medför kostnader för utveckling av it-system och löpande administration. Därför föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 293 000 000 kronor för 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 293 000 000 kronor för detta ändamål.

Utformningen av reformen etableringsjobb har ändrats. Till skillnad från vad regeringen tidigare aviserat kommer etableringsjobb enbart vara möjliga för arbetsgivare med kollektivavtal om etableringsjobb, i enlighet med den ursprungliga avsiktsförklaringen mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. Anslaget minskas därför med 12 000 000 kronor 2022 och 14 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen avser att återkomma med förslag som stärker arbetsskadeskyddet vid smitta av covid-19 och andra samhällsfarliga sjukdomar. Därför föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 2 500 000 kronor för 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 2 500 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår i denna proposition att prövningen av arbetsförmågan, för den som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov, ska göras mot den s.k. behovsanställningen till och med dag 90 i sjukperioden. Ändringarna som föreslås träda i kraft den 1 februari 2022 medför ökade förvaltningskostnader för Försäkringskassan. Därför föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 17 000 000 kronor för 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen avser att föreslå särskilda regler för försäkrade som har som mest fem år kvar tills de uppnår en ålder då de inte längre kan få sjukersättning. Detta med utgångspunkt i det förslag som har lämnats av Utredningen om sjuk- och aktivitetsersättningen samt förmåner vid rehabilitering (S 2020:04). I denna proposition föreslås att taket i sjukpenningen ska höjas. Försäkringskassans administrationskostnader beräknas öka till följd av förslagen. Därför föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs 45 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 9 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen bedömer att arbetet med att göra efterhandskontroller av ersättning för höga sjuklönekostnader som betalats ut under 2021 behöver stärkas. Regeringen föreslår därför att Försäkringskassan tillförs 10 000 000 kronor för 2022 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 9 524 366 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Försäkringskassan* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 569 576 000 kronor respektive 9 614 747 000 kronor.

3.13.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

2020	Utfall	60 015	Anslagssparande	12 854
2021	Anslag	71 647[1]	Utgiftsprognos	65 184
2022	**Förslag**	**72 272**		
2023	Beräknat	73 068[2]		
2024	Beräknat	73 804[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 72 272 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 272 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**71 647**	**71 647**	**71 647**
Pris- och löneomräkning[2]	625	1 421	2 157
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**72 272**	**73 068**	**73 804**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Inspektionen för socialförsäkringen bidrar genom sina granskningar till att värna rättssäkerhet och effektivitet inom socialförsäkringsområdet.

Regeringen föreslår att 72 272 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Inspektionen för socialförsäkringen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 73 068 000 kronor respektive 73 804 000 kronor.

Bilaga 1

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) i relevanta delar

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) i relevanta delar 2

2 Författningsförslag i betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) 4

3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:6) 7

1 Sammanfattning av betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) i relevanta delar

Särskilda skäl inte är tillämpliga för personer som kan återgå i arbete hos arbetsgivaren efter dag 365

Efter dag 365 är det bara möjligt att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete om det skulle vara oskäligt med en sådan prövning. Utredningen konstaterar att begreppet oskäligt har kommit att kopplas till att den försäkrade lider av en allvarlig sjukdom och att allvarlig sjukdom har definierats mycket strikt i ett dokument av Socialstyrelsen. Detta leder till att det är sällsynt att Försäkringskassan bedömer att det är oskäligt att bedöma en försäkrads arbetsförmåga mot normalt förekommande arbete. Utredningen redovisar statistik från Försäkringskassan om att det under perioden januari 2014 oktober 2018 bedömdes vara oskäligt att pröva arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete i 0,2 procent av ärendena som passerat dag 365. Möjligheterna att pröva arbetsförmågan mot arbete hos arbetsgivaren efter dag 365 är alltså mycket små. För att råda bot på detta föreslår utredningen att det ska finnas en möjlighet att efter dag 365 skjuta upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete om hög grad av sannolikhet talar för återgång i arbete hos arbetsgivaren. Detta krav är likartat det krav som i dag finns för att prövas mot arbete hos arbetsgivaren före dag 366. Det ska därför finnas en välgrundad anledning att anta att en återgång ska kunna ske och det krävs en tidsplan för när så kan ske. Prognosen ska vara tydlig. Utredningen skriver att det däremot inte finns något hinder för att hög grad av sannolikhet för återgång i arbete hos arbetsgivaren kan föreligga när den försäkrade har en diffus diagnos i betydelsen olika symtomdiagnoser där diagnosen ställs utifrån patientens beskrivning av sina symtom.

Dagens regelverk kring dag 365 bryter ofta pågående återgång i arbete och förhindrar sällan orimliga utfall

Dagens regelverk kring dag 365 bryter ofta pågående återgång i arbete och förhindrar sällan orimliga utfall enligt utredningen. Utredningen anser att det även efter ett års sjukskrivning, finns situationer då den försäkrade är på väg tillbaka i arbete hos arbetsgivaren och det kan vara orimligt att bedöma arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete. Dagens regelverk medger i praktiken inte att man skjuter upp bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete från och med dag 366 på den grunden att den försäkrade är på väg tillbaka i arbete. Utredningen hänvisar till sitt första delbetänkande Ingen regel utan undantag – En trygg sjukförsäkrings med människan i centrum (SOU 2019:2) där situationer beskrivs där den strikta 365-dagarsgränsen kan få orimliga konsekvenser för den försäkrade. Det handlar om när återgången i arbete kan ske kort tid efter dag 365. En annan situation är när den försäkrade drabbas av en ny sjukdom, exempelvis till följd av en olycka under pågående behandling eller rehabilitering av en tidigare sjukdom. I den situationen kan bestämmelserna om sammanläggning av sjukperioder innebära att den försäkrades arbetsförmåga bedöms ha varit nedsatt mer än 365 dagar relativt tidigt i det nya sjukfallet. Med dagens regelverk kan bedömningen mot normalt förekommande arbete skjutas upp endast om det skulle anses oskäligt, det vill säga om den försäkrade lider av en allvarlig sjukdom. Utredningen påpekar sammanfattningsvis att det finns starka skäl för att utvidga undantaget på det sättet att det blir möjligt att

skjuta upp bedömningen efter dag 365 om hög grad av sannolikhet talar för återgång i arbete. Utredningen vidhåller därför det tidigare delbetänkandets förslag i denna del. Däremot har utredningen ändrat sig i fråga om den bortre tidsgränsen.

En bortre tidsgräns bör införas vid dag 550

I utredningens första delbetänkande Ingen regel utan undantag – En trygg sjukförsäkring med människan i centrum (SOU 2019:2) föreslogs den bortre gränsen för hur länge bestämmelsen om hög grad av sannolikhet kan tillämpas till dag 730. Utredningen framför i det betänkande som här sammanfattas (SOU 2020:6) att några av de organisationer som lämnade synpunkter på delbetänkandet uttryckte att en alltför avlägsen bortre gräns för när det inte längre är möjligt att pröva arbetsförmågan mot arbete hos arbetsgivaren kan öka risken att fler människor blir kvar i långa sjukskrivningar. Ett förslag från Arbetsgivarverket var att den bortre tidsgränsen skulle sättas vid dag 550. Utredningen anför vidare att utgångspunkten för deras arbete är att regelverket bör utformas så att det underlättar att tidiga åtgärder vidtas för att möjliggöra återgång i arbete hos arbetsgivaren. Mot bakgrund av ovanstående föreslår utredningen att den bortre tidsgränsen för när bedömningen av arbetsförmågan kan skjutas upp på den grunden att hög grad av sannolikhet för återgång i arbete hos arbetsgivaren finns ska bestämmas till dag 550. Härtill kommer det även bortom dag 550 finns en möjlighet att skjuta upp bedömningen mot angivet normalt förekommande arbete om det skulle vara oskäligt med en sådan bedömning.

2 Författningsförslag i betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6)

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 27 kap. 48 och 49 §§, 28 a kap. 8 § och 31 kap. 3 § ska ha följande lydelse
dels att det i balken ska införas två nya paragrafer, 27 kap. 48 a och 49 a §§, av följande lydelse,

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
27 kap.	
48 §[1]	
Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska dessutom, *om det inte finns särskilda skäl mot det eller det i annat fall kan anses oskäligt*, beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom	Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar *det* ska dessutom beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom
1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller	1. sådant *angivet* förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller
2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.	
Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket.	
	När en försäkrad har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension som tidigast kan lämnas ska hans eller hennes arbetsförmåga, oavsett vad som stadgas i första stycket och 48 a-49 a §§, bedömas enligt 46 och 47 §§. Sjukpenning enligt denna bedömning kan som längst beviljas till och med den tidpunkt då den försäkrade som tidigast kan ta ut garantipension. Bedömning av arbetsförmågan ska dock alltid göras mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade.
	48 a §
	Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i 48 § första stycket, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om
	– övervägande skäl talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den dag då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 365 dagar

[1] Senaste lydelse 2012:256.

– hög grad av sannolikhet talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den dag då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar.

– det i annat fall kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt 48 § första stycket.

49 §

Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar ska det, *om det inte kan anses oskäligt, alltid* beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 §.

Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar ska det beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 § *första stycket*.

Vid bedömningen tillämpas 47 § andra stycket

49 a §

Den försäkrades arbetsförmåga ska, trots det som sägs i 49 §, från och med den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga under 365 dagar bedömas enligt 46 och 47 §§ om

– hög grad av sannolikhet talar för att den försäkrade kan återgå till arbete som avses i 46 och 47 §§ före den dag då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar

– det i annat fall kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt 48 § första stycket.

28 a kap.

8 §[2]

Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt ska det beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom

1. sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

1. sådant *angivet* förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, eller

2. annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning ska göras i förhållande till ett heltidsarbete.

31 kap.

3 §

Vid sjukdom som sätter ned en försäkrads arbetsförmåga med minst en fjärdedel har den försäkrade rätt till rehabiliteringsersättning under tid då han eller hon deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering som avser att

1. förkorta sjukdomstiden, eller
2. helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av arbetsförmågan.

Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt enligt första stycket ska 27 kap. 46 och 47 §§ tillämpas. I fråga om den som är arbetslös

[2] Senaste lydelse 2012:256.

ska bedömningen dock göras mot arbete som avses i 48 § första stycket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

2. De nya bestämmelserna tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelserna tillämpas dock för första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

3. Den som utifrån då gällande tidigast tidpunkt för uttag av inkomstgrundad ålderspension fått sin arbetsförmåga bedömd enligt 48 § tredje stycket ska få arbetsförmågan fortsatt bedömd mot denna bestämmelse även om tidpunkten för tidigast uttag ändras. Detta gäller dock bara om den försäkrade i obruten följd uppburit sjukpenning enligt 48 § tredje stycket utifrån den äldre tidpunkten för tidigast uttag.

3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:6)

Efter remiss av betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) har yttrande inkommit från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Borås kommun, Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet (DHR), Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Eksjö kommun, Eskilstuna kommun, Falkenbergs kommun, Funktionsrätt Sverige, Fysioterapeuterna, Företagarförbundet, Förhandlings- och samverkansrådet (PTK), Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Växjö, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Göteborgs Universitet, Haninge kommun, IF Metall, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk, Utvärdering, Jämställdhetsmyndigheten, Järfälla kommun, Kalmar kommun, Kammarrätten i Stockholm, Kiruna kommun, Kommunal, Kristinehamns kommun, Kumla kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Linköpings kommun, LO-TCO Rättsskydd, Lunds kommun, Lunds universitet, Malmö kommun, Mittuniversitetet, Motala kommun, Myndigheten för arbetsmiljökunskap (Mynak), Myndigheten för delaktighet (MFD), Region Dalarna, Region Gotland, Region Jönköpings län, Region Skåne, Region Västernorrland, Region Örebro län, Reumatikerförbundet, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Ronneby kommun, Saco, Skellefteå kommun, Skövde kommun, Socialstyrelsen, Statskontoret, Stockholms kommun, Sundbybergs kommun, Sundsvalls kommun, Svenska ILO-kommittén, Svenska Läkaresällskapet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges Företagshälsor, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Läkarförbund, Sveriges Psykologförbund, Söderhamns kommun, Tierps kommun, Tjänstemännens Centralorganisation (T'CO), Umeå universitet, Vårdförbundet, Västerås kommun samt Östersunds kommun.

Därutöver har yttrande inkommit från Akademikerförbundet SSR, Autism- och Aspergerförbundet, Bröstcancerförbundet Elöverkänsligas Riksförbund, Lärarnas Riksförbund, Nationell samling för psykisk hälsa (NSPH), Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR), Personskadeförbundet (RTP), Riksförbundet DHB samt S-kvinnor

Följande instanser har avstått att lämna ett yttrande eller inte haft några synpunkter: Borlänge kommun, Diskrimineringsombudsmannen, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE), Företagarna, Justitiekanslern, Riksdagens ombudsmän, JO, Karolinska institutet samt Konjunkturinstitutet, Mörbylånga kommun, Riksrevisionen, Uppsala kommun och Växjö kommun.

Bilaga 2

En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26)

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av betänkandet En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26) 2

2 Författningsförslag i betänkandet En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26) 5

3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:26) 7

1 Sammanfattning av betänkandet En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26)

Försäkringsskyddet för personer med behovsanställningar

Anpassning av försäkringsskyddet för personer med behovsanställning Fler nekas sjukpenning när de betraktas som arbetslösa och deras arbetsförmåga bedöms mot normalt förekommande arbete

Försäkringskassans tillämpning innebär att en försäkrad som är be hovsanställd och som har inbokade arbetspass betraktas som anställd och får sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen. Om den behovsanställde däremot inte har några inbokade arbetspass betraktas hen som arbetslös och får sin arbetsförmåga bedömd mot den bredare bedömningsgrunden ”normalt förekommande arbete” redan från första sjukdagen. Om en försäkrad bedöms mot normalt förekommande arbete bedöms hen oftare ha arbetsförmåga och där med inte ha rätt till sjukpenning än om hen hade bedömts mot sitt arbete. Ett exempel kan illustrera detta. En person arbetar som vårdbiträde och drabbas av rygg- och axelbesvär vilket hindrar lyft. Om personen får sin arbetsförmåga bedömd mot arbetet som vårdbiträde anses arbetsförmågan troligen vara nedsatt och hen har rätt till sjukpenning. Om hen däremot prövas mot normalt förekommande arbete är risken stor att hen bedöms kunna försörja sig i ett mindre fysiskt ansträngande arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Då nekas sjukpenning. Frågan om man som behovsanställd betraktas som arbetslös eller anställd har alltså stor betydelse för om man har rätt till sjukpenning eller inte.

Otydligt mot vilket arbete arbetsförmågan ska bedömas om man är behovsanställd

Många i utredningens expert- och referensgrupper har framfört åsikten att regelverket kring de behovsanställdas rätt till sjukpenning är otydligt och oförutsebart. Den försäkrade kan, enligt en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen, ha svårt att förutse om hens ansökan om sjukpenning kommer att prövas mot ett normalt förekommande arbete eller mot det arbete som hen faktiskt har utfört före insjuknandet.

Den som betraktas som arbetslös får ofta lägre sjukpenning

Även om en försäkrad som är behovsanställd och som betraktas som arbetslös skulle beviljas sjukpenning är nivån på denna sjukpenning ofta lägre än om den försäkrade skulle ha betraktats som anställd. Det beror på att arbetslösa inte kan beviljas sjukpenning med ett högre dagsbelopp än 543 kronor. Tanken med regleringen är att man som arbetslös och sjukskriven inte ska kunna få högre sjukpenning än vad man maximalt skulle ha haft i arbetslöshetsersättning.

Dagens tillämpning problematisk ur ett jämställdhetsperspektiv

Många yrkesgrupper med hög andel kvinnor har också en hög andel behovsanställd personal. Exempelvis är 81 procent av vårdbiträdena i kommunerna kvinnor och av dem har 49 procent någon form av behovsanställning. Att behovsanställda oftare nekas sjukpenning än andra anställda är därför också problematiskt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att en försäkrad som är behovsanställd ska få sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen om det kan antas att hen skulle ha arbetat om hen inte hade varit sjuk. Bedömningen av arbets förmågan mot behovsanställningen ska göras till den dag då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga i 90 dagar. Sjukpenning lämnas utan hänsyn till den begränsning av beloppet som gäller för arbetslösa.

Den som är behovsanställd ska, enligt utredningens förslag, bedömas mot behovsanställningen om det kan antas att hen skulle ha arbetat om hen inte hade varit sjuk. I dag bedöms den som är behovsanställd mot behovsanställningen bara om det finns inbokade arbetspass. Kännetecknande för en behovsanställning är att den avser arbete som utförs utifrån arbetsgivarens behov av arbetskraft. Arbetstagaren har alltså normalt inte rätt att få arbeta utan det är arbetsgivarens behov av att arbete utförs under en viss period eller på obestämd tid som är styrande. Utredningens definition av behovsanställda rymmer dem som i dag ofta kallas för timanställda.

Den som är behovsanställd är i praktiken arbetslös och har i dag inte rätt till högre sjukpenning än 543 kronor per dag. Utredningen vill likställa den som har en behovsanställning och som kan antas skulle ha arbetat om de inte var sjuka med den som har en vanlig anställning. Därför föreslår utredningen att beloppsgränsen inte gäller för den som omfattas av utredningens förslag.

Partiell sjukpenning och arbetstidens förläggning

Det nuvarande regelverket är inte förutsebart

Försäkringskassans tillämpning utifrån rättspraxis innebär att partiell sjukpenning kan beviljas utifrån en annan förläggning än jämn reducering av arbetstiden varje dag endast om detta är medicinskt motiverat. Det är dock oklart vad medicinskt motiverat betyder i tillämpningen. Detta leder till att den försäkrade får svårt att förutse om ersättning kommer att beviljas om arbetstiden förläggs på annat sätt än genom jämn reducering varje dag.

Dagens regelverk utgår från att deltidssjukskrivna personer ska minska sin arbetstid med lika mycket varje dag. Deltidssjukskrivna personer har dock olika behov och förutsättningar. Vissa har lättare att klara ett arbete på deltid om de, med arbetsgivarens tillåtelse, har möjlighet att förlägga arbetstiden på ett sätt som passar deras situation. Det kan till exempel handla om att minska antalet ansträngande resor till och från arbetet. För försäkrade med psykiatriska diagnoser kan det vara av särskild vikt för möjligheterna till återgång i arbete att partiell sjukpenning kan beviljas utifrån en mer flexibel förläggning av arbetstiden. Regelverket i dag tar inte tillvara den arbetsförmåga som finns hos den försäkrade och motverkar ibland möjligheterna till rehabilitering.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att Försäkringskassan ska kunna bevilja partiell sjukpenning utifrån en annan förläggning av arbetstiden än att denna minskas i samma omfattning varje dag om förläggningen inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete. Försäkringskassan bör samverka om arbetstidens förläggning med den försäkrade, sjukskrivande läkare och den försäkrades arbetsgivare.

Det finns visst stöd i forskningen för att deltidssjukskrivningar kan ha en positiv effekt på sjukskrivnas återgång i arbete. Därför är det viktigt att regelverket är utformat så att fler deltidssjukskrivningar kan komma till stånd. Ett sätt att få till stånd

fler deltidssjukskrivningar är att utöka möjligheterna att bevilja sjukpenning utifrån en annan förläggning av arbetstiden än att denna minskas med lika mycket varje dag.

Utredningens förslag innebär att partiell sjukpenning kan beviljas utifrån en annan förläggning än jämn reducering av arbetstiden varje dag om förläggningen inte försämrar den försäkrades möjligheter till återgång i arbete. Att förläggningen försämrar den enskildes möjligheter till återgång i arbete kan handla dels om att hälsotillståndet påverkas negativt av förläggningen dels om att sjukdomen är av sådan karaktär att en annan förläggning av arbetstiden än jämn reducering varje dag motverkar rehabiliteringen.

Hur arbetstiden förläggs kan ha betydelse för den försäkrades möjligheter till återgång i arbete. Det gör att frågan, enligt utredningens mening, faller under Försäkringskassans samordningsansvar för den försäkrades rehabilitering. Försäkringskassan bör därför ta upp förläggningen av arbetstiden med den försäkrades arbetsgivare och sjukskrivande läkare som ett led i att se till att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering av den försäkrade.

2 Författningsförslag i betänkandet En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26)

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken att 27 kap. 46 § och 28 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

27 kap.

46 §

Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt ska det beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen inte kan utföra sitt vanliga arbete eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjuder honom eller henne.

Om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst en fjärdedel av sin normala arbetstid en viss dag, ska hans eller hennes arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande grad den dagen.

Bedömningen enligt första stycket ska även göras för en försäkrad som är behovsanställd om det kan antas att han eller hon skulle ha arbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 90 dagar ska bedömningen av arbetsförmågan göras mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne.

Om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst en fjärdedel av sin normala arbetstid en viss dag, ska hans eller hennes arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande grad den dagen.

Partiell sjukpenning får beviljas utifrån en förläggning av arbetstiden som innebär att arbetstiden inte minskas varje dag i samma omfattning om en sådan förläggning av arbetstiden inte försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

28 kap.

11 §

Till den del den försäkrade är arbetslös lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen. Detta gäller dock inte sjukpenning som avses i 27 kap. 6 §.	Till den del den försäkrade är arbetslös lämnas hel sjukpenning med högst 543 kronor om dagen. Detta gäller dock inte sjukpenning som avses i 27 kap. 6 § *eller sjukpenning som beviljats efter en bedömning av arbetsförmågan enligt 27 kap. 46 § andra stycket.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

2. De nya bestämmelserna tillämpas även på sjukperioder som har påbörjats före ikraftträdandet. Bestämmelserna tillämpas dock för första gången vid prövning av rätt till ersättning för dagar från och med ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2020:26)

Efter remiss av betänkandet En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26) har yttrande inkommit från Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Företagarförbundet, Försäkringskassan, Hallsberg kommun, Hallstahammar kommun, Hotell- och restaurangfacket, Högskolan i Halmstad, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Järfälla kommun, Karlstad kommun, Karolinska institutet, Kommunal, Kungsbacka kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), LO-TCO Rättsskydd, Lunds kommun, Malmö kommun, Myndigheten för arbetsmiljökunskap (Mynak), Myndigheten för delaktighet (MFD), Ockelbo kommun, Orust kommun, Oskarshamn kommun, Partille kommun, PTK, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Stockholm, Region Västernorrland, Riksrevisionen, Robertsfors kommun, Saco, Sigtuna kommun, Socialstyrelsen, Sorsele kommun, Statskontoret, Stockholms kommun, Storuman kommun, Svenska ILO-kommittén, Svenska Läkaresällskapet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Läkarförbund, Sölvesborgs kommun, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Vadstena kommun och Vännäs kommun.

Därutöver har yttrande inkommit från Bröstcancerförbundet, DIK facket för kultur, kommunikation och kreativ sektor, Lärarnas Riksförbund och Regionala cancercentrum i samverkan.

Följande instanser har avstått att lämna ett yttrande eller inte haft några synpunkter: Arbetsmiljöverket, Avesta kommun, Botkyrka kommun, Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet (DHR), Diskrimineringsombudsmannen, Eskilstuna kommun, Falun kommun, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE), Funktionsrätt Sverige, Fysioterapeuterna, Företagarna, Förvaltningsrätten i Jönköping, Gnosjö kommun, Hudiksvalls kommun, IF Metall, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Knivsta kommun, Reumatikerförbundet, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet Attention, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Kammarrätten i Göteborg, Konjunkturinstitutet, Linköpings universitet, Region Kronoberg, Sveriges Företagshälsor, Sveriges Psykologförbund, Tomelilla kommun, Tranås kommun, Uppsala universitet, Vellinge kommun, Vårdförbundet, Ånge kommun och Östersunds kommun.

Bilaga 3

Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna: Promemoria: Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering 5

1 Sammanfattning av promemorian Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering

Enligt 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken kan regeringen, vid extraordinära händelser i fredstid, meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser bl.a. om sjukpenning. Regeringen har med stöd av denna bestämmelse beslutat att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. Bestämmelserna om detta finns i förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Bestämmelserna gäller t.om. den 30 juni 2021. Regeringen har i vårändringsbudgeten för 2021 framfört sin avsikt att förlänga bestämmelsernas giltighetstid t.o.m. den 31 december 2021.I promemorian görs bedömningen att det även under 2022 kommer att finnas försäkrade som har fått sjukperioden förlängd på grund av att nödvändiga insatser från hälso- och sjukvården har behövt skjutas upp av covid-19-relaterade skäl. Undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör därför gälla även under 2022. Eftersom det är osäkert om spridningen av sjukdomen covid-19 under 2022 kommer att kunna klassificeras som en extraordinär händelse i fredstid föreslås att den reglering som i dag finns i förordningen om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19 ska föras in i socialförsäkringsbalken. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022 och upphöra att gälla vid utgången av 2022.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att det i socialförsäkringsbalken ska införas en ny paragraf, 27 kap. 49 a §, och närmast före 27 kap. 49 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	27 kap.
	Undantag vid försenad vård eller rehabilitering
	49 a §
	Om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts, gäller inte bestämmelserna om bedömning av arbetsförmågans nedsättning i 48 och 49 §§. För en försäkrad som är arbetstagare ska annat tillgängligt arbete hos arbetsgivaren likställas med den försäkrades vanliga arbete.
	För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts gäller dock 48 och 49 §§.
	En försening av vård eller rehabilitering ska anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 27 kap. 49 a § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 27 kap. 49 a § ska utgå.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Den upphävda bestämmelsen i 27 kap. 49 a § gäller dock fortfarande för sjukpenning som avser tid före utgången av 2022.

3 Förteckning över remissinstanserna: Promemoria: Undantag från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård och rehabilitering.

Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Stockholm, Landsorganisationen i Sverige (LO), LO-TCO Rättsskydd, PTK, Socialstyrelsen, Svenskt Näringsliv, Sverige Akademikers, Centralorganisation, SACO, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Utgiftsområde 11

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområde 11 – Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 5
- 2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
- 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 7
- 2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 8
- 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ... 9
- 2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ... 10

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom ... 11
- 3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 11
- 3.2 Utgiftsutveckling ... 11
- 3.3 Skatteutgifter ... 12
- 3.4 Mål för utgiftsområdet ... 12
- 3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 13
- 3.6 Resultatredovisning ... 14
  - 3.6.1 Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd ... 14
  - 3.6.2 Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall ... 19
  - 3.6.3 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare ... 21
  - 3.6.4 Pensionärers och pensionssparares kunskap om den framtida pensionen ... 22
- 3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 22
- 3.8 Politikens inriktning ... 23
  - 3.8.1 Ett inkomstpensionstillägg har införts ... 24
  - 3.8.2 Höjning av bostadstillägget ... 24
  - 3.8.3 Pensionsöverenskommelsen ska genomföras ... 24
- 3.9 Förslag om höjt bostadstillägg ... 26
  - 3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 26
  - 3.9.2 Höjt bostadstillägg till pensionärer och personer med sjuk- eller aktivitetsersättning ... 26
  - 3.9.3 Konsekvenser ... 28
  - 3.9.4 Författningskommentar ... 29
- 3.10 Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket ... 30
  - 3.10.1 Ärendet och dess beredning ... 30
  - 3.10.2 Bakgrund ... 31
  - 3.10.3 Utbetalning av garantipension till personer som inte bor i Sverige ... 34
  - 3.10.4 Konsekvenser ... 37
  - 3.10.5 Författningskommentar ... 38
- 3.11 Budgetförslag ... 39
  - 3.11.1 1:1 Garantipension till ålderspension ... 39
  - 3.11.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna ... 40

3.11.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer 41
3.11.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd 42
3.11.5 1:5 Inkomstpensionstillägg 43
3.11.6 2:1 Pensionsmyndigheten 44

Bilaga Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.10).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.10).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen (avsnitt 2.4 och 3.10).
5. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen (avsnitt 2.5 och 3.10).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 11 000 000 000 kronor (avsnitt 3.11.6).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Garantipension till ålderspension	13 416 400
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	8 834 900
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	11 461 400
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 252 200
1:5 Inkomstpensionstillägg	6 121 000
2:1 Pensionsmyndigheten	700 228
Summa anslag inom utgiftsområdet	**41 786 128**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken[1]

dels att 102 kap. 27 a § ska upphöra att gälla,

dels att 74 kap. 11, 12 och 15 §§ och 102 kap. 22, 22 a, 27 och 28 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
74 kap.	
11 §[2]	
För den som är ogift anses som skälig bostadskostnad högst *7 000* kronor i månaden.	För den som är ogift anses som skälig bostadskostnad högst *7 500* kronor i månaden.
12 §[3]	
För den som är gift anses som skälig bostadskostnad högst *3 500* kronor i månaden. Bostadskostnaden för var och en av makarna ska beräknas till hälften av den sammanlagda bostadskostnaden.	För den som är gift anses som skälig bostadskostnad högst *3 750* kronor i månaden. Bostadskostnaden för var och en av makarna ska beräknas till hälften av den sammanlagda bostadskostnaden.
15 §[4]	
Skälig levnadsnivå i övrigt anses per månad motsvara en tolftedel av – *1,486* prisbasbelopp för den som är ogift, och – *1,2105* prisbasbelopp för den som är gift.	Skälig levnadsnivå i övrigt anses per månad motsvara en tolftedel av – *1,5357* prisbasbelopp för den som är ogift, och – *1,2353* prisbasbelopp för den som är gift.
102 kap.	
22 §[5]	
Till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 65 år beaktas vid beräkning av bostadstillägg 96 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift.	
Om bostadskostnaden överstiger de belopp som anges i första stycket beaktas 70 procent av den överskjutande bostadskostnaden per månad upp till *5 600* kronor för den som är ogift och *2 800* kronor för den som är gift.	Om bostadskostnaden överstiger de belopp som anges i första stycket beaktas 70 procent av den överskjutande bostadskostnaden per månad upp till *7 500* kronor för den som är ogift och *3 750* kronor för den som är gift.

[1] Senaste lydelse av 102 kap. 27 a § 2019:651.

[2] Senaste lydelse 2019:651.

[3] Senaste lydelse 2019:651.

[4] Senaste lydelse 2017:1295.

[5] Senaste lydelse 2019:651.

För var och en av makar ska bostadskostnaden beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad.

22 a §[6]

Från och med den månad en försäkrad fyller 65 år beaktas vid beräkning av bostadstillägg hela bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 3 000 kronor för den som är ogift och 1 500 kronor för den som är gift.

Om bostadskostnaden överstiger de belopp som anges i första stycket beaktas 90 procent av den överskjutande bostadskostnaden per månad upp till 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift. Därutöver beaktas 70 procent av bostadskostnaden per månad mellan 5 001 kronor och 7 000 kronor för den som är ogift och mellan 2 501 kronor och 3 500 kronor för den som är gift.

Om bostadskostnaden överstiger de belopp som anges i första stycket beaktas 90 procent av den överskjutande bostadskostnaden per månad upp till 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift. Därutöver beaktas 70 procent av bostadskostnaden per månad mellan 5 001 kronor och 7 000 kronor för den som är ogift och mellan 2 501 kronor och 3500 kronor för den som är gift. *Vidare beaktas 50 procent av bostadskostnaden per månad mellan 7 001 kronor och 7 500 kronor för den som är ogift och mellan 3 501 kronor och 3 750 kronor för den som är gift.*

För var och en av makar ska bostadskostnaden beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad.

Ett belopp om *340* kronor för den som är ogift och *170* kronor för den som är gift ska läggas till den bostadskostnad som har beaktats enligt första-tredje styckena och 23 §.

Ett belopp om *540* kronor för den som är ogift och *270* kronor för den som är gift ska läggas till den bostadskostnad som har beaktats enligt första-tredje styckena och 23 §.

27 §[7]

Till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 65 år anses som skälig bostadskostnad enligt 26 § högst

– *6 620* kronor för den som är ogift, och

– *3 310* kronor för den som är gift.

Som skälig bostadskostnad enligt 26 § *anses* högst

– *7 500* kronor för den som är ogift, och

– *3 750* kronor för den som är gift.

28 §[8]

Skälig levnadsnivå i övrigt enligt 26 § anses per månad motsvara en tolftedel av

– *1,486* prisbasbelopp för den som är ogift, och

– *1,2105* prisbasbelopp för den som är gift.

Skälig levnadsnivå i övrigt enligt 26 § anses per månad motsvara en tolftedel av

– *1,5357* prisbasbelopp för den som är ogift, och

– *1,2353* prisbasbelopp för den som är gift.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

[6] Senaste lydelse 2019:651.

[7] Senaste lydelse 2019:651.

[8] Senaste lydelse 2017:1295.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2020:1241	*Föreslagen lydelse*
Denna lag träder i kraft den 1 *januari* 2022.	Denna lag träder i kraft den 1 *oktober* 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen[1] ska upphöra att gälla vid utgången av september 2022.

[1] Senaste lydelse av 4 a § 2019:647.

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Den inkomstgrundade ålderspensionen redovisas under avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas de skattefinansierade ersättningarna för ålderspensionärer och ersättningar till efterlevande. Utgiftsområdet omfattar garantipension, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd, inkomstpensionstillägg och efterlevandepensioner till vuxna. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ersättning vid ålderdom	**35 946**	**37 561**	**37 090**	**41 086**	**39 958**	**39 563**
1:1 Garantipension till ålderspension	14 386	14 141	14 014	**13 416**	12 961	13 096
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	9 966	9 343	9 351	**8 835**	8 401	7 918
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	10 414	10 897	10 509	**11 461**	11 301	11 342
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 180	1 190	1 189	**1 252**	1 240	1 231
1:5 Inkomstpensionstillägg		1 990	2 028	**6 121**	6 055	5 976
Myndigheter	**706**	**778**	**771**	**700**	**704**	**702**
2:1 Pensionsmyndigheten	706	778	771	**700**	704	702
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	**36 652**	**38 339**	**37 862**	**41 786**	**40 662**	**40 265**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**37 716**	**37 716**	**37 716**
Pris- och löneomräkning[2]	7	16	24
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 988	4 186	3 683
varav BP22[3]	*1 029*	*1 024*	*1 024*
Makroekonomisk utveckling	-118	-273	124
Volymer	-807	-983	-1 282
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**41 786**	**40 662**	**40 265**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	41 086
Verksamhetsutgifter[2]	692
Investeringar[3]	8
Summa utgiftsram	**41 786**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

Den nedsatta avkastningsskatten på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11, tabell 3.4. Fördelningen på utgiftsområden vägleds av vilket utgiftsområde som förväntas vara mest berört av skatteutgiften. Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11 med anledning av att utgiftsområdet berör pensionärer. De förmåner som ligger inom utgiftsområdet genererar emellertid ingen avkastning och därmed inte heller någon avkastningsskatt. Tolkningar av vilka grupper som gynnas av nedsättningen bör därmed göras med försiktighet.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Arbetsgivares kostnader för arbetstagares pension	-	-
Avdrag för pensionspremier	-	-
Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel	3 280	3 450
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	3 280	3 450

Anm.: Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.
Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är:

- Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd.
- Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall.
- Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare.
- Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den.

– Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Målen för utgiftsområdet har fastställts av riksdagen (prop. 2017/18:1 utg.omr. 11, bet. 2017/18:SfU2, rskr. 2017/18:111).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är kopplade till prisutvecklingen och är därmed värdesäkrade. Bostadstillägget är inte indexerat. Indikatorn för att följa upp målet ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd” är därför:

– Andelen personer med bostadstillägg som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket.

Därutöver redovisas ett antal nyckeltal för att ge en övergripande bild av grundskyddets utveckling och omfattning. För att följa utvecklingen av pensionärernas ekonomiska situation redovisas också olika mått som ger en bild av den ekonomiska standarden i gruppen.

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall” är:

– Ekonomisk standard för kvinnor med änkepension i förhållande till andra kvinnor.
– Hur den ekonomiska standarden förändras för efterlevande med omställningspension under året efter att partnern har gått bort och personen får omställningspension.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet ”Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare” är:

– Handläggningstid.

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den” är:

– I vilken omfattning pensionsspararna vet hur de kan göra en prognos för sin framtida pension.
– I vilken omfattning pensionsspararna har gjort en prognos för sin framtida pension.
– I vilken omfattning pensionssparare uppger att prognosen har gett dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor kring pensionen.
– Andelen unika individer (bland pensionärer och pensionssparare) som har gjort en pensionsprognos.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” är:

– Andel av pensionsspararna som svarar ”Antal år som jag arbetar” respektive ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)” på frågan ”Vilka faktorer tror du påverkar hur stor din pension kommer att bli?”.

3.6 Resultatredovisning

3.6.1 Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd

Vem är pensionär?

Många gånger likställs en pensionär med en person äldre än 65 år. Sedan det nuvarande pensionssystemet, med en flexibel ålder för uttag av inkomstpension, infördes har skillnaden mellan gruppen 65 år och äldre och personer med pension blivit allt större. Det är möjligt och blir allt vanligare att personer tar ut pension och fortsätter att arbeta. Av dem som föddes 1938 gick 77 procent i pension 2003 vid 65 års ålder. För varje yngre årskull har denna andel minskat och bland dem som fyllde 65 år under 2020, dvs. årskullen född 1955, var motsvarande siffra 39 procent. Mot bakgrund av att en majoritet numera tar ut sin pension vid en annan ålder än just 65 år definieras inte pensionär i denna resultatredovisning utifrån ålder. I beräkningarna som regeringen gjort definieras pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del (inkomstgrundad pension eller garantipension) eller har äldreförsörjningsstöd, i stället för någon som har uppnått en viss ålder. Ytterligare ett skäl att ändra definitionen är att åldersgränserna i pensionssystemet redan har justerats och ska fortsätta justeras framöver. Redan 2020 justerades lägsta åldern för uttag av inkomstpension från 61 till 62 år och ska åter justeras 2023 till 63 år. Av pensionsöverenskommelsen framgår att lägsta ålder för att få ta del av pensionssystemets grundskydd år 2023 ska justeras till 66 år. En så kallad riktålder har införts i pensionssystemet som från 2026 bör styra de pensionsrelaterade åldersgränserna (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). För att kunna se effekten av dessa regeländringar är det nödvändigt att begreppet pensionär framöver avser någon med allmän pension. Skillnaden i resultat när man använder de olika definitionerna är i nuläget små, men kommer att öka i takt med att de pensionsrelaterade åldersgränserna höjs. Ett mått där pensionär likställs med någon som är 65 år eller äldre blir därför med tiden allt mer missvisande. Inom EU definieras emellertid en pensionär som någon som är 65 år eller äldre. Det innebär att i data hämtade från Eurostat används denna definition.

Fler kvinnor än män har garantipension

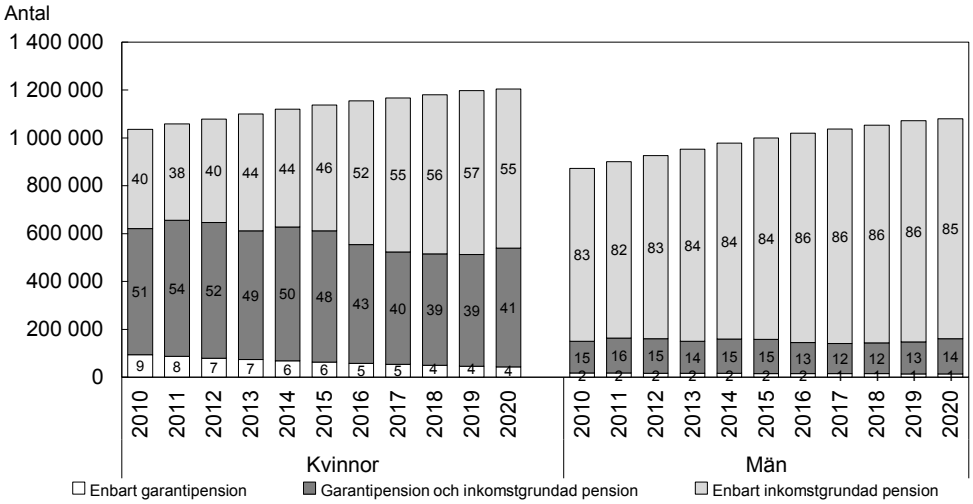
I december 2020 var det ungefär 2,3 miljoner personer som tog ut ålderspension till någon del. Av dem var 1,2 miljoner kvinnor och 1,1 miljoner män. Den ekonomiska standarden inom gruppen varierar stort.

Garantipension betalas ut som ett komplement till personer som saknar eller har låg inkomstgrundad pension. Av samtliga pensionärer fick ungefär 31 procent viss garantipension 2020. I takt med att de nybeviljade inkomstgrundade pensionerna har blivit högre har andelen med garantipension minskat över tid. År 2020 ökade dock antalet nybeviljade garantipensioner jämfört med föregående år till följd av att grundnivån i garantipensionen höjdes med 200 kronor den 1 januari 2020 (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Bland dem som nybeviljades garantipension 2020 finns pensionärer i alla åldrar från 65 år. Reformen medförde att knappt 47 000 pensionärer, som inte hade garantipension i december 2019, fick en garantipension på upp till 200 kronor i januari 2020.

Skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller hur stor andel av pensionen som utgörs av inkomstgrundad pension respektive garantipension har minskat över tid men är fortfarande stor. Av diagram 3.1 framgår att 45 procent av kvinnorna i gruppen pensionärer hade garantipension till någon del 2020. Bland männen i samma grupp var motsvarande andel 15 procent. Andelen som får garantipension är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Det beror bland annat på att utrikes födda i genomsnitt

har arbetat färre år i Sverige och därmed har en lägre intjänad inkomstgrundad pension. Skillnaden är större mellan utrikes och inrikes födda män än mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Av utrikes födda män hade 39 procent garantipension 2020, jämfört med 11 procent bland inrikes födda män. Bland kvinnor var motsvarande andel 59 respektive 44 procent.

Diagram 3.1 **Antal och andel kvinnor respektive män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent)**

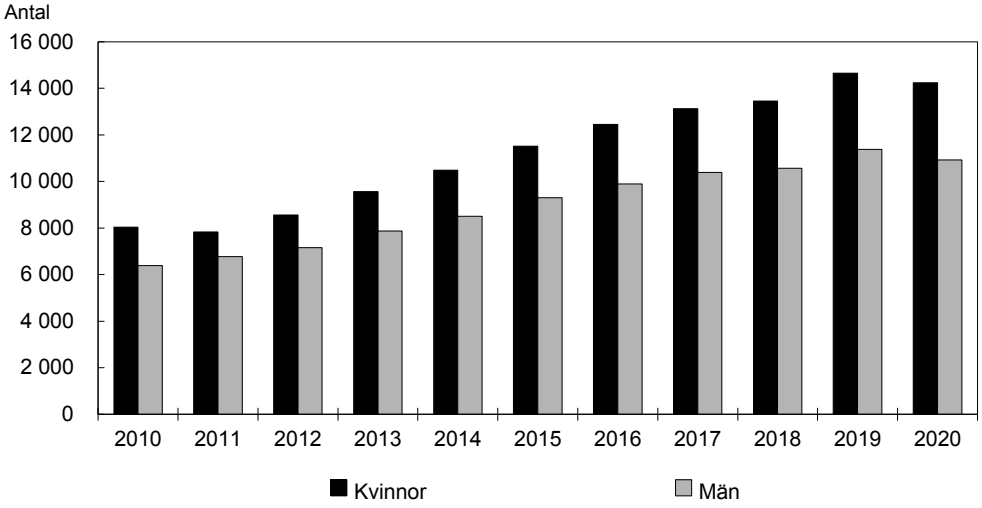
Källa: Pensionsmyndigheten.

Relativt få kvinnor och män har äldreförsörjningsstöd

Äldreförsörjningsstödet är det yttersta grundskyddet inom pensionssystemet. De som får äldreförsörjningsstöd är de som inte har ett tillräckligt grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg och lever i ett hushåll där hushållet tillsammans har låga inkomster. Det gäller främst personer som inte har bott i Sverige tillräckligt länge för att få hel garantipension, och vars hushåll inte har tillräcklig annan inkomst. Personer med äldreförsörjningsstöd utgjorde omkring 1 procent av samtliga ålderspensionärer 2020.

Av diagram 3.2 framgår att antalet personer som får äldreförsörjningsstöd är litet och att antalet har minskat för första gången sedan 2011. Detta beror delvis på förstärkningen av övriga grundskydd. Att antalet personer med äldreförsörjningsstöd ökade under tidigare år beror delvis på att allt fler personer inte hade bott tillräckligt många år i Sverige för att kvalificera sig för full garantipension. En annan förklaring är att äldreförsörjningsstöd är vanligare bland yngre generationer, vilket beror på att reglerna för rätt till garantipension förändrades på 1990-talet. För dem som är födda 1937 eller tidigare kunde hel garantipension beviljas redan efter 10 års bosättning i Sverige, medan det för dem födda därefter krävs 40 års bosättning.

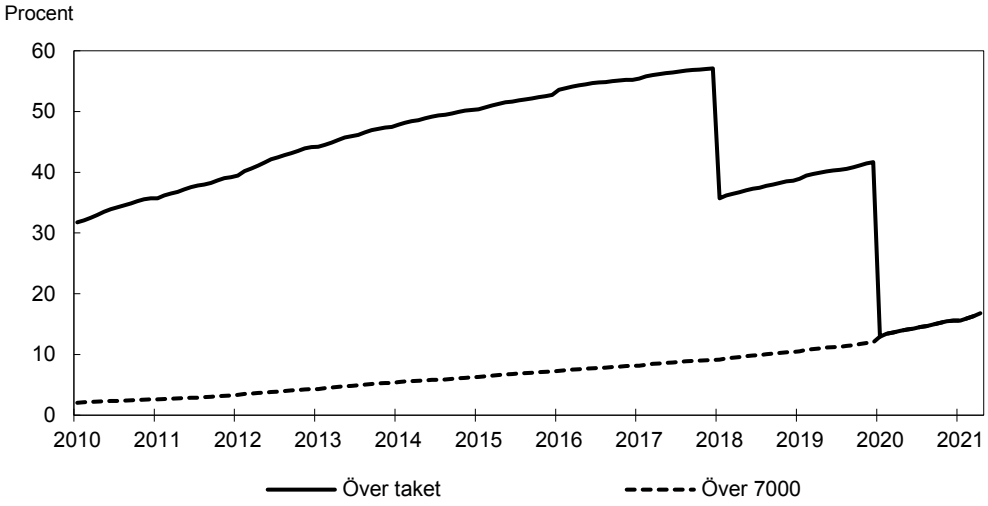
Diagram 3.2 Antal kvinnor och män med äldreförsörjningsstöd

Källa: Pensionsmyndigheten.

Andelen med bostadskostnad över taket är historiskt låg

Diagram 3.3 Utvecklingen av andelen som får bostadstillägg och har en bostadskostnad över taket

Anm.: Linjen ”Över taket” avser andelen av dem med bostadstillägg för pensionärer som haft en bostadskostnad över taket med då gällande regler. Linjen ”Över 7000” visar andelen av dem med bostadstillägg som hade haft en bostadskostnad över taket med nuvarande regler.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Diagram 3.3 visar utvecklingen sedan 2010 av andelen av dem med bostadstillägg som haft en bostadskostnad över bostadskostnadstaket. Som framgår av diagrammet ökade andelen fram till 2018 när bostadskostnadstaket höjdes från dåvarande nivå på 5 000 kronor per månad till 5 600 kronor per månad. Den höjningen bidrog till att andelen med en bostadskostnad över taket sjönk från 54 procent till 37 procent.

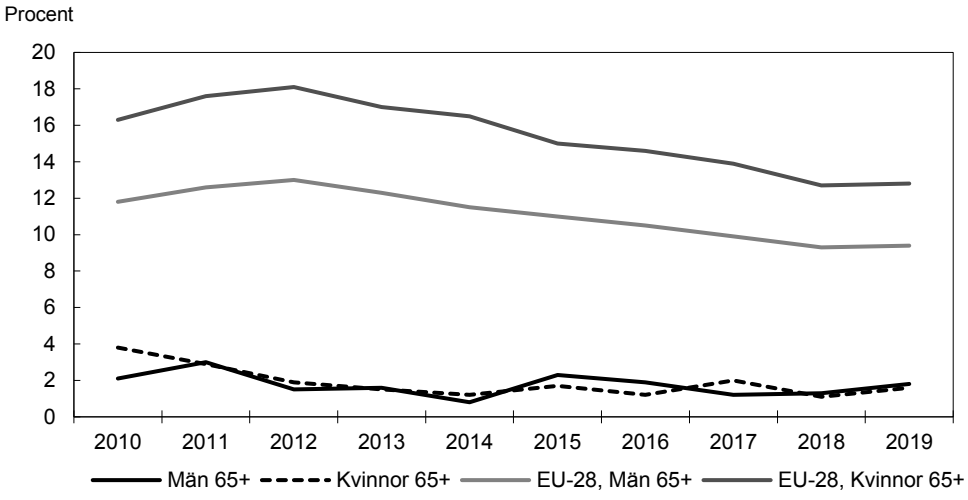
Den 1 januari 2020 höjdes bostadskostnadstaket till 7 000 kronor per månad. Som framgår av diagrammet har det inneburit att andelen med en bostadskostnad över taket minskade kraftigt mellan 2019 och 2020. I april 2021 hade 17 procent av dem med bostadstillägg en bostadskostnad över taket, vilket är en mycket låg andel sett till hela mätperioden.

Ekonomisk standard bland pensionärer

Grundskyddet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärer. När grundskyddets funktion analyseras är det därför viktigt att se hur det påverkar den ekonomiska situationen för pensionärer. Fattigdom brukar ibland beskrivas i absoluta termer som avsaknad av resurser som medför att personer inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. Ibland beskrivs fattigdom i relativa termer och inkomsten relateras till inkomsten i övriga befolkningen. Faktum är dock att det saknas givna kriterier för när en person ska betraktas som fattig. Beroende på vilket mått som används blir också analysen och utvecklingen olika över tid. De olika måtten har för- och nackdelar och för att få en så fullständig och rättvisande bild som möjligt bör därför flera mått användas i analysen.

Ett sätt att mäta fattigdom är att mäta andelen med låg materiell standard. För att räknas som fattig enligt det måttet ska man inte ha råd med minst tre av nio nödvändiga varor eller tjänster.[1] Av diagram 3.4 framgår att andelen med låg materiell standard mätt på detta sätt bland svenska pensionärer är låg. År 2019 beräknades 1,6 procent av kvinnorna och 1,8 procent av männen i åldern 65 år och äldre ha en låg materiell standard. Det motsvarar ungefär 18 000 kvinnor och lika många män. Nivån har varit tämligen konstant sedan 2006. Jämfört med övriga medlemsstater i EU är andelen kvinnor och män med låg materiell standard mycket låg i Sverige. Skillnaden mellan kvinnor och män är liten i Sverige, medan det i övriga EU är en betydligt större andel bland kvinnorna än bland männen som har låg materiell standard.

Diagram 3.4 Andelen kvinnor och män med låg materiell standard i Sverige och EU-28, 65 år och äldre

Anm.: EU-28 refererar till EU:s 28 medlemsstater. EU-28 anges då Storbritannien fortfarande var medlem i EU under mätperioden.

Källa: Eurostat, EU-SILC.

Ett annat sätt att analysera fattigdom är att mäta andelen med låg relativ ekonomisk standard, dvs. hur den ekonomiska standarden bland pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för befolkningen i stort. Andelen med låg relativ ekonomisk standard[2] är ett internationellt vedertaget mått. Det definieras som andelen som har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen. Eftersom pensionärernas situation relateras till hela befolkningen påverkas andelen med låg relativ ekonomisk standard också av utvecklingen för andra. Av diagram 3.5

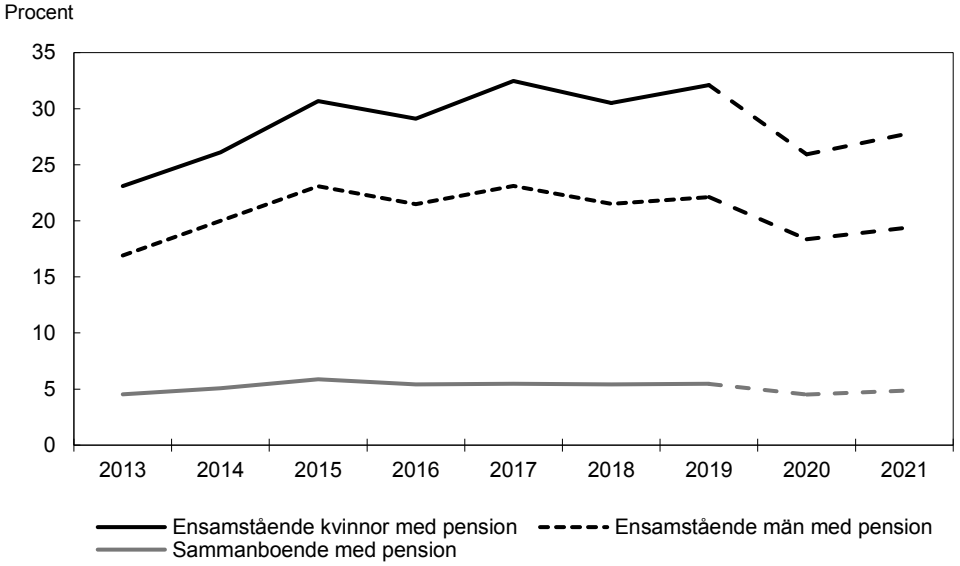
[1] Saknar möjlighet att betala hyra eller amorteringar/ränta på lån, tillräcklig värme i bostaden, en oväntad utgift, äta kött, fisk eller likvärdig måltid minst varannan dag, en veckas semester på annan ort, TV, telefon, tvättmaskin och bil. Måttet används inom EU (eng. material deprivation).

[2] Med ekonomisk standard avses hushållets sammanlagda disponibla inkomst korrigerad för hushållets sammansättning. Alla personer i ett hushåll har samma ekonomiska standard.

framgår att andelen pensionärer med låg relativ ekonomisk standard har varierat över tid. Sett över tid är ensamstående kvinnor den grupp som har störst andel med låg relativ ekonomisk standard. Prognosen för 2021 visar en viss ökning i andelen ensamstående kvinnor och män med låg relativ ekonomisk standard jämfört med föregående år. Minskningen från 2019 till 2020 berodde förmodligen på det förstärkta grundskyddet. Den uppgång som nu antas beror troligtvis på att inkomstutvecklingen bland befolkningen i stort prognostiseras överstiga såväl inkomstpensionernas utveckling (följsamhetsindexeringen[3]) som garantipensionens utveckling (inflationen) vilket gör att pensionärerna antas tappa i förhållande till befolkningen i stort.

Bland utrikes födda pensionärer är det en betydligt större andel med låg relativ ekonomisk standard jämfört med hela gruppen pensionärer. Bland utrikes födda ensamstående kvinnor beräknas andelen vara 41 procent jämfört med 28 procent för kvinnliga pensionärer i stort. För ensamstående män är motsvarande andel 36 procent jämfört med 19 procent för manliga pensionärer i stort. Bland sammanboende har 10 procent av de utrikes födda låg ekonomisk standard jämfört med 5 procent bland sammanboende pensionärer i stort.

Diagram 3.5 Andelen kvinnor och män med låg relativ ekonomisk standard, prognos 2020–2021, pensionärer

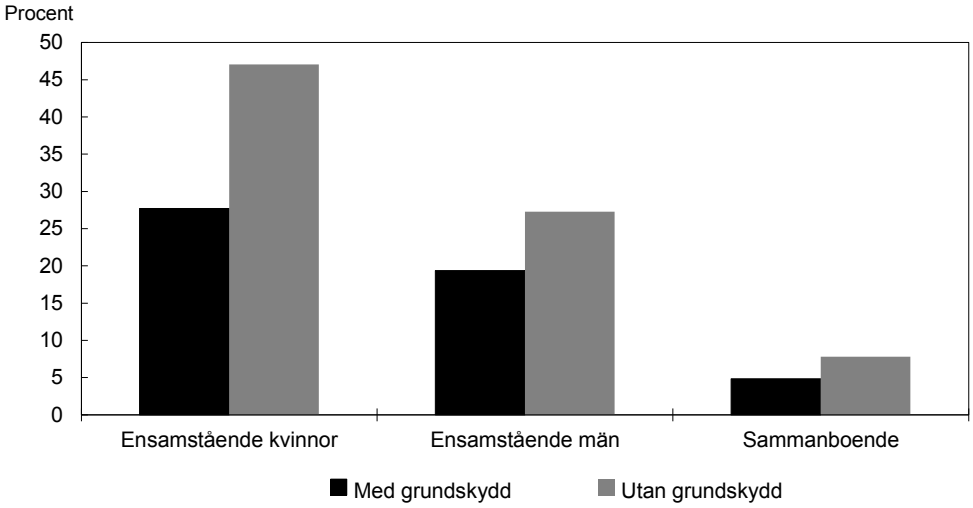

Anm.: Låg relativ ekonomisk standard mäts som andelen individer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianen för ekonomisk standard för samtliga.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2013–2019.

Sett till samtliga äldre är andelen med låg relativ ekonomisk standard i Sverige något lägre än i övriga medlemsstater i EU. Andelen är även lägre bland yngre äldre (65–74 år), såväl kvinnor som män, samt bland äldre män (75 år och äldre). Däremot är andelen högre i Sverige än genomsnittligt i EU bland kvinnor över 75 år, 28 procent jämfört med 20 procent. I Sverige är en relativt hög andel kvinnor och män ensamstående. Att vara ensamstående är en stor riskfaktor för låg ekonomisk standard vilket syns i diagram 3.5 och diagram 3.6. Att kvinnor dominerar bland dem med låg ekonomisk standard är delvis en konsekvens av att de lever längre och därmed i större utsträckning är ensamstående. Men det beror också på att kvinnor ofta har en lägre pension till följd av att de tidigare förvärvsarbetade i lägre grad, både jämfört med kvinnor i dag och jämfört med män.

[3] Motsvarar inkomstutvecklingen med ett avdrag på 1,6 procent.

Diagram 3.6 Andelen men låg relativ ekonomisk standard med och utan grundskydd, prognos 2021, pensionärer

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2019.

Grundskyddet har stor betydelse för att minska andelen med låg relativ ekonomisk standard. Av diagram 3.6 framgår att närmare hälften (47 procent) av alla ensamstående kvinnor skulle ha haft en låg relativ ekonomisk standard om inte grundskyddet hade funnits, jämfört med drygt en fjärdedel (28 procent) med grundskydd. För ensamstående män är motsvarande siffror 27 procent utan grundskydd respektive 19 procent med grundskydd. Även för sammanboende påverkar grundskyddet andelen med låg relativ ekonomisk standard, även om förändringen är mindre.

3.6.2 Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall

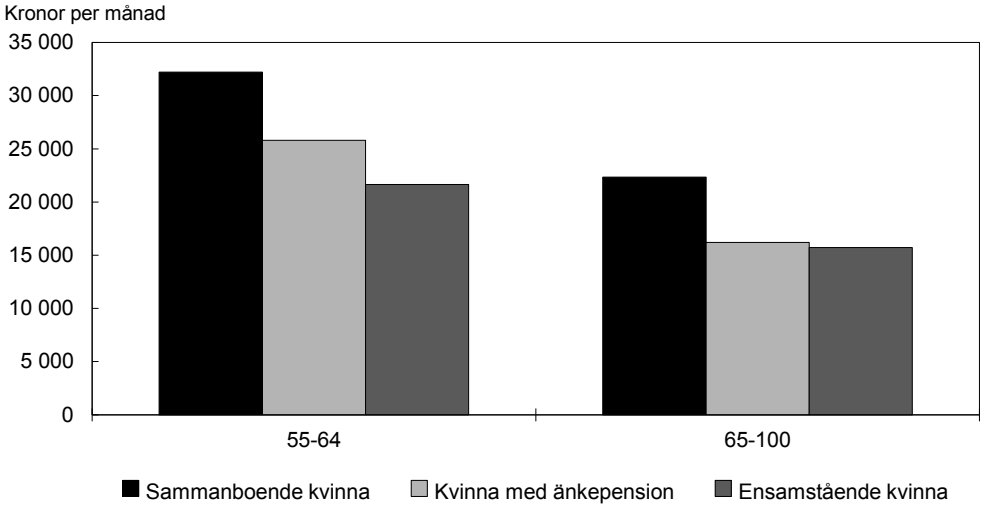
Efterlevandepension till vuxna består av omställningspension och änkepension. Båda förmånerna syftar till att ge ett skydd för efterlevande vid dödsfall. Förmånerna är emellertid olika utformade och speglar behovet för olika tidsåldrar och olika generationer.

Efterlevandepensionerna förbättrar den ekonomiska standarden för mottagarna

Vid en jämförelse av den ekonomiska standarden för sammanboende, ensamstående med änkepension och ensamstående utan änkepension framgår det att personer med änkepension har en högre ekonomisk standard än ensamstående utan förmånen.

I diagram 3.7 illustreras skillnaden i inkomst mellan olika grupper av kvinnor. Diagrammet visar att kvinnor med änkepension har högre ekonomisk standard än övriga ensamstående kvinnor. Det gäller såväl yngre som äldre kohorter. Sammanboende kvinnor har högst ekonomisk standard i båda åldersgrupperna. Skillnaden är större för personer under 65 år eftersom reglerna är mer generösa före 65 års ålder.

Diagram 3.7 Genomsnittlig ekonomisk standard för kvinnor med änkepension jämfört med övriga kvinnor (2019)

Anm.: Beräkningen är åldersstandardiserad.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2019.

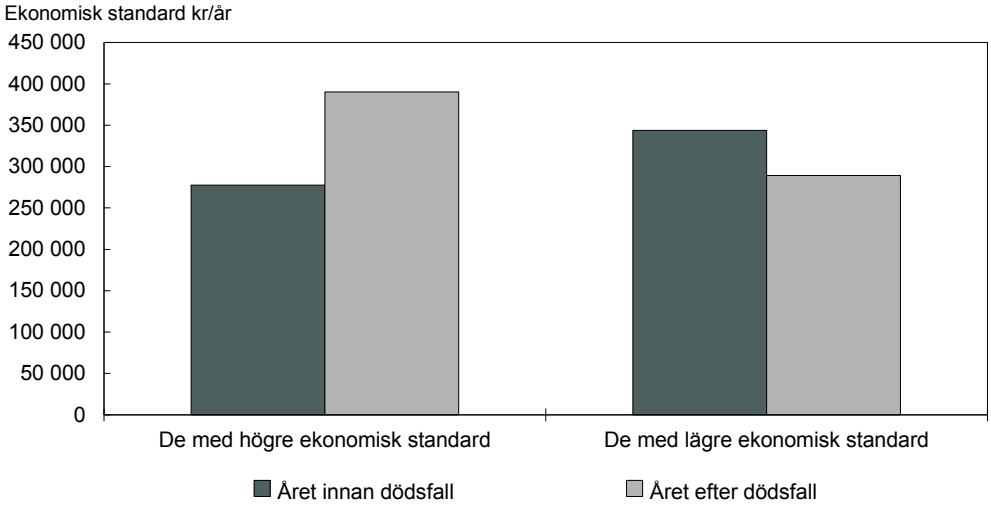
Omställningspension betalas ut till män och kvinnor under 65 års ålder. I de flesta fall betalas stödet ut under ett år för att underlätta den efterlevande makens omställning omedelbart efter ett dödsfall. Om den efterlevande har vårdnaden om barn, kan omställningspension betalas ut under en längre tid.

För att undersöka om omställningspensionen fyller sitt syfte studeras[4] hur stor andel av de personer som fick omställningspension 2018 som hade en högre respektive lägre ekonomisk standard året före dödsfallet i jämförelse med året efter. Analysen visar att en majoritet, cirka 60 procent, av de efterlevande hade en högre ekonomisk standard året efter dödsfallet. Detta beror sannolikt på att alla som har tjänstepension genom sitt kollektivavtal automatiskt har en tjänstegrupplivförsäkring (TGL) samt att många har efterlevandeskydd inom ramen för sin tjänstepension.[5] Dessutom är det många personer som har realisationsvinster året efter makes/sambos dödsfall. Diagram 3.8 visar hur mycket den ekonomiska standarden förändrades mellan åren för såväl dem som fick högre ekonomisk standard som för dem som fick lägre ekonomisk standard efter dödsfallet. De 40 procent som fick en lägre ekonomisk standard året efter dödsfallet sänkte i snitt sin ekonomiska standard med 32 procent. Om inte omställningspensionen hade funnits, hade sänkningen varit större – ca 46 procent. Detta innebär att omställningspensionen sannolikt har underlättat den ekonomiska omställningen för dessa personer.

[4] I STAR-urvalet 2017 och 2018

[5] Analys av efterlevandestödet, Pensionsmyndigheten 2018

Diagram 3.8 Ekonomisk standard året innan och året efter dödsfallet, personer under 65 år med omställningspension, median

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2017 och 2018.

3.6.3 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare

Godtagbart resultat på flera områden, men förbättring behövs inom handläggningen av bostadstillägg och i kundservice

Resultaten är goda inom flera delar av Pensionsmyndighetens ärendehantering. Resultatet inom allmän pension är särskilt gott och både handläggningstiden och kvaliteteten i besluten är tillfredställande, särskilt för nationella ärenden. För internationella ärenden var de genomsnittliga handläggningstiderna längre under 2020 jämfört med föregående år. Handläggningen av internationella ärenden påverkas fortfarande i stor utsträckning av en dom från EU-domstolen från 2017, som medförde förändringar inom handläggningen av garantipension. Den genomsnittliga handläggningstiden för utlandsärenden har också ökat jämfört med tidigare år. Utlandsärenden hanteras manuellt och är beroende av information från andra länder, vilket ofta innebär fördröjning i handläggningen. Det har inte identifierats några könsskillnader i handläggningstiderna, vare sig för nationella eller internationella ärenden.

Handläggningen av bostadstillägg har varit ansträngd under en längre tid, men den genomsnittliga handläggningstiden förbättrades något under 2020. Den genomsnittliga handläggningstiden uppgick 2020 till 104 dagar. Skillnaderna i handläggningstid mellan kvinnor och män är mycket små. För att komma tillrätta med långa handläggningstider har Pensionsmyndigheten sedan 2019 vid flera tillfällen tilldelats tillfälliga anslagsmedel för att kunna anställa fler handläggare, vilket resulterat i att den negativa trenden brutits. Den genomsnittliga handläggningstiden har minskat från 108 dagar 2019 till 104 dagar 2020. Ytterligare en åtgärd för att förbättra situationen inom bostadstillägg har varit att införa ett nytt systemstöd. Det nya systemstödet infördes under slutet av 2020, men effekthemtagningen av systemet har dockförsenats.

Tillgängligheten och svarstiden i kundservice förbättrades under 2020, men kundservice har fortfarande relativt lång svarstid. Myndigheten har tilldelats medel för att förbättra svarstiden inom kundservice. Merparten av samtalen är en konsekvens av de långa handläggningstiderna inom bostadstillägg. Andelen samtal som besvarats inom 10 minuter har ökat från 49 till 68 procent mellan 2019 och 2020.

3.6.4 Pensionärers och pensionssparares kunskap om den framtida pensionen

Användningen av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka, men prognosen skapar också frågor kring pensionen

Drygt hälften av pensionsspararna uppger att de vet hur de kan få information om hela sin framtida pension. Män uppger det i något större utsträckning än kvinnor. Antalet individer som gjort en pensionsprognos fortsatte att öka under 2020, men samtidigt är det inte fler som upplever att prognosen har gett dem bättre förutsättningar att fatta beslut kring pensionen. Lika stor andel som under 2020, 45 procent, upplever att prognosen gav dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor om pension. Detta kan vara en indikation på att det inte alltid räcker med att göra en prognos för att ge pensionssparare bättre förutsättningar för att fatta beslut i frågor om pension. Något fler män än kvinnor uppger att prognosen gav dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor om pension.

Antalet användare av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka. Antalet unika individer (både pensionssparare och pensionärer) som gjorde en prognos under 2020 uppgick till drygt 1,8 miljoner. Det motsvarar 22,8 procent av samtliga pensionärer och pensionssparare och är en liten ökning jämfört med 2019 då motsvarande andel var 22 procent. Av dessa 1,8 miljoner var 45 procent kvinnor och 55 procent män. Andelen av pensionsspararna som tycker att det är lätt att förstå hur pensionssystemet fungerar är dock låg, för 2020 var andelen 16 procent.

Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse är fortsatt låg

I Pensionsmyndighetens senaste mätning svarade 4 procent ”Antal år som jag arbetar” och 14 procent ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)” i fritext på frågan ”Vilka faktorer tror du påverkar MEST hur stor din pension kommer att bli?”. 43 procent av pensionsspararna har angett något av ovanstående svar i fritext. Resultaten från 2020 är inte jämförbara med de tidigare årens resultat eftersom Pensionsmyndigheten använde sig av en ny leverantör för undersökningen. 19 procent av kvinnorna svarade att hur mycket man arbetar är den faktor som har störst betydelse för hur stor den framtida pensionen kommer att bli, medan endast 9 procent av männen uppgav detsamma.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ett av målen för utgiftsområdet är att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är värdesäkrade genom kopplingen till prisutvecklingen. För att mäta om bostadstillägget är värdesäkrat analyseras andelen av dem med bostadstillägg som har en bostadskostnad över taket. Resultatredovisningen visar att den höjning av bostadskostnadstaket som genomfördes under 2020 har haft stor effekt. I april 2021 var det endast 17 procent som hade en bostadskostnad över taket, vilket sett till hela mätperioden är en mycket låg andel, dock något högre än föregående år (14 procent). Mot bakgrund av att garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är värdesäkrade genom kopplingen till prisbasbeloppet och att det fortsatt är en låg andel personer med en bostadskostnad över bostadskostnadstaket bedömer regeringen att målet är uppfyllt.

Då grundskyddet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärer, görs det inom ramen för denna analys även en bedömning av den ekonomiska standarden hos pensionärerna. Resultatredovisningen visar att grund-

skyddet har stor betydelse för att minska andelen med låg relativ ekonomisk standard[6] även om andelen har ökat något jämfört med föregående år. Analysen visar att resultatet skiljer sig mellan kvinnor och män och mellan inrikes och utrikes födda. Det synliggörs framför allt genom att det är en större andel ensamstående kvinnor som har en låg relativ ekonomisk standard jämfört med ensamstående män. Sett till andelen med låg materiell standard[7] går det även här att se att grundskyddet har en tydlig positiv påverkan på andelen med låg materiell standard. Sett ur ett internationellt perspektiv är det över tid en mycket låg andel i Sverige som har en låg materiell standard. Vid en samlad bedömning ser regeringen att grundskyddet har en positiv påverkan på andelen personer med låg ekonomisk standard (materiell och relativ) och att grundskyddet således bidrar till att upprätthålla en god levnadsstandard hos pensionärerna. Samtidigt noterar regeringen skillnaderna i ekonomisk standard mellan kvinnor och män och mellan inrikes och utrikes födda samt att det skett vissa försämringar i utvecklingen jämfört med föregående år.

Efterlevandestödet till vuxna består av änkepension och omställningspension. Förmånerna är olika konstruerade men resultatredovisningen visar att både änkepensionen och omställningspensionen bidrar till att höja den ekonomiska standarden för dem som får förmånerna. Mot bakgrund av det bedömer regeringen att förmånerna fyller sitt syfte och att målet om att efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter dödsfall är uppfyllt.

Regeringen bedömer att stora delar av Pensionsmyndighetens ärendehandläggning fungerar väl. Handläggningstiden inom bostadstillägg och svarstiderna inom kundservice är dock fortsatt bekymmersamma. Situationen har förbättrats sedan föregående år, men det är av stor vikt att resultatet fortsätter förbättras så att fler kvinnor och män får rätt utbetalning i rätt tid och att tillgängligheten till kundservice säkras. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att målet om att administrationen för ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare endast är delvis uppfyllt.

Antalet användare av prognostjänsten MinPension.se fortsätter att öka, vilket ger fler pensionssparare möjlighet att bedöma sin framtida pension. Regeringen bedömer att målet om att informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den är uppfyllt.

Samtidigt som antalet prognoser fortsätter att öka går det inte att se någon ökning vad gäller kvinnors och mäns kunskap om livsinkomstens betydelse. Andelen som har kännedom om vilka faktorer som har störst betydelse för pensionen har inte förändrats nämnvärt de senaste åren. Mot bakgrund av det bedömer regeringen att målet om att kunskapen om livsinkomstens betydelse ska öka för kvinnor och män endast är delvis uppfyllt.

3.8 Politikens inriktning

Ekonomisk trygghet för äldre är en central del i den svenska välfärdsmodellen. Alla pensionärer, såväl kvinnor som män, ska kunna känna ekonomisk trygghet när de lämnar arbetslivet. Grundskyddet för pensionärer är avgörande för att skydda ekonomiskt svaga äldre och motverka ekonomisk utsatthet under ålderdomen.

Ekonomisk trygghet handlar inte bara om att ge trygghet till dem som redan är pensionärer, utan också om att ge ett löfte om ekonomisk trygghet efter arbetslivet till

[6] Andelen som har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen.

[7] Saknar möjlighet att betala hyra eller amorteringar/ränta på lån, tillräcklig värme i bostaden, en oväntad utgift, äta kött, fisk eller likvärdig måltid minst varannan dag, en veckas semester på annan ort, TV, telefon, tvättmaskin och bil. Måttet används inom EU.

dem som i dag förvärvsarbetar. Insikten om att det även i framtiden ska finnas en pension som det går att leva på är ett viktigt skäl för en allmän och obligatorisk pensionsförsäkring.

3.8.1 Ett inkomstpensionstillägg har införts

För många är dock pensionen för låg. Regeringen ser därför behov av höjda pensioner. De som arbetat ett helt arbetsliv ska känna sig trygga i att arbete ger en tillräcklig pension. I syfte att stärka det s.k. respektavståndet och höja pensionen för kvinnor och män som har arbetat ett helt arbetsliv med låga löner har Pensionsgruppen kommit överens om att på kort sikt införa inkomstpensionstillägget. Inkomstpensionstillägget började betalas ut den 1 september 2021 och lämnas till dem har en inkomstgrundad allmän ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad.

3.8.2 Höjning av bostadstillägget

För pensionärer med låg inkomst är oftast bostadskostnaden den största månadsutgiften. Därför har bostadstillägget en viktig betydelse för att de ska kunna nå en rimlig ekonomisk standard. En del av bostadstillägget är ett så kallat konsumtionsstöd. En fördel med konsumtionsstödet är att alla, även hushåll med låga bostadskostnader får del av konsumtionsstödet, vilket gör det fördelningsmässigt träffsäkert. Regeringen föreslår därför att konsumtionsstödet i bostadstillägget höjs med 200 kronor per månad och hushåll. Konsumtionsstödet höjs därmed från 340 kronor per månad till 540 kronor per månad.

Bostadskostnadstaket i bostadstillägget höjdes den 1 januari 2020 från 5 600 kronor till 7 000 kronor. Syftet var att skapa en bättre följsamhet med boendekostnaderna i samhället och att t.ex. underlätta för äldre som vill flytta till anpassat boende eller som fått en högre hyra på grund av exempelvis renoveringar. För att ytterligare förbättra den ekonomiska standarden för denna grupp föreslår regeringen att taket för högsta ersättning inom bostadstillägget höjs ytterligare, från 7 000 kronor till 7 500 kronor per månad. Ersättningsgraden för boendekostnader i spannet 7 001 kronor och 7 500 kronor föreslås vara 50 procent.

3.8.3 Pensionsöverenskommelsen ska genomföras

För att bibehålla långsiktigt trygga och höjda pensioner har Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, i en överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner (S2017/07369) enats om ytterligare ett antal åtgärder för att förbättra pensionssystemet. Arbetet med att genomföra de överenskomna åtgärderna pågår inom flera områden och regeringen prioriterar att de ska genomföras i enlighet med innehållet och de tidpunkter som anges i överenskommelsen.

Pensionsöverenskommelsen omfattar hela ålderspensionssystemet, dvs. både garantipensionen och de inkomstgrundade delarna av det allmänna pensionssystemet. För att ge en helhetsbild av regeringens arbete på pensionsområdet beskrivs därför den övergripande inriktningen för hela pensionssystemet i detta avsnitt. Inriktningen för den inkomstgrundade pensionen beskrivs dock mer utförligt i avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Analys av pensionsavgiften

Avgiften har betydelse för att i framtiden uppnå hållbara och högre pensioner. För att pensionerna ska vara tillräckliga behöver pensionsavgiften därför vara på rätt nivå. I pensionsöverenskommelsen ingår därför att pensionsavgiften ska analyseras vidare.

Justering av de pensionsrelaterade åldersgränserna

För att pensionerna ska vara tillräckliga behövs dock ytterligare åtgärder. Den inkomstgrundade pensionen, mätt som andel av slutlönen, har blivit allt lägre i takt med att medellivslängden har ökat samtidigt som pensioneringsåldern varit relativt konstant. En konsekvens för individen blir att pensionsbehållningen vid pensionering behöver fördelas ut över fler år än tidigare och de månadsbelopp som betalas ut därmed blir lägre. För att höja pensionerna ingår i pensionsöverenskommelsen också genomförandet av stegvisa justeringar av ett antal pensionsrelaterade åldersgränser. Att justera åldersgränserna leder till högre pensionsnivåer för enskilda och stärker samhällsekonomin. Den tidigaste åldern för uttag av inkomstgrundad allmän pension justerades från 61 till 62 år den 1 januari 2020. I linje med pensionsöverenskommelsen kommer förslag om fortsatta justeringar 2023 och 2026 att lämnas till riksdagen. I dessa förslag ingår såväl justeringar av åldersgränserna för uttag av pensionssystemets grundskydd som kringliggande socialförsäkringssystem och andra trygghetssystem. Ändrade åldersgränser påverkar inte bara statens budget, utan även pensionssystemets och kommunsektorns finanser. Statens utgifter för bl.a. garantipension och bostadstillägg till pensionärer minskar, medan utgifterna för arbetsmarknads- och ohälsorelaterade ersättningar ökar. Samtidigt ökar sysselsättningen och BNP, vilket medför att både kommunsektorns och statens inkomster ökar något. Sammantaget beräknas reformen förbättra den offentliga sektorns finansiella sparande med ca 5 miljarder kronor 2023; en förbättring som kommer att öka på sikt. När pensionsåldrarna höjs är det samtidigt viktigt att ta hänsyn till dem som inte kan arbeta längre. Det är därför viktigt att även de kringliggande trygghetssystemen följer med justeringen av åldersgränserna och att det finns undantag för personer med ett långt arbetsliv. Regeringen avser därför att i enlighet med pensionsöverenskommelsen återkomma med förslag om en särskild undantagsregel som innebär att personer med minst 44 år i arbetslivet ska ha möjligheten att ta ut garantipension före den s.k. riktåldern för pension.

Mer jämställda pensioner

Pensionsgruppen har konstaterat att det utöver analys av pensionsavgiften och åtgärder för att förlänga arbetslivet behövs ett långsiktigt arbete för att minska skillnaden mellan kvinnors och mäns pension. Den främsta anledningen till att kvinnor i genomsnitt har lägre pension än män är att arbetslivet är ojämställt. Kvinnor har i genomsnitt lägre lön än män och arbetar i större utsträckning deltid. Därutöver sker kvinnors inträde och utträde på arbetsmarknaden senare respektive tidigare än mäns. Pensionssystemet vilar på livsinkomstprincipen, vilket innebär att ojämställdhet under arbetslivet leder till att kvinnor i genomsnitt får lägre inkomstgrundad pension än män. Regeringen och Pensionsgruppen har därför ett särskilt fokus på att följa och analysera hur skillnaden i kvinnor och mäns pension utvecklas.

Garantipensionens framtida konstruktion

Förutsättningarna för beräkning och utbetalning av den svenska garantipensionen förändrades i samband med en dom från EU-domstolen som meddelades i december 2017. En konsekvens av domen var att det inte längre bedömdes finnas lagstöd för att betala ut garantipension till personer bosatta utanför Sverige. Efter att domen meddelades tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att analysera domens konsekvenser och behovet av förändringar i regelverket. Utredningen –

Garantipensionsutredningen – delredovisade sitt uppdrag den 9 december 2019 och slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020. Regeringen arbetar tillsammans med Pensionsgruppen med att analysera och ta ställning till utredningens förslag och garantipensionens framtida konstruktion. I avvaktan på att detta ska bli klart har en tillfällig reglering gjort det möjligt att fortsatt betala ut garantipension till personer som bor i ett annat EES-land eller i Schweiz. En tillfällig reglering har också gjort det möjligt att fortsätta betala ut garantipension till vissa personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU. Regeringen föreslår i denna proposition att de tillfälliga regleringarnas giltighetstid förlängs med ytterligare nio månader så att garantipension fortsatt ska betalas ut till dessa pensionärsgrupper. Bestämmelserna föreslås gälla fram till och med utgången av september 2022 (se avsnitt 3.10).

3.9 Förslag om höjt bostadstillägg

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

3.9.2 Höjt bostadstillägg till pensionärer och personer med sjuk- eller aktivitetsersättning

Höjt bostadskostnadstak inom bostadstillägget samt höjt konsumtionsstöd till pensionärer

Regeringens förslag: Bostadskostnadstaket i bostadstillägget ska höjas till 7 500 kronor per månad för den som är ogift och till 3 750 kronor per månad för den som är gift.

Från och med den månad som en försäkrad fyller 65 år ska ersättningsgraden för bostadskostnaden för den som är ogift vara 50 procent mellan 7 001 kronor och 7 500 kronor och för den som är gift 50 procent mellan 3 501 kronor och 3 750 kronor. Vidare ska konsumtionsstödet, dvs. den delen av bostadstillägget som inte är direkt kopplat till bostadskostnadens storlek, höjas med 200 kronor från 340 kronor till 540 kronor för den som är ogift och med 100 kronor från 170 kronor till 270 kronor för den som är gift.

Vid beräkning av särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska som skälig bostadskostnad anses högst 7 500 kronor per månad för den som är ogift och 3 750 kronor för den som är gift.

Den skäliga levnadsnivån inom förmånerna särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska höjas till 1,5357 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och till 1,2353 gånger prisbasbeloppet för den som är gift.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla i fråga om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Bostadstillägg kan lämnas till den som får sjukersättning, aktivitetsersättning, ålderspension eller änkepension. Bostadstillägget är inkomstprövat och prövas mot i princip alla inkomster och mot förmögenhet. Det är således riktat till personer som har små ekonomiska marginaler när bostadskostnaden är betald. Bostadskostnaden är ofta en av de största månadsutgifterna och bostadstillägget har därför för många av dem som får förmånen stor betydelse för att de ska kunna nå en rimlig ekonomisk standard. För att stärka den ekonomiska situationen för dessa individer föreslår regeringen en höjning av bostadstillägget.

Höjt bostadskostnadstak för ålderspensionärer

I syfte att skapa en bättre följsamhet med boendekostnaderna i samhället höjdes i januari 2020 bostadskostnadstaket i bostadstillägget från 5 600 kronor till 7 000 kronor för pensionärer (prop. 2018/19:134). Denna förändring har bland annat underlättat för personer som velat flytta till anpassat boende eller som har fått en höjd hyra till följd av exempelvis renoveringar. Som ett led i att ytterligare förbättra för gruppen pensionärer med bostadstillägg och höga bostadskostnader föreslår regeringen att bostadskostandstaket i bostadstillägget höjs från 7 000 kronor till 7 500 kronor. För den enskilde innebär detta att det går att få bostadstillägg för bostadskostnader upp till 7 500 kronor.

Enligt nuvarande regelverk är ersättningsgraderna i bostadstillägget för den som är ogift 100 procent för bostadskostnader upp till 3000 kronor, 90 procent för bostadskostnader mellan 3001 och 5000 kronor, och 70 procent för bostadskostnader mellan 5001 och 7000 kronor. Hälften av beloppen gäller för den som är gift. Syftet med de olika ersättningsnivåerna är att individen förväntas bekosta något mer av bostadskostnaden själv om han eller hon bor i en dyrare bostad samt att det finns ekonomiska incitament för individen att kunna påverka sin ekonomi genom att, när det är möjligt, välja en billigare bostad (prop. 2018/2019:134 s. 18 och 19). Ersättningsgraden kommer enligt regeringens förslag att vara 50 procent mellan 7 001 kronor och 7 500 kronor. Hälften av beloppen gäller för den som är gift. Detta ger ett viktigt ekonomiskt tillskott till dem med bostadstillägg och höga bostadskostnader samtidigt som de ekonomiska incitamenten för dem att, om möjligt, sänka sin bostadskostnad kvarstår.

Höjt konsumtionsstöd för ålderspensionärer

En del av bostadstillägget för ålderspensionärer är ett så kallat konsumtionsstöd, vilket innebär att det inte är direkt kopplat till bostadskostnadens storlek. En fördel med konsumtionsstödet är att det ger lika stor ersättning till alla pensionärer med bostadstillägg. Det innebär att även hushåll med låga bostadskostnader får del av förstärkningar av konsumtionsstödet, vilket gör att det är fördelningsmässigt träffsäkert. Regeringens förslag innebär att konsumtionsstödet höjs med 200 kronor för ogifta och 100 kronor för gifta. Det medför att konsumtionsstödet höjs från 340 kronor per månad till 540 kronor per månad för ogifta. För gifta höjs konsumtionsstödet från 170 kronor per månad till 270 kronor per månad.

Höjt bostadskostnadstak för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

Taket för bostadskostnad vid beräkning av bostadstillägg för pensionärer höjdes från 5 600 kronor till 7 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2020. Taket för bostadskostnad vid beräkning av bostadstillägg för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning är oförändrat på 5 600 kronor. Många personer med sjukersättning och aktivitetsersättning har fått höjda boendekostnader som inte bostadstillägget har anpassats till. För att bostadstillägget bättre ska täcka bostadskostnaderna även för mottagare av sjukersättning och aktivitetsersättning föreslår regeringen att bostadskostnadstaket vid beräkningen av bostadstillägg till den som inte har fyllt 65 år ska höjas till 7 500 kronor för den som är ogift och till 3 750 kronor för den som är gift. Därmed stärks den ekonomiska tryggheten för personer som drabbas av långvarigt nedsatt arbetsförmåga och den ekonomiska utsattheten minskar.

Vid beräkning av bostadstillägg för personer med sjukersättning och aktivitets-ersättning beaktas 96 procent av bostadskostnaden per månad upp till 5 000 kronor för den som är ogift och upp till 2 500 kronor för den som är gift. Vidare beaktas 70 procent av bostadskostnaden per månad mellan 5 001 kronor och 5 600 kronor för den som är ogift och mellan 2 501 kronor och 2 800 kronor för den som är gift. Den

föreslagna höjningen av bostadskostnadstaket innebär att 70 procent av bostadskostnaden per månad beaktas mellan 5 001 kronor och 7 500 kronor för den som är ogift och mellan 2 501 kronor och 3 750 kronor för den som är gift.

Följdändringar i nivåerna för skälig levnadsnivå och skälig bostadskostnad i särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

För de personer som har höga bostadskostnader och låga inkomster kan även särskilt bostadstillägg ges i bostadstillägget. Därtill finns förmånen äldreförsörjningsstöd som kan lämnas till personer över 65 år. Särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd har högre grad av inkomstprövning, vilket i praktiken kan innebära att en höjning av bostadstillägget neutraliseras av en motsvarande sänkning i det särskilda bostadstillägget eller äldreförsörjningsstödet. För att förslagen ska ge även dessa grupper som har de minsta ekonomiska marginalerna en höjd disponibel inkomst föreslår regeringen samtidigt att nivåerna för skälig bostadskostnad och skälig levnadsnivå höjs. Regeringen föreslår därför att den skäliga levnadsnivån höjs till 1,5357 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och till 1,2353 gånger prisbasbeloppet för den som är gift. Höjningen av den skäliga levnadsnivån motsvarar höjningen av bostadstillägget.

Som en följd av det höjda bostadskostnadstaket i bostadstillägget höjs även den skäliga bostadskostnaden för det särskilda bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet till 7 500 kronor per månad för ogifta och till 3 750 kronor per månad för gifta. Denna följdändring innebär att nivån för skälig bostadskostnad blir densamma oavsett ålder.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022 och gälla för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd som avser tid från och med ikraftträdandet. Detta gäller även pågående ersättningsärenden som löper över årsskiftet 2021/22. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

3.9.3 Konsekvenser

Konsekvenser för individer och statens budget

Förslaget om höjt konsumtionsstöd inom bostadstillägget innebär att personer som har fyllt 65 år och som enligt gällande regler har bostadstillägg kommer att få ett högre bostadstillägg oavsett vilken bostadskostnad de har. När det gäller förslaget om att höja taket från 7 000 till 7 500 kronor per månad för pensionärer så innebär det att pensionärer med en bostadskostnad över 7 000 kronor kommer att få ett högre bostadstillägg. Båda förslagen innebär att det kan tillkomma personer som får rätt till bostadstillägg, men som med gällande regler inte har rätt till det. Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning som har bostadstillägg och har en bostadskostnad över 5 600 kronor per månad kommer att få ett högre bostadstillägg.

Förslagen avseende pensionärer innebär att den disponibla inkomsten höjs för 350 000 personer, varav knappt 20 000 är tillkommande som inte har bostadstillägg enligt gällande regler.

För pensionärer som har en bostadskostnad under 7 000 kronor per månad kommer bostadstillägget att öka med maximalt 200 kronor per månad och för personer med bostadskostnad på 7 500 kronor per månad eller mer kommer den högsta ökningen av bostadstillägget att bli 450 kronor per månad.

Förslagen innebär högre utgifter för statens budget med totalt 1 022 miljoner kronor. Kostnaden för bostadstillägg till pensionärer (inklusive särskilt bostadstillägg till pensionärer) ökar med 977 miljoner kronor och kostnaden för äldreförsörjningsstöd

ökar med 45 miljoner kronor. Utgifterna för bostadstillägg till personer med sjukersättning och aktivitetsersättning beräknas öka med 550 miljoner kronor per år till följd av förslagen. Under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom föreslås även höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning. Förslagen om höjd garantinivå och förbättrat bostadstillägg beräknas sammantaget innebära att 85 000 män och 110 000 kvinnor får en förbättrad individuell disponibelinkomst.

Den samlade effekten för kommunerna av dessa förslag och den följdändring om höjt minimibelopp som föreslås i utgiftsområde 9 redovisas i avsnitt 6.6 i utgiftsområde 9.

Konsekvenser för Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan

Förslagen innebär en ökad administration för Pensionsmyndigheten i form av it-utveckling och volymökningar. Pensionsmyndigheten föreslås därför tillföras 7 miljoner kronor 2022 och 2 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023. Förslaget om höjt bostadskostnadstak innebär viss it-utveckling för Försäkringskassan. Kostnaden för denna it-utveckling är marginell.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen avseende pensionärer innebär att 248 000 kvinnor och 102 000 män kommer att få en högre disponibel inkomst. Det innebär att förslagen gynnar fler kvinnor än män. Fler kvinnor än män har sjukersättning eller aktivitetsersättning och fler kvinnor än män har bostadstillägg.

3.9.4 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

74 kap. 11 §

I paragrafen regleras den högsta bostadskostnaden som kan ingå vid beräkning av äldreförsörjningsstöd för den som är ogift. Ändringen innebär att detta beloppstak höjs med 500 kronor, från 7 000 kronor till 7 500 kronor.

74 kap. 12 §

I paragrafen regleras den högsta bostadskostnaden som kan ingå vid beräkning av äldreförsörjningsstöd för den som är gift. Ändringen innebär att detta beloppstak höjs med 250 kronor, från 3 500 kronor till 3 750 kronor.

74 kap. 15 §

I paragrafen regleras beräkning av skälig levnadsnivå i övrigt per månad, dvs för levnadskostnader som inte inbegriper bostadskostnad. Ändringen innebär en höjning från en tolftedel av 1,486 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,5357 prisbasbelopp för den som är ogift, och från en tolftedel av 1,2105 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,2353 prisbasbelopp för den som är gift.

102 kap. 22 §

I paragrafen finns bestämmelser om hur stor del av bostadskostnaden som ska beaktas vid beräkningen av bostadstillägget till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 65 år. Ändringen i *andra stycket* innebär att det tak upp till vilket 70 procent av bostadskostnaden beaktas höjs från 5 600 kronor till 7 500 kronor för den som är ogift och från 2 800 kronor till 3 750 kronor för den som är gift. Det betyder att 70 procent av bostadskostnaden per månad beaktas mellan 5 001 kronor och 7 500 kronor för den som är ogift och mellan 2 501 kronor och 3 750 kronor för den är gift.

102 kap. 22 a §

I paragrafen finns bestämmelser om hur stor del av bostadskostnaden som ska beaktas vid beräkningen av bostadstillägget från och med den månad en försäkrad fyller 65 år. I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att 50 procent av bostadskostnaden mellan 7 001 kronor och 7 500 kronor ska beaktas vid beräkningen av bostadstillägget för den som är ogift. För den som är gift ska 50 procent av bostadskostnaden mellan 3 501 kronor och 3 750 kronor beaktas vid beräkning av bostadstillägget.

Ändringen i *fjärde stycket* innebär att den del av bostadstillägget som inte är direkt kopplat till bostadskostnadens storlek ska höjas med 200 kronor från 340 kronor till 540 kronor för den som ogift och med 100 kronor från 170 kronor till 270 kronor för den som är gift.

102 kap. 27 §

I paragrafen finns bestämmelser om vad som ska anses som skälig bostadskostnad vid beräkning av särskilt bostadstillägg enligt 26 §. Bestämmelsen ändras på så sätt att den återgår till att omfatta samtliga försäkrade på samma sätt som i den tidigare lydelsen före 2019. Detta innebär att vad som ska anses som skälig bostadskostnad blir detsamma oavsett om den försäkrade har fyllt 65 år eller inte. Ändringen medför att 27 a § upphävs. Vidare höjs beloppen för skälig bostadskostnad från 6 620 kronor till 7 500 kronor för den som är ogift och från 3 310 kronor till 3 750 kronor för den som är gift.

102 kap. 28 §

I paragrafen finns bestämmelser om beräkning av skälig levnadsnivå i övrigt enligt 26 § per månad. Ändringen innebär att nivåerna höjs från en tolftedel av 1,486 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,5357 prisbasbelopp för den som är ogift, och från en tolftedel av 1,2105 prisbasbelopp till en tolftedel av 1,2353 prisbasbelopp för den som är gift.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Detta innebär att ändringarna ska gälla för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd som avser tid från och med ikraftträdandet. I *andra punkten* anges att äldre bestämmelser fortfarande gäller för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

3.10 Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Riksdagen fattade den 24 oktober 2018 beslut om vissa ändringar i socialförsäkringsbalken. Beslutet innebär att garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension under en begränsad tidsperiod kan fortsätta att lämnas som tidigare till personer bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz. Med anledning av Förenade kungarikets utträde ur Europeiska unionen (EU) fattade riksdagen den 27 mars 2019 beslut om lagstiftning som bland annat innebär att ovan angivna förmåner under en tidsbegränsad period även ska fortsätta att lämnas till vissa personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU. De tillfälliga regleringarnas giltighetstid förlängs senast genom riksdagens beslut den 15 december 2020 (prop. 2020/21:1, utg.omr. 11,

bet. 2020/21:SfU2, rskr. 2020/21:139). Regleringarna gäller förnärvarande till utgången av 2021.

Under sommaren 2021 har promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket (S2021/05323) tagits fram inom Socialdepartementet. I promemorian finns förslag om att förlänga de två tillfälliga regleringarna om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till EES och Schweiz respektive Förenade kungariket.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilagan, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilagan, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilagan, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på Socialdepartementet (S2021/05323)

3.10.2 Bakgrund

Utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension inom EES och Schweiz

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (nedan kallad EU-förordningen) finns bestämmelser om samordning av de sociala trygghetssystemen i EU:s medlemsstater. EU-förordningen gäller även för och i förhållande till länder inom EES som inte är medlemmar i EU[8] samt Schweiz. Med medlemsstat avses således i detta sammanhang även de länderna.

I EU-förordningen genomförs bl.a. den fördragsfästa rättigheten att sociala trygghetsförmåner som är så kallade kontantförmåner som regel inte får minskas eller dras in om den berättigade personen är bosatt i en annan medlemsstat än den som betalar ut förmånen.[9] Denna princip, som kommer till uttryck i artikel 7 i EU-förordningen, är en av de grundläggande principerna i EU-förordningen. Kontantförmåner som en person har förvärvat i ett land inom EES eller i Schweiz ska därför betalas ut även om den berättigade bor i eller flyttar till en annan medlemsstat, om inte något annat föreskrivs i EU-förordningen.

Ålders- och efterlevandepensioner samordnas enligt de allmänna bestämmelserna i kapitel 5 i EU-förordningen. Vissa av dessa förmåner samordnas dock enligt de särskilda bestämmelserna om vissa förmåner som utges med ett minimibelopp (i denna proposition benämnda minimiförmåner). Enligt den särskilda bestämmelsen om minimiförmåner, artikel 58 i EU-förordningen, får en förmånstagare, av den medlemsstat där denne är bosatt, inte tilldelas ett lägre belopp än det minimibelopp som är fastställt i lagstiftningen vid beaktande av alla de försäkringsperioder som kan beaktas med stöd av EU-förordningen. Medlemsstaten där förmånstagaren är bosatt ska under hela den tid personen är bosatt inom statens territorium betala ut ett tillägg till denne, motsvarande skillnaden mellan det totala förmånsbelopp som ska betalas ut enligt kapitel 5 i EU-förordningen och minimibeloppet.

Sverige har tidigare tolkat artikel 58 i EU-förordningen på så sätt att det inte anses finnas någon svensk förmån som är en sådan minimiförmån som omfattas av den artikeln. Garantipensionen har ansetts vara en pensionsförmån som omfattas av de allmänna beräkningsreglerna om pensionsförmåner i EU-förordningen och som ska betalas ut vid bosättning i en annan medlemsstat enligt principen om exportabilitet i artikel 7. En person som uppfyller villkoren för garantipension eller garantipension till omställningspension har således haft samma rätt till förmånen oavsett om personen

[8] I EES ingår EU-medlemsstaterna, Island, Liechtenstein och Norge.

[9] Artikel 48 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

har bott i Sverige eller i en annan medlemsstat eller i Schweiz. Denna tolkning har under lång tid återspeglats i den klassificering som Sverige årligen har anmält genom den så kallade artikel 9-deklarationen till Europeiska kommissionen.

Tillfällig utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till EU:s medlemsstater med stöd av svensk lag

Efter EU-domstolens dom i mål C-189/16 *Zaniewicz-Dybeck mot Pensionsmyndigheten,* EU:C:2017:946 har klassificeringen av den svenska garantipensionen och garantipensionen till omställningspension ändrats. Domstolen fann att garantipensionen till personer födda 1938 eller senare ska anses utgöra en minimiförmån. Förmånen ska således inte längre beräknas med stöd av de allmänna beräkningsreglerna i kapitel 5 i EU-förordningen utan enligt bestämmelserna i artikel 58 i samma förordning. I propositionen Fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz (prop. 2017/18:275) bedömde regeringen att garantipension till omställningspension till syfte och konstruktion uppvisar stora likheter med den förmån som prövades i EU-domstolen, varför garantipensionen till omställningspension också ansågs utgöra en minimiförmån. Med begreppet garantipension avses i fortsättningen såväl garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare som garantipension till omställningspension. Klassificeringen av de båda förmånerna som minimiförmåner har sedermera anmälts till Europeiska kommissionen i artikel 9-förfarandet som görs varje år.

Till följd av EU-domstolens dom gjorde regeringen tolkningen att den ändrade klassificeringen av förmånerna innebar att det inte fanns något rättsligt stöd i artikel 58 i EU-förordningen för att fortsätta bevilja och betala ut garantipension till personer bosatta i ett annat land inom EES eller i Schweiz.

Att personer som har planerat inför pensionen utifrån tillämpningen före EU-domstolens dom, och att personer som redan före domen hade dessa förmåner, skulle hamna i en situation där deras ekonomiska förutsättningar ändras utan någon möjlighet till framförhållning bedömde regeringen som orimligt. För att undvika detta och för att säkerställa att garantipension fortsatt betalades ut med oförändrade belopp till personer bosatta inom EES eller i Schweiz, åtminstone under den tid som konsekvenserna av domen analyserades, fattade riksdagen den 24 oktober 2018 beslut om vissa ändringar i socialförsäkringsbalken. Beslutet innebar att garantipension kunde fortsätta att lämnas som tidigare fram till och med den 31 december 2019.

I propositionen Fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz (prop. 2017/18:275) bedömde regeringen att det fanns behov av att tillsätta en utredning för att utreda konsekvenserna av domen samt belysa eventuellt behov av att ändra garantipensionernas konstruktion. Regeringen tillsatte sedermera en utredning, som antog namnet Garantipensionsutredningen (S 2018:14), för att analysera och lämna förslag till hur garantipension och garantipension till omställningspension bör konstrueras och regleras i socialförsäkringsbalken (dir. 2018:106). Syftet med översynen var att ge regeringen underlag för och skapa såväl tydliga som hållbara förslag till eventuella lagändringar på området. För att utredningens förslag skulle hinna analyseras och eventuella förslag genomföras utan att enskilda skulle drabbas av att förmånen drogs in, förlängdes den tidsbegränsade rätten till utbetalning till utgången av 2020 enligt riksdagens beslut den 16 oktober 2019. Med hänvisning till behovet av fortsatt analys av frågan om garantipensionens konstruktion förlängdes den tidsbegränsade rätten till utbetalning ytterligare, till utgången av 2021, enligt riksdagens beslut den 15 december 2020.

Garantipensionsutredningens arbete

Garantipensionsutredningen överlämnade den 9 december 2019 ett delbetänkande till regeringen (SOU 2019:53). Huvuddragen i utredningens förslag i delbetänkandet är att garantipensionen ska ersättas av en ny förmån som ska heta grundpension. Grundpensionen ska tjänas in av den försäkrade och beräknas utifrån den tid som personen har arbetat eller varit bosatt i Sverige. Utredningen bedömer att bestämmelserna i EU-förordningen ska tillämpas på grundpensionen på motsvarande sätt som de tillämpades på garantipensionen före EU-domstolens dom, dvs. att grundpensionen inte är en minimiförmån.

Utredningen har även haft i uppdrag att analysera konsekvenserna av EU-domstolens avgörande för vissa andra förmåner som till sin konstruktion liknar den som gäller för garantipensionen. Utredningen har funnit att förmånerna sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning till följd av domen bör anses vara minimiförmåner.

Regeringen beslutade i oktober 2019 tilläggsdirektiv till Garantipensionsutredningen (dir. 2019:75), där utredaren bland annat fick i uppdrag att föreslå en utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning som långsiktigt fungerar utifrån de ändrade förutsättningar som EU-domstolens dom har medfört och som samspelar med garantipensionen. Utredningen slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020 (SOU 2020:32). Slutbetänkandet innehåller bland annat förslag till utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning utifrån de ändrade förutsättningar som EU-domstolens dom medfört.

Tillfällig utbetalning av garantipension till Förenade kungariket

Garantipensionen betalas i dagsläget inte bara ut till dem som är bosatta inom EES eller i Schweiz. När Förenade kungariket trädde ut ur EU den 31 januari 2020 gjordes det med ett utträdesavtal som reglerar skyldigheter och rättigheter i förehavanden mellan EU:s medlemsstater och Förenade kungariket.[10] Under en övergångsperiod, som sträckte sig till utgången av 2020, tillämpades EU-rätten på samma sätt som när Förenade kungariket var medlem i EU. EU-förordningen tillämpades därför fullt ut under denna period. Den 1 maj 2021 trädde ett avtal om handel och samarbete i kraft som reglerar den nya relationen mellan EU och Förenade kungariket[11]. Avtalet har tillämpats provisoriskt sedan den 1 januari 2021. Till avtalet har det fogats ett protokoll om samordning av de sociala trygghetssystemen i Förenade kungariket och EU:s medlemsstater.

Som nämnts ovan betalas inte garantipension ut till personer bosatta inom EES eller i Schweiz med stöd av EU-förordningen. Garantipensionärer bosatta i Förenade kungariket fick under tiden landet var medlem i EU utbetalningar med stöd av den svenska lagstiftningen som möjliggör export av förmånerna till EES och Schweiz. Inför utträdestidpunkten tolkade regeringen det som att fortsatt utbetalning av förmånerna till personer bosatta i Förenade kungariket inte heller skulle vara möjlig med stöd av utträdesavtalet. I propositionen Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit (prop. 2018/19:53) föreslog regeringen att även personer bosatta i Förenade kungariket som hade rätt att få eller fick garantipension eller garantipension till omställningspension vid utträdestidpunkten fortsatt skulle få förmånen till utgången av 2019. Eftersom utträdet sedermera senarelades ansågs det rimligt att de nämnda förmånstagarna skulle ha rätt att få förmånerna utbetalda till

[10] Avtalet om Förenade kungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (EUT L 29, 31.1.2020, s. 7–187).

[11] Avtalet om handel och samarbete mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland, å andra sidan (EUT L 149, 30.4.2021, s. 10–2539).

utgången av 2020, på samma sätt som personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Regeringen föreslog därför i propositionen Ytterligare fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz samt inom Förenade kungariket (prop. 2018/19:131) att rätten till utbetalning skulle förlängas även för de personer som är bosatta i Förenade kungariket. Riksdagen fattade i oktober 2019 beslut i enlighet med regeringens förslag. Vid detta tillfälle sattes tidpunkten till utgången av 2020 för att också bättre motsvara den övergångsperiod som regleras i utträdesavtalet.

Med anledning av utträdesavtalets konstruktion i fråga om vissa personers förlängda rätt att få sociala trygghetsförmåner utbetalda i såväl Förenade kungariket som i EU:s medlemsstater, och för att möjliggöra att även de personer som omfattas av utträdesavtalet skulle kunna få garantipensionen fortsatt utbetald, förlängdes även den tidsbegränsade rätten till utbetalning av garantipension till Förenade kungariket ytterligare, till utgången av 2021, enligt riksdagens beslut den 15 december 2020.

Utträdesavtalet antogs kort tid före Förenade kungarikets faktiska utträde den 31 januari 2020. Vad gäller sociala trygghetsförmåner så innebär utträdesavtalet att en förmånstagare efter utträdestidpunkten och under övergångsperioden hade rätt till sociala trygghetsförmåner på samma villkor som tidigare. Utträdesavtalet reglerar även rätten att i vissa situationer fortsätta få sociala trygghetsförmåner efter övergångsperiodens slut. Personer som migrerar för första gången mellan en EU-medlemsstat och Förenade kungariket efter övergångsperioden omfattas dock inte av utträdesavtalets bestämmelser. De personerna omfattas i stället av det nya handels- och samarbetsavtalet och tillhörande protokoll om samordning av de sociala trygghetssystemen.

I protokollet om samordning av de sociala samordningssystemen finns bestämmelser som till sitt innehåll är likalydande med de nu aktuella artiklarna 7 och 58 i EU-förordningen (för en beskrivning av dessa artiklar, se avsnitt ovan).

3.10.3 Utbetalning av garantipension till personer som inte bor i Sverige

Förlängd utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till EES-länder och Schweiz

Regeringens förslag: Möjligheten att fortsatt lämna garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till den som är bosatt i ett annat land inom EES eller i Schweiz ska förlängas med nio månader, till utgången av september 2022.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända mot förslaget. *Pensionsmyndigheten* har synpunkter på förlängningens omfattning och menar att den tillfälliga regleringen bör gälla till åtminstone 2024. På så sätt anser myndigheten att pensionärer får möjlighet att anpassa sig till nya förutsättningar och Pensionsmyndigheten ges rimlig tid att genomföra de förberedelser som krävs inför en eventuell ny lagstiftning på området.

Skälen för regeringens förslag: Den 15 december 2020 fattade riksdagen beslut om den senaste förlängningen av den tillfälliga reglering som möjliggör fortsatt utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz (prop. 2020/21:1 utg.omr. 11, bet. 2020/21:SfU2, rskr. 2020/21:139). Förlängningen syftade till att fortsatt säkerställa att enskilda personer i nämnda stater skulle kunna få garantipension utbetald till dess att regeringen tagit ställning till förslag från Garantipensionsutredningen och eventuella nya regler om

garantipension skulle ha trätt i kraft. Regleringen gäller för närvarande till utgången av 2021.

Garantipensionsutredningen överlämnade ett delbetänkande till regeringen den 9 december 2019 och slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020. Delbetänkandets innehåll har redogjorts för i bakgrunden. I korthet innehåller delbetänkandet förslag till en ny konstruktion av garantipensionen för personer födda 1938 eller senare och garantipensionen till omställningspension. Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 11 s. 100–101) att det är angeläget att frågan om garantipensionens konstruktion fortsätter att analyseras för att så långt som möjligt säkerställa att konstruktionen blir rättsligt hållbar över tid. Ett sådant arbete förväntas ta längre tid än vad som tidigare aviserats, dvs. längre än till utgången av 2021 då de svenska bestämmelserna om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz ska upphöra att gälla enligt nu gällande reglering.

Det får därmed anses vara motiverat att ytterligare förlänga giltigheten av den tillfälliga regleringen så att garantipensionen kan fortsätta att betalas ut till förmånstagare i EES-länder och Schweiz. *Pensionsmyndigheten* anser att regleringens giltighetstid bör förlängas till 2024. Utifrån de uppskattningar som kan göras i dag så gör regeringen bedömningen att en förlängning av den tillfälliga regleringens giltighetstid med nio månader är rimlig, för att ge tid till fortsatt analys av hur frågan bör hanteras framgent.

I lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken regleras när de berörda paragraferna i socialförsäkringsbalken upphör att gälla, senast ändrad genom lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken. Förlängningen av paragrafernas giltighet föreslås lagtekniskt genomföras på så sätt att lagen om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken utgår och den nya tidpunkten för ikraftträdande av lagen om ändring i socialförsäkringsbalken regleras genom en ny ändring i den lagen. Detta innebär även att den följdändring i innehållsbestämmelsen till 5 kap. socialförsäkringsbalken som föreskrivs i lagen om ändring i socialförsäkringsbalken träder i kraft senare än vad som tidigare har föreskrivits.

Förlängd utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till Förenade kungariket

Regeringens förslag: Rätten till fortsatt utbetalning av garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension för personer i Förenade kungariket ska förlängas med nio månader, till utgången av september 2022.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig över förslaget är positiva eller har inget att invända mot förslaget. *Pensionsmyndigheten* har även för detta förslag synpunkter kring förlängningens omfattning och menar att den tillfälliga regleringen bör gälla till åtminstone 2024.

Skälen för regeringens förslag: Förenade kungarikets utträde ur EU innebär att personer bosatta i Förenade kungariket inte omfattas av den svenska lagstiftning som möjliggör fortsatt utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Fortsatt utbetalning av sådana förmåner till personer i Förenade kungariket möjliggörs i stället genom en tillfällig reglering i 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. När riksdagen den 15 december 2020

beslutade om förlängning av den tillfälliga regleringen om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension inom EES och i Schweiz förlängdes även den tillfälliga regleringen om rätten att få garantipension och garantipension till omställningspension utbetald till Förenade kungariket (prop. 2020/21:1 utg.omr. 11, bet. 2020/21:SfU2, rskr. 2020/21:139). Även regleringen som avser personer i Förenade kungariket gäller för närvarande till utgången av 2021.

Bestämmelsen i 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen innebär att det endast är personer som vid utträdestidpunkten den 31 januari 2020 hade rätt att få eller fick garantipension eller garantipension till omställningspension i Förenade kungariket som har en förlängd rätt att fortsätta få förmånerna utbetalda till Förenade kungariket. Regeringen angav i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 11 s. 102) att bedömningen av vilken tid som förlängningen ska avse när det gäller garantipensionärer bosatta i Förenade kungariket måste göras i förhållande till de villkor som gäller specifikt för personer i en gränsöverskridande situation med det landet. Det innebär att överväganden vad gäller den tidsmässiga begränsningen bör göras i jämförelse med de rättigheter som främst följer av utträdesavtalet. Det finns inte skäl att nu göra en annan bedömning i denna fråga.

Med hänvisning till utträdesavtalets konstruktion, att vissa personer genom avtalet har fått en förlängd rätt att få sociala trygghetsförmåner utbetalda, bedömde regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 11 s. 102–103) det lämpligt att även förlänga giltigheten av 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. Så bedöms vara fallet även denna gång.

Regeringen anser att giltighetstiden för den tillfälliga regleringen om fortsatt utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta i Förenade kungariket bör förlängas i samma utsträckning som föreslås för dem som är bosatta inom EES eller i Schweiz, dvs. fram till utgången av september månad 2022. Det innebär att även personer bosatta i Förenade kungariket som vid utträdestidpunkten hade rätt att få eller fick garantipension kan få garantipensionen fortsatt utbetald, på motsvarande sätt som personer bosatta i EES eller i Schweiz.

Pensionsmyndigheten anser att även den nu aktuella regleringens giltighetstid bör utökas till 2024. Även i detta fall gör dock regeringen bedömningen att en förlängning om nio månader är rimlig utifrån de uppskattningar som kan göras i dag.

Den 1 maj 2021 trädde ett avtal om handel och samarbete mellan EU och Förenade kungariket i kraft. Avtalet har tillämpats provisoriskt sedan den 1 januari 2021. Till avtalet har det fogats ett protokoll om samordning av de sociala trygghetssystemen i Förenade kungariket och EU:s medlemsstater. Den fråga som regleras i detta lagstiftningsärende bedöms dock inte påverkas av detta avtal.

I lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen regleras när 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen upphör att gälla. Förlängningen av nämnda paragrafs giltighet föreslås lagtekniskt genomföras på så sätt att lagen om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen utgår och den nya tidpunkten för upphävande av den aktuella paragrafen regleras genom en ny ändring i grundförfattningen.

3.10.4 Konsekvenser

Konsekvenser för individer och statens budget

Regeringens förslag syftar till att förlänga de tillfälliga bestämmelser som möjliggör utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES, i Schweiz eller i Förenade kungariket.

Förslaget berör ca 46 000 personer bosatta i EES och Schweiz som redan får garantipension eller garantipension till omställningspension. Om förslaget inte genomförs, kommer utbetalningarna av dessa förmåner till personer bosatta inom EES eller i Schweiz att upphöra. Förslaget berör också personer som framöver kan komma att ha rätt till dessa förmåner och som skulle kunna få förmånerna utbetalda till EES eller Schweiz med stöd av den tillfälliga regleringen.

Förslaget berör även de ca 1 900 personer bosatta i Förenade kungariket som för närvarande får garantipension eller garantipension till omställningspension. Till skillnad från vad som gäller enligt den tillfälliga regleringen för personer bosatta inom EES eller i Schweiz sker inget nybeviljande av dessa förmåner till personer bosatta i Förenade kungariket. Förslaget i denna del omfattar alltså endast personer som hade rätt att få eller fick garantipension när landet lämnade EU. Förmånerna betalas i dessa fall ut med samma belopp[12] som betalades ut strax före tidpunkten för Förenade kungarikets utträde ur EU, under förutsättning att inga andra förhållanden som kan påverka nivån på garantipensionen ändras för den enskilde. Detta gör att kostnaderna inte förväntas öka nämnvärt i förhållande till dagens kostnader.

Förslagen innebär högre utgifter för statens budget jämfört med om förlängningarna inte skett. Kostnaden bedöms uppgå till ca 353 miljoner kronor för 2022 (årets nio första månader). Av kostnaderna avser ca 17 miljoner kronor utbetalningar till Förenade kungariket.

Konsekvenser för Pensionsmyndigheten

Regeringens förslag innebär ingen förändring av hanteringen av garantipension och garantipension till omställningspension jämfört med nuvarande tillämpning. Förslagen bedöms därför inte leda till ökad administration för myndigheten.

Konsekvenser för jämställdhet

Det är totalt sett fler kvinnor än män som har garantipension och garantipension till omställningspension. Det gäller både bland dem som är bosatta i Sverige och bland dem som är bosatta i ett annat land. Av dem som får garantipension utbetald till ett land inom EES eller Schweiz är 60 procent kvinnor och 40 procent män. Motsvarande fördelning för dem som bor i Förenade kungariket är ca 70 procent kvinnor och 30 procent män. Förslagen berör därmed kvinnor i större utsträckning än män.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Regeringens förslag bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden, exempelvis ratificerade ILO-konventioner. De föreslagna bestämmelserna kommer att tillämpas på alla personer oavsett medborgarskap. Vidare bedöms förslagen vara förenliga med EU-rätten.

[12] Notera dock att garantipensionen följer prisutvecklingen i samhället och därför årligen räknas om med prisbasbeloppet.

3.10.5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

I lagen föreskrivs att lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå. Detta innebär att 5 kap. 17 a och 18 a §§, 67 kap. 16 a och 17 a §§ och 81 kap. 9 a § socialförsäkringsbalken inte upphör att gälla samt att den nya lydelsen av 5 kap. 1 § samma balk inte träder i kraft vid den tidpunkt som anges i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken. (Se vidare förslaget till lag om ändring i lagen [2019:646] om ändring i socialförsäkringsbalken [lagförslag 2.3] och författningskommentaren till den lagen.)

Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Enligt ikraftträdandebestämmelsen träder lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken i kraft den 1 oktober 2022. De ändringar som föreskrivs genom den lagen träder därmed i kraft nio månader senare än vad som föreskrivs i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken och som ska utgå enligt förslaget till lag om ändring i den lagen (lagförslag 2.2). Detta innebär att 5 kap. 17 a och 18 a §§, 67 kap. 16 a och 17 a §§ samt 81 kap. 9 a § socialförsäkringsbalken upphör att gälla vid utgången av september 2022 i stället för vid utgången av 2021. I paragraferna finns bestämmelser om garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till personer som är bosatta i ett annat land inom EES eller i Schweiz. Efter september 2022 kan förmånerna inte längre lämnas med stöd av de angivna paragraferna. Den ändring i innehållsbestämmelsen i 5 kap. 1 § socialförsäkringsbalken som föreskrivs genom lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken till följd av att 17 a och 18 a §§ samma kapitel upphör att gälla träder i kraft i samband med att paragraferna tas bort.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

I lagen föreskrivs att lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå. Detta innebär att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen inte upphör att gälla vid den tidpunkt som anges i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. (Se vidare förslaget till lag om ändring i lagen [2019:168] om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen [lagförslag 2.5] och författningskommentaren till den lagen.)

Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Genom lagen upphör 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen att gälla vid utgången av september 2022. Paragrafen upphör därmed att gälla nio månader senare än vad som föreskrivs i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen och som ska utgå enligt förslaget till lag om ändring i den lagen (lagförslag 2.4). I 4 a § regleras utbetalning av garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till personer i Förenade kungariket efter landets

utträde ur EU med ett utträdesavtal. Förenade kungariket trädde ut ur EU med ett utträdesavtal vid utgången av januari 2020. Bestämmelserna i 4 a § tillämpas därför sedan den 1 februari 2020. Efter utgången av september 2022 har de personer som omfattas av nämnda paragraf inte längre rätt att få garantipension eller garantipension till omställningspension utbetald med stöd av paragrafen.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

2020	Utfall	14 385 887	Anslagssparande	460 947
2021	Anslag	14 141 100[1]	Utgiftsprognos	14 013 800
2022	**Förslag**	**13 416 400**		
2023	Beräknat	12 960 900		
2024	Beräknat	13 095 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**14 141 100**	**14 141 100**	**14 141 100**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-299 000	-599 000
Makroekonomisk utveckling	-240 900	-552 800	-354 700
Volymer	-483 800	-328 400	-91 900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 416 400**	**12 960 900**	**13 095 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet ålderspensionärer beräknas öka under åren 2021–2024 eftersom det är fler som tillkommer än avlider. Nytillkommande ålderspensionärer har inkomstgrundad pension i större utsträckning än äldre ålderspensionärer och det är därför en lägre andel av de nyblivna pensionärerna som får garantipension. Med undantag för 2020 har antalet med garantipension stadigt minskat sedan 2003 då garantipensionen infördes. Under 2020 ökade antalet med garantipension i huvudsak till följd av att nivån på garantipensionen höjdes den 1 januari 2020. I mitten av 2021 beräknades 685 000 ålderspensionärer ha garantipension. Fram till 2024 beräknas antalet förmånstagare minska till 666 700.

Prisbasbeloppet beräknas öka under åren 2022–2024, vilket har en höjande effekt på utgiftsnivån. Följsamhetsindexeringen beräknas öka något mindre i förhållande till prisbasbeloppet för åren 2022–2024. Även det har en höjande effekt på utgiftsnivån.

Förslaget om fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz samt till Förenade kungariket beräknas öka utgifterna för 2022 med 353 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 13 416 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 12 960 900 000 kronor respektive 13 095 500 000 kronor.

3.11.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

2020	Utfall	9 966 127	Anslagssparande	-225 996
2021	Anslag	9 343 300[1]	Utgiftsprognos	9 350 500
2022	**Förslag**	**8 834 900**		
2023	Beräknat	8 400 900		
2024	Beräknat	7 918 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garantipension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 343 300**	**9 343 300**	**9 343 300**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		92 000	184 000
Makroekonomisk utveckling	259 600	458 300	552 400
Volymer	-768 000	-1 492 700	-2 161 300
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 834 900**	**8 400 900**	**7 918 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Långtgående övergångsbestämmelser innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier, och nya änkepensioner beviljas fortfarande enligt det gamla systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 65 år, medan änkepensionen ofta är livsvarig. Änkepensionen är därför dominerande både i antal och kostnader och svarar för ungefär 92 procent av utgifterna inom anslaget.

Antalet kvinnor med änkepension var ca 219 000 i december 2020. För 2021–2024 beräknas antalet minska med drygt 11 000 per år. Medelantalet kvinnor och män med omställningspension var ca 4 600 respektive 1 800 under 2020. Prognosen för åren framöver är att änkepensionen kommer att minska i samma takt som tidigare och att antalet kvinnor och män med omställningspension kommer att minska marginellt.

Sammantaget innebär detta att utgifterna på anslaget beräknas minska med mellan 6 och 7 procent per år.

Regeringen föreslår att 8 834 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 400 900 000 kronor respektive 7 918 400 000 kronor.

3.11.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

2020	Utfall	10 414 070	Anslagssparande	-387 770
2021	Anslag	10 896 800[1]	Utgiftsprognos	10 508 700
2022	**Förslag**	**11 461 400**		
2023	Beräknat	11 301 000		
2024	Beräknat	11 342 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 273 800**	**10 273 800**	**10 273 800**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	977 000	739 000	497 000
varav BP22	*977 000*	*977 000*	*977 000*
– Höjt tak	*131 000*	*131 000*	*131 000*
– Förstärkning av bostadstillägg för pensionärer	*846 000*	*846 000*	*846 000*
Makroekonomisk utveckling	-153 500	-218 500	-142 000
Volymer	364 100	506 700	713 400
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 461 400**	**11 301 000**	**11 342 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadstillägget är inkomstprövat och utgifterna beror därför på pensionärernas inkomster och förmögenheter. Ökade pensionsinkomster minskar behovet av bostadstillägg i genomsnitt. Att det totala antalet pensionärer har ökat över tid har dock inneburit att även antalet pensionärer med bostadstillägg ökat, även om den totala andelen minskat. Antalet kvinnor och män som fick bostadstillägg 2020 var 212 300 respektive 78 100. Under 2022 beräknas antalet med bostadstillägg öka till följd av att antalet ålderspensionärer beräknas öka samt till följd av regelförändringarna i budgetpropositionen för 2022.

Förutom pensionärernas inkomster och förmögenheter påverkas utgifterna för bostadstillägg även av bostadskostnadernas utveckling. Medelbeloppen har ökat för

både kvinnor och män sedan 2003 främst på grund av ökade bostadskostnader och regelförändringar.

Även pensionärernas benägenhet att ansöka om bostadstillägg påverkar utgiftsutvecklingen. Det är osäkert hur många som är berättigade till bostadstillägg men som av någon anledning inte ansöker om förmånen. Förändrad kunskap och ändrad benägenhet att ansöka kan därför påverka antalet personer som får bostadstillägg och därmed även utgifterna.

Förslagen om höjt bostadskostnadstak och förstärkning av bostadstillägg för pensionärer beräknas öka utgifterna med 977 miljoner kronor för 2022.

Regeringen föreslår att 11 461 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 301 000 000 kronor respektive 11 342 200 000 kronor.

3.11.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	1 180 149	Anslagssparande	-52 982
2021	Anslag	1 190 100[1]	Utgiftsprognos	1 189 400
2022	**Förslag**	**1 252 200**		
2023	Beräknat	1 239 800		
2024	Beräknat	1 230 800		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 190 100**	**1 190 100**	**1 190 100**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	45 000	3 000	-39 000
varav BP22	*45 000*	*45 000*	*45 000*
– Höjt tak	*18 000*	*18 000*	*18 000*
– Förstärkning av bostadstillägg för pensionärer	*27 000*	*27 000*	*27 000*
Makroekonomisk utveckling	17 200	39 800	68 100
Volymer	-100	6 900	11 600
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 252 200**	**1 239 800**	**1 230 800**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Äldreförsörjningsstödet garanterar en lägsta ekonomisk standard för personer som är 65 år och äldre. Det är inkomstprövat och avräknas mot alla andra inkomster. I praktiken innebär det att äldreförsörjningsstödet lämnas till kvinnor och män över 65

år som inte har tillräckligt stor pension, vilket oftast är personer som bosatt sig i Sverige relativt sent i livet.

Antalet personer som fick äldreförsörjningsstöd ökade mellan 2003 och 2019, för att minska något 2020. Från 2021 förväntas antalet återigen öka. Ett skäl är att de nuvarande reglerna om rätt till garantipension inte fått full genomslagskraft. Enligt nuvarande regler krävs 40 års bosättning i Sverige för att fullt ut få del av grundskyddet, medan det enligt äldre regler endast krävdes 10 år. Personer födda före 1938 omfattas av de äldre bestämmelserna och har därför som regel tillräckligt hög garantipension för att inte vara i behov av äldreförsörjningsstöd. I takt med att årskullar som inte omfattas av de äldre bestämmelserna tillkommer ökar antalet med äldreförsörjningsstöd.

År 2020 fick 14 300 kvinnor och 10 900 män äldreförsörjningsstöd. För åren 2022–2024 beräknas antalet förmånstagare öka från 26 200 till 27 700.

Förslagen om höjt bostadskostnadstak och förstärkning av bostadstillägg för pensionärer beräknas öka utgifterna med 45 miljoner kronor för 2022.

Regeringen föreslår att 1 252 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 239 800 000 kronor respektive 1 230 800 000 kronor.

3.11.5 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	1 990 000[1]	Utgiftsprognos	2 028 000
2022	**Förslag**	**6 121 000**		
2023	Beräknat	6 055 000		
2024	Beräknat	5 976 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för inkomstpensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 990 000**	**1 990 000**	**1 990 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 050 000	3 740 000	3 740 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	81 000	325 000	246 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 121 000**	**6 055 000**	**5 976 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inkomstpensionstillägget påverkas av storleken på ålderspensionärernas inkomstgrundade allmänna ålderspension och antalet år med pensionsgrundande inkomst. Eftersom beloppsnivåerna i förmånen inte indexeras påverkas förmånens kostnader framöver i huvudsak av att antalet ålderspensionärer ökar över tid.

Regeringen föreslår att 6 121 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inkomstpensionstillägg* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 6 055 000 000 kronor respektive 5 976 000 000 kronor.

3.11.6 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	706 021	Anslagssparande	-10 125
2021	Anslag	777 588[1]	Utgiftsprognos	771 333
2022	**Förslag**	**700 228**		
2023	Beräknat	704 334[2]		
2024	Beräknat	701 762[3]		

1 Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2 Motsvarar 696 237 tkr i 2022 års prisnivå.

3 Motsvarar 686 640 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Min Pension i Sverige AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**777 588**	**777 588**	**777 588**
Pris- och löneomräkning[2]	6 969	16 093	24 247
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-84 329	-89 347	-100 073
varav BP22[3]	*7 000*	*2 000*	*2 000*
– Handläggning bostadstillägg	*7 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**700 228**	**704 334**	**701 762**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

Förslagen om höjt bostadskostnadstak och förstärkning av bostadstillägg för pensionärer medför ökade kostnader för handläggning av dessa ärenden. Anslaget ökar därför med 7 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 2 miljoner kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 700 228 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 704 334 000 kronor respektive 701 762 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 11 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit som ska användas för att finansiera likviditetsbehovet i samband med fondhandeln inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föranleds främst av det underskott som uppstår på grund av samtida köp- och säljtransaktioner med olika likviddagar för fonderna och behovet av handelslagret i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionssparnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 11 000 000 000 kronor En sådan kredit kan beslutas med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration av den inkomstgrundade ålderspensionen täcks av avgifter som tas från AP-fonderna och premiepensionssystemet. Enligt förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten ska myndigheten senast den 15 maj varje år lämna en samlad redogörelse och en framställan om ersättning för administrationen av ålderspensionssystemet. Redogörelsen och framställan ska omfatta dels administrationen av inkomst- och tilläggspension som ska täckas genom uttag från Första−Fjärde AP-fonderna, dels administrationen av premiepensionen.

Redogörelsen ska även innefatta kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och Statens servicecenter.

Tabell 3.17 Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras

Tusental kronor, 2021 års priser

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020				
- varav AP-fonderna	397 373	-458 847	-61 474	493
- varav premiepensionssystemet[1]	462 719	-467 028	-4 309	-59 553
Prognos 2021				
- varav AP-fonderna[2]	483 022	-487 000	-3 978	-3 485
- varav premiepensionssystemet	536 417	-495 000	41 417	6 092
Budget 2022				
- varav AP-fonderna	507 485	-504 000	3 485	0
- varav premiepensionssystemet[3]	484 187	-507 000	-22 813	0

[1] Det negativa resultatet (-4 309) täcktes delvis av ett överskott (9 145) från Pensionsmyndighetens handelslager.

[2] Det prognosticerade positiva ackumulerade överskottet 2021 beror på att det negativa ackumulerade resultatet från föregående år (-59 553) prognosticeras täckas av dels ett positivt resultat (41 417) dels delvis av ett överskott (24 228) från Pensionsmyndighetens handelslager.

[3] Det negativa resultatet (-22 813) prognosticeras täckas av dels ett prognosticerat positivt ackumulerat resultat från 2021 (6092), dels ett överskott (16 721) från Pensionsmyndighetens handelslager.

Källa: Pensionsmyndigheten

Totala förvaltningsmedel

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras av anslag på statens budget, av de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och av premiepensionssystemet. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevandepension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd, inkomstpensionstillägg samt för vissa antalsmässigt mindre pensionsrelaterade förmåner.

Tabell 3.18 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusental kronor, löpande priser

	2021	2022	2023	2024
Förvaltningsanslag (förslag/beräknat)	777 588	700 228	704 334	701 762
Avgiftsinkomster AP-fonderna (prognos)	487 000	511 544	517 598	522 643
Avgiftsinkomster premiepensionssystemet (prognos)	495 000	514 571	520 625	525 670
Summa	**1 759 588**	**1 726 343**	**1 742 557**	**1 750 075**

Källa: Pensionsmyndigheten

Bilaga

Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket 2

2 Promemorians lagförslag 3
- 2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken 3
- 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken 4
- 2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen 5
- 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen 6

3 Förteckning över remissinstanserna 7

1 Sammanfattning av promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

I promemorian lämnas två förslag till förlängda regleringar om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta i andra länder än Sverige.

Förslag till fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz

Förslaget har sin grund i den dom som Europeiska unionens (EU) domstol meddelade den 7 december 2017 i ett mål som rör den svenska garantipensionen. Domen innebar att det inte fanns något rättsligt stöd för att, såsom tidigare gjorts, bevilja och betala ut garantipension till personer bosatta i andra länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz. Som en följd av domen tillsatte regeringen en utredning, Garantipensionsutredningen (S 2018:14), som fick i uppdrag att belysa domens konsekvenser och utreda behovet av förändringar i regelverket (dir. 2018:106). Riksdagen har beslutat om en tillfällig reglering som gör det möjligt att under en tidsbegränsad period, i avvaktan på att eventuella lagförslag från utredningen börjar gälla, fortsätta betala ut garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Enligt regleringen kan förmånerna på samma sätt som tidigare lämnas till personer bosatta i dessa länder fram till och med den 31 december 2021.

I promemorian föreslås att de tillfälliga bestämmelserna som möjliggör utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz förlängs till utgången av september månad 2022, i avvaktan på att Garantipensionsutredningens lämnade förslag analyseras.

Förslag till fortsatt utbetalning av garantipension i Förenade kungariket

Förslaget har sin grund i Förenade kungarikets utträde ur EU, som skedde den 31 januari 2020. Personer i Förenade kungariket omfattas sedan dess inte av den tillfälliga regleringen om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz.

Riksdagen har beslutat om en tillfällig reglering som innebär att garantipension och garantipension till omställningspension ska fortsätta att betalas ut till personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU. Regleringen gäller för närvarande till utgången av 2021 och omfattar de förmånstagare som hade rätt att få eller fick någon av förmånerna vid Förenade kungarikets utträde ur EU. I promemorian föreslås att förmånerna ska fortsätta att betalas ut till personer i Förenade kungariket till utgången av september månad 2022.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att lagen (2020:1241) om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2020:1241	*Föreslagen lydelse*
Denna lag träder i kraft den 1 *januari* 2022.	Denna lag träder i kraft den 1 *oktober* 2022.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att lagen (2020:1243) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska upphöra att gälla vid utgången av september 2022.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remittering av promemorian har yttranden kommit in från Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Kommerskollegium, Pensionsmyndigheten och SPF Seniorerna.

Pensionärernas riksorganisation, Riksförbundet PensionärsGemenskap, Svenska KommunalPensionärernas Förbund och Svenskar i Världen har inte kommit in med yttrande.

Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområde 12 – Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
2.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) ... 11
2.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) ... 12
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ... 14
2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 15

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ... 17
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 17
3.2 Utgiftsutveckling ... 17
3.3 Skatteutgifter ... 18
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 18
3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 19
3.6 Resultatredovisning ... 19
3.6.1 De flesta barn bor med båda sina föräldrar ... 20
3.6.2 Familjepolitiken bidrar till en god levnadsstandard – men stora skillnader mellan barnhushåll består ... 20
3.6.3 Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn ... 26
3.6.4 Långsam utveckling mot ett jämställt föräldraskap ... 28
3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 29
3.8 Politikens inriktning ... 31
3.9 Förslag om att påbörja införandet av en familjevecka ... 32
3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 32
3.9.2 Balans mellan familjeliv och arbetsliv ... 33
3.9.3 Familjedagspenning för ökad flexibilitet och balans mellan arbetsliv och familjeliv ... 47
3.9.4 Föräldrar ska ha rätt till familjedagspenning ... 54
3.9.5 Barn i åldrarna 4–16 år ... 55
3.9.6 Krav att föräldern faktiskt avstår från förvärvsarbete ... 57
3.9.7 Situationer som familjedagspenningen ska omfatta ... 61
3.9.8 Vårdnadshavare ska ha en självständig rätt att få familjedagspenning ... 67
3.9.9 Förmånstid ... 68
3.9.10 Förmånsnivåer ... 77
3.9.11 Avstående, samtidigt uttag samt sammanfallande rätt till ersättning ... 79
3.9.12 Ersättning för inkomstbortfall ... 85
3.9.13 Övriga ändringar i socialförsäkringsbalken ... 87
3.9.14 Administration ... 88
3.9.15 EU-frågor och andra internationella frågor ... 93
3.9.16 Föräldraledighet med familjedagspenning ... 96
3.9.17 Ändringar i andra författningar ... 101
3.9.18 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 103
3.9.19 Konsekvenser av förslagen ... 104
3.9.20 Författningskommentar ... 117
3.10 Förslag om höjt underhållsstöd till barn som är 7–10 år ... 132
3.10.1 Ärendet och dess beredning ... 132

3.10.2 Höjt underhållsstöd 132
3.10.3 Konsekvenser av förslaget 134
3.10.4 Författningskommentar 134
3.11 Budgetförslag 135
3.11.1 1:1 Barnbidrag 135
3.11.2 1:2 Föräldraförsäkring 136
3.11.3 1:3 Underhållsstöd 138
3.11.4 1:4 Adoptionsbidrag 140
3.11.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd 140
3.11.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag 141
3.11.7 1:7 Pensionsrätt för barnår 142
3.11.8 1:8 Bostadsbidrag 143

Bilaga Förslag om att påbörja införandet av en familjevecka

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) (avsnitt 2.2 och 3.9).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) (avsnitt 2.3 och 3.9).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (avsnitt 2.4 och 3.9).
5. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.5 och 3.10).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Barnbidrag	33 426 477
1:2 Föräldraförsäkring	48 225 247
1:3 Underhållsstöd	2 838 365
1:4 Adoptionsbidrag	14 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 029 900
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 752 293
1:7 Pensionsrätt för barnår	8 467 300
1:8 Bostadsbidrag	4 286 404
Summa anslag inom utgiftsområdet	**103 040 770**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 6 kap. 6 och 16 §§, 9 kap. 1 §, 11 kap. 2, 9 och 10 §§, 13 kap. 3 § och 24 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 12 a kap., och en ny paragraf, 11 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)
8 a. inkomstpensionstillägg,	(74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

Föreslagen lydelse

6 kap.
6 §[1]

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå, *familjedagspenning* och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)
8 a. inkomstpensionstillägg,	(74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

6 kap.
16 §[2]

Förmåner enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

Familjedagspenning enligt 6 § 2 och förmåner enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Första stycket första meningen gäller också i fråga om inkomstpensionstillägg enligt 6 § 8 a om den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

9 kap.
1 §

I denna underavdelning finns

– bestämmelser om graviditetspenning i 10 kap., och
– allmänna bestämmelser om föräldrapenningsförmåner i 11 kap.

Vidare finns bestämmelser om

[1] Senaste lydelse 2020:1239.
[2] Senaste lydelse 2020:1239.

– föräldrapenning i 12 kap., *och*	– föräldrapenning i 12 kap.,
	– familjedagspenning i 12 a kap., och
– tillfällig föräldrapenning i 13 kap.	

11 kap.

2 §[3]

Föräldrapenningsförmåner lämnas i följande former:

1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.), *och*	1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.),
	2. familjedagspenning i särskilda situationer när en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn (12 a kap.), och
2. tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).	*3.* tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).

9 §

Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag.	Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag. *Motsvarande gäller familjedagspenning.*
	9 a §
	Familjedagspenning får inte lämnas till en förälder för samma tid som föräldern får föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning.

10 §[4]

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a § och 5 a–7 §§ *samt* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§.	Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§, *12 a kap. 3 och 4 §§ och* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§.
	Föräldrapenning får lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid.

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 31 e § får lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid.

För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.

[3] Senaste lydelse 2010:2005.

[4] Senaste lydelse 2018:1628.

Föreslagen lydelse

12 a kap. Familjedagspenning

Innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
– rätten till familjedagspenning i 2–10 §§,
– förmånstiden i 11–15 §§,
– avstående från familjedagspenning i 16 §,
– beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning i 17 §, och
– beräkning av familjedagspenning i 18 §.

Rätten till familjedagspenning

Allmänna bestämmelser

2 § En försäkrad förälder har rätt till familjedagspenning.

Familjedagspenning lämnas i de fall och under de närmare förutsättningar som anges i detta kapitel.

Vård av barn under lov, terminsuppehåll och studiedagar

3 § En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock inte när det är fråga om öppen förskola enligt 25 kap. 3 § skollagen.

För rätt till familjedagspenning gäller också som villkor att föräldern under den tid som avses i första stycket till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder.

Deltagande i utvecklingssamtal

4 § En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med att han eller hon deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock endast om verksamheten avser

1. förskola,
2. förskoleklass,
3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller utbildning enligt 24 kap. skollagen på grundskolenivå, eller
4. pedagogisk omsorg enligt 25 kap. 2 § skollagen som ersätter förskola.

Förbud mot att byta ut föräldrapenning

5 § Familjedagspenning lämnas inte för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats till föräldern.

Förmånsnivåer och förvärvsarbete

6 § Familjedagspenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel familjedagspenning för dag när en förälder helt har avstått från förvärvsarbete.
2. Halv familjedagspenning för dag när en förälder har förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

7 § När en förälder har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat, lämnas halv familjedagspenning enligt 4 § och 6 § 2 även om förutsättningarna i 4 § för rätt till förmånen inte är uppfyllda för hela den tid som föräldern har avstått från förvärvsarbete.

8 § Som förvärvsarbete betraktas inte

1. vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem, eller

2. sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning enligt bestämmelserna i 37 kap. 3 §.

Om det vid tillämpningen av första stycket 2 inte går att avgöra under vilken tid den försäkrade avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn, ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 §.

9 § Den omständigheten att en arbetslös förälder som är arbetssökande inte står till arbetsmarknadens förfogande under tid som avses i 3 § första stycket och 4 § likställs inte med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning.

10 § Om en förälder får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier, likställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Detta gäller dock endast i den utsträckning föräldern går miste om löneförmånerna.

Förmånstiden

Ensam vårdnad

11 § Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.

Gemensam vårdnad

12 § Till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst tre dagar per år sammanlagt för barnen.

Både ensam och gemensam vårdnad

13 § Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.

Ersättning för tre av dagarna lämnas endast för barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Familjedagspenning för tid före ansökan

14 § Familjedagspenning lämnas inte för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det finns synnerliga skäl för att familjedagspenning ändå bör lämnas.

Barnets ålder

15 § Familjedagspenning lämnas för tid från det att barnet fyller fyra år och längst till dess att barnet har fyllt sexton år.

Avstående från familjedagspenning

16 § En förälder som har ensam vårdnad om ett barn som kan berättiga till familjedagspenning kan avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan av barnets föräldrar.

Rätten att få familjedagspenning får avstås för högst tre dagar per år sammanlagt för de barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning

17 § Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning gäller följande:

– En dag med hel familjedagspenning motsvarar en dag.

– En dag med halv familjedagspenning motsvarar hälften av en dag.

Beräkning av familjedagspenning

18 § Familjedagspenning beräknas enligt bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 33–38 §§.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

13 kap.

3 §[5]

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § första stycket lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid:

1. om föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom, och

2. om föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller i behandling som ordinerats av läkare.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § *andra* stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig vårda barnet.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § *tredje* stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig vårda barnet.

24 kap.

3 §[6]

En försäkrads sjukpenninggrundande inkomst ligger också till grund för beräkning av följande förmåner enligt denna balk:

– graviditetspenning,

– föräldrapenning på sjukpenningnivå,

– familjedagspenning,

– tillfällig föräldrapenning,

– rehabiliteringspenning enligt 31 kap.,

– skadelivränta,

– smittbärarpenning, och

– närståendepenning.

---

1. Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

2. Familjedagspenning lämnas inte för tid före ikraftträdandet.

[5] Senaste lydelse 2018:1628.

[6] Senaste lydelse 2011:1513.

2.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Härigenom föreskrivs att 17 a § semesterlagen (1977:480) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 a §[1]	
Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande när det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen (1995:584) i fråga om	
1. ledighet enligt 8 § första stycket *nämnda* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för ensamstående förälder 180 dagar,	1. ledighet enligt 8 § första stycket *samma* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar,
	2. ledighet enligt 8 a eller 8 b § samma lag,
2. tid för vilken graviditetspenning *utges* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller	*3.* tid för vilken graviditetspenning *lämnas* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller
3. tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar.	*4.* tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar.
I en frånvaroperiod enligt första stycket räknas in även dagar när arbetstagaren inte skulle ha utfört arbete.	

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

[1] Senaste lydelse 2010:1223.

2.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584)

dels att 3, 10 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 8 a och 8 b §§, och närmast före 8 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:	Det finns följande *sju* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:
1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).	
2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).	
3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).	
4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).	
5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).	
	6. Ledighet för en förälder som får eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning (ledighet med familjedagspenning m.m., 8 a och 8 b §§).
6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).	*7.* Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).
Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.	
	Ledighet med familjedagspenning m.m.
	8 a §
	En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon
	1. får familjedagspenning för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation enligt 12 a kap. 3 § socialförsäkringsbalken, eller
	2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.

[1] Senaste lydelse 2018:1266.

	8 b § *En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon* *1. får familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande enligt 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken, eller* *2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.*

10 §[2]

Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Om en ledighetsperiod löper över ett årsskifte, ska den anses höra till det kalenderår då ledigheten påbörjades.	
Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller *antingen* ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 § eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.	Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 §, *ledighet med familjedagspenning m.m. enligt 8 a och 8 b §§* eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.

13 §[3]

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.	En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7*, 8 a* eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.
En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.	En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 *eller 8 b* § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

[2] Senaste lydelse 2018:1629.

[3] Senaste lydelse 2020:192.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

dels att 3 kap. 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det närmast före 3 kap. 8 § ska införas en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	Arvode vid föräldraledighet
	8 §
Arvode vid föräldraledighet	
Om en ledamot är föräldraledig från sitt uppdrag ska det för samma tid göras avdrag från arvodet och tilläggsarvodet och från andra sådana fasta arvoden som avses i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.	
Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn *eller* ledighet med tillfällig föräldrapenning ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.	Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn, ledighet med tillfällig föräldrapenning *eller ledighet med familjedagspenning* ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.
Avdrag från arvodena och betalningen av ersättningarna ska göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. För en ledamot gäller dock att arbetsdagsavdrag är detsamma som kalenderdagsavdrag.	

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § och 19 kap. 34 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 kap.	
20 §[1]	
Underhållsstöd till ett barn lämnas med	
– 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller *11* år,	– 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller *7* år,
– 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt *11* år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och	– 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt *7* år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och
– 2 223 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.	
Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.	
19 kap.	
34 §[2]	
Betalningsbelopp enligt 10–17, 21, 26 och 27 §§ ska omprövas	
1. när det finns ett nytt beslut om slutlig skatt,	
2. när grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändras, och	
3. när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt *11* eller 15 år.	3. när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt *7* eller 15 år.
En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde *11* eller 15 år.	En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde *7* eller 15 år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2. De nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser augusti 2022.

[1] Senaste lydelse 2020:1271.

[2] Senaste lydelse 2018:743.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner: generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag. De generella bidragen är barnbidrag och adoptionsbidrag. Försäkringar är föräldraförsäkringen, barnpension och efterlevandestöd samt pensionsrätt för barnår. De behovsprövade bidragen är bostadsbidrag, underhållsstöd och omvårdnadsbidrag.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet uppgick till 99 939 miljoner kronor 2020 och var därmed ca 1 491 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statens budget. Jämfört med 2019 blev utgifterna 2 626 miljoner kronor högre, vilket motsvarar en ökning med 2,7 procent. Utgifterna för anslagen föräldraförsäkring, barnbidrag samt omvårdnadsbidrag och vårdbidrag blev lägre än beräknat. Försäkringsförmånerna utgjorde 55 procent av de totala utgifterna för de familjeekonomiska stöden 2020 med totalt ca 54 724 miljoner kronor. Utgifterna för de generella bidragen var 33 335 miljoner kronor, vilket motsvarade 33 procent av de totala utgifterna 2020. De behovsprövade bidragen uppgick sammantaget till 11 880 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 12 procent av de samlade utgifterna. För 2021 beräknas utgifterna bli 99 656 miljoner kronor. Det är ca 4 546 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2020 beräknas utgifterna för 2021 bli 283 miljoner kronor lägre.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Barnbidrag	33 326	33 681	33 486	**33 426**	33 299	33 142
1:2 Föräldraförsäkring	46 125	47 653	45 438	**48 225**	49 867	52 191
1:3 Underhållsstöd	2 636	2 594	2 710	**2 838**	2 882	2 893
1:4 Adoptionsbidrag	9	15	9	**15**	15	15
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 034	1 082	1 012	**1 030**	1 050	1 063
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	3 960	5 367	3 874	**4 752**	4 852	4 895
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 565	8 071	8 071	**8 467**	8 473	8 250
1:8 Bostadsbidrag	5 284	5 741	5 056	**4 286**	4 136	3 986
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	**99 939**	**104 202**	**99 656**	**103 041**	**104 574**	**106 434**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**103 578**	**103 578**	**103 578**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 325	3 980	4 062
varav BP22	*3 229*	*3 880*	*3 958*
Makroekonomisk utveckling	1 225	2 413	3 978
Volymer	-5 087	-5 397	-5 184
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**103 041**	**104 574**	**106 434**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	103 041
Summa utgiftsram	**103 041**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 12, den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel, där familjer och barn är en viktig målgrupp.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	34 720	35 640
Totalt för utgiftsområde 12	34 720	35 640

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard och med låg inkomststandard,
- de familjeekonomiska stödens betydelse för hushållens inkomster, och
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen och föräldraledighet.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur de olika familjepolitiska stöden bidrar till måluppfyllelsen (S2021/04048, hädanefter benämnt Försäkringskassan, delrapportering 2021). Som underlag för Försäkringskassans beräkningar om hushållens ekonomi har utfall för 2019 använts, framskrivet till 2020 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns tillgängliga. Värdena för 2020 är därmed en prognos.

I årets resultatredovisning har en ny indikator tillkommit som mäter andelen barnhushåll med låg inkomststandard. Måttet är ett absolut mått på ekonomisk utsatthet som ersätter det tidigare använda absolut låg ekonomisk standard. Hushåll med låg inkomststandard är hushåll som har en inkomst som är lägre än vad som krävs för att täcka vissa grundläggande utgifter. Utgångspunkten är riksnormen för försörjningsstöd. Utöver riksnormen innefattas skattade kostnader för boende, el, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor m.m. Fördelen med det nya måttet är att det visar om inkomsterna täcker grundläggande utgifter vid varje tidpunkt. Det tidigare måttet, absolut låg ekonomisk standard, visade i stället hur många som kommer att anses vara fattiga om gränsen för fattigdom inte ändrades realt med tiden och var därmed en kombination av ett relativt och absolut mått.

De uppgifter om barns boende som finns tillgängliga i exempelvis inkomststatistiken grundar sig på folkbokföringen. Barn till föräldrar som inte bor tillsammans bor i stor uträckning växelvis, dvs. ungefär lika mycket hos respektive förälder. Detta framgår inte av folkbokföringen eftersom barnet enbart kan vara folkbokfört hos en av föräldrarna. Enligt uppgifter från 2018/2019 var det 27 procent av barnen som då bodde växelvis (SCB, ULF/SILC). I årets resultatredovisning har det varit möjligt att ta hänsyn till växelvist boende i några av indikatorerna. Genom att ta sådan hänsyn ges en mer rättvisande bild av barnhushållens sammansättning och deras ekonomi eftersom försörjningsbördan för barn som bor växelvis delas lika mellan de båda hushållen. Det gäller de indikatorer som avser förhållanden under 2019 och prognosen för 2020. För tid innan dess finns inte sådana data tillgängliga och när det gäller indikatorer som avser tidsserier kan hänsyn därför inte tas till växelvist boende.

Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

3.6 Resultatredovisning

Under 2020 vidtogs det omfattande åtgärder för att minska effekterna av utbrottet av sjukdomen covid-19. Inom utgiftsområde 12 har det inneburit att familjepolitiken har kompletterats tillfälligt, men även att förmåner som tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har använts betydligt mer än annars. Föräldrar som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn när en förskola eller skola har stängt på grund av vissa situationer kopplade till covid-19 kan få ersättning i form av viss tillfällig föräld-

rapenning. Föräldrar till vissa nyligen allvarligt sjuka barn har kunnat få förebyggande tillfällig föräldrapenning när de avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn som behöver skyddas från smitta. Barnfamiljer med bostadsbidrag har fått ett tillfälligt tillägg till bostadsbidraget. I resultatredovisningen redovisas i den mån det är möjligt resultatet av dessa åtgärder.

3.6.1 De flesta barn bor med båda sina föräldrar

Resultatredovisningen inleds med en presentation av barnhushållens sammansättning och barnafödandet i Sverige. Kunskap om barnhushållens sammansättning är viktig för att kunna tolka resultatredovisningen och indikatorerna. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken, i tabell 3.5 visas antalet individer i olika typer av barnhushåll. En dryg femtedel av befolkningen består av barn och unga i åldrarna 0–19 år. Andelen förväntas vara på samma nivå de närmaste åren.

Tabell 3.5 Antal individer i barnhushåll efter hushållstyp år 2020

Hushållstyp	Antal	Procentuell fördelning
Ensamstående kvinnor med 1 barn	233 000	5%
Ensamstående män med 1 barn	120 000	2%
Ensamstående kvinnor med 2+ barn	366 000	7%
Ensamstående män med 2+ barn	142 000	3%
Sammanboende med 1 barn	1 100 000	22%
Sammanboende med 2 barn	1 874 000	38%
Sammanboende med 3+ barn	1 148 000	23%
Totalt samtliga barnhushåll	**4 982 000**	**100%**

Anm.: Hänsyn har tagits till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

De flesta barn bor tillsammans med båda föräldrarna. Den mest vanliga hushållsformen är sammanboende föräldrar med två barn. Många barn bor även med föräldrar som är ensamstående eller i ombildade familjer.

Som nämnts ovan under avsnitt 3.5 bor barn till föräldrar som inte bor tillsammans i stor uträckning växelvis. Uppskattningsvis är det 146 000 barn som bor växelvis. När hänsyn tas till växelvist boende ökar antalet individer i barnhushåll. Störst effekt har det för ensamståendehushållen eftersom fler ensamstående män räknas som barnhushåll. Av samtliga ensamståendehushåll med barn är 70 procent kvinnor och 30 procent män. Utan hänsyn till växelvist boende är andelen 73 procent respektive 27 procent. Det är närmare 83 procent av samtliga individer, dvs. både vuxna och barn, som bor i barnhushåll där de vuxna är sammanboende.

Under 2020 föddes enligt SCB 113 077 barn (54 822 flickor och 58 255 pojkar), vilket var 1 446 färre barn än föregående år. Antalet födda barn förväntas enligt SCB minska svagt de kommande fyra åren för att sedan vända uppåt. Barnafödandet påverkar utgifterna för familjepolitiken. Ett högt antal födda barn innebär att utgifterna förväntas öka över tid.

3.6.2 Familjepolitiken bidrar till en god levnadsstandard – men stora skillnader mellan barnhushåll består

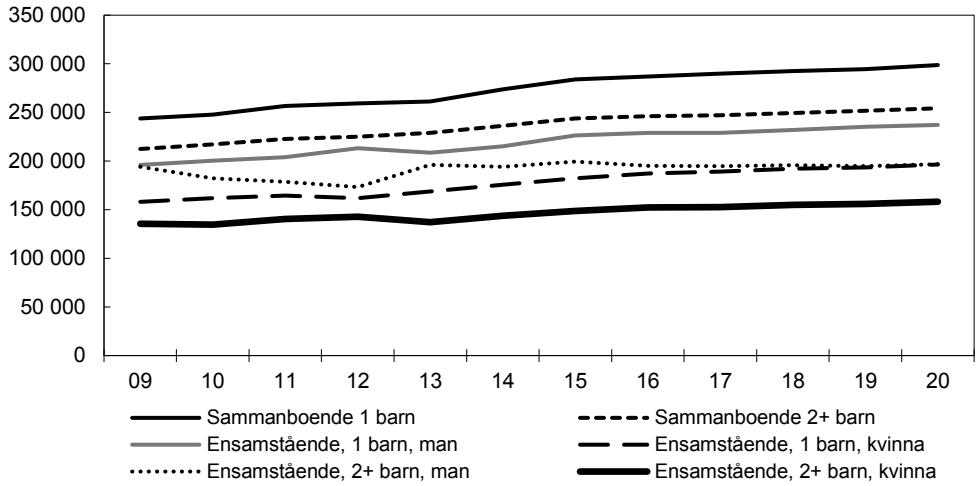
Medianen för barnhushållens ekonomiska standard, (disponibel inkomst per konsumtionsenhet), har ökat för samtliga barnhushåll under perioden 2009–2020, se diagram 3.1. Det finns dock stora nivåskillnader i ekonomisk standard mellan olika hushållstyper och dessa skillnader är bestående över tid. Huruvida barnet eller barnen bor heltid

hos föräldern, om föräldern har ett barn som bor växelvis eller på deltid påverkar också den ekonomiska situationen för ensamståendehushållen.

Ensamstående kvinnor och män med barn har under hela perioden en lägre ekonomisk standard än sammanboendehushåll med barn, se diagram 3.1. Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna och har även haft en svag inkomstutveckling över tid. Även för ensamstående män med flera barn har inkomstutvecklingen varit svag. Om hänsyn tas till växelvist boende är den ekonomiska standarden för hushållen högre, särskilt för ensamstående kvinnor med flera barn.

Diagram 3.1 Medianen av barnhushållens ekonomiska standard för olika hushållstyper, personer 0–64 år

Kronor per år, 2020 års penningvärde

Anm. Uppgifterna för 2020 är en prognos Hänsyn har inte tagits till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering, 2021.

Jämfört med ensamstående män med barn har ensamstående kvinnor med barn en lägre sysselsättningsgrad och arbetar oftare deltid. Detta, och den genomsnittligt lägre lön per arbetad timme som kvinnor har, förklarar en del av skillnaderna i ekonomisk standard mellan ensamstående kvinnor och män med barn. Under 2020 sjönk sysselsättningsgraden för hushåll med barn. Minskningen är något större för ensamståendehushåll än för sammanboendehushåll och något större för ensamstående män än för ensamstående kvinnor (SCB, AKU). Det finns även skillnader i arbetslöshet, där kvinnor med barn har högre arbetslöshet än män med barn. I rapporten Barn och unga under coronapandemin (IFAU 2021) beskrivs att under 2020 utvecklades arbetslösheten delvis olika beroende på om hushållet hade små barn (upp till 7 år) eller äldre barn, där småbarnshushållen drabbades hårdare av arbetslöshet under 2020. Skillnaderna kan bero på att etableringen på arbetsmarknaden kan vara mer stabil för föräldrar som har äldre barn eftersom föräldrarna själva är äldre. Ett starkare fotfäste på arbetsmarknaden kan medföra att dessa föräldrar i högre utsträckning omfattas av korttidspermitteringar, medan föräldrar med tillfälliga anställningar i högre grad förlorat arbetet. Att en högre andel av föräldrarna var arbetslösa 2020 än 2019 är inget som kommer till tydligt avtryck i barnhushållens disponibla inkomster 2020, eftersom stabiliserande åtgärder i form av exempelvis arbetslöshetsersättning kan hålla uppe den ekonomiska standarden för barnhushållen.

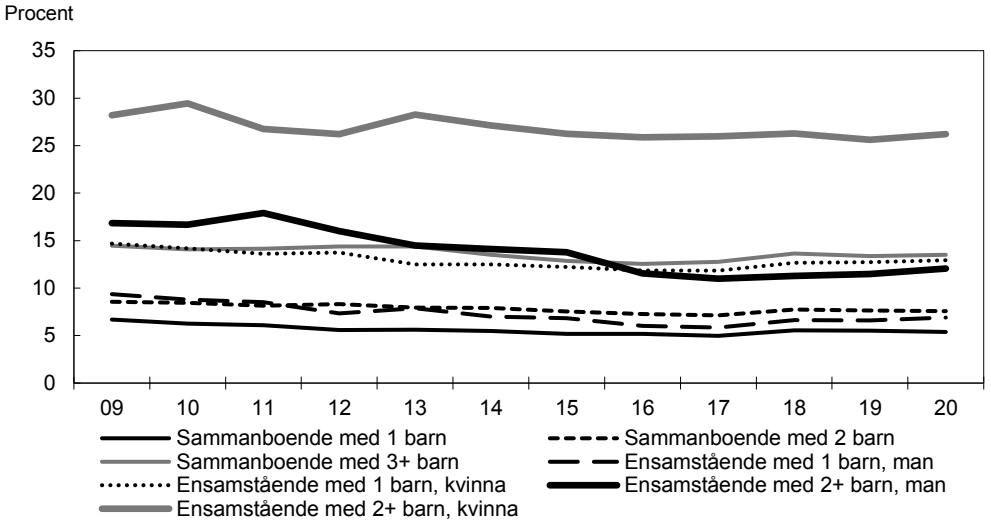
Utrikes födda har i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. Detta gäller särskilt utrikes födda kvinnor. För dem som är nyanlända till Sverige är sysselsättningsgraden låg, men stiger med tid i Sverige. Resultatet av dessa skillnader blir att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda

än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. Under 2020 var den ekonomiska standarden ca 22 procent lägre för utrikes födda ensamstående kvinnor och män med barn är den var för inrikes födda ensamstående kvinnor och män med barn. Störst skillnad är det dock mellan sammanboende föräldrar. Sammanboende utrikes födda föräldrar hade 2020 ca 40 procent lägre ekonomisk standard än vad sammanboende inrikes födda föräldrar hade. Om etableringen på arbetsmarknaden försenas av den ekonomiska nedgången, kan det på sikt innebära att hushåll med nyanlända föräldrar får en mer permanent lägre ekonomisk standard och löper högre risk för långvarig ekonomisk utsatthet.

De familjeekonomiska stöden har störst betydelse för ensamstående med barn

Familjepolitikens betydelse för barnhushållens inkomster har minskat något sett över en tioårsperiod, se diagram 3.2. Framför allt gäller det ensamståendehushåll med flera barn. Störst har minskningen varit för ensamstående män med två eller fler barn. De senaste åren har en svag stabilisering setts för flera hushållstyper och familjepolitikens andel av disponibel inkomst bedöms ha ökat svagt mellan 2019 och 2020, förutom för sammanboendehushåll med ett eller två barn. Diagrammet beskriver utvecklingen över tid. Uppgifter om växelvist boende finns inte tillgängliga för samtliga år och kan därför inte användas.

Diagram 3.2 Den ekonomiska familjepolitikens andel av disponibel inkomst, olika hushålltyper

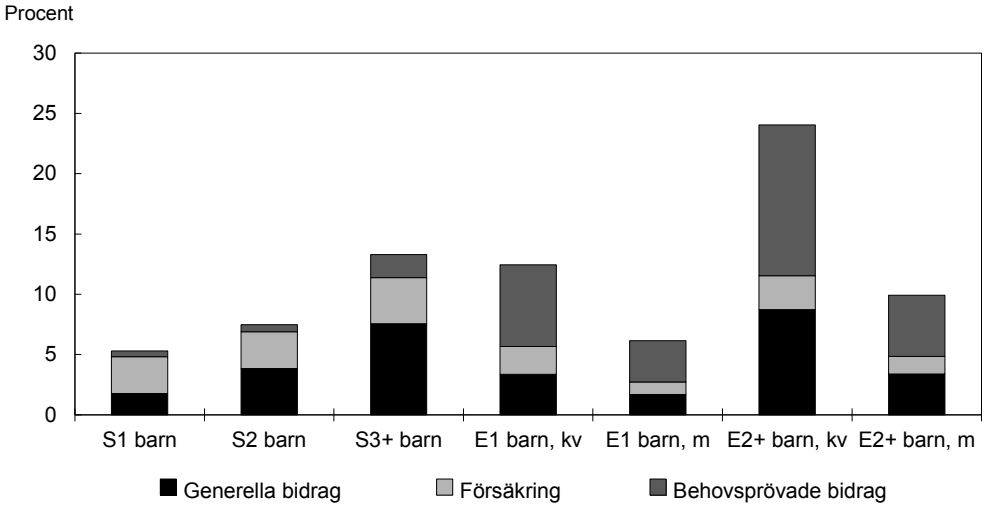

Anm.: Uppgifterna för 2020 är en prognos. Hänsyn har inte tagits till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

Bostadsbidragets inkomstgränser har höjts i flera steg de senaste åren, så även 2020 och 2021. Under 2020 fick även ca 138 000 hushåll som tar emot bostadsbidrag ett tillfälligt tilläggsbidrag under perioden juli t.o.m. december. Syftet har varit att minska risken för att barnfamiljer inte kan betala sina boendekostnader, vilka i regel är den största utgiftsposten för hushållen. Även underhållsstödet har höjts i flera steg under de senaste åren. Höjningarna av underhållstöd och bostadsbidrag påverkar framför allt ensamståendehushållens ekonomiska standard och kan vara en förklaring till att familjepolitiken inte har tappat i betydelse för dessa hushåll de senare åren.

Den ekonomiska familjepolitiken förstärkte barnhushållens disponibla inkomster med i genomsnitt nio procent 2020, vilket är samma nivå som 2019. De olika stöden inom familjepolitiken spelar olika stor roll beroende på hushållets storlek, sammansättning och inkomstnivå.

Diagram 3.3 Generella bidrag, försäkring och behovsprövade bidrag – andel av disponibel inkomst år 2020, olika hushållstyper

Anm.: Prognos för 2020. Hänsyn tagen till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

Av diagram 3.3 framgår de olika familjepolitiska stödens betydelse för barnhushållens disponibla inkomster. De olika familjepolitiska stöden har skilda konstruktioner och syften. Barnbidrag är exempel på ett generellt stöd som ges med samma belopp för alla barn, men där familjer med flera barn även får flerbarnstillägg. Följaktligen är det för familjer med många barn eller där arbetsinkomsterna är låga som barnbidragen har störst påverkan på den ekonomiska standarden. För ensamstående kvinnor med flera barn bestod 26 procent av den disponibla inkomsten av familjepolitiska stöd, till största del behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd men även de generella bidragen såsom barnbidraget hade stor betydelse. För ensamstående män med flera barn var familjepolitikens andel av den disponibla inkomsten 12 procent, dvs. betydligt lägre än för ensamstående kvinnor med flera barn. En förklaring till skillnaderna kan vara att fler ensamstående kvinnor med barn än ensamstående män med barn arbetar deltid.

Bostadsbidrag och underhållstöd har en tydlig fördelningsprofil och betalas i större utsträckning ut till barnhushåll med låga inkomster. Om barnhushållen delas in i fem grupper baserat på ekonomisk standard, går hälften av utbetalningarna för de behovsprövade bidragen till barnhushåll i gruppen med de allra lägsta inkomsterna.

Ensamstående med barn har högre risk för ekonomisk utsatthet

Eftersom de olika barnhushållens inkomstnivåer och inkomstutveckling över tid skiljer sig åt beroende på om föräldern är ensamstående, kvinna eller man, utrikes eller inrikes född m.m. finns stora variationer i hur stor andel av hushållen som har låg ekonomisk standard. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på beräkningar av hushållens inkomster. Relativ låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianen av ekonomisk standard för samtliga personer det aktuella året. Måttet används ofta synonymt med risk för ekonomisk utsatthet. Huruvida hushållet har barnen boende hos sig hela tiden, delvis eller med växelvist boende har stor betydelse för hushållets ekonomiska standard. Tabell 3.6 visar skillnaden i risk för ekonomisk utsatthet beroende på om hänsyn tas till växelvist boende eller inte. De skuggade uppgifterna visar att skillnaden blir särskilt stor för ensamstående kvinnor och män med flera barn, vilket beror på att den verkliga försörjningsbördan minskar för hushållet när hänsyn tas till att barnet bor där enbart hälften av tiden.

Tabell 3.6 Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard år 2019 och 2020, efter hushållstyp, med och utan hänsyn till växelvist boende

Procent

Hushållstyp	2019	2019 med växelvist boende	2020	2020 med växelvist boende
Sammanboende med 1 barn	8	8	9	9
Sammanboende med 2+ barn	15	15	16	16
Ensamstående med 1 barn, kvinna	31	30	31	30
Ensamstående med 1 barn, man	18	17	19	18
Ensamstående med 2+ barn, kvinna	51	43	51	43
Ensamstående med 2+ barn, man	28	22	28	22
Samtliga barnhushåll	**-**	**-**	**18**	**17**

Anm.: Uppgifterna för 2020 är en prognos.

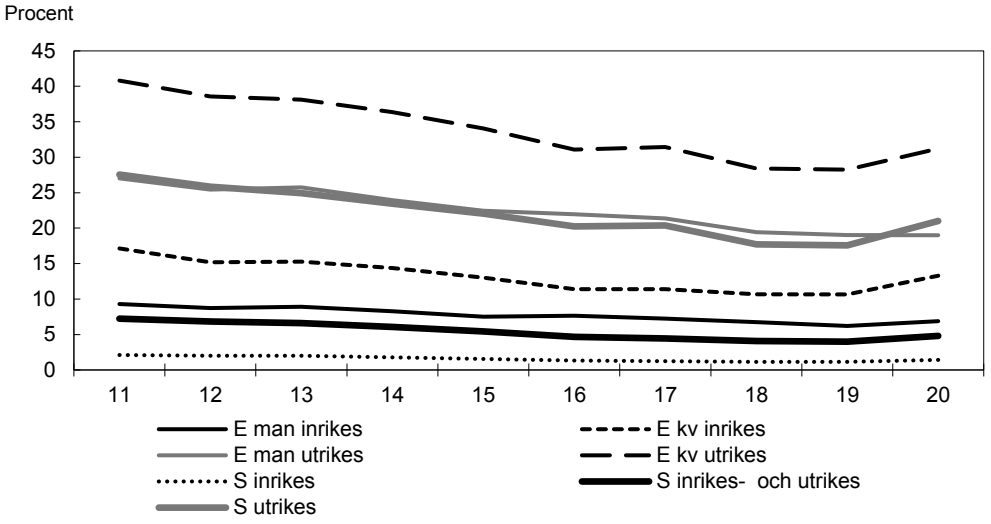
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

Även om nivåerna av andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard skiljer sig åt när effekten av växelvis boende läggs till, är det tydligt att det oavsett sätt att mäta är samma hushållstyper som har en högre risk för ekonomisk utsatthet.

Uppgifter om växelvist boende finns endast för 2019 och 2020 (prognos). När utvecklingen under en längre period studeras finns därmed inte möjlighet att ta hänsyn till det växelvisa boendet. Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har mellan 2015 och 2020 ökat med en procentenhet till 18 procent. Nivåskillnaderna är stora mellan olika hushåll. När hänsyn tas till om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda kan det konstateras att andelen med låg ekonomisk standard är betydligt högre när föräldern är utrikes född. För ensamstående kvinnor som är utrikes födda är andelen särskilt hög och har legat runt 61 procent under perioden 2015–2020. Även bland sammanboende föräldrar där båda är utrikes födda ses en hög andel med låg ekonomisk standard, ca 42 procent. I hushåll där båda de sammanboende föräldrarna är inrikes födda är risken för ekonomisk utsatthet enbart fem procent. Uppgifterna för 2020 är en prognos, skillnaderna mellan åren är små för samtliga hushållstyper. Det bör noteras att det sker förändringar i hushållens sammansättning mellan de olika mättidpunkterna, vilket kan påverka mätresultatet för barnhushållen som helhet när det görs jämförelser över tid. Den ökning som syns för samtliga hushåll beror därför främst på att antalet personer i grupper där den ekonomiska utsattheten är stor har ökat sedan 2015.

Ett kompletterande mått på ekonomisk utsatthet är låg inkomststandard. Ett hushåll har låg inkomststandard om hushållets disponibla inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion, se vidare avsnitt 3.5. I diagram 3.4 visas att andelen barnhushåll som har en låg inkomststandard har sjunkit över tid, men har ökat för samtliga hushållstyper förutom för ensamstående utrikes födda män med barn mellan 2019 och 2020. Måttet kan ses som ett sätt att skatta vilka hushåll som har så låga inkomster att de skulle kunna vara aktuella för försörjningsstöd det aktuella året. För försörjningsstöd görs dock inte bedömningen enbart utifrån hushållets inkomster, utan hänsyn tas även till om hushållet har sparade medel eller tillgångar som hus eller bostadsrätt. Även om barnhushållets inkomster inte är tillräckliga för att täcka vissa basala utgifter under en period kan hushållet ändå klara av ett tillfälligt inkomsttapp.

Diagram 3.4 Andel med låg inkomststandard i barnhushåll efter hushållstyp och om föräldern är inrikes eller utrikes född

Anm.: E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2020 är en prognos. Hänsyn har inte tagits till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

Familjepolitiken bidrar till en god levnadsstandard men vissa barn lever i ekonomisk utsatthet även under längre perioder

Familjepolitikens bidrag för att barnhushållen ska nå en god levnadsstandard har varit i stort sett oförändrad de senaste fem åren. Utan de familjeekonomiska stöden skulle 26 procent av barnhushållen ha haft en låg ekonomisk standard 2020. Med stöden minskade den andelen till 17 procent, med hänsyn tagen till växelvist boende. Särskilt stor betydelse har familjepolitiken för ensamstående kvinnor med flera barn. Andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor med flera barn är 43 procent. Utan den ekonomiska familjepolitiken skulle andelen varit betydligt högre, 63 procent. För ensamstående män med flera barn minskar andelen med låg ekonomisk standard från 34 till 22 procent tack vare de familjepolitiska stöden. Även bland sammanboende med tre eller fler barn har familjepolitiken en stark inverkan på ekonomisk levnadsstandard. Till följd av de familjeekonomiska stöden sjunker andelen med låg ekonomisk standard med 14 procentenheter för gruppen, från 40 till 26 procent.

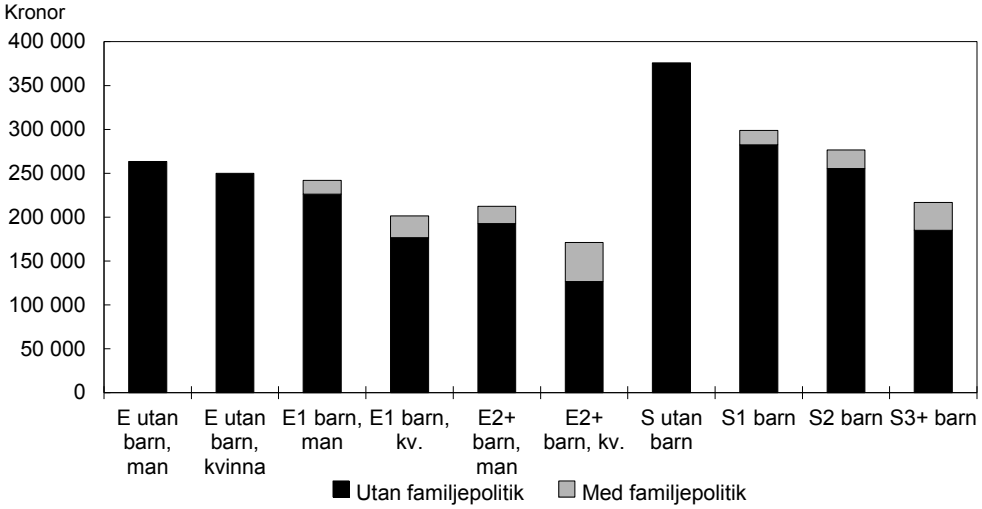
Trots familjepolitikens bidrag finns det barnhushåll som har en låg ekonomisk standard under flera år i följd, även om andelen är betydligt lägre än andelen med låg ekonomisk standard under ett visst år. Även om andelen med låg ekonomisk standard sjunker över tid är det samma mönster som observeras som när ett enskilt år studeras: Andelen med låg ekonomisk standard är högre om föräldern är ensamstående, ökar ytterligare om den ensamstående föräldern är kvinna och är högst om den ensamstående kvinnan har utländsk bakgrund. Definitionerna av hushåll för denna indikator skiljer sig delvis från övriga uppgifter i avsnittet eftersom hushåll följs över tid, i detta fall 2015–2018. Detta innebär att jämförelser med andra mått inte kan göras. För denna indikator används begreppen utländsk och svensk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller personer födda i Sverige som har två utrikes födda föräldrar. I barnhushåll bestående av en ensamstående kvinna med utländsk bakgrund och två eller fler barn var det 66 procent som hade en låg ekonomisk standard 2015. Andelen sjönk över tid, men det var 22 procent av dessa hushåll som hade en låg ekonomisk standard under samtliga år 2015–2018. Motsvarande andelar för ensamstående kvinnor med svensk bakgrund, dvs. som är födda i Sverige och har minst en förälder som är född i Sverige, var betydligt lägre. För sammanboendehushållen ses motsvarande mönster, när föräldrarna har utländsk bakgrund är andelen

som befinner sig i ekonomisk utsatthet ett enskilt år högre än när föräldrarna har svensk bakgrund, men det sker en minskning av ekonomisk utsatthet över tid.

3.6.3 Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn

Barnfamiljernas disponibla inkomster är lägre än för hushåll utan barn och skillnaden ökar efter justering utifrån försörjningsbörda. Barnhushållens ekonomiska standard har som tidigare visats ökat över tid, men inkomstskillnaderna mellan barnhushåll och hushåll utan barn består, se diagram 3.1. Den högsta ekonomiska standarden har sammanboende utan barn. Gruppen är stor, en förklaring kan vara att individerna är något äldre än vad som är fallet för hushåll med barn. Medianinkomsten sjunker med antalet barn och är betydligt lägre för ensamståendehushållen som enbart har en försörjare i hushållet, se diagram 3.5.

Diagram 3.5 Ekonomisk standard (median) år 2020, med respektive utan den ekonomiska familjepolitiken, hushåll med och utan barn och med hänsyn till växelvist boende

Anm.: E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2020 är en prognos.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

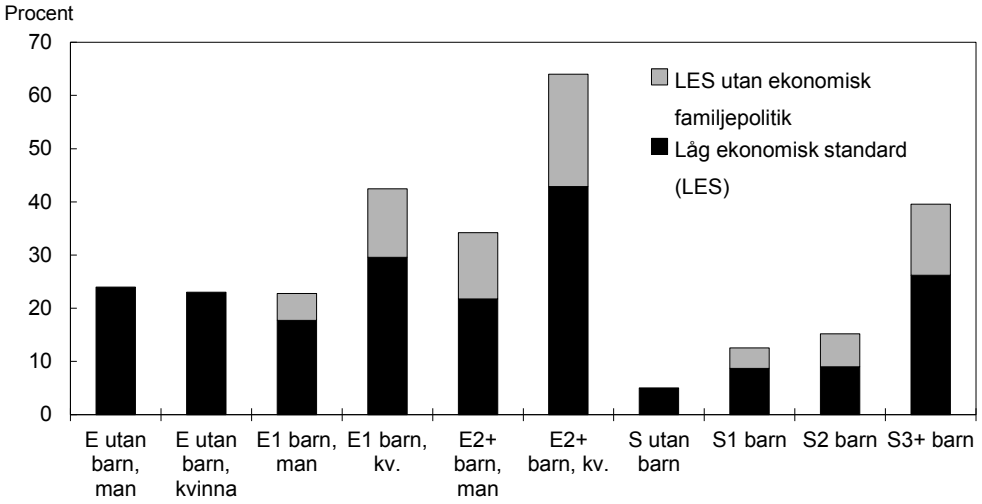
Kvinnor i ensamståendehushåll har lägre ekonomisk standard än män i samma situation, oavsett om de har barn eller inte. Skillnaderna är något större om hushållet har många barn. Familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för att utjämna skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 72 procent av den för hushåll utan barn. Med familjepolitiken är andelen 80 procent. Familjepolitikens bidrag är större i de hushåll som har lägre ekonomisk standard.

Familjepolitiken spelar en viktig stabiliserande roll för barnhushållen även vid plötsliga förändringar i ekonomiska förutsättningar. Som en följd av att sjukdomen covid-19 utgör en arbetsmiljörisk har fler gravida kvinnor än tidigare år behövt avstå från förvärvsarbete på grund av risker i arbetsmiljön. I början av 2021 fastställde Socialstyrelsen att gravida från och med graviditetsvecka 20 är att anse som en riskgrupp avseende allvarlig sjukdom vid smitta med covid-19. Som en följd av detta har antalet ansökningar om graviditetspenning t.om. vecka 31 2021 ökat med ca 60 procent, eller 9 675 fler ansökningar, och utgifterna väntas fördubblas jämfört med 2020. Fler kvinnor behöver därmed avstå från förvärvsarbete än tidigare, vilket innebär en inkomstförlust som påverkar hushållets disponibla inkomst. Familjepolitiken, i detta fall gravi-

ditetspenningen, kompenserar inkomstförlusten med ca 80 procent av den gravida kvinnans sjukpenninggrundande inkomst.

Familjepolitiken utjämnar även skillnader mellan hushåll med och utan barn genom att minska andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard, vilket visas i diagram 3.6.

Diagram 3.6 Andelen hushåll med låg ekonomisk standard (LES) med och utan ekonomisk familjepolitik, år 2020, hushåll med och utan barn och med hänsyn till växelvist boende

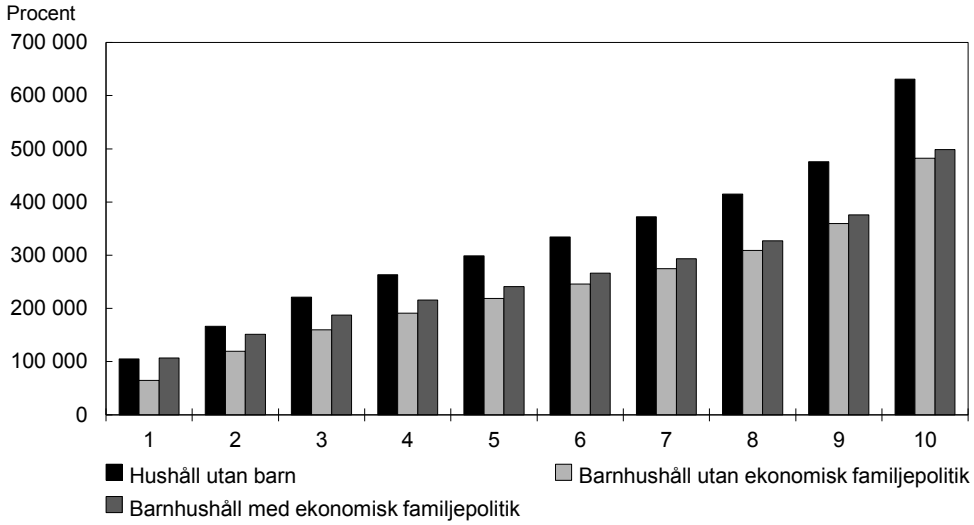

Anm.: E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2020 är en prognos.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

Den grå ytan i diagrammet visar den reducering av andelen med låg ekonomisk standard som den ekonomiska familjepolitiken medför. Sammanboende utan barn har den högsta ekonomiska standarden bland hushållen, vilket avspeglar sig i att en låg andel har risk för ekonomisk utsatthet. Risken är nästan fem gånger så stor för sammanboende hushåll med många barn, men skillnaden mellan hushållen skulle ha varit ännu större om inte de familjepolitiska stöden kompenserade för viss del av skillnaden. Familjepolitikens kompensatoriska effekt har varit på samma nivå sedan 2017. Ensamstående kvinnor med flera barn har, oavsett familjepolitik, den högsta risken för ekonomisk utsatthet.

Inkomstskillnaderna mellan hushåll med och utan barn är större vid högre inkomstnivåer. I diagram 3.7 har hushållen grupperats efter inkomstnivå. I de lägsta decilerna är inkomstskillnaderna små och den ekonomiska familjepolitiken jämnar i hög grad ut skillnader i inkomst mellan hushåll med och utan barn. Träffsäkerheten är god utifrån att familjepolitiken ger starkare stöd till de hushåll som behöver det mest. I de högre decilerna bidrar inte familjepolitiken till utjämning i motsvarande omfattning.

Diagram 3.7 Ekonomisk standard (median) år 2020 för hushåll med och utan barn uppdelat på deciler och med hänsyn tagen till växelvist boende

Anm.: Uppgifterna för 2020 är en prognos. Indelningen i deciler görs separat för barnhushåll och hushåll utan barn. Vid indelningen i deciler ordnas grupperna separat efter ekonomisk standard och delas in i tio lika stora grupper. Den tiondel av hushåll utan barn respektive barnhushåll som har lägst inkomster återfinns i inkomstgrupp 1 för kvinnor respektive män, och tiondelen med högst inkomster i inkomstgrupp 10 för kvinnor respektive män.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2021.

3.6.4 Långsam utveckling mot ett jämställt föräldraskap

Familjepolitiken, främst föräldraförsäkringen, underlättar för föräldrarna att kombinera familjeliv och arbetsliv, ger förutsättningar för båda föräldrarna att dela på föräldraledigheten och bidrar därmed till ett jämställt föräldraskap.

Föräldrar delar mer lika på föräldrapenning och föräldraledighet

Kön är den viktigaste bakgrundsvariabeln för hur föräldrapenningdagar fördelas mellan föräldrarna men även andra faktorer som exempelvis utbildning och om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda spelar roll. Mäns andel av uttagen föräldrapenning har ökat över tid för samtliga grupper, men ökningen sker långsamt och det finns variationer beroende på olika bakgrundsfaktorer. Föräldraledighetens och det obetalda arbetets effekter på lön, karriär och utvecklingsmöjligheter varierar därför stort mellan föräldrar. Föräldrapenninguttaget är som mest intensivt under barnets två första levnadsår. Det är även då många föräldrar är föräldralediga utan att använda föräldrapenning för samtliga dagar, för att på så sätt sträcka ut föräldraledighetens längd.

Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (med jämställt avses att båda föräldrarna tar ut minst 40 procent) har ökat över tid. För barn födda 2005 var det 9,5 procent av föräldraparen (det är parets första barn som avses) som hade fördelat uttaget jämställt vid barnets tvåårsdag. För barn födda 2018 var andelen 19 procent. Jämfört med barn födda 2016 hade andelen ökat med två procentenheter. En lägre andel av föräldraparen, ca 13 procent, delar jämställt på föräldraledigheten, dvs. en skattad tidsperiod där både obetald och betald föräldraledighet ingår.

Män tar allt större del av föräldrapenningen även under barnets två första år. För barn födda 2005 var det vanligt (43 procent av paren) att kvinnan tog ut mellan 90 och 100 procent av samtliga uttagna dagar med föräldrapenning under barnets två första år. För barn födda 2017 var det i stället endast 29 procent av paren som fördelade dagarna på det sättet. Det blir allt vanligare att män tar ut många dagar med föräldrapenning tidigare i barnets liv. En förklaring är införandet av fler reserverade månader för respektive förälder men också att färre dagar kan sparas efter barnets fyraårsdag för barn födda 2014 och senare.

För barnfamiljerna har spridningen av covid-19 inneburit nya råd kring barns närvaro på förskola och skola vilket resulterat i att nyttjandet av tillfällig föräldrapenning har ökat kraftigt, framför allt under våren 2020. Antalet utbetalade nettodagar med tillfällig föräldrapenning under 2020 var 25 procent högre än vad som var fallet 2019. Män ökade sitt uttag av förmånen något mer än kvinnor. Andelen dagar utbetalade till män var 39 procent under 2020, vilket är i nivå med tidigare år. Möjligheten till ersättning med tillfällig föräldrapenning spelar roll för att motverka inkomstförlusten när föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barnet. Eftersom det s.k. inkomsttaket för tillfällig föräldrapenning har varit 7,5 prisbasbelopp under en längre period så har andelen föräldrar med arbetsinkomst över inkomsttaket för tillfällig föräldrapenning ökat över tid. I början av 2000-talet var andelen 30 procent och har nu ökat till över 50 procent. Bland kvinnor var det 10 procent som hade inkomster över taket för ca 20 år sedan, nu är andelen över 30 procent (Försäkringskassan, Korta analyser 2020:2). Detta innebär att den faktiska kompensationen för inkomstförlust kan vara mycket låg för vissa barnhushåll. Extra kompensation kan lämnas av arbetsgivaren i vissa arbetsmarknadssektorer.

Från april 2020 finns en möjlighet för föräldrar att få tillfällig föräldrapenning om t.ex. en förskola eller skola behöver stänga i samband med vissa situationer kopplade till covid-19, exempelvis om en smittskyddsläkare rekommenderar detta. Under 2020 nyttjades denna möjlighet enbart sparsamt eftersom omfattande nedstängningar inte blev nödvändiga, även om antalet ansökningar om ersättning ökade i slutet av året. Totalt omfattades 300 föräldrar under 2020 och utbetalt belopp låg kring fem miljoner kronor. Under våren 2021 har ansökningarna varit fler. Under 2021 (t.o.m. juni) har närmare 35 000 nettodagar med tillfällig föräldrapenning betalats ut för detta ändamål. Fördelningen av dagar mellan kvinnor och män är ungefär densamma som för vård av sjukt barn.

Trots en högre påfrestning avseende frånvaro från arbetet på grund av barns sjukdom och nya behov av att avstå från förvärvsarbete när förskola eller skola stänger med anledning av covid-19 verkar det mönster som normalt gäller för fördelningen av tillfällig föräldrapenning mellan kvinnor och män att vara stabilt.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn är delvis uppfyllda. Familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för barnhushållens ekonomiska standard, men skillnader i inkomst består mellan hushåll med och utan barn. Det finns även stora skillnader i ekonomisk levnadsstandard mellan olika barnhushåll. Fördelningen av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning mellan kvinnor och män är i stort oförändrad jämfört med tidigare år, även skillnaderna mellan olika grupper av föräldrar kvarstår. Regeringen bedömer att för en bättre måluppfyllelse behöver familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning, exempelvis genom att föräldrapenning och föräldraledighet fördelas mer jämnt mellan kvinnor och män. En ojämställd fördelning av betalt och obetalt arbete innebär att arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor och män skiljer sig åt och kan vara en av förklaringarna till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard. För att de familjeekonomiska stöden ska fortsätta att utgöra ett viktigt bidrag till goda uppväxtvillkor för barn och minska skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan olika barnhushåll är det av stor vikt att de med lägst inkomster får stöd.

Familjepolitiken bidrar till en god levnadsstandard för barnfamiljer, men vissa hushåll har varaktigt låg ekonomisk standard

Spridningen av sjukdomen covid-19 har inneburit stora påfrestningar på samhället. De mätbara effekterna för barnhushållen har hittills varit små, men det finns osäkerheter eftersom beskrivningen av barnfamiljernas ekonomiska förhållanden under 2020 bygger på framskrivningar. Familjepolitiken ger ett gott grundstöd till de flesta barnfamiljer och högre nyttjande av förmåner som tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning visar att systemen fungerar väl även i kris och vid plötsliga händelser. För de hushåll som har de lägsta inkomsterna har dock ytterligare åtgärder varit motiverade och ett tillfälligt tillägg till bostadsbidraget har stärkt ekonomin för dessa hushåll. Under 2020 minskade sysselsättningsgraden för barnfamiljerna något och arbetslösheten ökade. Mer omfattande vård av sjukt barn påverkade den disponibla inkomsten negativt men effekterna är sammantaget små. Regeringens bedömning är att den ekonomiska familjepolitiken, i samma utsträckning som under de senaste åren, bidrog till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna.

Den ekonomiska familjepolitiken har haft en minskande betydelse över en längre tidsperiod. Detta kan förklaras av t.ex. höjda reallöner och att fler är sysselsatta. Familjepolitiken har en tydlig fördelningspolitisk profil och de behovsprövade stöden har fortsatt god träffsäkerhet som dock kan förbättras ytterligare. Stora skillnader i ekonomisk levnadsstandard består mellan ensamståendehushåll och sammanboende, mellan ensamstående män och kvinnor liksom mellan barnhushåll där föräldrarna är inrikes och utrikes födda. Att vissa barnhushåll har en låg ekonomisk standard flera år i rad har en negativ inverkan på berörda barns uppväxtvillkor. Det är framför allt barn som lever i hushåll med en ensamstående kvinna som är utrikes född som har långvarigt låg ekonomisk standard.

Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomisk standard mellan hushåll med och utan barn

Hushåll utan barn har en generellt högre disponibel inkomst än hushåll med barn, justerat för försörjningsbörda. Förklaringarna till detta kan vara flera, dels kan åldersstrukturen i grupperna spela roll, dels är det vanligare att föräldrar arbetar deltid eller är frånvarande från arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet. Regeringen gör bedömningen att familjepolitiken bidrar till att utjämna inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn genom att öka barnhushållens ekonomiska standard. Därmed minskar även andelen barnhushåll i ekonomisk utsatthet. Skillnader mellan hushåll med och utan barn består dock. Trots flera höjningar av exempelvis bostadsbidrag och underhållstöd under de senaste åren har barnhushållens inkomster inte ökat i takt med den genomsnittliga löneutvecklingen. Regeringen bedömning är att familjepolitiken upprätthåller sin betydelse i att utjämna inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn, i synnerhet för ensamståendehushåll med barn och för hushåll med många barn, även om inkomstskillnaderna inte minskar totalt sett.

Utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap går långsamt

Familjepolitiken, särskilt föräldraförsäkringen, är central för möjligheten att kombinera familjeliv och arbetsliv. Utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap, mätt som en jämn fördelning av föräldrapenning och föräldraledighet mellan män och kvinnor, går långsamt framåt men har inte ökat nämnvärt det senaste året. Även för detta mål finns nivåskillnader t.ex. med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå och om de är inrikes eller utrikes födda. Regeringen gör bedömningen att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap, men att det behövs ytterligare åtgärder. Det jäm-

ställda föräldraskapet är en viktig faktor för att även stärka de långsiktiga förutsättningarna för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

3.8 Politikens inriktning

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och barnets bästa i fokus är de bärande principerna för regeringens familjepolitik. Familjepolitiken bidrar till ökad jämställdhet och jämlikhet, är stabiliserande, omfördelande och stärker barnhushållens ekonomi. Det finns behov av fortsatta insatser för att nå ett mer jämställt nyttjande av föräldraförsäkringen och en större ekonomisk trygghet för barnfamiljer med låg ekonomisk standard.

Familjepolitiken är viktig för barnhushållens ekonomi

Den ekonomiska familjepolitiken minskar ekonomiska klyftor mellan hushåll med och utan barn, men skillnader i ekonomisk standard kvarstår. Det finns även stora skillnader mellan olika barnhushåll. Ensamstående föräldrar har oftare en sämre ekonomisk standard än föräldrar som är sammanboende. Pandemin har ytterligare tydliggjort den ekonomiska sårbarheten för vissa barnfamiljer. För att stärka inkomsten för ensamstående föräldrar med låga inkomster betalas därför ett tillfälligt tilläggsbidrag för barnfamiljer med bostadsbidrag ut under juli till och med december 2021, vilket stärker dessa hushålls möjligheter att betala boendekostnaderna. Dagens underhållsstöd för barn 7–10 år, dvs. 1 673 kronor per månad, täcker inte fullt ut hälften av normalkostnaden för barn i den åldersgruppen efter att hänsyn har tagits till barnbidraget. För att ytterligare stärka framför allt ensamstående föräldrars ekonomi vill regeringen höja underhållsstödet för barn 7–10 år från och med augusti 2022, se avsnitt 3.10.

Vissa barnhushåll har en låg ekonomisk standard flera år i rad, vilket påverkar berörda barns uppväxtvillkor negativt. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är en prioriterad uppgift för regeringen. Familjepolitiken och framför allt de behovsprövade stöden har god träffsäkerhet men den kan förbättras ytterligare. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen av barnhushållens ekonomiska situation och följdverkningarna av lågkonjunkturen. Insatser och långsiktiga strategier finns såväl inom den ekonomiska familjepolitiken som inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken.

Under pandemins senare del har graviditetspenning spelat en stor roll för att skydda gravida kvinnor från risker i arbetsmiljön. Det är viktigt att förmånen fungerar som ett ändamålsenligt stöd för gravida arbetstagare och egenföretagare. Regeringens utgångspunkt är att kvinnor ska ges goda möjligheter att fortsätta arbeta under graviditeten samtidigt som det är av stor vikt att de gravida som behöver avstå eller begränsa sitt förvärvsarbete på grund av fysiska påfrestningar eller risker i arbetet ges möjlighet till stöd. Ett gott skydd för gravida förvärvsarbetande är en viktig jämställdhetsfråga.

Regeringen avser att förlänga förordningen (2020:244) om viss tillfällig föräldrapenning med anledning av sjukdomen covid-19 till utgången av januari 2022. Det innebär att en förälder kan få tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda ett barn när till exempel en förskola eller skola är stängd i vissa situationer som är kopplade till sjukdomen covid-19.

Utgångspunkten är att särlevande föräldrar på egen hand ska komma överens om underhåll till barn. Men i de fall när det finns särskilda skäl, som exempelvis att det tidigare förekommit hot eller våld i relationen, kan det behöva finnas undantag där staten behöver ta ett större ansvar och underhållsstöd kan betalas ut. Regeringen har därför i propositionen Justerad indragningsbestämmelse inom underhållsstödet

(prop. 2020/21:203) lämnat förslag som syftar till att stärka tryggheten och öka förutsättningarna att komma överens om barnets försörjning.

Fortsatt arbete för ett mer jämställt föräldraskap

En viktig utgångspunkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för omsorg och försörjning av barnet. Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadssituation genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när de är små och öka förutsättningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är ännu inte jämställt och kvinnor tar en större andel av framför allt föräldrapenning och föräldraledighet än män. Under 2017 lämnade utredningen om en modern föräldraförsäkring sitt slutbetänkande. Utredningens förslag skulle om de genomfördes stärka det jämställda föräldraskapet, exempelvis genom att reservera även grundnivån i föräldrapenningen. Utredningens förslag underlättar även för olika familjekonstellationer att kombinera arbetsliv och familjeliv genom att föreslå en utökad möjlighet att avstå föräldrapenning till någon annan. Förslagen från utredningen bereds i Regeringskansliet.

Barnfamiljernas levnadsförhållanden ändras i takt med att samhället förändras. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt och kan anpassas efter föräldrars och barns behov. Därför har regeringen tillsatt en utredning som ser över reglerna för tillfällig föräldrapenning. Utredningen har lämnat delbetänkandet VAB för vårdåtgärder i skolan (SOU 2021:41) med förslag som skapar trygghet för kroniskt sjuka barn och deras föräldrar när de behöver stödja exempelvis skolpersonal i barnets egenvård. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Införandet av en familjevecka påbörjas

I syfte att bland annat underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv och ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen, avser regeringen att påbörja införandet av en familjevecka. Regeringen lämnar förslag om att förvärvsarbetande föräldrar med gemensam vårdnad ska få tre dagar vardera per år att nyttja när ett barn i åldern 4–16 år har t.ex. lov eller studiedag, som ett första steg i införandet av familjeveckan. Föräldrar med ensam vårdnad föreslås få sex dagar vardera. Eftersom rätten till ledighet är individuell skapas förutsättningar för ett jämställt uttag. Familjeveckan ger förvärvsarbetande föräldrar bättre möjligheter att stötta sina barn under skolåren genom att kunna vara tillsammans med barnen under lov och studiedagar eller genom att få ledigt från arbetet för att delta i sina barns utvecklingssamtal på skolan eller förskolan.

3.9 Förslag om att påbörja införandet av en familjevecka

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen har i budgetpropositionen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn) aviserat införandet av en familjevecka. I propositionen anges att syftet bland annat är att underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningar för föräldrar att förvärvsarbeta, främja minskat deltidsarbete samt att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen.

Inom Socialdepartementet har det utarbetats en departementspromemoria, Införandet av en familjevecka påbörjas – familjedagspenning vid lov, studiedagar och utvecklingssamtal (Ds 2020:24). I promemorian föreslås införandet av en ny föräldrapenningsförmån som ska benämnas familjedagspenning och som ska medföra en rätt till ledighet från arbetet.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilagan, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilagan, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilagan, avsnitt 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2020/08073).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 juni 2021 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilagan, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilagan, avsnitt 5*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

3.9.2 Balans mellan familjeliv och arbetsliv

Att föräldrar som arbetar har goda möjligheter att kombinera arbetsliv och familj är viktigt för såväl deras deltagande i arbetskraften och på vilken nivå detta deltagande sker som föräldrarnas och även barnens välmående. Kvinnor och män med barn arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelningen av betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete skiljer sig fortfarande åt. Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadsdeltagande genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när de är små och därmed öka förutsättningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Även tillgången till förskola och fritidshem har en avgörande inverkan på möjligheten att förvärvsarbeta. Många föräldrar upplever dock att det finns otillräcklig balans mellan de krav som ställs i arbetet och i familjelivet, liksom att förutsättningarna till flexibilitet och inflytande över arbetstiden varierar. Det kan bli särskilt tydligt under perioder då skolan har lov och många barn är lediga från verksamheter de normalt deltar i såsom förskola och fritidshem.

Föräldrars arbetsmarknadssituation

Föräldrars sysselsättningsgrad är hög

Vanligtvis används Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökning (AKU) för att beskriva situationen på den svenska arbetsmarknaden. Tabell 3.7 visar arbetskraftstillhörigheten enligt denna undersökning för kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år under 2018. Kvinnor med barn i dessa åldrar har en högre arbetslöshet än män, särskilt ensamstående kvinnor med barn. Även andelen kvinnor med barn i åldern 4–16 år som står utanför arbetskraften är betydligt högre än motsvarande andel bland män.

Sysselsättningsgraden för kvinnor med hemmaboende barn i åldern 4–16 år är ungefär 86 procent. Motsvarande siffra för män är ca 93 procent.

Tabell 3.7 Antal kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år efter arbetskraftstillhörighet, år 2018

Procent

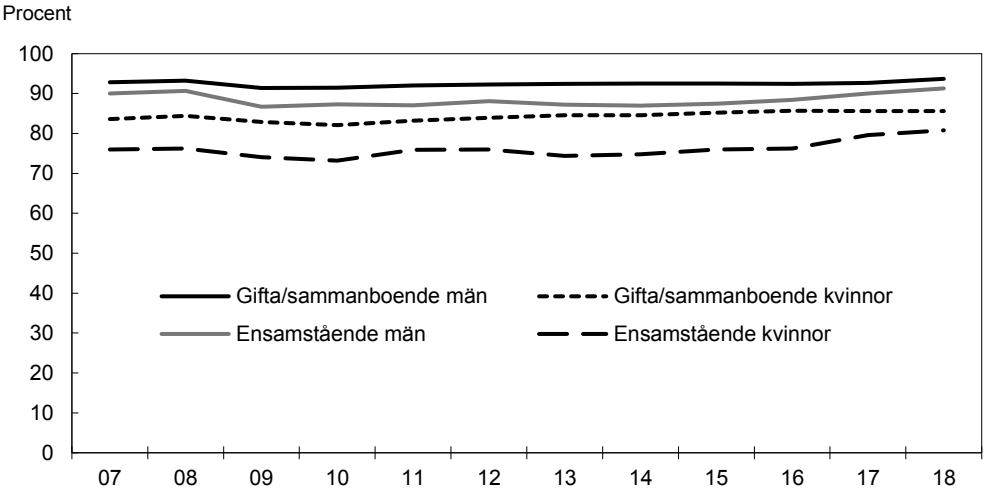
	Arbetslösa		Ej i arbetskraften		Sysselsatta		Befolkning
	Antal	Procent*	Antal	Procent**	Antal	Procent**	Antal
Kvinnor							
Sammanboende	35 400	4,4	71 000	8,9	689 300	86,6	795 700
Ensamstående	11 300	7,1	18 500	11,6	129 800	81,3	159 600
Samtliga	46 600	4,9	89 400	9,4	819 100	85,8	955 100
Män							
Sammanboende	27 700	3,4	25 200	3,1	758 200	93,5	811 100
Ensamstående	3 700	3,9	4 800	5,1	86 000	91,0	94 500
Samtliga	31 400	3,5	30 000	3,3	844 300	93,2	905 700
Totalt	**78 000**	**4,2**	**119 500**	**6,4**	**1 663 400**	**89,4**	**1 860 900**

Anm.: *I procent av arbetskraften. **I procent av befolkningen

Källa: Egna bearbetningar av AKU, SCB

I ett internationellt perspektiv har kvinnor och män med barn i Sverige en mycket hög sysselsättningsgrad, särskilt gäller det kvinnor. Sysselsättningsgrad definieras som andel av befolkningen 15–74 år som är sysselsatt. Som sysselsatt anses personen om denne har utfört minst en timmes arbete under en mätvecka, antingen som anställd, företagare eller medhjälpare i ett familjeföretag. Gifta eller sammanboende föräldrar har högre sysselsättningsgrad än ensamstående föräldrar, se diagram 3.8. Över tid har sysselsättningsgraden för kvinnor med hemmavarande barn under 19 år ökat, både för sammanboende och ensamstående. År 2018 uppgick sysselsättningsgraden till 87 procent för sammanboende kvinnor och till 81 procent för ensamstående kvinnor. Motsvarande andelar för män var 94 procent respektive 91 procent.

Diagram 3.8 Sysselsättningsgrad för sammanboende och ensamstående kvinnor och män, 15–74 år, med hemmavarande barn 0–18 år, procent

Källa: AKU, SCB.

Anställda och egenföretagare

Företagare används som ett gemensamt begrepp för dem som bedriver företag, i vilken form det än är. I stora drag används begreppet egenföretagare för dem som bedriver verksamhet i annan form än aktiebolag eller ekonomisk förening. Företagare och medhjälpare i familjeföretag utgör cirka tio procent av samtliga sysselsatta med hemmaboende barn i åldern 4–16 år, se tabell 3.8. Under 2018 var ca 165 200 av de

sysselsatta med hemmabonde barn i åldern 4–16 år företagare. Män är kraftigt överrepresenterade bland företagarna.

Tabell 3.8 Företagare och anställda kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år, år 2018

Procent av sysselsatta

	Företagare*		Anställda		Totalt antal sysselsatta
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Kvinnor	43 500	5	775 600	95	819 100
Män	121 700	14	722 600	86	844 300
Totalt	165 200	10	1 498 300	90	1 663 500

Anm.: *Inkl. medhjälpande hushållsmedlemmar

Källa: Egna bearbetningar av AKU, SCB

Utöver de personer som enligt statistiken klassificeras som företagare finns det anställda som bedriver näringsverksamhet vid sidan av sin anställning, vilka brukar definieras som kombinatörer.

Deltidsarbete mer vanligt bland kvinnor med små barn

Andelen som arbetar deltid skiljer sig åt beroende på kön och även mellan personer i olika åldrar, sektorer, yrken och socioekonomiska grupper. Andelen deltidsanställda kvinnor i åldrarna 20–64 år minskade från 39 procent till 30 procent mellan 2010 och 2020, medan den under samma period har ökat något för män.

Deltidsarbete är vanligare i arbetaryrken, drygt 50 procent av kvinnorna och knappt 20 procent av männen i arbetaryrken, i åldrarna 16–64 år, arbetade deltid 2016. Motsvarande andel bland kvinnor och män i tjänstemannayrken var ca 30 respektive 10 procent. (LO, Anställningsformer och arbetstider 2017 Fast och tidsbegränsat anställda samt hel- och deltidsanställda efter klass och kön år 1990–2016, 2017.) Av samtliga deltidsarbetande 2016 hade knappt en tredjedel en heltidsanställning men hade frivilligt minskat sin arbetstid, med rätt att återgå till heltid. I denna grupp ingår de som hade reducerad arbetstid för vård av barn enligt föräldraledighetslagen (1995:584). Frivilligt minskad arbetstid var relativt vanligare bland anställda i tjänstemannayrken och bland kvinnor. Exempelvis var det 16 procent av de arbetarkvinnor som arbetade deltid (53 procent) som hade en heltidsanställning, motsvarande för män var 13 procent. För tjänstemän var det 47 procent av kvinnorna och 34 procent av männen som hade en heltidsanställning (LO, Sveriges jämställdhetsbarometer 2017).

Tabell 3.9 nedan visar andelen kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år som arbetar del- respektive heltid. Det är vanligast att arbeta deltid bland kvinnor i kommunal sektor och minst vanligt bland män som arbetar i statlig eller privat sektor.

För sysselsatta med hemmaboende barn i åldern 4–16 år var den faktiska arbetstiden 39,5 timmar per vecka för män och 35,0 timmar för kvinnor år 2018, vilket innebär att kvinnors medelarbetstid uppgår till ca 89 procent av männens. Lägst medelarbetstid per vecka har kvinnor som arbetar inom kommunal sektor.

Medelarbetstiden påverkas av många faktorer, exempelvis lagstadgad och kollektivavtalsreglerad arbetstid, semester, barnomsorg, föräldraförsäkring och sociala normer kring vem som har ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Tabell 3.9 Andel deltids- och heltidsarbetande samt faktisk medelarbetstid för kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år efter sektor, år 2018

	Deltid*	Heltid*	Faktisk medeltid**
Kvinnor	13	87	35,4
Statlig	29	71	34,7
Kommunal	24	76	35,3
Privat	26	74	35,0
Män			
Statlig	5	95	39,4
Kommunal	9	91	37,9
Privat	6	94	39,7
Samtliga	7	93	39,5

Anm.: *I procent av sysselsatta. **Antal timmar per vecka

Källa: Egna bearbetningar av AKU, SCB

Andelen kvinnor med barn som arbetar heltid har ökat stadigt under 2000-talet. Med heltid avses här överenskommen arbetstid om minst 35 timmar i veckan. Sedan 2008 har andelen heltidsarbetande kvinnor med barn under sju år ökat, oavsett civilstånd. Bland de ensamstående kvinnorna var andelen heltidsarbetande 70 procent år 2019. För sammanboende kvinnor var andelen heltidsarbetande 80 procent år 2019 (SCB, AKU).

Civilstånd har även betydelse för mäns deltidsarbete. Av ensamstående män med barn under sju år arbetade 90 procent av de sysselsatta heltid 2019. För ensamstående män är utvecklingen av deltidsarbetet över tid mer otydlig, att gruppen är relativt liten kan spela roll för skattningarna. För gifta eller sammanboende män med små barn har förekomsten av heltidsarbete i stället minskat något under samma period, men ligger oavsett detta på en betydligt högre nivå än för kvinnor i motsvarande situation med 93 procent år 2019.

Föräldraskap har olika effekt på förekomsten av deltidsarbete för kvinnor i arbetar- och tjänstemannayrken. Inom arbetaryrken är det vanligt med deltidsarbete före föräldraledigheten, medan kvinnor i tjänstemannayrken ofta minskar sin arbetstid som en följd av föräldraskap (SOU 2015:50; SCB, Demografiska rapporter 2007:3).

Det är inte alla som arbetar deltid som kan eller vill gå upp i arbetstid. I AKU tillfrågas sysselsatta om de är undersysselsatta, det vill säga om de vill och kan arbeta fler timmar samt hur många fler timmar de vill arbeta. En tidigare studie från Konjunkturinstitutet (Specialstudie nr 55, 2017) visar att undersysselsättning är vanligare bland lågutbildade och personer som träder in på arbetsmarknaden, det vill säga framför allt de unga och de som relativt nyligen invandrat.

Av de sysselsatta med hemmaboende barn i åldern 4–16 år var det 3,2 procent, eller 60 700 personer, som uppgav att de var undersysselsatta. Bland de sysselsatta är undersysselsättningen vanligare bland kvinnor än bland män, se tabell 3.10. Sammantaget har de undersysselsatta föräldrarna velat och kunnat arbeta 0,7 miljoner fler timmar än vad de faktiskt arbetade under en genomsnittlig vecka. Liksom angetts tidigare så beror kvinnors ofrivilliga undersysselsättning på att de till stor del befinner sig i sektorer med lägre åtkomst till heltidsarbete.

Tabell 3.10 Antal och andel (%) undersysselsatta kvinnor och män med hemmaboende barn i åldern 4–16 år, år 2018

	Antal	Andel av sysselsatta	Arbetskraftsutbud, miljoner timmar
Kvinnor			
Kommunal	14 700	4,5	0,2
Privat	21 400	5,0	0,2
Samtliga	36 800	4,5	0,4
Män			
Kommunal	4 100	4,4	0
Privat	18 700	2,7	0,2
Samtliga	23 800	2,8	0,3
Totalt	**60 700**	**3,7**	**0,7**

Anm.: På grund av begränsat urval kan inte någon skattning för statlig sektor redovisas.
Källa: AKU, SCB

Arbetsmarknadens villkor ser olika ut

Villkoren på arbetsmarknaden skiljer sig åt mellan olika sektorer och ser olika ut för olika anställningsformer. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar var nio av tio sysselsatta i åldersgruppen 15–74 år anställda och knappt en av tio företagare 2020. De flesta anställda, 85 procent, hade 2020 en tillsvidareanställning, 83 procent bland kvinnorna och 86 procent bland männen. Resterande 15 procent hade en tidsbegränsad anställning, 17 procent bland kvinnor och 14 procent bland män. Det kan t.ex. vara ett vikariat, en timanställning eller en provanställning. Det är mer än dubbelt så vanligt att män med högst förgymnasial utbildning har en tidsbegränsad anställning än personer med en gymnasial eller eftergymnasial utbildning och för kvinnor är det nästan tre gånger så vanligt (SCB, AKU). Den vanligaste typen av tidsbegränsad anställning var 2018 anställningar per timme med överenskommet schema för viss tid. Omkring 27 procent av kvinnorna och 25 procent av männen hade denna typ av anställning. Medan vikariat samt objekts- och projektanställningar har minskat sedan 2005 har anställningar per timme med överenskommet schema för viss tid och anställningar med anställningsstöd ökat.

I en rapport från LO och Svenskt Näringsliv (Tidsbegränsade anställningar på svensk arbetsmarknad – en kartläggning av förekomsten, behoven och hur de används, 2016) beskrivs att tidsbegränsade anställningar är något vanligare i privat jämfört med offentlig sektor, ca 60 respektive ca 40 procent. Dock skiljer sig typen av tidsbegränsade anställningar åt mellan privat och offentlig sektor. Andelen anställda med vikariat är högre i offentlig sektor än i privat sektor, 35,2 respektive 13,5 procent, medan det är vanligare med allmän visstidsanställning och visstidsanställning per timme i privat sektor än i offentlig sektor. I privat sektor är det ungefär hälften av dem med tidsbegränsad anställning som har ett arbetstidsschema, ca 30 procent blir kontaktade av arbetsgivaren vid behov och ca 18 procent har fasta arbetstider. Arbetstidsschema är vanligare bland kvinnor än bland män, ca 60 jämfört med ca 40 procent. Bland dem med tidsbegränsad anställning är det en majoritet som är anställda enbart hos en arbetsgivare, bland männen är det ca 87 procent och bland kvinnorna ca 82 procent. Det är således vanligare bland kvinnor att vara anställd hos två eller flera arbetsgivare.

Arbetstidens förläggning skiljer sig åt mellan olika näringsgrenar. Skiftarbeten eller arbete enligt schema där arbete sker på kvällar och nätter förekommer i hög utsträckning inom vård och omsorg, transport, hotell och restaurang men förekommer också inom t.ex. tillverkningsindustrin och handeln. (SCB, Undersökningar av levnadsförhållanden [ULF/SILC]) Omkring 22 procent av de förvärvsarbetande arbetar skift eller efter schema där arbetstiden är förlagd till olika tider på dygnet. Bland anställda i

åldern 16–29 år arbetar en knapp tredjedel skift eller enligt schema, jämfört med ungefär en femtedel bland anställda 30 år eller äldre.

I rapporten Gränslöst arbete – En forskarantologi om arbetsmiljöutmaningar i anknytning till ett gränslöst arbetsliv (Arbetsmiljöverket 2018:1) redovisas att forskningen antyder att kvinnor i större utsträckning arbetar i yrken där verksamhetsanpassade skiftscheman förekommer och där de anställda själva planerar sina arbetstider. Myndigheten beskriver också att denna typ av egen schemaläggning, inom ramen för verksamhetens bemanningsbehov, kan leda till problem i form av kort framförhållning och svårigheter att planera fritiden. Angående inflytande över arbetstider, pekar forskningen på att kvinnor generellt har sämre möjligheter att påverka sina arbetstider. Detta kan bero på att kvinnor i större utsträckning arbetar skift samt på att kvinnodominerade yrken och branscher har mer bundet arbete.

Möjligheten till balans mellan arbetsliv och familjeliv kan variera mellan olika hushåll, mellan föräldrar i olika arbetsmarknadssektorer och över tid. Det som påverkar kan vara olika anknytning till arbetsmarknaden, olika arbetsvillkor i olika sektorer på arbetsmarknaden, t.ex. avseende arbetstider, arbetsmiljö och inflytande. Det finns en könssegregering på arbetsmarknaden avseende bland annat sektor, yrke och position som innebär att kvinnor och män kan ha olika förutsättningar för t.ex. flexibilitet i arbetet. Delegationen för jämställdhet i arbetslivet redogör i sitt betänkande Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50) för hur könsfördelningen ser ut i olika sektorer på arbetsmarknaden. En övervägande majoritet av de offentliganställda är kvinnor, ca 70 procent, medan situationen är den omvända i privat sektor, där ca 40 procent är kvinnor. Inom regionerna finns en kraftig kvinnodominans, knappt 80 procent av dem som arbetar inom dessa är kvinnor och drygt 20 procent är män. Inom staten är drygt hälften av de anställda kvinnor. Som helhet är den offentliga sektorn kvinnodominerad sett till antalet anställda, samtidigt som mer än hälften av alla kvinnor har en anställning i privat sektor Könsuppdelningen har minskat något under 2000-talet och det har i viss mån skett genom att kvinnor har ökat sitt inträde i traditionellt manliga yrken. Trenden är dock inte lika tydlig i fråga om mäns inträde i traditionellt kvinnodominerade yrken. Medlingsinstitutet uppger att det 2016 var endast omkring 15 procent av alla anställda kvinnor respektive män som befann sig i ett yrke med jämn könsfördelning (40/60 procent).

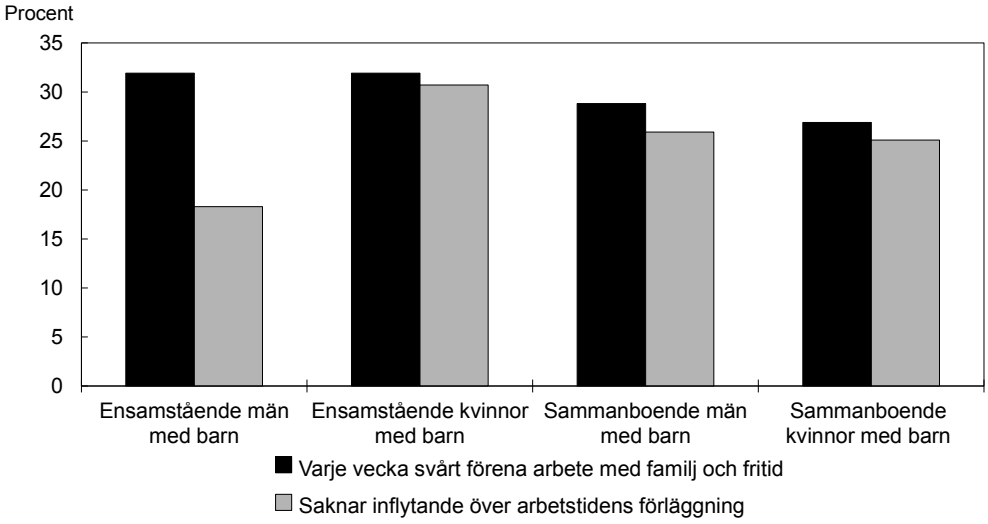
Kvinnor och män arbetar inte bara i olika sektorer och yrken utan de har ofta olika positioner även om de befinner sig i samma sektor och yrke. Män befinner sig i högre grad än kvinnor på ledande positioner i arbetslivet. Störst skillnad finns bland verkställande direktörer och styrelseordförande i det privata näringslivet. Sett till hela arbetsmarknaden har andelen kvinnor i chefspositioner ökat över tid, från omkring 25 procent i början av 2000-talet till knappt 40 procent år 2015. Andelen kvinnor i chefspositioner är högre i kommuner och regioner medan andelen kvinnliga chefer är lägre i näringslivet och intresseorganisationer. Omkring 70 procent av cheferna i kommuner och regioner var kvinnor 2015. Jämnast var könsfördelningen bland cheferna inom statlig sektor där fördelningen var 40 procent kvinnor och 60 procent män (SOU 2015:50).

Förena arbetsliv och familjeliv

I en intervjuundersökning genomförd av SCB om arbetsmiljö under 2016 och 2017 angav 28 procent av förvärvsarbetande föräldrar att de har svårt att förena arbetsliv med familj och fritid minst en gång i veckan. Andelen med svårigheter var högre för ensamstående, som i vissa fall saknar avlastning i vardagen från en annan förälder, se diagram 3.9. För sammanboende var det i högre grad män än kvinnor som uppgav svårigheter. En förklaring kan vara att de i högre utsträckning arbetar heltid än sammanboende kvinnor. Bland förvärvsarbetare som arbetar skift eller efter schema där

arbetstiden är förlagd till olika tider på dygnet är det nästan dubbelt så vanligt att uppleva problem med att förena arbete med familj och fritid än bland dem som inte arbetar skift eller enligt schema. Företagare uppger att de har svårare att förena arbete med familj och fritid än vad anställda gör.

Diagram 3.9 Varje vecka svårt förena arbetsliv och familjeliv, saknar inflytande över arbetstidens förläggning, förvärvsarbetande kvinnor och män med barn 20–64 år efter civilstånd, år 2016/2017

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, 2016/2017), SCB.

SCB:s undersökning visar också att 30 procent av de förvärvsarbetande saknar inflytande över förläggningen av sin arbetstid. I rapporten Arbetsmiljö 1980–2017 redovisar SCB att det är vanligare att utrikes födda och personer med förgymnasial och gymnasial utbildning saknar inflytande över förläggningen av sin arbetstid. Det är ungefär en fjärdedel av föräldrarna som uppger att de har bundna arbetstider, dvs. saknar inflytande över förläggningen av arbetstiden. Bland ensamstående är skillnaden mellan könen relativt stor, 31 procent av ensamstående kvinnor uppger att de saknar inflytande, 18 procent av männen. Detta kan vara ett mått på hur svårt det kan vara att exempelvis gå tidigare från arbetet vissa dagar för att hämta på skola och förskola som stänger tidigare eller för att kunna anpassa arbetstiden vid utvecklingssamtal eller liknande.

Fördelningen av ansvaret för barn och hushåll kan också påverka föräldrarnas hälsa och sjukfrånvaro. Studier från bland annat Försäkringskassan (Socialförsäkringsrapport 2019:2) har visat att familjebildning ökar kvinnors risk för sjukskrivning i jämförelse med mäns. Forskningen finner inget stöd för att mammor skulle ha sämre hälsa än pappor men finner stöd för hypotesen att eftersom mammor tar ett större ansvar för familjen försämras deras förankring på arbetsmarknaden vilket bidrar till lägre inkomster och vidare en sänkt tröskel för sjukskrivning.

Semester

En arbetstagare har rätt till 25 semesterdagar per år, vilket fastslås i semesterlagen (1977:480). Flera kollektivavtal innehåller mer förmånliga villkor, särskilt med arbetstagarens stigande ålder. Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande i vissa fall, t.ex. vid sjukdom eller när en anställd har graviditetspenning. När det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen finns också en sådan rätt i fråga om ledighet enligt 8 § första stycket samma lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för ensamstående förälder 180 dagar. Detsamma gäller tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken.

Semester kan i vissa fall sparas mellan kalenderår och det finns särskilda bestämmelser för hur semester kan förläggas. Det finns även när det gäller förläggningen i tid möjlighet att komma överens om andra villkor i kollektivavtal.

Förskola, skola och fritidshem – centrala för barn såväl som för föräldrar

Förskola och pedagogisk omsorg

Enligt skollagen (2010:800) ska kommunen erbjuda förskola till barn som inte börjat förskoleklass. Barn ska från ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt (8 kap. 5 §). Även barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan (8 kap. 6 §). Förskola behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger (8 kap. 3 §). Kommuner ska dock sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt (25 kap. 5 §). Under 2019 förekom sådan verksamhet (inklusive motsvarande för fritidshem) i 202 kommuner för totalt ca 4 500 barn mellan ett och tolv år gamla.

Kommuner ska även sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det (25 kap. 2 § skollagen). Det finns flera olika former av pedagogisk omsorg, till exempel familjedaghem och flerfamiljslösningar.

Förskolor kan ibland behöva ha stängt enstaka dagar för planering eller liknande. Det är inte reglerat om förskolan får stänga för planeringsmöten, men det kan accepteras i undantagsfall. Kommunen måste också ha en beredskap med vikarier så att inte verksamheten behöver stängas på grund av att personalen är sjuk annat än i undantagsfall. Förskolor kan få stänga under två dagar per termin för personalutbildning (RÅ 1992 ref. 31).

Bestämmelserna om erbjudande av förskola innebär dock att det inte är möjligt för en kommun att utan vidare stänga en förskola utan att erbjuda ett alternativ. Detta gäller även under sommaren. Barn kan erbjudas plats på ett sommaröppet alternativ, men bara om man tar hänsyn till barnets behov av trygghet och kontinuitet. Vissa barn kan till exempel känna sig otrygga om personalen och miljön är helt obekant. För att lösningen ska vara realistisk för familjen krävs också att förskolan ligger inom ett rimligt avstånd från barnets hem. Vad som kan anses vara en acceptabel lösning utifrån dessa faktorer måste avgöras från fall till fall.

En mycket hög andel av barn i åldern 4–5 år är inskrivna i förskola eller i pedagogisk omsorg, se tabell 3.11. Det finns i stort sett inga skillnader mellan flickor och pojkar i det aktuella åldersspannet. Viss skillnad finns dock avseende svensk respektive utländsk bakgrund. Med utrikes bakgrund avses en person som antingen är utrikes född eller är född i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Barn med utländsk bakgrund, särskilt i äldre åldrar, är i lägre utsträckning inskrivna i förskolan. Den största andelen barn är inskrivna i kommunal verksamhet. Enskild verksamhet utgör ca 16 procent för yngre barn och något högre, 19 procent, för barn i det övre åldersspannet.

Tabell 3.11 Andel barn i befolkningen som var inskrivna i förskola eller pedagogisk omsorg, år 2018

	1–3 år	4–5 år	Pedagogisk omsorg 1–5 år
Kommunal	62,3	75,6	0,9
Enskild	15,8	19,3	0,8
Flickor	77,8	94,8	1,7
Pojkar	78,3	94,9	1,7
Utländsk bakgrund	74,0	89,4	0,9
Svensk bakgrund	78,6	95,4	2,0
Totalt	78,0	94,9	1,7

Källa: Skolverket, 2018.

Fritidshem och öppen fritidsverksamhet

Fritidshem kompletterar utbildning i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola. Fritidshem ska erbjudas den del av dagen då eleverna inte går i skolan och under lov (14 kap. 8 § skollagen). Elever ska erbjudas utbildning i fritidshemmet i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller tio år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt (25 kap. 5 § skollagen). Under sommaren kan fritidshem få stänga om barnen kan erbjudas plats på ett sommaröppet alternativ. Här gäller samma resonemang avseende realistiska alternativ som för förskolor ovan. Fritidshem behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger (14 kap. 8 § samma lag). Fritidshem kan få stänga under två dagar per termin för personalutbildning. De kan också få stänga under två planeringsdagar om de kan erbjuda alternativ barnomsorg vid behov (RÅ 1992 ref. 31 och JO 1992/93 s. 284).

I likhet med det som gäller för förskolan innebär detta att även om fritidshemmet har stängt för planering eller sommarstängt för att personalen ska ha semester, så måste annan verksamhet anordnas till exempel på ett annat fritidshem. Det kan innebära att flera fritidshem slås ihop, att vikarier kallas in m.m. Många föräldrar väljer att i sådana situationer låta barnet vara ledigt.

Tabell 3.12 Andel barn i befolkningen inskrivna i fritidshem, år 2018

	6–9 år	10–12 år
Kommunal		
Flickor	74	16
Pojkar	74	17
Enskild		
Flickor	10	3
Pojkar	10	3
Totalt	84	20

Anm.: Ett fåtal barn är även inskrivna i verksamhet som drivs av statlig huvudman. Andelen är dock mindre än 1 procent och de finns därför inte med i tabellen.

Källa: Skolverket, 2018.

Andelen barn som går i fritidshem är hög i de lägre åldrarna men minskar från tidpunkten då öppen fritidsverksamhet i stället kan erbjudas, dvs. från och med höstterminen det år då eleven fyller tio år, se tabell 3.12.

Ungefär var tredje tioåring är inskriven i fritidshem, medan andelen sjunker till sju procent för tolvåringar. För öppen fritidsverksamhet finns inte uppgift om andelen barn som deltar. Andelen inskrivna flickor och pojkar skiljer sig inte åt särskilt mycket vare sig i de yngre eller i de äldre åldrarna.

Läsårets förläggning

I skolförordningen (2011:185) anges att det inom ett läsår i grundskolan får läggas ut högst fem studiedagar för personalen, utöver de minst 178 skoldagar och tolv lovdagar som läsåret ska omfatta (3 kap. 2 §).

Läsåret ska börja i augusti och sluta i juni. Det är skolans huvudman som beslutar när höst- och vårtermin ska börja och sluta. Elevernas skolarbete ska förläggas måndag–fredag och vara så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt. Skolarbetet ska även förläggas så att eleverna så långt som möjligt får sammanhållna skoldagar. Det finns ingen sammanställning avseende samtliga kommuners förläggning av terminer och lov samt studiedagar. En mindre undersökning av 20 kommuner visar dock att antalet lovdagar ligger mellan 71 och 79 under ett år. Till detta kommer ungefär fem studiedagar/planeringsdagar per år.

Längre lov för skolor infaller normalt enligt följande, men det finns variationer mellan skolor, kommuner etc. Sommarlovet är inte lovdagar i den mening som avses i skolförfattningarna utan är den vanliga benämningen på uppehållet mellan vår- och hösttermin. Det är normalt cirka nio veckor långt. Höstlovet infaller som utgångspunkt vecka 44. Jullovet infaller under perioden mellan höstterminens avslut och vårterminens början. Eftersom huvudman beslutar om start och slut på terminer finns variationer, jullovet brukar omfatta ca 2,5 veckor. Sportlovet infaller mellan vecka 7 och 12 och varierar beroende på var i Sverige barnet går i skolan. Påsklovet infaller alltid veckan före eller veckan efter påsk, beroende på vad huvudman för skolan beslutar.

Utvecklingssamtal

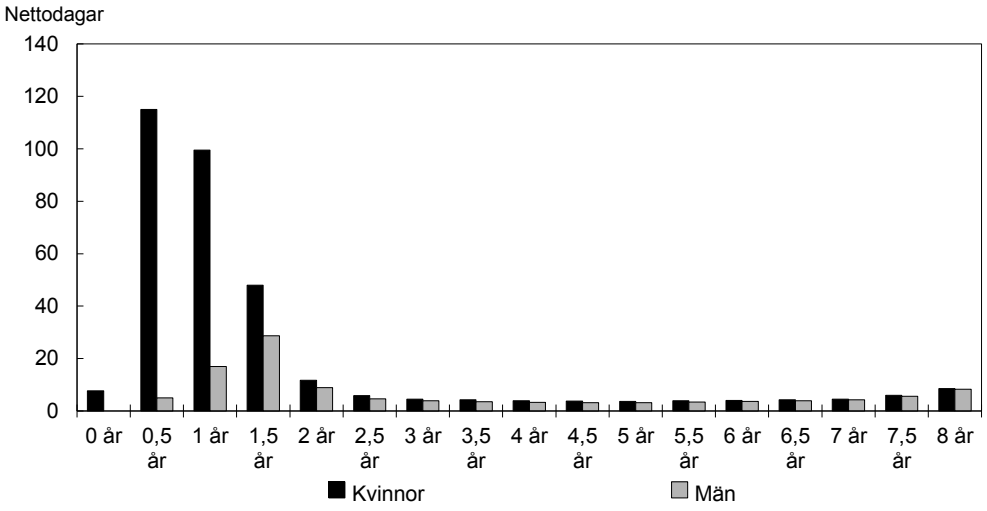
Av 3 kap. 3 § skollagen framgår att vårdnadshavare för ett barn i förskolan samt eleven och elevens vårdnadshavare i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska fortlöpande informeras om barnets eller elevens utveckling. Vidare framgår, när det gäller grundskolan, av 10 kap. 12 § skollagen att läraren, eleven och elevens vårdnadshavare minst en gång varje termin ska ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas samt om vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i.

Detsamma gäller i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Av 8 kap. 11 § skollagen framgår att personalen i förskolan ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång varje år ska personalen och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). I förskoleklassen ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om elevens utveckling och lärande minst en gång varje läsår.

Ledighet med föräldrapenning

Det är framför allt när barnen är små som föräldrars behov av ledighet är som störst, och den stora delen av föräldrapenningdagarna tas oftast ut innan barnet fyller två år. Det finns även ett samband när det gäller fördelningen av dagar mellan föräldrarna, hur många dagar som används och när i barnets liv de används, se diagram 3.10. Kvinnors uttag av föräldrapenning är i högre grad koncentrerat till barnets första levnadsår, för barn födda 2010 hade 222 dagar eller två tredjedelar av det totala antalet dagar som kvinnan använder under hela förmånstiden tagits ut under det första året. För män är uttaget störst när barnet är mellan ett och två år. För ett barn fött 2010 tog föräldrarna i genomsnitt ut 341 dagar fram till dess att barnet fyllde två år, männen använde 17 procent av dagarna eller i genomsnitt 60 dagar, kvinnorna 83 procent eller igenomsnitt 282 dagar. Det motsvarar ca 83 procent av samtliga de dagar som kvinnor tar ut och 54 procent av männens totala uttag.

Diagram 3.10 Antalet använda nettodagar* för barn födda 2010 efter barnets uppnådda ålder

Anm.: *Med nettodagar avses att antalet uttagna dagar har summerats med avseende på omfattning exempelvis så att två dagar uttagna med halv föräldrapenning summerar till en hel.

Källa: Försäkringskassan.

Föräldrarnas utbildningsnivå, inkomst, arbetsmarknadsstatus, ålder och födelseland har betydelse för användningen av föräldrapenning. Detta redovisar Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi i en rapport från 2015 (rapport 2015:1). Det enskilt tydligaste sambandet är dock kön, i fråga om såväl när i tiden föräldrapenning används som fördelningen av föräldrapenningen mellan föräldrarna.

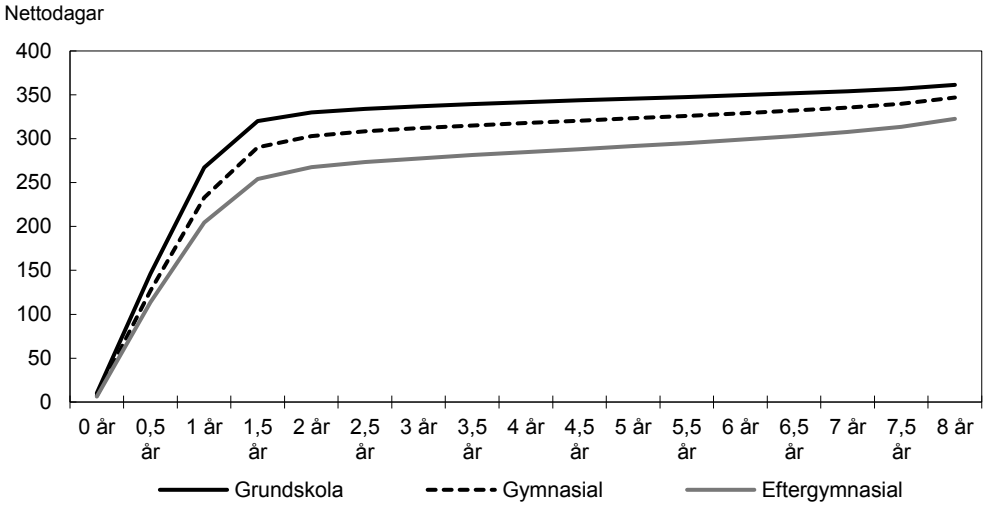
Uttagsmönstret varierar med utbildningsnivå och inkomstnivå

I diagram 3.11 och diagram 3.12 redovisas uttaget av föräldrapenning för barn födda 2010 för kvinnor respektive män efter utbildningsnivå. Uppgifter om utbildningsnivå avser året före barnets födelse och kan ha förändrats över den redovisade tidsperioden. Uppgifterna tar vidare inte hänsyn till parförhållanden men det är känt sedan tidigare att bland annat parens relativa utbildningsnivå och inkomstnivå har ett samband med användningen av föräldrapenning.

Bland kvinnor är uttaget av föräldrapenning högst för dem med grundutbildning och lägst för dem med eftergymnasial utbildning. I genomsnitt skiljer det knappt 40 dagar mellan dem med högst och lägst utbildningsnivå. Bland män är uttagsmönstret däremot det omvända, uttaget är högst för män med den högsta utbildningsnivån och lägst för dem med lägst utbildningsnivå. Skillnaden i antal dagar mellan dem med

högst och lägst uttag är ungefär lika stor som bland kvinnor, dvs. knappt 40 dagar vid barnets åttaårsdag.

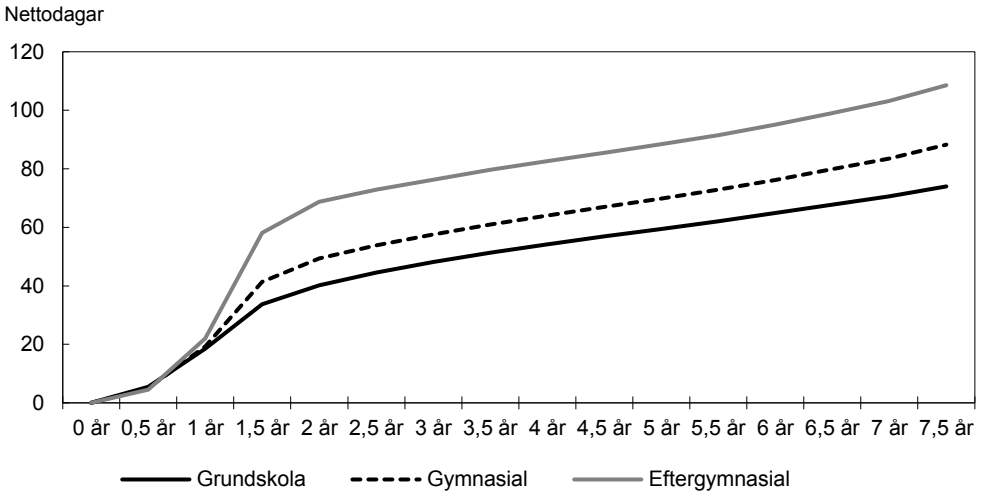
Diagram 3.11 Ackumulerat antal använda föräldrapenningdagar (netto*) för barn födda 2010 efter barnets uppnådda ålder och mammans utbildningsnivå

Anm.: *Med nettodagar avses att antalet uttagna dagar har summerats med avseende på omfattning exempelvis så att två dagar uttagna med halv föräldrapenning summerar till en hel.

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.12 Ackumulerat antal använda föräldrapenningdagar (netto*) för barn födda 2010 efter barnets uppnådda ålder och pappans utbildningsnivå

Anm.: *Med nettodagar avses att antalet uttagna dagar har summerats med avseende på omfattning exempelvis så att två dagar uttagna med halv föräldrapenning summerar till en hel.

Källa: Försäkringskassan.

Försäkringskassan har i en rapport, Uttaget av föräldrapenning skiljer sig beroende på inkomst (2018:4), beskrivit hur även intensiteten i uttag av föräldrapenning skiljer sig åt beroende på olika socioekonomiska faktorer. Bland sammanboende föräldrar med låg inkomst är det 56 procent som tar ut mer än fem dagar per vecka jämfört med 15 procent bland sammanboende med hög inkomst. Ensamstående föräldrar med låg inkomst tar ut flest dagar under det första året, i genomsnitt 6 dagar per vecka. För dessa föräldrar finns det i genomsnitt 72 dagar kvar när barnet fyllt två år. Sammanboende föräldrar med hög inkomst har i genomsnitt 160 dagar kvar.

Föräldrapenning och föräldraledighet är inte jämställt fördelade mellan män och kvinnor. Kvinnors i genomsnitt längre frånvaro från arbetsmarknaden, i form av längre, sammanhängande föräldraledigheter, kan få negativa konsekvenser för lön, karriär- och utvecklingsmöjligheter samt för livsinkomsten.

Få föräldrapar har ett jämställt uttag av dagar under barnets första år och det gäller oberoende av inkomst. Det är när barnet är mellan ett och två år som skillnader i hur stor andel som delat jämställt kan ses. Förutsättningarna att dela jämställt kan vara bättre för de familjer som har möjlighet att spara dagar. Sammantaget indikerar detta också att föräldrar med hög inkomst har större möjlighet att nyttja föräldrapenningen flexibelt än föräldrar med låg inkomst.

Föräldrapenningdagar som inte tas ut

Föräldrar kan spara föräldrapenningdagar av olika anledningar. En kan vara att de av ekonomiska skäl inte behöver ta ut dagar intensivt när barnet är litet. För barn födda före 2014 är det möjligt att ta ut sparade dagar fram till barnets åttaårsdag och för barn födda från och med 2014 är det möjligt att spara maximalt 96 dagar efter barnets fyraårsdag som kan tas ut fram till barnets tolvårsdag. Det är en relativt liten andel barn för vilka samtliga dagar utnyttjats före barnets fyraårsdag. För barn födda 2010 var detta fallet för sex procent av barnen, för barn födda 2014 var andelen nio procent av barnen, se tabell 3.13.

För barn födda 2010 återstod det i genomsnitt ca 94 dagar att ta ut vid barnets fyraårsdag och för barn födda 2014 i genomsnitt 79 dagar. En jämförelse mellan de olika regelverken kan därför indikera att reformen 2014 haft avsedd effekt, fler dagar tas ut tidigt i barnets liv.

De flesta dagar med föräldrapenning används. För barn födda 2010 var det vid åttaårsdagen nästan 30 procent av barnen där föräldrarna använt samtliga dagar. Det återstod dock dagar att ta ut för ca 67 procent av barnen. För nästan 50 procent av alla barn var det färre än 10 dagar som inte nyttjades. I genomsnitt var det drygt 34 dagar som inte utnyttjades (Försäkringskassan, Korta analyser 2019:2).

Tabell 3.13 Andel barn med kvarvarande dagar respektive genomsnittligt antal nettodagar efter barnets födelseår och ålder

Barnets födelseår	Barnets ålder	Andel barn med dagar kvar	Genomsnittligt antal nettodagar som finns kvar
2010	3 år	95%	107
	4 år	94%	94
	8 år	67%	34
2014	3 år	93%	90
	4 år	91%	79

Anm.: Med nettodagar avses att antalet uttagna dagar har summerats med avseende på omfattning exempelvis så att två dagar uttagna med halv föräldrapenning summerar till en hel.

Källa: Försäkringskassan.

För barn födda 2014 var det vid fyraårsdagen drygt 91 procent av barnen för vilka det fanns dagar kvar att ta ut. Föräldrapenning kan betalas ut på lägstanivå, 180 kronor om dagen, på sjukpenningnivå (SGI-nivå) eller grundnivå. SGI-nivå innebär att föräldrapenningen baseras på förälderns sjukpenninggrundande inkomst. För de föräldrar som inte har en sjukpenninggrundande inkomst eller inte uppfyller vissa kvalificeringsvillkor så kan ersättning betalas ut på grundnivå. Lägstanivå avser en ersättning på 180 kronor om dagen, lika för alla föräldrar under 90 dagar av de totalt 480 som kan utges för ett barn. Grundnivå avser en ersättning på 250 kronor om dagen.

Huvuddelen av de dagar som kvarstod vid barnets fyraårsdag var lägstanivådagar. I tabell 3.14 redovisas antalet dagar som gick förlorade vid barnets fyraårsdag samt spridningsmått. Det var ca 17 dagar med ersättning på SGI-nivå och ca 32 dagar med ersättning på lägstanivå som gick förlorade vid fyraårsdagen. Måtten på spridning antyder att det var ett relativt litet antal barn för vilka ett större antal dagar gick förlorade. För samtliga barn var det cirka en fjärdedel som förlorade åtta dagar eller fler. För gruppen barn där dagar gått förlorade var det 25 procent (knappt 9 000 barn) för vilka 63 eller fler dagar gick förlorade. Av dessa dagar var det få, cirka sex dagar, som var på SGI-nivå.

Tabell 3.14 Antal nettodagar som gick förlorade vid barnets fyraårsdag efter ersättningsnivå och spridning, barn födda 2014

	Samtliga barn			Barn där dagar gick förlorade		
	Totalt	SGI-dagar	Lägstanivå-dagar	Totalt	SGI-dagar	Lägstanivå-dagar
Antal dagar kvartil 1*	0	0	0	9	0	7
Antal dagar medianen	0	0	0	27	0	23
Antal dagar kvartil 3*	8	0	6	63	6	52
Antal dagar genomsnitt	16	6	10	49	17	32

Anm.: *Kvartil 1 avser gränsen vid vilken 25 procent förlorar färre dagar och kvartil 3 gränsen vid vilken 25 procent förlorar fler dagar.

Källa: Försäkringskassan.

Uttaget av föräldrapenning ser olika ut i olika familjer, vilket bland annat kan förklaras av att föräldrarnas behov, normer och socioekonomiska förhållanden skiljer sig åt. Det är en relativt sett lägre andel barn till föräldrar med ensam vårdnad som har dagar kvar vid barnets fyraårsdag respektive åttaårsdag, se tabell 3.15. För barn födda 2014 var det knappt 70 procent av dem med en ensam vårdnadshavare som hade dagar kvar vid fyra års ålder. För barn med två vårdnadshavare var andelen drygt 90 procent. Vid åtta års ålder var det för barn födda 2010 knappt hälften av barnen med en ensam vårdnadshavare som hade dagar kvar jämfört med nästan 70 procent för barn med två vårdnadshavare. Detta indikerar ett större behov av föräldrapenning under barnets första åtta år för ensamstående vårdnadshavare.

Tabell 3.15 Andel och antal barn med kvarvarande nettodagar och genomsnittligt antal kvarvarande dagar, efter barnets födelseår och ålder samt efter ensam respektive gemensam vårdnad

Barnets födelseår	Barnets ålder	Vårdnad	Andel barn med dagar kvar	Antal barn	Antal nettodagar kvar (genomsnitt)
2010	4 år	Ensam	71%	515	83
		Gemensam	94%	95 028	95
	8 år	Ensam	47%	342	42
		Gemensam	68%	68 066	33
2014	4 år	Ensam	67%	924	82
		Gemensam	92%	94 735	79

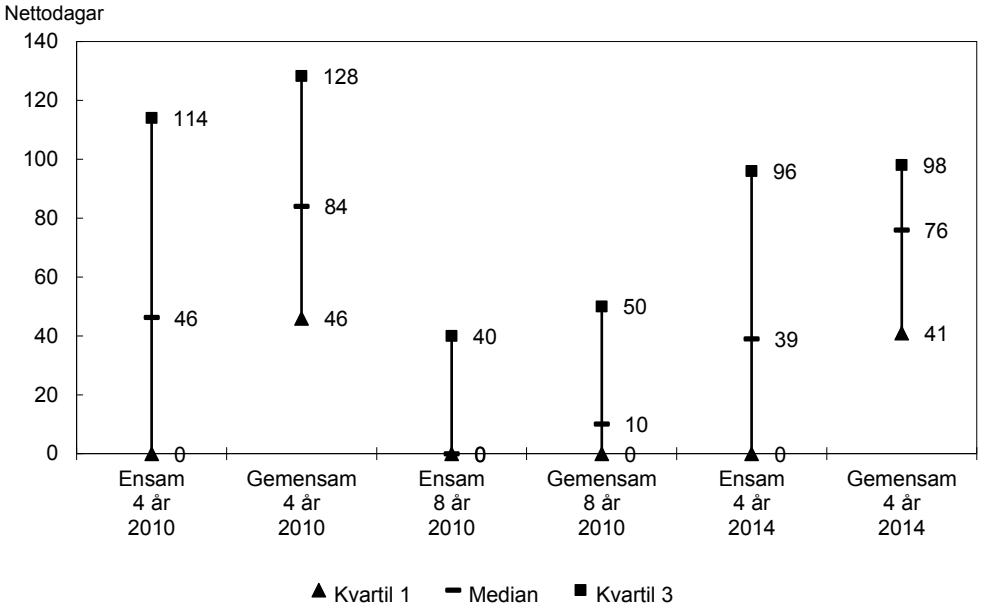
Anm.: Med nettodagar avses att antalet uttagna dagar har summerats med avseende på omfattning exempelvis så att två dagar uttagna med halv föräldrapenning summerar till en hel.

Källa: Försäkringskassan.

I diagram 3.13 redovisas spridningen av antalet kvarvarande dagar vid barnets fyraårsdag respektive åttaårsdag efter om barnet hade föräldrar med ensam eller gemensam vårdnad. Figuren visar att det var en större andel barn med ensam vårdnad som inte hade några dagar kvar vid fyraårs- respektive åttaårsdagen jämfört med barn med två

vårdnadshavare. För barn födda 2014 som hade två vårdnadshavare hade den fjärdedel av barnen för vilka det återstod minst antal dagar 41 dagar kvar att ta ut. Motsvarande för barn där föräldern hade ensam vårdnad var 0 dagar, dvs. för åtminstone en fjärdedel av barnen fanns det inga kvarvarande dagar vid barnets fyraårsdag.

Diagram 3.13 Spridningen av antalet kvarvarande nettodagar vid barnets fyra- respektive åttaårsdag efter ensam och gemensam vårdnad, barn födda 2010 respektive 2014

Anm.: *Kvartil 1 avser gränsen vid vilken 25 procent förlorar färre dagar och kvartil 3 gränsen vid vilken 25 procent förlorar fler dagar.

Källa: Försäkringskassan.

Diagrammet visar vidare att det skett en tidigareläggning eller ett mer intensivt uttag av föräldrapenning under barnets första fyra år för barn som är födda 2014 jämfört med barn födda 2010. Som ett resultat har antalet kvarvarande dagar vid barnets fyraårsdag minskat. Skillnaden syns oavsett vårdnadsform.

3.9.3 Familjedagspenning för ökad flexibilitet och balans mellan arbetsliv och familjeliv

Regeringens förslag: Det ska införas en ny föräldrapenningsförmån i socialförsäkringsbalken, benämnd familjedagspenning. Den som arbetar i Sverige ska vara försäkrad för förmånen.

Den nya förmånen ska regleras i ett nytt kapitel i balken i underavdelningen om graviditetspenning och föräldrapenningsförmåner som ligger i avdelningen om familjeförmåner. I och med detta ska en följdändring göras i den bestämmelse som anger innehållet i den underavdelningen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som tar ställning är det fler som är positiva eller inte har något att invända än som avstyrker förslaget om att påbörja införandet av familjevecka. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)* välkomnar förslaget. TCO anser att syftet med förslaget är bra och att det finns ett behov av en reform som underlättar för alla föräldrar att få ihop livspusslet under barnens uppväxt. SACO anser att förslaget ökar möjligheten att kombinera familjeliv och arbetsliv och fram-

håller att förslaget underlättar särskilt för ensamstående föräldrar. Även *Jämställdhetsmyndigheten* lyfter särskilt fram de positiva effekterna för ensamstående föräldrar. *Malmö kommun*, *Karlstads kommun*, *Vänersborgs kommun*, *Västerviks kommun, Sunne kommun* och *Eslövs kommun* är positiva till förslaget och framhåller positiva effekter såsom ökad flexibilitet för föräldrar samt att reformen bidrar till ökad jämlikhet och jämställdhet och stärker svensk föräldraförsäkring. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* lyfter särskilt det positiva med att reformen ger vårdnadshavarna bättre möjligheter att delta vid sitt barns utvecklingssamtal och därmed få en bättre inblick i barnets skolsituation.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) framhåller att reformen är viktig eftersom den ger föräldrar förstärkta möjligheter att vara lediga tillsammans med sina barn, vilket bidrar till bättre förutsättningar för goda uppväxtvillkor för barn och ungdomar. Även *Barnombudsmannen* och *Rädda Barnen* är positiva till reformen men lämnar vissa synpunkter på förslaget. *Umeå universitet* instämmer i bedömningen i promemorian att familjedagspenning kan – i vart fall på sikt – motverka att framför allt kvinnor väljer att arbeta deltid och tillstyrker ett införande. Jämställdhetsmyndigheten lyfter särskilt att det är en reform som underlättar vardagen för föräldrar och kan ha positiv effekt på den ekonomiska jämställdheten samt målet om en mer jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, framför allt hos dem som saknar flexibla arbetstider.

Bland annat *Luleå kommun*, som i övrigt ställer sig positiv till införandet, pekar på risken att ytterligare ledighet kan innebära utmaningar för bemanningen i vissa kommunala verksamheter. *Ledarna*, som varken tillstyrker eller avstyrker förslaget, framför att reformen kan ha positiva effekter för möjligheten att kombinera arbetsliv och familjeliv men även medföra svårigheter med planering för arbetsgivare. Ledarna framför också att om kvinnor nyttjar nya möjligheten mer än män kan kvinnor komma att ses som riskarbetskraft. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Svenskt Näringsliv* lyfter fram risken att kvinnors frånvaro från arbetet kan komma att öka mer än mäns.

Några instanser, såväl positiva som negativa till reformen, påpekar att behovet av ledighet eventuellt skulle kunna täckas genom att inkorporeras i den befintliga föräldraförsäkringen. *Företagarna* avstyrker förslaget och anser att behoven inte motiverar en ny föräldrapenningsförmån utan att det i stället kan vara en lösning att få tillfällig föräldrapenning under utvecklingssamtal. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* har samma syn. LO anser att det vid förslagets slutliga utformning bör tas hänsyn till hur föräldraförsäkringens nuvarande regelverk och förslaget om familjedagspenning samverkar så att det inte byggs parallella system riktade mot samma användningsområde.

De instanser som helt avstyrker reformen gör det med fokus på att förslaget innebär färre arbetade timmar och därmed negativa effekter på bruttonationalprodukten, lägre skatteintäkter och högre utgifter för staten. Bland dessa kan nämnas ESV, Svenskt Näringsliv, SKR och *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)*. Svenskt Näringsliv, SKR och Företagarna framför även att förslaget försvårar möjligheterna att planera för arbetsgivare och kan försvåra redan existerande problem med kompetensförsörjningen, särskilt inom vård- och omsorgsområdet. Några instanser, *Lunds kommun, Göteborgs kommun*, *Nacka kommun* och *Företagarförbundet*, anser att det i stället bör göras andra prioriteringar.

Skälen för regeringens förslag

Familjepolitiken behöver kompletteras

Familjepolitiken ska bidra till att skapa goda förutsättningar för föräldrar att kombinera arbetsliv och privatliv. Ett av de av riksdagen beslutade målen med den ekonomiska familjepolitiken är att den även ska bidra till ett jämställt föräldraskap. Sverige

har i dag en föräldraförsäkring som bidrar till högt arbetskraftsdeltagande bland föräldrar och till god balans mellan familjeliv och arbetsliv.

Regeringen ser dock ett behov av att komplettera nuvarande familjepolitiska stöd så att föräldrar som förvärvsarbetar får förstärkta förutsättningar att kombinera arbetsliv och familjeliv och att förvärvsarbetande föräldrar till något äldre barn får bättre möjligheter att vara lediga tillsammans med barnen.

Förutsättningarna att kombinera familjeliv och arbetsliv och möjligheten till ledighet tillsammans med barnen ser olika ut för förvärvsarbetande föräldrar. Arbetsmarknadens villkor skiljer sig åt mellan sektorer och anställningsformer avseende exempelvis arbetstidens förläggning och flexibilitet i arbetslivet.

Vissa föräldrar kan se dessa utmaningar som en av de komplikationer av livspusslet som bidrar till behovet att gå ner i arbetstid för att på så sätt få ihop arbetsliv och familjeliv och vara tillgängliga för barnen. Baserat på förekomsten av deltidsarbetande föräldrar som anger att vård av barn är anledning till deltidsarbetet gäller detta kvinnor i högre utsträckning än män. Möjligheten till flexibilitet i arbetet varierar därmed stort. Vissa yrkesgrupper har stora möjligheter att med kort varsel anpassa sin arbetstid, exempelvis genom att gå tidigare från arbetet eller att arbeta hemifrån, medan andra yrken förutsätter att arbetstagaren är på arbetsplatsen på fasta arbetstider vilket innebär att arbetstagaren har små möjligheter till inflytande över arbetstiden.

För att möta sådana utmaningar som föräldrar i stor utsträckning kan ha trots den redan generösa familjepolitiken i Sverige anser regeringen att en familjevecka bör införas, som ger föräldrar och barn en utökad och verklig möjlighet till ledighet tillsammans i vissa utpekade situationer. Regeringens avsikt med familjeveckan är att en sådan reform ska bidra till att göra livspusslet enklare, minska stressen för förvärvsarbetande föräldrar, öka flexibiliteten och därmed förbättra möjligheterna att förvärvsarbeta, särskilt för dem med yrken där arbetstagarna har lågt inflytande över arbetstidens förläggning.

En utmaning som kan nämnas är att många barn är lediga under vissa lov och studiedagar, vilket även kan innebära press på andra föräldrar att försöka anpassa arbetstider eller på annat sätt möjliggöra ledighet tillsammans med sina barn. Vid förläggningen av skolans lov- och studiedagar kan hänsyn inte tas till föräldrarnas skilda förutsättningar i arbetslivet. Under ett läsår förekommer ett stort antal lov- och studiedagar för barn i skolåldern, samt längre terminsuppehåll. Även förskolan och fritidshemmet har studiedagar och kan även ha reducerad verksamhet under exempelvis sommaren då personalen har semester. Under dessa tidpunkter kan verksamhet erbjudas i annan form, med t.ex. vikarier eller i en annan lokal. Föräldrar kan uppleva att denna ersättningsverksamhet inte fullt ut kan erbjuda barnen trygghet och kontinuitet och ser den därför inte som ett reellt alternativ för sina barn. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* lyfter särskilt att det är positivt att familjeveckan gör det möjligt för föräldrar att vara hemma med barnet vid sammanslagning av verksamheter i stället för att barnet ska delta i omsorg som är främmande för barnet.

Särskilt utmanande att kombinera arbetsliv och familjeliv kan det vara för ensamstående föräldrar och föräldrar med oflexibla arbeten, något *Jämställdhetsmyndigheten* och *SACO* särskilt lyfter fram. Även *ISF* lyfter den särskilda nyttan med förslaget för föräldrar som har arbeten med låg flexibilitet. *ESV, Försäkringskassan* och *Företagarförbundet* är mer tveksamma till att familjeveckan underlättar för förvärvsarbetande föräldrar i någon större omfattning.

Givet att 28 procent av förvärvsarbetande föräldrar under 2017 uppgav att de har svårt att förena arbetsliv med familj och fritid minst en gång i veckan är problemen

omfattande. Regeringen menar att en fullt införd familjevecka innebär en ökad flexibilitet för förvärvsarbetande föräldrar under i stort sett hela barnets uppväxtperiod jämfört med dagens situation. Samtliga problem med att hitta balans mellan arbetslivets krav och familjeåtaganden är dock inte möjliga att åtgärda utan kommer att kvarstå även med ytterligare möjlighet till ledighet.

De förvärvsarbetande föräldrar som tidigt under barnets liv haft ett mer intensivt uttag av föräldrapenning kan ha svårare än andra föräldrar att vara lediga med barnen under lov och studiedagar senare i barnets liv eftersom de har få dagar med föräldrapenning kvar att nyttja. Det kan särskilt vara fallet för föräldrar med låga inkomster, som oftare har ett mer intensivt uttag av föräldrapenning än andra föräldrar. För denna grupp blir även ett inkomstbortfall mer kännbart för hushållets ekonomiska situation och därmed kan obetald frånvaro eller deltidsarbete i praktiken vara orealistiska alternativ. Barn till dessa föräldrar kan därmed riskera att få något mindre stöd av sina föräldrar i vardagen. Föräldrarna och barnen får även mindre tid för gemensam återhämtning och samvaro.

För barn som på grund av sin ålder inte omfattas av kommunens skyldighet att erbjuda fritidsverksamhet, dvs. barn över 13 år, kan lov, studiedagar och terminsuppehåll innebära att barnet under längre perioder behöver klara sig på egen hand. Föräldrar kan känna stress över detta även om barn i den åldern kan vara självständiga i högre utsträckning än vad som är fallet för yngre barn.

Många föräldrar ser semestern som en möjlighet att tillbringa mer tid tillsammans med sitt barn även om det inte är vård av barn som är syftet med semesterlagstiftningen. Semester har som främsta syfte att ge arbetstagaren möjlighet till vila och rekreation. Under den tid som föräldern har semester finns ingen rätt till exempelvis förskola och fritidshem även om vissa kommuner erbjuder detta. Antalet semesterdagar som föräldrar förfogar över understiger kraftigt antalet lov- och studiedagar samt dagar under terminsuppehåll. Även om det inte är aktuellt eller ens lämpligt att fullständigt matcha ledighet för barnen med ledighet för föräldern ser regeringen att möjligheten till en familjevecka kompletterar semesterledigheten genom att underlätta livspusslet, minska stressen för föräldrarna och öka tiden tillsammans för barn och föräldrar.

En investering i barn och familjer

Effekterna av spridningen av det nya coronaviruset har inneburit en stark konjunkturnedgång med bland annat ökad arbetslöshet. Flera instanser som avstyrker införandet av en familjevecka lyfter de negativa effekter som smittspridningen haft på exempelvis jobb och företagande. ESV och *Svenskt Näringsliv* anser att en utökad ledighetsrätt skulle innebära en för stor nedgång i arbetade timmar och att antalet arbetade timmar i stället bör öka vilket även *Företagarna* instämmer i. ESV anser att ett införande innebär för stora utgifter, Företagarna anser inte att kostnaderna för reformen är motiverade. Företagarförbundet och *Lunds kommun* anser att andra prioriteringar i stället bör göras. *SKR* samt ett antal kommuner lyfter även att förslaget skulle innebära lägre skatteintäkter och vill se kompensation för det.

Spridningen av det nya coronaviruset har medfört att regeringen gjort stora satsningar på att upprätthålla sysselsättning och tillväxt, stötta företag och stärka välfärden. Åtgärderna har gjort skillnad. Sysselsättningsfallet har dämpats genom korttidspermitteringar, nedsatta arbetsgivaravgifter, omställningsstöd och kraftiga tillskott till kommunsektorn, som ansvarar för sjukvården och äldreomsorgen. Regeringen prioriterar välfärden och har under de senaste åren bland annat höjt de generella statsbidragen till kommuner och regioner för att förbättra förutsättningarna att utveckla välfärdens verksamheter och stärka kommunernas ekonomi. Regeringen följer utvecklingen i kommunsektorn noga och avser att föra en politik som även framöver värnar välfär-

den. Under 2021 väntas kommunsektorn kunna återuppta den verksamhet som har begränsats till följd av smittspridningen och konsumtionsutgifterna väntas därmed öka. Inkomsterna för kommunsektorn förväntas öka under 2021, dels till följd av en normal tillväxt av skatteunderlaget, dels till följd av en ökad mängd statsbidrag.

Pandemin har medfört en accelererad omställning i samhället. Behovet av grön omställning, digital strukturomvandling och långsiktig kompetensförsörjning har ökat och är prioriterade utvecklingsområden för regeringen. Regeringen har vidtagit åtgärder för att Sverige ska komma ur krisen och bygga ett bättre och mer hållbart samhälle än före pandemin. Genom statens budget för 2021 genomförs historiskt stora satsningar i form av bl.a. ett kraftfullt grönt ekonomiskt återstartspaket för svensk ekonomi, men också långsiktiga reformer för att bidra till att lösa samhällsproblemen. Sammantaget har dessa reformer bedömts medföra en starkare tillväxt och en lägre arbetslöshet än om reformerna inte skulle genomföras. Regeringen anser inte att det finns något motsatsförhållande mellan att göra satsningar på att öka föräldrars möjlighet till tid med barn och ökad flexibilitet i arbetslivet och samtidigt göra andra prioriteringar för att stärka välfärden inom andra sektorer. Familjeveckan bör ses som en investering som möjliggör ett mer balanserat arbetsliv och som gynnar både föräldrar och barn och i förlängningen även samhället i stort.

Flera remissinstanser som företräder arbetsgivare framför att planering, bemanning och kompetensförsörjning kan försvåras om en ny ledighetsrätt för förvärvsarbetande föräldrar införs. Regeringen konstaterar att pandemin har inneburit att arbetsvillkoren har förändrats för många föräldrar, exempelvis genom förekomsten av korttidsarbete och en kraftig ökning av arbete hemifrån i vissa sektorer och yrken. I yrken inom vård och omsorg, där många kvinnor arbetar, har det i många fall varit en mycket ansträngd arbetssituation under lång tid. Utöver detta ökade sjukfrånvaron och även antalet utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning kraftigt under 2020. Även under första delen av 2021 har sjukfrånvaron på grund av pandemin varit hög. Dessa omvärldsfaktorer påverkar föräldrars arbetsliv och familjeliv och även möjligheten till planering på kort och lång sikt i verksamheter i såväl kommun, region och stat som privat sektor. I dagsläget är de långsiktiga konsekvenserna på arbetsmarknaden av pandemin svåra att överblicka. Kompetensbrist och svårigheter med bemanning är utmaningar som kan mötas exempelvis genom långsiktiga åtgärder för att attrahera och behålla kompetens, exempelvis inom vård och omsorg. Det kan bland annat, i enlighet med regeringens arbetsmiljöstrategi (skr. 2020/21:92), handla om att säkerställa en god arbetsmiljö, trygga anställningar och möjlighet till utveckling i arbetet. Regeringen har även tillsatt en välfärdskommission som bland annat arbetar för en hållbar kompetensförsörjning och god arbetsmiljö inom välfärden (Fi2019/04300).

Regeringens satsningar på bland annat utökade utbildningsplatser förväntas bidra till högre sysselsättning och lägre arbetslösheten på lång sikt. Utbildningsplatserna har möjliggjort för många som förlorat arbetet att utveckla sin kompetens och syftar även till att minska bristsituationen inom vissa yrken.

Regeringen har förståelse för att ytterligare ledighetsrätt kan innebära vissa utmaningar för planering och bemanning, särskilt i branscher där det råder brist på arbetskraft. Den tillkommande ledigheten är till sin natur tillfällig och kortvarig, om än årligen återkommande. Hänsyn har tagits till både arbetsgivares och anställdas förutsättningar och behov vid utformningen av regelverket, vilket kommer tydligast till uttryck när det gäller förslagen om när arbetstagare ska anmäla ledighet till arbetsgivaren (se vidare avsnitt 3.9.16). Kvinnor har i dag en större frånvaro än män på grund av föräldraledighet, i synnerhet när det gäller den längre frånvaron i samband med ett barns födelse. Exempelvis Ledarna lyfter mot bakgrund av det att ytterligare ledighetsrätt kan medföra en risk att kvinnors frånvaro från arbetet ökar mer än mäns. En viktig utgångs-

punkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för vården om och försörjningen av barnet. De reserverade månaderna i föräldrapenningen har inneburit att män tar ut en större andel av föräldrapenningen än vad de gjorde tidigare, även om skillnader mellan mäns och kvinnors nyttjande kvarstår. Det finns behov av fortsatta insatser för att nå ett mer jämställt nyttjande av föräldraförsäkringen och därmed även att utforma familjeveckan på ett sätt som stärker incitamenten för ett jämställt uttag för att på så sätt förhindra att kvinnors frånvaro från arbetet ökar mer än mäns.

Avsikten med familjeveckan är att ge ökade möjligheter till flexibilitet i arbetslivet, särskilt i de sektorer och branscher där inflytandet över arbetstidens förläggning är litet, vilket kan vara fallet exempelvis inom omsorgsyrken i kommunal sektor. En möjlighet för föräldrar att få större flexibilitet i arbetslivet kan också innebära positiva effekter för arbetsmiljö och hälsa och inverka positivt på förutsättningarna att arbeta heltid samt minska stress för föräldrar. Ett mer hållbart arbetsliv för föräldrar kan på sikt innebära att sjukfrånvaro och deltidsarbete kan komma att minska i omfattning. Det har i sin tur fördelar för antalet arbetade timmar och för kompetensförsörjningen i samtliga sektorer på arbetsmarknaden. Flera kommuner lämnar synpunkter om att familjeveckan har positiva effekter på såväl kort som lång sikt. *Luleå kommun* ser att reformen kan bidra till ökad jämlikhet, jämställdhet och hälsa för förvärvsarbetande föräldrar. *Vänersborgs kommun* lyfter exempelvis att de förändringar arbetslivet har genomgått sedan spridningen av covid-19 startade innebär att förvärvsarbetande föräldrar kan ha höga förväntningar om flexibilitet i framtiden, och därför välkomnar kommunen familjeveckan. Ett framåtblickande perspektiv har även *Malmö kommun* som ser familjeveckan som en investering i barn.

Alternativa lösningar

LO och TCO instämmer i regeringens bedömning att det finns behov av ytterligare stöd för att hjälpa föräldrar att lösa livspusslet. LO anser dock att det finns skäl att överväga en annan lösning inom föräldraförsäkringen så att inte parallella stödsystem byggs upp. Även Företagarna och ESV framför att vissa lösningar passar bättre inom ramen för befintliga föräldrapenningsförmåner.

Även regeringen har övervägt alternativa lösningar i stället för en familjevecka för att underlätta för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv i sådana situationer som regeringen har identifierat som särskilt utmanande i stort, som att t.ex. utöka antalet dagar med föräldrapenning, utsträcka tiden då föräldrapenning kan användas eller utöka antalet semesterdagar för föräldrar med barn i en viss ålder.

Föräldrapenningen är dock en generell försäkring, riktad till samtliga föräldrar oavsett om de är förvärvsaktiva eller inte. Mot bakgrund av att reformen syftar till att skapa bättre förutsättningar för de föräldrar som förvärvsarbetar att kunna kombinera arbete och familjeliv, skulle en lösning som innebär en utökning av föräldrapenningen inte vara ändamålsenlig. Föräldrapenning tilldelas därutöver föräldrarna i samband med barns födelse eller adoption. Den extra ledighetstid som föräldrar behöver i samband med t.ex. lov är i huvudsak riktad till äldre barn och avser, på ett annat sätt än föräldrapenningen, kortvarig frånvaro i samband med t.ex. en enstaka studiedag i skola eller förskola. En utökning av antalet dagar eller en höjning av den övre åldersgränsen i föräldrapenningen skulle inte utan större ändringar i bestämmelserna säkerställa att föräldrarna har möjlighet till ledighet under den avsedda tiden utan kan, om föräldern så bedömer, i stället användas sammanhängande när barnet är yngre för att förstärka inkomsterna eller öka ledighetsperiodens längd under barnets tidigare år. Syftet med reformen skulle då inte uppnås och bekymren med att kombinera arbetsliv och familjeliv för äldre barn när skolan är stängd skulle inte lätta. LO anser att föräldrapenningen behöver reformeras och att utformningen av familjeveckan ska ta hänsyn till detta.

Under 2017 lämnade Utredningen om en modern föräldraförsäkring sitt slutbetänkande Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101). Utredningens förslag stärker det jämställda föräldraskapet och underlättar för olika familjekonstellationer att kombinera arbetsliv och familjeliv och innebär en ny modell för föräldrapenningen. Förslagen från utredningen bereds i Regeringskansliet.

Utökning av möjligheterna att få tillfällig föräldrapenning nämns som en möjlig lösning av t.ex. ESV och Företagarna för de behov som familjeveckan avser att täcka. Tillfällig föräldrapenning ger möjlighet till kortvarig ledighet under ett antal olika situationer, dock i hög utsträckning relaterade till situationer då barnet är sjukt eller smittat eller har en funktionsnedsättning och föräldern har behov av i huvudsak kortvarig ledighet som inte går att förutse. Det handlar således om andra syften än dem som familjeveckan avser att täcka. Konstruktionen av den tillfälliga föräldrapenningen skiljer sig också från de utgångspunkter som familjeveckan har (se framför allt avsnitt 3.9.8 om tilldelning av dagar med ersättning per vårdnadshavare). Den tillfälliga föräldrapenningen är för närvarande föremål för översyn i syfte att modernisera och förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt (dir 2020:114).

Semester har andra syften än att göra det möjligt för föräldrar att vårda sina barn, men många föräldrar ser även semestern som en möjlighet att tillbringa mer tid tillsammans med barnen. En utökning av semesterrätten för detta syfte ligger dels utanför skyddssyftet med semesterlagstiftningen, dels är det arbetsgivaren eller egenföretagaren som i det fallet får finansiera ledigheten. I kollektivavtal kan det i dag regleras olika antal semesterdagar mellan arbetstagare baserat på exempelvis arbetstagarens ålder. Det finns även en möjlighet för föräldralediga föräldrar att intjäna viss semesterrätt under ledigheten. Semesterrätten varierar dock i övrigt inte utifrån den omständigheten att föräldern har barn eller inte och en utökad semesterrätt för föräldrar ses av dessa skäl inte som en lämplig lösning.

Givet den för reformen tänkta personkretsen, föräldrarnas behov av ledighet och flexibilitet och den kompensationsnivå som kan anses rimlig i sammanhanget, är regeringens bedömning att en ny förmån med tillhörande ledighetsrätt är den mest lämpliga formen.

Familjeveckan ger ökad balans mellan familjeliv och arbetsliv

Familjeveckans syfte ska vara att underlätta för förvärvsarbetande föräldrar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningarna för föräldrar att förvärvsarbeta, främja minskat deltidsarbete samt att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen. En familjevecka ökar flexibiliteten för föräldrar så att framför allt de med sämre möjligheter till inflytande över arbetstidens förläggning ska uppleva kombinationen av arbetsliv och privatliv som mindre utmanande. Därigenom förbättras t.ex. förutsättningarna för föräldrar att arbeta heltid, något som exempelvis *Umeå universitet* instämmer i, medan exempelvis ESV inte anser att detta kan ha någon större påverkan. Regeringens ambition är att familjeveckan ska bidra till att skapa en ökad jämlikhet mellan arbetande föräldrar, för vilka arbetsvillkor och möjlighet till flexibilitet kan variera kraftigt. Genom att underlätta heltidsarbete och balans mellan familjeliv och arbetsliv kan en familjevecka på kort sikt även bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män när det gäller hem- och omsorgsarbetet. I detta resonemang instämmer t.ex. Jämställdhetsmyndigheten. Familjeveckan syftar också till att ge föräldrar mer tid med sina barn och därmed bidra till goda uppväxtvillkor, något som bland annat inbegriper möjlighet till nära relationer med båda föräldrarna högre upp i barnets åldrar, vilket *MUCF, Barnombudsmannen* och även Rädda Barnen framhåller som positiva effekter.

Regeringen anser att familjeveckan bör ha sin grund i en möjlighet till ersättning i form av en ny socialförsäkringsförmån som regleras i ett nytt kapitel i socialförsäkringsbalken, förkortad SFB. Förmånen ska vara en föräldrapenningsförmån och benämnas familjedagspenning. Det nya kapitlet ska därmed placeras i underavdelningen om graviditetspenning och föräldrapenningsförmåner som ligger i avdelningen om familjeförmåner. I och med detta ska en följdändring göras i den bestämmelse som anger innehållet i den nämnda underavdelningen (9 kap 1 §). En förälder som får ersättningen ska även ha en rätt till ledighet från arbetet (se avsnitt 3.9.16).

Reformen siktar in sig på föräldrar som förvärvsarbetar. Familjedagspenningen föreslås därför vara en arbetsbaserad förmån, på samma sätt som exempelvis den tillfälliga föräldrapenningen för vård av sjukt barn. Det är därmed den som arbetar i Sverige som ska vara försäkrad för familjedagspenning. I 4 och 6 kap. SFB finns ytterligare bestämmelser om försäkringsskyddet. TCO tillstyrker att enbart den som arbetar i Sverige ska vara försäkrad för förmånen. Vissa instanser har dock invändningar. Rädda Barnen anser att även icke-förvärvsaktiva föräldrar ska få rätt till familjedagspenning. Exempelvis *Försäkringskassan* och *Stockholms kommun* påpekar att konstruktionen innebär att barn till icke-förvärvsarbetande föräldrar inte får del av samma möjlighet till ledighet som barn till förvärvsarbetande föräldrar. Mot bakgrund av problemformuleringen och syftet med reformen, att underlätta kombinationen av förvärvsarbete och familjelivets åtaganden, föreslås att enbart de som förvärvsarbetar omfattas av den nya förmånen (se vidare nedan avsnitt 3.9.6).

Lagtext

Bestämmelserna finns i 6 kap. 6 §, 9 kap. 1 § och 11 kap. 2 § SFB. Det nya kapitlet som införs i SFB benämns 12 a kap.

3.9.4 Föräldrar ska ha rätt till familjedagspenning

Regeringens förslag: Det är en försäkrad förälder i den mening som avses inom både föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen som ska ha rätt till familjedagspenning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Det är ett fåtal remissinstanser som kommenterar förslaget om att en försäkrad förälder ska ha rätt till familjedagspenning. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* och *Rädda Barnen* framför att även familjehemsförälder bör likställas med förälder. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* anser att det kan bli missvisande att ange att en försäkrad förälder har rätt till ersättning när det är vårdnadshavare som har den självständiga rätten (se avsnitt 3.9.8).

Skälen för regeringens förslag: Avsikten med familjedagspenningen är att underlätta för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Det är därmed föräldrar som ska ha rätt till förmånen. Rätten till familjedagspenning ska, på samma sätt som gäller för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, i första hand tillfalla föräldrar i den betydelse som avses i föräldrabalken (se 2 kap. 14 § SFB). Det kan vara barnets biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar och föräldrarna kan ha olika eller samma kön. Ett barn kan även ha enbart en förälder. Inom föräldrapenningsförmånerna omfattas även andra personer av föräldrabegreppet. De personer som likställs med förälder när det gäller både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder (se 11 kap. 4 § SFB). Regeringen anser att sådana personer bör likställas med förälder och således omfattas av begreppet förälder även när det gäller familjedagspenning. Eftersom den nämnda

paragrafen avser föräldrapenningsförmåner och även familjedagspenning ska vara en sådan förmån kräver detta ingen lagändring.

När det gäller tillfällig föräldrapenning är föräldrabegreppet något vidare än när det gäller föräldrapenning. Även familjehemsföräldrar har rätt till tillfällig föräldrapenning, exempelvis när ett barn är sjukt (se 11 kap. 5 § SFB). Vidare gäller föräldraledighetslagen (1995:584) även för familjehemsföräldrar. *Rädda Barnen* och *ISF* anser att en familjehemsförälder bör likställas med förälder även när det gäller familjedagspenning. För familjedagspenning är dock konstruktionen mer lik den för föräldrapenning där vårdnadshavarna har en självständig rätt att få ersättningen. Rätt till föräldrapenning finns i de fall en familjehemsförälder även är särskilt förordnad vårdnadshavare. De grundläggande förutsättningarna för en person att kombinera förvärvsarbete med uppdraget som familjehemsförälder får i allmänhet anses vara goda. Vid vissa placeringar kan det förekomma att socialnämnden, med hänsyn till det placerade barnets behov, begär att en vuxen ska finnas hemma under en längre period. Den familjehemsförälder som då är tjänstledig under en begränsad tid förlorar sin förvärvsinkomst. SKR rekommenderar då att nämnden kompenserar för detta inkomstbortfall. För samma tid utbetalas även det arvode som har fastställts utifrån barnets förhållanden. Mot denna bakgrund och givet övriga förslag om familjedagspenningen anser regeringen att familjehemsförälder inte bör inkluderas i föräldrabegreppet för familjedagspenning (se vidare avsnitt 3.9.9 om tilldelning av dagar).

CSN framför synpunkten att det kan vara missvisande att i den inledande paragrafen om rätten till familjedagspenning (12 a kap. 2 § SFB) ange att en försäkrad förälder har rätt till ersättningen när det föreslås att det är vårdnadshavare som ska ha en självständig rätt till förmånen. Regeringen konstaterar dock att systematiken följer de väl fungerande bestämmelserna om föräldrapenning, dvs. grundförutsättningen för rätten till förmånen är att personen är en förälder, men tilldelningen av antalet dagar med förmånen görs per vårdnadshavare. Det ska därför enligt regeringens mening inte göras någon ändring av den berörda paragrafen.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 2–4 §§ SFB.

3.9.5 Barn i åldrarna 4–16 år

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska kunna lämnas för barn som är mellan fyra och sexton år gamla.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som uttryckligen kommenterar barnets åldrar anser *Ledarna, Svenskt Näringsliv, Företagarna*, *LO* och *TCO* att det vore att föredra eller lämpligt att överväga att sänka den övre åldersgränsen till 12 år. *Rädda Barnen* har förståelse för 16-årsgränsen men anser att gränsen bör höjas till 18 år. *Jämställdhetsmyndigheten* vill också utöka det aktuella åldersintervallet genom att sänka den lägre åldersgränsen till två år. *Luleå kommun, CSN* och *SACO* tillstyrker uttryckligen det föreslagna åldersintervallet.

Skälen för regeringens förslag: Små barn behöver generellt sina föräldrar i högre utsträckning än äldre. För äldre barn ser behovet annorlunda ut, även om föräldrarnas närvaro är fortsatt viktig. Familjeveckan kan ses som ett komplement till den möjlighet till föräldraledighet med föräldrapenning som finns i dag, och är en del av den familjepolitiska modellen som syftar till ökade möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv.

För barn födda 2014 eller senare gäller att huvuddelen av föräldrapenningen ska användas före barnets fyraårsdag. Efter den tidpunkten får maximalt 96 av de totalt 480 dagarna användas. Det innebär att från den tidpunkten är möjligheten till ersättning för föräldraledighet begränsad. Antalet kvarvarande föräldrapenningdagar som föräldrarna kan använda varierar mellan olika grupper av föräldrar.

Regeringen föreslår att den nedre åldersgränsen för familjeveckan ska vara fyra år för att knyta an till föräldrapenningens bestämmelser. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att den nedre gränsen i stället borde vara två år, för att ytterligare underlätta för de föräldrar som har använt många föräldrapenningdagar tidigt i barnets liv. Statistik från Försäkringskassan visar att föräldrapenningen används mer koncentrerat när barnet är litet, även om många föräldrar ändå sparar dagar till senare i barnets liv. Det är en relativt liten andel barn för vilka samtliga dagar har utnyttjats före barnets fyraårsdag, men det finns variationer och föräldrar med ensam vårdnad har oftare ett mer intensivt uttag tidigare i barnets liv. Regeringen har förståelse för att en lägre åldersgräns skulle kunna vara positiv för vissa föräldrar men kvarstår trots det i bedömningen att en fyraårsgräns är väl avvägd, framför allt i och med att den överensstämmer med den redan existerande gränsen i föräldrapenningen från vilken maximalt 96 dagar med föräldrapenning kan sparas.

Föräldrapenningen för barn födda 2014 eller senare får användas fram till dess att barnet har fyllt tolv år eller har avslutat det femte skolåret i grundskolan i det fall detta infaller senare. För den tillfälliga föräldrapenningen gäller att den som huvudregel kan lämnas som längst till dess att barnet är tolv år. I vissa fall kan tillfällig föräldrapenning lämnas för barn upp till 16 år. För barn som omfattas av personkretsen för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kan tillfällig föräldrapenning i vissa fall lämnas när barnet är äldre än 16 år. För allvarligt sjuka barn gäller att tillfällig föräldrapenning kan lämnas till dess barnet är 18 år.

När den övre åldersgränsen i föräldrapenningen höjdes från åtta till tolv år under 2014 motiverades detta med att förändringen stärkte ett av föräldrapenningens huvudsyften, möjligheten för föräldrar att kombinera förvärvsarbete och vård och omsorg om barnen. Då betonades att särskilt för föräldrar som är ensamma i sitt föräldraskap kan det vara svårt att få semesterdagar att räcka till för lov, studiedagar och aktiviteter på skolan där föräldrarnas närvaro är önskvärd eller nödvändig (prop. 2013/14:4 s. 36).

Det finns faktorer som talar för att den övre gränsen för familjeveckan bör vara högre än tolv år. Det instämmer flera remissinstanser i. *SACO* framhåller att det är mycket bra att det även är barn för vilka föräldrapenning inte kan betalas ut som ingår. Även *Luleå kommun* betonar vikten av att kunna vara ledig med äldre barn. *Rädda Barnen* är också positivt inställt till de föreslagna åldersgränserna men skulle helst vilja se en 18-årsgräns. *TCO* avstyrker inte en övre gräns på 16 år eftersom även äldre barn kan ha behov av stöd från en närvarande förälder, men anser att familjedagspenning i första hand ska betalas ut fram till dess att barnet är tolv år. *Ledarna* anser däremot att förståelsen för ledighet med äldre barn är lägre och att en hög åldersgräns därför bör övervägas noga. *LO* anser att den i promemorian föreslagna övre åldersgränsen kan ifrågasättas. *Svenskt Näringsliv* framför att barn över 13 år inte har fritidsverksamhet, kan förväntas vara mer självständiga och därmed inte har behov av föräldrarna under lov och studiedagar.

Regeringen instämmer i att äldre barn kan förväntas vara mera självständiga men vill samtidigt framhålla att föräldrarnas kontakt med skolan och föräldrars möjlighet till samvaro med barnet är viktigt även när det gäller äldre barn. Dagarna inom ramen för familjeveckan är även tänkta att kunna användas av föräldrar för att vara med i skolan vid utvecklingssamtal, ett behov som kan kvarstå även efter barnets tolvårsdag (se avsnitt 3.9.7). Föräldrarna har även efter 16-årsdagen en stor betydelse för barnen, men

en artonårsgräns bedöms inte vara aktuell i detta sammanhang, i de flesta fall har barn över 16 år gått ut grundskolan och har inte längre skolplikt, barnets ålder och mognad är också större. Att avvakta en utvärdering av den höjda åldersgränsen i föräldrapenningen innan rätt till ledighet för föräldrar till äldre barn införs, så som *Företagarna* föreslår, kommer inte att kunna ske i närtid. Användning av föräldrapenning för barn äldre än åtta år kan observeras först när barn födda 2014 blir äldre. Regeringen bedömer att införandet av en familjevecka bör ske så snart som möjligt och att det är därför inte aktuellt att invänta en sådan utvärdering. Företagarna framför även att en 16-årsgräns inte bör införas då det inte bör vara olika åldersgränser för olika förmåner inom föräldraförsäkringen. Regeringen kan konstatera att skilda åldersgränser redan förekommer i stor utsträckning inom föräldraförsäkringen. En 16-årsgräns bedöms inte av det skälet vara otydligt för Försäkringskassan eller för föräldrarna.

Mot bakgrund av det ovan beskrivna anser regeringen att gruppen barn för vilka familjedagspenning ska kunna lämnas bör vara mellan 4 och 16 år. Familjedagspenning bör således lämnas endast för barn inom detta åldersspann. Det är barnets faktiska ålder som ska avgöra när rätten till familjedagspenning för barnet inträder och upphör.

Lagtext

Bestämmelsen finns i 12 a kap. 15 § SFB.

3.9.6 Krav att föräldern faktiskt avstår från förvärvsarbete

Regeringens förslag: För rätt till familjedagspenning ska det krävas att föräldern avstår från förvärvsarbete i vissa utpekade situationer som rör barnet.

Som förvärvsarbete ska inte betraktas vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem eller sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning. Om det i det sistnämnda fallet inte går att avgöra under vilken tid den försäkrade avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn, ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning.

Den omständigheten att en arbetslös förälder som är arbetssökande inte står till arbetsmarknadens förfogande under tid när han eller hon vårdar barn eller deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande ska inte likställas med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning.

Om en förälder får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier, ska avstående från studier likställas med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Detta ska dock endast gälla i den utsträckning föräldern går miste om löneförmånerna.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet instanser kommenterar inte förslaget att familjedagspenningen ska vara tillgänglig för föräldrar som avstår från förvärvsarbete och inte kunna användas för en arbetsfri dag. *LO* är en av de instanser som uttryckligen tillstyrker. *ISF* anser att det i författningstexten ska framgå att förmånen är villkorad av att en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet.

Även *TCO* är positiv till att det är förvärvsarbetande föräldrar som omfattas men tillhör även de remissinstanser som påpekar att även vissa föräldrar som inte avstår från faktiskt förvärvsarbete bör få rätt till familjedagspenning eller motsvarande rätt till

ledighet. TCO, ISF och *Jämställdhetsmyndigheten* anser att även arbetslösa som går miste om arbetslöshetsersättning bör få rätt till ersättning. ISF, *Umeå universitet, Jämställdhetsmyndigheten* och *Stockholms kommun* är några instanser som anser att föräldrar som deltar i arbetsmarknadspolitiska program bör inkluderas. *CSN* och *Malmö kommun* föreslår att studerande ska få behålla studiemedel i samma situationer som avses i familjedagspenningen.

Rädda Barnen anser att även icke-förvärvsaktiva föräldrar ska få rätt till familjedagspenning och anser att det är indirekt diskriminering mot barn att vårdnadshavarens ställning påverkar i vilken grad barn får stöd och samvaro. *Försäkringskassan*, Stockholms kommun och *Företagarförbundet* konstaterar att det blir en skillnad mellan barn med förvärvsarbetande föräldrar och de med icke-förvärvsarbetande föräldrar när det gäller möjlighet till ledighet med ersättning i de nu utpekade situationerna.

Skälen för regeringens förslag

Föräldrar som förvärvsarbetar

I enlighet med de syften som ligger bakom familjeveckan är det försäkrade föräldrar som faktiskt förvärvsarbetar som ska stå i fokus för förslaget. Det medför som ovan nämnts att det är den som arbetar i Sverige som ska vara försäkrad för familjedagspenning (se avsnitt 3.9.3). Det innebär också att endast föräldrar som faktiskt avstår från förvärvsarbete ska kunna få familjedagspenning. Vissa instanser har dock framfört invändningar mot detta.

Rädda Barnen, som anser att även icke-förvärvsaktiva föräldrar ska få rätt till familjedagspenning, framför att vårdnadshavarens ställning inte bör påverka tillgången till familjeveckan och att den omständigheten utgör indirekt diskriminering. Regeringen gör bedömningen att förslaget om att införa en ny möjlighet till ersättning för förlorad arbetsinkomst med medföljande rätt till föräldraledighet inte innebär någon diskriminering. Lagstiftningen är neutralt utformad och gäller samtliga förvärvsarbetande vårdnadshavare till barn i åldern 4–16 år, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det kan även nämnas att *Diskrimineringsombudsmannen*, som också anmodats yttra sig över förslaget, utifrån sitt uppdrag har framfört att de inte har några synpunkter på förslagen.

Om vårdnadshavaren arbetar eller inte påverkar barn i hög utsträckning, och vissa stöd är i dag enbart arbetsbaserade eftersom de avser att kompensera för förlorad inkomst från förvärvsarbete. Ett exempel är tillfällig föräldrapenning, som är en arbetsbaserad förmån. Även föräldrapenningen är till stor del arbetsbaserad, även om det finns ett grundskydd. Det övergripande syftet med föräldrapenningsförmånerna är att underlätta och även skapa incitament till förvärvsarbete och ge föräldrar tid med barn. Tiden med barn varierar dock mellan olika föräldrar av en mängd olika orsaker. Vårdnadshavarens arbetsmarknadsposition har avgörande betydelse även i andra frågor som påverkar barnets situation, exempelvis när det gäller vistelsetid i förskola.

Enbart den omständigheten att vårdnadshavarens ställning, i detta fall om föräldern är förvärvsaktiv eller inte, påverkar rätten till familjedagspenning kan enligt regeringens bedömning inte per automatik innebära att det är fråga om diskriminering. Den föreslagna konstruktionen måste ses i sitt sammanhang. Som nämnts tidigare är avsikten med reformen att underlätta för föräldrar som arbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv och förbättra möjligheterna att förvärvsarbeta. Förvärvsarbete är en central del för att möjliggöra goda ekonomiska uppväxtvillkor för barn, men även för att stärka kvinnors och mäns ekonomiska egenmakt. Förvärvsarbete är en avgörande faktor för att barnhushållen ska undvika en låg ekonomisk standard. Fler bör komma i arbete, exempelvis genom att delta i insatser som etablerar eller återintroducerar föräldern

på arbetsmarknaden, via studier, arbetssökande, matchning etc. Därför gör regeringen bedömningen att det är förvärvsaktiva föräldrar som ska omfattas av reformen även om det innebär att samtliga barn inte kommer att gynnas av den. Regeringen vill påpeka att även utan familjedagspenningen så har Sverige en socialförsäkring som i hög utsträckning bidrar till ekonomisk och social trygghet för alla barn. Många icke-förvärvsaktiva föräldrar kommer också i arbete sett över tid och kan då använda sig av familjedagspenningen senare i barnets liv.

En förälder som tidigare har förvärvsarbetat kan fortfarande omfattas av den arbetsbaserade försäkringen trots att föräldern inte förvärvsarbetar längre, t.ex. vid studier och arbetssökande. Dessa föräldrar föreslås dock inte omfattas av förslaget, vilket innebär att föräldrar som är studerande (se dock nedan) eller arbetssökande på heltid inte kan få ersättning.

ISF*, TCO* och *Jämställdhetsmyndighete*n anser dock att även arbetslösa som går miste om arbetslöshetsersättning bör få rätt till familjedagspenning. Även när det gäller den tillfälliga föräldrapenningen krävs att en förälder avstår från förvärvsarbete för att han eller hon ska ha rätt till ersättning. Arbetslösa föräldrar kan dock ha rätt till tillfällig föräldrapenning om de går miste om arbetslöshetsersättning på grund av att de inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande när de vårdar barn. Den tillfälliga föräldrapenningen ger i huvudsak ersättning när föräldern, oftast oplanerat och med kort varsel, behöver avstå från förvärvsarbete eller arbetslöshetsersättning när barnet är sjukt eller smittat. De situationer som regeringen föreslår att familjedagspenningen ska omfatta är sådana som föräldrarna i högre utsträckning kommer att kunna planera för (se avsnitt 3.9.7). Förmånerna är därmed inte jämförliga till sin karaktär. Även om arbetssökande kan vara en omfattande aktivitet, bör det ändå finnas en större flexibilitet och mer ledig tid för arbetssökande föräldrar än för förvärvsarbetande föräldrar i stort. Liknande bedömningar har gjorts när det gäller den erbjudna tiden i förskola, där arbetslösa enligt skollagen (2010:800) har rätt till omsorg tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan (8 kap. 6 §). Vid införandet av en lagstadgad möjlighet till förskola för arbetslösa konstaterades att en kortare vistelsetid än vad som normalt gäller för barn vars föräldrar är förvärvsarbetande eller studerande kan accepteras och att 15 timmar i veckan är att betrakta som en minsta garanterad vistelsetid (prop. 1999/2000:129 s. 25). Regeringen bedömer mot denna bakgrund och med beaktande av syftet med reformen att en förälder som är arbetssökande på heltid inte ska omfattas av möjligheten att få familjedagspenning.

Umeå universitet, Jämställdhetsmyndigheten och *Stockholms kommun* är exempel på instanser som anser att även föräldrar som deltar i arbetsmarknadspolitiska program bör kunna ha rätt till familjedagspenning. *CSN* och *Malmö kommun* föreslår att studerande ska få behålla studiemedel under ledighet i de situationer som familjedagspenning omfattar. Regeringen anser dock att inte heller föräldrar som på heltid deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning eller studerar bör omfattas eftersom det inte ligger i linje med syftet med reformen, att underlätta för förvärvsarbetande föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Till skillnad från arbetslösa med arbetslöshetsersättning kan deltagare i arbetsmarknadspolitiska program eller studerande inte heller få tillfällig föräldrapenning. Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program samt studerande kan dock ha rätt att behålla ersättning som är kopplad till deltagande i det aktuella programmet respektive studiemedel om föräldern är frånvarande i situationer då tillfällig föräldrapenning normalt kan betalas ut, t.ex. när ett barn är sjukt.

Studier, arbetssökande och deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har som syfte att föräldern ska komma i arbete. Regeringen anser att det är angeläget att fler ska komma in på arbetsmarknaden. Även om föräldrar som studerar, söker arbete

eller deltar i arbetsmarknadspolitiska program kan ha ett behov av ledighet för att förenkla livspusslet föreslår regeringen att det är först när föräldern får ett arbete och övriga villkor för familjedagspenning är uppfyllda som föräldern kan komma att ha rätt till sådan ersättning. Tiden i program och studier är, i relation till tiden i förvärvsarbete, tänkt att vara begränsad till tiden före etablering eller återinträde på arbetsmarknaden, även om det naturligtvis finns individuella skillnader.

En studerande förälder kan ha rätt att behålla studiemedlen under den tid då han eller hon helt avstår från studier för att exempelvis vårda ett sjukt barn (3 kap. 32 a § studiestödsförordningen [2000:655]). Att utöka ledighetsrätten för studerande på likande sätt när det gäller de situationer som familjedagspenningen omfattar ligger utanför detta lagstiftningsprojekt.

Vissa särskilda situationer när det gäller förvärvsarbete

I de fall förvärvsarbete utförs vid sidan av studier eller deltagande i arbetsmarknadspolitiska program kan föräldern enligt regeringens förslag ha rätt till familjedagspenning för tid då han eller hon skulle ha utfört förvärvsarbete. Det innebär exempelvis att en förälder som arbetar deltid vid sidan av sitt arbetssökande eller sina studier kan omfattas av rätten till familjedagspenning om övriga villkor för att få förmånen är uppfyllda.

På samma sätt som för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (se 12 kap. 10 § och 13 kap. 6 § SFB) bör, när det gäller familjedagspenning, vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem eller sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning inte betraktas som förvärvsarbete.

En förälder som får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier kan under vissa förutsättningar få tillfällig föräldrapenning (se 13 kap. 7 § SFB). Regeringen föreslår att motsvarande ska gälla för familjedagspenning.

För rätt till ledighet med familjedagspenning ska det krävas att föräldern faktiskt avstår från arbete den aktuella dagen eller den del av dagen som ersättningen avser. Med dag avses här kalenderdag. Det är således inte möjligt att ta ut familjedagspenning för en arbetsfri dag, något som *LO* tillstyrker. Det innebär, i likhet med vad som gäller för tillfällig föräldrapenning till förvärvsarbetande föräldrar, att ersättning endast kan komma i fråga för tid då föräldern faktiskt avstår från arbete. ISF anser att detta tydligt bör framgå i författningstexten. Regeringen bedömer att så är fallet genom att det i de föreslagna bestämmelserna om rätt till förmånen anges som villkor att föräldern avstår från förvärvsarbete vid de aktuella situationerna.

En förälder som vårdar barn måste ibland avstå från sitt arbete för att få sin behövliga dygnsvila. Behovet av dygnsvila kan finnas före eller efter ett skift och innebär att en förälder kan behöva avstå från sitt nattarbete för att kunna vårda barnet nästföljande dag då föräldern normalt hade behövt sova. Enligt en dom från Försäkringsöverdomstolen innebär detta att en förälder kan få tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn den aktuella dagen (FÖD 1984:15). Försäkringskassan har i ett rättsligt ställningstagande gjort bedömningen att detta gäller samtliga situationer då ersättning med tillfällig föräldrapenning kan komma i fråga (FKRS 2016:03). Motsvarande resonemang om att avstå från förvärvsarbete bör enligt regeringens mening gälla i fråga om familjedagspenning.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 3, 4 och 8–10 §§ SFB.

3.9.7 Situationer som familjedagspenningen ska omfatta

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska kunna lämnas när föräldern vårdar ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i. Detta ska dock inte gälla när det är fråga om öppen förskola.

För rätt till familjedagspenning i ovanstående fall ska också gälla som villkor att föräldern under den tid som avses ovan till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder.

Familjedagspenning ska även kunna lämnas i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn i den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i. Detta ska dock endast gälla om verksamheten avser

1. förskola,

2. förskoleklass,

3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller utbildning enligt 24 kap. skollagen på grundskolenivå, eller

4. pedagogisk omsorg enligt 25 kap. 2 § skollagen som ersätter förskola.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser, *Jämställdhetsmyndigheten*, *CSN* och *LO*, tar uttryckligen ställning till förslaget att familjedagspenning ska kunna lämnas under en dag när det är lov, terminsuppehåll eller studiedag för personalen. Samtliga är positiva till förslaget.

SKR, som avstyrker förslaget, pekar särskilt på att utvecklingssamtal inte bör ingå om reformen i övrigt blir verklighet. Uttalat positiva till att just utvecklingssamtal ingår är *Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Rädda Barnen* och *SACO*.

Malmö kommun och Rädda Barnen vill se att även andra situationer ingår än de föreslagna, t.ex. besök vid socialtjänsten. *TCO* avstyrker förslaget helt och anser att det ska vara helt fritt för föräldrarna att välja syfte med förmånen.

Arbetsdomstolen önskar förtydligande om vad som avses med verksamheter som barnet normalt deltar i under helgdagar då skolan är stängd.

Skälen för regeringens förslag

Avsikten med familjeveckan är att bidra till ökad balans mellan arbetsliv och familjeliv vid sådana situationer som regeringen har identifierat kan vara särskilt utmanande för i stort sett samtliga förvärvsarbetande föräldrar. Det är situationer som är återkommande under närmast hela barnets uppväxt, som ställer upprepade krav på planering och som föräldrar kan ha begränsat inflytande över. På så sätt kan reformen bli en hjälp för många familjer och vara ett komplement till övriga föräldrapenningsförmåner och stödsystem riktade till föräldrar.

Vård av barn vid lov m.m.

Regeringen föreslår att familjedagspenning ska avse situationer då föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i. Det är vid sådana tillfällen som verksamheten stängs eller,

när det gäller förskolor och fritidshem, ofta slås ihop och inte erbjuds i ordinarie lokaler eller med ordinarie personal. Föräldrar kan då i vissa fall föredra att låta sina barn vara lediga.

Flera remissinstanser som tillstyrker förslaget om införande av familjedagspenning i stort tillstyrker även de situationer som föreslås omfattas. *TCO* avstyrker förslaget och anser att det ska vara helt fritt för föräldern att välja syfte med ledigheten. Avsikten med familjeveckan är dock att föräldrar ska beredas tillfälle att få mer ledighet med barn i vissa utpekade situationer som kan vara särskilt utmanande för möjligheten att uppnå en balans mellan familjeliv och arbetsliv. Att ta ställning till eventuella ledigheter från skola och förskola under lov, terminsuppehåll och studiedagar är något som föräldrar och barn behöver göra flera gånger under året, för kortare såväl som längre perioder. Det är något som har återkommande påverkan på familjens överväganden om ledighet, vistelsetider i förskola och fritidshem och som ställs i kontrast mot kraven i arbetslivet, förväntningar från omgivningen och familjen och som ställer balansen mellan familjeliv och arbetsliv på prov, detta under större delen av barnens uppväxt.

Det finns förstås fler situationer som föräldrar kan uppleva som utmanande när de försöker kombinera arbetsliv och familjeliv. Familjeveckan kommer inte att kunna vara en hjälp för att lösa samtliga av dessa situationer, varav många dessutom kan vara sådana situationer som är specifika för just den enskilda familjen, föräldern eller det enskilda barnet. *Malmö kommun* och *Rädda Barnen* anser att det ska vara möjligt att få familjedagspenning för tid när föräldrar t.ex. besöker socialtjänsten eller barn- och ungdomspsykiatrin. Regeringen har förståelse för att föräldrar kan möta flera olika utmaningar som rör barn när det gäller behov av ledighet, ett exempel är att föräldrar kan behöva besöka socialtjänsten i ärenden som rör barn. Sådana besök omfattas inte av rätten till föräldraledighet. Ett av syftena med familjeveckan är dock att skapa mer tid för föräldrar och barn, varför det inte bedöms aktuellt att utöka familjedagspenningen till att även omfatta de ytterligare föreslagna situationerna. I de fall en förälder behöver följa med ett barn till läkare vid barn- och ungdomspsykiatrin kan det finnas rätt till tillfällig föräldrapenning, det gäller även för äldre barn om förälderns närvaro är nödvändig på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. I sammanhanget kan det även upprepas att regeringen har beslutat om en översyn av den tillfälliga föräldrapenningen (dir. 2020:114). I VAB-utredningens uppdrag ingår att identifiera för vilka syften och situationer samt för barn i vilka åldrar som den tillfälliga föräldrapenningen bör kunna användas. Situationen då barn genomgår en insats enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller har kontakt med socialtjänsten på annat sätt nämns särskilt i direktiven.

Verksamheter som omfattas av familjeveckan

Det är de verksamheter som regleras i skollagen som ska omfattas av familjeveckan. Utifrån de föreslagna åldrarna på barnen som kan berättiga till familjedagspenning (se avsnitt 3.9.5) bör det handla om förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola och fritidshem. Det bör vidare handla om pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt öppen fritidsverksamhet som erbjuds i stället för fritidshem enligt skollagen (25 kap. 2 § samt 14 kap. 7 §). Verksamhet enligt 25 kap. 3 § skollagen, dvs. öppen förskola, bör dock inte omfattas av reformen eftersom den verksamheten bygger på att föräldern är närvarande tillsammans med barnet.

Även när ett barn går i förskola eller skola i ett annat EU- eller EES-land kan det finnas en rätt till familjedagspenning när den förskola eller skola som barnet deltar i har t.ex. lov, om föräldern är försäkrad för arbetsbaserade förmåner i Sverige och övriga förutsättningar för förmånen är uppfyllda. Verksamheter som t.ex. förskola och

skola i ett annat EU- eller EES-land bör i detta sammanhang likställas med motsvarande verksamhet enligt skollagen.

Begreppen lov, terminsuppehåll och studiedag

I skolförordningen (2011:185) anges att det inom ett läsår i grundskolan får läggas ut högst fem studiedagar för personalen, utöver de minst 178 skoldagar och tolv lovdagar som läsåret ska omfatta (3 kap. 2 §). Läsåret ska börja i augusti och sluta i juni.

Det är skolans huvudman som beslutar när höst- och vårtermin ska börja och sluta. Det finns ingen sammanställning avseende samtliga huvudmäns förläggning av terminer, lov och studiedagar. Lov- och studiedagar kan variera mellan olika huvudmän och mellan olika skolor. Höstlov infaller dock alltid vecka 44. Sportlovet infaller mellan vecka 7 och 12, beroende på var i Sverige barnet går i skolan. Påsklovet infaller alltid veckan före eller efter påsk, beroende på vad huvudmannen beslutar.

Begreppen lov, termin och studiedag för personalen används i de författningar som reglerar skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. Begreppen ska ha samma innebörd enligt regleringen om familjedagspenning.

Ledighet i samband med jul och sommar benämns ofta som lov. Dessa ledigheter ligger mellan höst- och vårterminerna. Jullovet utgör normalt brytpunkten mellan höstterminen och vårterminen men start- och slutdatum för ledigheten kan variera mellan olika kommuner och skolor. Den perioden omfattas av läsåret, det gör dock inte perioden mellan ett läsår avslut i juni och nästa läsårs början i augusti. Terminsuppehåll finns inte som begrepp i författningarna avseende skolväsendet. Inom ramen för familjedagspenningen avser begreppet en period mellan terminer, dvs. från och med den första dagen efter en termins sista dag till och med dagen före den första dagen på terminen därefter.

Det föreslås att rätt till familjedagspenning ska finnas även när barnet deltar i vissa verksamheter som inte omfattas av de bestämmelser som reglerar lov, terminer och studiedagar. I de fallen bör det finnas rätt till familjedagspenning i situationer som motsvarar de ovan angivna. I t.ex. förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg som ersätter förskola finns inga formella lov eller terminer. När det gäller rätten till familjedagspenning för ett barn som deltar i en sådan verksamhet som inte omfattas av bestämmelserna om lov och terminer, ska det anses att lov och terminsuppehåll infaller när det är lov och terminsuppehåll i grundskolan i den kommun där den verksamhet som barnet deltar i är belägen. Vidare finns i t.ex. förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet inga formella studiedagar. I praktiken sker dock även där sådana aktiviteter som omfattas av en studiedag, dvs. personalens planering av verksamheten eller kompetensutveckling eller liknande vid en sådan tidpunkt att den ordinarie verksamheten påverkas. Även i detta fall bör det finnas rätt till familjedagspenning i en situation som motsvarar studiedag. Det bör för rätt till familjedagspenning inte krävas att personalens aktivitet avser en hel dag, utan den kan avse även del av dag, t.ex. en arbetsplatsträff.

Rätten till familjedagspenning i de fall som nu avses bör inte vara allt för begränsad. Om det t.ex. är studiedag i skolan men fritidshemmet håller öppet som vanligt, ska föräldern kunna låta barnet vara hemma hela dagen även om barnet normalt deltar i fritidsverksamheten efter skoltid. Syftet är att öka flexibiliteten för föräldern under t.ex. lov och att möjliggöra för föräldrar och barn att få mer tid tillsammans. För att möjliggöra exempelvis detta kan föräldern ha rätt till familjedagspenning ”under dag” då någon av de uppräknade situationerna är för handen. Det innebär att familjedagspenning kan lämnas för en hel dag även om t.ex. studiedagen avser endast en del av dagen i den verksamhet som barnet normalt deltar i. I ett sådant fall kan dock möjlig-

heten att hålla barnet hemma från skolan en hel dag i praktiken begränsas av skolplikten.

Arbetsdomstolen anser att det finns en otydlighet vad gäller uttrycket ”den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i” i förhållande till de situationer som nu avses. Domstolen anser det bör förtydligas om rätten till familjedagspenning endast gäller dagar då alternativ i och för sig erbjuds till den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i, eller om det för rätt till sådan förmån endast krävs att föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn under en dag då det är t.ex. lov eller terminsuppehåll, oavsett om den dagen infaller på en vardag eller helgdag. Regeringen önskar inledningsvis förtydliga att uttrycket avser att tydliggöra att bedömningen av om det är fråga om en sådan situation som kan berättiga till familjedagspenning ska utgå från den verksamhet som barnet skulle ha deltagit i om det inte varit lov, studiedag eller terminsuppehåll. Såsom har beskrivits ovan har begreppet lov samma innebörd som motsvarande begrepp i skollagen och skolförordningen (se framför allt 3 kap. 2 § skolförordningen). Det omfattar inte sådana helgdagar (s.k. röda dagar) som infaller på vad som annars är en vardag. Därutöver bedrivs inte skolverksamhet med eleverna på lördagar och söndagar (se 3 kap. 4 första stycket skolförordningen). Utifrån detta kan det inte anses att barnet normalt skulle ha deltagit i skolverksamheten sådana dagar, varför det inte heller finns någon rätt till familjedagspenning då.

När alternativ omsorg erbjuds

Som tidigare beskrivits ska kommuner erbjuda omsorg i form av fritidshem eller förskola även när verksamhet i ordinarie lokaler och med ordinarie personal har stängt och barnet har behov av omsorg. Föräldrar för vilka arbetet och omständigheterna i övrigt medger kan i sådana situationer exempelvis välja att vara lediga med föräldrapenning, ta semester eller arbeta hemifrån i stället för att låta barnen delta i den tillfälligt ordnade omsorgen. Föräldrarnas val kan grunda sig på en bedömning av att den omsorg som tillhandahålls är främmande för barnet, med eventuellt ny personal, nya lokaler och nya kamrater. Att det är positivt att föräldrarna i en sådan situation ges möjlighet att vara lediga är något som *Specialpedagogiska skolmyndigheten* särskilt lyfter. Den tillhandahållna omsorgen kan också vara förknippad med olägenheter för föräldrarna i form av exempelvis längre resor och även av den anledningen kan föräldrarna vilja hitta andra lösningar. Det kan även finnas ett visst tryck på föräldrarna att lösa omsorgen på egen hand, eftersom föräldern kan uppleva att många andra barn är lediga den aktuella tiden. Föräldern kan också, särskilt om barnet i övrigt omfattas av skolplikt, vilja få mer ledig tid tillsammans med barnet och därför välja att vara ledig. Även barn har behov av att vara lediga från verksamheten i förskola och fritidshem på samma sätt som vuxna har behov av ledighet från till exempel arbete, för vila och rekreation och för att få tid att umgås med familjen. Särskilt barn till förvärvsarbetande föräldrar med ensam vårdnad kan få korta ledigheter och mindre möjlighet till vila och rekreation tillsammans med familjen än barn med flera föräldrar, eftersom den samlade möjligheten till ledighet med exempelvis semester kan bli kortare. Regeringen anser därför att det ska finnas en rätt till familjedagspenning även om omsorg, exempelvis i form av förskola, erbjuds under exempelvis en lovdag.

En alternativ lösning skulle kunna vara att det ska krävas att barnet har behov av omsorg, med utgångspunkt från om omsorg erbjuds i sin ordinarie form eller inte under den aktuella tiden. Med en sådan lösning skulle reformen förlora kraft. Huruvida omsorg erbjuds i sin ordinarie form eller inte beror på huvudmannen, storlek på förskolan, fritidshemmet etc. och det blir då mycket olika förutsättningar för familjerna beroende på i vilken verksamhet de har sina barn och var de bor. Det innebär också att ojämlikheten mellan förvärvsarbetande föräldrar när det gäller möjligheten till ledighet under lov och studiedagar inte utjämnas. Föräldrar som har möjlighet tar annan ledig-

het för tid då familjedagspenning inte kan användas. Dessutom innebär en behovsprövning en betydligt mer omfattande administration för Försäkringskassan såväl som för förskole- och skolenheter. En sådan reglering anser regeringen därför inte bör införas.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att föräldrar ska ha rätt till ledighet under lov, terminsuppehåll och studiedagar eller motsvarande oavsett om förskolan, fritidshemmet eller skolan (enligt definitionen ovan) erbjuder omsorg den aktuella tiden, i ordinarie utförande eller under andra förhållanden, till exempel genom sammanslagna enheter.

Deltagande i utvecklingssamtal

Ytterligare en återkommande situation som samtliga föräldrar berörs av, ibland flera gånger om året om föräldern har flera barn, är när barnens utvecklingssamtal ska hållas. Utvecklingssamtal förekommer såväl inom förskola som förskoleklass och skola. I förskola och förskoleklass ska utvecklingssamtal ske minst en gång per år och i skolan minst en gång per termin. Utvecklingssamtal i förskola avser samtal mellan personalen och barnets vårdnadshavare om barnets utveckling och lärande (se 8 kap. 11 § skollagen). I förhållande till förskoleklass avses samtal mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare om samma sak (se 9 kap. 11 § skollagen). I förhållande till grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola avses samtal mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas samt om vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen (se 10 kap. 12 §, 11 kap. 15 §, 12 kap. 12 § och 13 kap. 12 § skollagen).

Dessa samtal förläggs oftast under ordinarie arbetstid vilket gör att föräldrar med oflexibla arbetstider kan ha svårt att delta vid samtalet. Regeringen föreslår att familjedagspenning kan användas även när förälder deltar i utvecklingssamtal. Kontakten mellan föräldrar och förskola respektive skola är viktig och kan underlättas av att kunna få ledighet med ersättning genom familjeveckan. Uttalat positiva till att utvecklingssamtal föreslås ingå är *Skolverket* och *SACO*. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* är också positiv men ser en risk att vårdnadshavare till elever vid specialskolorna trots förslaget kan ha svårigheter att delta i utvecklingssamtal eftersom specialskolor ofta ligger långt ifrån elevernas hemorter. Regeringen har förståelse för de svårigheter som kan uppstå när föräldern har lång resväg. Förslaget måste dock i många fall kunna hjälpa även föräldrar till barn i specialskolan. *SKR* påpekar särskilt att utvecklingssamtal inte bör ingå om reformen i övrigt blir verklighet eftersom samtalen ofta tar kort tid och att föräldrar och skola kan komma överens om passande tider för samtalet. På många förskolor och skolor kan säkerligen ett utvecklingssamtal ske i början eller i slutet av dagen, i stället för mitt på dagen, vilket underlättar för många föräldrar. Det är enligt regeringens mening naturligtvis mycket positivt om det finns utrymme att tillgodose föräldrarnas önskemål och behov vid förläggningen av samtalet, även om hänsyn även behöver tas till lärares och förskollärares arbetstider och andra aspekter som påverkar hur arbetet med utvecklingssamtal organiseras på respektive skolenhet. Föräldrar som redan har stor flexibilitet berörs säkerligen i mindre omfattning av förslaget, men för vissa föräldrar kan en möjlighet att vara ledig i samband med utvecklingssamtal vara av stor nytta, exempelvis om det är en längre resväg mellan arbete och skola m.m. Utbrottet av covid-19 har resulterat i att det blivit allt vanligare att delta i möten på distans vilket även kan gälla utvecklingssamtal. Metoden har dock begränsningar och passar inte alla lärare, elever eller vårdnadshavare.

Regeringen gör därför bedömningen att möjligheten för förvärvsarbetande föräldrar att vara lediga från arbetet för att delta i ett utvecklingssamtal är viktig och att familjeveckan bör möjliggöra detta. Möjligheten bör gälla utvecklingssamtal i vissa verksam-

heter enligt skollagen som barnet normalt deltar i. Utgångspunkten är de föreslagna åldrarna på barnen som kan berättiga till familjedagspenning (se avsnitt 3.9.5). De verksamheter som föreslås omfattas är därmed förskola, förskoleklass och grundskola och motsvarande utbildning. Fritidshem och pedagogisk omsorg som ersätter fritidshem bör inte omfattas. Barn som deltar i sådana verksamheter har utvecklingssamtal i skolan och det bedöms vara tillräckligt att föräldrarna har möjlighet att använda familjedagspenning för att delta i de utvecklingssamtalen. Utvecklingssamtal på gymnasienivå bör inte omfattas i de fall det skulle bli aktuellt. En möjlighet till familjedagspenning för deltagande i sådana utvecklingssamtal skulle bara komma vissa föräldrar till del beroende när på året barnet fyller år. Vidare är utvecklingssamtal på gymnasienivån utformade på ett annat sätt än i förskola och skola på grundskolenivå och involverar inte vårdnadshavaren på samma sätt (se 15 kap. 20 § och 18 kap. 20 § skollagen).

När det gäller verksamheter för vilka utvecklingssamtal regleras i skollagen bör innebörden av begreppet vara samma i fråga om rätten till familjedagspenning. När ett barn deltar i en sådan verksamhet som inte omfattas av någon reglering när det gäller utvecklingssamtal, t.ex. pedagogisk omsorg som ersätter förskola, bör det finnas rätt till familjedagspenning i situationer som motsvarar de ovan angivna. Det bör räcka att förskolan eller skolan anser att samtalet syftar till att uppfylla samma syfte som ett utvecklingssamtal för att det ska anses vara ett sådant samtal som berättigar till ledighet med ersättning för föräldern. Om förskolan eller skolan anger att det handlar om ett utvecklingssamtal, bör det som utgångspunkt inte finnas skäl att ifrågasätta detta.

Även när det gäller familjedagspenning vid deltagande i utvecklingssamtal så bör verksamheter så som t.ex. förskola och skola i ett annat EU- eller EES-land likställas med verksamheter enligt skollagen (se ovan angående vård av barn vid lov m.m.). Det innebär att det inte finns möjlighet till ersättning för utvecklingssamtal i en skola på gymnasienivå men i exempelvis en förskola och en skola på grundskolenivå i de aktuella länderna, om föräldern är försäkrad för arbetsbaserade förmåner i Sverige och övriga villkor för förmånen är uppfyllda.

Mer tid tillsammans för föräldrar och barn

Ett syfte med familjeveckan är att förvärvsarbetande föräldrar och deras barn ska få möjlighet till tid tillsammans när exempelvis skolan är stängd på grund av lov eller liknande. För att syftet ska uppfyllas krävs att föräldern har hand om barnet den aktuella tiden när familjedagspenning ska lämnas.

Inom föräldrapenningen finns det ett krav på att föräldern under huvudsaklig del av den ersatta tiden vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder. För yngre barn krävs t.ex. rumslig kontakt. För tillfällig föräldrapenning gäller, utom i särskilt utpekade situationer, att föräldern vårdar barnet.

Bestämmelsen i 12 kap. 3 § SFB, som anger att som villkor för rätt till föräldrapenning gäller att föräldern till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet, kompletterades 2014 med anledning av att förmånstiden för föräldrapenning förlängdes till och med barnets tolvårsdag. Kompletteringen innebar att villkoret numera avser faktisk vård på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder. Denna justering motiverades utifrån att senareläggningen av den bortre tidsgränsen från det att barnet är åtta till det att barnet är tolv år innebär att föräldrapenning kan lämnas för vård av barn som är något äldre och därmed bör vara mer självständiga. Vidare angavs att det sätt på vilket en förälder umgås med eller tar hand om sitt barn brukar ändras när barnet blir äldre och att kravet på rumslig kontakt under den tid för vilken det lämnas föräldrapenning, vilket det grundläggande villkoret kräver, därmed får olika styrka allteftersom barnet utvecklas och blir äldre (prop. 2013/14:4 s. 37). Det uttalades också att kompletteringen i praktiken inte innebar någon förändring när det gäller de barn som redan före änd-

ringen kunde berättiga till föräldrapenning, dvs. som huvudregel för barn upp till åtta års ålder (dock tio års ålder för adopterade barn, samma prop. s. 37 f.). Motsvarande resonemang kan appliceras på familjedagspenningen. Tidsperioden under vilken dagar inom familjeveckan ska kunna lämnas är lång, från det att barnet fyller fyra år till dess att barnet fyllt sexton år. Ju äldre barnet blir, desto mer självständigt kan det antas bli. Även om äldre barn också behöver vård och omsorg av sina föräldrar, så ändras i allmänhet behovet med åldern. Även för äldre barn bör det ingå ett krav på ”vård” eller på samvaro med barnet i den mening som beskrivs ovan. Att fullt ut definiera eller dra gränser för hur umgänget ska se ut är inte lämpligt. Avsikten är, liksom vad som är fallet för föräldrapenningen, att barnet ska stå under förälderns tillsyn och att familjedagspenningen möjliggör tid tillsammans, i stället för att ett äldre barn exempelvis är ensamt hemma under studiedagen för att föräldern behöver arbeta.

Om en förälder har flera barn i det aktuella åldersintervallet, så kan föräldern vilja vara hemma t.ex. under ett lov med alla barnen samtidigt. Om barnens åldrar skiljer sig mycket åt, så har barnen även troligtvis olika behov av föräldranärvaro och faktisk omsorg. Föräldern ska i sin ansökan ange för vilket barn ersättning tas ut den specifika dagen. Försäkringskassan bör därmed kunna kontrollera att föräldern vårdar det barn ansökan avser på samma sätt som i dag är möjligt för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

För rätt till familjedagspenning i samband med utvecklingssamtal bör det på grund av situationens karaktär inte finnas något krav på att föräldern ska vårda barnet. I t.ex. förskolan handlar det om samtal mellan vårdnadshavare och personal. Barnet är således, i vart fall som regel, inte närvarande och föräldern kan då inte vårda barnet. I andra fall är barnet oftast närvarande under huvuddelen av samtalet men kan fortfarande sägas delta i verksamheten. Under den tiden finns därmed inte något behov av att vårda barnet.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 3 och 4 §§ SFB.

3.9.8 Vårdnadshavare ska ha en självständig rätt att få familjedagspenning

Regeringens förslag: Det är vårdnadshavare som ska ha en självständig rätt att få familjedagspenning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna kommenterar förslaget *TCO* tillstyrker att det är vårdnadshavare som ska ha en självständig rätt till familjedagspenning, för att reformen ska gynna ett jämställt föräldraskap. *Rädda Barnen* och *ISF* anser att även familjehemsföräldrar bör ha rätt till familjedagspenning.

Skälen för regeringens förslag: Familjeveckan och ersättning i form av familjedagspenning har, liksom föräldrapenningen, de föräldrar som har det grundläggande ansvaret för ett barn i fokus. Inom föräldrapenningen tar sig detta uttryck i en skillnad mellan dem som är rättsliga vårdnadshavare för barnet och dem som därutöver omfattas av begreppet förälder inom ramen för regelverket om förmånen. Båda grupperna har en grundläggande rätt till föräldrapenning men det är bara de rättsliga vårdnadshavarna som har en självständig rätt att få förmånen. Regeringen anser att samma åtskillnad bör göras när det gäller familjedagspenningen. Utgångspunkten bör således vara att de möjliga dagarna med familjedagspenning tilldelas vårdnadshavarna. Det är en tydlig utgångspunkt som är lätt att kommunicera och förstå. Vårdnadshavare för ett

barn har tydligt utpekade rättigheter och skyldigheter gentemot barnet. Att vårdnadshavarna tilldelas en självständig rätt att få förmånen kan även bidra till ett mer jämställt nyttjande av familjedagspenning och stärka det jämställda föräldraskapet, något även *TCO* pekar på.

Även om andra än vårdnadshavare också kan ha ansvar för ett barn och en utökad personkrets skulle kunna innebära att även dessa individers möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv förbättras, bedömer regeringen inte att det finns skäl för att den självständiga möjligheten att få familjedagspenning ska omfatta exempelvis den utvidgade personkrets som gäller för tillfällig föräldrapenning där t.ex. en förälders sambo kan ha en självständig rätt att få ersättning. Regeringen anser heller inte att det finns starka skäl för att familjehemsföräldrar ska ha möjlighet att nyttja familjedagspenning, så som *ISF* och *Rädda Barnen* anför, annat än om de även har ställning som särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet. I den rollen har de enligt regeringens förslag både rätt till familjedagspenning och en självständig möjlighet att få sådan förmån (se även avsnitt 3.9.4).

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 11–13 §§ SFB.

3.9.9 Förmånstid

Regeringens förslag: Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.

Till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst tre dagar per år sammanlagt för barnen.

Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen. Ersättning för tre av dagarna ska endast lämnas för barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian lämnades dock tre olika förslag om hur många dagar med familjedagspenning som ska lämnas per år till en förälder.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser kommenterar att dagar ska tilldelas vårdnadshavare. *CSN* tillstyrker, *Rädda Barnen* och *TCO* avstyrker och anser att dagarna i stället ska vara knutna till barnet.

Det är inte heller många instanser som specifikt uttalar sig om årlig tilldelning av dagar. Majoriteten av dem som gör så är positiva, exempelvis *Jämställdhetsmyndigheten, LO* och TCO. *Svenskt Näringsliv* är enda instans som avstyrker. *ISF* anser att det bör införas en uttrycklig bestämmelse om att dagar inte kan sparas över kalenderår.

Flera instanser, som TCO, LO, CSN, *Medlingsinstitutet* och *Umeå universitet*, är uttalat positiva till att dagarna är jämnt fördelade mellan vårdnadshavare med gemensam vårdnad. Rädda Barnen vill se att en förälder med gemensam vårdnad i vissa situationer kan disponera samtliga dagar. En liknande synpunkt framförs av ISF.

Flera instanser, bl.a. Umeå universitet, LO och *Ledarna*, är positiva till att vårdnadshavare med ensam vårdnad föreslås få dubbelt så många dagar som en vårdnadshavare med gemensam vårdnad. Ingen instans avstyrker. Ledarna påpekar dock att när föräldrar med ensam vårdnad, som till stor del är kvinnor, får fler dagar kan det komma

att innebära att de får en försvagad ställning på arbetsmarknaden på grund av större frånvaro. Umeå universitet framför att förslaget till bestämmelser angående föräldrar som har både ensam och delad vårdnad av barn kan vara svåra för föräldrar att förstå och kan leda till invecklad handläggning hos Försäkringskassan.

Av de instanser som tar ställning i frågan om hur många dagar med familjedagspenning som ska föreslås vid införandet så uttalar Jämställdhetsmyndigheten, Umeå universitet, *SACO, Eslövs kommun* och LO stöd för att föräldrar med gemensam vårdnad ska få tre dagar och föräldrar med ensam vårdnad ska få sex dagar från införandet. *MUCF* anser att om inte fem dagar per vårdnadshavare är aktuellt från start bör tre dagar förespråkas. Även TCO förespråkar införande av en hel familjevecka redan från start. CSN anser att färre dagar än tre respektive sex kan vara motiverat vid införandet. *Sunne kommun* uttalar stöd för att det vid införandet ska ges två respektive fyra dagar. *ESV* anser att införandet bör ske successivt och starta med till exempel två respektive fyra dagar och att en utvidgning bör ske först efter bl.a. utvärdering av användningen av förmånen.

Förvaltningsrätterna i Falun och Uppsala och *Kammarrätten i Stockholm* framför att det bör förtydligas på vilka sätt ändrade vårdnadsförhållanden under ett kalenderår kan påverka antalet ersättningsberättigade dagar för en vårdnadshavare. Även *Försäkringskassan* önskar förtydliganden i frågan. *Domstolsverket* bedömer att den omständigheten att det är situationen vid ersättningsdagen som är avgörande för hur många dagar med familjedagspenning en vårdnadshavare kan få kan innebära en otydlighet och oförutsebarhet, för både arbetstagare och arbetsgivare. *CSN* framför att eftersom det är vårdnadsförhållandena på ersättningsdagen som avgör rätten till ersättning kan det finnas osäkerhet vid anmälan av ledighet och att en möjlighet att få särskilt villkorade förhandsbesked bör övervägas.

ISF lämnar förslag på en annan formulering av lagtexten som berörs.

Skälen för regeringens förslag

Årlig tilldelning av dagar

Regeringen föreslår att dagar med familjedagspenning tilldelas årligen till vårdnadshavare som har ett eller flera barn som kan berättiga till sådan förmån. Modellen skiljer sig från vad som gäller för föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen, där antalet ersättningsdagar ges per barn. Det är enbart ett fåtal instanser som uttryckligen kommenterar att antalet dagar ska utgå från vårdnadshavaren och inte från barnet. *CSN* tillstyrker förslaget. *Rädda Barnen* och *TCO* avstyrker förslaget och anser att dagarna i stället ska vara knutna till barnet eftersom det gynnar flerbarnsfamiljer.

Den föreslagna familjeveckan kan delvis jämföras med semesterledighet, dvs. den bör utgå från den förvärvsarbetande föräldern och ge möjlighet till en något utökad ledighet per år, lika för alla förvärvsarbetande föräldrar. Familjeveckan ska ses som ett komplement till befintlig föräldraförsäkring och är inte en utbyggnad av föräldrapenningen. Även om behovet av ledighet i vissa fall kan vara större när en förälder har flera barn är avsikten med familjedagspenningen att föräldern ska få en möjlighet till ledighet för behov som i hög utsträckning sammanfaller för barn i det aktuella åldersspannet, nämligen lov, terminsuppehåll, studiedagar eller motsvarande. Möjligheten till att delta i flera utvecklingssamtal per år om föräldrarna har många barn är ändå förbättrad än med dagens situation. Det måste i detta sammanhang även beaktas att en konstruktion där dagar utges per barn, så som är fallet i föräldrapenningen, kraftigt skulle öka kostnaderna för reformen alternativt kräva att antalet dagar med familjedagspenning per barn begränsas. Givet ovanstående anser regeringen att antalet dagar inom ramen för familjeveckan ska lämnas sammanlagt för förälderns barn i det aktuella åldersspannet.

För att förstärka effekterna av en årlig fördelning ska varje år även vara en sluten enhet, dvs. dagar ska inte kunna sparas och överföras till efterföljande år. Flera instanser är positiva till detta förslag, exempelvis *Jämställdhetsmyndigheten, LO, CSN* och TCO, inte minst för att de ser att det kan gynna ett mer jämställt uttag. *Svenskt Näringsliv* är emot förslaget och anser att föräldrar ska kunna spara dagar över tid då årlig tilldelning utan möjlighet att spara kan vara normerande för ledighet. Regeringen instämmer i att det kan finnas en viss risk att dagar som ges per kalenderår kan komma att vara normerande på så sätt att föräldrar ser till att ta ut dem varje år. En möjlighet att spara dagar över år ökar i och för sig valmöjligheterna för föräldrarna men kan ha andra nackdelar. En pott med dagar som föräldrarna själva kan disponera över tid kan i stället leda till att ingen ledighet tas ut vissa år och även att dagar kan glömmas bort och inte tas ut alls. Avsikten är att förmånen ska användas för att underlätta för föräldrar att kombinera arbete och familjeliv i vardagen genom att stödja föräldrar att hitta lösningar för vissa behov av ledighet som uppkommer frekvent och återkommande varje år. Dagarna bör användas kontinuerligt under ett kalenderår och inte sparas för ett långvarigt, sammanhängande uttag. En årlig fördelning innebär att familjer varje år under den aktuella perioden har möjlighet att med ledighetsrätt och ersättning kunna möta behovet av ledighet från arbetet på grund av att skola, fritidshem eller förskola har lov, terminsuppehåll, studiedagar eller motsvarande. Avsikten är att underlätta för föräldrarna fortlöpande under hela barnets grundskoletid. Regeringen anser därför att en årlig fördelning av familjedagspenning är att föredra framför att föräldrarna ska ges en pott av dagar vid fyraårsdagen att använda fritt till dess barnet har fyllt 16 år. Även om en årlig tilldelning kan vara normerande för vilken ledighet föräldrar använder så är ledigheten av kortvarig karaktär, omfattar totalt sett få dagar per år och är till skillnad mot ledighet vid vård av sjukt barn inte akut till sin karaktär och bör därför inte ha någon större påverkan på exempelvis arbetsgivarnas planeringsförutsättningar. Genom en årlig fördelning undviks dessutom längre sammanhängande föräldraledigheter för äldre barn, något som kan ha en negativ inverkan på jämställdheten och för utfall på arbetsmarknaden samt för vissa arbetsgivare. Föräldrar kan med förslaget planera utifrån att det kommer att finnas förbättrade möjligheter att kombinera arbetsliv och privatliv fram till dess att det yngsta barnet fyller 16 år. Regeringen anser att ovan nämnda fördelar överväger den nackdel som den något begränsade flexibiliteten av att inte kunna spara dagar innebär.

ISF anser att det bör införas en uttrycklig bestämmelse om att dagar inte kan sparas till nästkommande år. De föreslagna bestämmelserna om förmånstid är i de aktuella delarna formulerade på samma sätt som bestämmelserna om förmånstid när det gäller tillfällig föräldrapenning. Bestämmelserna innebär att dagar med tillfällig föräldrapenning tilldelas per år och inte kan sparas. Det finns i regleringen om tillfällig föräldrapenning inte någon särskild bestämmelse om att dagarna inte får sparas. Regeringen bedömer därför att det inte är nödvändigt med en särskild bestämmelse om att dagar med familjedagspenning inte kan sparas mellan åren.

Tre dagar vardera till vårdnadshavare med gemensam vårdnad – sex dagar till dem med ensam vårdnad

Fullt utbyggd ska familjeveckan omfatta fem dagars ledighet med ersättning per kalenderår för vardera föräldern vid gemensam vårdnad och tio dagar per kalenderår för en förälder vid ensam vårdnad. Behovet av dagar inom ramen för familjeveckan varierar mellan familjer. Ett mått på behovet av ledighet kan vara uttaget av föräldrapenning för äldre barn. I genomsnitt använder föräldrar sammantaget 14–17 dagar per år då barnet är mellan tre och sju år. Föräldrar med ensam vårdnad har ett betydligt mer intensivt uttag av föräldrapenning än föräldrar med gemensam vårdnad. Därför kan, som ett resultat av det intensiva uttaget när barnet är litet, föräldrar med ensam vårdnad sakna möjlighet till uttag av föräldrapenning när barnet blir äldre. Höjningen av

den bortre åldersgränsen 2014 medförde inte att det tillfördes några ytterligare dagar till föräldrapenningen. Detta innebär att föräldrar med små möjligheter att hushålla med föräldrapenningen i praktiken hade mindre nytta av att perioden för uttag förlängdes än hushåll där det är möjligt att spara många föräldrapenningdagar för senare bruk. Det genomsnittliga uttaget av föräldrapenning ska inte ses som en självklar indikator på behovet av ledighet för föräldrar eftersom behovet av att få en hög kompensation spelar roll för uttagsintensiteten samt att det förekommer att en vårdnadshavare, oftast en man, inte tar ut sin andel av föräldrapenningen alls eller enbart i låg utsträckning.

I den remitterade promemorian fanns tre alternativa förmånstider. Av de remissinstanser som tar ställning i frågan om hur många dagar som ska tilldelas vårdnadshavarna vid införandet är de flesta för alternativ som ger ett högre dagantal. Jämställdhetsmyndigheten, *Umeå universitet, SACO, Eslövs kommun* och LO uttalar stöd för att föräldrar med gemensam vårdnad ska få tre dagar vardera och föräldrar med ensam vårdnad ska få sex dagar från och med införandeåret. *MUCF* anser att om inte fem dagar per vårdnadshavare är aktuellt från starten så bör tre dagar förespråkas. Även TCO förespråkar införande av en hel familjevecka redan från start, dvs. fem dagar per vårdnadshavare vid gemensam vårdnad och tio dagar för en vårdnadshavare med ensam vårdnad. CSN*, ESV* och *Sunne kommun* anser att färre dagar än tre respektive sex dagar kan vara motiverat vid införandet. Sunne kommun uttalar stöd för att det vid införandet ska ges två respektive fyra dagar. ESV anser att den nuvarande ekonomiska situationen i Sverige motiverar att införandet bör ske successivt och starta med till exempel två respektive fyra dagar.

Regeringen gör bedömningen att vårdnadshavare bör ges ett högre antal dagar redan vid införandet för att de önskvärda effekterna av reformen ska uppnås. Ett lägre antal dagar per år ger inte samma positiva effekter, lättnader eller tillräcklig flexibilitet för föräldrar. Avsikten är att familjeveckan fullt utbyggd ska omfatta fem dagar. Det finns dock skäl att inte redan vid införandet av reformen ha en hel familjevecka för respektive vårdnadshavare så som TCO och MUCF förespråkar. Nedgången i konjunkturen som orsakats av spridningen av det nya coronaviruset påverkar det statsfinansiella läget. Det finns dock trots detta starka skäl att fortsätta stärka barnfamiljernas möjligheter och valmöjligheter när det gäller att kombinera förvärvsarbete och ansvar för barn. Bättre balans mellan krav i arbetslivet och familjelivet bidrar till en bättre arbetsmiljö för föräldrar genom minskad stress. Möjligheten till större flexibilitet gynnar särskilt förvärvsarbetande föräldrar med svagt inflytande över arbetstiden och föräldrar med ensam vårdnad som ensamma ska hitta passande lösningar när det gäller barnen under lov och studiedagar. Familjeveckan löser inte alla svårigheter med att kombinera arbete och familjeliv, som är ett kontinuerligt vardagligt problem som t.ex. ISF påpekar. Avsikten med familjeveckan är inte att erbjuda en rätt till ledighet med ersättning för samtliga lovdagar, studiedagar eller motsvarande som barnets skola, fritidshem eller förskola kan ha. Familjeveckan kan dock ge en förbättrad möjlighet för förvärvsarbetande föräldrar att kombinera arbetsliv och familjeliv jämfört med dagens situation, öka flexibiliteten och ge mer tid med barnen. Regeringen menar att familjeveckan kan vara en viktig pusselbit för att nå dessa syften tillsammans med andra redan existerande åtgärder. Det kan i sammanhanget noteras att i betänkandet Genomförande av balansdirektivet – balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare (SOU 2020:81) föreslår Utredningen om genomförande av direktivet om balans mellan arbete och privatliv nya bestämmelser om möjligheten för en förälder att begära flexibla arbetsformer. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås att vid införandet ska föräldrar med gemensam vårdnad ges möjlighet att använda högst tre dagar med familjedagspenning vardera per kalenderår och att en förälder med ensam vårdnad ska ges möjlighet att använda högst

sex dagar med familjedagspenning per år. Det ligger i linje med den modell som ESV förespråkar om ett successivt införande av familjeveckan. Regeringen anser dock till skillnad från ESV att det bör ske från den högre nivån som föreslogs i promemorian med tre dagar per vårdnadshavare.

ESV framför även att en utökning av antalet dagar bör göras först efter en bedömning av det ekonomiska utrymmet vid den aktuella tidpunkten samt efter att användningen av förmånen har utvärderats. Regeringen föreslår för tillfället inte en trappmodell med ökande antal dagar, men avsikten är att familjeveckan fullt utbyggd ska omfatta fem dagar. Att reformen föreslås omfatta tre dagar per vårdnadshavare är en början på ett successivt införande av reformen.

Tilldelningen av dagar till vårdnadshavare

Med utgångspunkt i att det är vårdnadshavare som ska ha en självständig rätt att få familjedagspenning, att tilldelningen av dagar utgår från en förälders grupp av barn samt att dagantalet vid införandet av familjeveckan bör följa det som anges ovan föreslår regeringen att dagar med familjedagspenning ska tilldelas utifrån varje vårdnadshavares enskilda situation.

Till en förälder som tillsammans med någon annan förälder har gemensam vårdnad om samtliga barn, ett eller flera, som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst tre dagar per år sammanlagt för barnen. Det innebär att vårdnadshavarna i den situationen får tre dagar vardera per år. Förslaget har stöd från flera instanser, CSN, Umeå universitet, TCO, LO och *Medlingsinstitutet.* Exempelvis LO framhåller särskilt jämställdhetsfördelarna med den föreslagna modellen. Rädda Barnen framför att de vill se ett undantag så att en förälder med gemensam vårdnad i vissa situationer kan disponera samtliga dagar. De situationer som nämns är när en förälder vistas med barnet på skyddat boende eller då den ena föräldern är sjuk. En liknande synpunkt framförs av ISF i fråga om separerade föräldrar som har samarbetssvårigheter.

Vårdnadshavarna har ett gemensamt ansvar för vården och försörjningen av barnet. Samarbete om barnet är en väsentlig del av att gemensamt utöva vårdnad om ett barn, men konflikter och meningsskiljaktigheter mellan föräldrar förekommer. När det gäller t.ex. föräldrapenning, där vårdnadshavarna har en självständig rätt att få förmånen och dagarna är jämnt fördelade mellan dem, finns vissa begränsade undantag från en sådan jämn fördelning. T.ex. kan den ena vårdnadshavaren disponera samtliga dagar om den andra vårdnadshavaren på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning varaktigt saknar förmåga att vårda barnet (12 kap. 16 § SFB). Det finns däremot inte något undantag från en jämn fördelning av föräldrapenning som baserar sig på samarbetssvårigheter eller konflikter, en förälders eller barns skyddsbehov etc. Vid vissa situationer där t.ex. våld och hot förekommer, vilket kan vara fallet i den situation som Rädda Barnen lyfter fram, kan det snarare bli aktuellt att förändra vårdnadssituationen. Försäkringskassans handläggning av föräldrapenningsförmåner är i hög grad automatiserad och innebär få kundkontakter. Om Försäkringskassan skulle förväntas utreda huruvida föräldrars samarbetssvårigheter är så stora att en omfördelning av förmånen är aktuell, skulle administrationen öka och Försäkringskassan ställas inför svåra bedömningar i ett ärendeslag som inte är behovsprövat. Regeringen anser inte att ett sådant undantag från en jämn fördelning mellan vårdnadshavarna är motiverat.

Att undantag existerar i föräldrapenningen är motiverat givet att antalet ersättningsdagar är högt inom den förmånen och barnet därmed kan få en mycket kortare tid med omvårdnad, framför allt när barnet är litet, om den ena vårdnadshavaren saknar varaktig förmåga att vårda barnet. I de fall en vårdnadshavare på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan vårda barnet skulle det dock kunna övervägas om

samtliga dagar med familjedagspenning skulle kunna tillfalla den andra vårdnadshavaren som om den föräldern har ensam vårdnad om barnet. Regeringen avser att följa frågan och om det finns skäl till det återkomma i frågan vid ett senare tillfälle. Det kan i sammanhanget noteras att Utredningen om en modern föräldraförsäkring i sitt slutbetänkande (SOU 2017:101) föreslår att undantagssituationerna i regelverket för föräldrapenning utökas. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn, ett eller flera, som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen. Flera instanser, bl.a. Umeå universitet, CSN, LO och *Ledarna* är positiva till att föräldrar med ensam vårdnad föreslås få dubbelt så många dagar som en förälder med gemensam vårdnad. Vårdnadshavaren ska inte hamna i en potentiellt sämre situation än en familj med två vårdnadshavare när det gäller den maximala sammantagna möjligheten till ledighet. Ledarna påpekar dock att när föräldrar med ensam vårdnad, som till stor del är kvinnor, får fler dagar kan det komma att innebära att de får en försvagad ställning på arbetsmarknaden på grund av större frånvaro. Föräldraledighet, vare sig den är planerad pågående, kortvarig eller långvarig, får inte påverka exempelvis löneutveckling negativt eller innebära annat missgynnande av den anställda (se 16 § föräldraledighetslagen [1995:584). En förälder som ensam ska balansera familjeliv och arbetsliv kan redan i dag ha en större sammanlagd frånvaro från arbetet än föräldrar som delar på ansvaret. Detta kan förstärkas något i och med familjeveckan. Alternativet är dock att den med ensam vårdnad inte får ta del av samma lättnader i planeringen av t.ex. lov och studiedagar som när barnet har två vårdnadshavare som tillsammans får en ökad möjlighet att hitta lösningar för barnens omsorg. Regeringen anser att fördelarna för föräldrar med ensam vårdnad att få det dubbla antalet dagar med familjedagspenning jämfört med föräldrar med gemensam vårdnad överväger en eventuell nackdel förknippad med längre frånvaro från arbetet.

ISF ser en risk för ökade konflikter i vårdnadsfrågan när det är vårdnaden som är avgörande för tillgången till förmånen och föräldrarna är separerade. Regeringen gör bedömningen att risken är låg för att det faktum att fler dagar med familjedagspenning föreslås till den som är ensam vårdnadshavare skulle vara konfliktdrivande och öka incitamenten till att söka ensam vårdnad. Som nämnts tidigare är samarbete om barnet en väsentlig del av att gemensamt utöva vårdnad om ett barn. Vårdnadstvister bör undvikas. Regeringen vill framhålla att det inte finns några uppgifter som talar för att tillgången till förmåner som föräldrapenning eller den föreslagna familjedagspenningen skulle vara någon drivande faktor i det sammanhanget.

Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan förälder gemensam vårdnad om sina barn, ett eller flera, som kan berättiga till familjedagspenning ska förmånen lämnas under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen. Rätten till ersättning för tre av dessa dagar har uppkommit som en följd av att föräldern har ensam vårdnad om åtminstone ett barn. Ersättning för tre av de sex dagarna bör därför kunna lämnas endast för barn som föräldern har ensam vårdnad om. När det gäller de återstående tre dagarna ska ingen sådan begränsning finnas, utan ersättning för de dagarna kan lämnas antingen för barn som föräldern har ensam vårdnad om eller för barn som föräldrarna har gemensam vårdnad om. Det har ingen betydelse om en förälder har gemensam vårdnad med en och samma förälder för samtliga barn eller med olika föräldrar. Det har heller inte någon betydelse om en annan vårdnadshavare har rätt till familjedagspenning eller inte.

Förslaget om tilldelningen av dagar till en förälder med både ensam och gemensam vårdnad får stöd från flera instanser, bland annat Umeå universitet. Universitetet anser dock att förslaget kan vara svårt att förstå för föräldrar och kan leda till invecklad handläggning på Försäkringskassan. Försäkringskassan å sin sida har inte lämnat några

synpunkter på förslaget. Regeringen gör bedömningen att med god information och vägledning från den handläggande myndigheten bör eventuella svårigheter för föräldrar kunna lösas.

Exempel

En förvärvsarbetande förälder ansöker om familjedagspenning för fyra dagar då det är lov i skolan och då föräldern annars skulle ha arbetat. Föräldern har ensam vårdnad om barn 1 som är fem år och gemensam vårdnad om barn 2 som är tio år. Båda barnen är bosatta i Sverige. Barnen kan därmed berättiga till familjedagspenning. Föräldern har inte använt några dagar med familjedagspenning tidigare det året. Föräldern har därmed rätt till sex dagar med familjedagspenning, eftersom föräldern har både ensam och gemensam vårdnad om barn som kan berättiga till familjedagspenning. Föräldern kan få familjedagspenning för antingen barn 1 eller barn 2 för tre av dagarna. Efter att tre dagar har tagits ut för barn 2 som föräldern har gemensam vårdnad om, kan föräldern enbart få ersättning för barn 1 som föräldern har ensam vårdnad om. Anledningen till att föräldern får fler än tre dagar i denna situation är att kompensera för att denne har ensam vårdnad om ett barn. Den andra föräldern och vårdnadshavaren till barn 2 har rätt till åtminstone tre dagar med familjedagspenning under året eftersom föräldern har gemensam vårdnad om ett barn. Om även den föräldern därutöver har ensam vårdnad om ett barn, som kan berättiga till familjedagspenning, har föräldern dock rätt till sex dagar, på samma sätt som föräldern ovan. Varje vårdnadshavare tilldelas dagar utifrån sin egen situation.

Som framgår ovan är det vårdnaden – inte bara för det barn som ersättning söks för, utan även för förälderns samtliga barn i det aktuella åldersspannet – som styr hur många dagar med familjedagspenning en förälder ska kunna få som mest. Vårdnadsförhållanden kan förändras under ett kalenderår. Det bedöms därför inte vara rimligt att fastställa antalet dagar som en förälder kan få familjedagspenning för utifrån situationen vid t.ex. ingången av ett år. Det avgörande bör i stället vara hur vårdnadsförhållandena ser ut den dagen som ersättningen avser, både när det gäller det barn som familjedagspenning söks för och när det gäller förälderns samtliga barn som kan berättiga till familjedagspenning. En vårdnadshavare ska således inte få en pott med dagar vid ingången av varje kalenderår, utan Försäkringskassan ska vid varje ansökningstillfälle ta ställning till om det finns dagar kvar att lämna familjedagspenning för, utifrån den vårdnadssituation som råder vid dagen som ersättningen avser och det antal av vårdnadshavarens dagar för vilka ersättning har lämnats tidigare under året i fråga. Sådana dagar ska räknas av från den vårdnadshavarens högsta antal dagar. Det inkluderar eventuella nyttjade dagar som vårdnadshavaren, om denne har ensam vårdnad om barn, kan ha avstått till någon annan förälder tidigare under året. Även om vårdnadshavaren har avstått rätten att få familjedagspenning för vissa dagar så är de i grunden vårdnadshavarens dagar. (Se mer om att avstå från rätt att få familjedagspenning i avsnitt 3.9.11.)

Ändrade vårdnadsförhållanden

Som framgår i föregående avsnitt ska det, på samma sätt som när det gäller frågan om huruvida en förälder har rätt till förmånen, vara de relevanta förhållandena vid dagen som ersättningen avser som är avgörande för frågan om vilket högsta antal dagar med familjedagspenning föräldern kan nyttja. Detta, i kombination med att antalet dagar är beroende av vårdnadsförhållandena avseende de barn som föräldern har vårdnad om, innebär att det högsta antalet dagar för vilka en förälder kan få familjedagspenning för sina barn under ett visst år, dvs. tre eller sex dagar, kan ändras om vårdnadsförhållandena förändras.

Om t.ex. vårdnaden om två föräldrars enda barn går från ensam till gemensam, så kan det innebära att den nytillkomna vårdnadshavaren får rätt till tre dagar med familje-

dagspenning som kan användas under den kvarvarande delen av det aktuella året. När den nytillkomna vårdnadshavaren ansöker om ersättning har det inte någon betydelse hur många dagar den tidigare ensamma vårdnadshavaren har tagit ut för barnet dessförinnan – antalet dagar med familjedagspenning tilldelas per enskild vårdnadshavare och enbart utifrån vårdnadsförhållandena för de barn som denne har vårdnad om.

Om den nytillkomna vårdnadshavaren i exemplet ovan även skulle ha andra barn som den har eller har haft vårdnaden om, kan han eller hon redan ha tagit ut familjedagspenning under året. Vårdnadshavarens dagar för vilka familjedagspenning har lämnats tidigare under året ska då räknas av från det nya högsta antalet dagar. Givet att den nytillkomna vårdnadshavaren enbart har gemensam vårdnad om samtliga barn som kan berättiga till familjedagspenning och inte har använt några dagar tidigare det aktuella kalenderåret så kan denne få familjedagspenning för tre dagar under resten av året.

Även den förälder som tidigare haft ensam vårdnad om sitt enda barn har i och med vårdnadsförändringen rätt till högst tre, i stället för tidigare sex, dagar med familjedagspenning under kalenderåret. Om den föräldern redan har tagit ut tre eller fler dagar för barnet, så finns det inga dagar kvar för honom eller henne att ta ut det året. Anledningen till det är att högst tre dagar med familjedagspenning lämnas när en förälder har enbart gemensam vårdnad om barn i det aktuella åldersintervallet. Om däremot inga av den tidigare ensamma vårdnadshavarens dagar har tagits ut tidigare under året, så har denne alltså från tidpunkten för ändringen av vårdnaden rätt att få tre dagar med familjedagspenning. Om föräldern under tiden som ensam vårdnadshavare har avstått rätt att få familjedagspenning till någon annan, så ska även de dagar som föräldern har avstått räknas av från det nya högsta antalet dagar, på samma sätt som om vårdnadshavaren själv hade fått familjedagspenning för dem. (Se mer om att avstå från rätt att få familjedagspenning i avsnitt 3.9.11.)

I de fall vårdnaden om två föräldrars enda barn går från gemensam till ensam ska föräldern med ensam vårdnad få rätt till ytterligare tre dagar, dvs. totalt sex dagar, med familjedagspenning. Vårdnadshavarens dagar för vilka familjedagspenning har lämnats tidigare under året ska räknas av från dessa sex dagar. Däremot har det ingen betydelse för den vårdnadshavaren om den förälder som inte längre har vårdnad om barnet har använt några av sina dagar eller inte. Om den som blir ensam vårdnadshavare sedan tidigare har ensam vårdnad om ett annat barn lämnas inga ytterligare dagar, eftersom vårdnadshavaren redan har rätt till det maximala antalet dagar som föräldrar som har ensam vårdnad om ett eller flera barn kan få.

Exempel 1

En förvärvsarbetande förälder får under året gemensam vårdnad om sitt femåriga barn. Föräldern har även ensam vårdnad om ett barn som är tio år och har använt tre av sina sex dagar med familjedagspenning för det barnet tidigare under året. Eftersom föräldern redan har använt tre dagar för barnet som föräldern har ensam vårdnad om så kan resterande dagar användas för antingen femåringen eller för tioåringen. Nästa år är föräldern, om vårdnaden är oförändrad, berättigad till sex dagar, varav maximalt tre kan användas för femåringen.

Exempel 2

En förvärvsarbetande förälder får under året ensam vårdnad om sitt femåriga barn. Föräldern har även gemensam vårdnad om ett barn som är tio år och har använt tre dagar med familjedagspenning för det barnet tidigare under året. I och med vårdnadsändringen får föräldern rätt till sex, i stället för tre, dagar med familjedagspenning. Eftersom föräldern under året redan har använt tre dagar för barnet som föräldern har gemensam vårdnad om så kan resterande dagar användas endast för femåringen.

Nästa år är föräldern, om vårdnaden är oförändrad, berättigad till sex dagar, varav maximalt tre kan användas för tioåringen.

Exempel 3

En förvärvsarbetande förälder har ensam vårdnad om sitt enda barn som är elva år. Föräldern tar ut fem dagar med familjedagspenning för barnet. Vårdnaden om barnet övergår sedan till gemensam. Föräldern har i och med detta rätt till tre dagar med familjedagspenning. Föräldern kan därmed inte få fler dagar med familjedagspenning det innevarande året eftersom fem dagar redan har använts. Om den förälder som är tillkommande vårdnadshavare inte har vårdnaden om något annat barn än elvaåringen, får han eller hon i och med ändringen av vårdnaden rätt till tre dagar med familjedagspenning som föräldern kan använda under den kvarvarande delen av året. Det tas inte någon hänsyn till att den vårdnadshavare som tidigare hade ensam vårdnad har tagit ut dagar för barnet.

Domstolsverket ser en otydlighet och oförutsebarhet för både arbetstagare och arbetsgivare i hur många dagar föräldern har rätt till. Regeringen kan instämma i att föräldrar kan finna det krångligt att antalet dagar som är möjliga att nyttja kan förändras under ett kalenderår. Givet att förändringar av vårdnaden om ett barn inte är något som sker med särskilt hög frekvens för en enskild förälder och att sådana förändringar sker med framförhållning och insyn, oavsett om det är genom avtal eller dom som en ny vårdnadssituation uppstår, så anser regeringen dock att förslaget bör vara tillräckligt tydligt och förutsebart för föräldrar. Arbetsgivare bör inte påverkas nämnvärt då de i dag sällan har insyn i sina anställdas vårdnadsförhållanden om barn. (Se även avsnitt 3.9.16 om anmälningstid.) Även för andra förmåner kan förutsättningarna ändras över tid, det kan gälla vårdnaden men även andra faktorer som påverkar rättigheter och möjligheter att nyttja förmånen. Familjedagspenningen skiljer sig i det hänseendet inte från t.ex. vad som gäller i föräldrapenningen. Regeringen anser att villkorade förhandsbesked, så som CSN föreslår, är en för långtgående åtgärd givet problemets storlek och den ökade administration som en sådan åtgärd skulle medföra för föräldern såväl som för Försäkringskassan.

Förvaltningsrätterna i Falun och Uppsala, Kammarrätten i Stockholm och *Försäkringskassan* framför att det vore en fördel om det kommer till uttryck direkt i de aktuella bestämmelserna att det är den situation som råder vid ersättningsdagen som ska bedömas vid ansökan om familjedagspenning och på vilket sätt ändrade vårdnadsförhållanden under ett kalenderår kan påverka antalet ersättningsberättigade dagar för en vårdnadshavare. För att en person ska kunna få en förmån gäller i allmänhet att personen måste uppfylla förutsättningarna för att få förmånen den dag som ersättningen avser (ersättningsdagen), om inget annat framgår av den aktuella regleringen. I de bestämmelser som föreslogs i promemorian anges inte något särskilt vad gäller den avgörande tidpunkten för bedömningen. Enligt regeringens bedömning innebär således den föreslagna regleringen att det är förhållandena vid ersättningsdagen som är avgörande, inte bara för frågan om en förälder har rätt till familjedagspenning utan även för frågan om det antal dagar under vilka familjedagspenning kan lämnas till föräldern det innevarande året. Att reglera det uttryckligen för vissa villkor för ersättningen riskerar att skapa otydlighet i förhållande till andra villkor som inte har en sådan konstruktion. Kammarrätten i Stockholm har påpekat att till skillnad mot vad som gäller vid uttag av föräldrapenning ska familjedagspenning enligt promemorian kunna betalas ut till en ny vårdnadshavaren även när en tidigare vårdnadshavare har tagit ut det högsta antalet förmånsdagar. Regeringen konstaterar att bestämmelserna om förmånstiden för de två förmånerna är uppbyggda på olika sätt. Det högsta antalet dagar med föräldrapenning lämnas per barn och fördelas med hälften var för föräldrar med gemensam vårdnad om barnet. De föreslagna bestämmelserna om familjedagspenning utgår i stället från varje enskild vårdnadshavare – det högsta antalet dagar lämnas per vårdnadshavare ut-

ifrån just dennes förhållanden. Regeringen anser att det därmed, och med beaktande av att det är ersättningsdagen som är den avgörande tidpunkten, följer av de föreslagna bestämmelserna hur förändringar i vårdnaden kan påverka det högsta antalet ersättningsberättigade dagar för en vårdnadshavare under ett år, i enlighet med det som har beskrivits ovan. Regeringen ser inget behov av att reglera denna fråga på annat sätt. Av systematiken i den i promemorian föreslagna regleringen följer enligt regeringens bedömning vidare att en vårdnadshavares dagar för vilka familjedagspenning lämnas under ett år löpande ska räknas av från det högsta antalet ersättningsberättigade dagar för vårdnadshavaren, oavsett om detta antal förändras under året eller inte. Regeringen föreslår inga andra bestämmelser i de nu behandlade frågorna än dem som föreslogs i promemorian.

Regeringen vill i detta sammanhang framhålla följande. Om vårdnadsförhållandena för ett barn ändras under ett år så att föräldern inte längre har rätt till det högre antalet dagar med familjedagspenning, kan familjedagspenning ha lämnats till föräldern för fler dagar än vad denne har rätt till efter det att vårdnadsförhållandet har ändrats. I och med att det är förhållandena vid ersättningsdagen som är avgörande, hade föräldern vid den tidigare tidpunkten rätt till det högre antalet dagar. Enbart den omständigheten att vårdnadsförhållandena för barnen därefter har ändrats påverkar inte den rätten.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 11–13 §§.

3.9.10 Förmånsnivåer

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska lämnas enligt två förmånsnivåer: hel och halv. Hel familjedagspenning ska lämnas för dag när en förälder helt har avstått från förvärvsarbete. Halv familjedagspenning ska lämnas för dag när en förälder har förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

När en förälder har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat, ska familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande lämnas på halv förmånsnivå även om förutsättningarna för att föräldern ska ha rätt till förmånen inte är uppfyllda för hela den tid han eller hon har avstått från förvärvsarbete.

Oavsett antalet barn ska en förälder inte kunna få mer än sammanlagt hel familjedagspenning per dag.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning ska en dag med hel familjedagspenning motsvara en dag och en dag med halv familjedagspenning motsvara hälften av en dag.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser yttrar sig i frågan. *ISF* och *TCO* förespråkar samma nivåer som för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, dvs. totalt fem förmånsnivåer. *LO* förespråkar att en fjärdedels förmånsnivå läggs till. *SKR* framför att det är problematiskt att det krävs ledighet från arbetet för en halv dag för att föräldern ska kunna få halv familjedagspenning vid utvecklingssamtal. Övriga instanser yttrar sig inte om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det kan tänkas att familjedagspenning för vård av barn under lov och studiedagar eller motsvarande huvudsakligen kommer att tas ut som heldagar, men möjligheten till uttag för del av dag möjliggör för föräldrarna att

ytterligare anpassa vården av barnet efter barnets ålder. För en förälder med ett äldre barn kan i vissa fall ledighet under en del av en lovdag vara det som är den bästa avvägningen mellan kraven i arbetslivet och i familjelivet. Föräldern kan t.ex. arbeta en del av dagen och vara tillsammans med barnet resterande tid. Att familjedagspenning kan lämnas för en del av en dag ger också föräldrarna möjlighet att dela på ledigheten en viss dag, något som bidrar till ett jämställt nyttjande. Även för företagare kan möjligheten till en mer flexibel användning vara av godo. Företagare kan i vissa fall ha svårt att helt avstå från förvärvsarbete en dag t.ex. för att det finns ett behov av att vara tillgänglig på telefon för del av dagen eller för att utföra vissa sysslor på arbetet. Därutöver kan en del av en dag med familjedagspenning användas exempelvis när föräldern deltar vid utvecklingssamtal i skolan eller om förskolan, skolan eller fritidshemmet stänger tidigt på grund av arbetsplatsträff eller annan planeringsverksamhet.

Det finns fördelar med att, som *TCO* och *ISF* föreslår, ha ett motsvarande antal förmånsnivåer som för föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen, eftersom föräldrar känner igen dessa från användningen av de förmånerna. Mot bakgrund av reformens syften bedöms behovet av flexibilitet i uttaget dock inte vara lika stort som inom andra föräldrapenningsförmåner, vilka kan tas ut på fem olika förmånsnivåer (hel, tre fjärdedelar, halv, en fjärdedel och en åttondel). Antalet möjliga tillfällen när föräldrar är frånvarande från arbetet begränsas även något med enbart ett begränsat antal förmånsnivåer, vilket kan ha vissa fördelar för arbetsgivare.

Regeringen föreslår att familjedagspenning ska kunna lämnas på hel och halv förmånsnivå. Till skillnad från vad *LO* föreslår, bedömer regeringen att två förmånsnivåer är tillräckligt för att uppfylla de behov av ledighet som föräldrar kan ha i de syften som familjeveckan avser. En förälder ska för en dag kunna få hel ersättning om denne helt avstått från förvärvsarbete och halv ersättning om föräldern arbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat. Grunderna för förmånsnivåerna motsvarar regleringen för tillfällig föräldrapenning på hel och halv nivå (se 13 kap. 5 § SFB). Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning ska en dag med hel familjedagspenning motsvara en dag och en dag med halv familjedagspenning motsvara hälften av en dag, vilket är analogt med vad som gäller för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (se 12 kap. 32 § och 13 kap. 32 § SFB). På samma sätt som gäller för föräldrapenning bör en förälder inte kunna få mer än sammanlagt hel familjedagspenning för en dag, oavsett hur många barn föräldern har.

SKR anser att den föreslagna konstruktionen är problematisk för att deltagande i utvecklingssamtal kräver att föräldern avstår från förvärvsarbete under minst en halv dag medan samtalet oftare är kortvarigt. Även regeringen gör bedömningen att ett utvecklingssamtal i sig i de flesta fall tar kortare tid än vad som motsvarar en halv arbetsdag för en heltidsarbetande förälder. Det får dock beräknas att förälderns resväg kan vara lång och att viss väntetid och extratid i anslutning till samtalet inträffar. Även denna tid ska ingå i den tid för vilken en förälder har rätt till familjedagspenning. Trots detta kan det i vissa fall vara så att den totala tiden som krävs för att föräldern ska delta vid ett utvecklingssamtal inte motsvarar hela den tid som föräldern måste avstå från sitt förvärvsarbete för att kunna få familjedagspenning på halv förmånsnivå. Halv familjedagspenning bör ändå kunna lämnas i det fallet, eftersom en förälder annars kan stå helt utan möjlighet till familjedagspenning och därmed också rätt till ledighet för deltagande vid utvecklingssamtalet. Det bör gälla när föräldern har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid som föräldern annars skulle ha arbetat den aktuella dagen, varken mer eller mindre. I enlighet med detta har en förälder som under en dag skulle ha arbetat exempelvis åtta timmar och som avstår från förvärvsarbete fyra timmar, rätt till halv familjedagspenning även om den tid som deltagandet i utvecklingssamtalet motiverar uppgår till mindre än de fyra timmarna under vilka föräldern har

avstått från arbetet. Regeringen anser inte att det på grund av denna särskilda situation finns skäl för att ha fler än två förmånsnivåer.

När en arbetslös förälder arbetar vid sidan om arbetssökandet ska familjedagspenning lämnas utifrån förvärvsarbetets omfattning, dvs. om föräldern avstår helt från sitt förvärvsarbete kan hel ersättning lämnas. Beroende på hur förvärvsarbetet är förlagt kan delningstalet utgå från årsarbetstid eller kalenderdag (se avsnitt 3.9.12 om beräkningen av familjedagspenning).

Lagtext

Bestämmelserna finns i 11 kap. 9 § samt 12 a kap. 6, 7 och 17 §§ SFB.

3.9.11 Avstående, samtidigt uttag samt sammanfallande rätt till ersättning

Regeringens förslag: En förälder som har ensam vårdnad om ett barn som kan berättiga till familjedagspenning ska kunna avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan av barnets föräldrar. Rätten att få familjedagspenning ska få avstås för högst tre dagar per år sammanlagt för de barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Familjedagspenning ska få lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid. Föräldrapenning ska få lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid.

Familjedagspenning ska inte få lämnas till en förälder för samma tid som föräldern får föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning. Familjedagspenning ska inte lämnas för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats till föräldern.

Regeringens bedömning: En vårdnadshavares rätt att få familjedagspenning för ett barn som står under gemensam vårdnad bör inte kunna avstås till förmån för en annan av barnets föräldrar.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer i sak med regeringens förslag och bedömning. I promemorian föreslogs dock en annan utformning av bestämmelsen som avser sammanfallande rätt till familjedagspenning och föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning. Även bestämmelserna om möjligheten för föräldrar med ensam vårdnad att avstå rätten att få familjedagspenning hade en annan utformning i promemorian.

Remissinstanserna: Flera instanser som exempelvis *TCO, Umeå universitet, Jämställdhetsmyndigheten, LO* och *Rädda Barnen,* är positiva eller mycket positiva till att föräldrar med gemensam vårdnad inte ska kunna avstå rätt att få familjedagspenning till varandra. *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget. *ISF* anser att det bör övervägas att vårdnadshavare med gemensam vårdnad i vissa situationer ska kunna avstå sin rätt till familjedagspenning och anser även att regelverket kring avstående är komplicerat eftersom ett avstående föreslås gälla ett specifikt barn.

TCO, Umeå universitet, Jämställdhetsmyndigheten och LO framför att de är positiva till att föräldrar med ensam vårdnad kan få avstå dagar. *Företagarna,* LO och Jämställdhetsmyndigheten vill att de med ensam vårdnad ska kunna få avstå dagar även till annan anhörig som inte är förälder. Inga instanser avstyrker förslaget.

Försäkringskassan vill se förtydliganden om återtagande av avstående och framför att möjligheten att återta ett avstående kan innebära vissa ökade administrationskostnader.

Rädda Barnen anser att det är oklart vad som gäller när en förälder har umgängesrätt och en förälder har ensam vårdnad.

När det gäller frågan om samtida uttag är det enbart två instanser som nämner detta specifikt. TCO tillstyrker och *Företagarna* avstyrker med motivet att samtida ledighet inte är nödvändig.

TCO tillstyrker att både familjedagspenning och föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning inte ska kunna lämnas till en förälder för samma tid. Ingen annan instans kommenterar förslaget.

ISF föreslår vissa ändringar av den i promemorian föreslagna lydelsen av 11 kap. 9 a § SFB.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Föräldrar med gemensam vårdnad ska inte få avstå dagar

Regeringen bedömer att vårdnadshavare med gemensam vårdnad inte ska kunna avstå rätt att få familjedagspenning till någon annan. I detta instämmer ett flertal remissinstanser. *Svenskt Näringsliv* emotsätter sig bedömningen och förespråkar i stället ett helt fritt nyttjande mellan vårdnadshavarna.

Regeringen konstaterar att föräldrars uttag av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning inte är jämställt. Kvinnors frånvaro från arbetet för vård av barn är längre än mäns frånvaro. Ett jämställt arbetsliv, i meningen lika möjligheter att förena arbetsliv och familjeliv, förutsätter att omsorgsarbetet i stort, men även det obetalda arbetet, delas mer lika mammor och pappor emellan. Jämställdhet i hemmen påverkar förutsättningarna för jämställdhet på arbetsplatserna. Att dagar med familjedagspenning inte kan avstås förstärker signalen att båda föräldrarna förväntas använda familjedagspenningen och dela på omsorgen om barnen. På så sätt ges bättre förutsättningar för ett jämställt föräldraskap samt för båda föräldrarna att balansera krav från arbetet och de behov som finns inom familjen. Nära relationer med båda föräldrarna ger barnet möjlighet till goda uppväxtvillkor. Om både män och kvinnor använder dagarna, innebär det även att frånvaron från arbetsmarknaden fördelas mer jämnt mellan män och kvinnor vilket kan ha positiva arbetsmarknadseffekter.

Av de åtgärder som hittills har vidtagits och utvärderats när det gäller föräldrapenningen är det reservering av dagar som har gett faktiska resultat på så sätt att mäns uttag av föräldrapenning har ökat. Nackdelen med en reservering är att flexibiliteten för föräldrarna begränsas. Givet syftet med reformen om en familjevecka bedömer regeringen dock att fördelarna med en reservering överväger en sådan nackdel. En jämn fördelning mellan föräldrarna av omsorgsarbetet och i detta fall dagar inom ramen för familjeveckan är förstås eftersträvansvärd även för familjer där föräldrarna har samma kön.

ISF ser en risk att förslaget drabbar barn till föräldrar som inte vill eller kan dela mer jämställt på vård och omsorg av barnen, och då särskilt barn till separerade föräldrar. Myndigheten föreslår därför att föräldrar med gemensam vårdnad i vissa situationer ska få avstå sin rätt till familjedagspenning till t.ex. den andra föräldern. Föräldrar som har gemensam vårdnad tar inte alltid aktivt hand om eller lever tillsammans med barnet i lika stor utsträckning. I vissa fall har föräldrar som separerar eller som aldrig bott tillsammans gemensam vårdnad trots att de har svårt att samarbeta i frågor som rör barnet. Det skulle kunna innebära att barnet inte får möjlighet till ledighet med en av vårdnadshavarna. En möjlighet att avstå dagar som bygger på att den ena vårdnadshavaren inte vill använda dagarna är dock inte lämplig och verkar i direkt motsats mot önskemål om ett jämställt nyttjande. En möjlighet till avstående hjälper heller inte när

problemet är samarbetssvårigheter, då kan konflikten i stället komma att gälla krav och önskemål om att en förälder ska avstå dagar till den andra föräldern (se även avsnitt 3.9.8 om tilldelning av dagar). Avsikten med familjeveckan är att underlätta balansen mellan förvärvsarbetets krav och de krav som ställs på grund av familjeförhållanden och barns behov av omsorg. Ordningen med gemensam vårdnad bygger på tanken att föräldrarna ser till barnets bästa och vill samarbeta om barnet. Det är mot den bakgrunden som fördelningen av dagar mellan vårdnadshavarna ska ses. Om den gemensamma vårdnaden i enskilda fall inte utövas på det sätt som är avsett, är det inte en anledning att överväga en annan fördelning av antalet möjliga dagar med familjedagspenning.

Föräldrar med ensam vårdnad ska få avstå dagar till en annan förälder

En förälder med ensam vårdnad om ett eller flera barn bör som tidigare angetts få totalt sex dagar per kalenderår att disponera, för att dennes barn ska komma i en likartad position som barn som två föräldrar har gemensam vårdnad om. För den förälder som har ensam vårdnad kan det dock i vissa fall vara svårt att vara ledig samtliga dagar som erbjuds inom ramen för familjeveckan. Föräldern kan av detta skäl välja att inte använda sig av dagarna i den utsträckning som föräldern och hans eller hennes barn egentligen har behov av eller önskar. Det kan vara negativt såväl för föräldern med ensam vårdnad som för barnet om dagar inte kan avstås till någon annan eftersom barnet då riskerar att inte få samma möjlighet till ledighet och samvaro med en förälder som barn som har två vårdnadshavare. För föräldrar med ensam vårdnad får argumentet om att familjedagspenning inte ska kunna avstås till någon annan för att uppmuntra ett jämställt föräldraskap i många situationer anses vara svagare. Det som i stället framträder är gruppens ofta större svårighet att förena arbetsliv och familjeliv.

Alla familjer där föräldern har ensam vårdnad om barnet eller barnen ser dock inte ut på samma sätt. Ombildade familjer kan, trots att föräldrarna inte har gemensam vårdnad om ett barn, ha ett liknande gemensamt föräldraansvar och att en förälder med ensam vårdnad om ett barn ges möjlighet att dela på ledigheten med någon annan kan underlätta för föräldern såväl som för familjen i stort.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att föräldrar med ensam vårdnad ska kunna avstå rätten att få familjedagspenning till någon annan för högst tre av de sex dagarna med familjedagspenning som dessa får rätt till, något som flera instanser, däribland *LO* och *Jämställdhetsmyndigheten*, tillstyrker. På så sätt kan den med ensam vårdnad och dennes barn hamna i en mer likartad situation som de föräldrar som har gemensam vårdnad, där omsorgen av barnen och frånvaron från arbetsmarknaden kan fördelas mellan dem.

Eftersom det är den ensamma vårdnaden om ett visst barn som är i fokus ska enligt promemorians förslag avståendet avse det specifika barnet och den avstådda dagen ska också kunna användas endast för det barnet. *ISF* framför att konstruktionen bidrar till ett mer komplicerat regelverk. Regeringen kan instämma i bedömningen att komplexiteten ökar när en möjlighet till avstående introduceras. Att låta avstådda dagar kunna omfatta vilket barn som helst förenklar dock inte t.ex. handläggningen på Försäkringskassan. Att dagen och ledigheten nyttjas för det barn för vilket den ensamma vårdnaden gäller ligger dessutom närmare syftet med att fler dagar ska tilldelas en förälder med ensam vårdnad. Regeringen anser därför att ett avstående ska göras för ett specifikt barn för vilket vårdnadshavaren har ensam vårdnad.

Gruppen som dagar ska kunna avstås till föreslås vara andra föräldrar, dvs. som inte är vårdnadshavare till barnet. Vem som är förälder framgår av bestämmelserna i föräldrabalken (se 2 kap. 14 § SFB). Därutöver likställs vissa personer med förälder vid tillämpningen av bestämmelserna om föräldrapenningsförmåner (se 11 kap 4 § SFB).

De som i detta sammanhang omfattas av föräldrabegreppet är förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder. Det är denna grupp personer inom vilken regeringen föreslår att en vårdnadshavare ska kunna avstå rätten att få familjedagspenning. Det är samma grupp inom vilken en vårdnadshavare kan avstå rätten att få föräldrapenning.

För ensamstående föräldrar som inte har en make som de stadigvarande bor med eller en sambo kommer den reella möjligheten till avstående att vara liten (enbart till biologisk förälder som inte har vårdnaden). *Företagarna, LO* och *Jämställdhetsmyndigheten* vill se att de med ensam vårdnad kan få avstå dagar även till en anhörig som inte är förälder. En sådan möjlighet skulle öka flexibiliteten för föräldern. Att gruppen som avstående får göras till begränsas till dem som är föräldrar eller därmed likställda har dock fördelen att det, precis som det begränsade antalet dagar som kan avstås, bidrar till att behålla en stark koppling mellan vårdnadshavaren och barnet. Reformen om en familjevecka riktar sig i huvudsak till den som ansvarar för barnet. Regeringen avser att följa användandet av förmånen och om så bedöms nödvändigt återkomma i frågan vid ett senare tillfälle. Det kan noteras att Utredningen om en modern föräldraförsäkring i sitt slutbetänkande (SOU 2017:101) har lämnat förslag om en utvidgning av kretsen till vilka avstående av föräldrapenning kan göras. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Rädda Barnen vill se förtydligande om vad som gäller när en förälder har umgängesrätt och en förälder har ensam vårdnad. Regeringens förslag innebär att en vårdnadshavare med ensam vårdnad kan avstå maximalt tre dagar per år exempelvis till en förälder som har umgängesrätt.

Även inom föräldrapenningen finns en möjlighet att under vissa förutsättningar avstå rätten att få förmånen till en annan förälder (se 12 kap. 17 § SFB). På samma sätt som gäller för föräldrapenning enligt den regleringen, måste den förälder till vilken rätten att få familjedagspenning har avstått på egen hand uppfylla villkoren för rätt till ersättning, dvs. när det gäller familjedagspenningen vara försäkrad, avstå från arbete, vårda det barn som avståendet avser etc. Ersättningens storlek ska också beräknas utifrån nämnda förälders förhållanden (se avsnitt 3.9.12 om beräkningen av familjedagspenning). Regeringen vill dock framhålla att de dagar som en vårdnadshavare avstår till någon annan fortfarande i grunden är den vårdnadshavarens dagar. När familjedagspenning lämnas för de dagarna ska de därmed räknas av från det högsta antalet dagar med familjedagspenning som den vårdnadshavaren kan få, oavsett vem som har tagit ut ersättningen för de dagarna. Detta följer av att dagar med familjedagspenning tilldelas per enskild vårdnadshavare och således är just dennes dagar, oavsett på vilket sätt vårdnadshavaren har använt dem.

Regeringen föreslår inte att det ska krävas något skriftligt avstående liknande det som gäller för föräldrapenningen (se 12 kap. 17 § SFB). Det ska vara möjligt att den förälder som vårdnadshavaren avstår dagar till ansöker om ersättningen och att vårdnadshavaren godkänner detta på samma sätt som nu sker vid överlåtelse inom den tillfälliga föräldrapenningen. Exakt hur administrationen byggs upp kring detta beslutas dock av Försäkringskassan.

Försäkringskassan önskar ett förtydligande av vad som ska gälla för återtagande av ett avstående. Enligt en dom från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2014 ref. 16) finns det inget som hindrar att den förälder som tidigare har avstått ett visst antal dagar med föräldrapenning till den andra föräldern vid ett senare tillfälle tar tillbaka sådana dagar som ännu inte har utnyttjats. För familjedagspenning är ledigheten tätare förknippad med själva frånvarotillfället eftersom det är ett fåtal dagar det handlar om och ledigheten inte går att spara mellan kalenderår. För föräldrapenning kan föräldrar

avstå ett större antal dagar som också kan användas under en följd av år och ett återtagande kan då vara av större betydelse. Familjedagspenning har större likheter med den tillfälliga föräldrapenningen i detta avseende. Det kan dock finnas situationer då ett återtagande kan vara aktuellt, t.ex. för att en förälder som rätt till familjedagspenning har avstått till har ansökt om ersättning för tid som infaller längre fram. Om vårdnadshavaren då ångrar att den godkänt avståendet, så bör det också kunna återtas under vissa förutsättningar. Regleringen om familjedagspenning i de aktuella delarna är uppbyggd på samma sätt som regleringen om föräldrapenning: förmånen är en individuell rätt för den försäkrade och de föreslagna bestämmelserna om avstående motsvarar i allt väsentligt det som gäller för föräldrapenning. Det är därför fullt rimligt att frågan om återtagande ska behandlas på samma sätt som när det gäller föräldrapenningen. Möjligheten till återtagande kommer med stor sannolikhet att användas i mycket begränsad omfattning, varvid administrationen inte bör bli betungande för Försäkringskassan.

På samma sätt som när det gäller övriga villkor inom familjedagspenningen, så är det förhållandena vid dagen som ersättningen avser som ska vara avgörande för om en förälder får avstå rätten till familjedagspenning eller inte. Detta innebär att den möjligheten kan ändras under ett år om vårdnadsförhållandena ändras.

Om en ensam vårdnadshavare har avstått rätten att få familjedagspenning till en annan förälder men vårdnaden sedan övergår till gemensam för den tidigare ensamma vårdnadshavarens samtliga barn, så har han eller hon inte längre någon möjlighet att avstå sådan rätt. Det finns därmed inte heller någon möjlighet för den mottagande föräldern att använda de avstådda dagarna för tid som infaller efter det att vårdnaden har ändrats. Eftersom avstående kan göras till föräldrar, dvs. personer som har en nära relation med barnet och vårdnadshavaren, så kan det förutsättas att information om att vårdnadsförhållandena är på väg att ändras når den förälder som fått dagar avstådda till sig i god tid. Regeringen bedömer att en sådan situation sällan bör bli problematisk.

Regeringen föreslår en annan utformning av bestämmelserna om avstående än den som föreslogs i promemorian. Någon ändring i sak jämfört med promemorians förslag är inte avsedd.

Dagar ska kunna användas av olika föräldrar för samma tid och barn

Det föreslås att dagarna med familjedagspenning ska få tas ut samtidigt av båda föräldrarna, även för samma barn. Generellt gäller att föräldrapenningsförmåner inte lämnas till flera föräldrar för samma tid och barn. Det finns dock undantag, t.ex. avseende de s.k. dubbeldagarna i föräldrapenningen och när föräldrar får tillfällig föräldrapenning när de behöver delta på en kurs för att lära sig vårda ett barn med sjukdom eller funktionsnedsättning. Motsvarande undantag föreslås avseende familjedagspenning. Enbart ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget. *TCO* är positiv medan Företagarna framför att samtida ledighet inte är nödvändig.

Regeringen noterar att behoven bland föräldrarna ser olika ut och att flexibilitet, vilket det nu aktuella förslaget innebär, är något föräldrar värderar högt. Förslaget ger även möjlighet till mer tid tillsammans som familj och samtida ledighet för att exempelvis delta i utvecklingssamtal kan i vissa fall vara nödvändig. Regeringen bedömer därför att det bör finnas en möjlighet till samtida ledighet.

Familjeveckan riktar sig till föräldrar som förvärvsarbetar. Föräldrar som inte arbetar, t.ex. på grund av studier eller arbetssökande, kan om övriga villkor uppfylls ha en rätt till föräldrapenning. Om föräldrarna önskar vara lediga tillsammans under t.ex. en lovvecka, ska det därför vara möjligt för en av föräldrarna att använda familjedagspenning

för ett barn samtidigt som den andra föräldern använder föräldrapenning för samma barn.

Sammanfallande rätt och familjedagspenning under semester

I socialförsäkringsbalken finns bestämmelser om samordning av socialförsäkringsförmåner som annars skulle kunna lämnas till samma person för samma tid eller för samma behov. När det gäller föräldrapenningsförmåner finns sådana bestämmelser bland annat i förhållande till sjukpenning och omvårdnadsbidrag (se 11 kap. 14 och 16 §§ SFB). Dessa kommer att gälla även familjedagspenning eftersom förmånen är en föräldrapenningsförmån. Rätten till familjedagspenning sammanfaller därutöver till viss del och i vissa situationer med rätten till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Familjedagspenning och någon av de andra föräldrapenningsförmånerna bör dock inte kunna lämnas till en förälder för samma tid. En bestämmelse bör därför införas som förhindrar detta.

ISF föreslår en omformulering av den i promemorian föreslagna bestämmelsen om samordning av familjedagspenning och föräldrapenning respektive tillfällig föräldrapenning (11 kap. 9 a § SFB). ISF föreslår att bestämmelsen i stället ska ha följande lydelse: ”En förälder kan inte för samma tid få ersättning för tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning och familjedagsersättning.” Förslagen i denna proposition avser införandet av förmånen familjedagspenning. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen i 11 kap. 9 a § SFB avser således endast samordningen av den förmånen med de övriga föräldrapenningsförmånerna. Regeringen bedömer därför att en omformulering enligt ISF:s förslag inte bör göras. Däremot föreslår regeringen en annan formulering av bestämmelsen. Någon ändring i sak jämfört med promemorians förslag är inte avsedd.

Föräldrapenningsförmåner lämnas inte för dag då en förälder är semesterledig enligt semesterlagen (1977:480) (se 11 kap. 11 § SFB). Om föräldern exempelvis avbryter semestern och i stället anmäler vård av sjukt barn till sin arbetsgivare, så kan dock tillfällig föräldrapenning betalas ut. Motsvarande bör gälla för familjedagspenning. Eftersom även den sistnämnda förmånen ska utgöra en föräldrapenningsförmån, så behövs ingen lagändring för att så ska bli fallet.

Familjedagspenning under pågående föräldraledighet

Det föreslås att familjedagspenning inte ska kunna lämnas för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats. En av förutsättningarna för att få rätt till familjedagspenning är att föräldern faktiskt avstår från förvärvsarbete den tid då familjedagspenning ska lämnas. En förälder som inte skulle ha arbetat den aktuella tiden uppfyller inte kravet om att avstå från faktiskt förvärvsarbete. Under pågående föräldraledighet med föräldrapenning kompenseras en förälder för det inkomstbortfall som ledigheten för med sig. En motsvarande begränsning finns när det gäller rätt till tillfällig föräldrapenning (se 13 kap. 18 § SFB). Den föreslagna bestämmelsen ska i de motsvarande delarna tillämpas på samma sätt som den som gäller för tillfällig föräldrapenning.

När en period under vilken föräldrapenning lämnas har löpt ut eller när föräldern gör ett uppehåll i ersättningsperioden och återgår i arbete kan familjedagspenning lämnas givet att föräldern skulle ha utfört arbete den aktuella tiden.

Som tidigare nämnts kan en förälder som kombinerar arbete med föräldraledighet, t.ex. arbetar några dagar i veckan, få familjedagspenning för tid då föräldern avstår från faktiskt förvärvsarbete.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 11 kap. 9 a och 10 §§ samt 12 a kap. 5 och 16 §§ SFB.

3.9.12 Ersättning för inkomstbortfall

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska beräknas enligt bestämmelserna om beräkning av tillfällig föräldrapenning.

Familjedagspenning ska föras in i den bestämmelse i socialförsäkringsbalken som anger vilka förmåner som beräknas utifrån sjukpenninggrundande inkomst.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *SACO, LO* och *TCO* tillstyrker förslaget, TCO vill se ett höjt ersättningstak till tio prisbasbelopp. Övriga instanser yttrar sig inte om förslaget.

Försäkringskassan vill se vissa förtydliganden avseende skyddad sjukpenninggrundande inkomst. *Medlingsinstitutet* skulle vilja se en tydligare beskrivning av de skillnader som uppstår vid uttag av olika föräldrapenningsförmåner som en följd av att en stor del av arbetsmarknaden har avtalade tillägg som toppar upp viss ersättning.

Skälen för regeringens förslag

Kompensation för inkomstbortfall

Familjedagspenning ska kompensera för inkomstbortfall från arbete. Det är viktigt att ersättningen ligger på en skälig nivå för att föräldrar ska få en verklig möjlighet till ledighet inom ramen för familjeveckan. En för låg kompensationsnivå kan innebära ett för stort inkomstbortfall för att föräldern ska kunna använda ledigheten.

Liksom för flertalet arbetsbaserade förmåner, t.ex. föräldrapenning på sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning, ska för familjedagspenning krävas att föräldern har en sjukpenninggrundande inkomst (SGI). För att SGI ska kunna fastställas måste den försäkrades årliga inkomst komma från arbete i Sverige, komma från arbete som kan antas vara minst sex månader i en följd eller vara årligen återkommande samt kunna antas uppgå till minst 24 procent av prisbasbeloppet (25 kap. 3 § SFB). Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen kan medföra att även inkomster från arbete i ett annat EU- eller EES-land kan räknas med.

Det finns i dag olika sätt att beräkna dagersättningen beroende på vilken föräldrapenningsförmån som avses. Exempelvis är såväl taket för SGI som delningstalen olika. Inom den tillfälliga föräldrapenningen är taket för SGI 7,5 prisbasbelopp och inom föräldrapenningen är taket tio prisbasbelopp. Vid beräkning av samtliga föräldrapenningsförmåner multipliceras 80 procent av förälderns SGI med faktorn 0,97. Delningstalet för att beräkna dagersättningen varierar sedan beroende på om förmånen ska kalenderdagsberäknas (delningstal 365) eller arbetstidsberäknas utifrån förälderns arbetstid. Se tabell 3.16.

Tabell 3.16 Sjukpenninggrundande inkomst och beräkning av dagersättning

	Tillfällig föräldrapenning	Föräldrapenning
Högsta SGI 2021	357 000 kronor	476 000 kronor
Högsta månadslön	29 750 kronor	39 667 kronor
Heltidsarbete 40 timmar per vecka (delningstal)	260 dagar	365 dagar
Högsta dagersättning (vid heltidsarbete 40 timmar per vecka) före skatt	1 065 kronor	1011 kronor

Källa: Egna beräkningar.

Ersättningen ska beräknas på samma sätt som tillfällig föräldrapenning

Mot bakgrund av att familjeveckan utformas inom ramen för föräldraförsäkringen, är arbetsbaserad och avser föräldrar som faktiskt utför förvärvsarbete samt att ersättningen inte kan tas ut på arbetsfria dagar anser regeringen att familjedagspenning ska beräknas på samma sätt som tillfällig föräldrapenning. Att ersättningen beräknas i enlighet med regelverket för tillfällig föräldrapenning överensstämmer väl med syftet med familjeveckan och innebär en god kompensation för de kortare ledigheter som reformen omfattar. En för låg sammantagen kompensationsnivå kan ha negativa konsekvenser för den faktiska möjligheten att använda förmånen. Det kan också ha negativa konsekvenser för ambitionen att både män och kvinnor ska använda dagarna och om därmed för ambitionen om en jämställd fördelning av föräldraledighet i stort och av uttaget av familjedagspenning mer specifikt. Män har i genomsnitt högre löner än kvinnor och en större andel av männen har därmed inkomster över taket för SGI. Det påverkar sannolikt incitamenten för att använda ersättningen. Ersättningsnivån spelar roll för fördelningen av dagar mellan föräldrarna men det kan vara svårt att isolera denna effekt från andra faktorer som påverkar uttag, såsom föräldrarnas utbildningsnivå, skillnader i inkomst för respektive förälder och mellan paren, könsstereotypa normer om att kvinnor har huvudansvar för omsorg om barn etc. Av de dagar som faktiskt används under ett år är uttaget mer jämställt när det gäller den tillfälliga föräldrapenningen. Uttagsperioder, barns åldrar och hur många dagar som används per år och barn varierar dock mellan ersättningsformerna, vilket gör att en jämförelse av fördelningen mellan män och kvinnor när det gäller de olika förmånerna inte är helt rättvisande. För att familjeveckan ska vara möjlig att använda för både män och kvinnor och för föräldrar med olika inkomstnivåer och med arbete inom olika sektorer på arbetsmarknaden är en god kompensationsnivå viktig. Det finns därför starka skäl till att familjedagspenning ska beräknas på samma sätt som tillfällig föräldrapenning.

Att ersättningen per dag blir relativt hög som en följd av att delningstalet är lägre än i föräldrapenningen kan gynna grupper med låga inkomster som kan ha svårare att hantera ett större inkomstbortfall vid kortvarig ledighet. I detta instämmer arbetstagarorganisationerna *LO, TCO* och *SACO*. Både LO och TCO lyfter dock frågan om ersättningstaket för tillfällig föräldrapenning. TCO önskar att det höjs till tio prisbasbelopp, dvs. samma som för föräldrapenning, LO framför att om det även finns fortsatt rätt till föräldrapenning kan det medföra att föräldern i stället väljer den ersättningen. En höjning av taket för tillfällig föräldrapenning, och därmed familjedagspenning, innebär ökade utgifter för staten men en bättre kompensation för hushåll med högre löneinkomster. En eventuell höjning av taket ligger dock utanför detta lagstiftningsprojekt. Det kan dock noteras att ersättningen per dag är högre när det gäller tillfällig föräldrapenning än när det gäller föräldrapenning trots olika inkomsttak eftersom delningstalen skiljer sig åt. Även förekomsten av kollektivavtal eller överenskommelser om föräldralön vid föräldraledighet kan innebära att den faktiska inkomstförlusten skiljer sig åt mellan olika föräldrar. *Medlingsinstitutet* skulle vilja se en tydligare beskrivning av de skillnader som uppstår mellan olika föräldrapenningsförmåner som en följd av dessa överenskommelser. Regeringen bedömer att en sådan beskrivning inte är behövlig i detta sammanhang eftersom det inte är de befintliga förmånerna som förslagen i denna proposition avser. Vilka eventuella överenskommelser som kan komma att gälla familjedagspenningen framöver är en fråga för arbetsmarknadens parter.

I och med att regeringens förslag att familjedagspenning ska beräknas på samma sätt som tillfällig föräldrapenning innebär att en förälders SGI ska ligga till grund för beräkningen ska familjedagspenning föras in i den bestämmelse i socialförsäkringsbalken som anger vilka förmåner som beräknas utifrån SGI (24 kap. 3 §).

Skydd för sjukpenninggrundande inkomst

Försäkringskassan vill se vissa förtydliganden avseende sjukpenninggrundande inkomst för dem som arbetar deltid och samtidigt exempelvis studerar, deltar i arbetsmarknadspolitiskt program eller vid korttidsarbete. I korthet kan det sägas att beräkningen av familjedagspenning ska göras på samma sätt som vid beräkning av tillfällig föräldrapenning i de aktuella situationerna, vilket följer av den föreslagna 12 a kap. 18 § SFB.

I vissa situationer kan en förälder som avbryter eller inskränker sitt arbete få en skyddad SGI (26 kap. 11–18 a §§ SFB). Sjukpenning och tillfällig föräldrapenning kan dock inte beräknas på den skyddade SGI:n för en försäkrad som bedriver studier eller deltar i arbetsmarknadspolitiskt program och får t.ex. aktivitetsstöd (26 kap 19 § SFB). Då är den sjukpenninggrundande inkomsten vilande. Under tid då SGI är vilande kan, om den försäkrade föräldern har inkomster av arbete, en studiestöds-SGI beräknas på den inkomsten samt en årsarbetstid fastställas som motsvarar den tid den försäkrade faktiskt arbetar.

För t.ex. en studerande förälder med en vilande SGI och som arbetar vid sidan av studierna kan en studiestöds-SGI vara fastställd på det aktuella arbetet. När studenten avstår från detta arbete beräknas ersättningen följaktligen på studiestöds-SGI:n och utifrån tillhörande årsarbetstid. Detsamma gäller en förälder som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får t.ex. aktivitetsstöd och arbetar deltid. För en försäkrad som deltar i korttidsarbete där arbetsgivaren har rätt till statligt stöd är SGI:n skyddad (26 kap. 18 a § SFB), men hålls inte vilande, som för övriga exempel ovan.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 12 a kap. 18 § och 24 kap. 3 § SFB.

3.9.13 Övriga ändringar i socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska kunna lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består.

Regeringens bedömning: De bestämmelser i socialförsäkringsbalken som avser föräldrapenningsförmåner bör även omfatta familjedagspenning.

Utöver vad som följer av de lämnade förslagen, bör sådana bestämmelser i socialförsäkringsbalken som avser antingen föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning inte avse familjedagspenning.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Förslaget kommenteras inte av remissinstanserna. Inte heller bedömningen kommenteras, bortsett från att *Försäkringskassan* vill se en tillkommande, uttrycklig bestämmelse om SGI-skydd vid uttag av förmån som baserar sig på SGI.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Vistelse utomlands

Det grundläggande kravet på att en förälder har rätt till föräldrapenningsförmåner endast för vård av barn som är bosatt i Sverige gäller även familjedagspenning eftersom det är en föräldrapenningsförmån (11 kap. 8 § SFB).

Familjedagspenning föreslås kunna lämnas för tid då föräldern eller familjen vistas utomlands så länge rätten till förmånen består.

Andra bestämmelser i socialförsäkringsbalken

I flera bestämmelser i socialförsäkringsbalken nämns föräldrapenningsförmåner. Det handlar om samordningsbestämmelser för andra förmåner (se t.ex. 31 kap. 12 §) och underlaget för pensionsgrundande inkomst (59 kap. 13 §). I och med att familjedagspenning föreslås utgöra en föräldrapenningsförmån så kommer även familjedagspenning att omfattas av de bestämmelserna. Det finns inte någon anledning att undanta familjedagspenning, som är en föräldrapenningsförmån, från dessa bestämmelser. Inga ändringar är därmed nödvändiga.

Socialförsäkringsbalken har ett antal paragrafer, utöver de som finns i 11–13 kap., som innehåller bestämmelser om antingen föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning. Med anledning av de olika förmånernas karaktär och syften, görs bedömningen att familjedagspenning inte bör föras in i dessa paragrafer, utöver de förslag som lämnas i denna proposition.

SGI-skydd

Om en förälder inskränker eller gör ett avbrott i sitt förvärvsarbete och föräldern inte längre kan antas komma att få inkomst för eget arbete i den omfattning som ligger till grund för den sjukpenninggrundande inkomsten så ska den inte längre gälla. En försäkrad kan dock i vissa situationer få behålla en fastställd SGI, under s.k. SGI-skyddad tid (se 26 kap. 9–18 a §§ SFB).

I Försäkringskassans rättsliga ställningstagande (2018:06) framgår att SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade helt avstår från förvärvsarbete och får hel ersättning i form av graviditetspenning, närståendepenning, smittbärarpenning, tillfällig föräldrapenning, eller föräldrapenning enligt 12 kap. 5 § SFB. Vidare framgår att SGI-skydd också gäller för en försäkrad som arbetar och får någon av de förmåner som räknas upp ovan i lägre grad än hel, om han eller hon samtidigt arbetar i en omfattning som medför att han eller hon inte kan få förmånen i en högre omfattning. Detsamma torde enligt regeringens mening även gälla under tid då den försäkrade avstår från förvärvsarbete och får familjedagspenning. Regeringen gör därför bedömningen att en förälders SGI är skyddad enligt befintligt regelverk även under den tid en förälder får familjedagspenning. *Försäkringskassan* framför att de önskar se en uttrycklig bestämmelse om SGI-skydd i dessa situationer. En sådan bestämmelse omfattar dock mer än bara familjedagspenningen och går därför utanför vad detta lagstiftningsprojekt omfattar. Det kan även noteras att det finns viss stödjande praxis i frågan (jfr bland annat Kammarrätten i Stockholms dom den 25 april 2007 i mål nr 938-07).

Lagtext

Bestämmelsen om familjedagspenning vid utlandsvistelse finns i 6 kap. 16 § SFB.

3.9.14 Administration

Regeringens förslag: Familjedagspenning ska inte lämnas för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Detta ska dock inte gälla om det finns synnerliga skäl för att familjedagspenning ändå bör lämnas.

Familjedagspenning ska handläggas av Försäkringskassan.

Regeringens bedömning: Det bör inte med anledning av införandet av familjedagspenning göras några ändringar i de gemensamma bestämmelserna i socialförsäkringsbalken, om bl.a. handläggning.

Det saknas behov av nya eller ändrade bestämmelser om sekretess och om behandling av personuppgifter.

Försäkringskassan bör informera föräldrar som berörs av förmånen om möjligheten att ansöka om ersättning samt inom ramen för sina uppgifter informera om regelverket. Därutöver bör myndigheten verka för ett jämställt föräldraskap.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *TCO* tillstyrker att familjedagspenning inte ska lämnas för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Ingen annan instans kommenterar frågan.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) framför att behandlingen av kontaktuppgifter om t.ex. barns skola bör analyseras ytterligare eftersom barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd.

ISF önskar klargörande i fråga om ett intyg krävs för att visa att ansökan motsvarar en studiedag eller att ett samtal på skolan är ett utvecklingssamtal samt en mer djupgående analys av vad en försäkrad ska intyga på heder och samvete i dessa situationer.

Försäkringskassan och *Förvaltningsrätten i Falun* önskar ett förtydligande om vad som gäller för återkrav och ränta.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Administration och handläggning

Enligt gällande bestämmelser i socialförsäkringsbalken ska förmåner som tillhör avdelningen socialförsäkringsförmåner till föräldrar och barn administreras av Försäkringskassan (8 kap. 5 §). Det är ändamålsenligt att även handläggning av familjedagspenning sker på Försäkringskassan. Myndigheten har uppbyggda system för hantering av andra föräldrapenningsförmåner och kan återanvända mycket information och vissa system. Föräldrar har dessutom sedan tidigare erfarenhet av att förmåner som berör deras barn och föräldraskap handläggs av Försäkringskassan.

Det föreslås inga ändringar av de gemensamma bestämmelserna i socialförsäkringsbalkens sista avdelning (104–117 kap.) med anledning av att familjedagspenning införs. Det bedöms inte finnas några skäl att reglera de administrativa delarna när det gäller familjedagspenning särskilt. Det gäller även i förhållande till bestämmelserna om återkrav och ränta i 108 kap. SFB, som exempelvis *Försäkringskassan* önskar förtydliganden kring.

Enligt de gemensamma handläggningsbestämmelserna ska den som vill begära en förmån ansöka om den skriftligen (se 110 kap. 4 § första stycket SFB). I likhet med vad som gäller för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning föreslås en särskild bestämmelse som anger att familjedagspenning inte lämnas för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan kom in till Försäkringskassan. Om det finns synnerliga skäl, kan familjedagspenning ändå lämnas för tid dessförinnan.

Det bedöms att de utredningsbefogenheter Försäkringskassan har med stöd av 110 kap. 14 § SFB är tillräckliga för att tillgodose behovet av utredning i ärenden om familjedagspenning. Det kan dock nämnas att Försäkringskassan gjort en framställan till regeringen (dnr S2015/05637) avseende bestämmelsen om uppgiftsskyldighet gällande en namngiven person som gäller för myndigheter, arbetsgivare och uppdragsgivare m.fl. (se 110 kap. 31 § SFB). Försäkringskassan anger att bestämmelsen inte omfattar vissa huvudmän för förskola och skola. Det gäller de instanser som inte är kommunala och därmed inte anses vara myndighet i detta hänseende. Försäkringskassan anger vidare att detta kan begränsa myndighetens möjligheter att kräva uppgifter om ett barns närvaro på den aktuella instansen, vilket i sin tur begränsar kontrollmöj-

ligheten i ärenden om tillfällig föräldrapenning. Ärendet bereds inom Regeringskansliet och är inte föremål för detta lagstiftningsärende.

ISF önskar klargöranden om huruvida ett intyg krävs för att visa att ansökan avser en studiedag eller att ett samtal på skolan är ett utvecklingssamtal och klargöranden om vad en försäkrad ska intyga på heder och samvete. Regeringen konstaterar att Försäkringskassan ska se till att ärenden blir utredda i den omfattning som krävs (se 110 kap. 13 § SFB). Vilket underlag som behövs för att göra en riktig bedömning av olika ärenden är upp till Försäkringskassan att bedöma. Ett särskilt reglerat intygskrav bedöms, bland annat med erfarenhet från det tidigare intygskrav som under en period gällde för tillfällig föräldrapenning för vård av barn, medföra stor olägenhet för föräldrar, för de verksamheter inom skolområdet som berörs samt för administrationen på Försäkringskassan. Detta instämmer ISF i. Den myndighet som föreslås administrera förmånen, Försäkringskassan, har inte lyft fram att det skulle finnas behov av något sådant intygskrav.

Den som ansöker om familjedagspenning ska lämna uppgifter om faktiska förhållanden på heder och samvete (se 110 kap. 4 § andra stycket SFB). Uppgifterna ska vara fullständiga och sanningsenliga. Faktiska förhållanden kan exempelvis avse att föräldern skulle har arbetat den tid som ansökan avser, att skolan har lov eller studiedag och att föräldern har vårdat barnet den dag för vilken föräldern ansöker om ersättning. Den som lämnar felaktiga uppgifter om faktiska förhållanden kan göra sig skyldig till bidragsbrott enligt bidragsbrottslagen (2007:612). Eftersom uppgifter lämnas på heder och samvete kan det också vara fråga om brottet osann försäkran (15 kap. 10 § brottsbalken). Vissa uppgifter kan Försäkringskassan, om så behövs, kontrollera exempelvis genom offentliga uppgifter om kommunala förskolors och skolors lov och studiedagar. I andra fall kan uppgifter behöva inhämtas på annat sätt. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det inte heller behövs något intyg från föräldern för att säkerställa att det den aktuella dagen är t.ex. en lov- eller studiedag eller att ett utvecklingssamtal har ägt rum.

Sekretess i ärenden om familjedagspenning

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns bestämmelser om sekretess till skydd för enskild i ärenden enligt lagstiftningen om allmän försäkring (28 kap. 1 och 6 §§). Familjedagspenningen föreslås vara en föräldrapenningsförmån. Uppgifter som förekommer i ärenden om föräldrapenningsförmåner omfattas av de nämnda bestämmelsernas räckvidd. Regeringens bedömning är att några ytterligare bestämmelser om sekretess därmed inte behöver införas.

Personuppgiftsbehandling

Förslaget om familjedagspenning medför att Försäkringskassan kommer att behandla personuppgifter i förhållande till en ny socialförsäkringsförmån. Det kan handla om t.ex. uppgifter om förälders namn, personnummer, adress, inkomster, arbetsgivare och kontonummer, uppgifter om vårdnad avseende förälderns barn, uppgifter om barns namn och personnummer samt kontaktuppgifter till den förskola, skola eller annan pedagogisk omsorg som barnet deltar i. Det kan konstateras att de uppgifter som Försäkringskassan behöver ha tillgång till och behandla när det gäller familjedagspenning är sådana typer av uppgifter som myndigheten redan i dag har tillgång till och behandlar med stöd av det gällande regelverket för personuppgiftsbehandling när det gäller bl.a. föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Uppgifterna kommer, på samma sätt som när det gäller föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, att behandlas för att pröva en persons rätt till familjedagspenning, fastställa beloppets storlek och betala ut beviljad ersättning.

Den grundläggande regleringen om behandling av personuppgifter finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad EU:s dataskyddsförordning. Därutöver finns bestämmelser om personuppgiftsbehandling hos Försäkringskassan i 114 kap. SFB och förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration.

Såsom *IMY* har påpekat anges i skäl 38 till EU:s dataskyddsförordning att barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd.

Försäkringskassans personuppgiftsbehandling i nu aktuella ärenden är nödvändig för att myndigheten ska kunna fullfölja sin uppgift att handlägga sådana ärenden enligt vad som regleras i SFB i den lydelse som föreslås i denna proposition och i förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan. Den rättsliga grunden för behandlingen är därmed att den är nödvändig för att fullgöra en rättlig förpliktelse och att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 c och e i EU:s dataskyddsförordning). Den rättsliga grunden och syftet med behandlingen är fastställda i nationell rätt. De närmare ändamålen för Försäkringskassans behandling av personuppgifter i allmänhet finns i SFB.

Bestämmelserna i 114 kap. SFB tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet som gäller förmåner enligt balken och kommer därmed att tillämpas även i förhållande till familjedagspenning (se 114 kap. 2 § första stycket SFB). De ändamål för vilka Försäkringskassan får behandla personuppgifter i allmänhet framgår av 114 kap. 7–10 §§ SFB. Myndigheten får i sin verksamhet behandla personuppgifter bland annat om det är nödvändigt för att handlägga ärenden (114 kap. 7 § första stycket 4 SFB). Sådana personuppgifter som behövs i ärenden om familjedagspenning kommer att behandlas för samma ändamål som motsvarande personuppgifter redan i dag behandlas för i ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Uppgifterna får behandlas i socialförsäkringsdatabasen (se 114 kap. 14 § och 15 § första stycket SFB och 2 § förordningen om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration).

Den aktuella regleringen om personuppgiftsbehandling har redan i ett tidigare lagstiftningsärende ansetts vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning (se prop. 2017/18:171 s. 76 f.).

I promemorian gjordes bedömningen att Försäkringskassans behandling av personuppgifter i förhållande till familjedagspenning inte kommer att omfatta några känsliga personuppgifter (se artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning). IMY anser att det bör analyseras närmare vilka slags kontaktuppgifter till den förskola, skola eller annan pedagogisk omsorg som barnet deltar i som kan komma att behandlas av Försäkringskassan och om det exempelvis kan leda till behandling av känsliga personuppgifter om ett barn beroende på vilken pedagogisk omsorg barnet deltar i. Regeringen uppfattar IMY:s synpunkt som att den har sin grund i frågan om det utifrån vilken pedagogiska omsorg som avses kan dras slutsatser om sådana barnets, och möjligen övriga familjemedlemmars, personliga förhållanden som exempelvis religiös övertygelse och hälsa.

De typer av kontaktuppgifter som avses är även i detta fall sådana som Försäkringskassan redan i dag behandlar i ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Det handlar om den pedagogiska omsorgens namn, postadress och telefonnummer samt uppgift om land (om den pedagogiska omsorgen är i annat land än Sverige). Även om inga definitiva slutsatser kan dras om barnets eller övriga familjemedlemmars personliga situation enbart utifrån vilken pedagogisk omsorg barnet deltar i, så

kan det enligt regeringens bedömning inte uteslutas att barnets deltagande i en verksamhet med en viss inriktning i vart fall kan indikera ett visst förhållande och att det kan vara fråga om känsliga personuppgifter. Sådana personuppgifter som nu avses får behandlas av Försäkringskassan eftersom det är nödvändigt av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på grundval av svensk rätt (artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning). Det rättsliga stödet för behandlingen finns i SFB och förordningen med instruktion för Försäkringskassan. De närmare ändamålen för Försäkringskassans behandling av känsliga personuppgifter finns i SFB. Myndigheten får behandla känsliga personuppgifter bland annat om uppgifterna har lämnats till myndigheten i ett ärende eller om de är nödvändiga för handläggning av ett ärende (114 kap. 11 § första stycket SFB). Sådana känsliga personuppgifter som kan behövas i ärenden om familjedagspenning kommer att behandlas för samma ändamål som motsvarande personuppgifter redan i dag behandlas för i ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Uppgifterna får behandlas i socialförsäkringsdatabasen (se 114 kap. 15 § andra stycket och 16 § SFB och 2 § förordningen om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration). De aktuella bestämmelserna har ansetts förenliga med artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning (se prop. 2017/18:171 s. 193).

De personuppgifter som är aktuella kommer i huvudsak att lämnas av den person som ansöker om förmånen. Vissa uppgifter kan Försäkringskassan dock komma att hämta in från en annan myndighet, framför allt från Skatteverket. Det handlar exempelvis om inkomstuppgifter ur Skatteverkets beskattningsdatabas som behövs för att Försäkringskassan ska kunna bestämma en persons SGI. Som anges ovan är det fråga om sådana typer av uppgifter som Försäkringskassan redan i dag har tillgång till och behandlar vid handläggning av ärenden om föräldrapenningsförmåner. Även när det gäller personuppgiftsbehandlingen vid informationsöverföring mellan Försäkringskassan och andra myndigheter finns tillräckliga regelverk på plats. När det gäller det nämnda exemplet, dvs. informationsöverföring från beskattningsdatabasen, är den rättsliga grunden för Skatteverkets behandling i samband med att uppgifter lämnas till Försäkringskassan i första hand att fullgöra en rättslig förpliktelse (artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning). För Skatteverkets behandling är den rättsliga förpliktelsen och syftet med behandlingen fastställd i 7 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet som innehåller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet gentemot Försäkringskassan. Det finns även en kompletterande uppgiftsskyldighet i 110 kap. 31 § SFB. Skatteverkets behandling av uppgifter är tillåten enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, se 1 kap. 5 § 1.c och 2 kap. 1–3 §§. Se även 2 kap. 8 c § samma lag som innehåller bestämmelser om direktåtkomst för Försäkringskassan.

När det gäller frågan om huruvida personuppgiftsbehandlingen kan anses vara proportionerlig, kan det inledningsvis konstateras att syftet med behandlingen är att Försäkringskassan ska kunna avgöra om en person har rätt till familjedagspenning och med vilket belopp och betala ut beviljad ersättning. Det handlar om att myndigheten ska handlägga ärenden om en förmån till personer som gör anspråk på förmånen, dvs. det är frivilligt för den enskilde att ansöka om familjedagspenning. De uppgifter som kommer att behandlas är enbart sådana uppgifter som behövs för att Försäkringskassan ska kunna handlägga ett ärende om familjedagspenning. Regeringen bedömer att det inte finns någon annan, eventuellt mindre ingripande, metod för att myndigheten ska kunna göra de nödvändiga bedömningarna i ärenden om familjedagspenning. Den typ av personuppgifter som nu avses bedöms inte vara av sådan karaktär att behandlingen av dem i nämnda syfte innebär något större intrång i den personliga integriteten. Vidare kommer uppgifterna att behandlas inom en myndighet som redan hanterar personuppgifter av det avsedda slaget och som har uppbyggda system för en sådan behandling. Som anges ovan kommer uppgifter i ärenden om

familjedagspenning att omfattas av sekretess hos Försäkringskassan. Regeringen bedömer att den personuppgiftsbehandling som det är fråga om är proportionerlig, även med beaktande av att den till viss del kan avse känsliga personuppgifter och avser uppgifter om barn.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att de befintliga regelverken om behandling av personuppgifter är tillräckliga för den personuppgiftsbehandling som förslaget om familjedagspenning medför. Någon ytterligare reglering med anledning av den nya förmånen behövs därför inte. Liksom IMY anger är det den personuppgiftsansvarige, framför allt Försäkringskassan i detta fall, som ansvarar för att dataskyddsprinciperna efterlevs i praktiken.

Information till föräldrar

I samband med införandet av den nya förmånen kommer både föräldrar och arbetsgivare ha ett stort behov av information om det nya regelverket. Försäkringskassan har en generell uppgift att informera om socialförsäkringsförmånerna och därför kommer myndigheten att få en viktig roll att nå ut med information om regelverket och ansökningsförfarandet.

Utöver information om regelverket bör Försäkringskassan verka för ett jämställt nyttjande av förmånen. Försäkringskassan har för 2021 ett mål i regleringsbrevet om att bland annat verka för ett jämställt nyttjande av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Regeringen anser att det kan övervägas om målet kan behöva kompletteras när bestämmelserna om familjedagspenning har trätt i kraft.

Lagtext

Bestämmelsen om familjedagspenning för tid före ansökan finns i 12 a kap. 14 § SFB.

3.9.15 EU-frågor och andra internationella frågor

Regeringens bedömning: Familjedagspenning kommer att omfattas av EU:s samordningsförordning och bör tillhöra sakområdet familjeförmåner.

Socialförsäkringsavtal som har ingåtts med andra länder och som omfattar föräldraförsäkringen kommer att omfatta även familjedagspenning.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* framför att förmånen skulle kunna klassas som förmån vid moderskap/faderskap. Inga andra instanser har yttrat sig i frågan.

Skälen för regeringens bedömning

EU:s samordningsförordning

Bestämmelser om samordning av socialförsäkringsförmåner inom EU finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (nedan kallad samordningsförordningen) och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Syftet med samordningsförordningen är att samordna men inte harmonisera medlemsländernas lagstiftning om bland annat socialförsäkring. Enligt artikel 3.1 i samordningsförordningen framgår att den ska tillämpas på all lagstiftning som omfattar den sociala tryggheten som rör bland annat moderskaps- och likvärdiga faderskapsförmåner, förmåner vid sjukdom och familjeförmåner. Förmånerna kategoriseras i olika sakområden.

Kategoriseringen i olika sakområden har betydelse för hur samordningen av förmåner ska ske vad gäller bland annat beräkning av förmånen, om sammanläggning av perioder ska ske och hur förmånen ska administreras i gränsöverskridande situationer inom EU. De särskilda bestämmelser som gäller för varje angivet sakområde beskrivs i avdelning III i samordningsförordningen.

De svenska föräldrapenningsförmånerna (föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning) och även graviditetspenning omfattas av samordningsförordningen, men har kategoriserats inom olika sakområden. I förordningen saknas en definition av begreppet förmåner vid moderskap och likvärdiga faderskapsförmåner. Vad som utgör familjeförmån definieras däremot i artikel 1 z som alla förmåner och kontantförmåner som är avsedda att kompensera för en familjs utgifter, exklusive förskott avseende underhållsstöd till barns vårdnadshavare samt de särskilda bidrag vid barns födelse och barns adoption som anges i förordningens bilaga 1. Regeringen har förklarat att tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning ska tillhöra sakområdet förmåner vid sjukdom. Högsta förvaltningsdomstolens dom den 6 februari 2019 i mål nr 6869-17 har inneburit att föräldrapenningen anses vara en familjeförmån.

Familjeveckan syftar till att underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningarna för föräldrar att förvärvsarbeta och att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen. Familjedagspenning är en arbetsbaserad förmån med syftet att möjliggöra för föräldrar att vara lediga när barn i ett visst åldersspann inte är i förskola, fritidshem eller skola på grund av lov, terminsuppehåll, studiedagar eller motsvarande. Ersättningen kompenserar för förälderns inkomstbortfall. Förmånen är en individuell förmån som kan lämnas till barnets vårdnadshavare. Den är arbetsbaserad och utgår från vårdnadshavarnas enskilda anställningsförhållanden och individuella sjukpenninggrundande inkomster. Familjeveckan skiljer sig från exempelvis föräldrapenningen genom att det enbart är en förälder som faktiskt avstår från förvärvsarbete den aktuella tiden som kan komma i fråga för förmånen och därmed kan inte en förälder som inte arbetar omfattas av förmånen. Dessutom skiljer sig familjedagspenningen från föräldrapenningen på så sätt att den har vårdnadshavaren som utgångspunkt och möjligheten till ersättning ges för barnen som grupp och inte per barn.

Att familjedagspenningen är en individuell förmån betonas särskilt genom att dagar tilldelas en förälder som har gemensam vårdnad om ett barn i det aktuella intervallet utan möjlighet att avstå dagar. För en förälder med ensam vårdnad är hälften av dagarna inte möjliga att avstå.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att familjedagspenningen är en sådan förmån som kommer att omfattas av samordningsförordningen. Givet reformens syfte och konstruktion, bör den tillhöra sakområdet familjeförmåner. *Försäkringskassan* framför att det kan övervägas om familjedagspenningen är att se som en förmån vid moderskap/faderskap och att en kategorisering som familjeförmån innebär att förmånen ska samordnas med familjeförmåner av föräldrapenningtyp från andra medlemsstater. Moderskaps-/faderskapsförmåner finns visserligen inte definierade i samordningsförordningen, men i skäl 19 i ingressen beskrivs moderskaps-/faderskapsförmåner som förmåner som utges under de första månaderna av ett nyfött barns liv. I den ovan nämnda domen från Högsta förvaltningsdomstolen hänvisas till skäl 19 som argument för att föräldrapenning inte är att beteckna som en moderskaps- eller faderskapsförmån utan en familjeförmån. Föräldrapenning kan betalas ut från och med den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse till och med barnet tolvårsdag eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat det femte skolåret i grundskolan. Familjedagspenning är inte är en förmån som endast utges under de första månaderna

av ett nyfött barns liv, ersättningen avser barn i åldern 4–16 år. Sammantaget gör regeringen bedömningen att förmånen bör klassificeras som en familjeförmån.

Att familjedagspenning bedöms vara en familjeförmån får vissa konsekvenser för handläggningen av förmånen.

För att bestämmelserna om familjeförmåner i samordningsförordningen ska kunna tillämpas, så behöver det finnas en familj som är i en gränsöverskridande situation. Nationella kriterier, till exempel behovsprövning och åldersgränser, får tillämpas så länge de inte är diskriminerande ur ett unionsrättsligt perspektiv. En förälder har rätt till föräldrapenningsförmåner endast för vård av ett barn som är bosatt i Sverige (se 11 kap. 8 § SFB). Detta föreslås gälla även för familjedagspenningen. Samordningsförordningens bestämmelser om familjeförmåner innebär exempelvis att krav på bosättning i Sverige för rätt till en förmån inte kan upprätthållas. Det betyder att en förälder med stöd av EU-rätten kan ha rätt till familjedagspenning även om barnet inte är bosatt i Sverige. Om en förälder arbetar i Sverige och den andra föräldern bor tillsammans med barnet i ett annat medlemsland, kan föräldern i Sverige därmed ha rätt till familjeförmåner från den svenska socialförsäkringen, exempelvis i form av familjedagspenning, som om barnet var bosatt i Sverige. Det gäller dock under förutsättning att föräldern i Sverige uppfyller de övriga villkoren för förmånen som finns i socialförsäkringsbalken.

Med stöd av artikel 5 b i samordningsförordningen bör verksamhet som exempelvis förskola och skola i ett annat EU- eller EES-land i detta sammanhang likställas med motsvarande verksamhet enligt skollagen. Även när ett barn går i förskola eller skola i ett annat EU- eller EES-land men föräldrarna är försäkrade för arbetsbaserade förmåner i Sverige kan det därmed finnas en rätt till familjedagspenning.

En familj kan ha rätt till familjeförmåner från flera medlemsländer samtidigt. I artikel 10 i samordningsförordningen finns en bestämmelse om förhindrande av sammanträffande av förmåner. För att undvika överkompensation samordnas förmånerna i sådana situationer, de särskilda bestämmelserna för familjeförmåner återfinns i kapitel 8 i avdelning III i förordningen. För föräldrapenning innebär det exempelvis att belopp samordnas i de fall då båda föräldrarna ansöker om föräldrapenning från varsitt medlemsland för samma barn och tid. Antalet sådana ärenden i Sverige är litet. För familjedagspenning skulle det, vid motsvarande hantering, innebära att en motsvarande förmån i det andra medlemslandet behöver kontrolleras.

Bestämmelserna i samordningsförordningen och i internationella överenskommelser som Sverige är bunden av kan medföra att även inkomster från annat land ska ingå i SGI.

Avtal om social trygghet

Socialförsäkringsavtal är överenskommelser mellan Sverige och ett eller flera andra länder för att samordna och reglera tillämpningen av ländernas sociala trygghetssystem i olika försäkringssituationer. Ett avtal om social trygghet ska tillämpas när en förälder eller förälderns barn är i en gränsöverskridande situation som omfattas av avtalet. Avtalen kan innehålla bestämmelser om export, dvs. att ersättning ska betalas ut även om förmånstagaren är bosatt eller uppehåller sig i det andra avtalslandet.

Internationella avtal där föräldraförsäkringen ingår är exempelvis Sveriges avtal med Bosnien och Hercegovina, Serbien, Chile, Israel och Turkiet. Eftersom familjedagspenning kommer att vara en del av föräldraförsäkringen bedöms att även den förmånen kommer att omfattas av de nämnda avtalen.

Avtalen kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i socialförsäkringsbalken.

3.9.16 Föräldraledighet med familjedagspenning

Regeringens förslag: Det ska införas en ny rätt till ledighet i föräldraledighetslagen, benämnd ledighet med familjedagspenning m.m.

En förälder ska ha rätt till ledighet under tid då han eller hon får familjedagspenning. Rätt till ledighet ska finnas även för en förälder som skulle ha haft rätt till familjedagspenning om han eller hon inte hade omfattats av bestämmelserna i socialförsäkringsbalken om bibehållen sjukersättning när den försäkrade förvärvsarbetar.

Ledighet med familjedagspenning ska under ett kalenderår få delas upp på ett obegränsat antal perioder.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet med familjedagspenning för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet med familjedagspenning för att delta i ett utvecklingssamtal eller motsvarande ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början.

Till följd av att den nya rätten till ledighet införs ska bestämmelsen i föräldraledighetslagen som anger de olika formerna av föräldraledighet kompletteras.

Regeringens bedömning: Inga andra ändringar av föräldraledighetslagens bestämmelser bör göras.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Av de instanser som tydligt tar ställning till förslaget om ny ledighetsgrund så avstyrker *Svenskt Näringsliv* förslaget och *TCO* tillstyrker. (Se i övrigt avsnitt 3.9.3 för en redogörelse av de instanser som avstyrker respektive tillstyrker reformen som helhet.)

SKR och Svenskt Näringsliv vill att ledighet med familjedagspenning ska ingå i de tre årligen möjliga föräldraledighetsperioderna för att underlätta arbetsgivarnas planering. De framför också att de vill se en bestämmelse som innebär förstärkt samrådsskyldighet om ledighetens förläggning. Även *Karlstads kommun* anser att arbetsgivaren ska ha större inflytande över ledighetens förläggning än vad nuvarande regelverk möjliggör. TCO tillstyrker i stället att ledighet med familjedagspenning under ett kalenderår ska få delas upp på ett obegränsat antal perioder.

ISF anser att det ska vara samma anmälningstider som gäller vid de olika situationerna (lov, studiedagar och utvecklingssamtal) då det annars är för otydligt, komplicerat och svårt att överblicka för arbetsgivare och för arbetstagare. De framför att en anmälningstid på minst en vecka vore att föredra. TCO vill att anmälningstiden ska kortas till ”så snart som möjligt” för samtliga situationer för att ge föräldrarna den flexibilitet som krävs. Svenskt Näringsliv vill att två månaders anmälningstid ska tillämpas utan undantag, dvs. det ska inte finnas en ventil och två månader ska gälla även vid ledighet i samband med utvecklingssamtal. Även SKR*, Västerviks kommun och Luleå kommun* anser att anmälningstiden vid utvecklingssamtal ska förlängas. *Malmö kommun* föreslår en anmälningstid på minst två veckor när det gäller ledighet för utvecklingssamtal. *Arbetsdomstolen* anser att det även vid utvecklingssamtal ska finnas en ventil som ger

arbetstagaren en möjlighet att anmäla ”så snart som möjligt”. Arbetsdomstolen anser även att det kan övervägas om anmälningen till arbetsgivaren i de fall man använder del av dag även ska innehålla uppgift om när på dagen ledigheten är planerad.

Domstolsverket framför att det inte är reglerat vilken kontroll arbetsgivaren ska eller kan utföra vid en arbetstagares anmälan om ledighet med familjedagspenning.

Svenskt Näringsliv anser det bör föras in en bestämmelse som hanterar återtagande av beviljad ansökan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ny rätt till föräldraledighet

Avsikten med familjeveckan är att ge förvärvsarbetande föräldrar till barn i åldersintervallet 4–16 år möjlighet att vara lediga från arbetet med ersättning från staten för att vårda sina barn eller delta vid utvecklingssamtal. För att möjliggöra ledighetsrätt från arbetet behöver en ny rätt till ledighet under tid då föräldern får familjedagspenning, benämnd ledighet med familjedagspenning, föras in i föräldraledighetslagen (1995:584), förkortad FLL. *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget om en ny ledighetsrätt och *TCO* tillstyrker, övriga instanser kommenterar inte förslaget direkt. I avsnitt 3.9.3 beskrivs skälen för regeringens förslag till att införa en ny föräldrapenningsförmån benämnd familjedagspenning. En ledighetsrätt kopplad till användandet av förmånen är en förutsättning för att föräldern ska kunna nyttja den och är en central del av reformen. Argumenten för och emot en ny ledighetsrätt är därför desamma som de för och emot att införa familjedagspenningen, se därför vidare avsnitt 3.9.3.

Enligt 37 kap. 3 § SFB kan en person som har sjukersättning i vissa situationer få behålla sjukersättningen när personen förvärvsarbetar med utnyttjande av en arbetsförmåga som han eller hon antogs sakna när beslutet om sjukersättning fattades. Syftet med den bestämmelsen är att göra det lättare för vissa personer med sjukersättning att börja arbeta utan att förlora sin rätt till sjukersättning (se prop. 2008/09:6 s. 13). Föräldrar som arbetar enligt nämnda bestämmelse föreslås inte ha rätt till familjedagspenning när de avstår från sådant arbete. Ett av huvudsyftena med familjeveckan är att underlätta för föräldrar att förena arbetsliv med familjeliv. Eftersom dessa föräldrar utför faktiskt förvärvsarbete är syftet och utgångspunkten för reformen emellertid applicerbara även på dem. De föräldrar som nu avses bör därför ha samma rätt till ledighet från arbetet som en förälder som får familjedagspenning. En motsvarande bestämmelse finns avseende rätt till ledighet med tillfällig föräldrapenning (se 8 § första stycket 2 FLL).

Antal ledighetsperioder

Föräldraledighet får enligt föräldraledighetslagen som huvudregel delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår (se 10 § FLL). Det finns dock undantag från denna regel när det gäller ledighet för besök vid mödravården, deltagande i föräldrautbildning och deltagande vid inskolning. Även ledighet med tillfällig föräldrapenning undantas från begränsningen av antalet ledighetsperioder. Regeringen föreslår att det görs ett sådant undantag även för ledighet med familjedagspenning och att sådan ledighet därmed inte ska räknas in i de tre perioderna. Syftet med familjeveckan är att dagarna, förutom vid lov och terminsuppehåll, ska kunna användas vid skolans, fritidshemmets och förskolans studiedagar eller motsvarande och vid utvecklingssamtal. Detta innebär att dagarna ska kunna tas ut en och en på det sätt som studiedagar och utvecklingssamtal faktiskt förekommer. *SKR* och Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget och framför att även den föreslagna ledigheten bör ingå i de tre perioderna för att underlätta arbetsgivarnas planering. Enligt regeringens bedömning skulle dock en begränsning av antalet perioder med ledighet innebära att syftet med reformen

urholkas. Antalet dagar inom familjeveckan är begränsat till tre per år för föräldrar med gemensam vårdnad om sina barn och sex per år för den som har ensam vårdnad. Det låga antalet dagar innebär i sig att behovet av en begränsning av antalet ledighetsperioder är mindre än inom t.ex. föräldrapenningen där antalet dagar är fler och ledigheterna därför kan avse betydligt längre tidsperioder. För en förälder som dessutom har ett yngre barn, för vilket en längre period av föräldraledighet med föräldrapenning kan ha varit aktuell och kanske i kombination med en reducering av den normala arbetstiden vid återgång i arbete, så skulle en begränsning till tre perioder innebära att det snabbt skulle vara omöjligt att exempelvis delta på två olika utvecklingssamtal.

Regeringen föreslår därför att dagar inom ramen för familjeveckan inte begränsas avseende perioder och att ett undantag för ledighet med familjedagspenning därmed förs in i lagen. Det ligger också i linje med hur dagar inom föräldrapenningen som används för liknande situationer, dvs. för tillfälliga, kortvariga ledigheter, behandlas i föräldraledighetslagen.

Anmälningstid

Ledighet inom ramen för familjeveckan är tillfällig men syftar i huvudsak inte till att möta ett akut behov. Vanligtvis vet föräldern att studiedagar eller lov kommer att inträffa en längre tid i förväg, ofta i samband med terminsstart på höstterminen. Detta talar för att en längre anmälningstid är oproblematisk för föräldern i dessa fall. Samtidigt kan situationen för föräldern, och därmed behovet av ledighet, förändras snabbt, exempelvis med hänsyn till förälderns arbetsschema, kännedom om förläggningen av beviljad semester, den andra förälderns arbetstider. Ur det perspektivet kan föräldern ändå ha en kortare planeringshorisont och därmed ett behov av flexibilitet för när ledigheten ska anmälas. Detta kan vara fallet redan i dag, när en förälder anmäler föräldraledighet med föräldrapenning. Familjedagspenningen ska även kunna användas för utvecklingssamtal, något som oftast bestäms med kortare framförhållning än t.ex. förläggning av studiedagar. Det finns inte några bestämmelser i skollagen eller skolförordningen som anger med vilken framförhållning som skolan eller huvudmannen ska ange tidpunkterna för lov, studiedagar eller utvecklingssamtal.

Att antalet dagar med familjedagspenning per vårdnadshavare är litet innebär att påverkan på arbetsgivarna borde bli ganska liten i jämförelse med en längre period av föräldraledighet då det kan finnas behov av att t.ex. rekrytera en vikarie för en längre tidsperiod, även om även kortvarig ledighet kan vara utmanande i vissa sektorer. Arbetsgivaren bör trots detta ha behov av att få tidig information från arbetstagaren om ledighetsbehovet, eftersom ledigheten kan omfatta flera anställda vilket därmed kräver samordning och planering. För små arbetsgivare kan påverkan bli större, särskilt om flera av de anställda har rätt till ledighet inom ramen för familjeveckan och önskar använda dem ungefär samtidigt, t.ex. under ett höstlov. Frånvaro av flera nyckelpersoner samtidigt kan försvåra särskilt för dessa arbetsgivare.

Regeringen föreslår därför att, när det gäller ledighet med familjedagspenning för vård av barn på grund av lov, terminsuppehåll eller studiedagar, så ska arbetstagaren anmäla ledighet till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. Det är en anmälningstid som föräldrarna och arbetsgivarna är väl bekanta med från föräldrapenningen.

För ledighet i samband med utvecklingssamtal föreslår regeringen att samma tidsfrist ska gälla som för andra ledigheter på liknande tillfällig grund, t.ex. ledighet med tillfällig föräldrapenning i samband med att en förälder till ett barn som är sjukt eller har en funktionsnedsättning deltar i en utbildning i hur man vårdar barnet. Anmälan vid denna situation ska därför i stället göras minst en vecka före ledighetens början.

Svenskt Näringsliv avstyrker en kortare anmälningstid och anser att två månaders anmälningstid ska tillämpas utan undantag och oavsett situation. TCO och *ISF* anser också att anmälningstiden för familjedagspenning ska vara densamma oavsett om det är lov eller utvecklingssamtal som ledigheten avser, men att det ska vara en kortare tidsfrist än två månader. ISF föreslår att tiden ska vara minst en vecka, TCO anser att föräldrarnas behov av flexibilitet är stort och att anmälan därför enbart ska ske så snart som möjligt.

Regeringen anser inte att en anmälningstid om två månader bör vara huvudregeln för ledighet med familjedagspenning i samband med utvecklingssamtal. Förskolans och skolans meddelanden om tider för utvecklingssamtal kan lämnas med betydligt kortare varsel än två månader. En sådan lång anmälningstid som två månader i dessa situationer skulle därmed innebära att föräldrar i praktiken inte har möjlighet att nyttja föräldraledighet i detta syfte. Vidare bedömer regeringen att, som ISF och TCO föreslår, en mycket kort anmälningstid även för sådan ledighet som i de flesta fall kan förutses och planeras (lov och studiedagar) innebär att arbetsgivares planeringsförutsättningar försämras på ett sätt som inte är motiverat. Det är troligt att ledighet i dessa syften kommer att användas i större omfattning än ledighet vid utvecklingssamtal. Ledighet vid t.ex. lov kan också i högre grad vara sammanfallande för flera arbetstagare än ledighet vid utvecklingssamtal, vilket kräver utrymme för arbetsgivarens planering och bemanning. Två månaders anmälningstid för de fall då ledighetsbehovet är mer förutsebart är därför rimligt. Om förutsättningarna i vissa fall är sådana att anmälan inte kan ske två månader i förväg, t.ex. på grund av plötsligt ändrade arbetstider eller att skolan med kort varsel informerar om en studiedag, så föreslås det ändå finnas möjlighet för föräldern att då anmäla behovet av ledighet så snart som möjligt. Även vid ansökan om föräldrapenning har det bedömts finnas behov av en sådan möjlighet. Att ha en sådan ventil även för familjedagspenningen är rimligt givet att ledigheten är av kortvarig karaktär och olägenheten för arbetsgivaren är begränsad eftersom föräldern i de allra flesta fall bör ha möjlighet att anmäla ledigheten i enlighet med huvudregeln.

Även SKR, *Västerviks kommun* och *Luleå kommun* framför att en veckas anmälningstid vid utvecklingssamtal ger för kort framförhållning för arbetsgivare. *Malmö kommun* önskar att den utökas med exempelvis en vecka. *Arbetsdomstolen* å sin sida har invändningar mot att det inte finns en motsvarande ”ventil” för anmälan för utvecklingssamtal som det gör för anmälan vid lov och studiedagar.

Att införa andra anmälningstider än de som nu finns i föräldraledighetslagen skulle komplicera lagstiftningen. Familjeveckan omfattar ett fåtal dagar per år och bedöms inte motivera en helt egen anmälningstid som föräldrar och arbetsgivare behöver förhålla sig till. Särskilt för små arbetsgivare kan ett komplicerat regelverk, med flera olika anmälningstider, ha negativa effekter avseende exempelvis administrativa åtgärder.

Efter avvägning av möjligheterna av å ena sidan arbetstagarens möjlighet att förutse och planera ledighetsbehovet och å andra sidan arbetsgivarens behov av tydliga planeringsförutsättningar föreslår regeringen således två månaders anmälningstid med en ventil vid anmälan i samband med lov och studiedagar och en veckas anmälningstid vid utvecklingssamtal.

Arbetsdomstolen anser att kan det övervägas om arbetstagaren vid delledighet även ska anmäla vilken tid på dagen som ledigheten avser. Av regleringen i föräldraledighetslagen framgår att arbetstagaren i samband med anmälan ska ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå (se 13 §). Det är därför naturligt att arbetstagaren i sin anmälan även anger den aktuella tidpunkten om ledigheten enbart avser en halv dag. Även samråd mellan arbetsgivare och arbetstagare ska ske då en diskussion om ledighetens förläggning kan föras (se 14 § FLL). Regeringen bedömer därför att ingen för-

fattningsändring behövs för att arbetsgivaren ska få den information som Arbetsdomstolen efterfrågar.

Det bör särskilt noteras att den i föräldraledighetslagen reglerade möjligheten att genom kollektivavtal på central nivå avvika från lagen i fråga om anmälan om ledighet möjliggör för arbetstagarorganisationer och arbetsgivare att skapa branschanpassade lösningar (se 2 § andra stycket FLL), något exempelvis TCO framhäver.

Svenskt Näringsliv anser att möjligheten till återtagande av ledighetsansökan bör regleras särskilt, oavsett om det gäller familjedagspenning eller föräldrapenning. Det är inte osannolikt att ett återtagande av en ansökan om föräldraledighet som sker med kort framförhållning kan orsaka problem för arbetsgivaren, som eventuellt anställt en vikarie eller på annat sätt anpassat verksamheten utifrån att arbetstagaren ska vara ledig. Frågan om återtagande av ledighetsansökan är reglerad när det gäller avbrott av pågående föräldraledighet (15 § FLL) och då ska anmälan om återgång i arbete göras snarast möjligt och arbetsgivaren kan under vissa omständigheter skjuta på återinträdet. Det finns ingen motsvarande reglering när det gäller ledighet som inte har påbörjats. Eftersom frågan är ny, omfattar flera förmåner och situationer och inte har utretts kan den inte omhändertas inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Domstolsverket framför att det inte är reglerat vilken kontroll arbetsgivaren ska eller kan utföra vid en arbetstagares anmälan om ledighet med familjedagspenning. En arbetstagares arbetsplikt är den mest grundläggande skyldigheten gentemot arbetsgivaren. Frånvaro utan rätt till ledighet, i detta fall utan rätt till familjedagspenning den aktuella dagen, kan därmed innebära olovlig frånvaro. Arbetsgivaren kan i vissa fall begära ett intyg från föräldern om hur många dagar med föräldrapenning som nyttjats alternativt finns kvar att nyttja, i syfte att säkerställa att det finns rätt till ledighet. Arbetstagaren kan då begära ett sådant intyg från Försäkringskassan. Ett intyg om nyttjad föräldrapenning kan även i vissa fall behöva lämnas till arbetsgivaren som underlag för beräkning av föräldralön enligt kollektivavtal. Regeringen konstaterar att någon reglering om kontroller i samband med anmälan om föräldraledighet inte har bedömts nödvändig för redan existerande ledighetsgrunder, trots att sådan frånvaro kan vara frekvent och även långvarig. Regeringen gör därför bedömningen att någon reglering om kontroller inte är nödvändig när det kommer till anmälan om familjedagspenning.

Hur ledigheten får tas ut och samråd m.m.

Nuvarande bestämmelser om ledighetens förläggning när det gäller hur ledigheten får tas ut och om samråd med arbetsgivaren innebär att både arbetstagarens och arbetsgivarens intressen tillgodoses (se 11, 12 och 14 §§ FLL). Svenskt Näringsliv och *Karlstads kommun* vill se en förstärkt samrådsskyldighet och att arbetsgivaren ska ha större inflytande över ledighetens förläggning vid ansökan om familjedagspenning. Svenskt Näringsliv anser även att föräldraledighet med familjedagspenning ska behandlas på motsvarande sätt som semesterledighet.

Givet familjedagspenningens omfattning och syfte bedömer regeringen att det inte är ändamålsenligt att introducera nya regler om samråd än de som redan gäller. I fråga om ledighetens förläggning ges även möjligheter att genom kollektivavtal på central nivå åstadkomma mer branschanpassade lösningar (se 2 § tredje stycket FLL). Regeringen föreslår inga förändringar i dessa delar med anledning av att en ny form av ledighet, ledighet med familjedagspenning, införs.

Några ändringar av föräldraledighetslagens övriga bestämmelser bedöms inte nödvändiga.

Lagtext

Bestämmelserna finns i 3, 8 a, 8 b, 10 och 13 §§ FLL.

3.9.17 Ändringar i andra författningar

Regeringens förslag: Föräldraledighet med familjedagspenning ska vara semesterlönegrundande.

Riksdagens ledamöter ska ha rätt till ersättning för ledighet med familjedagspenning enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

Regeringens bedömning: Det behöver inte göras några lagändringar för att statlig ålderspensionsavgift ska betalas för familjedagspenning.

Det bör inte göras några ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Svensk Näringsliv* avstyrker förslaget om att föräldraledighet med familjedagspenning ska vara semesterlönegrundande.

Riksdagens arvodesnämnd påpekar att förslagen från Utredningen om riksdagsledamöternas förmåner kan påverka förslaget om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Sveriges a-kassor konstaterar att bestämmelserna i 15 a och 20 §§ lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring inte omfattar den föreslagna familjedagspenningen och undrar om detta är avsikten.

Övriga instanser kommenterar inte förslagen och bedömningarna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Semesterrätt

Enligt 17 a § första stycket semesterlagen (1977:480) är frånvaro från arbetet semesterlönegrundande när det gäller vissa former av ledighet enligt föräldraledighetslagen. Det gäller bl.a. i fråga om ledighet med tillfällig föräldrapenning och i fråga om tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. SFB. Detsamma bör enligt regeringens mening gälla vid frånvaro från arbetet på grund av ledighet med familjedagspenning. *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget. Regeringen bedömer dock inte att det finns skäl för att frångå sambandet mellan föräldraledighet med föräldrapenningsförmåner och semesterlönegrundande frånvaro från arbetet.

Ersättning till riksdagens ledamöter

I lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter finns bestämmelser om riksdagsledamöters arvode vid bland annat föräldraledighet. Vid ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn eller ledighet med tillfällig föräldrapenning ges rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen (se 3 kap. 8 §). Även ledighet med familjedagspenning utgör föräldraledighet och bör därför kunna ge riksdagsledamöter rätt till ersättning på samma sätt som kan gälla för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. *Riksdagens arvodesnämnd* påpekar att förslagen som lämnas av Utredningen om riksdagsledamöternas förmåner kan påverka förslaget om ändring i lagen om ersättning till riksdagens ledamöter i denna proposition. Av utredningens betänkande framgår att den bland annat föreslår en ny reglering av berörd fråga med ikraftträdande den 1 januari 2022 (se bet. 2020/21:URF2). Regeringen har dock hämtat in information om att ett eventuellt ikraftträdande av utredningens författningsförslag kommer att ske efter den tidpunkt då regleringen om

familjedagspenningen föreslås träda i kraft. Det kvarstår således ett behov av att ändra bestämmelsen i 3 kap. 8 § lagen om ersättning till riksdagens ledamöter.

Statlig ålderspensionsavgift

Statlig ålderspensionsavgift (STÅP) bör betalas för individer som får familjedagspenning. STÅP är en avgift som staten betalar in till det allmänna ålderspensionssystemet. Avgiften betalas av staten vid sidan av statens budget, för individer som får t.ex. arbetslöshets- eller socialförsäkringsförmåner som grundar pensionsrätt eller som har ett s.k. pensionsgrundande belopp. Föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. SFB är sådan ersättning som STÅP betalas för (se 2 § lagen [1998:676] om statlig ålderspensionsavgift). Även familjedagspenning föreslås utgöra en föräldrapenningsförmån och kommer därmed att ge pensionsrätt (se 59 kap. 13 § 1 och 61 kap. SFB). Det finns ingen anledning att behandla den förmånen på ett annat sätt än föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning i detta sammanhang.

Regeringen bedömer att ingen lagändring behövs med anledning av detta.

Arbetslöshetsförsäkringen

I lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring finns bestämmelser om hur tid med föräldrapenningsförmån ska behandlas. I den mån det behövs för att uppfylla arbetsvillkoret jämställs med förvärvsarbete även tid då den arbetssökande har fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken (13 a §). När ramtid ska bestämmas räknas i vissa fall inte tid då den sökande fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken (s.k. överhoppningsbar tid 17 §). Vid bestämmande av normalarbetstid ska utöver arbetad tid även beaktas tid som ersatts med föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken under vissa förutsättningar (23 b §). Ersättning inom ramen för familjeveckan är en föräldrapenningsförmån och bör således behandlas på samma sätt som föräldrapenningsförmånerna i övrigt.

Sveriges a-kassor konstaterar att bestämmelserna i 15 a och 20 §§ lagen om arbetslöshetsförsäkring inte omfattar den föreslagna familjedagspenningen och undrar om detta är avsikten. Bestämmelserna i 15 a och 20 §§ reglerar hur tid med föräldrapenning ska behandlas när det gäller ramtid och dagpenning. Dessa bestämmelser omfattar inte andra föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken än föräldrapenning. Regeringen anser att någon ändring inte bör göras i detta avseende. Det innebär i huvudsak att den möjlighet som finns att under vissa omständigheter tillgodoräkna tid med föräldrapenning i ett arbetsvillkor inte gäller tid med familjedagspenning. Regeringen bedömer att konsekvenserna av att familjedagspenningen inte omfattas av bestämmelserna i 15 a och 20 §§ i praktiken kommer att vara begränsade.

Regeringen anser därför att inga ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring bör göras.

Skatt och sociala avgifter

Regeringen anser att ersättning inom ramen för familjeveckan ska utgöra beskattningsbar inkomst på samma sätt som föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. I och med att föräldrapenningsförmåner enligt redan gällande reglering tas upp i inkomstslaget tjänst (se 11 kap. 31 § 1 inkomstskattelagen [1999:1229]) och familjedagspenning föreslås utgör en sådan förmån behöver ingen lagändring göras med anledning av detta.

Enligt lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter ska inbetalda föräldraförsäkringsavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980) finansiera föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. SFB, kostnader för administration av föräldrapenningsförmåner och sådana statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen om statlig ålderspensionsavgift som

betalas för föräldrapenningsförmåner (se 1 kap. 5 §). Regeringen föreslår ingen ändring av föräldraförsäkringsavgiftens nivå.

Lagtext

Bestämmelsen om semesterlönegrundande föräldraledighet finns i 17 a § semesterlagen. Bestämmelsen om ersättning till riksdagens ledamöter finns i 3 kap. 8 § lagen om ersättning till riksdagens ledamöter.

3.9.18 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 4 april 2022. Familjedagspenning ska inte lämnas för tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslogs att lagändringarna skulle träda i kraft den 1 april 2022.

Remissinstanserna: Av de instanser som kommenterar förslaget tillstyrker TCO förslaget om ikraftträdande. *Försäkringskassan* framför att det är av stor betydelse att beslut om reformen fattas i god tid för att ge så goda förutsättningar som möjligt för genomförandet. *Statens servicecenter* vill att ikraftträdandet inte ska ske under deklarationsperioden. *CSN* pekar på att skyldigheten att anmäla frånvaro två månader före ledighetens början kan vara i konflikt med den ikraftträdandereglering som föreslås i promemorian.

Skälen för regeringens förslag: Införandet av familjeveckan är en prioriterad åtgärd för att underlätta för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Därför bör förslaget träda i kraft så snart som det är möjligt. I promemorian föreslogs ett ikraftträdande den 1 april 2022.

Försäkringskassan anger att för att utveckla ett högautomatiserat it-system tar det mellan 14 och 16 månader från det att beslut har fattats. Under den tiden behöver myndigheten även förbereda organisationen, rekrytera medarbetare samt ta fram styrande och stödjande dokument och extern information. Myndigheten framför att om beslut inte kan fattas förrän i samband med budgetpropositionen för 2022 blir ett ikraftträdande möjligt tidigast hösten 2022. Vidare framförs att ett ikraftträdande den 1 april 2022 kan komma att innebära mindre effektiva it-system och en mer manuell hantering. Regeringen har förståelse för att Försäkringskassan behöver tid till förberedelsearbete eftersom handläggningen av en ny förmån är en stor tillkommande uppgift för myndigheten. Regeringen konstaterar att myndigheten tidigare redovisat uppgifter som innebär att det kan vara möjligt att få ett tillfredsställande it-system på plats med något kortare förberedelsetid än vad som anges ovan, även om det innebär att kostnaderna för den löpande administrationen ökar något jämfört med vad som skulle vara fallet med ett högautomatiserat system. En viktig del i förberedelse- och införandearbetet är att myndigheten ges nödvändiga medel för såväl it-investeringar som löpande administration av familjedagspenningen. Detta har regeringen för avsikt att tillförsäkra. Regeringen har den 11 juni 2021 gett Försäkringskassan i uppdrag att förbereda införandet av familjeveckan. I uppdraget ingår att utveckla system för hantering av den nya förmånen så att den i så hög grad som möjligt kan hanteras automatiserat.

Införandetidpunkten måste även ta hänsyn till att Försäkringskassan ska få god tid till att informera föräldrar om familjeveckan, t.ex. avseende ansökningsförfarande m.m. Arbetsgivare och företagare behöver också tid för förberedelse. *Statens servicecenter* pekar på att det ikraftträdandet som föreslås i promemorian inträffar under deklarationsperioden och att det då kan vara högt tryck på annan information än information om familjedagspenning. Regeringen gör bedömningen att information till föräldrar

och arbetsgivare bör kunna hanteras av bland annat Försäkringskassan inför ett ikraftträdande under våren 2022 eftersom de allra flesta föräldrar redan nu söker information om och ansöker om föräldrapenningsförmåner huvudsakligen via de elektroniska tjänster som Försäkringskassan tillhandahåller. Därmed bör exempelvis Statens servicecenter inte få så hög belastning.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det är lämpligt med ett ikraftträdande i april 2022. Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 4 april 2022.

Familjedagspenning, som är en ny förmån, bör kunna lämnas för tid från och med ikraftträdandet, dvs. när en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller delta i utvecklingssamtal eller motsvarande den 4 april 2022 eller senare. Mot bakgrund av att familjedagspenning föreslås kunna lämnas för tid före en ansökan (se avsnitt 3.9.14), bör det finnas en uttrycklig bestämmelse som begränsar tillämpligheten av de nya bestämmelserna i socialförsäkringsbalken för tid före ikraftträdandet.

CSN framför att det i promemorian lämnade förslaget om ikraftträdande eventuellt skulle kunna medföra problem när det gäller arbetstagares anmälningsplikt enligt föräldraledighetslagen (1995:584) i förhållande till ledighet i nära anslutning till tidpunkten för ikraftträdandet. Regeringen konstaterar, liksom gjordes i promemorian, att förslaget att lagändringarna ska träda i kraft samma datum innebär att föräldrarna kan behöva anmäla ledighet till sina arbetsgivare före detta datum. Regeringen gör samma bedömning som gjordes i promemorian, dvs. att detta är något som arbetsgivarna, och arbetstagarna, kan hantera under en övergångsperiod utan en särskild reglering. Därutöver konstaterar regeringen att det vid tidigare införanden av ny ledighetsgrund i föräldraledighetslagen inte har gjorts någon särreglering med anledning av bestämmelserna om arbetstagarens anmälningsskyldighet (se SFS 2008:563 och SFS 2018:1266). Det har inte kommit till regeringens kännedom att detta skulle ha inneburit problem vid tillämpningen av föräldraledighetslagen, inte heller genom de remissvar som har kommit in från arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer i detta lagstiftningsärende. Regeringen kan dock konstatera att det är viktigt att föräldrar får information om den nya förmånen och möjligheten till föräldraledighet i god tid inför ikraftträdandet.

3.9.19 Konsekvenser av förslagen

Hur många berörs av reformen?

En person som arbetar i Sverige är i regel försäkrad enligt det svenska socialförsäkringssystemet och kan då ansöka om arbetsbaserade förmåner. För att ha rätt till familjedagspenning behöver vårdnadshavaren vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner och ha en sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

Det saknas exakta uppgifter om hur många som omfattas av socialförsäkringen och det finns heller inga exakta uppgifter om vilka som har en sjukpenninggrundande inkomst. Det beror på att bedömningen om en person har en sådan inkomst eller inte utreds först när en person ansöker om en arbetsbaserad ersättning. I beräkningarna nedan beräknas därför antalet vårdnadshavare som har en SGI.

Enligt Statistiska centralbyrån var det 1 773 300 vårdnadshavare år 2018 som hade ensam eller gemensam vårdnad om minst ett barn i åldern 4–16 år. Vid en framskrivning till år 2022 med hjälp av SCB:S mikrosimuleringsmodell Fördelningsanalytiskt statistiksystem för inkomster och transfereringar, (FASIT) förväntas motsvarande antal bli omkring 1 862 100 personer.

De som sedan förväntas ha en SGI bland dessa vårdnadshavare är de som har en löneinkomst om minst 24 procent av prisbasbeloppet. Från denna grupp exkluderas

de som har inkomstrelaterad aktivitets- eller sjukersättning. Enligt detta sätt att räkna är det 1 597 037 vårdnadshavare eller 86 procent som beräknas ha en SGI.

Andelen med SGI är lägre för personer som har ensam vårdnad, för kvinnor och för utrikes födda, se tabell 3.17. Endast 59 procent av de utrikes födda som har ensam vårdnad om ett barn beräknas ha en sjukpenninggrundande inkomst. Dessa skillnader speglar i huvudsak skillnader i sysselsättningsgrad mellan könen samt mellan utrikes och inrikes födda.

Tabell 3.17 Vårdnadshavare med barn i åldern 4–16 år, beräknad andel som har en sjukpenninggrundande inkomst, 2022

	Ensam vårdnad	Gemensam vårdnad	Samtliga
Kvinnor	68	85	83
Män	74	89	89
Inrikes födda	81	93	92
Utrikes födda	59	73	72
Samtliga	69	87	86

Källa; Egna beräkningar i FASIT-modellen

Tabell 3.18 visar hur många vårdnadshavare som antas beröras av familjeveckan år 2022. Personer som har vissa statliga ersättningar, exempelvis sjukpenning och/eller föräldrapenning under större delen av året kommer inte kunna ta ut några dagar inom familjeveckan. I beräkningarna antas därför att personer som har statliga ersättningar 80 procent eller mer av helåret inte kommer ta ut några dagar. Detta år beräknas 788 600 kvinnor och 786 100 män, totalt 1 574 700 föräldrar, kunna ta ut familjedagspenning. Av dessa individer beräknas 1 171 300 vara inrikes födda och 403 400 utrikes födda. Det är vanligast att vårdnadshavarna har gemensam vårdnad om sina barn. Av de kvinnor som antas beröras av familjeveckan har sju procent ensam vårdnad om ett barn. Motsvarande siffra för män är en procent.

Tabell 3.18 Vårdnadshavare som berörs av familjedagspenningen

Antal och andel 2022

	Kvinnor		Män		Totalt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ensam vårdnad	56 700	7	8 700	1	65 400	4
Gemensam vårdnad	732 000	93	777 400	99	1 509 400	96
Samtliga	788 600	100	786 100	100	1 574 700	100

Källa: Egna beräkningar i FASIT-modellen.

Tabell 3.19 visar hur de 1 574 700 vårdnadshavarna som berörs av familjeveckan fördelar sig efter ett antal faktorer. Som väntat är det vanligare att vara sammanboende vid gemensam vårdnad än vid ensam vårdnad. I gruppen som har ensam vårdnad om ett barn är 47 procent utrikes födda. Motsvarande andel bland dem med gemensam vårdnad är 24 procent. Personer med ensam vårdnad om ett barn har även lägre utbildningsnivå jämfört med personer med gemensam vårdnad.

Som tidigare nämnts finns det påtagliga könsskillnader när det gäller inom vilka arbetsmarknadssektorer som vårdnadshavarna arbetar. Det är ca 40 procent av kvinnorna som arbetar i kommunal sektor eller i en region. Bland män är denna andel tolv procent. Det är endast en procent av vårdnadshavarna som definieras som företagare. Detta beror på att kategoriseringen i tabellen utgår ifrån huvudsaklig (största) förvärvskälla. Det finns därför ytterligare personer som i kombination med sin anställning också driver företag. Dessa personer brukar benämnas kombinatörer.

Tabell 3.19 Vårdnadshavare som berörs av familjedagspenning fördelat efter individuella egenskaper samt ensam respektive gemensam vårdnad

Andel 2022

	Kvinnor		Män		Samtliga	
	Ensam	Gemensam	Ensam	Gemensam	Ensam	Gemensam
Ensamstående	58	15	55	14	57	15
Sammanboende	42	85	45	86	43	85
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Inrikes född	52	76	59	75	53	75
Utrikes född	48	24	41	25	47	24
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Förgymnasial	15	5	27	10	16	8
Gymnasium	44	37	33	47	43	42
Eftergymnasial	41	58	40	43	41	50
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Statligt	4	6	3	5	4	6
Kommun/regioner	42	40	13	11	38	25
Privat	50	52	79	82	54	68
Företagare	0	0	0	1	0	1
Uppgift saknas	4	2	5	1	4	0
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Källa: Egna beräkningar i FASIT-modellen.

Bland kvinnor som berörs av familjeveckan är de vanligaste yrkesområdena utbildning, handel, vård och omsorg. Ungefär 46 procent av de kvinnliga vårdnadshavarna arbetar inom dessa yrkeskategorier. Bland män är de vanligaste yrkesgrupperna i stället chef, specialister inom teknik, kommunikationsteknologi, hantverkare samt bygg- och anläggningsarbetare.

Hur många dagar kommer att tas ut?

En central fråga för de ekonomiska beräkningarna är att bedöma i vilken utsträckning vårdnadshavarna kommer att använda familjedagspenningen. Detta inbegriper både hur många av vårdnadshavarna som kommer att ta ut någon dag över huvud taget samt hur många av dagarna de totalt kommer att ta ut per år. Behovet av dagar kan se olika ut för olika grupper. Till exempel kan behovet vara större för vårdnadshavare som tagit ut en stor andel av sina möjliga dagar med föräldrapenning under barnets fyra första levnadsår, vilket i sin tur i genomsnitt är korrelerat med bland annat vårdnadshavarens inkomst och utbildningsnivå. Föräldrar med ensam vårdnad uppvisar i högre utsträckning ett sådant mönster och kan därmed ha ett större behov av dagar än föräldrar med gemensam vårdnad.

Likaså kan ersättningsnivån spela roll för uttaget av dagar. Personer som har en inkomst över taket i den tillfälliga föräldrapenningen (7,5 prisbasbelopp) gör en relativt större inkomstförlust vid uttag av dagar än de med inkomster under taket, vilket kan dra ner deras antal uttagna dagar. Även personer med låga förvärvsinkomster kan uppleva att den inkomstförlust som uppstår mellan lön och ersättning utgör ett hinder för dem att ta ut dagar.

En annan viktig faktor för omfattningen av uttaget av dagar är kunskapsnivån om den nya förmånen hos berörda föräldrar. Föräldrar kommer att ha ett stort behov av information om det nya regelverket (se även avsnitt 3.9.14).

Det finns inte några nuvarande eller tidigare förmåner med liknande konstruktion som kan ge vägledning kring nyttjandet av familjedagspenning. Detta innebär att det saknas

vägledande information kring föräldrars uttag av föräldrapenning för barn mellan åtta och sexton år.

Uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är inte är jämnt fördelad mellan könen. Det kan därför antas att mäns uttag av familjedagspenning kan komma att skilja sig åt från kvinnors uttag. Tidigare studier har visat att kön har en stor effekt på uttaget av föräldrapenning. Även avseende kortvarig frånvaro finns könsskillnader. Kvinnor använder ungefär 60 procent av alla dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn som betalas ut under ett år. Om dessa mönster består, är det troligt att kvinnor i något högre utsträckning än män kan komma att nyttja förmånen. Hur stor skillnaden blir är dock svårt att beräkna, givet att familjedagspenningen har en delvis annan konstruktion än föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Det faktum att fler kvinnor än män har ensam vårdnad om barn spelar också in för hur fördelningen av antalet uttagna dagar kan komma att se ut.

Det är således inte möjligt att med säkerhet beräkna nyttjandegraden för familjedagspenning. Som underlag för beräkning av de ekonomiska konsekvenserna har det gjorts en grov uppskattning av hur många som kommer att nyttja familjedagspenning samt hur många dagar som kommer att nyttjas.

Beräkningarna baseras i huvudsak på det totala antalet kvarvarande dagar med föräldrapenning vid barnets åttaårsdag för barn födda 2010. I beräkningarna beaktas skillnader i kvarvarande dagar mellan föräldrar med ensam respektive gemensam vårdnad.

Den sammanvägda bedömningen innebär att för åren 2023–2024 beräknas ca 70 procent av alla dagar tas ut av vårdnadshavarna. Eftersom reformen föreslås träda i kraft den 4 april 2022 har föräldrarna kortare tid på sig att nyttja dagar införandeåret. Vidare kan dagar som tas ut i december komma att utbetalas först 2023. Därför antas användningen bli lägre 2022: drygt 60 procent.

Ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

Den offentliga sektorn påverkas på flera sätt av införandet av familjedagspenning. Staten får ökade utgifter för den nya förmånen och för ålderspensionsavgifter. Det kommer även att uppstå kostnader för administration och it-utveckling vid Försäkringskassan. Även intäkterna från arbetsgivaravgifterna och i någon mån den statliga inkomstskatten samt skattereduktionerna kommer att påverkas. Lönekostnaderna för statligt anställda kommer på kort sikt att minska när föräldrarna inom sektorn tar ut familjedagspenning i stället för att arbeta. På lång sikt kan det dock uppstå brist på arbetskraft vilket i så fall ökar lönekostnaderna i någon mån för arbetsgivarna.

Hur höga statens utgifter blir för ersättningsdagarna beror på nyttjandegraden, medan effekterna på löner och skatter även beror på hur antal arbetade timmar i ekonomin kommer att förändras som en konsekvens av reformen. Kommuner och regioner kommer att påverkas skattemässigt och genom att de är arbetsgivare till föräldrar som använder familjedagspenning. Även det allmänna ålderspensionssystemet beräknas påverkas av införandet av den nya förmånen, även om denna effekt är relativt liten.

Effekter på antalet arbetade timmar

Införandet av familjeveckan kommer sammantaget att innebära färre arbetade timmar i ekonomin. På kort sikt kommer bortfallet i arbetade timmar från vårdnadshavare dock att motverkas av fler arbetade timmar hos annan anställd personal, exempelvis vikarier. Om bortfallet i arbetade timmar ersätts av icke sysselsatta eller arbetslösa, ökar antalet sysselsatta. Det kan dock vara lönsammare för arbetsgivaren – på grund av kostnader förknippade med att anställa ny personal – att på kort sikt öka antalet arbetade timmar hos redan anställd personal. Den sammantagna effekten på antal

arbetade timmar påverkas även av hur mycket lediga resurser det i utgångsläget finns i ekonomin på kort sikt. Särskilt mängden ledig arbetskraft och dess fördelning geografiskt, kompetensmässigt och branschmässigt har betydelse för arbetsgivarnas möjlighet att rekrytera personal. Det finns vissa branscher som har svårt att hitta rätt personal exempelvis under sommarmånaderna. Om det uppstår brist på arbetskraft trycker det upp lönekostnaderna för arbetsgivare, vilket på sikt dämpar sysselsättningen.

ESV efterlyser i remissvaret en utförligare beskrivning av effekten på antalet arbetade timmar. Den sammantagna effekten på arbetade timmar är svår att uppskatta. Det antagande som görs i beräkningarna nedan medför att drygt 21 procent av de arbetade timmarna ersätts av annan arbetskraft däribland vikarier. Detta antagande bygger på vilka yrken vårdnadshavarna har och i vilken grad dessa verksamheter bedöms behöva eller kräver ersättare. Eftersom antagandet bygger på yrkessammansättningen bland vårdnadshavarna bedöms bortfallet i arbetade timmar skilja sig mellan olika sektorer. I kommunal sektor antas exempelvis bortfallet bli lägre än i privat sektor. Ett antagande omkring 20 procent ligger i linje med en studie från Konjunkturinstitutet. I sin rapport baserade Konjunkturinstitutet sina beräkningar på ett antagande om ett bortfall på 80 procent på kort sikt och därmed att 20 procent av de arbetade timmarna ersattes av annan arbetskraft. I betänkandet Tid – för arbete och ledighet (SOU 2002:58) anges att en förkortning av standardarbetstiden med 60 minuter skulle minska den faktiska arbetstiden med 48 minuter.

Utifrån de beräkningar som genomförts av användningen av familjedagspenningen kan bortfallet av antalet arbetade timmar tas fram.

År 2022 beräknas bortfallet till ungefär 17 miljoner timmar, vilket motsvarar 0,20 procent av alla arbetade timmar eller en minskning av BNP på nästan 8 miljarder kronor. Dessa beräkningar är behäftade med omfattande osäkerhet. Den beräkning som Svenskt Näringsliv har gjort av effekten på antalet arbetade timmar och som beskrivs i remissvaret skiljer sig från den beräkning regeringen har gjort. Detta kan sannolikt förklaras av att olika antaganden har gjorts, exempelvis avseende hur stor andel av dagarna som kommer att nyttjas. Regeringens sammantagna bedömning är att ungefär 70 procent av dagarna kommer tas ut av vårdnadshavarna.

Sysselsättning

På kort sikt beräknas exempelvis en arbetstidsförkortning leda till ett något högre antal sysselsatta personer (SOU 2002:58 bilaga 2). Den högre sysselsättningen tenderar dock att höja timlönerna. Det är också troligt att arbetstagare genom högre timlönekrav försöker motverka att årslönen minskar i ungefär den grad som arbetstiden förkortas. Efter hand skulle därför sysselsättningen återigen falla tillbaka. En förkortning av arbetstiden beräknades därför på lång sikt minska produktionen (BNP) i ungefär samma utsträckning som det ursprungliga fallet i antal arbetade timmar. Detta skulle sannolikt även gälla för effekterna av familjeveckan, dvs. att effekterna på produktionen (BNP) blir högre på lång än på kort sikt.

Det beräknade bortfallet i arbetade timmar 2022 motsvarar drygt 8 000 helårsarbetande personer. Den beräknade effekten på antal sysselsatta, arbetande timmar och produktion sammantaget är mycket osäker.

Kortsiktiga konsekvenser för statens budget

De ekonomiska konsekvenserna för staten beror i hög grad på hur många vårdnadshavare som kommer använda familjedagspenning. Som nämns ovan bygger beräkningarna på antaganden om nyttjandegraden.

Effekter på föräldraförsäkringsanslaget

Familjedagspenning föreslås vara en föräldrapenningsförmån. Den kommer att ingå i föräldraförsäkringsanslaget i utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn. Det kommer även att betalas en statlig ålderspensionsavgift för familjedagspenning som belastar nämnda anslag.

För 2022 beräknas utgifterna för en familjedagspenning med tre dagar per förälder och år bli 2,90 miljarder kronor. Inklusive statliga ålderspensionsavgifter blir utgifterna 3,19 miljarder kronor, se tabell 3.20. Ersättningsnivån är densamma som för den tillfälliga föräldrapenningen och medelersättningen 2022 förväntas uppgå till 994 kronor per dag. Medelersättningen ökar över tid på grund av att lönerna ökar och för att prisbasbeloppet, som styr nivån på den högsta sjukpenninggrundande inkomsten om 7,5 prisbasbelopp räknas upp i takt med den allmänna prisutvecklingen.

Tabell 3.20 Beräknade utgifter familjedagspenning och statlig ålderspensionsavgift familjedagspenning

Miljarder kronor

	2022	2023	2024
Familjedagspenning	2,90	3,47	3,54
Statlig ålderspensionsavgift familjedagspenning	0,29	0,34	0,35
Totalt	3,19	3,81	3,89

Källa: Egna beräkningar i FASIT-modellen.

Effekter för Försäkringskassan

Handläggning av familjedagspenningen kommer att ske på Försäkringskassan. Myndigheten har uppbyggda system för hantering av andra föräldrapenningsförmåner och kan återanvända viss information och vissa system för administration. Införandet av familjedagspenning innebär dock att Försäkringskassan behöver utveckla flera nya system för bl.a. ärendehantering. Utvecklingen av nya system kräver it-investeringar som lånefinansieras av myndigheten. Det innebär att myndighetens låneram påverkas. När systemet kommit i bruk belastar avskrivningar av investeringarna samt räntor förvaltningsanslaget under en femårsperiod. Vissa kostnader för it-utveckling lånefinansieras dock inte utan belastar förvaltningsanslaget direkt.

Även andra införandekostnader uppstår så som framtagande av styrande och stödjande material för handläggning, kommunikation och information samt kostnader för uppbyggnad av organisation, rekrytering och utbildning. För att få ett tillräckligt effektivt system för ärendehantering och ansökan, som möjliggör automatiserad handläggning, så bedömer Försäkringskassan att de behöver påbörja arbetet med införandet redan 2021. Myndigheten har därför i juni 2021 fått ett regeringsuppdrag att starta förberedelsearbetet (dnr S2021/04990).

Myndigheten kommer utöver kostnader förknippade med införandet att ha kostnader för löpande administration av förmånen såsom handläggning, utbetalning, kontroll och rådgivning och information till föräldrar. Införandet av familjedagspenning innebär att antalet ärenden på myndigheten ökar. Hur föräldrarna fördelar dagarna under året och i vilken omfattning som halv respektive hel omfattning används har betydelse för uppskattningen av antalet ärenden. Antalet ärenden som tillkommer på myndigheten har uppskattats till ca 2–2,5 miljoner årligen, uppskattningen är behäftad med osäkerhet.

Effektiviteten i it-systemen avseende ärendehantering och ansökan har ett nära samband med kostnaderna för löpande administration. Den löpande administrationen begränsas i omfattning med automatiserad handläggning och ett tillgängligt och enkelt system för ansökan. Försäkringskassan uppskattar att automatiseringsgraden kommer

att kunna vara ungefär densamma som för tillfällig föräldrapenning på sikt, det vill säga runt 60 procent.

Tabell 3.21 nedan visar beräknade kostnader för införandet och löpande administration av familjedagspenningen. Under 2021 har Försäkringskassan även kostnader för förberedelsearbetet.

Tabell 3.21 Beräknade kostnader för Försäkringskassan

Miljoner kronor

	2021	2022	2023	2024
Införandekostnader och löpande kostnader	15	293	293	293

Källa: Försäkringskassan och egna beräkningar.

Allmänna förvaltningsdomstolarna och övriga statliga myndigheter

De allmänna förvaltningsdomstolarna påförs en ny målgrupp. I vilken utsträckning beslut om familjedagspenning kommer att överklagas till de allmänna förvaltningsdomstolarna går inte att förutsäga med någon större säkerhet. Det ligger emellertid nära till hands att jämföra med mål om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Av de 7,8 miljoner beslut som fattas i både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning 2020 var det endast 339 som överklagades till förvaltningsrätten (Försäkringskassans årsredovisning 2020). Det går inte att redovisa statistiken uppdelad på kvinnor och män då Domstolsverket inte gör någon sådan uppdelning. Denna målkategori förekommer alltså endast i begränsad omfattning. Det saknas anledning att anta att beslut om familjedagspenning skulle överklagas i större utsträckning än vad som sker beträffande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, som i sig omfattar betydligt fler ärenden per år. Ärenden om familjedagspenning torde således komma att medföra få mål hos domstolarna.

Domstolsverkets bedömning är att omkring 100 mål kan förväntas inkomma till förvaltningsrätter till följd av huvudförslaget och att några överklagas. Den totala kostnadsökningen för Sveriges domstolar uppskattas till ca 1,2 miljoner kronor per år, vilket regeringen bedömer ryms inom befintliga ramar.

Statens servicecenter, som kan förväntas hantera vissa av ärendena och kan bidra med att informera om förmånen, anger i remissvaret att ärendeökningen kan hanteras inom nuvarande ramar. Regeringen instämmer i denna bedömning.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Regeringen bedömer att det allmänna ålderspensionssystemets påverkas i liten utsträckning av införandet av familjeveckan. Pensionssystemets intäkter består av inbetalda pensionsavgifter som storleksmässigt uppgår till en procentandel av vårdnadshavarnas inkomster. Förutom lön räknas vissa statliga ersättningar som inkomster, däribland familjedagspenning. Familjedagspenning föreslås därmed bli pensionsgrundande.

Eftersom ålderspensionsavgifterna är en procentandel av inkomsten och ersättningsnivån inom familjeveckan nästan är 80 procent av lönen (upp till inkomsttaket) bedöms intäkterna till ålderspensionssystemet bli marginellt lägre efter det att reformen har trätt i kraft. Avgiftsinkomsterna till pensionssystemet bedöms, mot bakgrund av antaganden av effekten på bl.a. arbetade timmar, sjunka med endast tio miljoner kronor 2022. För år 2023 och 2024 beräknas avgiftsinkomsterna till pensionssystemet minska med ungefär samma belopp.

Kortsiktiga konsekvenser för kommuner och regioner

Kommuner och regioner beräknas få lägre skatteintäkter när färre arbetade timmar utförs i ekonomin. Familjedagspenningen är emellertid skattepliktig vilket medför att den negativa effekten på skatteintäkterna blir begränsad. Den negativa effekten på skatteintäkterna beror på att familjedagspenningen är lägre än lönen. Effekten på skatteintäkterna beror på i vilken mån arbetsgivare kommer att ersätta vårdnadshavarnas uteblivna arbetade timmar med alternativ arbetskraft.

SKR ifrågasätter varför färre arbetade timmar skulle innebära en besparing och positiva nettoeffekter för kommunsektorn. De anser även, tillsammans med ett antal kommuner, att skatteintäkterna kommer att minska och vill se kompensation för det. Regeringens beräkningar baserar sig på antagandet att kommuner och regioner kommer att ersätta 31 procent av bortfallet i arbetade timmar. Det är en högre andel än inom statlig och privat sektor. Det är 26 procent av vårdnadshavarna som berörs av familjeveckan som arbetar i kommuner eller i regionerna. En del arbetsuppgifter behöver utföras av annan personal och vissa grupper av anställda kommer att behöva ersättas i högre grad än andra. Exempelvis kan vissa yrken inom hälso- och sjukvården och inom omsorgen kräva ersättare. Däremot antas exempelvis kontorsarbete som utförs av tjänstemän och chefer inte att ersättas av vikarier. Detta medför att de totala lönekostnaderna för kommuner och regioner kommer att minska mer än skatteintäkterna. Enligt regeringens bedömning är det inte aktuellt att kompensera kommuner och regioner för minskade skatteintäkter, dels mot bakgrund av att kostnadsminskningen överstiger de lägre skatteintäkterna, dels för att uppkomna effekter som är en följd av förändringar i transfereringssystemen inte kompenseras på det sätt som efterfrågas.

Det bör i detta sammanhang noteras att det på grund av covid-19 för närvarande råder en ansträngd situation för kommuner och regioner vad gäller personalförsörjning. Det är dock inte möjligt att uppskatta i vilken grad detta påverkar kommuner och regioner från och med år 2022.

Den kommunala självstyrelsen

Införandet av en familjedagspenning med tillhörande ledighetsrätt bedöms sakna betydelse för den kommunala självstyrelsen.

Kortsiktiga konsekvenser för företag

Anställda

Införandet av en ny ledighetsgrund för föräldrar innebär att anställda med barn i aktuellt åldersintervall kommer att öka sin frånvaro något. Införandet av nya regler kan innebära ett mer komplicerat regelverk för företag att ta hänsyn till. Både små och stora företag som har anställda som är föräldrar med barn i åldern 4–16 år kommer att möta de nya reglerna. Det kan vid regelutformningen inte tas någon särskild hänsyn till små företag. Rätten till ledighet bör omfatta samtliga förvärvsarbetande föräldrar med barn i det aktuella åldersintervallet oavsett arbetsgivarens storlek. Samtliga företag och branscher förväntas därmed påverkas av förslaget men det kan finnas skillnader i hur stora konsekvenserna blir, t.ex. på grund av de anställdas åldersfördelning och könsfördelning på det aktuella företaget eller branschen. Det är inte möjligt att göra precisa prediktioner om hur nyttjandet av förmånen och frånvaron kan tänkas fördelas sig mellan olika branscher och hur det kan komma att variera beroende på företagets storlek. Det kan dock konstateras att arbetsmarknaden i flera avseenden är könssegregerad samt att det finns viss variation i användandet av föräldrapenning mellan olika yrken. Det kan även konstateras att män i privat sektor i lägre utsträckning än t.ex. män i statlig sektor använder föräldrapenning och använder färre dagar. Givet den

föreslagna ledighetens omfattning, tre dagar per förälder och år, förväntas dock variationen i uttaget mellan olika branscher och företagsstorlekar vara liten.

För små företag kan frånvaro av nyckelpersoner tänkas ha större påverkan på arbetsförutsättningarna än vad som är fallet för större företag, särskilt om flera av de anställda omfattas av möjligheten till ledighet. Antalet tillkommande frånvarotillfällen är dock begränsat för de anställda, och föräldrarna förväntas i god tid anmäla tid för frånvaro vilket ökar förutsättningarna för arbetsgivarna att planera verksamheten.

Vissa kostnader för administration av ledigheten kan tillkomma, något som Företagarna ser som en risk. Att hantera anställdas frånvaro vid föräldraledighet är något som arbetsgivare, små som stora, är vana vid från den existerande ledighetsrätt som föräldrar har i form av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Regeringen bedömer därför att den ökade administrationen inte är förknippad med några betydande extra kostnader för företagen.

En viktig aspekt för samtliga företagare är kompetensförsörjningen. Flera remissinstanser, bland annat Företagarna och Svenskt Näringsliv, anser att en större möjlighet till ledighet kan påverka företagens kompetensförsörjning, planering och bemanning negativt, särskilt i branscher där det redan nu råder brist på personal.

Möjligheterna att kombinera familjeliv och arbetsliv kan vara viktiga faktorer när föräldrar väljer arbetsgivare. Familjeveckan ger ökade möjligheter till flexibilitet i arbetslivet, särskilt i de sektorer och branscher där inflytandet över arbetstidens förläggning är små. Ett mer hållbart arbetsliv kan på sikt innebära att sjukfrånvaro och deltidsarbete kan minska i omfattning vilket innebär en förbättrad kompetensförsörjning. Framtidens kompetensförsörjning är en prioriterad fråga där långsiktiga lösningar söks inom både arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken. Regeringen har förståelse för att ytterligare ledighetsrätt kan innebära utmaningar för planering och bemanning, särskilt i branscher där det råder brist på arbetskraft. Den tillkommande ledigheten är till sin natur tillfällig och kortvarig om än årligen återkommande. Hänsyn har tagits till både arbetsgivares och anställdas förutsättningar och behov vid utformningen av regelverket, vilket kommer till tydligast avtryck när det gäller förslagen om anmälningstider. Regeringen vill även lyfta fram betydelsen av samråd om ledighetens förläggning och möjligheten att ingå branschspecifika avtal (se vidare avsnitt 3.9.16).

Bland annat Företagarna framför att ett minskat antal arbetade timmar innebär produktionsbortfall för företagen. När föräldrar använder familjedagspenning kommer vikarier eller andra anställda i vissa fall att få täcka upp för produktionsbortfallet. Löner och arbetsgivaravgifter minskar för de anställda som är frånvarande, men ökar vid anställning av vikarier eller om redan anställd personal arbetar mer genom t.ex. betald övertid.

I vilken omfattning utbytet kommer att ske förväntas variera beroende på bransch och även med företagets storlek och behov. Ett mindre företag har oftast mindre ekonomiska marginaler och resurser och att anställa vikarier kan därmed innebära större utmaningar än för större företag. Föräldralediga anställda är dock vanligen förekommande i alla företag och utvidgningen av ledighetsrätten innebär därför inte att helt nya rutiner introduceras. Regeringen bedömer att förslaget inte på något påtagligt sätt kommer att påverka företagens förmåga eller incitament att konkurrera eller påverka företagens konkurrensförhållanden i övrigt.

Egenföretagare

Egenföretagare omfattas, som övriga förvärvsarbetande, av förslaget om ersättning inom ramen för familjeveckan. Företagares möjligheter till föräldraledighet kan se olika ut. Generellt kan sägas att manliga företagare har lägre nyttjande av föräldrapen-

ning än kvinnliga och att framför allt män med eget företag har ett lågt nyttjande i förhållande till hur mäns uttag av föräldrapenning ser ut i andra sektorer på arbetsmarknaden. Jämförelserna avser dock i huvudsak tiden när barnet är litet och i behov av omsorg på heltid. Även nyttjande av mer temporära ledigheter, som när ett barn bli sjukt, varierar dock beroende på om föräldern är företagare eller inte och de har generellt sett ett lägre nyttjande av förmånen än anställda. Företagare anför ofta att flexibelt användande är en viktig aspekt för att en företagare ska kunna nyttja föräldrapenningsförmåner. Då kan företagaren exempelvis arbeta del av dag och vara ledig med barnet del av dag. Regeringen konstaterar att en sådan flexibel användning blir möjlig även här eftersom familjedagspenning föreslås kunna nyttjas med hel eller halv omfattning. Vidare är bestämmelserna om rätt till familjedagspenning är i stort neutrala i förhållande till om man är anställd, egenföretagare eller en kombination av båda. I betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) bedömer Utredningen om en modern föräldraförsäkring att skillnaderna i möjligheten att använda försäkringen är mer relaterad till sysselsättningsformernas olika förutsättningar och villkor än till regelverket om föräldraförsäkring som sådant. Detta stämmer väl överens med de slutsatser som Utredningen om ett tryggare företagande i ett förändrat arbetsliv – för tillväxt och innovation drar i betänkandet Företagare i de sociala trygghetssystemen (SOU 2019:41). Motsvarande resonemang kan även föras om den nu föreslagna reformen. Från företagarhåll beskrivs dock regleringen om sjukpenninggrundande inkomst för företagare som svår att överblicka och med låg förutsebarhet. För att öka tryggheten för den som startar ett nytt företag och öka förutsebarheten på kort och medellång sikt har företagare, oavsett företagsform, ett skydd för sjukpenninggrundande inkomst under företagets uppbyggnadsskede, totalt under 36 månader.

Regeringen bedömer vidare inte att det finns någon anledning att anpassa informationsinsatser och ikraftträdande särskilt till små företag.

Konsekvenser för jämställdhet, det integrationspolitiska målet och icke-diskriminering

Jämställdhet

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån detta mål har sex delmål satts upp (prop. 2005/06:155 och skr. 2016/17:10). De delmål som har en direkt koppling till förslaget är delmålet om ekonomisk jämställdhet; kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut, delmålet om jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet; kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor samt delmålet om jämställd hälsa; kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Regeringen gör bedömningen att familjedagspenning bidrar till uppfyllandet av dessa delmål. Det är en bedömning som flera remissinstanser instämmer i, exempelvis Jämställdhetsmyndigheten.

Kvinnor har i högre grad än män tidsbegränsade och otrygga anställningsförhållanden. Detta medför större svårigheter för kvinnor än män att planera sin arbetstid och att kombinera arbete och familjeliv. Genom att öka möjligheten till ledighet från arbetet med ersättning bidrar familjedagspenningen till ökad flexibilitet för framför allt föräldrar med sämre möjligheter till inflytande över arbetstidens förläggning. Detta bedöms underlätta förutsättningarna för föräldrarna och särskilt för kvinnor, som i högre grad än män arbetar deltid, att på sikt gå upp i arbetstid.

Regeringen vill särskilt lyfta att familjeveckan kan ha betydelse för att underlätta möjligheten att kombinera förvärvsarbete och familjeliv för ensamstående föräldrar med ensam vårdnad, varav en övervägande majoritet är kvinnor. Kvinnor med ensam vårdnad har i genomsnitt ett mer intensivt uttag av föräldrapenningdagar under barnets första levnadsår och har således i genomsnitt sämre möjligheter än andra föräldrar att vara lediga med föräldrapenning när barnet blir äldre. Att föräldrar med ensam vårdnad ges fler dagar att disponera än de med gemensam vårdnad kan vid fullt nyttjande innebära en något längre frånvaro från arbetsmarknaden för dem. Det skulle i sin tur kunna innebära vissa negativa arbetsmarknadseffekter för gruppen, något som exempelvis Ledarna lyfter. Mot detta bör dock vägas denna grupps ökade möjligheter till flexibilitet och därmed förbättrade förutsättningar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Det bör också i sammanhanget betonas att det finns en skyddslagstiftning på plats som förbjuder missgynnande i arbetslivet av föräldralediga.

Det kan dock, mot bakgrund av uttagsmönstret för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och föräldraledighet, i stort antas att en något större andel av de kvinnor som berörs av familjeveckan kommer att använda dagarna än de berörda männen. Om så blir fallet kan kvinnors position på arbetsmarknaden komma att påverkas negativt. Detta är en risk som lyfts av Ledarna och SKR. Längre föräldraledigheter med föräldrapenning samt deltidsarbete har en stark samvariation med negativa arbetsmarknadseffekter avseende exempelvis kvinnors löner och i förlängningen deras livsinkomster. En ojämn fördelning av familjedagspenningen kan därmed komma att öka kvinnors frånvaro från arbetet ytterligare i relation till mäns frånvaro. Regeringen anser att ett sätt att motverka en sådan ojämn fördelning är förslaget att rätten att få familjedagspenning inte kan avstås till den andra vårdnadshavaren när föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn. Att rätten inte kan avstås innebär en tydlig signal att båda vårdnadshavarna förväntas ta ett ansvar för vården av barnet under lov och studiedagar. Förutsättningarna för ett mer jämställt uttag ökar därmed. I detta instämmer också flertalet remissinstanser. Medlingsinstitutet lyfter att detta är positivt för jämställdheten på arbetsmarknaden och att förutsättningarna för jämställda löner mellan kvinnor och män därmed stärks.

Fördelningen av föräldrapenning rör sig långsamt mot ett mer jämställt uttag, fler par delar föräldrapenningen jämställt och den tredje reserverade månaden som införes 2016 har haft effekt på fördelningen av föräldrapenning under barnets första två år. Det kan indikera en normförskjutning bland föräldrar om en mer jämställd syn på fördelningen av det obetalda arbetet. Att familjedagspenningen föreslås ha motsvarande konstruktion som inom föräldrapenningen kan därmed leda till att män och kvinnor kan komma att dela omsorgsarbetet för äldre barn mer lika. Det kan i sin tur leda till en förstärkning av det jämställda föräldraskapet.

Antalet dagar per år är för den stora majoriteten av de arbetande föräldrarna tre dagar och möjliggör inte några längre frånvaroperioder. För föräldrar med ensam vårdnad ges med förslaget en möjlighet till högst sex dagars ledighet under ett kalenderår. Eftersom fler kvinnor än män har ensam vårdnad innebär det att dessa kvinnors användning av familjedagspenningen ger ett visst bidrag till en, på aggregerad nivå, ojämn fördelning av familjedagspenningen mellan män och kvinnor. Effekten är dock begränsad eftersom de flesta föräldrar som omfattas har gemensam vårdnad om barn.

Familjeveckan bidrar till ökad flexibilitet för föräldrar vilket kan minska stress i arbetslivet. På sikt kan detta antas bidra positivt till hälsan för dem som använder möjligheten till ledighet. Då kvinnor i en något större omfattning antas nyttja reformen och då kvinnor i genomsnitt har högre sjukskrivningstal än män kan reformen antas bidra positivt till delmålet om en jämställd hälsa.

Familjeveckan syftar bland annat till att förbättra förutsättningarna för goda uppväxtvillkor för barn till förvärvsarbetande föräldrar, något som bland annat inbegriper möjlighet till nära relationer med båda föräldrar och att barn tidigt lär sig att omsorg är något som alla föräldrar, oavsett kön, ägnar sig åt.

Integrationspolitiskt mål

Regeringens mål för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2019/20:1 utg.omr. 13 s. 12). En ökad möjlighet till flexibilitet i arbetslivet gynnar samtliga förvärvsarbetande men utrikes födda har generellt lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda och utrikes födda kvinnor med utomeuropeisk bakgrund har särskilt låg sysselsättningsgrad. Utrikes födda föräldrar och deras barn omfattas därför i mindre utsträckning av förslaget än vad om är fallet för inrikes födda föräldrar och barn.

En prioriterad fråga för regeringen är att nyanlända får en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Familjedagspenning riktar sig till förvärvsarbetande föräldrar, och innebär därmed inte inlåsningseffekter i form av frånvaro från utbildningsinsatser eller andra aktiviteter som kan försena etableringen på arbetsmarknaden.

Icke-diskriminering

Diskrimineringslagen (2008:567) har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Förslaget om att införa en ny möjlighet till föräldraledighet med ersättning för förlorad arbetsinkomst bedöms inte stå i strid med diskrimineringsförbuden. Lagstiftningen är neutralt utformad och gäller samtliga förvärvsarbetande vårdnadshavare till barn 4–16 år, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Rädda Barnen, som anser att även icke-förvärvsaktiva föräldrar ska få rätt till familjedagspenning, framför att vårdnadshavarens ställning inte bör påverka tillgången till familjeveckan och att den omständigheten utgör indirekt diskriminering. Enbart den omständigheten att vårdnadshavarens ställning, i detta fall om föräldern är förvärvsaktiv eller inte, påverkar rätten till familjedagspenning kan enligt regeringens bedömning inte per automatik innebära att det är fråga om diskriminering. Den föreslagna konstruktionen måste ses i sitt sammanhang. Vårdnadshavarens ställning påverkar barn i hög utsträckning, och vissa stöd är i dag enbart arbetsbaserade eftersom de avser att kompensera för förlorad inkomst från förvärvsarbete. Det övergripande syftet med föräldrapenningsförmånerna är att underlätta och även skapa incitament till förvärvsarbete och ge föräldrar tid med barn. Vårdnadshavarens ställning har avgörande betydelse även i andra frågor som påverkar barnets situation, exempelvis när det gäller vistelsetid i förskola då vårdnadshavarens ställning på arbetsmarknaden har betydelse. Syftet med familjeveckan är bland annat att komplettera föräldrapenningen för att fortsatt under barnens uppväxtår underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv. Syftet är också att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen och till att skapa en ökad jämlikhet mellan arbetande föräldrar, för vilka arbetsvillkor och möjlighet för flexibilitet kan variera kraftigt. Regeringen gör därför bedömningen att inte heller i tillämpningen bör, mot bakgrund av de generellt utformade reglerna och de objektiva kriterierna, någon av ovanstående grupper missgynnas. Diskrimineringsombudsmannen, som också anmodats yttra sig över förslaget, har utifrån sitt uppdrag framfört att de inte har några synpunkter på förslagen.

Försäkringskassan föreslås vara ansvarig myndighet för administrationen av förmånen. De erbjuder information och tjänster som innebär kunskap om den nya förmånen och möjligheten till ansökan tillgängliggörs för exempelvis föräldrar med funktionsnedsättning eller som talar ett annat språk än svenska.

I föräldraledighetslagen (1995:584), som reglerar anställda föräldrars möjlighet till ledighet finns även bestämmelser som förbjuder diskriminering under föräldraledigheten.

Konsekvenser för enskilda

Ekonomiska konsekvenser för föräldrarna

Införandet av familjedagspenning har en begränsad effekt på vårdnadshavarnas disponibla inkomster. Eftersom ersättningen vid uttag av dag med familjedagspenning är lägre än lönen per dag beräknas den disponibla inkomsten för vårdnadshavarna i genomsnitt minska med 510 kronor, eller med 0,12 procent år 2022. För kvinnor uppgår denna minskning till 360 kronor och för män 670 kronor. Motsvarande siffror för gruppen inrikes respektive utrikes födda är 580 kronor respektive 300 kronor. Grupper som förlorar mer har i genomsnitt högre inkomster och har därför i större utsträckning inkomster över inkomsttaket för ersättningen på 7,5 prisbasbelopp. Även beräkningar av inkomsteffekter för hushåll visar att hushåll med högre ekonomisk standard förlorar något mer än hushåll med lägre sådan standard. För exempelvis vårdnadshavare som befinner sig bland de 10 procent i befolkningen som har det högsta inkomsterna beräknas den ekonomiska standarden sjunka med 0,17 procent per år, vilket motsvarar 1 400 kronor. I medeltal är den procentuella minskningen av ekonomisk standard för alla som berörs av familjeveckan 0,11 procent år 2022. Överlag är dock skillnaderna mellan hushåll i olika inkomstgrupper förhållandevis små.

Konsekvenser för barn

Enligt artikel 26 i FN:s konvention om barnets rättigheter ska konventionsstaterna erkänna varje barns rätt att åtnjuta social trygghet, inklusive socialförsäkring, och vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med nationell lagstiftning. Förmånerna ska, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning. Även utan familjedagspenningen så har Sverige en socialförsäkring som i hög utsträckning bidrar till ekonomisk och social trygghet för barn.

Familjedagspenning kommer endast att lämnas till förvärvsarbetande föräldrar som avstår från arbete. Det innebär att inte samtliga barn kommer att gynnas av reformen. Det är något som flera remissinstanser, exempelvis Försäkringskassan och Rädda Barnen, uppmärksammar. Regeringen gör bedömningen att givet syftet med förslaget att underlätta för föräldrar som arbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv och förbättra möjligheterna att förvärvsarbeta, är det enbart föräldrar som förvärvsarbetar som ska få rätt till ersättning och ledighet. Förvärvsarbete är centralt för att möjliggöra goda ekonomiska uppväxtvillkor för barn och för att barnhushållen ska undvika en låg ekonomisk standard. För barn vars föräldrar inte arbetar, och därmed inte har rätt till familjedagspenning, blir situationen huvudsakligen samma som i dag. Det innebär att i relation till föräldrar som exempelvis deltar i arbetsmarknadspolitiska program på heltid så kan förvärvsarbetande föräldrar få mer ledig tid med sina barn i dessa situationer. När föräldrarna etablerar sig på arbetsmarknaden eller återinträder i arbete kan familjedagspenning komma att utbetalas.

År 2022 är det ungefär 1 367 000 barn vars föräldrar beräknas kunna få rätt till familjedagspenning. Det motsvarar 85 procent av barnen i den berörda åldersgruppen. TCO framför att de vill se en utvecklad analys av konsekvenserna för flerbarnsfamiljer. Regeringen utvecklar skälen till att familjedagspenning föreslås tilldelas vårdnadshavaren för en grupp av barn i avsnitt 3.9.9. I korthet handlar det om att familjedagspenningen syfte är att möjliggöra ledighet för behov som i hög utsträckning sammanfaller för förälderns barn i det aktuella åldersspannet, nämligen lov, terminsuppehåll och studiedagar.

Familjeveckan underlättar för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv genom att öka flexibiliteten och kan därmed öka förutsättningarna att arbeta heltid. Genom förslaget kan föräldrar som i dag avstår från förvärvsarbete utan att få ersättning för inkomstbortfallet t.ex. i samband med utvecklingssamtal eller vid studiedagar få en förbättrad ekonomisk situation. Det har därmed en positiv effekt för barnen i dessa hushåll.

Familjeveckan beräknas ha positiv effekt för barn till arbetande föräldrar eftersom de får möjlighet till mer tid tillsammans med sina föräldrar. I detta instämmer flera remissinstanser som Barnombudsmannen och MUCF. Möjlighet till nära relationer med båda föräldrarna ökar förutsättningarna för goda uppväxtvillkor för barn. Samma barn gynnas även av att föräldrar får förbättrade möjligheter att delta vid utvecklingssamtal, något som Specialpedagogiska skolmyndigheten lyfter som positivt.

Förenlighet med EU-rätten och andra internationella åtaganden

Regeringen bedömer att förslagen inte påverkar den fria rörligheten inom EU och inte heller i övrigt medför några särskilda konsekvenser för EU- eller EES-medborgare. Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten. Införandet av en ny socialförsäkringsförmån innebär att Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen kommer att vara tillämplig (se vidare avsnitt 3.9.15).

Förslagen bedöms inte påverka Sveriges internationella åtaganden i övrigt.

3.9.20 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

6 kap.

6 § Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå, *familjedagspenning* och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)
8 a. inkomstpensionstillägg,	(74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

I paragrafen anges vilka förmåner som den som arbetar i Sverige är försäkrad för enligt socialförsäkringsbalken. I *punkt 2* har familjedagspenning lagts till.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

16 § *Familjedagspenning enligt 6 § 2 och förmåner* enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Första stycket första meningen gäller också i fråga om inkomstpensionstillägg enligt 6 § 8 a om den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

I paragrafen regleras under vilka förutsättningar vissa arbetsbaserade förmåner lämnas vid utlandsvistelse. Familjedagspenning har lagts till som en förmån som lämnas vid utlandsvistelse så länge rätten till förmånen består. Det innebär att familjedagspenning vid vistelse utomlands kan lämnas på samma villkor som gäller vid vistelse i Sverige (se författningskommentaren till 4 kap. 6 § den upphävda socialförsäkringslagen [1999:799], som innehöll en likalydande bestämmelse, i prop. 1998/99:119 s. 191).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.13.

9 kap.

1 § I denna underavdelning finns

– bestämmelser om graviditetspenning i 10 kap., och
– allmänna bestämmelser om föräldrapenningsförmåner i 11 kap.

Vidare finns bestämmelser om

– föräldrapenning i 12 kap.,
– *familjedagspenning i 12 a kap., och*
– tillfällig föräldrapenning i 13 kap.

I paragrafen finns en innehållsförteckning över vilka bestämmelser som återfinns i de olika kapitlen i underavdelning II Graviditetspenning och föräldrapenningsförmåner som ligger i avdelning B Familjeförmåner. I *andra stycket* har det förts in en ny andra strecksats, som innehåller en upplysning om att det i underavdelningen även finns bestämmelser om familjedagspenning i 12 a kap. Den tidigare andra strecksatsen har förskjutits ett steg.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

11 kap.

2 § Föräldrapenningsförmåner lämnas i följande former:

1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.),

2. familjedagspenning i särskilda situationer när en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn (12 a kap.), och

3. tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).

I paragrafen anges i vilka former föräldrapenningsförmåner lämnas. I en ny *punkt 2* har familjedagspenning förts in. Den tidigare punkten 2, om tillfällig föräldrapenning, har omnumrerats till punkt 3. Begreppet föräldrapenningsförmåner omfattar därmed föräldrapenning, familjedagspenning och tillfällig föräldrapenning.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

9 § Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag. *Motsvarande gäller familjedagspenning.*

I paragrafen finns en bestämmelse som begränsar i vilken omfattning föräldrapenning sammanlagt kan lämnas till en förälder för en dag. I paragrafen har det förts in att motsvarande begränsning gäller för familjedagspenning. Det innebär att en förälder, oavsett antalet barn, inte kan få mer än sammanlagt hel familjedagspenning per dag.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.10.

9 a § *Familjedagspenning får inte lämnas till en förälder för samma tid som föräldern får föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning.*

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse som begränsar möjligheten att få familjedagspenning och föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning för samma tid. Begränsningen gäller oavsett om familjedagspenningen och den andra förmånen avser ett och samma barn eller olika barn.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.11.

10 § Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§*, 12 a kap. 3 och 4 §§ och* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§.

Föräldrapenning får lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid.

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 31 e § får lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid.

För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.

I paragrafen finns bestämmelser om föräldrapenningsförmåner till fler än en förälder samtidigt. Huvudregeln är att sådana förmåner inte får lämnas till fler än en förälder för samma barn och tid. Från denna huvudregel finns vissa utpekade undantagsfall.

I *första stycket* har även föräldrapenningsförmån enligt 12 a kap. 3 och 4 §§, dvs. familjedagspenning, förts in som ett undantag från huvudregeln. Sådan förmån får således lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid.

I ett nytt *andra stycke* har det införts en bestämmelse som anger att föräldrapenning får lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid. De tidigare andra och tredje styckena har till följd av detta blivit paragrafens tredje och fjärde stycke.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.11.

12 a kap.

I avdelning B Familjeförmåner, underavdelning II Graviditetspenning och föräldrapenningsförmåner har införts ett nytt kapitel, 12 a kap. I det kapitlet finns bestämmelserna om familjedagspenning.

1 § *I detta kapitel finns bestämmelser om*
- *– rätten till familjedagspenning i 2–10 §§,*
- *– förmånstiden i 11–15 §§,*
- *– avstående från familjedagspenning i 16 §,*
- *– beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning i 17 §, och*
- *– beräkning av familjedagspenning i 18 §.*

I paragrafen finns en innehållsförteckning över vilka bestämmelser som återfinns i de olika paragraferna i det nya kapitlet.

2 § *En försäkrad förälder har rätt till familjedagspenning.*

Familjedagspenning lämnas i de fall och under de närmare förutsättningar som anges i detta kapitel.

I paragrafen finns allmänna bestämmelser om rätten till familjedagspenning.

Enligt *första stycket* tillkommer rätten till familjedagspenning en försäkrad förälder. Vem som är försäkrad för familjedagspenning framgår av 4 och 6 kap. och vem som räknas som förälder vid tillämpningen av bestämmelserna om familjedagspenning framgår av 2 kap. 14 § (1 och 4 kap. föräldrabalken) och 11 kap. 4 §.

Av bestämmelsen i *andra stycket* följer att utöver de grundläggande kraven i första stycket måste de villkor som anges i kapitlet i övrigt vara uppfyllda för att familjedagspenning ska lämnas.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3 och 3.9.4.

3 § *En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock inte när det är fråga om öppen förskola enligt 25 kap. 3 § skollagen.*

För rätt till familjedagspenning gäller också som villkor att föräldern under den tid som avses i första stycket till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder.

I paragrafen regleras rätten till familjedagspenning för vård av barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i vissa verksamheter enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i.

Enligt *första stycket* har en förälder rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i det syfte som anges i bestämmelsen. För rätt till familjedagspenning enligt paragrafen krävs således att föräldern har ett förvärvsarbete som föräldern avstår från att utföra för att vårda sitt barn (se även 10 §).

Vissa av begreppen i bestämmelsen har kopplingar till begrepp som används i skollagen och skolförordningen (2011:185). Det handlar om lov, termin och studiedag för personalen. I dessa fall är begreppens innebörd desamma. Terminsuppehåll avser en period mellan terminer, dvs. från och med dagen efter en termins sista dag till och med dagen före den första dagen på terminen därefter. Om barnet normalt deltar i en sådan verksamhet som inte omfattas av bestämmelserna om lov, terminer och studiedagar i skollagen och skolförordningen, exempelvis förskola, finns rätt till familjedagspenning när föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet i situationer som motsvarar de ovan angivna. Med lov och terminsuppehåll avses då dagar och tidsperioder som motsvarar de lov och terminsuppehåll som gäller för den kommunala skol-

verksamheten på grundskolenivå i kommunen där den verksamhet som barnet deltar i ligger. Med situationer som motsvarar studiedagar avses att personalen planerar verksamheten, fortbildas eller liknande under sådan tid så att det påverkar den ordinarie verksamheten. Det behöver inte vara fråga om en hel dag, utan kan även avse en del av en dag.

Med att en förälder har rätt till familjedagspenning ”under en dag” då någon av de uppräknade situationerna är för handen avses att familjedagspenning kan lämnas för en hel dag även om t.ex. studiedagen avser endast en del av dagen i sådan verksamhet som barnet normalt deltar i. Med dag avses kalenderdag. Uttrycket ”normalt deltar i” innebär att bedömningen av om det är fråga om en sådan situation som kan berättiga till familjedagspenning utgår från den verksamhet som barnet skulle ha deltagit i om det inte hade varit lov, terminsuppehåll eller studiedag för personalen. Det innebär också att personalens verksamhetsplanering, kompetensutveckling och liknande som sker efter stängningstid eller under tid då barnet normalt inte skulle ha deltagit i verksamheten, t.ex. på grund av hur barnets ordinarie vistelsetid i verksamheten är förlagd, inte ger rätt till familjedagspenning. Möjlighet till erbjuden alternativ barnomsorg påverkar inte rätten till familjedagspenning.

Regleringen i *andra stycket* motsvarar bestämmelsen för föräldrapenning i 12 kap. 3 § och ska tillämpas på samma sätt, dock även i förhållande till barn som är äldre än de barn som en förälder kan få föräldrapenning för (se 15 § och jfr 12 kap. 13 §).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4, 3.9.6 och 3.9.7.

4 § *En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med att han eller hon deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock endast om verksamheten avser*

1. förskola,

2. förskoleklass,

3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller utbildning enligt 24 kap. skollagen på grundskolenivå, eller

4. pedagogisk omsorg enligt 25 kap. 2 § skollagen som ersätter förskola.

I paragrafen regleras rätten till familjedagspenning för deltagande i utvecklingssamtal om ett barn i vissa verksamheter enligt skollagen som barnet normalt deltar i.

En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i det syfte som anges i bestämmelsen. För rätt till familjedagspenning enligt paragrafen krävs således att föräldern har ett förvärvsarbete som föräldern avstår från att utföra för att delta i ett utvecklingssamtal (se även 10 §).

Samtliga skolformer i *punkt 3* avser grundskolenivå. I 24 kap. skollagen regleras särskilda utbildningsformer som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet, såsom internationella skolor och utbildning vid särskilda ungdomshem. Den verksamhet som avses i *punkt 4* är sådan pedagogisk omsorg som kommunen ska sträva efter att erbjuda ett barn i stället för förskola, om barnets vårdnadshavare önskar det. Det kan exempelvis handla om familjedaghem.

Begreppet utvecklingssamtal finns i skollagen (se 8 kap. 11 §, 9 kap. 11 §, 10 kap. 12 §, 11 kap. 15 §, 12 kap. 12 § och 13 kap. 12 §). Om barnet normalt deltar i en sådan verksamhet som inte omfattas av skollagens bestämmelser om utvecklingssamtal, exempelvis internationella skolor och familjedaghem, finns rätt till familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett samtal som motsvarar sådana samtal som avses i de bestämmelserna. Om förskolan eller skolan har angett att det handlar om ett utvecklingssamtal finns det som utgångspunkt inte skäl att ifrågasätta detta. Att en förälder

har rätt till familjedagspenning ”i samband med” att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal innebär att rätten inte bara omfattar själva deltagandet i samtalet utan även sådana aktiviteter som är behövliga för att föräldern ska kunna delta i samtalet, t.ex. resa.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4, 3.9.6 och 3.9.7.

5 § *Familjedagspenning lämnas inte för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats till föräldern.*

I paragrafen begränsas möjligheten för en förälder att byta ut föräldrapenning mot familjedagspenning. Regleringen motsvarar bestämmelsen för tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 18 § första meningen och ska tillämpas på samma sätt (se författningskommentaren till 4 kap. 10 § andra stycket den upphävda lagen [1962:381] om allmän försäkring, som innehöll en likalydande bestämmelse, i prop. 1991/92:106 s. 40).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.11.

6 § *Familjedagspenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:*

1. Hel familjedagspenning för dag när en förälder helt har avstått från förvärvsarbete.

2. Halv familjedagspenning för dag när en förälder har förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

I paragrafen regleras på vilka förmånsnivåer familjedagspenning kan lämnas. Regleringen motsvarar bestämmelserna för tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 5 § 1 och 3 och ska tillämpas på samma sätt (se dock 7 §). Bestämmelsen innebär att om en förälder har förvärvsarbetat mer än hälften av en arbetsdag, och alltså avstått från förvärvsarbete mindre än hälften av arbetsdagen för att exempelvis vårda sitt barn på grund av att det är studiedag för personalen på barnets skola, så kan familjedagspenning inte lämnas. Se författningskommentaren till 9 § när det gäller föräldrar som är deltidsarbetslösa.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.10.

7 § *När en förälder har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat, lämnas halv familjedagspenning enligt 4 § och 6 § 2 även om förutsättningarna i 4 § för rätt till förmånen inte är uppfyllda för hela den tid som föräldern har avstått från förvärvsarbete.*

I paragrafen finns en särskild reglering som avser familjedagspenning på halv förmånsnivå när en förälder har avstått från förvärvsarbete i samband med att föräldern har deltagit i ett utvecklingssamtal eller motsvarande. En förutsättning för att bestämmelsen ska tillämpas är att föräldern har avstått från förvärvsarbete exakt hälften av den aktuella arbetsdagen, varken mer eller mindre. Det är i den omfattningen som en förälder minst måste avstå från förvärvsarbete för att få halv familjedagspenning enligt 6 § 2. För rätt till halv familjedagspenning behöver dock förälderns deltagande i utvecklingssamtalet, i och med nu aktuell bestämmelse, inte i sig ha tagit så mycket som en halv arbetsdag i anspråk. En förälder som under en dag skulle ha arbetat åtta timmar och som avstår från förvärvsarbete fyra timmar, har rätt till halv familjedagspenning även om den tid som deltagandet i utvecklingssamtalet motiverar uppgår till mindre än de fyra timmarna under vilka föräldern har avstått från arbetet. Om föräldern avstår från förvärvsarbete mer eller mindre än hälften av arbetsdagen för att delta i ett utvecklingssamtal gäller den grundläggande regleringen om förmånsnivåer i 6 §.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.10.

8 § *Som förvärvsarbete betraktas inte*

1. vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem, eller

2. sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning enligt bestämmelserna i 37 kap. 3 §.

Om det vid tillämpningen av första stycket 2 inte går att avgöra under vilken tid den försäkrade avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn, ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 §.

I paragrafen regleras vissa aktiviteter som inte betraktas som förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Regleringen motsvarar bestämmelserna för föräldrapenning i 12 kap. 10 § och tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 6 § och ska tillämpas på samma sätt.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.6.

9 § *Den omständigheten att en arbetslös förälder som är arbetssökande inte står till arbetsmarknadens förfogande under tid som avses i 3 § första stycket och 4 § likställs inte med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning.*

I paragrafen finns en bestämmelse som avser uttrycket ”avstå från förvärvsarbete” i förhållande till en arbetslös förälder som är arbetssökande. Bestämmelsen förhåller sig till den tolkning av uttrycket ”avstående från förvärvsarbete” som har gjorts i praxis när det gäller tillfällig föräldrapenning och som innebär att arbetslösa personer under vissa förutsättningar kan få sådan förmån för tid då personen annars skulle ha sökt arbete (se t.ex. FÖD 1986:14). Den nu aktuella bestämmelsen innebär att det motsvarande inte gäller för familjedagspenning. Den förmånen lämnas endast till en förälder som faktiskt skulle ha förvärvsarbetat den tid för vilken förmånen söks (det finns dock ett visst undantag, se 10 §). En förälder som är arbetssökande på heltid har således inte alls rätt till familjedagspenning. En förälder som är arbetssökande på deltid och förvärvsarbetar på deltid kan dock få familjedagspenning för sådan tid som föräldern avstår från deltidsarbetet i sådana syften som anges i 3 och 4 §§, dvs. för att vårda barn i vissa situationer eller delta i ett utvecklingssamtal eller motsvarande. Förmånsnivån enligt 6 § bestäms då utifrån den tid som föräldern skulle ha förvärvsarbetat den aktuella dagen, dvs. om föräldern t.ex. avstått helt från deltidsarbetet lämnas familjedagspenning på hel förmånsnivå.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.6.

10 § *Om en förälder får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier, likställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Detta gäller dock endast i den utsträckning föräldern går miste om löneförmånerna.*

I paragrafen finns en bestämmelse om att avstående från studier i vissa fall likställs med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Regleringen motsvarar bestämmelsen för tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 7 § och ska tillämpas på samma sätt.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.6.

11 § *Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.*

I paragrafen anges det högsta antalet dagar under vilka familjedagspenning lämnas till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning. I det fallet lämnas förmånen till föräldern under högst sex dagar per år sammanlagt för förälderns barn. Med år avses kalenderår. Antalet ersättningsdagar avser förälderns barn som grupp, vilket innebär att ersättningsdagarna som är tillgängliga för föräldern omfattar samtliga förälderns barn som kan berättiga till förmånen.

Familjedagspenning lämnas med stöd av denna bestämmelse enbart för barn som föräldern har vårdnad om. Barn som kan berättiga till familjedagspenning är barn i det åldersspann som anges i 15 § och som är bosatta i Sverige (se 11 kap. 8 §). Det är en förälder som är vårdnadshavare som har en självständig rätt att få familjedagspenning. En sådan förälder som nu avses kan dock enligt 16 § avstå rätten att få familjedagspenning för några av ersättningsdagarna till en annan förälder, dvs. till en förälder som inte är vårdnadshavare för det barn som berörs. Det är hur vårdnadsförhållandena ser ut den dagen som ersättningen avser som är avgörande, både när det gäller det barn som familjedagspenning söks för och när det gäller förälderns samtliga barn som kan berättiga till familjedagspenning. Detta medför att det högsta antalet dagar för vilka en vårdnadshavare kan få familjedagspenning för sina barn under ett visst år, dvs. tre eller sex dagar (se även 12 och 13 §§), kan ändras från en ersättningsdag till en annan, om vårdnadsförhållandena har förändrats däremellan. För exempelvis två föräldrar som endast har ett gemensamt barn för vilket vårdnaden ändras från ensam till gemensam innebär detta följande. Den förälder som tidigare inte har varit vårdnadshavare för barnet har vid en ändring till gemensam vårdnad rätt att få tre dagar som föräldern kan ta ut under resten av året (se 12 §). Detta gäller oavsett under hur många av den tidigare ensamma vårdnadshavarens dagar familjedagspenning redan har lämnats. Den tidigare ensamma vårdnadshavaren har i och med vårdnadsändringen rätt att få tre, i stället för sex, dagar sammanlagt för året (se 12 §). Den vårdnadshavarens dagar för vilka familjedagspenning har lämnats tidigare under året ska räknas av från det nya högsta antalet dagar. Detta omfattar även sådana dagar för vilka vårdnadshavaren kan ha avstått rätten att få ersättning till någon annan förälder (se 16 §). Om den tidigare ensamma vårdnadshavaren före vårdnadsändringen redan har tagit ut familjedagspenning för tre eller fler dagar återstår således inga dagar för honom eller henne under resten av året.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.8 och 3.9.9.

12 § *Till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst tre dagar per år sammanlagt för barnen.*

I paragrafen anges det högsta antalet dagar under vilka familjedagspenning lämnas till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning. I det fallet lämnas familjedagspenning till föräldern under högst tre dagar per år sammanlagt för förälderns barn. Med år avses kalenderår. Antalet ersättningsdagar avser förälderns barn som grupp, vilket innebär att ersättningsdagarna som är tillgängliga för föräldern omfattar samtliga förälderns barn som kan berättiga till förmånen.

Familjedagspenning lämnas med stöd av denna bestämmelse enbart för barn som föräldern har vårdnad om. Barn som kan berättiga till familjedagspenning är barn i det åldersspann som anges i 15 § och som är bosatta i Sverige (se 11 kap. 8 §). Till skillnad från vad som gäller för de föräldrar som avses i 11 och 13 §§, är det i detta fall endast en förälder som är vårdnadshavare som har rätt att få familjedagspenning, dvs. vårdnadshavaren kan inte avstå rätten att få familjedagspenning till en annan förälder till det barn som berörs. Det är hur vårdnadsförhållandena ser ut den dagen som ersättningen avser som är avgörande, både när det gäller det barn som familjedagspenning söks för och när det gäller förälderns samtliga barn som kan berättiga till familjedagspenning. Detta medför att det högsta antalet dagar för vilka en vårdnadshavare kan få familjedagspenning för sina barn under ett visst år, dvs. tre eller sex dagar (se även 11 och 13 §§), kan ändras från en ersättningsdag till en annan, om vårdnadsförhållandena har förändrats däremellan. Se mer om innebörden av detta i författningskommentaren till 11 §. Hur många dagar med familjedagspenning en vårdnadshavare har rätt att få bestäms utifrån respektive vårdnadshavares situation och är inte beroende av hur

många dagar med familjedagspenning den andra vårdnadshavaren för ett visst barn har rätt att få. Den totala vårdnadsbilden för respektive vårdnadshavares samtliga barn kan se olika ut och medföra rätt till olika antal dagar. För tillämpningen av bestämmelsen har det ingen betydelse om den gemensamma vårdnaden innehas med en och samma förälder för samtliga barn eller med olika föräldrar. Bestämmelsen omfattar således både den situationen att exempelvis en pappa delar vårdnaden om samtliga sina barn med samma mamma och den situationen att en pappa delar vårdnaden med olika mammor för barnen.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.8 och 3.9.9.

13 § *Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.*

Ersättning för tre av dagarna lämnas endast för barn som föräldern har ensam vårdnad om.

I paragrafen anges det högsta antalet dagar under vilka familjedagspenning lämnas till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning.

Enligt *första stycket* lämnas till en sådan förälder som nu avses familjedagspenning under högst sex dagar per år sammanlagt för förälderns barn. Med år avses kalenderår. Antalet ersättningsdagar avser förälderns barn som grupp, vilket innebär att ersättningsdagarna som är tillgängliga för föräldern omfattar samtliga förälderns barn som kan berättiga till förmånen.

Familjedagspenning lämnas med stöd av denna bestämmelse enbart för barn som föräldern har vårdnad om. Barn som kan berättiga till familjedagspenning är barn i det åldersspann som anges i 15 § och som är bosatta i Sverige (se 11 kap. 8 §). Det är en förälder som är vårdnadshavare som har en självständig rätt att få familjedagspenning. En sådan förälder som nu avses kan dock enligt 16 § i vissa fall avstå rätten att få familjedagspenning för några av ersättningsdagarna till en annan förälder, dvs. till en förälder som inte är vårdnadshavare för det barn som berörs. Det är hur vårdnadsförhållandena ser ut den dagen som ersättningen avser som är avgörande, både när det gäller det barn som familjedagspenning söks för och när det gäller förälderns samtliga barn som kan berättiga till familjedagspenning. Detta medför att det högsta antalet dagar för vilka en vårdnadshavare kan få familjedagspenning för sina barn under ett visst år, dvs. tre eller sex dagar (se även 11 och 12 §§), kan ändras från en ersättningsdag till en annan, om vårdnadsförhållandena har förändrats däremellan. Se mer om innebörden av detta i författningskommentaren till 11 §. Hur många dagar med familjedagspenning en vårdnadshavare har rätt att få bestäms utifrån respektive vårdnadshavares situation och är inte beroende av hur många dagar med familjedagspenning den andra vårdnadshavaren för ett visst barn har rätt att få. Den totala vårdnadsbilden för respektive vårdnadshavares samtliga barn kan se olika ut och medföra rätt till olika antal dagar. När det gäller de barn som föräldern tillsammans med någon annan förälder har gemensam vårdnad om, har det för tillämpning av bestämmelsen ingen betydelse om den gemensamma vårdnaden innehas med en och samma förälder för samtliga barn eller med olika föräldrar. Bestämmelsen omfattar således både den situationen att exempelvis en pappa delar vårdnaden med samma mamma för de berörda barnen och den situationen att en pappa delar vårdnaden med olika mammor för barnen.

Enligt *andra stycket* lämnas ersättning för tre av dagarna endast för barn som föräldern har ensam vårdnad om. När det gäller de övriga tre dagarna som föräldern har rätt att få familjedagspenning för finns ingen motsvarande restriktion. Ersättning för de

dagarna kan således lämnas antingen för barn som föräldern har ensam vårdnad om eller för barn som föräldrarna har gemensam vårdnad om.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.8 och 3.9.9.

14 § *Familjedagspenning lämnas inte för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det finns synnerliga skäl för att familjedagspenning ändå bör lämnas.*

I paragrafen finns en bestämmelse om familjedagspenning för tid före ansökan. Regleringen motsvarar bestämmelserna för föräldrapenning i 12 kap. 12 a § och tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 9 a § och ska tillämpas på samma sätt (för ytterligare vägledning om bestämmelsens innebörd, se författningskommentaren till 12 kap. 12 a § i prop. 2013/14:4 s. 73).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.14.

15 § *Familjedagspenning lämnas för tid från det att barnet fyller fyra år och längst till dess att barnet har fyllt sexton år.*

I paragrafen regleras åldersspannet för de barn som berättigar till familjedagspenning. Bestämmelsen innebär att familjedagspenning kan lämnas för tid från och med barnets fyraårsdag till och med barnets sextonårsdag. Det är dagen när föräldern vårdar barnet eller deltar i ett utvecklingssamtal avseende barnet som ska infalla under denna period.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.5.

16 § *En förälder som har ensam vårdnad om ett barn som kan berättiga till familjedagspenning kan avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan av barnets föräldrar.*

Rätten att få familjedagspenning får avstås för högst tre dagar per år sammanlagt för de barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Paragrafen behandlar möjligheten att avstå rätten att få familjedagspenning till förmån för en annan förälder.

I *första stycket* anges de grundläggande förutsättningarna för avstående. En annan förälder kan vara en förälder enligt föräldrabalken som inte har vårdnad om barnet. En annan förälder kan även vara en person som likställs med förälder vid tillämpningen av bestämmelserna om familjedagspenning. Det handlar om förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder (se 11 kap. 4 §). Ett barn som kan berättiga till familjedagspenning är ett barn i det åldersspann som anges i 15 § och som är bosatt i Sverige (se 11 kap. 8 §). Avståendet ska vara kopplat till ett visst barn, som den förälder som avstår rätt att få familjedagspenning har ensam vårdnad om. Familjedagspenning lämnas endast för det barnet som avståendet är kopplat till. Det är således i förhållande till det barnet som förutsättningarna i 3 och 4 §§ ska vara uppfyllda. Det är vårdnadsförhållandena den dagen som ersättningen avser som är avgörande för om vårdnadshavaren kan avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan förälder. Möjligheten att avstå rätten att få familjedagspenning faller bort om en vårdnadshavare inte längre har ensam vårdnad om ett barn som berättigar till familjedagspenning eftersom grundförutsättningen för möjligheten att avstå rätten inte längre är uppfylld. En förälder som avstående kan ha gjorts till kan då inte heller få familjedagspenning grundat på det avståendet för en ersättningsdag som infaller efter det att vårdnadsförhållandet har ändrats. Den förälder som avståendet görs till ska själv uppfylla förutsättningarna för familjedagspenning på den förmånsnivå som begärs. Ersättningens storlek beräknas också utifrån den förälderns förhål-

landen, dvs. bland annat beräknas ersättningen på den förälderns sjukpenninggrundande inkomst. Den tid för vilken familjedagspenning har lämnats till den föräldern som avståendet har gjorts till räknas av från det högsta antal dagar med familjedagspenning som vårdnadshavaren kan få enligt 11 eller 13 §. Det finns inget krav på att avståendet ska göras på ett visst sätt (jfr 12 kap. 17 § när det gäller avstående av rätt att få föräldrapenning).

I *andra stycket* anges det högsta antalet dagar för vilka en förälder får avstå rätten att få familjedagspenning. Rätten att få familjedagspenning får avstås för sammanlagt högst tre dagar per år, dvs. hälften av det totala antalet dagar under vilka föräldern kan få familjedagspenning enligt 11 eller 13 §. Begränsningen gäller sammanlagt för samtliga barn som föräldern har ensam vårdnad om, dvs. inte per barn. De nyttjade dagar för vilka en förälder har avstått rätten att få familjedagspenning är i grunden den förälderns dagar och ska därmed räknas av från det högsta antalet dagar med familjedagspenning som denne kan få.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.11.

17 § *Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning gäller följande:*
– *En dag med hel familjedagspenning motsvarar en dag.*
– *En dag med halv familjedagspenning motsvarar hälften av en dag.*

I paragrafen regleras beräkningen av antalet dagar med rätt till familjedagspenning. Regleringen motsvarar delar av bestämmelsen för föräldrapenning i 12 kap. 32 § och för tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 32 § och ska i de delarna, dvs. när det gäller beräkning av antalet dagar med hel eller halv förmån, tillämpas på samma sätt.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.10.

18 § *Familjedagspenning beräknas enligt bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 33–38 §§.*

I paragrafen anges hur familjedagspenning beräknas. Förmånen beräknas enligt bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 33–38 §§. Familjedagspenning kan dock inte lämnas till exakt samma personkrets som tillfällig föräldrapenning kan lämnas till. Exempelvis är bestämmelsen i 13 kap. 36 § 2 om beräkning av ersättning när den försäkrade är arbetslös, till skillnad från vad som gäller för tillfällig föräldrapenning, inte tillämplig på föräldrar som är arbetslösa på heltid när det gäller familjedagspenning eftersom det krävs ett faktiskt avstående från förvärvsarbete för att ha rätt till den förmånen (se 3 och 4 §§ jämte 9 §).

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.12.

13 kap.

3 § Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § första stycket lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid:

1. om föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom, och
2. om föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller i behandling som ordinerats av läkare.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § *tredje* stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig vårda barnet.

I paragrafen regleras vissa undantag när det gäller tillfällig föräldrapenning från huvudregeln att föräldrapenningsförmåner inte får lämnas till fler än en förälder för samma barn och tid (se 11 kap. 10 § första stycket). I *andra stycket* har en ändring gjorts till

följd av att det i 11 kap. 10 § har förts in ett nytt andra stycke. Hänvisningen till den paragrafens andra stycke har därmed ändrats till tredje stycket.

24 kap.

3 § En försäkrads sjukpenninggrundande inkomst ligger också till grund för beräkning av följande förmåner enligt denna balk:

– graviditetspenning,
– föräldrapenning på sjukpenningnivå,
– *familjedagspenning,*
– tillfällig föräldrapenning,
– rehabiliteringspenning enligt 31 kap.,
– skadelivränta,
– smittbärarpenning, och
– närståendepenning.

I paragrafen anges de förmåner enligt socialförsäkringsbalken, utöver sjukpenning, som beräknas med grund i en försäkrads sjukpenninggrundande inkomst. I en ny *tredje strecksats* anges även familjedagspenning. De tidigare tredje–sjunde strecksatserna har förskjutits ett steg.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.12.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.
2. Familjedagspenning lämnas inte för tid före ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* ska lagen träda i kraft den 4 april 2022.

I *andra punkten* anges att familjedagspenning inte lämnas för tid före ikraftträdandet. Det innebär att de dagar under vilka föräldern har avstått från förvärvsarbete för att vårda barn eller delta i ett utvecklingssamtal eller motsvarande och som föräldern söker familjedagspenning för ska ha infallit den 4 april 2022 eller senare.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.18.

Förslaget till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

17 a § Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande när det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen (1995:584) i fråga om

1. ledighet enligt 8 § första stycket *samma* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar,

2. ledighet enligt 8 a eller 8 b § samma lag,

3. tid för vilken graviditetspenning *lämnas* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller

4. tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar.

I en frånvaroperiod enligt första stycket räknas in även dagar när arbetstagaren inte skulle ha utfört arbete.

I paragrafen anges de ledigheter enligt föräldraledighetslagen som är semesterlönegrundande. I *första stycket* har det förts in en ny *punkt 2*, där även ledighet enligt 8 a eller 8 b § föräldraledighetslagen anges. De paragraferna avser ledighet under tid då en förälder får familjedagspenning eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Den nyss nämnda paragrafen innehåller bestämmelser om bibehållande av sjukersättning i

vissa fall när en person förvärvsarbetar med utnyttjande av arbetsförmåga som personen antogs sakna när beslutet om sjukersättning fattades (se mer om detta i författningskommentaren till 8 a och 8 b §§ föräldraledighetslagen). De tidigare punkterna 2 och 3 i stycket har omnumrerats till punkt 3 respektive 4. Därutöver har det gjorts vissa språkliga ändringar i punkterna 1, 3 och 4.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.17.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

Enligt ikraftträdandebestämmelsen ska lagen träda i kraft den 4 april 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.18.

Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

3 § Det finns följande *sju* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

6. Ledighet för en förälder som får eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning (ledighet med familjedagspenning m.m., 8 a och 8 b §§).

7. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

I paragrafen finns en förteckning över de olika formerna av föräldraledighet. I *första stycket* har en ny *punkt 6* förts in. I punkten anges en ny form av föräldraledighet: ledighet för en förälder som får eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning. Denna form av ledighet regleras i de nya 8 a och 8 b §§ och benämns ledighet med familjedagspenning m.m. Den tidigare punkten 6 har omnumrerats till punkt 7. Det finns därmed sju former av föräldraledighet för vård av barn m.m.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.16.

8 a § *En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon*

1. får familjedagspenning för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation enligt 12 a kap. 3 § socialförsäkringsbalken, eller

2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.

I paragrafen, som är ny, regleras en ny rätt till föräldraledighet.

Enligt *punkt 1* har en förälder rätt till ledighet under tid då han eller hon får familjedagspenning enligt 12 a kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Det handlar om tid då föräl-

dern vårdar ett barn under lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation. Vilka personer som omfattas av föräldraledighetslagen och vem som likställs med förälder i den lagen framgår av 1 §. En familjehemsförälder, som enligt 1 § andra stycket 5 likställs med förälder, har dock inte rätt till familjedagspenning (se 11 kap. 4 § socialförsäkringsbalken) och omfattas därmed inte av rätten till ledighet enligt den nya bestämmelsen. Att rätten till ledighet enligt punkt 1 gäller under den tid då föräldern får förmånen motsvarar regleringen för ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. i 8 § första stycket 1 och den nu aktuella bestämmelsen ska tillämpas på motsvarande sätt.

Enligt *punkt 2* har en förälder rätt till ledighet även under tid då han eller hon skulle ha haft rätt till familjedagspenning enligt ovan om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Det nämnda lagrummet innehåller bestämmelser om bibehållande av sjukersättning i vissa fall när en person förvärvsarbetar med utnyttjande av arbetsförmåga som personen antogs sakna när beslutet om sjukersättning fattades. Avstående från att utföra förvärvsarbete i sådant fall berättigar inte till familjedagspenning (se 12 a kap. 3 § jämte 12 a kap. 8 § första stycket 2 socialförsäkringsbalken). Genom nu aktuell bestämmelse har föräldern emellertid samma rätt till ledighet för den avsedda situationen som en förälder som får familjedagspenning. Punkt 2 motsvarar regleringen i 8 § första stycket 2 föräldraledighetslagen och ska tillämpas på motsvarande sätt.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.16.

8 b § *En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon*

1. får familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande enligt 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken, eller

2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.

I paragrafen, som är ny, regleras en ny rätt till föräldraledighet.

Enligt *punkt 1* har en förälder rätt till ledighet under tid då han eller hon får familjedagspenning enligt 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken. Det handlar om tid då föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn. Vilka personer som omfattas av föräldraledighetslagen och vem som likställs med förälder i den lagen framgår av 1 §. En familjehemsförälder, som enligt 1 § andra stycket 5 likställs med förälder, har dock inte rätt till familjedagspenning (se 11 kap. 4 § socialförsäkringsbalken) och omfattas därmed inte av rätten till ledighet enligt den nya bestämmelsen. Att rätten till ledighet enligt punkt 1 gäller under den tid då föräldern får förmånen motsvarar regleringen för ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. i 8 § första stycket 1 och den nu aktuella bestämmelsen ska tillämpas på motsvarande sätt. En förälder kan få familjedagspenning på halv förmånsnivå trots att förälderns deltagande i ett utvecklingssamtal inte i sig motiverar att föräldern avstår från arbetet under så mycket som en halv arbetsdag (se 12 a kap. 7 § socialförsäkringsbalken). För att halv familjedagspenning ska lämnas i det fallet krävs dock att föräldern har avstått från förvärvsarbetet halva den aktuella arbetsdagen. Detta innebär att föräldern i den situationen får familjedagspenning under en halv arbetsdag och således har rätt till ledighet i den omfattningen.

Enligt *punkt 2* har en förälder rätt till ledighet även under tid då han eller hon skulle ha haft rätt till familjedagspenning enligt ovan om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Se mer om innebörden av detta i författningskommentaren till 8 a § (dock med hänvisning till 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken i stället för 12 a kap. 3 § samma balk). Punkt 2 motsvarar regleringen i 8 § första stycket 2 föräldraledighetslagen och ska tillämpas på motsvarande sätt.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.16.

10 § Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Om en ledighetsperiod löper över ett årsskifte, ska den anses höra till det kalenderår då ledigheten påbörjades.

Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 §*, ledighet med familjedagspenning m.m. enligt 8 a och 8 b §§* eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.

I paragrafen regleras det antal perioder som föräldraledighet får delas upp på, vilket enligt huvudregeln är högst tre perioder för varje kalenderår.

I *andra stycket* har en hänvisning till de nya 8 a och 8 b §§ förts in, vilket innebär att ledighet med familjedagspenning m.m. inte omfattas av begränsningen på tre perioder för varje kalenderår. Sådan ledighet får delas upp utan någon begränsning. I stycket har det även gjorts en språklig ändring.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.16.

13 § En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7*, 8 a* eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 *eller 8 b* § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

I paragrafen regleras när en arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till föräldraledighet ska anmäla detta till sin arbetsgivare.

I *första stycket* har en hänvisning till den nya 8 a § förts in. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt den paragrafen ska således anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. Exempelvis kan tidpunkten när information lämnas från skolan eller när förälderns arbetsschema fastställs påverka förälderns möjligheter att anmäla önskemål om ledighet till arbetsgivaren inom en viss tid. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

I *andra stycket* har en hänvisning till den nya 8 b § förts in. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt den paragrafen ska därmed anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.16.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

Enligt ikraftträdandebestämmelsen ska lagen träda i kraft den 4 april 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.18.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

3 kap.

8 § Om en ledamot är föräldraledig från sitt uppdrag ska det för samma tid göras avdrag från arvodet och tilläggsarvodet och från andra sådana fasta arvoden som avses i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn, ledighet med tillfällig föräldrapenning *eller ledighet med familjedagspenning* ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

Avdrag från arvodena och betalningen av ersättningarna ska göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. För en ledamot gäller dock att arbetsdagsavdrag är detsamma som kalenderdagsavdrag.

I paragrafen finns bestämmelser om riksdagsledamöters arvode vid föräldraledighet. *Andra stycket* har ändrats på så sätt att även ledighet med familjedagspenning ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Om sådan ledighet ger rätt till ersättning för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen ska rätt till ersättning således finnas även för riksdagens ledamöter. I övrigt har en redaktionell ändring gjorts i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.17.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

Enligt ikraftträdandebestämmelsen ska lagen träda i kraft den 4 april 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.18.

3.10 Förslag om höjt underhållsstöd till barn som är 7–10 år

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Förslaget om höjt underhållsstöd har beretts under hand med Försäkringskassan och Kronofogdemyndigheten. *Kronofogdemyndigheten* har inga synpunkter på förslaget. *Försäkringskassan* önskar se ett senare ikraftträdandedatum än den 1 juni 2022 som är det förslag som bereddes under hand med myndigheterna.

Lagrådet

Lagförslaget är av sådan karaktär att ett yttrande från Lagrådet normalt ska inhämtas. Lagförslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över förslaget.

3.10.2 Höjt underhållsstöd

Regeringens förslag: Underhållsstödet till barn som är 7–10 år gamla ska höjas med 150 kronor så att det ligger på samma nivå som för 11–14-åringar. Det belopp som lämnas i fullt underhållsstöd ska därmed vara 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 7 år i stället för 11 år, till och med månaden då barnet fyller 15 år. Underhållsstöd om 1 673 kronor i månaden ska lämnas till och med månaden då barnet fyller 7 år i stället för 11 år.

Bestämmelsen om omprövning av den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp ska ändras till följd av den nya åldersindelningen. Den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 7 år i stället för 11 år. En ändring av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 7 år i stället för 11 år.

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2022 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser augusti 2022.

Skälen för regeringens förslag: Det belopp som lämnas i fullt underhållsstöd varierar utifrån barnets ålder. Underhållsstödsbeloppen är fastställda i lag och är inte knutna till prisutvecklingen i samhället. Dagens underhållsstöd till barn 7–10 år, dvs. 1 673 kronor per månad, täcker inte fullt ut hälften av normalkostnaden för barn i den åldersgruppen efter att hänsyn har tagits till barnbidraget. Därför finns det anledning att höja stödet med 150 kronor per månad när det gäller barn i dessa åldrar. Det innebär att underhållsstödet blir detsamma som för åldersgruppen 11–14 år, dvs. 1 823 kronor per månad. Då många barn med låg ekonomisk standard lever i hushåll som är mottagare av underhållsstöd är det fördelningspolitiskt träffsäkert att höja underhållsstödet. Ensamstående föräldrar har ofta en knappare ekonomi än föräldrar som är gifta eller sambor. Detta gäller särskilt för ensamstående mammor.

När underhållsstöd lämnas till ett barn och det finns en bidragsskyldig förälder, ska den föräldern som huvudregel betala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Betalningsbeloppets storlek beräknas utifrån den bidragsskyldiga förälderns inkomst och det antal barn som han eller hon är underhållsskyldig för. En höjning av underhållsstödet till ett barn kan ha betydelse för den bidragsskyldiga förälderns betalningsskyldighet beroende på hur stort belopp denne bedöms kunna betala. Den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp påverkas från och med samma tidpunkt som underhållsstödet höjs.

Med dagens regelverk ska Försäkringskassan ompröva den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp bland annat när hans eller hennes barn får ett högre underhållsstöd på grund av att barnet har uppnått en viss ålder. Eftersom en ny tidpunkt för när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn nu föreslås måste en motsvarande ändring göras när det gäller vid vilken tidpunkt som betalningsbeloppet ska omprövas. Regeringen föreslår därmed att förälderns betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 7 år i stället för 11 år. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning i det fallet ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 7 år i stället för 11 år.

I promemorian föreslogs att det höjda beloppet ska tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser juli 2022. Försäkringskassan framför att myndigheten önskar en senareläggning av höjningen för att hinna med nödvändig it-utveckling. Regeringen anser att den aktuella höjningen av underhållsstödet bör ske så snart det är praktiskt möjligt. För att Försäkringskassan ska ges möjlighet att genomföra nödvändiga justeringar av it-stödet gör regeringen bedömningen att det höjda beloppet kan börja gälla i fråga om underhållsstöd som avser augusti 2022. Detsamma gäller ändringarna i fråga om omprövning av betalningsbelopp. Såväl underhållsstödet som det belopp som en bidragsskyldig förälder ska betala till Försäkringskassan betalas månadsvis i förskott. För att Försäkringskassan ska kunna fatta beslut så att det höjda underhållsstödet ska få genomslag för augusti 2022 måste lagändringarna träda i kraft redan den 1 juli samma år. Eftersom en konsekvens av ett höjt underhållsstöd är att den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp påverkas från och med samma tidpunkt som höjningen, innebär den föreslagna höjningen av underhållsstödsbeloppet att Försäkringskassan i

juli 2022 även kommer att behöva fatta beslut om nya betalningsbelopp för tid från och med augusti samma år.

3.10.3 Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär en förstärkning av ekonomin för de föräldrar som är mottagare av underhållsstöd till barn i den aktuella ålderskategorin. Fler kvinnor än män är mottagare av underhållsstöd och fler kvinnor än män får därmed i och med höjningen en förbättrad ekonomisk situation. Ett höjt underhållsstödsbelopp innebär även en högre betalningsskyldighet för den bidragsskyldiga föräldern eftersom betalningsbeloppet ökar. Det innebär att den disponibla inkomsten kan minska för vissa bidragsskyldiga föräldrar och att det finns risk för ökad skuldsättning, vilket skulle kunna få negativa konsekvenser för dessa föräldrar och barn. Det är fler män än kvinnor som är bidragsskyldiga och ett högre betalningsbelopp träffar därför män i högre utsträckning än kvinnor.

Förslaget får störst positiv effekt för de individer som har de lägsta inkomsterna. Vissa individer som berörs av förslaget får dock en minskad ekonomisk standard. Det är de individer som är betalningsskyldiga och som har tillräckliga inkomster för att även kunna betala de 150 kronor som underhållsstödet höjs med.

För personer som är mottagare av underhållsstöd och som har löneutmätning innebär inte förslaget någon förbättring av den disponibla inkomsten. Detsamma gäller för hushåll som är mottagare av försörjningsstöd.

Förslaget innebär högre utgifter för statens budget. Utgifterna för underhållsstöd beräknas till ca 35 miljoner kronor för 2022 och ca 70 miljoner kronor för 2023 och framåt. Faktisk utgift minskar något som en följd av inbetalningar från betalningsskyldiga.

Försäkringskassan har även vissa kostnader för införandet av reformen, huvudsakligen i form av utveckling av it-stöd.

3.10.4 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

18 kap.

20 § Underhållsstöd till ett barn lämnas med

– 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller *7* år,

– 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt *7* år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och

– 2 223 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

I paragrafen fastställs beloppen för fullt underhållsstöd.

Ändringarna i *första stycket* innebär att åldersgränsen mellan grupperna av barn i de första och andra strecksatserna ändras från elva till sju år. Det medför att även 7–10-åringar får 1 823 kronor i månaden i fullt underhållsstöd enligt andra strecksatsen, vilket innebär en höjning av beloppet med 150 kronor när det gäller barn i de åldrarna.

19 kap.

34 § Betalningsbelopp enligt 10–17, 21, 26 och 27 §§ ska omprövas

1. när det finns ett nytt beslut om slutlig skatt,
2. när grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändras, och

3. när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt *7* eller 15 år.

En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde *7* eller 15 år.

I paragrafen regleras omprövning av det belopp som en betalningsskyldig förälder ska betala till Försäkringskassan när underhållsstöd lämnas till förälderns barn (se 2 och 16 §§).

Ändringen i *första stycket* 3 är en följd av ändringarna i 18 kap. 20 §. Ändringen innebär att en omprövning av betalningsbeloppet ska göras när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 7 år i stället för 11 år.

I *andra stycket* ändras bestämmelsen i sista meningen som en konsekvens av ändringen i första stycket. Vid en sådan omprövning som nu avses ska ändringen således gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 7 år i stället för 11 år. Den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp påverkas därmed från och med samma tidpunkt som underhållsstödet höjs (se 18 kap. 20 § första stycket andra strecksatsen).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2. De nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser augusti 2022.

Av *första punkten* följer att lagen träder i kraft den 1 juli 2022.

Regleringen i *andra punkten* medför att Försäkringskassan i juli 2022 kan besluta om och betala ut underhållsstöd samt besluta om betalningsskyldighet för augusti samma år med tillämpning av de nya bestämmelserna. Såväl underhållsstödet som betalningsbeloppet ska betalas månadsvis i förskott (se 18 kap. 32 § och 19 kap. 2 §).

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2020	Utfall	33 325 745	Anslagssparande	137 351
2021	Anslag	33 680 849[1]	Utgiftsprognos	33 486 288
2022	**Förslag**	**33 426 477**		
2023	Beräknat	33 298 947		
2024	Beräknat	33 141 537		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**33 680 849**	**33 680 849**	**33 680 849**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-254 372	-381 902	-539 312
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 426 477**	**33 298 947**	**33 141 537**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Barnbidrag är ett generellt stöd som är lätt att överblicka med förhållandevis låga kostnader för administrationen. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år väntas minska under prognosperioden vilket betyder att utgifterna blir lägre för allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas ligga stabilt under prognosperioden men är på längre sikt osäkra. Sammantaget innebär förändringarna som beskrivs ovan att utgifterna för anslaget kommer att minska under perioden.

Regeringen föreslår att 33 426 477 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 33 298 947 000 kronor respektive 33 141 537 000 kronor.

3.11.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

2020	Utfall	46 125 193	Anslagssparande	2 382 024
2021	Anslag	47 652 640[1]	Utgiftsprognos	45 438 249
2022	**Förslag**	**48 225 247**[2]		
2023	Beräknat	49 866 804		
2024	Beräknat	52 190 719		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 4 313 302 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -35 589 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– föräldrapenning, familjedagspenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,

– statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, familjedagspenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enlig lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**47 651 790**	**47 651 790**	**47 651 790**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 194 000	3 811 000	3 889 000
varav BP22	*3 194 000*	*3 810 000*	*3 888 000*
– Familjeveckan	*3 194 000*	*3 810 000*	*3 888 000*
Makroekonomisk utveckling	1 013 365	1 938 926	3 029 365
Volymer	-3 633 908	-3 534 912	-2 379 436
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 225 247**	**49 866 804**	**52 190 719**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar samt fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen. Under perioden förväntas antalet födda barn minska svagt, även antalet barn i åldrarna 0–12 år minskar något. Utgifterna för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning beräknas öka under de kommande åren som en följd av ett fortsatt högt barnafödande samt en stigande timlön som medför att medelersättningen för de olika förmånerna ökar.

Nyttjandet av föräldrapenning har varit lågt under det första halvåret 2021 och förväntas bli ännu lägre under 2022. Antalet uttagna dagar antas därefter långsamt öka men kommer att ligga på en betydligt lägre nivå än före pandemin. Från och med 2023 tillkommer fler åldersgrupper för vilka föräldrapenning kan tas ut vilket beräknas öka antalet nyttjade nettodagar. Mäns andel av uttagna föräldrapenningdagar förväntas fortsätta att öka under perioden. Eftersom männen har en högre medelersättning än kvinnor leder detta till ökade utgifter. Benägenheten att använda tillfällig föräldrapenning för vård av barn som är sjukt eller smittat har varit hög under 2020, som en följd av spridningen av covid-19. Även under första delen av 2021 har antalet utbetalda nettodagar varit högt. En viktig förklaring är myndigheters rekommendationer om en lägre toleransnivå för förkylningssymptom i förskola och skola. Antalet nyttjade dagar med tillfällig föräldrapenning per barn i befolkningen beräknas öka svagt under prognosperioden.

Under 2021 har antalet ansökningar om graviditetspenning ökat kraftigt som en följd av Socialstyrelsens bedömning att gravida kvinnor som smittas av covid-19 riskerar att föda för tidigt. I takt med minskad smittspridning och ökad vaccination kan riskerna i arbetsmiljön förväntas minska, vilket på sikt innebär att antalet ansökningar och utbetalningar når en mer normal nivå. Antalet födda barn förväntas minska något fram till 2023 för att sedan öka, vilket påverkar utgifterna.

I denna proposition föreslås att införandet av en familjevecka påbörjas. Föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn som är 4–16 år föreslås få tre dagar med familjedagspenning vardera per år som kan användas när föräldern avstår förvärvsarbete under tid då barnet har t.ex. lov eller studiedag. Föräldrar med ensam vårdnad om barn föreslås få sex dagar per år. Till förmånen knyts även statlig ålderspensionsavgift för familjedagspenning. Förslaget får till följd att utgifterna för anslaget ökar med 3,19 miljarder kronor 2022, 3,81 miljarder kronor 2023, 3,89 miljarder kronor 2024 årligen därefter.

Tabell 3.26 Delposter anslag 1:2 Föräldraförsäkring

Tusen kronor

	2022	2023	2024
Föräldrapenning	32 071 092	33 103 915	34 431 146
Statlig ålderspensionsavgift föräldrapenning	3 191 618	3 011 914	3 408 446
Tillfällig föräldrapenning	8 272 845	8 464 147	8 776 723
Statlig ålderspensionsavgift tillfällig föräldrapenning	774 204	756 966	868 865
Graviditetspenning	662 008	657 016	684 542
Statlig ålderspensionsavgift graviditetspenning	59 480	62 846	132 997
Familjedagspenning	2 906 000	3 467 000	3 538 000
Statlig ålderspensionsavgift familjedagspenning	288 000	343 000	350 000

Regeringen föreslår att 48 225 247 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 49 866 804 000 kronor respektive 52 190 719 000 kronor.

3.11.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	2 635 710	Anslagssparande	-8 446
2021	Anslag	2 593 662[1]	Utgiftsprognos	2 710 000
2022	**Förslag**	**2 838 365**		
2023	Beräknat	2 882 332		
2024	Beräknat	2 892 889		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 593 662**	**2 593 662**	**2 593 662**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	135 000	170 000	170 000
varav BP22	*35 000*	*70 000*	*70 000*
– Höjt underhållstöd för barn 7–10 år	*35 000*	*70 000*	*70 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	109 703	118 670	129 227
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 838 365**	**2 882 332**	**2 892 889**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder, eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd, dels en bidragsskyldig förälder.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga förälderns betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas. Att tillhandahålla stöd till föräldrar för att reglera underhåll för barn på egen hand, utanför underhållsstödssystemet, kan också påverka nivån på utgifterna. Antalet barn för vilka underhållsstöd betalas ut fortsätter att sjunka. Mellan 2019 och 2020 var minskningen fyra procent. Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd att fortsätta minska som en följd av att fler föräldrar reglerar underhåll för barn på egen hand, utan Försäkringskassans inblandning. Det debiterade beloppet förväntas öka de kommande åren. Samtidigt förväntas inbetalningsgraden, dvs. förhållandet mellan inbetalt och debiterat belopp, minska något. Viss osäkerhet finns avseende effekterna av ökad arbetslöshet som på längre sikt kan komma att påverka betalningsförmågan hos de bidragsskyldiga föräldrarna.

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om en höjning av underhållsstödet för barn 7–10 år vilket ökar utgifterna med 35 miljoner kronor 2022 och 70 miljoner kronor från 2023 och framåt.

Regeringen föreslår att 2 838 365 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 882 332 000 kronor respektive 2 892 889 000 kronor.

3.11.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2020	Utfall	8 925	Anslagssparande	11 259
2021	Anslag	14 784[1]	Utgiftsprognos	9 443
2022	**Förslag**	**14 784**		
2023	Beräknat	14 784		
2024	Beräknat	14 784		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**14 784**	**14 784**	**14 784**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 784**	**14 784**	**14 784**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption förmedlad av auktoriserade adoptionssammanslutningar. På grund av reserestriktioner under 2020 har antalet barn som adopterats mer än halverats jämfört med 2019. Osäkerheten kring antalet utbetalade adoptionsbidrag under prognosperioden är stor, givet fortsatta reserestriktioner på grund av covid-19 samt att antalet adopterade barn har minskat över tid.

Regeringen föreslår att 14 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 14 784 000 kronor respektive 14 784 000 kronor.

3.11.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

2020	Utfall	1 034 176	Anslagssparande	-69 480
2021	Anslag	1 081 780[1]	Utgiftsprognos	1 012 300
2022	**Förslag**	**1 029 900**		
2023	Beräknat	1 050 300		
2024	Beräknat	1 063 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 018 600**	**1 018 600**	**1 018 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 000	-1 000	3 000
Makroekonomisk utveckling	28 000	61 500	77 200
Volymer	-12 700	-28 800	-35 400
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 029 900**	**1 050 300**	**1 063 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnpensionen är grundad på den avlidna förälderns inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena förälder eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner förväntas öka under prognosperioden eftersom antalet barn i tonåren, för vilka barnpensioner är vanligare, är relativt stort. Medelbeloppet för barnpension, som styrs av inkomstindex, förväntas också öka under perioden, vilket sammantaget innebär ökade utgifter för barnpension. Även utgifterna för efterlevandestödet förväntas öka svagt eftersom medelbeloppet ökar.

Regeringen föreslår att 1 029 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension* och efterlevandestöd för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 050 300 000 kronor respektive 1 063 400 000 kronor.

3.11.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

2020	Utfall	3 960 359	Anslagssparande	714 080
2021	Anslag	5 366 856[1]	Utgiftsprognos	3 873 859
2022	**Förslag**	**4 752 293**[2]		
2023	Beräknat	4 852 058		
2024	Beräknat	4 894 765		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 371 832 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -61 834 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken,

– statlig ålderspensionsavgift för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 366 856**	**5 366 856**	**5 366 856**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	81 756	152 185	257 617
Volymer	-696 319	-666 983	-729 708
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 752 293**	**4 852 058**	**4 894 765**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadbidrag för samt storleken på bidraget. Från och med den 1 januari 2019 ersatte omvårdnadsbidrag den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Det sker en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag och från och med 2023 förväntas vårdbidraget vara helt utfasat. Utgifterna för anslaget förväntas öka över tid.

Regeringen föreslår att 4 752 293 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 852 058 000 kronor respektive 4 894 765 000 kronor.

3.11.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

2020	Utfall	7 565 300	Anslagssparande	
2021	Anslag	8 070 800[1]	Utgiftsprognos	8 070 800
2022	**Förslag**	**8 467 300**[2]		
2023	Beräknat	8 472 500		
2024	Beräknat	8 249 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

[2] 8 497 300 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till 408 896 tkr

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 070 800**	**8 070 800**	**8 070 800**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	149 500	351 100	558 800
Volymer	247 000	50 600	-380 100
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 467 300**	**8 472 500**	**8 249 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern 0–4 år och påverkas därmed av hur många barn som föds. Pensionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Beloppen som beräknas i de olika beräkningsalternativen påverkas av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Antalet barn i de yngre åldrarna förväntas minska vilket innebär lägre utgifter på anslaget. Samtidigt påverkar sysselsättningsgrad och ökande timlöner utgifterna. Sammantaget beräknas utgifterna ligga relativt stabilt de kommande två åren för att sedan minska något.

Regeringen föreslår att 8 467 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 472 500 000 kronor respektive 8 249 500 000 kronor.

3.11.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2020	Utfall	5 283 596	Anslagssparande	446 064
2021	Anslag	5 740 666[1]	Utgiftsprognos	5 055 530
2022	**Förslag**	**4 286 404**		
2023	Beräknat	4 136 404		
2024	Beräknat	3 986 404		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.38 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 180 666**	**5 180 666**	**5 180 666**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	-47 833	-90 947	55 263
Volymer	-846 429	-953 315	-1 249 525
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 286 404**	**4 136 404**	**3 986 404**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Därutöver kan bostadsbidrag betalas ut till ungdomshushåll. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Även demografiska förändringar påverkar, t.ex. ett förändrat antal födda barn och om fler barnfamiljer får uppehållstillstånd i Sverige.

Under perioden april 2020 till och med mars 2021 var det ca 149 300 barnhushåll, en majoritet hushåll med hemmavarande barn, samt ca 47 200 ungdomshushåll som fick bostadsbidrag. Antalet mottagare av bostadsbidrag förväntas minska de kommande åren. Antalet barnhushåll minskar snabbare än antalet ungdomshåll. Som en följd av detta beräknas utgifterna för bostadsbidrag att minska.

Regeringen föreslår att 4 286 404 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 136 404 000 kronor respektive 3 986 404 000 kronor.

Bilaga

Förslag om att påbörja införandet av en familjevecka

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Införandet av en familjevecka påbörjas – familjedagspenning vid lov, studiedagar och utvecklingssamtal (Ds 2020:24) 2

2 Promemorians lagförslag 4
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 4
2.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) 11
2.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) 12
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter 14

3 Förteckning över remissinstanserna 15

4 Lagrådsremissens lagförslag 16
4.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 16
4.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480) 22
4.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) 23
4.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter 25

5 Lagrådets yttrande 26

1 Sammanfattning av promemorian Införandet av en familjevecka påbörjas – familjedagspenning vid lov, studiedagar och utvecklingssamtal (Ds 2020:24)

I budgetpropositionen för 2021 aviserade regeringen avsikten att påbörja införandet av en familjevecka (prop. 2020/21:1 utg.omr. 12). Familjeveckan innebär att föräldrar ska ha rätt till ledighet från arbetet i vissa situationer och rätt till en ersättning för förlorad arbetsinkomst.

I promemorian lämnas förslag till utformning av en ny föräldrapenningsförmån i socialförsäkringsbalken som ska benämnas familjedagspenning. Dessutom lämnas förslag till förändringar av föräldraledighetslagen (1995:584) samt ett antal följdändringar i socialförsäkringsbalken och annan lagstiftning med anknytning till föräldrapenningsförmåner. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2022.

I promemorian lämnas tre likvärdiga förslag för hur införandet av familjeveckan kan ske. Förslagen skiljer sig åt avseende hur många dagar med ledighet och familjedagspenning som föräldrarna föreslås att kunna nyttja men är i övrigt överensstämmande. Anledningen till att tre olika förmånstider föreslås är att den nedgång i konjunkturen som orsakats av spridningen av det nya coronaviruset i Sverige och omvärlden påverkar det statsfinansiella läget. Det råder osäkerhet kring pandemins utveckling och återhämtningen av ekonomin kan bli utdragen.

Familjeveckans syften

Familjeveckan har flera syften. Den ska underlätta för förvärvsarbetande föräldrar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningarna för föräldrar att förvärvsarbeta, främja minskat deltidsarbete samt att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa situationer vara lediga tillsammans med barnen.

Familjeveckan ska dessutom bidra till att skapa en ökad jämlikhet mellan arbetande föräldrar, för vilka arbetsvillkor och möjlighet för flexibilitet kan variera kraftigt. Genom att underlätta heltidsarbete och balans mellan familjeliv och arbetsliv samt det att familjedagspenning föreslås lämnas till respektive vårdnadshavare bidrar familjeveckan i viss mån även till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, både när det gäller ekonomi och hem- och omsorgsarbetet.

Familjeveckan syftar också till att ge föräldrar mer tid med sina barn och därmed skapa förutsättningar för goda uppväxtvillkor för barn, något som bland annat inbegriper möjlighet till nära relationer med båda föräldrarna högre upp i barnets åldrar.

Utformningen av familjedagspenningen

För att få rätt till familjedagspenning ska det krävas att föräldern faktiskt avstår från arbete den aktuella dagen eller den del av dagen som ersättningen avser. Det är därför inte möjligt att ta ut familjedagspenning för en arbetsfri dag.

Familjedagspenning föreslås avse situationer då föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som

barnet normalt deltar i. Det handlar exempelvis om förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola och fritidshem.

Förslag lämnas även om att familjedagspenning ska kunna lämnas när föräldrar deltar i barns utvecklingssamtal.

Familjedagspenning ska kunna lämnas till en vårdnadshavare som har barn som är mellan fyra och 16 år gamla.

Fullt utbyggd ska familjeveckan, när föräldrarna har gemensam vårdnad om sina barn, omfatta fem dagars ledighet med ersättning för vardera föräldern per kalenderår. Med förslagen i promemorian påbörjas införandet. Tre alternativa förslag om förmånstiden lämnas. Det föreslås en möjlighet för föräldrar med gemensam vårdnad att använda antingen högst tre dagar, högst två dagar eller högst en dag med familjedagspenning vardera per kalenderår. Det föreslås vidare att en förälder med ensam vårdnad ska ges möjlighet att använda antingen högst sex dagar, högst fyra dagar eller högst två dagar med familjedagspenning per år.

Till skillnad från vad som gäller för föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen, ska antalet dagar med familjedagspenning ges per vårdnadshavare, inte per barn. Detta innebär att antalet dagar ska lämnas sammanlagt för en förälders barn i det aktuella åldersspannet.

Familjedagspenningen ska kunna tas ut för samma barn och tid för att möjliggöra för exempelvis två vårdnadshavare att vara lediga tillsammans med barnet.

Familjedagspenning ska beräknas på samma sätt som tillfällig föräldrapenning.

Föräldraledighet med familjedagspenning

En förälder ska ha rätt till ledighet under tid då han eller hon får familjedagspenning. Ledighet med familjedagspenning ska under ett kalenderår få delas upp på ett obegränsat antal perioder.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet med familjedagspenning för vård av barn under lov m.m. ska ha en skyldighet att anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet med familjedagspenning för att delta i utvecklingssamtal ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 6 kap. 6 och 16 §§, 9 kap. 1 §, 11 kap. 2, 9 och 10 §§ och 24 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 12 a kap., och en ny paragraf, 11 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

Föreslagen lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå, *familjedagspenning* och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

6 kap.
16 §

Förmåner enligt 6 § 5, 6 och 8–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

Familjedagspenning enligt 6 § 2 och förmåner enligt 6 § 5, 6 och 8–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

9 kap.
1 §

I denna underavdelning finns

– bestämmelser om graviditetspenning i 10 kap., och
– allmänna bestämmelser om föräldrapenningsförmåner i 11 kap.

Vidare finns bestämmelser om

– föräldrapenning i 12 kap., *och*
– tillfällig föräldrapenning i 13 kap.

– föräldrapenning i 12 kap.,
– *familjedagspenning i 12 a kap., och*

11 kap.
2 §[1]

Föräldrapenningsförmåner lämnas i följande former:

1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.), *och*

1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.),

2. familjedagspenning i särskilda situationer när en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn (12 a kap.), och

[1] Senaste lydelse 2010:2005.

2. tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).

3. tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).

9 §

Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag.

Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag. *Detsamma gäller familjedagspenning.*

9 a §

Både familjedagspenning och föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning får inte lämnas till en förälder för samma tid.

10 §[2]

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§ *samt* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§.

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§, *12 a kap. 3 och 4 §§ och* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§. *Föräldrapenning får dock lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid.*

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 31 e § får lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid.

För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.

12 a kap. Familjedagspenning

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

– rätten till familjedagspenning i 2–10 §§,

– förmånstiden i 11–15 §§,

– avstående från familjedagspenning i 16 och 17 §§,

– beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning i 18 §, och

– beräkning av familjedagspenning i 19 §.

Rätten till familjedagspenning

Allmänna bestämmelser

2 §

En försäkrad förälder har rätt till familjedagspenning.

Familjedagspenning lämnas i de fall och under de närmare förutsättningar som anges i detta kapitel.

[2] Senaste lydelse 2018:1628.

Vård av barn under lov, terminsuppehåll och studiedagar

3 §

En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock inte när det är fråga om öppen förskola enligt 25 kap. 3 § skollagen.

För rätt till familjedagspenning gäller också som villkor att föräldern under den tid som avses i första stycket till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder.

Deltagande i utvecklingssamtal

4 §

En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med att han eller hon deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock endast om verksamheten avser

1. förskola,

2. förskoleklass,

3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller utbildning enligt 24 kap. skollagen på grundskolenivå, eller

4. pedagogisk omsorg enligt 25 kap. 2 § skollagen som ersätter förskola.

5 §

Familjedagspenning lämnas inte för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats till föräldern.

Förmånsnivåer och förvärvsarbete

6 §

Familjedagspenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel familjedagspenning för dag när en förälder helt har avstått från förvärvsarbete.

2. Halv familjedagspenning för dag när en förälder har förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

7 §

När en förälder har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat, lämnas halv familjedagspenning enligt 4 § och 6 § 2 även om förutsättningarna i 4 § för

rätt till förmånen inte är uppfyllda för hela den tid som föräldern har avstått från förvärvsarbete.

8 §

Som förvärvsarbete betraktas inte

1. vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem, eller

2. sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning enligt bestämmelserna i 37 kap. 3 §.

Om det vid tillämpningen av första stycket 2 inte går att avgöra under vilken tid den försäkrade avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn, ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 §.

9 §

Den omständigheten att en arbetslös förälder som är arbetssökande inte står till arbetsmarknadens förfogande under tid som avses i 3 § första stycket och 4 § likställs inte med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning.

10 §

Om en förälder får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier, likställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning. Detta gäller dock endast i den utsträckning föräldern går miste om löneförmånerna.

Förmånstiden

Ensam vårdnad

11 §

Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst [sex/fyra/två] dagar per år sammanlagt för barnen.

Gemensam vårdnad

12 §

Till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst [tre dagar/två dagar/en dag] per år sammanlagt för barnen.

Både ensam och gemensam vårdnad

13 §

Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst [sex/fyra/två] dagar per år sammanlagt för barnen.

Ersättning för [tre/två/en] av dagarna lämnas endast för ett barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Familjedagspenning för tid före ansökan

14 §

Familjedagspenning lämnas inte för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det finns synnerliga skäl för att familjedagspenning ändå bör lämnas.

Barnets ålder

15 §

Familjedagspenning lämnas för tid från det att barnet fyller fyra år och längst till dess att barnet har fyllt sexton år.

Avstående från familjedagspenning

16 §

En förälder som har ensam vårdnad om ett barn som kan berättiga till familjedagspenning kan avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan av barnets föräldrar.

17 §

En förälder får avstå rätten att få familjedagspenning till förmån för en annan av barnets föräldrar enligt 16 § för sammanlagt högst [tre dagar/två dagar/en dag] per år.

Beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning

18 §

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning gäller följande:

– En dag med hel familjedagspenning motsvarar en dag.

– En dag med halv familjedagspenning motsvarar hälften av en dag.

Beräkning av familjedagspenning

19 §

Familjedagspenning beräknas enligt bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 33–38 §§.

24 kap.

3 §[3]

En försäkrads sjukpenninggrundande inkomst ligger också till grund för beräkning av följande förmåner enligt denna balk:

– graviditetspenning,
– föräldrapenning på sjukpenningnivå,
– familjedagspenning,
– tillfällig föräldrapenning,
– rehabiliteringspenning enligt 31 kap.,
– skadelivränta,
– smittbärarpenning, och
– närståendepenning.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2022.
2. Familjedagspenning lämnas inte för tid före ikraftträdandet.

[3] Senaste lydelse 2011:1513.

2.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Härigenom föreskrivs att 17 a § semesterlagen (1977:480) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 a §[1]	
Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande när det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen (1995:584) i fråga om	
1. ledighet enligt 8 § första stycket *nämnda* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för ensamstående förälder 180 dagar,	1. ledighet enligt 8 § första stycket *samma* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för ensamstående förälder 180 dagar,
	2. ledighet enligt 8 a eller 8 b § samma lag,
2. tid för vilken graviditetspenning *utges* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller	*3.* tid för vilken graviditetspenning *lämnas* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller
3. tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar.	*4.* tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar.
I en frånvaroperiod enligt första stycket räknas in även dagar när arbetstagaren inte skulle ha utfört arbete.	

Denna lag träder i kraft den 1 april 2022.

[1] Senaste lydelse 2010:1223.

2.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584)

dels att 3, 10 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 8 a och 8 b §§, och närmast före 8 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:	Det finns följande *sju* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:
1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).	
2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).	
3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).	
4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).	
5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).	
	6. Ledighet för en förälder som får eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning (ledighet med familjedagspenning m.m., 8 a och 8 b §§).
6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).	*7.* Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).
Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.	
	Ledighet med familjedagspenning m.m.
	8 a §
	En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon
	1. får familjedagspenning för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation enligt 12 a kap. 3 § socialförsäkringsbalken, eller
	2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.

[1] Senaste lydelse 2018:1266.

	8 b § *En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon* *1. får familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande enligt 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken, eller* *2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.*
10 §[2] Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Om en ledighetsperiod löper över ett årsskifte, ska den anses höra till det kalenderår då ledigheten påbörjades. Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller *antingen* ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 § eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.	Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 §, *ledighet med familjedagspenning m.m. enligt 8 a och 8 b §§* eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.
13 §[3] En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.	En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7*, 8 a* eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå. En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 *eller 8 b* § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2022.

[2] Senaste lydelse 2018:1629.

[3] Senaste lydelse 2020:192.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 8 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
8 §	
Om en ledamot är föräldraledig från sitt uppdrag ska det för samma tid göras avdrag från arvodet och tilläggsarvodet och från andra sådana fasta arvoden som avses i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.	
Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn *eller* ledighet med tillfällig föräldrapenning ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.	Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn, ledighet med tillfällig föräldrapenning *eller ledighet med familjedagspenning* ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.
Avdrag från arvodena och betalningen av ersättningarna ska göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. För en ledamot gäller dock att arbetsdagsavdrag är detsamma som kalenderdagsavdrag.	

Denna lag träder i kraft den 1 april 2022.

3 Förteckning över remissinstanserna

Remissinstanser som har kommit in med yttrande

Arbetsdomstolen, Arbetsgivarverket, Barnombudsmannen, Bromölla kommun, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Eslövs kommun, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE), Företagarförbundet, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Uppsala, Göteborgs kommun, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Integritetsskyddsmyndigheten (IMY, f.d. Datainspektionen), Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm, Karlstads kommun, Katrineholms kommun, Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Ledarna, Linköpings universitet, Luleå kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Marks kommun, Medlingsinstitutet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Nacka kommun, Norrköpings kommun, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Riksdagens arvodesnämnd, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksdagsförvaltningen, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sameskolstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolverk, Statskontoret, Stockholms kommun, Stockholms universitet – SOFI, Sunne kommun, Svenskt Näringsliv, Sveriges a-kassor, Sveriges Kommuner och Regioner, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Umeå universitet, Vänersborgs kommun, Västerviks kommun

Tillagda på listan i efterhand: Rädda Barnen, Statens servicecenter

Remissinstanser som inte har kommit in med yttrande

Alingsås kommun, Alvesta kommun, Arboga kommun, Botkyrka kommun, Faluns kommun, Friskolornas riksförbund, Gotlands kommun, Hammarö kommun, Höganäs kommun, Idéburna skolors riksförbund, Knivsta kommun, Malung-Sälens kommun, Män för jämställdhet, Nora kommun, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Riksförbundet hem och skola, Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar, Riksrevisionen, Ronneby kommun, Sala kommun, Sollefteå kommun, Sundsvalls kommun, Sveriges kvinnolobby, Sveriges skolledarförbund, Söderhamns kommun, Trelleborgs kommun, Umeå kommun, Älvsbyns kommun

Instanser utöver remisslistan som har kommit in med yttrande

Skattebetalarnas förening, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Sveriges ingenjörer (SACO-förbund), en privatperson

4 Lagrådsremissens lagförslag

4.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 6 kap. 6 och 16 §§, 9 kap. 1 §, 11 kap. 2, 9 och 10 §§ och 24 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 12 a kap., och en ny paragraf, 11 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel,	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension,	(55–64 och 69–71 kap.)
8 a. inkomstpensionstillägg,	(74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension,	(77, 78, 80 och 82–85 kap.)
10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och	(87 och 88 kap.)
11. efterlevandeskydd i form av premiepension.	(89–92 kap.)

Föreslagen lydelse

6 kap.

6 §[1]

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)

[1] Senaste lydelse 2020:1239.

2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå, *familjedagspenning* och tillfällig föräldrapenning, (11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning, (24–28 kap.)

4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel, (29–31 kap.)

5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, (33, 34, 36 och 37 kap.)

6. arbetsskadeersättning, (39–42 kap.)

7. närståendepenning, (47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension, (55–64 och 69–71 kap.)

8 a. inkomstpensionstillägg, (74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension, (77, 78, 80 och 82–85 kap.)

10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och (87 och 88 kap.)

11. efterlevandeskydd i form av premiepension. (89–92 kap.)

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
16 §[2]	
Förmåner enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,	*Familjedagspenning enligt 6 § 2 och förmåner* enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller

2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Första stycket första meningen gäller också i fråga om inkomstpensionstillägg enligt 6 § 8 a om den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

9 kap.

1 §

I denna underavdelning finns

– bestämmelser om graviditetspenning i 10 kap., och

– allmänna bestämmelser om föräldrapenningsförmåner i 11 kap.

Vidare finns bestämmelser om

– föräldrapenning i 12 kap., *och*	– föräldrapenning i 12 kap.,
	– *familjedagspenning i 12 a kap., och*

– tillfällig föräldrapenning i 13 kap.

11 kap.

2 §[3]

Föräldrapenningsförmåner lämnas i följande former:

[2] Senaste lydelse 2020:1239.

[3] Senaste lydelse 2010:2005.

1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.), *och*	1. föräldrapenning för vård av barn med anledning av barns födelse eller vid adoption av barn (12 kap.),
	2. familjedagspenning i särskilda situationer när en förälder avstår från förvärvsarbete för att vårda barn (12 a kap.), och
2. tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).	*3.* tillfällig föräldrapenning i särskilda situationer när någon avstår från förvärvsarbete för att vårda barn eller i samband med att ett barn har avlidit (13 kap.).

9 §

Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag.	Oavsett antalet barn kan en förälder inte få mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag. *Detsamma gäller familjedagspenning.*
	9 a §
	Familjedagspenning får inte lämnas till en förälder för samma tid som föräldern får föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning.

10 §[4]

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§ *samt* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§.	Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a och 5 a–7 §§, *12 a kap. 3 och 4 §§ och* 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§. *Föräldrapenning får dock lämnas till en förälder och familjedagspenning till en annan förälder för samma barn och tid.*

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 31 e § får lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid.

För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.

Föreslagen lydelse

12 a kap. Familjedagspenning

Innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- rätten till familjedagspenning i 2–10 §§,
- förmånstiden i 11–15 §§,
- avstående från familjedagspenning i 16 och 17 §§,
- beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning i 18 §, och
- beräkning av familjedagspenning i 19 §.

Rätten till familjedagspenning

Allmänna bestämmelser

2 § En försäkrad förälder har rätt till familjedagspenning.

Familjedagspenning lämnas i de fall och under de närmare förutsättningar som anges i detta kapitel.

[4] Senaste lydelse 2018:1628.

Vård av barn under lov, terminsuppehåll och studiedagar

3 § En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock inte när det är fråga om öppen förskola enligt 25 kap. 3 § skollagen.

För rätt till familjedagspenning gäller också som villkor att föräldern under den tid som avses i första stycket till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder.

Deltagande i utvecklingssamtal

4 § En förälder har rätt till familjedagspenning om föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med att han eller hon deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande när det gäller ett barn i den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i. Detta gäller dock endast om verksamheten avser

1. förskola,
2. förskoleklass,
3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller utbildning enligt 24 kap. skollagen på grundskolenivå, eller
4. pedagogisk omsorg enligt 25 kap. 2 § skollagen som ersätter förskola.

Förbud mot att byta ut föräldrapenning

5 § Familjedagspenning lämnas inte för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats till föräldern.

Förmånsnivåer och förvärvsarbete

6 § Familjedagspenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel familjedagspenning för dag när en förälder helt har avstått från förvärvsarbete.
2. Halv familjedagspenning för dag när en förälder har förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.

7 § När en förälder har avstått från förvärvsarbete hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat, lämnas halv familjedagspenning enligt 4 § och 6 § 2 även om förutsättningarna i 4 § för rätt till förmånen inte är uppfyllda för hela den tid som föräldern har avstått från förvärvsarbete.

8 § Som förvärvsarbete betraktas inte

1. vård av barn som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem, eller
2. sådant förvärvsarbete som den försäkrade utför under tid för vilken han eller hon får sjukersättning enligt bestämmelserna i 37 kap. 3 §.

Om det vid tillämpningen av första stycket 2 inte går att avgöra under vilken tid den försäkrade avstår från förvärvsarbete för att vårda sitt barn, ska frånvaron i första hand anses som frånvaro från sådant förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 §.

9 § Den omständigheten att en arbetslös förälder som är arbetssökande inte står till arbetsmarknadens förfogande under tid som avses i 3 § första stycket och 4 § likställs inte med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om familjedagspenning.

10 § Om en förälder får oavkortade löneförmåner under tid då han eller hon bedriver studier, likställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämp-

ning av bestämmelserna om familjedagspenning. Detta gäller dock endast i den utsträckning föräldern går miste om löneförmånerna.

Förmånstiden

Ensam vårdnad

11 § Till en förälder som har ensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.

Gemensam vårdnad

12 § Till en förälder som tillsammans med någon annan har gemensam vårdnad om samtliga sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst tre dagar per år sammanlagt för barnen.

Både ensam och gemensam vårdnad

13 § Till en förälder som har både ensam vårdnad och tillsammans med någon annan gemensam vårdnad om sina barn som kan berättiga till familjedagspenning lämnas förmånen under högst sex dagar per år sammanlagt för barnen.

Ersättning för tre av dagarna lämnas endast för ett barn som föräldern har ensam vårdnad om.

Familjedagspenning för tid före ansökan

14 § Familjedagspenning lämnas inte för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan om familjedagspenning kom in till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det finns synnerliga skäl för att familjedagspenning ändå bör lämnas.

Barnets ålder

15 § Familjedagspenning lämnas för tid från det att barnet fyller fyra år och längst till dess att barnet har fyllt sexton år.

Avstående från familjedagspenning

16 § En förälder som har ensam vårdnad om ett barn som kan berättiga till familjedagspenning kan avstå rätten att få familjedagspenning för barnet till förmån för en annan av barnets föräldrar.

17 § En förälder får avstå rätten att få familjedagspenning till förmån för en annan av barnets föräldrar enligt 16 § för sammanlagt högst tre dagar per år.

Beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning

18 § Vid beräkning av antalet dagar med rätt till familjedagspenning gäller följande:

– En dag med hel familjedagspenning motsvarar en dag.

– En dag med halv familjedagspenning motsvarar hälften av en dag.

Beräkning av familjedagspenning

19 § Familjedagspenning beräknas enligt bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. 33–38 §§.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

24 kap.

3 §[5]

En försäkrads sjukpenninggrundande inkomst ligger också till grund för beräkning av följande förmåner enligt denna balk:

– graviditetspenning,
– föräldrapenning på sjukpenningnivå,
– familjedagspenning,
– tillfällig föräldrapenning,
– rehabiliteringspenning enligt 31 kap.,
– skadelivränta,
– smittbärarpenning, och
– närståendepenning.

---

1. Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.
2. Familjedagspenning lämnas inte för tid före ikraftträdandet.

[5] Senaste lydelse 2011:1513.

4.2 Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Härigenom föreskrivs att 17 a § semesterlagen (1977:480) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 a §[1]	
Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande när det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen (1995:584) i fråga om	
1. ledighet enligt 8 § första stycket *nämnda* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för ensamstående förälder 180 dagar,	1. ledighet enligt 8 § första stycket *samma* lag, om frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 120 dagar, eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar,
	2. ledighet enligt 8 a eller 8 b § samma lag,
2. tid för vilken graviditetspenning *utges* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller	*3.* tid för vilken graviditetspenning *lämnas* enligt 10 kap. socialförsäkringsbalken, eller
3. tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar.	*4.* tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken, om frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för *en* ensamstående förälder 180 dagar.
I en frånvaroperiod enligt första stycket räknas in även dagar när arbetstagaren inte skulle ha utfört arbete.	

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

[1] Senaste lydelse 2010:1223.

4.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584)

dels att 3, 10 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 8 a och 8 b §§, och närmast före 8 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:	Det finns följande *sju* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:
1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).	
2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).	
3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).	
4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).	
5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).	
	6. Ledighet för en förälder som får eller skulle ha haft rätt till familjedagspenning (ledighet med familjedagspenning m.m., 8 a och 8 b §§).
6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).	*7.* Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).
Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.	
	Ledighet med familjedagspenning m.m.
	8 a §
	En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon
	1. får familjedagspenning för att vårda ett barn under en dag när det är lov, terminsuppehåll, studiedag för personalen eller en motsvarande situation enligt 12 a kap. 3 § socialförsäkringsbalken, eller
	2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.

[1] Senaste lydelse 2018:1266.

	8 b § *En förälder har rätt till ledighet under den tid då han eller hon* *1. får familjedagspenning i samband med att föräldern deltar i ett utvecklingssamtal eller motsvarande enligt 12 a kap. 4 § socialförsäkringsbalken, eller* *2. skulle ha haft rätt till sådan familjedagspenning, om föräldern inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § samma balk.*

10 §[2]

Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Om en ledighetsperiod löper över ett årsskifte, ska den anses höra till det kalenderår då ledigheten påbörjades.

Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller *antingen* ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 § eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.	Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 §, *ledighet med familjedagspenning m.m. enligt 8 a och 8 b §§* eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.

13 §[3]

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.	En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7*, 8 a* eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.
En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.	En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 *eller 8 b* § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om det inte kan ske och rätten till ledigheten grundar sig i att arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller skulle ha haft rätt till förmånen enligt föreskrifter som avses i 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken, ska ledigheten anmälas så snart som möjligt. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

[2] Senaste lydelse 2018:1629.

[3] Senaste lydelse 2020:192.

4.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 8 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
8 §	
Om en ledamot är föräldraledig från sitt uppdrag ska det för samma tid göras avdrag från arvodet och tilläggsarvodet och från andra sådana fasta arvoden som avses i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.	
Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn *eller* ledighet med tillfällig föräldrapenning ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.	Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn, ledighet med tillfällig föräldrapenning *eller ledighet med familjedagspenning* ger rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.
Avdrag från arvodena och betalningen av ersättningarna ska göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. För en ledamot gäller dock att arbetsdagsavdrag är detsamma som kalenderdagsavdrag.	

Denna lag träder i kraft den 4 april 2022.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2021-06-23

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Införandet av en familjevecka påbörjas

Enligt en lagrådsremiss den 17 juni 2021 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i semesterlagen (1977:480),
3. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
4. lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Susanna Pålsson Alstergren, biträdd av ämnesrådet Maria Lidström.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 3
1.1 Omfattning 3
1.2 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden 3
1.2.1 Ett hållbart pensionssystem som ska bli bättre 3
1.2.2 Ett hållbart och längre arbetsliv är väsentligt för pensionerna och pensionssystemet 4
1.2.3 Pensionerna behöver höjas 4
1.2.4 Premiepensionen ska bli tryggare 5
1.3 Resultatredovisning 5
1.3.1 Inkomstpensionssystemet 6
1.3.2 Premiepensionssystemet 7
1.3.3 Administrations- och förvaltningskostnader 9
1.3.4 Pensionernas tillräcklighet 10
1.3.5 Arbetslivets längd 16

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

1.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad i två avsnitt. I utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas de skattefinansierade ersättningarna för ålderspensionärer och ersättningar till efterlevande. I detta avsnitt redovisas den inkomstgrundade ålderspensionen som omfattar inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet, vilka är avgiftsfinansierade. Avgiften är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten (dvs. inkomsten minskad med allmän pensionsavgift) och ger motsvarande pensionsrätt. Inkomst- och premiepensionssystemen är finansiellt skilda från statens budget och hanterar sina egna inkomster och utgifter. Det innebär även att administrationskostnaderna hos Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Statens servicecenter finansieras inom respektive system.

Tabell 1.1 Utgiftsutveckling för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
AP-fonderna, pensionsutgifter	326 267	332 003	342 996	351 652	356 975
Administrationskostnader	3 098	3 080	3 156	3 221	3 292
Totalt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	**329 365**	**335 083**	**346 152**	**354 873**	**360 267**

Tabell 1.2 Utgiftsutveckling för premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Premiepensionssystemet	15 016	17 880	21 492	24 601	27 951

1.2 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

1.2.1 Ett hållbart pensionssystem som ska bli bättre

Arbete är grunden för all välfärd. Därför bygger vårt allmänna pensionssystem genom livsinkomstprincipen starkt på arbete. Mer arbete ger mer pension och pensionen blir på så sätt en avspegling av arbetslivet. Det är en grundläggande princip som är hållbar över tid. De försäkringsmässiga principerna innebär att pensionssystemet är ett eget slutet försäkringssystem som betalar ut de pensioner som systemet kan finansiera. Med avgifter och avkastning från AP-fonderna har vi ett mycket hållbart system som kan hålla över generationer.

En person som i dag går in i arbetslivet ska kunna känna sig förvissad om att systemet är finansiellt hållbart och kommer att kunna leverera pensioner även i framtiden. Därför är det väsentligt att systemet stöds och förvaltas av en bred majoritet av riksdagens partier. Med en sådan riksdagsmajoritet finns mycket goda förutsättningar för att systemet ska kunna bestå politiskt under lång tid oavsett förändrade

majoritetsförhållanden i riksdagen. Regeringens ambition är därför att genom Pensionsgruppen vårda en fortsatt bred politisk samsyn om pensionssystemet.

Ett stabilt och hållbart system innebär dock inte att det saknas utmaningar. Även om pensionssystemet är byggt för att klara oväntade och kraftiga påfrestningar så behöver det anpassas till en förändrad omvärld om det ska fungera så effektivt som möjligt. Det handlar särskilt om att säkerställa att själva syftet med vårt pensionssystem uppnås – att systemet levererar pensioner som uppfattas som tillräckliga och trygga.

Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionssystemet, har därför i uppgift att följa upp och vårda pensionssystemet. För närvarande innebär det arbete med att genomföra Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner (S2017/07369). Överenskommelsen fokuserar på förbättrade förutsättningar för just höjda och trygga pensioner och innehåller tydliga åtgärder främst i fråga om ett reformerat och tryggare premiepensionssystem, ett förstärkt grundskydd och ett längre arbetsliv.

1.2.2 Ett hållbart och längre arbetsliv är väsentligt för pensionerna och pensionssystemet

Det svenska pensionssystemet är finansiellt autonomt och pensionerna blir i praktiken så stora som systemet kan finansiera. Vi lever allt längre vilket i ett autonomt system innebär att den intjänade pensionen måste räcka till allt högre åldrar, dvs. om vi inte förlänger arbetslivet blir pensionen lägre i takt med den ökande medellivslängden. För att upprätthålla pensionsnivåerna behöver därför arbetslivet generellt förlängas i takt med den ökade medellivslängden. Om det görs kan pensionsnivåerna upprätthållas. Ett längre arbetsliv innebär också mer pensionsavgifter och ett finansiellt starkare system som står starkt rustat för finansiella påfrestningar. Därutöver är ett längre arbetsliv av stor betydelse för att upprätthålla sysselsättning och välfärd.

Mot bakgrund av behovet av ett längre arbetsliv har Pensionsgruppen enats om att justera åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem. Ett första steg har tagits i och med att den tidigaste åldern för uttag av inkomstgrundad allmän pension har höjts från 61 till 62 år från den 1 januari 2020. Samtidigt höjdes åldern för rätt att kvarstå i anställning från 67 till 68 år och denna ålder höjs till 69 år 1 januari 2023. I linje med pensionsöverenskommelsen kommer förslag om fortsatta justeringar av övriga åldersgränser 2023 och 2026 att lämnas till riksdagen.

För att upprätthålla förvärvsgraden i samhället är det väsentligt att de som har förmåga att arbeta längre också ges den möjligheten. Det kräver god arbetsmiljö och åtgärder som underlättar omskolning och karriärväxling. Det kräver också att även äldres kompetens tillvaratas och att den ojämlika behandling som i dag finns av äldre på den svenska arbetsmarknaden motverkas. För att intensifiera arbetet med ett hållbart arbetsliv beslutade regeringen den 2 september att inrätta ett kansli för ett hållbart arbetsliv (S2021/06178). Uppdraget är att åstadkomma samverkande åtgärder, och kansliets arbete kommer i stor utsträckning att handla om att identifiera behov, föreslå åtgärder, samråda och samordna så att åtgärder och politik för ett hållbart arbetsliv blir en helhet. Kansliet är placerat vid Socialdepartementet.

1.2.3 Pensionerna behöver höjas

Även med ett längre arbetsliv är pensionerna ofta för låga. Det gäller särskilt för dem som jobbat ett långt arbetsliv och där pensionen ofta inte blir så mycket högre än om de inte jobbat alls. Regeringen har därför i överenskommelse med Pensionsgruppen beslutat om att införa ett inkomstpensionstillägg som började betalas ut i september 2021. Den första helårseffekten av detta tillägg uppnås under 2022.

Pensionssystemet är avgiftsbestämt vilket innebär att pension betalas ut i förhållande till vad som har betalats in. För en högre pension måste man öka inbetalningarna genom mer arbete, vilket ofta innebär ett längre arbetsliv. För att pensionerna ska vara tillräckliga måste dock också pensionsavgiften vara på rätt nivå. Inom ramen för Pensionsgruppens arbete ska nivån på pensionsavgiften analyseras för att skapa bra beslutsunderlag för eventuella framtida förändringar. Regeringen anser att en höjning av pensionsavgiften är ett viktigt steg i att säkra långsiktigt trygga och höjda pensioner.

1.2.4 Premiepensionen ska bli tryggare

Premiepensionen har hittills haft en mycket god genomsnittlig avkastning som bidragit till bättre pensioner. Systemet har dock visat sig ha brister som lett till att systemet kunnat missbrukas av oseriösa aktörer. Fonderna har också varierat i effektivitet och avkastning. Det statliga systemets syfte är att vara effektivt, tryggt och hållbart och ge goda pensioner. Det är ett socialförsäkringssystem och staten måste ta ett tydligt ansvar för att det levererar optimalt. Pensionsgruppen har därför i sin överenskommelse från december 2017 kommit överens om att ersätta det tidigare öppna fondtorget med ett upphandlat fondtorg där trygghet, hållbarhet och kvalitet sätts i fokus. Det ska fortsatt finnas en reell valfrihet mellan kvalitetssäkrade fonder för dem som vill välja men systemet ska i större utsträckning ta sin utgångspunkt i att leverera en god och trygg pension utan att ställa krav på individens kunskap eller aktivitet.

I juli 2018 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdraget att ta fram ett regelverk för ett upphandlat fondtorg för premiepension (Fi 2018:06). I november 2019 överlämnade utredningen betänkandet Ett bättre premiepensionssystem (SOU 2019:44) som innehåller förslag på regler för ett upphandlat fondtorg och en lag som reglerar en myndighet som ska upphandla fonder och förvalta fondtorget. Betänkandet har remissbehandlats och en genomförandeutredning arbetar nu med förberedelser för att inrätta den myndighet som ska ha ansvar för det upphandlade fondtorget (dir. 2018:57). Regeringens avsikt är att den myndighet som ska inrättas är en nämndmyndighet som har Pensionsmyndigheten som värdmyndighet. Nämndmyndighetens verksamhet kommer att finansieras genom avgifter från fondförvaltare och fonder. Regeringens avsikt är att återkomma till riksdagen med förslag till ett regelverk för det reformerade premiepensionssystemet, i enlighet med pensionsöverenskommelsen.

1.3 Resultatredovisning

En grundläggande egenskap för pensionssystemet är dess finansiella hållbarhet. För att analysera den finansiella hållbarheten och visa hur systemet fungerar inleds resultatredovisningen med beskrivningar av den inkomstgrundade pensionens två delsystem – inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Systemen är konstruerade för att vara autonoma och finansiellt stabila.

I ett finansiellt hållbart och autonomt system är pensionernas tillräcklighet inte garanterad. Att pensionsnivåerna är tillräckliga är dock ett grundläggande och självklart syfte för ett pensionssystem och dess trovärdighet. Av den anledningen innehåller resultatredovisningen beskrivningar av pensionärers ekonomiska situation och hur den utvecklats över tid. Eftersom den allmänna pensionen för de flesta endast står för en del av de inkomster som äldre har, ingår även andra inkomster i resultat-redovisningen. För de flesta pensionärer är tjänstepensionen den viktigaste inkomsten vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster såsom privat pension, lön och kapitalinkomster beaktas i resultatredovisningen eftersom de har betydelse för pensionärernas ekonomiska standard.

Redovisningen beskriver i huvudsak resultaten vid utgången av 2020. Till viss del ingår även en beskrivning av vad som har hänt under 2021 samt prognoser för hur pensionerna kommer att påverkas fram till detta år.

1.3.1 Inkomstpensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet. Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem, vilket innebär att de avgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett år används för att betala de utgående pensionerna samma år. Om inbetalningarna till systemet är större än utbetalningarna, sparas överskottet i AP-fonderna. På motsvarande sätt tas medel från fonderna om utbetalningarna är större än inbetalningarna. Fondernas främsta syfte är att utgöra buffertkapital för pensionsutbetalningarna i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer samt att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet är finansiellt hållbart och klarar såväl ekonomiska som demografiska förändringar. Det beror på att pensionsutbetalningarna har kopplats till livslängdsutvecklingen och den ekonomiska tillväxten. Konstruktionen är en garanti för att eventuella underskott i systemet inte skjuts på framtida generationer, men innebär också att de utgående pensionerna kan påverkas negativt till exempel vid samhällsekonomiska kriser.

Följsamhetsindexeringen styr inkomstpensionernas utveckling

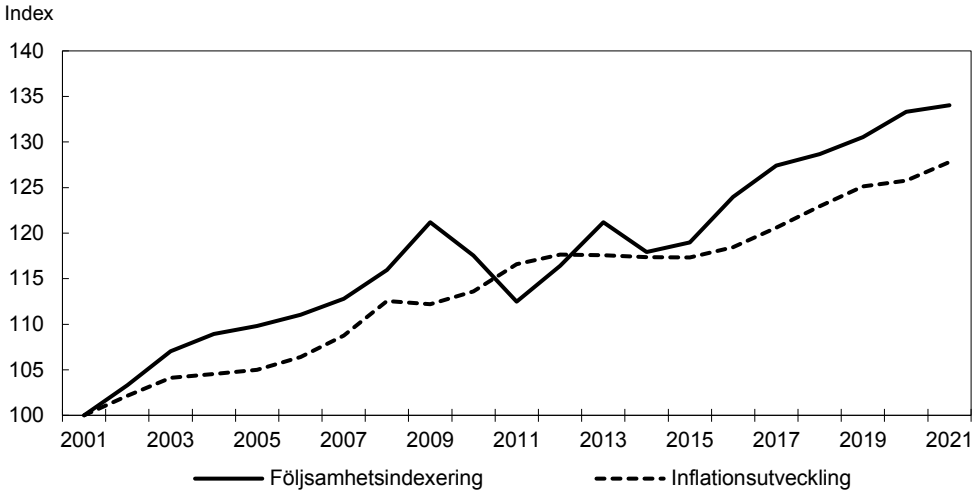
Inkomstpensionen beräknas vid pensioneringstillfället genom att en individs pensionsbehållning i princip divideras med antalet återstående år som pensionären i genomsnitt förväntas leva vid pensionering.

Inkomstpensionen indexeras sedan årligen med ett index som är kopplat till inkomstutvecklingen i samhället. För att mildra övergången från arbete till pension får pensionären vid pensioneringstidpunkten ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas förskottsränta och är en uppskattning av den framtida realinkomstutvecklingen. Förskottsräntan i inkomstpensionssystemet är fastställd till 1,6 procent. De årliga omräkningarna av pensionerna beräknas utifrån förändringen av inkomstindex minskat med förskottsräntan om 1,6 procent. Indexeringen efter avdrag för förskottsränta kallas följsamhetsindexering och har tillämpats sedan 2002. Syftet med konstruktionen är att pensionens värde ska vara relativt jämnt under utbetalningstiden.

Diagram 1.1 visar utvecklingen av följsamhetsindexeringen jämfört med prisutvecklingen sedan 2001. Som framgår av diagrammet har inkomstpensionen ökat mer än prisutvecklingen sedan 2001, vilket innebär att pensionerna har ökat realt.

Inkomstindex för 2022 fastställs i november 2021, vilket innebär att den exakta indexeringen av inkomstpensionerna 2022 ännu inte är beräknad. Den senaste prognosen visar en förändring i inkomstindex på 3,2 procent. Utifrån den prognosen blir följsamhetsindexeringen 1,5 procent 2022, vilket innebär att inkomstpensionerna förväntas öka efter årsskiftet.

Diagram 1.1 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001=100

Källa: Pensionsmyndigheten, SCB och egna beräkningar.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning

Pensionssystemets finansiella ställning redovisas varje år i dess årsredovisning Orange Rapport. Rapporten sammanställs av Pensionsmyndigheten.

Under 2020 stärktes inkomstpensionssystemets finansiella ställning tack vare att tillgångarna ökade mer än skulderna. Det positiva resultatet för föregående år beror både på att AP-fondernas tillgångar ökat i värde och på att avgiftstillgången ökade. Resultatet för Första–Fjärde och Sjätte AP-fonderna uppgick under 2020 till 132 miljarder kronor efter kostnader, vilket motsvarar en avkastning på 8,5 procent. Det kan jämföras med att den genomsnittliga avkastningen har varit 6,8 procent per år sedan 2001 då det nuvarande AP-fondssystemet infördes, se skrivelsen Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2020 (skr. 2020/21:130).

Balanstalet, som är kvoten mellan systemets tillgångar och skulder, används för att mäta systemets finansiella hållbarhet. Balanstalet för 2022 är 1,0824. Det innebär att tillgångarna var 8,24 procent högre än skulden per den 31 december 2020. När balanstalet är över 1 påverkas inte pensionernas indexering av balanstalets storlek.

1.3.2 Premiepensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet. Premiepensionssystemet är ett fonderat system där de avgifter som betalas in fonderas separat för varje enskild person. Systemet är utformat som en fondförsäkring där spararen själv väljer fonder. Om pensionsspararen inte gör ett aktivt fondval, placeras pengarna i den åldersanpassade fondportföljen AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Fondportföljen kan också aktivt väljas av pensionssparare och pensionärer.

Genomsnittligt positiv värdeutveckling för spararna 2020

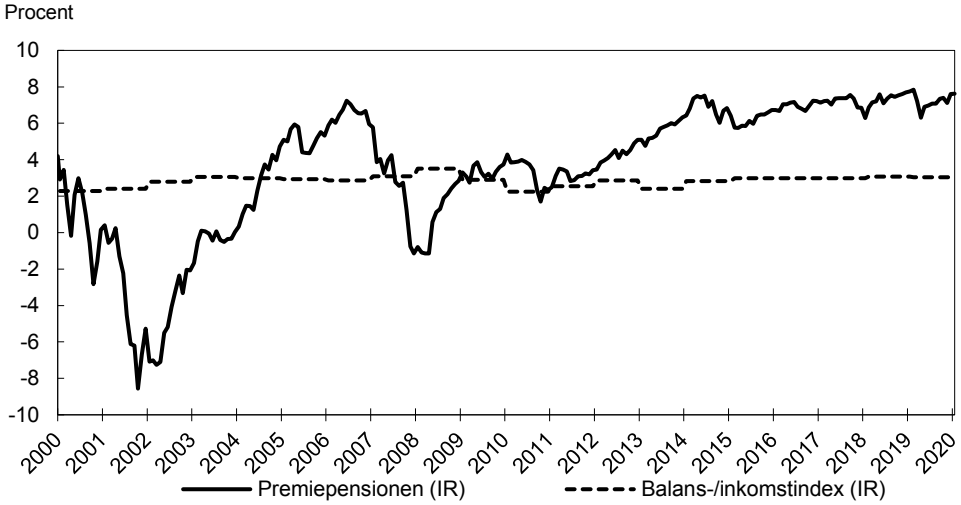
Efter ett 2019 med stark värdeutveckling inträffade en kraftig minskning under våren 2020. En återhämtning under den senare delen av året innebar dock en positiv genomsnittlig värdeutveckling för premiepensionens fondförsäkring. Den genomsnittliga utvecklingen för samtliga fondsparare som inte påbörjat uttag av sin premiepension uppgick till 5,6 procent under 2020. Den genomsnittliga värdeutvecklingen var något högre för sparare med aktivt vald portfölj än för dem i AP7

Såfa, 6,9 procent respektive 4,4 procent. För en mer utförlig redogörelse se Pensionsmyndighetens rapport Premiepensionen: Pensionsspararna och pensionärerna 2020.

Bättre avkastning på premiepensionen än inkomstpensionen

Premiepensionskapitalet är i huvudsak placerat i aktiefonder och följer därför i stor utsträckning börsutvecklingen. Värdet på inkomstpensionsbehållningen följer inkomstindex, som speglar den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige. Eftersom börsutvecklingen varierar betydligt mer än löneutvecklingen blir en jämförelse av avkastningen mellan systemen beroende av vilken tidsperiod som mäts. Diagram 1.2 visar den årliga värdeutvecklingen för premiepensionskapitalet sedan starten år 2000 jämfört med om kapitalet hade varit placerat i inkomstpensionssystemet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen var 7,6 procent för premiepensionen jämfört med 3 procent för inkomstpensionen per den 31 december 2020.

Diagram 1.2 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen respektive premiepensionen om den i stället hade avsatts till inkomstpensionen

Anm.: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta (IR). Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid olika tidpunkter som flödena har skett samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Vid utgången av 2020 var den genomsnittliga avkastningen per år för de sparare som varit med sedan systemet startade högre för sparare i AP7 Såfa (9,4 procent) än för den som gjort ett eget val (7,4 procent). Skillnaden i avkastning sedan starten mellan kvinnor och män är försumbar. I dag är det 58 procent av spararna som inte gjort något aktivt val och därmed är placerade i förvalet AP7 Såfa. Totalt sett är det dock 63 procent av spararna som är placerade i AP7 Såfa, eftersom det också finns sparare som aktivt valt att placera hela eller delar av sitt premiepensionskapital i AP7 Såfa.

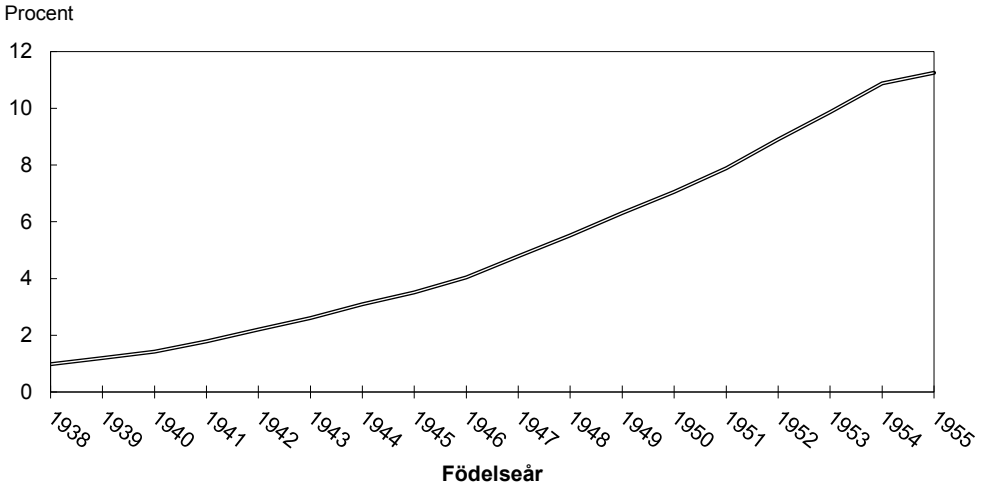
Andelen som gör fondbyten ökade något 2020

Antalet premiepensionssparare som byter fond har minskat sedan 2011, men ökade under 2020. Antalet sparare som bytte fond under 2020 var 328 000, vilket motsvarar 4,3 procent av alla pensionärer och pensionssparare. År 2019 bytte ungefär 3,9 procent av samtliga pensionärer och sparare fond någon gång under året. Liksom föregående år var det en lägre andel kvinnor (3,4 procent) än män (5,2 procent) som bytte fond.

Premiepensionens betydelse för den totala pensionen ökar

Premiepensionssystemet introducerades 1995 och är fortfarande under infasning. Utbetalningarna av premiepension till pensionärerna har därför varit av begränsad betydelse, sett till individens hela pension. I takt med att premiepensionssystemet fasas in blir dock premiepensionens betydelse för den totala pensionen allt större för nya pensionärer. Dessutom har premiepensionens betydelse ökat ytterligare sedan starten i och med att den haft en bättre värdeutveckling än inkomstpensionen. Diagram 1.3 visar hur stor andel av pensionärernas totala inkomstgrundade ålderspension som premiepensionen i genomsnitt utgör, uppdelat på pensionärernas födelseår. Som framgår av diagrammet blir premiepensionen som andel av den totala inkomstgrundade pensionen allt större för yngre pensionärer. För en person född 1938 utgör premiepensionen 1 procent av den totala pensionen, medan den för en person född 1955 utgör 11,3 procent. De genomsnittliga månadsbeloppen för utbetald premiepension är för årskullarna ca 130 respektive ca 1 490 kronor.

Diagram 1.3 Premiepension som andel av total inkomstgrundad pension efter födelseår

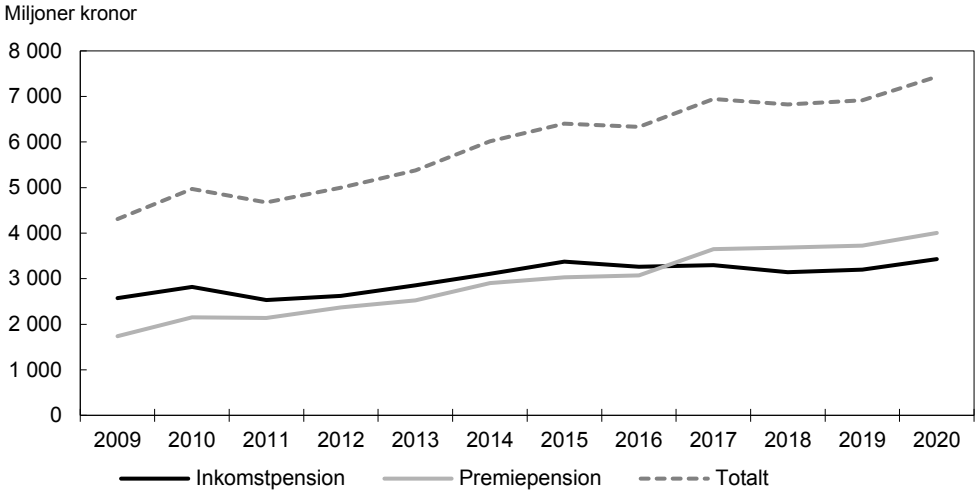

Anm.: Endast personer med 100 procent uttag av premiepension och inkomstpension.
Källa: Pensionsmyndigheten.

1.3.3 Administrations- och förvaltningskostnader

Det allmänna pensionssystemet är avgiftsfinansierat och finansierar sina egna administrationskostnader. Storleken på administrationskostnaderna har därför betydelse för de framtida pensionerna. Den sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaden för ålderspensionssystemet 2020 utgjorde 0,23 procent av förvaltat kapital och uppgick till 7,4 miljarder kronor, se diagram 1.4. Det är en ökning med ca 500 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen består främst av att det genomsnittliga förvaltade kapitalet i premiepensionssystemet har ökat. Kapitalförvaltningskostnader tas ut i procent av förvaltat kapital. Kostnaderna i förhållande till kapitalet har inte ökat.

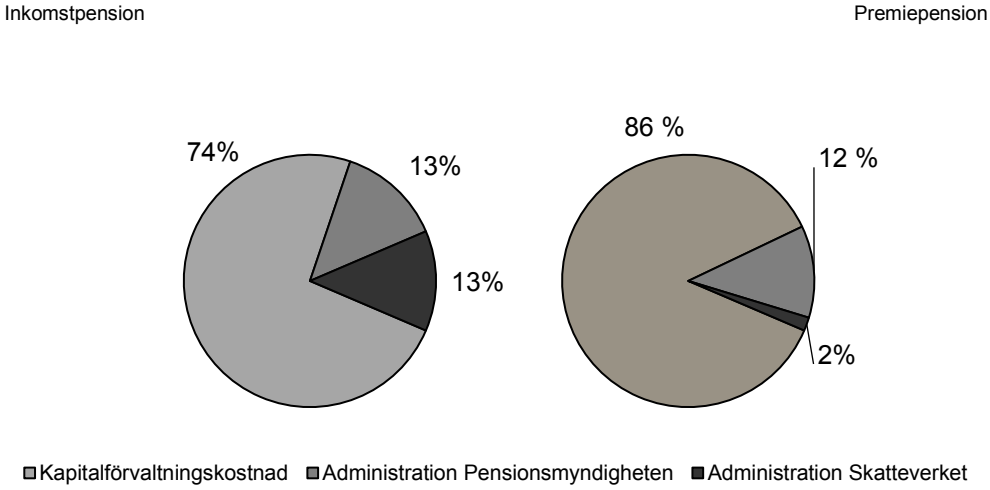
Diagram 1.4 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport 2020.

I diagram 1.5 visas fördelningen av inkomst- respektive premiepensionens kostnader under 2020. Den största delen utgörs av kapitalförvaltningskostnader. För inkomstpensionssystemet utgör dessa 74 procent och för premiepensionen 86 procent. Av de totala kostnaderna 2020 stod inkomstpensionssystemet för 46 procent och premiepensionen för 54 procent.

Diagram 1.5 Fördelning av kostnader i inkomst- och premiepensionssystemet 2020

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange rapport 2020.

1.3.4 Pensionernas tillräcklighet

Pensionernas tillräcklighet kan analyseras utifrån flera perspektiv. Ett sätt är att analysera den ekonomiska standarden hos olika grupper av pensionärer.[1] Det går också att se till hur hög slutlön en pensionär måste ha för att inte beräknas få låg ekonomisk standard vid olika långa arbetsliv. Ett annat sätt att analysera pensionernas tillräcklighet är att titta på kompensationsgraden, dvs. pensionsnivån i förhållande till inkomsten före pensioneringstidpunkten. Ett ytterligare sätt att belysa frågan är att

[1] Ekonomisk standard definieras som den disponibla inkomsten justerat för försörjningsbörda. Detta innebär att alla personer i hushållet tilldelas samma ekonomiska standard vilken beräknas som hushållets disponibla inkomst justerat för hushållets sammansättning. Justeringen görs för att kunna jämföra disponibla inkomster mellan hushåll med olika sammansättning dvs. hur många vuxna och barn som ska försörjas på inkomsten.

analysera skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män exempelvis genom att visa den procentuella skillnaden i inkomst, det så kallade inkomstgapet. Dessa olika perspektiv analyseras nedan. Inledningsvis beskrivs begreppet pensionär och vilka som ingår i gruppen i nedanstående redovisning.

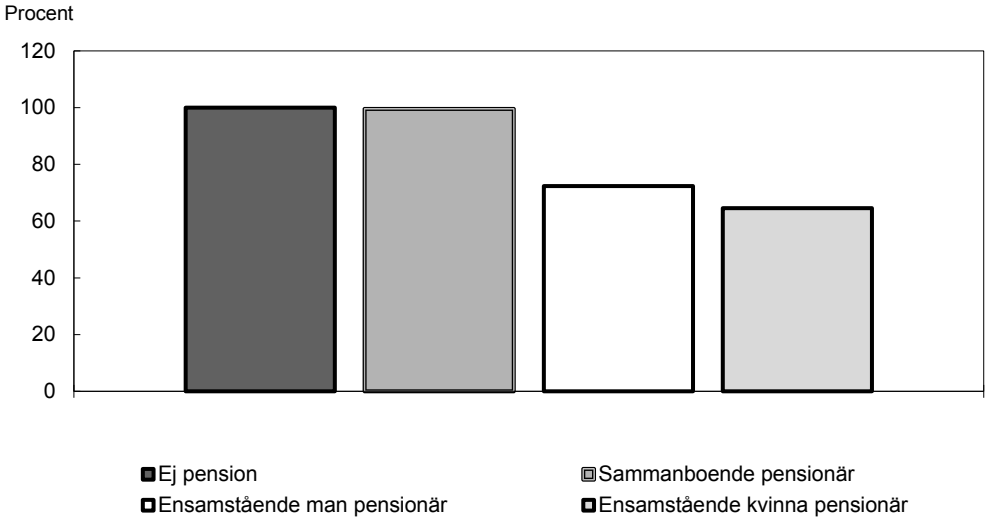
Vem är pensionär?

Många gånger likställs en pensionär med en person äldre än 65 år. Sedan det nuvarande pensionssystemet, med en flexibel ålder för uttag av inkomstpension, infördes har skillnaden mellan gruppen 65 år och äldre och personer med pension blivit allt större. Det är möjligt och blir allt vanligare att personer tar ut pension och fortsätter att arbeta. Av dem som föddes 1938 gick 77 procent i pension 2003 vid 65 års ålder. För varje yngre årskull har denna andel minskat och bland dem som fyllde 65 år under 2020, dvs. årskullen född 1955, var motsvarande siffra ca 39 procent. Mot bakgrund av att en majoritet numera tar ut sin pension vid en annan ålder än just 65 år definieras inte pensionär i denna resultatredovisning utifrån ålder. I beräkningarna som regeringen gjort definieras pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del (inkomstgrundad pension eller garantipension) eller har äldreförsörjningsstöd, i stället för någon som har uppnått en viss ålder. Ytterligare ett skäl att ändra definitionen är att åldersgränserna i pensionssystemet redan har justerats och ska fortsätta justeras framöver. Redan 2020 justerades lägsta åldern för uttag av inkomstpension från 61 till 62 år och ska åter justeras 2023 till 63 år. Av pensionsöverenskommelsen framgår att lägsta ålder för att få ta del av pensionssystemets grundskydd år 2023 ska justeras till 66 år. En så kallad riktålder har införts i pensionssystemet som från 2026 bör styra de pensionsrelaterade åldersgränserna (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). För att kunna se effekten av dessa regeländringar är det nödvändigt att begreppet pensionär framöver avser någon med allmän pension. Skillnaden i resultat när man använder de olika definitionerna är i nuläget små, men kommer att öka i takt med att de pensionsrelaterade åldersgränserna justeras. Ett mått där pensionär likställs med någon som är 65 år eller äldre blir därför med tiden allt mer missvisande. Inom EU definieras emellertid en pensionär som någon som är 65 år eller äldre. Det innebär att i data hämtade från Eurostat används denna definition.

Stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika pensionärer

Diagram 1.6 visar hur den ekonomiska standarden för olika grupper av pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för dem som inte tar ut pension (som har nivån 100 procent i diagrammet). Bland pensionärerna har sammanboende i genomsnitt högst ekonomisk standard. De sammanboende pensionärernas ekonomiska standard är på samma nivå som för dem som inte tar ut pension. De ensamstående pensionärerna, särskilt kvinnor, har betydligt lägre ekonomisk standard än sammanboende pensionärer och dem som inte tar ut pension. Det finns ett generellt mönster att äldre pensionärer har lägre ekonomisk standard än yngre och att kvinnor har lägre ekonomisk standard än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män är också en större andel kvinnor ensamstående. Den ekonomiska standarden för pensionärer i förhållande till dem som inte tar ut pension har varit relativt oförändrad under de senaste 10 åren.

Diagram 1.6 Pensionärernas ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen icke-pensionärer (=100) (prognos 2021)

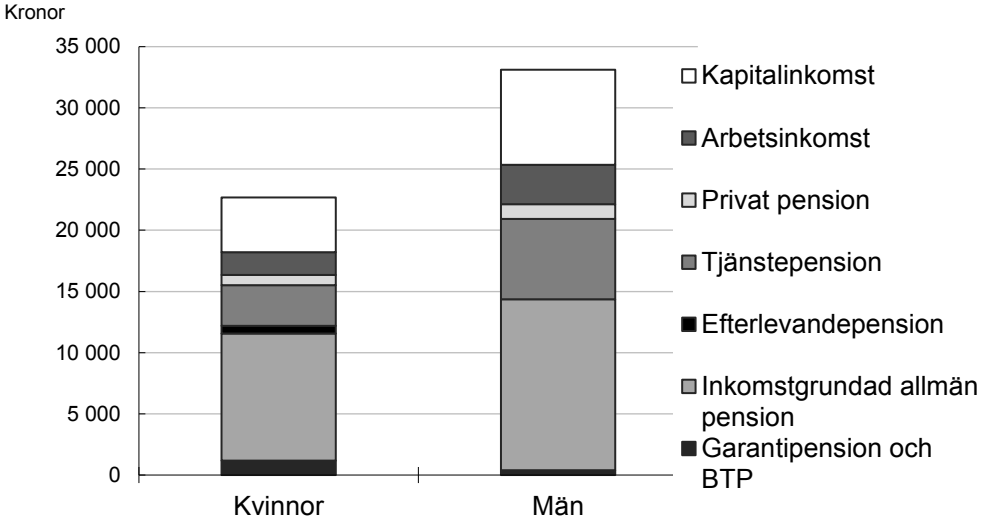

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2019.

Även bland utrikes och inrikes födda pensionärer finns det skillnader i ekonomisk standard. I genomsnitt uppskattas år 2021 utrikes födda kvinnor ha 81 procent av inrikes föddas ekonomiska standard. Motsvarande siffra för utrikes födda män är 83 procent.

Pensionärernas ekonomiska standard påverkas inte bara av den allmänna pensionen. Omkring 90 procent av dem som går i pension har också tjänstepension. Utöver pensionsinkomster har många pensionärer arbets- och kapitalinkomster. Diagram 1.7 visar den genomsnittliga inkomstsammansättningen för pensionärer 2019.

Diagram 1.7 Olika inkomstkällor och genomsnittliga belopp för pensionärer, 2019

Källa: STAR-materialet, SCB.

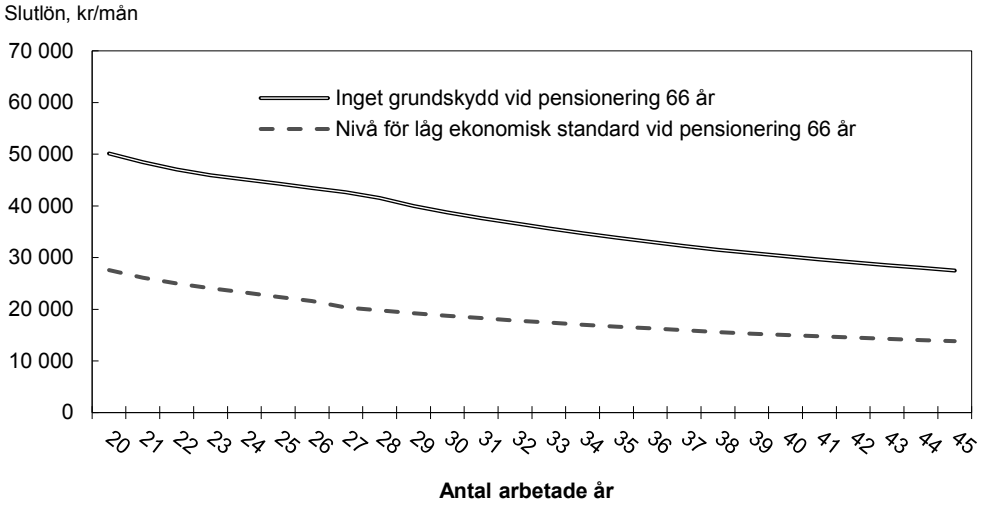
Det är tydligt att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än vad män har. Kvinnors inkomst utgörs därför i större utsträckning av garantipension och bostadstillägg. Kvinnor har i genomsnitt lägre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapitalinkomst.

Liten risk för låg ekonomisk standard efter ett helt arbetsliv på heltid

Diagram 1.8 visar vilken slutlön som behövs för att en ensamstående pensionär inte antas ha behov av grundskydd samt för att hamna över gränsen för låg ekonomisk standard vid olika långa arbetsliv[2]. Om personen arbetat i 40 år innebär en slutlön på drygt 30 000 kronor per månad att pensionen är så hög att personen inte får någon del av grundskyddet. Däremot behövs en betydlig högre inkomst om personen enbart arbetat 20 år, cirka 50 000 kronor i slutlön per månad.

För att hamna över gränsen för låg ekonomisk standard efter 40 års arbete krävs en slutlön på knappt 14 000 kronor per månad. En så låg heltidslön som 14 000 kronor per månad efter att ha arbetat 40 år torde vara mycket ovanligt. Det innebär att personer som har jobbat heltid ett helt arbetsliv inte bör vara i risk för låg ekonomisk standard som pensionär. Men i realiteten arbetar inte alla individer ett helt arbetsliv eller utan avbrott. Detta gäller i synnerhet äldre kvinnor som har haft ett annat förvärvsmönster än yngre kvinnor och män. Dessutom kan följsamhetsindexeringen av pensionen, vilken motsvarar inkomstutvecklingen med ett avdrag på 1,6 procent, leda till att när pensionären blir äldre kan denne hamna under gränsen för låg ekonomisk standard även om denne hade en högre slutlön än 14 000 kronor. På samma sätt kan följsamhetsindexeringen i början av pensioneringsperioden leda till att individen hamnar över gränsen för låg ekonomisk standard. Sett över hela pensionärstiden gör följsamhetsindexeringen ingen skillnad för den totala pensionen, men det förutsätter att pensionären uppnår medellivslängd. För mer detaljerad information om antaganden m.m., se Pensionsmyndighetens rapport, Pensionsnivå utifrån längd på arbetslivet och inkomstnivå.

Diagram 1.8 Nödvändig slutlön för att typfallen inte ska få del av grundskyddet eller få låg ekonomisk standard vid olika antal arbetade år

Källa: Pensionsmyndigheten.

Stora skillnader mellan faktiskt och teoretiskt uppmätt kompensationsgrad

Pensionernas tillräcklighet kan också analyseras genom att mäta kompensationsgrader. Med kompensationsgrad avses här hur mycket personen får i bruttopension jämfört med slutlön. I diagram 1.9 presenteras kompensationsgraden för kvinnor och män med medelinkomst, såväl faktiska kompensationsgrader, dvs. det verkliga pensionsutfallet jämfört med tidigare lön, som teoretiskt beräknade kompensationsgrader med hjälp av Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Den teoretiskt beräknade

[2] Med låg ekonomisk standard avses att personen har en ekonomisk standard understigande 60 procent av medianen för ekonomisk standard i befolkningen.

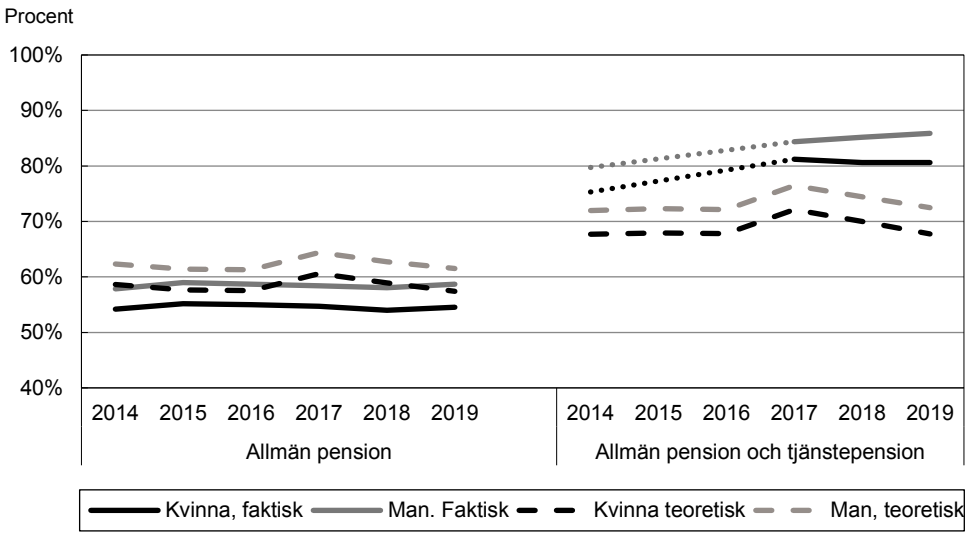
kompensationsgraden används för att ta reda på vilken kompensationsgrad framtida pensionärer beräknas få och även för att analysera hur regelförändringar eller händelser i personers liv (exempelvis föräldraledighet, arbetslöshet eller tidigt pensionsuttag) eller samhället kommer att påverka kompensationsgraden. Diagrammet visar kompensationsgraderna sett till allmän pension och till total pension (allmän pension och tjänstepension).

Sett till endast allmän pension och det faktiska utfallet var kompensationsgraden 55 procent för kvinnorna och 59 för männen 2019 och har legat på denna nivå de senaste fem åren. När tjänstepensionen läggs till ökar kompensationsgraden betydligt, till 81 procent för kvinnorna och 86 procent för männen. Den faktiska kompensationsgraden har dessutom ökat de senaste fem åren.

De faktiska kompensationsgraderna är betydligt högre för kvinnor och män med medelinkomster jämfört med de teoretiska kompensationsgraderna sett till den totala pensionen. Skillnaderna mellan typfallsberäkningarna och verkligheten förklaras av flera saker. En förklaring är att för många individer minskar inkomsten åren före pensionsinträdet. En annan förklaring är att många väljer ett tidsbestämt uttag av sin tjänstepension. Även extra avsättningar och löneväxling kan bidra till att den faktiska tjänstepensionen är betydligt högre än vad den skattas till i typfallsmodellen. Skillnaden mellan faktisk och teoretisk kompensationsgrad är mindre avseende den allmänna pensionen. Skillnaden kan gå åt båda hållen beroende på vilken grupp som studeras. Detta beror på att faktiska kompensationsgrader baseras på många individer med stor spridning.

Att mäta kompensationsgrad som andel av slutlönen kan vara användbart för att bedöma tillräckligheten av pensionen i relation till tidigare lön. Men kompensationsgraden säger inget om pensionsnivån eller övriga inkomster. En person med mycket låga eller inga inkomster innan hon eller han börjar ta ut pension kan få en mycket låg pension men ändå ha en kompensationsgrad på över 100 procent. Måttet kan också ge betydande olika resultat beroende på vilken inkomst under förvärvslivet man mäter mot. Det är inte ovanligt att arbetsinkomsten förändras under åren före pensionering. Resultatet blir därför beroende av om pensionen relateras till det sista året före pension eller till t.ex. ett genomsnitt av de sista årens inkomster. För mer detaljerad information, se Pensionsmyndighetens rapport, Redovisning av livsinkomstprofiler.

Diagram 1.9 Kompensationsgrader för medianpensionären, faktiska och typfall

Anm: Utfall för faktisk tjänstepension saknas för åren 2015 och 2016.

Källa: Pensionsmyndighetens rapport Redovisning av livsinkomstprofiler, 2021.

Skillnader i inkomst mellan kvinnor och män som pensionärer

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner brukar kallas pensionsgapet. I denna analys är dock begreppet utvidgat och det är skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst som mäts. Detta innebär att pensionärernas samtliga inkomster med avdrag för skatt ingår i analysen. Inkomstgapet kan delas upp i de olika inkomsternas bidrag till det totala inkomstgapet. Summan av alla inkomsters bidrag till gapet motsvarar det totala gapet. Tabell 1.3 visar att inkomstgapet var 28 procent 2019. Kolumnen ”bidrag till gapet %” visar skillnaden i respektive inkomst mellan kvinnor och män relaterat till mäns genomsnittliga inkomst. Av tabellen framgår att det är inkomstgrundad pension, tjänstepension och kapitalinkomster som bidrar mest till de icke jämställda inkomsterna hos pensionärer. Mest utjämnande är skatterna. Även grundskyddet och änkepensionen minskar gapet.

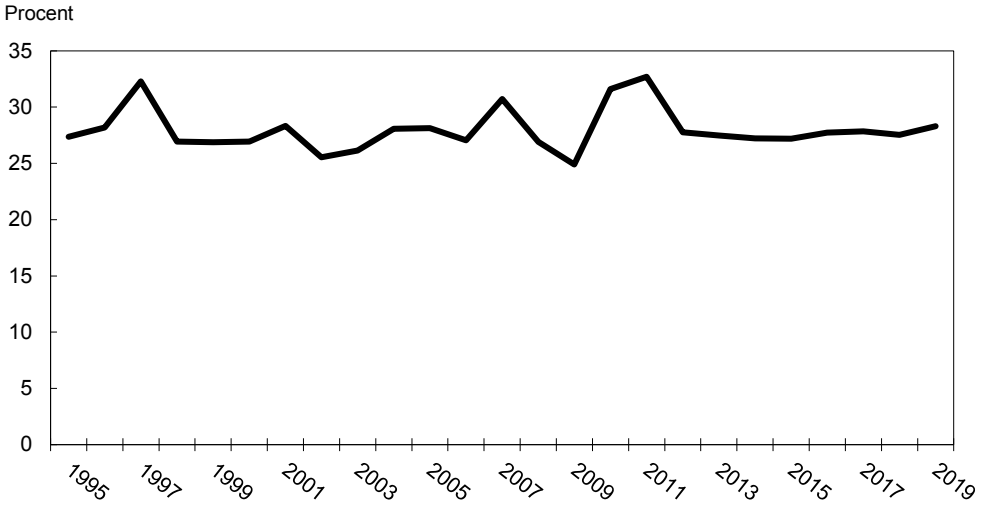
Tabell 1.3 Olika inkomsters respektive skatters bidrag till inkomstgapet för pensionärer, 2019

		Genomsnittlig inkomst, kronor per månad		
	Bidrag till gapet %	Män	Kvinnor	Skillnad i kronor
Totalt gap	**28 %**	24 878	17 860	-7 017
Inkomstgrundad pension	14 %	13 953	10 362	-3 591
Tjänstepension	13 %	6 569	3 325	-3 245
Privat pension mm	2 %	1 212	834	-378
Lön mm	5 %	3 217	1 858	-1 359
Kapitalinkomster mm	13 %	7 773	4 456	-3 316
Garantipension	-2 %	219	703	484
Änkepension	-3 %	0	642	642
Bostadstillägg	-1%	179	486	307
Skatt	-14%	8 244	4 805	-3 438

Källa: STAR-materialet, SCB.

Gapet i disponibel inkomst har i princip varit oförändrat de senaste 25 åren. Att det inte har minskat trots att förvärvslivet har blivit mer jämställt beror dels på att skattesystemet var mer omfördelande 1995, dels på att minskningen av gapet i den allmänna pensionen har motverkats av att tjänstepensioner, arbetsinkomster och kapitalinkomster har ökat sin andel av de totala inkomsterna för pensionärer (dessa inkomster ökar gapet). Under perioden har även den utjämnande effekten av grundskyddet och änkepensionen minskat i och med att kvinnor som nu går i pension har haft ett större arbetskraftsdeltagande. Sammantaget är detta förklaringen till att gapet är oförändrat.

Diagram 1.10 Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst mellan kvinnor och män som tagit ut pension

Källa: Egna beräkningar HEK- och STAR-materialet, SCB.

Med ett system i vilket den slutliga pensionen grundar sig på individens inkomster under hela livet kommer ojämställdhet under förvärvslivet ofrånkomligen att resultera i icke jämställda pensioner. Kvinnors lägre pensioner förklaras av flera faktorer. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är en anledning, men gapet påverkas också av att kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män och att in- och utträdet från arbetsmarknaden ser olika ut mellan könen. I genomsnitt sker kvinnors inträde på arbetsmarknaden vid en senare ålder än mäns och utträdet vid en tidigare ålder, vilket bidrar till att kvinnor totalt sett har färre avlönade arbetade timmar under livet. En iakttagelse från bland annat Pensionsmyndighetens rapport Redovisning av livsinkomstprofiler men även regeringens promemoria Jämställda pensioner? (Ds 2016:19), är att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet i många fall ökar efter pensionsinträdet.

1.3.5 Arbetslivets längd

Pensionssystemet skapades utifrån den medellivslängd som gällde i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med närmare tre år. Att vi lever längre är positivt, men om arbetslivet inte förlängs i takt med att medellivslängden ökar så innebär det att den intjänade pensionen måste räcka under fler år och att de månatliga beloppen därmed blir lägre. Ett längre arbetsliv är därmed nödvändigt för att upprätthålla pensionsnivåerna. Fler arbetade timmar stärker dessutom samhällsekonomin i stort och är således också viktigt för att upprätthålla en god välfärd.

Normen om en pensionsålder vid 65 år är alltjämt stark, men andelen som tar ut sin pension vid 65 års ålder minskar. Bland samtliga födda 1955, som fyllde 65 under 2020, påbörjade 39 procent sitt uttag av allmän pension under det året. Andelen var större bland kvinnor (43 procent) än bland män (36 procent). Såväl tidigt som sent uttag av den allmänna pensionen har ökat, vilket lett till en större spridning av pensionsuttag.

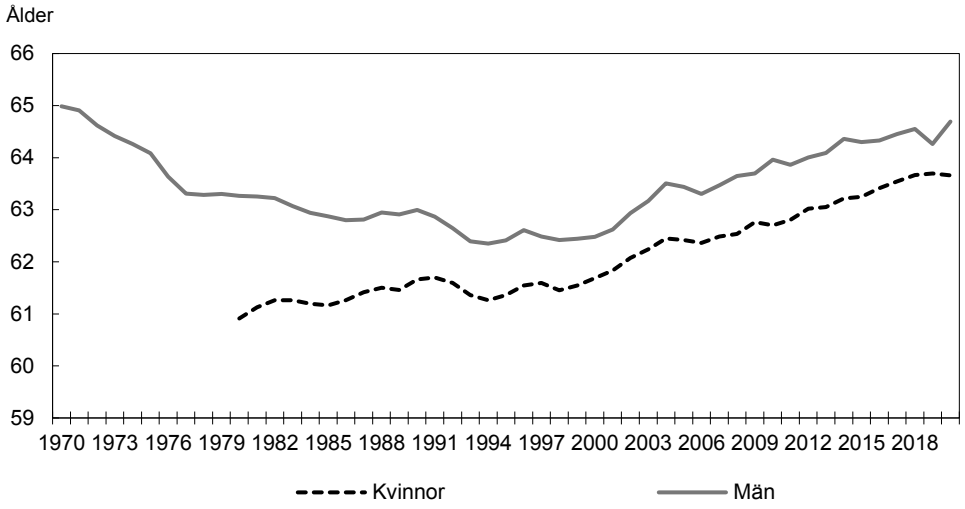
Både inträdes- och utträdesålder har betydelse för arbetslivets längd

Uttag av pension är inte nödvändigtvis samma sak som att en individ lämnar arbetslivet. Att fler tar ut allmän pension före 65 års ålder behöver alltså inte betyda att de lämnar arbetslivet tidigare, utan kan också förklaras av att fler tar ut pension

samtidigt som de fortsätter att jobba. För att visa hur arbetslivets längd har förändrats behöver inträdesåldrar respektive utträdesåldrar analyseras.

Som framgår av diagram 1.11 har utträdesåldern[3] ökat under 2000-talet. Ökningen är likvärdig för kvinnor och män, men kvinnornas utträdesålder är omkring ett år lägre än männens. Diagrammet visar att utträdesåldern för män fortfarande är lägre än vad den var i början av 1970-talet, trots att medellivslängden i dag är ca fem år högre.

Diagram 1.11 Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften 1970–2020

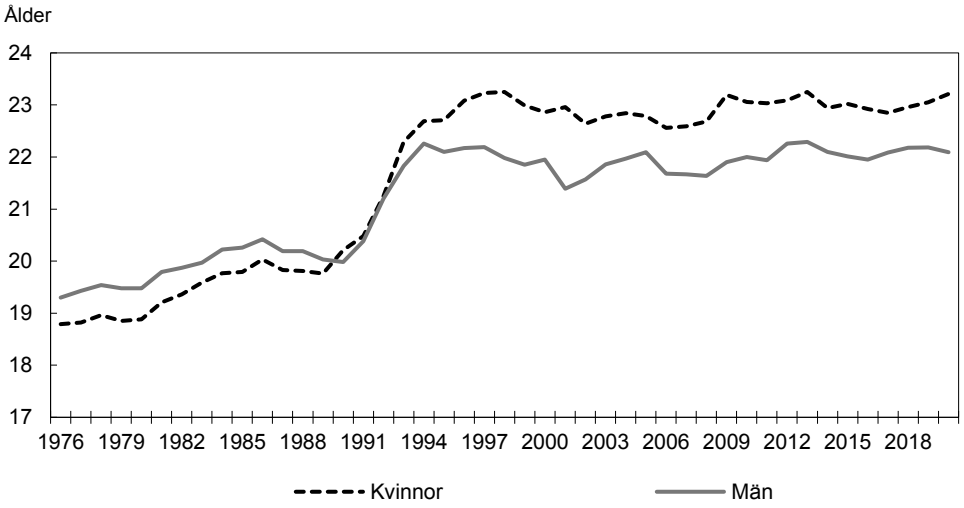
Anm.: Uppgift om kvinnors utträdesålder från från1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas enbart männens utträdesålder 1970–1979.

Källa: Pensionsmyndigheten och SCB.

Diagram 1.12 visar utvecklingen av den genomsnittliga inträdesåldern, som också har betydelse för arbetslivets längd. Som framgår av diagrammet ökade både kvinnors och mäns inträdesålder kraftigt från mitten av 1970-talet till mitten av 1990-talet, vilket främst beror på att fler utbildade sig längre. De senaste 20 åren har utvecklingen däremot varit relativt stabil.

[3] Utgångspunkten för beräkningen är personer som vid 50 års ålder finns med i arbetskraften, som sysselsatta eller arbetslösa. Arbetsmarknaden kan lämnas, förutom genom sjukersättning, med hjälp av tjänstepension, avgångsvederlag eller på annat sätt. En utförligare redovisning av beräkningsmetoden och olika reservationer finns i Försäkringskassans skrift ”Genomsnittlig pensionsålder i de nordiska länderna” Analyserar 2006:11.

Diagram 1.12 Genomsnittlig inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män 1976–2020

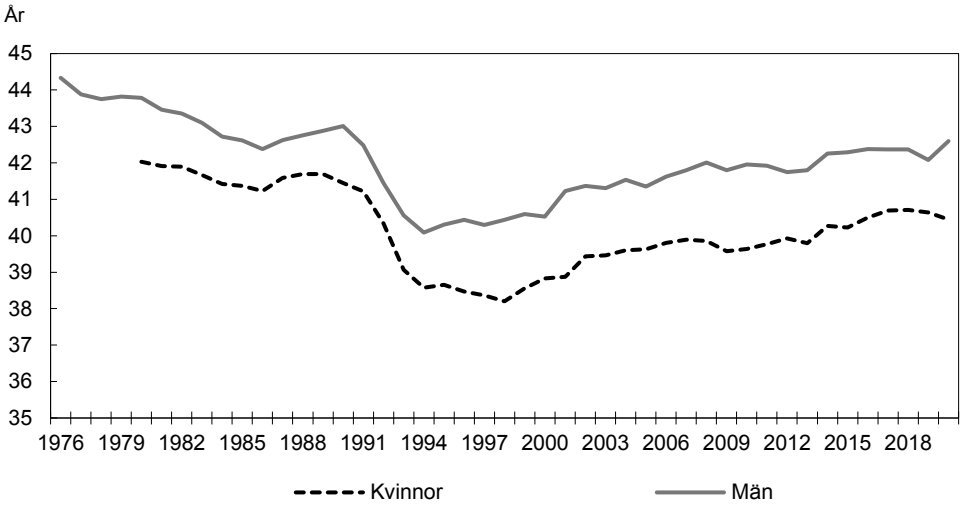

Anm.: Inträdesålder är definierat som den genomsnittliga åldern för inträde i arbetskraften. För att ha räknats som inträtt i arbetskraften krävs minst 20 timmars arbetstid per vecka.

Källa: Pensionsmyndigheten och SCB.

Den sammantagna effekten av in- och utträdesåldern ger arbetslivets längd, som framgår av diagram 1.13. Arbetslivets längd har ökat de senaste 20 åren men arbetslivet är fortfarande inte lika långt som det var 1990. Till största delen beror det på att den påtagligt högre inträdesåldern i arbetslivet inte har kompenserats av en motsvarande höjning av utträdesåldern.

Diagram 1.13 Arbetslivets längd för kvinnor och män 1976–2020

Anm.: Arbetslivets längd beräknas som skillnaden mellan utträdesåldern och inträdesåldern ett givet år. Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas enbart männens utträdesålder perioden 1970–1979.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Utgiftsområde 13

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgiftsområde 13 – Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 8

3 Nyanlända invandrares etablering ... 9
3.1 Mål för området ... 9
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.3 Resultatredovisning ... 10
3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken ... 10
3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering ... 20
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 25
3.5 Politikens inriktning ... 28
3.6 Budgetförslag ... 29
3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder ... 29
3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande ... 30
3.6.3 1:3 Hemutrustningslån ... 31

4 Diskriminering ... 33
4.1 Mål för området ... 33
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 33
4.3 Resultatredovisning ... 33
4.3.1 Arbetet med en effektiv och heltäckande diskrimineringslagstiftning fortsätter ... 33
4.3.2 Ett samlat grepp mot rasism och liknande former av fientlighet ... 36
4.3.3 Fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer ... 38
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
4.5 Politikens inriktning ... 41
4.6 Budgetförslag ... 42
4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen ... 42
4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. ... 43

5 Jämställdhet ... 45
5.1 Mål för området ... 45
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 45
5.3 Resultatredovisning ... 46
5.3.1 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen ... 46
5.3.2 Jämn fördelning av makt och inflytande ... 49
5.3.3 Ekonomisk jämställdhet ... 51
5.3.4 Jämställd utbildning ... 54
5.3.5 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet ... 58
5.3.6 Jämställd hälsa ... 59
5.3.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra ... 63
5.3.8 EU och internationellt samarbete ... 74
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 76

5.4.1 Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering ... 76
5.4.2 Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande ... 77
5.4.3 Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd ... 77
5.4.4 Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och utbildningsval ... 78
5.4.5 Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt ... 78
5.4.6 Ökad kunskap behövs för jämställd hälsa ... 79
5.4.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ... 79
5.4.8 EU och internationellt samarbete ... 81
5.5 Politikens inriktning ... 82
5.6 Budgetförslag ... 89
5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder ... 89
5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten ... 90
5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering ... 91

6 Segregation ... 93
6.1 Mål för området ... 93
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 93
6.3 Resultatredovisning ... 94
6.3.1 Små förändringar i skillnader mellan olika områdestyper ... 95
6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka segregation ... 100
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 101
6.5 Politikens inriktning ... 102
6.6 Budgetförslag ... 103
6.6.1 4:1 Åtgärder mot segregation ... 103
6.6.2 4:2 Delegationen mot segregation ... 105

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Etableringsåtgärder	142 030
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 516 216
1:3 Hemutrustningslån	167 271
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	129 681
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	100 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	640 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	76 280
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4:1 Åtgärder mot segregation	500 000
4:2 Delegationen mot segregation	18 416
Summa anslag inom utgiftsområdet	**6 319 015**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2023
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	150 000	2023
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163	2023
4:1 Åtgärder mot segregation	300 000	2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**517 463**	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar nyanlända invandrares etablering, diskriminering, jämställdhet, åtgärder mot segregation och myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen, Nämnden mot diskriminering Jämställdhetsmyndigheten och Delegationen mot segregation.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2020 blev 4 864 miljoner kronor lägre än 2019. Utgifterna beräknas fortsatt minska för 2021, 2022, 2023 och 2024 främst till följd av minskade utgifter för kommunersättningar vid flyktingmottande. Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2021 beräknas utgifterna bli 1 208 miljoner kronor lägre 2021. Genom beslutade ändringsbudgetar och förslag i Höständringsbudgeten för 2021 ökas utgiftsområdet med 165 miljoner kronor under 2021.

För 2022 föreslår regeringen att 6 319 miljoner kronor anvisas inom området. För 2023 beräknas utgifterna till 6 056 miljoner kronor och 5 401 miljoner kronor för 2024.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Nyanlända invandrares etablering	**7 236**	**6 538**	**5 173**	**4 826**	**4 560**	**4 493**
1:1 Etableringsåtgärder	155	172	171	**142**	112	102
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	7 042	6 195	4 960	**4 516**	4 292	4 225
1:3 Hemutrustningslån	39	172	42	**167**	156	166
Diskriminering	**205**	**221**	**220**	**231**	**222**	**213**
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	121	129	128	**130**	131	132
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	84	93	92	**101**	91	81
Jämställdhet	**559**	**678**	**676**	**744**	**755**	**676**
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	457	574	569	**640**	655	575
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	75	76	79	**76**	72	73
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	27	28	28	**28**	28	28
Segregation	**516**	**518**	**514**	**518**	**519**	**19**
4:1 Åtgärder mot segregation	498	500	496	**500**	500	
4:2 Delegationen mot segregation	18	18	18	**18**	19	19
Totalt för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	**8 516**	**7 956**	**6 583**	**6 319**	**6 056**	**5 401**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**7 791**	**7 791**	**7 791**
Pris- och löneomräkning[2]	2	4	7
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-525	-1 028	-2 187
varav BP22[3]	*236*	*-155*	*-606*
Makroekonomisk utveckling	68	61	162
Volymer	-1 016	-773	-371
Överföring till/från andra utgiftsområden	1 736	1 736	1 736
Övrigt	-1 736	-1 736	-1 736
Ny utgiftsram	**6 319**	**6 056**	**5 401**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	5 537
Verksamhetsutgifter[2]	780
Investeringar[3]	2
Summa utgiftsram	**6 319**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De mål som riksdagen har beslutat om inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik

– Lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13 bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Politik mot diskriminering

– Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

– Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Åtgärder mot segregation

– Minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Mål för området

Målet för integrationspolitiken – lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund – är bredare än de insatser för nyanlända som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. Det innefattar åtgärder bl.a. inom områden som arbetsmarknad, utbildning, hälso- och sjukvård samt bostäder. Ett jämställdhetsperspektiv är centralt igenomförandet av integrationspolitiken. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet för nyanländas etablering påverkas av faktorer inom flera olika områden som i många fall är beroende av varandra. Det kan därför vara svårt att redogöra för effekter av enskilda verksamheter eller reformer, inte minst då resultaten ofta visar sig på längre sikt.

I den första delen av resultatredovisningen beskrivs den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, inom olika områden. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer:

– Arbetsmarknad: arbetskraftsdeltagande, sysselsättning, arbetslöshet, tidsbegränsade anställningar, inkomst från arbete samt etableringsgrad för nyanlända.
– Utbildning: kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan och deltagande i kommunal vuxenutbildning.
– Hälsa: det allmänna hälsotillståndet.
– Boende: trångboddhet.

I en översyn av centrala indikatorer har psykisk ohälsa prioriterats bort, då den centrala indikatorn om det allmänna hälsotillståndet tillsammans med en ny kompletterande indikator avseende dödlighet och sjukdom med covid-19 bedömts vara det bästa sättet att fånga utvecklingen avseende hälsa. Ytterligare två kompletterande indikatorer har tillkommit: långtidsarbetslöshet och ofrivilligt undersysselsatta. Detta motiveras av att utvecklingen på arbetsmarknaden för utrikes födda och nyanlända annars riskerar att döljas av stora förändringar som framför allt återspeglar situationen för bredare grupper.

Den andra delen av redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Resultatredovisningen i denna del utgår främst från bedömningsgrunder som i huvudsak baseras på återrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna, Skolverket och Migrationsverket.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

Inriktningen för området Nyanlända invandrares etablering är att verksamhet och insatser som finansieras inom områdets anslag, inom det övergripande målet för integrationspolitiken, ska bidra till att förbättra nyanländas förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i arbets- och samhällslivet.

Arbetsmarknad

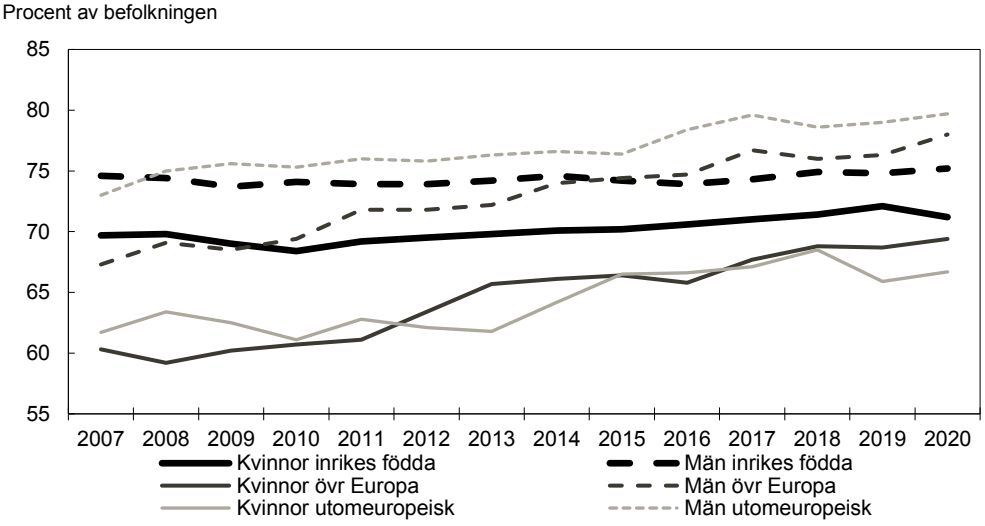
Nyanlända och utrikes födda har oftare en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Bland de faktorer som påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden är tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och diskriminering på arbetsmarknaden.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) bedömer att den pågående pandemin kan få betydande långsiktiga konsekvenser både när det gäller sysselsättning och arbetsinkomster (Rapport 2021:8). Både den ekonomiska krisen under 1990-talet och finanskrisen 2008–2010 innebar att utrikes födda och arbetstagare med lägre utbildningsnivå påverkades mer än andra och sannolikt blir de långsiktiga konsekvenserna större vid denna lågkonjunktur, enligt IFAU. Utifrån tidigare forskning och utvecklingen på arbetsmarknaden under pandemin hittills, går det i nuläget inte att bedöma om kvinnor och män kommer att påverkas olika på längre sikt.

Fortsatt ökning av arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda

Arbetskraftsdeltagandet har under den senaste trettonårsperioden ökat framför allt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda (se diagram 3.1).

Diagram 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

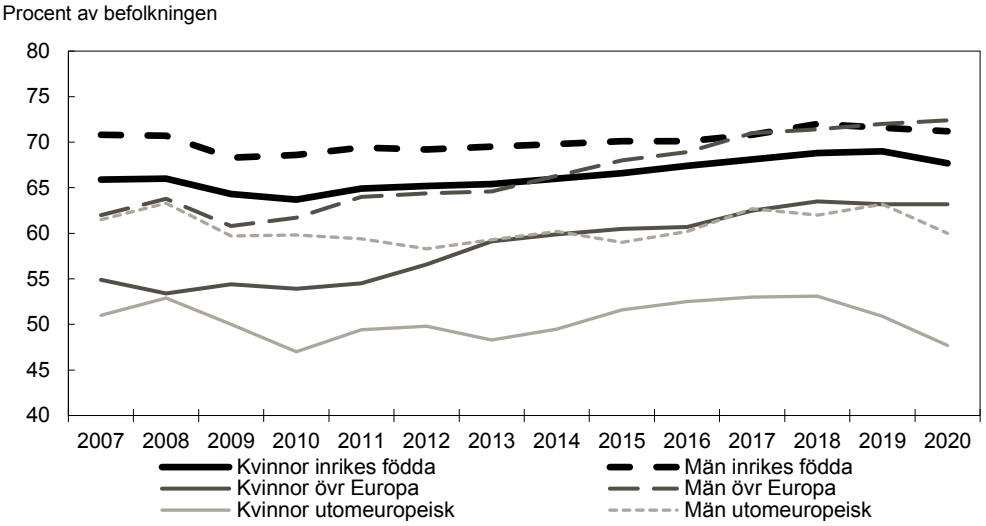
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Under 2020 var arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiskt födda 67 procent för kvinnor och 80 procent för män. Bland inrikes födda har arbetskraftsdeltagandet legat på en relativt stabil nivå, drygt 71 procent för kvinnor och 75 procent för män under 2020. Män har generellt högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor.

Stora skillnader i sysselsättningsgrad mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män

Under den senaste trettonårsperioden har sysselsättningsgraden ökat tydligt bland kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit betydligt svagare bland både inrikes födda och födda utanför Europa (se diagram 3.2). Sysselsättningsgraden uppgick å 2020 till 54 procent bland utomeuropeiskt födda jämfört med 70 procent bland inrikes födda, vilket är en minskning med omkring 3 respektive 1 procentenheter jämfört med föregående år. Liksom tidigare närliggande år var skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen 2020 störst bland utomeuropeiskt födda.

Diagram 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

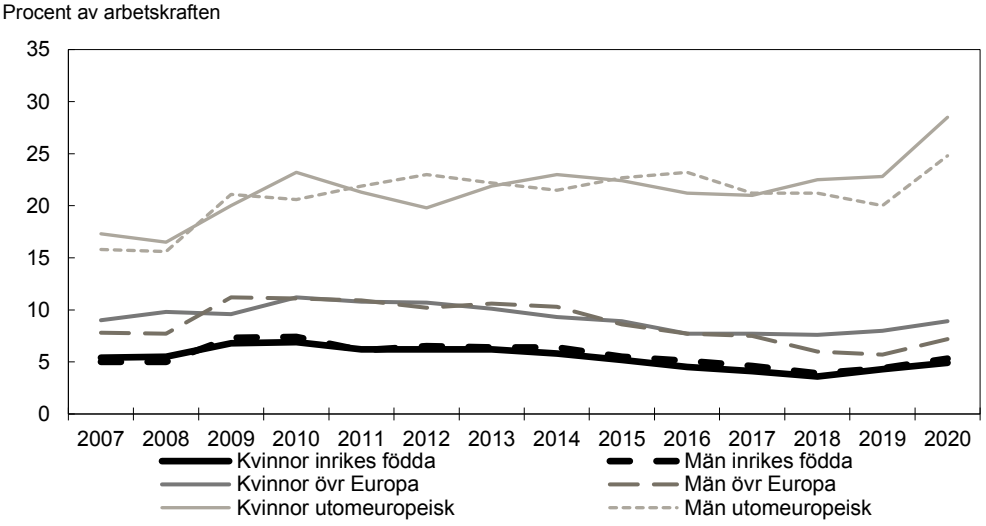

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Arbetslösheten högre bland utomeuropeiskt födda

Arbetslösheten är generellt högre bland utomeuropeiskt födda än bland personer födda i Sverige och personer födda i Europa (se diagram 3.3). Bland inrikes födda uppgick andelen arbetslösa år 2020 till 5 procent, bland europeiskt födda till 8 procent och bland utomeuropeiskt födda till 26 procent.

Diagram 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor har den högsta arbetslösheten. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland europeiskt och utomeuropeiskt födda än

bland inrikes födda. Vidare har pandemin inneburit en ökad arbetslöshet under 2020, som drabbat utomeuropeiskt födda kvinnor och män särskilt hårt. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor uppgår ökningen till 6 procentenheter och bland utomeuropeiskt födda män till 5 procentenheter jämfört med föregående år.

Gruppen utrikes födda är i högre utsträckning långtidsarbetslösa (arbetslösa i minst 27 veckor) i jämförelse med inrikes födda. För utrikes födda har antalet långtidsarbetslösa ökat tydligt i spåren av pandemin, dessutom från en redan relativt hög nivå. Procentuellt sett är dock ökningen relaterat till pandemin störst för gruppen inrikes födda. Antalet långtidsarbetslösa utrikes födda i åldern 15–74 år ökade under 2020 med drygt 10 000 till 71 000 personer (16 procent), medan motsvarande för inrikes födda ökade med närmare 7 000 till 38 000 långtidsarbetslösa (23 procent).

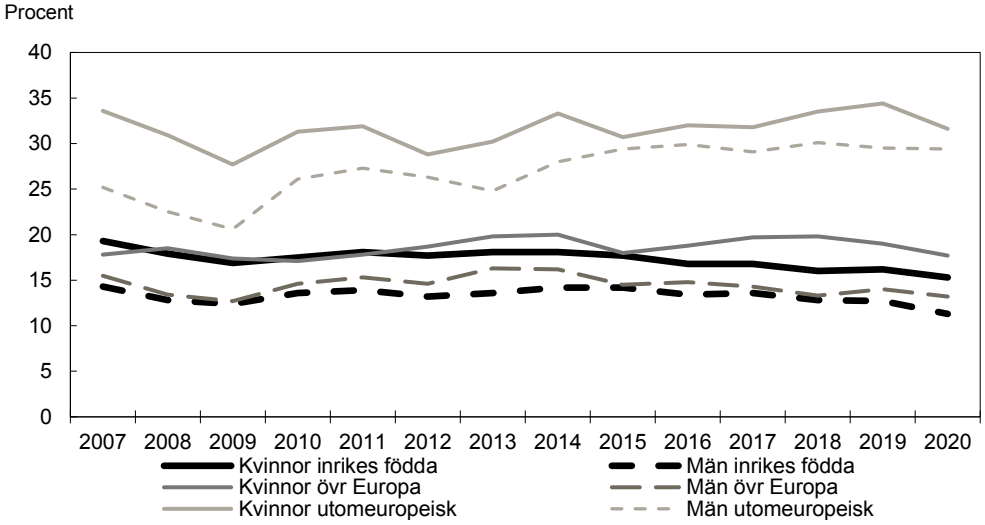
Utomeuropeiskt födda kvinnor oftare undersysselsatta

Det är generellt sett vanligare bland kvinnor än bland män att vara undersysselsatta, dvs. att vara sysselsatt på deltid inom sin huvudsyssla samt kunna och vilja arbeta mer. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor var 10 procent, närmare 23 000 personer, undersysselsatta under 2020. Bland utomeuropeiskt födda män var andelen 8 procent, vilket motsvarar drygt 25 000 personer. Andelen är lägre bland inrikes födda kvinnor och män och bland personer födda i Europa. De senaste åren har skillnaderna mellan kvinnor och män i andelen undersysselsatta dock minskat i alla grupper.

Vanligare med tidsbegränsade anställningar bland utomeuropeiskt födda

Andelen med tidsbegränsade anställningar är mycket högre bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män än bland inrikes födda och europeiskt födda (se diagram 3.4). Bland utomeuropeiskt födda har andelen med tidsbegränsade anställningar ökat något under den studerade tidsperioden och uppgick 2020 till 32 procent bland kvinnor och 29 procent bland män. För inrikes födda uppgick andelen 2020 till 15 procent bland kvinnor respektive 11 procent bland män.

Diagram 3.4 Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

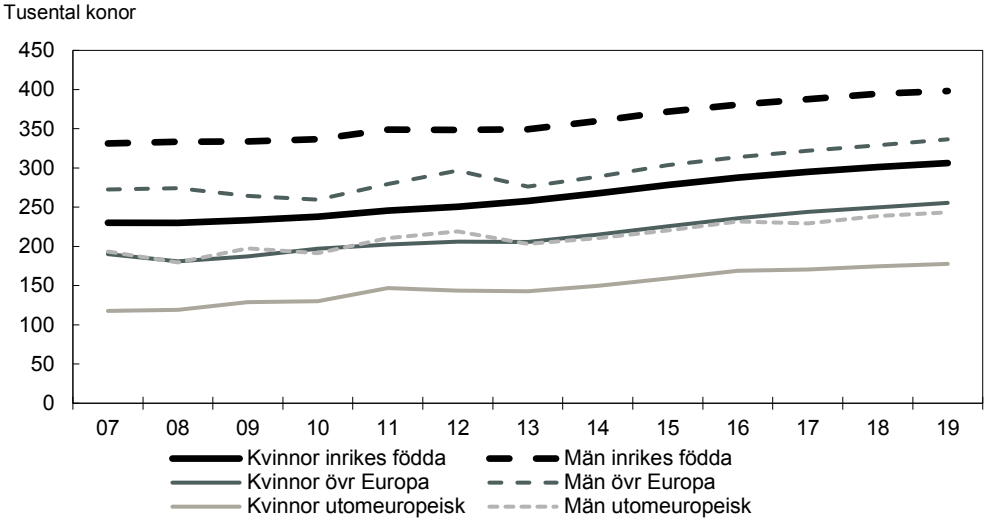
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Stora skillnader i arbetsinkomster mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda

De årliga arbetsinkomsterna varierar beroende på bakgrund och kön. Inrikes föddas arbetsinkomster är högre än för personer födda utanför Sverige, i synnerhet jämfört med utomeuropeiskt födda (se diagram 3.5). Arbetsinkomsterna för utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick i genomsnitt till 58 procent av vad inrikes födda kvinnor tjänade under 2019. Motsvarande andel för utomeuropeiskt födda män var 61 procent

av inrikes födda mäns inkomst. Därtill är mäns arbetsinkomster generellt sett högre än kvinnors. Inom gruppen utomeuropeiskt födda uppgick kvinnors arbetsinkomster under 2019 till 73 procent av männens. Det motsvarar en ökning med tolv procentenheter jämfört med 2007. Utvecklingen har varit likartad bland inrikes födda där dock kvinnors andel av männens arbetsinkomster motsvarade 77 procent 2019.

Diagram 3.5 Årliga arbetsinkomster fördelat på bakgrund och kön (medelvärden)

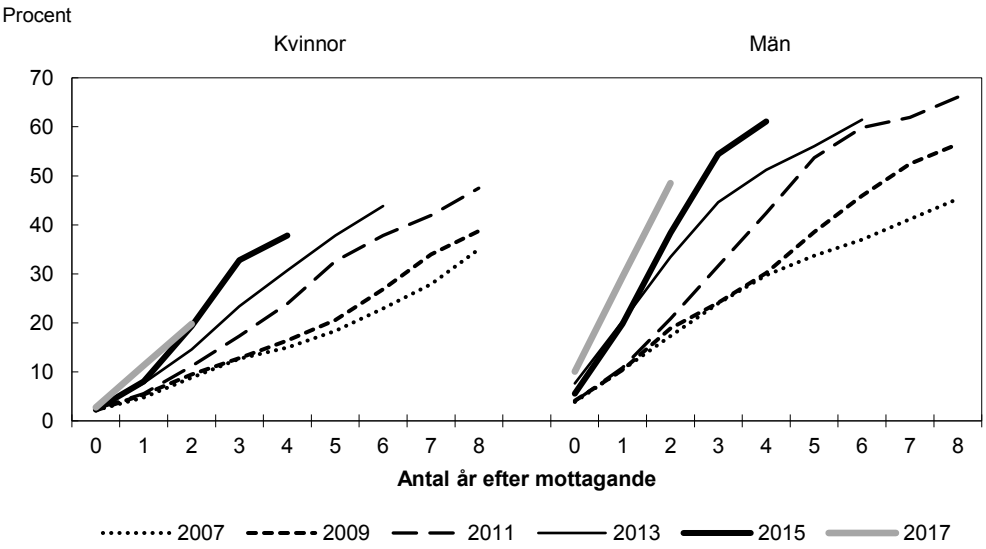
Anm.: Arbetsinkomster inkluderar inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Samtliga värden är omräknade till 2020 års priser. Målgruppen avser 20–64 år respektive referensår.

Källa: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats

Sysselsättningen för personer som har invandrat till Sverige ökar generellt med vistelsetiden. Personer som invandrat av flyktingskäl eller som anhöriga till flyktingar har ofta en längre väg till arbete än t.ex. arbetskraftsinvandrare.

Diagram 3.6 Etableringsgrad nyanlända, skyddsbehövande och deras anhöriga mottagna 2007–2017 efter vistelsetid i Sverige

Anm.: Målgruppen avser 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2019. Statistikkällan och mätmetoden är förändrad jämfört med redovisningen i Budgetpropositionen för 2021. Individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning räknas som etablerade. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet räknas inte som etablerade. Den registerbaserade aktivitetsstatistiken baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). Jämförelser med tidigare referensår bör därför göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, RAKS, särskild beställning.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes i december 2010. Andelen etablerade bland nyanlända som togs emot 2012 uppgick till 57 procent 2019, vilket är en högre etableringsgrad än för dem som togs emot 2007–2010 och som vistats i Sverige under en längre tid. Av dem som togs emot i en kommun 2015 var 52 procent etablerade efter fyra år. Även om den gradvisa ökningen av andelen etablerade under det senaste decenniet gäller både kvinnor och män är skillnaderna mellan könen betydande (se diagram 3.6). Under de första tio åren efter mottagandet är andelen etablerade män markant högre än motsvarande andel kvinnor. Därefter tenderar skillnaden mellan könen att minska. Se vidare utgiftsområde 14 om Arbetsförmedlingens etableringsinsatser.

Utbildning

Barn, unga och vuxna som har invandrat till Sverige har olika grundförutsättningar när det gäller skolgång och utbildning. För vuxna påverkas förutsättningarna främst av skolbakgrund medan det för barn och unga främst handlar om ålder vid invandringen och föräldrarnas utbildningsnivå. I detta avsnitt läggs fokus på utrikes födda som har kort tid inom det svenska utbildningssystemet.

Omfattande konsekvenser av pandemin

Pandemin har medfört stora utmaningar inom hela skolväsendet. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) konstaterar att konsekvenserna för elevernas kunskaper till följd av ökad frånvaro bland lärare och elever i förskola och skola på lång sikt kan bli betydande för såväl individer som samhällsekonomin (IFAU, Rapport 2021:2). Inom gymnasieskola, vuxenutbildning och högre utbildning har en stor del av undervisningen skett på distans under 2020. Uppföljningar om konsekvenser av pandemin visar att skolans kompensatoriska uppdrag har utmanats och att skillnader när det gäller elevers förutsättningar att uppnå kunskapsresultat har ökat (se t.ex. Skolverkets och Skolinspektionens rapporter 2020).

Flera faktorer påverkar utrikes födda elevers förutsättningar i grundskolan

Förskolan förbereder barnens skolgång genom pedagogisk verksamhet som bl.a. stimulerar språkutvecklingen. Barn som är utrikes födda och inrikes födda barn med två utrikes födda föräldrar deltar i lägre utsträckning i förskolan i jämförelse med övriga barn. Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska har analyserat deltagandet i förskolan och lämnat förslag med syfte att öka deltagandet och stärka förskolans arbete med barnens språkutveckling (SOU 2020:67). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Tiden i svensk skola har stor betydelse för elevernas förutsättningar att uppnå godkända kunskapsresultat. Vårterminen 2020 var 5 procent av eleverna i årskurs 9 (drygt 5 000 personer) nyinvandrade och 1 procent (766 elever, främst ej folkbokförda) hade okänd bakgrund. Med nyinvandrade elever avses elever som enligt Skolverkets statistik är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre. Sammantaget utgjorde denna grupp elever (nyinvandrade och med okänd bakgrund) 1 procentenhet högre andel än 2015. Bland de elever som gick ut årskurs 9 våren 2020 hade ca 10 procent invandrat till Sverige efter ordinarie skolstartsålder och 5 procent hade invandrat i årskurs 6 eller senare.

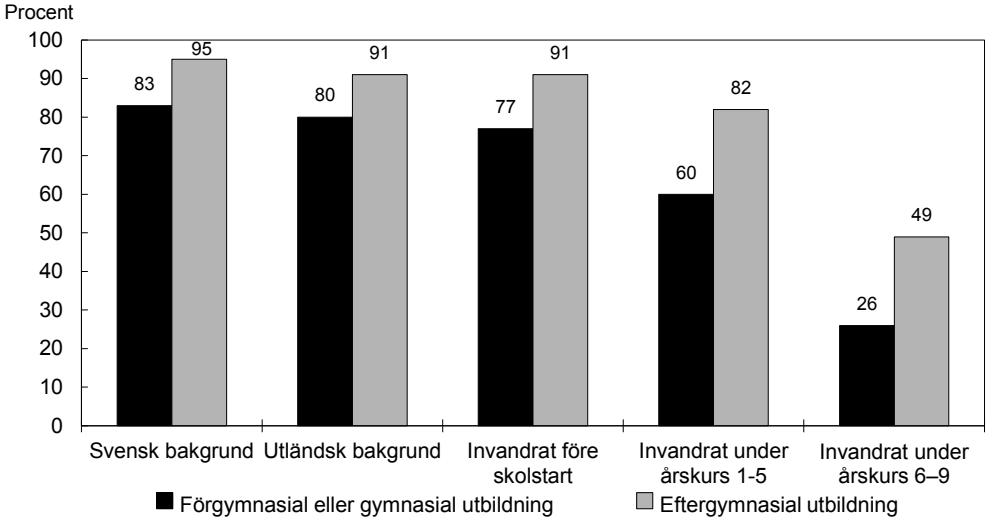
Behörighet till gymnasieskola ökar med tid i svensk skola och föräldrars utbildningsnivå

Vårterminen 2020 var 86 procent av alla elever som slutade årkurs 9 behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, vilket innebär att 14 procent (nästan 16 500 elever) inte uppnådde behörighet. Andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram vårterminen 2020 bland utrikes födda elever som gått hela sin skoltid i svensk skola

var 85 procent och det är samma nivå som elever födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. Utrikes födda elever som börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder hade en behörighet på 52 procent. Behörigheten för elever med svensk bakgrund, dvs. elever födda i Sverige med minst en inrikes född förälder var 91 procent. Överlag är flickor i högre grad behöriga till gymnasieskolan än pojkar. Skillnaderna är större bland utrikes födda elever oavsett när eleven började i svensk skola samt bland inrikes födda elever med utrikes födda föräldrar, i jämförelse med inrikes födda elever med minst en inrikes född förälder.

Föräldrarnas utbildningsnivå har större påverkan för elever som varit kortare tid i Sverige jämfört med andra elever (se diagram 3.7). För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning, oavsett bakgrund, är andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram hög. Detta gäller dock under förutsättning att eleven gått hela sin skoltid i svensk skola. För elever som invandrat senare under grundskolan är andelen behöriga avsevärt lägre och särskilt låg för elever utan högutbildad förälder.

Diagram 3.7 **Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, utifrån svensk och utländsk bakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå, vårterminen 2020**

Anm: Elever med svensk bakgrund är elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Elever med utländsk bakgrund är elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Källa: Skolverket.

För elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolans nationella program finns introduktionsprogram. Läsåret 2020/21 läste totalt 40 600 elever på ett introduktionsprogram, varav 59 procent män och 41 procent kvinnor. Av samtliga elever i introduktionsprogram läsåret 2020/21 gick 27 procent på språkintroduktion, som ger nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i svenska språket. Efter en kraftig ökning läsåren 2015/16 och 2016/17 var elevantalet på språkintroduktion läsåret 2019/20 åter på ungefär samma nivå som före 2015. Av nybörjareleverna på introduktionsprogram läsåret 2019/20 var omkring hälften, 49 procent, kvar på samma program ett år senare. Språkintroduktion har störst andel elever kvar efter ett år och 57 procent av eleverna var kvar 2020/21.

Genomströmningen i gymnasieskolan visas i tabell 3.1. Andelen med gymnasieexamen eller studiebevis var något högre bland dem som påbörjade gymnasieskolan 2016 jämfört med dem som började 2015 för alla grupper utom elever med svensk bakgrund, där genomströmningen var nästan oförändrad. Av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2016 (2015) var det 26 (25) procent av kvinnorna och 20 (19) procent av männen som 2020 hade en gymnasieexamen. Bland elever med svensk bakgrund var motsvarande andelar 81 respektive 77 procent. För de elever som

har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas studiebevis.

Tabell 3.1 Genomströmning i gymnasieskolan våren 2020

Procent

	Gymnasieexamen		Studiebevis	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Elever med svensk bakgrund*	81,0	77,2	4,2	6,7
Elever med utländsk bakgrund**	57,0	45,3	8,8	10,1
Nyinvandrade elever***	26,2	20,2	4,5	4,9
Totalt exklusive nyinvandrade elever	78,6	73,9	5,5	7,9
Gymnasieskolan totalt	**74,8**	**68,2**	**5,4**	**7,6**

Anm.: Genomströmningen mäts som andel elever som inom fyra år hade avslutat gymnasieskolan med examen eller studiebevis av elevgruppen som hade påbörjat sin utbildning i år 1 den 15 oktober 2016.

* Avser elever som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder.

** Avser elever som är utrikes födda eller som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är utrikes födda.

*** Avser elever som är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre.

Källa: Skolverket.

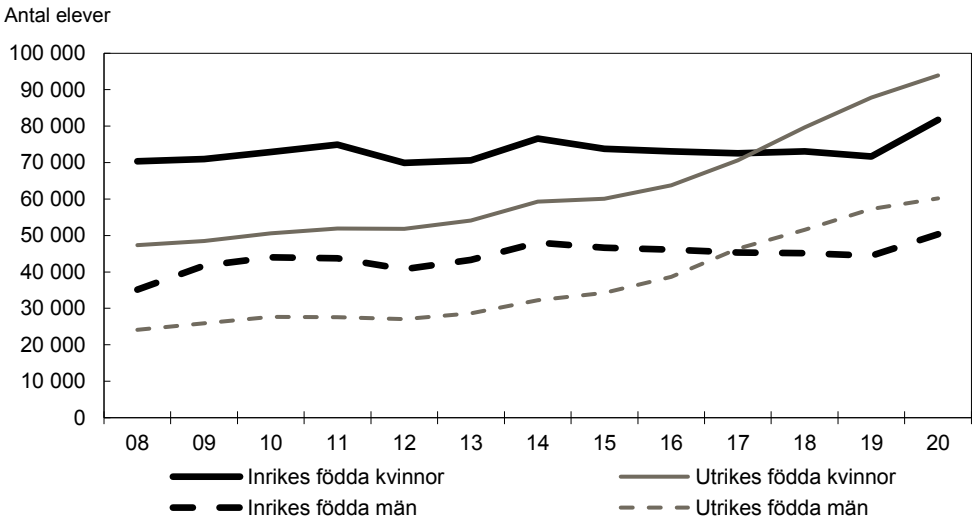
Ökat antal utrikes födda i kommunal vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning (komvux) är en viktig väg till etablering på arbetsmarknaden för många nyanlända vuxna och för nyanlända elever som inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program före 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för ett nationellt program.

Distansundervisning till följd av covid-19-pandemin har orsakat nya utmaningar för elever i behov av stöd inom kommunal vuxenutbildning och enligt Skolverket har det blivit svårare att tillgodose elevernas stödbehov. Pandemins effekter på undervisningen beskrivs närmare under utgiftsområde 16 avsnitt 4.3.12, 4.4 och 5.4.

Antalet utrikes födda elever inom komvux exklusive kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) fortsätter att öka (se diagram 3.8). Utrikes födda utgjorde 54 procent av samtliga elever inom komvux 2020, 53 procent av kvinnorna och 54 procent av männen. Utrikes födda kvinnor utgör fortsatt den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män utgör den minsta.

Diagram 3.8 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

Källa: Skolverket.

Inom komvux på grundläggande nivå var drygt 71 000 elever utrikes födda 2020, vilket är en minskning med drygt 1 000 personer sedan föregående år. Andelen utrikes

födda inom komvux på grundläggande nivå var 95 procent, vilket var i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

Utbildningsbakgrunden bland elever inom komvux varierar. Andelen med eftergymnasial utbildning var knappt tre gånger så stor bland utrikes födda elever, jämfört med inrikes födda elever (34 respektive 13 procent). Andelen med en gymnasial utbildning var drygt dubbelt så stor bland inrikes födda elever som bland utrikes födda (75 respektive 34 procent). Det är inga större könsskillnader i utbildningsbakgrund.

Bland de utrikes födda som avslutat studier inom komvux under 2016 var totalt 48 procent etablerade på arbetsmarknaden två år efter avslutade studier, se tabell 3.2. Andelen etablerade var på samma nivå som året innan. Utrikes födda kvinnor är i lägre grad etablerade efter utbildningen i jämförelse med utrikes födda män.

Tabell 3.2 Andel utrikes födda etablerade på arbetsmarknaden eller i studier två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2016

Procent

	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	48	47	51
Osäker ställning på arbetsmarknaden	12	11	13
Svag ställning på arbetsmarknaden	12	13	10
Studier på högskola	12	13	11
Övriga studier	4	3	4
Varken arbete eller studier	13	14	11

Anm.: Etablering på arbetsmarknaden följs upp utifrån etablerad, osäker eller svag ställning. Etableringsmåttet är ett registerbaserat mått som beskriver den huvudsakliga aktiviteten och anknytningen till arbetsmarknaden under ett helt kalenderår. När en kolumn inte summerar till 100 procent beror det på avrundning.

Källa: Skolverket.

Sämre progression och fler studieavbrott inom sfi

Antalet elever som deltagit i sfi med kommunen som huvudman uppgick 2020 till 137 000, vilket är en minskning med drygt 10 procent jämfört med året innan. Av eleverna som studerade inom sfi var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Av kursdeltagarna i sfi inom komvux läste två tredjedelar inom studieväg 1 och 2 och en tredjedel inom studieväg 3. Kvinnorna var fortsatt i majoritet på samtliga kurser. Den genomsnittliga tiden för att avsluta en sfi-kurs var längre för elever med kort tidigare utbildning (studieväg 1 och 2) än för elever med längre utbildningsbakgrund (studieväg 3). Kurser inom sfi som eleverna avslutade under året pågick i genomsnitt i 33 veckor, fem veckor längre än föregående år. Ökningen var störst inom studieväg 1 och 2. Skolverket konstaterar att långsammare progression och utmaningar med distansundervisning för elevgrupperna med kort tidigare utbildning förklarar utvecklingen.

Andelen avbrott ökade inom samtliga kurser och studievägar inom sfi. Andelen som har avbrutit studierna är högre bland män än bland kvinnor (för mer om sfi, se utg. omr. 16 avsnitt 3.5.1).

Hälsa

Andelen individer i befolkningen som uppgav att de hade bra hälsa var lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda, sett till genomsnitten för åren 2016 och 2017 (se tabell 3.3). Framför allt bland utrikes födda kvinnor var andelen som uppgav att de hade bra hälsa lägre. För 2018–2019 samt 2020 är skillnaderna mellan inrikes födda och utrikes födda inte signifikanta. Inte heller mellan utrikes födda män och kvinnor finns någon statistiskt säkerställd skillnad. Däremot finns signifikanta skillnader mellan inrikes födda kvinnor och män.

Tabell 3.3 Andel kvinnor och män med bra hälsotillstånd, 16 år eller äldre

Procent

	2016–2017		2018–2019		2020	
Bakgrund	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Utrikes födda	70,7	76,5	74,1	78,4	73,2	80,5
Inrikes födda	75,9	79,2	75,4	78,6	73,6	77,5

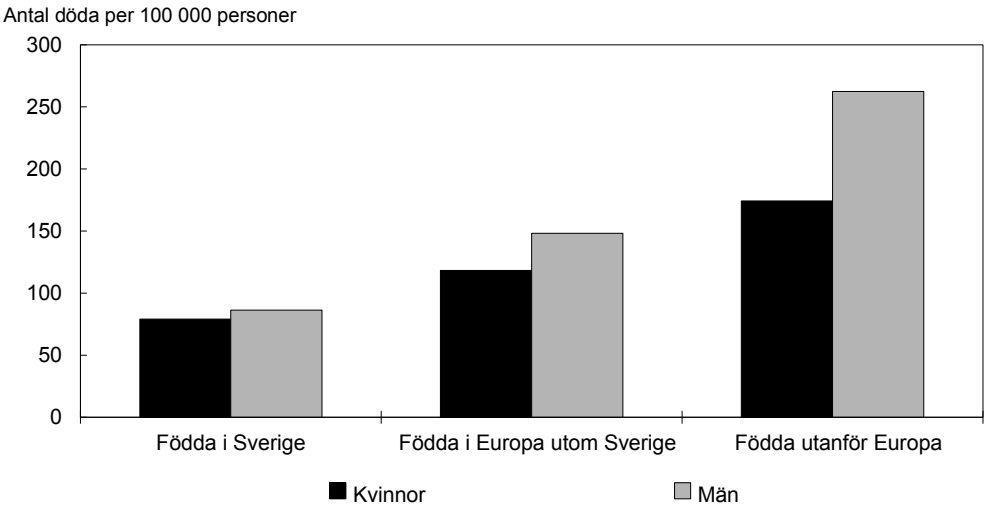
Anm: I tabellen redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 2016–2017 och 2018–2019 liksom för 2020. Eftersom 2020 utgör ett enkelår är felmarginalerna större än för skattningar för dubbelår.

Källor: Statistiska centralbyrån, ULF/SILC. Uppgifter om hälsa hämtas från undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, Statistics on Income and Living Conditions), som är en urvalsundersökning.

Utrikes födda har drabbats av sjukdomen covid-19 i högre utsträckning än övriga befolkningen, både när det gäller sjuklighet och dödlighet. Det gäller både personer som kom till Sverige för länge sedan och personer som har kommit som flyktingar på senare år, men varierar mycket mellan olika födelseländer. Skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda kan till stor del förklaras av socioekonomiska faktorer, så som inkomst och utbildning, samt boendeförhållanden (se även avsnitt 6.3). I slutet av 2020 påbörjades vaccineringen mot covid-19 i Sverige. Enligt Folkhälsomyndighetens analyser är utrikes födda vaccinerade i lägre utsträckning än inrikes födda, särskilt i de yngre åldersgrupperna (Folkhälsomyndigheten, augusti 2021). Det finns ett samband mellan vaccinationstäckning och utbildnings- och inkomstnivå. I äldre åldersgrupper har dock skillnader i vaccinationstäckning utifrån födelseland minskat över tid liksom skillnaderna när det gäller utbildning och inkomst.

Diagram 3.9 visar antal dödsfall i covid-19 uppdelat efter födelseland och kön. Åldersstandardiserade dödstal tar även hänsyn till skillnaderna i ålder mellan grupperna. Dessa uppgifter visar bl.a. att utrikes födda, och i synnerhet utom-europeiskt födda, har tydligt högre dödstal än personer födda i Sverige. Dödsfall till följd av covid-19 är generellt vanligare bland män än bland kvinnor.

Diagram 3.9 Dödlighet i covid-19 avseende inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda, åldersstandardiserade uppgifter

Källor: Statistiska centralbyrån och Socialstyrelsen, särskild beställning.

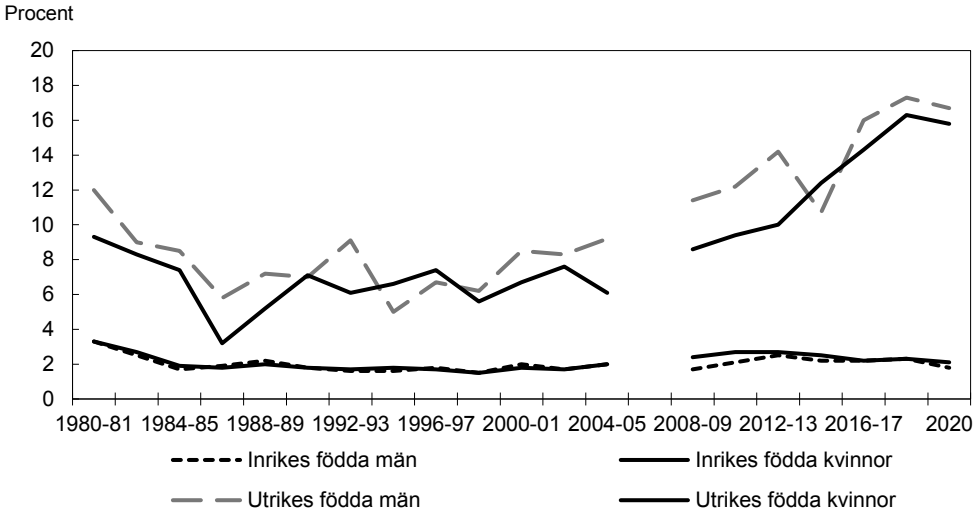
Boende

I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 anger majoriteten av kommunerna, drygt 70 procent, fortsatt underskott av bostäder trots ökat bostadsbyggande. Hushåll som är nya på bostadsmarknaden, bl.a. nyanlända som mottagits i en kommun, har svårt att hitta en varaktig bostad. Socialstyrelsen rapporterar att fler hushåll vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med att få en bostad enbart på grund av låg inkomst och

utan någon bakomliggande social problematik. Den strukturella hemlösheten har ökat de senaste åren. Ekonomiskt utsatta hushåll har svårare att efterfråga en bostad på marknadens villkor och är i större utsträckning trångbodda.

Det finns flera definitioner av trångboddhet, s.k. trångboddhetsnormer. I diagram 3.10 används en norm som definierar ett hushåll som trångbott om det finns fler än två boende per sovrum, kök och vardagsrum oräknade. Trångboddhet är betydligt vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda (16 procent respektive 2 procent). Skillnaderna mellan könen är små. Andelen trångbodda har ökat under den senaste tioårsperioden bland utrikes födda men legat konstant för den övriga befolkningen.

Diagram 3.10 Trångboddhet (norm 2) bland kvinnor och män 16–84 år

Anm.: I diagrammet redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 1980/81–2020. På grund av ett tidseriebrott åren 2006–07 presenteras inga data för dessa år. Då 2020 utgör ett enkelår är felmarginalerna större än för dubbelår.
Källa: Statistiska centralbyrån, ULF/SILC.

Regeringen gav år 2019 Boverket i uppdrag att ta fram förslag på hur bostadsbristen ska beräknas och presenteras (Fi2019/02440 och Boverket Rapport 2020:21). Boverkets beräkningar baseras på registerdata samt en trångboddhetsnorm som innebär att hushåll är trångbodda om barn äldre än 12 år eller vuxna som inte är sammanboende delar sovrum. Singelhushåll räknas inte som trångbodda. Enligt denna definition var omkring 10 procent av alla hushåll trångbodda 2018, vilket motsvarar 462 000 hushåll. Genom att kombinera beräkningen av trångboddhet och ansträngd boendeekonomi beskriver Boverket hushåll med en orimlig boendelösning som har små ekonomiska möjligheter att hitta ett rimligt boende. Sammantaget var knappt 56 000 hushåll både trångbodda och hade en ansträngd boendeekonomi 2018 och andelen har varit på samma nivå under perioden 2012–2018. Andelen trångbodda var tre gånger så stor bland utrikes födda som bland inrikes födda (36 respektive 12 procent 2018), medan andelen som var trångbodda och samtidigt hade ansträngd boendeekonomi var fem gånger så stor bland utrikes födda som bland inrikes födda (ca 6 procent bland utrikes födda 2018). Skillnaderna mellan kvinnor och män var små.

Enligt Socialstyrelsens Lägesrapport 2021 finns det till följd av pandemin risk för att fler kommer att behöva stöd och ekonomiskt bistånd under en längre period på grund av arbetslöshet. Lägre inkomst och behov av ekonomiskt bistånd kan försämra förutsättningarna på bostadsmarknaden, där utrikes födda redan tidigare har en svårare situation (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 7.3).

3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering

Insatser för främjande av etablering

Främjande av etablering avser verksamhet och insatser som stimulerar etableringen i arbets- och samhällslivet som finansieras via anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder*.

Små förändringar vad gäller stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar sedan 2008 stöd till organisationer bildade på etnisk grund enligt förordning (2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund. Söktrycket på statsbidraget liksom antalet organisationer som beviljats medel har varit stabilt över tid och medlen är viktiga för de organisationer som tar del av stödet. Under 2020 beviljades stöd till 47 av 64 organisationer. Totalt utbetalades 2020 ca 19 miljoner kronor till dessa organisationer

Många aktörer vill erbjuda tidiga insatser för asylsökande m.fl.

Under 2020 fördelade länsstyrelserna 67,4 miljoner kronor i statsbidrag enligt förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. Medlen syftar till att motverka passivisering under asyltiden, att underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och att främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd, och förstärktes 2021 med fokus på insatser för samhällsinformation. Utöver dessa medel fördelade Folkbildningsrådet 87 miljoner kronor under 2020 till studieförbund och folkhögskolor för insatserna Svenska från dag ett och ytterligare 26 miljoner kronor till studieförbund för Vardagssvenska (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

Totalt inkom ansökningar om sammanlagt 174 miljoner kronor till länsstyrelserna, och 199 av 352 ansökningar beviljades. Länsstyrelserna bedömer att förutsättningarna för att tillgodose behovet av insatser för målgruppen har varit goda, trots rådande pandemi. Aktiviteter har förlagts utomhus, skett i mindre grupper eller digitalt.

Söktrycket för medel för flyktingguider och familjekontakter är fortfarande högt

Länsstyrelserna fördelade 66 miljoner kronor i statlig ersättning till kommuner enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar under 2020. Medlen syftar till att stärka och utveckla verksamhet med flyktingguider och familjekontakter och på så sätt underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinlärning eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Under 2020 inkom 179 ansökningar motsvarande drygt 121 miljoner kronor, varav 128 ansökningar beviljades. Under perioden 2020 t.o.m. 2022 har länsstyrelserna i uppdrag att prioritera insatser som särskilt riktar sig till eller underlättar deltagandet för föräldralediga och andra personer med små barn, framför allt insatser som stödjer språkinlärning. Av de beviljade insatserna riktade sig 102 till föräldralediga och andra personer med små barn varav 95 syftade till att stödja språkinlärning. Liksom tidigare år genomförs den absoluta majoriteten av insatserna i samverkan med civilsamhället. Länsstyrelserna bedömer att insatserna bl.a. bidragit till att fler nyanlända fått kontakt med föreningslivet och att civilsamhällets roll i integrationsarbetet har stärkts.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2020 användes ca 2,3 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel beviljades Statskontoret 500 000 kronor för ett uppdrag att kartlägga kommunernas mottagandeverksamhet. Rapporten visade att det oftast är socialnämnden eller kommunstyrelsen som har det övergripande organisatoriska ansvaret. Kommunernas verksamhet avser främst

insatser som de är skyldiga att erbjuda, såsom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och stödinsatser för nyanlända elever.

Statistiska centralbyrån (SCB) fick under året 850 000 kronor för att genomföra en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden samt att ta fram ett statistikunderlag och tillhörande analys av uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund. Därutöver fick SCB liksom föregående år 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats. SCB fick även 55 400 kronor för en särskild uppdatering av STATIV-databasen.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och regioner för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*. Arbetsförmedlingens uppdrag för nyanländas etablering redovisas på utgiftsområde 14.

Det sammantagna mottagandet i kommunerna fortsätter att minska

Under 2020 minskade antalet personer som beviljades uppehållstillstånd av skyddsskäl i Sverige och färre nyanlända togs därmed emot i landets kommuner (se även utg.omr. 8). Under 2020 togs 14 100 nyanlända emot, en minskning med 46 procent jämfört med 2019 (se tabell 3.4). Av de mottagna ökade andelen kvinnor till 47 procent, jämfört med 44 procent 2019.

Tabell 3.4 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna enligt bestämmelserna i ersättningsförordningen grupperade efter ankomstsätt till kommunen, varav ensamkommande barn

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020
Från anläggningsboende	5 068	6 003	6 019	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 318	2 678
Från eget boende	4 361	6 316	14 420	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 947	3 136
Anhöriga till skyddsbehövande	2 064	4 383	11 691	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 814	3 634
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 962	1 687	1 855	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 025	3 549
Övriga	236	402	514	595	579	1 016	1 305	3 699	1 811	1 109
Summa	**13 691**	**18 791**	**34 499**	**46 504**	**51 197**	**68 761**	**68 751**	**44 216**	**25 915**	**14 106**
Varav ensamkommande barn	**2 345**	**2 207**	**2 331**	**3 396**	**3 794**	**6 971**	**8 625**	**6 635**	**4 772**	**1 578**

Anm.: Antal överförda kvotflyktingar skiljer sig något mellan tabellen och siffror i löptext nedan, pga. att uppgifter i texten omfattar ett antal personer som vid uppdateringstillfället ännu inte omfattades av statistiken som redovisas i tabell 3.7.

* Uppgifterna har uppdaterats i jämförelse med BP21.

Källa: Migrationsverket.

Det genomsnittliga mottagandet i riket var 1,36 nyanlända per 1 000 invånare 2020, vilket kan jämföras med 2,51 nyanlända 2019. Högst var mottagandet i Södermanlands län (1,67 nyanlända per 1 000 invånare) och lägst i Blekinge län (0,96 nyanlända per 1 000 invånare). Jämfört med situationen innan lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) trädde i kraft 2016 har skillnaderna i kommunernas mottagande per capita minskat. Samtidigt flyttar många nyanlända under sina första år i Sverige. Av de som mottogs under 2016 hade 32 procent flyttat och folkbokförts i en annan kommun än mottagningskommunen tre år efter mottagningsåret (SCB 2020, Integration: rapport 14).

De flesta nyanlända som togs emot i kommunerna under 2020 bosatte sig på egen hand, men andelen som togs emot efter anvisning ökade jämfört med 2019. Andelen anhöriga av det totala mottagandet minskade.

Mottagandet av kvotflyktingar utgör en allt större del av det totala mottagandet och antalet kommuner som tagit emot kvotflyktingar har ökat jämfört med innan bosättningslagen trädde i kraft. Migrationsverket hade under 2020 i uppdrag att ta ut och överföra 5 000 kvotflyktingar till Sverige, men uppdraget påverkades av pandemin genom bl.a. omfattande reserestriktioner i världländerna och begränsad flygtrafik. Sammantaget överfördes 3 599 kvotflyktingar till Sverige under 2020, vilket var högst antal i EU och näst flest i världen totalt. Av de till Sverige vidarebosatta 2020 var det 1 663 flickor och kvinnor och 1 936 män och pojkar. Av kvotflyktingarna var 1 761 personer barn, varav merparten ingick i familjekonstellationer. Regeringen beslutade den 11 februari 2021 att de resterande 1 401 kvotflyktingar som skulle ha överförts till Sverige under 2020 ska överföras under 2021.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd fortsätter att minska. Under 2020 blev knappt 1 600 ensamkommande barn kommunmottagna, varav 15 procent flickor och 85 procent pojkar. Andelen flickor har ökat från 7 procent 2019. De senaste åren har antalet ensamkommande barn och unga som tas emot som kvotflyktingar ökat och 2020 uppgick antalet till drygt 200 personer.

Mottagande efter anvisning enligt bosättningslagen lägre än förväntat

För 2020 beslutade regeringen att 7 100 nyanlända skulle omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) enligt bosättningslagen. Under 2020 beslutade Migrationsverket om anvisningar för ca 5 700 nyanlända., varav ca 3 000 män och pojkar och 2 700 kvinnor och flickor. Länstalet för år 2020 uppnåddes därmed inte, vilket berodde på att överföringen av kvotflyktingar inte kunde genomföras som planerat till följd av pandemin.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar förkortades 2020 jämfört med föregående år. Tiden från beslut om uppehållstillstånd till beslut om anvisning var 2020 ungefär 32 dagar för både kvinnor och män. Det kan jämföras med 37 dagar 2019. Andelen anvisningar avseende nyanlända från anläggningsboende som togs emot inom tidsfristen på två månader var 86 procent 2020, vilket är oförändrat jämfört med 2019 (se även utg. omr. 8).

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 erbjuds anvisade nyanlända tillsvidarekontrakt eller förstahandskontrakt i 105 kommuner, medan 81 kommuner ger tidsbegränsade hyreskontrakt som kan övergå i tillsvidarekontrakt eller förstahandskontrakt. Kommunerna i storstadsregionerna erbjuder i högre utsträckning än övriga kommuner tidsbegränsade kontrakt. Enligt länsstyrelserna bedömde en majoritet av de kommuner som erbjöd tidsbegränsade kontrakt att möjligheten för nyanlända att hitta ett långsiktigt boende i kommunen var begränsad eller obefintlig.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande

Sedan 2018 har utgifterna på anslaget minskat kraftigt. Utgifterna 2020 var på den lägsta nivån sedan 2011, och uppgick sammanlagt till 7 042 miljoner kronor, vilket var en minskning med 41 procent jämfört med 2019. Merparten av utgifterna består av automatiskt utbetalade ersättningar och beror i första hand på hur många nyanlända som tas emot i kommunerna. Mottagandet påverkar utgifterna framför allt de två första åren när mottagandeschablonen betalas ut. Tabell 3.5 visar utvecklingen 2016–2020 för de olika ersättningarna och deras andel av utgifterna 2020.

Utgifterna för schablonersättningen minskade med 40 procent 2020 jämfört med 2019. Minskningen dämpades något av att schablonbeloppet för nyanlända yngre än 65 år höjdes 2020 med anledning av att antalet timmar som ska erbjudas inom samhällsorienteringen ökades från 60 till 100.

Utgifterna för ersättningarna för ensamkommande barn och unga minskade med 53 procent under 2020 jämfört med 2019. Utgiftsminskningen är delvis en följd av att mottagandet av ensamkommande barn och unga minskat och att många av de som tagits emot tidigare år antingen har fyllt 21 år eller blivit svenska medborgare.

Övriga ersättningar minskade med 5 procent under 2020, vilket bl.a. förklaras av att det sedan 2020 inte längre utgår någon grundersättning och att en tillfällig ersättning till kommuner med tidigare högt flyktingmottagande infördes. Det tidigare höga mottagandet syns nu i att de ersättningar som kan betalas ut under en längre tid utgör en större del av utgifterna.

Ersättning för vissa särskilda kostnader utbetalas i mån av tillgång på medel och avser bland annat ersättning för kostnader i samband med mottagandet av vidarebosatta flyktingar och för insatser till personer med särskilda behov. Utgifter om 229 miljoner kronor beslutades under 2020. Ansökningar om cirka 43 miljoner kronor avslogs på grund av medelsbrist.

Ersättning utgår också till landets regioner för hälsoundersökningar och för kostnader för varaktig vård av vissa nyanlända. Även dessa utgifter minskade under 2020, jämfört med föregående år.

Tabell 3.5 Utbetalade ersättningar för flyktingmottagande 2016–2020

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	Andel av utgifter 2020
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända	4 913	7 401	8 400	6 309	3 765	53 %
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande					80	1 %
Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	256	309	182	114	59	1 %
Ersättning för ensamkommande barn och unga	6 062	6 487	6 605	4 241	2 004	28 %
Resor och informationsinsatser vid vidarebosättning			36	67	41	1 %
Hyreskostnader	3	28	34	42	44	1 %
Grundersättning	64	65	66	67		
Beredskap, mottagningskapacitet och samverkan	70	80	80	60	70	1 %
Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m.	148	202	192	211	198	3 %
Ersättning för vissa särskilda kostnader	126	140	110	200	229	3 %
Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	287	433	462	573	553	8 %
Sfi för anläggningsboende	12	21				
Prestationsbaserad ersättning till kommuner	73	1				
Summa	**12 013**	**15 167**	**16 167**	**11 884**	**7 042**	

Källa: Hermes.

Förändrade förutsättningar för kommunernas mottagandeverksamhet

Kommunerna har en viktig roll i mottagandet och etableringen av nyanlända och ansvarar för många av de insatser som nyanlända erbjuds under den första tiden. Av rapporten Kommunernas mottagande av nyanlända (Statskontoret 2021:6) framgår att kommunerna organiserar sitt mottagande olika och att kommunerna fördelar insatser för nyanlända efter individens behov, snarare än efter vilken kategori av nyanländ som personen tillhör.

De statliga ersättningarna för mottagande och insatser betalas i huvudsak ut i förhållande till antalet nyanlända. Kraftiga förändringar i mottagandet får därför också konsekvenser för kommunernas ekonomiska planeringsförutsättningar. Det är i högre grad små kommuner och kommuner med högt mottagande som påverkas eftersom ersättningen där utgör en mer betydande intäktskälla. Migrationsverkets statistik visar att ersättningarna minskade till alla kommuner 2020 jämfört med 2019. Ersättningarna

i relation till kommunens befolkningsstorlek varierade under 2020 med mellan 270 kronor per invånare och 2 672 kronor per invånare, beräknat utifrån Migrationsverkets statistik över utbetalda ersättningar och SCB:s befolkningsstatistik.

De senaste årens minskande mottagande har inneburit behov av anpassning av mottagandeverksamheten i kommunerna. Pandemin och de restriktioner som införts för att minska smittspridningen har också påverkat verksamheten och medfört att exempelvis insatser behövt erbjudas digitalt. Vissa kommuner har fått svårt att bibehålla en särskild organisation för mottagandet och allt fler inkluderar i stället arbetet i ordinarie strukturer. Exempelvis har särskild boendeverksamhet för ensamkommande barn och unga avvecklats i många kommuner och i stället har familjehemsplaceringar blivit vanligare.

Länsstyrelserna bedömer att mottagandet överlag har fungerat väl, men förändringar i mottagandeverksamheten kan innebära att kommunerna förlorar kompetens och att deltagande i samverkan försvåras. Länsstyrelserna bedömer sammantaget att kapaciteten att möta de väntade behoven framöver är goda, men att en ökning i mottagandet av nyanlända eller ensamkommande barn och unga skulle innebära utmaningar för kommunerna att hantera.

Utökad och anpassad samhällsorientering

Enligt länsstyrelsernas rapportering har samhällsorientering kunnat erbjudas i de flesta kommuner även under pandemin. En utökning av samhällsorienteringen från 60 till 100 timmar trädde i kraft den 1 februari 2020. Av kommunerna uppger 90 procent att de genomfört en utökning av samhällsorienteringen. En majoritet av kommunerna har övergått till fjärr- och distansundervisning.

Antalet deltagare i samhällsorientering har under 2020 minskat till följd av det minskade mottagandet. Arbetsförmedlingen uppger att 4 700 personer, varav 57 procent kvinnor, påbörjade samhällsorienteringen inom ramen för etableringsprogrammet. Uppgifter om deltagande från kommunerna via länsstyrelsen var 9 600 personer varav 57 procent kvinnor, vilket även inkluderar den utökade målgruppen. Uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsprogrammet är dock likt föregående år osäkra.

Portalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med bl.a. information om Sverige på tio språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. Under 2020 hade webbplatsen nästan 2,9 miljoner sidvisningar, vilket är en ökning med 47 procent från 2019. Ökningen bedöms bl.a. bero på att webbplatsens informationssidor om pandemin har varit välbesökta. Dessutom har en stor del av undervisningen inom samhällsorienteringen erbjudits på distans, vilket bedöms ha ökat behovet av webbplatsen.

Medel för beredskap och kapacitet har bidragit till utvecklingsarbete i kommunerna

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Under 2020 fördelade länsstyrelserna 60 miljoner kronor enligt 37 § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, för insatser för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och för att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Under 2020 har länsstyrelserna särskilt prioriterat insatser som syftar till att utveckla boendelösningar för mottagande av nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd med anledning av studier på gymnasial nivå. Enligt länsstyrelserna har medlen bidragit positivt till kommunernas utvecklingsarbete. Av 131 ansökningar om totalt 110 miljoner kronor som inkom under 2020 beviljades 103 ansökningar. De senaste åren har det märkts en förskjut-

ning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser.

Hemutrustningslån

Verksamhet och insatser för hemutrustningslån enligt förordning (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar finansieras via anslaget 1:3 *Hemutrustningslån*. Syftet med hemutrustningslånen är att nyanlända ska få möjlighet att utrusta och möblera sin bostad när de blir mottagna i en kommun.

Utgifter för lån till hemutrustning fortsätter att minska

Utgifterna för hemutrustningslån fortsatte att minska under 2020. Färre mottagna nyanlända de senaste åren har inneburit att antalet beviljade lån minskat med omkring hälften årligen sedan 2018. Antalet beviljade lån 2020 var 2 421, 53 procent färre än 2019. Totalt beviljade Centrala studiestödsnämnden (CSN) 39 miljoner kronor i hemutrustningslån till 2 700 låntagare (5 100 låntagare 2019). Detta var 37 miljoner kronor (52 procent) lägre jämfört med 2019.

Det totala antalet lån uppgick 2020 till 4 700, en minskning med 7 400 lån jämfört med 2019. Minskningen beror på att antalet lån som har slutbetalats eller efterskänkts är fler än antalet lån som beviljats under året. Utestående fordran för hemutrustningslånen uppgick 2020 till 1 miljard kronor. Fordran fördelades på totalt 76 200 låntagare, vilket är en minskning med 9 300 låntagare jämfört med föregående år. Det inbetalda skuldbeloppet inklusive räntor för 2020 var 195 miljoner kronor, en minskning med 12 procent jämfört med 2019. Minskningen förklaras av att antalet lån minskar som en följd av att färre ansökt och fått hemutrustningslån under de senaste tre åren.

Färre auktorisationer av tolkar och översättare

Tillgången på tolkar har särskild betydelse för nyanlända och deras möjligheter till etablering och delaktighet. Pandemin har inneburit att skriftliga auktorisationsprov för både tolkar och översättare har ställts in. Likaså har bl.a. handläggningstiderna för beslut om registrering som utbildad tolk förlängts på grund av att det saknats förutsättningar för digital ärendehandläggning när personalen arbetat hemifrån. Under 2020 genomfördes dock auktorisationsprov för tolkar i 35 språk och för översättare i 20 språk. Antalet deltagare i skriftliga prov har minskat kraftigt under 2020, från 628 deltagare 2019 till 218. Antalet nya auktorisationer uppgick 2020 till 27, en minskning med 40 procent jämfört med 2019.

Det totala antalet auktorisationer för tolkar och översättare har minskat något under 2020 (från 1 148 år 2019 till 1 123 år 2020). Av alla auktoriserade tolkar var andelen kvinnor 67 procent 2020, vilket är oförändrat sedan 2018. Av samtliga auktoriserade tolkar hade 40 procent en auktorisation med specialistkompetens antingen som rättstolk eller som sjukvårdstolk, varav 70 procent var kvinnor. Under 2020 fanns det 446 auktoriserade översättare, en minskning med 13 personer jämfört med 2019.

Kammarkollegiet, som ansvarar för auktorisation och tillsyn av tolkar och för register över tolkar, bedömer att efterfrågan på tolkar fortsatt antas vara störst i arabiska, dari, persiska, somaliska och tigrinska. I dessa språk har det under 2020 tillkommit tre nya auktorisationer i ett av språken (persiska). De auktoriserade tolkarna i dessa språk utgjorde 23 procent av det totala antalet.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det har under både denna och föregående mandatperiod genomförts ett flertal reformer för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet och gjorts flera

strukturellt viktiga förändringar. En lag har införts som innebär att alla landets kommuner bidrar i mottagandet av nyanlända, Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag har reformerats och en utbildningsplikt för nyanlända med kort utbildningsbakgrund har införts, samhällsorienteringen för nyanlända och samhällsinformationen för asylsökande m.fl. inom tidiga insatser har utökats och utvecklats. Från och med den 15 april 2021 kan nyanlända kvinnor och män som deltar i etableringsprogrammet och som har förutsättningen och motivationen ges möjlighet att delta i ett s.k. intensivår, med svenska och praktik samt mentorskap, vars syfte är att deltagarna ska komma i arbete inom ett år. Dessa och andra åtgärder bedöms sammantaget bidra till målet om lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund genom att öka förutsättningarna för och påskynda nyanländas etablering. Arbetet bedöms även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls, bl.a. mål 5 om jämställdhet, mål 10 om ett jämlikt samhälle samt mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen. Samtidigt visar skillnader mellan inrikes och utrikes födda på en mängd områden att det integrationspolitiska målet inte är uppnått. Detta är särskilt tydligt vad gäller utomeuropeiskt födda kvinnor.

Stora skillnader på arbetsmarknaden ett ökande problem

Det är stora skillnader i arbetslöshet mellan utomeuropeiskt födda och övriga befolkningen. Inte minst långtidsarbetslösheten bland utomeuropeiskt födda är ett ökande problem, liksom den låga sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor. Covid-19-pandemin har hittills medfört ett minskat antal arbetstillfällen och en ytterligare ökad arbetslöshet. Utrikes födda är överrepresenterade inom flera branscher som påverkats kraftigt av pandemin. Dessutom har restriktioner för att minska smittspridningen medfört begränsad möjlighet till etableringsinsatser för nyanlända invandrare. Detta innebär att etableringen av nyanlända riskerar att ta längre tid än vad den gjort de senaste åren. Regeringen bedömer att det är angeläget att nyanlända och utrikes födda, inte minst kvinnor, får del av kvalitativa arbetsmarknads- och utbildningsinsatser som leder till att de snabbare kan etablera sig på arbetsmarknaden.

Kunskap i svenska och utbildning är avgörande för etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhällslivet

Avslutad utbildning från grundskola och gymnasieskola är en av de mest avgörande faktorerna för individens framtidsutsikter. Barn med utrikes födda föräldrar och med annat modersmål än svenska kan ha särskilda utmaningar i skolan. Genom insatser för att öka deltagandet i förskolan kan fler barn ges en bättre start på skolgången samtidigt som föräldrarna, både kvinnor och män, ges möjlighet att studera eller arbeta.

I samband med pandemin har betydelsen av skolans kompensatoriska roll blivit ännu tydligare. Det är för tidigt att analysera pandemins långsiktiga konsekvenser, men elever som sedan innan hade störst utmaningar i skolan riskerar att påverkas mer, bl.a. utrikes födda elever som har börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder och särskilt de vars föräldrar har en lägre utbildningsnivå.

Utmaningarna med distansundervisning inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen under 2020–2021 har ökat risken för att fler kan komma att sakna en gymnasieexamen. Distansundervisningen har dessutom gjort det svårare att tillgodose elevernas behov av stöd, vilket kan orsaka avhopp och ytterligare försämrad genomströmning. Övergångarna från introduktionsprogrammen till gymnasieskolans nationella program eller till arbete ligger alltför lågt. Även genomströmningen i vuxenutbildningen och särskilt inom sfi behöver förbättras.

Hälsa påverkar förutsättningar för etablering

Utrikes födda har i högre utsträckning än övriga befolkningen drabbats av sjukdomen covid-19, både i fråga om sjuklighet och dödlighet. I arbetet med vaccinering har det initialt varit viktigt att nå de grupper som har större risk att drabbas av allvarlig sjukdom. I det fortsatta arbetet med vaccineringen är det centralt att uppnå en hög vaccinationstäckning i befolkningen för att bromsa smittspridningen. Hälsa påverkar utrikes födda kvinnor och mäns förutsättningar för att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Arbete för att skapa samhälleliga förutsättningar för en mer jämlik hälsa kan därmed även bidra till att uppfylla de integrationspolitiska målen.

Underskott på bostäder medför utmaningar för integrationen

Hushåll med svag förankring på arbetsmarknaden eller som saknar arbetsrelaterad inkomst har under lång tid haft svårt att efterfråga bostäder på marknadens villkor. I många kommuner förstärks detta av ett generellt underskott på bostäder samt ökade inkomstklyftor. Kommunernas socialtjänster upplever ofta en ansträngd situation då allt fler utan social problematik söker hjälp med sin boendesituation. Sammantaget bidrar detta till att utrikes födda och i synnerhet nyanlända har svårt att hitta en varaktig bostad som motsvarar hushållets behov. Regeringen bedömer att en osäker boendesituation som innebär upprepade flyttar inverkar på effektiviteten i etableringsinsatserna, möjligheterna till arbete och barnens skolgång. Ökad ekonomisk utsatthet till följd av pandemin kan komma att medföra att än fler utrikes födda får svårt att hitta en varaktig bostad.

Viktigt med kunskap om samhället och insatser under föräldraledighet

De åtgärder som vidtagits för att asylsökande ska ha tillgång till samhällsinformation inom tidiga insatser och språkinsatser samt att utöka och förbättra samhällsorienteringen för nyanlända bedöms ha bidragit till att asylsökande och nyanlända får bättre kunskap om hur det svenska samhället fungerar och vilka krav som ställs på deltagande och det egna ansvaret. Därmed kan också delaktigheten öka bland både kvinnor och män. Ökat fokus på jämställdhet och mänskliga rättigheter i samhällsorienteringen bedöms bidra till ökad jämställdhet i samhället.

Det är angeläget att de som under längre perioder är borta från arbetsmarknaden för att ta hand om barn samtidigt kan använda tiden till insatser som stärker möjligheten till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Regeringen bedömer att sådana insatser inom utgiftsområdet, tillsammans med insatser inom andra utgiftsområden, har bidragit till att förbättra förutsättningarna för etablering särskilt för utrikes födda kvinnor.

Ersättningssystemet påverkar kommunernas planeringsförutsättningar

Under 2010-talet har mottagandet av nyanlända varierat kraftigt och från 2017 har antalet mottagna, och därmed ersättningen till kommunerna, minskat snabbt. Ett minskat mottagande innebär minskade kostnader och kan även i vissa avseenden göra det lättare för kommunerna att erbjuda individanpassade insatser inom ordinarie verksamheter, men det innebär också utmaningar. Särskilt små kommuner kan få svårt att upprätthålla kompetensen i verksamheten. Kommunerna har bäst möjlighet att bedöma hur behoven i målgruppen på ett effektivt sätt kan tillgodoses utifrån lokala och regionala förutsättningar. Ett lågt mottagande innebär en nödvändig anpassning av verksamheten som t.ex. kan behöva mötas med mer utvecklad kommunal samverkan. Regeringen bedömer att det i nuläget finns tillräcklig beredskap och kapacitet för att ta emot nyanlända.

3.5 Politikens inriktning

Regeringens politik för integration och nyanländas etablering utgår ifrån målet om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund. Vägen dit går via etablering i arbets- och samhällslivet, vilket är en grundläggande del av regeringens målsättning om ett samhälle som håller ihop och ger lika förutsättningar för alla.

Människor som flytt från krig, oroshärdar och politisk förföljelse och beviljats uppehållstillstånd i Sverige ska få förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden, försörja sig själva och bidra till vår gemensamma välfärd. Kvinnor och män som startar på nytt i Sverige ska mötas av samma förväntningar och krav på att kunna stå på egna ben genom inträde på arbetsmarknaden. Flickor och pojkar ska ha lika möjligheter till goda uppväxtvillkor och framtidsutsikter, oavsett var de själva eller deras föräldrar är födda.

Pandemin och dess konsekvenser riskerar att påverka förutsättningarna för integration och etablering negativt under en längre tid. Hög arbetslöshet och hårdare konkurrens på arbetsmarknaden medför att nyanlända och utrikes födda med svag förankring på arbetsmarknaden har svårare att få arbete. Hittills har många arbetstillfällen som normalt fungerar som en inkörsport till arbetslivet försvunnit. Utmaningarna inom olika former av utbildningar har varit stora och kan medföra kunskapsluckor och studieavbrott. Regeringen har vidtagit kraftfulla åtgärder för att stärka ekonomin och motverka pandemins konsekvenser. Mer behöver göras för att undvika att nyanländas etablering fördröjs och skapa förutsättningar för integration i samhället och därför föreslår regeringen i denna budgetproposition en rad insatser.

I syfte att främja en framtida etablering för de som beviljas uppehållstillstånd föreslår regeringen att medel tillförs för tidiga insatser för asylsökande m.fl. avseende bl.a. samhällsinformation och insatser som främjar hälsa. Det är särskilt angeläget att förbättra förutsättningarna för etablering för nyanlända med kort tidigare utbildning och för utrikes födda kvinnor. Etableringen i arbets- och samhällslivet tar längre tid för nyanlända kvinnor än för nyanlända män och det är särskilt märkbart för kvinnor som är föräldralediga under lång tid. Insatser som bedrivs av kommuner i samverkan med civilsamhället kan utgöra ett viktigt komplement till statliga insatser som t.ex. Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Regeringen föreslår en förstärkning av lokala insatser för etablering, statsbidrag enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, så att bl.a. satsningen på insatser för föräldralediga m.fl. kan fortsätta.

För elever som börjar i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder och har föräldrar med kort tidigare utbildning är behovet av stöd för att kunna uppnå kunskapsresultat generellt sett större än för andra elever Skolans kompensatoriska arbete behöver fortsätta för att kunna möta elevernas behov. Pandemin har dessutom medfört stora utmaningar inom hela utbildningsväsendet och det är därför angeläget med strukturerat och långsiktigt arbete för att motverka konsekvenser för barns, ungas och vuxnas framtidsutsikter.

Ett bra mottagande lägger grunden för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Fortsatt arbete krävs för att åstadkomma en effektivare mottagande- och etableringsprocess och korta ledtiderna. Kommunerna har en avgörande roll för nyanländas etablering genom sitt ansvar för exempelvis planering av bostadsförsörjning, praktiskt stöd och hjälp i samband med bosättning, utbildning och vissa riktade insatser inom etableringsprogrammet. Förändringar i mottagandet ställer krav på kommunerna att anpassa verksamheten och hitta effektiva lösningar i samverkan med varandra utifrån lokala förutsättningar och behov. Staten har ett ekonomiskt ansvar

för flyktingmottagandet men både stat och kommun har ansvar för insatser för nyanlända. Regeringen föreslår att medel tillförs under perioden 2022 – 2024 för en förlängning av det tillfälliga statsbidraget till kommuner som har tagit emot många nyanlända i relation till antalet invånare.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	154 570	Anslagssparande	1 861
2021	Anslag	172 030[1]	Utgiftsprognos	170 521
2022	**Förslag**	**142 030**		
2023	Beräknat	112 030		
2024	Beräknat	102 030		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att främja etablering i arbets- och samhällslivet samt för statsbidrag till kommuner för detta ändamål. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**172 030**	**172 030**	**172 030**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 000	-60 000	-70 000
varav BP22	*30 000*	*40 000*	*30 000*
– Tidiga insatser	*30 000*	*20 000*	*10 000*
– Insatser för föräldralediga		*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**142 030**	**112 030**	**102 030**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2022 för tidiga insatser för asylsökande m.fl. för bl.a. samhällsinformation och hälsofrämjande insatser. För 2023 beräknas anslaget öka med 20 miljoner kronor och för 2024 med 10 miljoner kronor. Anslaget beräknas vidare utökas med 20 miljoner kronor 2023 och 2024 för fortsatta insatser för föräldralediga m.fl. inom ramen för statsbidrag enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Regeringen föreslår att 142 030 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 112 030 000 kronor respektive 102 030 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2020	Utfall	7 042 467	Anslagssparande	1 459 079
2021	Anslag	6 194 640[1]	Utgiftsprognos	4 960 132
2022	**Förslag**	**4 516 216**		
2023	Beräknat	4 292 018		
2024	Beräknat	4 225 343		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordning (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**6 194 640**	**6 194 640**	**6 194 640**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-729 799	-1 190 783	-1 760 071
varav BP22	*-112 649*	*-671 633*	*-1 112 921*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-312 649*	*-871 633*	*-1 312 921*
– Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	*200 000*	*200 000*	*200 000*
Makroekonomisk utveckling	67 544	60 670	161 586
Volymer	-1 016 169	-772 509	-370 812
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 516 216**	**4 292 018**	**4 225 343**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna på anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2021 bli 1 235 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten för 2021. Antalet kommunmottagna beräknas bli lägre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten, vilket bidrar till lägre utgifter.

Anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2022 för en förlängning av det tillfälliga statsbidraget till kommuner som har tagit emot många nyanlända i relation till antalet invånare. För 2023 beräknas anslaget öka med 200 miljoner kronor och för 2024 med 200 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 4 516 216 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 292 018 000 kronor respektive 4 225 343 000 kronor.

3.6.3 1:3 Hemutrustningslån

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Hemutrustningslån

Tusental kronor

2020	Utfall	38 877	Anslagssparande	87 708
2021	Anslag	171 613[1]	Utgiftsprognos	42 054
2022	**Förslag**	**167 271**		
2023	Beräknat	155 771		
2024	Beräknat	165 771		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till nyanlända invandrare för inköp av hemutrustning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Hemutrustningslån

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**171 613**	**171 613**	**171 613**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 342	-15 842	-5 842
varav BP22	*-10 500*	*-22 000*	*-22 000*
– Slopad merkostnad vid besiktning av gasdrivna bilar	*-10 500*	*-22 000*	*-22 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**167 271**	**155 771**	**165 771**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för hemutrustningslån påverkas främst av antalet nyanlända som tas emot i en kommun och i vilken utsträckning de väljer att ansöka om respektive beviljas lån. Utgifterna på anslaget 1:3 *Hemutrustningslån* beräknas under 2021 bli 129 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten för 2021, vilket beror på att antalet kommunmottagna har blivit färre än beräknat.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 10,5 miljoner kronor 2022 för att finansiera slopad merkostnad för besiktning av gasdrivna bilar. Från och med 2023 beräknas anslaget minskas med 22 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 167 271 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Hemutrustningslån* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 155 771 000 kronor respektive 165 771 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (hbtqi-strategin) är viktiga utgångspunkter i arbetet mot ett samhälle fritt från diskriminering. Det övergripande målet för planen är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Det övergripande målet för hbtqi-strategin är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer förutsätter en rad olika åtgärder i samhället. Det är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete där utvecklingen av resultatet i hög grad påverkas av omvärldshändelser och insatser inom andra politikområden. Resultat och effekter av regeringens arbete mot diskriminering och diskrimineringsstrukturer är svåra att mäta och avgränsa från insatser och reformer inom andra politikområden.

Strukturen i resultatredovisningen är indelad i tre delområden. Den utgår från diskrimineringslagen (2008:567), lagen om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) och annat regelverk inom området, den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, hbtqi-strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Den resultatindikator som används är anmälningar och uppgifter om förekomsten av diskriminering. Som bedömningsgrunder används framför allt rapporter och redovisningar från Diskrimineringsombudsmannen (DO), Forum för levande historia, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), andra berörda myndigheter samt antidiskrimineringsbyråerna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Arbetet med en effektiv och heltäckande diskrimineringslagstiftning fortsätter

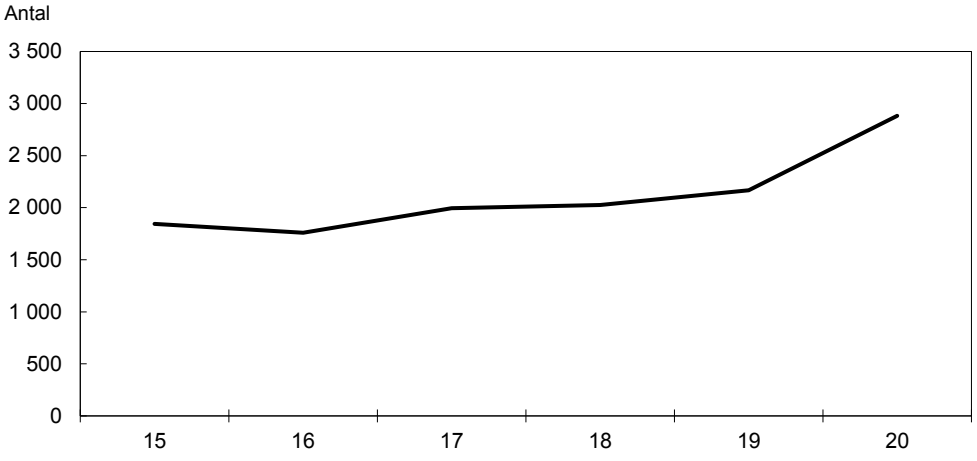
Diskrimineringslagen (2008:567) är regeringens verktyg i arbetet för att motverka diskriminering i samhället. Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) syftar till att bidra till en mer heltäckande diskrimineringslagstiftning och har fortsatt enligt plan. Utredningen lämnade ett delbetänkande med förslag på ändringar som kan leda till en ökad efterlevnad av lagens bestämmelser den 15 december 2020. Vidare föreslås hur tillsynen över bestämmelserna i diskrimineringslagen på det skollagsreglerade området kan flyttas från Diskrimineringsombudsmannen (DO) till Statens skolinspektion. Förslaget har remitterats. Regeringen har också beslutat om tilläggsdirektiv (dir. 2020:102) till utredningen. Tilläggsdirektiven innebär bl.a. att

utredaren ska ta ställning till hur diskrimineringsskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt. Enskilda personer har i dag ett svagare skydd mot diskriminering i kontakter med vissa myndigheter än med andra. Utredaren ska även bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder för att skydda arbetstagare som diskrimineras, trakasseras och hotas av personer som inte är anställda på arbetsplatsen.

Antal anmälningar, tips och klagomål om diskriminering har ökat

Antalet anmälningar, tips och klagomål om diskriminering till DO ökade kraftigt fr.o.m. september 2020 och framåt (diagram 4.1). Som tidigare år avser flest antal anmälningar områdena arbetsliv, utbildning samt varor och tjänster. Den kraftigaste ökningen rör arbetsliv. Det är svårt att dra några långtgående slutsatser om varför antalet anmälningar, tips och klagomål har ökat sedan september 2020. En bidragande orsak till den kraftiga ökningen jämfört med 2019 kan, enligt DO, vara att de infört ett nytt digitalt formulär för tips och klagomål. Likt tidigare år var det 2020 fler kvinnor än män som inkom med anmälningar, tips eller klagomål. I de fall där kön anges var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Från och med den 1 september 2020 efterfrågar DO endast uppgift om kön för de personer som lämnar tips eller klagomål om att de själva utsatts för diskriminering vilket har medfört att antalet uppgiftslämnare där myndigheten får uppgift om kön har minskat. Den kunskap DO får genom anmälningar, tips och klagomål är betydelsefull för att identifiera och förstå hur företeelser i samhället leder till diskriminering av individer.

Diagram 4.1 Antal anmälningar, tips och klagomål om diskriminering inkomna till DO

Anm.: Eftersom DO ändrat sitt sätt att redovisa ges siffror endast för 2015 och framåt. Statistiken kan inte jämföras med redovisningen i tidigare budgetpropositioner.
Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2021:1.

I likhet med tidigare år har flest anmälningar, tips och klagomål under 2020 rört diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning (tabell 4.1). Jämfört med tidigare år har diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, kön och ålder ökat kraftigt.

Under 2020 beslutade DO i tre fall att väcka talan i domstol, jämfört med fem fall 2019 och fyra fall 2018. Under 2020 har tre domar meddelats. DO har fått bifall i en dom och i två domar har talan ogillats. DO har under året avslutat flera omfattande tillsynsinsatser med vägledande beslut bl.a. gällande tolkningen av innebörden av utrednings- och åtgärdsskyldigheten för arbetsgivare vid trakasserier.

Sammanlagt inkom 1 564 ärenden till antidiskrimineringsbyråerna med statligt stöd under 2019. Även här har de flesta ärendena rört diskriminering som har samband med funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet. Av de 1 564 inkomna ärendena till antidiskrimineringsbyråerna 2019 var 1 085 rådgivningsärenden och 479 insatsärenden.

Tabell 4.1 Anmälningar, tips och klagomål till DO per diskrimineringsgrund samt sexuella trakasserier

Antal

	2018	2019	2020
Etnisk tillhörighet	709	724	1 146
Funktionsnedsättning	729	801	916
Kön	376	397	676
Ålder	294	301	497
Religion eller annan trosuppfattning	143	183	237
Sexuell läggning	79	62	62
Könsöverskridande identitet eller uttryck	67	53	49
Sexuella trakasserier	195	185	152
Totalt	**2 592**	**2 706**	**3 735**

Anm.: Sexuella trakasserier redovisas enskilt då de inte kräver samband med någon diskrimineringsgrund. Totalsiffran motsvarar inte det unika antalet anmälningar, tips eller klagomål, då en sådan kan innehålla flera diskrimineringsgrunder. Eftersom DO ändrat sitt sätt att redovisa kan statistiken inte jämföras med redovisningen i tidigare budgetpropositioner.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2020.

Fortsatt upplevd diskriminering

Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor (särskild beställning) visar att kvinnor i högre utsträckning än män upplever diskriminerande och kränkande behandling kopplad till kön. Efter kön utgör etnisk tillhörighet och ålder de oftast upplevda grunderna för diskriminering och kränkande behandling. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) arbetsmiljöundersökning riktad till sysselsatta är det vanligast att uppleva diskriminering på grund av sin ålder i arbetslivet. Kön och etnisk tillhörighet är också relativt vanligt. Bland sysselsatta personer som har en funktionsnedsättning uppger 28 procent, 34 procent av kvinnorna och 22 procent av männen, att de under de senaste fem åren utsatts för någon typ av diskriminering i arbetslivet enligt SCB:s undersökning om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2019.

Efterlevnad av diskrimineringslagen och kunskap om förebyggande arbete mot diskriminering har ökat

DO har inlett tillsyn i färre ärenden 2020 än 2019. DO har under 2020 istället avslutat flera omfattande tillsynsinsatser med vägledande beslut i frågor som kan antas beröra ett stort antal enskilda. En uppföljande tillsyn av kommuner och regioners riktlinjer och rutiner för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier har också avslutats. Uppföljningen visade en positiv förändring genom att 57 procent levde upp till kraven, vilket kan jämföras med den tidigare tillsynen där andelen var 9 procent. Vidare hade 80 procent av kommunerna färre brister vid den uppföljande tillsynen jämfört med den tidigare.

Inom bostadsområdet har DO:s arbete dels bidragit till att etablera myndigheten som en aktör inom området, dels till att synliggöra förekomsten av diskriminering på bostadsmarknaden. Boverket har under 2020 haft i uppdrag att analysera risker för diskriminering och hinder för etablering på bostadsmarknaden (A2020/01472). I slutrapporten redovisar Boverket bl.a. resultatet av enkätundersökningar med 2 000

privatpersoner om deras upplevelser av att ha missgynnats på bostadsmarknaden och på arbetsmarknaden.

DO har utvecklat den digitala guiden till aktiva åtgärder för att kunna erbjuda arbetsgivare mer vägledning i deras arbete. Guiden har under 2020 fått 19 200 nya besökare och har hittills haft totalt 70 000 besökare. Vidare har en digital guide för hyresvärdar tagits fram för att bidra till att stärka hyresvärdarnas förmåga att förmedla och hyra ut bostäder utan risk för diskriminering. En informationssatsning om guiden gjordes genom en annonskampanj som nådde 40 000 visningar.

Antidiskrimineringsbyråerna Malmö mot diskriminering och Antidiskrimineringsbyrån Väst har genom projektet Barnets bästa i fokus (A2020/01437) bl.a. tagit fram en lägesrapport om hur unga vuxna ser på sin framtid under covid-19-pandemin. De unga vuxna som intervjuats har identifierat samhällsproblem som ojämlikhet, orättvisor och diskriminering men visar trots det hoppfullhet och framtidstro. Filmer och affischer har producerats i syfte att fler barn och unga ska känna till sina rättigheter och vart de kan vända sig när de fått sina rättigheter kränkta.

4.3.2 Ett samlat grepp mot rasism och liknande former av fientlighet

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget drygt 31 miljoner kronor under 2020 för åtgärder inom ramen för planen. Nedan redogörs för de mest centrala åtgärderna inom planens strategiska områden.

Förbättrad samordning och uppföljning

Forum för levande historia har bl.a. förstärkt arbetet med myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. För närvarande har omkring 130 myndighetsrepresentanter fördelade på 40 myndigheter anslutit sig till nätverket och fått möjlighet att ta del av och dela erfarenheter, kunskap och metoder för sitt arbete på området.

Mer kunskap och utbildning

Det finns fortsatt stor efterfrågan från olika yrkesgrupper på stöd- och kompetensutvecklingsinsatser i arbetet mot rasism. En effektutvärdering av Forum för levande historias utbildningsinsatser på området visar att både lärare och offentliganställda i andra verksamheter än skolan upplever att insatsen har stärkt relevant kunskap. Samtidigt har fortbildningarna sällan följts av insatser på deltagarnas arbetsplatser, vilket både indikerar att mer processtödjande insatser skulle behövas och att faktorer kopplade till de deltagande organisationerna, såsom bristande förankring på ledningsnivå, har betydelse.

Forum för levande historia har presenterat en studie som undersöker förekomsten och utbredningen av antisemitiska attityder och föreställningar i den svenska befolkningen och jämför resultaten med en liknande studie från 2005. Av studien framgår att stödet för både traditionella och Förintelserelaterade antisemitiska föreställningar respektive Israelrelaterade antisemitiska föreställningar har minskat bland befolkningen. Samtidigt framgår att 5 procent av respondenterna hyser starka antisemitiska attityder (6 procent 2005). Myndigheten har även tagit fram och tillgängliggjort utbildningsmaterial om Förintelsen, antisemitism, antiziganism och andra former av rasism som kan användas för utbildning av målgrupper som sällan nås av myndighetens verksamhet, t.ex. inom introduktions- och yrkesprogram på gymnasiet, på folkhögskola eller annan vuxenutbildning såsom samhällsorientering för nyanlända.

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) har i uppdraget med att höja kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar (A2019/01200) arbetat fram en modell för framtagande av riskanalyser och säkerhetshöjande åtgärder som testats av församlingar i flera kommuner. Myndigheten har även utvecklat utbildningsmaterial och genomfört utbildningar på lokal och regional nivå. Arbetet bedöms ha bidragit till att stärka relationerna mellan muslimska församlingar, kommuner och berörda myndigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län har, inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att utveckla arbetet mot rasism på arbetsmarknaden, genomfört en behovsinventering som visar på att länsstyrelserna både saknar och efterfrågar kunskap om afrofobi och begränsande normer kring hudfärg. Myndigheten har påbörjat kunskapshöjande insatser, bl.a. i form av en digital utbildning på området. Länsstyrelsen har även lanserat kampanjen Jag är rom! som lyfter fram romska förebilder som ett sätt att stärka unga romers identitet och framtidstro. Arbetet utgör en del av uppdraget att öka kunskapen om barns och ungas utsatthet för antiziganism. Länsstyrelsen upplever också en stor efterfrågan på skolboken Antiziganismen i Sverige som myndigheten sprider.

Sametingets arbete med att förankra processen inför en kommande sanningskommission med det samiska samhället har bl.a. visat att det finns förväntningar på en sanningskommission och på en noggrann granskning av begångna oförrätter liksom på upprättelse, rättvisa och olika former av förbättringar. Det finns även förväntningar på att sanningskommissionens arbete ska leda till ökad förståelse och kunskap i samhället om hur övergreppen påverkar samers livsvillkor, relationen mellan olika samiska grupper och mellan det samiska folket och den svenska staten, och att sådan kunskap ska leda till mindre rasism och diskriminering av samer.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Statens medieråd har slutredovisat uppdraget att genomföra kampanjen No Hate Speech Movement 2017–2020 i syfte att öka kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga (A2020/02345). Material som har spridits till pedagoger som arbetar nära barn och unga har varit uppskattat men myndigheten har samtidigt haft utmaningar med att fullt ut nå ut till målgruppen. Ny kunskap på området har kommit fram som bl.a. visar att unga med annan etnicitet än majoriteten där man bor, hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättning löper större risk att utsättas för nätmobbning än andra och att antalet anmälningar till sociala medietjänster som uttryckligen gällde rasistiskt motiverat hot och hat har fördubblats mellan 2016 och 2018.

Ett mer aktivt rättsväsende

Polismyndigheten har fortsatt sitt arbete med att höja förmågan att bekämpa hatbrott. I alla polisregioner finns utpekade demokrati- och hatbrottsutredare och ett fadder-system mellan polisregionerna har tillämpats under året för att stödja verksamhets-utvecklingen. Ett samverkansprojekt mellan Polismyndigheten och frivilligorganisationen Brottsofferjouren Sverige har bedrivits under 2020 med det övergripande syftet att utveckla och tillhandahålla brottsofferstöd för hatbrottsutsatta. Projektet bedöms ha bidragit till att kunskap om hatbrott ökat inom Polismyndigheten och hos Brotts-offerjouren. Inom ramen för sitt uppdrag som hbtq-strategisk myndighet (A2020/01471) har Polismyndigheten redovisat att demokrati- och hatbrott är ett viktigt område att arbeta med för att stärka hbtq-personers rättigheter och möjligheter.

I uppdraget att genom informationsinsatser vidta åtgärder mot rasism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin (A2020/02706) har Polismyndigheten tagit fram och publicerat digitala stöd och läromedel samt vandringsutställningen ”Vi & dom – en utställning om hatbrott”.

Åklagarmyndigheten har fortsatt arbetet med att utveckla kompetensen hos hatbrottsåklagarna och bidra till enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning, bl.a. genom utbildning och framtagande av vägledande styrdokument och metodstöd på området.

Brottsförebyggande rådet har redovisat en rapport om islamofobiska hatbrott (A2021/00780) som bl.a. visar att islamofobiska hatbrott tar sig många olika uttryck och inte är avgränsade till någon särskild plats, tid eller person, men att synlighet i form av religiös klädsel bidrar till att exempelvis kvinnor som bär slöja kan uppleva islamofobi som en del av vardagen. Rapporten visar även att islamofobi får negativa konsekvenser för både individ och samhälle. Utsatthet för brott och diskriminering kan t.ex. leda till försämrade livsvillkor för muslimer och känslan av utanförskap kan i förlängningen leda till ett demokratiunderskott. Risken för att bli utsatt för hatbrott, eller för att ens avsikter ifrågasätts, kan leda till att muslimer väljer bort att engagera sig politiskt och till begränsningar av religionsfriheten.

I maj överlämnade Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer sitt betänkande som innehöll förslag om att två nya brott – organiserad rasism och stöd åt organiserad rasism – ska införas. Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Ökat stöd och fördjupad dialog med det civila samhället

MUCF fördelade under 2019 ca 14 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Ansökningar från organisationer som företräder någon av Sveriges nationella minoriteter prioriterades. Myndigheten tog emot 85 ansökningar, vilket är nästan 40 procent fler jämfört med föregående år. 19 av dessa beviljades bidrag. Under våren 2021 anordnades sakråd om arbetet mot afrofobi då ett tiotal organisationer från det civila samhället lämnade förslag och synpunkter på hur arbetet kan tas vidare.

4.3.3 Fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi- personer

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 27 miljoner kronor för 2020 till insatser för att stärka hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter.

I januari 2021 beslutade regeringen om en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som syftar till att komplettera strategin och kraftsamla arbetet med konkreta åtgärder för perioden 2020–2023. Genom handlingsplanen tydliggörs att queer- och intersex-perspektivet ska inkluderas i regeringens arbete och att målgruppen därmed omfattar homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner (hbtqi-personer). De sex ursprungliga fokusområdena är fortsatt av central betydelse men kompletteras med ytterligare två fokusområden: arbetslivet och äldre hbtqi-personer. Dessutom inkluderas asyl och migration i fokusområdet våld, diskriminering och andra kränkningar. Regeringen har även utsett fler hbtqi-strategiska myndigheter. Det finns nu sammanlagt åtta fokusområden och elva hbtqi-strategiska myndigheter. Handlingsplanen innefattar åtgärder som bl.a. handlar om att motverka diskriminering, våld och andra kränkningar, ökad kunskap inom arbetslivet och om unga hbtqi-personers situation, psykiska hälsa samt en särskild satsning på arbetet med suicidprevention. Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att analysera och föreslå en lämplig organisation för samordning och uppföljning inom ramen för regeringens hbtqi-strategi och hbtqi-handlingsplan. Handlingsplanen utgör ett led i att omhänderta förslagen i betänkandet Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92).

Unga hbtqi-personer

MUCF har under året haft fortsatt uppdrag att genomföra insatser för en mer inkluderande skolmiljö för unga hbtqi-personer. I januari 2021 anordnades e-konferensen Så leder du hbtq-arbetet i förskola och skola 2021 i samarbete med Skolverket och Diskrimineringsombudsmannen med 250 deltagare. Myndigheten har även spridit metodmaterial och tagit fram ny kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor. Kunskapen kommer att användas i uppdraget och spridas under 2021. Inom ramen för uppdraget om att stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer har MUCF under året samlat in kunskap om vilka faktorer som unga hbtq-personer upplever som stödjande och stärkande. Dessa faktorer är personalens kunskap om hbtq-frågor, ett respektfullt bemötande och vuxna som agerar mot kränkningar. Kunskapsinhämtningen syftar till att presentera förslag och bedömningar på framtida insatser. MUCF fick i juli 2020 i uppdrag att kartlägga och sammanställa kunskap om unga hbtq-personers utsatthet för s.k. omvändelseterapi. Kunskapsluckorna om vad begreppet omfattar och hur detta tar sig uttryck är påtagliga, vilket även framgår av en första delrapport från myndigheten. Uppdraget bedöms därmed kunna bidra till en ökad förståelse och tydligare bild av problematiken. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2022.

Förstärkt kunskap och ett tydligare intersexperspektiv

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att till målgruppen barn och unga sprida framtaget informationsmaterial om tillstånd som påverkar könsutvecklingen. Det är tydligt att det finns ett behov av materialet och att det fortsatta uppdraget att sprida kunskapen kommer att bidra till ökad förståelse och utgöra ett stöd för målgruppen.

Barnombudsmannen (BO) har inhämtat erfarenheter från barn och unga om frågor som rör könsidentitet och om intersexvariationer och tagit fram ett stödmaterial för barn och unga med transerfarenheter och deras anhöriga. Stödmaterialet har spridits till olika organisationer som arbetar med eller för barn och unga med transerfarenheter, liksom till ungdomsmottagningar och fritidsgårdar.

SCB har spridit det framtagna metodstödet för inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar. Myndigheten konstaterar att stödet på sikt bör kompletteras med stöd för frågor riktade specifikt till barn och ungdomar (A2019/01273).

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har delredovisat uppdraget att inhämta och sammanställa kunskap om hbtq-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Uppdraget ska slutredovisas 30 juni 2022 (A2020/01002).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har redovisat uppdraget om att följa upp universitets och högskolors arbete med att utfärda nytt examensbevis till personer som har ändrat juridiskt kön. UKÄ bedömer att de juridiska ställningstaganden som redovisas löser de viktigaste rättsliga frågor som lärosätena kan ställas inför. Däremot är det oklart hur ett examensbevis som är utfärdat av ett lärosäte som därefter har upphört att existera ska kunna ändras (U2018/01745, U2019/04337 [delvis], U2019/04386).

Stärkta förutsättningar för hbtqi-organisationer

Under 2020 beslutade regeringen om en förhöjd nivå av statsbidraget till hbtq-organisationer till totalt 11,3 miljoner kronor årligen, en höjning med 2 miljoner kronor extra årligen.

Hbtqi-personers lika rätt till privat- och familjeliv

Riksdagen har antagit regeringens proposition om modernare regler för bekräftelse av föräldraskap, faderskapsundersökningar och för att åstadkomma könsneutral föräldraskapspresumtion (prop. 2020/21:176). Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2022. Regeringen har även tillsatt en särskild utredare med uppdrag bl.a. att se över utformningen av föräldrabalkens regler om föräldraskap i syfte att – med utgångspunkt i barnets bästa – åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens långsiktiga och strategiska arbete för att förebygga och motverka diskriminering och rasism och för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bedöms bidra till att det riksdagsbundna målet uppnås. Arbetet bedöms också bidra till att flera av målen i det nationella genomförandet av Agenda 2030 uppfylls bl.a. agendans mål 5 om att uppnå jämställdhet, agendans mål 10 ett jämlikt samhälle samt mål 16 fredliga och inkluderande samhällen. Arbetet är komplext och förutsätter en rad olika åtgärder inom området.

Det formella skyddet i diskrimineringslagen ska vara så heltäckande som möjligt. Regeringen bedömer att arbetet i den pågående utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) är viktigt för att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Vidare bedömer regeringen att DO:s informations- och tillsynsinsatser är viktiga delar i arbetet för ökad efterlevnad av bestämmelserna i diskrimineringslagen. Regeringens samlade bedömning är att det återstår ett betydande arbete för att nå målet.

Antidiskrimineringsbyråernas arbete bedöms bidra till det förebyggande arbetet mot diskriminering och till att hjälpa och stötta personer som känner sig utsatta för diskriminering.

Arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott under året bedömer regeringen har bidragit till att på olika sätt öka kunskapen om och motverka bl.a. afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Forum för levande historias samordningsinsatser har bidragit till att fler myndigheter fått möjlighet att ta del av och dela kunskap om uppdrag, erfarenheter och arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet, vilket har förbättrat förutsättningarna för ett strategiskt, effektivt och samlat arbete på området. De utbildningsinsatser som myndigheten har genomfört bedöms ha bidragit till ökad relevant kunskap för deltagarna. Av Forum för levande historias effektutvärdering framgår att mer tidskrävande insatser som syftar till ett systematiskt kvalitetsarbete på berörd arbetsplats krävs om utbildning ska ge verktyg för förändring av den egna verksamheten. Det krävs också att de mottagande organisationerna uppfattar att de har ett uppdrag att själva bedriva utvecklingsarbete på området.

Insatserna för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har under 2020 syftat till att möta de utmaningar som tidigare har identifierats inom området. Det gäller särskilt insatser för att stärka transpersoners lika rättigheter och möjligheter och även ökad kunskap om hbtqi-personers situation och utsatthet, i synnerhet transpersoner och personer med intersexvariation. Flera insatser har beslutats under året t.ex. vad gäller kartläggningar av unga hbtqi-personers situation, mötesplatser för unga hbtqi-personer, hbtq-personers arbetsmiljö, förekomsten av psykisk ohälsa och riktade insatser mot suicid. Sammantaget bedöms åtgärderna bidra till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers lika rättigheter. Åtgärderna är utformade så att de

särskilt bör bidra till ökad kunskap och medvetenhet om trans- och intersexpersoners situation. Det finns dock kvarvarande utmaningar inom området exempelvis inom det familjerättsliga området och vad gäller möjligheten att ändra könstillhörighet i folkbokföringen.

4.5 Politikens inriktning

Alla människor ska behandlas jämlikt och ha tillgång till lika rättigheter och möjligheter. Diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet är skadligt både för de enskilda som utsätts och för samhället som helhet. Det leder till att människor förvägras jämlika livschanser men riskerar också att urholka demokratin genom att människor tystnar eller förlorar förtroendet för samhällsinstitutioner och tilliten till varandra. Diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet ska inte ha någon plats i Sverige och ska därför bekämpas med samhällets fulla kraft och inom alla samhällsområden.

Den som blir utsatt för diskriminering ska få stöd och möjlighet till upprättelse. Samtidigt är det viktigt att arbeta förebyggande och motverka diskriminerande strukturer så att diskriminering aldrig uppstår. Diskrimineringsombudsmannen och civilsamhällets organisationers insatser är centrala delar i arbetet för att skapa förutsättningar för allas lika rättigheter och möjligheter. Diskriminering fortsätter att vara ett allvarligt samhällsproblem och arbetet för att förebygga och motverka den måste fortsätta. Regeringen anser att en heltäckande och ändamålsenlig diskrimineringslag är en förutsättning för ett effektivt arbete mot diskriminering. I delbetänkandet Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området (SOU 2020:79) lämnas bl.a. förslag i syfte att förbättra tillsynen över bestämmelserna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen. Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) har fått tilläggsdirektiv och ska bl.a. ta ställning till hur diskrimineringsskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt. Dessa är båda viktiga delar för att uppnå detta mål. Regeringen kommer löpande överväga behov av ytterligare insatser för att bekämpa diskriminering.

Med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629) som en viktig utgångspunkt fortsätter arbetet mot olika former av rasism i Sverige. Fortsatta insatser behövs för att motverka att människors liv begränsas av rasism, hbtqi-fobi och diskriminering i bl.a. arbetslivet och inom utbildningen. Regeringen avser att fortsätta stödja myndigheter och andra offentliga verksamheter i arbetet med att säkerställa ett likvärdigt och rättssäkert bemötande av enskilda och att förhindra att människors tillgång till välfärd och trygghet påverkas av faktorer såsom t.ex. etnisk tillhörighet, hudfärg eller religion. I det arbetet är det viktigt att nyvunnen kunskap om rasism och hur rasism kan motverkas också omsätts i praktisk handling. Samtidigt är det viktigt att arbetet bidrar till att offentliga verksamheter tar sitt ansvar i arbetet mot rasism. Det är centralt att ta tillvara den kunskap och det engagemang som finns hos det civila samhället. Utöver att dialog är ett viktigt redskap för detta ska stödet till verksamheter mot olika former av rasism även fortsättningsvis utgöra en viktig del i arbetet.

Vidare behöver barns och ungas utsatthet för rasism och liknande former av fientlighet fortsatt uppmärksammas i arbetet framöver, bl.a. genom insatser som riktar sig mot skolan. Myndigheter inom bl.a. rättsväsendet behöver fortsätta att utveckla och förbättra arbetet mot rasistiskt och hbtqi-fientligt motiverat hot och hat, inte minst det som sker på nätet. Samtidigt behöver ytterligare kunskap tas fram om hur olika former av rasism tar sig i uttryck i olika digitala miljöer.

Arbetet med att uppmärksamma särskilda utmaningar och behov i arbetet mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer behöver också fortsätta. Regeringen avser därför att tillföra 8 miljoner kronor per år (anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering) för att ta fram åtgärder som ska bidra till att öka kunskapen om och motverka dessa specifika former av rasism. Detta är en del av Sveriges åtaganden som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021, se vidare utgiftsområde 1 Rikets styrelse, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.

En ny handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har antagits. Med handlingsplanen som utgångspunkt fortsätter nu arbetet för att främja lika rättigheter och förbättra hbtqi-personers situation i Sverige. Unga hbtqi-personer har sämre psykisk hälsa än den övriga befolkningen och särskilt allvarlig är situationen för unga transpersoner. Kunskapen om personer med intersexvariation är väldigt låg och hbtqi-personers utsatthet för hatbrott, diskriminering och våld är fortsatt stor. Många hbtqi-personer känner att de inte kan vara öppna med sin läggning eller identitet på jobbet och i skolan. Regnbågsfamiljer riskerar att hamna i kläm i samband med föräldraskap på grund av lagstiftning som inte är anpassad utifrån olika familjers behov. Reformarbetet måste därför fortsätta för att hbtqi-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras. Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen – med utgångspunkt i barnets bästa – ska vara jämlik, modern och anpassad till olika familjekonstellationer. Regeringen arbetar vidare för att presentera förslag till en modern könstillhörighetslagstiftning. Det är en prioriterad reform för att uppfylla hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Såväl vuxna som barn och unga ska ha goda möjligheter att kunna leva i enlighet med sin könsidentitet. Det behövs även mer kunskap om situationen för personer med intersexvariation. Även äldre hbtqi-personers situation behöver belysas. Det finns vidare behov av att ytterligare säkerställa långsiktigheten för hbtqi-personers lika rättigheter genom att stärka och effektivisera samordningen och uppföljningen av arbetet inom ramen för strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2020	Utfall	121 167	Anslagssparande	6 621
2021	Anslag	128 556[1]	Utgiftsprognos	127 929
2022	**Förslag**	**129 681**		
2023	Beräknat	131 108[2]		
2024	Beräknat	132 427[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 129 681 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 129 681 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**128 556**	**128 556**	**128 556**
Pris- och löneomräkning[2]	1 125	2 552	3 871
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**129 681**	**131 108**	**132 427**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 129 681 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 131 108 000 kronor respektive 132 427 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	83 948	Anslagssparande	7 970
2021	Anslag	92 919[1]	Utgiftsprognos	92 122
2022	**Förslag**	**100 919**		
2023	Beräknat	90 919		
2024	Beräknat	80 919		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**92 919**	**92 919**	**92 919**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 000	-2 000	-12 000
varav BP22	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Åtgärder mot rasism	*8 000*	*8 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 919**	**90 919**	**80 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 8 000 000 kronor årligen för att utifrån den nu gällande nationella planen mot rasism uppmärksamma särskilda utmaningar och behov i arbetet mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer och ta fram åtgärder som ska motverka dessa specifika former av rasism.

Regeringen föreslår att 100 919 000 kronor anvisas under anslaget 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 90 919 000 kronor respektive 80 919 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2023.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	28 000	28 000	39 300	
Nya åtaganden	28 000	39 300	39 300	
Infriade åtaganden	-28 000	-28 000	-39 300	-39 300
Utestående åtaganden	28 000	39 300	39 300	
Erhållet/Föreslaget bemyndigande	38 300	39 300	39 300	

5 Jämställdhet

5.1 Mål för området

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Målen är övergripande och långsiktiga. Indikatorerna under respektive delmål tydliggör de centrala aspekterna i målen. Regeringens arbete bidrar även till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs. Agendans mål 5 handlar särskilt om att uppnå jämställdhet, och mål om jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt återfinns bland flertalet av målen i Agenda 2030.

Därutöver är jämställdhetsintegrering regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhets-integrering syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Indikatorer efter respektive delmål

Jämn fördelning av makt och inflytande

- Riksdagens sammansättning efter allmänna val fr.o.m. 1971
- Svenska EU-parlamentariker
- Ordförande i kommun- och regionstyrelse
- Styrelser och ledning i statligt hel- och delägda företag
- Styrelser och insynsråd i statliga myndigheter
- Styrelser och ledning i börsföretag
- Chefer i offentlig sektor
- Chefer i privat sektor.

Ekonomisk jämställdhet

- Kvinnors lön som andel (procent) av mäns lön efter sektor före och efter standardvägning
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och anknytningsgrad till arbetsmarknaden
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och vanligen arbetad tid som heltid och deltid.

Jämställd utbildning

- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9
- Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program
- Utbildningsnivå för befolkningen 25–64 år
- Studerande och examinerade från högskolan
- Andel deltagare i folkhögskolornas respektive studieförbundens verksamhet.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Ersatta dagar för vård av barn fr.om. 1974
- Genomsnittlig tidsanvändning för personer i åldern 20–64 år
- Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20–64 år.

Jämställd hälsa

- Självupplevd hälsa efter ålder och utbildningsnivå
- Besvär av ängslan, oro och ångest
- Sjukpenningtalet efter ålder
- Personer med LSS efter insatstyp
- Dödsorsak efter utbildningsnivå.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Personer 16–79 år utsatta för misshandel
- Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott
- Anmälda köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

5.3 Resultatredovisning

Redovisningen i detta avsnitt görs i första hand utifrån delmålens indikatorer och anslaget för särskilda jämställdhetsåtgärder. I bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet, redovisas utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående.

För åren 2018–2020 har över 90 procent av medlen på anslag 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* fördelats till delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Anslaget har följaktligen framför allt finansierat resultaten inom det delmålet. För 2018 uppgick anslaget till 385 miljoner kronor, för 2019 till 481 miljoner kronor och för 2020 till 495 miljoner kronor.

5.3.1 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Strategin jämställdhetsintegrering genomförs på såväl nationell och regional som lokal nivå för att nå det jämställdhetspolitiska målet.

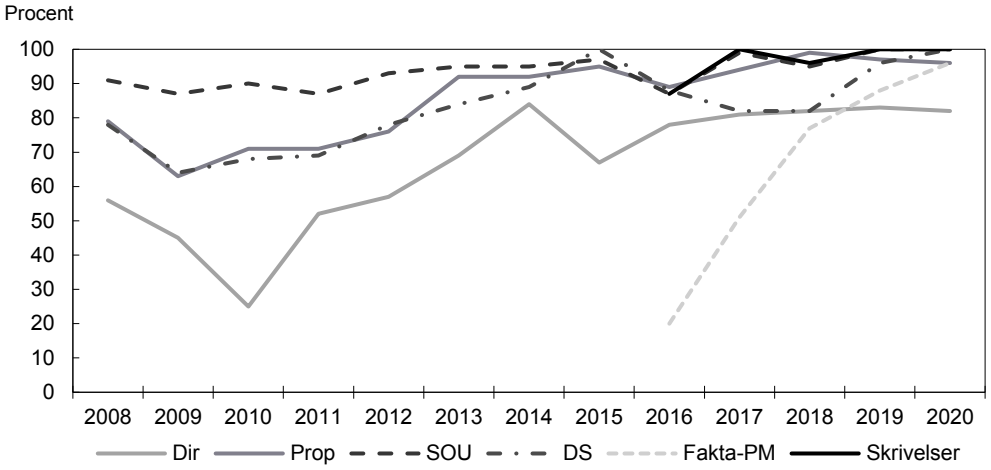
Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet fortsätter att utvecklas

Regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472) slår fast att jämställdhetsintegrering omfattar allt arbete i Regerings-

kansliet och pekar särskilt ut fyra centrala processer: lagstiftningsprocessen, EU-ärenden, myndighetsstyrning och budgetprocessen. Beslutet förlängdes (A2020/02448, FA2020/01294) och gällde fram till juni 2021 då ett nytt beslut fattades för perioden 2021–2025 (A2021/01442). Statistiska centralbyråns (SCB) kvantitativa uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering under 2020 visar att resultatet i stora delar är likvärdigt med 2019 samt ligger på en stabil och relativt hög nivå (A2021/00974).

Som går att utläsa av diagram 5.1 är utvecklingen fortsatt positiv när det gäller jämställdhetsintegreringen i lagstiftningsprocessen och i EU-arbetet.

Diagram 5.1 Jämställdhetsintegrerade produkter

Anm.: Diagrammet redovisar jämställdhetsintegrerade produkter inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet. Procenttalen är räknade som en andel av det totala antalet publikationer inom resp. område där skrivningar om jämställdhet är relevant att redovisa.

Anm.: På grund av ändrade riktlinjer är resultaten från och med 2016 ej direkt jämförbara med tidigare år.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilket innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. Arbetet för jämställdhet i budgetprocessen ska gälla hela vägen från förslag tillgenomförande. I budgetpropositionen ska den individbaserade statistiken ha kön som övergripande indelningsgrund och vara kommenterad efter kön. SCB:s uppföljning visar att 69 procent av tabeller och diagram i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) uppfyller detta krav, vilket är samma nivå som förra året (A2021/00974).

Jämställdhetsintegrering i myndigheter fortsätter att utvecklas

SCB:s uppföljning visar att andelen regleringsbrev med skrivningar om jämställdhet har ökat, från 54 procent 2019 till 62 procent 2020. Andelen av myndigheternas instruktioner med skrivningar om jämställdhet har också ökat, från 53 procent 2019 till 57 procent 2020.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter bidrar till uppfyllelsen av de jämställdhetspolitiska målen

Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) fortsätter och omfattar 53 statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet perioden 2020–2025. Myndigheterna ska inte bara stärka jämställdhetsintegrering och åtgärda jämställdhetsproblem i den egna verksamheten. Myndigheterna ska också, i samverkan med relevanta samhällsaktörer, bidra till att öka jämställdheten i samhället.

Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 haft i uppdrag att stödja myndigheterna i arbetet, ett uppdrag som fortsätter 2020–2025. Jämställdhetsmyndigheten ska vid behov prioritera de stödinsatser och de verksamheter som bedöms ha störst möjlighet att bidra till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen (A2020/02041).

Jämställdhetsmyndighetens åtgärdsrapport 2021 visar en positiv utveckling bland JiM-myndigheterna som redovisar något fler resultat jämfört med tidigare. En stor del av arbetet består dock av internt utvecklingsarbete och kopplingen till de jämställdhetspolitiska målen kan stärkas. Rapporten visar också att det sker ett skifte bland JiM-myndigheterna. Nya myndigheter har under året påbörjat planeringen av arbetet med jämställdhetsintegrering, men före detta JiM-myndigheter redovisar något färre aktiviteter och insatser jämfört med tidigare. Jämställdhetsmyndighetens bedömning är att uppföljning av myndigheternas arbete bör ske över en längre tid för att säkerställa att jämställdhetsintegreringsarbetet leder till varaktiga förändringar (A2021/00973).

Statskontorets utvärdering av JiM-programmet 2019 visar att myndigheterna har genomfört ett omfattande arbete och nått flera resultat med stor potential att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (A2019/00496). Statskontoret identifierade även brister, t.ex. att vissa resultat har svag koppling till faktiska jämställdhetsproblem i verksamheten eller i samhället. Som en följd av Statskontorets utvärdering gav regeringen Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att i nära samarbete med ett antal andra myndigheter ta fram och sprida ett nytt arbetssätt baserat på erfarenhetsutbyte och lärande. Uppdraget syftar till att påskynda arbetet med jämställdhetsintegrering i staten för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Ett urval myndigheter, som enligt regeringen har arbetat framgångsrikt med jämställdhetsintegrering, har utifrån sina erfarenheter tagit fram denna nya modell (JiM+) för erfarenhetsutbyte och lärande kring jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering (A2020/00442). Modellen ska även bidra till att sprida resultat, erfarenheter och lärande exempel mellan myndigheter.

Ökad jämställdhet till följd av uppdrag om jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor

Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 även haft i uppdrag att stödja universitet och högskolor i arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmyndighetens redovisning av uppdraget för 2020 visar att lärosätena framför allt har nått resultat när det gäller förändrade arbetssätt för att bredda rekryteringen och främja en jämställd karriärutveckling. Jämställdhetsmyndigheten gör dock bedömningen att effekterna av covid-19-pandemin har påverkat lärosätenas arbete på ett betydande sätt och att arbetet därför tappade fart under 2020.

Könsuppdelad statistik i myndigheternas årsredovisning – ett utvecklingsområde

I förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) finns krav på att myndigheter som redovisar individbaserad statistik ska göra detta uppdelat på kön med en analys.

Delrapporten från Kommissionen för jämställda livsinkomster (A 2020:01) med en kartläggning av sex JiM-myndigheters årsredovisningar (Komm2021/00077/A 2020:01) visade att dessa myndigheters statistik var bristfällig då den inte var redovisad könsuppdelad och att det ofta saknas analyser av de könsskillnader som har identifierats. Vidare visade kartläggningen att fler variabler skulle behöva inkorporeras för att få mer kvalitativa jämställdhetsanalyser. Kommissionen konstaterade också att diskussioner om hur verksamheterna har bidragit till de jämställdhetspolitiska målen tenderar att ges litet utrymme i årsredovisningarna. Kommissionen lyfte i sin delrapport att

regeringens uppföljning av att myndigheterna följer regelverken kan behöva förstärkas och förtydligas.

Jämställdhetsarbete på lokal och regional nivå

Sedan januari 2018 ingår och finansierar regeringen en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 (S2018/00440). Särskilt prioriterat under programperioden har varit kvinnofridsarbetet i kommuner och regioner utifrån målsättningen i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Överenskommelsen har hittills framför allt resulterat i att kommuner och regioner har fått bättre förutsättningar för sitt jämställdhets- och kvinnofridsarbete. Tillskottet av resurser har möjliggjort en betydande förstärkning av stödet till jämställdhetsintegrering och har bidragit till utveckling av kvinnofridsarbetet. Ett konkret exempel är stödet till regionala stöd- och samverkansstrukturer som fortsatt har öppnat nya möjligheter för lokal och regional samverkan med länsstyrelsernas utvecklingsledare på kvinnofridsområdet. Ett annat exempel är satsningen på modellkommuner och modellregioner i vilka de deltagande organisationerna kan visa resultat i sina system för ledning och styrning (A2021/00803).

Länsstyrelserna har utvecklat det regionala stödet till jämställdhetsintegrering

Länsstyrelsernas arbete med att förankra länsstrategierna för jämställdhetsintegrering (S2016/07873) har fortsatt att utvecklas under 2020, exempelvis genom att fler aktörer har anslutit sig till nätverk och regionala råd jämfört med tidigare år. Länsstyrelserna ger stöd för den regionala utvecklingen av jämställdhetsintegrering genom nätverk, utbildningar och samarbeten. Flera länsstyrelser arbetar aktivt med könsuppdelad statistik och att göra analyser utifrån den, samtidigt som ett länsstyrelsegemensamt arbete med att utveckla registreringen av könsuppdelad statistik pågår. Flera länsstyrelser vittnar om att jämställdhetsarbetet delvis har försenats eller nedprioriterats till följd av pandemin men många integrerar jämställdhetsperspektiv i krisarbetet.

5.3.2 Jämn fördelning av makt och inflytande

Politiskt beslutsfattande

Resultat för politiskt beslutsfattande uppdateras efter valen 2022 (riksdag, kommun och region) och 2024 (Europaparlamentet).

Utvecklingen bland kvinnor och män i styrelser och ledning

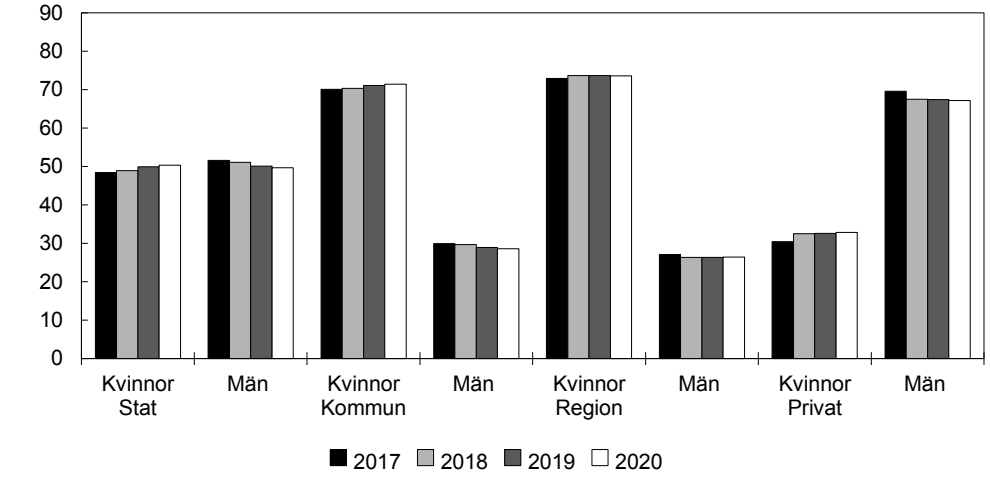
Den 1 maj 2021 utgjorde kvinnor 47 procent och män 53 procent i styrelserna för de av staten hel- och delägda företagen. Könsfördelningen ligger inom intervallet för målet 40–60 procent. Könsfördelningen bland styrelsernas ordförande var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland verkställande direktörer var 49 procent kvinnor och 51 procent män 2020. I 40 av de 41 företag med statligt ägande som ingår i statistiken uppnåddes en jämn könsfördelning i företagens styrelser.

Könsfördelningen i statliga myndigheters styrelser och insynsråd följs upp vartannat år. Enligt den senaste uppföljningen, som avsåg 2019 och som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21 utg.omr. 13, bet. 2020/21:AU1, rskr. 137), var målet om en jämn könsfördelning med lika många kvinnor som män uppnått.

Könsfördelningen bland chefer var i princip jämn inom staten med 50,3 procent kvinnor och 49,7 procent män 2020 (se diagram 5.2). Inom kommuner, regioner och privat sektor är könsfördelningen ojämn. Kvinnor dominerar bland cheferna inom kommuner och regioner, medan män dominerar bland cheferna inom privat sektor.

Diagram 5.2 Chefer i offentlig och privat sektor, 18–66 år

Könsfördelning i procent

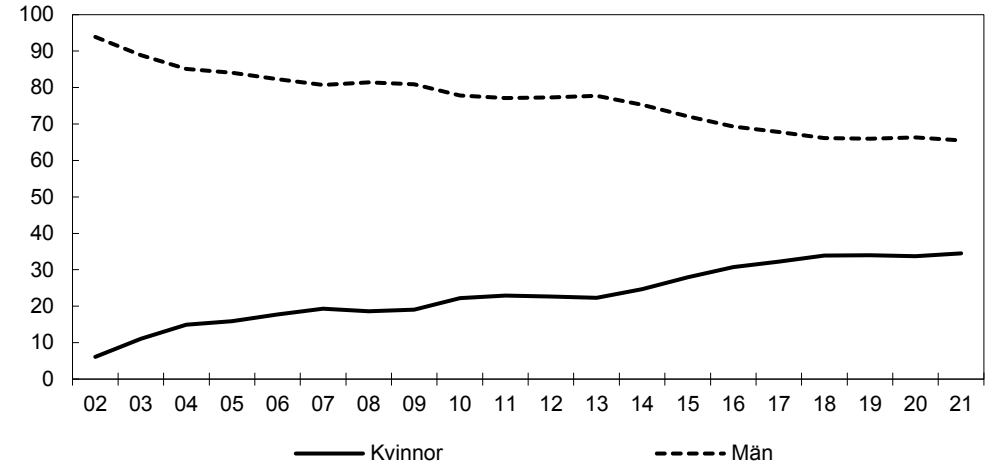

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt Andra AP-fondens kvinnoindex för 2021 var andelen kvinnor i börsföretagens styrelser 35 procent och andelen män 65 procent 2021 (se diagram 5.3). Andelen kvinnor som var styrelseordförande var 9 procent och andelen män 91 procent. Bland börsföretagens verkställande direktörer var knappt 13 procent kvinnor och 87 procent män.

Diagram 5.3 Andel styrelseledamöter i börsbolag

Procent

Källa: Andra AP-fondens kvinnoindex.

Hot och hat mot förtroendevalda och journalister skiljer sig åt mellan kvinnor och män

Hot och hat mot förtroendevalda drabbar både kvinnor och män men utsattheten skiljer sig åt. I Brottförebyggande rådets (Brå) rapport Politikernas trygghetsundersökning (PTU) 2019 (Ku2019/01876) uppger en större andel kvinnor än män att de påverkas mer av utsattheten och oron för att utsättas och att den vanligaste konsekvensen av utsattheten är att de undvikit att engagera eller uttala sig i en specifik fråga. Det är något vanligare att kvinnor utsätts för hot och påhopp via sociala medier, och det är även en större andel kvinnor som upplevde angrepp av sexuell karaktär vid den senaste händelsen, jämfört med andelen män. Män utsätts i något större utsträckning för våld, skadegörelse och stöld än kvinnor. Det är också vanligare att kvinnor är oroliga för att de själva eller någon anhörig ska utsättas för brott eller andra liknande

obehagliga händelser på grund av deras politiska förtroendeuppdrag. Detta blir särskilt tydligt bland kvinnor som själva utsattes under 2018, där oron ökat successivt för varje år som undersökningen har genomförts. Bland förtroendevalda är särskilt unga kvinnor utsatta och de lämnar politiken i förväg i större utsträckning än unga män (SCB statistik). Den senaste undersökningen från Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet (2019) visar att hot om sexuellt våld i princip endast drabbar kvinnliga journalister. Inom ramen för regeringens handlingsplan Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388) genomförs insatser mot hot och hat mot bl.a. förtroendevalda och journalister. För redovisning av insatser för att värna det demokratiska samtalet från hot och hat se utgiftsområde 1 avsnitt 10.

Statligt stöd till jämställdhetsprojekt och kvinnors organisering

Under 2020 fördelade Jämställdhetsmyndigheten knappt sju miljoner kronor enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Två av de nio beviljade projekten syftar till att främja ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning, och flera syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck – bl.a. ett projekt som arbetar med attitydförändringar för att stoppa kvinnlig könsstympning.

För att främja kvinnors organisering, kvinnors deltagande i den demokratiska processen och samhällslivet samt för att kvinnor ska bevaka och driva sina rättigheter och krav fördelade Jämställdhetsmyndigheten 28 miljoner kronor under 2020 enligt förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. År 2020 beviljades 75 organisationer bidrag vilket är färre än 2019. Samtidigt har fler organisationer sökt bidrag 2020 jämfört med 2019. Exempelvis har organisationer som arbetar med kvinnors hälsa, unga kvinnor och ledarskap, ekonomisk jämställdhet, minoriteter, demokrati- och fredsfrågor och idrott beviljats bidrag.

5.3.3 Ekonomisk jämställdhet

Kvinnors lön och disponibla inkomst är lägre än mäns

Skillnaderna mellan de genomsnittliga lönerna för kvinnor och män har minskat över tid, men det kvarstår alltjämt en löneskillnad. År 2020 var den genomsnittliga månadslönen för kvinnor (20–64 år) 34 200 kronor, vilket är 90,2 procent av männens lön. Löneskillnaden mellan kvinnor och män var alltså 9,8 procent. Det är en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år. Jämförelser med 2019 bör dock göras med stor försiktighet. Den uppskjutna avtalsrörelsen 2020 innebar att lönerevisioner försenades och i många fall inte var färdigställda när statistikinsamlingen gjordes. De genomsnittliga lönenivåerna kan också ha påverkats av sammansättningsförändringar bland löntagarna till följd av pandemins effekter på arbetsmarknaden samt förekomsten av korttidsarbete.

Efter s.k. standardvägning, vilket innebär att hänsyn tas till att kvinnor och män bl.a. arbetar inom olika yrken och sektorer, har olika utbildningsnivå, olika arbetstid och olika ålder, var den oförklarade löneskillnaden 4,4 procent för hela arbetsmarknaden 2019 (se utg.omr. 14 avsnitt 5). När det gäller löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten, se även utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 4.

De könsskillnader som finns på arbetsmarknaden i form av löner, befattningar, uttag av föräldraledighet och arbetstid leder till att kvinnor i genomsnitt har betydligt lägre lön- och företagarinkomster än män. Skatter och transfereringar bidrar dock till att jämna ut den totala inkomstskillnaden. År 2019 motsvarade den individuella disponibla inkomsten för kvinnor (20–64 år) 80 procent av mäns, och denna relation har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet. Måttet individuell disponibel inkomst

återspeglar inte enbart effekter av löne- och företagarinkomster, skatter och transfereringar. Löne- och företagarinkomster påverkas i sin tur av skillnader i arbetsmarknadsdeltagande, arbetstid, sjukfrånvaro, föräldraledighet osv. Skillnaderna i inkomst i förvärvsaktiv ålder leder också till inkomstskillnader efter pensioneringen eftersom arbetsinkomsten ligger till grund för ålderspensionen. Kvinnors inkomstrelaterade allmänna pension, som tjänas in genom arbete, uppgick 2019 till 74 procent av mäns (se bilaga 3 till denna proposition, Ekonomisk jämställdhet).

Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är lägre än männens

Sysselsättningsgraden (andel sysselsatta av befolkningen 20–64 år) 2020 var 78 procent för kvinnor och 83 procent för män. Det är en minskning med drygt en procentenhet för såväl kvinnor som män jämfört med 2019. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor var 62 procent och bland män 73 procent 2020 (se avsnitt 3, Nyanlända invandrares etablering). Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor i Sverige är högre än genomsnittet för kvinnor i EU-27-men lägre än för både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. För utomeuropeiskt födda var sysselsättningsgraden under 2020, 53,6 procent för kvinnor och 59,9 procent för män.

Andelen företag som drevs av kvinnor var 28,6 procent 2018 och 29,3 procent 2019. Andelen utrikes födda kvinnor bland dessa var 18,5 procent 2018 och 18,7 procent 2019 (se utg.omr. 24, avsnitt 3.3.3).

Sämre förutsättningar på arbetsmarknaden för kvinnor med funktionsnedsättning

Både vad gäller inträde på arbetsmarknaden och arbetsvillkor har gruppen kvinnor med funktionsnedsättning, som innebär nedsatt arbetsförmåga, sämre förutsättningar till goda arbetsvillkor och delaktighet på arbetsmarknaden än motsvarande grupp män. I genomsnitt har kvinnorna lägre inkomster och sämre möjligheter till ekonomisk självständighet än männen. År 2018/19 var den ekonomiska standarden (hushållets disponibla inkomst med hänsyn taget till vilka som bor i hushållet) 238 000 kronor för personer med funktionsnedsättning och 278 000 kronor för den övriga befolkningen. Medan män generellt har något högre ekonomisk standard än kvinnor är skillnaderna mellan könen större i gruppen personer med funktionsnedsättning. För denna grupp uppgick den ekonomiska standarden till 251 000 kronor för män och 224 000 kronor för kvinnor (se Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2020 – del II (mfd.se) s. 27–29).

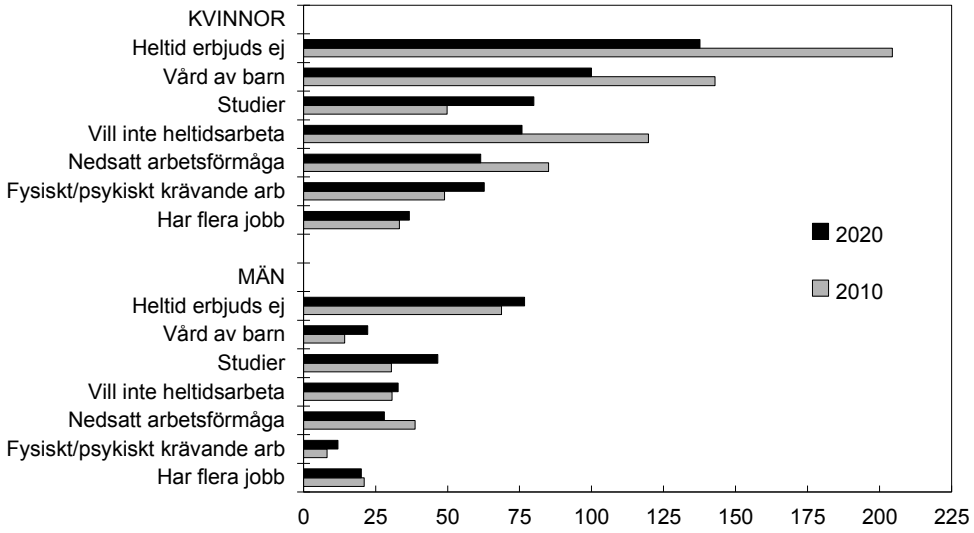
Fler kvinnor än män arbetar deltid

År 2020 arbetade närmare 26 procent av kvinnorna (20–64 år) deltid, jämfört med drygt 12 procent av männen. Under perioden 2010–2020 har andelen deltidssysselsatta kvinnor minskat med 8 procentenheter, medan andelen deltidssysselsatta män har ökat med drygt 1 procentenhet (se även utg.omr. 14, avsnitt 5.3.2). Utrikes och inrikes födda kvinnor arbetar deltid i ungefär lika stor utsträckning, och i större utsträckning än såväl utrikes som inrikes födda män.

Deltidsarbete är vanligast i åldersgruppen 20–24 år för såväl kvinnor (51 procent) som för män (32 procent). Den vanligaste orsaken till deltidsarbete bland både kvinnor och män är att heltidsarbete saknas (se diagram 5.4). Vård av barn är den näst vanligaste orsaken till deltidsarbete för kvinnor, medan studier är den näst vanligaste orsaken för män. Det är betydligt fler kvinnor än män som upplever att de inte orkar arbeta mer än deltid för att deras jobb är för fysiskt eller psykiskt krävande. Minskningen av antalet deltidsarbetande kvinnor under det senaste decenniet har fått genomslag på de flesta skälen till deltidsarbete, särskilt skälet ”vill inte heltidsarbeta”. Undantagen är ”studier” och ”har flera jobb” där antalet kvinnor har ökat. Bland män har deltidsarbete ökat, från låga nivåer i samtliga åldersgrupper utom bland män som är mellan 55–64 år där nivån är relativt oförändrad.

Diagram 5.4 Antal kvinnor och män som arbetar deltid fördelat på skäl 2010 och 2020 (20–64 år)

Antal (1 000-tal)

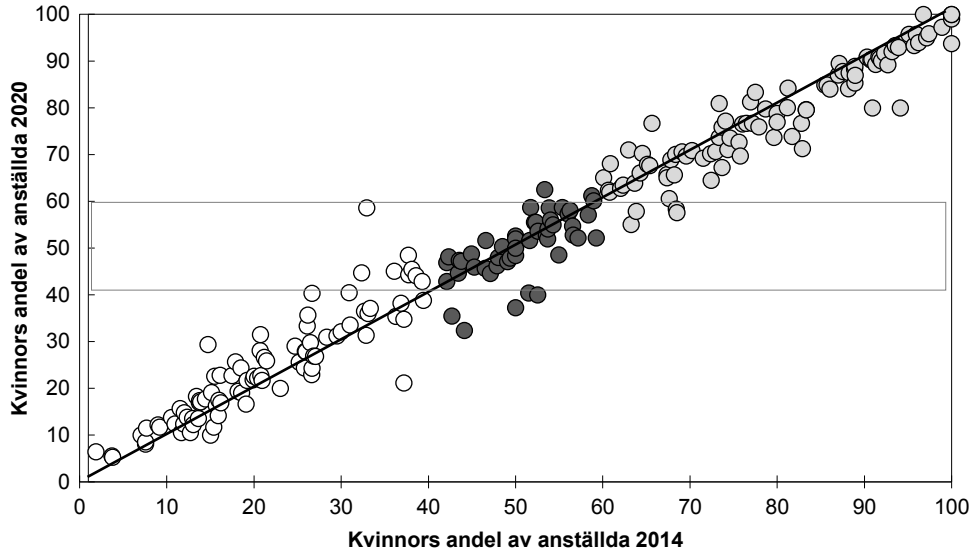
Källa: Statistiska centralbyrån.

Långsam minskning av könssegregeringen på arbetsmarknaden

Mellan 2014 och 2020 ökade andelen kvinnor i mansdominerade yrken medan den minskade något i kvinnodominerade yrken. Samtidigt har fler yrken under perioden blivit könsbalanserade (minst 40 procent av vardera kön. I diagram 5.5 framgår att andelen kvinnor i mansdominerade yrken var större 2020 än 2014 (de flesta vita punkterna är placerade ovanför den diagonala linjen) och att andelen kvinnor i kvinnodominerade yrken har minskat (flertalet ljusgrå punkter till höger i figuren är placerade nedanför den diagonala linjen). Andelen yrken som är könsbalanserade har dessutom ökat mellan 2014 och 2020 (flera vita och ljusgrå punkter är placerade i det horisontella fältet).

Diagram 5.5 Kvinnors andel av antal anställda i respektive yrke 2014 och 2020

Procent

Anm.: Cirka 150 yrken har exkluderats på grund av att det saknas uppgift om antal anställda kvinnor eller män för åren 2014 och 2020, alternativt att det är färre än 1 000 anställda i yrket. Vita prickar avser andel kvinnor i mansdominerade yrken; svarta prickar andel kvinnor i könsbalanserade yrken, och grå prickar andel kvinnor i kvinnodominerade yrken.

Källa: Statistiska centralbyrån, egna bearbetningar av lönestrukturstatistiken.

Yrkessegregeringen kan även mätas i form av ett segregeringsindex som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla kvinnor och män arbetar i helt olika yrken). Mellan 2005 och 2019 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 51,5, vilket indikerar att arbetsmarknaden under dessa år långsamt, men gradvis, har blivit mindre könssegregerad.

En kommission för jämställda livsinkomster

Kommissionen för jämställda livsinkomster lämnade i januari 2021 en delredovisning av uppdraget till regeringen. En kartläggning av hur stödåtgärder fördelas mellan kvinnor och män har genomförts, samt en översyn av myndigheters information och vägledning ur ett jämställdhetsperspektiv. Kommissionen har vidare genomfört en fördjupad granskning av sex myndigheter med många medborgarkontakter och vars verksamhet omfattar stöd till medborgare som har påverkan på individers livsinkomster. Granskningen visar bl.a. att det råder en diskrepans i fördelningen av stödåtgärder mellan kvinnor och män vid flera av myndigheterna. I fråga om myndigheters information och vägledning med fokus på jämställdhet, redovisar kommissionens granskning varierande resultat. Myndigheter med konkreta regeringsuppdrag i fråga om jämställdhetsintegrering, tenderar att i större utsträckning än andra myndigheter, ge tydlig information till samhällsmedborgare om vilka ekonomiska effekter olika val kan innebära. Kommissionen bedömer att en utvecklingspotential råder kring detta område, även om vissa myndigheter har åstadkommit mer än andra i frågan. Kommissionen ska slutredovisa sitt uppdrag senast i februari 2022.

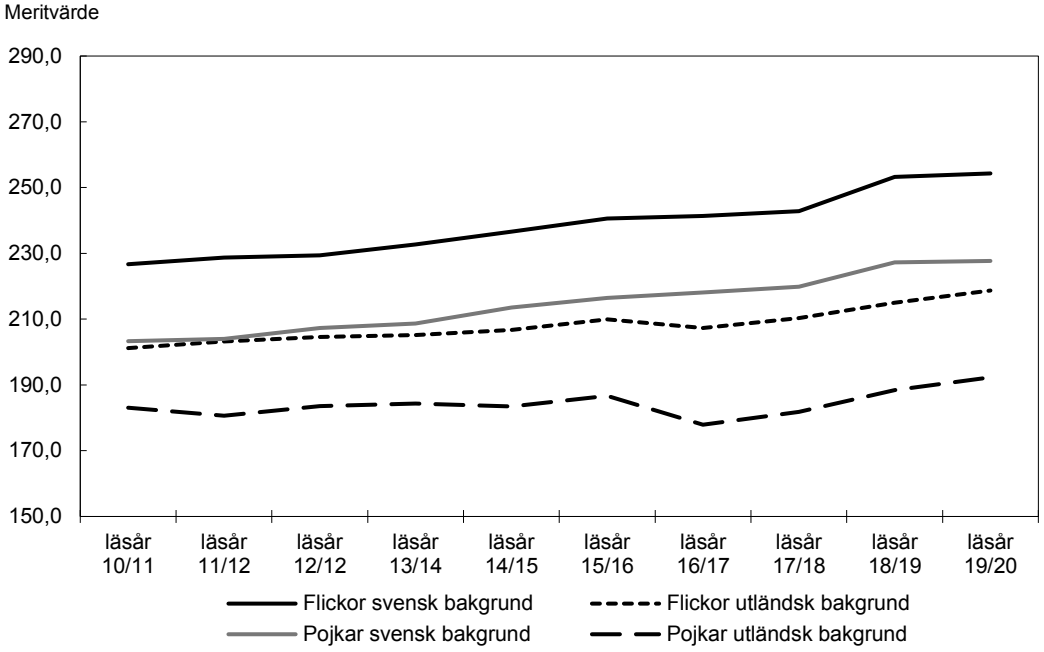
5.3.4 Jämställd utbildning

Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund.

Stora skillnader i meritvärde i årskurs 9

Skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar är oförändrad jämfört med föregående år. Läsåret 2019/20 hade flickor 245 poäng och pojkar 218 poäng i genomsnittligt meritvärde i årskurs 9, vilket är en skillnad på 12 procent. Mellan flickor och pojkar med svensk bakgrund har skillnaden i genomsnittligt meritvärde ökat något jämfört med föregående år och uppgick läsåret 2019/20 till 12 procent. Det motsvarar ett meritvärde på 254 poäng för flickorna och 228 poäng för pojkarna. Flickor med utländsk bakgrund hade 14 procent högre meritvärde än pojkar med utländsk bakgrund, vilket motsvarar 219 poäng för flickorna och 192 poäng för pojkarna. Med utländsk bakgrund avses här utrikes födda elever samt elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. De viktigaste faktorerna för skillnader i skolresultat är socioekonomisk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå, men även när hänsyn tas till dessa faktorer kvarstår könsskillnader i studieresultat.

Diagram 5.6 Genomsnittligt meritvärde årskurs 9

Anm.: I diagrammet visas det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 17 ämnen.
Anm.: Utländsk bakgrund inkluderar elever som är utrikes födda samt elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

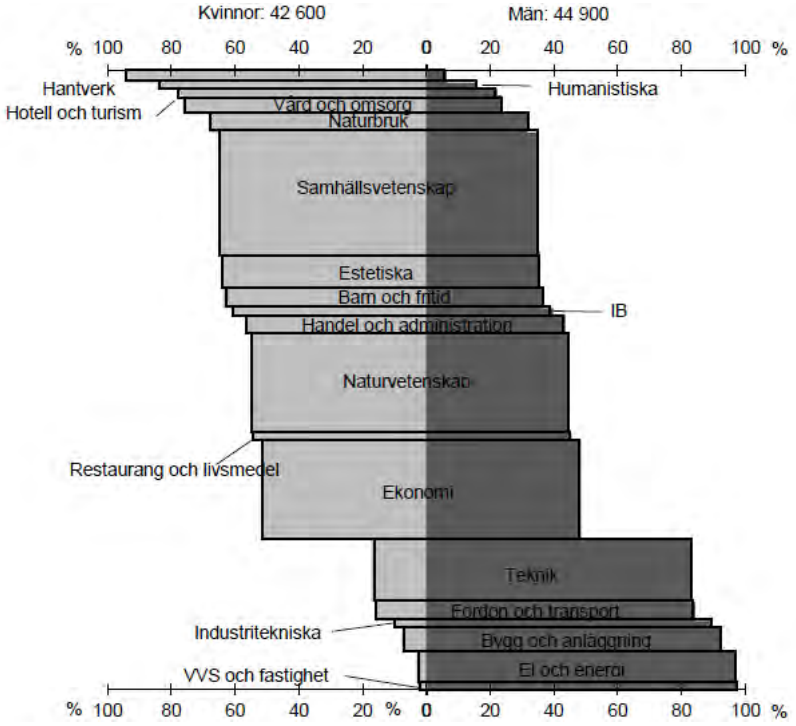
Källa: Statens skolverk.

Könsskillnader i studieval minskar långsamt

Det är fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars val av gymnasieutbildning. Läsåret 2019/20 var 52,5 procent kvinnor och 47,5 procent män på gymnasieskolans högskoleförberedande program. På yrkesprogrammen var 39 procent kvinnor och 61 procent män. Av de 19 gymnasieprogrammen hade 5 en jämn könsfördelning bland avgångna elever 2020 (dessa hade en könsfördelning inom intervallet 40–60 procent). Skillnaden i könsfördelning är särskilt stor mellan olika yrkesprogram. De senaste åren har det synts en försiktig utveckling mot att några av de traditionellt kvinnodominerade yrkesprogrammen har fått en jämnare könsfördelning. Det gäller bl.a. vård och omsorg där andelen män har ökat från 18 procent 2019 till 24 procent 2020. Valet av gymnasieutbildning påverkar fortsatta utbildningsval och även inom eftergymnasial utbildning finns inriktningar som är kraftigt kvinno- respektive mansdominerade. Att kvinnor och män väljer olika utbildningar leder således till en könssegregerad arbetsmarknad.

Diagram 5.7 Avgångna elever från gymnasieskolan efter program 2019/20

Antal och könsfördelning (procent)

Källa: Statens skolverk.

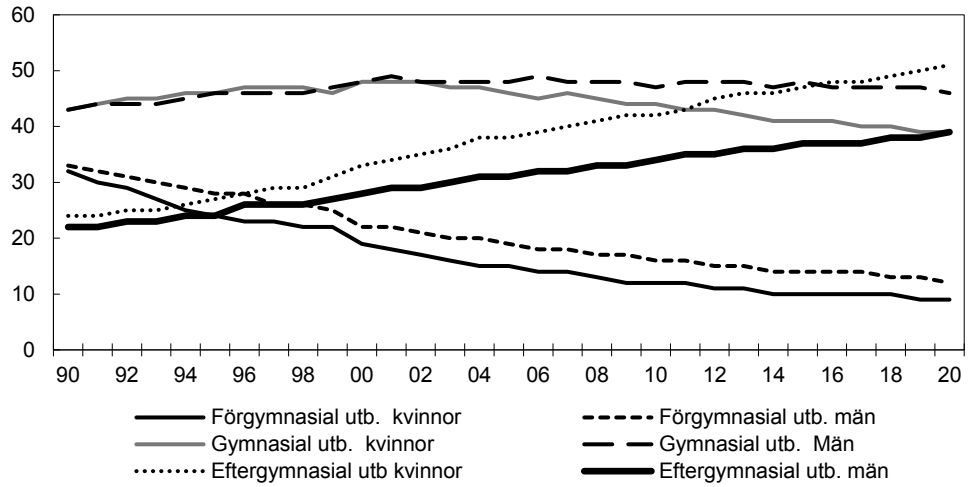
Skillnaderna mellan kvinnors och mäns utbildningsnivå fortsätter att öka

År 2020 hade 51 procent av kvinnorna och 39 procent av männen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Tio år tidigare var förhållandet 42 respektive 34 procent. I åldern 25–34 år är skillnaderna mellan könen när det gäller utbildningsnivå än större. Omkring 54 procent av kvinnorna i denna åldersgrupp hade en eftergymnasial utbildning. Bland män var andelen 38 procent.

Ett av skälen till att fler kvinnor väljer att gå vidare till högre utbildning är att kvinnor i genomsnitt har bättre betyg än män och i större utsträckning väljer högskole-förberedande program i gymnasieskolan. Ett annat skäl är att det ställs högre krav på utbildning inom kvinnligt dominerade sektorer, t.ex. inom hälso- och sjukvården och utbildningssektorn.

Diagram 5.8 Utbildningsnivå för kvinnor och män i åldern 25–64 år

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Fler kvinnor studerar på och examineras från högskolan

Könsfördelningen bland antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå 2020 var 63 procent kvinnor och 37 procent män. Skillnaden mellan könen har ökat jämfört med föregående år då andelen kvinnor var 61 procent och andelen män 39 procent. Vid tidpunkten för examen var övervikten ytterligare högre för kvinnor med en fördelning på 64 procent kvinnor respektive 36 procent män 2020. Personer med svensk och utländsk bakgrund påbörjar högskolestudier i ungefär samma utsträckning och kvinnor är i majoritet i båda grupperna.

Kvinnor är sedan 2019 i majoritet bland doktorandnybörjare. Bland de doktorander som påbörjade sin utbildning 2020 var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Åldern på doktoranderna skiljer sig åt efter kön. Jämfört med kvinnor väljer män i större utsträckning att doktorera tidigare, medan kvinnor i större utsträckning återkommer till forskningen då de är över 40 år. Även när det gäller andelen kvinnor och män som avlägger doktorsexamen är fördelningen jämn, 46 procent respektive 54 procent 2020. För licentiatexamina ser fördelningen dock annorlunda ut. Där var andelen kvinnor som tog ut examina 39 procent jämfört med 61 procent män 2020. Detta könsmönster kan bl.a. förklaras av att hälften av alla licentiatexamina avläggs inom ämnesområdet teknik där könsfördelningen är som mest ojämn, sett till antalet utfärdade doktors- och licentiatexamina.

Regeringen har satt upp särskilda rekryteringsmål för professorer vid universitet och högskolor. Målet är att det ska vara jämn fördelning mellan kvinnor och män bland nyrekryterade professorer 2030. År 2020 var 31 procent av professorerna kvinnor och 69 procent män. Universitetskanslersämbetets uppföljning av rekryteringsmålen för perioden 2017–2019 visar att det inte har skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap har andelen i stället minskat (se även utg.omr. 16 avsnitt 7.4).

Alla statliga myndigheter som finansierar forskning och utveckling för minst 100 miljoner kronor årligen har i uppgift enligt sin instruktion att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter och att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid fördelningen av forskningsmedel. De största forskningsfinansiärerna ska även verka för att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forskning som myndigheten finansierar, när det är tillämpligt. Enligt Vetenskapsrådet är beviljandegraden relativt jämn mellan könen och har varit stabilt jämn under de senaste åren (se även utg.omr. 16 avsnitt 7.3.2).

Fler kvinnor deltar i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet

Delmålet om jämställd utbildning omfattar även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet. I såväl folkhögskolans allmänna kurs (som motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan) som dess särskilda kurs (som bl.a. består av yrkesinriktade utbildningar) är andelen kvinnor större än andelen män. År 2020 var 55 procent kvinnor och 45 procent män bland deltagarna i allmän kurs. Inom särskild kurs var 68 procent kvinnor och 32 procent var män. Av studieförbundens studiecirkeldeltagare var 62 procent kvinnor och 38 procent män 2020, vilket är oförändrat sedan 2019.

Åren 2018–2020 fördelade Folkbildningsrådet särskilda medel till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser riktade till utrikes födda kvinnor. Under 2020 nådde insatsen drygt 7 000 kvinnor i 147 kommuner. Folkbildningsrådet fördelar även särskilda medel för insatsen Svenska för föräldralediga som framför allt riktar sig till utrikes födda kvinnor med barn som har svaga kunskaper i det svenska språket. Under

2020 deltog 1 100 personer i 61 kommuner i insatsen, varav 93 procent var kvinnor och 7 procent var män.

5.3.5 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Fördelningen av obetalt hushållsarbete är ojämn

Kvinnor utför i genomsnitt betydligt mer hushållsarbete än män. Tidsanvändningsstudier visar dock att hushållsarbetet har blivit jämnare fördelat mellan könen sedan undersökningen startade, främst som ett resultat av att kvinnor har minskat tiden för hushållsarbete (Tidsanvändningsundersökningen, SCB, 1990, 2000/01 och 2010/11). Under 2021 har SCB regeringens uppdrag att genomföra undersökningen. Den vikande svarsfrekvensen för så omfattande undersökningar har dock motiverat ett förändrat upplägg av undersökningen (A2019/01121).

Även flickors och pojkars hushållsarbete följer könsstereotypa mönster. Det är fler flickor än pojkar som städar sitt rum minst en gång i veckan och hjälper till att laga mat en gång i veckan och fler pojkar än flickor som hjälper till med utomhusarbete minst en gång i veckan (statistik från Barn-ULF, SCB, från åren 2014–2019).

Fördelningen av betald och obetald föräldraledighet är ojämn

Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av föräldrapenningdagarna. Under 2020 tog män ut 30 procent av samtliga utbetalade dagar vilket i stort sett är oförändrat jämfört med 2019. Män tar dock ut en allt större andel av föräldrapenningen och ökningen den senaste tioårsperioden har varit stadig men långsam. Regeringens införande av den tredje reserverade månaden som innebär att 90 dagar med föräldrapenning på sjukpenningnivå inte går att överlåta till den andre föräldern bidrog till en mer jämställd fördelning av föräldrapenning. Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (40/60) under barnets två första levnadsår har ökat över tid (se vidare utg.omr. 12 avsnitt 3.6.4).

En annan åtgärd som regeringen har genomfört för att komma till rätta med den ojämna fördelningen av föräldrapenning, utöver förändring av lagstiftningen, har handlat om Försäkringskassans uppdrag att verka för ett mer jämställt uttag av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Under 2020 har myndigheten tvingats begränsa insatserna till följd av pandemin men har genomfört kampanjer via webben och sociala medier samt även riktade insatser till småföretagare (Försäkringskassans årsredovisning 2020).

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är ojämnt fördelat

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn (vab) är mer jämnt fördelat mellan könen (60–40) än uttaget av föräldrapenning (70–30). Under 2020 tog män ut 39,4 procent av dagarna och kvinnor 60,6 procent, vilket var en något mer jämn fördelning än under 2019. Småbarnsföräldrar påverkas exempelvis av ekonomiska incitament och av könsnormer när de väljer vem som ska vara hemma med ett sjukt barn. Regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. kommer att ge förslag om hur tillfällig föräldrapenning för vård av barn kan fördelas mer jämställt mellan män och kvinnor. VAB-utredningens (S 2020:14) slutbetänkande kommer enligt direktivet den 31 maj 2022.

Under 2020 var uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av barn rekordhögt på grund av pandemin. Antalet utbetalade nettodagar under 2020 var 25 procent högre än vad som var fallet 2019. Den ojämna fördelningen kvarstår huvudsakligen även under pandemin.

Kvinnor är sammantaget frånvarande från arbetsmarknaden under längre tid än vad män är på grund av att kvinnor tar ut majoriteten av föräldrapenning, föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning. För mer information om fördelningen av tillfällig föräldrapenning, se utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn avsnitt 3.6.4.

Betydligt fler av de deltidsarbetande kvinnorna än de deltidsarbetande männen uppger att ansvar för vård av barn var orsak till deltidsarbete, se vidare diagram 5.4.

Omsorg av äldre och personer med funktionsnedsättning

Flera studier har visat att omsorgsarbetet om äldre och personer med funktionsnedsättning är relativt jämnt fördelat mellan kvinnor och män. Kvinnor står dock oftare för personlig omvårdnad, medan män generellt sett oftare ger stöd av mer praktisk natur, enligt Socialstyrelsen 2020. När omsorgsbehovet ökar tycks den jämna fördelningen minska, åtminstone när det kommer till tiden som den anhöriga lägger ner på omsorgsarbete. I den grupp anhöriga, mellan 45–66 år, som ger daglig omsorg till en anhörig lägger kvinnor ner 19 timmar i veckan medan männen lägger ner knappt 13 timmar. Denna grupp som ger daglig omsorg, framför allt till sina åldrande föräldrar, utgör 6 procent av kvinnorna och 4 procent av männen i åldern 45–66 år (Jämställdhetsmyndigheten, 2021:14).

Det obetalda omsorgsarbetet om äldre och personer med funktionsnedsättning påverkar även den anhöriges hälsa, sociala liv och ekonomi. Det generella mönstret är att de negativa effekterna av omsorgsarbetet ökar då arbetsinsatsen ökar. Eftersom kvinnors omsorgsinsats ökar mer än mäns när omsorgsbehovet ökar har omsorgsarbetet en större negativ påverkan på dem. Kvinnor upplever en högre påverkan på hälsan, framför allt den psykiska påfrestningen, samt till viss del på ekonomin. Fem procent av de kvinnliga omsorgsgivarna i åldern 45–66 år har sjukskrivit sig i samband med omsorgsarbetet. Motsvarande siffra för män är 2 procent och bland dem som ger daglig hjälp är andelarna 17 respektive 6 procent. (Jämställdhetsmyndigheten, 2021:14).

5.3.6 Jämställd hälsa

Regeringens åtgärder för en jämlik och jämställd hälsa, hälso- och sjukvård och åtgärder som specifikt rör kvinnors hälsa, exempelvis förlossningsvård, redovisas i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet om jämställd hälsa (Psykisk ohälsa och andra aspekter av hälsa, Jämställdhetsmyndigheten 2021:2) redovisar olika fördjupningsområden som bl.a. behandlar olika aspekter av den psykiska ohälsan, maskulinitet och ohälsa, samt hälsa hos kvinnor med funktionsnedsättning.

I regeringens överenskommelse med SKR om jämställdhet och kvinnofrid 2018–2020 har delmålet om jämställd hälsa varit ett prioriterat område. Överenskommelsen har bl.a. resulterat i att SKR har kunnat stärka arbetet för att det gemensamma nationella systemet för kunskapsstyrning i hälso- och sjukvården ska omfatta köns- och genusrelaterade frågor i samband med patientsäkerhet, vårdkvalitet, tillgänglighet och bemötande. Checklistor för jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv inom de nationella programområdenas verksamhetsområden har tagits fram. Under 2020 har SKR även initierat en insats om jämställdhet i äldreomsorgen. Syftet var att öka kunskapen och sprida lärande exempel.

Vissa grupper av kvinnor skattar sin hälsa som sämre

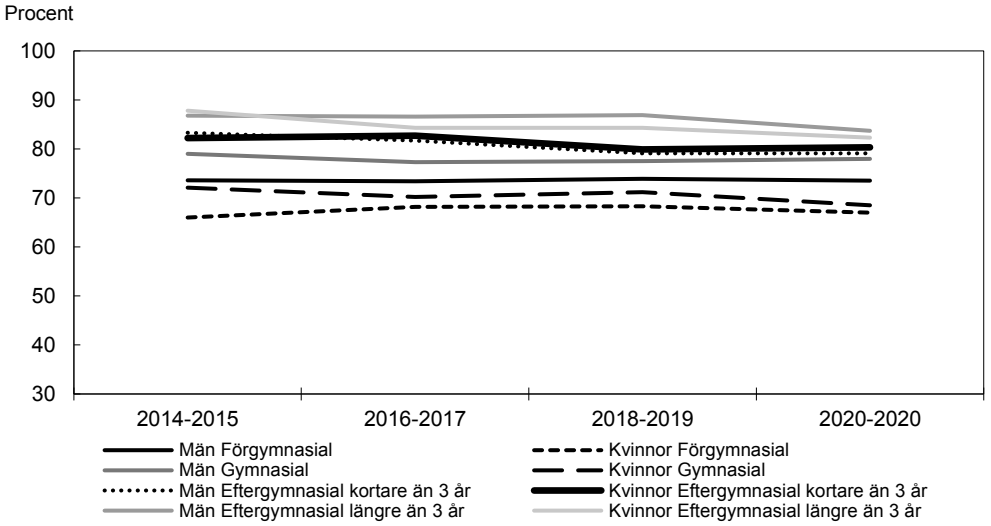
SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF/SILC 2020) visar att det är relativt små skillnader mellan hur många kvinnor respektive män som uppger att de har en god hälsa. Det är dock genomgående en något större andel män än kvinnor som uppger att de har en god hälsa, i alla åldrar utom 65–74 år. Störst skillnad är det i åldern 75–84 år, då uppger 55,3 procent av kvinnorna och 64,1 procent av männen att de har en god hälsa. Bland personer med eftergymnasial utbildning skattar ca 80 procent av såväl kvinnor som män sin hälsa som god. Bland personer med gymnasial utbildning är det större könsskillnader, där skattar 68,5 procent av kvinnorna och 78,0 procent av männen sin hälsa som god. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning är det 67,0 procent som skattar sin hälsa som god, jämfört med 73,5 procent bland männen. Bland personer med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning är alltså skillnaderna mellan könen större än skillnaderna mellan utbildningsnivåer. Uppdelat på utbildningsnivåer är kvinnor med endast förgymnasial utbildning också de som i störst utsträckning uppger sig ha dålig hälsa, 9,2 procent.

Det är något större könsskillnader avseende hur många som skattar sin hälsa som god bland personer med utländsk bakgrund jämfört med personer med svensk bakgrund. Män med utländsk bakgrund skattar i högst grad sin hälsa som god (81,9 procent). Däremot skattar 9,3 procent av kvinnorna med utländsk bakgrund (däribland 10,1 av utrikes födda kvinnor) sin hälsa som dålig, vilket är avsevärt högre än både män oavsett bakgrund och kvinnor med svensk bakgrund.

Det är en lägre andel kvinnor med funktionsnedsättning (55,7 procent) som skattar sin hälsa som god än män med funktionsnedsättning (62,9 procent) – en könsskillnad som totalt sett inte återfinns i gruppen kvinnor och män utan funktionsnedsättning. Bland personer med funktionsnedsättning är dock andelen som har en självskattad god hälsa betydligt lägre än bland personer utan funktionsnedsättning (ULF 2018/2019).

Antalet suicid är dubbelt så stort bland män som bland kvinnor. Normer kring kön och maskulinitet har adresserats som en bakomliggande orsak. Den maskulinitetsnorm som enligt Jämställdhetsmyndighetens forskningssammanställning har störst samband med negativa konsekvenser är normen ”förlita sig på sig själv” eftersom den såväl försvårar för män att delge andra problem som riskerar medföra att de söker sjukvård sent. Det finns även samband med högre risk för självmordstankar och självmord. I samma rapport visas även att maskulina normer förstärks på mansdominerade arbetsplatser, särskilt där utbildningsnivån är lägre. Ökad ojämlikhet kan därmed öka ohälsan bland män.

Diagram 5.9 Andel kvinnor och män som själva uppger att de har en bra hälsa, fördelat på utbildningsnivå (16 år och äldre)

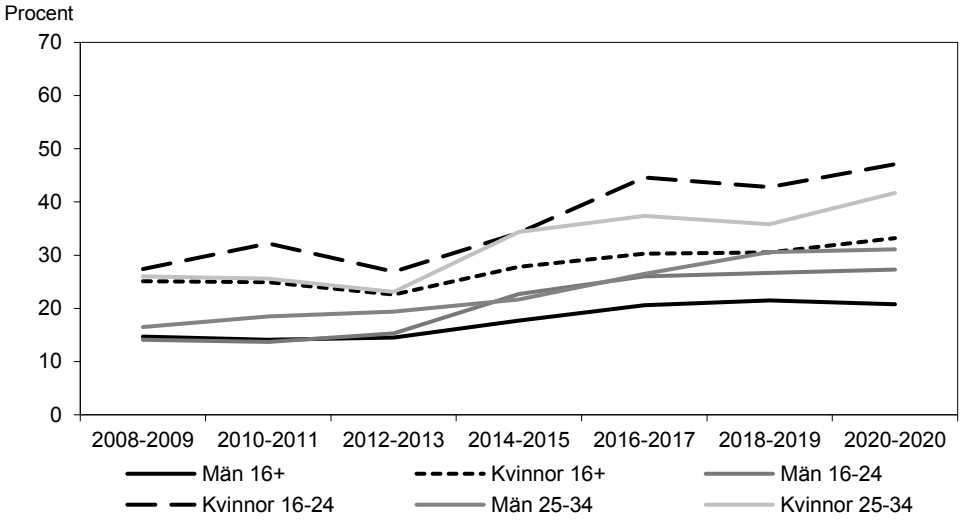
Statistiken för år 2020 visar uppgifter för detta år, de övriga visar ett genomsnitt för en tvåårsperiod. För att göra bilden större och diagrammet tydligare börjar procentangivelserna vid 30 procent.

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden, (ULF) SCB.

Ängslan, oro och ångest är vanligast bland unga kvinnor

Den psykiska ohälsan har försämrats de senaste åren. Kvinnor är överrepresenterade bland de som uppger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, men andelen är högre nu än för tio år sedan för både kvinnor och män. Flickor upplever mer stress än pojkar under barn- och ungdomsåren. Studier visar också att stress och psykisk ohälsa under ungdomsåren har ett tydligt samband med psykisk sjukdom senare i livet. Kvinnors sämre hälsa syns även i den arbetsrelaterade ohälsan, där kvinnor oftare är frånvarande från arbetet på grund av ohälsa än män, både totalt och i olika åldersgrupper.

Diagram 5.10 Andel som anger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest från 16 år och uppåt samt 16–24 år och 25–34 år

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

Kvinnor uppger i betydligt större utsträckning än män att de har besvär av ängslan, oro eller ångest (ULF/SILC 2020). Det gäller oavsett åldersgrupp men särskilt unga kvinnor, 16–24 år, uppger i hög grad 47,1 procent att de har dessa besvär. Motsvarande siffra för männen är 27,3 procent. För båda könen är det en betydande ökning i den åldersgruppen jämfört med för tio år sedan och för kvinnor även en

ökning med drygt 4 procentenheter från mätningen 2018/2019. För närmare redovisning av andelen kvinnor respektive män som anger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, se utgiftsområde 9, avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik. Ännu större könsskillnad finns bland barn och unga. I åldern 16–18 år svarade 26 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna ja på frågan om de ofta känner sig ledsna eller nere. Motsvarande siffror i åldern 12–15 år är 14 respektive 4 procent (Undersökningarna om barns levnadsförhållanden, SCB, 2018–2019).

Sjukpenningtalet minskar men ligger betydligt högre för kvinnor än för män

Tabell 5.1 Sjukpenningtalet* fördelat på ålder

Nettodagar

	2018		2019		2020	
Ålder	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
16–19	0,27	0,19	0,23	0,18	0,20	0,16
20–29	6,60	3,39	6,38	3,39	6,05	3,37
30–39	13,67	6,28	13,30	6,29	12,93	6,39
40–49	15,64	6,94	14,90	6,77	14,34	6,69
50–59	17,67	10,23	17,05	9,80	16,94	9,75
60–64	17,19	12,85	16,71	12,41	16,80	12,53

Anm. Antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade 16–64 år, exklusive antal personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning.
Källa: Försäkringskassan.

Tabell 5.2 Sjukpenningtalet för samtliga åldrar

Nettodagar

År	Samtliga kvinnor	Samtliga män	Samtliga kvinnor och män
2020	12,07	6,59	9,27
2019	12,33	6,58	9,4
2018	12,77	6,74	9,7

Källa: Försäkringskassan

Sjukpenningtalet har minskat för både kvinnor och män de senaste åren, men kvinnor ligger fortfarande på en betydligt högre nivå även om skillnaderna sakta minskar. För 2020 var sjukpenningtalet för kvinnor 12,07 och för män 6,59, jämfört med 2019 då sjukpenningtalen var 12,33 respektive 6,58.

Skillnaden i sjukfrånvaro kan bl.a. förklaras av att kvinnor och män arbetar i olika yrken. Kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med sämre upplevd organisatorisk och social arbetsmiljö. Kvinnor är överrepresenterade i vård- och omsorgsyrken där sjukfrånvaron är hög för både kvinnor och män (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3)

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS

Socialstyrelsens statistik från 2020 visar att män i större utsträckning än kvinnor har insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Exempelvis hade 22 715 män respektive 16 307 kvinnor daglig verksamhet (vilket var den vanligaste insatsen) och 4 050 män och 2 996 kvinnor var beviljade ledsagarservice. Vissa könsskillnader kan förklaras av skillnader i förekomst av olika diagnoser (se även utg.omr. 9, avsnitt 6).

Män har högre dödlighet än kvinnor i åldrar upp till 80 år

Medellivslängden för kvinnor 2020 var 84,3 år och för män 80,6 år. Det innebär att skillnaden har minskat från 6,1 år 1980 till 3,7 år 2020 vilket är en av de lägsta skillnaderna i Europa (SCB). Medellivslängden har minskat mellan 2019 och 2020 för både kvinnor och män. För kvinnor med 0,4 år, vilket motsvarar 2018 års nivå, och för män med 0,7 år, vilket motsvarar medellivslängden 2016.

Män avlider i större utsträckning än kvinnor innan de fyllt 80 år. Statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister 2019 visar att dödligheten i hjärt-kärlsjukdomar och tumörer är högre bland män än bland kvinnor i åldrarna 35–79 år vid alla utbildningsnivåer. I andningsorganens sjukdomar är dock dödligheten bland personer med förgymnasial eller gymnasial utbildning något högre bland kvinnor än bland män. Detta följer samma mönster som tidigare år. Dödstalen till följd av skador och förgiftningar samt suicid är betydligt högre för män än för kvinnor. För mer information om dödsolyckor i arbetslivet, se vidare utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, avsnitt 5 Arbetsliv.

5.3.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:110) har fyra målsättningar:

– ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
– förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
– effektivare brottsbekämpning
– förbättrad kunskap och metodutveckling.

Mäns våld mot kvinnor är ett paraplybegrepp som avser en mängd olika företeelser, inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Arbetet inom området inkluderar även hedersrelaterat våld och förtryck samt barn och hbtqi-personers utsatthet. Det saknas för närvarande tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor i befolkningen. Detsamma gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhetsmyndigheten arbetar fortsatt med att ta fram indikatorer för uppföljning av den nationella strategins fyra målsättningar.

Det finns dock statistik som visar att kvinnor är i högre grad än män utsatta för sexuellt våld och grovt, upprepat och dödligt våld av närstående, i första hand av manliga partners eller f.d. partners. Särskilt sårbara grupper som är viktiga att uppmärksamma både när det gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är barn och unga, äldre kvinnor och personer med funktionsnedsättningar. En särskild utredare har fått i uppdrag att lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29).

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Våldsförebyggande arbete avser här insatser för att förhindra att våld mot kvinnor överhuvudtaget uppstår och insatser för att bekräftade våldsutövare ska upphöra med våld. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att kunskapen om verkningsfulla metoder och arbetssätt ännu är begränsad och att universellt (primärpreventivt) våldsförebyggande arbete som försöker förändra stereotypa genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan kvinnor och män är relativt nytt i Sverige. Ett kunskaps-

och metodstöd utvecklas i samverkan med länsstyrelserna som kan utgöra ett samordnat och konkretiserat stöd till regionala och lokala aktörer. Vidare finns förslag på hur samordningen mellan nationella myndigheter och länsstyrelserna kan stärkas i det primärpreventiva våldsförebyggande arbetet (Jämställdhetsmyndigheten, rapport 2021:10).

Tillsammans med länsstyrelserna och stiftelsen 1000 möjligheter har Jämställdhetsmyndigheten under 2020 bedrivit den årliga kampanjen Svartsjuka är inte romantiskt, om våld i ungas partnerrelationer, som riktar sig både till unga och yrkesverksamma. En uppföljning av kampanjen har genomförts som bl.a. visar att en majoritet av de svarande i målgruppen 15–23 år upplever att våld i ungas partnerrelationer är ett allvarligt problem. Regeringen har gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att studera vilka åtgärder som kan vidtas för att motverka våld i nära relationer bland unga och övergripande sammanställa vad forskningen säger om orsakerna bakom sådant våld (Ju2020/03036).

Jämställdhetsmyndigheten har mot bakgrund av utbrottet av covid-19, på uppdrag av regeringen, tagit fram informationsmaterial som stöd för kommunernas arbete samt genomfört flera riktade satsningar till kommuner bl.a. med fokus på våld mot barn, våld mot unga kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld mot personer med funktionsnedsättning och våld mot äldre. Information och kunskap om framgångsrika metoder och arbetssätt har spridits till kommuner genom webbinarier samt via aktörer som länsstyrelserna och SKR (A2020/01001).

Inom ramen för regeringens och SKR:s överenskommelse att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 har sammanlagt 49 skolhuvudmän/kommuner i 16 län beviljats totalt 8,2 miljoner kronor för att förebygga kränkande behandling och våld i skolan. I spridnings- och implementeringsstöd har samverkan skett med organisationen MÄN. Enligt SKR:s återrapportering uppger skolhuvudmännen att de ser resultat i form av ökad medvetenhet hos elever, personal och chefer (Slutrapport, Överenskommelse mellan staten och SKR för att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020, 2021-03-31).

Regeringen har permanentat länsstyrelsernas regionala uppdrag inom mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel från 2021. Länsstyrelserna har fortsatt i uppdrag att främja utvecklingen av våldsförebyggande insatser i länen vilket innebär flera positiva utvecklingsmöjligheter. I t.ex. Jönköpings län har länsstyrelsen varit initiativtagare till ett regionalt våldsförebyggande team. Initiativet genomförs tillsammans med länsstyrelsernas samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

Arbetet med att förbygga sexuella övergrepp och trakasserier i alla delar av samhället, vilket bl.a. uppmärksammades i #metoo-uppropen 2017, har fortsatt. Brottsoffermyndigheten har haft i uppdrag att ta fram informations- och utbildningsinsatser med anledning av en ny sexualbrottslagstiftning (Ju2018/01290). Inom ramen för uppdraget har myndigheten genomfört kampanjen Av fri vilja som riktar sig till unga i åldrarna 18–25 år. Genom informationskampanjen har närmare sju av tio unga i åldrarna 18–25 år fått information om Sveriges nya sexualbrottslagstiftning. Kampanjens huvudbudskap var att sex alltid är frivilligt, annars är det ett brott. Uppdraget resulterade även i en webbaserad utbildning och en lärarhandledning för att underlätta vid undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. En annan åtgärd är att ett examensmål har lagts till för lärarutbildningar som innebär att studenter ska visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer. Vidare har läroplanerna uppdaterats avseende sexualitet, samtycke och relationer. Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK) har vidare på uppdrag av regeringen (A2020/02380), framställt

lärarhandledningar till serienoveller om sexuella övergrepp. Regeringsuppdraget gjorde det också möjligt att trycka nya upplagor av serienovellerna.

Vidare har delbetänkandet Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området (SOU 2020:79) remitterats (se avsnitt 4 Diskriminering).

Åtgärder för att förebygga våld i nära relationer

Regeringen har i propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (2020/21:163) föreslagit flera lagändringar som syftar till att förebygga våld och andra övergrepp i nära relationer. I socialtjänstlagen (2001:453) har det införts en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och i patientsäkerhetslagen (2010:659) har det införts bestämmelser om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) har det införts en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att det mot den närstående begås ett allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Den 1 juli 2021 trädde lagändringar i kraft som bl.a. innebär att det numera är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation (prop. 2020/21:170). Regeringen förstärkte i propositionen Vårändringsbudget för 2021 det våldsförebyggande arbetet (prop. 2020/21:99). Medel till informations- och vägledningsuppdrag som kopplar till propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163) har bl.a. anslagits. Länsstyrelserna i Stockholm och Skåne stöder den regionala pilotverksamheten, telefonlinjen Välj att sluta som vänder sig till våldsutövare i nära relation för att motivera dem till behandling för att upphöra med våldet. Av de våldsutövare som ringer har omkring 50 procent aldrig tidigare sökt stöd för att ändra sitt beteende. Majoriteten av dem hänvisades till behandlingsverksamheter i Stockholm och Skåne som bekräftar att flera personer har inlett behandling efter kontakt med Välj att sluta.

Kriminalvårdens uppdrag om insatser för att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterade brott har inneburit en vidareutveckling av det återfallsförebyggande arbetet för personer dömda för våldsbrott mot närstående samt ökad kunskap om hedersrelaterad brottslighet (S2018/04674). Det har även resulterat i framtagande av behandlingsprogrammet Predov (preventing domestic violence) som vänder sig till personer som utsätter närstående för våld.

En anpassning av Relationsvåldsprogrammet (RVP) har genomförts för att utveckla programmet till personer som har identifierats att ha utövat hedersrelaterat våld. Under uppdraget har nya forskningsstudier avseende bl.a. riskbedömning gjorts, liksom en behandlingsutvärdering och en intervjustudie om hedersvåld. Uppdraget har även bidragit till att ett digitalt behandlingsverktyg har testats och utvecklats.

För personer dömda för sexualbrott har Kriminalvården tagit fram det manualbaserade behandlingsprogrammet Seif – Sexualbrottsprogram med individuellt fokus. För klienter med bedömd låg eller medelstor risk för återfall i sexualbrott utvecklar Kriminalvården i dagsläget ett manualbaserat sexualbrottsprogram som beräknas bli färdigt för att prövas under hösten 2021.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen har ett pågående gemensamt uppdrag att verka för förbättrad upptäckt av våld i vissa klientgrupper 2019–2021 (A2019/01517). Under 2020 har bl.a. kunskapshöjande insatser genomförts för att personal vid myndigheterna som möter våldsutsatta och våldsutövare ska veta när och hur de ska ställa frågor och hur de ska agera när de får kännedom om att våld förekommer. Till uppdraget hör pilotverksamhet vid samordningsförbund för upptäckt av våld. Samordningsförbund främjar samverkan i enskilda ärenden mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet bedriver forskning med anknytning till den kliniska verksamheten inom området mäns våld mot kvinnor och driver den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. Under 2020 och 2021 tilldelades Uppsala universitet medel för att fortsatt driva, stärka och utveckla verksamheten med den nationella stödtelefonen, med bakgrund av att antalet personer som kontaktar linjen har ökat de senaste åren. Utöver att stärka upp bemanningen har medel, enligt Uppsala universitets redovisning, använts till extra satsningar för att förbättra stödet och tillgängligheten och för att öka kännedomen om stödtelefonen, särskilt med avseende på kvinnor och flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer eller som befinner sig i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Särskilda åtgärder har också vidtagits med anledning av pandemin.

Statsbidrag till kvinno- och tjejjourer

Sammantaget tog knappt 160 organisationer del av 139,6 miljoner kronor för bidrag enligt förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer 2019. Av dessa var 79 kvinnojourer, 55 kombinerade kvinno- och tjejjourer samt 22 tjejjourer. Socialstyrelsen uppföljning av bidragen för 2020 kommer i september 2021. Bidragen har i första hand använts till samtalsstöd, rådgivning och informationsarbete. Socialstyrelsen har även fördelat medel till brottsofferverksamhet riktad till hbtqi-personer.

Regionala resurscentrum för personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelserna har i uppdrag att på några platser i landet stödja utvecklingen av kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrum för barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Resurscentrum kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt poliser med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Även personer som medverkar i brottsutredningar kan få stöd och skydd. Det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län, som samordnar satsningen, beskriver att av det sammantagna resultatet att döma har verksamheternas framväxt kommit att fylla en viktig funktion inom pilotlänen. Den nationella samordningens arbete med att skapa tydligare ramar för arbetet har utvecklats inklusive en uppföljningsmodell för kvalitetssäkring av verksamheterna. Arbetet har syftat till att sprida utvecklingen med regionala resurscentra vidare till andra län. (Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2021:7).

Information till asylsökande och nyanlända unga

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har under 2020 haft fortsatt uppdrag att i samverkan med den nationella ungdomsmottagningen UMO, som driver webbplatsen youmo.se, genomföra informationsinsatser rörande hälsa och jämställdhet och arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck för yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga nyanlända och unga asylsökande i sitt arbete eller

inom ideella engagemang ([S2016/02759] och [A2019/00492]). Under 2020 har MUCF bl.a. lanserat en webbaserad utbildning. På grund av pandemin har de planerade utbildningarna Rätt att veta genomförts digitalt.

Arbete med tillfälligt och stadigvarande boende

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av skyddade boenden (2020). Av kartläggningen framgår bl.a. att det i hälften av landets kommuner finns minst ett skyddat boende. Flest skyddade boenden finns i storstadsregionerna. Under perioden från den 31 juli 2018 t.o.m. den 1 augusti 2019 bodde ca 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt på de skyddade boendena. Av alla boenden drivs 54 procent ideellt, medan 37 procent drivs i privat regi och 9 procent av kommunerna.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer, inklusive personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende. Insatser för att möjliggöra för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar ska ingå i kartläggningen.

Särskilt stöd till civilsamhällets arbete mot våld i nära relationer till följd av pandemin

Under 2020 beslutade regeringen om totalt 100 miljoner kronor till ideella organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer samt organisationer som arbetar med våldsutsatta kvinnor, barn och hbtqi-personer och mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (prop. 2019/20:146). Under 2021 har ytterligare totalt 230 miljoner kronor tillförts för samma syfte (prop. 2020/21:84, prop. 2020/21:99, och prop. 2020/21:208). Medlen syftar till att stödja organisationerna som med anledning av pandemin behöver anpassa eller förstärka sin stödverksamhet för att möta ökade eller förändrade behov. Stödverksamheter kan bl.a. avse ökad närvaro på nätet för att nå ut till utsatta grupper.

Effektivare brottsbekämpning

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har intensifierat sin samverkan mellan myndigheterna, bl.a. när det gäller förbättrad implementering av den gemensamt framtagna arbetsmetoden Ett utvecklat bästa arbetssätt. Syftet är att säkerställa effektivitet och rättssäkerhet i handläggningen av utredningar av sexualbrott och brott mot närstående. Informations- och utbildningsinsatser har bl.a. riktats till nyckelfunktioner inom myndigheternas brottsutredande verksamheter. Polismyndigheten har också utökat den resurs som arbetar med bl.a. utredningar om brott i parrelation, våldtäkt och brott mot barn med ca 350 medarbetare.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har även vidtagit ytterligare åtgärder för ökad uppklaring av brott med hedersmotiv. Bland annat har myndigheterna tagit fram uppdaterade metodstöd på området. Samtliga allmänna åklagarkammare samt Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet har under året utsett totalt 66 särskilda hedersåklagare. En särskild ämnesspecialist på området har också tillsatts.

Vidare har lagstiftningen på området skärpts genom att ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, en ny straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt att ett utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning har införts. Därtill bereds inom Regeringskansliet ett betänkande med förslag om införandet av ett särskilt hedersbrott.

Regeringen har i propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer bl.a. föreslagit att minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år och att

straffet för överträdelse av kontaktförbud skärps så att böter tas bort från straffskalan. Regeringen har även föreslagit att ett utvidgat kontaktförbud ska kunna förenas med villkor om elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd och att det s.k. väsentlighetskravet för kontaktförbud avseende en gemensam bostad och för särskilt utvidgat kontaktförbud tas bort. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022 (prop. 2020/21:217). Se vidare utgiftsområde 4 Rättsväsendet för ytterligare genomförda åtgärder på området.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

En utmaning i arbetet med mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel är att kunskapen om våldets omfattning är begränsad och osäker, vilket gör utvecklingen och de sammantagna effekterna av samhällets insatser svårbedömda. För att kunna följa utvecklingen är det centralt med statistik, kartläggningar och befolkningsundersökningar.

Utsatthet för misshandel och sexualbrott

I Nationella trygghetsundersökningen (2020) uppgav 2,7 procent av de kvinnor (16–84 år) som deltog i undersökningen att de utsattes för misshandel 2019, vilket är en liten minskning från 2018, då andelen var 2,8 procent. Bland män i samma åldersgrupp uppgav 4,6 procent att de utsattes för misshandel 2019, vilket är en ökning från 2018 då andelen var 4,4 procent. Bortsett från minskningen av utsatthet bland kvinnor i den senaste mätningen, har både kvinnors och mäns självrapporterade utsatthet för misshandel minskat något fram till de senaste tre årens mätningar, då en ökning har skett. Av männen uppgav 0,9 procent att den misshandel de hade utsatts för orsakat skador som föranledde besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare (allvarlig misshandel). Av kvinnorna uppgav 0,5 procent att de hade utsatts för allvarlig misshandel. Utsattheten för allvarlig misshandel är oförändrad för både män och kvinnor 2019 jämfört med 2018.

Gällande sexualbrott uppgav 9,4 procent av kvinnorna (16–84 år) som deltog i undersökningen att de hade utsatts för sexualbrott 2019, vilket är en minskning från 2018, då andelen var 9,9 procent. Motsvarande uppgift för män i samma åldersgrupp är 1,4 procent vilket är en minskning från 1,6 procent 2018. Sexualbrott innefattar ett brett spektrum av brott – allt från lindrigare brott såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. För både kvinnor och män har den självrapporterade utsattheten för sexualbrott ökat under fler år. För kvinnor minskade den för andra året i rad 2019; för män handlar det om en liten minskning det senaste året. Det återstår att se om det är början på en nedåtgående trend eller en tillfällig avvikelse. I utgiftsområde 4 Rättsväsendet redovisas en ökning av antalet anmälda sexualbrott vilket gör de senaste årens utveckling svårtolkad. Utvecklingen och sexualbrotten behöver även fortsättningsvis följas noga över tid.

Tabell 5.3 Självrapporterad utsatthet för sexualbrott 2006–2019. Andel utsatta av männen respektive kvinnorna i befolkningen, uppdelat på åldersgrupper

Procent

Ålder	Kvinnor	Män
16–24 år	29,2	3,2
25–44 år	12,5	2,1
45–64 år	4,1	0,9
65–84 år	0,6	0,2

Källa: Nationella trygghetsundersökningen Rapport 2020:8, Brottsförebyggande rådet.

Dödligt våld i parrelation har minskat över tid

Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 13 fall 2020 (16 fall 2019). Dödligt våld mot män i en parrelation uppgick till 4 fall 2020 (2 fall 2019). Antalet fall totalt sett har varierat mellan 11 och 26 sedan 2017. Det är för tidigt att uttala sig om utvecklingen av konstaterade fall av dödligt våld i parrelation, dels eftersom uppgifter endast finns för fyra år, dels eftersom det är en antalsmässigt liten kategori som kan uppvisa stora variationer från år till år. Jämförelser kan dock med viss försiktighet göras med de fördjupade studier av dödligt våld som Brå genomför återkommande. Enligt dessa studier låg antalet fall av dödligt våld i nära relation under en lång period (hela 90-talet och större delen av 00-talet) på i genomsnitt 20 fall per år, för att sedan minska till i genomsnitt 16 fall per år under åren 2008–2017.

Kännedom om hedersrelaterade brott

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har redovisat att antalet inkommande ärenden till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck minskade under 2020. År 2020 registrerades 784 ärenden jämfört med 1 019 ärenden 2019 och 187 ärenden 2014 (stödtelefonens första år). Enligt det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck är minskningen åtminstone delvis en följd av den pandemi som har präglat året. Av de utsatta som samtalen handlar om är uppskattningsvis drygt hälften under 18 år och de flesta (78 procent) flickor eller kvinnor. Andelen individer som är eller riskerar att bli bortförda och/eller kvarhållna utomlands mot sin vilja har ökat avsevärt bland 2020 års samtal till stödtelefonen, från 75 personer under 2019 till 105 personer under 2020. Det är vanligare än tidigare att flera barn i samma familj förs bort.

Under 2019 registrerades i patientregistret 2 238 vårdkontakter med någon av diagnoskoderna som indikerar att en flicka eller kvinna har varit utsatt för könsstympning (O34.7A Vård av blivande moder för abnormitet i vulva och perineum i form av tidigare könsstympning eller Z91.7 Kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien). Detta är en ökning från 1 119 registrerade vårdkontakter 2015 då diagnoskoden för kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien togs i bruk. Antalet har ökat varje år. Antalet registrerade vårdkontakter med anledning av könsstympning är dock inte ett mått på antalet utsatta personer.

Det finns ingen samlad statistik över hur många som utsätts för hedersrelaterade brott i Sverige. I uppdraget för det nationella sektorsövergripande kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, som regeringen gett i uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län att förbereda inrättandet av, ska det därför ingå att regelbundet undersöka omfattningen av hedersvåld i Sverige samt utvecklingen av samhällets insatser på området.

För att öka kunskapen och kompetensen bland yrkesverksamma som i sitt yrke kommer i kontakt med personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck har regeringen givit en rad uppdrag. Det handlar t.ex. om att yrkesverksamma inom socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha den kunskap och kompetens som krävs för att upptäcka fall av hedersrelaterat våld och förtryck och kunna agera. Vidare har Statens skolverk fått i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det ska göras genom kunskapshöjande insatser och stöd till olika personalgrupper inom förskolan och skolan. Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan länge ett nationellt uppdrag att bidra till att stärka statliga och kommunala verksamheters förmåga att förebygga och bekämpa hedersrelaterat

våld och förtryck, barnäktenskap, tvångsäktenskap samt könsstympning av kvinnor och flickor.

I Linköpings universitets (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) uppdrag om att stärka Barnahusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck identifieras fortsatta behov av kunskapshöjande insatser (A2019/00508). Barnafrid redovisar även att de under arbetet med uppdraget har fått signaler om att Barnahusen har fått in fler ärenden med barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck än tidigare, vilket kan tolkas som att medvetandegraden om dessa ärenden har ökat. Det pågår ett utvecklingsarbete inom nationella myndigheter avseende hedersrelaterat våld och förtryck. Inom kommuner och regioner däremot varierar resurserna och det saknas ett nationellt gemensamt utvecklingsarbete, därför menar Barnafrid att nationella uppdrag som detta, som möjliggör en jämlik kompetensutveckling oberoende av geografisk tillhörighet, är viktiga.

I Jämställdhetsmyndighetens uppdrag angående effektiva arbetssätt och metoder för informationsspridning gällande könsstympning av flickor och kvinnor redovisas att det finns få konkreta exempel på attityd och beteendeförändrade arbetssätt mot könsstympning av flickor. Vidare redovisar myndigheten att målgruppen behöver involveras bättre i arbetet och att informationssatsningar behöver bli mer tillgängliga och nå ut till alla berörda. Utmaningar som beskrivs är bl.a. att det är svårt att nå ut, särskilt till pojkar och män, och att det råder brist på kunskap hos yrkesverksamma (A2020/02685).

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att arbetet mot könsstympning behöver bedrivas långsiktigt och strukturerat. Nationella riktlinjer, statistik och en tydligare samverkansstruktur behöver utvecklas. Det finns vidare ett behov av utvärdering och följeforskning om effektiva förebyggande metoder. Målgruppen och deras omgivning behövs involveras mer aktivt, där har religiösa och traditionella ledare en roll.

För att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor har regeringen gett i uppdrag åt Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelsen Östergötland (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck), Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund att genomföra gemensamma och enskilda insatser avseende könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029).

Människohandel, koppleri och sexköp

Tabell 5.4 Anmälda och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel

Typ av anmälda och lagförda brott**	2016	2017	2018	2019	2020
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst*	603	563	848	764	1055
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst: kvinnor/män	0/334	0/222	0/329	0/346	0/528
Anmälda brott: koppleri (inkl. grovt) *	102	136	182	133	191
Lagförda brott, koppleri (inkl. grovt) kvinnor/män	2/24	1/11	11/24	7/18	5/30
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål*	81	82	93	106	110
Anmälda brott, människohandel för andra ändamål än sexuella	116	132	121	170	86
Lagförda brott människohandel (samtliga ändamål) kvinnor/män	2/6	1/4	2/13	0/3	5/5

Anm.: Kön som anges avser den lagförda personen.

Anm.: * Könsuppdelad statistik saknas.

Anm.: Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Statistiken över lagförda brott redovisar samtliga brott för vilka en enskild person befunnits skyldig genom ett lagföringsbeslut. Det är av flera skäl inte lämpligt att direkt jämföra anmälda brott med lagförda brott. En gärning (brott) som begås av flera personer kan exempelvis redovisas som flera lagförda brott.

Källa: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Den officiella kriminalstatistiken belyser inte den totala omfattningen av brottsligheten utan bara det som kommer till rättsväsendets kännedom. Enligt Polismyndigheten är det svårt att uppskatta hur många som är offer för människohandel i Sverige. Polismyndigheten menar att antalet anmälda brott till stor del beror på vilka resurser som polisregionerna avsätter för att uppdaga denna brottslighet, mängden inkomna tips och vilken kompetens som finns inom polisorganisationen.

Av brott som rör människohandel för andra ändamål än sexuella utgjorde 24 människohandel för tvångsarbete vilket är en minskning från 49 anmälningar under 2019. Antal anmälda brott under den nyare brottsrubriceringen människoexploatering uppgick till 79 under 2020.

Utvecklingen när det gäller antalet anmälda och lagförda brott som rör köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel (gällande vuxna) framgår av tabell 5.4 ovan.

Jämställdhetsmyndigheten samlar in uppgifter om misstänkta offer för människohandel i Sverige. Det handlar om personer som har identifierats dels av regionkoordinatorer, dels genom den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma. År 2020 identifierade regionkoordinatorerna över 350 vuxna som var utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel eller människoexploatering. En klar majoritet av dessa var kvinnor. Till de utsatta vuxna fanns fler än 30 medföljande barn. Regionkoordinatorerna identifierade därtill runt 50 barn som var utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel eller människoexploatering. Region-koordinatorerna hade under 2020 till följd av pandemin begränsade möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter, t.ex. uppsökande arbete. Möjligheten att identifiera utsatta och erbjuda stöd och skydd har därmed försämrats. Utöver det ovan nämnda har i genomsnitt tre ärenden i veckan med personer utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel kommit till Jämställdhetsmyndighetens kännedom via myndighetens stödtelefon för yrkesverksamma. Könsuppdelad statistik kan inte tillhandahållas av myndigheten då underlaget är för litet. Jämställdhetsmyndigheten ska fortsätta stärka arbetet mot att barn och unga utnyttjas genom sexuell exploatering och

människohandel. Jämställdhetsmyndigheten har bl.a. i uppdrag att fortsatt fokusera på att stärka arbetet mot att barn och unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel. Jämställdhetsmyndigheten ska kartlägga förekomsten av, samt sprida kunskap om behov av särskilda insatser för både vuxna och barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och som utnyttjas inom prostitution eller utsätts för människohandel.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i uppdrag av regeringen att följa upp och analysera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuella tjänster (BrB 6 kap. 11 §) och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling (BrB 6 kap. 9 §). Brå ska inom ramen för uppdraget belysa rättsväsendets hantering av dessa brott från anmälan till dom. Brå ska vid behov lämna förslag på hur rättsväsendets hantering av anmälda sexköpsbrott och samverkan med socialtjänsten kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 29 april 2022 (Ju2020/03554).

Under 2020 har Migrationsverket upprättat 366 interna rapporter om misstänkt människohandel och människoexploatering. Detta innebär en minskning jämfört med 2019. Av dessa gällde 221 rapporter kvinnor och 145 män, 48 rapporter avsåg minderåriga, varav 14 flickor och 34 pojkar. Under vissa omständigheter kan Migrationsverket efter ansökan av en förundersökningsledare fatta beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner. Det kan t.ex. handla om att potentiella offer för människohandel ska få tid för att avgöra om de vill medverka i en rättegång. Under 2020 beviljades 64 individer (46 kvinnor, 3 flickor, 12 män och 3 pojkar) tidsbegränsade uppehållstillstånd som bevispersoner på grund av att de misstänks ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Av dessa var 20 individer EU-medborgare. Av Migrationsverkets statistik går dock inte att utläsa hur många av dessa som fått tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av människohandel för sexuella ändamål eftersom förundersökningsledarna inte alltid till en början kan specificera vilken typ av exploatering det rör sig om.

Jämställdhetsmyndigheten ansvarar för och finansierar återvändarprogrammet för utsatta personer inom prostitution och människohandel som genomförs av FN-organet International Organization for Migration (IOM). Programmet avser individanpassat stöd för utländska medborgare utsatta för prostitution och människohandel i Sverige. Under 2020 återvände 20 personer inom ramen för programmet. Av de 20 personerna var 10 kvinnor och 10 män och majoriteten kom från Bulgarien, Rumänien och Polen. De som återvände var utsatta för människohandel för sexuella ändamål, tiggeri, kriminella ändamål, exploatering i hushållsarbete eller i tvångsarbete.

Sverige har sedan 2016 en särskild ambassadör i det bilaterala och multilaterala arbetet mot människohandel i syfte att öka det internationella samarbetet på området. Sedan 2019 arbetar Sverige och Frankrike utifrån en överenskommelse om att bedriva en gemensam diplomati mot människohandel för sexuell exploatering och prostitution och under 2020 genomfördes gemensamma insatser inom ramen för det samarbetet.

Utveckling av metoder och arbetssätt

Att ta fram och kvalitetssäkra nya metoder för yrkesverksamma är ett långsiktigt utvecklingsarbete. Sedan den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beslutades 2016 har regeringen tagit flera initiativ i denna riktning som kan förväntas resultera i förbättrade metoder först på några års sikt. Det avser bl.a. utvecklingen av våldsförebyggande insatser, förutsättningarna för att upptäcka våld och regionala stödstrukturer.

Kunskapsnivån avseende mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel visar, enligt länsstyrelsernas rapportering, på en fortsatt ökning både regionalt och lokalt.

På uppdrag av regeringen har Statskontoret i rapporten Mäns våld mot kvinnor – En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin (2021:3) följt upp och analyserat myndigheternas arbete med den nationella strategin om mäns våld mot kvinnor. Statskontoret har även analyserat styrningen inom området, bedömt hur samverkan har påverkats av den nationella strategin samt analyserat hur arbetet och samverkan kan utvecklas vidare och effektiviseras.

Sammantaget bedömer Statskontoret att nationella strategin och de regeringsuppdrag som myndigheterna har fått inom området har bidragit till att myndigheterna är mer aktiva och samverkar i större utsträckning. Men Statskontoret bedömer att det finns utrymme att förbättra arbetet och samverkan ytterligare. Statskontorets analys visar att kunskapskedjan inom området mäns våld mot kvinnor behöver fungera bättre. Många myndigheter arbetar med att ta fram och sprida kunskap inom området, men Statskontoret bedömer att det råder brist på utvärderade förebyggande metoder och arbetssätt inom området. Statskontoret bedömer också att det behövs bättre insatser för att yrkesverksamma inom framför allt kommuner och regioner ska kunna använda kunskapen.

Statskontoret bedömer att länsstyrelserna har fått goda förutsättningar för att verka för att strategin ska få genomslag inom länen. Däremot kan länsstyrelserna effektivisera sitt arbete, bl.a. att respektive länsstyrelse bör förbättra sin interna samordning.

Regeringens uppdrag till Barnombudsmannen att utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) kartlägga befintlig kunskap om hur och var barn konsumerar, eller exponeras för, pornografi och hur det påverkar barns och ungas hälsa och relationer (A2020/00346) redovisades den 30 juni 2021. Kartläggningen visar att nästan alla pojkar och en majoritet av flickorna har exponerats för eller konsumerat pornografi innan de fyllt 18 år. Det är något färre barn i dag än för 15 år sedan som har tittat på pornografi, men de som gör det tittar mer frekvent. De allra flesta letar själva upp materialet och den oavsiktliga exponeringen verkar inte ha ökat de senaste 10 åren. Det har i vissa studier observerats samband mellan frekvent pornografikonsumtion och psykisk ohälsa, beteendeproblem såsom sexuellt våld och sexuellt aggressivt beteende (främst bland pojkar och framför allt i samband med våldsam pornografi) samt utsatthet för sexuellt våld och erfarenhet av att ha sex mot ersättning (främst bland flickor). Studierna visar dock inte på något orsakssamband och sambandet ser olika ut hos olika barn då det finns många riskfaktorer som påverkar varandra. Det finns även studier som tyder på att barn och unga utvecklar strategier för att navigera bland pornografiskt material, vilket kan hjälpa dem att undvika det de upplever är negativt. Barnombudsmannen understryker vikten av att öka kunskapen om hur olika faktorer påverkar varandra för att förstå hos vilka barn sambanden är som starkast. Detta skulle även öka kunskapen om motståndskraften mot negativ påverkan, vilka som inte påverkas och varför. Barnombudsmannen lyfter även ett behov av att genomföra systematiska utvärderingar av innehållsfilter i skolor, hemmiljö och andra relevanta sammanhang eftersom detta inte har gjorts i en svensk kontext. De utvärderingar som gjorts i andra länder visar varken evidens för att filter är effektiva eller för motsatsen. Vidare framkommer i rapporten att barn och unga efterfrågar att få prata om sex, sexualitet och relaterade frågor så som pornografi och att de barn och unga som har intervjuats av Barnombudsmannen anser att sex- och samlevnadsundervisning är den viktigaste tillgången för att motverka eventuell negativ påverkan. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har med medel från regeringen genomfört

och redovisat en studie om ungdomars utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering, vilken omfattar ungdomars användning av och attityder till pornografi, (se utg.omr. 9, avsnitt 8).

5.3.8 EU och internationellt samarbete

Regeringen arbetar för att driva på jämställdhetsarbetet inom EU, FN, Europarådet, OECD och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer, inte minst genom Sveriges feministiska utrikespolitik.

Regeringen arbetar också för att på nationell nivå uppfylla Sveriges internationella åtaganden och förpliktelser avseende jämställdhet, däribland FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), Pekingplattformen och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).

EU-samarbetet

Under 2020 har regeringen bl.a. arbetat för att lyfta fram åtgärder som bidrar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och drivit på kommissionens arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor och barn.

Förhandlingar pågår i frågan om EU ska ansluta sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen. Sverige verkar för att EU ska ansluta sig till konventionen. Beslut om EU:s anslutning har ännu inte antagits av rådet. I syfte att lösa de låsta positionerna vände sig Europaparlamentet under 2019 till EU-domstolen med en begäran om yttrande. Yttrandet väntas under 2021.

Sverige kommer att ta över ordförandeskapet i Europeiska unionens råd i januari 2023. Tillsammans med Frankrike och Tjeckien ingår Sverige då i en trio av ordförandeskapsländer som inleds av Frankrike våren 2022. Jämställdhetsenheten har under 2020 varit initiativtagare till ett samarbete med övriga trio-länder på jämställdhetsområdet. Två gemensamma teman för jämställdhetsarbetet har överenskommits inom trion, nämligen kvinnors ekonomiska egenmakt och mäns våld mot kvinnor.

Sverige har under 2020 verkat för att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i den förordning som styr Faciliteten för återhämtning och resiliens.

Sverige innehar sedan 2019 och fram t. o. m. 2022 ordförandeposten i styrelsen för Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

Europarådet

Europarådets jämställdhetskommission, där Sverige deltar, har under 2020 haft ett särskilt fokus på covid-19 och dess effekter på jämställdhet och utsatthet för våld i hemmet och våld mot kvinnor. Kommissionen har 2020 beslutat att utarbeta en ny rekommendation om kvinnor som är migranter som ska antas under 2021. Sverige samarbetade med kommissionen i genomförandet av ett digitalt sidoevent vid CSW65 om Istanbulkonventionens normativa betydelse för arbetet med våld mot kvinnor.

Sverige deltar också i möten i Europarådets partskommitté till Istanbulkonventionen som under 2020 har utarbetat en rekommendation om Istanbulkonventionens betydelse för arbetet mot våld i hemmet och mot kvinnor under pandemin.

Sveriges arbete inom FN på jämställdhetsområdet

Årets huvudtema för den 65:e sessionen av FN:s kvinnokommission (CSW65), var makt och inflytande samt ett särskilt fokus på könsrelaterat våld utifrån detta. I Sveriges delegation ingick tolv civilsamhällesorganisationer liksom myndighetsrepresentanter från Jämställdhetsmyndigheten och Sida. Slutsatser kunde efter långa och svåra förhandlingar antas. Utifrån svenska prioriteringar är flera aspekter av slutsatserna positiva, givet att tidigare överenskommet internationellt språk ligger fast trots det omfattande motstånd som finns globalt och som framkom vid förhandlingarna. Sverige drev under förhandlingarna bl.a. frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och sexualundervisning, ekonomisk jämställdhet, eliminerandet av mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, tydligt jämställdhetsfokus i covid-19-återhämtningskontext, förbud mot köp av sexuella tjänster och människohandel, civilsamhällets roll för att främja jämställdhet, samt jämställt politiskt deltagande. Sverige har därtill medverkat i FN:s initiativ Generation Equality där syftet är att accelerera det globala arbetet för jämställdhet för att uppfylla åtagandena inom Pekingplattformen.

Sverige har arbetat aktivt för jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet. samt för mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och där så är möjligt, förstärka framsteg som har gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller SRHR. Sverige har aktivt verkat för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser att uppmärksamma konfliktrelaterat sexuellt våld och hur covid-19 drabbat kvinnor i konfliktsituationer. I samband med 20-årsfirande av resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet stod Sverige värd för flera möten för att påskynda genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Sveriges arbete inom OECD på jämställdhetsområdet

Under 2021 har Working Party on Gender Mainstreaming and Governance (WP GMG), där Sverige ingår i byrån, vidtagit åtgärder för att främja att konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och medlemsländernas respons med anledning av covid-19. I motsvarande arbetsgrupp inom ramen för OECD:s biståndskommitté, Gendernet, har Sveriges arbete kunnat bidra till viktigt policyarbete inom området.

Nordiska ministerrådet och Östersjöstaternas råds samarbete på jämställdhetsområdet

Under hösten 2020 publicerades en ny nordisk rapport om internetforum som främjar hat mot kvinnor och mot feminism – The Angry Internet – som lanserades på ett webbinarium. Rapporten utgör ett viktigt bidrag till att få ny information om hat och hot mot kvinnor i arbetet mot ett jämställt samhälle, fritt från våld och trakasserier. De nordiska jämställdhetsministrarnas aktiviteter för att stödja 25 års jubileet av Pekingplattformen och att särskilt fokusera på unga genomfördes vid CSW65 i mars 2021 i form av ett digitalt möte mellan ministrarna, unga nordiska aktivister och UN Women samt ett digitalt seminarium med ministrar och unga aktivister. Temat vid aktiviteterna var ungas aktörskap och jämställdhet. Unga och jämställdhet var också temat för ett av två ministermöten som genomfördes där även unga bjöds in att delta. Ledarskap, ungas möjlighet till inflytande, sociala normer, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är exempel på frågor som lyftes vid mötet.

Sverige fortsätter att prioritera det regionala samarbetet mot människohandel inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB).

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Jämställdhet är en central del av ett demokratiskt samhälle. Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet, bl.a. som nummer ett i Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) jämställdhetsindex. Målen för jämställdhetspolitiken är dock ännu inte uppnådda. Med utgångspunkt i resultaten måste bl.a. utrikes födda kvinnors situation förbättras utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Att mäns våld mot kvinnor ännu långt ifrån har upphört är oacceptabelt liksom att det finns kvinnor och män, flickor och pojkar i Sverige som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Pojkars studieresultat fortsätter att ligga tydligt under flickors. Det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är ännu inte uppnått.

Pandemins effekter har påverkat jämställdheten, t.ex. när det gäller mäns våld mot kvinnor, kvinnor och mäns ekonomi och hälsa. Vidare har risken för våld mot barn ökat under pandemin. Det är ännu för tidigt att fullt ut kunna bedöma hur effekterna av covid-19-pandemin har påverkat jämställdheten. Det saknas också heltäckande kunskap om Sveriges krishantering och de krisåtgärder som har vidtagits ur ett jämställdhetsperspektiv.

Regeringens generella bedömning är att även om jämställdhetsarbetet ger resultat och går framåt behöver arbetet fortsätta om målen ska kunna nås.

5.4.1 Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering

Inom Regeringskansliet och andra statliga myndigheter samt regioner och kommuner bedrivs ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering. Regeringens bedömning är att resultatet av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2020 som helhet låg på en relativt stabil och hög nivå. Jämställdhetsintegrering är ett arbete som behöver bedrivas och utvecklas kontinuerligt.

Regeringens bedömning är att jämställdhetsintegrering i myndigheter har bidragit till uppfyllelse av de jämställdhetspolitiska målen.

Regeringens samlade bedömning är att JiM-programmet har varit framgångsrikt och bidragit till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmyndighetens analys av jämställdhetspolitiska åtgärder 2020 (A2021/00973) visar att myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering har bidragit till måluppfyllelsen inom samtliga delmål, framför allt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, ekonomisk jämställdhet och jämställd hälsa. De flesta av myndigheterna har byggt upp en stabil infrastruktur och lagt en god grund för ett framtida jämställdhetsarbete, även om arbete återstår för att nå önskade samhällseffekter. Regeringen ser positivt på utvecklingen mot stärkt samverkan mellan myndigheterna, bl.a. genom den modell för strategiskt erfarenhets-utbyte, JiM+, som har utvecklats inom ramen för JiM-programmet. Regeringen bedömer att modellen har goda förutsättningar att påskynda arbetet att nå de jämställdhetspolitiska målen och bedömer det som positivt att JiM+ under 2022 kommer att erbjudas fler myndigheter.

Myndigheterna har dock kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete. Regeringen noterar att utmaningar kvarstår innan alla myndigheter fullt ut jämställdhetsintegrerat sina verksamheter samt att såväl Jämställdhetsmyndigheten, Statskontoret som Kommissionen för jämställda livsinkomster bedömer att regeringens styrning, uppföljning och återkoppling av resultat är av vikt för att den positiva utvecklingen ska fortsätta.

Även det regionala och lokala arbetet har gått framåt. Länsstyrelserna, som utgör regionala nav i arbetet för jämställdhet, har stor betydelse för att de

jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag regionalt och lokalt. Regeringens bedömning är att länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering bedrivs ambitiöst och har gett konkreta resultat. Att Länsstyrelserna sedan 2021 har i uppdrag att tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten vara ett regionalt stöd i JiM-arbetet har goda förutsättningar att stärka detta arbete ytterligare och bidrar till den samlade styrningen av jämställdhetspolitiken.

För jämställdhetsarbetet i kommuner och regioner har även överenskommelsen mellan regeringen och SKR haft betydelse. Överenskommelsen har framför allt bidragit till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra men även de övriga delmålen har påverkats positivt, t.ex. genom satsningen på modellkommuner.

5.4.2 Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män har på vissa områden stannat av. Representation i beslutsfattande församlingar redovisas vart fjärde år efter valen men Sverige är inte jämställt i termer av könsfördelning på beslutsfattande positioner. Andelen kvinnor och män i styrelser och ledning i de av staten hel- och delägda företagen är jämn, men i börsföretagen utgör kvinnor en dryg tredjedel av styrelserna och en knapp tiondel av ordförande. Även om andelen kvinnor har ökat på flera positioner i näringslivet de senaste åren går utvecklingen långsamt och mönstren består.

Mönstren för kvinnors och mäns utsatthet och oro ser fortsatt olika ut och får olika konsekvenser för kvinnor och män.

Det statliga stödet för kvinnors organisering fortsätter att bidra till kvinnors organisering i sammanslutningar och deltagande i demokratiska processer. Stödet bidrar även till ett levande civilsamhälle.

5.4.3 Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd

Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Kvinnor har fortfarande lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid, högre frånvaro från arbetet samt lägre lön än män. Orsakerna är flera och handlar bl.a. om könsstereotypa mönster. Kvinnor tar fortfarande ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet och tar ut den största andelen av föräldrapenningen, inklusive mer obetald ledighet, vilket leder till lägre arbetsinkomst, lägre pension och därmed en bristande ekonomisk självständighet. Den genomsnittliga kapitalinkomsten är dessutom mer än dubbelt så stor för män som för kvinnor, vilket bl.a. kan härledas till skillnaden mellan antalet män respektive kvinnor som driver företag. Detta sammantaget bidrar på sikt till lägre livsinkomster och pensioner för kvinnor än för män, vilket utgör en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard.

Ett flertal åtgärder har vidtagits på arbetsmarknaden och inom arbetslivsområdet som syftar till att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män. En viktig del i detta är den kommission för jämställda livsinkomster (dir. 2020:22) som regeringen har inrättat och som ska lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Även OECD:s uppdrag att göra en internationell kartläggning av olika metoder för att åstadkomma jämställda löner liksom Jämställdhetsmyndighetens rapport av jämställdhetspolitiska åtgärder 2020 har en bäring på hur den ekonomiska jämställdheten kan förbättras. Uppdragen är kunskaps- och verksamhetsutvecklande samt informationsspridande. JiM-programmet bedöms även bidra till att förbättra den ekonomiska jämställdheten. Statskontorets utvärdering av JiM-programmet indikerar vidare att det finns en potential att delmålet

om den ekonomiska jämställdheten fortsatt kan utvecklas i positiv riktning med stöd av insatserna, inom ramen för programmet. SKR:s regeringsfinansierade satsning Modellkommuner och regioner rapporterar också exempel på resultat med bäring på ekonomisk jämställdhet.

5.4.4 Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och utbildningsval

Flickor och kvinnor presterar generellt bättre än pojkar och män i hela utbildningssystemet. Även om vissa framsteg har gjorts har pojkar alltjämt sämre genomsnittliga betygspoäng än flickor i alla grundskolans ämnen förutom idrott och hälsa, där flickor och pojkar har samma genomsnitt. Det är färre män än kvinnor som studerar vidare efter gymnasieskolan och studiegapet mellan kvinnor och män fortsätter att öka.

Könsskillnaderna i studieval leder till en könsuppdelad arbetsmarknad och försämrar förutsättningarna för kompetensförsörjning inom de bristyrken som har en kraftig underrepresentation av antingen kvinnor eller män, såsom vård och omsorg, utbildning, teknik och hantverksyrken. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och sektorer är även en förklaring till den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen och ett hinder för ekonomisk jämställdhet. Regeringens bedömning är att det är viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka bakomliggande normer och värderingar som leder till könsskillnader vad gäller utbildnings- och yrkesval såväl i utbildningsväsendet som på arbetsmarknaden.

Flera initiativ i en sådan riktning har tagits. Skolans jämställdhetsuppdrag för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen har stärkts genom läroplansförändringar. För att ytterligare öka kunskapen om könsskillnader i utbildningsval har Jämställdhetsmyndigheten fått i uppdrag att göra en sammanställning av befintlig forskning och kunskap på området. Även uppdraget om jämställdhetsintegrering vid högskolor och universitet har bidragit till att utmana könsbundna studieval hos sökande till högre utbildning.

5.4.5 Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är trots viss utjämning mellan könen fortsatt ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Det finns en ojämn och stereotyp fördelning redan när de gäller hur flickor och pojkar hjälper till hemma.

Den ojämställda fördelningen av betalt och obetalt arbete innebär att arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor och män skiljer sig åt och är en av förklaringarna till den ekonomiska ojämställdheten. Snedfördelningen kan också ha negativa konsekvenser för det jämställda föräldraskapet samt innebära att barnet får mindre tid med endera föräldern än om föräldraledigheten hade delats mer jämställt. Utvecklingen går dock framåt mot ett mer jämställt uttag av föräldraledighet, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Men utvecklingen går långsamt, även om framsteg har gjorts bl.a. som en följd av såväl ändrade normer som införandet av reserverade månader.

Hur effekter av pandemin påverkar delmålet

Det obetalda och betalda omsorgsarbetet har påverkats till följd av de olika restriktioner som har satts in för att minska smittspridningen under pandemin. Detta gäller såväl hushållsarbete. såsom matlagning och städning, som omsorgen av barn, äldre och personer med funktionsnedsättning. Det finns en risk att hemarbetet ökar i

omfattning när betalt och obetalt arbete flyter samman. Det obetalda och betalda omsorgsarbetet av barn har ökat då minsta tecken på sjukdomssymptom har inneburit att barnet fått vara hemma i stället för i förskolan eller skolan. Uttaget av tillfällig föräldrapenning fördelas under pandemin huvudsakligen på samma sätt (40–60 där kvinnor tar ut merparten) som innan utbrottet av covid-19.

Fortfarande finns för få data för att kunna bedöma hur delmålet påverkats av pandemin. Viktiga frågor att följa är utöver de redan nämnda är bl.a. hur rådande restriktioner inom framför allt mödravården har påverkat mäns tidiga engagemang i omsorgen av barn.

5.4.6 Ökad kunskap behövs för jämställd hälsa

Det är väl känt att det finns skillnader gällande hälsa både mellan könen och mellan grupper av kvinnor och män och det finns även studier som tyder på skillnader i vård och behandling. Det saknas däremot tillräcklig kunskap både om omfattningen av dessa skillnader och om de bakomliggande orsakerna.

För att uppnå jämställd hälsa behöver fokus riktas mot både kvinnors och mäns hälsa. Hälsan hos kvinnor med endast förgymnasial utbildning förbättras inte i samma takt som för andra grupper. Bland personer med funktionsnedsättning är könsskillnaderna vad gäller självskattad hälsa större än bland befolkningen som helhet. I insatser för att främja psykisk hälsa behöver en utgångspunkt vara att bryta destruktiva könsnormer. Det är centralt att analysera utvecklingen utifrån andra perspektiv än enbart kön då studier visar att de hälsodestruktiva konsekvenserna av maskulina normer tar sig starkare uttryck hos män med lägre socioekonomisk position. Regeringens bedömning är att det viktigt att se på hälsa ur ett intersektionellt perspektiv och att säkerställa att insatser når rätt grupper.

Vidare har pandemin haft en stor inverkan på den vård och omsorg som ges i samhället med minskningar i antalet operationer, besök till vårdcentraler, specialist- och akutvård. Det kommer att finnas ett stort behov av att följa den fortsatta utvecklingen av pandemins effekter på hälsa, hälso- och sjukvård samt omsorgen ur ett jämställdhetsperspektiv. För att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa krävs att hälso- och sjukvården har relevanta kunskaper och förutsättningar för att ge en jämställd hälso- och sjukvård.

5.4.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck

Regeringen bedriver ett intensivt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Åtgärdsprogrammet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2020, liksom flera insatser inom handlingsplanen mot könsstympning av kvinnor och flickor, löpte ut vid årsskiftet. Regeringen presenterade den 16 juni 2021 ett åtgärdspaket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Åtgärdspaketet är en del av ett mer omfattande åtgärdsprogram som kommer att presenteras under hösten 2021 och som baseras på de satsningar som presenteras i åtgärdspaketet. Därtill pågår viktigt arbete för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Lagstiftning har skärpts och medel har avsatts för att öka kunskapen och kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck i samhället i stort.

Ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete

Det finns ett fortsatt behov att utveckla det av universella (primärpreventiva) våldsförebyggande arbetet i Sverige, dvs. tidiga våldsförebyggande åtgärder riktade till breda målgrupper. Stiftelsen 1000 möjligheters arbete tyder på ett stort behov hos

unga att tala om våld i deras egna partnerrelationer och vikten av insatser riktade till unga män som utövar våld och kontroll i sådana relationer.

Socialstyrelsen har bekräftat att det finns svagheter i återfallsförebyggande behandlingsinsatser utanför Kriminalvården, vilket även tidigare har uppmärksammats av 2017 års utredning på området (SOU 2018:37). Det är därför en positiv utveckling att Kriminalvårdens nya behandlingsmetod för våldsutövare i nära relation, Predov, även har gjorts tillgänglig utanför myndigheten, t.ex. inom socialtjänsten.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Det myndighetsgemensamma uppdraget om förbättrad upptäckt av våld 2019–2021 har fått stort genomslag. Uppdraget innebär att ett systematiskt arbete för att upptäcka våld utvecklas med stöd av samordningsförbunden som är en etablerad organisation för samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i enskilda ärenden på lokal nivå. Regeringen bedömer att de myndigheter som ingår i uppdraget har goda förutsättningar att öka upptäckten av våld och förbättra hänvisningen till relevanta insatser för våldsutsatta.

Den pågående spridningen av covid-19 har ökat risken för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Statsbidragen till lokala kvinno- och tjejjourer är fortfarande viktiga och kompletterar det offentliga brottsofferstödet. Statsbidragen har förstärkts med anledning av pandemin. Jämställdhetsmyndigheten har i rapporten Covid-19 och våldsutsatthet (Jämställdhetsmyndigheten 2021:8) observerat stora skillnader mellan olika kommuner vad gäller bl.a. information till grupper med särskild utsatthet, såsom barn och äldre, personer med funktionsnedsättning och hbtqi-personer. Insatser som bedöms vara effektiva är bl.a. ökade öppettider i jour- och stödverksamheter, information på flera språk samt anpassad och riktad information till olika målgrupper.

För att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck är det centralt att bekämpa brotten och skydda offren. Lagstiftning har därför skärpts genom att ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, en ny straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt att ett utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning har införts. Därtill bereds inom Regeringskansliet frågan om införandet av ett särskilt hedersbrott. Därutöver behövs ökad kunskap och kompetens bland yrkesverksamma t.ex. inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skolan. Vidare måste samhället nå fler som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck samt att tillhandahålla en mer operativ stödverksamhet för målgruppen. Länsstyrelsernas pilotverksamhet med regionala resurscentrum för barn och vuxna som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck utvecklas fortsatt. Regeringen har vidare gett Länsstyrelsen i Östergötlands län i uppdrag att förbereda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Genom inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum permanentas det nationella arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och blir därmed mer långsiktigt. Kompetenscentret ska ha en stödjande roll till många myndigheter i deras uppdrag kring hedersrelaterat våld och förtryck.

Utsatthet inom prostitution och människohandel har ökat under pandemin och det är viktigt att stärka såväl det förebyggande arbetet som stödinsatser på området för att utsatta ska få det skydd och stöd de har behov av och också rätt till. I arbetet mot prostitution och människohandel har landets regionkoordinatorer en viktig funktion. Regeringen föreslog i Vårändringsbudget för 2021 att tillföra ytterligare 13 miljoner kronor för att stärka Jämställdhetsmyndighetens insatser inom ramen för myndighetens nationella samordningsuppdrag mot alla former av människohandel och bidra med ytterligare kompetensstöd till yrkesverksamma. Länsstyrelserna beskriver det samlade arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål inom

länen som ett utvecklingsområde som inte har kommit lika långt som andra våldsområden.

Effektivare brottsbekämpning

Brottsbekämpning är ett grundläggande uppdrag för rättsväsendet (se utg.omr. 4). Samtidigt är de rättsvårdande myndigheterna beroende av andra samhällsaktörer i detta avseende. Det gäller exempelvis hälso- och sjukvårdens förmåga att säkra bevis vid misstänkta sexualbrott och könsstympning samt socialtjänstens brottsofferstödjande och återfallsförebyggande insatser vid bl.a. hedersrelaterat våld. Regeringen bedömer att utvecklingen som sker inom rättsväsendet när det gäller metoder, kunskap och samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck går åt rätt håll, men fortsatta insatser krävs inom området.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Regeringen har gett flera uppdrag, bl.a. till Jämställdhetsmyndigheten, Skolverket och Socialstyrelsen, för att förbättra kunskapsläget för ett evidensbaserat arbete på området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Även länsstyrelserna bedriver ett viktigt utvecklingsarbete i den riktningen. Regeringsuppdrag till myndigheter och överenskommelsen med SKR har även bidragit att universitet och högskolor har engagerats i arbetet, genom att följa utvecklingen om frågor som rör mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, och hedersrelaterat våld och förtryck.

Det finns dock alltjämt ett stort behov av kvalitetssäkrade metoder och arbetssätt bland yrkesverksamma samt av uppföljning och statistik på nationell nivå. Dessutom finns grundläggande kunskapsbrister, t.ex. när det gäller pornografin och dess påverkan på samhället och vilket behov av stöd och skydd som finns för personer som medverkar i pornografi, särskilt ungdomar.

Regeringen bedömer att inrättandet av ett permanent nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck kommer att leda till ökad kunskap, långsiktighet i arbetet och större möjligheter att följa utvecklingen på området hedersrelaterat våld och förtryck.

Länsstyrelserna har under senare tid visat påtagliga förbättringar i sitt arbete, inte minst i de mindre länen. Det handlar bl.a. om utökad samverkan med rättsväsendet och skolan. I det fortsatta arbetet för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är det viktigt att länsstyrelserna har goda förutsättningar för att stödja lokala och regionala aktörer.

5.4.8 EU och internationellt samarbete

Utvecklingen för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har varit under hot i olika internationella sammanhang. På många håll i världen har kvinnors och flickors möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter begränsats. Under covid-19-pandemin har inte minst våld mot kvinnor och flickor och hedersrelaterat våld och förtryck ökat och flickors tillgång till skolgång på vissa håll begränsats.

Under året har begreppet gender mött tilltagande motstånd i olika internationella sammanhang. Likaså har Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) ifrågasatts utifrån gender-begreppet. Det förekommer felaktiga föreställningar om att konventionen medför nya tolkningar av kön och sexuell läggning som bl.a. hotar den rådande

tolkningen av familjebegreppet i vissa länder. Även frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive tillgång till säker och laglig abort, möter ofta starkt motstånd. Detta har lett till att regeringen har ökat samarbetet med andra likasinnade länder att driva dessa frågor (se vidare utg.omr. 7). Regeringen välkomnar initiativ såsom att inom FN:s initiativ Generation Equality inrätta internationella koalitioner på prioriterade områden för jämställdheten. Det är positivt att Sverige även fortsättningsvis har en framträdande roll i detta arbete, inklusive som en av ledarna för koalitionen för ekonomisk jämställdhet, vilket är särskilt angeläget då just ekonomisk jämställdhet är det målområde som ligger längst ifrån att uppfyllas globalt enligt bl.a. World Economic Forum.

EU antog en ny handlingsplan för jämställdhet (Gender Action Plan III) för EU:s externa arbete inklusive agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Sverige var aktivt i arbetet med att ta fram den nya handlingsplanen som höjer ambitionen genom bl.a. ett eget mål för SRHR och mer fokus på stöd för kvinnorättsorganisationer. Planen ligger överlag i linje men svenska prioriteringar.

Inom ramen för det nordiska samarbetet finns stora möjligheter att samverka för att mobilisera och stödja det internationella jämställdhetsarbetet. De nordiska länderna har ofta samsyn i jämställdhetsfrågor vilket Sverige kan nyttja i det internationella samarbetet.

Inom ramen för Europarådet deltar Sverige i påverkansarbete inom området för delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, med utgångspunkt i Istanbulkonventionen.

5.5 Politikens inriktning

Sverige har en feministisk regering. Det innebär att jämställdhetsperspektivet genomsyrar politikens utformning och olika politiska beslut inom alla områden, både i det nationella och det internationella arbetet. Skillnader i livsvillkor och fördelning av makt och resurser baserade på kön är ett samhällsproblem som kan och ska motverkas bl.a. genom politiska beslut. Det är angeläget att bevaka vilka konsekvenser pandemin har fått för jämställdheten. Jämställdhetsmyndigheten fyller en central roll för genomförandet av jämställdhetspolitiken och kommer att fortsätta bidra med viktigt stöd och underlag till regeringen även när det gäller pandemins konsekvenser.

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har varit en prioriterad fråga för regeringen både under den här och den förra mandatperioden. Det är en fråga som kräver långsiktiga åtgärder och en hållbar struktur. Regeringen föreslår nu ett intensifierat arbete med permanenta medel som ska tillföras för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

De jämställdhetspolitiska delmålen påverkar varandra och insatser behövs inom alla delmål för att det övergripande målet ska kunna uppfyllas. Regeringen föreslår därför ett jämställdhetslyft i syfte att stärka och fokusera arbetet för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Arbetet med jämställdhetsintegrering stärks och utvecklas

Arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering fortsätter att stärkas. Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och uppdrag om jämställdhetsintegrering till universitet och högskolor fortsätter. Jämställdhetsmyndigheten har en nyckelroll i arbetet med jämställdhetsintegrering, inte minst när det gäller att stödja myndigheterna i arbetet med att bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken.

Regeringen avser även att stärka arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå, bl.a. med fokus på delmålen om ekonomisk jämställdhet och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Satsningen förstärker bl.a. länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har på vissa håll stagnerat eller backat. Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet makt och inflytande visar t.ex. att kvinnors representation i kommunfullmäktige och kommunstyrelser i landet som helhet har legat runt 40-procentstrecket de senaste 25 åren och att en nedgång från 37 till 32 procent kan noteras på posten som kommunstyrelsens ordförande runt om i landet. Myndighetens uppföljning liksom andra rapporter visar att kvinnor diskrimineras och utsätts för hot, hat och trakasserier inom politiken, som opinionsbildare och som journalister. Detta påverkar kvinnors vilja att uttala sig offentligt och unga kvinnor väljer att avsäga sig förtroendeuppdrag. Det är oacceptabelt och måste motverkas. Regeringen avser att stärka arbetet mot hot och hat mot förtroendevalda samt ge Jämställdhetsmyndigheten fortsatt uppdrag när det gäller delaktighet och deltagande i den lokala demokratin.

Ekonomisk jämställdhet

Trots ett mångårigt arbete för att uppnå ekonomisk jämställdhet råder det fortfarande olika förutsättningar för kvinnor och män att delta och utvecklas i arbetslivet. Målet om ekonomisk jämställdhet och möjlighet till egen försörjning gäller alla och ska ses i ett livscykelperspektiv. Kommissionen för jämställda livsinkomster kommer i februari 2022 att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Sverige bidrar också med medel till OECD i genomförandet av en internationell studie av de metoder som används i olika länder för att uppnå jämställda löner.

Arbetet med aktiva åtgärder i enlighet med diskrimineringslagen (2008:567) är viktigt för att åstadkomma jämställda löner och ett jämställt arbetsliv. Det finns tecken på att lagstiftningen inte följs. Därför behövs ytterligare insatser för att säkerställa att arbetsgivare följer de krav som ställs i lagen. Även En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 (skr. 2020/21:92) och dess genomförande är relevant för att främja den ekonomiska jämställdheten. En god arbetsmiljö skapar förutsättningar för ett hållbart arbetsliv och har en påverkan på den ekonomiska jämställdheten. Sysselsättning och ekonomisk trygghet är också viktiga aspekter för en god och jämställd hälsa.

Det är viktigt att analysera och följa upp effekten för den ekonomiska jämställdheten av de åtgärder som har vidtagits för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Regeringen har gjort analyser som kan tjäna som underlag för en sådan uppföljning, se bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet. Även Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet om ekonomisk jämställdhet kan bidra med underlag för relevanta åtgärder mot bakgrund av pandemins påverkan på den ekonomiska jämställdheten. Uppföljningen ska redovisas senast 31 januari 2022.

För att kunna nå ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män är det nödvändigt att motverka den könsuppdelade arbetsmarknaden och bryta de könsstereotypa studie- och yrkesvalen. Det är också angeläget att vidta åtgärder för att stärka utrikes födda kvinnors position på arbetsmarknaden. Vidare behöver osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män motverkas. Regeringen ser behov av fortsatta insatser för ökad ekonomisk jämställdhet.

Jämställd utbildning

Alla barn och elever ska få det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas i skolan och nå kunskapsmålen, oberoende av kön eller bakgrund. De stora skillnaderna i skolresultat mellan flickor och pojkar, där pojkar och unga män som grupp har lägre kunskapsresultat, måste motverkas. För att höja kunskapsresultaten behövs ett fortsatt fokus på tidigt stöd, stärkt kvalitet i undervisningen och trygghet och studiero.

Det är viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka könsstereotypa föreställningar om utbildning och arbete som leder till könsskillnader i studie- och yrkesval. Alla barn ska redan i förskolan få möjlighet att utvecklas utan att begränsas av könsnormer. Ett aktivt jämställdhetsarbete behöver bedrivas i grund- och gymnasieskolan för att synliggöra hur könsmönster kan påverka elevernas lärande, utveckling och utbildningsval. Vidare bidrar arbetet med jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor till att motverka de könsbundna studievalen inom högre utbildning.

En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är alltjämt ojämn där kvinnor lägger mer tid på obetalt hushållsarbete och tar ut större delen av föräldraledigheten och tillfällig föräldrapenning jämfört med män. Mer behöver göras innan målet om ett jämställt föräldraskap är uppnått. Ett jämställt föräldraskap ger barnet, redan som litet, lika tillgång till sina föräldrar. SCB:s uppdrag att genomföra en studie av tidsanvändning bland kvinnor respektive män (TID) ger under 2022 regeringen nytt underlag för att följa upp hur det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas mellan könen. Regeringen påbörjar införandet av en familjevecka. Reformen främjar det jämställda föräldraskapet genom att ge män och kvinnor lika möjligheter att vara lediga tillsammans med barnen.

Jämställd hälsa

Då det kvarstår skillnader i hälsa mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, och mellan grupper av kvinnor och män, behövs en fördjupad och breddad kunskap om dessa skillnader samt om de specifika faktorer som påverkar kvinnors och flickors och mäns och pojkars fysiska, psykiska och sexuella hälsa. För att kunna vidta relevanta åtgärder för en jämställd hälsa bedömer regeringen att satsningar i första hand behöver göras på att öka kunskapen om detta.

Pandemins konsekvenser för hälsan hos olika grupper av kvinnor och män och flickor och pojkar behöver följas upp, inklusive eventuella skillnader mellan könen vad gäller tillgång till vård och omsorg. Ett intersektionellt perspektiv är nödvändigt för att kopplat till kön fånga upp eventuella skillnader beroende på könsidentitet eller -uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Hälsan hos kvinnor med endast förgymnasial utbildning har inte förbättrats i samma takt som hos andra grupper. Det är allvarligt och orsakerna till det behöver följas upp. Detsamma gäller könsskillnaderna i självskattad hälsa bland personer med funktionsnedsättning. Vidare behöver insatser för att stärka den psykiska hälsan nå unga kvinnor och ha ett helhetsperspektiv, däribland ett hbtqi-perspektiv (se vidare utg.omr. 9, avsnitt 4 och avsnitt 5). Insatserna behöver inte minst vara förebyggande och bl.a. bidra till att bryta destruktiva könsnormer.

Åtgärder behöver även vidtas som kan leda till att förbättra mäns hälsa då de söker vård senare än kvinnor och i högre grad avlider i de stora folksjukdomarna. Även här spelar socioekonomiska faktorer stor roll. Det måste finnas tillgång till insatser för att

motverka suicid, där män är överrepresenterade och insatserna måste nå dem som löper störst risk. (se vidare utg.omr. 9, avsnitt 4).

Vården för sexualbrottsutsatta och personer som har utsatts för könsstympning behöver fortsätta att utvecklas. Det ska finnas tillgång till god och kunskapsbaserad vård oavsett var i landet man bor och oavsett om man söker vård akut eller senare i livet.

Arbetet med en ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa fortsätter (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4).

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Genomförandet av den tioåriga nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel har fortsatt hög prioritet. Regeringen presenterade i juni 2021 ett kraftfullt åtgärdspaket med tydliga mål och uppföljning för att ytterligare intensifiera det långsiktiga arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Bland annat förtydligas Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att stödja och följa upp genomförandet av den nationella strategin. Regeringen ska vartannat år lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av arbetet. Åtgärdspaketet kompletteras i denna budgetproposition med ytterligare åtgärder som även kommer att presenteras inom ramen för ett flerårigt åtgärdsprogram. Regeringen tillför området mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel permanenta medel för att möjliggöra ett långsiktigt och uthålligt arbete, vilken den här typen av samhällsproblem kräver.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Det våldsförebyggande arbetet måste utvecklas. Därför har regeringen påbörjat arbetet med ett nationellt våldsförebyggande program med fokus på insatser för metodutveckling, uppföljning, kunskapsspridning och förstärkt myndighetssamverkan. Programmet ska ta sikte på såväl tidigt förebyggande insatser som insatser för att förhindra att våld upprepas. Jämställdhetsmyndigheten får en tydligare roll i att utveckla och samordna det våldsförebyggande arbetet. De beslutade läroplansändringarna avseende sexualitet, samtycke och relationer ska genomföras. Enligt regeringens åtgärdspakets punkt 3 ska regeringen ta initiativ till kompetensinsatser för att säkerställa att all relevant skolpersonal har möjlighet till ökad kompetens inom områdena. Killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer ska motverkas. Arbetet för att förverkliga en samtyckeskultur fortsätter.

Personer som utövar våld eller kontrollerande beteende mot närstående behöver insatser för att upphöra med våldet. Från och med den 1 augusti 2021 gäller nya bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453) som ger kommunerna ansvar att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska upphöra med detta.

Preventell är en nationell telefonlinje, vid Karolinska universitetssjukhuset, för att förebygga sexuellt våld. Målgruppen är personer med självupplevt riskbeteende, tvångsmässig upptagenhet av sexuella tankar och handlingar, sexuellt intresse för barn och impulser att tvinga någon till sex. Som en del i förstärkningen av det våldsförebyggande arbetet ger regeringen långsiktiga förutsättningar för ökad kunskap inom området och för verksamheten med Preventell.

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta

Det är av största vikt att våldsutsatta har någonstans att vända sig för hjälp och vidare vägledning om hur de kan ta sig ur sin situation. Stödet till unga våldsutsatta behöver stärkas ytterligare.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet driver den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. För att ge långsiktiga och goda förutsättningar för verksamheten som bedrivs vid NCK förstärks universitetets anslag permanent (se vidare utg.omr.16 avsnitt 6.1.4). Även vården för våldsutsatta ska förbättras. Därför avser regeringen att ge Socialstyrelsen i fortsatt uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inom vård och omsorg.

Det civila samhällets organisationer, inte minst kvinno- och tjejjourerna, behöver stabila förutsättningar för att bedriva sitt arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, sexuellt våld, prostitution och människohandel, hedersrelaterat våld och förtryck samt för att ge stöd till dem som utsätts. Därför permanentas statsbidragen som syftar till att stödja viktig verksamhet som ideella kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta bedriver. Regeringen aviserar i denna proposition en barnrätts- och jämställdhetsreform som innebär att skyddat boende regleras som ny placeringsform, blir tillståndspliktigt och förenat med kvalitetskrav, se utgiftsområde 9, avsnitt 6 Politik för sociala tjänster. Att värna barnets rättigheter i skyddade boenden har varit ett viktigt motiv till reformen som dessutom stärker våldsutsattas rätt till skyddat boende av god kvalitet över hela landet. Vid stärkta kvalitetskrav utifrån en ny lagstiftning kan vissa ideella organisationer som driver skyddade boenden behöva utveckla sitt arbete för att leva upp till nya krav. Regeringen inrättar därför ett riktat, tillfälligt statsbidrag, med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver stöd för att utveckla kvaliteten i verksamheten. Regeringen fortsätter även att stärka det förebyggande arbetet och insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel, bl.a. genom ett exit-program. Det myndighetsgemensamma uppdraget om att hitta metoder för att upptäcka våldsutsatthet som genomförs av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket samt Socialstyrelsen och som samordnas av Jämställdhetsmyndigheten fortsätter.

Regeringen vill öka förutsättningarna för att våldsutsatta vuxna och barn ska få tillgång till ett behovsanpassat skyddat boende och stöd i övergången till ett mer varaktigt boende. Det är angeläget att kommuner som vill stärka sitt arbete för att tillhandahålla stadigvarande boende får förutsättningar att göra det, inklusive insatser som möjliggör för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar. Regeringen tillsätter därför en expertgrupp som ska bidra till att stärka arbetet med att fler ska kunna gå vidare till stadigvarande boende efter placering i skyddat boende genom att se över hur kommunernas arbete med detta på bästa sätt kan stödjas och utvecklas. En del av medlen ska betalas ut till verksamheter i ett antal pilotkommuner.

Det är av största vikt att barns behov och rättigheter beaktas i situationer där barn utsätts för eller bevittnar våld. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (dir. 2021:29). Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge ska redovisas till regeringen senast den 31 december 2021. Det kommer att vara ett viktigt underlag för att utveckla arbetet för att stärka barns rättigheter. Arbetet med att

motverka könsstympning av flickor och kvinnor, inklusive genom lagföring av förövare, samt att ge vård och stöd till utsatta behöver fortgå.

Länsstyrelserna bedriver ett viktigt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsernas arbete för att stödja utvecklingen av regionala resurscentrum som samlar insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck fortgår. Det nationella kompetensteamet vid länsstyrelsen i Östergötlands län har påbörjat sitt arbete för att bli ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Effektivare brottsbekämpning

Regeringen har aviserat ett flertal initiativ för att stärka det straffrättsliga skyddet mot mäns våld mot kvinnor, så som att utreda en ny straffskärpningsgrund för brott där ett motiv varit att offret är av ett visst kön eller könsidentitet, straffansvar vid psykiskt våld samt skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud. Den 22 juli 2021 beslutade regeringen även propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer. I propositionen föreslås bl.a. att minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs och att straffet för överträdelser av kontaktförbud skärps. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022. 2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten. I ett betänkande som har remitterats föreslår utredningen bl.a. höjt straff för våldtäkt och att böter tas bort ur straffskalan för köp av sexuell tjänst. I Hedersbrottsutredningens betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57) föreslås vidare att det införs ett särskilt hedersbrott. Betänkandet i denna del bereds i Regeringskansliet.

Sexuella övergrepp mot barn på nätet har ökat. Möjligheterna att upptäcka och lagföra dessa hot och övergrepp behöver bli bättre. I enlighet med åtgärdspaketet punkt 17 ska en utredning se över barns straffrättsliga skydd mot sexuella övergrepp. Samverkan mellan myndigheter och civilsamhällesorganisationer behöver utvecklas.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Regeringen bygger vidare på den pågående satsningen för att öka kompetensen om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck hos berörda yrkesgrupper. Kunskapsluckor och ytterligare behov av kompetensutveckling ska analyseras och fler yrkesgrupper ska få utbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I enlighet med åtgärdspaketet punkt 34 ska Polismyndigheten ge anställda fördjupad kunskap om psykisk ohälsa kopplat till mäns våld mot kvinnor. Polismyndigheten ska också utveckla samverkansformer och riskbedömningar med relevanta aktörer, t.ex. psykiatri och socialtjänst. Kunskapen om hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer behöver öka (skr. 2016/17:10). Genom permanentningen av det nationella kompetensteam som finns vid Länsstyrelsen i Östergötlands län i form av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck och de resurser som tillförs 2022 ökar förutsättningarna för att utveckla Sveriges arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen ser ett fortsatt behov av att utveckla arbetet för att kunna bedöma omfattningen av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer på ett mer tillförlitligt sätt över tid. Socialstyrelsens kommande analys av genomförda dödsfallsutredningar och Jämställdhetsmyndighetens kartläggning av prostitutionens omfattning kommer att vara viktiga underlag för att öka kunskapen om hur samhället ska agera för att förebygga mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Kriminalstatistiken behöver ytterligare förbättras och kvalitetssäkras för att bättre kunna fungera för uppföljning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Tillsynen av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete inom hela området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld

och förtryck behöver utvecklas. Kunskapen om situationen för de som lever med skyddade personuppgifter ska öka.

Det är angeläget att fortsätta utveckla arbetssätt för hur kommuner ska kunna sprida information om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck med anledning av covid-19, samt hur kontakt kan etableras med våldsutsatta.

Norden, EU och det övriga internationella samarbetet

Den feministiska regeringen ska fortsatt sätta sin prägel på det internationella samarbetet i en omvärld där jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter allt mer ifrågasätts (se vidare utg.omr. 5, 7 och 24 för mer information om den feministiska utrikespolitiken). De mål som gäller för jämställdhetspolitiken i Sverige gäller också som mål för vad regeringen vill uppnå inom EU och det övriga internationella samarbetet.

De nordiska länderna samverkar i arbetet med att driva på det globala arbetet med jämställdhet. Sverige fortsätter att prioritera samarbetet inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB). Sverige kommer även att fortsätta att arbeta aktivt för att driva jämställdhetsintegrering inom OECD.

Inom EU kommer regeringen fortsatt att verka för att Sverige ska driva på EU:s jämställdhetsarbete och att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla processer på EU-nivå. Sverige kommer att arbeta för ett effektivt genomförande av EU:s jämställdhetsstrategi 2020–2025, inklusive EU:s anslutning till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).

Inom Europarådet verkar regeringen för att Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) ska ses som en gemensam utgångspunkt för medlemsstaterna för frågor som rör mäns våld mot kvinnor och att fler stater ska ansluta sig till konventionen. Arbetet ska också ta sikte på att motverka falsk ryktesspridning om konventionen, se vidare i avsnitt 5.4.8 EU och internationellt samarbete.

Regeringen kommer att fortsätta att prioritera FN:s kvinnokommissions årliga möten och förhandlingar. Därutöver kommer Sverige att fortsätta att verka i koalitionerna inom ramen för Generation Equality och samarbetet med FN:s jämställdhetsorgan UN Women. Sverige är också ett av de länder som har utsetts att leda koalitionen för ekonomisk jämställdhet tillsammans med flera aktörer, bl.a. från det civila samhället. Regeringen avser vidare att fortsatt driva jämställdhetsintegrering inom hela FN-systemet och vara aktiv i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter. För svensk del är det viktigt att bedriva ett strategiskt samarbete med likasinnade länder från olika regioner, för att få gehör för svenska positioner och uppnå jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Regeringen ska genomföra en dialog med FN:s granskningskommitté för kvinnokonventionen, CEDAW, om regeringens arbete för att motverka alla former av diskriminering av kvinnor och uppfylla FN:s kvinnokonvention.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	457 193	Anslagssparande	37 845
2021	Anslag	574 039[1]	Utgiftsprognos	569 121
2022	**Förslag**	**640 039**		
2023	Beräknat	655 039		
2024	Beräknat	575 039		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**409 039**	**409 039**	**409 039**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	231 000	246 000	166 000
varav BP22	*321 000*	*491 000*	*491 000*
– Nationellt kompetenscentrum mot hedersförtryck	*-10 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Bidrag till arbetet mot prostitution och människohandel	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Permanentning av kompetensteamet HRV	*-30 000*	*-30 000*	*-30 000*
– Nationellt program MVK och HRV	*215 000*	*270 000*	*300 000*
– Permanenta medel till kvinno- och tjejjourer m.fl. (MVK)	*50 000*	*150 000*	*150 000*
– Tillfälligt statsbidrag för kvinno- och tjejjourer	*50 000*	*50 000*	*20 000*
– Jämställdhetslyftet	*28 000*	*28 000*	*28 000*
– Expertgrupp för stadigvarande boende	*15 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**640 039**	**655 039**	**575 039**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen driver fortsatt på och genomför förstärkta satsningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, där arbetet mot mäns våld mot kvinnor utgör en central del. Ökningen på anslaget beror på nya reformer för att förstärka och i vissa fall permanenta arbetet mot mäns våld mot kvinnor samt den fleråriga satsningen, jämställdhetslyftet, på ett stärkt och fokuserat arbete för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Vid jämförelse med 2021 bör de tillfälliga pandemistöden till civilsamhället under 2021 tas i beaktande liksom att medel för det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat förtryck, som permanentats i form av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergöt-

lands län, flyttats från anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* till länsstyrelsernas förvaltningsanslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse (se vidare utg.omr. 1, avsnitt 9.7.1).

Regeringen föreslår att 640 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 655 039 000 kronor respektive 575 039 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen har beslutat att avsätta 150 miljoner kronor årligen för att stärka de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta. Medlen fördelas i första hand som tvååriga bidrag för 2022 och 2023. Bemyndigandet behövs för den del av bidraget som avser 2023. Tvååriga bidrag bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella jourerna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor år 2023.

Tabell 5.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden		98 500		
Nya åtaganden	98 500		150 000	
Infriade åtaganden		-98 500		-150 000
Utestående åtaganden	98 500		150 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	100 000		150 000	

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	74 761	Anslagssparande	2 546
2021	Anslag	75 573[1]	Utgiftsprognos	79 404
2022	**Förslag**	**76 280**		
2023	Beräknat	71 915[2]		
2024	Beräknat	72 630[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 171 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 71 171 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**75 573**	**75 573**	**75 573**
Pris- och löneomräkning[2]	706	1 504	2 270
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-5 099	-5 150
Överföring till/från andra anslag	-314	-317	-320
Övrigt	315	254	257
Förslag/beräknat anslag	**76 280**	**71 915**	**72 630**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Jämställdhetsmyndigheten bidrar till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken och har en nyckelroll för att det jämställdhetspolitiska målet ska uppnås, eftersom myndigheten ansvarar för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen.

Anslaget utökas med 5 000 000 kronor under 2022 för Jämställdhetsmyndighetens fortsatta stöd till universitet och högskolors arbete med jämställdhetsintegrering. Satsningen finansieras genom att anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*, inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 76 280 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 71 915 000 kronor respektive 72 630 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2020	Utfall	27 378	Anslagssparande	785
2021	Anslag	28 163[1]	Utgiftsprognos	27 922
2022	**Förslag**	**28 163**		
2023	Beräknat	28 163		
2024	Beräknat	28 163		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 163**	**28 163**	**28 163**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 163**	**28 163**	**28 163**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det är viktigt att civilsamhällets aktörer får fortsatt möjlighet till offentligt stöd för kvinnors organisering. Regeringen föreslår att 28 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor respektive 28 163 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag

Jämställdhetsmyndigheten kommer att bereda och besluta om stödet för kvinnors organisering 2023 under 2022, för att upprätthålla en förutsägbarhet och effektivitet i medelstilldelningen. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2022 för kommande år och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2023.

Tabell 5.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	23 157	28 163	28 163	
Nya åtaganden	28 163	28 163	28 163	
Infriade åtaganden	-27 378	-28 163	-28 163	-28 163
Utestående åtaganden	28 163	28 163	28 163	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	28 163	28 163	28 163	

6 Segregation

6.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot segregation är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114). Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Segregation.

Resultat för arbetet mot socioekonomisk segregation påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Även hälsa och folkhälsa är viktiga faktorer i arbetet för att minska och motverka segregation.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen har tidigare år utgått ifrån de 38 områden i Sverige som tidigare omfattats av lokala utvecklingsavtal (LUA) och urbant utvecklingsarbete (URB), jämfört med hela landet. De 38 områdena har inte varit heltäckande för alla områden med socioekonomiska utmaningar, varför resultatredovisningen endast kunnat ge en indikation för hur den socioekonomiska segregationen har utvecklats.

Från och med denna redovisning används nya mått för att mäta segregation. Förutom ett övergripande segregationsindex tar resultatredovisningen huvudsakligen sin utgångspunkt i den nya rikstäckande områdesindelning, regionala statistikområden (RegSO), som Statistiska centralbyrån (SCB) har tagit fram i samarbete med Delegationen mot segregation (Delmos). Baserat på denna områdesindelning har SCB och Delmos tagit fram ett rikstäckande index som belyser hur olika områden förhåller sig till varandra avseende socioekonomisk status (Ku2018/01729, A2019/01024, A2020/00143, A2020/00949, A2020/01733 och A2020/01734), och utifrån detta definierat fem s.k. områdestyper:

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Ungefär 1,4 miljoner människor (13,5 procent av befolkningen) bor i områdestyp 1 och 2 varav 550 000 i områdestyp 1, och 1,2 miljoner människor (11,3 procent) i områdestyp 5.

Resultatredovisningen omfattar sju centrala och fem kompletterande indikatorer, som redovisas för de fem områdestyperna. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. I de fall resultat redovisas för områden med socioekonomiska utmaningar avses områdestyp 1 och 2, om inget annat anges. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år. Då vissa uppgifter på RegSO-nivå endast finns tillgängliga fr.o.m. 2011 redovisas

indikatorerna i tidsserier om nio år (2011–2019). Resultatredovisningen utgår ifrån nedan centrala indikatorer.

- Arbetsmarknad och inkomst: andel förvärvsarbetande, andel med låg ekonomisk standard
- Utbildning: andel behöriga till gymnasieskolans nationella program, andel unga som varken förvärvsarbetar eller studerar
- Hälsa: andel med bra hälsotillstånd
- Boende: bostadsarea per person
- Demokratiskt deltagande: valdeltagande

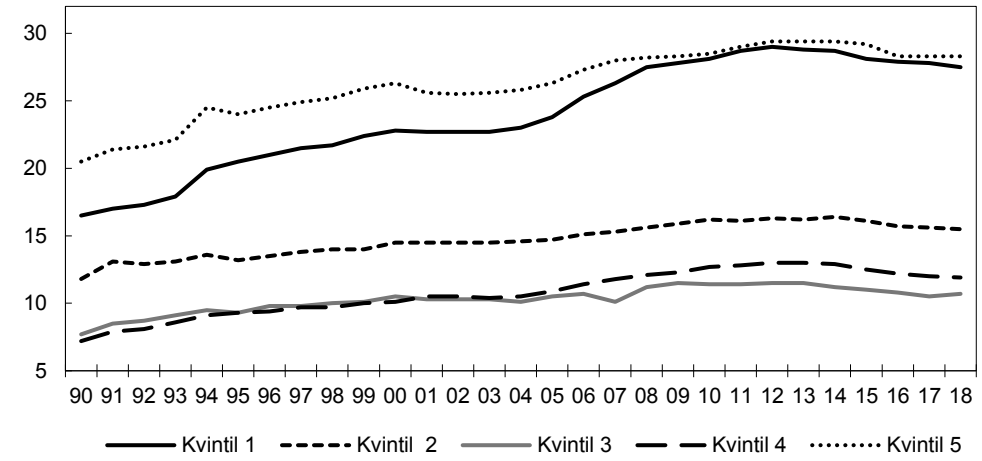
Jämfört med föregående års redovisning har fyra centrala indikatorer tillkommit (låg ekonomisk standard, hälsotillstånd, bostadsarea och valdeltagande), medan långtidsarbetslöshet och genomsnittlig disponibel inkomst till skillnad från tidigare redovisas som kompletterande indikatorer. Nya kompletterande indikatorer är andel med ekonomiskt bistånd, andel med förgymnasial utbildning samt dödsfall i covid-19. Förändringarna syftar till att bättre åskådliggöra utvecklingen av socioekonomisk segregation i Sverige.

6.3 Resultatredovisning

Segregation är ett relationellt fenomen. Socioekonomisk segregation handlar alltså inte bara om socioekonomisk ojämlikhet utan om hur grupper med olika socioekonomisk status är rumsligt åtskilda mellan områden i en kommun eller mellan kommuner i en region. Med hjälp av det segregationsindex som presenteras i Delmos årsrapport 2021 om utvecklingen av den socioekonomiska boendesegregationen i Sverige konstateras att den socioekonomiska boendesegregationen har ökat sedan 1990-talet (se diagram 6.1). Utvecklingen bedöms drivas av en ökande grad av åtskillnad mellan de mest resursstarka och de mest resurssvaga. De grupper som lever mest segregerat är de med de högsta respektive lägsta inkomsterna. En viss minskning av segregationen syns sedan 2012, men det bedöms för tidigt att dra slutsatser om ett eventuellt trendbrott.

Diagram 6.1 Segregationsindex per inkomstgrupp

Indexvärde

Anm.: Segregationsindex utgår från inkomstfördelning i olika demografiska statistikområden (DeSO). Den vuxna befolkningen delas in i inkomstkvintiler. Befolkningen utgörs här av de personer, 20 år eller äldre, som var folkbokförda den 31 december varje givet år. Indexen löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Y-axeln startar vid värde 5.

Källa: Delegationen mot segregations rapport Segregation i Sverige – årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling, från Statistiska centralbyrån och Delegationen mot segregation.

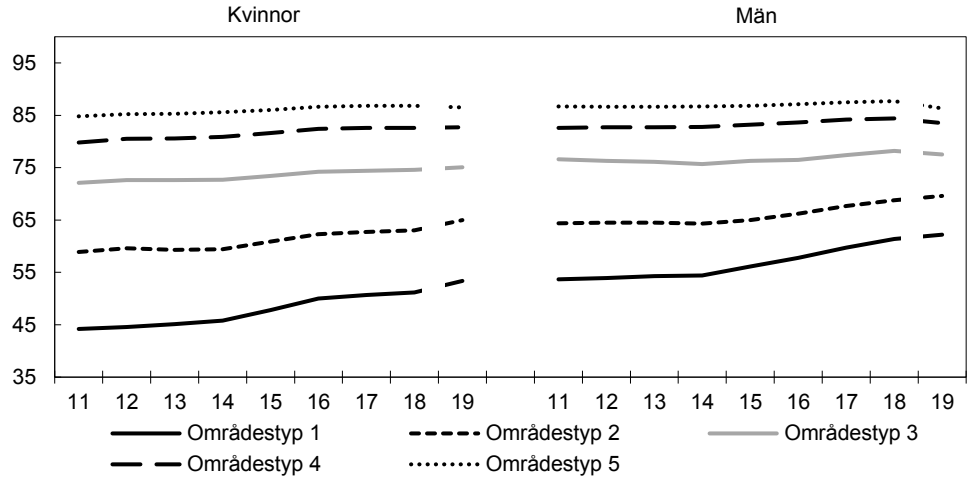
6.3.1 Små förändringar i skillnader mellan olika områdestyper

Svagare förankring på arbetsmarknaden i områden med socio-ekonomiska utmaningar

Det är stora skillnader i förvärvsfrekvens mellan de fem områdestyperna. Andelen förvärvsarbetande är betydligt lägre och könsskillnaderna är större i områden med socioekonomiska utmaningar än i andra områden (se diagram 6.2). År 2019 var förvärvsfrekvensen i områdestyp 1 i genomsnitt 53 procent bland kvinnorna och 62 procent bland männen. I områdestyp 5 förvärvsarbetade 86 procent bland både kvinnor och män.

Diagram 6.2 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år

Procent

Anm.: Y-axeln startar vid värde 35. Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidsseriebrott. Jämförelse mellan 2019 och tidigare år bör göras med stor försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning RAMS och Registerdata för integration.

Andelen långtidsarbetslösa kvinnor och män, här definierat som personer som varit inskrivna som öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen i minst 100 dagar för de under 25 år, eller minst 6 månader för de över 25 år, var i områdestyp 1 fem gånger så hög som i områdestyp 5. Långtidsarbetslösheten var strax under 6 procent i områdestyp 1, något högre bland kvinnor än bland män, jämfört med drygt 1 procent bland både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen långtidsarbetslösa kvinnor var i övriga områden något lägre än andelen långtidsarbetslösa män.

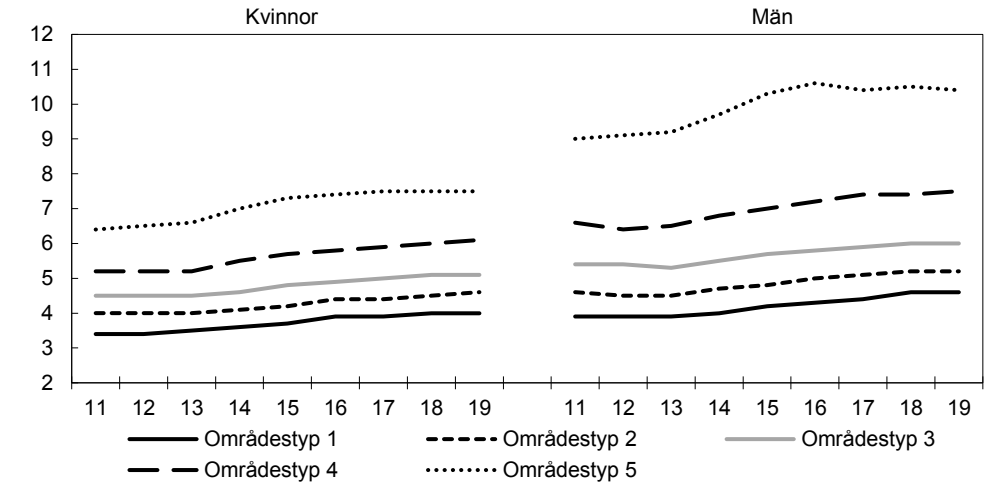
Under 2020 och våren 2021 har pandemin och restriktioner för att minska smitt-spridningen medfört att många arbetstillfällen inom yrken som ofta fungerar som inkörsport på arbetsmarknaden försvunnit, exempelvis inom hotell- och restaurang, viss handel och andra serviceyrken. Personer med tidsbegränsade anställningar och vissa företagare har drabbats särskilt hårt. Ökad arbetslöshet har inneburit en ökad konkurrens på arbetsmarknaden, vilket främst påverkar dem med svagare ställning på arbetsmarknaden bl.a. till följd av lägre utbildningsnivå och begränsad arbetslivs-erfarenhet. Sammantaget finns det risk för ökad långtidsarbetslöshet och för minskat arbetskraftsdeltagande i områden med socioekonomiska utmaningar.

Ökad disponibel inkomst och minskad andel mottagare av ekonomiskt bistånd, men fortsatta skillnader mellan områdestyper

Sedan 2011 har den disponibla inkomsten i åldern 20–64 år ökat bland både kvinnor och män och i alla områdestyper (se diagram 6.3). Skillnaderna har dock i stort sett

bestått, såväl mellan olika områdestyper som mellan kvinnor och män. Genomgående är könsskillnaderna större i områden med bättre socioekonomiska förutsättningar.

Diagram 6.3 Genomsnittlig disponibel inkomst i åldern 20–64 år

Anm.: Y-axeln startar vid värde 2. Ett prisbasbelopp uppgick 2020 till 47 300 kronor och 2019 till 46 500 kronor.
Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från Inkomst- och taxeringsregistret.

År 2019 uppgick den genomsnittliga disponibla inkomsten bland kvinnor i områdestyp 1 till 186 000 kronor och bland män till 213 900 kronor. Kvinnors disponibla inkomst utgjorde 87 procent av mäns disponibla inkomst. I områdestyp 5 utgjorde kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst 72 procent av mäns inkomst, 348 750 kronor respektive 483 600 kronor.

I områdestyp 1 lever nästan hälften av alla individer i hushåll med låg ekonomisk standard, 47 procent bland kvinnor/flickor och 43 procent bland män/pojkar. Låg ekonomisk standard innebär att hushållets disponibla inkomst, med hänsyn tagen till hushållets sammansättning, är lägre än 60 procent av medianvärdet för riket. Andelen med låg ekonomisk standard minskar successivt med ökade socioekonomiska förutsättningar för områdestypen. I områdestyp 5 lever 5 procent av kvinnorna/flickorna och 4 procent av männen/pojkarna med låg ekonomisk standard. Från 2011 till 2019 har andelen med låg ekonomisk standard ökat med 3 procentenheter i områdestyp 2 och 3, mindre i övriga områdestyper. Genomgående i alla områdestyper lever kvinnor/flickor i större utsträckning med låg ekonomisk standard än män/pojkar

Under 2019 mottog 16 procent av kvinnorna och 13 procent av männen i åldrarna 20–64 år i områdestyp 1 ekonomiskt bistånd, jämfört med knappt 1 procent för både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen mottagare av ekonomiskt bistånd har minskat 2011–2019, i synnerhet i områdestyp 1 där andelen kvinnor som år 2011 mottog ekonomiskt bistånd uppgick till 21 procent och andelen män till 18 procent.

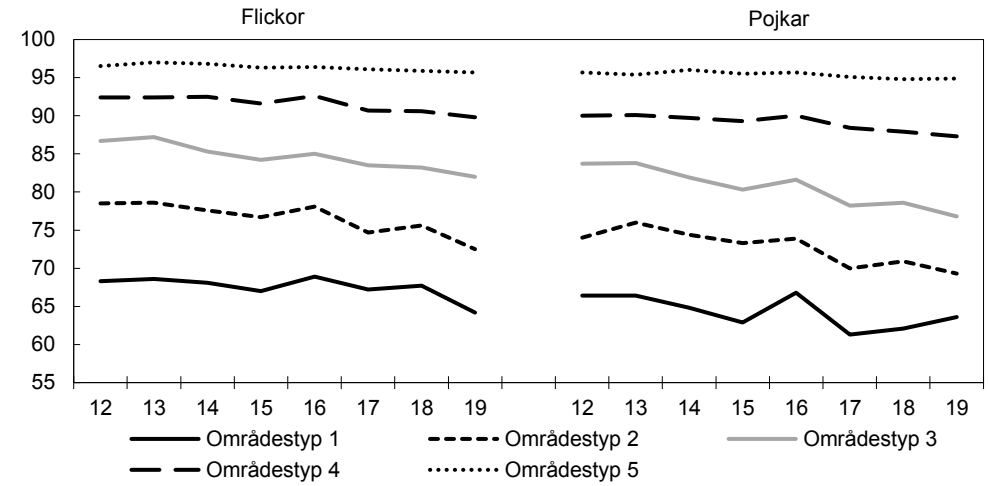
Socialstyrelsen betonar i sin lägesrapport 2021 att det till följd av pandemin finns risk för att utvecklingen på arbetsmarknaden kan orsaka att fler blir i behov av långvarigt ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet och att barn riskerar att växa upp under försvårade omständigheter (Socialstyrelsen, Lägesrapport 2021, Individ- och familjeomsorg) (se även utg.omr. 9). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) bedömer att barn och unga i familjer med svagare socioekonomisk situation och i utsatta miljöer löper större risk än andra att drabbas negativt av pandemins kort- och långsiktiga konsekvenser i skolan. IFAU betonar risken för långsiktiga konsekvenser både för individens framtida inkomst och samhällsekonomin som helhet (IFAU, Rapport 2021:2).

Bestående skillnader i utbildningsnivå och i skolresultat

Det finns stora skillnader mellan områdestyperna vad gäller utbildningsnivån hos den vuxna befolkningen. I områdestyp 1 var andelen i åldern 20–64 år med högst förgymnasial utbildning 27 procent 2019, bland såväl kvinnor som män. Andelen var nästan dubbelt så hög som i områdestyp 3 och mer än fem gånger så hög som i områdestyp 5. Utbildningsnivån bland vuxna är relevant även för barns och ungas förutsättningar, eftersom föräldrarnas utbildningsnivå är en av de viktigaste faktorerna för barnens kunskapsresultat i skolan.

Behörigheten till gymnasieskolans nationella program skiljer sig mellan områdestyperna (se diagram 6.4). Över tid finns en tendens till minskande andel behöriga i alla områdestyper, men minskningen är starkast i områdestyp 2 och 3 och svagast i områdestyp 5. Behörigheten till gymnasieskolans nationella program låg 2019 på 64 procent för både flickor och pojkar i områdestyp 1, att jämföra med 96 procent för flickor respektive 95 procent för pojkar i områdestyp 5. Andelen behöriga är genomgående något högre bland flickor.

Diagram 6.4 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

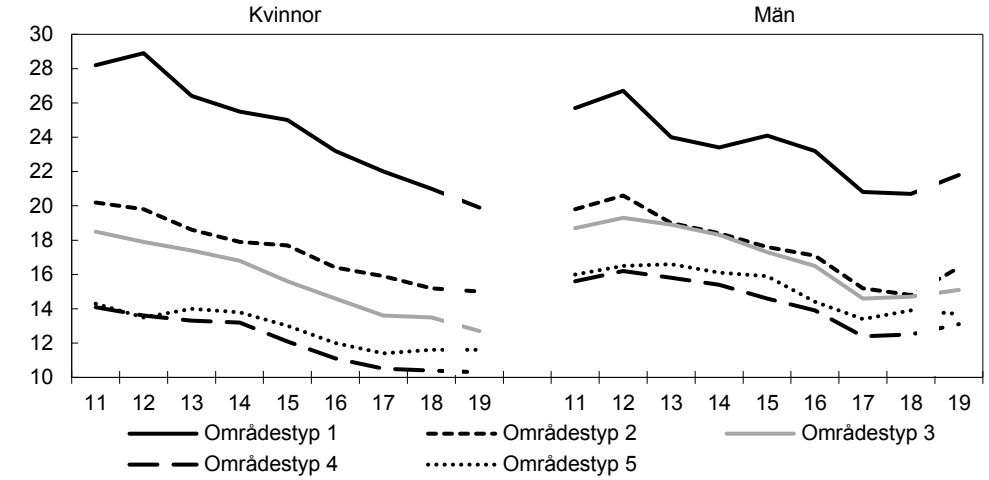
Anm.: Då beräkningen utgår från vilka som var folkbokförda i området året innan de slutade grundskolan och områdestypsindelningen endast finns fr.o.m. 2011 är det endast möjligt att ta fram data fr.o.m. år 2012. Y-axeln startar vid värde 55.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från databasen STATIV.

Andelen unga kvinnor och män i åldern 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar minskade under perioden 2011–2018 i samtliga områdestyper (se diagram 6.5). Mönstret över hela perioden är dock att andelen är högre ju svagare områdets socioekonomiska förutsättningar är. År 2019 varken förvärvsarbetade eller studerade 20 procent av kvinnorna och 22 procent av männen i områdestyp 1 jämfört med 10 procent av kvinnorna och 13 procent av männen i områdestyp 4, där andelen var som lägst (se även utg.omr. 17 avsnitt 15).

Diagram 6.5 Andel unga vuxna 20–25 år som varken arbetar eller studerar

Procent

Anm.: Y-axeln startar vid värde 10. Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidsseriebrott. Jämförelse mellan 2019 och tidigare år bör göras med stor försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning RAMS och Befolkningens studiedeltagande.

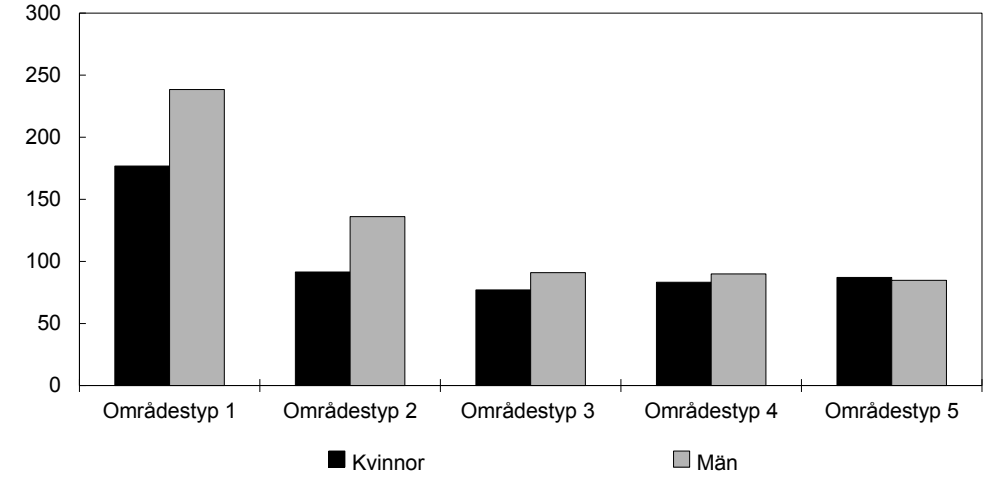
Skillnader mellan områdestyper återspeglas i konsekvenserna av pandemin

Generellt uppger män sig ha något bättre hälsa än kvinnor. I riket som helhet uppger 75 procent av kvinnorna och 78 procent av männen att de har en god hälsa, enligt SCB:s enkätundersökning om levnadsförhållanden för 2018/2019. Genomgående finns relativt tydliga skillnader mellan de fem områdestyperna, där andelen av befolkningen som skattar sin hälsa som god ökar med bättre socioekonomiska förutsättningar. Över tid syns en tendens till minskande skillnader, men på grund av tidsseriebrott och osäkerhet i statistiken är det svårt att dra säkra slutsatser kring utvecklingen.

Dödstalen i covid-19 har varit särskilt höga bland kvinnor och män i områdestyp 1 samt bland män i områdestyp 2 (se diagram 6.6). Dödstalen är högst bland män i områdestyp 1, med 238 avlidna i covid-19 per 100 000 invånare, och lägst bland kvinnor i områdestyp 3, med 77 avlidna i covid-19 per 100 000 invånare.

Diagram 6.6 Döda i covid-19 år 2020, åldersstandardiserade dödstal

Antal döda per 100 000 invånare

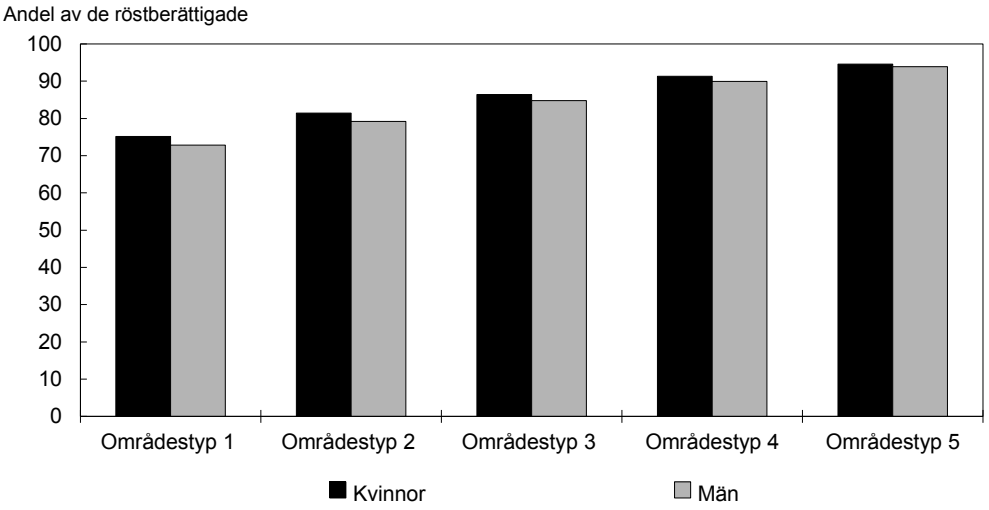
Källor: Särskild beställning av Socialstyrelsens dödsorsaksregister och register hos Statistiska centralbyrån (befolkningsregister, historiskt befolkningsregister, fastighetsregister samt geografidatabas om fastigheternas geografiska läge).

Den socioekonomiska ojämlikheten återspeglas i konsekvenserna av pandemin. Flera studier har visat att utbildningsnivå, yrke och boendeförhållanden har betydelse för sjuklighet och dödsfall i covid-19, utöver demografiska faktorer såsom ålder, kön och underliggande ohälsa (se t.ex. rapporter från Folkhälsomyndigheten 2020 och 2021). Studier från Folkhälsomyndigheten och Centrum för epidemiologisk forskning i Region Stockholm visar att det funnits skillnader mellan bostadsområden som kan förklaras av socioekonomiska faktorer.

Skillnader i valdeltagande mellan områdestyper

Valdeltagandet i Sverige är generellt högt, men det är lägre i områden med socioekonomiska utmaningar (se diagram 6.7). Andelen kvinnor som deltog i riksdagsvalet 2018 var 19 procentenheter lägre i områdestyp 1 jämfört med områdestyp 5. Bland män uppgick skillnaden till 21 procentenheter. I landstings- och kommunalvalen var mönstret detsamma men skillnaderna var större. Kvinnors deltagande i kommunalvalet var 23 procentenheter lägre i områdestyp 1 jämfört med områdestyp 5. För män uppgick motsvarande skillnad till 26 procentenheter. Kvinnor röstade i något högre utsträckning än män i samtliga områdestyper.

Diagram 6.7 Valdeltagande i 2018 års riksdagsval

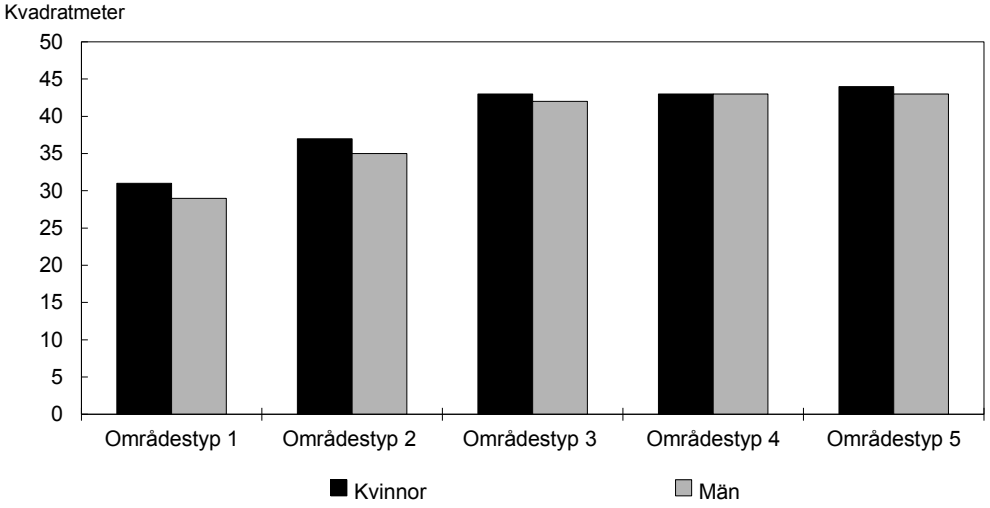
Anm.: Statistik över valdeltagande i Registerdata för integration skiljer sig något från officiell valdeltagandestatistik då valdeltagandet beräknas utifrån var röstberättigade personer var folkbokförda vid årsskiftet istället för på valdagen. Dessutom räknas enbart de som bor i Sverige, inte röstberättigade boende utomlands.

Källa: Statistiska centralbyrån, Registerdata för integration.

Skillnader i bostadsyta mellan olika områdestyper består

Människors boendesituation påverkar deras uppväxtvillkor och livsförutsättningar. Trångboddhet kan t ex. påverka barns och ungas möjlighet att bedriva studier i hemmet och i kombination med låg bostadsstandard kan trångboddhet även leda till negativa hälsoeffekter. Bostadsarean per person varierar kraftigt mellan områden med socioekonomiska utmaningar och övriga områdestyper (se diagram 6.8). Minst bostadsarea har boende i områdestyp 1 och områdestyp 2, med 30 respektive 38 kvadratmeter per person. Detta skiljer sig tydligt från övriga områdestyper, som sinsemellan endast visar mindre skillnader. Statistiken uppvisar överlag mycket små förändringar över tid sedan år 2012.

Diagram 6.8 Genomsnittlig bostadsarea per person, år 2019

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning.

Större otrygghet och utsatthet för brott i områden med socioekonomiska utmaningar

Utvecklingen av brottslighet och otrygghet kan i dagsläget inte följas enligt den nya rikstäckande områdesindelningen och därmed inte för de fem områdestyperna. Under 2018 redogjorde Brottsförebyggande rådet (Brå) för utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö under perioden 2006–2017. Statistiken utgick från en annan typ av indelning än den indelning som Delegationen mot segregation (Delmos) och Statistiska centralbyrån (SCB) har tagit fram. Brås slutsats var att både utsattheten för brott och otryggheten var större i socialt utsatta områden än i övriga urbana områden. Regeringen gav i september 2021 Brå i uppdrag att ta fram statistik över bl.a. utsatthet för brott och otrygghet både utifrån indelningen av områden med socioekonomiska utmaningar och utifrån Polismyndighetens listor över utsatta områden (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 2.5.1).

6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka segregation

Övergripande åtgärder för att minska och motverka segregation avser verksamhet och insatser som finansieras via anslag 4:1 *Åtgärder mot segregation* och anslag 4:2 *Delegationen mot segregation*.

Regeringens arbete med att minska och motverka segregation utgår från den långsiktiga strategin för perioden 2018–2028 (Ku2018/01462). I slutet av 2020 beslutade regeringen om handlingsplanen Ett Sverige som håller ihop – Regeringens insatser för minskad segregation och goda livschanser för alla (A2020/02652). I handlingsplanen redovisas regeringens insatser under de närmaste åren för att motverka och på sikt minska den socioekonomiska segregationen i Sverige.

Ökad samverkan och kunskap för att minska och motverka segregation

Delegationen mot segregation (Delmos) har under 2020 bidragit med kunskap om segregation, och därigenom ökat möjligheterna att motverka den. Under 2020 har de exempelvis publicerat en artikelserie om segregation och covid-19.

Delmos har under 2020 även etablerat nya nätverk av statliga myndigheter, kommuner och civilsamhällesorganisationer, och arbetet i redan befintliga nätverk har fortsatt. Genom nätverk främjas bl.a. samverkan, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte.

Delmos har varit delaktiga i ett flertal uppdrag som slutredovisats till regeringen under 2020, om bl.a. att utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (U2017/04044, U2018/00951), en förstudie om delaktighet och deltagande i den lokala demokratin (Ku2020/01402) samt tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI) (U2020/00363, U2017/01236). Sammantaget beskrivs stora skillnader i människors uppväxtvillkor och livschanser, och att tidiga och samordnade insatser för barn och unga kan ha stor betydelse.

Statsbidrag är ett verktyg för att minska och motverka segregation

Under 2020 fördelade Delmos 82 miljoner kronor enligt förordningen (2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation och förordningen (2018:119) om statsbidrag till vissa ideella organisationer för att minska och motverka segregation. I samband med utlysningen av medlen poängterades att den verksamhet som bedrevs skulle vara kunskapsbaserad, långsiktig och främja både tvärsektoriell och sektorsövergripande samverkan. Totalt inkom 272 ansökningar om 275 miljoner kronor. Medel beviljades till 39 kommuner och regioner (44,2 miljoner kronor) och 31 organisationer i det civila samhället (37,8 miljoner kronor). Delmos bedömer att medlen bl.a. bidragit till ett mer systematiserat arbete mot segregation och bättre beslutsunderlag hos involverade aktörer. En utmaning som lyfts fram av både Delmos och Tillväxtverket (se nedan) är svårigheten att flytta fokus från insatser som syftar till att motverka segregationens effekter till arbetssätt som kan påverka de bakomliggande orsakerna till segregationen.

Under 2020 har Tillväxtverket betalat ut totalt drygt 410 miljoner kronor enligt förordningen (2018:151) om statsbidrag till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden. Medel fördelades till samtliga 32 kommuner, med utgångspunkt i de fleråriga beslut om medel som fattades 2018. Statsbidraget har framför allt använts till att stärka befintliga strukturer i arbetet med socioekonomiska utmaningar, bl.a. sociala insatsgrupper, riktat stöd i skolan, jobbstöd, stöd till föräldrar med barn eller unga med brottsligt beteende, hembesök till förstagångsföräldrar, kamerabevakning samt utökat samarbete med polisen. Tillväxtverket bedömer att statsbidraget bl.a. har bidragit till ökad kunskap om socioekonomisk segregation, ett stärkt processinriktat arbetssätt i kommunerna samt ökad samverkan inom kommunerna och med andra aktörer.

Inför 2021 har regeringen beslutat om vissa ändringar i de statsbidragsförordningar som avser arbetet att minska och motverka segregation. Genom förändringarna förtydligas bl.a. kopplingen till regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation. Ändringarna ger också kommuner och regioner större möjligheter att utforma sitt arbete efter lokala förutsättningar och behov och det förtydligas att de organisationer som genomför insatser med stöd av statsbidraget ska respektera demokratins grundvärderingar. Därutöver stärks Delmos möjlighet att stoppa ytterligare utbetalningar av beviljade medel bl.a. i de fall medlen inte har använts för det ändamål som det har beviljats för, i stället för att betala ut och sedan återkräva medlen. Förändringarna innebär också att möjligheterna till uppföljning förstärks.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Fortsatt behov av åtgärder för att minska den socioekonomiska segregationen

Det finns en ojämlikhet i Sverige som tydligt återspeglas geografiskt mellan olika områden. Det innebär att människors levnadsvillkor skiljer sig kraftigt åt beroende på var i landet eller i vilket bostadsområde de bor. I områden med socioekonomiska

utmaningar är exempelvis förvärvsfrekvens, disponibel inkomst och utbildningsnivå lägre än i områdestyper med bättre socioekonomiska förutsättningar. Dessutom är den demokratiska delaktigheten lägre.

Regeringen bedömer att vidtagna åtgärder inom utgiftsområdet och på andra områden har bidragit till att minska och motverka segregation och till att förbättra situationen i områden med socioekonomiska utmaningar. Arbetet bedöms även bidra till att Agenda 2030 genomförs och till flera av målen i agendan, bl.a. mål 5 om jämställdhet, mål 10 om ett jämlikt samhälle och mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen. I resultatredovisningen framgår dock att utmaningarna med ojämlikhet och socioekonomisk segregation är fortsatt stora. Pandemin och dess konsekvenser riskerar att ytterligare öka ojämlikheten i samhället, vilket understryker behovet av en långsiktig tvärsektoriell politik som omfattar de prioriterade områdena boende, utbildning, arbetsmarknad, civilsamhälle/demokrati och brottslighet, för att minska och motverka socioekonomisk segregation. Målet om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla är inte uppnått.

Utvecklad statistik och ökad kunskap stärker det fortsatta arbetet

Kunskap om hur den socioekonomiska segregationen ser ut och vad den beror på är avgörande för kvalitet och träffsäkerhet i arbetet för att minska och motverka segregation. Det utvecklingsarbete som skett avseende möjligheterna att mäta och följa upp utvecklingen av socioekonomisk segregation bedöms i hög utsträckning bidra till nya och bättre förutsättningar för arbetet, och därmed bättre förutsättningar att komma närmare målet. Även kommande forskningsprogram om segregation bedöms kunna bidra till arbetet (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 7.5).

Delegationen mot segregation bidrar till ökad kunskap och samordning

Delmos bedöms ha bidragit till ökad kunskap om socioekonomisk segregation. Delmos arbete bedöms även främja samordning av och mellan de många olika aktörer och verksamheter som behövs för att nå målet om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla. I sin roll som expert- och kunskapsmyndighet kan Delmos bidra till att insatser i allt högre grad kopplas till ordinarie strukturer, och att arbetet inriktas på att minska och motverka socioekonomisk segregation – inte bara mildra dess konsekvenser.

Statsbidrag till kommuner, regioner och civilsamhälle är ett centralt verktyg i arbetet för att minska och motverka segregation. Regeringen bedömer att Delmos bidrar till att främja ett kunskapsbaserat och strategiskt arbete genom att i enlighet med regelverket för statsbidragen fördela och prioritera medel utifrån ett helhetsperspektiv. Medel som avsätts för statsbidrag för att minska och motverka segregation fungerar som katalysator för att initiera och stötta ett mer ändamålsenligt tvärsektoriellt arbete med de resurser som avsätts för ordinarie verksamheter på exempelvis utbildnings- och arbetsmarknadsområdet.

6.5 Politikens inriktning

Den socioekonomiska segregationen belyser skillnader i människors livsvillkor, bl.a. vad gäller förvärvsfrekvens, skolresultat och folkhälsa. Barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar har generellt sett sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra barn och unga. Segregationen är en stor utmaning såväl i storstadsregionerna som i mindre städer och samhällen i övriga delar av landet.

Under covid-19-pandemin har personer med svagare socioekonomisk situation varit särskilt utsatta. En svagare förankring på arbetsmarknaden och en redan sedan tidigare högre risk för långtidsarbetslöshet riskerar att orsaka en ytterligare försämrad ekonomisk situation för dessa individer och familjer. I förlängningen finns risk för att segregationen kommer att förstärkas och klyftorna i samhället öka, vilket kan ge fäste för ökad kriminalitet och radikalisering. Även segregationens konsekvenser har förvärrats till följd av pandemin. Situationen är allvarlig och utvecklingen måste brytas. För att Sverige ska hålla ihop finns behov av åtgärder såväl tvärsektoriellt som inom relevanta områden, i synnerhet avseende boende, utbildning, arbetsmarknad, folkhälsa, civilsamhälle/demokrati och minskad brottslighet. Arbetet på nationell, regional och lokal nivå behöver fortsätta och utvecklas i enlighet med regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation.

Pandemin har påverkat barns och ungas uppväxt- och livssituation negativt, särskilt barn och unga som lever i områden med socioekonomiska utmaningar. Det finns därmed ett betydande behov av reformer som kan bidra till att skapa goda och likvärdiga möjligheter för alla barn och unga, vilket även bidrar till att motverka nyrekrytering till kriminalitet. För att alla barn och unga ska ges goda framtidsutsikter krävs insatser för att minska skolsegregationen och stärka resurserna där de behövs mest.

Delegationen mot segregations (Delmos) roll som expertmyndighet är central för arbetet mot segregation. Risken för långvariga konsekvenser av pandemin innebär ett än större behov av Delmos arbete med att öka och sprida kunskap, främja samverkan och fördela statsbidrag för att minska och motverka segregationen.

Det bedrivs ett omfattande arbete i regioner, kommuner och av det civila samhället i syfte att minska och motverka segregation, men arbetet behöver utvecklas ytterligare. Nya möjligheter att följa upp socioekonomisk segregation enligt en ny rikstäckande områdesindelning ger förbättrade förutsättningar att mäta och analysera utvecklingen. Regeringen ser även att de ökade möjligheterna till uppföljning kommer att bidra till en högre träffsäkerhet i hur statsbidragen fördelas och vad de används till och att säkerställa att medel går dit de gör störst nytta. Vad gäller statsbidragen för att minska och motverka segregation avser regeringen fortsätta arbetet för effektivitet och träffsäkerhet. Arbetet behöver i än högre utsträckning fokusera på strategiska och kunskapsbaserade insatser som kan påverka ordinarie strukturer och verksamheter. För att stärka långsiktigheten i arbetet föreslår regeringen att Delmos ges fortsatt möjlighet att bevilja fleråriga beslut om statsbidrag.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

2020	Utfall	497 510	Anslagssparande	1 824
2021	Anslag	500 000[1]	Utgiftsprognos	495 716
2022	**Förslag**	**500 000**		
2023	Beräknat	500 000		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka segregation och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**500 000**	**500 000**	**500 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-500 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**500 000**	**500 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 500 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 500 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* beviljas bl.a. statsbidrag till kommuner och regioner samt organisationer inom det civila samhället för insatser i syfte att minska och motverka segregation. Långsiktighet är en framgångsfaktor och för mottagare av statsbidraget innebär en ökad förutsägbarhet om medel nästkommande år möjlighet att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden		300 000	
Nya åtaganden	300 000	150 000	
Infriade åtaganden		- 150 000	- 300 000
Utestående åtaganden	300 000	300 000	
Erhållet/Föreslaget bemyndigande	**300 000**	**300 000**	

6.6.2 4:2 Delegationen mot segregation

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

2020	Utfall	18 123	Anslagssparande	543
2021	Anslag	18 208[1]	Utgiftsprognos	17 799
2022	**Förslag**	**18 416**		
2023	Beräknat	18 690[2]		
2024	Beräknat	18 881[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 481 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 483 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Medlen får användas till förvaltningsutgifter för myndigheten Delegationen mot segregation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**18 208**	**18 208**	**18 208**
Pris- och löneomräkning[2]	208	415	605
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		67	68
Förslag/beräknat anslag	**18 416**	**18 690**	**18 881**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 18 416 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 690 000 kronor respektive 18 881 000 kronor.

Utgiftsområde 14

Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgiftsområde 14 – Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Lagförslag ... 7
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 7
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 8
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 9

3 Arbetsmarknad och arbetsliv ... 11
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 11
3.2 Utgiftsutveckling ... 11
3.3 Skatteutgifter ... 13
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 14

4 Arbetsmarknad ... 15
4.1 Mål för området ... 15
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 15
4.3 Resultatredovisning ... 16
4.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden ... 16
4.3.2 De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat ... 23
4.3.3 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ... 32
4.3.4 Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under målen ... 35
4.3.5 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och etableringsersättning ... 36
4.3.6 Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete ... 39
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
4.5 Politikens inriktning ... 42
4.6 Budgetförslag ... 52
4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader ... 52
4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd ... 53
4.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser ... 56
4.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m. ... 59
4.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige ... 62
4.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020 ... 63
4.6.7 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027 ... 65
4.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering ... 67
4.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen ... 68
4.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet ... 69
4.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten ... 69
4.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning ... 70
4.6.13 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar ... 71
4.6.14 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare ... 73
4.6.15 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen ... 74

5 Arbetsliv ... 77
5.1 Mål för området ... 77
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 77
5.3 Resultatredovisning ... 78
5.3.1 Arbetsmiljö ... 78

5.3.2 Arbetsrätt 84
5.3.3 Lönebildning 88
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 90
5.5 Politikens inriktning 92
5.6 Budgetförslag 94
5.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket 94
5.6.2 2:2 Arbetsdomstolen 96
5.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO) 96
5.6.4 2:4 Medlingsinstitutet 97
5.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap 98
5.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet 98

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.1 och 4.5).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.2 och 4.5).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.3 och 4.5).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 810 253
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	42 743 597
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 423 145
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 684 009
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	136 864
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014-2020	2 545 600
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	225 000
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	43 099
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	80 220
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	59 168
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 310 000
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	4 771 685
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 094 895
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	75 000
2:1 Arbetsmiljöverket	737 550
2:2 Arbetsdomstolen	35 448
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
2:4 Medlingsinstitutet	56 720
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	39 448
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**94 025 726**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 650 000	2023–2031
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	14 000 000	2023–2026
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	2 463 000	2023–2024
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	1 700 000	2023–2030
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	9 000	2023–2024
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	146 400	2023
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	20 000	2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**24 988 400**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2021:64	*Föreslagen lydelse*
Denna lag träder i kraft den 1 januari *2022*.	Denna lag träder i kraft den 1 januari *2023*.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
21 §[1]	
Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös *6* dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.	Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös *2* dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.

1. Denna lag träder i kraft den 3 januari 2022.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2018:519.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.2	*Föreslagen lydelse*
21 §[1]	
Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös *2* dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.	Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös *6* dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.

1. Denna lag träder i kraft den 2 januari 2023.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som har uppfyllt karensvillkoret före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2021:000.

3 Arbetsmarknad och arbetsliv

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet och Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2020 blev 10 183 miljoner kronor högre än 2019. Utgifterna kommande år bedöms minska och beror främst på en snabbare återhämtning på arbetsmarknaden än väntat och att flera åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen var tillfälliga.

Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2021 beräknas utgifterna bli 8 834 miljoner kronor lägre 2021. Genom beslutade ändringsbudgetar och förslag i propositionen Höständringsbudget för 2021 ökas utgiftsområdet med 575 miljoner kronor under 2021.

Reformerna i denna proposition antas öka utgifterna med 3 267 miljoner kronor 2022, 3 863 miljoner kronor 2023 och 7 940 miljoner kronor 2024 (se avsnitt 4.5 och 5.5). Sammantaget beräknas utgifterna jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition minska med 5 016 miljoner kronor 2021. Därefter beräknas utgifterna öka med 2 86 miljoner kronor 2022, 3 205 miljoner 2023 och 5 607 miljoner kronor 2024 jämfört med 2021 års ekonomiska vårproposition. För 2022 föreslår regeringen att totalt 94 026 miljoner kronor anvisas inom området. För 2023 beräknas utgifterna uppgå till 86 611 miljoner kronor och för 2024 till 86 875 miljoner kronor.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Arbetsmarknad	**86 183**	**105 326**	**95 937**	**93 011**	**85 562**	**85 792**
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 522	7 849	7 782	**7 810**	7 607	7 112
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	41 823	52 703	48 532	**42 744**	32 629	32 271
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	7 276	12 366	11 986	**11 423**	11 684	12 662
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	19 063	20 482	19 665	**20 684**	20 808	20 889
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	116	122	123	**137**	131	133
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 164	1 996	1 286	**2 546**	2 414	50
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027		50		**225**	725	900
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	42	43	43	**43**	44	44
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	77	79	78	**80**	81	82
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	58	59	59	**59**	60	61
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	**8**	8	8
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 986	2 900	1 325	**1 310**	1 525	1 525
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	3 759	4 994	3 685	**4 772**	5 761	5 787
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	2 288	1 675	1 366	**1 095**	1 084	1 093
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen				**75**	1 000	3 176
Arbetsliv	**925**	**973**	**952**	**1 015**	**1 049**	**1 083**
2:1 Arbetsmiljöverket	664	695	685	**738**	770	803
2:2 Arbetsdomstolen	30	34	31	**35**	36	36
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	35	37	35	**34**	34	34
2:4 Medlingsinstitutet	53	56	55	**57**	57	58
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	31	39	38	**39**	40	40
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112	112	110	**112**	112	112
Äldreanslag	**46**					
2020 1:14 Lån till körkort	46					
Totalt för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	**87 154**	**106 299**	**96 890**	**94 026**	**86 611**	**86 875**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**105 724**	**105 724**	**105 724**
Pris- och löneomräkning[2]	97	196	289
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 068	-4 070	-2 818
varav BP22[3]	*3 267*	*3 863*	*7 940*
Makroekonomisk utveckling	-12 637	-15 332	-15 524
Volymer	-227	40	235
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1 720	-1 704	-1 693
Övrigt	1 721	1 756	662
Ny utgiftsram	**94 026**	**86 611**	**86 875**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	83 552
Verksamhetsutgifter[2]	10 461
Investeringar[3]	13
Summa utgiftsram	**94 026**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2021	2022
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor	800	820
Avdrag för resor till och från arbetet	5 530	5 690
Avdrag för utbildningsresor vid omstrukturering	-	-
Avdrag för inställelseresor	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m.	-	-
Personalvård	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare	-	-
Generell nedsättning av egenavgifter	1 980	2 040
Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år	8 740	10 410
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	1 970	2 360
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda	440	460
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga	800	830
Skattereduktion för ruttjänster	6 530	6 720
Skattereduktion för rotarbeten	11 310	11 650
Summa	38 100	40 980

Källa: Regeringens skrivelse 2020/21:98

3.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Arbetsmarknadspolitik

– Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Arbetslivspolitik

– Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4 Arbetsmarknad

4.1 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen på arbetsmarknaden påverkas av en rad olika faktorer. Arbetsmarknadspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra politikområden som konjunkturutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer. Utvecklingen av sysselsättningsgrad och arbetslöshet är viktiga mått på hur arbetsmarknaden utvecklas. Eftersom arbetsmarknadspolitiken i stor utsträckning genomförs av Arbetsförmedlingen analyseras även indikatorer som mer direkt kan kopplas till Arbetsförmedlingens verksamhet. Här utgörs huvudindikatorerna av övergångarna till arbete och i vissa fall även till studier.

Arbetsmarknadspolitiken påverkar dock inte bara övergångarna till arbete och studier direkt, utan även indirekt genom olika insatser som stärker de arbetssökandes ställning på arbetsmarknaden, vilket i sin tur påverkar arbetskraftsdeltagandet och möjligheten att få ett arbete. Därför beskrivs omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna och deras resultat.

Följande huvudindikatorer redovisas inom området:

- Sysselsättning och arbetslöshet
- Andel övergångar till arbete och studier för personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen
- Antal personer i Arbetsförmedlingens insatser och resultat 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program
- Antal personer med arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Indikatorerna redovisas för relevanta undergrupper och enskilda insatser. I resultatredovisningen används även rapporter och undersökningar från t.ex. Arbetsförmedlingen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

Arbetsmarknadspolitiken har även en påverkan på förhållanden på andra samhällsområden som inte direkt ligger inom området Arbetsmarknad. På så sätt kan området även bidra till en bredare hållbar utveckling i linje med målen för Agenda 2030, t.ex. mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Följande redovisning fokuserar på resultat inom området Arbetsmarknad.

4.3 Resultatredovisning

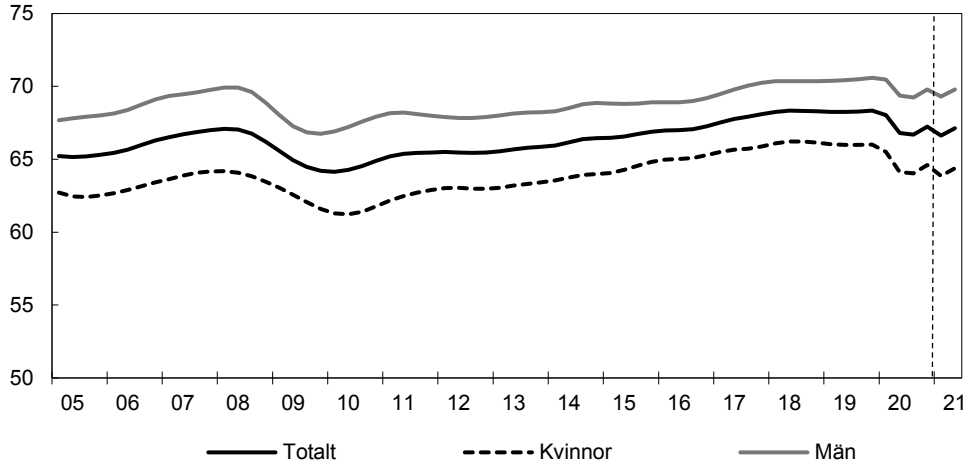
4.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Sysselsättningsgraden sjönk 2020

Läget på arbetsmarknaden försämrades under 2020 i spåren av covid-19-utbrottet. Arbetskraftsdeltagandet (15–74 år) minskade tydligt i inledningen av krisen, men vände snabbt upp och var på en oförändrad nivå 2020 jämfört med föregående år. Däremot minskade sysselsättningsgraden (15–74 år) med 1,1 procentenheter till 67,2 procent, trots en återhämtning under andra halvåret 2020 (se diagram. 4.1). Minskningen var större bland kvinnor än bland män och skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ökade. Många kvinnor lämnade arbetskraften för studier under 2020. Antalet tillsvidareanställda var i slutet av året tillbaka på samma nivå som före pandemin, men antalet tidsbegränsade anställda var fortsatt på en betydligt lägre nivå bland både kvinnor och män. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar att sysselsättningsgraden ökade bland både kvinnor och män.

Diagram 4.1 Sysselsättningsgrad (15–74 år)

Procent av befolkningen

Anm. 1: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Anm. 2: Från och med den 1 januari 2021 anpassades arbetskraftsundersökningarna (AKU) till Europeiska unionens nya förordning (EU 2019/1700) om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll. Det innebär ett tidsseriebrott, se vertikal linje, och att utfallsdata från AKU före respektive efter omläggningen inte är direkt jämförbara.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningsgraden har minskat mer bland utrikes födda än bland inrikes födda. Många branscher som drabbades hårt under pandemin sysselsätter i stor utsträckning utrikes födda. Sysselsättningsgraden bland inrikes födda uppgick till 69,5 procent och bland utrikes födda till 59,7 procent 2020. Minskningen i sysselsättningsgrad bland utrikes födda var lika stor bland kvinnor som män. Bland inrikes födda var det dock en betydligt större minskning bland kvinnor än bland män.

Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor är relativt hög i Sverige jämfört med genomsnittet bland utrikes födda kvinnor inom EU, 54,4 procent jämfört med 48,2 procent 2020. Men då sysselsättningsgraden bland inrikes födda kvinnor är mycket hög i Sverige, 67,7 procent, är skillnaden mellan inrikes födda kvinnor och utrikes födda kvinnor relativt stor i Sverige jämfört med andra länder. Skillnaden mellan kvinnor och män är också betydligt större bland utrikes födda än bland inrikes födda. Bland utrikes födda uppgick skillnaden mellan kvinnor och män till 10,5 procentenheter, vilket är oförändrat sedan 2019, men på en historiskt hög nivå sedan

mätningar uppdelat på födelseregion började redovisas 2005. Skillnaden mellan inrikes födda kvinnor och män uppgick till 3,5 procentenheter 2020, en ökning från 2,6 procentenheter 2019. Utvecklingen kvartal 2 2021 jämfört med kvartal 1 visar att sysselsättningsgraden ökade, framför allt bland utrikes födda män.

Ungdomar (15–24 år) är den åldersgrupp som uppvisat den tydligaste minskningen i sysselsättningsgrad 2020 jämfört med 2019. De branscher som har drabbats hårdast under pandemin sysselsätter i stor utsträckning ungdomar, varav många är tidsbegränsat anställda. Antalet sysselsatta unga minskade med 10,0 procent och sysselsättningsgraden minskade med 4,4 procentenheter till 39,4 procent jämfört med föregående år. Sysselsättningsgraden minskade mer bland unga kvinnor än bland unga män. Men sysselsättningsgraden är fortsatt något högre bland unga kvinnor än bland unga män. Utvecklingen kvartal 2 2021 jämfört med kvartal 1 visar att sysselsättningsgraden ökade bland ungdomarna, framför allt bland unga kvinnor.

Sverige har, i internationell jämförelse, en hög sysselsättningsgrad bland äldre (55–74 år). Sysselsättningsgraden i den gruppen har ökat stadigt sedan 2010. Sysselsättningsgraden bland äldre uppgick 2020 till 49,5 procent, en ökning från 48,6 procent 2019. Ökningen förklaras helt av utvecklingen för åldersgruppen 65–74 år, som inte tycks ha påverkats nämnvärt av det försämrade arbetsmarknadsläget 2020. I gruppen 55–64 år minskade sysselsättningsgraden svagt. Sysselsättningsgraden var betydligt högre bland äldre män än bland äldre kvinnor. Sysselsättningsgraden ökade dessutom betydligt mer bland äldre män. Bland äldre kvinnor var ökningen endast marginell. En förklaring till den höga sysselsättningsgraden bland äldre i Sverige är att allt färre äldre nu lämnar arbetskraften till följd av sjukdom än tidigare. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar på en ökad sysselsättningsgrad bland äldre.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–64 år) har generellt sett betydligt lägre sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande än övriga befolkningen. År 2020 var sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga 52 procent. Motsvarande andel i befolkningen var 77 procent.

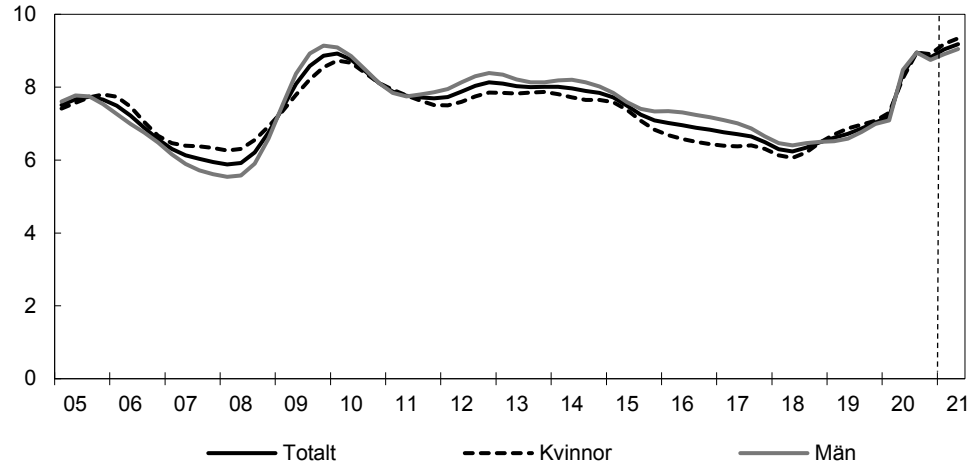
Arbetslösheten ökade tydligt under 2020

Arbetslösheten (15–74 år) ökade tydligt i spåren av pandemin, från 6,8 procent 2019 till 8,3 procent 2020 (se diagram 4.2). Ökningen var något högre bland män än bland kvinnor trots att sysselsättningsgraden minskade mer bland kvinnor. Det beror på att arbetskraftsdeltagandet minskade bland kvinnor då de lämnade arbetskraften bl.a. för studier samtidigt som arbetskraftsdeltagandet ökade något bland män. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar att arbetslösheten har ökat något.

År 2020 ökade arbetslösheten betydligt mer bland utrikes födda än bland inrikes födda, 3,7 procentenheter jämfört med 0,7 procentenheter. Det förklaras bl.a. av att sysselsättningen minskade mer bland utrikes födda samtidigt som en större andel av de inrikes födda lämnade arbetskraften för studier jämfört med utrikes födda. Ökningen i arbetslöshet var något större bland utrikes födda kvinnor än bland utrikes födda män. Bland inrikes födda var ökningen däremot större bland män än bland kvinnor. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar att arbetslösheten minskat något bland utrikes födda, trots en ökning bland utrikes födda kvinnor. Arbetslösheten ökade något bland inrikes födda. En fördjupad analys av nyanländas etablering redovisas inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Diagram 4.2 Arbetslöshet (15–74 år)

Procent av arbetskraften

Anm. 1: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Anm. 2: Från och med den 1 januari 2021 anpassades arbetskraftsundersökningarna (AKU) till Europeiska unionens nya förordning (EU 2019/1700) om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll. Det innebär ett tidsseriebrott, se vertikal linje, och att utfallsdata från AKU före respektive efter omläggningen inte är direkt jämförbara.

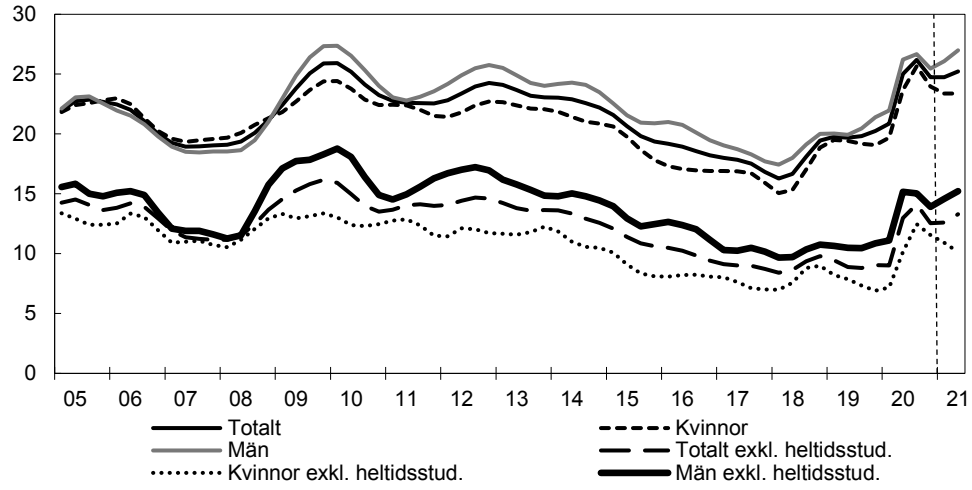
Källa: Statistiska centralbyrån.

Ungdomsarbetslösheten (15–24 år) uppgick till 24,0 procent 2020, en ökning med 4,0 procentenheter jämfört med 2019. Samtidigt som arbetslösheten ökade lämnade många unga arbetskraften i samband med att de förlorade sin sysselsättning. Framför allt unga kvinnor började studera i stället för att kvarstå på arbetsmarknaden som arbetslösa. Arbetslösheten bland unga män uppgick till 25,1 procent jämfört med 22,8 procent bland unga kvinnor. Arbetslösheten ökade även mer bland unga män, 4,7 procentenheter jämfört med 3,3 procentenheter bland unga kvinnor (se även utg.omr. 17 avsnitt 15).

Över hälften av de unga som klassas som arbetslösa är samtidigt heltidsstuderande som söker arbete. I gruppen unga arbetslösa heltidsstuderande anser sig ungefär 9 av 10 personer vara studerande på heltid och inte som arbetslösa i första hand. Exkluderas de heltidsstuderande arbetssökande från gruppen arbetslösa, uppgick ungdomsarbetslösheten 2020 till 12,2 procent, en ökning från 9,1 procent 2019. Arbetslösheten exklusive heltidsstuderande var lägre bland unga kvinnor än bland unga män, 10,2 procent jämfört med 14,0 procent, se diagram. 4.3. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar att arbetslösheten ökat bland unga män, men var oförändrad bland unga kvinnor.

Diagram 4.3 Ungdomsarbetslöshet (15–24 år)

Procent av arbetskraften

Anm. 1: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Anm. 2: Från och med den 1 januari 2021 anpassades arbetskraftsundersökningarna (AKU) till Europeiska unionens nya förordning (EU 2019/1700) om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll. Det innebär ett tidsseriebrott, se vertikal linje, och att utfallsdata från AKU före respektive efter omläggningen inte är direkt jämförbara.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten bland äldre (55–74 år) ökade till 5,2 procent 2020 från 4,3 procent 2019. Arbetslösheten ökade i åldersintervallet 55–64 år och minskade i intervallet 65–74 år. Utvecklingen kvartal 2 år 2021 jämfört med kvartal 1 visar att arbetslösheten ökat bland de äldre.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har generellt sett högre arbetslöshet än övriga befolkningen. År 2020 uppgick arbetslösheten till 9 procent för den totala befolkningen i åldersgruppen 16–64 år. Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga uppgick till 17 procent.

Varsel om uppsägningar tillbaka på låga nivåer

Det rekordstora antalet varsel om uppsägningar som Arbetsförmedlingen registrerade våren 2020 dämpades markant under andra halvåret. Nedgången förklaras av ett förbättrat arbetsmarknadsläge, men även stödet vid korttidsarbete kan ha bidragit. Under första halvåret 2021 har varseltalen legat på relativt låga nivåer.

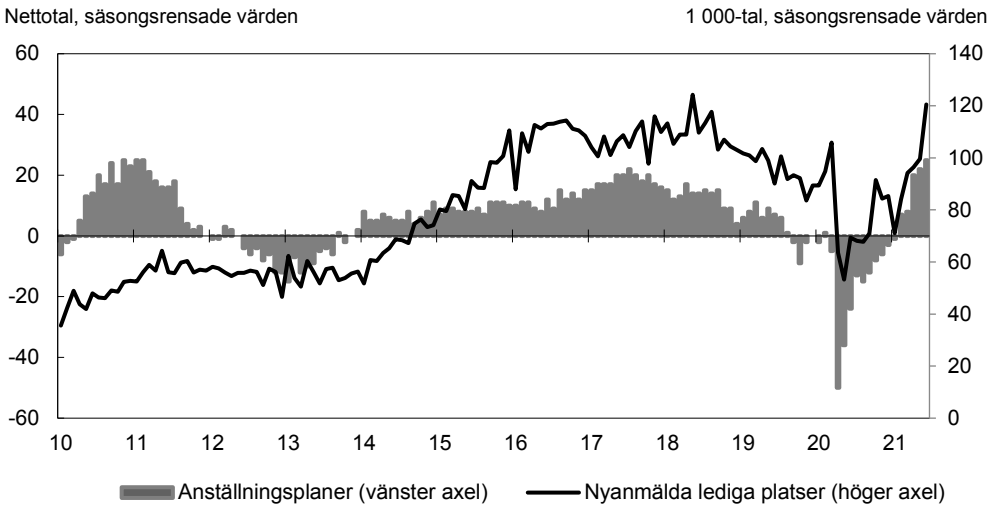
Arbetsförmedlingens uppföljning av de ca 90 000 anmälda varslen i mars–juni 2020 visar att 52 000 personer, varav drygt hälften män, hade blivit uppsagda sex månader senare. Antalet uppsägningar motsvarade 58 procent av dem som initialt hade varslats om uppsägning. Hotell- och restaurangnäringen samt kultur-, nöjes- och fritidssektorn var de branscher som, relativt sin storlek, drabbades värst av varsel under 2020. Det var också i dessa branscher som störst andel av varslen resulterade i uppsägningar.

Ökad efterfrågan på arbetskraft

Arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft föll brant under våren 2020 då företagens anställningsplaner nådde en historiskt låg notering. Under sommaren 2020 vände nedgången och under första halvåret 2021 visade indikatorn för företagens anställningsplaner åter på en nettotillväxt av anställda (se diagram 4.4). Samtidigt har antalet nyanmälda lediga platser på Arbetsförmedlingen, som också minskade under krisens inledning, ökat markant i flertalet branscher. Undantagen är inom transportsektorn och kultur-, nöjes- och fritidssektorn där vakanserna kvarstår på relativt låga nivåer.

Generellt sett råder det brist på utbildad arbetskraft i flera sektorer, särskilt inom utbildning samt vård och omsorg.

Diagram 4.4 Anställningsplaner i näringslivet och nyanmälda lediga platser

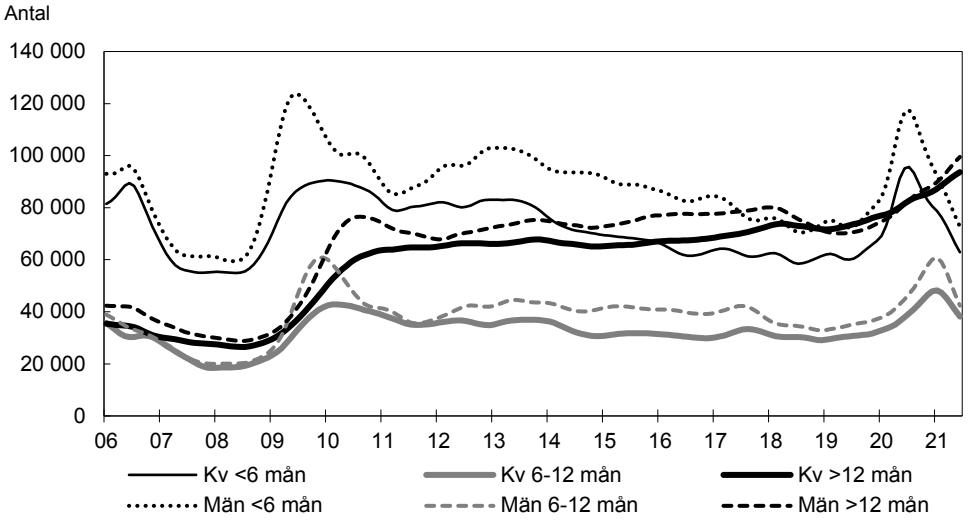
Källa: Konjunkturinstitutet och Arbetsförmedlingen.

Fler nyinskrivna vid Arbetsförmedlingen har följts av ett växande antal långtidsarbetslösa

Under perioden mars–juni 2020 ökade antalet nyinskrivna arbetssökande vid Arbetsförmedlingen kraftigt. Totalt ökade antalet nyinskrivna från i genomsnitt 33 400 personer per månad 2019 till 46 800 per månad 2020, en ökning med 40 procent. Ökningen skedde bland alla grupper på arbetsmarknaden och innebar bl.a. att andelen nyinskrivna med gymnasieutbildning eller eftergymnasial utbildning samt inrikes födda ökade. Sedan årsskiftet 2020/21 har antalet nyinskrivna minskat till genomsnittliga nivåer och tendensen är att grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden återigen växer som andel av alla nyinskrivna.

Det stora inflödet av arbetslösa våren 2020 kombinerat med pandemins varaktigt negativa effekter på sysselsättningen i flera branscher har inneburit att antalet inskrivna arbetslösa som varit utan arbete minst 12 månader gradvis har ackumulerats, från i genomsnitt 145 000 år 2019 till 188 000 kvartalet 2 år 2021. Personer som har kort utbildning eller är utrikes födda är överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa, men under 2020 var ökningen av långtidsarbetslösa särskilt märkbar bland inrikes födda och gymnasieutbildade. Det har även skett en relativ ökning av långtids-arbetslösheten bland äldre jämfört med dem under 55 år samt bland män jämfört med kvinnor. Samtidigt har antalet korttidsarbetslösa minskat kraftigt sedan hösten 2020. Flertalet av dem som har lämnat en relativt kort tids arbetslöshet var personer som inte har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.

Diagram 4.5 Antal inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (16–64 år) fördelat på arbetslöshetstid (kortare än 6 månader, 6–12 månader samt längre än 12 månader)

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade värden.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Andelen övergångar till arbete sjönk medan andelen övergångar till studier ökade 2020

Antalet unika individer som vid något tillfälle var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2020 uppgick till totalt 1 038 000 personer, vilket var en ökning med 125 000 personer jämfört med 2019. Av dessa övergick 322 000, eller 31 procent, till arbete vid minst ett tillfälle under året. Det innebär att andelen övergångar till arbete minskade med drygt 1 procentenhet jämfört med 2019, men minskningen var betydligt mer markant bland män än bland kvinnor. Nedgången påverkade alla grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden. Bland unga kvinnor ökade däremot andelen övergångar till arbete under 2020 jämfört med året innan. Av tabell 4.1 framgår att nedgången totalt sett blev måttlig 2019–2020 jämfört med 2018–2019, vilket sannolikt beror på en relativt starkare sammansättning av inskrivna arbetssökande vid Arbetsförmedlingen 2020.

Antalet inskrivna som övergick till reguljära studier ökade med 13 000 och uppgick till totalt 60 000 personer 2020. Det motsvarar knappt 6 procent och innebar en liten relativ ökning jämfört med föregående år både bland kvinnor och män. Ökningen förklaras sannolikt av att det tillkom fler arbetssökande som var studiebenägna, inte minst unga kvinnor. I grupper med svag ställning på arbetsmarknaden var övergångarna till studier i princip oförändrade bland kvinnor samtidigt som de minskade något bland män.

Tabell 4.1 Andel övergångar till arbete eller studier fördelat på olika grupper av inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen

Procent

Målgrupp	Arbete 2020	Arbete 2019	Arbete 2018	Studier 2020	Studier 2019	Studier 2018
Totalt	31,0	32,4	37,3	5,8	5,2	5,0
varav kvinnor	*30,3*	*30,4*	*34,7*	*6,9*	*6,1*	*5,8*
varav män	*31,6*	*34,3*	*39,7*	*4,7*	*4,3*	*4,3*
Personer med högst förgymnasial utbildning	22,6	24,8	29,0	5,5	5,8	5,4
varav kvinnor	*18,8*	*19,6*	*23,4*	*6,8*	*6,8*	*6,4*
varav män	*25,7*	*29,1*	*33,6*	*4,5*	*5,0*	*4,7*
Utomeuropeiskt födda	25,2	27,4	32,3	7,3	7,6	7,0
varav kvinnor	*21,5*	*21,8*	*26,3*	*8,8*	*8,8*	*8,0*
varav män	*28,7*	*32,8*	*37,9*	*5,8*	*6,3*	*6,0*
Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	23,2	25,9	28,5	1,8	1,8	1,8
varav kvinnor	*21,7*	*24,3*	*26,6*	*2,2*	*2,2*	*2,1*
varav män	*24,5*	*27,3*	*30,2*	*1,5*	*1,5*	*1,5*
Äldre ≥55 år	23,9	25,9	29,7	0,5	0,5	0,4
varav kvinnor	*24,6*	*25,8*	*29,1*	*0,6*	*0,6*	*0,5*
varav män	*23,2*	*25,9*	*30,2*	*0,4*	*0,5*	*0,3*
Unga 16–24 år	30,6	30,7	37,4	11,4	10,7	11,4
varav kvinnor	*31,4*	*29,0*	*34,7*	*12,8*	*11,5*	*12,4*
varav män	*30,1*	*31,9*	*39,4*	*10,3*	*10,2*	*10,7*
Långtidsarbetslösa >12 månader	18,1	19,5	26,6	5,6	5,8	5,5
varav kvinnor	*16,3*	*16,1*	*22,3*	*7,0*	*7,3*	*6,5*
varav män	*19,8*	*22,8*	*30,5*	*4,3*	*4,4*	*4,6*

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen (oavsett orsak). De olika grupperna kan överlappa varandra. Långtidsarbetslösa >12 månader avser inskrivna vid Arbetsförmedlingen som har varit utan arbete i 12 månader eller mer.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Bland dem med högst förgymnasial utbildning övergick totalt 5,5 procent till studier 2020, vilket är en liten minskning jämfört med föregående år. Minskningen berodde på att en lägre andel män övergick till studier, medan andelen var oförändrad bland kvinnor. Inställda studiestarter till följd av pandemin och att distansundervisning passar mindre bra för elever inom svenska för invandrare (sfi) har haft en negativ inverkan för studerandeantalet.

Det finns olika studievägar för arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. Antalet övergångar för respektive studieväg påverkas av förändringar i målgruppens storlek. Många nyinskrivna yngre arbetssökande 2020 har bidragit till att fler har övergått till reguljära studier (se tabell 4.2). Likaså har antalet som studerar på deltid i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin ökat i takt med ett ökande antal deltagare i programmet. Omvänt förklaras det minskade antalet studerande inom etableringsprogrammet av en påtaglig minskning av nyanlända i etableringsprogrammet.

Tabell 4.2 Övergångar till studier för personer med högst förgymnasial utbildning

Antal unika individer (avrundat till 100-tal) samt andel kvinnor och män

		2020	2019	2018
Avaktualiserade från Arbetsförmedlingen till reguljära studier	Totalt	12 900	11 400	10 400
	Kvinnor %	53	51	54
	Män %	47	49	46
Studier med etableringsplan/inom etableringsprogrammet	Totalt	2 300	3 000	2 200
	Kvinnor %	60	59	49
	Män %	40	41	51
Studier med aktivitetsstöd, förberedande insats	Totalt	1 300	1 300	900
	Kvinnor %	66	64	64
	Män %	34	36	36
Deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin	Totalt	500	300	300
	Kvinnor %	67	66	56
	Män %	33	34	44

Anm.: Det går inte att summera de olika studievägarna då en individ kan ha gått flera olika studievägar under ett år. Med studier avses utbildning inom komvux, folkhögskola, yrkeshögskola samt universitet och högskola.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen fick under 2020 i uppdrag att öka antalet anvisningar att söka reguljär utbildning tillsammans med en regelförändring som innebär ökade möjligheter att studera med bibehållen ersättning (A2021/00912). Sedan uppdraget gavs och regelförändringen infördes har antalet anvisningar till att söka reguljära studier ökat betydligt. Under perioden oktober 2020 till mars 2021 ökade antalet från en nivå på under 500 anvisningar per månad till över 1 600.

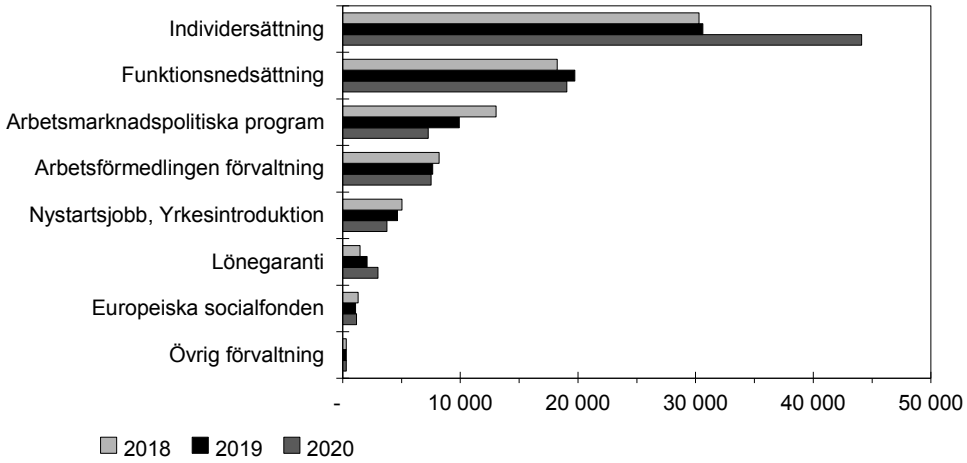
4.3.2 De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat

Under 2020 uppgick utgifterna inom området Arbetsmarknad till 86 miljarder kronor (utgifter för 2018–2020 framgår av diagram 4.6). De största delarna av dessa användes till individersättningar för personer som står till arbetsmarknadens förfogande och till insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Utöver detta hade Arbetsförmedlingen även utgifter för rehabiliteringsinsatser inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom eller funktionsnedsättning.

Resultaten för kvinnor och män inom Arbetsförmedlingens programinsatser beskrivs huvudsakligen genom antalet deltagare i de olika programmen och utfallet i form av deltagarnas arbetsmarknadsstatus 90 dagar efter programmens slut. En sådan översiktlig redovisning framgår av tabell 4.3 och tabell 4.4. Vissa av insatserna har inte som primärt syfte att direkt leda till arbete, utan är snarare förberedande inför andra insatser. Huvuddelen av programinsatserna riktas till personer som står relativt långt från arbetsmarknaden och ingår i något av ramprogrammen: jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller etableringsprogrammet. Ett ramprogram kan innefatta olika insatser, t.ex. arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Inom ramprogrammen kan även utbildning ske inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskola, yrkeshögskola samt i vissa fall på universitet och högskolor. Insatser i form av arbetsmarknadspolitiska program, som redovisas i detta avsnitt, finansieras huvudsakligen under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. I avsnitt 4.3.3, 4.3.4 samt 4.3.6 redogörs för resultat i förhållande till insatser som finansieras via andra anslag. I avsnitt 4.3.5 redogörs för resultat kopplade till individersättningar.

Diagram 4.6 Utgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad

Miljoner kronor

Anm.: Diagrammet visar utgifter under anslag inom området Arbetsmarknad de aktuella åren. Från och med 2020 omfattar UO14 Arbetsmarknad även etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare. Samtliga år är justerade för jämförbarhet. Jämfört med föregående budgetproposition har Lån till körkort exkluderats då de utgifterna belastar utgiftsområde 22 fr.om. 2020. Funktionsnedsättning avser utgifter för särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Källa: Egna beräkningar.

Under 2020 har förutsättningarna att utföra den arbetsmarknadspolitiska verksamheten till stor del präglats av effekterna till följd av pandemin. Som framgår av diagram 4.6 ökade utgifterna betydligt avseende individersättningar. Detta återspeglar utvecklingen med ett stort antal nyinskrivna arbetssökande. Samtidigt har förutsättningarna för arbetsplatsförlagda aktiviteter påverkats då både efterfrågan på arbetskraft minskat och arbetsgivares förutsättningar att ta emot ytterligare personal minskat inom många branscher. Arbetsplatsnära insatser som subventionerade anställningar minskade betydligt i omfattning, vilket i diagram 4.6. återspeglas i minskade utgifter för insatser till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetsmarknadspolitiska program och nystartsjobb. Under 2020 uppvisades samtidigt anslagssparande på flera områden (se avsnitt 4.6).

Antalet anställda vid Arbetsförmedlingen under 2020 var i genomsnitt 10 700, dvs. ca 1 500 färre än året innan och ca 3 300 färre än 2018. För att hantera det stora antalet nyinskrivna arbetslösa till följd av situationen på arbetsmarknaden efter pandemins utbrott rekryterades 500 visstidsanställda under andra halvåret 2020. Arbetsförmedlingen har samtidigt genomfört ett arbete för att effektivisera processerna vid inskrivning och förbättra förutsättningarna för olika distanslösningar. Arbetsförmedlingen har på grund av utvecklingen på arbetsmarknaden, med ett stort antal nya arbetslösa till följd av pandemin, prioriterat sina förvaltningsresurser till att skriva in och kartlägga de nya arbetslösa samt på att anvisa till tidiga insatser för att förhindra framtida långtidsarbetslöshet. En stor del av arbetet har bedrivits digitalt och på distans på grund av pandemin.

Samverkan mellan Arbetsförmedlingen, kommuner och arbetsgivare genom s.k. lokala jobbspår är ett verktyg för att stödja fler unga och nyanlända att komma i arbete. Enligt Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) fanns det i mars 2021 ca 3 400 deltagare (www.dua.se, publicerad 2021-05-21), vilket var en minskning från 4 600 året innan. Andelen kvinnor som deltog uppgick till 56 procent och andelen män till 44 procent, dvs. samma fördelning som föregående år. Fördelningen mellan könen ser olika ut inom olika branscher och jobbspår.

Arbetsförmedlingen har under 2020 arbetat med uppdraget att säkerställa och vid behov återställa en ändamålsenlig lokal närvaro på de orter där Arbetsförmedlingen

under 2019 beslutat att lägga ner ett stort antal kontor. Vid årsskiftet 2020/2021 bestod den lokala närvaron av 88 fast bemannade kontor, 24 kontor som Arbetsförmedlingen reser till samt 102 planerade samarbetslösningar med andra aktörer. Lokal närvaro där myndigheten inte har egna kontor säkerställs genom samarbete med Statens servicecenter eller kommuner.

När det gäller könsfördelningen inom de arbetsmarknadspolitiska insatserna kan det noteras en viss utjämning inom de subventionerade anställningarna och inom arbetsmarknadsutbildningen. En betydande obalans med en tydligt större andel män än kvinnor kvarstår dock inom flera av insatserna.

Tabell 4.3 Genomsnittligt antal pågående beslut per månad i arbetsmarknadspolitiska program (inkl. ramprogram särredovisade) och subventionerade anställningar

Antal (avrundat till 100-tal) och procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	Antal 2020 Totalt	Andel 2020 Kvinnor	Andel 2020 Män	Antal 2019 Totalt	Andel 2019 Kvinnor	Andel 2019 Män
Arbetsmarknadsutbildning	5 500	26	74	5 800	20	80
Arbetspraktik	3 600	43	57	4 900	44	56
Förberedande insatser	26 400	55	45	18 800	56	44
varav Förberedande utbildning	*9 700*	*55*	*45*	*9 600*	*54*	*46*
varav Kartläggning, vägledning & rehabilitering	*16 700*	*55*	*45*	*9 200*	*59*	*41*
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	2 200	53	47	3 300	53	47
Stöd till start av näringsverksamhet	1 700	44	56	1 500	45	55
Utbildningskontrakt (upphörde under 2020)	1 400	46	54	3 600	45	55
Ramprogram						
Etableringsprogrammet	22 700	59	41	38 800	56	44
Jobbgarantin för ungdomar	20 500	38	62	14 000	38	62
Jobb- och utvecklingsgarantin	118 600	48	52	102 400	47	53
Subventionerade anställningar						
Extratjänster	7 300	63	37	11 000	53	47
Introduktionsjobb	4 100	39	61	6 900	35	65
Nystartsjobb	26 800	33	67	31 800	29	71
Yrkesintroduktionsanställningar	400	18	82	600	16	84

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut. Volymredovisningen av Förberedande insatser samt varav-posten Kartläggning, vägledning och rehabilitering är underskattad på grund av att personer som ingår i ramprogram oftast inte får separat beslut om Kartläggning, vägledning och rehabilitering. Som komplement, se tabell 4.7 för den totala omfattningen av de upphandlade tjänsterna.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Tabell 4.4 Andel i arbete 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program eller subventionerad anställning (ej ramprogram)

Procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2020 Totalt	2020 Kvinnor	varav utan stöd	varav med stöd	2020 Män	varav utan stöd	varav med stöd	2019 Totalt	2019 Kvinnor	2019 Män
Arbetsmarknadsutbildning	27	24	*13*	*11*	27	*15*	*12*	40	33	42
Arbetspraktik	36	35	*7*	*28*	38	*7*	*31*	38	33	41
Förberedande insatser	14	13	*5*	*8*	15	*6*	*9*	17	15	18
varav Förberedande utbildning	*9*	*9*	*3*	*6*	*9*	*4*	*5*	*9*	*7*	*11*
varav Kartläggning, vägledning & rehabilitering	*21*	*19*	*8*	*11*	*25*	*9*	*15*	*26*	*24*	*30*
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	23	20	*3*	*18*	26	*5*	*21*	19	15	23
Stöd till start av näringsverksamhet	68	70	*69*	*1*	66	*66*	*1*	79	80	79
Utbildningskontrakt (upphörde under 2020)	10	5	*4*	*0*	5	*5*	*0*	19	18	20
Subventionerade anställningar										
Extratjänster	29	27	*3*	*24*	31	*4*	*26*	32	27	36
Introduktionsjobb	43	36	*7*	*30*	47	*7*	*39*	42	34	45
Nystartsjobb	30	26	*19*	*7*	32	*23*	*9*	41	36	42
Yrkesintroduktionsanställningar	62	47	*43*	*4*	65	*62*	*3*	69	61	71

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning och egna bearbetningar.

Färre fick arbete i jobb- och utvecklingsgarantin men andelen övergångar till studier ökade

Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin har ökat. Det genomsnittliga antalet deltagare per månad ökade med drygt 16 000 personer mellan 2019 och 2020. Detta beror till stor del på avmattningen i ekonomin 2019 som förstärktes av pandemin 2020. Det beror också sannolikt på ett ökat inflöde av deltagare från etableringsprogrammet. Under 2021 har antalet deltagare i garantin fortsatt att öka på grund av det fortsatt svåra arbetsmarknadsläget.

Könsfördelningen i programmet var närmast oförändrad jämfört med 2019. Andelen kvinnor låg på 48 procent, en ökning med 1 procentenhet. Personer som saknar slutförd gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, äldre och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga utgör 87 procent av deltagarna i garantin. Andelen är oförändrad jämfört med 2019. Dessa grupper har särskilt hög risk för långvarig arbetslöshet. Många av deltagarna tillhör dessutom flera av de nämnda kategorierna samtidigt, vilket ytterligare ökar risken för att kvarstå i långvarig arbetslöshet.

Tabell 4.5 Andel övergångar från jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar till arbete och studier

Procent

Jobb- och utvecklingsgarantin	Arbete 2020	*varav utan stöd 2020*	*varav med stöd 2020*	Studier 2020	Arbete 2019	*varav utan stöd 2019*	*varav med stöd 2019*	Studier 2019
Totalt	19,4	*6,9*	*12,5*	5,1	20,5	*8,7*	*11,7*	4,7
Kvinnor	16,6	*5,9*	*10,7*	6,5	16,3	*7,4*	*8,8*	6,0
Män	22,0	*7,8*	*14,2*	3,8	24,2	*9,9*	*14,3*	3,5
Jobbgarantin för ungdomar								
Totalt	21,9	*17,0*	*4,9*	9,4	26,4	*19,1*	*7,3*	8,8
Kvinnor	19,8	*16,5*	*3,4*	11,5	23,1	*18,1*	*5,0*	10,5
Män	23,3	*17,3*	*6,0*	8,0	28,5	*19,8*	*8,7*	7,7

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som varit inskrivna i respektive ramprogram under respektive år. I arbete ingår både arbete utan och med stöd.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Utrikes födda utgör 66 procent av samtliga deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Andelen utrikes födda av det totala antalet deltagare i garantin ökade med 9 procent mellan 2019 och 2020. Motsvarande förändring bland inrikes födda var 4 procent. Samtidigt börjar allt fler av dem som drabbades av arbetslöshet i början av pandemin nu bli långtidsarbetslösa och under våren 2021 var ökningen av deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin relativt sett högre bland inrikes än utrikes födda jämfört med samma månad året innan. Sammantaget tyder det på att grupper med förhållandevis stark konkurrensförmåga blir långtidsarbetslösa som en följd av pandemins konsekvenser på arbetsmarknaden, samtidigt som de som tidigare var långtids-arbetslösa kommer ännu längre från arbetsmarknaden.

I tabell 4.5 framgår att andelen personer som gick till arbete minskade, medan andelen som övergick till studier efter jobb- och utvecklingsgarantin ökade, bland både kvinnor och män. Det kan förklaras av det försämrade arbetsmarknadsläget och att Arbetsförmedlingen har prioriterat att kartlägga och skriva in ett stort antal nya arbetslösa till följd av pandemin, framför insatser till grupper med svagare konkurrens-förmåga. När det gäller övergångar från både arbete och studier har skillnaden i resultat mellan kvinnor och män minskat.

Andelen personer i jobb- och utvecklingsgarantin som saknar registrerade aktiviteter var oförändrad mellan 2019 och 2020, 22 procent. Arbetsförmedlingens urvals-undersökning visar dock att ca 16 procent var helt utan aktivitet i december 2019.

Jobbgarantin för ungdomar ökade markant i omfattning under 2020

Både antalet inskrivna ungdomar (18–24 år) vid Arbetsförmedlingen och det genomsnittliga antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar ökade markant mellan 2019 och 2020 till följd av pandemin och det försämrade arbetsmarknadsläget. I tabell 4.3 framgår också att könsfördelningen inom jobbgarantin för ungdomar var oförändrad, med en övervägande andel män. En förklaring till att arbetslösheten bland unga män är högre än bland unga kvinnor kan vara att en större andel unga män inte har slutfört en gymnasial utbildning. Andelen deltagare med förgymnasial utbildning minskade från 40 till 35 procent. Detta återspeglar att många ungdomar, även med slutförd gymnasieutbildning, hade svårt att få ett arbete på grund av pandemin. Även andelen utrikes födda minskade, från ca 41 procent 2019 till en dryg tredjedel av deltagarna 2020.

Som framgår av tabell 4.5 har andelen personer som går till arbete minskat och andelen som övergår till studier ökat. Det gäller både kvinnor och män. Resultatet i övergångar till arbete minskade dock mer bland män än bland kvinnor, medan det motsatta gäller för övergångar till studier. Sammantaget uppgår andelen kvinnor och män som övergått till arbete eller studier från jobbgarantin för ungdomar till drygt 31 procent 2020. Samtidigt minskade andelen som övergick till reguljär utbildning bland ungdomar som saknar gymnasial utbildning.

Andelen personer i jobbgarantin för ungdomar som saknar registrerade aktiviteter var oförändrad mellan 2019 och 2020, 22 procent. Arbetsförmedlingens urvalsundersökning visar dock att ca 18 procent var helt utan aktivitet i december 2019.

En följd av det försämrade arbetsmarknadsläget är att många ungdomar har svårt att få ett arbete. IFAU har undersökt betydelsen av arbetsgivarkontakter för ungdomar när de ska träda in i arbetslivet. Resultaten visar att ungdomar som har förlorat en arbetsgivarkontakt på grund av att deras tidigare arbetsplats lades ned har en lägre sannolikhet att hitta en varaktig anställning efter gymnasiet och lägre framtida inkomster än klasskamrater vars extra- eller sommarjobb inte lades ned. De negativa effekterna av att förlora en arbetsgivarkontakt bestod i upp till tio år, men var störst direkt efter gymnasiet (IFAU 2020:18).

Från etableringsprogrammet gick en lägre andel till arbete medan andelen till studier åter ökade

Antalet personer inom etableringsprogrammet fortsätter att minska som en följd av att färre beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Minskningen har fortsatt under första halvåret 2021. Genomsnittligt antal deltagare per månad sjönk från 38 800 till 22 700 mellan 2019 och 2020, se tabell 4.3 Andelen kvinnor har ökat och låg 2020 på 59 procent.

Tabell 4.6 Andel i arbete och studier 90 dagar efter avslutat etableringsprogram

Procent

	Arbete 2020	varav utan stöd 2020	varav med stöd 2020	Studier 2020	Arbete 2019	varav utan stöd 2019	varav med stöd 2019	Studier 2019
Totalt	24,3	3,6	20,7	10,2	30,7	6,1	24,5	9,0
Kvinnor	17,6	1,5	16,2	11,5	18,1	2,2	15,9	10,5
Män	33,7	6,6	27,1	8,4	40,8	9,3	31,5	7,8

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Andelen som arbetar eller studerar 90 dagar efter etableringsprogrammet minskade med drygt 5 procentenheter, från 39,7 till 34,5 procent. I tabell 4.6 framgår också att det framför allt är andelen män som arbetar som har minskat. Däremot har andelen som studerar ökat bland både kvinnorna och männen. Det försämrade resultatet beror sannolikt till stor del på det försämrade arbetsmarknadsläget. Dessutom har restriktioner för att minska smittspridningen medfört begränsad möjlighet till etableringsinsatser för nyanlända invandrare.

Andelen deltagare i etableringsprogrammet utan registrerade aktiviteter uppgick till ca 30 procent 2020 och var i stort oförändrad bland både kvinnor och män jämfört med 2019. Enligt Arbetsförmedlingen är dock den egentliga andelen lägre än så. Arbetsförmedlingens urvalsundersökning visar att drygt 6 procent var helt utan aktivitet i december 2019. Den överskattade andelen beror enligt myndigheten på bristande registerkvalitet. En stor del, ca 40 procent, av dem som lämnar etableringsprogrammet går över till jobb- och utvecklingsgarantin. Det är dock ungefär 20 procent av

kvinnorna som efter programmet varken arbetar, studerar eller är inskriva som arbetslösa. Det finns en risk för att en del av dessa kvinnor inte kommer tillbaka till arbetskraften. Det är 7 procent av männen som efter etableringsprogrammet varken arbetar, studerar eller är inskrivna som arbetslösa.

Praktik för nyanlända vid statliga myndigheter

I december 2020 förlängde regeringen uppdraget till flertalet myndigheter att tillhandahålla praktikplatser åt arbetssökande med funktionsnedsättning och till nyanlända arbetssökande. Uppdraget förlängdes till och med 31 december 2023.

Mellan mars och december 2020 påbörjade 29 nyanlända kvinnor och 22 nyanlända män en praktik hos statliga myndigheter inom ramen för uppdraget. Det är en minskning jämfört med 2019.

Antalet deltagare inom snabbspåren minskar

Antalet nya deltagare i olika snabbspår fortsätter att minska kraftigt. Under 2020 påbörjade 542 personer olika aktiviteter inom snabbspår. Det kan jämföras med 849 under 2019 och med 2 236 nya deltagare under 2018. Andelen kvinnor uppgick till 48 procent, vilket är den högsta sedan snabbspåren startade 2016. Minskningen av antalet i snabbspår beror bl.a. på det minskade antalet deltagare i etableringsprogrammet och på att färre har tidigare arbetslivserfarenhet inom bristyrken. En annan möjlig orsak är det försämrade arbetsmarknadsläget.

Utbildningsplikt för nyanlända

Under 2020 omfattades 80 procent av deltagarna i etableringsprogrammet med kort utbildning av utbildningsplikten. Det motsvarar ungefär hälften av det totala antalet deltagare i etableringsprogrammet. Endast 9 procent av dem som omfattades av utbildningsplikt tog del av reguljära studier utöver sfi, motsvarande 11 procent av männen och 7 procent av kvinnorna. Detta var en marginell minskning från ca 10 procent 2019.

De subventionerade anställningarna minskade i omfattning under 2020

På grund av pandemin och situationen på arbetsmarknaden, med mindre efterfrågan på arbetskraft och vissa svårigheter för arbetsgivare att på grund av smittläget ta emot anvisningar, minskade antalet personer med subventionerade anställningar under 2020 kraftigt jämfört med föregående år, se tabell 4.3 Nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar är rättighetsstyrda och utgör inte arbetsmarknadspolitiska program. Nystartsjobb finansieras under anslaget 1:13 *Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar*. Yrkesintroduktionsanställningar finansieras under anslaget 1:13 *Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* och anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Enligt Arbetsförmedlingen minskade antalet nystartsjobb 2019 bl.a. på grund av konjunkturavmattning. Minskningen fortsatte 2020 på grund av pandemin. Nystartsjobb var trots detta den vanligaste formen av subventionerad anställning och den som oftast ledde till osubventionerat arbete, om man bortser från yrkesintroduktionsanställningar där volymerna var mycket små.

Andelen som fått ett arbete efter avslutad insats varierar mellan olika subventionerade anställningar, se tabell 4.4. Detta beror bl.a. på målgruppen för stöden, arbetsgivarna som får stödet och hur Arbetsförmedlingen arbetar med stöden. För dem med nystartsjobb minskade andelen till arbete generellt och även till osubventionerat arbete under 2020. Vad gäller övriga subventionerade anställningar minskade inte andelen till arbete i samma omfattning.

Fler män än kvinnor tog del av subventionerade anställningar under 2020, trots att könssammansättningen bland samtliga inskrivna var jämn. Andelen kvinnor som tog del av subventionerade anställningar var dock större 2020 jämfört med 2019, vilket tyder på att regeringens uppdrag till Arbetsförmedlingen om att vidta åtgärder för att kvinnor och män ska få likvärdig tillgång till stöd, särskilt bland utrikes födda, fått visst genomslag. Däremot finns fortfarande stora skillnader i vilken sorts subventionerad anställning som män respektive kvinnor har. Störst skillnad mellan kvinnor och män var det för nystartsjobb som fler män än kvinnor tar del av. Av dem som hade en extratjänst eller ett introduktionsjobb 2020 var 49 procent utomeuropeiskt födda kvinnor, att jämföra med att 37 procent var utomeuropeiskt födda män. 11 procent var inrikes födda kvinnor eller män. Denna fördelning är till stor del en följd av att extratjänster är ett undantag när det gäller fördelning mellan könen. År 2020 var en övervägande majoritet av dem med extratjänst kvinnor. Detta beror sannolikt på att extratjänster i större utsträckning riktar sig till traditionellt kvinnodominerade yrken.

Omfattningen av subventionerade anställningar påverkar förutsättningarna att få ett arbete för dem som står långt från arbetsmarknaden och IFAU har visat att de som tar del av subventionerna i hög utsträckning är individer med en svag ställning på arbetsmarknaden med en hög risk att hamna i långtidsarbetslöshet (IFAU 2019:24).

Upphandlade tjänster ökade i omfattning men andelen till arbete sjönk

Under 2020 upphandlade Arbetsförmedlingen tjänster inom området arbetsförmedlingstjänster som främst består av Stöd och matchning (STOM), den nya tjänsten Kundval, rusta och matcha (KROM), Introduktion till arbete och yrkessvenska B samt inom utbildning som består av förberedande utbildning och arbetsmarknadsutbildning.

Antalet deltagare i upphandlade tjänster ökade kraftigt under 2020, se tabell 4.7. Utvecklingen drevs av stora volymökningar inom STOM, samt ett ökande antal deltagare inom tjänsten Introduktion till arbete. Antalet deltagare i STOM och Introduktion till arbete mer än fördubblades under 2020 jämfört med 2019. Andelen personer utanför ramprogrammen som tog del av matchningstjänster ökade, vilket tyder på att fler fick sådana insatser i ett tidigare skede av arbetslösheten. Könsfördelningen i STOM har varit relativt konstant de senaste åren, med runt 44 procent kvinnor respektive 56 procent män.

Under våren 2020 infördes utvecklade matchningstjänster, som Arbetsförmedlingen valt att benämna Kundval, rusta och matcha (KROM). Även antalet deltagare i KROM bidrog till ökningen. Under första halvåret av 2021 har KROM fortsatt att öka och i juni 2021 uppgick antalet kvarstående till ca 9 800. Arbetsförmedlingen har beslutat att ersätta STOM med KROM. Arbetsförmedlingen planerar en stegvis övergång som ska vara fullt genomförd i december 2021.

Under 2020 gick 20 procent av deltagarna i STOM över till arbete, se tabell 4.7. Detta var en minskning för både kvinnor och män jämfört med året innan. Minskningen kan bl.a. hänföras till den försämrade arbetsmarknadsutvecklingen till följd av pandemin och att färre deltagare gick till ett osubventionerat arbete. Pandemin förstärkte den tidigare utvecklingen med färre övergångar till osubventionerade arbeten. Eftersom KROM infördes 2020 finns det inte tillräckligt stabila utfall för helåret. Därav redovisas inte övergångar till arbete och studier för denna tjänst.

I samband med att Arbetsförmedlingen fick i uppdrag att utveckla och förbereda matchningstjänster 2019 fick IFAU i uppdrag att analysera utvecklingen i den nya tjänsten. IFAU konstaterarar i rapporten KROM – erfarenheter från en ny matchningstjänst med fristående leverantörer inom arbetsmarknadspolitiken (rapport

2021:7) att en genomsnittlig KROM-deltagare stod längre från arbetsmarknaden än en genomsnittlig STOM-deltagare. I KROM hade ca 40 procent grundskoleutbildning, 60 procent var födda utanför Europa och ca 40 procent av deltagarna hade varit arbetslösa mer än två år när de påbörjade tjänsten. Vidare konstaterar IFAU att det nuvarande systemet har brister bl.a. vad gäller profileringsverktyget och att nivågränserna inte hanterar de arbetssökandes inskrivningstid på ett optimalt sätt. Detta resulterar i att vissa långtidsarbetslösa med mycket små jobbchanser har anvisats till KROM. IFAU har dock inte kunnat utvärdera effekterna av KROM, då få har hunnit avsluta tjänsten och effekter ännu inte kan mätas. Inte heller när det gäller utvecklingen av marknaden för leverantörer av KROM har IFAU kunnat dra några tydliga slutsatser då tjänsten vid undersökningstillfället enbart funnits i nio månader, vilket är en kort tid. Utvärderingen har också skett under en pågående pandemi, vilket kan ha påverkat resultaten.

Tabell 4.7 Deltagande och resultat för tjänsterna Kundval rusta och matcha, Stöd och matchning samt Introduktion till arbete

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad samt andel i arbete (utan och med stöd) eller reguljära studier 90 dagar efter avslutad tjänst

Deltagare i tjänsterna (avrundat till 100-tal)		2020	2019	2018
Kundval, rusta och matcha (KROM) (infördes 2020)	Totalt	2 500		
	Andel kvinnor	41		
	Andel män	59		
Stöd och matchning (STOM)	Totalt	31 600	13 900	17 100
	Andel kvinnor	45	43	44
	Andel män	55	57	56
Introduktion till arbete	Totalt	5 500	1 100	5 400
	Andel kvinnor	60	60	62
	Andel män	40	40	38
Övergångar till arbete (procent)		2020	2019	2018
Stöd och matchning (STOM)	Totalt	20	24	28
	Andel kvinnor	17	20	24
	Andel män	22	27	31
Introduktion till arbete	Totalt	9	13	18
	Andel kvinnor	8	12	16
	Andel män	10	15	20
Övergångar till reguljära studier (procent)		2020	2019	2018
Stöd och matchning (STOM)	Totalt	5	3	3
	Andel kvinnor	6	4	4
	Andel män	4	3	3
Introduktion till arbete	Totalt	3	1	2
	Andel kvinnor	4	1	2
	Andel män	2	1	2

Anm.: Resultat av KROM redovisas inte då tjänsten infördes i april 2020 och endast ett fåtal deltagare avslutade tjänsten under uppföljningsperioden för 2020. Enligt Arbetsförmedlingen är utfallet för de fåtal deltagare som avslutade tjänsten i uppbyggnadsskedet heller inte jämförbara med övriga tjänster.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Arbetsmarknadsutbildningarna minskade i omfattning

Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning fortsatte att minska under 2020 från redan historiskt låga nivåer 2019, se tabell 4.3. Detta förklaras, enligt Arbetsförmedlingen, av att arbetsmarknadsutbildningar ofta är behäftade med relativt långa uppstartsprocesser, att urvalsprocessen för att finna deltagare har påverkats negativt av den pågående pandemin samt att delar av innehållet i arbetsmarknadsutbildningarna

inte varit möjliga att genomföra på distans. Dessutom menar Arbetsförmedlingen att myndighetens styrning mot att även väsentligt öka antalet deltagare i upphandlade matchningstjänster kan ha inneburit att färre har tagit del av arbetsmarknads-utbildning.

En tydligare styrning mot ökad jämställdhet i arbetsmarknadsutbildningarna har bidragit till att öka andelen kvinnor i arbetsmarknadsutbildning, vilket gäller såväl inrikes födda kvinnor som utrikes födda kvinnor. Andelen kvinnor som deltog i arbetsmarknadsutbildning ökade från 20 procent 2019 till 26 procent 2020. Andelen deltagare i arbetsmarknadsutbildning som är kvinnor är dock fortfarande bara ungefär hälften så hög som andelen kvinnor bland de totalt inskrivna. Dock är andelen kvinnor (61 procent) som anvisas till arbetsmarknadsutbildning på eftergymnasial nivå, s.k. uppdragsutbildningar, högre än andelen män (39 procent).

Andelen som är i arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning är betydligt lägre 2020 jämfört med 2019, se tabell 4.4. Det gäller både kvinnor och män, oavsett födelseland. Resultatet sjönk från 40 procent i arbete 2019 till 27 procent 2020. Försämringen beror till största delen på att andelen som fått arbete utan stöd minskat, men även att andelen som fått nystartsjobb minskat. Resultatförsämringen var större bland män än kvinnor. Inrikes födda kvinnor hade högst andel som var i arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning, 31 procent, och utrikes födda kvinnor hade lägst, 19 procent.

4.3.3 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av insatser. Det finns också särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, vilka finansieras under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.*

Anställningar med lönebidrag och skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare fortsätter att minska

Sammanlagt var 179 000 personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2020, varav 45 procent var kvinnor och 55 procent var män. Detta var en minskning jämfört med 2019 då totalt 192 000 personer var inskrivna. Minskningen av antalet inskrivna beror, enligt Arbetsförmedlingen, på att de fysiska besöken på kontoren har minskat och att eventuella funktionsnedsättningar bör vara svårare att upptäcka vid distansmöten och digitala kontakter. En annan faktor som kan ha påverkat är att vården varit belastad under pandemin, vilket försvårat inhämtande av medicinska underlag för att styrka en funktionsnedsättning.

Tabell 4.8 Subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till 100-tal) pågående beslut i genomsnitt per månad samt procent per kön

	Antal totalt 2020	Andel kvinnor 2020	Andel män 2020	Antal totalt 2019	Andel kvinnor 2019	Andel män 2019
Lönebidrag för anställning	24 100	41	59	25 300	40	60
Lönebidrag för trygghet i anställning	32 300	41	59	34 300	41	59
Lönebidrag för utveckling i anställning	11 300	41	59	13 000	41	59
Skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare	1 800	31	69	1 900	30	70
Skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag	20 400	44	56	20 100	44	56

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut. Uppgifter avseende skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag avser genomsnitt anställda under året.

Källa: Arbetsförmedlingen och Samhall Aktiebolag.

Under 2020 hade i genomsnitt 69 500 personer per månad ett beslut om anställning med lönebidrag eller skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, se tabell 4.8. Antalet minskade i samtliga lönestöd under 2020 jämfört med 2019. Störst var nedgången för lönebidrag för utveckling i anställning. Minskningarna beror sannolikt huvudsakligen på det försämrade läget på arbetsmarknaden, till följd av pandemin, men även på att Arbetsförmedlingen har prioriterat ett stort antal nyinskrivna. Pandemin påverkade möjligheten för Arbetsförmedlingen att besöka arbetsplatser, vilket försvårade möjligheten att erbjuda arbetsgivare insatser.

Som framgår av tabell 4.8 var könsfördelningen bland lönestöden oförändrad med en övervägande andel män. Antalet personer under 30 år som hade en anställning med någon form av lönebidrag minskade mer än bland övriga åldrar. En förklaring är att antalet inskrivna med en funktionsnedsättning minskade i större utsträckning bland unga jämfört med övriga. Vidare är många unga anställda i branscher som drabbats hårt av pandemin, exempelvis handel.

Sammantaget försämrades resultatet för utfallen efter de olika lönestöden riktade till personer med funktionsnedsättning 2020. Andelen till arbete 90 dagar efter lönebidrag för trygghet i anställning var oförändrad bland kvinnor och minskade bland män, medan andelen för de övriga lönestöden minskade bland båda könen.

Även omfattningen av övriga insatser har minskat under 2020

Antalet personer som har fått del av övriga insatser som alternativ eller komplement till lönebidrag och skyddat arbete har minskat under 2020 jämfört med 2019. Under 2020 har kvinnor i större utsträckning än män fått tillgång till stöd till arbetshjälpmedel och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet, och män i större utsträckning än kvinnor fått tillgång till stöd för personligt biträde och särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS).

Tabell 4.9 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till 100-tal) kvarstående i genomsnitt per månad

		2020	2019	2018
Bidrag för personligt biträde	Totalt	6 100	9 500	12 300
	Kvinnor	2 700	4 000	5 100
	Män	3 500	5 400	7 200
Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen	Totalt	3 000	4 100	4 700
	Kvinnor	1 700	2 300	2 600
	Män	1 300	1 800	2 100
Bidrag till uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet	Totalt	300	300	300
	Kvinnor	200	200	200
	Män	100	100	100
Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS)	Totalt	8 000	8 700	10 100
	Kvinnor	3 300	3 800	4 300
	Män	4 600	4 900	5 800

Anm.: Avrundningar till 100-tal innebär att summan av kvinnor och män inte alltid överensstämmer med totalen.
Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Praktik i staten för personer med funktionsnedsättning

Enligt Statskontoret hade ca 1 200 arbetssökande med funktionsnedsättning påbörjat praktik vid statliga myndigheter från april 2016 t.o.m. december 2020. Det var något fler kvinnor än män som hade praktik. Andelen kvinnor var 55 procent och andelen män 44 procent. Det var 1 procent som hade okänd könstillhörighet. Cirka 43 procent var i arbete 90 dagar efter avslutad praktik och 7 procent var i arbete utan stöd. Satsningen har inte uppnått regeringens mål om att myndigheterna ska ta emot minst 1 000 personer med funktionsnedsättning för praktik per år. Myndigheterna har under perioden 2016–2020 tagit emot ungefär 25 procent av målet för personer med funktionsnedsättning. Uppföljningen visar också att myndigheterna har tagit emot färre praktikanter för varje år under hela perioden.

Antalet anställda vid Samhall Aktiebolag upprätthölls men färre gick vidare till andra arbetsgivare

Antalet lönetimmar för skyddat arbete under 2020 uppgick till 32,60 miljoner, vilket var i linje med kravet på 32,70 miljoner. Cirka 20 400 personer var anställda i skyddat arbete i genomsnitt under året, jämfört med 20 100 året innan. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med 2019, 44 procent var kvinnor och 56 procent var män. Antalet lönetimmar med lönebidrag för utveckling i anställning uppgick till 4,04 miljoner, vilket var i linje med kravet på 4,07 miljoner. Antalet anställda med lönebidrag för utveckling i anställning uppgick till i genomsnitt drygt 2 400 personer. Andelen kvinnor, 34 procent, och män, 66 procent, var oförändrad jämfört med 2019. Andelen under 30 år var 67 procent. Utfallet var i stort linje med ambitionen om minst 2 500 personer i genomsnitt under året och om att unga ska prioriteras. Antalet anställda med 75 procents sjuk- eller aktivitetsersättning minskade jämfört med 2019 och uppgick i slutet av 2020 till 350 personer, varav 71 procent kvinnor och 29 procent män.

Antalet övergångar till andra arbetsgivare var 1 137, jämfört med målsättningen på 1 500 under 2020. Av övergångarna var 29 procent kvinnor och 71 procent män. Andelen kvinnor minskade med 4 procentenheter. Antalet som återgick till Samhall minskade till 389 personer, jämfört med 471 under 2019. Andelen från prioriterade grupper minskade och uppgick, enligt Samhall, till 63 procent. Att jämföra med 73 procent 2019 och målsättningen på minst 40 procent.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska göra en översyn av Samhalls uppdrag så att Samhall återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar (bet. 2019/20:AU4 punkt 6, rskr. 2019/20:128). Regeringen har tidigare reviderat Samhalls ekonomiska mål samt infört uppdragsmål avseende engagerade medarbetare samt sysselsättningsgraden inom bolaget, vilket redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.4.3). Vidare har Samhalls del av anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ökats med 400 miljoner kronor per år fr.o.m. 2021 i syfte att underlätta för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att få jobb samt för att upprätthålla det arbetsmarknadspolitiska uppdraget och en sund kapitalstruktur i bolaget (prop. 2020/21:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.7.4).

Därutöver har flera uppdrag lämnats till Arbetsförmedlingen i regleringsbrevet för 2021. Uppdrag 7 omfattar att se över definitionen och målnivån för prioriterade grupper. Uppdrag 8 avser förekomst av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Uppdrag 9 avser anvisningar till skyddat arbete hos Samhall. Uppdrag 10 avser kunskaper i svenska och förekomsten av en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Regeringen har även reviderat Samhalls ägaranvisning. I ägaranvisningen anges att bolaget i syfte att möjliggöra en bred tillgång på arbetsuppgifter anpassade för olika medarbetares behov över tid bör söka affärsmöjligheter inom ett flertal branscher. Vidare förtydligas att en ökad omsättning syftar till att skapa tillräckligt många arbetstillfällen. Regeringen har även tagit bort kravet på fortsatta strukturella förändringar i syfte att minska kostnaderna för produktionen, men betonar värdet av god kostnadskontroll. Även styrningen på förädlingsvärdets tillväxt avskaffas.

Därutöver har regeringen beslutat om ändringar i förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som innebär att regelverket för anvisningarna till skyddat arbete förtydligas. För att anvisas till skyddat arbete ska en persons arbetsförmåga vara så nedsatt till följd av en funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete och deras behov ska inte kunna tillgodoses genom andra insatser. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

4.3.4 Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under målen

Insatserna inom Europeiska socialfonden finansieras huvudsakligen under anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020*. Programmet för lokalt ledd utveckling med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Socialfonden redovisas inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 har t.o.m. mars 2021 omfattat 307 000 deltagare, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Resultatuppföljning av den del av programmet som avser kompetensutveckling av sysselsatta visar att av de 146 000 deltagare som avslutat insatsen i september 2020 eller tidigare angav 38 procent efter sex månader att deras arbetsmarknadssituation har förbättrats, vilket är högre än målet om 28 procent. Resultatet för kvinnor var 36 procent och för män 43 procent.

För den del av socialfondsprogrammet som omfattar personer som står långt från arbetsmarknaden och ungdomar (exkl. sysselsättningsinitiativet för unga) redovisas sammantaget bl.a. följande resultat. Av de 66 000 deltagare som hade avslutat insatsen

i september 2020 eller tidigare var totalt 20 procent, 18 procent av kvinnorna och 23 procent av männen, i arbete sex månader efter insatsen. Resultaten är under uppsatta mål och innebär en viss fortsatt minskning över tid. Vidare var 19 procent, 17 procent av kvinnorna och 20 procent av männen, i utbildning sex månader efter insatsen. Resultaten i detta avseende är väsentligt högre än målen.

Effektutvärdering av socialfondsprogrammet visar blandade resultat

I mars 2021 presenterades rapporten Effektutvärdering av det nationella socialfondsprogrammet (Sweco). Insatserna för kompetensutveckling av sysselsatta uppskattas i utvärderingen ha bidragit till en starkare löneinkomstutveckling för deltagarna jämfört med en kontrollgrupp. Det är däremot svårare att belägga effekter för arbetsplatserna, och det finns brister i utvecklingen av lärande organisationer. I fråga om insatser för dem som står långt från arbetsmarknaden uppnås inte målen för övergång till arbete. Insatserna har bidragit till positiva effekter på individnivå genom intensiva och individanpassade insatser. Effekterna på organisationsnivå av bl.a. metodutveckling inom projekten är däremot mer begränsade och osäkra.

De samlade insatserna inom socialfondsprogrammet bedöms i utvärderingen vara i hög grad relevanta och komplettera ordinarie verksamheter. Samtidigt finns utvecklingsområden, bl.a. torde ett större fokus på att testa och tillämpa redan kända metoder bättre möta behoven hos målgrupperna och organisationerna. Dessutom har kompetensutveckling av sysselsatta inte nått dem med störst behov och det begränsade deltagandet från anställda i privat sektor ses som ett misslyckande. Civilsamhällets begränsade medverkan i insatserna för dem som står långt från arbetsmarknaden minskar förmågan att nå ut till särskilt utsatta målgrupper.

4.3.5 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och etableringsersättning

Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och utvecklingsersättning finansieras under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*. Etableringsersättning, bostadsersättning samt etableringstillägg finansieras under anslaget 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare*.

Som en följd av det försämrade läget på arbetsmarknaden föranlett av covid-19 har en rad tillfälliga åtgärder under 2020 och 2021 beslutats i syfte att fler ska få arbetslöshetsersättning. Bland annat har tillfälliga förändringar i karens-, arbets- och medlemsvillkoren genomförts. Dessutom har ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen höjts och det har blivit lättare för företagare att få ersättning.

Tabell 4.10 Antal personer med arbetslöshetsersättning, medeldagpenning

Antal helårsekvivalenter (avrundat till tusental)

		2020	2019	2018
Antal personer med arbetslöshetsersättning, heltidsarbetslösa	Totalt	114 000	73 000	65 000
	Kvinnor	49 000	32 000	29 000
	Män	65 000	41 000	37 000
Antal personer med arbetslöshetsersättning, deltidsarbetslösa	Totalt	10 000	7 000	7 000
	Kvinnor	6 000	4 000	4 000
	Män	4 000	3 000	3 000
Medeldagpenning	Totalt	822	743	731
	Kvinnor	794	726	715
	Män	848	758	747

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Antalet personer med arbetslöshetsersättning har ökat kraftigt mellan 2019 och 2020. Av de heltidsarbetslösa utgör männen en majoritet, ökningen jämfört med 2019 utgjordes dock av både kvinnor och män. Det motsatta gäller de deltidsarbetslösa, där kvinnorna utgör en större andel än männen. Som deltidsarbetslös ersättningstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och fått arbetslöshetsersättning under en och samma vecka. Medeldagpenningen för arbetslöshetsersättning har ökat bland både kvinnor och män, jämfört med 2019, vilket framför allt beror på de tillfälliga takhöjningar som genomfördes med anledning av covid-19. Under perioden januari 2020 till och med januari 2021 ökade antalet medlemmar i a-kassan med drygt 265 000 personer till 3 925 000 personer.

Underrättelserna har ökat och sanktionsgraden är hög

I mitten av mars 2020 beslutade Arbetsförmedlingen att tillfälligt upphöra med att fatta beslut om åtgärder och att skicka underrättelser till arbetslöshetskassorna med anledning av utebliven aktivitetsrapport, vilket är den vanligaste underrättelseorsaken. Arbetsförmedlingen beslutade också om att tillfälligt upphöra med att fatta beslut om sanktioner för programdeltagare samt att skicka underrättelser till arbetslöshetskassorna. Besluten fattades för att förhindra smittspridning genom att arbetssökande skulle komma in för att lämna sina aktivitetsrapporter på blankett eller muntligt vid Arbetsförmedlingens lokaler eller Statens servicecenter, men även för att frigöra personalresurser från Arbetsförmedlingens enheter för granskning och prövning av ersättning för att säkerställa samhällsviktiga funktioner. Besluten har därmed påverkat Arbetsförmedlingens kontrollarbete under 2020.

Antalet arbetssökande som omfattas av kontrolluppdraget ökade under 2020. Under de månader som aktivitetsrapporteringen och kontrollfunktionen var igång skickade Arbetsförmedlingen färre underrättelser per 1 000 ersättningstagare både till arbetslöshetskassorna och avseende programdeltagare jämfört med tidigare år. Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna har under 2020 fattat fler beslut om åtgärder jämfört med föregående år. Detta trots att inga beslut om åtgärder fattades under det tillfälliga stoppet.

Den främsta orsaken till sanktion inom arbetslöshetsförsäkringen var fortsatt att den arbetssökande inte har lämnat in sin aktivitetsrapport i tid. I förhållande till antalet ersättningstagare minskade emellertid antalet underrättelser med denna orsak under 2020 jämfört med föregående år. Samtidigt nästan fördubblades antalet underrättelser utifrån grunden att den arbetssökande inte aktivt sökt lämpliga arbeten. Av de underrättelser som sedan ledde till en sanktion avsåg 43 procent kvinnor och 57 procent män. Även inom aktivitetsstödet, etableringsersättningen och utvecklingsersättningen var det fler sanktioner som avsåg män (57 procent) än kvinnor (43 procent). Sanktionsgraden ligger fortsatt på samma nivå som 2019, vilket är högre jämfört med 2018.

Tabell 4.11 Underrättelser hos arbetslöshetskassorna för dem som uppbär arbetslöshetsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent

		2020	2019	2018
Antal underrättelser mottagna av arbetslöshetskassorna	Totalt	414 200	310 700	256 700
	Kvinnor	188 500	144 100	119 800
	Män	225 800	166 600	137 000
Antalet underrättelser där a-kassan fattat beslut om sanktion	Totalt	142 600	100 100	79 600
	Kvinnor	61 800	43 200	34 300
	Män	81 400	56 900	45 300
Sanktionsgraden för arbetslöshetsförsäkringen (procent)	Totalt	94	93	89
	Kvinnor	93	93	89
	Män	94	94	89

Anm.: Sanktionsgrad: År 2020 prövade arbetslöshetskassorna 152 300 underrättelser efter att de som skrivits av exkluderats. Av dessa ledde 143 200 till sanktion.

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Arbetsförmedlingen har återkommande fått kritik för att myndighetens arbete med kontroll av de arbetssökande uppvisar allvarliga och omfattande brister (se t.ex. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens rapport (IAF 2019:8). Arbetsförmedlingen har under 2020 fortsatt sitt utvecklingsarbete bl.a. när det gäller åtgärder för att stärka kontrollfunktionen. År 2019 gav regeringen myndigheten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att motverka felaktiga utbetalningar. Som en åtgärd i handlingsplanen har Arbetsförmedlingen inrättat enheten Granskning och kontroll. Enheten granskar sedan december 2019 alla avvikelserapporter och har operativt ansvar för Arbetsförmedlingens kontrollfunktion genom att löpande kontrollera om arbetssökande uppfyller villkoren för individersättning som betalas ut av arbetslöshetskassorna eller Försäkringskassan.

Tabell 4.12 Underrättelser hos Arbetsförmedlingen för dem som uppbär aktivitetsstöd, etableringsersättning eller utvecklingsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent

		2020	2019	2018
Antal underrättelser mottagna av Arbetsförmedlingen	Totalt	371 900	342 700	300 700
	Kvinnor	157 100	143 800	121 800
	Män	214 800	198 900	178 800
Antalet underrättelser där Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion	Totalt	131 500	127 600	146 100
	Kvinnor	56 200	53 900	58 500
	Män	75 400	73 700	87 500
Sanktionsgraden för programdeltagare med aktivitetsstöd, etableringsersättning och utvecklingsersättning	Totalt	95	93	87
	Kvinnor	94	93	86
	Män	95	94	87

Anm.: Uppgifterna för 2018 och 2019 har ändrats utifrån förändrade redovisningsprinciper.

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Sökaktiviteten ökade under 2020

Sökaktiviteten hos de arbetssökande med arbetslöshetsersättning ökade ytterligare 2020 och Arbetsförmedlingen agerade i större utsträckning när det kunde antas att arbetssökande inte följer regelverken för ersättning. Arbetsförmedlingen har särskilt skärpt kontrollen av att arbetssökande som får ersättning aktivt söker lämpliga arbeten. Under 2020 har även sökaktiviteten tydligt ökat för programdeltagare. Arbetsförmedlingen har under 2020 lanserat ett nytt systemstöd för att beräkna en lämplig sökaktivitet för arbetssökande med arbetslöshetsersättning som också kan antas ha

bidragit till att de arbetssökande söker fler jobb. Kvinnor med arbetslöshetsersättning rapporterar i genomsnitt fler aktiviteter sammanlagt, medan män rapporterar fler sökta jobb. Utrikes födda arbetssökande har en högre sökaktivitet än inrikes födda.

Tabell 4.13 Sökaktivitet

Genomsnittligt antal aktiviteter enligt uppgifter i aktivitetsrapporter samt andel som ägnat tid åt arbetssökande

		2020	2019	2018
Arbetslöshetsersättning (antalet aktiviteter)	Totalt	8,2	7,5	7,0
	Kvinnor	8,6	7,7	7,2
	Män	7,7	7,4	6,8
Aktivitetsstöd (antal aktiviteter)	Totalt	5,8	4,9	4,9
	Kvinnor	5,6	4,8	4,9
	Män	6,0	5,1	5,0
Ägnat tid åt arbetssökande, öppet arbetslösa och programdeltagare (procent)	Totalt	89	89	86
	Kvinnor	87	86	82
	Män	90	92	89

Källa: Arbetsförmedlingen.

Färre personer har tagit del av etableringsersättning

Under 2020 hade 22 000 personer etableringsersättning i genomsnitt per månad, varav ca 13 000 kvinnor och ca 9 000 män. Detta var en minskning jämfört med 2019 då i genomsnitt 38 000 personer per månad hade etableringsersättning. Medelersättningen var 6 400 kronor per person och månad under 2020. Medelersättningen var 100 kronor högre bland kvinnor än bland män. För de som hade rätt till etableringsersättning utbetalades etableringstillägg till ca 12 000 hushåll med hemmavarande barn per månad under 2020. Bostadsersättning utbetalades till ca 3 000 ensamstående utan hemmavarande barn per månad. Av dem som fick bostadsersättning var 73 procent män och 27 procent kvinnor.

Inom etableringsprogrammet var den vanligaste orsaken till att ersättningstagare får beslut om en sanktion att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid. Av alla sanktioner avsåg detta 77 procent. Totalt antal beslut om sanktioner inom etableringsprogrammet sjönk från 22 900 till 15 500 mellan 2019 och 2020. Av beslutade sanktioner 2020 avsåg 8 500 kvinnor och 7 000 män. Samtidigt minskade antalet individer med etableringsersättning med 16 000 och därmed ökade antalet sanktioner per deltagare i etableringsprogrammet.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har i en rapport (IAF 2019:10) riktat kritik mot att Arbetsförmedlingen brister i att underrätta när deltagare i etableringsprogrammet kan antas missköta sitt arbetssökande. Samtidigt som antalet personer med etableringsersättning minskade mellan 2019 och 2020 ökade antalet underrättelser med anledning av att den arbetssökande inte aktivt sökt lämpliga arbeten från 2 596 till 7 070. Antalet underrättelser som gäller andra grunder än sådana som är kopplade till att den arbetssökande missköter sitt arbetssökande sjönk dock.

4.3.6 Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete

Det förstärkta samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt arbetet med samordningsförbunden bedrivs enligt ett gemensamt uppdrag och finansieras med medel inom anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Resultaten för myndigheternas samarbete redogörs närmare för i avsnitt 3.6.1 utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Samarbetet består av dels förstärkta insatser i form av gemensam kartläggning och aktiva insatser för personer som är i sjukförsäkringen, dels stöd till personer i övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden. Under 2020 genomfördes 8 977 gemensamma kartläggningar, jämfört med 8 662 under 2019. Av dessa avsåg 61 procent kvinnor och 39 procent män. Under året påbörjade 71 procent en rehabiliteringsinsats hos Arbetsförmedlingen efter deltagandet i gemensam kartläggning, en minskning från 74 procent jämfört med 2019. Andelen kvinnor som påbörjade en rehabiliteringsinsats var något högre än andelen män, 73 procent respektive 70 procent. En något lägre andel av dem som lämnade samverkan uppnådde arbetsförmåga och kunde därmed lämna sjukförsäkringen jämfört med föregående år (53 procent 2020 jämfört med 54 procent 2019). Resultatet är samma för kvinnor och män. För att ge personer en bättre övergång mellan sjukförsäkringen och arbetsmarknaden har myndigheterna under 2020 påbörjat en utveckling av mötesformen omställningsmöten.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att situationen på arbetsmarknaden tydligt försämrats 2020 till följd av pandemin. Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten har genom bl.a. beslut om ersättningar och programinsatser motverkat de negativa konsekvenserna på arbetsmarknaden och bidragit till en, givet omständigheterna, mer välfungerande arbetsmarknad. Samtidigt konstaterar regeringen att det skett försämringar eller uteblivna förbättringar av resultaten inom en rad områden. Till en del bedöms detta bero på pandemins effekter på arbetsmarknaden.

Regeringen bedömer att resultaten inom området påverkas av den allmänna ekonomiska utvecklingen och arbetsmarknaden i stort. Läget på arbetsmarknaden försämrades betydligt under 2020 som en följd av covid-19-utbrottet.

Det stora antalet nya arbetslösa och de begränsningar som pandemin medfört har 2020 präglat inriktningen för Arbetsförmedlingens verksamhet. Regeringen bedömer att Arbetsförmedlingens tidigare utvecklingsarbete mot mer digitala processer har förbättrat förutsättningarna för Arbetsförmedlingen att skriva in personer som arbetslösa, vilket har varit en förutsättning för att arbetslösa ska kunna få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Arbetsförmedlingen har även i större utsträckning kunnat erbjuda arbetslösa stöd på distans. Detta har varit särskilt viktigt i en situation då fysiska möten behövt begränsas.

Regeringen konstaterar att resultat i form av övergångar till arbete har försämrats generellt för de arbetssökande och för de arbetsmarknadspolitiska programmen. Försämringarna gällde i större utsträckning män än kvinnor och i större omfattning grupper som normalt står längre från arbetsmarknaden, såsom exempelvis utomeuropeiskt födda och äldre arbetslösa över 55 år. Även inom dessa grupper har män påverkats i större utsträckning än kvinnor. En större andel kvinnor än män började studera.

Det försämrade arbetsmarknadsläget och den pågående pandemin återspeglas även i möjligheten att använda arbetsplatsförlagda insatser som subventionerade anställningar.

Det är fortsatt tydliga skillnader i fördelningen av insatser mellan kvinnor och män, där män får del av vissa insatser i betydligt större utsträckning än kvinnor. Samtidigt har fördelningen mellan män och kvinnor inom arbetsnära och relativt kostsamma insatser som subventionerade anställningar och arbetsmarknadsutbildning förbättrats något. Samtidigt ledde insatserna 2020 generellt till arbete i lägre utsträckning för kvinnor än för män.

Den ökade långtidsarbetslösheten har även inneburit fler deltagare inom jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar. Övergångarna till arbete eller studier från garantiprogrammen minskade och andelen som saknar registrerade aktiviteter var oförändrad. Regeringen bedömer att utvecklingen återspeglar det försämrade arbetsmarknadsläget.

Det har skett en ökning i antalet anvisningar till reguljära studier för arbetssökande med gymnasial utbildning såväl som för arbetssökande som har högst förgymnasial utbildning. Regeringen bedömer att denna utveckling är positiv, särskilt under en period av sämre jobbchanser. Även om övergångarna till studier har ökat bland både kvinnor och män är bedömningen att det återstår arbete för att förbättra resultaten för dem som står långt från arbetsmarknaden. Arbete kvarstår för att förbättra jämställdheten i arbetsmarknadsutbildning, så att fler kvinnor tar del av insatsen, och för att förbättra resultaten i form av övergångar till arbete.

Inom etableringsprogrammet konstaterar regeringen att en lägre andel gått till arbete. Samtidigt ser regeringen positivt på att andelen som lämnar etableringsprogrammet för studier har ökat, trots vissa svårigheter för kommunerna att erbjuda utbildningsinsatser på plats liksom svårigheter för många nyanlända att delta på distans. Många nyanlända i etableringsprogrammet har kort utbildning och behov av utbildningsinsatser för att säkra sin långsiktiga arbetsmarknadsetablering.

Regeringen bedömer att socialfondsprogrammet i hög utsträckning har bidragit till positiva effekter på individnivå, varit relevant och förstärkt den nationella arbetsmarknadspolitiken samtidigt som det finns utvecklingsområden.

Regeringen bedömer att de tillfälliga åtgärder som vidtagits inom arbetslöshetsförsäkringen har bidragit till att fler har kunnat få arbetslöshetsersättning och en ersättning på en inkomstrelaterad nivå.

Arbetsförmedlingens kontrolluppdrag inom arbetslöshetsförsäkringen och de arbetsmarknadspolitiska programmen är viktigt för att legitimitet och arbetssökandes sökaktivitet upprätthålls. Regeringen bedömer att Arbetsförmedlingen har utfört uppdraget på ett bättre sätt än tidigare. Framför allt kan detta förklaras med att myndigheten inrättat en särskild enhet som granskar alla avvikelserapporter. Mot bakgrund av att myndigheten, trots uppehåll i kontrollverksamheten, fattat fler beslut om åtgärder än tidigare och att de arbetssökandes sökaktivitet har fortsatt att öka bedömer regeringen att kontrolluppdraget har utvecklats i positiv riktning.

Resultaten för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har utvecklats negativt jämfört med 2019. Andelen personer som gick till arbete eller studier var lägre 2020 jämfört med 2019. Antalet deltagare i lönestöd för personer med funktionsnedsättning minskade i samtliga lönestöd under 2020 jämfört med 2019. Regeringens bedömning är att resultatutvecklingen varit negativ, men att detta även påverkats av arbetsgivares minskade efterfrågan på arbetskraft.

Mot bakgrund av resultaten för antalet lönetimmar, andelen inom prioriterade grupper och antalet övergångar bedömer regeringen att Samhall Aktiebolag uppfyllt de i ägaranvisningen uppsatta målen i linje med vad som kan förväntas under de omständigheter som rådde för verksamheten under 2020. För att det arbetsmarknadspolitiska uppdraget ska upprätthållas på ett ändamålsenligt sätt har regeringen samtidigt bedömt att det funnits skäl att bl.a. tydliggöra styrningen av bolaget och regleringen för vem som ska få del av bolagets arbetstillfällen samt låta Arbetsförmedlingen se över hur de utför sin verksamhet avseende anvisningar till bolaget.

Bedömningen är att insatserna inom ramen för Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans samverkan om rehabilitering för återgång i arbete inte nått sin fulla potential.

4.5 Politikens inriktning

En väl fungerande arbetsmarknad som tar tillvara människors kompetens och vilja att arbeta utgör grunden för Sveriges välfärd. Nu vidtar regeringen flera betydande åtgärder för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt så att fler ska kunna ställa om, komma i arbete och ges den självständighet som följer av egen försörjning genom arbete.

Arbetsmarknadspolitiken spelar också en viktig roll i den ekonomiska återhämtningen när efterfrågan på arbetskraft ökar. I takt med att sysselsättningen stiger bedöms arbetslösheten minska successivt framöver. Men många av dem som blivit arbetslösa riskerar att fastna i långtidsarbetslöshet. Grupper som redan innan krisen har haft svårt att etablera sig på arbetsmarknaden har drabbats särskilt hårt. Långtidsarbetslösheten som redan innan krisen var hög riskerar att öka. Detta behöver motverkas. Som framgår av avsnitt 4.3 har resultaten inom centrala områden utvecklats negativt under 2020. För att förbättra resultaten behöver fortsatta åtgärder vidtas för att stärka möjligheterna till arbete och utbildning för kvinnor och män. För att mildra de ekonomiska konsekvenserna till följd av pandemin bedöms det finnas behov av tillfälliga lättnader inom arbetslöshetsförsäkringen. Stöden för att förbättra omställningen på arbetsmarknaden behöver utökas. För en väl fungerande arbetsmarknad behövs också en väl fungerande myndighet och att stödet vid matchning förbättras, bl.a. genom ökad användning av upphandlade matchningsaktörer, så att andelen övergångar till arbete och utbildning kan öka. Aktivt stöd till arbetslösa behöver ges i ökad omfattning och med lika tillgång för kvinnor och män. Regeringen föreslår därför ökade resurser till arbetsmarknadspolitiken.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen fortsätter

Arbetet med att reformera Arbetsförmedlingen fortsätter. Arbetsförmedlingen kommer att ha en viktig roll även i den reformerade arbetsmarknadspolitiska verksamheten. En välfungerande myndighet möjliggör att reformeringen sker ordnat och att det finns en ändamålsenlig närvaro och arbetsmarknadspolitisk verksamhet som kan erbjuda en likvärdig service i hela landet. Stora delar av myndighetens verksamhet kommer att kvarstå även då matchande och rustande insatser i huvudsak ska utföras av fristående aktörer. Det ska fortsatt finnas en bredd av arbetsmarknadspolitiska insatser och det är Arbetsförmedlingens ansvar att de finns tillgängliga, genom anskaffning, samverkan, överenskommelser eller genom att de utförs i egen regi. Reformeringen av Arbetsförmedlingen medför att arbetsmarknadspolitiska insatser i större utsträckning utförs av fristående aktörer. Myndighetens kontrolluppdrag blir därmed än viktigare. För att Arbetsförmedlingen ska få förutsättningar att utföra uppdraget på ett ändamålsenligt sätt föreslår regeringen att resurserna till Arbetsförmedlingen förstärks kommande år. Förslaget innebär samtidigt en viss minskning av förvaltningsresurserna över tid till myndigheten bl.a. då en del av myndighetens uppgifter minskar i omfattning som en följd av att mer av det matchande arbetet utförs av fristående aktörer.

Fortsatt utbyggnad av stödet till arbetssökande genom matchningstjänster och arbetsförberedande insatser

Under 2021 har de matchningstjänster som utförs av fristående aktörer ökat som en del i att möta den ökade arbetslösheten. Under 2021 införs utvecklade matchningstjänster stegvis i hela landet. En ökning av antalet arbetslösa som får del av tjänsterna

förväntas bidra till att förbättra matchningen och förkorta arbetslöshetstider. Den ökade omfattningen av dessa tjänster är också ytterligare steg i arbetet med att reformera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och möjliggör att dra lärdomar för den fortsatta arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs dessa insatser i syfte att stärka matchningen på arbetsmarknaden och som ett fortsatt led i reformeringen av Arbetsförmedlingen.

Regeringen föreslår även ökade medel till arbetsförberedande insatser inom ramen för Arbetsförmedlingens upphandlade tjänst Introduktion till arbete bl.a. i syfte att stärka stödet till personer med funktionsnedsättning. Dessa bedöms till övervägande del riktas till kvinnor som generellt tar del av dessa insatser i större utsträckning än män.

Den ekonomiska tryggheten för arbetslösa stärks

Arbetslöshetsförsäkringen ger ekonomisk trygghet till den som förlorar sitt arbete och behöver ställa om mellan jobb. Så skapas trygghet i förändring. Arbetsmarknaden är fortsatt starkt påverkad av pandemin. För att mildra de ekonomiska konsekvenserna till följd av pandemin föreslås att medel tillförs så att antalet dagar i karensvillkoret kan sänkas från sex till två under 2022. Det tillfälliga karensvillkoret innebär att enskilda kan få arbetslöshetsersättning tidigare än med nuvarande regler. Regeringen lämnar i denna proposition förslag som möjliggör fortsatta lättnader i arbetslöshetsförsäkringen för företagare under 2022. Regeringen avser också att förlänga möjligheten för företagare att vidta marknadsföringsåtgärder med bibehållen arbetslöshetsersättning under 2022.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver på sikt bli mer ändamålsenlig och mer effektiv. Den behöver reformeras för att omfatta fler. Administrationen behöver bli enklare för enskilda och arbetslöshetskassor, och försäkringen bör bättre kunna anpassas till strukturella förändringar på arbetsmarknaden, men även till tillfälliga krissituationer. En reformerad arbetslöshetsförsäkring bör grundas på inkomster från förvärvsarbete. På så vis stärks samhällskontraktet genom att de inkomster som inneburit ett bidrag till det gemensamma ger individen rätt till ersättning. En försäkring grundad på inkomster ökar dessutom förutsägbarheten för enskilda och förutsättningar för mer träffsäkra kvalifikationsvillkor skapas. En utgångspunkt bör vara att arbetslöshetsförsäkringen ska vara skalbar och kunna förändras utan att de principiella grunderna förändras. Betänkandet Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen (SOU 2020:37) har remitterats och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Fler arbetslösa bör ta del av utbildning

Såväl en fungerande kompetensförsörjning som en effektiv matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft förutsätter att fler arbetssökande har utbildning som motsvarar arbetsgivares efterfrågan. Detta är även centralt för att förstärka omställningsförmågan på arbetsmarknaden. Bättre möjligheter för arbetslösa att ställa om och byta yrke eller bransch kan bidra till att motverka arbetslöshet och långtidsarbetslöshet. Regeringen föreslår därför ökade resurser till fler arbetsmarknadsutbildningar och avser att även andra arbetssökande än de som saknar tidigare erfarenhet av svensk arbetsmarknad ska kunna ta del av arbetsmarknadsutbildning på eftergymnasial nivå. Regeringen avser också att utöka möjligheterna till deltidsstudier vid sidan av deltagande i jobb- och utvecklingsgarantin i linje med vad som varit möjligt under 2021. Regeringen föreslår samtidigt fortsatt stora satsningar på vuxenutbildningen för att möta de omfattande utbildningsbehov som finns (se vidare utg.omr. 16).

Fler anställningsstöd, nystartsjobb och praktikplatser

Mot bakgrund av den stigande långtidsarbetslösheten föreslår regeringen ett tillskott av medel för fler extratjänster och introduktionsjobb. Extratjänster och introduktionsjobb kan skapa arbetstillfällen, inte minst för utrikes födda kvinnor, och kan öka möjligheten till arbete. Dessa insatser ska riktas till dem som står längst från arbetsmarknaden och ha samhällsekonomiskt rimliga volymer.

Regeringen anser även att nystarsjobben bör stärkas. De tidigare beslutade reformerna om nedsatta arbetsgivaravgifter för unga och det s.k. växa-stödet får konsekvensen att subventionsgraden sjunker när de kombineras med anställning med nystartsjobb. Regeringen föreslår ett tillskott av medel för att delvis motverka denna effekt. I syfte att motverka långtidsarbetslöshet bland äldre på arbetsmarknaden föreslår regeringen även ett tillskott av medel för att personer som är 55 år eller äldre ska kunna få nystartsjobb under en längre period.

Att arbetssökande får möjlighet att genom arbetspraktik pröva ett arbete, stärka sina kontaktnät eller visa sina färdigheter för en arbetsgivare kan vara viktigt för att kunna komma in på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår ökade medel för att möjliggöra fler praktikplatser så att fler personer ska kunna ta del av arbetsplatsförlagda aktiviteter.

Regeringen arbetar för att införa etableringsjobb, i enlighet med parternas förslag, första halvåret 2022. Genom etableringsjobben kommer staten stimulera att anställningar för nyanlända och långtidsarbetslösa kommer till stånd för att öka deras chanser till jobb och varaktig etablering på arbetsmarknaden.

Regeringen anser att stödet för yrkesintroduktionsanställningar på sikt bör avskaffas. Stödet har en mycket låg omfattning vad gäller antal deltagare. Ett avskaffande bidrar även till en enklare struktur för de lönesubventioner som tillhandahålls. Regeringen avser att avskaffa stödet fr.o.m. 2024.

Ny omställningsorganisation och nytt omställnings- och kompetensstöd

Dagens arbetsmarknad ställer höga krav på kompetens och på förmåga att ställa om till nya arbetsuppgifter eller nytt jobb. Arbetstagare som omfattas av kollektivavtal har i många fall möjlighet att genom omställningsorganisationer kvalificera sig för omställningsstöd som finansieras av arbetsgivaren. Arbetstagare utan kollektivavtal har dock inte denna möjlighet, vilket skapar en obalans i förutsättningar att ställa om och att utveckla sin kompetens.

Regeringen föreslår ett omställningspaket i linje med principöverenskommelsen som träffats mellan Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK, Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal) om trygghet, omställning och anställningsskydd. Som en del i arbetet med detta har promemorian Grundläggande omställnings- och kompetensstöd (Ds 2021:16) remitterats. I promemorian lämnas förslag om en ny offentlig omställningsorganisation. Den nya offentliga omställningsorganisationen avses inrättas vid Kammarkollegiet.

Regeringen föreslår att resurser tillförs för ett nytt offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd för arbetstagare. Syftet är att skapa en likvärdighet avseende grundläggande omställnings- och kompetensstöd för de som omfattas av kollektivavtal och för de som inte gör det samt att fler arbetstagare på arbetsmarknaden ska ges ett sådant stöd. Regeringen föreslår även att resurser tillförs för att kompensera arbetsgivare som finansierar omställnings- och kompetensstöd. Förslag

på hur dessa delar ska utformas ingår i promemorian. Regeringen avser att föreslå lagändringar i denna del i enlighet med partsöverenskommelsen om trygghet, omställning och anställningsskydd.

Uppdraget för Delegationen för unga och nyanlända till arbete förlängs

En väl fungerande samverkan mellan staten och kommunerna är betydelsefull för att individer ska komma i arbete. Regeringen förlänger därför uppdraget för Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) t.o.m. den 28 februari 2023. Regeringen föreslår att medel tillförs för att främja kommunernas samverkan med Arbetsförmedlingen för unga och nyanlända.

Jämställdhet

Arbetet för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden är fortsatt viktigt. Fördelningen mellan kvinnor och män av antalet deltagare i olika insatser behöver jämnas ut. En större andel av de kvinnor som får del av insatser behöver också få ett arbete efter insatsen. Inte minst gäller detta utrikes födda kvinnor. Det behövs fortsatt ett tydligt jämställdhetsperspektiv i alla etableringsåtgärder.

Samverkan kring den arbetslivsinriktade rehabiliteringen behöver utvecklas

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan behöver fortsatt stärka sitt samarbete för att möta individers behov av stöd för att kunna återgå i eller få arbete eller ställa om till ett nytt arbete. Regeringen kommer fortsatt att följa myndigheternas arbete med att utveckla sin samverkan.

Europeiska socialfonden

EU:s förordningar om programperioden 2021–2027 avseende bl.a. Europeiska socialfonden+ inom EU:s sammanhållningspolitik beslutades i juni 2021. Sverige tilldelas 707 miljoner euro från Socialfonden+ för perioden som helhet. Regeringen avser att under hösten 2021 lämna ett förslag till nationellt socialfondsprogram för den nya perioden till Europeiska kommissionen. Regeringen anser att programmet ska inriktas på kostnadseffektiva insatser där behoven är som störst. Insatserna ska bl.a. förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, öka anställningsbarheten och främja livslångt lärande.

Regeringen avser att ändra den valutakurs som ska tillämpas för programperioden 2014–2020, från 9,30 kronor per euro till 10 kronor per euro. Den faktiska valutakursen har varierat kraftigt under perioden och det har därför varit viktigt att tillämpa en kurs som har haft en viss marginal till den faktiska kursen. Nu när genomförandet av programperioden närmar sig sitt slut är syftet med ändringen att möjliggöra att en större del av eurobeloppet för socialfondsprogrammet kan utnyttjas.

Tabell 4.14 Reformer inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag [1]	547	665	741
Matchningstjänster	1 193	173	2 690
Introduktion till arbete	31	31	31
Extratjänster och introduktionsjobb	701	778	677
Arbetsmarknadsutbildning	425	856	974
Nytt omställnings- och kompetensstöd	75	1 000	3 176
Tillfälligt minskat antal karensdagar i a-kassan	345	0	0
Praktikplatser	52	65	65
Deltidsstudier jobb- och utvecklingsgarantin	-6	-6	-6
Europeiska socialfonden [2]	-47	738	250
Främjandemedel Delegationen för unga och nyanlända	20	0	0
Justering av nystartsjobb m.a.a. sänkta arbetsgivaravgifter och växastöd	85	41	21
Förlängda nystartsjobb för personer som är äldre än 55 år	21	40	41
Etableringsjobb enligt parternas förslag	-20	-29	-38
Avskaffa yrkesintroduktionsanställningar	0	0	-27
Förvaltning av brexitjusteringsreserven [3]	15	8	8
Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år [4]	-29	-116	-116
Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster Statens servicecenter (UO2) [5]	-69	-69	-69
Finansiering SCB undersökning funktionsnedsättning (UO2) [6]	-3	-3	-3
Ändrade regler i utlänningslagen [7]	-104	-370	-561
Summa området Arbetsmarknad	3 232	3 803	7 855

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Av beloppet beräknas 45 miljoner kronor för stärkt kontrollarbete.

[2] Se avsnitt 4.6.6 och 4.6.7.

[3] Se även avsnitt 4.6.5.

[4] Se även utg.omr. 10, avsnitt 3.13.2

[5] Samtidigt ökas anslaget 1:15 Statens servicecenter inom utg.omr. 2 med motsvarande belopp.

[6] Samtidigt ökas anslaget 1:9 Statistiska centralbyrå inom utg.omr. 2 med motsvarande belopp.

[7] Se avsnitt 4.6.3 och 4.6.14.

Tabell 4.15 Reformeffekter per anslag inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	470	588	664
1:2 Bidrag arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	739	-379	196
1:3 Kostnader arbetsmarknadspolitiska program och insatser	1 959	2 015	3 946
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	15	8	8
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	-72	713	50
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	25	25	200
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	219	297	247
1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare	-197	-464	-631
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	75	1 000	3 176
Summa område Arbetsmarknad	3 232	3 803	7 855

Förslag om ändringar i arbetslöshetsförsäkringen

Ärendet och dess beredning

Med anledning av situationen till följd av covid-19-pandemin infördes den 13 april 2020 tillfälliga bestämmelser i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, bl.a. en tillfällig möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från lagens begränsning av företagares möjlighet att få arbetslöshetsersättning vid upprepade uppehåll i näringsverksamheten (prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:212). Upplysningsbestämmelsen infördes åter i februari 2021 och ska enligt en beslutad lagändring upphöra att gälla den 31 december 2021 (prop. 2020/21:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:180).

Inom Arbetsmarknadsdepartementet har ett utkast till proposition utarbetats innehållande dels förslag om ändring av tidpunkten för upplysningsbestämmelsens upphörande, dels ytterligare förslag om tillfälliga ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring. Lagförslagen har beretts under hand med Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Sveriges a-kassor och deras remissynpunkter har inhämtats vid ett möte den 6 september 2021. Minnesanteckningar från mötet finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (A2021/01725).

Möjligheten till undantag från den s.k. femårsregeln för företagare förlängs

Regeringens förslag: Den tillfälliga möjligheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från den s.k. femårsregeln för företagare ska förlängas att gälla till och med den 31 december 2022.

Utkastets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 35 § första stycket lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska en företagare som upphör att bedriva näringsverksamhet anses vara arbetslös så snart det inte vidtas några åtgärder i näringsverksamheten. Som åtgärder anses inte nödvändiga åtgärder som har vidtagits på grund av oförutsedda händelser. Av 35 § tredje stycket följer att om näringsverksamheten återupptas av företagaren eller av en närstående person till denne, får bedömningen av företagarens arbetslöshet enligt definitionen i första stycket göras tidigast fem år från det att näringsverksamheten återupptogs, den s.k. femårsregeln. Om en företagare inte är att anse som arbetslös enligt ovanstående definition, ska företagaren anses som arbetslös när näringsverksamheten vid en samlad bedömning har upphört definitivt. Femårsregeln innebär därmed en begränsning av företagares möjlighet att få arbetslöshetsersättning vid upprepade uppehåll i näringsverksamheten.

För att minska de negativa konsekvenserna för företagare under pandemin har en tillfällig bestämmelse införts om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om undantag från femårsregeln. Upplysningsbestämmelsen upphör att gälla den 31 december 2021.

Den rådande pandemin medför fortfarande en svår situation för många företagare. Regeringen anser därför att den tillfälliga möjligheten att kunna föreskriva om undantag från femårsregeln bör gälla ännu en tid. Behovet av en sådan möjlighet bedöms dock fortfarande vara tidsbegränsat. Upplysningsbestämmelsen föreslås därför gälla till och med den 31 december 2022.

Antalet karensdagar minskas tillfälligt

Regeringens förslag: Antalet karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen ska tillfälligt minskas från sex till två.

Utkastets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Karensvillkoret enligt 21 § lagen om arbetslöshetsförsäkring innebär att enskilda i normalfallet inte får ersättning under de sex inledande dagarna av sin arbetslöshet. Karensvillkorets funktion är att bidra till att personer som har sysselsättning undviker mellanliggande arbetslöshetsperioder i samband med att de byter arbete. Det syftar också till att motverka att arbetslöshetsförsäkringen används under en mycket begränsad tid av arbetslöshet

Läget på arbetsmarknaden är fortfarande starkt påverkat av den rådande pandemin och innebär ekonomiska svårigheter för enskilda. Regeringen anser att det är angeläget att enskilda under dessa omständigheter kan få arbetslöshetsersättning utan att dessförinnan ha varit arbetslös så länge som sex dagar. Regeringen föreslår därför att antalet dagar i karensvillkoret tillfälligt minskas från sex till två.

Den tillfälliga ändringen i karensvillkoret föreslås gälla för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tidsperioden från och med den 3 januari 2022 till och med den 1 januari 2023 (se avsnitt Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Det tillfälliga karensvillkoret ska träda i kraft den 3 januari 2022. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Det tillfälliga karensvillkoret ska upphöra att gälla den 1 januari 2023. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som har uppfyllt karensvillkoret före ikraftträdandet.

Utkastets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Sveriges a-kassor* anger att förslaget om övergångsbestämmelse i anslutning till att det tillfälliga karensvillkoret upphör att gälla kräver en systemändring som är tekniskt komplicerad och tidskrävande men genomförbar. Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Lagförslaget om en minskning av antalet karensdagar är gynnande för enskilda och bör träda i kraft så snart som möjligt. Eftersom arbetslöshetsförsäkringen är en veckoförsäkring bör ändringen träda i kraft en måndag. Regeringen föreslår därför att lagändringen träder i kraft den 3 januari 2022.

Regeringen anser att det inte är tidpunkten för prövningen som bör vara avgörande för om den tillfälliga och mer förmånliga karensbestämmelsen ska tillämpas. I stället bör det vara den tid som ansökan om arbetslöshetsersättning avser som avgör vilken lydelse som är tillämplig. Det bör därför införas en övergångsbestämmelse som innebär att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Förslaget om att minska antalet karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen är motiverat av pandemins fortsatta påverkan på arbetsmarknaden och bör därför vara tids-

begränsat. Regeringen anser att det är lämpligt att den tillfälliga bestämmelsen gäller till och med den 1 januari 2023.

Sveriges a-kassor anger att förslaget om övergångsbestämmelse i anslutning till att det tillfälliga karensvillkoret upphör att gälla kräver en systemändring som är tekniskt komplicerad och tidskrävande men genomförbar. Regeringen anser att det är angeläget att sökande som har fullgjort två karensdagar i enlighet med det tillfälliga karensvillkoret inte omfattas av ordinarie regler när det tillfälliga karensvillkoret upphör. Även med beaktande av Sveriges a-kassors synpunkt bör det därför införas en övergångsbestämmelse om att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för den som har uppfyllt karensvillkoret före ikraftträdandet.

Konsekvenser

Konsekvenser av förslaget om förlängning av möjligheten att föreskriva om undantag från femårsregeln för företagare

Förslaget bedöms få mycket begränsade ekonomiska konsekvenser för statens budget eftersom det i sig inte innebär att fler kvalificerar sig för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Förslaget ger en fortsatt möjlighet att meddela föreskrifter som t.ex. kan innebära att företagare som med ordinarie regler hade nekats att åter lägga sitt företag vilande, och som då hade valt att trots detta fortsätta bedriva verksamhet, i stället väljer att ansöka om arbetslöshetsersättning.

Förslaget syftar till att möjliggöra en förlängning av den tillfälliga förordningsreglering som infördes under våren 2020. *Sveriges a-kassor* anför att handläggningen av ärenden enligt de tillfälliga reglerna är betungande. Vidare anför de att de inte har utvecklat något systemstöd eftersom förordningsregleringen är tidsbegränsad. Regeringen konstaterar att det aktuella förslaget inte innebär några förändringar för arbetslöshetskassornas handläggning i förhållande till vad som gäller i dag. Även om de tillfälliga reglerna innebär ökad administration bedömer regeringen att konsekvenserna av förslaget är sådana att de är praktiskt hanterbara för arbetslöshetskassorna.

I propositionen Trygghetssystemen för företagare konstaterade regeringen att kvinnor i större utsträckning än män anser att den ekonomiska osäkerhet som förknippas med företagande och den minskade tryggheten jämfört med anställning är skäl att avstå från företagande (prop. 2009/10:120). Denna skillnad mellan kvinnor och män återfinns hos såväl unga (18–30 år) som hos befolkningen i stort (18–70 år). Förslaget kan bidra till stärkt trygghet för företagare, t.ex. vid extraordinära förhållanden, under en längre period än vad som tidigare aviserats och skulle därför kunna vara till fördel för kvinnors fortsatta företagande. Antal företagare som beviljats uppehåll i verksamheten har uppgått till ca 2 700–2 900 per år under perioden 2016–2019, varav 40 procent kvinnor och 60 procent män. Denna fördelning talar för att fler män än kvinnor berörs av förslaget.

Det finns drygt 300 000 företagare i Sverige för vilka företaget är huvudsaklig sysselsättning (egna företagare och företagare i eget aktiebolag). Därutöver tillkommer de som bedriver företag men inte som huvudsysselsättning. Förslaget syftar till att skapa förutsättningar för att kunna meddela föreskrifter som gör att fler företag än vad som annars hade varit fallet kan leva vidare genom att läggas vilande i stället för att läggas ned. Det skulle kunna innebära att fler företagare som haft uppehåll på grund av krisen i samband med spridningen av covid-19 snabbt kan återuppta sin verksamhet när förutsättningarna förbättrats.

Förslaget bedöms vara förenligt med Sveriges internationella åtaganden.

Förslaget bedöms inte få några särskilda konsekvenser för miljön.

Konsekvenser av förslaget om tillfällig minskning av antalet karensdagar

Förslaget beräknas öka statens utgifter för arbetslöshetsförsäkringen med 345 miljoner kronor under 2022.

Förslaget medför att arbetslöshetskassorna ska betala ut den första dagpenningen fyra dagar tidigare än vad som gäller i dag. Regeringen bedömer att arbetslöshetskassorna tillsammans med Sveriges a-kassor behöver genomföra en systemändring.

När antalet karensdagar 2018 minskades från sju till sex dagar konstaterade regeringen att det var en större andel kvinnor än män som hade så korta arbetslöshetsperioder att de fått arbete innan karensperioden fullgjorts. Detta gällde även under 2019. Under 2020 slopades karensvillkoret helt. Det kan antas att om fördelningen mellan män och kvinnor består i framtiden kommer effekterna av att karensvillkoret tillfälligt sänks från sex till två dagar att vara marginella ur ett jämställdhetsperspektiv.

Förslaget bedöms inte få några särskilda konsekvenser för små eller medelstora företag.

Förslaget medför att enskilda från och med den 3 januari 2022 till och med den 1 januari 2023 kommer att kunna få ta del av sin dagpenning fyra dagar tidigare än vad som sker enligt gällande ordning. Det innebär en större första utbetalning och att alla enskilda som inte utnyttjar alla 300 ersättningsdagar kommer att få en något högre total ersättning än vad som är fallet i dag. Det kan innebära att färre än vad som annars vore fallet kommer att ha behov av kompletterande försörjningsstöd i början av arbetslösheten. Därmed dämpar också förslaget pandemins inverkan på samhällsekonomin.

Förslaget bedöms inte strida mot det internationella åtagande som följer av ratificeringen av den europeiska balken om social trygghet och dess tillhörande protokoll. Förslaget bedöms inte heller strida mot Sveriges internationella åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

Förslaget bedöms inte få några särskilda konsekvenser för miljön.

Förslaget bedöms få effekter på arbetstagarorganisationernas frivilliga inkomstförsäkringar. Eftersom den första dagen med arbetslöshetsersättning infaller fyra ersättningsdagar tidigare än vad som är fallet i dag kommer sannolikt första dagen med ersättning från fackförbundens inkomstförsäkringar också att infalla tidigare.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari *2023*.

Ändringen av ikraftträdandebestämmelsen innebär att giltighetstiden för den tillfälliga upplysningsbestämmelsen i 36 § lagen om arbetslöshetsförsäkring förlängs.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

21 § Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös *2* dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.

Bestämmelsen ändras så att antalet karensdagar minskas från sex till två.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 3 januari 2022.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 3 januari 2022.

Enligt *andra punkten* gäller den äldre bestämmelsen om sex karensdagar fortfarande för ansökningar om arbetslöshetsersättning som avser tid före ikraftträdandet. Övergångsbestämmelsen medför att den som har fullgjort sex karensdagar före ikraftträdandet kommer att omfattas av den gamla lydelsen, även om ansökan om ersättning prövas efter ikraftträdandet. En arbetssökande som vid ikraftträdandet fortfarande har karensdagar kvar enligt den gamla lydelsen kommer däremot att få sin arbetslöshetsersättning utbetalad enligt den nya lydelsen, dvs. efter två karensdagar. Det innebär att den som vid ikraftträdandet har fullgjort en karensdag endast kommer att ha ytterligare en karensdag kvar medan den som har fullgjort exempelvis fyra karensdagar inte kommer att ha några karensdagar kvar efter ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

21 § Dagpenningen får inte lämnas förrän den sökande under en sammanhängande tid av 12 månader har varit arbetslös 6 dagar (karensvillkor). I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.

Ändringen innebär att antalet karensdagar ökar från två till sex. Karensvillkoret motsvarar därmed det karensvillkor som gällde före den 3 januari 2022.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 2 januari 2023.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som har uppfyllt karensvillkoret före ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 2 januari 2023.

Enligt *andra punkten* ska det mindre antalet karensdagar fortfarande gälla för sökande som har uppfyllt karensvillkoret före ikraftträdandet. Den som har fullgjort två karensdagar före ikraftträdandet har uppfyllt det karensvillkor som då gällde. För en sådan sökande kommer några ytterligare karensdagar inte heller att bli aktuella efter ikraftträdandet. Den som endast har fullgjort en karensdag före ikraftträdandet kommer däremot att omfattas av den nya lydelsen och behöva fullgöra ytterligare fem karensdagar, dvs. totalt sex karensdagar, efter ikraftträdandet.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

2020	Utfall	7 522 349	Anslagssparande	108 970
2021	Anslag	7 848 774[1]	Utgiftsprognos	7 781 515
2022	**Förslag**	**7 810 253**		
2023	Beräknat	7 607 295[2]		
2024	Beräknat	7 111 557[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 7 524 801 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 6 964 420 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**7 853 774**	**7 853 774**	**7 853 774**
Pris- och löneomräkning[2]	85 198	172 233	252 924
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-128 719	-433 285	-1 009 860
varav BP22[3]	*469 500*	*587 500*	*663 500*
– Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster till Statens servicecenter	*-69 000*	*-69 000*	*-69 000*
– Finansiering SCB undersökning funktionsnedsättning	*-2 500*	*-2 500*	*-2 500*
– Tillskott Arbetsförmedlingen	*502 000*	*620 000*	*696 000*
– Stärkt kontrollarbete för att upptäcka oseriösa aktörer	*45 000*	*45 000*	*45 000*
– Etableringsjobb enligt parternas förslag	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
Överföring till/från andra anslag		14 573	14 720
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 810 253**	**7 607 295**	**7 111 557**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgifterna under 2020 uppgick till 7 522 miljoner kronor vilket var 115 miljoner kronor lägre än 2019. De lägre utgifterna 2020 förklaras huvudsakligen av en minskad personalstyrka.

Anslaget för 2021 har i propositionen Vårändringsbudget för 2021 minskats med 5 miljoner kronor för att finansiera en motsvarande ökning av anslag 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för att senarelägga avvecklingen av bidraget till mindre arbetslöshetskassor.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 7 782 miljoner kronor, vilket är något lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021.

I tabell 4.17 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 470 miljoner kronor 2022, 588 miljoner kronor 2023 och 664 miljoner kronor 2024. I dessa belopp ingår bl.a. en minskning med 69 miljoner kronor fr.o.m. 2022 för att finansiera en ökning av anslaget 1:15 *Statens servicecenter* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning för att erbjuda service avseende Arbetsförmedlingens kundtorgsverksamhet på servicekontoren med stöd av lagen (2019:212) om viss gemensam offentlig service.

Regeringen föreslår att 7 810 253 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 7 607 295 000 kronor respektive 7 111 557 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.18 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	12 906	10 961	1 945	3 364
Prognos 2021	11 812	9 600	2 212	5 576
Budget 2022	9 000	8 400	600	6 176

Uppdragsverksamheten avser tjänsteexport som i huvudsak finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och EU. Verksamheten sker i enlighet med inriktningen för det svenska biståndet och EU:s prioriterade områden. Insatserna består i att utveckla styrning, organisation, tjänster och metoder på arbetsförmedlingar inklusive arbetslivsinriktad rehabilitering.

4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	41 823 340	Anslagssparande	3 259 905
2021	Anslag	52 702 733[1]	Utgiftsprognos	48 531 535
2022	**Förslag**	**42 743 597[2]**		
2023	Beräknat	32 629 212		
2024	Beräknat	32 271 441		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 3 788 165 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -74 238 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för vad avser aktivitetsstöd för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**52 882 733**	**52 882 733**	**52 882 733**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-760 900	-6 158 500	-6 108 500
varav BP22	*739 100*	*-378 500*	*195 500*
– Matchningstjänster	*842 000*	*173 000*	*694 000*
– Arbetsmarknadsutbildning	*85 000*	*159 000*	*145 000*
– Extratjänster och introduktionsjobb	*-437 000*	*-440 000*	*-370 000*
– Praktikplatser	*52 000*	*65 000*	*65 000*
– Etableringsjobb enligt parternas förslag	*10 000*	*20 000*	*25 000*
– Förlängd tid i nystartsjobb för 55+	*-125 000*	*-236 000*	*-244 000*
– Särskilda regler i sjukersättningen för personer över 60 år	*-28 900*	*-115 500*	*-115 500*
– Slopade karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen	*345 000*		
– Deltidsstudier jobb- och utvecklingsgarantin	*-4 000*	*-4 000*	*-4 000*
Makroekonomisk utveckling	-9 378 236	-14 095 021	-14 502 792
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 743 597**	**32 629 212**	**32 271 441**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I tabell 4.19 framgår att anslagssparandet för 2020 uppgick till 3 260 miljoner kronor som förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

I tabell 4.21 framgår utgifterna för perioden 2019–2024. Utgifterna under 2020 uppgick till 41 823 miljoner kronor vilket var 14 757 miljoner kronor högre än 2019. Detta förklaras främst av högre utgifter för arbetslöshetsersättningen. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen uppgick under 2020 till 24 369 miljoner kronor, vilket var 10 196 miljoner kronor högre än 2019. De högre utgifterna förklaras av fler arbetslösa, att fler arbetslösa får ersättning och högre styckkostnader. Utgifterna för aktivitetsstödet uppgick till 13 464 miljoner kronor under 2020, vilket var 2 908 miljoner

kronor högre än 2019. De högre utgifterna beror på fler deltagare i insatser både inom och utanför garantierna samt att styckkostnaderna för deltagare i insatser både inom och utanför garantierna blev högre än 2019.

Tabell 4.21 Utgifter arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och statlig ålderspensionsavgift (Ståp)

Tusental kronor

	Arbetslöshetsersättning	Aktivitetsstöd och utvecklingsersättning	Ståp	Totalt
2019	14 172 693	10 555 287	2 338 520	27 066 500
2020	24 368 861	13 463 681	3 990 798	41 823 340
2021	23 505 356	20 333 329	4 692 850	48 531 535
2022	19 983 663	18 971 769	3 788 165	42 743 597
2023	15 894 719	13 797 125	2 937 368	32 629 212
2024	15 329 503	14 475 313	2 466 625	32 271 441

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 48 532 miljoner kronor. Detta är 4 351 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen har blivit lägre än ursprungligt beräknade medel i statens budget på grund av färre arbetslösa samt att en lägre andel av de arbetslösa får ersättning. Utgifterna för arbetslöshetsersättning för 2021 beräknas uppgå till 23 505 miljoner kronor, vilket är 6 133 miljoner kronor lägre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Under 2021 beräknas utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning uppgå till 20 333 miljoner kronor, vilket är 1 791 miljoner kronor högre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Det beror på fler ersättningstagare utanför garantierna samt högre styckkostnader.

Anslaget minskades med 98 miljoner kronor 2021 med anledning av att möjligheten att förlänga pågående stödperioder med nystartsjobb även kommer att gälla 2021 (prop. 2020/2021:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:180). För 2022 beräknas utgifterna minska med 98 miljoner kronor. I propositionen Vårändringsbudget för 2021 minskades anslaget med ytterligare 82 miljoner kronor främst med anledning av tillskott under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för att öka antalet extratjänster och introduktionsjobb samt matchningstjänster.

I tabell 4.20 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för anslaget 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 739 miljoner kronor 2022, minskar med 379 miljoner kronor 2023 och ökar med 196 miljoner kronor 2024.

Makroekonomisk utveckling är t.ex. effekten av ändrade antaganden om antalet arbetslösa samt antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar. Effekten beror främst på antagandet om en lägre arbetslöshet och att de tillfälligt höjda ersättningsnivåerna upphör fr.o.m. 2023.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 42 743 597 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för 2022. Av detta belopp beräknas 19 983 663 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 18 971 769 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 3 788 165 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 32 629 212 000 kronor respektive 32 271 441 000 kronor.

4.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

2020	Utfall	7 276 022	Anslagssparande	3 464 804
2021	Anslag	12 366 123[1]	Utgiftsprognos	11 985 663
2022	**Förslag**	**11 423 145**		
2023	Beräknat	11 683 526		
2024	Beräknat	12 661 967		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Anslaget får användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för perioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Anslaget får även användas för utgifter för program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**11 738 323**	**11 738 323**	**11 738 323**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 024 379	542 328	1 368 028
varav BP22	*1 958 700*	*2 015 300*	*3 946 000*
– Matchningstjänster	*351 000*		*1 996 000*
– Arbetsmarknadsutbildning	*340 000*	*697 000*	*829 000*
– Extratjänster och introduktionsjobb	*1 238 700*	*1 327 300*	*1 137 000*
– Främjandemedel Delegationen för unga och nyanlända	*20 000*		
– Etableringsjobb enligt parternas förslag	*4 000*	*8 000*	*11 000*
– Förlängd tid i nystartsjobb för 55+	*-24 000*	*-46 000*	*-47 000*
– Introduktion till arbete - förlängning av VÄB21-ökning	*31 000*	*31 000*	*31 000*
– Avskaffa yrkesintroduktionsanställningar			*-9 000*
– Deltidsstudier jobb- och utvecklingsgarantin	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
Makroekonomisk utveckling[2]	-1 339 539	-597 107	-444 366
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	-1 735 993	-1 735 993	-1 735 993
Övrigt	1 735 975	1 735 975	1 735 975
Förslag/beräknat anslag	**11 423 145**	**11 683 526**	**12 661 967**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Inkluderar effekt av ändrade regler i utlänningslagen som minskar anslaget med 14 miljoner kronor 2022 för att därefter öka anslaget med 66 miljoner kronor 2023 och 60 miljoner kronor 2024.

Anslagssparandet för 2020 uppgick till 3 465 miljoner kronor som förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Detta beror huvudsakligen på lägre utgifter för anställningsstöd samt lägre utgifter för tidiga insatser och etableringsprogrammet.

Utgifterna 2020 uppgick till 7 276 miljoner kronor vilket var 2 631 miljoner kronor lägre än 2019. Minskningen beror huvudsakligen på lägre utgifter för anställningsstöd.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 11 986 miljoner kronor. Det är 247 miljoner kronor högre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021.

Anslaget minskades med drygt 7 miljoner kronor 2021 med anledning av att möjligheten att förlänga pågående stödperioder med nystartsjobb även kommer att gälla 2021 (prop. 2020/2021:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:180). För 2022 beräknas utgifterna minska med 6 miljoner kronor. I propositionen Vårändringsbudget för 2021 ökades anslaget med 635 miljoner kronor främst med anledning av ett tillskott för att öka antalet extratjänster och introduktionsjobb samt matchningstjänster.

I tabell 4.24 nedan redovisas volymer och utgifter för perioden 2019–2024. Beräknade belopp och volymer indikerar resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Tabell 4.24 Beräknat antal personer i program och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

Volymer anges som genomsnittligt antal kvarstående per månad.

	Utfall 2019	2020	Beräknat 2021	2022	2023	2024
Volymer (tusental)						
Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga	116	139	152	137	119	120
Etableringsprogrammet	39	23	14	11	11	11
Anställningsstöd	18	11	17	18	18	17
Övriga program med aktivitetsstöd	10	19	45	45	40	44
Program samverkan AF och FK	5	5	5	5	5	5
Summa	**188**	**196**	**233**	**216**	**192**	**197**
Utgifter (mnkr)						
Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga	1 873	2 288	3 429	4 295	4 275	4 948
Etableringsprogrammet	663	331	272	266	284	317
Anställningsstöd	6 219	2 886	4 902	4 899	4 861	4 598
Övriga program med aktivitetsstöd	871	1 007	2 651	2 497	2 377	2 484
Övriga utgifter	282	763	858	413	394	316
Summa	**9 907**	**7 276**	**12 112**	**12 369**	**12 191**	**12 662**

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. För deltagare i etableringsprogrammet och samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kring arbetslivsinriktad rehabilitering lämnas i stället för aktivitetsstöd ersättning under anslaget 1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare respektive rehabiliteringsersättning under utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. I volymerna och utgifterna ingår även beräknade medel för arbetsmarknadspolitiska insatser inom React-EU som finansieras under anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020. Beloppen beräknas till 946 mnkr 2022 och 507 mnkr 2023.

I tabell 4.23 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 1 959 miljoner kronor 2022, 2 015 miljoner kronor 2023 och 3 946 miljoner kronor 2024.

Makroekonomisk utveckling är effekter av en uppräkning av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och regelstyrda volymförändringar.

Regeringen föreslår att 11 423 145 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för 2022. Av detta belopp beräknas 265 637 000 kronor för etableringsprogrammet. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 683 526 000 kronor respektive 12 661 967 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 650 000 000 kronor 2023–2031.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter kommande budgetår. Vidare upphandlas i ökad omfattning matchningstjänster och en stor andel av de ekonomiska åtagandena utgörs av ersättning för avtal om sådana tjänster. Tjänsterna är resultatbaserade och resultatersättning utbetalas i efterhand. För många av dessa bedöms det inte komma att utgå

någon resultatersättning även om de initialt utgör ett ekonomiskt åtagande. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att redovisningen av de ekonomiska åtagandena avseende resultatbaserade matchningstjänster bör baseras på en prognos över vad som faktiskt kommer att leda till ett infriande. De beräknade ingångna, infriade och utestående åtagandena för dessa upphandlade matchningstjänster bör utgöra grunden för förslaget till beställningsbemyndigandet och utfallsredovisningen av de ekonomiska åtagandena i myndighetens årsredovisning. Ekonomiska åtaganden kopplade till övriga insatser ska fortsatt redovisas enligt nuvarande redovisningsprinciper. Arbetsförmedlingen har med stöd av Ekonomistyrningsverket haft i uppdrag att utreda denna fråga och förslagit denna ordning i den återrapportering som Arbetsförmedlingen lämnat till regeringen den 26 februari 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 650 000 000 kronor 2023–2031.

Tabell 4.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2031
Ingående åtaganden	2 511 597	6 161 529	5 668 391			
Nya åtaganden	5 748 932	4 655 053	6 150 000			
Infriade åtaganden	-2 099 000	-5 148 191	-5 168 391	-6 330 688	-298 353	-20 959
Utestående åtaganden	6 161 529	5 668 391	6 650 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 464 000**	**14 300 000**	**6 650 000**			

4.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	19 062 836	Anslagssparande	1 064 193
2021	Anslag	20 481 668[1]	Utgiftsprognos	19 665 460
2022	**Förslag**	**20 684 009**		
2023	Beräknat	20 807 882		
2024	Beräknat	20 889 055		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och statsbidrag till Samhall AB. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter

för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 481 668**	**20 481 668**	**20 481 668**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	202 341	326 214	407 387
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	14 561	14 561	14 561
Övrigt	-14 561	-14 561	-14 561
Förslag/beräknat anslag	**20 684 009**	**20 807 882**	**20 889 055**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna 2020 uppgick till 19 063 miljoner kronor vilket var 680 miljoner kronor lägre än 2019. Minskningen förklaras främst av färre beslut om lönebidragsanställningar 2020 än 2019, vilket framför allt. beror på en minskad efterfrågan på arbetskraft till följd av pandemin. Pandemin har även försvårat delar av det arbete som normalt krävs av myndigheten för att få till stånd anställningar med lönebidrag, som t.ex. arbetsgivarbesök.

Anslagssparandet för 2020 uppgick till 1 064 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Den främsta anledningen till anslagssparandet är att antalet anställningar med lönebidrag inte ökat som beräknat till följd av pandemin, vilket lett till lägre utgifter.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 19 665 miljoner kronor, vilket är 816 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021. Det förklaras framför allt av att antalet anställningar med lönebidrag 2021 väntats bli färre än tidigare beräknat.

I tabell 4.28 redovisas volymer och utgifter avseende särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för åren 2019–2024. Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Tabellen ska tolkas som en beräkning av de resurser som regeringen föreslår.

Tabell 4.28 Beräknad omfattning av särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

	Utfall 2019	2020	Beräknat 2021	2022	2023	2024
Antal (tusental)	93 600	89 000	87 800	92 700	93 800	93 800
varav Samhall Aktiebolag	22 700	22 800	23 000	23 000	23 000	23 000
Utgifter (mnkr)	19 743	19 063	19 665	20 684	20 808	20 889
varav Samhall Aktiebolag	6 078	6 316	6 615	6 626	6 626	6 626

Anm: Antal avser genomsnittligt antal anställda per år. Fr.o.m. 2021 belastas anslaget av ersättning till Samhall för anställda med 75 procent sjuk- eller aktivitetsersättning. Dessa anställda inkluderas därför även i volymerna fr.om. 2021.

För 2020 har Kammarkollegiet beslutat om återkrav avseende Samhall om 21,6 mnkr pga. för få lönetimmar.

I tabell 4.27 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2021. Förändringar till följd av den makroekonomiska utvecklingen förklaras bl.a. av en uppräkning av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och timlöneutveckling.

Regeringen föreslår att 20 684 009 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* för 2022. Av dessa medel beräknas 6 626 214 000 kronor användas för att sysselsätta personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inom ramen för Samhall Aktiebolags verksamhet. I detta ingår både personer med skyddat arbete och personer med lönebidrag för utveckling i anställning. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 20 807 882 000 kronor respektive 20 889 055 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 4.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	13 361 916	11 463 287	12 209 287			
Nya åtaganden	7 943 371	9 189 000	10 782 713			
Infriade åtaganden	-9 842 000	-8 443 000	-8 992 000	-9 626 000	-2 536 000	-1 838 000
Utestående åtaganden	11 463 287	12 209 287	14 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**16 000 000**	**15 000 000**	**14 000 000**			

4.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 4.30 Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

2020	Utfall	115 969	Anslagssparande	7 237
2021	Anslag	122 394[1]	Utgiftsprognos	122 932
2022	**Förslag**	**136 864**		
2023	Beräknat	131 436[2]		
2024	Beräknat	132 778[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 129 943 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 129 944 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden och inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.31 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**122 394**	**122 394**	**122 394**
Pris- och löneomräkning[2]	1 116	2 535	3 810
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 354	6 507	6 574
varav BP22[3]	*15 000*	*8 000*	*8 000*
– Förvaltning av brexitjusteringsreserven	*15 000*	*8 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**136 864**	**131 436**	**132 778**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020. Myndigheten är även förvaltande myndighet för programmet inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 (se utg.omr. 9).

Förberedelser för ett nationellt socialfondsprogram för 2021–2027 pågår. Avsikten är att Svenska ESF-rådet ska vara förvaltande myndighet och redovisningsfunktion för detta program. Vidare avser regeringen att utse Svenska ESF-rådet till ansvarig myndighet för förvaltningen av bidrag från brexitjusteringsreserven (se utg.omr. 24) och föreslår därför ett tillskott av medel till anslaget.

I tabell 4.31 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 15 miljoner kronor 2022, 8 miljoner kronor 2023 och 8 miljoner kronor 2024.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom de berörda programmen, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att 136 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 131 436 000 kronor respektive 132 778 000 kronor.

4.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tabell 4.32 Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

2020	Utfall	1 163 653	Anslagssparande	287 418
2021	Anslag	1 995 600[1]	Utgiftsprognos	1 285 588
2022	**Förslag**	**2 545 600**		
2023	Beräknat	2 414 000		
2024	Beräknat	50 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning. Anslaget omfattar även särskilda EU-medel, utöver socialfondsmedel, för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga.

Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.33 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 995 600**	**1 995 600**	**1 995 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	548 700	380 700	-900 000
varav BP22	*-72 000*	*713 000*	*50 000*
– Ändrad valutakurs	*379 000*	*379 000*	
– Omfördelning inom anslaget över tid m.m.	*-451 000*	*334 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag	1 300	2 780	14 200
Övrigt		34 920	-1 059 800
Förslag/beräknat anslag	**2 545 600**	**2 414 000**	**50 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2020 uppgick till 287 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2020 uppgick till 1 164 miljoner kronor vilket var 81 miljoner kronor högre än 2019.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 1 286 miljoner kronor. Detta är 710 miljoner kronor mindre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021, vilket bl.a. förklaras av en lägre takt i utbetalningarna inom socialfondsprogrammet än förväntat.

Medlen från Europeiska socialfonden för det nationella socialfondsprogrammet beräknas till ca 1 040 miljoner euro för programperioden som helhet, varav ca 283 miljoner euro till React-EU och ca 44 miljoner euro för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Ytterligare EU-medel om ca 44 miljoner euro tillkommer för sysselsättningsinitiativet för unga.

I förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder fastställs den valutakurs som ska användas för beräkning av de finansiella ramarna för program inom dessa fonder. Regeringen avser att genom en ändring av förordningen justera valutakursen från 9,30 kronor per euro till 10,0 kronor per euro för medel tillhörande programperioden 2014–2020. Ytterligare medel om totalt 758 miljoner kronor görs därmed tillgängliga inom det nationella socialfondsprogrammet.

Medel bör liksom tidigare anvisas under anslaget för statlig medfinansiering av vissa insatser inom socialfondsprogrammet. Detta belopp beräknas uppgå till 1 500 miljoner kronor för programperioden som helhet. Övrig statlig medfinansiering kan därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

I tabell 4.33 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 72 miljoner kronor 2022 samt ökar med 713 miljoner kronor 2023 och 50 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 2 545 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 414 000 000 kronor respektive 50 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 463 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet omfattar bl.a. flerårigа projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 463 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 4.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	3 048 957	3 115 983	3 606 562		
Nya åtaganden	1 199 680	1 767 766	1 335 509		
Infriade åtaganden	- 1 132 654	-1 277 187	-2 479 071	-2 413 000	-50 000
Utestående åtaganden	3 115 983	3 606 562	2 463 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 700 000**	**3 618 000**	**2 463 000**		

4.6.7 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	50 000[1]	Utgiftsprognos	0
2022	**Förslag**	**225 000**		
2023	Beräknat	725 000		
2024	Beräknat	900 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden plus för programperioden 2021–2027. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet 2021–2027. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.36 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**50 000**	**50 000**	**50 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	175 000	675 000	850 000
varav BP22	*25 000*	*25 000*	*200 000*
– Omfördelning inom anslaget över tid	*25 000*	*25 000*	*200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**225 000**	**725 000**	**900 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Europaparlamentet och rådet har i juni 2021 antagit berörda förordningar för programperioden 2021–2027 för Europeiska socialfonden+. Regeringen avser att lämna ett förslag till nationellt socialfondsprogram 2021–2027 under hösten 2021. Medlen från Europeiska socialfonden+ för detta program ska uppgå till 707 miljoner euro.

Liksom under programperioden 2014–2020 bör medel anvisas för statlig medfinansiering av vissa insatser inom programmet. Detta belopp bör uppgå till 1 500 miljoner kronor för perioden som helhet. Övrig medfinansiering bör därutöver bl.a. ske under ett antal andra anslag inom utgiftsområdet, i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

I tabell 4.36 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 25 miljoner kronor 2022, 25 miljoner kronor 2023 och 200 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 225 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 725 000 000 kronor respektive 900 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2023–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet 2021–2027 avses omfatta bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2023–2030.

Tabell 4.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Prognos 2021[1]	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2030
Ingående åtaganden					
Nya åtaganden		1 700 000			
Infriade åtaganden			-500 000	-800 000	-400 000
Utestående åtaganden		1 700 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 000 000**	**1 700 000**			

[1] Inga ekonomiska åtaganden beräknas ingås för anslaget under 2021 till följd av att verksamheten i socialfondsprogrammet bedöms kunna starta först under 2022.

4.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 4.38 Anslagsutveckling 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

2020	Utfall	42 266	Anslagssparande	1 096
2021	Anslag	42 727[1]	Utgiftsprognos	43 823
2022	**Förslag**	**43 099**		
2023	Beräknat	43 533[2]		
2024	Beräknat	43 961[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 43 099 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 43 099 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderings (IFAU) förvaltningsutgifter och forskningsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**42 727**	**42 727**	**42 727**
Pris- och löneomräkning[2]	372	806	1 234
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 099**	**43 533**	**43 961**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 43 099 000 kronor för 2022 anvisas under anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 43 533 000 kronor respektive 43 961 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2023 och2024.

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2023–2024.

Tabell 4.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	6 530	7 987	7 932		
Nya åtaganden	6 974	5 600	7 068		
Infriade åtaganden	-5 517	-5 655	-6 000	-6 000	-3 000
Utestående åtaganden	7 987	7 932	9 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**9 000**		

4.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 4.41 Anslagsutveckling 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

2020	Utfall	77 185	Anslagssparande	-1 995
2021	Anslag	79 498[1]	Utgiftsprognos	77 533
2022	**Förslag**	**80 220**		
2023	Beräknat	81 079[2]		
2024	Beräknat	81 889[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 80 220 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 80 220 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.42 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**79 498**	**79 498**	**79 498**
Pris- och löneomräkning[2]	722	1 581	2 391
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80 220**	**81 079**	**81 889**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 80 220 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 81 079 000 kronor respektive 81 889 000 kronor.

4.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tabell 4.43 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

2020	Utfall	57 916	Anslagssparande	
2021	Anslag	58 714[1]	Utgiftsprognos	58 714
2022	**Förslag**	**59 168**		
2023	Beräknat	60 091[2]		
2024	Beräknat	60 771[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 168 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 59 168 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.44 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**58 714**	**58 714**	**58 714**
Pris- och löneomräkning[2]	454	1 377	2 057
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 168**	**60 091**	**60 771**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 59 168 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidrag till administration av grundbeloppet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 60 091 000 kronor respektive 60 771 000 kronor.

4.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 4.45 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

2020	Utfall	8 303	Anslagssparande	
2021	Anslag	8 303[1]	Utgiftsprognos	8 303
2022	**Förslag**	**8 303**		
2023	Beräknat	8 303		
2024	Beräknat	8 303		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anordnande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mervärdesskattepliktiga i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.46 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 303**	**8 303**	**8 303**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 303**	**8 303**	**8 303**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med verksamheten är att främja åtgärder som bidrar till att utveckla arbetsmarknaden och att stärka det regionala samarbetet för i första hand de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Utöver stiftelsens stadgar regleras verksamheten av en överenskommelse mellan länderna som omförhandlas vart fjärde år.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att under 2019 träffa en ny överenskommelse i enligt med vad som anges ovan (prop. 2018:/19:1, bet. 2018/19:AU2, rskr. 2018/19:112). Den 25 november 2019 tecknades en ny överenskommelse som gäller 2020–2023 (A2019/01988/A).

Regeringen föreslår att 8 303 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

4.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 4.47 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

2020	Utfall	2 985 704	Anslagssparande	1 215 036
2021	Anslag	2 900 000[1]	Utgiftsprognos	1 325 000
2022	**Förslag**	**1 310 000**		
2023	Beräknat	1 525 000		
2024	Beräknat	1 525 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de sociala avgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.48 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 900 000**	**2 900 000**	**2 900 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	-1 565 000	-1 350 000	-1 350 000
Volymer	-25 000	-25 000	-25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 310 000**	**1 525 000**	**1 525 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna 2020 uppgick till 2 986 miljoner kronor, vilket var 922 miljoner kronor högre än 2019. Detta förklaras främst av att antalet personer som berörts av konkurs enligt Statistiska centralbyrån ökade till 24 000 personer 2020 från 22 700 personer 2019, motsvarande en ökning med 5 procent. Antalet företagskonkurser minskade till 7 700 under 2020 från 7 800 under 2019. Det motsvarar en minskning med 1 procent.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 1 325 miljoner kronor. Det är 1 575 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021. Skillnaden förklaras främst av minskade utbetalningar av lönegarantiersättning till följd av att antalet konkurser och rekonstruktioner minskat kraftigt efter den tydliga ökningen under covid-19-utbrottet.

I tabell 4.48 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Makroekonomisk utveckling är t.ex. effekten av BNP-gap, investeringsandelen och driftöverskottsandelen.

Regeringen föreslår att 1 310 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 525 000 000 kronor respektive 1 525 000 000 kronor.

4.6.13 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tabell 4.49 Anslagsutveckling 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

2020	Utfall	3 758 731	Anslagssparande	1 553 903
2021	Anslag	4 994 289[1]	Utgiftsprognos	3 685 074
2022	**Förslag**	**4 771 685**		
2023	Beräknat	5 760 876		
2024	Beräknat	5 786 534		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar. Anslaget får även användas för utgifter för etableringsjobb

och för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.50 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 843 289**	**4 843 289**	**4 843 289**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	485 000	534 000	577 960
varav BP22	*219 000*	*297 000*	*246 960*
– Justering av nystartsjobb m.a.a. sänkta arbetsgivaravgifter och växastöd	*85 000*	*41 000*	*21 000*
– Etableringsjobb enligt parternas förslag	*-36 000*	*-66 000*	*-88 000*
– Förlängd tid i nystartsjobb för 55+	*170 000*	*322 000*	*332 000*
– Avskaffa yrkesintroduktionsanställningar			*-18 040*
Makroekonomisk utveckling	-556 604	383 587	365 285
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 771 685**	**5 760 876**	**5 786 534**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2020 uppgick till drygt 1 554 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2020 uppgick till 3 759 miljoner kronor vilket var 903 miljoner kronor lägre än 2019. Detta förklaras främst av att färre personer hade anställningar med nystartsjobb.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 3 685 miljoner kronor. Det är 1 158 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2021. Detta förklaras främst av att omfattningen av nystartsjobb blivit lägre än tidigare bedömningar.

Anslaget beräknas öka med 151 miljoner kronor 2021 med anledning av att möjligheten att förlänga pågående stödperioder med nystartsjobb även kommer att gälla 2021 (prop. 2020/2021:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:180). För 2022 beräknas utgifterna öka med 121 miljoner kronor.

I tabell 4.50 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 219 miljoner kronor 2022, 297 miljoner kronor 2023 och 247 miljoner kronor 2024. Bland annat ökar anslaget med 85 miljoner kronor 2022, 41 miljoner kronor 2023 och med 21 miljoner kronor fr.om. 2024 för att delvis återställa subventionsnivåerna till arbetsgivarna då de sedan tidigare beslutade reformerna om nedsättning av sociala avgifter för unga och det s.k. växastödet fått konsekvensen att subventionsnivåerna sänkts för berörda arbetsgivare. Den sammantagna effekten på nystartsjobben är samtidigt minskade utgifter på anslaget respektive år. Effekterna av de tidigare beslutade reformerna inkluderas i den makroekonomiska utvecklingen.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 4 771 685 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 5 760 876 000 kronor respektive 5 786 534 000 kronor.

4.6.14 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 4.51 Anslagsutveckling 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

2020	Utfall	2 288 458	Anslagssparande	195 164
2021	Anslag	1 675 242[1]	Utgiftsprognos	1 366 484
2022	**Förslag**	**1 094 895**		
2023	Beräknat	1 084 464		
2024	Beräknat	1 092 776		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.52 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 696 242**	**1 696 242**	**1 696 242**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-399 289	-676 940	-863 881
varav BP22	*-197 258*	*-464 229*	*-631 170*
– Ändrade regler i utlänningslagen	*-104 258*	*-370 229*	*-561 170*
– Extratjänster och introduktionsjobb	*-101 000*	*-109 000*	*-90 000*
– Etableringsjobb enligt parternas förslag	*8 000*	*15 000*	*20 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-202 058	65 162	260 415
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 094 895**	**1 084 464**	**1 092 776**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2020 uppgick till 195 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2020 uppgick till 2 288 miljoner kronor vilket var 1 274 miljoner kronor lägre än 2019. Detta förklaras främst av färre antal deltagare i etableringsuppdraget.

Utfallet under 2021 beräknas bli 309 miljoner kronor lägre än vad som antogs i den ursprungligt beslutade budgeten för 2021. Det beror på att antalet deltagare i etableringsprogrammet har blivit färre än beräknat. Utgifterna och antalet deltagare beräknas också fortsatt minska. Antalet deltagare beräknas successivt minska från 14 000 personer 2021 till 11 400 personer 2024.

I propositionen Vårändringsbudget för 2021 minskades anslaget med 21 miljoner kronor med anledning av ett tillskott under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för att öka antalet extratjänster och introduktionsjobb.

I tabell 4.52 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2021. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 197 miljoner kronor 2022, 464 miljoner kronor 2023 och 631 miljoner kronor 2024.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 1 094 895 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 084 464 000 kronor respektive 1 092 776 000 kronor.

4.6.15 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tabell 4.53 Anslagsutveckling 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag		Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**75 000** [1]	
2023	Beräknat	1 000 000	
2024	Beräknat	3 176 000	

[1] Nytt anslag.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt tillhandahållna tjänster för grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.54 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	75 000	1 000 000	3 176 000
varav BP22	*75 000*	*1 000 000*	*3 176 000*
– Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	*75 000*	*307 000*	*320 000*
– Kompensation för avgift för omställningstjänster		*693 000*	*2 856 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**75 000**	**1 000 000**	**3 176 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Reformer som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 75 miljoner kronor 2022, 1 000 miljoner kronor 2023 och 3 176 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 75 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 000 000 000 kronor respektive 3 176 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 146 400 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om stöd under anslaget medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 146 400 000 kronor 2023.

Tabell 4.55 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden		
Nya åtaganden	146 400	
Infriade åtaganden		-146 400
Utestående åtaganden	146 400	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**146 400**	

5 Arbetsliv

5.1 Mål för området

Målet för arbetslivspolitiken är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Regeringens mål för arbetslivspolitikens tre delområden är följande:

- Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet.
- Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande.
- Lönebildning: En lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen på arbetslivsområdet påverkas av en rad olika faktorer. Arbetslivspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra politikområden som samhällsutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Följande huvudsakliga indikatorer redovisas inom området:

- dödsolyckor och anmälda arbetsolyckor i arbetslivet
- anmälda arbetssjukdomar
- antal förrättningar och inspektioner
- möjlighet till lärande och utveckling i yrket
- systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatser
- anställningsförhållanden enligt den officiella arbetsmarknadsstatistiken
- kollektivavtalstäckning och organisationsgrad
- antal medlingsärenden och antal förlorade arbetsdagar
- löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

Indikatorerna över möjlighet till lärande och utveckling i yrket och systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatser redovisas i arbetsmiljöundersökningen som genomförs vartannat år. Dessa har lagts till som resultatindikatorer jämfört med förra budgetpropositionen.

I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från bl.a. Arbetsmiljöverket och Medlingsinstitutet.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Arbetsmiljö

Regeringens arbetsmiljöstrategi anger en strategisk inriktning för arbetsmiljöpolitiken

Regeringen har beslutat om en arbetsmiljöstrategi för 2021–2025, En god arbetsmiljö för framtiden (skr. 2020/21:92), som är regeringens långsiktiga politiska inriktning på området. Ingen ska skadas eller bli sjuk av sitt arbete. Arbetslivet ska erbjuda var och en som arbetar utveckling och möjlighet till god hälsa. Strategin lägger fokus på att skapa friska arbetsplatser som en viktig del av att främja hälsa.

Statskontoret har utvärderat regeringens arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020. Statskontoret bedömer att strategin i flera avseenden stärkt regeringens genomförande av arbetsmiljöpolitiken.

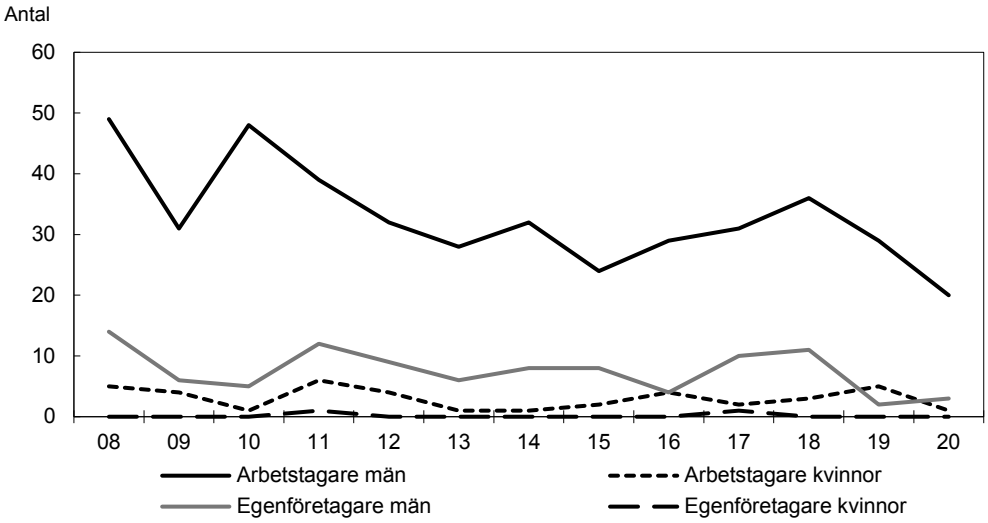
Arbetet med nollvisionen mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsplatsolyckor har inneburit ett större fokus på säkerhetskultur och statsrådsinitiativet kopplat till nollvisionen har inneburit att fler politikområden aktivt uppmärksammar myndigheter och branschorganisationer på det viktiga förebyggande arbetet. Åtgärder för ett hållbart arbetsliv har inneburit att Arbetsmiljöverket utövar tillsyn i syfte att undersöka hur arbetsmiljölagstiftningen kan tillämpas när det gäller nya sätt att organisera arbete. Arbetet med organisatorisk och social arbetsmiljö där Arbetsmiljöverket t.ex. genomfört flera tillsynsinsatser riktade mot skattefinansierade verksamheter har bidragit till att Arbetsmiljöverket inspekterar kommuner och regioner på ett nytt sätt, där de politiker som är ytterst ansvariga för arbetsmiljön tydligare involveras i arbetet. Inrättandet av Myndigheten för arbetsmiljökunskap har medverkat till att kunskap om arbetsmiljö i större utsträckning än tidigare kan samlas och spridas till arbetsplatser. Arbetslivsforskningen har stärkts genom det tioåriga nationella forskningsprogrammet inom arbetsliv som Forte driver i samråd med Afa Försäkring, Formas, Vetenskapsrådet och Vinnova. Arbetsmarknadens parter är centrala i arbetsmiljöarbetet. Samrådet med dem har utvecklats genom regeringens dialogforum för arbetsmiljöfrågor.

Utbrottet av covid-19-pandemin har präglat arbetslivet i stor utsträckning under 2020. Folkhälsomyndighetens rekommendation om att så många som möjligt ska arbeta hemifrån har haft betydelse för arbetslivet. Samtidigt arbetar många i yrken där det inte är möjligt att arbeta hemifrån. Detta innebär att arbetsmiljön har påverkats och förändrats på ett eller annat sätt för i stort sett alla arbetstagare. I nuläget är det svårt att ge en heltäckande bild av vilka effekter pandemin har haft på arbetsmiljön. Det återstår att ta del av forskning om hur arbetsmiljön och arbetsvillkor förändrats under pandemin.

Antal dödsolyckor i arbetet fortsätter att minska

Antalet dödsolyckor i arbetet har minskat över tid. Under 2020 inträffade 24 dödsolyckor i arbetet, vilket är 12 färre jämfört med 2019. Dödsolyckor i arbetet är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. Av de som omkom 2020 var 23 män och 1 kvinna (se diagram 5.1).

Diagram 5.1 Antal dödsolyckor i arbete efter kön

Källa: Arbetsmiljöverket.

Av samtliga dödsolyckor i arbetet inträffade 21 dödsolyckor bland arbetstagare och 3 bland egenföretagare. Dödsolyckorna minskade med 13 personer jämfört med 2019 bland arbetstagare, men ökade med 1 person bland egenföretagare (se diagram 5.1).

Flest dödsolyckor i arbetet inträffade 2020 liksom 2019 inom byggverksamhet. De branscher som har haft flest dödsolyckor i arbetet mellan 2011 och 2020 är byggverksamhet, tillverkning, transport och magasinering samt jordbruk, skogsbruk och fiske. Sett till antalet dödsolyckor i förhållande till antal sysselsatta i respektive branschgrupp inträffade flest dödsolyckor i arbetet 2011–2020 inom jordbruk, skogsbruk och fiske med 7,3 dödsolyckor i arbete per 100 000 sysselsatta.

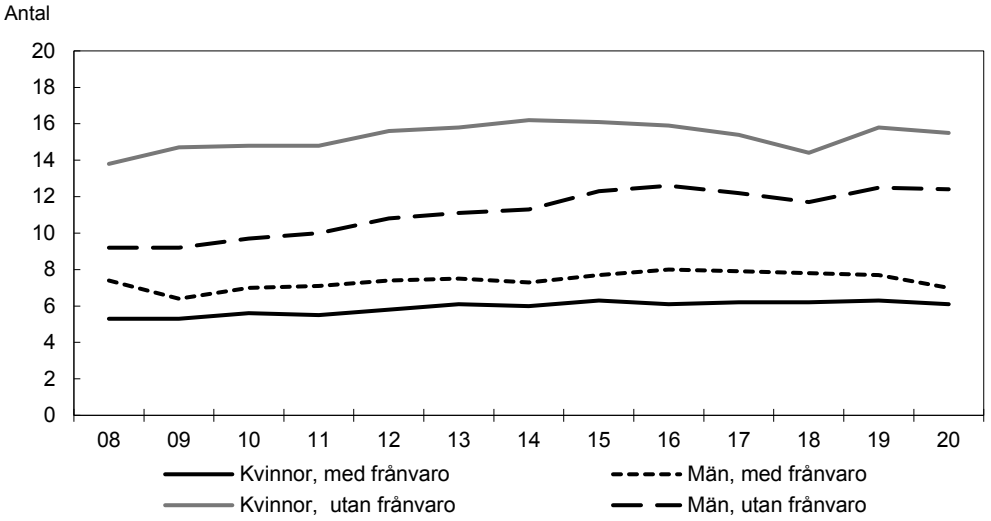
Jämfört med övriga nordiska länder och genomsnittet inom Europeiska unionen (EU) är Sverige bland de länder som har haft lägst antal dödsolyckor per 100 000 förvärvsarbetande sedan 2010.

Anmälda arbetsolyckor med frånvaro minskade

Antalet arbetsolyckor 2020 som inte lett till frånvaro från arbetet var 15,5 per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor och 12,4 per 1 000 förvärvsarbetande män. Det är, i likhet med tidigare år, vanligare att kvinnor anmäler arbetsolyckor utan frånvaro jämfört med män.

Antalet anmälda arbetsolyckor som har resulterat i frånvaro från arbetet minskade 2020 jämfört med 2019. Anmälda arbetsolyckor som leder till frånvaro är vanligare bland män än bland kvinnor. Under 2020 anmäldes 7,0 arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande män och 6,1 per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor (se diagram 5.2).

Diagram 5.2 Antal anmälda arbetsolyckor med och utan frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

Källa: Arbetsmiljöverket.

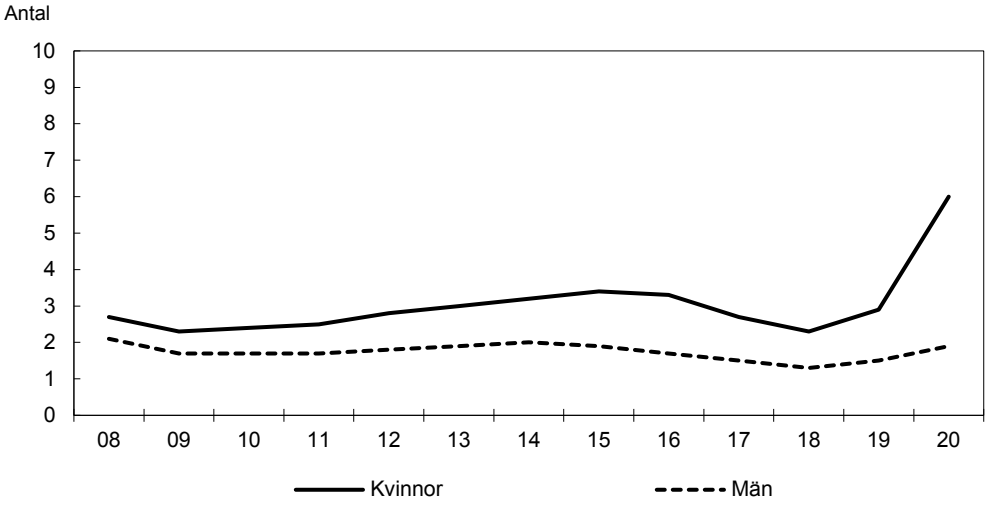
Den vanligaste orsaken till arbetsolyckor med frånvaro för män 2020 var olyckor orsakade av förlorad kontroll över handverktyg och transportmedel. Bland kvinnor var fallolyckor den vanligaste orsaken till frånvaro. Det har inte skett någon förändring jämfört med 2019.

År 2020 hade unga män i åldern 16–24 år högst antal anmälda arbetsplatsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande. Den relativa olycksfallsfrekvensen för unga män var betydligt högre än genomsnittet för män och kvinnor i övriga åldersgrupper. Bland kvinnor ökade antalet anmälda arbetsplatsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande i de yngre åldersgrupperna och olycksfallsfrekvensen var 2020 högst i åldersgruppen 16–24 år. Sett till sektor anmäldes flest arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande inom den kommunala sektorn bland kvinnor och inom den privata sektorn bland män.

Dramatisk ökning av arbetssjukdomar till följd av covid-19

Antalet anmälda arbetssjukdomar ökade med 84 procent under 2020 jämfört med 2019. Den främsta förklaringen är anmälningar om arbetssjukdomar orsakade av covid-19. Anmälda arbetssjukdomar bland kvinnor ökade med 119 procent jämfört med 2019, jämfört med 28 procent bland män. Antalet anmälda arbetssjukdomar motsvarar 6,0 anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor och 1,9 anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande män under 2020. Det är framför allt bland kvinnor inom vård och omsorg som anmälningarna har ökat.

Diagram 5.3 Antal anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

Källa: Arbetsmiljöverket.

Den vanligaste orsaken till anmälda arbetssjukdomar 2020 var kemiska och biologiska faktorer, där smitta ingår. Detta både på totalen och sett till kvinnor och män. Antal anmälda arbetssjukdomar orsakade av organisatoriska och sociala faktorer och ergonomiska faktorer minskade. Andelen anmälda arbetssjukdomar orsakade av organisatoriska och sociala faktorer minskade från 40 till 20 procent 2020 jämfört med 2019. Minskningen beror i huvudsak på det kraftigt ökade antalet anmälningar på grund av kemiska och biologiska faktorer. Antal anmälningar av arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande ökar med stigande ålder, både för kvinnor och män. För både kvinnor och män skedde flest anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande inom den regionala sektorn.

De anmälda skyddsombudsstoppen och allvarliga tillbuden med koppling till covid-19 fortsätter att vara många

Under 2020 inkom totalt 103 anmälningar om skyddsombudsstopp som hade koppling till covid-19 till Arbetsmiljöverket. Antalet anmälningar om allvarliga tillbud med koppling till covid-19 var 5 214. Till och med juli hade det inkommit 30 anmälningar om skyddsombudsstopp och 32 880 anmälningar om allvarliga tillbud med koppling till covid-19 under 2021. Det är flest covid-19-relaterade anmälningar i branschgruppen Vård och omsorg: sociala tjänster.

Arbetsmiljöverkets inspektioner minskade i antal till följd av covid-19

Under 2020 minskade antalet inspektioner jämfört med 2019 (se tabell 5.1). På grund av pandemin behövde Arbetsmiljöverket flera gånger under året ställa om och anpassa sin tillsynsverksamhet. Av det totala antalet inspektioner genomfördes knappt två tredjedelar (11 504) fysiskt och drygt en tredjedel (6 098) på distans.

Tabell 5.1 Antal förrättningar och inspektioner utförda av Arbetsmiljöverket

Antal

År	2017	2018	2019	2020
Förrättningar utförda av Arbetsmiljöverket	22 100	27 154	28 429	17 730
varav inspektioner	*21 177*	*26 602*	*27 715*	*17 602*
varav myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet	*-*	*1 127*	*1 833*	*1 274*
Förrättningar per inspektör	97	105	107	69
Förelägganden, förbud, åtalsanmälningar, sanktionsavgifter och viten	2 001	2 830	3 645	2 663

Anm.: I kategorin inspektion ingår även uppföljningsinspektioner och myndighetsgemensamma kontroller.
Källa: Arbetsmiljöverket.

Myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet

Arbetsmiljöverket genomför tillsammans med andra myndigheter kontroller där det finns en allvarlig risk eller misstanke om pågående brottslighet eller regelöverträdelser som direkt eller indirekt rör arbetskraften. Under 2020 genomfördes 1 274 myndighetsgemensamma kontroller, vilket är en minskning jämfört med 2019 då totalt 1 833 gemensamma kontroller genomfördes (se tabell 5.1). Minskningen beror på att kontrollverksamheten stoppades under drygt två månader under året och att myndigheterna tvingades anpassa sitt arbete utifrån spridningen av sjukdomen covid-19. Kontrollinsatser genomfördes mot olika identifierade riskbranscher, bl.a. skönhetssalonger, byggarbetsplatser och bilverkstäder. Kontrollerna ledde till 140 förelägganden och förbud samt 115 sanktionsavgifter. Totalt identifierades förseelser som kan komma att leda till kontroll- och sanktionsavgifter på närmare 7 miljoner kronor.

Särskilda åtgärder med anledning av covid-19

Arbetsmiljöverket har sedan april 2020 i uppdrag att säkerställa förfarandet för att även icke-CE-märkt personlig skyddsutrustning ska kunna användas. Till och med juni 2021 hade tillstånd till 260 miljoner produkter beviljats, därav bl.a. 150 miljoner förkläden, 62 miljoner andningsskydd och 44 miljoner visir. Arbetsmiljöverket genomförde också tillsyn av den personliga skyddsutrustning som används i hälso- och sjukvården och i äldreomsorgen. Myndigheten genomförde 271 förrättningar på 171 arbetsställen och 18 procent av arbetsgivarna fick förbud till följd av t.ex. falsk CE-märkning, bluffcertifikat eller intyg från aktörer som saknar befogenhet att godkänna utrustningen.

Den vägledning som Arbetsmiljöverket har tagit fram till följd av ett regeringsuppdrag har lett till att arbetsgivare fått ett bättre stöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet för att minska smittspridningen. Arbetsmiljöverket har i sin tillsyn, bl.a. som en del i ett regeringsuppdrag om en riktad tillsynsinsats, identifierat riskutsatta branscher och genomfört inspektioner främst inom restaurangbranschen, fastighetsskötsel, lokalvård, grund- och gymnasieskolor, tandläkare, stora etableringsprojekt, ombordpersonal och butiker. Till och med maj 2021 har ca 1 450 inspektioner inklusive uppföljningar genomförts.

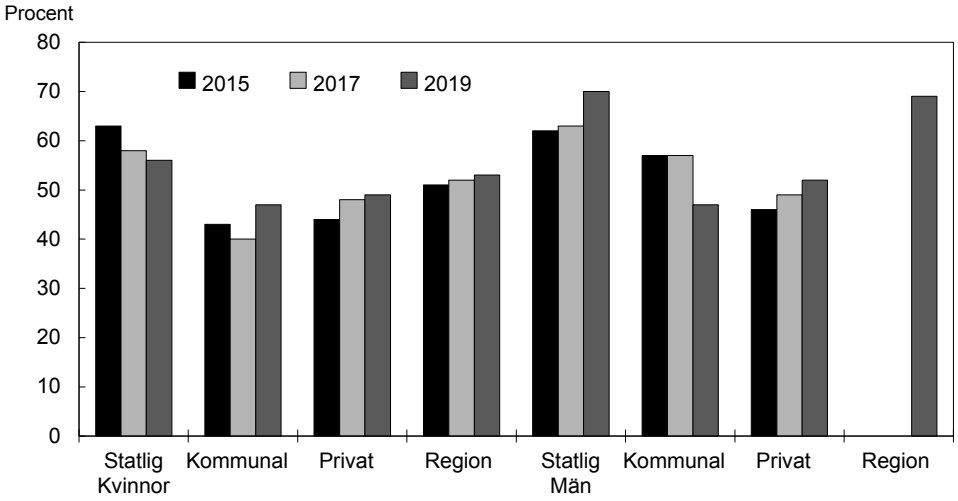
En rapport från Myndigheten för arbetsmiljökunskap (2021:2) visar att omkring 30–40 procent av arbetstagarna har arbetat hemifrån under pandemin. Myndigheten konstaterar att övergången till arbete hemifrån har inneburit att förutsättningarna för arbetsmiljön har förändrats. Det har skett en påtaglig individualisering av arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet. Varje enskild arbetstagares individuella och sociala villkor spelar större roll för arbetsmiljön. Det har också skett en tydlig digitalisering av arbetsmiljön genom att arbetstagarens arbetsmiljö allt mer villkoras av de digitala verktygens funktion, men också chefers och arbetstagares förmåga att hantera de digitala gränssnitten.

Exempel på arbetsmiljörisker som har uppstått i hemarbetet under pandemin är bristande ergonomiska förutsättningar, ändrade arbetsformer och förändrade former för social kontakt. I vissa avseenden har arbete hemifrån bidragit till en förbättrad arbetsmiljö, exempelvis större flexibilitet att kombinera arbete och fritid. Det verkar framför allt vara faktorer på individnivå som avgör om arbetsmiljön och arbetsvillkoren förbättrats eller försämrats under pandemin.

Andel sysselsatta som har möjlighet att lära nytt och utvecklas i yrket ökar

År 2019 ansåg omkring hälften, 51 procent, av alla sysselsatta personer i åldern 16–64 år att de hade möjlighet att varje vecka lära sig något nytt och utvecklas i yrket. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2017 och 4 procentenheter jämfört med 2015. Bland kvinnor var det 50 procent och bland män 53 procent som angav att de hade möjlighet till att lära sig nytt och utvecklas i yrket. Andelen som angav att de hade möjlighet till lärande och utveckling var störst inom statlig sektor, där andelen ökade bland män medan den minskade bland kvinnor (se diagram 5.4). Lägst andel sysselsatta som ansåg att de hade möjlighet till lärande och utveckling var det, liksom tidigare år, i kommunal sektor för både män och kvinnor.

Diagram 5.4 Andel sysselsatta som har möjlighet att varje vecka lära sig nytt och utvecklas i yrket

Anm.: Resultat efter kön redovisas inte när skattningen är för osäker varför staplar saknas för kombinationen män och region 2015 och 2017.

Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsmiljöundersökning 2019.

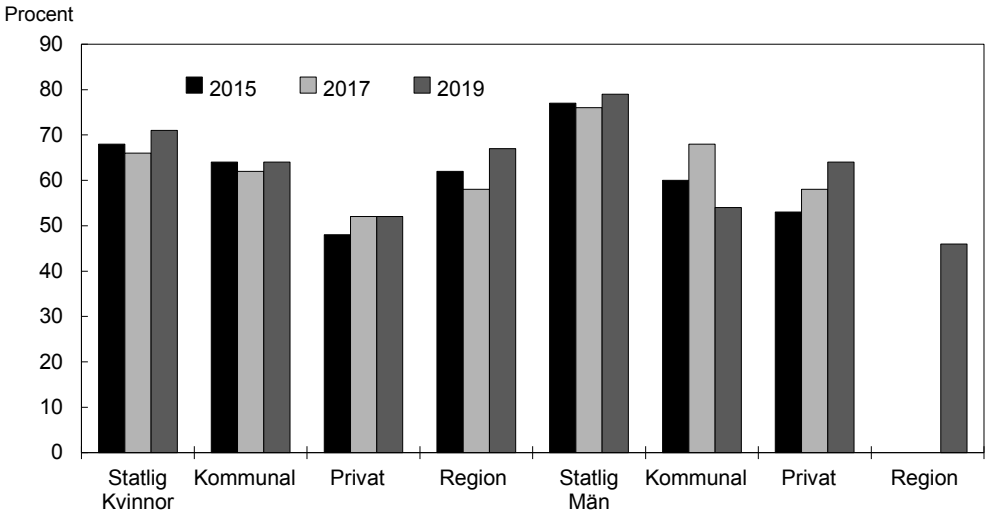
Drygt 60 procent av de sysselsatta hade 2019 fått utbildning på betald arbetstid under de senaste 12 månaderna. Andelen sysselsatta som fått utbildning på betald arbetstid var högst för unga och ökar med stigande inkomst. Sett över perioden 2011–2019 har andelen som fått någon betald utbildning på arbetstid ökat, både bland kvinnor och män. För utbildning som varat minst fem dagar har trenden däremot varit den motsatta. Bland kvinnor har andelen som fått minst fem dagars utbildning minskat från 20 till 16 procent och bland män har andelen minskat från 23 till 17 procent.

Omkring två av tre anser att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen

År 2019 var det omkring 60 procent av de sysselsatta i åldern 16–64 år som ansåg att det pågick ett systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen, vilket är samma som vid mätningen 2017. En jämförelse mellan män och kvinnor visar att en högre andel män ansåg att det bedrevs ett systematiskt miljöarbete på arbetsplatsen, 63 jämfört med 58

procent (se diagram 5.5). Bland män är det en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2017. Även bland kvinnor ses en svag ökning, från 57 procent 2017 till 58 procent 2019. Bland män minskade andelen som ansåg att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen i kommunal sektor, men andelen ökade i övriga sektorer. Bland kvinnor ökade andelen i regional sektor och var relativt oförändrad i övriga sektorer.

Diagram 5.5 Andel sysselsatta som anser att systematiskt arbetsmiljöarbete pågår på arbetsplatsen

Anm.: Resultat efter kön redovisas inte när skattningen är för osäker.
Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsmiljöundersökning 2019.

Systematiskt arbetsmiljöarbete den huvudsakliga inriktningen för den regionala skyddsombudsverksamheten

Staten ger årligen bidrag om ca 112 miljoner till de centrala arbetstagarorganisationerna och Svenska Hamnarbetarförbundet för deras arbete med den regionala skyddsombudsverksamheten. För 2020 redovisades 1 645 regionala skyddsombud, vilket motsvarar ungefär 280 årsarbetskrafter. Det är något fler än de 1 626 regionala skyddsombud som redovisades 2019, men som då motsvarade 313 årsarbetskrafter. Under 2020 berördes 465 228 arbetsställen jämfört med 498 190 arbetsställen 2019. På grund av covid-19-pandemin har fysiska arbetsplatsbesök kombinerats med digitala besök. Den huvudsakliga inriktningen för verksamheten 2020 var systematiskt arbetsmiljöarbete, följt av medicinska och sociala frågor.

5.3.2 Arbetsrätt

Kvinnor har kortare överenskommen och faktiskt arbetad tid än män

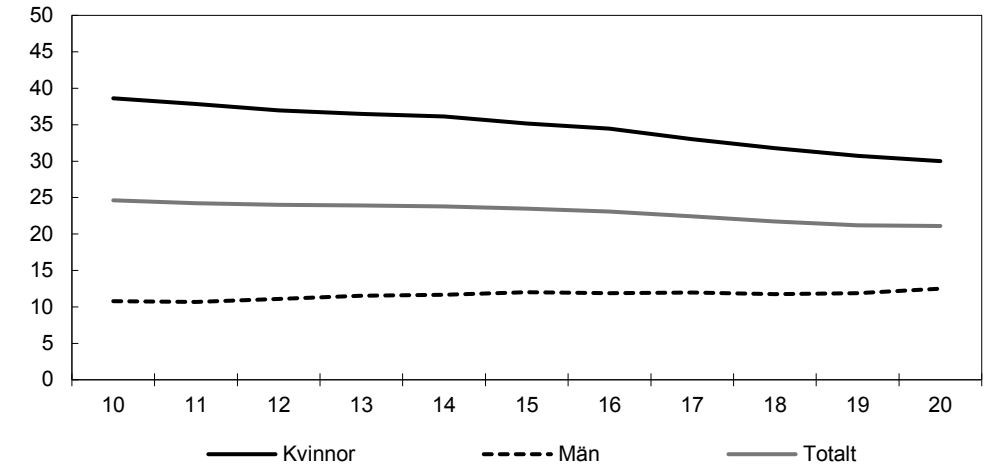
Under 2020 var den överenskomna arbetstiden för anställda 20–64 år i genomsnitt 36,4 timmar i veckan för kvinnor och 38,5 timmar i veckan för män. Den faktiskt arbetade tiden per vecka var i genomsnitt 27,4 timmar för kvinnor och 31,1 timmar för män. Skillnaden mellan den överenskomna tiden och den faktiskt arbetade tiden var således större för kvinnor än för män. Det beror bl.a. på att kvinnor i större utsträckning än män är frånvarande från arbetet på grund av sjukskrivning och vård av barn. Jämfört med föregående år har den faktiskt arbetade tiden minskat med 0,5 timmar bland kvinnor och 1,4 timmar bland män. Minskningen beror i första hand på att många anställda var korttidspermitterade under 2020, men även på grund av en

markant ökning av antalet sjukskrivningar. Män var korttidspermitterade i större utsträckning än vad kvinnor var under 2020.

Totalt uppgick andelen deltidsanställda till 21 procent av alla anställda 2020 (se diagram 5.6). Av samtliga anställda kvinnor i åldern 20–64 år arbetade 30 procent deltid under 2020, jämfört med närmare 13 procent av samtliga anställda män. Under perioden 2010–2020 har andelen deltidsarbetande kvinnor minskat med 9 procentenheter, medan andelen deltidsarbetande män har ökat med knappt 2 procentenheter. Totalt har andelen deltidsanställda minskat med drygt 3 procentenheter.

Diagram 5.6 Andel deltidsanställda i åldern 20–64 år

Andel av samtliga anställda

Anm.: Uppgifterna avser andelen som arbetar deltid inom huvudsysslan.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning

Den stora sysselsättningsminskning som skedde 2020 var främst bland personer med en tidsbegränsad anställning. Antalet anställda i åldrarna 20–64 år minskade med 39 000 personer mellan 2019 och 2020, varav 25 000 var tidsbegränsat anställda. Det innebär också att andelen tidsbegränsat anställda av anställda totalt minskade och uppgick till drygt 13 procent 2020. Andelen tidsbegränsat anställda har minskat succesivt och med närmare 2 procentenheter sedan 2014 då andelen var som högst.

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning. Av anställda kvinnor hade knappt 15 procent en tidsbegränsad anställning 2020, jämfört med knappt 12 procent av anställda män. Utvecklingen det senaste året var likartad för såväl kvinnor som män, men skillnaden mellan könen har gradvis minskat sedan 2014. Andelen anställda som har en tidsbegränsad anställning sjunker med åldern. Störst är andelen i åldersgruppen 20–24 år där 48 procent hade en tidsbegränsad anställning 2020. Det är stor skillnad mellan kvinnor och män i den åldersgruppen, även om skillnaden minskade under 2020. Bland kvinnor 20–24 år hade 53 procent en tidsbegränsad anställning, jämfört med 44 procent bland männen. I åldersgruppen 55–64 år var det 6 procent som hade en tidsbegränsad anställning och i princip ingen skillnad mellan könen. Se även utgiftsområde 13 avsnitt 3 om tidsbegränsad anställning bland inrikes och utrikes födda.

Flest utstationerade finns fortfarande inom bygg och tillverkning

Under 2020 gjordes knappt 88 000 anmälningar om utstationering till Arbetsmiljöverkets register över utstationerade arbetstagare, jämfört med 48 000 år 2019. Flest anmälningar gjordes inom byggbranschen (64 procent), följt av tillverkningsbranschen

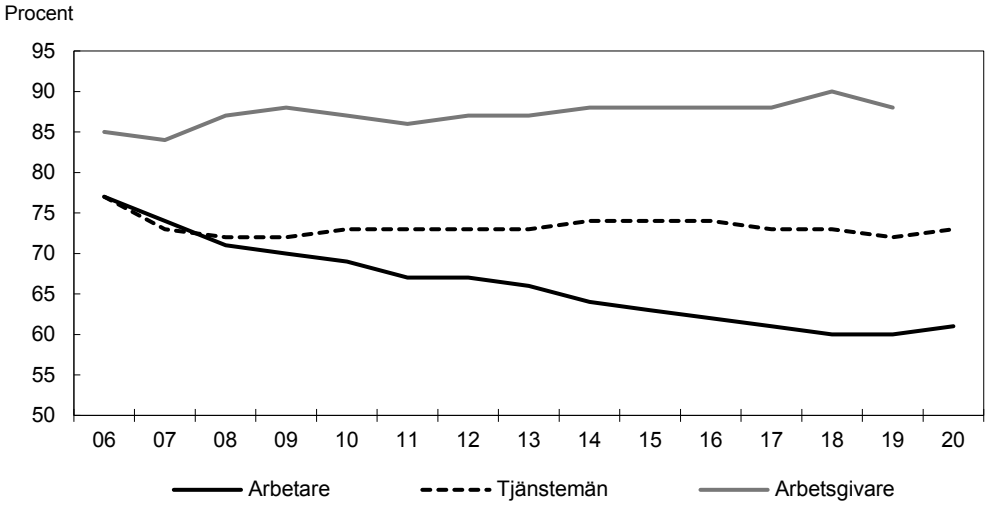
(ca 17 procent). På grund av att samma arbetstagare kan förekomma i flera olika anmälningar uppskattar Arbetsmiljöverket även det totala antalet utstationerade arbetstagare i landet. År 2020 var antalet utstationerade arbetstagare ca 39 600, jämfört med ca 41 500 arbetstagare 2019.

Kollektivavtalstäckningen och organisationsgraden är fortsatt hög

Av anställda i åldern 16–64 år omfattades 90 procent av kollektivavtal 2019. I den privata sektorn hade 85 procent av de anställda kollektivavtal och i den offentliga sektorn hade samtliga anställda kollektivavtal. Totalt sett har andelen som omfattas av kollektivavtal i stort sett varit oförändrad under de senaste tio åren.

Internationellt sett har Sverige en mycket hög facklig organisationsgrad. Den fackliga organisationsgraden, det vill säga andelen anställda som är medlemmar i en arbetstagarorganisation, var 69 procent 2020, en ökning med en procentenhet jämfört med 2019. Bland arbetare skedde ett trendbrott och organisationsgraden ökade något från 60 till 61 procent 2020. Bland tjänstemän, där andelen har varit mer stabil under de senaste åren, skedde en viss ökning från 72 till 73 procent (se diagram 5.7). Bland både arbetare och tjänstemän är organisationsgraden fortfarande lägre jämfört med 2006 års nivå.

Diagram 5.7 Facklig organisationsgrad och arbetsgivares organisationsgrad

Anm.: Facklig organisationsgrad är andel anställda som är medlem i en arbetstagarorganisation. Arbetsgivarnas organisationsgrad är beräknad som andel anställda hos arbetsgivare anslutna till arbetsgivarorganisationer. För den senare ska årsvisa jämförelser göras med försiktighet då statistiken baseras på grova skattningar. Uppgift för 2019 saknas.

Källa: Medlingsinstitutet och Kjellberg (2021).

Den fackliga organisationsgraden skiljer sig mellan kvinnor och män. År 2020 var 73 procent av anställda kvinnor medlemmar i en arbetstagarorganisation, jämfört med 65 procent av männen. Organisationsgraden ökade med en procent för både kvinnor och män jämfört med 2019. Skillnaden mellan inrikes och utrikes födda arbetstagare fortsatte att minska under 2020. För andra året i rad steg organisationsgraden bland utrikes födda något, från 50 procent 2018 till 51 procent 2019 och 52 procent 2020. Organisationsgraden bland inrikes födda har de senaste tre åren varit 64 procent. Uppgången bland utrikes födda innebär en förändring jämfört med utvecklingen 2006–2018 då organisationsgraden sjönk och minskningen var då större än bland inrikes födda.

På grund av pandemin och dess följdeffekter på arbetsmarknaden är utvecklingen av organisationsgraden på branschnivå något svårtolkad. Inom exempelvis hotell- och restaurang ökade organisationsgraden mellan 2019 och 2020. Samtidigt drabbades

branschen hårt av pandemin och antalet anställda inom branschen minskade med drygt 15 procent. En del av organisationsgradens uppgång 2020 förklaras sannolikt av att i första hand tidsbegränsat anställda har fått sluta vid personalneddragningar, samt att många personer sökte sig till arbetstagarorganisationer och deras a-kassor.

Till skillnad från den fackliga organisationsgraden har andelen anställda hos arbetsgivare som är anslutna till arbetsgivarorganisationer visat en svag ökning under det senaste decenniet (se diagram 5.7). År 2019 arbetade 88 procent av anställda hos en arbetsgivare som var ansluten till en arbetsgivarorganisation, jämfört med 85 procent 2006. Arbetsgivarnas organisationsgrad var 20 procentenheter högre än den totala fackliga organisationsgraden 2019.

Antal mål i Arbetsdomstolen fortsätter att minska

Arbetstvister är alla tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsdomstolen prövar tvister som ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Målen i Arbetsdomstolen delas in i A-mål och B-mål. A-mål är mål som prövas i Arbetsdomstolen som första och enda instans medan B-mål är mål som först har prövats i tingsrätt och överklagats till Arbetsdomstolen. Antalet mål som kommer in till Arbetsdomstolen har minskat under de senaste åren. Det är framför allt antalet A-mål som har minskat. Under 2020 kom det in 262 mål till Arbetsdomstolen jämfört med 403 inkomna mål 2014, 2020 var det tio färre inkomna mål jämfört med 2019. Antalet avgjorda mål minskade 2020 jämfört med 2019.

Genomströmningstiden för målen i Arbetsdomstolen har varit relativt stabil de senaste åren. Genomströmningstiden mäts som medianen för antalet månader det tar att avgöra ett mål. A-målens mediantid var 6 månader och B-målens mediantid var 1 månad 2020. Om målen är avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut var mediantiden för A-mål 9 månader och B-mål 7 månader 2020. Ett annat sätt att bedöma Arbetsdomstolens prestationer är att räkna ut styckkostnaden för avgjorda mål. Styckkostnaden var 113 100 kronor 2020, samma som för 2019.

Åtgärder för att anpassa arbetsrätten

Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK (PTK), Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal) har träffat en principöverenskommelse om trygghet, omställning och anställningsskydd. Avsikten har från parternas sida varit att ta ett helhetsgrepp om faktorer som i kombination kan skapa flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden. De har gemensamt begärt att regeringen tar fram lagförslag för att anpassa arbetsrätten i enlighet med principöverenskommelsen. Enligt principöverenskommelsen ska ändringar genomföras i bl.a. lagen (1982:80) om anställningsskydd. Även ett nytt offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd och ett nytt offentligt studiestöd, s.k. omställningsstudiestöd, ska införas. Tre departementspromemorior har lämnat förslag på hur parternas principöverenskommelse ska genomföras.

I promemorian En reformerad arbetsrätt – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:17) föreslås arbetsrätten reformeras så att arbetsgivare får ökad flexibilitet och bättre möjlighet att anpassa kompetensen efter verksamhetens behov och att de även får förutsägbarhet i olika steg i en uppsägningsprocess. Arbetstagare får mer förutsägbarhet gällande olika anställningsvillkor som arbetstidsmått och anställningsformer. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 juni 2022. De tre promemoriorna har remitterats och ett beredningsarbete pågår i Regeringskansliet.

5.3.3 Lönebildning

Avtalsrörelsen 2020 var omfattande och präglades av covid-19-pandemin. Avtalsförhandlingarna flyttades från våren till hösten 2020 efter att majoriteten av avtalen prolongerats, vilket även innebar att förhandlingarna fortsatte under 2021. Under 2020 tecknades 557 kollektivavtal om löner och allmänna villkor. Avtalen omfattade ca 3 miljoner anställda. Parterna inom industrin tecknade den 31 oktober avtal som innebar ett märke i form av kostnadsökningar på 5,4 procent under en avtalsperiod på 29 månader. Industrins avtal fick i huvudsak en normerande roll för både nivå och avtalslängd för andra avtal på arbetsmarknaden.

Unikt att inga arbetsdagar förlorades under 2020

Under 2020 medlade Medlingsinstitutet i åtta medlingsärenden på förbundsnivå, vilket är något fler jämfört med 2019 men färre jämfört med tidigare år med större avtalsrörelser. Inga stridsåtgärder vidtogs 2020, även det är unikt i jämförelse med tidigare år med större avtalsrörelser. Inga arbetsdagar förlorades i arbetsmarknadskonflikter under året, varken i förbundsförhandlingar, lokala tvister eller i något annat sammanhang.

Tabell 5.2 Antal medlingsärenden och förlorade arbetsdagar på grund av konflikt

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Medlingsärenden på central nivå	2	27	15	0	2	8
Lokala medlingsärenden	30	19	4	11	12	11
Antal förlorade arbetsdagar	234	10 417	2 570	50	7 577	0

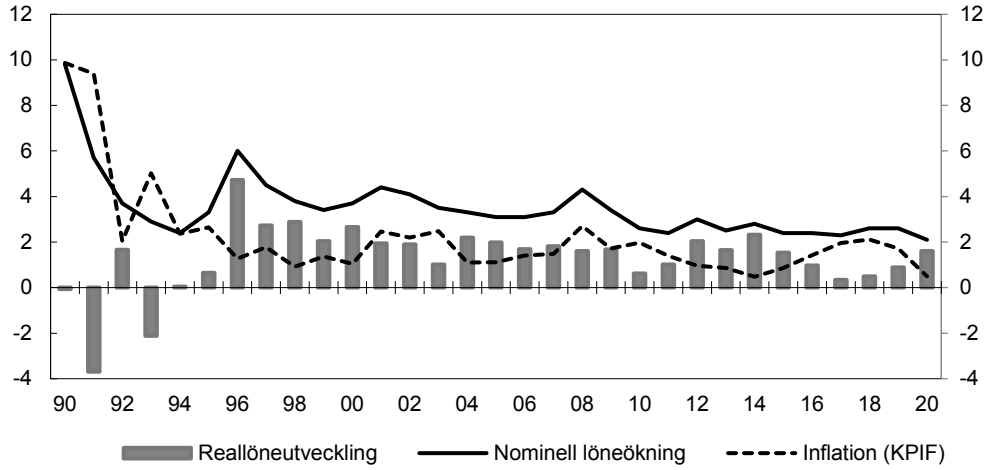
Anm.: Medlingsärenden på lokal nivå leder nödvändigtvis inte till medlingsinsatser av Medlingsinstitutet.
Källa: Medlingsinstitutet.

Lägre löneökningstakt till följd av uppskjuten avtalsrörelse

På grund av pandemins effekter på arbetsmarknaden var den svenska löneutvecklingen 2020 mycket lägre än 2019. Den viktigaste förklaringen är att den omfattande avtalsrörelsen fick avbrytas utan att nya löneavtal ingåtts. Enligt preliminära utfall var löneökningen 2,1 procent för ekonomin som helhet 2020, vilket är den lägsta löneökningstakten för ett enskilt år som uppmätts (se diagram 5.8). År 2019 var löneökningstakten 2,6 procent. Löneökningstakten i näringslivet var enligt preliminära utfall 2,0 procent 2020, jämfört med 2,5 procent 2019. Reallönetillväxten, definierad som den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för inflationen enligt KPIF, var preliminärt på 1,6 procent 2020. Det är en ökning jämfört med 2019, då reallönetillväxten var 0,9 procent. Inflationen var under men nära Riksbankens mål på 2 procent 2019, men den föll kraftigt i samband med pandemins utbrott. Det låga inflationsutfallet har inneburit att den reala lönetillväxten ökade under 2020, trots den snabba inbromsningen i löneökningstakten.

Diagram 5.8 Nominell och real löneutveckling 1990–2020

Årlig procentuell förändring

Anm.: Reallön är nominell timlöneökning enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF).

Källa: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

De centralt avtalade löneökningarna i hela ekonomin har varit drygt 2 procent årligen sedan 2013. På grund av att avtalsrörelsen 2020 flyttades fram var de avtalade löneökningarna mycket låga under perioden april till oktober 2020 för en stor andel anställda. Det innebär att de centralt avtalade löneökningarna för kalenderåret 2020 var ovanligt låga, i genomsnitt 1,2 procent. Under 2020 var restposten, dvs. skillnaden mellan de avtalsmässiga och de faktiska löneökningarna, det som huvudsakligen utgjorde löneökningarna.

Enligt preliminära utfall för 2020 var arbetskostnaderna i Sverige i princip oförändrade medan de fortsatte att öka både i euroområdet och i USA. De svenska arbetskostnaderna per timme i näringslivet beräknas, isolerat från effekten av korttidsarbete, ha ökat med 0,2 procent 2020 enligt Labour Cost Index, jämfört med 2,2 procent i euroområdet och 2,6 procent i USA. Den viktigaste förklaringen till inbromsningen i Sverige är att det inte tecknades nya kollektivavtal för ca 80 procent av löntagarna under våren 2020. Därutöver sänktes arbetsgivaravgifterna kraftigt tillfälligt under andra kvartalet 2020. Under det senaste årtiondet har arbetskostnaderna i Sverige ökat med i genomsnitt 0,6 procentenheter snabbare per år jämfört med euroområdet och 0,2 procent snabbare per år jämfört med USA.

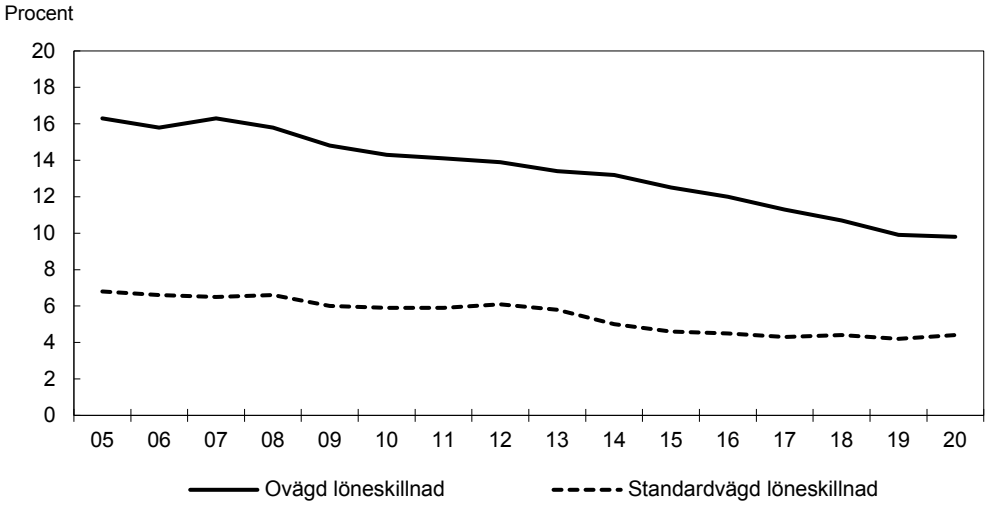
Ihållande långsiktig trend med minskade löneskillnader mellan kvinnor och män

År 2020 hade kvinnor 90,2 procent av mäns lön, vid en jämförelse mellan kvinnors och mäns genomsnittliga löner på hela arbetsmarknaden. Löneskillnaden mellan könen var därmed 9,8 procent, vilket är en minskning med 0,1 procentenheter under 2020 jämfört med 2019. På grund av uppskjuten avtalsrörelse och senarelagda lönerevisioner samt förändringar i könssammansättningen på arbetsmarknaden under covid-19-pandemin behöver utvecklingen 2020 analyseras med viss försiktighet. Sett till ett längre tidsperspektiv minskar löneskillnaderna. Mellan 2005 och 2020 har löneskillnaden minskat med 6,5 procentenheter (se diagram 5.9).

Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden mellan könen är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och att dessa yrken har olika lönelägen. Ett annat sätt att jämföra kvinnors och mäns löner är att med en s.k. standardvägning beräkna hur löneskillnaden skulle se ut om man tar hänsyn till skillnader i yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid. Mätt med standardvägning var kvinnors lön i genomsnitt 95,6 procent

av mäns lön 2020. Den återstående löneskillnaden, den s.k. oförklarade löneskillnaden, var 4,4 procent 2020, vilket är 0,2 procentenheter mer jämfört med 2019. Mellan 2005 och 2020 har den oförklarade löneskillnaden minskat med 2,4 procentenheter.

Diagram 5.9 Ovägd och standardvägd löneskillnad mellan kvinnor och män

Källa: Medlingsinstitutet.

Den största oförklarade löneskillnaden finns bland tjänstemän i privat sektor där den var 6,6 procent 2020. Den minsta skillnaden finns i den kommunala sektorn där den var 0,2 procent 2020 (se även utg.omr. 2 avsnitt 4 om kvinnors och mäns lön inom staten).

En förklaring till att löneskillnaden mellan könen minskar är att arbetsmarknaden blivit mindre könsuppdelad. Jämfört med 2014 har andelen kvinnor ökat i manligt dominerade yrken och minskat i kvinnligt dominerade yrken (se även utg.omr. 13 avsnitt 5 om den ekonomiska jämställdheten).

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det övergripande målet på arbetslivsområdet delvis har uppnåtts, men att flera utmaningar återstår. Arbetslivspolitiken påverkar förhållanden på andra områden i samhället. På så sätt kan insatser på området även bidra till en hållbar utveckling i bredare mening i linje med målen för Agenda 2030, bl.a. mål 8 om en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Arbetsmiljön har varit starkt präglad av covid-19-pandemin

Ett tydligt regelverk, en välfungerande tillsyn, kontinuerlig kunskapsutveckling genom hela arbetslivet och en välfungerande partssamverkan är faktorer som skapar god arbetsmiljö och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män.

Under 2020 minskade antalet dödsolyckor i arbetet kraftigt. Det är sannolikt en följd av covid-19-pandemin och att det har varit mindre rörlighet och mindre aktivitet inom vissa delar av arbetslivet. Systematik i säkerhets- och arbetsmiljöarbetet är centralt för att förebygga dödsolyckorna. Skillnaderna mellan kvinnor och män vad gäller dödsolyckor och arbetsrelaterade olyckor beror till största del på att kvinnor och män arbetar inom olika yrken.

Pandemin har haft en betydande påverkan på arbetslivet och arbetsmiljön i Sverige. Arbetsmiljön har förändrats för i stort sett alla, på ett eller annat sätt och pandemin

har inneburit olika utmaningar och arbetsmiljörisker för olika yrkesgrupper. Den dramatiska ökningen i antalet arbetssjukdomar, särskilt inom vård och omsorg, innebär en utmaning när det gäller att nå målet om en god arbetsmiljö som förebygger ohälsa. Även det höga antalet anmälningar av skyddsombudsstopp och allvarliga tillbud till Arbetsmiljöverket tyder på att arbetsmiljön har varit ansträngd under pandemin. Dock konstaterar regeringen att arbetsgivare och skyddsombud tycks anmäla brister enligt kraven i arbetsmiljölagen, vilket pekar på att regelverket fungerar så som det är tänkt. Arbetsmiljöverket får genom rapporterna information både för att agera i det enskilda fallet och för att kunna få en helhetsbild av riskerna i arbetsmiljön till följd av pandemin. Regeringen bedömer att arbetet för att säkerställa tillgången till personlig skyddsutrustning för hälso- och sjukvårdspersonal, räddningstjänst och annan personal som arbetar med att behandla och vårda personer som blivit sjuka i covid-19 har varit en viktig del för att bidra till att förebygga ohälsa och olycksfall för dessa yrkesgrupper.

Tillsyn av arbetsmiljön är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagare och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda. De myndigheter som samverkar mot arbetslivskriminalitet bedömer att covid-19-pandemin har inneburit en ökad risk för arbetslivskriminalitet. Arbetsmiljöverkets inspektioner och myndighetsgemensamma kontroller bidrar till ökad regelefterlevnad och sunda konkurrensvillkor. Även om antalet inspektioner och kontroller minskade under 2020, och myndighetssamverkan behöver fortsätta att utvecklas, bedömer regeringen att arbetet bidrar till förbättrad säkerhet för människor i arbetslivet och därigenom mot uppfyllelse av såväl regeringens arbetsmiljömål som målet för arbetslivspolitiken.

Kompetensutveckling är ett gemensamt intresse för både arbetsgivare och arbetstagare och centralt för en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsmarknadens parter spelar en viktig roll i detta arbete genom att teckna avtal som anpassar villkoren och förutsättningar för kompetensutveckling och omställning i olika branscher. Möjligheten för anställda att lära sig nytt och utvecklas i yrket är viktigt för att bidra till utveckling av både individer och verksamheter. Det är positivt att andelen som anser att de har möjlighet att varje vecka lära sig något nytt och utvecklas i yrket har ökat under senare år, dock anser regeringen att det är viktigt att kvinnor och män har lika förutsättningar för kompetensutveckling i arbetslivet.

Organisationsgraden utvecklades positivt

Villkoren på svensk arbetsmarknad regleras i stor utsträckning genom kollektivavtal. Avgörande för kollektivavtalens starka ställning i Sverige är att både arbetstagare och arbetsgivare i betydande utsträckning är organiserade. Regeringens åtgärder under pandemin, t.ex. korttidsarbete och ändrade villkor för att få arbetslöshetsersättning, bedöms ha haft betydelse för den positiva medlemsutvecklingen för både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Även värdet av medlemskap tycks ha blivit tydligare under pandemin, bl.a. genom att mycket av det arbetsmarknadens parter arbetar med har uppmärksammats.

Regeringen bedömer att utvecklingen på området visar att förutsättningarna är goda för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. Även om skillnaderna mellan kvinnor och män när det gäller tidsbegränsade anställningar och deltidsarbete minskar så innebär skillnaderna att kvinnor har sämre ekonomiska förutsättningar än män.

Inga förlorade arbetsdagar trots omfattande avtalsrörelse

Under 2020 uppnåddes flera av de kriterier som används för att bedöma om målet om en god lönebildning kan anses vara uppfyllt. Trots en omfattande avtalsrörelse under

ett år präglat av ekonomisk osäkerhet och flera större förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter så gick inga arbetsdagar förlorade till följd av konflikt på arbetsmarknaden. Vilken påverkan som pandemin har haft på konfliktbenägenheten och därmed antalet medlingsärenden är dock svårt att veta. I en internationell jämförelse framstår den svenska arbetsmarknaden som mycket fredlig. Jämfört med de nordiska grannländerna förloras mycket få arbetsdagar på grund av arbetsmarknadskonflikter i Sverige, trots att antalet anställda är betydligt högre.

Trots att pandemin präglade avtalsrörelsen och löneutvecklingen 2020 gör regeringen den samlade bedömningen att lönebildningen fungerar väl när det gäller utvecklingen av reallöner, sysselsättning och internationell konkurrenskraft. Löneskillnaden mellan kvinnor och män fortsätter att minska, vilket bidrar till ökad ekonomisk jämställdhet mellan könen.

Regeringen bedömer att lönebildningen under året skedde i samhällsekonomisk balans och arbetsfred. Därigenom uppnåddes målet på området vilket bidrar till att nå det övergripande målet på arbetslivsområdet.

5.5 Politikens inriktning

Arbetslivspolitiken tar sin utgångspunkt i människors vilja till arbete och utveckling. Att delta i arbetslivet är någonting positivt. Arbete är för de flesta människor, såväl kvinnor som män, den viktigaste källan till försörjning och har stor betydelse för individens möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället. Arbete betyder gemenskap och makt att forma sitt eget liv och sin framtid. För att uppnå goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män krävs långsiktiga åtgärder från såväl staten som arbetsmarknadens parter. Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter och ger Sverige god förmåga att snabbt möta de förändringar som sker i vår omvärld. Sveriges konkurrenskraft stärks av att parterna tar ett stort ansvar för regleringen av arbetsmarknaden och att villkoren anpassas efter förutsättningar i olika branscher och utifrån ökade krav på snabb omställning. Detta är en viktig del av den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Arbetslivet är i ständig förändring. Dagens arbetsliv ställer högre krav på medarbetares kompetens och förmåga att hantera information och problemlösning. Arbetsmarknaden i Sverige har blivit mer tudelad mellan å ena sidan personer som har längre utbildning och yrkeserfarenhet – som har lättare att få arbete – och å andra sidan personer med kort utbildning och liten eller ingen yrkeserfarenhet – som har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Livslångt lärande, omställning och kompetensutveckling blir allt viktigare och är en central del i att skapa ett längre och hållbart arbetsliv. Vissa av de förändringar som covid-19-pandemin har inneburit för vårt sätt att arbeta kan också komma att bli bestående. En viktig del i en väl fungerande politik på arbetslivsområdet är en god dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter om hur politiken kan utvecklas och vilka insatser som bör genomföras.

Arbetslivet ska ge trygghet, utveckling och god hälsa

En säker och utvecklande arbetsmiljö är central för en väl fungerande och livskraftig arbetsmarknad. God arbetsmiljö har betydelse för såväl tillväxt som sysselsättning, liksom för en god, jämlik och jämställd hälsa. En god arbetsmiljö främjar utveckling av verksamheter och individer och ger plats för människor med olika bakgrund och förmågor i arbetslivet. Regeringen och myndigheterna arbetar tillsammans med arbetsmarknadens parter för att skapa ramarna för en god arbetsmiljö. Det är arbetsgivarna,

arbetstagarna och deras representanter som tillsammans bedriver det dagliga arbetsmiljöarbetet på de enskilda arbetsplatserna.

Arbetsmiljön har stor betydelse för hur länge människor kan, orkar och vill arbeta. Att skapa friska arbetsplatser är en viktig del för att främja hälsa och ska vara en central del i det dagliga arbetsmiljöarbetet. För att behålla den höga skyddsnivån för arbetstagare i Sverige behöver kunskap och regelverk följa med i de förändringar som sker i arbetslivet. Regeringen anser att det finns skäl att se över vissa delar av arbetsmiljölagen (1977:1160) och har därför tillsatt en utredning om utökade möjligheter att upprätthålla en god arbetsmiljö (dir. 2021:44). Arbetsmiljöreglerna ska ge samma skydd för kvinnor och män och oavsett yrke, bransch eller sektor. Ingen ska dö eller skadas till följd av sitt arbete. Tillsyn av arbetsmiljö är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda på arbetsmarknaden. En god arbetsmiljö är också en jämställdhetsfråga. Värderingar och normer som ligger bakom ojämställdheten i arbetsvillkor och arbetsmiljö behöver ifrågasättas och förändras. Det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för arbetsmiljöpolitiken för att möta olika utmaningar i arbetslivet. Arbetsmiljöproblem som relaterar till organisatoriska och sociala faktorer behöver betraktas som lika allvarliga som de fysiska riskerna. Genomförandet av regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 är en viktig del i att stärka arbetet med att uppnå målet för arbetslivspolitiken. Frågor om en god arbetsmiljö och ett hållbart arbetsliv behöver prioriteras. Regeringen satsar därför resurser för en utökad och förstärkt tillsyn av arbetsmiljön i Sverige. Regeringen föreslår också riktade medel för stärkt samverkan mot arbetslivskriminalitet. Fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet är ett allvarligt samhällsproblem. Det ska aldrig löna sig att begå brott eller skaffa sig konkurrensfördelar genom att åsidosätta de anställdas rätt till en trygg arbetsmiljö. Regeringen anser att myndighetssamverkan och tillsynen inom området fortsatt bör stärkas. Regeringen avser också att inrätta en ny delegation mot arbetslivskriminalitet.

En reformerad arbetsrätt som ger flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden har inneburit nya förutsättningar och behov för arbetsgivare och arbetstagare vad gäller bl.a. anställningsskyddet. Utvecklingen på arbetsmarknaden innebär att arbetsgivare behöver ökad flexibilitet och förutsägbarhet för att kunna anpassa sina verksamheter och klara konkurrensen. Arbetstagarna å sin sida behöver ett skydd som är anpassat för den nya arbetsmarknaden, där en viktig del av tryggheten består av en stärkt omställningsförmåga och därigenom förstärkt anställningsbarhet. Svenska löntagare ska möta förändringar på arbetsmarknaden med trygghet och framtidstro. Möjligheterna att ställa om mitt i yrkeslivet ska bli fler och mer tillgängliga. Regeringen föreslår därför ett omställningspaket och avser att föreslå lagändringar så att arbetsmarknaden kan reformeras i linje med partsöverenskommelsen om trygghet, omställning och anställningsskydd.

Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen

Sverige har en stark och välfungerande arbetsmarknadsmodell. Arbetsmarknadens parters autonomi och självständighet är en förutsättning för att parterna fortsatt ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen på arbetsmarknaden i syfte att skapa flexibla lösningar som är anpassade för olika branscher. Kollektivavtalslösningar mellan arbetsmarknadens parter och en fortsatt hög anslutningsgrad, både bland arbetsgivare och arbetstagare, är viktigt. En av grundpelarna i den svenska arbetsmarknadsmodellen är att arbetsmarknadens parter har ett huvudansvar för lönebildningen. Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Lönebildningsmodellen har under lång tid bidragit till en

varaktig reallönetillväxt och få konfliktdagar på den svenska arbetsmarknaden. Den positiva utvecklingen ska bibehållas.

Regeringen ska, tillsammans med arbetsmarknadens parter, fortsatt vara en stark röst inom EU. Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen inom EU och agerar för att initiativ på EU-nivå, inklusive förslag om minimilön, ska respektera nationella system och arbetsmarknadens parters autonomi.

Löneskillnaden har betydelse för den ekonomiska jämställdheten

En arbetsmarknad där kvinnor och män kan delta på samma villkor är bra för samhället och ger en starkare ekonomi och bidrar till målet om ekonomisk jämställdhet. Arbetsmarknaden behöver bli mindre könsuppdelad och heltidsarbete ska vara norm för både kvinnor och män. Osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män får inte förekomma. Kvinnor och män ska ha samma möjlighet till ekonomisk självständighet och trygghet, genom hela livet. Löneskillnader mellan kvinnor och män fortsätter att minska, men det går för långsamt. Det finns flera orsaker till att kvinnor har lägre inkomster än män och det kräver åtgärder inom flera olika politikområden.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

2020	Utfall	663 980	Anslagssparande	25 771
2021	Anslag	695 281[1]	Utgiftsprognos	684 651
2022	**Förslag**	**737 550**		
2023	Beräknat	770 199[2]		
2024	Beräknat	802 823[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 762 294 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 786 794 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till myndigheter samt statsbidrag till arbetsmarknadens parter för arbete mot arbetslivskriminalitet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**695 281**	**695 281**	**695 281**
Pris- och löneomräkning[2]	7 269	14 555	21 581
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	35 000	60 363	85 961
varav BP22[3]	*35 000*	*60 000*	*85 000*
– Stärkt samverkan mot arbetslivskriminalitet	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Utökad tillsyn av arbetsmiljön	*25 000*	*50 000*	*75 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**737 550**	**770 199**	**802 823**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor för 2022, 50 000 000 kronor för 2023 och 75 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för utökad och förstärkt tillsyn av arbetsmiljön.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att stärka myndighetens samordnande roll i samverkan mot arbetslivskriminalitet och sin tillsyn på området.

Regeringen föreslår att 737 550 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 770 199 000 kronor respektive 802 823 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2020	911	911	0
Prognos 2021	1 100	1 103	3
Budget 2022	1 100	1 100	0

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2020 var 3 000 kronor.

5.6.2 2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

2020	Utfall	30 449	Anslagssparande	3 287
2021	Anslag	34 161[1]	Utgiftsprognos	30 734
2022	**Förslag**	**35 448**		
2023	Beräknat	35 831[2]		
2024	Beräknat	36 190[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 35 448 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 35 448 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**34 661**	**34 661**	**34 661**
Pris- och löneomräkning[2]	787	1 170	1 529
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 448**	**35 831**	**36 190**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 35 448 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2022. För 2023 respektive 2024 beräknas anslaget till 35 831 000 kronor respektive 36 190 000 kronor.

5.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

2020	Utfall	35 115	Anslagssparande	3 608
2021	Anslag	36 722[1]	Utgiftsprognos	34 600
2022	**Förslag**	**33 722**		
2023	Beräknat	33 722		
2024	Beräknat	33 722		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 100 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**33 722**	**33 722**	**33 722**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 722**	**33 722**	**33 722**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 722 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 33 722 000 kronor respektive år.

5.6.4 2:4 Medlingsinstitutet

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

2020	Utfall	53 176	Anslagssparande	7 345
2021	Anslag	55 747[1]	Utgiftsprognos	54 529
2022	**Förslag**	**56 720**		
2023	Beräknat	57 492[2]		
2024	Beräknat	58 112[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 56 720 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 56 720 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**56 247**	**56 247**	**56 247**
Pris- och löneomräkning[2]	473	1 245	1 865
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**56 720**	**57 492**	**58 112**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 56 720 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 57 492 000 kronor respektive 58 112 000 kronor.

5.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

2020	Utfall	30 672	Anslagssparande	8 536
2021	Anslag	38 643[1]	Utgiftsprognos	38 170
2022	**Förslag**	**39 448**		
2023	Beräknat	39 932[2]		
2024	Beräknat	40 350[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 448 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 448 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för arbetsmiljökunskaps förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 143**	**39 143**	**39 143**
Pris- och löneomräkning[2]	305	789	1 207
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 448**	**39 932**	**40 350**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 39 448 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Myndigheten för arbetsmiljökunskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 39 932 000 kronor respektive 40 350 000 kronor.

5.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	111 913	Anslagssparande	87
2021	Anslag	112 000[1]	Utgiftsprognos	109 773
2022	**Förslag**	**112 000**		
2023	Beräknat	112 000		
2024	Beräknat	112 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**112 000**	**112 000**	**112 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 000**	**112 000**	**112 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 112 000 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag under anslaget för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2023.

Tabell 5.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	19 970	19 596	20 000	
Nya åtaganden	19 596	20 000	20 000	
Infriade åtaganden	-19 596	-19 596	-20 000	-20 000
Utestående åtaganden	19 596	20 000	20 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**20 000**	**20 000**	**20 000**	

Utgiftsområde 15

Studiestöd

Utgiftsområde 15 – Studiestöd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 15 Studiestöd ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen ... 5
2.3 Utgiftsutveckling ... 5
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.5 Kort beskrivning av studiestödet ... 6
2.6 Kort beskrivning av lånesystemet ... 8
2.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 8
2.8 Resultatredovisning ... 9
2.8.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 11
2.8.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 15
2.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 18
2.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 20
2.9.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 20
2.9.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 22
2.9.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 24
2.9.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen ... 25
2.10 Politikens inriktning ... 25
2.11 Den årliga revisionens iakttagelser ... 28
2.12 Budgetförslag ... 28
2.12.1 1:1 Studiehjälp ... 28
2.12.2 1:2 Studiemedel ... 30
2.12.3 1:3 Avsättning för kreditförluster ... 31
2.12.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor ... 33
2.12.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk ... 34
2.12.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål ... 35
2.12.7 1:7 Studiestartsstöd ... 36
2.12.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden ... 37
2.12.9 Lån i Riksgäldskontoret ... 38
2.12.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd ... 38

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 264 500 000 000 kronor (avsnitt 2.12.9).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Studiehjälp	4 439 614
1:2	Studiemedel	19 741 430
1:3	Avsättning för kreditförluster	2 000 641
1:4	Statens utgifter för studiemedelsräntor	18 845
1:5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	31 000
1:7	Studiestartsstöd	400 000
1:8	Centrala studiestödsnämnden	1 090 481
1:9	Överklagandenämnden för studiestöd	17 324
Summa anslag inom utgiftsområdet		**27 801 485**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	4 000	2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet		**4 000**	

2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

2.2 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har under de senaste åren bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen. Arbetet har bl.a. medfört att resultatredovisningen i förra årets budgetproposition förändrades avsevärt jämfört med tidigare år. Arbetet med att utveckla redovisningen har fortsatt även i årets proposition med bl.a. längre tidsserier och en utvidgad analys över måluppfyllelsen inom utgiftsområdet.

2.3 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Studiehjälp	4 275	4 389	4 373	**4 440**	4 536	4 626
1:2 Studiemedel	17 440	20 681	19 187	**19 741**	20 533	22 147
1:3 Avsättning för kreditförluster	1 855	2 060	1 872	**2 001**		
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	185	100	100	**19**	577	581
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	49	62	51	**62**	62	62
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	30	27	27	**31**	27	27
1:7 Studiestartsstöd	294	542	542	**400**	400	400
1:8 Centrala studiestödsnämnden	916	948	953	**1 090**	1 072	1 100
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	15	17	16	**17**	19	19
Totalt för utgiftsområde 15 Studiestöd	**25 060**	**28 825**	**27 121**	**27 801**	**27 226**	**28 963**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 313**	**28 313**	**28 313**
Pris- och löneomräkning[2]	8	19	28
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	580	-373	1 019
varav BP22[3]	*743*	*674*	*2 126*
Makroekonomisk utveckling	293	517	934
Volymer	-1 522	-1 431	-1 429
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	129	182	97

Ny utgiftsram	**27 801**	**27 226**	**28 963**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	25 180
Verksamhetsutgifter[2]	2 622
Investeringar[3]	0
Summa utgiftsram	**27 802**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är att studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken.

Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58).

2.5 Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 250 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderings-tillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasie-utbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitets-ersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 11 839 kronor för heltidsstudier 2021. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 30,3 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 69,7 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning men även under vissa förutsättningar till studerande under 25 år. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antalet barn. Tilläggslån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Studiestartsstöd

Stödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Studerande med barn kan få ett tilläggsbidrag. Studiestartsstöd får lämnas med 9 798 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2021 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande fr.o.m. det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och med föräldrar likställda personer, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna tillgänglighetsanpassad studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige. Det gäller också utländska medborgare som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstånd. Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämställas med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom

Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämställs också med svenska medborgare vid studier i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämställs vissa familjemedlemmar till gästforskare respektive till innehavare av EU-blåkort med svenska medborgare.

2.6 Kort beskrivning av lånesystemet

Tre olika system

Det finns för närvarande tre olika lånesystem. Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick 2020 till ca 1,65 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2020 till ca 241,1 miljarder kronor.

Den genomsnittliga skulden när det gäller annuitetslån är 148 700 kronor för kvinnor och 143 700 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor men sedan 2008 har kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män samt på att män betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnor.

Lån hos Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning hos Riksgäldskontoret. Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Stocken av befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust. Kreditmodellen enligt budgetlagen innebär att den förväntade kostnaden för lånet ska beräknas innan ett lån ställs ut. För studielånen innebär detta att de förväntade förlusterna för nyutlåning beräknas och anslagsfinansieras när lånen utfärdas. Vid beräkningen fastställer CSN en procentandel av utlånat belopp, vilken är 5,5 procent för 2021. Medel för förväntade förluster förs till en kreditreserv och används sedan för att täcka avskrivningar av lånefordringar.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld hos Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp hos Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden hos Riksgäldskontoret.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen hos Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN. Räntesatsen är 70 procent av den ränta som CSN betalar till Riksgäldskontoret, vilken för 2021 är 0,08 procent. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag.

2.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Det har under de senaste åren pågått en översyn av resultatredovisningen för utgiftsområdet. Denna har tidigare lett till att indikatorerna har reviderats och minskat i antal. I årets redovisning är dock indikatorerna desamma som föregående år. Ambi-

tionen är att redovisa indikatorerna i så långa tidsserier som möjligt och i de flesta fall är också tidsserierna ett år längre jämfört med förra årets resultatredovisning. Statistik över de indikatorer som redovisas kommer primärt från CSN:s databas med officiell statistik inom studiestödsområdet. Tidsseriernas början utgår därför i många fall från det startår som finns tillgängligt i databasen.

De indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är:

- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön,
- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex,
- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med tilläggslån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

De indikatorer som används för att mäta den utjämnande effekten är:

- andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg,
- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön,
- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

De indikatorer som används för att mäta den goda effekten på samhällsekonomin är:

- andel förväntade förluster, tidigare benämnda osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

2.8 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2020. Den pågående covid-19-pandemin har fått stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Den har också påverkat människors möjlighet att studera, såväl i Sverige som utomlands.

Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att omhänderta effekterna i samhället av pandemin. Till exempel har regeringen under 2020 beslutat att studiehjälp, studie-

medel och studiestartsstöd fortsatt ska kunna lämnas om den studerande saknar möjlighet att bedriva sina studier på grund av åtgärder för att förhindra spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Vidare ska kravet på läkarintyg efter sju dagar vid vård av barn (vab) inte tillämpas för studerande med studiestöd och föräldrar som får studiemedel har fått utvidgade möjligheter att behålla stödet i motsvarande situationer som nu gäller för tillfällig föräldrapenning. Fribeloppet, som reglerar hur mycket en studerande får tjäna utan att studiestödet minskas, har tillfälligt slopats under 2020 och 2021 för studerande med studiemedel och studiestartsstöd. Det så kallade arbetslöshetsvillkoret inom studiestartsstödet har också tillfälligt lättats för 2020 så att fler nyligen arbetslösa ska kunna ta del av stödet.

I avsnittet redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten redovisas uppdelat på de olika målen för studiestödet och presenteras genomgående efter kön.

Tabell 2.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp

Miljoner kronor

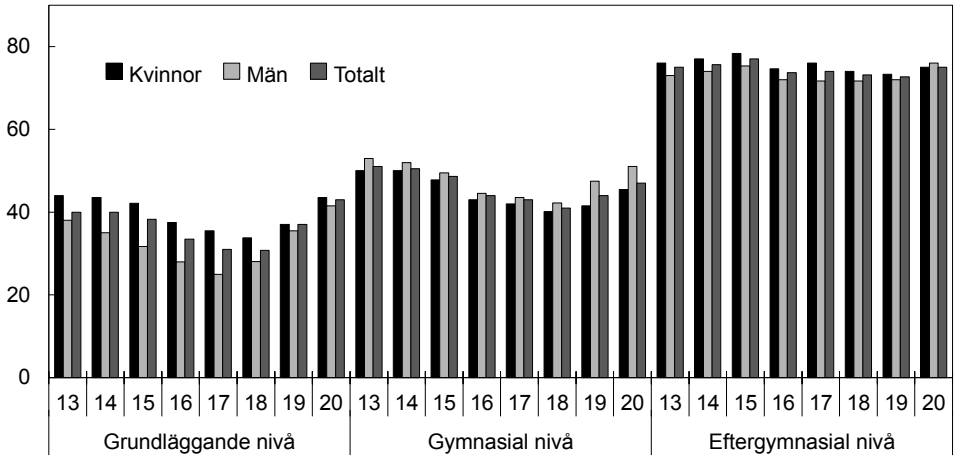
	2018			2019			2020				
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Utb. bidrag	Utb. lån
Studiehjälp	**416 359**	**47**	**53**	**428 877**	**47**	**53**	**432 539**	**48**	**52**	**4 275**	
Varav											
Utland	1 359	63	37	1 300	64	36	1 154	63	37	12	
Studiestartsstöd	**4 900**	**58**	**42**	**6 267**	**60**	**40**	**5 856**	**68**	**32**	**294**	
Studiemedel	**475 969**			**502 864**			**559 298**			**14 336**	**23 171**
Varav											
Grundläggande nivå	21 918	68	32	28 798	63	37	32 188	63	37	766	275
Gymnasial nivå	110 002	60	40	125 025	56	44	146 847	56	44	3 595	2 888
Eftergymnasial nivå	344 636	59	41	355 133	59	41	394 207	60	40	9 531	18 221
Utlandsstudier	30 312	58	42	27 937	58	42	22 967	59	41	444	1 788
Bidrag till vissa med funktions-nedsättning i gymnasieskolan	**346**	**45**	**55**	**346**	**42**	**58**	**313**	**44**	**56**	**313**	
Lärlingsersättning	**14 588**	**38**	**62**	**17 302**	**38**	**62**	**18 765**	**39**	**61**	**113**	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	**160**	**60**	**40**	**147**	**60**	**40**	**98**	**61**	**39**	**0,5**	
Tillgänglighets-anpassad studielitteratur	**13 767**	**72**	**28**	**14 000**	**72**	**28**	**14 367**	**75**	**25**		
Totalt antal studiestödstagare	**926 089**			**969 803**			**1 031 236**				

Källor: Centrala studiestödsnämnden, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Myndigheten för tillgängliga medier.

2.8.1 Studiestödets rekryterande effekt

Vuxna studerande med studiemedel för studier på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Diagram 2.1 Andel vuxna studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande

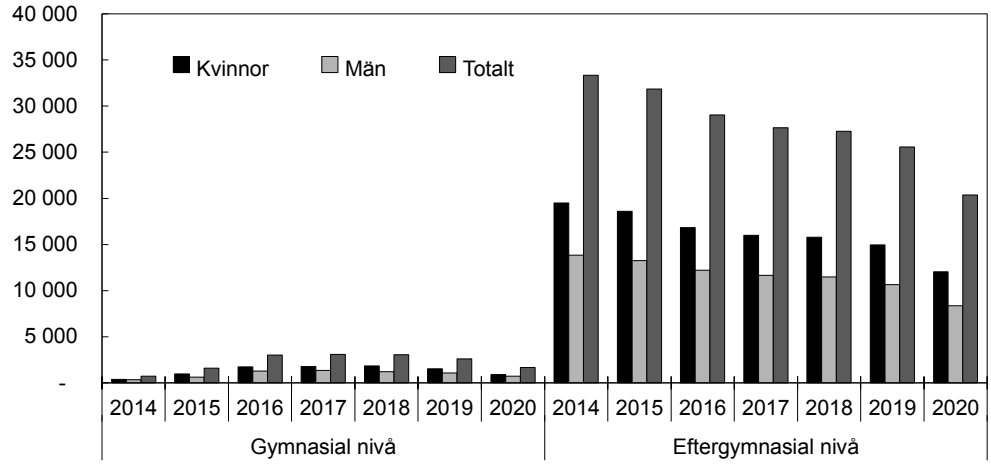
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2020 fick ca 32 200 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är ca 43 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa studerande var 63 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på grundläggande nivå ökade med ca 12 procent jämfört med 2019. Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2020 till ca 146 800, vilket är ca 47 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa var 56 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på gymnasial nivå ökade med ca 17 procent jämfört med 2019.

Under 2020 studerade ca 394 200 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket motsvarar ca 75 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå ökade med ca 11 procent jämfört med 2019. Andelen kvinnor med studiemedel på eftergymnasial nivå var 60 procent och andelen män 40 procent.

Studerande med studiemedel för studier utomlands

Diagram 2.2 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

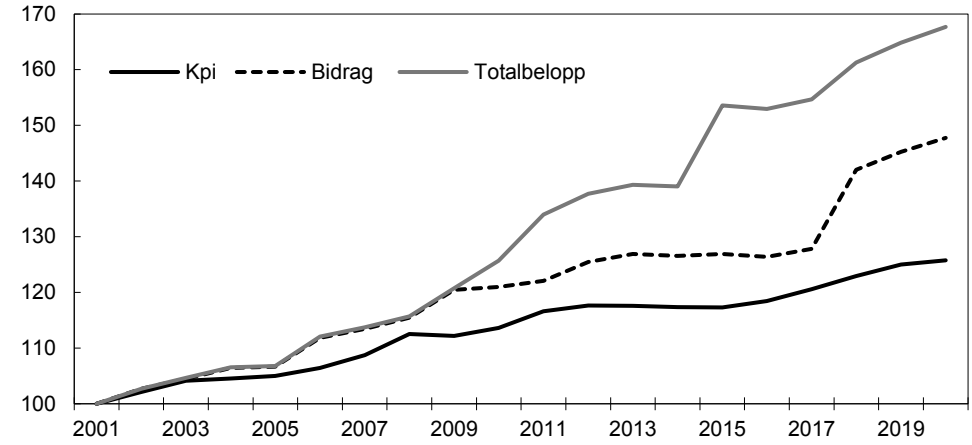
Totalt uppgick antalet utlandsstuderande med studiemedel till knappt 23 000 under 2020, vilket är en minskning med ca 6 000 personer jämfört med 2019. Antalet kvinnor minskade med 3 500 och antalet män med 2 600.

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2020 till 1 700, vilket är en minskning med ca 1 000 personer jämfört med året innan. Antalet motsvarar ca 1 procent av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial nivå, en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 56 procent kvinnor, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2019.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel har minskat de senaste åren och uppgick 2020 till 21 400, vilket är en minskning med 20 procent jämfört med 2019. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Cirka 5 procent av samtliga studerande med studiemedel studerade utomlands under 2020. Andelen har minskat med 2 procentenheter jämfört med året innan.

Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex (KPI)

Diagram 2.3 Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och KPI

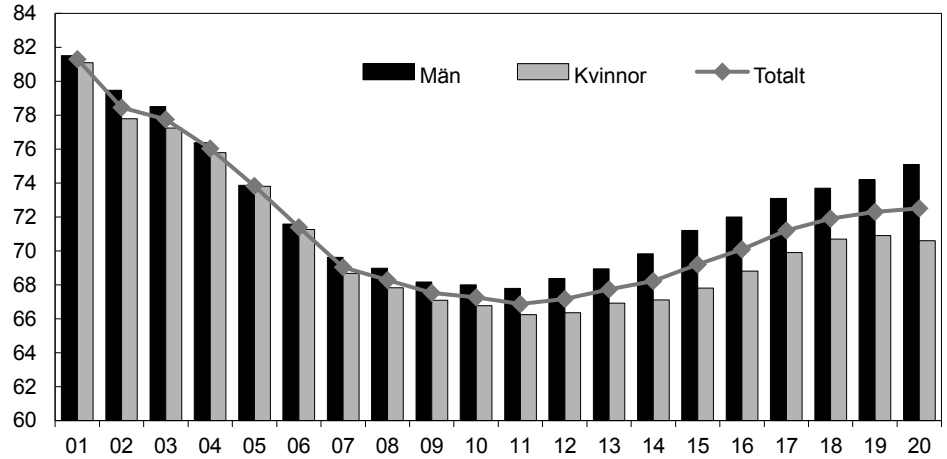
Källor: Centrala studiestödsnämnden och Statistiska centralbyrån.

Nivån på totalbeloppet inom studiemedlen i förhållande till konsumentprisindex (KPI) har ökat de senaste åren. En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2020 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

Studerande med studielån respektive tilläggslån på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Av totalt ca 559 300 studiemedelstagare var det 405 300 som utöver studiebidrag sökte och beviljades studielån, s.k. lånebenägenhet. Det är en ökning av antalet låntagare med 12 procent jämfört med 2019.

Diagram 2.4 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 72,5 procent under 2020, vilket är en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2019 och med 5,6 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Män tar oftare studielån jämfört med kvinnor. Under 2020 tog 75,1 procent av männen lån jämfört med 70,6 procent av kvinnorna.

Lånebenägenheten vid studier på grundläggande nivå ökade med 4 procentenheter under 2020 och var 40 procent. Lånebenägenheten vid studier på gymnasial nivå ökade med 2 procentenheter under 2020 och var 56 procent. Lånebenägenheten bland

de som studerar på eftergymnasial nivå minskade dock något jämfört med 2019 och uppgick till 79 procent under 2020.

Tabell 2.5 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer i Sverige

Andel av samtliga låntagare

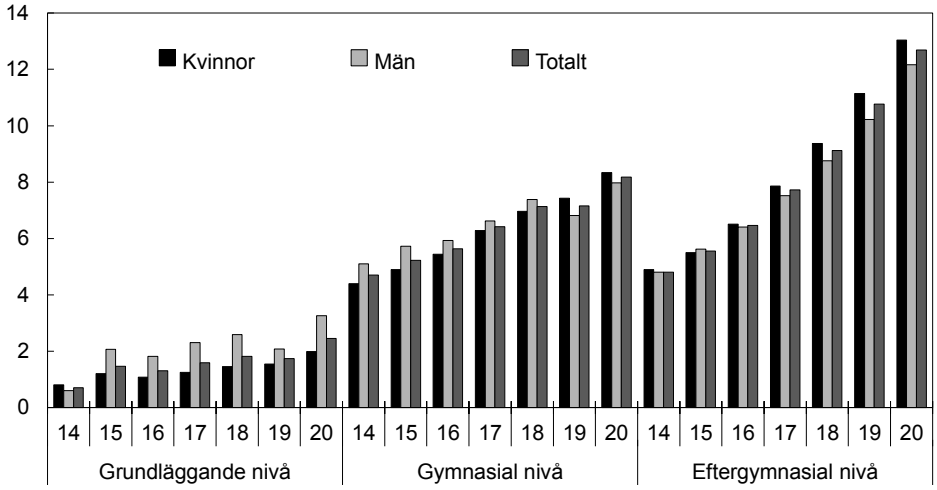
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grundläggande nivå	36,3	35,0	34,8	33,6	36,4	40,5
Kvinnor	31,1	30,2	29,9	29,2	29,3	32,2
Män	48,6	45,6	45,2	42,8	48,7	54,5
Gymnasial nivå	53,8	52,5	51,6	51,5	53,4	55,6
Kvinnor	52,6	51,3	50,0	49,9	50,4	51,0
Män	55,8	54,5	53,9	53,9	57,3	61,5
Eftergymnasial nivå	74,3	76,5	77,4	78,7	80,0	79,6
Kvinnor	73,5	75,7	76,6	77,9	79,2	78,6
Män	75,5	77,6	78,4	79,8	81,0	80,9

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Antalet studerande med tilläggslån under 2020 var 60 900 vilket är en ökning med över 30 procent jämfört med 2019. Andelen studerande som sökte och beviljades tilläggslån ökade med knappt 2 procentenheter under 2020, vilket innebär att 11 procent av samtliga studerande hade tilläggslån. Andelen studerande med tilläggslån totalt sett är något högre bland kvinnor än bland män.

Diagram 2.5 Andel studerande med tilläggslån på olika utbildningsnivåer

Procent

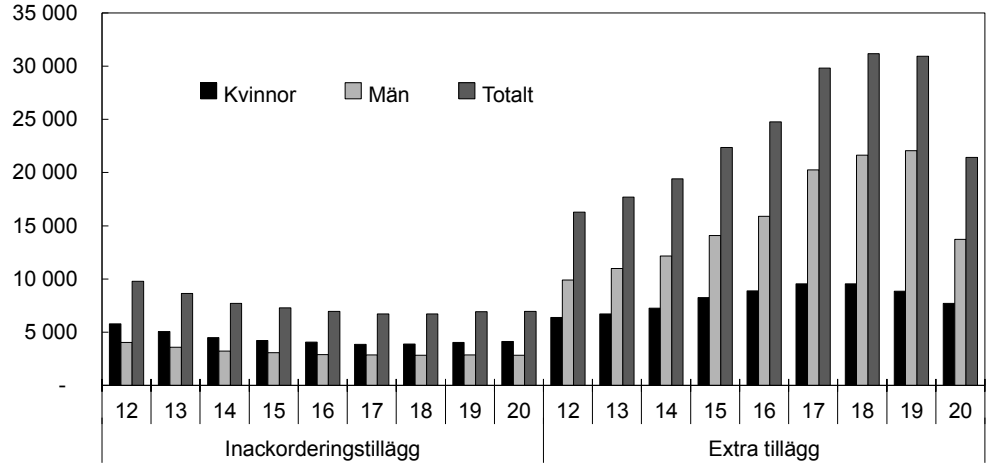

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

2.8.2 Studiestödets utjämnande effekt

Unga studerande på gymnasial nivå med inackorderingstillägg och extra tillägg

Diagram 2.6 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg

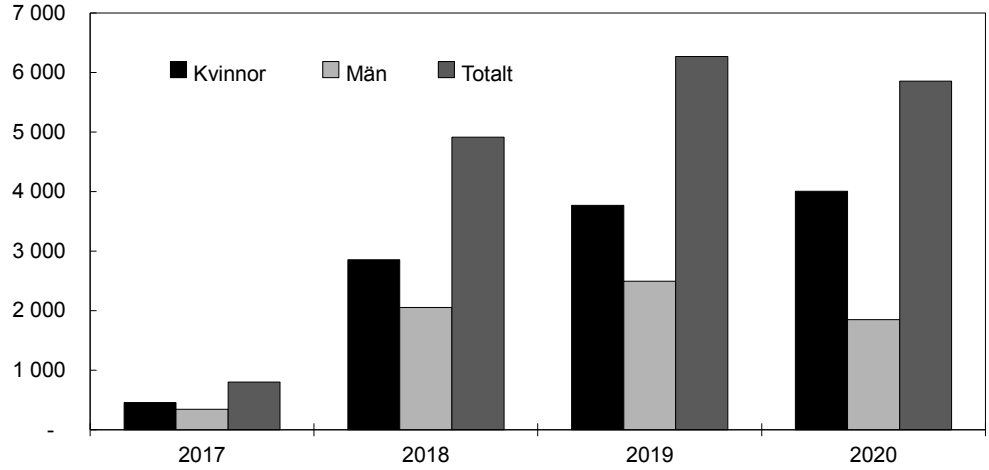
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Knappt 2 procent av de totalt 431 400 studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2020 och denna andel är oförändrad jämfört med föregående år. Antalet studerande med inackorderingstillägg uppgick till 6 900 under 2020, vilket i princip är oförändrat jämfört med 2019. Andelen kvinnor var 59 procent och andelen män 41 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten.

Andelen som fick extra tillägg i förhållande till det totala antalet som fick studiehjälp uppgick till 5 procent 2020. Andelen minskade med 2 procentenheter jämfört med 2019. Under 2020 lämnades extra tillägg till 21 400 studerande. Antalet har minskat med 31 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som får extra tillägg var 36 procent och andelen män 64 procent. Andelen män har därmed minskat med 7 procentenheter jämfört med föregående år.

Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande nivå och gymnasial nivå

Diagram 2.7 Antal studerande med studiestartsstöd

Anm.: Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som har funnits sedan den 1 juli 2017. Därav det låga antalet stödtagare 2017.

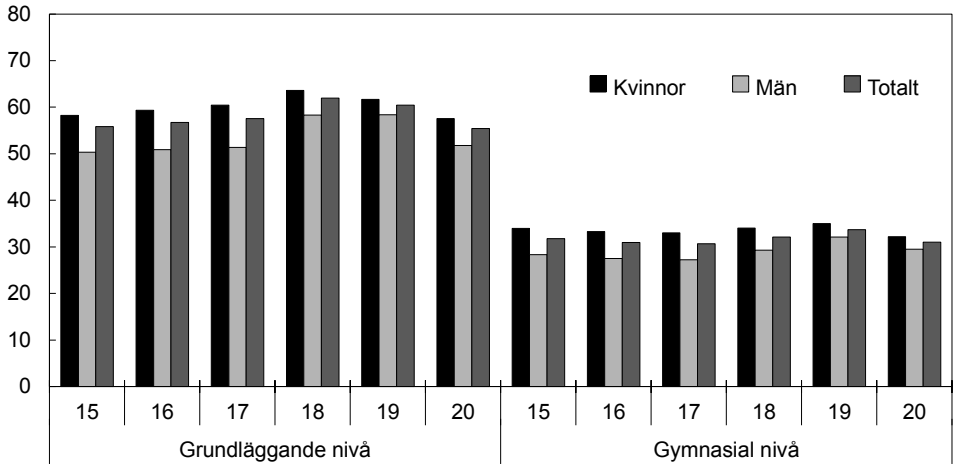
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2020 lämnades studiestartsstöd till 5 900 studerande. Av dessa var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Andelen kvinnor har ökat varje år sedan stödet infördes. Antalet studerande med studiestartsstöd minskade med drygt 400 studerande jämfört med 2019. Antalet studerande på grundläggande nivå var ca 3 000 personer, vilket motsvarar 52 procent. Antalet studerande på gymnasial nivå var ca 3 900 personer, vilket motsvarar 67 procent. Det är därmed relativt vanligt att personer under samma period studerar på både grundläggande och gymnasial nivå. På grundläggande nivå var 73 procent av de studerande kvinnor och 27 procent män. Av de studerande på gymnasial nivå var 66 procent kvinnor och 34 procent män. Andelen utländska medborgare med sådana uppehållstillstånd som ger rätt till svenskt studiestöd uppgick till 71 procent av de studerande under 2020, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med 2019.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och kan därmed få tilläggsbidrag. Under 2020 var det 66 procent av de studerande som fick tilläggsbidrag. En stor majoritet, 79 procent, var kvinnor.

Diagram 2.8 Andel studerande med den högre bidragsnivån på grundläggande nivå och gymnasial nivå

Procent

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

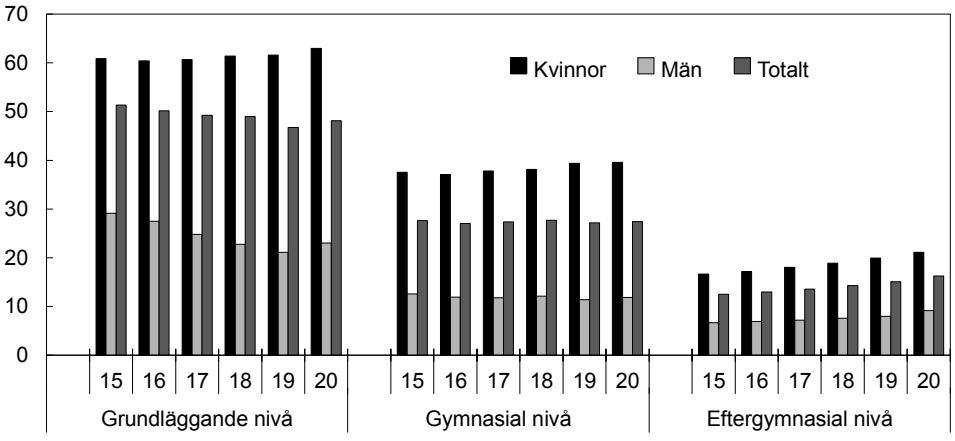
Den högre bidragsnivån inom studiemedlen riktar sig primärt till personer med stora utbildningsbehov. Det högre bidraget kan även lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola. Sedan den 1 juli 2018 kan det högre bidraget under vissa förutsättningar även lämnas till vissa studerande som läser eller har läst på introduktionsprogram.

Under 2020 fick ca 32 200 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå. Av dessa studerande fick 55 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2019. Andelen kvinnor och män med högre bidrag på grundläggande nivå var liksom föregående år 65 procent respektive 35 procent.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2020 till ca 146 800. Av dessa fick 31 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket motsvarar en minskning med 2 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor och män med högre bidrag på gymnasial nivå var liksom föregående år 58 procent respektive 42 procent.

Diagram 2.9 Andel studerande med tilläggsbidrag på olika utbildningsnivåer

Procent

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2020 fick ca 113 100 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Andelen studerande med tilläggsbidrag av samtliga studerande med studiemedel var 20 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Av dessa var 79 procent kvinnor och 21 procent män. Av de som studerade på grundläggande nivå under 2020 hade 48 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 27 respektive 16 procent.

2.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Förväntade förluster

Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick till ca 1,65 miljoner vid utgången av 2020. Vilket återbetalningssystem en låntagare omfattas av beror på när studielånen togs. Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade med 9,7 miljarder kronor under 2020 till 241,1 miljarder kronor. Sedan den 1 januari 2014 gäller bestämmelserna i budgetlagen avseende statlig utlåning för all nyutlåning av studielån. Det innebär att medel för förväntade förluster ska beräknas och belasta anslag när utlåning sker. Under 2020 avsattes anslagsmedel motsvarande 5,9 procent av utlånade medel till kreditreserven. Medel för förluster på utlåning före 2014 (stocken) tillförs kreditreserven genom att belasta anslag det år då förlusten är konstaterad.

Av den totala studieskulden har CSN bedömt att 10 procent, eller 24,4 miljarder kronor, utgörs av förväntade förluster som riskerar att skrivas av. Detta är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med föregående år. CSN beräknar att 8,5 miljarder kronor av de förväntade förlusterna beror på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Förväntade förluster som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till 13,7 miljarder kronor. Förväntade förluster som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till 2,4 miljarder kronor.

Den totala fordran på återkrav uppgick vid utgången av 2020 till 1,1 miljarder kronor vilket är något lägre än 2019. CSN har bedömt att 58 procent av den totala fordran för återkrav behöver reserveras, vilket motsvarar 658 miljoner kronor. Männens andel av återkravsfordran var 57 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019.

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2020 till ca 19 500, vilket motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en ökning med 3 procent jämfört med 2018. Andelen män utgör 65 procent. Den totala utestående fordran på dessa låntagare uppgick vid utgången av 2020 till 2,1 miljarder kronor, vilket är oförändrat jämfört med föregående år.

Inbetalt årsbelopp

Tabell 2.6 Andel inbetalt av debiterat belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sverige	93,6	93,8	93,8	92,2	94,0	94,3
Utomlands	70,3	71,3	71,2	72,2	75,2	78,2
Totalt	**91,5**	**91,6**	**91,7**	**90,2**	**92,1**	**92,4**

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Inbetalningarna till CSN uppgick under 2020 till 11,4 miljarder kronor, inklusive räntor och avgifter. Betalningsgraden har sedan föregående år ökat med 3 procentenheter för bosatta utomlands och med 0,3 procentenheter för bosatta i Sverige. Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet än män. Låntagare som CSN saknade adress till betalade in 3,5 procent av det debiterade årsbeloppet 2020.

Utlandsbosatta låntagare

Under 2020 var 66 300 låntagare bosatta utomlands, vilket är en minskning med 1 procent jämfört med 2019. Av dessa var liksom föregående år 56 procent kvinnor och 44 procent män. Den totala fordran uppgick vid slutet av 2020 till 14,6 miljarder kronor, vilket är något lägre än 2019. CSN har bedömt att 25 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare avser reserveringar för låneförluster.

Nedsättning av årsbeloppet

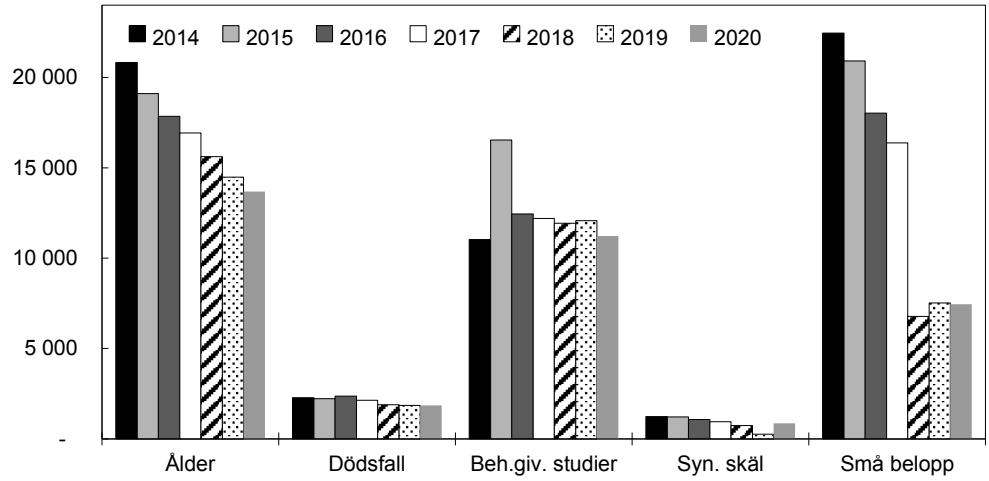
En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: låg inkomst, studier och synnerliga skäl. Vid utgången av 2020 hade 185 100 personer ett beslut om nedsättning, vilket är en ökning med nästan 21 000 personer jämfört med 2019. Andelen uppgick till 13 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2019. Värdet av nedsättningarna är drygt 1,6 miljarder kronor, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med 2019.

Av alla låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet för 2020 var liksom föregående år 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det innebär att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp. Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre.

Diagram 2.10 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2020 fick 34 900 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 4 procent jämfört med 2019. Antalet beviljade avskrivningsärenden uppgick till 36 400. Det totala avskrivna beloppet under 2020 var 778 miljoner kronor, vilket var en ökning med 8 procent jämfört med föregående år. Av de som fick avskrivning under 2020 var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

2.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.9.1 Studiestödets rekryterande effekt

Fortsatt rekordhögt antal studerande med studiemedel i Sverige…

Antalet studerande med studiemedel i Sverige fortsatte att öka på samtliga nivåer under 2020 och ligger därmed fortfarande på en historiskt sett hög nivå. Den stora ökningen av antalet studiemedelstagare kan bl.a. förklaras av den pågående covid-19-pandemin. Den har medfört en vikande konjunktur och högre arbetslöshet, vilket har lett till att fler personer har börjat studera med studiemedel. En annan förklaring är att flera satsningar på utbildningsområdet genomfördes under 2020. Bland annat kunde lärosätena erbjuda fler utbildningsplatser i och med att de tillfördes extra medel. Pandemin har också inneburit att satsningar har gjorts inom bl.a. studiestödsområdet där t.ex. fribeloppsgränsen tillfälligt har slopats, vilket sannolikt har lett till att fler personer kunnat bibehålla sitt studiemedel vid sidan av ett arbete. Majoriteten av de studerande med studiemedel är kvinnor. Det gäller för samtliga utbildningsnivåer, vilket speglar deltagandet i utbildning generellt (utg.omr. 16 avsnitt 3.1.1).

… men minskande andelar som får studiemedel för utlandsstudier

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Antalet studerande med studiemedel minskade dock kraftigt både på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå. Det innebär att andelen studerande utomlands på dessa nivåer med studiemedel av det totala antalet studerande med studiemedel också minskade kraftigt jämfört med föregående år. Minskningen beror sannolikt mest på pandemin och de medföljande svårigheterna att studera utomlands. Trenden har också varit att antalet utlandsstuderande har minskat de senaste åren. En förklaring kan bl.a. vara att antalet studerande i åldern 20–25 år har minskat bland studiemedelstagarna i stort. Detta påverkar utlandsstuderande särskilt eftersom det i regel är yngre personer som studerar utomlands.

Högre andel med studiemedel på samtliga nivåer

Andelen studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande har en något uppåtgående trend och var högre jämfört med föregående år. Av de studerande på grundläggande nivå och gymnasial nivå är det liksom tidigare en lägre andel som studerar med studiemedel jämfört med studerande på eftergymnasial nivå. Det kan delvis förklaras av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor. Oavsett orsak till den lägre andelen kan studiemedlens rekryterande effekt anses lägre för studerande på grundläggande och gymnasial nivå.

Lånebenägenheten ökar totalt sett …

Lånebenägenheten har fortsatt att öka totalt sett under 2020 och har ökat kontinuerligt sedan 2012. Lånebenägenheten från föregående år har ökat för studiemedelstagare på grundläggande nivå och gymnasial nivå. Lånebenägenheten har dock minskat något på eftergymnasial nivå, vilket bedöms ha med det minskande antalet utlandsstuderande att göra. Det beror på att utlandsstuderande är mest lånebenägna och det minskade antalet utlandsstuderande påverkar därmed även lånebenägenheten totalt sett.

… och andelen med tilläggslån ökar på samtliga nivåer

Under 2020 ökade andelen studerande med tilläggslån på samtliga nivåer. Ökningen kan förklaras av att andelen studerande som är 25 år eller äldre ökade under 2020. En ytterligare förklaring är att fribeloppet tillfälligt slopades under 2020, vilket gav utökade möjligheter till att bibehålla studiemedel och tilläggslån för studier som bedrivs parallellt med förvärvsarbete.

Studiemedlens allmänna köpkraft högre än någonsin

Jämfört med konsumentprisindex var studiemedlens allmänna köpkraft under 2020 högre än föregående år. Nivån är därmed den högsta som uppmätts sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

Måluppfyllelse

Den pågående pandemin har som tidigare nämnts inneburit en vikande konjunktur och högre arbetslöshet, vilket har lett till att fler personer har börjat studera med studiemedel. Det är därför svårt att fastslå om ökningen beror på förändringar av studiestödets rekryterande effekt eller om det är pandemin som framför allt kan förklara utvecklingen. Att så många personer ändå väljer att påbörja studier i Sverige med studiemedel innebär dock att studiemedlen för de flesta kan anses vara tillräckligt attraktivt och rekryterande till studier. Studiemedlens allmänna köpkraft jämfört med konsumentprisindex har som framgått aldrig varit så hög sedan de moderna studiemedlen infördes. En större andel av de studerande studerar också med studiemedel och lånebenägenheten har också ökat totalt sett vilket visar att studiestödet är en betydelsefull inkomstkälla för de studerande. Att andelen med tilläggslån också ökat visar att fler personer med tidigare förvärvsinkomster rekryteras till studier. Andelen studerande utomlands med studiemedel av det totala antalet studerande med studiemedel har dock minskat, men detta bedöms primärt inte bero på att studiestödets rekryterande effekt har minskat utan snarare på förutsättningarna att bedriva utlandsstudier under rådande pandemi.

En samlad bedömning av de indikatorer som redovisas ovan är att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets rekryterande effekt har ökat något och därmed är fortsatt hög.

2.9.2 Studiestödets utjämnande effekt

Andelen med extra tillägg minskade kraftigt…

Antalet studerande som fick det extra tillägget har tidigare ökat under flera år. Sedan 2018 har dock antalet minskat och minskningen 2020 var förhållandevis kraftig jämfört med föregående år. En förklaring till minskningen är att många som kommit till Sverige som ensamkommande flyktingbarn under 2015–2016 på grund av ålder inte längre kan få studiehjälp. Eftersom antalet studerande med studiehjälp samtidigt har ökat innebär det att även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade kraftigt i förhållande till året innan. Det är liksom de senaste åren fler män än kvinnor som är mottagare av det extra tillägget, även om andelen män har minskat jämfört med föregående år.

… medan andelen med inackorderingstillägg är oförändrad

Inackorderingstillägg kan som regel lämnas till studerande i fristående gymnasieskolor, folkhögskolor och tidigare så kallade riksinternatskolor. Under 2020 ökade antalet studerande med inackorderingstillägg jämfört med 2019. Det skulle kunna tyda på att trenden av ett minskande antal studerande med inackorderingstillägg som pågått under flera år fram t.o.m. 2018 nu har brutits. Införandet av en ny gymnasieskola höstterminen 2011 har lett till att färre utbildningar än tidigare ger rätt till inackorderingstillägg från CSN. Detta är en viktig förklaring till att andelen studerande med inackorderingstillägg har minskat över tid inom fristående gymnasieskolor, även om antalet ökat under 2019 och 2020. Andelen studerande med inackorderingstillägg var däremot liksom föregående år oförändrad. Det är en högre andel kvinnor som får inackorderingstillägg, vilket beror på att kvinnor i större utsträckning är benägna att flytta för studier på gymnasial nivå än män.

Minskat antal studerande med studiestartsstöd

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Antalet studerande med studiestartsstöd har ökat sedan starten 2017 men under 2020 skedde en nedgång av antalet studerande jämfört med 2019. Att antalet studerande minskade beror sannolikt på oklarheter kring stödets omfattning 2019 och 2020. I statens budget för 2019 halverade riksdagen anslaget i enlighet med förslag i en budgetmotion. I motionen fanns det inga medel beräknade för åren 2020 och framåt. Regeringen gjorde dock i budgetpropositionen för 2020 bedömningen att studiestartsstödet bör finnas kvar. Enligt CSN har denna osäkerhet kring stödets fortlevnad påverkat kommunernas rekryteringsarbete men även de studerandes benägenhet att studera med stödet.

Medan antalet män med studiestartsstöd minskade jämfört med föregående år ökade antalet kvinnor. Andelen kvinnor har också ökat över tid sedan stödet infördes. Skillnaden i utbildningsbakgrund mellan kvinnor och män är fortsatt små.

Statistik från CSN visar dock att det tillfälligt lättade arbetslöshetsvillkoret inom studiestartsstödet verkar ha gett en markant ökning av antalet stödtagare under 2021. Drygt 5 700 har fått stödet under 2021. Vid en jämförelse med motsvarande period 2020 är det drygt 2 600 fler personer som har fått stödet beviljat. Prognoser från myndigheten visar också att avsatta medel för stödet antagligen kommer att nyttjas i princip fullt ut. Detta indikerar att antalet stödtagare under 2021 kommer att bli det högsta antalet sedan stödet infördes.

Lägre andel studerande med det högre bidraget

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar framför allt till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Andelen som fick det högre bidraget under 2020 minskade både på grundskolenivå och på gymnasienivå samt bland både kvinnor och män jämfört med 2019. Samtidigt var det fler studerande som fick det högre bidraget under 2020 jämfört med under 2019. Att andelen minskade bedöms till stor del bero på den stora ökningen av antalet personer som fick studiemedel med generellt bidrag. Totalt sett var det fler kvinnor än män som studerade med den högre bidragsnivån under 2020, vilket har varit oförändrat sedan 2015. Andelen kvinnor med den högre bidragsnivån är högre på båda nivåerna men är som högst på grundläggande nivå.

Högre andel med tilläggsbidrag

Inom studiemedlen och studiestartsstödet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande med studiemedel ökade jämfört med föregående år totalt sett. På grundläggande och eftergymnasial nivå ökade andelen, medan den var i princip oförändrad på gymnasial nivå. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och andelen med tilläggsbidrag är betydligt högre än inom studiemedlen. Under 2020 var den stora majoriteten av dem som fick tilläggsbidrag inom studiemedlen och studiestartsstödet kvinnor. Att kvinnliga föräldrar studerar i högre utsträckning än manliga är noterbart, vilket tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer hinder för kvinnliga föräldrar att studera. Tilläggsbidraget underlättar då även för barnen till dessa kvinnor.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en utjämnande effekt vilket innebär att det ska fungera selektivt rekryterande för särskilda grupper. Som nämnts ovan när det gäller studiestödets rekryterande effekt så har covid-19-pandemin inneburit ett rekordhögt antal studerande med studiemedel i Sverige. Fler personer än föregående år har också påbörjat studier med den högre bidragsnivån. Andelen studerande med det högre bidraget har dock minskat något. Som tidigare nämnts beror detta främst på den stora ökningen av antalet studerande med den generella bidragsnivån, dvs. till studerande som i de allra flesta fall har en slutförd gymnasieutbildning och som därmed generellt inte heller har rätt till den högre bidragsnivån. Den utjämnande effekten vad gäller den högre bidragsnivån kan därmed anses vara oförändrad jämfört med föregående år. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande ökade totalt sett och den utjämnande effekten är därmed fortsatt hög för bidraget.

Sammantaget pekar resultatet från de indikatorer som redovisas på att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets utjämnande effekt är relativt oförändrad och därmed fortsatt hög.

2.9.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Andelen förväntade förluster minskade

Den totala sammanlagda studieskulden ökade under 2020 vilket främst beror på att utbetalningarna av lån under året var större än inbetalningarna. Under 2020 har liksom föregående år de förväntade förlusterna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd minskat jämfört med föregående år. Det beror främst på att antalet låntagare med de äldre lånetyperna som slutbetalar sina lån eller uppnår åldern för rätt till avskrivning minskar. En annan orsak är att räntan som ligger till grund för beräkningen har sänkts vilket också innebär att reservationen minskar. De framtida kostnaderna varierar mycket mellan lånetyperna. Andelen bedöms som högst för den äldsta lånetypen och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när det lånet infördes 2001.

Inbetalningsgraden ökade och mest för bosatta utomlands

Det inbetalda beloppet för avgiftsåret 2020 ökade bland samtliga låntagare, dvs. låntagare bosatta både i Sverige och utomlands. Ökningen var som störst bland låntagare bosatta utomlands. Betalningsgraden för utlandsbosatta har ökat sedan 2016 och det bedöms till stor del bero på insatser från CSN för att öka betalningsgraden från denna grupp. Även om återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare har ökat under senare år så är den fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av. För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än i dag betalar sina studieskulder.

Ökning av andelen som beviljas nedsättning

Andelen låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp ökade 2020 jämfört med föregående år. Att andelen låntagare med nedsättning ökar är negativt för samhällsekonomin eftersom det ökar risken för framtida låneavskrivningar. Det genomsnittliga värdet på de nedsättningar som beviljades var också högre än föregående år. Även om effekterna på samhällsekonomin är negativa kan nedsättningarna vara positiva för de enskilda låntagare som har betalningssvårigheter. Ökningen är dock sannolikt tillfällig enligt CSN eftersom den främst beror på den pågående covid-19-pandemin. Det är en lika stor andel kvinnor som män som söker nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl. Däremot är det fler kvinnor som får nedsättning med hänsyn till studier, vilket till stor del kan förklaras av att det generellt är fler kvinnor som studerar med studiemedel.

Värdet av avskrivningar ökade

Antalet beviljade avskrivningsärenden minskade under 2020 samtidigt som värdet av det skuldbelopp som avskrevs ökade jämfört med 2019. Att antalet låntagare som fick hela eller delar av sina lån avskrivna minskade är ur ett samhällsekonomiskt perspektiv positivt. Att värdet ökade är däremot negativt ur samma perspektiv. Det ökade värdet av avskrivningarna beror dock enligt CSN på att det från och med den 1 januari 2020 är möjligt att skriva av lån för låntagare med hel sjukersättning som inte överstiger garantinivån.

Låntagare som saknar giltig adress ökar

CSN delar in återbetalningsskyldiga låntagare i grupperna bosatta i Sverige, bosatta utomlands och låntagare som saknar giltig adress. Som nämnts ovan minskade bland

annat den del av den totala fordran som reserverades för framtida förluster för återbetalare som är bosatta i Sverige och i utlandet, vilket är positivt. Låntagare som saknar giltig adress betalar generellt sett in en lägre andel av det debiterade beloppet. Under 2020 ökade den totala fordran på låntagare som CSN saknar giltig adress till, vilket kan anses ha en negativ effekt på samhällsekonomin.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, vilket innebär att det är viktigt att den del av studiestödet som utgörs av lån återbetalas. Andelen inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare har ökat och ökningen är som störst bland utomlands bosatta. Det betyder att studielån i allt högre utsträckning återbetalas fullt ut. Den totala fordran för utomlands bosatta minskar vilket även gäller andelen reserverat belopp. Det indikerar att systemet blivit mer samhällsekonomiskt hållbart i dessa avseenden. Eftersom antalet avskrivna lån har minskat medan det avskrivna beloppet har ökat bedöms den sammantagna effekten på samhällsekonomin vara relativt oförändrad i detta avseende.

Sammantaget tyder resultatet av de indikatorer som redovisas ovan på att studiestödets effekt på samhällsekonomin har förbättrats något jämfört med föregående år och är fortsatt god.

2.9.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ligger på en historiskt hög nivå. Studiemedlens allmänna köpkraft är också högre än någonsin och stödets rekryterande effekt bedöms ha ökat något. Den utjämnande effekten är också fortsatt hög, vilket innebär att studiestödet i enlighet med målen i stor utsträckning utjämnar skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidrar till ökad social rättvisa. Studiestödets effekt på samhällsekonomin har också förbättrats något jämfört med föregående år. De redovisade indikatorerna visar därmed att måluppfyllelsen inom utgiftsområdet sammanvägt har ökat något och är fortsatt hög.

Ett mer övergripande mål är att studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Detta mål är svårare att mäta. Regeringen har under 2020 vidtagit omfattande åtgärder för att omhänderta effekterna i samhället med anledning av covid-19-pandemin. Ett flertal av dessa åtgärder har vidtagits inom studiestödsområdet, vilket har bidragit till ett rekordhögt antal studerande med studiemedel. Sammantaget visar ovanstående resultatanalys att studiestödet bidrar till ett högt deltagande i utbildning och att det är en viktig och välfungerande del av utbildningspolitiken.

2.10 Politikens inriktning

Studiestödet möjliggör studier under större delen av livet

Det svenska studiestödet är, och ska fortsätta vara, ett av världens mest omfattande studiestödssystem. Alla oavsett bakgrund och ekonomiska förutsättningar ska kunna studera. Genom jämlika och jämställda möjligheter bidrar studiestödssystemet till att stärka vårt gemensamma samhällsbygge med mer kunskap, mer kompetens och mer bildning i hela landet.

Utbildning är avgörande för att skapa aktiva samhällsmedborgare, arbetsmarknadsutsikter och för att arbetsmarknaden ska fungera väl genom att den som kan jobbar och på så sätt bidrar till samhällets kompetensförsörjning och den svenska modellen.

Ett jämlikt och väl utbyggt studiestöd är viktigt för individens frihet att forma sitt eget liv och för att Sverige ska fortsätta att vara en kunskapsnation i världsklass som konkurrerar genom kompetens på den globala marknaden. Ett sådant studiesystem förutsätter en god återbetalning av studieskulder.

En förändrad arbetsmarknad, ökad medellivslängd och höjda pensionsåldrar gör att fler kommer att behöva utbilda sig genom hela livet. Studiestödssystemet möjliggör för individer att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta studier.

För att det ska vara möjligt att arbeta längre ska studiestödssystemet också möjliggöra omställning och kompetensutveckling under en större del av livet. Regeringen har därför under 2021 fattat beslut om att den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel och studiestartsstöd höjs från 56 år till 60 år samt att återbetalningsreglerna för studiemedel ändras med motsvarande antal år. De nya bestämmelserna tillämpas för studier som bedrivs fr.o.m. 2022.

Studiestödet har spelat en betydande roll under covid-19-pandemin, bl.a. har tilläggslånet tillfälligt höjts med ca 25 procent under 2021–2022, fribeloppet tillfälligt slopats under 2020–2021 och studenters rätt till studiestöd har säkrats vid fall då genomförandet av utbildningen påverkats som en konsekvens av pandemin. Pandemin kan medföra ett fortsatt ökat behov av utbildning för att möjliggöra för fler att fylla på med kunskap för att klara de stora behov som finns av omställning och vidareutveckling på arbetsmarknaden. Pandemin har också inneburit att fler har blivit arbetslösa och därmed har behovet av utbildning ökat.

Ett nytt omställningsstudiestöd

Regeringen föreslår i denna proposition ett omställningspaket i linje med partsöverenskommelsen som träffats mellan Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK, Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet (Kommunal) om trygghet, omställning och anställningsskydd.

I promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18) föreslås ett nytt parallellt offentligt studiestödssystem, ett s.k. omställningsstudiestöd. Enligt promemorian ska omställningsstudiestödet bestå av omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån. Syftet med omställningsstudiestödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Avsikten är att stödet huvudsakligen ska administreras av CSN.

Bestämmelserna om det nya omställningsstudiestödet och följdändringar i andra författningar bör enligt promemorian träda i kraft den 30 juni 2022. Omställnings-studiestöd ska kunna lämnas för studier på utbildningar som påbörjas efter den 31 december 2022. Promemorian har utarbetats inom Utbildningsdepartementet och remissbehandlats. Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med förslag om hur stödet närmare ska utformas.

Räntan på studielån bör reformeras

Undersökningar visar att individers studieval påverkas av förhållandevis kortsiktiga ekonomiska överväganden. Direkta bidrag har exempelvis större påverkan på rekryteringen till studier än ett förmånligt och subventionerat lånesystem, även om ett starkt subventionerat lån i längden kan vara mer ekonomiskt fördelaktigt för individen. Studiebidraget inom studiemedel och det kommande bidraget inom

omställningsstudiestödet är en subvention till den som studerar medan lånedelen av dessa stöd, som ska betalas tillbaka, främst ska utjämna inkomster över livscykeln. Regeringen anser att statens finansiering av studiestödet bör finnas på beviljningssidan.

När det gäller studielånen består subventionen i att räntan inte finansierar kreditförluster och av att räntan är nedsatt med 30 procent för att motsvara det skatteavdrag för räntor som finns inom skattelagstiftningen.

Lånens kreditförluster finansieras i dag genom anslag på statens budget. När ett nytt generöst omställningsstudiestöd beräknas kunna lämnas fr.o.m. 2023 är det rimligt att räntan på studielån reformeras så att den kan täcka de kreditförluster som uppstår och beräknas för samtliga lån. Samtliga låntagare, dvs. såväl befintliga som kommande låntagare, betalar därmed ett påslag på räntan som finansierar både kommande och äldre kreditförluster. Därigenom blir studielånet mer likt ett vanligt lån, samtidigt som räntan för dem som betalar tillbaka på studielånet kommer att förbli betydligt lägre än andra räntor. Räntan kommer fortsatt bygga på statens upplåningskostnader. Någon förändring av den nedsättning av räntan som görs för att motsvara det skatteavdrag för ränteutgifter som finns i skattelagstiftningen är i nuläget inte aktuell.

Räntan på studielån för 2021 är 0,05 procent. I och med att samtliga låntagare kommer att omfattas av en förändrad räntemodell blir ett påslag på räntan som finansierar kreditförlusterna inte större än ca 0,5–0,6 procentenheter, vilket innebär en ökad kostnad för studielånet motsvararande ca 800 kronor om året för en låntagare med en genomsnittlig skuld på ca 150 000 kronor. Ett påslag på räntan kommer dock inte påverka de studerandes ekonomi under studietiden då återbetalning av studielån i normala fall inte påbörjas förrän studierna avslutats och låntagaren har fått en inkomst.

Regeringen avser att ge ett uppdrag till CSN att tillsammans med expertmyndigheter utreda hur en sådan reform kan genomföras. Reformen kan komma på plats tidigast fr.o.m. budgetåret 2023 och regeringen avser återkomma i budgetpropositionen för 2023 med förslag på en reformerad modell för räntan på studielån.

En väl fungerande studiestödsadministration

För att studiestödssystemet ska fungera behöver det också finnas en väl fungerande studiestödsadministration. CSN har en väl fungerande och effektiv ärendehantering som leder till att de studerande på ett korrekt sätt får det stöd de har rätt till. Detta har blivit än viktigare med anledning av det rekordhöga antalet studerande med studiestöd och att denna utveckling förväntas fortsätta framöver. CSN förväntas också kunna administrera det nya omställningsstudiestödet.

Det nya omställningsstudiestödet bedöms få stora konsekvenser för CSN och kan antas leda till ett ökat antal anställda vid myndigheten, men i vilken omfattning kan för närvarande inte bedömas. För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att kunna hantera reformen på ett ändamålsenligt sätt och samtidigt bl.a. hantera volymökningar föreslår regeringen därför att myndighetens anslag förstärks. Regeringen har också gett CSN i uppdrag att förbereda införandet av omställningsstudiestödet så att sådant studiestöd ska kunna hanteras digitalt av myndigheten fr.o.m. den 1 oktober 2022 (U2021/02998).

Beslut om tilldelning och återkrav har stor betydelse för den enskilde individen. En väl fungerande studiestödsadministration förutsätter därför också att det finns möjlighet till en rättssäker och skyndsam handläggning av överklaganden av CSN:s beslut. CSN:s beslut i ärenden om tilldelning av omställningsstudiestöd ska enligt ovan

nämnd promemoria kunna överklagas till ÖKS. Detsamma ska gälla för beslut om återkrav av omställningsstudiestöd. För att ÖKS ska kunna hantera dessa överklaganden beräknas därför medel för detta ändamål fr.o.m. 2023 och framåt.

Kunskapslyftet fortsätter

Studiestödssystemet stödjer de ökade utbildningsbehoven men även regeringens ambitioner att bygga ut kunskapslyftet och ge ekonomiska förutsättningar för alla, oavsett bakgrund eller bostadsort, att ta steget vidare till studier och arbete. Regeringen föreslår i denna proposition att medel bl.a. avsätts för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskolan samt universitet och högskolor (se även utg.omr. 16 avsnitt 5.5 och 6.5. och utg.omr. 17 avsnitt 17.5).

Ökade resurser för att producera inläst studielitteratur

Högskolestuderande med funktionsnedsättning i form av läsnedsättning har rätt att få sin kurslitteratur tillgänglighetsanpassad via Myndigheten för tillgängliga medier (MTM). Behovet av inläst kurslitteratur bland högskolestuderande har ökat och för att ge myndigheten möjlighet att fullfölja uppdraget under dessa förutsättningar behöver anslaget tillfälligt förstärkas under 2022.

2.11 Den årliga revisionens iakttagelser

CSN har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2020. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen följande.

CSN har ingått åtaganden som sträcker sig efter slutåret i beställningsbemyndigandet för utgiftsområde 22, anslag 1:13, anslagspost 1 Lån till körkort. Det är inte förenligt med 17 § anslagsförordningen (2011:223). Åtaganden efter slutåret 2022 uppgår till 70 000 kronor. Regeringskansliet har haft en dialog med CSN och myndigheten har uppgett att den kommer vidta åtgärder så det inte upprepas.

2.12 Budgetförslag

2.12.1 1:1 Studiehjälp

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

2020	Utfall	4 274 782	Anslagssparande	107 626
2021	Anslag	4 388 624[1]	Utgiftsprognos	4 372 502
2022	**Förslag**	**4 439 614**		
2023	Beräknat	4 536 144		
2024	Beräknat	4 626 189		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Studiehjälp

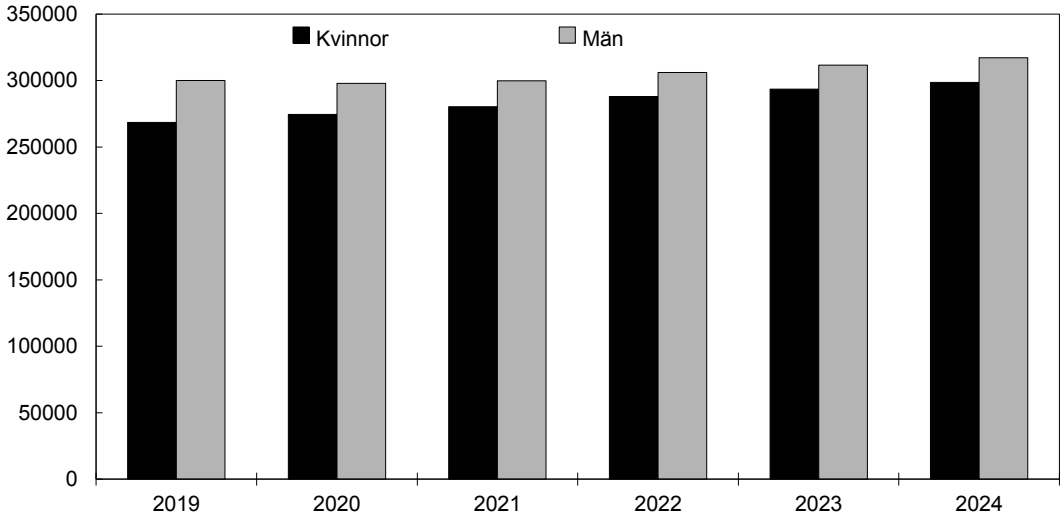
Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 388 624**	**4 388 624**	**4 388 624**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	50 990	147 520	237 565
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 439 614**	**4 536 144**	**4 626 189**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att öka under hela prognosperioden.

Diagram 2.11 Folkmängd 16–20 år

Anm.: Folkmängd 2019 och 2020, prognos 2021–2024.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget och det extra tillägget öka med 50 990 000 kronor under 2022. Åren 2023 och 2024 beräknas utgifterna öka med 147 520 000 kronor respektive 237 565 000 kronor jämfört med vad som har anvisats för 2021.

Regeringen föreslår att 4 439 614 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 536 144 000 kronor respektive 4 626 189 000 kronor.

2.12.2 1:2 Studiemedel

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

2020	Utfall	17 440 441	Anslagssparande	1 410 406
2021	Anslag	20 681 225[1]	Utgiftsprognos	19 187 080
2022	**Förslag**	**19 741 430**[2]		
2023	Beräknat	20 532 988		
2024	Beräknat	22 147 416		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Varav 3 791 557 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som uppgick till -35 541 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 219 925**	**20 219 925**	**20 219 925**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	596 000	1 124 400	2 512 200
varav BP22	*551 100*	*1 860 500*	*3 309 300*
– Rätt till validering	*-15 900*	*-49 600*	*-49 600*
– Platser på folkhögskolan	*76 000*		
– Tillkännagivande riksdagen: äldreomsorg	*9 000*	*11 000*	
– Omställningsstudiestöd		*1 361 000*	*2 838 000*
– Livslångt lärande	*134 800*	*134 800*	*134 800*
– Försöksverksamhet kort KPU	*14 800*	*44 500*	*53 400*
– Reglering av direkta överlapp mellan studiemedel och omställningsstudiestöd		*-46 800*	*-96 400*
– Fler utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare	*1 000*	*3 700*	*6 200*
– Regionalt yrkesvux inklusive kombinationsutbildningar	*331 400*	*401 900*	*422 900*
Makroekonomisk utveckling	362 925	604 804	987 668
Volymer	-1 566 521	-1 598 085	-1 669 697
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	129 101	181 944	97 320
Förslag/beräknat anslag	**19 741 430**	**20 532 988**	**22 147 416**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen aviserar i denna proposition kommande förslag om att kommunerna ska bli skyldiga att erbjuda inledande kartläggning och validering inom kommunal vuxenutbildning (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5) och detta kommer att påverka

efterfrågan på studiemedel. Anslaget minskas därför med 15 900 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minska med 49 600 000 kronor årligen.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5). Anslaget ökas därför med 331 400 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 401 900 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 422 900 000 kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom folkhögskolan (se närmare utg.omr. 17 avsnitt 17.5). Anslaget ökas därför med 76 000 000 kronor 2022.

Under 2021 initierade riksdagen en satsning på fler platser på specialist-undersköterskeutbildning inom yrkeshögskolan. Regeringen föreslår i denna proposition att medel för sådan utbildning anvisas även för 2022 och beräknas för 2023 (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5). Anslaget ökas därför med 9 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 11 000 000 kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 6.5 och utg.omr. 23 avsnitt 2.8.2). Anslaget ökas därför med 150 600 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 183 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 194 400 000 kronor.

Regeringen avser att införa ett nytt omställningsstudiestöd budgetåret 2023 och beräknar tills vidare medel på detta anslag. Anslaget beräknas därför öka med 1 361 000 000 kronor för 2023, 2 838 000 000 kronor 2024, 4 882 000 000 kronor 2025 och med 7 347 000 000 kronor 2026. Beräkningarna utgår från de principer som föreslås i promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18). Förslagen bereds som framgått i Regeringskansliet och regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med förslag om hur stödet närmare ska utformas.

En konsekvens av det nya omställningsstudiestödet kommer att bli att studerande med studiemedel kommer att välja det nya omställningsstudiestödet i stället. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 46 800 000 kronor för 2023 och med 94 400 000 kronor för 2024.

Regeringen föreslår att 19 741 430 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 20 532 988 000 kronor respektive 22 147 416 000 kronor.

2.12.3 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

2020	Utfall	1 855 150	Anslagssparande	99 754
2021	Anslag	2 059 714[1]	Utgiftsprognos	1 872 286
2022	**Förslag**	**2 000 641**		
2023	Beräknat	0		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för avsättning till kreditreserv för utgifter för konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt för förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. 2014 enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för avsättning till kreditreserv för att täcka kostnader för nedskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti samt för avskrivning av återkrav som avser lån.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 029 714**	**2 029 714**	**2 029 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-26 800	-2 053 865	-2 072 163
varav BP22	*32 100*	*-1 896 965*	*-1 914 263*
– Rätt till validering	*-1 100*	*-3 400*	*-3 400*
– Platser på folkhögskolan	*4 000*		
– Tillkännagivande riksdagen: äldreomsorg	*1 000*	*1 000*	
– Livslångt lärande	*9 200*	*9 200*	*9 200*
– Försöksverksamhet kort KPU	*200*	*500*	*600*
– Reglering av direkta överlapp mellan studiemedel och omställningsstudiestöd		*-3 200*	*-6 600*
– Fler utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare		*300*	*800*
– Regionalt yrkesvux inklusive kombinationsutbildningar	*18 800*	*22 700*	*22 700*
– Ny räntemodell 2023		*-1 924 065*	*-1 937 563*
Makroekonomisk utveckling	40 952	35 906	63 321
Volymer	-43 225	-11 755	-20 872
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 000 641**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen avser att fr.o.m. 2023 införa en ny räntemodell för studielån som innebär att samtliga låntagare, som en del av den debiterade räntan, betalar ett påslag på räntan som motsvarar nya och äldre kreditförluster på studielån. En ny räntemodell innebär att staten inte längre behöver göra avsättningar för kreditförluster på studielån och att anslaget därmed kan upphöra på statens budget fr.o.m. 2023. Anslaget beräknas därför minska med 1 924 065 000 kronor 2023 och 1 937 563 000 kronor 2024.

Regeringen aviserar i denna proposition kommande förslag om att kommunerna ska bli skyldiga att erbjuda inledande kartläggning och validering inom kommunal vuxenutbildning (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5) och detta kommer att påverka efterfrågan på studiemedel. Anslaget minskas därför med 1 100 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minska med 3 400 000 kronor årligen.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5). Anslaget ökas därför med

18 800 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 22 700 000 kronor årligen.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom folkhögskolan (se närmare utg.omr. 17 avsnitt 17.5). Anslaget ökas därför med 4 000 000 kronor 2022.

Under 2021 initierade riksdagen en satsning på fler platser på specialistundersköterskeutbildning inom yrkeshögskolan. Regeringen föreslår i denna proposition att medel för sådan utbildning anvisas även för 2022 och beräknas för 2023 (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.5). Anslaget ökas därför med 1 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 1 000 000 kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 6.5 och utg.omr. 23 avsnitt 2.8.2). Anslaget ökas därför med 9 400 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 10 600 000 kronor.

En konsekvens av det nya omställningsstudiestödet kommer att bli att studerande med studiemedel kommer att välja det nya omställningsstudiestödet i stället. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 3 200 000 kronor för 2023 och med 6 600 000 kronor för 2024.

Regeringen föreslår att 2 000 641 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 0 kronor.

2.12.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

2020	Utfall	184 526	Anslagssparande	10 096
2021	Anslag	100 028[1]	Utgiftsprognos	100 028
2022	**Förslag**	**18 845**		
2023	Beräknat	577 220		
2024	Beräknat	581 269		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**100 028**	**100 028**	**100 028**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	570 220	574 269

varav BP22		*577 220*	*581 269*
– Ny räntemodell 2023		*577 220*	*581 269*
Makroekonomisk utveckling	-111 151	-124 158	-116 633
Volymer	34 968	31 130	23 605
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 845**	**577 220**	**581 269**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade reformer

Som en konsekvens av att regeringen avser att införa en ny räntemodell för studielån 2023 kommer statens utgifter för studiemedelsräntor att öka. Anslaget beräknas öka med 577 220 000 kronor 2023 och med 581 269 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 18 845 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 577 220 000 kronor respektive 581 269 000 kronor.

2.12.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

2020	Utfall	49 381	Anslagssparande	12 713
2021	Anslag	62 150[1]	Utgiftsprognos	50 888
2022	**Förslag**	**62 150**		
2023	Beräknat	62 150		
2024	Beräknat	62 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag).

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråks-utbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**62 150**	**62 150**	**62 150**

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 150**	**62 150**	**62 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 62 150 000 kronor årligen.

2.12.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

2020	Utfall	30 186	Anslagssparande	2 814
2021	Anslag	27 000[1]	Utgiftsprognos	27 000
2022	**Förslag**	**31 000**		
2023	Beräknat	27 000		
2024	Beräknat	27 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**27 000**	**27 000**	**27 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000		
varav BP22	*2 000*		
– Inläst studielitteratur	*2 000*		
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	2 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 000**	**27 000**	**27 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Behovet av inläst kurslitteratur bland högskolestuderande har ökat och för att ge myndigheten möjlighet att fullfölja uppdraget i detta avseende behöver anslaget tillfälligt förstärkas under 2022. Anslaget ökas därför med 2 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 31 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor årligen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning. Produktionen sker i form av beställningar under 2022 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2023.

Tabell 2.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	3 107	1 075	4 000	
Nya åtaganden	1 075	4 000	4 000	
Infriade åtaganden	-3 107	-1 075	-4 000	-4 000
Utestående åtaganden	1 075	4 000	4 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 000**	**4 000**	**4 000**	

2.12.7 1:7 Studiestartsstöd

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	293 501	Anslagssparande	258 499
2021	Anslag	542 000[1]	Utgiftsprognos	542 000
2022	**Förslag**	**400 000**		
2023	Beräknat	400 000		
2024	Beräknat	400 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**542 000**	**542 000**	**542 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-142 000	-142 000	-142 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

Förslag/beräknat anslag	**400 000**	**400 000**	**400 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 400 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 400 000 000 kronor årligen.

2.12.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	916 398	Anslagssparande	1 814
2021	Anslag	947 576[1]	Utgiftsprognos	953 161
2022	**Förslag**	**1 090 481**		
2023	Beräknat	1 071 540[2]		
2024	Beräknat	1 100 198[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 059 669 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 077 100 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**926 576**	**926 576**	**926 576**
Pris- och löneomräkning[2]	7 636	18 102	27 670
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	156 269	126 862	145 952
varav BP22[3]	*158 000*	*132 000*	*149 000*
– Ämnesbetyg - implementering			*2 000*
– Administration m.m. omställningsstudiestöd	*128 000*	*132 000*	*147 000*
– Ökade volymer	*30 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 090 481**	**1 071 540**	**1 100 198**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att kunna administrera det nya omställningsstudiestödet på ett ändamålsenligt sätt föreslår regeringen att anslaget ökas med 128 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 132 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 147 000 000 kronor.

CSN:s verksamhet påverkas fortfarande av covid-19-pandemin. Antalet studiestödsärenden har ökat och fortsätter öka. Regeringen anser att myndighetens

resurser tillfälligt bör stärkas och föreslår att anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2022.

För arbete med anledning av införandet av ämnesbetyg och en ämnesutformad gymnasie- och gymnasiesärskola beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 2 000 000 kronor 2024 (se även avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 1 090 481 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 071 540 000 kronor respektive 1 100 198 000 kronor.

2.12.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2020 i Riksgäldskontoret var ca 239 142 000 000 kronor vid utgången av 2020. Under 2021 bedöms nettoupplåningen bli 11 794 000 000 kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 272 000 000 kronor, 701 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 264 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån hos Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 250 907 000 000 kronor vid utgången av 2021. Nettoupplåningen för 2021 beräknas till omkring 11 658 000 000 kronor, beslut om återkravskapital till 117 000 000 kronor, avskrivningar till 689 000 000 kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till ca 1 000 000 kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 264 500 000 000 kronor.

2.12.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

2020	Utfall	15 354	Anslagssparande	1 129
2021	Anslag	17 094[1]	Utgiftsprognos	16 459
2022	**Förslag**	**17 324**		
2023	Beräknat	18 503[2]		
2024	Beräknat	18 685[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 314 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 314 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 094**	**17 094**	**17 094**
Pris- och löneomräkning[2]	230	409	581
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		1 000	1 010
varav BP22[3]		*1 000*	*1 000*
– Administration omställningsstudiestöd		*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 324**	**18 503**	**18 685**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ge ÖKS ekonomiska förutsättningar att kunna hantera ett ökat antal överklaganden till följd av det nya omställningsstudiestödet beräknar regeringen att anslaget ökar med 1 000 000 kronor 2023 respektive 2024.

Regeringen föreslår att 17 324 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 503 000 kronor respektive 18 685 000 kronor.

Utgiftsområde 16

Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområde 16 – Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 7

2 Lagförslag 11
2.1 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) 11

3 Utbildning och universitetsforskning 15
3.1 Utgiftsområdets omfattning 15
3.1.1 Statens styrning av den verksamhet som bedrivs av kommuner och enskilda utbildningsanordnare 16
3.1.2 Volymer 17
3.1.3 Totala kostnader för utbildningsväsendet 18
3.2 Utgiftsutveckling 19
3.3 Mål för utgiftsområdet 24
3.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet 24
3.5 Resultatredovisning 24
3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 33
3.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet 34
3.8 Resultatredovisning 35
3.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 56
3.10 Politikens inriktning 57
3.10.1 Stärkt kompetensförsörjning 57
3.10.2 Samling för fler lärare 58
3.10.3 Internationell verksamhet 58
3.11 Miljöledningsrapporter 59

4 Barn- och ungdomsutbildning 61
4.1 Mål för området 61
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 61
4.3 Resultatredovisning 62
4.3.1 Förskolan 62
4.3.2 Annan pedagogisk verksamhet 63
4.3.3 Förskoleklassen 64
4.3.4 Grundskolan 64
4.3.5 Sameskolan 71
4.3.6 Grundsärskolan 71
4.3.7 Specialskolan 72
4.3.8 Fritidshemmet 72
4.3.9 Andra bedömningsgrunder 73
4.3.10 Gymnasieskolan 75
4.3.11 Gymnasiesärskolan 81
4.3.12 Konsekvenser av covid-19-pandemin 82
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 84
4.5 Tillkännagivanden 86
4.5.1 Nationellt digitalt lärarlyft 86
4.6 Politikens inriktning 88
4.6.1 Ökad jämlikhet i förskola och skola 88
4.6.2 Fokus på kunskap och bildning för högre kunskapsresultat 90
4.6.3 Stärka lärarprofessionen och det pedagogiska ledarskapet 91
4.6.4 Stärkt regional och nationell kompetensförsörjning 92

4.7 Budgetförslag ... 93
4.7.1 1:1 Statens skolverk ... 93
4.7.2 1:2 Statens skolinspektion ... 95
4.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten ... 96
4.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen ... 97
4.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ... 98
4.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan ... 101
4.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m. ... 103
4.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m. ... 104
4.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet ... 105
4.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal ... 106
4.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet ... 107
4.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning ... 108
4.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner ... 109
4.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet ... 110
4.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling ... 111

5 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola ... 113
5.1 Mål för kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola ... 113
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 113
5.3 Resultatredovisning ... 114
5.3.1 Resultat för kommunal vuxenutbildning ... 114
5.3.2 Utvecklingsinsatser inom kommunal vuxenutbildning ... 117
5.3.3 Resultat för yrkeshögskolan ... 118
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 124
5.5 Politikens inriktning ... 125
5.6 Budgetförslag ... 128
5.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier ... 128
5.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning ... 129
5.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan ... 131
5.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning ... 132

6 Universitet och högskolor ... 135
6.1 Mål för området ... 135
6.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet ... 135
6.3 Resultatredovisning ... 135
6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 135
6.3.2 Resultat ... 136
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 149
6.5 Politikens inriktning ... 151
6.5.1 Återstart för Sverige genom utbildning och forskning ... 151
6.5.2 Utbildning behövs under hela livet ... 152
6.5.3 Utbildning i hela landet ... 152
6.5.4 Åtgärder för fler lärare ... 153
6.5.5 Fler vill utbilda sig för att jobba i vården ... 154
6.5.6 Forskning för att möta samhällsutmaningarna ... 154
6.6 Budgetförslag ... 157
6.6.1 2:1 Universitetskanslersämbetet ... 160
6.6.2 2:2 Universitets- och högskolerådet ... 161
6.6.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 162
6.6.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 164

6.6.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 165
6.6.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 167
6.6.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 168
6.6.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 169
6.6.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 170
6.6.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 172
6.6.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 173
6.6.12 2:12: Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 175
6.6.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 176
6.6.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 177
6.6.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 178
6.6.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 180
6.6.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 181
6.6.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 182
6.6.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 183
6.6.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 185
6.6.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 186
6.6.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 188
6.6.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 189
6.6.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 190
6.6.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 191
6.6.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 193
6.6.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 194
6.6.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 195
6.6.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 196
6.6.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 198
6.6.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 199
6.6.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 200

6.6.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 202
6.6.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 203
6.6.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 204
6.6.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 206
6.6.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 207
6.6.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 208
6.6.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 209
6.6.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 211
6.6.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 212
6.6.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 213
6.6.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 214
6.6.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 216
6.6.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 217
6.6.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 218
6.6.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 219
6.6.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 221
6.6.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 222
6.6.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 223
6.6.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 224
6.6.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 226
6.6.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 227
6.6.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 228
6.6.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 229
6.6.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 231
6.6.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 232
6.6.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 233
6.6.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 234
6.6.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 235
6.6.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 236

6.6.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 238
6.6.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet ... 239
6.6.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor ... 244
6.6.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor ... 247
6.6.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning ... 251
6.6.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet ... 253

7 Forskning ... 255
7.1 Omfattning ... 255
7.2 Mål för området ... 255
7.3 Resultatredovisning ... 255
7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 255
7.3.2 Resultat ... 256
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 264
7.5 Politikens inriktning ... 266
7.6 Budgetförslag ... 271
7.6.1 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation ... 271
7.6.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer ... 274
7.6.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning ... 275
7.6.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 276
7.6.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning ... 278
7.6.6 3:6 Institutet för rymdfysik ... 279
7.6.7 3:7 Kungl. biblioteket ... 279
7.6.8 3:8 Polarforskningssekretariatet ... 280
7.6.9 3:9 Sunet ... 281
7.6.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning ... 282
7.6.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten ... 283
7.6.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning ... 284
7.6.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål ... 285
7.6.14 3:14 Genteknikmämnden ... 286

8 Anslag för gemensamma ändamål ... 287
8.1 Anslag för gemensamma ändamål ... 287
8.1.1 4:1 Internationella program ... 287
8.1.2 4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM ... 288
8.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet ... 289
8.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning ... 290

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) (avsnitt 2.1 och 6.5.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022–2024 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 800 000 kronor i Cancer Core Europe (avsnitt 6.6.16).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 bilda ett holdingbolag knutet till Mälardalens universitet och för anslaget 2:32 *Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om kapitaltillskott till bolaget på högst 1 500 000 kronor (avsnitt 6.6.32).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel (avsnitt 6.6.65).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 900 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS) (avsnitt 7.6.1).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor (avsnitt 7.6.1).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens skolverk	1 362 338
1:2 Statens skolinspektion	481 927
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	783 592
1:4 Sameskolstyrelsen	58 434
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 253 693
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	259 837
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 903 000
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	200 720
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	112 082
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	840 526
1:11 Skolforskningsinstitutet	25 450
1:12 Praktiknära skolforskning	32 043
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	203 418
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 553 500
1:16 Bidrag till vissa studier	17 525
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	5 417 422
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	143 991

1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 815 236
2:1 Universitetskanslersämbetet	171 751
2:2 Universitets- och högskolerådet	260 147
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 038 600
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 368 441
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 355 647
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 432 733
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 386 826
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 743 620
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 969 944
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 779 111
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 590 921
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 231 968
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 748 520
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 067 162
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	804 289
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 749 545
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 359 892
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 843 660
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	763 906
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	433 513
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	768 995
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	285 401
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 202 655
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	390 389
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	897 172
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	322 304
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	636 012
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	287 390
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 071 023
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	300 160
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	693 913
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	282 626
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	289 707
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	109 825
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	216 661
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	55 639
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	123 864
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	34 895
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	571 955
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	106 082
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	487 005
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	109 431
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	526 317
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	116 196
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	454 910
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	103 157

2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 948
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	99 395
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	357 206
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	66 586
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	424 527
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	93 697
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	181 683
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 222
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	70 193
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	13 037
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	146 193
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 357
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	479 407
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	125 467
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 626
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 275
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 837 353
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	950 902
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	534 740
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 769 954
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	67 580
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 028 846
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	197 453
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 227 356
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	46 152
3:6 Institutet för rymdfysik	62 845
3:7 Kungl. biblioteket	422 655
3:8 Polarforskningssekretariatet	66 363
3:9 Sunet	49 183
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 409
3:11 Etikprövningsmyndigheten	51 207
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	8 350
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88 995
3:14 Gentekniknämnden[1]	4 810
4:1 Internationella program	81 589
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10 980
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	58 043
Summa anslag inom utgiftsområdet	**94 529 445**

[1]Till och med budgetåret 2021 redovisades anslaget 1:9 *Gentekniknämnden* inom utg.omr. 4 Rättsväsendet.

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 022 500	2023–2029
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	36 000	2023
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	2 025 000	2023
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	547 350	2023–2026
1:12 Praktiknära skolforskning	72 600	2023–2025
1:13 Bidrag till lärarlöner	2 426 000	2023
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	7 658 000	2023
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 744 422	2023
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	9 700 000	2023–2029
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	24 500 000	2023–2032
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	2 150 000	2023–2032
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	4 200 000	2023–2034
4:1 Internationella program	168 000	2023–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**59 249 872**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att bilagan till högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Bilaga[1]

Nuvarande lydelse

I denna bilaga anges de högskolor som enligt 1 kap. 17 § får utfärda en gemensam examen.

Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet (universitet)
Kungl. Tekniska högskolan (universitet)
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Linnéuniversitetet
Örebro universitet
Mittuniversitetet
Malmö universitet
Sveriges lantbruksuniversitet

Blekinge tekniska högskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Mälardalens högskola
Stockholms konstnärliga högskola
Södertörns högskola

Föreslagen lydelse

I denna bilaga anges de högskolor som enligt 1 kap. 17 § får utfärda en gemensam examen.

Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet

[1] Senaste lydelse 2017:279. Ändringen innebär bl.a. att Mälardalens högskola tas bort ur förteckningen.

Karolinska institutet (universitet)
Kungl. Tekniska högskolan (universitet)
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Linnéuniversitetet
Örebro universitet
Mittuniversitetet
Malmö universitet
Mälardalens universitet
Sveriges lantbruksuniversitet

Blekinge tekniska högskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Stockholms konstnärliga högskola
Södertörns högskola

3 Utbildning och universitetsforskning

3.1 Utgiftsområdets omfattning

I avsnittet ges först en beskrivning av utgiftsområdets omfattning som inkluderar statliga styrmedel, volymer och kostnader. Därefter presenteras det övergripande målet för utgiftsområdet och de indikatorer som används för att följa upp målet. Den därpå följande resultatredovisningen innehåller två avsnitt. Det första innehåller resultat för hela utgiftsområdet inklusive internationella frågor och det andra en resultatredovisning för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet. Regeringens bedömning av måluppfyllelse görs separat för vart och ett av avsnitten. Slutligen ges en övergripande inledning och beskrivning av politikens inriktning för utgiftsområdet. Det finns också avsnitt om politikens inriktning för barn- och ungdomsutbildning, kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, universitet och högskolor samt forskning.

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2020. Den pågående covid-19-pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt.

Utgiftsområdet omfattar följande områden:

Barn- och ungdomsutbildning
- förskola
- annan pedagogisk verksamhet
- förskoleklass
- grundskola
- grundsärskola
- specialskola
- sameskola
- fritidshem
- gymnasieskola
- gymnasiesärskola

Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola
- kommunal vuxenutbildning
- utbildning inom yrkeshögskolan
- vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän

Universitet och högskolor
- högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet, dock inte Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Försvarshögskolan som ingår i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Forskning

– statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter samt forskningsetik.

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom skol- och vuxenutbildningsområdet, det eftergymnasiala yrkesutbildnings- och högskoleområdet samt vissa myndigheter inom forskningsområdet. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Kommittén Svenska Unescorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik.

Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera olika huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskolan, fritidshemmet, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och yrkeshögskolan medan enbart kommuner kan vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning. Regioner får under vissa förutsättningar vara huvudmän för vissa utbildningar. Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan. Staten är också huvudman för universitet och högskolor, men det finns också ett antal enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

3.1.1 Statens styrning av den verksamhet som bedrivs av kommuner och enskilda utbildningsanordnare

Staten använder sig av flera olika instrument för att styra den utbildningsverksamhet som bedrivs av kommuner och enskilda. Staten fastställer mål och beslutar om lagar och andra författningar som styr verksamheten. För bl.a. skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet för barn och ungdomar gäller skollagen (2010:800), förordningar som reglerar de olika skolformerna och andra författningar.

Staten följer vidare upp resultaten, utvärderar, kvalitetssäkrar och granskar verksamheten genom uppdrag till Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Statens skolinspektion. Det inkluderar Skolverkets statistikansvar, Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och den verksamhet som bedrivs av Barn- och elevombudet (BEO).

Ett tredje styrinstrument som staten förfogar över är den tillsyn och tillståndsprövning som Skolinspektionen ansvarar för. Tillsynen omfattar skolväsendet, huvuddelen av de särskilda utbildningsformerna och annan pedagogisk verksamhet. Myndigheten prövar dessutom ansökningar om att få bedriva skolverksamhet, vilket framför allt innebär godkännande av enskilda huvudmän för bl.a. grundskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. Ett ytterligare styrinstrument utgörs av statligt finansierade utvecklingsinsatser. Skolverket stödjer skolhuvudmän i deras verksamhet och bidrar till att förbättra deras förutsättningar att arbeta med utveckling av verksamheten för ökad måluppfyllelse inom barn- och ungdomsutbildningen samt vuxenutbildningen. Kommuner och enskilda tilldelas medel för detta bl.a. genom riktade statsbidrag. Statsbidragen står dock för endast en liten del av finansieringen av barn- och ungdomsutbildningen och vuxenutbildningen. Huvuddelen finansieras med kommunala skattemedel och generella statsbidrag.

För enskilda utbildningsanordnare inom universitets- och högskoleutbildning ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen (1992:1434). Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras även genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev.

3.1.2 Volymer

I tabell 3.1 visas utvecklingen av antalet barn, elever och studerande samt könsfördelningen i de olika skol- och verksamhetsformerna. Antalet barn, elever och studerande har ökat med drygt 400 000 eller 17 procent sedan 2011/12. Könsfördelningen är relativt jämn i de verksamhetsformer som vänder sig till barn och ungdomar. Två undantag är grundsärskolan och specialskolan där det är fler pojkar än flickor. Att det är en något större andel pojkar även i andra verksamhetsformer som vänder sig till barn och ungdomar hänger samman med att det föds fler pojkar än flickor. I de verksamhetsformer som riktar sig mot vuxna är det generellt fler kvinnor än män i utbildning. Ett undantag är forskarutbildningen där andelarna kvinnor och män är lika stora.

Tabell 3.1 Antal inskrivna efter verksamhetsform

Antal och könsfördelning

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Förskola	**472 161**	**482 309**	**489 275**	**485 721**	**493 609**	**501 013**	**509 784**	**517 670**	**521 885**	**517 405**
varav flickor	48%	48%	49%	49%	49%	48%	48%	48%	48%	48%
varav pojkar	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%
Pedagogisk omsorg	**19 397**	**18 064**	**16 348**	**14 681**	**13 654**	**12 551**	**11 585**	**11 680**	**10 615**	**9 723**
varav flickor	50%	50%	49%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%
varav pojkar	50%	50%	51%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%
Förskoleklass[1]	**103 900**	**107 635**	**109 915**	**113 549**	**116 267**	**122 790**	**119 056**	**121 953**	**121 928**	**123 447**
varav flickor	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	48%	49%
varav pojkar	51%	51%	52%	52%	51%	52%	51%	51%	52%	51%
Grundskola[1]	**888 500**	**899 022**	**920 829**	**949 303**	**985 459**	**1 023 804**	**1 049 332**	**1 068 115**	**1 086 008**	**1 096 832**
varav flickor	49%	49%	49%	49%	49%	48%	49%	49%	49%	49%
varav pojkar	51%	51%	51%	51%	52%	52%	52%	51%	51%	50%
Grundsärskola	**10 791**	**9 643**	**9 346**	**9 709**	**9 774**	**9 944**	**10 612**	**11 140**	**12 279**	**13 450**
varav flickor	39%	39%	39%	40%	39%	39%	38%	38%	37%	36%
varav pojkar	62%	61%	61%	60%	61%	61%	62%	62%	63%	64%
Specialskola	**501**	**457**	**478**	**502**	**553**	**640**	**650**	**659**	**699**	**720**
varav flickor	46%	44%	44%	42%	39%	41%	40%	41%	40%	38%
varav pojkar	54%	56%	56%	58%	61%	60%	60%	60%	60%	62%
Sameskola[2]	**184**	**190**	**196**	**184**	**206**	**180**	**178**	**197**	**200**	**206**
varav flickor	53%	56%	46%	44%	51%	43%	47%	46%	43%	48%
varav pojkar	47%	44%	54%	56%	49%	57%	53%	54%	57%	52%
Fritidshem	**396 598**	**411 255**	**425 945**	**444 395**	**461 871**	**478 021**	**484 399**	**489 871**	**493 137**	**480 007**
varav flickor	48%	48%	48%	48%	48%	48%	48%	48%	48%	48%
varav pojkar	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%	52%
Gymnasieskola	**369 083**	**351 641**	**330 196**	**323 670**	**323 141**	**343 911**	**347 863**	**352 286**	**355 004**	**360 847**
varav kvinnor	48%	48%	48%	48%	47%	45%	45%	46%	47%	48%
varav män	52%	52%	52%	52%	53%	55%	55%	54%	53%	52%
Gymnasiesärskola	**9 034**	**8 778**	**7 721**	**7 006**	**6 410**	**5 920**	**6 072**	**6 172**	**6 380**	**6 578**
varav kvinnor	41%	41%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	41%	41%
varav män	59%	59%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	59%	59%
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå	**88 372**	**83 883**	**89 580**	**98 711**	**94 526**	**96 839**	**104 462**	**112 142**	**116 934**	**121 082**
varav kvinnor	65%	66%	65%	64%	64%	63%	62%	**62%**	**62%**	**61%**

varav män	35%	34%	35%	36%	36%	37%	38%	**38%**	**38%**	**39%**
	2011/12	**2012/13**	**2013/14**	**2014/15**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**	**2018/19**	**2019/20**	**2020/21**
Komvux, särskild utbildning	**4 733**	**4 570**	**4 299**	**4 245**	**4 083**	**3 880**	**3 605**	**3 670**	**3 525**	**3 280**
varav kvinnor	49%	49%	49%	50%	49%	49%	49%	46%	51%	51%
varav män	51%	51%	51%	50%	51%	51%	51%	50%	49%	49%
Komvux, svenska för invandrare[3]	**102 434**	**107 827**	**113 613**	**124 750**	**138 386**	**150 142**	**163 175**	**159 127**	**153 003**	**136 940**
varav kvinnor	58%	58%	57%	54%	52%	51%	51%	54%	57%	**59%**
varav män	42%	43%	43%	43%	46%	48%	49%	46%	43%	**41%**
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Yrkeshögskola[4]	**42 484**	**40 754**	**42 596**	**44 929**	**46 634**	**47 984**	**50 373**	**54 464**	**63 393**	**77 942**
varav kvinnor	51%	51%	52%	52%	52%	52%	53%	54%	55%	54%
varav män	49%	49%	48%	48%	48%	48%	47%	46%	45%	46%
	2011/12	**2012/13**	**2013/14**	**2014/15**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**	**2018/19**	**2019/20**	**2020/21**
Universitet och högskola	**312 814**	**304 482**	**298 533**	**295 439**	**294 441**	**293 902**	**295 167**	**298 668**	**305 590**	**321 597**
varav kvinnor	58%	59%	59%	59%	59%	59%	59%	60%	60%	60%
varav män	42%	41%	41%	41%	41%	41%	41%	40%	40%	40%
Forskarutbildning	**18 838**	**19 587**	**19 604**	**19 431**	**18 794**	**18 426**	**17 068**	**17 795**	**17 749**	**17 141**
varav kvinnor	49%	48%	48%	48%	47%	47%	47%	48%	49%	50%
varav män	52%	52%	52%	53%	53%	53%	53%	52%	51%	50%

[1] Exklusive sameskolan.
[2] Inklusive förskoleklass.
[3] Uppgifterna avseende kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) avser antal elever oavsett hur länge och i vilken omfattning de studerat. Från och med 2018 redovisas enbart uppgifter om elever som går på sfi där kommunen är huvudman.
[4] Uppgifterna avseende yrkeshögskolan avser antal studerande oavsett studiernas längd och omfattning.

Källor: Statens skolverk och Statistiska centralbyrån.

3.1.3 Totala kostnader för utbildningsväsendet

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgick 2020 till 413 miljarder kronor (se tabell 3.2) vilket utgör 8,3 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Kostnaderna har ökat med 55,4 miljarder kronor sedan 2016, vilket är en ökning med 16 procent.

Den enskilt största verksamheten inom utbildningsväsendet är grundskolan, inklusive sameskolan, som stod för 31 procent av de totala kostnaderna 2020. Därefter följer förskolan samt universitet och högskolor som svarade för 20 respektive 19 procent av kostnaderna samma år. De ur kostnadssynpunkt minsta verksamheterna var i tur och ordning, från den största till den minsta, yrkeshögskolan, pedagogisk omsorg, öppen förskole- och fritidsverksamhet, specialskolan samt svenska utlandsskolor. Dessa verksamheter svarade sammantaget för endast 1,3 procent av de totala utbildningskostnaderna 2020.

Kostnadsökningarna sedan 2016 har i synnerhet varit stora för förskolan, grundskolan och universitet och högskolor. Kostnaderna för grundskolan har ökat med 21,8 miljarder kronor sedan 2016, en ökning på 20 procent. Kostnaderna för förskolan och universitet och högskolor har ökat med 8,9 miljarder kronor respektive 9,0 miljarder kronor sedan 2016, vilket är en ökning på 12 respektive 13 procent.

Procentuellt sett har kostnadsökningarna sedan 2016 varit störst för yrkeshögskolan, grundsärskolan och den kommunala vuxenutbildningen med ökningar på 58, 35 respektive 28 procent.

Tabell 3.2 Totala kostnader för utbildningsväsendet

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Förskola[1]	71,7	75,0	78,6	81,2	80,6
Pedagogisk omsorg[1]	1,5	1,5	1,4	1,3	1,2
Fritidshem[1]	17,1	18,1	18,9	19,6	19,5
Öppen verksamhet	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8
Förskoleklass	6,8	7,3	7,5	7,9	8,1
Grundskola[2]	107,0	114,7	121,8	127,4	128,8
Gymnasieskola[3]	39,7	41,8	43,8	44,5	44,6
Svenska utlandsskolor[4]	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Grundsärskola	4,5	4,9	5,4	5,8	6,1
Gymnasiesärskola	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1
Specialskola	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Vuxenutbildning[5]	8,0	8,9	9,6	10,1	10,2
Studieförbund	4,0	4,0	4,0	3,9	3,5
Folkhögskolor[6]	3,5	3,5	3,7	3,9	3,7
YH[7]	1,7	1,8	2,0	2,3	2,7
Universitet och högskolor[8]	69,0	70,6	73,6	77,0	78,0
Studiestöd[9]	18,7	18,8	20,1	22,2	24,5
Summa	**357,2**	**375,1**	**394,9**	**411,7**	**416,1**
Andel av BNP (%)	**8,1**	**8,1**	**8,2**	**8,2**	**8,4**

Anm.: Redovisningen omfattar inte polisskolan, Försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning eller övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

[1] Nettokostnad exklusive avgifter.

[2] Inklusive sameskola.

[3] Inklusive skolskjuts, reseersättning och inackordering.

[4] Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.

[5] Inkluderar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning och sfi.

[6] Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns inom utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid avsnitt 17 Folkbildning.

[7] Yrkeshögskolan.

[8] Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.

[9] Inkluderar studiebidrag och studiemedlens bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utg.omr. 15 Studiestöd.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.2 Utgiftsutveckling

I detta avsnitt presenteras tre översiktliga budgettabeller för utgiftsområdet. I tabell 3.3 redovisas anslagsutvecklingen för utfall 2020, budget och prognos för 2021 samt regeringens förslag till budget för 2022 och beräknad anslagsnivå för 2023 och 2024. Regeringen föreslår att 94 529 miljoner kronor anvisas för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning för 2022. För 2023 och 2024 beräknas 92 016 miljoner kronor respektive 92 654 miljoner kronor. I utgiftsområdet ingår barn-, ungdoms- och vuxenutbildning, universitet och högskolor, forskning och anslag för vissa gemensamma ändamål. Sammantaget har utgiftsområdet 104 anslag. I tabell 3.4 redovisas därefter anslagsnivån för perioden 2022–2024 jämförd med statens budget för 2021 fördelat på olika komponenter. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheter för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen. I tabell 3.5 redovisas slutligen den realekonomiska fördelningen baserad på utfall 2020 och kända förändringar av anslagens användning.

Tabell 3.3 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**25 249**	**32 565**	**29 593**	**33 340**	**30 547**	**30 340**
1:1 Statens skolverk	1 114	1 157	1 181	**1 362**	1 575	1 564
1:2 Statens skolinspektion	427	468	436	**482**	489	489
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	733	770	749	**784**	789	795
1:4 Sameskolstyrelsen	51	58	58	**58**	57	57
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 947	4 917	4 379	**4 254**	2 572	2 530
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	240	315	243	**260**	260	260
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 896	3 903	3 864	**3 903**	4 199	4 160
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	199	209	207	**201**	201	206
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	99	110	89	**112**	112	112
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	133	750	503	**841**	902	817
1:11 Skolforskningsinstitutet	23	25	24	**25**	26	25
1:12 Praktiknära skolforskning	19	19	18	**32**	36	36
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 124	4 875	4 220	**4 875**	3 875	2 875
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	163	163	162	**203**	203	203
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	4 840	6 230	6 132	**6 554**	7 658	8 743
1:16 Bidrag till vissa studier	6	18	11	**18**	18	18
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 101	4 807	3 574	**5 417**	3 724	3 583
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	123	139	140	**144**	141	137
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 011	3 635	3 604	**3 815**	3 711	3 731
Universitet och högskolor	**48 098**	**51 505**	**50 964**	**51 327**	**51 618**	**52 233**
2:1 Universitetskanslersämbetet	160	161	161	**172**	174	173
2:2 Universitets- och högskolerådet	194	243	241	**260**	244	218
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 849	2 043	2 025	**2 039**	2 027	2 048
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 259	2 335	2 335	**2 368**	2 391	2 419
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 165	2 347	2 327	**2 356**	2 349	2 382
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 323	2 407	2 407	**2 433**	2 465	2 493
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 293	2 376	2 376	**2 387**	2 378	2 403
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 664	1 725	1 725	**1 744**	1 767	1 787
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 847	1 967	1 953	**1 970**	1 959	1 980
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 710	1 760	1 760	**1 779**	1 803	1 824
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 463	1 579	1 566	**1 591**	1 591	1 609
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 187	1 219	1 219	**1 232**	1 248	1 263
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 546	1 748	1 621	**1 749**	1 739	1 757
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 022	1 056	1 056	**1 067**	1 081	1 094

2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	761	795	779	**804**	802	812
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 663	1 731	1 731	**1 750**	1 773	1 793
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 217	1 393	1 381	**1 360**	1 324	1 339
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 712	1 834	1 834	**1 844**	1 868	1 890
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	707	768	756	**764**	761	768
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	417	429	429	**434**	439	444
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	696	765	759	**769**	770	776
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261	282	282	**285**	289	293
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 148	1 213	1 202	**1 203**	1 204	1 218
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	359	386	386	**390**	396	400
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	835	893	878	**897**	899	911
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	287	319	319	**322**	327	330
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	583	658	652	**636**	633	641
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	262	284	284	**287**	291	295
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	980	1 066	1 057	**1 071**	1 071	1 084
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	256	277	277	**300**	304	308
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	662	694	688	**694**	690	696
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	132	151	151	**283**	286	290
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	260	295	283	**290**	286	289
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	104	109	109	**110**	111	113
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	211	214	212	**217**	219	221
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	52	55	55	**56**	56	57
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	111	123	122	**124**	125	125
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39	42	42	**35**	35	36
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	532	578	578	**572**	569	577
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	89	105	104	**106**	107	109
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	446	486	481	**487**	488	493
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	88	108	107	**109**	111	112
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	479	531	526	**526**	525	530

2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	110	115	114	**116**	118	119
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	414	458	454	**455**	454	460
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	80	102	101	**103**	105	106
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	417	461	457	**457**	456	462
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	70	98	97	**99**	101	102
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	323	370	370	**357**	353	358
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	57	66	65	**67**	67	68
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	383	428	425	**425**	422	429
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	77	93	92	**94**	95	96
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	169	180	179	**182**	183	185
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20	22	22	**22**	23	23
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	67	70	69	**70**	71	72
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	12	13	13	**13**	13	13
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	137	144	144	**146**	147	148
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20	22	22	**22**	23	23
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	440	478	478	**479**	480	486
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	93	124	123	**125**	127	129
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	37	39	39	**40**	40	40
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	21	24	24	**24**	25	25
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 452	3 837	3 761	**3 837**	3 842	3 889
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 497	1 531	1 425	**951**	1 078	1 119
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	440	472	468	**535**	540	567
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 681	2 734	2 710	**2 770**	2 813	2 846
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	47	73	72	**68**	68	68
Forskning	**8 473**	**9 635**	**9 615**	**9 680**	**9 696**	**9 940**
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 092	7 146	7 118	**7 029**	7 025	7 260
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	389	420	411	**420**	420	420
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	170	184	175	**197**	200	202
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 094	1 117	1 115	**1 227**	1 237	1 237
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	40	41	41	**46**	47	47
3:6 Institutet för rymdfysik	57	57	57	**63**	63	64
3:7 Kungl. biblioteket	394	420	426	**423**	428	432
3:8 Polarforskningssekretariatet	38	50	72	**66**	67	68
3:9 Sunet	59	49	49	**49**	49	49
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5	5	5	**5**	5	6

3:11 Etikprövningsmyndigheten	39	44	44	**51**	52	52
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	4	8	8	**8**	8	9
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	89	89	88	**89**	89	89
3:14 Gentekniknämnden	5	5	5	**5**	5	5
Vissa gemensamma ändamål	**158**	**175**	**173**	**183**	**156**	**141**
4:1 Internationella program	82	82	80	**82**	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	31	31	31	**32**	32	32
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10	11	11	**11**	11	11
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	35	52	52	**58**	31	16
Äldreanslag	**985**					
2020 1:11 Fler anställda i lågstadiet	985					
Totalt för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	**82 963**	**93 881**	**90 346**	**94 529**	**92 016**	**92 654**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.4 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**92 083**	**92 083**	**92 083**
Pris- och löneomräkning[2]	585	1 305	1 952
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 821	-1 413	-1 421
varav BP22[3]	*3 626*	*2 309*	*2 375*
Överföring till/från andra utgiftsområden		0	0
Övrigt	41	41	41
Ny utgiftsram	**94 529**	**92 016**	**92 654**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.5 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	34 543
Verksamhetsutgifter[2]	59 783
Investeringar[3]	203
Summa utgiftsram	**94 529**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 och kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

3.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet

För att följa upp hur framstående Sverige är som kunskaps- och forskningsnation behöver jämförelser göras med andra länder. Huvuddelen av de indikatorer som används för uppföljningen av det övergripande målet för utgiftsområdet bygger därför på internationell statistik.

De nedan angivna indikatorerna används för att mäta måluppfyllelsen på övergripande nivå inom utbildningsområdet:

- andel barn i förskola
- resultat i de internationella undersökningarna PIRLS, TIMSS och PISA
- likvärdighet i svensk skola utifrån de internationella undersökningarna
- befolkningens uppnådda utbildningsnivå
- vuxnas deltagande i utbildning
- andel unga som varken arbetar eller studerar
- utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning
- sysselsättning efter avslutad utbildning.

Indikatorerna kompletteras i efterföljande avsnitt med de indikatorer som mäter måluppfyllelsen på verksamhetsnivå. För att beskriva de framsteg som görs mot målet att Sverige även ska vara en framstående forskningsnation hänvisas till avsnitt 6.3.

En förutsättning för att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation är en väl fungerande och hållbar kompetensförsörjning. Utvecklingen av kompetensförsörjningen följs upp med följande indikatorer:

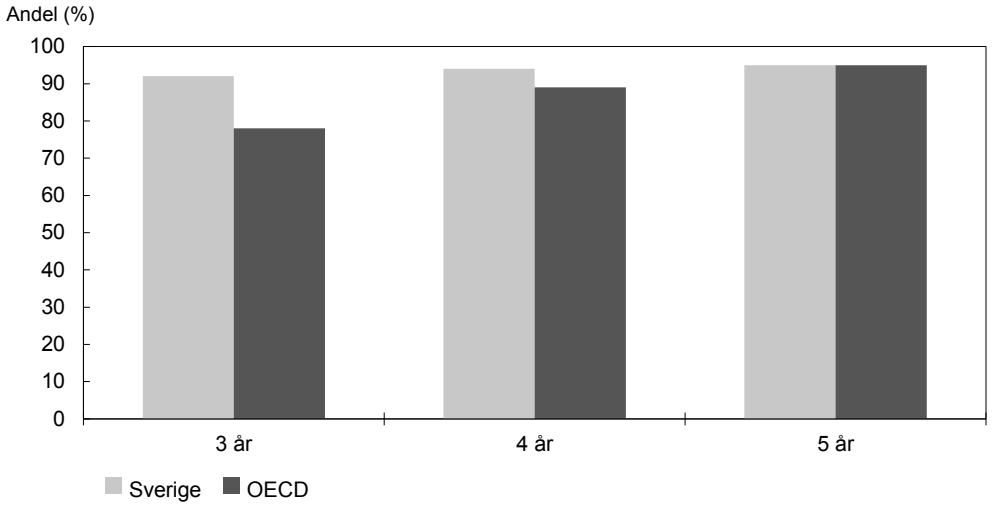
- sambandet mellan andel arbetslösa och andelen lediga jobb
- förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå
- arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning.

3.5 Resultatredovisning

Indikator: Andel barn i förskola

I Sverige är andelen barn i förskola hög redan från tre års ålder. År 2018 var 92 procent av alla treåringar och 94 procent av alla fyraåringar i Sverige inskrivna i förskolan. Detta är betydligt högre än för OECD där i genomsnitt 78 procent av alla treåringar och 89 procent av alla fyraåringar var inskrivna i förskolan 2018. Det finns däremot ingen större skillnad i andel femåringar i förskola mellan Sverige och OECD-snittet.

Diagram 3.1 Andel barn i förskola

Källa: OECD.

Indikator: Resultat i de internationella undersökningarna

Sverige deltar i flera olika internationella kunskapsmätningar såsom PISA, PIRLS och TIMSS vilka ger en god indikation på hur svenska elevers kunskaper i läsning, matematik och naturvetenskap står sig internationellt. Resultaten från dessa internationella studier, i de fall någon ny studie har presenterats sedan föregående års budgetproposition, redovisas närmare i avsnitt 4. Den senaste insamlingen av uppgifter inom ramen för PISA gjordes med en ovanligt hög exkluderingsgrad. Den samlade bilden av de internationella kunskapsmätningarna är dock att inrikes födda elevers resultat står sig väl i dessa.

Indikator: Likvärdighet i svensk skola utifrån TIMSS

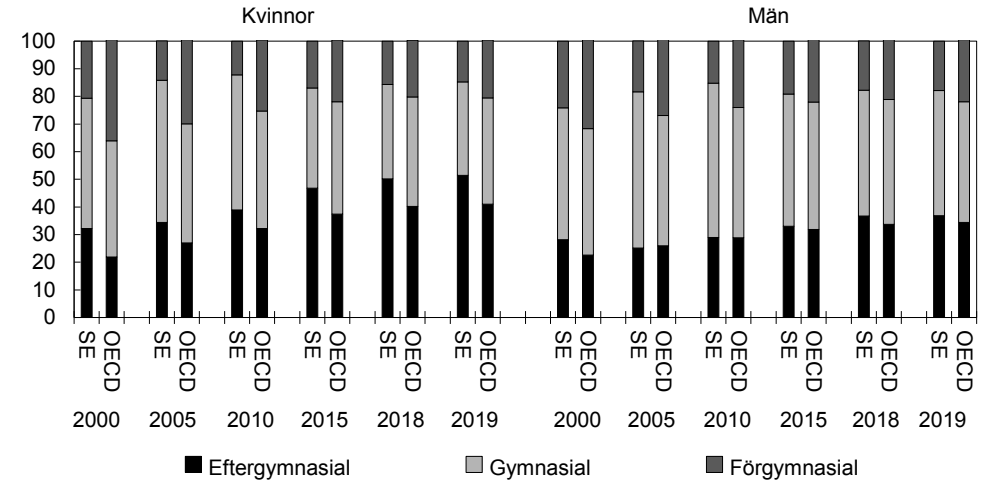
En likvärdig skola karaktäriseras av att alla elever, oavsett bakgrund eller vilken skola de går, ges möjlighet och stöd att nå så långt som möjligt i sin egen kunskapsutveckling. Den internationella studien TIMSS innehåller ett antal olika indikatorer som kan användas för att utvärdera likvärdigheten i den svenska skolan. Sammantaget indikerar studien att resultatspridningen har ökat något, särskilt i årskurs 8 i grundskolan. En högre andel elever presterar på den högsta kunskapsnivån jämfört med 2015, men man ser ingen motsvarande minskning i den andel elever som inte når upp till en elementär nivå. I TIMSS mäts elevernas socioekonomiska bakgrund med hjälp av enkätfrågor om bl.a. föräldrarnas utbildningsnivå, antal böcker i hemmet och tillgången till eget rum. Skillnaderna i genomsnittligt resultat är fortsatt stora mellan elever som har en högre grad av hemresurser jämfört med elever med en lägre grad av hemresurser. Dessa skillnader ökar inte signifikant mellan 2015 och 2019, men jämfört med TIMSS 2011 är skillnaderna nu signifikant större i såväl matematik som i de naturorienterande ämnena för elever i årskurs 8 i grundskolan samt i matematik för elever i årskurs 4 i grundskolan.

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som i OECD-länderna har de utbildningssatsningar som gjorts lett till att andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid (se diagram 3.2). I Sverige har 51 procent av kvinnorna och 37 procent av männen i åldrarna 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andelar i OECD-länderna är 41 respektive 34 procent. Kvinnor i Sverige har en högre utbildningsnivå än kvinnor i OECD i stort. Detsamma gäller för män men i betydligt mindre utsträckning.

Diagram 3.2 Uppnådd utbildningsnivå bland kvinnor och män 25–64 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Procentuell fördelning

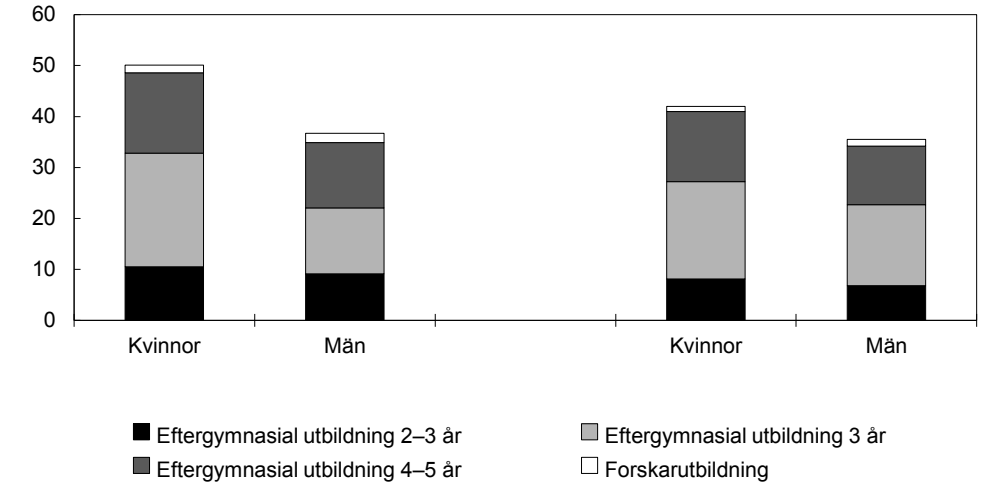
Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning och/eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

I diagram 3.3 visas andelarna kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning i Sverige och OECD i genomsnitt. Genomgående har en högre andel av kvinnorna en eftergymnasial utbildning jämfört med männen. Ett av skälen till att fler kvinnor än män går vidare till högre utbildning i Sverige är att de yrken som domineras av kvinnor ofta kräver högskoleutbildning. Skillnaderna i andel mellan kvinnor och män är större i Sverige än genomsnittligt i OECD. Dock har en större andel män än kvinnor en forskarutbildning. Det gäller både i Sverige och i OECD i stort.

Diagram 3.3 Kvinnor och män 25–64 år med eftergymnasial utbildning efter nivå på eftergymnasial utbildning 2019

Procentuell fördelning

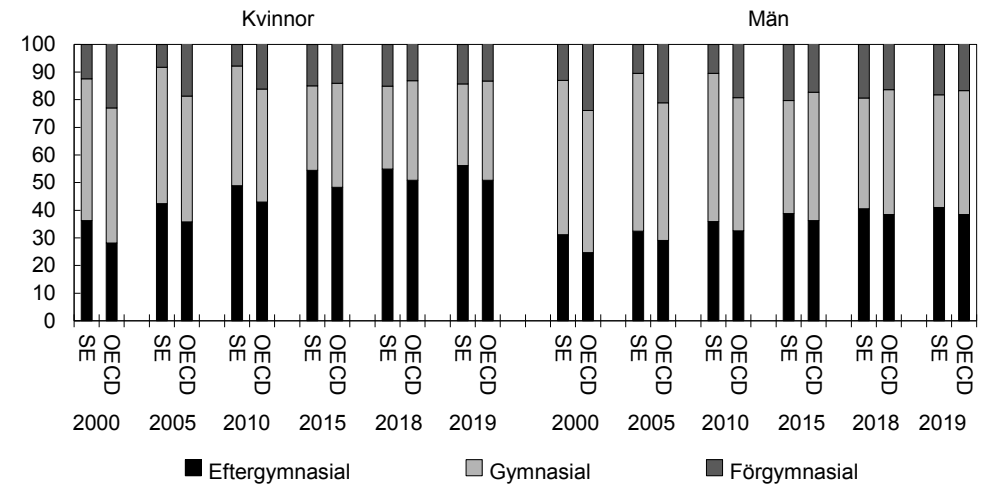

Källa: OECD.

I diagram 3.4 visas utbildningsnivån bland unga kvinnor och män i åldrarna 25–34 år. Det är något fler unga i Sverige som har eftergymnasial utbildning än det är i OECD i stort men skillnaderna är relativt små. I Sverige har 56 procent av kvinnorna och 41 procent av männen i dessa åldrar en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel i OECD i stort är 51 respektive 39 procent. Andelen unga med en förgymnasial utbildning är större i Sverige än genomsnittligt i OECD.

I Sverige är andelen med en förgymnasial utbildning som högsta uppnådda utbildning högre 2019 än 2010 och andelen är större än andelen i OECD i genomsnitt. Att andelen ökat jämfört med 2010 beror till stor del på att kraven har ökat när det gäller vilka som i statistiken klassificeras som gymnasieutbildade. De senaste åren har andelen med en förgymnasial utbildning som högsta uppnådda utbildning minskat, såväl i Sverige som i OECD i stort.

Diagram 3.4 Uppnådd utbildningsnivå bland unga kvinnor och män 25–34 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning och/eller 1-årig gymnasial utbildning.

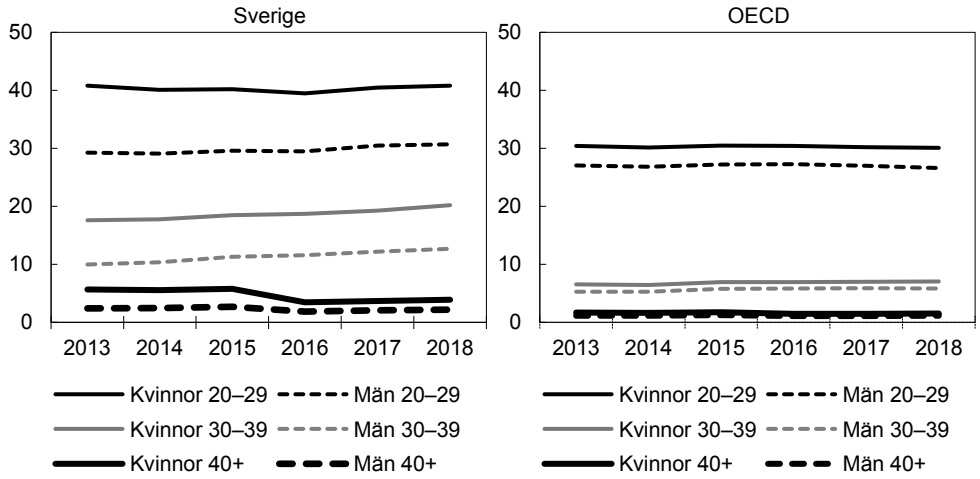
Källa: OECD.

Indikator: Vuxnas deltagande i utbildning

En framstående utbildningsnation bör erbjuda god tillgång till utbildning. Kvinnor i alla åldersgrupper deltar i utbildning i större utsträckning än män. Det gäller för både Sverige och OECD men skillnaderna mellan kvinnor och män är större i Sverige än i OECD. I Sverige är det fler som deltar i utbildning jämfört med genomsnittet i OECD, vilket gäller för både kvinnor och män. I Sverige har andelen i utbildning ökat något de senaste åren bland kvinnor och män i åldrarna 30–39 år.

Diagram 3.5 Andel kvinnor och män i Sverige och OECD som deltar i någon form av utbildning

Procent

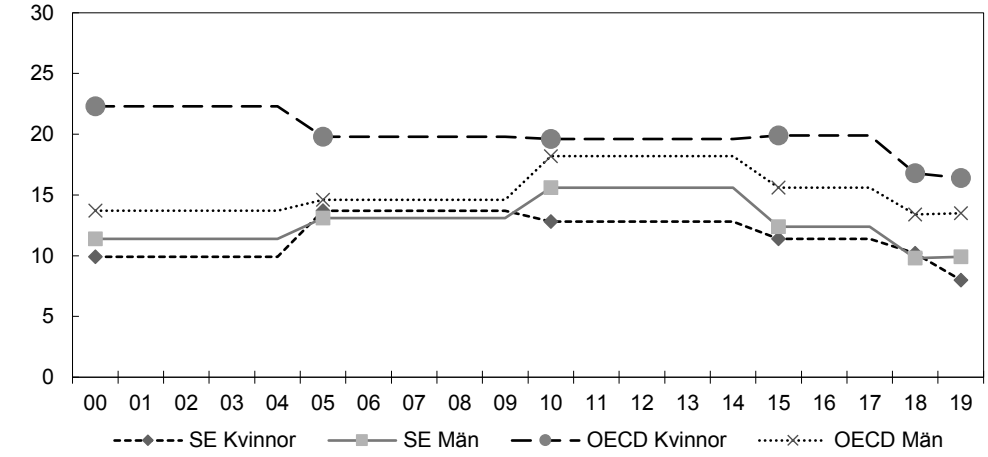
Anm.: Beräknat OECD-snitt utifrån OECD-ländernas andelar. Avser formell utbildning heltid och deltid på alla nivåer.
Källa: OECD.

Indikator: Andel unga som varken arbetar eller studerar

I Sverige är andelen 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar lägre än genomsnittet i OECD, och så har det varit under hela den undersökta perioden. Det finns ingen stor skillnad mellan könen i Sverige. Inom OECD är skillnaderna mellan könen i genomsnitt större. Andelen som varken arbetar eller studerar är särskilt stor bland 20–24-åriga kvinnor i OECD-länderna.

Diagram 3.6 Andel 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar

Andel (%)

Källa: OECD.

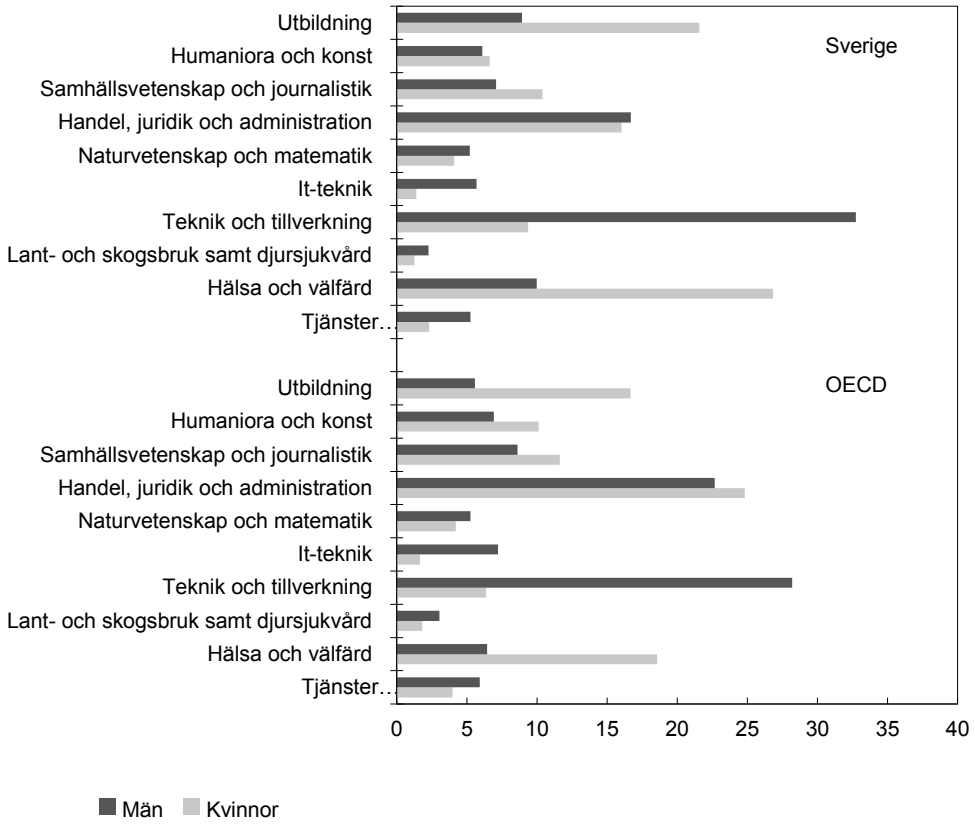
Indikator: Utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning

I Sverige finns det stora skillnader mellan mäns och kvinnors val av utbildningsinriktning. Av alla eftergymnasialt utbildade män i åldrarna 25–64 år har flest valt en utbildning inom teknik och tillverkning (33 procent) följt av handel, juridik och administration (17 procent). Av svenska eftergymnasialt utbildade kvinnor i samma åldersspann har i stället flest valt en utbildning inom hälsa och välfärd (27 procent) och inom inriktningen utbildning (22 procent). Detta mönster återfinns även i OECD

i genomsnitt men där är inte könsskillnaderna lika stora. Exempelvis är könsskillnaden när det gäller andelen med hälsa och välfärd som utbildningsinriktning 17 procentenheter i Sverige medan motsvarande skillnad i OECD i genomsnitt ligger på 12 procentenheter. Detta tyder på att könsstereotypa normer är styrande för ungas val av studieinriktning och yrke i högre grad i Sverige än i OECD som helhet.

Diagram 3.7 Andel eftergymnasialt utbildade 25–64 år i olika utbildningsinriktningar 2019

Procent

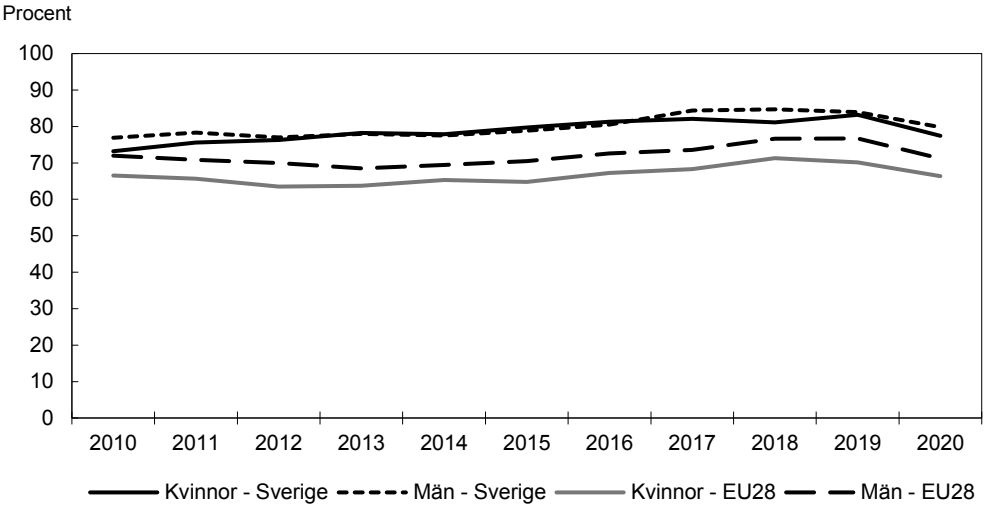

Källa: OECD.

Indikator: Sysselsättning efter avslutad utbildning

I Sverige är andelen sysselsatta efter avslutad utbildning större än i EU i snitt. Det gäller både efter avslutad gymnasial utbildning (diagram 3.8) och efter avslutad eftergymnasial utbildning (diagram 3.9). Andelen sysselsatta bland dem som nyligen avslutat sin utbildning minskade under 2020 jämfört med 2019. Andelen minskade särskilt mycket bland dem med en nyligen avslutad gymnasial utbildning.

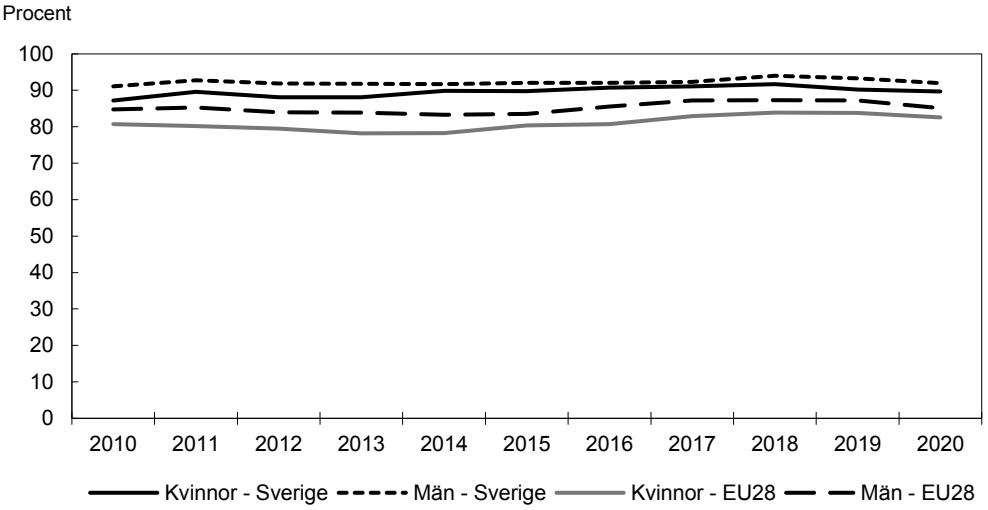
Diagram 3.8 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad gymnasial utbildning

Anm.: Med gymnasial utbildning avses minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning. Med EU28 avses de tidigare 28 länderna i EU. I och med att Storbritannien lämnade EU i januari 2020 är det nu 27 EU-länder.

Källa: Eurostat.

Diagram 3.9 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad eftergymnasial utbildning

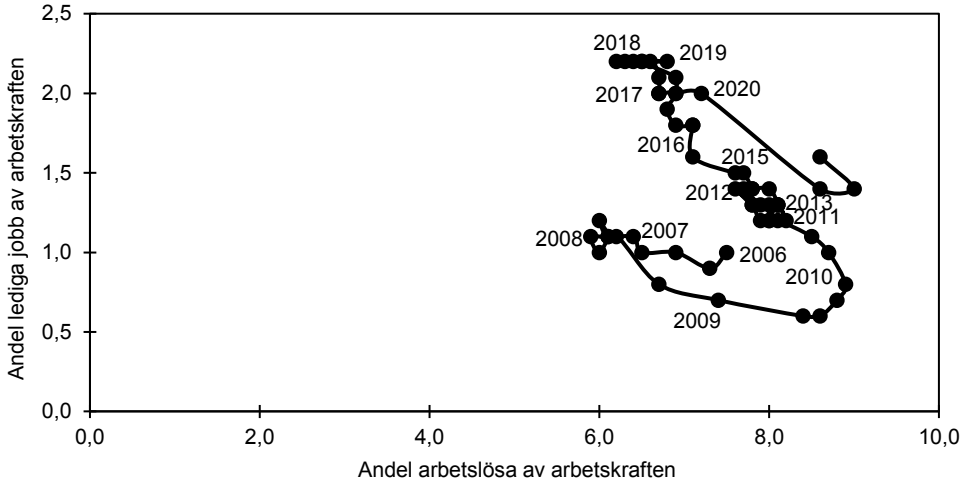
Anm.: Med eftergymnasial utbildning avses minst två års eftergymnasial utbildning. Med EU28 avses de tidigare 28 länderna i EU. I och med att Storbritannien lämnade EU i januari 2020 är det nu 27 EU-länder.

Källa: Eurostat.

Indikator: Sambandet mellan andel arbetslösa och andelen lediga jobb

Den s.k. Beveridgekurvan visar relationen mellan lediga jobb som andel av arbetskraften (vakansgraden) och arbetslöshet (se diagram 3.10) och ger en indikation på utvecklingen av matchningen på arbetsmarknaden. Under 2020 har de lediga jobben minskat även om man kan se ett ökat antal lediga jobb under det sista kvartalet. Samtidigt ökade arbetslösheten och nådde under det tredje kvartalet samma nivåer som under finanskrisen 2010. Under det fjärde kvartalet minskade arbetslösheten något.

Diagram 3.10 Samband mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb, kvartalsvärden

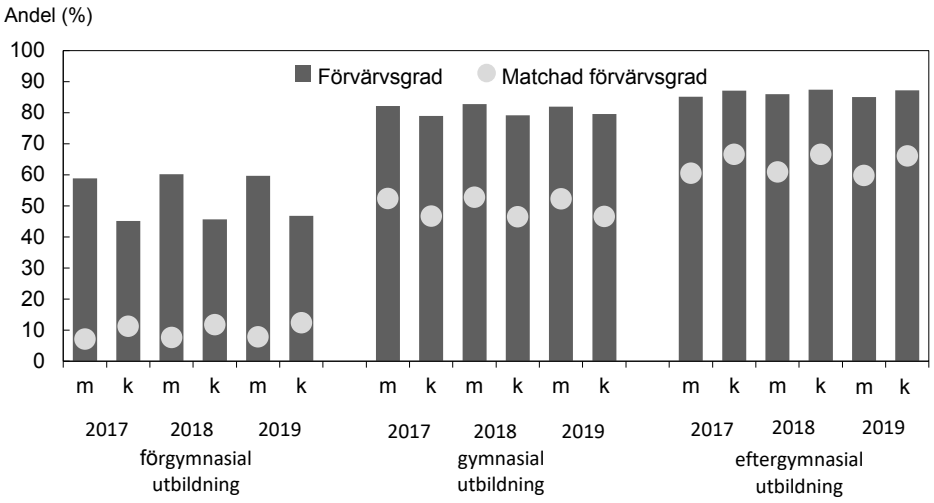

Källa: Konjunkturinstitutet.

Indikator: Förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå

Den matchade förvärvsgraden belyser hur pass väl arbetskraftens utbildningar stämmer överens med arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan. En hög matchad förvärvsgrad innebär att en stor andel av alla med en viss utbildning också jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar utbildningen. Av diagram 3.11 framgår att både kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning i högre utsträckning jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar deras utbildning än kvinnor och män med en förgymnasial eller gymnasial utbildning. Detta förhållande har varit stabilt de senaste åren, dvs. matchningen mellan arbetskraftens utbildningar och arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan har varken förbättrats eller försämrats. Kvinnor med en förgymnasial eller eftergymnasial utbildning har en högre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning, men kvinnor med en gymnasial utbildning har en lägre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning. Förvärvsgraden är också generellt sett högre för kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning. Inrikes födda har generellt en högre matchad förvärvsgrad än utrikes födda. Skillnaderna är större mellan inrikes födda och utrikes födda som har en eftergymnasial utbildning än bland dem som har en gymnasial utbildning.

Diagram 3.11 Andel utbildade som förvärvsarbetar och andel som förvärvsarbetar inom yrke/profession som matchar utbildningen efter utbildningsnivå

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning

Att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av en hög kvalitet förutsätter en välfungerande och hållbar kompetensförsörjning. Detta innebär bl.a. att den arbetsföra befolkningens utbildning och kompetens svarar mot arbetsgivarnas behov på arbetsmarknaden.

Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning Arbetskraftsbarometern 2020 visar att det är stor brist på många utbildningsgrupper inom vården. Bristen är störst på distriktssköterskor men det är även stor brist på andra specialistsjuksköterskor. Många arbetsgivare uppger att det är brist på lärare. Det gäller exempelvis speciallärare, specialpedagoger, grundlärare med inriktning mot fritidshem och ämneslärare i matematik och naturorienterande ämnen (NO).

Arbetsgivarna uppgav även att det är brist på personal med gymnasial yrkesutbildning, även om bristen 2020 minskat något jämfört med 2019. Störst brist uppgavs det vara på transportutbildade, restaurangutbildade och industritekniskt utbildade. År 2019 uppgav arbetsgivarna att det var stor brist på byggutbildade. År 2020 har andelen som uppger brist halverats.

Vart tredje år publicerar SCB rapporten Trender och Prognoser som visar tillgång och efterfrågan på olika utbildningar på längre sikt. Den senaste rapporten från 2021 visar att bristen på utbildade inom vård och omsorg väntas bestå eller tillta fram till 2035. Fortsatt brist väntas även inom flera lärarkategorier. Inom teknikområdet väntas det främst bli brist på personer med gymnasial utbildning, framför allt utbildade inom fordons- och industriteknik. Däremot bedöms arbetsmarknadsläget för civilingenjörs- och högskoleingenjörsutbildade bli relativt balanserat på sikt.

Internationell verksamhet

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet som bidrar till målet för utgiftsområdet. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar, inte minst genom arbetet med Agenda 2030 och arbetet med att motverka konsekvenser av covid-19-pandemin inom utbildningsväsendet. Det internationella samarbetet inom utgiftsområdet sker framför allt inom EU, OECD, Nordiska ministerrådet, Europarådet och Unesco.

EU-samarbetet inom utbildningsområdet utgår ifrån ett nytt samarbetsramverk som antogs i februari 2021, Ett europeiskt område för utbildning 2021–2030. Programmet Erasmus+ bidrar till att uppfylla målen i ramverket. I december 2020 nåddes en politisk överenskommelse om ett nytt Erasmusprogram för perioden 2021–2027. Det formella beslutet fattades i maj 2021.

Inom ramen för Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) har det nordiska samarbetet tagit flera steg för att styra verksamheten mot ländernas gemensamma vision Vår vision 2030 som slår fast att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Vidare fortsätter arbetet för en förbättrad styrning och kvalitet i samarbetet om utbildning, forskning och forskningsinfrastruktur. Det samarbetsprogram som finns framtaget för MR-U:s verksamhet 2019–2023 bidrar till att ytterligare stärka Norden som kunskapsregion. Genom fortsatt svenskt stöd till utbildningsprogrammet Nordplus främjar regeringen bl.a. livslångt lärande och mobilitet inom Norden och Baltikum.

Genom svenskt deltagande i OECD:s internationella storskaliga studier, såsom PISA och PIAAC, kan regeringen följa kunskapsutvecklingen över tid bland svenska femtonåringar och den vuxna befolkningen. Analyser av datamaterialet från internationella storskaliga studier samt OECD:s insamling av utbildningsstatistik från medlemsländerna bidrar till en större förståelse av vilken politik som leder till ett framgångsrikt utbildningssystem.

Sveriges engagemang i Unesco tar sin utgångspunkt i regeringens strategi för Sveriges samarbete med Unesco 2018–2021 (U2018/01141). Strategin revideras för närvarande. Sverige har i enlighet med strategin verkat för att Unesco fortsätter utveckla sin verksamhet inom framför allt arbetet för mänskliga rättigheter med tonvikt på yttrandefrihet, hållbara, demokratiska och inkluderande samhällen, jämställdhet, miljö, klimat och hav samt en effektiv och modern organisation. Sverige deltar även aktivt i flera av Unescos program, framför allt inom prioriterade områden såsom yttrandefrihet och journalisters säkerhet, jämställdhet och kampen mot kulturförstörelse. Unesco är ansvarigt för den globala samordningen av mål 4, God utbildning för alla, i Agenda 2030. Ett fortsatt aktivt svenskt engagemang bidrar till att driva Agenda 2030 framåt både på det nationella och internationella planet.

Inom ramen för Europarådets verksamhet bidrar Sverige till att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla.

3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sammantaget är Sverige i flera avseenden en framstående kunskaps- och forskningsnation. Andelen barn i förskolan är hög redan från tre års ålder. Den senaste internationella studien TIMSS från 2019 bekräftar det positiva trendbrott som uppvisades i 2015 års undersökning vad gäller svenska elevers resultat i matematik och naturvetenskap i årskurs 8, även om förbättringar kan göras inom de ämnen där svenska elever presterar under genomsnittet. Positivt är också att Sverige fortsatt har en högre utbildningsnivå än snittet i OECD, att övergången till arbete ser bättre ut i Sverige än i OECD som helhet och att det är en mindre andel unga i Sverige än genomsnittligt i OECD som varken arbetar eller studerar.

Det senaste året har i högsta grad påverkats av pandemin. Arbetslösheten har ökat och antalet lediga jobb har minskat och särskilt har personer som inte ännu är etablerade på arbetsmarknaden drabbats. Därför är det positivt att fler har fått möjlighet att studera inom komvux, yrkeshögskolan, folkhögskolan och universitet och högskola och att antalet studerande har ökat inom flertalet utbildningar där prognoserna förutspår brist framöver. Riktade insatser mot bristyrken och de resurser som regeringen genom kunskapslyftet tillfört komvux, yrkeshögskolan, folkhögskolan och högskolan sedan 2014, motsvarande drygt 160 000 utbildningsplatser 2021, tillsammans med de satsningar regeringen gjort under året har möjliggjort att man kunnat möta det ökade söktrycket till utbildningar. Vidare har regeringen presenterat satsningar på totalt 3,4 miljarder kronor 2021 i forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60), som lämnades till riksdagen i december 2020.

Det finns samtidigt anledning att uppmärksamma de utmaningar som pandemin har inneburit för barn, elever, studenter och anställda inom utbildningssektorn med stora förändringar bl.a. i form av utbildning på distans. Huvudmännen bedömer att det finns en risk för försämrad kunskapsutveckling i grundskolan och gymnasieskolan även om några sådana tendenser ännu inte är tydliga genom betygen. Vissa grupper bedöms särskilt utsatta, däribland nyanlända elever, elever i social utsatthet och elever

med föräldrar med låg utbildningsnivå vilket kan få negativa konsekvenser för likvärdigheten. Regeringens fortsatta satsningar på stärkt likvärdighet är därför viktiga.

Sverige står fortsatt inför utmaningar när det gäller regeringens mål om jämställd utbildning. Män har halkat efter kvinnor i utbildningsnivå och mäns utbildningsnivå skiljer endast marginellt från snittet i OECD och kvinnors och mäns val av utbildning skiljer sig fortfarande åt. Det finns fortsatt fler manliga än kvinnliga professorer även om andelen kvinnor bland professorer har ökat de senaste tio åren. År 2020 var 31 procent av professorerna kvinnor och 69 procent var män. Andelen kvinnor har ökat även i anställningskategorier som föregår professorsanställningar och beviljandegraden vid bidragsansökningar är fortsatt jämn mellan kvinnor och män.

3.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet

Utbildningsutskottet har framhållit att det är angeläget att få en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2014/15:UbU1). I följande avsnitt ges en sådan redovisning. I avsnittet redovisas lärar- och förskollärarsituationen i de skolformer som ingår i skolväsendet, inklusive fritidshem. Annan pedagogisk personal är en personalgrupp som växer och därför redovisas även denna i utvalda delar.

Indikatorer för personalens utbildning

I resultatredovisningen används fyra olika mått som resultatindikatorer för personalens utbildning. Dessa är:

- andel av personalen (årsarbetare) i förskola och fritidshem som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i obligatoriska skolformer som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i kommunal vuxenutbildning (kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare särredovisas) och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning som har pedagogisk högskoleexamen.

Indikatorer för lärares legitimation och behörighet

I resultatredovisningen används fyra mått för lärares legitimation och behörighet. Dessa är:

- andel lärare och förskollärare (heltidstjänster) i förskola med legitimation
- andel lärare i obligatoriska skolformer (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne och nivå
- andel lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne
- andel lärare i vuxenutbildningen (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne.

Indikatorer för lärar- och förskollärarutbildning

Ur ett personalförsörjningsperspektiv redovisas också uppgifter om utvecklingen på yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och lärarutbildning. De indikatorer som används är:

– söktryck till yrkesexamensprogrammen (antal behöriga förstahandssökande per antagen)
– antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen
– antalet examinerade från yrkesexamensprogrammen.

Indikatorer för lärar- och förskollärarförsörjning

I resultatredovisningen används två resultatindikatorer för att beskriva utvecklingen av lärar- och förskollärarförsörjning:

– framtida rekryteringsbehov, examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare
– andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och lärarutbildning.

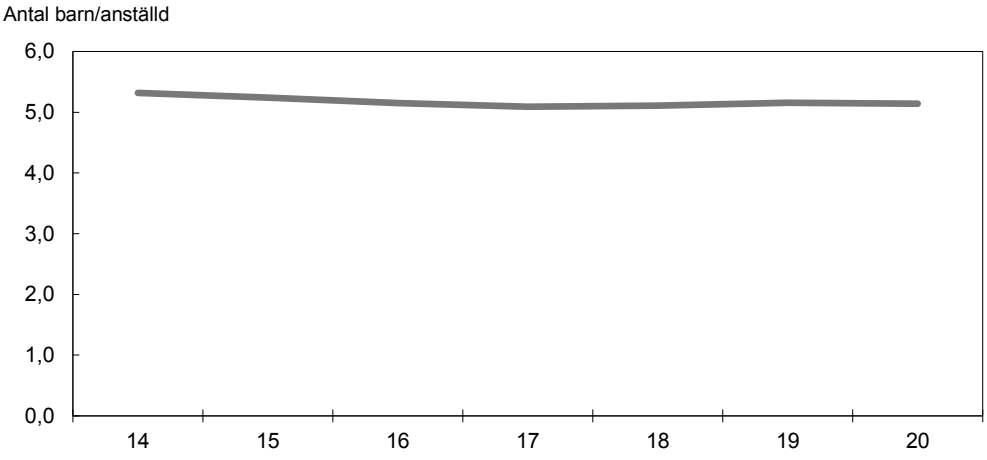
3.8 Resultatredovisning

Personalsituationen i förskolan och fritidshemmet

Förskolan

Antalet anställda i arbete med barn i förskolan uppgick 2020 till 100 666 heltidstjänster, en minskning med 577 heltidstjänster (0,6 procent) sedan föregående år. Under samma period minskade antalet barn i förskolan med 4 480, en minskning med 0,9 procent. Andelen deltagande barn var dock densamma som föregående år. Detta innebär att antalet barn per anställd (heltidstjänst) minskat med 0,1 barn sedan föregående år. I diagram 3.12 visas utvecklingen i antal barn per anställd sedan 2014.

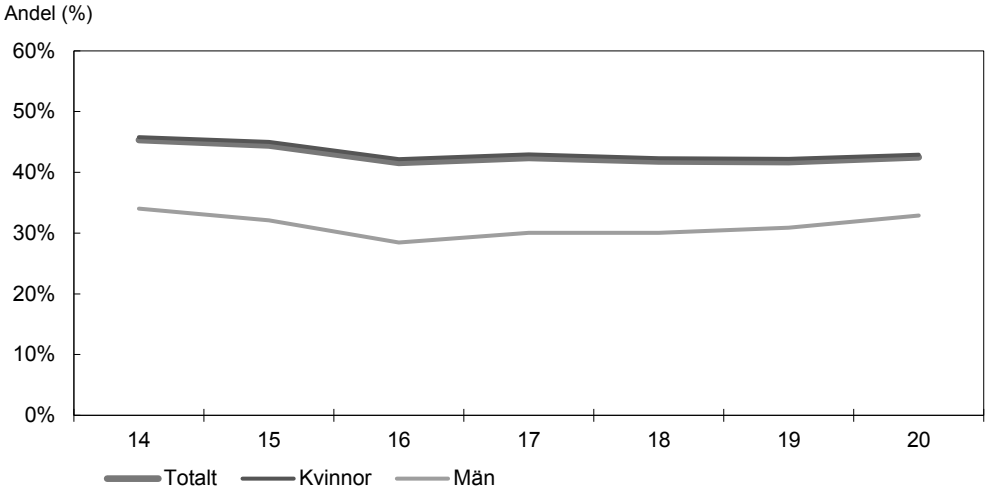
Diagram 3.12 Antal barn per anställd (heltidstjänst) i förskolan

Anm.: Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola in på individnivå. Tidigare lämnades uppgifterna på gruppnivå. Förändringen i hur uppgifterna samlas in kan påverka jämförbarheten av uppgifterna innan och efter 2014. Därför visas endast uppgifterna fr.o.m. 2014 i diagrammet.
Källa: Statens skolverk.

Könsfördelningen bland de anställda i förskolan är mycket ojämn och visar inga tecken på förändring över tid. Sedan 2014 har 96 procent av de anställda (heltidstjänster) varit kvinnor och 4 procent män. Av de anställda (heltidstjänster) i förskolan hade 43 procent en pedagogisk högskoleexamen 2020. Andelen med en pedagogisk högskoleexamen har ökat med 0,8 procentenheter sedan föregående år (se diagram 3.13). Andelen anställda (heltidstjänster) med en förskollärarlegitimation var 41 procent 2020.

Diagram 3.13 Andel anställda kvinnor respektive män (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i förskolan

Anm.: Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola in på individnivå. Tidigare lämnades uppgifterna på gruppnivå. Förändringen i hur uppgifterna samlas in kan påverka jämförbarheten av uppgifterna innan och efter 2014. Därför visas endast uppgifterna fr.o.m. 2014 i diagrammet.

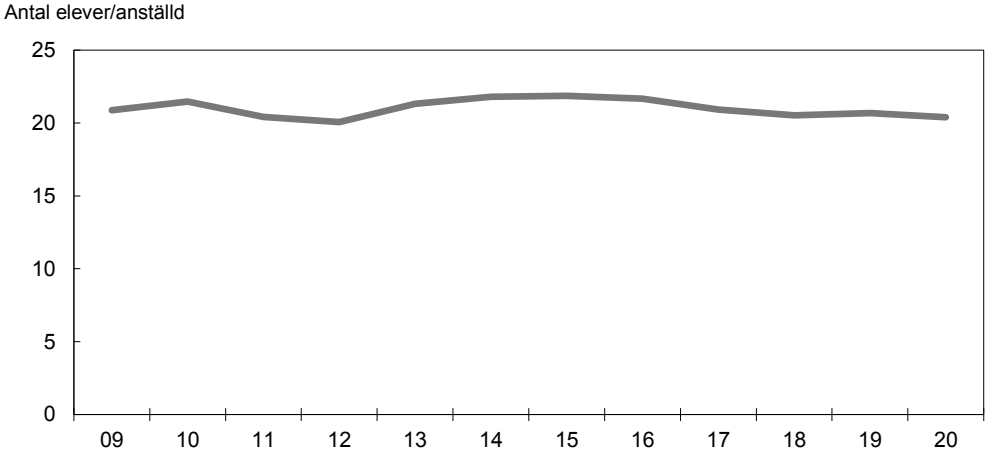
Källa: Statens skolverk.

Fritidshemmet

Antalet anställda i arbete med elever i fritidshemmet uppgick 2020 till 23 510 heltidstjänster, en minskning med 333 heltidstjänster (1,4 procent) sedan föregående år. Under samma period minskade antalet elever i fritidshemmet med 13 130, vilket innebär att antalet elever per anställd (heltidstjänst) minskade från 20,7 till 20,4 mellan 2019 och 2020. Andelen barn som var inskrivna i fritidshemmet minskade under 2020 vilket kan vara en effekt av pandemin och fler hemarbetande föräldrar.

Könsfördelningen bland de anställda i fritidshemmet har under den senaste femårsperioden blivit mer jämn. Av de anställda (heltidstjänster) var 68,3 procent kvinnor 2020, en minskning med 4,9 procentenheter sedan 2015.

Diagram 3.14 Antal elever per anställd (heltidstjänst) i fritidshemmet

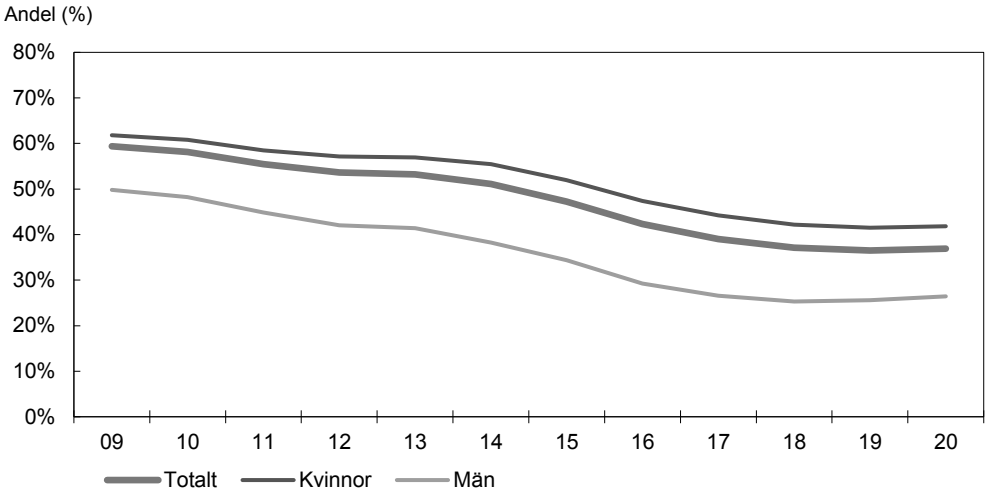

Källa: Statens skolverk.

Andelen anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen ökade för första gången sedan 2009. Av de anställda (heltidstjänster) hade 36,9 procent en

pedagogisk högskoleexamen 2020, vilket motsvarar en ökning med 0,4 procentenheter sedan 2019. För fritidshemmen saknas uppgifter om legitimationer.

Diagram 3.15 Andel anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i fritidshemmet

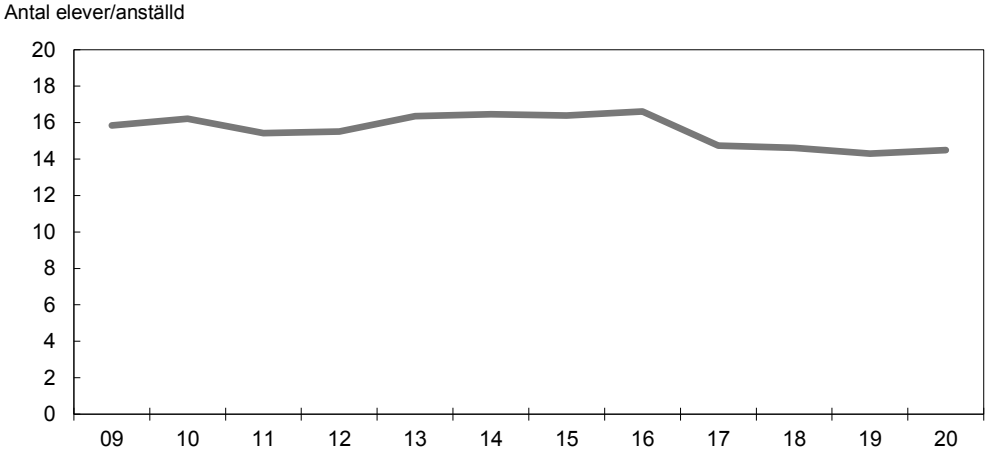
Källa: Statens skolverk.

Personalsituationen i de obligatoriska skolformerna

Förskoleklassen

Antalet anställda i arbete med elever i förskoleklassen uppgick läsåret 2020/21 till 8 512 heltidstjänster och personaltätheten var oförändrad jämfört med förra läsåret. I ett längre perspektiv har antalet elever per heltidsanställd minskat något i förskoleklassen.

Diagram 3.16 Antal elever per anställd (heltidstjänst) i förskoleklassen

Källa: Statens skolverk.

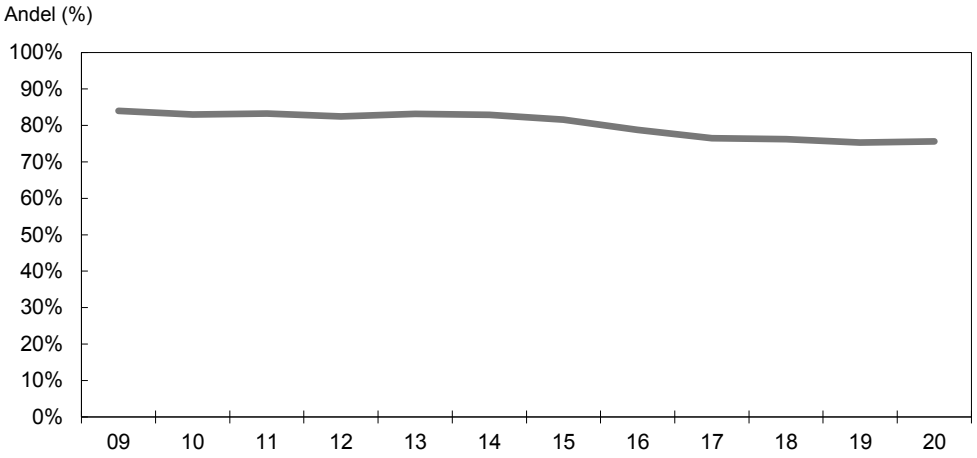
Könsfördelningen bland de anställda i förskoleklassen är ojämn och visar inga större tecken på förändring. Läsåret 2020/21 utgjorde kvinnorna 92 procent av de anställda i förskoleklassen.

Under de senaste åren har andelen heltidsanställda med en pedagogisk högskole-examen minskat i förskoleklassen, men mellan 2019/20 och 2020/21 ser man en liten

ökning av andelen heltidsanställda med en pedagogisk högskoleexamen från 75,3 till 75,6 procent.

Av de anställda i förskoleklassen som omfattas av legitimationskravet hade 86 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2020/21. Då räknas endast de lärare som har sin huvudverksamhet i förskoleklassen. En del av dem som arbetar i förskoleklassen arbetar även i andra verksamhetsformer.

Diagram 3.17 Andel anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i förskoleklassen

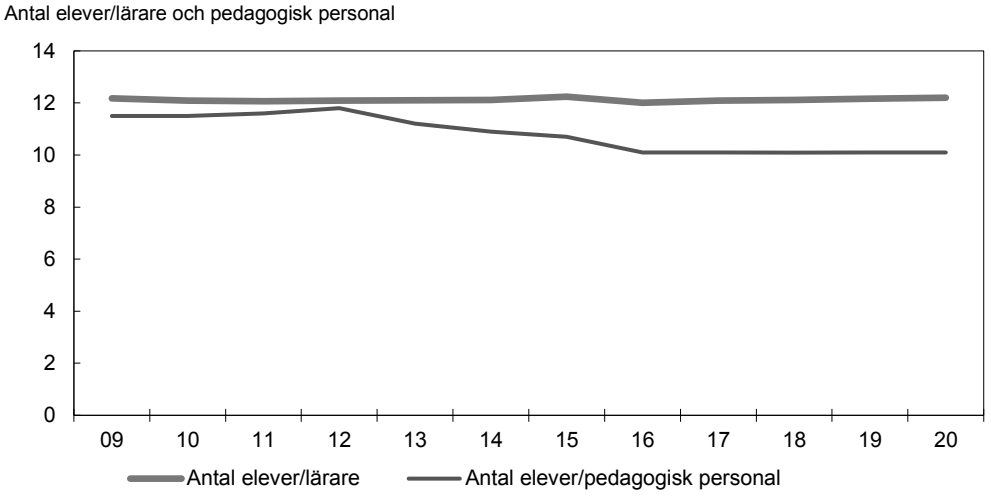

Källa: Statens skolverk.

Grundskolan

Antalet lärare i grundskolan uppgick läsåret 2020/21 till 90 055 heltidstjänster, en ökning med 744 heltidstjänster (0,9 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet annan pedagogisk personal i grundskolan med 18 311 heltidstjänster (0,4 procent). I den övriga pedagogiska personalen ingår bl.a. studiehandledare på modersmål (1 836 heltidstjänster) och lärarassistenter (2 104 heltidstjänster). Totalt sett ökade den pedagogiska personalen, alltså både lärare och annan pedagogisk personal, i grundskolan med 841 heltidstjänster, en ökning med 0,8 procent. Samtidigt ökade antalet elever i grundskolan med 10 826, vilket är en ökning med 1,0 procent. Elevökningen gjorde att grundskolans lärar- och personaltäthet var oförändrad jämfört med föregående läsår. Över den senaste tioårsperioden har dock personaltätheten ökat och antalet elever per pedagogisk personal minskat.

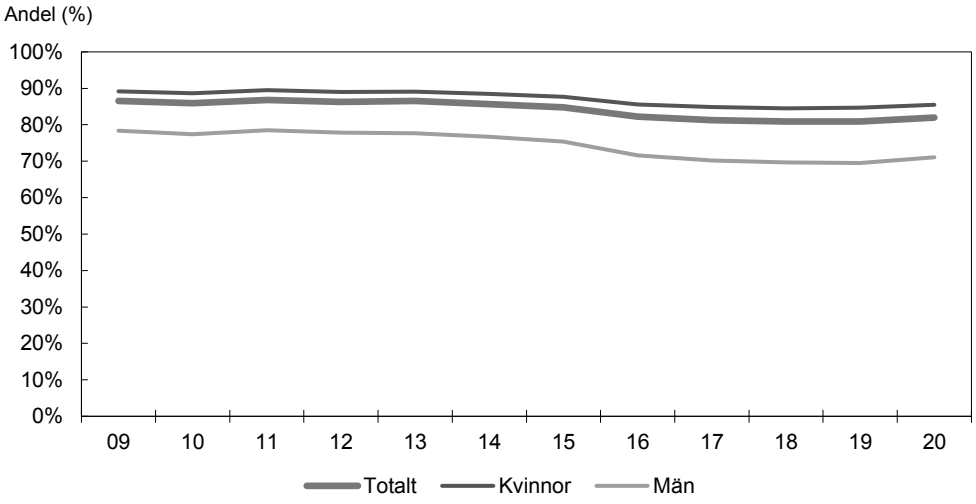
Diagram 3.18 Antal elever per lärare och per pedagogisk personal (heltidstjänst) i grundskolan

Källa: Statens skolverk.

Läsåret 2020/21 var 76 procent av lärarna i grundskolan kvinnor och 24 procent män. Den ojämna könsfördelningen bland lärarna i grundskolan har varit oförändrad under den senaste tioårsperioden. Andelen lärare i grundskolan med en pedagogisk högskoleexamen ökade till 82 procent läsåret 2020/21, vilket innebär ett trendbrott. Mellan läsåren 2013/14 och 2019/20 minskade andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen med 5,6 procent. Av de lärare i grundskolan som omfattas av legitimationskravet hade 70,9 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2020/21, en ökning med 0,8 procentenheter sedan föregående läsår.

Diagram 3.19 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i grundskolan

Källa: Statens skolverk.

Andelen lärare i grundskolan med en pedagogisk högskoleexamen varierade mellan kommunala huvudmän med som lägst 61 procent och som högst 99 procent läsåret 2020/21. Andelen lärare med en pedagogisk examen uppgick läsåret 2020/21 i kommunala skolor till 84,5 procent, en ökning med 1,2 procentenheter sedan föregående läsår. I fristående skolor var andelen läsåret 2020/21 69,7 procent, en ökning med 0,3 procentenheter sedan läsåret 2019/20.

Det finns skillnader i andelen behöriga lärare mellan olika ämnen. I tabell 3.6 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne.

Tabell 3.6 Andel legitimerade och behöriga lärare i grundskolan per årskurs och ämne

Andel (%)

Ämne	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Historia	64	66	80
Idrott och hälsa	66	76	79
Franska	25	59	78
Bild	48	56	77
Svenska	89	79	77
Tyska	12	57	77
Engelska	52	66	74
Musik	55	66	73
Matematik	87	78	72
Religionskunskap	63	64	70
Hem- och konsumentkunskap	16	50	68
Samhällskunskap	67	64	66
Biologi	73	68	66
Spanska	19	47	64
Slöjd	53	58	64
Kemi	69	66	64
Geografi	62	61	58
Fysik	69	66	58
Teknik	47	49	52

Anm.: Avser heltidstjänster. Ämnena är rangordnade efter högst andel legitimerade och behöriga lärare i årskurs 7–9.
Källa: Statens skolverk.

I årskurs 1–3 och årskurs 4–6 var andelen legitimerade och ämnesbehöriga lärare högst i svenska och matematik och i årskurs 7–9 var andelen legitimerade och ämnesbehöriga lärare högst i historia och idrott och hälsa.

Grundsärskolan

Antalet lärare i grundsärskolan uppgick läsåret 2020/21 till 3 214 heltidstjänster, en ökning med 200 heltidstjänster (7 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i grundsärskolan med 1 171, en ökning med 9,5 procent. Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) ökat med 0,1 sedan föregående läsår och därmed är uppe i 4,2 elever per lärare (heltidstjänst).

Könsfördelningen bland lärarna i grundsärskolan är ojämn och detta förhållande har varit oförändrat över tid. Av lärarna var 85 procent kvinnor och 15 procent män läsåret 2020/21. Andelen lärare i grundsärskolan med en pedagogisk högskoleexamen fortsätter att minska. Läsåret 2020/21 hade 82,9 procent en pedagogisk högskoleexamen, en minskning med 0,1 procentenheter sedan föregående läsår. Av lärarna i grundsärskolan som läsåret 2020/21 omfattades av legitimationskravet hade 15,7 procent legitimation och behörighet.

Specialskolan

Antalet lärare i specialskolan uppgick läsåret 2020/21 till 235 heltidstjänster, en ökning med 18 heltidstjänster (8,2 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade elevantalet med 21 elever, en ökning med 3,0 procent. Detta innebär att antalet

elever per lärare (heltidstjänst) har minskat från 3,2 till 3,1 det senaste läsåret. Könsfördelningen bland lärare i specialskolan är ojämn. Läsåret 2020/21 var 85 procent av lärarna kvinnor, vilket innebär en ökning av andelen kvinnliga lärare med 5 procentenheter jämfört med föregående läsår. Läsåret 2020/21 var andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen i specialskolan 82,2 procent, en ökning med 1,4 procentenheter sedan föregående läsår. Andelen lärare med legitimation och relevant behörighet var 36 procent läsåret 2020/21, en ökning med 2,3 procentenheter sedan föregående läsår.

Sameskolan

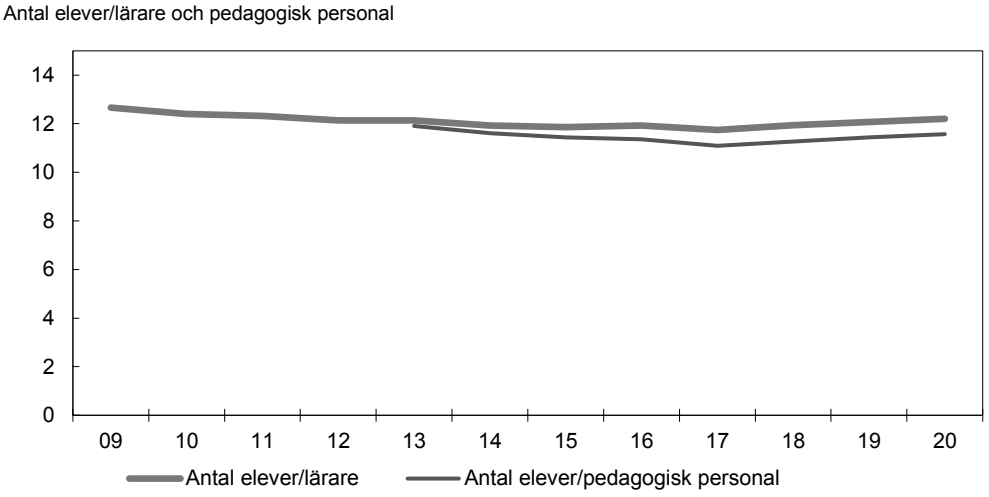
Antalet lärare i sameskolan motsvarade 29 heltidstjänster läsåret 2020/21, och antalet elever var 174. Detta innebär att lärartätheten i sameskolan var 6,0 elever per lärare (heltidstjänst). En majoritet av lärarna i sameskolan är kvinnor. Läsåret 2020/21 var 97 procent av lärarna kvinnor och 3 procent män. Läsåret 2020/21 var andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen 76 procent, en ökning med 8 procentenheter sedan föregående läsår. Uppgifter om andelen lärare med legitimation och relevant behörighet saknas för sameskolan.

Personalsituationen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Gymnasieskolan

Antalet lärare i gymnasieskolan uppgick läsåret 2020/21 till 29 459 heltidstjänster, en ökning med 48 heltidstjänster (0,2 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade det totala antalet pedagogisk personal i gymnasieskolan med 142 heltidstjänster, en ökning med 0,4 procent. I den övriga pedagogiska personalen ingår bl.a. studiehandledare på modersmål (209 heltidstjänster) och lärarassistenter (373 heltidstjänster). Antalet elever i gymnasieskolan har ökat med 5 843 sedan föregående läsår, en ökning med 1,6 procent. Som framgår av diagram 3.20 innebär detta att antalet elever per lärare har ökat med 0,1 och att antalet elever per pedagogisk personal har ökat med 0,2 det senaste läsåret.

Diagram 3.20 Antal elever per lärare och per pedagogisk personal (heltidstjänst) i gymnasieskolan

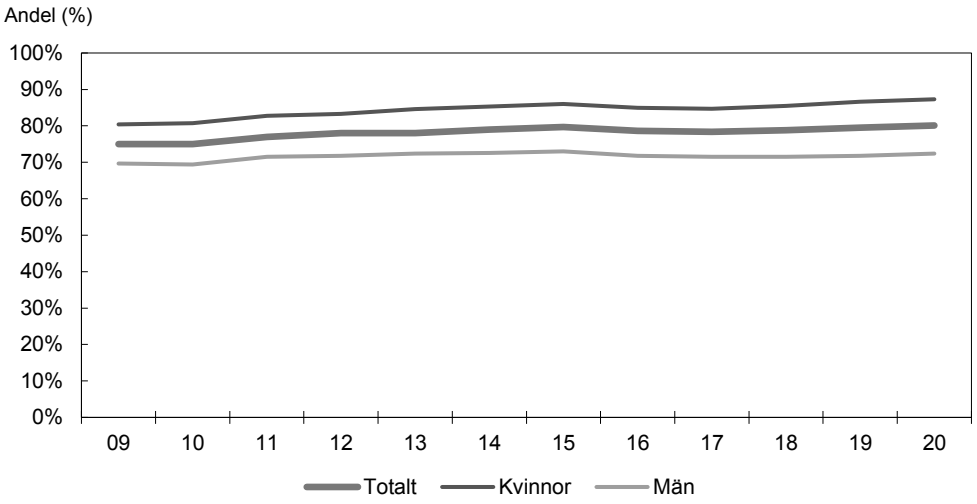

Källa: Statens skolverk.

Läsåret 2020/21 var 52 procent av lärarna i gymnasieskolan kvinnor och 48 procent var män. Könsfördelningen bland lärarna i gymnasieskolan har inte ändrats de senaste fyra läsåren. Andelen lärare i gymnasieskolan med en pedagogisk högskoleexamen har ökat med 0,6 procentenheter sedan föregående läsår och var 80,1 procent läsåret

2020/21, se diagram 3.21. Av de lärare i gymnasieskolan som omfattas av legitimationskravet hade 82,4 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2020/21, vilket är en ökning med 0,8 procentenheter sedan föregående läsår. I gymnasieskolan omfattas bl.a. lärare i yrkesämnen av ett undantag från kravet på legitimation.

Diagram 3.21 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i gymnasieskolan

Källa: Statens skolverk.

Gymnasieskolor finns i nära 90 procent av landets kommuner. En stor del av skolenheterna är fristående, 35 procent. Läsåret 2020/21 var andelen lärare med en pedagogisk examen 83,3 procent i kommunala gymnasieskolor och 71,5 procent i fristående gymnasieskolor. Bland de kommunala gymnasieskolorna finns det statistik om hur det skiljer mellan olika kommuner. Andelen varierar med som lägst 13 procent och som högst 100 procent läsåret 2020/21. Motsvarande uppgifter saknas för fristående skolor.

Andelen behöriga gymnasielärare skiljer sig stort mellan olika vanliga ämnen. Som framgår av tabell 3.7 var andelen behöriga lärare läsåret 2020/21 störst i ämnena historia, svenska och biologi och minst i svenska som andraspråk och teknik. Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för lärare i yrkesämnen respektive modersmål redovisas dessa inte.

Tabell 3.7 Andel legitimerade och behöriga lärare i gymnasieskolan per ämne

Andel (%)

Ämne	
Historia	91
Svenska	90
Biologi	89
Engelska	88
Religionskunskap	87
Kemi	86
Samhällskunskap	86
Musik	86
Fysik	84
Tyska	83
Franska	81
Matematik	81

Psykologi	80
Spanska	79
Bild	79
Idrott och hälsa	78
Geografi	76
Filosofi	69
Naturkunskap	69
Teknik	53
Svenska som andraspråk	46

Anm.: Avser heltidstjänster. Ämnena är rangordnade efter störst andel legitimerade och behöriga lärare i gymnasieskolan.

Källa: Statens skolverk.

Gymnasiesärskolan

Antalet lärare i gymnasiesärskolan uppgick läsåret 2020/21 till 1 661 heltidstjänster, en ökning med 1 heltidstjänster (0,06 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i gymnasiesärskolan med 198 elever (3,1 procent). Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har ökat med 0,2 från 3,8 till 4,0 elever per lärare. Läsåret 2020/21 var 71 procent av lärarna kvinnor och 29 procent män. I gymnasiesärskolan hade 81 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2020/21, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår. Av lärarna i gymnasiesärskolan som omfattas av legitimationskravet hade 19 procent en legitimation och relevant behörighet läsåret 2020/21, en ökning med 1 procentenhet sedan föregående läsår.

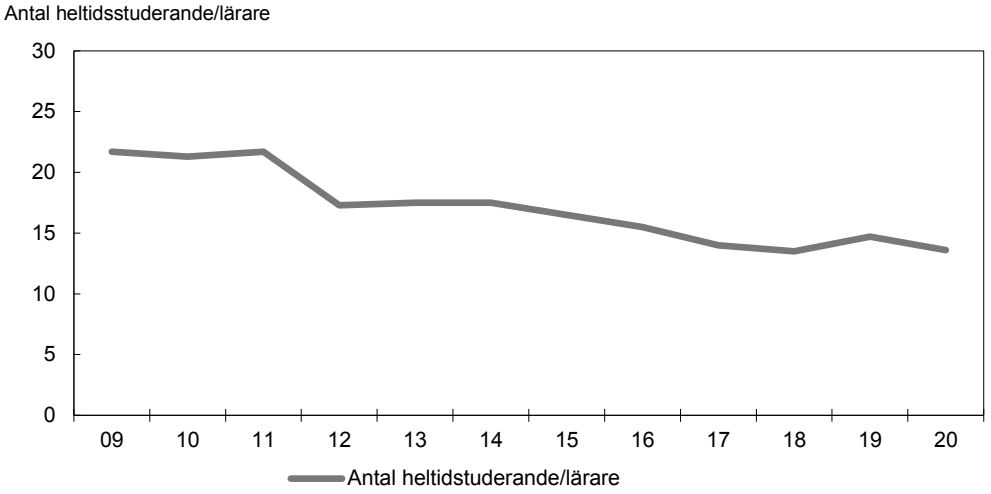
Personalsituationen i vuxenutbildningen

Vuxenutbildningen som ingår i skolväsendet består av kommunal vuxenutbildning (komvux). Sedan den 1 juli 2016 respektive den 1 juli 2020 ingår utbildning i svenska för invandrare (sfi) och särskild utbildning för vuxna (särvux) i komvux, men i det följande redovisas särvux, sfi och övrig komvuxutbildning var för sig.

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Antalet lärare i komvux uppgick läsåret 2020/21 till 3 175, en ökning med 192 heltidstjänster (6,4 procent) sedan föregående läsår. Uppgifterna avser lärare som arbetar i komvux som anordnas av kommunerna. Lärare som undervisar i verksamhet som bedrivs av en annan anordnare på entreprenad omfattas inte av statistiken. Antalet heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänster) har minskat sedan föregående läsår från 14,7 till 13,6, se diagram 3.22. Även dessa uppgifter avser komvux i kommunal regi. Utvecklingen inom den kommunala vuxenutbildningen går mot alltmer upphandlad utbildning. Andelen kursdeltagare inom komvux som läser hos en extern utbildningsanordnare har fördubblats på tio år och uppgick 2018 till 51 procent. I och med den stora andelen externa utbildningsanordnare är det möjligt att uppgifter om kommunala anordnare inte ensamma kan användas för att dra slutsatser om utvecklingen.

Diagram 3.22 Antal heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänst) i komvux (exklusive särvux och sfi)

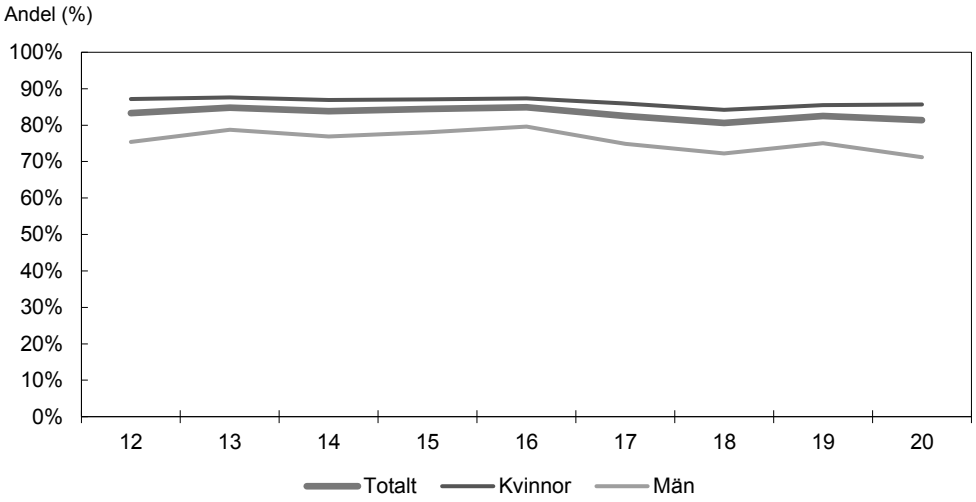

Anm.: Diagrammet omfattar endast heltidsstuderande elever och lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet.

Källa: Statens skolverk.

Läsåret 2020/21 var 70 procent av lärarna i komvux kvinnor och 30 procent män. Andelen kvinnor har minskat och andelen män har ökat med 1 procentenhet sedan föregående läsår. Som framgår av diagram 3.23 har andelen lärare i komvux med en pedagogisk högskoleexamen minskat med 1,1 procentenheter sedan föregående läsår. Läsåret 2020/21 hade 81,4 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen. Uppgifterna redovisas endast för anordnare av vuxenutbildning i kommunal regi från 2012 och framåt. Av de lärare som omfattas av legitimationskravet var 78,0 procent av lärarna som undervisar i komvux på grundläggande nivå behöriga att undervisa i sina ämnen, medan 75,2 procent av lärarna som undervisar på den gymnasiala nivån var behöriga.

Diagram 3.23 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i komvux (exklusive särvux och sfi)

Anm.: Diagrammet omfattar endast lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet.

Källa: Statens skolverk.

Som framgår av tabell 2.10 finns det betydande skillnader i andelen kommunalt anställda behöriga lärare mellan olika ämnen. I komvux på grundläggande nivå var andelen behöriga lärare störst i biologi och minst i historia. I komvux på gymnasial

nivå var andelen behöriga lärare störst i engelska och minst i svenska som andraspråk. Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för lärare i yrkesämnen respektive modersmål redovisas dessa inte.

Tabell 3.8 Andel legitimerade och behöriga lärare i komvux (exklusive särvux och sfi) per nivå och ämne

Andel (%)

Ämne	Grundläggande nivå	Gymnasial nivå
Engelska	84	95
Biologi	88	89
Historia	73	89
Svenska	82	83
Kemi	82	82
Matematik	85	81
Fysik	75	80
Psykologi		78
Filosofi		77
Samhällskunskap	78	75
Religionskunskap	82	75
Naturkunskap		69
Svenska som andraspråk	74	51

Anm.: Avser heltidstjänster. Endast ämnen med fler än tio tjänstgörande lärare redovisas i tabellen. Ämnena är rangordnade efter störst andel legitimerade och behöriga lärare på gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särvux)

Antalet lärare i särvux uppgick läsåret 2020/21 till 239 heltidstjänster, vilket är en minskning med 7,0 procent jämfört med föregående läsår. Under samma period minskade antalet elever i särvux med 245 elever (7,0 procent). Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) är i snitt 13,7 elever per lärare, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår. Av lärarna i särvux var 83 procent kvinnor och 17 procent män läsåret 2020/21. Detta innebär en ökning av andelen män med 1 procentenhet sedan föregående läsår. Läsåret 2020/21 var andelen lärare i särvux med en pedagogisk högskoleexamen 89,5 procent, en minskning med 0,3 procentenhet sedan föregående läsår. Av lärarna i särvux hade 37 procent legitimation och relevant behörighet läsåret 2020/21.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet lärare i sfi uppgick läsåret 2020/21 till 2 924 heltidstjänster, en minskning med 165 heltidstjänster (5,3 procent) sedan föregående läsår. Antalet elever per lärare har minskat något sedan föregående läsår, från 24,6 till 23,9. Läsåret 2020/21 var 83 procent av lärarna i sfi kvinnor och 17 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor med 1 procentenhet sedan föregående läsår. Av lärarna i sfi hade 80 procent en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2020/21, vilket är en ökning sedan föregående läsår med 4 procentenheter. Andelen lärare i sfi med legitimation och relevant behörighet var 51 procent läsåret 2020/21. Detta är en ökning med 6 procentenheter sedan föregående läsår.

Lärar- och förskollärarutbildning

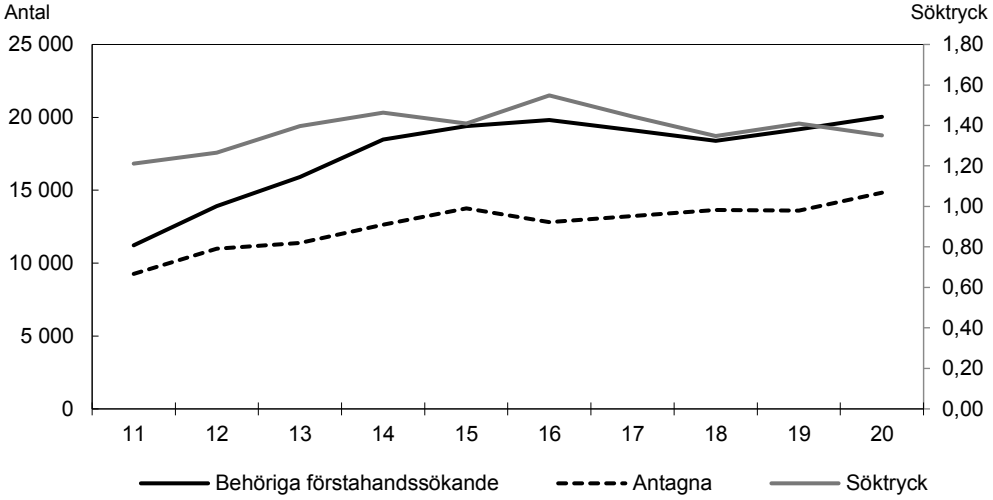
I det här avsnittet redovisas utvecklingen av antalet sökande och antagna till utbildningsprogram som leder till förskollärar- eller lärarexamen, dvs. folkhögskollärarexamen, förskollärarexamen, grundlärarexamen, speciallärarexamen, special-

pedagogexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen och den tidigare lärarexamen. Även utvecklingen av antalet nybörjare på de olika programmen och antalet examinerade lärare och förskollärare redovisas.

Sökande och antagna

I diagram 3.24 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till lärar- och förskollärarutbildningarna höstterminerna 2011–2020. Antalet behöriga förstahandssökande har ökat kraftigt sedan lärar- och förskollärarutbildningarna gjordes om 2011. Antalet behöriga förstahandssökande höstterminen 2020 uppgick till drygt 20 000 personer, en ökning med 79 procent sedan 2011 och det är det högsta antalet under hela tioårsperioden. När det gäller de förstahandssökande har andelen män de senaste åren legat konstant runt 25 procent. Höstterminen 2020 antogs 14 800 personer, vilket motsvarar en ökning med 60 procent sedan 2011 och det är det högsta antalet under de senaste tio åren. Av de antagna 2020 var 26 procent män och 74 procent kvinnor. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste åren.

Diagram 3.24 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till lärar- och förskollärarutbildningarna, höstterminerna

Anm.: Avser sökande och antagna till program för folkhögskollärarexamen, förskollärarexamen, grundlärarexamen, speciallärarexamen, specialpedagogexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen och lärarexamen. Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Jämfört med höstterminen 2019 har antalet antagna ökat mest till ämneslärarutbildningen och grundlärarutbildningen där antal antagna ökat med 13 procent respektive 10 procent. Det är också fler antagna till förskollärarutbildningen där antalet ökat med 9 procent.

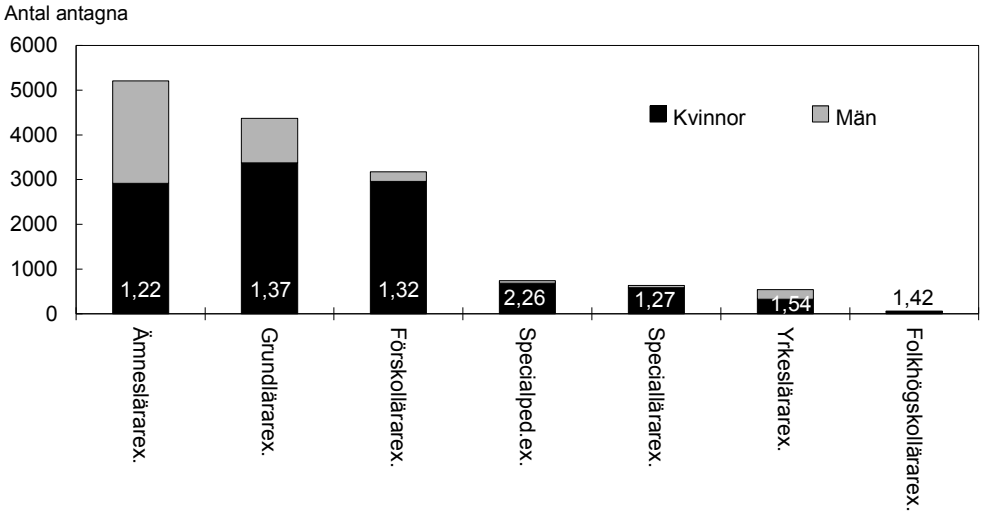
Ett vanligt sätt att mäta efterfrågan på en utbildning är genom söktrycket. Söktrycket avser antalet behöriga förstahandssökande per antagen student. I och med att måttet relaterar till antalet antagna påverkas söktrycket om antalet antagna ökar (eller minskar). Om antalet antagna ökar kan söktrycket minska utan att benägenheten att söka till utbildningen förändrats. Om man vill studera utvecklingen av intresset över tid för en utbildning är det bra att analysera söktrycket tillsammans med antalet sökande och antalet antagna. Söktrycket kan dock visa om efterfrågan på en utbildning är större än utbudet. Höstterminen 2020 var söktrycket 1,35 behöriga förstahandssökande per antagen till program inom pedagogik och lärarutbildning.

Det finns skillnader i antal sökande, antal antagna och söktryck mellan olika program. I diagram 3.25 visas antal antagna och söktryck för vissa program höstterminen 2020.

Antalet antagna är störst för ämneslärarutbildningen. Där är också könsfördelningen bland de antagna jämnast med 56 procent kvinnor och 44 procent män. Även bland antagna till yrkeslärarutbildningen är könsfördelningen relativt jämn med 61 procent kvinnor och 39 procent män. När det gäller övriga utbildningar är en stor del av de antagna kvinnor. Mest skev är könsfördelningen bland antagna till förskollärarutbildningen, speciallärarutbildningen och specialpedagogutbildningen där 9 av 10 antagna var kvinnor.

Söktrycket skiljer sig åt mellan de olika programmen. Specialpedagogutbildningen hade högst söktryck med 2,26 behöriga förstahandssökande per antagen. Ämneslärarutbildningen hade lägst söktryck med 1,22 behöriga förstahandssökande per antagen. Det var dock ett högt söktryck när det gäller den kompletterande pedagogiska utbildningen som är en kort utbildning för dem som redan läst skolämnen på högskolenivå och som leder till ämneslärarexamen. Höstterminen 2020 gick det 2,3 behöriga sökande per antagen.

Diagram 3.25 Antal antagna och söktryck per yrkesexamensprogram, höstterminen 2020

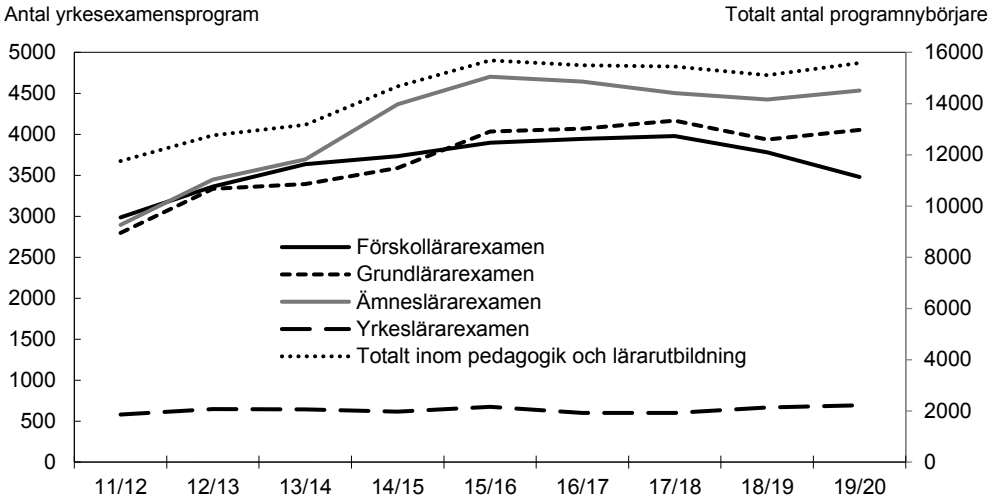
Anm.: Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen och siffrorna i varje stapel anger söktryck.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Programnybörjare

I diagram 3.26 redovisas antalet programnybörjare per vissa program läsåren 2011/12–2019/20, alltså de som har blivit antagna och också påbörjat utbildningen. Totalt sett var det närmare 15 600 programnybörjare på lärar- och förskollärarutbildningarna läsåret 2019/20, vilket var en ökning med 470 personer eller 3 procent jämfört med föregående läsår. Antalet programnybörjare ökade på alla lärarutbildningar utom på utbildningen mot förskollärare.

Diagram 3.26 Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram

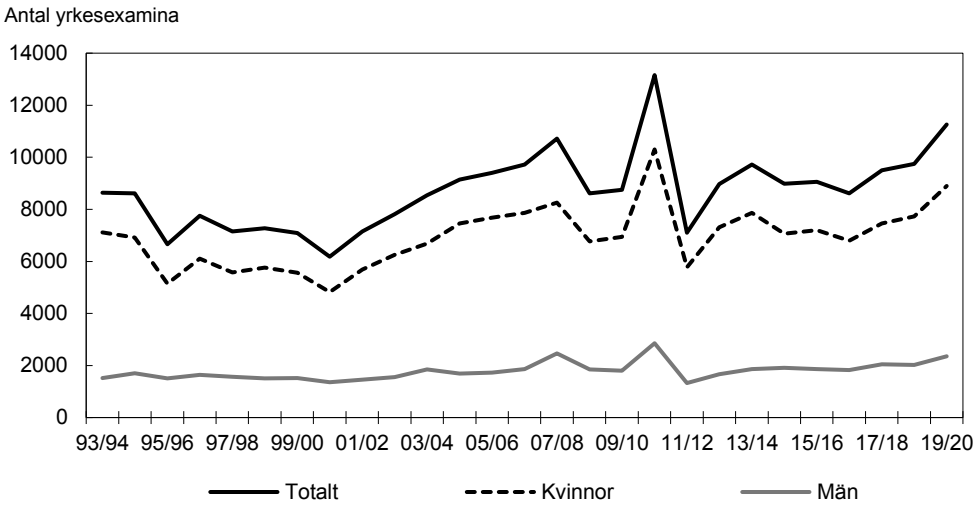
Anm.: På sekundäraxeln visas totalt antal programnybörjare på yrkesexamensprogram inom pedagogik och lärarutbildning (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen, folkhögskollärarexamen, speciallärarexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad lärarexamen).

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Examinerade lärare och förskollärare

Diagram 3.27 visar antalet lärar- och förskollärarexamina som utfärdats sedan läsåret 1993/94. Under perioden har i genomsnitt 8 700 personer per år fått en sådan examen. Antalet examinerade var som lägst 2000/01 med omkring 6 200 examina medan antalet var som högst 2010/11 med närmare 13 200 examina. Att så många examinerades då har sannolikt att göra med det krav på legitimation för lärare och förskollärare som infördes 2011. Läsåret 2019/20 examinerades närmare 11 300 lärare och förskollärare, en ökning med 1 500 personer eller 15 procent sedan föregående läsår. En förklaring till ökningen är fler nybörjare på de olika lärarprogrammen sedan 2011 som nu börjar synas i examensstatistiken. En annan förklaring är en effektivisering i samband med införandet av ett nytt studiedokumentationssystem som har gjort att studenterna får sina examensbevis snabbare. Antalet examinerade har ökat generellt i hela högskolan.

Diagram 3.27 Antal lärar- och förskollärarexamina

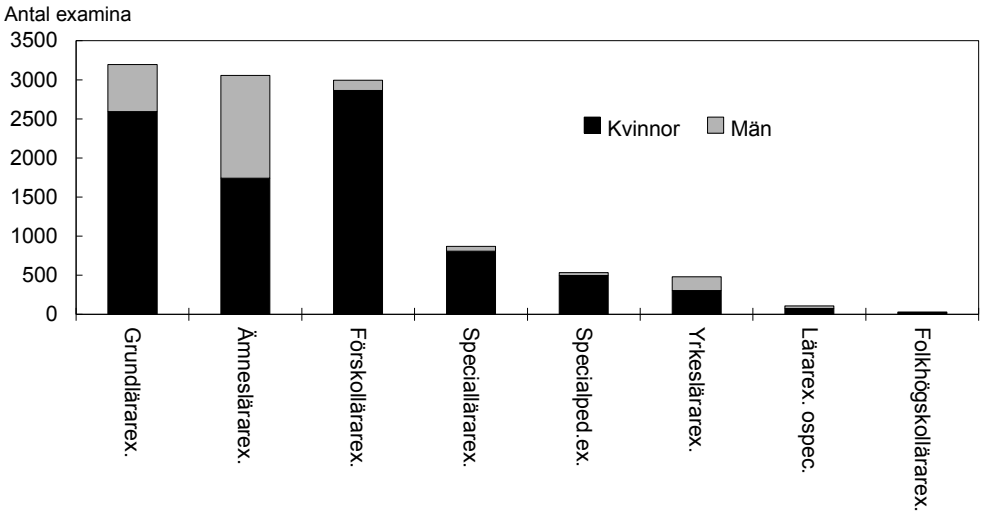
Anm.: Avser lärarutbildning för förskola och fritidsverksamhet, lärarutbildning för grundskolans lägre åldrar, ämneslärarutbildning, lärarutbildning i yrkesämne och praktiskt/estetiskt ämne, pedagogik och lärarutbildning, övrig/ospecificerad utbildning.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 3.28 visar antalet examinerade efter typ av vissa examina. Grundlärarexamen gick läsåret 2019/20 om förskollärarexamen som vanligaste examen. Antalet examinerade har ökat med 21 procent sedan läsåret 2018/19. Näst vanligaste examen var ämneslärarexamen som också har ökat mycket det senaste läsåret (14 procent) liksom antalet med en förskollärarexamen (11 procent). Allra mest har antalet examinerade speciallärare ökat (44 procent).

Könsfördelningen är ojämn bland de examinerade med totalt 79 procent kvinnor och 21 procent män. Jämnast var könsfördelningen bland examinerade ämneslärare med 57 procent kvinnor och 43 procent män. Av dem med förskollärarexamen var 96 procent kvinnor och 4 procent män.

Diagram 3.28 Antal examina efter typ av yrkesexamen 2019/20

Anm.: Ämneslärarexamen avser ämneslärarexamen mot gymnasieskolan och grundskolan 7–9. Den innehåller även lärarexamen mot ämneslärare (den tidigare lärarutbildningen). Grundlärarexamen avser både grundlärarexamen mot f–3 och 4–6. Den innehåller även lärarexamen för grundskolans lägre åldrar (den tidigare lärarutbildningen). Lärarexamen ospecificerad innehåller övriga lärarexamina.

Källa: Statistiska centralbyrån.

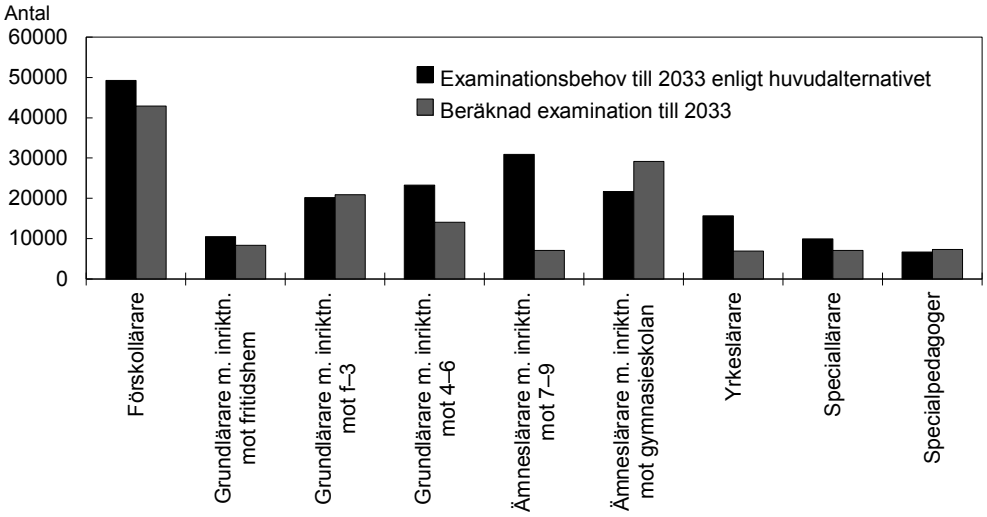
Lärar- och förskollärarförsörjning

Skolverket har i uppdrag att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram återkommande prognoser över skolväsendets behov av lärare och förskollärare (U2016/02335). Uppdraget redovisades första gången i december 2017 och därefter i december 2019 och ska även redovisas i december 2021.

Skolverkets lärarprognos 2019

Som diagram 3.29 visar väntas examinationsbehovet kraftigt överstiga den beräknade examinationen till 2033. Antalet examinerade beräknas uppgå till ca 144 000 personer fram till 2033, vilket motsvarar en årlig examination på ca 9 600. Samtidigt beräknas det framtida examinationsbehovet vara ca 189 000, vilket motsvarar en årlig examination på 12 600. Det betyder att närmare 45 000 behöriga lärare och förskollärare kan komma att saknas 2033. Det skulle innebära en lärarbrist på 36 000, en brist på förskollärare på 6 000 och en brist på lärare i fritidshem på drygt 2 000. För att undvika en framtida bristsituation skulle antalet examinerade behöva öka med 3 000 per år.

Diagram 3.29 Beräknat examinationsbehov och beräknad examination efter inriktning på lärarutbildningen, 2019–2033

Källa: Statens skolverk.

Under förutsättning att examensfrekvenserna ligger kvar på nuvarande nivåer skulle antalet nybörjare behöva vara i genomsnitt 19 300 per år för att uppfylla det årliga examinationsbehovet på 12 600 lärare. Det är 30 procent fler än det beräknade årliga antalet nybörjare på 14 600 per år. Skolverket har även beräknat det årliga nybörjarbehovet om examensfrekvensen ökade med 10 procentenheter. I detta räkneexempel skulle det behövas 16 700 nybörjare varje år för att täcka behovet av lärare och förskollärare fram till 2033.

I prognosen antas en årlig examination motsvarande 9 600 lärare och förskollärare. Det är ett lägre antal än antalet examinerade läsåret 2019/20, då närmare 11 300 examinerades. Om antalet examinerade fortsätter att ligga på dessa nivåer eller högre så blir sannolikt den prognostiserade bristen 2033 på 45 000 lärare och förskollärare lägre.

I Skolverkets lärarprognos från 2019 ligger SCB:s befolkningsprognos från 2019 till grund. SCB:s senaste befolkningsprognos publicerades i april 2021. I den nya prognosen antas färre barn i förskoleåldrar och grundskoleåldrar än i den prognos som låg till grund för Skolverkets lärarprognos. Detta medför sannolikt att bristen 2033 kommer att vara lägre än 45 000.

Huvudmännens bedömning av personalsituationen

Enligt Arbetskraftsbarometern 2020 råder det brist på lärare inom många inriktningar, inte minst grundlärare med inriktning mot fritidshem och speciallärare och specialpedagoger. Det råder även stor brist på lärare i matematik och NO i årskurs 7–9, förskollärare och yrkeslärare. Bilden av lärarbristen har enligt arbetsgivarna inte förändrats nämnvärt 2020 jämfört med 2019. Arbetsgivarna uppger i något mindre utsträckning att det är brist på grundlärare med inriktning mot f–3 och 4–6.

Tabell 3.9 Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad och yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

Procent

	Nyutexaminerade			Yrkeserfarna		
	2010	2019	2020	2010	2019	2020
Förskollärarutbildning	36	67	70	66	70	70
Grundlärarutbildning: Fritidshem	75	83	82	72	76	91
Grundlärarutbildning: f–3 och 4–6	16	50	30	29	61	47

Ämneslärarutbildning årskurs 7–9: Matematik/NO	55	82	77	49	75	76
Ämneslärarutbildning årskurs 7–9: Språk/SO	32	63	62	43	60	61
Ämneslärarutbildning gymn.: Matematik/naturv.	38	49	49	56	38	50
Ämneslärarutbildning gymn.: Hist/samh/religion	1	14	9	4	8	39
Ämneslärarutbildning gymn.: Språk	19	38	25	22	33	30
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	43	62	82	28	66	77
Yrkeslärarutbildning		79	69		62	51

Källa: Statistiska centralbyrån.

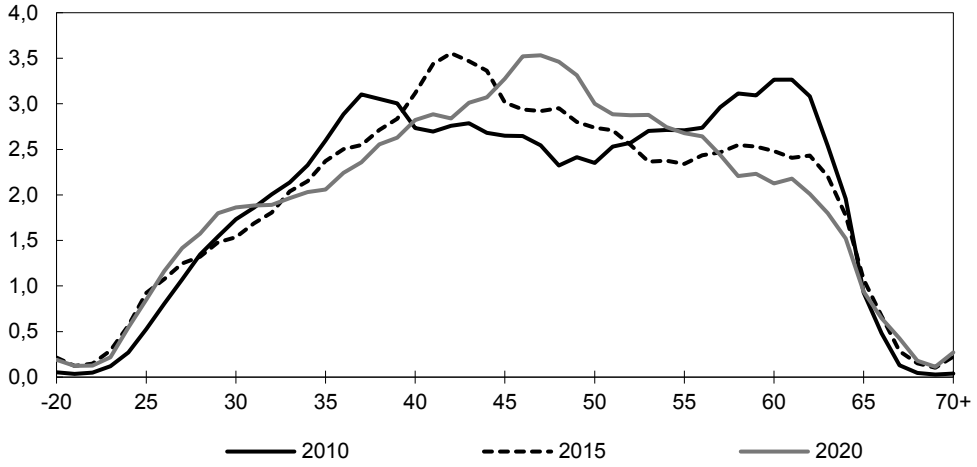
Orsaker till personalbristen

Lärartillgången påverkas av befolkningsutvecklingen, hur många som väljer att bli lärare och förskollärare, hur många som går i pension och hur många som väljer att stanna kvar i yrket. En betydande orsak till den nuvarande lärarbristen och den beräknade framtida tilltagande bristen är att för få lärare examineras i förhållande till ökningen av antalet barn och elever. Antalet barn och elever har sedan 2011 ökat med drygt 450 000 eller 18 procent. Detta innebär att även om fler har påbörjat lärarutbildningarna de senaste åren har antalet barn och elever ökat snabbare.

Antalet lärare som går i pension kan också påverka lärarsituationen. För tio år sedan såg åldersstrukturen bland lärarna annorlunda ut än i dag. Då var betydligt fler äldre. Detta har medfört att relativt många lärare har gått i pension den senaste tioårsperioden, något som har bidragit till lärarbristen. Det är inte lika många pensionsavgångar att vänta den närmaste tioårsperioden (se diagram 3.30).

Diagram 3.30 Lärarnas åldersstruktur

Procentuell fördelning

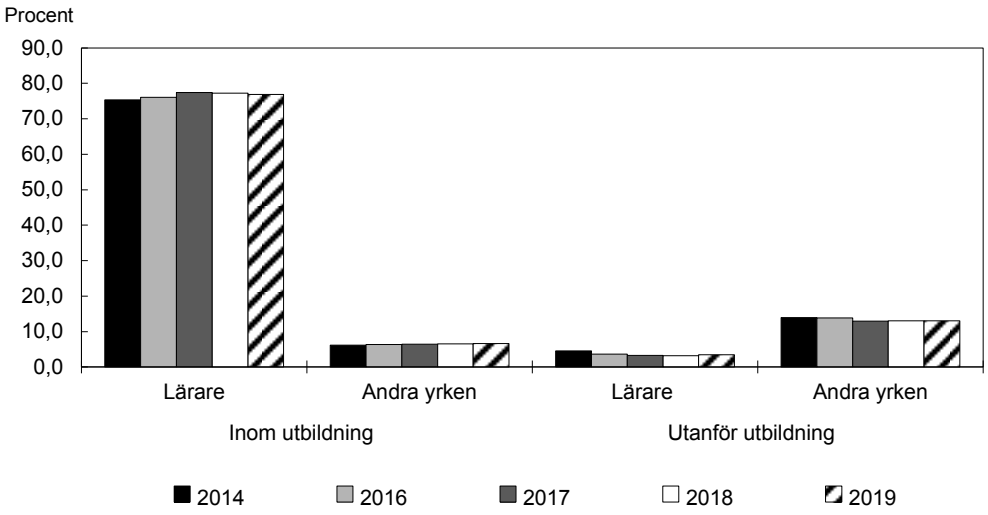
Anm.: Avser tjänstgörande lärare i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och komvux (inkl. särvux och sfi).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Lärarbristen har sannolikt medfört att fler lärare arbetar längre upp i åldrarna. År 2010 innehades 2 000 heltidstjänster av lärare som var 65 år eller äldre. Fem år senare var antalet 3 100 heltidstjänster och som mest var antalet 2018 med drygt 4 000 heltidstjänster. År 2020 minskade antalet till 3 600 heltidstjänster. En annan faktor som kan påverka lärarsituationen är antalet lärare som väljer att stanna kvar i yrket. SCB har kartlagt var på arbetsmarknaden som de med lärarutbildning finns. Det visar sig att de flesta lärarutbildade 2019 finns inom utbildningsbranschen, 84 procent. Det är samma andel som för 2018. Ytterligare 3 procent arbetade som lärare inom andra branscher än utbildning. Det betyder att 13 procent av de lärarutbildade, eller närmare 29 000 personer, arbetade inom yrken utanför utbildningsbranschen. Det är vanligare att

lärarutbildade män arbetar i andra yrken utanför utbildningsbranschen än att lärarutbildade kvinnor gör det, 19 procent jämfört med 11 procent. De vanligaste branscherna är offentlig förvaltning, social omsorg och hälso- och sjukvård. Närmare hälften arbetade inom dessa branscher. En studie från IFAU visar att andelen kvarvarande lärare har varit tämligen stabil över tid. Detsamma visar en studie från SCB. Enligt dessa studier är andelen kvarvarande lärare i stort sett densamma som på 1980- och 1990-talet.

Diagram 3.31 Fördelning av lärarutbildade efter arbete inom respektive utanför utbildning

Anm.: Till utbildningsbranschen hör högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolan, gymnasieskolor, grundskolor, förskolor, kulturskolor och övriga utbildningsinstitut. Till lärare räknas personer som har yrken med krav på fördjupad högskolekompetens inom utbildning. Hit hör universitets- och högskolelärare, gymnasielärare, grundskollärare, fritidspedagoger, förskollärare och andra pedagoger med teoretisk specialistkompetens.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Statliga insatser

Utbyggnad av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) och yrkeslärarutbildningen

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) fyller en viktig funktion för personer som har ämneskunskaper och vill bli ämneslärare. Regeringen har de senaste åren tillfört medel till en utbyggnad av förskollärar- och lärarutbildningarna, inklusive en utbyggnad av KPU. Höstterminen 2020 var antalet sökande till KPU det högsta sedan utbildningen infördes.

Det råder stor brist på yrkeslärare. I spåren av pandemin med en förändrad arbetsmarknad har det blivit viktigare att tillvarata personer som har gedigna yrkeskunskaper och som vill skola om sig till yrkeslärare. För att ytterligare stärka förutsättningarna för omställning till läraryrket satsade regeringen i budgetpropositionen för 2021 därför också på en permanent utbyggnad av yrkeslärarutbildningen med ca 17 miljoner kronor per år som beräknas motsvara ca 175 helårsstudenter 2021. I budgetpropositionen för 2021 föreslogs även en särskild satsning på en masterutbildning för yrkeslärare i syfte att stärka kompetensen inom yrkeslärarutbildningen så att fler yrkeslärare kan bli behöriga för forskarutbildning.

Fler lärare med forskarutbildning

Den särskilda satsningen på KPU för personer med en examen på forskarnivå har haft ett högt söktryck och lockat fler forskarutbildade att bli lärare i t.ex. matematik, naturvetenskap och teknik. För att ytterligare öka antalet lärare med en examen på

forskarnivå i skolan föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att satsningen skulle förlängas och anslaget ökades med 7 miljoner kronor 2021 och med 23 miljoner kronor åren 2022–2026. Det innebär att ca 70 studenter per år kan antas till utbildningen.

Remiss av förslag för ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan

I januari 2021 remitterades promemorian Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301). I promemorian lämnas flera förslag som syftar till fler lärare och att underlätta för akademiker att ställa om till läraryrket. Bland annat föreslås en försöksverksamhet med en ny kortare KPU för både blivande grundlärare och ämneslärare. Utbildningen riktar sig till personer med en tidigare akademisk examen och omfattar pedagogik, ämnesstudier och verksamhetsförlagd utbildning. I promemorian föreslås att ett par lärosäten ska få i uppdrag att planera för och anordna utbildningen. Ett annat förslag är att den verksamhetsförlagda delen i alla lärarutbildningar ska stärkas genom att lärosätena ska använda sig av övningsskolor och övningsförskolor. I budgetpropositionen för 2020 fick satsningen ytterligare 10 miljoner kronor för att verksamheten med övningsskolor och övningsförskolor skulle kunna vidareutvecklas och utökas.

Fler obehöriga lärare och förskollärare kan få examen genom vidareutbildning av lärare och förskollärare (VAL). Genom VAL kan de som arbetar i skolan eller förskolan läsa in en behörighetsgivande lärar- eller förskollärarexamen. Regeringen beslutade i juni 2020 om en förordningsändring som skapar bättre möjligheter för fler att bli antagna till utbildningen. Nu kan de som inom ramen för en anställning medverkat i undervisningen i förskolan eller förskoleklassen studera upp till 120 högskolepoäng för att nå en förskollärarexamen. Dessutom har bestämmelserna om en kortare utbildning för de som har minst åtta års yrkeserfarenhet som lärare eller förskollärare utökats till att även omfatta de som medverkat i undervisningen i förskolan eller förskoleklassen. Bestämmelserna har också gjorts mer flexibla så att fler kan bedömas aktuella för studier inom VAL. Mot bakgrund av ändringarna föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att 22 miljoner kronor tillförs årligen under åren 2021–2024.

Stärkt verksamhetsförlagd utbildning i lärarutbildningarna

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) utgör en central del av lärarutbildningarna eftersom studenterna får tillfälle att tillämpa teoretiska kunskaper och utveckla praktiska färdigheter i yrkesutövningen. För att höja kvaliteten i VFU:n har regeringen permanentat försöksverksamheten som pågick med övningsförskolor och övningsskolor. Sedan 2020, då satsningen förstärktes med 10 miljoner kronor, får alla universitet och högskolor som bedriver lärarutbildning särskilda medel för verksamhet med övningsförskolor och övningsskolor inom förskollärar- och lärarutbildningarna. Syftet med övningsskolorna och övningsförskolorna är att bidra till att höja kvaliteten i VFU, bl.a. genom utbildade handledare och en högre koncentration av studenter.

Fortsatt satsning på forskarskolor för att stärka kvaliteten i utbyggnaden av lärar- och förskollärarutbildningarna

Lärosätenas forskningsanslag är en viktig förutsättning för utbildningarnas kvalitet, men regeringen anser att det även behövs riktade insatser mot forskarskolor. För lärarutbildningarna har medel till forskarskolor för anställda vid universitet och högskolor tillförts fr.o.m. 2017 och omfattar i dag 90 miljoner kronor. Mot bakgrund av den fortsatta utbyggnad av lärarutbildningarna som sker för att möta lärarbristen

finns ett stort behov hos flera lärosäten att stärka sin kompetensförsörjning inom lärarutbildningen. Universitetskanslersämbetet har också i nationella utvärderingar av lärarutbildningar visat att det vetenskapliga förhållningssättet behöver stärkas vid många utbildningar.

Försöksverksamhet med möjlighet till längre anställning för lärare i sfi

Andelen legitimerade och behöriga lärare inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) är och har varit låg de senaste åren även om andelen med legitimation och behörighet för sfi har ökat från 36,5 procent till 50,6 procent de senaste fem åren. Pågående insatser som Lärarlyftet och riktade statsbidrag är inte tillräckliga för att komma till rätta med detta problem. Det är därför angeläget att skapa förutsättningar som bidrar till att fler personer vill utbilda sig till legitimerade och behöriga lärare inom sfi. Riksdagen har beslutat att det ska vara möjligt att inrätta en ny försöksverksamhet med tidsbegränsade anställningar som innebär att obehöriga lärare som deltar i högskoleutbildning i svenska som andraspråk eller motsvarande utbildning ska få anställas som sfi-lärare under tre år (prop. 2020/21:152, bet. 2020/21:UbU19, rskr. 2020/21:309). Anställningstiden ska i vissa situationer kunna förlängas till högst fyra år.

Webbaserad utbildning för lärare som återvänder till yrket

Skolverket fick 2017 i uppdrag att utforma en webbaserad utbildning som syftar till att ge lärare och förskollärare som återvänder till yrket möjlighet att uppdatera sina kunskaper om styrdokument för svensk skola och förskola. Under perioden augusti 2018–april 2020 hade totalt 175 personer genomfört ett eller flera avsnitt i utbildningen. Antalet återvändande lärare är betydligt större. Deltagandet har skett på de återvändande lärarnas och förskollärarnas egna initiativ, utan stöd från t.ex. rektor och deltagarna ger i huvudsak en positiv bild av utbildningens kvalitet. Skolverket bedömer att man inte nått ut med utbildningen. Det relativt låga deltagandet kan därför bero på låg kännedom om kursen, kursens upplägg med krav på att följa varje moment samt tidsbrist hos målgruppen. Skolverket planerar att utveckla utbildningens upplägg för att bättre kunna möta de återvändande lärarnas och förskollärarnas individuella behov.

Lärarlyftet förlängt till och med 2025

Lärarlyftet syftar till att lärare med en behörighetsgivande lärarexamen ska bli behöriga i fler skolformer, ämnen och årskurser. Satsningen omfattar även möjligheter för lärare och förskollärare att läsa mot en speciallärarexamen. Uppdraget har förlängts flera gånger, bl.a. 2018 (U2018/00504) med ett år t.o.m. 2019. I regleringsbrevet avseende Statens skolverk för 2020 och i regleringsbrevet för 2021 har uppdraget förlängts på nytt. Detta innebar att det inte erbjöds några kurser inom Lärarlyftet under våren 2020. Nya Lärarlyftskurser påbörjades återigen hösten 2020. I budgetpropositionen för 2020 föreslog regeringen att det skulle avsättas medel för Lärarlyftet t.o.m. 2025.

Under hösten 2020 har 1 352 lärare deltagit i någon av de 93 kurser och utbildningar som inom ramen för Lärarlyftet pågått vid 20 lärosäten. 80 procent av deltagarna i de behörighetsgivande ämneskurserna och 89 procent i speciallärarutbildningarna är anställda av offentlig huvudman. Inga kurser eller utbildningar har avslutats under 2020 och därmed har heller inga personer kunnat få ytterligare behörighet utifrån deltagandet i Lärarlyftet 2020. De totala kostnaderna för genomförandet av Lärarlyftet under 2020 var 65 500 000 kronor.

Skolverket har tagit initiativ till och under 2020 genomfört en utvärdering av Lärarlyftet i syfte att bedöma om det är ändamålsenligt utformat. Skolverkets studie visar bl.a. att kortsiktiga förlängningar av Lärarlyftet har resulterat i högre kurstakt och minskat kurs- och utbildningsutbud, vilket har påverkat deltagandet negativt. Enligt studien försvårar mer omfattande kurser, kurser med hög studietakt och lärarbristen lärarnas möjlighet att delta i fortbildning. Studien visar också att huvudmännens ekonomiska förutsättningar skapar olika förutsättningar för deltagande och ett skäl som ofta anges till att lärare hoppar av fortbildningen är att de får begränsad eller ingen nedsättning av arbetstiden för att studera.

Fortsatt utveckling av professionsprogrammet

Ett professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare ska inrättas med grund i Utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioners slutbetänkande Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling (SOU 2018:17). Därför har promemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (U2021/03373) tagits fram inom Regeringskansliet som underlag för den konkreta utformningen av professionsprogrammet. Promemorian är för närvarande på remiss.

För att förbereda för inrättandet av professionsprogrammet lämnade regeringen i budgetpropositionen för 2020 förslag om att medel skulle avsättas fr.o.m. 2021 för ett första steg i införandet av ett professionsprogram (prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.6 och 3.7.1). I budgetpropositionen för 2021 föreslog regeringen att ytterligare medel för det fortsatta arbetet med att inrätta professionsprogram skulle avsättas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5.2 och 3.7.1).

Regeringen har i Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2021 (U2020/06613) gett myndigheten i uppdrag att genomföra insatser för fortsatta förberedelser av det framtida professionsprogrammet. Insatserna ska bl.a. innefatta en mentorsutbildning för en kvalitativ introduktionsperiod, en rekryteringsutbildning för blivande rektorer och kompetensutveckling för rektorer i praktisk organisation och arbetsmiljö. Insatserna ska ligga i linje med de förslag som Utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner lämnade i sitt slutbetänkande. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 15 mars 2022.

Ett samlat statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare

Ett samlat statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare infördes 2020. I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.5.3) redogörs för syftet med och konstruktionen av karriärstegsreformen och i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.6) beskrivs intentionen med en sammanslagning av de tre statsbidrag som dittills funnits för huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Beloppen som avsatts för statsbidrag för inrättande av karriärsteg har ökat över tid och det samlade statsbidraget beräknas framöver årligen uppgå till 1 852 miljoner kronor.

Skolverket har i regleringsbrevet för 2021 fått i uppdrag att utvärdera det samlade statsbidraget till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Skolverket ska särskilt följa upp hur den socioekonomiskt viktade delen av bidraget har nyttjats och bedöma om den bidragit till att öka jämlikheten och kunskapsresultaten. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 31 december 2023.

Utredning av klagomålshanteringen i skolväsendet

Statskontoret har på uppdrag av regeringen utrett klagomålshanteringen i skolväsendet. I rapporten Klagomålshanteringen i skolan (Statskontoret 2020:21) drar Statskontoret slutsatsen att huvudmännen kan hantera klagomål och åtgärda brister snabbare och på ett mer flexibelt sätt än Skolinspektionen. Det är till nytta för de berörda barnen och eleverna och ger upphov till mindre dokumentation för lärare och rektorer vilket minskar arbetsbelastningen. Statskontoret lämnar också flera förslag till åtgärder, bl.a. att Skolinspektionen bara ska utreda klagomål från enskilda om huvudmannen först har fått möjlighet att hantera dem eller om det finns särskilda skäl och att Skolinspektionen i annat fall ska överlämna ärendet till huvudmannen. Ett sådant förslag finns med i departementspromemorian Nationell plan för trygghet och studiero (Ds 2021:13). Promemorian har remitterats och förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

3.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Skolverkets statistik visar att antalet anställda i svensk skola har ökat de senaste åren. Totalt sett har personalen i de olika skolformerna ökat med drygt 35 200 heltidstjänster sedan läsåret 2014/15. I den statistiken ingår inte personalen i förskola, fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Däremot ingår fler kategorier än lärare, t.ex. skolledare, annan pedagogisk personal och studie- och yrkesvägledare.

Den bild som framträder av de indikatorer som används för att bedöma lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet är tudelad. Lärarbristen är fortfarande i allra högsta grad tydlig men det finns ändå sådant som tyder på en positiv utveckling under 2020. Totalt sett är antalet lärare och förskollärare relativt konstant 2020 jämfört med 2019. Antalet med en pedagogisk examen har dock ökat medan antalet utan pedagogisk examen har minskat. Antalet barn och elever i verksamhetsformerna har bara ökat marginellt vilket i stort sett innebär en oförändrad lärartäthet även om det utvecklats olika i olika verksamhetsformer.

Personalgruppen annan pedagogisk personal, dvs. personal som har pedagogiska arbetsuppgifter men som inte bedriver egen undervisning såsom exempelvis lärarassistenter och studiehandledare på modersmål, har fortsatt att öka. Denna utveckling tyder på att huvudmännen fortsätter att hantera lärarbristen genom att anställa annan personal som kan avlasta lärarna.

Resultatredovisningen visar också att det finns skillnader mellan kommuner och skolor i tillgången på utbildade lärare och förskollärare. Regeringen anser att detta är oroande och har därför genomfört satsningar riktade mot skolor med svåra förutsättningar. Vidare finns det skillnader i andelen behöriga lärare mellan olika ämnen och olika verksamhetsformer. Regeringen anser att det är angeläget att motverka bristen på behöriga lärare, särskilt i de verksamhetsformer och i de ämnen som under lång tid haft brist på lärare med relevant examen.

Skolverkets senaste lärarprognos från 2019 visar att bristen på lärare och förskollärare riskerar att uppgå till 45 000 år 2033. Regeringens satsningar på fler lärare och en ökad attraktionskraft för läraryrket är därför fortsatt mycket viktiga. Även om antalet examinerade förskollärare och lärare ännu inte är uppe i de nivåer som skulle behövas för att det inte ska uppstå en brist framöver är det ändå glädjande att antalet examinerade fortsatt att öka.

3.10 Politikens inriktning

Målet med regeringens politik när det gäller utgiftsområdet är att värna och utveckla Sveriges position som en ledande kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet. Huvudprioriteringarna för politiken är att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten i skolan. Inom kommunernas vuxenutbildning, yrkeshögskolan och högskolan ska hög kvalitet i utbildningarna prioriteras och fler ska ha möjlighet att studera. Det ska finnas goda möjligheter att utbilda sig oavsett var i landet man bor och kompetensförsörjningen ska förbättras. Den fria forskningen ska värnas samtidigt som forskningspolitiken ska svara mot globala och nationella samhällsutmaningar.

Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv som möjliggör personlig utveckling och skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Alla barn, unga och vuxna ska oavsett bakgrund, uppväxtmiljö eller andra förhållanden ges förutsättningar att pröva och utveckla sin förmåga och sina kunskaper till sin fulla potential. Ett modernt utbildningssystem möjliggör ett livslångt lärande som ger varje människa möjlighet att kunna växa och fylla på med kunskap under hela livet oavsett var i landet den bor. Studiestödet spelar en betydande roll för möjligheterna till utbildning och genom förslag om ett nytt omställningsstudiestöd från 2023 ges ännu bättre möjligheter till vidareutbildning (utg.omr. 15 avsnitt 2.10).

Jämställdhetspolitikens delmål om jämställd utbildning präglar regeringens utbildningspolitik och arbetet inom utgiftsområdet. Utbildningspolitiken bidrar även till genomförandet av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen, särskilt mål 4 God utbildning för alla.

3.10.1 Stärkt kompetensförsörjning

Regeringens utbildningspolitik ska skapa förutsättningar för att ta till vara allas kompetens, möjliggöra för alla att skaffa sig ny kompetens och möta arbetsmarknadens behov. Samtidigt som det finns många som kan arbeta har välfärden och näringslivet svårt att hitta den kompetens de behöver. Bristen på kompetens är ett tillväxthinder för svenska företag och minskar möjligheten att bibehålla och öka kvaliteten i välfärden. Regeringen har därför under flera år tillfört medel för att möjliggöra ett omfattande kunskapslyft, som 2021 motsvarade totalt 160 000 utbildningsplatser. De nya platserna och utbildningspolitiken i sin helhet är centrala för ekonomins utveckling när covid-19-pandemin klingar av.

Utbrottet av covid-19-pandemin har försämrat förutsättningarna på arbetsmarknaden och ökat behovet av utbildning, t.ex. är antalet som söker till universitet och högskolor rekordhögt. Unga och nyanlända får svårare att få sitt första jobb, långtidsarbetslösa och personer som var arbetslösa innan krisen har det extra tufft. För dem som har svårt att hävda sig i konkurrensen på arbetsmarknaden ger utbildning av hög kvalitet en möjlighet att stärka chanserna till arbete. Många behöver också omställningsåtgärder efter lång tid i arbetslivet. För företag och anställda som deltar i korttidsarbete kan kompetensinsatser under korttidsarbetet vara av stort värde. För att underlätta för fler att studera har regeringen under 2020 och 2021 gjort en rad satsningar. Många av dessa bygger vidare på tidigare insatser inom ramen för kunskapslyftet men nya har också tillkommit. Många av satsningarna föreslås även fortsätta under kommande år. Mer information om förslagen lämnas i respektive avsnitt samt i utgiftsområdena 15 Studiestöd och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Fortsatta investeringar i utbildning säkerställer kompetensförsörjningen i privat och offentlig sektor, ger människor möjlighet till utveckling och livslångt lärande och gör det möjligt för Sverige att stärka välfärden och fortsätta konkurrera med kunskap och kompetens.

3.10.2 Samling för fler lärare

Tillgången till fler lärare är en av Sveriges viktigaste framtidsfrågor. Alla barn och elever ska få möta kunniga och kompetenta lärare, oavsett skolform eller var i landet man bor. Regeringen prioriterar arbetet för att få fler att vilja bli lärare, förbli lärare och att lärare som lämnat skolan ska återvända till yrket. Omfattande insatser har genomförts (se prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.5.3). Antalet som börjar på lärarutbildningarna har sedan 2011 ökat och fler examineras nu från en lärarutbildning. Arbetet för fler utbildade lärare behöver fortsätta eftersom antalet examinerade förskollärare och lärare ännu inte är uppe i tillräckliga nivåer för att tillförsäkra alla barn och elever i dag och framöver så goda förutsättningar som möjligt. Situationen kräver ett fortsatt intensivt arbete för fler behöriga lärare och ett attraktivt läraryrke. Regeringen har därför, inom ramen för initiativet Samling för fler lärare, bjudit in nyckelaktörer inom skola och högskola för att föra en dialog om hur fler lärare kan utbildas, hur lärarbristen kan hanteras och hur läraryrket kan bli mer attraktivt.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att göra breda insatser för att:

– få fler att påbörja och examineras från lärarutbildningarna
– höja kvaliteten i lärarutbildningarna
– få fler obehöriga lärare att bli behöriga
– göra läraryrket mer attraktivt
– stärka rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling
– hålla kvalitet i undervisningen trots att det råder lärarbrist
– förbättra lärarnas arbetsmiljö
– skapa fler vägar in i läraryrket.

Verksamma lärare och förskollärare behöver få goda förutsättningar för att utvecklas i sin profession och utveckla sin undervisning. En god arbetsmiljö och rätt förutsättningar för att bedriva undervisning är angeläget. Ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare ska inrättas, se vidare avsnitt 4.6.3. Lärar- och förskollärarutbildningarna byggs ut och rekryteringen till utbildningarna måste fortsätta öka och breddas. Möjligheterna för både behöriga och obehöriga lärare att få sina kunskaper validerade och att komplettera dem måste fortsatt förbättras och det måste bli enklare för redan högskoleutbildade att komplettera sin utbildning för att bli legitimerade lärare, se avsnitt 6.5.4. Samtidigt ska kvaliteten i utbildningarna höjas och kopplingen mellan teori och praktik stärkas. Fler lärare och lärarutbildare ska ha en utbildning på forskarnivå. Regeringen vill öka möjligheterna att arbeta och studera till lärare parallellt och har därför stärkt förutsättningarna för att bedriva sådan lärarutbildning.

3.10.3 Internationell verksamhet

Genom ett aktivt deltagande i EU och internationella samarbeten inom utbildningsområdet stärker regeringen kunskapsbasen för det nationella arbetet inom utbildningsområdet. Covid-19-pandemin har påverkat såväl utbildnings- som forskningsområdet under 2020 och 2021 och väntas påverka inriktningen på det fortsatta internationella arbetet.

OECD-studierna PISA och PIAAC är fortsatt prioriterade och för närvarande pågår förberedelser inför PISA 2022 och PIAAC 2022/23. Skolverket har fått i uppdrag att förstärka myndighetens insatser för att säkerställa ett högt deltagande i enlighet med gällande riktlinjer i PISA 2022 (U2021/02549).

I oktober 2021 står Sverige värd för ett internationellt högnivåforum i Malmö om hågkomst av Förintelsen och om bekämpande av antisemitism. Forumets över-

gripande syfte är att deltagarna − bl.a. stats- och regeringschefer, forskare och det civila samhällets aktörer − ska vidta konkreta åtgärder relaterade till forumets teman. De åtaganden som alla inbjudna kommer att presentera på Malmöforumet kommer att följas upp under Sveriges ordförandeskap i International Holocaust Remembrance Alliance fr.o.m. mars 2022 t.o.m. februari 2023.

3.11 Miljöledningsrapporter

Statliga myndigheter ska utveckla miljöledningssystem och årligen redovisa miljöledningsarbetet till Regeringskansliet och Naturvårdsverket enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. I enlighet med förordningen lämnar de myndigheter inom Utbildningsdepartementets område som omfattas av förordningen sina miljöledningsrapporter till Utbildningsdepartementet.

4 Barn- och ungdomsutbildning

4.1 Mål för området

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som redovisas belyser de delar av måluppfyllelse och resultat som regeringen bedömer är centrala. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelad på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer och övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga. De uppgifter som redovisas om kostnader för 2020 bygger på preliminär statistik. I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Statens skolverk.

Följande indikatorer används för att mäta måluppfyllelsen för förskolan och grundskolan:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Resultat på nationella prov i grundskola.
- Andelen elever som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program.
- Resultat i internationella studier avseende grundskola som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 3.7.

Följande indikatorer används för att bedöma gymnasieskolans måluppfyllelse:

- Resultat på nationella prov.
- Genomsnittlig betygspoäng.
- Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
- Andel elever som uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.

– Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 3.7.

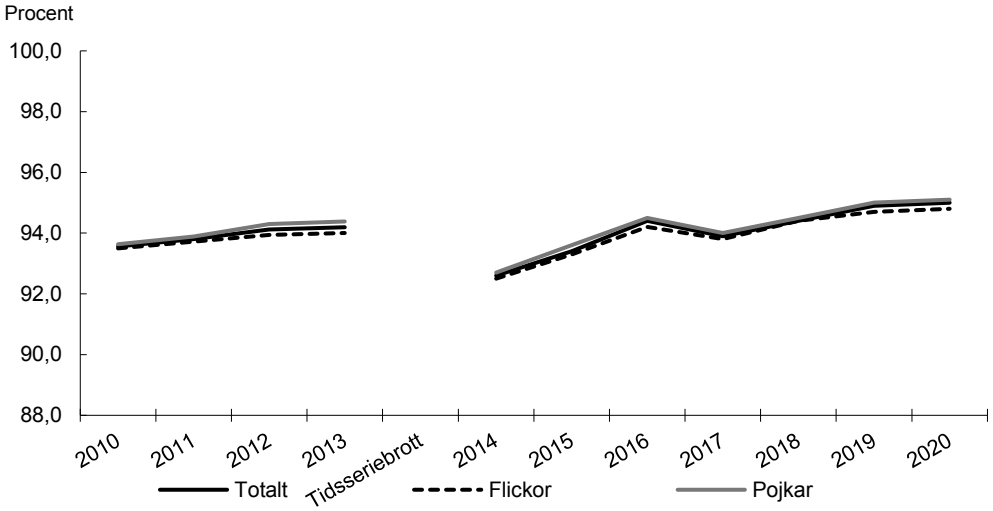
4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Förskolan

Hösten 2014 samlades uppgifter in på individnivå för första gången i förskolan. Dessutom samlades uppgifter in från varje huvudman, såväl kommunal som enskild. Tidigare lämnade kommunerna uppgifter för både kommunal och fristående verksamhet. Vid den första insamlingen uppstod dock ett bortfall för vissa enskilda huvudmän. Detta innebär ett tidsseriebrott som försvårar möjligheterna att göra rättvisande jämförelser över tid. Hösten 2020 lämnade huvudmännen in uppgifter om barn och personal för 99 procent av verksamheterna.

Indikator: Deltagande i förskola

Diagram 4.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola

Källa: Statens skolverk.

Andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år i förskolan ökade mellan 2009 och 2013. År 2014 skedde en minskning, som dock bedöms hänga samman med det tidsseriebrott som uppstod i och med den förändrade insamlingen av uppgifter. Därefter har andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år fortsatt att öka t.o.m. 2017 då en liten minskning skedde. År 2020 var andelen inskrivna barn 95,0 procent. Över tid har andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan varit något större än andelen flickor, vilket hänger ihop med könsfördelningen bland barn i åldern 1–5 år. Under 2020 var andelen inskrivna pojkar och flickor ungefär lika stor: 95,1 procent respektive 94,8 procent.

Ser man till hela målgruppen för förskolan så var 85,4 procent av landets alla barn i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan. Med undantag för den marginella minskningen 2017 i åldersgruppen 3–5 år har andelen inskrivna barn i alla åldersgrupper ökat under den senaste tioårsperioden.

Överlag är barn med svensk bakgrund i högre utsträckning inskrivna i förskolan än barn med utländsk bakgrund. Med svensk bakgrund avses barn födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. (I avsnittet gäller dessa definitioner även för elever.) År 2020 var 86,0 procent av barnen med svensk

bakgrund i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan medan 81,5 procent av barnen med utländsk bakgrund i denna åldersgrupp var inskrivna i förskolan. Det fanns ingen större skillnad mellan flickor och pojkar.

Barn och barngrupper

Hösten 2020 var 517 405 barn inskrivna i förskolan, varav 48,5 procent var flickor och 51,5 procent var pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleålder. Av alla barn i förskolan 2020 gick knappt 21 procent i en fristående förskola, vilket är i nivå med 2019. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år.

Hösten 2020 fanns det ungefär 15 600 nyinvandrade barn (ca 8 000 pojkar och ca 7 600 flickor) och 3 700 barn med okänd bakgrund inskrivna i förskolan, vilket motsvarar ungefär 3,7 procent av de inskrivna barnen i förskolan. Detta är en viss minskning av inskrivningen jämfört med 2019 då andelen uppgick till 4,5 procent. Med nyinvandrad avses enbart folkbokförda barn som är födda utomlands, som har båda föräldrarna födda utomlands, och som har kommit till Sverige under de senaste fyra åren. Med barn med okänd bakgrund avses barn som saknar personnummer i de register som används vid insamlingen. En anledning till att personnummer saknas kan vara att barnet inte är folkbokfört i Sverige. Bland barn med okänd bakgrund finns bl.a. barn som nyligen kommit till Sverige genom anhöriginvandring eller barn som söker asyl. Även barn som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning finns i gruppen barn med okänd bakgrund liksom barn med skyddade personuppgifter. (I detta avsnitt används även begreppen nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund utifrån samma definitioner.)

När det gäller barngruppernas storlek (antal inskrivna barn per barngrupp) gick det i genomsnitt 14,8 barn per grupp 2020 (14,8 i kommunala förskolor och 14,7 i fristående förskolor), vilket är under genomsnittet 2019 som var 15,0. Under den senaste tioårsperioden har barngruppernas storlek först varit relativt konstant – mellan 2009 och 2015 varierade den genomsnittliga gruppstorleken mellan 16,8 och 16,9 barn – och har därefter kontinuerligt minskat sedan 2015.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskolan uppgick till 80,6 miljarder kronor 2020. Detta innebär en minskning med 1,2 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per inskrivet barn var i genomsnitt 155 200 kronor, vilket är en minskning med 1,1 procent jämfört med föregående år.

4.3.2 Annan pedagogisk verksamhet

Barn i pedagogisk omsorg

I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 1,4 procent under 2020. Andelen har stadigt minskat under flera år. Fem år tidigare uppgick andelen till 2,1 procent. Antalet barn i åldern 1–12 år som hösten 2020 var inskrivna i pedagogisk omsorg var 9 723, att jämföra med 13 654 hösten 2015. Det fanns ingen större skillnad mellan andelen flickor och pojkar som var inskrivna i pedagogisk omsorg 2020.

Öppna förskolor och fritidsverksamheter

Hösten 2020 fanns det totalt 495 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 439 och 501 enheter. Öppna förskolor erbjöds i 208 kommuner 2020 vilket är 10 färre kommuner jämfört med föregående år.

Hösten 2020 fanns det 539 verksamheter med öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar, vilket är en minskning med 66 verksamheter sedan 2019. Under den senaste tioårsperioden har antalet öppna fritidsverksamheter varit i genomsnitt 600 verksamheter. Antalet verksamheter har minskat från 676 år 2015 till 539 år 2020.

Kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger

Hösten 2020 var knappt 4 600 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid, dvs. vardagar mellan klockan 19–06 och på helger. Det motsvarar ca 0,5 procent av alla barn i åldersgruppen som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg. Under den senaste tioårsperioden har antalet inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid varierat mellan ca 4 600 och 5 800 barn. Andelen inskrivna, av alla barn som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg, har i stort varit densamma under perioden, ca 0,5–0,6 procent.

Hösten 2020 erbjöd 197 kommuner sådan omsorg, vilket är en ökning med drygt 50 procent jämfört med 2011 då 130 kommuner erbjöd denna form av omsorg.

Kostnader

Den totala kostnaden för pedagogisk omsorg uppgick till knappt 1,2 miljarder kronor 2020. Det innebär en minskning med 10,3 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per inskrivet barn var i genomsnitt 113 200 kronor, vilket är en minskning med 1,7 procent i jämförelse med föregående år.

4.3.3 Förskoleklassen

Elever

Förskoleklassen är fr.o.m. höstterminen 2018 en obligatorisk skolform inom skolväsendet. Läsåret 2020/21 gick det 123 479 elever i förskoleklass. Nästan samtliga, 98,9 procent, var elever som fyllde sex år under 2020. Av alla elever som var inskrivna i förskoleklassen var 49 procent flickor och 51 procent pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleklassålder. Av dessa gick 11,3 procent i en verksamhet med enskild huvudman, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick till drygt 8,1 miljarder kronor 2020, vilket är en ökning med 2,8 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt 66 600 kronor, vilket är en ökning med 2,4 procent.

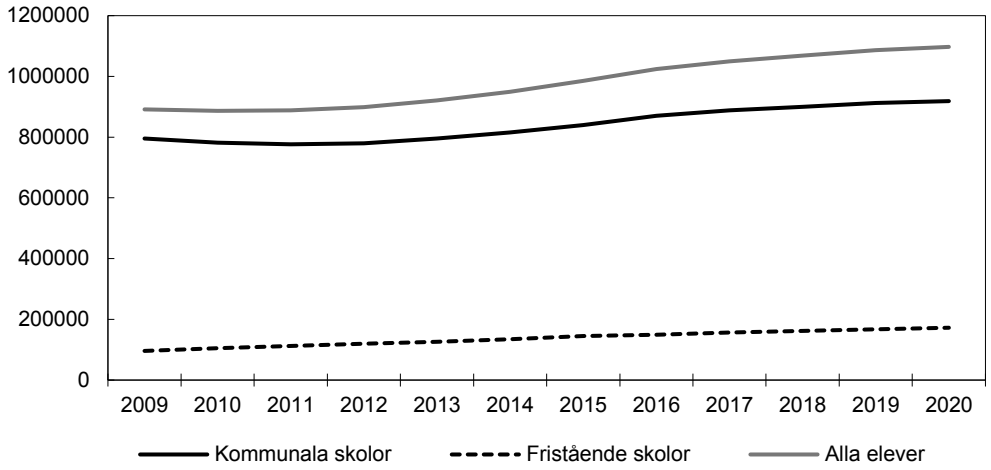
4.3.4 Grundskolan

Elever och skolor

Under de senaste tio åren har elevantalet i grundskolan kontinuerligt ökat, särskilt i fristående skolor, och uppgick läsåret 2020/21 till 1 097 180 elever, vilket var en ökning med drygt en procent jämfört med föregående läsår. (Uppgiften är inklusive elever i sameskola och internationella skolenheter.)

Diagram 4.2 Elevutveckling i grundskolan

Antal elever

Källa: Statens skolverk.

Av alla elever i grundskolan läsåret 2020/21 var andelen flickor 48,7 procent och andelen pojkar 51,3 procent, vilket följer könsfördelningen för barn i grundskoleålder. I kommunala skolor var 48,3 procent flickor och 51,7 procent pojkar och i fristående skolor var 50,3 procent flickor och 49,7 procent pojkar. Det är således något fler flickor än pojkar som går i en fristående grundskola och detta förhållande gällde även föregående läsår. Andelen elever som gick i fristående grundskolor var knappt 16 procent. (Uppgifterna är exklusive elever i sameskola.)

Antalet nyinvandrade elever i grundskolan uppgick läsåret 2020/21 till 53 523 (52 procent pojkar och 48 procent flickor), vilket motsvarar 4,9 procent av det totala antalet elever. Motsvarande antal och andel elever med okänd bakgrund uppgick till 9 048 och 0,8 procent. Såväl nyinvandrade elever som elever med okänd bakgrund var ojämnt fördelade över landet mellan olika huvudmän och skolenheter. Av de nyinvandrade eleverna och eleverna med okänd bakgrund gick 93 procent i kommunala skolenheter läsåret 2020/21.

Läsåret 2020/21 fanns det 3 957 kommunala skolenheter och 822 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundskolan uppgick till 125,1 miljarder kronor 2020, vilket är en ökning med 0,6 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt 115 000 kronor, vilket är en minskning med 0,8 procent jämfört med föregående år.

Indikator: Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i vissa ämnen i grundskolans årskurs 3, 6 och 9, specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6. Syftet med proven är att stödja betygssättningen, förutom i årskurserna 3 och 4 där syftet är att stödja bedömningen av uppnådda kunskapskrav.

De nationella proven i årskurs 3 består av flera kortare delprov där resultaten bedöms utifrån om eleverna uppnått eller inte uppnått kravnivån på delprovet. Proven är inte konstruerade för en sammanvägning, alltså att eleven ska ha klarat ett visst antal delprov eller poäng för att anses ha klarat provet.

På grund av covid-19-pandemin beslutade Skolverket att ställa in de nationella proven under vårterminen 2020. Proven har även ställts in under vårterminen 2021. De nationella proven i årskurs 3 i grundskolan och årskurs 4 i specialskolan genomförs dock som vanligt, men det skedde ingen insamling av resultaten på nationell nivå. I stället för nationella prov i årskurs 6 och uppåt har det erbjudits frivilliga betygsstödjande bedömningsstöd. Några resultat finns därför inte att redovisa för den här indikatorn.

Indikator: Betyg

I målet för verksamhetsområdet ingår att utbildningen ska främja elevernas utveckling och lärande. Den indikator som används för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som lämnar årskurs 9. Från och med läsåret 2012/13 har betyg från årskurs 6 införts vilket gör det möjligt att följa måluppfyllelsen även för elever som lämnar denna årskurs.

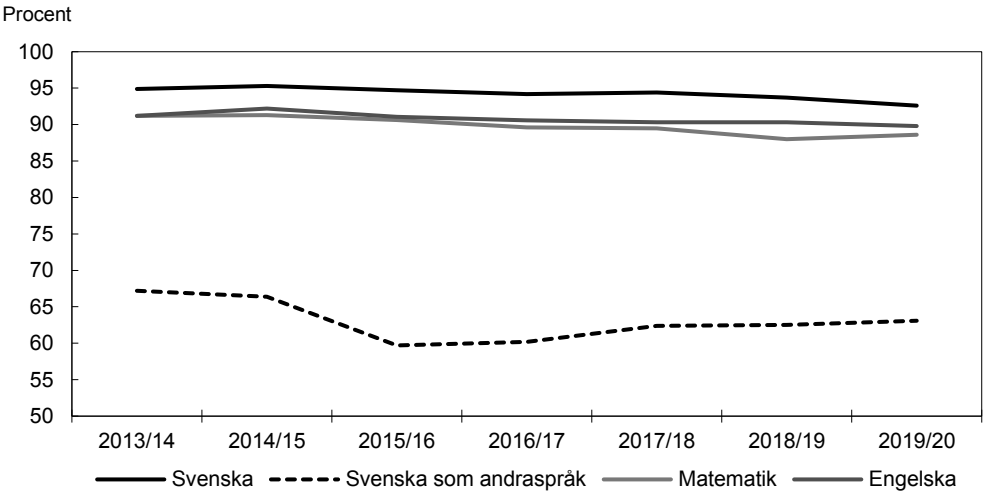
En faktor att ta hänsyn till när det gäller betygsutvecklingen som indikator är att det finns konstaterade brister i likvärdigheten vid bedömning och betygssättning.

Årskurs 6 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

Andelen elever i årskurs 6 som fått minst betyget E i samtliga ämnen som de har läst uppgick våren 2020 till 73,5 procent, vilket är en marginell minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2019, då motsvarande andel uppgick till 73,9 procent.

Flickor hade i högre utsträckning än pojkar godkända betyg i samtliga ämnen (77,3 procent jämfört med 70,0 procent). För både flickor och pojkar minskade dock andelen elever som uppnått godkända betyg i samtliga ämnen marginellt våren 2020. Sedan betyg infördes i årskurs 6 läsåret 2012/13 har skillnaden mellan andelen flickor och andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen legat mellan ca 6–7 procentenheter.

Diagram 4.3 Andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

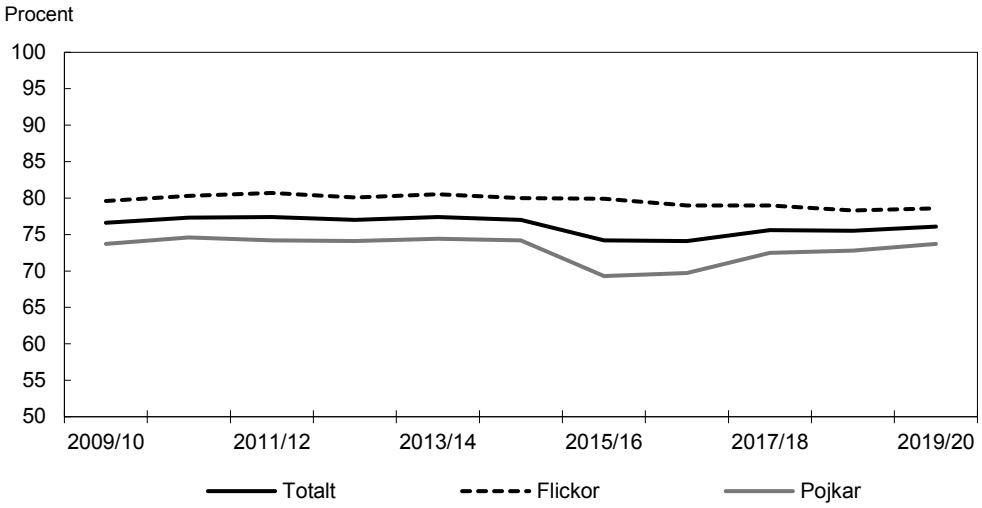
Anm.: Alla elever får inte undervisning i samtliga ämnen i årskurs 6. Vissa elever får ämnesövergripande undervisning i de natur- och samhällsorienterande ämnena och ges då ett sammanfattande blockbetyg. Sedan hösten 2018 kan dessutom betyg sättas i både moderna språk som språkval och i moderna språk som elevens val i olika språk i slutet av årskurs 6. Denna variation påverkar jämförbarheten i resultaten över tid.

Källa: Statens skolverk.

Årskurs 9 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

I diagrammet nedan visas andelen elever i årskurs 9 som fått ett godkänt betyg i alla ämnen.

Diagram 4.4 Andelen elever i årskurs 9 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

Källa: Statens skolverk.

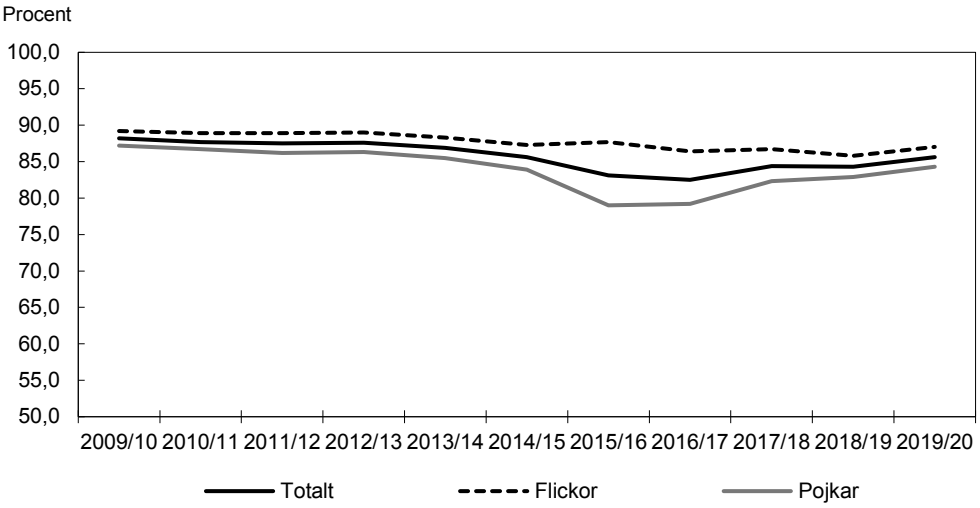
Under de senaste fem läsåren har mellan 74 och 76 procent av eleverna avslutat årskurs 9 med ett godkänt betyg i alla ämnen. Den minskning som framgår läsåret 2015/16 vad gäller andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen hänger sannolikt samman med förändringar i elevsammansättningen, där andelen pojkar som var nyinvandrade eller hade okänd bakgrund – och därmed hade kortare tid i svensk skola – uppgick till 13 procent. Läsåret dessförinnan uppgick denna andel till 6 procent. Andelen elever som vårterminen 2020 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 76,1 procent, vilket är en ökning jämfört med året innan (75,5 procent).

Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. Ämnen där störst andel elever uppnått kunskapskraven är moderna språk läst som elevens val följt av slöjd och bild. Ämnen där minst andel elever uppnått kunskapskraven är svenska som andraspråk och matematik. I alla ämnen, förutom idrott och hälsa samt moderna språk läst som elevens val, är det fler flickor än pojkar som uppnått kunskapskraven.

Indikator: Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Från och med höstterminen 2011 har behörighetskraven skärpts. Behörighetsbestämmelserna innebär att det för yrkesprogrammen krävs minst betyget E i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska och i ytterligare fem ämnen (inte reglerat vilka), medan det för högskoleförberedande program krävs minst betyget E i ovanstående ämnen och i ytterligare nio ämnen, som är reglerade beroende på val av program (dock ej för det estetiska programmet). Tidigare krävdes minst betyget Godkänt i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska för att vara behörig till samtliga nationella program i gymnasieskolan.

Diagram 4.5 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Anm.: Indikatorn innebär ett tidsseriebrott vid jämförelser med tidigare år. Men eftersom måluppfyllelsen i ämnet matematik – för vilket lägst betyget E krävs – både nu och tidigare haft störst betydelse för om eleven blir behörig till gymnasieskolans nationella program kan ändå en trendjämförelse göras mellan det tidigare gymnasiebehörighetsmåttet och måttet som anger andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen.

Källa: Statens skolverk.

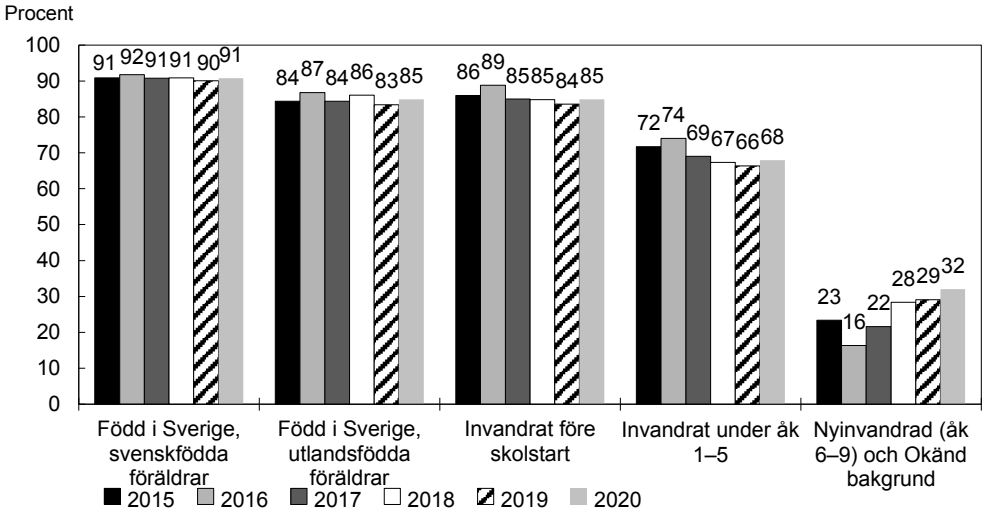
Våren 2020 var totalt 85,6 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram: 87,0 procent av flickorna och 84,3 procent av pojkarna. Jämfört med våren 2019 har andelen behöriga pojkar ökat med 1,5 procentenheter och andelen behöriga flickor har ökat med 1,1 procentenheter. Totalt sett var andelen behöriga våren 2020 84,3 procent och behörigheten har ökat med 1,3 procentenheter sedan våren 2019. Nästan 16 500 elever saknade behörighet till ett nationellt program.

Behörighet uppdelat på elevernas bakgrund

Genomgående för kunskapsresultaten är att de bakgrundsfaktorer som har störst betydelse för elevernas behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan är föräldrarnas utbildningsnivå och tiden i svensk skola. Såtillvida är t.ex. elever med minst en förälder med en eftergymnasial utbildning i större utsträckning behöriga till ett nationellt program jämfört med elever vars båda föräldrar har högst en gymnasieutbildning. Vidare är exempelvis utlandsfödda elever som har invandrat till Sverige före skolstart i större utsträckning behöriga jämfört med elever som har färre år i svensk grundskola.

I diagrammet nedan redovisas andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram utifrån svensk och utländsk bakgrund.

Diagram 4.6 Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppdelat på elevernas bakgrund, vt. 15–vt. 20

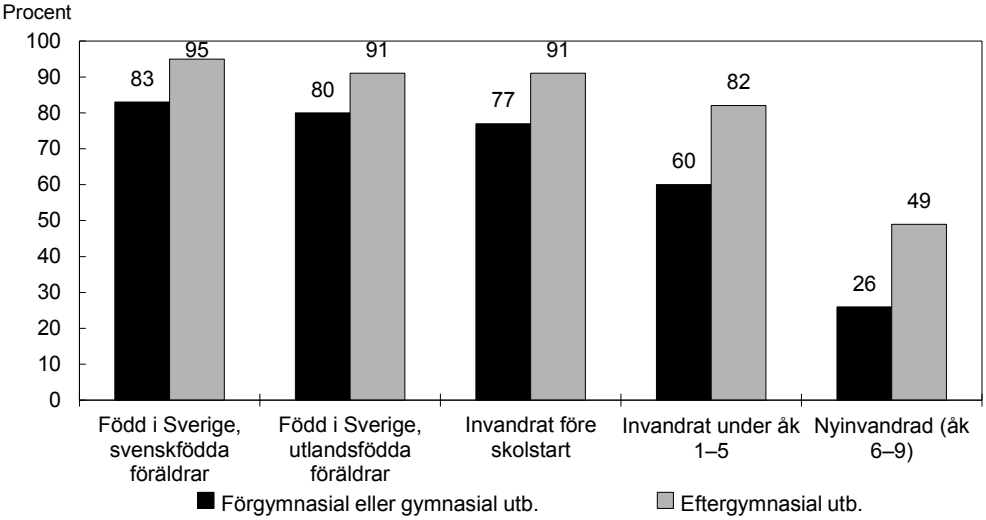
Anm.: Född i Sverige, svenskfödda föräldrar avser elever som är födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige. Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar avser elever som är födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Elevgrupperna är olika stora. Våren 2020 var antalet elever för Född i Sverige, svenskfödda föräldrar ca 85 000, ca 11 600 för Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar, ca 5 400 hade invandrat före skolstart, ca 6 400 hade invandrat under årskurs 1–5, ca 5 200 var nyinvandrade (åk 6–9) och ca 770 elever hade okänd bakgrund.

Källa: PM Slutbetyg i grundskolan våren 2020 (Statens skolverk, 2020:1159).

Om eleverna delas in i grupper utifrån bakgrund framgår att andelen behöriga elever har ökat i samtliga grupper våren 2020 jämfört med våren 2019. Däremot är skillnaderna mellan grupperna stora, särskilt mellan elever som har invandrat före skolstart (85 procent) och elever som har invandrat under årskurs 1–5 (68 procent) samt nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund (32 procent).

Elevernas förutsättningar att uppnå kunskapsmålen påverkas även av föräldrarnas utbildningsnivå. Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program är genomgående högre bland elever med minst en förälder som har en eftergymnasial utbildning än bland elever vars båda föräldrar som högst har gymnasial utbildning. Detta förhållande gäller oavsett om eleven är född i Sverige eller har invandrat före respektive efter ordinarie skolstart. Betydelsen av föräldrarnas utbildningsbakgrund är större bland invandrade elever. Detta illustreras i diagrammet nedan. (Se även utg.omr 13, avsnitt 3.3.)

Diagram 4.7 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat på elevernas bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, vt. 2020

Anm.: Född i Sverige, svenskfödda föräldrar avser elever som är födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige. Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar avser elever som är födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Elevgrupperna blir olika stora när flera kategorier kombineras. Våren 2020 var antalet elever med föräldrar som har högst förgymnasial eller gymnasial utbildning 30 200 för född i Sverige, svenskfödda föräldrar, 6 150 för född i Sverige, utlandsfödda föräldrar, 2 090 för invandrat före skolstart, 3 770 för invandrat under åk 1–5 och 2 600 för invandrat åk 6–9. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning är motsvarande antal 54 800, 5 490, 2 370, 2 390 och 1 430. I diagrammet ingår inte de elever där uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas. Det gäller bland andra elever med okänd bakgrund.

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Resultat i internationella studier avseende grundskola

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) är en internationell jämförande studie som undersöker elevers kunskaper i och attityder till matematik och naturvetenskapliga ämnen i årskurs 4 och 8. Studien har genomförts vart fjärde år sedan 1995. Sverige har i och med TIMSS 2019 deltagit med elever i årskurs 8 sex gånger och med elever i årskurs 4 fyra gånger.

Resultaten i TIMSS 2019 har varken förbättrats eller försämrats sedan TIMSS 2015. Den förbättring i resultat som skedde i TIMSS 2015 kvarstår därmed. De genomsnittliga resultaten i matematik och naturvetenskap i årskurs 8 är nu tillbaka på 2003 års resultatnivå. Resultaten är dock fortfarande lägre än 1995 års nivå. För eleverna i årskurs 4 är resultaten i matematik bättre än när Sverige deltog i TIMSS 2007 och 2011 och i naturvetenskap bättre än 2007 och på samma nivå som 2011 och 2015.

Svenska elever presterar under genomsnittet för de deltagande EU- och OECD-länderna i matematik, både i årskurs 4 och årskurs 8. Svenska elever presterar i genomsnitt 521 poäng i årskurs 4. Det är 6 poäng lägre än genomsnittet för EU- och OECD-länderna. I årskurs 8 presterar svenska elever 503 poäng. Det är 9 poäng lägre än genomsnittet för de deltagande EU- och OECD-länderna.

Svenska elever presterar över genomsnittet för de deltagande EU- och OECD-länderna i naturvetenskap, både i årskurs 4 och årskurs 8. Svenska elever presterar i genomsnitt 537 poäng i årskurs 4. Det är 13 poäng högre än genomsnittet för EU- och OECD-länderna. I årskurs 8 presterar svenska elever 521 poäng. Det är 7 poäng högre än genomsnittet för de deltagande EU- och OECD-länderna. Det är små skillnader i resultat mellan flickor och pojkar.

4.3.5 Sameskolan

Elever och skolor

Det finns fem skolenheter inom sameskolan och under 2020 var elevantalet vid skolorna 175 elever (exklusive förskoleklass). Det är en marginell ökning från 2019. Integrerad samisk undervisning har genomförts för elever i förskoleklass och årskurs 1–9 i nio kommuner. Under höstterminen 2020 fanns det 256 elever som deltog i den integrerade undervisningen, vilket var en ökning med 16 elever från 2019. Antalet undervisningstimmar ökade något från 3 961 under höstterminen 2019 till 4 196 timmar under höstterminen 2020.

Läsåret 2019/20 gick 127 barn i samisk förskola, vilket är på samma nivå som föregående läsår. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna minskade något från 103 under 2019 till 99 elever 2020.

Nationella prov och betyg – årskurs 6

På grund av covid-19-pandemin beslutade Skolverket att ställa in de nationella proven i årskurs 6 läsåret 2019/20. Gällande terminsbetygen i årskurs 6 fick samtliga 23 elever i sameskolan som läst matematik och engelska godkända betyg i dessa ämnen. Av de 22 elever som läst svenska fick majoriteten godkänt terminsbetyg.

Kostnader

Den totala kostnaden för sameskolan, förskola och fritidshem uppgick till ca 95 miljoner kronor 2020, vilket är en marginell minskning jämfört med föregående år. Kommunernas avgifter uppgick till ca 38 miljoner kronor vilket var något högre än föregående år. Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick 2020 till ca 239 000 kronor, vilket är en minskning med 7 procent jämfört med föregående år. Genomsnittskostnaden per elev i sameskola, inklusive förskoleklass och fritidshem, uppgick till ca 277 000 kronor 2020, vilket motsvararar en minskning med 1,2 procent.

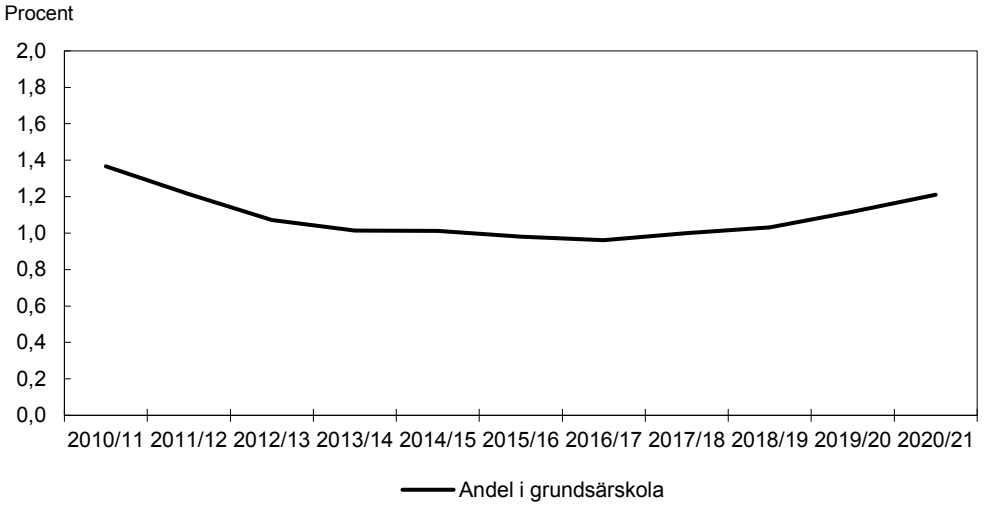
4.3.6 Grundsärskolan

Elever

Läsåret 2020/21 var 13 450 elever mottagna i grundsärskolan, vilket är en ökning med 1 171 elever eller 10 procent jämfört med föregående år. En delförklaring till ökningen kan vara att elevkullarna har blivit större. Av eleverna var 36 procent flickor och 64 procent pojkar. Fördelningen mellan pojkar och flickor i grundsärskolan har varit i princip oförändrad under den senaste femårsperioden. Av eleverna gick drygt 5 procent i en grundsärskola med enskild huvudman.

Andelen elever i grundsärskolan utgör drygt 1,2 procent av alla elever i det obligatoriska skolväsendet. Andelen elever i det obligatoriska skolväsendet som är mottagna i grundsärskolan har minskat sedan 2008/09 då den uppgick till 1,5 procent. Minskningen kan delvis förklaras av att gruppen elever med autism eller autismliknande tillstånd fr.o.m. läsåret 2011/12 hör till grundskolans målgrupp samt att grundsärskolan 2011 blev nioårig efter att tidigare ha varit tioårig (med den sista årskursen frivillig).

Diagram 4.8 Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundsärskolan

Anm.: I beräkningen av andelen tas ej hänsyn till förskoleklass.
Källor: Statens skolverk och egna beräkningar.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundsärskolan uppgick till ca 5,4 miljarder kronor 2020, vilket är en ökning med 3,4 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev har minskat med 6,3 procent och uppgick till i genomsnitt 476 700 kronor per elev.

4.3.7 Specialskolan

Elever

Läsåret 2020/21 gick 720 elever i specialskolan, vilket var 21 fler elever än föregående läsår. Av eleverna var 38 procent flickor och 62 procent pojkar. Våren 2020 avslutade 52 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på 182,8 meritpoäng (beräknat på 16 ämnen). Detta är en ökning från föregående år då den genomsnittliga meritpoängen var 145,0. Flickornas genomsnittliga meritvärde var våren 2020 172,3 meritpoäng och pojkarnas 190,3.

Andelen elever som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppgick våren 2020 till 51,9 procent, vilket är en ökning jämfört med föregående år då andelen var 33,3 procent. Av flickorna var 47,6 procent behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram och av pojkarna var 54,8 procent behöriga.

Kostnader

Den totala kostnaden för specialskolan uppgick till 701,1 miljoner kronor 2020 vilket är en ökning med 7,5 procent jämfört med 2019. Kostnaden per elev uppgick till i genomsnitt 972 000 kronor, vilket är en ökning med 4,0 procent jämfört med 2019.

4.3.8 Fritidshemmet

Elever

Totalt uppgick antalet elever i fritidshem 2020 till ca 480 000, vilket är en minskning med ca 13 100 elever jämfört med 2019. Av eleverna gick 13,4 procent i fritidshem med enskild eller statlig huvudman. Antalet fritidshem uppgick totalt till 4 392, vilket var ca 50 fritidshem färre än föregående år. I det följande redovisas statistiken gällande elever i fritidshemmet fördelad på olika åldersgrupper.

Andelen av alla elever i åldrarna 6–12 år som var inskrivna i fritidshem 2020 var 55 procent, vilket är en minskning men nästan 2 procentenheter jämfört med föregående år. Av eleverna var 48 procent flickor och 52 procent pojkar, vilket hänger samman med att andelen pojkar i befolkningen är större än andelen flickor.

Andelen elever i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2020 var 81,5 procent, vilket är knappt 2 procentenheter lägre än 2019. Under den senaste tioårsperioden har andelen inskrivna 6–9-åringar varierat mellan 81,5 och 84,3 procent.

År 2020 var 19,5 procent av alla 10–12-åringar inskrivna i fritidshem, vilket är en minskning jämfört med föregående läsår (20,6 procent). För fem år sedan var motsvarande andel 21,1 procent och 2011 var andelen 16,9 procent.

Mellan åren 2011 och 2014 ökade den genomsnittliga storleken på avdelningarna successivt från 38,8 elever till 41,1 elever. Sedan dess har däremot antalet elever per avdelning minskat, från 40,9 elever 2015 till 36,3 elever 2020. Jämfört med 2019 har avdelningsstorleken minskat med i genomsnitt 1,4 elever.

Kostnader

Den totala kostnaden för fritidshem uppgick till drygt 19,5 miljarder kronor 2020, vilket är en minskning med 1,1 procent från föregående år. Kostnaden per inskriven elev i fritidshem är oförändrad jämfört med föregående år och uppgick till i genomsnitt 40 300 kronor.

4.3.9 Andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrund – Skolverkets lägesbedömning 2020

I Skolverkets lägesbedömning 2020 redovisar Skolverket sin samlade bedömning av situationen och utvecklingen i skolväsendet (Skolverket rapport 2020:1).

Svenska elevers kunskapsresultat i internationella studier har från 2015 och framåt generellt sett utvecklats positivt och i vissa studier presterar svenska elever mycket väl i internationell jämförelse. Även i nationell statistik syns det vissa uppåtgående trender för elevernas kunskapsresultat och studieframgång. Flickor och unga kvinnor når generellt sett något bättre resultat i både grund- och gymnasieskolan än gruppen pojkar och unga män. Än större är skillnaderna i kunskapsresultat mellan olika elever beroende på föräldrarnas utbildningsbakgrund och migrationsbakgrund. Elevernas socioekonomiska bakgrund har över tid fått en allt större betydelse för betygsresultaten i grundskolan.

Enligt Skolverkets lägesbedömning upplever flertalet elever att de har möjlighet att påverka sin utbildning och att de blir lyssnade på. De flesta elever känner sig trygga i skolan men det brister inte sällan i studieron och i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Eleverna tycker överlag att tillgången till elevhälsa på den egna skolan är bra, däremot anger fler huvudmän än tidigare att elevhälsa är ett av de områden som fortfarande brister. Tillgången till elevhälsa innebär inte heller att den används förebyggande och hälsofrämjande. Ofta främjar organiseringen och ledningen av det hälsofrämjande arbetet inte samverkan mellan elevhälsan och lärare och annan personal, inte heller skapas förutsättningar för elevhälsans kompetenser att bidra i det systematiska kvalitetsarbetet. På många skolor finns det dock ett gott förebyggande och hälsofrämjande arbete där elevhälsans kompetenser används strategiskt.

De flesta barn och unga är tillfreds med livet men det finns en ökad rapporterad psykisk ohälsa. Ökad psykisk ohälsa hos eleverna är också den utmaning som flest kommuner anger för sitt elevhälsoarbete. Kommunerna upplever även att elevhälsans rekryteringsutmaningar har ökat de senaste åren.

Vidare skriver Skolverket att det finns brister i arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd. Bland annat finns det tecken på att skolorna inte är tillräckligt bra på att upptäcka behov av särskilt stöd eller väntar med att sätta in detta trots att behovet är känt. Många lärare anser inte att den egna skolan lyckas ge extra stimulans till de elever som har lätt att nå kunskapskraven och skolor behöver därför arbeta med att utveckla undervisningen även för denna elevgrupp. Det finns ett behov av att särskilt uppmärksamma och vidta åtgärder för att utveckla utbildningens och undervisningens kvalitet i olika skolformer och verksamheter, liksom för vissa elevgrupper.

Tillgången till digitala verktyg upplevs generellt sett som god men många barn, elever och lärare – framför allt i förskolan och de lägre årskurserna – vill använda digitala verktyg mer. Överlag har digitaliseringen fått ett större genomslag i högstadiet och gymnasieskolan vad gäller både tillgång till och användning av digitala verktyg. Användningen av digitala verktyg upplevs av lärarna generellt sett som positiv men det finns fortsatt ett tydligt kompetensutvecklingsbehov avseende digitalisering hos lärare, förskollärare och annan personal i förskolan.

Enligt Skolverkets lägesbedömning finns det fortsatt ett stort utvecklingsbehov hos många huvudmän i fråga om att använda digitala verktyg för att utveckla undervisningen och för att nå målen i den nationella digitaliseringsstrategin. Även digitaliseringen av de nationella proven innebär att vissa huvudmän under de närmaste åren kommer att behöva se över sin digitala infrastruktur och organisation samt stärka sin digitala kompetens för att de nationella proven ska kunna genomföras.

Vidare bedömer Skolverket att segregationen i svensk grundskola har tilltagit de senaste 15 åren, liksom skillnaderna i resultat mellan olika skolor. Vilken skola en elev går i och hur elevsammansättningen ser ut får också allt större betydelse för elevens resultat. Skolsegregationen har en negativ påverkan på likvärdigheten och riskerar att försämra skolväsendets förmåga att kompensera för elevernas skilda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, vilket drabbar elever med mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund hårdast. Skolsegregationen kan också ha en negativ påverkan på den sociala sammanhållningen i samhället när skolan allt mindre är en plats där elever med olika bakgrund och förutsättningar möts.

Bedömningsgrund – Statskontorets utvärdering av likvärdighetsbidraget

Statskontoret har haft regeringens uppdrag (U2019/01623) att utvärdera statsbidraget för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i grundskola, förskoleklass och fritidshem (förordningen [2018:49] om statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling).

Statskontoret anger i sin rapport (Statskontoret 2021:2) att likvärdighetsbidraget i stort sett fungerar i enlighet med regeringens intentioner. Skolhuvudmännen söker och använder bidraget för att stärka likvärdighet och kunskapsutveckling utifrån sina lokala behov. Bidraget har enligt Statskontoret haft en utjämnande effekt och de mest utsatta skolorna bedöms i relativt hög utsträckning få del av bidraget.

Enligt Statskontoret har huvudmännen kunnat integrera bidraget i sitt övriga kvalitets- och utvecklingsarbete, vilket har möjliggjort ett mer långsiktigt och strategiskt arbete än vad som ofta är fallet med riktade statsbidrag. Det innebär samtidigt att huvudmännens förmåga att hantera bidraget effektivt är beroende av deras förmåga att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Statskontorets analys visar att denna förmåga varierar mellan huvudmännen. Statskontoret anger även att bidragets konstruktion med en mycket bred målgrupp och brett användningsområde medfört att bidraget till viss del har fått karaktären av ett allmänt kvalitetshöjande bidrag. Trots det bedömer Statskontoret att konstruktionen med ett brett användningsområde är ett mer resurs-

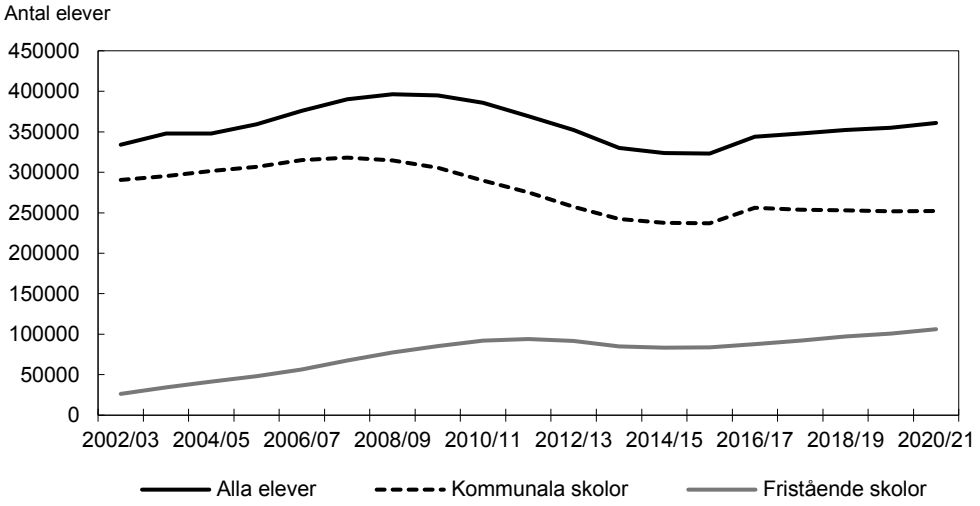
effektivt sätt för staten att stödja skolhuvudmännen än mer detaljstyrda bidrag som är svåra att anpassa till lokala förutsättningar och behov.

4.3.10 Gymnasieskolan

Elever, skolor och studievägar

Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika formerna av utbildning inom gymnasieskolan. Hösten 2020 gick drygt 360 800 elever i gymnasieskolan, vilket är en ökning med drygt 5 800 elever eller drygt 1,6 procent jämfört med året innan (se diagram 4.9). Antalet elever i skolor med en kommun som huvudman ökade med 0,2 procent och uppgick hösten 2020 till ca 252 300 elever. Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med 5,2 procent, från 101 000 elever till 106 200 elever. Antalet elever i skolor med en region som huvudman ökade med 3,0 procent till nästan 2 400 elever 2020. Av alla elever i gymnasieskolan hösten 2020 gick 69,9 procent i en kommunal skola, 29,4 procent i en fristående skola och 0,7 procent i skolor som drevs av en region.

Diagram 4.9 Elevutveckling i gymnasieskolan

Källa: Statens skolverk.

Andelen kvinnor i gymnasieskolan hösten 2020 var 48 procent och andelen män 52 procent. Skillnaderna beror i stor uträckning på att fler män än kvinnor i åldersgruppen invandrat till Sverige på senare år. I befolkningen som helhet är fördelningen 50 procent kvinnor och 50 procent män. Av eleverna i kommunala skolor var andelen kvinnor 47 procent och andelen män 53 procent, vilket innebär en ökning med en procentenhet för andelen kvinnor och en minskning med en procentenhet för andelen män jämfört med föregående läsår. Motsvarande för fristående skolor var 49 procent kvinnor och 51 procent män, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Läsåret 2020/21 gick 60 procent (66 procent av kvinnorna och 54 procent av männen) av eleverna i gymnasieskolan ett högskoleförberedande program, 29 procent (24 procent av kvinnorna och 34 procent av männen) ett yrkesprogram och 11 procent (10 procent av kvinnorna och 13 procent av männen) ett introduktionsprogram. Jämfört med föregående läsår har andelen elever som går ett högskoleförberedande program ökat med en procentenhet och andelen elever som läser ett yrkesprogram är oförändrad. Andelen elever på introduktionsprogram har samtidigt minskat med två procentenheter.

Hösten 2020 fanns det ca 16 700 lärlingar i gymnasieskolan varav 14 400 gick yrkesprogram och 2 300 gick introduktionsprogram. Totalt innebär det en ökning med ca

800 lärlingar jämfört med hösten 2019. Av lärlingarna var 38 procent kvinnor och 62 procent män. Jämfört med föregående läsår har andelen kvinnor minskat med en procentenhet.

Trenden med färre förstahandssökande till yrkesprogram fortsätter. Till läsåret 2020/21 minskade andelen förstahandssökande till ett yrkesprogram jämfört med läsåret innan, från 37 procent till 36 procent av alla som sökt ett nationellt program. Andelen nybörjarelever på yrkesprogram var oförändrad från läsåret innan och uppgick till 30 procent.

Sammanlagt var det ca 112 126 elever (54 404 kvinnor och 57 722 män) som för första gången gick i gymnasieskolans skolår 1 hösten 2020. Av dessa nybörjarelever började 26,2 procent på ett yrkesprogram, 61,4 procent på ett högskoleförberedande program och 12,4 procent på ett introduktionsprogram. Sedan hösten 2019 har andelen nybörjarelever på yrkesprogram ökat från 25,3 procent till 26,2 procent. Andelen nybörjarelever på högskoleförberedande program i skolår 1 har ökat sedan hösten 2019, från 60,2 procent till 61,4 procent hösten 2020. Andelen nybörjarelever på introduktionsprogram har minskat med 2,1 procentenheter, från 14,5 procent till 12,4 procent under samma period.

Indikator: Resultat på nationella prov

Sedan den 1 januari 2018 är det endast obligatoriskt med nationella prov i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk i den högsta avslutande kursen för programmet och inriktningen. På grund av covid-19-pandemin beslutade Skolverket att ställa in de nationella proven under vårterminen 2020. Proven har även ställts in under vårterminen 2021. Några resultat finns därför inte att redovisa för den här indikatorn.

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng, är en indikator på uppfyllelsen av detta mål. Den genomsnittliga betygspoängen i gymnasieskolan läsåret 2019/20 var 14,4 av maximalt 20 poäng. Det är samma nivå som föregående läsår och innebär ett brott i fyra års uppåtgående trend.

Det finns dock påtagliga skillnader mellan könen i uppnådda betygspoäng. Våren 2020 var den genomsnittliga betygspoängen för kvinnor 15,1 poäng och för män 13,8 poäng, vilket är en ökning med 0,1 poäng för kvinnor jämfört med föregående år. Kvinnor med svensk bakgrund hade i genomsnitt 15,4 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund (födda utomlands eller i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands) hade i genomsnitt 14,1 poäng. Motsvarande resultat var för män 14,1 poäng respektive 13,0 poäng.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Utbildningen i gymnasieskolans nationella program genomförs normalt på tre år. Det är dock inte alla elever som slutför studierna inom denna tid. Av dem som började ett nationellt program i gymnasieskolan hösten 2017 hade 84,1 procent slutfört utbildningen våren 2020, med examen eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng. Andelen har ökat med 1,4 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen.

Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2017 slutförde 71,5 procent gymnasieskolan inom tre år. Kvinnor som började i gymnasieskolan hösten 2017 slutförde utbildningen inom tre år i högre grad än männen, 74,9 procent jämfört med 68,5 procent. Elever som började på ett högskoleförberedande program hösten 2017 slutförde gymnasieskolan i större utsträckning än elever som påbörjade ett yrkesprogram. Av de som började på ett högskoleförberedande program slutförde 85,7 procent gymnasieskolan inom tre år. Motsvarande andel för yrkesprogram är 80,2 procent.

Det finns flera orsaker till att studietiden blir längre

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att mer än 10 procent av eleverna byter program, vilket kan förlänga studietiden. Studietiden kan även bli längre om eleven gör ett studieuppehåll.

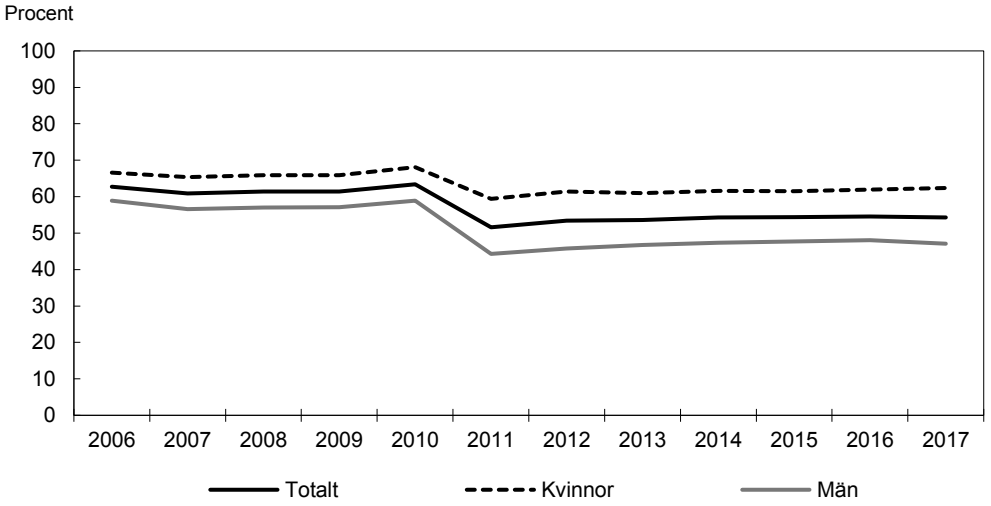
Att studietiden blir längre än tre år kan till stor del förklaras av att ca 15 procent av nybörjarna i gymnasieskolan inte har varit behöriga till ett nationellt program och därför börjar sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. Ungefär hälften av eleverna på introduktionsprogrammen är nyanlända eller har invandrat till Sverige under grundskolans senare årskurser. Av de elever som 2015 började på ett introduktionsprogram hade 10,1 procent (10,9 procent för kvinnor och 9,5 procent för män) slutfört gymnasieskolan med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng från ett nationellt program efter tre år, 21,9 procent (22,6 procent för kvinnor och 21,5 procent för män) efter fyra år och 28,7 procent (29,5 procent för kvinnor och 27,9 procent för män) efter fem år.

Indikator: Andel elever som har uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

För att kunna antas till en högskoleutbildning krävs godkända betyg i de ämnen och kurser som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. De kurser i svenska och engelska som krävs för grundläggande behörighet ingår obligatoriskt i alla högskoleförberedande program och utgör en del av kraven för högskoleförberedande gymnasieexamen. Elever på yrkesprogram behöver välja dessa kurser för att uppnå kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier.

Av alla elever som började gymnasieskolan hösten 2017 uppnådde 54,3 procent kraven för grundläggande behörighet inom tre år. Här ingår både elever på nationella program och introduktionsprogram. Det är en minskning med 0,3 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen. Kvinnor uppnådde kraven i högre utsträckning än män, 62,4 procent jämfört med 47,1 procent (se diagram 4.10). Elever med utländsk bakgrund uppnådde kraven för grundläggande behörighet i lägre grad än elever med svensk bakgrund, 37,6 procent jämfört med 61,1 procent. Jämfört med tidigare år har skillnaderna mellan grupperna ökat.

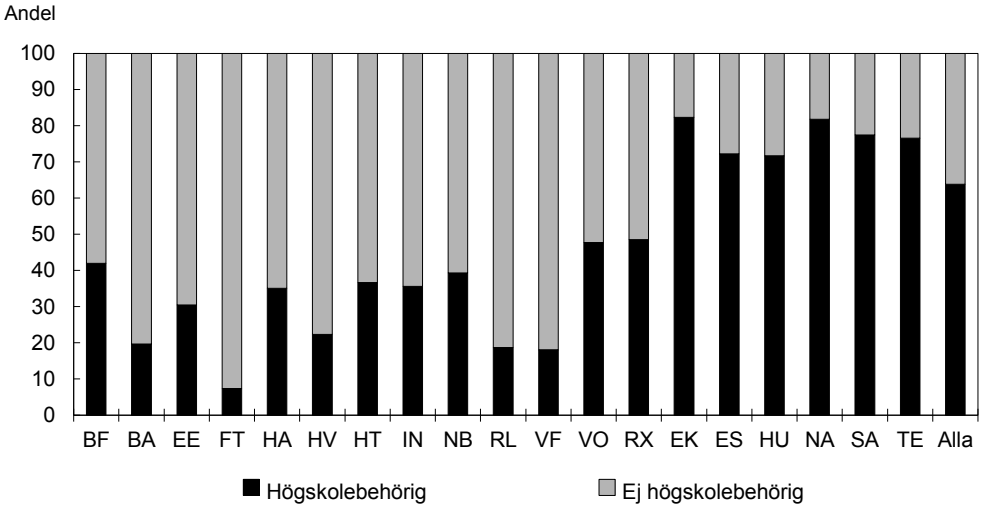
Diagram 4.10 Andel nybörjare i gymnasieskolan som uppnått grundläggande behörighet till högskolan inom tre år

Anm.: Årtalet avser det år eleven påbörjat sina studier.
Källa: Statens skolverk.

Av nybörjarna på högskoleförberedande program hösten 2017 uppnådde 79,6 procent kraven för grundläggande behörighet efter tre år. Motsvarande andel av nybörjarna på yrkesprogram var 29,7 procent. Skillnaden mellan olika yrkesprogram är dock stor (se diagram 4.11).

Diagram 4.11 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2017 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelat efter grundläggande behörighet till högskolan och program

Källa: Statens skolverk.

Av nybörjarna hösten 2017 uppnådde kvinnor kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier i högre utsträckning än män. Det finns dock skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program.

Av de ungefär 87 000 elever som våren 2020 fick ett examens- eller studiebevis omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan, uppnådde 73,2 procent kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det är en minskning med 0,2 procentenhet jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som uppnådde kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 81,0 procent, medan motsvarande andel för männen var 65,8 procent.

Sammantaget hade 52,9 procent av dem som fyllde 20 år under 2020 uppnått kraven för grundläggande behörighet, vilket är 3,5 procentenheter högre än för dem som fyllde 20 år 2019. Av kvinnorna som fyllde 20 år 2020 hade 60,7 procent uppnått kraven för grundläggande behörighet och av männen hade 46,0 procent uppfyllt dessa krav.

Etableringen på arbetsmarknaden är högre bland ungdomar som slutfört gymnasieskolan

Skolverket publicerar årligen statistik över vad ungdomar gör efter gymnasieskolan, ungdomarnas grad av etablering på arbetsmarknaden, och om de studerar eller varken arbetar eller studerar. Av den senaste rapporteringen som redovisar etableringsstatus 2018 framgår att av de 25 000 ungdomar som tog yrkesexamen läsåret 2014/15 hade 64 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter tre år (54 procent av kvinnorna och 71 procent av männen). Det kan jämföras med de 3 900 ungdomar som slutförde ett yrkesprogram utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng där andelen med en etablerad ställning var 54 procent (47 procent av kvinnorna och 58 procent av männen). Skolverket redovisar också etableringsstatus för den grupp ungdomar som slutförde sina studier med studiebevis med färre än 2 500 poäng eller som avbrutit sina studier i förtid. Av dem vars högsta skolår var år 3 på ett yrkesprogram var andelen med en etablerad ställning 43 procent (37 procent av kvinnorna och 48 procent av männen). Av de ungdomar som hade påbörjat år 2 eller 1 var andelen 22 respektive 21 procent. Andelen som varken arbetade eller studerade i de sistnämnda grupperna var 18 procent respektive 24 procent, jämfört med 3 procent av de elever som slutförde yrkesprogram med examen. För mer statistik om unga som varken arbetar eller studerar, se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 15.

Av de 49 500 ungdomar som tog examen från ett högskoleförberedande program läsåret 2014/15 var 54 procent högskolestuderande efter tre år (bland kvinnor var andelen 57 procent och bland män var andelen 51 procent). Av de som tog examen från ett yrkesprogram samma läsår var ca 8 procent högskolestuderande efter tre år (bland kvinnor var andelen 13 procent och bland män var andelen 4 procent). Av de ca 4 900 ungdomar som slutförde utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng var ca 12 procent (15 procent kvinnor och 10 procent män) högskolestuderande. Av ungdomar som hade påbörjat högst år 2 eller 1 på ett högskoleförberedande program var 15 procent respektive 25 procent varken i arbete eller studier efter tre år. Detta kan jämföras med ungdomar som slutförde högskoleförberedande program med examen där 2 procent inte arbetade eller studerade tre år efter examen. Skolverket konstaterar även i lägesbedömningen för 2020 att övergången till arbetslivet är en utmaning för elever som läst i gymnasiesärskolan.

De senaste åren har regeringen, genom Skolverket och Tillväxtverket, stöttat insatser och aktörer som aktivt arbetar med att främja entreprenörskap bland unga i grund- och gymnasieskola, men också inom högskolan. Syftet är att fler ska få kunskap om och möjligheten till att starta och driva företag (se vidare utg.omr. 24 avsnitt 3.3.3).

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen elever som påbörjar högskoleutbildning läsåret efter att de avslutat gymnasieskolan har de senaste åren varit ca 20 procent. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2019 gick 23,8 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 17,6 procent av männen. Av elever med utländsk bakgrund började närmare var tredje elev i högskolan året efter avslutad gymnasieskola 2019, jämfört med mindre än var femte

elev med svensk bakgrund. För elever med utländsk bakgrund var det en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med föregående elevkull. Av kvinnorna med utländsk bakgrund började 38,6 procent på högskolan året efter avslutad gymnasieskola, motsvarande andel för männen med utländsk bakgrund var 25,6 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 19,6 procent av kvinnorna på högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 15,4 procent.

Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avklarad gymnasieskola ökade något från 40,9 procent av avgångseleverna från gymnasieskolan våren 2016 till 42,0 procent av dem som fick examens- eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng våren 2017. Det är således en fortsatt ökning även jämfört med avgångseleverna från gymnasieskolan våren 2015, då andelen var 40,1 procent.

Av alla elever i årskurs 3 i gymnasieskolan läsåret 2018/19 gick 13,2 procent över till kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår, vilket är en ökning med 1,3 procentenheter jämfört med föregående period. De som inte har fått en examen från gymnasieskolan studerar i större utsträckning än andra i komvux. Av de elever som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2018 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från IB-utbildningen) våren 2019 var det totalt 26,9 procent som gick i komvux läsåret 2019/20, att jämföra med 8,9 procent av de elever som fått examen.

Av de kvinnor som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2018 och som inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2019 var det totalt 31,3 procent som gick i komvux läsåret 2019/20. Motsvarande andel av männen var 23,8 procent.

Elever med utländsk bakgrund gick över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2018 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från IB-utbildningen) vårterminen 2019 läste totalt 37,1 procent vidare i komvux påföljande läsår. Av kvinnor med utländsk bakgrund läste 43,6 procent vidare i komvux, för männen var motsvarande siffra 33,3 procent. För elever med svensk bakgrund var denna andel 18,7 procent (23,0 procent av kvinnorna och 15,4 procent av männen).

Introduktionsprogram: Övergång till nationella program, annan utbildning och arbetsmarknaden

Syftet med introduktionsprogrammen är att ge elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan möjlighet att bli behöriga till och studera på ett sådant program, gå vidare till annan utbildning eller förbereda sig för etablering på arbetsmarknaden.

Programbyte från ett introduktionsprogram är ofta ett tecken på elevens studieframgång och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram i skolår 1 hösten 2019 hade 39,0 procent (40,2 procent av kvinnorna och 38,1 procent av männen) bytt utbildning ett år senare. Störst andel, 18,3 procent (18,3 procent av kvinnorna och 18,2 procent av männen), hade bytt till ett yrkesprogram, 7,0 procent (8,5 procent av kvinnorna och 5,8 procent av männen) hade bytt till ett högskoleförberedande program och 13,8 procent (13,4 procent av kvinnorna och 14,0 procent av männen) till ett annat introduktionsprogram. Skillnaderna är stora mellan introduktionsprogrammen eftersom programmen har skilda syften.

För ungefär hälften av eleverna som börjar på ett introduktionsprogram är det den enda utbildningen inom gymnasieskolan eftersom de inte hinner uppnå behörighet till ett nationellt program innan 20 års ålder. Skolverkets registerstudie över etablering bland avgångna elever från gymnasieskolan våren 2017 inkluderar även dessa

ungdomar. Detta innebär att det genom registerstudien går att följa elevers sysselsättning efter att de har fullföljt eller avbrutit sin utbildning på ett introduktionsprogram och sedan lämnat gymnasieskolan, dvs. elever vars sista utbildning i gymnasieskolan var på ett introduktionsprogram. Av de elever som sist var registrerade på ett introduktionsprogram hade, ett år senare, 12,8 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden, 33,0 procent en osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, 26,4 procent studerade och 27,6 procent varken arbetade eller studerade. Andelen unga som varken arbetade eller studerade efter ett introduktionsprogram minskade med 3,1 procentenheter jämfört med föregående år. Männen hade i högre grad en etablerad ställning på arbetsmarknaden än kvinnorna, 15,6 procent jämfört med 8,6 procent. Kvinnor övergår i större uträckning än män till studier. Andelen kvinnor som studerade var 32,5 procent jämfört med 22,4 procent av männen.

Nyanlända elevers övergång från språkintroduktion

Språkintroduktion syftar till att ge nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. De flesta nyanlända elever i gymnasieskolan påbörjar sina studier inom introduktionsprogrammet språkintroduktion. Ungefär 27,0 procent (28,1 procent av kvinnorna och 25,0 procent av männen) av de totalt 40 600 eleverna (ca 23 900 män och 16 700 kvinnor) på ett introduktionsprogram läser språkintroduktion. Det totala antalet elever på språkintroduktion har minskat med ca 27 procent jämfört med föregående läsår, vilket främst är en följd av att färre ungdomar i gymnasieåldern eller under grundskolans senare årskurser har invandrat till Sverige under de senaste åren. Språkintroduktion är därför inte längre det största introduktionsprogrammet. Av nybörjarna på språkintroduktion hösten 2019 var 56,9 procent (60,2 procent av kvinnorna och 54,4 procent av männen) kvar i samma utbildning ett år senare medan 25,9 procent (26,0 procent av kvinnorna och 25,9 procent av männen) hade bytt utbildning. Störst andel, 14,6 procent (13,3 procent av kvinnorna och 15,6 procent av männen), hade bytt till ett annat introduktionsprogram, 4,6 procent (4,7 procent av kvinnorna och 4,5 procent av männen) till ett yrkesprogram och 6,7 procent (8,0 procent av kvinnorna och 5,8 procent av männen) till ett högskoleförberedande program.

Kostnader

Den totala kostnaden för gymnasieskolan uppgick till knappt 42,6 miljarder kronor 2020, vilket är en minskning med 0,6 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev har minskat med 1,1 procent och uppgick till i genomsnitt 121 200 kronor per elev.

4.3.11 Gymnasiesärskolan

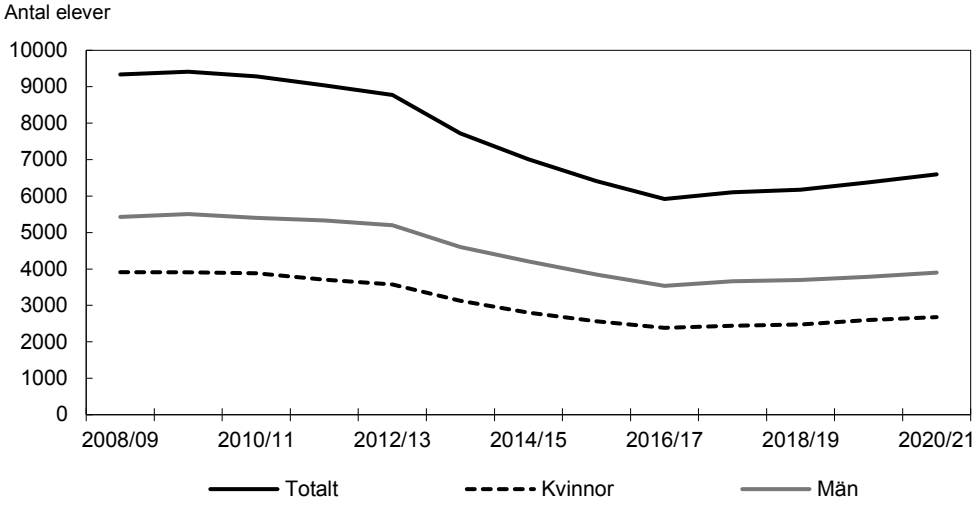
Elever, skolor och studievägar

Hösten 2020 gick ca 6 600 elever i gymnasiesärskolan, vilket är en ökning med ca 3 procent jämfört med föregående år. Av eleverna var 59 procent män och 41 procent kvinnor.

Drygt 89 procent av eleverna gick hösten 2020 i en gymnasiesärskola med en kommun som huvudman, medan drygt 8 procent gick i en fristående gymnasiesärskola och 2 procent i skolor drivna av en region. Totalt gick 40 elever i s.k. integrerad undervisning med gymnasieskolan.

Av eleverna i gymnasiesärskolan gick 58 procent ett nationellt program och 42 procent ett individuellt program.

Diagram 4.12 Elever i gymnasiesärskolan fördelade efter kön

Källa: Statens skolverk.

Av eleverna i gymnasiesärskolan är fler män än kvinnor (se diagram 4.12). Det gäller för både nationella och individuella program. Läsåret 2020/21 var fördelningen mellan kvinnor och män, vid mätningen i oktober 2020, ca 40 respektive 60 procent i såväl de nationella som de individuella programmen.

Kostnader

Den totala kostnaden för gymnasiesärskolan uppgick till drygt 2,7 miljarder kronor 2020, vilket är en ökning med 1,6 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev har minskat med 1,9 procent och uppgick till i genomsnitt 436 300 kronor per elev.

4.3.12 Konsekvenser av covid-19-pandemin

Skolväsendet har liksom samhället i övrigt påverkats negativt av covid-19-pandemin. Sedan våren 2020 finns tillfälliga bestämmelser i förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta som syftar till att eleverna ska kunna tillförsäkras sin rätt till utbildning trots pandemin. Bestämmelserna gör det möjligt för skolhuvudmännen att i vissa fall stänga skolor helt eller delvis och i stället för närundervisning bedriva fjärr- eller distansundervisning. Sedan denna möjlighet kom till stånd har elever i både grund- och gymnasieskolan haft fjärr- eller distansundervisning i varierande utsträckning. Mellan december 2020 och april 2021 rekommenderade Folkhälsomyndigheten att undervisning i gymnasieskolan skulle bedrivas som fjärr- eller distansundervisning eller som en kombination av när, fjärr- eller distansundervisning.

Skolverket har i rapporten Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet (dnr 2020:1056) gett sin samlade bild utifrån fyra intervjustudier, tidigare uppföljningar och myndighetens löpande dialog och samverkan med andra myndigheter. Enligt rapporten har verksamheterna i de flesta av skolformerna hållits öppna för barnen och eleverna i stort sett i samma utsträckning som vanligt. Undervisning har kunnat upprätthållas genom en övergång till fjärr- eller distansundervisning i perioder. Vad gäller vissa praktiska moment och utbildning som sker arbetsplatsförlagt har utmaningarna dock varit större. Övergången till regelmässig fjärr- eller distansundervisning har inneburit en utmaning för både lärare och elever. Vissa grupper av elever har haft särskilda utmaningar under pandemin som t.ex. elever i behov av särskilt stöd, socioekonomiskt utsatta elever och nyanlända. Skolverkets sammantagna

bild är att både elever och lärare anses ha klarat av fjärr- eller distansundervisningen, men att undervisningen inte alltid bedöms hålla samma kvalitet som vid närundervisning. Inom förskolan och grundsärskolan har enligt Skolverket situationen ibland också inneburit att det pedagogiska arbetet delvis har fått stå åt sidan för ett större fokus på omsorgen.

Det finns inte någon nationell frånvarostatistik för skolväsendet men Skolverket konstaterar att pandemin inneburit perioder av högre frånvaro än normalt bland barn, elever och personal i för- och grundskolan vilket i kombination med en ökad arbetsbelastning för lärarna har gjort det svårare att upprätthålla kvaliteten i undervisningen. Samtidigt tycks gymnasieskolan periodvis ha kännetecknats av en högre närvaro än vanligt, i alla fall då utbildningen skett på distans.

Skolverket bedömer sammantaget att det finns en risk för ett utbildningstapp inom flera skolformer, inte minst gymnasieskolan. Det är enligt myndigheten dock för tidigt att bedöma omfattningen av utbildningstappet och vilka konsekvenser det får för skolväsendet på längre sikt. Rapporten visar också på utmaningar när det gäller att genomföra prov och andra bedömningsuppgifter, bedöma elevers kunskapsutveckling och sätta betyg. Skolverket bedömer också att skolans kompensatoriska uppdrag försvåras och att skolornas förmåga att ta hänsyn till barns och elevers olika behov i utbildningen påverkas negativt av pandemin. Enligt myndigheten riskerar pandemin därmed att bidra till försämrad likvärdighet i skolan.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har i rapporten Barn och unga under coronapandemin (rapport 2021:2) belyst möjliga konsekvenser av den rådande pandemin för barn och unga i dag och på lite längre sikt. Rapporten visar att det är för tidigt att dra slutsatser om pandemins långsiktiga konsekvenser, men den övergripande slutsatsen är att pandemin påverkar många barn och unga negativt. IFAU bedömer bl.a. att frånvaron ökat kraftigt bland barn, elever och personal i förskola och skola under pandemin. Särskilt drabbade är barn och unga från redan utsatta miljöer, med svag socioekonomisk bakgrund och svagare socialt skyddsnät. IFAU menar att det därför finns anledning att värna och utveckla de institutioner, som t.ex. mödra- och barnhälsovård, socialtjänst samt elevhälsa, som möter utsatta barn och unga samt att ge utbildningssystemet förutsättningar att kompensera för de brister i humankapitalutveckling och förlorade livschanser som pandemin orsakar.

Det finns ännu inga data på nationell nivå över tillgång till förskola under covid-19-pandemin men data från Stockholms kommun och Göteborgs kommun för kommunal verksamhet visar att färre barn har varit inskrivna i förskolan under pandemin. I Stockholm var nedgången 2,5 procent. Pandemin har också inneburit att barn rekommenderas stanna hemma längre än normalt vid förkylningssymptom.

Folkhälsomyndighetens rapport Hur har folkhälsan påverkats av covid-19-pandemin? (Folkhälsomyndigheten 2021) visar att de flesta på något sätt har påverkats av covid-19-pandemin och smittskyddsåtgärderna, men att vissa grupper har drabbats mer än andra. Distansundervisningen har också upplevts som problematisk för elever med brist på digitala redskap och lugna studiemiljöer och för elever med påfrestande hemförhållanden.

Barnens Rätt i Samhället menar i sin årsrapport för 2020 (rapport 2021:1) att samtal från barn om psykiska besvär, såsom ångest och nedstämdhet, ökat kraftigt sedan covid-19-pandemin slog till. Barn har beskrivit hur avsaknaden av distraktioner och social samvaro lett till att deras dåliga mående tagit större plats och att tidigare psykisk ohälsa gjort sig påmind. Enligt Socialstyrelsens rapport Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten (dnr 5.7-21428/2020) ökade anmälningarna till socialtjänsten avseende barn med 5 procent under pandemin 2020

jämfört med föregående år, men myndigheten bedömer inte att ökningen kan härledas till pandemin.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de negativa konsekvenserna av covid-19-pandemin som beskrivits ovan kommer att påverka skolväsendet även under 2022 och under en lång tid framöver. Konsekvenserna är allvarliga både för individer och för samhället. Om konsekvenserna i form av uteblivna kunskaper och psykisk ohälsa bland barn och elever inte möts med insatser i det här skedet bedömer regeringen att effekterna kommer att bli än större och ge efterverkningar under längre tid. Konsekvenserna har varit särskilt kännbara för dem som redan före pandemin behövde olika former av stöd, men även för många andra elever som nu inte kan nå sin fulla potential. Regeringen delar Skolverkets bedömning att det finns risk för ett s.k. kunskapstapp. En utmaning i sammanhanget är att de insatser som kan behövas för att kompensera för detta kan handla om mer undervisningstid i olika former, samtidigt som svenskt skolväsende sedan tidigare präglas av en omfattande lärarbrist och många lärare har arbetat hårt under den utdragna pandemin. Regeringen ser därför att olika typer av insatser är nödvändiga, både för att ta igen kunskaper som elever inte har fått möjlighet att tillägna sig under pandemin och för att genomföra andra stödinsatser.

Därutöver bedömer regeringen att det är stora variationer i verksamhetsområdets måluppfyllelse. Deltagandet i utbildning är övergripande högt och resultaten på internationellt jämförbara studier är generellt goda. Eftersom de nationella proven ställdes in under vårterminen 2020 och delvis ställdes in under vårterminen 2021 finns vidare brister i underlaget för att analysera i vilken utsträckning som målen för utbildningen nås. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att bl.a. göra en nationell kartläggning av elevers kunskapsutveckling för att kunna bedöma kunskapstappet.

Regeringen ser positivt på att en stor majoritet av alla barn i målgruppen är inskrivna i förskola. Fortfarande är dock andelen barn i förskolan med svensk bakgrund högre än för barn med utländsk bakgrund. Den utredning som regeringen tillsatte 2019 lämnade i november 2020 betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) med förslag på åtgärder för att öka deltagandet i förskolan och stärka barns språkutveckling.

Andelen elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen har ökat från föregående år. Indikatorn har dock legat på en relativt jämn nivå sett över tid och det är fortfarande ungefär var fjärde elev som lämnar grundskolan utan ett godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Regeringen ser fortsatta utmaningar i skolans arbete för att fler elever ska lämna grundskolan med godkänt betyg i alla ämnen.

Behörigheten till gymnasieskolans nationella program visar en svag uppåtgående trend från föregående år. I ett längre perspektiv ligger indikatorn dock på en fortsatt låg nivå. Resultaten visar att elevernas förutsättningar för att nå kunskapsmålen påverkas mycket av föräldrarnas utbildningsnivå och vilken årskurs elever födda utomlands har påbörjat sin skolgång i Sverige. Därmed påverkas andelen behöriga bl.a. av förändringar i elevgruppens sammansättning. Andelen med behörighet bland elever med svensk bakgrund har varit ungefär densamma under mätperioden och ligger på en betydligt högre nivå än för elever som kommit till Sverige i högre skolålder. Det finns fortfarande skillnader mellan könen, där fler flickor än pojkar är behöriga, dock har denna minskat under 2020.

Internationella studier såsom TIMSS är konstruerade för att mäta resultat över tid och ses därmed som en viktig indikator när det gäller kunskapsutvecklingen. Därför ser regeringen positivt på att det trendbrott som uppvisades vad gäller svenska elevers resultat i TIMSS-undersökningen från 2015 nu bekräftas på nytt. Regeringen ser däremot att förbättringar kan göras inom de ämnen där svenska elever presterar under genomsnittet.

Nästan alla ungdomar börjar i någon av de olika former av utbildning som ges inom gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan och för den enskilde individen är en fullföljd gymnasial utbildning av stor betydelse för såväl fortsatta studier som kommande yrkesliv. Som resultatindikatorerna visar finns en positiv trend med en ökande andel elever med en gymnasieexamen. Över tid ökar den genomsnittliga betygspoängen och andelen elever med grundläggande behörighet till högskolan. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att resultaten i gymnasieskolan i huvudsak utvecklas väl i förhållande till målet.

I flera avseenden kvarstår dock utmaningar som kräver fortsatta insatser. Ett sådant område är bristande likvärdighet i fråga om betygssättning, vilket gäller inom såväl grundskolan som gymnasieskolan. Skolverkets uppföljningar och Skolinspektionens tillsyn och ombedömning av elevlösningar på nationella prov visar på en stor variation i betygssättning i relation till de nationella proven och stora skillnader mellan skolor. Detta utgör ett allvarligt likvärdighetsproblem, bl.a. eftersom betygen utgör grund för tillträde till nästa utbildningsnivå.

I gymnasieskolan är könsfördelningen på flera av de nationella programmen fortsatt ojämn. Särskilt gäller detta yrkesprogram, där ungdomar tenderar att välja program som förbereder inför arbete i yrkesområden där det egna könet är i majoritet. Liksom i grundskolan är skillnaderna i kunskapsresultaten mellan flickor och pojkar även påtagliga i gymnasieskolan. I båda skolformerna finns det dessutom tydliga skillnader i resultaten mellan elever med utländsk bakgrund och elever med svensk bakgrund samt mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund. Det är en utveckling som understryker betydelsen av skolans kompensatoriska uppdrag och regeringen är angelägen om att alla elever ska ges förutsättningar att uppnå goda kunskapsresultat oavsett bakgrund.

För att stärka likvärdigheten i skolan har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder. Ett nytt statsbidrag som lämnas till huvudmän inom skolväsendet för åtgärder för förbättrad arbetsmiljö och förbättrade arbetsvillkor för lärare i skolenheter med förskoleklass eller grundskola med socioekonomiska utmaningar infördes 2021. Även det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling förstärktes för att ytterligare bidra till huvudmännens möjligheter att genomföra utökade insatser på området. Fritidshemmet inkluderas dessutom i bidraget fr.o.m. sommaren 2020. De riktade insatserna inom Samverkan för bästa skola har påverkats negativt av pandemin och en del av insatserna har förlängts eller försenats då de bygger på en gemensam bedömning med huvudmannen om hur omfattande insatser verksamheten klarar av att genomföra. Fortsatta åtgärder som minskar konsekvenserna av skolsegrationen behövs tillsammans med reformer som motverkar grundorsakerna till skolsegrationen.

När det gäller gymnasieskolans introduktionsprogram har både antalet och andelen elever minskat under de senaste tre läsåren, vilket främst är en följd av att färre ungdomar i gymnasieåldern invandrat till Sverige. Det totala antalet elever på språkintroduktion har fortsatt att minska. Till följd av covid-19-pandemin bedömer regeringen dock att fler elever kan ha haft svårare att lämna introduktionsprogram under 2021 och under kommande år. Enligt Skolinspektionen (dnr SI 2020:3264) har elever på introduktionsprogrammet språkintroduktion varit särskilt drabbade av övergången till distansundervisning. Likaså gäller detta elever som är i stort behov av

strukturerade skoldagar, elever med bristande studiemiljö i hemmet och elever utsatta för social oro i hemmet. Distansundervisningen har även försvårat möjligheten för studiehandledning på modersmål i vissa fall, såväl inom obligatoriska som frivilliga skolformer. Skolinspektionens uppföljning visar emellertid att vissa elevgrupper i gymnasieskolan många gånger getts möjlighet att komma in till skolans lokaler för att få arbetsro eller stöd på plats. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är viktigt att elever på introduktionsprogrammen fortsätter att ges goda förutsättningar att fullfölja sin utbildning.

Regeringen delar också Skolverkets lägesbedömning att det fortsatt riskerar att råda brist på utbildade personer från flertalet yrkesutbildningar på gymnasial nivå. Statistiska centralbyrån (SCB) bedömer att det fram t.o.m. 2035 riskerar bli ett växande underskott på utbildade personer inom bl.a. vård- och omsorgsområdet och i industri- och byggsektorn. Det finns även ett bristande utbud av utbildningar inom vissa yrkesområden samtidigt som en minskad andel ungdomar söker till gymnasieskolans yrkesprogram. Skolverket har också påtalat att kapaciteten att ta emot nyanlända elever i komvux behöver förbättras, liksom kvaliteten och likvärdigheten avseende studie- och yrkesvägledning. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är angeläget att gymnasieskolan och vuxenutbildningen bättre kan möta de kompetensbehov som finns på arbetsmarknaden.

Att eleverna fullföljer sin gymnasieutbildning är grundläggande för deras förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden eller att fortsätta i eftergymnasiala studier efter gymnasieskolan. Om elever lämnar gymnasieskolan med uteblivna kunskaper eller ofullständiga betyg påverkar det i sin tur deras förutsättningar att studera på högskolan. Regeringen ser positivt på den ökning av antalet elever som lämnar gymnasieskolan med fullföljd utbildning. Vidare kan en förbättrad matchning mellan utbildningsutbud och de kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden också bidra till ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Det är dock svårt att avgöra vilka effekter pandemin har medfört långsiktigt. Därför behöver dessa fortsatt följas.

4.5 Tillkännagivanden

4.5.1 Nationellt digitalt lärarlyft

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska utreda frågan om att införa ett nationellt digitalt lärarlyft (bet. 2015/16:UbU14 punkt 14, rskr. 2015/16:228). Den 9 juli 2015 gav regeringen Skolverket i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor (U2015/03844). Insatserna inom de nationella skolutvecklingsprogrammen ska enligt uppdraget bestå av olika kompetensutvecklings- och stödinsatser riktade till huvudmän och skolor, bl.a. när det gäller it som såväl pedagogiskt som administrativt verktyg. Uppdraget innefattar att ta fram förslag till nödvändiga kompetensutvecklingsinsatser avseende digitala lärresurser och verktyg för att stärka den digitala kompetensen i undervisningssituationen samt för en effektivare administration. Dessa insatser ingår i skolutvecklingsprogrammen fr.o.m. 2016. Kompetensutvecklingsinsatserna avseende digitala verktyg och lärresurser ska enligt uppdraget vara långsiktiga och ta till vara de möjligheter till pedagogisk utveckling och administrativa vinster som utvecklingen på området medför. Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16 avsnitt 9.3.6) att det finns ett behov av ett förstärkt stöd för deltagande i kompetensutvecklingsinsatser för att underlätta och säkerställa införandet av programmering i undervisningen och att medel därför borde tillföras för detta ändamål. Den 19 oktober 2017 beslutade regeringen en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet (U2017/04119). Ett av

de delmål som fastslås i strategin är att förskolechefer, rektorer och huvudmän ska ha förmåga att strategiskt leda digitalt utvecklingsarbete i verksamheterna. Ett annat delmål är att personal som arbetar med barn och elever ska ha kompetens att välja och använda ändamålsenliga digitala verktyg i utbildningen. Förskolechefer, rektorer och huvudmän behöver enligt strategin skapa förutsättningar för personalens kompetensutveckling så att eleverna ges möjligheter att stärka dessa kompetenser.

Regeringen bedömde i skrivelsen Riksrevisionens rapport om samisk utbildning (skr. 2017/18:68) att ovan nämnda åtgärder är de mest ändamålsenliga med anledning av riksdagens tillkännagivande och att tillkännagivandet därmed fick anses slutbehandlat. Utbildningsutskottet har konstaterat att regeringen redovisat ett antal genomförda åtgärder. Utskottet har dock ansett att ytterligare insatser behövs på området och att tillkännagivandet därmed inte är tillgodosett (bet. 2017/18:KU21 s. 25, yttr. 2017/18:UbU5y, rskr. 2017/18:326). Regeringen konstaterade i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.3.3 s. 93) att riksdagen inte anser tillkännagivandet slutbehandlat och att punkten därför åter är öppen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har i mars 2019 överlämnat rapporten Nationell handlingsplan för digitalisering av skolväsendet till Utbildningsdepartementet (U2019/01776), om digitaliseringens möjligheter för att främja kunskapsutveckling och likvärdighet i skolväsendet. Rapporten innehåller dels en kartläggning och analys av uppmärksammade och övergripande behov hos huvudmännen, dels en kartläggning och analys av pågående initiativ och aktiviteter. Rapporten innehåller även en plan för fortsatt arbete och förslag på nya initiativ och aktiviteter. Exempel på initiativ som rör kompetensutveckling är ett breddat och förstärkt uppdrag till Skolverket gällande fortbildning och kompetensutvecklande insatser inom digitaliseringsområdet och att rektorsprogrammet och fortbildningen av rektorer utvecklas så att rektorerna bättre förbereds på att strategiskt leda digitalt utvecklingsarbete.

Sedan februari 2020 har Skolverket ett samlat ansvar (sektorsansvar) inom ramen för sitt verksamhetsområde när det gäller de statliga insatserna för att ta tillvara digitaliseringens möjligheter för ökad måluppfyllelse och likvärdighet. Detta innefattar att vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda myndigheter och andra relevanta parter (18 § förordningen [2015:1047] med instruktion för Statens skolverk). Från och med februari 2020 ska Skolverket enligt sin instruktion även svara för nationellt prioriterade fortbildnings-, kompetensutvecklings- och stödinsatser inom ramen för nationella skolutvecklingsprogram (7 §). Sammantaget ger det Skolverket möjlighet att utifrån identifierade behov ta fram relevanta stödinsatser gällande bl.a. digitaliseringens möjligheter för huvudmän, rektorer, lärare, förskollärare och annan personal i skolväsendet. Från och med 2021 gäller dessutom ett nytt måldokument för Rektorsprogrammet som Skolverket fattat beslut om. I kursen Styrning, organisering och kvalitet ingår nu att rektorn efter utbildningen bl.a. ska kunna identifiera verksamhetens behov av digitalisering utifrån pedagogiska, administrativa och tekniska perspektiv.

Under 2020 och 2021 har delar av skolväsendet med anledning av covid-19-pandemin behövt ställa om till digital undervisning. Skolverket har fått i uppdrag att bl.a. följa upp konsekvenserna av pandemin för utbildningen inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet och utvärdera de åtgärder som har vidtagits på området med anledning av pandemin (U2020/06613). I uppdraget ingår även att göra en analys samt identifiera behov av, och föreslå, fortsatta åtgärder. Uppdraget delredovisades den 21 maj 2021. Uppdraget ska även delredovisas den 17 december 2021, den 3 juni 2022 och den 16 december 2022. Vidare har Skolverket fått i uppdrag att främja digitaliseringen inom skolväsendet och att underlätta för skolor och huvudmän att ta tillvara

digitaliseringens möjligheter i undervisning och administration. I detta ingår att genomföra insatser för att höja lärarnas kompetens inom distans- och fjärrundervisning. Uppdraget ska redovisas årligen senast den sista februari (U2020/06613). Av den redovisning som Skolverket lämnade i februari 2021 framgår att myndigheten under 2021 bl.a. planerar att främja forum för samverkan mellan lärosäten som ett stöd i deras arbete med att säkerställa att skolväsendet får nyutbildade lärare med adekvat digital kompetens. Vidare avser myndigheten att följa upp redan genomförda insatser för skolväsendets digitalisering och fortsätta att arbeta med forskningsspridning inom ämnesområdet digitalisering. Regeringens bedömning är att det arbete som redovisats ovan är det mest ändamålsenliga och att tillkännagivandet därmed får anses slutbehandlat.

4.6 Politikens inriktning

4.6.1 Ökad jämlikhet i förskola och skola

En bra förskola och skola är inte bara viktigt för barn och unga som ges möjlighet till en god framtid, det är viktig för hela samhällets utveckling. Regeringen ser därför behov av fortsatta kunskaps- och jämlikhetsreformer för att Sverige återigen ska ha ett av världens mest högpresterande och mest jämlika skolsystem. Då måste alla barn ges möjlighet att möta kunniga och kompetenta förskollärare och barnskötare i en barngrupp av lämplig storlek. Samtidigt ska alla skolor ha kunniga och kompetenta lärare och fokus på kunskap och bildning.

Det ska inte spela någon roll var i landet man bor eller i vilken förskola eller skola man går, alla barn och elever har rätt att nå så långt som möjligt när det gäller utbildningens mål. För att fler barn och elever ska lära sig mer behövs fortsatta kraftfulla kunskaps- och jämlikhetsreformer.

Konsekvenserna av covid-19-pandemin ska hanteras

Skolstängningar och distansundervisning med anledning av pandemin har haft en negativ påverkan på många elevers lärande och hälsa. Konsekvenserna har varit särskilt kännbara för dem som redan före pandemin hade sämre förutsättningar eller behövde olika former av stöd, men även för många andra elever som nu inte nått sin fulla potential. De negativa konsekvenserna av pandemin kommer att finnas kvar även under 2022 och behöver noga följas även därefter. Det kan ta tid att ta igen kunskaper som elever inte har fått möjlighet att tillägna sig under pandemin. Insatser för att främja barns och elevers hälsa och välmående kommer också att behövas. Därför förstärks det statliga stödet till skolväsendet. Medlen får användas i hela skolväsendet till insatser som huvudmännen ser behov av utifrån sina förutsättningar lokalt.

Jämlika förutsättningar för deltagande i förskola och fritidshem

Det livslånga lärandet startar i förskolan. Barnens utbildning i förskolan har betydelse för deras fortsatta lärande och kan vara avgörande för att kompensera för olika förutsättningar. För att öka jämlikheten i förskolan föreslår regeringen en ökning av det statliga stödet till förskolan och att resurserna viktas socioekonomiskt. För att ge barn mer jämlika förutsättningar inför skolstarten avser regeringen också att vidta åtgärder för att öka deltagandet i förskolan bland barn mellan 3 och 5 års ålder och att stärka förskolans arbete med barnens språkutveckling i svenska. Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Regeringen ser det som viktigt att fler barn deltar i fritidshemmens verksamhet och avser analysera vidare hur detta kan uppnås.

Oseriösa aktörer ska hindras driva pedagogisk omsorg och ett etableringsstopp för konfessionella friskolor bereds

Alla barn och elever ska få en bra start i livet. Det behövs därför insatser för att förhindra oseriösa och olämpliga aktörer att bedriva verksamhet inom pedagogisk omsorg. Barn och unga i Sverige ska vara fria att forma sin egen uppfattning. Kontrollen av förskolor och skolor med konfessionell inriktning behöver skärpas. Regeringen avser även föreslå att ett etableringsstopp ska införas för fristående skolor och fritidshem med konfessionell inriktning. Ett sådant förslag bereds i Regeringskansliet.

En mer jämlik skola gör att fler elever lär sig mer

Ska fler elever lära sig mer behöver skolan bli mer jämlik. Elevernas socioekonomiska bakgrund har stor betydelse för elevernas resultat, störst betydelse har föräldrarnas utbildningsbakgrund och för utlandsfödda elever hur lång tid de har gått i svensk skola. För att minska skolsegregationen och öka likvärdigheten i skolan vill regeringen verka för en allsidig social sammansättning av elever på skolor och i undervisningsgrupper. Valfriheten behöver värnas och skolsegregationen minska genom att förutsättningarna för att fler aktivt ska delta i skolvalet förstärks. Därför avser regeringen att föreslå att det ska införas ett gemensamt skolvalssystem och förändrade urvalsgrunder.

Skolan ska vara som starkast där behoven är som störst. Det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling, det s.k. likvärdighetsbidraget, syftar till att förbättra kunskapsresultaten och stärka likvärdigheten och omfattar sedan 2020 även fritidshemmet. Fritidshemmet kan med rätt förutsättningar bidra till elevers utveckling och lärande, måluppfyllelsen i skolan och verka kompensatoriskt. Undervisningen i fritidshemmet behöver stärkas och satsningar behövs för bl.a. mer personal och mindre elevgrupper. Regeringen föreslår en förstärkning av likvärdighetsbidraget med drygt 320 miljoner kronor 2022, och beräknar en successiv upptrappning av bidraget till drygt 8,7 miljarder kronor 2024.

Bättre statligt stöd och regionala kvalitetsdialoger

Staten behöver finnas närmare huvudmännen för att kunna möta huvudmännens behov efter deras respektive förutsättningar, bidra till skolutveckling och motverka regionala skillnader mellan förskolor och mellan skolor. För att öka kvaliteten och likvärdigheten i och mellan verksamheterna och för att underlätta huvudmännens arbete med det systematiska kvalitetsarbetet avser regeringen att införa regionala kvalitetsdialoger mellan staten och huvudmän inom skolväsendet.

Tillgång till nationella minoritetsspråk

Det finns brister i elevers tillgång till undervisning i nationella minoritetsspråk eftersom det är brist på lärare. För att höja undervisningens kvalitet och säkerställa att fler elever får bättre förutsättningar till undervisning i nationella minoritetsspråk ser regeringen behov av en nationell samordning av lärarresurserna.

Ökad tillgång till skolbibliotek

Skolbibliotek har stor betydelse för elevers bildning och utbildning liksom för att främja läsförmåga och kunskaper i källkritik, vilket framgår av Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedels delbetänkande Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten ska alltid vara hög, oavsett var i landet verksamheten bedrivs och oavsett vilken huvudman som ansvarar för den. Samtidigt ser tillgången till skolbibliotek mycket olika ut. Regeringen avsätter i denna

proposition medel för att vidta vissa åtgärder med grund i utredningens förslag för att stärka skolbiblioteken. Regeringen bereder därutöver utredningens förslag till bemannade skolbibliotek vidare.

Demokratistärkande insatser i skolan

Regeringen avser att vidta demokratistärkande insatser inom bl.a skolväsendet i syfte att motverka förekomst av antisemitism och andra former av rasism. Åtgärden är en del av Sveriges åtaganden som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021, se vidare utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 11.

4.6.2 Fokus på kunskap och bildning för högre kunskapsresultat

För en svensk skola i världsklass behöver kunskapsresultaten fortsätta förbättras som vi sett dem göra de senaste åren. Fokus i alla skolor ska vara på kunskap och bildning. Genom utbildningen ska alla elever ges likvärdiga möjligheter att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Det krävs fortsatta insatser för att fler elever ska ges möjlighet att lära sig mer.

Extra studietid, lovskola och stöd till elever

I syfte att höja kunskapsresultaten och ge elever bättre möjlighet att utvecklas så långt som möjligt i sitt lärande avser regeringen att föreslå att elever i grundskolan ska erbjudas studietid utanför ordinarie undervisningstid. Under den studietiden ska elever t.ex. få hjälp med läxor eller annat skolarbete. Regeringen avser även att föreslå att den obligatoriska lovskolan ska utvidgas i syfte att öka andelen elever som blir behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Regeringen anser dessutom att det behövs insatser bl.a. för att stödja huvudmän att göra det lättare att tillgodose elevers behov av särskilt stöd.

Bättre och mer tillgängligt elevhälsoarbete i alla skolor

Att skolorna bedriver ett aktivt och välfungerande elevhälsoarbete är avgörande för såväl elevernas hälsa som för att alla elever ska nå kunskapskraven. Det finns i dag stora skillnader mellan olika skolhuvudmän i fråga om elevhälsans resurser. I syfte att ge alla elever tillräcklig tillgång till elevhälsans kompetenser och ge bättre förutsättningar för elevhälsan att bedriva sitt förebyggande och hälsofrämjande arbete anser regeringen att det behövs insatser för en stärkt elevhälsa. Regeringen genomför vidare insatser för ungas hälsa inom hälso- och sjukvården, såsom arbetet för en köfri barn- och ungdomspsykiatri (BUP), se utgiftsområde 9 avsnitt 4.

Insatser behövs för att stärka grund- och gymnasiesärskolan

Alla elever som har förutsättningar att utveckla färdigheter i att läsa, skriva och räkna måste få möjlighet att göra det. Regeringen avser därför att föreslå att det i grundsärskolan införs en garanti för tidiga stödinsatser som ett sätt att säkerställa detta. Regeringen ser även behov av en förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och att det tas fram kompetensutvecklingsinsatser för personalen samt verktyg för bedömning och uppföljning av elevernas kunskaper i grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Regeringen avser även att föreslå nya benämningar för bl.a. skolformerna grundsärskolan och gymnasiesärskolan samt att begreppet utvecklingsstörning ersätts med ett mer modernt begrepp.

Ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasie- och gymnasiesärskola

Regeringen beslutade den 26 augusti 2021 lagrådsremissen Ämnesbetyg – betygen ska bättre spegla elevers kunskaper, och avser att till riksdagen föreslå att ämnesbetyg ska införas i gymnasie- och gymnasiesärskolan och i komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Dessutom föreslås att det ska införas en ny princip för betygssättning som innebär att läraren gör en sammantagen bedömning av elevens kunskaper i förhållande till betygskriterierna och sätter det betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper. För godkända betyg ska dock samtliga kriterier för betyget E vara uppfyllda. Detta förslag rör även de skolformer inom det obligatoriska skolväsendet där betyg sätts. Förslagen i lagrådsremissen syftar till att de betyg som sätts i skolväsendet bättre ska spegla elevers kunskaper och främja elevers kunskapsutveckling och kan bidra till att minska stress som det nuvarande betygssystemet orsakar. För att reformen om ämnesbetyg ska nå önskad effekt avser regeringen att stödja huvudmännen i arbetet med implementering av reformen. Regeringen avser även att ytterligare analysera frågan om godkäntgränsen och behörighetskraven till ett nationellt program i gymnasieskolan.

De riktade statsbidragen ska bli färre och enklare

Regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2018 en ambition att de riktade statsbidragen på utbildningsområdet ska bli betydligt färre och enklare. Den ambitionen kvarstår och nya steg i den riktningen kommer att tas. För att renodla statsbidragen föreslås att medlen för personalförstärkning när det gäller specialpedagogiska insatser överförs till det s.k. Likvärdighetsbidraget. Därutöver ser regeringen bl.a. att det behövs ett samlat statsbidrag för lärares och förskollärares deltagande i fortbildning. Regeringen avser att presentera ett sådant bidrag under 2023. Genom att flytta medel för fortbildning för specialpedagogiska insatser och andra delar för fortbildning finns nu samtliga medel för lärare och förskollärare på samma anslag för att underlätta en sådan hantering. Statsbidraget för bättre språkutveckling i förskolan föreslås upphöra under 2023. Delar används för att finansiera reformer inom förskolan och resterande medel föreslås överföras till statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan. Under 2023 kommer även delar av statsbidraget för det s.k. Lärarlönelyftet att flyttas till Likvärdighetsbidraget.

4.6.3 Stärka lärarprofessionen och det pedagogiska ledarskapet

Ett nationellt professionsprogram

Alla barn och elever ska få möta kunniga och kompetenta förskollärare och lärare och det pedagogiska arbetet ska ledas av skickliga rektorer. För att åstadkomma detta behöver bl.a. skolprofessionernas attraktivitet ökas.

I och med riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5.2 och 3.7.1) avsattes medel för ett första steg i införandet av ett nationellt professionsprogram. Medlen utgör en viktig grund vad gäller den del av programmet som syftar till att inrätta ett råd för professioner i skolväsendet med tillhörande kansli samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och legitimerade förskollärare. För att slutföra implementeringen av det nationella professionsprogrammet för rektor, lärare och förskollärare bedömer regeringen att ytterligare medel behöver tillföras för detta ändamål fr.o.m. 2023 (se även avsnitt 3.10.2).

4.6.4 Stärkt regional och nationell kompetensförsörjning

Planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning beräknas enligt SCB öka starkt fram till 2035. Det innebär att det bedöms bli ett växande underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om en stärkt planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Utredningen överlämnade i juni 2020 betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33). Förslagen har remitterats. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag som bl.a. innebär att utbudet av utbildning i gymnasieskolan och den yrkesinriktade utbildningen inom komvux ska beslutas både med hänsyn till elevernas efterfrågan och behoven på arbetsmarknaden samt att kommuner ska träffa samverkansavtal avseende planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Förslagen väntas bl.a. leda till en mer ändamålsenlig planering och dimensionering i syfte att bättre möta arbetsmarknadens behov inom välfärden, näringslivet och för att möta klimatomställningen. På sikt väntas också att ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden underlättas då kopplingen mellan de utbildningar som erbjuds och arbetslivets efterfrågan av kompetens förstärks.

Högskolebehörighet på yrkesprogrammen och andra åtgärder för att öka yrkesprogrammens kvalitet och attraktionskraft

Regeringen bedömer att det krävs fortsatta åtgärder för att stärka den nationella kompetensförsörjningen och vända den negativa trenden när det gäller antalet sökande till gymnasieskolans yrkesprogram. Yrkesprogrammen är en viktig bas för näringslivets och välfärdens kompetensförsörjning och måste ge relevant yrkeskunskap och i större utsträckning ge grundläggande behörighet till högskolan. Regeringen avser därför att åter lämna förslag till riksdagen om att införa en utökad möjlighet för elever på yrkesprogrammen att läsa kurser för grundläggande behörighet.

För att förbättra yrkesutbildningen deltar den svenska staten i ett trepartssamarbete med Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenskt Näringsliv genom World Skills Sweden. World Skills Sweden behöver fortsätta sina insatser bl.a. för att locka fler yrkesverksamma kvinnor och män att bli yrkeslärare. Regeringen avser därför att förlänga sin delfinansiering av detta samarbete. Likaså avser regeringen att förlänga sin del av finansieringen av den praktiksatsning som ungdomar efter avslutat naturvetenskapligt eller tekniskt program i gymnasieskolan erbjuds inom teknikSektorn – det s.k. Tekniksprånget. Regeringen anser att satsningen på ett positivt sätt bidrar till att stärka Sverige som en ledande kunskaps- och industrination.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska låta utreda inrättandet av en ny tvåårig yrkesskola på gymnasial nivå som är en del av det ordinarie utbildningssystemet (bet. 2018/19:UbU11 punkt 5, rskr. 2018/19:171). Regeringen har den 8 april 2021 beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning. I kommittédirektiven (dir. 2021:23) anger regeringen att uppdraget att utreda hur fler elever kan fullfölja sin utbildning inom gymnasieskolan bör ha sin utgångspunkt i riksdagens tillkännagivande. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2022. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

2020	Utfall	1 113 823	Anslagssparande	55 158
2021	Anslag	1 156 702[1]	Utgiftsprognos	1 180 575
2022	**Förslag**	**1 362 338**		
2023	Beräknat	1 574 768[2]		
2024	Beräknat	1 563 589[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 555 887 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 528 957 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 156 702**	**1 156 702**	**1 156 702**
Pris- och löneomräkning[2]	9 085	23 232	35 491
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	176 551	374 591	371 396
varav BP22[3]	*174 200*	*404 600*	*450 800*
– Ämnesbetyg – implementering	*10 000*	*15 000*	*20 000*
– Grundläggande behörighet på yrkesprogram	*2 000*	*5 000*	
– Planering och dimensionering av gymnasial utbildning	*12 000*	*14 000*	*14 000*
– Digitalisering av nationella prov	*-22 000*	*20 000*	*50 000*
– Kvalitetsdialoger	*31 000*	*61 000*	*85 000*
– Förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan	*81 500*	*160 000*	*157 500*
– Professionsprogrammet: Meriteringsprocess och professionsråd		*23 500*	*23 500*
– Gemensamt skolval	*55 000*	*98 500*	*98 500*
– Extra studietid och utökad lovskola		*4 000*	
– Stärkt elevhälsa	*3 500*	*1 500*	*500*
– Stärkta skolbibliotek	*1 200*	*2 100*	*1 800*
Överföring till/från andra anslag	20 000	20 243	0
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 362 338**	**1 574 768**	**1 563 589**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För ett införande av regionala kvalitetsdialoger beräknas att anslaget behöver ökas med 31 000 000 kronor 2022, 61 000 000 kronor 2023 och därefter med 85 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.1).

För implementeringen av ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare beräknas att anslaget behöver ökas med 23 500 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.3).

För ett införande av ett gemensamt skolvalssystem beräknas att anslaget behöver ökas med 55 000 000 kronor 2022, 98 500 000 kronor 2023, 98 500 000 kronor 2024 och därefter med 31 000 000 kronor per år fr.o.m. 2025 (se avsnitt 4.6.1).

För en utvärdering av lovskola beräknas att anslaget behöver ökas med 4 000 000 kronor 2023.

För en förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan beräknas att anslaget behöver ökas med 81 500 000 kronor 2022, 160 000 000 kronor 2023, 157 500 000 kronor 2024 och därefter med 154 000 000 kronor per år fr.o.m. 2025 (se avsnitt 4.6.2).

För en stärkt elevhälsa beräknas att anslaget behöver ökas med 3 500 000 kronor 2022, 1 500 000 kronor 2023 och därefter med 500 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.2).

För att stärka skolbiblioteken beräknas att anslaget behöver ökas med 1 200 000 kronor 2022, 2 100 000 kronor 2023 och därefter med 1 800 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.1).

För arbete med att digitalisera de nationella proven föreslås att anslaget minskas med 22 000 000 kronor 2022 och beräknas att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2023 och 50 000 000 kronor 2024.

För arbete med att ta fram regionala planeringsunderlag med anledning av kommande förslag om planering och dimensionering av gymnasial utbildning beräknas att anslaget behöver ökas med 12 000 000 kronor 2022 och 14 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.4).

För arbete med kommande förslag om att återinföra högskolebehörigheten på yrkesprogrammen beräknas att anslaget behöver ökas med 2 000 000 kronor 2022 och 5 000 000 kronor 2023 (se avsnitt 4.6.4).

För arbete med att införa ämnesbetyg och en ämnesutformad gymnasie- och gymnasiesärskola beräknas att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2022, 15 000 000 kronor 2023 och 20 000 000 kronor 2024 (se avsnitt 4.6.2).

För att korrigera ett tidigare beslut föreslår regeringen att medel för att förbereda införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan överförs till anslaget från anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet*. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2022 och beräknar att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2023. Anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* föreslås minska med motsvarande belopp.

Sammantaget föreslår regeringen att 1 362 338 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 574 768 000 kronor respektive 1 563 589 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	20 456	54 127	-33 671
Prognos 2021	20 665	53 719	-33 054
Budget 2022	21 929	54 785	-32 856

Från och med den 1 juli 2011 tar Skolverket ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda och komplettera legitimationer. Intäkterna av avgiften för ansökan om utfärdande och komplettering av legitimationer ska bidra till kostnaderna. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

4.7.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

2020	Utfall	427 325	Anslagssparande	28 290
2021	Anslag	468 004[1]	Utgiftsprognos	436 229
2022	**Förslag**	**481 927**		
2023	Beräknat	489 104[2]		
2024	Beräknat	488 965[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 484 031 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 479 133 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**468 004**	**468 004**	**468 004**
Pris- och löneomräkning[2]	4 723	9 677	14 424
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 200	11 423	6 537
varav BP22[3]	*9 200*	*13 400*	*8 400*
– Förslag från sfi-utredningen	*9 200*	*13 400*	*8 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**481 927**	**489 104**	**488 965**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att kunna öka kapaciteten i inspektionsverksamheten beräknas att anslaget behöver ökas med 9 200 000 kronor 2022, 13 400 000 kronor 2023 och 8 400 000 kronor fr.o.m. 2024 (se avsnitt 5.5).

Regeringen föreslår att 481 927 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 489 104 000 kronor respektive 488 965 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	5 120	10 546	-5 426	- 7 626
Prognos 2021	6 000	9 500	-3 500	-11 126
Budget 2022	6 000	9 500	-3 500	-14 626

Skolinspektionens intäkter avseende offentligrättslig verksamhet avser avgifter för ansökningar om godkännande som enskild huvudman. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

4.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	732 794	Anslagssparande	23 823
2021	Anslag	769 676[1]	Utgiftsprognos	748 530
2022	**Förslag**	**783 592**		
2023	Beräknat	788 848[2]		
2024	Beräknat	794 670[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 782 105 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 780 613 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**769 676**	**769 676**	**769 676**
Pris- och löneomräkning[2]	8 916	15 629	22 936
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	3 543	2 058
varav BP22[3]	*5 000*	*3 500*	*2 000*
– Förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan	*3 500*	*3 000*	*2 000*

– Stärkt elevhälsa	*1 500*	*500*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**783 592**	**788 848**	**794 670**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För en förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan beräknas att anslaget behöver ökas med 3 500 000 kronor 2022, 3 000 000 kronor 2023 och 2 000 000 kronor 2024 (se avsnitt 4.6.2).

För en stärkt elevhälsa beräknas att anslaget behöver ökas med 1 500 000 kronor 2022 och 500 000 kronor 2023 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 783 592 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 788 848 000 kronor respektive 794 670 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	396 657	713 114	316 457
Prognos 2021	405 000	720 000	315 000
Budget 2022	405 000	720 000	315 000

Delar av Specialpedagogiska skolmyndighetens verksamhet är avgiftsfinansierad. Myndigheten disponerar intäkter från tillgängliggörande av läromedel och från ersättning från kommuner för elever i specialskolan. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Myndigheten disponerar även intäkter från kommuner för elever i förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola samt från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten full kostnadstäckning. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag.

4.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

2020	Utfall	50 783	Anslagssparande	712
2021	Anslag	58 003[1]	Utgiftsprognos	58 212
2022	**Förslag**	**58 434**		
2023	Beräknat	56 924[2]		
2024	Beräknat	57 491[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 56 451 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 56 451 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**58 003**	**58 003**	**58 003**
Pris- och löneomräkning[2]	431	921	1 508
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-2 000	-2 020
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**58 434**	**56 924**	**57 491**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 58 434 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 56 924 000 kronor respektive 57 491 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	44 396	95 113	50 717
Prognos 2021	44 000	96 000	52 000
Budget 2022	44 000	96 000	52 000

Avgifterna avser ersättning från kommuner för elever i sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Dessutom avser avgifterna intäkter från kommuner för vilka Sameskolstyrelsen efter avtal bedriver samisk förskola. Intäkterna disponeras av myndigheten. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

4.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	2 947 075	Anslagssparande	484 017
2021	Anslag	4 916 693[1]	Utgiftsprognos	4 379 368
2022	**Förslag**	**4 253 693**		
2023	Beräknat	2 571 693		
2024	Beräknat	2 529 646		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt för insatser som syftar till att minska skolsegregation. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 797 193**	**4 797 193**	**4 797 193**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-523 500	-2 205 500	-2 268 000
varav BP22	*662 500*	*-925 500*	*-875 500*
– Korrigering FOI-prop	*13 500*	*17 500*	*17 500*
– Justering m.a.a. försening av dig. av nationella prov	*14 000*		
– Flytt av medel för fortbildning specialpedagogik	*-245 500*	*-245 500*	*-245 500*
– Ämnesbetyg – implementering			*60 000*
– Tillfällig omfördelning av fjärde året på teknikprogrammet	*-50 000*	*-50 000*	*-50 000*
– Medel till Word Skills Sweden		*10 000*	
– Teknikspränget	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Demokratistärkande insatser	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Kunskapssatsning efter pandemin	*1 000 000*		
– Nationell samordning av undervisning i nationella minoritetsspråk	*26 500*	*26 500*	*26 500*
– Extra studietid och utökad lovskola	*-121 000*	*-242 000*	*-242 000*
– Ökat deltagande i förskolan		*-41 000*	*-80 000*
– Effektivisering av statsbidrag, språkutveckling i förskolan		*-296 000*	*-257 000*
– Flytt av medel för personalförstärkning avseende specialpedagogiska insatser		*-130 000*	*-130 000*
Överföring till/från andra anslag	-20 000	-20 000	453
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 253 693**	**2 571 693**	**2 529 646**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en nationell samordning av lärarresurserna i nationella minoritetsspråk beräknas att anslaget behöver ökas med 26 500 000 kronor per år fr.o.m. 2022 (se avsnitt 4.6.1).

Statsbidraget för bättre språkutveckling i förskolan föreslås upphöra under 2023. För förslag om ökat deltagande i förskolan beräknas anslaget minskas med 41 000 000 kronor 2023 och därefter med 80 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.1).

Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas ökas med motsvarande belopp. För att förstärka statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan inom anslag 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* beräknas anslaget även minskas med 296 000 000 kronor 2023 och därefter med 257 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.2).

Med anledning av ett utökat åtagande för kommunerna i fråga om extra studietid för elever bedömer regeringen att statsbidraget för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid bör minskas. Med anledning av ett utökat åtagande för kommunerna om en utökad lovskola bedömer regeringen även att statsbidraget för undervisning under skollov bör minskas. Anslaget föreslås minskas med 121 000 000 kronor 2022 och beräknas därefter minskas med 242 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med 121 000 000 kronor 2022 och beräknas öka med 242 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.2).

För en förlängning av Läslyftet beräknas 13 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023.

För demokratistärkande insatser i syfte att motverka förekomst av antisemitism och andra former av rasism beräknas att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2022 (se avsnitt 4.6.1).

För att fortsätta arbetet med att minska de negativa effekterna av elevernas kunskapsutveckling, hälsa och välmående till följd av covid-19-pandemin beräknas att anslaget behöver ökas med 1 000 000 000 kronor 2022.

För arbete med att införa ämnesbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och komvux på gymnasial nivå beräknas att anslaget behöver ökas med 60 000 000 kronor 2024, 40 000 000 kronor 2025 och 40 000 000 kronor 2026.

För att kunna fortsätta försöksverksamheten inom uppdraget att digitalisera de nationella proven bedömer regeringen att medel för statsbidrag till deltagande huvudmän behöver förlängas. Därför bedöms att anslaget behöver ökas med 14 000 000 kronor 2022.

För en förlängning av insatsen med det s.k. Teknikspråget beräknas att anslaget behöver ökas med 15 000 000 kronor per år 2022–2024.

För att World Skills Sweden ska kunna fortsätta sitt arbete med att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft och för att intressera fler yrkesverksamma att bli yrkeslärare beräknas att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2023.

För att bättre motsvara nivån på efterfrågan på medel i den del som avser statsbidraget för vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan föreslår regeringen att anslaget minskas med 50 000 000 kronor 2022 och beräknar att anslaget även kan minskas med 50 000 000 kronor per år 2023–2025.

För att renodla statsbidragen föreslås att medel för personalförstärkning avseende specialpedagogiska insatser flyttas till anslag 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling.* Anslaget beräknas därför minskas med 130 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.2).

För att bättre överensstämma med anslagsändamålen föreslås att medel för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser samt speciallärarutbildning inom Lärarlyftet flyttas till anslag 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal.* Anslaget föreslås därför minskas med 245 500 000 kronor 2022 och beräknas därefter minskas med 245 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.2).

För att korrigera en minskning på anslaget från budgetpropositionen för 2021 beräknas att anslaget behöver ökas med 13 500 000 kronor 2022 och därefter med 17 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023.

För att korrigera ett tidigare beslut föreslår regeringen att medel för att förbereda införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan överförs från anslaget till anslaget 1:1 *Statens skolverk*. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 20 000 000 kronor 2022 och beräknar att anslaget minskas med 20 000 000 kronor 2023. Anslaget 1:1 *Statens skolverk* föreslås öka med motsvarande belopp.

Sammantaget föreslår regeringen att 4 253 693 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 571 693 000 kronor respektive 2 529 646 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 022 500 000 kronor 2023–2029.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 022 500 000 kronor 2023–2029.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2029
Ingående åtaganden	894 187	1 394 071	2 005 890			
Nya åtaganden	927 025	1 592 878	1 167 504			
Infriade åtaganden	-427 141	-981 059	-1 150 894	-1 176 290	-271 372	-574 838
Utestående åtaganden	1 394 071	2 005 890	2 022 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 468 000**	**2 012 180**	**2 022 500**			

4.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 4.16 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

2020	Utfall	240 151	Anslagssparande	74 654
2021	Anslag	315 218[1]	Utgiftsprognos	242 523
2022	**Förslag**	**259 837**		
2023	Beräknat	259 837		
2024	Beräknat	259 837		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagna vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**315 218**	**315 218**	**315 218**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-64 000	-64 000	-64 000
varav BP22	*-55 000*	*-55 000*	*-55 000*
– Anpassning av anslagets nivå	*-55 000*	*-55 000*	*-55 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	8 619	8 619	8 619
Förslag/beräknat anslag	**259 837**	**259 837**	**259 837**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att bättre motsvara nivån på efterfrågan på medel föreslår regeringen att anslaget minskas med 55 000 000 kronor 2022 och beräknar att anslaget minskas med 55 000 000 kronor per år 2023–2026.

Regeringen föreslår att 259 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 259 837 000 kronor för respektive år.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2023.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	34 484	31 930	35 500	
Nya åtaganden	31 930	35 500	36 000	
Infriade åtaganden	-34 484	-31 930	-35 500	-36 000
Utestående åtaganden	31 930	35 500	36 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**35 000**	**35 000**	**36 000**	

4.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	3 895 607	Anslagssparande	7 393
2021	Anslag	3 903 000[1]	Utgiftsprognos	3 864 227
2022	**Förslag**	**3 903 000**		
2023	Beräknat	4 199 000		
2024	Beräknat	4 160 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 903 000**	**3 903 000**	**3 903 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		296 000	257 000
varav BP22		*296 000*	*257 000*
– Effektivisering av statsbidrag, språkutveckling i förskolan		*296 000*	*257 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 903 000**	**4 199 000**	**4 160 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förstärkning av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan beräknas att anslaget behöver ökas med 296 000 000 kronor 2023 och därefter med 257 000 000 kronor fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 3 903 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 199 000 000 kronor respektive 4 160 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 025 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan beviljas per kalenderår (bidragsår). Huvudmännen behöver information om

bidragsramarnas storlek och beslut om bidragsram behöver därför fattas året innan bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 025 000 000 kronor 2023.

Tabell 4.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	613 597	612 805	1 729 000	
Nya åtaganden	612 805	1 729 000	2 025 000	
Infriade åtaganden	-613 597	-612 805	-1 729 000	-2 025 000
Utestående åtaganden	612 805	1 729 000	2 025 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**614 000**	**1 729 000**	**2 025 000**	

4.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	199 489	Anslagssparande	4 889
2021	Anslag	208 720[1]	Utgiftsprognos	206 931
2022	**Förslag**	**200 720**		
2023	Beräknat	200 720		
2024	Beräknat	205 720		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,
- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och
- statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**208 720**	**208 720**	**208 720**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 000	-8 000	-3 000
varav BP22		*10 000*	*15 000*

– Tillskott rättighetsstyrda bidrag		*10 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**200 720**	**200 720**	**205 720**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av hög efterfrågan på medel från anslaget beräknas att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2023 och med 15 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 200 720 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 200 720 000 kronor respektive 205 720 000 kronor.

4.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

2020	Utfall	98 685	Anslagssparande	9 330
2021	Anslag	109 986[1]	Utgiftsprognos	89 229
2022	**Förslag**	**112 082**		
2023	Beräknat	112 082		
2024	Beräknat	112 082		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Statens skolverks utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**109 986**	**109 986**	**109 986**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	2 096	2 096	2 096
Förslag/beräknat anslag	**112 082**	**112 082**	**112 082**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 082 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 112 082 000 kronor respektive 112 082 000 kronor.

4.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

2020	Utfall	133 177	Anslagssparande	246 849
2021	Anslag	749 526[1]	Utgiftsprognos	502 612
2022	**Förslag**	**840 526**		
2023	Beräknat	901 526		
2024	Beräknat	816 526		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för fortbildning och annan kompetensutveckling av lärare, förskollärare, rektorer och viss annan personal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**504 026**	**504 026**	**504 026**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	336 500	397 500	312 500
varav BP22	*245 500*	*245 500*	*245 500*
– Flytt av medel för fortbildning specialpedagogik	*245 500*	*245 500*	*245 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**840 526**	**901 526**	**816 526**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att bättre överensstämma med anslagsändamålen föreslås att medel för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser samt speciallärarutbildning inom Lärarlyftet flyttas till anslaget från anslag 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet*. Anslaget föreslås därför ökas med 245 500 000 kronor 2022 och beräknas därefter ökas med 245 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 840 526 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 901 526 000 kronor respektive 816 526 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 547 350 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver ingå fleråriga avtal med lärosäten om uppdragsutbildning och lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 547 350 000 kronor 2023–2026.

Tabell 4.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	8 242	220 984	494 893			
Nya åtaganden	220 984	405 006	389 957			
Infriade åtaganden	-8 242	-131 097	-337 500	-395 540	-122 050	-29 760
Utestående åtaganden	220 984	494 893	547 350			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**350 000**	**552 000**	**547 350**			

4.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

2020	Utfall	22 804	Anslagssparande	2 304
2021	Anslag	24 735[1]	Utgiftsprognos	23 794
2022	**Förslag**	**25 450**		
2023	Beräknat	25 736[2]		
2024	Beräknat	25 485[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 25 451 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 950 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**24 735**	**24 735**	**24 735**
Pris- och löneomräkning[2]	215	495	750
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	500	506	0
varav BP22[3]	*500*	*500*	
– Stärkt elevhälsa	*500*	*500*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 450**	**25 736**	**25 485**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För en stärkt elevhälsa beräknas att anslaget behöver ökas med 500 000 kronor per år 2022 och 2023 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 25 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Skolforskningsinstitutet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 736 000 kronor respektive 25 485 000 kronor.

4.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

2020	Utfall	18 543	Anslagssparande	
2021	Anslag	18 543[1]	Utgiftsprognos	18 384
2022	**Förslag**	**32 043**		
2023	Beräknat	36 043		
2024	Beräknat	36 043		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktiknära skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**18 543**	**18 543**	**18 543**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 500	17 500	17 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 043**	**36 043**	**36 043**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 32 043 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 36 043 000 kronor respektive 36 043 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 600 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktiknära forskning för en längre period behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 600 000 kronor 2023–2025.

Tabell 4.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	35 291	36 543	69 086			
Nya åtaganden	18 540	51 083	36 057			
Infriade åtaganden	-17 290	-18 540	-32 543	-36 600	-24 000	-12 000
Utestående åtaganden	36 543	69 086	72 600			

Erhållet/föreslaget bemyndigande	**37 000**	**69 086**	**72 600**

4.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tabell 4.34 Anslagsutveckling 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

2020	Utfall	4 123 906	Anslagssparande	546 194
2021	Anslag	4 875 000[1]	Utgiftsprognos	4 219 529
2022	**Förslag**	**4 875 000**		
2023	Beräknat	3 875 000		
2024	Beräknat	2 875 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till höjda löner för lärare och förskollärare i fritidshemmet, förskolan, förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer samt i gymnasie- och gymnasiesärskolan. Anslaget får även användas för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.35 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 875 000**	**4 875 000**	**4 875 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-1 000 000	-2 000 000
varav BP22		*-1 000 000*	*-2 000 000*
– Effektivisering av statsbidrag: Flytt av medel för lärarlönelyft		*-1 000 000*	*-2 000 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 875 000**	**3 875 000**	**2 875 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att renodla statsbidragen föreslås att delar av statsbidraget för det s.k. Lärarlönelyftet flyttas till anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling*. Anslaget beräknas därför minskas med 1 000 000 000 kronor 2023 och därefter med 2 000 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 4 875 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 875 000 000 kronor respektive 2 875 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2023.

Tabell 4.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	2 220 970	2 425 905	2 426 000	
Nya åtaganden	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Infriade åtaganden	-2 220 970	-2 425 905	-2 426 000	-2 426 000
Utestående åtaganden	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 426 000**	**2 426 000**	**2 426 000**	

4.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tabell 4.37 Anslagsutveckling 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	162 970	Anslagssparande	448
2021	Anslag	163 418[1]	Utgiftsprognos	162 018
2022	**Förslag**	**203 418**		
2023	Beräknat	203 418		
2024	Beräknat	203 418		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.38 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**163 418**	**163 418**	**163 418**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	40 000	40 000	40 000
varav BP22	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Stöd till huvudmän att göra det lättare att tillgodose elevers behov av särskilt stöd	*40 000*	*40 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**203 418**	**203 418**	**203 418**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För arbete med att stödja huvudmän att göra det lättare att tillgodose elevers behov av särskilt stöd beräknas att anslaget behöver ökas med 40 000 000 kronor per år 2022–2024 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 203 418 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 203 418 000 kronor för respektive år.

4.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tabell 4.39 Anslagsutveckling 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

2020	Utfall	4 840 287	Anslagssparande	45 213
2021	Anslag	6 230 000[1]	Utgiftsprognos	6 132 306
2022	**Förslag**	**6 553 500**		
2023	Beräknat	7 658 000		
2024	Beräknat	8 743 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som syftar till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.40 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**6 230 000**	**6 230 000**	**6 230 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	323 500	1 428 000	2 513 000
varav BP22	*323 500*	*1 428 000*	*2 513 000*
– Effektivisering av statsbidrag: Flytt av medel för lärarlönelyft		*1 000 000*	*2 000 000*
– Förstärkning av likvärdighetsbidraget	*323 500*	*298 000*	*283 000*
– Stärkt elevhälsa			*100 000*
– Flytt av medel för personalförstärkning avseende specialpedagogiska insatser		*130 000*	*130 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 553 500**	**7 658 000**	**8 743 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förstärkning av det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling beräknas att anslaget behöver ökas med 323 500 000 kronor 2022, 298 000 000 kronor 2023, 283 000 000 kronor 2024 och därefter med 298 000 000 kronor fr.o.m. 2025 (se avsnitt 4.6.1). Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner minskas med motsvarande belopp.

För en stärkt elevhälsa beräknas att anslaget behöver ökas med 100 000 000 kronor 2024 och därefter med 200 000 000 kronor fr.o.m. 2025 (se avsnitt 4.6.2).

För att renodla statsbidragen föreslås att medel för personalförstärkning avseende specialpedagogiska insatser flyttas från anslag 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan*

pedagogisk verksamhet. Anslaget beräknas därför ökas med 130 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 4.6.2).

För att renodla statsbidragen föreslås även att delar av statsbidraget för det s.k. Lärarlönelyftet flyttas från anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner*. Anslaget beräknas därför ökas med 1 000 000 000 kronor 2023 och därefter med 2 000 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 (se avsnitt 4.6.2).

Regeringen föreslår att 6 553 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 7 658 000 000 kronor respektive 8 743 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 658 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Bidraget lämnas för ett kalenderår i sänder och bidragsramarna kommer att variera i storlek för huvudmännen med hänsyn till förändringar i elevantal och elevernas socioekonomiska bakgrund. Huvudmännen behöver därför information om bidragsramarnas storlek inför sina egna budgetprocesser, vilket innebär att beslut om bidragsram behöver fattas året innan bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 658 000 000 kronor 2023.

Tabell 4.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	3 500 000	6 230 000	6 230 000	
Nya åtaganden	6 230 000	6 230 000	7 658 000	
Infriade åtaganden	-3 500 000	-6 230 000	-6 230 000	-7 658 000
Utestående åtaganden	6 230 000	6 230 000	7 658 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**6 230 000**	**6 230 000**	**7 658 000**	

5 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

5.1 Mål för kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

Kommunal vuxenutbildning

I skollagen (2010:800) anges att målen för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå ska sedan den 1 juli 2021 de som har störst behov av utbildning prioriteras. Tidigare gällde att de som har fått minst utbildning ska prioriteras.

Yrkeshögskolan

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Bestämmelserna i lagen om yrkeshögskolan syftar till att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd för eftergymnasiala yrkesutbildningar fördelas effektivt och att utbildningarna håller hög kvalitet. När det gäller smala yrkesområden syftar bestämmelserna till att tillgodose behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i den kommunala vuxenutbildningen.

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

- Antal heltidsstuderande.
- Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg, dvs. lägst betyget E.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.
- Andel deltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov, dvs. lägst betyget E.

– Sysselsättning efter avslutade studier.

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom yrkeshögskolan.

– Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.
– Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

Det övergripande syftet med yrkeshögskolan är att svara mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning.

5.3 Resultatredovisning

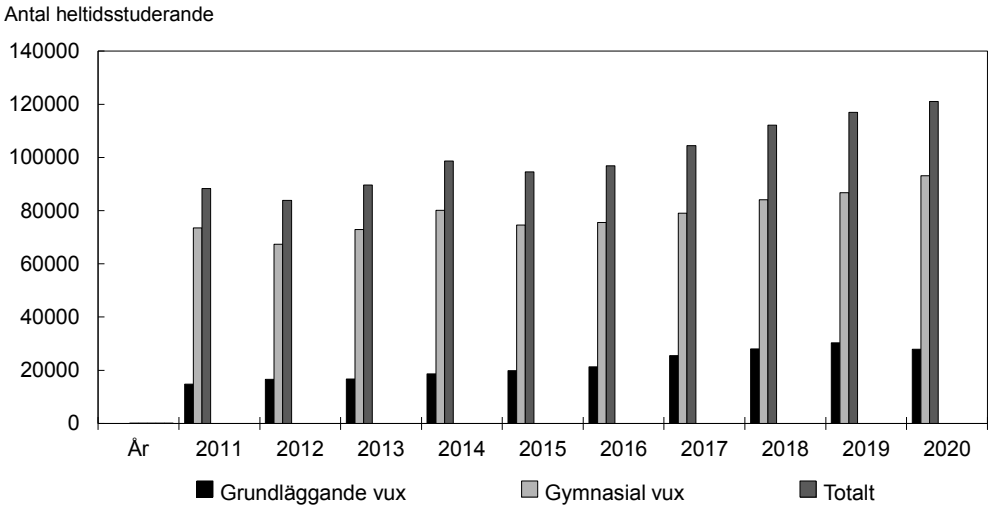
5.3.1 Resultat för kommunal vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Indikator: Antal heltidsstuderande

Flertalet elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket försvårar en jämförelse när det gäller utvecklingen över tid. Därför redovisas även uppgifter om antalet studerande omräknat till helårsplatser. Antalet helårsplatser uppgick 2020 till 121 082. Det innebär att antalet helårsplatser har ökat med 4 148 sedan 2019, vilket motsvarar en ökning med nästan 4 procent.

Diagram 5.1 Heltidsstuderande i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

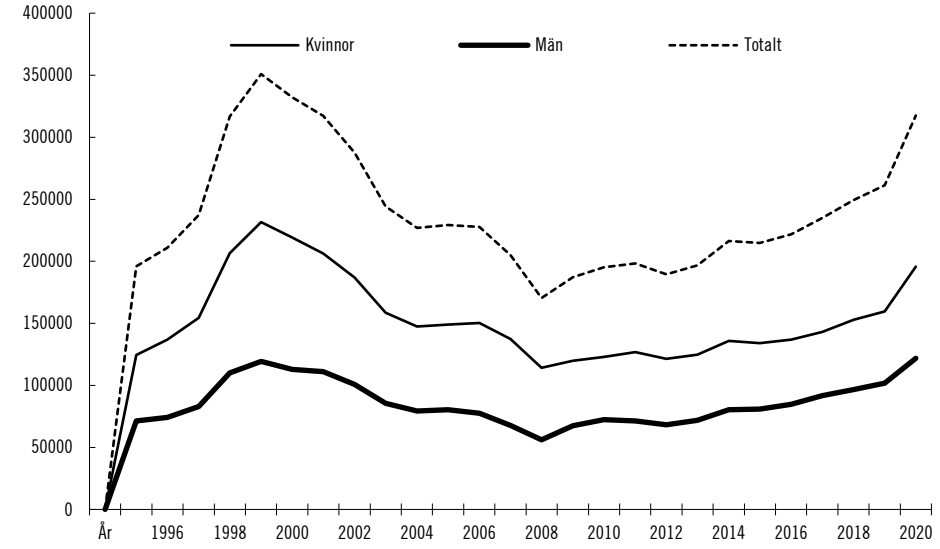

Källa: Statens skolverk.

Fördelningen mellan kvinnor och män inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå var 61 procent kvinnor och 39 procent män för 2020, vilket är densamma som 2019. Totalt studerade 317 582 elever i komvux på grundläggande och gymnasial nivå under 2020, vilket är en ökning med ca 9 procent jämfört med föregående år. Av eleverna i komvux 2020 studerade 74 928 på grundläggande nivå och 242 654 på gymnasial nivå. Antalet elever som studerade på gymnasial nivå ökade med drygt 12 procent jämfört med 2019 medan antalet elever som studerade på grundläggande nivå minskade med 1 procent.

Diagram 5.2 Elever i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

Antal elever

Källa: Statens skolverk.

Andelen utrikes födda var 2020 störst på den grundläggande nivån, 95 procent. Inom komvux på gymnasial nivå var andelen utrikes födda 46 procent. Totalt var andelen utrikes födda inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå 54 procent 2020, att jämföra med 2019 då motsvarande andel var 56 procent och fem år sedan (2015) då utrikes födda utgjorde 44 procent av eleverna inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg

Av kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå som följde kursplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 89 procent (85 procent av männen och 90 procent av kvinnorna) godkänt betyg (lägst betyget E), vilket är oförändrat jämfört med 2019. Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som 2020 fick kursbetyg enligt ämnesplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 89 procent (87 procent av männen och 90 procent av kvinnorna) lägst betyget E, vilket är oförändrat jämfört med 2019.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom komvux under 2016 var arbetsmarknadsetableringen 2018, två år efter avslutade studier, följande: 47 procent hade en etablerad ställning, 9 procent en osäker ställning och 11 procent en svag ställning på arbetsmarknaden. Etableringsgraden var likvärdig för kvinnor och män. Vidare studerade 19 procent på högskola, 5 procent bedrev övriga studier och 9 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar. Andelen som studerade vidare var likvärdig för kvinnor och män. För elever som avslutat en yrkesutbildning inom komvux var sysselsättningen generellt sett högre än för dem som avslutat en teoretisk utbildning, medan elever inom teoretiska utbildningar i högre grad gick vidare till högskolan. Se även utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, avsnitt 3, där sysselsättningen efter avslutade studier för utrikes födda redovisas.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 3 280 elever i komvux som särskild utbildning hösten 2020, vilket var färre än föregående år. Av eleverna var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Inom

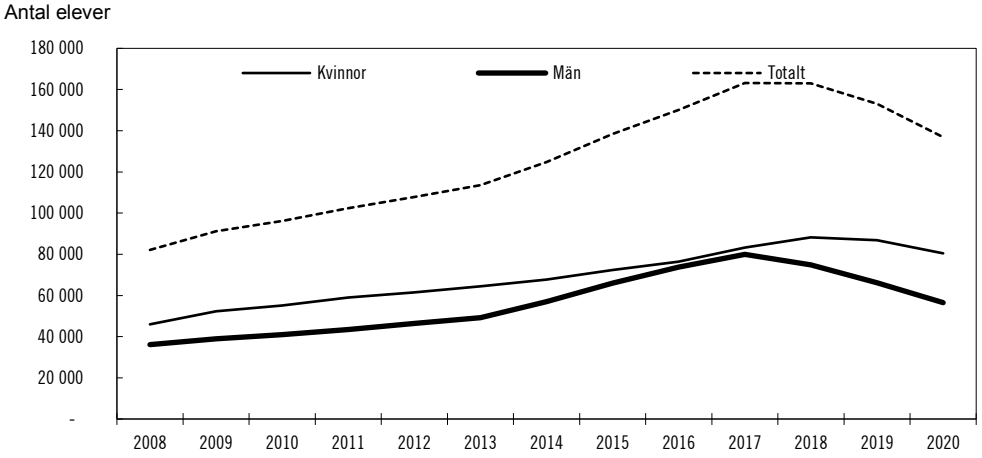
komvux som särskild utbildning på träningsskolenivå var 47 procent kvinnor och 53 procent män. I komvux som särskild utbildning på grundläggande nivå var det 53 procent kvinnor och 47 procent män. I komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå var andelarna 52 procent kvinnor och 48 procent män. Antalet skolkommuner, dvs. kommuner som erbjuder komvux som särskild utbildning, var något lägre än föregående år. Läsåret 2020/21 var antalet skolkommuner 169. Skolkommunerna tar emot elever från 226 kommuner, vilket även det är något lägre än tidigare år.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 136 940 elever i sfi under 2020. Det är en minskning med drygt 16 000 elever eller 10 procent jämfört med 2019. Av det totala antalet elever i sfi 2020 var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent. Under 2020 var knappt 53 700 elever nyinskrivna i sfi. Av dessa var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Eftersom en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året knappt 168 000.

Diagram 5.3 Antal elever i sfi

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov

På grund av covid-19-pandemin genomfördes inga nationella prov i sfi under våren 2020. Därför finns inte heller någon officiell statistik om proven för 2020.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom sfi 2016 var arbetsmarknadsetableringen 2018, två år efter avslutade studier, följande: 30 procent hade en etablerad ställning (23 procent av kvinnorna och 37 procent av männen), 13 procent en osäker ställning (9 procent av kvinnorna och 16 procent av männen) och 13 procent en svag ställning på arbetsmarknaden (12 procent av kvinnorna och 13 procent av männen). Vidare studerade 3 procent på högskola (3 procent av kvinnorna och 2 procent av männen), 21 procent bedrev övriga studier (27 procent av kvinnorna och 15 procent av männen) och 21 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar (26 procent av kvinnorna och 16 procent av männen).

Kostnader för komvux, komvux som särskild utbildning och sfi

Den totala kostnaden för komvux uppgick 2020 till drygt 6 200 miljoner kronor, vilket är en ökning med 3,7 procent jämfört med 2019. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux var 51 600 kronor 2020. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux uppgick 2020 till 51 100 kronor. Den

totala kostnaden för komvux som särskild utbildning 2020 uppgick till ca 276 miljoner kronor, vilket är en minskning med 3,5 procent jämfört med 2019. Kostnaden per elev uppgick 2020 till 81 300 kronor. Den totala kostnaden för sfi uppgick till ca 3 619 miljoner kronor 2020, vilket är en minskning med drygt 6 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande var 53 500 kronor.

5.3.2 Utvecklingsinsatser inom kommunal vuxenutbildning

Statsbidrag för lärcentrum

Statsbidraget för lärcentrum infördes 2018 och kan sökas av samverkande kommuner. Anslaget för 2020 var, precis som året innan, 50 miljoner kronor och intresset för statsbidraget har ökat från år till år. Totalt ansökte kommunerna om statsbidrag för 152 miljoner kronor 2021, dvs. mer än tre gånger så mycket som statsbidraget uppgick till (motsvarande siffra 2019 var 125 miljoner kronor). Skolverkets rapport Utvärdering av statsbidrag för lärcentrum − uppföljning 2018 (Skolverket 2020) visar på goda resultat av satsningen. Det framgår att lärcentrum ger ökade möjligheter för vuxna att ta del av utbildning, vilket ger bättre förutsättningar för genomströmning.

Regionalt yrkesvux

Regeringen fortsätter att satsa stort på yrkesutbildning för vuxna, främst genom satsningar på yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux och komvux som särskild utbildning (regionalt yrkesvux). År 2020 motsvarade antalet elever inom den statsbidragsfinansierade delen av regionalt yrkesvux ca 53 300 årsstudieplatser.

Behovet av yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå har ökat kraftigt som en följd av covid-19-pandemin. Tidigare krävdes att de samverkande kommunerna med egna medel bekostade lika många årsstudieplatser som de fick statsbidrag för. Under 2020 sänktes kravet så att kommunerna lättare ska kunna möta de ökade utbildningsbehoven. Kommunerna ska nu sammantaget finansiera ytterligare minst tre sjundedelar av de årsstudieplatser som de får statsbidrag för. Staten har ersatt kommunerna för deras kostnader i efterhand. Från och med 2021 ska de samverkande kommunerna sammantaget finansiera ytterligare minst tre sjundedelar av de årsstudieplatser som de får statsbidrag för. Från och med ansökningsomgången för 2021 får kommunerna också besked om statsbidraget betydligt tidigare vilket ger dem bättre planeringsförutsättningar. Under 2021 har regeringen även infört en högre ersättning för regionalt yrkesvux som kombineras med sfi eller svenska som andraspråk (sva). Det innebär att kommunerna får 110 000 kronor per årsstudieplats för regionalt yrkesvux som kombineras med sfi eller sva. Syftet med satsningen är att det ska bli fler platser och högre kvalitet i utbildningen. Kombinationsutbildningarna är undantagna från kravet att kommunerna ska finansiera ett antal utbildningsplatser för att få del av statsbidraget.

Totalt beviljades 363 miljoner kronor för utbildningsplatser där yrkesutbildning kombinerades med sfi eller sva under 2020, varav 85 miljoner kronor avsåg lärlingsutbildning kombinerad med sfi eller sva.

Utbildningsplikt

Den 1 januari 2018 infördes en utbildningsplikt för nyanlända som deltar i det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringsprogrammet) och som bedöms vara i behov av utbildning för att få ett arbete. Se vidare om utbildningsplikten i utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

5.3.3 Resultat för yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan expanderar och utbildningsutbudet blir mer stabilt

En kraftfull utbyggnad av årsplatserna inom yrkeshögskolan inleddes 2018 och accelererades under 2020 för att motverka negativa konsekvenser av covid-19-pandemin på arbetsmarknaden. Genom de beslut som Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) fattade i början av 2020 när det gäller 2019 års ansökningsomgång beviljades yrkeshögskoleutbildningar motsvarande totalt 31 263 nya platser med start 2020–2026. Totalt inkom 1 097 ansökningar om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan i ansökningsomgången 2019, nästan samma antal som ansökningsomgången 2018. Andelen utbildningar som beviljats statligt stöd för fler än två utbildningsomgångar har ökat från 35 procent genom beslut 2018 (2017 års ansökningsomgång) till 62 procent genom beslut 2020 (2019 års ansökningsomgång), vilket är ett led i arbetet med att skapa större stabilitet och långsiktighet inom yrkeshögskolan.

Yrkeshögskoleutbildningar finns i samtliga län, och liksom tidigare år var merparten (60 procent) av de pågående utbildningsomgångarna 2020 förlagda till storstadslänen. Under 2020 bedrevs stora delar av utbildningen på distans för att minska risken för smittspridning.

Antalet sökande och antagna som påbörjar sina studier ökar

Totalt fanns 35 500 platser på de utbildningsomgångar som startade 2020, vilket motsvarar en ökning med 5 900 platser jämfört med 2019.

Antalet sökande uppgick 2020 till 92 400, vilket innebär en ökning med 31 procent jämfört med 2019. Av dessa var tre av fyra behöriga till minst en utbildning. Av de behöriga sökande var 59 procent kvinnor och 41 procent män, vilket är nära nivån för tidigare år. Nästan åtta av tio behöriga sökande var inrikes födda. I snitt uppgick antalet behöriga sökande till 2,0 per plats inför utbildningsstarten 2020, vilket var högre än inför utbildningsstart 2019. Av de behöriga sökandena var det 15 procent som fick sin behörighet utifrån reell kompetens (14 procent av kvinnorna och 16 procent av männen), vilket är samma andelar som 2019.

Totalt påbörjade 35 800 antagna sina studier inom yrkeshögskolan 2020, varav 18 900 kvinnor och 16 800 män. Detta är en ökning med 26 procent jämfört med 2019. Av de som påbörjade sina studier 2020 var 23 procent utrikes födda, vilket är en oförändrad andel jämfört med föregående år. Andelen utrikes födda bland män (25 procent) var något större än andelen utrikes födda bland kvinnor (21 procent).

Könsfördelningen är fortsatt ojämn inom de största utbildningsområdena

Totalt fanns 77 900 studerande inom yrkeshögskolan 2020. Det är en ökning med 14 500 studerande, eller 23 procent, jämfört med året innan. Könsfördelningen var totalt sett relativt jämn inom yrkeshögskolan 2020, med 54 procent kvinnor och 46 procent män. Inom de fem största utbildningsområdena var dock könsfördelningen ojämn, vilket framgår av tabellen nedan. Inom Data/it och Samhällsbyggnad och byggteknik har emellertid könsfördelningens skevhet minskat något. Inom Data/it har andelen kvinnor ökat från 14 procent 2007 till 28 procent 2020 varav ca en tredjedel av ökningen har skett sedan 2018. Inom Samhällsbyggnad och byggteknik har andelen kvinnor varierat mellan åren. Sett till en längre tidsperiod har andelen kvinnor ökat från 23 procent 2007 till 31 procent 2020. MYH har prioriterat frågan om att motverka könsbundna val till utbildning, exempelvis genom informationsinsatser och inom kvalitetsgranskningen.

Tabell 5.1 Studerande i yrkeshögskolan 2020

Antal studerande

Yrkesområde	Kvinnor	Män	Totalt
Data/it	3038	7713	10 751
Ekonomi, administration och försäljning	13 028	4577	17 605
Friskvård och kroppsvård	314	28	342
Hotell, restaurang och turism	2580	798	3378
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	10 087	1158	11 245
Journalistik och information	764	246	1010
Juridik	439	63	502
Kultur, media och design	1832	1653	3485
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	1117	551	1668
Pedagogik och undervisning	1089	503	1592
Samhällsbyggnad och byggteknik	3742	8186	11 928
Säkerhetstjänster	269	329	598
Teknik och tillverkning	2327	8219	10 546
Transporttjänster	1153	1706	2859
Övrigt	247	186	433
Totalt	**42 026**	**35 916**	**77 942**

Källa: Statistiska centralbyrån.

Drygt sju av tio uppnår en examen

Examensgraden 2019 beräknas bli 71 procent när alla kompletteringar kommit in. För 2020 finns ännu inte de slutliga siffrorna, men preliminärt väntas examensgraden för 2020 bli 72 procent (Myndigheten för yrkeshögskolan, Statistisk årsrapport 2021). Det innebär i så fall att de speciella förhållandena under förra året, bl.a. den snabba övergången till distansutbildning våren 2020, i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer, inte hittills tycks ha påverkat examensgraden negativt. I ett längre perspektiv har examensgraden ökat från 67 procent 2009, som var yrkeshögskolans första år. För kvinnor var examensgraden 76 procent och för män 65 procent 2019. Examensgraden 2019 var 73 procent för inrikes födda (78 procent för kvinnor och 67 procent för män) och 62 procent för utrikes födda (68 procent för kvinnor och 55 procent för män). Av de stora och medelstora utbildningsområdena var det Ekonomi, administration och försäljning, Pedagogik och undervisning samt Kultur, media och design som hade högst examensgrad, 78 procent, 80 procent respektive 82 procent. Det område som sedan 2009 haft lägst examensgrad är Data/it (60 procent 2019).

Under 2019 avslutade totalt 14 500 studerande sin yrkeshögskoleutbildning med en examen, varav 8 500 kvinnor och 6 000 män. Studerande kan uppnå sin examen även senare än vid planerad tidpunkt. När dessa kompletterande examina registrerats för slutåret 2019 förväntas siffran för antalet examinerade bli ca 14 600.

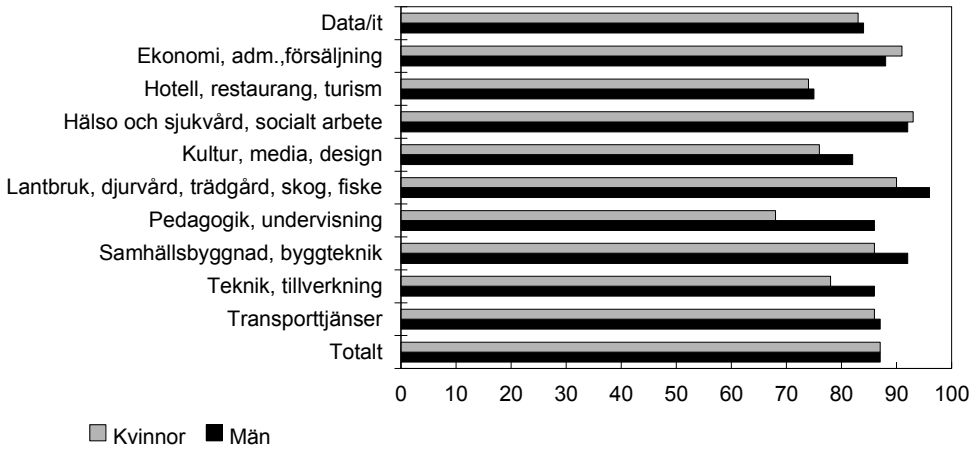
Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

Den regelbundna enkätundersökningen bland personer som examinerats från en yrkeshögskoleutbildning visar att av de som examinerades 2019 hade 87 procent arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Detta är en lägre andel än för dem som examinerades 2018. Av de examinerade 2019 som var utrikes födda angav 79 procent att de hade ett arbete året efter examen. Kvinnors och mäns sysselsättning året efter examen var lika hög.

Av de examinerade 2019 var 8 procent arbetssökande året efter examen eller deltog i arbetsmarknadspolitiska program, medan 4 procent studerade.

Liksom tidigare år var det drygt hälften, 55 procent, av de examinerade 2019 som arbetade hos en arbetsgivare där de genomfört någon kurs i lärande i arbete (LIA). Av de som examinerades 2019 hade 77 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen, vilket är den högsta siffran sedan yrkeshögskolan startade 2009 men i nivå med 2017 och 2018. Kvinnorna hade i högre grad än männen ett arbete innan utbildningen påbörjades, 79 procent respektive 75 procent. Av de utrikes födda hade 68 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen.

Diagram 5.4 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2019 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

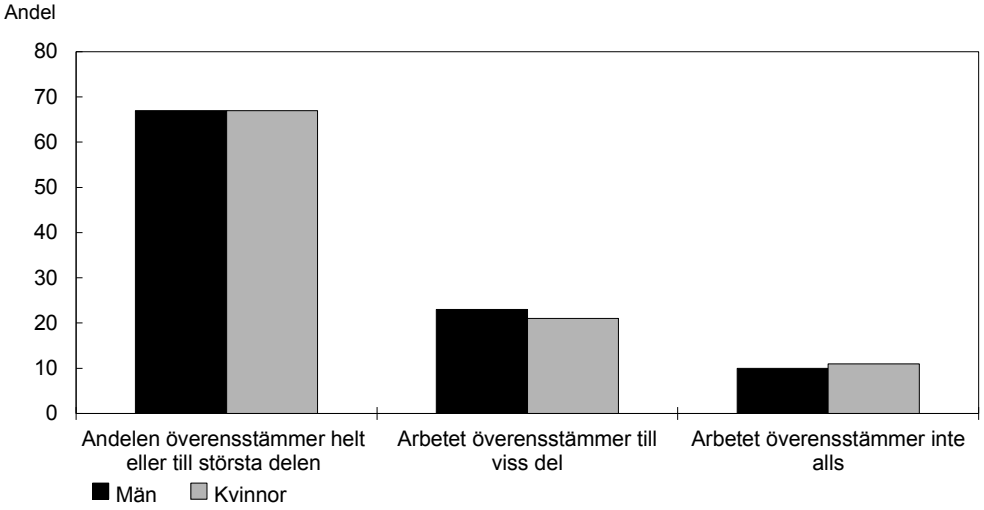
I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) var skillnaden när det gäller andel i arbete före utbildningen och andel i arbete efter utbildningen som störst. I denna grupp hade 54 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen och 82 procent hade ett arbete ett år efter examen.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning

Av de examinerade inom yrkeshögskolan 2019 som året därefter hade ett arbete angav 67 procent att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämde med utbildningen, vilket var en lägre andel än för de som examinerades 2018. Det finns ingen skillnad mellan män och kvinnor i detta avseende.

De utrikes födda svarade dock i något lägre utsträckning (63 procent jämfört med 68 procent av de inrikes födda) att deras arbete helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. Om man räknar ihop alla som anser att arbetet helt, till största delen eller till viss del överensstämmer med den genomgångna utbildningen blir andelen 89 procent. Cirka 10 procent angav att arbetet inte alls stämmer överens med utbildningen, vilket var den högsta andelen sedan 2017. Bland utrikes födda var det ca 13 procent som angav att arbetet inte alls överensstämmer med utbildningen.

Diagram 5.5 Överensstämmelse mellan genomgången yrkeshögskoleutbildning och det arbete den examinerade har året efter avslutad utbildning

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Nästan tre fjärdedelar av de kvalitetsgranskade utbildningarna bedöms hålla hög eller mycket hög kvalitet

Under 2020 kvalitetsgranskades 68 yrkeshögskoleutbildningar, vilket är 29 färre än 2019. Av de granskade utbildningarna bedömdes 18 procent hålla mycket hög kvalitet och 51 procent hålla hög kvalitet medan 24 procent inte bedömdes nå tillräckligt hög kvalitet. Resterande utbildningar, 7 procent, bedömdes ha bristande kvalitet. Ett fyrtiotal planerade kvalitetsgranskningar ställdes in eftersom de bedömdes olämpliga att genomföra under covid-19-pandemin.

Identifierade utvecklingsområden är bl.a. att ledningsgruppernas arbete behöver bli mer strategiskt och att utbildningsanordnarna behöver säkerställa att arbetsuppgifter under LIA utformas i enlighet med kursplanen.

Kurser och kurspaket i form av korta utbildningar har införts inom yrkeshögskolan

Kortare yrkeshögskoleutbildningar i form av kurser och kurspaket (korta utbildningar) infördes inom yrkeshögskolan 2020 och resurserna till dessa korta utbildningar utökades kraftigt under 2020 för att motverka covid-19-pandemins negativa effekter. Under 2020 startade 177 korta utbildningar och 5 300 studerande påbörjade sådana kurser och kurspaket under året, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Försöksverksamhet med yh-flex syftar till snabbare och mer flexibla vägar till yrkeshögskoleexamen

Sedan 2020 har MYH i uppdrag att genomföra en treårig försöksverksamhet med s.k. yh-flex i syfte att skapa snabbare och mer flexibla vägar till en yrkeshögskoleexamen. En yh-flexplats utformas som en extra studerandeplats på redan beslutade yrkeshögskoleutbildningar. Utbildningen inom yh-flex ska ha samma utbildningsplan som den ordinarie utbildningen, men individen ska tillgodoräknas reell kompetens och bedriva anpassade kompletterande studier. Under 2020 beviljades 382 platser på 33 utbildningar, varav 132 platser utnyttjades. I snitt fick de studerande tillgodoräkna sig 60 procent av yrkeshögskoleutbildningen efter validering.

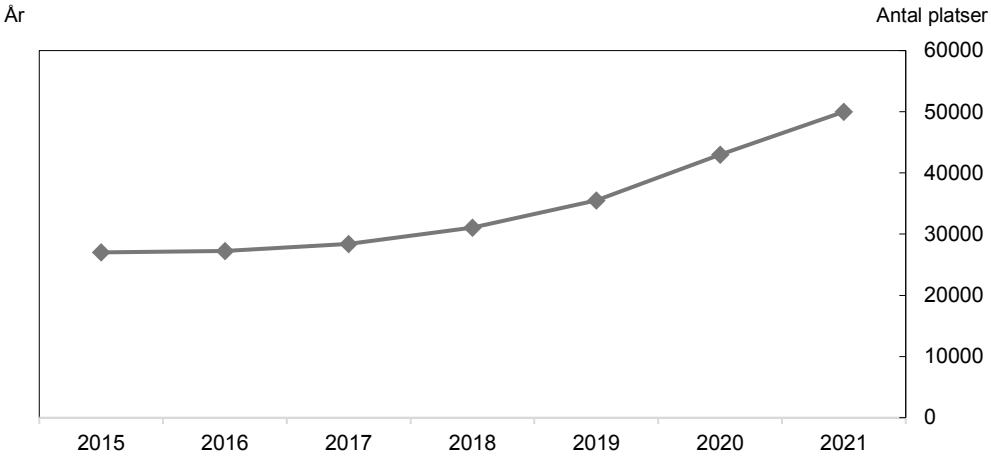
Kostnader

MYH betalade sammanlagt ut 2 797 miljoner kronor 2020 i statlig finansiering för utbildningar inom yrkeshögskolan, varav 47 miljoner kronor för kurser och kurspaket (korta utbildningar) och knappt 1 miljon kronor för försöksverksamheten med yh-

flex. Därutöver betalade myndigheten ut 16 miljoner kronor för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning och 27 miljoner kronor i form av tillfälligt startbidrag för att göra det möjligt att genomföra utbildningar som annars riskerade att ställas in. Myndigheten betalade dessutom ut totalt 14 miljoner kronor för behörighetsgivande förutbildning, kursplatser som annars skulle ha stått tomma, studerandeförsäkring, genomförandebidrag och undervisning i svenska med yrkesinriktning. Totalt utbetalades 2 854 miljoner kronor i statligt stöd 2020 när det gäller yrkeshögskolan.

Totalt utbetalades statsbidrag för 42 483 årsplatser på ordinarie yrkeshögskoleutbildning 2020, vilket är en ökning med 6 949 årsplatser jämfört med 2019. En årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid. Det genomsnittliga bidraget per utbetald årsplats inom yrkeshögskolan 2020 var 64 700 kronor, vilket är en ökning med 1 200 kronor jämfört med året innan. Denna siffra inkluderar inte pedagogiskt stöd och andra stöd och insatser.

Diagram 5.6 Antal utbetalda helårsplatser och beräknat antal för 2021 inom yrkeshögskolan

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Riksrevisionen har granskat yrkeshögskolans effektivitet

Riksrevisionen har granskat yrkeshögskolans effektivitet och regeringens styrning av MYH (granskningsrapporten Yrkeshögskolan – ambitioner, styrning och uppföljning [RiR 2021:13]). Granskningen avsåg främst tid före pandemins utbrott. Riksrevisionens övergripande slutsats är att yrkeshögskolan i stort sett lever upp till riksdagens intentioner så som de uttrycks i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan. Riksrevisionen bedömer att utbildningar som möter arbetslivets behov kommer till stånd, att utbildningarna håller hög kvalitet och att statens stöd till yrkeshögskolan fördelas effektivt, men att det finns delar som kan utvecklas.

Konst- och kulturutbildningar

Högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området är vanligast

Under 2020 pågick totalt 114 konst- och kulturutbildningar enligt förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, varav 62 procent var av högskoleförberedande karaktär. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin Bild- och formkonstnärlig utbildning följd av Konsthantverk och Musik. Drygt hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län (57 procent) och närmare en femtedel av utbildningarna fanns i Västra Götalands län (18 procent). Av utbildningarna som pågick 2020 berättigade 65 procent till både

studiestöd och statsbidrag, 28 procent till enbart studiestöd och 7 procent till enbart statsbidrag. Av utbildningarna som enbart hade statsbidrag var de flesta korta utbildningar.

Antalet årsplatser uppgick till totalt 3 204 under 2020 jämfört med 3 180 årsplatser 2019. Antalet årsplatser som berättigar de studerande till studiestöd uppgick till 3 135. Det motsvarar 98 procent av alla årsplatser.

Tre av fyra som påbörjar studier är kvinnor

Antalet antagna som påbörjade studier på konst- och kulturutbildningar med start 2020 var totalt 2 500. Flest påbörjade högskoleförberedande utbildningar och utbildningar inom kulturarvsområdet. Dessa två utbildningstyper hade 1 300 respektive 710 antagna som påbörjade studier. Antalet antagna som påbörjade studier på en kort utbildning minskade med 42 procent jämfört med 2019. De flesta utbildningar inom kulturarvsområdet är korta, varför antalet antagna som påbörjade en utbildning inom kulturarvsområdet också minskade kraftigt. Kvinnor utgjorde 76 procent och män 24 procent av de som påbörjade studier. Under perioden 2015–2019 varierande andelen kvinnor mellan 73 och 77 procent.

Totalt var det 5 200 studerande i utbildningar som pågick under 2020, vilket var närmare 300 färre än året innan. När det gäller antagna som påbörjat studier varierade andelen utrikes födda mellan 13 och 16 procent 2015–2020.

Åtta av tio studerande slutför utbildningen

Under 2020 slutförde totalt 2 000 studerande en konst- och kulturutbildning. Av dessa var 78 procent kvinnor och 22 procent män. Det innebär en slutförandegrad på 80 procent (83 procent för kvinnorna och 71 procent för männen), vilket var en minskning jämfört med föregående år. För yrkesinriktade utbildningar inom det konstnärliga eller kulturella området var slutförandegraden 81 procent och för högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området var den 73 procent. För utbildningar inom kulturarvsområdet, som generellt är korta, var slutförandegraden 93 procent.

Kostnader

Statsbidrag för konst- och kulturutbildningar uppgick 2020 till 142 miljoner kronor för 1 775 årsplatser. Dessutom tillkom kostnader för studiestöd.

Övriga insatser

Stöd till validering och branschvalidering

MYH har regeringens tillfälliga uppdrag att stödja validering nationellt och regionalt. Under året har myndigheten säkerställt samrådsarenor där berörda myndigheter och aktörer kan diskutera valideringsfrågor, bl.a. genom ett nyinrättat nationellt råd för valideringsfrågor. Myndigheten genomförde under 2020 en första ansökningsomgång för att fördela stöd enligt förordningen (2020:268) om statsbidrag för utveckling av branschvalidering. Sammanlagt fördelades 9 miljoner kronor till branscher som t.ex. vård och omsorg, städservice, återvinning, lås och säkerhet, textil och mode samt gruvnäring för utveckling, uppdatering och anpassning av kvalifikationer och branschmodeller för validering.

Nivåplacering av kvalifikationer i SeQF

MYH har under 2020 beslutat om nivåplacering av fyra kvalifikationer i Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). Det innebär att sammanlagt 10 kvalifikationer nu finns inplacerade i referensramen efter beslut av MYH. Myndigheten har också under året slutfört en intern utredning om

användningen av SeQF i syfte att föreslå förbättringar inför framtiden. SeQF har under året lyfts som ett viktigt verktyg för förbättrad kompetensförsörjning inom ramen för regeringens samverkansprogram för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Komvux har, liksom annan utbildning, i hög grad påverkats av covid-19-pandemin. Liksom i övriga skol- och utbildningsväsendet har undervisningen påverkats av frånvaro bland elever och personal. Vidare har undervisningen under pandemin i huvudsak bedrivits som fjärr- eller distansundervisning. Till skillnad från bl.a. grund- och gymnasieskolan saknar komvux dock bestämmelser som innebär att undervisning normalt ska bedrivas i form av närundervisning. Det har därför inte behövts införas några bestämmelser för att möjliggöra en tillfällig övergång till fjärr- och distansundervisning inom komvux.

Statens skolinspektion har under våren 2021 genomfört en distansinspektion av komvux, med intervjuer med rektorer, verksamhetschefer och elever. Resultaten redovisas i rapporten Fjärr- och distansundervisning vid kommunal vuxenutbildning (Skolinspektionen 2021). Rapporten visar att mycket har fungerat väl i de granskade utbildningarna. Både rektorer och elever beskriver att det gjorts stora ansträngningar för att ge eleverna en flexibel utbildning trots att undervisningen i stor utsträckning bedrivits på distans. Samtidigt finns det enligt granskningen stora utmaningar när det gäller distansundervisningen. Det är särskilt elever i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) som får det svårt när tillfällena att träna svenska med lärarna och andra elever minskar. Resultaten visar även att många elevers mående har påverkats negativt som en följd av att de sociala kontakterna har minskat. Den övergripande bilden är att alla ingående moment genomförs och att lärarna anstränger sig för att stödja eleverna i undervisningen, även om undantag finns. Även Skolverket har i rapporten Lägesbild av situationen i komvux med anledning av covid-19-pandemin (Skolverket 2020) granskat hur komvux fungerat under pandemin. Rapporten ger en liknande bild av komvux under pandemin som Skolinspektionens granskning. Sfi är enligt rapporten den del av komvux som har drabbats mest negativt, bl.a. genom dålig tillgång till digitala verktyg som behövs för att eleverna ska kunna delta i undervisningen och bristande internetuppkoppling i hemmet. Det har också blivit svårare att tillgodose elevers behov av stöd. Tre av fem huvudmän i undersökningen svarar att det har varit lite svårare eller mycket svårare att tillgodose elevers behov av stöd under hösten 2020 jämfört med samma period 2019. Skolverket anger vidare att många huvudmän ser ett ökat söktryck i komvux på gymnasial nivå, i synnerhet när det gäller yrkesutbildning inom komvux.

Elevantalet i sfi har minskat under en längre tid, till följd av minskad invandring. Att antalet elever inom komvux på gymnasial nivå har ökat relativt kraftigt är en trolig konsekvens av utvecklingen på arbetsmarknaden under pandemin. Ökningen beror dock även på ett större utbud av utbildning till följd av satsningen på fler utbildningsplatser inom yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux (regionalt yrkesvux). För att möta den ökade efterfrågan på yrkesutbildning under pandemin har medel tillförts som motsvarar ca 20 000 platser inom yrkesvux för 2020 och mer än 30 000 platser för 2021. Pandemin har medfört stora utmaningar för elever inom gymnasieskolan och behovet av vuxenutbildningen kan komma att öka som en följd av fjärr- och distansundervisningen i gymnasieskolan under pandemin.

Yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan har under det gångna året spelat en viktig roll i regeringens insatser för att motverka covid-19-pandemins negativa effekter på arbetsmarknaden. De nya platser som tillförts som en följd av de satsningar som regeringen föreslagit har fyllts med studerande i mycket hög grad. Det har varit fråga om platser både på befintliga yrkeshögskoleutbildningar och på helt nya utbildningar i form av kurser och kurspaket (korta utbildningar).

Sysselsättningen ett år efter yrkeshögskoleexamen har minskat något (från 93 procent 2019 till 87 procent 2020), liksom överensstämmelsen mellan arbetet och den genomgångna yrkeshögskoleutbildningen, vilket bedöms vara en effekt av pandemin. Även om det inte är otänkbart att den tendensen kan komma att fortsätta även under en period framöver bedömer regeringen att det är en tillfällig nedgång och att yrkeshögskolan framöver kommer att komma tillbaka till de högre nivåer av sysselsättning och överensstämmelse som gällt innan pandemin.

Riksrevisionen bedömer i rapporten Yrkeshögskolan – ambitioner, styrning och uppföljning (RiR 2021:13) att yrkeshögskolan i stort lever upp till riksdagens intentioner med utbildningsformen. Riksrevisionens slutsats är att yrkesutbildning av god kvalitet som uppfyller arbetslivets behov kommer till stånd och att statens stöd till utbildningarna fördelas effektivt. Riksrevisionen noterar även att det finns delar som kan utvecklas. Regeringen avser att lämna en skrivelse till riksdagen med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport under hösten 2021.

Hittills har den pågående expansionen av yrkeshögskolan fungerat väl, även under 2020 då expansionstakten ökade och nya varianter av yrkeshögskoleutbildning infördes. Antalet behöriga sökande till yrkeshögskolan, antalet behöriga sökande per plats och det totala antalet studerande har ökat kraftigt under en rad år. Ökningen det senaste året kan delvis bero på den höga arbetslöshet som covid-19-pandemin gett upphov till. Regeringen bedömer samtidigt att intresset för yrkeshögskolan är mer långsiktigt och att arbetsmarknadens behov av yrkeshögskoleutbildning är fortsatt stora.

De snabba volymökningarna under de senaste åren medför dock behov av kvalitets- och systemstärkande insatser inom yrkeshögskolan för att verksamheten ska kunna bedrivas med bibehållen kvalitet.

5.5 Politikens inriktning

Kunskapslyftet fortsätter

Regeringens satsning på kunskapslyftet har under covid-19-pandemin under 2021 nått sin största omfattning hittills med tillskott av medel motsvarande över 160 000 nya platser inom yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), folkhögskolan, yrkeshögskolan och högskolan. Under pandemin har ytterligare tillfälliga medel tillförts kunskapslyftet. Satsningarna har varit nödvändiga för att möta den ökade arbetslösheten och den ökade efterfrågan på utbildning för vuxna, som är en konsekvens av pandemin. Vuxenutbildningen är för många en väg till arbete och tillgången till sådan utbildning måste därför vara god i tider av arbetslöshet.

Kunskapslyftet är centralt både för att de som står utanför arbetsmarknaden ska kunna etablera sig och för att ge möjlighet till omställning för de som redan är etablerade men som vill gå vidare till mer kvalificerade arbeten. Regeringen planerar därför att fortsätta sin satsning på kunskapslyftet, och många av de utbildningsplatser som tillfördes tillfälligt under pandemin bör inte avvecklas. Det är också viktigt att

särskilt stärka förutsättningarna för att individer som anländ till Sverige i vuxen ålder ska få arbete. Därför föreslår regeringen insatser för att förbättra kvaliteten i sfi och för att skapa möjligheter att kombinera en yrkesutbildning med studier i svenska. Dessutom bör ett nationellt system för validering införas som påskyndar etableringen på arbetsmarknaden ytterligare. Fjärr- och distansundervisningen inom gymnasieskolan under pandemin kan innebära att fler elever inte fått de kunskaper och färdigheter som de normalt sett skulle ha fått och i större utsträckning behöver studera inom vuxenutbildningen för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

De kommande åren kommer efterfrågan på utbildning för vuxna att vara fortsatt hög. Samtidigt är det brist på utbildad arbetskraft. Enligt Statistiska centralbyråns rapport Trender och prognoser 2020 kommer bristen på yrkesutbildade att öka fram till 2035, främst inom teknik- och vårdområdena. För att vuxenutbildningen ska kunna möta alla behov behöver kunskapslyftet fortsätta och antalet platser behöver bibehållas på en hög nivå. Regeringen föreslår därför fortsatt stora satsningar inom kunskapslyftet för att möta de omfattande utbildningsbehov som finns.

Kunskapslyftet är viktigt även för införandet av ett nytt omställningsstudiestöd

I promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18) föreslås ett nytt parallellt offentligt studiestödssystem, ett s.k. omställningsstudiestöd (se närmare utg.omr. 15 avsnitt 2.10). Syftet med omställningsstudiestödet är enligt promemorian att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Bestämmelserna om det nya omställningsstudiestödet föreslås träda i kraft den 30 juni 2022. Promemorian har remissbehandlats. Regeringen avser att under 2022 återkomma med en proposition med förslag om stödet. För att reformen ska bli framgångsrik är det viktigt att utbildningssystemet kan ta emot de vuxna som vill studera med omställningsstudiestöd. Utvecklingen behöver följas och dimensioneringen av bl.a. yrkesutbildningen inom komvux, folkhögskolan och yrkeshögskolan kan komma att behöva anpassas efter det föreslagna stödet.

Fortsatta satsningar på yrkesutbildning för vuxna

Satsningen på regionalt yrkesvux är en viktig del i regeringens politik för att motverka arbetslösheten som är en konsekvens av covid-19-pandemin. Denna satsning, som under 2021 når sin största omfattning hittills, föreslås nu ligga kvar på en hög nivå. Regionalt yrkesvux behövs även för att kommunerna ska kunna erbjuda utbildning inom ramen för satsningen på äldreomsorgslyftet, se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6.

Kombinationsutbildningar inom komvux, dvs. utbildningar som kombinerar sfi eller svenska som andraspråk med en gymnasial yrkesutbildning, förkortar ofta vägen till arbete för nyanlända. Anledningen är att individen studerar svenska språket och ett yrke samtidigt, vilket gör att den sammanlagda tiden i utbildning blir kortare. Utbildningarna är dock dyra att anordna. För att studierna ska bli framgångsrika behövs ofta dubbla lärarinsatser med både yrkes- och språklärare, oftast små elevgrupper samt stöd på elevernas modersmål och annat stöd som t.ex. särskild handledning av eleverna. Under 2021 har regeringen inlett en satsning på högre ersättning till kommunerna för kombinationsutbildningar. Det krav på kommunal medfinansiering av utbildning som ställs för att statsbidrag ska lämnas för regionalt yrkesvux gäller inte heller för kombinationsutbildningarna. Regeringen föreslår att satsningen på dessa utbildningar fortsätter 2022.

För att kommunerna ska kunna planera utbildningen behöver satsningen på regionalt yrkesvux vara långsiktig och stabil över tid. Regeringens ambition är därför att nivån på satsningen ska vara stabil de kommande åren, även om statsbidraget kan behöva justeras för att kommunerna ska kunna möta de utbildningsbehov som finns. Statsbidraget för regionalt yrkesvux, inklusive kombinationsutbildningar, bör utökas för 2022 och framåt. Regeringen föreslår att statsbidraget tillförs 1 540 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas 1 200 miljoner kronor avsättas årligen för statsbidraget.

Som framgår av avsnitt 4.6.4 avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om planeringen och dimensioneringen av utbudet av yrkesinriktad utbildning inom komvux. Avsikten är att kommunerna ska ingå samverkansavtal med varandra och att individerna fritt ska kunna söka gymnasial yrkesutbildning som erbjuds inom ramen för ett sådant avtal

Kommunerna ska vara skyldiga att erbjuda validering

Validering innebär att en persons kunskaper och kompetenser kartläggs och bedöms på ett strukturerat sätt, oavsett hur, var eller när de förvärvats. Validering inom komvux sker i dag i begränsad omfattning, trots att validering kan förkorta tiden i utbildning. Regeringen avser därför att lämna förslag om att kommunerna ska bli skyldiga att erbjuda inledande kartläggning och validering inom komvux. Avsikten är att förslagen ska utgå från de förslag som Valideringsdelegationen 2015–2019 lämnade i betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69). Regeringen föreslår att 30 miljoner kronor avsätts för skyldigheten att erbjuda inledande kartläggning och validering inom komvux för 2022. Från och med 2023 beräknar regeringen att 60 miljoner kronor avsätts för satsningen årligen. Vidare bör den försöksverksamhet med kartläggning och validering – komvux flex – som inletts 2021 fortsätta under 2022 och 2023. Det ger kommunerna bättre förutsättningar att bygga upp en väl fungerande infrastruktur för inledande kartläggning och validering inom komvux.

Det behövs satsningar på sfi och språkträning för utrikes födda

För nyanlända är ofta sfi en förutsättning för att komma in i det svenska samhället och för att få arbete. Det finns behov av att stärka kvaliteten och likvärdigheten i sfi. KLIVA-utredningen lämnade i maj 2019 i en promemoria förslag på hur det kan säkerställas att kommuner erbjuder en individanpassad utbildning för de nyanlända som ska ta del av sfi och annan utbildning enligt förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Utredningen föreslog att kommunerna inom komvux ska tillhandahålla en sammanhållen utbildning för denna målgrupp. Regeringen planerar att med utgångspunkt i utredningens förslag återkomma till riksdagen med en proposition och att reformen ska träda i kraft den 1 juli 2022. Kommunerna kompenseras för den kostnad de kommer att ha för att upprätta en utbildningsplan för den sammanhållna utbildningen genom reglering enligt den kommunala finansieringsprincipen (se utg.omr. 25). I december 2020 lämnade KLIVA-utredningen i slutbetänkandet Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (SOU 2020:66) förslag som syftar till att stärka kvaliteten och likvärdigheten i sfi. Regeringen planerar att med utgångspunkt i utredningens förslag återkomma till riksdagen med en proposition.

Under 2021 inleddes en satsning på språkträning för anställda inom äldreomsorgen. De språkbrister som har identifierats inom äldreomsorgen finns dock även inom andra välfärdssektorer. Detta får negativa konsekvenser för kvaliteten i verksamheten,

kompetensförsörjningen inom välfärden och utrikes födda individers etablering på arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt för utrikes födda kvinnor. Regeringen föreslår därför att satsningen på språkträning vidgas så att även andra yrkesgrupper inom välfärden erbjuds sådan träning. För att finansiera en fortsatt och utvidgad satsning föreslår regeringen att ytterligare 30 miljoner kronor tillförs satsningen för 2022. För 2023 och 2024 beräknar regeringen att 61 miljoner kronor tillförs satsningen årligen.

Yrkeshögskolan är fortsatt viktig för kompetensförsörjningen

Yrkeshögskolan spelar en viktig roll för Sveriges kompetensförsörjning och för flexibla möjligheter till omställning på arbetsmarknaden. Utbildningsformen har varit betydelsefull för att möta utbildningsbehov under pandemin, såväl inom området vård och omsorg som inom andra områden. Under 2021 initierade riksdagen en satsning på fler platser på specialistundersköterskeutbildning inom yrkeshögskolan och medel behöver tillföras även för 2022 och 2023 för att utbildningen ska kunna slutföras. Yrkeshögskolan bidrar även bl.a. till kompetensförsörjning för klimatomställning och för de stora industrisatsningar som görs, bl.a. i Norrbotten och Västerbotten. Yrkeshögskolan har vuxit kraftigt de senaste åren och behoven av yrkeshögskoleutbildning är fortsatt stora.

Anslaget för yrkeshögskolan bör också utökas med anledning av att privata utbildningsanordnare fått ökade kostnader för mervärdesskatt. Utbildning undantas normalt från skatteplikt enligt mervärdesskattelagen (1994:200). Anlitande av inhyrd personal är dock belagd med 25 procents mervärdesskatt. Skatteverkets förtydligade ställningstagande när det gäller mervärdesskatt på utbildningstjänster och personaluthyrning bedöms leda till ökade kostnader för mervärdesskatt och därmed ökade undervisningskostnader inom yrkeshögskolan. Det blir dyrare att använda sig av inhyrd undervisande personal inom yrkeshögskolan. Att sådan undervisande personal anlitas som också utövar det yrke som yrkeshögskoleutbildningen avser och som har den senaste spetskompetensen är en av de bärande idéerna med utbildningsformen. För att inte missgynna yrkeshögskoleutbildningar där personer hyrs in för undervisning föreslår regeringen att privata utbildningsanordnare kompenseras med en högre ersättning per utbildningsplats.

Sammantaget föreslås yrkeshögskolans anslag tillföras 121 miljoner kronor för 2022. För 2023 beräknas 130 miljoner kronor och för 2024 beräknas 100 miljoner kronor tillföras anslaget.

Yrkeshögskolan har vuxit kraftigt de senaste åren, när det gäller både antalet utbildningar och utbildningsplatser. MYH har också fått flera nya uppdrag de senaste åren utan att kompenseras för det. Regeringen föreslår därför att MYH:s förvaltningsanslag tillförs ytterligare medel för 2022. Medel bör tillföras även för 2023.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

2020	Utfall	6 199	Anslagssparande	11 326
2021	Anslag	17 525[1]	Utgiftsprognos	10 906
2022	**Förslag**	**17 525**		
2023	Beräknat	17 525		
2024	Beräknat	17 525		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar samt studier inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda och särskild utbildning för vuxna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 525**	**17 525**	**17 525**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 525**	**17 525**	**17 525**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa studier* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor respektive 17 525 000 kronor.

5.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

2020	Utfall	3 101 422	Anslagssparande	
2021	Anslag	4 806 622[1]	Utgiftsprognos	3 574 108
2022	**Förslag**	**5 417 422**		
2023	Beräknat	3 724 422		
2024	Beräknat	3 583 422		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning samt för motsvarande äldre utbildningar, och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning
- statsbidrag för lärcentrum
- att främja utveckling av vuxenutbildning och öka deltagandet i sådan utbildning, och
- att främja språkutveckling för personal på arbetsplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 660 422**	**3 660 422**	**3 660 422**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 757 000	64 000	-77 000
varav BP22	*1 640 000*	*1 296 000*	*1 261 000*
– Komvux flex	*70 000*	*35 000*	
– Yrkessvenska välfärden	*30 000*	*61 000*	*61 000*
– Regionalt yrkessvux inklusive kombinationsutbildningar	*1 540 000*	*1 200 000*	*1 200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 417 422**	**3 724 422**	**3 583 422**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den pågående försöksverksamheten med inledande kartläggning och validering bör förlängas t.o.m. 2023. För detta ändamål ökas anslaget med 70 000 000 kronor för 2022 och 35 000 000 kronor för 2023. Dessutom bör den pågående satsningen på språkträning inom äldreomsorgen breddas till att omfatta hela välfärden och förstärkas med 30 000 000 kronor för 2022 och 61 000 000 kronor för 2023 och 2024.

Regeringen bedömer vidare att satsningen på yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) bör förstärkas med 1 540 000 000 kronor för 2022. Förstärkningen syftar till att ge kommunerna förutsättningar att möta en fortsatt hög efterfrågan på gymnasial yrkesutbildning för vuxna. För 2023 och 2024 bör anslaget förstärkas med 1 200 000 000 kronor årligen för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 5 417 422 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 724 422 000 kronor respektive 3 583 422 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 744 422 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket beslutar om statsbidrag för bl.a. kommunal vuxenutbildning. För att förbättra förutsättningarna för kommunernas planering av den kommunala vuxenutbildningen bör beslut om statsbidrag kunna fattas året innan statsbidraget ska lämnas. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 744 422 000 kronor 2023.

Tabell 5.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	0	2 272 000	3 656 422	

Nya åtaganden	2 272 000	3 656 422	3 744 422	
Infriade åtaganden	0	-2 272 000	-3 656 422	-3 744 422
Utestående åtaganden	2 272 000	3 656 422	3 744 422	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 322 000**	**3 656 422**	**3 744 422**	

5.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

2020	Utfall	123 486	Anslagssparande	11 348
2021	Anslag	138 543[1]	Utgiftsprognos	139 693
2022	**Förslag**	**143 991**		
2023	Beräknat	140 974[2]		
2024	Beräknat	136 738[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 139 461 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 133 923 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**135 043**	**135 043**	**135 043**
Pris- och löneomräkning[2]	1 908	3 394	4 786
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 040	2 537	-3 091
varav BP22[3]	*9 000*	*5 500*	
– Förstärkning av förvaltningsanslaget	*9 000*	*5 500*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**143 991**	**140 974**	**136 738**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Volymerna inom yrkeshögskolan har ökat kraftigt på senare år och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har också de senaste åren fått flera nya uppdrag utan att fullt ut kompenseras för det. Anslaget föreslås därför ökas med 7 000 000 kronor för 2022 och 3 500 000 kronor för 2023 för detta ändamål. Vidare avser regeringen att ge MYH i uppdrag att vidta åtgärder för att kunna genomföra den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser fler platser inom yrkeshögskolan. Anslaget föreslås därför ökas med 2 000 000 kronor för 2022 och 2 000 000 kronor för 2023 för detta ändamål. Myndighetens förvaltningsanslag bör sammantaget tillföras ytterligare 9 000 000 kronor för 2022 och 5 500 000 kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 143 991 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 140 974 000 kronor respektive 136 738 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Intäkter som inte får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	90	24	-701	-587
Prognos 2021	150	60	-420	-210
Budget 2022	**150**	**60**	**-410**	**-200**

MYH disponerar intäkter för offentligrättslig verksamhet som avser ansökningsavgift för inplacering i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). MYH tar också ut avgifter från anordnare som bedriver uppdragsutbildningar. Myndigheten disponerar inte dessa avgifter.

5.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

2020	Utfall	3 010 870	Anslagssparande	111 603
2021	Anslag	3 635 373[1]	Utgiftsprognos	3 604 220
2022	**Förslag**	**3 815 236**		
2023	Beräknat	3 711 236		
2024	Beräknat	3 731 236		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan
- statsbidrag för konst- och kulturutbildningar
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet, och
- stöd för framtagande av modeller för branschvalidering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 629 123**	**3 629 123**	**3 629 123**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	156 000	52 000	72 000
varav BP22	*121 000*	*130 000*	*100 000*
– Kompensation YH	*100 000*	*100 000*	*100 000*

– Specialistundersköterska	*21 000*	*30 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	30 113	30 113	30 113
Förslag/beräknat anslag	**3 815 236**	**3 711 236**	**3 731 236**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 100 000 000 kronor för 2022 och lika mycket för 2023 respektive 2024 med anledning av att privata utbildningsanordnare fått ökade kostnader för mervärdesskatt. Vidare initierade riksdagen under 2021 en satsning på fler platser på specialistundersköterskeutbildningen inom yrkeshögskolan. För att denna satsning ska kunna fortsätta föreslås ytterligare 21 000 000 kronor tillföras anslaget för 2022 och 30 000 000 kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 3 815 236 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 711 236 000 kronor respektive 3 731 236 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 700 000 000 kronor 2023–2029.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar kan också pågå under en längre tid. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 700 000 000 kronor 2023–2029.

Tabell 5.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2029
Ingående åtaganden	6 945 262	8 011 806	8 951 806			
Nya åtaganden	3 795 000	4 375 000	4 150 000			
Infriade åtaganden	-2 728 456	-3 435 000	- 3 401 806	-3 700 000	-3 400 000	-2 600 000
Utestående åtaganden	8 011 806	8 951 806	9 700 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**8 500 000**	**9 680 000**	**9 700 000**			

6 Universitet och högskolor

6.1 Mål för området

Målet för området är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

6.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet

Höstterminen 2020 studerade drygt 384 000 studenter i högskolan vilket var det högsta antalet någonsin. Av dessa var nära 61 procent kvinnor. Högskolesektorn är den största statliga verksamheten sett till antalet statligt anställda. År 2020 var antalet anställda ca 67 700, motsvarande 54 020 årsarbetskrafter, varav 54 procent var kvinnor och 46 procent män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personens anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2020 till 78 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,6 procent av Sveriges BNP. Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till lärosätena uppgick under 2020 till 47,3 miljarder kronor. Utöver dessa finansierar staten verksamhet vid universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är strax under 80 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Av professorerna var 31 procent kvinnor och 69 procent män under 2020. Statliga universitet och högskolor är myndigheter och styrs i första hand av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. År 2020 fanns det 15 statliga universitet och 16 statliga högskolor. För enskilda utbildningsanordnare ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras utöver examenstillståndslagen genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev. Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet. Inom dessa ramar har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet. Lärosätena återrapporterar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina årsredovisningar. Merparten av återrapporteringen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2020 hänvisas till denna och till myndighetens övriga statistik.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna som används för att redovisa resultat inom området är följande:

– resultat av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar,
– Universitetskanslersämbetets beslut om tillstånd att utfärda examina,

– andel disputerade lärare vid universitet och högskolor,
– prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå,
– genomströmning i utbildning på forskarnivå,
– vetenskaplig produktion, och
– förmåga att attrahera externa medel för forskning.

Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att göra en översyn av regeringens resultatindikatorer för uppföljning av regeringens mål i budgetpropositionen för området universitet och högskolor och vid behov föreslå nya eller förändrade resultatindikatorer (U2020/05016). Översynen genomfördes i samråd med Vetenskapsrådet, Universitets- och högskolerådet och andra relevanta aktörer. Uppdraget redovisades den 15 februari 2021 och bereds inom Regeringskansliet. Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från bland andra Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet.

6.3.2 Resultat

Kvalitetsutvärderingarna har ökat i antal

Universitetskanslersämbetet ansvarar för att kvalitetssäkra universitetens och högskolornas verksamhet genom fyra olika slags granskningar: granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärdering, tematisk utvärdering och examenstillståndsprövning. Universitetskanslersämbetet tillgängliggör resultatet av kvalitetsutvärderingarna på sin webbplats, vilket ger studenter möjlighet att inhämta information bl.a. om utbildningars kvalitet.

Under året har kvalitetssäkringssystemet genomgått extern granskning, dels som en del av ett regeringsuppdrag till Universitetskanslersämbetet (U2016/01349), dels som en del i myndighetens ansökan om att återfå medlemskap i den europeiska sammanslutningen av kvalitetssäkringsorganisationer, The European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). Ansökan beviljades.

Under 2020 har tio granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete genomförts. Åtta lärosäten fick omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll och kommer att följas upp på de bedömningsområden som inte bedömdes vara tillfredsställande. Sveriges lantbruksuniversitet och Konstfack fick det högsta omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete.

Universitetskanslersämbetet har under året även genomfört tre pilotgranskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete gällande forskning.

Under året har 103 ämneslärarutbildningar utvärderats, varav 59 fick omdömet hög kvalitet och 44 ifrågasatt kvalitet.

Lärosäten med utbildning som får omdömet ifrågasatt kvalitet ska senast ett år efter beslutet inkomma till Universitetskanslersämbetet med en åtgärdsredovisning av hur de avser att komma till rätta med bristerna. Därefter sker en uppföljande granskning av berörda utbildningar och ett nytt beslut om utbildningarnas kvalitet fattas. Om bristerna kvarstår återkallas examenstillståndet.

Under 2020 gjorde Universitetskanslersämbetet uppföljande granskningar av 30 förskollärar- och grundlärarutbildningar som tidigare år fått omdömet ifrågasatt kvalitet. Alla dessa utbildningar fick omdömet hög kvalitet i uppföljningen. Under året gjordes även uppföljningar av fem utbildningar på forskarnivå i nationalekonomi. Av dessa fick fyra omdömet hög kvalitet och en ifrågasatt kvalitet, varvid examenstillståndet drogs in.

Antalet beslut om tillstånd att utfärda examina har ökat ytterligare

Under 2020 fattade Universitetskanslersämbetet 23 beslut om tillstånd att utfärda examina vilket är en ökning med 2 beslut jämfört med föregående år, då antalet beslut i sin tur hade ökat med 10 jämfört med 2018. Volymen är beroende av hur många ansökningar som inkommer till myndigheten. Under 2020 prövade Universitetskanslersämbetet ansökningar om tillstånd att utfärda den nya legitimationsgrundande läkarexamen och den nya examen hälso- och sjukvårdskurator.

Tabell 6.1 Examenstillståndsprövningar per examen och utfall (2020)

Examen	Varav		
	Beviljanden	Avslag	Förlängd prövningstid
Konstnärlig examen på grundnivå	0	1	
Yrkesexamen på grundnivå	2	1	
Generell examen på avancerad nivå	3	0	
Yrkesexamen på avancerad nivå	11	3	
Generell examen på forskarnivå	1	1	
Totalt	17	6	

Anm.: Universitetskanslersämbetet beviljar eller avslår examenstillståndsansökningar från statliga lärosäten och ger utlåtandet tillfredsställande eller inte tillfredsställande rörande ansökningar från enskilda utbildningsanordnare.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Utvärdering av kvalitetssäkringssystemet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska utvärdera och följa upp det nationella kvalitetssäkringssystemet tre år efter införandet (bet. 2015/16:UbU9 punkt 5, rskr. 2015/16:155). I mars 2016 beslutade regeringen om en ändring av regleringsbrevet för budgetåret 2016 avseende Universitetskanslersämbetet (U2016/01349). Myndigheten fick då i uppdrag att ansvara för att, tre år efter att kvalitetssäkringssystemet införts, göra en extern uppföljning och utvärdering av om systemet har varit kvalitetsdrivande för såväl lärosätena som deras utbildningar. Uppföljningen skulle också belysa om, och i så fall på vilket sätt, studenters och arbetslivets erfarenheter har tagits till vara i bedömningsarbetet. Universitetskanslersämbetet valde att genomföra uppdraget i form av två sinsemellan oberoende externa utvärderingar. Uppdraget redovisades till regeringen (Utbildningsdepartementet) i januari 2021. Båda utvärderingarna ger tydliga belägg för att det nationella kvalitetssäkringssystemet som helhet är kvalitetsdrivande och ändamålsenligt utformat, och att lärosäten och representanter för studenter och arbetsliv samt andra intressenter ser positivt på kvalitetssäkringssystemet så som det i dag är utformat. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor ökar

Kvaliteten i statistiken har förbättrats under 2020 vilket gör att statistiken är mer rättvisande än tidigare men samtidigt försvåras jämförelser bakåt i tiden. Andelen disputerade lärare inom kategorin forskande och undervisande personal uppgick 2020 till 59,4 procent, vilket är en ökning med 2,2 procentenheter jämfört med andelen för tio år sedan. Andelen kvinnor som är disputerade har ökat från 51,8 procent 2010 till 56,9 procent 2020. Under samma period har andelen män som är disputerade ökat från 61,3 procent till 61,7 procent.

Prestationsgraden i utbildning på grundnivå och avancerad nivå är stabil

Prestationsgrad är ett mått som beräknas som kvoten mellan avklarade poäng, omräknat till helårsprestationer, och antalet studenter som varit registrerade under det aktu-

ella läsåret, omräknat i helårsstudenter. Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till studentens (individens) registrerade poäng. I måttet ingår de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsterminen och de tre därpå följande terminerna.

Tabell 6.2 Prestationsgrad

Procent

Ämnesområde	16/17	17/18	18/19	Ämnesområde	16/17	17/18	18/19
Humaniora (inkl. teologi)	71	70	71	Teknik	85	85	85
Kvinnor	74	72	73	Kvinnor	88	87	87
Män	68	67	68	Män	84	84	84
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	85	84	85	Medicin och odontologi	92	91	92
Kvinnor	87	86	87	Kvinnor	92	92	92
Män	80	80	81	Män	92	91	92
Vård och omsorg	92	92	92	Konstnärligt område	87	88	88
Kvinnor	93	92	92	Kvinnor	88	88	88
Män	90	89	89	Män	87	88	89
Naturvetenskap	77	78	79	Övrigt område	84	82	83
Kvinnor	82	81	82	Kvinnor	85	82	84
Män	73	74	75	Män	83	82	82

Källa: Universitetskanslersämbetet.

För samtliga helårsstudenter var prestationsgraden 83 procent. Kvinnor uppvisar generellt en högre prestationsgrad än män och prestationsgraden skiljer sig mellan olika studieformer. För program som leder till en yrkesexamen var prestationsgraden 91 procent läsåret 2018/19. De lägsta prestationsgraderna uppvisar fristående kurser som studeras på distans, där genomsnittet var 51 procent för samtliga studenter. Förändringarna är genomgående små jämfört med året innan.

Genomströmningen inom utbildningen på forskarnivå

Doktorsexamen och licentiatexamen omfattar 240 respektive 120 högskolepoäng, dvs. en studietid på fyra respektive två år. De som under 2020 avlade en doktorsexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på 4,2 år. Nettostudietiden var densamma för kvinnor och män. För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till 2,8 år. Jämfört med 2011 är nettostudietiden densamma för doktorsexamen medan den har ökat något för licentiatexamen.

Under 2020 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt 6 år för doktorsexamen och 4 år för licentiatexamen. Kvinnor hade totalt sett en genomsnittlig bruttostudietid för doktorsexamen på 6 år och för licentiatexamen på 4 år. Detta var något längre än männens genomsnittliga bruttostudietid för doktorsexamen, 5,5 år, och licentiatexamen, 3,5 år.

Av de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2015 hade 45 procent (40 procent av kvinnorna och 49 procent av männen) avlagt doktorsexamen inom fem år, alltså 2020. Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2010. Sett över en längre tidsperiod har dock genomströmningen ökat väsentligt. Bland dem som var doktorandnybörjare 1985 avlade 18 procent doktorsexamen inom fem år. Kvinnors och mäns examensfrekvens jämnas ut över tid. År 2020 var det nästan lika stora andelar kvinnor och män bland doktorandnybörjarna som hade avlagt doktorsexamen, 80 respektive 78 procent.

Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 7.3.

Lärosätenas externa medel för forskning har minskat något

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2020 till 21,5 miljarder kronor och intäkterna från uppdragsforskning och övriga avgifter uppgick till 3,7 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en minskning med 0,2 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsökning med 0,1 miljarder kronor från uppdragsforskning och avgifter.

Under perioden 2010–2020 har lärosätenas forskningsintäkter ökat med 5,7 miljarder kronor i 2020 års priser. Något mer än en fjärdedel av intäktsökningen utgörs av höjda direkta statsanslag medan resterande del består av ökade externa medel. Lärosätenas intäkter från externa finansiärer har relativt sett ökat snabbare än anslagsmedlen vilket innebär att andelen externt finansierad forskning har ökat under det senaste decenniet.

Verksamhetens ekonomiska omfattning har ökat något

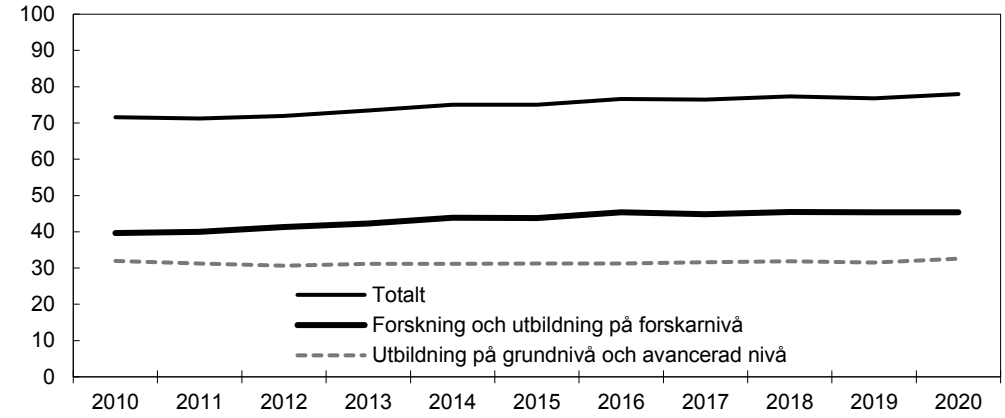
För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet registrerade studenter, dels utifrån det antal högskolepoäng som studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

Summan av universitetens och högskolornas takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 24,5 miljarder kronor under 2020. År 2019 var motsvarande summa 24,1 miljarder kronor i 2020 års priser. Anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå till de lärosäten som inte har ett takbelopp uppgick till drygt 1,7 miljarder kronor. Därutöver tilldelades universitet och högskolor ca 0,5 miljarder kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som statliga universitet och högskolor har särskild finansiering för och som inte avräknas mot takbeloppet.

Lärosätenas totala intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå var 45,4 miljarder kronor 2020. Jämfört med 2019 har de totala kostnaderna minskat med 0,4 miljarder kronor i fasta priser. Lärosätenas intäkter från statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 20,1 miljarder kronor 2020. Jämfört med 2019 har dessa intäkter ökat med 0,7 miljarder kronor i fasta priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde ca 44 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2020. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansiärer uppgick till 25,3 miljarder kronor 2020 och utgjorde 56 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter.

Diagram 6.1 Lärosätenas intäkter

Miljarder kronor (2020 års priser)

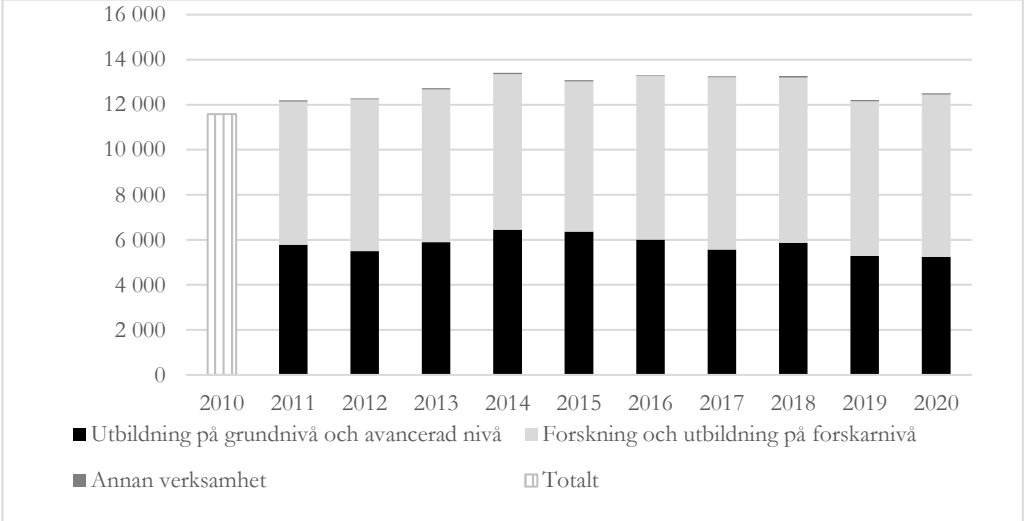
Källa: Universitetskanslersämbetet.

Myndighetskapitalet ökade marginellt under 2020

Vid utgången av 2020 uppgick de statliga lärosätenas skattade myndighetskapital (summan av lärosätenas balanserade kapitalförändring och årets kapitalförändring) till 12,5 miljarder kronor, en ökning med 0,3 miljarder kronor i 2020 års priser från föregående år. Av myndighetskapitalet återfanns 5,2 miljarder kronor inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och 7,2 miljarder kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå. Det skattade myndighetskapitalet ökade något i relation till lärosätenas kostnader från föregående år, från 17,1 procent till 17,4 procent. Myndighetskapitalet minskade något inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och ökade inom forskning och utbildning på forskarnivå. Utbildningsdepartementet har återkommande följt upp myndighetskapitalet vid de årliga myndighetsdialogerna och understrukit vikten av att det används. Att inte myndighetskapitalet har minskat i linje med de senaste åren beror till stor del på att det på grund av pandemin inte har varit möjligt att genomföra de insatser som planerats. Kostnaden för forskning har minskat genom att viss forskning har försenats och genom att forskare i högre grad än planerat har deltagit i undervisning eller i klinisk verksamhet.

Diagram 6.2 Skattat myndighetskapital vid statliga universitet och högskolor åren 2010–2020 (2020 års priser)

Miljarder kronor

Anm.: Universitetskanslersämbetet kan inte dela upp det skattade myndighetskapitalet före 2011.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Sökande och antagna till högskoleutbildning ökar

Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser ökade med 6,7 procent höstterminen 2020 jämfört med höstterminen 2019. Antalet sökande utan tidigare högskolestudier ökade med 13 procent höstterminen 2020 jämfört med föregående höst. Det totala antalet antagna till högskoleutbildning hösten 2020 ökade med 3 procent jämfört med föregående hösttermin vilket har möjliggjorts av den utbyggnad av högskolan som regeringen inledde 2015. Könsfördelningen bland de sökande och antagna har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren, dvs. fler kvinnor än män söker respektive blir antagna, vilket bl.a. beror på att kvinnor överlag har högre betyg än män.

Tabell 6.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2020

Universitet/ högskola	Antal helårsstu-denter (andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp i mnkr	Utfall i mnkr (utfall i procent inom parentes)	Överproduktion (+) eller anslags-sparande (-) i mnkr	Ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) i mnkr (andelen ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) inom parentes)	Indrag av överproduktion eller anslags-sparande som överstiger 10 % av takbelopp i mnkr	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå i mnkr
Uppsala universitet	27 949 (59)	1 850	1 908 (103)	+58,5	+120 (+7 %)	-	2 259
Lunds universitet	28 151 (56)	2 165	2 207 (102)	+41,7	+193 (+9 %)	-	2 322
Göteborgs universitet	28 475 (65)	2 206	2 288 (104)	+81,7	+0 (0 %)	-	1 664
Stockholms universitet	29 757 (64)	1 813	1 842 (102)	+28,9	-122 (-7 %)	-	1 710
Umeå universitet	17 180 (61)	1 463	1 443 (99)	-19,8	+26 (+2 %)	-	1 187
Linköpings universitet	18 399 (55)	1 626	1 544 (95)	-82,4	-163 (-10 %)	66	1 022
Karolinska institutet	6 623 (72)	748	758 (101)	+10,7	-19 (-3 %)	-	1 663
Kungl. Tekniska högskolan	12 758 (34)	1 217	1 173 (96)	-43,8	+89 (+7 %)	-	1 712
Luleå tekniska universitet	7 767 (49)	707	694 (98)	-12,5	+3 (+0 %)	-	417
Karlstads universitet	9 481 (63)	696	728 (105)	+32,5	-70 (-10 %)	12	261
Linnéuniversitetet	16 247 (62)	1 111	1 179 (106)	+68,2	-36 (-3 %)	-	359
Örebro universitet	9 665 (61)	830	839 (101)	+9,2	-5 (-1 %)	-	287
Mittuniversitetet	8 184 (67)	583	603 (103)	+19,4	+58 (+10 %)	5	262
Malmö universitet	12 375 (68)	980	961 (98)	-19,0	+13 (+1 %)	-	256
Blekinge tekniska högskola	2 929 (37)	263	257 (98)	-5,7	-14 (-5 %)	-	104
Gymnastik- och idrottshögskolan	784 (42)	111	114 (102)	+2,4	+11 (+10 %)	2	39
Försvarshögskolan[1]	827 (36)	-	-	-	-	-	21
Högskolan i Borås	6 495 (72)	523	548 (105)	+24,8	+16 (+3 %)	-	89
Högskolan Dalarna	6 840 (64)	446	472 (106)	+26,1	+38 (+9 %)	-	88
Högskolan i Gävle	6 133 (67)	479	475 (99)	-3,4	+46 (+10 %)	-	110
Högskolan i Halmstad	6 014 (60)	414	442 (107)	+28,0	+41 (+10 %)	10	80
Högskolan i Kristianstad	5 372 (73)	417	417 (100)	-0,9	+40 (+10 %)	-	70
Högskolan i Skövde	3 790 (55)	321	329 (102)	+7,4	+6 (2 %)	-	57
Högskolan Väst	5 138 (66)	383	399 (104)	+15,9	+38 (+10 %)	13	77
Mälardalens högskola	8 332 (65)	634	677 (107)	+42,8	+19 (+3 %)	-	132
Konstfack	672 (75)	169	171 (101)	+1,6	+10 (+6 %)	-	20
Kungl. Konsthögskolan	207 (65)	67	65 (96)	-2,7	+3 (+4 %)	-	12
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	683 (45)	137	131 (98)	-5,9	+2 (+1 %)	-	20

Stockholms konstnärliga högskola	458 (74)	209	215 (96)	+6,4	+6 (+3 %)	-	52
Södertörns högskola	7 352 (69)	440	459 (104)	+18,7	+36 (+8 %)		93
Sveriges lantbruksuniversitet[1]	4 281 (69)	-	-	-	-	-	1 237
Chalmers Tekniska Högskola AB	9 568 (32)	941	940 (100)	-1,9	-	-	946
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 570 (61)	576	575 (10)	-1,7	+58 (+10 %)	1	134
Summa	**316 455 (60)**	**24 527**	**24 852(101)**	**+324,7**			**18 763**

Anm.: I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2020 ca 5 000 helårsstudenter varav ca 67 procent var kvinnor.
[1] Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.
Källor: Universitetskanslersämbetet, regleringsbrev, Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Antalet högskolenybörjare fortsätter att öka

Antalet högskolenybörjare, dvs. studenter som för första gången registreras vid högskoleutbildning i Sverige, var läsåret 2019/20 5 procent fler än föregående läsår, se tabell 6.4. Av högskolenybörjarna var drygt 58 procent kvinnor och 42 procent var män. Medianåldern är oförändrad. Läsåret 2019/20 var medianåldern för samtliga högskolenybörjare (inklusive inresande studenter) 22,2 år för både kvinnor och män. Om inresande studenter exkluderas sjunker medianåldern något. Jämfört med läsåret 2018/19 har medianåldern varit i princip oförändrad för både kvinnor och män. Om jämförelsen i stället görs mot läsåret 2010/11 har medianåldern ökat med 0,3 år för kvinnor och minskat med 0,1 år för män.

Antalet studenter i högskolan fortsätter också att öka

Den långvariga trenden med en minskad studentvolym inom högskolans utbildning på grundnivå och avancerad nivå bröts under 2019. Totalt fanns det ca 321 600 helårsstudenter kalenderåret 2020 vilket var ca 6 procent mer jämfört med föregående år. Även antalet registrerade studenter ökade. Universitetskanslersämbetet pekar på både ett ökat intresse för studier och fler platser i högskolan. Under 2020 ökade antalet betalande studenter med drygt 300 till 7 544 helårsstudenter. Fördelningen mellan kvinnor och män har varit i stort sett oförändrad under flera års tid, se tabell 6.4.

Tabell 6.4 Högskolenybörjare, helårsstudenter, registrerade studenter

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Högskolenybörjare[1]	104 300	91 100	90 200	87 500	86 000	85 800	85 900	86 600	87 900	92 000
Kvinnor %	55	56	57	57	57	57	57	58	58	58
Män %	45	44	43	43	43	43	43	42	42	42
Helårsstudenter	312 800	304 900	299 000	295 400	294 400	293 900	295 200	298 700	303 600	321 600
Kvinnor %	58	59	59	59	59	60	59	60	60	60
Män %	42	41	41	41	41	40	41	40	40	40
Registrerade studenter[1]	436 100	424 800	414 300	405 900	403 900	402 800	402 200	405 500	410 200	428 800
Kvinnor %	59	60	60	60	60	60	60	61	61	61
Män %	41	40	40	40	40	40	40	39	39	39

[1] Uppgifterna avser läsår, 2020 innebär alltså läsåret 2019/20.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Övergången till högskolan

En lägre andel män än kvinnor studerar i högskolan

Av alla studenter är 61 procent kvinnor och 39 procent är män. Könsfördelningen har varit ungefär densamma under många år.

Föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll

Högst övergång till högskolestudier hade ungdomar med minst en forskarutbildad förälder, 85 procent, och lägst övergång hade de vars föräldrar hade högst en förgymnasial utbildning, 23 procent. Det grundläggande mönstret är tydligt: skillnaden i övergång till högskolan varierar stort beroende på vilken utbildningsnivå föräldrarna har. Kvinnor hade en högre övergång till högskolestudier än män i alla grupper.

Det finns stora regionala skillnader

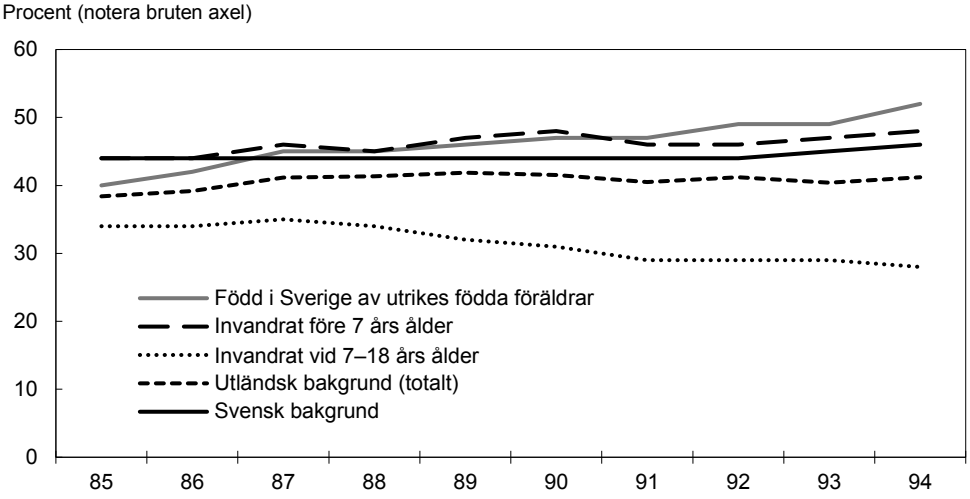
Övergångsfrekvensen till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier, varierar i landet. I genomsnitt för hela landet hade 43 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder 2019. Jämfört med året innan är det en minskning med knappt 2 procentenheter, men jämfört med tio år tidigare är andelen oförändrad. Skillnaderna mellan olika regioner och kommuner är stora: för 2019 var andelen högst i Region Stockholm (50 procent) och lägst i Region Jämtland (34 procent). I Danderyds kommun var andelen högst i landet (79 procent), medan den i de tio kommunerna med lägst övergångsfrekvens varierar mellan 13 och 19 procent. I flertalet av dessa kommuner är dock andelen individer så liten att resultatet ska tolkas försiktigt. De regionala skillnaderna har ökat jämfört med 2009, men övergångsfrekvensen totalt för landet är oförändrad. För Region Stockholm har det skett en ökning med drygt två procentenheter. I Region Jämtland har däremot övergångsfrekvensen minskat med fyra procentenheter jämfört med 2009. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden mellan länen beror på flera bakomliggande faktorer. Universitetskanslersämbetet lyfter fram den sociala sammansättningen av befolkningen i länen, geografisk närhet till en ort med högskoleutbildning och situationen på den lokala/regionala arbetsmarknaden.

Övergångsfrekvensen är lägre för personer med utländsk bakgrund

Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda åren 1985–1994 med svensk respektive utländsk bakgrund. Svensk bakgrund definieras som född i Sverige med minst en svenskfödd förälder eller född utomlands med två svenska föräldrar. Utländsk bakgrund redovisas i tre kategorier: personer som är födda i Sverige med utrikesfödda föräldrar, personer som har invandrat före sju års ålder och personer som har invandrat efter skolstart mellan sju och 18 års ålder.

Av dem som är födda 1994 och som invandrade till Sverige vid 7–18 års ålder hade 28 procent börjat i högskolan senast vid 25 års ålder. Det är en mindre andel jämfört med dem med svensk bakgrund för vilka andelen uppgick till 46 procent. Högst övergång har gruppen födda i Sverige med utrikes födda föräldrar, 52 procent. En större andel av kvinnorna jämfört med männen fortsätter till högskolan i samtliga grupper. Män som har invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i lägst utsträckning. I årskullen 1994 var deras övergångsandel 21 procent medan den var 36 procent bland kvinnorna som invandrat i motsvarande ålder.

Diagram 6.3 Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1985–1994 med svensk eller utländsk bakgrund

Anm.: Uppgifterna i diagrammet redovisas ej uppdelade på kön, redovisning per kön finns i text ovan.
Källa: Universitetskanslersämbetet.

Antalet examina och antalet examinerade ökar

Läsåret 2019/20 utfärdades ca 84 100 examina på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor, en ökning med ca 6 500 examina jämfört med föregående år. En del av ökningen kan förklaras med att de flesta lärosätena nyligen har infört ett nytt studiedokumentationssystem vilket har gjort att studenterna får sina examensbevis snabbare. Av dessa utfärdades 65 procent till kvinnor och 35 procent till män. Antalet personer som examinerades uppgick till ca 71 900, inklusive dem som sedan tidigare hade en eller flera examina, vilket innebar en ökning med ca 6 000 personer jämfört med föregående läsår. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Läsåret 2019/20 utfärdades 11 700 masterexamina, vilket var en ökning med ca 8 procent mot året innan. Av dessa utfärdades 49 procent till kvinnor och 51 procent till män. Ungefär 40 procent av dem som tog ut en masterexamen var personer från andra länder som kommit till Sverige för att studera.

Tabell 6.5 Antal examina och examinerade personer, kvinnor och män

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Examina	71 910	70 214	74 813	78 244	81 410	81 320	76 054	78 001	77 616	84 142
Kvinnor %	65	64	63	64	63	64	64	64	64	65
Män %	35	36	37	36	37	36	36	36	36	35
Examinerade	61 242	59 330	63 282	65 683	68 318	69 290	63 417	65 622	65 923	71 925
Kvinnor %	65	63	63	64	63	64	64	64	64	65
Män %	35	37	37	36	37	36	36	36	36	35

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utvecklingen av vissa program som leder till yrkesexamen

Läsåret 2019/20 tog 36 200 personer ut en yrkesexamen, varav 69 procent kvinnor och 31 procent män. Könsskillnaden beror bl.a. på att majoriteten av utbildningarna som leder till yrkesexamina förbereder för yrken som domineras av kvinnor, t.ex. sjuksköterska och förskollärare. Antalet yrkesexamina totalt sett ökade med 2 800 examina jämfört med året innan, bl.a. ökade antalet sjuksköterskeexamina med 100, antalet specialistsjuksköterskeexamina med 380 och antalet högskoleingenjörsexamina med 300.

Regeringen har under flera år byggt ut vissa utbildningar, samtidigt som vissa tillfälliga utbyggnader avslutats. För en beskrivning av utvecklingen av lärarutbildningen, se avsnittet lärar- och förskollärarutbildning i avsnitt 3.8.

Tabell 6.6 Programnybörjare och examina inom vissa yrkesexamensprogram

	Programnybörjare				Examina			
	16/17	17/18	18/19	19/20	16/17	17/18	18/19	19/20
Civilingenjörsexamen	7 200	7 000	7 300	7 400	4 000	4 100	4 500	4 400
Kvinnor %	32	31	31	31	33	33	35	35
Män %	68	69	69	69	67	67	65	65
Högskoleingenjörsexamen	4 300	4 300	4 200	4 000	2 300	2 400	2 200	2 500
Kvinnor %	25	25	25	25	31	31	27	29
Män %	75	75	75	75	69	69	73	71
Läkarexamen	1 700	1 700	1 800	1 800	1 400	1 300	1 300	1 500
Kvinnor %	56	59	59	58	53	57	55	56
Män %	44	41	41	42	47	43	45	44
Tandläkarexamen	400	400	400	400	300	300	300	300
Kvinnor %	65	67	62	69	72	66	68	64
Män %	35	33	38	31	28	34	32	36
Sjuksköterskeexamen	5 900	6 200	5 900	5 600	4 200	4 300	4 400	4 500
Kvinnor %	85	85	86	85	87	86	87	87
Män %	15	15	14	15	13	14	13	13
Specialistsjuksköterskeexamen	2 200	2 500	2 200	2 300	2 300	2 400	2 300	2 600
Kvinnor %	86	87	86	87	87	85	87	87
Män %	14	13	14	13	13	15	13	13
Barnmorskeexamen	400	400	400	400	300	400	400	400
Kvinnor %	100	100	100	100	100	100	100	99
Män %	0	0	0	0	0	0	0	1

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Studenternas internationella rörlighet

Covid-19-pandemin och brexit

Under våren 2020 bröt covid-19-pandemin ut över hela världen. Det går inte att se någon effekt när det gäller inresande studenter förrän höstterminen 2020, eftersom registreringar för vårterminen 2020 redan hade skett när pandemin bröt ut. Preliminära uppgifter för höstterminen 2020 visar att antalet nya inresande studenter minskade med 49 procent jämfört med föregående hösttermin.

Förutsättningarna för studenter från Storbritannien att komma till Sverige för studier samt för svenska studenter att åka till Storbritannien för studier har inte ändrats för läsåret 2019/20. Effekter av de förändrade reglerna kommer först att kunna analyseras under nästa år.

Antalet utresande studenter minskar

Läsåret 2019/20 minskade antalet svenskar som studerade utomlands för femte läsåret i rad. Jämfört med läsåret innan minskade antalet utresande med 1 100, från 23 600 läsåret 2018/19 till 22 500 läsåret 2019/20. Antalet utresande fritt inresande studenter (s.k. freemoverstudenter) minskade med 3 procent, medan antalet utbytesstudenter minskade med 8 procent. Majoriteten av de utresande studerade i Europa och då främst i Storbritannien, Polen och Danmark. Även Nordamerika och i synnerhet USA lockade många svenska studenter. USA och Storbritannien var de enskilt största mottagarländerna läsåret 2019/20. Därefter följde Australien, Polen och Danmark. Dessa

fem länder tog tillsammans emot hälften av alla studenter som reste ut från Sverige. Av de studenter i svensk högskoleutbildning som tog examen för första gången läsåret 2019/20 hade 15 procent studerat utomlands någon gång under de senaste tolv terminerna inklusive examensterminen. Det är fler kvinnor än män såväl bland de inresande studenterna totalt sett som bland de utresande.

Tabell 6.7 Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Inresande	46 700	38 100	34 000	32 600	33 200	35 200	35 900	37 900	38 300	39 589
Kvinnor %	44	47	51	52	52	52	53	53	53	53
Män %	56	53	49	48	48	48	47	47	47	47
Utresande	23 200	24 600	25 300	26 000	26 400	25 600	24 000	23 800	23 600	22 479
Kvinnor %	59	58	58	59	58	59	58	58	59	59
Män %	41	42	42	41	42	41	42	42	41	41

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Antalet nya inresande studenter ökar

Sedan läsåret 2014/15 har antalet inresande studenter ökat och uppgick till 39 600 läsåret 2019/20. Av dem var 26 500 fritt inresande studenter medan 13 100 studerade inom ramen för ett utbytesprogram. Det var främst antalet fritt inresande studenter som ökade under läsåret 2019/20. Könsfördelningen var jämnare bland inresande studenter än utresande, med 53 procent kvinnor och 47 procent män. Av de inresande studenterna som studerade på universitet eller högskolor i Sverige läsåret 2019/20 läste 24 400 för första gången i landet, dvs. de var nybörjare i svensk högskoleutbildning. Det var 3 procent fler än läsåret innan.

Av de inresande utbytesstudenter som var nybörjare i svensk högskoleutbildning läsåret 2019/20 kom 69 procent från Europa. Därefter följde Asien och Nordamerika. De enskilt största länderna var Tyskland, Frankrike och Spanien.

Minskningen i antalet utresande studenter och ökningen i antalet inresande studenter har gjort att skillnaden mellan inresande och utresande blivit större med tiden.

Fler avgiftsbetalande studenter

Personer som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare) är som huvudregel skyldiga att betala anmälnings- och studieavgifter vid studier i Sverige. Efter införandet av studieavgifter minskade antalet inresande studenter som tar examen i Sverige från 6 400 läsåret 2010/11 till 5 600 läsåret 2014/15. Läsåret 2015/16 skedde dock en ökning för första gången sedan studieavgifterna infördes. Därefter minskade antalet något igen läsåret 2016/17 för att återigen öka de senaste tre läsåren. Läsåret 2019/20 examinerades fler inresande studenter än under något annat av de tio senaste läsåren.

Fler läser kompletterande utbildningar

Under 2020 utbetalades ca 188 miljoner kronor för kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning.

Tabell 6.8 Antal helårsstudenter vid kompletterande utbildningar i regeringens särskilda satsning 2020

Antal helårsstudenter

Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning	
Läkarutbildning	120	Biomedicinsk analytikerutbildning	60	Socionomutbildning	20
Tandläkarutbildning	50	Apotekar- och receptarieutbildning	111	Arkitektutbildning	5
Sjuksköterskeutbildning	90	Psykologutbildning	54	Ingenjörsutbildning	5
Barnmorskeutbildning	5	Lärar- och förskollärarutbildning	700		
Fysioterapeututbildning	20	Juristutbildning	50		
Totalt antal helårsstudenter[1]					1 290

[1] Antal helårsstudenter kan vara avrundat.

Källa: Särskild redovisning från lärosätena.

Utbildningen syftar till att studenterna ska avlägga en examen som kan ges efter en högskoleutbildning som motsvarar deras utländska utbildning eller kunna få behörighet alternativt kunskaper för att i Sverige utöva ett yrke som den utländska utbildningen är relevant för.

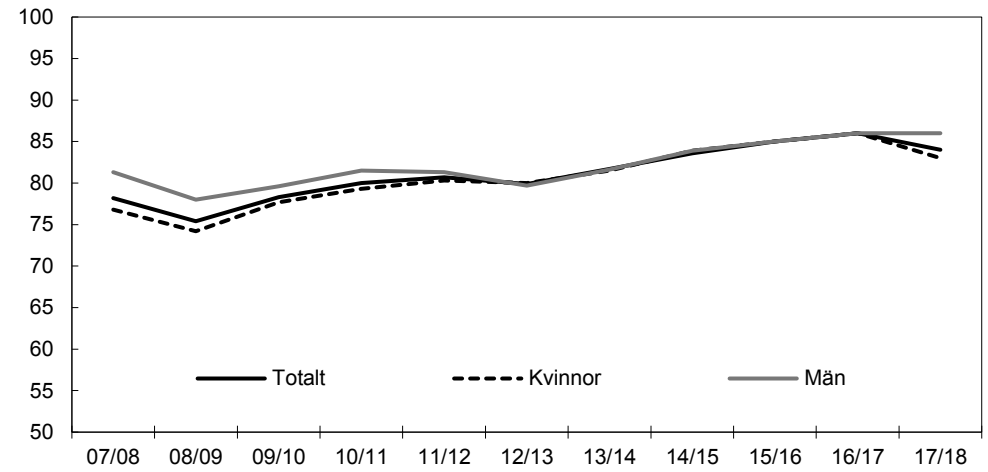
Minskat antal bedömningar av utländska utbildningar

Universitets- och högskolerådet (UHR) ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar om bedömning minskade med drygt 8 procent under 2020 jämfört med 2019 vilket enligt rådet främst beror på ett fortsatt minskat flyktingmottagande. Totalt inkom 21 209 ärenden 2020 varav 59 procent rörde kvinnor och 30 procent män (de resterande hade inte uppgett kön alternativt uppgett ”annat” i ansökan). Under året avgjordes totalt 20 916 ärenden och antalet avgjorda ärenden minskade med ca 3 400 ärenden jämfört med 2019. Den genomsnittliga handläggningstiden minskade något jämfört med 2019, från 83 dagar till 81 dagar.

Etableringen på arbetsmarknaden försämras

Diagram 6.4 Etablering 1–1,5 år efter examen för kvinnor och män

Procent (notera bruten axel)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Av dem som examinerades från högskolan läsåret 2017/18 hade 84 procent etablerat sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter att de tog ut sin examen. Med etablering avses

att individen hade ett förvärvsarbete i november månad, en arbetsinkomst som översteg en viss nivå samt inte hade varit arbetslös någon gång under uppföljningsåret. Andelen som hade etablerat sig har under flera år varit ungefär lika stor bland kvinnor och män, men under 2017/18 föll etableringsgraden för kvinnor något. För en beskrivning av sysselsättningsgrad, förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad för personer med eftergymnasial utbildning, se avsnitt 2. Universitetskanslersämbetet har följt upp etableringen hos personer med utländsk högskoleutbildning som fullföljt en kompletterande utbildning under perioden 2014/15–2016/17. Efter ett år var tre fjärdedelar etablerade.

Utbildningarnas arbetslivsanknytning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör verka för ett ökat samarbete mellan lärosäten, arbetsliv och relevanta branschorganisationer och en kontinuerlig dialog om utbildningarnas innehåll och dimensionering (bet. 2016/17:UbU12 punkt 18, rskr. 2016/17:208). Den 27 juli 2017 fick Universitetskanslersämbetet i uppdrag att kartlägga hur universitet och högskolor samverkar kontinuerligt med externa parter i frågor avseende dimensionering av utbildning samt att samla universitet och högskolor till diskussion om dimensioneringsfrågor (U2017/03153). Syftet med uppdraget är att öka samverkan mellan lärosäten, arbetsliv och andra relevanta parter. Universitetskanslersämbetet redovisade sitt kartläggningsuppdrag i april 2018. Kartläggningen visar att alla lärosäten samverkar med arbetslivet och andra relevanta parter. Universitetskanslersämbetet fortsatte därefter dialogen med lärosätena och samverkansorganen i syfte att verka för ett ökat samarbete.

Regeringen har därutöver vidtagit ett flertal åtgärder som också syftar till att stärka samarbetet mellan lärosäten, arbetsliv och relevanta branschorganisationer. Bland annat har regeringen beslutat om ett uppdrag till Verket för innovationssystem (Vinnova) om att ta fram korta specialistkurser som ska utvecklas i samverkan med lärosäten, näringsliv och offentlig verksamhet (N2018/01043). Regeringen har också tillskjutit medel för korta kurser för att möta utbildningsbehovet hos yrkesverksamma specialister inom flera fält. Vidare har frågan ingått i Styr- och resursutredningens uppdrag (dir. 2017:46). Mot bakgrund av de underlag som Universitetskanslersämbetet och Styr- och resursutredningen har lämnat föreslog regeringen i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254) en lagändring för att förtydliga högskolans ansvar för samverkan, vilken riksdagen har beslutat i april 2021. I propositionen redovisar regeringen också att lärosätenas samverkan ska följas upp och utvärderas ytterligare, bland annat genom tematisk utvärdering av Universitetskanslersämbetet och inom ramen för myndighetsstyrningen. Vidare redovisas att lärosätenas samverkan kommer att premieras ekonomiskt genom utlysning av särskilda medel från Vinnova, inom ramen för forskningsrådens satsningar samt beaktas vid fördelning av anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringen har också inrättat samverkansprogrammet Kompetensförsörjning och livslångt lärande där företrädare för lärosäten och aktörer från arbetsliv och branschorganisationer för en dialog och vidtar insatser i syfte att öka möjligheterna till kompetensutveckling och livslångt lärande. Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 avsatt och beräknat medel till Vinnova för att åren 2021–2024 finansiera insatser för en sådan utvecklad samverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Under 2020 inrättade regeringen vidare Nationella vårdkompetensrådet som är ett rådgivande samverkansforum mellan regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet. Nationella vårdkompetensrådet, som är placerat på

Socialstyrelsen, ska långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjning av personal inom vården.

Mot bakgrund av ovan redovisade åtgärder får tillkännagivandet anses tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Utveckling av doktorandutbildningen

Antalet doktorandnybörjare 2020 minskade med 123 personer jämfört med föregående år. Bland doktorandnybörjarna var ungefär hälften kvinnor och hälften män, vilket är ungefär samma könsfördelning som 2019. I början av 1990-talet var ungefär en tredjedel kvinnor. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Andelen utländska doktorandnybörjare var 40 procent under 2020, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Antalet doktorander uppgick hösten 2020 till ca 17 141 vilket är ca 600 doktorander färre än föregående höst. Av doktoranderna var 50 procent kvinnor och 50 procent män. Antalet utfärdade doktorsexamina minskade med 174 jämfört med föregående år. Under den senaste tioårsperioden har antalet examina varit relativt stabilt (se tabell 6.9) men i ett längre perspektiv har antalet doktorsexamina ökat kraftigt.

Av dem som avlade doktorsexamen 2020 var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Det finns dock skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 33 procent av doktorsexamina inom teknik till kvinnor och 68 procent till män. Flest doktorsexamina avlades inom medicin och hälsovetenskap. Antalet licentiatexamina minskade under 2020. Andelsmässigt togs 39 procent av alla licentiatexamina 2020 ut av kvinnor och 61 procent av män. Detta beror bl.a. på att runt hälften av alla licentiatexamina avläggs i teknik där männen är i majoritet.

Tabell 6.9 Doktorandnybörjare och doktorsexamina

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nybörjare	3 571	3 907	3 239	3 225	3 061	3 022	3 220	3 267	3 219	3 096
Kvinnor %	48	47	47	47	47	46	48	50	51	51
Män %	52	53	53	53	53	54	52	50	49	49
Examina	2 619	2 578	2 650	2 851	2 855	2 990	2 838	2 789	2 748	2 574
Kvinnor %	49	47	50	49	47	46	48	48	47	47
Män %	51	53	50	51	53	54	52	52	53	53

Anm.: Uppgifterna för 2020 är preliminära då inrapporteringen från lärosätena sker med viss eftersläpning.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Året har i högsta grad påverkats av den pågående pandemin. Universitet och högskolor har haft en stor och krävande uppgift i att bedriva sin omfattande kärnverksamhet trots de utmaningar som året inneburit. Lärosätena har visat stort prov på anpassningsförmåga. De gjorde våren 2020 en snabb omställning till att främst genomföra utbildning på distans, vilket sedan fortsatte under resten av året. Omställningen till distansundervisning har överlag fungerat väl. Regeringens bedömning är att universitet och högskolor, trots utmaningarna i den egna verksamheten, har tagit ett stort och viktigt samhällsansvar, inte minst genom att säkerställa examinationen vid samhällsviktiga utbildningar men också genom att öka utbildningsutbudet för att möta den stora efterfrågan på högskoleutbildning i hela landet. Regeringen bedömer att det övergripande målet att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt i huvudsak har uppnåtts, trots den pågående pandemin.

Pandemin har fått stora konsekvenser för samhällsekonomin, och den del av arbetsmarknaden där unga ofta arbetar har drabbats särskilt hårt. Regeringen har som en åtgärd satsat på omfattande utbyggnader av högskolan. Sammantaget har det lett till en rekordhög efterfrågan på högre utbildning och en stor ökning av inflödet av studenter till högskolan. Höstterminen 2020 var det 13 procent fler sökande utan tidigare högskoleerfarenhet jämfört med höstterminen 2019. Samtidigt ökade nya antagna till högskoleutbildning med 14 procent. Särskilt stor var ökningen bland 19-åringarna som gick ut gymnasiet vårterminen 2020 – de ökade med 28 procent jämfört med året innan. Under året har antalet helårsstudenter ökat kraftigt bl.a. till följd av pandemins effekter på arbetsmarknaden. Regeringen har genom kunskapslyftet (se även avsnitt 3.10.1) gjort en omfattande satsning på utbildning. Kunskapslyftet omfattar 2021 totalt 160 000 utbildningsplatser varav högskolan tillförts resurser som motsvarar ca 46 000. Kunskapslyftet och de pandemirelaterade satsningar regeringen gjort under året har möjliggjort den stora ökningen av antalet studenter. Beroende på läget på arbetsmarknaden är det troligt att antalet helårsstudenter fortsätter att öka något och ligger på en stabil nivå de kommande åren.

Det finns samtidigt anledning att uppmärksamma de utmaningar som pandemin har inneburit för sektorns studenter och anställda. Skillnaderna i övergången till högskolan, både i fråga om geografi, kön, social bakgrund och utländsk bakgrund kvarstår och det är angeläget att följa om och hur pandemin påverkat detta. Även de könsbundna studievalen verkar vara oförändrade. Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att följa upp pandemins konsekvenser för högskolans verksamhet och myndigheten kommer löpande att redovisa sina resultat. Den första delrapporten (Universitetskanslersämbetets pandemiuppdrag Delrapportering 1) visar bl.a. att det finns tydliga skillnader i avhopp mellan grupper med olika social bakgrund där en ökning av avhoppen skett i gruppen med lågutbildade föräldrar. Rapporten visar också på ökad stress och oro bland personal och studenter.

Det är önskvärt att högskolan så fort som möjligt kan återgå till att i huvudsak bedriva undervisning på campus igen. Samtidigt är det troligt att efterfrågan på undervisning på distans kommer att öka då den bl.a. ger förbättrade möjligheter att kombinera arbete med studier oavsett bostadsort. Distansundervisning av hög kvalitet ställer stora krav både på pedagogik och tekniska lösningar. För att säkerställa kvaliteten i sådan undervisning är det angeläget att de erfarenheter som nu gjorts tas tillvara för att utveckla framtida distansundervisning. Regeringen har därför tillfört högskolan särskilda medel för att utveckla distansutbildning och decentraliserad utbildning. Vidare har regeringen ökat medlen till studentinflytande för att stärka förutsättningarna för ett aktivt studentinflytande när utbildningen i högre grad bedrivs på distans. Regeringen har även riktat medel till universitet och högskolor så att de kan stärka studenthälsans verksamhet. På så sätt har förutsättningarna för en god och trygg studietid stärkts.

Universitetskanslersämbetet har under året genomfört ett stort antal granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärderingar och examenstillståndsprövningar. Antalet granskningar har ökat jämfört med tidigare år. I de uppföljande granskningar som Universitetskanslersämbetet gjorde av förskollärar- och grundlärarutbildningar som tidigare fått omdömet ifrågasatt kvalitet, fick samtliga omdömet hög kvalitet. Det är ett tecken på att utvärderingarna har en kvalitetsdrivande effekt. Att den svenska kvalitetssäkringsmyndigheteten åter beviljats medlemskap i den europeiska sammanslutningen av kvalitetssäkringsorganisationer (ENQA) innebär ett viktigt erkännande för det nationella kvalitetssäkringssystemet.

Över tid har den sammantagna prestationsgraden för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökat. Bakomliggande orsaker till den ökade prestationsgraden bedöms

bl.a. vara den ökade andelen programutbildningar i utbildningsutbudet, utbyggnaden av ett antal programutbildningar samt en följd av en ökad efterfrågan på programutbildningar från studenterna. En ökning av antalet nybörjare på de utbildningar som regeringen byggt ut motverkar i förlängningen den kända arbetskraftsbristen inom exempelvis skola och vård. Även genomströmningen i utbildning på forskarnivå är relativt god.

Regeringen har under flera år byggt ut vissa utbildningar inom bl.a. vård vilket har gett resultat. Antalet utfärdade sjuksköterskeexamina har ökat med 17 procent jämfört med läsåret 2014/15. Läsåret 2019/20 var antalet som avlade specialistsjuksköterskeexamina det högsta sedan 2001, då examen infördes. Samtidigt har högskolan under en längre tid haft svårt att säkerställa en tillräcklig omfattning av verksamhetsförlagd utbildning vilket har försvårat utbyggnaden av vissa samhällsviktiga utbildningar, inklusive vårdutbildningar. Regeringen har vidtagit åtgärder för att underlätta detta, men det avgörande är att huvudmännen för berörda verksamheter aktivt samarbetar med högskolan. Genom flexibilitet och aktiva insatser har högskolan säkerställt att pandemin inte i någon större grad har påverkat genomförandet av praktiska moment och verksamhetsförlagd utbildning. De mer långsiktiga problemen med brist på tillgången till platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) kvarstår. Regionerna behöver därför möta regeringens satsningar med fler VFU-platser.

Myndighetskapitalet har under året ökat med 300 miljoner kronor till 12,5 miljarder kronor. Det har skett en ökning av myndighetskapitalet för forskning och utbildning på forskarnivå vilket i första hand är en effekt av pandemin. Kostnaden för forskning har minskat genom att viss forskning har försenats och genom att forskare i högre grad än planerat har deltagit i undervisning eller i klinisk verksamhet. Pandemin har på olika sätt skapat en högre grad av osäkerhet om förutsättningarna för den framtida verksamheten, inte minst när det gäller den framtida privata finansieringen till forskningen. Regeringen försöker med olika insatser motverka denna osäkerhet exempelvis med de stora tillskott av forskningsresurser som den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 innebär. Mot bakgrund av det rådande läget är det dock fullt rimligt att lärosätena har visat en viss försiktighet i sin resursanvändning. Enligt de prognoser och budgetunderlag som universitet och högskolor lämnat för 2021 bedöms att studentantalet kommer att vara fortsatt stort och att myndighetskapitalet under kommande år åter kommer att minska.

6.5 Politikens inriktning

6.5.1 Återstart för Sverige genom utbildning och forskning

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Därför investerar regeringen i att bygga ett starkt kunskapssamhälle med forskning och utbildning av hög kvalitet i hela landet. Det ökar välfärdens och näringslivets tillgång till välutbildad personal och det ger ökad trygghet och fler möjligheter i livet.

Behoven av högskoleutbildning har ökat i pandemins spår och antalet sökande till högskolan har aldrig varit fler. Regeringen har genom kunskapslyftet långsiktigt investerat i utbildning och byggt ut högskolan med inriktning mot områden där det finns stora behov, vilket gjort att lärosätena varit väl rustade att ta emot fler studenter. Det har varit av stor vikt för att kunna möta behoven i ett läge med rekordmånga sökande till utbildningar inom bl.a. vård- och skolområdet, men även till tekniska utbildningar.

Mer än ett år med undervisning på distans för att minska smittspridningen och möta pandemin har varit utmanande, men genom att utbildningen kunnat fortgå har studenter, lärare och forskare kunnat fortsätta sin vardag. Det har varit viktigt för individerna, men också för hela samhället. Universitet och högskolor har klarat uppdraget väl, men det har krävt mycket av både personal och studenter. Fortsatt arbete krävs nu för att återgå till mer campusbaserad verksamhet samtidigt som lärdomarna från distansundervisningen tas tillvara och de utmaningar som har identifierats hanteras. För att ta tillvara det stora intresset för att studera inom högskolan och för att möta de behov som finns inom välfärden och näringslivet även under de kommande åren har regeringen satsat på en bred utbyggnad för att främja en god tillgång till högre utbildning i hela landet.

Det är även av stor vikt att det skapas goda möjligheter att återvända till högskolan eller påbörja en högskoleutbildning senare i livet för omställning och kompetensutveckling. Det ska gå att studera i olika takt och såväl på campusutbildningar i hela landet som genom nätbaserad utbildning. Det är särskilt viktigt när arbetsmarknaden förändras snabbt och behoven av omställning är stora. Lärosätena måste också ta ansvar för den stora efterfrågan på högskoleutbildning och erbjuda ett utbildningsutbud som möter arbetsmarknadens behov och studenternas efterfrågan. För att möta nuvarande och kommande samhällsutmaningar har lärosätena ett stort ansvar att se till att utbildningarna vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt att de förnyas, inkluderar ett hållbarhetsperspektiv och är arbetsmarknadsanknutna. Utbildning bidrar även till bildning och till individers utveckling och samhällsengagemang.

6.5.2 Utbildning behövs under hela livet

Genom god tillgång till utbildning både för omställning och vidareutbildning ges ökade möjligheter att kunna välja en ny bana eller utvecklas i sin yrkesroll. Alla ska kunna bygga på med kunskap och kompetens under livet, oavsett var de bor i landet, för att på så sätt stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Arbete och en egen inkomst ger trygghet.

Genom införandet av ett nytt omställningsstudiestöd 2023 kan omställning eller vidareutbildning i form av studier för vuxna underlättas. Utgångspunkten för stödet är att det ges för utbildning som kan antas stärka den stödsökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Med det nya omställningsstudiestödet kan efterfrågan på utbildning bland yrkesaktiva öka. Det är därför viktigt att universitet och högskolor följer utvecklingen av reformen för att anpassa utbudet av utbildning och validering till en ny grupp studerandes förutsättningar och behov. För att ytterligare stödja detta arbete fortsätter regeringen satsningen på livslångt lärande där utbildningsutbudet bl.a. ska fokuseras mot utbildning som främjar klimatomställning. Regeringen följer också eventuella behov av förändringar i det offentligfinansierade utbildningsutbudet med anledning av det nya stödet.

6.5.3 Utbildning i hela landet

Det är fortfarande dubbelt så vanligt att studera vidare om föräldrarna har högskoleutbildning. Hur många som studerar på högskola ser också mycket olika ut i olika delar av landet. Ett fortsatt arbete krävs därför för att fler ska välja att studera vidare och för att motverka den sociala snedrekryteringen. Alla måste få samma chans oavsett socioekonomisk bakgrund och bostadsort. När fler än någonsin påbörjar en högskoleutbildning krävs också ett ökat stöd till studenterna under studietiden, se nedan. Genom att stödja studenterna under studierna ökar förutsättningarna för att även personer från studieovan bakgrund får förutsättningar att slutföra sin utbildning med större trygghet inför det framtida arbetslivet.

Sveriges studenter ska ges utbildning av hög kvalitet vid trygga och jämställda universitet och högskolor. Studenthälsovården har en viktig roll att främja studenternas psykiska och fysiska hälsa och regeringen har under 2021 inlett en satsning för att stärka och rusta studenthälsan för att möta ökade behov till följd av minskade sociala kontakter under pandemin. För att ytterligare stärka studenthälsovården vill regeringen skapa förutsättningar för gemensamma och effektiva lösningar genom en satsning på en gemensam plattform för studenthälsan.

Mer än hälften av studenterna i Sverige kommer från området nära det lärosäte där de studerar. Studier visar också att studenter stannar kvar i närheten av området där de har studerat. När det finns stora behov av utbildad personal i hela landet tydliggör detta vikten av tillgång till utbildning i närheten av där man bor och sedan vill arbeta. Inom utbildningen har den anpassning till distansundervisning i stor skala och under kort tid som gjordes till följd av pandemin möjliggjort ett stort steg framåt vad avser digital kompetens och nya sätt att undervisa och examinera studenter. Samtidigt har den akuta omställningen inte tillåtit en mer genomgripande översyn av utbildningsutbud och utbildningsformer utifrån de nya möjligheter, förväntningar och krav som ett allt mer digitaliserat samhälle kommer att innebära. Indikationer finns också på att minskad kontakt mellan studenter samt mellan studenter och lärare har fått negativa konsekvenser för studenternas lärande, och en majoritet av studenterna upplevde försämringar i sin studiemiljö efter omställningen till undervisning på distans. Ett utvecklingsarbete behöver därför prioriteras såväl på de enskilda lärosätena som nationellt. Regeringen har redan inlett arbetet för att skapa bättre förutsättningar för distansutbildning, både genom bättre tillgång till distansutbildning och genom satsningar för ökad kvalitet. Satsningarna bör förstärkas genom att UHR får ett utvecklat uppdrag att lyfta det pedagogiska innehållet.

Det är även angeläget att det finns möjlighet för en andra chans att antas till en önskad utbildning genom högskoleprovet. Under våren 2020 beslutade UHR att ställa in högskoleprovet till följd av smittskyddsläget. Regeringen har sedan dess vidtagit en rad åtgärder för att säkerställa att högskoleprovet har kunnat genomföras på ett smittskyddssäkert sätt men med vissa begränsningar för antal skrivande. Regeringen bedömer att det finns goda förutsättningar för att genomföra provet under 2022.

Regeringen förstärker vidare synskadades andra chans att antas till högskoleutbildning genom att utöka möjligheten att skriva ett anpassat högskoleprov till två gånger om året.

Det är viktigt att studenter som upplever funktionshinder i studiesituationen får det stöd de behöver för att möjliggöra ökad delaktighet i högskolan. Antalet studenter med funktionsnedsättning som har beviljats pedagogiskt stöd har ökat markant de senaste åren från ca 12 000 studenter 2015 till ca 23 000 studenter 2020. Regeringen utökar därför särskilt pedagogiskt stöd inom universitet och högskolor. Även särskilt utbildningsstöd för studenter med svåra rörelsehinder eller psykiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar utökas från 2022. En förutsättning för ökad delaktighet är att studenter med läsnedsättning får sin kurslitteratur tillgänglighetsanpassad. Till följd av ökade behov bland högskolestudenter av inläst kurslitteratur förstärker regeringen Myndigheten för tillgängliga medier under 2022, se även utgiftsområde 15 Studiestöd, avsnitt 2.12.6.

6.5.4 Åtgärder för fler lärare

En av Sveriges viktigaste framtidsfrågor är att få fler kunniga och kompetenta lärare. Regeringen har genomfört en rad åtgärder för att öka intresset för lärarutbildningarna och för att öka antalet behöriga lärare. Det har också gett resultat. Antalet sökande till flera av utbildningarna har ökat liksom andelen behöriga lärare, se även avsnitt 3.8.

Arbetet för att öka antalet kunniga och kompetenta lärare och förskollärare ska fortsätta. För att motverka den allvarliga lärarbristen behöver det blir enklare för akademiker att ställa om till läraryrket, bl.a. genom effektivare utbildningsvägar. Därför satsar regeringen på en försöksverksamhet 2022–2027 med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) för både blivande grundlärare och ämneslärare. Utbildningen riktar sig till personer med en tidigare avslutad akademisk examen och omfattar pedagogik, ämnesstudier och verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Regeringen fortsätter också satsningen för att lärosätena i högre grad ska kunna validera tidigare utbildnings- och yrkeserfarenheter för att bli behöriga att läsa en KPU.

6.5.5 Fler vill utbilda sig för att jobba i vården

Fler vill utbilda sig för att jobba i vården. Inför hösten 2020 ökade antalet sökande till sjuksköterskeutbildningen med 34 procent och inför hösten 2021 har antalet sökande ökat med 13 procent. En god tillgång till utbildad personal är central för svensk hälso- och sjukvård. En förutsättning för att lyckas med detta är att det utbildas tillräckligt många samt att de som är utbildade väljer att arbeta i vården. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stärka vårdens tillgång till utbildad personal. Regeringen har t.ex. från den 1 januari 2020 inrättat ett nationellt vårdkompetensråd som bl.a. ska kartlägga, samordna och effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom vården.

Regeringen inledde 2015 en utbyggnad av utbildningarna till sjuksköterska, barnmorska och specialistsjuksköterska. För att universitet och högskolor ska kunna ta emot fler studenter krävs att det finns platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Brist på sådana platser är i nuläget den största flaskhalsen för att lärosätena ska kunna nå målen för utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen. Regionerna behöver ta ansvar för att fler ska kunna utbilda sig till vårdyrken genom att möta upp regeringens satsningar med fler VFU-platser och handledare, annars finns det risk för att bristen på personal i vården kommer att förvärras. För att kraftsamla och stärka arbetet anser regeringen att det behövs en nationell satsning på VFU-samordning. Lärosätena och vårdens huvudmän behöver arbeta för att hitta fungerande lösningar för att stärka handledarkompetens och hitta smarta lösningar för att fler ska kunna utbilda sig till vårdyrkena. Regeringen föreslår en satsning för att öka ersättningen till de som tar emot VFU-studenter utifrån tydliga åtaganden för fler studenter. Regeringen bedömer att regionernas och kommunernas medverkan i utbildning är en mycket viktig del av den framtida personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården och följer därför utvecklingen nogsamt. Regeringen avsätter även medel för att utbilda vårdens framtida medarbetare och utveckla personalens kompetens ytterligare samt stärka tillgången till fler platser för VFU, se utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 4.

Vårdutbildningar på distans är en viktig del av arbetet för att möta behovet av utbildad personal i hela landet. Men inom många av dessa utbildningar finns delar som behöver bedrivas på plats, t.ex. praktiska moment som VFU. För att utbildningen ska vara tillgänglig för studenter i hela landet kan därför utbildningen eller delar av den behöva bedrivas på flera orter. Regeringen satsar därför särskilda medel för att möjliggöra sådan decentraliserad vårdutbildning.

6.5.6 Forskning för att möta samhällsutmaningarna

Det är viktigt att universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå ökar för att de ska ges bättre möjligheter att stärka den svenska forskningen i hela landet. Regeringen beräknade därför i budgetpropositionen för

2021 att universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå ska öka med sammanlagt 870 miljoner kronor 2021–2022. Genom ökade forskningsanslag ges också goda förutsättningar för att utbildningarna vid universitet och högskolor fortsatt ska hålla hög kvalitet och ha en nära koppling till forskningen.

Det är mycket angeläget att insatser också görs för att öka tillgången på forskarutbildade lärare inom lärar- och vårdutbildning för att stärka kvaliteten. Regeringen har därför satsat på forskarskolor för ökad forskningsanknytning inom lärar- och vårdutbildning samt praktiknära forskning för ökad vetenskaplighet i skolan.

Fördelning av ökade forskningsanslag

De satsningar som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 beräknas öka de sammanlagda forskningsanslagen med ca 10 procent. För 2021 aviserades i propositionen en tillfällig ökning om 500 miljoner kronor för att motverka pandemins effekter på forskningsfinansieringen. Därutöver aviserades en permanent ökning av universitet och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå med 720 miljoner kronor från 2021. Den permanenta ökningen fördelades för 2021 i Vårändringsbudget för 2021 i enlighet med den forskningspolitiska propositionen. Medlen fördelades i huvudsak utifrån kvalitetsindikatorerna bibliometri och externa medel samt den s.k. basresursen (antalet helårsstudenter vid respektive lärosäte). För att permanenta höjningen föreslår regeringen motsvarande höjning från 2022, se avsnitt 6.6.

Den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 innebär en betydande höjning av basresursen. Basresursen för alla statliga universitet och högskolor samt Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping höjs med 5 500 kronor per helårsstudent till minst 17 500 kronor per helårsstudent. Det bidrag motsvarande basresurs som fördelats till vissa enskilda utbildningsanordnare höjs från 8 000 kronor till 12 000 kronor per helårsstudent. Genom höjningen skapas goda förutsättningar för att bedriva forskning vid alla lärosäten och därmed stärka forskningsanknytningen i samtliga utbildningar på grundnivå och avancerad nivå.

En ny modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 angav regeringen att den avser att införa en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som i ökad utsträckning beaktar kvalitet. Grunden i den modell för tilldelning av ökade forskningsmedel som utvecklats från 2008 bör även fortsättningsvis bibehållas, dvs. nya forskningsmedel fördelas dels baserat på antalet helårsstudenter, dels på en kvalitetsbedömning av forskning. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 angav regeringen att för att ett bredare kvalitetsbegrepp som möjliggör en mer rättvisande bedömning av olika forskningsområden ska kunna fångas in, bör kvalitetsindikatorerna ersättas med en sakkunnigbedömning av medel till profilområden.

Vetenskapsrådet har i samverkan med övriga forskningsfinansiärer och i samråd med universitet och högskolor haft regeringens uppdrag att ta fram förslag till en modell för kvalitetsbaserad resursfördelning av universitetens och högskolornas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå (U2021/02882). Forskningsfinansiärerna och lärosätena är i avrapporteringen ense om att det krävs mer tid för att utveckla modellen. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 angav regeringen att en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå avses att införas från 2023. Regeringen delar dock forskningsfinansiärernas och lärosätenas bedömning att det krävs mer tid för att utveckla en modell som är långsiktigt hållbar, varför ett införande 2023 inte längre bedöms vara lämpligt.

Regeringens avsikt är därför att ge forskningsfinansiärerna i fortsatt uppdrag att i samråd med universitet och högskolor arbeta vidare med utvecklingen av modellen för att möjliggöra ett införande från 2024. Regeringen återkommer i kommande budgetpropositioner om fördelning av medel enligt den nya modellen.

Högskolelagen ändras till följd av att Mälardalens högskola blir universitet

Regeringens förslag: Benämningen Mälardalens högskola ska utgå ur bilagan till högskolelagen och högskolan ska i stället benämnas Mälardalens universitet.

Skälen för regeringens förslag: Det ankommer på regeringen att besluta om en högskola ska benämnas universitet (prop. 2008/09:134 s. 52–57, bet. 2008/09:UbU18, rskr. 2008/09:276). I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 aviserade regeringen att Mälardalens högskola blir universitet från den 1 januari 2022 under förutsättning att högskolan kan visa att den har åtgärdat de brister med det interna kvalitetssäkringssystemet som Universitetskanslersämbetet har påtalat. I propositionen framhölls bl.a. att ett nytt universitet i Mälardalen är ett led i en viktig framtidssatsning och en del i regeringens långsiktiga politik att stärka Sverige som ett konkurrenskraftigt utbildnings- och forskningsland samt att Mälardalens högskola redan i dag har en framstående position bland landets högskolor.

Regeringen har därefter i enlighet med vad som angavs i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 inhämtat underlag från lärosätet angående de åtgärder som vidtagits. Regeringen har även inhämtat underlag från Universitetskanslersämbetet om verksamheten vid Mälardalens högskola ur ett kvalitetsperspektiv. Av underlagen framgår att Mälardalens högskola har vidtagit ett flertal relevanta åtgärder, bl.a. när det gäller styrning och organisation, jämställdhet samt hur student- och doktorandperspektivet i olika processer ska utvecklas.

Som framgår ovan ankommer det på regeringen att besluta om en högskola ska benämnas universitet. Universitetskanslersämbetet ansvarar samtidigt enligt myndighetens instruktion för det nationella kvalitetssäkringssystemet. I enlighet med överenskomna standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG) är kvalitetssäkringsorgan oberoende och agerar självständigt. Universitetskanslersämbetet kommer inom ramen för sitt uppdrag att göra en uppföljande granskning av Mälardalens högskolas kvalitetssäkringsarbete. Regeringen kan utifrån de inkomna underlagen konstatera att Mälardalens högskola redan har vidtagit ett flertal relevanta åtgärder och har förtroende för det arbete som bedrivs av högskolan och Universitetskanslersämbetet.

Regeringen avser mot denna bakgrund att besluta om en ändring i bilaga 1 till högskoleförordningen som innebär att Mälardalens högskola ska benämnas Mälardalens universitet fr.o.m. den 1 januari 2022. I bilagan till högskolelagen anges de universitet och högskolor med statlig huvudman som enligt 1 kap. 17 § högskolelagen får utfärda en gemensam examen. Där anges bl.a. Mälardalens högskola. Eftersom regeringen avser att fatta beslut om att Mälardalens högskola ska benämnas Mälardalens universitet fr.o.m. den 1 januari 2022 behöver en följdändring göras i bilagan till högskolelagen så att den nuvarande benämningen utgår och den nya förs in. Även denna ändring ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2022.

För att ge goda förutsättningar för det nya universitetet förstärker regeringen lärosätets forskningsanslag fr.o.m. 2022, se avsnitt 6.6.32.

Ökad kunskap behövs för att förebygga våld i nära relationer

Arbetet för att förebygga och stoppa våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor ska fortsätta. Uppsala universitet ska bedriva forskning med anknytning till den kliniska verksamheten inom området mäns våld mot kvinnor. Det är av största vikt att våldsutsatta har någonstans att vända sig för att få hjälp och vidare vägledning om hur de kan ta sig ur sin situation. En sådan möjlighet finns genom den nationella stödtelefonen för våldsutsatta, den s.k. Kvinnofridslinjen som drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet. Regeringen vill därför ge långsiktiga och goda förutsättningar för verksamheten som bedrivs vid NCK.

Stöd till behandling mot sexuellt våld är även en del i regeringens arbete för att förhindra allvarliga brott riktade mot framför allt kvinnor och barn. Det är viktigt att förövare erbjuds adekvata behandlingsinsatser för att risken för sexualbrott, liksom återfall i sexualbrott, ska minska. Med stöd av regeringen startades 2012 den nationella stödtelefonen Preventell för att förebygga sexuellt våld. Regeringen vill ge långsiktiga förutsättningar för ökad kunskap om förebyggande åtgärder mot sexuellt våld och för att verksamheten med en nationell stödtelefon ska kunna fortsätta.

6.6 Budgetförslag

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,06 procent. Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2022 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 6.10.

Tabell 6.10 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSOMRÅDE	Ersättning för en helårsstudent	Ersättning för en helårsprestation
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	33 811	22 032
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	57 653	48 620
Vård	61 293	53 086
Odontologiskt	50 687	59 044
Medicinskt	68 493	83 312
Undervisning[1]	41 125	43 082
Verksamhetsförlagd utbildning[2]	58 281	56 545
Övrigt[3]	46 301	37 611
Design	163 373	99 538
Konst	231 935	99 574
Musik	140 946	89 117
Opera	335 888	200 932
Teater	324 797	161 778
Media	331 455	265 509
Dans	228 430	126 221
Idrott	119 034	55 084

[1] Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

[2] Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskollärarutbildning.

[3] Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskollärarutbildning.

Satsningen på livslångt lärande där utbildningsutbudet bl.a. ska fokuseras mot utbildning som främjar klimatomställning som föreslås i denna proposition, innebär att ersättningsbeloppet som universitet och högskolor får per helårsstudent motsvarar den nivå som ett lärosäte normalt får avräkna för både helårsstudent och helårsprestation inom ramen för anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Detta bedöms som viktigt för att satsningen ska kunna bidra till att skapa fler möjligheter till omställning och vidareutbildning för personer som är mitt i livet.

Tabell 6.11 Sammanfattning av utbyggnader på högskolenivå som föreslås i denna budgetproposition

Tusental kronor

	2022	2023	2024	Slutår
Livslångt lärande	260 000	260 000	260 000	2024
Försöksverksamhet kort KPU	27 000	44 000	52 000	2027
Totalt[1]	**287 000**	**304 000**	**312 000**	

[1] Beloppen kan vara avrundade.

Tabell 6.12 Beräknat antal helårsstudenter

Avser prognos för antal helårsstudenter som tillförda medel beräknas motsvara

Helårsstudenter

	2022	2023	2024	Slutår
Livslångt lärande	3 000	3 000	3 000	2024
Försöksverksamhet kort KPU	150	463	550	2027
Totalt[1]	**3 150**	**3 463**	**3 550**	

[1] Beräknat antal helårsstudenter kan vara avrundat.

Ökade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå

I budgetpropositionen för 2021 föreslogs och beräknades en permanent ökning av universitet och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå med 720 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Den permanenta ökningen fördelades för 2021 i Vårändringsbudget för 2021 i enlighet med vad som redovisas i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Det innebar att medlen fördelades i huvudsak utifrån kvalitetsindikatorerna bibliometri och externa medel samt den s.k. basresursen (antalet helårsstudenter vid respektive lärosäte). Därutöver tilldelades de statliga högskolor som inte har ingått i modellen med kvalitetsindikatorer medel via särskild tilldelning och Kungl. Tekniska högskolan särskilda medel till SciLifeLab. För att permanenta höjningen föreslår regeringen motsvarande höjning fr.o.m. 2022 i denna proposition, se tabell 6.13. I tabellen ingår de ökningar som ingick i Vårändringsbudget för 2021 och de är uppräknade till 2022 års prisnivå.

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 redovisas en betydande höjning av basresursen. Basresursen för alla statliga universitet och högskolor samt Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping höjs med 5 500 kronor per helårsstudent till minst 17 500 kronor per helårsstudent. Det bidrag motsvarande basresurs som fördelats till vissa enskilda utbildningsanordnare höjs från 8 000 kronor till 12 000 kronor per helårsstudent. Genom höjningen skapas goda förutsättningar för att bedriva forskning vid alla lärosäten och därmed stärka forskningsanknytningen i samtliga utbildningar på grundnivå och avancerad nivå.

Tabell 6.13 Ökade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	Ökad basresurs	Kvalitetsindikatorer	Särskild tilldelning	**Totalt**[1]
Uppsala universitet		49 756		**49 756**
Lunds universitet		58 542		**58 542**
Göteborgs universitet		41 633		**41 633**
Stockholms universitet		36 562		**36 562**
Umeå universitet		19 684		**19 684**
Linköpings universitet		23 447		**23 447**
Karolinska institutet		47 476		**47 476**
Kungl. Tekniska högskolan		31 758	30 321	**62 079**
Luleå tekniska universitet		10 019		**10 019**
Sveriges lantbruksuniversitet		24 423		**24 423**
Chalmers Tekniska Högskola AB		25 732		**25 732**
Karlstads universitet		20 614		**20 614**
Linnéuniversitetet		28 113		**28 113**
Örebro universitet		30 019		**30 019**
Mittuniversitetet		20 468		**20 468**
Malmö universitet		19 328		**19 328**
Mälardalens universitet		19 156		**19 156**
Blekinge tekniska högskola		3 220		**3 220**
Högskolan i Borås	9 580	5 673		**15 253**
Högskolan Dalarna	17 215	2 814		**20 029**
Högskolan i Gävle		4 031		**4 031**
Högskolan i Halmstad	16 986	4 800		**21 786**
Högskolan Kristianstad	26 777	1 726		**28 503**
Högskolan i Skövde	4 357	4 355		**8 712**
Högskolan Väst	11 368	3 756		**15 124**
Södertörns högskola	25 154	5 699		**30 853**
Stiftelsen Högskolan i Jönköping		7 987		**7 987**
Gymnastik- och idrottshögskolan			2 527	**2 527**
Konstfack			1 516	**1 516**
Kungl. Konsthögskolan			1 516	**1 516**
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm			1 516	**1 516**
Stockholms konstnärliga högskola			2 527	**2 527**
Försvarshögskolan			2 527	**2 527**
Övriga enskilda högskolor	23 031			**23 031**

[1] Beloppen avser tillskott inklusive pris- och löneomräkning. Beloppen kan vara avrundade.

I budgetpropositionen för 2021 beräknades även en permanent ökning av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå med ytterligare 150 miljoner kronor fr.o.m. 2022. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 redovisades avsikten att 130 miljoner kronor av denna ökning ska fördelas till Mälardalens universitet för att ge lärosätet förutsättningar att utvecklas som universitet, se avsnitt 6.6.32. Resterande 20 miljoner kronor föreslår regeringen i denna proposition fördelas till Malmö universitet för att stärka förutsättningarna för att utvecklas som nytt universitet, se avsnitt 6.6.30.

6.6.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 6.14 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

2020	Utfall	159 866	Anslagssparande	757
2021	Anslag	161 416[1]	Utgiftsprognos	160 826
2022	**Förslag**	**171 751**		
2023	Beräknat	173 720[2]		
2024	Beräknat	173 492[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 171 752 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 169 793 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Universitets-kanslersämbetet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**158 416**	**158 416**	**158 416**
Pris- och löneomräkning[2]	1 335	3 166	4 815
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	12 000	12 138	10 261
varav BP22[3]	*12 000*	*12 000*	*10 000*
– Stöd till VFU-samordning	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Stöd till genomförande av Sveriges återhämtningsplan	*10 000*	*10 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**171 751**	**173 720**	**173 492**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Universitetskanslersämbetet ska stödja den förstärkta samordningen av verksamhetsförlagd utbildning (VFU) som presenteras i avsnitt 6.5.5. Anslaget beräknas därför öka med 2 000 000 kronor 2022 och med motsvarande belopp 2023 respektive 2024. För att säkerställa en samordnad och effektiv process för den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser åtgärden Resurser för att möta efterfrågan på utbildning vid universitet och högskolor avser regeringen att ge Universitetskanslersämbetet i uppdrag att samordna genomförandet av åtgärden samt att stödja lärosätena i arbetet. För att ge förutsättningar för detta uppdrag beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 8 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 171 751 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 173 720 000 kronor respektive 173 492 000 kronor.

6.6.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 6.16 Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

2020	Utfall	193 810	Anslagssparande	21 600
2021	Anslag	243 365[1]	Utgiftsprognos	241 280
2022	**Förslag**	**260 147**		
2023	Beräknat	243 721[2]		
2024	Beräknat	218 227[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 240 977 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 213 596 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.17 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020[1]		4 814	16 237	-11 423
Prognos 2021		23 000	33 000	-10 000
Budget 2022		24 000	34 000	-10 000

[1] Underskott i verksamheten för högskoleprovet täcks av myndighetens förvaltningsanslag.

Tabell 6.18 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	201 498	210 552	-9 054
(varav tjänsteexport)	28 205	27 645	560
Prognos 2021	210 000	220 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	28 000	28 000	0
Budget 2022	225 000	228 000	-3 000
(varav tjänsteexport)	29 000	29 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**243 365**	**243 365**	**243 365**
Pris- och löneomräkning[2]	2 052	4 846	7 372
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	14 730	-4 490	-32 510
varav BP22[3]	*5 600*	*6 500*	*9 300*
– Ämnesbetyg – implementering	*4 600*	*5 500*	*8 300*
– Högskoleprov för personer med synskada	*1 000*	*1 000*	*1 000*

Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**260 147**	**243 721**	**218 227**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 4 600 000 kronor 2022, med 5 500 000 kronor 2023 och med 8 300 000 kronor 2024 för Universitets- och högskolerådets arbete med att införa ämnesbetyg och en ämnesutformad gymnasie- och gymnasiesärskola, se avsnitt 4.6.2. För att personer med synskada ska ges möjlighet att skriva ett särskilt anpassat högskoleprov två gånger per år ökas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För genomförande av uppdraget att utveckla ett behörighetsprov som kan ligga till grund för antagning till högskolan beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7.2) om en anslagsökning med 20 000 000 kronor 2021 och för 2022 respektive 2023 beräknades anslaget öka med 30 000 000 kronor. Anslaget beräknas därför öka med 10 000 000 kronor 2022 respektive 2023. För utveckling av en betygsdatabas till stöd för reformen om rätt till behörighetsgivande studier vid komvux som infördes 2017 beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7) om en anslagsökning med 5 000 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas ökningen till 4 000 000 kronor för utveckling av betygsdatabasen. Anslaget beräknas därför minska med 1 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2022. För att stärka kvaliteten i distansutbildningen beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7) om en anslagsökning med 15 000 000 kronor årligen 2021 respektive 2022. Anslaget minskas därför med 15 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2023. Anslaget beräknas minska med 39 000 kronor 2022 och med 28 000 kronor 2023 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1). För arbetet med att motverka fusk på högskoleprovet beslutades i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6) om en anslagsökning med 15 000 000 kronor årligen 2020 respektive 2022 och fr.o.m. 2023 med 10 000 000 kronor. Anslaget minskas därför med 5 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 260 147 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 243 721 000 kronor respektive 218 227 000 kronor.

6.6.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.20 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 849 467	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 042 967[1]	Utgiftsprognos	2 025 460
2022	**Förslag**	**2 038 600**		

2023	Beräknat	2 026 786[2]
2024	Beräknat	2 048 481[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 000 445 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 998 561 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.21 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		1 024	2 098	-1 074
Prognos 2021		1 593	1 864	-271
Budget 2022		1 600	1 900	-300

Tabell 6.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	292 000	326 000	-34 000
(varav tjänsteexport)	146 065	153 788	-7 723
Prognos 2021	296 000	306 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	148 000	151 000	-3 000
Budget 2022	304 000	314 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	148 000	151 000	-3 000

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 024 767**	**2 024 767**	**2 024 767**
Pris- och löneomräkning[2]	21 685	48 632	72 802
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 852	-46 613	-49 088
varav BP22[3]	*22 000*	*22 000*	*22 000*
– Livslångt lärande	*22 000*	*22 000*	*22 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 038 600**	**2 026 786**	**2 048 481**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 22 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 145 000 kronor 2022 och ytterligare 1 145 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 2 990 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska 2024 med 5 980 000 kronor till följd av att satsningen upphör. Anslaget beräknas minska med 12 447 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 6 206 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 313 000 kronor 2023 och med 4 049 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 34 281 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 2 038 600 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 026 786 000 kronor respektive 2 048 481 000 kronor.

6.6.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.24 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	2 259 049	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 335 428[1]	Utgiftsprognos	2 335 428
2022	**Förslag**	**2 368 441**		
2023	Beräknat	2 391 030[2]		
2024	Beräknat	2 418 901[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 359 955 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 359 954 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 286 199**	**2 286 199**	**2 286 199**

Pris- och löneomräkning[2]	24 486	54 913	82 203
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	57 756	49 918	50 499
varav BP22[3]	*57 229*	*57 229*	*57 229*
– Ökade forskningsanslag	*49 229*	*49 229*	*49 229*
– Förstärkning Nationellt centrum för kvinnofrid	*8 000*	*8 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 368 441**	**2 391 030**	**2 418 901**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 49 229 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Anslaget beräknas vidare öka med 8 000 000 kronor till följd av en förstärkning av Nationellt centrum för kvinnofrid.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 8 599 000 kronor fr.o.m. 2023 på grund av att den tillfälliga förstärkningen under perioden 2018–2022 av Campus Gotland upphör.

Regeringen föreslår att 2 368 441 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 391 030 000 kronor respektive 2 418 901 000 kronor.

6.6.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.26 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	2 165 339	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 347 380[1]	Utgiftsprognos	2 327 265
2022	**Förslag**	**2 355 647**		
2023	Beräknat	2 348 701[2]		
2024	Beräknat	2 381 504[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 318 176 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 323 468 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.27 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		2 562	4 803	-2 241
Prognos 2021		4 000	5 700	-1 700
Budget 2022		4 100	5 800	-1 700

Tabell 6.28 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	413 570	398 761	14 809
(varav tjänsteexport)	153 133	156 645	-3 512
Prognos 2021	420 000	410 000	10 000
(varav tjänsteexport)	180 000	175 000	5 000
Budget 2022	430 000	420 000	10 000
(varav tjänsteexport)	190 000	185 000	5 000

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.29 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 338 713**	**2 338 713**	**2 338 713**
Pris- och löneomräkning[2]	25 048	56 174	84 090
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 114	-46 186	-41 299
varav BP22[3]	*22 600*	*22 600*	*22 600*
– Livslångt lärande	*22 600*	*22 600*	*22 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 355 647**	**2 348 701**	**2 381 504**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 22 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 577 000 kronor 2022 och ytterligare 2 577 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 1 058 000 kronor 2022 och med ytterligare 2 116 000 kronor 2024 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska 2025 med 5 336 000 kronor till följd av att satsningen upphör. Anslaget beräknas minska med 12 447 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När

satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 6 206 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 256 000 kronor 2023 och med 3 309 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021.

Regeringen föreslår att 2 355 647 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 348 701 000 kronor respektive 2 381 504 000 kronor.

6.6.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.30 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	2 322 628	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 406 955[1]	Utgiftsprognos	2 406 955
2022	**Förslag**	**2 432 733**		
2023	Beräknat	2 464 767[2]		
2024	Beräknat	2 493 498[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 432 733 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 432 733 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.31 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 349 033**	**2 349 033**	**2 349 033**
Pris- och löneomräkning[2]	25 158	56 421	84 461
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	58 542	59 313	60 004
varav BP22[3]	*57 922*	*57 922*	*57 922*
– Ökade forskningsanslag	*57 922*	*57 922*	*57 922*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 432 733**	**2 464 767**	**2 493 498**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 57 922 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 2 432 733 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 464 767 000 kronor respektive 2 493 498 000 kronor.

6.6.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.32 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	2 293 451	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 376 340[1]	Utgiftsprognos	2 376 340
2022	**Förslag**	**2 386 826**		
2023	Beräknat	2 378 357[2]		
2024	Beräknat	2 402 509[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 347 447 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 343 961 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.33 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		1 668	7 074	-5 406
Prognos 2021		2 000	8 000	-6 000
Budget 2022		2 000	8 000	-6 000

Tabell 6.34 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	308 388	317 034	-8 646
(varav tjänsteexport)	75 808	75 808	0
Prognos 2021	310 000	310 000	0
(varav tjänsteexport)	75 000	75 000	0
Budget 2022	310 000	310 000	0
(varav tjänsteexport)	75 000	75 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.35 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 367 673**	**2 367 673**	**2 367 673**
Pris- och löneomräkning[2]	25 358	56 869	85 131
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 205	-46 185	-50 295
varav BP22[3]	*22 800*	*22 800*	*22 800*
– Livslångt lärande	*22 800*	*22 800*	*22 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 386 826**	**2 378 357**	**2 402 509**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 22 800 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 145 000 kronor 2022 och ytterligare 1 145 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 2 806 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 5 612 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 1 722 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 11 807 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 5 887 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 158 000 kronor 2023 och med 2 040 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 35 374 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 2 386 826 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 378 357 000 kronor respektive 2 402 509 000 kronor.

6.6.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.36 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 664 258	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 725 144[1]	Utgiftsprognos	1 725 144
2022	**Förslag**	**1 743 620**		
2023	Beräknat	1 766 579[2]		

2024	Beräknat	1 787 172[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 743 620 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 743 620 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.37 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 683 952**	**1 683 952**	**1 683 952**
Pris- och löneomräkning[2]	18 035	40 446	60 547
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 633	42 181	42 673
varav BP22[3]	*41 192*	*41 192*	*41 192*
– Ökade forskningsanslag	*41 192*	*41 192*	*41 192*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 743 620**	**1 766 579**	**1 787 172**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 41 192 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 1 743 620 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 766 579 000 kronor respektive 1 787 172 000 kronor.

6.6.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.38 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 847 089	Anslagssparande	122 417
2021	Anslag	1 967 042[1]	Utgiftsprognos	1 953 267
2022	**Förslag**	**1 969 944**		
2023	Beräknat	1 959 402[2]		
2024	Beräknat	1 980 328[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 933 936 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 932 069 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.39 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		5 476	9 321	-3 845
Prognos 2021		7 300	13 150	-5 850
Budget 2022		8 640	13 820	-5 180

Tabell 6.40 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	179 867	182 762	-2 895
(varav tjänsteexport)	50 494	42 170	8 324
Prognos 2021	185 263	188 245	-2 982
(varav tjänsteexport)	52 009	43 435	8 574
Budget 2022	190 821	193 892	-3 071
(varav tjänsteexport)	53 569	44 738	8 831

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.41 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 956 642**	**1 956 642**	**1 956 642**
Pris- och löneomräkning[2]	20 956	46 996	70 353
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 654	-44 236	-46 667
varav BP22[3]	*23 400*	*23 400*	*23 400*
– Livslångt lärande	*23 400*	*23 400*	*23 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 969 944**	**1 959 402**	**1 980 328**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 23 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 978 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör beräknas anslaget minska med 3 956 000 kronor 2024. Anslaget beräknas öka med 1 722 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 11 736 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 5 851 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 158 000 kronor 2023 och med 2 040 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 30 788 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 969 944 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 959 402 000 kronor respektive 1 980 328 000 kronor.

6.6.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.42 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 709 980	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 760 259[1]	Utgiftsprognos	1 760 259
2022	**Förslag**	**1 779 111**		
2023	Beräknat	1 802 538[2]		
2024	Beräknat	1 823 550[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 779 111 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 779 111 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.43 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 724 084**	**1 724 084**	**1 724 084**
Pris- och löneomräkning[2]	18 465	41 411	61 991
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	36 562	37 043	37 475
varav BP22[3]	*36 175*	*36 175*	*36 175*
– Ökade forskningsanslag	*36 175*	*36 175*	*36 175*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 779 111**	**1 802 538**	**1 823 550**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 36 175 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 1 779 111 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 802 538 000 kronor respektive 1 823 550 000 kronor.

6.6.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.44 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 463 101	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 579 227[1]	Utgiftsprognos	1 565 694
2022	**Förslag**	**1 590 921**		
2023	Beräknat	1 591 499[2]		
2024	Beräknat	1 608 975[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 570 815 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 569 765 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.45 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		595	1 071	-476
Prognos 2021		1 050	1 550	-500
Budget 2022		1 100	1 600	-500

Tabell 6.46 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	320 674	332 066	-11 392
(varav tjänsteexport)	33 959	33 959	0
Prognos 2021	330 000	338 000	-8 000

(varav tjänsteexport)	35 000	35 000	0
Budget 2022	340 000	348 000	-8 000
(varav tjänsteexport)	35 000	35 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.47 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 574 894**	**1 574 894**	**1 574 894**
Pris- och löneomräkning[2]	16 867	37 827	56 626
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-840	-21 222	-22 545
varav BP22[3]	*14 400*	*14 400*	*14 400*
– Livslångt lärande	*14 400*	*14 400*	*14 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 590 921**	**1 591 499**	**1 608 975**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 14 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 290 000 kronor 2022 och ytterligare 2 290 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 1 656 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 3 312 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 984 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 6 188 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 3 085 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 173 000 kronor 2023 och med 2 236 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 20 088 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 590 921 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 591 499 000 kronor respektive 1 608 975 000 kronor.

6.6.12 2:12: Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.48 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 186 882	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 218 913[1]	Utgiftsprognos	1 218 913
2022	**Förslag**	**1 231 968**		
2023	Beräknat	1 248 190[2]		
2024	Beräknat	1 262 741[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 231 968 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 231 969 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.49 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 199 438**	**1 199 438**	**1 199 438**
Pris- och löneomräkning[2]	12 846	28 809	43 127
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	19 684	19 943	20 176
varav BP22[3]	*19 475*	*19 475*	*19 475*
– Ökade forskningsanslag	*19 475*	*19 475*	*19 475*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 231 968**	**1 248 190**	**1 262 741**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 19 475 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 1 231 968 000 kronor anvisas under anslaget 2:12 *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 248 190 000 kronor respektive 1 262 741 000 kronor.

6.6.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.50 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 546 445	Anslagssparande	228 822
2021	Anslag	1 748 212[1]	Utgiftsprognos	1 621 477
2022	**Förslag**	**1 748 520**		
2023	Beräknat	1 738 779[2]		
2024	Beräknat	1 757 478[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 716 181 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 714 649 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.51 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		905	770	135
Prognos 2021		1 400	1 400	0
Budget 2022		2 000	2 000	0

Tabell 6.52 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	58 543	58 025	518
(varav tjänsteexport)	5 734	5 734	0
Prognos 2021	65 000	65 000	0
(varav tjänsteexport)	6 000	6 000	0
Budget 2022	70 000	70 000	0
(varav tjänsteexport)	6 000	6 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.53 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 745 179**	**1 745 179**	**1 745 179**
Pris- och löneomräkning[2]	18 691	41 918	62 749
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 350	-48 318	-50 450
varav BP22[3]	*15 200*	*15 200*	*15 200*

– Livslångt lärande	*15 200*	*15 200*	*15 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 748 520**	**1 738 779**	**1 757 478**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 15 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 290 000 kronor 2022 och ytterligare 2 290 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 966 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 932 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 492 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 19 559 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 9 752 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 28 000 kronor 2023 och med 363 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 25 693 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 748 520 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 738 779 000 kronor respektive 1 757 478 000 kronor.

6.6.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.54 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 022 080	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 055 854[1]	Utgiftsprognos	1 055 854
2022	**Förslag**	**1 067 162**		
2023	Beräknat	1 081 214[2]		
2024	Beräknat	1 093 818[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 067 162 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 067 162 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.55 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 032 655**	**1 032 655**	**1 032 655**
Pris- och löneomräkning[2]	11 060	24 803	37 130
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	23 447	23 756	24 033
varav BP22[3]	*23 199*	*23 199*	*23 199*
– Ökade forskningsanslag	*23 199*	*23 199*	*23 199*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 067 162**	**1 081 214**	**1 093 818**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 23 199 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 1 067 162 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 081 214 000 kronor respektive 1 093 818 000 kronor.

6.6.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.56 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	760 727	Anslagssparande	19 728
2021	Anslag	794 587[1]	Utgiftsprognos	778 677
2022	**Förslag**	**804 289**		
2023	Beräknat	801 610[2]		
2024	Beräknat	812 012[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 791 192 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 792 224 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.57 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	494 379	474 544	19 835
(varav tjänsteexport)	119 415	119 415	0
Prognos 2021	450 000	440 000	10 000
(varav tjänsteexport)	121 000	121 000	0
Budget 2022	435 000	430 000	5 000
(varav tjänsteexport)	122 000	122 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.58 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**794 587**	**794 587**	**794 587**
Pris- och löneomräkning[2]	8 511	19 086	28 571
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 191	-12 063	-11 146
varav BP22[3]	*5 600*	*5 600*	*5 600*
– Livslångt lärande	*5 600*	*5 600*	*5 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**804 289**	**801 610**	**812 012**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 5 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 145 000 kronor 2022 och ytterligare 1 145 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas öka med 82 000 kronor 2023 och med 1 058 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 14 557 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 804 289 000 kronor anvisas under anslaget 2:15 *Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 801 610 000 kronor respektive 812 012 000 kronor.

6.6.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.59 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 663 040	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 731 006[1]	Utgiftsprognos	1 731 006
2022	**Förslag**	**1 749 545**		
2023	Beräknat	1 772 582[2]		
2024	Beräknat	1 793 245[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 749 545 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 749 545 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.60 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 684 033**	**1 684 033**	**1 684 033**
Pris- och löneomräkning[2]	18 036	40 448	60 550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	47 476	48 101	48 662
varav BP22[3]	*46 973*	*46 973*	*46 973*
– Ökade forskningsanslag	*46 973*	*46 973*	*46 973*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 749 545**	**1 772 582**	**1 793 245**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 46 973 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 1 749 545 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 772 582 000 kronor respektive 1 793 245 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022–2024 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 800 000 kronor i Cancer Core Europe.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bemyndigades i Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99, utg.omr. 16, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:350) att under 2017 besluta om medlemskap i Cancer Core Europe och att under 2017–2021 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om medlemsavgift på högst 600 000 kronor per år. Karolinska institutet har i sitt budgetunderlag för 2022–2024 redovisat ett behov av ett fortsatt bemyndigande och att den årliga medlemsavgiften bedöms öka fr.o.m. 2022.

6.6.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.61 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 216 582	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 392 824[1]	Utgiftsprognos	1 380 888
2022	**Förslag**	**1 359 892**		
2023	Beräknat	1 324 454[2]		
2024	Beräknat	1 338 735[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 307 241 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 306 111 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.62 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	302 510	288 236	14 274
(varav tjänsteexport)	189 425	176 778	12 647
Prognos 2021	310 000	310 000	0
(varav tjänsteexport)	197 000	197 000	0
Budget 2022	320 000	320 000	0
(varav tjänsteexport)	207 000	207 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.63 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 392 824**	**1 392 824**	**1 392 824**
Pris- och löneomräkning[2]	14 917	33 454	50 079
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-47 849	-101 824	-104 168
varav BP22[3]	*11 000*	*11 000*	*11 000*
– Livslångt lärande	*11 000*	*11 000*	*11 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 359 892**	**1 324 454**	**1 338 735**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 11 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 828 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 656 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 49 289 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 24 574 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 39 000 kronor 2023 och med 499 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 29 259 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 359 892 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 324 454 000 kronor respektive 1 338 735 000 kronor.

6.6.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.64 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 712 345	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 834 017[1]	Utgiftsprognos	1 834 017
2022	**Förslag**	**1 843 660**		
2023	Beräknat	1 867 937[2]		
2024	Beräknat	1 889 711[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 843 660 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 843 660 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.65 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 772 596**	**1 772 596**	**1 772 596**
Pris- och löneomräkning[2]	18 985	42 576	63 735
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	52 079	52 765	53 380
varav BP22[3]	*61 421*	*61 421*	*61 421*
– Ökade forskningsanslag	*61 421*	*61 421*	*61 421*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 843 660**	**1 867 937**	**1 889 711**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 61 421 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Av ökningen avser 30 000 000 kronor finansiering av SciLifeLab.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För en förstärkning av SciLifeLab för ökad kapacitet för laborativt stöd vid framtida pandemier beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7.18) om en anslagsökning med 40 000 000 kronor 2021 och fr.o.m. 2022 beräknades anslaget öka med 30 000 000 kronor årligen. Anslaget beräknas därför minska med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2022

Regeringen föreslår att 1 843 660 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 867 937 000 kronor respektive 1 889 711 000 kronor.

6.6.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.66 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	706 999	Anslagssparande	
2021	Anslag	767 632[1]	Utgiftsprognos	756 440

2022	**Förslag**	**763 906**
2023	Beräknat	760 833[2]
2024	Beräknat	767 578[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 750 945 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 748 873 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.67 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		476	350	126
Prognos 2021		0	0	0
Budget 2022		0	0	0

Tabell 6.68 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	92 000	92 000	0
(varav tjänsteexport)	2 900	3 000	-100
Prognos 2021	95 000	95 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0
Budget 2022	95 000	95 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.69 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**765 899**	**765 899**	**765 899**
Pris- och löneomräkning[2]	8 203	18 397	27 539
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 196	-23 463	-25 860
varav BP22[3]	*6 400*	*6 400*	*6 400*
– Livslångt lärande	*6 400*	*6 400*	*6 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**763 906**	**760 833**	**767 578**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 6 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 288 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 2 576 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 11 736 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 5 851 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 35 000 kronor 2023 och med 453 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 7 497 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 763 906 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 760 833 000 kronor respektive 767 578 000 kronor.

6.6.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.70 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	416 790	Anslagssparande	
2021	Anslag	428 919[1]	Utgiftsprognos	428 919
2022	**Förslag**	**433 513**		
2023	Beräknat	439 222[2]		
2024	Beräknat	444 341[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 433 514 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 433 513 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.71 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**419 006**	**419 006**	**419 006**
Pris- och löneomräkning[2]	4 488	10 065	15 066
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 019	10 151	10 269

varav BP22[3]	*9 913*	*9 913*	*9 913*
– Ökade forskningsanslag	*9 913*	*9 913*	*9 913*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**433 513**	**439 222**	**444 341**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 9 913 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 433 513 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 439 222 000 kronor respektive 444 341 000 kronor.

6.6.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.72 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	695 550	Anslagssparande	
2021	Anslag	765 272[1]	Utgiftsprognos	758 714
2022	**Förslag**	**768 995**		
2023	Beräknat	769 864[2]		
2024	Beräknat	776 356[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 759 858 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 757 437 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.73 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		481	553	-72
Prognos 2021		900	575	325
Budget 2022		900	575	325

Tabell 6.74 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	59 097	59 080	17
(varav tjänsteexport)	2 728	2 728	0
Prognos 2021	53 100	53 100	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0
Budget 2022	61 700	61 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.75 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**762 672**	**762 672**	**762 672**
Pris- och löneomräkning[2]	8 169	18 320	27 423
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 846	-11 128	-13 739
varav BP22[3]	*7 600*	*7 600*	*7 600*
– Livslångt lärande	*7 600*	*7 600*	*7 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**768 995**	**769 864**	**776 356**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 7 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 162 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 4 324 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 4 694 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 340 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 143 000 kronor 2023 och med 1 843 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 7 061 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 768 995 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 769 864 000 kronor respektive 776 356 000 kronor.

6.6.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.76 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	260 690	Anslagssparande	
2021	Anslag	282 378[1]	Utgiftsprognos	282 378
2022	**Förslag**	**285 401**		
2023	Beräknat	289 159[2]		
2024	Beräknat	292 530[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 285 401 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 285 401 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.77 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**261 982**	**261 982**	**261 982**
Pris- och löneomräkning[2]	2 805	6 292	9 419
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 614	20 885	21 129
varav BP22[3]	*20 396*	*20 396*	*20 396*
– Ökade forskningsanslag	*20 396*	*20 396*	*20 396*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**285 401**	**289 159**	**292 530**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 20 396 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 285 401 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 289 159 000 kronor respektive 292 530 000 kronor.

6.6.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.78 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	1 148 455	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 212 874[1]	Utgiftsprognos	1 202 480
2022	**Förslag**	**1 202 655**		
2023	Beräknat	1 203 719[2]		
2024	Beräknat	1 217 813[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 188 075 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 188 136 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.79 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		1 093	1 377	-284
Prognos 2021		1 650	1 650	0
Budget 2022		1 650	1 650	0

Tabell 6.80 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	223 982	237 133	-13 151
(varav tjänsteexport)	45 815	53 138	-7 323
Prognos 2021	230 000	230 000	0
(varav tjänsteexport)	50 000	50 000	0
Budget 2022	260 000	260 000	0
(varav tjänsteexport)	55 000	55 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.81 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 193 374**	**1 193 374**	**1 193 374**
Pris- och löneomräkning[2]	12 781	28 663	42 909
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 500	-18 318	-18 470
varav BP22[3]	*12 200*	*12 200*	*12 200*

– Livslångt lärande	*12 200*	*12 200*	*12 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 202 655**	**1 203 719**	**1 217 813**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 12 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 966 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 932 000 kronor 2024. Anslaget beräknas öka med 738 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 5 121 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 553 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 154 000 kronor 2023 och med 1 994 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 12 373 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 202 655 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 203 719 000 kronor respektive 1 217 813 000 kronor.

6.6.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.82 Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	359 084	Anslagssparande	
2021	Anslag	386 252[1]	Utgiftsprognos	386 252
2022	**Förslag**	**390 389**		
2023	Beräknat	395 530[2]		
2024	Beräknat	400 140[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 390 389 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 390 389 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.83 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**358 437**	**358 437**	**358 437**
Pris- och löneomräkning[2]	3 839	8 610	12 888
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	28 113	28 483	28 815
varav BP22[3]	*27 815*	*27 815*	*27 815*
– Ökade forskningsanslag	*27 815*	*27 815*	*27 815*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**390 389**	**395 530**	**400 140**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 27 815 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 390 389 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 *Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 395 530 000 kronor respektive 400 140 000 kronor.

6.6.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.84 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	835 024	Anslagssparande	
2021	Anslag	893 443[1]	Utgiftsprognos	878 363
2022	**Förslag**	**897 172**		
2023	Beräknat	899 305[2]		
2024	Beräknat	911 405[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 887 617 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 889 195 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.85 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		783	1 531	-748
Prognos 2021		1 100	2 333	-1 233
Budget 2022		1 100	2 333	-1 233

Tabell 6.86 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	17 564	18 076	-512
(varav tjänsteexport)	12 064	12 064	0
Prognos 2021	19 210	19 310	-100
(varav tjänsteexport)	13 000	13 000	0
Budget 2022	20 000	20 150	-150
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.87 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**891 450**	**891 450**	**891 450**
Pris- och löneomräkning[2]	9 548	21 412	32 053
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 826	-13 557	-12 098
varav BP22[3]	*8 200*	*8 200*	*8 200*
– Livslångt lärande	*8 200*	*8 200*	*8 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**897 172**	**899 305**	**911 405**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 8 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 859 000 kronor 2022 och ytterligare 859 000 kronor 2023 för utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018. Anslaget beräknas minska med 4 694 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 340 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 125 000 kronor 2023 och med 1 617 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i

hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 8 370 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 897 172 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 *Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 899 305 000 kronor respektive 911 405 000 kronor.

6.6.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.88 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	286 796	Anslagssparande	
2021	Anslag	318 888[1]	Utgiftsprognos	318 888
2022	**Förslag**	**322 304**		
2023	Beräknat	326 548[2]		
2024	Beräknat	330 355[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 322 304 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 322 304 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.89 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**289 187**	**289 187**	**289 187**
Pris- och löneomräkning[2]	3 098	6 947	10 399
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 019	30 414	30 769
varav BP22[3]	*29 701*	*29 701*	*29 701*
– Ökade forskningsanslag	*29 701*	*29 701*	*29 701*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**322 304**	**326 548**	**330 355**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 29 701 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 322 304 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 *Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 326 548 000 kronor respektive 330 355 000 kronor.

6.6.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.90 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	583 130	Anslagssparande	
2021	Anslag	657 767[1]	Utgiftsprognos	652 130
2022	**Förslag**	**636 012**		
2023	Beräknat	633 468[2]		
2024	Beräknat	641 327[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 625 235 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 625 698 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.91 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		564	828	-264
Prognos 2021		540	825	-285
Budget 2022		900	1 150	-250

Tabell 6.92 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	32 702	32 588	114
(varav tjänsteexport)	148	148	0
Prognos 2021	31 733	33 199	-1 466
(varav tjänsteexport)	200	200	0
Budget 2022	28 125	30 625	-2 500
(varav tjänsteexport)	200	200	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.93 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**641 734**	**641 734**	**641 734**
Pris- och löneomräkning[2]	6 873	15 413	23 074
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-12 595	-23 679	-23 481
varav BP22[3]	*6 400*	*6 400*	*6 400*
– Livslångt lärande	*6 400*	*6 400*	*6 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**636 012**	**633 468**	**641 327**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 6 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 322 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 644 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 12 874 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 6 418 000 kronor.

Anslaget beräknas öka med 86 000 kronor 2023 och med 1 118 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 4 586 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 636 012 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 633 468 000 kronor respektive 641 327 000 kronor.

6.6.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.94 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	262 470	Anslagssparande	
2021	Anslag	284 344[1]	Utgiftsprognos	284 344
2022	**Förslag**	**287 390**		
2023	Beräknat	291 175[2]		
2024	Beräknat	294 568[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 287 391 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 287 390 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.95 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**264 093**	**264 093**	**264 093**
Pris- och löneomräkning[2]	2 829	6 344	9 496
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 468	20 738	20 979
varav BP22[3]	*20 251*	*20 251*	*20 251*
– Ökade forskningsanslag	*20 251*	*20 251*	*20 251*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**287 390**	**291 175**	**294 568**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 20 251 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 287 390 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 291 175 000 kronor respektive 294 568 000 kronor.

6.6.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.96 Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	979 794	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 065 801[1]	Utgiftsprognos	1 056 668
2022	**Förslag**	**1 071 023**		
2023	Beräknat	1 071 188[2]		
2024	Beräknat	1 083 723[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 057 266 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 057 313 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.97 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	211 982	205 785	6 197
(varav tjänsteexport)	24 321	24 321	0
Prognos 2021	200 000	204 000	-4 000
(varav tjänsteexport)	28 000	28 000	0
Budget 2022	200 000	204 000	-4 000
(varav tjänsteexport)	28 000	28 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.98 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 065 801**	**1 065 801**	**1 065 801**
Pris- och löneomräkning[2]	11 414	25 598	38 321
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 192	-20 211	-20 399
varav BP22[3]	*10 600*	*10 600*	*10 600*
– Livslångt lärande	*10 600*	*10 600*	*10 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 071 023**	**1 071 188**	**1 083 723**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 10 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 966 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 932 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 738 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 7 824 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen

upphör 2023 beräknas anslaget minska med 3 901 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 153 000 kronor 2023 och med 1 979 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 10 189 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 1 071 023 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 071 188 000 kronor respektive 1 083 723 000 kronor.

6.6.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.99 Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	255 672	Anslagssparande	
2021	Anslag	277 191[1]	Utgiftsprognos	277 191
2022	**Förslag**	**300 160**		
2023	Beräknat	304 113[2]		
2024	Beräknat	307 657[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 300 161 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 300 160 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.100 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**258 068**	**258 068**	**258 068**
Pris- och löneomräkning[2]	2 764	6 199	9 279
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	39 328	39 846	40 310
varav BP22[3]	*39 123*	*39 123*	*39 123*
– Ökade forskningsanslag	*19 123*	*19 123*	*19 123*
– Fördelning forskningsmedel	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**300 160**	**304 113**	**307 657**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 19 123 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på

forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Anslaget beräknas också öka med 20 000 000 kronor för att stärka förutsättningarna för att utvecklas som nytt universitet.

Regeringen föreslår att 300 160 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 304 113 000 kronor respektive 307 657 000 kronor.

6.6.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.101 Anslagsutveckling 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå[1]

Tusental kronor

2020	Utfall	661 752	Anslagssparande	
2021	Anslag	693 604[2]	Utgiftsprognos	687 660
2022	**Förslag**	**693 913**		
2023	Beräknat	689 900[3]		
2024	Beräknat	696 499[4]		

[1] Anslagsnamnet föreslås ändras från Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå till Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[3] Motsvarar 680 934 tkr i 2022 års prisnivå.

[4] Motsvarar 679 526 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.102 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		1 039	1 065	-26
Prognos 2021		1 500	2 100	-600
Budget 2022		1 500	2 100	-600

Tabell 6.103 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	23 229	16 472	6 757
(varav tjänsteexport)	219	219	0
Prognos 2021	18 000	20 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	500	500	0
Budget 2022	18 000	20 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	500	500	0

Skälen för regeringens förslag

Den ändring i bilaga 1 till högskoleförordningen som aviseras i denna proposition samt förslag om följdändring i bilagan till högskolelagen i denna proposition innebär att anslaget ska byta namn, se avsnitt 6.5.6.

Tabell 6.104 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**691 524**	**691 524**	**691 524**
Pris- och löneomräkning[2]	7 407	16 610	24 865
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 018	-18 234	-19 890
varav BP22[3]	*6 800*	*6 800*	*6 800*
– Livslångt lärande	*6 800*	*6 800*	*6 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**693 913**	**689 900**	**696 499**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 6 800 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 288 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 2 576 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 6 259 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 3 121 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 88 000 kronor 2023 och med 1 133 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 10 117 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 693 913 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 689 900 000 kronor respektive 696 499 000 kronor.

6.6.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.105 Anslagsutveckling 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå[1]

Tusental kronor

2020	Utfall	131 692	Anslagssparande	
2021	Anslag	151 009[2]	Utgiftsprognos	151 009
2022	**Förslag**	**282 626**		
2023	Beräknat	286 347[3]		

2024	Beräknat	289 685[4]

[1] Anslagsnamnet föreslås ändras från Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå till Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.

[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[3] Motsvarar 282 625 tkr i 2022 års prisnivå.

[4] Motsvarar 282 626 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott till holdingbolag knutet till Mälardalens universitet efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Holdingbolag knutet till Mälardalens universitet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 bilda ett holdingbolag knutet till Mälardalens universitet och för anslaget 2:32 *Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om kapitaltillskott till bolaget på högst 1 500 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra ett ökat nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat tillkomna vid Mälardalens universitet samt för att förstärka universitetets samverkan med näringslivet föreslås att regeringen bemyndigas att bilda ett holdingbolag knutet till universitetet. För att kunna bilda bolaget föreslås även inom ramen för bemyndigandet ett kapitaltillskott till bolaget om högst 1 500 000 kronor under 2022.

Skälen för regeringens förslag

Den ändring i bilaga 1 till högskoleförordningen som aviseras i denna proposition samt förslag om följdändring i bilagan till högskolelagen i denna proposition innebär att anslaget ska byta namn, se avsnitt 6.5.6.

Tabell 6.106 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**132 056**	**132 056**	**132 056**
Pris- och löneomräkning[2]	1 414	3 171	4 747
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	149 156	151 120	152 882
varav BP22[3]	*148 953*	*148 953*	*148 953*
– Ökade forskningsanslag	*18 953*	*18 953*	*18 953*
– Nytt universitet i Mälardalen	*130 000*	*130 000*	*130 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**282 626**	**286 347**	**289 685**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 130 000 000 kronor med anledning av att Mälardalens högskola blir universitet. Anslaget beräknas öka med 18 953 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forsk-

ning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 282 626 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 286 347 000 kronor respektive 289 685 000 kronor.

6.6.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.107 Anslagsutveckling 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	259 808	Anslagssparande	13 583
2021	Anslag	295 022[1]	Utgiftsprognos	283 459
2022	**Förslag**	**289 707**		
2023	Beräknat	285 850[2]		
2024	Beräknat	289 439[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 282 135 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 282 386 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.108 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		213	328	-115
Prognos 2021		340	555	-215
Budget 2022		350	565	-215

Tabell 6.109 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	27 756	28 567	-811
(varav tjänsteexport)	22 710	23 567	-857
Prognos 2021	30 200	31 900	-1 700
(varav tjänsteexport)	24 200	25 900	-1 700
Budget 2022	31 800	31 800	0
(varav tjänsteexport)	26 100	26 100	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.110 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**294 155**	**294 155**	**294 155**
Pris- och löneomräkning[2]	3 150	7 065	10 576
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 598	-15 370	-15 292
varav BP22[3]	*2 400*	*2 400*	*2 400*
– Livslångt lärande	*2 400*	*2 400*	*2 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**289 707**	**285 850**	**289 439**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 7 824 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 3 901 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 20 000 kronor 2023 och med 257 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 3 930 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 289 707 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 285 850 000 kronor respektive 289 439 000 kronor.

6.6.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.111 Anslagsutveckling 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	104 401	Anslagssparande	
2021	Anslag	108 662[1]	Utgiftsprognos	108 662
2022	**Förslag**	**109 825**		
2023	Beräknat	111 271[2]		
2024	Beräknat	112 567[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 109 825 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 109 824 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.112 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**105 476**	**105 476**	**105 476**
Pris- och löneomräkning[2]	1 129	2 533	3 791
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 220	3 262	3 300
varav BP22[3]	*3 186*	*3 186*	*3 186*
– Ökade forskningsanslag	*3 186*	*3 186*	*3 186*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**109 825**	**111 271**	**112 567**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 3 186 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 109 825 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 111 271 000 kronor respektive 112 567 000 kronor.

6.6.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.113 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	210 617	Anslagssparande	
2021	Anslag	213 734[1]	Utgiftsprognos	211 902
2022	**Förslag**	**216 661**		
2023	Beräknat	218 650[2]		
2024	Beräknat	221 350[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 215 808 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 215 956 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.114 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	984	984	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2021	832	832	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	1 016	1 016	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.115 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**213 734**	**213 734**	**213 734**
Pris- och löneomräkning[2]	2 289	5 133	7 685
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	638	-217	-69
varav BP22[3]	*1 040*	*1 050*	*1 200*
– Utbildning hela landet	*640*	*650*	*800*
– Livslångt lärande	*400*	*400*	*400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**216 661**	**218 650**	**221 350**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter. Anslaget beräknas öka med 640 000 kronor 2022, 650 000 kronor 2023 och med 800 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 873 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 216 661 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 218 650 000 kronor respektive 221 350 000 kronor.

6.6.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.116 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	52 014	Anslagssparande	
2021	Anslag	55 049[1]	Utgiftsprognos	54 577
2022	**Förslag**	**55 639**		
2023	Beräknat	56 371[2]		
2024	Beräknat	57 028[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 55 638 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 55 638 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.117 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**52 549**	**52 549**	**52 549**
Pris- och löneomräkning[2]	563	1 262	1 889
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 527	2 560	2 590
varav BP22[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Ökade forskningsanslag	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**55 639**	**56 371**	**57 028**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 55 639 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 56 371 000 kronor respektive 57 028 000 kronor.

6.6.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.118 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	111 379	Anslagssparande	
2021	Anslag	122 740[1]	Utgiftsprognos	121 688
2022	**Förslag**	**123 864**		
2023	Beräknat	124 875[2]		
2024	Beräknat	125 403[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 123 252 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 122 347 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.119 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	1 223	1 478	-255
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2021	1 000	1 100	-100
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	1 000	1 100	-100
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.120 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**121 873**	**121 873**	**121 873**
Pris- och löneomräkning[2]	1 305	2 927	4 381
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	686	75	-851
varav BP22[3]	*600*	*600*	*600*
– Livslångt lärande	*600*	*600*	*600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**123 864**	**124 875**	**125 403**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 690 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 380 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 35 000 kronor 2023 och med 453 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 655 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 123 864 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 124 875 000 kronor respektive 125 403 000 kronor.

6.6.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.121 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	39 351	Anslagssparande	
2021	Anslag	42 247[1]	Utgiftsprognos	41 885
2022	**Förslag**	**34 895**		
2023	Beräknat	35 355[2]		
2024	Beräknat	35 766[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 34 896 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 34 894 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.122 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 747**	**39 747**	**39 747**
Pris- och löneomräkning[2]	426	955	1 429
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 527	2 560	2 590
varav BP22[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Ökade forskningsanslag	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag	-7 805	-7 908	-8 000

Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**34 895**	**35 355**	**35 766**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Anslaget beräknas minska fr.o.m. 2022 med 7 805 000 kronor med anledning av att medel för Centrum för idrottsforskning omfördelas till anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*.

Regeringen föreslår att 34 895 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 35 355 000 kronor respektive 35 766 000 kronor.

6.6.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.123 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	532 476	Anslagssparande	
2021	Anslag	578 180[1]	Utgiftsprognos	578 180
2022	**Förslag**	**571 955**		
2023	Beräknat	569 316[2]		
2024	Beräknat	576 980[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 561 917 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 562 919 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Anslagsbelagd verksamhet

Tabell 6.124 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		364	404	-40
Prognos 2021		450	450	0
Budget 2022		500	450	50

Tabell 6.125 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	90 914	90 480	434
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2021	130 000	130 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	147 000	147 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.126 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**575 147**	**575 147**	**575 147**
Pris- och löneomräkning[2]	6 160	13 814	20 680
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 352	-19 645	-18 847
varav BP22[3]	*5 200*	*5 200*	*5 200*
– Livslångt lärande	*5 200*	*5 200*	*5 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**571 955**	**569 316**	**576 980**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 5 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 9 317 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 4 645 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 79 000 kronor 2023 och med 1 027 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 5 604 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 571 955 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 *Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 569 316 000 kronor respektive 576 980 000 kronor.

6.6.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.127 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	89 468	Anslagssparande	
2021	Anslag	104 957[1]	Utgiftsprognos	104 058
2022	**Förslag**	**106 082**		
2023	Beräknat	107 479[2]		
2024	Beräknat	108 731[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 106 082 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 106 081 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.128 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**89 866**	**89 866**	**89 866**
Pris- och löneomräkning[2]	963	2 159	3 231
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 253	15 454	15 634
varav BP22[3]	*15 091*	*15 091*	*15 091*
– Ökade forskningsanslag	*15 091*	*15 091*	*15 091*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**106 082**	**107 479**	**108 731**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 15 091 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 106 082 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 *Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 107 479 000 kronor respektive 108 731 000 kronor.

6.6.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.129 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	446 239	Anslagssparande	
2021	Anslag	485 538[1]	Utgiftsprognos	481 377
2022	**Förslag**	**487 005**		
2023	Beräknat	487 941[2]		
2024	Beräknat	493 367[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 481 599 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 481 344 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.130 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		620	586	34
Prognos 2021		510	375	135
Budget 2022		700	670	30

Tabell 6.131 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	56 282	57 285	-1 003
(varav tjänsteexport)	4 500	4 500	0
Prognos 2021	56 242	57 275	-1 033
(varav tjänsteexport)	3 500	3 500	0
Budget 2022	56 200	56 200	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.132 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**483 805**	**483 805**	**483 805**
Pris- och löneomräkning[2]	5 182	11 621	17 396
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 982	-7 485	-7 834

varav BP22[3]	*5 200*	*5 200*	*5 200*
– Livslångt lärande	*5 200*	*5 200*	*5 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**487 005**	**487 941**	**493 367**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 5 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 690 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 380 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 492 000 kronor med anledning av utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 3 129 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 1 560 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 86 000 kronor 2023 och med 1 118 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 4 003 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 487 005 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 487 941 000 kronor respektive 493 367 000 kronor.

6.6.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.133 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	87 804	Anslagssparande	
2021	Anslag	108 271[1]	Utgiftsprognos	107 343
2022	**Förslag**	**109 431**		
2023	Beräknat	110 872[2]		
2024	Beräknat	112 164[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 109 431 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 109 431 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.134 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**88 454**	**88 454**	**88 454**
Pris- och löneomräkning[2]	948	2 125	3 181
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 029	20 293	20 529
varav BP22[3]	*19 817*	*19 817*	*19 817*
– Ökade forskningsanslag	*19 817*	*19 817*	*19 817*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**109 431**	**110 872**	**112 164**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 19 817 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 109 431 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 *Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 110 872 000 kronor respektive 112 164 000 kronor.

6.6.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.135 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	478 704	Anslagssparande	
2021	Anslag	530 663[1]	Utgiftsprognos	526 116
2022	**Förslag**	**526 317**		
2023	Beräknat	524 853[2]		
2024	Beräknat	530 249[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 518 032 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 517 327 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.136 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		461	438	23
Prognos 2021		500	500	0
Budget 2022		500	500	0

Tabell 6.137 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	44 888	45 699	-811
(varav tjänsteexport)	15 270	14 549	721
Prognos 2021	45 000	45 000	0
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0
Budget 2022	45 000	45 000	0
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.138 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**528 496**	**528 496**	**528 496**
Pris- och löneomräkning[2]	5 661	12 695	19 003
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 840	-16 338	-17 250
varav BP22[3]	*5 400*	*5 400*	*5 400*
– Livslångt lärande	*5 400*	*5 400*	*5 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**526 317**	**524 853**	**530 249**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 5 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 874 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 748 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 8 677 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 4 326 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 79 000 kronor 2023 och med 1 027 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes

2021. Anslaget beräknas minska med 4 148 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 526 317 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 *Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 524 853 000 kronor respektive 530 249 000 kronor.

6.6.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.139 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	109 671	Anslagssparande	
2021	Anslag	114 965[1]	Utgiftsprognos	113 980
2022	**Förslag**	**116 196**		
2023	Beräknat	117 726[2]		
2024	Beräknat	119 098[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 116 196 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 116 196 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.140 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**110 977**	**110 977**	**110 977**
Pris- och löneomräkning[2]	1 188	2 665	3 989
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 031	4 084	4 132
varav BP22[3]	*3 988*	*3 988*	*3 988*
– Ökade forskningsanslag	*3 988*	*3 988*	*3 988*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**116 196**	**117 726**	**119 098**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 3 988 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 116 196 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 *Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 117 726 000 kronor respektive 119 098 000 kronor.

6.6.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.141 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	414 196	Anslagssparande	
2021	Anslag	458 122[1]	Utgiftsprognos	454 196
2022	**Förslag**	**454 910**		
2023	Beräknat	454 001[2]		
2024	Beräknat	459 768[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 448 101 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 448 564 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.142 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		442	435	7
Prognos 2021		550	550	0
Budget 2022		700	700	0

Tabell 6.143 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	38 277	42 678	-4 401
(varav tjänsteexport)	25 202	27 703	-2 501
Prognos 2021	50 000	50 000	0
(varav tjänsteexport)	25 000	25 500	-500
Budget 2022	51 000	51 000	0
(varav tjänsteexport)	30 000	29 000	1 000

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.144 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**456 042**	**456 042**	**456 042**
Pris- och löneomräkning[2]	4 884	10 953	16 397
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 016	-12 994	-12 671
varav BP22[3]	*4 800*	*4 800*	*4 800*
– Livslångt lärande	*4 800*	*4 800*	*4 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**454 910**	**454 001**	**459 768**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 4 800 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 276 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 552 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 6 259 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 3 121 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 79 000 kronor 2023 och med 1 027 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 3 857 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 454 910 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 454 001 000 kronor respektive 459 768 000 kronor.

6.6.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.145 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	80 014	Anslagssparande	
2021	Anslag	102 064[1]	Utgiftsprognos	101 189
2022	**Förslag**	**103 157**		
2023	Beräknat	104 515[2]		
2024	Beräknat	105 733[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 103 157 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 103 156 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.146 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**80 509**	**80 509**	**80 509**
Pris- och löneomräkning[2]	862	1 933	2 894
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	21 786	22 073	22 330
varav BP22[3]	*21 555*	*21 555*	*21 555*
– Ökade forskningsanslag	*21 555*	*21 555*	*21 555*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**103 157**	**104 515**	**105 733**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 21 555 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 103 157 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 *Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 104 515 000 kronor respektive 105 733 000 kronor.

6.6.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.147 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	417 497	Anslagssparande	
2021	Anslag	460 630[1]	Utgiftsprognos	456 683
2022	**Förslag**	**456 948**		
2023	Beräknat	455 748[2]		
2024	Beräknat	461 998[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 449 825 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 450 739 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.148 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		488	605	-117
Prognos 2021		500	900	-400
Budget 2022		500	900	-400

Tabell 6.149 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	24 165	30 904	-6 739
(varav tjänsteexport)	4 567	4 567	0
Prognos 2021	25 707	40 111	-14 404
(varav tjänsteexport)	4 059	4 059	0
Budget 2022	30 000	40 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	5 000	5 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.150 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**456 297**	**456 297**	**456 297**
Pris- och löneomräkning[2]	4 887	10 960	16 407
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 236	-11 509	-10 706
varav BP22[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Livslångt lärande	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**456 948**	**455 748**	**461 998**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 5 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 492 000 kronor 2022 för utbyggnaden av yrkeslärarutbildningen som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 4 694 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 340 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 72 000 kronor 2023 och med 937 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 4 949 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 456 948 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 455 748 000 kronor respektive 461 998 000 kronor.

6.6.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.151 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	69 565	Anslagssparande	
2021	Anslag	98 342[1]	Utgiftsprognos	97 499
2022	**Förslag**	**99 395**		
2023	Beräknat	100 703[2]		
2024	Beräknat	101 877[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 99 394 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 99 394 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.152 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**70 141**	**70 141**	**70 141**
Pris- och löneomräkning[2]	751	1 684	2 521
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	28 503	28 878	29 215
varav BP22[3]	*28 201*	*28 201*	*28 201*
– Ökade forskningsanslag	*28 201*	*28 201*	*28 201*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**99 395**	**100 703**	**101 877**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 28 201 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 99 395 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 100 703 000 kronor respektive 101 877 000 kronor.

6.6.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.153 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	323 479	Anslagssparande	
2021	Anslag	369 727[1]	Utgiftsprognos	369 727
2022	**Förslag**	**357 206**		
2023	Beräknat	353 400[2]		
2024	Beräknat	358 305[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 348 807 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 349 573 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.154 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		381	400	-19
Prognos 2021		600	706	-106
Budget 2022		600	600	0

Tabell 6.155 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	16 814	16 957	-143
(varav tjänsteexport)	10 863	11 077	-214
Prognos 2021	16 600	16 550	50

(varav tjänsteexport)	11 900	12 000	-100
Budget 2022	18 000	18 000	0
(varav tjänsteexport)	12 000	12 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.156 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**366 811**	**366 811**	**366 811**
Pris- och löneomräkning[2]	3 929	8 811	13 189
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-12 048	-20 717	-20 172
varav BP22[3]	*3 200*	*3 200*	*3 200*
– Livslångt lärande	*3 200*	*3 200*	*3 200*
Överföring till/från andra anslag	-1 486	-1 506	-1 523
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**357 206**	**353 400**	**358 305**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 3 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter. För att möjliggöra en utbyggnad av yrkeslärarutbildningen vid Högskolan Väst överförs 1 486 000 kronor fr.o.m. 2022 från anslaget till anslag 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 12 518 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 6 241 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 61 000 kronor 2023 och med 786 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 2 330 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 357 206 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 353 400 000 kronor respektive 358 305 000 kronor.

6.6.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.157 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	57 159	Anslagssparande	
2021	Anslag	65 881[1]	Utgiftsprognos	65 316

2022	**Förslag**	**66 586**
2023	Beräknat	67 463[2]
2024	Beräknat	68 249[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 66 586 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 66 586 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.158 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**57 261**	**57 261**	**57 261**
Pris- och löneomräkning[2]	613	1 375	2 058
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 712	8 827	8 930
varav BP22[3]	*8 620*	*8 620*	*8 620*
– Ökade forskningsanslag	*8 620*	*8 620*	*8 620*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**66 586**	**67 463**	**68 249**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 8 620 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 66 586 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 *Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 67 463 000 kronor respektive 68 249 000 kronor.

6.6.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.159 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	383 154	Anslagssparande	
2021	Anslag	428 388[1]	Utgiftsprognos	424 717
2022	**Förslag**	**424 527**		
2023	Beräknat	422 488[2]		
2024	Beräknat	428 546[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 416 997 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 418 103 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.160 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020		397	278	119
Prognos 2021		600	600	0
Budget 2022		600	600	0

Tabell 6.161 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	38 544	38 984	-440
(varav tjänsteexport)	1 631	1 523	108
Prognos 2021	29 269	30 984	-1 715
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0
Budget 2022	34 950	36 000	-1 050
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.162 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**423 937**	**423 937**	**423 937**
Pris- och löneomräkning[2]	4 540	10 182	15 243
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 436	-13 137	-12 157
varav BP22[3]	*4 600*	*4 600*	*4 600*
– Livslångt lärande	*4 600*	*4 600*	*4 600*
Överföring till/från andra anslag	1 486	1 506	1 523
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**424 527**	**422 488**	**428 546**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 4 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter. För att underlätta

omställning till läraryrket och möjliggöra utbildning av fler yrkeslärare beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.5.5) att medel skulle tillföras för en utbyggnad av yrkeslärarutbildningen. Regeringen bedömer att Högskolan Väst har förutsättningar att utöka yrkeslärarutbildningen. Därför överförs 1 486 000 kronor till anslaget från anslag 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* fr.o.m. 2022.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 5 405 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 695 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 88 000 kronor 2023 och med 1 133 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 5 022 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 424 527 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 422 488 000 kronor respektive 428 546 000 kronor.

6.6.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.163 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	77 105	Anslagssparande	
2021	Anslag	92 704[1]	Utgiftsprognos	91 910
2022	**Förslag**	**93 697**		
2023	Beräknat	94 930[2]		
2024	Beräknat	96 037[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 93 696 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 93 697 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.164 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**77 740**	**77 740**	**77 740**
Pris- och löneomräkning[2]	833	1 867	2 795
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 124	15 323	15 502
varav BP22[3]	*14 964*	*14 964*	*14 964*
– Ökade forskningsanslag	*14 964*	*14 964*	*14 964*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

Förslag/beräknat anslag	**93 697**	**94 930**	**96 037**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 14 964 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 93 697 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 94 930 000 kronor respektive 96 037 000 kronor.

6.6.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.165 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	169 115	Anslagssparande	
2021	Anslag	180 194[1]	Utgiftsprognos	178 650
2022	**Förslag**	**181 683**		
2023	Beräknat	182 725[2]		
2024	Beräknat	185 263[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 180 350 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 180 748 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.166 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0
Prognos 2021	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0
Budget 2022	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.167 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**179 761**	**179 761**	**179 761**
Pris- och löneomräkning[2]	1 926	4 318	6 464
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4	-1 354	-962
varav BP22[3]	*600*	*600*	*600*
– Livslångt lärande	*600*	*600*	*600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**181 683**	**182 725**	**185 263**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 32 000 kronor 2023 och med 408 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 1 382 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 181 683 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 182 725 000 kronor respektive 185 263 000 kronor.

6.6.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.168 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	20 318	Anslagssparande	
2021	Anslag	21 987[1]	Utgiftsprognos	21 799
2022	**Förslag**	**22 222**		
2023	Beräknat	22 515[2]		
2024	Beräknat	22 777[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 22 222 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 22 222 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.169 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 487**	**20 487**	**20 487**
Pris- och löneomräkning[2]	219	492	736
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 516	1 536	1 554
varav BP22[3]	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Ökade forskningsanslag	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 222**	**22 515**	**22 777**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 22 222 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 22 515 000 kronor respektive 22 777 000 kronor.

6.6.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.170 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	67 365	Anslagssparande	
2021	Anslag	70 057[1]	Utgiftsprognos	69 457
2022	**Förslag**	**70 193**		
2023	Beräknat	70 613[2]		
2024	Beräknat	71 512[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 69 695 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 69 769 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.171 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	600	600	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2021	600	600	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	600	600	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.172 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**69 450**	**69 450**	**69 450**
Pris- och löneomräkning[2]	744	1 668	2 497
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1	-505	-435
varav BP22[3]	*200*	*200*	*200*
– Livslångt lärande	*200*	*200*	*200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 193**	**70 613**	**71 512**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 200 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 6 000 kronor 2023 och med 76 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 510 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 70 193 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 70 613 000 kronor respektive 71 512 000 kronor.

6.6.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.173 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	11 571	Anslagssparande	
2021	Anslag	12 899[1]	Utgiftsprognos	12 788
2022	**Förslag**	**13 037**		
2023	Beräknat	13 209[2]		
2024	Beräknat	13 363[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 13 037 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 13 037 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.174 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**11 399**	**11 399**	**11 399**
Pris- och löneomräkning[2]	122	274	410
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 516	1 536	1 554
varav BP22[3]	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Ökade forskningsanslag	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 037**	**13 209**	**13 363**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 13 037 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 *Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 13 209 000 kronor respektive 13 363 000 kronor.

6.6.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.175 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	137 058	Anslagssparande	
2021	Anslag	144 329[1]	Utgiftsprognos	144 329
2022	**Förslag**	**146 193**		
2023	Beräknat	147 257[2]		
2024	Beräknat	148 481[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 145 343 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 144 863 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.176 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	638	638	0
(varav tjänsteexport)	638	638	0
Prognos 2021	638	638	0
(varav tjänsteexport)	638	638	0
Budget 2022	765	765	0
(varav tjänsteexport)	765	765	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.177 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**144 329**	**144 329**	**144 329**
Pris- och löneomräkning[2]	1 546	3 467	5 190
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	318	-539	-1 038
varav BP22[3]	*600*	*600*	*600*
– Livslångt lärande	*600*	*600*	*600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**146 193**	**147 257**	**148 481**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 322 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 644 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 12 000 kronor 2023 och med 151 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 873 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 146 193 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 147 257 000 kronor respektive 148 481 000 kronor.

6.6.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.178 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	20 419	Anslagssparande	
2021	Anslag	22 120[1]	Utgiftsprognos	21 930
2022	**Förslag**	**22 357**		
2023	Beräknat	22 651[2]		
2024	Beräknat	22 915[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 22 357 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 22 357 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.179 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 620**	**20 620**	**20 620**
Pris- och löneomräkning[2]	221	495	741
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 516	1 536	1 554
varav BP22[3]	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Ökade forskningsanslag	*1 500*	*1 500*	*1 500*

Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 357**	**22 651**	**22 915**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 22 357 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 22 651 000 kronor respektive 22 915 000 kronor.

6.6.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.180 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	440 002	Anslagssparande	
2021	Anslag	478 043[1]	Utgiftsprognos	478 043
2022	**Förslag**	**479 407**		
2023	Beräknat	480 313[2]		
2024	Beräknat	485 715[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 474 071 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 473 878 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.181 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	141 143	144 107	-2 964
(varav tjänsteexport)	50	38	12
Prognos 2021	156 230	162 710	-6 480
(varav tjänsteexport)	50	50	0
Budget 2022	165 545	165 545	0
(varav tjänsteexport)	50	50	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.182 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**478 043**	**478 043**	**478 043**
Pris- och löneomräkning[2]	5 120	11 482	17 189
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 756	-9 212	-9 517
varav BP22[3]	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Livslångt lärande	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**479 407**	**480 313**	**485 715**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 6 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 552 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 1 104 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 4 267 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 2 128 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 70 000 kronor 2023 och med 907 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 3 349 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 479 407 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 *Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 480 313 000 kronor respektive 485 715 000 kronor.

6.6.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.183 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	92 836	Anslagssparande	
2021	Anslag	124 138[1]	Utgiftsprognos	123 074
2022	**Förslag**	**125 467**		
2023	Beräknat	127 119[2]		
2024	Beräknat	128 601[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 125 467 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 125 467 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.184 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**93 612**	**93 612**	**93 612**
Pris- och löneomräkning[2]	1 002	2 248	3 365
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 853	31 259	31 624
varav BP22[3]	*30 526*	*30 526*	*30 526*
– Ökade forskningsanslag	*30 526*	*30 526*	*30 526*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**125 467**	**127 119**	**128 601**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 30 526 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 125 467 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 *Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 127 119 000 kronor respektive 128 601 000 kronor.

6.6.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 6.185 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	36 540	Anslagssparande	
2021	Anslag	39 182[1]	Utgiftsprognos	39 182
2022	**Förslag**	**39 626**		
2023	Beräknat	39 636[2]		
2024	Beräknat	40 260[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 212 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 434 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Tabell 6.186 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2020	Utfall	36 540	Anslagssparande	
2021	Anslag	39 182[1]	Utgiftsprognos	39 182
2022	**Förslag**	**39 626**		
2023	Beräknat	39 636[2]		
2024	Beräknat	40 260[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 212 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 434 tkr i 2022 års prisnivå.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.187 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2020	265 174	273 644	-8 470
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2021	296 750	294 894	1 856
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	297 150	295 903	1 247
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.188 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**39 182**	**39 182**	**39 182**
Pris- och löneomräkning[2]	449	878	1 279
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5	-424	-201
varav BP22[3]	*600*	*600*	*600*
– Livslångt lärande	*600*	*600*	*600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 626**	**39 636**	**40 260**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 18 000 kronor 2023 och med 227 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 437 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 39 626 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 39 636 000 kronor respektive 40 260 000 kronor.

6.6.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 6.189 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2020	Utfall	21 439	Anslagssparande	
2021	Anslag	24 018[1]	Utgiftsprognos	23 812
2022	**Förslag**	**24 275**		
2023	Beräknat	24 594[2]		
2024	Beräknat	24 881[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 274 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 275 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.190 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**21 518**	**21 518**	**21 518**
Pris- och löneomräkning[2]	230	516	773
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 527	2 560	2 590
varav BP22[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Ökade forskningsanslag	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 275**	**24 594**	**24 881**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 24 275 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 *Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 24 594 000 kronor respektive 24 881 000 kronor.

6.6.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 6.191 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	3 451 501	Anslagssparande	98 657
2021	Anslag	3 837 214[1]	Utgiftsprognos	3 761 000
2022	**Förslag**	**3 837 353**		
2023	Beräknat	3 842 171[2]		
2024	Beräknat	3 888 943[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 792 236 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 794 172 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.192 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 773 958**	**3 773 958**	**3 773 958**
Pris- och löneomräkning[2]	40 419	90 646	135 695
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	22 976	-22 433	-20 710
varav BP22[3]	*77 714*	*81 214*	*81 214*
– Ökade forskningsanslag	*56 149*	*56 149*	*56 149*
– Ny enskild utbildningsanordnare	*3 500*	*7 000*	*7 000*
– Flytt av medel för studenthälsa	*1 465*	*1 465*	*1 465*
– Livslångt lärande	*16 600*	*16 600*	*16 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

Förslag/beräknat anslag	**3 837 353**	**3 842 171**	**3 888 943**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 56 149 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Anslaget beräknas öka med 3 500 000 kronor 2022 och med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för bidrag till den nya utbildningsanordnaren Brunnsviks folkhögskola för konstnärlig utbildning i musik. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. I budgetpropositionen för 2021 inleddes en satsning på studenthälsan (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7.64). Förstärkningen av studenthälsan har under 2021 finansierats från anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* och fördelats genom särskilt beslut i regleringsbrev. För att ge bättre planeringsförutsättningar bör medel istället fördelas direkt till lärosätena. Anslaget beräknas därför öka med 1 465 000 kronor fr.o.m. 2022. Ökningen finansieras genom motsvarande neddragning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 16 600 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas öka med 322 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas anslaget minska med 644 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 40 399 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas anslaget minska med 20 142 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 3 909 000 kronor 2022 när satsningen på korta kurser som inleddes 2020 upphör. Anslaget beräknas öka med 203 000 kronor 2023 och med 2 629 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Anslaget beräknas minska med 29 742 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Regeringen föreslår att 3 837 353 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 842 171 000 kronor respektive 3 888 943 000 kronor.

Fördelning på anslagsposter

Tabell 6.193 Beräknad fördelning per anslagspost

Tusental kronor

Anslagspost[1]	2022	2023	2024
Chalmers Tekniska Högskola AB	**2 054 387**	**2 049 724**	**2 073 872**
– Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	*1 055 775*	*1 037 701*	*1 049 983*
– Forskning och utbildning på forskarnivå	*998 611*	*1 012 022*	*1 023 889*
Handelshögskolan i Stockholm	110 698	108 685	109 939
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	**779 128**	**777 069**	**787 060**
– Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	*633 371*	*629 299*	*637 557*
– Forskning och utbildning på forskarnivå	*145 757*	*147 770*	*149 503*

Enskilda Högskolan Stockholm AB	22 037	22 355	22 617
Akademi för Ledarskap och Teologi	8 592	8 715	8 817
Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen	7 268	7 372	7 458
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	13 468	13 648	13 808
Ericastiftelsen	8 083	8 189	8 285
Ersta Sköndal Bräcke högskola AB	137 152	138 601	140 511
Stiftelsen Rödakorshemmet	107 939	109 058	110 576
Sophiahemmet, Ideell förening	100 913	101 129	102 520
Beckmans skola AB	33 755	34 203	34 604
Newmaninstitutet AB	6 711	6 804	6 884
Brunnsviks folkhögskola	3 500	7 092	7 195
Mervärdesskattekostnader för Stiftelsen Chalmers Tekniska Högskola, Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping	443 722	449 527	454 797
Summa	**3 837 353**	**3 842 171**	**3 888 943**

[1] Beloppen kan vara avrundade.

Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag

Av bidraget beräknas 1 055 775 000 kronor fördelas till Chalmers Tekniska Högskola AB under 2022 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av dessa medel utgör 6 931 402 kronor det särskilda åtagandet som avser bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen. Utöver det beräknas 998 661 000 kronor fördelas till Chalmers Tekniska Högskola AB under 2022 för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget beräknas öka med 25 732 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas öka med 8 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter. Bidraget beräknas öka med 758 000 kronor 2022 till följd av att medel för förstärkning av studenthälsan fördelas direkt till lärosätena. Bidraget beräknas öka med 230 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas bidraget minska med 460 000 kronor. Bidraget beräknas minska med 29 730 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas bidraget minska med 14 823 000 kronor. Bidraget beräknas minska med 2 931 000 kronor 2022 när satsningen på korta kurser som inleddes 2020 upphör. Bidraget beräknas öka med 58 000 kronor 2023 och med 755 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Bidraget beräknas minska med 17 250 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Handelshögskolan i Stockholm

Bidraget beräknas öka med 5 830 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas minska med 3 539 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Bidraget till Handelshögskolan i Stockholm beräknas för 2022 att uppgå till 110 698 000 kronor.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Av bidraget beräknas 633 371 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2022 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Utöver det beräknas 145 757 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2022 för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget beräknas öka med 7 987 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas öka med 6 400 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter. Bidraget beräknas öka med 707 000 kronor 2022 till följd av att medel för förstärkning av studenthälsan fördelas direkt till lärosätena. Bidraget beräknas öka med 92 000 kronor 2022 för utbyggnaden av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som inleddes 2021. När satsningen upphör 2024 beräknas bidraget minska med 184 000 kronor. Bidraget beräknas minska med 10 669 000 kronor 2022 med anledning av att satsningen på behörighetsgivande utbildning som inleddes 2020 trappas ned. När satsningen upphör 2023 beräknas bidraget minska med 5 319 000 kronor. Bidraget beräknas minska med 978 000 kronor 2022 när satsningen på korta kurser som inleddes 2020 upphör. Bidraget beräknas öka med 88 000 kronor 2023 och med 1 133 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Bidraget beräknas minska med 6 987 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Enskilda Högskolan Stockholm AB

Bidraget beräknas öka med 2 242 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Enskilda Högskolan Stockholm AB beräknas för 2022 att uppgå till 22 037 000 kronor.

Akademi för Ledarskap och Teologi

Bidraget beräknas öka med 787 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Akademi för Ledarskap och Teologi beräknas för 2022 att uppgå till 8 592 000 kronor.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen

Bidraget beräknas öka med 710 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen beräknas för 2022 att uppgå till 7 268 000 kronor.

Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut

Bidraget beräknas öka med 258 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut beräknas för 2022 att uppgå till 13 468 000 kronor.

Ericastiftelsen

Bidraget beräknas öka med 12 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Ericastiftelsen beräknas för 2022 att uppgå till 8 083 000 kronor.

Ersta Sköndal Bräcke högskola AB

Bidraget beräknas öka med 5 185 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas öka med 800 000 kronor under 2022, 2023 respektive 2024 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 22 000 kronor 2023 och med 287 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Bidraget beräknas minska med 437 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Bidraget till Ersta Sköndal Bräcke högskola AB beräknas för 2022 att uppgå till 137 152 000 kronor.

Stiftelsen Rödakorshemmet

Bidraget beräknas öka med 3 909 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas öka med 800 000 kronor under 2022, 2023 respektive 2024 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 19 000 kronor 2023 och med 242 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Bidraget beräknas minska med 364 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Bidraget till Stiftelsen Rödakorshemmet beräknas för 2022 att uppgå till 107 939 000 kronor.

Sophiahemmet, Ideell förening

Bidraget beräknas öka med 3 280 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Bidraget beräknas öka med 600 000 kronor under 2022, 2023 respektive 2024 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 16 000 kronor 2023 och med 212 000 kronor 2024 med anledning av satsningen på utbildning i hela landet som inleddes 2021. Bidraget beräknas minska med 1 165 000 kronor 2023 med anledning av att satsningen på utbyggnad av utbildning på avancerad nivå som inleddes 2021 avslutas.

Bidraget till Sophiahemmet, Ideell förening beräknas för 2022 att uppgå till 100 913 000 kronor.

Beckmans skola AB

Bidraget beräknas öka med 454 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Beckmans skola AB beräknas för 2022 att uppgå till 33 755 000 kronor.

Newmaninstitutet AB

Bidraget beräknas öka med 364 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Bidraget till Newmaninstitutet AB beräknas för 2022 att uppgå till 6 711 000 kronor.

Brunnsviks folkhögskola

Bidraget beräknas öka med 3 500 000 kronor 2022 och med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för konstnärlig utbildning i musik vid Brunnsviks folkhögskola.

Bidraget till Brunnsviks folkhögskola beräknas för 2022 att uppgå till 3 500 000 kronor.

Mervärdesskattekostnader för Stiftelsen Chalmers Tekniska Högskola, Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Stiftelsen Chalmers Tekniska Högskola, Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten, stiftelsen och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor. För budgetåret 2020 anvisades 431 716 000 kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda beloppet som utbetalades för 2020 var 345 767 000 kronor. Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2021 att uppgå till 358 286 000 kronor. Det högsta belopp som kan utgå för 2022 beräknas för ändamålet uppgå till 443 722 000 kronor.

6.6.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 6.194 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

2020	Utfall	1 497 316	Anslagssparande	192 920
2021	Anslag	1 530 797[1]	Utgiftsprognos	1 425 487
2022	**Förslag**	**950 902**[2]		
2023	Beräknat	1 078 370[3]		
2024	Beräknat	1 119 214[4]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 0 kr avser statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2019 som uppgick till - 30 016 tkr.

[3] Motsvarar 1 064 355 tkr i 2022 års prisnivå.

[4] Motsvarar 1 091 939 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av

högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.195 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 230 797**	**2 230 797**	**2 230 797**
Pris- och löneomräkning[2]	23 893	53 582	80 210
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 284 311	-1 186 274	-1 171 830
varav BP22[3]	*-869 563*	*-804 063*	*-799 063*
– Ökade forskningsanslag	*-870 000*	*-870 000*	*-870 000*
– Finansiering ny enskild utbildningsanordnare	*-3 500*	*-7 000*	*-7 000*
– Finansiering lärarutbildning minoritetsspråk LU	*-1 300*	*-1 300*	*-1 300*
– Flytt av medel för studenthälsa	*-25 263*	*-25 263*	*-25 263*
– Försöksverksamhet kort KPU	*27 000*	*44 000*	*52 000*
– Förlängd satsning validering KPU	*13 500*	*13 500*	*13 500*
– Ökad ersättning VFU	*25 000*	*50 000*	*50 000*
– Preventell	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Högskoleprov för personer med synskada	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Portal för studenthälsan	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Inläst studielitteratur	*-2 000*		
– Stöd till studenter med funktionshinder	*-7 000*	*-7 000*	*-10 000*
– Tillskott ESS	*-25 000*		
Överföring till/från andra anslag	-19 478	-19 734	-19 965
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**950 902**	**1 078 370**	**1 119 214**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 870 000 000 kronor till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. För att finansiera bidrag till den nya utbildningsanordnaren Brunnsvik folkhögskola för konstnärlig utbildning i musik beräknas anslaget minska med 3 500 000 kronor 2022 och med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2023. För att finansiera ökade medel till Lunds universitet inom anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för lärarutbildning i minoritetsspråk beräknas anslaget minska med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2022. I budgetpropositionen för 2021 inleddes en satsning på studenthälsan (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7.64). Förstärkningen av studenthälsan har under 2021 finansierats inom anslaget och fördelats genom särskilt beslut i regleringsbrev. För att ge bättre planeringsförutsättningar bör medel i stället fördelas direkt till lärosätena. Anslaget beräknas därför minska med 25 263 000 kronor fr.o.m. 2022 då medel flyttas till anslag 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare* respektive anslag 2:64 *Särskilda medel till universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 27 000 000 kronor 2022, med 44 000 000 kronor 2023 och med 52 000 000 kronor för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Anslaget beräknas öka

med 13 500 000 kronor årligen 2022, 2023 och 2024 för att möjliggöra en fortsatt satsning på förstärkt validering inom KPU. Anslaget beräknas öka med 25 000 000 kronor 2022 och med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att möjliggöra ökad ersättning för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom ramen för stärkt VFU-samordning. För att ge långsiktiga förutsättningar för ökad kunskap om förebyggande åtgärder mot sexuellt våld och för att verksamheten med den nationella stödtelefonen Preventell ska kunna fortsätta beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022. För att finansiera ökning av anslag 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för högskoleprov för personer med synskada beräknas anslaget minska med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022. För att finansiera en gemensam portal för studenthälsan inom anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* beräknas anslaget minska med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022. För att finansiera ökade medel till Myndigheten för tillgängliga medel för inläst studielitteratur inom anslag 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas anslaget minska med 2 000 000 kronor under 2022. För att finansiera ökade medel för pedagogiskt stöd för studenter som upplever funktionshinder i studiesituationen inom anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* beräknas anslaget minska med 7 000 000 kronor årligen 2022 och 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 10 000 000 kronor av samma anledning. För att bidra till att finansiera tillskott till European Spallation Source ERIC (ESS) inom anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* beräknas anslaget minska med 25 000 000 kronor under 2022. Finansieringen innebär att utbyggnadstakten för satsningen på kompletterande utbildningar för personer med avslutad akademisk utbildning blir något lägre, men bedöms inte leda till att färre studenter kan läsa en kompletterande utbildning under 2022. Anslaget beräknas minska med 19 478 000 kronor med anledning av att medel för högskoleutbildning i teckenspråk och tolkning vid Stockholms universitet överförs till anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För att finansiera en ökning av Universitets- och högskolerådets förvaltningsanslag för att möjliggöra utvecklingsinsatser för behörighetsprov beräknas anslaget minska med 10 000 000 kronor 2022. När finansieringen minskar 2023 och 2024 ökar anslaget med 7 252 000 kronor respektive 13 273 000 kronor. Anslaget beräknas minska med 487 000 kronor 2022 till följd av att satsningen på att skapa fler vägar till läraryrket beräknas till en lägre nivå än 2021. Till följd av att den tillfälliga förstärkningen av forskningsanslagen under 2021 om 500 000 000 kronor upphör beräknas anslaget minska med 500 000 000 kronor. Eftersom anslaget samtidigt ökar till följd av satsningen på ökade forskningsanslag inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 och som fördelas i denna proposition blir minskningen av anslaget totalt 347 000 000 kronor 2022 och anslaget beräknas vidare öka med 30 000 000 kronor 2023. Anslaget ökar med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för en förstärkning av satsningen på praktiknära forskning. För 2022 beräknas anslaget minska med 10 000 000 kronor för att finansiera reformer som inleddes under 2020 och för 2023 beräknas anslaget öka med 38 875 000 kronor när dessa reformer upphör och finansieringen beräknas återföras till anslaget. För att möjliggöra en satsning på utbildning på avancerad nivå för yrkeslärare som inleddes 2021 beräknas anslaget öka med 1 639 000 kronor 2022 och med 1 638 000 kronor 2023. Under 2021 minskade anslaget med 25 000 000 kronor för att finansiera ökade medel för studentinflytande. Under 2022–2025 minskar satsningen till 20 000 000 kronor årligen och därför minskar också finansieringen från anslaget. Det medför att anslaget beräknas öka med 5 268 000 kronor fr.o.m. 2022. Under 2021 tillfördes särskilda medel till anslaget för att möjliggöra att högskoleprovet kan genomföras på ett smittskyddssäkert sätt. Under 2022 beräknas inte särskilda medel tillföras för detta ändamål och anslaget beräknas därför minska med 30 321 000 kronor 2022. Anslaget

beräknas minska 2023 med 8 192 000 kronor när satsningen på distansutbildning som inleddes 2020 upphör och anslaget beräknas minska med ytterligare 15 360 000 kronor 2023 när satsningen på VFU i distansutbildning upphör. Satsningen för att möjliggöra uppdrag att utreda möjligheter att skapa fler vägar till vårdyrkena som inleddes 2021 upphör 2023 och anslaget beräknas då minska med 5 120 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 950 902 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 078 370 000 kronor respektive 1 119 214 000 kronor.

Satsningar som finansieras under anslaget

Från anslaget finansieras bl.a. vissa särskilda utbildningsinsatser såsom vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL), kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning, stöd till waldorflärarutbildningen och särskild KPU inklusive Teach for Sweden. För Teach for Sweden beräknas 12 000 000 kronor årligen 2022–2024. Från anslaget fördelas även medel till övningsskolor, praktiknära forskning, universitetens innovationskontor, kulturskolekliv och till Svenska institutet för informationsinsatser och svenskundervisning i utlandet.

6.6.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 6.196 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2020	Utfall	440 160	Anslagssparande	
2021	Anslag	471 718[1]	Utgiftsprognos	467 676
2022	**Förslag**	**534 740**		
2023	Beräknat	539 906[2]		
2024	Beräknat	566 637[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 532 889 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 552 828 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott för finansiering av idébanksmedel efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.197 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**471 718**	**471 718**	**471 718**
Pris- och löneomräkning[2]	5 051	11 330	16 956
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 688	29 212	49 995
varav BP22[3]	*57 098*	*57 098*	*60 098*
– Medel lärarutbildning minoritetsspråk LU	*1 300*	*1 300*	*1 300*
– Flytt av medel för studenthälsa	*23 798*	*23 798*	*23 798*
– Decentraliserad vårdutbildning	*20 000*	*20 000*	*20 000*

– Portal för studenthälsan	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Stöd till studenter med funktionshinder	*7 000*	*7 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag	27 283	27 642	27 964
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**534 740**	**539 906**	**566 637**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att stärka förutsättningarna för lärarutbildning i minoritetsspråk beräknas anslaget öka med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2022. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. I budgetpropositionen för 2021 inleddes en satsning på studenthälsan (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7.64). Förstärkningen av studenthälsan har under 2021 finansierats från anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* och fördelats genom särskilt beslut i regleringsbrev. För att ge bättre planeringsförutsättningar bör medel istället fördelas direkt till lärosätena. Anslaget beräknas därför öka med 23 798 000 kronor fr.o.m. 2022. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. För att stärka förutsättningarna för decentraliserad vårdutbildning beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor 2022, 2023 respektive 2024. För att möjliggöra en gemensam portal för studenthälsan beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 7 000 000 kronor 2022 respektive 2023 och med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för pedagogiskt stöd för studenter som upplever funktionshinder i studiesituationen. Ökningen finansieras genom motsvarande minskning av anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka fr.o.m. 2022 med 7 805 000 kronor med anledning av att medel för Centrum för idrottsforskning överförs till anslaget. Överföringen medför att anslag 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* minskar med motsvarande belopp. Anslaget beräknas öka med 19 478 000 kronor med anledning av att medel för högskoleutbildning i teckenspråk och tolkning vid Stockholms universitet överförs till anslaget. Överföringen medför att anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* minskar med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Från anslaget finansieras tillskott till Jämställdhetsmyndigheten under 2022 för arbete med jämställdhetsintegrering i högskolan. När finansieringen upphör efter 2022 beräknas anslaget öka med 5 120 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget beräknas minska med 7 000 000 kronor 2023 för finansiering av behörighetsprovet som kan ligga till grund för antagning till högskolan inom anslag 2:2 *Universitets- och högskolerådet*. När satsningen på korta kurser för yrkesverksamma upphör 2022 beräknas anslaget minska med 26 410 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 534 740 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 539 906 000 kronor respektive 566 637 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka kommersialiseringen av forskningresultat bör uppbyggnad av idébanker fortsätta.

Fördelning per lärosäte

Tabell 6.198 Fördelning per lärosäte

Tusental kronor

Lärosäte	Anslagspost	2022
Uppsala universitet	Internationell lärarfortbildning	9 634
	Sekretariat för Östersjöuniversitetet	2 637
	Nationellt resurscentrum i biologi och bioetik	2 062
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 149
Lunds universitet	Omhändertagande av arkeologiska fynd	3 295
	Nationellt resurscentrum i fysik	1 512
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 150
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 285
Göteborgs universitet	Uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekrytering av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer	5 483
	Nationellt resurscentrum i matematik	5 509
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 151
Stockholms universitet	Stöd till studenter med funktionshinder inklusive teckentolkning	44 144
	Tolk- och översättarutbildning	42 380
	Utveckling av lärarutbildning för dövas och hörselskadades behov	2 585
	Särskilda uppgifter rörande svenska som andraspråk och svenskundervisning för invandrare	9 160
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 285
	Nationellt resurscentrum i kemi	1 482
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 156
Umeå universitet	Decentraliserad utbildning	19 157
	Bidrag till lektorat i samiska och Bildmuseet	2 678
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	4 502
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	1 240
Linköpings universitet	Nationellt resurscentrum i teknik	2 056
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	1 242
Karolinska institutet	Tandvårdscentral	112 699
	Prov efter läkares allmäntjänstgöring	6 197
	Idébanksmedel	1 000

	Medel för studenthälsa	785
Kungl. Tekniska högskolan	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	1 089
Luleå tekniska universitet	Decentraliserad utbildning	23 407
	Utbildning i rymdvetenskap förlagd till Kiruna	7 694
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	734
Karlstads universitet	Idébanksmedel	250
	Medel för studenthälsa	764
Linnéuniversitetet	Fortbildning för journalister	11 172
	Utrustning till sjöbefälsutbildning m.m.	6 935
	Idébanksmedel	250
	Medel för studenthälsa	1 221
Örebro universitet	Lokalisering av verksamhet till Grythyttan	4 139
	Nätverksadministration och utveckling av skolledarutbildning	373
	Idébanksmedel	250
	Medel för studenthälsa	764
Mittuniversitetet	Idébanksmedel	250
	Medel för studenthälsa	714
Malmö universitet	Tandvårdscentral	80 464
	Medel för studenthälsa	1 061
Mälardalens universitet	Idélab	4 371
	Medel för studenthälsa	708
Stockholms konstnärliga högskola	Lokalkostnader	7 914
	Medel för studenthälsa	61
Gymnastik- och idrottshögskolan	Centrum för idrottsforskning	7 805
	Medel för studenthälsa	71
Blekinge tekniska högskola	Medel för studenthälsa	354
Högskolan i Borås	Medel för studenthälsa	505
Högskolan Dalarna	Medel för studenthälsa	505
Högskolan i Gävle	Medel för studenthälsa	505
Högskolan i Halmstad	Medel för studenthälsa	505
Högskolan Kristianstad	Medel för studenthälsa	505
Högskolan i Skövde	Medel för studenthälsa	354
Högskolan Väst	Utveckling av arbetsintegrerat lärande	2 699
	Medel för studenthälsa	505
Konstfack	Lokalkostnader	1 420
	Medel för studenthälsa	61
Kungl. Konsthögskolan	Lokalkostnader	1 419
	Stipendier	47
	Särskild förstärkning	2 224
	Medel för studenthälsa	40
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Dirigentutbildning och utbildning i elektroakustisk komposition	4 303
	Utvecklingsmedel	20 858
	Lokalkostnader	3 359
	Medel för studenthälsa	60

Södertörns högskola	Lärarutbildning i nationella minoritetsspråk	2 285
	Medel för studenthälsa	708
Försvarshögskolan	Medel för studenthälsa	61
Sveriges lantbruksuniversitet	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	382

6.6.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 6.199 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	2 681 459	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 733 676[1]	Utgiftsprognos	2 710 251
2022	**Förslag**	**2 769 954**		
2023	Beräknat	2 813 289[2]		
2024	Beräknat	2 846 084[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 776 726 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 776 727 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.200 Förändringar av anslagsnivån 2022-–2024 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 733 676**	**2 733 676**	**2 733 676**
Pris- och löneomräkning[2]	29 279	65 660	98 292
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 997	13 951	14 114
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 769 954**	**2 813 289**	**2 846 084**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts under 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting. Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting (TUA-avtalet). Från och med 2020 ersattes beteckningen landsting med

regioner, men eftersom ALF-avtalet och TUA-avtalet slöts 2014 respektive 2004 och alltjämt gäller används ordet landsting i enlighet med det som anges i avtalet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För att genomföra utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 6 542 000 kronor 2022 och med ytterligare 6 542 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 2 769 954 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 813 289 000 kronor respektive 2 846 084 000 kronor.

Utgiftsutveckling

Enligt ALF-avtalet ersätter staten berörda landsting för medverkan i verksamhetsintegrerad utbildning av läkare per helårsstudent och för klinisk forskning. Fördelning enligt ALF-avtalet 2021 framgår av tabell 6.201.

Tabell 6.201 Fördelning av anslagsmedel 2021 för utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (ALF)

Tusental kronor

UNIVERSITET	Ersättning för antal HST[1]	Grundbelopp för forskning	Ersättning kvalitet i klinisk forskning	SUMMA
Uppsala universitet	87 059	180 694	30 528	298 281
Lunds universitet	107 960	297 286	78 156	483 401
Göteborgs universitet	103 056	313 760	102 309	519 126
Umeå universitet	92 767	161 861	35 487	290 115
Linköpings universitet	95 821	124 198	20 983	241 002
Karolinska institutet	140 516	414 016	114 176	668 709
Örebro universitet	28 939	63 164	7 106	99 209
Summa	656 119	1 554 978	388 745	2 599 842

[1] Ersättning per helårsstudent på läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2022 till 80 387 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på läkarutbildningen.

Tabell 6.202 Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

UNIVERSITET	2022	2023	2024
Uppsala universitet	1 083	1 091	1 091
Lunds universitet	1 343	1 361	1 361
Göteborgs universitet	1 282	1 290	1 290
Umeå universitet	1 154	1 170	1 170
Linköpings universitet	1 192	1 208	1 208
Karolinska institutet	1 748	1 756	1 756
Örebro universitet	360	366	366
Summa	8 162	8 242	8 242

Enligt TUA-avtalet ersätter staten berörda landsting för medverkan i grundutbildning av tandläkare per helårsstudent, basorganisation och kliniskt inriktad odontologisk forskning. Fördelning enligt TUA-avtalet framgår av tabell 6.203.

Tabell 6.203 Fördelning av anslagsmedel 2022 för grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården (TUA)

Tusental kronor

UNIVERSITET	Ersättning för antal HST[1]	Ersättning för forskning och basorganisation	SUMMA
Göteborgs universitet	38 461	49 391	87 852
Umeå universitet	29 776	45 539	75 315
Summa	68 237	94 930	163 167

[1] Ersättning per helårsstudent på tandläkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2022 till 82 712 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på tandläkarutbildningen.

Tabell 6.204 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

	2022	2023	2024
Göteborgs universitet	465	465	465
Umeå universitet	360	360	360
Summa	825	825	825

Anslaget omfattar även ca 6 900 000 kronor för utveckling av klinisk utbildning och forskning.

6.6.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tabell 6.205 Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	46 646	Anslagssparande	33
2021	Anslag	72 580[1]	Utgiftsprognos	71 958
2022	**Förslag**	**67 580**		
2023	Beräknat	67 580		
2024	Beräknat	67 580		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.206 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**72 580**	**72 580**	**72 580**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 580**	**67 580**	**67 580**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka studentinflytandet genom ökade bidrag till studentkårerna beräknades anslaget öka med 25 000 000 kronor 2021 i budgetpropositionen för 2021. För 2022 och 2023 beräknas ökningen uppgå till 20 000 000 kronor årligen vilket innebär att anslaget beräknas minska med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 67 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 67 580 000 kronor respektive 67 580 000 kronor.

7 Forskning

7.1 Omfattning

Området forskning inom utgiftsområde 16 omfattar anslag till forskning, forskningens infrastruktur, nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och forskningsinformation samt forskningsetik. Anslagen avser Vetenskapsrådet, Rymdstyrelsen, Kungl. biblioteket, Institutet för rymdfysik, Polarforskningssekretariatet, Överklagandenämnden för etikprövning, Etikprövningsmyndigheten, Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, Genteknikmnden samt Särskilda utgifter för forskningsändamål.

7.2 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål och delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Regeringen pekade ut följande uppföljningsbara delmål för tioårsperioden 2017–2026:

– Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även i fortsättningen överskrida EU:s mål.
– En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
– Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Ovanstående mål inbegriper bl.a. forskningspolitik inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Allmän miljö- och naturvård, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt 24 Näringsliv.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

– Finansiering av forskning och utveckling (källa: Statistiska centralbyrån).
– Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder (källa: Web of Science).
– Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder (källa: Web of Science).
– Andel artiklar som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden för de högst citerade länderna (källa: Web of Science).

– Andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden (källa: Web of Science).
– Könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda (källa: Universitetskanslersämbetets årsrapport).

7.3.2 Resultat

Finansiering av forskning och utveckling ökar i Sverige

Ett av de uppföljningsbara målen är att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling (FoU). Detta kan bl.a. mätas genom storleken på finansiering av FoU. Vidare bör de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling överskrida EU:s mål på 3 procent av BNP.

Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar årliga beräkningar av de statliga anslagen för FoU och vartannat år beräkningar för avsättningar vid universitet och högskolor, inom näringslivet och offentlig sektor samt översiktliga prognoser åren däremellan. Nedan anges senast tillgängliga data.

De statliga anslagen uppgår 2021 till 42,7 miljarder kronor enligt SCB:s statsbudgetanalys. Det är en ökning med 3,6 miljarder kronor jämfört med 2020 räknat i 2021 års prisnivå. FoU-medlen i statens budget beräknas därmed uppgå till 0,80 procent av BNP, vilket är en svag ökning jämfört med 2020 då FoU-medlen uppgick till 0,77 procent av BNP. Vidare fördelas 1,8 miljarder kronor 2021 från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel, vilket är en ökning med 166 miljoner kronor jämfört med 2020.

Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU uppgick till 122,6 miljarder kronor 2019, vilket är senast rapporterade data. Det motsvarar en ökning med 11,7 miljarder kronor sedan 2017. Företagens investeringar i FoU motsvarade 2019 en andel på 2,46 procent av BNP.

Av bidragen från EU:s forskningsmedel har enligt Europeiska kommissionens datarapportering 2,03 miljarder euro, vilket motsvarar ca 3,4 procent av ramprogrammets medel, fördelats till Sverige under perioden 2014–2020 (Verket för innovationssystem, Horisont 2020 – årsbok 2020). Detta motsvarar ca 2,8 miljarder kronor per år utifrån valutakursen 2019, vilket ger en andel på ca 0,06 procent av BNP.

Senast tillgängliga data för att mäta den totala finansieringen för forskning och utveckling i Sverige är från 2019. Inom kommuner och regioner avsattes 2,2 miljarder kronor, vilket motsvarade 0,06 procent av BNP. Tillsammans med statens avsättningar om 0,74 procent av BNP, forskningsstiftelsernas om 0,03 procent, medel från EU om 0,06 procent och näringslivets avsättningar om 2,46 procent avsattes därmed sammantaget ca 3,35 procent av BNP till FoU 2019. Sveriges finansiering av forskning och utveckling översteg därmed EU:s mål på 3 procent av BNP.

Fördelning av statliga medel till forskning

Av de totala statliga FoU-medlen 2021 om 42,7 miljarder kronor tilldelas universitet och högskolor 21,2 miljarder kronor som direkta forskningsanslag. Forskningsfinansiärerna tilldelas sammantaget 13 miljarder kronor 2021. Under övriga myndigheter i tabell 7.1 ingår bl.a. Försvarsmakten, Trafikverket och Naturvårdsverket.

Tabell 7.1 Medel för forskning från statsbudgeten efter mottagare

Miljarder kronor i löpande priser

Mottagare	2020	2021
Universitet och högskolor	19,5	21,2
Vetenskapsrådet	6,4	7,0
Vinnova	2,9	3,4
Formas	1,3	1,8
Forte	0,6	0,8
Statens energimyndighet	1,6	1,6
Sida	1,1	0,9
Övriga myndigheter	5,1	6,0
Totalt	**38,5**	**42,7**

Källor: Statistiska centralbyrån och regleringsbrev.

Svensk forskning i internationell jämförelse

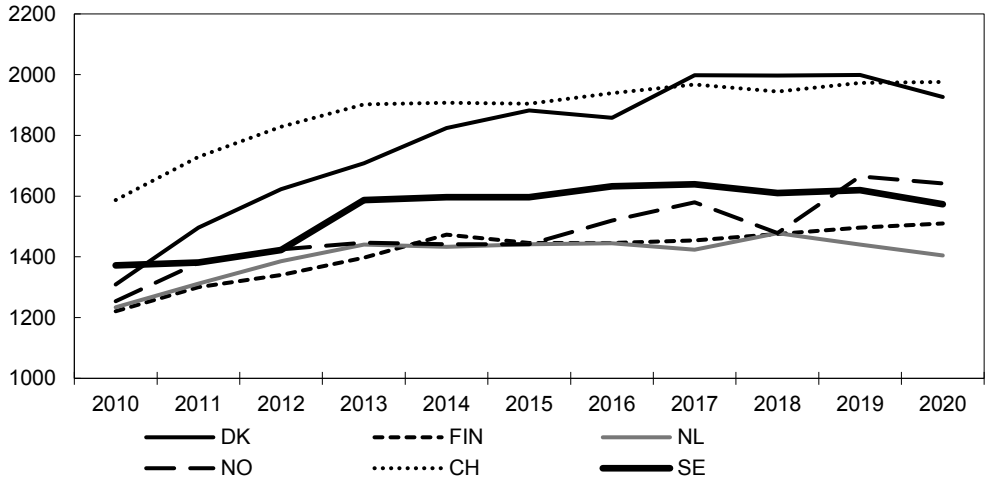
Övriga uppföljningsbara delmål är att en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och att jämställdheten ska öka. Nedan redovisas utvecklingen avseende kvalitetsförstärkning genom hur många vetenskapliga artiklar som publiceras med författare verksamma i Sverige och hur andelen av vetenskapliga artiklar från forskare i Sverige som är bland de 10 procent högst citerade inom sina respektive områden förändrats. Jämställdheten mäts genom hur andelen professorer, lektorer och personer med meriteringsanställning som är kvinnor respektive män i Sverige har utvecklats. Hur dessa mål har uppfyllts redovisas nedan.

Antal artiklar som publiceras

Sverige, Danmark och Schweiz är jämförbara länder i befolkning och avsättningar till FoU och hör till de länder i världen som producerar flest artiklar per miljon invånare. Svenska forskare publicerade ca 1 573 (1 620) artiklar 2020 (2019 inom parentes) fraktionerat (dvs. en artikel med två författare räknas som en halv för vardera författaren). Med samma mått mätt publicerade forskare i Danmark respektive i Schweiz nästan 2 000 artiklar 2020. Även Norge publicerade 2020 fler artiklar än Sverige räknat per miljon invånare. Andra jämförbara länder är Finland och Nederländerna som publicerar knappt 1 500 artiklar per miljon invånare, se diagram 7.1 nedan.

Diagram 7.1 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder

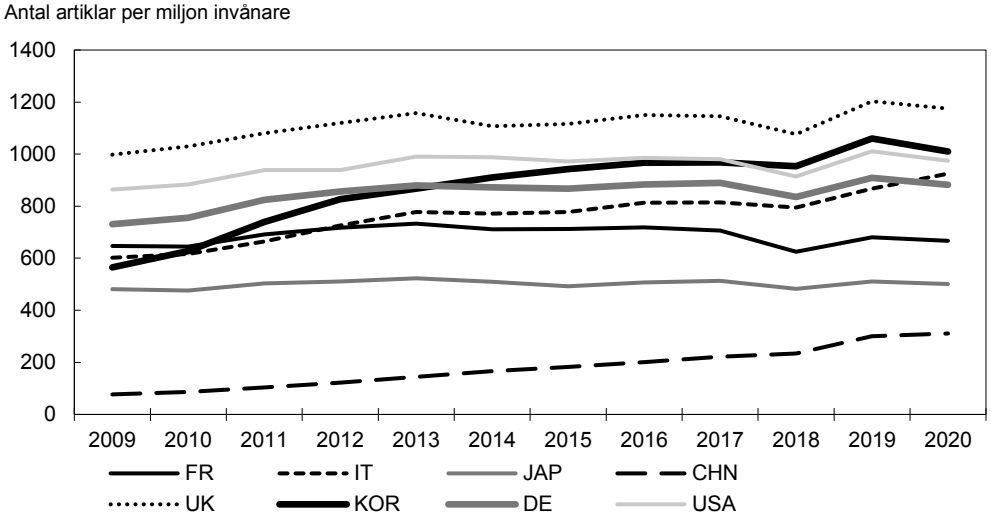
Antal artiklar per miljon invånare

Källa: Web of Science.

Totalt sett publiceras flest antal fraktionerade artiklar i Kina, 432 000 artiklar 2020, vilket fördelat per miljon invånare är ca 310 artiklar. Det land som publicerar näst flest är USA, 314 000 artiklar, knappt 1 000 artiklar per miljon invånare. Andra länder som särskilt kan nämnas är Storbritannien med 76 500 artiklar och Tyskland med 72 500 artiklar. Det land bland dessa som har flest antal artiklar per miljon invånare är Storbritannien med ca 1 200 artiklar per miljon invånare. I en sådan jämförelse hamnar Kina längre ned, se diagram 7.2.

Diagram 7.2 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder

Källa: Web of Science.

Störst antal fraktionerade artiklar från Sverige finns inom medicin, där antalet 2020 uppgick till drygt 600 artiklar per miljon invånare. Därefter följer naturvetenskap och teknik med vardera 345 respektive 209 artiklar per miljon invånare. Inom samhällsvetenskaperna och humaniora publicerades 170 respektive 39 artiklar per miljon invånare 2020.

Andelen vetenskapliga artiklar som är bland de 10 procent högst citerade

Ett vanligt mått på vetenskapligt genomslag är andelen av ett lands artiklar som är bland de 10 procent högst citerade i världen. Andelen från Sverige uppgick 2020 till 10 procent, vilket är en svag minskning från genomsnittet för de föregående tio åren då den legat på 11 procent. Detta är i nivå med Kanada, Norge och Tyskland, men lägre än för Danmark (11 procent), Schweiz (12 procent), Singapore (16 procent), Nederländerna (12 procent), Storbritannien (13 procent) och USA (12 procent). De områden där Sverige har högst andel publikationer bland de 10 procent högst citerade är agronomi med 12 procent följt av medicin med 11 procent.

Jämställdhet

Jämställdhet inom forskningen vid universitet och högskolor kan bl.a. mätas genom andelen kvinnor och män som är anställda som professorer, lektorer och i meriteringsanställningar, dvs. forskarassistenter, biträdande lektorer och postdoktorer. Under perioden 2010–2020 har den forskande och undervisande personalen ökat med 22 procent. Andelen kvinnor har ökat inom i stort sett alla anställningskategorier och forskningsämnesområden.

Av professorerna var 31 procent kvinnor och 69 procent män 2020. Professorer är den anställningskategori där könsfördelningen har ändrats mest sedan 2010, då andelen kvinnliga professorer var 21 procent. Även om könsfördelningen har blivit

bättre över tid är den ändå fortfarande ojämn. År 2020 var 47 procent av alla lektorer kvinnor och 53 procent män, vilket är en högre andel kvinnliga lektorer än 2010 då andelen var 43 procent. I kategorin meriteringsanställningar är andelen kvinnor 46 procent och andelen män 54 procent 2020, vilket är oförändrat jämfört med 2010. En analys gjord 2020 av Universitetskanslersämbetet (Uppföljning av rekryteringsmål för professorer 2017–2019) visar att det trots rekryteringsmålen för perioden 2017–2019 inte hade skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap hade andelen i stället minskat. Regeringen har satt upp nya särskilda rekryteringsmål för professorer för perioden 2021–2023. Målet är att hälften av de nyrekryterade professorerna vid universitet och högskolor ska vara kvinnor 2030.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

År 2020 var fjärde året för de satsningar som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2016, Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2016/17:50). Då prioriterade regeringen forskning inom samhällsutmaningarna klimat och miljö, hälsa, ökad digitalisering, ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle samt att förbättra kunskapsresultaten i det svenska skolväsendet. I forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020, som riksdagen beslutade om i april 2021, presenterade regeringen satsningar på totalt 3,4 miljarder kronor för 2021. Regeringen prioriterade där forskning inom vissa nationella och globala samhällsutmaningar. De prioriterade samhällsutmaningarna är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Vad gäller samhällsutmaningen klimat och miljö redovisas den inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 5 och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.6.

Hälsa och välfärd

Vetenskapsrådet fördelade under 2020 medel inom ramen för flera av de satsningar inom hälsoutmaningen som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2016. De medel som avsatts för samverkansnätverk för klinisk forskning omdisponerades med anledning av covid-19-pandemin och 10 miljoner kronor fördelades till kliniska studier som berörde covid-19 patienter. Vidare fördelades 25 miljoner kronor inom ramen för det nationella forskningsprogrammet inom antibiotikaresistens och 50 miljoner kronor till biobanker och register.

I början av 2021 har regeringen gett Vetenskapsrådet flera nya uppdrag med anledning av de satsningar som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 (U2021/01515). Dessa inkluderar bl.a. en satsning på 100 miljoner kronor till det nationella forskningsprogrammet om virus och pandemier, 30 miljoner kronor till precisionsmedicin och 35 miljoner kronor till forskningskompetens i primärvården. En rådgivande funktion, dit aktörer kan vända sig med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning, är också under uppbyggnad. Satsningarna kopplar även till målsättningarna i regeringens nationella strategi för life science. Se även vidare under utgiftsområde 24 Näringsliv, avsnitt 3.6.

Satsningar med anledning av covid-19-pandemin

Vetenskapsrådet genomförde under 2020 tre regeringsuppdrag som alla hade till syfte att bidra till att möta de utmaningar som orsakats av den pågående pandemin. Vetenskapsrådet finansierade tillsammans med Verket för innovationssystem (Vinnova) forsknings- och innovationsinsatser med koppling till pandemin med 100 miljoner kronor och stärkte tillfälligt verksamheten inom Kliniska studier Sverige (U2020/03942) samt samordnade det svenska deltagandet i Europeiska kommis-

sionens covid-19-dataplattform inom ramen för det europeiska öppna forskningsmolnet (EOSC) (U2020/02776).

Vetenskapsrådet har i början av 2021 fått ytterligare tre uppdrag med syfte att bidra till att möta de utmaningar som orsakas av den pågående pandemin. Myndigheten ska dels finansiera uppföljningsstudier av covid-19-vacciner med 100 miljoner kronor (U2021/00807), dels finansiera forskning om långvariga symptom till följd av genomgången covid-19-sjukdom med 50 miljoner kronor (U2021/01335), dels bedriva kommunikationsinsatser avseende vaccination mot sjukdomen covid-19 i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Folkhälsomyndigheten (U2021/01335).

Samhällets digitala strukturomvandling

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterade regeringen ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik inom både näringsliv och offentlig verksamhet. Regeringen har gett Vetenskapsrådet i uppdrag att inrätta ett nytt nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser och förbereda finansiering fr.o.m. 2022 samt att finansiera forskning om cyber- och informationssäkerhet med 5 miljoner kronor (U2021/01515). Se vidare under utgiftsområde 24 Näringsliv, avsnitt 3.6.

Kompetensförsörjning och arbetsliv

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterade regeringen flera satsningar på forskarskolor. Bland annat har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att förbereda finansiering av forskarskolor riktade mot lärare på hälso- och sjukvårdsutbildningar samt för forskarskolor inom humaniora och samhällsvetenskap till 2022 (U2021/01515). Se vidare under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 9.

Ett demokratiskt och starkt samhälle

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterade regeringen ett antal satsningar för att möta utmaningen om ett demokratiskt och starkt samhälle. Vetenskapsrådet har fått i uppdrag att inrätta två nya nationella forskningsprogram, ett om brottslighet och ett om segregation med en finansiering på 10 miljoner kronor vardera (U2021/01515). Vidare har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att finansiera forskning om säkra samhällen med 25 miljoner kronor och konstnärlig forskning med 10 miljoner kronor (U2021/01515).

Jämställdhetsintegrering

Vetenskapsrådet var en av de första myndigheterna som ingick i regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter (JIM) och sedan 2013 har myndigheten haft ett pågående uppdrag för jämställdhetsintegrering. Även Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vinnova och Statens energimyndighet ingår i satsningen.

Vetenskapsrådet genomför en rad olika åtgärder och aktiviteter inom detta område, bl.a. ingår en jämställdhetsutbildning för ledamöterna i de beredningsgrupper som bedömer ansökningar om forskningsmedel som en integrerad del av Vetenskapsrådets beredningsprocess. Inom områden där fördelningen av forskningsmedel tidigare inte har varit jämställd har myndigheten en aktiv bevakning. Det gäller bl.a. bidragsformerna internationell postdok, miljöstöd och excellenssatsningar. Myndigheten arbetar också med en jämställdhetsanalys av sin bild utåt och i sin externa kommunikation. Dessutom driver Vetenskapsrådet ett nätverk för JIM-myndigheter med ansvar

inom högskolan. Sedan 2012 genomför Vetenskapsrådet regelbundet jämställdhetsobservationer i beredningsgruppers möten. Vetenskapsrådet har publicerat en rapport om jämställdhetsobservationerna där resultaten analyseras och ett antal rekommendationer ges.

Vetenskapsrådets genomförande av uppdraget att verka för köns- och genusperspektiv i forskningens innehåll har följts upp. Ett antal rekommendationer har publicerats för hur organisationen kan fortsätta att utveckla de interna processerna för att verka för att köns- och genusperspektiv inkluderas i den forskning som myndigheten finansierar, när det är tillämpligt.

Beviljandegraden för Vetenskapsrådets forskningsmedel inom olika ämnesområden är fortsatt tämligen jämn mellan könen och har varit stabilt jämn under de senaste fem åren. För det totala antalet ansökningar är beviljandegraden 18 procent för kvinnor och 20 procent för män. Inom humaniora och samhällsvetenskap ligger beviljandegraden på 11 procent för kvinnor och 13 procent för män. Inom medicin och hälsa ligger beviljandegraden på 24 procent för kvinnor och 26 procent för män, inom naturvetenskap och teknikvetenskap på 24 procent för kvinnor och 21 procent för män och inom klinisk behandlingsforskning på 45 procent för kvinnor och 38 procent för män. För vissa områden, såsom utbildningsvetenskap, utvecklingsforskning och konstnärlig forskning, fluktuerar siffrorna mer från ett år till ett annat, framför allt på grund av förhållandevis få ansökningar. Vetenskapsrådet samlar sedan 2019 enligt särskilda nyckeltal även in könsuppdelad statistik över användare av forskningsinfrastruktur.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är internationell

Svensk rymdforskning bidrar med en ovärderlig kunskap inom ett flertal samhälls-och forskningsområden, som t.ex. klimat- och miljöforskning samt digitalisering. Av regeringens mål framgår att högkvalitativ forskning och innovation ska leda till samhällets utveckling och välfärd samt näringslivets konkurrenskraft. En stor del av de svenska statliga satsningarna på rymdverksamhet läggs på projekt som genomförs i internationella samarbeten. Rymdprojekt är tekniskt avancerade, långsiktiga och kostsamma och därför måste kompetens och resurser från flera länder i många fall användas. Dessutom är forskningsresultat och dess tillämpningar ofta av globalt intresse.

Sverige är en mycket kompetent rymdnation i hård konkurrens och det svenska deltagandet är högt eftertraktat av internationella partners. De senaste tio åren har Sverige dock tappat i konkurrenskraft inom rymdsektorn, bl.a. genom att det svenska bidraget till europeiska rymdorganisationen (ESA) har minskat i relation till andra länder.

Strategi för svensk rymdverksamhet

Den av regeringen beslutade nationella strategin för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) innehåller långsiktiga strategiska mål för att stärka svensk rymdverksamhet. Rymdverksamhet bör enligt strategin bedrivas utifrån ett helhetsperspektiv där nyttan för samhället står i centrum samtidigt som Sveriges säkerhet säkerställs.

Regeringen har under 2020 fortsatt med rymdstrategins genomförande. I fråga om flera av de rekommenderade insatserna i strategin pågår arbete på myndighetsnivå, t.ex. när det gäller informationsspridning om rymddata och innovationsfrämjande insatser för användning av sådana data. Rymdstyrelsen har fått i uppdrag att stärka analys- och metodutveckling för exploatering av rymddata i syfte att öka förut-

sättningarna för klimat- och miljöforskning samt innovation som bygger på rymddata (U2020/06670). Vidare har Rymdstyrelsen fått i uppdrag att inkomma med förslag om hur en förmåga till operationell rymdlägesbild ska kunna etableras och tillgodose det samlade nationella behovet (U2020/06627). Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagen (1982:963) om rymdverksamhet och vid behov den anslutande förordningen (1982:1069) om rymdverksamhet (dir. 2020:34). Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 17 november 2021.

Regeringen har förtydligat Rymdstyrelsens instruktion så att det nu uttryckligen framgår att myndigheten ska beakta Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen i sin verksamhet.

Utveckling av Esrange för rymdverksamhet

Under perioden 2018–2021 har Vetenskapsrådet och Vinnova bidragit med totalt 30 miljoner kronor vardera till Swedish Space Corporation (SSC) för utveckling av en testbädd vid Esrange för rymdverksamhet. Testbädden invigdes i oktober 2020 och den har från start haft flera internationella företagskunder. Testbädden ger en förmåga att genomföra test- och utvecklingsverksamhet vid Esrange inom återanvändningsbar uppskjutningsteknik. Testbädden möjliggör också teknikdemonstrationer och tester av teknik för exploatering av andra planeter. Investeringen omfattar t.ex. etablering av instrumentering och infrastruktur samt teknik för tester. Under 2020 bidrog Vinnova och Rymdstyrelsen med 15 miljoner kronor vardera för fortsatt utveckling av forskningsinfrastrukturen vid Esrange. Vidare har Rymdstyrelsen och Vinnova fått i uppdrag att under 2021 bidra med ytterligare 30 miljoner kronor vardera för fortsatt utveckling av forskningsinfrastrukturen (U2020/06670 respektive N2020/03087). Totalt har därmed 150 miljoner kronor utbetalats till SSC under perioden 2018–2021 för utveckling av Esrange.

Forskningens infrastruktur

Med forskningens infrastruktur avses verktyg eller resurser som är nödvändiga för att bedriva forskning, t.ex. forskningsanläggningar, forskningsbibliotek, laboratorier, beräkningsresurser och databaser. I Sverige finns två stora forskningsanläggningar, den europeiska spallationskällan European Spallation Source ERIC (ESS) som ännu är under uppbyggnad och synkrotronljusanläggningen MAX IV som invigdes 2016, se vidare nedan.

Utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur lämnade i augusti 2021 ett betänkande med förslag på hur organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur ska utvecklas på nationell nivå (SOU 2021:65). Målet är att upprätthålla en forskningsinfrastruktur av hög kvalitet som ska vara ett effektivt stöd t.ex. för att möta samhällsutmaningarna. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Europeiska spallationskällan

ESS är under uppbyggnad i Lund och anläggningen är under hösten 2021 färdigställd till 76 procent. ESS beräknas bli i genomsnitt 20 gånger mer kraftfull än dagens motsvarande anläggningar och kan liknas vid ett gigantiskt mikroskop där forskare kan studera struktur och funktion hos olika typer av material. Den pågående pandemin har dock haft stor påverkan på projektet och kommer att innebära förseningar och kostnadsökningar. Det är viktigt att Sverige som värdland för ESS tar ansvar för att konstruktionen färdigställs snarast möjligt och levererar vad som har utlovats. Vidare har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att inrätta en rådgivande expertgrupp för frågor rörande ESS och MAX IV (U2020/04020).

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterade regeringen en satsning på ESS under perioden 2021–2025. I enlighet med budgetpropositionen för 2021 har Vetenskapsrådet anvisats 340 miljoner kronor för att förstärka bidraget till ESS under 2021.

MAX IV

MAX IV är en nationell synkrotronljusanläggning för material- och livsvetenskaplig forskning vid Lunds universitet. MAX IV ger ett intensivt röntgenljus vars korta våglängd gör det möjligt att se bl.a. extremt små detaljer och strukturer i olika material. Under pandemin har MAX IV bl.a. öppnat ett snabbspår för studier relaterade till coronaviruset.

Vetenskapsrådet och Vinnova har i uppdrag att samordna insatserna för ESS och MAX IV (U2019/01625). Inom ramen för uppdraget har myndigheterna redovisat en nationell implementeringsplan med uppföljningsbara mål för att främja svensk användning och nytta av ESS och MAX IV.

Isbrytaren Oden

Forskningsfartyget Oden är en isbrytare utrustad med avancerad vetenskaplig utrustning och byggd för att även kunna genomföra forskningsexpeditioner i polarhaven. Enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som genomförs med Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för vårt internationella klimat- och miljöarbete (skr. 2020/21:7). I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterade regeringen en satsning där 17 miljoner kronor per år under perioden 2021–2024 avsätts för Oden inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag.

I den ovan nämnda forskningsinfrastrukturutredningens slutbetänkande, Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur (SOU 2021:65), presenteras olika lösningar om hur svenska och internationella polarforskare ska få tillgång till en forskningsisbrytare anpassad att verka i arktiska förhållanden.

Ett öppet vetenskapssystem

För att öka värdet av forskning behöver den spridas inom såväl vetenskapssamhället som till samhället i övrigt. Regeringen anser därför att vetenskapliga publikationer, som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan fr.o.m. 2021. Vad gäller forskningsdata ska omställningen vara genomförd fullt ut senast 2026. För att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem har Vetenskapsrådet och Kungl. biblioteket fått förtydligade uppdrag att främja och samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata respektive vetenskapliga publikationer (U2021/02276 respektive U2021/02275). Ett nytt uppdrag för att utveckla arbetet med öppen vetenskap har också getts till universitet och högskolor (U2021/02274). Statistik för 2020 visar att 57 procent av de vetenskapliga artiklarna registrerade i Swepub, som är en söktjänst för vetenskapliga publikationer vid svenska lärosäten, var omedelbart öppet tillgängliga. Detta är en ökning jämfört med 2017 då 33 procent av de publicerade artiklarna var omedelbart öppet tillgängliga. Kungl. bibliotekets sammanställning av de totala utgifterna för vetenskaplig publicering visar att kostnaderna för 2019 var ca 504 miljoner kronor. Detta är en ökning jämfört med 2018 då de totala kostnaderna var 491 miljoner kronor.

I rapporten Samordning av öppen tillgång till forskningsdata (Vetenskapsrådet 2020) har Vetenskapsrådet redovisat att nationell samordning kring datahanteringsplaner och krav i utlysningar på datahanteringsplaner har varit en första insats för att främja

god datahantering. Vetenskapsrådet har också tagit fram en rekommendation om öppen tillgång till forskningsdata, som innebär att de forskningsdata som finansieras med offentliga medel och som enligt gällande lagstiftning får tillgängliggöras, ska publiceras öppet tillgängliga på internet inom skälig tid efter att forskningsresultaten har publicerats.

Forskningssamarbete inom EU

Europeiska kommissionen presenterade den 7 juni 2018 sitt förslag till ramprogram för forskning och innovation (Horisont Europa) för perioden 2021–2027. Efter en lång förhandlingsperiod kunde rådet och Europaparlamentet fatta ett slutgiltigt beslut under våren 2021. Budgeten för hela sjuårsperioden uppgår till ca 94 miljarder euro om medlen till Europeiska institutet för innovation och teknik inkluderas. Horisont Europas arbetsprogram för 2021–2022 beslutades under våren 2021 i de programkommittéer där medlemsstaterna finns representerade. En viktig princip som Sverige har vidhållit under förhandlingarna om Horisont Europa är att kvalitet och excellens ska vara styrande för medelsfördelningen inom programmet.

Under våren 2021 har rådet påbörjat förhandlingar om kommissionens förslag om gemensamma företag inom Horisont Europa. Det handlar om forskning och innovation inom områdena miljö, energi, transporter, digitalisering och hälsa, som ska implementeras genom en gemensam förordning.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Svensk forskning i internationell jämförelse

Under perioden 2008–2021 har de statliga anslagen för forskning och utveckling ökat med ca 15,9 miljarder kronor i löpande priser. Huvuddelen av ökningen har tillförts universitet och högskolor, antingen som direkta anslag för forskning och utbildning på forskarnivå eller via forskningsfinansiärerna. Den ökade svenska finansieringen har resulterat i en ökning av den vetenskapliga produktionen. Ökningen är dock lägre än i jämförbara länder som Danmark, Norge och Schweiz som inte har haft lika stora finansieringsökningar. Den vetenskapliga synligheten mätt som antalet artiklar som citeras bland de 10 procent högst citerade har inte ökat. Den har legat konstant under den senaste tioårsperioden, medan den i flera av de jämförda länderna har ökat.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

Vetenskapsrådet genomför på uppdrag av regeringen satsningar på forskning för att möta samhällets utmaningar. Flera av uppdragen har sitt ursprung i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2016. Regeringen gör bedömningen att uppdragen genomförs väl och med god kvalitet och att de nationella forskningsprogrammen skapar förutsättningar för tvärvetenskaplig forskning och tvärsektoriell samverkan. Programmen skapar även möjligheter för synergier med Horisont Europa. Vidare har Vetenskapsrådet genomfört insatser med anledning av pandemin, både på eget initiativ och på uppdrag av regeringen.

Jämställdhet

Andelen kvinnliga professorer var 31 procent 2020, vilket är en ökning jämfört med 2010 då andelen kvinnliga professorer var 21 procent. Universitetskanslersämbetets uppföljning av rekryteringsmålen för perioden 2017–2019 visar att det inte har skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap har andelen i stället minskat. Regeringen har därför satt upp nya rekryteringsmål för professorer för perioden 2021–2023. Målet är

att hälften av de nyrekryterade professorerna vid universitet och högskolor ska vara kvinnor 2030.

Det är även av intresse att undersöka hur könsfördelningen ser ut i anställningskategorier som föregår professorsanställningar. Mellan åren 2010 och 2020 ökade andelen kvinnliga lektorer från 43 procent till 47 procent. Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen, med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå.

Vetenskapsrådets insatser för att utbilda och uppmärksamma personal och granskare på omedvetet jäv och fallgropar vad gäller jämställdhet har gett resultat. Beviljandegraden vid ansökningar om bidrag hos Vetenskapsrådet är sedan flera år jämn mellan män och kvinnor, även om tillfälliga fluktuationer förekommer. Det är viktigt att bevara det goda resultatet som arbetet har bidragit till och att fortsätta arbeta aktivt för ökad jämställdhet samt sprida medvetenheten om hur jämställdhetsfrågor bör hanteras i ansökningsberedningen.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass, vilket bl.a. illustreras av att Sverige och svenska aktörer är efterfrågade i internationella och bilaterala rymdsamarbeten. Hög kompetens, erfarenhet och kvalitet inom t.ex. instrumentutveckling, kommersiell rymdteknik, deltagande i rymdmissioner och publicering av forskningsresultat ett samt ett ansvarsfullt och säkerhetsmedvetet arbetssätt är avgörande för svensk konkurrenskraft inom rymdverksamheten. De senaste åren har dock Sverige tappat i konkurrenskraft som leverantör till den europeiska rymdsektorn. Det beror bl.a. på att det svenska bidraget till ESA har minskat i relation till andra länder. Detta gör att framför allt nya svenska aktörer har svårt att hävda sig jämfört med etablerade leverantörer inom rymdsektorn, vilket hämmar Sveriges position. Avsaknad av medel för att stödja svenskt deltagande i internationella forskningsprojekt leder till att svenska forskare förlorar ledande positioner inom internationell rymdforskning, ger färre nya arbetstillfällen och minskar klimat- och miljöforskningen i Sverige.

Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom ESA möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är därför värdefullt för mindre länder att delta i de stora ESA-projekten, liksom i andra rymdsamarbeten som t.ex. den europeiska vädersatellitorganisationen Eumetsat.

Forskningens infrastruktur

Stora datamängder och alltmer avancerad utrustning gör att god tillgång till forskningsinfrastruktur är avgörande för svensk forsknings fortsatta konkurrenskraft och för att nå det forskningspolitiska målet att Sverige ska vara ett attraktivt land för investeringar i FoU. Pandemin har visat betydelsen av avancerad forskningsinfrastruktur för att forskningen ska kunna möta samhällsutmaningar. Väl utbyggda svenska biobanker och register har t.ex. använts för att snabbt kunna samla in covid-19-prover för forskning och bidra med forskningsdata. Satsningarna på svensk forskningsinfrastruktur kommer att bidra till hög kvalitet inom svensk forskning och innovation samt öka det internationella samarbetet. De bedöms därför som strategiskt viktiga för svensk forskning och innovation. ESS och MAX IV är forskningsinfrastrukturer som förväntas bli världsledande inom sina respektive områden. Sammantaget stärker det Sverige som kunskapsnation och kan ge ett kraftfullt stöd till arbetet med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen bedömer

dock att fortsatta informationsåtgärder behövs för att öka kunskapen om anläggningarna och därmed nå flera användargrupper.

Förseningar av konstruktionen av ESS har uppstått med anledning av pandemin, då viktiga arbeten och produktion av tekniska komponenter som skulle ha utförts av andra medlemsländer inte har kunnat genomföras på grund av nedstängningar och reserestriktioner. Hur stor påverkan detta får är ännu för tidigt att veta, men det kan komma att leda till kostnadsökningar på sikt.

Ett öppet vetenskapssystem

Det finns ett fortsatt stort behov av att lärosäten och forskningsfinansiärer tar ett gemensamt ansvar för att verka för att den nationella riktningen för öppen tillgång följs och uppnås. Det är också angeläget att på ett samlat sätt följa upp och mäta det nationella arbetet för ett öppet vetenskapssystem samt att forskningsfinansiärers och lärosätens principer för öppen tillgång till publikationer och forskningsdata harmoniseras, så långt det är möjligt. Lärosäten och forskningsfinansiärer har även ett ansvar för att utforma tydliga incitament som främjar öppen vetenskap.

Den digitala utvecklingen har på ett genomgripande sätt förändrat förutsättningarna för hur utbildning och forskning bedrivs, forskningsresultat kommuniceras och hur samverkan sker med det omgivande samhället. Behoven av olika typer av digital infrastruktur och digital kompetens ökar mycket snabbt, något som både är en förutsättning för och en konsekvens av omställningen till öppen vetenskap, utvecklingen av artificiell intelligens (AI) och nyttjandet av maskininlärning inom ett växande antal forskningsområden.

7.5 Politikens inriktning

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings-och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt. Utgångspunkten för satsningarna som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 är därför att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet. Att investera i forskning och innovation skapar jobb och hållbar tillväxt. Det krävs för att bygga kompetens, välfärd och konkurrenskraft med en utgångspunkt i klimatomställningen och återstarta ekonomin efter covid-19-pandemin. Vidare är högre utbildning och forskning i hela landet avgörande för Sveriges kompetensförsörjning av bl.a. lärare, sjuksköterskor och ingenjörer.

Den internationella konkurrensen inom forskning och utveckling hårdnar, eftersom flera länder gör stora satsningar, samtidigt som covid-19-pandemin riskerar att göra det svårare för privata aktörer att investera i forskning. Det finns även tecken på att kvaliteten i svensk forskning inte utvecklats lika positivt som forskningen i länder såsom Danmark och Nederländerna. Sverige behöver därför fortsatta satsningar på utbildning, forskning och innovation för att utveckla vårt samhälle och näringsliv och skapa fler jobb i hela landet.

I enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 föreslår regeringen satsningar på forskning och innovation med totalt ca 3,2 miljarder kronor för 2022. Åren 2023 och 2024 beräknas satsningarna till knappt 3,3 miljarder kronor respektive 3,7 miljarder kronor, vilket är en nivåökning av de statliga forskningsanslagen med ca 10 procent. Forskningssatsningarna beskrivs nedan, se

även utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Allmän miljö- och naturvård, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt 24 Näringsliv. Se tabell 7.2 nedan för hur satsningarna i forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 fördelas per myndighet och område.

Tabell 7.2 Föreslagna och beräknade anslagsökningar för de statliga anslagen för forskning i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020

Miljoner kronor

Område	2021	2022	2023	2024
Universitet och högskolor	**1 270**	**913**	**943**	**953**
Varav				
Forskningsanslag	720	870	890	900
Tillfälliga forskningsanslag	500			
Laborativt stöd vid framtida pandemier	40	30	30	30
Praktiknära forskning	10	10	20	20
Samordning av internationalisering	0	3	3	3
Vetenskapsrådet	**1 110**	**1 174**	**1 270**	**1 505**
Varav				
Forskningskompetens inom primärvården	35	35	60	60
Precisionsmedicin	30	30	45	45
Hälsodata	10	10	10	10
NFP Virus och pandemier	100	100	100	100
NFP Digitaliseringens konsekvenser	0	10	40	40
Cyber- och informationssäkerhet	5	15	35	35
Forskarskolor lärarutbildning	35	40	50	50
Forskarskolor vårdutbildning	0	55	65	65
Forskarskolor hum/sam	0	30	30	30
Bildningslyft – Humaniora	20	20	20	20
NFP Brottslighet	10	24	45	45
NFP Segregation	10	10	10	10
Säkra samhällen	25	30	55	55
Forskningsinfrastruktur	400	450	450	450
ESS	340	225	120	120
Fri forskning	40	40	80	215
Konstnärlig forskning	10	10	15	15
Excellenscentrum	40	40	40	140
Vinnova[1]	**545**	**492**	**409**	**614**
Varav				
Samverkansprogram – alla	37	29	18	18
Digitalisering	76	70	65	65
Life Science	170	136	90	90
Kompetensförsörjning	19	18	14	14
Strategiska innovationsprogram 2.0	40	38	37	37
Test- och demonstrationsmiljöer	113	112	111	111
Sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering	38	38	23	23
Europeiska partnerskapsprogram	24	23	23	23
Forskningsinfrastruktur för industrin	28	28	28	28
Datadriven ekonomi och AI	0	0	0	205

Formas[2]	**257**	**325**	**360**	**360**
Varav				
NFP Klimat	100	100	100	100
NFP Hav och vatten	10	60	70	70
Hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin	30	40	40	40
NFP Hållbart samhällsbyggande, klimat och socialt bostadsbyggande	30	30	30	30
NFP Hållbart samhällsbyggande, landsbygd och regional utveckling	12	10	10	10
NFP Livsmedel	75	85	110	110
Forte[3]	**105**	**130**	**180**	**180**
Varav				
NFP Psykisk hälsa	0	35	60	60
Prevention och folkhälsa	15	15	30	30
Fri forskning	40	30	20	20
NFP Arbetslivsforskning	20	20	40	40
Äldreforskning	30	30	30	30
RISE AB[4]	**95**	**88**	**75**	**75**
Varav				
Digitalisering	20	19	15	15
Klimat	7	6	5	5
Samhällets omställning	68	63	55	55
Rymdstyrelsen	**10**	**20**	**30**	**30**
Finansmarknadsforskning, anslag 1:16[5]	**10**	**20**	**30**	**30**
Totalt	**3 402**	**3 162**	**3 297**	**3 747**

[1]Myndighet inom utg.omr. 24 Näringsliv.

[2]Myndighet inom utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

[3]Myndighet inom utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

[4]Statligt bolag inom utg.omr. 24 Näringsliv.

[5]Anslag inom utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Satsningar för att möta samhällsutmaningar

Sverige och världen står inför stora samhällsutmaningar som kräver ny kunskap. Pandemin har visat vikten av forskning för att möta sådana samhällsutmaningar. Regeringen anser därför att det är mycket angeläget att fortsätta med strategiska forsknings- och innovationssatsningar som kopplar till nationella och globala samhällsutmaningar. Agenda 2030 och Parisavtalet utgör viktiga referenspunkter för regeringens prioriteringar. De fem samhällsutmaningar som prioriteras är därför klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Samhällsutmaningen klimat och miljö redovisas inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 5 och inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.6.

Hälsa och välfärd

Covid-19-pandemin har ställt Sverige och världen inför en enorm hälsoutmaning. Forskningsinsatser är en förutsättning för att Sverige och övriga världen ska kunna hantera den pågående krisen, men de förbereder oss också för kommande pandemier. Regeringen bygger vidare på den forskningssatsning för att möta covid-19-pandemin och kommande pandemier som påbörjades våren 2020 genom att inrätta ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier i enlighet med vad som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Svensk hälso- och sjukvård genomgår också strukturella förändringar där en utveckling mot en mer nära

vård, dvs. med fokus på primärvården, är en del av arbetet. Regeringen avser därför att fortsätta bygga upp forskningskompetens inom primärvården. En utveckling sker även mot en mer individbaserad vård genom s.k. precisionsmedicin. Forskning som bidrar till denna omställning och till ökad kvalitet i hälso- och sjukvården ska fortsätta att stärkas. Vidare är bättre nyttjande av hälsodata för forskning och innovation en grundförutsättning för att medicinsk forskning och life science ska fortsätta att utvecklas och för att Sverige ska vara internationellt konkurrenskraftigt inom dessa områden framöver.

Digitalisering

Dagens samhällsutveckling drivs och formas till stor del av digitaliseringen. Digital teknik och kompetens är av mycket stor betydelse för svensk innovationsförmåga och näringslivets förmåga att konkurrera globalt och ger möjligheter att aktivt påskynda omställningen mot hållbar utveckling. Exempelvis kommer utvecklingen av AI att skapa stora möjligheter, men samtidigt kan det uppstå risker beroende på hur tekniken utvecklas och utnyttjas. Regeringen avser därför att öka satsningen på informations- och cybersäkerhet samt inrätta ett nytt nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Forskningens digitalisering och omställningen till ett öppet vetenskapssystem leder till behov av såväl utvecklade digitala förmågor som nya stödfunktioner för säker och hållbar datahantering. Under covid-19-pandemin har digitala verktyg och processer använts inom utbildning och forskning i en större utsträckning än tidigare. Kurser och examinationer har genomförts digitalt och forskningsresultat har spridits och tillgängliggjorts öppet. Det är viktigt att bygga vidare på de erfarenheter som detta har lett till i den fortsatta digitaliseringen inom utbildning och forskning.

Kompetensförsörjning och arbetsliv

För att bibehålla en välfärd av hög kvalitet som är tillgänglig för alla behövs välutbildad personal. I dag råder stor brist på utbildad personal på alla utbildningsnivåer inom flera områden. Utbildningssystemet som helhet har en viktig roll för att möta utmaningarna med kompetensförsörjningen. För att det ska vara möjligt att genomföra utbildning med hög kvalitet krävs fler disputerade lärare på högskoleutbildningarna. Regeringen avser att fortsätta den nuvarande satsningen på forskarskolor för lärare i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 och föreslår även nya satsningar till forskarskolor kopplade till sjuksköterskeutbildningarna samt inom humaniora och samhällsvetenskap.

Ett demokratiskt och starkt samhälle

Det finns anledning att stärka den forskningsbaserade kunskapen om den samhällsutveckling som försvagar demokratin och minskar människors säkerhet, lokalt som globalt. Både i Sverige och omvärlden råder problem och förändrade mönster när det gäller brottslighet och otrygghet. Vid skjutningar och sprängningar utgör allt yngre personer, framför allt pojkar och män, både förövare och offer. Ytterligare hot är terrorism och våldsbejakande extremism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Även mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer fortsätter att utgöra ett allvarligt samhällsproblem. Dödligt våld mot en partner eller en före detta partner utgör en betydande del av det dödliga våldet. Andra exempel på hot mot vår säkerhet kan vara cyberattacker, yttre påverkanskampanjer och informationskrigföring. Desinformation, propaganda och hat på nätet sprids i dag snabbare och lättare än någonsin. För att stärka samhällets förmåga att möta och hantera ovanstående utmaningar kommer regeringen att fortsätta att satsa på de inrättade nationella forskningsprogrammen inom områdena brottslighet och forskning om säkra

samhällen i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Den socioekonomiska segregationen är en stor samhällsutmaning som riskerar att påverka sammanhållningen i samhället och skapa motsättningar mellan människor och grupper. Kunskap om hur den socioekonomiska segregationen ser ut och vad den beror på är avgörande för att minska och motverka segregation, vilket det inrättade nationella forskningsprogrammet om segregation bedöms kunna bidra till.

Vetenskapsrådet har tidigare fått regeringens uppdrag att kartlägga svensk forskning om Förintelsen och antisemitism (U2021/02276). Inom ramen för uppdraget ingår att lämna rekommendationer till regeringen rörande fortsatta insatser med det långsiktiga syftet att stärka forskningsfältet i Sverige. Med utgångspunkt i Vetenskapsrådets rekommendationer föreslår regeringen forskningsmedel som Vetenskapsrådet ska fördela ut. Satsningen är en del av Sveriges åtaganden som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021, se vidare utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 10.5.3.

Den fria forskningen ska värnas och stärkas

Det fria kunskapssökandet är en hörnsten i ett demokratiskt samhälle, i synnerhet i en tid då falska eller förvrängda påståenden riskerar att få stor spridning. Tillgång till faktabaserad kunskap och information behövs för att stärka människors motståndskraft i påfrestande tider och för att långsiktigt värna de mänskliga rättigheterna på ett jämställt, säkert och hållbart sätt. Resultat från fri forskning av hög kvalitet, där forskare själva formulerat sina forskningsområden och frågeställningar, lägger grunden för den kunskap som samhällsutvecklingen vilar på. Det hjälper oss att förstå och påverka världen och tar samhället framåt. Regeringen kommer därför att fortsätta att avsätta medel för fri forskning till Vetenskapsrådet, konstnärlig forskning samt excellenscentrum i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Sverige är en mycket kompetent rymdnation i hård konkurrens. Rymdforskningen bidrar med viktig kunskap inom ett flertal samhälls- och forskningsområden, som t.ex. klimat- och miljöforskning samt digitalisering. Rymdforskningen och rymdverksamheten är även viktigt ur ett utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiskt perspektiv. Sverige har sedan en lång tid en etablerad position, men tappar nu i konkurrenskraft som leverantör av spetsteknologi till den europeiska rymdsektorn. Det beror bl.a. på att det svenska bidraget till ESA har minskat i relation till andra länder. En ökad finansiering till ESA ger bättre förutsättningar för svenskt deltagande i internationella forskningsprojekt. Detta leder i sin tur till att svenska forskare och företag kan behålla sina positioner inom internationell rymdforskning. En satsning på rymdforskning påverkar stora delar av samhället och leder till nya innovationer och fler arbetstillfällen samt stärker klimat- och miljöforskningen i Sverige. Det är därför av största vikt att Sverige redan vid ministerrådsmötet 2022 kan öka deltagandet i ESA:s program för att återetablera Sveriges position inom rymdforskningsområdet.

Forskningsinfrastrukturer för nya genombrott och innovationer

God tillgång till forskningsinfrastruktur är nödvändig för de flesta forskningsområden för att kunna bedriva framgångsrik forskning. I enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 tillförs ytterligare medel för forskningsinfrastruktur för att öka kvaliteten på svensk forskning, främja innovation och bidra till ökad internationalisering. Forskningsinfrastruktur är också en

grundförutsättning för forskningsgenombrott som behövs för att möjliggöra klimatomställningen samt stärka välfärden och samtidigt skapa nya jobb.

Sverige står värd för två världsunika forskningsinfrastrukturer som kan användas för att studera de allra minsta strukturerna i olika typer av material med hjälp av neutroner (European Spallation Source ERIC, ESS) och röntgenljus (MAX IV). Anläggningarna ger förutsättningar för svenska forskare att aktivt medverka till vetenskapliga genombrott. Regeringens målsättning är att ESS och MAX IV ska bli ett ledande forsknings- och innovationscentrum för material- och livsvetenskaperna. För att uppnå detta och förhindra ytterligare förseningar och kostnader med anledning av pandemin krävs ytterligare satsningar för att Sverige som ansvarigt värdland för ESS ska kunna leverera vad som har utlovats.

Högskolors och universitets centrala roll i samhällsbygget

För att Sverige inte ska tappa forskningsbaserad innovation och för att landets lärosäten ska kunna tillvarata kompetens prioriterar regeringen de s.k. basanslagen till universitet och högskolor. Basanslagen syftar till att lärosätena långsiktigt och i högre utsträckning ska kunna göra strategiska forskningsprioriteringar och ta ansvar för bl.a. utbildningarnas forskningsanknytning, tydligare profilering, ökad samverkan, forskarutbildning, trygga villkor, forskares karriärvägar, jämställdhet, forskningsinfrastruktur samt framgångsrikt kunna delta i och medfinansiera större EU-program, se även avsnitt 6.5.6.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

2020	Utfall	6 091 516	Anslagssparande	-11 491
2021	Anslag	7 145 846[1]	Utgiftsprognos	7 118 472
2022	**Förslag**	**7 028 846**		
2023	Beräknat	7 024 846		
2024	**Beräknat**	**7 259 846**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source ESS, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**6 995 846**	**6 995 846**	**6 995 846**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	33 000	29 000	264 000
varav BP22	*-31 000*	*-131 000*	*-131 000*
– Polara forskningsexpeditioner	*-17 000*	*-17 000*	*-17 000*
– Nationell samordning av ESS	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Utveckling av antalet avdelningar vid EPM	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Rymdforskning	*-112 000*	*-112 000*	*-112 000*
– Forskning om Förintelsen och antisemitism	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Tillskott ESS	*100 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 028 846**	**7 024 846**	**7 259 846**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 12 000 000 kronor t.o.m. 2026 för att finansiera forskning om Förintelsen och antisemitism. Vidare föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 000 000 kronor för att finansiera en tillfällig ökning 2022 av bidraget till ESS. Satsningen finansieras delvis genom att anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* minskas med 25 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 17 000 000 kronor för att finansiera användning av isbrytaren Oden för polarforskningsexpeditioner under anslag 3:8 *Polarforskningssekretariatet*. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 14 000 000 kronor för att finansiera samordning av ESS med 5 000 000 kronor under anslag 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* och för utveckling av antalet avdelningar vid Etikprövningsmyndigheten med 7 000 000 kronor under anslag 3:11 *Etikprövningsmyndigheten*. Vidare föreslår regeringen att anslaget minskas med 112 000 000 kronor för att finansiera en satsning på rymdforskning med 100 000 000 kronor till anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhe*t och 5 000 000 kronor till anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* och 5 000 000 kronor till anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik*. Sammantaget minskas anslaget med 143 000 000 kronor för att finansiera ökningar på totalt 139 000 000 kronor under andra anslag. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag inte pris- och löneomräknas, vilket är fallet med anslagen 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning,* 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning,* 3:6 *Institutet för rymdfysik* och 3:11 *Etikprövningsmyndigheten*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 föreslår regeringen att anslaget ökas med 64 000 000 kronor. I detta belopp ingår satsningar på 20 000 000 kronor för att möta samhällsutmaningen digitalisering, 60 000 000 kronor för samhällsutmaningen kompetensförsörjning och arbetsliv, 19 000 000 kronor för samhällsutmaningen demokratiskt och starkt samhälle och 30 000 000 kronor till fri forskning. Samtidigt minskas satsningen till forskningsinfrastrukturer med 65 000 000 kronor. Vidare beräknar regeringen att anslaget ökas med 96 000 000 kronor 2023 och med 235 000 000 kronor 2024 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 7 028 846 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 7 024 846 000 kronor respektive 7 259 846 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 500 000 000 kronor 2023–2032.

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom rådet åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen. Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av ESS. Sveriges kostnad för konstruktionen har tidigare beräknats till 6,8 miljarder kronor i 2013 års priser och utifrån förutsättningen att arbetet med konstruktionen ska vara klart 2025. Under 2019 påbörjade ESS den s.k. initiala driften, vilket innebär att anläggningen kommer att testas för driftsättning. Kostnaden för den initiala driften beräknades tidigare till ca 1,9 miljarder kronor i 2013 års priser. Hittills har Sverige betalat sammanlagt 6,4 miljarder kronor för konstruktion och initial drift. Till följd av pandemin kommer dock färdigställandet av anläggningen att försenas och därmed ökar även kostnaderna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 500 000 000 kronor 2023–2032.

Tabell 7.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2032
Ingående åtaganden	18 174 693	16 216 930	25 199 991			
Nya åtaganden	3 786 653	14 644 971	6 200 009			
Infriade åtaganden	-5 744 416	-5 661 910	-6 900 000	-6 900 000	-5 000 000	-12 600 000
Utestående åtaganden	16 216 930	25 199 991	24 500 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**19 100 000**	**25 200 000**	**24 500 000**			

Bemyndigande om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 900 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Skälen för regeringens förslag: Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014. Enligt vad som presenterades i tidigare forskningspropositioner (prop. 2008/09:50 och prop. 2012/13:30) anvisades Vetenskapsrådet 150 miljoner kronor per år fr.o.m. 2010 och ytterligare 200 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 för att finansiera ESS. Vidare överfördes 70 miljoner kronor fr.o.m. 2015 och ytterligare 60 miljoner kronor fr.o.m. 2017 till Vetenskapsrådets forskningsanslag för finansieringen av ESS. I enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 anvisades tillfälliga medel 2021 om 340 miljoner kronor till ESS.

Hittills har Sverige betalat ca 6,4 miljarder kronor för konstruktion och initial drift, varav ca 5 miljarder kronor från Vetenskapsrådets forskningsanslag, ca 600 miljoner kronor från Lunds universitets forskningsanslag samt 800 miljoner kronor från Skåne läns landsting (Region Skåne). Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 900 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Bemyndigande om medlemsavgift i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen för 2019 bemyndigades regeringen att under 2019 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem, High Performance Computing (Euro-HPC) med en medlemsavgift på högst 25 000 000 kronor (prop. 2018/19:1 utg.omr. 16, bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104). Högpresterande datorer behövs för att klara stora vetenskapliga och samhälleliga utmaningar som kräver stor beräkningskapacitet, såsom tidig upptäckt och behandling av sjukdomar och prognoser om klimatutvecklingen. Dessutom behövs dessa datorer för viktiga tillämpningar inom artificiell intelligens samt för nationell säkerhet och försvar. Eftersom Sverige nu har blivit medlem i Euro-HPC behövs ett bemyndigande för att betala medlemsavgiften för 2022 på högst 25 000 000 kronor.

7.6.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	388 584	Anslagssparande	-8 523
2021	Anslag	420 061[1]	Utgiftsprognos	411 444
2022	**Förslag**	**420 061**		
2023	Beräknat	420 061		
2024	**Beräknat**	**420 061**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**420 061**	**420 061**	**420 061**

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**420 061**	**420 061**	**420 061**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 420 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 420 061 000 kronor för respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 150 000 000 kronor 2023–2032.

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 150 000 000 kronor 2023–2032.

Tabell 7.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2032
Ingående åtaganden	1 893 036	1 840 513	2 150 000			
Nya åtaganden	325 965	685 967	376 480			
Infriade åtaganden	-378 488	-376 480	-376 480	-376 480	-376 480	-1 397 040
Utestående åtaganden	1 840 513	2 150 000	2 150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 150 000**	**2 150 000**	**2 150 000**			

7.6.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 7.9 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

2020	Utfall	169 725	Anslagssparande	-12 724
2021	Anslag	184 119[1]	Utgiftsprognos	175 372
2022	**Förslag**	**197 453**		
2023	Beräknat	199 628[2]		
2024	**Beräknat**	**201 638[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 197 453 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 197 453 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**183 119**	**183 119**	**183 119**
Pris- och löneomräkning[2]	7 334	9 432	11 371
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 000	7 077	7 148
varav BP22[3]	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Nationell samordning av ESS	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Genomförande av Sveriges återhämtningsplan	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**197 453**	**199 628**	**201 638**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 000 000 kronor för att finansiera samordning av ESS. Satsningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 6 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*. Regeringen avser att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att vidta åtgärder för att kunna genomföra den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser forskning inom digitalisering. Anslaget bör därför ökas med 2 000 000 kronor t.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 197 453 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 199 628 000 kronor respektive 201 638 000 kronor.

7.6.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 7.11 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	1 094 403	Anslagssparande	-48 452
2021	Anslag	1 117 356[1]	Utgiftsprognos	1 115 132
2022	**Förslag**	**1 227 356**		
2023	Beräknat	1 237 356		
2024	**Beräknat**	**1 237 356**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet samt utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange och till

utgifter för ersättning till vissa samebyar samt till Samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 117 356**	**1 117 356**	**1 117 356**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	110 000	120 000	120 000
varav BP22	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Rymdforskning	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 227 356**	**1 237 356**	**1 237 356**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 100 000 000 kronor för att finansiera en ökning till rymd- och klimatforskning samt för att kunna höja det svenska bidraget till den europeiska rymdorganisationen (ESA), som har minskat i relation till andra länder. Satsningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor för forskning som bygger på dataexploatering för att möta klimatförändringarna. För 2023 beräknar regeringen att anslaget ökas med ytterligare 10 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 1 227 356 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 237 356 000 kronor respektive 1 237 356 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 200 000 000 kronor 2023–2034.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras från anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 200 000 000 kronor 2023–2034.

Tabell 7.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2034
Ingående åtaganden	3 926 291	3 217 195	2 462 445			
Nya åtaganden	452 054	340 000	2 762 555			

Infriade åtaganden	-1 161 150	-1 094 750	-1 025 000	-1 035 000	-1 035 000	-2 130 000
Utestående åtaganden	3 217 195	2 462 445	4 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 500 000**	**2 600 000**	**4 200 000**			

7.6.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 7.14 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2020	Utfall	39 817	Anslagssparande	1 150
2021	Anslag	40 796[1]	Utgiftsprognos	40 898
2022	**Förslag**	**46 152**		
2023	Beräknat	46 673[2]		
2024	**Beräknat**	**47 148[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 152 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 46 152 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**40 796**	**40 796**	**40 796**
Pris- och löneomräkning[2]	356	821	1 244
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	5 056	5 108
varav BP22[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Rymdforskning	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 152**	**46 673**	**47 148**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 000 000 kronor för att finansiera ökade kostnader till följd av utökade åtagande för myndigheten. Satsningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 6 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*.

Regeringen föreslår att 46 152 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 46 673 000 kronor respektive 47 148 000 kronor.

7.6.6 3:6 Institutet för rymdfysik

Tabell 7.16 Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

2020	Utfall	56 929	Anslagssparande	-46
2021	Anslag	57 273[1]	Utgiftsprognos	56 908
2022	**Förslag**	**62 845**		
2023	Beräknat	63 470[2]		
2024	**Beräknat**	**64 090[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 62 845 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 62 844 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**57 273**	**57 273**	**57 273**
Pris- och löneomräkning[2]	572	1 147	1 718
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	5 050	5 099
varav BP22[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Rymdforskning	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 845**	**63 470**	**64 090**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 000 000 kronor för att finansiera en satsning på rymdforskning. Satsningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 6 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*.

Regeringen föreslår att 62 845 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 63 470 000 kronor respektive 64 090 000 kronor.

7.6.7 3:7 Kungl. biblioteket

Tabell 7.18 Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

2020	Utfall	393 671	Anslagssparande	19 716
2021	Anslag	419 797[1]	Utgiftsprognos	425 542

2022	**Förslag**	**422 655**
2023	Beräknat	427 714[2]
2024	**Beräknat**	**432 149[3]**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 422 656 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 422 654 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**419 797**	**419 797**	**419 797**
Pris- och löneomräkning[2]	2 858	7 917	12 352
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**422 655**	**427 714**	**432 149**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 422 655 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Kungl. biblioteket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 427 714 000 kronor respektive 432 149 000 kronor.

7.6.8 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tabell 7.20 Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

2020	Utfall	37 545	Anslagssparande	38 318
2021	Anslag	49 663[1]	Utgiftsprognos	71 879
2022	**Förslag**	**66 363**		
2023	Beräknat	67 171[2]		
2024	**Beräknat**	**67 873[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 66 363 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 66 364 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för att organisera och genomföra forskningsexpeditioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**49 663**	**49 663**	**49 663**
Pris- och löneomräkning[2]	-300	301	823
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 000	17 207	17 387
varav BP22[3]	*17 000*	*17 000*	*17 000*
– Polara forskningsexpeditioner	*17 000*	*17 000*	*17 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**66 363**	**67 171**	**67 873**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 17 000 000 kronor t.o.m. 2024 för att finansiera användning av isbrytaren Oden för polarforskningsexpeditioner. Ökningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 66 363 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 67 171 000 kronor respektive 67 873 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.22 Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	638	1 270	3 762
Prognos 2021	50 000	50 000	3 762
Budget 2022	**155 000**	**156 000**	**2 762**

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforskningsexpeditioner.

7.6.9 3:9 Sunet

Tabell 7.23 Anslagsutveckling 3:9 Sunet

Tusental kronor

2020	Utfall	59 206	Anslagssparande	-186
2021	Anslag	49 183[1]	Utgiftsprognos	48 577
2022	**Förslag**	**49 183**		
2023	Beräknat	49 183		

2024	**Beräknat**	**49 183**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, statliga kulturarvsinstitutioner och Kungl. biblioteket samt för de specifika kostnader Sunet har för anslutning till internationella forskningsnät.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:9 Sunet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**49 183**	**49 183**	**49 183**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 183**	**49 183**	**49 183**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 49 183 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *Sunet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor för respektive år.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.25 Uppdragsverksamhet Sunet

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	190 466	191 833	-1 367
Prognos 2021	224 600	222 500	733
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2022	**225 700**	**224 100**	**2 333**
(varav tjänsteexport)	**0**	**0**	**0**

Avgifterna ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget.

7.6.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tabell 7.26 Anslagsutveckling 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

2020	Utfall	5 479	Anslagssparande	12
2021	Anslag	5 381[1]	Utgiftsprognos	5 347
2022	**Förslag**	**5 409**		
2023	Beräknat	5 491[2]		
2024	**Beräknat**	**5 553[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 5 409 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 5 409 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Överklagandenämnden för etikprövning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 381**	**5 381**	**5 381**
Pris- och löneomräkning[2]	28	110	172
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 409**	**5 491**	**5 553**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 5 409 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Överklagandenämnden för etikprövning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 5 491 000 kronor respektive 5 553 000 kronor.

7.6.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tabell 7.28 Anslagsutveckling 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	38 977	Anslagssparande	5 033
2021	Anslag	43 788[1]	Utgiftsprognos	44 481
2022	**Förslag**	**51 207**		
2023	Beräknat	51 734[2]		
2024	**Beräknat**	**52 245[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 51 207 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 51 207 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Etikprövningsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.29 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**43 788**	**43 788**	**43 788**
Pris- och löneomräkning[2]	419	874	1 315

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 000	7 072	7 142
varav BP22[3]	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Utveckling av antalet avdelningar vid EPM	*7 000*	*7 000*	*7 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**51 207**	**51 734**	**52 245**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneområkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneområkning. Pris- och löneområkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneområkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 7 000 000 kronor för att finansiera utveckling av antalet avdelningar vid myndigheten. Satsningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 8 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneområknas, vilket inte är fallet med anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*.

Regeringen föreslår att 51 207 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Etikprövnings-myndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 51 734 000 kronor respektive 52 245 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.30 Avgiftsfinansierad verksamhet, Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

Offentlig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	30 987	0	-38 977	-7 990
Prognos 2021	31 000	0	-44 865	-21 855
Budget 2021	**31 000**	**0**	**-51 822**	**-41 029**

Avgifterna levereras in på inkomsttitel 2559 Avgifter för etikprövning.

7.6.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tabell 7.31 Anslagsutveckling 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	3 652	Anslagssparande	4 548
2021	Anslag	8 309[1]	Utgiftsprognos	8 482
2022	**Förslag**	**8 350**		
2023	Beräknat	8 480[2]		
2024	**Beräknat**	**8 576[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 350 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 350 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 309**	**8 309**	**8 309**
Pris- och löneomräkning[2]	41	171	267
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 350**	**8 480**	**8 576**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 8 350 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning*. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 480 000 kronor respektive 8 576 000 kronor.

7.6.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 7.33 Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

2020	Utfall	88 626	Anslagssparande	369
2021	Anslag	88 995[1]	Utgiftsprognos	88 233
2022	**Förslag**	**88 995**		
2023	Beräknat	88 995		
2024	**Beräknat**	**88 995**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**88 995**	**88 995**	**88 995**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**88 995**	**88 995**	**88 995**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 88 995 000 kronor anvisas under anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 88 995 000 kronor för respektive år.

7.6.14 3:14 Gentekniknämnden

Tabell 7.35 Anslagsutveckling 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	4 706	Anslagssparande	1 059
2021	Anslag	4 771[1]	Utgiftsprognos	4 660
2022	**Förslag**	**4 810**[2]		
2023	Beräknat	4 865[3]		
2024	**Beräknat**	**4 914**[4]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Till och med budgetåret 2021 redovisades anslaget 1:9 *Gentekniknämnden* inom utg.omr. 4 Rättsväsendet.

[3] Motsvarar 4 810 tkr i 2022 års prisnivå.

[4] Motsvarar 4 810 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Gentekniknämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.36 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 771**	**4 771**	**4 771**
Pris- och löneomräkning[2]	39	94	143
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 810**	**4 865**	**4 914**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 4 810 000 kronor anvisas under anslaget 3:14 *Gentekniknämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 865 000 kronor respektive 4 914 000 kronor.

8 Anslag för gemensamma ändamål

8.1 Anslag för gemensamma ändamål

8.1.1 4:1 Internationella program

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor

2020	Utfall	82 357	Anslagssparande	-768
2021	Anslag	81 589[1]	Utgiftsprognos	80 821
2022	**Förslag**	**81 589**		
2023	Beräknat	81 589		
2024	Beräknat	81 589		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet. Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**81 589**	**81 589**	**81 589**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 589**	**81 589**	**81 589**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 168 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Universitets- och högskolerådet kommer under 2022 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under

2022 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag om högst 168 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 8.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	90 414	90 412	168 000			
Nya åtaganden	60 274	144 588	60 000			
Infriade åtaganden	-60 276	-67 000	-60 000	-60 000	-60 000	-48 000
Utestående åtaganden	90 412	168 000	168 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**168 000**	**168 000**	**168 000**			

8.1.2 4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

2020	Utfall	30 868	Anslagssparande	18
2021	Anslag	30 886[1]	Utgiftsprognos	30 886
2022	**Förslag**	**32 186**		
2023	Beräknat	32 186		
2024	Beräknat	32 186		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unescokonventioner som Sverige har ratificerat.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**30 886**	**30 886**	**30 886**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 300	1 300	1 300
varav BP22	*1 300*	*1 300*	*1 300*
– Höjd avgift Unesco	*1 300*	*1 300*	*1 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 186**	**32 186**	**32 186**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Till följd av ökade avgifter till Unesco beräknas anslaget ökas med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 32 186 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 32 186 000 kronor respektive 32 186 000 kronor.

8.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tabell 8.6 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

2020	Utfall	9 855	Anslagssparande	1 015
2021	Anslag	10 787[1]	Utgiftsprognos	11 106
2022	**Förslag**	**10 980**		
2023	Beräknat	11 103[2]		
2024	Beräknat	11 216[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 10 979 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 10 980 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Unescorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 787**	**10 787**	**10 787**
Pris- och löneomräkning[2]	93	215	327
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100	101	102
varav BP22[3]	*100*	*100*	*100*
– Ökade hyreskostnader för Unescorådet	*100*	*100*	*100*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 980**	**11 103**	**11 216**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Till följd av ökade hyreskostnader beräknas anslaget ökas med 100 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 10 980 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Unescorådet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 103 000 kronor respektive 11 216 000 kronor.

8.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 8.8 Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	34 526	Anslagssparande	617
2021	Anslag	52 143[1]	Utgiftsprognos	51 697
2022	**Förslag**	**58 043**		
2023	Beräknat	30 743		
2024	Beräknat	16 173		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**52 143**	**52 143**	**52 143**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 900	-21 400	-35 970
varav BP22	*18 100*	*14 400*	*1 830*
– PIAAC förskjutna och ändrade kostnader	*8 100*	*12 800*	*1 830*
– Genomförande av AES och CVTS	*10 000*	*1 600*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**58 043**	**30 743**	**16 173**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Till följd av pandemin beräknas en ny kostnadsbild för genomförande av Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) fr.o.m. 2022. Till följd av genomförande av de internationella studierna Adult Education Survey (AES) och Continuing Vocational Training Survey (CVTS) beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor för 2022 samt 1 600 000 kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 58 043 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 30 743 000 kronor respektive 16 173 000 kronor.

Utgiftsområde 17

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 6

2 Lagförslag ... 9
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ... 9

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ... 10
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 10
3.2 Utgiftsutveckling ... 10
3.3 Skatteutgifter ... 12
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 13
3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet ... 17
3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet ... 17
3.7 Sammanfattning av reformer och finansiering inom kulturområdet ... 18
3.8 Kulturbudgetens utveckling ... 19
3.9 Anslagsutveckling för medieområdet och medelstilldelning till radio och tv i allmänhetens tjänst ... 19

4 Kulturområdesövergripande verksamhet ... 21
4.1 Mål för området ... 21
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 21
4.3 Resultatredovisning ... 21
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 32
4.5 Politikens inriktning ... 33
4.6 Budgetförslag ... 35
4.6.1 1:1 Statens kulturråd ... 35
4.6.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete ... 36
4.6.3 1:3 Skapande skola ... 37
4.6.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ... 38
4.6.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler ... 39
4.6.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet ... 40
4.6.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys ... 42

5 Teater, dans och musik ... 45
5.1 Mål för området ... 45
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 45
5.3 Resultatredovisning ... 45
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 49
5.5 Politikens inriktning ... 50
5.6 Budgetförslag ... 51
5.6.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner ... 51
5.6.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål ... 53
5.6.3 2:3 Statens musikverk ... 54

6 Litteraturen, läsandet och språket ... 57
6.1 Mål för området ... 57
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 57
6.3 Resultatredovisning ... 57
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 61
6.5 Politikens inriktning ... 62

6.6 Budgetförslag ... 62
6.6.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter ... 62
6.6.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier ... 63
6.6.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen ... 64

7 Bildkonst, arkitektur, form och design ... 67
7.1 Mål för området ... 67
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 67
7.3 Resultatredovisning ... 67
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 69
7.5 Politikens inriktning ... 70
7.6 Budgetförslag ... 70
7.6.1 4:1 Statens konstråd ... 70
7.6.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön ... 71
7.6.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor ... 72
7.6.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet ... 73

8 Konstnärernas villkor ... 75
8.1 Mål för området ... 75
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 75
8.3 Resultatredovisning ... 75
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 78
8.5 Politikens inriktning ... 79
8.6 Budgetförslag ... 79
8.6.1 5:1 Konstnärsnämnden ... 79
8.6.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer ... 80

9 Arkiv ... 83
9.1 Mål för området ... 83
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 83
9.3 Resultatredovisning ... 83
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 85
9.5 Den årliga revisionens iakttagelser ... 85
9.6 Budgetförslag ... 86
9.6.1 6:1 Riksarkivet ... 86

10 Kulturmiljö ... 89
10.1 Mål för området ... 89
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 89
10.3 Resultatredovisning ... 89
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 94
10.5 Politikens inriktning ... 94
10.6 Budgetförslag ... 95
10.6.1 7:1 Riksantikvarieämbetet ... 95
10.6.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård ... 96
10.6.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning ... 97
10.6.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer ... 98

11 Museer och utställningar ... 99
11.1 Mål för området ... 99
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 99
11.3 Resultatredovisning ... 99
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 101
11.5 Politikens inriktning ... 102
11.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 103
11.7 Budgetförslag ... 104
11.7.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter ... 104

11.7.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser 107
11.7.3 8:3 Bidrag till vissa museer 108
11.7.4 8:4 Forum för levande historia 110
11.7.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål 111

12 Trossamfund 113
12.1 Mål för området 113
12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 113
12.3 Resultatredovisning 113
12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 115
12.5 Politikens inriktning 115
12.6 Budgetförslag 116
12.6.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund 116
12.6.2 9:2 Stöd till trossamfund 117

13 Film 119
13.1 Mål för området 119
13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 119
13.3 Resultatredovisning 119
13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 123
13.5 Politikens inriktning 124
13.6 Budgetförslag 125
13.6.1 10:1 Filmstöd 125

14 Medier 127
14.1 Mål för området 127
14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 127
14.3 Resultatredovisning 127
14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 135
14.5 Politikens inriktning 136
14.6 Budgetförslag 137
14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland 137
14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen 138
14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet 139
14.6.4 11:4 Statens medieråd 139
14.6.5 11:5 Stöd till taltidningar 140
14.6.6 Public service 141

15 Ungdomspolitik 143
15.1 Mål för området 143
15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 143
15.3 Resultatredovisning 143
15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 152
15.5 Politikens inriktning 153
15.6 Budgetförslag 154
15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 154
15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet 155
15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken 157

16 Politik för det civila samhället 159
16.1 Mål för området 159
16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 159
16.3 Resultatredovisning 159
16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 164
16.5 Politikens inriktning 165

16.6 Idrottspolitiken 165
16.6.1 Mål för området 165
16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 165
16.6.3 Resultatredovisning 165
16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 168
16.6.5 Politikens inriktning 169
16.7 Friluftslivspolitiken 169
16.7.1 Mål för området 169
16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 169
16.7.3 Resultatredovisning 170
16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 172
16.7.5 Politikens inriktning 172
16.8 Budgetförslag 173
16.8.1 13:1 Stöd till idrotten 173
16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler 174
16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer 175
16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer 176
16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn 177

17 Folkbildning 179
17.1 Mål för området 179
17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 179
17.3 Resultatredovisning 179
17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 184
17.5 Politikens inriktning 186
17.6 Budgetförslag 187
17.6.1 14:1 Bidrag till folkbildningen 187
17.6.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning 188
17.6.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen 190
17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd 191

18 Spelmarknaden 193
18.1 Mål för området 193
18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 193
18.3 Resultatredovisning 193
18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 196
18.5 Politikens inriktning 197
18.6 Budgetförslag 197
18.6.1 15:1 Spelinspektionen 197

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.6.6).
2. Riksdagen godkänner medelstilldelningen för 2022 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 201 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 244 900 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 463 100 000 kronor (avsnitt 14.6.6).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens kulturråd	73 714
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	1 450 582
1:3 Skapande skola	199 964
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 681 723
1:7 Myndigheten för kulturanalys	18 436
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 122 130
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	301 614
2:3 Statens musikverk	97 355
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	205 735
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	128 474
3:3 Institutet för språk och folkminnen	72 251
4:1 Statens konstråd	11 078
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 805
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	61 069
5:1 Konstnärsnämnden	23 444
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	599 830
6:1 Riksarkivet	467 946
7:1 Riksantikvarieämbetet	286 384
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	276 042
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 451 114
8:2 Centrala museer: Stiftelser	288 714
8:3 Bidrag till vissa museer	79 718
8:4 Forum för levande historia	50 175
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	16 327

Anslag	
9:2 Stöd till trossamfund	81 919
10:1 Filmstöd	608 444
11:1 Sändningar av TV Finland	9 721
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 471
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	483
11:4 Statens medieråd	24 144
11:5 Stöd till taltidningar	47 856
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	59 053
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
13:1 Stöd till idrotten	2 366 811
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	97 785
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:5 Insatser för den ideella sektorn	23 758
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 829 783
14:2 Bidrag till tolkutbildning	60 331
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	60 000
14:4 Särskilt utbildningsstöd	202 158
15:1 Spelinspektionen	77 376
Summa anslag inom utgiftsområdet	**18 454 593**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	25 000	2023
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	11 000	2023–2024
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	30 000	2023–2024
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	183 000	2023
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	40 000	2023–2024
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	20 000	2023
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	196 000	2023–2032
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2023–2025
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	212 000	2023
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	40 000	2023–2025
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2023
14:2 Bidrag till tolkutbildning	120 000	2023–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**982 000**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 §[1]
Underlaget för public service-avgiften är den avgiftsskyldiges beskattningsbara förvärvsinkomst enligt 1 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229).	
Underlaget ska högst uppgå till *1,950* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.	Underlaget ska högst uppgå till *1,870* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Bestämmelsen i den nya lydelsen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

[1] Senaste lydelse 2020:1204.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om kulturområdesövergripande verksamhet, teater, dans och musik, litteraturen, läsandet och språket, bildkonst, arkitektur, form och design, konstnärernas villkor, arkiv, kulturmiljö, museer och utställningar, trossamfund, film, medier, ungdomspolitik, politik för det civila samhället (inklusive idrottspolitik), folkbildning och spelmarknaden. De myndigheter, verksamheter och anslag som utgiftsområdet omfattar behandlas i respektive delavsnitt. I avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet sammanfattas även vissa tvärgående perspektiv för hela kulturområdet avseende allas möjlighet att delta i kulturlivet samt kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Kulturområdesövergripande verksamhet	**4 491**	**5 403**	**5 349**	**3 479**	**2 612**	**2 429**
1:1 Statens kulturråd	57	67	65	**74**	71	72
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	2 523	3 280	3 251	**1 451**	532	327
1:3 Skapande skola	175	201	200	**200**	201	176
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45	45	40	**45**	45	45
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	10	10	9	**10**	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 667	1 782	1 767	**1 682**	1 734	1 779
1:7 Myndigheten för kulturanalys	14	17	17	**18**	19	19
Teater, dans och musik	**1 523**	**1 487**	**1 488**	**1 521**	**1 489**	**1 502**
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 195	1 137	1 137	**1 122**	1 139	1 152
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	213	228	226	**302**	252	252
2:3 Statens musikverk	116	123	125	**97**	98	98
Litteraturen, läsandet och språket	**357**	**399**	**400**	**406**	**409**	**411**
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	175	201	198	**206**	206	206
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	114	127	130	**128**	130	131
3:3 Institutet för språk och folkminnen	68	71	73	**72**	73	74
Bildkonst, arkitektur, form och design	**121**	**139**	**139**	**127**	**112**	**112**
4:1 Statens konstråd	30	11	12	**11**	11	11
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	39	68	68	**43**	43	43
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	12	14	14	**12**	12	12
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	40	46	46	**61**	46	46
Konstnärernas villkor	**497**	**903**	**901**	**623**	**549**	**549**
5:1 Konstnärsnämnden	22	23	23	**23**	24	24
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	475	881	878	**600**	525	525
Arkiv	**438**	**441**	**410**	**468**	**450**	**455**
6:1 Riksarkivet	438	441	410	**468**	450	455

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Kulturmiljö	**1 016**	**1 045**	**1 044**	**1 030**	**1 034**	**1 036**
7:1 Riksantikvarieämbetet	275	289	293	**286**	290	292
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	273	288	282	**276**	276	276
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	**460**	460	460
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8	8	8	**8**	8	8
Museer och utställningar	**2 014**	**2 010**	**1 972**	**1 870**	**1 791**	**1 797**
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 477	1 553	1 515	**1 451**	1 387	1 392
8:2 Centrala museer: Stiftelser	381	297	297	**289**	274	274
8:3 Bidrag till vissa museer	107	101	101	**80**	80	80
8:4 Forum för levande historia	50	60	59	**50**	51	51
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	**0**	0	0
Trossamfund	**118**	**120**	**119**	**98**	**98**	**99**
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	13	13	13	**16**	17	17
9:2 Stöd till trossamfund	106	107	106	**82**	82	82
Film	**553**	**949**	**949**	**608**	**553**	**553**
10:1 Filmstöd	553	949	949	**608**	553	553
Medier	**71**	**82**	**82**	**86**	**87**	**90**
11:1 Sändningar av TV Finland	10	9	9	**10**	10	10
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	**3**	4	4
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	0	0	0	**0**	0	0
11:4 Statens medieråd	24	24	24	**24**	24	25
11:5 Stöd till taltidningar	34	45	45	**48**	48	52
Ungdomspolitik	**337**	**344**	**342**	**352**	**302**	**303**
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	49	52	53	**59**	60	60
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	287	291	288	**291**	241	241
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2	2	2	**2**	2	2
Politik för det civila samhället	**3 958**	**4 309**	**4 306**	**2 556**	**2 156**	**2 156**
13:1 Stöd till idrotten	3 474	3 922	3 922	**2 367**	1 967	1 967
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	125	102	101	**52**	52	52
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	51	48	48	**98**	98	98
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	**15**	15	15
13:5 Insatser för den ideella sektorn	293	222	220	**24**	24	24
Folkbildning	**4 841**	**5 118**	**5 104**	**5 152**	**4 592**	**4 595**
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 462	4 770	4 770	**4 830**	4 338	4 338
14:2 Bidrag till tolkutbildning	46	55	43	**60**	52	55
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	140	100	100	**60**		
14:4 Särskilt utbildningsstöd	193	193	191	**202**	202	202
Tillsyn över spelmarknaden	**81**	**76**	**73**	**77**	**78**	**79**
15:1 Spelinspektionen	81	76	73	**77**	78	79
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	**20 417**	**22 826**	**22 678**	**18 455**	**16 313**	**16 165**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 791**	**17 791**	**17 791**
Pris- och löneomräkning[2]	46	151	240
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	618	-1 629	-1 865
varav BP22[3]	*2 114*	*371*	*364*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	0	0	0
Ny utgiftsram	**18 455**	**16 313**	**16 165**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	14 247
Verksamhetsutgifter[2]	4 188
Investeringar[3]	20
Summa utgiftsram	**18 455**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Bidrag till Tekniska museet	10	10
Ersättning till idrottsutövare	-[1]	-
Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år (undantag från skatteplikt) [2]	-	-
Tidningar och tidskrifter (6 %)	2 400	2 550
Böcker och broschyrer m.m. (6 %)	1 490	1 570
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar (6 %)	1 220	1 410
Förevisning av naturområden (6 %)	50	50
Kommersiell idrott (6 %)	1 920	2 420
Upphovsrätter (6 %)	460	490
Entré till djurparker (6 %)	50	50
Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år (12 %)	20	20
Omsättning i ideella föreningar (undantag från skattskyldighet)	470	500
Skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet	100	100
Totalt för utgiftsområde 17	**8 190**	**9 170**

[1] Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

[2] Ingen avdragsrätt.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen har antagit följande nationella kulturpolitiska mål (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145):

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

De nationella kulturpolitiska målen tillämpas på resultatredovisningen för följande avsnitt: Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Konstnärernas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

De statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan

Riksdagen har antagit att det övergripande målet ska vara att främja kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt, liksom möjligheterna till såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar (prop. 2017/18:164, bet. 2017/18:KrU9, rskr. 2017/18:312).

Litteratur och läsfrämjande

Riksdagen har antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117): Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Nationell språkpolitik

Riksdagen har antagit följande mål för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89):

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Bildkonst, arkitektur, form och design

Riksdagen har antagit följande nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316):

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Målet ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Arkiv

Riksdagen har antagit mål för den statliga arkivverksamheten (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). Målet är att myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser:

- rätten att ta del av allmänna handlingar,
- behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
- forskningens behov.

Kulturmiljö

Riksdagen har antagit mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är att främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och

– en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Film

Riksdagen har antagit följande mål för filmpolitiken (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289):

– utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet,
– allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet,
– filmarvet bevaras, används och utvecklas,
– svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet,
– barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande,
– jämställdhet och mångfald präglar filmområdet, och
– filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Medier

Målen för mediepolitiken är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15: KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

– utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
– stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen
– och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
– fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09: KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget till idrotten är att ge möjligheter för alla i Sverige att motionera och idrotta, att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge alla i Sverige positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftslivspolitik

Målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278).

Målen är följande:

- tillgänglig natur för alla
- starkt engagemang och samverkan
- allemansrätten
- tillgång till natur för friluftsliv
- attraktiv tätortsnära natur
- hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- skyddade områden som resurs för friluftslivet
- ett rikt friluftsliv i skolan
- friluftsliv för god folkhälsa
- god kunskap om friluftslivet.

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna utgör ett stöd för att genomföra åtgärder. De är också underlag för att mäta och följa upp målen och för att fortsätta utveckla friluftslivspolitiken.

Friluftsliv är ett allmänt intresse som spänner över flera politikområden och friluftslivsmålen berör flera olika myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för att utveckla förutsättningarna för friluftslivet och samordnar arbetet på nationell nivå. Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet. Flera av de miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377) har även preciseringar och etappmål som rör friluftslivet. Dessa redovisas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

Spelmarknaden

Målet för området är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94).

3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet är:

- barns och ungas tillgång till kultur
- jämställdhet
- tillgänglighet, och
- konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten.

De gemensamma bedömningsgrunderna tillämpas för den sammanfattande resultatbedömningen för kulturområdet. Tillämpningen för respektive delavsnitt för kulturområdet framgår under rubrikerna Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.

3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet

Kultur

Regeringen bedömer att pandemin har påverkat kultursektorn hårt och därmed även måluppfyllelsen inom området. Myndigheten för kulturanalys har på regeringens uppdrag genomfört en översyn av effekterna inom kulturområdet med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 (Ku2021/01124) i vilken myndigheten har kartlagt regeringens olika insatser i form av krisstöd, stimulerande och vägledande åtgärder samt samverkan och smittsäkrande insatser.

Pandemin har försvårat möjligheterna att uppfylla målet om barns och ungas tillgång till kultur och deltagande i kulturaktiviteter. Barns och ungas tillgång till scenkonst har kraftigt minskat under pandemin. Vidare har kulturskolan behövt anpassa sin verksamhet, framför allt genom att övergå till distansundervisning. Gruppundervisning och uppsökande verksamhet har dock försvårats med anledning av pandemin. Utvecklingsarbetet inom ramen av Skapande skola har dock gett goda förutsättningar för att nå fler barn och unga över hela landet. Under pandemin har den fysiska tillgängligheten till museer, utställningar och annan programverksamhet inom museiområdet drastiskt minskat för barn och unga. Museers digitala tillgänglighet och förmedling har dock ökat under året, vilket gör att målet om barns och ungas tillgång till kultur och deltagande i kulturaktiviteter i viss utsträckning har uppfyllts.

Myndigheternas arbete att främja jämställdhetsfrågor inom kulturområdet fortsätter. Nationalscenerna Operan och Dramaten samt Riksteatern har fortsatt sitt förebyggande arbete för att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering under året. Detta bl.a. genom ett systematiskt och medvetet jämställdhetsarbete på alla nivåer inom organisationerna där uppföljningar och löpande rutiner finns på plats.

Kultursektorn har, trots omfattande utmaningar under pandemin, hittat nya kreativa lösningar och former för att möta sin publik, inte minst genom digitala plattformar.

Digitaliseringen har dock inte kunnat ersätta eller väga upp för det publik- och besökstapp som har skett i den övriga verksamheten. Många bibliotek har ökat sin digitala tillgänglighet och hittat nya sätt att nå besökare. De insatser som genomförts på biblioteksområdet bidrar till att främja tillgång till biblioteksverksamheten i hela landet. Regeringens satsningar på digitaliseringen inom arkiv, scenkonst, film och bibliotek skapar förutsättningar för såväl effektiviseringar som ökad service och tillgänglighet som främjar ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Arbetet med att främja ett ökat läsande och tillgängligheten till litteratur bidrar i hög grad till att uppfylla det nationella målet om att det utifrån vars och ens särskilda förutsättningar ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

De fördelade krisstöden bedöms ha varit av stor betydelse och har bidragit till att kulturverksamheter kunnat överleva, att konstnärer kunnat försörja sig och fortsätta att utveckla sitt konstnärskap. Därmed har stöden främjat möjligheter till kulturupplevelser och konstnärlig förnyelse, vilket bidragit till uppfyllelsen av målen att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. Pandemin har tydliggjort att konstnärer arbetar under dåliga sociala och ekonomiska villkor, vilket riskerar att leda till att färre kan verka som konstnärer och att det därmed finns sämre förutsättningar för att uppnå de kulturpolitiska målen.

3.7 Sammanfattning av reformer och finansiering inom kulturområdet

Tabell 3.5 Beräknade utgiftsförändringar kulturområdet

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Förlängning av Stärkta bibliotek	75,0		
Särskilda behov inom kulturområdet, kulturlivets internationalisering m.m.	745,0		
Bidrag till Giellagáldu	5,0	5,0	5,0
Bidrag till regional kulturverksamhet	100,0	100,0	100,0
Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	50,0		
Bidrag till bild- och formområdet	15,0		
Ersättningar och bidrag till konstnärer	75,0		
Höjd biblioteksersättning	2.0	2,0	2,0
Riksarkivet	23,0		
Vård av kulturmiljöer	10,0	10,0	10,0
Museum om Förintelsen	30,0	45,0	55,0
Nationellt arbete för pollenprognoser	15,0	15,0	15,0
Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster	20,0	20,0	20,0
Stiftelsemuseer	20,0	5,0	5,0
Föremålsvården i Kiruna	4,0	4,0	4,0
Produktionsincitament för film	100,0	100,0	100,0
Filmstöd	55,0		
Statistik inom scenkonst och bild- och formområdet	1,0	1,0	1,0
Genomförande av det globala kulturpolitiska mötet inom ramen för IFACCA 2022	3,0		
Arbetet med Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet	1,5	1,5	1,5

	2022	2023	2024
Finansiering från Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	-3,5	-2,0	-2,0
Finansiering från Skapande skola	-1,5		
Finansiering från Bidrag till regional kulturverksamhet	-1,0	-1,0	-1,0
Finansiering från Bidrag till kulturmiljövård	-1,5	-1,5	-1,5
Summa	**1 342,0**	**304,0**	**314,0**

3.8 Kulturbudgetens utveckling

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär en ökning av kulturbudgeten med cirka 117 miljoner kronor, varav pris- och löneomräkningen utgör cirka 44 miljoner kronor, i jämförelse med den av riksdagen beslutade budgeten för 2021 (exklusive ändringsbudgetar). Sedan 2014 har budgeten ökat med 3 280 miljoner kronor. Till kulturbudgeten räknas områdena Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Konstnärernas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

Tabell 3.6 Kulturbudgetens utveckling

Miljoner kronor

Budgetår	Kulturbudget
2010	6 415
2011	6 488
2012	6 593
2013	6 729
2014	6 853
2015	6 825
2016	7 184
2017	7 593
2018	8 338
2019	8 231
2020	8 523
2021	10 016
2022	**10 133**

3.9 Anslagsutveckling för medieområdet och medelstilldelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär att anslagen inom medieområdet summerar till ca 1 187 miljoner kronor för 2022. Detta innebär en ökning av anslagen inom medieområdet med ca 129 miljoner kronor i jämförelse med budgeten för 2021. Pris- och löneomräkningen för 2022 uppgår till ca 0,9 miljoner kronor. Till medieområdets anslag räknas 8:1 *Presstöd* och 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* (utg. omr. 1), 11:1 *Sändningar av TV Finland*, 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen*, 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet*, 11:4 *Statens medieråd* och 11:5 *Stöd till taltidningar*.

Medelstilldelningen från public service-kontot till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB beräknas till ca 8 909 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med ca 174 miljoner kronor jämfört med 2021.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstilldelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Miljoner kronor

Budgetår	Anslag in om medieområdet	Radio och tv i allmänhetens tjänst[1]
2010	759	6 986
2011	765	7 125
2012	754	7 368
2013	753	7 413
2014	724	7 613
2015	693	7 765
2016	692	8 035
2017	705	8 193
2018	692	8 234
2019	742	8 396
2020	887	8 563
2021	1 058	8 735
2022	**1 187**	**8 909**

[1]Avser medelstilldelningen från rundradioorelsen till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och granskningsnämnden för radio och tv.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och för de statliga insatserna för stöd till den kommunala kulturskolan.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom kulturområdesövergripande verksamhet utgår från följande bedömningsgrunder:

– kultur i hela landet, bl.a. hur bidrag inom kultursamverkansmodellen fördelas per län respektive konst- och kulturområde och regional fördelning av statliga kulturutgifter
– kultur av och för fler, bl.a. insatser för att stärka kulturskolan och insatser för bättre möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande för alla
– kulturlivets internationalisering, bl.a. insatser för att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, inklusive de utsända kulturrådens arbete, samt svensk medverkan i EU-programmet Kreativa Europa.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen för området.

4.3 Resultatredovisning

Kultur i hela landet

Krisstöd till det fria kulturlivet med anledning av coronapandemin

Restriktioner och deltagarbegränsningar med anledning av coronapandemin har under 2020 slagit mycket hårt ekonomiskt mot kultursektorn, vilket bekräftas av Myndigheten för kulturanalys översyn av pandemins effekter inom kulturområdet. Samtliga nöjes-, fritids- och kulturbranscher i den kommersiella sektorn minskade sin omsättning 2020 jämfört med 2019. Exempelvis minskade teater- och konserthusföretag 57 procent i omsättning (Kulturanalys 2021, En översyn av pandemins effekter inom kulturområdet. Delredovisning 2021-04-15).

Myndigheten för kulturanalys översyn visar på att kulturområdet kan ses som ett ekosystem, en större helhet som är beroende av alla sina mindre, sammanlänkande enheter. Många kulturaktörer är beroende av intäkter från såväl offentliga aktörer som av näringsverksamhet. Därför har regeringen sedan pandemins början vidtagit långtgående åtgärder för att skydda kulturen genom krisen och stötta kulturlivet för en kommande återstart. Under 2020 tillfördes kulturområdet i olika omgångar flera krisstöd, som totalt uppgick till över 2,5 miljarder kronor.

Sammanlagt fördelade Statens kulturråd 1,3 miljarder kronor i krisstöd till kulturlivet under 2020. Krisstöden som har betalats ut till organisationer har haft ett samlat syfte att lindra den akuta ekonomiska krisen, stimulera till återhämtning, säkerställa en

fortsatt bredd av kulturuttryck i hela landet och understödja verksamhet vars överlevnad är väsentlig för kulturens återhämtning. Avseende de stöd Statens kulturråd fördelat för inställda och uppskjutna evenemang samt för särskilda behov i kulturlivet fördelades sammantaget 1 172 383 775 kronor vilket motsvarar en beviljandegrad på 41 procent av det sökta beloppet. Sammanlagt 3 160 olika organisationer beviljades krisstöd. Den sammanlagda beviljandegraden var 65 procent avseende antal ansökningar, 4 165 av 6 417 ansökningar. Majoriteten av ansökningarna och de beviljade stöden avsåg musik- och scenkonstområdena. Utöver att Statens kulturråd har fördelat stöd för förlorade intäkter till det fria kulturlivet och stöd till särskilda behov i kulturlivet, har myndigheten även beviljat krisstöd till regional kulturverksamhet, centrumbildningar och allianser, samt fördelat ordinarie bidrag till kulturområdet i sin helhet. De stora behoven inom kultursektorn har även lett till att ansökningar inom ordinarie bidragsgivning ökat markant. Sammantaget ökade antalet beslut (krisstöd och ordinarie bidragsgivning) under året med 80 procent.

Den kulturpolitiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten

Regeringen gav 2019 Myndigheten för kulturanalys i uppdrag att genomföra en översyn av den kulturpolitiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten. Uppdraget redovisades den 10 juni 2021 (Ku2021/01518). Myndigheten för kulturanalys identifierar ett antal brister och risker i hur kulturpolitiken i dag är utformad i relation till idealet om konstnärlig frihet och principen om armlängds avstånd. Samtidigt bedömer myndigheten att inriktningen på mycket av den kulturpolitiska styrningen är rimlig i förhållande till såväl självständighetsmålet (att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund) som de kulturpolitiska målen som helhet. Myndigheten för kulturanalys ifrågasätter exempelvis inte behovet av kulturpolitisk styrning i syfte att skapa förutsättningar för breddad delaktighet, professionellt utövande av både kvinnor och män, kultur i hela landet eller utövande inom olika genrer. Däremot bör denna styrning utformas och genomföras så att negativ påverkan på den konstnärliga friheten undviks. Negativ påverkan inbegriper enligt Myndigheten för kulturanalys sådan styrning som styr, påverkar, eller riskerar att påverka dels vilka företeelser konstnärer och kulturskapare väljer att skildra, dels hur konstnärer och kulturskapare väljer att skildra dem. Det är i utformningen och genomförandet av denna styrning som myndigheten har identifierat brister som antingen påverkar, eller riskerar att påverka, den konstnärliga friheten negativt.

Regionalt utfall av statens insatser

Vartannat år redovisar Statens kulturråd det regionala utfallet av 28 statliga myndigheters och institutioners verksamheter och bidrag som kan härledas och fördelas per region. De senaste två åren har ca 75 procent av de statliga anslagen kunnat härledas till regionerna.

Tabell 4.1 Utfall av statliga medel till kulturverksamheter, per region och per invånare 2018–2020

	2018 (tkr)	Kr/inv	2019 (tkr)	Kr/inv	2020 (tkr)	Kr/inv
Stockholm	2 619 371	1 117	2 081 565	876	2 959 762	1 237
Uppsala	170 453	453	173 611	452	210 606	542
Södermanland	97 139	330	92 256	310	123 485	412
Östergötland	214 392	464	238 288	512	282 960	606
Jönköping	95 489	265	79 785	219	109 946	301
Kronoberg	77 241	386	73 584	365	96 025	475

Kalmar	82 033	335	73 957	301	120 448	490
Gotland	226 270	3 819	239 979	4 021	257 897	4 289
Blekinge	98 922	619	93 892	588	114 722	721
Skåne	479 377	352	465 673	338	673 746	485
Halland	70 395	214	77 435	232	143 740	427
Västra Götaland	700 869	410	707 119	410	990 579	571
Värmland	115 518	410	112 438	398	162 019	573
Örebro	94 317	312	85 324	280	114 622	375
Västmanland	73 935	270	73 564	267	91 995	332
Dalarna	99 396	346	96 088	334	141 048	490
Gävleborg	151 682	529	159 314	554	201 134	700
Västernorrland	169 483	690	161 134	657	192 769	788
Jämtland	89 045	683	90 025	688	112 048	854
Västerbotten	152 861	566	158 671	584	219 687	804
Norrbotten	112 481	449	110 508	442	136 954	549
Internationellt	85 802	-	81 482	-	47 628	-
Totalt härlett	6 076 471	594	5 525 692	535	7 502 773	723
Totalt i kulturbudgetens utfall för ingående poster	**7 401 431**	**723**	**7 364 121**	**713**	**9 832 024**	**947**

Fotnot: I 2020 års siffror ingår krismedel på ca 1,8 miljarder kronor.

Källa: Statens kulturråd.

Av tabell 4.1 framgår att Stockholm, Skåne och Västra Götaland är de regioner som beloppsmässigt tilldelas de största statliga bidragen. Dessa regioner är även de befolkningsmässigt största regionerna. Utfallet blir däremot annorlunda om man ser till kronor per invånare. Då tilldelas mest statligt stöd till Gotland, Stockholm och Jämtland.

Regional kultur och kultursamverkansmodellen

En betydelsefull del av regeringens arbete för kultur i hela landet sker inom kultursamverkansmodellen som totalt omfattar ca 4,7 miljarder kronor i offentlig finansiering. Statens stöd uppgick 2020 till ca 1,6 miljarder kronor.

Det är främst regioner och kommuner som är huvudmän för de ca 240 verksamheter som tilldelas stöd inom modellen. Statens kulturråd ansvarar för att fördela statens stöd till regionerna i kultursamverkansmodellen och regionerna har i sin tur frihet och ansvar att fördela dessa medel till de stödberättigade konst- och kulturområden som anges i bidragsförordningen. När det gäller stödberättigade verksamheter i Stockholms län, tilldelas dessa stöd direkt till institutionerna av Statens kulturråd eftersom Region Stockholm inte ingår i kultursamverkansmodellen. Fördelningen av kultursamverkansmedlen i form av verksamhetsmedel per region och per konst- och kulturområde framgår av tabell 4.2.

Tabell 4.2 Beviljade verksamhetsbidrag per region och konst- och kulturområde

Region	Bibliotek och läs- och litteratur-främjande	Filmkulturell verksamhet	Främjande av hemslöjd	Konst- och kulturområdes övergripande	Museer och kulturmiljö	Bild och form	Teater, dans och musik	Enskilda arkiv	Total summa (tkr)
Blekinge	8 %	A	4%	0 %	29 %	2 %	54 %	3 %	17 351
Dalarna	7 %	3 %	2%	0 %	16 %	3 %	69 %	1 %	37 986
Gotland	6 %	4 %	C	0 %	38 %	F	52 %	B	24 274
Gävleborg	D	D	D	28 %	22 %	F	47 %	4 %	42 825

Region	Bibliotek och läs- och litteratur-främjande	Filmkulturell verksamhet	Främjande av hemslöjd	Konst- och kulturområdes övergripande	Museer och kulturmiljö	Bild och form	Teater, dans och musik	Enskilda arkiv	Total summa (tkr)
Halland	8 %	D	D	6 %	23 %	5 %	56 %	2 %	30 297
Jämtland	6 %	3 %	2 %	0 %	31 %	2 %	55 %	1 %	32 239
Jönköping	7 %	D	2 %	0 %	20 %	5 %	64 %	1 %	34 933
Kalmar	6 %	4 %	2 %	0 %	30 %	3 %	54 %	1 %	32 877
Kronoberg	5 %	A	2 %	0 %	19 %	1 %	74 %	C	38 948
Norrbotten	7 %	3 %	1 %	1 %	12 %	3 %	72 %	1 %	48 151
Skåne	2 %	2 %	1 %	0 %	20 %	3 %	70 %	1 %	201 877
Södermanland	8 %	2 %	2 %	0 %	19 %	2 %	65 %	3 %	29 155
Uppsala	5 %	1 %	C	0 %	13 %	1 %	79 %	1 %	42 019
Värmland	5 %	2 %	1 %	0 %	12 %	1 %	78 %	1 %	54 812
Västerbotten	3 %	1 %	1 %	1 %	9 %	0 %	84 %	1 %	86 221
Västernorrland	5 %	E	C	0 %	13 %	1 %	80 %	2 %	47 032
Västmanland	7 %	2 %	2 %	0 %	14 %	1 %	73 %	2 %	32 504
Västra Götaland	1 %	0 %	C	10 %	10 %	1 %	78 %	1 %	328 849
Örebro	6 %	2 %	1 %	2 %	12 %	1 %	75 %	1 %	41 217
Östergötland	4 %	1 %	1 %	0 %	10 %	F	83 %	1 %	72 864
Totalt	**4 %**	**1 %**	**1 %**	**4 %**	**15 %**	**2 %**	**72 %**	**1%**	**1 276 431**

A: Redovisar tillsammans med region Kalmar, B:Finansieras/ redovisas inte inom kultursamverkansmodellen, C: Redovisas inom museiverksamhet, D: Redovisas inom konst- och kulturområdesövergripande, E: Redovisas inom professionell teater, dans och musik, F: Bild och form redovisas tillsammans med annan verksamhet.

Källa: Statens kulturråd.

Under 2020 förstärkte regeringen anslaget till regional kulturverksamhet med 150 miljoner kronor med anledning av pandemin. Statens kulturråd har redovisat en uppföljning av dessa medel i juni 2021 (Ku2021/11545).

Statens kulturråd fördelar även utvecklingsbidrag till projekt av nationellt kulturpolitiskt intresse. Fördelningen 2020 av utvecklingsbidrag uppgick till totalt ca 34,6 miljoner kronor och fördelades till 88 projekt.

Uppföljning och utvärdering

Utifrån resultaten av den interna genomlysning som Statens kulturråd genomförde 2020, har ökat fokus lagts vid breddat deltagande vid myndighetens länsvisa bidragsfördelning fr.o.m. 2021. Syftet med genomlysningen har varit att se över hur Kulturrådets bidragsgivning och arbete med kultursamverkansmodellen kan utvecklas. Ett antal utvecklingsområden identifierades. Pandemin har dock medfört att dessa arbeten i vissa fall inte kunnat prioriteras enligt plan. I samverkan med Myndigheten för kulturanalys och regionerna har formerna för uppföljning av kultursamverkansmodellen förenklats. Under 2021 avser Kulturrådet att närmare följa upp områdena arkiv och film inom kultursamverkansmodellen.

Kulturinstitutioners hyror

Hyreskostnaderna har minskat för flertalet av kulturinstitutionerna under 2019–2020. Kostnadernas andel av de statliga förvaltningsanslagen och bidragen varierar mellan 1,5 och 46,7 procent vid kulturinstitutionerna, vilket framgår av tabell 4.3 nedan. De senaste tre åren har hyreskostnaderna överlag minskat för institutionerna. Två undantag som kan noteras är Nationalmuseum, vars lokaler genomgått en betydande renovering, samt Riksarkivet som flyttat till nya utökade lokaler vilket inneburit ökade hyreskostnader.

Under 2020 har flertalet institutioner beviljats krismedel vilket påverkar såväl hyreskostnaderna som dess andel av förvaltningsanslagen och bidragen.

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 (dir. 2018:98) att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av existerande hyresmodell för de fem kulturinstitutioner vars huvudbyggnader sedan 2001 har en kostnadsbaserad hyresmodell och lämna förslag till nya alternativa och hållbara hyresmodeller. Betänkandet Funktionalitet och enhetlighet – hyresmodell för fem kulturinstitutioners huvudbyggnader (SOU 2020:76) överlämnades till regeringen i december 2020. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Tabell 4.3 Hyreskostnader för vissa kulturinstitutioner 2018–2020

Myndighet/Institution	Hyreskostnad inkl. uppvärmning och el (tkr)			Förvaltningsanslag och bidrag (tkr)			Hyreskostnad, uppvärmning och el, andel av förvaltningsanslag och bidrag			Förändring av kostnadernas andel av förvaltningsanslag och bidrag 2018–2020 i procentenheter
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	
Riksteatern	15 958	14 614	4 270	270 452	275 780	291 851	5,9 %	5,3 %	1,5 %	-4,4
Kungliga Operan AB	53 812[1]	46 300	54 100	495 051	499 500	550 495	10,9 %	9,3 %	9,8 %	-1,1
Kungliga Dramatiska teatern AB	36 416	30 500[2]	36 400	244 925	244 342	268 134	14,9 %	12,5 %	13,6 %	-1,3
Dansens Hus	9 795	10 639	10 601	24 109	24 352	26 708	40,6 %	43,7 %	39,7 %	-0,9
Riksarkivet	114 240	117 301	144 053	397 785	403 183	427 306	28,7 %	29,1 %	33,7 %	+5,0
Institutet för språk och folkminnen	7 160	7 315	7 656	67 045	67 598	68 760	10,7 %	10,8 %	11,1 %	+0,4
Riksantikvarie-Ämbetet	47 976	50 203	48 906	259 946	264 372	274 786	18,4 %	19 %	17,8 %	-0,6
Statens historiska Museer	46 477	48 153	44 154	162 507	166 092	177 033	28,6 %	29 %	24,9 %	-3,7
Nationalmuseum	53 853	116 728	121 546	220 477	264 224	260 507	24,4 %	44,2 %	46,7 %	+22,3
Naturhistoriska riksmuseet	65 070	66 165	60 592	182 507	185 627	199 760	35,7%	35,6 %	30,3%	-5,4
Statens museer för världskultur	67 425	68 362	68 765	187 492	190 744	194 959	35,9 %	35,8 %	35,3 %	-0,6
Statens maritima och transport-historiska museer	89 981	96 120	98 231	182 544	180 246	308 447	49,3 %	53,3 %	31,8 %	-17,5
Statens centrum för arkitektur och design	14 793	15 247	15 396	58 780	59 683	60 819	25,2 %	25,5 %	25,3 %	+0,1
Statens musikverk	28 836	28 284	29 316	91 767	92 766	94 490	31,4 %	30,5 %	31,0 %	-0,4
Statens försvars-historiska museer	39 449	41 342	39 593	120 584	119 269	125 434	37,8 %	34,6 %	31,5 %	-6,3
Moderna museet	50 200	50 800	49 300	157 114	158 911	166 651	32,0 %	32,0 %	29,6 %	-2,4
Nordiska museet	42 544	34 780	39 922	118 640	120 468	138 729	35,9 %	28,9 %	28,8 %	-7,1
Tekniska museet	5 319	5 319	4 297	48 323	49 068	61 192	11,0 %	10,8 %	7,0 %	-4,0
Arbetets museum	2 210	2 298	2 179	18 202	18 483	21 407	12,1 %	12,4%	10,1%	-2,0
Dansmuseet	5 557	5 717	5 140	10 454	10 454	11 626	53,2 %	54,7 %	44,2 %	-9,0
Drottningholms Slottsteater	447	576	367	12 573	12 876	15 888	3,6 %	4,5 %	2,3 %	-1,3
Forum för levande historia	5 685	6 370	7 456	45 926	56 779	66 702	12,4 %	11,2 %	11,2 %	-1,2

[1] Under 2018 gjordes en avräkning för åren 2017–2018 vilket innebär en reduktion om 12 miljoner kronor.
[2] Under 2019 fick Dramaten en hyresnedsättning på ca 7 miljoner kronor p.g.a. renovering i Thaliahuset
Källa: Uppgifter från respektive myndighet och institution.

Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Boverkets samlingslokaldelegation fördelar årligen stöd till icke-statliga kulturlokaler. Söktrycket 2020 var mycket stort. Av de knappt 10 miljoner kronor som fanns avsatta för bidraget söktes nära 54 miljoner kronor. Beviljat belopp uppgick till ca 9,5 miljoner kronor, se tabell 4.4 nedan.

Tabell 4.4 Stöd till icke-statliga kulturlokaler 2018–2020

	2018	2019	2020
Antal ansökningar	47	43	39
Antal utbetalda stöd	11	10	11
Utbetalat belopp (tkr)	7 600	8 700	9 500

Källa: Boverket.

Kultur av och för fler

Barn och unga

Statens kulturråd, som är den myndighet som fördelar bidraget till Skapande skola, har under 2020 bedrivit ett förändringsarbete i enlighet med rekommendationerna i den översyn som myndigheten gjorde på uppdrag av regeringen 2019 (Ku2019/01974). Detta har innefattat förenkling av ansökningsprocessen och informationsinsatser riktade till skolhuvudmän. Insatserna har resulterat i fler ansökningar som tydligt riktade in sig på bidragets ändamål.

Pandemin har påverkat och begränsat skolornas genomförande av Skapande skola-projekt. Många skolhuvudmän har, på grund av risk för smittspridning, inte tagit emot externa besökare i skolorna. Samtidigt har huvudmännen visat på stor uppfinningsrikedom för att erbjuda aktiviteter på ett smittsäkert sätt, vilket innebär att syftet med bidraget ändå kunnat uppnås i viss utsträckning.

Utifrån uppgifter om att barns och ungas deltagande i kulturlivet avtar med stigande ålder, gjorde regeringen 2020 en förändring i förutsättningarna för bidraget som innebär att målgruppen framöver ska vara elever i förskoleklass, grundskola och vissa särskilda utbildningsformer på grundskolenivå.

Tabell 4.5 Skapande skola

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal beviljade ansökningar	439	551	463	411	397
varav ansökningar gällande förskola	*20*	*75*	*96*	*167*	*175*
Antal kommunala huvudmän som beviljats bidrag	273	272	261	267	258
Antal enskilda/statliga huvudmän som beviljats bidrag	120/2	124/2	125/2	162/3	139
Andel beviljade kommuner i procent	94	94	90	92	89
Beviljat belopp i tusental kronor	183 499	187 208	187 643	174 839	182 504
varav beviljat belopp till förskola i tusental kronor	*12 254*	*10 086*	*10 428*	*20 914*	*23 505*
Antal elever och förskolebarn som planeras ta del av aktiviteterna	885 243	885 758	868 502	891 419	829 194

Källa: Statens kulturråd.

Den kommunala kulturskolan

I budgetpropositionen 2021 förstärktes det statliga bidraget till kommuner som bedriver kulturskola med 100 miljoner kronor och uppgår därmed till 200 miljoner kronor 2021.

253 kommuner sökte 2020 det statliga utvecklingsbidraget, varav 12 kommuner var nya sökande för året. Det är en ökning jämfört med 2019 då 232 kommuner sökte utvecklingsbidrag för kulturskoleverksamhet. Statens kulturråd har inför 2020 års bidragsomgång utvecklat bidraget i syfte att bl.a. förenkla ansöknings- och beredningsprocessen. Att stärka verksamhet i glesbygd eller i områden med socioekonomiska utmaningar har prioriterats i bidragsgivningen.

Uppföljningar som Statens kulturråd har genomfört visar att bidraget har använts för att utveckla kulturskoleverksamheten. Kulturskolorna breddar sin verksamhet genom att t.ex. nyanställa pedagoger som startat uppsökande verksamhet och nya undervisningsformer för att nå barn och unga som vanligtvis inte söker sig till kulturskolan.

Under våren 2020 gick många kulturskolor över till distansundervisning i större utsträckning. Undervisning som sker i grupp samt uppsökande verksamhet har försvårats med anledning av pandemin.

De nationella minoriteternas kultur

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Statens kulturråds bidragsgivning till nationella minoriteters kultur bidrar till att stärka utveckla och synliggöra de nationella minoriteternas språk och kultur. Totalt fördelades ca 14,7 miljoner kronor under 2020 till nationella minoriteters kultur såsom framgår av tabell 4.6 nedan. Detta är en viktig del i arbetet för att alla ska kunna utöva och ta del av kulturlivet. Kulturrådet konstaterar i årsredovisningen för 2020 att söktrycket från de nationella minoriteterna ökar och att tillgängliga medel inte motsvarar söktrycket.

Tabell 4.6 Statens kulturråds beviljade bidrag till nationella minoriteter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Projektbidrag	2 227	4 075	4 050
Verksamhetsbidrag	9 250	8 800	7 800
Litteraturbidrag	1 802	1 905	2 002
Kulturtidskrifter	0	1 590	850
Totalt	**13 279**	**16 370**	**14 702**

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Källa: Statens kulturråd.

De nationella minoritetsspråken och de nationella minoriteternas kultur är även särskilt i fokus i det uppdrag som regeringen tilldelat Kungl. biblioteket 2020 (Ku2020/02691) där myndigheten i samverkan med Sametinget ska främja de nationella minoriteternas bibliotek, se avsnitt 6. Litteraturen, läsandet och språket. (Se även utg.omr. 1 avsnitt 11.3.4.)

Jämställdhet

Konstnärsnämnden, Statens konstråd, Statens kulturråd och Statens musikverk har 2020 haft fortsatta återrapporteringskrav om att redovisa resultat av de åtgärder avseende jämställdhetsintegrering som har vidtagits för att myndigheternas verksamhet ska bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken (se relevanta avsnitt för redogörelse utifrån kulturområde). Den sammantagna bilden är att myndigheterna arbetar väl med jämställdhetsintegrering, men att det kvarstår utmaningar, framför allt i relation till andra diskrimineringsgrunder. Exempelvis visar Svenska Filminstitutets rapport Vilka kvinnor att kvinnors villkor att verka påverkas av ålder och rasifiering. Flera av myndigheterna har identifierat denna utmaning och arbetar med att inkludera fler perspektiv i jämställdhetsarbetet.

Ett mer tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning

Staten verkar för ett tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning inom flera områden (se bl.a. avsnitt 10.3 angående ett mer tillgängligt kulturarv).

Statens kulturråd är sektorsansvarig myndighet inom kultursektorn för att driva arbetet med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Kulturrådet har under 2020 inom ramen för arbetet inom kultursamverkansmodellen genom rapporten Göra allt möjligt granskat hur regioner med nya regionala kulturplaner beskriver sitt strategiska arbete med att öka tillgänglighet och undanröja hinder för delaktighet. I rapporten framkommer att det finns en bredd av arbetssätt och en hög ambitionsnivå, men att frågorna är komplexa och att utmaningarna i många fall delas med andra sektorer. Aspekter som lyfts fram är betydelsen av samarbete, kunskap och långsiktighet i arbetet med att nå och behålla publik samt om utmaningar som rör geografisk och socioekonomisk tillgänglighet.

Det civila samhällets betydelse för kultur i hela landet

I tabell 4.7 nedan framgår Statens kulturråds bidragsgivning till civila aktörer. Myndigheten redovisar att ca 12 procent av den totala bidragsgivningen 2020 tillfallit aktörer inom det civila samhället.

Tabell 4.7 Statens kulturråds bidragsgivning till civila samhällets aktörer

	2018	2019	2020
Verksamhetsbidrag (mnkr)	216,2	242,6	229,1
Antal beviljade ansökningar	282	551	485
Andra bidrag (mnkr)	102,7	71,3	84,6
Antal beviljade ansökningar	569	571	601

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.
Källa: Statens kulturråd.

Under 2020 fördelade Statens kulturråd även krisstöd till det civila samhällets aktörer. Totalt uppgick det krisstöd som fördelades till civila samhällets aktörer till ca 156 miljoner kronor, utöver beloppen i tabell 4.7.

Bidragsgivning till det civila samhället sker även från andra myndigheter, bl.a. Riksantikvarieämbetet (se avsnitt 10.3).

Pandemin har förändrat kulturvanorna

Myndigheten för kulturanalys publicerade i juni 2021 en rapport om kulturvanor. Det är tydligt att rekommendationer och restriktioner med anledning av covid-19-pandemin har påverkat invånarnas kulturaktiviteter under 2020. Rapporten visar att kulturaktiviteter som man kan utföra hemma var vanligare än besöksaktiviteter 2019 och under 2020 förstärktes skillnaderna. Det finns också fortsatt tydliga skillnader i invånarnas kulturvanor med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå respektive mellan stad och land.

Scenkonstallianserna och centrumbildningarna

Statens bidrag till Scenkonstallianserna och centrumbildningarna bidrar till att stärka konstnärernas arbetsmarknad och trygghet. Under 2020 fördelade Statens kulturråd ca 26,7 miljoner kronor till de 13 centrumbildningarna inom de olika konstområdena, som tillsammans samlar drygt 10 000 professionella kulturskapare. Dessutom delades 10 miljoner kronor ut i ett särskilt krisstöd med anledning av pandemin. Centrum-bildningarnas stödjande och främjande arbete har haft en särskilt viktig roll under pandemin för att förmedla uppdrag och skapa arbetstillfällen.

Under 2020 har 82,3 miljoner kronor fördelats till scenkonstallianserna på teater-, dans- och musikområdet som under året haft drygt 400 anställda tillsammans. Medlen har under året bidragit till att allianserna har kunnat verka för att öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, avlasta arbetslöshetskassan, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen. Alliansverksamheterna erhöll under 2020 krisstöd på sammanlagt 35 miljoner kronor för att mildra pandemins ekonomiska konsekvenser och tack vare dessa stöd har uppsägningar kunnat undvikas.

Främjande av fristadssystemet

Det finns i dag 25 fristäder i Sverige, dvs. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket ICORN (International Cities Of Refuge Network). Det innebär att Sverige är det land som har flest antal fristäder. Under 2020 fanns det 19 fristadsförfattare och konstnärer på plats i landet. Som en del av Statens kulturråds främjandeuppdrag för fristadssystemet har ca 1,9 miljoner kronor delats ut i projektbidrag till insatser som syftar till att främja fristadskonstnärers publika arbete.

Kulturlivets internationalisering

Regeringens insatser för kulturlivets internationalisering hanteras främst genom insatser hos Statens kulturråd. Pandemin har kraftigt begränsat möjligheterna att främja internationellt utbyte och samarbete under 2020. Kulturaktörer verksamma i Sverige har haft små möjligheter att synas ute i världen under året eftersom pandemin påverkat alla planerade insatser.

Statens kulturråds bidragsgivning till internationellt utbyte och samarbete är en viktig del i att möta det kulturpolitiska målet om att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan. Pandemins effekter har även fått påverkan på bidragsgivningen då exempelvis turnéer ställts in och rådande restriktioner har försvårat möjligheten att få internationell konst och kultur till Sverige.

Med syfte att främja konstnärlig frihet internationellt genom synergier mellan kulturpolitiska och biståndspolitiska insatser har Kulturrådet med finansiering från Sida under året initierat ett program för att stärka och skydda konstnärlig frihet.

Statens kulturråd fördelar även bidrag till de utsända kulturrådens verksamhet. Bidraget bidrar till att stärka kulturaktörers internationalisering samt lyfta frågeställningar som rör bl.a. frågor om demokrati, yttrandefrihet och hållbarhet. Trots pandemin har kulturråden kunnat ställa om sin verksamhet och arbetat mer digitalt och har därmed kunnat fortsätta främja den konstnärliga friheten och svenska kulturaktörers möjligheter att verka i utlandet, bl.a. genom projekt som fokuserat på barn och unga.

Europeiska unionen

Statens kulturråd och Stiftelsen Svenska Filminstitutet följer årligen upp utfallet av medel som fördelas från EU-programmet Kreativa Europa till projekt med svenska deltagare.

Tabell 4.8 Medel från EU:s program Kreativa Europa till projekt med svenska deltagare

Tusental euro

	2016	2017	2018	2019	2020
Delprogrammet MEDIA	5 027	4 390	3 863	4 831	2 980
Delprogrammet Kultur	3 861	13 476	15 270	12 590	14 735
Sektorsövergripande programområde[1]	970	-	1 500	240	390
Totalt	**9 858**	**17 866**	**20 633**	**17 661**	**18 105**

[1] Ingen utlysning skedde 2017.

Källa: Statens kulturråd.

I december 2020 uppnåddes enighet om innehållet och utformningen av programmet Kreativa Europa för programperioden 2021–2027. Programmet antogs formellt under våren 2021.

EU-kommissionen lanserade i januari 2021 initiativet New European Bauhaus i syfte att stärka genomförandet av den gröna omställningen närmare människorna med fokus på att utveckla hållbara, inkluderande och estetiska livsmiljöer där arkitektur, design, konst och kulturarv tillvaratas. Svenska myndigheter och aktörer har engagerat sig i initiativet.

Medel från EU:s struktur- och investeringsfonder (Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling) tilldelas olika projekt med kulturanknytning runt om i landet. År 2020 gick totalt ca 313 miljoner kronor till sådana projekt, se tabell 4.8. Totalt har

drygt 1,58 miljarder kronor fördelats de senaste fem åren genom fonderna, vilket innebär att dessa EU-medel utgör en viktig finansieringskälla för projekt med kulturanknytning.

Tabell 4.9 Medel från EU:s struktur- och investeringsfonder till svenska projekt med kulturanknytning

Tusental kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Regionalfondsprogrammen	31 416	59 580	40 177	71 178	34 311
Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg)	157 291	86 658	141 059	47 203	42 069
Socialfondsprogrammet	8 967	13 438	6 532	23 119	35 453
Landsbygdsprogrammet	42 964	22 501	64 050	181 292	135 630
Lokalt ledd utveckling	11 374	38 475	84 322	137 702	66 060
Totalt	**252 013**	**220 653**	**336 140**	**460 493**	**313 523**

Fotnot: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Källa: Statens kulturråd.

Nordiska ministerrådet

Med anledning av visionen om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030 har omfördelningar inom budgeten gjorts. Under 2020 har detta lett till nedskärningar inom bl.a. Nordiska ministerrådet för kultur (MR-K). Under året fattade MR-K beslut om en särskild insats för kulturlivet, där Kultur- och konstprogrammet stärktes. Nordicom, som är ett är ett centrum för nordisk medieforskning vid Göteborgs universitet, och Kulturanalys Norden, som är ett nordiskt kunskapscentrum för kulturpolitik vid Myndigheten för kulturanalys, fick därutöver i uppdrag att undersöka pandemins påverkan och publicerade rapporter i april 2021.

Europarådet

Arbetet i Europarådet och dess styrkommitté för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) har fortsatt med fokus på att lyfta och sprida frågor kopplat till befintliga konventioner. Arbetet i kommittén har också utvecklats till att omfatta tematiska fördjupningar som belyser kulturfrågor ur olika aspekter så som klimatförändring och hållbar utveckling samt artificiell intelligens. Som en del i att främja internationell samverkan har medlemsstaterna enats om flera initiativ inom kommitténs ansvarsområde, bl.a. ett manifest för konstens och kulturens yttrandefrihet i den digitala eran och en rekommendation om främjande av kontinuerligt riskförebyggande i den dagliga förvaltningen av kulturarvet.

Unesco

År 2020 gav Sverige 900 000 kronor till arbetet med två av Unescos kulturarvskonventioner som Sverige har ratificerat, 500 000 kronor till Unescos 1970-års konvention om åtgärder för att förbjuda och hindra olovlig import, export och överförande av äganderätt av kulturegendom och 400 000 kronor till Unescos 1954-års konvention om skydd av kulturföremål i händelse av väpnad konflikt (Haagkonventionen).

I september 2020 valdes Sverige, som första nordiska land, in i den mellanstatliga kommittén för Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet för perioden 2020–2024. Sverige har också valts in i den internationella byrå som kommer förbereda konventionens sextonde kommittémöte 2021. Det nordiska samarbetet i konventionen har stärkts under året, bl.a. genom arbetet med en samnordisk

nominering av nordiska klinkbåtstraditioner till Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv.

Sverige är också ordförande i Unescos program för medieutveckling inom utvecklingspolitiken, IPDC.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Pandemin bedöms ha påverkat kultursektorn hårt och även påverkat de bidragsfördelande myndigheternas ordinarie verksamhet under året. De fördelade krisstöden bedöms ha varit av stor betydelse och har bidragit till att kulturverksamheter kunnat överleva, att konstnärer kunnat försörja sig och att den kulturella infrastrukturen runt om i landet har kunnat upprätthållas. Därmed har stöden bidragit till att främja möjligheter till kulturupplevelser och konstnärlig förnyelse vilket bidragit till uppfyllelsen av målen att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

Principen om armlängds avstånd inom kultur- och konstnärspolitiken är en förutsättning och utgångspunkt för den statliga politiken inom området. Det är angeläget att upprätthålla och tydliggöra den principiella hållningen till konstnärlig frihet och armlängds avstånd.

Statens stöd till regionala kulturverksamheter genom kultursamverkansmodellen är en viktig del i arbetet för kultur i hela landet. Statens bidragsgivning till regional kultur är en viktig förutsättning för att stärka och vidareutveckla den kulturella infrastrukturen i hela landet. Modellen bidrar till både ökat genomslag för regionala prioriteringar och till måluppfyllelsen av de nationella kulturpolitiska målen. En stark regional kultur och ökad likvärdighet för kulturen i regionerna bidrar även till att övriga statliga insatser får ett gott genomslag för kulturens utveckling, till konstnärligt verksammas arbetsmarknad och till publikens tillgång till kultur i hela landet. Regeringen bedömer att den statliga bidragsgivningen och verksamheterna på ett betydelsefullt sätt bidrar till kultur i hela landet och det nationella kulturpolitiska målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Statens insatser kompletteras även av insatser som görs av regioner, kommuner och det civila samhället.

Regeringen bedömer att arbetet för de nationella minoritetsspråken och kultur fortsatt är angeläget att vidareutveckla.

Det är angeläget att det finns förutsättningar för statliga myndigheters och institutioners arbete att ha en god lokalförsörjning. Regeringen noterar att lokalkostnaderna varierar ganska mycket mellan de olika institutionerna, men att de för var och en av institutionerna sett över en treårsperiod är tämligen stabila.

Pandemin har påverkat invånarnas kulturvanor och vad gäller barn och unga så har pandemin begränsat måluppfyllelsen beträffande barns och ungas tillgång till kultur och deltagande i kulturaktiviteter. Regeringen bedömer dock att det utvecklingsarbete som gjorts avseende Skapande skola ger goda förutsättningar för att nå fler barn och unga över hela landet.

Regeringen bedömer att arbetet som bedrivs inom ramen för internationella organisationer möjliggör för Sverige att lyfta viktiga frågor kopplade till jämställdhet, mångfald, konstnärlig frihet och yttrandefrihet, centrala för de nationella kulturpolitiska målens uppfyllande. Det internationella samarbetet har kunnat fortsätta trots pandemin och minskade möjligheter till resor och fysiska möten. Arbetet för att lyfta konstnärlig frihet och yttrandefrihet runt om i världen har blivit allt viktigare då dessa i vissa fall begränsats av restriktioner som införts med anledning av pandemin.

4.5 Politikens inriktning

Återstart för kulturen

Regeringen ser ett behov av flera insatser för att stimulera kulturens återstart och föreslår som ett led i detta att medel avsätts för stimulansstöd till kulturområdet. Övriga insatser kopplade till återstart för kulturen redogörs det för i avsnitten 5.5, 7.5, 8.5 och 13.5.

I syfte att bl.a. mildra de ekonomiska konsekvenserna och skydda kulturverksamheter och konstnärer under krisen har regeringen under 2020 och 2021 vidtagit flera åtgärder, som har varit av stor betydelse för kulturlivets överlevnad. Men även efter att kulturlivet kan öppna på nytt kommer konsekvenserna vara kännbara. Det finns ett tydligt behov av stöd för att stimulera till återhämtning och säkra produktion, arbetstillfällen och kompetens inom sektorn. Aktörer som inte kunnat bedriva verksamhet saknar finansiering för att påbörja produktioner. Samtidigt riskerar kulturlivet att utarmas på konstnärlig och teknisk kompetens när personal byter bransch för att säkra sin försörjning. Även på lång sikt hotas kompetensförsörjningen på grund av risken att studenter hoppar av konstnärliga utbildningar och nyutexaminerade inte får möjlighet att etablera sig. De förändringar i beteenden och strukturer som utvecklats under pandemin ställer också krav på kultursektorn att utveckla nya arbetssätt.

Regeringen föreslår vidare att tillfälliga medel avsätts för att stärka och stimulera kulturlivets internationalisering. Genom internationellt utbyte och närvaro i internationella sammanhang skapas möjligheter för kulturverksamheter och konstnärer att bredda sitt geografiska verksamhetsområde och på så vis nå en större marknad och öka sina arbetstillfällen. Ur ett export- och investeringsperspektiv utgör de kulturella näringarna även en viktig del av Sverige som ett kreativt och innovativt land. Som en följd av pandemin har stora delar av det internationella och interkulturella utbytet begränsats. För att stimulera kulturlivets återstart krävs det att befintliga strukturer för internationellt kulturutbyte både upprätthålls och utvecklas.

Genom Statens kulturråd står Sverige 2022 som värd för World Summit on Arts and Culture, som är ett kulturpolitiskt toppmöte för beslutsfattare och utövare. Mötet innebär ett viktigt tillfälle att stärka det internationella kultursamarbetet liksom arbetet med att stärka konstnärlig frihet globalt och regeringen bedömer det som angeläget att medel avsätts för dess genomförande.

Regeringen föreslår också att tillfälliga medel avsätts för att förstärka det statliga stödet till de nationella minoritetsspråken och nationella minoriteters kultur. De fem nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Det finns fortsatt stora behov för att minoritetsspråken och de nationella minoriteternas kultur ska kunna bevaras, utvecklas och stärkas. (Se även utg.omr. 1 avsnitt 11.3.4.)

Stärkt kultursamverkan – för kultur i hela landet

Regeringen föreslår att anslaget för regional kulturverksamhet förstärks permanent. Statens stöd till regional kulturverksamhet bidrar till kultur i hela landet och därmed till det nationella kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Stödet fördelas i huvudsak genom kultursamverkansmodellen och medför förbättrade förutsättningar för kulturens infrastruktur i form av stöd till scenkonst, museer, bild- och formverksamhet, biblioteksverksamhet samt litteratur och läsfrämjande, enskilda arkiv, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslöjd.

För många offentligt finansierade regionala kulturverksamheter var den ekonomiska situationen ansträngd redan före pandemin. Eftersom en betydande del av de

regionala kulturverksamheternas finansiering, vid sidan av den offentliga finansieringen, utgörs av publikintäkter har pandemin och påföljande restriktioner dessutom medfört negativa ekonomiska konsekvenser för regional kulturverksamhet.

Stärkta bibliotek i hela landet

Regeringen föreslår att medel avsätts för att förstärka satsningen på Stärkta bibliotek. Satsningen (se avsnitt 6) för att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet har varit framgångsrik och regeringen bedömer därför att den bör förstärkas.

Utveckling och införande av produktionsincitament för filminspelningar

Regeringen föreslår att medel avsätts för utveckling och införande av s.k. produktionsincitament för filminspelningar i Sverige. Filmbranschen utgör en central del av de kulturella och kreativa näringarna i Sverige och skapar positiva effekter för såväl regional utveckling som svensk konkurrenskraft. Samtidigt erbjuder i dag de flesta stater i Europa produktionsincitament för den audiovisuella sektorn, vilket innebär att film- och teveproduktioner kan få skattereduktioner eller ekonomisk kompensation för sina kostnader. Detta missgynnar Sverige i konkurrensen om inspelningsplatser för internationella produktioner, och allt fler svenska filmproduktioner spelas in utomlands. Följden blir att såväl kompetens som kapaciteten inom den svenska filmbranschen urholkas.

Genom att utveckla och införa produktionsincitament för filminspelningar kan utländska filmbolag attraheras till Sverige och bättre förutsättningar skapas för den nationella filmproduktionen. Detta kan i sin tur bidra till arbetstillfällen, regional tillväxt och kulturens återstart.

Statistik inom scenkonst samt bild och form

Regeringen föreslår att medel avsätts för att Myndigheten för kulturanalys ska kunna ta fram och regelbundet publicera statistik inom scenkonst samt bild och form. För scenkonst respektive bild och form har det saknats nationell statistik men myndigheten har bedrivit ett arbete för att sådan statistik ska kunna utvecklas. Det är av stor betydelse att myndigheten kan fortsätta med detta arbete så att det finns sådan statistik som gör det möjligt att kunna följa utvecklingen och utvärdera de kulturpolitiska insatserna.

Stärkt stöd till de samiska språken

Regeringen föreslår att medel tillförs för att, tillsammans med regeringarna i Norge och Finland, möjliggöra verksamhet vid Sámi Giellagáldu. Det samiska språkliga samarbetet Sámi Giellagáldu som etablerats av sametingen i Norge, Finland och Sverige har stor betydelse för en fortsatt harmoniserad språkutveckling över landgränserna.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

2020	Utfall	56 694	Anslagssparande	1 599
2021	Anslag	67 099[1]	Utgiftsprognos	65 136
2022	**Förslag**	**73 714**		
2023	Beräknat	71 465[2]		
2024	Beräknat	72 179[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 70 715 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 70 714 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**67 099**	**67 099**	**67 099**
Pris- och löneomräkning[2]	615	1 334	2 018
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	3 032	3 062
varav BP22[3]	*6 000*	*3 000*	*3 000*
– Reform inom musikområdet	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Genomförande av IFACCA 2022	*3 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**73 714**	**71 465**	**72 179**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en reform på musikområdet (avsnitt 5.5, 5.6.2 och 5.6.3). Förslaget bedöms leda till ett minskat antal anställda vid Statens musikverk och ett ökat antal anställda vid Statens kulturråd, men hur många som berörs av förändringen kan för närvarande inte bedömas. Vid förändringen ska myndigheterna beakta 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd. Vidare ökas anslaget med 3 000 000 kronor för 2022 för genomförande av det kulturpolitiska toppmötet World Summit on Arts and Culture.

Regeringen föreslår att 73 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 71 465 000 kronor respektive 72 179 000 kronor.

4.6.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	2 523 199	Anslagssparande	10 484
2021	Anslag	3 280 084[1]	Utgiftsprognos	3 251 421
2022	**Förslag**	**1 450 582**		
2023	Beräknat	532 082		
2024	Beräknat	327 082		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 589 084**	**1 589 084**	**1 589 084**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-138 500	-1 057 000	-1 262 000
varav BP22	*921 500*	*103 000*	*103 000*
– Finansiering	*-3 500*	*-2 000*	*-2 000*
– Bidrag till Giellagáldu – samiska språk	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Förlängning av Stärkta bibliotek	*75 000*		
– Särskilda behov inom kultur och kulturlivets internationalisering m.m.	*745 000*		
– Produktionsincitament för film	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-2	-2	-2
Förslag/beräknat anslag	**1 450 582**	**532 082**	**327 082**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 745 000 000 kronor för 2022 för stimulansstöd till kulturområdet, för att stärka kulturlivets internationalisering samt för att förstärka det statliga stödet till de nationella minoritetsspråken och nationella minoriteters kultur. Vidare ökas anslaget med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för utveckling och införande av produktionsincitament för filminspelningar i Sverige. Vidare ökas anslaget med 75 000 000 kronor för 2022 för en förstärkning av satsningen Stärkta bibliotek. Vidare ökas anslaget med 5 000 000 kronor årligen för 2022–2024 för bidrag till Sámi Giellagáldu. Därutöver minskas anslaget med 3 500 000 kronor för 2022 och med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 060 000 000 kronor fr.o.m. 2022. I detta ligger dels att tidsbegränsade medel för ett särskilt stimulansstöd till kulturområdet och en tillfällig ökning av satsningen Stärkta bibliotek upphör, dels att medel för ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier ökas.

Regeringen föreslår att 1 450 582 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 532 082 000 kronor respektive 327 082 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande möjliggör en mer långsiktig planering. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2023.

Tabell 4.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	9 100	8 275	25 000	
Nya åtaganden	8 275	25 000	25 000	
Infriade åtaganden	-9 100	-8 275	-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	8 275	25 000	25 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**25 000**	**25 000**	**25 000**	

4.6.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

2020	Utfall	175 462	Anslagssparande	1 003
2021	Anslag	201 465[1]	Utgiftsprognos	199 729
2022	**Förslag**	**199 964**		
2023	Beräknat	201 464		
2024	Beräknat	176 464		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för elever i förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Anslaget

får även användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**201 465**	**201 465**	**201 465**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 500		-25 000
varav BP22	*-1 500*		
– Finansiering	*-1 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	**199 964**	**201 464**	**176 464**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 500 000 kronor för 2022 för att finansiera omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 199 964 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 201 464 000 kronor respektive 176 464 000 kronor.

4.6.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	44 552	Anslagssparande	468
2021	Anslag	45 153[1]	Utgiftsprognos	39 745
2022	**Förslag**	**45 153**		
2023	Beräknat	45 153		
2024	Beräknat	45 153		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområde

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 153**	**45 153**	**45 153**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 153**	**45 153**	**45 153**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 45 153 000 kronor respektive 45 153 000 kronor.

4.6.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

2020	Utfall	9 671	Anslagssparande	181
2021	Anslag	9 852[1]	Utgiftsprognos	9 171
2022	**Förslag**	**9 852**		
2023	Beräknat	9 852		
2024	Beräknat	9 852		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 852**	**9 852**	**9 852**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 852**	**9 852**	**9 852**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 852 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 852 000 kronor respektive 9 852 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Projekt som ryms inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera kalenderår. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 4.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	9 000	8 720	9 000		
Nya åtaganden	6 020	6 280	6 000		
Infriade åtaganden	-6 300	-6 000	-4 000	-6 000	-5 000
Utestående åtaganden	8 720	9 000	11 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**11 000**		

4.6.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	1 667 115	Anslagssparande	805
2021	Anslag	1 782 049[1]	Utgiftsprognos	1 766 694
2022	**Förslag**	**1 681 723**		
2023	Beräknat	1 733 676[2]		
2024	Beräknat	1 779 065[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 681 723 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 681 723 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- professionell bild- och formverksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet, och
- främjande av hemslöjd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Anslaget får även användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för

kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 719 049**	**1 719 049**	**1 719 049**
Pris- och löneomräkning[2]	13 674	67 203	113 968
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-51 000	-52 576	-53 952
varav BP22[3]	*99 000*	*99 000*	*99 000*
– Finansiering	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Förstärkning kultursamverkansmodellen	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 681 723**	**1 733 676**	**1 779 065**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en förstärkning av det statliga bidraget till regional kulturverksamhet. Vidare minskas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att finansiera omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 150 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel för att förstärka kultursamverkansmodellen upphör.

Regeringen föreslår att 1 681 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 733 676 000 kronor respektive 1 779 065 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande på anslaget minskar antalet beslut som behöver fattas och möjliggör en mer långsiktig planering för mottagare av stödet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 4.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	0	0	30 000		
Nya åtaganden	0	30 000	15 000		
Infriade åtaganden	0	0	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	0	30 000	30 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**30 000**	**30 000**	**30 000**		

4.6.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

2020	Utfall	14 218	Anslagssparande	2 208
2021	Anslag	17 300[1]	Utgiftsprognos	16 850
2022	**Förslag**	**18 436**		
2023	Beräknat	18 653[2]		
2024	Beräknat	18 845[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 437 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 435 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 300**	**17 300**	**17 300**
Pris- och löneomräkning[2]	136	341	523
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 012	1 022
varav BP22[3]	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Statistik inom scenkonst samt bild och form	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 436**	**18 653**	**18 845**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för arbete med statistik inom scenkonst samt bild och form.

Regeringen föreslår att 18 436 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 653 000 kronor respektive 18 845 000 kronor.

5 Teater, dans och musik

5.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom teater, dans och musik utgår från följande bedömningsgrunder:

- besöksutveckling
- insatser för att nå bredare målgrupper samt tillgänglighetsarbete i publik verksamhet
- fördelning av bidrag
- insatser för jämställdhet
- internationellt utbyte och samverkan.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen.

5.3 Resultatredovisning

Drastiskt minskade besök vid de nationella scenkonstinstitutionerna som spelar en viktig roll för hela sektorn

Deltagarbegränsningar för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att motverka spridningen av det virus som orsakar covid-19-pandemin har kraftigt påverkat scenkonstens möjlighet att bedriva verksamhet. Restriktionerna har inneburit kraftigt minskade publik- och försäljningsintäkter. Pandemin har även tydliggjort den viktiga roll som scenkonstinstitutionerna spelar i det ekosystem som skapar arbetstillfällen för såväl frilansande konstnärer som underleverantörer inom olika yrkesgrupper.

Tabell 5.1 Antal besök (föreställningar)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kungliga Dramatiska teatern AB	274 058	266 625	272 200	280 555	236 770	59 532
Kungliga Operan AB	296 807	286 0647	297 103	290 500	301 400	76 986
Fria scenkonsten (Statens kulturråd)[1]	1 782 210	1 628 631	-	-	-	-
Dansens Hus	50 608	68 851	72 773	47 558	50 957	24 649
Drottningholms Slottsteater (inkl. fysiska visningar av teatern)	30 597	36 372	37 050	33 659	34 248	1 991
Riksteatern	526 205	528 721	486 063	471 515	436 255	117 741
Unga Klara[2]	-	-	-	17 836	27 950	7 048

[1] Statens kulturråd inhämtar uppgifter om föreställningar och besök från aktörer inom fri scenkonst som får bidrag av myndigheten. För närvarande saknas dock tillräckligt kvalitetssäkrade uppgifter fr.o.m. 2017.

[2] Unga Klara finns med i redovisningen fr.o.m. 2018.

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

Den kraftiga nedgången av antalet besökare är ett resultat av de restriktioner som regeringen beslutade under 2020. Antalet fysiska besökare uppgick till knappt 300 000. Många av scenkonstinstitutionerna har erbjudit digitala utsändningar vilket till viss del har kompenserat för uteblivna fysiska besök. Nästan 1,7 miljoner besökare tog del av dessa visningar.

Kraftiga intäktsminskningar och utökade statliga stöd

För nationalscenerna motsvarar de minskade försäljningsintäkterna mellan 2019 och 2020 en nedgång på sammantaget ca 66 procent. Minskade biljettintäkter får konsekvenser även på längre sikt då verksamheterna tvingas skjuta fram produktioner och får svårare att investera i nya uppsättningar de kommande åren. Därtill har pandemin tvingat många yrkesgrupper inom sektorn att lämna branschen på grund av minskade möjligheter till försörjning vilket riskerar att leda till ett kompetenstapp framöver. (Svensk scenkonst, Scenkonsten, pandemin och framtiden. Rapport om coronapandemins långsiktiga konsekvenser för scenkonsten 2021-04-16.)

Voksenåsen inledde året med norsk regeringskonferens följt av omsättningsrekord i januari och februari. Som en följd av pandemin har verksamheten minskat med ungefär 80 procent under 2020, både i den kommersiella delen som består av hotell och i utbudet av kulturaktiviteter. Staten har under året skjutit till 5,6 miljoner kronor till verksamheten för att täcka upp för inkomstbortfallet.

Tabell 5.2 Nationella scenkonstinstitutioner försäljningsintäkter (inkl. gager)

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Kungliga Operan AB	73 813	86 364	27 527
Kungliga Dramatiska teatern AB	56 240	44 292	13 528
Riksteatern	21 936	18 999	5 309
Dansens hus	13 378	14 595	11 664
Drottningholms Slottsteater	5 107	5 856	168
Unga Klara	397	3 474	538

Källa: Kulturinstitutionernas årsredovisningar.

Tabell 5.3 Bidragsgivning till scenkonstområdet

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kungliga Operan AB	446,1	452,3	465,5	495	499,5	550,5
Kungliga Dramatiska teatern AB	226,7	229,4	230,9	241,9	244,3	276,1
Riksteatern	259,4	261,7	263,4	270,5	276,5	286,3
Dansens hus	23,4	23,6	23,8	24,1	24,4	26,7
Drottningholms Slottsteater	11,7	11,9	12,4	12,6	12,8	15,7
Voksenåsen	10,4	10,5	10,6	10,7	10,9	22,6
Unga Klara[1]	-	-	-	16,2	16,3	16,8
Fria aktörer inom teater, dans, musik och övrig scenkonst (Statens kulturråd)	176,9	173,0	174,0	201,7	195,5	201,1
Statens musikverk (samverkansprojekt)	25	25	25	25	25	25
Total bidragsgivning	**1 179,6**	**1 187,4**	**1 205,6**	**1 297,7**	**1 305,1**	**1 420,8**

[1] Unga Klara är medräknad i bidragsgivningen fr.o.m. 2018.

Anm.: Siffror för scenkonstinstitutionerna för 2020 inkluderar krismedel.

Statens musikverk har under året fördelat medel till 122 samverkansprojekt, som alla drivits av en aktör från det fria musiklivet. Cirka två tredjedelar av bidragen gick till projekt i storstadslänen. Pandemin har påverkat genomförandet och lett till att många projekt har genomförts på ett förändrat sätt.

Minskad tillgång till scenkonsten för barn och unga

Under pandemin har många skolhuvudmän, på grund av risk för smittspridning, inte tagit emot externa besökare i skolorna vilket lett till uteblivna scenkonstupplevelser för barn och unga. Barnombudsmannen framhåller i sin årsrapport Alla tar ju inte ansvar – Barnkonventionen som lag under en samhällskris att mindre och sämre tillgång till kulturaktiviteter under pandemin kan ha påverkat barns och ungas hälsa (se utg. omr. 9 avsnitt 7).

Ökad digital tillgänglighet till scenkonsten innebär även utmaningar

Digitaliseringsarbetet inom scenkonstområdet har redan före pandemin varit under utveckling, och arbetet har varit ett viktigt verktyg för scenkonstinstitutionerna att nå ut till en bred och varierad publik i hela landet. Genom tillskott av medel under 2018–2020 har Operan, Dramaten och Riksteatern kunnat utveckla nya digitala lösningar samt nå ut med sina föreställningar i hela landet och till fler och nya grupper i samhället. Det arbetet har möjliggjort för teatrarna att påskynda och intensifiera digitala lösningar för att kunna kommunicera med sin publik under pandemin. Ett resultat av arbetet är t.ex. Operan Play som under hela pandemin fungerat som digital scen och erbjudit publiken streamade föreställningar av opera och balett helt gratis. Unga Klara har som första teater i landet genomfört en streamad nypremiär, vilket bl.a. möjliggjort för hemmavarande gymnasieelever att ta del av föreställningarna.

Post- och telestyrelsen (PTS) har, på uppdrag av regeringen, kartlagt och analyserat erfarenheter och behov kopplat till den digitala omställningen med anledning av covid-19 (I2020/01584) inom bl.a. scenkonstområdet. Av PTS rapport (Digital omställning till följd av covid-19 PTS-ER-2021:1) framkommer bl.a. att pandemin har visat på svårigheter för kulturinstitutionerna och kulturskapare att ta betalt för sina produktioner. Detta beror på att institutionerna ännu inte har betalmodeller anpassade

till digitala utsändningar på plats. Studien visar också att utbudet av digital kultur inom scenkonsten har ökat under pandemin.

Enligt Svensk Scenkonsts rapport Scenkonsten, pandemin och framtiden, har den snabba digitala omställningen inneburit att verksamheter som förmedlar scenkonst inte hunnit etablera strukturer och modeller för dessa nya behov. Av rapporten framgår även att de nya utgifterna kopplade till digitaliseringen inte kan täckas upp till följd av intäktsbortfall från inställda föreställningar. Svensk Scenkonst har tecknat tillfälliga krisavtal i samarbete med berörda fackförbund avseende upphovsrättsliga ersättningar för att möjliggöra en temporär möjlighet att tillgängliggöra scenkonstföreställningar.

Tabell 5.4 Arkiv- och biblioteksverksamhet vid Statens musikverk

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal utlån	35 088	33 866	37 247	40 596	37 103
Antal besök	10 691	9 292	8 439	11 066	6 465
Antal förfrågningar	16 453	15 200	14 538	14 544	10 891
Antal nedladdningar och spelningar av utgiven musik	9 644 960	9 309 824	9 945 084	7 309 357	10 475 114

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Statens musikverk.

Arkiv- och biblioteksverksamheten vid Statens musikverk har påverkats i mindre utsträckning av pandemin, då myndigheten har kunnat ställa om till andra sätt för att nå ut, bl.a. genom fjärrlån. Antalet nedladdningar och spelningar av musiken från Caprice Records har slagit nytt rekord under 2020, främst i form av strömningar i onlinetjänster.

Insatser har gjorts för ökad jämställdhet

Nationalscenerna Operan och Dramaten samt nationalgåvan Voksenåsen AS är statliga bolag där samtliga styrelseledamöter inklusive ordföranden nomineras av regeringen och väljs av stämman. Regeringen eftersträvar en jämn könsfördelning. Det innebär att andelen kvinnor respektive män ska vara minst 40 procent. I alla tre styrelser uppnås detta mål.

Operan, Dramaten och Riksteatern har fortsatt sitt förebyggande arbete för att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering under året. Detta bl.a. genom ett systematiskt och medvetet jämställdhetsarbete på alla nivåer inom organisationerna där uppföljningar och löpande rutiner finns på plats. Regeringen har fortsatt att följa upp frågan, bl.a. inom ramen för de årliga dialogerna.

Statens kulturråds totala bidragsgivning inom teater-, dans- och musikområdet är relativt jämnt fördelad mellan könen, men det finns könsmönster inom vissa bidragskategorier. Den övervägande delen av upphovsmän och konstnärliga ledningar inom scenkonstområdet är kvinnor. Representationen av män är något högre inom flera bidragsformer inom musikområdet.

Statens musikverk har under en längre period haft en jämställd fördelning mellan kvinnor och män i sin bidragsgivning. Andelen kvinnor har ökat under 2020.

Tabell 5.5 Andel anställda per kön

Konstnärlig personal, andel män/ andel kvinnor i procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kungliga Operan AB	53/47	51/49	52/48	52/48	53/47	52/48
Kungliga Dramatiska teatern AB	49/51	49/51	50/50	46/54	39/61	42/58
Unga Klara AB	-	-	-	33/59[1]	40/52[2]	33/67
Drottningholms slottsteater	51/49	51/49	49/51	49/51	47/53	34/66
Riksteatern	-	-	42/58	44/56	43/57	42/58

[1] Därutöver angav 8 procent annan könstillhörighet.
[2] Samma som ovan.

Internationellt utbyte och samverkan har påverkats av pandemin

Pandemin har kraftigt begränsat möjligheterna till ett internationellt utbyte, vilket bl.a. visat sig i minskat antal ansökningar om internationellt samarbete hos Statens kulturråd. Det innebär att turnéer och gästspel utomlands har ställts in eller skjutits på framtiden. Särskilt inom den fria sektorn finns en omfattande internationell verksamhet som inte har kunnat verka under pandemin. Genom pandemin har sektorn tvingats till nytänkande där digitala lösningar oftast varit det enda alternativet för att upprätthålla internationella utbyten och samarbeten.

Dramaten har genomfört en tretton dagar lång digital teaterfestival med Thaliateatern i Hamburg med föreställningar från tolv europeiska teatrar. Operan har nått ut internationellt via den digitala plattformen Operan Play. Drottningholms slottsteater genomförde ett gästspel på Théâtre du Capitole i Toulouse, där 7 föreställningar genomfördes framför en publik på totalt ca 4 000 personer. Trots många inställda gästspel har Unga Klara genomfört en rad olika internationella utbyten under året med teatrar och konstnärer på fyra kontinenter. Under 2020 blev Unga Klara även nominerad till regeringens exportpris för de kulturella och kreativa näringarna.

Dansen är en till stor del internationaliserad konstart. På grund av pandemin minskade det internationella utbytet kraftigt inom området 2020. Exempelvis minskade Dansens hus antalet internationella gästspel i jämförelse med 2019 från 16 till 3. Dansens Hus har, i samarbete med Island Dance Company och CODA Oslo International Dance Festival, arrangerat ett tvåårigt nordiskt mentorskapsprogram för konstnärlig utveckling.

Även cirkusen är i hög grad en internationell konstform. Artister och kompanier har en stor del av sina arbetstillfällen utomlands och förlägger ofta delar av sin produktion i form av residens utanför Sverige.

Av Statens musikverks bidragsgivning har 7,4 procent gått till internationella projekt. Elektronmusikstudion har under året upplåtit sin studioverksamhet till 23 internationella tonsättare. Studions verksamhet har påverkats negativt av pandemin och var stängd under stora delar av 2020.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att sektorn trots omfattande, både ekonomiska och verksamhetsmässiga utmaningar under 2020, har hittat nya kreativa lösningar och former för att möta sin publik, inte minst genom digitala plattformar. Digitaliseringen har dock inte kunnat ersätta eller väga upp för det publiktapp som har skett i den övriga verksamheten. Regeringen bedömer att tidigare digitaliseringssatsningar har skapat goda förutsättningar för sektorn att nå geografisk spridning, nya publikgrupper och på sina håll många unika besökare. Samtidigt innebär digitala lösningar sämre möjligheter till intäkter då institutionerna inte hunnit utveckla betalmodeller för

digitala utsändningar. Regeringen konstaterar även att digitaliseringen medför ökade kostnader för institutionerna där särskilt frågan om skälig ersättning till upphovsmän och rättighetshavare utgör en grundförutsättning för fortsatt digitalisering. Regeringen bedömer att sektorn genom att i största möjliga omfattning främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och skapande förmågor samt att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse har bidragit till att det övergripande målet om kulturen som dynamisk, utmanande och obunden där alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla området i stort har uppnåtts.

Regeringen ser med oro på att barns och ungas tillgång till scenkonst kraftigt har minskat under pandemin vilket har lett till sämre möjligheter att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. Regeringen avser att följa frågan framöver så att barn och unga i hela landet får tillgång till scenkonstupplevelser.

Regeringen ser att det sker ett aktivt arbete på många av institutionerna för att motverka sexuella trakasserier och att mycket har förbättrats, men att det är ett långsiktigt arbete som behöver fortgå.

Många scenkonstaktörer har hittat kreativa digitala lösningar i försök att hålla konstnärliga utbyten med scenkonstaktörer i andra länder vid liv. Därmed har det internationella och interkulturella utbytet och samverkan främjats och upprätthållits under pandemin. Regeringen konstaterar därmed att det övergripande målet får anses uppfyllt.

Regeringen bedömer att de krisstöd som har betalats ut till sektorn under 2020 har varit avgörande för att säkra en livskraftig scenkonst även efter pandemin. Stöden har möjliggjort viss verksamhet och har bidragit till att undvika konkurser samt hindra det kompetenstapp som uppstår när konstnärer tvingas lämna sektorn. Regeringen bedömer att konsekvenserna av pandemin med stor sannolikhet kommer att påverka scenkonstområdet under lång tid framöver, vilket riskerar att försvåra uppfyllelsen av det kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Regeringen kommer att följa frågan.

5.5 Politikens inriktning

Återstart för kulturen – fria aktörer inom scenkonst och musik

För att stimulera kulturlivets återstart och bidra till en kvalitativ, fri scenkonst som finns tillgänglig i hela landet bedömer regeringen att medel bör avsättas till Statens kulturråds bidragsgivning för teater-, dans- och musikändamål. De fria aktörerna utgör en central del av scenkonstens infrastruktur, såväl inom arrangörskap som produktion, och spänner över ett brett fält av nyskapande kulturuttryck. Ofta rör det sig om små aktörer som därtill verkar med begränsade ekonomiska resurser och som drabbats särskilt hårt av pandemins konsekvenser. Övriga insatser kopplade till återstart för kulturen redogörs det för i avsnitten 4.5, 7.5, 8.5 och 13.5.

Reform på musikområdet

Regeringen bedömer att Statens musikverks uppgift att fördela bidrag till musiklivet bör föras över till och inordnas i Statens kulturråd, som bedöms ha bättre förutsättningar för bidragsgivning på musikområdet. Regeringen bedömer också att en främjande funktion för musikområdet bör inrättas vid Statens kulturråd. År 2011 reformerades de statliga insatserna på musikområdet och i samband med det bildades Statens musikverk. Inom myndigheten inrättades en Plattform för musik (Musikplattformen) med syftet att bidra med nationell överblick och kompetens-

uppbyggnad samt främja internationell samverkan. Utifrån de bedömningar och analyser som redovisas i promemorian Vissa statliga insatser på musikområdet (Ds 2021:11), som har remitterats, anser regeringen emellertid att dessa intentioner har varit svåra att förverkliga. Bland annat gäller det rollen som kunskaps- och nätverksbyggande funktion för musiklivet i Sverige. Merparten av remissinstanserna stödjer förslaget helt eller delvis.

Digitalisering av kulturarvet

Regeringen föreslår att medel tillförs Statens musikverk i syfte att säkra digitalt tillgängliga och spårbara samlingar och för utveckling av digitala tjänster. Det övergripande målet för regeringens digitaliseringsstrategi är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Pandemin har tydliggjort betydelsen av att museernas samlingar finns digitalt tillgängliga med kvalitativa metadata. Det är dels en förutsättning för både nationell och internationell forskning och kunskapsutveckling, dels en fråga om tillgänglighet och allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet. Att ordna upp och digitisera (konvertera information från analog till digital form) samlingarna är även nödvändigt för att kunna bedriva en säker och aktiv samlingsförvaltning (se även avsnitt 11.5).

Renovering av Kungliga Operan

Statens fastighetsverk (SFV) har lämnat en redovisning av det uppdrag som regeringen gav myndigheten i november 2020 om underlag avseende investeringar i operabyggnaden i Stockholm. Detta som ett komplement till den framställan som SFV inkommit med tidigare avseende en renovering och ombyggnad av Kungliga Operans huvudbyggnad (Fi2019/01565 och Fi2020/01970). Kungliga Operan har utifrån ett regeringsuppdrag i december 2020 lämnat en redovisning av de verksamhetsmässiga konsekvenserna av SFV:s underlag (Ku2020/02624 delvis). Underlagen bereds i Regeringskansliet. (Se även utg.omr. 2 avsnitt 5.5.)

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

2020	Utfall	1 194 748	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 136 933[1]	Utgiftsprognos	1 136 933
2022	**Förslag**	**1 122 130**		
2023	Beräknat	1 139 304[2]		
2024	Beräknat	1 151 965[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 122 130 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 122 131 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 116 333**	**1 116 333**	**1 116 333**
Pris- och löneomräkning[2]	8 936	26 158	38 854
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 140	-3 188	-3 223
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	**1 122 130**	**1 139 304**	**1 151 965**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 140 000 kronor fr.o.m. 2022. I detta ligger dels att tidsbegränsade medel till Voksenåsen AS upphör, dels att medel för investeringar och kostnader i samband med byte av Dramatens övermaskineri ökas.

Regeringen föreslår att 1 122 130 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 139 304 000 kronor respektive 1 151 965 000 kronor.

Tabell 5.8 Sammanställning av medelstilldelningen 2021 och 2022 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen

Tusental kronor

	2021[1]	2022[2]
Operan	503 753	507 922
Dramaten	262 005	255 804
Riksteatern	288 979	291 338
Dansens hus	25 151	25 297
Drottningholms slottsteater	17 718	14 837
Unga Klara	17 575	15 703
Voksenåsen	21 752	11 229
Totalt	**1 136 933**	**1 122 130**

[1] Inklusive beslut om förändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Medelstilldelningen för 2022 är preliminär.

5.6.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

2020	Utfall	212 867	Anslagssparande	747
2021	Anslag	227 614[1]	Utgiftsprognos	225 663
2022	**Förslag**	**301 614**		
2023	Beräknat	251 614		
2024	Beräknat	251 614		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**227 614**	**227 614**	**227 614**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	74 000	24 000	24 000
varav BP22	*74 000*	*24 000*	*24 000*
– Reform inom musikområdet	*24 000*	*24 000*	*24 000*
– Fria aktörer inom scenkonst och musik	*50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**301 614**	**251 614**	**251 614**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 24 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en reform på musikområdet (avsnitt 4.6.1, 5.5 och 5.6.3). Vidare ökas anslaget med 50 000 000 kronor för 2022 för att stärka stödet till teater-, dans- och musikändamål.

Regeringen föreslår att 301 614 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 251 614 000 kronor respektive 251 614 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande

år. Anslaget används huvudsakligen för bidragsgivning till fria scenkonstgrupper. Grupperna bedriver omfattande turnéverksamhet, både i Sverige och i utlandet, vilket medför behov av goda planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2023.

Tabell 5.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	116 076	118 879	137 000	
Nya åtaganden	118 879	137 000	183 000	
Infriade åtaganden	-116 076	-118 879	-137 000	-183 000
Utestående åtaganden	118 879	137 000	183 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**167 000**	**167 000**	**183 000**	

5.6.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

2020	Utfall	115 564	Anslagssparande	3 549
2021	Anslag	122 646[1]	Utgiftsprognos	125 114
2022	**Förslag**	**97 355**		
2023	Beräknat	98 479[2]		
2024	Beräknat	98 403[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 97 355 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 96 355 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter och för utgifter för statsbidrag till musiklivet. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas, så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**122 646**	**122 646**	**122 646**
Pris- och löneomräkning[2]	709	2 133	3 331
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-26 000	-26 300	-27 574
varav BP22[3]	*-26 000*	*-26 000*	*-27 000*
– Reform inom musikområdet	*-27 000*	*-27 000*	*-27 000*
– Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster	*1 000*	*1 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**97 355**	**98 479**	**98 403**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor årligen för 2022 och 2023 för en satsning på digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster (se avsnitt 11.5). Vidare minskas anslaget med 27 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en reform på musikområdet (avsnitt 4.6.1, 5.5 och 5.6.2). Förslaget bedöms leda till ett minskat antal anställda vid Statens musikverk och ett ökat antal anställda vid Statens kulturråd, men hur många som berörs av förändringen kan för närvarande inte bedömas. Vid förändringen ska myndigheterna beakta 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Regeringen föreslår att 97 355 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 98 479 000 kronor respektive 98 403 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.14 Sammanställning över avgiftsintäkter till Statens musikverk

Tusental kronor

	2020 Utfall	2021 Prognos	2022 Beräkning
Totala intäkter avgiftsbelagd verksamhet[1]	2 449	2 574	3 635

[1] I myndighetens avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, eventuell sponsring och lokaluthyrning.

Källa: Statens musikverk.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken, politiken för litteratur- och läsfrämjande och den nationella språkpolitiken.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Litteraturen, läsandet och språket utgår från följande bedömningsgrunder:

- utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamhet i hela landet med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801)
- fördelning av statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande
- insatser för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter
- utveckling av läsvanor hos befolkningen
- insatser för att främja ett ökat läsande genom främjandeinsatser, bidragsgivning, produktion, utlåning och distribution av litteratur och medier för alla oavsett bakgrund och förutsättningar
- insatser för att främja klarspråksarbete och terminologiarbete inom den offentliga förvaltningen och insatser för att främja den enskildes tillgång till språk med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

I den del av avsnittet som rör det immateriella kulturarvet, biblioteksverksamhet och läsfrämjande görs bedömningen utifrån resultat relaterade till den, för kulturområdet, gemensamma bedömningsgrunden Tillgänglighet. Vad gäller de övriga gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas uppgifter om jämställdhet och insatser kopplade till barn och unga.

6.3 Resultatredovisning

Utbud och tillgänglighet till bibliotek, litteratur och läsning

Bibliotekssamverkan

Covid-19-pandemin har inneburit stor omställning av biblioteksverksamheten i hela landet. De regionala biblioteksverksamheterna och Kungl. biblioteket har arbetat för att utveckla insatser för ökad digital kompetens hos allmänheten genom satsningen Digitalt först. Inom satsningen har användningen av utbildningsplattformen Digiteket ökat kraftigt under pandemin. Över 80 procent av all folkbibliotekspersonal har registrerat sig på Digiteket där kurser och artiklar finns tillgängliga.

Under 2020 har Kungl. biblioteket vidareutvecklat den nationella biblioteksinfrastrukturen Libris, där upphovsrättsligt fritt material finns tillgängligt. Insatser har gjorts för att utveckla katalogiseringsverktyget, som också har anpassats enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Under 2020 har 43 kommuner antagit en ny biblioteksplan, vilket är något färre än föregående år. Av landets kommuner har cirka 97 procent en biblioteksplan med aktuell planperiod. Flera kommuner har uppgett att pandemin har påverkat möjligheten till förankring och samråd i framtagandet av planer.

Satsningen Stärkta bibliotek innebär ökad tillgänglighet och utbud av biblioteksverksamhet

Genom satsningen Stärkta bibliotek har regeringen avsatt 250 miljoner kronor årligen 2018–2020. Statens kulturråd uppger att stödet har fått god spridning och möjliggjort för folkbiblioteken att utveckla sin verksamhet. Satsningen har fortsatt finansiering om 150 miljoner kronor 2021 och 75 miljoner kronor per år 2022 och 2023. Samtliga kommuner sökte och beviljades bidrag under 2020, vilket innebär en ökad tillgänglighet och utbud av biblioteksverksamhet i hela landet. Statens kulturråd uppger att flera bibliotek har fått planera om insatser under pandemin, samtidigt som digitala läsfrämjande satsningar har ökat. Ett flertal ansökningar har fokuserat på tillgänglighet för personer med kognitiv funktionsnedsättning efter att Statens kulturråd har publicerat en kunskapsöversikt inom området.

Fortsatt stor efterfrågan på tillgänglig litteratur

Under 2020 minskade Myndigheten för tillgängliga mediers (MTM) produktion av punktskriftsböcker på grund av personalbrist hos myndigheten i början av året. Produktionen av talböcker ökade, men förvärven av talböcker fortsatte att minska, vilket enligt MTM till största delen förklaras av att myndigheten endast har möjlighet att förvärva talböcker i samband med beställningar från läsare.

Tabell 6.1 Produktion och förvärv av talböcker och punktskriftsböcker

Antal titlar

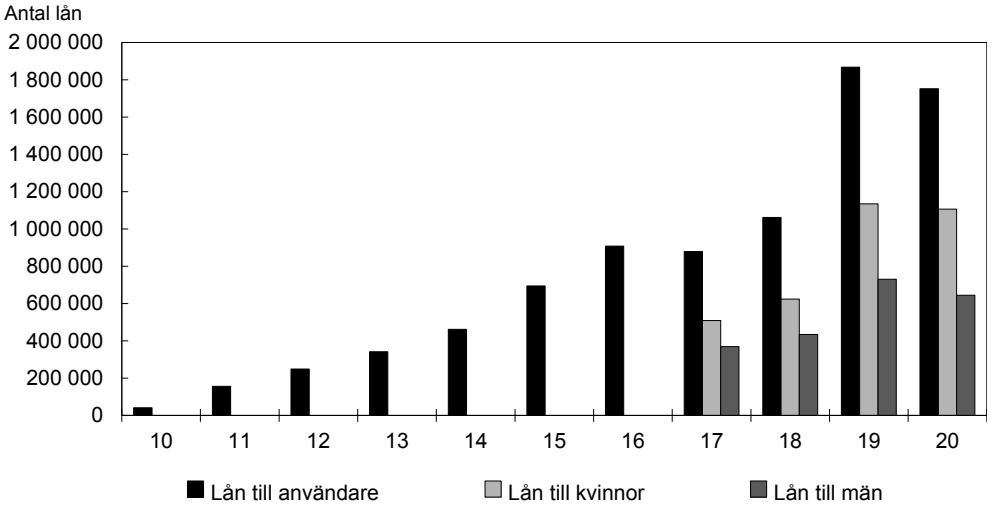
	2016	2017	2018	2019	2020
Produktion punktskriftsböcker	1 154	520	842	871	728
Förvärv punktskriftsböcker	0	4	0	1	0
Produktion talböcker	2 311	2 222	2 254	2 039	2 114
Förvärv talböcker	868	1017	618	303	150

Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Utgivningen av lättläst litteratur ökade under 2020, från åtta titlar 2019 till elva titlar 2020. Samtidigt minskade försäljningen av lättlästa böcker med 20 procent jämfört med 2019, vilket förklaras av en mer nischad utgivning mot målgrupper som de kommersiella förlagen inte når.

Den stora ökningen av antalet lån i det digitala biblioteket Legimus har sedan 2019 planat ut men ligger fortfarande på en betydligt högre nivå än 2018.

Diagram 6.1 Antal digitala lån av talböcker, e-textböcker och teckenspråkig litteratur 2010–2020

Antalet digitala lån av talböcker, e-textböcker och teckenspråkig litteratur.
Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Bidragsgivning till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande

Under 2020 beviljade Statens kulturråd ca 370 miljoner kronor i bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande. Av tabell 6.2 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.2 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande (beviljade medel)

	2016	2017	2018	2019	2020
ALMA, Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (tkr)	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Bokstart (tkr)	-	8 700	8 485	9 257	10 069
Efterhandsstöd till litteratur (tkr)	35 099	37 317	35 048	36 655	47 893
Antal inkomna ansökningar	*2 001*	*2 169*	*2 041*	*2 110*	*2 024*
varav beviljade ansökningar	*761*	*790*	*728*	*771*	*791*
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	23 930	23 690	23 580	24 310	24 000
Antal inkomna ansökningar	*256*	*237*	*246*	*237*	*242*
varav beviljade ansökningar	*250*	*236*	*241*	*236*	*237*
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	7 994	7 386	7 605	8 798	8 700
Kulturtidskrifter (stöd till produktion och spridning) (tkr)	22 650	24 810	2 000	50 580[1]	27 752
Läs- och litteraturfrämjandebidrag (tkr)	16 999	15 138	15 188	16 187	22 699
Antal inkomna ansökningar	*198*	*225*	*206*	*215*	*237*
varav beviljade ansökningar	*107*	*125*	*120*	*119*	*154*
Stärkta bibliotek (tkr)	-	-	220 553	220 000	220 400
Antal inkomna ansökningar	*-*	*-*	*427*	*367*	*407*
varav beviljade ansökningar	*-*	*-*	*339*	*331*	*363*
Planerad utgivning (tkr)	878	861	555	1 260	1 540
Fristadsprogrammet (tkr)	634	1 685	1 792	1 886	1 920
TOTALT (tkr)[2]	**113 185**	**124 587**	**319 806**	**373 933**	**369 973**

[1] Statens kulturråd beslutar om bidrag till kulturtidskrifter generellt genom bemyndigande vilket innebär att 2020 beslutas om bidrag för 2021. År 2019 fördelades bidrag vid två tillfällen.

[2] Könsuppdelad statistik saknas.

Källa: Statens kulturråd.

Läs- och litteraturfrämjande insatser och utveckling av läsvanor

Under 2020 beviljade Statens kulturråd 237 av 242 sökande kommuner sammanlagt 24 miljoner kronor i inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (se tabell 6.1). Stödet syftar till att främja barns och ungas läsintresse genom inköp av barn- och ungdomslitteratur och vuxenlitteratur som främjar barns och ungas intresse för läsning. Jämfört med föregående år har antalet ansökningar ökat marginellt.

Under 2020 beviljades ca 32,7 miljoner kronor till läs- och litteraturfrämjande insatser (inklusive Bokstart), se tabell 6.2. Ansökningarna som inkom till Statens kulturråd rörde en hel eller delvis omställning till digitala evenemang till följd av pandemin.

Under 2020 genomfördes flera insatser inom ramen för Bokstart i syfte att sprida kunskap om språkutveckling. Statens kulturråd har även publicerat en rapport som bygger på en uppföljning av samtliga Bokstartsprojekt. Rapporten konstaterar att ett fortsatt statligt stöd kommer ge pågående projekt möjligheten att växa samt att fler kommuner påbörjar Bokstartsarbete.

Den 30 mars 2021 överlämnades regeringens skrivelse Barns och ungas läsning (skr. 2020/21:95) till riksdagen. Utgångspunkten för skrivelsen är Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57). I skrivelsen lämnas en redovisning av hur regeringen arbetar för läsfrämjande insatser för barn och unga.

Även inom ramen för kultursamverkansmodellen ska statligt stöd lämnas till litteratur och läsfrämjande insatser (se avsnitt 4.3).

Höjt stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter

Under 2020 höjde Statens kulturråd bidragsbeloppen inom efterhandsstödet till litteratur med ca 11 miljoner kronor jämfört med året innan, i syfte att ytterligare stödja utgivningen av kvalitetslitteratur i Sverige och verka litteraturfrämjande (se tabell 6.2). Med anledning av pandemin höjdes även distributionsstödet tillfälligt under året för att kompensera utgivarna för inkomstbortfall.

För 2020 beslutade Statens kulturråd om en höjning av produktionsstöd motsvarande 25 miljoner kronor till 82 kulturtidskrifter, varav 9 behandlar nationella minoriteters språk och 8 är helt eller delvis på annat språk än svenska. Stödet syftar till att en mångfald av kulturtidskrifter av hög kvalitet ska ges ut och läsas i Sverige.

I bidragsgivningen inom litteratur- och biblioteksområdet utgör kvinnor en högre andel inom vissa stöd, exempelvis upphovspersoner som medverkat i böcker som fått litteraturstöd för barn- och ungdomslitteratur, medan män är i majoritet i exempelvis facklitteraturgenren.

Till följd av pandemin ställdes litteraturfrämjande verksamhet inom Swedish Literature Exchange om till digitala format, och litteraturevenemang, mässor och resor ställdes in. Vissa bidragsmedel avsatta för internationella åtaganden omfördelades till andra stöd, exempelvis översättningsstödet.

Språkfrämjande verksamhet

Institutet för språk och folkminnens (Isof) språkvårdsarbete och språkrådgivning till myndigheter, organisationer och allmänhet har ökat under 2020. Isof har generellt haft en stor efterfrågan vad gäller råd i frågor som är relaterade till pandemin. När det gäller flerspråkighet och allas rätt till språk, har Isof under året bl.a. producerat och publicerat flera ord- och termlistor inom språkvårdsarbetet i svenska, de nationella

minoritetsspråken och svenskt teckenspråk. Insatser för revitalisering av de nationella minoritetsspråken redovisas under utgiftsområde 1.

Ett levande och tillgängligt immateriellt kulturarv

Det immateriella kulturarvet synliggörs och blir tillgängligt för allt fler, bl.a. genom Sveriges nationella förteckning över immateriellt kulturarv (levande traditioner.se) som har fortsatt att utökas med traditioner i dialog med ideella organisationer i hela landet. Under 2020 har konventionsarbetet tagit ett nytt steg framåt när Sverige blev invalt i den mellanstatliga kommittén för konventionen för perioden 2020–2024. Institutet för språk och folkminnen är Sveriges expertmyndighet i kommittén. Se även avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet om Unescoarbetet.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att insatser inom området har främjat allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Pandemin har inneburit stor omställning av biblioteksverksamheten i hela landet. Många bibliotek har ökat sin digitala tillgänglighet och hittat nya sätt att nå besökare. De insatser som genomförts på biblioteksområdet bidrar till att främja tillgång till biblioteksverksamheten nationellt. Pandemins konsekvenser har tydliggjort bibliotekens viktiga roll i lokalsamhället som mötesplats och genom tillhandahållande av information och litteratur. Det finns fortsatt stort behov av att stödja biblioteksverksamhet runt om i landet. Satsningen Digitalt först har bidragit till att den digitala kunskapen har höjts. Samtliga kommuner har sökt och fått bidrag genom Stärkta bibliotek vilket regeringen bedömer ha bidragit till att främja tillgången till och utbudet av folkbiblioteksverksamhet i hela landet.

Regeringen bedömer att MTM:s arbetet med att tillgängliggöra litteratur möter en stor efterfrågan. Arbetet bidrar i hög grad till att uppfylla det nationella målet om att det utifrån vars och ens särskilda förutsättningar ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Regeringen bedömer att det höjda efterhandsstödet till litteratur har bidragit till att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen. Synligheten för svensk litteratur internationellt har minskat med inställda planerade insatser och evenemang under 2020 till följd av pandemin. Detta har försvårat arbetet med att sprida svensk litteratur utomlands.

Isofs arbete inom språkvården i svenska, de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk bidrar till att bl.a. sprida kunskap och förståelse om språken och ge alla en mer likvärdig tillgång till språkliga resurser. Regeringen bedömer att insatserna inom språkvården och språkpolitiken sammantaget har bidragit till att uppfylla målen om allas rätt till språk, och att den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig. Dessa insatser är ytterst en fråga om jämlikhet och allas rätt till demokratisk delaktighet.

Regeringen bedömer att arbetet med tillämpningen av konventionen om tryggande av det immateriella kulturarvet i Sverige har fortsatt utvecklats positivt de senaste åren, och bidrar till att öka kunskapen om och tillgängligheten till det immateriella kulturarvet i hela landet. Sveriges nya medlemskap i kommittén för konventionen innebär både en möjlighet till och behov av ett stärkt engagemang i konventionsarbetet, både internationellt och nationellt.

6.5 Politikens inriktning

Stärka arbetet med Unescos konvention om det immateriella kulturarvet

Regeringen föreslår att Institutet för språk och folkminnen tillförs medel under den period Sverige är medlem i kommittén för Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet, dels för kommittéarbete, dels för utveckling av det nationella arbetet med konventionen. Det är angeläget att Sverige under denna fyraårsperiod 2020–2024 kan bidra på ett konstruktivt sätt i det internationella kommittéarbetet, samtidigt som Sverige också ska vara aktivt på nationell nivå och visa goda resultat i Sveriges tillämpning av konventionen. I både det internationella och det nationella konventionsarbetet är det en viktig uppgift att verka för att främja förutsättningarna för civilsamhällets deltagande i konventionsarbetet.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

2020	Utfall	175 023	Anslagssparande	5 712
2021	Anslag	200 735[1]	Utgiftsprognos	197 896
2022	**Förslag**	**205 735**		
2023	Beräknat	205 735		
2024	Beräknat	205 735		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**200 735**	**200 735**	**200 735**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**205 735**	**205 735**	**205 735**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en utbyggnad av satsningen Bokstart.

Regeringen föreslår att 205 735 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 205 735 000 kronor respektive 205 735 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter. För att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Statens kulturråd har också behov av att fatta beslut om översättningsstöd i förskott eftersom stödets konstruktion innebär att ingen del av det beslutade bidragsbeloppet betalas ut innan det aktuella stödobjektet (boken) är färdigproducerat. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 6.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	30 051	27 752	40 000		
Nya åtaganden	27 752	40 000	35 000		
Infriade åtaganden	-30 051	-27 752	-35 000	-35 000	- 5 000
Utestående åtaganden	27 752	40 000	40 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**40 000**	**40 000**		

6.6.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

2020	Utfall	113 515	Anslagssparande	9 775
2021	Anslag	127 349[1]	Utgiftsprognos	130 004
2022	**Förslag**	**128 474**		
2023	Beräknat	130 101[2]		
2024	Beräknat	131 465[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 128 474 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 128 473 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**127 349**	**127 349**	**127 349**
Pris- och löneomräkning[2]	1 125	2 752	4 116
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**128 474**	**130 101**	**131 465**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 128 474 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 130 101 000 kronor respektive 131 465 000 kronor.

6.6.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

2020	Utfall	68 061	Anslagssparande	2 631
2021	Anslag	71 120[1]	Utgiftsprognos	72 556
2022	**Förslag**	**72 251**		
2023	Beräknat	72 996[2]		
2024	Beräknat	73 719[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 72 251 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 251 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**71 120**	**71 120**	**71 120**
Pris- och löneomräkning[2]	640	1 380	2 098
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	491	496	501
varav BP22[3]	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Främja arbetet med att trygga det immateriella kulturarvet	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**72 251**	**72 996**	**73 719**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 500 000 kronor årligen för 2022–2024 för att stärka Institutet för språk och folkminnens arbete med Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel för förslag från Tolkutredningens betänkande (SOU 2018:83) upphör.

Regeringen föreslår att 72 251 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 72 996 000 kronor respektive 73 719 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och mål för arkitektur-, form- och designpolitiken.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom bildkonst, arkitektur, form och design utgår från följande bedömningsgrunder:

– fördelning av statliga medel till bild- och formkonstområdet
– insatser för att främja kunskap, kvalitet, förebildlighet och samverkan avseende arkitektur, form och design
– insatser för att för att främja utvecklingen av omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

Dessa specifika bedömningsgrunder är delvis ändrade jämfört med föregående år för att tydligare koppla mot målet för arkitektur, form och design samt för att inte överlappa med de gemensamma bedömningsgrunderna. Samtliga gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet (se avsnitt 3.5) tillämpas avseende bildkonst och form. Avseende arkitektur och design tillämpas de gemensamma bedömningsgrunderna barns och ungas tillgång till kultur samt tillgänglighet.

7.3 Resultatredovisning

Unga i fokus för bidragsgivning inom bild och form

Tabell 7.1 Beviljade bidrag inom bild- och formkonstområdet 2014–2020

Tusental kronor

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bild och form/projektbidrag	1 420	2 975	3 157	3 648	10 184	9 825	9 470
Kollektivverkstäder	1 000	800	800	900	1 000	1 000	1 300
Konsthantverkskooperativ	2 000	2 000	2 825	1 060	2 300	2 300	2 273
Organisationer inom bild- och formområdet	13 430	13 480	12 845	13 445	13 645	13 745	13 745
Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer	9 470	9 420	9 160	9 450	12 175	12 500	14 800
Totalt	**27 320**	**28 675**	**28 787**	**28 503**	**39 304**	**39 370**	**41 588**

Anm.: Statens kulturråd brukar besluta om verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer inom bild och form genom bemyndigande vilket innebär att beslut som fattas 2020 gäller bidrag för 2021. Eftersom bidrag inte ges till individer redovisas inte statistiken könsuppdelad.
Källa: Statens kulturråd.

För att öka den konstnärliga förnyelsen och utvecklingen inom bild- och formområdet beslutade regeringen om en ny gemensam bidragsförordning, förordningen (2020:337) om statsbidrag till aktörer inom bildkonst, form- och konsthantverk. Den ersätter de tre tidigare förordningarna som innehöll formuleringar som begränsade och

motverkade möjligheten att förnya bidragsgivningen och stödja verksamheter som arbetar på nya sätt och i nya former. Förordningen trädde i kraft den 30 juni 2020.

I jämförelse med 2019 ökade bidraget till kollektivverkstäderna något. Dessa utgör en viktig del av infrastrukturen inom bild och form som bidrar till att konsthantverkare och konstnärer kan vara verksamma över hela landet och främjar tillgängligheten till bild och form. Vidare konstateras att barns och ungas tillgång till kultur främjats genom en fortsatt prioritering av projekt med verksamheter för och med barn och unga. Av dem som fick projektbidrag angav 71 procent att projekten involverade barn och unga, en ökning i jämförelse med 2019 (53 procent) och 2018 (21 procent). Flera av de utställningsarrangörer som beviljades bidrag under året har en omfattande och kvalitativ verksamhet för och med barn och unga. Även andra stöd inom utgiftsområde 17 bidrar till måluppfyllelsen inom området, se (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 avsnitt 7.3).

Nämnden för hemslöjdsfrågor fördelade under året ca 8 miljoner kronor i bidrag till slöjd- och hantverksområdet med stöd av förordning (2007:1193) med instruktion för Nämnden för hemslöjdsfrågor. Bidragsgivningen har dels bidragit till att öka områdets bredd där slöjd inkorporeras i arkitektur och industri, dels bevarandet av slöjdens immateriella kulturarv.

Kunskapen om arkitektur, form och design har utvecklats och tillgängliggjorts i hela landet

Praktiknära forskning och utvecklingsinsatser för arkitektur, form och design har bidragit både till att identifiera kunskapsbehov på området och till att utveckla ny kunskap bl.a. vad gäller urbana ekosystemtjänster, barnperspektiv, tillgänglighet till offentliga rum samt lösningar för mobilitet och förändringar av gaturum. Insatserna har genomförts av Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) i bred samverkan med olika aktörer. Tillsammans med myndighetens utställningar, programverksamheter och seminarier har kunskap tillgängliggjorts och spridits. I stor utsträckning har digitala lösningar ersatt fysiska möten till följd av pandemin, genom detta har också delvis nya målgrupper och större spridning över hela landet uppnåtts.

Det statliga stödet till föreningen Svensk Form har under året resulterat i regionala och lokala insatser, bl.a. utställningar, seminarier och samverkansprojekt med kommuner, regioner och branscher i syfte att stimulera designutveckling, fördjupa kunskapen om form och design och stärka den regionala samverkan. Inför budgetåret 2021 beslutade regeringen att tilldela Form/Design Centrum i Malmö permanenta medel för att med utgångspunkt i politiken för gestaltad livsmiljö vara en mötesplats för arkitektur, form och design och konsthantverk. Mötesplatsen har utvecklats och samlat organisationer, akademi, offentlig sektor och branschorganisationer och bl.a. har ett riksdagsseminarium anordnats. Utställningar, föreläsningar, visningar m.m. har tillgängliggjort och lyft frågorna och aktiviteter för barn och unga har genomförts.

Nämnden för hemslöjdsfrågor påbörjade 2020 en flerårig satsning med fokus på slöjd kopplat till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Satsningen genomförs med regioner, huvudmän och hemslöjdskonsulenter och handlar om att arbeta med hållbarhetsmålen utifrån ett slöjdperspektiv på lokal, regional och nationell nivå. Detta med särskilt fokus på cirkulär och hållbar produktion.

Främjande av arbetet för gestaltning av livsmiljöer

År 2020 publicerades den första uppföljningen av politiken för gestaltad livsmiljö, Med människan i Centrum (ArkDes 2020). Uppföljningen pekar bl.a. på att politikens bredd behöver fångas upp genom att perspektivet gestaltad livsmiljö lyfts inom hela

området hållbar samhällsutveckling, att kunskapen behöver öka för att stärka människors delaktighet i samhällsutvecklingen samt att det finns behov av samstämmiga modeller för att kunna prioritera kvalitet och hållbarhet. Andra utvecklingsbehov rör krav på kvalitet och hållbarhet i upphandlingar, statlig förebildlighet, ökat fokus på flexibilitet och av återbruk vid byggande samt utformning av offentliga rum, vars betydelse stärkts under pandemin. I rapporten Arkitektur och gestaltad livsmiljö (Boverkets rapport 2020:23) konstateras bl.a. att kommuner på grund av resurs- och kompetensbrist har svårt att prioritera frågorna. Myndighetens bedömning är dock att möjligheterna att få ökat genomslag för frågorna är goda samt att det utökade arbetet på nationell nivå ger förbättrade förutsättningar för helhetssyn och synergieffekter.

Regeringen har under året beslutat om åtgärder för att bidra till målet för arkitektur, form och design och gestaltad livsmiljö. Upphandlingsmyndigheten gavs 2020 i uppdrag att utveckla stöd för hur kvalitetsfrågor som avser arkitektur och gestaltad livsmiljö kan tas tillvara vid offentlig upphandling. Ett stöd har upprättats i enlighet med uppdraget. Vidare har regeringen i regleringsbreven avseende budgetåret 2021 givit sex statliga fastighetsförvaltande myndigheter i uppdrag att bl.a. redogöra för hur de verkat och avser verka förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer och till målet för arkitektur, form och design. Resultat kopplat till politik för gestaltad livsmiljö redovisas även i utg.omr. 18 avsnitt 3.3.2.

Kartläggningar, stöd och vägledningar har utarbetats av Statens konstråd, Riksantikvarieämbetet och Boverket avseende bl.a. hur upp till en procent av budgeten kan avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning när staten bygger, kulturhistoriska värden i plan- och byggprocesser, kulturhistorisk värdering vad gäller byggnadsanknuten offentlig konst samt omsorgsfull gestaltning för vårdens, förskolans och skolans miljöer. Regeringens satsning Kunskapsutveckling för offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer avslutades och har resulterat i bl.a. lokala konstinitiativ, utvecklad samverkan genom medskapande metoder samt en gemensam utlysning med Formas inom området politik för gestaltad livsmiljö och offentlig konst. Kunskapsinsatser och integrering av gestaltningsperspektivet i yttranden till kommuner har gjorts av länsstyrelserna som samtidigt konstaterar utvecklingsbehov inom området gestaltad livsmiljö. För att synliggöra hur regioner kan arbeta med frågorna har en förstudie publicerats, Regionernas roll i gestaltad livsmiljö med fokus på regional utveckling (Boverkets rapport 2020:11).

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna bidragit till de nationella kulturpolitiska målen bl.a. mot bakgrund av att förutsättningarna att stödja konstnärlig förnyelse inom området ökat, att barns och ungas tillgång till kultur främjats genom utställningar och programverksamhet samt att andelen beviljade bidragsprojekt som involverar barn och unga har ökat. Vidare har tillgängligheten främjats genom utställningar, seminarier och utveckling av digitala lösningar inom hela området.

Regeringens sammantagna bedömning är att redovisade resultat bidragit till målet för arkitektur, form och design och arbetet med gestaltad livsmiljö genom att främja de preciseringar som ska bidra till att uppnå målet. Resultaten bedöms också bidragit till bl.a. mål 11 Hållbara städer och samhällen i Agenda 2030 och till miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö i miljömålssystemet. Kunskap och stöd för att stärka kvalitetsaspekter, estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden, offentlig förebildlighet och tillgänglighet har utvecklats och spridits. Samarbete och samverkan har även utvecklats. För att uppnå målet för arkitektur, form och design fordras dock fortsatt arbete. Bland annat behöver allmänhetens delaktighet stärkas och kunskapen om och

tillämpningen av omsorgsfull gestaltning utvecklas inom hela arbetet med hållbar samhällsutveckling på nationell, regional och lokal nivå. För detta utgör utvecklad samverkan mellan olika aktörer centrala delar.

7.5 Politikens inriktning

Återstart för kulturen – fria aktörer inom bild och form

Möjligheten att tillgängliggöra bild, form och konsthantverk för allmänheten och skapa arbetstillfällen och goda villkor för konstnärer är till stor del beroende av att det finns en infrastruktur med arrangörer och utställare över hela landet. Därigenom kan konsten tillgängliggöras för publiken. Men eftersom aktörerna ofta är små och ekonomiskt svaga är infrastrukturen inom bild- och formområdet sårbar, vilket har blivit än tydligare under pandemin. För att stimulera kulturlivets återstart bedömer regeringen att medel bör avsättas till Statens kulturråd för att stärka förutsättningarna för fria aktörer inom bild- och formområdet att bedriva verksamhet samt för att öka ersättningarna till konstnärer för utfört arbete. Övriga insatser kopplade till återstart för kulturen redogörs det för i avsnitten 4.5, 5.5, 8.5 och 13.5.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

2020	Utfall	29 636	Anslagssparande	2 701
2021	Anslag	11 007[1]	Utgiftsprognos	11 848
2022	**Förslag**	**11 078**		
2023	Beräknat	11 233[2]		
2024	Beräknat	11 355[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 078 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 078 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**11 007**	**11 007**	**11 007**
Pris- och löneomräkning[2]	71	226	348
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 078**	**11 233**	**11 355**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 078 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 233 000 kronor respektive 11 355 000 kronor.

7.6.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

2020	Utfall	39 465	Anslagssparande	3 853
2021	Anslag	67 947[1]	Utgiftsprognos	68 052
2022	**Förslag**	**42 947**		
2023	Beräknat	42 947		
2024	Beräknat	42 947		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**67 947**	**67 947**	**67 947**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-25 000	-25 000	-25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 947**	**42 947**	**42 947**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel för att öka statens förvärv av konst upphör.

Regeringen föreslår att 42 947 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 947 000 kronor respektive 42 947 000 kronor.

7.6.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

2020	Utfall	11 711	Anslagssparande	14
2021	Anslag	13 767[1]	Utgiftsprognos	13 662
2022	**Förslag**	**11 805**		
2023	Beräknat	11 894[2]		
2024	Beräknat	11 968[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 805 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 805 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjds-föreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**11 767**	**11 767**	**11 767**
Pris- och löneomräkning[2]	38	127	201
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 805**	**11 894**	**11 968**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 805 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 11 894 000 kronor respektive 11 968 000 kronor.

7.6.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	40 068	Anslagssparande	1
2021	Anslag	46 069[1]	Utgiftsprognos	45 674
2022	**Förslag**	**61 069**		
2023	Beräknat	46 069		
2024	Beräknat	46 069		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån för 2022–2024 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**46 069**	**46 069**	**46 069**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000		
varav BP22	*15 000*		
– Fria aktörer inom bild och form	*15 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**61 069**	**46 069**	**46 069**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 15 000 000 kronor för 2022 för att stärka stödet till fria aktörer inom bild- och formområdet.

Regeringen föreslår att 61 069 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 46 069 000 kronor respektive 46 069 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild- och formområdet. Bemyndigandet innebär att dessa aktörer kan ansöka om bidrag vartannat år, vilket minskar den administrativa bördan och skapar bättre planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2023.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	12 000	14 000	14 000	
Nya åtaganden	14 000	14 000	20 000	
Infriade åtaganden	-12 000	-14 000	-14 000	-20 000
Utestående åtaganden	14 000	14 000	20 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**14 000**	**14 000**	**20 000**	

8 Konstnärernas villkor

8.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom konstnärernas villkor utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer nationellt och internationellt har främjat konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling
- hur biblioteksersättningen och den individuella visningsersättningen har utvecklats över tid
- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer har skett med avseende på bl.a. geografi
- ytterligare insatser för att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap
- ytterligare insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad.

Jämfört med föregående år har endast språkliga justeringar skett av bedömningsgrunderna. Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas främst jämställdhet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten. Tillgänglighet redovisas också då bl.a. den bredd av bidrag och ersättningar som fördelas bidrar till detta. Barns och ungas rätt till kultur redovisas inte särskilt eftersom bidragsgivningen på området normalt inte specifikt riktas till verksamhet för barn och unga.

8.3 Resultatredovisning

Bidrag och ersättningar till konstnärer främjar konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag

Konstnärsnämnden fördelade totalt ca 180 miljoner kronor i stipendier och andra bidrag till enskilda konstnärer under 2020. Därutöver fördelades krisstipendier med anledning av pandemin, se nedan. Myndigheten fick under året in 6 131 ansökningar, varav 1 502 beviljades. Detta är en tydlig minskning av antalet inkomna ansökningar jämfört med 7 183 år 2019, något som förklaras med att ansökningarna om bidrag för internationellt utbyte minskade. Vad gäller de bidrag som inte rör internationell verksamhet ökade i stället antalet ansökningar, något som myndigheten delvis förklarar med att pandemins effekter har gjort att fler fått upp ögonen för myndighetens bidragsgivning. Bifallsgraden för de stipendier och bidrag som inte är krisstipendier låg på 24 procent, vilket är i linje med tidigare år.

Konstnärsnämnden bedriver även ett betydande internationellt arbete, bl.a. genom de tre internationella programmen inom bild och form (Iaspis), musik samt dans. Inom programmen finns residensverksamhet. Det finns även annan främjandeverksamhet

för konstnärer, exempelvis expertbesök där svenska konstnärer ges möjlighet till nätverkande med internationella curatorer, kritiker och andra experter. Verksamhet inom programmen har i hög grad ställts in på grund av pandemin. Myndigheten har arbetat för att hitta nya sätt att arbeta internationellt. Den begränsade möjligheten att bedriva internationell verksamhet under pandemin har också lett till att Konstnärsnämnden har omfördelat bidragsmedel från internationell verksamhet till arbetsstipendier.

När det gäller den geografiska spridningen av bidragsgivningen är det fortsatt tydligt att de flesta konstnärer bor och verkar i någon av de tre storstadsregionerna i landet. 83,6 procent av alla ansökningar (exklusive krisstipendier) kom från dessa. Av samtliga ansökningar kom 58 procent från kvinnor och 42 procent från män. Bland de beviljade bidragen och stipendierna var motsvarande fördelning 55 procent för kvinnor och 45 procent för män. Andelen kvinnliga sökande är högre bland yngre konstnärer.

Biblioteksersättningen stärker de litterära upphovsmännens ställning

Sedan 2014 har det skett en kontinuerlig höjning av biblioteksersättningens grundbelopp med mellan 4 och 12 öre årligen, se tabell 8.1. Biblioteksersättningen betalas ut till upphovsmän till litterära verk för användningen av deras verk vid de svenska folk- och skolbiblioteken. Ersättningen delas ut av Sveriges författarfond och baseras på en överenskommelse mellan regeringen och företrädare för de litterära upphovsmännen. Höjningen av ersättningen är en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare, illustratörer och fotografer. För 2021 har den totala ersättningen höjts med 3,8 miljoner kronor jämfört med året innan.

Tabell 8.1 Biblioteksersättningen

	Grundbelopp per utlåning (kronor)	Höjning av grundbelopp (kronor)	Total biblioteksersättning (tusental kronor)
2015	1,45	0,04	141 933
2016	1,52	0,07	148 997
2017	1,60	0,08	156 839
2018	1,68	0,08	163 832
2019	1,76	0,08	171 633
2020	1,88	0,12	177 342
2021	1,92	0,04	181 115

Överlag är könsfördelningen jämn när det gäller mottagare av stipendier och ersättning från Sveriges författarfond.

Krisstöd till konstnärer med anledning av pandemin

Regeringen har i ändringsbudgetar för 2020 skjutit till medel som kommit bl.a. Konstnärsnämnden till del. Konstnärsnämnden har under 2020 fördelat 288 miljoner kronor i krisstipendier till konstnärer. Totalt fördelades 6 313 krisstipendier till 5 302 individer i två ansökningsomgångar. 2 933 stipendier fördelades till kvinnor och 3 380 till män. Eftersom krisstipendiernas primära syfte var ekonomiskt krisstöd, utformades nya kriterier och prioriteringsgrunder jämfört med ordinarie stipendier. Krisstipendierna riktade sig till alla yrkesverksamma konstnärer (förutom konstnärer inom ordområdet där stöd fördelades av Sveriges författarfond). De sökande skulle intyga att de hade drabbats ekonomiskt av pandemin.

Av dem som sökte det första krisstipendiet var det 43 procent som aldrig hade sökt stöd hos Konstnärsnämnden tidigare. Till skillnad från den ordinarie bidragsgivningen som har en övervikt av kvinnor, hade krisstipendierna 53 procent manliga sökande och 47 procent kvinnliga sökande. I den första ansökningsomgången var antalet beviljade bidrag på bild- och formområdet relativt sett färre och antalet beviljade bidrag på musikområdet relativt sett fler jämfört med ordinarie bidragsgivning. I den andra ansökningsomgången var fördelningen mellan konstområdena mer lik den ordinarie bidragsgivningen. Detta kan förklaras med att det i den första omgången fanns ett krav på dokumenterat intäktsbortfall.

Sveriges författarfond (Författarfonden) har under 2020 fördelat 40 miljoner kronor i krisstipendier till författare och andra litterära upphovsmän. Under 2020 tog Författarfonden emot totalt ca 60 procent fler ansökningar än ett genomsnittsår. Antalet förstagångssökande, dvs. personer som tidigare inte vänt sig till Författarfonden med ansökningar om arbetsstipendier, ökade också i samma utsträckning.

Den individuella visningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer ersätts för verk som visas offentligt

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige till bild- och formkonstnärer som ersättning för att deras verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. År 2020 fick 4 401 bild- och formkonstnärer (2 663 kvinnor och 1 738 män) individuell visningsersättning, vilket innebar en ökning med 150 kvinnor och 43 män jämfört med 2019. Fördelningen motsvarar till stor del ålders- och könssammansättningen inom konstnärskåren. Den totala individuella visningsersättningen ökade med 10 miljoner kronor under 2020 jämfört med 2019, eftersom ersättningen under året förstärktes för att mildra pandemins konsekvenser.

Kulturbryggan främjar nyskapande kultur och kultur i hela landet

Kulturbryggan, som är ett särskilt beslutsorgan inom Konstnärsnämnden, har under 2020 fördelat ca 26 miljoner kronor till 32 projekt, varav 21,7 miljoner kronor till 28 projekt inom projektbidraget och 4,6 miljoner kronor till 4 projekt inom strukturbidraget. Under året har Kulturbryggan avgränsat syftet med strukturbidraget för att bättre uppfylla bidragets syfte att stärka infrastrukturen på orter i landet där den är bristfällig eller saknas. Bidragsgivningen till projekt som sker utanför storstadsregionerna uppgår till 32 procent jämfört med 41 procent 2019. Konstnärsnämnden bedömer att detta delvis beror på att man har börjat utgå från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers definition av olika kommuntyper.

Ytterligare insatser för konstnärer

Analys och bevakning av konstnärernas villkor bidrar till underlag för både sektorn och regeringen

Under året har Konstnärsnämnden, tillsammans med Myndigheten för kulturanalys, arbetat med att utveckla metoder för att på årlig basis kunna följa och analysera konstnärers inkomster och företagande. Konstnärsnämnden har också tagit fram publikationen Företagsplanering för konstnärligt yrkesverksamma. Vidare har Konstnärsnämnden har ingått ett samarbete med Sida där man bl.a. har tagit fram ett samverkansprogram för att stärka och främja konstnärer inom ramen för biståndsarbetet.

Konstnärsnämndens analys- och bevakningsarbete under det senaste året har präglats av att analysera pandemins konsekvenser för konstnärernas villkor. Konstnärsnämnden har i sina analyser visat att hela kultursektorn har påverkats i stor omfattning. Detta beror bl.a. på att inkomster kopplade till publik verksamhet utgör

en stor del av konstnärers intäkter. Under 2020 föll dessa inkomster nästan helt bort, samtidigt som kostnader i många fall kvarstod. Till detta kom ekonomisk oro och instabilitet som har påverkat viljan att satsa på kulturverksamhet. Konstnärsnämnden har också visat på förhållanden i branschen som försvårat läget under pandemin, bl.a. brist på skriftliga avtal och minskade intäkter från upphovsrättsersättningar på den växande digitala marknaden.

Den 23 mars 2021 överlämnade regeringen skrivelsen Politik för konstnärers villkor (skr. 2020/21:109) till riksdagen. I skrivelsen lämnas en redovisning av hur regeringen arbetar för att stärka konstnärers villkor. Skrivelsen togs fram bl.a. mot bakgrund av den konstnärspolitiska utredningens betänkande Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23).

Medverkans- och utställningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer får betalt för utfört arbete

Samtliga statliga museimyndigheter som bedriver utställningsverksamhet har i regleringsbreven för 2020 och 2021 fått i uppdrag att särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med avtalet om upphovsmäns rätt till ersättning vid visning av verk samt medverkan vid utställning m.m. (MU-avtalet). För 2020 redovisar museimyndigheterna en utbetald ersättning på ca 1,1 miljoner kronor. Precis som 2019 visade Statens kulturråds årliga uppföljning av tillämpningen av MU-avtalet bland utställningsarrangörer som omfattas av kultursamverkansmodellen att samtliga svarande utställningsarrangörer tillämpar MU-avtalet, antingen helt eller till viss del. År 2017 och 2018 var andelen 80 respektive 86 procent.

En stärkt upphovsrätt stärker konstnärernas villkor

Under 2020 har regeringen gjort ett arbete för att genomföra det nya EU-direktivet om upphovsrätt på den digitala inre marknaden (direktiv (EU) 2019/790) i svensk rätt. Direktivet syftar bl.a. till att anpassa upphovsrätten till den digitala utvecklingen och stärka upphovsmännens position som avtalspart. Inom ramen för sitt allmänna kunskapshöjande uppdrag har Patent- och registreringsverket fortsatt arbetet med att öka förståelsen för upphovsrätt. Syftet med arbetet är bl.a. att främja laglig tillgång till digitalt upphovsrättsligt skyddat material (såsom film, böcker och musik) och minska användandet av olagliga digitala tjänster som utan lov tillgängliggör sådant material.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

De statliga bidragen och ersättningarna bidrar till att fler kan verka som konstnärer och bedöms därför bidra på ett avgörande sätt för att främja konstnärlig kvalitet, mångfald och konstnärlig utveckling. Under året har de krisstipendier som delats ut av Konstnärsnämnden och Författarfonden spelat en avgörande roll för att säkerställa att konstnärer kunnat fortsätta sin verksamhet. Krisstöden har tillsammans med den ordinarie stödgivningen bidragit till att konstnärer har kunnat fortsätta med att utveckla sitt konstnärskap, vilket är en viktig förutsättning för att alla ska ha möjlighet till kulturupplevelser. Pandemin har tydliggjort att många konstnärer arbetar under dåliga sociala och ekonomiska villkor, vilket riskerar att leda till att färre kan verka som konstnärer och att det därmed finns sämre förutsättningar för att uppnå de kulturpolitiska målen. Försättningarna för att verka som konstnär behöver därför förbättras. De analysunderlag som tagits fram har bidragit till en fördjupad förståelse för konstnärers ekonomiska och sociala situation. Biblioteksersättningen har bidragit till att skapa en långsiktig ekonomisk trygghet för författare och andra litterära upphovsmän samtidigt som möjlighet getts att utveckla den litterära verksamheten. Statens

kulturråds arbete med att göra det statliga MU-avtalet allmänt känt och tillämpat bedöms ha bidragit till den positiva utvecklingen inom tillämpningen.

8.5 Politikens inriktning

Återstart för kulturen – konstnärer

Regeringen föreslår att medel avsätts för att stärka konstnärernas villkor som ett led i regeringens återstart för kulturen. De professionella konstnärerna har en central roll för ett levande kulturliv i hela landet. Samtidigt har konstnärer varit särskilt hårt drabbade av pandemins ekonomiska konsekvenser, framför allt i form av uteblivna uppdrag och intäkter. Pandemin har synliggjort konstnärers utsatta ekonomiska och sociala situation och ytterligare försämrat situationen.

Även om restriktionerna har lättat något och kulturlivet allteftersom kan öppna upp kommer konsekvenserna av pandemin för konstnärer att vara tydliga också framöver. För att stimulera en återstart och förbättra konstnärernas villkor behövs förstärkningar av såväl stipendie- och bidragsgivning som ersättningar till konstnärer för utfört arbete. Övriga insatser kopplade till återstart för kulturen redogörs det för i avsnitten 4.5, 5.5, 7.5 och 13.5.

Höjd biblioteksersättning

Regeringen och upphovsmännens organisationer har kommit överens om en ny höjd nivå på biblioteksersättningens grundbelopp för 2022. Till följd av detta beräknas den totala biblioteksersättningen 2022 uppgå till cirka 184,8 miljoner kronor, vilket är en höjning med ca 3,7 miljoner kronor jämfört med 2021. En höjning av biblioteks-ersättningen stärker de litterära upphovsmännens villkor och skapar möjligheter för konstnärlig utveckling och förnyelse.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Konstnärsnämnden

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	22 467	Anslagssparande	674
2021	Anslag	22 568[1]	Utgiftsprognos	23 043
2022	**Förslag**	**23 444**		
2023	Beräknat	23 707[2]		
2024	Beräknat	23 948[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 23 444 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 23 444 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**22 568**	**22 568**	**22 568**
Pris- och löneomräkning[2]	876	1 139	1 380
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**23 444**	**23 707**	**23 948**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 23 444 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärsnämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 23 707 000 kronor respektive 23 948 000 kronor.

8.6.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

2020	Utfall	474 621	Anslagssparande	5 035
2021	Anslag	880 831[1]	Utgiftsprognos	878 171
2022	**Förslag**	**599 830**[2]		
2023	Beräknat	524 830		
2024	Beräknat	524 830		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 7 803 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2022 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2019 som är 1 267 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive för det särskilda beslutsorganet Kulturbryggan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**522 831**	**522 831**	**522 831**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	77 000	2 000	2 000
varav BP22	*77 000*	*2 000*	*2 000*
– Höjd biblioteksersättning	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Konstnärer	*75 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	**599 830**	**524 830**	**524 830**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 77 000 000 kronor för 2022 och 2 000 000 fr.o.m. 2023 för att stärka konstnärernas villkor och för en höjd biblioteksersättning (avsnitt 4.6.2 och 8.5).

Regeringen föreslår att 599 830 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 524 830 000 kronor respektive 524 830 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2023–2032.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärsnämnden bidrag och stipendier som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2023–2032.

Tabell 8.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025–2032
Ingående åtaganden	132 758	121 380	147 000			
Nya åtaganden	27 059	70 000	74 000			
Infriade åtaganden	-38 437	-44 380	-25 000	-40 000	-40 000	-116 000
Utestående åtaganden	121 380	147 000	196 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**196 000**	**196 000**	**196 000**			

9 Arkiv

9.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken samt syftena med den statliga arkivverksamheten.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Arkiv utgår från följande bedömningsgrunder:

- förelägganden efter tillsyn
- antal hyllmil bevarade arkiv
- antal digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet
- antal besök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar
- nya metoder och ny kunskap
- statsbidrag till enskild arkivverksamhet.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) ingår Tillgänglighet i bedömningsgrunderna ovan vad gäller antal digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet och antal besök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar.

9.3 Resultatredovisning

Tillsynen visade endast mindre brister i arkivförvaltningen

Under 2020 gjordes 53 inspektioner av arkivverksamheten vid myndigheter inom arbetsmarknads- och försvarsområdet. De genomfördes såväl fysiskt som digitalt med anledning av pandemin. Tillsyn görs områdesvis och resultaten är inte jämförbara mellan åren. Tillsynen har visat att föreskrifterna i väsentliga delar uppfylls. Förelägganden har särskilt gällt brister i den verksamhetsbaserade arkivredovisningen.

Arkivdepåer under 2020 – Krigsarkivets bestånd har flyttats

Med undantag för enstaka lokaler i Göteborg är de statliga arkivdepåerna i dag av god eller mycket god kvalitet. Begränsat med utrymme vid depåerna innebär fortsatt låg omfattning av leveranser av statligt arkivmaterial. Mottagandet har 2020 varit mer ojämnt på grund av pandemin och leveransstopp har gällt till Krigsarkivet. Under 2020 flyttades huvuddelen av Krigsarkivets arkivbestånd från lokaler med stora brister till arkivlokaler med mycket hög standard. Beståndet omfattade ca 77 000 hyllmeter arkiv och bibliotek och ca en miljon kartor och ritningar. Regeringen tillförde 16,3 miljoner kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2020 för kostnader för säkerhetsåtgärder vid flytten.

Tillgängligheten till arkivmaterialet ökade men är ojämn

Antalet arkiv registrerade i arkivredovisningssystemet Arkis och arkiv tillgängliga via den nationella arkivdatabasen uppgick vid utgången av 2020 till drygt 73 000. Arkiven var totalt till 80 procent sökbara på volym i Arkis men på vissa verksamhetsorter var andelen lägre, ned till 50 procent. Skillnaderna beror på varierande behov av

arbetsinsats vid registrering av uppgifter och historiska prioriteringar vid olika verksamhetsorter, tidigare separata myndigheter. Totalt 69 miljoner av de digitala bilderna i Arkis var tillgängliga i Riksarkivets digitala forskarsal. Därutöver fanns 43,5 miljoner bilder endast tillgängliga på plats i en av forskarsalarna, eventuellt efter en sekretessprövning. Det är bilder där en öppen publicering kan vara i strid med EU:s dataskyddsförordning eller bilder som omfattas av sekretess enligt bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Under 2020 har en stor del av det som digitiserats (processen att konvertera information från analog till digital form) varit bundna folkbokföringshandlingar som tar lång tid och därför är resurskrävande att digitisera.

Tabell 9.1 Resultat av insatser för att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar

Antal miljoner

Resultatindikator	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hyllmil pappersarkiv	69,6	70,4	71,7	72,5	73,1	73,7	73,8	73,9[1]	73,9[1]	73,8
Digitala bilder i arkivsystemet	115	130	143	154	169	180	191	206	212	216
Digitiserade bilder	23,9	20,2	29,6	37,6	32,1	27,9	19,4	20,7	38,8	4,1

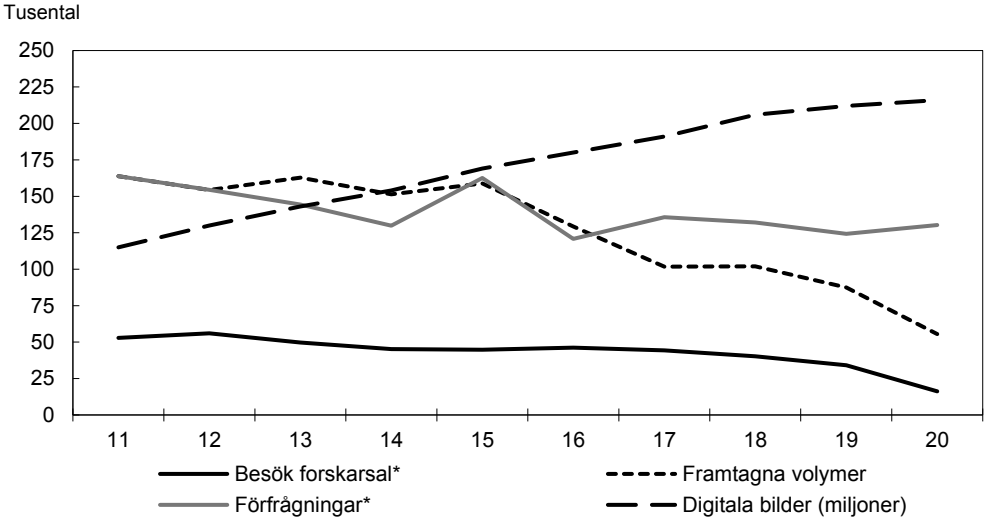
[1] För de kommunala arkiven (Malmö, Stockholm och Värmland) har enskilt material exkluderats vilket förklarar skillnaden mot rapporterade siffror tidigare år.

Källa: Riksarkivet.

Begränsad möjlighet till besök men fortsatt tillfredställande service

Pandemin innebar begränsade öppettider i Riksarkivets läsesalar under året men huvuddelen av framtagningen till Riksarkivets läsesalar har kunnat ske inom 30 minuter. Under året har det blivit möjligt att förbeställa arkivmaterial som då funnits framme vid ankomst. Programverksamhet har ersatts av digitala alternativ.

Diagram 9.1 Efterfrågan på arkivuppgifter och tillgång till digitala bilder över tid

*Uppgifter om kön registreras inte vid besök eller förfrågningar.

Källa: Riksarkivet.

Ökning av förfrågningar och delvis långa svarstider

Under 2020 har antalet förfrågningar ökat med nästan fem procent. Ökningen bedöms vara en effekt av mindre tillgängliga läsesalar. Att besvara förfrågningar har prioriterats men flera verksamhetsplatser har inte kunnat göra detta inom tillfredsställande tid. Mer än 50 procent av förfrågningarna besvarades inom tio arbetsdagar men ca en tredjedel av förfrågningarna besvarades efter mer än 15

arbetsdagar. En stor andel av förfrågningarna avser fastighetsinskrivningshandlingar som består av ca två hyllmil pappershandlingar. Handläggningstiden för dessa ärenden har under perioder varit upp till tio veckor vilket Justitieombudsmannen kritiserat Riksarkivet för. De långa handläggningstiderna beror på svårigheter att omfördela resurser inom myndigheten då informationen till största delen är platsbunden.

Artificiell intelligens kan användas för att tolka handskrift

Forsknings- och utvecklingsinsatserna har fokuserat på projekt som utforskar och utvecklar det digitala tillgängliggörandet av arkivmaterial, bl.a. de nationella forskningsinfrastrukturprojekten, SwedPop och AIRA. Dessa utvecklar och utvärderar prototyper för artificiell intelligens för att tolka handskrift eller komplex tabell-information som omvandlas till läs- och sökbar text. Genom SwedPop kan medicinsk forskning koppla samman information om dödsorsaker och livslängd med annan demografisk information.

Statsbidrag till enskild arkivverksamhet

Tio arkivverksamheter har fått verksamhets- eller utvecklingsbidrag inom Riksarkivets bidragsgivning. Totalt fördelades ca 9,1 miljoner kronor, i huvudsak för drift, och totalt ansökt belopp var ca 12,1 miljoner kronor. Utvecklingsbidrag har bl.a. beviljats för projekt att höja arkivkunskapen inom det civila samhället. Två regionala arkiv-institutioner utanför kultursamverkansmodellen har tilldelats 472 000 kronor.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Tillstånden vid arkiven inom de inspekterade områdena bedömer regeringen är tillfredsställande då arkivföreskrifterna i väsentliga delar är uppfyllda vid de myndigheter som inspekterats under 2020. Genom flytten av Krigsarkivet har förutsättningarna för bevarande av de berörda arkivbestånden förbättrats väsentligt. Det flyttade materialet motsvarar cirka tio procent av det totala arkivbeståndet. Regeringen bedömer sammantaget att syftet att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar har uppfyllts.

Efterfrågan på uppgifter från arkiven var fortsatt hög och ökande. Trenden över tid mot färre fysiska besök och färre framtagna volymer förstärktes under 2020. Regeringen bedömer att detta i stor utsträckning är en effekt av pandemin. En allt högre förteckningsgrad och ett stort antal digitala bilder har gett möjlighet till att effektivisera och förbättra service. Trots det kvarstår svårigheter att besvara förfrågningar inom rimlig tid då det i allmänhet krävs fysisk tillgång till efterfrågade arkivhandlingar. Regeringen bedömer att Riksarkivet i ökad omfattning behöver digitisera ofta efterfrågade handlingstyper. Pandemin har ändrat förutsättningarna för utåtriktad verksamhet men denna har ändå i huvudsak kunnat genomföras digitalt. Regeringen ser positivt på den ökade tillgängligheten för hela landet som följt av detta och bedömer sammantaget att syftet att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa till stora delar har uppfyllts.

Regeringen bedömer att en god och relevant metodutveckling genomförts för att öka den digitala tillgängligheten och är i linje med regeringens arbete mot en digital förvaltning.

9.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med reservation för Riksarkivet. Grunden för Riksrevisionens uttalande med reservation är att Riksarkivet har

överskridit anslagskrediten för anslag 6:1, anslagspost 1 Riksarkivet med 1 417 000 kronor. Myndigheten har i och med överskridandet inte följt 6 § anslagsförordningen (2011:223). Överskridandet framgår av årsredovisningen.

Regeringen har en dialog med Riksarkivet om den finansiella styrningen vid myndigheten.

Vidare anger Riksrevisionen som grund att Riksarkivet under flera års tid har ackumulerat ett allt större underskott för avgiftsområdet Digitaliseringstjänster. Det ackumulerade underskottet uppgår till 25 134 000 kronor per den 31 december 2020. Det är inte förenligt med det ekonomiska målet för Digitaliseringstjänster som enligt 5 § avgiftsförordningen (1992:191) ska beräknas så att avgifterna helt täcker verksamhetens kostnader.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2020 Riksarkivet i uppdrag att redovisa en plan för hantering av det ackumulerade underskottet. Riksarkivet redovisade den 1 december 2020 regeringsuppdraget och anger att en låg omsättning i verksamheten innebär att förutsättningarna att täcka underskottet med avgifter inom rimlig tid saknas. Regeringen bedömer att underskottet bör täckas med anslag.

9.6 Budgetförslag

9.6.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.2 Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet

Tusental Kronor

2020	Utfall	437 623	Anslagssparande	-41 072
2021	Anslag	441 117[1]	Utgiftsprognos	409 736
2022	**Förslag**	**467 946**		
2023	Beräknat	450 228[2]		
2024	**Beräknat**	**454 940[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 444 962 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 445 038 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**441 117**	**441 117**	**441 117**
Pris- och löneomräkning[2]	3 891	9 157	13 792
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	22 938	-46	31
varav BP22[3]	*23 000*		
– Förstärkning av Riksarkivets förvaltningsanslag	*23 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**467 946**	**450 228**	**454 940**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.
[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.
[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 23 000 000 kronor för 2022 för att i första hand täcka underskott i verksamhet inom myndigheten som helt finansieras med avgiftsintäkter.

Regeringen föreslår att 467 946 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 450 228 000 kronor respektive 454 940 000 kronor.

10 Kulturmiljö

10.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

De nationella målen för kulturmiljöarbetet är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringar som rör kulturmiljön som finns i flera av miljökvalitetsmålen samt till generationsmålet för miljöarbetet (för mer information om de nationella miljömålen se utg.omr. 20).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom kulturmiljö utgår från följande bedömningsgrunder:

- bidragsgivningens och den kyrkoantikvariska ersättningens bidrag till måluppfyllelsen för kulturmiljöområdet
- en utvecklad tillämpning av lagstiftningen
- insatser för ökad kunskap, forskning och utveckling för kulturmiljöarbetet
- insatser för att öka delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet
- samverkan och samarbete för ett brett ansvarstagande för kulturmiljön.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är tillgänglighet av störst relevans för kulturmiljöområdet och omfattas av bedömningsgrunden Insatser för att öka delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet. Barns och ungas tillgång till kultur omfattas av samma bedömningsgrund.

10.3 Resultatredovisning

Att främja en mångfald av kulturmiljöer

Bidragsgivningen ökar mångfalden och delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Kulturmiljövårdsanslaget har använts för insatser i form av vård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer, kulturlandskap och fornlämningar över hela landet. Under 2020 utbetalades totalt 273,7 miljoner kronor till kulturmiljövård, vilket är något mer än 2019. Av detta är nio miljoner kronor bidrag till kulturarvsarbete.

Tabell 10.1 Beslutade medel anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Miljoner kronor utbetalade per aktör och kategori

	2016	2017	2018	2019	2020
Länsstyrelserna	**225,3**	**215,1**	**244,2**	**255,9**	**260,2**
Kunskapsunderlag	37,9	32,5	30,7	36,1	33,5
Vårdinsatser	158,3	156,1	181,4	176,4	182,4
Information och tillgängliggörande	20	17,1	20,8	23	24,6
Arkeologi	6,3	7,1	8,2	10,3	3,9
Ersättning enligt 2 kap 14 § kulturmiljölagen (1988:950)	2,7	2,3	3,2	6,6	7,2
Riksantikvarieämbetet	**29,3**	**37,7**	**25,7**	**12,7**	**13,6**
Varav Kulturmiljövård ap.1	21,3	21,7	17,7	4,7	4,6
Inkl. Laponia förvaltning	2	2	2	2	2
Varav Kulturarvsverksamhet[1] ap.2	8	16	8	8	9
Summa bidrag till kulturmiljövård	**254,5**	**252,8**	**269,9**	**268,6**	**273,7**

[1] För åren 2016–2017 ingår medel till arbetslivsmuseer i summan. Dessa medel återfinns fr.o.m. 2018 inom anslaget 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer.

Källa: Riksantikvarieämbetet.

Den största delen av kulturmiljövårdsanslaget beslutas för åtgärder i skyddade miljöer. Under 2020 fördelades totalt ca 178 miljoner kronor till olika kulturmiljövårdsinsatser i enligt lag skyddade miljöer. Till insatser i kulturmiljöer som saknar skydd enligt lag eller förordning har beviljats bidrag om ca 21 miljoner kronor, en liten ökning jämfört med året innan.

Kulturmiljövårdsanslaget har lämnats till insatser som bidragit till utveckling och förnyelse av kulturmiljöarbetet, t.ex. genom att belysa skilda aspekter av kulturarvet. Under året har flera förbisedda kulturarv uppmärksammats, bl.a. genom dokumentation, restaurering och tillgängliggörande av samiska kulturmiljöer. Både delaktigheten och allmänhetens tillgång till kulturarvet har ökat som ett resultat av informationsinsatser och tillgänglighetsåtgärder i kulturmiljöer över hela landet. Samtidigt har kulturarvets mångfald fortsatt stärkts genom att olika slags kulturmiljöer bevarats. Tack vare bidraget har lokalt och regionalt verksamma hantverkare kunnat bibehålla och utveckla sin kompetens genom arbetet med traditionella material och metoder.

Kyrkoantikvarisk ersättning

Under 2020 förbrukade Svenska kyrkan 434 miljoner kronor av den kyrkoantikvariska ersättningen. Det är fyra procent lägre än förbrukningen under 2019, vilket enligt Svenska kyrkan kan ha en förklaring i att pandemin till viss del påverkat möjligheterna att genomföra vård- och underhållsprojekt. Ansökningstrycket från församlingar och stift är dock fortsatt högt. Den största andelen av ersättningen har liksom tidigare gått till åtgärdskategorin vårdinsatser (85 procent av förbrukade medel). 92 procent av ersättningen har gått till kyrkobyggnader, vilket innebär att andelen till denna objekts-typ ökat ytterligare.

Tabell 10.2 Förbrukade medel kyrkoantikvarisk ersättning

Miljoner kronor, förbrukade per objektstyp

	2017	2018	2019	2020
Kyrkobyggnad	466,7	343,5	412,5	399,7
Kyrkotomt	7,6	7,1	2,8	2,2
Kyrkliga inventarier	30,1	28,7	25,7	24,2
Begravningsplats[1]	45,3	27,8	4,3	3,1
Övergripande planering eller flera objekt	7,3	9,7	8,3	5,3
Summa förbrukad kyrkoantikvarisk ersättning	**557,0[2]**	**416,6**	**453,7**	**434,5**

[1] Ett förtydligande om vilka åtgärder som bör bekostas av begravningsavgiften ligger bakom den kraftiga minskningen 2019 av hur mycket kyrkoantikvarisk ersättning som förbrukats för åtgärder på begravningsplatser.

[2] För 2017 har mer kyrkoantikvarisk ersättning förbrukats än de av staten tilldelade medlen för året (460 miljoner kronor). Skälet är ett tidigare överskott som möjliggjorde en ramfördelning som översteg statsanslaget under en period.

Källa: Svenska kyrkan.

Utvecklad regeltillämpning ger stöd i kulturmiljöarbetet

Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har i olika former och varierande omfattning bedrivit tillsyn enligt kulturmiljölagen (1988:950) och enligt miljöbalken. Både Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna uppger att tillsynen har minskat i omfattning under året. Riksantikvarieämbetets insatser i form av vägledning när det gäller fornlämningsbegreppet och nya allmänna råd bedöms av myndigheten ha underlättat lagtillämpningen i kulturmiljöarbetet. Genomförda revideringar i den pågående översynen av riksintressen har resulterat i förbättrade kunskapsunderlag för den kommunala planeringen som gör att utpekade kulturmiljövärden kan tas tillvara.

Antalet skyddade byggnader och kulturmiljöer ökar långsamt

Antalet registrerade fornlämningar och registrerade övriga kulturhistoriska lämningar är alltjämt cirka 300 000 respektive 350 000. Endast en relativt liten ökning har skett i förhållande till föregående år. Förändringar i antalet registrerade lämningar mellan åren är överlag små. Vid utgången av 2020 fanns det 2 530 byggnadsminnen, varav 274 statliga, registrerade i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Av dessa har 27 byggnadsminnen, varav 8 statliga, tillkommit de senaste två åren. Fram till december 2018 hade totalt 39 byggnadsminnen hävts, varav 27 enskilt ägda och 12 statligt ägda. Under 2019 och 2020 hävdes ett enskilt byggnadsminne per år, medan inga statliga byggnadsminnen hävdes.

Antalet kyrkobyggnader som Svenska kyrkan äger och som omfattas av 4 kap. kulturmiljölagen uppgick 2020 till 3 331, varav 2 949 var skyddade av tillståndsplikt enligt 4 kap. 3–4 §§ kulturmiljölagen. Sedan relationsändringen kyrka–stat 2000 har antalet skyddade kyrkobyggnader ökat med 36 stycken genom särskilt beslut enligt 4 kap. 4 § samma lag. Antalet skyddade kyrkor som avyttrats under samma period uppgår till 34 stycken varav en avyttrats under 2020. Skyddet kvarstår efter avyttring.

Det finns 1 503 (april 2021) riksintressen för kulturmiljövård i hela landet. Dessa utgör i genomsnitt fyra procent av länens totala areal, men den procentuella andelen varierar stort mellan länen. Antalet riksintressen har minskat de senaste åren, till stor del beroende på länsstyrelsernas arbete med att se över riksintresseanspråken. Under 2020 tillkom i Kalmar län kulturreservatet Stensjö by. Det senaste kulturreservatet innan dess beslutades 2014. Det finns därmed 45 kulturreservat.

Att öka delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Ett mer tillgängligt kulturarv

Av kulturmiljövårdsanslaget har länsstyrelserna under 2020 beviljat bidrag om 24,6 miljoner kronor till informationsinsatser och tillgängliggörande. Genom fysiska tillgänglighetsåtgärder och anpassad kommunikation har tillgängligheten till kulturmiljön ökat.

Den pågående digitaliseringen inom kulturarvsområdet har ökat allmänhetens tillgång till museernas arkiv och samlingar. Det statliga bidraget Kulturarvs-IT möjliggör årligen ett viktigt arbete med digitalisering och publicering av samlingar i databaser och på webbplatser. Totalt har 21 arbetsledare och 113 personer med lönebidrag varit anställda under året. Det sammanlagda sökta beloppet översteg tillgängliga medel med cirka 1,6 miljoner kronor.

Ideella insatser i kulturarvsarbetet

Under 2020 fördelade Riksantikvarieämbetet 17 miljoner kronor (16 miljoner 2019) i statligt bidrag till arbetslivsmuseer, hembygdsmuseer och övrigt ideellt kulturarvsarbete samt 4,75 miljoner kronor till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet. Nästan 27 miljoner kronor fördelades till ideell museiverksamhet med försvarshistorisk inriktning genom Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer.

En ökad källa till kunskap, bildning och upplevelser

Tillgängliga kunskaper om kulturarvet

Möjligheterna att hitta och använda digitala och analoga resurser i Antikvarisk-topografiska arkivet och Vitterhetsakademiens bibliotek, båda vid Riksantikvarieämbetet, har förbättrats under året. Pandemin har orsakat bl.a. en halvering av antalet fysiska besök, men också sannolikt bidragit till den kraftigt ökade efterfrågan på digitala resurser, förfrågningar och beställningar av digitala kopior. Antikvarisk-topografiska arkivet utsågs under 2020 till Årets arkiv i Sverige.

Riksantikvarieämbetets besöksmål, Glimmingehus och Gamla Uppsala museum, har digitalt nått en mångdubbelt större publik i alla åldrar, betydligt fler än fysiska besök ett vanligt år. Knappt hälften respektive en dryg tredjedel av antalet besökare under året var barn. Genom temadagarna Kulturarvsdagen och Arkeologidagen, som samordnas av Riksantikvarieämbetet och genomförs av olika aktörer över hela landet, har kunskaper om kulturarvet spridits till en bred allmänhet. 26 respektive 15 procent av arrangörerna hade särskilda aktiviteter för barn. Nytt för året var möjligheten att delta med digitala arrangemang. Tillgång till könsuppdelad statistik saknas.

Pandemin har medfört att människor besökt kulturreservat, fornlämningsområden och andra kulturhistoriskt intressant områden i större utsträckning än tidigare. Trycket på många besöksmål har varit stort och kulturmiljöaktörernas arbete för ökad fysisk och digital tillgänglighet till kulturmiljön har mött verkliga behov. Samtidigt har det orsakat ökat slitage på fornlämningsområden och andra kulturhistoriskt intressanta områden vilket ställer krav på större samhälleliga insatser för att vårda och utveckla dessa miljöer.

Bidragsfördelning till kulturarvsforskning och utvecklingsarbete

I utlysningen för 2020 beviljades medel till 22 projekt. Utöver det fördelades medel till fyra fortsättningsprojekt för centrala museers forskning. De beviljade projekten leddes av 12 kvinnor respektive 14 män. Forskningsresultaten av anslaget ska publiceras med

öppen tillgång (se utg.omr. 16 avsnitt 7) och har spridits brett vid seminarier och via olika informationskanaler. En utvärdering av myndighetens FoU-verksamhet som Riksantikvarieämbetet gjorde 2020 visar att FoU-programmet för 2012–2016 resulterat i forskningsprojekt av god vetenskaplig kvalitet och att flera projekt fått effekter i form av följdprojekt.

Arkeologi och arkeologisk uppdragsverksamhet

Den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Statens historiska museer har bidragit till ny och ökad kunskap som förmedlats till en bred publik, bl.a. via webbplatsen arkeologerna.com. Antal unika besök på webbplatsen ökade med 47 procent från 2019 till 2020 och antalet följare i sociala medier mer än fördubblades. Verksamheten uppvisar för 2020 ett positivt resultat med 9,9 miljoner kronor, vilket innebär ett positivt resultat för tredje året i rad.

Ökad helhetssyn för att tillvarata kulturmiljön i samhällsutvecklingen

Det tvärsektoriella kulturmiljöarbetet utvecklas

Den kulturmiljööversikt som Riksantikvarieämbetet publicerade 2020 visar att kulturmiljöarbetet har svårt att ta plats i miljömålssystemet och att det är svårt att bedöma kulturmiljöförlusterna till följd av den otillräckliga uppföljningen och bristande dataunderlag. Regeringen kan ändå konstatera att för flera av de miljökvalitetsmål som har preciseringar för kulturmiljön är utvecklingen negativ (se även utg.omr. 20 avsnitt 3.4).

Under 2020 har Riksantikvarieämbetet slutredovisat uppdraget att stödja och följa tio myndigheters framtagande och genomförande av vägledande strategier för kulturmiljöfrågor (Ku2020/00120). Riksantikvarieämbetets insatser med kunskapsspridning och framtagande av metodstöd och vägledande material har stärkt andra aktörer i hanteringen av kulturmiljövärden. En uppdaterad handlingsplan för klimatanpassning har antagits under året. Som resultat av årets insatser har flera riksintressen för kulturmiljövården uppdaterats och kunskaperna om vattenanknutna kulturmiljöer har ökat. Inom skogsbruket bröts dock de senaste årens positiva trend med minskande skador på kända kulturlämningar 2020 (se även utg.omr. 23 avsnitt 2.6.3). Med anledning av detta har Riksantikvarieämbetet identifierat ett antal brister att åtgärda i det fortsatta arbetet.

Regionalt och lokalt arbete för kulturmiljön

Under 2020 slutrapporterade Riksantikvarieämbetet regeringsuppdraget om kulturhistoriska värden i plan- och byggprocesser (Ku2020/01120). Myndigheten konstaterar att lagar och regelverk ger förutsättningar för integrering och tillvaratagande av kulturvärden men att det finns utmaningar när det gäller tillämpningen. Tillgång till antikvarisk kompetens i plan- och byggprocesser liksom aktuella kulturmiljöprogram saknas alltjämt i många kommuner. Flertalet länsstyrelser redovisar fortsatt utveckling av det tvärsektoriella arbetet för kulturmiljön och resultat i form av förbättrade kunskapsunderlag för olika samhällsprocesser, t.ex. för vattenanknutna kulturmiljöer och med nya översyner av riksintressen. Från anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* har totalt 19,7 miljoner kronor utbetalats till framtagande av regionala och kommunala kunskapsunderlag, bl.a. för riksintressen, kommunala kulturmiljöprogram och vattenanknutna kulturmiljöer.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att kulturmiljöområdet sammantaget utvecklas i positiv riktning, i enlighet med de nationella kulturmiljömålen. Resultaten av kulturmiljöaktörernas insatser bedöms ha bidragit till ökad måluppfyllelse. De vårdinsatser och insatser för tillgängliggörande som genomförts under året har bidragit till att en mångfald kulturmiljöer över hela landet kunnat bevaras, användas och utvecklas. Bidragsgivningen har också stimulerat utveckling av kulturmiljöarbetet. Kunskapsfrämjande insatser och utåtriktad verksamhet har stärkt delaktigheten i kulturmiljöarbetet och ökat människors möjligheter att ta del av kulturarvet. Förutsättningarna för det ideella kulturarvsarbetet har dock försämrats under pandemin.

Regeringen konstaterar att samarbetet kring integrering av kulturmiljövärden i olika samhällsbyggnadsprocesser ökar. Dock behöver tillgången till kulturmiljökompetens och aktuella kunskapsunderlag om kulturmiljön öka. Regeringen bedömer att arbetet med att utveckla kulturmiljöaspekterna inom vissa områden bör fortsätta, t.ex. genom att fortsätta arbetet med de kulturmiljöstrategier som tagits fram av tio berörda myndigheter. Skydd och en bättre skötsel för att bevara områden med höga natur- och kulturmiljövärden i skogar och vattenmiljöer samt ett fortsatt och hållbart nyttjande av odlingslandskapet behövs för att miljömålen ska kunna nås (se även utg.omr. 20). Regeringen konstaterar att med utvecklingstryck i samhällsbyggnaden som påverkar kulturmiljön följer behov av resurser och uppdrag som möjliggör tillvaratagande av kulturmiljövärden. Det finns även ett behov av att utveckla uppföljning av kulturmiljöns tillstånd och förändring, bl.a. inom ramen för miljömålssystemet.

10.5 Politikens inriktning

Vård och utveckling av kulturmiljön

Regeringen föreslår att det statliga stödet till kulturmiljövård stärks för att möta behovet av vårdinsatser i kulturmiljöer över hela landet. Bidraget till kulturmiljövård har avgörande betydelse för att en mångfald av kulturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas. Bidraget utgör även ett viktigt stöd för möjligheten att bevara och föra vidare det immateriella kulturarvet. Förslaget bidrar till att främja ett levande kulturarv som är angeläget för människor i dag och som bevaras för kommande generationer.

10.6 Budgetförslag

10.6.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

2020	Utfall	274 988	Anslagssparande	6 846
2021	Anslag	288 996[1]	Utgiftsprognos	293 307
2022	**Förslag**	**286 384**		
2023	Beräknat	289 526[2]		
2024	**Beräknat**	**292 372[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 286 384 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 286 384 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för Kulturarvs-IT samt för det svenska bidraget till Europeana. Vidare får anslaget användas för utgifter vid avvecklingen av Riksutställningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**288 996**	**288 996**	**288 996**
Pris- och löneomräkning[2]	2 088	5 282	8 174
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 700	-4 752	-4 798
varav BP22[3]	*-4 700*	*-4 700*	*-4 700*
– Överlåtelse av ansvar för Gamla Uppsala museum	*-4 700*	*-4 700*	*-4 700*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**286 384**	**289 526**	**292 372**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 4 700 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att Riksantikvarieämbetet överlåtit ansvaret för driften av besöksmålet Gamla Uppsala museum till Region Uppsala (se avsnitt 11.6).

Regeringen föreslår att 286 384 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 289 526 000 kronor respektive 292 372 000 kronor.

10.6.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.5 Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

2020	Utfall	273 266	Anslagssparande	-2 784
2021	Anslag	287 542[1]	Utgiftsprognos	282 298
2022	**Förslag**	**276 042**		
2023	Beräknat	276 042		
2024	**Beräknat**	**276 042**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**267 542**	**267 542**	**267 542**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 500	8 500	8 500
varav BP22	*8 500*	*8 500*	*8 500*
– Finansiering	*-1 500*	*-1 500*	*-1 500*
– Stärkt stöd för vård av kulturmiljöer	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**276 042**	**276 042**	**276 042**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor årligen för 2022–2024 för att stärka det statliga stödet för vård och utveckling av kulturmiljöer. Vidare minskas anslaget med 1 500 000 kronor per år för 2022–2024 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 276 042 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 276 042 000 kronor respektive 276 042 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 10.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Förslag År 2023	Förslag År 2024	Förslag År 2025
Ingående åtaganden	70 280	67 553	89 617			
Nya åtaganden	62 096	81 850	70 000			
Infriade åtaganden	-64 823	-59 786	-69 617	-64 944	-15 761	-9 295
Utestående åtaganden	67 553	89 617	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**90 000**	**90 000**	**90 000**			

10.6.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.8 Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

2020	Utfall	460 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	460 000[1]	Utgiftsprognos	460 000
2022	**Förslag**	**460 000**		
2023	Beräknat	460 000		
2024	**Beräknat**	**460 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**460 000**	**460 000**	**460 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**460 000**	**460 000**	**460 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

10.6.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tabell 10.10 Anslagsutveckling 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

2020	Utfall	8 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	8 000[1]	Utgiftsprognos	7 931
2022	**Förslag**	**8 000**		
2023	Beräknat	8 000		
2024	**Beräknat**	**8 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 000**	**8 000**	**8 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 000**	**8 000**	**8 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer för* 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 000 000 kronor respektive 8 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom museer och utställningar utgår från följande bedömningsgrunder:

– besöksutveckling
– tillgänglighetsarbete i publik verksamhet
– samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande
– insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning
– internationellt utbyte och samverkan.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen. Konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten redovisas genom bl.a. den forskning och kunskapsuppbyggnad som bedrivs.

11.3 Resultatredovisning

Drastiskt minskade fysiska besök och intäktsbortfall

Antalet registrerade besök 2020 till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål uppgick till 2 466 969 besök, en minskning med 72 procent jämfört med 2019. I de flesta fall har nedgången bland vuxna respektive barn och unga varit ungefär lika stor, men några smärre undantag finns. Resultatet är en effekt av pandemin och de restriktioner som inneburit att i stort sett samtliga dessa museer höll stängt under stora delar under året fr.o.m. slutet av mars. Även under de perioder under 2020 då vissa museer höll öppet var antalet besökare som gavs tillträde kraftigt reducerat. Det syns få tecken på någon allmänt förändrad ålderssammansättning bland museibesökarna.

Tabell 11.1 Besöksutveckling 2016–2020, avrundat till närmsta tusental

Antal besökare till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål

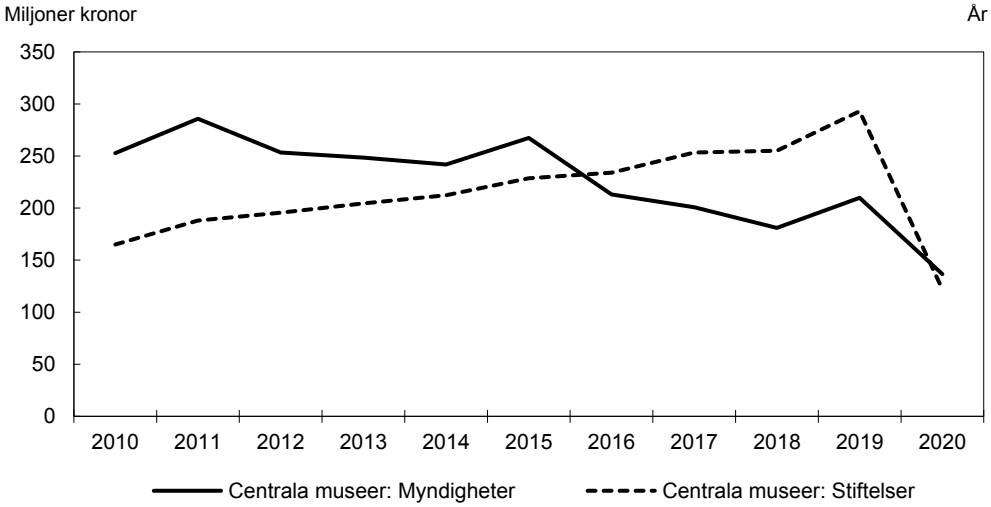
	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020
Totalt antal besök[1]	7 900 000	7 781 000	7 445 000	8 977 000	2 466 000

[1] Beräkningarna av totalt antal besök utgörs av antalet anläggningsbesök och om anläggningsbesök inte rapporterats används verksamhetsbesök.

Källa: Myndigheten för kulturanalys.

Könsfördelningen bland besökarna på dessa museer var under 2020, precis som 2018 och 2019, till övervägande delen kvinnor, men skiljer sig åt mellan museerna. På museet med högst procentuell andel manliga besökare var fördelningen 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Diagram 11.1 Diagram över avgiftsintäkter till 8:1 Centrala museer: Myndigheter och 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Anm.: I avgiftsintäkterna ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m. Avgiftsintäkter för Arkeologisk uppdragsverksamhet, Cosmonovas verksamhet och Vasamuseets verksamhet redovisas separat i detta avsnitt, se 11.7.

Som en följd av kraftigt reducerad verksamhet och minskat antal besökare redovisar de centrala museerna stora intäktsbortfall. Regeringen har under 2020 tillfört ett flertal statligt finansierade museer och kulturverksamheter krisstöd om totalt 284,4 miljoner kronor. Stödet har varit nödvändigt för att institutionerna ska kunna täcka fasta kostnader och för att i vissa fall, när det gäller institutioner som inte är myndigheter, undvika likvidation och konkurs.

Ökat digitalt tillgänglighetsarbete i den publika verksamheten

De statligt finansierade museerna har under större delen av 2020 inte kunnat visa planerade utställningar för publik i lokalerna på grund av pandemin. Även verksamhet som föreläsningar, offentliga visningar, skolvisningar och bokade gruppvisningar i respektive museums lokaler har sedan slutet av mars 2020 varit inställda. Däremot har museerna gjort stora insatser för att växla upp den digitala förmedlingsverksamheten. Genom bl.a. inspelade eller livesända visningar i digitala kanaler, utveckling och tillämpning av ny teknik och digitala verktyg, registreringar i Europeana och Digitalt museum har de centrala museerna stärkt tillgängligheten till samlingarna och de publika verksamheterna för flera olika målgrupper i hela landet. Ett resultat av insatserna för publik verksamhet under året är även utveckling mot en högre grad av interaktivitet i det digitala mötet.

Goda resultat inom samlingsvården men alltjämt stor eftersläpning

De centrala museerna har genomfört åtgärder för att säkerställa samlingarnas bevarande genom bl.a. konservering, inventering, säkerhetsåtgärder, klimatanpassning av lokaler och skadedjursbekämpning, vilket resulterat i förbättrad vård och ökad säkerhet för samlingarna. Under året har flertalet museer ställt om och kunnat intensifiera arbetet med digitalisering av samlingarna och sammantaget redovisas ett gott resultat på området. I stort sett samtliga centrala museer redovisar dock en stor eftersläpning i arbetet med att digitalt registrera samlingarna (dvs. digitisera dem), fotografera dem samt placera dem så att förflyttningar av föremål kan följas och inventeringar göras.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör bejaka varje museums särart utifrån dess samlingar och museernas uppgift att tillgängliggöra dessa (bet.

2016/17:KrU9 punkt 2, rskr. 2016/17:281). Regeringen har tillmötesgått detta genom att se över styrningen av de centrala museer som är myndigheter och vissa centrala museer som är stiftelser. Under 2017 sågs förordningarna med instruktioner för museimyndigheterna över och ett antal uppgifter om att beakta tvärsgående perspektiv i verksamheten togs bort för att förtydliga varje museums särart (SFS 2017:1086–1091, 2017:1261 och 2017:1262). Motsvarande förändringar genomfördes under 2019 i de beslut om riktlinjer för statens bidrag till de centrala stiftelsemuseerna för budgetåret 2020 (Ku2019/02020). Regeringen har löpande varit i nära dialog med museimyndigheter som mellan 2017 och 2019 inordnat uppgifter från andra myndigheter och museer, såsom Statens historiska museer som inordnat de uppgifter som myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet tidigare hade och Statens maritima och transporthistoriska museer som inordnat Järnvägsmuseet och de samlingar som Trafikverket tidigare ansvarat för. Dessa museimyndigheter har i olika sammanhang lyft fram att de, trots dessa organisationsförändringar, lyckats behålla och utveckla en tydlig profil och ett eget varumärke för vart och ett av museerna, utifrån museernas olika samlingsområden. Även Statskontorets myndighetsanalys av Statens historiska museer (rapport 2021:8) lyfter fram att museerna har fortsatt att fungera som egna varumärken efter organisationsförändringen 2018. Mot bakgrund av detta anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Fortsatt framväxt av ny kunskap och förmedlad forskning

Forskning och kunskapsuppbyggnad vid museerna har trots pandemin bedrivits, ofta i nära koppling till samlingsarbete, och utgjort ett led i att främja möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Forskning som fått stöd genom anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* har publicerats i vetenskapliga tidskrifter under året, varav vissa med öppen tillgång (se utg.omr. 16 avsnitt 7). Museernas forskning har bedrivits i samverkan med andra nationella och internationella institutioner och i hög grad med stöd av extern finansiering. Samlingar och arkiv har nyttjats av forskare och studenter.

Utvecklat internationellt utbyte och samarbete under förändrade förutsättningar

Pandemin har försvårat museernas arbete med internationellt utbyte och samverkan i enlighet med det kulturpolitiska målet, då planerade resor behövts ställas in och såväl utställningsprojekt som ut- och inlån av föremål fått skjutas på framtiden. Samtidigt har pandemin påskyndat etablerandet av internationellt samarbete och kommunikation utan resor i bl.a. internationella nätverk, besök och delegationer av forskare och museirepresentanter samt samarbeten inom utställningsverksamheterna. För att underlätta för svenska museer att låna in kulturföremål från utlandet tillsatte regeringen i september 2019 en utredning för att analysera och föreslå hur ett skydd mot processuella åtgärder för inlånade utländska kulturföremål ska utformas. Utredningen presenterade sitt betänkande Immunitet för utställningsföremål (SOU 2021:28) i april 2021. Betänkandet har skickats på remiss och förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen konstaterar att pandemin har haft en kraftigt negativ påverkan på museernas verksamhetsförutsättningar under 2020 och att effekterna troligen kommer att påverka verksamheterna under en längre period framöver. Trots detta är regeringens

sammantagna bedömning att de resultat som har åstadkommits under 2020 har bidragit positivt till måluppfyllelsen på området.

Besöksutvecklingen visar på en historisk minskning med stora intäktsbortfall som följd. De statligt finansierade museerna har visat att de snabbt och innovativt kunnat anpassa och ställa om sin verksamhet till de nya förutsättningar som pandemin medfört. Den utökade digitala tillgängligheten till verksamhet och samlingar, samt fortsatt prioriterat arbete för barns och ungas tillgång till kultur, har bidragit till att målen om allas möjlighet att delta i kulturlivet, allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur i viss utsträckning uppfyllts.

Regeringen bedömer dock att när det gäller samlingarnas tillstånd och förutsättningar för bevarande, utgör eftersläpningen i digitisering av samlingarna en kritisk faktor. Detta påverkar dels spårbarheten och därmed möjligheterna att minska riskerna för stöld och förlust, dels förutsättningarna för samlingarna att bidra till forskning och kunskapsuppbyggnad. Regeringens bedömning är att digitisering behöver prioriteras för att museerna ska kunna komma till rätta med samlingarnas tillstånd inom överskådlig tid.

11.5 Politikens inriktning

Inrättande av Sveriges museum om Förintelsen

Regeringen föreslår att Statens historiska museer tillförs medel för att inrätta ett museum om Förintelsen. Förintelsen är ett brott mot mänskligheten som saknar motstycke i historien. Nazisternas folkmord under andra världskriget är också en del av Sveriges historia och hågkomsten av Förintelsen är en angelägenhet för alla i hela landet. Nya generationer ska kunna lära av historien. I mars 2021 gav regeringen Statens historiska museer i uppdrag att lämna förslag till inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen inom myndigheten (Ku2021/00875). Myndigheten redovisade uppdraget i juni 2021 (Ku2021/01573). Regeringen avser, som nästa steg, att ge Statens historiska museer i uppdrag att inrätta museet inom myndigheten. Regeringen har ambitionen att museet ska vara inrättat och inleda en publik verksamhet den 1 juli 2022. Utvecklingen till en fullskalig museiverksamhet är ett långsiktigt flerårigt arbete. Regeringen avser att tillföra Statens historiska museer medel för det fortsatta arbetet med att inrätta museet och bygga upp verksamheten, genom en successiv ökning av anslaget. Regeringen föreslår vidare att Statens historiska museer tillförs medel för en bred treårig satsning på spridning av och utbildning om den svenskspråkiga versionen av Dimensions in Testimony (DiT) för skolor och museer i hela landet.

Inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen, inklusive den tillfälliga satsningen, är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021 (se utg.omr. 1 avsnitt 10.5).

Digitalisering av kulturarvet

Regeringen föreslår att medel tillförs de centrala museer som är myndigheter för att säkra digitalt tillgängliga och spårbara samlingar och för utveckling av digitala tjänster. Det övergripande målet för regeringens digitaliseringsstrategi är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Pandemin har tydliggjort betydelsen av att museernas samlingar finns digitalt tillgängliga med kvalitativa metadata. Det är dels en förutsättning för både nationell och internationell forskning och kunskapsutveckling, dels en fråga om tillgänglighet och allas lika tillgång till det

gemensamma kulturarvet. Att ordna upp och digitisera (konvertera information från analog till digital form) samlingarna är även nödvändigt för att kunna bedriva en säker och aktiv samlingsförvaltning (se även avsnitt 5.5).

Framtidssäkrad samlingsförvaltning och kunskapsuppbyggnad

Regeringen föreslår att Stiftelsen Skansen tillförs medel för förvaltnings- och underhållsbehov. Många av Skansens miljöer, anläggningar och museala byggnader har stora restaurerings- och renoveringsbehov. Regeringen föreslår vidare att medel tillförs Stiftelsen Skansen, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Nordiska museet och Stiftelsen Arbetets museum för att stärka dessa verksamheter.

Regeringen föreslår att Föremålsvården i Kiruna tillförs medel för ökade kostnader i samband med flytt till nya lokaler på grund av samhällsomvandlingen i Kiruna. Föremålsvården i Kiruna arbetar för att kulturarvet ska bevaras och tillhandahållas åt nuvarande och kommande generationer. Verksamheten är av stor vikt för de nationella kulturarvsinstitutionerna då de erbjuder tjänster inom vård, konservering och digitalisering av svenskt kulturarv.

Långsiktig finansiering av pollenövervakningen i Sverige

Regeringen föreslår att Naturhistoriska riksmuseet tillförs medel för att ta ett heltäckande ansvar för pollenövervakningen i Sverige. Tillförlitliga pollenprognoser är en samhällsviktig verksamhet. Sveriges ca 2,5 miljoner pollenallergiker behöver tillförlitliga prognoser för att styra sin medicinering, hantera sin livssituation och mildra effekterna av sin allergi. Regeringen bedömer att ett utökat statligt åtagande för pollenprognoserna är angeläget och att det finns tydliga incitament för att skapa en hållbar och sammanhållen organisation för verksamheten med pollenmätningar på nationell nivå.

11.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen gör i revisionsberättelsen avseende Statens centrum för arkitektur och designs årsredovisning för 2020 en reservation. Grund för reservationen är att myndigheten i årsredovisningen inte redovisat en fördelning av myndighetens totala intäkter och kostnader. Det är inte förenligt med 3 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Myndigheten har senare inkommit med uppgifterna till regeringen och frågan har följts upp vid den årliga myndighetsdialogen.

Riksrevisionen gör i revisionsberättelsen avseende Nationalmuseums årsredovisning för 2020 en reservation. Myndigheten har under flera års tid ackumulerat ett allt större underskott för avgiftsområdet Försäljning av varor. Det ackumulerade underskottet uppgår till 6 479 000 kronor per den 31 december 2020. Det är inte förenligt med det ekonomiska målet för Försäljning av varor som enligt 5 § andra stycket avgiftsförordningen (1992:191) ska beräknas så att avgifterna helt täcker verksamhetens kostnader. Regeringen har för 2021 beslutat att låta Nationalmuseum täcka delar av det ackumulerade underskottet med anslagsmedel. Myndigheten har genomfört ett antal åtgärder under 2020 för att utveckla och effektivisera butikverksamheten framåt och frågan följdes upp vid den årliga myndighetsdialogen.

11.7 Budgetförslag

11.7.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental

2020	Utfall	1 476 736	Anslagssparande	13 467
2021	Anslag	1 553 091[1]	Utgiftsprognos	1 514 855
2022	**Förslag**	**1 451 114**		
2023	Beräknat	1 386 973[2]		
2024	**Beräknat**	**1 391 993[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 369 762 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 360 533 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima och transporthistoriska museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet. Vidare får anslaget användas för utgifter vid avvecklingen av myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2021[1]	2022[2]
Statens historiska museer	183 354	202 057
Nationalmuseum	252 198	248 994
Naturhistoriska riksmuseet	204 499	211 233
Statens museer för världskultur	203 162	200 394
Statens maritima och transporthistoriska museer	311 580	197 845
Statens centrum för arkitektur och design	62 025	62 444
Statens försvarshistoriska museer	135 462	137 415
Moderna museet	200 811	171 732
Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster		19 000[3]
Summa	**1 553 091**	**1 451 114**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Fördelningen av medel 2022 är preliminär.

[3] Fördelning av medel sker i beslut om regleringsbrev för 2022.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 400 991**	**1 400 991**	**1 400 991**
Pris- och löneomräkning[2]	11 325	29 073	43 980
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	38 798	-43 091	-52 979
varav BP22[3]	*64 000*	*79 000*	*70 000*
– Stärkt nationellt arbete för pollenprognoser	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster	*19 000*	*19 000*	
– Inrättande av Sveriges museum om Förintelsen	*30 000*	*45 000*	*55 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 451 114**	**1 386 973**	**1 391 993**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att möjliggöra för Naturhistoriska riksmuseet att samordna pollenövervakningen i Sverige. Vidare ökas anslaget med 19 000 000 kronor årligen för 2022 och 2023 för en satsning på digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster (se avsnitt 5.5). Anslaget ökas med 30 000 000 kronor för 2022, 45 000 000 kronor för 2023 och 55 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för att inrätta Sveriges museum om Förintelsen vid Statens historiska museer och bygga upp verksamheten inom myndigheten. Förslaget bedöms leda till ett ökat antal anställda vid Statens historiska museer. Av kostnaderna för det nya museet beräknas 3 000 000 kronor per år under perioden 2022–2024 för en satsning på spridning av och utbildning om den svenskspråkiga versionen av Dimensions in Testimony.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel för att öka Moderna museets förvärv av konst upphör.

Regeringen föreslår att 1 451 114 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 386 973 000 kronor respektive 1 391 993 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.5 Sammanställning över avgiftsintäkter till 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2019	2020
Statens historiska museer[1]	20 709	9 853
Nationalmuseum	42 303	18 731
Naturhistoriska riksmuseet[2]	37 720	36 508
Statens museer för världskultur	14 458	7 279
Statens maritima och transporthistoriska museer[3]	37 349	24 796
Statens centrum för arkitektur och design	3 280	1 472
Statens försvarshistoriska museer	14 809	8 620
Moderna museet	39 095	29 342
Summa	**209 723**	**136 601**

Anm.: I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, eventuell sponsring och lokaluthyrning m.m.
[1] Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas separat i tabell 11.6.
[2] Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.7.
[3] Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.8.

Tabell 11.6 Arkeologisk uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	153 621	143 700	9 921	-37 754
Prognos 2021	130 430	126 770	3 660	-34 094
Budget 2022	131 734	129 000	2 734	-31 360

Källa: Statens historiska museer.

Inom den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Statens historiska museer pågår sedan flera år ett strategiskt utvecklingsarbete för att uppnå en ekonomi som på längre sikt är i balans. Under fem av de sex år som verksamheten har bedrivits inom Statens historiska museer har verksamheten uppvisat ett positivt resultat. Regeringen noterar det ackumulerade underskottet i den arkeologiska uppdragsverksamheten och följer myndighetens arbete med detta.

Tabell 11.7 Uppdragsverksamhet Cosmonova

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	5 104	3 659	1 444	3 747
Prognos 2021[1]	12 000	12 200	-200	3 547
Budget 2022	12 750	17 000	-4 250	-703

[1] Inklusive förslag till ändringar i statens budget 2021 i samband med denna proposition.
Källa: Naturhistoriska riksmuseet.

Tabell 11.8 Uppdragsverksamhet Vasamuseet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020[1]	138 099	145 978	-7 879	471
Prognos 2021[2]	141 000	134 896	6 104	6 575
Budget 2022[3]	123 000	147 000	-24 000	-17 425

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 för uppdragsverksamhet genom anslag.
[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
[3] Budget för 2022 är preliminär.
Källa: Statens maritima och transporthistoriska museer.

11.7.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

2020	Utfall	380 714	Anslagssparande	
2021	Anslag	296 714[1]	Utgiftsprognos	296 714
2022	**Förslag**	**288 714**		
2023	Beräknat	273 714		
2024	**Beräknat**	**273 714**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelstilldelningen till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2021[1]	2022[2]
Stiftelsen Nordiska museet	128 229	123 229
Stiftelsen Skansen	86 386	91 386
Stiftelsen Tekniska museer	63 192	50 192
Stiftelsen Arbetets museum	18 907	18 907
Förstärkning av de centrala museer som är stiftelser		5 000[3]
Summa	**296 714**	**288 714**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
[2] Medelstilldelningen för 2022 är preliminär.
[3] Fördelning av medel sker i beslut om regleringsbrev för 2022.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsintäkter till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2020	2021
Stiftelsen Nordiska museet	52 078	26 031
Stiftelsen Skansen	180 420	69 642
Stiftelsen Tekniska museet	56 322	26 521
Stiftelsen Arbetets museum	4 165	2 024
Summa	**292 985**	**124 218**

Anm.: I stiftelsernas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning och lokaluthyrning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.12 Förändring av anslagsnivån 2022–2024 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**268 714**	**268 714**	**268 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	5 000	5 000
varav BP22	*20 000*	*5 000*	*5 000*
– Förvaltning av Skansens anläggningar och miljöer samt förstärkning av de centrala museer som är stiftelser	*20 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**288 714**	**273 714**	**273 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 15 000 000 kronor för 2022 för förvaltningskostnader för Stiftelsen Skansens anläggningar och fastigheter. Vidare ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att stärka det statliga bidraget till de museer som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 288 714 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 273 714 000 kronor respektive 273 714 000 kronor.

11.7.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

2020	Utfall	106 919	Anslagssparande	
2021	Anslag	100 619[1]	Utgiftsprognos	100 619
2022	**Förslag**	**79 718**		
2023	Beräknat	79 718		
2024	**Beräknat**	**79 718**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2021[1]	2022[2]
Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet	12 454	10 454
Sveriges Fängelsemuseum	1 500	1 500
Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem	7 589	4 189
Stiftelsen Thielska gallerier	7 844	6 144
Stiftelsen Föremålsvården i Kiruna	15 025	19 025
Nobelprismuseet	10 452	4 952
Föreningen Svensk Form	4 713	4 713
Röhsska museet	502	502
Riksförbundet Sveriges museer	1 500	1 500
Stiftelsen Strindbergsmuseet	581	581
Stiftelsen Judiska museet i Stockholm	4 102	3 601
Bildmuseet	743	743
Zornsamlingarna	2 204	204
Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde	25 910	12 410
Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	2 500	1 500
Form/Design Center	3 000	3 000
Gamla Uppsala museum		4 700
Summa	**100 619**	**79 718**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
[2] Medelstilldelningen för 2022 är preliminär.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**71 019**	**71 019**	**71 019**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 700	8 700	8 700
varav BP22	*8 700*	*8 700*	*8 700*
– Överlåtelse av ansvar för Gamla Uppsala museum	*4 700*	*4 700*	*4 700*
– Förstärkning av Föremålsvården i Kiruna	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	**79 718**	**79 718**	**79 718**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 4 700 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att Riksantikvarieämbetet överlåtit ansvaret för driften av besöksmålet Gamla Uppsala museum till Region Uppsala. För ändamålet kommer Region Uppsala att tilldelas 4 700 000 kronor från anslaget fr.o.m. 2022. Vidare ökas anslaget med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att stärka det statliga bidraget till Föremålsvården i Kiruna.

Regeringen föreslår att 79 718 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 79 718 000 kronor respektive 79 718 000 kronor.

11.7.4 8:4 Forum för levande historia

Tabell 11.16 Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

2020	Utfall	49 774	Anslagssparande	156
2021	Anslag	59 785[1]	Utgiftsprognos	59 427
2022	**Förslag**	**50 175**		
2023	Beräknat	50 774[2]		
2024	**Beräknat**	**51 301[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 50 175 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 50 175 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som omkostnader för pris-utdelning, avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**59 785**	**59 785**	**59 785**
Pris- och löneomräkning[2]	468	1 187	1 820
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 078	-10 198	-10 304
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 175**	**50 774**	**51 301**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor till följd av att en tillfällig förstärkning av anslaget upphör fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 50 175 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Forum för levande historia* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 50 774 000 kronor respektive 51 301 000 kronor.

11.7.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.18 Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	80
2021	Anslag	80[1]	Utgiftsprognos	79
2022	**Förslag**	**80**		
2023	Beräknat	80		
2024	**Beräknat**	**80**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**80**	**80**	**80**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80**	**80**	**80**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för trossamfundspolitiken.

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Trossamfund utgår från följande bedömningsgrunder:

– antalet församlingar och antalet medlemmar som får statligt stöd
– insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv långsiktig religiös verksamhet.

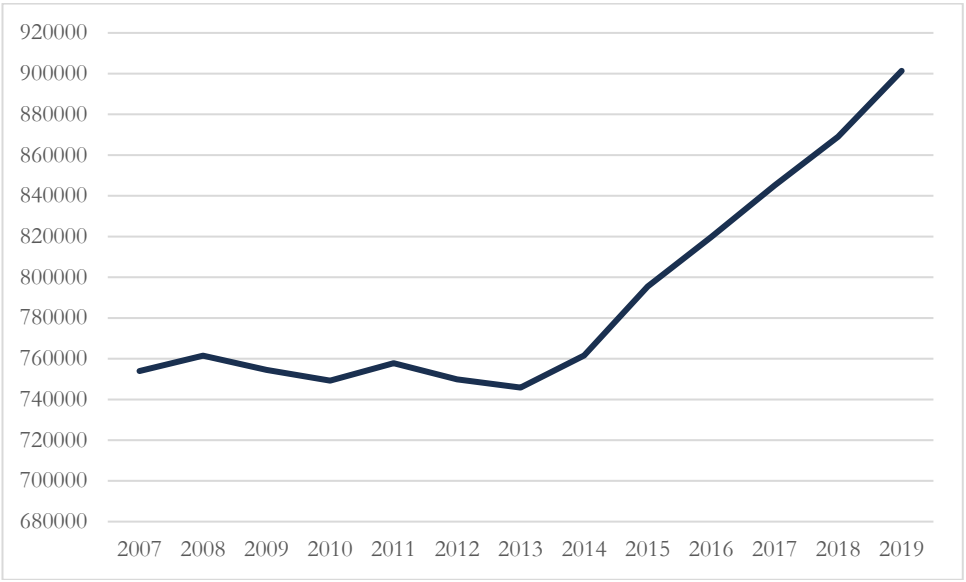
12.3 Resultatredovisning

Det statliga stödet fortsätter att nå fler församlingar och medlemmar

Den 1 januari 2021 var 24 trossamfund och samverkansorgan statsbidragsberättigade enligt lagen (1999:932) om stöd till trossamfund och förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund. Under 2020 tillkom Mandéernas Trossamfundet i Sverige och Europa.

Enligt statistik från Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) fanns den 31 december 2019 totalt 901 352 betjänade personer inom de statsbidragsberättigade trossamfunden, en ökning med drygt 32 000 jämfört med 2018. Som visas i diagram 12.1 har andelen betjänade ökat kraftigt sedan 2014. De fem största statsbidragsberättigade trossamfunden var Romersk-katolska kyrkan, Equmeniakyrkan, Pingströrelsen, Evangeliska Frikyrkan och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

Diagram 12.1 Antalet betjänade hos de statsbidragsberättigade trossamfunden

Källa: SST:s budgetunderlag.

Från anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* utgick 2020 drygt 103 miljoner kronor som statligt bidrag till trossamfunden, vilket var drygt 25 miljoner mer än året innan. Spridningen av covid-19 medför negativa ekonomiska konsekvenser för de statsbidragsberättigade trossamfundens verksamhet, bl.a. i form av intäktsbortfall. Regeringen ansåg därför att det behövs insatser för att mildra dessa konsekvenser och anslaget ökades med 25 miljoner kronor.

Huvuddelen av stödet för 2020, drygt 81 miljoner kronor, fördelades liksom tidigare år till trossamfunden i form av organisationsbidrag. Stödet motsvarar ett bidrag på drygt 98 kronor per betjänad person, vilket är en ökning med drygt 28 kronor jämfört med föregående år.

Resterande del av stödet fördelades i form av verksamhetsbidrag respektive projektbidrag till trossamfunden.

Insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet

En grundläggande förutsättning för att trossamfunden ska kunna bedriva en religiös verksamhet är att de som deltar i samfundens verksamhet känner sig trygga. Nivån på det stöd som fördelas enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället minskade från 32 miljoner kronor 2019 till 22 miljoner kronor 2020 på anslag 6:1 *Allmänna val och demokrati* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Stödet riktar sig mot både trossamfund och andra organisationer som uppfyller förordningens krav. Kammarkollegiet beviljade 2020 ansökningar för 20 508 291 kronor. Huvuddelen av medlen gick till olika judiska organisationer (Ku2021/00998). Stödet går dels till skydd av byggnader, dels till bevakning av byggnader.

Utöver detta har satsningar gjorts av SST under året i syfte att stärka trossamfundens kapacitet. Det har rört sig bl.a. om insatser som varit kopplade till pandemin, så som att stödja samfunden i att kunna bedriva en religiös verksamhet trots de restriktioner som staten beslutat om, exempelvis kring begravningar.

12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av bl.a. stöd till trossamfund bidrar till att uppfylla målet för politikområdet genom att skapa förutsättningar för trossamfundens religiösa verksamhet.

Regeringen har under de senaste åren betonat att det är viktigt att stödet till trossamfunden måste upplevas legitimt både av samhället i stort och av trossamfunden själva. SST har publicerat en rapport där myndigheten visar att trossamfunden aktivt arbetar med frågor som rör samhällets grundläggande värderingar (Ku2021/00720). Regeringens bedömning är att myndighetens arbete stärker legitimiteten för stödet. Dock finns ett fortsatt behov av de utbildningsinsatser som SST bedriver för att stärka trossamfunden i frågor som rör samhällets grundläggande värderingar, demokrati och mänskliga rättigheter.

Regeringen bedömer vidare att utsattheten för många trossamfund fortsatt är hög och att statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället är betydelsefullt för att främja religionsfriheten i Sverige. År 2020 var första gången som söktrycket på statsbidraget var högre än tilldelade medel. Detta visar att bidraget är betydelsefullt för både trossamfunden och civilsamhället i stort.

12.5 Politikens inriktning

Förstärkning av säkerhetsbidrag till trossamfund

Regeringen föreslår att statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället tillförs ytterligare medel.

Utvecklingen när det gäller hot riktat mot religiösa byggnader och hat riktat mot religiösa funktionärer och utövare har ökat behovet av säkerhetshöjande åtgärder för trossamfund och andra organisationer inom det civila samhället. Efterfrågan på statligt stöd för att tillgodose olika skyddsbehov har ökat från trossamfunden. Det kan handla om stöd för skydd av byggnader, lokaler eller andra anläggningar och personella resurser eller tekniska lösningar för bevakning. Regeringen anser därför att det finns skäl att öka nivån på de medel som fördelas enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (utg.omr. 1 avsnitt 3.5 och 3.7). Åtgärden är en del av Sveriges åtaganden, s.k. pledges, som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021 (utg. omr. 1 avsnitt 10.5).

Förstärkning av Myndigheten för stöd till trossamfund

Regeringen föreslår en ökning av anslaget till Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) för att myndigheten ska kunna förstärka sitt arbete med bidragshantering, bl.a. till följd av ett förtydligat demokrativillkor, kunskapsstöd i trossamfundsfrågor samt dialogen med andra myndigheter, kommuner, regioner, trossamfund och andra organisationer inom det civila samhället.

Sverige är ett av de mest sekulariserade länderna i världen och har samtidigt en av världens mest mångreligiösa befolkningar. Kunskap om religion och trossamfund vid myndigheter, kommuner och allmänhet bidrar till att förbättra dialogen mellan trossamfunden och samhällets övriga aktörer.

SST arbetar bl.a. med att bidra med kunskap om religion och samfundsliv i Sverige och har hand om frågor om trossamfundens roll i krisberedskapen. Myndigheten har märkt av en allt större efterfrågan från bl.a. kommuner och regioner på kunskapsstöd i dessa frågor. Under pandemin, när trossamfundens roll i krisberedskapen synliggjorts,

har efterfrågan ökat ytterligare. Regeringen bedömer att frågorna kommer att vara fortsatt aktuella inte minst under valåret 2022 och att efterfrågan på SST:s kunskapsstöd därmed kommer att vara fortsatt hög.

Regeringen avser att återkomma under mandatperioden med förslag om en, reformering av lagstiftningen avseende det statliga stödet till trossamfunden, bl.a. med ett förtydligat demokrativillkor (se avsnitt 16.5). En viktig del i arbetet är att säkerställa att statsbidrag lämnas till organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer.

12.6 Budgetförslag

12.6.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

2020	Utfall	12 643	Anslagssparande	437
2021	Anslag	13 212[1]	Utgiftsprognos	13 488
2022	**Förslag**	**16 327**		
2023	Beräknat	16 510[2]		
2024	Beräknat	16 676[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 16 328 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 16 327 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**13 212**	**13 212**	**13 212**
Pris- och löneomräkning[2]	115	264	400
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	3 034	3 064
varav BP22[3]	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Förstärkning av Myndigheten för stöd till trossamfund (SST)	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 327**	**16 510**	**16 676**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att bl.a. förstärka arbetet med bidragshantering mot bakgrund av kommande lagstiftning med ett förtydligat demokrativillkor.

Regeringen föreslår att 16 327 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Myndigheten för stöd till trossamfund* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 16 510 000 kronor respektive 16 676 000 kronor.

12.6.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.3 Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

2020	Utfall	105 738	Anslagssparande	1 181
2021	Anslag	106 919[1]	Utgiftsprognos	106 003
2022	**Förslag**	**81 919**		
2023	Beräknat	81 919		
2024	Beräknat	81 919		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**106 919**	**106 919**	**106 919**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-25 000	-25 000	-25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 919**	**81 919**	**81 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 81 919 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 81 919 000 kronor respektive 81 919 000 kronor.

13 Film

13.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för filmpolitiken.

13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom film utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur bidrag har fördelats med avseende på stöd till utveckling och produktion av svensk film
- insatser för att sprida och visa svensk film i hela Sverige och internationellt
- storleken på utbudet av svensk och utländsk film i olika visningsfönster
- publiksiffror för film i olika visningsfönster
- antalet filmer ur det svenska filmarvet som har digitaliserats och gjorts tillgängliga genom t.ex. visningar i Sverige och utomlands.

Bedömningen görs vidare utifrån de fyra gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet: barns och ungas tillgång till kultur, jämställdhet, tillgänglighet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten (se avsnitt 3.5).

Som grund för bedömningen ligger redovisningar och publikationer från Stiftelsen Svenska Filminstitutet (Filminstitutet), Konstnärsnämnden, Statens kulturråd, Myndigheten för kulturanalys och Nordicom.

13.3 Resultatredovisning

Covid-19-pandemin och filmområdet

Liksom inom andra kulturområden drabbades de aktörer inom film som direkt omfattas av publikrestriktionerna hårdast av pandemin, men effekterna spred sig i hela systemet. Finansiering av ny film är en komplicerad process som länge har varit starkt kopplad till en films intäkter från biografvisning. Affärsmodellen har allt mer ifrågasatts och försvagats i och med de digitala strömningstjänsternas tillväxt. Nedstängningen av biograferna resulterade i att processen accelererade akut.

För att motverka de negativa konsekvenserna av pandemin tillförde regeringen under 2020 totalt 425 miljoner kronor i krisstöd till filmområdet. Filminstitutet fördelade 56 procent av medlen till produktionsledet och resten till visningsområdet, varav den absolut största andelen till biograferna. I viss omfattning har aktörer på filmområdet också kunnat ta del av andra statliga krisstöd.

Kontinuitet i fokus för utveckling och produktion av ny svensk film

Filminspelningar omfattas inte av regleringen av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, och fortsatte i större utsträckning än i andra länder. De jämförelsevis små svenska produktionsbolagen var dock ekonomiskt sårbara redan före pandemin. Produktionskostnaderna ökade avsevärt när flera projekt tvingades flytta till Sverige och den internationella finansieringen uteblev, samt på grund av kraven på smittsäkra inspelningar. De minskade biografintäkterna försvårade

finansiering och planering av kommande projekt, vilket i sin tur skapar problem med att upprätthålla kontinuerlig verksamhet och yrkesmässiga kompetens.

Under våren 2020 omfattades inte produktion av regeringens krisstöd, men Filminstitutet omfördelade efter samråd med berörda aktörer 70 miljoner kronor inom befintlig ram för att framför allt stötta pågående filmprojekt. Under hösten avsattes 235 miljoner kronor från regeringens krismedel till kompensation för utökade kostnader i produktion av film och dramaserier, samt stöd till produktionsbolag för kontinuitet i verksamheten. En treårig talangutvecklingssatsning på 50 miljoner kronor utformades tillsammans med regionala filmaktörer i syfte att stötta personer som har svårare att hitta vägar in i filmbranschen, i synnerhet i ett krisläge, t.ex. nyutexaminerade från filmutbildningar och andra som saknar jobberfarenhet och nätverk.

Det efterhandsstöd som baseras på biografbiljettintäkter reviderades för att ge extra stöd till de filmer som trots allt fick biopremiär. Sedan 2019 fördelas som komplement även ett efterhandsstöd baserat på filmens kvalitetsresultat, bl.a. festivaldeltagande.

Inom ramen för Konstnärsnämndens stödgivning fördelades under 2020 ca 13 miljoner kronor (12 miljoner kronor under 2019) till personer verksamma inom filmområdet i form av bl.a. arbetsstipendier, resebidrag och projektbidrag. (Konstnärsnämndens krisstöd redovisas i avsnitt 8.3)

Tabell 13.1 Nyckeltal för stöd till svensk filmproduktion (lång spelfilm)

	2016	2017	2018	2019	2020
Beviljade ansökningar (totalt antal)[1]	17 (325)	17 (385)	22 (370)	18 (473)	15 (405)
Andel, procent	5	4	6	4	4
Andel stöd av total budget (procent)	31,8	28,7	32,4	26,6	31,1
Genomsnitt budget (mnkr)	30,1	25,7	25,6	29,2	27,5

[1] Könsuppdelad statistik saknas på denna nivå, då det krävs en mer detaljerad genomgång av varje enskilt projekt för jämförbarhet.

Källa: Filminstitutet.

Spridning och visning av film i hela landet och internationellt

Biografsektorn tillhör den del av kulturlivet som drabbades hårdast av pandemin. Som följd av restriktionerna mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar var biograferna under stora delar av året mer eller mindre stängda. Samtidigt ökade tittandet på strömningstjänster för rörlig bild kraftigt. Under en genomsnittlig dag 2020 använde 56 procent av befolkningen (9 till 79 år) någon strömningstjänst för rörlig bild, vilket var en ökning med 9 procentenheter jämfört med 2019 (Mediebarometern 2019 och 2020. Nordicom, Göteborgs universitet). En stor osäkerhet för biograferna är i vilken omfattning publiken återvänder till biograferna när restriktionerna släpps.

Av de krisstöd som tillfördes aktörer som sprider och visar film gick 80 procent (148,8 miljoner kronor) till biografer. Övriga medel fördelades mellan distributörer och filmfestivaler. Inom ramen för ordinarie stödgivning gjordes omprioriteringar för att öka stödet till genomförda biografvisningar. Målgruppen för stödgivning förändrades när även de största biografägarna förlorade sina intäkter.

Tabell 13.2 Svensk film på biograf

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal biografpremiärer svensk film	38	42	49	47	46	45	50	51	51	41[1]
Antal premiärer totalt	240	219	249	248	273	307	286	284	293	217
Antal biografbesök svensk film (miljoner)	3,2	3,9	4,1	4,1	3,4	2,7	2,9	3,1	2,1	1,5
Antal biografbesök totalt (miljoner)	16,4	17,9	16,8	16,3	17,0	17,8	16,9	16,4	15,9	5,7
Svensk marknadsandel biograf (procent)	19,8	21,9	24,8	25,1	20,0	15,1	17,2	18,7	13,2	26,8

[1] Därutöver hade en lång spelfilm sin premiär på en digital strömningstjänst.

Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Under det första kvartalet gjordes 75 procent av 2020 års biografbesök. Det totala antalet besök sjönk med 64 procent (28 procent för svensk film) och intäkterna med 65 procent. Antalet premiärer minskade med 26 procent (20 procent för svensk film). De få biografer som höll öppet hade ett begränsat utbud av nya filmer, men visade samtidigt upp en stor idérikedom i verksamheten. Minskad konkurrens från internationell film ledde till en dubblering av den svenska marknadsandelen på biograf jämfört med 2019. Samma tendens noterades i övriga nordiska länder.

Tiden mellan biografpremiär och visning i andra fönster förkortades kraftigt eller ersattes av simultana premiärer. En svensk långfilm hade enbart premiär digitalt. Intresset för att se svenska produktioner digitalt var stort, cirka 60 procent av de svenskar som sett minst en svensk film den senaste månaden uppgav att det skett via en abonnemangsbaserad strömningstjänst. Motsvarande andel för tv var 30 procent och för biograf 1 procent (Filminstitutets publikundersökning hösten 2020).

Svenska och internationella filmfestivaler tvingades till nytänkande och många genomfördes helt eller delvis digitalt. Tillgängligheten för publiken ökade, liksom möjligheterna att nå ut till nya grupper, men samtidigt tillkom kostnader för tekniska lösningar och svårigheter att planera på längre sikt. Svensk film var fortsatt väl representerad vid festivaler och utlandsförsäljningen höll en liknande nivå som 2019.

När det gäller de statliga medlen till filmkulturell verksamhet inom ramen för kultursamverkansmodellen avser Statens kulturråd att under 2021 se närmare på regionernas och Gotlands kommuns arbete på området, som en uppföljning av rapporten Främjas filmen - En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen (Myndigheten för kulturanalys 2020:2).

Pandemin försvårar restaureringen av filmarvet

Det digitala restaureringsarbetet av filmer kunde inte genomföras som planerat som en följd av arbetsplatsrestriktioner. Visningar både i Sverige och internationellt ställdes in och fokus lades i stället på olika digitala lösningar. Användningen av digitalt material ökade markant liksom tillgängligheten till filmarvet via strömningstjänster eller tv.

Tabell 13.3 Digitalisering och tillgängliggörande av filmarvet

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Digitaliserade filmer	62	79	106	88	94	88	48
Biografvisningar (Filminstitutets distribution)		65	116	269	1 473	310	138
Tillgänglighet vod/bluray/dvd (procent)[1]				56	67	71	76

[1] Siffror är inte tillgängliga för åren 2014–2016.

Källa: Filminstitutet.

Fortsatt intresse för filmpedagogik

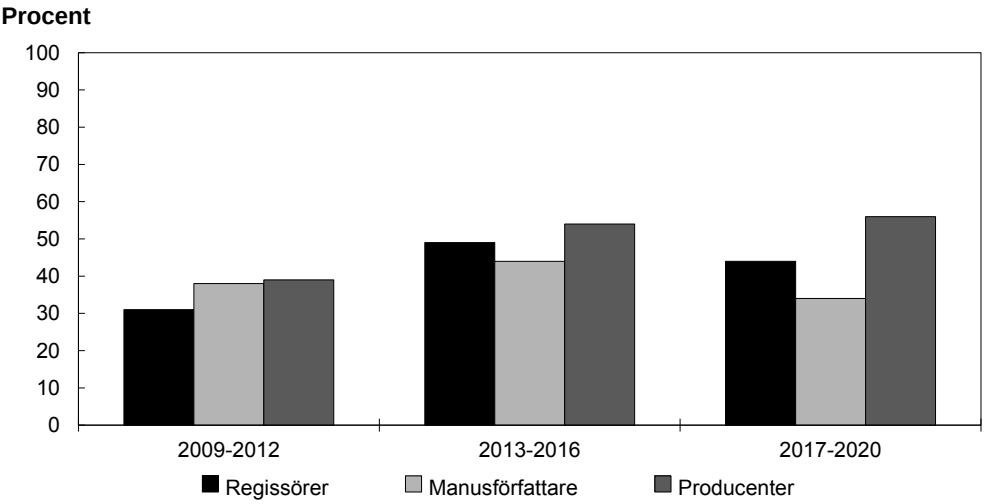
Fjärr- eller distansundervisning och publikrestriktioner för biografvisning försvårade arbetet med filmpedagogik både för elever och lärare. En särskild satsning ledde till att 165 skolklasser över hela landet kunde se filmen And Then We Danced utan kostnad (via strömning, även hemifrån) samt diskutera den utifrån en särskild handledning. Intresset från kommuner och kulturskolor för bidrag till skolbio och filmkurser etc. låg kvar på liknande nivå (81 ansökningar, 87 stycken 2019). Ett nationellt nätverk för film i kulturskolan startades av föreningen Filmregionerna och Filminstitutet för att stötta den filmpedagogiska utvecklingen.

Jämställdhet och breddad representation i fokus för filmdiskussioner

Slutåret för Filminstitutets handlingsplan för jämställdhet, 50/50 2020, inleddes positivt med att Göteborg Film Festival, som världens första filmfestival, genomfördes med ett helt jämställt program. Pandemin försvårade uppföljningen av handlingsplanen, men de digitala seminarier som genomfördes ledde till ett brett deltagande och genomslag både nationellt och internationellt.

Utvecklingen, mätt i fördelningen av produktionsstöd under perioden 2017–2020, visar att kategorierna producent och regissör kom närmast en jämn fördelning. Jämfört med tidigare mätperioder var det en fortsatt uppgång för andelen kvinnor på producentsidan, men en minskning när det gäller regissörer. För manusförfattare var tillbakagången ännu större.

Diagram 13.1 Jämställdhet på filmområdet 2009–2020 utifrån andel kvinnor på nyckelpositioner

Anm.: Nyckelpositioner i projekt som har fått produktionsstöd för lång spelfilm av konsulent, baserat på året då projektet fick stöd. Måluppfyllelsen mäts främst i fyraårsperioder för att se de långsiktiga trenderna, då varje enskilt år omfattar ett begränsat antal filmer och kan skapa stora fluktuationer.

Källa: Filminstitutet.

Filminstitutets årliga jämställdhetsrapport behandlade frågor om inkludering och diskriminering utifrån ålder och rasifiering (Vilka kvinnor? Filminstitutet 2020. Kvalitativ intervjustudie med 19 regissörer och skådespelare som identifierar sig som kvinnor, i åldrar mellan 27 och 66 år gamla). Där framkom att könsdiskriminering ofta samspelar med andra diskrimineringsgrunder och att den utpräglade utseende- och åldersfixeringen och de ojämlika ekonomiska strukturerna i filmbranschen särskilt drabbar äldre kvinnor och kvinnor som rasifieras.

För att främja tillgång till film på de nationella minoritetsspråken inrättades stöd till kommuner och regioner för insatser riktade till barn och unga, samt stöd för spridning och visning. Produktionssatsningen GLÖD lanserades tillsammans med Folkets Bio och Utbildningsradion. Projekt har även fått medel från ordinarie produktionsstöd.

Jämställdhet, breddad representation och andra frågor kopplade till deltagande och tillgänglighet på filmområdet fick mycket utrymme i samhällsdebatten under året. Intresset för Filminstitutets femton Filmrumsseminarier om aktuella frågor växte, mätt i ett ökat antalet besök både för live-strömmade evenemang och visningar i efterhand.

13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

De extra statliga medel som tillförts med anledning av pandemin har, tillsammans med det ordinarie statliga bidraget till film, haft en avgörande betydelse för måluppfyllelsen inom filmpolitiken. Krisstöden bidrog till att rädda biografer, festivaler och produktionsbolag m.fl. från nedläggning och konkurs. Utveckling och produktion av svensk film och dramaserier kunde fortgå kontinuerligt. Måluppfyllelsen av svensk films kvalitet är mer svårbedömd på grund av minskad internationell spridning och biografernas nedstängning, men beräkningar visar att den genomsnittliga kvalitetspoängen låg något högre än 2019.

När det gäller spridning och visning av film i olika visningsformer i hela landet är måluppfyllelsen inte entydig. Utbudet av film och dramaserier var mycket stort och tillgängligheten ökade genom t.ex. filmfestivalernas omställning till digitala evenemang och det kraftigt växande antalet digitala visningstjänster. Samtidigt drabbades

biograferna hårt av publikrestriktionerna. Även om krisen hittills inte verkar ha orsakat konkurser bedömer regeringen att läget trots de statliga stödinsatserna är allvarligt.

De snabba förändringarna på området kopplade till affärsmodellen understryker vikten av löpande uppföljning för att förbättra måluppfyllelsen. Införandet av film som officiellt statistikområde i början av 2021 är ett viktigt steg för att få tillgång till förbättrade analysunderlag.

Övriga mål för filmpolitiken var svårare att uppfylla i samma utsträckning som normalt som följd av smittspridning och behovet av att fokusera på krishantering. Det gäller exempelvis arbetet med internationell verksamhet, filmpedagogik, digitalisering av filmarvet samt jämställdhet och breddad representation. Intresset för att diskutera film och filmpolitik, i kombination med en digital utveckling som stärker tillgänglighet och deltagande, bedöms positivt påverka uppfyllelsen av målet att filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

En viktig faktor för att den totala måluppfyllelsen, trots krisläget, bedöms som relativt god, är att krisstödet nådde ut snabbt, enkelt och träffsäkert. Detta möjliggjordes av ett tätt samarbete mellan regeringen, Filminstitutet och representanter från berörda aktörer. Som en följd av den nya filmpolitik som infördes 2017 förändrades formerna för samarbete på filmområdet. Under pandemin har de upparbetade kanalerna, som Filminstitutets råd med sakkunniga personer från filmområdet, utgjort grunden för ett effektivt utbyte av information, utformning av krisstöden och omprioriteringar av ordinarie medel. Ett annat exempel är översynen av stöden till spridning och visning, påbörjad före pandemin, som ledde till att stödformer som inte nått de avsedda målen förändrades, bl.a. för att bättre stödja publik- och marknadsföringsarbete. Under 2020 höll regeringen löpande möten med olika centrala aktörer om läget för svensk film. Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att skyndsamt utreda hur parts- och branschsamverkan inom filmområdet kan utvecklas sedan modellen med ett gemensamt filmavtal har slutat gälla (bet. 2015/16:KrU11 punkt 7, rskr. 2015/16:289 och bet. 2017/18:KrU1 punkt 10, rskr. 2017/18:91). Mot bakgrund av ovanstående redogörelse konstaterar regeringen att formerna för parts- och branschsamverkan på filmområdet har utvecklats i rätt riktning och fungerar tillfredsställande. Regeringen bedömer därför riksdagens tillkännagivanden som slutbehandlade.

13.5 Politikens inriktning

Återstart för kulturen – film

Regeringen föreslår att medel tillförs filmstödet, som ett led i regeringens återstart för kulturen. Finansiering av ny film har länge varit starkt kopplad till en films intäkter från biografvisning. Denna affärsmodell har dock blivit alltmer ifrågasatt i takt med de digitala strömningstjänsternas framväxt och publikens förväntningar på att ny film direkt görs digitalt tillgänglig via sådana tjänster. I och med pandemin, där biograferna hör till de aktörer som varit särskilt drabbade, har denna situation blivit ännu tydligare.

De ändrade förutsättningarna påverkar hela filmområdet och utan en fungerade affärsmodell blir de statliga stöden och stimulanserna till film ännu viktigare för att uppfylla de filmpolitiska målen. Regeringen bedömer därför att det behövs förstärkningar av anslaget för att kunna ha kvar en svensk filmbransch och för att stimulera den återstart samt utveckling som branschen behöver. Övriga insatser kopplade till återstart för kulturen redogörs det för i avsnitten 4.5, 5.5, 7.5 och 8.5.

13.6 Budgetförslag

13.6.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.4 Anslagsutveckling 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	553 444	Anslagssparande	
2021	Anslag	949 444[1]	Utgiftsprognos	949 444
2022	**Förslag**	**608 444**		
2023	Beräknat	553 444		
2024	Beräknat	553 444		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film, samt till filmkulturell verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**553 444**	**553 444**	**553 444**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	55 000		
varav BP22	*55 000*		
– Filmstöd	*55 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**608 444**	**553 444**	**553 444**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 55 000 000 kronor för 2022 för att höja filmstödet.

Regeringen föreslår att 608 444 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 553 444 000 kronor respektive 553 444 000 kronor.

14 Medier

14.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för medieområdet.

14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom medier utgår från följande bedömningsgrunder:

- spridningen av press- och mediestöd över landet fördelat på antal nyhetsmedier eller insatser
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling
- granskningsnämnden för radio och tv:s bedömning av om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag
- antalet taltidningar och prenumeranter samt kostnadsutveckling
- antalet tillstånd respektive registrering av icke tillståndspliktig sändningsverksamhet gällande radio och tv
- antalet ärenden i granskningsnämnden samt andelen fällande beslut
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

I resultatredovisningen redovisas även vissa resultat avseende verksamheten vid public service-företagen. Public service-verksamheten fyller en central funktion för att de mediepolitiska målen ska uppfyllas. Det är dock inte regeringen utan granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) som har i uppdrag att bedöma i vilken utsträckning företagen uppfyllt villkoren för sändningarna.

14.3 Resultatredovisning

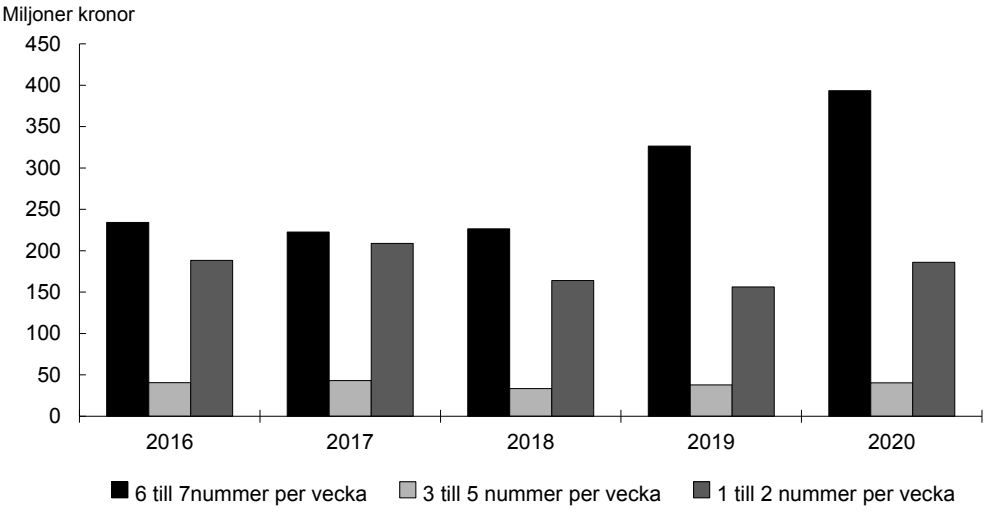
Mer än en fördubbling av utbetalat press- och mediestöd

Under 2020 betalades sammanlagt ca 1 458 miljoner kronor ut i press- och mediestöd. Det är mer än en fördubbling (ca 127 procent) jämfört med 2019 då 639,2 miljoner kronor betalades ut. Ökningen beror främst på de nya stödformer och förordningsändringar som tillfälligt infördes 2020 med anledning av spridningen av covid-19.

Presstöd

Presstöd, som ges till abonnerade dagstidningar, består av driftsstöd och distributionsstöd. Under 2020 betalades 619,8 miljoner kronor i driftsstöd till 74 av totalt 144 dagstidningar, jämfört med 520,6 miljoner kronor till 77 tidningar året innan. Ökningen av utbetalat driftsstöd beror till största delen på att flera traditionella förstatidningar uppfyllt täckningsgradskravet för driftsstöd, till följd av fallande upplagor (se diagram 14.1). Därmed har dessa tidningar kommit in i systemet för driftsstöd under de senaste åren.

Diagram 14.1 Utbetalat driftsstöd per tidningskategori 2016–2020

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Kostnaden för distributionsstödet minskade något 2020 till följd av generellt sjunkande upplagor och att något färre tidningar tog del av stödet. År 2020 betalades 50,2 miljoner kronor ut i distributionsstöd till 123 tidningar, jämfört med 54,1 miljoner kronor till 127 tidningar föregående år. Stödnivåerna har från 2021 höjts med ca 30 procent men täcker enbart ca 1–2 procent av tidningarnas distributionskostnader.

MPRT har lämnat förslag på nytt riktat stöd för att upprätthålla fortsatt distribution varje vardag i områden som påverkas av Postnords införande av varannandags-utdelning av post. Rapporten har remitterats.

Mediestöd till nyhetsmedier

Sedan 2019 finns ett mediestöd som kan fördelas till allmänna nyhetsmedier, oberoende av spridningsform. Mediestödet består av ett stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning, ett innovations- och utvecklingsstöd och sedan 2020 av ett stöd till redaktionell verksamhet.

Lokal journalistik

Under 2020 fördelades ca 121 miljoner kronor till 192 mottagare genom stöd till lokal journalistik. Under året höjde regeringen taket för hur mycket stöd som kan fördelas per område från en miljon kronor till två miljoner. Stödet fördelas för att journalistik ska nå svagt bevakade områden och nådde mottagare i 181 kommuner i 20 län. För 2019 fördelades drygt 30 miljoner kronor genom 64 ansökningar.

Innovations- och utvecklingsstöd

Innovations- och utvecklingsstöd kan gå till allmänna nyhetsmedier för utveckling av redaktionellt innehåll i digitala kanaler eller utveckling av digitala affärsmodeller. Stödet kan beviljas för upp till tre år. Under 2020 har 38 ansökningar från 32 tidningar beviljats ett totalt belopp på nästan 30 miljoner kronor. Inom ramen för stödet har 20,7 miljoner kronor betalats ut under 2020 inklusive redan beslutade belopp från tidigare år, vilket är 12,2 miljoner kronor mindre än utbetalat stöd för 2019.

Ett nytt redaktionsstöd

Regeringen beslutade i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av corona-viruset (prop. 2019/20:167) att tillfälligt tillföra 500 miljoner kronor i stöd för

allmänna nyhetsmedier. Syftet var att stärka de ekonomiska förutsättningarna för den redaktionella verksamheten och delvis kompensera för de förlorade annonsintäkterna under pandemin för att säkra allmänhetens tillgång till nyheter. Ett nytt stöd för redaktionell verksamhet infördes i mediestödet för att inledningsvis fördela tillfälliga medel med anledning av pandemin. Under året beviljades 159 mottagare stöd. Under 2020 gällde vissa tillfälliga villkor och lättnader i mediestödsförordningen som möjliggjorde för fler allmänna nyhetsmedier att söka stöd till följd av pandemin. Framför allt var det under 2020 möjligt för tidningar som även är berättigade till driftstöd att söka stöd.

Tillfälligt utgivningsstöd

Tidningsbranschen drabbades under 2020 av kraftigt minskade annonsintäkter till följd av pandemin. Samtidigt ökade behovet av, och efterfrågan på, nyheter och information. I propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökades mediestödet med 200 miljoner kronor varav 150 miljoner kronor avsattes för ett nytt tillfälligt utgivningsstöd för tryckta nyhetstidningar. Stödet fördelades till 217 tidningar. Genom stödet fick tidningarna i genomsnitt tillbaka 40 procent av förlorade annonsintäkter under den aktuella perioden. Sedan ett företag lämnat tillbaka sitt stöd fördelades totalt 147 miljoner kronor genom stödet.

Dagspressen står inför fortsatt stora ekonomiska utmaningar

Dagspressen tappade under 2019 ca en miljard kronor av sin försäljning, vilket innebär att de förlorat en fjärdedel av sina intäkter de senaste fem åren (Medieekonomi, Myndigheten för press, radio och tv och Göteborgs universitet (Nordicom), 2019). För 2019 sjönk dagspressens intäkter från tryckt reklam med 16 procent, en försämring med ytterligare 4 procentenheter jämfört med året före, till stor del till följd av konkurrens från globala digitala aktörer som Google och Facebook. Tidningsbranschen är därmed den mediegren som drabbats hårdast av den pågående förskjutningen av reklaminvesteringar från traditionella medier till internetbaserade reklamkanaler.

Preliminära siffror för första halvåret 2020 visar att spridningen av covid-19 snabbt har försämrat förutsättningarna för många tidningsföretags överlevnad. Annonsintäkterna sjönk kraftigt under året och även om viss återhämtning skedde under andra halvåret blev helårseffekten minus 23 procent (Institutet för reklam- och mediestatistik 2020). I takt med att tidningsföretagens intäkter har sjunkit har kostnadseffektiviseringar kunnat genomföras samtidigt vilket gjort att tidningsbranschen som helhet har upprätthållit ett överskott i verksamheten. År 2019 innebar dock för första gången ett trendbrott där det samlade rörelseresultatet för branschen blev negativt, -221 miljoner kronor.

Många lokaltidningskoncerner redovisar en tydlig ökning av antalet digitala prenumerationer. Samtidigt sjönk den samlade upplagan något för i stort sett samtliga av dessa koncerner. Av landsortstidningarnas 19 företag var det endast två som inte gick med förlust 2019. Samtidigt visade storstadstidningarna återigen ett positivt resultat 2019, som dock generellt var något lägre än året innan.

Minskat antal taltidningsprenumeranter

Under ett decennium har antalet taltidningsprenumeranter nära nog halverats. Minskningen var som störst åren efter taltidningsreformen och övergången till datorgenererad inläsning med talsyntes. Antalet prenumeranter ökade något 2019 men minskade återigen under 2020. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) bedömer att minskningen främst beror på den pågående pandemin. Färre hembesök har kunnat

göras, vilket medfört att många potentiella prenumeranter inte kunnat påbörja en prenumeration med det användarstöd som behövts. Även myndighetens omlokalisering till Malmö har medfört att det utåtriktade arbetet med taltidningstjänsten haft en mindre omfattning än tidigare.

Tabell 14.1 Antal taltidningar och prenumeranter 2011–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal taltidningar	102	99	101	109	113	122	124	129	125	125
Antal prenumeranter	**7 648**	**7 042**	**5 910**	**5 067**	**4 644**	**4 440**	**4 273**	**4 309**	**4 491**	**4 038**
Varav kvinnor	*3 554*	*3 270*	*2 774*	*2 212*	*2 029*	*1 910*	*1 748*	*1 801*	*1 983*	*1 837*
Varav män	*3 719*	*3 416*	*2 788*	*2 500*	*2 290*	*2 150*	*2 076*	*2 030*	*2 080*	*1 854*
Varav övriga	*375*	*356*	*348*	*355*	*325*	*380*	*449*	*478*	*428*	*347*

Källa: Tal- och punktskriftsbibliotekets årsredovisningar 2011–2012, Myndigheten för tillgängliga mediers årsredovisningar 2013–2020.

MTM har på regeringens uppdrag sett över hur taltidningsverksamheten skulle kunna anpassas till det moderna medielandskapet. I rapporten En taltidning i takt med tiden (Ku2021/00658) har myndigheten analyserat förutsättningarna att bredda verksamheten så att fler innehålls- och spridningsformer för nyheter och samhällsinformation kan inkluderas. Frågan om taltidningsverksamhetens framtida inriktning bereds i Regeringskansliet.

Ny tillståndsperiod och ökad räckvidd för public service

År 2020 var det första året i en ny tillståndsperiod för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR). Tillståndsperioden gäller från den 1 januari 2020 t.o.m. den 31 december 2025.

Förändrat utbud och ökad räckvidd

Public service-företagen har ett särskilt ansvar när samhället befinner sig i kris. När spridningen av covid-19 drabbade samhället vidtog företagen en mängd åtgärder för att verksamheten skulle fungera säkert och stabilt, men också för att möta samhällets ökade behov av nyheter och information. Samtidigt gjordes stora satsningar för att erbjuda ett programutbud som gav sällskap och förströelse när en stor del av befolkningen tillbringade tiden i sina hem. Under året utvecklade SR och SVT även sitt utbud av levande kultur, vilket både bidrog till att tillgängliggöra denna för publiken och till att skapa arbetstillfällen för konstnärer och kulturskapare. Genom att upprätthålla en bred radio- och tv-produktion bidrog företagen till att externa produktionsföretag kunde fortsätta sin verksamhet under pandemin. UR ställde om en stor del av sin verksamhet och fokuserade dels på program och pedagogiska verktyg lämpade för skolors fjärr- eller distansundervisning, dels på program för att stärka den digitala kompetensen hos både barn och vuxna och för ökad medie- och informationskunnighet.

Fler tog del av företagens utbud under året. SVT:s totala räckvidd, mätt som andel av befolkningen som tar del av utbudet via traditionella sändningar eller online en vanlig vecka, ökade från 82 till 85 procent. Räckvidden har ökat i alla åldersgrupper utom den yngsta gruppen, 9–15 år. SR:s totala veckoräckvidd låg kvar på 80 procent under året. Under våren ökade dock den linjära radiolyssningen efter många år med en långsamt nedgående trend. Framför allt lyssnade fler på nyhetsprogram och kanalen P1. Fler lyssnade också på nyheter på minoritetsspråk som somaliska och romani.

Antalet starter av UR:s program på digitala plattformar, främst UR Play och UR Skola, ökade med 58 procent under året.

Även förtroendet för public service-företagen ökade. I Medieakademins årliga Förtroendebarometer ökade förtroendet för såväl SR som SVT med några procentenheter till 68 procent för SR och 65 procent för SVT. UR ingår inte i undersökningen men företaget mäter löpande bl.a. användarnas upplevelse av hur UR:s utbud bidrar till lärande. Under 2020 märktes tydligt förbättrade resultat såväl bland allmänheten som bland lärare men framför allt bland eleverna. 82 procent av eleverna uppgav att de lär sig av UR:s program, vilket är en ökning med 12 procentenheter från 2019.

Allt fler tar del av public service-företagens utbud via internetbaserade plattformar. I mars 2021 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att, med utgångspunkt i de förslag till ändringar i yttrandefrihetsgrundlagen som 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté lämnat (SOU 2020:45), föreslå hur public service-innehåll på internet ska kunna omfattas av motsvarande villkor som gäller för sändningarna i marknätet. Utredaren ska också se över möjligheten att ändra ordningen för beslut vid så kallad förhandsprövning av nya tjänster hos public service-företagen (dir. 2021:19). Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen snarast ska tillsätta en utredning som ser över möjligheterna för en ordning för förhandsprövning där regeringen inte utgör den sista instansen (bet. 2019/20:KrU2 punkt 6, rskr. 2019/20:20). I samband med beslutet om uppdrag skrevs tillkännagivandet av. Tillkännagivandet är slutbehandlat.

Ökat utbud av nyheter och utbildningsprogram

SR sänder FM-radio i fyra rikstäckande programtjänster och 25 lokala kanaler. Totalt sändes 122 426 timmar i marknätet 2020, vilket är en minskning med knappt 9 procent. jämfört med 2019. Minskningen följer främst av att SR lade ner tre digitala kanaler (DAB). Därutöver tillhandahölls drygt 20 568 timmar webexklusivt material vilket är något mindre än föregående år, bl.a. till följd av ett minskat sportutbud. Andelen nyhets- och samhällsprogram har ökat de senaste åren.

Tabell 14.2 SR:s sändningar i marknätet per programkategori 2016–2020

Procent av total sändningstid

	2016	2017	2018	2019	2020
Nyheter	7,9	7,9	8	9	10
Samhälle	12,2	12,3	12	14	15
Livsstil	3,4	3,4	3	3	4
Kultur	7,5	7,4	8	8	8
Sport	1,9	1,9	2	2	2
Underhållning	4,8	4,8	5	5	5
Musik	60,9	61	61	57	54
Service	1,4	1,5	1	2	2
Total sändningstid i timmar	153 425	153 604	151 083	134 165	122 426

Källa: SR:s public service-redovisningar för perioden 2016–2020.

SVT sänder i fyra programtjänster som delas in i fem kanaler. Kanalerna sänds via marknät, satellit och internet och vidaresänds via kabel- och ip-tv. Totalt sändes 21 946 timmar i SVT:s kanaler i marknätet, vilket är något lägre än 2019. Därutöver tillhandahölls 3 001 timmar webexklusivt material varav 2 680 timmar var direktsändningar. Den andel av utbudet som består av nyheter, samhällsfakta och kultur ökade samtidigt som sportsändningarna minskade.

Tabell 14.3 SVT:s sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2016–2020

Procent av total sändningstid

	2016	2017	2018	2019	2020
Fiktion	14	15	16	16	18
Underhållning	10	9	10	10	8
Sport	9	9	10	11	7
Kultur och musik	9	8	9	9	10
Fakta	40	41	39	39	43
Nyheter	9	8	7	6	7
SVT Forum	9	10	9	9	8
Total sändningstid i timmar	16 950	16 273	16 463	16 886	16 297

Källa: SVT:s public service-redovisningar för perioden 2016–2020.

UR:s utbud i radio uppgick 2020 till 379 sändningstimmar, vilket är en minskning med 21 timmar jämfört med 2019, och programmen sändes primärt i P1 och P4 Riks. UR:s utbud i tv ökade från 3 380 sändningstimmar 2019 till 3 706 timmar 2020, varav över 80 procent sändes i Kunskapskanalen som sänds i samarbete med SVT. Ökningen består huvudsakligen av ett ökat utbud av program som är relaterade till pandemin och som sänts i Kunskapskanalen.

Nya villkor för tillståndsperioden

I medelsvillkoren för perioden 2020–2025 finns bl.a. ett nytt villkor om att SVT och SR i sin nyhetsverksamhet ska ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar, i syfte att värna en mångfald av perspektiv på en livskraftig mediemarknad. I sändningstillstånden förtydligas också att företagen ska stärka den journalistiska bevakningen av svagt bevakade områden. Både SR och SVT har tecknat avtal med ett flertal mediekoncerner gällande citeringar och fokuserar i allt högre grad sina verksamheter på ljud respektive rörlig bild. Andelen artiklar innehållande rörlig bild på SVT Nyheter har successivt ökat och är nu ungefär 60 procent. Ljudklipp eller program från SR är tillgängliga för andra medier att bädda in på de egna plattformarna.

SR har 51 fasta redaktioner och har därutöver haft drygt 40 s.k. popup-redaktioner runt om i hela landet under året. Företaget har infört en målsättning att minst ett inslag ska ha gjorts från varje svensk kommun varje tertial. Målet uppfylldes under 2020 med undantag från den tredje tertialen då inslag gjordes från 288 kommuner. SVT har under 2020 stärkt den lokala närvaron genom att etablera fast närvaro på ytterligare sex orter bl.a. Arvidsjaur, Norrtälje och Karlshamn. SVT har därmed redaktioner eller fast närvaro på 40 orter vilket är en ökning från 27 orter 2015.

Ökat fokus på nytt utbud på de nationella minoritetsspråken

I de nya sändningstillstånden har villkoren gällande sändningar på de nationella minoritetsspråken förändrats i syfte att fokusera på nytt utbud snarare än på total sändningstid. De s.k. förstasändningarna på vart och ett av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska ska öka under tillståndsperioden. Antalet förstasändningar på respektive språk har ökat något jämfört med 2019. Villkoret gäller även för sändningar på teckenspråk där en viss minskning kan noteras i jämförelse med 2019. Det är första gången som antalet förstasändningar redovisats.

Fortsatt ökat utbud av tillgänglighetstjänster

SVT och UR omfattas av särskilda krav på tillgänglighet till tv-sändningar genom textning, teckenspråkstolkning, uppläst text och syntolkning. Företagen ska bl.a. texta

samtliga förproducerade program och 70 procent av de direktsända programmen. Kraven har uppfyllts av företagen under 2020 och textningen av direktsända program hos SVT har ökat från 71 procent 2019 till 78 procent 2020. Även syntolkningen och teckenspråkstolkningen har ökat och 2020 uppfyllde både SVT och UR kravet om att 4,5 procent av de svenska programmen ska syn- respektive teckenspråkstolkas. I december 2020 beslutade regeringen även om särskilda krav på tillgänglighet till beställ-tv.

Granskningsnämndens bedömningar

Granskningsnämnden för radio och tv vid MPRT granskar årligen SR:s, SVT:s och UR:s public service-redovisningar. Utifrån dessa redovisningar bedömer nämnden om programföretagen har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst enligt sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning. Bedömningarna av public service-redovisningarna för 2020 är de första för tillståndsperioden 2020–2025.

Granskningsnämnden anser att UR har uppfyllt sitt public service-uppdrag under 2020. Det är tredje året i rad som nämnden bedömer att UR har uppfyllt uppdragets alla delar. SR och SVT anses i stort uppfyllt sina respektive public service-uppdrag under 2020. Nämnden bedömer också att UR och SVT har uppfyllt kraven avseende tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning (Ku2021/01568).

Granskningsnämnden anser att SR endast delvis har uppfyllt villkoret att redovisa nyckeltal som visar produktivitet. Vidare har företaget inte visat att kravet på att prioritera tillgängligheten till program för unga med funktionsnedsättning är uppfyllt. SVT har enligt nämnden endast delvis uppfyllt kravet på att redovisa det totala sponsringsbidraget som mottagits, då programföretaget inte fullt ut redovisat vilket sponsringsbidrag som mottagits vad avser den internationella sändningen av finalen av Melodifestivalen. Mot bakgrund av detta bedömer granskningsnämnden att företaget endast delvis har uppfyllt kravet på att särskilt redogöra för intäkter vid sidan av avgiftsmedel.

En av nyheterna i tillstånden är krav på att SR och SVT ska ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar. I denna del bedömer granskningsnämnden att SR och SVT får anses huvudsakligen ha uppfyllt kravet. I kommande redovisningar bör SR och SVT enligt nämnden redovisa fler indikatorer på hur programföretagen arbetar för att i sin nyhetsverksamhet ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar. Granskningsnämnden kommer under tillståndsperioden att särskilt följa hur företagen redovisar att kraven uppfylls.

Övriga tv-sändningar och beställ-tv-tjänster

Svensk kommersiell tv har klarat sig relativt sett bättre än andra grenar av medie-marknaden trots en viss nedgång (2 procent) i reklaminvesteringar under 2019, en nedgång som dock accelererade kraftigt som en följd av pandemin under 2020.

Vid sidan av SVT och UR hade 17 (22) programföretag tillstånd att sända 47 (50) programtjänster (tv-kanaler) i marknätet 2020. MPRT beslutade i februari 2020 om 47 nationella och ett regionalt tillstånd att sända marksänd tv. De nya tillstånden gäller t.o.m. den 31 december 2025.

Sändningstillstånd för kommersiell radio

Sedan den 1 augusti 2018 gäller sändningstillstånd för analog kommersiell radio som löper t.o.m. 31 juli 2026. MPRT utfärdade då för första gången tre nationella tillstånd och 35 regionala och lokala tillstånd.

Under 2020 hade sex programbolag tillstånd att sända digital kommersiell radio i 21 nationella och fyra lokala eller regionala programtjänster. Tillstånden gäller t.o.m. den 30 september 2022.

MPRT har utrett frågan om synkronisering av tillståndsperioderna för analog och digital kommersiell radio och rapport med förslag har remitterats.

Registrering av icke-tillståndspliktig verksamhet

Satellitsändningar, trådsändningar och beställ-tv-tjänster kräver inte tillstånd men ska registreras hos MPRT. Utvecklingen av icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster framgår av tabellen nedan. Den stora ökningen av registrerade trådsändningar beror på att en större andel av exempelvis föreläsningar, gudstjänster och begravningar har live-sänts via webb-tv till följd av restriktioner under pandemin.

Tabell 14.4 Registrerad icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster 2015–2020

Antal

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Programtjänster, satellit	68	66	59	47	39	46
Trådsändningar	-	-	418	402	412	1120
Kabel-tv	84	77	-	-	-	-
Lokala kabel-sändarorganisationer	21	20	19	15	14	15
Beställ-tv	52	59	64	63	60	67

Anm: från och med 2017 görs ingen uppdelning mellan kabel-tv och annan trådsändning, utan all trådsändning – både radio och tv – redovisas samlat.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Tillsyn enligt radio- och tv-lagen

Granskningsnämnden för radio och tv prövar om innehållet i radio- och tv-sändningar följer de regler som finns i sändningstillstånden och i radio- och tv-lagen (2010:696). Antalet anmälningar till granskningsnämnden för radio och tv uppgick 2020 till 2774, vilket var klart färre än föregående års 3 787 anmälningar. Antalet anmälningar är därmed tillbaka på de nivåer som var utfallet för åren 2012–2017. Den stora variationen i antalet anmälningar beror oftast på många anmälningar mot vissa enskilda program och det är därmed svårt att bedöma om den nedåtgående trenden kommer hålla i sig.

Tabell 14.5 Antal diarieförda granskningsärenden 2014–2020

Antal ärenden fördelade på ärendetyp

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Granskningsärenden totalt (kan avse flera anmälningar)	1 403	1 446	1 472	1 560	1 934	1 870	1 751
varav anmälningar	*1 379*	*1 413*	*1 432*	*1 543*	*1 919*	*1 861*	*1 750*
varav egna initiativ	*24*	*33*	*30*	*17*	*15*	*9*	*0*
Ärenden avseende, SR, SVT och UR	1 163	1 222	1 214	1 233	1 515	1 590	1 477

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning 2020.

Av det totala antalet granskningsärenden avsåg knappt 85 procent de tre public serviceföretagen, vilket är samma andel som föregående år.

Under 2020 avgjordes 1 732 ärenden, vilket är ca 10 procent färre än de två föregående åren. Av de ärenden som prövades friades programföretagen i 33 procent av fallen (samma som föregående år). I ca 2 procent av ärendena fälldes företagen, vilket är en knapp procentenhet färre än föregående år.

MPRT har även granskat om leverantörer av medietjänster har uppfyllt kraven att tillgängliggöra program för personer med funktionsnedsättning. Uppföljningen för perioden 1 juli 2019–30 juni 2020 har denna gång gjorts endast av ett urval av leverantörer med generella krav på tillgänglighet. Av dessa leverantörer uppfyllde fem leverantörer kraven avseende tio programtjänster, samtidigt som sju leverantörer inte uppfyllde kraven avseende sju programtjänster. TV4 AB har uppfyllt de särskilda tillgänglighetskrav som gäller för tre av deras programtjänster.

Skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Statens medieråd publicerade under 2020 rapporten Unga, medier och psykisk ohälsa. Rapporten är den första undersökningen av sambanden mellan medieanvändning och psykisk hälsa som har ett representativt urval av barn och unga i den aktuella åldersgruppen 13–18 år i Sverige. Rapporten visar på ett visst samband mellan hög medieanvändning och nedsatt psykiskt välbefinnande, även om studien inte kan isolera vad som är orsak respektive verkan. Ungdomar med psykiska funktionsnedsättningar är i högre grad än andra ungdomar utsatta på internet och via mobilen. Flickor med psykiska funktionsnedsättningar är den grupp som i störst utsträckning lider av nedsatt psykiskt välbefinnande.

Inom ramen för ett regeringsuppdrag (Ku2019/01659) etablerade myndigheten under 2020 MIK Sverige, ett nationellt nätverk bestående av 21 myndigheter och aktörer. Nätverket syftar till att förbättra samordningen av åtgärder för ökad medie- och informationskunnighet (MIK).

Statens medieråd fastställer även åldersgränser för film enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. En tydlig nedgång i antal filmgranskningsärenden noterades tidigt till följd av restriktionerna avseende inomhusarrangemang med anvisade sittplatser. Under 2020 hade myndigheten sammanlagt 531 granskningsärenden vad gäller långfilmer, kortfilmer och trailrar, vilket är en stor minskning jämfört med 2019 då myndigheten hade 891 granskningsärenden.

14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatser som gjorts på medieområdet på olika sätt har bidragit till att målen för mediepolitiken i stort uppnås. Spridningen av covid-19 har dock förvärrat den redan problematiska ekonomiska situation som många tidningsföretag befunnit sig i under flera år, med fortsatt fallande annonsintäkter. Satsningarna på press- och mediestöd under 2020 har bidragit till att stödja nyhetsmedier och kompensera för en del av annonsbortfallet. Samtidigt är efterfrågan på nyheter och journalistik stor och de digitala läsarintäkterna har ökat, vilket främjas av reducerad mervärdesskattesats på digitala publikationer.

En kraftig ökning av stödet för lokal journalistik i svagt bevakade områden (s.k. vita fläckar) har bidragit till att antalet lokalredaktioner inte längre minskar. Fler så kallade ”vita fläckar” har fått reportrar på plats (Institutet för mediestudiers årsbok 2020). Efterfrågan på press- och mediestöd är fortsatt hög. Ökat distributionsstöd och medel för lösning för att fortsatt upprätthålla distribution av tryckta tidningar varje vardag i

områden som påverkas av varannandagsutdelning av post bidrar till spridning av tidningar i hela landet. Kostnaderna för driftsstödet fortsätter öka genom att nya aktörer kommer in i systemet, vilket innebär att utrymmet för övriga stödformer inom mediestödet minskar. Press- och mediestödet har bidragit till att uppfylla målen för mediepolitiken om yttrandefrihet och mångfald. Samtidigt finns det behov av förändringar för att stöden i högre grad ska vara anpassade till dagens mediesituation och bidra till långsiktiga och förutsägbara förutsättningar för nyhetsmedier.

Taltidningsverksamheten har fortsatt bedrivits i enlighet med den inriktning som riksdagen godkänt, dvs. att personer med sådana funktionsnedsättningar som innebär att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning ska få god tillgång till dessa tidningar genom taltidningar (rskr 2012/13:111, 2012/13:KrU1, prop. 2012/13:1, se UO17 avsnitt 13.6). Regeringen bedömer att målet för verksamheten utifrån denna inriktning får anses uppfyllt.

I sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning ställs grundläggande villkor och krav på public service-företagens verksamhet. Utifrån dessa public service-uppdrag bidrar SR, SVT och UR till att uppfylla de mediepolitiska målen. Regeringen bedömer, utifrån granskningsnämnden för radio och tv:s beslut, att UR uppfyllt sitt uppdrag i allmänhetens tjänst 2020 och att SR och SVT i stort bedöms ha uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst 2020. Regeringen konstaterar att nämnden framhåller att företagen tillsammans gjort ett antal positiva förändringar i sina redovisningar för 2020 som är de första gällande tillståndsperioden 2020–2025.

14.5 Politikens inriktning

Nyhetsmedier fyller en avgörande funktion i ett demokratiskt samhälle och efterfrågan på nyheter och samhällsbevakning är stor. Regeringen föreslår en ökning av anslaget till mediestöd från 2022 för det nya stödet för tidningsdistribution för att möjliggöra fortsatt daglig distribution av dagstidningar i områden som påverkas av övergången till varannandagsutdelning av post. I många delar av landet är tidningsdistribution via ordinarie postgång en förutsättning för att läsare ska få sin tidning, särskilt i glesbygd och utanför tätbebyggda områden. Varannandagsutdelning av post införs nu successivt i hela landet, vilket påverkar tidningarnas möjligheter att nå sina abonnenter i sådana områden samt därmed även mediernas möjlighet att finansiera sin journalistik. Regeringen har i propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2021/21:99, avsnitt 5.1) ökat anslaget till mediestöd för detta ändamål för innevarande år.

Nuvarande press- och mediestöd är godkända av Europeiska kommissionen t.o.m. 2023. Det finns behov av en uppföljning av press- och mediestödet så att systemet i högre grad anpassas till dagens mediesituation och bidrar till långsiktiga och förutsägbara förutsättningar för nyhetsmedier. Regeringen avser därför att tillsätta en utredare som ska se över befintliga stödformer och senast i juni 2022 återkomma till regeringen. Förslagen ska ha en bred parlamentarisk förankring.

14.6 Budgetförslag

14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland

Tabell 14.6 Anslagsutveckling 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

2020	Utfall	9 721	Anslagssparande	
2021	Anslag	8 721[1]	Utgiftsprognos	8 646
2022	**Förslag**	**9 721**		
2023	Beräknat	9 873[2]		
2024	Beräknat	9 984[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 721 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 721 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningar av TV Finland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 721**	**8 721**	**8 721**
Pris- och löneomräkning[2]		136	236
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 016	1 027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 721**	**9 873**	**9 984**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att en tidsbegränsad omprioritering gjordes från anslaget för 2021.

Regeringen föreslår att 9 721 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Sändningar av TV Finland* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 873 000 kronor respektive 9 984 000 kronor.

14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.8 Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

2020	Utfall	3 392	Anslagssparande	
2021	Anslag	3 434[1]	Utgiftsprognos	3 434
2022	**Förslag**	**3 471**		
2023	Beräknat	3 510[2]		
2024	Beräknat	3 545[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 471 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 471 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förmedling av forskningsresultat om svensk och internationell medieutveckling, för sammanställning av mediestatistik och för dokumentation av ägar- och marknadsförhållanden på den svenska mediemarknaden av Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 434**	**3 434**	**3 434**
Pris- och löneomräkning[2]	37	76	111
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 471**	**3 510**	**3 545**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 471 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 510 000 kronor respektive 3 545 000 kronor.

14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.10 Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

2020	Utfall	426	Anslagssparande	57
2021	Anslag	483[1]	Utgiftsprognos	479
2022	**Förslag**	**483**		
2023	Beräknat	483		
2024	Beräknat	483		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**483**	**483**	**483**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**483**	**483**	**483**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 483 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 483 000 kronor respektive 483 000 kronor.

14.6.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.12 Anslagsutveckling 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

2020	Utfall	23 571	Anslagssparande	425
2021	Anslag	23 722[1]	Utgiftsprognos	23 940
2022	**Förslag**	**24 144**		
2023	Beräknat	24 415[2]		
2024	Beräknat	24 663[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 144 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 144 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens medieråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**23 722**	**23 722**	**23 722**
Pris- och löneomräkning[2]	322	592	839
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100	101	102
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 144**	**24 415**	**24 663**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 100 000 kronor fr.o.m. 2022 för myndighetens utökade uppgifter till följd av EU:s direktiv om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet).

Regeringen föreslår att 24 144 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Statens medieråd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 24 415 000 kronor respektive 24 663 000 kronor.

14.6.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.14 Anslagsutveckling 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

2020	Utfall	34 177	Anslagssparande	14 679
2021	Anslag	45 481[1]	Utgiftsprognos	45 091
2022	**Förslag**	**47 856**		
2023	Beräknat	48 456		
2024	Beräknat	51 556		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för vissa förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 481**	**45 481**	**45 481**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 375	2 975	6 075
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**47 856**	**48 456**	**51 556**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 375 000 kronor för 2022, 2 975 000 kronor för 2023 och med 6 075 000 kronor fr.o.m. 2024 till följd av att tidigare omprioriteringar från anslaget upphör.

Regeringen föreslår att 47 856 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 48 456 000 kronor respektive 51 556 000 kronor.

14.6.6 Public service

Medelstilldelning 2022

Regeringens förslag: Medelstilldelningen för 2022 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 201 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 244 900 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 463 100 000 kronor godkänns.

Tabell 14.16 Medelstilldelning för SR, SVT och UR 2022

Kronor

Sveriges Radio	3 201 400 000
Sveriges Television	5 244 900 000
Sveriges Utbildningsradio	463 100 000
Summa	**8 909 400 000**

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska riksdagens beslut om tilldelning av avgiftsmedel inför att ett sändningstillstånd meddelas avse hela den period som tillståndet gäller. Riksdagen beslutade i oktober 2019 om tilldelning av medel till public service-företagen för tillståndsperioden 2020–2025 (prop. 2018/19:136, bet. 2019/20:KrU2, rskr. 2019/20:20). I enlighet med riksdagens beslut om tilldelning av medel för tillståndsperioden 2020–2025 tilldelas Sveriges Radio AB 3 201 400 000 kronor, Sveriges Television AB 5 244 900 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio 463 100 000 kronor för 2022 från public service-kontot.

Public service-avgiften sänks

Ärendet och dess beredning: I Kammarkollegiets årliga återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2021/00738) framkommer att det vid årets slut kommer att vara ett överskott på kontot. Förslaget att sänka public service-avgiften är en del i den löpande förvaltningen av kontot och regeringen har inte ansett det nödvändigt att inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Den föreslagna sänkningen

förutsätter en ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.1 Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringens förslag: Public service-avgift ska betalas med 1 procent av den beskattningsbara förvärvsinkomsten, upp till en inkomst som motsvarar 1,870 inkomstbasbelopp för beskattningsåret.

Skälen för regeringens förslag: Public service-avgift betalas av alla som är över 18 år och som har en beskattningsbar förvärvsinkomst. Avgiftens storlek regleras i lag (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Avgiften 2021 är 1 procent av den beskattningsbara inkomsten upp till en inkomst som motsvarar 1,950 inkomstbasbelopp för beskattningsåret. Avgiftens koppling till inkomstbasbeloppet innebär att taket i avgiften i normalfallet räknas upp varje år. År 2020 var taket 1 397 kronor per person och år. Innevarande år är taket 1 329 kronor. Att avgiften sjönk 2021 beror på att avgiften sänktes som en följd av förslag i budgetpropositionen 2021. Avgiftsintäkterna samlas in av Skatteverket och förs över till public service-kontot i Riksgäldskontoret. Public service-kontot förvaltas av Kammarkollegiet som betalar ut medel till public service-företagen.

När det nya finansieringssystemet infördes konstaterade regeringen att avgiftsintäkterna från public service-avgiften i så hög grad som möjligt bör följa riksdagens beslut om tilldelning av medel till public service-företagen (prop. 2017/18:261 s. 36). Avgiften bör därför justeras om det blir stora skillnader mellan hur mycket medel som kommer in i systemet och tilldelningen till public service-företagen.

I Kammarkollegiets återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2021/00738) framkommer att det vid årets slut kommer att vara ett överskott på public service-kontot. Överskottet beror delvis på att den sänkning som gjordes av avgiften 2021 ännu inte slagit igenom på kontot. Det är inte heller känt hur stor effekt konsekvenserna av pandemin haft på avgiftsintäkterna under 2020. Överskottet förväntas av dessa skäl minska i samband med den avräkning som genomförs senast i mars 2022. Trots detta bör en ytterligare sänkning av avgiften genomföras för att avgiftsintäkterna bättre ska motsvara medelstilldelningen och för att undvika ett alltför stort överskott på kontot. Regeringen föreslår att taket för full avgift sänks till 1,870 inkomstbasbelopp. I förslaget har hänsyn tagits till den osäkerhet som råder gällande hur mycket överskottet på kontot kommer att sjunka i samband med avräkningen i början av 2022.

15 Ungdomspolitik

15.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för ungdomspolitiken.

15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Ungdomspolitik utgår från följande bedömningsgrunder:

- unga som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år
- unga som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest i åldern 16–24 år
- unga som inte studerar och som inte genomfört en gymnasial utbildning
- unga som varken arbetar eller studerar i åldern 15–24 år, efter kön och inrikes- och utrikes född
- mediantid i arbetslöshet i åldern 18–24 år
- unga som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år
- unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad i åldern 16–25 år
- unga som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år
- unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund
- unga som vill och kan påverka lokalt.

15.3 Resultatredovisning

Den 23 mars 2021 överlämnade regeringen skrivelsen Ungdomspolitisk skrivelse (skr. 2020/21:105) till riksdagen med en samlad redovisning av utvecklingen i förhållande till det ungdomspolitiska målet och ett handlingsprogram med insatser som ska bidra till att målet uppfylls.

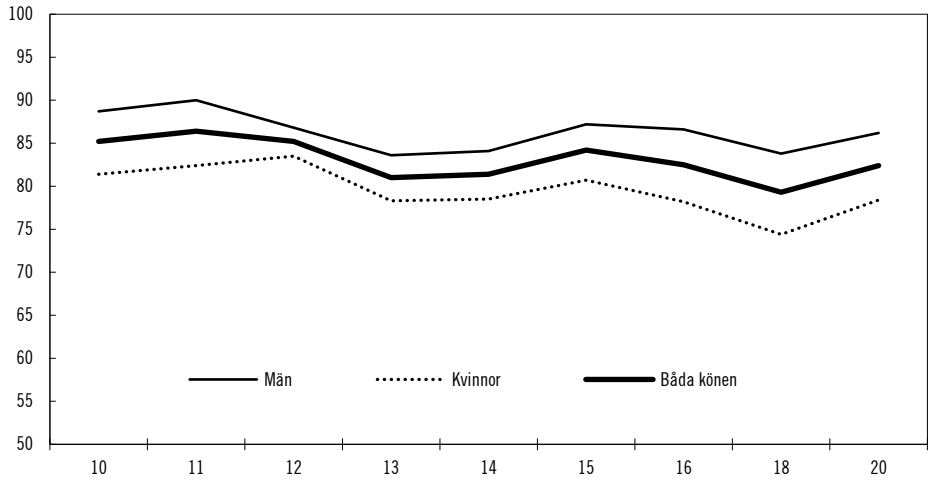
Goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv

Unga bedömer sin hälsa som bättre än övriga grupper

En god fysisk och psykisk hälsa utgör en grundförutsättning för att uppnå det ungdomspolitiska målet. Ungdomar bedömer sin hälsa som överlag bättre än övriga grupper, men det finns tydliga tecken på att den psykiska ohälsan bland unga ökar. Andelen unga i åldersgruppen 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra har minskat något från 85 till 82 procent mellan 2010 och 2020. Andelen har dock ökat från 2018 då den var 79 procent. Skillnaden mellan könen har varit stabil över tid och är statistiskt säkerhetsställd för de flesta år sedan 2010. I åldersgruppen uppger 2,6 procent av de unga kvinnorna och 2,9 procent av de unga männen att de har en dålig hälsa. Bland unga hbtq-personer och unga med funktionsnedsättning uppger en lägre andel att de upplever sin hälsa som god jämfört med andra unga.

Diagram 15.1 Indikator: Andel som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år, efter kön

Procent av befolkningen

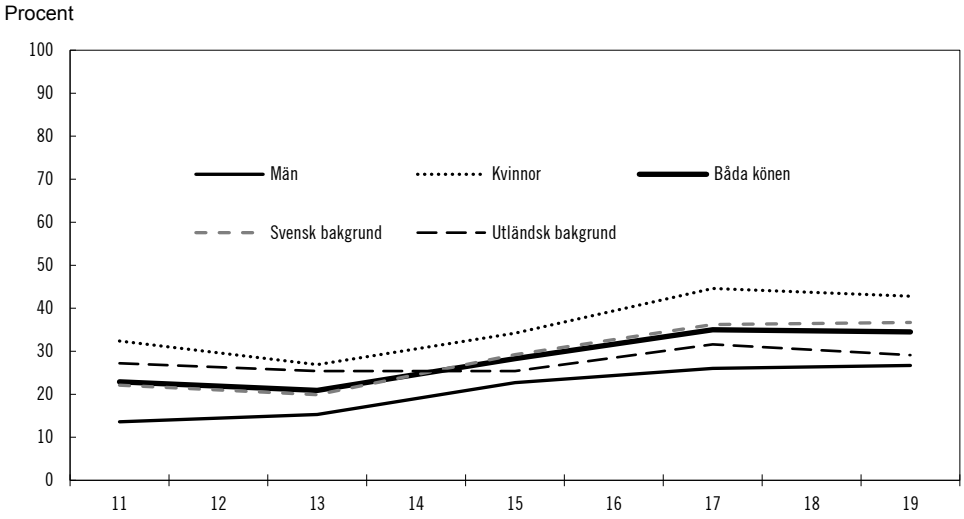
Anm.: Mellan 2010 och 2016 utförde Folkhälsomyndigheten enkäten varje år. Därefter utförs den vartannat år.
Källa: Folkhälsomyndigheten.

Ungas självskattade psykiska ohälsa är högre än hos äldre

Bland gruppen unga är den självskattade psykiska ohälsan hög. Det är vanligt med ängslan, oro eller ångest i hela befolkningen, men andelen som upplever dessa besvär är högre bland unga i åldern 16–24 år än i andra åldersgrupper. Statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden visar att andelen unga i åldern 16–24 år med psykiska symtom i form av ängslan, oro eller ångest ökade från 21 procent åren 2008 och 2009 till 35 procent åren 2016 och 2017. Ökningen avstannade därefter och åren 2018 och 2019 låg andelen unga med ängslan, oro eller ångest kvar på samma nivå. För 2020 är andelen som uppger dessa symptom 36,7 procent. Ökningen över tid har skett för såväl unga kvinnor som unga män. Däremot är andelen som upplever psykiska symptom högre bland unga kvinnor än bland unga män, 47,1 respektive 27,3 procent.

För att få en bättre förståelse för pandemins konsekvenser för unga har regeringen gett Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) i uppdrag att genomföra en kartläggning av forskning som kan bidra till kunskap om detta, särskilt avseende ojämlikhetsaspekter (Ku2020/02624). Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2022.

Diagram 15.2 Indikator: Andel som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest, i åldern 16–24 år

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ungas utsatthet för brott

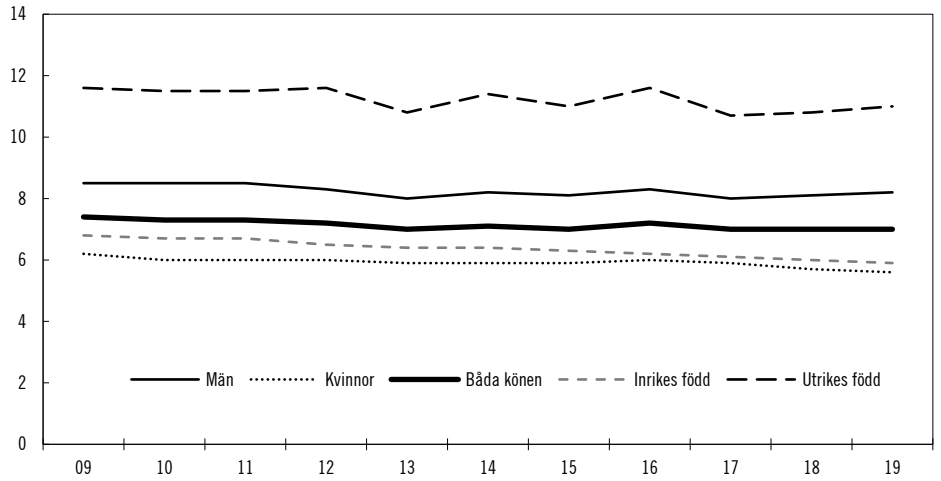
Ungdomars utsatthet för brott är ett hinder för goda levnadsvillkor. Resultaten från Skolundersökningen om brott, en undersökning från Brottsförebyggande rådet (Brå) som riktar sig till elever i årskurs 9, visade 2019 att nästan hälften (48 procent) av eleverna uppger att de utsatts för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott minst en gång under de senaste tolv månaderna. Flickor och pojkar uppger utsatthet för brott i ungefär lika stor utsträckning, men strukturen skiljer sig åt. Bland flickor är det vanligast att ha utsatts för stöldbrott, följt av sexualbrott, och bland pojkar är stöldbrott vanligast, följt av misshandel. Unga som blivit utsatt för trakasserier i sin utbildningsmiljö uppger i högre utsträckning symptom på psykisk ohälsa (MUCF, Fokus 20). Den nationella trygghetsundersökningen som Brå genomför årligen visar att unga män i åldern 16–19 år är den grupp som i störst utsträckning uppger att de utsattes för misshandel (13,6 procent) och personrån (5,9 procent). Kvinnor i åldern 20–24 år är den grupp som i störst utsträckning uppger att de utsattes för sexualbrott (31,6 procent) medan unga kvinnor i åldern 16–19 år är den grupp som hade störst andel utsatta för trakasserier (15,2 procent).

Andelen unga utan gymnasieutbildning har minskat

Andelen unga som har lämnat utbildningsväsendet utan att ha uppnått en motsvarande minst två års gymnasieutbildning har haft en svagt nedgående trend de senaste tio åren. År 2019 var det 7 procent av unga i åldern 16–24 år som saknade en gymnasieutbildning och som inte studerade jämfört med 7,8 procent 2008. Under hela perioden har andelen varit större bland unga män än bland unga kvinnor. För unga män var andelen 8,2 procent 2019, respektive 5,6 procent för unga kvinnor. Rapporter från Skolverket och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering påtalar riskerna för långvariga konsekvenser för ungas kunskapsresultat i grund- och gymnasieskolan till följd av pandemin, varför det är viktigt att följa utvecklingen för unga. (Se vidare utg.omr. 16 avsnitt 4 och utg.omr. 13 avsnitt 3).

Diagram 15.3 Indikator: Andel unga som inte studerar och som inte har en fullföljd gymnasieutbildning

Procent av befolkningen

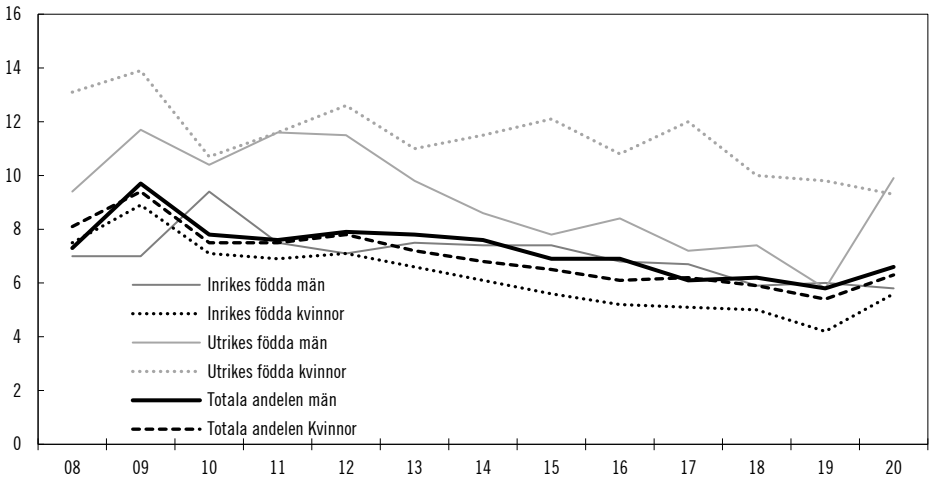
Källa: Statistiska centralbyrån.

Unga som varken arbetar eller studerar är en särskilt utsatt grupp

I relation till befolkningen har unga som varken arbetar eller studerar (uvas) nästan halverats mellan 2009 och 2019. Det är framför allt andelen arbetslösa som har minskat samtidigt som den inaktiva gruppen, det vill säga de som inte söker arbete, har varit relativt oförändrad. Det är ännu inte möjligt att genom statistiken följa hur andelen unga som varken arbetar eller studerar har påverkats av pandemin men under 2020 ökade andelen i åldern 15-24 år från 5,6 procent till 6,5 procent och i åldern 20-24 år har andelen ökat från 8 procent till 9,7 procent (SCB). Andelen utrikes födda i den aktuella åldersgruppen 15–24 uppgår till 9,9 procent för unga män (att jämföra med 5,6 procent inrikes födda) och 9,3 procent för unga kvinnor (att jämföra med 5,6 procent inrikes födda) enligt SCB. Den totala andelen utrikesfödda har ökat från 7,6 procent 2019 till 9,6 procent 2020, att jämföra med inrikes födda 5,1 procent 2019 och 5,6 procent 2020 (SCB 2020). MUCF fick 2020 i uppdrag att tillsammans med Arbetsförmedlingen, Delegationen mot segregation, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse analysera och utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (Ku2020/01216). Rapporteringen av uppdraget visar bland annat att gruppen är heterogen, med en överrepresentation av exempelvis unga med funktionsnedsättning. En betydande andel är i behov av tvärsektoriella insatser för att etablera sig i arbete eller studier och det krävs individanpassade och flexibla stöd som ställer krav på samverkan av offentliga aktörers insatser (Nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar, MUCF 2021).

Diagram 15.4 Indikator: Andel i åldern 15–24 år som varken arbetar eller studerar efter kön och inrikes/utrikes född

Procent av befolkningen

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten bland unga har ökat i pandemins spår

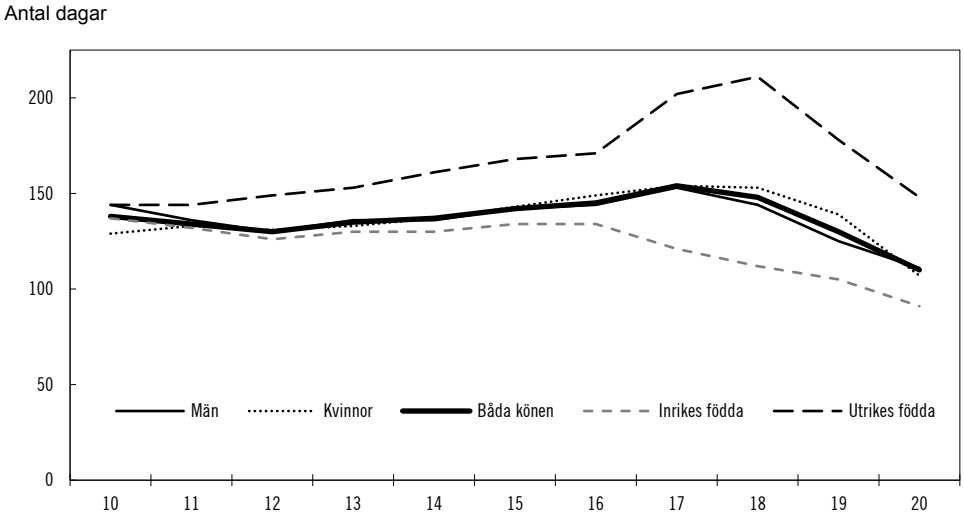
Ungas arbetsmarknad har påverkats av pandemin (se vidare utg. omr. 14, Arbetsmarknad). Många unga arbetar inom branscher som drabbats av restriktioner och har också ofta tillfälliga anställningar. Under 2020 var 11,4 procent i åldern 16–24 år inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen. Bland unga utrikes födda uppgick andelen till 24,8 procent och inrikes födda 8,6 procent. Andelen inskrivna ungdomar har tidigare minskat under lång tid och var 8,4 procent 2019, en minskning som har skett oavsett kön, födelseland eller åldersgrupp. På samma sätt har ökningen under 2020 drabbat unga brett men bland unga män har andelen arbetslösa ökat, vilken även tidigare varit något högre än bland unga kvinnor (MUCF, Ung Idag 2021). För ungdomarna som redan innan stod längre från arbetsmarknaden, t.ex. unga utan en fullständig gymnasieutbildning eller unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, är situationen särskilt svår (MUCF, Ung Idag 2021). Dessa grupper bedöms ha svårare att återfå en anställning efter en kris. Möjligheten för unga att få jobb direkt efter gymnasieskolan försämrades under sommaren 2020. Kommunerna hade sämre möjligheter att tillhandahålla feriejobb och praktikplatser inom exempelvis vård och omsorg på grund av pandemin. Forskning har visat att ett misslyckat arbetsmarknadsinträde direkt efter avslutad gymnasieutbildning försämrar arbetsmarknadsutfallet under flera år (IFAU rapport 2004:13).

Unga utrikes födda har en svagare position på arbetsmarknaden och är arbetslösa längre perioder

MUCF:s rapport Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet – En analys av hinder och möjligheter (2021) visar att gruppen har en svagare position på arbetsmarknaden i Sverige jämfört med andra unga. Det finns också skillnader inom gruppen utifrån födelseland och utbildningsnivå. Färre av de utrikes födda kvinnorna arbetar och fler har lägre inkomster än andra unga. Många upplever att de har svårt att matcha arbetsgivares krav på kvalifikationer, t.ex. avseende språkkunskaper, utbildning och arbetslivserfarenhet. Det är betydligt vanligare bland unga utrikes födda kvinnor att vara föräldralediga jämfört med andra unga kvinnor. Av rapporten framgår vidare att unga utrikes födda kvinnor upplever att de är utsatta för diskriminering och fördomsfullt bemötande i svenskt arbetsliv (MUCF, 2021). Generellt sett har andelen ungdomar (16–24 år) som är arbetslösa i mer än tre månader minskat under många år. Andelen ökade dock från 5,1 procent 2019 till 6,3 procent 2020. Ökningen omfattar

bara unga inrikes födda, från 3,1 procent 2019 till 4,4 procent 2020. Bland utrikes födda unga kvinnor och män ligger andelen kvar på ungefär samma nivå som 2019 och den är betydligt högre sedan många år (15,8 procent 2020). Skillnaderna mellan ungdomar i olika åldrar eller kön är små.

Diagram 15.5 Indikator: Mediantid i arbetslöshet bland inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år, antal dagar, efter kön samt inrikes och utrikes född

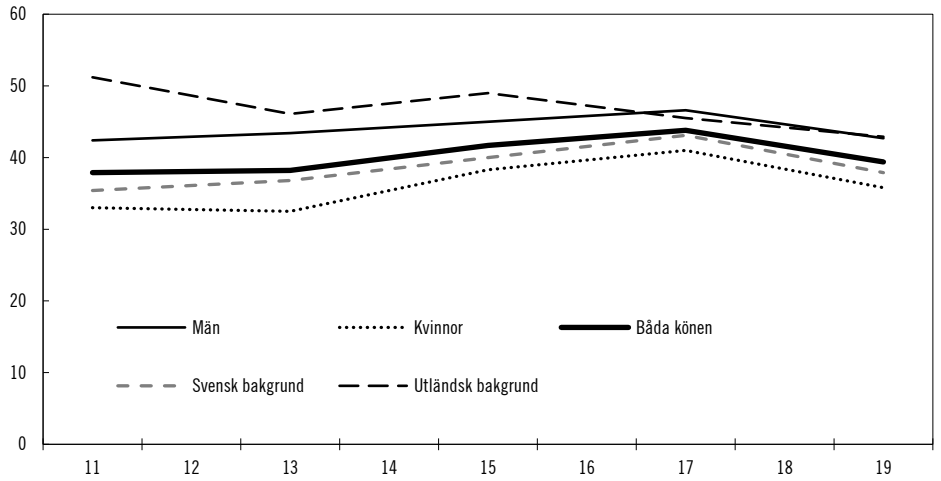
Källa: Arbetsförmedlingen.

Det är skillnader i bostadssituationen mellan olika grupper unga och deras hemvist

Goda boendeförhållanden är en förutsättning för goda levnadsvillkor men också för att kunna studera eller arbeta på annan ort. De flesta ungdomar bor bra, men det finns grupper som har en svårare boendesituation med t.ex. trångboddhet eller avsaknad av egen bostad. Bland de unga som har flyttat hemifrån 2020 bor cirka åtta av tio i åldern 20–24 år i hyresrätt. Det är en större andel unga kvinnor som bor hyresrätt (88 procent), än unga män (77 procent). Det är mindre vanligt att unga bor i en bostadsrätt (10 procent). Det är något vanligare att unga män bor i bostadsrätt än att unga kvinnor för det (SCB, Hushållens boendeutgifter, 2021). Ungdomar i storstadsområdena flyttar i genomsnitt hemifrån senare än ungdomar i andra typer av kommuner. Många ungdomar som flyttat hemifrån har dock en osäker bostadssituation med t.ex. tidsbegränsade hyreskontrakt eller boenden utan skrivet kontrakt. Cirka 24 procent av alla unga är oroliga för att bli bostadslösa. Andelen som oroar sig för bostadslöshet är störst bland unga med behovsanställning och unga arbetslösa. Det är vanligare att känna oro bland unga kvinnor än bland unga män (MUCF, Redovisning uppdrag analys till regeringens ungdomspolitik, 2019). Antalet unga i åldern 18–24 år som hotas av vräkning har minskat med nästan hälften under en tioårsperiod. Detsamma gäller antalet vräkta (Barn och unga med utsatt situation på bostadsmarknaden – Kort analys av Barnombudsmannen BO och MUCF, 2020). Det är betydligt vanligare att unga män vräks än unga kvinnor. År 2020 vräktes 122 unga män och 42 unga kvinnor (MUCF 2021).

Diagram 15.6 Indikator: Andel som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år, efter kön samt svensk och utländsk bakgrund

Procent av befolkningen

Varje redovisat år består av sammanslagning av data från två årliga undersökningar.

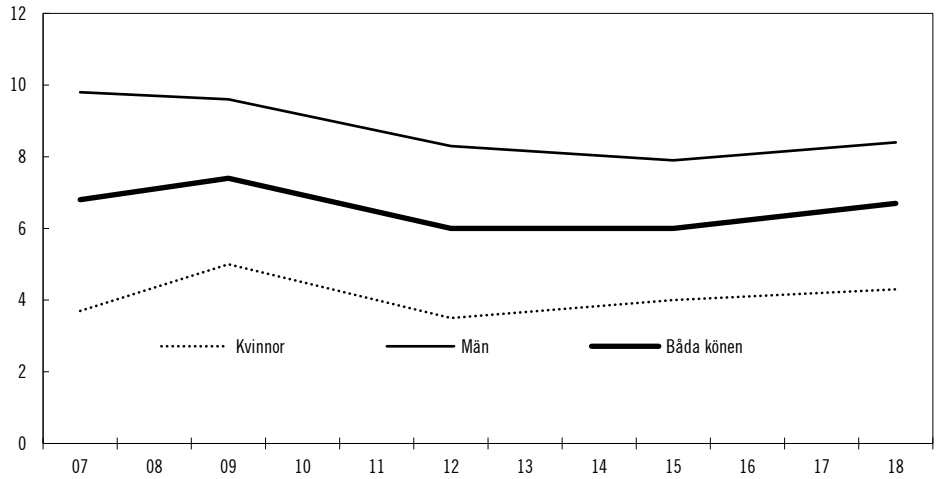
Källa: Statistiska centralbyrån.

Unga har olika stor tillgång till fritidsaktiviteter

Alla unga har inte lika stor tillgång till fritidsaktiviteter och det finns grupper av unga som i större utsträckning än andra upplever hinder för sin fritid. Unga anger att de vanligaste hindren för att delta i fritidsaktiviteter är tidsbrist på grund av skola eller arbete samt att kostnader för aktiviteter är för höga. Det finns även unga som avstår från att delta i aktiviteter på grund av rädsla för dåligt bemötande, där andelen är särskilt stor bland unga med funktionsnedsättning och unga hbtqi-personer. Öppen fritidsverksamhet är viktig för unga som i mindre utsträckning deltar i föreningslivet. Andelen unga som besöker en fritidsgård har endast varierat marginellt det senaste decenniet. Att besöka den öppna fritidsverksamheten är vanligare inom vissa grupper av unga. Det är framför allt unga utrikes födda, unga i åldersgruppen 16–19 år och pojkar som besöker fritidsgårdar eller ungdomens hus regelbundet. (MUCF 2021, Ung idag).

Diagram 15.7 Indikator: Andel som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad i åldern 16–25 år, efter kön

Procent

Enkätundersökningen genomförs vart tredje år.

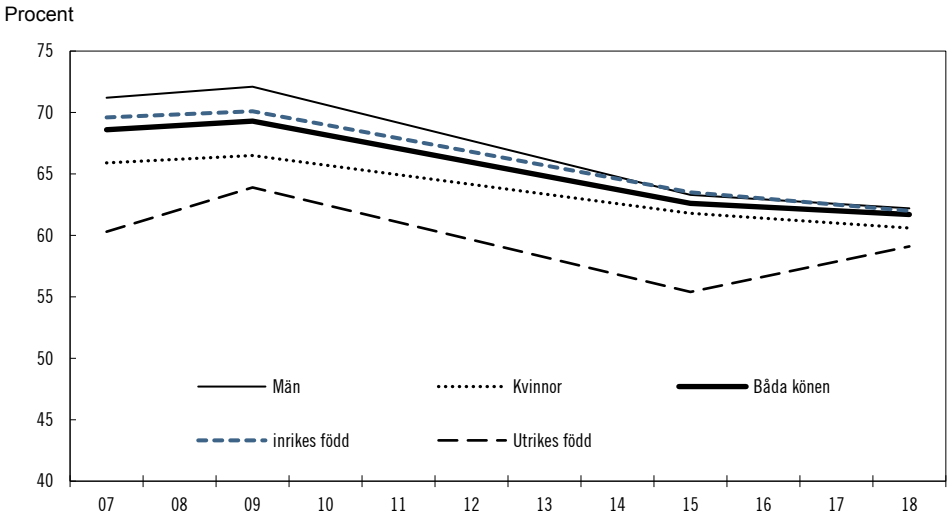
Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Inflytande över samhällsutvecklingen

Digital omställning av ungas engagemang

Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening har minskat sedan 2009. Ungas delaktighet och möjlighet till inflytande har påverkats både negativt och positivt av pandemin. Enligt Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) har möjligheten till organisering på vissa sätt försvagats, samtidigt som möjligheten att möta personer i beslutande positioner har förstärkts tack vare ökade möjligheter till digitala möten. I en undersökning av pandemins påverkan på civilsamhällets aktörer (MUCF, 2020) framkommer vidare att pandemin har gjort det svårare för ungdomsrörelsen att nå unga som inte redan är engagerade i föreningar. Det finns en risk för att organisationerna kan komma att tappa många ungas engagemang bl.a. på grund av rekryteringssvårigheter. Det gäller inte minst nya grupper av unga, vilket har medfört att rekryteringen blivit mer homogen. Den digitala omställningen påverkar ungas möjlighet till delaktighet på olika sätt där unga som besitter digital kompetens och har tillgång till lämpliga verktyg gynnas av möjligheten att kunna delta på distans. Samtidigt har unga som saknar digital kompetens eller tillgång till digitala verktyg missgynnats, till exempel unga med vissa funktionsnedsättningar och socioekonomiskt utsatta unga. Frånvaron av fysiska möten lyfts av organisationerna som en långsiktig utmaning för ungas inflytande över samhällsutvecklingen (Ku2020/02666).

Diagram 15.8 Indikator: Andel som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år, efter kön samt inrikes och utrikes född

Anm.: Enkäten genomförs av MUCF vart tredje år.
Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Stödet till barn- och ungdomsorganisationerna har ökat

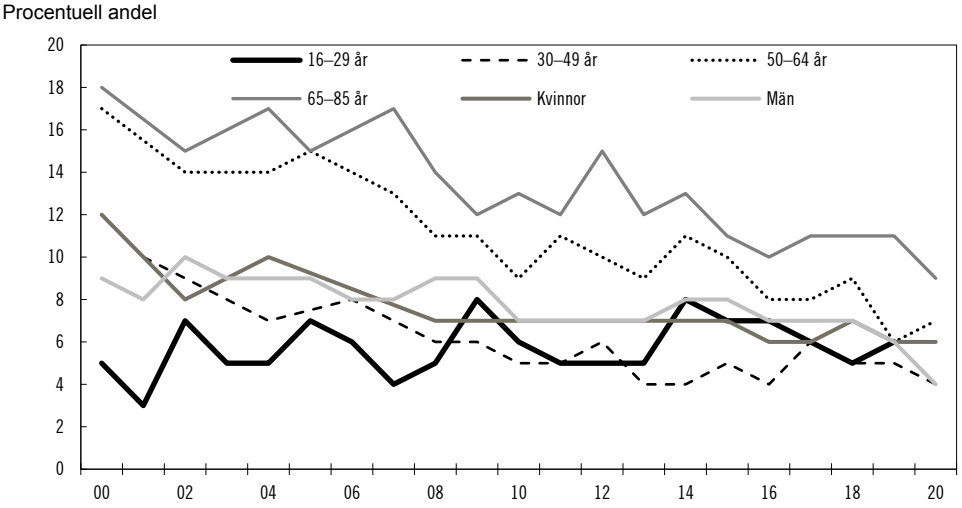
Ungas demokratiska organisering är en viktig del i att öka ungas inflytande och delaktighet. MUCF fördelar statsbidrag enligt förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Antalet unga som är medlemmar i en barn- och ungdomsorganisation har varierat under de senaste åren, och MUCF bedömer att runt 654 000 medlemmar i åldern 6–25 år tog del av bidraget 2020. Fördelningen mellan flickor och unga kvinnor respektive pojkar och unga män i medlemsbasen har legat inom spannet 40–60 procent över tid. Mot bakgrund av att pandemin medfört svårigheter för organisationerna att genomföra sin ordinarie verksamhet förstärkte regeringen anslaget med 50 miljoner kronor för 2020–2022. MUCF disponerade därmed 262 miljoner kronor för organisationsbidrag och 18,4 miljoner kronor för projektbidrag under 2020. Totalt fördelades organisationsbidrag

till 104 barn- och ungdomsorganisationer (110 år 2019) samt projektbidrag till 26 barn- och ungdomsorganisationer (30 år 2019) under 2020 (Ku2021/00555).

Ungdomars politiska engagemang tar sig nya uttryck

Andelen unga som uppger att de är medlemmar i ett politiskt parti är något lägre än för övriga åldersgrupper. Bland unga i åldern 16–29 år uppger fyra procent att de är medlemmar i ett politiskt parti medan motsvarande siffra för hela befolkningen är sex procent. Detta är den lägsta siffran för unga sedan 2007. Unga män nomineras och väljs i något högre utsträckning än unga kvinnor på alla politiska nivåer, trots att unga kvinnor och unga män är medlemmar i politiska partier i samma utsträckning. På vilket sätt unga deltar i politiska handlingar har delvis förändrats över tid. Över hälften av de unga uppger att de stöttat en åsikt på nätet, vilket i dag är den vanligaste formen av politisk handling bland unga. Den näst vanligaste handlingen är medveten konsumtion där 35 procent uppger att de under det senaste året köpt vissa produkter av politiska skäl. Statistiken visar att betydligt fler unga kvinnor än unga män stödjer en åsikt på internet (62 respektive 41 procent) och har en medveten konsumtion (42 respektive 28 procent) 2018. Det är också vanligare att inrikes födda ägnar sig åt medveten konsumtion jämfört med utrikes födda (37 jämfört med 21 procent) och stödjer en åsikt på internet (53 respektive 41 procent) (MUCF, Ung Idag 2021).

Diagram 15.9 Indikator: Andel som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund, efter ålder och kön

Anm.: Undersökningen gjordes vartannat år mellan 1986–1994. Könsuppdelad statistik finns endast för den totala befolkningen 16–85 år.

Källa: SOM-institutet.

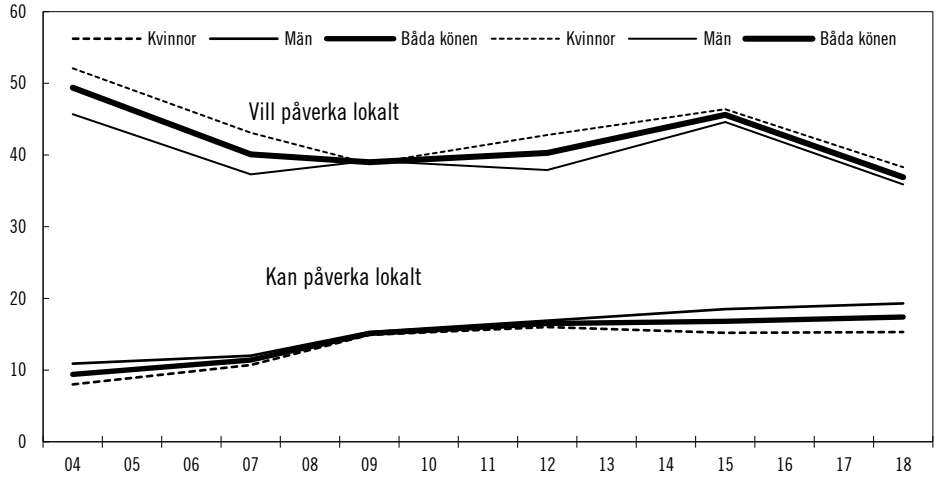
Unga intresserade av att påverka lokala beslut men upplever hinder

Ungefär fyra av tio unga säger sig vilja påverka i frågor som rör deras kommun, vilket är en minskning från 2015. Det finns ingen statistiskt signifikant skillnad mellan unga kvinnor och unga män (Ung idag 2021). Det är en större andel utrikes födda unga som vill påverka lokalt jämfört med inrikes födda. Det finns emellertid ingen skillnad mellan andelen i dessa grupper som upplever att de faktiskt kan påverka lokala beslut. En högre andel unga i den yngre åldersgruppen 16–19 år känner att de kan påverka, jämfört med unga i åldern 20–25 år. Bland de som inte vill påverka är inte bristande intresse den främsta anledningen utan olika hinder som bristande kunskap, tid och tilltro till möjligheter att påverka. I den yngre åldersgruppen är det en högre andel unga män än unga kvinnor som upplever att de kan påverka lokala beslut. För hela åldersgruppen 16–25 år finns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan unga män och unga kvinnor. För att främja ungas förutsättningar att delta i demokratin gav

regeringen MUCF i uppdrag att under 2020 ta fram och sprida modeller för hur kommuner kan arbeta strategiskt med att stärka ungas kunskap och deltagande i den lokala demokratin. Under 2020 har myndigheten etablerat överenskommelser om långsiktig samverkan för perioden 2020–2025 med sex kommuner och en region (Ku2021/00271).

Diagram 15.10 Indikator: Andel i åldern 16–25 år som vill och kan påverka lokalt

Procent

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ungdomspolitikens utveckling påverkas av insatser som genomförs inom flera olika utgiftsområden. Det ungdomspolitiska målet är delvis uppfyllt. Regeringen presenterade 2021 en ungdomspolitisk skrivelse med ett handlingsprogram för åren 2021–2024 som innehåller insatser som ska främja utvecklingen mot det ungdomspolitiska målet. Skrivelsen lyfter prioriteringar för att främja målet: att den psykiska hälsan bland unga ska öka, att social inkludering och etablering på arbetsmarknaden ska öka, att alla unga ska ha en meningsfull fritid samt att alla unga ska vara delaktiga i samhällsbygget. Regeringen bedömer att dessa prioriteringar samt de insatser som presenteras i handlingsprogrammet har positiva effekter på måluppfyllelsen av det ungdomspolitiska målet. Utmaningar kvarstår dock i spåren av pandemin då unga har drabbats särskilt hårt inom vissa områden och inte minst inom skolan och på arbetsmarknaden. Konsekvenserna i det korta perspektivet har tagit sig uttryck i form av en ökad arbetslöshet och fler unga som varken arbetar eller studerar, men det är i dagsläget svårt att uttala sig om de långsiktiga konsekvenserna. För att stärka gruppen unga som varken arbetar eller studerar, där måluppfyllelsen riskerar att få en negativ utveckling på grund av pandemins konsekvenser, har regeringen vidtagit flertalet åtgärder för att stärka ungas möjligheter inom skolan och på arbetsmarknaden. Detta har bl.a. skett i form av ett uppdrag till MUCF och en rad andra myndigheter att analysera och utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar.

Den självupplevda hälsan är generellt bättre bland ungdomar jämfört med andra åldersgrupper, men det finns skillnader inom ungdomsgruppen. Ungas självupplevda psykiska hälsa har försämrats över tid. Flera insatser inom området ungas psykiska hälsa har genomförts. Regeringen bedömer dock att mycket arbete kvarstår inom området för att alla unga ska ha goda levnadsvillkor och följer utvecklingen noga. Som en del av detta gav regeringen MUCF i uppdrag att, i nära samverkan med Folkhälso-

myndigheten, genomföra en kartläggning av ungdomars upplevda psykiska hälsa och ohälsa (se vidare utg. omr. 9 avsnitt 5).

De flesta ungdomar bor bra, men det finns grupper som har en svårare boendesituation med t.ex. trångboddhet eller avsaknad av egen bostad. För att minska bostadsbristen och utöka byggandet av bostäder som fler hushåll har möjlighet att betala har regeringen infört ett investeringsstöd. Regeringen bedömer att investeringsstödet har bidragit till att det finns fler lägenheter som unga vuxna kan efterfråga.

Två av tre unga är nöjda med sin fritid, unga män är något mer nöjda än unga kvinnor. Pandemin har dock medfört begränsningar för ungas möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och unga med funktionsnedsättningar har drabbats särskilt vilket riskerar att påverka måluppfyllelsen negativt. En stor andel av unga har makt att forma sina liv, men det finns grupper som har betydligt sämre levnadsvillkor än andra. Ungdomar i områden med socioekonomiska utmaningar har generellt sett ofta sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra ungdomar. Regeringen bedömer att det finns utmaningar för att nå målet att alla unga ska ha makt att forma sina liv. Flera av regeringens insatser syftar till att motverka dessa förhållanden. Barn- och ungdomsorganisationerna bidrar till att ge unga makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen genom att möjliggöra ungas organisering. De har lyckats engagera medlemmar trots pandemins påverkan vilket tydliggör vikten av att stödja organisationerna och främja deras möjligheter till verksamhet. Regeringen har därför stärkt stödet till barn- och ungdomsorganisationer med 50 miljoner kronor under 2020 och 2021. Regeringen bedömer att bidraget har bidragit till måluppfyllelsen av ungdomspolitiken och syftet med förordningen att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Genom att skapa nya mötesplatser och nätverk bidrar det även till att ge unga en meningsfull och utvecklande fritid.

15.5 Politikens inriktning

Regeringen prioriterar följande områden inom ungdomspolitiken: den psykiska hälsan bland unga ska öka, social inkludering och etablering på arbetsmarknaden ska öka, alla unga ska ha en meningsfull fritid samt alla unga ska vara delaktiga i samhällsbygget (skr. 2020/21:105). Därför föreslår regeringen i denna budgetproposition följande åtgärder.

Förstärkning av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Regeringen föreslår att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tillförs medel för arbetet med statsbidrag till följd av kommande lagstiftning med ett förtydligat demokrativillkor (se avsnitt 16.5). MUCF:s arbete med bidragsgivning har ökat inte minst under pandemin och bedöms till följd av bl.a. kommande ny lagstiftning kräva ytterligare resurser. Det handlar om såväl fördelning som uppföljning av statsbidrag inom olika områden.

Fortsatta insatser för ungas delaktighet och organisering

Ungas inflytande och delaktighet är en central del av ungdomspolitiken. I en levande och jämlik demokrati är det viktigt att alla unga har de kunskaper, verktyg och förmågor som krävs för att aktivt kunna föra sin talan och delta i demokratins processer. Det är också viktigt att unga har förutsättningar att organisera sig. Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer bidrar till det på ett betydelsefullt

sätt. Det har varit viktigt att tillföra bidraget medel för 2021–2022 i syfte att mildra pandemins negativa ekonomiska konsekvenser.

Fortsatt stöd till unga som varken arbetar eller studerar

Pandemin har slagit hårt mot vissa grupper av unga, inte minst inom skolan och på arbetsmarknaden. Framförallt unga som varken arbetar eller studerar riskerar att hamna i långvarigt utanförskap. Regeringen stödjer därför MUCF:s arbete i att inrätta ett stöd för myndigheter som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar.

Insatser för att främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa och suicid bland unga

Den självskattade psykiska ohälsan bland unga är hög. Regeringen ser på denna utveckling med oro, och följer utvecklingen när det gäller psykisk ohälsa bland unga, bl.a. till följd av pandemin. Regeringen genomför insatser inom flera olika områden för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga, kvinnor och män (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik respektive 5 Folkhälsopolitik).

15.6 Budgetförslag

15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.1 Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

2020	Utfall	48 757	Anslagssparande	2 288
2021	Anslag	51 639[1]	Utgiftsprognos	52 733
2022	**Förslag**	**59 053**		
2023	Beräknat	59 722[2]		
2024	Beräknat	60 334[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 054 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 59 053 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**51 639**	**51 639**	**51 639**
Pris- och löneomräkning[2]	414	1 004	1 543
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 000	7 079	7 152
varav BP22[3]	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Förstärkning av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	*7 000*	*7 000*	*7 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 053**	**59 722**	**60 334**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att förstärka arbetet med bidragshantering, bl.a. mot bakgrund av kommande lagstiftning med ett förtydligat demokrativillkor.

Regeringen föreslår att 59 053 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 59 722 000 kronor respektive 60 334 000 kronor.

15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.3 Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	286 526	Anslagssparande	4 154
2021	Anslag	290 680[1]	Utgiftsprognos	287 722
2022	**Förslag**	**290 680**		
2023	Beräknat	240 680		
2024	Beräknat	240 680		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**290 680**	**290 680**	**290 680**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**290 680**	**240 680**	**240 680**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 290 680 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 240 680 000 kronor respektive 240 680 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet i medelstilldelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2022 kunna fatta beslut om stödets fördelning 2023. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2023.

Tabell 15.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	212 000	0	262 000	
Nya åtaganden	0	262 000	212 000	
Infriade åtaganden	-212 000	0	-262 000	-212 000
Utestående åtaganden	0	262 000	212 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**212 000**	**262 000**	**212 000**	

15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tabell 15.6 Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

2020	Utfall	2 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 000[1]	Utgiftsprognos	1 982
2022	**Förslag**	**2 000**		
2023	Beräknat	2 000		
2024	Beräknat	2 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitiken. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 000**	**2 000**	**2 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 000**	**2 000**	**2 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitiken* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 000 000 kronor respektive 2 000 000 kronor.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för politiken för det civila samhället.

16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Politik för det civila samhället utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur de statliga bidragen har fördelats med avseende på det civila samhällets självständighet och oberoende
- insatser för att besluts- och beredningsprocesser inom olika områden ska omfatta dialog med det civila samhället
- insatser för att det civila samhället ska kunna verka i rollen som utförare och ingå partnerskap med det offentliga, samt insatser för att öka kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer
- insatser för att stärka stabilitet, enhetlighet och förutsebarhet i villkor och bidrag
- insatser för öppenhet och tillvaratagande av det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem, exempelvis genom remisser, sakråd och möten
- tillstånd och utveckling som gäller befolkningens deltagande i det civila samhället, förutsättningar för civilsamhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden och hur det civila samhället speglar den mångfald som finns i befolkningen.

16.3 Resultatredovisning

I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets organisationer. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Redovisning av resultat sker mot denna bakgrund.

Covid-19-pandemin och dess konsekvenser har påverkat det civila samhällets förutsättningar och villkor. Ett antal åtgärder har vidtagits under 2020 och 2021 för att stödja och underlätta för civilsamhället i hanteringen av pandemins konsekvenser. Insatser har skett inom både verksamhetsområdet politiken för det civila samhället och andra områden. Flera av de stödåtgärder som regeringen tagit fram för företag och arbetsgivare har även kunnat komma civilsamhällets organisationer till del.

Resultat utifrån principen om självständighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende speglar det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och tydliggör vikten av organisationernas självständighet.

Fördelning av statsbidrag

Statsbidrag om sammanlagt cirka 24,3 miljarder kronor (varav 10,6 miljarder kronor till biståndsverksamheter) fördelades till det civila samhällets organisationer under 2020, vilket är cirka 3,6 miljarder kronor mer än 2019. Av statsbidragen har cirka 2,2 miljarder kronor tillförts mot bakgrund av pandemin. Under 2020 uppgick andelen generella bidrag till 93,5 procent, vilket kan jämföras med 94 procent 2019. En hög andel generella bidrag är i linje med regeringens ambition om självständighet och oberoende med stort utrymme för egna initiativ.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer fördelas inom flera politikområden. Inom området Politik för det civila samhället ligger stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, stöd till friluftsorganisationer och bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer. I avsnitt 16.6 respektive 16.7 redogörs det närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftsorganisationerna.

Bidrag till allmänna samlingslokaler

Antalet ansökningar till Boverket om statsbidrag till allmänna samlingslokaler ökade från 2019 till 2020. Under 2020 beviljades 90 av 270 ansökningar om investeringsbidrag respektive 14 av 70 ansökningar om verksamhetsutvecklingsbidrag. Vidare beviljades 236 av 354 ansökningar om det nya organisationsbidrag som infördes i samband med en förstärkning för att mildra de ekonomiska konsekvenserna till följd av spridningen av covid-19. De tre samlingslokalorganisationerna Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets Hus och Parker samt riksorganisationen Våra gårdar förmedlade medel till sina medlemsorganisationer.

Uppföljning av det civila samhällets villkor

På uppdrag av regeringen tar Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) årligen fram en rapport om det civila samhällets villkor. Rapporten 2021 belyser pandemiåret 2020. Resultaten visar att pandemin har haft negativa konsekvenser för de flesta föreningar, främst gällande deras möjligheter att bedriva verksamhet och påverkansarbete, medlemsantal och ekonomiska situation. Trots det är det inte fler föreningar som under 2020 fört diskussioner om att lägga ner verksamheten jämfört med 2016 då samma fråga ställdes (Ku2021/01380). Resultaten bekräftar den bild som MUCF gav i en särskild studie under hösten 2020 som följde upp hur covid-19-pandemin påverkat det civila samhället och dess förutsättningar (Ku2020/02666).

Resultat utifrån principen om dialog

Principen om dialog karaktäriserar förhållandet mellan regeringen och det civila samhället och ska bl.a. bidra till att bredda och fördjupa underlag för offentligt beslutsfattande och kompletterar remissförfarandet.

Under 2020 fanns i Regeringskansliet 32 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Utöver dessa fasta forum anordnade Regeringskansliet under 2020 129 möten för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor. Av dessa möten var 27 sakråd varav 9 EU-sakråd. Med anledning av pandemin har Regeringskansliet arrangerat ett 30-tal större dialogmöten med deltagande från en stor bredd av civilsamhällets organisationer. Av 2021 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor framgår att andelen föreningar som haft kontakt med offentliga aktörer på statlig och regional nivå varit stabil under året medan andelen föreningar som har kontakter på kommunal nivå minskat något. Andelen föreningar

som upplever att företrädare för det offentliga lyssnar till dem har minskat från 63 procent 2018 till 57 procent 2020.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (PGF), som är en plattform för dialog mellan regeringen och det civila samhällets organisationer, ska bl.a. följa upp och bidra till att utveckla politiken för det civila samhället. Under de dialogmöten som genomförts 2020 har över 20 organisationer varit representerade. Dialogerna har utifrån olika teman gett ökad kunskap om civilsamhällets förutsättningar och bidragit till att utveckla de generella villkoren för det civila samhället. En beskrivning av den genomförda verksamheten finns i årsskriften Partsgemensamt forum 2020 som tas fram av Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD).

Nationellt organ för dialog mellan regeringen och det civila samhället

Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) har under 2020 varit en resurs för regeringen och civilsamhället i hanteringen av pandemin. NOD har bistått med samlade lägesbilder av verksamheter och behov i civilsamhället samt gett stöd i dialog och samverkan mellan myndigheter och civilsamhället kring olika frågor med koppling till pandemin. Enligt en delrapport från pågående forskning om NOD vid Luleå Tekniska Högskola visar den snabba omställningen av organet under pandemin hur en etablerad struktur för samverkan på ett innovativt sätt kan användas för att möta en aktuell samhällsutmaning. Rapporten visar också att arbetet under pandemin stärkt NOD:s relevans i både det offentliga och det civila samhället (Årsrapport i NOD:s följeforskning 2020, Luleå Tekniska Universitet). Antalet anslutna organisationer har ökat från 13 under 2019 till 17 under 2020. NOD har även bistått Miljödepartementet i att anordna ungdomsråd om miljö och klimat, vilket är en del i förberedelserna för högnivåmötet Stockholm+50 som Sverige erbjudit sig att stå värd för 2022, samt samordnat civilsamhället i firandet av Demokratin 100 år och administrerat PGF.

Resultat utifrån principen om kvalitet

Principen om kvalitet handlar framför allt om civilsamhällets organisationer i rollen som utförare och när de ingår i partnerskap med det offentliga. Principen förutsätter också en god kunskap om det civila samhället hos bl.a. det offentliga. Ökad kunskap bidrar till att målet om att förbättra villkoren för det civila samhället kan nås.

Idéburna aktörer i välfärden

Utredningen om idéburna aktörer i välfärdens betänkande (SOU 2019:56) har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet. Av 2021 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor framgår att andelen ideella föreningar som anger att de utför verksamhet på uppdrag av offentlig aktör har minskat med 7 procentenheter, från 28 procent 2018 till 21 procent 2020.

Civila samhällets roll i samhällsekonomin

Det civila samhället bidrog under 2018 med verksamheter till ett värde (förädlingsvärde) av 155 miljarder kronor (146 miljarder kronor 2017), vilket utgjorde 3,2 procent av Sveriges totala BNP (3,2 procent 2017). Den totala produktionen för det civila samhället 2018 var 267 miljarder kronor (251 miljarder 2017), vilket utgjorde 3,0 procent av Sveriges totala produktion (3,0 procent 2017). Av detta utgjorde 40 miljarder kronor betalningar från offentlig förvaltning och de fasta

bruttoinvesteringarna uppgick till 85 miljarder kronor (Det civila samhället 2018, Statistiska centralbyrån SCB, 2020). År 2019 fanns det 257 000 organisationer i det civila samhället (263 000 år 2018) varav 99 000 var ekonomiskt aktiva (100 000 år 2018). Totalt sett förvärvsarbetade 199 000 personer inom det civila samhället år 2019 (192 000 år 2018), med fördelningen 60,5 procent kvinnor och 39,5 procent män (Det civila samhället 2019 – delrapport, SCB 2021).

Kunskap om civila samhället i offentlig sektor

I syfte att förbättra det civila samhällets villkor och förbättra samverkan mellan civilsamhället och offentlig sektor har MUCF under 2020 tagit fram en modell för samverkan mellan den offentliga sektorn och det civila samhället samt genomfört särskilda nätverksträffar för regionerna. Fokus inom MUCF:s myndighetsnätverk har legat på stärkande av civilsamhällets förutsättningar under pandemin. MUCF har även upprättat kontakter med myndigheter som svarar för att utforma krisstöd för civilsamhällets organisationer. MUCF:s insatser för ökad kunskap har stärkts till följd av det kunskaps- och informationsuppdrag som myndigheten fick med anledning av pandemin (Ku2020/00914).

Forskning för kunskap på lång sikt

Vetenskapsrådet ansvarar för ett flervetenskapligt forskningsprogram om det civila samhället. Beslut om nya forskningsprojekt kommer att tas under hösten 2021. MUCF har i en utlysning under 2021 fått 26 ansökningar till studier inom identifierade behovsområden avseende det civila samhället. Syftet är att öka kunskapen om det civila samhället i Sverige, dess utveckling, organisering och interaktion med samhället i övrigt.

Resultat utifrån principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet handlar om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila förutsättningar för sin verksamhet och att civilsamhällets villkor ska vara långsiktiga och förutsebara.

Cirka en femtedel av de statsbidrag som delas ut till det civila samhällets organisationer beviljas för två år eller mer. Detta är en något lägre andel än 2019, till stor del på grund av de särskilda stöd som fördelats under 2020 med anledning av pandemin. MUCF:s rapport år 2020 om villkoren för det civila samhället visar att andelen föreningar som uppger att de har haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet är oförändrad trots pandemin. En majoritet av föreningarna tror sig även ha goda möjligheter att bedriva verksamheten de kommande åren.

Resultat utifrån principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar om civilsamhällets inflytande i processer för beslutsfattande.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

I samrådsformen remissförfarande ingår ofta att inhämta synpunkter från det civila samhällets organisationer. Regeringskansliets uppföljning visar att totalt 162 remisser har skickats ut till drygt 2 400 organisationer inom det civila samhället under 2020. Drygt 60 procent av organisationerna svarade på remisserna. Som komplement till remissförfarandet har synpunkter och perspektiv från det civila samhällets organisationer även inhämtats genom t.ex. sakråd.

Spridande av kod som främjar civilsamhällets medverkan i beslutsprocesser

Europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser (Europarådet 2019) reviderades 2019 och har under 2020 översatts av NOD. Koden stödjer samverkan mellan det offentliga och det civila samhället och har under året använts och spridits av MUCF och NOD.

Resultat utifrån principen om mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör rymma en mångfald av verksamheter samt spegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Uppföljning av principen inbegriper att ett jämställdhetsperspektiv ska finnas inkluderat vilket även omfattar en jämn representation mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Deltagande i det civila samhället

Den långsiktiga tendensen sedan 1990-talet är att andelen av befolkningen som är medlemmar i minst en förening minskar medan andelen aktiva medlemmar består. Enligt en undersökning av Göteborgs universitet (SOM-institutet) (Ku2021/01504) var 68 procent av Sveriges befolkning i åldern 16–85 medlemmar i en förening 2020, en minskning med 2 procentenheter sedan 2019 och 10 procentenheter sedan mätningarna inleddes 1998. För män var andelen som är medlemmar i en förening 69 procent och för kvinnor 68 procent. För personer med högre utbildning var andelen 80 procent och för personer med lägre utbildning 46 procent. Med högre utbildning avses personer som studerat på högskolenivå och med lägre utbildning avses personer som inte avslutat grundskolestudier eller motsvarande. Personer som bor på landsbygden är i något högre grad medlemmar i föreningar än personer som bor i storstäder, 71 jämfört med 69 procent. Andelen i befolkningen som deltar aktivt i en förening uppgår enligt samma undersökning till 24 procent. Att vara aktiv i en förening är något vanligare bland män än bland kvinnor, 25 procent jämfört med 23 procent.

SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) genomförs med ett roterande system som innebär att alla tematiska avsnitt inte är med vid varje tillfälle. Under 2018–2019 var cirka 30 procent medlemmar i en idrotts- eller friluftsförening och 11 procent i en kultur-, dans- musik- eller teaterförening. Bland personer över 65 år var 35 procent medlemmar i en pensionärsförening. Ersta Sköndal Bräcke högskola inkom under hösten 2020 till regeringen med 2019 års befolkningsstudie (Ku2019/01831). Studien, som genomförs vart femte år, visar att över hälften av befolkningen genomför ideella insatser och att ideella insatser har ökat de senaste fem åren från 15 till 18 timmar i månaden. Engagemangsnivån är stabil över tid och hög i en internationell jämförelse. Studien visar också att det finns en stark koppling mellan att arbeta ideellt och uppväxtmiljö med föreningsaktiva föräldrar, samt att de som exponeras för ideella organisationer är föreningsaktiva i högre grad.

Enligt 2021 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor uppger ungefär hälften av föreningarna att pandemin haft en negativ påverkan på antalet medlemmar i föreningen.

Utsatthet av olika slag begränsar deltagandet i det civila samhället. 20,5 miljoner kronor har fördelats under 2020 enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (se vidare avsnitt 12).

Ofrivillig ensamhet bland äldre

Socialstyrelsen har 2020 fördelat 67 miljoner kronor till totalt 129 organisationer, både pensionärsorganisationer och andra organisationer med verksamhet som vänder sig till äldre, för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer. Av dessa medel var 48 miljoner kronor en särskild satsning med anledning av pandemin. Bidraget har bl.a. möjliggjort nya mötesplatser för äldre, aktiviteter utomhus, digitaliserade kurser, kurser i digital teknik samt uppsökande verksamhet genom hemtjänst och boenden.

Stöd till organisationer som arbetar mot hemlöshet bland unga

Regeringen har under tre år fördelat 120 miljoner kronor till ideella organisationer i deras arbete mot hemlöshet bland unga vuxna, där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlösheten. Organisationernas huvudsakliga aktiviteter har varit boendeförmedling, fadderhemsboende och psykosocialt stöd. Bidraget har enligt Kammarkollegiets rapportering möjliggjort att organisationernas insatser har ökat i omfattning och varit av betydelse för målgruppen. Redovisningen ger också kunskap om att organisationerna ser fortsatta behov för målgruppen (Ku2021/1273).

Stöd till organisationer som arbetar med socialt särskilt utsatta

Covid-19-pandemin har medfört ökade behov av civilsamhällets insatser för samhällets mest utsatta. I en extra ändringsbudget i juni 2020 (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr 2019/20:297) tillfördes 50 miljoner kronor till organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig mot människor i socialt särskilt utsatta situationer. I en delrapport (Ku2020/02682) bedömer MUCF att bidraget varit av stor betydelse för de beviljade organisationernas verksamhet. För samma ändamål har det 2021 tillförts 60 miljoner kronor i en extra ändringsbudget i februari (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr 2020/21:204), 50 miljoner kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385) och 40 miljoner kronor i en extra ändringsbudget i juni (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:420).

16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna bidrar till att uppfylla målet inom politiken för det civila samhället. Det finns samtidigt behov av fortsatt utveckling av det civila samhällets möjlighet till delaktighet i samhällsutvecklingen, av stärkta och långsiktiga förutsättningar och av att fördjupa och sprida kunskap om det civila samhället.

Andelen generella bidrag ligger alltjämt på en hög nivå, vilket bl.a. bidrar till att upprätthålla civilsamhällets självständighet och oberoende som en central del av demokratin.

Pandemin har påverkat det civila samhällets villkor negativt. De stödåtgärder som beslutats och den dialog som skett med civilsamhället bedöms ha stärkt civilsamhällets förutsättningar och dess möjlighet att ta aktiv del i de samhällsutmaningar som pandemin fört med sig. Det är dock angeläget att fortsätta följa utvecklingen.

Regeringen bedömer att forskningsprogrammet för det civila samhället som bedrivs av Vetenskapsrådet samt SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället bidragit till relevant kunskap och långsiktigt stärkt det civila samhällets villkor.

Regeringen bedömer vidare att organisationerna i det civila samhället ger värdefulla bidrag till fördjupning och breddning av underlag för offentligt beslutsfattande och att

dialog och samråd är viktigt även i fortsättningen. De statliga medel som avsatts inom ramen för NOD har varit betydelsefulla för att stärka dialogen med det civila samhället, inklusive dialogen i PGF.

16.5 Politikens inriktning

Det civila samhället är en omistlig del av Sveriges demokrati. En utgångspunkt för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras.

Nytt demokrativillkor

Regeringen fortsätter arbetet med att säkerställa att statsbidragen till det civila samhällets organisationer lämnas till organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer. Betänkandet Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) har remissbehandlats och utgör underlag för det fortsatta arbetet. Delbetänkande av utredningen om granskning av stöd till civilsamhället (SOU 2021:66) har remitterats och utgör även det underlag för det fortsatta arbetet. Regeringen avser återkomma under mandatperioden med förslag om bl.a. ett nytt demokrativillkor.

16.6 Idrottspolitiken

16.6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för idrottspolitiken.

16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom idrottspolitiken utgår bland annat från bedömningsgrunder och resultatindikatorer som har formulerats med utgångspunkt i de indikatorer som anges i regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning om att följa upp statens stöd till idrotten. Bedömningsgrunderna är följande:

- antal medlemmar inom idrottsrörelsen fördelat mellan olika specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet
- antal ideella ledare inom idrottsrörelsen
- fördelning av lokalt aktivitetsstöd
- antal personer som idrottar på fritiden
- andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå
- deltagande i ledarutbildning
- insatser inom arbetet mot dopning
- antal medaljer i internationella mästerskap.

16.6.3 Resultatredovisning

Resultat utifrån idrotten som folkrörelse

Antal medlemmar inom idrottsrörelsen

Sveriges Riksidrottsförbund (RF) har 2021 sammanlagt 72 specialidrottsförbund som medlemmar, med över 19 000 föreningar spridda över hela landet, och 3,3 miljoner personer anger i en enkätstudie att de är medlemmar i en idrottsförening. Könsfördelningen bland medlemmar 2019 var 44 procent flickor och kvinnor och 56 procent pojkar och män. Skillnaden i könsfördelningen är i princip oförändrad över tid. Antalet aktiva medlemmar har varit förhållandevis konstant sedan 2002.

Antal medlemmar inom specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet

Inom RF finns både stora och små förbund. Störst är fotboll, följt av friidrott och golf och minst är landhockey, racerbåt och kälksport. Dessa uppgifter för 2019 bygger på redovisning i verktyget ”IdrottOnline”.

Könsfördelningen bland medlemmar är ojämn i många idrotter. Andelen män över 80 procent fanns i tio olika idrotter, varav högst i cricket, flygsport och biljard med 89 procent vardera. Andelen kvinnor över 80 procent fanns i cheerleading, ridsport och konståkning med 98, 92 respektive 82 procent.

Antal ideella ledare inom idrottsrörelsen

Ett av flera kännetecken på idrottsrörelsen som en folkrörelse är förekomsten av ett omfattande frivilligt och oavlönat föreningsarbete. I enkätstudien Svenska folkets relation till motion och idrott (SCB/RF 2019) framgår att 882 000 personer i åldern 6–80 år hade ett sådant uppdrag 2019, varav 39 procent kvinnor och 61 procent män. 2018 hade 890 000 personer, varav 47 procent kvinnor och 53 procent män, och 2017 hade 841 000 personer, varav 43 procent kvinnor och 57 procent män, ett sådant uppdrag. Uppgifterna visar tydligt att män i större utsträckning än kvinnor är aktiva som ideella ledare inom idrotten.

Resultat utifrån idrottens betydelse för folkhälsan

Fördelning av lokalt aktivitetsstöd

Statistiken för lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) är en tydlig indikator på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta då den inkluderar samtliga beviljade bidrag, vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid uppskattningar och urvalsstudier. LOK-stödet utgår för idrottsverksamhet för barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Lokala idrottsföreningar beviljades 2019 stöd för 58 148 153 deltagartillfällen, varav den största andelen avsåg barn och ungdomar mellan 7 och 16 år. Fördelat jämnt över ett helår och antalet individer innebär det att drygt 159 000 barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning oavsett ålder dagligen deltog i en bidragsberättigad idrottsaktivitet. Uppgifter över antalet deltagartillfällen 2019 visar att flickor svarade för 40 procent och pojkar för 60 procent.

Fördelningen av LOK-stödet har varit förhållandevis konstant sedan 2002, vilket innebär att pojkars idrottande får väsentligt större stöd än flickors idrottande. Under 2009–2019 har idrottande i alla åldrar minskat påtagligt när det gäller antalet deltagartillfällen i förhållande till populationen. LOK-stödet har i större utsträckning fördelats till föreningar i områden med goda socioekonomiska förutsättningar än till föreningar i områden med socioekonomiska utmaningar. Pandemin har haft en negativ effekt under 2020 och 2021 med sjunkande aktivitetstal inom den stödberättigade verksamheten.

Antal personer som idrottar på fritiden

Av en enkätstudie från RF (Svenska folkets relation till motion och idrott 2019) över deltagande i organiserade motionsaktiviteter framgår att 49 procent av de tillfrågade i åldern 6–80 år deltog i minst tre motionsaktiviteter i veckan och att ytterligare 27 procent deltog i minst en till två motionsaktiviteter i veckan. Nivån har varit i princip konstant sedan 2002. Kvinnor, barn och ungdomar motionerar i högre utsträckning än män och äldre.

Resultat utifrån alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå

Under 2019 hade 43 av RF:s 71 specialidrottsförbund (SF) en jämställd förbundsstyrelse, dvs. att både andelen kvinnor och andelen män uppgick till minst 40 procent av ledamöterna. Andelen män var mindre än 40 procent i sex förbund, medan andelen kvinnor var mindre än 40 procent i 22 förbund. Det kan jämföras med 2018 då motsvarande fördelning förekom i 1 respektive 29 förbund. Sammantaget var förbundsstyrelserna mer jämställda i sin sammansättning 2019 än tidigare år. Styrelserna i RF och distriktsidrottsförbunden har en jämställd representation, vilket är ett krav enligt RF:s stadgar. Det finns dock en tydlig övervikt av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Under 2019 fanns det 19 kvinnor och 53 män som ordförande. På positionen som generalsekreterare eller motsvarande fanns 24 kvinnor och 48 män.

Resultat av insatser för skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Deltagande i ledarutbildning

Under 2019 ökade SISU Idrottsutbildarnas verksamhet med ledarutbildning, räknat i såväl antal arrangemang som deltagare och utbildningstimmar, efter några år med sjunkande verksamhetsvolymer (se vidare avsnitt 17).

Insatser inom arbetet mot dopning

Att minska bruket av dopningspreparat är en del av målet för folkhälsopolitiken. Bruket finns inom både idrotten och samhället i stort. Bruket är olagligt i Sverige, strider mot medicinsk etik och är förenat med stora hälsorisker för individen.

RF har fram t.o.m. 2020 ansvarat för antidopningsarbetet inom idrottsrörelsen. Världsantidopningsbyrån (WADA) har tydliggjort att den tidigare ordningen i svensk idrott strider mot det oberoende som krävs i antidopningsarbetet i enlighet med den nya världsantidopningskoden som trädde i kraft den 1 januari 2021. Koden innehåller ett detaljerat regelverk för idrottens antidopningsarbete. Från och med 2021 har ansvaret som nationell antidopningsorganisation i Sverige övergått till Antidoping Sverige AB, som ägs av Antidopingstiftelsen till vilken regeringen 2021 fördelat statens bidrag till antidopningsverksamhet inom idrotten.

Dopning utanför idrotten förekommer framför allt bland unga män i gymmiljöer. Folkhälsomyndigheten fördelar på regeringens uppdrag medel till verksamhet inom nätverket PRODIS (Prevention av dopning i Sverige) och antidopningsprojektet 100 procent ren hårdträning, som bland andra omfattar gym- och träningsanläggningar över hela landet. Därigenom bedrivs ett kvalitativt arbete som skyddar tränande och idrottares hälsa.

Idrottsrörelsens arbete med styrning, öppenhet och demokratiska funktionssätt

Centrum för idrottsforskning vid Gymnastik- och idrottshögskolan (CIF) har på uppdrag av regeringen gjort en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen kan arbeta med styrning, öppenhet och demokratiska funktionssätt (Statens stöd till idrotten – uppföljning 2020).

I rapporten analyseras bl.a. idrottsrörelsens agerande och engagemang i frågor som rör styrning, transparens och demokratiska beslutsprocesser. CIF pekar på att idrottsrörelsens självständighet inrymmer potentiella intressekonflikter. Brister i insyn och öppenhet kan leda till att en tystnadskultur uppstår viket riskerar att försvåra idrottsrörelsens möjlighet att förebygga, upptäcka och åtgärda olika former av missförhållanden. CIF menar att idrottsrörelsen måste bli bättre på att identifiera,

erkänna och tala om idrottens riskzoner, särskilt när det gäller situationer i en etisk eller juridisk gråzon. Enligt CIF:s analys kan idrottsrörelsen försvara sin trovärdighet och därmed även sin framtida självständighet genom insatser för ”good governance”. CIF konstaterar att idrottspolitiken är uppbyggd på tillit och att staten medvetet har valt att begränsa sin styrning med hänvisning till att idrottsrörelsen har kapacitet att självmant agera ansvarsfullt och samhällsnyttigt.

Resultat av idrottens internationella konkurrenskraft

Antal medaljer i internationella mästerskap

År 2019 deltog 168 av landets 230 landslagstrupper i ett världsmästerskap (VM) eller motsvarande mästerskap. Totalt vanns 224 medaljer, varav 73 guld, 76 silver och 75 brons. Det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. Många idrotter anordnar inte VM eller motsvarande mästerskap varje år. Möjligheten att tävla och utmärka sig varierar därmed över tid.

16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av stöd till idrotten bidrar till att uppnå mål och syften för idrottspolitiken, även om mycket återstår att göra inom flera områden, t.ex. när det gäller jämställdhet och barns och ungdomars deltagande i beslutande församlingar. Stödet bidrar till en god folkhälsa genom möjlighet för många i Sverige att motionera och idrotta i social gemenskap.

Regeringen anser att det är angeläget att RF påskyndar förändringen av kriterier i fördelning av statens stöd till idrotten i syfte att fördela stödet mer rättvist och därigenom motverka den nuvarande påvisade ojämlika fördelningen av stödet. I det arbetet ingår även att stödet till barn- och ungdomsverksamheten tydligare bör bidra till att grundlägga ett hälsosamt och långvarigt förhållningssätt till fysisk aktivitet. Regeringen noterar att få personer med funktionsnedsättning deltar i den organiserade idrottsverksamheten och anser att det är angeläget att den delen av verksamheten får högre prioritet. Detsamma gäller möjligheten till idrott för barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar.

Regeringen konstaterar att det är svårt att bedöma resultatet av idrottens internationella konkurrenskraft eftersom resultatet till stor del påverkas av omständigheter utanför statens stöd till idrotten.

De insatser som genomförts i arbetet mot dopning med statligt stöd inom idrotten och i samhället i övrigt bedöms vara av betydelse för en god folkhälsa. Bildandet av en fristående nationell antidopningsorganisation bedöms vara viktigt för att idrottens antidopningsarbete även framöver ska vara förenligt med Sveriges åtaganden enligt internationella antidopningskonventionerna i Europarådet och Unesco samt världsantidopningskoden. Därutöver kan en ökad samordning av statens insatser mot dopning inom idrott och inom gym- och träningsverksamhet i övrigt sannolikt leda till bättre resursanvändning och ökad effektivitet.

Pandemin har påverkat idrottsrörelsens förutsättningar. Regering och riksdag har vid flera tillfällen under 2020 och 2021 anslagit betydande belopp främst som krisstöd. RF har redovisat medlens användning under 2020 och de beslutade stöden och den dialog som skett med idrottsrörelsen bedöms ha underlättat idrottsföreningars och idrottsförbunds överlevnad. Dessa föreningar och förbund har också bidragit själva genom att ta aktiv del i de samhällsutmaningar som pandemin fört med sig.

16.6.5 Politikens inriktning

Idrott

En viktig utgångspunktför statens idrottspolitik är en fri och självständig idrottsrörelse, en folkrörelse som engagerar många och är en betydelsefull del av vår gemensamma välfärd. Det är även viktigt att idrotten är inkluderande och öppen för alla, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religions- eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller socioekonomiska och utbildningsmässiga förutsättningar i hela landet.

Uppstart av och ökat deltagande i idrott främst för barn och unga

Regeringen föreslår att medel tillförs för att underlätta uppstart av idrott och ökat deltagande i idrott främst för barn och unga.

Aktivitetsnivån för barn och ungdomar inom idrotten har minskat med omkring 20 procent 2020 jämfört med 2019 och insatser behövs därför för en uppstart av och ökat deltagande. Det kan handla om att nå barn och ungdomar som finns utanför den organiserade idrotten och barn och ungdomar som bor i områden med socioekonomiska utmaningar eller andra områden där idrottsverksamhet är mindre vanligt förekommande. Deltagandet i idrottsverksamhet för personer med funktionsnedsättning har påverkats särskilt negativt under pandemin. Detta då många bl.a. tillhör en riskgrupp eller har behov av idrottsanläggningar som varit stängda. I uppstarten är det därför även viktigt att inkludera åtgärder som underlättar och uppmuntrar idrottsverksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Fortsatt arbete med en god etik inom idrotten

I den frihet som idrottsrörelsen har att fördela statens stöd till idrotten ingår ett betydande ansvar att utforma bidragsreglerna så att de medverkar till att statens mål med stödet förverkligas. RF genomför ett viktigt förändringsarbete av sina bidragsregler.

Nuvarande bidragsregler som RF beslutat om har medfört en bidragsfördelning som bekräftar och stärker ojämlikhet och ojämställdhet i samhället till förmån för socioekonomiskt starka områden på bekostnad av områden med socioekonomiska utmaningar samt till förmån för pojkars idrottande på bekostnad av flickors idrottande. Regeringen avser därför föra nära dialog med RF för att förändringar av bidragsreglerna som medför ökad jämlikhet och jämställdhet inom idrotten kan komma till stånd.

Idrotten ska vara en trygg plats för alla, oavsett bakgrund, funktionsnedsättning, ambitionsnivå och andra förutsättningar. Regeringen kommer att föra en dialog med RF om ”good governance”-frågor, dvs. om inkludering, öppenhet och styrning, och betona vikten av att idrottsrörelsen prioriterar arbetet med dessa frågor framöver.

16.7 Friluftslivspolitiken

16.7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges målen för friluftslivspolitiken.

16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens tio friluftslivsmål och deras preciseringar följdes upp av Naturvårdsverket 2019 och redovisades i budgetpropositionen för 2021. I år är underlaget för

regeringens bedömning främst Naturvårdsverkets rapport Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020 (Naturvårdsverkets rapport 6980) då en särskild redovisning av friluftsmålen görs nästa gång 2023.

16.7.3 Resultatredovisning

Många människor har sökt sig ut i naturen under pandemin. Naturvårdsverket har bemött det ökade antalet besökare med kampanjen Ta hand om varandra. Kampanjen informerar om allemansrätten, regler i skyddad natur och rekommendationer för minskad smittspridning. Myndigheten har också gett stöd och råd till förvaltare av natur. En enkät till olika friluftsaktörer visade att cirka hälften hade använt kommunikationsmaterialet helt eller delvis. Naturvårdsverkets uppföljning har genomförts tillsammans med Boverket, Folkhälsomyndigheten, Tillväxtverket, Skolverket och Skogsstyrelsen.

Naturvårdsverket har gett stöd till Svenskt Friluftsliv för genomförandet av Friluftslivets år 2021. Stödet har gått till planering, deltagande i styrgruppen, samordning av länsstyrelsernas och myndigheternas bidrag i projektet, kommunikation och uppföljning av projektet.

Tillgänglig natur, samverkan och allemansrätt

Naturvårdsverket har kartlagt målgrupper och deras behov av information om friluftsliv. Kartläggningen visar att allmänheten, areella näringar och besöksnäringen såväl som aktörer inom olika samhällsbyggnadsprocesser har ett stort behov av digital friluftslivsinformation.

Naturvårdsverkets vägledning om tillgänglighet uppmuntrar länsstyrelserna till att ta fram tillgänglighetsplaner. Under 2020 tog två länsstyrelser fram nya tillgänglighetsplaner vilket innebär att det nu finns tillgänglighetsplaner för nio länsstyrelser. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet färdigställde vid årsskiftet 2019/20 en webbutbildning som ska öka kunskapen om hur man tillgängliggör natur- och kulturområden. Drygt 200 personer har hittills genomfört hela eller utvalda delar av utbildningen.

Naturvårdsverket har stimulerat samverkan mellan friluftslivets aktörer och spridit kunskap om friluftsliv, bl.a. genom Tankesmedjan för friluftsliv som 2020 genomfördes digitalt. Deltagarna fick bl.a. information om hur man kan värdera friluftsliv och hur man kan använda friluftsliv för bättre hälsa och i rehabilitering.

År 2020 fördelade Naturvårdsverket 3 miljoner kronor till åtta ideella föreningar och organisationer som arbetar med att öka kunskapen om allemansrätten. Bidrag delades ut till informations- och kommunikationssatsningar som riktar sig till prioriterade målgrupper, barn och unga, nyanlända och grupper som utövar aktiviteter med risk för störning och skador på mark. Uppföljning visar att insatserna når människor som i dag saknar eller har väldigt liten kännedom om allemansrätten och är ovana vid friluftsliv.

Tillgång till natur, tätortsnära natur och hållbar regional tillväxt

År 2020 beviljades bidrag till friluftslivsprojekt inom ramen för Lokala naturvårdssatsningar (Lona) till 386 åtgärder med inriktning på människa och friluftsliv. De fyra vanligaste friluftsmålen som åtgärderna syftar till är Tillgänglig natur för alla, Attraktiv tätortsnära natur, Tillgång till natur för friluftsliv samt Friluftsliv för god folkhälsa.

Stöden går till åtgärder som underlättar utövandet av friluftsliv och får fler människor att vistas i naturen. Det handlar t.ex. om att anlägga stigar och leder för vandring eller kanot, underlätta framkomligheten för rullstol och barnvagn samt uppföra vindskydd och grillplatser. Några åtgärder höjer kunskapen om friluftsliv och områden genom t.ex. vägvisning och informationssatsningar. Ett antal naturskolor har också beviljats stöd för att undervisa om naturen och allemansrätten.

Det statliga ledsystemet i fjällen har fortsatt att rustats upp med bl.a. nya och renoverade broar, rastskydd och spänger. Storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö har fortsatt att arbeta med sina program om skydd av tätortsnära natur.

Naturen har varit extra betydelsefull för många människor under 2020, och det har märkts i de skyddade områdena. Länsstyrelserna har anpassat aktiviteterna i landets naturreservat och nationalparker till rådande restriktioner. Många aktiviteter har fått ställas in med anledning av pandemin, men en hel del har ändå gått att genomföra med ett förändrat upplägg.

Antalet besök i Sveriges nationalparker uppskattas ha ökat med drygt 300 000 under 2020 till 3,1 miljoner besök. Besöken ökade som mest i Färnebofjärdens nationalpark som hade en fördubbling av antalet besökare jämfört med 2019. Nationalparkerna Sonfjället, Tyresta, Garphyttan och Dalby Söderskog har också stått för en stor del av ökningen.

Tabell 16.1 Antal besök i Sveriges nationalparker och på sverigesnationalparker.se 2018–2020

	2018	2019	2020
Besök i nationalparker	2,74 miljoner	2,78 miljoner	3,13 miljoner
Besök på sverigesnationalparker.se	0,83 miljoner	1,08 miljoner	1,70 miljoner

Källa: Nationalparksförvaltarna.

Enligt en studie från Havs- och vattenmyndigheten (Fritidsfisket i Sverige 2020) har fritidsfisket ökat. Under 2020 ägnade sig ungefär 1,7 miljoner personer åt fritidsfiske i svenska vatten minst en gång, varav 1,2 miljoner män och 0,5 miljoner kvinnor. Antalet fiskedagar i Sverige har ökat under 2020 med 32 procent jämfört med föregående år. Detta gäller personer som är folkbokförda i Sverige, i åldern 16–80 år.

Statsbidrag till friluftsorganisationer

År 2020 fördelade Svenskt Friluftsliv statsbidrag till friluftsorganisationer som bedriver verksamhet för att främja långsiktigt hållbart friluftsliv. Av bidraget om 50,8 miljoner kronor gick 26,8 miljoner kronor till organisationsbidrag och 21 miljoner kronor till verksamhetsbidrag.

Återrapporteringen från Svenskt Friluftsliv visar att flera av friluftsorganisationerna som har fått stöd har genomfört aktiviteter som bidragit till att många människor fått möjlighet att komma ut i naturen, fått ökad kunskap om naturen eller om allemansrätten. Enligt Sifo har åtta procent av invånarna i Sverige inspirerats till friluftsliv genom Friluftsfrämjandet under det gångna året. Några organisationer har ställt om och fokuserat på utbildning och kompetensutveckling för att lägga grund för framtida verksamhet medan en del organisationer har ställt om genom att möjliggöra projekt bl.a. genom digitala kanaler eller genom mindre grupper. Utifrån det underlag regeringen har fått från Svenskt Friluftsliv görs bedömningen att syftet med bidragen fallit väl ut trots de utmaningar som pandemin inneburit.

16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete med tillgänglig natur, samverkan och allemansrätt har bidragit till ökad kunskap, ökad tillgänglighet till olika miljöer och större genomslag för friluftslivsfrågorna.

Regeringens bedömning är att stöden som beviljats inom ramen för Lokala naturvårdssatsningar (Lona) har underlättat utövandet av friluftsliv och fått fler människor ut i naturen. Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen har bidragit till att fler kan vandra i fjällen och till regional tillväxt.

Regeringen bedömer att stödet till länsstyrelsernas förvaltning och upprustning i skyddade områden har bidragit till att dessa områden har kunnat ta emot ett stort antal besökare.

Regeringen bedömer att stödet till friluftsorganisationerna bidrar till att fler barn, ungdomar och vuxna i alla samhällsgrupper kommer ut i naturen.

16.7.5 Politikens inriktning

Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken. Oavsett förutsättningar ska alla människor, däribland barn och unga, ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Regeringen anser att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv ska fortsätta att utvecklas i alla delar av landet. Under spridningen av sjukdomen covid-19 har friluftslivets betydelse blivit särskilt tydlig då många människor har sökt sig ut i naturen. Arbetet med att underlätta friluftslivet genom tillgänglighet till skyddade natur- och kulturområden, tillgång till information om friluftsliv samt upprustning av det statliga ledsystemet i fjällen ska fortsätta. Regeringen föreslår därför en satsning om 50 miljoner kronor per år 2022–2027 på anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, för att bland annat rusta upp ledsystemet med nya och renoverade spänger, broar, ledmarkeringar och vindskydd. Information och kunskap om allemansrätten är viktig och behöver upprätthållas kontinuerligt av Naturvårdsverket och andra berörda myndigheter och organisationer.

Regeringen bedömer att statsbidraget till friluftsorganisationer, som fördelas av organisationen Svenskt Friluftsliv, ger goda effekter för samhället och för folkhälsan. Regeringen föreslår därför att anslaget 13:3 *Stöd till friluftsorganisation*er ökas med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2022.

Nationalparker och natur- och kulturreservat är viktiga för friluftslivet och lockar miljoner besökare varje år. De är också betydelsefulla för landsbygdsutveckling och för både lokal och regional utveckling. Den fortsatta utvecklingen av natur- och kulturbaserad turism är en betydelsefull del av en hållbar turism och besöksnäring genom den sysselsättning och de bidrag till den lokala ekonomin som denna turism skapar. Landets många naturreservat spelar en mycket stor roll för utövande av alla sorters friluftsliv som vandring, ridning, cykling, svampplockning, fiske, paddling m.m. Regeringen föreslår därför en satsning om 100 miljoner kronor per år 2022–2024 på anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, för skötsel av naturreservat. Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse. En stor del av friluftslivet utövas nära bostaden eller tätorten. Därför är det mycket viktigt att bevara en grön infrastruktur i och omkring städer och tätorter, inte minst i kommuner med stark bebyggelseutveckling. Ansvaret för att se till att friluftslivet har goda förutsättningar är delat mellan stat och kommun och mellan många myndigheter. En fortsatt god samordning är därför viktig.

Regeringen anser att det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för att nå friluftslivsmålen och avser att aktivt fortsätta att utveckla friluftslivspolitiken.

16.8 Budgetförslag

16.8.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.2 Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

2020	Utfall	3 474 281	Anslagssparande	30
2021	Anslag	3 921 811[1]	Utgiftsprognos	3 921 811
2022	**Förslag**	**2 366 811**		
2023	Beräknat	1 966 811		
2024	Beräknat	1 966 811		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, kunskapsstöd och forskning samt insatser mot dopning.

Ändamålet ändras så anslaget även får användas för kunskapsstöd inom idrotten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 966 811**	**1 966 811**	**1 966 811**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	400 000		
varav BP22	*400 000*		
– Stöd till idrotten	*400 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 366 811**	**1 966 811**	**1 966 811**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 400 000 000 kronor för 2022 för uppstart av idrott och för ökat deltagande i idrott främst för barn och unga samt personer med funktionsnedsättning.

Regeringen föreslår att 2 366 811 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 966 811 000 kronor respektive 1 966 811 000 kronor.

16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.4 Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

2020	Utfall	124 836	Anslagssparande	2 328
2021	Anslag	102 164[1]	Utgiftsprognos	101 289
2022	**Förslag**	**52 164**		
2023	Beräknat	52 164		
2024	Beräknat	52 164		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning, utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**102 164**	**102 164**	**102 164**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50 000	-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 164**	**52 164**	**52 164**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 52 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 52 164 000 kronor respektive 52 164 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 16.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025
Ingående åtaganden	41 480	37 309	40 000			
Nya åtaganden	28 731	30 691	28 000			
Infriade åtaganden	-32 902	-28 000	-28 000	-23 000	-13 000	-4 000
Utestående åtaganden	37 309	40 000	40 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**40 000**	**40 000**			

16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tabell 16.7 Anslagsutveckling 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	50 785	Anslagssparande	
2021	Anslag	47 785[1]	Utgiftsprognos	47 785
2022	**Förslag**	**97 785**		
2023	Beräknat	97 785		
2024	**Beräknat**	**97 785**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 20211	**47 785**	**47 785**	**47 785**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	50 000	50 000
varav BP22	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Statligt bidrag till friluftsorganisationer	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**97 785**	**97 785**	**97 785**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att statsbidraget till friluftsorganisationer behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 97 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Stöd till friluftsorganisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 97 785 000 kronor respektive 97 785 000 kronor.

16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.9 Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	15 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	15 000
2022	**Förslag**	**15 000**		
2023	Beräknat	15 000		
2024	Beräknat	15 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**15 000**	**15 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiers kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2023.

Tabell 16.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Nya åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Infriade åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**15 000**	**15 000**	**15 000**	

16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.12 Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

2020	Utfall	293 293	Anslagssparande	3 465
2021	Anslag	221 758[1]	Utgiftsprognos	219 858
2022	**Förslag**	**23 758**		
2023	Beräknat	23 758		
2024	Beräknat	23 758		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**71 758**	**71 758**	**71 758**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-48 000	-48 000	-48 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**23 758**	**23 758**	**23 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 48 000 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av att tidsbegränsade medel upphör, bl.a. bidrag för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre respektive bidrag för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av Covid-19 för Svenska kyrkans verksamhet.

Regeringen föreslår att 23 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 23 758 000 kronor respektive 23 758 000 kronor.

17 Folkbildning

17.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för politiken för folkbildning.

17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Statens stöd till folkbildningen uppgick 2020 sammantaget till ca 4,85 miljarder kronor. Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statsbidraget för folkbildningen. Dessa fyra syften presenteras nedan och ligger till grund för resultatindikatorerna. De resultatindikatorer som används för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts.

Underlag för uppföljningen har hämtats i redovisningar från Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna, Myndigheten för yrkeshögskolan, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

17.3 Resultatredovisning

17.3.1 Resultat

Syfte: Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet

Det finns 155 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsutbildarna) som får statsbidrag enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Under 2020 har även två försöksverksamheter för folkhögskolor tagit emot statsbidrag. Enligt den senaste statistiken från 2020 finns det därutöver 178 filialer till folkhögskolor, vilket är en minskning med fyra filialer sedan 2018.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i hela landet

Landets folkhögskolor och studieförbund har stor geografisk spridning. Folkhögskolorna erbjöd under 2020 långa folkhögskolekurser i 151 kommuner, vilket är en minskning med fem kommuner sedan föregående år. Studieförbunden har sedan flera år tillbaka varit verksamma i alla landets kommuner.

Den största delen av deltagarna inom folkhögskolans allmänna och särskilda kurs återfanns 2020, likt föregående år, i storstäder, större städer med tillhörande pendlingskommuner och mindre stad eller tätort. För studieförbundens studiecirklar återfanns likt föregående år största delen av deltagarna i storstäder och större städer med tillhörande pendlingskommuner. I relation till antalet kommuninvånare var antalet deltagare i allmän och särskild kurs samt studiecirklar dock störst i landsbygdskommuner, mindre städer och tätorter samt de kommuner som omger mindre städer.

Med anledning av pandemin genomfördes under 2020 en större del av verksamheten på distans. Inom folkhögskolan studerade ca 55 procent av deltagarna i allmän kurs och ca 64 procent av deltagarna i särskild kurs på distans 2020. Detta är en ökning

med 50 procentenheter inom allmän kurs och 27 procentenheter inom särskild kurs, jämfört med 2019.

SISU Idrottsutbildarna

SISU Idrottsutbildarna hade under 2020, i likhet med föregående år, verksamhet i alla Sveriges kommuner. Under 2020 samverkade SISU Idrottsutbildarna med knappt 8 600 föreningar i landet. Det är en minskning med 900 föreningar sedan 2019.

Syfte: Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Under 2020 deltog nästan 59 100 deltagare i folkhögskolans allmänna och särskilda kurser, vilket är en minskning med ca 300 deltagare jämfört med föregående år. Av deltagarna i allmän kurs var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Inom särskild kurs var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Könsfördelningen inom såväl allmän som särskild kurs var i princip i linje med föregående år. Under 2020 var medelåldern bland deltagarna i allmän kurs 29 år, i likhet med föregående år, och 38 år bland deltagarna i särskild kurs. I särskild kurs har deltagarnas medelålder sjunkit med 1 år jämfört med 2019.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Under 2020 deltog ca 421 300 unika deltagare i en studiecirkel, vilket är en minskning med ca 178 100 deltagare från föregående år. Totalt hölls ca 153 200 studiecirklar, vilket är ca 88 600 färre än 2019. Av deltagarna var 62 procent kvinnor och 38 procent män, vilket är oförändrat jämfört med 2019. De stora minskningarna i antalet deltagare och antalet studiecirklar bedöms bero på covid-19-pandemin, som för studieförbunden innebar att de bl.a. ställde in och sköt upp planerad verksamhet.

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2020 hade 38 procent fyllt 65 år, jämfört med 2019 då 41 procent hade fyllt 65 år. Vidare var 49 procent av deltagarna i åldern 25–64 år, vilket är en ökning med tre procentenheter jämfört med 2019. Av deltagarna 2020 var 13 procent under 25 år, vilket är oförändrat från föregående år.

Under 2020 hade SISU Idrottsutbildarna 366 700 deltagare i distriktens verksamheter (lärgrupp, kurs och processarbete), vilket är en minskning med ca 74 300 deltagare jämfört med föregående år. Enligt SISU Idrottsutbildarna beror minskningen på de utmaningar som följt av pandemin. Av deltagarna i lärgrupp, kurs och processarbete var 46 procent kvinnor och 54 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor med två procentenheter jämfört med föregående år. 50 procent av deltagarna 2020 var yngre än 25 år, 44 procent var 25–65 år och 6 procent var äldre än 65 år. Åldersfördelningen har endast förändrats marginellt jämfört med 2019.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirklar

I folkhögskolans allmänna kurs var 48 procent av deltagarna utrikes födda 2020, vilket är oförändrat sedan 2019. Av de utrikes födda inom allmän kurs var 58 procent kvinnor och 42 procent män. I de särskilda kurserna utgjorde utrikes födda 17 procent av deltagarna, vilket även det är oförändrat sedan 2019. Av de utrikes födda inom särskild kurs var 64 procent kvinnor och 36 procent män.

Andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirklar förändrades endast marginellt under 2020 jämfört med 2019. Bland studiecirkeldeltagarna var andelen utrikes födda deltagare 21 procent. Av de utrikes födda deltagarna var 42 procent

kvinnor och 58 procent män. Utbildning i Svenska från dag ett ingår inte i denna redovisning.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att 7 procent av deltagarna var utrikes födda, vilket är oförändrat sedan 2019.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirklar

Under 2020 hade 35 procent av deltagarna i allmän kurs en funktionsnedsättning, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Inom särskild kurs utgjorde deltagare med funktionsnedsättning 13 procent, vilket även detta är oförändrat jämfört med 2019. Metoden för insamling av uppgifter om funktionsnedsättning för deltagare på folkhögskola förändrades 2018. Statistiken samlas fr.o.m. 2018 in på individnivå och per helår. Förändringar mellan åren bör därför enligt Folkbildningsrådet tolkas med viss försiktighet. Inom studiecirklarna hade fyra procent av deltagarna en funktionsnedsättning 2020, vilket är en minskning med två procentenheter sedan 2019.

SISU Idrottsutbildarna redovisar inte uppgifter om deltagare med funktionsnedsättning. Under 2020 genomförde SISU Idrottsutbildarna 568 arrangemang med 3 166 deltagare tillsammans med Svenska parasportförbundet, vilket är en minskning med 68 arrangemang sedan 2019.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Regeringens satsning Svenska från dag ett är en verksamhet för asylsökande och nyanlända, som fått uppehållstillstånd men som bor i anläggningsboende. Sammantaget beräknas ca 11 845 personer ha tagit del av verksamheten 2020, vilket är en minskning med 6 255 deltagare jämfört med 2019. Insatserna beräknas ha nått ca 33 procent av den totala målgruppen, vilket är en procentenhet mindre än 2019. Verksamheten har under 2020 bedrivits i 141 kommuner, vilket är 25 färre kommuner än under föregående år. Bland de som deltagit i studieförbundens respektive folkhögskolornas verksamhet med Svenska från dag ett 2020 uppgick andelen kvinnor och män till 47 procent respektive 53 procent. Andelen kvinnor som deltog i verksamheten utgjorde en större andel än i målgruppen som helhet, där andelen kvinnor uppskattas till 37 procent.

Inom ramen för Svenska från dag ett genomförde SISU Idrottsutbildarna 555 arrangemang i 51 kommuner 2020, vilket är en ökning med 180 arrangemang och 17 kommuner jämfört med 2019.

Syfte: Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs har kortare utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Andelen deltagare i allmän kurs som hade högst förgymnasial utbildning var 58 procent under 2020, vilket är oförändrat sedan 2019. Av deltagarna med högst förgymnasial utbildning var 56 procent kvinnor och 44 procent män. I befolkningen som helhet var andelen med högst förgymnasial utbildning 19 procent. På de särskilda kurserna var andelen deltagare som hade förgymnasial utbildning 15 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2019. Av deltagarna på särskild kurs med högst förgymnasial utbildning var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Av studieförbundens cirkeldeltagare hade 17 procent högst förgymnasial utbildning, vilket är 2 procentenheter lägre än föregående år. Av

studieförbundens cirkeldeltagare med högst förgymnasial utbildning var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans allmänna kurs

Under våren 2020 utfärdades 1 730 intyg om grundläggande behörighet från folkhögskolans allmänna kurs, vilket är en marginell minskning jämfört med våren 2019. Hösten 2020 sökte 6 255 personer som studerat vid folkhögskola till utbildning vid universitet och högskolor, varav 3 732 personer antogs till studier.

Bland de deltagare som fick grundläggande behörighet från allmän kurs läsåret 2017/18 hade 45 procent läst vidare på en eftergymnasial utbildning inom ett år, vilket är en ökning med ca 5 procentenheter jämfört med tidigare år. Detta är den senast tillgängliga statistiken på området.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Folkhögskolorna utfärdade under 2020 totalt 1 329 intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs, vilket är en ökning med 234 intyg jämfört med 2019.

Syfte: Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Studieförbunden anordnade ca 146 200 kulturprogram 2020, vilket är en minskning med ca 219 300 arrangemang jämfört med föregående år. Studieförbundens kulturprogram samlade totalt drygt 6 miljoner (ej unika) deltagare, vilket är en minskning med ca 13 miljoner deltagare jämfört med 2019.

Folkhögskolorna anordnade ca 1 860 kulturprogram 2020, vilket är 490 färre än 2019. Kulturprogrammen samlade ca 62 600 (ej unika) deltagare, vilket innebär en minskning med ca 122 000 deltagare jämfört med 2019.

SISU Idrottsutbildarnas distrikt arrangerade under 2020 sammanlagt ca 1 265 kulturprogram med ca 51 850 (ej unika) deltagare. Det är 3 150 färre kulturprogram än föregående år, och en minskning med ca 246 575 deltagare.

Minskningarna i antalet genomförda kulturprogram och antalet deltagare bedöms huvudsakligen bero på pandemin.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Av deltagarna i studieförbundens kulturprogram var 55 procent kvinnor och 45 procent män, vilket är en marginell ökning av andelen män från föregående år. Inom folkhögskolans kulturprogram var 55 procent kvinnor och 45 procent män, vilket är en marginell ökning av andelen kvinnor i jämförelse med 2019. Av deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 58 procent kvinnor och 42 procent män, vilket är en minskning av andelen män med 6 procentenheter i jämförelse med 2019.

Övriga insatser

Folkbildning om mänskliga rättigheter

Folkbildningsrådet har under 2020 fördelat bidrag till åtta projekt som anordnas av folkhögskolor och studieförbund som syftar till att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter i folkbildningen. Projekten har huvudsakligen riktats till deltagargrupper med särskilt behov av kunskaper för att hävda sina rättigheter samt till deltagare som i

sin yrkesroll eller föreningsverksamhet kan skydda och främja mänskliga rättigheter (se även utg.omr. 1 avsnitt 10).

Demokratin 100 år

Folkbildningsrådet har tilldelats extra medel inom satsningen Demokratin 100 år för demokratistärkande insatser under perioden 2020–2021. Under 2020 beviljades organisationen Studieförbunden i samverkan tillsammans med Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation och Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation medel för projektet #ViMåstePrata.

Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd

Folkbildningsrådet avsatte under 2020 sammantaget ca 237 miljoner kronor i förstärkningsbidrag till deltagare med funktionsnedsättning samt med behov av extra stöd i svenska språket, vilket i princip är oförändrat från föregående år. Under 2020 avsatte regeringen ca 193 miljoner kronor i särskilt utbildningsstöd. Bidraget fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. En mindre del av stödet får lämnas till universitet och högskolor respektive Synskadades Riksförbund. Sedan 2019 har bidraget ökat med ca 3 miljoner kronor.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) är en arbetsmarknadspolitisk insats för arbetssökande som varken har grundläggande behörighet till högskoleutbildning eller gymnasieexamen. Kursen genomfördes under 2020 av 93 folkhögskolor, vilket är ett oförändrat antal folkhögskolor jämfört med 2019. Under 2020 deltog ca 4 300 personer i kursen. Det är ca 600 fler personer än föregående år. Andelen utrikes födda deltagare uppgick till 71 procent, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Personer äldre än 25 år utgjorde 61 procent av deltagarna, vilket är en minskning med 5 procentenheter på ett år. Av deltagarna äldre än 25 år var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Bland deltagarna som var 24 år och yngre var 41 procent kvinnor och 59 procent män. Av de deltagare som studerade på en studiemotiverande folkhögskolekurs 2019 studerade 29 procent vidare på allmän eller särskild kurs fram t.o.m. december 2020. Totalt gick 54 procent vidare till fortsatta studier oavsett utbildningsform.

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola är en arbetsmarknadspolitisk insats som riktar sig till personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Kursen genomfördes 2020 av 66 folkhögskolor, vilket är en minskning med 20 skolor jämfört med 2019. Under 2020 deltog totalt ca 1 800 personer i kursen, vilket är en minskning med ca 1 000 personer sedan 2019. Av deltagarna var 62 procent kvinnor och 38 procent män. Folkbildningsrådet rapporterar att den stora minskningen i antalet deltagare framför allt beror på färre personer som omfattas av etableringsprogrammet.

Uppsökande och motiverande studieförbundsinsatser

Mellan åren 2018–2020 fördelade Folkbildningsrådet särskilda medel till studieförbunden för Uppsökande och motiverande studieförbundsinsatser riktat till utrikes födda kvinnor. Insatsen har under 2020 haft ca 7 000 deltagare i 147 kommuner. Det är en minskning med ca 400 deltagare och 47 kommuner sedan 2019.

Svenska för föräldralediga

Med start 2020 fördelar Folkbildningsrådet särskilda medel för insatsen Svenska för föräldralediga, som framför allt riktar sig till utrikes födda kvinnor med barn som har svaga kunskaper i det svenska språket. Under 2020 deltog 1 100 personer i insatsen,

som genomfördes i 61 kommuner. Av deltagarna var 93 procent kvinnor och 7 procent var män.

Arbetsmarknadsnära insatser på distans

Under andra halvåret 2020 tillfördes studieförbunden 30 miljoner kronor för att genomföra arbetsmarknadsnära insatser på distans, i syftet att möta ett ökat behov av kompetensutveckling och andra utbildningsinsatser hos vuxna. Under 2020 samlade insatserna ca 4 020 deltagare, varav 76 procent var kvinnor och 24 procent var män.

Jämställdhet inom folkbildningen

Folkbildningsrådet ingår sedan 2016 i nätverket för jämställdhetsintegrering för myndigheter (JiM) i syfte att utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen. Folkbildningsrådet har utarbetat en handlingsplan för arbetet med jämställdhetsintegrering. Under 2020 har Folkbildningsrådet fortsatt sitt arbete med att anpassa villkorsdokument för statsbidrag och uppföljningsrutiner så att de styr mot en ökad jämställdhet.

Tolkutbildning inom folkbildningen

Utbildning till tolk för personer med dövhet, hörselnedsättning och dövblindhet, skrivtolk och kontakttolk bedrivs vid folkhögskolor och studieförbund. Teckenspråks- och dövblindtolkutbildning bedrevs 2020 på tre folkhögskolor. Antalet deltagare som 2020 påbörjade en utbildning till teckenspråkstolk uppgick till 46 personer, varav ca 90 procent var kvinnor. Det är en viss ökning jämfört med 2019 då antalet som påbörjade en utbildning var 32 personer. 2020 slutförde 16 deltagare utbildningen med godkänt resultat, vilket är en minskning jämfört med 2019 då 31 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. Minskningen bedöms bl.a. bero på ett minskat antal deltagare som påbörjade utbildningen 2016, och som därmed väntades avsluta sin utbildning 2020. Skrivtolkutbildning bedrevs på 1 folkhögskola 2020. 17 deltagare påbörjade skrivtolkutbildningen 2020, varav en övervägande majoritet var kvinnor. Totalt har 34 deltagare slutfört utbildningen med godkänt resultat under perioden 2018–2020. Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrivs av tre folkhögskolor och sex studieförbund. Under 2020 slutförde 176 deltagare en utbildning till kontakttolk med godkänt resultat, varav 64 procent kvinnor och 36 procent män. Detta kan jämföras med 2019 då 196 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. Det var dock färre deltagare som påbörjat de utbildningar som avslutades 2020 jämfört med föregående år. Under 2020 fick vidare 50 personer utbildningsbevis genom validering, vilket är en minskning med 32 personer jämfört med 2019. Det innebär att sammantaget 226 personer fått utbildningsbevis som kontakttolk under 2020, jämfört med 278 personer 2019.

I december 2018 lämnade Tolkutredningen sitt slutbetänkande Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att syftena med statsbidraget till folkbildningen uppfylls. Det bekräftas även av Statskontorets utvärdering av folkbildningen som presenterades i april 2018. Regeringen kan samtidigt konstatera att pandemin har fått stor påverkan på folkbildningens verksamheter 2020, med bl.a. minskat antal deltagare. Under 2020 och inledningen av 2021 har folkbildningens verksamheter ifrågasatts, efter att studieförbunden upptäckt fusk och felaktigheter i verksamheten. Folkbildningsrådet och studieförbunden har vidtagit och planerar att vidta ett antal åtgärder för att komma till rätta med problemen samt säkerställa att statsbidraget uteslutande går till verksamhet

som uppfyller statens syften med bidraget. Regeringen följer denna fråga noga och utesluter inte att ytterligare åtgärder behöver vidtas från regeringens sida.

Folkbildningen stödjer verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har spelat en viktig roll i demokratins framväxt och fortsätter att spela en viktig roll i dess utveckling. Folkbildningen bidrar till att ge fler människor förutsättningar att aktivt delta i demokratin och i det demokratiska samtalet. Folkbildningen står samtidigt inför en utmaning när det gäller att säkra att verksamheten som finansieras av statsbidraget i alla led uppfyller demokratisyftet och överensstämmer med det demokratiska samhällets principer.

Pandemin och de restriktioner som vidtagits för att förhindra smittspridning har medfört att antalet deltagare i folkbildningen har minskat betydligt under 2020. Studieförbunden och folkhögskolorna har trots pandemin tillsammans samlat ungefär ca 900 000 deltagare i sina verksamheter. Utöver detta samlar SISU Idrottsutbildarna ett stort antal deltagare i sina verksamheter.

Centralt för folkbildningens bidrag till att stärka och utveckla demokratin är att erbjuda mötesplatser för människor med olika erfarenheter och intressen. En framtida utmaning för folkbildningen är att såväl studieförbund som folkhögskolor i dag har många homogena miljöer där möten inte skapas naturligt, t.ex. folkhögskolornas filialer och studieförbundens studiecirklar inom musik och hantverk.

Folkbildningen bidrar till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Folkbildningen är en växande aktör för utbildning av utrikes födda personer, personer med någon form av funktionsnedsättning och personer med kort tidigare utbildningsbakgrund. Folkhögskolans särskilda miljö och arbetssätt bidrar till att stärka deltagarnas självförtroende och ger personer nya perspektiv samt bättre studieresultat än de har uppnått tidigare. Pandemin har samtidigt gjort det svårare för folkbildningen att nå vissa grupper, bl.a. personer som står långt ifrån utbildning och arbete.

Det särskilda statsbidraget för folkbildningens verksamhet för asylsökande och nyanlända har fortsatt ge goda resultat, även om antalet deltagare har minskat mot bakgrund av framför allt färre antal asylsökande. Verksamheten har bidragit till att öka kunskaperna i svenska och har givit deltagarna en meningsfull sysselsättning under asyltiden. Verksamheten har sannolikt påskyndat etableringen för de som beviljats uppehållstillstånd.

Även under 2020 har andelen utrikes födda deltagare i SISU Idrottsutbildarnas ordinarie verksamhet fortsatt varit lågt. Efter beslut av regeringen har SISU Idrottsutbildarna tagit fram en handlingsplan för ökad mångfald i SISU Idrottsutbildarnas folkbildningsverksamhet 2021–2025, i vilken utrikes födda är en prioriterad målgrupp. Regeringen fortsätter att noga att följa studieförbundets arbete med dessa frågor. SISU Idrottsutbildarna har sedan 2017 ökat sin verksamhet för asylsökande inom ramen för Svenska från dag ett.

Folkbildningen bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen har sedan sin framväxt genomfört verksamhet för personer som av olika skäl har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Folkbildningen spelar därigenom en viktig roll för att utjämna de utbildningsklyftor som finns i samhället. Folkbildningen bidrar också i arbetet med att ge stöd och vägledning till unga som varken arbetar eller studerar. Under en följd av år har andelen utrikes födda, personer med funktionsnedsättning och lågutbildade ökat bland folkhögskolans deltagare. Den stora omställningen till verksamhet på distans med anledning av pandemin har ofta haft större negativ påverkan på lärandet hos deltagare i behov av särskilt stöd eller med svaga kunskaper i det svenska språket. Konsekvenserna av detta behöver följas framöver.

Uppföljningar av studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola har visat goda resultat. I rådande arbetsmarknadsläge har studiemotiverande folkhögskolekurs haft ett stort antal deltagare, varav många är unga eller utrikes födda. Deltagandet i etableringskursen och antalet folkhögskolor som erbjuder kursen har dock minskat över tid. Den fortsatta utvecklingen behöver följas.

Folkbildningen bidrar till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkhögskolor och studieförbund fungerar som lokala och regionala arenor där deltagare får möjlighet att delta i kulturlivet både som konsumenter och som skapare av kultur. Studieförbund och folkhögskolor spelar en viktig roll för att fler ska kunna bli professionella konstnärer och erbjuder även en arbetsmarknad för professionella konstnärer och andra yrken inom kulturområdet. Under 2020 har antalet deltagare i folkbildningens kulturprogram minskat betydligt med anledning av pandemin och de restriktioner som infördes för att minska smittspridningen. Konsekvenserna av detta behöver följas. Särskilt studieförbundens verksamhet skapar möjligheter till kultur i hela landet. Inom de flesta studieförbund är kulturen den största verksamheten. Genom studieförbundens kulturinriktade studiecirklar breddas deltagarnas intresse för kulturlivet. Deltagande i studiecirklar kan öka förståelsen för både den egna kulturen och andras kultur.

Folkbildningen behöver även fortsättningsvis arbeta för att göra verksamheten inom kulturområdet tillgänglig för nya deltagare samt bredda kulturverksamheten till nya inriktningar.

Samhällets tolkförsörjning

Skrivtolk-, teckenspråks- och dövblindtolkutbildningarna har ett begränsat deltagarantal. Andelen deltagare som slutför dessa utbildningar är fortsatt låg och könsfördelningen är ojämn. Behovet av kontakttolkar i offentlig sektor bedöms även fortsatt vara omfattande.

17.5 Politikens inriktning

Folkbildningen i Sverige har en särställning som en bred arena för utbildning, bildning och delaktighet. Folkbildningen är viktig i arbetet med att möta en rad samhällsutmaningar, till exempel att stärka ett aktivt deltagande i samhället för alla människor, att ge människor fler möjligheter att utbilda sig eller att byta yrkesinriktning mitt i livet, att ge nyanlända och andra utrikes födda möjlighet till

etablering i arbetsliv och samhälle samt att tillhandahålla ett rikt, tillgängligt och inkluderande kulturliv i alla delar av landet.

Fler platser på folkhögskolan

Folkhögskolan är som utbildningsform unik eftersom den når deltagare som andra utbildningsformer inte når och stödjer deltagarna att komma vidare till arbete och fortsatta studier. Folkhögskolan erbjuder därmed en andra och en annan chans till utbildning. Regeringen har under flera år byggt ut folkhögskolan inom ramen för kunskapslyftet.

Utbildningsbehoven bland vuxna är fortsatt stora och det behöver finnas olika utbildningsalternativ för t.ex. unga vuxna, utrikes födda och personer som inte har uppnått målen för en gymnasieutbildning. Mot bakgrund av pandemin har dessutom tillfälliga utbyggnader av folkhögskolan inletts under 2020 och fortsatt 2021. Regeringen föreslår att den tillfälliga utbyggnaden av folkhögskolan förlängs ytterligare ett år. Satsningen beräknas under 2022, utöver befintliga satsningar, motsvara ca 3 000 årsplatser på folkhögskolans allmänna och särskilda kurs.

Finansieringsansvaret för folkbildningen är delat mellan stat, regioner, kommuner och huvudmän. Regeringen bedömer att principen om delat finansieringsansvar är viktig att upprätthålla. För de nya utbildningsplatser som tillförs för 2022 föreslås dock staten stå för hela kostnaden.

Folkhögskolorna erbjuder också studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola i samarbete med Arbetsförmedlingen. Regeringen bedömer att dessa kurser utgör ett viktigt steg på vägen till vidare studier, inom t.ex. allmän kurs och till etablering på arbetsmarknaden.

17.6 Budgetförslag

17.6.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.1 Anslagsutveckling 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

2020	Utfall	4 461 683	Anslagssparande	
2021	Anslag	4 769 683[1]	Utgiftsprognos	4 769 683
2022	**Förslag**	**4 829 783**		
2023	Beräknat	4 337 783		
2024	Beräknat	4 337 783		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för statsbidrag till Föreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève samt för utgifter för statsbidrag i form av det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna. Vidare får anslaget användas för utgifter för utvärdering av folkbildningen samt för utgifter avseende bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Kompletterande information

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om statsbidrag till folkbildningen.

Skälen till regeringens förslag

Tabell 17.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 559 683**	**4 559 683**	**4 559 683**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	270 100	-221 900	-221 900
varav BP22	*340 000*		
– Flytt av medel för Svenska för föräldralediga	*40 000*		
– Platser på folkhögskolan	*300 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 829 783**	**4 337 783**	**4 337 783**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den tillfälliga utbyggnaden av folkhögskolan som inleddes 2020 till följd av pandemin bör fortsätta ytterligare ett år. Anlaget bör därför tillföras 300 000 000 kronor för 2022.

Under 2021 har satsningen på svenska för föräldralediga flyttats mellan två anslag och denna flytt bör gälla även fortsättningsvis. Anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* bör därför ökas med 40 000 000 kronor för 2022. Finansiering sker genom att anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 4 829 783 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 337 783 000 kronor respektive 4 337 783 000 kronor.

17.6.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.3 Anslagsutveckling 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

2020	Utfall	46 414	Anslagssparande	12 917
2021	Anslag	55 331[1]	Utgiftsprognos	42 830
2022	**Förslag**	**60 331**		
2023	Beräknat	51 831		
2024	Beräknat	54 831		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, validering, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Kompletterande information

I förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk finns bestämmelser om bidrag till kontakttolkutbildning och om bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Skälen till regeringens förslag

Tabell 17.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**55 331**	**55 331**	**55 331**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	-3 500	-500
varav BP22	*2 000*	*-3 000*	
– Uppskjuten reform tolkutredningen	*2 000*	*-3 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**60 331**	**51 831**	**54 831**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har tidigare aviserat en proposition med förslag som bl.a. innebär förbättrad kvalitet i tolktjänster. På grund av pandemin har regeringen dock tvingats skjuta upp denna proposition, vilket innebär att de ekonomiska konsekvenserna förskjuts. Anslaget bör därför tillföras 2 000 000 kronor för 2022. För 2023 beräknas anslaget minskas med 3 000 000 kronor av samma skäl.

Regeringen föreslår att 60 331 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 51 831 000 kronor respektive 54 831 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolkutbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor för 2023–2027.

Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	79 250	75 263	80 200			
Nya åtaganden	57 500	69 700	100 131			
Infriade åtaganden	-61 487	-64 763	-60 331	-51 831	-54 831	-13 338
Utestående åtaganden	75 263	80 200	120 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**140 000**	**120 000**	**120 000**			

17.6.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tabell 17.5 Anslagsutveckling 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

2020	Utfall	140 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	100 000
2022	**Förslag**	**60 000**		
2023	Beräknat	0		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att genomföra insatser för att stärka kunskaper i svenska, om samhället och främja deltagande i samhällslivet för asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men bor kvar i anläggningsboende.

Kompletterande information

I förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Skälen till regeringens förslag

Tabell 17.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**140 000**	**140 000**	**140 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-80 000	-140 000	-140 000
varav BP22	*-40 000*		
– Flytt av medel för svenska föräldralediga	*-40 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**60 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2021 har satsningen på svenska för föräldralediga flyttats mellan två anslag och denna flytt bör gälla även fortsättningsvis. Anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom*

folkbildningen bör därför minskas med 40 000 000 kronor. Anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* bör ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 60 000 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.7 Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	192 679	Anslagssparande	-15
2021	Anslag	193 158[1]	Utgiftsprognos	191 488
2022	**Förslag**	**202 158**		
2023	Beräknat	202 158		
2024	Beräknat	202 158		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd finns bestämmelser om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd och särskilda utbildningsinsatser.

Skälen till regeringens förslag

Tabell 17.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**193 158**	**193 158**	**193 158**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 000	9 000	9 000
varav BP22	*9 000*	*9 000*	*9 000*
– Särskilt utbildningsstöd UH och folkhögskolan	*9 000*	*9 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**202 158**	**202 158**	**202 158**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av det ökade antalet platser inom folkhögskolan och högskolan har också behovet av det särskilda utbildningsstödet för att underlätta studier för personer med funktionsnedsättning ökat. Anlaget bör därför ökas med 9 000 000 kronor för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 9 000 000 kronor årligen.

Regeringen föreslår att 202 158 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 202 158 000 kronor respektive 202 158 000 kronor.

18 Spelmarknaden

18.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för spelmarknadsområdet.

18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma resultatet för området:

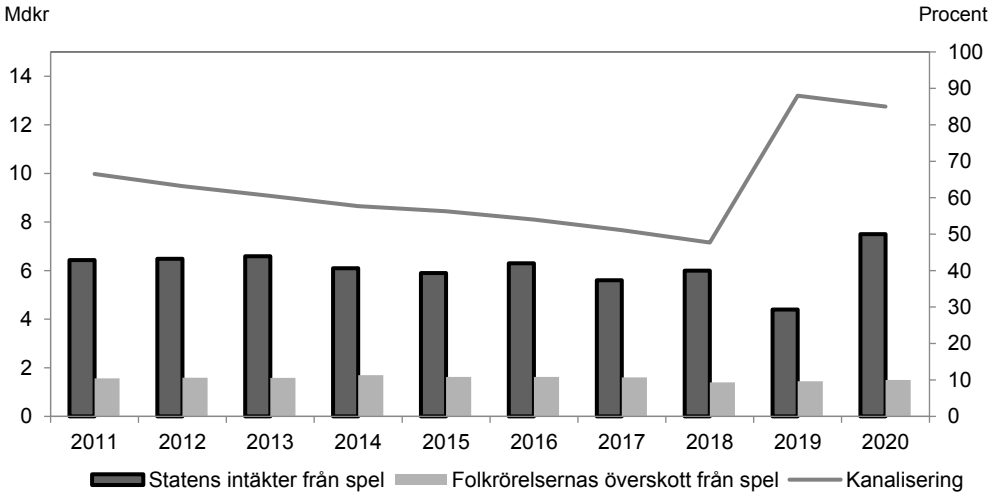
– kanaliseringsgraden (dvs. hur stor del av spelandet på den konkurrensutsatta marknaden som sker hos aktörer med licens i Sverige)
– statens intäkter från spel
– folkrörelsernas överskott från spel
– antal avstängda på spelpaus.se.

Indikatorerna visar vissa centrala aspekter av spelmarknaden utifrån målet. För en rättvisande resultatbedömning används även rapporter och undersökningar från exempelvis Statskontoret och Spelinspektionen, där Statskontorets utvärdering av omregleringen av spelmarknaden – delrapport 4 Andra året med den nya spelregleringen (Statskontoret 2021:5) har en central roll.

18.3 Resultatredovisning

Omregleringen värnar intäkterna och ökar kontrollen

Diagram 18.1 Kanaliseringsgraden samt intäkter från spel till det allmänna och allmännyttig verksamhet

Källa: Skatteverket, Spelinspektionen och H2 Gambling Capital.

Efter omregleringen av spelmarknaden den 1 januari 2019 har andelen av det totala spelandet som sker hos aktörer med svensk licens ökat kraftigt, och den tidigare långsamt nedåtgående trenden brutits (se diagram 18.1). Kanaliseringsgraden beräknas 2020 ha uppgått till 85 procent, vilket var något lägre än 2019. Beräkningarna bör dock på grund av vissa osäkerhetsfaktorer tolkas med försiktighet. Statskontoret

bedömer att kanaliseringsgraden 2018, dvs. före omregleringen, var lägre än 50 procent.

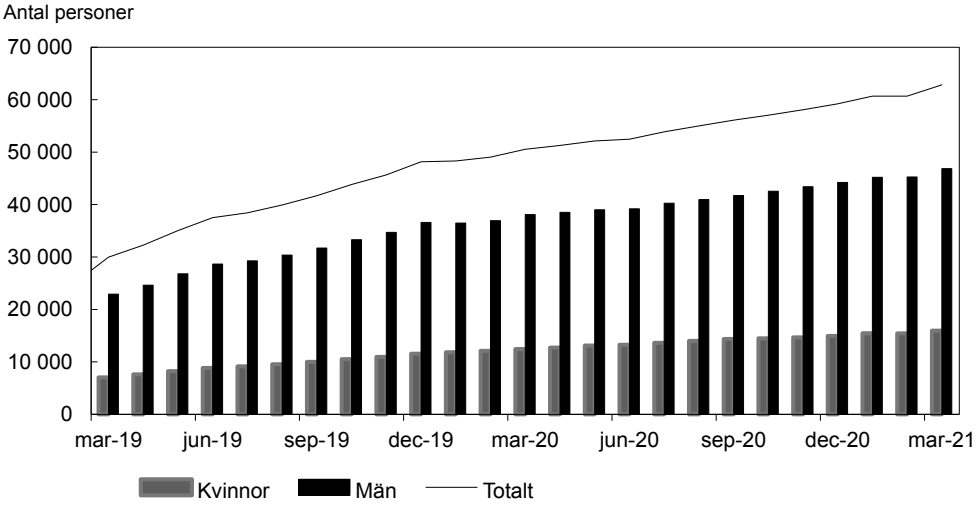
I Spelinspektionens årliga undersökning Allmänheten om spel 2020 svarade 80 procent av spelarna att de under 2020 inte hade spelat hos olicensierade aktörer, medan 3 procent svarade att de hade det och 17 procent uppgav att de inte visste om de hade det. Svarsfördelningen är oförändrad jämfört med 2019 års undersökning, vilket tyder på att spelarnas kunskap om bolag som har svensk licens inte ökat. I undersökningen svarade även 59 respektive 25 procent av spelarna att de inte anser att spelmarknaden är sund respektive säker. För att förbättra konsumenters kunskap, exempelvis om hur man ser om ett bolag har licens, deltar sedan den 1 april 2020 Spelinspektionen som informationsansvarig myndighet i Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå konsument.

Statens intäkter från spel sjönk från ca 6 miljarder kronor före omregleringen 2018 till 4,4 miljarder kronor 2019, men ökade till 7,5 miljarder kronor 2020 (se diagram 18.1). Minskningen 2019 berodde bl.a. på utebliven aktieutdelning från AB Svenska Spel (Svenska Spel) på grund av osäkerheter kopplade till effekterna av spridningen av sjukdomen covid-19. Inkomsterna från punktskatt på spel ökade dock från 1,5 miljarder kronor 2018 till 3,8 miljarder kronor både 2019 och 2020. Svenska Spels styrelse har beslutat att utdelningen för 2020 ska uppgå till 3,2 miljarder kronor. Svenska Spels utdelning har minskat kraftigt jämfört med tiden före omregleringen, och påverkas framför allt av att bolaget numera betalar spelskatt och bolagsskatt.

De allmännyttiga organisationernas intäkter från spel ökade från omkring 1,4 miljarder kronor 2018, dvs. före omregleringen, till omkring 1,5 miljarder kronor 2020. Att intäkterna är desamma eller något högre efter omregleringen är enligt Statskontoret ett tecken på att omregleringen inte har haft någon avgörande betydelse för föreningslivets intäkter.

Över 60 000 personer har stängt av sig från spel

Diagram 18.2 Antal avstängda på spelpaus.se

Källa: Spelinspektionen.

Tjänsten spelpaus.se lanserades i samband med omregleringen av spelmarknaden och innebär att individer kan stänga av sig från allt spel under tidsperioder från en månad till tills vidare (med möjlighet att bryta avstängningen var tolfte månad). I mars 2021 var 62 800 personer avstängda och av dessa var ca 68 procent avstängda tills vidare. Baserat på intervjuer med forskare har ett betydande antal individer skyddats från

överdrivet spelande genom spelpaus.se (Statskontoret 2020:8). Enligt Stödlinjen är införandet av spelpaus.se en trolig förklaring till att antalet personer som kontaktat linjen har minskat fr.o.m. 2019 och framåt (Stödlinjens årsrapport 2020). En majoritet, 75 procent, av de som använder tjänsten är män (se diagram 18.2). Allt fler kvinnor använder dock tjänsten.

Svenskar över 18 år spelade i genomsnitt för 3 000 kronor per person 2020. Det motsvarade i genomsnitt 1,0 procent av den disponibla inkomsten. Enligt Spelinspektionens årliga undersökning minskade andelen som spelar 2013–2019, medan den ökade något under 2020. De sociala skadeverkningarna av spel behandlas vidare under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Uppdrag om tillsynsåtgärder och utvärdering

Med anledning av spridningen av covid-19 gav regeringen i april 2020 Spelinspektionen i uppdrag att följa utvecklingen på spelmarknaden och redovisa vilka åtgärder som i det uppkomna läget behövdes för att hindra olicensierat spel från att riktas online mot den svenska marknaden, och överväga behovet av andra åtgärder på spelområdet mot bakgrund av den rådande situationen (Fi2020/01922). Spelinspektionen slutredovisade uppdraget i augusti 2020. Av redovisningen framgår bl.a. att omsättningen för kommersiellt onlinespel och vadhållning var 5 procent högre i juni 2020 än i juni 2019.

I juni 2020 beslutade regeringen förordningen (2020:495) om tillfälliga spelansvarsåtgärder med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19. Förordningen trädde i kraft i juli 2020. Den tillfälliga förordningen innehåller bl.a. skärpta regler i fråga om insättnings- och förlustgränser samt inloggningstider. Förordningen är tidsbegränsad och gällde ursprungligen t.o.m. juni 2021, men har förlängts för att fortsätta gälla t.o.m. mitten av november 2021.

Folkhälsomyndigheten fick i juni 2020 i uppdrag att göra en fördjupad analys av utvecklingen av spelproblem kopplat till spridningen av covid-19. Myndigheten återrapporterade uppdraget i februari 2021. Uppdraget kompletterade Spelinspektionens uppdrag (Fi2020/01922) att bl.a. följa utvecklingen på spelmarknaden. Resultaten av rapporterna är inte entydiga. Omfattningen av spelproblemen och behovet av stöd har enligt Spelinspektionen varit densamma under pandemin, men det kan ha skett förändringar vad gäller bakomliggande orsaker och vilka spelformer som i störst utsträckning ger upphov till problem. Trots att vissa av smittskyddsåtgärderna inneburit en minskad tillgång till olika spelformer är andelen personer med spelproblem oförändrad. Problemen för personer med överdrivet spelande kan dock ha förvärrats.

Spelmarknadsutredningen lämnade sitt slutbetänkande (SOU 2020:77) till regeringen i december 2020. Betänkandet innehåller förslag på åtgärder för att förhindra olicensierat spel på den svenska marknaden, ett förvaltningsrättsligt främjandeförbud och ett utvidgat reklamförbud. Vidare föreslås bl.a. åtgärder för att minska skadeverkningar av spel och en möjlighet för Spelinspektionen att undanta spel med allmännyttiga ändamål från krav på certifiering och förbudet mot lojalitetsbonusar.

I november 2020 fick en utredare i uppdrag att lämna förslag för att ytterligare stärka arbetet mot matchfixning och olicensierad spelverksamhet (Fi2020/04771). Uppdraget ska redovisas i september 2021.

Konsumentverket fick i februari 2020 i uppdrag att göra en analys av situationen på marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning (Fi2020/00664). I rapporten konstateras att ekonomiska svårigheter är ett stort problem kopplat till

spelberoende och överdrivet spelande (Konsumentverket 2021:1). En undersökning som Kronofogdemyndigheten genomförde i juni 2020 visar att spel angavs som orsak till ansökan om skuldsanering i 35 av 150 ansökningar (Kronofogdemyndigheten 2021:1).

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att fram t.o.m. 2022 följa upp och utvärdera omregleringen av spelmarknaden. Myndigheten konstaterar i sin fjärde delrapport (Statskontoret 2021:5) att kanaliseringsgraden legat omkring 85 procent alla fyra kvartal 2020. Detta innebär att den offentliga kontrollen är betydligt större än före omregleringen, då kanaliseringen var under 50 procent. Spelinspektionen och rättsväsendet har emellertid svårt att motverka att personer bosatta i Sverige spelar på webbplatser utan svensk licens, vilket innebär att det kommer att krävas fortsatta åtgärder för att öka kanaliseringsgraden. Statskontoret konstaterar vidare att spelpaus.se fyller en viktig funktion för att skydda konsumenten samt att tillståndshavarnas omsorgsplikt är central och behöver vidareutvecklas.

18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

I och med omregleringen av spelmarknaden har kanaliseringsgraden ökat betydligt. Regeringen bedömer att spelmarknaden är under större offentlig kontroll än före omregleringen. Även om statistiken kring kanaliseringsgraden tydligt visar på en hög andel spel på licensierade aktörer, behöver informationen till konsumenter om licensierade aktörer förbättras. Regeringen bedömer att konsumenters kunskap om spelmarknaden har ökat till följd av Spelinspektionens informationsarbete under 2020.

Till följd av den ökade offentliga kontrollen över spelmarknaden har också förutsättningarna för en sund och säker spelmarknad stärkts. Införandet av tillfälliga spelansvarsåtgärder med anledning av spridningen av covid-19 har syftat till att förebygga och minska spelproblem i gruppen med risker kopplat till spel om pengar. Spelinspektionen och Konsumentverket har bedrivit en aktiv tillsyn, vilket bidragit till att konsumentskyddet har stärkts och olicensierade aktörer stängts ute, särskilt beträffande spel på onlinekasino, som före omregleringen skedde utanför den svenska statens kontroll.

Viktiga steg har tagits för att förhindra att spel missbrukas för kriminell verksamhet. Exempelvis har den skärpta lagstiftningen och inrättandet av ett särskilt råd mot matchfixning skapat förutsättningar för ett ökat skydd för idrottens integritet på spelmarknaden. Utredningen om förstärkta åtgärder mot matchfixning och olicensierat spel kommer, tillsammans med de förslag som Spelmarknadsutredningen har lämnat, att ytterligare förbättra möjligheterna att uppnå en sund och säker spelmarknad.

Bortsett från minskningen till följd av utebliven utdelning från Svenska Spel har ingen minskning skett av statens eller folkrörelsernas intäkter från spel. Detta innebär att ytterligare ett av målen med omregleringen verkar ha uppnåtts. Dessutom är den ökade möjligheten att få sponsring från spelföretag, som omregleringen också innebar, en positiv effekt som ger tillskott till framför allt idrottsrörelsen.

Den ökade registreringen av spelare på hemsidan spelpaus.se visar att fler upptäcker och använder möjligheten att stänga av sig från spel. Även om det i dagsläget inte med säkerhet går att säga varför individerna väljer att stänga av sig tyder tillgängliga fakta på att avstängningsregistret har haft en avhållande effekt på problemspelande. Den konstanta ökningen av registreringar tyder också på att tjänsten spelpaus.se har blivit mer känd.

18.5 Politikens inriktning

Efter omregleringen av spelmarknaden har statens möjligheter att kontrollera det spel som riktas till svenska konsumenter ökat avsevärt. För att uppnå målen med regeringens politik är en effektiv och ändamålsenlig tillsyn avgörande. Arbetet för att stänga ute olicensierat spel är fortsatt prioriterat. Möjligheterna för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel är fortsatt en prioriterad fråga. Effekterna av omregleringen behöver kontinuerligt följas upp och åtgärder vidtas om målen inte uppnås.

Regeringen avser att fortsätta arbetet med att säkerställa ett starkt konsumentskydd och se över behoven av ytterligare begränsningar för marknadsföringen av spel. Arbetet för att stänga ute olicensierat spel och minska skadeverkningarna av spel fortsätter. Spelmarknadsutredningens slutbetänkande och promemorian med förslag om införande av ett krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring av spel kommer att utgöra viktiga underlag för regeringens fortsatta arbete för en välfungerande spelmarknad. I samband med detta arbete kommer förslagen i promemorian Vissa följdändringar med anledning av spellagen (Ds 2019:30) att hanteras.

Regeringen avser att fortsätta följa hur spridningen av covid-19 påverkar spelmarknaden. Det förebyggande arbetet mot spelproblem har utvecklats och spel om pengar ingår sedan mars 2021 i regeringens strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, doping, tobak och nikotin samt spel om pengar.

Regeringen föreslår att Spelinspektionens anslag fr.o.m. 2022 ökas för stärkt samverkan med andra myndigheter och ökad tillsyn på området bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Manipulation av idrottsresultat, s.k. matchfixning, är ett allvarligt hot mot idrotten. I samband med omregleringen av spelmarknaden stärktes arbetet mot matchfixning. Ytterligare åtgärder kan dock behövas. Mot denna bakgrund tillsattes den ovan nämnda utredningen om effektivare tillsyn av illegalt spel och stärkt arbete mot matchfixning, som kommer att lämna sina förslag i september 2021.

18.6 Budgetförslag

18.6.1 15:1 Spelinspektionen

Tabell 18.1 Anslagsutveckling 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

2020	Utfall	80 602	Anslagssparande	-2 127
2021	Anslag	76 218[1]	Utgiftsprognos	73 456
2022	**Förslag**	**77 376**		
2023	Beräknat	78 250[2]		
2024	Beräknat	79 046[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 77 376 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 77 377 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Spelinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 18.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**76 218**	**76 218**	**76 218**
Pris- och löneomräkning[2]	658	1 526	2 317
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	500	506	511
varav BP22[3]	500	500	500
– Motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	500	500	500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**77 376**	**78 250**	**79 046**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås ökas med 500 000 kronor permanent fr.o.m. 2022 för att stärka Spelinspektionens samverkan med andra myndigheter och för ökad tillsyn på området bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Regeringen föreslår att 77 376 000 kronor anvisas under anslaget 15:1 *Spelinspektionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 78 250 000 kronor respektive 79 046 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	73 525	20	54 512	19 013	96 596
Prognos 2021	65 000	20	55 000	10 000	106 596
Budget 2022	57 000	20	57 000	0	106 596

Källa: Spelinspektionen

Avgifterna som redovisas mot inkomsttitel 9455 *lotteriavgifter* motsvarar endast delvis den aktuella verksamhetens kostnader. De åtgärder som är att betrakta som rättsvårdande är sedan 2007 anslagsfinansierade.

Utgiftsområde 18

Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Utgiftsområde 18 – Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Skatteutgifter ... 9
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 10

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet ... 11
- 3.1 Mål för området ... 11
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.3 Resultatredovisning ... 11
  - 3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling ... 11
  - 3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer ... 16
  - 3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning ... 19
  - 3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling ... 22
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 26
  - 3.4.1 Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet ... 26
  - 3.4.2 Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer ... 26
  - 3.4.3 Boverkets arbete bidrar till en effektivare byggprocess ... 27
  - 3.4.4 Statliga insatser bidrar till ett hållbart byggande ... 27
  - 3.4.5 Statens insatser underlättar bostadsbyggandet ... 27
  - 3.4.6 Bostadsmarknaden möter inte allas behov ... 27
- 3.5 Politikens inriktning ... 28
- 3.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 29
- 3.7 Budgetförslag ... 30
  - 3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling ... 30
  - 3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag ... 31
  - 3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad ... 32
  - 3.7.4 1:4 Boverket ... 33
  - 3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut ... 35
  - 3.7.6 1:6 Lantmäteriet ... 37
  - 3.7.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus ... 38
  - 3.7.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande ... 40

4 Konsumentpolitik ... 43
- 4.1 Mål för området ... 43
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
- 4.3 Resultatredovisning ... 43
  - 4.3.1 Insatser har motverkat affärsmetoder som skadar konsumenter ... 43
  - 4.3.2 Reglerna på produktsäkerhetsområdet följs i hög utsträckning ... 44
  - 4.3.3 En trovärdig och effektiv tvistlösning utanför domstol ... 45
  - 4.3.4 Ett välanvänt och effektivt konsumentstöd ... 45

4.3.5 Insatser för att främja hållbar konsumtion ... 46
4.3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 47
4.4 Politikens inriktning ... 47
4.4.1 Stärkta möjligheter att ingripa vid regelöverträdelser ... 47
4.4.2 Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade ... 48
4.4.3 Säkra varor och tjänster ... 48
4.4.4 Konsumentvägledning till utsatta konsumenter ... 48
4.4.5 Motverka överskuldsättning ... 48
4.4.6 Miljömässigt hållbar konsumtion ... 49
4.4.7 Översyn av systemet för resegarantier ... 49
4.5 Budgetförslag ... 50
4.5.1 Konsumentverket ... 50
4.5.2 Allmänna reklamationsnämnden ... 51
4.5.3 Fastighetsmäklarinspektionen ... 52
4.5.4 Åtgärder på konsumentområdet ... 53
4.5.5 Bidrag till miljömärkning av produkter ... 54

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.4).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Bostadspolitisk utveckling	20 600
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
1:4 Boverket	316 330
1:5 Statens geotekniska institut	56 847
1:6 Lantmäteriet	688 817
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	1 565 000
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 050 000
2:1 Konsumentverket	169 873
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	53 792
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	30 642
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	13 559
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
Summa anslag inom utgiftsområdet	**7 025 334**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	2023–2025
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	1 815 000	2023–2025
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	9 300 000	2023–2025
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	18 200	2023–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**11 145 700**	

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet avser bostadspolitiskt inriktad verksamhet. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar stora statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Även Statens Bostadsomvandling AB hör till området. Huvuddelen av anslagen avser transfereringar i form av investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande och stöd för energieffektivisering av flerbostadshus samt förvaltningsutgifter. Inom området bedrivs internationellt samarbete, bl.a. deltagande i verksamhet inom Förenta nationerna (UN Habitat och Unece) och Europeiska unionen.

Insatserna inom området konsumentpolitiken, dvs. konsumentskyddande lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt opartisk konsumentinformation och vägledning, tar sikte på samtliga konsumentmarknader. Insatserna berör därför även flera andra områden och verksamheter. De myndigheter som har uppdrag inom konsumentpolitiken, och vars verksamhet behandlas inom utgiftsområdet, är Konsumentverket med Konsumentombudsmannen, Allmänna reklamationsnämnden och Fastighetsmäklarinspektionen. Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB har uppgifter inom konsumentpolitiken. Inom området anslås medel för förvaltningsutgifter, för åtgärder på konsumentområdet samt för bidrag till miljömärkning av produkter.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**3 472**	**5 258**	**5 169**	**6 753**	**6 110**	**7 280**
1:1 Bostadspolitisk utveckling	19	21	20	**21**	36	46
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	2	13	4	**13**	13	13
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	4	43	5	**43**	43	43
1:4 Boverket	315	353	343	**316**	289	292
1:5 Statens geotekniska institut	48	55	56	**57**	52	53
1:6 Lantmäteriet	655	669	672	**689**	697	704
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	50	305	302	**1 565**	80	1 130
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	2 378	3 800	3 766	**4 050**	4 900	5 000
Konsumentpolitik	**272**	**277**	**275**	**272**	**275**	**278**
2:1 Konsumentverket	171	170	169	**170**	172	173
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	54	55	55	**54**	54	55
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	26	30	30	**31**	31	31
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	17	18	17	**14**	14	14
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4	4	4	**4**	4	4
Äldreanslag	**35**	**57**	**58**			
2021 1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	27	20	20			
2021 1:10 Innovativt och hållbart byggande	8	37	38			
Totalt för utgiftsområde 18	**3 779**	**5 592**	**5 501**	**7 025**	**6 385**	**7 558**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 579**	**5 579**	**5 579**
Pris- och löneområkning[2]	11	26	40
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 435	780	1 939
varav BP22[3]	*-530*	*-850*	*961*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**7 025**	**6 385**	**7 558**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneområkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneområkning. Pris- och löneområkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneområkning.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 7 025 miljoner kronor 2022. I jämförelse med de anvisade medlen för 2021 ökar därmed ramen för utgiftsområdet med 1 446 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	5 603
Verksamhetsutgifter[2]	1 419
Investeringar[3]	3
Summa utgiftsram	**7 025**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Transfereringar i form av investeringsstöd för anordnade av hyresbostäder och bostäder för studerande samt stöd för energieffektivisering av flerbostadshus utgör en stor del av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det dock även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.26). Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I tabell 2.4 redovisas skatteutgifter med koppling till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2021	2022
Avkastning eget hem	25 790	27 220
Avkastning bostadsrättsfastighet	5 130	5 280
Nedsatt kapitalvinstskatt vid försäljning av eget hem och bostadsrätt	13 040	13 260
Nedsatt fastighetsavgift småhus	960	970
Nedsatt fastighetsavgift hyreshus	180	180
Nedsatt fastighetsavgift ägarlägenheter	0	0
Ränteutgifter för eget hem	-	-
Försäljning av tomtmark och byggnader	2 380	2 530
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer	410	410
Fastighetsskatt respektive fastighetsavgift på hyreshus, ägarlägenheter och småhus	-1 750	-1 790
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	**46 140**	**48 060**

Anm.: Ett ”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteri-verksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89). För området bostadsmarknad är målet även långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:CU1, rskr. 2008/09:116).

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De resultatindikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom denna del av utgiftsområdet är följande:

- antal antagna översiktsplaner,
- antal antagna detaljplaner,
- handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten,
- antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter,
- otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet
- insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer,
- produktionskostnader för bostäder,
- genomsnittlig energiprestanda,
- antal färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen, och
- kommunala bedömningar av läget på bostadsmarknaden.

Otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet är en ny resultatindikator som används för att beskriva utvecklingen av sociala värden i den byggda miljön.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser genom samhällsbyggnadsprocessen. Som resultatindikatorer används dels antalet antagna översiktsplaner och detaljplaner, dels handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten. De förstnämnda indikatorerna har valts för att de kan antas visa på en förändrad mark- och vattenanvändning i kommuner, som bl.a. är viktig för ekonomisk aktivitet och utveckling. Vidare anger en aktuell översiktsplan inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön och ger därigenom förutsättningar för en god hushållning med naturresurser. Handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten har valts som resultatindikator eftersom den speglar möjligheten att ändra och säkra markens indelning i fastigheter, vilket är en förutsättning för ekonomisk utveckling.

Önskemål om ökad regional planering

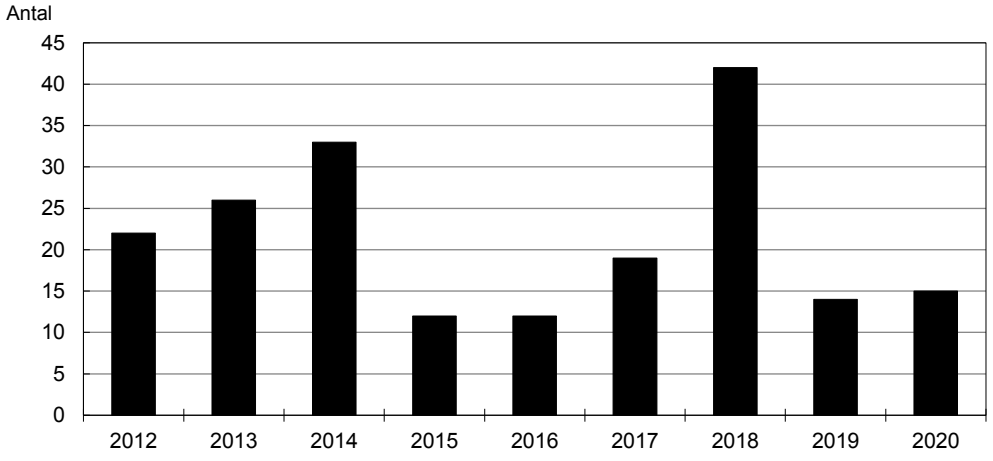
Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör ta nödvändiga initiativ för att fler län ska omfattas av regional fysisk planering (bet. 2018/19:CU2 punkt 2, rskr. 2018/19:31). Under 2020 inkom Region Halland och kommunerna i Hallands län med en begäran (Fi2019/01983) om att omfattas av de bestämmelser om regional fysisk planering som gäller enligt 7 kap. plan- och bygglagen (2010:900). Regionens och kommunernas begäran har remissbehandlats. Ärendet bereds vidare. Punkten är inte slutbehandlad.

Antalet antagna översiktsplaner i nivå med förgående år

År 2020 antog 15 kommuner nya översiktsplaner som fått laga kraft, enligt Boverkets plan- och byggenkät (Fi2021/02048). Det är i nivå med förgående år (se diagram 3.1). År 2019 skedde nästan en halvering av antalet antagna översiktsplaner jämfört med året dessförinnan. Det följer den långsiktiga trenden där antalet antagna översiktsplaner är som lägst i mitten av kommunfullmäktiges mandatperiod.

Enligt övergångsbestämmelserna till de ändringar i 3 kap. plan- och bygglagen som gäller fr.o.m. den 1 april 2020 kommer kommuntäckande översiktsplaner som antagits före den 1 januari 2004 att upphöra att gälla vid utgången av 2025. Vid utgången av 2020 var det endast 11 kommuner som hade en översiktsplan som fått laga kraft före 2004. Majoriteten av de kommuner som fortfarande har en översiktsplan som fått laga kraft före 2004 arbetar med att ta fram en ny.

Diagram 3.1 Antal antagna översiktsplaner

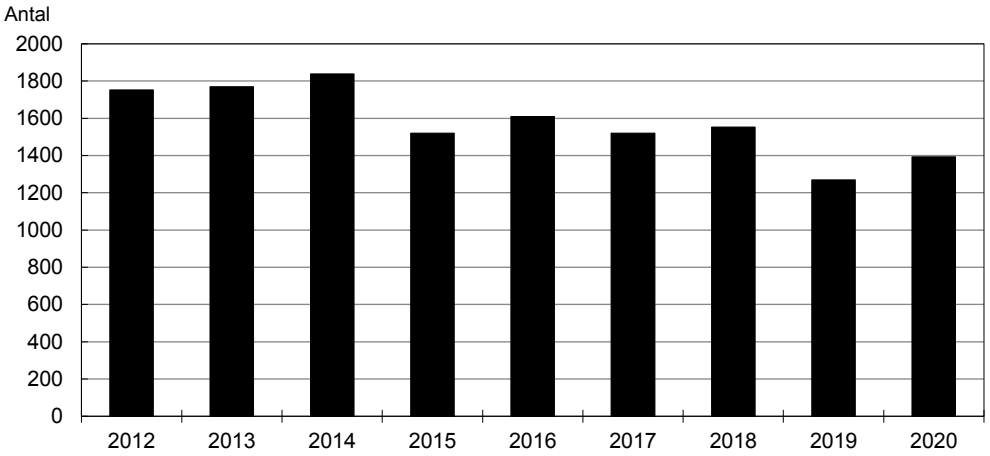

Källa: Boverket.

Antalet antagna detaljplaner ökar

En planberedskap hos kommunerna är bl.a. en förutsättning för ekonomisk utveckling och bedöms utifrån antal antagna detaljplaner. År 2020 antogs ca 1 400 detaljplaner i kommunerna enligt Boverkets plan- och byggenkät, vilket var en liten ökning jämfört med 2019 (se diagram 3.2). Det ökade antalet antagna detaljplaner visar på en försiktig ökad aktivitet i kommunerna när det gäller planeringen för en förändrad markanvändning. Antalet detaljplaner som antogs under 2020 låg dock på en lägre nivå än 2018.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

Källa: Boverket.

Trots en försiktig ökning av antalet antagna detaljplaner 2020 är således antalet fortsatt på en lägre nivå jämfört med tidigare år. Det kan ha flera orsaker och behöver inte innebära att kommunernas planberedskap har minskat. Boverket har i plan- och byggenkäten gjort en intervjustudie med 19 kommuner om orsakerna till nedgången. Någon entydig bild framkommer inte av enkäten. En orsak som kommunerna lyfter är att vissa kommuner inte har tillräckligt stor organisation för att både hantera strategiskt översiktsplanearbete och att ta fram detaljplaner. En annan förklaring kan vara en naturlig fluktuation, med en återgång till ett normalläge efter en period med relativt högt antal antagna detaljplaner. Det finns enligt Boverket dock inget stöd för detta i den nationella statistiken. En tredje orsak kan vara att detaljplanernas komplexitet har ökat.

Planeringsbesked, som infördes 2017, är en möjlighet för kommuner att i ett tidigt skede begära ett besked från länsstyrelsen när det råder stor osäkerhet om förutsättningarna för planeringen. Ett sådant besked kan bidra till en effektivare och kortare process för planläggning, som kan leda till att det blir lättare att tillgodose behovet av bostäder. Under 2020 lämnades 12 planeringsbesked, vilket var 1 färre än 2019. Huvuddelen av de planeringsbesked som lämnades av länsstyrelserna 2020 var negativa. Det är fortsatt få kommuner som begär planeringsbesked av länsstyrelsen.

År 2020 prövades 374 överklagade planärenden av de fem mark- och miljödomstolarna, vilket var fler än 2019. Sammanlagt överprövade länsstyrelserna 35 detaljplaner inom ramen för den statliga tillsynen 2020, vilket också var fler än föregående år.

Antalet överklagade planärenden hos mark- och miljödomstolarna har varit relativt konstant under de senaste åren. Det går inte att säga att benägenheten att överklaga antagna detaljplaner har ökat. En stor andel av detaljplanerna överklagas, men få av överklagandena leder till att den aktuella planen upphävs. Även antalet detaljplaner som länsstyrelsen prövar har varit relativt konstant under en lång tid. Det är fortsatt ett litet antal detaljplaner som överprövas av länsstyrelsen inom ramen för den statliga tillsynen.

Antalet bygglov i nivå med föregående år

Antalet beviljade bygglov ger bl.a. en indikation på byggverksamheten som är en del av målet om att underlätta ekonomisk utveckling. År 2020 beviljades omkring

81 200 ansökningar om permanenta och tidsbegränsade bygglov. Av de beviljade bygglovsansökningarna avsåg 12 665 ärenden nybyggnad av bostadshus.

Resultatet visar att antalet och fördelningen av inkomna och beviljade ärenden för bygglov och förhandsbesked år 2020 låg på ungefär samma nivå som tidigare år. Enligt Boverkets plan- och byggenkät har ökningen de senaste åren huvudsakligen utgjorts av ärenden avseende anmälan för bygglovsbefriade åtgärder, t.ex. ärenden som avser komplementbostadshus, komplementbyggnader och tillbyggnader.

Sammanlagt överklagades över 3 400 bygglov och förhandsbesked till länsstyrelserna 2020. Motsvarande siffra för 2019 var närmare 3 500. År 2020 överklagades ca 1 500 ärenden till mark- och miljödomstol, vilket var en minskning jämfört med föregående år, då knappt 1 700 ärenden överklagades. Över tid har det dock skett relativt små förändringar när det gäller antalet överklagade bygglov. Antalet överklagade beslut om bygglov och förhandsbesked har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

Kortare handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten

Spridningen av sjukdomen covid-19 har haft en stor påverkan på fastighetsbildningsverksamheten och krävt ett antal anpassningar av hur verksamheten bedrivs. Anpassningarna har bestått i att Lantmäteriet har omfördelat resurser till de ärenden och arbetsmoment som kan genomföras på distans, eller i vart fall utan fysiska kundkontakter. Vissa ärenden som kräver fysiska kundkontakter har därmed inte kunnat avslutas. Anpassningarna har lett till att verksamheten kunnat leverera goda resultat trots spridningen av covid-19, men innebär samtidigt att de genomsnittliga handläggningstiderna, på kort sikt, kommer att öka när den ordinarie verksamheten återupptas.

Lantmäteriets ärenden följs upp i sju olika ärendekategorier. Två av dessa ingår i redovisningen av den genomsnittliga handläggningstiden i tabell 3.1. Jämfört med 2019 har de genomsnittliga handläggningstiderna kortats i fem kategorier, medan handläggningstiden är oförändrad i en kategori. I fyra av de sju ärendekategorierna har handläggningstiderna inte varit kortare de senaste fem åren än vad de var under 2020. Detta är delvis en effekt av de anpassningar som har gjorts till följd av pandemin.

Tabell 3.1 Genomsnittlig handläggningstid hos Lantmäteriet

Veckor

	2016	2017	2018	2019	2020
Kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling	58	52	57	62	53
Infrastruktur	156	143	122	123	104

Källa: Lantmäteriet.

Andelen överklagade ärenden och fakturor är i viss mån ett mått på kvaliteten i ärendena, och ger en indikation på om arbetet med att korta ned handläggningstiderna kan ske med bibehållen kvalitet i avgörandena. Andelen överklagade och återvisade ärenden hos Lantmäteriet har varit förhållandevis stabil de två senaste åren. Andelen överklagade fakturor ökade marginellt 2020, och låg fortfarande på en hög nivå jämfört med åren dessförinnan.

Utbildning ger effektivare tillämpning av plan- och bygglagen

Boverket har haft regeringens uppdrag att genomföra kompetensinsatser för att främja en mer enhetlig och effektiv tillämpning av plan- och bygglagen i kommunerna och på

länsstyrelserna (N2016/07801). Under den period som uppdraget pågått, 2017–2020, har Boverket bl.a. publicerat 20 nya vägledningspaket, producerat 5 digitala introduktionsutbildningar för nya handläggare och anordnat nätverksträffar. Satsningen har ökat kompetensen i kommunerna och bidragit till att effektivisera samhällsbyggnadsprocessen, vilket i sin tur bidrar till att nå målet att underlätta för ekonomisk utveckling och främja långsiktigt god hushållning med naturresurser.

En ökad digitalisering ger förutsättningar för en öppen och effektiv samhällsbyggnadsprocess

Samhällsbyggnadsprocessen bidrar till att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser. En förutsättning för en effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess är att den tar vara på digitaliseringens möjligheter samt att aktuell och korrekt information om Sveriges geografi och fastigheter används.

Lantmäteriet tillhandahåller information om Sveriges geografi och fastigheter, s.k. geodata, till allmänheten, den offentliga sektorn och näringslivet. Geodata utgör ofta basen i appar, e-tjänster och handläggningsstöd, vilket innebär att de flesta använder geodata dagligen, både privat och i yrkeslivet. Mellan 2015 och 2020 ökade mängden data som Lantmäteriet levererade till samhället via geodataprodukterna och geodatatjänsterna med 425 procent. Mellan 2019 och 2020 ökade användningen med 58 procent, vilket ger en indikation på samhällets ökande efterfrågan på geodata och Lantmäteriets förmåga att leverera denna.

Sedan 2018 har Lantmäteriet inom ramen för ett regeringsuppdrag laserskannat Sveriges skogsmark för skogsbrukets behov. Omkring 40 procent av skogsmarken är nu skannad.

Inom ramen för regeringens arbete med en digital samhällsbyggnadsprocess har Lantmäteriet fått i uppdrag att etablera en digital infrastruktur för att tillgängliggöra minst två informationsmängder (dataset) i samhällsbyggnadsprocessen (Fi2020/00358). Från och med den 11 januari 2021 kan kommuner och andra aktörer via avtal ansluta till den nationella infrastrukturen och ta del av nationellt standardiserade dataset. För närvarande finns dataset om detaljplaner och byggnadsinformation tillgängliga (Fi2021/00345). Kommunerna ska fr.o.m. den 1 januari 2022 utforma digitala detaljplaner i enlighet med Boverkets framtagna föreskrifter.

I syfte att skapa förutsättningar för en fortsatt enhetlig, effektiv och digitaliserad samhällsbyggnadsprocess har Lantmäteriet fått i uppdrag att förstärka sin verksamhet i Kiruna (Fi2019/02342). Rekrytering och tillsättningar av tjänster hos Lantmäteriet i Kiruna pågick under slutet av 2019 och i början av 2020. Den 31 december 2020 var 52 tjänster tillsatta i Kiruna, bl.a. kundtjänstmedarbetare, systemtekniker, systemutvecklare och handläggare. Flertalet medarbetare har fått nödvändig utbildning och introduktion. Samlokalisering i gemensamma lokaler har varit en viktig fråga att hantera. Lantmäteriet har tecknat ett hyresavtal för lokaler där samtliga medarbetare ska kunna arbeta. Uppdraget ska slutredovisas i december 2021.

Insatser har gjorts för att se över områden av riksintresse

När riksintressesystemet infördes var avsikten att endast få och unika områden skulle komma ifråga för utpekande. Med tiden har antalet områden av riksintresse ökat och dessa områdens arealmässiga utbredning har kraftigt utökats. Boverket har bedömt att många av de kriterier som i dag ligger till grund för att bedöma anspråk på områden av riksintresse är föråldrade och otydliga. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket har därför tillsammans, med

Boverket som samordnande myndighet, fått i uppdrag att göra en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintresse. Sammantaget ska översynen leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning (Fi2020/00252).

Boverket har redovisat den del av uppdraget som handlar om att se över och precisera kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse (Fi2020/04621). Redovisningen visar att myndigheterna som ingår i uppdraget har gjort insatser för att förtydliga kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse och Boverkets bedömning är att uppdragets genomförande sammantaget kommer att leda till en minskning av de totala riksintresseanspråken.

Hållbart markbyggande

Markens hållfasthet och andra geotekniska egenskaper påverkar i hög grad förutsättningarna att uppföra byggnader, vägar och järnvägar, och därmed också möjligheten att nå målet att långsiktigt främja en god hushållning med naturresurser. Statens geotekniska institut fick under 2020 en väsentlig ökning av antalet inkomna remisser främst från kommuner i Göta älvdalen. Statens geotekniska institut bedömer att ökningen beror på att Delegationen för Göta älv, som är en plattform för samverkan mellan de aktörer som har ansvar för klimatanpassningsarbetet i Göta älvdalen, arbetar aktivt längs älven och att utbyggnaden i området har ökat. Statens geotekniska institut bedömer att myndighetens stöd bidrar till att riskerna för ras och skred, samt därmed till att risken för stora olyckor, minskar.

Tillkännagivande om översyn av plan- och bygglagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör fortsätta arbetet med att förbättra och förenkla plan- och bygglagen (bet. 2016/17:CU15 punkt 1, rskr. 2016/17:234). I betänkandet konstaterar riksdagen att den har fattat beslut om relativt omfattande lagändringar sedan lagen trädde i kraft, men att flera angelägna frågor återstår. Riksdagen framhåller bl.a. behovet av att utveckla en regional planering och nå en bättre samordning mellan beslut enligt plan- och bygglagen och övrig samhällsplanering. Sådana förslag lämnade regeringen i propositionen En ny regional planering (prop. 2017/18:266). Riksdagen framhåller även möjligheterna till en snabbare handläggning av de beslut som tas med stöd av plan- och bygglagen. Sådana förslag lämnade regeringen i propositionen Fler steg för en effektivare plan- och bygglag (prop. 2016/17:155). Riksdagen lyfter även behovet av effektivisering av bl.a. länsstyrelsernas medverkan i plan- och byggprocessen. Ett sådant förslag lämnade regeringen i propositionen En kortare instanskedja för detaljplaner och områdesbestämmelser (prop. 2015/16:55). Även de förändringar som i övrigt har genomförts i plan- och bygglagen sedan tillkännagivandet beslutades ligger i linje med detta (se skr. 2017/18:75 [N 69], skr. 2018/19:75 [N 50] och skr. 2019/20:75 [Fi 24]). Regeringen anser att de ändringar som har gjorts i plan- och byggregelverket sedan tillkännagivandet beslutades innebär att detta är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till målet om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Målet bedöms bl.a. utifrån resultatindikatorn antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande samt förvaltning i städer och tätorter. Resultatindikatorn har valts eftersom den speglar både miljömässiga och sociala aspekter av livsmiljön. Som bedömningsgrund används insatser som genomförts för att främja goda och hållbara

livsmiljöer. För sociala värden i den byggda miljön har en ny indikator införts, nämligen upplevd otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet.

Det riksdagsbundna målet för arkitektur, form och design, miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö samt de nationella målen för folkhälsa respektive funktionshinderpolitiken är också viktiga utgångspunkter för arbetet med goda och hållbara livsmiljöer, se utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid respektive utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Antalet kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer ökar

Kommunernas arbete med att integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer har följts upp i Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021 (Naturvårdsverket rapport 6968). Allt fler kommuner arbetar med den s.k. grönytefaktorn och innovativa naturbaserade lösningar för att bl.a. klimatanpassa den byggda miljön. Av länsstyrelserna anger 8 att de eller länets kommuner under 2020 aktivt har arbetat med planeringsunderlag för grön infrastruktur. Naturvårdsverket bedömer därför att det finns relativt goda förutsättningar att nå målet att en majoritet av kommunerna senast 2025 ska ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.

Regeringen avsätter sedan 2016 särskilda medel för sanering av förorenade områden specifikt för bostadsbyggande, som t.ex. bidrar till att minska trycket på oexploaterade grönytor både i och utanför staden genom att återvinna gammal industrimark, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Stadsmiljöavtalen bidrar till att bibehålla tillgängligheten men med minskad personbilstrafik i städer

Stadsmiljöavtalen syftar till att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till en ökad andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel, eller till hållbara godstransporter. Under 2020 beviljades stöd för 32 åtgärder, fördelade på 12 ansökningar. Det beviljade stödet uppgick till drygt 695 miljoner kronor och åtgärderna omfattar perioden 2020–2026. Det utbetalade stödet uppgick 2020 till ca 340 miljoner kronor.

I merparten av de projekt som hittills slutredovisats och utvärderats har en minskning av personbilstrafiken kunnat påvisas som en följd av de vidtagna åtgärderna. För de nio stadsmiljöavtal som beslutades 2020 bedöms minskningen av koldioxidutsläpp från trafiken vara i storleksordningen 300 ton per år. Minskad personbilstrafik bidrar även till bättre på luftkvalitet genom minskade utsläpp från trafiken och färre slitagepartiklar.

Stadsmiljöavtalen behandlas även inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tryggare, grönare och mer robusta städer och samhällen

Bidraget för grönare städer var sökbart under 2018 och syftade till att utveckla städer till gröna och hälsosamma platser och nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Under 2020 slutredovisades 14 projekt. Som exempel på åtgärder som har genomförts kan nämnas nyanläggning av stadsgrönska, utveckling av befintlig stadsgrönska och anpassningar till ett förändrat klimat. Flertalet av de åtgärder som genomförts har syftat till att höja kvaliteten på befintliga grönområden och därigenom utveckla områdets förutsättningar att bidra med ekosystemtjänster. I budgetpropositionen för

2020 aviserades införandet av ett stöd för gröna och trygga samhällen. Det nya stödet är en utveckling av bidraget för grönare städer och det tidigare stödet för utemiljöer i vissa bostadsområden. En förordning om det nya stödet för gröna och trygga samhällen beslutades av regeringen i december 2020. Boverket administrerar och beslutar om stödet. En första ansökningsomgång för stödet genomfördes i maj 2021.

Under 2020 har Boverket vidareutvecklat och stärkt samverkan mellan myndigheter med anledning av uppdraget att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön. Förutom att bidra till ökad kunskap hos myndigheter och kommuner har Boverket förbättrat förutsättningarna för kommunerna att beakta klimatrelaterade risker för den byggda miljön i kommunernas översiktsplaner genom den vägledning som tagits fram.

Den upplevda otryggheten utomhus ökar något

Människors upplevda trygghet eller otrygghet utomhus i det egna bostadsområdet bedöms ge en relativt god bild av de många skiftande faktorer som tillsammans beskriver den sociala hållbarheten i boendemiljön. Enligt Brottsförebyggande rådets årliga nationella trygghetsundersökning (2020:8) ökade andelen personer i åldrarna 16 till 84 år, som känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet, till 30 procent under 2020, efter att ha varit oförändrad 2016–2019 (28 procent). Majoriteten, 7 av 10, känner sig dock trygga.

Kvinnor upplever otrygghet i betydligt högre utsträckning än män, 38 procent jämfört med 22 procent. Andelen otrygga är något högre i den näst yngsta åldersgruppen (20–24 år), och den äldsta åldersgruppen (75–84 år) än i övriga åldersgrupper. Skillnaderna är dock förhållandevis små. Av Statistiska centralbyråns undersökningar om barns levnadsförhållanden (2020) framgår att en övervägande del av barnen i åldersgruppen 12–15 år känner sig mycket eller ganska trygga på kvällen där de bor. Under perioden 2017–2019 angav 9 av 10 barn att de kände sig trygga. Andelen har ökat marginellt sedan perioden 2016–2017. Den finns en viss skillnad i svaren vad gäller kön, där flickor upplever otrygghet i större utsträckning än pojkar i åldersgruppen 12–15 år. Trygghetsfrågor behandlas även i utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Rådet för hållbara städer

Rådet för hållbara städer har i uppdrag att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla levande och hållbara städer och samhällen. Utgångspunkterna för arbetet utgörs av mål 11 i Agenda 2030, regeringens strategi för levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling (skr. 2017/18:230) och regeringens proposition Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110).

Rådet består av cheferna för alla deltagande myndigheter samt representanter från kommuner och länsstyrelser. Genom sin sammansättning kunde rådet 2020 samverka kring ett trettiotal åtgärder som involverade två eller flera av de myndigheter som var representerade i rådet. Under 2020 avslutades sex samverkansåtgärder, bl.a. kartläggning och analys av den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i fysisk samhällsplanering och stadsutveckling (Boverket) samt informationsutbyte och tillgängliggörande av stöd för ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik (Trafikverket och Statens energimyndighet). Samverkansåtgärderna bidrar till uppfyllelsen av målet om att ge alla människor en från social synpunkt god livsmiljö.

Smart City Sweden

Smart City Sweden, som är en nationell export- och investeringsplattform som främjar och sprider svenska lösningar för smarta och hållbara städer nationellt och interna-

tionellt, finns representerad i hela landet med sex regionala noder. Under 2020 präglade spridningen av covid-19 verksamheten och innebar flera utmaningar, bl.a. till följd av att fysiska besök inte var möjliga. Det innebar ett ökat fokus på digitala besök, fler uppföljande aktiviteter och utveckling av nya besöksprodukter.

Antalet besökare uppgick 2020 till drygt 2 000, varav ca 160 utgjordes av fysiska besökare. Totalt tog Smart City Sweden hand om ca 130 olika besöksgrupper under 2020. Deltagarna representerade drygt 60 olika länder. Det kan jämföras med 2019, då Smart City Sweden tog emot knappt 1 700 fysiska besökare i Sverige. Statistiken för antalet besökare på hemsidan Smart City Sweden och aktiviteten på sociala medier visar på ett stigande intresse för verksamheten. Genom Smart City Swedens verksamhet har samarbetet mellan Sverige och andra länder ökat och fler svenska företag har kommit ett steg närmare affärer. En inledande förstudie om avfall i Colombia, ett besök gällande smarta elnät i Tyskland och en förstudie kring hållbara transportlösningar i Marocko är några exempel på aktiviteter från det senaste året.

3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning

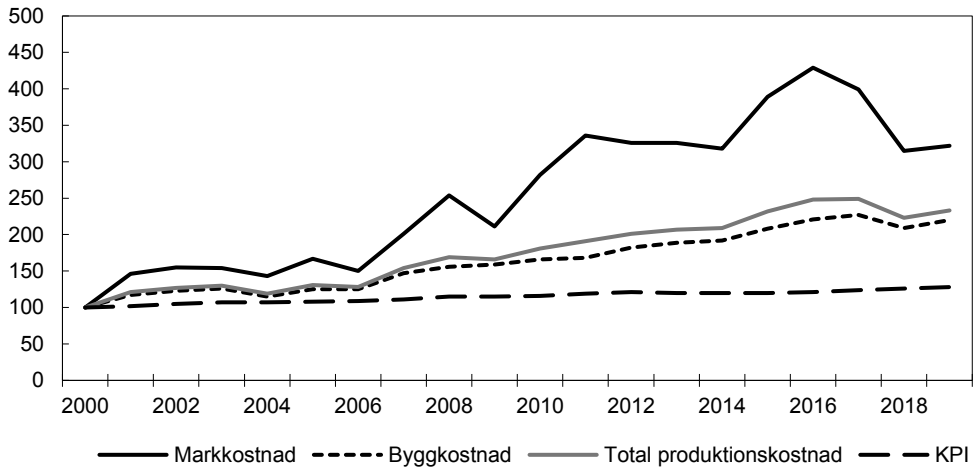
I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Uppfyllelsen av delmålet långsiktig hållbarhet i byggandet redovisas utifrån resultatindikatorn produktionskostnader för bostäder och uppfyllelsen av delmålet god hushållning med energi redovisas utifrån indikatorn genomsnittlig energiprestanda.

Byggsektorn behöver effektiviseras

En väl fungerande och effektiv byggsektor ger förutsättningar för en hållbar bostadsmarknad. En effektiv byggsektor kännetecknas bl.a. av en väl fungerande konkurrens. Det finns många faktorer som påverkar kostnadsutvecklingen i byggsektorn. Produktionskostnaden utgörs av byggkostnader och markkostnader. Över tid ökar produktionskostnaderna i Sverige (se diagram 3.3), vilket kan vara en indikation på att marknaden inte är effektiv. Byggbranschen kännetecknas även av en låg produktivitetsutveckling och en låg grad av innovation, vilket också kan tyda på ineffektivitet. Utvecklingen av produktionskostnaderna ser liknande ut i Sveriges grannländer.

Diagram 3.3 Produktionskostnad per lägenhetsarea i riket för nybyggda flerbostadshus

Nettokostnad 2000–2019

Källa: Statistiska centralbyrån.

Flera uppdrag har beslutats som ska skapa förutsättningar för en väl fungerande och effektiv byggsektor, vilket bidrar till en hållbar bostadsmarknad. Bland annat har

Boverket i uppdrag att under perioden 2019–2021 förstärka arbetet för en god inomhusmiljö (N2017/07419). Myndigheten ska identifiera och utreda systematiska fel, brister och skador i byggnadsbeståndet. Bristande motivation, engagemang, organisation och ledarskap samt en machokultur i byggbranschen har identifierats av Boverket som några bakomliggande orsaker till dessa problem. Byggfel beräknas kosta 100 miljarder kronor per år. Uppdraget bidrar till att sänka dessa kostnader genom att minska antalet fel, brister och skador i byggsektorn. Vidare frigörs arbetskraft och byggkapacitet. Därmed uppnås en högre effektivitet. Uppdraget har genererat ett stort intresse och genomförs i nära samverkan med branschaktörer genom bl.a. branschdialoger och branschträffar. Även andra aktörer, såsom myndigheter, fackliga organisationer, universitet och högskolor samt Sveriges Kommuner och Regioner, är involverade. Boverket har arbetat med en successiv utbyggnad av ett digitalt kunskapsstöd om de vanligaste skadorna, deras effekter och riskbedömningar för att branschen ska uppmärksammas på, och kunna åtgärda, de identifierade bakomliggande problemen. Vidare har Boverket genomfört seminarier om värdebaserat ledarskap och projektkultur för att initiera en förändring.

Det pågår även en uppdatering av byggregelverket genom Boverkets arbete med projektet Möjligheternas byggregler. För att få en ökad förståelse för konkurrenssituationen i byggmaterialindustrin har regeringen gett Konkurrensverket i uppdrag att kartlägga och analysera konkurrensen i de branscher inom byggmaterialindustrin som är av strategisk betydelse för bostadsbyggandet (Fi2020/01158).

Byggsektorns klimatpåverkan är stor

Boverkets miljöindikatorer visar bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan i Sverige ur ett livscykelperspektiv. Sektorn står för mellan 5 och 35 procent av miljöpåverkan inom olika miljöpåverkansområden, såsom växthusgasutsläpp, energianvändning och avfall. Samtidigt bidrar sektorn till miljöpåverkan i andra länder genom import av byggprodukter. Byggandet och förvaltningen av byggnader står för stora utsläpp av växthusgaser från material- och energianvändningen i sektorn. Under 2018 minskade de inhemska växthusgasutsläppen från sektorn något jämfört med 2017. Samtidigt ökade utsläppen från import av byggprodukter. Åtgärder behöver vidtas för att kunna förena en hög byggtakt med Sveriges klimatmål och för att nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Efter förslag av regeringen i propositionen Klimatdeklaration för byggnader (prop. 2020/21:144) har riksdagen bl.a. beslutat en ny lag om klimatdeklaration för byggnader. Den nya regleringen, som träder i kraft den 1 januari 2022, innebär att byggherrar ska upprätta och ge in en klimatdeklaration som speglar den klimatpåverkan som uppstår vid uppförande av en ny byggnad. På uppdrag av regeringen förbereder Boverket införandet av kravet på klimatdeklaration genom att ta fram föreskrifter, vägledning och deklarationsregister. Arbetet sker i dialog med bygg- och fastighetssektorn. I mars 2021 lanserade myndigheten en öppen tillgänglig databas för att förenkla genomförandet av klimatdeklarationer.

Under 2020 beslutade regeringen om förtydliganden i plan- och bygglagen avseende hanteringen av bygg- och rivningsavfall för att främja återanvändning och materialåtervinning och därmed bidra till minskad miljö- och klimatpåverkan. Bygg- och fastighetssektorn, inklusive bygg- och rivningsavfall, prioriteras i regeringens arbete och strategi för omställningen till en cirkulär ekonomi. För att nå detta krävs en ökad återanvändning och återvinning. Regeringen har därför beslutat om ett etappmål som innebär att återanvändningen och återvinningen av bygg- och rivningsavfall ska uppgå till minst 70 viktprocent till 2025.

Byggnadsbeståndets energiprestanda förbättras

Utvecklingen av byggnadsbeståndets energiprestanda visar att energianvändningen för uppvärmning, varmvatten och fastighetsdrift i byggnader fortsätter att minska (se tabell 3.2).

Tabell 3.2 Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår (kWh/m^2) ackumulerat

Byggnadskategori	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
En- och tvåbostadshus	115	113	111	110	109	108	107	102	101
Flerbostadshus	146	145	144	143	142	141	136	125	125
Lokalbyggnader	156	154	152	150	150	146	143	124	124

Anm.: Beräkningsmetoden för energiprestanda utgår från den metod som används före 1 januari 2019 i hela tabellen för att kunna göra jämförelser bakåt i tiden.

Källa: Boverkets energideklarationsregister.

Den 1 juli 2021 trädde nya krav på installation av system för individuell mätning och debitering av uppvärmning och tappvarmvatten i kraft för de byggnader som har sämst energiprestanda uttryckt som primärenergital. De byggnader som har ett primärenergital som överstiger 180 kWh/m^2 i Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län, eller 200 kWh/m^2 i resten av landet, ska installera system för individuell mätning och debitering Installationer som inte utförs i samband med ombyggnad ska vara utförda senast den 1 juli 2023, medan installationer som utförs i samband med ombyggnad ska vara gjorda senast den 1 juli 2026. Det är möjligt för byggnadsägare att som alternativ till att installera mätsystem vidta andra energieffektiviserande åtgärder i samband med större renoveringar eller som separata åtgärder.

Stöd för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus

Stödet för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Efter detta har enbart redan ingångna åtaganden infriats. Stödet infördes hösten 2016 och totalt beviljades drygt 350 miljoner kronor i stöd till bostadsbolag i 33 kommuner för upprustning av sammanlagt knappt 4 000 bostäder.

Regeringen har under 2021 infört ett nytt tidsbegränsat stöd för energieffektivisering i flerbostadshus. Syftet med stödet är att förbättra energiprestandan i flerbostadshus genom att förbättra lönsamheten och främja kostnadseffektiva åtgärder vid genomförandet av energieffektiviserande renoveringar. Stödet är utformat med beaktande av de utvärderingar som genomförts av det tidigare stödet för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden. Det nya stödet är möjligt att söka fr.o.m. den 1 oktober 2021.

Stöd för innovativt och hållbart byggande

Stödet för innovativt och hållbart byggande av bostäder avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Totalt har stöd om 129 miljoner kronor beviljats, varav de sista utbetalningarna görs under 2021. Boverket ska utvärdera stödet.

Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Markradon är den klart dominerande radonkällan i både flerbostadshus och småhus, och är den näst största orsaken till lungcancer efter rökning. Radon upptäcks genom mätning. Möjligheten att söka bidrag för radonmätning i småhus återinfördes den 1 juli 2018, i syfte att minska hälsoproblem på grund av höga radonhalter. Fram t.o.m. 2021 hade knappt 3 000 ansökningar beviljats bidrag om sammanlagt 59 miljoner

kronor. Boverket bedömer att ca 250 000 villor i Sverige har en för hög halt av radon. Bidraget för åtgärder mot radon bidrar även till målet om en säker strålmiljö, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling, samt till målet om att skapa långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Förändringar i bostadsbyggandet redovisas utifrån indikatorerna färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen. De kommunala bedömningarna av bostadsmarknaden används som bedömningsgrund eftersom de visar kommunernas uppfattningar om hur väl bostadsmarknaden fungerar över hela landet, hur efterfrågan på bostäder ser ut och hur väl utbudet svarar mot behoven. De kompletteras av Boverkets beräkning av bostadsbristen.

Flera faktorer påverkar bostadsbyggandet och utvecklingen på bostadsmarknaderna. Kommunernas agerande och omvärldsfaktorer, som t.ex. den allmänna ekonomiska utvecklingen, gör att effekterna av statliga insatser är svåra att bedöma.

Bostadsbyggandet ökar igen, men byggbehovet är fortsatt stort

Påbörjade bostäder

Under 2020 påbörjades byggandet av 57 000 nya bostäder, vilket var en ökning med drygt 10 procent jämfört med förgående år. Boverkets preliminära siffror för 2021 visar att takten ökar ytterligare och att ca 62 000 bostäder kommer att påbörjas under året. Noterbart är den förväntande ökningen av antalet påbörjade småhus (se tabell 3.3). Prognosen är beroende av tillgången till och priset på insatsvaror.

Tabell 3.3 Påbörjade bostäder och befolkningsökning

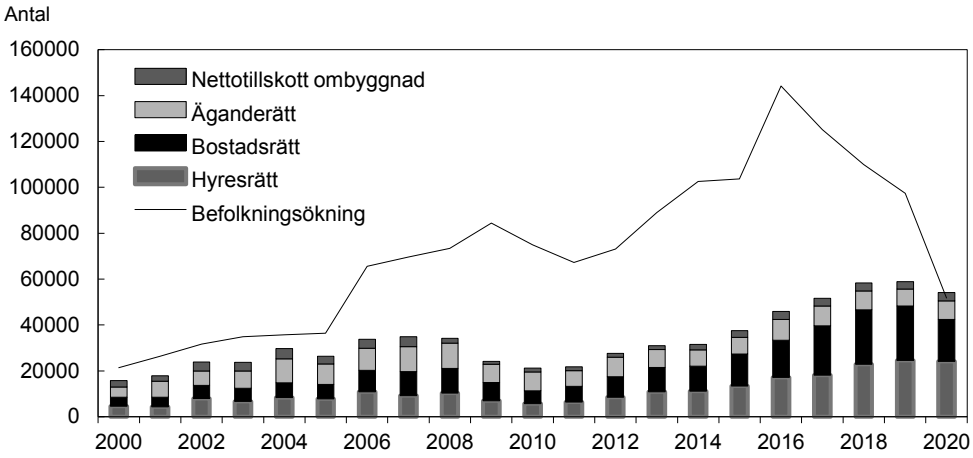
Antal	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Flerbostadshus	37 500	48 200	51 100	41 000	38 300	43 500	46 000
Småhus	11 000	13 000	13 000	11 200	10 300	11 000	17 500
Total nybyggnad	**48 200**	**61 200**	**64 000**	**52 200**	**48 500**	**54 500**	**59 000**
Nettotillskott genom ombyggnad	3 400	3 900	4 600	3 200	3 200	2 500	2 700
Totalt påbörjade bostäder	51 500	65 100	68 600	55 300	51 700	57 000	61 700
Befolkningsökning	**103 700**	**144 100**	**125 100**	**109 900**	**97 400**	**52 000**	**48 000**

Källa: Boverket och Statistiska centralbyrån.

Färdigställda bostäder

I diagram 3.4 redovisas tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen. Under 2020 färdigställdes drygt 54 100 bostäder genom ny- och ombyggnation, vilket var ca 8 procent färre än 2019. Noterbart är minskningen med närmare 23 procent för färdigställda bostadsrätter jämfört med förgående år. Av de nya bostäderna i flerbostadshus var 57 procent hyresrätter och 43 procent bostadsrätter.

Diagram 3.4 Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen

Källa: Statistiska centralbyrån.

Byggbehovet är fortsatt stort

Enligt Boverkets byggbehovsberäkning från juni 2021 skattas det årliga behovet av nya bostäder fram t.o.m. 2029 till 530 000, dvs. knappt 59 000 bostäder årligen, relativt jämnt fördelat över perioden. Boverkets byggbehovsberäkning från december 2020 visar att 70 procent av bostäderna behöver byggas i de tre storstadsregionerna Stockholm-Uppsala, Göteborg och Malmö-Lund. Beräkningen visar att det med hänsyn till den förväntade befolkningsutvecklingen inte behöver byggas några bostäder i hälften av landets 60 arbetsmarknadsregioner, i huvudsak de norra delarna av landet inklusive Värmland och Dalarna. Det kan dock finnas ett behov av att t.ex. bygga bostäder som är anpassade till en åldrande befolkning i dessa regioner. Lokal efterfrågan av nya bostäder på grund av bl.a. företagsetableringar fångas inte upp av byggbehovsuträkningen. Det lokala behovet av nya bostäder är särskilt stort runt de stora företagsetableringarna i Norrbottens län och Västerbottens län.

Efterfrågan på investeringsstöd

Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016. Investeringsstödet bidrar till uppfyllelsen av målet om att underlätta bostadsbyggandet och till målet om långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Sedan den 1 februari 2020 förutsätter investeringsstödet bl.a. fler små lägenheter och att byggstart ska ske inom ett år från beslut om beviljat stöd. Det har även lagts till ett krav på att berörd kommun vid projekt som omfattar minst 10 lägenheter ska erbjuda en åttondel av de bostäder som byggs med stöd för förmedling till unga under 31 år eller för uthyrning till personer i en socialt utsatt situation som behöver en boendeinsats beslutad med stöd av 4 kap. 1 eller 2 §§ socialtjänstlagen (2001:453).

År 2016–2020 beviljades ca 13,1 miljarder kronor i investeringsstöd till knappt 1 100 projekt, motsvarande sammanlagt närmare 38 300 bostäder, varav knappt 87 procent var hyresbostäder och resterande bostäder till studerande. Under 2021, fram t.o.m. den 31 juli, har stöd beviljats med 4 miljarder kronor för närmare 11 000 bostäder, varav nästan 90 procent varit hyresbostäder och lite mer än 10 procent bostäder för studerande.

Sedan stödet infördes har 8,4 miljarder kronor betalats ut avseende drygt 25 500 färdigställda bostäder, se tabell 3.4, (närmare 22 100 hyresbostäder och knappt 3 500 bostäder för studerande).

Tabell 3.4 Beviljat och utbetalat belopp för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande

	Beviljat		Utbetalat	
År	Antal bostäder	Miljarder kronor	Antal bostäder	Miljarder kronor
2016	8	0,003	0	0
2017	8 967	2,5	2 148	0,5
2018	10 223	3,6	4 266	1,43
2019	7 008	2,5	5 354	1,7
2020	11 792	4,46	6 535	2,3
2021	10 838	4,0	7 247	2,6
Totalt	**48 836**	**17,1**	**25 550**	**8,4**

Anm.: Siffrorna för 2021 avser beviljade och utbetalda belopp t.o.m. den 31 juli.
Källa: Boverket.

Av de ansökningar som bifölls 2020 avsåg ca 52,5 procent uppförande av bostäder i de tre storstadsregionerna, vilket motsvarade närmare 63 procent av det totalt beviljade stödbeloppet och 61 procent av bostäderna. Av de bifallna ansökningarna avsåg 5 procent, motsvarande 5,6 procent av det totalt beviljade beloppet och knappt 5 procent av bostäderna, projekt i Stockholmsnära kommuner (dvs. de kommuner som gränsar mot Stockholmsregionen). Knappt en fjärdedel av de bifallna ansökningarna avsåg projekt i övriga kommuner med hög och varaktig befolkningstillväxt och övriga stora kommuner. Dessa projekt omfattade en något högre andel (25,2 procent) av det beviljade beloppet och 26,5 procent av bostäderna. Knappt 18 procent av de bifallna ansökningarna avsåg projekt i övriga landet, motsvarande 6,5 procent av det totalt beviljade beloppet och 7,5 procent av antalet bostäder.

Antalet utfärdade kreditgarantier ökar

Kreditgarantierna för lån till bostadsbyggande syftar till att främja byggandet av fler bostäder genom att underlätta finansieringsmöjligheterna för byggherrar. Kreditgarantier lämnas av Boverket för lån avseende nybyggnad och anordnande av bostäder, både under byggtiden och efter färdigställande, till kreditinstitut som har ramavtal med myndigheten. Under 2020 beviljades totalt 64 nya garantier, omfattande drygt 2 200 lägenheter, varav de flesta avsåg garantier under byggtiden. Det var en ökning jämfört med 2019, då kreditgarantier för ca 1 470 lägenheter ställdes ut. Vid utgången av 2020 fanns utfärdade garantier till ett maximalt garanterat belopp om drygt 4,6 miljarder kronor.

Startbidrag möjliggör byggemenskaper

Att främja byggemenskaper är ett sätt att ta tillvara lokala initiativ från civilsamhället för att få till stånd ett bostadsbyggande som annars inte blivit av på marknadens initiativ. Den 1 januari 2020 infördes möjligheten för byggemenskaper som bygger bostäder för sina medlemmar att söka ett startbidrag som uppgår till högst 400 000 kronor. Under 2020 inkom 12 ansökningar, varav 8 beviljades.

Insatser för att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt

Bostadsmarknaden svarar inte mot allas behov

Boverket har på regeringens uppdrag tagit fram förslag på hur återkommande bedömningar av bostadsbristen ska utföras (Fi2019/02440). Boverkets slutredovisning av uppdraget skedde under 2020 och innehåller mått på hur många hushåll som saknar en rimlig bostad utifrån olika kriterier och normer (Boverket 2020:21). Rapporten visar t.ex. att 56 000 hushåll är trångbodda, samtidigt som de har en ansträngd boendeekonomi. Beträffande bostadssituationen för utrikes födda och nyanlända, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

I Boverkets bostadsmarknadsenkät för 2021 anger 207 kommuner att de har ett underskott på bostäder i kommunen som helhet. Det är en minskning med 5 kommuner jämfört med 2020 och med 33 kommuner jämfört med 2019. Många hushåll har dock fortsatt svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Det gäller inte minst unga, nyanlända. Det är även svårt för personer med funktionsnedsättning och äldre att få sina bostadsbehov tillgodosedda, bl.a. eftersom det i vissa kommuner råder brist på bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning respektive särskilda boendeformer för äldre. Vidare har stora delar av det äldre bostadsbeståndet bristande tillgänglighet för personer med nedsatt rörlighet.

Hyresgarantier

Boverket administrerar det statliga bidraget till kommuner för hyresgarantier som kommunerna utfärdar till hushåll som kan betala ett eget boende, men som trots det har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Under 2020 beviljade Boverket bidrag för 0,7 miljoner för 146 garantier till 19 kommuner. Det innebar en liten minskning jämfört med 2019, då det beviljade beloppet uppgick till drygt 1,1 miljoner kronor för 226 garantier till 19 kommuner.

Insatser mot den låga rörligheten

Genom slopandet av schablonintäkten på uppskovsbelopp den 1 januari 2021 antas utbudet av bostäder till försäljning öka, vilket skapar flyttkedjor som underlättar rörligheten på bostadsmarknaden. På så sätt skapas möjligheter för ett bättre nyttjande av bostadsbeståndet.

Insatser på svaga bostadsmarknader

Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Kommuner med svag bostadsmarknad kan ansöka om bidrag hos Boverket för stöd till undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag i ekonomiska svårigheter och för stöd till företag som tillhandahåller bostadstjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Regelverket ändrades 2018 för att anpassa det till EU:s statsstödsregler. Avtal om stöd till omstrukturering av kommunala bostadsföretag som beslutats enligt de tidigare reglerna fortsätter att gälla. Vid årsskiftet 2020/2021 återstod avtal med två kommuner som löper till utgången av 2021 respektive utgången av 2023. Det återstående åtagandet enligt dessa avtal uppgår till 7,6 miljoner kronor, vilket motsvarar avvecklingskostnader för totalt 81 lägenheter. Sedan regelverket ändrades 2018 har en handfull kommuner visat intresse för bidraget, men några nya ansökningar har inte kommit in.

Statens Bostadsomvandling AB

Genom att förvärva och omvandla offentligt ägda och privatägda fastigheter, med främsta syfte att säkerställa bostäder till äldre, medverkar Statens Bostadsomvandling AB (Sbo) till en bostadsmarknad i balans, särskilt på orter med en svag bostadsmarknad. Under 2020 köpte Sbo fastigheter i 1 kommun, jämfört med 4 kommuner 2019, och sålde fastigheter som omfattade 66 lägenheter i 3 kommuner. Totalt 66 lägenheter i 4 kommuner färdigställdes och ombyggnationer av 4 fastigheter i 3 kommuner pågick under året. Sbo bedrev under 2020 verksamhet på 22 orter i totalt 20 kommuner, i form av bl.a. förstudier, ombyggnationer och omvandlingar. I december 2020 beslutade regeringen om ett kapitaltillskott på 300 miljoner kronor till bolaget i enlighet med riksdagens bemyndigande efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340).

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

3.4.1 Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet

Flera av de insatser som gjorts inom samhällsbyggnadsprocessen har inriktats på att skapa en effektivare och mer sammanhållen process. En effektiv och enhetlig tillämpning av regelverket leder till kortare handläggningstider och färre överklagade beslut, vilket i sin tur bidrar till att uppfylla målet om att underlätta för ekonomisk utveckling och främja en långsiktig god hushållning med naturresurser. Regeringen bedömer att de lagändringar som gjorts avseende översiktsplaneringen kommer att leda till en ökad planeringsaktivitet i landets kommuner. De kompetensinsatser som genomförts kommer vidare att gynna bostadsbyggandet genom att ge en snabb och kvalitetssäkrad introduktion för nya medarbetare på kommuner och länsstyrelser, en aktuell och komplett vägledning för samtliga aktörer samt en ökad förståelse för de olika rollerna i plan- och byggprocessen. Regeringen bedömer att de insatser som gjorts av berörda myndigheter för att förtydliga kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse sammantaget kommer att leda till en minskning av det totala antalet riksintresseanspråk och skapa bättre förutsättningar för planering och byggande.

Regeringen anser att det arbete som möjliggjort för kommuner och andra aktörer att ta del av detaljplaner och byggnadsinformation via den nationella infrastrukturen är ett viktigt steg mot en digital samhällsbyggnadsprocess. Regeringen bedömer att detta bidrar till att uppfylla målet om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser.

Regeringen anser att prioriteringen av äldre ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten är viktig för att möta samhällets behov och bedömer att arbetet med att korta handläggningstiderna ger resultat i form av att andelen äldre ärenden fortsätter att minska i en allt snabbare takt. Prioriteringen innebär dock samtidigt att de genomsnittliga handläggningstiderna på kort sikt inte kommer att sjunka. För att nå målet om rimliga handläggningstider måste arbetet även inriktas på att begränsa ökningen av äldre ärenden genom att nyinkomna ärenden handläggs snabbare än tidigare. Detta bedöms också ske, då de genomsnittliga handläggningstiderna är stabila. Regeringen bedömer sammantaget att det har skapats bättre förutsättningar för en fastighetsbildningsverksamhet som svarar mot samhällets behov.

3.4.2 Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts inom området för goda och hållbara livsmiljöer bidrar till att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Fler kommuner integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer och stadsmiljöavtalen bidrar till att skapa bättre förutsättningar för att resa med kollektivtrafik och cykel samt minska personbilstrafiken, vilket i sin tur leder till bl.a. bättre luftkvalitet. Regeringen bedömer att en mer samordnad bebyggelse-, transportinfrastruktur- och trafikplanering behövs för att minska transportbehovet och reducera bilberoendet, samt för att nå etappmålet om en ökad andel gång-, cykel- och kollektivtrafik. Regeringen avser att analysera frågan vidare under mandatperioden. Flera samverkansåtgärder inom Rådet för hållbara städer bidrar till ökad kunskap och samordning mellan myndigheter. Smart City Swedens arbete bidrar till ökad kunskap och förståelse för frågor som är viktiga för hållbara livsmiljöer, även internationellt. De statliga insatserna bedöms som helhet stödja målet om goda och hållbara livsmiljöer. Eftersom den upplevda otryggheten utomhus har ökat något finns skäl att följa utvecklingen för att se eventuella behov av ytterligare åtgärder. Områden med socioekonomiska utmaningar bör uppmärksammas särskilt. Ökad samordning avseende styrning och finansi-

ering inom området hållbara livsmiljöer skulle behövas för att bidra till en högre måluppfyllelse.

3.4.3 Boverkets arbete bidrar till en effektivare byggprocess

De stora kostnader som fel och skador inom byggandet genererar minskar sektorns effektivitet. Därtill kommer följdeffekter som försämrad inomhusmiljö och folkhälsa samt negativ klimatpåverkan. För att öka produktiviteten och ha en god resurshushållning behöver fel, brister och skador minska i byggandet. Boverket har identifierat bakomliggande orsaker, initierat ett arbete för att påbörja en förändring av de bakomliggande orsakerna och utvecklat ett digitalt kunskapsstöd om de vanligaste skadorna. Regeringen bedömer att Boverkets arbete inom området bidrar till att sektorns produktivitet ökar och därmed till att uppfylla målet om ett långsiktigt hållbart byggande

3.4.4 Statliga insatser bidrar till ett hållbart byggande

Regeringen bedömer att de statliga insatser som genomförts bidrar till målet om en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Trenden med minskade inhemska växthusgasutsläpp från byggsektorn fortsätter och byggnadsbeståndets energiprestanda förbättras. Införandet av krav på klimatdeklaration, installation av system för individuell mätning och debitering av värme och tappvarmvatten samt stöd för energieffektivisering i flerbostadshus bedöms bidra ytterligare till denna utveckling. Utsläppen från import av byggmaterial ökar emellertid och det finns behov av ökat återbruk och återvinning inom sektorn. Bygg- och fastighetssektorn prioriteras därför i regeringens arbete för omställningen till en cirkulär ekonomi. Sammantaget bedömer regeringen att de genomförda insatserna stödjer utvecklingen mot ett hållbart byggande, men att fler insatser krävs för att ytterligare påskynda omställningen till ett mer resurseffektivt byggande, med minskad miljö- och klimatpåverkan.

3.4.5 Statens insatser underlättar bostadsbyggandet

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts inom bostadspolitiken bidrar till att underlätta bostadsbyggandet och skapa bättre förutsättningar för hushållen att hitta en bostad som svarar mot deras behov. Under det gångna året har byggandet för första gången legat i nivå med Boverkets byggbehovsberäkning, men det finns fortfarande ett behov av att åtgärda det stora underskott av bostäder som har byggts upp under lång tid. Investeringsstödet är en åtgärd för att stimulera byggandet av hyresrätter med lägre hyra. Under 2020 har byggandet av hyresrätter med investeringsstöd varit stort. Regeringen anser dock att de vidtagna åtgärderna inte är tillräckliga för att uppnå långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader, där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Regeringen bedömer att de statliga insatserna stödjer målet om en långsiktig väl fungerande bostadsmarknad, även om underskottet av bostäder fortsatt är stort på vissa håll i landet och för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor.

3.4.6 Bostadsmarknaden möter inte allas behov

Boverkets rapport med förslag på hur bostadsbristen ska beräknas och presenteras ger för första gången en heltäckande bild av vilka hushåll som inte har en tillfredställande boendesituation och var dessa hushåll finns. Den ger ett bra underlag för kommunerna att vidta åtgärder. Regeringen bedömer dock att också staten måste bidra på fler sätt än genom stöd till ökat bostadsbyggande för att alla hushåll ska få sina bostadsbehov tillfredsställda. Två pågående utredningar (dir. 2020:53 och dir. 2020:125) har i uppdrag att lämna förslag som tillsammans kan bidra till en bättre fungerande bostadsmarknad.

3.5 Politikens inriktning

Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet är en viktig förutsättning för människors trygghet och livskvalitet, och för en konkurrenskraftig ekonomi.

Sverige har under lång tid haft en ökande befolkning, vilket medför behov av ett långsiktigt bostadsbyggande och ett bättre utnyttjande av det befintliga beståndet. Fler bostäder behövs för att underlätta för ungdomar att få sin första bostad, för att människor ska kunna flytta dit jobben finns och för att bryta den växande boendesegregationen. Fler bostäder behövs för att kunna stärka flyttkedjor och bidra till lokal och regional utveckling. En socialt hållbar bostadsförsörjning behövs också för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor, bl.a. strukturellt hemlösa.

Under 2021 och 2022 prognostiserar Boverket att bostadsbyggandet möter byggbehovet. Det är centralt att byggtakten kan upprätthållas för att successivt bygga ikapp det underliggande underskottet. Ett viktigt verktyg för en fortsatt hög byggtakt är investeringsstödet för hyresrätter och studentbostäder. För en välfungerande bostadsmarknad krävs utöver goda förutsättningar för nyproduktion också effektivare sätt att nyttja det befintliga bostadsbeståndet. Kvaliteter och värden i befintliga byggnader och stadsmiljöer ska värnas och tillvaratas.

Ett ökat bostadsbyggande minskar inte bara bostadsbristen utan ger samtidigt möjlighet att ställa om till mer levande, inkluderande, omsorgsfullt gestaltade och socialt hållbara samhällen, som både bidrar till klimatomställningen och är anpassade till klimatförändringarna. Det handlar om att bygga fler bostäder som människor har råd att bo i, och samtidigt skapa förutsättningar för attraktiva, gröna och trygga livsmiljöer. Förutsättningarna för detta ser olika ut i olika delar av landet, och en hållbar bostadspolitik måste utformas för att möta olika utmaningar i så väl storstäderna, mindre städer och tätorter. Vid planeringen av nya bostäder kan boendesegregationen motverkas och förutsättningar för jämlika uppväxt- och levnadsvillkor förbättras. Andra perspektiv som är viktiga att beakta vid fysisk planering och stadsutveckling är barnrätt, samt funktionshindrades och äldres behov. För att stimulera cykling och ökad transporteffektivitet över hela landet, föreslår regeringen att den cykelsatsning som gjorts genom stadsmiljöavtalen förstärks under 2022. De bostäder och miljöer som planeras och byggs ska vara av god arkitektonisk kvalitet och bidra till att bl.a. uppnå nationella klimat- och miljömål samt Agenda 2030. Regeringen ser allvarligt på utvecklingen inom klimatområdet och konstaterar utifrån FN:s klimatpanels senaste rapport från augusti 2021 att ambitionsnivån i klimatarbetet behöver höjas mycket snabbt.

Regeringen vill främja ett mer hållbart byggande, med fokus på minskade klimatutsläpp och ökad resurseffektivitet. Bygg- och anläggningssektorn står för omkring en femtedel av Sveriges inhemska växthusgaser. Från och med 1 januari 2022 införs krav på klimatdeklarationer, som är avsett att bli ett viktigt verktyg för att mäta och följa klimatpåverkan i byggsektorn. I syfte att underlätta för byggherrar att följa de nya reglerna tilldelas Boverket ytterligare medel för 2022. Vidare tilldelas myndigheten permanenta medel för tillsyn, drift och förvaltning av det nya systemet för klimatdeklarationer för att säkerställa en långsiktig och ändamålsenlig tillämpning. Under 2021 påvisade den uppkomna situationen vid kalkstensbrottet i Slite byggsektorns sårbarhet och beroende av en enskild insatsvara och verksamhetsutövare. För att främja ett mer resurseffektivt byggande med minskad miljö- och klimatpåverkan, och stärka motståndskraften mot sårbarheter i råvaruförsörjningen och tillgången till insatsvaror, genomför regeringen ett antal långsiktiga och riktade satsningar. Återvinning och återbruk inom sektorn måste öka. Regeringen föreslår därför bl.a. att resurser avsätts för att stärka Boverkets arbete med att driva på den cirkulära omställningen

inom byggsektorn. Myndigheten ges också i uppdrag att se över hur införandet av gränsvärden för byggnaders klimatpåverkan kan accelereras och hur tillämpningen av klimatdeklaration kan utökas. Regeringen föreslår även en riktad forsknings- och innovationssatsning med fokus på ökad återanvändning och återbruk av byggmaterial samt utveckling av nya byggmaterial. Åtgärder vidtas för att främja ett ökat träbyggande. Genom ökad träbyggnation finns potential att öka kolinlagringen. Dessutom vidtas åtgärder för att statliga bolag och myndigheter bör gå före i utvecklingen mot ett mer hållbart och cirkulärt byggande.

Regeringen föreslår att det införs en ny aktör i plan- och bygglagen, certifierat byggprojekteringsföretag. Om en byggherre använder sig av ett sådant företag vid projekteringen av nybyggnation av vissa bostadshus ska byggnadsnämnden varken inför beslut om bygglov eller startbesked beakta sådana krav som omfattas av certifieringen. Förslaget syftar till att öka förutsägbarheten och effektiviteten i byggprocessen och kan särskilt underlätta för sådana aktörer som bygger bostäder med repeterbara processer

Ett fortsatt högt och hållbart bostadsbyggande är en prioriterad fråga för regeringen.

Under år 2021 har regeringen infört ett stöd till energieffektivisering i flerbostadshus. Stödet syftar till att förbättra befintliga byggnaders energiprestanda genom att främja kostnadseffektiva åtgärder vid genomförandet av energieffektiviserande renoveringar. I syfte att skapa bättre förutsättningar att uppnå stödets syfte och ge ökad effekt omfördelas medlen för stödet.

Onsala rymdobservatorium tillhandhåller forskningsutrustning i världsklass inom radioastronomi och geovetenskap för svenska och internationella forskare. I den geovetenskapliga verksamheten mäts och studeras hur jorden förändras. Där bedrivs bl.a. forskning om jordens rotation, landhöjning, tidvatten och jordbävningar. Lantmäteriet bör tillföras medel för att säkerställa fortsatt drift och utveckling av den geodetiska verksamheten vid observatoriet, dvs. den del som bedriver verksamhet inriktad på geovetenskap.

Flera större företagsetableringar och företagsexpansioner pågår och planeras nu i Norrbottens och Västerbottens län. Dessa industriinvesteringar förväntas få stor positiv påverkan på den gröna omställningen av samhället, i Sverige och utomlands. För att möjliggöra denna utveckling behöver stora insatser avseende samhällsbyggande göras på kort tid. Både städer och mindre tätorter kommer att behöva växa och det ställer stora krav på såväl omsorgsfull gestaltning av den fysiska miljön som jämlik tillgång till goda livsmiljöer för alla invånare. Regeringen vill ge kommunerna de bästa förutsättningarna för att skapa långsiktigt hållbara, cirkulära och inkluderande livsmiljöer och föreslår därför att medel tillförs för innovativa, inkluderande och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Norrbotten och Västerbotten. Regeringen vill också förstärka Rådet för hållbara städer, som är en viktig resurs i den statliga samordningen av den hållbara stadsutvecklingen.

3.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Statens geotekniska institut (SGI) 2020 lämnat ett uttalande med reservation. Reservationen avser att SGI har ingått åtaganden som sträcker sig efter slutåret i beställningsbemyndigandet för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*, anslagspost 4 Sanering o återställ – Sanering forskning – del till SGI inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Det är inte förenligt med 17 § anslagsförordningen (2011:223). Åtagandena efter slutåret 2023 uppgår till 1,7 miljoner kronor. SGI kommer med anledning av reservationen att förbättra

sina rutiner på området. I Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2021 har regeringen beslutat om ett beställningsbemyndigande med 2025 som slutår.

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Boverket 2020 lämnat ett uttalande med reservation. Reservationen avser att Boverket har ingått åtaganden som sträcker sig efter slutåret i beställningsbemyndigandet för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer*, anslagspost 1 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. Det är inte förenligt med 17 § anslagsförordningen. Åtagandena efter slutåret 2021 uppgår till 35,5 miljoner kronor. Inga ytterligare beslut kommer att fattas om det stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden som åtagandena avser. Boverket har säkerställt att beställningsbemyndiganden för andra stöd som myndigheten administrerar inte överskrids.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

2020	Utfall	18 898	Anslagssparande	1 702
2021	Anslag	20 600[1]	Utgiftsprognos	20 126
2022	**Förslag**	**20 600**		
2023	Beräknat	35 600		
2024	Beräknat	45 600		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 600**	**20 600**	**20 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		15 000	25 000
varav BP22	*15 000*	*30 000*	*40 000*
– Hållbart samhällsbyggande, medel att fördela	*15 000*	*30 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 600**	**35 600**	**45 600**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att medel tillförs för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i samband med företagsetableringar och företagsexpansioner samt stads- och ortsutvecklingsprocesser i ett antal kommuner i Norrbotten och Västerbotten. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* ökas med

15 000 000 kronor 2022. Av samma anledning beräknas anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2023 och 40 000 000 kronor per år 2024–2030.

Regeringen föreslår att 20 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 35 600 000 kronor respektive 45 600 000 kronor.

3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

2020	Utfall	2 000	Anslagssparande	23 000
2021	Anslag	12 500[1]	Utgiftsprognos	3 886
2022	**Förslag**	**12 500**		
2023	Beräknat	12 500		
2024	Beräknat	12 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag med ekonomiska svårigheter och för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för stöd till företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt, med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	7 620	7 620	4 700			
Nya åtaganden	0	0	11 100			
Infriade åtaganden	0	-2 920	-3 300	-6 000	-3 500	-3 000
Utestående åtaganden	7 620	4 700	12 500			
Erhållit/föreslaget bemyndigande	**0**	**12 500**	**12 500**			

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**12 500**	**12 500**	**12 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 500**	**12 500**	**12 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 12 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 12 500 000 kronor respektive 12 500 000 kronor.

3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

2020	Utfall	3 730	Anslagssparande	39 270
2021	Anslag	43 000[1]	Utgiftsprognos	4 957
2022	**Förslag**	**43 000**		
2023	Beräknat	43 000		
2024	Beräknat	43 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier) och för utgifter för statsbidrag till byggemenskaper.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**43 000**	**43 000**	**43 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 000**	**43 000**	**43 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 43 000 000 kronor respektive 43 000 000 kronor.

3.7.4 1:4 Boverket

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

2020	Utfall	314 766	Anslagssparande	27 235
2021	Anslag	352 583[1]	Utgiftsprognos	343 052
2022	**Förslag**	**316 330**		
2023	Beräknat	289 183[2]		
2024	Beräknat	292 204[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 285 993 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 286 086 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att till ett belopp om 8 000 000 000 kronor ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden samt kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. Regeringen bedömer att det under 2022 behövs en garantiram av samma omfattning som för 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Boverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**342 583**	**342 583**	**342 583**
Pris- och löneomräkning[2]	1 870	5 712	9 237
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-28 123	-59 112	-59 616
varav BP22[3]	*22 000*	*22 000*	*22 000*
– Uppdrag kring klimatdeklarationer	*5 000*		
– Myndighetslyft cirkulär ekonomi i byggsektorn	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Rådet för hållbara städer	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Klimatdeklarationer – tillsyn och drift	*5 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**316 330**	**289 183**	**292 204**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att Boverket får i uppdrag att se över om och hur införandet av gränsvärden för byggnaders klimatpåverkan kan påskyndas och hur tillämpningen av klimatdeklarationer kan utvidgas. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Boverket* ökas med 5 000 000 kronor 2022.

När kravet på klimatdeklarationer vid uppförande av nya byggnader träder i kraft 2022 krävs information och vägledning från Boverket. Vidare ska Boverket ansvara för tillsyn, drift och förvaltning av det nya systemet för klimatdeklarationer för att säkerställa en långsiktig och ändamålsenlig tillämpning. Regeringen föreslår av denna anledning att anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor per år.

Regeringen föreslår att Boverket får i uppdrag att utveckla arbetet inom byggsektorn med omställningen till en cirkulär ekonomi. Boverket ska arbeta för att möjliggöra byggande med mindre cementanvändning och främja återvinning och återbruk av befintligt byggmaterial. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2022. Av samma anledning beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor per år 2023 och 2024.

För att Rådet för hållbara städer ska kunna fördela medel till samhällsbyggnadsprojekt i samband med företagsetableringar samt stads- och ortsutveckling i Västerbotten och Norrbotten samt stödja berörda kommuner i arbetet föreslår regeringen att anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2022. Av samma anledning beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor per år 2023–2030.

Regeringen föreslår att 316 330 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 289 183 000 kronor respektive 292 204 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

De kreditgarantier som Boverket administrerar är försäkringar som långivare kan teckna för lån till nybyggnad och ändringar av bostäder och vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt. Garantierna ger långivaren ett skydd mot

kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantierna får utfärdas för

– nybyggnad och ändringar av bostäder,
– avlösen av kommunala borgensåtaganden,
– lån till kooperativa hyresrättsföreningar, och
– vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande och förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både garantiverksamheten och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar.

Tabell 3.14 Garantier

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020		5 321	4 394	927	36 416
Prognos 2021		3 886	4 500	- 614	35 802
Budget 2022	600	3 872	6 200	-2 328	33 474

3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

2020	Utfall	48 444	Anslagssparande	3 066
2021	Anslag	55 328[1]	Utgiftsprognos	56 356
2022	**Förslag**	**56 847**		
2023	Beräknat	52 343[2]		
2024	Beräknat	52 861[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 51 809 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 51 810 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**55 328**	**55 328**	**55 328**
Pris- och löneomräkning[2]	519	1 094	1 652
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	-4 079	-4 119
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**56 847**	**52 343**	**52 861**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 56 847 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 52 343 000 kronor respektive 52 861 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter
Utfall 2020	12 171
(varav tjänsteexport	0
Prognos 2021	13 000
(varav tjänsteexport)	0
Budget 2022	15 000
(varav tjänsteexport)	0

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av uppdragsverksamhet inom geoteknisk och miljögeoteknisk forskning, utveckling och kunskapsförmedling samt rådgivning. Avgifterna disponeras av SGI. Myndighetens uppdragsverksamhet har som ekonomiskt mål att den ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader.

3.7.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

2020	Utfall	655 388	Anslagssparande	21 284
2021	Anslag	669 014[1]	Utgiftsprognos	671 595
2022	**Förslag**	**688 817**		
2023	Beräknat	697 047[2]		
2024	Beräknat	703 878[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 689 249 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 689 002 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för riksgränskommissionens arbete med översyn av riksgränsen mellan Sverige och Norge samt för utgifter för bidrag till Onsala rymdobservatorium för att upprätthålla och utveckla den geodetiska infrastrukturen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**669 014**	**669 014**	**669 014**
Pris- och löneomräkning[2]	5 462	13 093	20 024
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	14 341	14 940	14 840
varav BP22[3]	*18 000*	*18 000*	*18 000*
– Tillsyn, vägledning och kunskapsunderlag	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Onsala rymdobservation	*13 000*	*13 000*	*13 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**688 817**	**697 047**	**703 878**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 13 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022 för att säkerställa fortsatt drift och utveckling av den geodetiska verksamheten vid Onsala rymdobservatorium.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022 för att möjliggöra digitalisering av strandskyddet.

Regeringen föreslår att 688 817 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 697 047 000 kronor respektive 703 878 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	267 000	1 070 000	949 000	121 000	77 200
Prognos 2021	260 000	1 007 000	947 000	60 000	147 000
Budget 2022	260 000	920 000	920 000	0	147 000

De offentligrättsliga avgifterna består dels av avgifter för lantmäteriförrättningar, dels avgifter för pantbrevsregistrering, som Lantmäteriet disponerar. Tidigare redovisades avgifterna för pantbrevsregistreringen under rubriken Övrig avgiftsfinansierad verksamhet. De offentligrättsliga avgifterna består även av expeditionsavgifter för inskrivning enligt jordabalken m.m., vilka Lantmäteriet inte disponerar.

Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	441 000	443 200	-2 200	56 600[1]
(varav tjänsteexport	31 700	33 100	-1 400	4 000
Prognos 2021	444 300	445 400	-1 100	55 200
(varav tjänsteexport)	28 600	29 500	-900	3 100
Budget 2022	125 800	162 300	-36 500	18 700
(varav tjänsteexport)	50 000	50 400	-400	3 500

[1] I uppdragsverksamhet ingår minus 20 600 tkr som är ett underskott från bolagiseringen av Metria.

Lantmäteriet bedriver uppdrag i anslutning till fastighetsbildning, myndighetssamverkan samt tjänsteexport. Från och med budgetåret 2021 ingår även tillhandahållande av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation i uppdragsverksamheten. Denna verksamhet har tidigare redovisats under rubriken Övrig avgiftsfinansierad verksamhet.

3.7.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

2020	Utfall	50 487	Anslagssparande	114 514
2021	Anslag	305 000[1]	Utgiftsprognos	302 386
2022	**Förslag**	**1 565 000**		
2023	Beräknat	80 000		
2024	Beräknat	1 130 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering av flerbostadshus. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 815 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda planeringsförutsättningar måste det finnas möjlighet att fatta beslut om stöd som medför behov av medel kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 815 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	117 356	99 980	308 967			
Nya åtaganden	0	245 487	1 565 000			
Infriade åtaganden	-17 376	-36 500	-58 967	-80 000	-1 130 000	-605 000
Utestående åtaganden	99 980	308 967	1 815 000			
Erhållit/föreslaget bemyndigande	**0**	**1 500 000**	**1 815 000**			

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**955 000**	**955 000**	**955 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	610 000	-875 000	175 000
varav BP22	*-585 000*	*-920 000*	*880 000*
– Omfördelning energieffektivisering	*-585 000*	*-920 000*	*880 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 565 000**	**80 000**	**1 130 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att skapa bättre förutsättningar att uppnå energieffektiviseringsstödets syfte bör medlen för stödet omfördelas. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* minskas med 585 000 000 kronor 2022 och med 920 000 000 kronor 2023. Av samma anledning beräknas anslaget ökas med 880 000 000 kronor 2024 respektive 625 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår att 1 565 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 80 000 000 kronor respektive 1 130 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

2020	Utfall	2 378 281	Anslagssparande	21 719
2021	Anslag	3 800 000[1]	Utgiftsprognos	3 766 373
2022	**Förslag**	**4 050 000**		
2023	Beräknat	4 900 000		
2024	Beräknat	5 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 300 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda planeringsförutsättningar måste det finnas möjlighet att fatta beslut om stöd som medför behov av medel kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 300 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	5 549 461	7 384 184	9 300 000			
Nya åtaganden	4 193 833	4 541 816	3 638 000			
Infriade åtaganden	-2 359 110	-2 626 000	-3 638 000	-2 950 000	-3 000 000	-3 350 000
Utestående åtaganden	7 384 184	9 300 000	9 300 000			
Erhållit/föreslaget bemyndigande	**7 500 000**	**9 300 000**	**9 300 000**			

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 150 000**	**3 150 000**	**3 150 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	900 000	1 750 000	1 850 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 050 000**	**4 900 000**	**5 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 050 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 900 000 000 kronor respektive 5 000 000 000 kronor.

4 Konsumentpolitik

4.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet bedöms utifrån indikatorer och bedömningsgrunder som avser upprätthållandet av det konsumentskyddande regelverket, tvistlösning utanför domstol, information och vägledning för konsumenter samt insatser för att främja hållbar konsumtion. De centrala indikatorer som används vid resultatbedömningen är följande:

- andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i marknadsrättsliga ärenden,
- andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i produktsäkerhetsärenden,
- andelen företag som följt Allmänna reklamationsnämndens (ARN) rekommendationer, och
- antalet besökare på konsumentupplysningstjänsten Hallå konsuments webbplats.

En heltäckande resultatbedömning kan inte göras utifrån en begränsad uppsättning kvantitativa indikatorer. Vid sidan av de centrala resultatindikatorerna används därför även andra indikatorer och bedömningsgrunder. Det gäller särskilt insatser avsedda att bidra till en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Det bör även beaktas att det utöver insatserna inom konsumentpolitiken finns många andra faktorer som påverkar situationen på konsumentmarknaderna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Insatser har motverkat affärsmetoder som skadar konsumenter

Konsumentverket har identifierat affärsmetoder som riskerar att bryta mot det konsumentskyddande regelverket på marknader där konsumenter möter störst problem. Myndigheten har i hög utsträckning kommit tillrätta med de identifierade bristerna genom att ge information till företag, meddela förbudsföreläggande och väcka talan i domstol. De initiativ som myndigheten tagit har framför allt gällt marknadsföring, information och avtalsvillkor på bl.a. marknaderna för resor, spel, telefoni, försäkringar, bilar, hälsa, energi och krediter. Valet av insatser för att motverka affärsmetoder som skadar konsumenter har gjorts utifrån en bedömning av vad som ger bäst effekt. Arbetet har påverkats av spridningen av sjukdomen covid-19 och en aktiv tillsynsverksamhet har bl.a. bedrivits mot företag som säljer hälsoprodukter och mot resebranschen. Processer har också drivits i domstol i syfte att få klarlagt hur vissa regler, bl.a. avseende miljöpåståenden, ska tolkas. Den centrala indikatorn för resultatbedömningen är i vilken utsträckning företag frivilligt rättar sig efter det att brister påtalats (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i marknadsrättsliga ärenden

Procent

	2017	2018	2019	2020
Andel frivilliga rättelser	**77**	**77**	**82**	**75**[1]

[1] Minskningen i andelen frivilliga rättelser efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i jämförelse med 2019 förklaras delvis av att Konsumentverket av effektivitetsskäl har valt att skicka ett informationsbrev i stället föra att inleda ett tillsynsärende vid mindre överträdelser.

Källa: Konsumentverkets årsredovisningar.

Andelen företag som under 2020 frivilligt rättade sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut var fortsatt hög, vilket tyder på att tillsynen har haft avsedd effekt och att den innebär att affärsmetoder som riskerar att skada konsumenter har minskat i omfattning. Minskningen av andelen frivilliga rättelser efter Konsumentverkets tillsynsbeslut förklaras delvis av att Konsumentverket av effektivitetsskäl har valt att skicka ett informationsbrev i stället för att inleda ett tillsynsärende vid mindre överträdelser. Dessa fall, som tidigare var tillsynsärenden med en hög andel rättelser, räknas då inte längre som tillsynsbeslut, vilket leder till att andelen tillsynsbeslut med frivillig rättelse minskar.

Fastighetsmäklarinspektionen inledde under 2020 fler egeninitierade ärenden än tidigare. En indikator på tillsynens betydelse för en välfungerande marknad för fastighetsmäklartjänster är andelen beslut om disciplinpåföljd som fattats av myndigheten som efter överklagande av berörd mäklare fastställts i domstol (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Andelen överklagade beslut av Fastighetsmäklarinspektionen som fastställs av domstol

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andelen överklagade beslut som fastställdes av domstol	**74**	**76**	**68**	**95**	**80**	**78**	**83**

Källa: Fastighetsmäklarinspektionens årsredovisningar för 2014-2020, egen bearbetning.

Andelen överklagade beslut där domstolen prövat och fastställt Fastighetsmäklarinspektionens beslut 2020 ökade jämfört med föregående år. Det innebär att myndighetens arbete har bidragit till att upprätthålla regelverket på marknaden för fastighetsmäklartjänster.

4.3.2 Reglerna på produktsäkerhetsområdet följs i hög utsträckning

Konsumentverkets insatser på produktsäkerhetsområdet har grundat sig på riskanalyser om bristande säkerhet hos produkter på konsumentmarknaderna. Förutom ett fortsatt starkt fokus på varor och tjänster som riktar sig till barn har särskild uppmärksamhet bl.a. ägnats åt andningsskydd och flytvästar. En central indikator för resultatet är graden av frivilliga rättelser efter påpekanden från Konsumentverket om bristande produktsäkerhet (se tabell 4.3).

Tabell 4.3 Andelen företag som frivillig rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i produktsäkerhetärenden

Procent

	2017	2018	2019	2020
Andel frivilliga rättelser	**98**	**88**	**94**	**83**[1]

[1] Minskningen i andelen frivilliga rättelser efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i jämförelse med 2019 kan delvis bero på att Konsumentverket har valt att arbeta mer proaktivt.

Källa: Konsumentverkets årsredovisningar.

Andelen frivilliga rättelser var 2020 på en något lägre nivå än föregående år. Det kan delvis bero på att Konsumentverket har valt ett mer proaktivt arbetssätt, men en närmare uppföljning av anledningen försvårades av den ansträngda arbetssituationen under pandemin. De insatser som myndigheten genomfört har lett till att det finns färre osäkra produkter på marknaden.

4.3.3 En trovärdig och effektiv tvistlösning utanför domstol

ARN:s tvistlösning utanför domstol bildar en viktig praxis på konsumentmarknaderna. ARN avgjorde under 2020 bl.a. ärenden som rörde konsumentskyddet i samband med inställda resor och evenemang. Fler konsumenter än någonsin tidigare vände sig till myndigheten, framför allt som en följd av konsekvenserna av spridningen av covid-19, för att få tvister med företag prövade. Under 2020 ökade antalet inkomna ärenden med 35 procent. Trots att myndigheten genom stora ansträngningar lyckades avgöra 22 procent fler ärenden per årsarbetskraft medförde den omfattande ärendeökningen, i kombination med att många ärenden blivit mer omfattande och komplicerade, att antalet ärenden som inte hunnit avgöras ökade 2020. För att ARN ska kunna hantera den kraftigt ökade ärendetillströmningen och uppfylla krav på handläggningstider som EU-regelverket ställer har myndigheten efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2021 fått en ökning av sitt anslag för 2021 (prop. 2020/21:99 utg.omr. 18, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385). En central indikator för verksamhetens bidrag till välfungerande konsumentmarknader är andelen av ARN:s beslut som följts av företagen (se tabell 4.4).

Tabell 4.4 Efterlevnad av ARN:s rekommendationer och antal avgjorda ärenden

Procent, antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andel beslut som följts av företagen	77	81	78	79	79	77	77
Antal avgjorda ärenden	**10 795**	**11 967**	**13 694**	**14 411**	**15 636**	**20 087**	**25 037**

Källa: Allmänna reklamationsnämndens årsredovisningar.

Den höga och stabila nivån på företagens följsamhet indikerar att förtroendet för ARN:s verksamhet är högt.

4.3.4 Ett välanvänt och effektivt konsumentstöd

Konsumentstöd har främst tillhandahållits av Konsumentverket inom ramen för upplysningstjänsten Hallå konsument. Myndigheten har till följd av spridningen av covid-19 genomfört en tillfällig omprioritering från annan verksamhet för att på ett effektivt sätt kunna bibehålla nivån i konsumentupplysningen och bl.a. kunna svara på konsumenternas frågor om inställda flygresor och evenemang. En hög användning av tjänsten tyder på ett tillgängligt och relevant konsumentstöd. En central indikator för stödets räckvidd är antalet besök på Hallå konsuments webbplats. Ytterligare en indikator är antalet konsumenter som fått svar på frågor vid individuell vägledning (se tabell 4.5).

Tabell 4.5 Antal besök på Hallå konsuments webbplats och antal frågor besvarade av Hallå konsument

Antal, procent

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal besök på Hallå konsuments webbplats	1 600 000	2 000 000	2 400 000	2 900 000	3 300 000
Antal frågor besvarade av Hallå konsument	94 000	97 000	100 100	99 100	99 800
varav andel kvinnor	-	50	50	49	49
varav andel män	-	50	50	51	47
varav andel med okänt kön	**-**	**-**	**-**	**-**	**4**

Källa: Konsumentverkets årsredovisningar.

Hallå konsuments webbplats tillfördes 2020 nya funktioner för navigering som underlättar för konsumenter att hitta rätt och med fler möjligheter till individualiserad och interaktiv hjälp. Antalet besökare på webbplatsen fortsatte att öka. Antalet kontakter med Hallå konsuments individuella vägledningstjänst var likvärdig med föregående år och könsfördelningen bland användarna var i det närmaste helt jämn. Den stora användningen av Hallå konsument tyder på att många konsumenter på ett enkelt sätt har kunnat få ett relevant konsumentstöd.

4.3.5 Insatser för att främja hållbar konsumtion

Konsumentverket har i arbetet med regelefterlevnad aktivt motverkat felaktiga påståenden om produkters miljöegenskaper från företag. Myndigheten har bl.a. kartlagt och värderat sådana påståenden på en rad områden, t.ex. information om fordon, livsmedel och finansiella produkter, och vidtagit tillsynsåtgärder som i hög grad resulterat i rättelser från företagens sida.

I syfte att göra informationen om miljömässig hållbarhet och cirkulär ekonomi på Hallå konsuments webbplats mer relevant för konsumenter har fler områden lagts till, bl.a. information om kemikalier och återvinning.

Konsumentverket har utvecklat sina kostnadsberäkningar avseende bl.a. resor och boende i syfte att bistå Försäkringskassan med referensmaterial för beräkningar av merkostnader för personer med funktionsnedsättning.

Antalet besök på Money from Sweden, Konsumentverkets webbaserade tjänst för jämförelser av avgifter för att skicka pengar från Sverige till andra länder, steg under 2020. Marknadsföringen av tjänsten förstärktes, vilket sannolikt påverkade antalet besök. Avgifterna för att skicka pengar ökade något under 2020, men sedan tjänsten lanserades 2014 har avgifterna sjunkit.

Pandemin har inneburit påfrestningar och utmaningar för det nordiska miljömärket Svanens kunder inom bl.a. hotell- och konferensnäringen och byggbranschen. Samtidigt såldes många andra typer av varor och tjänster märkta med Svanen eller EU Ecolabel i lika stor eller större omfattning jämfört med tidigare år. Miljömärkning Sverige AB och dess nordiska motsvarigheter har fortsatt utvecklingsarbetet med en digital portal för att bl.a. hantera licenser mer effektivt och kundanpassat.

En stor del av det statsbidrag som Konsumentverket förmedlar till organisationer verksamma på konsumentområdet har, i likhet med tidigare år, riktats till insatser för en mer hållbar konsumtion och bidrag har även bl.a. lämnats för främjande av funktionshinderperspektivet i standardiseringsarbete. Samtliga slutredovisningar från mottagarna av statsbidraget har godkänts av Konsumentverket, vilket tyder på att

syftet med bidraget uppnåtts. Ett stort antal organisationer har velat dra nytta av att Konsumentverket för första gången getts möjlighet att fördela bidraget för två år.

4.3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målet för konsumentpolitiken till stor del har uppnåtts, särskilt när det gäller den del av målet som rör välfungerande konsumentmarknader.

Arbetet med att motverka affärsmetoder som skadar konsumenter har varit fortsatt effektivt, trots den påverkan som spridningen av covid-19 haft på verksamheten inom konsumentpolitiken. Det bedöms ha motverkat såväl ekonomiska skador för konsumenter som fysiska skador till följd av bristande produktsäkerhet. Nyttan för den majoritet av företag som följer reglerna bedöms också ha stärkts när oseriösa företag hindrats från att skaffa sig fördelar genom att bryta mot reglerna. Insatserna bedöms därför ha bidragit till uppfyllelsen av målet om välfungerande konsumentmarknader.

Den stabila nivån av följsamhet till de beslut som fattas av ARN visar, tillsammans med myndighetens ökade produktivitet, att verksamheten har fungerat väl trots den kraftiga ärendeökningen till följd av pandemin. Det har i sin tur bidragit till mer välfungerande konsumentmarknader.

Kraftsamlingen på konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument bedöms ha lett till att fler konsumenter har fått det stöd de behöver och kunnat agera mer välinformerat och medvetet, vilket framför allt bedöms ha bidragit till mer välfungerande konsumentmarknader.

Konsumentverkets insatser för att motverka att företag gör påståenden om produkters miljöegenskaper som inte stämmer bedöms ha bidragit till mer välfungerande konsumentmarknader och en mer hållbar konsumtion. Arbetet med miljömärkningarna Svanen och EU Ecolabel bedöms ha hjälpt företag att producera och marknadsföra mindre miljöskadliga produkter och konsumenter att göra mer miljömässigt hållbara val i sin konsumtion. I övrigt har insatserna för att uppnå en mer hållbar konsumtion och en mer cirkulär ekonomi till stor del handlat om förberedande arbete utifrån nya uppdrag. Dessa insatser har därför ännu inte kunnat få genomslag. Regeringen gör sammantaget bedömningen att de insatser som genomförts har bidragit till en mer hållbar konsumtion.

4.4 Politikens inriktning

Spridningen av covid-19 har ytterligare skyndat på en redan snabb utveckling på konsumentmarknaderna, framför allt genom en ökad e-handel och marknadsföring i digitala kanaler. Förändringarna innebär fördelar för många konsumenter. För konsumenter med begränsade kunskaper om konsumentskyddande regler och privatekonomi, med bristande internetvana eller med begränsade kunskaper i svenska språket, kan de dock leda till svårigheter med att ta tillvara rättigheter och göra välgrundade val. Det kan i sin tur leda till att konsumenter lider ekonomisk skada, eller i värsta fall till överskuldsättning. Ett ökande intresse från konsumenter att göra mer miljömässigt hållbara val har medfört att företag i högre utsträckning gör olika påståenden om produkters miljöpåverkan i sin marknadsföring. En mer hållbar och cirkulär konsumtion är av stor vikt för att nå de miljöpolitiska målen och att granska att sådana påståenden inte är vilseledande är därför en viktig utmaning.

4.4.1 Stärkta möjligheter att ingripa vid regelöverträdelser

Regler kommer att tas fram som fr.o.m. våren 2022 ska ge tillsynsmyndigheter möjlighet att använda skarpare sanktioner när företag bryter mot centrala delar av det kon-

sumentskyddande regelverket, bl.a. när det gäller marknadsföring. Som underlag för de nya reglerna finns ett nytt EU-direktiv och förslag i ett delbetänkande från Utredningen om ett moderniserat konsumentskydd (SOU 2021:17). Samma utredning överväger frågor som rör skriftlighetskravet vid telefonförsäljning. Regeringen kommer vidare att följa Konsumentverkets arbete med att kontrollera att det konsumentskyddande regelverket efterlevs, liksom Fastighetsmäklarinspektionens arbete med den nya uppgiften att utöva tillsyn över fastighetsmäklarföretag. För att ytterligare stärka Fastighetsmäklarinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism föreslås att myndighetens anslag ökas fr.o.m. 2022.

4.4.2 Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade

Mot bakgrund av att fler konsumenter än tidigare under senare år anmält tvister till ARN kommer regeringen att noga bevaka ärendetillströmningen till myndigheten och vid behov vidta ytterligare åtgärder för att möjliggöra en så effektiv tvistlösning som möjligt mellan konsumenter och företag. Vidare kommer regler tas fram som genomför ett nytt EU-direktiv om grupptalan på konsumentområdet. Bakgrunden till EU-direktivet är att globaliseringen och digitaliseringen medför risker för att konsumenter från olika länder kan bli lurade av samma näringsidkare.

4.4.3 Säkra varor och tjänster

Europeiska kommissionen har presenterat ett förslag till en EU-förordning om allmän produktsäkerhet, som syftar till att uppdatera konsumentskyddet på produktsäkerhetsområdet till de förändringar på marknaden för konsumentvaror som har skett med anledning av ny teknologi och en ökad e-handel. I samband med hanteringen av de kommande nya EU-reglerna kommer ändringar i bestämmelserna om tjänsters säkerhet, som i nuläget finns i produktsäkerhetslagen (2004:451), att övervägas med beaktande av en hemställan från Konsumentverket. Vidare kommer regeringen att följa Konsumentverkets arbete med att kontrollera att regelverket om produktsäkerhet följs av företagen.

4.4.4 Konsumentvägledning till utsatta konsumenter

Mer sårbara grupper av konsumenter, exempelvis äldre, unga, personer med funktionsnedsättning, språksvaga och överskuldsatta, kan vara i särskilt behov av vägledning för att hantera den snabba utvecklingen på konsumentmarknaderna, där erbjudanden ibland riktas just till dem. Utsatta konsumenter har dock sällan kännedom om det stöd som finns att få och behöver ofta en mer personligt anpassad vägledning än vad som kan erbjudas via konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument. Den typen av stöd hanteras ofta bäst nära konsumenten. Konsumentvägledning finns i många kommuner, men utformningen av vägledningen varierar och omfattningen har totalt sett minskat under de senaste åren. Konsumentverket har i uppdrag att identifiera och stödja samhällsaktörer som, vid sidan av den frivilliga kommunala konsumentvägledningen, har förutsättningar att hjälpa konsumenter i särskilt behov av stöd, exempelvis det civila samhällets organisationer (Fi2020/00663).

4.4.5 Motverka överskuldsättning

Marknaden för konsumentkrediter utvecklas snabbt och många konsumenter utnyttjar de ökande möjligheterna att ta lån och handla på kredit. Utvecklingen kan medföra problem för konsumenter. Det kan finnas behov av förstärkningar av konsumentskyddet för att motverka risker för överskuldsättning. Europiska kommissionen har presenterat ett förslag till reviderat direktiv om konsumentkrediter. Regeringen har för

avsikt att, parallellt med fortsatta analyser av och förhandlingar om direktivförslaget, överväga ytterligare åtgärder.

4.4.6 Miljömässigt hållbar konsumtion

Konsumenters agerande spelar en betydande roll för att uppnå en mer miljömässigt hållbar konsumtion i linje med de nationella miljö- och klimatmålen samt regeringens ambitioner i strategin för en cirkulär ekonomi. Ändamålsenlig information kan underlätta för konsumenter att göra mer miljömässigt hållbara och cirkulära val. Konsumenter har dock varierande förutsättningar att ta till sig och agera i enlighet med informationen. Regeringen kommer därför bl.a. i samband med kommande initiativ på EU-nivå att verka för att konsumenter ska få tillgång till information om varors och tjänsters miljöpåverkan som är lätt för dem att använda och för myndigheterna att kontrollera. Regeringen kommer vidare att följa Konsumentverkets arbete med att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi genom samverkan med andra aktörer som vill bidra till att sådan information sprids till konsumenter i enlighet med myndighetens uppdrag (Fi2021/00946). Vidare kommer regeringen att överväga behovet av ytterligare åtgärder med anledning av Konsumentverkets kommande redovisning av uppdraget att identifiera betydande hinder för hållbar konsumtion (Fi2020/00945).

4.4.7 Översyn av systemet för resegarantier

Konsumentskyddet i samband med resor är i grunden långtgående och i stor utsträckning harmoniserat inom EU. Till följd av den pågående pandemin har dock många konsumenter fått vänta länge på återbetalningar som de har rätt till och vissa har drabbats av att reseföretag gått i konkurs. När det gäller paketresor eller sammanlänkade researrangemang kan resenärer under vissa förutsättningar få ersättning ur det branschfinansierade resegarantisystem som administreras av Kammarkollegiet. Sverige har vid genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG valt att inte gå längre än de EU-rättsliga reglerna, vilket innebär att ersättning bara kan betalas från resegarantisystemet vid arrangörens insolvens. Regeringen har för avsikt att se över utformningen av resegarantisystemet. I Europeiska kommissionens nya konsumentagenda aviseras en analys och en eventuell revidering av regelverket som rör konsumentskyddet i samband med resor, vilket kan påverka arbetet.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 Konsumentverket

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

2020	Utfall	170 835	Anslagssparande	115
2021	Anslag	169 689[1]	Utgiftsprognos	169 042
2022	**Förslag**	**169 873**		
2023	Beräknat	171 724[2]		
2024	Beräknat	173 449[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 169 873 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 169 874 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändring av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**169 689**	**169 689**	**169 689**
Pris- och löneomräkning[2]	1 537	3 403	5 141
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 353	-1 368	-1 381
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 873**	**171 724**	**173 449**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 169 873 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 171 724 000 kronor respektive 173 449 000 kronor.

4.5.2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

2020	Utfall	53 943	Anslagssparande	-30
2021	Anslag	55 148[1]	Utgiftsprognos	54 646
2022	**Förslag**	**53 792**		
2023	Beräknat	54 363[2]		
2024	Beräknat	54 904[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 53 792 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 53 792 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändring av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**52 148**	**52 148**	**52 148**
Pris- och löneomräkning[2]	1 644	2 215	2 756
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 792**	**54 363**	**54 904**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 53 792 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna Reklamationsnämnden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 54 363 000 kronor respektive 54 904 000 kronor.

4.5.3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

2020	Utfall	26 202	Anslagssparande	2 350
2021	Anslag	29 884[1]	Utgiftsprognos	29 628
2022	**Förslag**	**30 642**		
2023	Beräknat	30 987[2]		
2024	Beräknat	31 301[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 30 642 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 30 642 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**29 884**	**29 884**	**29 884**
Pris- och löneomräkning[2]	258	597	906
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	500	506	511
varav BP22[3]	*500*	*500*	*500*
– Motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	*500*	*500*	*500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 642**	**30 987**	**31 301**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ytterligare stärka Fastighetsmäklarinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism föreslås att anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* ökas med 500 000 kronor 2022. Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 30 642 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 30 987 000 kronor respektive 31 301 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Enligt fastighetsmäklarlagen (2021:516) har Fastighetsmäklarinspektionen rätt att ta ut registreringsavgifter från fastighetsmäklare i form av ansökningsavgifter och årliga avgifter.

Tabell 4.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	24 625	585	26 202	-992	13 071
Prognos 2021	29 648	350	31 101	-1103	11 968
Budget 2022	**29 648**	**340**	**31 051**	**1063**	**10 905**

Källa: Fastighetsmäklarinspektionens årsredovisning för 2020.

Det positiva ackumulerade resultatet beror på att intäkterna från de årliga avgifter fastighetsmäklarna betalar till Fastighetsmäklarinspektionen har ökat snabbare än kostnaderna för myndighetens verksamhet. Regeringen följer utvecklingen.

4.5.4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

2020	Utfall	16 897	Anslagssparande	37
2021	Anslag	17 559[1]	Utgiftsprognos	17 409
2022	**Förslag**	**13 559**		
2023	Beräknat	13 559		
2024	Beräknat	13 559		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen samt för statsbidrag till standardiseringsarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändring av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**17 559**	**17 559**	**17 559**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 559**	**13 559**	**13 559**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 559 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 13 559 000 kronor respektive 13 559 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 18 200 000 kronor för 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Organisationer som främjar konsumenternas intressen och som får bidrag inom ramen för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* kan ha behov av att planera sin verksamhet för kommande år. Beslut om sådana bidrag bör av denna anledning kunna omfatta en längre period än ett år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 18 200 000 kronor för 2023 och 2024.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	0	0	6 100		
Nya åtaganden	0	6 100	18 200		
Infriade åtaganden	0	0	-6 100	-12 100	-6 100
Utestående åtaganden	0	6 100	18 200		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**15 000**	**15 000**	**18 200**		

4.5.5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

2020	Utfall	4 374	Anslagssparande	
2021	Anslag	4 374[1]	Utgiftsprognos	4 374
2022	**Förslag**	**4 374**		
2023	Beräknat	4 374		
2024	Beräknat	4 374		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB, som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändring av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 374**	**4 374**	**4 374**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 374**	**4 374**	**4 374**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 374 000 kronor respektive 4 374 000 kronor.

Utgiftsområde 19

Regional utveckling

Utgiftsområde 19 – Regional utveckling

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Regional utveckling ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 6
2.3 Skatteutgifter ... 7
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 8
2.6 Resultatredovisning ... 10
2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner ... 11
2.6.2 Sektorssamordning och flernivåsamverkan är betydelsefullt för det regionala utvecklingsarbetet ... 15
2.6.3 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder ... 17
2.6.4 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning ... 19
2.6.5 Regionalt transportbidrag ... 23
2.6.6 EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020 ... 25
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 31
2.8 Politikens inriktning ... 36
2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet ... 36
2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik ... 37
2.8.3 Andra mål som den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå ... 38
2.9 Budgetförslag ... 38
2.9.1 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder ... 38
2.9.2 1:2 Transportbidrag ... 40
2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 ... 41
2.9.4 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 ... 43

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 19 Regional utveckling enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Regionala utvecklingsåtgärder	2 560 937
1:2	Transportbidrag	430 864
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 600 000
1:4	Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	650 000
Summa		**5 241 801**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:1	Regionala utvecklingsåtgärder	3 000 000	2023–2028
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 500 000	2023
1:4	Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	2 300 000	2023–2030
Summa		**6 800 000**	

2 Regional utveckling

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 19 Regional utveckling omfattar insatser i form av projektverksamhet, regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning.

Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål anges i tabell 2.1.

Tabell 2.1 Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål

Almi Företagspartner AB	Riksarkivet
Arbetsförmedlingen	RISE Research Institutes of Sweden AB
Boverket	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige
Delegationen mot segregation	Sametinget
Ekonomistyrningsverket	Sjöfartsverket
Folkhälsomyndigheten	Skogsstyrelsen
Försäkringskassan	Statens energimyndighet
Havs- och vattenmyndigheten	Statens jordbruksverk
Jämställdhetsmyndigheten	Statens kulturråd
Livsmedelsverket	Statens skolverk
Luftfartsverket	Statistiska centralbyrån
Länsstyrelserna	Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Myndigheten för digital förvaltning	Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	Sveriges geologiska undersökning
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Myndigheten för yrkeshögskolan	Tillväxtverket
Naturvårdsverket	Trafikanalys
Patent- och registreringsverket	Trafikverket
Pensionsmyndigheten	Transportstyrelsen
Polismyndigheten	Universitet och högskolor
Post- och telestyrelsen	Universitetskanslersämbetet
Riksantikvarieämbetet	Verket för innovationssystem

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	1 587	1 809	1 639	**2 561**	2 301	2 226
1:2 Transportbidrag	430	426	425	**431**	401	401
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 166	1 819	1 289	**1 600**	1 552	
1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027		150	0	**650**	1 110	1 295
Totalt för utgiftsområde 19 Regional utveckling	**3 184**	**4 203**	**3 353**	**5 242**	**5 364**	**3 922**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2020 inom utgiftsområdet blev ca 489 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror främst på att utbetalningstakten inom regionalfondsprogrammen blev lägre än beräknat.

Prognosen för 2021 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir ca 850 miljoner kronor lägre än anvisat.

Tabell 2.3 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 173**	**4 173**	**4 173**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 067	1 588	546
varav BP22	*506*	*1 223*	*800*
Överföring till/från andra utgiftsområden	1	3	14
Övrigt		-400	-812
Ny utgiftsram	**5 242**	**5 364**	**3 922**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Av tabell 2.4 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2022 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.4 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	4 399
Verksamhetsutgifter[2]	767
Investeringar[3]	75
Summa utgiftsram	**5 241**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.
[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.
[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.
[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2021 (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.5 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2021	2022
Bidrag till regionala utvecklingsbolag	0	0
Regional nedsättning av egenavgifter	70	70
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	580	600
Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner	690	690
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden	1 350	1 350
Totalt för utgiftsområdet	**2 690**	**2 710**

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19, bet. 2019/20:NU2, rskr. 2019/20:113). För en beskrivning av målet se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.4).

I näringsutskottets betänkande 2020/21:NU2 framgår bl.a. att resultatredovisningen ska fokuseras på de mål som riksdagen har beslutat om. Med denna utgångspunkt efterfrågar utskottet därför att regeringen redogör för hur den ser på förhållandet mellan det mål som riksdagen har beslutat om och regeringens särskilda mål om jämställd regional utveckling. Regeringen delar näringsutskottets bedömning och anser att det inte längre är relevant att i budgetpropositionen ange ett särskilt mål för jämställd regional utveckling. Jämställdhet följs i likhet med budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) upp med olika typer av indikatorer, se tabell 2.7, kompletterande indikatorer i avsnitt 2.6 och centrala bedömningsgrunder.

Regeringens prioriteringar för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken under perioden 2015–2020 var innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete. Prioriteringarna är tvärsektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och

lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Resultatredovisningen i budgetpropositionen sker främst utifrån dessa prioriteringar.

Insatser inom andra utgifts- och politikområden

I princip samtliga politikområden är av betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. En bredd av insatser är därmed viktigt, dvs. betydligt fler insatser än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Se tabell 2.6 för politikområden som var av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken 2015–2020. En redovisning av resultat av insatser inom andra utgiftsområden och politikområden samt insatsernas regionala effekter görs inte inom ramen för utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.6 Politikområden som var av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken 2015–2020

Prioriteringar 2015–2020	Områden där det framför allt fanns resurser av betydelse för prioriteringarna
Innovation och företagande	Regional utvecklingspolitik, politiken för informationssamhället, näringspolitik, forskningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, kulturpolitik, energipolitik, miljöpolitik, politik för regional samhällsorganisation, integrationspolitik, utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande och jämställdhetspolitik.
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Regional utvecklingspolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för regional samhällsorganisation, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, bostadspolitik, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik och jämställdhetspolitik. Det kommunalekonomiska utjämningssystemet för kommuner och regioner är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning	Regional utvecklingspolitik, näringspolitik, utbildningspolitik, forskningspolitik, förvaltningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, arbetsmarknadspolitik, transportpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik.
Internationellt samarbete	Regional utvecklingspolitik, näringspolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik, jämställdhetspolitik, integrationspolitik, utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande, utbildningspolitik, forskningspolitik och arbetsmarknadspolitik.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I näringsutskottets betänkande 2020/21:NU2 framgår bl.a. att regeringen bör motivera valda indikatorer och bedömningsgrunder samt beskriva orsaker till eventuella förändringar gentemot tidigare redovisningar i uppföljningen av resultatet. Enligt näringsutskottet bör det även tydligt framgå hur de valda och kompletterande indikatorerna bör tolkas. Regeringen redovisar i budgetpropositionen, där det är relevant, motiv till valda indikatorer och bedömningsgrunder, orsaker till förändringar och hur indikatorerna bör tolkas. De centrala indikatorerna och bedömningsgrunderna har inte förändrats jämfört med budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5). Vissa förändringar av kompletterande indikatorer framgår i avsnitt 6.2.

I mars 2021 överlämnade regeringen skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet (skr. 2020/21:133, bet. 2020/21:NU24, rskr. 2020/21:337) till riksdagen. Regeringen kommer att se över resultatindikatorerna med anledning av målet för politikområdet och regeringens strategi.

Regeringen avser att fortsätta utveckla resultatredovisningen i dialog med riksdagen.

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för den regionala utvecklingspolitiken finns det dels indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner (FA-regioner), dels indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. Med FA-regioner avses funktionellt avgränsade arbetsmarknadsregioner med arbetspendling över kommungräns som utgångspunkt.

Av tabell 2.7 framgår centrala långsiktiga indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner. Kompletterande indikatorer redovisas under avsnitt 2.6.

Tabell 2.7 Centrala långsiktiga indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner

Prioriteringar 2015–2020	Centrala långsiktiga indikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor)
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare (inrikes flyttströmmar och boendepreferenser, uppdelat på kvinnor och män)
Kompetensförsörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (andel sysselsatta av befolkningen, uppdelat på kvinnor och män)
Internationellt samarbete	Finns ingen central långsiktig indikator

Källa: Tillväxtverket.

Av tabell 2.8 framgår centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. De centrala indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade eller beräknade resultat samt faktiska resultat av insatserna. För att lyfta fram de mest centrala indikatorerna reducerade regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) de indikatorer som i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) redovisades i tabell 2.7 Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt. De centrala indikatorerna valdes ut utifrån att de bedömdes vara mest relevanta för att beskriva resultaten av insatserna.

För en beskrivning av de centrala indikatorerna se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/2021:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5).

För den projektverksamhet som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* har regeringen tagit fram ett nytt uppföljningssystem. Det är dock ännu för tidigt att redovisa resultat eftersom 2019 och 2020 är de första åren där uppföljningen sker enligt uppföljningssystemet och projektverksamheten oftast bedrivs genom fleråriga insatser. Det går dessutom inte att göra några längre jämförelser över tid än, vilket är viktigt i denna typ av uppföljning.

Tabell 2.8 Centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Indikatorområde	Centrala indikatorer
Stöd till kommersiell service finansierat av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*	– Överlevnadsgrad[1]
Selektiva regionala företagsstöd finansierat av anslagen 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*[2]	– Arbetsproduktivitet[1]
Transportbidrag finansierat av anslaget 1:2 *Transportbidrag*	– Överlevnadsgrad[1] – Arbetsproduktivitet[1]
Regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 finansierat av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*	– Antal nya sysselsatta[1] – Antal företag som får stöd
Riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionalfondsprogrammet perioden 2014–2020 finansierat av anslagen 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*	– Investerade medel[1]

[1] Indikatorn är inte könsuppdelad.

[2] Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.

Utöver indikatorer finns även bedömningsgrunder som uppföljningar och redovisningar för att bedöma måluppfyllelsen. Dessa ger dels kvantitativa mått, dels en mer kvalitativ bedömning av resultat.

Regeringens redovisning utgår från ett antal centrala bedömningsgrunder. Dessa har valts utifrån att de ger en samlad bild av resultat inom olika delar av den regionala utvecklingspolitiken som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. De centrala bedömningsgrunderna är

- Indikatorer i budgetpropositionen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling för att följa utvecklingen i landets regioner (N2021/01959)
- Statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet och i arbetet att utveckla Sveriges landsbygder (N2020/03152)
- Regionalt utvecklingsarbete under 2020 (N2021/01278)
- Uppföljning av regionala företagsstöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service, budgetåret 2020 (N2021/01288)
- Lägesrapport 2020 avseende regionalfondsprogram, inklusive territoriella samarbetsprogram, under programperioden 2014–2020 (N2021/01322).

2.6 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2020 förutom för EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020 där resultat redovisas sammantaget för insatser åren 2014–2020. Under 2020 har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har genomfört olika typer av insatser för att minska de negativa konsekvenserna som pandemin har medfört för en hållbar regional utveckling.

Utöver finansiering från anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling finansieras insatser inom den regionala utvecklingspolitiken av statliga myndigheter inom andra utgiftsområden. Dessutom finansieras insatserna av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Regionerna beslutar om användning av

medel från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* men finansierar även med egna medel. Eftersom resultatredovisningen i budgetpropositionen även omfattar denna medfinansiering är den totala redovisningen av medel större än det som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Resultatredovisningen inleds med ett avsnitt om indikatorer för att följa den övergripande utvecklingen i FA-regionerna. Därefter följer ett avsnitt om betydelsen av sektorssamordning och flernivåsamverkan. Syftet är att sätta in resultatredovisningen av anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling i ett större sammanhang. Sist följer resultatredovisningen av centrala insatser som finansieras av anslag inom utgiftsområdet.

2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner

Utvecklingen i olika geografiska områden i Sverige påverkas av insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, men också av insatser inom politikområden av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken, se tabell 2.6. Detta gör att indikatorerna har en stor bredd. De inomregionala skillnaderna i länen är stora. För att få en meningsfull bild av utvecklingen har därför den lägre geografiska nivån FA-regioner valts.

Indikatorerna för utvecklingen i Sveriges FA-regioner är uppdelade i centrala långsiktiga indikatorer med långsiktiga delindikatorer respektive kortsiktiga indikatorer. Dessa indikatorer redovisas och definieras i tabell 2.9. De tre centrala långsiktiga indikatorerna syftar till att belysa långsiktiga strukturella förändringar fördelat på politikens prioriteringar för åren 2015–2020. Dessa indikatorer är även uppdelade i ett antal långsiktiga delindikatorer. Indikatorerna är valda utifrån att de på ett övergripande sätt visar utvecklingen i FA-regionerna kopplat till respektive prioritering.

Statistiken för de kortsiktiga indikatorerna, modellbaserad lönesumma och antal arbetssökande, tas fram snabbare och med tätare intervall än statistiken för de långsiktiga indikatorerna och avses ge en bild av aktuella regionalekonomiska förändringar.

Tabell 2.9 Indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner

Regionalekonomiska förändringar	Kortsiktiga indikatorer	
Regional ekonomi	– Modellbaserad lönesumma[1]	
Arbetsmarknad	– Antal arbetssökande uppdelat på kvinnor och män (inkl. personer i arbetsmarknads-politiska åtgärder)	
Prioriteringar 2015–2020	Centrala långsiktiga indikatorer	Långsiktiga delindikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor)[2]	– Jobbytare per sysselsatt inom privat företagssektor och inom FA-region (uppdelat på kvinnor och män) – Andel operativa företagsledare per sysselsatt 20–64 år (uppdelat på kvinnor och män) – Näringslivets utsläpp av växthusgaser mätt som koldioxidekvivalenter[3] per inkomst (bruttoregionalprodukt)[4]
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare (inrikes flytt-strömmar och boendepreferenser, uppdelat på kvinnor och män)	– Andel hushåll med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s[5] – Genomsnittligt arbetspendlingsavstånd uttryckt som raka sträckan (dvs. fågelvägen) mellan bostadsställe och arbetsställe i kilometer (uppdelat på kvinnor och män) – Tillgänglighet till dagligvarubutik och drivmedelsstation[6] – Tillgänglighet till grundskola[7]
Kompetens-försörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (andel sysselsatta av befolkningen, uppdelat på kvinnor och män)	– Demografisk generationsväxling som kvot mellan antalet 20–29-åringar och 55–64-åringar (uppdelat på kvinnor och män) – Genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år (uppdelat på kvinnor och män) – Matchning som kvot av vakanstalet och arbetslöshetstalet[8]
Internationellt samarbete[9]	-	– Andel sysselsatta i multinationella företag per sysselsatta inom företagssektorn totalt – Andel jobb utförda av personer bosatta i utlandet av samtliga jobb – Antal gästnätter av utländska besökare

- = Inte aktuellt.

[1] Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män. Indikatorn redovisas inte i denna budgetproposition eftersom indikatorn uppdateras med ny statistik halvårsvis och därmed inte fångar effekterna av den pågående pandemins hittillsvarande effekter.

[2] Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom det kan leda till feltolkningar i detta sammanhang.

[3] Koldioxidekvivalenter är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet. Benämningen på indikatorn har ändrats sedan budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.6.1) men det är ingen ändring i sak.

[4] och [5] Indikatorerna är inte könsuppdelade eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män.

[5] Här ingår även it-infrastruktur i absolut närhet som medger 100 Mbit/s enligt Post- och telestyrelsens mobiltäcknings- och bredbandskartläggning.

[6] och [7] Indikatorerna är inte könsuppdelade eftersom det inte är relevant. Orsaken är att det inte finns några stora skillnader i kvinnors och mäns bosättningsmönster samt att kvinnor och män bedöms ha samma behov av den service som tillgängligheten mäts till. Om statistiken skulle delas upp på kvinnor och män skulle den snarare visa skillnad i bosättning än tillgänglighet till service.

[8] Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män.

[9] Det finns ingen långsiktig huvudindikator eftersom internationellt samarbete anses vara en förutsättning för att genomföra övriga prioriteringar.

Källa: Tillväxtverket.

Utvecklingen under 2020 och 2021

Regeringen vill belysa de hittillsvarande effekterna av den pågående pandemin på den regionala utvecklingen. Detta belyses av de kortsiktiga indikatorerna modellbaserad lönesumma som uppdateras med ny statistik halvårsvis och antal arbetssökande som uppdateras kvartalsvis.

Den pågående pandemin har på ett påtagligt sätt påverkat den regionala utvecklingen under 2020 och våren 2021. Den modellbaserade lönesumman har minskat i 31 av landets 60 FA-regioner. Störst har minskningarna varit i FA-regioner med stor gränshandel och FA-regioner där näringslivet har en stark koppling till turismen. Göteborgs FA-region har haft en liten minskning av lönesumman, medan den har ökat med knappt 2 procent i såväl Malmö-Lunds som Stockholms FA-regioner, detta trots ökad arbetslöshet. Antalet arbetssökande har ökat med drygt 40 procent i Göteborgs och Stockholms FA-regioner, vilket är klart mest i landet. Stora ökningar på 20–30 procent kan också noteras i flera FA-regioner med stor turism och gränshandel, men också för vissa regionala centrum som Falun-Borlänges, Umeås och Västerås FA-regioner. Ökningen av antalet arbetssökande har varit större för män än för kvinnor i en majoritet av FA-regionerna. Det gäller framför allt FA-regioner med hög andel industrisysselsättning.

Utvecklingen i ett längre tidsperspektiv

De långsiktiga centrala indikatorerna och de långsiktiga delindikatorerna visar utvecklingen under den senaste 10-årsperioden. Då eftersläpningen för dessa indikatorer i regel är 1–2 år är det därmed i de flesta fall utvecklingen före pandemin som belyses. Nedan redovisas utfallet för dessa indikatorer fördelat på regeringens prioriteringar 2015–2020.

Prioriteringen innovation och företagande

Den centrala långsiktiga indikatorn arbetsproduktivitet 2011–2019 avspeglar översiktligt näringslivets samlade arbetsproduktivitet och konkurrenskraft och används för att följa upp prioriteringen innovation och företagande. FA-regionerna Göteborg, Malmö-Lund och Stockholm uppvisar hög arbetsproduktivitet. Detta är FA-regioner som kan dra nytta av sin storlek och täthet, dvs. de har ett stort antal företag och människor inom sitt funktionella område. Även befolkningsmässigt mindre FA-regioner med ett specialiserat näringsliv såsom Gällivare, Kiruna och Älmhult har en hög arbetsproduktivitet. Detsamma gäller flera industridominerade FA-regioner, vilket talar för en god konkurrenskraft gentemot omvärlden. Mindre och avlägset belägna FA-regioner har ofta svårare att nå upp till samma nivå. Det kan dock konstateras att många befolkningsmässigt mindre FA-regioner hade en påtagligt positiv utveckling under perioden 2011–2019 som lett till en viss regional konvergens. Med några få undantag har denna utveckling dock inte påverkat den generella bilden av att arbetsproduktiviteten i de flesta fall ligger högre i befolkningsmässigt större FA-regioner, även i slutet av perioden 2011–2019.

För de långsiktiga delindikatorerna jobbytare per sysselsatt inom privat företagssektor och inom FA-region samt andel operativa företagsledare per sysselsatt 20–64 år hänvisas till redovisningen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) då inga större förändringar skett. Det är sammanfattningsvis fortsatt enklare med jobbyten i storstädernas FA-regioner samt att andelen företagsledare också kan ligga högt i vissa befolkningsmässigt mindre FA-regioner.

En långsiktig delindikator inom detta område som beskriver miljödriven näringslivsutveckling är näringslivets utsläpp av växthusgaser mätt som koldioxidekvivalenter per inkomst (bruttoregionalprodukt). Den beräknas genom koldioxidekvivalenter från

bestämda utsläppssektorer inom näringslivet som motsvarar ca en tredjedel av samtliga utsläpp. För FA-regioner med tunga basnäringar såsom FA-regionerna Gotland, Nyköping-Oxelösund och Luleå kan relativt höga utsläppsintensiteter på över 50 ton per miljon kronor noteras. Betydligt lägre är utsläppen i FA-regionerna Göteborg, Malmö-Lund och Stockholm. De totala utsläppen av växthusgaser har minskat i landet och i samtliga FA-regioner förutom i Gotland, Gällivare och Kiruna där utsläppen totalt ökade mellan 2008 och 2018.

Prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet

Inflyttningsnetto per 1 000 invånare används för att följa upp prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet. Perioden 2018–2020 visade 19 FA-regioner ett positivt flyttnetto, vilket är en tydlig ökning jämfört med perioden 2008–2010, då antalet var 8 FA-regioner. Det positiva flyttnettot har minskat i såväl Göteborgs som Stockholms FA-regioner. Det högsta positiva flyttnettot återfinns i Gotlands och Nyköping-Oxelösunds FA-regioner, medan befolkningsmässigt mindre FA-regioner i mer glesbefolkade delar av landet fortsatt har störst negativt flyttnetto. Även om de generella flyttmönstren i stora drag känns igen sedan tidigare syns en svag men ändå tydlig trend där fler FA-regioner än storstäderna har en positiv inrikes nettoflyttning.

Tillgängligheten till informationsteknik mäts genom den långsiktiga delindikatorn andel hushåll med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. År 2019 var riksgenomsnittet 93 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter sedan 2018. Av de 60 FA-regionerna hade 16 FA-regioner en högre tillgänglighet till bredband än riksgenomsnittet. Befolkningsmässigt större FA-regioner har i genomsnitt bättre tillgång än FA-regioner i glesare delar av landet. I 11 FA-regioner är bredbandstäckningen under 80 procent. Täckningen är lägst i Vansbro FA-region med 58 procent samt i Kramfors och Strömsunds FA-regioner med 64 procent.

För delindikatorerna genomsnittligt arbetspendlingsavstånd mellan bostadsställe och arbetsställe, tillgänglighet till dagligvarubutik och drivmedelsstation respektive tillgänglighet till grundskola hänvisas till redovisningen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) då inga större förändringar skett. Sammanfattningsvis är det fortsatt längre pendlingsavstånd och en klart lägre tillgänglighet till service i FA-regioner långt från större städer.

Prioriteringen kompetensförsörjning

Den centrala långsiktiga indikatorn förvärvsintensitet 20–64 år används för att få en bild av arbetsmarknadens funktionssätt och används som indikator för att följa prioriteringen kompetensförsörjning. Under perioden 2009–2019 har utvecklingen varit positiv i samtliga 60 FA-regioner. I 34 FA-regioner, varav de flesta återfinns i norra Sverige, är förvärvsintensiteten över 80 procent. År 2009 nådde ingen FA-region över 80 procents förvärvsintensitet. Det bör dock noteras att en utveckling mot en hög förvärvsintensitet även kan innebära en ökad risk för brist på arbetskraft. Skillnaderna i förvärvsintensitet mellan kvinnor och män har minskat under samma period. År 2019 låg medelvärdet i FA-regionerna på 79,4 procent för kvinnor och 81 procent för män.

Den långsiktiga delindikatorn demografisk generationsväxling som kvot mellan antalet 20–29-åringar och 55–64-åringar avser mäta regioners demografiska ersättningsbehov på grund av förväntade pensionsavgångar. År 2020 var det 12 av 60 FA-regioner som redovisade ett överskott av yngre, vilket är fler än 2010 då motsvarande antal var 10, men färre än 2018 då 20 FA-regioner hade ett överskott. De största överskotten av yngre återfinns generellt i befolkningsmässigt större FA-regioner med nära tillgång till högre utbildning såsom i FA-regionerna Linköping-Norrköping, Umeå och Växjö samt storstadsregionerna. Bland FA-regionerna med underskott av yngre finns

framför allt befolkningsmässigt mindre FA-regioner som t.ex. Arjeplog, Haparanda, Kramfors, Sollefteå och Överkalix. Men även befolkningsmässigt större FA-regioner som Gotland, Skellefteå och Sundsvall har underskott av yngre.

För delindikatorerna genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år samt matchning som kvot av vakanstalet och arbetslöshetstalet hänvisas till redovisningen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) då inga större förändringar skett. Sammanfattningsvis är det fortsatt flest antal utbildningsår i FA-regioner med universitet eller högskolor och i regel fungerar också matchningen bättre där. Det kan noteras att kvinnor fortsatt har något fler utbildningsår än män.

Prioriteringen internationellt samarbete

Internationellt samarbete inom innovation och företagande följs bl.a. upp genom den långsiktiga delindikatorn andelen sysselsatta i multinationella företag per sysselsatta inom företagssektorn totalt. Med multinationella företag avses sådana som ägs av utländska företag. Den generella bilden 2018 är att FA-regioner med större befolkning har högre andel sysselsatta i multinationella företag än befolkningsmässigt mindre FA-regioner. Vissa mindre FA-regioner som Ludvika, Oskarshamn och Älmhult-Osby sticker dock ut med mycket höga andelar om ca 40 procent eller högre. I 41 av de 60 FA-regionerna har andelen sysselsatta i multinationella företag minskat sedan 2008. Även riksgenomsnittet visar på en minskning på 1 procentenhet.

För delindikatorerna andel jobb utförda av personer bosatta i utlandet av samtliga jobb och antal gästnätter av utländska besökare hänvisas till redovisningen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) då inga större förändringar skett. Sammanfattningsvis är det fortsatt ett stort inslag av utländsk arbetskraft och utländska besökare i storstädernas FA-regioner. Vissa mindre gränsregioner ligger också högt på dessa indikatorer.

2.6.2 Sektorssamordning och flernivåsamverkan är betydelsefullt för det regionala utvecklingsarbetet

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken har insatser för utvecklad statlig sektorssamordning och flernivåsamverkan genomförts. Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020, statliga myndigheters medverkan i den regionala utvecklingspolitiken, regionalt utvecklingsarbete samt regionalt kompetensförsörjningsarbete är centrala delar i detta arbete.

Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 är en arena för dialog

Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 har utgjort en mötesplats för dialog och samverkan mellan regeringen och regionerna samt Gotlands kommun och ibland även statliga myndigheter, om långsiktiga och strategiska frågor av betydelse för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Dialogen har förts både på politisk nivå och på tjänstemannanivå. Dialogen har under 2020 och våren 2021 fördjupats ytterligare och varit mer frekvent med anledning av den pågående pandemin. Ämnen som behandlats har bl.a. varit sammanhållningspolitik, en ny strategi för regional utvecklingspolitik, landsbygdspolitik, varsel och omställning, innovationer, bredband och digitalisering, transportinfrastruktur, arbetsmarknadspolitik, kompetensförsörjning, energifrågor, offentlig förvaltning samt näringspolitik.

Statliga myndigheters medverkan i den regionala utvecklingspolitiken har till viss del utvecklats

Tillväxtverket har i april 2021 redovisat statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet och i arbetet att utveckla Sveriges landsbygder till regeringen (N2020/03152). Det har delvis skett en positiv utveckling av de statliga myndigheternas medverkan, främst genom att samverkan med regionerna har utvecklats och hittat mer etablerade former inom allt fler områden. Det finns dock en stor variation i hur hög grad myndigheterna har medverkat i det regionala utvecklingsarbetet och samverkat med regionerna. Samtliga myndigheter redovisar att de fört någon form av dialog med regionerna, varav ungefär hälften av myndigheterna beskriver att de för en mer kontinuerlig dialog med samtliga regioner. Det är vanligt att dialogen sker med regionerna utifrån särskilda regeringsuppdrag, men att det inte finns en tydlig struktur för hur dessa dialoger ska genomföras. Fler myndigheter än vid tidigare uppföljningar har analyserat sina verksamheter utifrån ett territoriellt perspektiv och har ett pågående arbete för att integrera och stärka det territoriella perspektivet i sin verksamhet. Samverkan mellan myndigheterna inom det regionala utvecklingsarbetet har ökat bl.a. med stöd av det myndighetsnätverk som Tillväxtverket ansvarar för.

Regionalt utvecklingsarbete

Tillväxtverket har i april 2021 redovisat en sammanställning av regionernas och Gotlands kommuns regionala utvecklingsarbete under 2020 till regeringen (N2021/01278). Tillväxtverket har i februari 2021 även redovisat uppgifter om socialt företagande i rapporten Uppdrag att stödja utvecklingen av samhällsentreprenörskap och socialt företagande (N2018/00713).

Sektorssamordning och flernivåsamverkan har till viss del utvecklats mellan regioner och länsstyrelser respektive mellan regioner och vissa andra statliga myndigheter, kommuner, organisationer samt näringsliv. Samverkan mellan en del av dessa aktörer har intensifierats för att hantera den pågående pandemins effekter. Det finns dock vissa brister i anpassning till regionala behov och förutsättningar och i förståelse och kunskap om det regionala utvecklingsansvaret.

Under 2020 har regionerna i stor utsträckning ställt om det regionala utvecklingsarbetet för att hantera pandemins konsekvenser. Arbetet har särskilt påverkat regionernas innovations- och företagsfrämjande arbete. Bredband, kompetensförsörjning, turism och besöksnäring, kommersiell service samt kultur och fritid har också prioriterats i detta arbete.

Trots pandemins behov av mer kortsiktiga insatser har även steg tagits i omställningen till en hållbar utveckling inom regeringens samtliga prioriteringar. Hållbarhet och Agenda 2030 har precis som under 2019 utgjort utgångspunkt för reviderade och nya regionala utvecklingsstrategier. Insatser inom bl.a. e-hälsa, energieffektivisering, förnybar energi, hållbara transporter, cirkulär ekonomi, socialt företagande, hållbart byggande samt grön omställning i industrin har medfört att hållbarhetsarbetet inom dessa områden har konkretiserats och stärkts. För en resultatredovisning avseende socialt företagande se även utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.3.

Handlingsplanerna för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala utvecklingsarbetet har varit ett stöd i det regionala utvecklingsarbetet. Insatser för att jämställdhetsintegrera strategier, program och insatser samt att utveckla metoder och arbetssätt har bidragit till att förstärka jämställdhetsarbetet inom det regionala utvecklingsarbetet. Inom integration och mångfald har insatser främst genomförts inom kompetensförsörjningsområdet och dessa har bidragit till att stärka individers förutsättningar på arbetsmarknaden.

Regional planering bl.a. i form av s.k. strukturbilder har genomförts under 2020. Strukturbilderna belyser och hanterar ekonomiska, sociala och miljömässiga samt fysiska frågor utifrån varierande geografiska förutsättningar.

Tillväxtverket redovisade i december 2020 uppdraget om smart specialisering till regeringen (N2020/03170). Av redovisningen framgår bl.a. att flertalet regioner på frivillig basis med stöd av Tillväxtverket har tagit fram strategier för smart specialisering. Arbetet har medfört att de flesta regioner tydligare prioriterar regionala satsningar till områden där det enligt regionerna finns störst potential. Arbetet med smart specialisering har också bidragit till en översikt över styrkor inom de regionala innovationssystemen.

Regionalt kompetensförsörjningsarbete har stärkts

Tillväxtverket har i mars 2021 redovisat uppdraget att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete under perioden 2018–2020 till regeringen (N2021/01083). Utifrån det erbjudande om regionalt kompetensförsörjningsarbete som samtliga regioner och Gotlands kommun (regioner) accepterat bedriver de på frivillig basis insatser inom de tre fokusområdena validering, regionalt yrkesvux och lärcentrum. Arbetet utgår från utmaningar och prioriteringar i respektive län.

En majoritet av regionerna har valt att ta fram regionala handlingsplaner för kompetensförsörjningsarbetet som kopplar till de regionala utvecklingsstrategierna.

Redan etablerade regionala nätverk och forum inom kompetensförsörjningsområdet har använts för att i samverkan med berörda aktörer planera och genomföra insatser som syftar till att hantera konsekvenserna av den pågående pandemin för arbetsmarknaden.

De analyser och prognoser som alla regioner har tagit fram i samverkan med bl.a. Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån har utgjort grunden för de insatser som regionerna genomför.

Ett antal regioner har arbetat med att etablera strukturer för validering. Arbetet har bl.a. resulterat i att digitala verktyg har utvecklats för att effektivisera valideringsprocessen och branschmodeller för validering till specifika yrken, bl.a. till undersköterskor och personliga assistenter. Branschmodeller är den standard för validering av individers yrkeskompetens som branscherna själva tar fram.

Alla regioner har utvecklat en strategisk samverkan med kommunala anordnare av regionalt yrkesvux, där arbetet bl.a. handlar om att utveckla utbildningsutbudet utifrån den efterfrågan som finns på den regionala arbetsmarknaden, ofta med fokus på bristyrken. Regionernas medverkan i planeringen av regionalt yrkesvux har bl.a. bidragit till samordnade informationssatsningar om branscher med stora kompetensbehov och befintliga utbildningsmöjligheter till dessa.

Arbete med lärcentrum har bedrivits i samtliga län och bl.a. resulterat i olika digitala lösningar och nya yrkesutbildningar bättre anpassade till arbetsgivarnas behov.

2.6.3 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder

I detta avsnitt redovisar regeringen stödet till kommersiell service som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Utöver Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2021/01288) bygger avsnittet på rapporterna Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service för företag och medborgare i serviceglesa områden (N2021/01281) samt Kommersiell service ger

robustare samhälle – En undersökning för ökad förståelse av servicens samhällsfunktioner i vardag och kris (N2021/01494).

Vissa stöd till kommersiell service finansieras via landsbygdsprogrammet inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Det finns därför indikatorer för stöd till kommersiell service inom såväl utgiftsområde 19 Regional utveckling som utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

I näringsutskottets betänkande 2020/21:NU2 framgår bl.a. att regeringen bör ange hur de valda och kompletterande indikatorerna bör tolkas. Regeringen bedömer att de kompletterande indikatorerna beviljat särskilt driftsstöd, antal butiker som beviljats särskilt driftsstöd samt totalt stöd till kommersiell service per stödform i en tidsserie för utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är svåra att tolka och inte längre bör redovisas. För att sätta in resultatredovisningen i ett sammanhang redovisas dock det totala stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Inom utgiftsområde 19 Regional utveckling finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service. För att ge en bredare bild av resultat kopplat till målet för politikområdet redovisas även den kompletterande indikatorn avstånd till närmaste butik som beviljats särskilt driftsstöd. Detta är en ny kompletterande indikator som visar på butiksstrukturen och dess utveckling. Dessutom finns kompletterande indikatorer avseende fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Under 2020 uppgick det totala stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel till ca 152 miljoner kronor, vilket är en betydligt lägre summa än de föregående tre åren. Detta beror främst på att medlen för såväl investeringsstöd som projektmedel minskade i landsbygdsprogrammet 2014–2020 i slutet av programperioden.

Enligt rapporten Kommersiell service ger robustare samhälle – En undersökning för ökad förståelse av servicens samhällsfunktioner i vardag och kris har stödet till kommersiell service bidragit till att serviceglesa områden har kunnat upprätthålla service under den pågående pandemin. Tillgången till kommersiell service i landsbygderna ligger dock enligt rapporten på en låg nivå.

Uppföljning av den kompletterande indikatorn avstånd till närmaste butik som beviljats särskilt driftsstöd

Avståndet mellan butiker som beviljats särskilt driftstöd och närmaste dagligvarubutik var ca 18 kilometer 2018–2020. Detta kan jämföras med åren 2016 och 2017 då avståndet uppgick till ca 22 kilometer. Förklaringen till det minskade avståndet är bl.a. att regeringen i mars 2018 samt i december 2019 beslutade att tillföra ytterligare medel till det särskilda driftstödet (N2018/01928 och N2019/03239). Som en följd av dessa beslut har avståndgränsen till närmaste dagligvarubutik sänkts från 15 till 10 kilometer. Den sänkta avståndsgränsen har inneburit att fler butiker fr.o.m. 2018 har beviljats särskilt driftstöd. Antalet butiker som beviljats stöd motsvarar de butiker som uppfyller kraven i förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. Nedläggningen av butiker som beviljats särskilt driftsstöd i dessa serviceglesa områden har avstannat. Under 2018–2020 har i genomsnitt 274 butiker beviljats särskilt driftstöd jämfört med i genomsnitt 183 butiker 2016 och 2017.

Uppföljning av den centrala indikatorn överlevnadsgrad

I syfte att följa upp tidigare beviljat stöd till kommersiell service finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad. Denna indikator anges som andel företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet beviljats. Indikatorn avser faktiskt utfall av tidigare beviljade stöd i förhållande till jämförbara kontrollgrupper. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

I tabell 2.10 redovisas den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service. Resultaten visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen.

Tabell 2.10 Uppföljning av indikator för tidigare beviljat stöd till kommersiell service

Procent

Stödform	Indikator	2013 stöd-företag	2013 kontroll-grupp	2014 stöd-företag	2014 kontroll-grupp	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag[1]	2016 kontroll-grupp[1]
Kommersiell service	Överlevnadsgrad[2]	95,6	83,1	90,9	84,5	93,9	82,6	93,8	81,5

[1] 2016 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2013 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år. Indikatorn är inte könsuppdelad.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer för fördelning av kvinnor och män

Företag som har beviljats stöd till kommersiell service har en i princip jämn fördelning när det gäller andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i stödföretagen, se tabell 2.11. Däremot är det fler kvinnor än män som är anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Tabell 2.11 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats stöd till kommersiell service

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2020	772	325	45	55	46	54
2019	871	371	48	52	47	53
2018	667	263	46	54	48	52
2017	519	186	49	51	49	51
2016	543	201	45	55	44	56
2015	615	228	41	59	43	57

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.4 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning

Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd till regionala investeringar (investeringsstöd) samt statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag (främjandestöd). De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* men kan även medfinansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*.

Avsnittet bygger på Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2021/01288).

Den centrala indikatorn är arbetsproduktivitet. För att ge en bredare bild av resultat kopplat till målet för politikområdet redovisas även de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda.

Dessutom finns de kompletterande indikatorerna beviljat belopp, investeringar som beräknas delfinansieras av stöden och förändringen av antal anställda. Det finns även kompletterande indikatorer som följer upp fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd.

Den kompletterande indikatorn beviljat belopp redovisas för att kunna jämföra beviljade stöds omfattning mellan åren. Beviljat belopp ska ställas i relation till investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. Den kompletterande indikatorn investeringar som beräknas delfinansieras av stöden åskådliggör på vilket sätt stöden fungerar som hävstång för att även andra aktörer ska finansiera berörda företag utöver företagen själva, bl.a. banker, Almi Företagspartner AB och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Uppföljning av de kompletterande indikatorerna beviljat belopp, investeringar som beräknas delfinansieras av stöden och förändringen av antal anställda

Utvecklingen 2020 indikerar en omfördelning mellan investerings- och främjandestöd samt en omfördelning inom främjandestödet jämfört med 2019. Fördelningen mellan investerings- och främjandestöd 2020 är 59 procent investeringsstöd och 41 procent främjandestöd, jämfört med 77 procent investeringsstöd respektive 33 procent främjandestöd 2019. Beviljat investeringsstöd minskade med 170 miljoner kronor 2020 jämfört med 2019. Främjandestödet ökade med 103 miljoner kronor. Ökningen består framför allt av stöd till konsulttjänster, företagsutveckling, innovation och utbildning. Detta kan bero på att berörda företag såg över sina verksamheter och bl.a. prioriterade olika typer av främjandeinsatser för omställning, innovation eller utbildning.

I tabell 2.12 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på län. I tabellen framgår även omfattningen på de investeringar som beräknas delfinansieras av de selektiva regionala företagsstöden. De totala investeringarna uppgår till ca 2,5 gånger beviljade medel vilket indikerar att de selektiva regionala företagsstöden har en stor hävstångseffekt.

Indikatorn förändring av antal anställda visar den genomsnittliga utvecklingen av årsarbetskrafter i stödföretag under en treårsperiod. Utvecklingen visar på en årlig ökning med ca 8 procent för investeringsstöd och ca 11 procent för främjandestöd under perioden 2017–2019. Uppföljningen av den genomsnittliga förändringen av antal anställda redovisas inte för perioden 2018–2020 trots att uppgifter är tillgängliga. Under 2020 har det skett en förändrad inriktning av stödgivningen med betydligt fler stödärenden, framför allt gällande främjandestöd. Detta är sannolikt en följd av den pågående pandemins effekter, som är extraordinära. Ökningen av antalet stödärenden har inneburit att förändringen i antalet anställda i stödföretag avsevärt ökat. Dessa extraordinära omständigheter är inte lämpliga att inkludera vid trendframskrivningen av den genomsnittliga utvecklingen av årsarbetskrafter. Förändringen av antal anställda baseras därmed fortsatt på det senaste året som inte hade dessa extraordinära omständigheter, dvs. 2019. Regeringen kommer att överväga om indikatorn fortsatt är lämplig med anledning av detta.

Tabell 2.12 Beviljade selektiva regionala företagsstöd och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden

Miljoner kronor

Län/indikator	Beviljat belopp 2017	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2017	Beviljat belopp 2018	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2018	Beviljat belopp 2019	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2019	Beviljat belopp 2020	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2020
Stockholm	15	29	17	34	13	25	4	8
Uppsala	5	10	3	5	3	5	1	2
Södermanland	6	13	2	5	3	5	1	2
Östergötland	15	30	12	24	11	21	3	6
Jönköping	8	16	6	12	5	9	4	6
Kronoberg	7	15	6	11	3	7	1	2
Kalmar	18	38	16	33	10	19	12	23
Gotland	14	45	16	56	13	44	4	10
Blekinge	3	5	5	12	5	12	10	24
Skåne	26	52	20	39	19	39	18	26
Halland	12	24	14	28	16	31	10	20
Västra Götaland	50	125	53	141	41	94	56	111
Värmland	76	437	60	306	42	184	40	138
Örebro	24	75	19	64	18	57	18	59
Västmanland	15	35	15	41	7	17	20	34
Dalarna	31	111	31	99	33	102	37	122
Gävleborg	52	194	42	148	73	260	39	81
Västernorrland	67	205	60	191	98	354	79	166
Jämtland	97	384	90	337	89	271	95	255
Västerbotten	106	328	132	1 019	141	558	129	342
Norrbotten	110	414	79	257	79	294	77	210
Summa	**757**	**2 585**	**696**	**2 861**	**721**	**2 408**	**655**	**1 646**

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av den centrala indikatorn arbetsproduktivitet samt de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda

I syfte att följa upp tidigare beviljade regionala företagsstöd under åren 2015 och 2016 finns den centrala indikatorn arbetsproduktivitet. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda i syfte att belysa stödföretagens utveckling. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. För den centrala indikatorn arbetsproduktivitet och de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde och antal anställda är den årliga utvecklingen i stödföretaget beräknad över tre år jämfört med året innan stödet beviljades. År 2021 följs företag som fick stöd 2016 upp. Utvecklingen redovisas i de två huvudgrupperna investerings- respektive främjandestöd, se tabell 2.13. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Uppföljning av indikatorer för investeringsstöd

Företag som fått investeringsstöd 2016 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produk-

tionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Uppföljning av indikatorer för främjandestöd

Företag som fått främjandestöd 2016 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.13 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljade selektiva regionala företagsstöd

Procent

Stödform	Indikatorer	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag[1]	2016 kontroll-grupp[1]
Investeringsstöd	Arbetsproduktivitet[2]	5,4	2,6	4,2	3,2
	Förädlingsvärde[3]	15,0	3,3	13,2	1,3
	Överlevnadsgrad[4]	96,1	88,7	95,1	89,7
	Antal anställda[5]	5,7	–0,5	7,3	3,0
Främjandestöd	Arbetsproduktivitet[2]	3,5	4,6	3,8	2,9
	Förädlingsvärde[3]	14,5	1,4	9,1	2,2
	Överlevnadsgrad[4]	91,7	86,5	93,3	88,8
	Antal anställda[5]	4,5	–1,2	6,3	0,1

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2016 är det senaste året det finns uppgifter om. Investeringsstöd och främjandestöd infördes 2015.

[2] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[3] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[4] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2016 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer för fördelning av kvinnor och män

De företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd uppvisar en skev fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse, tabell 2.14 och tabell 2.15. Samtidigt finns positiva tendenser det senaste året. Andelen kvinnor i företagsledning och styrelse samt antalet anställda kvinnor i företag som beviljats investeringsstöd och främjandestöd har ökat. Avseende främjandestöd skulle en förklaring kunna vara att antalet ärenden med företag i t.ex. branscher som har en relativt hög representation av kvinnor har ökat.

Uppgifterna i tabell 2.14 och tabell 2.15 kan jämföras med att 2019 var 29 procent av de operativa företagsledarna i Sverige kvinnor enligt Statistiska centralbyrån och egna beräkningar, se utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.3.

Tabell 2.14 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats investeringsstöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2020	1 711	3 693	25	75	31	69
2019	1 139	4 617	17	83	24	76
2018	1 114	4 067	16	84	27	73
2017	1 053	3 425	17	83	26	74
2016	1 076	3 936	17	83	25	75
2015	1 093	3 807	13	87	27	73

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.15 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats främjandestöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2020	6 056	8 559	34	66	33	67
2019	2 625	5 299	28	72	29	71
2018	2 913	6 698	25	75	25	75
2017	3 899	9 046	21	79	25	75
2016	3 208	9 240	16	84	24	76
2015	1 793	4 496	26	74	23	77

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.5 Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget ska kompensera företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd samt stimulera till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Avsnittet bygger på Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2021/01288). Regeringens redovisning har utvecklats med anledning av Riksrevisionens rapport Transportbidraget – bristande underlag och oklar måluppfyllelse (RiR 2021:2).

I syfte att följa upp tidigare beviljade stöd finns de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad. För att ge en bredare bild av de centrala indikatorerna och resultatet kopplat till målet för politikområdet redovisas även kompletterande indikatorer. För tidigare beviljade stöd finns de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna utbetalt stöd, antal arbetsställen, kompensation för transportkostnader och vidareförädling. Antal arbetsställen har lagts till som en ny kompletterande indikator och den visar på utvecklingen av antalet arbetsställen som beviljats stöd över tid. Eftersom ett stödmottagande företag kan ha flera arbetsställen i stödområdet bedöms antal arbetsställen vara den relevanta indikatorn. Det finns även kompletterande indikatorer som följer upp fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag.

Uppföljning av de kompletterande indikatorerna utbetalt stöd, antal arbetsställen, kompensation för transportkostnader och vidareförädling

Som framgår av tabell 2.16 har utbetalningarna av transportbidrag minskat det senaste året, vilket framför allt beror på en dämpad konjunktur 2020. Antalet arbetsställen som har fått stöd har de senaste åren minskat något men har varierat under perioden.

Tabell 2.16 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län och antal arbetsställen

Miljoner kronor

Län/år/antal arbetsställen	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Västernorrland	37	37	42	40	43	45	38	47	40	50	46
Jämtland	45	45	53	48	48	51	46	49	55	57	60
Västerbotten	165	169	179	160	161	146	175	170	185	185	183
Norrbotten	119	125	117	111	117	112	126	131	147	147	141
Summa	**366**	**377**	**391**	**360**	**369**	**354**	**385**	**397**	**427**	**440**	**430**
Antal arbetsställen	649	637	630	609	588	585	578	555	601	565	574

Källa: Tillväxtverket.

Eftersom transportbidraget är ett regionalt driftsstöd är det till största delen återkommande stödmottagare. Av de arbetsställen som fick stöd under 2020 fick 95 procent transportbidrag även under 2019. Flest antal beviljade ansökningar, 75 procent, gick till små företag, medan 63 procent av utbetalda medel gick till medelstora och stora företag. De tio största bidragsmottagarna får drygt 31 procent av stödet. Trävarutillverkning är den industri som får störst andel av transportbidraget. Under 2020 har transportbidraget kompenserat stödmottagande företag, i enlighet med stödnivåer i förordningen (2000:281) om regionalt transportbidrag, för deras transportkostnader med i genomsnitt 27 procent, vilket är samma nivå som för 2019.

Enligt en årlig undersökning från Tillväxtverket instämde 62 procent av respondenterna i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att bidraget har haft en positiv effekt på deras vidareförädling 2020, vilket kan jämföras med 59 procent 2019. Vidare instämde 73 procent av respondenterna i undersökningen i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att transportbidraget gett deras organisation en ökad förmåga att driva företag. Av samma undersökning framgår vidare att 76 procent av respondenterna instämmer i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att transportbidraget har bidragit till att företaget stannat på orten, vilket är en ökning med 5 procentenheter mellan 2018 och 2020. Eftersom detta är företagens egna bedömningar och svarsfrekvensen var 50 procent bör uppgifterna tolkas med viss försiktighet.

Uppföljning av de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad samt de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde

I syfte att följa upp tidigare beviljade transportbidrag finns de centrala indikatorerna överlevnadsgrad och arbetsproduktivitet samt de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. Den årliga utvecklingen i stödföretagen är beräknad över tre år jämfört med året innan stöden beviljades. Indikatorerna, som redovisas i tabell 2.17, avser faktiskt utfall av tidigare beviljade transportbidrag i förhållande till jämförbara kontrollgrupper under 2013–2016. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Företag som är mottagare av transportbidrag har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet utvecklas starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Arbetsproduktiviteten uppvisar en sämre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.17 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljat transportbidrag

Procent

Indikator	2013 stöd-företag	2013 kontroll-grupp	2014 stöd-företag	2014 kontroll-grupp	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag[1]	2016 kontroll-grupp[1]
Överlevnadsgrad[2]	93,7	88,5	94,1	88,4	92,9	89,3	93,0	90,3
Arbetsproduk-tivitet[3]	4,3	2,5	2,9	3,5	2,8	2,3	1,6	2,8
Förädlingsvärde[4]	4	2,6	7,4	1,1	4,0	–0,2	5,9	2,4
Antal anställda[5]	1,2	–2,1	2	–1,2	1,6	0,5	2,7	0,6

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2016 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2016 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[3] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[4] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer med fördelning på kvinnor och män

Transportbidraget uppvisar en skev fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse i de stödmottagande företagen, se tabell 2.18. Det är även betydligt fler män än kvinnor anställda i de stödmottagande företagen. Transportbidraget beviljas framför allt till företag och branscher där män dominerar som operativa företagsledare.

Tabell 2.18 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag

År	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2020	4 852	19 911	10	90	23	77
2019	4 820	20 256	9	91	22	78
2018	4 650	20 062	10	90	22	78
2017	4 425	19 317	10	90	22	78
2016	5 114	20 164	12	88	23	77
2015	5 256	20 269	7	93	21	79

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.6 EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020

Den regionala utvecklingspolitiken är nära integrerad med genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik. EU:s regionalfondsprogram finansieras av bl.a. anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*. Insatserna medfinansieras även av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* efter beslut av regionerna, Gotlands kommun och Tillväxtverket. Insatserna medfinansieras dessutom av andra statliga

myndigheter samt andra aktörer på lokal, regional och internationell nivå, bl.a. kommuner, regioner och näringsliv. En resultatredovisning av regionalfondsprogrammen är genom detta även delvis en resultatredovisning av insatser som medfinansierats av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. I tabell 2.20 framgår den totala omfattningen och beslutade medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, det nationella regionalfondsprogrammet och programmen inom Interreg t.o.m. 2020.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Insatserna inom sammanhållningspolitikens mål Investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom nio regionalfondsprogram, varav åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram.

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för strukturfonderna, analyseras fortlöpande och revideras vid behov för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är ca 17 miljarder kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 8,6 miljarder kronor. Till och med 2020 har 97 procent av EU-ramen beviljats till nationella och regionala utvecklingsprojekt, se tabell 2.20.

Inom ramen för regionalfondsprogrammen har särskilda insatser genomförts till branscher som drabbats hårt av den pågående pandemin. Uppföljningen av pågående projekt visar att de har varit framgångsrika i att hantera effekterna av den pågående pandemin och att förutsättningarna överlag är goda att uppnå ursprungliga mål. Men de som driver projekten uppger också att den pågående pandemin har stor påverkan på samverkansinsatser och internationellt samarbete, som har förhindrats eller försvårats av olika restriktioner. Särskilda insatser har genomförts för att stödja besöksnäringen och industrin men även mer generella stöd till små och medelstora företag oavsett bransch. Exempel på insatser är stöd och coachning för att se över företags affärsmodeller, produktutveckling och kommunikation. Andra insatser har handlat om att stödja företagens omställning mot nya och förändrade marknader samt digitalisering. Beviljade projekt i de särskilda insatserna förväntas nå ca 6 000 företag. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv för en resultatredovisning i denna del.

För att följa upp insatserna och uppsatta mål inom de nio programmen för investering för tillväxt och sysselsättning finns flera indikatorer som är relevanta att aggregera på nationell nivå. Dessa EU-gemensamma indikatorer är ett krav enligt EU:s regelverk för regionalfonden och fastställdes i samband med att programmen beslutades. Dessutom finns det programspecifika indikatorer, som dock inte är relevanta att aggregera till nationell nivå och därför inte redovisas i budgetpropositionen. Eftersom programmen finansierar insatser inom en mängd olika områden har indikatorerna en stor bredd. De centrala indikatorerna är följande:

– antal företag som får stöd
– antal nya sysselsatta
– investerade medel.

Dessutom finns följande kompletterande indikatorer:

– antal portföljföretag
– privat kapital
– medfinansiering

– antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner
– antal företag som får stöd för att introducera nya produkter
– antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s
– minskad energianvändning hos projektmedverkande företag och organisationer
– ekonomiskt stöd till klimatinsatser.

Uppföljning av de centrala indikatorerna antal företag som får stöd, antal nya sysselsatta och investerade medel

Programmen har bl.a. som mål att ca 20 000 företag ska få stöd genom programmens insatser. Med stöd avses ekonomiskt stöd i form av bl.a. bidrag eller riskkapital, men också annat stöd till företag som arenor för samverkan mellan företag samt mellan företag och universitet och högskolor. Till och med 2020 har det för denna centrala indikator rapporterats att ca 30 000 unika företag fått stöd. Majoriteten av företagen har fått stöd på annat sätt än finansiellt. Fler företag har således fått stöd genom programmens insatser än vad som förutsågs när programmen togs fram, vilket är positivt.

Uppföljningen av de företag som fått stöd under programperioden visar att t.o.m. 2020 drivs ca 24 procent av kvinnor och ca 76 procent av män. Enligt uppföljningen drivs ca 12 procent av företagen som ingått i de företagsinriktade projekten av personer med utländsk bakgrund. På grund av bl.a. olika metodologiska problem är dessa uppgifter mycket svåra att jämföra med t.ex. andelen kvinnor och män samt andelen personer med utländsk bakgrund som driver företag i Sverige.

Programmen har som mål att bidra till ca 12 000 nya sysselsatta i företag som beviljas stöd. Enligt rapporterat utfall i avslutade projekt för denna centrala indikator har projektens verksamhet t.o.m. 2020 bidragit till drygt 8 400 nya sysselsatta i de företag som beviljats stöd.

Uppföljning av den centrala indikatorn investerade medel och de kompletterande indikatorerna antal portföljföretag, privat kapital och medfinansiering för riskkapitalfonder

I tabell 2.19 framgår resultat för den centrala indikatorn investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2020 enligt Tillväxtverkets rapport Genomförandet av finansiella instrument inom ramen för regionalfondsprogrammen 2014–2020 (N2021/01322). Riskkapitalfonderna förväntas totalt omfatta ca 2 400 miljoner kronor i regionalfondsmedel och offentlig medfinansiering. Fonderna förväntas attrahera minst 2 000 miljoner kronor i privat kapital i 475 portföljföretag. Till och med 2020 har totalt 1 133 miljoner kronor investerats i 440 portföljföretag. I dessa bolag tillkommer privat kapital med 3 759 miljoner kronor, vilket överstiger målsättningen.

Enligt Tillväxtverkets uppföljning fungerar verksamheten bra och efterfrågan på fondernas kapital är till övervägande del stor. Branschfördelningen bland portföljbolagen som fonderna investerat i visar att företag inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) är dominerande följt av life science. Detta gäller för både antal företag och investerat kapital. Av investerade medel i de regionala programmens fonder och i den gröna investeringsfonden fördelas ca 7 procent till kvinnor, ca 72 procent till män och ca 21 procent till företag som grundats av både kvinnor och män. De investerade medlens fördelning mellan kvinnor och män är i princip samma som fördelningen mellan de som ansökte om medel. Det finns därför ingen direkt snedvridning i allokeringen av riskkapital men andelen kvinnor som ansöker om medel är låg. Riskkapitalfonderna har attraherat privat kapital som är mer än tre gånger större än investerade offentliga medel. Detta tyder på att fonderna har attraherat väsentligt mer privat kapital än förväntat i samband med investeringar. På så sätt fungerar fonderna som en katalysator för att frigöra kapital i respektive program-

område. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv för en resultatredovisning av riskkapital för Almi Invest AB.

Tabell 2.19 Investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2020

Regionala programmen	Total budget mnkr[1]	Antal portföljföretag	Investerade medel av total budget mnkr[1]	Privat kapital mnkr
Övre Norrland	185	36	93	195
Mellersta Norrland	150	27	77	278
Norra Mellansverige	150	45	62	296
Stockholm	160	46	134	554
Östra Mellansverige	150	48	108	315
Västsverige	184	51	118	531
Småland och öarna	126	57	79	182
Skåne och Blekinge	230	67	154	621
Summa	**1 335**	**377**	**825**	**2 972**
Nationella programmet				
Grön investeringsfond	650	20	179	378
Swedish Venture Initiative	388[2]	43	129	409
Summa	**1 038**	**63**	**308**	**787**
Total	**2 373**	**440**	**1 133**	**3 759**

[1] Offentlig finansiering inklusive EU-medel.

[2] Till detta kommer finansiering från Europeiska investeringsfonden (EIF) på 194 mnkr.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av den kompletterande indikatorn nationell medfinansiering

Nationell medfinansiering är ett krav enligt EU:s regelverk för sammanhållningspolitiken och är en viktig princip för genomförandet av EU-programmen. För att beviljas finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden krävs för programperioden 2014–2020 medfinansiering på minst 50 procent av kostnaden. De tio största medfinansiärerna står för ca 30 procent av den totala medfinansieringen på 9 065 miljoner kronor. Bland dessa medfinansiärer finns offentliga aktörer på både regional och nationell nivå. De största medfinansiärerna är Tillväxtverket med 548 miljoner kronor, Statens energimyndighet med 487 miljoner kronor, moderbolaget Almi Företagspartner AB med 325 miljoner kronor, Västra Götalandsregionen med 284 miljoner kronor, Region Norrbotten med 278 miljoner kronor och Region Jämtland Härjedalen med 275 miljoner kronor. Av medfinansieringen från regionerna är en del statlig finansiering från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och en annan del egna medel. Om medfinansieringen från samtliga bolag inom Almi-koncernen summeras skulle de vara den enskilt största medfinansiären. Genom medfinansieringen har det skett en nationell och regional förankring.

Uppföljning av vissa kompletterande indikatorer inom olika tematiska mål

Inom ramen för sammanhållningspolitiken har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) har enligt uppgifter från projekten 2 300 företag samarbetat med forskningsinstitutioner. Vidare har 750 företag fått stöd för att ha introducerat nya produkter.

Det finns en indikator som följer upp antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s genom det stöd till utbyggnad av bredband som finns inom de tre

nordliga programmen. Sammanlagt har hittills avslutade projekt lett till att ca 7 800 företag fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.

Inom tematiskt mål 4 (stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi) har t.o.m. 2020 mer än 1 300 miljoner kronor i EU-stöd investerats. Cirka 5 800 företag har fått stöd och närmare 719 miljoner kronor i privat kapital har investerats. Vidare uppskattar projekten att de bidragit till 328 nya heltidssysselsatta. Projektmedverkande företag och organisationer rapporterar att de har minskat sin energianvändning med mer än 100 000 MWh vilket motsvarar en normal energianvändning i 4 000 villor under ett år.

Det finns EU-krav på att följa upp hur stor andel av programmens medel inom målet Investering för tillväxt och sysselsättning som har använts för att främja klimatomställning, bl.a. genom insatser för energieffektivisering. Målet är att ca 3 800 miljoner kronor från regionalfondsprogrammen, inklusive medfinansiering, ska användas till ekonomiskt stöd till klimatinsatser under programperioden 2014–2020. Till och med 2020 beräknas ca 75 procent av detta mål uppnås i beviljade projekt.

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Sverige deltar i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet (Interreg).

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredje land (dvs. från länder som inte är medlemmar i EU, exempelvis Norge och Island) samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i uppgår totalt till ca 15 miljarder kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 9,1 miljarder kronor. I tabell 2.20 framgår att det t.o.m. 2020 beviljats ca 9,3 miljarder kronor i EU-medel. Det motsvarar 102 procent av EU-ramen. Att mer än 100 procent av ramen beslutats beror på ett visst återflöde av medel som av olika anledningar inte har betalts ut till projekt. Dessa medel har därefter kunnat beviljas till nya projekt.

Det svenska deltagandet i Interreg följs upp genom följande kompletterande indikatorer:

– samarbetsprojekt
– svenska projektpartner
– klimat och miljö.

Vidare följs genomförda insatser i de fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige upp genom följande kompletterande indikatorer:

– antal företag som får stöd
– antal företag som har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt
– antal personer som deltar i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Per den 30 juni 2020 hade 865 samarbetsprojekt startats inom ramen för Interreg med svenskt deltagande genom över 1 600 svenska projektpartners. Samma organisation kan dock delta i flera projekt. Inom ramen för sammanhållningspolitiken, inklusive Interreg, har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Svenska organisationer deltar främst i projekt inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) och inom tematiskt mål 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Aktörer från samtliga län deltar i projekt finansierade av de territoriella samarbetsprogrammen. Aktörer i Skåne, Västra Götalands och Norrbottens län deltar i flest

projekt. Det är främst universitet och forskningsinstitut samt kommuner som deltar som projektpartners i projekten. I spåren av den pågående pandemin har också nya initiativ tagits inom olika områden, exempelvis kring e-hälsa.

Inom ramen för Interreg genomförs betydande insatser inom klimat- och miljöområdet inom ramen för de tematiska målen 4 (stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi), 5 (främja anpassning, riskförebyggande och riskhantering i samband med klimatförändringar) och 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Totalt har ca 3,5 miljarder kronor i EU-medel beviljats till denna typ av insatser i de gränsregionala och transnationella programmen som Sverige deltar i.

De fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige har som mål att ca 1 500 företag ska få stöd genom programmens insatser. Programmen har vidare som mål att 450 företag ska delta i gränsöverskridande forskningsprojekt. Programmen har dessutom som mål att ca 3 400 personer ska delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Utfallet i de avslutade projekten överstiger målen. Rapporterat utfall i avlutade projekt t.o.m. 2020 är att ca 5 900 företag har fått stöd, att 860 företag har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt och att ca 9 300 personer har deltagit i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Tabell 2.20 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, Nationella regionalfondsprogrammet och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2020

Investeringar för tillväxt och sysselsättning	EU-ram mnkr	Beslutade EU-medel mnkr	% av EU-ram
Övre Norrland	1 961	1 960	100
Mellersta Norrland	1 424	1 406	99
Norra Mellansverige	1 348	1 276	95
Stockholm	339	325	96
Östra Mellansverige	642	613	96
Västsverige	514	491	96
Småland och öarna	605	554	91
Skåne-Blekinge	559	532	95
Nationella programmet	1 222	1 214	99
Summa	**8 614**	**8 371**	**97**
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram			
Botnia-Atlantica	338	336	100
Mellersta Östersjön	1 233	1 318	107
Nord	562	564	100
Sverige-Norge	439	418	95
Södra Östersjön	772	766	99
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 262	1 264	100
Nordsjön	1 556	1 599	103
Norra Periferin och Arktis	467	446	95
Östersjön	2 454	2 590	106
Summa	**9 083**	**9 301**	**102**
Totalt	**17 697**	**17 672**	**100**

Anm.: Räknat på växelkurs 9,30 kronor, enligt förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder.

Källa: Tillväxtverket.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

En rad olika faktorer påverkar den regionala utvecklingen, bl.a. skiljer sig förutsättningarna åt med avseende på tätorts-, befolknings-, utbildnings-, närings- och företagsstruktur samt infrastruktur. Det gör att t.ex. konjunkturförändringar påverkar olika delar av landet på olika sätt. Dessutom varierar förmågan att nyttja förutsättningar i form av bl.a. innovation och förnyelse. Den regionala utvecklingspolitikens effekter är därför ofta svåra att mäta och särskilja från övergripande konjunktur- och strukturförändringar. Den pågående pandemin påverkar också den regionala utvecklingen där de mer långsiktiga regionala effekterna ännu är oklara.

Regeringen bedömer att målet för den regionala utvecklingspolitiken delvis har uppnåtts med olika typer av insatser finansierade inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Även insatser för en ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling inom andra utgiftsområden har bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Trots det finns det stora och i vissa fall ökade skillnader i utveckling mellan FA-regionerna.

Utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner

En generell bild av utvecklingen under den senaste tioårsperioden är att befolkningsmässigt större FA-regioner har bättre förutsättningar för att skapa en hållbar regional utveckling än befolkningsmässigt mindre FA-regioner. Det visar på betydelsen av

goda strukturella förutsättningar såsom tillgång till transporter, digital infrastruktur och service, liksom närhet till en marknad för varor och tjänster, arbetsmarknad, utbildning, forskning och innovationsmiljöer. Bilden nyanseras samtidigt av att även ett antal befolkningsmässigt mindre FA-regioner i olika delar av landet på ett bra sätt lyckas nyttja sina komparativa fördelar, exempelvis råvaruresurser, attraktiva livsmiljöer utifrån bl.a. tillgänglighet till kultur och natur eller en särskild näringslivsstruktur. Det är också tydligt att områden med likartade strukturella förutsättningar kan utvecklas olika. Flera faktorer är viktiga, såsom innovationsförmåga, entreprenörskap, kapacitet för regionalt utvecklingsarbete samt civilsamhällets funktion. Även befolkningsmässigt mindre FA-regioner har bl.a. genom det regionala utvecklingsarbetet fått möjligheter att skapa utveckling utifrån sina särskilda förutsättningar. Under den senaste tioårsperioden har flera av dessa haft en positiv ekonomisk utveckling, samtidigt som en demografisk utveckling med åldrande och minskande befolkning medför stora utmaningar för bl.a. näringslivsutveckling, kompetensförsörjning och välfärdssystem.

Den pågående pandemin skapar delvis förändrade förutsättningar för den regionala utvecklingen genom bl.a. ökad digitalisering och då olika delar av näringslivet påverkas i varierande grad. De långsiktiga regionala effekterna av pandemin är dock fortfarande oklara.

Insatser inom andra utgifts- och politikområden

I näringsutskottets betänkande 2020/21:NU2 framhåller utskottet att hänvisningar i budgetpropositionen med fördel skulle kunna göras till hur insatser inom andra utgiftsområden bidrar till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regeringen vill särskilt lyfta fram följande insatser som har bidragit till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar regional utveckling och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Insatser för att minska arbetslösheten inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, stärkt kompetensförsörjning inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, insatser inom bl.a. kultursamverkansmodellen och kulturmiljö inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, insatser för goda och hållbara livsmiljöer inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, samt insatser för lokal och regional klimatomställning bl.a. Klimatklivet och Industriklivet, utveckling av grön infrastruktur, biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt insatser för dricksvattenförsörjning, vattenskydd och friluftsliv inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Regeringen vill även lyfta fram insatser för energiomställning, förnybar elproduktion, ökad elektrifiering samt ett robust och starkt elnät inom utgiftsområde 21 Energi, insatser för digitalisering, bredbandsutbyggnad och satsningar på transportsystemet inom utgiftsområde 22 Kommunikationer, insatser för landsbygdsutveckling, bl.a. bredbandsutbyggnad och tillgång till kommersiell service, företagsutveckling inom de gröna näringarna och livsmedelsproduktion inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, insatser för ökad innovationsförmåga och stärkt entreprenörskap, ramvillkor och väl fungerande marknader samt export- och investeringsfrämjande inom utgiftsområde 24 Näringsliv samt insatser inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Sektorssamordning och flernivåsamverkan främjar synergier mellan aktörer och sektorer

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är en väl utvecklad sektorssamordning och flernivåsamverkan centralt. Regeringens insatser för ökad

sektorssamordning och flernivåsamverkan har bidragit till målet för politikområdet genom effektivare lösningar och främjat synergier mellan aktörer och sektorer.

Regeringen bedömer att medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling har lett till att strategiska insatser för innovation, företagande, attraktiva miljöer, tillgänglighet, kompetensförsörjning och internationellt samarbete har kommit till stånd utifrån olika lokala och regionala förutsättningar. Medlen har på ett positivt sätt påverkat utvecklingen i länen när de har använts i samverkan med resurser från andra utgiftsområden och från andra aktörer på olika samhällsnivåer, såväl offentliga som privata, inklusive aktörer inom det civila samhället. Därmed har insatser som finansierats av medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling bidragit till samordnade processer och medfört att insatser och investeringar har gjorts mer sektorsövergripande.

Regeringen gör bedömningen att dialogen i Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 har varit av stor betydelse för att utveckla den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik och då särskilt dess genomförande. Att regeringen och statliga myndigheter har haft en kontinuerlig dialog och samverkan om såväl kortsiktiga som långsiktiga strategiska frågor med regionerna och Gotlands kommun har stärkt såväl sektorssamordning och flernivåsamverkan som lärandet hos dessa aktörer. I princip samtliga politikområden är av betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken och därför har bredden av frågor i dialogen varit viktig. Dialogen har även bidragit till en ökad förståelse för regionala förutsättningar inom olika politikområden vilket möjliggör regional hänsyn samt att insatserna sammantaget inom olika politikområdena kan bli mer effektiva i att nå sina egna mål.

Statliga myndigheters medverkan i den regionala utvecklingspolitiken är av central betydelse

Statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet, inklusive sammanhållningspolitiken, är av central betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. En sammanhållen statlig styrning som ger goda förutsättningar för berörda statliga myndigheter att ta regional hänsyn till och integrera hållbar regional utveckling i sina verksamheter ökar måluppfyllelsen.

Det har delvis skett en positiv utveckling av de statliga myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet. Myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet och samverkan med regionerna uppvisar dock en stor variation. Att vissa statliga myndigheter har integrerat och stärkt det territoriella perspektivet i sin verksamhet har enligt regeringen skapat bättre förutsättningar för ett effektivt genomförande av det regionala utvecklingsarbetet. Det kan även skapa bättre förutsättningar för ökad måluppfyllelse i de statliga myndigheternas verksamheter. Det myndighetsnätverk som Tillväxtverket ansvarar för har underlättat myndigheternas deltagande i det regionala utvecklingsarbetet. Detta har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionalt utvecklingsarbete för hållbar utveckling

En central del i det regionala utvecklingsarbetet har varit en ömsesidig samordning av nationella strategier och program samt EU:s sammanhållningspolitik med regionala strategier och program. Den omställning av arbetet som regionerna och Gotlands kommun har genomfört för att hantera den pågående pandemins konsekvenser har tillsammans med arbetet för omställning till en hållbar utveckling bl.a. bidragit till att genomföra regeringens prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken och därmed till att uppnå målet för politiken.

Insatserna inom ramen för det regionala utvecklingsarbetet har även en koppling till insatser inom andra utgiftsområden. Genomförandet av insatser inom ramen för de regionala utvecklingsstrategierna har därmed även bidragit till att uppnå målen inom dessa utgiftsområden.

Att hållbarhet och Agenda 2030 utgjort utgångspunkt för reviderade och nya regionala utvecklingsstrategier är enligt regeringen positivt och i linje med inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionernas och Gotlands kommuns prioriteringar vid användningen av medel inom utgiftsområdet har medfört att strategiska insatser kommit till stånd utifrån lokala och regionala förutsättningar och har bidragit till att nå mål i de regionala utvecklingsstrategierna, de regionala strukturfondsprogrammen och de territoriella samarbetsprogrammen. Regeringen bedömer att de strategiska insatserna har främjat innovation och klimatomställning samt stärkt förutsättningarna för näringslivets konkurrenskraft. Flertalet regioner har tagit fram strategier för smart specialisering, vilket enligt regeringen skapar goda förutsättningar för ett framgångsrikt regionalt och nationellt innovationsarbete.

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Det arbete som regionerna och Gotlands kommun på frivillig basis genomfört inom kompetensförsörjningsområdet har bidragit till det regionala utvecklingsarbetet. Ett exempel på detta är hur redan uppbyggda nätverk och forum inom kompetensförsörjningsområdet har kunnat nyttjas för att hantera och mildra de negativa konsekvenserna av den pågående pandemin på de regionala arbetsmarknaderna.

När det gäller de fokusområden som regeringen pekat ut för arbetet så har den strategiska samverkan kring regionalt yrkesvux lett till att efterfrågan på hela den regionala arbetsmarknaden lyfts fram så att utbildningsutbudet bättre kunnat anpassas efter detta. Även lärcentrum och validering har utvecklats till viktiga verktyg för en välfungerande kompetensförsörjning och livslångt lärande på regional nivå. Sammantaget bedömer regeringen att det regionala kompetensförsörjningsarbetet har bidragit till att nå målet för politikområdet.

Kommersiell service i gles- och landsbygder

Tillgång till kommersiell service i form av dagligvaror och drivmedel är en av flera förutsättningar för att människor ska kunna bo, verka och leva i alla delar av landet, även i områden med långa avstånd och litet befolkningsunderlag. Tillgång till kommersiell service är också viktigt för ett robust och resilient samhälle. Regeringen bedömer att de medel som har beviljats till kommersiell service har haft en positiv inverkan på tillgången till kommersiell service i gles- och landsbygder. Det särskilda driftsstödet har bidragit till en för närvarande stabil geografisk butiksstruktur i gles- och landsbygder och dessa butiker bedöms för närvarande ha en hållbar ekonomisk situation. Sammantaget har insatserna på området bidragit till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Selektiva regionala företagsstöd och riskkapitalfonder för utveckling av företag

Satsningarna på riskkapitalfonder inom regionalfondsprogrammen, bl.a. inom ramen för den gröna investeringsfonden, bedöms ha bidragit till att främja näringslivets omställning och konkurrenskraft. Riskkapitalfonderna har också attraherat betydligt mer privat kapital än vad som har investerats av offentliga medel, vilket är positivt då företagens tillgång till finansiering förbättras.

Under 2020 har det skett en omfördelning av medel som beviljats till selektiva regionala företagsstöd. Främjandestödet har ökat och investeringsstödet har minskat. Detta visar att det har funnits goda möjligheter att anpassa stödgivningen till rådande omständigheter orsakade av bl.a. den pågående pandemin. De selektiva regionala företagsstöden har bidragit till ökad konkurrenskraft i stödföretagen och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionalt transportbidrag som kompensation för kostnadsnackdelar

För att främja näringslivet i de delar av landet som i många fall har kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor till marknaden är det regionala transportbidraget betydelsefullt. Det regionala transportbidraget har kompenserat berörda företag för transportkostnader. Det har även delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Regeringen bedömer därmed att stödet har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionalfondsprogrammen tillför mervärden i det regionala utvecklingsarbetet

Regeringen bedömer att regionalfondsprogrammen under 2020 lyckades ställa om och använda återstående medel för att möta näringslivets behov och delvis mildra den pågående pandemins negativa effekter. Regionalfondsprogrammens insatser har bidragit till utveckling av regionala styrkeområden och innovativa regionala miljöer som skapar förutsättningar för hållbara, innovativa och konkurrenskraftiga företag i hela landet. Fler företag har nåtts av programmens insatser än vad som förutsågs när programmen togs fram, vilket är positivt. Dessutom bidrar programmen till näringslivets miljö- och klimatarbete genom att främja hållbara innovationer och minskad energianvändning. Insatser inom regionalfondsprogrammen har bidragit till att många företag har samarbetat med forskningsinstitutioner i syfte att främja innovationer och företag har fått stöd för att introducera nya produkter vilket främjar den regionala utvecklingen. Dessutom stöds den viktiga utbyggnaden av bredband inom de tre nordliga programmen.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att regionalfondsprogrammen genom bl.a. resurser och arbetssätt tillför mervärden i det regionala utvecklingsarbetet och bidrar till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Genom att mobilisera ett stort antal offentliga aktörer på lokal, regional och nationell nivå samt privata aktörer har insatserna fått en god förankring och medfinansiering.

Regeringen kan konstatera att trots pandemin fanns under 2020 en stor efterfrågan på medel och intresse av att delta i gränsöverskridande samarbetsprojekt inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet. Betydande resurser har mobiliserats för att lösa gränsöverskridande samhällsutmaningar inom områdena klimat och miljö vilket har bidragit till att natur- och kulturmiljöer har skyddats, använts och utvecklats. Regeringen bedömer att det europeiska territoriella samarbetet förstärker nationella och regionala satsningar inom prioriterade områden, bl.a. innovation, och därmed bidrar till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet

Utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder ska stärkas och klyftorna ska minska. Möjligheterna att bo, leva och verka i hela landet ska förbättras liksom möjligheterna att bidra till en hållbar regional utveckling. Alla människor, oavsett kön, ska kunna känna delaktighet, påverka sin livsmiljö, forma sina liv och få tillgång till utvecklingsresurser utifrån sina förutsättningar oavsett var i landet man bor. Näringslivet ska ges goda förutsättningar att stärka konkurrenskraften och bidra till omställningen till hållbar utveckling.

För att möta de stora samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar krävs en omställning till en hållbar regional utveckling där hela landet ges möjligheter att utvecklas utifrån sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto bättre för Sverige.

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är det viktigt med en bredd av insatser inom många politikområden. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Även samordning mellan statliga myndigheter och en väl fungerande samverkan med regioner och kommuner är avgörande för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regeringens utveckling och styrning av den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska vara samordnad och främja möjligheterna för att insatser inom politikområdena ska komplettera varandra och bidra till synergier. Regionerna och Gotlands kommun samt statliga myndigheter har viktiga roller i genomförandet av bl.a. båda dessa politikområden.

I mars 2021 överlämnade regeringen skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet (skr. 2020/21:133, bet. 2020/21:NU24, rskr. 2020/21:337). Regeringen avser att ta fram en handlingsplan för genomförandet av strategin. Stora samhällsutmaningar som genomsyrar hela strategin är:

– miljöproblem och klimatförändringar
– demografiska förändringar
– ökade klyftor både inom Sverige och inom EU.

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken identifierar regeringen i strategin följande strategiska områden:

– likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
– kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
– innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
– tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem.

De strukturella och dynamiska utmaningar som länen står inför kan vara utgångspunkt vid den långsiktiga fördelningen av medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* mellan länen. Utmaningar finns kopplat till förhållanden som gleshet och avstånd, demografi, kompetensförsörjning, arbetsmarknad, entreprenörskap och företagande, arbetsproduktivitet samt regional dynamik. Hänsyn bör även tas till medfinansiering av Europeiska regionala utvecklingsfonden och stödområdestillhörighet för regionala företagsstöd.

Regeringen avser att till kommissionen anmäla förslag till ny regionalstödskarta som planeras gälla fr.o.m. den 1 januari 2022 t.o.m. den 31 december 2027, för att regionalt investeringsstöd ska kunna beviljas till näringslivets utveckling i vissa områden. Förutsättningarna för entreprenörskap och innovation samt tillgången till kapital för utveckling av företagande varierar över landet. Regeringen bedömer att det är viktigt att företag i alla delar av landet har goda möjligheter till finansiering. Det är betydelsefullt att intensifiera det arbete som syftar till att de selektiva regionala företagsstöden ska bli mer hållbara avseende jämställdhet, integration och miljö inklusive klimat.

Regeringen föreslår ett särskilt investeringsbidrag till drivmedelsstationer i områden där servicen är gles. Bidraget ska användas för att genomföra nödvändiga åtgärder för att nedgrävda rörledningar för hantering av brandfarlig vätska ska vara korrosionsskyddade. Syftet är att hålla risken för brand och explosion så låg som möjligt vid hantering av dessa varor samt att främja en likvärdig skydds- och säkerhetsnivå för hanteringen i hela landet. För att stödja små och medelstora företag i behov av stöd för återstart efter pandemin föreslår regeringen medel för regionala utvecklingsåtgärder som är i linje med regionala prioriteringar, Sveriges klimatomställning och tar hänsyn till miljöeffekter. Regeringen föreslår även att medel permanent avsätts till regionerna och Gotlands kommun för att finansiera samverkan kring utbudet av gymnasial utbildning inom ramen för regionalt kompetensförsörjningsarbete (se utg.omr. 1 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår vidare medel för att etablera effektiva regionala strukturer för validering. Regeringen föreslår dessutom att det särskilda driftstödet till dagligvarubutiker i sårbara områden permanentas fr.o.m. 2023. Slutligen föreslår regeringen medel för att stärka den regionala exportrådgivningen och för att alla län ska kunna få tillgång till likvärdiga tjänster till stöd för internationalisering och export (se utg.omr. 24 avsnitt 1.5).

2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik

Den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade. EU:s sammanhållningspolitik främjar Europas konkurrenskraft och bidrar till att minska utvecklingsskillnaderna mellan EU:s regioner. Regionalfondsprogrammen omfattar åtgärder för att främja regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning i hela Sverige.

Programperioden 2014–2020 och insatser inom React-EU

Med anledning av den pågående pandemin och de direkta och indirekta effekterna av den har EU beslutat om ett mer flexibelt regelverk för EU:s sammanhållningspolitik för programperioden 2014–2020. Inom ramen för initiativet React-EU har EU även beslutat om mer medel som kan användas under perioden 2021–2023. Insatserna i Sverige ska bidra till att stärka näringslivets förmåga att ställa om och kommer främst att fokusera på digitalisering och grön omställning samt på branschsatsningar riktade till besöksnäringen samt kulturella och kreativa näringar.

Programperioden 2021–2027

Insatserna inom regionalfondsprogrammen ska bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. De insatser som genomförs ska vara innovativa och ha högt mervärde för EU. Insatserna är främst inriktade mot politiskt mål 1 Ett konkurrenskraftigare och smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling och regional IKT-konnektivitet och mål 2 En grönare och koldioxidsnål övergång till en ekonomi med noll nettoutsläpp och ett motståndskraftigt Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, begränsning av

klimatförändringar, klimatanpassning, riskförebyggande, riskhantering och hållbar urban mobilitet. För att möta klimat- och miljöutmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv behöver den klimatvänliga och klimatanpassade, resurseffektiva, cirkulära och biobaserade ekonomin utvecklas i hela landet. Även de sociala hållbarhetsaspekterna är viktiga i genomförandet. I genomförandet tas stor hänsyn till olika territoriella förutsättningar, såsom de långa geografiska avstånd som kännetecknar stora delar av landet.

Fonden för en rättvis omställning fokuserar på regioner i Sverige vars industrier är koldioxidintensiva eller fossilberoende. Fonden ska motverka sociala, sysselsättningsrelaterade, ekonomiska och miljömässiga negativa effekter av klimatomställningen genom investeringar i klimatsmart teknisk utveckling, cirkulär ekonomi och kompetensutveckling. Fonden förväntas bidra till omställningen av stål-, mineral-, metall-, raffinaderi- och kemiindustrin och huvudsakligen riktas till anläggningar med stora utsläpp så att betydande minskningar av växthusgaser är möjliga. Det gränsöverskridande samarbetet genom Interregprogrammen har en viktig roll i det regionala utvecklingsarbetet genom att möjliggöra utvecklingsinsatser över nationsgränserna. Sverige kommer att delta i 13 olika Interregprogram under programperioden 2021–2027. Regeringens inriktning är att använda de möjligheter som finns inom ramen för Interregprogrammen för att främja näringslivsutveckling samt underlätta för medborgare att bo, leva och verka i en gränslös nordisk kontext. Interregprogrammen ska fortsatt bidra till klimat- och miljöinsatser samt till insatser för att stärka näringslivets konkurrenskraft.

2.8.3 Andra mål som den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå de nationella klimatmålen, de övriga relevanta nationella miljömålen, de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, digitaliseringsmålen samt det jämställdhetspolitiska målet. Den regionala utvecklingspolitiken ska även bidra till en hållbar stadsutveckling och till att uppfylla målen för den sammanhållna landsbygdspolitiken. De högt ställda målen för den svenska klimat-, miljö- och energipolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	1 587 204	Anslagssparande	83 993
2021	Anslag	1 809 037[1]	Utgiftsprognos	1 638 929
2022	**Förslag**	**2 560 937**		
2023	Beräknat	2 300 937		
2024	Beräknat	2 225 937		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas

för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet. Dessutom får anslaget användas för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.22 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 804 037**	**1 804 037**	**1 804 037**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	756 900	496 900	421 900
varav BP22	*445 400*	*180 400*	*105 400*
– Ersättning för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar	*99 400*	*99 400*	*99 400*
– Justering medfinansiering Fonden för en rättvis omställning	*–250 000*	*–50 000*	*–50 000*
– Validering – nationell struktur	*21 000*	*21 000*	*21 000*
– Investeringsstöd till drivmedelsstationer	*75 000*	*75 000*	
– Särskilt driftstöd till dagligvarubutiker i sårbara områden		*35 000*	*35 000*
– Regionala utvecklingsåtgärder för återstart	*500 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 560 937**	**2 300 937**	**2 225 937**

Anm. Anslagsnamnet ändras från 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* till 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*.

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår en minskning av medfinansieringen till Fonden för en rättvis omställning programperioden 2021–2027 jämfört med tidigare beräkningar. Skälet är att det inte ska ske någon överföring av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden+ till Fonden för en rättvis omställning. Minskning av medfinansieringen beror även på en lägre medfinansieringsnivå enligt EU:s regelverk och på en försenad start av programgenomförandet. För 2022 minskas anslaget med 250 000 000 kronor till följd av detta. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minska med 50 000 000 kronor per år.

Anslaget ökas med 500 000 000 kronor 2022 för att stödja små och medelstora företag i behov av stöd för återstart efter pandemin. Insatserna ska vara i linje med regionala prioriteringar, Sveriges klimatomställning och ta hänsyn till miljöeffekter. Vidare ökas anslaget med 99 400 000 kronor fr.o.m. 2022 för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för de uppgifter om regionalt utvecklingsarbete enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar som dessa övertagit från länsstyrelserna. Dessutom ökas anslaget med 75 000 000 kronor 2022 för ett investeringsstöd till drivmedelsstationer i områden där servicen är gles. För 2023 beräknas anslaget öka med 75 000 000 kronor för detta ändamål. Därutöver ökas anslaget med 21 000 000 kronor 2022 för att etablera effektiva regionala strukturer för validering. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 21 000 000 kronor för detta ändamål. Slutligen beräknas anslaget öka med 35 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för särskilt driftstöd för dagligvarubutiker i sårbara områden.

Regeringen föreslår att 2 560 937 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 300 937 000 kronor respektive 2 225 937 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtgärder

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödens utbetalningstakt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 2.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	2 879 335	2 321 115	2 337 347			
Nya åtaganden	1 354 209	1 488 000	2 154 630			
Infriade åtaganden	–1 912 429	–1 471 768	–1 491 977	–1 446 714	–1 362 719	–190 567
Utestående åtaganden	2 321 115	2 337 347	3 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 375 000**	**4 175 000**	**3 000 000**			

2.9.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

2020	Utfall	429 953	Anslagssparande	24 911
2021	Anslag	425 864[1]	Utgiftsprognos	425 000
2022	**Förslag**	**430 864**		
2023	Beräknat	400 864		
2024	Beräknat	400 864		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**400 864**	**400 864**	**400 864**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 000		
varav BP22	*30 000*		
– Ökade kostnader för transportbidraget	*30 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**430 864**	**400 864**	**400 864**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Rätten till stöd följer av förordningen (2000:281) om regionalt transportbidrag. Efterfrågan på godstransporter förväntas vara hög och därmed bedöms utbetalningarna av bidraget bli högre än vad som tidigare beräknats. Anslaget ökas därför med 30 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 430 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 400 864 000 kronor respektive 400 864 000 kronor.

2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

2020	Utfall	1 166 457	Anslagssparande	360 567
2021	Anslag	1 818 524[1]	Utgiftsprognos	1 288 860
2022	**Förslag**	**1 600 000**		
2023	Beräknat	1 552 000		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2023 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 818 524**	**1 818 524**	**1 818 524**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	–219 690	130 820	–1 020 666
varav BP22	*–19 024*	*532 486*	
– Valutakursjustering och omfördelning över tid	*–19 024*	*532 486*	
Överföring till/från andra anslag	1 166	2 656	14 276
Övrigt		–400 000	–812 134
Förslag/beräknat anslag	**1 600 000**	**1 552 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till ca 1 288 860 000 kronor, vilket är ca 530 000 000 kronor lägre än den beslutade budgeten för 2021. Detta förklaras främst av en lägre takt i utbetalningarna inom regionalfondsprogrammen på grund av den pågående pandemin.

Regeringen avser justera valutakursen från 9,30 kronor per euro till 10 kronor per euro för medel för perioden 2014–2020 i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder. Ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 beräknas därmed till totalt 10 061 866 300 kronor, inklusive medel för React-EU och medel för lokalt ledd utveckling.

Regeringen föreslår att 1 600 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* för 2022. För 2023 beräknas anslaget till 1 552 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom regionalfondsprogrammen omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2023.

Tabell 2.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	3 368 452	2 856 233	2 500 000	
Nya åtaganden	654 238	800 000	500 000	
Infriade åtaganden	–1 166 457	–1 156 233	–1 500 000	–1 500 000
Utestående åtaganden	2 856 233	2 500 000	1 500 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 000 000**	**2 500 000**	**1 500 000**	

2.9.4 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	150 000[1]	Utgiftsprognos	0
2022	**Förslag**	**650 000**		
2023	Beräknat	1 110 000		
2024	Beräknat	1 295 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning för programperioden 2021–2027.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**150 000**	**150 000**	**150 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	500 000	960 000	1 145 000
varav BP22	*50 000*	*510 000*	*695 000*
– Omfördelning över tid	*50 000*	*510 000*	*695 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**650 000**	**1 110 000**	**1 295 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Medel till Fonden för en rättvis omställning beräknas uppgå till ca 155 744 306 euro. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom målet Investering för sysselsättning och tillväxt och Fonden för en rättvis omställning beräknas därmed uppgå till totalt ca 1 018 267 713 euro för programperioden.

Regeringen föreslår en omfördelning inom anslaget över tid för att anpassa dess nivå till förväntade utgifter.

Regeringen föreslår att 650 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 110 000 000 kronor respektive 1 295 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2023–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2023–2030.

Tabell 2.31 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2030
Ingående åtaganden	0	0			
Nya åtaganden	0	2 300 000			
Infriade åtaganden	0	0	–900 000	–800 000	–600 000
Utestående åtaganden	0	2 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 200 000**	**2 300 000**			

Utgiftsområde 20

Allmän miljö- och naturvård

Utgiftsområde 20 – Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Allmän miljö- och naturvård ... 7
2.1 Omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9

3 Miljöpolitik ... 11
3.1 Mål ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 13
3.3 Resultatredovisning ... 13
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 14
3.5 Generationsmålet ... 16
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 16
3.5.2 Resultatredovisning ... 16
3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 18
3.6 Begränsad klimatpåverkan ... 18
3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 18
3.6.2 Resultatredovisning ... 19
3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 23
3.7 Frisk luft ... 25
3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 25
3.7.2 Resultatredovisning ... 25
3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 26
3.8 Bara naturlig försurning ... 27
3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 27
3.8.2 Resultatredovisning ... 27
3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 29
3.9 Giftfri miljö ... 29
3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 29
3.9.2 Resultatredovisning ... 29
3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 33
3.10 Skyddande ozonskikt ... 34
3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 35
3.10.2 Resultatredovisning ... 35
3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 35
3.11 Säker strålmiljö ... 35
3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 36
3.11.2 Resultatredovisning ... 36
3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 37
3.12 Ingen övergödning ... 38
3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 38
3.12.2 Resultatredovisning ... 38
3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
3.13 Levande sjöar och vattendrag ... 40
3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 40
3.13.2 Resultatredovisning ... 41
3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 42
3.14 Grundvatten av god kvalitet ... 43
3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
3.14.2 Resultatredovisning ... 43
3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 44
3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård ... 44

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 44
3.15.2 Resultatredovisning ... 45
3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 47
3.16 Myllrande våtmarker ... 48
3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 48
3.16.2 Resultatredovisning ... 49
3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 50
3.17 Levande skogar ... 50
3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 50
3.17.2 Resultatredovisning ... 51
3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 54
3.18 Ett rikt odlingslandskap ... 55
3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 55
3.18.2 Resultatredovisning ... 55
3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 58
3.19 Storslagen fjällmiljö ... 58
3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 58
3.19.2 Resultatredovisning ... 58
3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 60
3.20 God bebyggd miljö ... 60
3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 60
3.20.2 Resultatredovisning ... 61
3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 63
3.21 Ett rikt växt- och djurliv ... 64
3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 64
3.21.2 Resultatredovisning ... 64
3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 68
3.22 Politikens inriktning ... 69
3.22.1 Grön återhämtning i pandemins spår ... 69
3.22.2 Miljömålsarbetet utvecklas och siktar framåt ... 69
3.22.3 Klimatomställningen kan inte vänta ... 70
3.22.4 Stärkt omställning till en giftfri cirkulär ekonomi ... 73
3.22.5 Förstärkta åtgärder för en god havs- och vattenmiljö ... 74
3.22.6 Ökat skydd av biologisk mångfald och ökad tillgänglighet till naturen ... 75
3.23 Den årliga revisionens iakttagelser ... 76
3.24 Fonder ... 76
3.24.1 Batterifonden ... 76
3.24.2 Kadmiumfonden ... 77
3.24.3 Kärnavfallsfonden ... 77
3.25 Utsläppsenheter ... 78
3.25.1 Borttagning av överskott från 2020 under EU:s ansvarsfördelningsbeslut ... 78
3.26 Budgetförslag ... 79
3.26.1 1:1 Naturvårdsverket ... 79
3.26.2 1:2 Miljöövervakning m.m. ... 82
3.26.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur ... 84
3.26.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden ... 86
3.26.5 1:5 Miljöforskning ... 88
3.26.6 1:6 Kemikalieinspektionen ... 90
3.26.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer ... 92
3.26.8 1:8 Klimatbonus ... 93
3.26.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ... 94
3.26.10 1:10 Klimatanpassning ... 95
3.26.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ... 96
3.26.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar ... 98
3.26.13 1:13 Internationellt miljösamarbete ... 100

3.26.14 1:14 Skydd av värdefull natur 102
3.26.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten 104
3.26.16 1:16 Klimatinvesteringar 105
3.26.17 1:17 Klimatpremier 107
3.26.18 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen 109
3.26.19 1:19 Industriklivet 109
3.26.20 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv 111
3.26.21 1.21 Driftstöd för bio-CCS 113
3.26.22 1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen 114
3.26.23 Investeringsplan för Naturvårdsverket 115

4 Miljöforskning 117
4.1 Mål för området 117
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 117
4.3 Resultatredovisning 117
4.3.1 Beviljade forskningsmedel 117
4.3.2 Programsatsningar 118
4.3.3 Kommunikations- och analysarbete 119
4.3.4 Stiftelser verksamma inom området 119
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 120
4.5 Politikens inriktning 120
4.6 Budgetförslag 121
4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad 121
4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning 122

Bilaga 1 Klimatredovisning

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2020 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året (avsnitt 3.25.1).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 4.1.23).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	645 033
1:2 Miljöövervakning m.m.	513 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	2 064 035
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 167 318
1:5 Miljöforskning	96 825
1:6 Kemikalieinspektionen	298 094
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	282 131
1:8 Klimatbonus	3 510 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	298 143
1:10 Klimatanpassning	140 000
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 579 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	154 100
1:13 Internationellt miljösamarbete	47 400
1:14 Skydd av värdefull natur	3 725 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	307 151
1:16 Klimatinvesteringar	2 755 000
1:17 Klimatpremier	1 600 500
1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	200 000
1:19 Industriklivet	909 000
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	215 000
1:21 Driftstöd för bio-CCS	10 000
1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen	100 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	128 163
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 104 908
Summa anslag inom utgiftsområdet	**21 851 580**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	150 000	2023–2025
1:3 Åtgärder för värdefull natur	600 000	2023–2028
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	2 065 000	2023–2050
1:5 Miljöforskning	102 000	2023–2025
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	620 000	2023–2027
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	400 000	2023–2032
1:13 Internationellt miljösamarbete	9 000	2023–2026
1:14 Skydd av värdefull natur	100 000	2023–2068
1:16 Klimatinvesteringar	6 175 000	2023–2026
1:17 Klimatpremier	850 000	2023–2024
1:19 Industriklivet	3 000 000	2023–2029
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	215 000	2023–2026
1:21 Driftstöd för bio-CCS	6 000 000	2023–2040
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 000 000	2023–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**22 286 000**	

2 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljökvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 21,9 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård för 2022. Föreslagen anslagsnivå innebär en ökning med 3,7 miljarder kronor i förhållande till 2021.

2.2 Utgiftsutveckling

De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 10,9 miljarder kronor 2020.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Miljöpolitik	**9 885**	**17 010**	**16 834**	**20 619**	**15 709**	**16 565**
1:1 Naturvårdsverket	605	608	612	**645**	619	610
1:2 Miljöövervakning m.m.	447	508	503	**514**	392	384
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 146	1 972	1 955	**2 064**	915	795
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	657	1 147	938	**1 167**	782	782
1:5 Miljöforskning	93	99	98	**97**	97	97
1:6 Kemikalieinspektionen	290	281	285	**298**	285	298
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	263	272	269	**282**	262	262
1:8 Klimatbonus	2 078	4 810	4 810	**3 510**	2 970	2 970
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	269	295	292	**298**	276	279
1:10 Klimatanpassning	106	118	121	**140**	140	140
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 277	1 405	1 393	**1 580**	1 030	955
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	151	250	118	**154**	109	163
1:13 Internationellt miljösamarbete	46	47	44	**47**	42	42
1:14 Skydd av värdefull natur	878	1 686	1 682	**3 726**	3 376	3 376
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	238	252	256	**307**	318	324
1:16 Klimatinvesteringar	1 009	1 915	2 295	**2 755**	2 655	3 655
1:17 Klimatpremier	107	270	268	**1 601**	462	452
1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	12	150	149	**200**		
1:19 Industriklivet	165	751	596	**909**	754	757
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	50	175	151	**215**	115	115
1:21 Driftstöd för bio-CCS				**10**	10	10
1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen				**100**	100	100
Miljöforskning	**1 065**	**1 190**	**1 173**	**1 233**	**1 244**	**1 245**
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	97	101	105	**128**	129	130
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	968	1 089	1 067	**1 105**	1 115	1 115
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	**10 950**	**18 200**	**18 007**	**21 852**	**16 953**	**17 810**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2022–2024 jämfört med statens budget 2021. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**16 052**	**16 052**	**16 052**
Pris- och löneomräkning[2]	14	31	46
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 586	870	1 711
varav BP22[3]	*6 211*	*5 517*	*7 028*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**21 852**	**16 953**	**17 810**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I tabell 2.3 redovisas den realekonomiska fördelningen vilket visar andel transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	11 549
Verksamhetsutgifter[2]	9 710
Investeringar[3]	592
Summa utgiftsram	**21 851**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten t.ex. hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Förmån av miljöanpassade bilar	1 430	1 660
Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	290	310
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	1 720	1 970

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i enlighet med miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
- miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. De 16 miljökvalitetsmålen är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Etappmålen ska vägleda det konkreta arbetet för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Riksdagen har beslutat etappmål som bidrar till att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). De etappmål som riksdagen har beslutat redovisas mer utförligt i avsnittet om miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

Etappmålen är målövergripande och kan således bidra till att nå fler än ett mål. Sammantaget finns nu 19 etappmål med målår som sträcker sig till 2021 eller senare, se tabell 3.2. I tabellen slutredovisas de etappmål som hade målår 2020. Övriga etappmål där målåret är passerat är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner.

Miljömålen utgör den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Miljömålen är därför en viktig utgångspunkt för Sveriges genomförande av Agenda 2030 med sina 17 globala mål för hållbar utveckling. Miljömålen utgör det nationella genomförandet av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av de globala målen för hållbar utveckling, se tabell 3.1. För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

I avsnitt 3.5–3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Tabell 3.1 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 globala målen för FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 7 Hållbar energi för alla (9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 Hållbar energi för alla 13 Bekämpa klimatförändringen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 Hälsa och välbefinnande 11 Hållbara städer och samhällen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 Hälsa och välbefinnande 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 Rent vatten och sanitet 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 Rent vatten och sanitet 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 Rent vatten och sanitet 12 Hållbar konsumtion och produktion 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust och skärgård	(2 Ingen hunger) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 Rent vatten och sanitet) 15 Ekosystem och biologisk mångfald 13 Bekämpa klimatförändringen
Levande skogar	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 Ingen hunger 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 Rent vatten och sanitet 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 Hälsa och välbefinnande) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Anm.: I tabellen framgår vilka nationella miljömål som i huvudsak kopplar med respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen för Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen samordnades av Naturvårdsverket (Fi2016/01355/SF). Kopplingen mellan Myllrande våtmarker och mål 1 Bekämpa klimatförändringar har Regeringskansliet lagt till.

Miljömålssystemet omfattar, förutom målstrukturen för miljöarbetet, en regelbunden uppföljning av miljökvalitetsmålen som görs i bred samverkan.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljökvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljökvalitetsmålet och det miljötillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. För varje mål finns även ett antal indikatorer som redovisas återkommande i budgetpropositionen i form av tabeller eller diagram.

3.3 Resultatredovisning

Regeringen har under 2020 gjort omfattande insatser för att nå miljömålen. Resultaten för respektive miljökvalitetsmål redovisas mer utförligt i de särskilda målavsnitten. I detta kapitel redovisas frågor av mer tvärgående karaktär.

Regeringen har beslutat om en strategi och en handlingsplan för cirkulär ekonomi som anger riktningen för samhällets gröna omställning. Miljömålsberedningen har redovisat betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) som kommer att utgöra ett underlag för regeringens stärkta åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser.

Länsstyrelserna bidrar i genomförandet av den nationella klimat- och miljöpolitiken i länen. Genomförande av de regionala energi- och klimatstrategierna är centralt för att nå miljömålen. Flera länsstyrelser har arbetat med satsningar på fossilfria transporter, energisystem samt omställning till en cirkulär ekonomi. Under 2020 har samtliga län arbetat med att anlägga och restaurera våtmarker och flera har även gjort insatser för att gynna pollinatörer.

Myndigheternas arbete med prövning och tillsyn enligt miljöbalken har stor betydelse för att nå många av miljökvalitetsmålen. Under 2020 har regeringen beslutat om flera insatser som ska stärka och effektivisera miljötillsynen samt göra den mer enhetlig. Regeringen har bl.a. infört nya bestämmelser om att ta fram nationella mål för tillsynen enligt miljöbalken. Fem myndigheter och länsstyrelserna har fått ett treårigt uppdrag om att främja miljötillsynen. Länsstyrelserna har redovisat ett uppdrag om kommunal samverkan kring miljötillsyn och livsmedelskontroll. Vidare har Statskontoret redovisat ett deluppdrag om systemet för avgifter för sådan prövning och tillsyn som sker enligt miljöbalken.

Flera åtgärder har initierats för att miljötillståndsprövningen ska bidra till snabbare och enklare prövningsprocesser för att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs. Naturvårdsverket redovisade i maj 2021 ett regeringsuppdrag om en samlad statistik om miljötillståndsprövningen. Statistiken är en sammanställning av uppgifter från Domstolsverket och länsstyrelserna för verksamhetsåret 2020. Den genomsnittliga tiden för handläggningstiderna i första instans ligger på drygt ett år, med en stor spännvidd och variation.

Naturvårdsverket har tagit fram information om kopplingen mellan miljömålen och Agenda 2030 som ska vägleda miljömålsmyndigheterna. Statens Skolverk har i början av 2020 slutredovisat ett uppdrag om ökad kännedomen om hur Agenda 2030 och de nationella miljömålen kopplar till skolundervisningen.

Under året har de 187 statliga myndigheter som har miljöledningsuppdrag redovisat 69–73 procent lägre koldioxidutsläpp med anledning av minskat resande under pandemin.

Miljömålsrådet har för sjätte året i rad redovisat vilka åtgärder som rådet har åtagit sig att vidta i samverkan mellan myndigheterna. Under 2020 har rådet bl.a. inom programområdet konsumtion genomfört en översyn av styrmedel för att minska miljöpåverkan från konsumtionen. Ett annat exempel på rådets arbete under 2020 är att ta fram lärande exempel på hur staten kan gå före. Rådet har under 2020 även lämnat ett antal förslag till regeringen. Exempel på förslag är etappmål om minskade koldioxidutsläpp från myndigheters resande och grön infrastruktur.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots att regeringen genomfört många och viktiga insatser och gjort stora budgetsatsningar bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av målen. Bedömningen baseras på Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering som gjordes 2019 samt på Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2021. Den sammantagna bilden är att 14 av de 16 miljökvalitetsmålen fortfarande inte nås. Endast miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö bedöms nås respektive vara nära att nås. De mål där utvecklingen är positiv men inte tillräckligt är Frisk luft och Bara naturlig försurning. För vissa mål går det inte att utläsa en tydlig riktning i utvecklingen i miljön. Det kan bero på att det saknas tillräckliga underlag för att kunna mäta utvecklingen i miljön. En annan anledning kan vara att utvecklingen inom samma mål är motsägelsefull. Dessa mål är: Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård och God bebyggd miljö. Mål där utvecklingen är negativ är: Begränsad klimatpåverkan, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv.

Av de totalt nio etappmålen med målår 2020 har fyra nåtts. De åtta etappmål som har beslutats sedan förra budgetproposition samt ytterligare fyra har ännu inte följts upp. Regeringen bedömer att trots att inte alla etappmål i dagsläget bedöms möjliga att nå så bidrar de till att öka takten i arbetet.

Tabell 3.2 Etappmål

Etappmål	Målår	Bedömning[1]
Minskning av växthusgasutsläppen i ESD-sektorn[2]	2020	Har nåtts
Netto-noll utsläpp nationellt	2045	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen i ESR-sektorn[3] 2030	2030	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen i ESR-sektorn 2040	2040	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exkl. flyg)	2030	Nås inte
Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar	2025	Nås inte
Information om farliga ämnen i varor	2020	Har inte nåtts
Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalieregler	2020	Har inte nåtts
Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning	2020	Har inte nåtts
Ökad resurshållning i byggsektorn	2020	Har inte nåtts
Ökad resurshållning i livsmedelskedjan[4]	2020	Har inte nåtts
Ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning (följer EU-direktiv)	2025, 2030, 2035	Har ännu inte följts upp
Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall	2025	Har ännu inte följts upp
Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat	2025	Har ännu inte följts upp
Matavfall	2023	Har ännu inte följts upp
Bygg- och rivningsavfall	2025	Har ännu inte följts upp
Återvinning av förpackningar	2026, 2030	Har ännu inte följts upp
Dioxiner	2030	Har ännu inte följts upp
Läkemedel i miljön	2030	Har ännu inte följts upp
Användning av växtskyddsmedel	2030	Har ännu inte följts upp
Användning av biocidprodukter	2030	Har ännu inte följts upp
Metod för stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2020	Har nåtts
Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Goda förutsättningar att nås
Ökad andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Svårt att bedöma pga. covid-19-pandemin
Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden	2020	Har inte nåtts
Kunskap om genetisk mångfald	2020	Har nåtts
Dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse	2023	Har ännu inte följts upp
Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse	2025	Har ännu inte följts upp

Anm. I tabellen redovisas etappmålen, deras målår samt regeringens bedömning av om de kommer uppnås till beslutat målår eller inte. Etappmål beslutade under året har ännu inte följts upp och har därför ännu inte någon bedömning. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.5 – 3.21.
[1] Bedömningen baseras på Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2019 och årlig uppföljning 2021.
[2] ESD, Effort Sharing Decision, gäller fram till 2020.
[3] ESR, Effort Sharing Regulation, gäller från 2020.
[4] Följs upp genom nytt mål, Matavfall 2023.
Källor: Naturvårdverket och regeringens egna beräkningar.

Länsstyrelsernas insatser har haft en stor betydelse för genomförandet av flera delar av miljöarbetet. Samverkan med kommuner och andra lokala och regionala aktörer är en framgångsfaktor och fortsatt arbete behövs för att stärka arbete med att integrera klimat och miljö i beslut och sakområden.

Strategin och handlingsplanen för cirkulär ekonomi som beslutades under 2020 bedöms bidra till bättre förutsättningar för den gröna omställningen som behövs för att nå flera miljö- och klimatmål. I arbetet med att ta fram förslag till åtgärder respektive att genomföra åtgärder för att nå miljömålen har Miljömålsberedningen (M2010:04) och Miljömålsrådet varit två viktiga aktörer. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet bedöms öka takten i åtgärdsarbetet och därmed i arbetet för att nå miljömålen inklusive Generationsmålet.

Myndigheternas tillståndsprövning och tillsyn enligt miljöbalken har varit central för att nå flera miljömål och bidra till den gröna omställningen.

Det har blivit allt tydligare att möjligheten att nå flera olika miljömål påverkas av att klimatet förändras.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella miljömål och bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs bl.a. av Generationsmålets strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras och främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- en god hushållning sker med naturresurserna
- andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns fyra indikatorer. I år redovisas inga av dessa indikatorer då inga nya data finns tillgängliga. Flera av generationsmålets strecksatser behandlas djupare i avsnitten för berörda miljökvalitetsmål.

3.5.2 Resultatredovisning

Utvecklingen går åt fel håll inom flera områden såsom att bevara och stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster, återhämtning av ekosystemet och hållbar konsumtion.

Flera insatser under 2020 har dock bidragit till att bromsa denna negativa utveckling. Exempel på detta är regeringens satsningar för att skydda värdefull natur och havsmiljö, satsningar på rent hav och vatten, främja pollinering samt restaurering och anläggning av våtmarker.

Under 2020 har regeringen också föreslagit 13 nya Natura 2000-områden. Sverige har även ett nytt förslag till biosfärområde som ska hanteras av Unesco. Dessutom har

regeringen beslutat om 174 nya och utvidgade naturreservat, varav 164 är statliga. Sex av dessa nya är marina naturreservat. En framtagen kulturmiljööversikt visar att det finns brister i kunskapen om kulturmiljöns tillstånd och att uppföljningen behöver utvecklas.

Flera internationella studier har visat på samband mellan ekosystemens hälsa och människors hälsa. Det har också blivit tydligt i ljuset av den pågående covid-19-pandemin. Folkhälsomyndigheten och Naturvårdsverket har vidareutvecklat förslag på åtgärder och stärkt samarbetet inom miljö och hälsa. Folkhälsomyndigheten har även i samverkan med sex andra myndigheter utrett möjligheten för att ekonomiskt kvantifiera hälsorelaterade effekter av miljörelaterade åtgärder.

Regeringen beslutade 2020 om en handlingsplan för cirkulär ekonomi med drygt hundra åtgärder som bl.a. bidrar till resurseffektiva kretslopp och en god hushållning med naturresurser. Åtgärderna omfattar exempelvis beslut om flera nya etappmål för cirkulär ekonomi, avfall och giftfri miljö. Vidare har ett flertal uppdrag beslutats med syftet att främja avfall som en resurs, för en mer cirkulär och giftfri avfallshantering och för att få ordning och reda på den illegala avfallsbrottsligheten. Regeringen har också beslutat om förändringar i avfallslagstiftningen som bidrar till giftfria och cirkulära kretslopp.

Textil och plast är några av de prioriterade materialströmmarna i strategin för cirkulär ekonomi. Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag haft textildialoger med textilbranschen och ideella aktörer för att bidra till att öka återbruk och återvinning av textilier. Naturvårdsverket har också arbetat för en hållbar plastanvändning genom bl.a. sin plastsamordning. En ny batteriförordning förhandlas på EU-nivå, där Sverige deltar aktivt. Förordningen syftar till att modernisera batterilagstiftningen samt till att bidra till elektrifieringen med avsikt att uppnå EU:s klimatmål. Sverige driver på för att revidera industriutsläppsdirektivet så att det bidrar till en höjd miljöambition och för att i högre utsträckning omhänderta klimatpåverkan, cirkulär ekonomi och farliga ämnen.

Kopplat till strecksatsen om förnybar energi finns regeringens beslut om en nationell energi- och klimatplan. Planen ska bl.a. säkerställa att Sverige når de EU-gemensamma målen till 2030 om förnybar energi och energieffektivisering. Sveriges mål är att el-produktionen 2040 ska vara hundra procent förnybar samt att energianvändningen ska vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005. Sverige har enligt preliminär statistik överträffat det nationella målet om minst 50 procent förnybar energi till 2020.

Naturvårdsverket har utlyst forskningsmedel för synteser om hållbar konsumtion, dels om vilka faktorer som avgör framgång för hållbara affärsmodeller ur ett livscykelperspektiv, dels att kartlägga och analysera befintlig kunskap om miljö- och klimatpåverkan inom och utanför Sveriges gränser från svensk produktion och konsumtion av livsmedel.

Miljömålsberedningen (M 2010:04) har fått i tilläggsuppdrag att föreslå en samlad strategi för att minska klimatpåverkan från konsumtion i syfte att nå en klimatmässigt hållbar konsumtion på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. I uppdraget ingår även att föreslå etappmål för flygets klimatpåverkan samt bereda möjligheten till etappmål för sjöfartens och konsumtionens klimatpåverkan. Regeringen har även gett Konsumentverket i uppdrag att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi.

3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå Generationsmålet. Fortsatta åtgärder behövs för att vända denna negativa trend. Regeringen bedömer att det är angeläget med fortsatt hög ambitionsnivå i skydds-, skötsel- och restaureringsarbetet för naturen, liksom insatser för att utveckla hållbart nyttjande av naturresurser och möjlighet till friluftsliv.

Utvecklingen för förnybar energi har varit svagt positiv och andelen förnybar energi i hela energisystemet var 56 procent 2019. Ökningen beror framför allt på att transportsektorn använder mer biodrivmedel och att elproduktionen från vindkraft har ökat, se utgiftsområde 21 Energi.

Utvecklingen för att människors hälsa ska utsättas för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa ska främjas går fortsatt åt fel håll. Detta trots flera åtgärder för att begränsa användningen av särskilt farliga ämnen och för att minska de negativa effekterna från andra farliga ämnen, se även avsnitt 3.9 Giftfri miljö. Detsamma gäller för luftföroreningar som trots minskade utsläpp och sjunkande luftföroreningshalter fortfarande utgör ett stort hälsoproblem, se även 3.7 Frisk luft.

Regeringen konstaterar att strategin respektive handlingsplanen för cirkulär ekonomi ska följas upp i budgetpropositionen eftersom de syftar till att nå miljömålen. Ett stort antal åtgärder har beslutats, men det är för tidigt att bedöma vilken effekt som dessa har fått. Den samlade bedömningen är att arbetet för att uppnå den omställning som är nödvändig inte är tillräckligt för att också nå Generationsmålet. Konsumtionens negativa miljöpåverkan genom t.ex. växthusgasutsläpp är ohållbar. Regeringens bedömning är att trenden av ökade avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka genom att produktionen ställs om till t.ex. cirkulär design och giftfria kretslopp samt genom mer hållbara sätt att konsumera material, produkter och tjänster för att Generationsmålet ska kunna nås. Regeringen anser att omställningen till en cirkulär ekonomi är av största vikt för att kunna nå majoriteten av alla miljökvalitetsmål.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nå det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är:

– Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas indikatorerna global medeltemperatur och växthusgasutsläpp per sektor som diagram.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr.

2016/17:116). I betänkandet anför utskottet att resultatredovisningen på ett tydligare sätt ska redovisa resultaten av de statliga insatserna och att det behövs tydligare indikatorer som inriktas på resultatet. Regeringen bedömde att tillkännagivandet kunde anses slutbehandlat i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utgiftsområde 20). Riksdagen har därefter meddelat att den inte delar regeringens bedömning att tillkännagivandet kan anses som slutbehandlat. I sitt yttrande till konstitutionsutskottet över regeringens skrivelse om behandlingen av riksdagens skrivelser (bet. 2018/19:KU21, yttr. 2018/19:MJU5y) har miljö- och jordbruksutskottet angett att det inte delar regeringens bedömning att tillkännagivandet är slutbehandlat i den del som avser klimat, och påtalat att det som riksdagen efterfrågat i tillkännagivandet är en redovisning av resultatet av de statliga insatserna på klimatområdet och indikatorer som inriktas på resultat. Med klimatlagens krav på Klimatredovisning (från budgetpropositionen för 2019 och framåt) har redovisningen utvecklats väsentligt, bl.a. med årliga analyser av måluppfyllelse och styrmedelseffekter. Utöver detta har regeringen vidtagit åtgärder för att ytterligare utveckla redovisningen av de statliga insatserna på klimatområdet. I december 2020 fick Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Trafikverket och Konjunkturinstitutet i uppdrag att utveckla arbetet med klimateffektbedömningar. I uppdraget ingår bl.a. att utveckla metodiken för att beräkna effekter av klimatpolitiska styrmedel. Särskilda medel har avsatts för att utveckla myndigheternas arbete med klimateffektbedömningar. Bilagan med klimatredovisning i denna proposition är resultatet av detta utvecklingsarbete. Årets redovisning innehåller klimateffektbedömningar på styrmedelsnivå liksom gapanalyser som illustrerar utvecklingen i förhållande till etappmålen. Med denna redovisning anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och att det därmed kan anses slutbehandlat.

3.6.2 Resultatredovisning

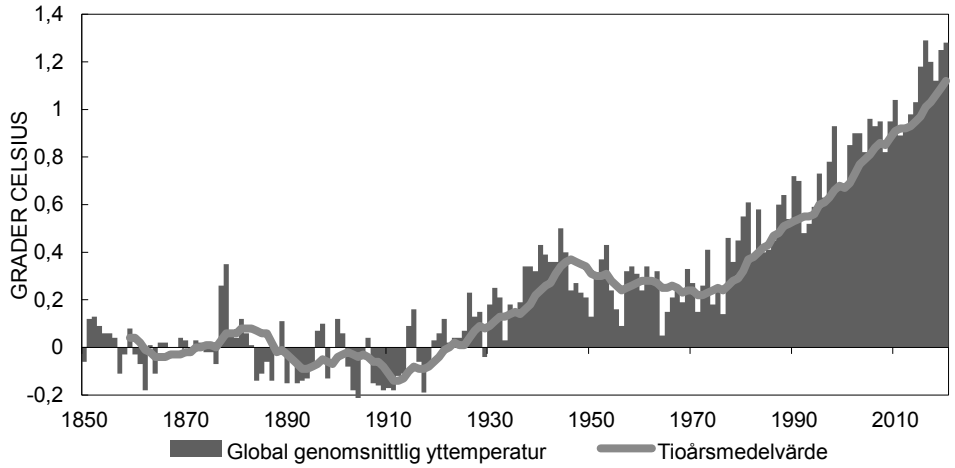
Den globala utvecklingen av medeltemperaturen är oroande

Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, vilket framgår av diagram 3.1. De globala utsläppen av växthusgaser är ca 50 gigaton koldioxidekvivalenter årligen, vilket är 50 procent högre än 1990. För att hålla den globala uppvärmningen under 1,5 grader behöver dessa utsläpp halveras till 2030 jämfört med i dag. Halten av koldioxid i atmosfären fortsätter att öka och är högre än vad den har varit på minst 800 000 år. För att nå miljökvalitetsmålet behöver ökningen av atmosfärens växthusgashalter snabbt avstanna och börja vända nedåt.

Utsläppen minskar i Sverige men inte tillräckligt fort

Utsläppen i Sverige minskar samtidigt som befolkningen växer. 2019 var utsläppen av växthusgaser i Sverige ca 51 miljoner ton koldioxidekvivalenter, se diagram 3.2 nedan. Jämfört med 2018 har utsläppen minskat med ca 2,4 procent. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från andra sektorer. Energieffektivare fordon och ökad användning av biodrivmedel har bidragit till att utsläppen från inrikes transporter minskat över tid, trots ökat trafikarbete. Utsläppen minskar dock inte tillräckligt fort. I bilaga Klimatredovisning finns en mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och målen.

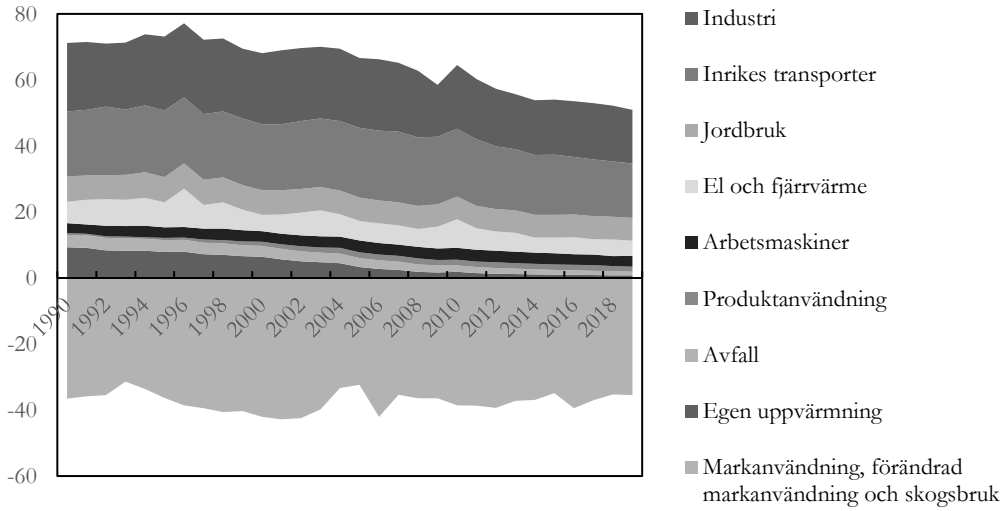
Diagram 3.1 Global genomsnittlig årlig medeltemperatur 1850–2020 i förhållande till genomsnitt under förindustriell tid 1850–1900

Källa: Naturvårdsverket.

Diagram 3.2 Sveriges utsläpp och upptag av växthusgaser per sektor 1990–2019

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Regeringen utgår från den klimatpolitiska handlingsplanen

Den klimatpolitiska handlingsplanen tas fram enligt klimatlagen och utgör utgångspunkten för regeringens klimatpolitik under mandatperioden. Det klimatkollegium som regeringen inrättade 2020 integrerar klimatfrågan i samtliga politikområden, stärker regeringens arbete med att nå klimatmålen och att genomföra den klimatpolitiska handlingsplanen. Kollegiet hade sitt första möte i november 2020.

Under 2020 nyregistrerades knappt 100 000 nya klimatbonusbilar, vilket är drygt 200 procent fler jämfört med 2019. Det är främst andelen elbilar som har ökat. Den 1 april 2021 skärpte regeringen klimatbonuskraven för laddhybrider. Samtidigt skärptes reglerna kring koldioxidbeloppet för nya bensin- och dieseldrivna lätta fordon

i bonus–malus-systemet. Vidare höjdes maxbonusen för elbilar från 60 000 till 70 000 kronor.

Det finns ett stort och växande intresse för att söka stöd från Klimatklivet. Sedan stödet infördes 2015 har totalt ca 3 600 projekt beviljats stöd på sammanlagt 7 miljarder kronor (t.o.m. mars 2021). Under perioden mars 2020 t.o.m. mars 2021 beviljades stöd om ca 2,2 miljarder kronor. Exempel på insatser som har fått stöd är uppförande av laddningspunkter, produktion av biogas, samt byte från olja till biobränsle i industrier och fastigheter. Naturvårdsverket beräknar att klimatinvesteringarna minskar utsläppen med motsvarande drygt 1,5 miljoner ton koldioxid per år framöver. Det motsvarar nästan tre procent av Sveriges samlade utsläpp av växthusgaser.

De projekt som fått stöd från Industriklivet t.o.m. januari 2021 uppskattas ha potential att på lång sikt minska växthusgasutsläppen med ca 9 miljoner ton per år samt med ca 3 miljoner ton negativa utsläpp per år genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp. Utöver detta har stöd gått till forskningsprojekt vars potential för utsläppsminskning är svårare att bedöma. Breddningen av Industriklivet som genomfördes i januari 2021 knyter an till regeringens strategi för cirkulär ekonomi och möjliggör strategiskt viktiga insatser som bidrar till klimatomställningen.

Statens energimyndighet har fått i uppdrag att föreslå utformningen av ett system för att avskilja, fånga in och lagra koldioxid från förnybara källor (bio-CCS), samt att vara ett nationellt centrum för CCS, se utgiftsområde 21 Energi.

Under 2020 införde regeringen en klimatpremie till den som köper en eldriven arbetsmaskin eller en miljölastbil. Tillsammans med utbyggnad av laddinfrastruktur för tunga fordon bedömer regeringen att introduktionsstödet kan leda till en snabbare elektrifiering av lastbilar, bussar och arbetsmaskiner och därmed väsentliga utsläppsminskningar till 2030 och 2045. Under perioden januari till september 2021 hade Energimyndigheten fått in ansökningar om 77 elbussar, 239 miljölastbilar och fyra eldrivna arbetsmaskiner och sammantaget betalat ut 86,5 miljoner kronor.

Regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66) fortsätter att vara en värdefull plattform för samverkan och samlar i dag över 500 aktörer med en gemensam vision om att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Sedan 2018 har 22 branscher presenterat färdplaner för fossilfri konkurrenskraft. Fossilfritt Sverige har i mars överlämnat en vätgasstrategi och en batteristrategi till regeringen som tar sin utgångspunkt i branschernas färdplaner. Under 2021 beslutade regeringen att förlänga regeringsinitiativet till 2024 (dir. 2020:50). I januari 2021 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att ta fram förslag till en strategi för vätgas och elektrobränslen. Uppdraget redovisas i november 2021.

Den lokala och regionala klimatomställningen har tagit ytterligaste steg framåt genom utökade satsningar på exempelvis Klimatklivet och Stadsmiljöavtalen. Länsstyrelserna arbetar systematiskt med energi- och klimatfrågor, i bred samverkan med regionens aktörer. Flera länsstyrelser har t.ex. drivit projekt för att utbilda kommunerna i att hantera klimat- och energiaspekter i fysisk planering.

Nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel har trätt i kraft (prop. 2020/21:180, bet. 2020/21:MJU23, rskr. 2020/21:411). Till 2030 ökar reduktionsnivåerna till 66 procent för diesel och 28 procent för bensin. De ökade reduktionsnivåerna förväntas minska utsläppen 2030 med ytterligare ca 5 miljoner ton för vägtrafiksektorn och ca 1,5–2 miljoner ton för arbetsmaskiner.

EU skärper sitt klimatmål för att bidra till att Parisavtalet uppfylls

Europeiska rådet enades i december 2020 om att skärpa EU:s klimatmål till 2030 till en nettominskning av utsläppen med minst 55 procent jämfört med 1990. Sverige drev på för att målet skulle skärpas till minst 60 procent, med sikte mot 65 procent. I december 2020 antog rådet ett nytt nationellt fastställt bidrag (NDC) under Parisavtalet, som innehöll det nya 2030-målet. Det nya målet ingick även i medlemsstaternas position i slutförhandlingen om EU:s klimatlag, som antogs den 28 juni 2021.

I juli 2021 presenterade kommissionen ett lagstiftningspaket för att nå det nya 2030-målet. Paketet, som kallas ”Fit for 55” innehåller förslag till revidering av den viktigaste lagstiftningen som ska bidra till att EU når sitt klimatmål om minst 55 procents nettoutsläppsminskning till 2030.

Utsläppen inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) minskade rekordmycket med 13,3 procent under 2020, jämfört med 2019. Under det första kvartalet 2021 steg priset på utsläppsrätter till rekordnivåer på över 40 euro per ton koldioxid. En bidragande orsak till de stigande priserna är det årligen minskande marknadsöverskottet, tack vare ett svenskt förslag i den senaste direktivsöversynen.

Det svenska överskottet av utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut (ESD) uppgick till 5,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter för 2018. Överskottet har tagits bort för att minska utsläppsutrymmet.

Genomförandet av Parisavtalet fortsätter trots inställda förhandlingar

Den pågående pandemin medförde att FN ställde in förra årets formella förhandlingar inom ramen för FN:s ramkonvention för klimatförändringar (UNFCCC). Stockholm Environment Institute (SEI) har fått i uppdrag att undersöka förutsättningarna för virtuella klimatförhandlingar. Regeringen vill försäkra sig om att deltagande länder har en hög ambitionsnivå i sina nationellt fastställda bidrag (NDC), i långsiktiga klimatstrategier och i gröna återhämtningsplaner. Sverige lämnade in en långsiktig klimatstrategi till UNFCCC som bygger på Sveriges netto noll-mål till senast 2045. Sverige har stöttat utvecklingsländer att anta ambitiösa NDC:er, bl.a. genom NDC-partnerskapet och UNDP. Sverige har också varit aktiv i att stärka genomförandet av Parisavtalet inom bl.a. transportsektorn och energisektorn. Vidare har ledarskapsgruppen för industriomställning (Lead It), som initierats av Sverige och Indien, varit viktig för att driva på arbetet med att den tunga industrin ska nå netto noll-utsläpp. Flera länder och företag har under året anslutit sig till Lead It.

I det nordiska samarbetet genomförs nu den nordiska visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region till 2030 och statsministerdeklarationen om klimatneutralitet. Detta innebär att länderna stärker sitt fokus på miljö och klimat. Inom Barentsrådet har en uppdatering av klimathandlingsplanen inletts. Möjligheten att påverka processen på regional nivå har förbättrats väsentligt i och med att USA återvänt till Parisavtalet. Arktiska rådet är i detta sammanhang ett viktigt forum för att nå bl.a. klimatmålet.

Energimyndigheten bidrar till att utveckla de nya internationella samarbetsformerna under Parisavtalets artikel 6, som syftar till frivilligt samarbete mellan länder för att minska utsläpp av växthusgaser och därmed till att genomföra ländernas nationellt fastställda bidrag. Konkreta investeringar i samarbetsländerna finansieras genom anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar*. Dessa insatser förväntas minska utsläppen med motsvarande 35,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Av dessa hade 30,7 miljoner ton utfärdats och levererats vid årsskiftet 2020/2021, varav 27 miljoner ton har annullerats och delvis rapporterats som klimatfinansiering. Anslaget kan även

bidra till att uppfylla etappmålen för klimat, men regeringen avser fortsatt att annullera de utsläppsenheter som levereras.

Naturvårdsverket har i samverkan med Energimyndigheten och Jämställdhetsmyndigheten tagit fram ett förslag på strategi för att integrera jämställdhet i Sveriges genomförande av Parisavtalet.

Arbetet med klimatanpassning går fortsatt framåt

De 53 myndigheter som omfattas av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete (klimatanpassningsförordningen) har gjort framsteg, och flera har integrerat arbetet med klimatanpassning i ordinarie verksamhet (Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020, SMHI). Samtliga länsstyrelser anger att de stödjer kommunernas klimatanpassningsarbete, och flera av länsstyrelserna följer även upp arbetet. SMHI, Statens geotekniska institut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har bidragit till en ökad kunskap och medvetenhet om klimatförändringarnas konsekvenser och även stärkt förmågan till anpassning. Under 2020 har totalt 92 miljoner kronor i bidrag beviljats för skredsäkring vid Göta älv.

3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Inte heller det internationella samarbetet ger tillräcklig effekt. 2020 har präglats av den pågående pandemin som lett till stora utsläppsminskningar till följd av restriktioner och nedgång i ekonomin. Utsläppsminskningarna riskerar dock att bli kortvariga om viktiga klimatinvesteringar samtidigt skjuts på framtiden. Miljön och klimatet är centrala delar i återhämtningen efter pandemin.

Ytterligare åtgärder behövs för att etappmålen ska nås

Riksdagen har antagit flera etappmål om minskad klimatpåverkan. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska Sverige uppnå negativa utsläpp. Regeringen bedömer att beslutade insatser inte räcker för att nå målet.

Etappmålet till 2020 innebär att utsläppen 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen 1990 för de verksamheter som inte omfattas av EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS). Regeringen bedömer att etappmålet kommer att nås. Att målet kan nås är en konsekvens av framgångsrik, långsiktig politik för minskade utsläpp av växthusgaser. De kraftiga utsläppsminskningarna under 2020 förklaras delvis av pandemin. Målen för 2030 och 2040 innebär att utsläppen bör vara minst 63 procent lägre 2030 respektive minst 75 procent lägre 2040, jämfört med 1990 års nivåer. Högst åtta respektive två procentenheter av dessa utsläppsminskningar får ske genom kompletterande åtgärder. Regeringen bedömer att det inte kommer gå att nå dessa mål med befintliga styrmedel och åtgärder.

Etappmålet för inrikes transporter (utom inrikes flyg som ingår i EU ETS) innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter senast 2030 ska ha minskat med minst 70 procent jämfört med 2010. Regeringen bedömer att styrmedel som beslutats under året, exempelvis nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten, minskar utsläppsgapet kraftigt till 2030, vilket även t.ex. satsningar som ökar elektrifieringen i transportsektorn bidrar till. Om de beslutade reduktionspliktsnivåerna i sig gör att Sverige når etappmålet om 70 procents minskade utsläpp från inrikes transporter beror på en rad osäkra faktorer. Det handlar bl.a. om hur trafikarbetet och bränsleförbrukningen i fordon kommer att utvecklas. Även om utsläppen från transporter har minskat över

tid måste de minska i en betydligt snabbare takt för att målet ska nås. Om transportmålet i huvudsak nås genom reduktionsplikten kan det dock leda till högre utsläpp av kväveoxider, med risk för att åtagandet i EU:s takdirektiv överskrids.

Utsläppen från vägtrafiken står för ca 95 procent av transportsektorns utsläpp. Effektivare fordon och en ökad användning av biodrivmedel har bidragit till att minska utsläppen, men effekten motverkas av att trafikarbetet har ökat över tid. Utsläppen från inrikes flyg, som inte ingår i etappmålet, minskade med 11 procent 2019 jämfört med 2018. Det beror nästan enbart på att färre har rest med flyg.

De åtgärder som vidtagits har hittills inte på ett tydligt sätt gjort Sverige till ett mer transporteffektivt samhälle, där trafikarbetet kan minska utan att göra avkall på tillgängligheten. Regeringen bedömer att transportsektorn har goda förutsättningar att minska utsläppen av växthusgaser genom ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och fartyg, elektrifiering och genom att gå från fossila drivmedel till hållbara, förnybara drivmedel. Förutsättningarna att minska transportsektorns utsläpp har ökat, bl.a. till följd av bonus–malus-systemet samt av att EU har enats om nya utsläppskrav för lätta och för vissa tunga fordon.

Regeringen bedömer att det klimatpolitiska ramverket med klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd bidrar till ökat fokus på klimatomställningen. Arbetet i klimatkollegiet har bidragit till stärkt genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen.

Den pågående pandemin har lett till att utsläppen från flygsektorn har minskat, men utsläppen väntas öka igen när samhället öppnar upp. En rad åtgärder har vidtagits för att begränsa flygsektorns utsläpp. Regeringen har bl.a. infört en obligatorisk inblandning av förnybart flygbränsle och ställt höga klimatkrav på SAS. Sverige har även fortsatt tagit en ledande roll både globalt och på EU-nivå för att det ska bli möjligt att beskatta fossilt flygbränsle i yrkesmässig luftfart.

Fler insatser genomförs för klimatanpassning

Nuvarande åtgärder för klimatanpassning är otillräckliga, men arbetet utvecklas fortfarande. Myndigheternas insatser bidrar till anpassningsåtgärder inom olika verksamhetsområden i enlighet med målsättningen i den nationella strategin för klimatanpassning (prop. 2017/18:163). Många myndigheter lyfter behovet av ytterligare underlag som bidrar till arbetet, såsom geologisk information och klimatinformation.

Alla länder behöver bidra i det internationella klimatarbetet

Regeringen bedömer att förhandlingarna om rättsakterna i det s.k. Fit-for-55-paketet behöver utmynna i ambitiös lagstiftning som säkerställer att EU uppfyller det övergripande målet om att nettoutsläppen 2030 ska vara minst 55 procent lägre jämfört med 1990. Alla länder och sektorer behöver bidra till att nå att målet. Fokus ska fortsatt vara att i första hand minska utsläppen av växthusgaser men för 2050-målet kommer även negativa utsläpp vara viktiga, där Sverige kan vara ett föregångsland.

Annulleringen av överskott från de sektorer som omfattas av EU:s ansvarsfördelningsbeslut (ESD) har gett en viktig signal om Sveriges ambitiösa klimatpolitik både nationellt och inom EU. Annulleringen innebär att utsläppsutrymmet inom EU och enligt Kyotoprotokollet minskas permanent.

I det internationella klimatarbetet flyttas fokus alltmer från förhandling till genomförande av Parisavtalet. Den senaste vetenskapen och ländernas nuvarande åtaganden visar tydligt att ambitionen i ländernas samlade klimatplaner är otillräckliga. För att nå målet om att begränsa den globala temperaturhöjningen till 1,5 grader måste länderna

höja ambitionerna i sina nuvarande och kommande klimatplaner samt i gröna återhämtningsplaner. Regeringen bedömer att det regionala samarbetet i Norden, Arktis och Barents bidrar till konkreta samarbeten och därmed till höjd ambition på klimatområdet.

Sverige bidrar aktivt till att utveckla Parisavtalet bl.a. genom Sveriges program för internationella klimatinvesteringar. Inom ramen för detta program engagerar sig Sverige både bilateralt och multilateralt i arbetet med att utveckla nya internationella samarbetsformer under Parisavtalet. Utifrån dessa erfarenheter fortsätter Sverige bidra till att utveckla Parisavtalets artikel 6 till ett trovärdigt instrument med hög miljöintegritet som ska bidra till att nå Parisavtalet.

3.7 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och redovisas i tabell.

Tabell 3.3 Preciseringar för miljökvalitetsmålet Frisk luft

Luftföroreningshalter som inte får överskridas för respektive luftförorening

Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Partiklar (PM2,5)	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Partiklar (PM10)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT 40-värde under perioden april till september
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil)
Korrosion	på kalksten understiger 6,5 mikrometer per år

Som komplement till bedömningsgrunderna redovisas indikatorn Kväveoxidutsläpp totalt i kombination med utsläpp av kväveoxider från transporter i diagram.

3.7.2 Resultatredovisning

Flertalet preciseringar uppvisar oförändrade resultat jämfört med föregående år. Halterna för bensen, butadien och formaldehyd ligger fortsatt under värdet för preciseringen. Preciseringen för bens(a)pyren överskreds lokalt i områden där vedpannor och eldstäder används frekvent.

Liksom förra året klarades årsmedelhalterna för partiklar (PM2,5) generellt över hela landet och överskreds endast i Malmö. Däremot överskreds målnivån för dygnsmedelvärdet vid flera mätstationer. För partiklar (PM10) överskreds målnivåerna för såväl årsmedel som dygnsmedel vid flertalet mätstationer. Miljökvalitetsnormen och

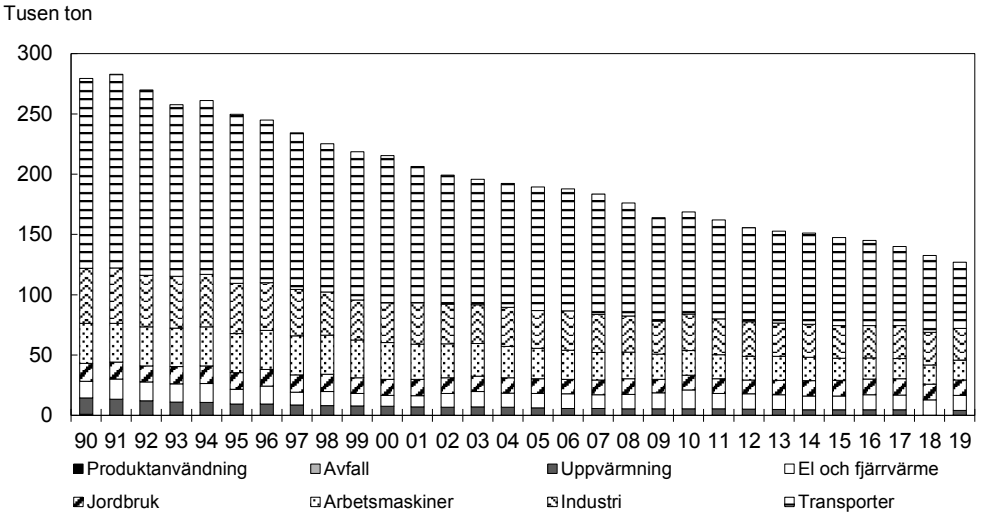
därmed EU:s gränsvärde överskreds endast i Sundsvall under 2019. Under 2020 överskreds miljökvalitetsnormen även i Östersund och Piteå.

Halterna av marknära ozon fortsatte att vara relativt höga även under 2019 och överskred miljömålets preciseringar för både åttatimmarsmedelvärde och timmedelvärde. De höga halterna av marknära ozon återspeglas även i ozonindex som också det överskred målnivån för preciseringen.

Preciseringen för årsmedelvärdet av halten kvävedioxid klarades i hela landet i urban bakgrund, dvs. på platser som parker och gågator där luftkvaliteten inte är direkt påverkad av närliggande källor, men överskreds i tätorternas gatumiljö. Även preciseringen för timmedelvärdet överskreds i gatumiljön i storstäderna och i ett flertal mellanstora städer. EU:s gränsvärde för kvävedioxid har klarats i hela landet sedan 2017. Den svenska miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskreds under 2019 i Göteborg, Stockholm, Umeå, Uppsala och Örnsköldsvik för både dygns- och timmedelvärde. För 2020 överskreds miljökvalitetsnormen för dygnsmedel i Umeå. Det finns en tydligt nedåtgående trend för halterna av kvävedioxid och omfattningen av överskridandena.

Korrosionshastigheten på kalksten ligger över miljökvalitetsmålets precisering vid de båda svenska mätstationerna, men ingen tydlig trend kan utläsas varken i stads- eller landsbygdsmiljö.

Diagram 3.3 Utsläpp av kväveoxider till luft fördelat på samhällssektorer

Källa: Naturvårdsverket.

Även om flera preciseringar fortfarande överskrids har utsläppen av partiklar, sot, kvävedioxid, kolväten och svaveldioxid minskat under 2019 enligt Naturvårdsverkets sammanställning av de nationella utsläppen. Utsläppen av kväveoxider har minskat betydligt, se diagram 3.3, framför allt inom transportsektorn. Inrikes transporter står för den största delen av kväveoxidutsläppen. Under 2019 minskade utsläpp från personbilar med åtta procent. För inrikes sjöfart minskade kväveoxidutsläppen med 27 procent. På regional nivå har flera länsstyrelser arbetat med åtgärder för att främja gång, cykel och kollektivtrafik, vilket väntas ge positiva effekter på luftkvaliteten.

3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Trots att utsläppen minskar och flera luftföroreningar uppvisar en nedåtgående trend ligger halterna av kvävedioxid, partiklar och ozon fortfarande långt från målnivån framför

allt i tätorterna och ytterligare insatser behövs. För att nå miljökvalitetsmålet kan utsläpp på lokalnivå av bl.a. bens(a)pyren från småskalig vedeldning behöva minska.

För att nå miljökvalitetsmålet har utsläppen varken nationellt eller i övriga Europa minskat tillräckligt. För partiklar (PM2,5) och ozon är det framför allt intransporten av luftföroreningar som leder till att målet inte nås. De viktigaste instrumenten för att minska intransporten av luftföroreningar är EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284) och det arbete som sker inom FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar, se även avsnittet om målet Bara naturlig försurning.

Den främsta källan till utsläpp av partiklar (PM10) och kväveoxider är inrikes transporter. För kvävedioxidhalterna finns en rad synergieffekter med de insatser som genomförs för att nå etappmålet om minskade koldioxidutsläpp från inrikes transporter. Framför allt gäller det den förstärkta miljöstyrningen i bonus–malus-systemet, satsningen på att öka elektrifieringen av transportsektorn och EU:s utsläppskrav på lätta och vissa tunga fordon. Åtgärder inom samhälls- och infrastrukturplanering är fortsatt betydelsefulla för möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet. Sammantaget bedöms de genomförda insatserna öka möjligheterna att klara preciseringarna för miljökvalitetsmålet Frisk luft.

3.8 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hällristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

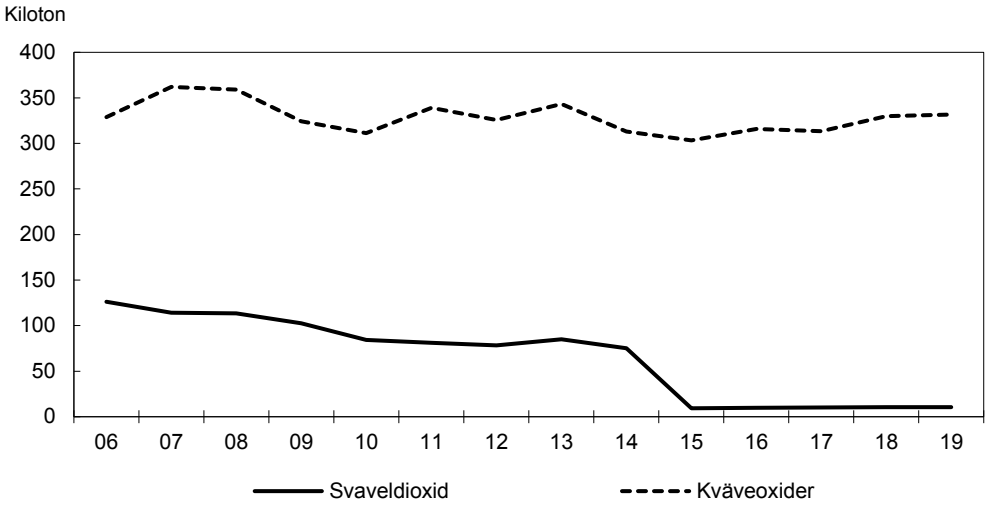
- Påverkan genom atmosfäriskt nedfall av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- Påverkan genom markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurning.
- Försurade sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning.
- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Sjöfartens försurande utsläpp i diagram.

3.8.2 Resultatredovisning

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall har minskat kraftigt de senaste decennierna. Nedfallet av svavel är i dag i närheten av förindustriella nivåer. Även kvävenedfallet har minskat men det är fortsatt högt, framför allt i sydvästra Sverige. Där överskrids fortfarande belastningsgränsen i mark och vatten. Den internationella sjöfarten bidrar mycket till försurningen i Sverige och det finns även indikatorer på en ökande trend för utsläppen av kväveoxider från sjöfarten, vilket framgår av diagram 3.4.

Diagram 3.4 Sjöfartens försurande utsläpp

Källa: Naturvårdsverket.

I takt med att det atmosfäriska nedfallet av försurande ämnen minskar ökar skogsbrukets relativa betydelse för försurningen. Det är flera faktorer som bidrar till skogsbrukets försurande påverkan, t.ex. ökad trädtillväxt, uttaget av grenar och toppar samt ett större virkesförråd (mängden stående biomassa). Enligt Naturvårdsverkets uppföljning för år 2020 är skogsbrukets påverkan i dagsläget ungefär lika stor som bidraget från det atmosfäriska nedfallet och bedöms öka med ett varmare klimat.

Trenden går mot färre försurade sjöar och vattendrag, men återhämtningen går långsamt. Baserat på undersökningar från 2018 bedömer Naturvårdsverket att sex procent av sjöarna och vattendragen fortfarande kommer att vara försurade år 2030, med den största andelen i sydvästra Sverige. Kalkning kommer fortsatt att vara nödvändig i många decennier framöver för att undvika skador på försurningskänslig fauna och flora i sjöar och vattendrag. Även den mest försurade marken finns i sydvästra Sverige. Det beror på en kombination av stort nedfall av försurande ämnen via nederbörden och försurande påverkan från skogsbruket. Återhämtningen sker långsamt och ingen förändring kan ses i skogsmark som helhet.

Flera steg har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå målet. Naturvårdsverkets forskningssatsning Swedish Clean Air and Climate Research med forskning om hemisfärisk transport av luftföroreningar och åtgärdsstrategier i Europa har avslutats 2020. Programmet har bidragit till vetenskaplig kunskapsbas i nationella och internationella diskussioner och förhandlingar samt utveckling av ny politik för luftföroreningar.

Arbete pågår inom det nationella luftvårdsprogrammet för att uppfylla Sveriges åtaganden i EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284). Programmet omfattar åtgärder för att minska utsläppen av kväveoxider och ammoniak. Samtliga medlemsländer i EU har tagit fram liknande luftvårdsprogram. Därmed kommer intransporten av försurande ämnen att minska, förutsatt att åtgärdsarbetet genomförs som planerat. Under 2020 påbörjades en översyn av Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårdskonvention. Översynen ska ge underlag till en revidering av protokollet och föreslå alternativa policyinstrument. Ett reviderat protokoll kan på sikt bidra till att minska utsläppen betydligt och därmed också en minskad intransport av luftföroreningar till Sverige.

På regional nivå pågår ett omfattande arbete för att nå miljökvalitetsmålet genom exempelvis åtgärdsprogram för försurade sjöar och vattendrag samt åtgärder för att minska skogsbrukets effekter.

3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Den naturliga återhämtningen går långsamt och skogsbrukets bidrag till försurning av mark och vatten har ökat. Åtgärder som minskar utsläppen från landbaserade källor i Europa och kväveoxidutsläppen från sjöfart är inte tillräckliga. Skogsbrukets påverkan på försurning av mark och vatten är fortsatt stor. Försurning av mark och vatten kan motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet.

Enligt Naturvårdsverkets senaste scenarioanalys från mars 2021 kommer etappmålet för luftföroreningar att överskridas för kväveoxider och ammoniak. Fler insatser behövs för att nå etappmålet. Det arbete som pågår inom ramen för EU-arbetet med de nationella luftvårdsprogrammen och genom revideringen av Göteborgsprotokollet kommer sammantaget successivt att öka möjligheterna att klara etappmålet och preciseringarna för miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

3.9 Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod i diagram. Indikatorn för efterbehandlingsåtgärder kommenteras i år bara i text.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska exponering av kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Arbetet med handlingsplanen för giftfri vardag som pågått sedan 2011 avslutades 2020. Genom denna satsning har Kemikalieinspektionen stärkt och utvecklat kontrollen av kemikalier i Sverige, i EU och internationellt. Kemikalieinspektionen har varit drivande i bl.a. regelutveckling på EU-nivå och Sverige är nu ett av de ledande länderna med att föreslå begränsningar, klassificeringar och andra förslag till regleringar av farliga ämnen. Regelutvecklingen inom EU har lett till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen. Sverige har också varit tongivande i den europeiska tillsynsamverkan och drivande i att utveckla tillsynen av e-handel inom EU. EU:s kemikaliestrategi som presenterades i oktober 2020, är en framgång för svenskt påverkansarbete. Strategin öppnar för att

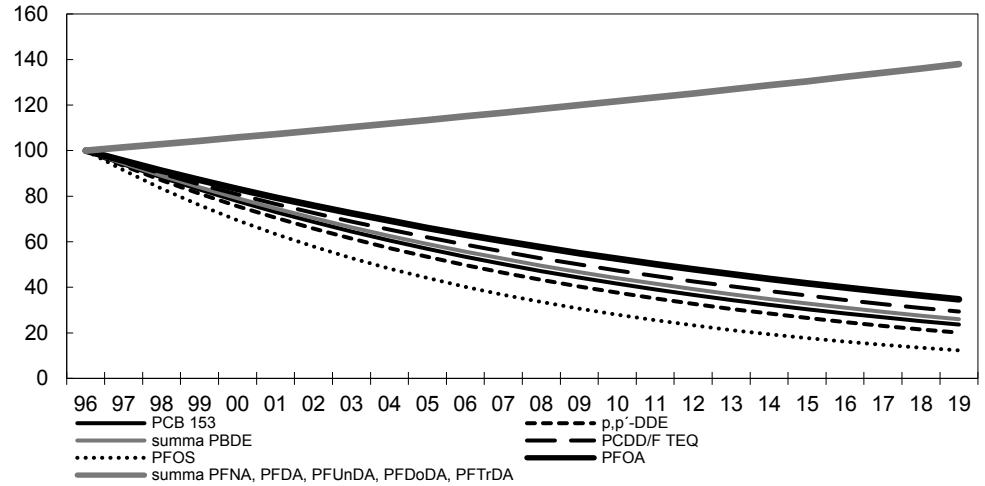
stärka och förbättra EU:s kemikaliepolitik och lagstiftning och omfattar bl.a. över 50 konkreta åtgärder som kan bidra till att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Det handlar om åtgärder där Sverige har varit drivande under lång tid exempelvis om hormonstörande ämnen, kombinationseffekter, hantering av ämnen gruppvis och svårnedbrytbara kemikalier som PFAS. Kemikalieinspektionen har också genom handlingsplanen stärkt arbetet med varutillsynen i Sverige, exempelvis genom årliga kontroller av leksaker och elektronik. Totalt har myndigheten under perioden 2011–2020 analyserat drygt 6 200 varor.

Långlivade miljögifter har fått en omfattande spridning i miljön och återfinns bl.a. i modersmjölk och blod från människor (se diagram 3.5). Halterna av de miljögifter som mäts visar på samma trend som tidigare (nya siffror från 2019). Halterna av hårt reglerade miljögifter, som PCB, dioxiner och PFOS minskar. Den långsamma minskningen beror på att flera ämnen är långlivade i miljön och finns kvar under en mycket lång tid i människor och djur. Ämnena finns kvar i sediment och förorenad mark, vilket gör att de läcker ut och sprids i miljön även fast de är förbjudna. Halter av ämnen som inte har uppmärksammats och reglerats i samma utsträckning har i stället ökat, ett tydligt exempel är de högfluorerade ämnena s.k. PFAS.

Diagram 3.5 Exponering för vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2019

Index 1996/97 = 100

Anm. Diagrammet visar halten av miljögifter i modersmjölk och blod från förstagångsmödrar i Uppsala. Det är en illustration av hur den samlade exponeringen för långlivade organiska miljögifter har förändrats över tid. Den kurvan som ökar är de högfluorerade ämnena ”summa PFNA, PFDA, PFUnDA, PFDoDA, PFTrDA”.

Källa: Svensk miljöövervakning.

Sverige har inom EU arbetat pådrivande för åtgärder mot samtliga ämnen som går under namnet PFAS. Kemikalieinspektionen påbörjade under 2020 ett arbete för att begränsa ca 4 700 olika PFAS-ämnen i alla användningar som inte är nödvändiga för samhället. Arbetet bedrivs tillsammans med flera andra medlemsstater i EU. Det är första gången ett förslag om en begränsning omfattat så många ämnen.

Kemikalieinspektionen har under 2020 arbetat vidare med substitution för att minska den sammanlagda exponeringen av kemiska ämnen och användningen av särskilt farliga ämnen och har t.ex. vidareutvecklat ett digitalt verktyg för som företag och offentlig sektor ska använda i sitt substitutionsarbete. Substitutionscentrum, som regeringen inrättade 2017, har under 2020 bl.a. fortsatt att utveckla vägledning riktat till företag, organisationer och offentlig sektor samt genomfört flera utbildningar.

Flera åtgärder har vidtagits för att minska miljö- och hälsoriskerna kopplade till användningen av växtskyddsmedel. Regeringen beslutade i mars 2021 om förbud av

användning av växtskyddsmedel på vissa platser. Det gäller bl.a. områden som allmänheten har tillgång till som skolgårdar, lekplatser och parker. Regeringen beslutade också i januari 2021 om två nya etappmål som ska bidra till en giftfri miljö genom att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper (se tabell 3.2). Etappmålen ska även bidra till flera andra miljökvalitetsmål. Sverige har under många år verkat för att ämnet klorpyrifos som används i växtskyddsmedel ska förbjudas på grund av de risker det medför för människors hälsa. Sedan april 2020 är ämnet förbjudet på EU-marknaden och EU har nominerat ämnet för begränsningar även på global nivå.

Kemikalier och varor känner inga gränser. Därför samarbetar svenska myndigheter med flera länder, regioner och organisationer för att stötta utvecklingen av en fungerande kemikaliekontroll. Regeringen har också under året arbetar aktivt för ett ambitiöst nytt globalt ramverk om kemikalier och avfall efter 2020. I dag kan endast ett begränsat antal ämnen, t.ex. kvicksilver, förbjudas eller begränsas globalt. Sverige leder tillsammans med Uruguay en global högnivåallians om kemikalier och avfall i syfte att säkerställa ett ambitiöst nytt ramverk. På grund av den pågående pandemin har arbetet med det globala ramverket skjutits upp men Sverige arbetar aktivt för att behålla fart i processen bl.a. genom. att ta fram rapporter och delta i virtuella dialoger.

Kemikalieinspektionen har under våren 2021 redovisat ett regeringsuppdrag om e-handelns särskilda utmaningar vad gäller kemikalier, som konstaterar att den ökande e-handeln försvårar kontrollen av farliga ämnen och ökar risken för skador på människa och miljö.

Regeringen beslutade om en nationell strategi för cirkulär ekonomi under 2020 där det framgår att giftfria kretslopp är en förutsättning för en cirkulär ekonomi. Regeringen beslutade i budgetpropositionen för 2021 om en särskild satsning och ett uppdrag under 2021 och 2022 om Giftfritt från början för att möjliggöra giftfria cirkulära kretslopp. I januari 2021 beslutade regeringen även den första handlingsplanen för cirkulär ekonomi, vilken innehåller flera åtgärder som ska bidra till giftfria och cirkulära kretslopp. Textil och plast är två prioriterade strömmar i strategin och mycket arbete har bedrivits under 2020, se även avsnittet Generationsmålet för mer information om textil samt vissa insatser kopplat till plast.

Sverige har fortsatt driva utvecklingen mot en hållbar plastanvändning globalt, särskilt genom arbetet inom konventionen om gränsöverskridande transporter av avfall (Baselkonventionen) samt arbetet för att åstadkomma en global överenskommelse om att minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Under 2020 ledde t.ex. Sverige tillsammans med Japan FN:s expertgruppsmöte om marin plastnedskräpning och mikroplaster som tog ytterligare steg på vägen mot en global överenskommelse. Sveriges har bidragit till flera nordiska rapporter för att driva på mot en global överenskommelse om plast.

Regeringen har fortsatt arbetet för att minska den negativa påverkan som plast och mikroplast har på miljön. Naturvårdsverket har arbetat med och finansierat åtgärder för att minska spridning av mikroplaster i miljön. Naturvårdsverket har bl.a. genomfört mätningar och analys av mikroplast i sediment. Under 2020 beviljades över 100 miljoner kronor att betalas ut under 2020–2023 till avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten samt till projekt för att minska spridning av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. En del åtgärder har haft en direkt effekt genom att läkemedel, mikroplast och andra föroreningar förhindrats från att spridas vidare till vattenmiljön. Andra projekt förväntas ge effekter först på längre sikt.

Regeringen har under året verkat för ökad miljöhänsyn både i EU:s läkemedelslagstiftning och på global nivå. Regeringen har t.ex. gett flera myndigheter i uppdrag

att genomföra satsningen på en miljöpremie i utbytessystemet för läkemedel (se även utg.omr. 9). Regeringen beslutade i januari 2021 om ett etappmål som innebär att regleringar och andra åtgärder för att minimera negativa miljöeffekter av läkemedel ska finnas på plats i Sverige, i EU eller internationellt senast 2030.

I januari 2021 remitterade Miljödepartementet förslag till förordningsändringar på avfallsområdet som bl.a. innebär att det ska bli möjligt att ställa krav på ekonomisk säkerhet för anmälningspliktiga verksamheter. Genom högre kostnadstäckning från förorenarna själva kan efterbehandlingsarbetet öka samt på sikt minska verksamheternas negativa miljöpåverkan. Förslaget bereds i Regeringskansliet.

Halterna av oavsiktligt bildade ämnen som dioxin minskar långsamt, men är fortfarande så höga att de innebär en risk för människors hälsa och miljön. Under 2020 har berörda myndigheter arbetat inom ett samverkansprojekt för att minska halterna ytterligare. Regeringen beslutade i januari 2021 om ett nytt etappmål som innebär att senast 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade.

Fler förorenade områden åtgärdas

I dag bedöms ca 1 160 av de totalt ca 26 000 riskklassade förorenade områden utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa, dvs. de är i riskklass 1. Ytterligare ca 7 900 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Under 2020 pågick totalt 663 efterbehandlingsinsatser i Sverige (för båda riskklasserna) och det totala antalet åtgärdade områden uppgår nu till 748 områden (2019 var 642 områden åtgärdade). Under 2020 var 27 procent av objekten i riskklass 1 och 2 åtgärdade vilket innebär att 73 procent återstår för att uppnå preciseringen om förorenade områden. Detta är en liten ökning av andelen åtgärdade objekt jämfört med 2019 då 26 procent var åtgärdade och 2018 då 24 procent var åtgärdade. Under tiden har det också tillkommit fler riskklassade objekt.

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* används för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen kan hållas ansvarig. Under 2020 avsattes totalt ca 721 miljoner kronor för att åtgärda förorenade områden och det pågick 89 åtgärder med bidrag från anslaget. Antalet helt eller delvis statligt finansierade åtgärder har ökat successivt från totalt 145 avslutade åtgärder 2019 till totalt 157 avslutade åtgärder 2020. Ca 100 miljoner kronor av anslaget avsattes särskilt för sanering av miljögifter för att minska spridning till havs- och vattenmiljö, särskilt av förorenade sediment. Det bidrar även till de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen, se särskilt avsnitt 3.15. Under 2020 utnyttjades anslaget endast till ca 73 procent, framförallt på grund av att covid-19-pandemin fick konsekvenser i form av försenade projekt och att kommuner och länsstyrelser inte kunna prioritera arbetet med ansökningar.

Länsstyrelserna har arbetat med tillsyn och tillsynsvägledning över förorenade områden och har bidragit till att antalet tillsynsdrivna åtgärder har ökat 2020, vilket innebär att fler saneringar bekostas av den som förorenat. Flera myndigheter har arbetat särskilt med de problem PFAS-förorenade områden utgör. Regeringen gav också flera statliga myndigheter i uppdrag att ta fram åtgärdsplaner för sitt arbete med förorenade områden, som exempelvis förorenats av PFAS. Myndigheterna har fortsatt arbetet med teknikutveckling för en säker och kostnadseffektiv hantering av förorenade områden. Naturvårdsverket har också utlyst särskilda forskningsmedel för att ta fram nya och förbättrade metoder och mer kunskap om vilka effekter förorenade sediment har på miljö och människors hälsa.

Kunskap och information om skadliga ämnen minskar exponering och risker för människors hälsa och miljön

Sverige har länge drivit frågan att information om skadliga ämnen i varor behövs för att underlätta materialåtervinning utan spridning av giftiga ämnen. Detta arbete har bidragit till att ett krav infördes i EU-direktivet om avfall om att inrätta en databas som ett EU-gemensamt verktyg för att samla kunskap om varors innehåll av särskilt farliga ämnen (SCIP-databasen). Från och med januari 2021 kommer de företag som sätter varor som innehåller särskilt farliga ämnen på marknaden att behöva rapportera detta.

Regeringen har sedan 2018 avsatt särskilda medel för spårbarhet av och statistik om farligt avfall för ökad information. År 2020 lanserade Naturvårdsverket ett elektroniskt avfallsregister för rapportering av uppgifter om farligt avfall.

I december 2020 slutredovisade Kemikalieinspektionen regeringsuppdraget om kartläggning av farliga ämnen vilket har bidragit till att öka kunskapen om farliga ämnen i plast, papper och papp, samt användningen i olika branscher. Kemikalieinspektionen har prioriterat flera av de farliga ämnen som identifierades under uppdragets gång för vidare riskahanteringsåtgärder inom EU, t.ex. med underlag till ett förslag om begränsningar av PFAS i livsmedelsförpackningar.

Regeringen och berörda myndigheter har fortsatt arbetet med att minska hälso- och miljöpåverkan från textilier. Under perioden 2018–2020 har Naturvårdsverket, Konsumentverket och Kemikalieinspektionen drivit informationskampanjen Textilsmart som har ökat medvetenheten om textiliers miljö- och hälsopåverkan.

Under 2020 gav regeringen Naturvårdsverket i uppdrag att genomföra en nationell skräpmätning för att få mer kunskap om hur nedskräpningen ser ut i Sverige. Skräpmätningen synliggjorde miljontals skräpföremål och visar vilka produktgrupper som är mest förekommande. Underlaget har använts i Sveriges genomförande av engångsplastdirektivet. Regeringen har gett bidrag till organisationen Håll Sverige Rent för att arbeta med att sprida kunskap och erfarenheter för minskad nedskräpning.

3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Flera viktiga åtgärder har genomförts både nationellt, inom EU och globalt men olika faktorer påverkar utvecklingen, som den långa eftersläpningen i miljön innan effekterna märks och att nya skadliga ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden. Den samlade mängden av skadliga ämnen och användning av särskilt farliga ämnen som människor och miljö utsätts för måste minska för att målet ska kunna nås. Kemikalieanvändningen och den sammanlagda exponeringen är starkt sammanlänkad med den ökande globala konsumtionen, produktionen och handeln med varor. Den ökade e-handeln är en särskild utmaning för kemikaliekontrollen.

De åtgärder som vidtagits genom t.ex. begränsningar och förbud har effekt och bidrar till att nå miljökvalitetsmålet (se diagram 3.5). Samtidigt är det tydligt att de skadliga ämnen som inte är reglerade eller tillräckligt uppmärksammade eller skadliga ämnen som redan finns i varor, byggnader och i miljön påverkar möjligheterna att nå målet.

Sammantaget bedöms satsningen på handlingsplanen för giftfri vardag under 2011–2020 ha bidragit positivt till måluppfyllelsen, särskilt vad gäller arbetet inom EU. Regeringens nya satsning på Giftfritt från början under 2021–2022 förväntas också bidra till bättre förutsättningar för en säker omställning till en giftfri cirkulär ekonomi,

genom t.ex. arbete för att substituera bort skadliga ämnen och säkerställa en design som är fri från skadliga ämnen från början.

En allt större andel av produktion och användning av skadliga kemikalier sker i länder med bristfällig kemikaliekontroll. En förbättrad kemikaliekontroll i andra länder leder till minskade globala utsläpp och färre skadliga ämnen i varor och produkter i internationell handel och därmed även på den svenska marknaden. Internationella konventioner spelar en stor roll för beslut om global utfasning av särskilt farliga ämnen. Därför är Sveriges internationella arbete viktigt. Arbete inom EU är också av särskild vikt för att nå miljökvalitetsmålet eftersom kemikaliekontrollen i Sverige till stor del är reglerad av gemensam EU-lagstiftning. Steg har tagits inom EU för en gruppvis bedömning av ämnen, t.ex. för ämnesgruppen PFAS, men även här återstår arbete att göra för att säkerställa skyddet för människors hälsa och miljön. Bedömningen är att Sveriges arbete inom EU och globalt bidrar till en giftfri miljö och därigenom också till en hållbar utveckling och omställningen till en cirkulär ekonomi.

En olämplig hantering och spridning av skadliga ämnen påverkar människors hälsa och miljön negativt både på kort och lång sikt. Det leder till föroreningar av mark, vatten, livsmedel och luft, vilket resulterar i stora samhällskostnader. Regeringen har gjort flera satsningar för att få bort eller minska miljögifter från miljön, som bidrar till Giftfri miljö men också till miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård. Regeringens satsning på läkemedel i miljön, t.ex. genom avancerad rening av avloppsvatten, har bidragit till att öka takten i installation av avancerad rening och därmed minska utsläppen av läkemedel till miljön och möjliggör också återanvändning av avloppsvatten. Regeringens satsningar på förorenade områden har bidragit till att öka takten i saneringsarbetet vilket bidrar till en giftfri miljö och har möjliggjort att mark frigjorts för t.ex. bostadsbyggande. Arbete återstår för att förorenade områden ska vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön. PFAS och dess spridning i miljön utgör ett särskilt problem, även om många insatser har vidtagits de senaste åren för att bättre hantera frågan.

Kunskap om skadliga ämnen och information om hur de används och förekommer är fundamentalt i allt arbete med att förebygga och begränsa risker med kemikalier vilket är en förutsättning för att nå miljökvalitetsmålet. I och med genomförandet av EU-lagstiftning ökar kunskapen successivt, men inte i samma takt som nya ämnen sätts på marknaden och kunskapen om den sammanlagda exponeringen är fortfarande begränsad. Arbetet för att förbättra statistik om och spårbarheteten av farligt avfall har också ökat förutsättningarna för en korrekt hantering av avfallet och därmed en minskad risk för utsläpp av skadliga ämnen i miljön.

De etappmål om farliga ämnen som främst skulle bidra till att uppnå miljökvalitetsmålet giftfri miljö med slutår 2020 har inte nåtts inom uppsatt tid, även om förutsättningarna blivit bättre. Arbete inom EU med utvecklad lagstiftning bedöms t.ex. vara viktigt för att kunna nå etappmålen. De nya etappmål som regeringen har beslutat om inom området är viktiga steg framåt.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– vändpunkt och återväxt
– ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Globalt sett har uttunningen av ozonskiktet upphört, men det är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. Mätdata indikerar att återväxten kan ha påbörjats. Osäkerheterna är dock stora på grund av ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan. Över Arktis uppträder emellanåt mycket kraftiga uttunningar av ozonskiktet, men uttunningen under våren 2020 var enligt forskare för första gången fråga om ett regelrätt ozonhål. Eftersom nedbrytningen ökar på grund av växthuseffekten finns en risk för återkommande ozonhål över Arktis. Nationella data för 2020 visar på en fortsatt neutral trend och förtunningen i Sverige är ca 3,5–4 procent. En säkerställd påbörjad återväxt förväntas under perioden 2020–2040.

Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet. I takt med att utsläppen av reglerade ämnen generellt minskar, ökar den relativa betydelsen av de utsläpp som inte regleras av Montrealprotokollet. Exempelvis ökar de globala utsläppen av lustgas mer än man tidigare bedömt. De största utsläppen av lustgas orsakas av gödselhanteringen i jordbruket.

Även om den avgjort största påverkan på ozonskiktet i dag beror på utsläpp utanför Sveriges gränser så har flera insatser på nationell nivå påbörjats eller fortgått under 2020, bl.a. genom ökade investeringsstöd som rör jordbrukets utsläpp (inom ramen för klimatklivet). Regionalt har frågan om såväl utsläpp från uttjänta produkter som jordbrukets utsläpp av lustgas fått ökad uppmärksamhet och länsstyrelserna har vidtagit flera konkreta åtgärder för att minska utsläppen.

3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att miljökvalitetsmålet kommer att nås. Även om det inte går att se en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet, finns det vetenskapligt underlag som visar att återhämtningen kan ha påbörjats som ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Osäkerheterna ger dock behov av längre tidsserier. Utsläpp av lustgas (N_2O), otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären, samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör kvarstående problem. För att säkerställa återväxten av ozonskiktet, och om möjligt även tidigarelägga den fullständiga återhämtningen, är både de internationella och det nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet avgörande. Eftersom många kväveföreningar (som inte omfattas av Montrealprotokollet) kan omvandlas till lustgas är det viktigt att minska dessa utsläpp. Nationellt är det viktigt att sortera ut material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall och att minska jordbrukets utsläpp av lustgas. Dessa områden utgör de två största källorna till ozonnedbrytande ämnen i Sverige.

3.11 Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– individens exponering för skadlig strålning
– utsläppen av radioaktiva ämnen
– hudcancer orsakade av ultraviolett strålning
– exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom) i diagram.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten och andra berörda myndigheter har fortsatt arbeta pådrivande under året för att målet ska nås. Strålsäkerhetsmyndigheten har finansierat forskning från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* som bidrar till att öka kunskapsläget kring strålning och dess risker för människa och miljö (se även utg.omr. 6 avsnittet Strålsäkerhet.)

Inga dosgränser har överskridits under de senaste dryga tio åren. De största riskerna för människors hälsa utgörs i dag i stället av naturligt förekommande radioaktiva ämnen, främst radon. Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning och inandning av radon är en hälsorisk som föranleder omfattande åtgärder. I Sverige bedöms att ca 500 årliga fall av diagnostiserad lungcancer är relaterade till radon. För att belysa vikten av att arbetsgivare kontrollerar radonhalten och vid behov genomför åtgärder har Strålsäkerhetsmyndigheten tillsammans med Arbetsmiljöverket under 2020 genomfört en kampanj om radonmätning på arbetsplatser. Inom Miljömålsrådet har myndighetssamverkan bedrivits under året för att förbättra stödet till kommunerna när det gäller hantering av frågor om radon och förbättra möjligheten att följa kommunernas verksamhet inom radonområdet. Det statliga bidraget för åtgärder mot radon i bostäder bidrar även till målet om säker strålmiljö, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Länsstyrelser och kommuner har under året arbetat för att minska exponeringen av strålning genom sanering, tillsyn eller riktade utbildningsinsatser till olika målgrupper. Generellt uppmäts låga halter i miljön av radioaktiva ämnen från mänsklig verksamhet. Allmänhetens exponering av joniserande strålning från sådan verksamhet utgör i dagsläget inte något betydande hälso- eller miljöproblem. Den högsta beräknade stråldosen till allmänheten till följd av utsläpp från de kärntekniska anläggningarna ligger med god marginal under dosgränsen för allmänheten som är 0,1 millisievert per år.

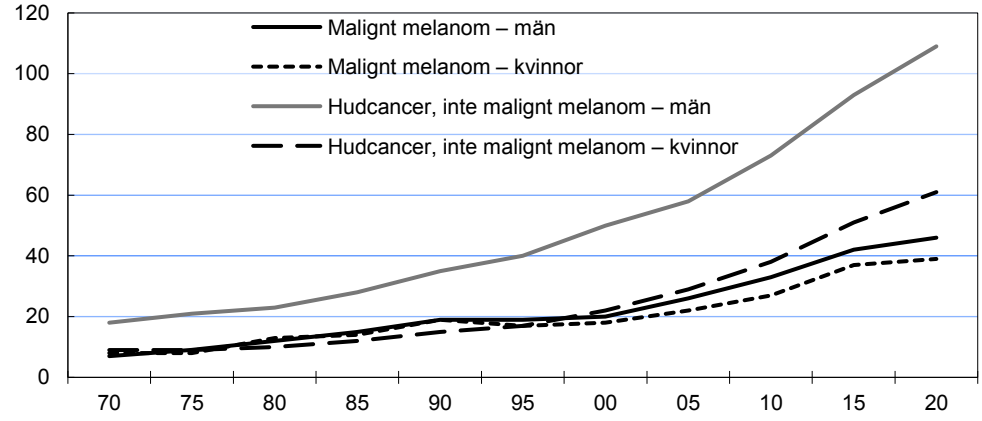
Den ansökan om tillstånd att uppföra, inneha och driva ett sammanhängande system för omhändertagande av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall som Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnat bereds i Regeringskansliet. Komplettering av ansökan har lämnats på samråd enligt Esbokonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang. Även SKB:s ansökan om utbyggnad av det nuvarande förvaret för låg- och medelaktivt avfall (SFR) bereds i Regeringskansliet. I december 2020 beslutade regeringen att godkänna det program för forskning, utveckling och demonstration, Fud 2019, som SKB redovisade 2019.

Den långsiktiga trenden med ett ökat antal årliga fall av hudcancer kvarstår. Det är ingen stor skillnad mellan män och kvinnor när det gäller utvecklingen av malignt melanom. Den främsta orsaken till att fler fall av hudcancer diagnosticeras är den exponering för UV-strålning från solen och i solarier som skett historiskt. Under 2020

genomförde Strålsäkerhetsmyndigheten en informationskampanj riktad till semesterfirare i Sverige, med solråd och rekommendationer om hur man bäst skyddar sig mot solens skadliga UV-strålning.

Diagram 3.6 Antal nya fall av hudcancer

Antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare

Anm: Diagrammet visar antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000), både malignt melanom och andra tumörformer. Statistiken inkluderar inte basalcellscancer. Observera att för hudcancer exklusive malignt melanom har det sedan 2006 skett en ökning i inrapportering av antalet tumörer per individ.

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden. Strålsäkerhetsmyndigheten följer noggrant utvecklingen inom området. Under 2020 initierade myndigheten bl.a. ett forskningsprojekt som ska stärka kunskapen om eventuella samband mellan radiovågsexponering och oxidativ stress. Oxidativ stress är en process som sker naturligt när kroppen förbrukar syre och kan ge upphov till skador på kroppens celler. Under 2020 genomförde Strålsäkerhetsmyndigheten tillsammans med Folkhälsomyndigheten och Arbets- och miljömedicinska klinikerna i Sverige en utbildningsinsats för kommunernas miljö- och hälsoinspektörer som bl.a. berörde hälsorisker med femte generationens mobiltelefoni.

3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljökvalitetsmålet är nära att nås. Alla preciseringar utom ultraviolett (UV) strålning nås. Den långsiktiga trenden med ett ökat antal årliga fall av hudcancer bedöms fortsätta, även om det finns vissa positiva tecken på ändrade attityder kring solning. Även om exponeringen för UV-strålning skulle minska, kommer antalet cancerfall att öka en period eftersom det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas. Därför är det svårt att avgöra när målet kan nås. För att vända trenden och minska antalet hudcancerfall måste barns och vuxnas exponering för UV-strålning minska vilket kräver en förändrad livsstil och nya attityder kring solning. Informationsinsatser om solvanor UV-strålningens effekter är viktiga för att i framtiden kunna nå målet.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljökvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljökvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
– påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
– tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
– tillståndet i havet.

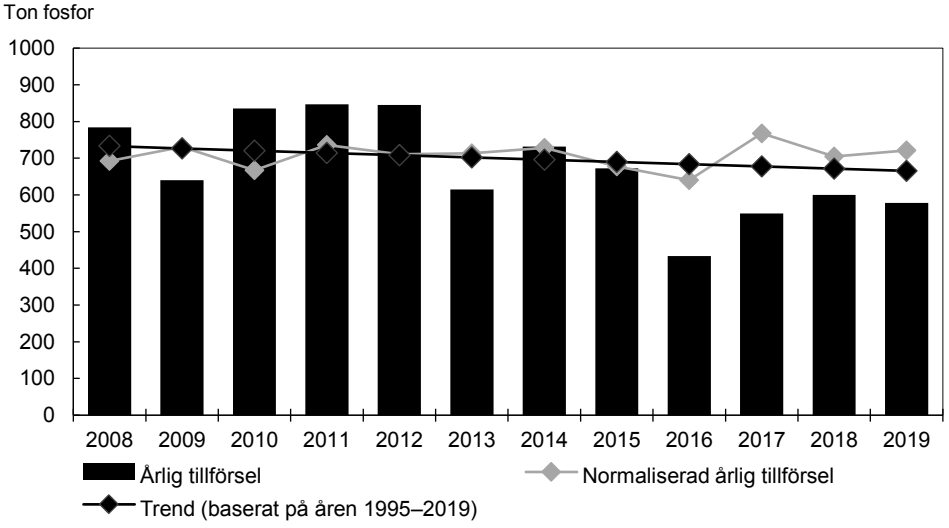
Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön och Utbredning av syrefria bottnar och bottnar påverkade av akut syrebrist i Östersjön i diagram.

3.12.2 Resultatredovisning

Tillförseln av kväve och fosfor överskrider den maximala belastning som fastställts av Helcom (Helsingforskommissionen) inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö, framför allt i havsbassängen Egentliga Östersjön.

Indikatorn kväve- och fosforbelastning på havet har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2020 och kommenteras därför inte. Indikatorn fosfortillförsel till Egentliga Östersjön redovisas i diagram 3.7. Den normaliserade tillförseln av fosfor till havsbassängen Egentliga Östersjön har varit relativt konstant under perioden 2008–2019 men har ökat något de senaste fem åren. För att nå målet måste belastningen till Egentliga Östersjön minska med ca 7 300 ton kväve och ca 200 ton fosfor.

Diagram 3.7 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön

Källa: Baltic Nest Institute.

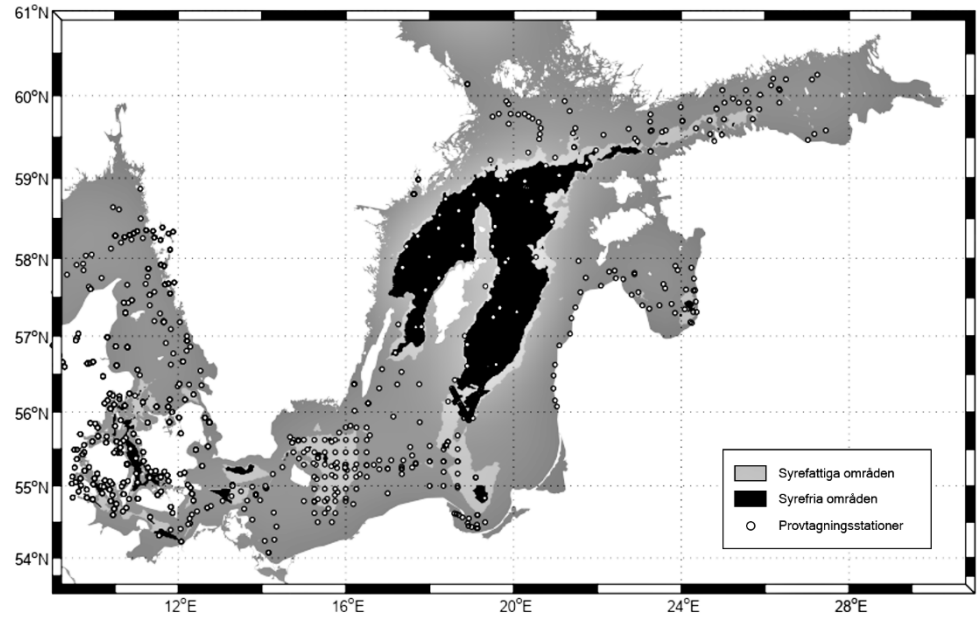
Indikator för påverkan på landmiljön är den kritiska belastningen för kväve till barrskog. Enligt Naturvårdsverket överskrids belastningen i hela södra Sverige och i delar av mellersta Sverige. Tillförsel av kväve sker genom atmosfäriskt nedfall och till viss del också genom kvävegödsling av skogsmark. Mellan 2010 och 2019 minskade de

svenska kväveutsläppen till luft från alla stora källor utom jordbruket. Den största delen av kvävenedfallet i Sverige kommer från källor i andra länder, bl.a. Tyskland, Polen, Danmark och Storbritannien samt från internationell sjöfart.

Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag och kustvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte. Den har dock kompletterats med en bedömning av risk. Vattenförekomster med risk är förekomster där vattenmyndigheterna med säkerhet har identifierat ett åtgärdsbehov. Totalt är det 310 sjöar, 769 vattendrag, 312 kustvatten och 393 grundvattenförekomster som riskerar att inte uppnå kvalitetskraven enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) på grund av övergödning. För att nå god status för näringsämnen i sjöar och vattendrag har vattenmyndigheterna beräknat att tillförseln behöver minska med 480 ton fosfor i de vattendistrikt med störst övergödningsproblem. Dessa är Norra Östersjöns vattendistrikt, Södra Östersjöns vattendistrikt och Västerhavets vattendistrikt. Tillförseln av kväve till kustvatten behöver dessutom minska med ca 5 500 ton i hela landet.

Indikatorn miljöstatus för övergödning i havet har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen och kommenteras därför inte. Indikatorn utbredning av syrefria bottnar och bottnar påverkade av akut syrebrist i Östersjön redovisas i diagram 3.8. Området med syrefria bottnar i Östersjön är fortsatt omfattande, men har minskat något i södra delen av Egentliga Östersjön och i Finska viken sedan den mycket stora utbredningen av syrefria bottnar 2018 och 2019.

Diagram 3.8 Utbredning av syrefria och syrefattiga bottnar i Östersjön 2020

Källa: SMHI.

Flera åtgärder som bidrar till uppfyllelse av miljökvalitetsmålet har påbörjats och genomförts genom regeringens satsningar på anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. I anslaget ingår bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (Lova). Användningen av de Lova-medel som gick till projekt för att minska övergödningen var 126 miljoner kronor under 2020 vilket var en ökning med 14 miljoner kronor jämfört med 2019. Exempelvis har åtta projekt initierats 2020 för att minska internbelastningen av fosfor i sjöar. Dessa projekt beräknas minska fosforläckaget från sediment med ca 19 ton per år (Havs- och vattenmyndigheten, dnr 1-20h). Dessutom har 24 projekt påbörjats med att återcirkulera näringsämnen. Ytterligare 147 projekt finansierade med Lova-medel har påbörjats under 2020, av vilka 18 rör strukturkalkning för att minska

fosforförlusterna från åkermark och 46 rör anläggning eller restaurering av våtmarker. Havs- och vattenmyndigheten ska förstärka uppföljningen av anslaget för att den kvantitativa uppföljningen av resultat och miljöeffekter ska bli mer omfattande.

Landsbygdsprogrammets miljöersättningar och miljöinvesteringar är viktiga verktyg för åtgärder mot övergödning som inom jordbruket. Under 2020 var den ansökta arealen för minskat kväveläckage 98 100 hektar. För skyddszoner var den ansökta arealen 12 400 hektar medan den för skötsel av våtmarker och dammar var 9 400 hektar.

3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Genomförda åtgärder har gett effekt men till en del havsbassänger har tillförseln av kväve och fosfor ökat de senaste åren. Åtgärdsarbetet mot övergödning på lokal nivå har fortsatt att öka som ett resultat av regeringens insatser. Satsningen mot övergödning som påbörjades 2018 börjar ge resultat i form av fler åtgärder som finansieras av Lova. De åtgärdssamordnare som påbörjade sitt arbete under 2019 i 20 övergödda kust- och avrinningsområden inom projektet Lokalt engagemang för vatten, Leva, har också inneburit en ökad insats mot övergödningen. De insatser som genomförts för att minska internbelastning beräknas ge betydande minskning av fosfortillförseln till vattenmiljön. Enligt Naturvårdsverket har uppföljningen av enskilda Lova-projekt visat att åtgärderna ger effekt och att näringsämneshalterna har minskat.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- ytvattentäkters kvalitet
- ekosystemtjänster
- strukturer och vattenflöden
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse 2014–2019 i diagram.

3.13.2 Resultatredovisning

Statusklassningen av god ekologisk och kemisk status görs vart sjätte år enligt vattenförvaltningens tidsplan. De senaste underlagen är därför från 2019. Dessa har justerats något till följd av kvalitetssäkringar, och visar fortfarande att endast 53 procent av sjöarna respektive 34 procent av vattendragen har god eller hög ekologisk status. Samtliga ytvattenförekomster, dvs. vattendrag, sjöar och kustvatten, har dålig kemisk status. De huvudsakliga förklaringarna till att så många vattenförekomster inte når god ekologisk status är fysisk påverkan, övergödning och miljögifter. I Naturvårdsverkets årliga uppföljning från 2021 anges att nästan 90 procent av Sveriges vattendrag på något sätt är påverkade av fysiska förändringar, bl.a. av vattenreglering från framför allt vattenkraft men även rensning och rätning av vattendrag samt markavvattning. Enligt samma uppföljning anges att ny påverkan och belastningar i vissa fall överstiger resultatet av genomförda åtgärder.

Arbetet inom den nationella vattenförvaltningen bidrar till de flesta preciseringar av miljökvalitetsmålet. Från och med november 2020 till och med april 2021 genomfördes samråd av förslag till förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för perioden 2021–2027. Underlaget omfattar alla svenska vattenförekomster. Många insatser gjordes inom anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö.* Under 2020 gick knappt en halv miljard till arbete med vattenförvaltning, fiskevård, kalkning, lokala åtgärdsprojekt (Lova) och åtgärdsprogram för hotade arter. Under 2020 fördelades medel inom anslaget som tillskottsfinansiering till limniska pågående projekt för vattenvård i rinnande vatten. I juni 2020 fattade regeringen beslut om en nationell plan för omprövning av vattenkraften för att förse vattenkraftsanläggningar med moderna miljövillkor.

Länsstyrelsernas strategiska arbete omfattade bl.a. arbete med åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och kalkning av sjöar och vattendrag. De Lova-medel som nämns under miljökvalitetsmålet Ingen övergödning har även positiva effekter på detta mål. Det strategiska arbetet har resulterat i att flera nya limniskt inriktade naturreservat har bildats och att arbetet med skydd av ytterligare områden har påbörjats. Projekten har även lett till att redan skyddade områden har utökats och kommer att få en långsiktig effekt genom planer för att skydda fler värdefulla sjöar och vattendrag under kommande år. Under 2020 skyddades 1 214 hektar sjöar och vattendrag som naturreservat. Dessa medel har även gjort det möjligt att starta ett långsiktigt åtgärdsarbete med restaurering i akvatiska miljöer. Restaureringsåtgärderna har lett till förbättrad biologisk mångfald genom att exempelvis främja arter som lax, öring och flodpärlmussla. Ett exempel från Länsstyrelsen i Uppsala län är ett projekt som avslutades under 2020 för att öka rekryteringen av abborre till kusten. Sammanslaget så ökade arealen för lek och uppväxtområde från 16 hektar till 80 hektar. Produktionen av abborryngel ökade från 3 800 till ca 75 000 abborryngel.

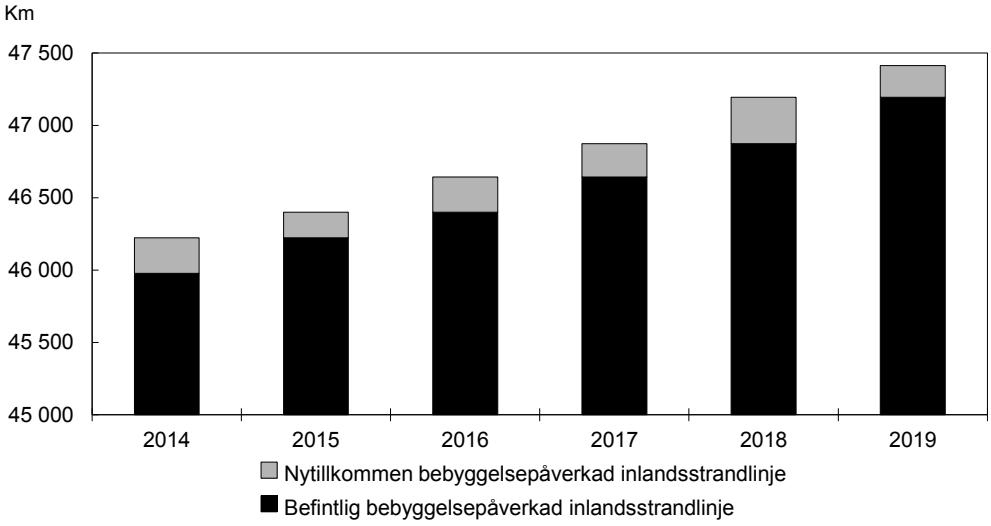
Naturvårdsverkets forskningssatsning om hur förvaltningen av akvatiska ekosystem bör anpassas för att förebygga klimatförändringarnas negativa effekter avslutades 2020 och lämnade rekommendationer för hur framtida restaurering i sötvatten bör ta hänsyn till ett förändrat klimat.

Länsstyrelserna har under 2020 fattat beslut om inrättande eller revidering av vattenskyddsområden. Dessa har inneburit att nästan 60 000 personer samt ett flertal verksamheter fått ett förbättrat dricksvattenskydd. Under 2020 har EU:s ministerråd antagit ett nytt dricksvattendirektiv.

För preciseringarna gynnsam bevarandestatus och genetisk variation, hotade arter och återställda livsmiljöer samt främmande arter och genotyper har många insatser främst handlat om kunskapshöjande åtgärder.

För indikatorn strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse är trenden ett ökande påverkanstryck sedan 2014, se diagram 3.9. De senaste åren har andelen bebyggelsepåverkad strandlinje vid sjöar och vattendrag sakta ökat till att 2019 vara 47 412 km.

Diagram 3.9 Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse

Källa: Statistiska centralbyrån.

För att främja en hållbar dagvattenhantering har regeringen under 2021 beslutat om två nya etappmål om dagvatten (dagvattenhantering i befintlig bebyggelse respektive dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse). Etappmålen förväntas bidra positivt till flera miljökvalitetsmål, däribland Levande sjöar och vattendrag, se tabell 3.2.

3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Mycket arbete som främjar miljökvalitetsmålet har genomförts under 2020. Ett stort antal projekt och initiativ har genomförts till följd av regeringens satsningar på anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*.

Regeringen konstaterar dock att fysisk påverkan, övergödning och miljögifter fortsatt bidrar till att en majoritet av svenska sjöar och vattendrag i dag varken uppnår god ekologisk status eller god kemisk status. En viktig förklaring är att genomförandet av nödvändiga åtgärder går för långsamt i förhållande till målen för ramdirektivet för vatten. Åtgärdsbehovet är därför fortsatt stort och åtgärdstakten är för långsam även för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. Det går inte heller att utläsa en positiv utvecklingstrend för många av preciseringarna för miljökvalitetsmålet. Nya växande hot för Sveriges sjöar och vattendrag tillkommer även från exempelvis invasiva främmande arter och klimatförändringar. För att nå miljökvalitetsmålet är det viktigt att de åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammen i enlighet med vattenförvaltningsförordningen (2004:660) genomförs av berörda myndigheter och kommuner. Arbetet med den nationella planen för omprövning av vattenkraften bedöms bidra till att nå målet. Åtgärder inom flera andra miljökvalitetsmål som exempelvis Giftfri miljö, Ingen övergödning och Bara naturlig försurning är också viktiga för att nå detta miljökvalitetsmål.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– grundvattnets kvalitet och kemiska status
– kvaliteten på utströmmande grundvatten
– grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status
– bevarande av naturgrusavlagringar.

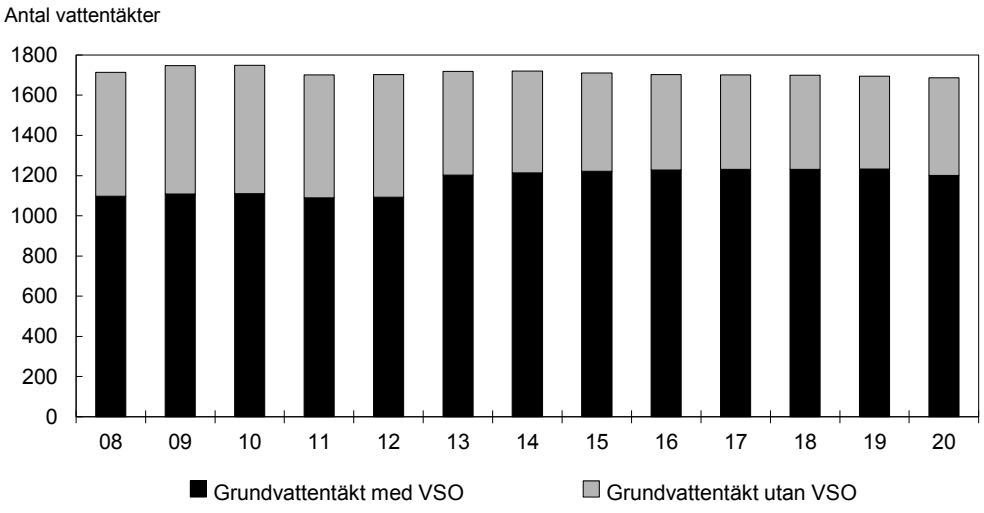
Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde 2008–2020 i diagram.

3.14.2 Resultatredovisning

Övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet har förbättrats. Sveriges geologiska undersöknings (SGU) treåriga program för kartläggning och karaktärisering har avslutats under 2020. Programmet har bestått i en utbyggnad och utveckling av övervakning av grundvattennivåer, kartläggning av grundvattentillgångar samt utveckling av tredimensionella modeller. Kartläggningen har fokuserat på områden med vattenbrist.

Under 2020 har Boverket tagit fram en vägledning för dricksvattenförsörjning i fysisk planering och Havs- och vattenmyndigheten kom med ny en vägledning för inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden tidigt 2021. SMHI har slutfört projektet ”Ökad information om vattenuttag” som ökar kunskapen om hur samhället bättre kan anpassas efter tillgången på vatten. Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden har förstärkts på länsstyrelserna. Även om 27 procent av grundvattentäkterna ännu saknar skydd, så produceras enbart 4,8 procent av den totala mängden dricksvatten vid sådana grundvattentäkter (se diagram 3.10).

Diagram 3.10 Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde (VSO)

Källa: Vattentäktsarkivet vid SGU, Miljömålsindikatorn vattenskyddsområde och skyddad natur vid Naturvårdsverket.

Allt fler regionala och lokala vattenförsörjningsplaner har uppdaterats eller färdigställts. Bidragen för bättre vattenhushållning har under 2020 omfattat 155 projekt. Cirka 60 av dessa haft inriktning mot grundvatten. Projekten har i huvudsak avsett nya vattentäkter, reservvattenförsörjning och förbättrat vattenskydd.

Användningen av naturgrus har minskat kraftigt 2020 till totalt 8,6 miljoner ton. Andelen naturgrus i den totala ballastanvändningen fortsätter minska, medan importen av betongvaror för byggnadsändamål ökar. Naturgrusavlagringar kan lagra grundvatten och spelar en avgörande roll som dricksvattenresurs. Dessa har även betydelse för natur- och kulturlandskapet samt för friluftslivet.

Projektet Naturnära jobb har startat under 2020 och i det ingår inventering av källor som är viktiga för att övervaka kvaliteten på utströmmande vatten.

3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Förutsättningarna för att värna grundvattnet blir dock successivt bättre med de olika statliga satsningar och andra insatser som pågår.

Det utökade stödet till länsstyrelserna för att ta fram regionala vattenskyddsområden har inneburit bättre förutsättningar för arbetet med att förstärka skyddet av grundvatten. Enskilda brunnar är särskilt beroende av god grundvattenkvalitet.

SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser gör att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efterhand. Den mer omfattande övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet bidrar positivt till arbetet med miljökvalitetsmålet. Det utökade kunskapsunderlaget om kvantitet och kvalitet bedöms även göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats, men övervakningen har fortfarande luckor i hela landet.

Satsningen på åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten har genererat projekt som bedöms gynna grundvattnet.

Den mängd naturgrus som användes under 2020 är den lägsta som registrerats hittills. Det kan tolkas som att miljöbalkens särskilda bestämmelser om naturgrustäkt har gett resultat.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– god miljöstatus
– god ekologisk och kemisk status
– ekosystemtjänster

– grunda kustnära miljöer
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturvärden
– kulturlämningar under vattnet
– friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön samt havsstrandlinje påverkad av bebyggelse i diagram.

3.15.2 Resultatredovisning

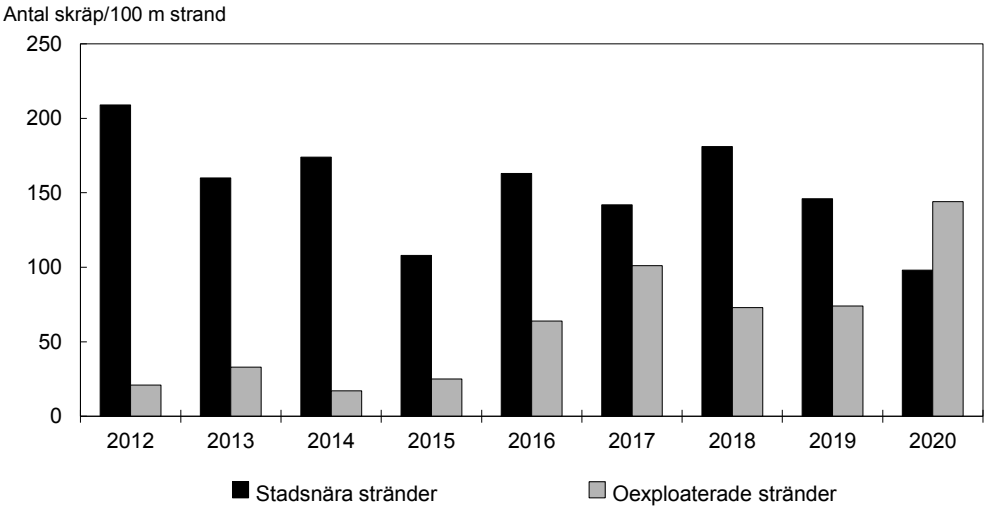
God miljöstatus samt god ekologisk och kemisk status

Miljökvalitetsmålets preciseringar god miljöstatus samt god ekologisk och kemisk status är breda. Måluppfyllelsen för dessa är nära sammankopplade med uppfyllelse av målets övriga preciseringar, samt flera andra miljökvalitetsmål. Fullständig bedömning genomförs enbart vart sjätte år genom statusbedömning enligt EU:s havsmiljödirektiv och vattendirektiv. God miljöstatus nås överlag inte enligt Havs- och vattenmyndighetens bedömning från 2018. Endast 21 procent av kustvattenförekomsterna har god eller hög ekologisk status enligt vattenmyndigheternas statusklassning från 2019. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen för 2020 finns det vissa positiva trender i belastningen av näringsämnen och några miljögifter, men detta har inte hunnit återspegla sig i miljötillståndet. Annan belastning ökar, t.ex. från marint skräp, främmande arter och undervattensbuller. Kustexploateringen är fortsatt hög. Miljömålsberedningens betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) lyfter fram att god miljöstatus även påverkas av effekter från klimatförändringar och havsförsurning samt sjöfart.

Regeringens satsningar på anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* bidrar till att nå ett flertal av miljökvalitetsmålets preciseringar. Det rör sig t.ex. om åtgärder för att begränsa utsläpp av näringsämnen samt satsningar på avancerad rening av kommunalt avloppsvatten för minskad spridning av läkemedel och andra mikroföroreningar. Resultat av dessa satsningar redovisas i avsnitten om miljökvalitetsmålen Ingen övergödning och Giftfri miljö.

Under 2020 delade Naturvårdsverket ut 16 miljoner kronor till 25 kommuner för strandstädning. Det samlades in 295 ton avfall. Mängden skräp på oexploaterade stränder i Kattegatt och Östersjön fortsätter öka trots insatserna, beroende på att skräp flyter i land från havet (se diagram 3.11). Havs- och vattenmyndigheten har finansierat draggningsinsatser för 4,6 miljoner kronor vilket resulterade i insamling av 18 ton fiskeredskap. Åtgärderna bidrar också till miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Diagram 3.11 Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön

Källa: Håll Sverige Rent.

Totalt 100 miljoner kronor avsattes 2020 från anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för sanering av miljögifter för att minska spridning till havs- och vattenmiljö. Ytterligare 70 miljoner kronor avsattes för sanering av miljöfarliga vrak, och totalt kunde t.ex. 540 kubikmeter olja bärgas från vraket Finnbirch. Saneringen av Oskarshamns hamn från tungmetaller och dioxiner har avslutats. Fyra miljoner kronor från anslaget 1:11 *Åtgärder för havs-och vattenmiljö* har gått till båtskrotning. Drygt 500 båtar har skrotats och återvunnits under året, i stället för att utgöra en risk för vatten och natur. Åtgärderna bidrar också till miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Den integrerade kustfiskeövervakningen visar att hälsotillståndet hos t.ex. kustbestånd av abborre har försämrats, orsakerna är oklara. Nya forskningsresultat indikerar även att stora mängder av storspigg successivt tagit över allt större delar av Östersjökustens ekosystem.

Havsplanerna ska ge vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av havsområdena.

Ekosystemtjänster samt grunda kustnära miljöer

Omkring 40 procent av fisk- och skaldjursbestånden i Östersjön och Västerhavet bedöms av Havs- och vattenmyndigheten 2020 uppfylla kriteriet för hållbart nyttjande. Detta är en minskning sedan 2016. Regeringen har gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda hur fiskeregleringar kan utvecklas för att skydda kustlekande sillbestånd i norra Egentliga Östersjön. Ytterligare åtgärder inom ramen för fiskeripolitiken som ska förbättra situationen för fisk- och skaldjursbestånd redovisas i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 genomfört en kartläggning av fysisk påverkan längs Sveriges kust som visar att grundområdena är de som är mest påverkade. Mängden bryggor, kajer och pirar har ökat med närmare 70 procent sedan 1960-talet. Under 2020 har återplantering av ålgräs fortsatt i södra Bohuslän som en del av åtgärdsprogrammet för ålgräsängar.

Bevarande av livsmiljöer, arter, genetisk variation samt främmande arter

Den senaste rapporteringen i enlighet med EU:s art- och habitatdirektiv är från 2019 och visar att bevarandestatus fortsatt är ogynnsam eller dålig för flera marina naturtyper. Bedömning och rapportering görs enbart vart sjätte år. Havs- och

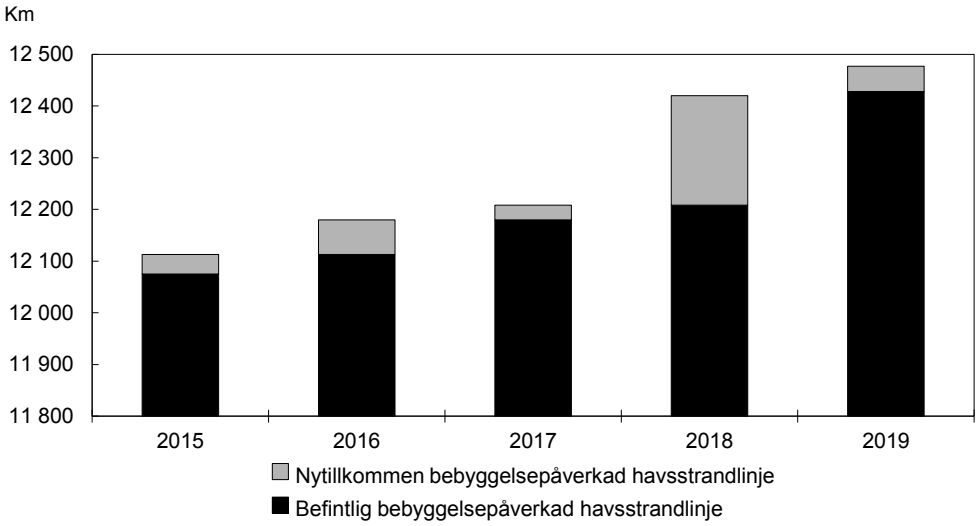
vattenmyndigheten har tillsammans med Naturvårdsverket under 2020 utökat det nationella övervakningsprogrammet för marina främmande arter med fler provtagningsstationer i syfte att följa utbredningen av arter.

Bevarande av natur och kulturmiljöer samt friluftsliv

Regeringens satsning på 50 miljoner kronor per år för skydd av marina områden under perioden 2018 till 2020 har ökat takten i arbetet med kunskapsunderlag och beslut. Under 2020 skyddades 153 022 hektar marina områden genom sex nya marina naturreservat. Tre av naturreservaten är s.k. opåverkade områden med ingen eller liten lokal mänsklig påverkan. Vid utgången av 2020 skyddas över 14 procent av Sveriges territorialvatten och ekonomiska zon.

Utvecklingen för kustens och skärgårdens kulturmiljöer och kulturlandskap är negativ enligt Naturvårdsverkets uppföljning från 2020. Riksantikvarieämbetet och Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 startat samverkansprojektet Kulturmiljööversikt del II. Målsättningen är att föreslå hur kulturmiljöaspekterna kan synliggöras i uppföljningen av miljökvalitetsmålen. En utredning från Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten samt Statens maritima och transporthistoriska museer visar att många forn- och kulturlämningar löper risk att skadas av bottentrålning, och att nuvarande fiskerilagstiftning inte ger tillräcklig möjlighet att ta hänsyn till dem.

Diagram 3.12 Havsstrandlinje påverkad av bebyggelse

Källa: Statistiska centralbyrån.

Totalt 28 procent av havsstrandlinjen var påverkad av bebyggelse 2019. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning påverkar den ökande strandexploateringen möjligheterna till friluftsliv och är negativt för växter och djur som lever i och i närheten av strandzonen. Allmänhetens tillgänglighet och intresse för fritidsfiske är tillsammans med hållbart förvaltade och livskraftiga fiskbestånd grundläggande förutsättningar för fritidsfisket och fisketurismen. Under 2020 ägnade sig ungefär 1,7 miljoner personer åt fritidsfiske och 0,5 miljoner av utövarna var kvinnor. Antalet fiskedagar i Sverige ökade med 32 procent jämfört med föregående år och omsatte ca 14 miljarder kronor.

3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Trots stora satsningar de senaste åren på ett rent hav pågår en

negativ påverkan genom allt för stor tillförsel av näringsämnen, farliga ämnen, marint skräp och buller, samt ett ohållbart fiske av vissa arter. Känsliga livsmiljöer, kulturmiljöer och kulturlandskap påverkas negativt eller förstörs genom exploatering och fragmentering. Klimatförändringar kan förvärra effekterna av belastningar från näringsämnen och farliga ämnen samt öka risker kopplade till invasiva främmande arter. Det gör det än viktigt att minska dessa belastningar och att fortsätta åtgärdsarbetet för att begränsa deras effekter.

Miljökvalitetsmålet är ett komplext och omfattande mål som spänner över många områden. Om åtgärdsprogrammen inom havs- och vattenförvaltningen genomförs i sin helhet kommer det att bidra till flera av miljökvalitetsmålets preciseringar. Det är även viktigt att förvaltningen av havsmiljön sker med ett helhetsperspektiv på vatten- och havsförvaltning.

Sverige fortsätter verka för ett ambitiöst havsmiljöarbete internationellt inom bl.a. havsmiljökonventionerna Helcom och Ospar samt genom fortsatt genomförande av EU:s gemensamma fiskeripolitik och art- och habitatdirektivet. De kommande havsplanerna ökar möjligheterna till hållbar och effektiv användning av havet.

För att nå miljökvalitetsmålet är det viktigt att skydda och restaurera grunda kustnära områden. Restaurering av marina områden som ålgräsängar bidrar till att återskapa lekplatser och uppväxtområden för fisk samt till kolinlagring. Kommunal fysisk planering av kustområden med stöd av plan- och bygglagen (2010:900) behöver tillämpas.

Genom myndigheternas pågående arbete med skydd av marina områden kan belastningar som fysiska störningar, skadliga fiskemetoder och andra maritima aktiviteter begränsas. Det mest kostnadseffektiva sättet att upprätthålla värdefulla miljöer är ofta att förhindra negativ påverkan.

En levande kust och skärgård är beroende av ett aktivt kustfiske och lokala bestånd samt ett levande friluftsliv. Det kräver att ett hav i balans kan producera långsiktigt hållbara fiskebestånd. För att hantera de miljökonflikter som finns för måluppfyllelse, både inneboende i miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård och i relation till andra miljökvalitetsmål, anser regeringen att det är viktigt med långsiktighet och helhetsperspektiv i havsförvaltningen.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– våtmarkstypernas utbredning
– våtmarkernas ekosystemtjänster
– återskapade av våtmarker
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturmiljövärden
– friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Anlagda eller restaurerade våtmarker i diagram.

3.16.2 Resultatredovisning

Våtmarkstypernas utbredning minskar för palsmyrar och sumpskogar. Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas av den våtmarkssatsning som regeringen inledde 2018. Satsningen inkluderar återskapande av våtmarker och gynnar arters spridningsmöjligheter. Insatserna har bidragit till att balansera vattenflöden, förbättra vattenhushållning, öka tillskottet till grundvatten, gynna biologisk mångfald, minska klimatpåverkan och övergödning. Under 2020 avslutades 94 våtmarksåtgärder inom lokala naturvårssatsningen Lona. Totalt fick åtgärderna 38,4 miljoner kronor i bidrag. Detta har resulterat i ett 30-tal planer för skötselåtgärder, flera hydrologiska restaureringar och flera hundra hektar nyskapade våtmarksmiljöer. Under 2020 beviljades bidrag till 51 kommande våtmarksprojekt inom Lona. Cirka 946 hektar torvmark har restaurerats under 2020 jämfört med 258 hektar under 2019. Totalt har ca 4 796 hektar restaurerats för perioden 2010 t.o.m. 2020. Naturvårdsverkets forskningssatsning Förvaltning av värdefull natur har under 2020 resulterat i en rapport om restaurering och anläggning av våtmarker för ökad mångfald av våtmarksfåglar.

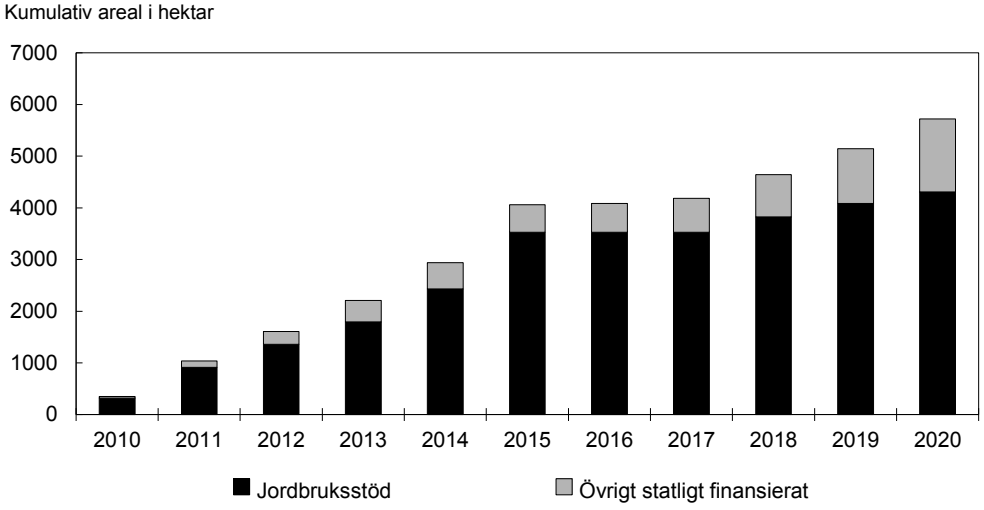
Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas också av satsningar inom Life-projektet Grip on Life IP. Naturvårdsverket, beviljade under 2020 drygt 18 miljoner kronor i bidrag till våtmarksåtgärder i skyddade områden. Detta har resulterat i att omkring 5 000 hektar har restaurerats genom bl.a. fräsning, slåtter, röjning och avverkning. Indikatorn Anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark visar omfattningen av statligt miljöarbete och indikerar hur restaureringar gynnar våtmarkernas ekosystemtjänster. Finansiering med medel från landsbygdsprogrammets miljöinvesteringar och miljöersättningar resulterade under 2020 i att ca 580 hektar våtmarker nyanlagts eller restaurerats. Den kumulativa anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarksarealen redovisas i diagram 3.13.

När det gäller preciseringen om gynnsam bevarandestatus kan konstateras att de mycket omfattande dikningar som gjorts tidigare år dränerar våtmarkerna för varje år som går, så att de torkar upp och biologisk mångfald utraderas. Enligt Artdatabankens redovisning 2020 förekommer 13 procent av de rödlistade arterna i våtmarker. Detta förhållande bedöms kvarstå även 2021. Någon tydlig trend för genetisk variation har inte redovisats. Rödlisteindex för arter knutna till våtmarkerna visar en negativ trend för fåglar och dagfjärilar vilket delvis kan bero på den ogynnsamma eller dåliga bevarandestatusen för vissa våtmarker. Indexet visar däremot en positiv trend för groddjuren som ett resultat av genomförda våtmarksrestaureringar. Specifika insatser för livsmiljöer som genomförts under 2020 är restaureringar och skötsel av rikkärr genom länsstyrelsernas försorg kopplat till åtgärdsprogram. När det gäller främmande arter och genotyper kan konstateras att de invasiva främmande arterna skunkkalla, jätteloka och jättebalsamin är ett ökande hot även om viss bekämpning genomförts. Lyckad bekämpning har genomförts för de invasiva arterna mårdhund och vattensköldpadda. Genetiskt modifierade organismer bedöms inte utgöra ett hot mot våtmarker.

Våtmarkers natur- och kulturmiljövärden har bl.a. bevarats inom naturreservat. Under 2020 skyddades 5 939 hektar våtmarker som naturreservat. Under 2020 skyddades 3 797 hektar av myrskyddsplanens områden i nya och utökade naturreservat, vilket innebär att 15 procent av etappmålet för detta skydd har genomförts till 2020. Torvbrytningen i landet omfattade under 2019 1,3 miljoner kubikmeter energitorv vilket är en minskning med drygt 30 procent jämfört med 2018. Brytningen av odlingstorv var 2019 oförändrad, 1,6 miljoner kubikmeter, jämfört med 2018. Torv

omvandlas till klimatpåverkande växthusgaser omedelbart vid eldning eller inom ca 10 år då torven används vid odling. Vad gäller aspekten friluftsliv och buller och andra skador på våtmarkerna har många länsstyrelser uppmärksammat terrängkörning som ett problem som skadar våtmarker. Under 2020 har länen gjort fortsatta satsningar på bl.a. vandringsleder, utsiktstorn, guidningar och informationsmaterial, främst i naturreservat.

Diagram 3.13 Anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark

Källa: Naturvårdsverket.

3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Historiska utdikningar fortsätter att ha en negativ effekt på våtmarkerna.

Regeringens våtmarkssatsning liksom insatser för hävd har stor betydelse för miljökvalitetsmålet. Positiva effekter har uppnåtts lokalt, men är inte tillräckligt för att väga upp för den övergripande negativa trenden. Fortsatt arbete med skydd, restaurering och återskapande av våtmarker är nödvändigt för att miljökvalitetsmålet ska nås. Insatser för återvätning av torvjordar till våtmarker har betydelse för klimatarbetet. Denna typ av insatser kan bidra till jobbskapande runt om på landsbygden för människor som på grund av den pågående covid-19-pandemin är i behov av arbete. Internationellt våtmarksarbete inom Arktis och Ramsarkonventionen är betydelsefullt.

3.17 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur

– naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
– främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
– genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
– natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
– skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog som diagram.

3.17.2 Resultatredovisning

Hög påverkan på skogsmarkens egenskaper och processer

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning orsakar skogsbruket körskador, diken och markberedningsfåror i och i anslutning till vattendrag och nästan hälften av vattendragen inom slutavverkningen saknar en 20 meter bred heltäckande skyddszon. Ca en tredjedel av bäckpassagerna sker i vattendraget, utan byggd överfart. Bristfällig hänsyn innebär att skogsmarkens egenskaper och processer påverkas negativt och ger skador på vattendrag. Avverkning av skog ökar metylkvicksilverläckaget från skogsmarken med upp till 30 procent och körskador bidrar till ökad uttransport av metylkvicksilver och kvicksilver. För skogsbrukets försurande påverkan, se avsnittet Bara naturlig försurning.

Kommuner har med stöd från den lokala naturvårdssatsningen (Lona) restaurerat 94 områden med bl.a. tidigare dikad skogsmark, genom att återväta våtmarker. Det har gett positiva effekter för biologisk mångfald och minskat läckage av växthusgaser.

Ökat skydd av skog och förbättrad kunskap om grön infrastruktur

Staten har under 2020 formellt skyddat totalt 16 199 hektar produktiv skogsmark som naturreservat och biotopskydd. Länsstyrelserna har skyddat 15 472 hektar som naturreservat med medel från anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* och Skogsstyrelsen 727 hektar som biotopskydd med medel från anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Staten har också skyddat ca 600 hektar produktiv skogsmark som naturvårdsavtal. Tre av fem markägare som har fått naturreservat inrättat på sin mark är helt eller delvis positiva till detta, vilket är en ökning jämfört med tidigare år. Nästan två av tre markägare är positiva till att ett biotopskyddsområde inrättats på deras mark. Majoriteten av markägarna som fått mark formellt skyddad är också nöjda med myndigheternas information, agerande och ekonomiska ersättning vid inrättande av formellt skydd.

Naturvårdsverket har redovisat uppdraget att göra en jämförande studie i sättet att redovisa skyddad natur (M2021/01263). Rapporten jämför hur Sverige, Estland, Finland, Storbritannien, Tyskland och Österrike redovisar skyddad natur i internationella sammanhang till Europeiska miljöbyrån (EEA). Vilka områden som skyddas och på vilket sätt de skyddas beror ofta på skillnader i naturförutsättningar, befolkningsstorlek, ägarförhållanden, tillgång till mark för rekreation, markanvändningshistoria och naturvårdstraditioner. De olika ländernas rapporteringar av skyddad natur skiljer sig därför åt. Naturvårdsverket avser att framöver redovisa bl.a. biotopskydd och naturvårdsavtal som kommer att öka andelen internationellt rapporterad skyddad natur. Naturvårdsverket avser även att tillsammans med

Skogsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten närmare undersöka rapportering av andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder, s.k. OECM.

Skogsstyrelsen har tagit fram ett system för att redovisa och följa upp frivilliga avsättningars geografiska läge, varaktighet och naturvårdskvalitet på stor- och mellanskogsbrukets marker. Systemet baseras på uppgiftslämnarskyldigheten och ska göra det möjligt att klassa avsättningarnas naturvårdskvalitet och varaktighet på aggregerad länsnivå.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning finns de högsta nivåerna av de flesta ekosystemtjänsterna i skogar äldre än 120 år.

Länsstyrelserna har under året fortsatt med att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, där Skogsstyrelsen bl.a. har bidragit i kommunikationen med skogsbrukets aktörer.

Det finns förutsättningar för en fungerande grön infrastruktur i fjällområdet och det fjällnära området, men i norra Sveriges inland och kustområde har skogslandskapet förändrats så påtagligt att nuvarande värdekärnor inte har sådana förutsättningar. Det finns över 500 000 hektar skyddsvärd produktiv skog i områden nära fjällen, enligt en ny inventering som länsstyrelserna i Dalarnas, Västerbottens, Jämtlands och Norrbottens län har gjort på uppdrag av Naturvårdsverket.

Bevarandestatus är låg och fler skogslevande arter är rödlistade

Sverige har under 2019 rapporterat till EU att tretton av de femton skogliga naturtyperna som omfattas av art- och habitatdirektivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus i samtliga biogeografiska regioner på grund av för liten eller minskande förekomst samt bristande kvalitet. Ca en procent av naturtypsklassad skog avverkas årligen. Fjällbjörkskog och skogbevuxen myr i alpin region har gynnsam bevarandestatus. Av direktivets 32 skogslevande arter bedömdes 23 arter ha dålig eller otillräcklig bevarandestatus.

Fågeltaxeringen visar att det bland 16 relativt vanliga arter som utgör indikatorer för Levande skogar finns en statistiskt säkerställd ökning bland fyra arter och statistiskt säkerställd minskning av sex arter. För gruppen skogsfåglar som är beroende av död ved har en statistiskt säkerställd minskning skett sedan 2002 och minskningen har ökat 2011–2020. Även fåglar knutna till lövrik skog visar ett negativt mönster.

Tillståndet för hotade arter och livsmiljöer påverkas i hög utsträckning av landskapets ekologiska funktioner och kvaliteter och i synnerhet om kvarvarande skogar med höga naturvärden avverkas. Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet bedömer ca 21 700 arter inom rödlistan. Av dessa bedöms ca 4 700 vara rödlistade varav 49 procent (2 041 arter) har sin huvudsakliga förekomst i skogen. Antalet arter som har skogen som en viktig livsmiljö och som bedöms vara hotade har ökat från 904 till 999 mellan åren 2015 och 2020. Det motsvarar en ökning med ca tio procent. Vissa av förändringarna i kategorisering av arter beror på ökad kunskap och vissa på reella förändringar i hotstatus.

Studier bekräftar att contortatallen, en främmande art med högsta risk för invasivitet, sprider sig och att det behövs ett rutinmässigt övervaknings- och åtgärdsprogram för att minska risker för framtida ökad spridning. Största andelen av arealen är planterad på 80-talet och förväntas börja producera mycket frö. I Muddus nationalpark har contorta avverkats för att återställa den naturliga miljön och förhindra fortsatt spridning in i nationalparken. Skogsbolag har infört övervakningsprogram.

Skogsstyrelsen har rapporterat status och åtgärdsbehov för skogsgenetiska resurser i Sverige. Kunskapen om skogsträdens genetiska variation är i allmänhet låg och medvetenheten för en hållbar förvaltning av skogsgenetiska resurser behöver öka. Skogsskötsel som gynnar variationsrika skogar kan förbättra tillståndet för skogsgenetiska resurser, och även bättre hantera klimatförändringar och skogsskador.

Miljöhänsyn ska bidra till långsiktigt bevarade natur- och kulturmiljövärden

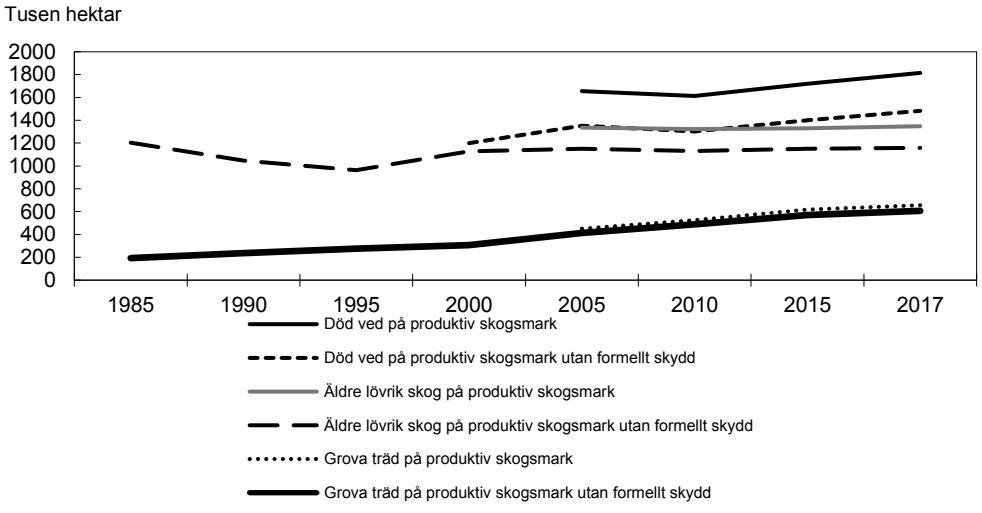
Skogsstyrelsen har ännu inte redovisat någon statistik enligt ny metod för miljöhänsyn vid föryngringsavverkning och efterföljande föryngringsarbete. Under 2020 har målbilder för god miljöhänsyn till död ved och kulturlämningar tagits fram.

Skogsstyrelsens uppföljning 2020 visar att 40 procent av andelen kända kulturlämningar blir skadade (ringa skada, skada eller grov skada) vid föryngringsavverkning. Andelen med skada och grov skada är 22 procent, vilket är den högsta nivån sedan inventeringen inleddes 2012.

Indikatorn grov död ved, äldre lövrik skog och grova träd (se diagram 3.14) speglar åtgärder (skydd, bevarande eller återställande) som förbättrar strukturer som är nödvändiga för många skogslevande arters överlevnad, exempelvis mossor, lavar, insekter och fåglar. Större delen av skogsmarken saknar sådana kvaliteter. Arealer skog med grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog ökade under 90-talet och en bit in på 2000-talet, men har sedan planat ut. Under de senaste tio åren har arealerna varit relativt oförändrade. De största arealerna finns utanför formellt skydd. Arealerna kan vara överlappande.

Naturvårdsverket samarbetar med flera myndigheter och organisationer för att göra en ny rikstäckande kartering. Det är ett viktigt underlag för att följa upp flera av preciseringarna för Levande skogar. Projektet Agenda för landskapet pågår 2020 till 2021 med målsättningen att vidareutveckla nationella marktäckedata och etablera en långsiktig förvaltning.

Diagram 3.14 Strukturer i skogen

Källa: Riksskogstaxeringen, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Friluftslivets värden saknar underlag för uppföljning

Det saknas underlag för att bedöma utvecklingen för preciseringen om friluftslivets värden. Friluftslivets värden prioriteras fortfarande lågt inom markanvändning och samhällsplanering.

3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringens satsningar på skydd av och åtgärder för värdefull natur från 2015 och framåt har fortsatt gett positivt resultat under 2020. Trenden för utvecklingen i miljön bedöms dock på kort sikt vara negativ. Många av insatserna kräver tid för att ge full utväxling i miljön och minska negativa effekter. Skyddsvärda skogar fortsätter att avverkas vilket försämrar den ekologiska funktionaliteten och fler skogslevande arter har blivit rödlistade. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras, antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka.

Det behövs ökad kunskap och medvetenhet om att många naturvärden inte kan återskapas under överskådlig tid att och värdena går förlorade om kvarvarande skogar med höga naturvärden avverkas. Huvuddelen av kvarvarande areal med höga naturvärden, ca 3 miljoner hektar, finns i områden som inte är skyddade, varken formellt eller frivilligt.

Den årliga förlusten av värdefulla skogar är större än den skogsareal som ges ett formellt skydd. Det innebär en stor utmaning att adressera detta förhållande. Den fjällnära skogens gröna bälte som finns längs hela fjällkedjan, är ett mycket viktigt kärnområde och spridningsområde för det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige.

Det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa för att de ska bidra till etappmålet. Det möjliggör också en ökad samordning mellan statens arbete med formella skydd och de frivilliga åtagandena.

Många skogslevande arter påverkas negativt av trakthyggesbruk, och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. Takten i skyddet behöver därför öka och det krävs fortsatta insatser för att nå en långsiktigt fungerande grön infrastruktur med tillräckliga mängder av olika livsmiljöer för att bevara våra naturligt förekommande arter. Brist på kunskap innebär en risk för negativ påverkan vid skogsbruk.

Myndigheternas redovisning av regeringsuppdraget om värdefulla skogar ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Behovet av naturvårdande skötselåtgärder är fortsatt stort i hela landet. Restaurering av skogslandskap kan vara ett led i att förbättra tillståndet för miljökvalitetsmålet, bl.a. vid föryngringsåtgärder, liksom naturlig föryngring och hyggesfritt skogsbruk. Mängden hård död ved och andelen lövträd når inte över tröskelvärden för arters behov. Förekomsten av främmande arter i skogslandskapet är för hög vilket leder till risker för bl.a. biologisk mångfald. Insatser som förbättrar den biologiska mångfalden är samtidigt viktiga insatser för att klimatanpassa skogsbruket eftersom skogarnas motståndskraft mot skador i ett förändrat klimat förbättras.

Den hänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet. Därför är det nödvändigt att miljöhänsynen i alla

skogsbruksåtgärder är transparent och ekologiskt funktionell och att skador inte uppkommer på arter samt på natur- och kulturmiljö.

Skogslandskapet är en av de viktigaste arenorna för olika former av friluftsliv, rekreation och upplevelseturism. Regeringen bedömer att vidtagna insatser inte är tillräckliga för att tillvarata skogens sociala värden, bl.a. skogsbrukets hänsyn till friluftsliv och rekreation samt i samhällsplaneringen.

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet 1975–2019 i diagram.

3.18.2 Resultatredovisning

Under 2020 presenterade Statens jordbruksverk en strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket.

Inom rådgivningsprogrammet Greppa näringen har lantbrukare fått råd om hur markpackningen av åkermarken kan minska och hur mullhalten kan ökas så att markens bördighet förbättras. Jordbruksverket bedömer att mängden kadmium som tillförs åkermarken via förorenat fosforgödselmedel eller kalk tillfört som jordförbättring har minskat kraftigt sedan mitten av 1990-talet. För 2020 bedömdes mängden motsvara strax under 100 kg fördelat på hela den åkerareal i landet där förorenat fosforgödsel eller kalkningsmedel tillförts.

Statsbudgeten och EU:s gemensamma jordbruksstöd har finansierat flera insatser för att upprätthålla odlingslandskapets ekosystemtjänster. Arealen blommande träda ökade under 2020 med 700 hektar och omfattade totalt ca 1 900 hektar. Jordbruksverket bedömer dock att den potentiella arealen för blommande träda är betydligt större. Länsstyrelserna har bedrivit rådgivning och informationsinsatser för att höja

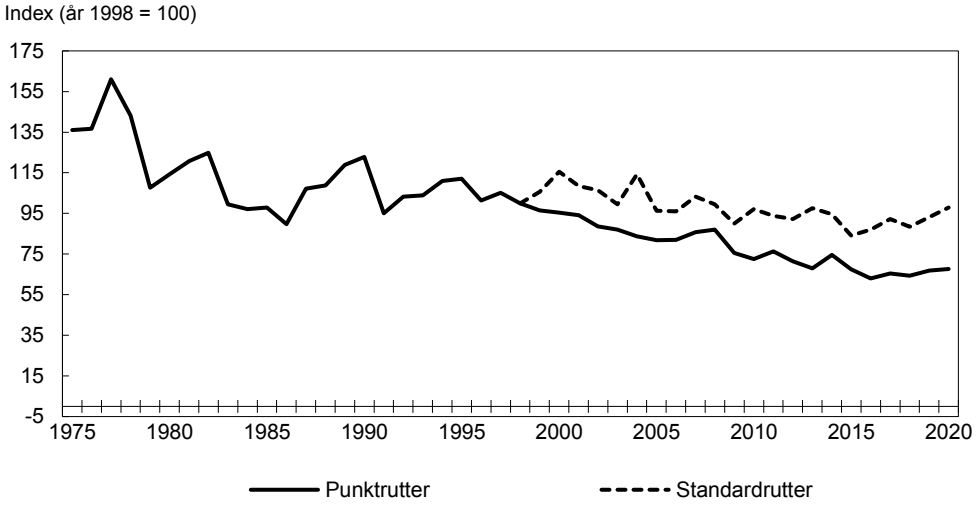
kunskapen hos lantbrukare om hur vilda pollinatörer och annan biologisk mångfald kan gynnas.

Inom ramen för regeringens satsningar för att gynna pollinatörer och arbetet med myndighetens kärnverksamhet, har Jordbruksverket tagit fram informationsmaterial till rådgivare och jordbrukare om hur vilda pollinatörer och andra nyttodjur kan gynnas, samt tagit initiativ till en konferens och ett projekt om hur konkurrens om föda mellan honungsbin och vilda pollinatörer kan undvikas. Jordbruksverket har inte funnit att humlor påverkas negativt av konkurrens från odlade humlor som satts ut eller att de vilda humlorna lider av ett ökat sjukdomstryck men bedömer samtidigt att även en låg förekomst av sjukdom och parasiter hos odlade humlor utgör en risk för vilda humlor.

Ett variationsrikt odlingslandskap erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för många arter. Jordbruket är en viktig förutsättning för att skapa och bevara hävdberoende miljöer. Arealen brukad åkermark fortsätter att minska även om minskningen bromsade något under 2020. Antalet betande djur fortsätter att minska. Nötkreatur minskade med 13 000 djur mellan 2019 och 2020 där mjölkkor stod för den största nedgången. Antalet får minskar också. Länsstyrelserna anger att det finns brist på betande djur i flera regioner vilket försämrar förutsättningarna för att hävda ängs- och betesmarker. Genom regeringens satsning i budgetpropositionen för 2018 med ökade resurser till länsstyrelsernas arbete med t.ex. att utveckla lokala nätverk mellan olika aktörer. Detta har bl.a. lett till ökade informationsinsatser, samverkan med betesförmedling mellan djurhållare och markägare samt ökad kunskap om alternativa skötselmetoder av ängs- och betesmarker. Under 2020 betalades miljöersättningar ut via landsbygdsprogrammet för 418 000 hektar ängs- och betesmark varav nästan 16 000 hektar utgörs av fäbodbete. Av dessa är ca 223 000 hektar marker med höga naturvärden. Sedan 2018 har arealen slåtterängar med särskilda värden ökat med 4 100 hektar vilket framför allt beror på att stora arealer med myrslåtter åter tagits i bruk i Norrbottens län. Flera länsstyrelser anger att det finns ett ökat intresse bland markägare och andra att ansöka om stöd för restaurering av betesmarker och slåtterängar. Jordbruksverket redovisar att andelen åkermark med ekologisk produktion i slättbygd har ökat från 8 till 14 procent under perioden 2009–2019.

Arbetet med att följa upp utvecklingen av en gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter i odlingslandskapet har fortsatt. Lunds universitet har inventerat förekomsten av fåglar som är vanliga i odlingslandskapet. Den negativa utvecklingstrenden för sådana fåglar som pågått sedan mitten av 1970-talet har bromsats och möjligen vänt under de senaste fem åren. Orsakerna är inte kända och behöver analyseras vidare. Under en 10-årsperiod har Lunds universitet även inventerat förekomsten av gräsmarksfjärilar och utvecklingstrenden för dessa har varit negativ under perioden.

Diagram 3.15 Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Arbetet med växtgenetiska resurser har fortsatt under programmet för odlad mångfald, POM, men mycket av den utåtriktade verksamheten har fått ställas in på grund av den pågående pandemin. Antalet lokala klonarkiv har ökat till 15 för frukt och 21 för köks- och prydnadsväxter. Antalet äldre växtsorter som marknadsförs under varumärket Grönt kulturarv omfattar nu 101 sorter. Intresset för kulturarvsgrödor ökar också i mer storskalig odling. På Gotland har t.ex. arealen med gotlandslinser ökat från två hektar 2016 till 27 hektar 2020. Miljöersättningar betalas ut till djurägare som håller vissa lantraser av jordbrukets husdjur. Den nationella handlingsplanen för husdjursgenetiska resurser löpte ut under 2020 och vissa uppdateringar och revideringar av planen har gjorts under året.

Även om stora arealer med ängs- och betesmarker hävdas med miljöersättningar och miljöinvesteringar från landsbygdsprogrammet bedömer Naturvårdsverket att bevarandestatusen är dålig för gräsmarkernas naturtyper. Det främsta skälet är att många marker inte hävdas och därför växer igen. Även länsstyrelserna och ideella organisationer gör insatser för att restaurera ängs- och betesmarker. Flera projekt med finansiering från EU:s Lifeprogram med bevarandeåtgärder pågår eller har avslutats under 2020.

Länsstyrelserna har arbetat med insatser för att utrota invasiva främmande arter i odlingslandskapet, t.ex. blomsterlupin och jätteloka.

Under 2020 har Jordbruksverket utfärdat två tillstånd för fältförsök med genetiskt modifierade växter. Under 2020 har det inte funnit någon kommersiell odling med genmodifierade organismer.

Rådgivning för bevarandet av odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer samt kultur- och bebyggelsemiljöer har vänt sig till lantbrukare och andra intressenter för att stärka kunskaperna om skötsel av betesmarker, landskapets kulturmiljövärden samt byggnadsvård i odlingslandskapet. Flera länsstyrelser har arbetat med direkta insatser för att synliggöra och bevara natur- och kulturvärden men har också betalat ut ersättningar för att stödja bevarande, användning och utveckling av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Under 2020 har flera länsstyrelser noterat ett ökat intresse från allmänheten att komma ut i naturen och har arbetat aktivt med att bemöta det ökade intresset för friluftsliv och för vistelsen i odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer.

3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

För åtta av de tolv preciseringarna för odlingslandskapet bedöms tillståndet utifrån dagens kunskap vara godtagbart. För preciseringarna om gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen. Regeringen bedömer att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljökvalitetsmålet.

Regeringens bedömer att för att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet är det viktigt att arbetet inriktas på fortsatt hävd och restaurering av ängs- och betesmarker, en grön infrastruktur med variationsrika inslag av småbiotoper och andra livsmiljöer. Ett rikt odlingslandskap är beroende av att det finns ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet som bedrivs på ett sätt där odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer kan stärkas. Det förutsätter dels att jordbruksföretag är lönsamma, dels att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljötillstånd
- ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal restaurerade leder i en tabell.

3.19.2 Resultatredovisning

I likhet med föregående år så redovisar Naturvårdsverket i sin årliga uppföljning av miljömålen (rapport 6968) att den fysiska exploateringen av fjällen fortfarande är relativt begränsad. Som tidigare finns det dock lokalt i de södra fjälltrakterna ett exploateringstryck i form av t.ex. fjällanläggningar och bostadsområden. I fjällområdet pågår också en del prospektering om gruvdrift. Vidare byggs vindkraftsanläggningar som kan ha en påverkan på natur och miljö. Klimatförändringarna utgör ett allt större hot mot fjällmiljön. Träd- och skogsgränser har successivt flyttats uppåt vilket har medfört att kalfjällsarealen har reducerats något. Vidare har glaciärer och snölegor

minskat och marktäckningen av risväxter har ökat. Renar och andra växtätare bidrar dock till att hålla landskapet öppet vilket minskar effekten av klimatförändringarna. Även i fjällsjöarna syns effekterna av klimatförändringarna då fiskarternas sammansättning har förändrats med en ökning av abborre och gädda på bekostnad av de nordliga arterna öring och röding. Några samebyar har påbörjat arbetet med klimatanpassning och har tagit fram handlingsplaner och sårbarhetsanalyser för att möta kommande klimatförändringar. Arbetet med att värdera ekosystemtjänster i fjällen är fortfarande relativt outvecklat men arbete pågår med att utveckla beräkningsmodeller.

Generellt sett råder gynnsam bevarandestatus för fjällens naturtyper och arter men på längre sikt förväntas klimatförändringarna starkt påverka både fjällnaturen och de verksamheter som är beroende av den. Flera arter riskerar också att försvinna från delar av sitt utbredningsområde. Målindikatorn häckande fåglar i fjällen visar en positiv trend på senare år (2010–2020). Det gäller både för kalfjället och för fjällnära skog. För fågelarter som häckar i fjällnära skog är dock trenden negativ sett till hela perioden 2002–2020. Naturvårdsverket redovisar även i år i sin årliga uppföljning av miljömålen att det inte finns någon invasiv främmande art eller genotyp som utgör ett hot mot fjällområdet för närvarande. Det förekommer dock blomsterlupin och sandlupin längs en del vägar som når in i fjällområdet. Det finns också fortfarande planteringar med contortatall i fjällnära skogsområden. Enligt Naturvårdsverket har såvitt känt inga genetiskt modifierade organismer satts ut eller påträffats vare sig på land eller i vatten i fjällen.

Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna genomfört en omfattande inventering och sammanställning av värdefulla fjällskogar. Kunskapsläget kring de fjällnära naturskogarna har därför förbättrats under 2020. Arbete med att långsiktigt skydda värdefull natur pågår i Dalafjällen, bl.a. i Gröveldalen. Under 2020 beslutade länsstyrelserna i Jämtlands och i Norrbottens län om flera nya naturreservat i fjällområdet, bl.a. Duvviegaejsie i Krokoms kommun samt Jarrebäcken i Jokkmokks kommun.

Kunskapen om kulturmiljöer, kultur- och fornminnen i fjällen är alltjämt låg. Under 2020 har Länsstyrelsen i Jämtlands län därför genomfört en fornminnesinventering i området Vålådalen–Storulvån– Helags–Sylarna och har där funnit 152 nya lämningar. Av dessa består en tredjedel av samiska lämningar. Under 2020 och framåt genomför länsstyrelsen en inventering inom Sösjöfjällen, Njaarke sameby i Åre kommun. Inventeringen kompletterar tidigare arkeologiska undersökningar om samernas historia i Jämtlands län (Naturvårdsverkets rapport 6968, Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021).

Under 2020 har det skett en ökning av turister i fjällen till följd av den pågående pandemin och på flera ställen där det är populärt att vandra och cykla har slitaget blivit stort. Friluftslivet i fjällområdet har också förändrats med ökat intresse för t.ex. terrängcykling och terränglöpning. Arbetet med upprustning av ledsystemen har varit omfattande under 2020, se tabell 3.3.

Tabell 3.3 Antal restaurerade leder

Upprustning av fjälleder och återstående upprustningsbehov 2016–2020

	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Utfört 2020	Kvarstående behov 2021
Antal nya broar	45	24	36	17	32	61
Antal upprustade broar	38	25	16	16	21	111
Antal km spång	20	13	27	7	4	48
Antal nya rastskydd	13	1	3	0	3	0
Antal renoverade rastskydd	18	13	17	8	26	2
Antal mil förbättrad ledmarkering	63	485	321	286	1580	640
Antal mil röjd led	32	73	107	25	1167	251

Källa: Naturvårdsverket, årlig uppföljning av miljömålen 2021.

3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Många olika intressen gör anspråk på fjällområdet. Klimatförändringarna är ett allt större hot mot fjällens känsliga miljöer och arter och det varmare klimatet har börjat ge synbara effekter i fjällmiljön. Även upphörd hävd, fysisk exploatering, påverkan från terrängkörning och skogsbruk är faktorer som påverkar fjällmiljön negativt.

Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtagits under året, t.ex. restaurering av fjälleder och inventering av värdefulla fjällskogar samt kulturmiljöer kan påverka situationen positivt.

3.20 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- hållbar bebyggelsestruktur
- hållbar samhällsplanering
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Som komplement till preciseringarna redovisas de tre indikatorerna: bostäder i kollektivtrafiknära lägen, tillgång till service och grönska samt skyddad bebyggelse. Boverkets miljöindikatorer från bygg- och fastighetssektorn har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.20.2 Resultatredovisning

Fortsatt fokus på hållbar stadsutveckling

Hållbar bebyggelsestruktur och hållbar stadsutveckling utgör två preciseringar för målet God bebyggd miljö. Flertalet åtgärder och resultat har genomförts under året för att främja arbetet med hållbar stadsutveckling. Dessa återfinns i UO18, Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet.

Rådet för hållbara städer är ett samverkansforum för hållbar stadsutveckling som inrättades av regeringen 2017. Rådet bidrar med kunskap till kommunerna så att deras förutsättningar stärks för att utveckla levande och hållbara städer och samhällen förbättras. Under 2020 har rådets organisation utvecklats. Boverket och Naturvårdsverket har samarbetat särskilt kring informationsmaterial om hållbara bebyggelsemiljöer. Arbetet belyser hur planering och byggande kan adressera flera problemområden såsom luftkvalitet, buller, socialt utanförskap, otrygghet och klimataspekter.

Indikatorn för skyddad bebyggelse visar att ökningen i antalet skyddade byggnader går långsamt. Inom ramen för arbetet med politik för gestaltade livsmiljöer har en kartläggning och goda exempel på hur kulturhistoriska värden kan integreras och tas tillvara i plan- och byggprocesser publicerats och en webbaserad introduktionsutbildning om hur kulturvärden ska hanteras i plan- och byggprocesser har tagits fram. För ytterligare resultat som bl.a. rör kulturvärden och god vardagsmiljö se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 7.

Ökade satsningar på gång, cykel och kollektivtrafik

Personbilstrafiken dominerar för persontransporter, men åtgärder har genomförts för att förbättra förutsättningarna för gång, cykel och kollektivtrafik. Sedan 2018 finns det ett etappmål inom miljömålssystemet om ökad gång, cykel och kollektivtrafik. Målet innebär att andelen persontransporter med gång, cykel och kollektivtrafik i Sverige ska vara minst 25 procent 2025, uttryckt i personkilometer, i riktning mot att på sikt fördubbla andelen gång, cykel, och kollektivtrafik. Enligt resvaneundersökningen för 2019 är resultatet för måluppfyllelsen nära målnivån på 25 procent men med hänsyn till felmarginalen kan nivån vara aningen högre eller lägre. Det går därför inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av måluppfyllelsen. Under 2020 minskade antalet resor med kollektiva färdsätt avsevärt som en följd av restriktioner och rekommendationer kopplade till covid-19-pandemin. Resor med cykel kan ha ökat något under mars–augusti jämfört med 2019, dock är förändringen inte statistiskt säkerställd.

Tolv ansökningar om stöd från Stadsmiljöavtalen om sammanlagt 695 miljoner kronor har beviljats under 2020. Stödet har exempelvis gått till att rusta upp och bygga nya resecentrum och centrumnära hållplatser, utveckling av kollektivtrafik samt utbyggnad och utveckling av gång och cykelinfrastruktur i flera kommuner. Se utgiftsområde 18 och utgiftsområde 22 för fler resultat kopplat till stadsmiljöavtalen samt fler resultat och åtgärder som har genomförts för att främja hållbar mobilitet och transporteffektivitet. Under 2020 beslutade regeringen om en särskild satsning på cykelåtgärder. Satsningen, som sker inom ramen för stadsmiljöavtalen, uppgår till 300 miljoner kronor 2021 och 250 miljoner kronor 2022. Stöd ges till investeringar i städer som tillgodoser allmänt transportbehov och som avser cykelnät, en cykelparkering eller annan anläggning eller del av anläggning för cykeltrafik.

En övervägande majoritet av de nya bostäder som byggs uppförs i kollektivtrafiknära lägen. Detta ger förutsättningar för att i större utsträckning välja andra transportsätt framför personbil. Statistiken för indikatorn om bostäder i kollektivtrafiknära lägen har dock inte uppdaterats sedan förra redovisningen. Av länsstyrelsernas rapportering

framgår att förutsättningarna att resa kollektivt varierar, då det finns stora regionala och lokala skillnader i fråga om kollektivtrafik kopplat till befolkningstäthet.

Nya verktyg ger bättre förutsättningar att planera grönområden

Indikatorn tillgång till service och grönska visar att en majoritet av befolkningen bor nära grönområden. I Sverige hade 94 procent av befolkningen tillgång till minst ett grönområde inom 200 meter från bostaden, enligt 2015 års statistik från Statistiska centralbyrån. Tillgången till skyddad natur inom 1 km från bostaden kvarstår på samma nivå under 2019 som året innan (29 procent). Andelen har ökat något i Uppsala, Kronobergs och Västmanlands län. Ökningen kan både bero på att fler naturområden skyddats och att fler invånare flyttat in i närheten av ett redan skyddat område.

Under 2020 har Boverket arbetat med ett nytt digitalt verktyg för ekosystemtjänster som ska bidra till bättre planering av grönområden. Ett antal kommuner har använt det nya verktyget för ekosystemtjänster i samband med framtagande av detaljplaner. Ett arbete pågår även inom ramen för Rådet för hållbara städers arbete där flera statliga myndigheter arbetar för att ta fram nationell vägledning för grönplanering. En handbok om grönplanering har tagits fram under 2020. Under året har Boverket, Naturvårdsverket, Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) och flera andra aktörer genomfört föreläsningsserier och seminarier om ekosystemtjänster.

Boverket har under 2020 följt upp hur medlen från stödet för grönare städer har använts och vilka resultat som har uppnåtts. Boverket bedömer att projekten som beviljats medel genom stödet har utgjort ett positivt bidrag till miljökvalitetsmålet om God bebyggd miljö och flera av dess preciseringar. Under 2020 beslutade regeringen om ett nytt investeringsstöd för gröna och trygga samhällen som till skillnad från det tidigare stödet även främjar trygghetsskapande åtgärder i områden med socioekonomiska utmaningar.

Energiprestandan i byggbeståndet förbättras

Energianvändningen i byggnader har visat en positiv utveckling under en längre tid. Den temperaturkorrigerade energianvändningen per areaenhet för bostäder och lokaler har minskat med ca 20 procent mellan 1995 och 2019. Under samma period har den direkta användningen av fossila bränslen minskat från 20 procent till 2 procent. Den minskade energianvändningen per areaenhet beror till stor del på ökad användning av värmepumpar samtidigt som oljepannor blivit mindre vanliga, men även på energieffektiviserande åtgärder. Generella styrmedel som koldioxidskatt och energiskatter liksom riktade insatser har bidragit till utvecklingen. I och med genomförandet av det omarbetade EU-direktivet för byggnaders energiprestanda införs också nya bestämmelser om laddinfrastruktur i anslutning till vissa byggnadstyper. Flertalet åtgärder och resultat har genomförts under året för att främja arbetet energieffektivisering. Dessa återfinns i utgiftsområde 21 Energi.

Under året har regeringen föreslagit en ny lag om klimatdeklaration för byggnader samt infört ett nytt stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Cirkulär ekonomi en viktig del av resurshushållningen

Trenden med ökade mängder hushållsavfall i Sverige verkar ligga på en konstant hög nivå. Under 2019 genererades totalt 4,8 miljoner ton hushållsavfall, vilket motsvarar 467 kg per person. Byggsektorn står för ca 35 procent av allt genererat avfall i Sverige.

I januari förlängde regeringen det tidigare etappmålet om bygg- och rivningsavfall som hade slutåret 2020 med nytt slutår 2025. Regeringen har vidtagit flera åtgärder som ska bidra till att etappmålet nås, t.ex. beslutade riksdagen om krav på nya uppgifter i kontrollplanen om bygg- och rivningsavfall (prop. 2019/20:156, bet. 2019/20:MJU20, rskr. 2019/20:338). Kontrollplanen skapar bättre förutsättningar för hanteringen och planeringen av bygg- och rivningsavfallet och kan bidra till att främja förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av det icke-farliga bygg- och rivningsavfallet vilket bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi.

Både livsmedel och bygg- och fastighetssektorn inklusive bygg- och rivningsavfall är två av de prioriterade strömmarna som pekas ut i strategin för cirkulär ekonomi. Regeringen beslutade i januari 2021 om ett nytt etappmål om matavfall som innebär att 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara. Det tidigare etappmålet om resurshushållning i livsmedelskedjan med slutår 2020 har inte kunnat nås. Med detta etappmål har regeringen en ökad ambition och en högre procentsats.

3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Den pågående pandemin har bidragit till ändrade levnadsvanor och att vardagsresorna har förändrats för många invånare. Detta har även påverkat fler av preciseringarna i målet God bebyggd miljö. Några konsekvenser är färre resor med kollektivtrafik men ibland har dessa ersatts med cykel eller gång. En trend med ökad utevistelse kan urskiljas men också mer slitage på grönområden. Det är i dagsläget svårt att förutsäga hur de under pandemin ändrade levnadsvanorna kommer att se ut på sikt.

Det går inte heller att se en tydlig riktning för utvecklingen av måluppfyllelsen i dess helhet. Åtgärder som särskilda satsningar på cykel och hållbar mobilitet samt det nya bidraget för gröna och trygga samhällen bidrar positivt till miljökvalitetsmålet. Miljöpåverkan från byggsektorn är däremot fortsatt hög. Det stora behovet av nya bostäder innebär en utmaning för byggsektorn och samhället i stort liksom behovet av att rusta upp, energieffektivisera och klimatanpassa såväl befintlig som framtida bebyggelse. Det krävs en ökad återanvändning och återvinning i byggbranschen samt att design och designprocesser kommer tidigt in i både produktutveckling och planering av miljöer för att uppnå en god hushållning med energi och naturresurser och en hållbar avfallshantering. Bygg- och rivningsavfall är en prioriterad ström i strategin för cirkulär ekonomi, varav åtgärderna är viktiga för omställningen. Regeringens nya etappmål inom avfallsområdet, se tabell 3.2, bedöms bidra till måluppfyllelse genom att resurser används mer effektivt, vilket minskar både klimatpåverkan och bidrar till övergången till en cirkulär ekonomi. Regeringen har också gett Naturvårdsverket flera uppdrag, bl.a. att analysera förutsättningarna inkl. för- och nackdelar med nationella kriterier för när avfall upphör att vara avfall samt att utreda hanteringen av jord- och schaktmassor, entreprenadberg och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål. Samtidigt förstärks arbetet inom EU för en mer cirkulär avfallshantering samt mot en mer klimatneutral och cirkulär byggsektor genom ytterligare initiativ. För att fortsatt verka för att nå miljökvalitetsmålets preciseringar är utveckling och genomförandet inom flera politikområden viktiga. Redovisning av vidtagna åtgärder och resultat återfinns därför inom flera utgiftsområden.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns två indikatorer som redovisades i BP19 respektive BP20. Indikatorn bevarandestatus för naturtyper i art- och habitatdirektivet uppdateras vart sjätte år. Indikatorn rödlisteindex för arter uppdateras vart femte år. För indikatorn rödlisteindex redovisas nedan ett kompletterande diagram för vissa artgrupper åren 2000–2020.

3.21.2 Resultatredovisning

EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 presenterades i maj och antogs av ministerrådet genom rådslutsatser. Detta godkändes av riksdagen under hösten 2020 (utskottens protokoll 2020/21:6). Strategin är del av EU:s gröna giv och sätter upp mål för skydd och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Förhandlingar inom FN:s konvention om biologisk mångfald om ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald fick skjutas upp under 2020 på grund av den pågående pandemin.

Gynnsam bevarandestatus, genetisk variation samt påverkan av klimatförändringar

Rödlisteindex kan användas för att ge en överblick över situationen för rödlistade arter, se diagram 3.16. Över tid är förändringarna små. Artgrupper med tydlig positiv utveckling är grod- och kräldjur samt däggdjur. Försämring syns för mossor och fåglar. Fåglar följt av bin är de artgrupper som har störst andel hotade arter. Resultat visar att de faktorer som påverkar flest rödlistade arter och naturtyper i Sverige är markanvändning för jord- och skogsbruket, främst avverkning av skog och igenväxning av naturbetesgräsmarker. Andra viktiga påverkansfaktorer är klimatförändringar, exploatering, torrläggning av våtmarker, vattenreglering, svampsjukdomar på alm och ask, konkurrens från främmande invasiva arter och fiske, t.ex. bottentrålning. Miljöövervakning och åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) är verktyg för att identifiera och genomföra viktiga åtgärder. Totalt pågår nu 131 landbaserade åtgärdsprogram. En särskild satsning inom ÅGP för att stärka förutsättningarna för de mest hotade vilda pollinatörerna gjordes i sju län på en yta av 234 hektar. För att öka kunskapen kring och övervaka genetisk inomartsvariation för vattenlevande arter, har Havs- och vattenmyndigheten påbörjat ett program för fyra

fiskarter. Naturvårdsverket har tagit fram en rapport med förslag på arter, metoder och kostnader i syfte att utveckla arbete med genetisk variation, t.ex. hos vilda pollinatörer och älg. Inavelsgraden hos den skandinaviska vargstammen har minskat sedan mitten av 2000-talet. Under 2020 inrättades 164 nya och utökade statliga naturreservat som totalt omfattar knappt 184 500 hektar värdefulla naturområden.

Europeiska kommissionen inledde under 2020 ett formellt överträdelseärende mot Sverige om återstående brister i utpekandet av Natura 2000-områden enligt både fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Kommissionen inledde även ett annat överträdelseärende mot Sverige om otillräckliga åtgärder enligt art- och habitatdirektivet för att skydda arten tumlare. Sverige har svarat kommissionen i båda ärendena.

Drygt 700 arter i flera olika artgrupper påverkas negativt av klimatförändringar vilket innebär förändringar i artsammansättningen för olika naturtyper och ekosystem. Havs- och vattenmyndigheten och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har startat ett långsiktigt övervakningsprogram för vild fisk, kräftdjur och blötdjur, där effekter av klimatförändringar ingår. Länsstyrelserna har genomfört insatser med fokus på att stärka grön infrastruktur, ekosystemtjänster, naturbaserade skydd mot kusterosion, översvämning och hur ekosystem i och vid vatten påverkas av ett förändrat klimat, i syfte att mildra klimatets negativa påverkan. Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för naturbaserade lösningar för klimatanpassning. Havs- och vattenmyndigheten undersöker med stöd av SMHI klimatförändringarnas och havsförsurningens inverkan på koraller i svenska vatten. SMHI har också tagit fram indikatorer för uppföljning av klimatanpassningsarbetet.

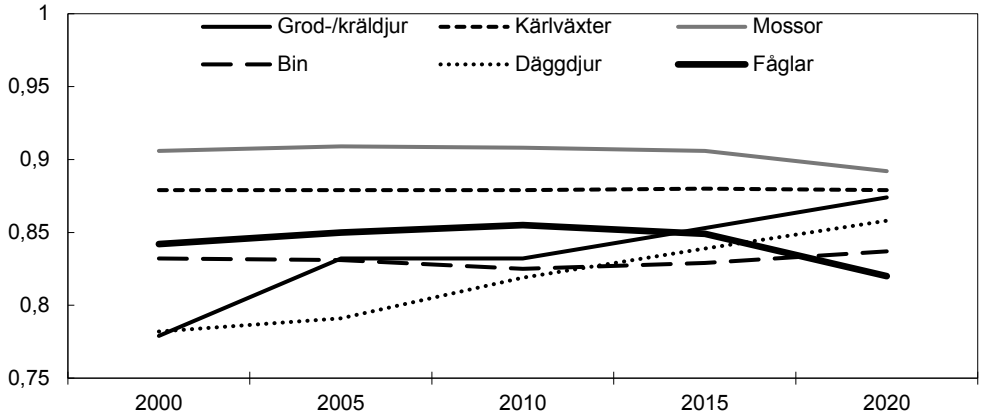
Ekosystemtjänster, resiliens och grön infrastruktur

Naturvårdsverkets forskningssatsning Förvaltningen av landskap avslutades 2020 med tre slutrapporter som utgör ett efterfrågat kunskapsunderlag i länsstyrelsers och andra myndigheters arbete med grön infrastruktur. I rapporterna beskrivs bl.a. hur grön infrastruktur i marin miljö kan stärkas och bevaras samt hur fler intressen kan delta i planeringen av skogslandskapets långsiktiga utveckling. Det saknas fortfarande kunskap om tillståndet för ekosystemens funktioner och processer. Det saknas också kunskap om ekosystemens förmåga att klara av störningar samt anpassningsförmåga till ett ändrat klimat. Det finns även stora kunskapsbrister om var i landskapet olika ekosystemtjänster produceras och hur dessa tjänster påverkas av planerings- och exploateringsbeslut.

Värdet av ekosystemtjänster integreras inte i verksamheter och beslut. Därför går det inte att följa upp hur ekosystemtjänsternas värde förändras över tid. Naturvårdsverkets och länsstyrelserna har under 2020 fortsatt sitt kommunikationsarbete om värdet av ekosystemtjänster för att uppmuntra till att integrera ekosystemtjänster i myndigheternas olika verksamheter. Pollinering är en viktig ekosystemtjänst men situationen för vilda pollinatörer är allvarlig. Till exempel visar rödlisteindex att bin är den artgrupp som har näst störst andel hotade arter (se diagram 3.16). Under 2020 påbörjades genomförandet av regeringens särskilda satsning för att stärka förutsättningar för vilda pollinatörer. I kommunerna har 118 lokala naturvårdsprojekt fått stöd för att stärka villkoren för pollinatörer. Länsstyrelser och statliga myndigheter har tillsammans med företag och föreningar genomfört en mängd insatser genom slåtter och röjningar, spridning av erfarenheter, sådd av lokala blomsorter och framskrapning av sandmiljöer för att förbättra pollinatörernas boplatser och gynna blomrika livsmiljöer. I de nordliga länen har länsstyrelserna påbörjat mera grundläggande inventeringar för att öka kunskapen om vilda pollinatörer. Inom EU driver

regeringen på för att bekämpningsmedel som är farliga för bin antingen ska förbjudas eller begränsas kraftigt.

Diagram 3.16 Rödlisteindex för vissa artgrupper

Anm: Rödlisteindex har en skala mellan noll och ett, där noll innebär att samtliga arter i artgruppen är utdöda, medan ett betyder att samtliga är livskraftiga. En fallande kurva indikerar att försämringstakten ökar, medan en stigande kurva indikerar att försämringstakten minskar. En rak linje över flera år innebär att försämringstakten för arterna är stabil – inte att situationen är ”lika bra”.

Källa: Naturvårdsverket, ÅU 2021 (diagram 3.16 är en förenklad variant).

Jakttider är ett centralt verktyg för viltförvaltningen. Regelbunden översyn av jakttiderna är en förutsättning för en adaptiv och ekosystembaserad viltförvaltning. Naturvårdsverket har lämnat ett förslag på förändrade jakttider till regeringen som den 6 maj 2021 beslutade om nya tider för jakt som regleras i jaktförordningen (1987:905). Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021.

Medvetenhet om möjligheten att värna den biologiska mångfalden i detaljplaner ökar. Det visar uppföljningen av länsstyrelsernas regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Inom ramen för den lokala naturvårdssatsningen (Lona) har nya våtmarksprojekt beviljats medel. Projekten bidrar bl.a. till förbättrade förutsättningar för biologisk mångfald. Cirka 45 procent av de fördelade medlen för åtgärder för värdefull natur går till skötsel av natur. Medlen fördelas framför allt till projekt kring odlingslandskapets betesmarker och de slåtterängar vilka har den mest krävande skötseln. Under 2020 beviljades medel för projektet Life Restored för perioden 2021–2027 från EU:s Life-fond. Syftet med projektet är att restaurera skötselkrävande naturtyper i behov av hävd inom Natura 2000-områden vilket innebär en ökad förmåga att leverera ekosystemtjänster och funktioner för grön infrastruktur.

Främmande arter och genotyper samt genetisk modifierade organismer

För att möjliggöra genomförandet av EU:s förordningar och nationell lagstiftning mot invasiva främmande arter tar Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten fram vägledning för övervakning och åtgärder för bekämpning av arter med stor spridning. Myndigheterna har även inlett ett arbete med att ta fram en förteckning över invasiva främmande arter av särskild nationell betydelse. Naturvårdsverket har dels finansierat insatser för att bekämpa invasiva arter och utlyst forskningsmedel för att utveckla metoder för utrotning och hindrande av deras införsel och spridning, dels gjort kommunikationsinsatser som ökat medvetenheten om invasiva arter. Antal inrapporterade fynd av invasiva främmande arter i Artportalen har fyrdubblats sedan 2019.

Genetiskt modifierade organismer har introducerats i miljön i väldigt liten utsträckning. Det finns inga uppgifter om eventuell oavsiktlig introduktion och spridning av genetiskt modifierade organismer från t.ex. fältförsök. Ingen genetiskt modifierad växt odlades kommersiellt i Sverige under 2020. För vattenlevande organismer finns ett fåtal aktuella tillstånd om att använda genetiskt modifierad zebrafisk för forskningsverksamhet i inneslutna system.

Biologiskt kulturarv och värdefull tätortsnära natur

Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk, länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet tar för närvarande fram en prioriteringsmodell för formellt skydd i odlingslandskapet, och har utrett behov av att komplettera landsbygdsprogrammet med nationell finansiering för lämplig skötsel av vissa ängs- och betesmarker samt behovet av högre ersättning till särskilt skötselkrävande betesmarker och slåtterängar. Naturbetesmarker hyser en stor biologisk mångfald men genererar också ekosystemtjänster av stor betydelse för kulturarv, rekreation och andra kollektiva nyttigheter. De nämnda myndigheterna startade under 2020 projektet Hinder och möjligheter för att stärka kunskapen om lönsamt bete och för att öka och återuppta bete på fler naturbetesmarker.

Det finns ingen vedertagen definition av tätortsnära natur och det saknas heltäckande statistik på området vilket försvårar förvaltningen och uppföljningen. Naturvårdsverket, Boverket, Skogsstyrelsen och Statistiska centralbyrån har därför påbörjat ett arbete för att utveckla statistik kring avverkningar, krontäckning, kopplad till människors hälsa, tillgång till antal grönområden samt teoretiskt tryck på grönområden. En majoritet av kommunerna (81 procent) uppger att de arbetar med att bevara, utveckla och restaurera bostadsnära natur. Naturvårdsverket och Boverket tar fram en vägledning om kommunala grönplaner för att belysa och konkretisera grön infrastruktur. Vägledningen planeras bli klar under 2021. Andelen av befolkningen som bor inom ett avstånd av upp till tusen meter från nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden ökar och uppgick 2019 till 29 procent jämfört med 21 procent 2013. Av åtgärderna inom Lokala naturvårdssatsningar (Lona) 2020 genomfördes 72 procent i tätortsnära områden och omfattade grönstrukturplaner, friluftsplaner, naturvårdsprogram och skötselplaner. Samtliga syftade till att förbättra naturvärdena i den tätortsnära naturen och stärka förutsättningarna för friluftslivet.

En övergripande tabell för etappmålen återfinns i avsnitt 3.4.

För etappmålet om genetisk mångfald har myndigheterna under 2020 utvecklat metoder för övervakningen av genetisk variation hos en rad olika arter. Arbetet med rovdjursförvaltningen har fortsatt och insamlat DNA har bl.a. legat till grund för bedömningen av den genetiska statusen hos varg.

Uppföljningen av strecksatserna under etappmålet om skydd av områden visar att i slutet av 2020 var ca 15 procent av land- och sötvattensområdena och 14 procent av de marina områdena formellt skyddade. Kvalitetskriterierna för etappmålet om skydd av områden, dvs. om skyddet är ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt, är ofullständigt utredda för samtliga ekosystem. För samtliga ekosystem visar översiktliga analyser att det finns bristande representativitet i skyddet av olika typer av livsmiljöer och geografisk fördelning. För samtliga ekosystem kvarstår brister i funktion och samband. För skogar och myrar har dessa brister ökat som en följd av fortsatt habitatförlust och fragmentering i landskapet. Under 2012–2020 har arealen formellt skyddade skogar nedan fjällnära skog ökat med 137 500 hektar produktiv skogsmark och frivilliga avsättningar har ökat med ca 55 000 hektar. Det återstår att formellt skydda 12 500 ha produktiv skogsmark och ca 145 000 hektar genom frivilliga avsättningar. Skydd av myrskyddsplanens områden har ökat med 44 000 hektar vilket innebär att det återstår att formellt skydda drygt 166 000 hektar. Det formella skyddet

av minst 12 000 hektar sjöar och vattendrag är uppnått. Men skyddet utgörs bara av ett fåtal stora sjöar. Det formella skyddet av minst 10 procent av marina områden är uppnått. Utpekanden av ett fåtal stora marina Natura 2000-områden har haft stor betydelse för måluppfyllelsen samtidigt som 100 marina naturreservat totalt har inrättats. Arbetet med kulturmiljö bidrar till att stärka den biologiska mångfalden och att bevara det biologiska kulturarvet och under 2020 har ett nytt kulturreservat, Stensjö by i Kalmar län inrättats.

3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Huvudorsaken till den negativa trenden är att nyttjandet av naturresurser inte är hållbart och att de åtgärder som genomförs inte förmår väga upp för detta. Miljökvalitetsmålet är också beroende av att andra miljökvalitetsmål nås. Förlusten av rödlistade arter fortgår under perioden 2000–2020 (se diagram 3.16). Kunskapen om var i skogslandskapet höga skogliga naturvärden finns är fortsatt bristfällig. För att minska inavelsgraden och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för den svenska vargstammen behöver inavelsgraden minska.

Genomförda åtgärder för att nå uppsatta miljömål kopplade till ekosystemtjänster är inte tillräckliga. Regeringen bedömer att arbetssätt, kommunikation, vägledning och uppföljning kan utvecklas till att också omfatta nyttan av ekosystemtjänster och grön infrastruktur, inklusive friluftsliv, och kopplingen till den biologiska mångfalden. Även om kunskapen ökar finns fortfarande stora kunskapsbrister om var i landskapet olika ekosystemtjänster produceras, hur de kan skötas för att främja många olika ekosystemtjänster och hur dessa tjänster påverkas av planerings- och exploateringsbeslut. Regeringen bedömer att påbörjade och genomförda åtgärder för vilda pollinatörer är värdefulla. Under den pågående pandemin har den tätortsnära naturen haft stor betydelse för möjligheter till avkoppling och rekreation, med många besökare i både skyddad och oskyddad natur.

Förekomsten av en grön infrastruktur där olika genotyper, arter och ekosystem finns representerade i tillräcklig omfattning och kvalitet är grundläggande. I det arbetet bedömer regeringen att de regionala handlingsplanerna om grön infrastruktur är viktiga planerings- och beslutsunderlag. Det saknas tillräcklig kunskap om nyttan av att arbeta utifrån ett landskapsperspektiv. Ny kunskap är inte tillräckligt införlivad i arbetet med kartläggning av ekosystemtjänster. Grön infrastruktur förväntas leda till utvecklade ekologiska samband i landskapet, att underlätta klimatanpassning samt att stärka förutsättningarna för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Det saknas tillräcklig kunskap för att upptäcka och förutsäga vad som är effekter av klimatförändringar och vad som är effekter av dagens markanvändning.

Regeringen bedömer att etappmålet för skydd av områden inte har uppnåtts. Det behövs ett kompletterat och förstärkt skyddsarbete samt en kunskapsuppbyggnad om värdefull natur för att hitta representativt utvalda områden som bildar ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. Brist på kunskap innebär en risk för negativ påverkan vid brukande. Etappmålets delar om skydd av areal samt kvalitetskriterier för skog och våtmarker har inte kunnat tillgodoses med befintliga styrmedel. En väsentlig del av målet att skydda myrskyddsplanens objekt har inte nåtts fram till 2020. För värdefulla skogar har varken arealmålet för formellt skyddade eller frivilliga avsättningar uppnåtts och de frivilliga avsättningarna har oklar varaktighet och kvalitet. För marina områden och sötvatten uppfylls mål om formellt skydd, men inte kvalitetskriterier. Stärkta ekologiska samband i landskapet har motverkats, dels på grund av att betydande arealer skogar

med höga naturvärden har avverkats, dels på grund av att andelen hänsynskrävande biotoper som påverkats negativt av skogsbruk under perioden 2012–2017 uppgick till närmare 40 procent. Miljömålsberedningen har i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) lagt fram ett förslag på nytt etappmål för marint områdesskydd till 2030 som regeringen bereder.

Regeringen bedömer att etappmålet om genetisk mångfald har uppnåtts. Kunskap om genetisk variation har stor betydelse för det långsiktiga arbetet med att övervaka och bevara den biologiska mångfalden.

3.22 Politikens inriktning

3.22.1 Grön återhämtning i pandemins spår

I många länder pågår nu vaccinationen mot covid-19 och samhällen har börjat öppna upp igen. Det ger möjligheter för en nystart och för att skapa den förändring och omställning som krävs för att nå klimat- och miljömålen. Det är avgörande att klimatomställningen, omställningen till en cirkulär giftfri ekonomi samt arbetet för biologisk mångfald prioriteras högt inom arbetet med återhämtningen efter pandemin. Det handlar bl.a. om att genomföra den klimatpolitiska handlingsplanen och genomföra strategin för cirkulär ekonomi och andra strategier för att ta Sverige mot målet om att bli världens första fossilfria välfärdsland. För att genomföra den gröna återhämtningen och klimatomställningen behövs även riktade satsningar på t.ex. kompetensutveckling och utbildning så att rätt kompetens finns på arbetsmarknaden. Även arbetet med biologisk mångfald behöver föras framåt. Regeringen kommer att fortsätta verka för att EU:s återhämtningsåtgärder ska vara förenliga med målsättningen om ett klimatneutralt Europa till 2050. Genom det globala FN-mötet Stockholm+50 samlas världens länder för att påskynda genomförande av Agenda 2030 och för att se möjligheterna med en grön återhämtning.

Under pandemin har friluftslivet varit viktigt för många människor och besökstalen i naturreservat och nationalparker och i andra natur- och kulturmiljöer har varit höga. För att möta detta behov och som en del av den gröna återhämtningen kommer regeringen att fortsätta utveckla arbetet med skydd och åtgärder för värdefull natur. Sammantaget ser regeringen att återhämtningen ska ske på ett sätt som bidrar till klimatomställningen och är i linje med miljömålen samt Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

3.22.2 Miljömålsarbetet utvecklas och siktar framåt

Syftet med regeringens miljöpolitik är att nå miljömålen och att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Det brådskar att ställa om samhället. Klimatet förändras fort och många arter hotas till sin existens, både globalt och i Sverige. Vad som görs de närmaste åren är avgörande. Klimat- och miljöfrågorna behöver fortsatt integreras i arbetet i alla politikområden och sektorer och på alla nivåer i samhället. För att detta ska ske på ett effektivt sätt bör de mål som riksdagen beslutat för respektive politikområde i samband med nästa översyn av respektive mål vid behov omformuleras så att de är förenliga med miljö- och klimatmålen.

Arbetet med miljömålen ska fortsätta och utvecklas med sikte på 2030. Det tillstånd som miljökvalitetsmålen beskriver är dock något varje generation måste sträva efter att uppnå och upprätthålla.

I den omställning som krävs för att nå miljömålen är det avgörande att alla aktörer tar sitt ansvar. Staten ska vara ett föredöme i arbetet med att nå miljömålen.

En viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet är att besluta om nya etappmål. Etappmålen ska beslutas inom prioriterade områden och vara utformade för att vara drivande i arbetet för att nå miljömålen. Effekter av det förändrade klimatet är viktigt att beakta då nya åtgärder för att nå berörda miljömål föreslås.

Att uppnå miljömålen är också en avgörande del i det nationella genomförandet av Agenda 2030.

3.22.3 Klimatomställningen kan inte vänta

Världen står i startgroparna för en stor samhällsomställning. I Sverige är processen redan i gång, vi befinner oss mitt i den klimatdrivna strukturomvandlingen där både näringslivet och det offentliga står inför stora klimatinvesteringar. Utvecklingen pågår i hela landet, inte minst i norra Sverige där hundratals miljarder investeras i klimatomställningen. Men tiden är knapp, kapaciteten i elnäten och ny förnybar elproduktion behöver byggas ut och produktionsanläggningar för fossilfritt stål, förnybara drivmedel, vätgas och batterier måste färdigställas i tid för att nå våra klimatmål (se även utg.omr. 21 och 24). Nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm, Göteborg, Malmö och regioner och städer längs med och i anslutning till banans sträckning bättre knyts samman med moderna och hållbara kommunikationer, laddinfrastrukturen för både bilar och lastbilar ska byggas ut, flyget ska bli fossilfritt och överflyttning av godstransporter från väg till sjö och järnväg ska främjas (se även utg.omr. 22). Omställningen till en fossilfri och cirkulär ekonomi är avgörande för att Sverige ska uppnå sina miljö- och klimatmål och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

I augusti 2021 publicerades FN:s klimatpanel (IPCC) den första delen av sin sjätte utvärderingsrapport. Den slår fast att mänsklig påverkan har värmt upp klimatet över hela jorden. Effekterna är kraftigare och sker snabbare än vad som kunnat beläggas i IPCC:s tidigare rapporter. Regeringen konstaterar att takten i det globala klimatarbetet behöver öka mycket snabbt. Kraftfulla åtgärder kommer att behövas för att Sverige ska lyckas ställa om till fossilfrihet i tid för att leva upp till Parisavtalet och för att uppnå regeringens ambition om att bli världens första fossilfria välfärdsland. Utvecklingen under de kommande tio åren kommer att bli avgörande för om världen kommer att klara att hålla Parisavtalets mål om att den globala uppvärmningen ska hållas långt under 2 grader med sikte på att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader över förindustriell nivå, samt att detta ska göras på ett globalt rättvist sätt.

Den klimatpolitiska handlingsplanen (prop. 2019/20:65) är utgångspunkten för regeringens arbete med att leva upp till klimatlagen samt hålla riksdagens klimatmål. Klimatomställningen och den gröna återhämtningen ställer nya krav på arbetsmarknaden. Efterfrågan väntas öka på bl.a. tekniker, servicepersonal och ingenjörer för batterifabriker, vätgasanläggningar, för nya fossilfria produktionsmetoder och för förnybar elproduktion. Regeringen satsar därför på ett klimatkompetenslyft med utbildningsinsatser och kompetenshöjande åtgärder som ska stärka kompetensen på arbetsmarknaden inom områden som bl.a. främjar klimatomställningen och övergången till en hållbar ekonomi. Satsningen väntas också leda till regional utveckling, minskad arbetslöshet och minskade utsläpp i både Sverige och omvärlden.

Enligt Trafikverkets prognoser kommer trafikarbetet att öka till 2040 med planerade styrmedel. Fortsatt trafiktillväxt gör det svårt att klara klimatmålen. Åtgärder som ökar samhällets transporteffektivitet kan dock minska trafikarbetet och därmed utsläppen

av växthusgaser och luftföroreningar. För att stimulera cykling och ökad transporteffektivitet över hela landet föreslår regeringen att stadsmiljöavtalen förstärks med ett särskilt fokus på cykling under 2022 (se även utg.omr. 22).

Enligt preliminär statistik ökade utsläppen från tunga vägtransporter under 2020. Utvecklingen är svår att förena med klimatmålen och understryker behovet av kraftfulla åtgärder för att snabbt ställa om vägtransporterna till fossilfrihet. Regeringen ökar nu kraftigt satsningen på introduktion av miljölastbilar och eldrivna arbetsmaskiner inom klimatpremierna. Satsningen kompletterar de medel som regeringen avsatt för regionala elektrifieringspiloter (se utg.omr. 21, anslag 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter*). För att ytterligare öka efterfrågan på arbetsmaskiner med låga utsläpp av växthusgaser avser regeringen göra det möjligt för arbetsmaskiner som drivs av fordonsgas, bioetanol eller som drivs med elektrisk energi från en bränslecell, ett batteri eller en extern källa eller en hybrid av tidigare nämnda bränslen att få stöd. Restriktionerna för att minska coronavirusets spridning har påverkat ekonomin för de regionala kollektivtrafikmyndigheterna kraftigt. För att detta inte ska påverka elektrifieringen av bussflottan och för att i stället bidra till en grön återhämtning återställer regeringen elbusspremien till tidigare nivåer och ökar anslaget kraftigt för 2022. Regeringen kommer också att analysera hur klimatpremierna kan breddas för att också omfatta elflygplan. För att möta den ökade efterfrågan på klimatbonusbilar höjs anslaget till s.k. bonusbilar inom bonus–malus-systemet. Prognoserna för bonusen är mycket osäkra. Regeringen följer därför utvecklingen noga och kommer att skjuta till mer medel för bonusen om så krävs. För att följa utvecklingen när det gäller efterfrågan på klimatbonusbilar, begränsa kostnadsökningen för klimatbonusen och stärka miljöstyrningen har regeringen för avsikt att under 2022 och 2023 bl.a. sänka koldioxidgränsen för bonus och bonusbeloppen. För att förstärka miljöstyrningen och den långsiktiga finansieringen av systemet har regeringen även för avsikt att höja malus. Förslaget om höjd malus bör kunna träda i kraft i juni 2022. En kontrollstation för bonus–malus-systemet bör genomföras under våren 2023, se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11. För att minska utsläppen från den befintliga fordonsflottan anser regeringen att en konverteringspremie för bilar från fossil drift till biodrivmedel eller biogas bör införas 2022. För att stimulera omställningen till hållbara förnybara bränslen inför regeringen en ekonomisk kompensation för merkostnaden som uppstår för bilägare vid besiktning av en bil som drivs med gas jämfört med andra drivmedel.

Det går att öka transporteffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser genom en ökad andel godstransporter på järnväg och via sjöfart. För att minska trycket på farledsavgifterna, och därigenom främja en överflyttning av gods till sjöfart, inför regeringen även en klimatkompensation för sjöfarten. För att ytterligare främja överflyttningen av gods till järnväg och sjöfart och underlätta för intermodala godstransporter, föreslår regeringen att ekobonusen förlängs och breddas. Stödet riktas bl.a. till sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar med flera trafikslag. Sjöfarten behöver även ökade incitament för att ställa om till fossilfrihet. Skattereglerna ska främja landansluten elanvändning i hamn för fartyg. Skattenedsättningen för fartyg med landansluten el i hamn har genom Europeiska rådets beslut förlängts till och med 2023. För närvarande pågår inom EU ett arbete med en omarbetning av energiskattedirektivet. Enligt Europeiska kommissionens förslag, som lämnades den 14 juli 2021, får medlemsstaterna medge hel eller delvis skattebefrielse för el som levereras till fartyg i hamn. Regeringen följer utvecklingen.

Runtom i Sverige planeras stora klimatinvesteringar de kommande åren som ska bidra till målet om att uppnå nettonollutsläpp senast 2045. Länsstyrelserna kommer att ha

en central roll i den klimatomställning som präglar industrin, transportsektorn och elsystemen. Därför satsar regeringen på länsstyrelsernas klimatarbete (se utg.omr. 1 anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*). Den snabba omställningen ställer även nya krav på tillståndsprövande myndigheter. För att de investeringar som planeras i dag ska kunna färdigställas i tid och bidra till klimatmålen behöver de berörda prövningsmyndigheterna få ökade resurser för sitt arbete med tillståndsprövning, och även för tillsyn och tillsynsvägledning. Regeringen vill därför fortsätta att förstärka detta arbete. För att säkerställa en effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning för en grön omställning höjs förvaltningsanslagen till Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Sveriges domstolar (se även utg.omr. 1 och utg.omr. 4).

Energieffektiviseringar bidrar till de energi- och klimatpolitiska målen och energieffektivisering är grundläggande i arbetet med elektrifieringsstrategin samt igenomförandet av regeringens klimatpolitiska handlingsplan.

Klimatklivet är regeringens generella klimatinvesteringsstöd som möjliggör konkreta klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige. Av stödet har 77 procent hittills gått till företags klimatinvesteringar. För att möta den stora investeringsviljan i hela landet föreslår regeringen att medel tillförs Klimatklivet. Vägen mot nettonollutsläpp kräver även utveckling av och investeringar i innovativa och teknikskiftande lösningar inom industrin. Det krävs stora offentliga och privata investeringar i hela samhället. För att ytterligare stärka och påskynda industrins klimatomställning föreslår regeringen därför att Industriklivet förstärks. Det behöver också utvecklas nya tekniker som möjliggör negativa utsläpp. Regeringen tillför därför medel för att införa ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom att använda så kallade omvända auktioner. Den första auktionen beräknas ske 2022, med utbetalning från 2026.

Det behövs kraftfulla åtgärder för klimatanpassning för att nå regeringens mål om ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar. Klimatanpassning måste vara en integrerad del i varje berörd aktörs ordinarie verksamhet. Fortsatt kunskapsuppbyggnad minskar osäkerheten och bidrar till vetenskapligt underbyggda beslutsunderlag. På så sätt kan fler förebyggande åtgärder vidtas. Regeringen föreslår därför en ökning av anslaget 1:10 *Klimatanpassning*. Det behövs även en kraftig och långsiktig förstärkning av statens bidrag till åtgärder för att förebygga naturolyckor som är klimatrelaterade. Regeringen föreslår därför att avsätta medel till kommunerna för det förebyggande arbetet mot jordskred och andra naturolyckor, vilket även kan bidra till att klimatanpassa samhället (se utg.omr. 6, anslaget 2:2 *Förebyggande av jordskred och andra naturolyckor*).

Luftkvaliteten i Sverige måste bli bättre, för människors hälsa och för miljön. Regeringen bedömer att Sverige inte når målen för bl.a. kväveoxidutsläpp i EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284) till 2030. Ökad transporteffektivitet och regeringens satsningar på ökad introduktion av miljölastbilar, eldrivna arbetsmaskiner, elbusspremien och det höjda anslaget till bonusbilar inom bonus–malus-systemet är viktiga också för framsteg i luftvårdsarbetet. Regeringen fortsätter att driva på internationellt för att minska de långväga luftföroreningarna.

Sverige fortsätter att ta täten i EU och globalt

Sverige fortsätter att ta en ledande roll för ett ambitiöst globalt genomförande av Parisavtalet. Regeringen kommer fortsatt att verka för att världens länder har en hög ambitionsnivå i sina nationellt fastställda bidrag (NDC) och i långsiktiga klimatstrategier, men också i de gröna återhämtningsplanerna liksom i den globala industriomställningen. Detta är av yttersta vikt för att begränsa effekterna av klimatförändringarna, men också för trovärdigheten i det multilaterala klimatarbetet. Som

värd för Stockholm+50 tar Sverige en ledande roll i att påskynda ett globalt genomförande av Agenda 2030 och mål 13 om att bekämpa klimatförändringarna, genom fokus på åtgärder för grön återhämtning och lösningar som bidrar till en mer hållbar relation mellan människa och natur.

Sverige verkar för ett ambitiöst genomförande av lagstiftningarna som ska bidra till att EU når sitt skärpta utsläppsmål till 2030. Sverige driver bl.a. på för att de nationella åtagandena inom förordningen om ansvarsfördelning (Effort Sharing Regulation, ESR) ska ligga mer i linje med varandra så att samtliga medlemsstater bidrar till klimatneutralitetsmålet. Sverige driver även på för en skärpning av EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) genom en större årlig sänkning av taket och en hög avsättning till marknadsstabilitetsreserven (MSR). Regeringen planerar att annullera de utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom den icke-handlande sektorn för 2020. Som princip ska dessutom framtida överskott av utsläppsutrymmet från den icke-handlande sektorn annulleras om det inte behövs för att täcka eventuella underskott i markanvändningssektorn (LULUCF-sektorn). Regeringen verkar även för att industriutsläppsdirektivet i högre utsträckning ska omhänderta klimatpåverkan.

3.22.4 Stärkt omställning till en giftfri cirkulär ekonomi

För att säkerställa en grön omställning och återuppbyggnad efter pandemin behöver arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi påskyndas. Vi behöver nå en resursanvändning som är på naturens villkor. Omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi är avgörande för att Sverige ska uppnå sina miljö- och klimatmål och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Det stärker både näringslivets konkurrenskraft, skapar framtidens jobb samt minskar våra utsläpp och vårt slitage på miljö och natur. Sverige har, som ett av världens mest innovativa länder, goda förutsättningar att ta sig an denna omställning. Det allmänna har också ett ansvar i att göra det lätt för individen att leva miljövänligt och för att uppnå en hållbar resursanvändning. För att öka takten i arbetet har regeringen beslutat om en nationell strategi för cirkulär ekonomi som pekar ut riktningen och ambitionen för omställningen. Den första handlingsplanen för cirkulär ekonomi innehåller över 100 åtgärder som ska stärka omställningen.

För att ta ytterligare steg i omställningen mot en cirkulär ekonomi kommer regeringen att ta fram en särskild handlingsplan för plast våren 2022. Det blir regeringens andra handlingsplan efter strategin för cirkulär ekonomi. Plast är en särskilt prioriterad materialström för den cirkulära ekonomin och det krävs ytterligare åtgärder för att uppnå en hållbar plastanvändning med giftfria och cirkulära plastflöden utan läckage. Handlingsplanen ska komplettera strategin för cirkulär ekonomi genom att förtydliga vilka insatser som är aktuella för plastområdet och för Sveriges fortsatta arbete för att uppnå en hållbar plastanvändning nationellt, inom EU och globalt. Regeringen föreslår därför särskilda medel för att möjliggöra åtgärder inom allt ifrån cirkulär design, städning av plast i hav och natur samt ökad materialåtervinning och återanvändning. Det kommer också krävas särskilda insatser för ett framgångsrikt svenskt genomförande av engångsplastsdirektivet som syftar till att styra bort från en ohållbar användning av engångsplast.

En förutsättning för att en omställning ska ske är att näringsliv och andra aktörer har förutsättningar och en drivkraft att ställa om till cirkularitet. Regeringen föreslår i denna proposition ytterligare åtgärder inom olika utgiftsområden för att öka takten på den gröna omställningen genom t.ex. cirkulär ekonomi. Regeringen föreslår också särskilda medel till myndigheter bl.a. för att stärka arbetet med cirkulär och fossilfri offentlig upphandling (se utg.omr. 2 anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten*). Regeringen

vill också främja ett mer hållbart cirkulärt byggande, med fokus på minskad klimat- och miljöpåverkan samt ökad resurseffektivitet. Regeringen föreslår därför särskilda medel för att arbetet med att driva på den cirkulära omställningen inom byggsektorn (se utg.omr. 18 anslaget 1:4 *Boverket*.)

Varken människor eller miljö ska utsättas för skadliga kemikalier. Det krävs en fortsatt hög ambitionsnivå inom kemikalieområdet för att nå en giftfri miljö. Regeringen föreslår därför ytterligare medel för att bibehålla ambitionsnivån i kemikaliearbetet, öka takten i arbetet med sanering av förorenade områden samt en satsning för att minska spridningen av PFAS-ämnen. Regeringen föreslår också att satsningen på avancerad rening av läkemedelsrester stärks och förlängs för att minska spridningen av läkemedelsrester i miljön och möjliggöra återanvändning av avloppsvatten.

Regeringens pågående satsning Giftfritt från början är fortsatt en central åtgärd för att uppnå en säker omställning till en giftfri cirkulär ekonomi. Sverige ska fortsätta vara pådrivande inom EU och globalt i frågor om hållbar användning och hantering av kemikalier och avfall, samt i omställningen till cirkulär ekonomi. Regeringen arbetar aktivt för att få till stånd ett globalt ramverk för kemikalier och avfall samt för en global överenskommelse om plast som ska minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Sverige ska fortsätta att verka för ambitiösa åtgärder som minskar mikroplast inom hela EU. Regeringen arbetar även aktivt för att industriutsläppsdirektivet i högre utsträckning ska omhänderta cirkulär ekonomi och kemikalier.

Det är tydligt att illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt. Det kan få stora konsekvenser för miljön och för människors hälsa. Regeringen föreslår nu en satsning för att stärka arbetet vid ett flertal myndigheter för att ytterligare förebygga och förhindra brottslighet inom avfallsområdet genom bl.a. förbättrad tillsyn, gränskontroll och förbättrat utredningsarbete.

3.22.5 Förstärkta åtgärder för en god havs- och vattenmiljö

Regeringen bedömer att det krävs kraftfulla åtgärder för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Klimatförändringarnas och havsförsurningens påverkan på haven understryker vikten av att förbättra havets motståndskraft. Flera EU-direktiv är av stor betydelse i arbetet. Genomförande av åtgärdsprogrammen i nästa förvaltningscykel från 2022 inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen är av stor betydelse för att nå målen. Regeringen förstärker också Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag för att stärka arbetet för havs- och vattenmiljön och med fiskerikontroll.

Övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem. Ytterligare åtgärder behövs och takten i genomförandet av åtgärder för att minska övergödningen behöver öka. Regeringen satsar därför ytterligare medel på åtgärder för att minska övergödningen. Arbetet mot invasiva främmande arter är vidare centralt för biologisk mångfald i vatten- och havsmiljön, därför satsar regeringen ytterligare medel på detta.

Regeringen fortsätter driva på för att göra sambandet mellan klimatförändringar och förvaltning av havsmiljön tydligt, t.ex. vad gäller de marina ekosystemens viktiga roll för kolinlagring. Skydd av marina områden som är ekologiskt representativa, sammanhängande och funktionella bidrar till att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen fortsätter även arbetet med att införa nödvändiga regleringar avseende fiske, inklusive bottentrålning, för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden.

Försämrad vattentillgång har orsakat problem i delar av södra och mellersta Sverige de senaste åren. Regeringen verkar för att arbetet med vattenskyddsområden, vattenförsörjningsplaner och vattenhushållning fortsätter. Regeringen förstärker därför arbetet med vattenskyddsområden.

Regeringen prioriterar globalt havsarbete inom flera områden, t.ex. förhandlingarna för ett juridiskt bindande avtal till FN:s havsrättskonvention Unclos om skydd av marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion och som ordförande i kommissionen för bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis, CCAMLR. Regeringen kommer att stärka det svenska engagemanget när det gäller att bevaka miljöaspekterna vid eventuell mineralutvinning i djuphaven och att dessa inte får utvinnas innan miljöeffekterna har utretts tillräckligt. Regeringen prioriterar även genomförandet av en ny aktionsplan för Östersjön inom Helcom och en ny strategi för Nordostatlantens miljö inom Ospar.

3.22.6 Ökat skydd av biologisk mångfald och ökad tillgänglighet till naturen

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö och kan inte tas för givna. Den biologiska mångfalden minskar globalt, ekosystemtjänsterna försämras och en miljon arter riskerar att utrotas från jordens yta. I Sverige har andelen arter som riskerar att utrotas ökat med elva procent de senaste fem åren, även om det också finns positiva exempel på arter som återhämtat sig. Insatser behövs för att formellt skydda värdefulla naturområden för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Insatser bidrar till ambitionen gentemot EU:s biodiversitetsstrategi samt internationella åtaganden som det nya globala ramverket inom ramen för FN:s konvention för biologisk mångfald.

Sveriges sammanhängande fjällnära skogar har mycket höga naturvärden och i ett EU-perspektiv unika värden, med stor betydelse för biologisk mångfald och andra värdefulla ekosystemtjänster. För att främja biologisk mångfald, kulturmiljö, friluftsliv, renskötsel, jakt, fiske och besöksnäring föreslår regeringen en stor satsning för skydd av skog. I detta ingår frågan om möjlighet till ersättning till markägare för skydd av fjällnära skog. För satsningarna föreslås att drygt 2 miljarder kronor tillförs årligen till och med 2027. Ytterligare åtgärder beskrivs i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka. Ett nytt Sveaskogsprogram ska genomföras. Staten ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn. Skydd av värdefulla skogar ska göras i god samarbetsanda med skogsägarna. Skogsägare ska få ekonomisk kompensation i den utsträckning de har rätt till i de fall då åtgärder för skydd av värdefull natur medför inskränkningar i ägande- och brukanderätten.

För att skydda värdefull natur och värna rödlistade och akut utrotningshotade arter ska naturvården stärkas på ett sätt som bygger legitimitet hos de människor och verksamheter som berörs. Just nu utformas en ny EU-lagstiftning om restaurering av ekosystem. Särskilda restaureringsåtgärder behövs i de skogar som inte är fjällskogar. Regeringen bedömer att påbörjade och genomförda åtgärder för vilda pollinatörer är värdefulla.

I Sverige finns 30 nationalparker och mer än 5 000 naturreservat, många viktiga för friluftsliv och turism. Områdena behöver förvaltas och skötas för biologisk mångfald, kulturmiljövärden och friluftsliv. Skötsel skapar sysselsättning över hela landet. Regeringen föreslår därför en satsning på åtgärder för naturvård. Nationalparker är våra omistliga pärlor i naturen. Fler nationalparker behöver inrättas för att skydda värdefull natur och bidra till landsbygdsutveckling över hela landet.

Besöken i landets nationalparker och naturreservat har ökat under pandemin med aktiviteter som vandring, ridning, cykling, svampplockning, fiske, paddling m.m. Det är positivt men medför ökat tryck med slitage på områdenas natur, leder, parkeringsplatser, badstränder, eld- och tältplatser och bidrar till ökad nedskräpning. Många miljoner människor besöker varje år naturreservat och nationalparker. Regeringen förslår därför en satsning för att möta det ökade besökstrycket och upprätthålla standarden på viktiga anläggningar för friluftslivet i skyddade områden. Landets system av vandringsleder behöver utvecklas och kopplas ihop. Det statliga ledsystemet i fjällen omfattar 550 mil och den pågående upprustning med spänger, broar, ledmarkeringar och vindskydd behöver fortsätta. Regeringen fortsätter satsningen på naturnära jobb.

3.23 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelse för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut 2020 lämnat ett uttalande med reservation. Reservationen avser att den avyttring av tillgångar som gjordes i samband med avvecklingen av den globala sjöfartsverksamheten inte har genomförts enligt kravet på affärsmässighet i 7§ förordningen (1996:1191) om överlåtelse av statens lösa egendom.

SMHI svarade på Riksrevisionens rapport den 19 april 2021 att myndigheten tar till sig av kritiken och kommer att följa Riksrevisionens rekommendationer och förbättra sina rutiner i linje med dem, bl.a. genom att utarbeta nya riktlinjer för överlåtelse av statens lösa egendom.

3.24 Fonder

3.24.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier och tar inte längre in några avgifter.

Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2020 till 135 miljoner kronor. Under 2020 belastades fonden endast med bidrag för forskning samt räntekostnader i och med negativ ränta hos Riksgäldskontoret. Naturvårdsverket betalade ut 88,6 miljoner kronor i bidrag till det forsknings- och utvecklingsprogram som Statens energimyndighet inriktar mot batteriåteranvändning och återvinning samt fordonsbatterier. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. För 2021–2023 beräknas 134 miljoner kronor av fonden användas för forskning.

Tabell 3.4 Användning av Batterifonden

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Insamling och återvinning	0	0	0
Bidrag informationsinsatser	0	0	0
Bidrag forskning	0	53,7	88,6
Slutförvar kvicksilver	0	0	0
Återbetalning exporterade batterier	0	0	0
Naturvårdsverkets handläggning	0	0	0
Räntor	1,4	0,6	0,1
Totalt	**1,4**	**54,3**	**88,7**

Källa: Naturvårdsverket.

3.24.2 Kadmiumfonden

De miljöavgifter som Naturvårdsverket tar ut, enligt 24 § förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier, på slutna nickelkadmiumbatterier fonderas i en ny fond kallat nya kadmiumbatterifonden. Avgiften är 300 kr/kg kadmiumbatteri och betalas av den producent som släpper ut batteriet på den svenska marknaden. Under 2020 betalades det in ca 1,3 miljoner kronor i avgifter till fonden och inga ansökningar om ersättning ur nya kadmiumbatterifonden kom in under året. Det som har belastat fonden under 2020 är 1,3 miljoner kronor i handläggningskostnader för Naturvårdsverket samt vissa räntekostnader i och med negativ ränta hos Riksgäldskontoret. Inga medel har under året använts till insamling och återvinning eller informationsinsatser. Behållningen i nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2020 till 32,4 miljoner kronor.

3.24.3 Kärnavfallsfonden

Den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning som ger eller har gett upphov till restprodukter betalar en särskild avgift till staten, som fonderas i kärnavfallsfonden. Fondens kapital placeras på de finansiella marknaderna. Regeringen beslutar hur stor avgiften ska vara efter förslag från Riksgäldskontoret. Den som är skyldig att betala kärnavfallsavgift ska också ställa säkerheter till staten för de kostnader som avgiften ska täcka, men som inte täcks av de inbetalade och fonderade avgiftsmedlen (finansieringsbelopp). Reaktorinnehavarna ska dessutom ställa ytterligare en säkerhet i form av ett kompletteringsbelopp.

Den 10 december 2020 beslutade regeringen om kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbelopp för 2021 i enlighet med Riksgäldskontorets förslag. Reaktorinnehavarna har i enlighet med regeringens beslut redovisat förslag på säkerheter till Riksgäldskontoret. I samtliga fall föreslår reaktorinnehavarna att säkerheterna ska utgöras av moderbolagsborgen.

Kärnavfallsfondens avkastning har på totalnivå varit positiv både för 2020 och den senaste femårsperioden. Den reala avkastningen under 2020 uppgick till 3,44 procent och till 2,04 procent i genomsnitt under femårsperioden. Fondkapitalet ökade med 2 881 miljoner kronor 2020 och var 77 475 miljoner kronor vid årets slut.

Balansräkning för reaktorinnehavare per december 2020 är ca 74 miljarder kronor i förväntat fondvärde och 24 miljarder kronor i avgiftstillgångar (tillgångar) samt drygt

97 miljarder kronor i förväntade kostnader (skulder). Det innebär ett mindre överskott i och med att Barsebäcks tillgångar överstiger skulderna.

Riksgäldskontoret har haft i uppdrag av regeringen att redovisa en samlad bild av finansieringssystemet för kärntekniska restprodukter. Riksgäldskontoret redovisade uppdraget den 7 april 2021. Myndighetens samlade bedömning är att finansieringssystemet för kärntekniska restprodukter i dagsläget sammantaget fungerar som avsett. De avgiftsskyldiga tillståndshavarna fullgör sina skyldigheter både vad gäller inbetalning av beslutade avgifter och vad gäller att ställa värdebeständiga säkerheter för finansieringsbelopp och, för reaktorinnehavare, även kompletteringsbelopp. Utvecklingen det senaste året har varit positiv i termer av säkerheternas styrka och uthållighet. Den europeiska energibranschen har varit relativt motståndskraftig mot den ekonomiska nedgång som följt av covid-19-pandemin, även om branschen påverkats negativt med bl.a. minskad efterfrågan och stora fall i elpriser. Borgensbolagens kreditvärdighet är också relativt oförändrad trots pandemin.

I september 2021 kommer Riksgäldskontoret att föreslå kärnavfallsavgifter, finansieringsbelopp och kompletteringsbelopp för 2022–2023. Kompletteringsbeloppen kommer enligt myndigheten att beräknas i enlighet med de förändringar av lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter som trädde i kraft 2017. Dessa nya kompletteringsbelopp kommer att vara en central komponent för att begränsa den risk som staten och framtida generationer har vad gäller finansiering av kärntekniska restprodukter.

3.25 Utsläppsenheter

3.25.1 Borttagning av överskott från 2020 under EU:s ansvarsfördelningsbeslut

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2020 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har minskat utsläppen av växthusgaser mer under 2019 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det uppstår överskott, dvs. återstår ett innehav av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA) efter avräkning mot åtagandet inom EU.

Avräkningen mot Sveriges åtagande för 2019 väntas pågå t.o.m. mars 2022. Regeringen bedömer att överskottet av AEA från 2019 kommer att motsvara ca 4,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskotten av utsläppsenheter för 2019. Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater.

Utifrån utsläppsutvecklingen samt prognosen till 2020 för medlemsstaterna förväntas efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater vara begränsad. Mot bakgrund av detta samt avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA. Under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s ansvars-

fördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt av när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Det är osäkert när detta kommer att ske vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2019 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras när det blir möjligt.

3.26 Budgetförslag

3.26.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	604 615	Anslagssparande	7 877
2021	Anslag	607 611[1]	Utgiftsprognos	611 639
2022	**Förslag**	**645 033**		
2023	Beräknat	618 960[2]		
2024	Beräknat	609 943[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 611 969 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 596 845 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**595 611**	**595 611**	**595 611**
Pris- och löneomräkning[2]	4 829	11 689	18 005
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	44 593	11 660	-3 673
varav BP22[3]	*128 000*	*140 000*	*185 000*
– Inrapportering MFF	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Sanering och efterbehandling	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Förvaltningsuppgifter EU-direktiv	*25 000*	*19 000*	*19 000*
– Avfallsbrottslighet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Tillsyn, vägledning och kunskapsunderlag	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning	*13 000*	*13 000*	
– Upprätthållande av Naturvårdsverkets förvaltningsanslag		*30 000*	*85 000*
– Tre nya EU-direktivsuppgifter	*25 000*	*23 000*	*26 000*
– Åtgärder för minskad spridning av PFAS	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Åtgärder mot nedskräpning	*10 000*		
– Stärkt arbete Naturvårdsverket - för hållbar plasthantering	*25 000*	*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**645 033**	**618 960**	**609 943**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen anser att det är angeläget att Naturvårdsverket ges förutsättningar att hantera regeringens satsningar inom miljöområdet och upprätthålla en hög ambitionsnivå. Mot denna bakgrund beräknas anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2023 och med 85 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024.

Plastanvändningen är långt ifrån hållbar och ger upphov till stora miljökonsekvenser. Naturvårdsverket har en viktig roll i utvecklingen av en hållbar cirkulär användning och hantering av plast. En hållbar plastanvändning är nödvändig för att nå generationsmålet och flera miljökvalitetsmål, t.ex. Giftfri miljö, Begränsad klimatpåverkan och Hav i balans samt levande kust och skärgård. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 85 miljoner kronor 2022 för arbete med hållbar plastanvändning, minskad nedskräpning samt genomförande av EU-lagstiftning. För 2023 beräknas anslaget ökas med 67 miljoner kronor och för 2024 beräknas ansaslaget ökas med 70 miljoner kronor för samma ändamål. Genomförandet av EU-lagstiftning rör EU:s engångsplastdirektiv samt för att kunna bedriva tillsyn över förpackningsproducenter. Genomförandet av engångsplastdirektivet i svensk lag möjliggör en mer hållbar användning av engångsplast. Myndigheten beräknas ta ut avgifter, som inte får disponeras, för att täcka vissa kostnader som rör tillsyn. Naturvårdsverket ansvarar fr.o.m. 2021 för inrapporteringen till EU av icke-materialåtervunnet plastförpackningsavfall som årligen genereras i Sverige. Detta följer av en ny plastkomponent i EU-avgiften. De nya uppgifterna medför ökade kostnader. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med ytterligare 5 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas öka med 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt, vilket kan få konsekvenser för människors hälsa och miljön. Regeringen föreslår att

anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022 för att stärka myndighetens arbete mot brottslighet inom avfallsområdet. Anslaget beräknas ökas med 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

Regeringen vill minska spridningen av PFAS. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor för att stärka myndighetens arbete med PFAS genom t.ex. att samordna och vägleda andra berörda aktörer för att minska spridningen av PFAS. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 5 miljoner kronor per år för samma ändamål. Förorenade områden och spridning av PFAS är ett hinder för att uppnå målet Giftfri miljö liksom flera andra miljökvalitetsmål. För att Naturvårdsverket ska ha rätt förutsättningar att arbeta med sanering av förorenade områden föreslås anslaget öka med 7 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 7 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål. Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* föreslås minska för att finansiera denna ökning.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för bl.a. tillsyn, vägledning och kunskapsunderlag avseende strandskydd. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 8 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 8 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

Regeringen anser även att Naturvårdsverket fortsatt ska bidra till en effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning för en grön omställning. För att stärka Naturvårdsverkets arbete med miljöprövning och tillsynsvägledning föreslår därför regeringen att anslaget ökas med 13 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 13 miljoner kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 645 033 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 618 960 000 kronor respektive 609 943 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	30 233	0	4 724	-91	694
Prognos 2021	31 700	0	12 200	-694	0
Budget 2022	40 700	0	20 700		

Naturvårdsverkets avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamhet där intäkterna inte disponeras rör miljösanktionsavgifter, avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter, avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet, typgodkännande av fångstredskap samt övrig offentligrättslig verksamhet som främst rör avgifter för handläggning av anmälningar om gränsöverskridande avfallstransporter. Det positiva ackumulerade överskottet avser avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet. För övriga avgifter finns ingen målsättning om att dessa ska täcka kostnaderna varför inget överskott redovisas i tabellen. Avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet beräknas öka fr.o.m. 2022 med anledning av ökad tillsyn över förpackningsproducenter samt tillsyn kopplat till genomförande av engångsplastdirektivet.

Tabell 3.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	34 108	32 378	1 733	606
(varav tjänsteexport)	*(20 000)*	*(20 000)*	*(0)*	*(0)*
Prognos 2021	43 810	43 204	-606	0
(varav tjänsteexport)	*(6 000)*	*(6 000)*	*(0)*	*(0)*
Budget 2022	29 610	29 610	0	0
(varav tjänsteexport)	*5 000*	*5 000*	*0*	*0*

En stor del av intäkterna från Naturvårdsverkets uppdragsverksamhet kommer från jägarregistret och avser Naturvårdverkets uppgift som tillsynsmyndighet för jägarexamen och för administration av jaktkort. Myndigheten får även disponera intäkter för administration av kväveoxidavgiften och Kadmiumfonden. En mindre del av intäkterna kommer från avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionsförordning, Emas.

3.26.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	447 037	Anslagssparande	18 677
2021	Anslag	507 714[1]	Utgiftsprognos	503 363
2022	**Förslag**	**513 714**		
2023	Beräknat	391 714		
2024	Beräknat	383 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**507 714**	**507 714**	**507 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	-116 000	-124 000
varav BP22	*33 000*	*16 000*	*8 000*
– Ideella organisationers arbete med kärnavfallsfrågor	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Genomförande av klimatpolitisk handlingsplan - medel till uppdrag	*20 000*	*8 000*	
– Förstärkt stöd till ideella miljöorganisationer	*5 000*		
– Åtgärder för minskad spridning av PFAS	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**513 714**	**391 714**	**383 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ökas med 3 miljoner kronor 2022 för bidrag till ideella miljöorganisationer för arbete med kärnavfallsfrågor. Anslaget beräknas ökas med 3 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål. Anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, som tidigare har finansierat denna utgift, föreslås minska med motsvarande belopp.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen vart fjärde år ta fram en klimatpolitisk handlingsplan. För att genomföra den nuvarande klimatpolitiska handlingsplanen och ta fram underlag till nästa handlingsplan behöver regeringen underlag från ett antal myndigheter. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2022 för genomförande av uppdrag. För 2023 beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor.

I juni 2022 står Sverige värd för Världsmiljödagen och FN-mötet Stockholm+50. I detta har det civila samhället en viktig roll och ideella miljöorganisationer har redan börjat mobilisera sig. Att stärka svenska miljöorganisationer skapar möjligheter för dessa att mobilisera men även att sprida kunskap och kompetens om de frågor som Stockholm+50 och Världsmiljödagen fokuserar på. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022 för förstärkt stöd till ideella miljöorganisationer.

Regeringen vill att livsmedelsresurserna, inklusive dricksvattnet ska skyddas bättre. PFAS-ämnen förekommer i livsmedel bl.a. dricksvatten och fisk men kunskapen är otillräcklig. För att få bättre kunskap föreslår regeringen att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022 för särskilda insatser inom miljöövervakningen riktad mot kopplingen mellan miljö och livsmedelsproduktion. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 513 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 391 714 000 kronor respektive 383 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2022 föreslås vara på samma nivå som 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	88 000	85 174	149 982			
Nya åtaganden	79 174	126 000	90 018			
Infriade åtaganden	-82 000	-61 192	-90 000	-90 000	-55 000	-5 000
Utestående åtaganden	85 174	149 982	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**132 000**	**150 000**	**150 000**			

3.26.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2020	Utfall	1 145 866	Anslagssparande	5 840
2021	Anslag	1 972 035[1]	Utgiftsprognos	1 955 136
2022	**Förslag**	**2 064 035**		
2023	Beräknat	915 035		
2024	Beräknat	795 035		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv.

Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 962 035**	**1 962 035**	**1 962 035**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	102 000	-1 047 000	-1 167 000
varav BP22	*170 000*	*170 000*	*150 000*
– Skötsel av naturreservat	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Vandringsleder och fjälleder	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Naturnära jobb riktade mot unga	*20 000*	*20 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 064 035**	**915 035**	**795 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för skötsel av naturreservat och föreslår därför att anslaget ökas med 100 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål. Regeringen bedömer vidare att det behövs ytterligare insatser för vandringsleder och fjälleder och föreslår därför att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2022. För åren 2023–2027 beräknas anslaget ökas med 50 miljoner kronor per år för samma ändamål. Regeringen bedömer också att det behövs ytterligare insatser för naturnära jobb riktade mot unga. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Flera myndigheter bedriver viss verksamhet inom anslagets ändamål, vilken finansieras från anslaget. Regeringen föreslår att det tydliggörs i anslagsändamålet att anslaget även får användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete.

Regeringen föreslår att 2 064 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 915 035 000 kronor respektive 795 035 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 600 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att möjliggöra medfinansiering av större EU-projekt. Bemyndigandet för 2022 föreslås öka med 110 miljoner kronor jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 600 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2024–2028
Ingående åtaganden	265 000	294 019	319 019			
Nya åtaganden	133 019	148 000	430 981			
Infriade åtaganden	-104 000	-123 000	-150 000	-200 000	-200 000	-200 000
Utestående åtaganden	294 019	319 019	600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**490 000**	**490 000**	**600 000**			

3.26.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2020	Utfall	656 658	Anslagssparande	252 560
2021	Anslag	1 146 718[1]	Utgiftsprognos	937 613
2022	**Förslag**	**1 167 318**		
2023	Beräknat	782 318		
2024	Beräknat	782 318		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för sanerings- och efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna eller uttjänta fordon, fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Anslaget får även användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS.

Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 146 718**	**1 146 718**	**1 146 718**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 600	-364 400	-364 400
varav BP22	*170 600*	*20 600*	*20 600*
– Sanering och efterbehandling	*-14 400*	*-14 400*	*-14 400*
– Senareläggning av förstärkta insatser för sanering	*150 000*		
– Uppstädning och återvinning gamla fiskeredskap/fritidsbåtar	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Åtgärder för minskad spridning av PFAS	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 167 318**	**782 318**	**782 318**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns över 1000 förorenade områden som utgör mycket stor risk för människors hälsa och miljö. Regeringen vill att åtgärdstakten fortsatt ska öka, vilket är en förutsättning för en giftfri miljö och rena hav- och vatten. Konsekvenser från framförallt covid-19-pandemin har resulterat i förseningar av flera åtgärdsprojekt vilket innebär att de ökade medlen för 2021 inte beräknas användas full ut. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 150 miljoner kronor 2022 vilket blir en delvis senareläggning av förstärkta insatser.

Regeringen vill att spridningen av PFAS i miljön ska minska. Det finns många områden som förorenats av PFAS, vilket bl.a. riskerar påverka våra dricksvattentäkter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2022 för att möjliggöra att fler områden som förorenats av PFAS kan åtgärdas på ett effektivt sätt genom bl.a. stärkt teknikutveckling. Det ska också bidra till att få bort PFAS som är i omlopp i samhället genom insamling och destruktion av PFAS-baserade släckskum. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Gamla fiskeredskap och övergivna fritidsbåtar utgör en stor risk för miljön. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2022 för att städa upp och återvinna gamla fiskeredskap och övergivna fritidsbåtar som nu hotar hav och vatten. Det ska bidra till en mer hållbar hantering av plasten som fiskeredskapen och fritidsbåtarna utgör, genom att den i stället kan städas upp och återvinnas i den cirkulära ekonomin. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Anslaget föreslås vidare minska med 14,4 miljoner kronor 2022 för att finansiera ökningar på anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* och anslaget 1:8 *Sveriges Geologiska Undersökning* under utgiftsområde 24 Näringsliv, för att stärka myndigheternas arbete med förorenade områden. Minskningen beräknas inte påverka verksamheten på saneringsanslaget utan syftar till att möjliggöra bättre utväxling på anslaget och arbetet på myndigheterna. Anslaget beräknas minska med 14,4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023.

Flera myndigheter bedriver viss verksamhet inom anslagets ändamål, vilken finansieras från anslaget. Regeringen föreslår därför att det tydliggörs i anslagsändamålet att anslaget även får användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete. I linje

med regeringens föreslagna satsningar på anslaget föreslår regeringen att anslagsändamålet får användas för omhändertagande av övergivna eller uttjänta fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Regeringen föreslår också att anslaget får användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS.

Regeringen föreslår att 1 167 318 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 782 318 000 kronor respektive 782 318 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2023–2050.

Skälen för regeringens förslag: Ett beställningsbemyndigande är en förutsättning för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra åtgärder och undersökningar. Bemyndigandet för 2022 föreslås vara på samma nivå som 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2023–2050.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2024–2050
Ingående åtaganden	1 294 663	1 072 579	1 235 192			
Nya åtaganden	218 169	768 280	1 388 000			
Infriade åtaganden	-440 254	-605 667	-558 192	-650 000	-612 000	-803 000
Utestående åtaganden	1 072 579	1 235 192	2 065 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 065 000**	**2 065 500**	**2 065 000**			

3.26.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2020	Utfall	93 203	Anslagssparande	622
2021	Anslag	98 825[1]	Utgiftsprognos	97 978
2022	**Förslag**	**96 825**		
2023	Beräknat	96 825		
2024	Beräknat	96 825		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**98 825**	**98 825**	**98 825**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-2 000	-2 000
varav BP22	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Internationell utvärdering av svensk ålförvaltning	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**96 825**	**96 825**	**96 825**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för internationell utvärdering av svensk ålförvaltning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 3 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 96 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 96 825 000 kronor respektive 96 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforsningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningssatsningar. Bemyndigandet för 2022 föreslås vara på samma nivå som 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	77 297	80 537	102 000			
Nya åtaganden	47 194	76 000	51 000			
Infriade åtaganden	-43 954	-54 537	-51 000	-52 000	-38 000	-12 000
Utestående åtaganden	80 537	102 000	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**102 000**	**102 000**	**102 000**			

3.26.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2020	Utfall	290 475	Anslagssparande	7 076
2021	Anslag	280 699[1]	Utgiftsprognos	285 309
2022	**Förslag**	**298 094**		
2023	Beräknat	285 283[2]		
2024	Beräknat	298 094[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 282 300 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 292 100 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Karolinska institutet.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**280 699**	**280 699**	**280 699**
Pris- och löneomräkning[2]	2 395	5 386	8 204
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	-802	9 191
varav BP22[3]	*15 000*	*50 000*	*60 000*
– Genomförande av marknadskontrollförordningen	*15 000*	*25 000*	*35 000*
– Giftfri miljö		*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**298 094**	**285 283**	**298 094**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen vill stärka arbetet för en giftfri miljö. För att säkerställa ambitionsnivån på kemikaliearbetet efter 2022 beräknas anslaget ökas med 25 miljoner kronor per år 2023 och 2024. Regeringen avser att göra Kemikalieinspektionen till marknadskontrollmyndighet inom kemikalieområdet. Marknadskontroll är en viktig del i arbetet med att säkerställa en hållbar hantering av kemikalier. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2022 för myndighetens arbete med marknadskontroll. Anslaget beräknas ökas med 25 miljoner kronor 2023 och beräknas

ökas med 35 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 för samma ändamål. Regeringen avser att återkomma med en proposition om marknadskontroll.

Regeringen föreslår också att anslagets ändamål ändras till att även få användas till utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö, i stället för bidrag till handlingsplanen för Giftfri vardag som har upphört. Ändringen möjliggör att myndigheten fortsatt får ge bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö.

Regeringen föreslår att 298 094 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 285 283 000 kronor respektive 298 094 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.23 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	111 294	15 497	143 655	-16 864	-61 071
Prognos 2021	115 350	18 315	149 265	-15 600	-76 671
Budget 2022	119 350	17 810	153 660	-16 500	-93 171

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänkemikalier bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har under en längre period haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Överskottet för allmänkemikalier har minskat succesivt. Det råder dock fortfarande obalans i verksamheten för bekämpningsmedel där kostnaderna överstiger intäkterna vilket under senare år har resulterat i stora underskott som fortsätter växa. Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans. Regeringen gav under 2020 myndigheten i uppdrag att se över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier samt föreslå nya avgifter och hur över- och underskotten som ackumulerats över tid kan balanseras till noll. Uppdraget ska redovisas senast februari 2022. Prognosen 2022 är osäker. Avgiftsintäkterna är inte heller periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår.

Kemikalieinspektionen har viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen, det rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss prövningsverksamhet.

Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	4 884	4 884	0	0
(varav tjänsteexport)	*(4 884)*	*(4 884)*	*(0)*	*(0)*
Prognos 2021	4 990	4 990	0	0
(varav tjänsteexport)	*(4 990)*	*(4 990)*	*(0)*	*(0)*
Budget 2022	9 000	9 000	0	0
(varav tjänsteexport)	*(9 000)*	*(9 000)*	*(0)*	*(0)*

Uppdragsverksamheten består endast av tjänsteexport, vilket avser Kemikalieinspektionens samarbete med Sveriges biståndsmyndighet – Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida – enligt de överenskommelser som Kemikalieinspektionen har med Sida.

3.26.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till Internationella organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	262 589	Anslagssparande	-457
2021	Anslag	272 131[1]	Utgiftsprognos	269 472
2022	**Förslag**	**282 131**		
2023	Beräknat	262 131		
2024	Beräknat	262 131		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Avgifter till Internationella organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**272 131**	**272 131**	**272 131**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	-10 000	-10 000
varav BP22	*20 000*		
– Stöd till internationella organisationer inom FN-systemet	*15 000*		
– Värdskap Världsmiljödagen 2022 - planering och genomförande	*5 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**282 131**	**262 131**	**262 131**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att FN-mötet Stockholm+50 ska bli framgångsrikt behövs en internationell förberedande process där internationella organisationer inom FN-systemet har en central roll. Som värd för Stockholm+50 ska Sverige stå för FN-systemets kostnader att förbereda och genomföra mötet, däribland täcka kostnaderna för Unep som blivit

utsett som fokalpunkt inom FN. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2022.

Sverige kommer att stå värd för Världsmiljödagen 2022, som äger rum samma vecka som Stockholm+50. Värdskapet innebär att landet i samarbete med Unep väljer tema samt planerar och genomför Världsmiljödagen tillsammans. Unep åtar sig att förbereda och genomföra en global kampanj medan värdlandet åtar sig att bl.a. finansiera Uneps kostnader. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2022.

Regeringen föreslår att 282 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 262 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.26.8 1:8 Klimatbonus

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

2020	Utfall	2 077 741	Anslagssparande	82 259
2021	Anslag	4 810 000[1]	Utgiftsprognos	4 810 000
2022	**Förslag**	**3 510 000**		
2023	Beräknat	2 970 000		
2024	Beräknat	2 970 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för klimatbonusen, dvs. bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en klimatbonusbil.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 910 000**	**2 910 000**	**2 910 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	600 000	60 000	60 000
varav BP22	*550 000*		
– Förändring av Klimatbonus	*550 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 510 000**	**2 970 000**	**2 970 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Försäljningen av klimatbonusbilar har ökat kraftigt under 2021. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 550 miljoner kronor 2022 för att möta det ökade finansieringsbehovet.

Regeringen föreslår att 3 510 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Klimatbonus* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 970 000 000 kronor respektive 2 970 000 000 kronor.

3.26.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2020	Utfall	268 835	Anslagssparande	-194
2021	Anslag	294 952[1]	Utgiftsprognos	292 232
2022	**Förslag**	**298 143**		
2023	Beräknat	276 036[2]		
2024	Beräknat	278 863[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 272 873 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 272 873 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**294 952**	**294 952**	**294 952**
Pris- och löneomräkning[2]	3 191	6 647	9 736
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-25 563	-25 825
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**298 143**	**276 036**	**278 863**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 298 143 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 276 036 000 kronor respektive 278 863 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	84 763	89 285	-4 523	4 305
Prognos 2021	99 000	97 805	1 195	5 500
Budget 2022	106 000	106 000	0	5 500

Med uppdragsverksamhet avses sådan verksamhet som innebär att SMHI, mot avgifter, levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke-konkurrensutsatt marknad. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en

vattendom åläggs att anlita SMHI. Flygvädertjänsten utgör drygt 60 procent av omsättningen inom den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten men ersättningsnivåerna för perioden 2020–2024 är ännu inte fastställda. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor inom luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter.

Tabell 3.32 Affärsverksamhet

Tusentals kronor

Affärsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	164 242	195 894	-31 652	-32 183
(varav tjänsteexport)	*82 279*	*103 366*	*-21 087*	*-10 302*
Prognos 2021	136 000	138 682	-2 682	-25 400
(varav tjänsteexport)	*56 000*	*55 706*	*294*	*-2 700*
Budget 2022	134 000	133 798	202	-20 000
(varav tjänsteexport)	*56 000*	*55 814*	*186*	*1500*

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas från myndighetens infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamheter, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett hållbart samhälle. Affärsverksamheten har under flera år visat ett svagt ekonomiskt resultat och åtgärder vidtas löpande för att minska riskerna i produktportföljen och för att nå en ekonomi i balans. Tjänsteexporten, dvs. sådana tjänster som SMHI levererar till användare utomlands har haft stora utmaningar, framförallt på grund av den avveckling som gjordes 2020 av den globala sjöfartsverksamheten. Dessutom har den pågående covid-19-pandemin inneburit att Sida-finansierade projekt inte har kunnat genomföras som planerat. Intäkterna från uppdrag under Copernicus första programperiod 2014–2020 har minskat under programmets sista år.

3.26.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2020	Utfall	106 104	Anslagssparande	17 895
2021	Anslag	118 000[1]	Utgiftsprognos	120 652
2022	**Förslag**	**140 000**		
2023	Beräknat	140 000		
2024	Beräknat	140 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**78 000**	**78 000**	**78 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	62 000	62 000	62 000
varav BP22	*62 000*	*25 750*	*25 750*
– Klimatanpassning samordning och kunskapsuppbyggnad hos myndigheter	*62 000*	*25 750*	*25 750*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**140 000**	**140 000**	**140 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att arbetet med kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning och planer för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar bör stärkas. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 62 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 25,8 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 140 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 140 000 000 kronor respektive 140 000 000 kronor.

3.26.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2020	Utfall	1 276 833	Anslagssparande	84 732
2021	Anslag	1 405 065[1]	Utgiftsprognos	1 393 025
2022	**Förslag**	**1 579 565**		
2023	Beräknat	1 029 565		
2024	Beräknat	954 565		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Regeringens överväganden

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 399 565**	**1 399 565**	**1 399 565**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	180 000	-370 000	-445 000
varav BP22	*185 000*	*250 000*	*175 000*
– Överföring till Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag	*-46 000*	*-46 000*	*-46 000*
– Bidrag för lokala vattenvårdsprojekt/LOVA	*100 000*	*150 000*	*150 000*
– Åtgärder för vattenhushållning på Gotland	*35 000*		
– Strandstädning	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Förlängning av satsning på avancerad rening av avloppsvatten	*75 000*	*75 000*	
– Åtgärder för att motverka invasiva främmande arter		*50 000*	*50 000*
– Frivilligt program för ersättning för ålfiskefångster	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 579 565**	**1 029 565**	**954 565**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för lokala vattenvårdsprojekt, Lova. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 100 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 150 miljoner kronor för samma ändamål.

I syfte att finansiera en förstärkning av anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* förslår regeringen att anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* minskas med 46 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas minskas med 46 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för åtgärder för vatten-hushållning bland annat på Gotland och föreslår därför att anslaget ökas med 35 miljoner kronor år 2022 för detta ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för strandstädning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 miljoner kronor år 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för avancerad rening av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar från avloppsvatten. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 75 miljoner kronor år 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för att motverka invasiva främmande arter. Anslaget beräknas därför ökas med 50 miljoner kronor 2023 och 2024 för detta ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för åtgärder för ett frivilligt program för ersättning för ålfiskefångster. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 6 miljoner kronor år 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Flera myndigheter bedriver viss verksamhet inom anslagets ändamål och som finansieras från anslaget. Regeringen föreslår att det tydliggörs i anslagsändamålet att anslaget även får användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete.

Regeringen föreslår att 1 579 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 029 565 000 kronor respektive 954 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 620 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2022 föreslås minskas med 150 miljoner kronor jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 620 000 000 kronor 2023–2027.

Tabell 3.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	392 000	425 270	560 366			
Nya åtaganden	224 270	470 000	334 634			
Infriade åtaganden	-190 000	-334 904	-275 000	-300 000	-225 000	-95 000
Utestående åtaganden	425 270	560 366	620 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**620 000**	**770 000**	**620 000**			

3.26.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2020	Utfall	151 263	Anslagssparande	103 737
2021	Anslag	250 000[1]	Utgiftsprognos	117 678
2022	**Förslag**	**154 100**		
2023	Beräknat	109 100		
2024	Beräknat	162 900		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet, bl.a. genom samarbetsformer enligt avtalets artikel 6. Insatserna ska bidra till att minska

växthusgasutsläpp i utvecklingsländer. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningsenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**265 000**	**265 000**	**265 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-110 900	-155 900	-102 100
varav BP22	*-55 000*	*-57 000*	*-3 200*
– Finansiering av nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	*-55 000*	*-57 000*	*-3 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**154 100**	**109 100**	**162 900**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att finansiera ett nationellt biljettsystem överförs 55 miljoner kronor 2022 till anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer. För 2023 beräknas 57 miljoner kronor överföras och för 2024 beräknas 3,2 miljoner kronor överföras för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 154 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 109 100 000 kronor respektive 162 900 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2023–2032.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2023–2032.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2024–2032
Ingående åtaganden	606 290	267 429	494 429			
Nya åtaganden	-215 062	359 000	70 571			
Infriade åtaganden	-123 799	-132 000	-165 000	-50 000	-50 000	-300 000
Utestående åtaganden	267 429	494 429	400 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**580 000**	**610 000**	**400 000**			

3.26.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	45 544	Anslagssparande	-144
2021	Anslag	47 400[1]	Utgiftsprognos	43 623
2022	**Förslag**	**47 400**		
2023	Beräknat	42 400		
2024	Beräknat	42 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-arktiska råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (Nefco).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.42 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**47 400**	**47 400**	**47 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**47 400**	**42 400**	**42 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 47 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 400 000 kronor respektive 42 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom bilateralt miljö-, klimat- och strålsäkerhetssamarbete behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 konor 2023–2026.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	1 900	1 010	6 010			
Nya åtaganden	1 010	6 000	6 000			
Infriade åtaganden	-1 900	-1 000	-3 010	-3 000	-3 000	-3 000
Utestående åtaganden	1 010	6 010	9 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**9 000**			

3.26.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2020	Utfall	878 385	Anslagssparande	-3 296
2021	Anslag	1 685 500[1]	Utgiftsprognos	1 682 204
2022	**Förslag**	**3 725 500**		
2023	Beräknat	3 375 500		
2024	Beräknat	3 375 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 685 500**	**1 685 500**	**1 685 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 040 000	1 690 000	1 690 000
varav BP22	*2 390 000*	*2 490 000*	*2 490 000*
– Skogsutredning och skydd av skog	*2 005 000*	*2 005 000*	*2 005 000*
– Skydd av värdefull natur	*350 000*	*450 000*	*450 000*
– Sveaskogsprogram	*35 000*	*35 000*	*35 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 725 500**	**3 375 500**	**3 375 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser med anledning av förslagen i skogsutredningen och skydd av skog. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 005 miljoner kronor 2022. För perioden 2023–2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för skydd av värdefull natur. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 350 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 450 miljoner kronor för samma ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs medel för genomförande av Sveaskogsprogram. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 35 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Flera myndigheter bedriver viss verksamhet inom anslagets ändamål, vilken finansieras från anslaget. Regeringen föreslår att det tydliggörs i anslagsändamålet att anslaget även får användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete.

Regeringen föreslår att 3 725 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 375 500 000 kronor respektive 3 375 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2023–2068.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2022 föreslås öka med 58 miljoner kronor jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor år 2023–2068.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2068
Ingående åtaganden	17 000	38 666	40 166			
Nya åtaganden	22 666	21 500	79 834			
Infriade åtaganden	-1 000	-20 000	-20 000	-20 000	-20 000	-60 000
Utestående åtaganden	38 666	40 166	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**42 000**	**42 000**	**100 000**			

3.26.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	238 323	Anslagssparande	5 817
2021	Anslag	252 466[1]	Utgiftsprognos	256 070
2022	**Förslag**	**307 151**		
2023	Beräknat	318 081[2]		
2024	Beräknat	323 685[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 314 669 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 317 020 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.48 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**247 966**	**247 966**	**247 966**
Pris- och löneomräkning[2]	2 185	4 897	7 444
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	57 000	65 218	68 275
varav BP22[3]	*57 000*	*64 600*	*67 000*
– Överföring till Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag	*36 800*	*36 800*	*36 800*
– Havsmiljöproposition		*6 000*	*6 000*
– Förstärkt fiskerikontroll	*12 200*	*13 800*	*16 200*
– Kamerabevakning, fiskerireglering och områdesskydd	*8 000*	*8 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**307 151**	**318 081**	**323 685**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att förstärka anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* förslår regeringen att anslaget ökas med 36,8 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 36,8 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål. Anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* föreslås minskas för att finansiera denna ökning.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för havsmiljöarbetet och anslaget beräknas därför ökas med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för förstärkt fiskerikontroll. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 12,2 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 13,8 miljoner kronor och för 2024 beräknas anslaget ökas med 16,2 miljoner kronor för samma ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för förstärkt kamerabevakning, fiskerireglering och områdesskydd. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 8

miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för sammaändamål.

Regeringen föreslår att 307 151 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 318 081 000 kronor respektive 323 685 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.49 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	390		0	390	0
Prognos 2021	550		0	550	0
Budget 2022	550		0	550	0

Den offentligrättsliga verksamheten utgörs främst av intäkter från avgifter som påförs fiskare enligt systemet med sanktionsavgifter som följer av fiskelagen. Övrig offentligrättslig verksamhet utgörs av avgifter från ärenden avseende dumpning till havs och av avgifter vid landning av otillåten fångst.

Tabell 3.50 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	158	-159	-1	-10
(varav tjänsteexport)	*(158)*	*(-159)*	*(-1)*	*(-10)*
Prognos 2021	1 000	-1 000	0	
(varav tjänsteexport)	*(1 000)*	*(-1 000)*	*(0)*	
Budget 2022	4 000	-4 000	0	
(varav tjänsteexport)	*(4 000)*	*(-4 000)*	*(0)*	

3.26.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2020	Utfall	1 008 631	Anslagssparande	1 877 448
2021	Anslag	1 915 000[1]	Utgiftsprognos	2 295 162
2022	**Förslag**	**2 755 000**		
2023	Beräknat	2 655 000		
2024	Beräknat	3 655 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 935 000**	**1 935 000**	**1 935 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	820 000	720 000	1 720 000
varav BP22	*800 000*	*1 955 000*	*3 155 000*
– Förstärkning av klimatklivet	*800 000*	*1 955 000*	*3 155 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 755 000**	**2 655 000**	**3 655 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att skapa möjlighet för ytterligare klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige föreslås anslaget ökas med 800 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 1 955 miljoner kronor och för 2024 beräknas anslaget ökas med 3 155 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 755 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 655 000 000 kronor respektive 3 655 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 175 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 175 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 3.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	1 586 000	3 099 442	4 000 000			
Nya åtaganden	2 181 442	2 101 000	3 675 000			
Infriade åtaganden	-668 000	-1 200 442	-1 500 000	-1 545 000	-1 543 000	-3 087 000
Utestående åtaganden	3 099 442	4 000 000	6 175 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 500 000**	**4 000 000**	**6 175 000**			

3.26.17 1:17 Klimatpremier

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

2020	Utfall	107 021	Anslagssparande	62 979
2021	Anslag	270 000[1]	Utgiftsprognos	267 687
2022	**Förslag**	**1 600 500**		
2023	Beräknat	462 000		
2024	Beräknat	452 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**170 000**	**170 000**	**170 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 430 500	292 000	282 000
varav BP22	*1 420 500*	*332 000*	*432 000*
– Slopad merkostnad vid besiktning av gasdrivna bilar	*10 500*	*22 000*	*22 000*
– Breddning och förlängning av ekobonus	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Utvidgad klimatpremie	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Stärkt klimatpremie	*1 300 000*	*200 000*	*300 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 600 500**	**462 000**	**452 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sedan klimatpremierna introducerades under 2020 har intresset för bl.a. eldrivna lastbilar ökat kraftigt. För att fortsätta stimulera efterfrågan på miljölastbilar, elbussar och eldrivna arbetsmaskiner föreslår regeringen att anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 200 miljoner kronor och för 2024 beräknas anslaget ökas med 300 miljoner kronor.

Som en del i den gröna omstarten föreslår regeringen en tillfällig återställning av elbusspremien till 20 procent av inköpskostnaden (dock högst 40 procent av merkostnaden för närmast jämförbara fordon) och föreslår därför att anslaget ökas med 1 100 miljoner kronor 2022.

För att ytterligare öka efterfrågan på arbetsmaskiner med låga utsläpp av växthusgaser avser regeringen göra det möjligt för arbetsmaskiner som drivs av fordonsgas, bio-etanol eller som drivs med elektrisk energi från en bränslecell, ett batteri eller en extern källa eller en hybrid av tidigare nämnda bränslen att få stöd. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Det finns sedan tidigare en merkostnad för besiktning av gasdrivna bilar. Regeringen vill att en ekonomisk kompensation ska betalas till gasbilsägare för den merkostnad som uppstår vid friläggandet av gastanken i samband med kontrollbesiktning av fordon. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10,5 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 22 miljoner kronor fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

För att ytterligare främja överflyttningen av gods till järnväg och sjöfart och underlätta för intermodala godstransporter, satsar regeringen på en förlängd och breddad ekobonus. Stödet riktas bl.a. till sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar. För detta ändamål föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 600 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 462 000 000 kronor respektive 452 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 850 000 000 kronor 2023–2024.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet har levererats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 850 000 000 kronor 2023 och2024.

Tabell 3.56 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	58 809	63 348	185 000		
Nya åtaganden	57 325	121 652	795 000		
Infriade åtaganden	-52 786	0	-130 000	-430 000	-420 000
Utestående åtaganden	63 348	185 000	850 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**200 000**	**185 000**	**850 000**		

3.26.18 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tusental kronor

2020	Utfall	11 723	Anslagssparande	38 277
2021	Anslag	150 000[1]	Utgiftsprognos	148 715
2022	**Förslag**	**200 000**		
2023	Beräknat	0		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till gröna och trygga samhällen. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.58 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**150 000**	**150 000**	**150 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	-150 000	-150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**200 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 200 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Stöd för gröna och trygga samhällen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 0 kronor.

3.26.19 1:19 Industriklivet

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:19 Industriklivet

Tusental kronor

2020	Utfall	164 611	Anslagssparande	435 389
2021	Anslag	750 926[1]	Utgiftsprognos	595 850
2022	**Förslag**	**909 000**		
2023	Beräknat	754 000		
2024	Beräknat	757 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar, exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom

forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.60 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:19 Industriklivet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**749 926**	**749 926**	**749 926**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	159 074	4 074	7 074
varav BP22	*159 000*	*-46 000*	*157 000*
– Satsning på Industriklivet för stora investeringar	*217 000*	*162 000*	*165 000*
– Genomförande av Sveriges återhämtningsplan (administration)	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Driftstöd för bio-CCS	*-60 000*	*-210 000*	*-10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**909 000**	**754 000**	**757 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka möjligheten till stora investeringar under Industriklivet föreslår regeringen att anslaget ökas med 217 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 162 miljoner kronor och fr.o.m. 2024 beräknas anslaget ökas med 165 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att den satsning om ett driftstöd för bio-CCS som aviserades i budgetpropositionen för 2021, som placerades tillfälligt under detta anslag, flyttas. Anslaget minskas därför med 50 miljoner kronor 2022 och beräknas minska med 200 miljoner kronor 2023. Dessa medel kommer senare att användas inom anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* för den omvända auktioneringen.

I syfte att täcka kostnader för upprättande och administration av driftstöd för bio-CCS föreslår regeringen att anslaget minskas med 10 miljoner kronor 2022 och att anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* ökas med motsvarande belopp. För 2023–2025 beräknas anslaget minskas med 10 miljoner kronor per år och anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* beräknas ökas med motsvarande belopp.

Regeringen avser att ge Statens energimyndighet i uppdrag att vidta åtgärder för att kunna genomföra den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser Industriklivet. Arbetet ska bestå i att säkerställa processer för användning av medel och att tillhörande villkor motsvarar de krav som ställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens. Energimyndigheten behöver tillföras ytterligare medel för detta arbete. Anslaget 1:19 *Industriklivet* bör därför ökas med 2 miljoner kronor 2022. Anslaget beräknas ökas med 2 miljoner kronor per år 2023 respektive 2024.

Regeringen föreslår att 909 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Industriklivet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 754 000 000 kronor respektive 757 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2023–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja omfattande projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2023–2029.

Tabell 3.61 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2029
Ingående åtaganden	531 185	608 276	1 408 276			
Nya åtaganden	273 331	1 150 000	2 042 000			
Infriade åtaganden	-196 240	-350 000	-450 276	-700 000	-700 000	-1 600 000
Utestående åtaganden	608 276	1 408 276	3 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 800 000**	**1 800 000**	**3 000 000**			

3.26.20 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

2020	Utfall	49 950	Anslagssparande	14 050
2021	Anslag	175 000[1]	Utgiftsprognos	150 697
2022	**Förslag**	**215 000**		
2023	Beräknat	115 000		
2024	Beräknat	115 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.63 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**215 000**	**215 000**	**215 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-100 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**215 000**	**115 000**	**115 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 215 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* för 2022. För 2023 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor och för 2024 till 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:20 *Åtgärder för ras och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 215 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2022 föreslås öka med 50 miljoner kronor jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:20 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 215 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 3.64 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	4812	79 993	165 000			
Nya åtaganden	91 981	165 000	215 000			
Infriade åtaganden	-16 800	-79 993	-165 000	-54 000	-54 000	-107 000
Utestående åtaganden	79 993	165 000	215 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**80 000**	**165 000**	**215 000**			

3.26.21 1.21 Driftstöd för bio-CCS

Tabell 3.65 Anslagsutveckling 1:21 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**10 000**	
2023	Beräknat	10 000	
2024	**Beräknat**	**10 000**	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) i form av omvänd auktionering. Anslaget får även användas för utgifter för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.66 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:21 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 000	10 000
varav BP22	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Driftstöd för bio-CCS	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 000**	**10 000**	**10 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att nå negativa utsläpp av växthusgaser krävs kompletterande åtgärder vid sidan av omfattade utsläppsminskningar. Ett system för driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) ska därför införas under 2022. Driftstödet ska utformas som omvänd auktionering.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* för 2022. För 2023 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor. Medlen får användas för upprättande av auktionsförrättare, förberedelser inför omvänd auktionering, information till aktörer, datastöd och övriga administrativa kostnader.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 6 000 000 000 kronor 2026–2040.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att kunna ingå fleråriga åtaganden för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS) fram till och med 2040. En första omvänd auktion med en kontraktslängd om 15 år planeras genomföras 2022 med utbetalning på 400 miljoner kronor per år under perioden 2026–2040. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för

anslaget 1:21 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 6 000 000 000 kronor 2026–2040.

Tabell 3.67 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:21 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	Förslag 2022	Beräknat 2026–2040
Ingående åtaganden		
Nya åtaganden	6 000 000	
Infriade åtaganden		-6 000 000
Utestående åtaganden	6 000 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**6 000 000**	

3.26.22 1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**100 000**	
2023	Beräknat	100 000	
2024	**Beräknat**	**100 000**	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbildningsinsatser och kompetenshöjande åtgärder som syftar till att möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetenser för att klara klimatomställningen och nå en cirkulär ekonomi.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.69 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:22 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100 000	100 000	100 000
varav BP22	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Kompetenslyft för klimatomställningen	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möta framtida behov på arbetsmarknaden till följd av klimatomställningen behöver kompetenssatsningar genomföras. Ett statligt finansierat kompetenslyft riktat mot nyckelkompetenser på arbetsmarknaden kan underlätta näringslivets omställning, samhällets omställning till en cirkulär ekonomi och bidra till att minska arbetslösheten.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Kompetenslyft för klimatomställningen* för 2022. För 2023 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor och för 2024 till 100 000 000 kronor.

3.26.23 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till 13,7 miljarder kronor för perioden 2022–2024.

Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell

Tabell 3.70 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**858**	**1 671**	**3 676**	**3 326**	**3 326**	**10 327**
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	843	1 641	3 646	3 296	3 296	10 237
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	15	30	30	30	30	90
varav investeringar i anläggningstillgångar	*144*	*250*	*250*	*200*	*150*	*600*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*144*	*250*	*250*	*200*	*150*	*600*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**858**	**1 671**	**3 676**	**3 326**	**3 326**	**10 327**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	15	30	30	30	30	90
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	843	1 641	3 646	3 296	3 296	10 237
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 009**	**1 774**	**1 914**	**765**	**645**	**3 324**
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	1 009	1 774	1 914	765	645	3 324
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering vidmakthållande	**1 009**	**1 774**	**1 914**	**765**	**645**	**3 324**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 009	1 774	1 914	765	645	3 324
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**1 867**	**3 445**	**5 590**	**4 091**	**3 971**	**13 651**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**144**	**250**	**250**	**200**	**150**	**600**

4 Miljöforskning

4.1 Mål för området

Mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar som finns både i Sverige och globalt (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Delar av den miljö- och klimatrelaterade forskningen redovisas under avsnitt 3. Forskningsrådets för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) verksamhet finns även redovisad under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

4.3 Resultatredovisning

Formas är den myndighet som fördelar mest medel till miljö- och klimatforskning inom utgiftsområde 20. Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Sveriges geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljökvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av Verket för innovationssystem (Vinnova) (utg.omr. 24), Statens energimyndighet (utg.omr. 21) och Trafikverket (utg.omr. 22).

4.3.1 Beviljade forskningsmedel

Under 2020 betalades från Formas anslag ut ca 1 655 miljoner kronor, varav drygt 1 400 miljoner kronor genom Formas utlysningar. Cirka 45 procent av Formas sammanlagda medel gick till projekt inom miljö och ca 25 procent gick till projekt inom samhällsbyggande. Beviljandegraden minskade markant 2020 jämfört med tidigare år (se tabell 4.1). Detta förklaras huvudsakligen med att antalet ansökningar har ökat samtidigt som projektstorleken har ökat bl.a. genom att fler projekt beviljats för en period av fyra år.

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2018–2020

Antal

	2018	2019	2020
Antal beviljade ansökningar	446	451	418
Totalt handlagda ansökningar	2092	2147	2536

Under 2020 betalades ca 83 procent av medlen som går via Formas ut till universitet och högskolor, medan 10 procent gick till forskningsinstitut, 2 procent till andra statliga myndigheter och 2 procent till företag. Utbetalningen av medel till företag har ökat de senaste åren, vilket beror på att den riktade finansieringen av strategiska innovationsprogram har ökat.

Bland de ansökningar som Formas beviljade under 2020 var andelen projekt med kvinnlig huvudsökande 46 procent (se tabell 4.2). Denna andel motsvarar ungefär

könsfördelningen i ansökningarna. Samtidigt har andelen kvinnor bland sökande ökat något sedan 2019. Det fanns heller ingen noterbar skillnad i genomsnittsbetyg mellan manliga och kvinnliga sökande i den öppna utlysningen. Formas har under flera år utvecklat bedömningsprocessen, utlysningsarbetet, uppföljningen och utvärderingen med avseende på bl.a. jämställdhet.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2017–2019

Procentandel kvinnliga/manliga huvudsökande

	2018	2019	2020
Beviljade ansökningar	47/53	50/50	46/54
Totalt handlagda ansökningar	44/56	43/57	45/55
Beviljade medel	48/52	53/47	47/53

Cirka 40 procent av forskningsanslagen har fördelats genom en öppen utlysning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de själva har identifierat. Utöver den öppna utlysningen fördelades medel i olika tematiska utlysningar, av vilka flera görs som en del av särskilda uppdrag från regeringen (se avsnitt 4.3.2). Bland Formas tematiska satsningar utmärker sig utlysningen Att förverkliga de globala hållbarhetsmålen, som är en av Formas största tematiska satsningar någonsin. Utlysningen handlade dels om att belysa synergier eller konflikter mellan olika mål, dels om humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning för att skapa perspektiv som berikar hållbarhetsområdet.

Formas har under 2020 fortsatt sitt internationella arbete. Formas har både genomfört utlysningar enskilt och deltagit i utlysningar i samverkan med andra länder och internationella organisationer för att gemensamt möta samhällsutmaningar. Formas samordnar berörda myndigheters insatser för samverkan med afrikanska länder och multilaterala samarbeten och under 2020 har samarbete skett med Indien om att definiera och programmera en utlysning om cirkulär ekonomi. Den forskning Formas finansierat 2020 adresserar samtliga mål i Agenda 2030, med tonvikt på mål 11, 12, 13 och 15.

Formas har under 2020 varit expertmyndighet för två av de sex forskningskluster som ingår i EU:s nya forsknings- och innovationsprogram Horisont Europa (2021–2027), vilka täcker områdena klimat, energi och mobilitet respektive livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Nya referensgrupper har etablerats i Sverige med bred medverkan från forskarsamhället. Samtidigt har arbetet i det förra ramprogrammet Horisont 2020 fullföljts. Under programperioden har svenska organisationer varit särskilt framgångsrika i ansökningar inom utmaningsområde Klimatåtgärder, miljö, resurseffektivitet och råvaror.

4.3.2 Programsatsningar

Formas har under 2020 inom ramen för det nationella forskningsprogrammet om klimat genomfört utlysningar för att bidra med lösningar till klimatutmaningen. Det var en utlysning om ekonomiska och finansiella drivkrafter för klimatet samt en utlysning om artificiell intelligens (AI) i klimatets tjänst tillsammans med Vinnova. Programmet har även delfinansierat den internationella utlysningen ERA-Net Biodiversa – Biodiversity and Climate Change och det gästforskarprogram med USA som genomförts av Vetenskapsrådet. Inom ramen för det nationella forskningsprogrammet för hållbart samhällsbyggande har Formas genomfört utlysningar för att bidra till samhällsplanering för omställning och för gestaltad livsmiljö. Formas har genomfört dialogmöten med olika intressenter samtidigt som programmen gick in en ny fas och blev mer målinriktade.

Formas är värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment som under 2020 genomförde en öppen utlysning om digitalisering och industrialisering för hållbart samhällsbyggande. Därutöver beviljades medel för två strategiska projekt inom AI, tre projekt för syntetisering av erfarenheter och resultat från projekt inom programmets tidigare fokusområden samt ett projekt för omvärldsspaning om innovationer och nya tillämpningar av samhällsbyggandets digitalisering i andra länder.

4.3.3 Kommunikations- och analysarbete

Formas har genomfört kommunikationsutlysningar riktade till såväl universitet, högskolor och forskningsinstitut som till företag och andra organisationer. Utlysningarna ska möjliggöra gedigna och innovativa projekt som sprider kunskap till relevanta målgrupper. Elva projekt beviljades medel 2020. Formas har även genomfört kommunikationsinsatser på egen hand och tillsammans med andra. Bland annat genomfördes en digital konferens om Agenda 2030 – hållbar omställning på vetenskaplig grund, med ca 1 200 deltagare.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys på Formas har under 2020 arbetat med sex systematiska forskningssammanställningar. Rådet arbetar utifrån en strategi med fokus på klimat och biologisk mångfald under 2019–2022. En ny sammanställning har påbörjats om hur den biologiska mångfalden i naturbetesmarker påverkas av hur markerna sköts. En sammanställning om inlagring av organiskt kol i jordbruksmark har färdigställts under 2021.

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag. Resultatet av rådets verksamhet redovisas i avsnitt 3.6.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL) får bidrag från Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB. Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch, näringsliv eller EU. För 2020 disponerade SIVL 47 miljoner kronor i statlig finansiering varav 37 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på 84 miljoner kronor. Under 2020 har IVL bl.a. inlett samarbete inom grön kemi genom Mistra-programmet SafeChem, och programmet Mistra Carbon Exit gick in i en andra fas. IVL medverkade i centrumbildningarna Blå mat, med finansiering från Formas, och Centrum för cirkulärt byggande, med finansiering från Vinnova.

Stockholm Environment Institute (SEI) har för verksamhetsåret 2020 mottagit 34 miljoner kronor via Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning. SEI har använt nio miljoner kronor till samfinansierad forskning. Detta har gjort det möjligt för SEI att samverka inom EU-finansierade forskningsprojekt och annan samfinansiering. Under året har 12 nya projekt tilldelats samfinansiering av olika internationella och nationella finansiärer. Som exempel på projekt som avslutats under året kan nämnas ett som handlar om hur ekolösningar kan förvandla näringsämnen från miljöproblem till cirkulära lösningar i Östersjöregionen. Projektet resulterade bl.a. i policyrekommendationer som kan användas i det kommande arbetet inom ramen för åtgärdsplanen Baltic Sea Action Plan.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att verksamheten vid Formas håller hög kvalitet och den forskning som finansieras av Formas har stor betydelse för miljöarbetet och för regeringens nationella och internationella miljöpolitik samt bidrar till genomförandet av Agenda 2030 även globalt. Formas ingår också i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och bidrar därigenom även till regeringens jämställdhetspolitiska mål.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys är ett viktigt verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet med de svenska miljömålen. Arbetet har nu gått in i en fas där kunskapssammanställningar slutförs och understöder utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder.

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och har varit viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet. De olika stödformerna och inriktningarna som finansiärerna haft har varit viktiga för att balansera behovet av långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och lösningar på aktuella miljöproblem (s.k. behovsmotiverad forskning).

Svenska forskare har stor kompetens på miljöområdet och har under året bidragit till den EU-gemensamma forskningen till nytta för EU-gemensamma mål, bl.a. inom EU:s ramprogram för forskning och innovation Horisont Europa.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen driver på och utvecklar miljöpolitiken. Miljöforskningen bidrar till att nå de nationella miljökvalitetsmålen och till Sveriges genomförande av Agenda 2030. Klimat- och miljöutmaningen kräver att universitet, högskolor, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle arbetar tillsammans mot gemensamma mål. Regeringens ambition är att stärka den fria forskningen samtidigt som forskningspolitiken ska svara mot nationella och globala samhällsutmaningar, bl.a. inom klimat och miljö.

Formas har en central roll i förverkligandet av forskningspolitiken. Regeringen har i samband med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254) förstärkt och utökat Formas uppdrag. Detta förväntas leda till ytterligare fördjupad samverkan mellan forskningsfinansiärer och till att synergier uppnås mellan nationell och internationell forskning, bl.a. inom ramen för EU:s ramprogram för forskning och innovation (Horisont Europa). Ett nytt nationellt forskningsprogram för hav och vatten ska skapa förutsättningar för ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt, med ett helhetsperspektiv på hav och vatten. Formas uppdrag att vara värd för den nationella kommittén för FN:s dekad för havsmiljöforskning möjliggör ytterligare synergier med den internationella forskningen på området.

Det är viktigt att fortsatt stödja forsknings- och innovationsprogram som bidrar till helhetslösningar och samverkan mellan forskning och samhälle. Formas har flera uppdrag som innebär ökad samverkan mellan berörda aktörer, bl.a. de strategiska innovationsprogrammen. Arbete med att utveckla de strategiska innovationsprogrammen pågår i enlighet med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen (prop. 2020/21:60), för att åstadkomma kraftfullare systemeffekter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2020	Utfall	97 420	Anslagssparande	2 899
2021	Anslag	101 263[1]	Utgiftsprognos	105 252
2022	**Förslag**	**128 163**		
2023	Beräknat	129 475[2]		
2024	Beräknat	129 739[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 128 074 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 127 058 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**101 263**	**101 263**	**101 263**
Pris- och löneomräkning[2]	900	2 017	3 056
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	26 000	26 195	25 420
varav BP22[3]	*27 000*	*27 000*	*27 000*
– Överföring sak-förvaltningsanslag	*27 000*	*27 000*	*27 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**128 163**	**129 475**	**129 739**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 27 miljoner kronor 2022 för att projektkostnader som framförallt är oberoende av ansökningsvolymer föreslås finansieras från förvaltningsanslaget samt för att möjliggöra bättre utväxling av forskningsanslaget genom att stärka myndighetens arbete med framförallt digitalisering och internationellt samarbete. Anslaget beräknas ökas med 27 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål. Anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning* föreslås minska för att finansiera denna ökning.

Regeringen föreslår att 128 163 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 129 475 000 kronor respektive 129 739 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	967 672	Anslagssparande	-22 238
2021	Anslag	1 088 908[1]	Utgiftsprognos	1 076 670
2022	**Förslag**	**1 104 908**		
2023	Beräknat	1 114 908		
2024	**Beräknat**	**1 114 908**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 088 908**	**1 088 908**	**1 088 908**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	16 000	26 000	26 000
varav BP22	*-34 000*	*-34 000*	*-34 000*
– Överföring sak-förvaltningsanslag	*-34 000*	*-34 000*	*-34 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 104 908**	**1 114 908**	**1 114 908**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 34 miljoner kronor 2022 för att finansiera ökningen på anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad*. Minskningen är framförallt en överföring av utgifter för projekt-relaterade kostnader samt en viss ökning för att möjliggöra att myndigheten kan få större utväxling på forskningsanslaget genom arbete med digitalisering och internationellt samarbete. Anslaget beräknas minskas med 34 miljoner konor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 104 908 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 114 908 000 kronor respektive 1 114 908 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor för 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2022 föreslås vara oförändrat jämfört med 2021. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor för 2023–2028.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	1 438 867	1 405 201	1 800 201			
Nya åtaganden	803 232	1 396 000	1 314 000			
Infriade åtaganden	-836 898	-1 001 000	-1 114 201	-1 100 000	-700 000	-200 000
Utestående åtaganden	1 405 201	1 800 201	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 000 000**	**2 000 000**	**2 000 000**			

Bilaga Klimatredovisning

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3
1.1 Sveriges klimatpolitiska ramverk ... 3
1.2 De klimatpolitiska målen ... 3
1.2.1 Det långsiktiga målet till 2045 ... 3
1.2.2 Etappmål till 2020, 2030 och 2040 ... 4
1.2.3 Kompletterande åtgärder ... 4
1.3 Klimatredovisningens innehåll och disposition ... 5

2 Utsläppsutveckling ... 6
2.1 Utsläppsutvecklingen i Sverige ... 6
2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU ETS ... 7
2.2.1 Industrin inom EU ETS ... 7
2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS ... 8
2.2.3 Inrikes flyg ... 9
2.3 Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ... 9
2.4 Utsläppsutveckling inom den icke-handlande sektorn ... 10
2.4.1 Jordbruk ... 11
2.4.2 Arbetsmaskiner ... 11
2.4.3 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS ... 11
2.4.4 Bostäder och lokaler ... 12
2.4.5 Produktanvändning och övrigt ... 12
2.4.6 Avfall ... 12
2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen ... 12
2.5.1 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ... 12
2.5.2 Utsläpp från flyg och sjöfart ... 13
2.5.3 Konsumtionsbaserade utsläpp ... 14

3 Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen ... 16
3.1 Beslut relaterade till EU ETS ... 16
3.1.1 Industri ... 16
3.1.2 Flyget ... 18
3.1.3 El och fjärrvärme ... 19
3.2 Beslut relaterade till inrikes transporter ... 20
3.2.1 Reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030 ... 20
3.2.2 Fortsatt skattebefrielse för rena och höginblandade biodrivmedel ... 21
3.2.3 Tillfällig förlängning av stödet till biogasproduktion för fordonsgas ... 21
3.2.4 Stöd till regionala elektrifieringspiloter med ladd- och tankinfrastruktur för tunga fordon ... 21
3.2.5 Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus–malus-systemet ... 22
3.2.6 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel ... 23
3.2.7 Tvåårig satsning för att stimulera ökad och säker cykling ... 23
3.2.8 En tillfällig förstärkning av stadsmiljöavtalen görs med särskilt fokus på cykling ... 23
3.2.9 Upphandling av nattågstrafik för internationella nattågsförbindelser ... 23

3.2.10 Förlängning och vidareutveckling av miljökompensationen för godstransporter på järnväg i Sverige ... 24
3.2.11 Skärpt miljöbilsdefinition och ändrade miljökrav för myndigheters bilar ... 24
3.2.12 Justerad beräkning av bilförmån ... 24
3.3 Beslut relaterade till den icke-handlande sektorn exklusive transporter ... 25
3.3.1 Övergripande beslut ... 25
3.3.2 Bostäder och lokaler ... 26
3.3.3 Arbetsmaskiner ... 27
3.4 Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar ... 28
3.4.1 Kvalitativa effekter av regeringens beslut och aviserade förslag ... 28

4 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen ... 29
4.1 Det långsiktiga etappmålet till 2045 – hela ekonomin ... 29
4.2 Utsläppsgap till 2020 – icke-handlande sektorn (ESD) ... 30
4.3 Utsläppsgap till 2030 – icke-handlande sektorn (ESR) ... 30
4.4 Utsläppsgap till 2040 – icke-handlande sektorn (ESR) ... 31
4.5 Etappmålet 2030 – inrikes transporter ... 32
4.6 Scenarier för den handlande sektorn ... 33

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet ... 33
5.1 Budgetpropositionen 2022 ... 34
5.1.1 Aviseringar i budgetpropositionen 2022 och höständringsbudgeten 2021 ... 34
5.1.2 Effekter av några reformer i denna proposition ... 37
5.2 Den klimatpolitiska handlingsplanen genomförs ... 38
5.3 Klimatkollegiet stärker arbetet för att nå klimatmålen ... 39
5.4 Utredningar och uppdrag ger underlag för kommande beslut ... 39

6 Kompletterande åtgärder ... 42

7 Klimatpolitiska rådets rapport 2021 ... 43
7.1 Bedömningar och rekommendationer ... 43

1 Inledning

1.1 Sveriges klimatpolitiska ramverk

I juni 2017 beslutade riksdagen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320) som omfattar nya klimatmål, en klimatlag och inrättandet av ett klimatpolitiskt råd. Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen presentera en klimatredovisning i budgetpropositionen.

1.2 De klimatpolitiska målen

Det svenska klimatarbetet ska bidra till att nå generationsmålet, målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030 och miljökvalitetsmålen inom miljömålssystemet. Miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan beskrivs som att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig, i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändring. Riksdagen har vidare beslutat att miljökvalitetsmålets innebörd, dess så kallade precisering, ligger i linje med Parisavtalets temperaturmål. Enligt preciseringen ska den globala uppvärmningen hållas långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader jämfört med förindustriell nivå. Regeringen verkar för att genomförandet av Parisavtalet ska leda till att det internationella klimatarbetet stärks, för att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. Riksdagen har inom ramen för det klimatpolitiska ramverket och miljömålssystemet antagit ett långsiktigt mål samt flera etappmål. Utsläppen som ingår i målen definieras i enlighet med IPCC:s riktlinjer när det gäller till exempel vilka växthusgaser som ingår eller på vilket sätt de ska beräknas, samt utifrån vilken EU-lagstiftning de tillhör: EU:s ansvarsfördelningsförordning (ESR), EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) eller förordningen om utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF). Utsläppen avser territoriella utsläpp, dvs. de utsläpp som sker inom Sveriges territorium.

1.2.1 Det långsiktiga målet till 2045

Det långsiktiga målet innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. Avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung (CCS) där andra åtgärder saknas, får räknas av mot målet. Utsläppen från elproduktion, uppvärmning och avkylning samt transportsektorn och arbetsmaskiner behöver i princip komma ner till noll år 2045. Så kallade kompletterande åtgärder kan användas för att få ned utsläppen till nettonoll och kompensera för möjliga kvarvarande utsläpp 2045. Därefter är kompletterande åtgärder nödvändiga för att nå nettonegativa utsläpp.

1.2.2 Etappmål till 2020, 2030 och 2040

Etappmålen på vägen mot det långsiktiga målet omfattar utsläpp av växthusgaser i den så kallade icke-handlande sektorn (ESD fram till 2020, därefter ESR), det vill säga de utsläpp som inte ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). I icke-handlande sektorn ingår framförallt utsläpp från inrikes transporter och jordbruket. Etappmålen lyder:

– Utsläppen år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990.
– Utsläppen senast år 2030 bör vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990.
– Utsläppen senast år 2040 bör vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

Till 2030 finns även ett sektorspecifikt etappmål som lyder:

– Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

Utsläpp av växthusgaser i Sverige som omfattas av EU ETS är inte inkluderade i etappmålen men ingår i det långsiktiga klimatmålet till 2045. Det långsiktiga utsläppsmålet förutsätter höjda ambitioner inom EU ETS.

Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ingår inte direkt, vare sig i etappmålen eller i det långsiktiga klimatmålet till 2045. Däremot kan ett eventuellt sammantaget ökat nettoupptag inom LULUCF tillgodoräknas som en kompletterande åtgärd, se avsnitt 1.2.3.

Etappmålet till 2020 antogs av riksdagen 2009 i och med behandlingen av propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:162). Övriga mål antogs 2017 av riksdagen som en del av det klimatpolitiska ramverket.

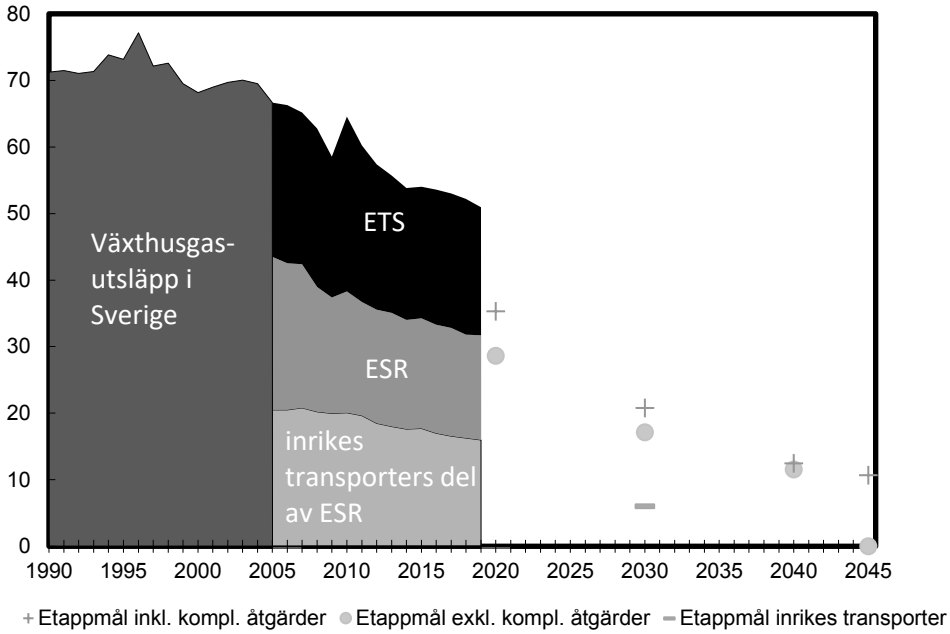
1.2.3 Kompletterande åtgärder

För att nå det långsiktiga målet till 2045 och etappmålen för 2030 och 2040 får kompletterande åtgärder tillgodoräknas i enlighet med internationellt beslutade regler. Sådana åtgärder får användas för att klara högst åtta procentenheter för etappmålet till 2030, två procentenheter för etappmålet till 2040 och 15 procentenheter för det långsiktiga målet till 2045. Kompletterande åtgärder behövs också för att nå negativa nettoutsläpp efter 2045. Som kompletterande åtgärder får framförallt räknas:

– ökat nettoupptag av växthusgaser i skog och mark,
– avskiljning och lagring av koldioxid med biogent ursprung, så kallad bio-CCS,
– verifierade utsläppsminskningar genom investeringar i andra länder.

Diagram 1.1 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2019 och etappmålen för miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, med och utan full användning av kompletterande åtgärder

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Anm.: För etappmålen för 2030, 2040 och det långsiktiga målet 2045 kan kompletterande åtgärder användas. Etappmål exklusive kompletterande åtgärder i grafen syftar till att visa skillnaden i nödvändiga utsläppsminskningar i Sverige vid inget och fullt utnyttjande av kompletterande åtgärder. För etappmålet 2020 avser kompletterande åtgärder endast investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som mekanismen för ren utveckling (CDM) (prop. 2008/09:162).

Källa: Naturvårdsverket.

1.3 Klimatredovisningens innehåll och disposition

Enligt 4 § klimatlagen (2017:720) ska klimatredovisningen omfatta:

1. en redovisning av utsläppsutvecklingen,
2. en redovisning av de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen, och
3. en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder och när och hur beslut om sådana åtgärder i så fall kan fattas.

Strukturen i denna klimatredovisning följer i huvudsak klimatlagens krav på innehåll. Avsnitt 2 redogör för utsläppsutvecklingen i Sverige och för de sektorer som ingår i etappmålen. I avsnitt3 redogörs för viktiga beslutade styrmedel och förändringar av styrmedel inom klimatpolitiken under perioden 1 januari 2020 till 31 december 2020 samt en bedömning av dess effekter på växthusgasutsläppen. Avsnitt 4 visar scenarier för hur utsläppen utvecklas mot etappmålen 2030, 2040 och 2045 till följd av beslutade styrmedel, utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen samt en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder. I avsnitt 5 redogörs för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet. I avsnitt 6 beskrivs de viktigaste besluten som har tagits inom området ”kompletterande åtgärder”. I avsnitt7 sammanfattas och kommenteras de bedömningar som presenterats i Klimatpolitiska rådets rapport 2021.

Klimatredovisningen har tagits fram med stöd av underlag som Naturvårdsverket har lämnat till regeringen i mars 2021.

2 Utsläppsutveckling

De redogörelser över utsläppsutvecklingen som lämnas i detta avsnitt baseras på officiell slutlig utsläppsstatistik till och med år 2019 och delvis på preliminär statistik för 2020. Slutlig statistik för 2020 presenteras i december 2021.

2.1 Utsläppsutvecklingen i Sverige

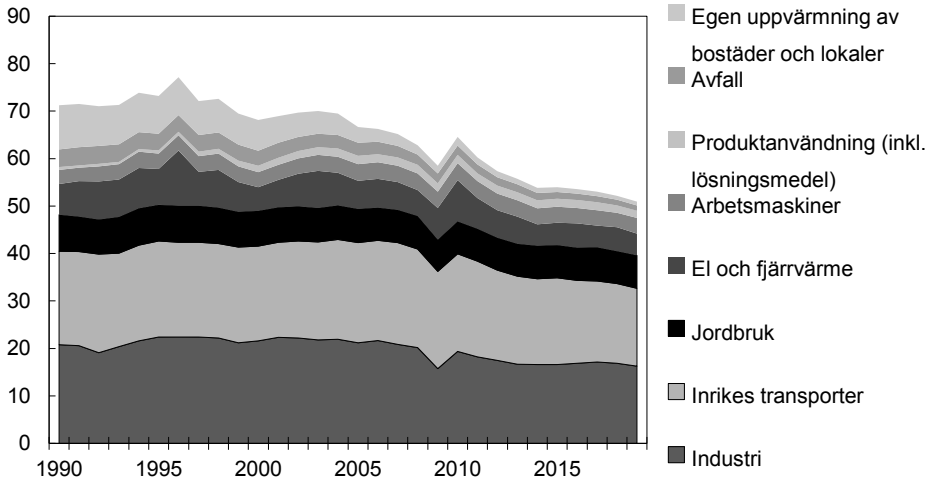
Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser (utsläpp som skett inom Sveriges gränser) uppgick till 50,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2019. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från andra sektorer, framförallt jordbruket, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner.

De territoriella utsläppen har minskat med 29 procent mellan 1990 och 2019. Jämfört med 2018 har utsläppen minskat med cirka 2,4 procent. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket minskade utsläppen under 2020 med ytterligare 6,8 procent jämfört med 2019. Den påverkan som covid-19-pandemin hade på vårt samhälle under 2020 är en betydande orsak till den stora minskningen, exempelvis på grund av minskat resande.

De största bidragen till utsläppsminskningarna sedan 1990 kommer från uppvärmning av bostäder och lokaler. De främsta åtgärderna som har bidragit till detta är utbyggnaden av fjärrvärmenäten och den följande övergången från oljeeldade värmepannor till både el- och fjärrvärme samt ökad användning av biobaserade bränslen i fjärrvärmesektorn. Utsläppen från avfallssektorn har minskat stadigt sedan 1990, framförallt till följd av mindre deponering. Inom el och fjärrvärme samt massa- och pappersindustrin har utsläppen minskat på grund av en snabb övergång till förbränning av avfall och biobränslen. Industrins utsläpp påverkas av konjunkturen men har minskat sedan finanskrisen 2009. En del av kvarvarande utsläpp är svåra att minska då det innebär att produktionsprocesser behöver bytas ut till nya idag oprövade tekniker. Effektivare fordon och en ökad användning av biodrivmedel har bidragit till minskade utsläpp från inrikes transporter.

Diagram 2.1 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2019 fördelat per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

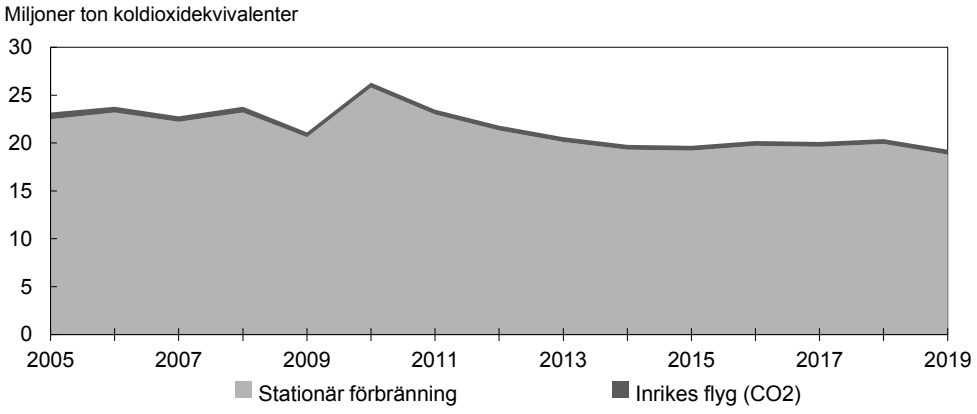
Källa: Naturvårdsverket.

2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU ETS

EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) omfattar utsläpp från industrin, el- och värmesektorn, och flyg mellan destinationer inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Utsläppen från samtliga europeiska anläggningar inom EU ETS har minskat med 24 procent jämfört med 2005. En stor del av minskningen skedde 2019 då utsläppen minskade med nio procent. Detta återspeglar den pågående avvecklingen av kolkraft till förmån för förnybar energi och naturgas inom EU. Den reform av EU ETS som Sverige drev och som beslutades 2018 har bidragit till att öka priset på utsläppsrätter vilket till stor del drivit bränsleskiftet inom elproduktionen på EU-nivå.

Utsläppen från svenska anläggningar inom EU ETS var 19,3 miljoner ton år 2019. Under 2019 minskade dessa utsläpp med 5,6 procent jämfört med 2018. De största minskningarna av utsläppen 2019 skedde från raffinaderier, från el- och fjärrvärmeproduktion samt från cementproduktion. Sedan 2005 har utsläppen minskat med 17 procent.

Diagram 2.2 Utsläpp av koldioxid inom svenska företag som ingår i EU ETS 2005–2019, fördelat mellan inrikes flyg och stationär förbränning

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.1 Industrin inom EU ETS

Nästan hela den svenska industrisektorns utsläpp, mer än 90 procent, ingår i EU ETS. Industrisektorns samlade utsläpp, det vill säga inklusive de utsläpp som inte ingår i handelssystemet, uppgick till 16,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2019, vilket motsvarar en tredjedel av Sveriges totala utsläpp. Dessa utsläpp har minskat med 22 procent jämfört med 1990 och med 3,6 procent jämfört med 2018. Utsläppsminskningen sedan 1990 beror delvis på att biobränsleanvändningen har ökat och oljeanvändningen minskat, men minskningen beror även på att ny processteknik införts inom exempelvis kemiindustrin. Raffinaderier är den del av industrin som har ökat utsläppen mest sedan 1990 på grund av ökad produktion.

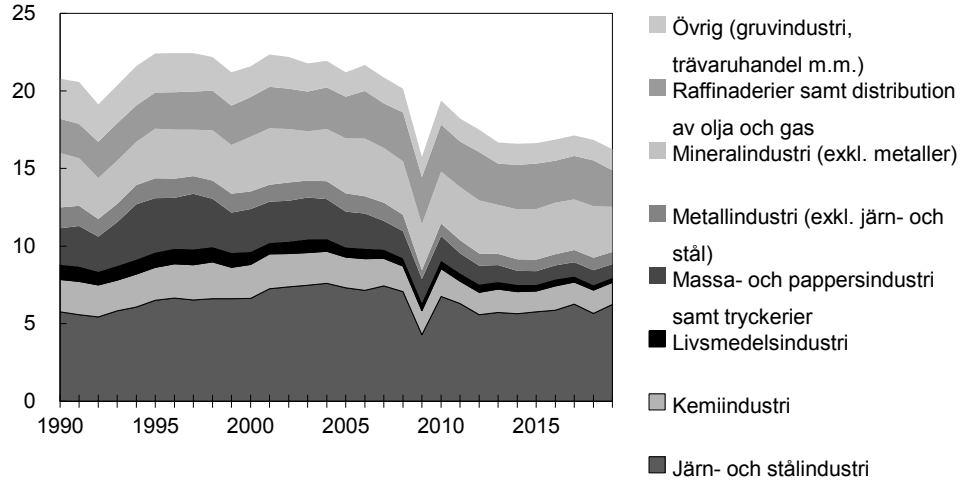
Minskningen under 2019 bestod framför allt av minskade utsläpp från raffinaderierna samt mineralindustrin. De minskade utsläppen från raffinaderierna beror på att två anläggningar haft underhållsstopp. Dock utökade utsläppen från järn- och stål-industrin under 2019, vilket beror på ökad produktion i Sverige.

Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från hela industrin minskat med 10,8 procent under 2020. Enligt Naturvårdsverket beror detta främst på minskade utsläpp inom järn- och stålindustrin till följd av lägre produktion samt ett produktionsstopp under en stor del av året i kemiindustrin till följd av en brand.

Utsläppsminskningen jämfört med 1990 för industri inom EU ETS är mindre än för industri utanför EU ETS. En förklaring till det är att priset för utsläppsrätter inom EU ETS är lägre än koldioxidskatten som gäller för industrier utanför EU ETS samt att svenska anläggningar inom EU ETS ofta hör till de mest effektiva inom EU och därmed har lägre incitament och möjligheter att minska sina utsläpp. En annan anledning är att Sveriges utsläpp inom EU ETS i hög grad är processrelaterade, vilket ofta kräver teknikskiften till teknik som är oprövad i dag.

Diagram 2.3 Utsläpp av växthusgaser från industrin 1990–2019, fördelat per undersektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

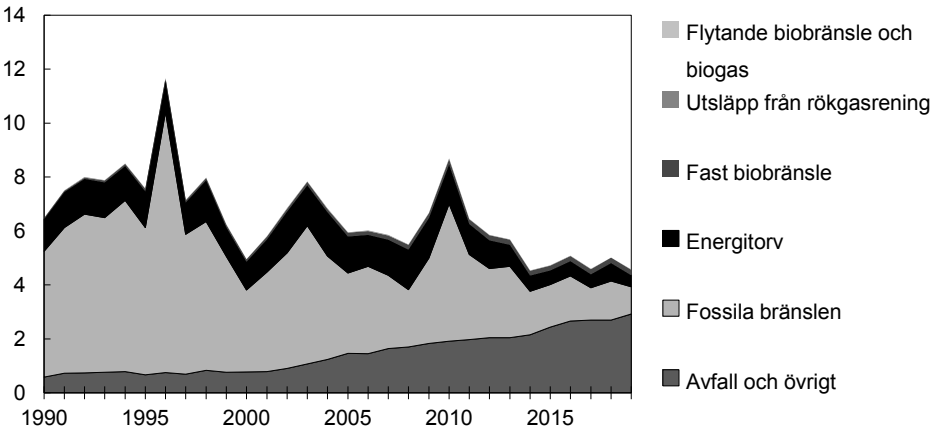
2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS

Mer än 90 procent av Sveriges utsläpp inom el- och fjärrvärmeproduktion ingår i EU ETS. Sveriges elproduktion är redan i dag i princip fossilfri, men framför allt inom fjärrvärmeproduktionen ingår även förbränning av avfall där fossilt material ingår. Totalt uppgick utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 2019 till 4,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar en minskning om nio procent jämfört med föregående år. Trots att fjärrvärmeproduktionen har ökat med omkring 50 procent sedan 1990 har utsläppen minskat med 30 procent under samma period. Detta beror på en övergång från förbränning av fossila bränslen till framför allt bio-bränslen, men även avfall. De biobränslen som används består främst av rester från skogsavverkning. Förbränningen av avfall har ökat markant över tid och utsläppen från avfallsförbränning, som i huvudsak kommer från förbränning av plast, har mer än tredubblats sedan 1990.

Jämfört med 2018 minskade utsläppen från el- och värmeproduktion med nio procent. Minskningen berodde främst på mildare väder. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från el- och fjärrvärmesektorn 2020 minskat med 23 procent jämfört med 2019. Minskningen av utsläpp beror, enligt Naturvårdsverket, delvis på varmt väder och ett minskat behov av uppvärmning, men även på en kraftig minskning av fossila bränslen. Naturvårdsverket bedömer att den minskade användningen av fossila bränslen beror på de höjda skatterna på fossila bränslen som används för att producera värme i kraftvärmeverk (energiskatt och koldioxidskatt). Utsläppen varierar generellt mellan åren vilket främst beror på variationer i temperatur och nederbörd.

Diagram 2.4 Utsläpp av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 1990–2019, fördelat per undersektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.3 Inrikes flyg

Utsläppen från inrikes flyg var under 2019 cirka 0,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar en minskning med 31 procent jämfört med 1990. Utsläppen från inrikes flyg minskade med 11 procent 2019 jämfört med föregående år, vilket främst beror på minskat flygande. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket minskade inrikes flyg med 58 procent under 2020. Det kan antas att detta beror på det minskade flygandet under covid-19-pandemin.

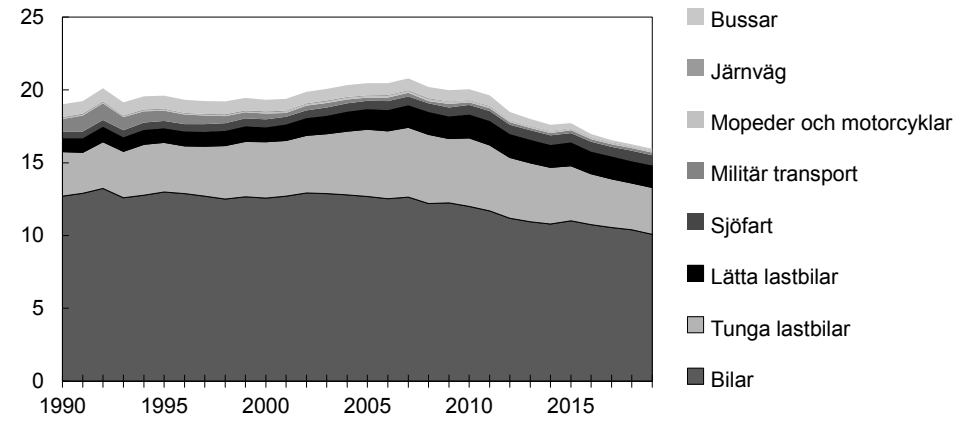
2.3 Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg)

Utsläppen från inrikes transporter står för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och ungefär hälften av växthusgasutsläppen i den icke-handlande sektorn. Transportsektorn har ett sektorsspecifikt etappmål till 2030 som innebär att utsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter uppgick till 15,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2019, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2018.

Vägtrafiken står för den absolut största delen, cirka 95 procent, av utsläppen från transporterna i landet, varav personbilar står för ungefär 63 procent samt tunga och lätta lastbilar för ungefär 30 procent, resterande utsläpp kommer från bussar, motorcyklar och mopeder. Jämfört med 1990 har utsläppen från inrikes transporter minskat med 16,1 procent, men jämfört med 2010 har utsläppen minskat med cirka 20 procent. Utsläppsminskningen är huvudsakligen ett resultat av att andelen biodrivmedel har ökat samtidigt som fordonen blivit mer energieffektiva.

Diagram 2.5 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive koldioxidutsläpp från inrikes flyg) 1990–2019, fördelat per transportsätt

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

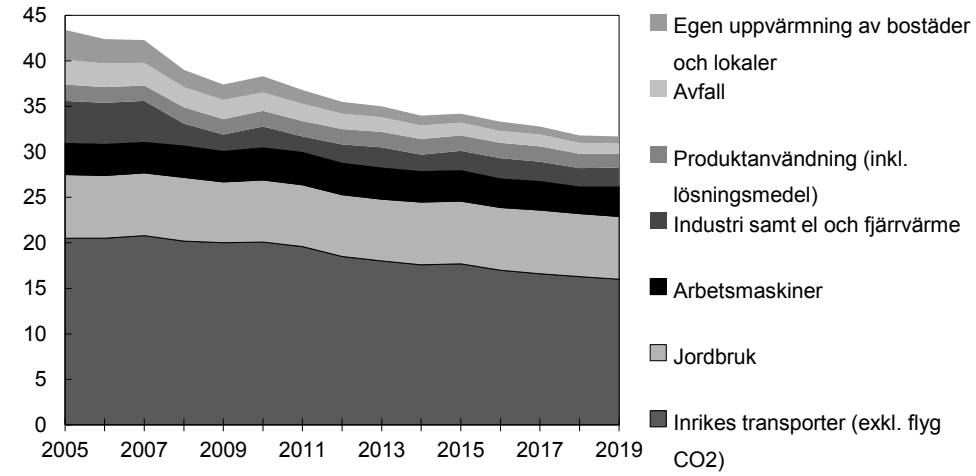
Källa: Naturvårdsverket.

2.4 Utsläppsutveckling inom den icke-handlande sektorn

Utsläppen av växthusgaser i hela den icke-handlande sektorn var 31,7 miljoner ton år 2019. Jämfört med 2018 är det en minskning med 0,4 procent. Utsläppen från den icke-handlande sektorn har minskat med 31 procent sedan 1990. Enligt etappmålen ska utsläppen inom den icke-handlande sektorn minska med minst 63 respektive 75 procent senast 2030 respektive 2040, varav max åtta respektive två procentenheter kan komma från kompletterande åtgärder. Utsläppsutvecklingen från inrikes transporter beskrivs i avsnitt 2.3. I följande avsnitt redovisas utvecklingen för de övriga sektorerna som ingår i den icke-handlande sektorn. Enligt preliminär statistik för 2020 från Naturvårdsverket uppgick utsläppen i den icke-handlande sektorn till 30,7 miljoner ton vilket är en minskning med cirka tre procent jämfört med föregående år.

Diagram 2.6 Utsläpp av växthusgaser från icke-handlande sektorn (ESR) 2005–2019, fördelat per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

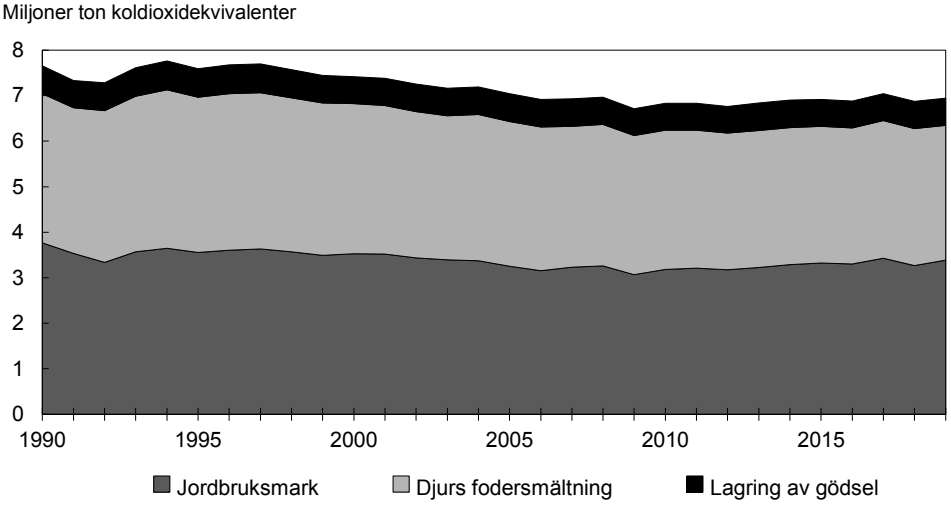

Källa: Naturvårdsverket.

2.4.1 Jordbruk

År 2019 var utsläppen av växthusgaser från jordbrukssektorn cirka sju miljoner ton vilket motsvarar drygt 14 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Sverige. Utsläppen har minskat med 9 procent mellan 1990 och 2018. De främsta orsakerna till minskade utsläpp är att antalet djur inom jordbruket och användning av mineralgödsel har minskat. Mellan 2018 och 2019 ökade utsläppen med cirka en procent, vilket främst beror på ett ökat utsläpp från skörderester, som var låga år 2018 till följd av sommarens torka. Jordbrukets utsläpp från användningen av fossila drivmedel i traktorer och andra arbetsmaskiner, fossila bränslen till uppvärmning i lokaler samt kolförrådsförändringar på grund av markanvändning redovisas i andra sektorer. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från jordbruk minskat med 0,6 procent under 2020 jämfört med föregående år.

Diagram 2.7 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2019, fördelat per utsläppskälla

Anm.: Jordbruksmark innefattar bl.a. utsläpp från mineralgödsel, stallgödsel och indirekta utsläpp av lustgas från brukad mark. Dock ingår inte koldioxidutsläpp från åkermark och betesmark som redovisas under markanvändningssektorn.

Källa: Naturvårdsverket.

2.4.2 Arbetsmaskiner

Utsläpp från arbetsmaskiner var 3,3 miljoner ton år 2019, vilket motsvarar cirka sex procent av Sveriges utsläpp. Jämfört med 1990 har dessa utsläpp ökat med knappt tio procent. Under 2019 har utsläppen ökat med åtta procent jämfört med föregående år. Med arbetsmaskiner avses bränsledrivna fordon som inte är avsedda för vägtrafik samt arbetsredskap som används bl.a. för bygge och underhåll av vägar, bostäder och lokaler, men även för arbete inom industri, jord- och skogsbruk och fiske.

2.4.3 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS

Utsläpp av växthusgaser från tillverkningsindustrin samt från el- och fjärrvärme-produktion i den icke-handlande sektorn var år 2019 cirka 2,1 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter. Jämfört med 2018 ökade utsläppen 2019 med ungefär 2,4 procent. Utsläppen från tillverkningsindustrin består framförallt av förbränningsutsläpp vid användning av fossila bränslen som naturgas, gasol och olja. Sedan 1990 har stora utsläppsminskningar uppnåtts i denna sektor bland annat tack vare konverteringar från fossila bränslen till förnybar energi och värmepumpar samt energieffektiviserings-

åtgärder bland annat till följd av att tidigare nedsättningar av koldioxidskatten fasades ut under perioden 2011–2015.

2.4.4 Bostäder och lokaler

Utsläppen av växthusgaser från bostäder och lokaler står för två procent av Sveriges utsläpp. Under 2019 uppgick utsläppen till 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 91 procent jämfört med 1990. Minskningen beror på att egen uppvärmning med olja har ersatts av främst fjärrvärme och värmepumpar, bl.a. beroende på höjda bränsleskatter och högre oljepris. Sektorns utsläpp fortsatte att minska med två procent 2019 jämfört med föregående år. Sektorn omfattar växthusgasutsläpp från egen förbränning av bränslen för uppvärmning och varmvatten i bostäder och lokaler, inklusive lokaler i jordbruk och skogsbruk.

2.4.5 Produktanvändning och övrigt

Användning av fluorerade växthusgaser, s.k. f-gaser, och andra produkter ledde till utsläpp motsvarande 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 2019. Utsläppen är cirka tre gånger så stora jämfört med utsläppen 1990 framför allt på grund av att f-gaser har ersatt ozonnedbrytande ämnen som började fasas ut efter att Montrealprotokollet trädde i kraft 1989. Sedan 2008 har utsläppen planat ut och minskat med elva procent. Den största utsläppskällan är användningen av f-gaser i kylsystem, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar. Jämfört med 2018 har utsläppen minskat med tre procent 2019.

2.4.6 Avfall

Utsläppen från avfallsbehandling har minskat med ungefär 71 procent jämfört med 1990 och motsvarar nu ca två procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Två tredjedelar av utsläppen från avfallsbehandling kommer från avfallsdeponier, vilket är en stabil andel sedan 1990. Totalt var utsläppen från avfallsbehandling 1,1 miljoner ton 2019, vilket var en minskning med nio procent jämfört med 2018. Utsläppsminskningen beror på flera faktorer, framförallt på att metanåtervinning från deponier har ökat samtidigt som deponerat organiskt avfall minskat. Utöver detta har avfallsförbränning och materialåtervinning ökat. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från avfall minskat med 4,6 procent under 2020 jämfört med föregående år. Bakom denna utveckling ligger deponiförbuden och beskattning av deponering av avfall, som infördes i början av 2000-talet. Utsläpp från avfallsförbränning redovisas under el och fjärrvärme.

2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen

I klimatlagen står att regeringen ska bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Det betyder att även utsläpp som i dag inte omfattas av etappmålen bör följas upp. I detta avsnitt redogörs kortfattat för utsläpp och upptag från skog och markanvändning, konsumtionsbaserade utsläpp samt för utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart.

2.5.1 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF)

Utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) omfattas inte av de nationella klimatmålen.

Däremot kan åtgärder inom denna sektor komma att räknas som s.k. kompletterande åtgärder för de svenska målen, se avsnitt 1.2.3, samt inom ramen för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollet och Sveriges åtagande gentemot EU från och med 2021.

Storleken på nettoupptaget inom hela LULUCF-sektorn påverkas framför allt av den årliga tillväxten i skogen, avverkningsvolymen samt av olika typer av störningar, som exempelvis bränder, stormar och insektsangrepp. Sedan länge uppvisar den svenska skogen ett stort nettoupptag, vilket beror på att tillväxten i skogen är större än avgången.

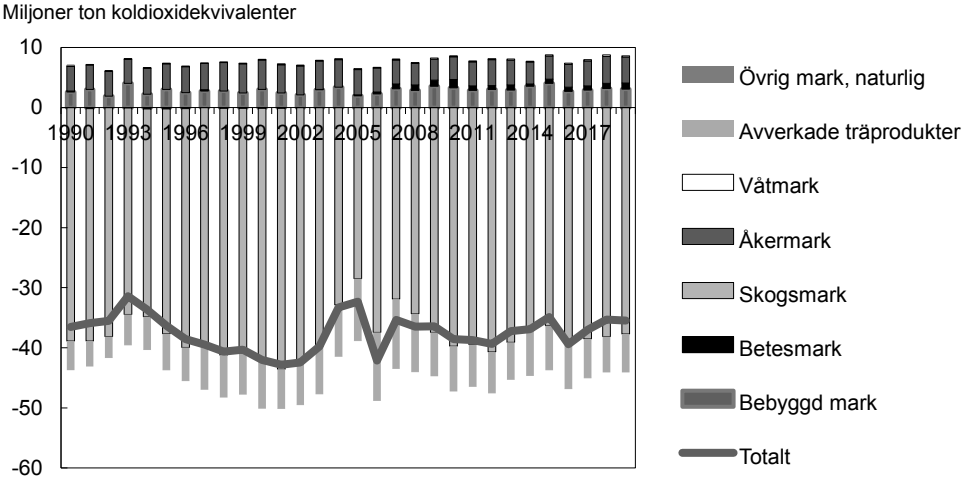
I LULUCF-sektorns nettoupptag ingår de biogena koldioxidutsläpp från inhemsk biomassa som sker i andra sektorer. Nettoupptaget utgörs av skillnaden mellan inlagring av koldioxid (tillväxt) och avgång (avverkning och naturlig avgång).

Det årliga nettoupptaget inom markanvändningssektorn har varierat en del under perioden 1990 till 2019 och i genomsnitt har nettoupptaget varit 38 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år under denna period. För 2019 redovisas ett nettoupptag på 36 miljoner ton koldioxidekvivalenter totalt. De största nettoupptaget sker genom inlagring av koldioxid i träden på skogsmark (38 miljoner ton) samt inlagringen av kol i avverkade träprodukter (6 miljoner ton).

De största nettoutsläppen sker från åkermark, där merparten sker på dikad torvmark, och mark som bebyggs. Dikade torvmarker på skogs- och jordbruksmark ger ett årligt utsläpp runt nio miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utöver att markanvändnings-sektorn totalt sett fungerar som en kolsänka, har skogsprodukter och jordbruks-produkter en viktig roll i att ersätta fossila bränslen och fossilintensiva material.

Den statistiska osäkerheten är större för denna sektor jämfört med andra sektorer.

Diagram 2.8 Utsläpp och upptag från sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF-sektorn) 1990–2019, per markkategori samt från avverkade produkter

Källa: Naturvårdsverket.

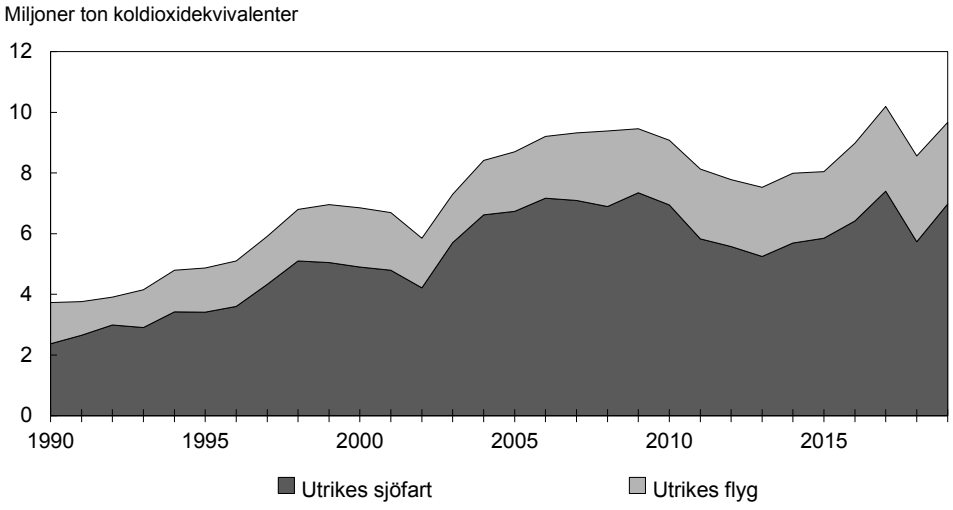
2.5.2 Utsläpp från flyg och sjöfart

Växthusgasutsläppen från den internationella sjöfartens och luftfarten omfattas inte av några nationella tidsatta mål om utsläppsminskningar. Utsläppen omfattas av globala klimatåtaganden inom de internationella flyg- respektive sjöfartsorganisationer under FN:s internationella civila luftfartsorganisation (ICAO) och Internationella sjöfarts-organisationen (IMO). ICAO har fattat beslut om att stabilisera utsläppen av koldioxid

från internationell luftfart på 2020 års nivåer och ska även ta fram ett långsiktigt klimatmål för flyget. IMO har antagit en initial strategi för att minska utsläppen av växthusgaser från den internationella sjöfarten som bland annat innebär att utsläppen ska minska med minst 50 procent fram till 2050 jämfört med 2008 års nivå, och att den internationella sjöfarten ska sträva mot fossilfrihet så snart som möjligt. Utsläpp från flyg inom EES omfattas även av EU ETS sedan 2012.

Utsläppen från bränsle som tankats i Sverige till internationellt flyg och sjöfart uppgick till 9,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2019 vilket är ungefär 13 procent högre jämfört med föregående år och 159 procent högre än 1990. Detta förklaras delvis av att flygresor och godstransporter till sjöss har ökat, men även av att svenska leverantörer av fartygsbränsle har vunnit marknadsandelar bl.a. då de var tidigt ute med att kunna erbjuda lågsvavligt bränsle, något som efterfrågas till följd av att svaveldirektivet och nya IMO-regler som trätt i kraft under 2020.

Diagram 2.9 Utsläpp av växthusgaser från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart 1990–2019

Källa: Naturvårdsverket.

2.5.3 Konsumtionsbaserade utsläpp

En stor andel av Sveriges konsumtion tillgodoses av import, samtidigt som vi har en stor export. I statistiken över de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ingår utsläpp som uppstår både i Sverige och utomlands till följd av svensk konsumtion. De konsumtionsbaserade utsläppen skiljer sig därmed i sin geografiska omfattning. Statistiken över de konsumtionsbaserade utsläppen är viktig för att skapa en mer fullständig bild av Sveriges klimatpåverkan. Utsläppsberäkningarna på de konsumtionsbaserade utsläppen är modellbaserade vilket gör att utsläppen i andra länder till följd av Sveriges import är förknippade med större osäkerheter än de territoriella utsläppen.

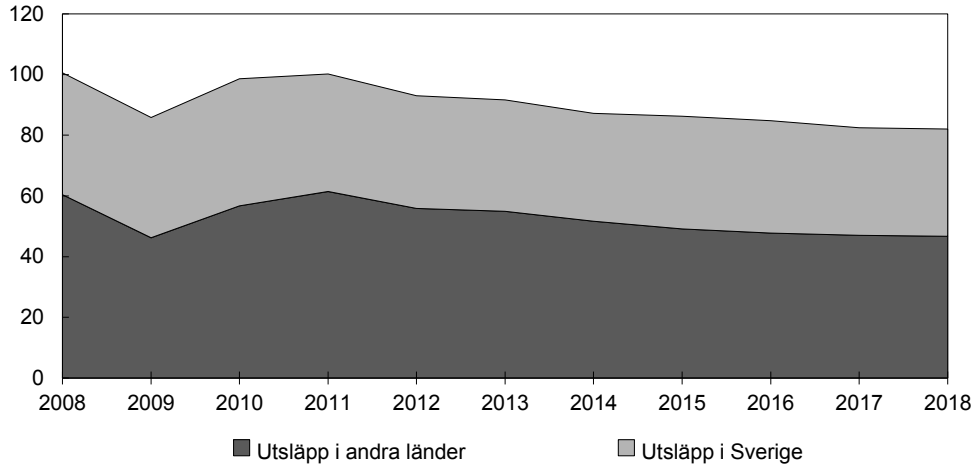
Miljöpåverkan från svensk konsumtion blev 2019 officiell statistik och i samband med detta reviderades statistiken baserat på bl.a. en översyn av svenska BNP-siffror samt en uppdatering av den internationella databasen för miljö- och ekonomiska data. Detta gör att resultatet för hela perioden skiljer sig från tidigare redovisningar.

Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp uppgick till 82 miljoner ton år 2018 varav hushållen stod för ungefär 50 miljoner ton. Jämfört med 2008 har de konsumtionsbaserade utsläppen minskat med 18 procent. Ungefär 57 procent av de konsumtions-

baserade utsläppen uppstår utomlands, dvs. när en vara produceras i ett annat land och sedan konsumeras i Sverige.

Diagram 2.10 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2018

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

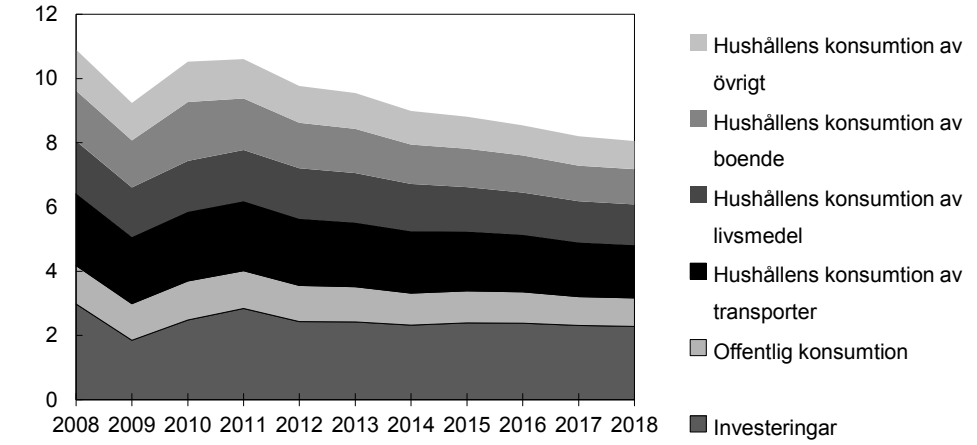
Källa: Naturvårdsverket.

De totala konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser har varierat mellan åren med en tydlig minskning i samband med den finansiella krisen år 2009. Storleken på utsläppen som sker i andra länder beror på importvolym, hur utsläppsintensiva varorna eller tjänsterna är och utsläppsintensiteten i tillverkningslandet.

Gruppen hushållens konsumtion består av utsläpp som kan kopplas till hushållens utgifter för varor och tjänster som används för att tillgodose hushållens behov. Sådana varor och tjänster som finansierats av offentliga aktörer ingår inte i denna grupp, de ingår i stället i offentlig konsumtion. Tre femtedelar av de totala utsläppen uppstår till följd av hushållens konsumtion, den resterande två femtedelar uppstår till följd av offentlig konsumtion och investeringar. Offentlig konsumtion motsvarar de varor och tjänster som exempelvis skolor, sjukhus och myndigheter köper in för att bedriva sin verksamhet. Investeringar motsvarar utsläpp kopplade till uppförandet av byggnader, tillverkning av maskiner och datorer, samt värdeföremål och lagerinvesteringar.

Diagram 2.11 Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp per person, fördelat per konsumtionsområde

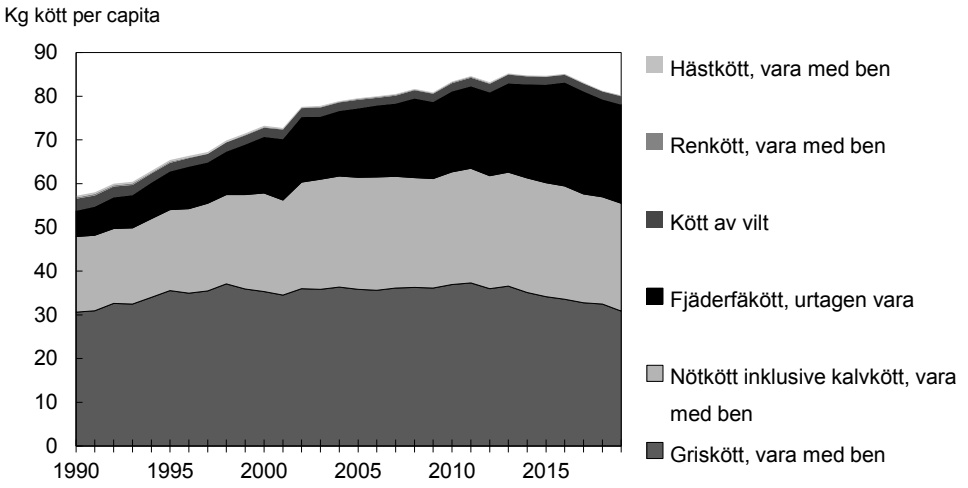
Ton koldioxidekvivalenter per person

Källa: Naturvårdsverket.

Växthusgasutsläppen från konsumtion av livsmedel utgörs till en tredjedel av konsumtionen av kött och fisk. Den svenska konsumtionen av köttprodukter har ökat med nästan 40 procent sedan 1990 (se figur 13). De senaste tre åren har däremot totalkonsumtion av kött minskat per capita i Sverige. Samtidigt som köttkonsumtionen gått ner är en ökad andel av det kött som konsumeras producerat i Sverige.

Diagram 2.12 Köttkonsumtion i Sverige per person, 1990–2019. Preliminära siffror för 2019.

Källa: Jordbruksverket.

3 Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen

Enligt klimatlagen ska klimatredovisningen redogöra för de viktigaste besluten inom klimatpolitiken och vad dessa kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen. I detta avsnitt redogörs för de klimatpolitiska styrmedel, eller förändringar av styrmedel, som har beslutats under perioden 1 januari till 1 juli 2021. Beslutens kvantitativa och kvalitativa effekter på utsläppen av växthusgaser redovisas när så är möjligt. Effektberäkningarna är förenade med osäkerhet och avser inte beslut om styrmedel som var införda före den 1 januari 2020. Besluten och deras effekt sammanfattas i avsnitt 3.4.

3.1 Beslut relaterade till EU ETS

3.1.1 Industri

Breddning och förstärkning av Industriklivet

Industriklivet inrättades 2018 och är ett av regeringens viktigaste styrmedel för industrins klimatomställning. Det syftar dels till att stödja insatser för att minska s.k. processrelaterade växthusgasutsläpp, dels till att stödja åtgärder som bidrar till negativa utsläpp. Industriklivet ska finansiera tekniksprång och understödja industrins ambitioner att ställa om.

Under 2020 ökade regeringen anslaget till Industriklivet med 150 miljoner kronor, från 600 till knappt 750 miljoner kronor för 2021 och 2022 samt 800 miljoner kronor för

2023. Stödet har breddats och inkluderar förutom processrelaterade utsläpp och negativa utsläpp nu även andra växthusgasutsläpp, som vissa förbränningsutsläpp och diffusa utsläpp kopplade till processrelaterade utsläpp inom industrin. Breddningen omfattar också insatser inom industrin som benämns som strategiskt viktiga, dvs. projekt som inte nödvändigtvis minskar utsläppen inom industrisektorn men som är viktiga för den svenska klimatomställningen. Det handlar om förstudier, demonstration och investeringar i projekt inom exempelvis områdena biodrivmedel, plastreturraffinaderier, vätgasproduktion, återvinningsanläggningar och batteriproduktion. De projekt som fått stöd genom Industriklivet t.o.m. den 13 januari 2021 uppskattas ha en sammanlagd potential att på sikt reducera växthusgasutsläppen med ytterligare drygt 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år jämfört med det senaste referensscenariot, se avsnitt 4. Av dessa avser knappt 8 miljoner ton en ytterligare minskning av utsläpp inom industrin och 3 miljoner ton avser negativa utsläpp genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp (bio-CCS). När även industriprojekt i referensscenariot räknas in stiger potentialen för minskade industriutsläpp till 9 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år.

Potentialen gäller vid full användning av projektens teknik och lösningar och baseras på sökandes egna uppskattningar. Dessa åtgärder är dock ännu inte tillräckligt konkreta för att de ska inkluderas i effektbedömningen och i beräkningen av utsläppsgapens storlek.

En satsning på svenskt deltagande i IPCEI-projekt som möjliggör fossilfria lösningar

Viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (Important Project for Common European Interest – IPCEI) är storskaliga projekt som involverar flera medlemsstater för att uppnå mål av gemensamt intresse. Projekten ska godkännas av kommissionen och gör det möjligt för medlemsstater att medfinansiera projekt med statsstöd. Enligt regelverket för IPCEI finns det vissa möjligheter att täcka en högre andel av projektkostnader än vad som normalt är tillåtet inom ramen för EU:s statsstödsregelverk. Att ett projekt godkänns som ett IPCEI innebär inte att deltagarna får särskild finansiering från EU. Utöver forskning och utveckling kan även s.k. ”första industriella tillämpning” få stöd. Kommissionen har tidigare godkänt projekt inom batterier och mikroelektronik.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 beslutat satsa på svenskt deltagande i IPCEI-projekt som uppgår till 400 miljoner kronor 2021–2022 och 70 miljoner årligen 2023–2027. Vissa områden som hittills pekats ut och kan komma att bli aktuella för framtida gemensamma projekt är inom vätgas, koldioxidneutral industri, råmaterial samt rena, uppkopplade och autonoma fordon.

Statliga kreditgarantier till gröna investeringar i Sverige

Regeringen föreslog under 2020 statliga kreditgarantier till gröna investeringar i Sverige. Kreditgarantier till nya och innovativa industriinvesteringar ökar möjligheterna att ställa om till en mer cirkulär ekonomi och nå målen i miljömålssystemet och i det klimatpolitiska ramverket. Under 2021 uppgår garantiramen till högst 10 miljarder kronor.

Den 3 juni 2021 gav regeringen Riksgäldskontoret i uppdrag att ställa ut kreditgarantier enligt förordningen (2011:211) om utlån och garantier och den kompletterande förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar som regeringen beslutade vid samma tillfälle. Sedan förordningen trädde i kraft den 22 juni 2021 har ett flertal företag visat intresse för kreditgarantierna. Riksgäldskontorets process för att hantera förfrågningar gällande garantier för gröna

investeringar innehåller två steg, en intresseanmälan och en formell ansökan. Vid slutet av juli 2021 hade 17 intresseindikationer inkommit, varav 9 intresseanmälningar. Av intresseanmälningarna framgår att investeringar planeras inom en rad olika sektorer.

Näringslivet har en avgörande roll i den gröna omställningen och i att skapa framtidens arbetstillfällen. Med hjälp av garantiprogrammet för gröna investeringar främjar staten stora industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i det nationella miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Kreditgarantierna bidrar till att ta tillvara fördelarna i ett teknikskifte mot hållbarhet och på så sätt ställa om för att nå miljö- och klimatmålen samtidigt som Sveriges konkurrenskraft förbättras. Genom att bidra till att möjliggöra långsiktiga gröna industriinvesteringar har kreditgarantierna en viktig roll för utvecklingen av grön storskalig industriteknik och kan även bidra till att påskynda kommersialiseringen av ny grön industriteknik. Intresset för kreditgarantierna är stort.

Medfinansiering av Fonden för en rättvis omställning

Fonden för en rättvis omställning består av medel från EU med krav på medfinansiering från medlemsstater, näringsliv och regioner. Fonden ger stöd till alla medlemsstater och ska bidra till att mildra de ekonomiska och sociala konsekvenserna i de regioner och sektorer som, på grund av beroendet av fossila bränslen eller energiintensiva industrier, påverkas mest av omställningen. Den huvudsakliga inriktningen är mot anläggningar som har störst utsläpp.

Enligt kommissionen kommer Sverige tilldelas cirka 155 miljoner euro från fonden för programperioden 2021–2027.

Fonden för en rättvis omställning (FRO) fokuserar på regioner i Sverige vars industrier är beroende av fossila bränslen. Fonden ska motverka negativa effekter på samhällen och människor genom investeringar i klimatsmart teknisk utveckling, cirkulär ekonomi och kompetensutveckling. FRO förväntas bidra till omställningen av stål-, mineral-, metall-, raffinaderi- och kemiindustrin och huvudsakligen riktas till anläggningar med stora utsläpp så att betydande minskningar av växthusgaser är möjliga. Regeringen avser att under 2021 lämna förslag till program för FRO och territoriella omställningsplaner till kommissionen för godkännande.

Det är troligt att Fonden för rättvis omställning, som utgör en del av EU:s långtidsbudget, kommer att bidra till att minska utsläppen inom industrin då den kan fylla en viktig funktion för att dela den risk som stora investeringar i den nödvändiga utvecklingen av nya processer i svensk basindustri medför.

3.1.2 Flyget

Fortsatt stöd till forskning och utveckling för fossilfria flygtransporter 2045

Energimyndigheten har i uppdrag (N2018/02705) att främja hållbara biobränslen för flyg och har inrättat ett innovationskluster för fossilfria flygtransporter 2045. För att förlänga och vidga satsningen att även omfatta forskning och utveckling av elflyg, föreslog regeringen i budgeten för 2021 ett ökat anslag med 50 miljoner kronor 2021 och 2022.

Ett snabbt teknikskifte för flyget är viktigt för att nå de globala klimatmålen. För att åstadkomma ett snabbt teknikskifte är det centralt med FoU-insatser och därför

bedöms innovationsklustret viktigt. Höghöjdseffekterna har stor betydelse för flygets klimatpåverkan och kan påverkas av bl.a. ändrade flygvägar.

Reduktionsplikt för flyget

En reduktionsplikt på flygfotogen har införts från 1 juli 2021 (prop. 2020/21:135, bet. 2020/21:MJU20, rskr. 2020/21:303). Det innebär att leverantörer av flygfotogen ska minska utsläppen från flygfotogen genom att blanda in biodrivmedel. Utsläppen ska minska succesivt genom ökad inblandning biodrivmedel från 0,8 procent 2021 till 27 procent 2030, vilket motsvarar ungefär 1 volymprocent inblandning 2021 och 30 volymprocent inblandning 2030.

Effekten av reduktionsplikten, dvs. hur mycket växthusgasutsläppen minskar från flyget, beror på den totala energimängden flygfotogen som tankas i Sverige, vilket i sin tur framför allt beror på antalet avgångar, destination och bränsleeffektiviteten i de flygplan som används. Effektbedömningarna baseras på antaganden som gjordes innan utbrottet av covid-19-pandemin vilken hade mycket stor påverkan på flygresandet under 2020. Hur flygresandet på längre sikt kommer att påverkas är osäkert.

Reduktionsplikten för flygfotogen förväntas bidra till att minska utsläppen av koldioxid från förbränning av drivmedel med ca 180 000 ton 2025 och ca 1,1 miljoner ton 2030. I ett livscykelperspektiv förväntas utsläppen minska med ca 240 000 ton 2025 och ca 1,4 miljoner ton 2030. Beräkningen avser drivmedel som säljs i landet.

3.1.3 El och fjärrvärme

Slopad nedsättning av energiskatt för uppvärmningsbränslen för tillverkningsindustri, skogs-, jord- och vattenbruk

Nedsättningen av energiskatt för uppvärmningsbränslen vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet slopas i två steg (prop. 2020/21:97, bet. 2020/21:SkU24, rskr. 2020/21:293). Beslutet gäller både för industriell verksamhet inom EU ETS och utanför. Huvudsyftet med den slopade nedsättningen är att öka incitamenten för en effektivare energianvändning. Åtgärden syftar även till att minska användningen av fossila bränslen och att styra mot klimatmålen. De sektorer som avses är tillverkningsindustrin samt yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks-, och vattenbruksverksamhet. Förändringen skapar en mer enhetlig energibeskattning av bränslen. Förändringarna genomförs i två steg med en sänkning av skattenedsättningen från 70 procent till 35 procent den 1 juli 2021 samt ett helt avskaffande av skattenedsättningen den 1 januari 2022.

Finansdepartementet har beräknat att effekten av den slopade nedsättningen blir ca 0,03 miljoner ton koldioxid per år.

Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet

Riksdagen har antagit lagförslagen i propositionen Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet (prop. 2020/21:94, bet. 2020/21:NU15, rskr. 2020/21:256) En ny lag om särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet ska skapa särskilda drivkrafter för elnätsföretag att göra investeringar som ökar kapaciteten i elnätet. Nätkoncessionshavare som har s.k. outnyttjade underskott i förhållande till intäktsramen för tillsynsperioden 2012–2015 får möjlighet att utnyttja underskotten. Lagen tillämpas i fråga om investeringar som en nätkoncessionshavare gör under tillsynsperioderna 2020–2023 och 2024–2027.

Förslagen bedöms underlätta investeringar i laddinfrastruktur för fordon och elvägar i Sverige. Detta eftersom snabbladdare och elvägar ställer krav på utbyggd nätkapacitet. En sådan utbyggnad bidrar till att uppfylla målet att växthusgasutsläppen från inrikes transporter ska minska med minst 70 procent till 2030 jämfört med 2010. De nya reglerna började gälla den 1 juni 2021.

3.2 Beslut relaterade till inrikes transporter

3.2.1 Reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030

För att främja användningen av biodrivmedel infördes den 1 juli 2018 en reduktionsplikt för bensin och diesel, vilket innebär att drivmedelsleverantörer varje år måste minska växthusgasutsläppen från bensin och diesel genom inblandning av hållbara biodrivmedel. Nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel trädde i kraft den 1 augusti 2021 (prop. 2020/21:180, bet. 2020/21:MJU23, rskr. 2020/2021:411). Till 2030 ökar reduktionsnivåerna till 66 procent för diesel och 28 procent för bensin.

Hur mycket utsläppen av fossil koldioxid från förbränningen av bensin och diesel minskar till följd av reduktionsplikten beror på hur stor användningen av bensin och diesel är, vilket i sin tur beror på en rad faktorer. Reduktionsplikten kan därför inte enkelt tillskrivas en viss effekt. Naturvårdsverkets beräkningar till denna klimatredovisning ger en uppskattad effekt av ca 5–6 miljoner ton koldioxid år 2030 och cirka 4 miljoner ton år 2045. Uppskattningen gäller ytterligare utsläppsminskningar utöver de minskningar som reduktionsplikten redan bidrar med i dag. Motsvarande effekt av reduktionsplikten på utsläppen från arbetsmaskiner uppskattas av Naturvårdsverket till ca 1,5–1,8 miljoner ton koldioxid år 2030.

I beräkningen antas skattebefrielsen för rena och höginblandade biodrivmedel inte ha förlängts varaktigt efter 2022, då sådana beslut är osäkra, se nästa avsnitt.

Behovet av hållbara biodrivmedel påverkas bl.a. av trafikarbetets utveckling och elektrifieringstakten. Om trafikarbetet ökar eller elektrifieringstakten minskar, behövs större volymer biodrivmedel för att uppfylla reduktionsplikten. I propositionen Reduktionsplikt för bensin och diesel – kontrollstation 2019 (prop. 2020/21:180) ges exempel på hur olika utvecklingsantaganden för dessa faktorer, tillsammans med antaganden om skattebefrielsen av rena och höginblandade biodrivmedel, påverkar det sammanlagda behovet av hållbara biodrivmedel inom reduktionsplikten.

Det finns utmaningar kopplat till de volymer biodrivmedel som behövs samt möjligheten att nå regeringens beslutade mål för luftutsläpp. Det råder även osäkerhet om hur stora hållbara volymer biodrivmedel som kan finnas tillgängliga nationellt och internationellt i olika tidsperspektiv beroende på hur efterfrågan utvecklas i andra länder och sektorer, exempelvis inom flyget. Brist på biodrivmedel globalt kan också leda till högre kostnader.

Det finns ett stort nationellt behov av att nyttja biomassa också för andra ändamål än flytande biodrivmedel i den svenska klimatomställningen, vilket bl.a. uttrycks i de fossilfria färdplaner som svenska branscher presenterat. En samlad analys av hur efterfrågan ska kunna mötas på ett hållbart sätt saknas ännu. I propositionen Reduktionsplikt för bensin och diesel – kontrollstation 2019 (prop. 2020/21:180) beskrivs några av dessa utmaningar.

Regeringen har gett Statens energimyndighet i uppdrag att undersöka behovet av ytterligare styrmedel för att främja produktion av biodrivmedel med ny teknik. Energimyndigheten ska också ta fram en prognos för hur produktionskapaciteten av hållbara biodrivmedel i Sverige väntas öka med existerande och kommande styrmedel, och om ytterligare styrmedel införs.

3.2.2 Fortsatt skattebefrielse för rena och höginblandade biodrivmedel

Europeiska kommissionen har beslutat (SA.63198 (2021/N)) att godkänna Sveriges statsstödsansökan för skattebefrielse av rena och höginblandade biodrivmedel. Beslutet innebär att rena och höginblandade biodrivmedel, som E85, rapsbaserad biodiesel och HVO, vilka inte omfattas av reduktionsplikten, kan fortsätta att skattebefrias i Sverige även under 2022.

Kommissionens beslut gäller endast i ett år. Bakgrunden till det är kommissionens inställning att livsmedelsbaserade biodrivmedel endast delvis bidrar till de gemensamma miljömålen och därför inte kan anses vara förenliga med den inre marknaden efter 2020. Ett förlängt statsstödsgodkännande har därför endast kunnat ges för en kortare period.

Regeringen kommer att fortsätta sitt påverkansarbete inom EU för att biodrivmedel, även efter 2022, ska kunna gynnas framför fossila drivmedel. Detta sker bl.a. inom ramen för den pågående översynen av energi- och miljöstödsriktlinjerna, som innehåller bestämmelser om stöd till biodrivmedel. Regeringen avser dessutom att fortsatt verka för att energiskattedirektivet och andra relevanta delar av EU:s regelverk ska möjliggöra kostnadseffektiv styrning mot minskade utsläpp av växthusgaser.

Om skattebefrielsen endast gäller under ett år, i enlighet med kommissionens nuvarande beslut, blir det ingen effekt år 2030. Om skattebefrielsen fortsätter även efter 2022 beräknas effekten bli ca 1 miljon ton koldioxid minskade utsläpp år 2030 och 0,8 miljoner ton år 2040 och 2045. Det är tunga lastbilar som står för nästan hela utsläppsminskningen. Utsläppen minskar genom att användning av diesel ersätts med användning av rena biodrivmedel.

3.2.3 Tillfällig förlängning av stödet till biogasproduktion för fordonsgas

Ett tillfälligt stöd till produktion av biogas som ska användas i transportsektorn betalades ut under 2018 och 2019. För att stärka konkurrensen och påskynda omställningen till förnybara energikällor förlängde regeringen under 2020 stödet för produktion av biogas. Stödet ges för den gas som uppgraderas till fordonsgas (biodrivmedel). I juni 2020 beslutades att de tidigare satsningarna förlängs genom att tillföra 120 miljoner kronor för detta ändamål.

Stödet ökar tillgängligheten på biogas som drivmedel i transportsektorn.

3.2.4 Stöd till regionala elektrifieringspiloter med ladd- och tankinfrastruktur för tunga fordon

För att påskynda elektrifieringen av tunga vägtransporter inom de mest trafikerade områdena har regeringen avsatt ett nytt stöd på 400 miljoner kronor för 2021 och för 2022 beräknas 550 miljoner kronor tillföras ändamålet. I satsningen ingår även elektrifiering med vätgasdrift.

Ett stöd för regionala elektrifieringspiloter utgör ett viktigt steg för att påskynda elektrifieringen av regionala tunga godstransporter på väg och för att främja marknadsintroduktion av ellastbilar. Den här typen av stöd till en initial utbyggnad av infrastruktur för laddning förväntas bidra till en kunskapsöverföring och läroeffekter och i förlängningen effekter på växthusgasutsläppen från tunga fordon, tillsammans med de premier som ges till introduktionen av eldrivna lastbilar.

3.2.5 Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus–malus-systemet

I juli 2018 infördes ett så kallat bonus–malus-system i Sverige, i syfte att öka andelen miljöanpassade lätta fordon i nybilsförsäljningen. Systemet innebär att bonus ges i samband med inköpstillfället till vissa fordon med låga utsläpp av koldioxid medan fordon med höga utsläpp av koldioxid får en malus i form av förhöjd skatt under tre år.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.26) aviserade regeringen att bonus–malus-systemet skulle förstärkas och förenklas. Regeringen föreslog därefter i propositionen Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus–malus-systemet (prop. 2020/21:68) vissa ändringar i vägtrafikskattelagen (2006:227). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:SkU16, rskr. 2020/21:206). Ändringarna innebar att fordonsskatten för nya bensin- och dieseldrivna lätta fordon höjdes från den 1 april 2021, så att koldioxidbeloppet i vägtrafikskattelagen under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången ska vara summan av 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 90 gram och upp till och med 130 gram och 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 130 gram.

Vad gäller bonus ändrade regeringen från samma datum förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar. Ändringarna innebar att utsläppsgränsen för när ett fordon får ta del av bonus sänktes från 70 till 60 gram koldioxid per kilometer, att det högsta bonusbeloppet som ges till fordon som släpper ut noll gram koldioxid höjdes från 60 000 till 70 000 kronor och att det högsta bonusbeloppet för fordon med utsläpp över noll blev nära 45 000 kronor. En lång rad svenska och internationella faktorer, bland annat EU:s koldioxidkrav på nya bilar, driver i dag omställningen mot bränslesnålare och eldrivna bilar och här har även bonus–malus-systemet en viktig roll.

Förändringarna av bonus och malus genomfördes i syfte att förstärka miljöstyrningen och finansieringen av systemet samt att öka incitamenten att köpa nollemissionsfordon.

De genomförda förändringarna innebar en förstärkning av bonus–malus-systemets verkningsgrad, vilket på sikt har bedömts kunna ge en viss ytterligare nationell utsläppsminskning. Systemet kan även ha indirekta effekter, t.ex. en signaleffekt kring vikten av att den tekniska utvecklingen bör gå mot mer effektiva fordon med lägre utsläpp av koldioxid.

Naturvårdsverket illustrerar med räkneexempel i underlaget till årets klimatredovisning en möjlig storleksordning på effekter av de genomförda förändringarna av bonus–malus-systemet. Resultaten är i linje med regeringens bedömningar inför förändringarna.

Den senaste statistiken visar samtidigt en betydande ökning av försäljningen av laddbara bilar i Sverige. Under helåret 2020 var andelen elbilar och laddhybrider sålda i Sverige ca 31 procent av försäljningen av personbilar och under perioden januari till

juli 2021 hade andelen stigit ytterligare till 38 procent av nybilsförsäljningen, samtidigt som andelen elbilar ökar i förhållande till laddhybrider. Sverige ligger även högst bland EU:s medlemsländer när det gäller andelen laddbara bilar i nybilsförsäljningen (se statistik från ACEA augusti 2021). När bonus–malus-systemet infördes den 1 juli 2018 var andelen laddbara bilar 8 procent.

3.2.6 Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel

Skatt på bensin och diesel tar sedan 2016 hänsyn till utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP). Detta sker vid en årlig omräkning genom ett schabloniserat tillägg om två procentenheter. Omräkningen sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men uttrycks som en höjning av energiskatten. För att möta ökade drivmedelspriser till följd av ökad inblandning av biodrivmedel tillämpas inte den årliga BNP-indexeringen av skattesatserna för kalenderåren 2021 och 2022. Skattesatserna för 2021 räknades därmed endast om baserat på den faktiska förändringen i konsumentprisindex mellan juni 2019 och juni 2020.

Ett års utebliven BNP-indexering med 2 procent på energiskatten och koldioxidskatten under år 2021 beräknas medföra att utsläppen ökar med i storleksordningen 0,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Den uteblivna BNP-indexeringen 2022 beräknas leda till en utsläppsökning i samma storleksordning, utöver den tidigare. Beräkningarna är osäkra och bygger på flera olika antaganden, bland annat framtida priser på bränslen och priselasticiteten. Effekterna från den pausade BNP-indexeringen ska ses mot bakgrund av de beslutade reduktionsnivåerna i reduktionsplikten för bensin och diesel. De högre reduktionsnivåerna bidrar till lägre utsläpp genom ökad inblandning av biodrivmedel. De minskade utsläppen medför en positiv miljöeffekt som väntas överstiga effekten av den pausade BNP-indexeringen.

3.2.7 Tvåårig satsning för att stimulera ökad och säker cykling

För att öka andelen som färdas med cykel gjorde regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 22; bet. 2020/21: TU1, rskr. 2020/21:131) en tvåårig satsning för att stimulera åtgärder som leder till ökad och säker cykling, bl.a. i statlig cykelinfrastruktur och i samverkan med civilsamhället. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökades med 25 miljoner kronor 2021 och med 75 miljoner kronor 2022. En ökad och säker cykling kan bidra till att minska resandets miljöpåverkan och trängsel i tätorter samt bidra till bättre folkhälsa.

3.2.8 En tillfällig förstärkning av stadsmiljöavtalen görs med särskilt fokus på cykling

För att främja hållbara transporter i städer gjorde regeringen i budgetpropositionen för 2021 en tillfällig förstärkning av Stadsmiljöavtalen med särskilt fokus på cykel. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökades därför med 300 miljoner kronor 2021 och med 250 miljoner kronor 2022.

En ökad och säker cykling kan bidra till att minska resandets miljöpåverkan och trängsel i tätorter samt bidra till bättre folkhälsa.

3.2.9 Upphandling av nattågstrafik för internationella nattågsförbindelser

Regeringen vill förbättra människors möjligheter att resa kollektivt med liten klimatpåverkan för att bidra till att uppnå etappmålet för transportsektorns klimatpåverkan. I juli 2020 fick Trafikverket i uppdrag att genomföra en upphandling av

nattågstrafik genom Sverige och Danmark som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser med dagliga avgångar från Sverige till andra europeiska länder. Trafiken ska påbörjas senast den 1 augusti 2022.

Insatsen bidrar till att möta, och bidrar till, en växande efterfrågan på resor med nattåg till utlandet så att förutsättningarna förbättras för fortsatt nattågstrafik på kommersiella grunder. Om tågresorna ersätter resor med flyg och bil kan en stor klimatnytta uppnås.

3.2.10 Förlängning och vidareutveckling av miljökompensationen för godstransporter på järnväg i Sverige

Regeringen vill stimulera transporter på järnväg och har därför förlängt och vidareutvecklat miljökompensationen för godstransporter på järnväg genom att tillföra 550 miljoner kronor per år under perioden 2021 till 2025.

Järnvägen och dess kapacitet för godstransporter med låga utsläpp bedöms vara en väsentlig del i ett nationellt energieffektivt transportsystem och därmed viktig för möjligheterna att nå klimatmålen. Miljökompensationen för godstransporter möjliggör detta då risken för överflyttning av godstransporterna från järnväg till väg bedöms minska till följd av miljökompensationen.

3.2.11 Skärpt miljöbilsdefinition och ändrade miljökrav för myndigheters bilar

Regeringen har beslutat om en skärpt miljöbilsdefinition och ändrade miljökrav för myndigheters bilar. De nya kraven och den nya miljöbilsdefinitionen, som följer regelverket för klimatbonusbilar, trädde i kraft den 1 juli 2020 (SFS 2020:486). Kraven innebär bl.a. att de personbilar och lätta lastbilar som en myndighet köper, ingår leasingavtal om, hyr eller anlitar för taxiresor ska vara miljöbilar.

En förenklad beräkning visar att den ändrade miljöbilsdefinitionen, om den antas vara additionell under 5 år, kan medföra att de fossila växthusgasutsläppen från personbilar minskar med omkring 2 000 ton koldioxidekvivalenter per år, fram till år 2030. Utöver de direkta utsläppsminskningarna finns det ett signalvärde i att staten går före.

3.2.12 Justerad beräkning av bilförmån

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 13.10) aviserade regeringen förändringar i den schablonberäkning som används för att fastställa värdet av bilförmån. Regeringen föreslog därefter i propositionen Justerad beräkning av bilförmån (prop. 2020/21:156) att två delbelopp i schablonberäkningen skulle ändras. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:SkU28, rskr. 2020/21:329) och de nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2021. Syftet med de nya reglerna är att förmånsvärdet bättre ska spegla kostnaden av privat bilinnehav och att neutralitet ska uppnås mellan inkomst i form av bilförmån och kontant lön i enlighet med lagstiftningens intentioner. Tidigare resulterade schablonen, för de allra flesta bilmodeller, i ett förmånsvärde som klart understeg marknadsvärdet. Den nya schablonberäkningen gäller för bilar som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) fr.o.m. ikraftträdandet.

Den justerade schablonberäkningen bedöms ha små effekter på utsläppen från biltrafiken. Vilken sammanlagd effekt det får till år 2030 och senare är svårt att

beräkna eller bedöma. Förslaget bedöms framförallt ha fördelningspolitiska konsekvenser.

3.3 Beslut relaterade till den icke-handlande sektorn exklusive transporter

3.3.1 Övergripande beslut

Klimatklivet stärks och förlängs till 2026

År 2015 infördes Klimatklivet vilket är ett program för lokala klimatinvesteringar som ska stimulera minskade utsläpp. Regeringen har under 2020 beslutat om ökade satsningar på investeringsstöd inom ramen för Klimatklivet. Jämfört med budgeten från 2019 ökar investeringsstödet totalt med ca 1,9 miljarder för 2021. Klimatklivet förlängs också till 2026. Det nya beslutet om ytterligare satsningar under 2021–2026 innebär ett anslag om totalt 12,2 miljarder kronor till Klimatklivet för åren 2015–2026.

Under antagandet att nya medel kommer att fördelas på samma sätt som under 2015–2019 bedöms de budgetbeslut som har skett sedan juli 2020 för åtgärder inom den icke handlande sektorn leda till en minskning på totalt ca 0,24–0,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Därutöver tillkommer indirekta effekter inom transportsektorn, t.ex. genom utökad laddinfrastruktur och anläggningar för produktion av hållbara fossilfria drivmedel.

I avsnitt 3.6.2 (utgiftsområde 20) redovisas en större effekt av Klimatklivet jämfört med ovanstående bedömning. Skillnaden förklaras av att bedömningen i resultatredovisningen gäller hela bidragsperioden 2015–2020 samt att den även inkluderar uppskattningar av utsläppsminskningar till följd av indirekta effekter i transportsektorn.

Skattereduktion för installation av grön teknik

Den 1 januari 2021 infördes en ny skattereduktion för privatpersoner för installation av grön teknik. Denna skattereduktion ersätter tidigare stöd till fysiska personer enligt förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller, förordningen (2016:899) om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi och förordningen (2017:1318) om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon. Inget av investeringsstöden hade en budget som sträckte sig längre än år 2020.

Skattereduktionen ges för arbets- och materialkostnaderna. Reduktionen utformas med en fakturamodell av motsvarande slag som den som finns för rut- och rotavdrag. så att köparna kan få del av skattelättnaden redan vid köpet. Fakturamodellen innebär en administrativ förenkling för köparen jämfört med skattereduktion i allmänhet.

Givet att installationer av solceller och laddningspunkter, som kommer av skattereduktionen, sker i samma omfattning som för investeringsstöden under 2020 beräknas den totala effekten av skattereduktionen år 2030 bli cirka 0,033 miljoner ton koldioxidekvivalenter för solceller och 0,035 miljoner ton koldioxidekvivalenter för laddningspunkter. Lagring av egenproducerad elenergi bedöms inte minska utsläppen i så pass stor mängd att det går att kvantifiera. Energilagring bidrar framförallt till en högre nyttjandegrad av den förnybara elen (från sol och vind) genom att det blir möjligt att även använda överskottsproduktionen.

Modernisering och komplettering av befintliga testbäddar för bioraffinaderier

Forskningsinstitutet RISE, Research Institutes of Sweden, förstärks 350 miljoner under 2021–2022 för att utveckla och modernisera testbäddar för bioraffinaderier runt om i Sverige. Syftet är att påskynda kommersialiseringen av nya teknologier, produkter och tjänster genom att tillgängliggöra test- och demonstrationsmiljöer. Detta skapar bättre förutsättningar för industrier att ställa om från fossil till förnybar. Testbäddarna är inte inriktade mot någon särskild produkt eller sektor.

Baserat på tidigare projekt är det dock troligt att testbäddarna främst kommer att handla om förnybara bränslen, drivmedel, plastmaterial samt kemikalier.

Inom kemiindustrin kan åtgärderna leda till minskade utsläpp av växthusgaser, då andelen biobaserade produkter ökar. Även inom el- och fjärrvärmesektorn kan det leda till minskade utsläpp eftersom stor del av plastmaterialet förbränns inom sektorn efter användning. Inom transportsektorn kan stödet bidra till framställning av biodrivmedel. Effekten i form av direkta utsläppsminskningar till följd av stödet till testbäddar bedöms dock bli liten, men kan på sikt få betydande effekter om testerna slår väl ut.

Skattebefrielse för biogas och biogasol

Skattebefrielsen för vissa flytande biobränslen som används för uppvärmning avskaffades den 1 januari 2021 och samtidigt förändrades förutsättningarna för att skattebefria biogas och biogasol. Bland annat infördes skattebefrielse för biogasol som används för uppvärmningsändamål.

Energi- och koldioxidskatterna är miljörelaterade skatter. En befrielse från dessa skatter utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

Europeiska kommissionen beslutade i juni 2020 att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning respektive motordrift. Skattebefrielserna är dock begränsade till gas som inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor. Fortsättningsvis kommer alltså biogas och biogasol (förutsatt att de inte är framställda av livsmedels- eller fodergrödor) att vara befriade från energi- och koldioxidskatt, samtidigt som skattebefrielsen avskaffas för övriga skattepliktiga flytande biobränslen för uppvärmning. Ändringarna trädde i kraft 1 januari 2021.

Ingen effektberäkning har genomförts. Regeringen bedömer att skattebefrielsen är nödvändig för att de aktörer som i dag använder dessa gaser inte ska övergå till att använda fossila bränslen. Skattebefrielsen är därför nödvändigt för att upprätthålla de klimatnyttor som gaserna med biologiskt ursprung bidrar med.

3.3.2 Bostäder och lokaler

Förlängning av satsningen på energi- och klimatrådgivning

Den kommunala energi- och klimatrådgivningen har funnits i 30 år och tillhandahåller oberoende rådgivning till hushåll, organisationer och mindre företag. Rådgivningen omfattar frågor som rör åtgärder för och investeringar i energieffektivisering, förnybar energi och minskad klimatpåverkan utifrån lokala förutsättningar. Styrmedlet stödjer omställningsarbetet på lokal och regional nivå.

Regeringen har beslutat att ge fortsatt stöd till den kommunala energi- och klimatrådgivningen. Anslaget ökades från och med 2021 med 120 miljoner kronor.

Energi- och klimatrådgivningen bidrar till att hushåll och företag får information och kunskap om olika tekniker för energieffektivisering, förnybar energi och minskad klimatpåverkan. Att stödet förlängs bedöms bidra till energi- och klimatomställning genom att nya aktörer mobiliseras och kompetensen höjs.

Ett riktat stöd till fastighetsägare för renoverings- och energieffektiviseringsåtgärder av flerbostadshus

Regeringen har inrättat ett statligt bidrag till fastighetsägare för energieffektiviseringsåtgärder som vidtas på flerbostadshus med hyresrätter. Stödet ska bidra till att öka takten i energieffektiviseringen av flerbostadshusbeståndet. Stöd kommer att kunna sökas från 1 oktober 2021 och ges till merkostnader för energieffektiviserande åtgärder. Sådana åtgärder är ofta integrerade med renoveringsåtgärder, och förväntas därför även kunna bidra till renoveringar av flerbostadshusen. Regering har avsatt totalt 4 300 miljoner kronor till stödet.

Stödet uppskattas kunna bidra till en total energibesparing på 33 000–47 000 megawattimmar under första året. Stödet ger effekter på längre sikt men dessa kan inte beräknas eller redovisas annat än på ett allmänt plan. En minskad energianvändning bidrar både till ökad resurseffektivitet och till minskade utsläpp till luft av koldioxid, kväveoxider och partiklar.

Stödets huvudsakliga påverkan på energisystemet bedöms bli en minskad användning av fjärrvärme. Alla energieffektiviseringsåtgärder som minskar behovet av energitillförsel frigör energiresurser (t.ex. biomassa) som kan användas till andra ändamål i klimatomställningen. På sikt kan även temperaturerna i fjärrvärmesystem sänkas om stödet ges till åtgärder som sänker temperaturerna i byggnadernas värmesystem. Det innebär en ytterligare energieffektivisering genom att värmeläckaget från fjärrvärmenäten minskar. Lägre fjärrvärmetemperaturer gör det också möjligt att ta till vara spillvärme av lägre temperatur från exempelvis industrier, vilket ytterligare kan minska behovet av biobränsle. Sänkta temperaturer i fjärrvärmenäten gör det även möjligt att producera mer el i kraftvärmeverken, vilket kan underlätta elektrifieringen av transporter och industri.

Utöver de positiva effekter som energieffektiviseringen ger, kan stödet även bidra till minskade utsläpp från förbränningen av den fossila delen av det avfall som används vid produktion av fjärrvärme.

3.3.3 Arbetsmaskiner

Ett riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion för arbetsmaskiner

För att minska växthusgasutsläppen från arbetsmaskiner och stärka svensk fordonsindustris konkurrenskraft föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att programmet fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) skulle förstärkas med 50 miljoner kronor 2021 genom ett riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion av fossilfria. För 2022 beräknas 50 miljoner kronor behöva tillföras för ändamålet.

Sammantaget är forskning, utveckling, demonstration och marknadsintroduktion ett viktigt område för att påskynda omställningen av arbetsmaskiner.

3.4 Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar

I följande tabell sammanfattas kvantifierade effektbedömningar av nya och ändrade beslut under perioden 1 januari 2020 till 1 juli 2021. Effekten som redovisas gäller förändringen, inte styrmedlet som helhet.

Tabell 3.1 Kvantifierade effektbedömningar för nya och ändrade beslut under januari 2020 till juli 2021

Beslut/styrmedelsförändring	Effekt år 2030	
EU ETS		
Reduktionsplikt för flyget	– –	
Inrikes transporter		
Reduktionspliktsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030	– – – –	
Fortsatt skattebefrielse för rena och höginblandade biodrivmedel (efter 2022) - samspelar med reduktionsplikten	– – –	[1]
Höjd bonus i bonus–malus-systemet	–	
Skärpt malus i bonus–malus-systemet	–	
Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel	+ +	
Skärpt miljöbildsdefinition och ändrade miljökrav för myndigheters bilar	–	
Skattereduktion för installation av grön teknik (elektriska laddstationer)	–	
Icke-handlande sektorn		
Övergripande		
Klimatklivet stärks och förlängs till 2026	– – –	[2]
Slopad nedsättning av energiskatt för uppvärmningsbränslen för industri, jord-, skogs- och vattenbruk	–	
El och fjärrvärme		
Skattereduktion för installation av grön teknik (solceller)	–	
Arbetsmaskiner		
Reduktionspliktsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030	– – – –	

[1] Denna effekt inkluderas inte i scenarioredovisningen eftersom beslut efter 2022 är osäkert.

[2] Exklusive indirekta effekter i transportsektorn

Anm.:		
	–	Avser en minskning med mellan 0 och 100 tusen ton CO2e per år.
	– –	Avser en minskning med mellan 100 och 200 tusen ton CO2e per år.
	– – –	Avser en minskning med mellan 200 tusen och 1 miljon ton CO2e per år.
	– – – –	Avser en minskning med över 1 miljon ton CO2e per år.
	+	Avser en ökning med mellan 0 och 100 tusen ton CO2e per år.
	++	Avser en ökning med mellan 100 och 200 tusen ton CO2e per år.

Källa: Bearbetning av Naturvårdsverkets underlag till årets klimatredovisning

3.4.1 Kvalitativa effekter av regeringens beslut och aviserade förslag

Förutom ovanstående kvantitativa effekter på utsläppen av växthusgaser har också styrmedelsförändringar beslutats med effekter som har bedömts kvalitativt. Detta eftersom de inte varit möjliga att kvantifiera. Bland de kvalitativa effekterna finns exempelvis att breddningen av Industriklivet innebär en riskdelning mellan stat och privat sektor som kan undanröja hinder kopplade till höga initiala kostnader för teknikutveckling och produktion. På liknande sätt kan statliga kreditgarantier stödja långsiktiga industriinvesteringar genom att staten garanterar en del av lånen för investeringar, vilket kan bidra till att klimatomställningen underlättas. Dessutom utgör stödet för regionala elektrifieringspiloter med laddinfrastruktur för tunga fordon ett viktigt steg för att främja en större marknadsintroduktion av ellastbilar. Att förlänga investeringsstödet Klimatklivet har beräknats ge direkta utsläppsminskningar i viss

omfattning. Därutöver tillkommer indirekta effekter inom transportsektorn, t.ex. genom utökad laddinfrastruktur och tillförsel av fossilfria drivmedel. Dessa åtgärder är viktiga förutsättningar för att kunna ställa om Sveriges fordonsflotta.

För en del av de förändrade styrmedlen har effekter på utsläppen beräknats, men i tillägg väntas andra positiva samhällsekonomiska effekter uppstå. Exempelvis väntas styrmedelsförändringar bidra till bl.a. ökad trafiksäkerhet samt minskade luftföroreningar.

4 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen

I detta avsnitt redovisas Sveriges utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen i två scenarier:

– **Det första scenariot är** ett referensscenario som inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade före 1 juli 2020.
– **Det andra scenariot är** ett scenario som inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade under perioden 1 juli 2020 till 31 december 2020 samt aviserade förslag under samma period (se avsnitt 3). Det mest framträdande aviserade förslaget är att reduktionsplikten skärps till 2030.

Utsläppsutvecklingen i förhållande till etappmålen fram till 2020, 2030, 2040 och 2045 redovisas och visar hur stort utsläppsgapet är för varje etappmål. Därutöver redovisas också om det finns behov av ytterligare åtgärder.

Storleken på utsläppsgapen till de olika klimatmålen är beroende av de antaganden som gjorts i referensscenariot och av effektbedömningar av nya beslut som beskrivs i avsnitt 3.

Utsläppsgapen till respektive mål har räknats om genom att förenklat addera den samlade beräknade effekten till det senaste referensscenariot. Denna omräkning är baserad på effektberäkningarna av de förändringar av klimatpolitiska styrmedel som gjorts under perioden 1 juli 2020 till 31 december 2020 samt aviserade förslag under samma period.

Flera av regeringens beslut under 2020 har enbart bedömts i kvalitativa termer. Effekten av dessa beslut är inte inkluderade i redovisningen av utsläppsgapen till etappmålen. Därmed tillkommer ytterligare effekt till följd av dessa beslut.

4.1 Det långsiktiga etappmålet till 2045 – hela ekonomin

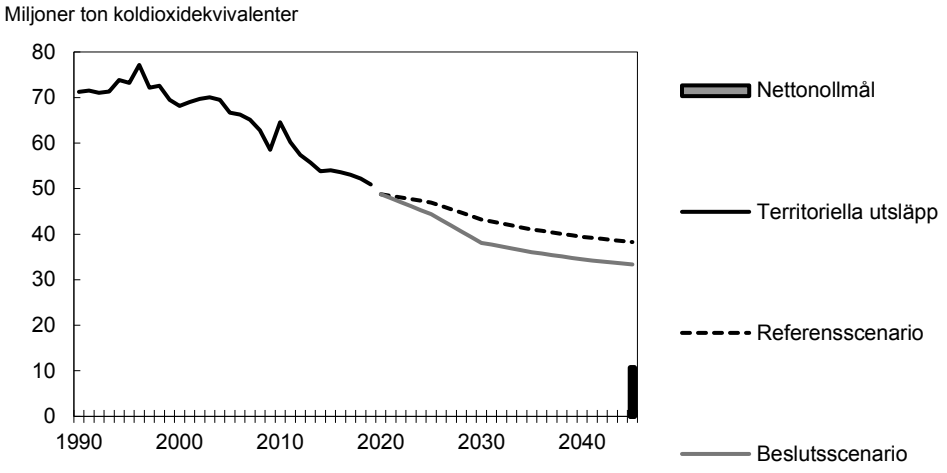
Målet är att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 jämfört med 1990. Så kallade kompletterande åtgärder, se avsnitt 6, får användas för högst 15 procent av utsläppen. Som kompletterande åtgärder räknas ökat upptag av koldioxid i skog och mark, avskiljning och lagring av koldioxid från förbränning av biobränslen samt verifierade utsläppsminskningar genomförda utanför Sveriges gränser.

År 2019 hade utsläppen minskat med 29 procent jämfört med 1990 och utsläppen beräknas minska med totalt 55–56 procent år 2045 jämfört med 1990. Nya beslut och

aviserade förslag sedan den 1 juli 2020, som beskrivs i avsnitt 3, beräknas bidra till utsläppsminskningar på 6–7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2045. År 2019 var utsläppen 50,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter och gapet till 2045 beräknas till 31–32 miljoner ton koldioxidekvivalenter utan användning av kompletterande åtgärder och 21–22 miljoner ton vid användning av kompletterande åtgärder.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att nå målet om nettonollutsläpp senast 2045. Det kommer att behövas åtgärder som ger effekt både i närtid och bortom 2030.

Diagram 4.13 Scenarier över Sveriges territoriella utsläpp till 2045 samt Sveriges nettonollutsläppsmål 2045

Anm.: Referensscenariot inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade före 1 juli 2020. Beslutsscenariot inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade under perioden 1 juli 2020 till 31 december 2020. Stapeln illustrerar möjligheten att använda kompletterande åtgärder upp till en viss nivå.

Källa: Naturvårdsverket.

4.2 Utsläppsgap till 2020 – icke-handlande sektorn (ESD)

År 2020 bör utsläppen vara 40 procent lägre jämfört med 1990 års utsläppsnivå. En tredjedel av minskningen får ske genom utsläppskrediter från Sveriges internationella klimatinvesteringar.

Regeringen bedömer att Sverige kommer att nå etappmålet till 2020. Att målet kan nås är en konsekvens av framgångsrik, långsiktig politik för minskade utsläpp av växthusgaser. De kraftiga utsläppsminskningarna under 2020 förklaras delvis av pandemin.

4.3 Utsläppsgap till 2030 – icke-handlande sektorn (ESR)

Etappmålet för den icke-handlande sektorn senast år 2030 är att utsläppen bör minska med minst 63 procent eller med 55 procent om kompletterande åtgärder skulle användas fullt ut.

År 2019 hade utsläppen minskat med 31 procent jämfört med 1990 och utsläppen beräknas minska med 60–62 procent år 2030 jämfört med 1990, inklusive nya beslut och aviserade förslag. Nya beslut och aviserade förslag sedan den 1 juli 2020 beräknas bidra med utsläppsminskningar på 7–8 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Gapet till 2030-målet beräknas till 0,5–1 miljoner ton koldioxidekvivalenter utan

användning av kompletterande åtgärder. Målet kan nås med användning av kompletterande åtgärder.

Utöver de beslutade och aviserade styrmedlen bedömer regeringen att ytterligare åtgärder behöver genomföras för att nå 2030-målet inom den icke-handlande sektorn utan användning av kompletterande åtgärder.

4.4 Utsläppsgap till 2040 – icke-handlande sektorn (ESR)

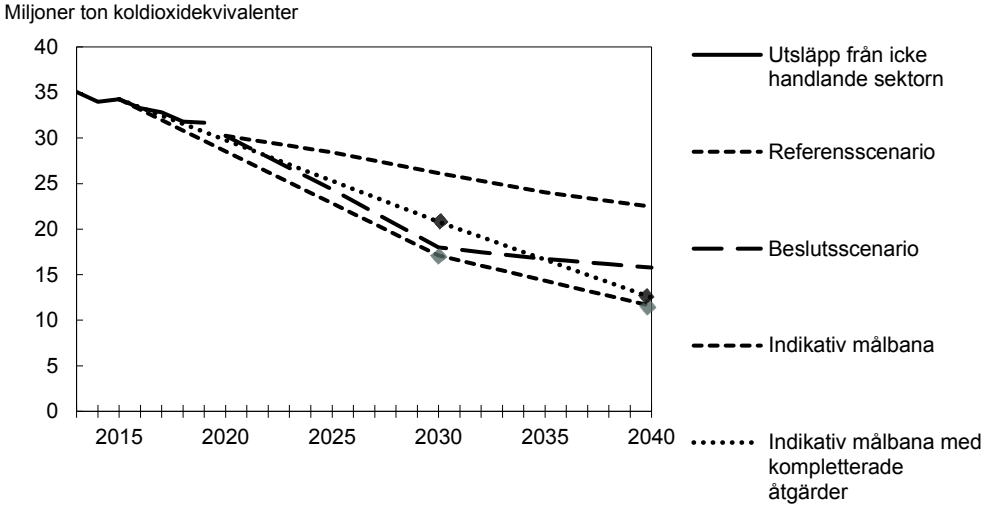
Senast år 2040 bör utsläppen minska med minst 75 procent jämfört med 1990 års utsläppsnivå eller med 73 procent om kompletterande åtgärder används fullt ut.

År 2019 hade utsläppen minskat med 31 procent jämfört med 1990 och utsläppen beräknas minska med 65–67 procent år 2040 jämfört med 1990, inklusive nya beslut och aviserade förslag. Nya beslut och aviserade förslag sedan den 1 juli 2020 beräknas bidra med utsläppsminskningar på 6–7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2040. Gapet till 2040-målet beräknas till 4–5 miljoner ton koldioxidekvivalenter utan användning av kompletterande åtgärder och 3–4 miljoner ton vid användning av kompletterande åtgärder.

Utöver de beslutade och aviserade styrmedlen bedömer regeringen att ytterligare åtgärder behöver genomföras för att nå 2040-målet inom den icke-handlande sektorn.

Enligt det klimatpolitiska ramverket bör en indikativ målbana, dvs. ett scenario för hur mycket utsläppen behöver minska för att klimatmålen ska uppnås, användas för att lättare kunna utvärdera om Sverige är på väg att nå klimatmålen. Den indikativa målbanan bör uttryckas som en linjär reduktion, vilket innebär att utsläppen minskar lika mycket varje år, från den faktiska utsläppsnivån 2015, via etappmålen för 2030 och 2040, till det långsiktiga utsläppsmålet för 2045. Banan kompletteras med en bana som indikerar ingen respektive full användning av kompletterande åtgärder. Om utsläppen överskrider de indikativa målbanorna kan det innebära att det behövs förslag om hur klimatpolitiken kan skärpas ytterligare. År 2019 låg utsläppsnivån över den indikativa målbanan utan kompletterande åtgärder, men utsläppen sedan 2015 ligger nära den indikativa målbanan där kompletterande åtgärder används.

Diagram 4.14 Scenarier över utsläpp från icke-handlande sektorn samt indikativ målbana med etappmål till 2030 och 2040, med eller utan användning av kompletterande åtgärder

Källa: Naturvårdsverket.

4.5 Etappmålet 2030 – inrikes transporter

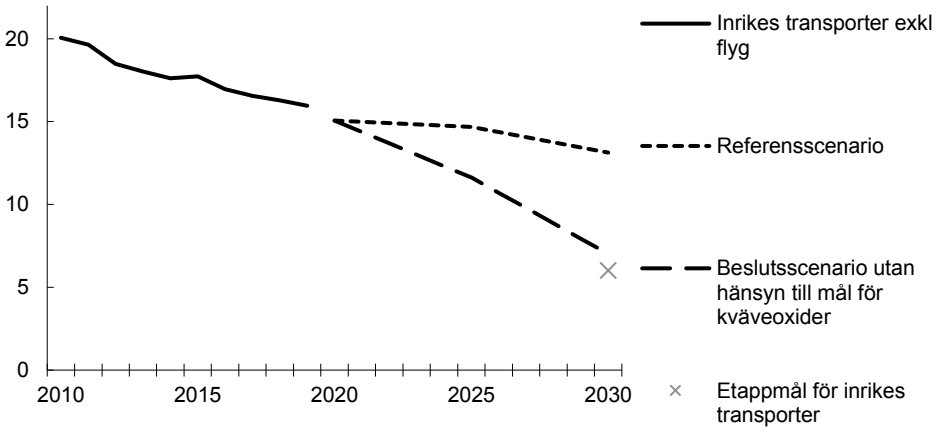
För inrikes transporter är målet att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem, EU ETS) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.

Regeringen bedömer att styrmedel som beslutats under året, exempelvis nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten, minskar utsläppsgapet kraftigt till 2030, vilket även t.ex. satsningar som ökar elektrifieringen i transportsektorn bidrar till. Om de beslutade reduktionspliktsnivåerna i sig kommer att göra att Sverige når etappmålet om 70 procent minskade utsläpp från inrikes transporter beror på en rad osäkra faktorer. Det handlar bl.a. om hur trafikarbetet och bränsleförbrukningen i fordon kommer att utvecklas. Även om utsläppen från transporter har minskat över tid måste de minska i en betydligt snabbare takt för att målet ska nås. Om transportmålet i huvudsak nås genom reduktionsplikten kan det dock leda till högre utsläpp av kväveoxider, med risk för att åtagandet i EU:s takdirektiv överskrids.

År 2019 släppte inrikes transporter ut 16 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 20 procent jämfört med 2010. Till följd av nya beslut och aviserade förslag sedan den 1 juli 2020 beräknas utsläppen kunna minska med 5–6 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Minskningen är utöver den om 7 miljoner ton som beräknas uppstå i referensscenariot bl.a. till följd av sedan tidigare beslutade åtgärder, dvs. sammantaget en minskning om 13 miljoner ton till 2030 jämfört med 2010. Utsläppen beräknas då minska med 62–67 procent 2030 jämfört med 2010, och gapet till transportmålet år 2030 beräknas till 1–2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Övervägande delen av den beräknade effekten beror på en skärpning av reduktionsplikten. Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder behövs för att nå etappmålet för inrikes transporter.

Diagram 4.15 Scenarier över utsläpp från inrikes transporter (exklusive från inrikes flyg) till 2030 samt etappmålet 2030

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

I diagram 4.15 redovisas ett referensscenario och ett beslutsscenario som inkluderar skärpningen av reduktionsplikten. Scenariot visar att det återstår ett gap på 1–2 miljoner ton koldioxidekvivalenter för att etappmålet för inrikes transporter ska nås. Enligt Naturvårdsverkets bedömning nås i detta scenario inte heller målet i det nationella luftvårdsprogrammet om att begränsa utsläppet av kväveoxider i transportsektorn. Anledning till detta är att utsläppen av kväveoxider inte påverkas av ett skifte från fossila drivmedel till biodrivmedel. Därmed fodras en generell minskning av

drivmedelsanvändning för användning i förbränningsmotorer om målet för utsläppsminskning av kväveoxider i transportsektorn ska nås.

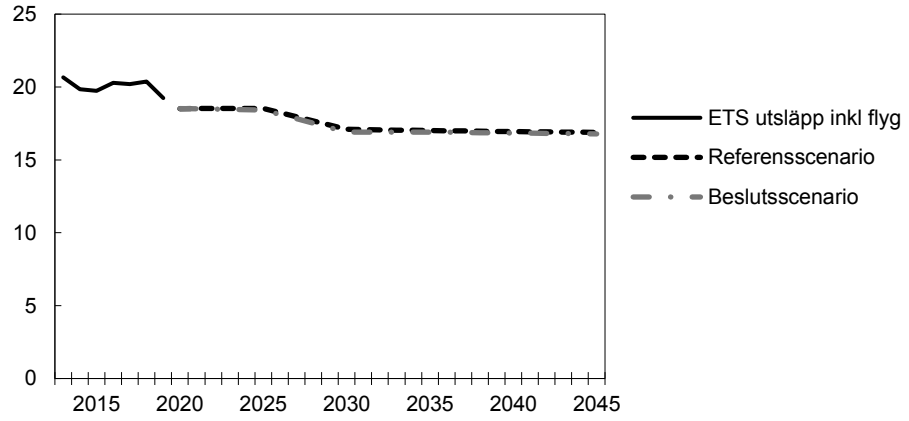
4.6 Scenarier för den handlande sektorn

Det finns inget separat mål för de svenska anläggningarna inom EU ETS, men dessa utsläpp ingår som en del i det långsiktiga klimatmålet, se avsnitt 5.1. År 2019 utgjorde utsläppen inom EU ETS 38 procent av de territoriella utsläppen i Sverige. Enligt nuvarande EU-regelverk ska EU ETS som helhet år 2030 uppnå utsläppsminskningar på 43 procent jämfört med 2005. Målet för EU ETS förutsätts komma att skärpas till följd av att EU beslutat om ett nettonollutsläppsmål till 2050, ett skärpt klimatmål till 2030 och en klimatlag. Ett förslag till skärpning av EUETS till 2030 har också lagts fram i det s.k. fit for 55-paketet under sommaren 2021.

Till följd av beslut som fattats sedan den 1 juli 2020 beräknas de inhemska utsläppen inom EU ETS kunna minska med 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2045. Den aviserade reduktionsplikten för flyget till 2030 förväntas kunna minska utsläppen inom inrikes flyg med ytterligare 0,1–0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Utöver dessa beslut finns ytterligare styrmedel införda både nationellt och inom EU som syftar till att främja att de stora investeringar som industrin behöver göra för att minska koldioxidutsläppen till mycket låga nivåer. Som beskrivs i avsnitt 3.1.1 har exempelvis industriåtgärder med en sammanlagd utsläppsminskningspotential om 8 miljoner ton koldioxid per år, utöver de åtgärder som antas genomföras i referens-scenariot, hittills beviljats stöd inom Industriklivet. En möjlig sådan ytterligare utsläppseffekt är inte medräknad i beslutsscenariot nedan.

Diagram 4.16 Scenarier över utsläpp från den handlande sektorn i Sverige

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet

Regeringen redogör i detta avsnitt för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet till klimatmålen. Regeringen avser återkomma med

bedömningar av aviserade styrmedel och åtgärders klimateffekter när dessa har beslutats.

5.1 Budgetpropositionen 2022

5.1.1 Aviseringar i budgetpropositionen 2022 och höständringsbudgeten 2021

I budgetpropositionen för 2022 och höständringsbudgeten för 2021 föreslås eller aviseras ytterligare åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser. Här redogörs för flertalet av de föreslagna klimatåtgärder eller andra åtgärder som kan bidra till klimatarbetet med exempel från flera utgiftsområden.

- För att främja en cirkulär ekonomi aviserar regeringen en möjlighet för personer att hyra ut personliga tillgångar skattefritt upp till 20 000 kronor (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11).
- För att bidra till ökad cykelpendling aviserar regeringen en skattelättnad för cyklar som arbetsgivaren tillhandahåller till sina anställda för privat bruk. Bättre förutsättningar för cykelpendling bedöms ge positiva effekter på såväl miljö och stadsutveckling som hälsa (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11).
- För att stärka genomförandet av klimat- och energiomställningen på lokal och regional nivå tillförs länsstyrelserna 80 000 000 kronor (utgiftsområde 1).
- Regeringen föreslår en fortsatt förstärkning av relevanta myndigheters anslag för att säkerställa en effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken och prövning enligt bl.a. ellagen (1997:857). Satsningen är viktig för genomförandet av en grön omställning då antalet mål och ärenden förväntas öka de kommande åren (utgiftsområde 1, 4, 20, 21).
- Regeringen föreslår en satsning på cirkulär och fossilfri offentlig upphandling och ska möjliggöra för Upphandlingsmyndigheten att stärka sitt befintliga stöd men också för att på lång sikt vidareutveckla och fördjupa ytterligare generell och avancerad vägledning inom alla delar av inköp och upphandling, samt för att genomföra insatser avseende spridning och kommunikation (utgiftsområde 2).
- Regeringen vill främja ett mer hållbart byggande, med fokus på minskade klimatutsläpp och ökad resurseffektivitet. Från och med den 1 januari 2022 införs krav på klimatdeklarationer. Boverket tilldelas permanenta medel för tillsyn, drift och förvaltning av det nya systemet för klimatdeklarationer för att säkerställa en långsiktig och ändamålsenlig tillämpning (utgiftsområde 18).
- För att främja ett mer resurseffektivt byggande med minskad miljö- och klimatpåverkan, och stärka motståndskraften mot sårbarheter i råvaruförsörjningen och tillgången till insatsvaror genomför regeringen ett antal långsiktiga och riktade satsningar. Regeringen föreslår därför bl.a. att resurser avsätts för att stärka Boverkets arbete med att driva på den cirkulära omställningen inom byggsektorn (utgiftsområde 18).
- Flera större företagsetableringar och företagsexpansioner pågår och planeras nu i Norrbottens och Västerbottens län. Regeringen vill ge kommunerna de bästa förutsättningarna för att skapa långsiktigt hållbara och väl gestaltade livsmiljöer och föreslår därför att medel tillförs för innovativa, inkluderande och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Norrbotten och Västerbotten (utgiftsområde 18).
- Regeringen föreslår att förstärka Rådet för hållbara städer, som är en viktig resurs i den statliga samordningen vad gäller hållbar stadsutveckling (utgiftsområde 18).

- Vägen mot nettonollutsläpp kräver utveckling av och investeringar i innovativa och teknikskiftande lösningar inom industrin. Industriklivet stärks därför betydligt och permanent framöver (utgiftsområde 20).
- Klimatklivet är regeringens generella klimatinvesteringsstöd. För att möta den stora investeringsviljan i hela landet föreslår regeringen att Klimatklivet förstärks kraftigt och tillförs nya medel för 2022. Stödet planeras fortsätta 2023 och 2024 (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår att klimatpremierna höjs kraftigt under 2022. I detta ingår en tillfällig satsning på elbussar 2022 och en kraftig ökning av stödet 2022–2024 till lastbilar och arbetsmaskiner med låga växthusgasutsläpp. För att ytterligare öka efterfrågan på arbetsmaskiner med låga utsläpp av växthusgaser avser regeringen bredda klimatpremien till arbetsmaskiner som drivs med fordonsgas, bioetanol eller en hybrid av dessa och elektrisk energi från en bränslecell, ett batteri eller en extern källa (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår en ekonomisk kompensation för gasbilsägare för den merkostnad som uppstår vid friläggandet av gastanken i samband med kontrollbesiktningen av fordon (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår en breddad ekobonus för att främja överflyttningen av gods till järnväg och sjöfart och underlätta för intermodala godstransporter. Stödet riktas bl.a. till sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar (utgiftsområde 20).
- Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen vart fjärde år ta fram en klimatpolitisk handlingsplan. För att genomföra den nuvarande klimatpolitiska handlingsplanen och ta fram underlag till nästa handlingsplan behöver regeringen underlag från ett antal myndigheter. Regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs för genomförandet av uppdraget (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår att för att möta den ökade efterfrågan på klimatsmarta bonusbilar höjs anslaget till s.k. bonusbilar inom bonus–malus-systemet. Prognoserna för bonusen är mycket osäkra. Regeringen följer därför utvecklingen noga och kommer att skjuta till mer medel för bonusen om så krävs. För att följa utvecklingen när det gäller efterfrågan på klimatbonusbilar, begränsa kostnadsökningen för klimatbonusen och stärka miljöstyrningen har regeringen för avsikt att under 2022 och 2023 bl.a. sänka koldioxidgränsen för bonus och bonusbeloppen. För att förstärka miljöstyrningen och den långsiktiga finansieringen av systemet avser regeringen också att höja malus (utgiftsområde 20 och förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11).
- Regeringen föreslår att det ska införas ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom omvänd auktionering. En första omvänd auktion med en kontraktslängd om 15 år planeras genomföras 2022 med utbetalning 2026–2040 (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår att det ska införas ett kompetenslyft för klimatet. Satsningen syftar till att möta kompetensbehov som uppstår till följd av klimatomställningen (utgiftsområde 20).
- Förbränningen av plastavfall ger betydande växthusgasutsläpp. Regeringen föreslår att Naturvårdsverket får medel för att stärka arbetet med en hållbar och cirkulär plastanvändning nationellt, inom EU och globalt. Berörda myndigheter får också särskilda medel för att möjliggöra ett framgångsrikt svenskt genomförande av engångsplastsdirektivet som syftar till att styra bort från en ohållbar användning av engångsplast (utgiftsområde 20).

- För att bibehålla och öka den svenska biogasproduktionen föreslår regeringen att det ska avsättas medel till stöd för produktionen av biogas (utgiftsområde 21).
- Det finns behov av ytterligare insatser för att nå det riksdagsbundna målet om 50 procent effektivare energianvändning 2030. Regeringen föreslår därför att satsa medel för fortsatta stödinsatser till energieffektivisering inom industrin under åren 2022–2026 (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår att medel tillförs för att genomföra elektrifieringsstrategin, där regeringen tar ett helhetsgrepp om förutsättningarna för att möjliggöra en omfattande elektrifiering (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår ytterligare medel till införandet av ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige. Avsikten är att förenkla för resenärer att välja att resa med kollektiva färdmedel i hela landet (utgiftsområde 22).
- Regeringen vill att andelen som reser med cykel ökar. För att stimulera cykling samt ökad transporteffektivitet över hela landet, föreslår regeringen att den cykelsatsning som gjorts genom stadsmiljöavtalen förstärks under 2022 (utgiftsområde 22).
- Regeringen föreslår i höständringsbudgeten en tillfällig nedsättning av banavgifterna på grund av spridningen av covid-19 som en del av den gröna återhämtningen (utgiftsområde 22).
- Det minskade resandet till följd av pandemin har lett till minskade biljettintäkter för kollektivtrafiken. Effekterna av detta beräknas kvarstå under 2022. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs i stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna (utgiftsområde 22).
- För att binda samman Sverige, och samtidigt bidra till ett hållbart resande, behövs möjligheter att även i framtiden åka nattåg till och från övre Norrland och Jämtland. Det behövs också nya vagnar och lok för trafiken. För att åstadkomma detta föreslår regeringen att medel tillförs och att Trafikverkets låneram utökas (utgiftsområde 22).
- Regeringen föreslår att Sjöfartsverket tillförs medel för att inleda omställningen till en fossilfri fartygsflotta (utgiftsområde 22).
- Regeringen föreslår att inför en klimatkompensation för sjöfarten vilket innebär att Sjöfartsverket tillförs mer medel för att stärka myndighetens ekonomi och minska på trycket på farledsavgifterna för att främja överflyttning av transporter från väg till sjöfart (utgiftsområde 22).
- Ökat industriellt träbyggande är ett effektivt verktyg för att nå klimatmålen samtidigt som det ger tillväxt och sysselsättning i hela landet. Regeringen föreslår därför medel till föreningen Trästad Sverige för att fortsätta stötta utvecklingen av klimatsmart och rationellt byggande i samhället (utgiftsområde 23).
- Regeringen föreslår medel till Vinnova för att satsa på ökad forskning om återvinning av byggmaterial för att främja ett mer hållbart byggande (utgiftsområde 24).
- Regeringen föreslår att Tillväxtverket tillförs medel för att driva ett samlat och långsiktigt program inriktat på näringslivets gröna och digitala omställning. Inom ramen för satsningen förlängs Jobbsprånget (utgiftsområde 24).
- Regeringen föreslår en satsning på svenskt deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI). IPCEI möjliggör statligt stöd från medlemsstaterna till projekt för att främja banbrytande innovation och infrastruktur av stor betydelse för miljö-, energi- och transportpolitiken (utgiftsområde 24).

– Regeringen föreslår en höjd garantiram för kreditgarantierna för gröna investeringar för 2022 för att främja industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och klimatpolitiska ramverket (utgiftsområde 24).

5.1.2 Effekter av några reformer i denna proposition

I tabell 2 återges uppskattningar av direkta effekter på utsläppen av växthusgaser av några av reformerna som föreslås i och med denna proposition.

Uppskattningarna gäller endast de förändringar som görs i denna proposition och inte effekten av hela åtgärden i de fall det handlar om en åtgärd som löper över flera år.

Tabellen kommer att kompletteras med mer utförliga effektberäkningar i kommande klimatredovisningar och kommer först då att kunna ingå i analysen av utsläppsgap till 2030 och framåt. Syftet här är att ge en första uppskattning om klimateffekternas storleksordning. Effektbedömningarna avser påverkan på utsläppen av växthusgaser i landet.

Tabell 5.2 Storleksordning på direkta effekter på utsläppen år 2022–2024 och 2030 av ett axplock av de reformer som föreslås i budgetpropositionen för 2022.

Beslut/styrmedel	2022–2024	2030	Kommentar
Industriklivet, höjs och permanentas		– – – –	Förstärkningen av Industriklivet, tillsammans med andra stödjande reformer i denna proposition främjar storskaliga och innovativa investeringar i industriteknik med mycket låga växthusgasutsläpp. Reformerna bedöms bidra till att sådana investeringar kan komma på plats under detta årtionde.
Klimatklivet, förstärks och tillförs nya medel	– –	– – –	Åtgärderna inom Klimatklivet bidrar även till indirekta effekter i transportsektorn t.ex. genom utökad laddinfrastruktur och anläggningar för produktion av hållbara förnybara drivmedel.
Energisteget, stödinsatser för energieffektivisering inom industrin	–	– –	Åtgärden bidrar även till målet om 50 procent effektivare energianvändning.
Förstärkning av klimatpremien (miljölastbilar/arbetsmaskiner)	–	–	
Tillfällig förstärkning av klimatpremien till elbussar	–	–	Bidrar även till målet om effektivare energianvändning och en ökad transporteffektivitet.
Bonus-malus- nya och ytterligare medel	–	–	Effektbedömningen gäller enbart den nu föreslagna förändringen.
Breddad och förlängd Ekobonus	–	–	Bedömningen omfattar överflyttning av gods till järnväg och sjöfart.
Förlängt och utvidgat produktionsstöd till biogas	–		Bidrar även till indirekta effekter i transportsektorn.
Införande av driftsstöd till bio-CCS		– – –	

Anm.:
– Avser en minskning med mellan 0 och 100 tusen ton CO2e per år.
– – Avser en minskning med mellan 100 och 200 tusen ton CO2e per år.
– – – Avser en minskning med mellan 200 tusen och 1 miljon ton CO2e per år.
– – – – Avser en minskning med över 1 miljon ton CO2e per år.

Källa: Uppskattningarna har tagits fram inom Regeringskansliet

5.2 Den klimatpolitiska handlingsplanen genomförs

Regeringen beslutade i december 2019 om en klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65) som redovisar hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden. Det pågår nu ett omfattande arbete i hela Regeringskansliet med att genomföra handlingsplanen och det finns stora möjligheter i detta arbete att ytterligare minska utsläppsgapet till Sveriges klimatmål.

Inom transportsektorn fortsätter regeringen besluta om åtgärder för att påskynda elektrifieringen, öka andelen hållbara förnybara drivmedel och skapa ett mer transporteffektivt samhälle. Konsumenter och företag ges fortsatta incitament att byta till nollutsläppsfordon genom bonus–malus-systemet samt via förstärkta klimatpremier för lastbilar och arbetsmaskiner. För att skapa förutsättningar för elektrifieringen byggs laddinfrastrukturen ut i hela landet genom statliga stöd för både personbilar och tung trafik. Regeringen tar fram en elektrifieringsstrategi och tar därigenom ett helhetsgrepp om förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra en omfattande elektrifiering av samhället. Parallellt är omställningen av den befintliga fordonsflottan viktig och kraven på inblandning av hållbara förnybara drivmedel har skärpts fram till 2030. Effektiviteten i transportsystemet behöver öka för att nå klimatmålen och regeringen genomför omfattande satsningar på bl.a. miljökompensation för järnväg.

Inom industrisektorn ser vi stora investeringar i klimatomställningen som en del av det klimatpolitiska ramverket och Fossilfritt Sveriges färdplaner. Regeringen fortsätter arbetet med att skapa en verkningsfull prissättning för växthusgasutsläpp och att stödja industrin i de tekniskiften som krävs. För industrins utsläpp är EU ETS det viktigaste styrmedlet och Sverige kommer fortsätta ta ledartröjan för att skärpa handelssystemet under förhandlingarna som pågår. Regeringen fortsätter även främja nya klimatinvesteringar genom bl.a. höjningar och en permanentning av Industriklivet och genom att ramen för statliga kreditgarantier för gröna investeringar höjs. För att möjliggöra industrins klimatinvesteringar arbetar regeringen även aktivt för att säkerställa tillgången till tillförlitlig, förnybar och konkurrenskraftig el samt med att effektivisera miljöprövningsprocesserna.

Regeringens genomförande av de över hundra åtgärderna i klimathandlingsplanen fortsätter ha hög prioritet. Under hösten kommer arbetet med att ta fram strategier för bioekonomi, elektrifiering och vätgas vara prioriterat. Viktiga förslag från utredningar och myndigheter kommer även beredas och beslutas under det kommande året (se avsnitt 5.4). Genom t.ex. Utfasningsutredningens betänkande (SOU 2021:48) som föreslår ett årtal för utfasning av fossila drivmedel och Klimaträttsutredningens första delbetänkande (SOU 2021:21) som föreslår en klimatreformering av miljöbalken läggs viktiga pusselbitar till Sveriges klimatpolitik. För att minska klimatpåverkan från ineffektiv resursanvändning har regeringen dessutom i enlighet med strategin för cirkulär ekonomi beslutat om en handlingsplan med över hundra åtgärder. Det är fortsatt viktigt att klimatpolitiken genomsyrar alla relevanta politikområden. I detta arbete kommer också Miljömålsberedningens arbete med att föreslå mål för konsumtionens, flygets och potentiellt även sjöfartens klimatutsläpp vara viktigt.

Genom genomförandet av samtliga åtgärder i den klimatpolitiska handlingsplanen fortsätter regeringen steg för steg arbetet för att målen i klimatramverket ska nås samtidigt som Sverige utvecklas till världens första fossilfria välfärdsland.

5.3 Klimatkollegiet stärker arbetet för att nå klimatmålen

I syfte att samordna och inrikta genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen och stärka arbetet för att nå klimatmålen inrättades 2020 ett klimatkollegium. Kollegiet leds av statsministern och består av sju statsråd som möts regelbundet.

Klimatkollegiet möjliggör strategiska diskussioner om inriktningen för klimatpolitiken på högsta nivå inom regeringen. Klimatkollegiet bidrar dessutom till att integrera klimatfrågan i alla relevanta politikområden och stärka ägarskapet för klimatfrågan inom hela regeringen. Vid klimatkollegiets möten diskuteras aktuella teman utifrån den klimatpolitiska handlingsplanen. Det första mötet i klimatkollegiet hölls i november 2020. De huvudsakliga teman som diskuterades då var flygets klimatomställning och biodrivmedelsproduktion. Vid det andra mötet, i mars 2021, diskuterades hållbar stadsutveckling och elektrifiering. Vid det tredje mötet, i juni 2021, diskuterades tillståndsprocesser samt EU:s klimatpolitik och Fit for 55. Vid mötena har även gästföreläsare deltagit, bl.a. Fossilfritt Sverige och Klimatpolitiska rådet, för att förmedla ny kunskap och andra förhållanden av betydelse för klimatarbetet.

Till klimatkollegiet finns en statssekreterargrupp knuten som möts mellan kollegiemötena. Statssekreterargruppen driver på genomförandet genom att följa upp åtgärderna i den klimatpolitiska handlingsplanen och ta fram underlag för kollegiets arbete.

5.4 Utredningar och uppdrag ger underlag för kommande beslut

Beslut om uppdrag till myndigheter och direktiv till statliga offentliga utredningar är centrala för att inleda lagstiftningsprocessen, konkretisera aviserad politik och ge viktiga underlag för väl analyserade och konsekvensutredda beslut om åtgärder och styrmedel. Här redogörs för ett urval av utredningar som har tillsatts och uppdrag som getts till myndigheter under perioden september 2020 till september 2021 som väntas bidra med underlag för beslut som ytterligare minskar utsläppen:

- I januari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet i uppdrag att med stöd av Boverket och Lantmäteriet föreslå åtgärder för att förbättra tillgången till laddning vid hemmet. Uppdraget ska redovisas den 1 november 2021.
- I mars 2021 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att ta fram förslag till en övergripande strategi för vätgas för att underlätta för omställningen till fossilfrihet. Uppdraget ska redovisas senast den 25 november 2021.
- I december 2020 gav regeringen i uppdrag till Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Trafikverket och Konjunkturinstitutet att utveckla sitt arbete med att beräkna olika styrmedel och åtgärders effekter på växthusgasutsläppen och bidra i arbetet med att ta fram en myndighetsgemensam nationell vägledning för klimateffektbedömningar. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 december 2022.
- I oktober 2020 gav regeringen ett uppdrag till Naturvårdsverket att föreslå hur klimatrapporteringsförordningen bör utvecklas så att fler myndigheter börjar redovisa klimateffekter av de viktigaste besluten inom sina respektive områden. Uppdraget redovisades i maj 2021.
- I december 2020 gav regeringen i uppdrag till Naturvårdsverket att ta fram ett underlag till klimatpolitisk handlingsplan enligt 5 § andra stycket 1–7 klimatlagen. Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2023.
- I november 2020 gav regeringen ett uppdrag till Naturvårdsverket att föreslå åtgärder för att materialåtervinningen av plast i giftfria kretslopp ska öka i

Sverige. I detta ingår särskilt att föreslå åtgärder för att förbättra förutsättningarna för kemisk återvinning av plast i Sverige. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021.

- I februari 2021 gav regeringen i uppdrag till Transportstyrelsen att analysera förutsättningarna för och konsekvenserna av att utveckla registerföringen av arbetsmaskiner i syfte att förbättra möjligheterna för styrning, kontroll och uppföljning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2022.
- I mars 2021 gav regeringen i uppdrag till Trafikanalys att ta fram underlag med analyser och förslag som leder till transportsektorns klimatomställning. Uppdraget ska genomföras med bistånd av Boverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Trafikverket och Transportstyrelsen. Uppdraget är en del av nästa klimatpolitiska handlingsplan och underlaget ska redovisas senast den 15 september 2022.
- I mars 2021 gav regeringen i uppdrag till Tillväxtanalys att med stöd av Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Statens jordbruksverk, Boverket och Skogsstyrelsen ta fram underlag med analyser och förslag till styrmedel och andra åtgärder som bidrar till näringslivets klimatomställning. Uppdraget är en del av nästa klimatpolitiska handlingsplan och underlaget ska redovisas senast den 15 september 2022.
- I mars 2021 gav regeringen i uppdrag till Länsstyrelsen i Uppsala län att med stöd av Naturvårdsverket och Energimyndigheten ta fram underlag med analyser och förslag till styrmedel och andra åtgärder som bidrar till en lokal och regional klimatomställning i hela landet. Uppdraget är en del av nästa klimatpolitiska handlingsplan och underlaget ska redovisas senast den 15 september 2022.
- I mars 2021 gav regeringen i uppdrag till Sveriges geologiska undersökning att tillsammans med Naturvårdsverket arbeta för att öka möjligheterna till hållbar utvinning av mineral och metaller från sekundära resurser. En sammanställning av de genomförda insatserna ska delredovisas senast den 1 december 2021 och slutredovisas den 15 februari 2023.
- I juni 2020 gav regeringen Konjunkturinstitutet i uppdrag att analysera potentiella klimatåtgärder inom ramen för EU:s system för utsläppshandel. Ramuppdraget pågår till den 1 maj 2022. Konjunkturinstitutet har hittills, den 14 augusti 2020 och 30 april 2021, lämnat två delredovisningar.
- I december 2020 gav regeringen i uppdrag till Energimyndigheten att analysera möjligheten att förbättra vägledningen till konsumenter om lätta fordons energianvändning och koldioxidutsläpp under fordonets hela livscykel. Uppdraget ska redovisas senast den 29 april 2022.
- I december 2020 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att föreslå utformning av ett system för driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2021.
- I december 2020 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att beskriva och analysera solvärmens potential i Sverige, eventuella systemnyttor som solvärmen kan bidra med till energisystemet samt i vilken utsträckning solvärme på ett kostnadseffektivt sätt kan bidra till att nå Sveriges klimat- och energimål. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2021.
- I november 2020 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att undersöka behovet av ytterligare styrmedel för att främja produktion av biodrivmedel med ny teknik. Energimyndigheten ska även titta på hur utformningen av eventuella styrmedel kan se ut. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2021.
- I december 2020 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att stödja svenskt deltagande i ett viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI-projekt) med inriktning vätgas. Uppdraget pågår under perioden 2021–2027 samt tiden för efterföljande rapportering av de IPCEI-projekt som beviljats stöd under

denna period. Energimyndigheten ska årligen, senast den 1 mars, delredovisa hur arbetet fortskrider. Slutredovisning ska ske senast den 15 juni 2028.

- Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att lämna stöd med 238 miljoner kronor till Northvolt AB för utveckling av battericeller och utbyggnad av ett elektrifieringscampus för batteriforskning i Västerås. Stödet är kopplat till Sveriges och batteriföretagets medverkan i det europeiska projektet EuBatIn (European Battery Innovation) som är ett så kallat viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI).
- Regeringen har tillsatt en utredning som ska se över prövningsprocesser och regelverk i syfte att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral från primära och sekundära källor. Utredaren ska analysera och föreslå dels förändringar av prövningsprocesser och regelverk så att bättre hänsyn kan tas både till ett projekts lokala miljöpåverkan och dess samhällsnytta, till exempel minskad global klimatpåverkan, dels föreslå förändringar av prövningsprocesser och regelverk så att en större andel av det värde som gruv- och mineralnäringen genererar kan komma hela landet till del. Utredningen ska redovisas senast den 31 oktober 2022.
- I april 2020 tillsatte regeringen en utredning som har i uppdrag att genomföra en analys av utformningen av ett nytt miljöstyrande system för godstransporter på väg som kan bidra till att miljö- och klimatmålen nås. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2022.
- Regeringen tillsatte hösten 2020 Miljöprövningsutredningen (M 2020:06) med uppdrag att se över det nuvarande systemet för prövning enligt miljöbalken och föreslå åtgärder för att uppnå en modernare och mer effektiv prövning. Syftet är att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar och åstadkomma snabbare och enklare prövningsprocesser samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs. Utredningen ska presentera sitt betänkande i maj 2022.
- I februari 2021 tillsatte regeringen en utredning som har i uppdrag att ta fram förslag på undantag från avfallsskatten och avfallsförbränningsskatten. Uppdraget ska redovisas senaste den 28 februari 2022.
- Försvarsmakten har i regleringsbrev för 2021 fått tre uppdrag som berör den gröna omställningen. Försvarsmakten ska redovisa hur myndighetens arbete med hållbarhet bidrar till Sveriges åtaganden under Parisavtalet, redovisa hur myndigheten bidrar till samexistens mellan olika samhällsintressen inom samma geografiska områden och samverkar med relevanta myndigheter och organisationer i samhällsplaneringen samt fortsätta att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen av deras planerade anläggningar för förnybar energiproduktion. Försvarsmakten ska redovisa förutsättningar för att använda så kallade villkorade tillstånd.

Klimatarbetet inom EU påverkar Sveriges möjligheter och förutsättningar att nå det långsiktiga klimatmålet till 2045. Genom en progressiv klimatlag och nationella klimatmål visar Sverige ledarskap, såväl inom EU som globalt, och kan på ett trovärdigt sätt driva på för ett ambitiöst globalt genomförande av Parisavtalet i linje med 1,5-gradersmålet. Sverige har som EU-medlem inte lämnat in något eget nationellt fastställt klimatåtagande, utan är istället del av EU:s klimatplan. Den innehåller i dag utsläppsminskningar om minst 55 procent till 2030, jämfört med 1990. Ministerrådet och Europaparlamentet har, som en central del av EU:s klimatlag, fastställt ett nytt långsiktigt mål om att nå nettonollutsläpp av växthusgaser 2050 och negativa utsläpp därefter. Kommissionen presenterade i juli 2021 ett stort lagstiftningspaket, Fit for 55, som ska säkerställa att EU når sitt 2030-mål och därmed skapar förutsättningar att nå det långsiktiga målet. Kommissionens paket innehåller exempelvis förslag om revidering av EU ETS, ESR, LULUCF, energieffektivitetsdirektivet,

förnybarhetsdirektivet samt CO2-krav på fordon. Naturvårdsverket har sedan tidigare fått i uppdrag av regeringen att löpande analysera klimatförslag från EU-kommissionen och Konjunkturinstitutet har fått i uppdrag att analysera potentiella klimatåtgärder inom ramen för EU:s system för utsläppshandel.

6 Kompletterande åtgärder

För att nå de nationella klimatmålen och bli världens första fossilfria välfärdsland behöver Sveriges snabbt och kraftfullt minska utsläppen av växthusgaser. Men vissa utsläpp är mycket svåra att minska och därför kan kompletterande åtgärder behövas i viss utsträckning för att nå nettonollutsläpp senast 2045 och negativa utsläpp därefter.

Klimatpolitiska vägvalsutredningen överlämnade sitt betänkande i januari 2020 (SOU 2020:4). Utredningen föreslår en strategi med principer och mål för en politik på området kompletterande åtgärder samt en handlingsplan för att nå dessa mål. Betänkandet har remitterats. Regeringen avser återkomma i fråga om kompletterande åtgärder. Vissa beslut för att underlätta för kompletterande åtgärder har regeringen dock redan fattat under 2020.

Energimyndigheten är nationellt centrum för CCS-utveckling

Statens energimyndighet tillfördes 3 miljoner kronor under 2021 för att bli nationellt centrum för utveckling av s.k. ”carbon capture and storage” (CCS). Från och med 2022 ökar anslaget med 5 miljoner kronor.

Driftstöd för bio-CCS

Regeringen planerar att genomföra en ytterligare satsning på negativa utsläpp och föreslår därför att ett system för driftstöd för bio-CCS i form av omvänd auktionering införs. En första omvänd auktion med en kontraktslängd om 15 år planeras att genomföras 2022. Den första utbetalningen kommer att göras efter inlagring av koldioxid vilket beräknas ske från och med år 2026. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen att 400 miljoner kronor per år under perioden 2026–2040 får användas för att teckna kontrakt med de aktörer som vinner den omvända auktionen. Regeringen avsätter också 10 miljoner kronor per år under perioden 2022–2025 för upprättande och administration av ett system för omvänd auktionering.

Energimyndigheten tillfördes 5 miljoner kronor 2021 för att myndigheten skulle inrätta ett driftstöd för bio-CCS.

Återvätning av torvmarker

Regeringen bedömer att det behövs en satsning på särskilda naturbaserade lösningar för att återväta torvmarker, restaurera och anlägga våtmarker för att minska utsläppen av växthusgaser, balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och bidra till biologisk mångfald samt minska övergödningen. Regeringen satsar totalt 350 miljoner kronor 2021 och finansieringen beräknas bli 325 miljoner kronor 2022 samt 100 miljoner kronor 2023 för detta ändamål. Satsningen bedöms kunna bidra till en utsläppsminskning på totalt 1,5–3,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter över en tjugoårsperiod. För år 2030 beräknas utsläppsminskningen till 0,08–0,18 miljoner ton koldioxidekvivalenter beroende på vilka marker man väljer att återväta. Samma utsläppsminskning beräknas för 2040.

Skogsstyrelsen har också fått 5 miljoner kronor i finansiering för rådgivningen till skogsägare när det gäller att återväta tidigare dikade eller torrlagda våtmarker.

Medel till Skogsstyrelsen för metodutveckling för ökad kolsänka

Skogsstyrelsen tillförs 1,5 miljoner kronor per år under 2021 och 2022 för att utveckla metoder för ökad kolsänka. Vidare får myndigheten ytterligare 30 miljoner kronor för insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador. Att motverka skogsskador kan bidra till minskad klimatpåverkan genom att skogens tillväxt främjas och att utsläpp genom naturlig avgång minskas.

Internationella klimatinvesteringar

Genom Sveriges program för internationella klimatinvesteringar har Sverige engagerat sig både bilateralt och multilateralt i utvecklingen av de nya internationella samarbetsformerna under Parisavtalet. Utifrån dessa erfarenheter fortsätter Sverige bidra till att utveckla Parisavtalets artikel 6 till ett trovärdigt instrument med hög miljöintegritet som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförande av Parisavtalet.

Under 2020 förvärvades 3,7 miljoner utsläppsminskningsenheter och ca 113 miljoner kronor betalades ut till projekt och fonder. Det finns kontrakt om ytterligare förvärv av utsläppsminskningar om totalt 125,7 miljoner kronor under 2021 och 2022, och finansiellt stöd till projekt och fonder relaterat till ca 3,9 miljoner ton verifierade koldioxidekvivalenter.

Programmet syftar till att förvärva enheter från verifierade utsläppsminskningar i andra länder som kan bidra till att nå klimatmålen eller räknas som s.k. resultatbaserad klimatfinansiering. Vid årsskiftet 2020/2021 hade Sverige annullerat totalt 22,3 miljoner utsläppsminskningsenheter. Under 2021 annullerades ytterligare 4,6 miljoner enheter, alltså nu totalt ca 27 miljoner enheter.

7 Klimatpolitiska rådets rapport 2021

Det klimatpolitiska rådet ska utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. Rådet lämnade i mars 2021 sin tredje årsrapport. Klimatpolitiska rådet har i årets rapport särskilt fokuserat på regeringens politik under covid-19-pandemin och hur kris- och återhämtningspolitiken påverkar möjligheterna att uppnå de klimatpolitiska målen. Därutöver innehåller årets rapport en övergripande bild av utsläppsutvecklingen och en uppföljning av regeringens klimatpolitiska handlingsplan liksom regeringens klimatredovisning till riksdagen.

7.1 Bedömningar och rekommendationer

Klimatpolitiska rådet lämnar följande bedömning:

- De tillfälliga utsläppsminskningar som skett under den pågående pandemin har endast marginell effekt på den globala uppvärmningen och på Sveriges förutsättningar att nå klimatmålen.
- Sverige uppnådde etappmålet för 2020 och detta hade skett även utan coronapandemin.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning att de utsläppsminskningar som skett som en konsekvens av den ekonomiska nedgången under covid-19-pandemin inte kan betraktas som en del av en hållbar klimatomställning. Om inga ytterligare åtgärder vidtas kommer dessa utsläpp att öka i samma takt som ekonomin återhämtar sig. Därför är det viktigt att återhämtningspolitiken är grön och att de ekonomiska stöden bidrar till att ta Sverige bort från fossilberoendet. Regeringen konstaterar precis som Klimatpolitiska rådet att etappmålet för 2020 kommer att nås. Att målet kommer nås är en konsekvens av långsiktig framgångsrik politik för minskade utsläpp av växthusgaser.

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

- Takten i klimatomställningen är fortfarande för låg och den beslutade politiken är inte tillräcklig för att nå klimatmålen. Regeringen har under krisen hållit fast vid inriktningen i klimathandlingsplanen men har ännu inte tillräckligt nyttjat det möjlighetsfönster som coronakrisen innebär genom att låta kris- och återhämtningsinsatserna bli en tydlig förstärkning av den samlade politiken för klimatomställningen.

Under 2020 kraftsamlade hela Sverige för att klara av det nya coronaviruset och minska smittspridningen. För regeringen präglades 2020 bland annat av extrabudgetar och krisåtgärder. Covid-19-pandemin försatte hela branscher i kris och regeringen agerade snabbt för att rädda jobb, företag och ekonomi. Den akuta krisen hindrade inte regeringen från att samtidigt göra historiska satsningar på klimatomställningen. I budgetpropositionen för 2021 fanns klimatrelaterade satsningar för ca 10 miljarder kronor. Regeringens utgångspunkt för förra årets budgetproposition var en kraftfull grön återhämtning. Den akuta krisen hindrade inte heller stora delar av näringslivet att prioritera stora klimatinvesteringar i sina återhämtningssatsningar. Regeringen konstaterar att storskaliga klimatinvesteringar genomförts eller aviserats med hjälp av statligt stöd inom bl.a. stålindustrin, gruvnäringen, drivmedelsbranschen och fordonsindustrin. Dessa bidrar utöver utsläppsminskningar även till nya jobb och ökad välfärd.

I takt med att smittspridningen minskar och samhället öppnar upp igen behövs fortsatt en kraftfull och grön återhämtningspolitik. Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att takten i klimatomställningen behöver öka och att det finns ett möjlighetsfönster efter covid-19-pandemin. Regeringen fortsätter därför bedriva en aktiv näringslivspolitik för grön omställning. I finansplanen sammanfattas regeringens satsningar.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Använd återhämtningspolitiken för att förverkliga den klimatpolitiska handlingsplanen och befintliga strategier som konkretiserar vägen mot ”världens första fossilfria välfärdsland”.

- Stärk klimatkollegiets roll i enlighet med dess mandat och nyttja det som en pådrivande kraft i regeringens arbete för att nå klimatmålen.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att återhämtningspolitiken ska bidra till att förverkliga den klimatpolitiska handlingsplanen. Regeringens återhämtningspolitik i budgetpropositionen för 2021 har också konkretiserat en stor del av den klimatpolitiska handlingsplanens åtgärder. Här kan nämnas storskaliga satsningar på laddinfrastruktur i hela landet, utvecklade och effektiviserade klimatinvesteringsprogram som stödjer företags klimatomställning och som möjliggör finansiering av storskaliga industriprojekt.

Regeringen delar också bilden av att de färdplaner och strategier som redan finns på plats bör användas för att konkretisera Sveriges väg mot att bli världens första fossilfria välfärdsland. Regeringen förlängde under 2020 regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige för att bl.a. stödja genomförandet av näringslivets fossilfria färdplaner, ta fram sektorsövergripande strategier och bistå näringslivet i den gröna återhämtningen. Regeringen har också vidtagit flera åtgärder som föreslagits av aktörerna i de presenterade färdplanerna och strategierna. Vidare fortsätter regeringen arbetet med att omhänderta de färdplaner och strategier som presenterats inom ramen för Fossilfritt Sverige.

Regeringen ser även Klimatkollegiet som en central del i genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen. Under de tre första mötena har kollegiet diskuterat aktuella ämnen som är relevanta för genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen, såsom flygets klimatomställning, biodrivmedelsproduktion, hållbar stadsutveckling, elektrifiering, tillståndsprocesser samt EU:s klimatarbete och Fit for 55. Klimatkollegiet möjliggör strategiska diskussioner om inriktningen på klimatpolitiken på högsta nivå inom regeringen. Klimatkollegiet bidrar också till att fortsatt integrera klimatfrågan i alla relevanta politikområden och stärka ägarskapet för klimatfrågan inom hela regeringen.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Utnyttja den flexibilitet som finns i det finanspolitiska ramverket och tillåt längre tid för att återföra sparandet till överskottsmålet, så att utrymme skapas för investeringar som bidrar till klimatomställningen.
- Tidigarelägg översynen av det finanspolitiska ramverket och inkludera klimatperspektivet i riskanalysen av de offentliga finansernas hållbarhet.
- Inkludera klimatperspektivet i den pågående omarbetningen av riksbankslagen.

För att det finansiella systemet ska fungera väl och kunna utföra sina grundläggande funktioner som kapitalförsörjning och riskhantering, krävs också att hänsyn tas till risker som kan hota en hållbar utveckling, inte minst riskerna som följer av klimatförändringarna. Det är ett viktigt perspektiv för både utvecklingen av finans- och penningpolitiken. I regeringens lagrådsremiss om en ny riksbankslag ingår det som förslag att Riksbanken ska identifiera hot mot hållbar utveckling. Det innebär att Riksbanken ska beakta effekter av bl.a. klimatförändringar i verksamheten och möjliggör för Riksbanken att bidra till en hållbar utveckling på finansmarknaden.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Inför en snabbare och mer transparent tillståndsprövning av investeringar som bidrar till klimatomställningen.

Klimatomställningen förutsätter kraftfulla investeringar i privata och offentliga verksamheter. Stora delar av industrin behöver ställa om sin energianvändning och sina tillverkningsprocesser för att vi ska nå nettonollutsläpp senast 2045. Genom bl.a. Industriklivet, Klimatklivet och kreditgarantier för gröna investeringar skapas förutsättningar för näringslivet att ställa om till fossilfrihet.

Regeringen konstaterar att den snabba omställningen ställer nya krav på effektiva tillståndsprocesser. Regeringen har därför vidtagit flera åtgärder och tillsatt ett flertal utredningar för att effektivisera tillståndsprövningen. Regeringen har bland annat tillsatt den s.k. Miljöprövningsutredningen (dir. 2020:86) som ska föreslå de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning.

Regeringen har gett utredningen ett tilläggsdirektiv som bl.a. innebär att utredaren ska undersöka om det bör införas ett begränsat förtursförfarande för tillståndsärenden som innebär en omställning för en miljöfarlig verksamhet som på ett väsentligt sätt bidrar till att nå målen i det klimatpolitiska ramverket.

Regeringen har även remitterat betänkandet En rättssäker vindkraftsprövning (SOU 2021:53) som innehåller förslag som stärker rättssäkerheten och ökar förutsebarheten och effektiviteten i prövningen av vindkraftsanläggningar. Riksdagen har antagit lagförslagen i propositionen Moderna tillståndsprocesser för elnät (prop. 2020/21:188, bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415), som syftar främst till att effektivisera processer och korta ned ledtider för tillståndsprövningarna för nätkoncessioner, dvs. tillstånd att bygga kraftledningar. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2021:16) som ska se över prövningsprocesser och regelverk i syfte att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral från primära och sekundära källor. Utredningen ska redovisas senast den 31 oktober 2022.

Riksdagen har antagit regeringens förslag om ändringar av regelverket för hur mark- och miljödomstolen ska vara sammansatt i olika mål och ärenden enligt lagförslagen i propositionen Mer ändamålsenliga sammansättningsregler för mark- och miljödomstolar (prop. 2020/2021:104, bet. 2020/2021:JuU33, rskr. 2020/2021:312). Syftet är att möjliggöra en mer flexibel, ändamålsenlig och effektiv hantering av mål och ärenden. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021.

Regeringen lämnar nu i budgetpropositionen förslag till ökad finansiering för tillståndsprövande myndigheter, i syfte att korta ledtiderna för miljöprövningen. Regeringen har även gett berörda myndigheter i uppdrag att ta fram en samlad statistik för miljöprövningen. Statistiken med en analys av densamma finns nu tillgänglig för år 2020. Statistiken är viktig för att identifiera ytterligare lämpliga effektiviseringsåtgärder.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Investera i kunskap och kompetens för att stärka arbetet med klimatomställningen som en del av den fortsatta återhämtningspolitiken.

Regeringen delar bilden att kompetensfrågan är viktig för att klara både klimatomställningen och återhämtningen efter pandemin. De klimatinvesteringar som nu planeras runt om i Sverige genererar nya arbetstillfällen. Detta är särskilt välkommet i spåren av pandemin. När industrin ställer om och det byggs batterifabriker, vätgaslager, vindkraft till havs och solcellsparker krävs både ingenjörer, tekniker och servicepersonal som har rätt kompetens. Detta lyfts bl.a. i Fossilfritt Sveriges färdplaner.

Regeringen satsar därför på ett klimatkompetenslyft med utbildningsinsatser och kompetenshöjande åtgärder som syftar till att möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetenser för att klara klimatomställningen och nå en cirkulär ekonomi. Satsningen väntas också leda till minskad arbetslöshet, regional utveckling och minskade utsläpp i både Sverige och omvärlden.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Se till att den nationella planen för transportinfrastruktur bidrar till ett mer transporteffektivt samhälle inom klimatmålens ramar.

Infrastrukturpropositionen beslutades av regeringen den 16 april 2021. Propositionen kombinerar satsningar på underhåll av vägar och järnvägar med nya investeringar. Det bidrar till tillgängligheten, klimatarbetet, vidgade arbetsmarknadsregioner, regional utveckling, sammanhållningen i landet och Sveriges konkurrenskraft. Sverige ska bli

världens första fossilfria välfärdsland. Transportsystemet, liksom alla sektorer, behöver ställa om. Genom att göra kloka satsningar på infrastruktur ökar möjligheterna att nå klimatmålen. Infrastrukturplaneringen är ett viktigt verktyg för transportsektorns klimatomställning i kombination med andra åtgärder som ökar transporteffektiviteten och bidrar till en snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering samt åtgärder som flyttar godstransporter från väg till järnväg.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Stärk Sveriges engagemang och påverkan inom EU genom att delta strategiskt, koordinerat och aktivt i EU:s gröna giv och återhämtningsprogram samt tillhörande politiska processer.

Regeringen delar uppfattningen att Sverige aktivt ska driva på för att stärka klimatarbetet inom EU. Sverige har varit en viktig röst för att höja ambitionen i hela unionen och var bland annat ledande för att säkerställa EU:s nya klimatmål som innebär klimatneutralitet till 2050 och minst minus 55 procent utsläppsminskningar till 2030. Sverige har också varit drivande för att säkerställa en hög andel klimatsatsningar i EU-budgeten, inklusive återhämtningspaketen. Den 14 juli 2021 presenterade Europeiska kommissionen förslag på revideringar av all relevant lagstiftning för att säkerställa att det nya 2030-målet kan nås, det s.k. ”Fit for 55”-paketet. Sverige är aktivt för att säkerställa ett ambitiöst lagstiftningspaket som bidrar till utsläppsminskningar i hela unionen. Sverige har bl.a. besvarat konsultationer och fortsätter sitt samarbete med likasinnade länder för att säkerställa en fortsatt hög ambition. Sverige kommer med stor sannolikhet få en särskilt viktig position i förhandlingarna till följd av det svenska ordförandeskapet i EU våren 2023.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Främja de beteendeförändringar som stärker möjligheterna att nå klimatmålen.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning att beteendeförändringar som stärker möjligheterna att nå klimatmålen behöver främjas.

Regeringen har gett Miljömålsberedningen i uppdrag (dir. 2020:110) att ta fram en samlad strategi för att minska klimatpåverkan från konsumtion. Miljömålsberedningen ska bl.a. utifrån en bred analys bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade klimatpåverkande utsläpp och föreslå i vilken mån det är lämpligt att inom ramen för miljömålssystemet precisera mål och åtaganden genom kvantitativa eller kvalitativa etappmål för konsumtionsbaserade utsläpp. Miljömålsberedningen ska även föreslå mål för flygets klimatpåverkan, bereda möjligheten för ett mål för sjöfartens klimatpåverkan, se över hur det klimatpolitiska ramverket kan få genomslag i offentlig upphandling samt synliggöra klimateffekten av svensk export av varor och tjänster.

I genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen beslutar regeringen även om andra åtgärder som syftar till att främja beteendeförändringar. Ett grönt avdrag för stöd till solceller, lagring av egenproducerad elenergi och installation av laddningspunkt till elfordon infördes den 1 januari 2021. Regeringen avser även att införa en möjlighet att skattefritt, upp till ett visst belopp, hyra ut personliga tillgångar. Vidare kommer klimatdeklarationer för långväga resor att införas.

Klimatpolitiska rådet lämnar följande rekommendation:

- Redogör för genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen i den årliga klimatredovisningen till riksdagen.

- Presentera klimatredovisningen på samma anslagsövergripande nivå som finansplanen.
- Besluta att en bedömning av effekterna på möjligheterna att nå klimatmålen ska ingå i alla relevanta offentliga utredningar och underlag för regeringsbeslut.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att det är viktigt att redovisa för riksdagen hur genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen fortlöper. Regeringen redogör övergripande för genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen under avsnitt 5.2.

Klimatredovisningen presenteras som en särskild bilaga i budgetpropositionen. Frågan om denna bilaga ska höra till utgiftsområde 20 eller något annat utgiftsområde avser regeringen att återkomma till vid senare tillfälle.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning att effekterna på möjligheterna att nå klimatmålen ska ingå i alla relevanta offentliga utredningar och underlag för regeringsbeslut. Regeringen står fast vid att kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ska ses över i detta syfte. Översynen kommer att presenteras under hösten 2021.

Utgiftsområde 21

Energi

Utgiftsområde 21 – Energi

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Energi ... 4
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 4
2.2 Utgiftsutveckling ... 4
2.3 Skatteutgifter ... 5
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 7
2.6 Resultatredovisning ... 8
2.6.1 Sveriges energisystem ... 8
2.6.2 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål ... 10
2.6.3 Målnivåerna för de energipolitiska målen 2020 har nåtts ... 17
2.6.4 Energieffektivisering är en nyckelfaktor för att nå energiintensitetsmålet 2030 ... 20
2.6.5 Det svensk-norska målet till 2020 inom elcertifikatssystemet har nåtts ... 21
2.6.6 Elproduktionen från förnybara energislag ökar ... 23
2.6.7 Forskning och innovation främjar utvecklingen ... 25
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 28
2.8 Politikens inriktning ... 29
2.9 Budgetförslag ... 31
2.9.1 1:1 Statens energimyndighet ... 31
2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering ... 33
2.9.3 1:3 Insatser för förnybar elproduktion ... 35
2.9.4 1:4 Energiforskning ... 36
2.9.5 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter ... 38
2.9.6 1:6 Energimarknadsinspektionen ... 38
2.9.7 1:7 Energiteknik ... 40
2.9.8 1:8 Elberedskap ... 40
2.9.9 1:9 Avgifter till internationella organisationer ... 42
2.9.10 1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m. ... 43
2.9.11 1:11 Elsäkerhetsverket ... 45
2.10 Affärsverket svenska kraftnät ... 46
2.10.1 Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet ... 49

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer avgiftsuttaget under 2022 för elberedskapsavgiften till högst 255 000 000 kronor (avsnitt 2.9.8).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2022–2024 som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.10.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.10.1).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens energimyndighet	419 387
1:2 Insatser för energieffektivisering	118 000
1:3 Insatser för förnybar elproduktion	25 000
1:4 Energiforskning	1 432 723
1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	600 000
1:6 Energimarknadsinspektionen	184 294
1:7 Energiteknik	1 077 600
1:8 Elberedskap	361 000
1:9 Avgifter till internationella organisationer	25 328
1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m	140 000
1:11 Elsäkerhetsverket	71 592
Summa anslag inom utgiftsområdet	**4 454 924**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för energieffektivisering	200 000	2023–2024
1:3 Insatser för förnybar elproduktion	35 000	2023–2024
1:4 Energiforskning	3 300 000	2023–2027
1:8 Elberedskap	2 000 000	2023–2037
1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m	260 000	2023–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**5 795 000**	

2 Energi

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi, inklusive elsäkerhet. Ansvaret för åtgärderna ligger främst på Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen, Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) och Elsäkerhetsverket.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Statens energimyndighet	306	365	354	**419**	443	463
1:2 Insatser för energieffektivisering	193	28	27	**118**	118	118
1:3 Insatser för förnybar elproduktion	23	25	25	**25**	25	25
1:4 Energiforskning	1 542	1 515	1 502	**1 433**	1 368	1 383
1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	21	450	50	**600**		
1:6 Energimarknadsinspektionen	138	153	154	**184**	181	183
1:7 Energiteknik	814	1 722	1 070	**1 078**	700	700
1:8 Elberedskap	208	270	318	**361**	363	389
1:9 Avgifter till internationella organisationer	23	25	25	**25**	25	25
1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m	64	140	139	**140**	155	145
1:11 Elsäkerhetsverket[2]	64	67	67	**72**	73	74
Totalt för utgiftsområde 21 Energi	**3 398**	**4 761**	**3 730**	**4 455**	**3 451**	**3 505**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Till och med budgetåret 2021 redovisades anslaget 4:1 Elsäkerhetsverket inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 581**	**4 581**	**4 581**
Pris- och löneomräkning[2]	6	12	18
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-133	-1 087	-1 039
varav BP22[3]	*712*	*911*	*915*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt		-55	-55
Ny utgiftsram	**4 455**	**3 451**	**3 505**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	2 067
Verksamhetsutgifter[2]	2 386
Investeringar[3]	2
Summa utgiftsram	**4 455**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

Tabell 2.4 Skatteutgifter och skattesanktioner

Miljoner kronor

	2021	2022
Skatteutgifter		
Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	4 060	4 130
El som inte beskattas	-	-
Nedsatt energiskatt för leveranser av värme och kyla till industrin m.m.	10	-
Koldioxidskatt för fossila drivmedel och biodrivmedel inom reduktionsplikten	-	-
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	100	100
Skattereduktion för installation av grön teknik	200	200
Skattesanktioner		
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter	-940	-940
Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS	-50	-50
Koldioxidskatt på fossila bränslen i kraftvärmeverk inom EU ETS	-240	-230
Summa	**3 140**	**3 210**

Anm.: Ett ”-” betyder att skatteutgiften inte kunnat kvantifieras.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för energipolitiken som bygger på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Energipolitiken ska således skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411). Därutöver har riksdagen beslutat om energipolitiska mål kopplade till vissa årtal baserade på den energiöverenskommelse som slöts 2016 mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna (prop. 2017/18:228,

bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/18:411). Liberalerna valde att stå utanför energiöverenskommelsen. Efter att överenskommelsen slöts har Moderaterna och Kristdemokraterna valt att lämna överenskommelsen.

De riksdagsbundna målen är:

– År 2020 ska andelen förnybar energi utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen, andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent, och energianvändningen ska vara 20 procent effektivare jämfört med basåret 2008. En nationell planeringsram för vindkraft fastställs motsvarande en årlig produktionskapacitet på 20 terawattimmar (TWh) från vindkraft på land och 10 TWh till havs (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301). Den förnybara elproduktionen i den med Norge gemensamma elcertifikatsmarknaden ska öka med 28,4 TWh (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51).
– År 2030 ska Sverige ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005 (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411). Målet inom det med Norge gemensamma elcertifikatssystemet ökar med 18 TWh nya elcertifikat till 2030 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).
– År 2040 är målet 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411).

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken och energirelaterade miljöpolitiska mål (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164). Riksdagen har även konkretiserat tre delmål och angett att forskning och innovation på energiområdet ska

– bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
– utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader, samt
– bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet (prop. 2012/13:21, bet. 2012/13:NU6, rskr. 2012/13:153).

Europeiska unionens mål inom energiområdet

I mars 2007 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om att 20 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybara energikällor, 10 procent av energianvändningen i transportsektorn ska vara förnybar och 20 procent energieffektivisering till 2020 jämfört med kommissionens referensscenario (PRIMES 2007). Dessa mål har genomförts i Sverige genom de energipolitiska mål som beslutats för 2020 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

I oktober 2014 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om EU:s mål för förnybar energi och energieffektivitet för 2030. I juni 2018 kom Europaparlamentet och rådet överens om en höjning av dessa mål. Överenskommelsen innebär bl.a. ett bindande mål om minst 32 procent förnybar energi och ett övergripande energieffektiviseringsmål om minst 32,5 procent. Målen ska nås kollektivt och varje medlemsstat rapporterar sina nationella bidrag i de s.k. nationella energi- och klimatplanerna. Varje medlemsstat ska även säkerställa att andelen förnybar energi av den slutliga energi-

användningen inom transportsektorn är minst 14 procent 2030, varav bidraget från s.k. avancerade biodrivmedel ska vara minst 3,5 procent. För att öka investeringarna och knyta ihop EU:s elsystem tydliggjorde Europeiska rådet ambitionen avseende sammanlänkningsmålet om 10 procent till 2020 och introducerade en målsättning på 15 procent till 2030 som innebär att varje medlemsstat ska ha motsvarande handelskapacitet till grannländerna i procent av landets installerade elproduktionskapacitet.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Med anledning av näringsutskottets synpunkter i betänkandet 2020/21:NU3 samt tidigare återkoppling från näringsutskottet fortsätter regeringen arbetet med att utveckla resultatredovisningen. Näringsutskottet har i sitt betänkande efterfrågat ett tydliggörande av sambanden mellan mål och indikatorer genom att de samlas i en tabell. I tabell 2.5 nedan redovisas därför hur de riksdagsbundna målen och indikatorerna är kopplade till varandra. I resultatredovisningen används även rapporter och utvärderingar från t.ex. Energimyndigheten och Svenska kraftnät. För vissa uppgifter anges 2019 eftersom den slutliga statistiken blir klar först till hösten efterföljande år.

Tabell 2.5 Riksdagsbundna mål och huvudsakliga indikatorer

Det övergripande målet (energipolitikens tre pelare):

	Försörjningstrygghet	Konkurrenskraft	Ekologisk hållbarhet
Indikatorer	Elflödesbalans	Energipriser för industrin	
	Effektbalans	Energikostnadens andel av rörliga kostnader i industrin	
	Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar	Elpris	
		Transportsektorns energikostnader	

De riksdagsbundna målen (dessa bidrar även till det övergripande målet):

	Mål för 2020	Mål för 2030	Mål inom elcertifikatssystemet	Mål för 2040	Mål inom energiforskning
Indikatorer	Total andel förnybar energi	Energiintensitet jämfört med basåret 2005	Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatmarknaden	Andel förnybar elproduktion	Samfinansiering inom energiforskningen
	Andel förnybar energi i transportsektorn				Antal publikationer och examina inom energiforskningen
	Energiintensitet jämfört med basåret 2008				Omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling
	Planeringsram vindkraft				

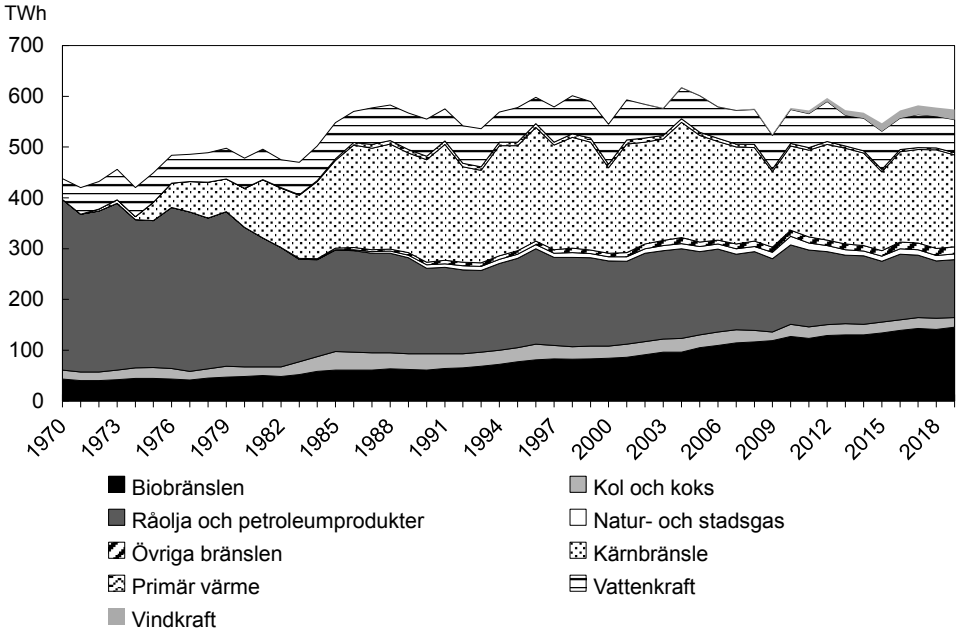
Utvecklingen inom energiområdet påverkas inte bara av de statliga insatserna utan även av utvecklingen i omvärlden, vilket gör det svårt att härleda de direkta effekterna av insatserna. Till exempel påverkas uppvärmningsbehoven av temperaturen under året, elproduktionen vid vattenkraftverk av nederbörd, pris på drivmedel av tillgången på den globala marknaden och utbyggnadstakten av prisutvecklingen på teknologier. Inom forsknings- och innovationsområdet kan det ta flera decennier innan effekter kan urskiljas och det är då ofta svårt att knyta dem direkt till en specifik insats.

2.6 Resultatredovisning

2.6.1 Sveriges energisystem

Det svenska energisystemet baseras både på inhemska energikällor som biomassa, strömmande vatten och vind samt på import av kärnbränsle, fossila bränslen, biodrivmedel m.m. Tillförseln av energi i det svenska energisystemet har sedan mitten av 1980-talet legat på en nivå mellan 550 och 600 TWh. Under 2019 uppgick den totala energitillförseln till 548 TWh (efter att nettoexporten av el räknats bort). I diagram 2.1 visas hur Sveriges energitillförsel har utvecklats över tid. El och biobränslen har ersatt en stor del fossila oljeprodukter både för uppvärmning av byggnader och inom industrin.

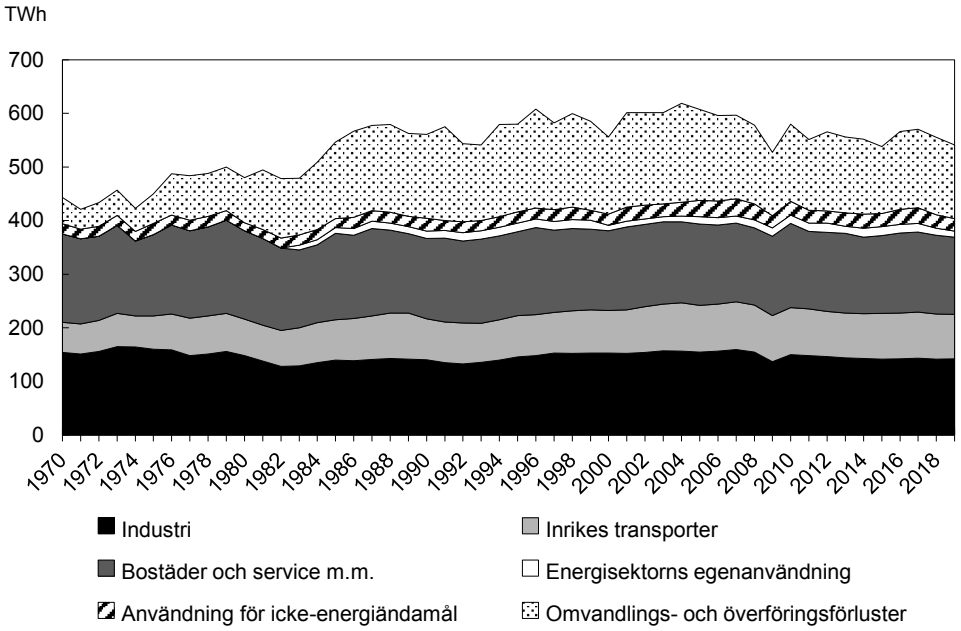
Diagram 2.1 Total energitillförsel per energivara 1970–2019

Anm.: Import av el visas ej i diagrammet men kan utläsas av diagram 2.3.
Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2021.

Den slutliga energianvändningen delas vanligen in i de tre användarsektorerna industri, bostäder och service m.m. samt transport. Fördelningen mellan användarsektorerna samt förluster framgår av diagram 2.2 nedan. Industrisektorn använder främst el och biobränsle samt en del fossila bränslen till att driva processer. Inom sektorn bostäder och service m.m. används till största delen el och fjärrvärme, varav mer än hälften går till uppvärmning och varmvatten. Transportsektorns energianvändning domineras av fossila oljeprodukter i form av bensin och diesel, även om andelen biodrivmedel och el ökar. Den största delen av förlusterna utgörs av energi som kyls bort vid elproduktion i kärnkraftverk.

Diagram 2.2 Slutlig energianvändning och förluster 1970–2019

Anm.: Huruvida kylvattenförlusterna i kärnkraften räknas in i statistiken eller ej har varierat över tid och varierar även internationellt.

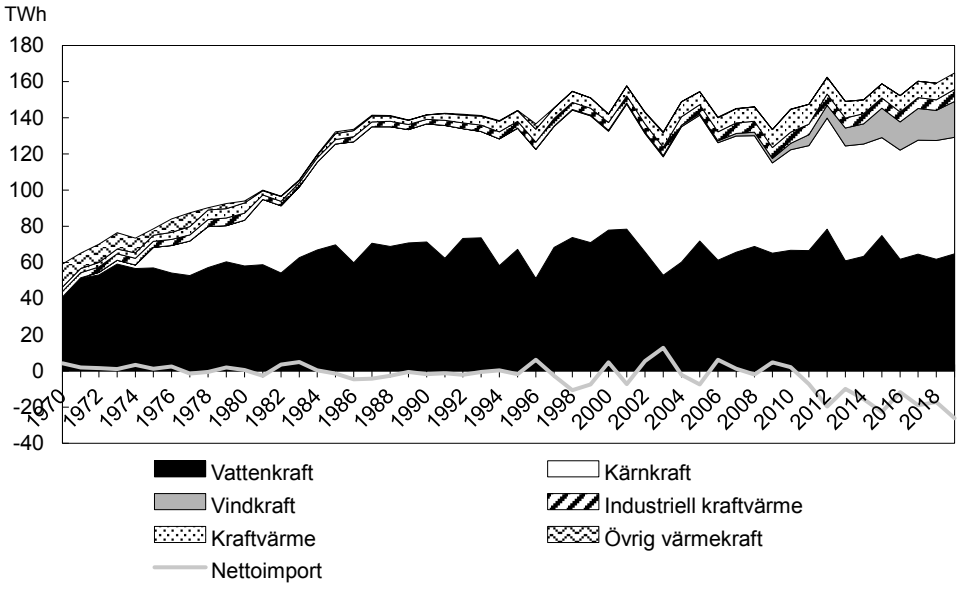
Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2021.

Sveriges elproduktion utgörs till största delen av vattenkraft och kärnkraft, som de senaste åren svarat för ca 40 procent vardera av den totala elproduktionen. Kärnkraftens andel har minskat efter att fyra kärnkraftreaktorer avvecklats under åren 2015–2020. Sedan elcertifikatssystemet infördes 2003 har den förnybara elproduktionen ökat betydligt, där den största delen utgörs av vindkraft. Vindkraften utgjorde 12 procent av den totala elproduktionen 2019, men den preliminära statistiken för 2020 visar på en betydande ökning till 17,5 procent. Installationen av solceller har ökat snabbt de senaste åren, men elproduktionen är fortfarande jämförelsevis mycket liten och utgjorde 2019 ca 0,4 procent av den totala elproduktionen. Förbränningsbaserad elproduktion från kraftvärme och industri utgjorde ca 10 procent av elproduktionen 2019. Den största delen av den för-bränningsbaserade elproduktionen, ca 80 procent utgjordes av biobränslen medan resterande andel utgjordes främst av fossila bränslen och restgaser från industriprocesser samt icke-biogent avfall. I takt med att förnybar elproduktion har byggts ut har nettoexporten av el ökat.

Elanvändningen i Sverige ligger på en relativt jämn nivå omkring 140 TWh. Den största andelen el används inom sektorn bostäder och service m.m. följt av industrisektorn.

Utvecklingen över tid av elproduktion per kraftslag och nettoimport av el framgår av diagram 2.3 nedan.

Diagram 2.3 Elproduktion per kraftslag samt nettoimport av el 1970–2019

Anm.: Solkraft visas ej i diagrammet eftersom nivåerna är så låga att det blir svårt att utläsa.
Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2021.

2.6.2 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål

Försörjningstrygghet

Den svenska självförsörjningsgraden, dvs. andelen inhemska energibärare i förhållande till den totala energianvändningen, har ökat under 2000-talet. År 2019 låg självförsörjningsgraden på 45 procent.

Totalt nettoexporterades ca 25 TWh el från Sverige under 2020, se tabell 2.6 nedan (elflödesbalansen), varav den största delen exporterades till Finland.

Överföring av el utan avbrott är en förutsättning för trygg energiförsörjning

Vintern 2019/20 var mild och elförbrukningen var generellt låg. Under topplasttimmen, dvs. timmen med den högsta elförbrukningen, uppgick elförbrukningen till 23 200 MWh/h, vilket är ca 2 000 MWh/h lägre än topplasttimmen under vintern 2018/19. Den installerade elproduktionskapaciteten ökade med 396 MW mellan 2019 och 2020, till 41 210 MW, se tabell 2.6 nedan för utveckling över tid.

Svenska kraftnät har tagit fram tre nya indikatorer för leveranssäkerhet kommande vinter: installerad effekt i synkront ansluten elproduktion, potentialen för förbrukarflexibilitet samt kapacitet i sammanlänkningar med andra länder, se tabell 2.6 nedan. Synkront ansluten produktion är produktion som inom synkronområdet (Sverige, Norge, Finland och Själland) ansluts direkt till växelströmsnätet och svänger med den elektriska frekvensen. Detta gör att den bl.a. bidrar med stabilitet i kraftsystemet. Svenska kraftnät har uppskattat potentialen för förbrukarflexibilitet i Sverige baserat på en studie av buden på dagen-före marknaden och verifierat detta genom operativa iakttagelser. Sammanläkningen med andra länder definieras som importkapaciteten delat med installerad elproduktionskapacitet.

Tabell 2.6 Resultatindikatorer över leveranssäkerhet för el

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Inför vintern 2021/22
Elflödesbalans (import-export), TWh	2,1	-22,6	-11,7	-19,0	-17,2	-26,1	-24,8	
Effektbalans, MW, varav								
Installerad elproduktionskapacitet	*35 699*	*39 313*	*39 969*	*38 851*	*39 755*	*40 814*	*41 210*	
Maximalt uppmätt timeffektbehov	*26 700*	*26 883*	*25 855*	*26 700*	*25 200*	*23 200*	*25 500*	
Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar	1 500	37 108	6 299	988	3 490	53 329	6 152	
Installerad effekt i synkront ansluten elproduktion i synkronområdet (MW)								79 500
Installerad effekt i synkront ansluten elproduktion i Sverige (MW)								30 000
Potential för förbrukarflexibilitet (MW)								1 200
Sammanlänkning (procent)								23

Källor: Energimyndigheten ER 2021:10 (I2021/01531), Svenska kraftnät 2021/1042 (I2021/01831), Svenska kraftnät elstatistik, preliminära uppgifter från Energimarknadsinspektionen.

Under 2019 hade ca 90 procent av elkunderna en elöverföring av god kvalitet sett till antalet elavbrott, medan 0,6 procent av kunderna inte hade det. Med god kvalitet menas att ha färre än tre elavbrott längre än tre minuter per kalenderår och att inte ha god kvalitet innebär fler än elva sådana elavbrott per kalenderår. Som framgår av tabell 2.6 ovan uppgick antalet kunder med elavbrott som varade längre än 24 timmar till 6 152 under 2020, vilket kan jämföras med 53 329 kunder under 2019. Det höga antalet under 2019 kan delvis förklaras av stormen Alfrida som drabbade Sverige i början av det året. Även under 2020 var en stor del av elavbrotten väderrelaterade. Energimyndigheten lanserade under 2020 en elavbrottskampanj för att ge råd om vad enskilda och hushåll kan göra för att förebygga och lindra konsekvenser av ett längre elavbrott.

Inför sommaren 2020 aviserade flera kärnkraftsproducenter att de skulle förlänga sina revisionstider. Anledningarna var att låga elpriser gjort det olönsamt att producera el under vissa perioder, säkerhetsskäl samt att den pågående covid-19-pandemin påverkade revisionstiden. För att upprätthålla driftsäkerheten i transmissionsnätet under sommaren 2020 vidtog Svenska kraftnät ett antal förebyggande åtgärder. Bland annat slöts avtal om att tillgängliggöra Ringhals 1 under sommaren samt avtal med ägarna till Karlhamnsverket respektive Rya Kraftverk i Göteborg om att vara i beredskap för att snabbt kunna tillgängliggöra effekt.

En trygg och konkurrenskraftig energiförsörjning ställer krav på att elnäten har tillräcklig kapacitet för att tillgodose efterfrågan på el. Regeringen gav därför Energimarknadsinspektionen i uppdrag att analysera kapacitetsbristen i elnäten (I2019/02766). I redovisningen av uppdraget presenterade Energimarknadsinspektionen en handlingsplan för att lösa kapacitetsutmaningarna. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör följa upp och analysera de åtgärder som vidtogs för att motverka den akuta kapacitetsbrist i elnäten som drabbade Skåne och Stockholm under 2019 (bet. 2020/21:NU5, rskr. 2020/21:43). Regeringen uppdrog den 12 december 2020 åt Energimyndigheten att följa upp det

gemensamma initiativet avseende kapacitetshöjningar i elnäten i Malmö och Stockholm (I2020/03358). Energimyndigheten inkom den 29 april 2021 med sin slutrapport (I2021/01373). Energimyndighetens bedömer att det fanns skäl att agera både i Malmö och i Stockholm, givet hur prognoserna såg ut vid den aktuella tidpunkten. I rapporten anges att upphandlingen av bl.a. Heleneholmsverket inneburit en effektiv hantering av situationen och att åtgärderna i Stockholm var nödvändiga då inga andra alternativ fanns att tillgå. Vidare anger Energimyndigheten att beslutet från Svenska kraftnät att ställa ut elberedskapsmedel till Stockholm Exergi för att säkra ödriftsförmåga i Stockholm har bidragit till att finansiera upprustningen av de kraftverk som även behövdes för att säkra den lokala eleffekten i Stockholm. Slutligen understryker Energimyndigheten vikten av analyser inför större förändringar i förutsättningarna för marknadsaktörer och kunder på elmarknaden. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Under 2020 inträffade 124 driftstörningar på transmissionsnätet, vilket var 13 färre än 2019. Det inträffade sex driftstörningar med elavbrott under 2020, jämfört med nio under 2019. Den energi som inte levererades till Svenska kraftnäts nätkunder under 2020 uppgick till 14 MWh, jämfört med 287 MWh under 2019. Icke levererad effekt (se Energimarknadsinspektionens föreskrifter EIFS 2015:5) 2020 ökade till 80,6 MW, jämfört med 25,6 MW under 2019, vilket till stor del berodde på en specifik störning orsakad av åska.

Effektreserven (lagen [2003:436] om effektreserv) definieras som en strategisk reserv enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen). Enligt EU-förordningen måste en ny gemensam europeisk metod användas för att beräkna risken för effektbrist samt att den värderas mot en nationell tillförlitlighetsnorm för att bedöma behovet av en strategisk reserv. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att Sverige behöver ta fram leverenssäkerhetsmål som beaktar hela samhällets behov och som utgår från elförsörjningens betydelse för Sveriges konkurrenskraft som industrination (bet. 2018/19:NU12 punkt 1, rskr. 2018/19:210). Regeringen har för avsikt att besluta om en tillförlitlighetsnorm. Beslutet bedöms tillgodose riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

För vinterperioderna 2020–2025 har totalt 562 MW elproduktion upphandlats till effektreserven, inga ytterligare avtal tecknades under 2020. Vintern 2019/20 var mycket mild och effektreserven behövde aldrig sättas i förhöjd beredskap. Under vintern 2020/21 försattes effektreserven i förhöjd beredskap sju gånger, men behövde aldrig aktiveras. Senast effektreserven behövde aktiveras var vintern 2012/13, se tabell 2.7 nedan. Att effektreserven aktiveras innebär att den har avropats på marknaden och bidragit till elförsörjningen.

Tabell 2.7 Antal timmar som effektreserven har aktiverats vintrarna 2010/11–2019/20

Vintern	Antal timmar
2010/11	118
2011/12	169
2012/13	35
2013/14	0
2014/15	0
2015/16	0
2016/17	0
2017/18	0
2018/19	0
2019/20	0
2020/21	0

Källor: Svenska kraftnät 2020/3721 (I2021/00617), Svenska kraftnät 2021/1042, Energimyndigheten ER 2021:10.

Kraftsystemet behöver upprätthålla kortsiktig balans mellan produktion och förbrukning av el. Regeringen har därför uppdragit åt Svenska kraftnät att beskriva pågående och kommande satsningar kopplat till stödtjänster och avhjälpande åtgärder samt vid behov föreslå teknikneutrala ersättningsmodeller för relevanta tjänster och ändringar i regelverk. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) senast den 15 oktober 2021.

Under 2020 arbetade Svenska kraftnät med att utveckla och testa lokala flexibilitetsmarknader inom ramen för forsknings- och utvecklingsprojekt tillsammans med E.on Energidistribution AB, Ellevio AB och Vattenfall Eldistribution AB. I december öppnade en marknadsplats för effektflexibilitet i Stockholmsregionen och arbete pågår med att utveckla lokala flexibilitetsmarknader i bl.a. Uppsala och Skåne som en möjlig lösning på lokala kapacitetsutmaningar.

Möjliggörande av samhällets ökande elektrifiering

Under 2020 påbörjades regeringens arbete med att ta fram en nationell elektrifieringsstrategi. Strategin ska bidra till en snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering som bidrar till att uppnå klimatmålen för 2030, 2040 och 2045. Elektrifieringsstrategin tar ett helhetsgrepp om förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra en omfattande elektrifiering i samhället, främst drivet av omställning till eldrivna transporter, och nya industriprocesser som kräver stora mängder el. Arbetet med strategin ska vara klart under hösten 2021.

Behovet av elsäkerhet ökar i takt med energiomställningen och ökad elektrifiering

En stor mängd nya produkter, aktörer, tekniker och typer av anläggningar tillförs till elsystemet till följd av ökad elektrifiering och klimatomställningen. I takt med utvecklingen förväntas problem med elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) och elsäkerhet öka i samhället. Elsäkerhetsverket bedriver tillsyn och marknadskontroll för att se till att såväl komponenter som kompletta anläggningar uppfyller elsäkerhets- och EMC-krav. Under 2020 genomförde Elsäkerhetsverket och Försvarsmakten ett regeringsuppdrag om vilka elanläggningar som kan orsaka elektromagnetiska störningar på totalförsvarets verksamheter, vilket bl.a. visar att solcellsanläggningar kan störa mottagning av rundradio, radiosamband, flygradio och signalspaning (Fi2020/02994). Alla solcellsanläggningar ger inte störningar och det finns tekniska lösningar för att hantera problematiken.

Antalet anmälda elolyckor och dödsolyckor ger en indikation på säkerhet och funktion hos elanläggningar och varor. Det ger även en indikation om kompetens hos yrkesfolk

och branschaktiva. Under 2020 anmäldes 401 elolyckor varav två dödsolyckor. Jämfört med 2019 minskade antalet anmälningar av elolyckor och dödsolyckor som då uppgick till 526 anmälningar varav tre dödolyckor. Elolyckorna orsakas oftast av fel i konstruktion och tillverkning av varor, felaktig installation och felaktig användning av varor samt slitage på varor. Antalet produkttyper som stoppas på marknaden ger en indikation på hur säkra och väl fungerande elektriska varor är. Det har skett en kraftig ökning av antalet produkttyper som stoppas på marknaden. Under 2020 slutade 421 produkter att säljas eller stoppades vid import till följd av Elsäkerhetsverkets marknadskontroll. Det är en ökning på cirka 70 procent jämfört med 2019 då antalet uppgick till 246 produkttyper.

Drivmedel

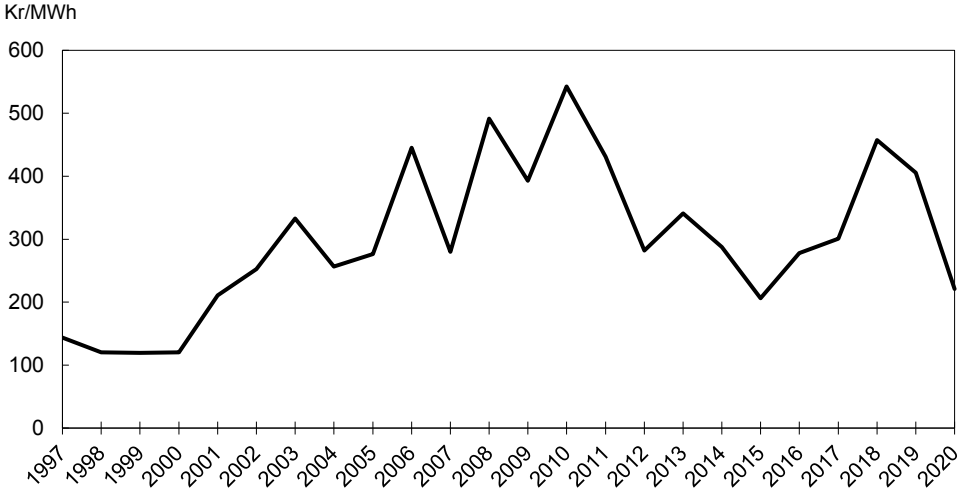
Den svenska försörjningen av fossila drivmedel är helt beroende av import. Användningen av biodrivmedel i transportsektorn har ökat de senaste åren men även för biodrivmedel finns ett starkt importberoende. Den inhemska produktionen av biodrivmedel ökar, tack vare riktade insatser som skett den senaste mandatperioden, och sker från både inhemska och importerade råvaror. År 2019 kom drygt 10 procent av den totala användningen av biodrivmedel från svenska råvaror. För att främja produktion av biodrivmedel med ny teknik där kostnaden i dag är för hög för att drivmedlet ska vara konkurrenskraftigt har regeringen uppdragit åt Energimyndigheten att undersöka behovet av ytterligare styrmedel (I2020/02769). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2021.

Planerade aktiviteter inom Energimyndighetens program för utveckling av Sveriges drivmedelsberedskap avseende åtgärder som förebygger och lindrar störningar och avbrott i drivmedelsförsörjningen har fördröjts till följd av hantering av covid-19-pandemin. Beredskapslagret hos företag var under 2020 över lagringskravet på 90 dagar.

Konkurrenskraftiga elpriser för industrin

Under 2020 sjönk årsmedelvärdet för spotpriset på el i Sverige (elområde SE3) med 46 procent jämfört med 2019 och uppgick till 221 kronor per MWh. Att medelpriset minskade berodde på lägre efterfrågan på el, bl.a. till följd av varmt väder, samtidigt som elproduktion från både vatten- och vindkraft var betydligt högre än året innan. Utvecklingen av det genomsnittliga spotpriset visas nedan i diagram 2.4. Prisskillnaden mellan norra och södra Sverige var ovanligt stor under 2020, elområde SE4 i södra Sverige hade i genomsnitt 12 öre högre spotpris jämfört med elområdena SE1 och SE2.

Diagram 2.4 Elpris på spotmarknaden elområde 3, årsmedel

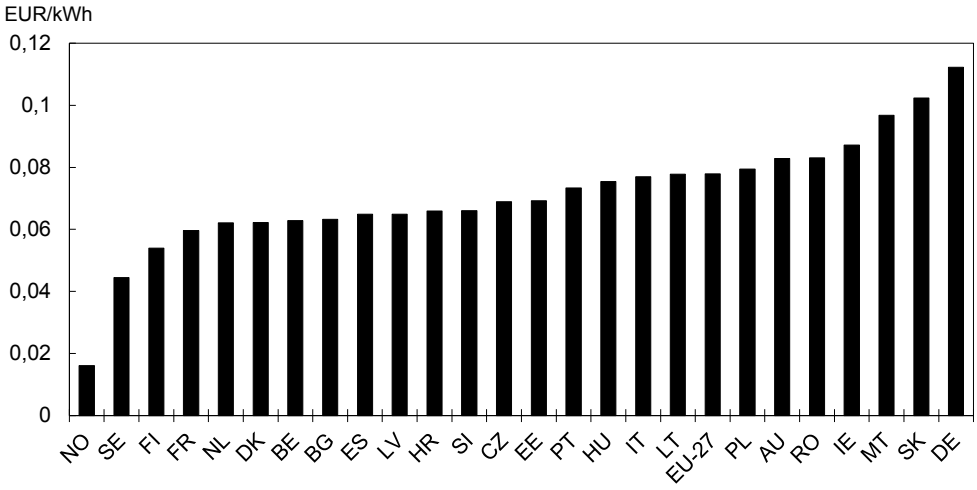

Anm.: Från november 2011 då elområden infördes i Sverige, antas medelpriset för Sverige motsvara elområde 3.
Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

För industrin som helhet utgjorde kostnaderna för energi 2019 i genomsnitt knappt 2 procent av de rörliga kostnaderna, vilket är samma nivå som kostnaderna legat på sedan 2000-talets början.

Den svenska industrins elkostnader är låga ur ett europeiskt perspektiv. En jämförelse av elkostnader i EU:s medlemsstater och Norge, inklusive nätavgifter och skatter, för industrier med stor elförbrukning visas i diagram 2.5 nedan.

Diagram 2.5 Elkostnader för industrier med stor elförbrukning (70–150 GWh/år) i EU-27 och Norge, inkl. nätavgifter och skatter, andra halvåret 2020

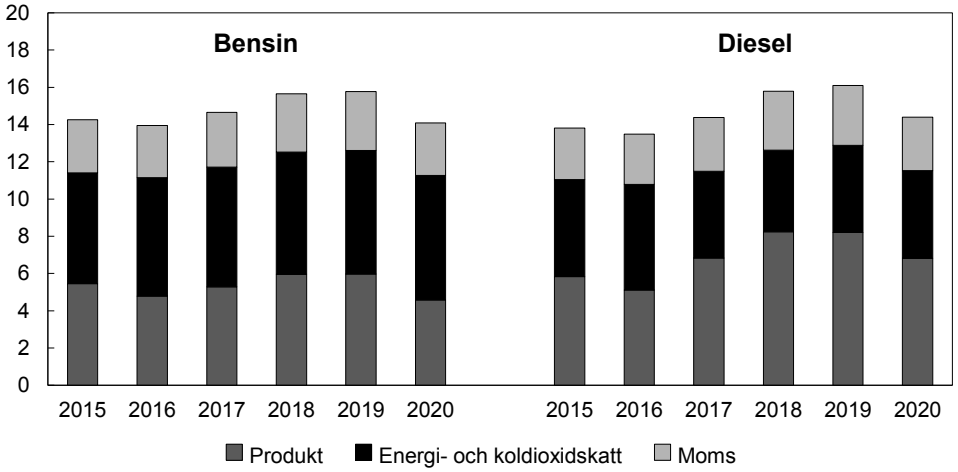

Anm.: Uppgifter saknas för Grekland, Luxemburg och Cypern.
Källa: Electricity prices for non-household consumers — bi-annual data (from 2007 onwards), Eurostat.

Drivmedelspriserna i Sverige minskade under 2020, framför allt för bensin och diesel, efter att ha haft en generellt ökande trend från 2016 fram till 2019. Under 2020 minskade de genomsnittliga priserna på bensin och diesel med ca 1,70 kronor per liter. Drivmedelspriserna påverkas både av råvarupriser, som världsmarknadspriset på olja, och av skatter. Diagram 2.6 nedan visar beståndsdelarna för priset på bensin och diesel de senaste åren.

Diagram 2.6 Försäljningsprisets beståndsdelar för bensin E5 och diesel B7

Kronor/liter (omräknat i 2019 års priser)

Anm.: För de kalenderår som punktskatterna på bensin och diesel alternativt avdrag för punktskatterna på biodrivmedel har justerats under året har en genomsnittlig skatt beräknats.

Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

Ekologisk hållbarhet

Elproduktionen från förnybara källor fortsätter att öka, se avsnitt 2.6.6 nedan. De klimatpåverkande utsläppen från såväl energianvändning som el- och värmeproduktion i Sverige fortsätter att minska (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård). Verksamheter inom energisektorn, bl.a. el- och värmeproduktion, nät- och energianvändning för transporter och i industri, påverkar dock miljön på flera olika sätt, inte bara genom verksamheternas påverkan på klimatet.

De miljökvalitetsmål som är mest relevanta för energipolitiken är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Ett rikt växt- och djurliv. Resultatredovisningen av miljömålen finns i redovisningen för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Under 2020 uppdrog regeringen åt Energimyndigheten att vara nationellt centrum för frågor om infångning och lagring av koldioxid. I uppdraget ingår bl.a. att ta fram avtal som möjliggör export av koldioxid från svenska verksamheter för långsiktig geologisk lagring och som säkerställer att transporter och lagring sker på ett ansvarsfullt och säkert sätt. Myndigheten har även fått i uppdrag att lämna förslag på utformningen av ett system för driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor.

I januari 2021 presenterade Energimyndigheten och Naturvårdsverket gemensamt en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad vilken bl.a. syftar till att möjliggöra att vindkraften byggs ut på ett sätt som är förenligt med flera berörda miljömål.

För att bl.a. införa hållbarhetskriterier för fasta och gasformiga biobränslen som används för produktion av el, värme och kyla föreslog regeringen i propositionen Hållbarhetskriterier – genomförande av det omarbetade förnybartdirektivet (prop. 2020/21:185) ändringar i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021 (bet. 2020/21:MJU24, rskr. 2020/21:374).

Trafikverket beviljade under 2020 investeringsstöd till 20 nya publika snabbladdningsstationer i anslutning till de större statliga vägarna för att täcka de s.k. vita fläckarna i områden där sådan laddinfrastruktur inte är marknadsmässigt lönsam (anslaget 1:5

Infrastruktur för elektrifierade transporter). Snabbladdarna fördelas på sju län, främst i Norrlands inland där flest brister finns att åtgärda. För övrig laddinfrastruktur, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Jämställdhet inom energibranschen

Det råder stora skillnader i jämställdheten inom energiområdet. I den statliga sfären syns en ökande jämställdhet, så till vida att andelen kvinnor ökar bland de anställda hos myndigheterna som arbetar med energifrågor. Inom energibolagen går dock utvecklingen långsamt och hos vissa delar ökar den ojämna könsfördelningen. Endast 11 procent av energibolagen hade minst 40 procent anställda av underrepresenterat kön 2019 vilket är en minskning med en procentenhet jämfört med 2018. Totalt sett utgjordes då andelen anställda hos energibolagen av 28 procent kvinnor och 72 procent män, vilket var sämre än i näringslivet generellt där det var totalt 37 procent kvinnor och 63 procent män.

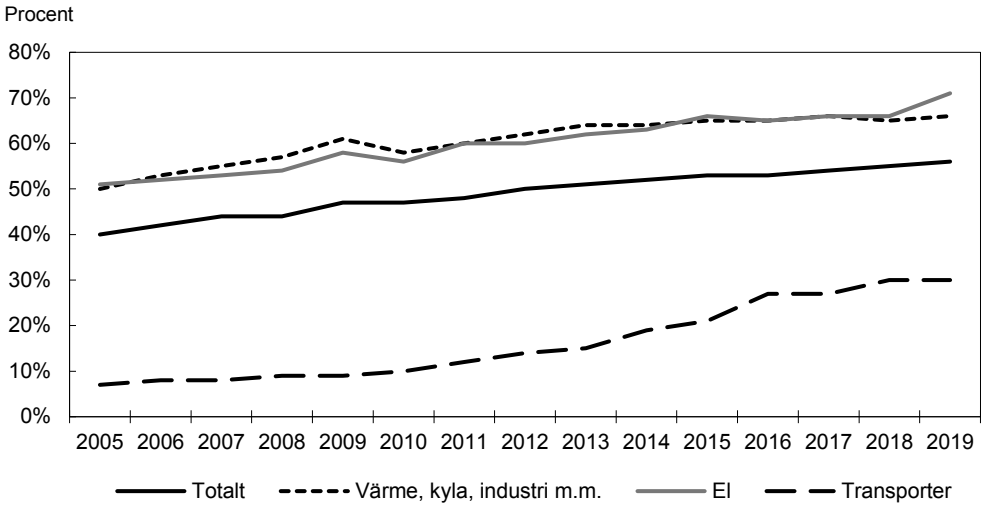
Installationsbranschen är fortsatt präglad av en stor mansdominans. Andelen auktoriserade elinstallatörer som är kvinnor understiger 0,5 procent. Åren 2017–2019 beviljades 1,3 procent kvinnor auktorisation av totalt 3 955 sökande (dvs. 51 kvinnor och 3 904 män). Av Elektrikerförbundets medlemmar är ungefär 1,5 procent kvinnor och 98,5 procent män. För läsåret 2018/19 var det 253 kvinnor av totalt 6 787 sökande till el- och energiprogrammet (dvs. 3,7 procent jämfört med 96,3 procent män). Till teknikprogrammet i gymnasieskolan var det 18 procent flickor och 82 procent pojkar av totalt av 11 883 sökande (Elsäkerhetsverket, Fokus på jämställdhet i energisektorn: Reflektioner kring perioden 2015–2019).

2.6.3 Målnivåerna för de energipolitiska målen 2020 har nåtts

Fortsatt ökning av total andel förnybar energi

Den totala andelen förnybar energi fortsätter att öka och uppgick 2019 till 56,4 procent, se diagram 2.7 nedan. Andelen förnybar energi var störst i elsektorn med 71 procent, följt av värmesektorn med 66 procent och av transportsektorn med ca 30 procent. Ökningen inom sektorn el beror framför allt på en ökad elproduktion från vindkraft. Den totala mängden förnybar energi i Sverige uppgick enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (förnybartdirektivet) till 231 TWh 2019, vilket var en ökning med 5 TWh från föregående år. Ökningen beror främst på den fortsatta utbyggnaden av vindkraft och en högre användning av biobränslen under året. Sveriges höga andel förnybar energi generellt beror på goda naturresurser som möjliggör en stor användning av biobränslen inom industrin och för fjärrvärmeproduktion samt att en stor andel av elproduktionen kommer från vattenkraft.

Diagram 2.7 Andel förnybar energi av total använd energi 2005–2019

Källor: Energimyndigheten (ER 2020:10) och Eurostat (beräkning enligt förnybardirektivet).

Andelen förnybar energi i transportsektorn minskade marginellt

Andelen förnybar energi inom transportsektorn uppgick 2019 till 22 procent, vilket kan jämföras med 23 procent föregående år och med 7 procent 2010. Enligt förnybartdirektivets beräkningsmetod som bl.a. dubbelräknar energiinnehållet för biodrivmedel från vissa råvaror (främst vissa restprodukter och avfall), utgjorde andelen förnybar energi i transportsektorn 30 procent vilket är högst bland EU:s medlemsländer.

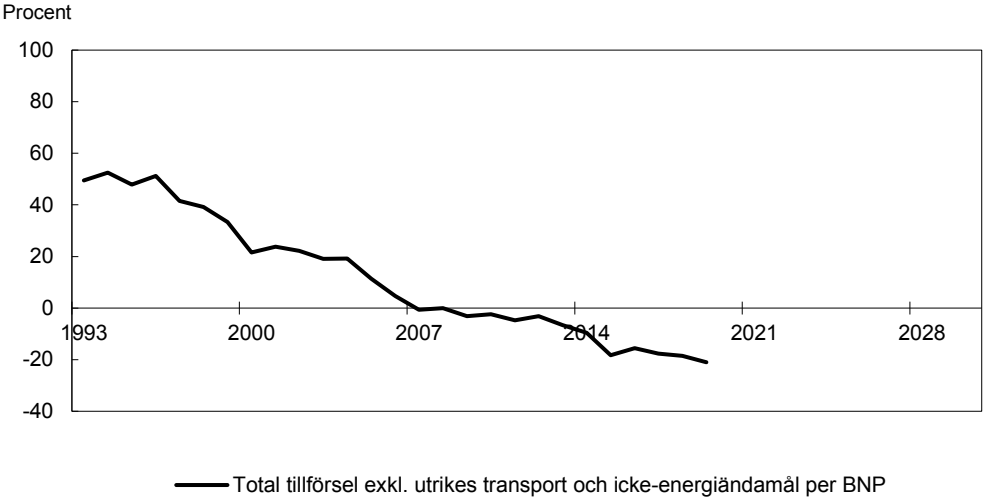
Den kraftiga ökningen av användningen av förnybara bränslen sedan 2010 beror främst på ökad användning av biodiesel i form av HVO (vätebehandlade oljor och fetter), både i ren form och som låginblandad i diesel. Jämfört med 2018 minskade dock användningen av ren HVO under 2019 vilket ledde till att den totala andelen förnybar energi i transportsektorn sjönk marginellt jämfört med 2018. Användningen av el i vägtrafik ökade från 129 gigawattimmar (GWh) 2018 till 250 GWh 2019.

Nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel har trätt i kraft (prop. 2020/21:180, bet. 2020/21:MJU23, rskr. 2020/21:411). Till 2030 ökar reduktionsnivåerna till 66 procent för diesel och 28 procent för bensin. Reduktionsplikt på flygfotogen har införts (prop. 2020/21:135, bet. 2020/21:MJU20, rskr. 2020/21:303). År 2021 kommer reduktionsnivån att vara 0,8 procent för att sedan öka till 27 procent 2030.

Energiintensiteten fortsätter minska

Den tillförda energin har varit relativt oförändrad sedan mitten av 1990-talet samtidigt som BNP ökat under samma period, vilket gör att energiintensiteten minskat över tid. Mellan 2008 och 2019 har energiintensiteten minskat med drygt 21 procent, vilket är en fortsatt minskning med en procentenhet jämfört med 2018. Anledningen till den minskade intensiteten är att BNP fortsatt att öka och att normalårskorrigerad tillförd energi minskat med drygt 9 TWh under 2019 jämfört med föregående år. Tillförd energi tenderar att uppvisa årliga variationer och en anledning är att tillförd energi till stor del utgörs av kärnbränsle som beror av driftförhållandena i kärnkraftverken.

Diagram 2.8 Normalårskorrigerad energiintensitet i förhållande till basår 2008

Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

Energikartläggning i stora företag

Stora företag måste enligt lagen (2014:266) om energikartläggning i stora företag genomföra energikartläggningar vart fjärde år. Under våren 2020 genomförde Energimyndigheten en utvärdering i enkätform där 68 procent av företagen angav att de hade nytta av energikartläggningen. Nyttan upplevdes störst för företag med högre energianvändning. Främsta skälet till att åtgärder utfördes var lönsamhet. Fler åtgärder kunde bli lönsamma genom att t.ex. utföras i samband med ombyggnationer. Åtgärder kunde också utföras på grund av andra nyttor såsom miljöskäl och förbättrad arbetsmiljö.

Energisteget

Investerings- och projekteringsstödet, Energisteget 2018–2020 (anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering*), med syfte att öka energieffektiviseringen i industrin har tagit utgångspunkt i resultatet av energikartläggningar i stora företag. Energistegets stöd till projekteringar har ökat företagens kunskap om möjligheter med investeringar i energieffektiva lösningar, vilket bedöms ge en potentiell energibesparing på 0,43 TWh/år. Stödet till investeringar förväntas ge effekter i form av en minskad energianvändning från 0,15 TWh/år.

Under 2020 genomfördes en kvalitativ utvärdering av Energisteget (Faugert & Co Utvärdering [Technopolis Sverige], Utvärdering av energisteget 2018–2020). Programmet bedömdes bidra till att svensk industri undersökte och genomförde fler energieffektiva åtgärder än tidigare, och att detta skedde i snabbare takt än utan stödet. Energimyndigheten har analyserat kostnadseffektiviteten och samhällsekonomiska konsekvenser för Energisteget. Programmet bedöms vara kostnadseffektivt, med en åtgärdskostnad för staten på 0,08 kr per sparad kWh (I2021/02092). Det är enligt Energimyndigheten för tidigt att göra en fullständig analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna eftersom slutliga effekter av programmet inom olika områden inte kunnat skattas.

Planeringsram vindkraft

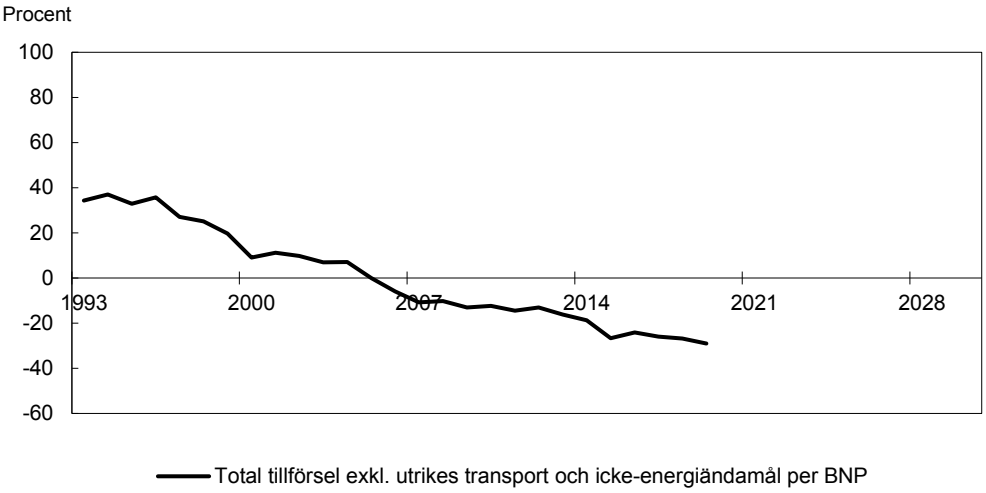
År 2020 producerades 27,6 TWh el från vindkraft, och detta tillsammans med de anläggningar som har tillstånd, men ännu inte har byggts, motsvarar med god marginal över 30 TWh i planerad årlig vindkraftselproduktion. Den faktiska produktionen tillsammans med den stora mängden tillståndsgivna anläggningar visar att planeringsramen avseende landbaserad vindkraft till 2020 har uppfyllts.

Den havbaserade vindkraften har haft betydligt högre kostnader och detta i kombination med intressekonflikter till havs har gjort att intresset för havsbaserad vindkraft har varit lägre än för landbaserad, vilket återspeglas i få tillståndsgivna och utbyggda anläggningar till havs som därmed inte uppnår 10 TWh i dagsläget. I det förslag till havsplaner som Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram utpekas områden för energiutvinning till havs som bedöms möjliggöra 20–30 TWh årlig vindkraftsproduktion.

2.6.4 Energieffektivisering är en nyckelfaktor för att nå energiintensitetsmålet 2030

Den tillförda energin har varit relativt oförändrad sedan mitten av 1980-talet samtidigt som BNP ökat under samma period, vilket gör att energiintensiteten minskat över tid. I jämförelse med 2005 minskade energiintensiteten med 29 procent till 2019 vilket var en fortsatt minskning med 2 procent jämfört med 2018, se diagram 2.9 nedan. Minskningen beror främst på minskning av den normalårskorrigerade tillförda energin och ökning av BNP.

Diagram 2.9 Normalårskorrigerad energiintensitet i förhållande till basår 2005

Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

Enligt Energimyndighetens långsiktiga scenarier (ER 2021:6) beräknas energiintensiteten minska med mellan 46 och 47 procent till 2030 vilket innebär att målet på 50 procent inte nås med dagens befintliga styrmedel. Hur energiintensiteten utvecklas beror på utvecklingen av BNP och av mängden tillförd energi, vilket i sin tur kan bero på flera faktorer såsom energieffektiviseringsåtgärder, strukturomvandlingar inom industrin, driften i kärnkraftverk, energilagring, utveckling av den svenska ekonomin och konjunkturen m.m.

Effekter av covid-19-pandemin ingår i beräkningarna. Den tillförda energin är också lägre på grund av en minskad energianvändning mellan 2020 och 2030 i transport- och i bostads- och servicesektorerna. För att målet till 2030 ska nås behöver den tillförda energin enligt Energimyndighetens scenarier minska med ca 30 TWh, alternativt behöver den årliga BNP-utvecklingen vara 2,3 procent mot den i scenarierna antagna utvecklingen om ca 1,7 procent.

Hushåll och mindre företag erbjuds lokalt anpassad rådgivning

Den kommunala energi- och klimatrådgivningen (EKR) tillhandahåller oberoende rådgivning till hushåll och mindre företag inom energi- och klimatfrågor (anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering*). EKR genomför även EU-krav på att tillhandahålla

rådgivning enligt energieffektiviseringsdirektivet[1], direktivet om byggnaders energiprestanda[2] samt förnybartdirektivet. Rådgivningsfunktionen finns i 285 av landets kommuner. Rådgivarna är jämnt könsfördelade. För programperioden 2018–2020 har ca 300 miljoner kronor betalats ut till kommuner och energikontor.

Under 2020 genomfördes en effektanalys för att utreda vilka effekter rådgivningen har gett bland aktörer och målgrupper i samhället (Sweco, Effektanalys EKR – En analys av energi- och klimatrådgivningens effekter 2020). Sammantaget visar effektanalysen bl.a. att det går att visa på samband mellan EKR och nytta/effekt på samhällsnivå, att rådgivningen bidrar till att energieffektiviserande åtgärder genomförs och att rådgivningen tydligt kan förstärka effekten av andra satsningar.

Energieffektivisering främjas i små och medelstora företag

Inom ramen för det nationella regionalfondsprogrammet perioden 2014–2020 genomförde Energimyndigheten insatser för ökad energieffektivitet i små och medelstora företag. Totalt deltog 258 företag i nätverken under 2020, och det har varit stort fokus på erfarenhetsutbyte kring rådgivning via exempelvis digitala möten under covid-19-pandemin. Företag som deltagit i insatserna har genomfört drygt 1 500 energieffektiviseringsinsatser som har resulterat i en energieffektivisering på 0,14 TWh (ca 11 procent), vilket motsvarade en koldioxidreduktion på ca 14 procent. Utvärderingar visar att de företag som fått stöd och rådgivning har blivit bättre beställare av energieffektiva varor och tjänster.

Stärkt policyarbete och marknadskontroll för ekodesign och energimärkning

Sverige är en aktiv och pådrivande part i EU:s arbete med ekodesign och energimärkning av energirelaterade produkter, vilket bidrar till de riksdagsbundna målen genom att minska energianvändningen från energirelaterade produkter.

Regeringen förstärkte resurserna till Energimyndighetens policyarbete och marknadskontroll för ekodesign och energimärkning genom en reform som presenterades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 21 avsnitt 2.8.1). Under 2020 fortsatte Sverige att driva ett aktivt deltagande i standardiseringsgrupper inom ekodesign och energimärkning, vilket bl.a. har lett till förbättrade provningsmetoder och väl underbyggda inspel till standardiseringsgrupper och Europeiska kommissionen. Svenska provresultat har exempelvis använts för att lägga grunden för de lagkrav som utreds för vattenkokare då den svenska provningen är den enda som har gjorts inom EU.

2.6.5 Det svensk-norska målet till 2020 inom elcertifikatssystemet har nåtts

Under 2020 tillkom det drygt 5 350 nya anläggningar inom elcertifikatssystemet. Den förnybara elproduktionskapaciteten inom elcertifikatssystemet ökade i Sverige med 6,9 TWh 2020 jämfört med året innan. Vindkraften stod för i princip hela ökningen. Solcellsanläggningar stod för den största procentuella ökningen med 84 procent, vilket motsvarade en ökning med ca 0,11 TWh jämfört med föregående år. Trots den stora ökningen av solcellsanläggningar är den totala produktionen av solkraft marginell jämfört med övrig förnybar elproduktion. Under 2020 producerades totalt 34,4 TWh certifikatsberättigad förnybar el i Sverige. Sedan elcertifikatssystemets start i maj 2003 har nästan 23 200 nya anläggningar byggts. Av dessa anläggningar är ca 2 700 vindkraftsanläggningar och ca 19 900 solcellsanläggningar. Samtliga anläggningars

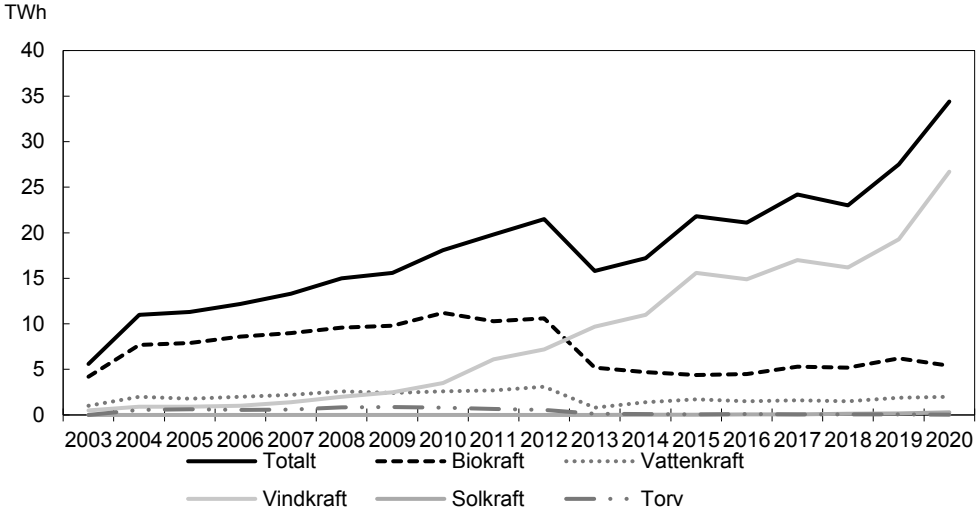
[1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, om ändring av direktiven 2009/125/EG och 2010/30/EU och om upphävande av direktiven 2004/8/EG och 2006/32/EG.

[2] Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU av den 19 maj 2010 om byggnaders energiprestanda.

förväntade årliga produktion i Sverige och Norge är ca 58,3 TWh, varav vindkraften står för ca 80 procent, biobränslebaserad elproduktion för ca 4 procent och vattenkraft för ca 12 procent, se diagram 2.10 nedan.

Utbyggnaden av den förnybara elproduktionen inom elcertifikatssystemet har påverkat även utvecklingen mot målet om 50 procent förnybar energi till 2020 och målet om 100 procent förnybar elproduktion 2040.

Diagram 2.10 Förnybar elproduktion inom elcertifikatssystemet fördelat på kraftslag 2003–2020

Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

Inom det gemensamma elcertifikatssystemet med Norge byggdes den förnybara energin ut under 2020 med 4,6 TWh i Sverige och 2,7 TWh i Norge. Under perioden 2012–2020 godkändes anläggningar inom det gemensamma elcertifikatssystemet med en förväntad normalårsproduktion om 45,0 TWh, varav 28,5 TWh byggdes i Sverige och 16,6 TWh i Norge. Energimyndigheten och Norges vassdrags- og energidirektorat uppger att målnivån om 28,4 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 passerades den 19 maj 2019.

Marknadspriset på elcertifikat föll från 26 till 2 kronor under 2020. Detta motsvarar en extraintäkt för elproducenterna på 0,2–14,3 öre/kWh. Elkundernas genomsnittliga kostnad för elcertifikat blev ca 1,8 öre/kWh exklusive mervärdesskatt. Detta är en kostnad som ur ett internationellt perspektiv anses vara relativt låg sett till kostnad för stöd till förnybar elproduktion. Vidare kan kostnaderna ställas i relation till den priseffekt som den tillkommande elproduktionen från elcertifikatssystemet har på elpriset. Denna priseffekt är dock svår att exakt beräkna, men kan innebära ett lägre elpris. Andra kostnader inom elsystemet kan dock tillkomma som i dagsläget är svåra att uppskatta. Energimyndigheterna i Sverige och Norge bedömer att det för närvarande är sammanlagt över 19,7 TWh förnybar elproduktion under konstruktion i Sverige och Norge där anläggningarna beräknas vara i drift under kommande tvåårsperiod.

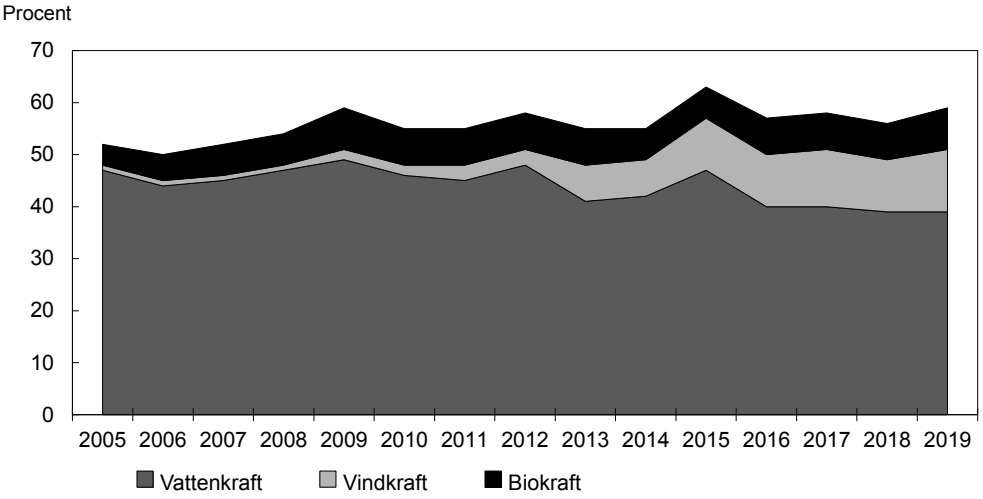
Den förnybara energiproduktionen har byggts ut i snabb takt och målet om 46,4 TWh beräknas nås i förtid. Enligt avtalet mellan Sverige och Norge har produktionsanläggningar i Sverige och Norge som sätts i drift efter den 31 december 2021 (det s.k. stoppdatumet) inte rätt att tilldelas elcertifikat. Anläggningar som sätts i drift i Sverige före stoppdatum och som uppfyller kraven för att tilldelas elcertifikat, ska kunna godkännas fram till och med 2035. Regeringen föreslog därför under 2020 att elcertifikatssystemet avslutas 2035 och att anläggningar, varaktiga produktionsökningar och

vissa ombyggnader som genomförts eller tagits i drift efter utgången av 2021 inte får tilldelas elcertifikat (prop. 2020/21:16, bet. 2020/21:NU6, rskr. 2020/21:44).

2.6.6 Elproduktionen från förnybara energislag ökar

Den förnybara elproduktionens andel av Sveriges totala elproduktion har fortsatt att öka, se diagram 2.11 nedan. Under 2019 stod förnybara energislag för 59 procent av den totala elproduktionen, jämfört med 56 procent 2018. Förnybar elproduktion kommer framför allt från vattenkraft, vindkraft och kraftvärme med biomassa som bränsle. Solelen fortsätter att öka procentuellt sett, men utgör fortfarande en marginell andel i förhållande till övrig elproduktion.

Diagram 2.11 Andel förnybar elproduktion fördelat på kraftslag

Anm.: Andelen solkraft uppgick 2019 till 0,4 procent, men framgår inte i diagrammet p.g.a. läsbarhetsskäl.
Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

Vattenkraften är fortsatt det förnybara kraftslag som står för den högsta andelen av den totala elproduktionen. Vindkraften byggs ut snabbt och sker i dag på kommersiella villkor. Mellan 2018 och 2019 ökade elproduktionen från vindkraft med ca 3 200 GWh, motsvarande 19 procent. Vindkraftsutvecklingen under de senaste tre åren framgår nedan i tabell 2.8.

Tabell 2.8 Installerad effekt och produktion från vindkraft

	2017	2018	2019
Antal verk (st)	3 376	3 569	3 976
Installerad effekt (MW)	6 611	7 300	8 681
Elproduktion (GWh)	17 609	16 617	19 847
Utbyggd effekt under året (MW)	177	689	1 381

Källa: Energimyndigheten ER 2021:10.

En ökad utbyggnad av vindkraft bidrar till målet om förnybar elproduktion och flera insatser görs för att underlätta utbyggnaden. Energimyndighetens program Lokala och regionala insatser för förnybar elproduktion (anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion*) finansierar projekt om utmaningar inom förnybar elproduktion på lokal och regional nivå.

Regeringens vindkraftssamordnare har i uppdrag att bl.a. medla mellan olika intressenter i vindkraftsprojekt lokalt och att bistå regeringen i arbetet med att hantera strukturella hinder för fortsatt vindkraftsutbyggnad i Sverige. Energimyndigheten fick i

uppdrag i regleringsbrevet för 2021 att utvärdera vindkraftssamordnarnas roll (I2020/03364). Utvärderingen redovisas den 15 september 2021.

Under 2021 har promemorian Minskade anslutningskostnader för elproduktion till havs remitterats (I2020/02973). Regeringen har även uppdragit åt Transportstyrelsen att bl.a. se över möjligheten att bevilja undantag från reglerna om behovsstyrd hindersbelysning för vindkraftverk (I2021/00697 m.fl.) samt åt Försvarsmakten att bl.a. fortsätta att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen av deras planerade anläggningar för förnybar energiproduktion (Fö2021/00101).

Havs- och vattenmyndigheten lämnade i december 2019 förslag till havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Havsplanerna ger vägledning om vad som är den mest lämpliga användningen av olika havsområden. Energiutvinning är en användning bland flera. Planerna ska ge vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områdena. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Som ett led i att förse vattenkraften med moderna miljövillkor har regeringen uppdragit åt Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät att se över de s.k. HARO-värden som anges i den nationella planen för omprövning av vattenkraften (M2020/01473). Uppdraget redovisades i april 2021.

Under 2020 tog Naturvårdsverket och Energimyndigheten fram en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad. Ett mål har varit att skapa planeringsförutsättningar för en vindkraftsutbyggnad på land motsvarande 80 TWh till 2040-talet. Strategin omfattar en regional fördelning av det nationella utbyggnadsbehovet, ett nationellt planeringsunderlag i form av ett kartunderlag och tematiska planeringsunderlag.

Utbyggnaden av nätanslutna solcellsanläggningar ökar, dock från en låg nivå. I slutet av 2020 uppgick den installerade effekten till 1 090 MW, vilket är en ökning med 56 procent jämfö rt med 2019. Det har framför allt skett en ökning av antalet mindre solcellsanläggningar, exempelvis på villatak. Under 2020 betalades ca 740 miljoner kronor ut i investeringsstöd för solceller (anslaget 1:7 *Energiteknik*). Drygt 31 miljoner kronor har även betalats ut i stöd för lokala energilager av förnybar elproduktion (anslaget 1:7 *Energiteknik*). Intresset för stöd för energilager har ökat och inkomna ansökningar 2020 var ca 170 procent högre än 2019. Ett grönt avdrag för privatpersoner för installation av grön teknik har införts genom en reform som presenterades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnitt 13.4).

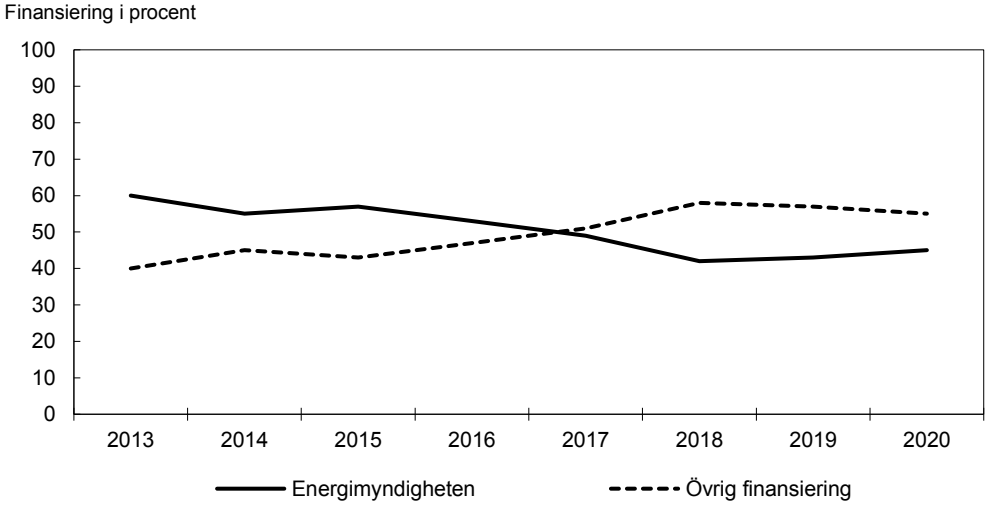
En ökad elektrifiering av samhället ställer nya krav på elnätet. I betänkandet Moderna tillståndsprocesser för elnät (SOU 2019:30) lämnade nätkoncessionsutredningen bl.a. förslag på åtgärder för att minska ledtiderna för att bygga nya elledningar. Propositionen Moderna tillståndsprocesser för elnät (prop. 2020/21:188) bygger på delar av förslagen i betänkandet. Förslagen innebär att tillståndsprocesserna för vissa nya elledningar minskar med 1–3 år och trädde i kraft den 1 augusti 2021 (bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415). Riksdagen har tillkännagett för regeringen behovet av att en fristående aktör parallellt med Affärsverket svenska kraftnät genomför samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar bör utredas (bet. 2016/17:NU21 punkt 2, rskr. 2016/17:332). Regeringen har i propositionen Moderna tillståndsprocesser för elnät (prop. 2020/21:188 s. 60 och 61) behandlat tillkännagivandet och där gjort bedömningen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

2.6.7 Forskning och innovation främjar utvecklingen

Forskning och innovation av varierande slag och med olika verktyg – från energiriktad grundforskning till pilot- och demonstrationsprojekt, affärsutveckling och produktutveckling – stöds genom anslaget 1:4 *Energiforskning*. Den större delen av stödet, 55 procent, riktas till universitet och högskolor medan 27 procent går till företag. Branschorgan och institut är mottagare av 10 procent av stödet medan resterande andel riktas till offentliga organ, internationella aktörer och övriga.

Insatserna samfinansieras i olika utsträckning av andra aktörer. Långsiktiga forskningsinsatser vid universitet och högskolor beviljas vanligen stöd med full kostnadstäckning för hela projektet medan verksamhet som ligger närmare marknaden delfinansieras av stödmottagaren eller av andra intressenter och avnämare. Den övergripande samfinansieringsgraden kan ses som en indikation på i hur stor utsträckning insatserna riktas mot uppgifter som efterfrågas av näringsliv, samhälle och andra aktörer och därmed indirekt på relevansen. Diagram 2.12 nedan visar hur samfinansieringsgraden utvecklats sedan 2013. Trenden mot högre grader av samfinansiering synes ha avstannat 2018 och har därefter minskat något.

Diagram 2.12 Samfinansiering av insatserna för forskning och innovation på energiområdet

Källa: Energimyndigheten, Energiforskningen i siffror 2021 (I2021/01067).

Jämställdheten i verksamheten ökar, men långsamt

Av de projekt som beviljades stöd under 2020 var andelen projektledare som är kvinnor ca 29 procent och andelen män ca 71 procent. Andelen kvinnor var något lägre än de 31 procent projektledare för motsvarande beviljade projekt 2018 och 2019, men högre än de två föregående åren 2016 och 2017. Under 2016 och 2017 var andelen projektledare 23 procent respektive 24 procent kvinnor och 77 procent respektive 76 procent män.

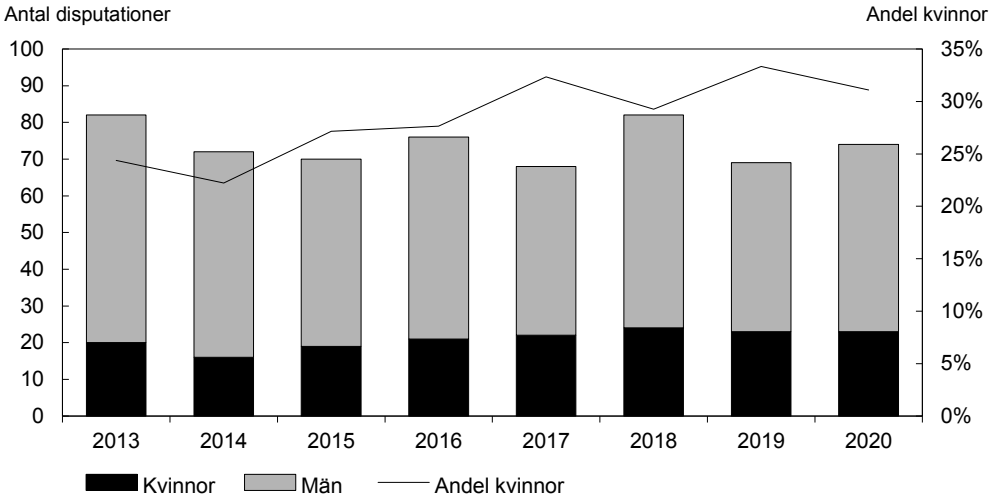
För alla pågående projekt som Energimyndigheten beviljade stöd till under 2020 var den genomsnittliga andelen projektledare som är kvinnor 27 procent och andelen män 73 procent, vilket är samma andelar som under 2019. Beviljandegraderna var under 2020 genomgående lägre vilket tyder på en ökad konkurrens om medlen. Beviljandegraden under 2020 för projekt med sökande som är kvinnor var ca 30 procent, vilket är högre än motsvarande siffra för män (ca 24 procent). För 2019 var beviljandegraden över 35 procent för projekt med projektledare som är kvinnor, jämfört med ca 30 procent för projekt med projektledare som är män. Detta kan jämföras med nivåerna 2018 som uppgick till 38 procent respektive 36 procent.

Publikationer och examina

Under 2020 publicerades 713 vetenskapliga artiklar inom de projekt som Energimyndigheten stöder. Detta är en ökning jämfört med åren innan då antalet legat mellan 600 och 650 artiklar. Liksom tidigare år tas flest publikationer fram på området kraftsystemet och elproduktion.

Totalt avlades 74 doktorsexamina under 2020. Detta är något fler än 2019 men färre än 2018. Som framgår av diagram 2.13 nedan varierar antalet examina år från år, men det går att ana en utveckling mot jämnare könsfördelning bland antalet disputerade i doktorer sedan 2013.

Diagram 2.13 Antal disputationer inom programmet för forskning och innovation på energiområdet fördelade på kvinnor och män

Källa: Energimyndigheten, Energiforskningen i siffror 2021.

Flest disputationer gjordes 2020 inom områdena Bränslebaserade energisystem och Byggnader i energisystem.

Utvärderingar visar kvalitet, relevans och effekter

Under 2020 genomförde Energimyndigheten en effektanalys, åtta utvärderingar, en utvärdering av tidigare genomförda utvärderingar av den andra omgången strategiska innovationsprogram och tre interna uppföljningar (Redovisning av uppdraget forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet [I2021/00694]). Vidare utförde Regeringskansliet under 2020 en samlad utvärdering av alla Energimyndighetens utvärderingar under den senaste fyraårsperioden, en s.k. metautvärdering (I2019/00978). Resultaten av utvärderingarna redovisas nedan.

Effektanalysen av nätverket Beställargrupp Bostäder (BeBo), dvs. Energimyndighetens nätverk för energieffektiva flerbostadshus, samt motsvarande nätverk för energieffektiva lokaler (BeLok) visar att nätverken mobiliserar aktörer och nya aktörskonstellationer (Copenhagen Economics, Nätverk för energieffektivare fastigheter – Effektanalys av nätverken Bebo och Belok). Nätverken undanröjer hinder för energieffektivisering och deras dialoger mellan akademi, myndigheter och branschaktörer överbryggar hinder och bidrar till ett snabbare genomförande av nya lösningar, tekniker och metoder. Utvärderingen fastställer även att resultat från nätverkens arbete sprids och kommer till nytta för aktörer utanför nätverken i deras arbete med energieffektivisering och genomförande av åtgärder.

Utvärderingen av samarbetet inom ERA-NET Bioenergy visar på genomgående hög kvalitet och att verksamheten gett goda möjligheter till internationellt samarbete och kunskapsöverföring (Technopolis group, Utvärdering av det svenska deltagandet i ERA-NET Bioenergy).

Utvärderingen av programmet Förnybara drivmedel och system (Technopolis group, Samverkansprogrammet Förnybara drivmedel och system 2014–2020) har tillsammans med Energimyndighetens strategiarbete lett till att programmet inte fortsätter i nuvarande form. Energimyndigheten har konstaterat att det i stället finns behov för myndigheten att ha ökat fokus på samverkan, integrerade analyser samt bättre internationell koppling vid fortsatta insatser på området. Utvärderingarna[3] av sex strategiska innovationsprogram, som samfinansieras av Verket för innovationssystem (Vinnova), Energimyndigheten och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), rekommenderar att samtliga program får fortsatt finansiering. Programmen har samlat de centrala aktörerna inom respektive område bakom en gemensam, aktörsdriven agenda och arbetar därmed i samma riktning. Programmen har tillvaratagit synergier och adresserat systemrelaterade brister och därmed ökat effektiviteten inom sina respektive områden.

Det strategiska innovationsprogrammet Viable Cities utgör en central svensk nod för uppgiften (Mission) Carbon-Neutral and Smart Cities inom EU. Enligt utvärderingen är det strategiska innovationsprogrammet Viable Cities (Business Finland, Tutech Innovation GmbH, WSP) ett bra och ambitiöst program som leds på ett kompetent sätt och med en vision om vad det vill uppnå.

Energimyndighetens interna uppföljningar avsåg programmen Transporteffektivt samhälle, Värme och kyla för framtidens energisystem (TERMO) och Människa Energisystem och Samhälle (MESAM). De har genomförts för att ge underlag för de fortsatta verksamheterna på respektive område och för att kontrollera att de uppfyller intentionerna.

Metautvärderingen visar att Energimyndighetens insatser sammantaget har varit, och är, betydelsefulla för utvecklingen inom forskning och innovation på energiområdet. Energimyndighetens verksamhet bedöms ligga i linje med den strategiska inriktning som formulerats för Energimyndigheten i propositionen Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet (prop. 2016/17:66).

Stödet till affärsutveckling och kommersialisering ger resultat

Under 2020 lät Energimyndigheten genomföra en insamling och analys av nyckeltal och indikatorer för de företag som finansierats av myndighetens marknadsnära stöd, framför allt med fokus på affärsutveckling och kommersialisering (Faugert & Co Utvärdering [Technopolis Sverige], Energimyndighetens marknadsnära erbjudande avseende affärsutveckling och kommersialisering – uppföljning, 2021). Analysen omfattade omkring 260 projekt som genomförts av 196 företag. Resultaten visar bl.a. att antalet anställda i företagen ökat med genomsnitt tolv procent från 2016 till 2018 och nettoomsättningen ökat med ca 32 procent. Merparten av företagen i portföljen finns i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län. Företagsportföljen växte med 38 procent från 2017 till 2019.

Energimyndigheten delfinansierar även sju innovationsmiljöer, såsom inkubatorer, science parks och tillväxthubbar, avseende utbildning, matchning mellan olika aktörer

[3] Sexårsutvärdering av strategiska innovationsprogrammet BioInnovation (vinnova.se), Sexårsutvärdering av strategiska innovationsprogrammet Smartare elektroniksystem (vinnova.se), Sexårsutvärdering av strategiska innovationsprogrammet SIO Grafen (vinnova.se), Faugert & Co Utvärdering AB, Technopolis Sweden, Technopolis Ltd, Faugert & Co Utvärdering/Technopolis Sweden.

och affärsutveckling. Utvärderingen Samverkan med innovationssystemet för ökad kommersialisering (WSP) visar att Energimyndighetens engagemang bidrar till att innovationsmiljön får möjlighet att upprätta struktur och aktiviteter för att kunna testa, verifiera och därefter sälja in nyttan med att arbeta mer fokuserat med energi-innovationer. De flesta av dessa miljöer har lyckats få energirelaterade innovationer att nå marknaden samt bidra till tillväxt och internationalisering.

Internationellt samarbete under pandemin

Covid-19-pandemin innebar under 2020 stora begränsningar för internationellt samarbete och verksamheten för internationalisering och kommersialisering. Mognaden för digitala möten har utvecklats starkt under året men vissa typer av internationella aktiviteter har ändå hämmats av bristen på fysiska möten. Detta gäller främst arbetet med exportfrämjande och introduktion av svenska innovationer och produkter internationellt.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att energipolitikens övergripande mål är betydelsefulla och att utvecklingen mot målen är fortsatt positiv men utmaningar kvarstår, såsom t.ex. lokala kapacitetsutmaningar och hur den förväntade ökade efterfrågan på el ska kunna mötas kostnadseffektivt med bibehållen leveranssäkerhet. Svenska företag som omfattas av den lägre energiskatten har i ett europeiskt perspektiv låga elkostnader.

Försörjningstryggheten i Sverige inom energiområdet bedöms vara god. Men den pågående omställningen av energisystemet kräver fortsatta investeringar i såväl elnät som i ny produktion för att Sverige fortsatt ska kunna upprätthålla en trygg energi-försörjning. Exempelvis beror förutsättningarna för leveranssäkerhet av el allt mer på regional eller lokal utveckling av nätkapacitet, elproduktion och elanvändning. Svenska kraftnäts ökade investeringar i transmissionsnätet är exempel på satsningar som är viktiga för att fortsätta upprätthålla en god försörjningstrygghet. Idrifttagning av pågående transmissionsnätsförstärkningar är centralt för att förbättra överföringen genom landet och därmed effektsituationen i södra Sverige. Regeringen bedömer att Sverige även kommande år kommer att kunna nettoexportera el på årsbasis. Risken för effektbrist bedöms även fortsättningsvis som låg.

Det nationella energieffektiviseringsmålet om 20 procent minskad energiintensitet till 2020 nåddes under 2019. Energiintensiteten var då 21 procent lägre jämfört med målets basår 2008 vilket är en ytterligare minskning med en procentenhet jämfört med 2018. Anledningen till den minskade intensiteten är att BNP fortsatt öka och att normalårskorrigerad tillförd energi minskat jämfört med föregående år.

Sverige uppnådde redan 2011 målet om 10 procent förnybar energi i transportsektorn till 2020. De kommande åren förväntas andelen förnybar energi i sektorn öka stadigt till följd av ökade reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel samt ökad elektrifiering.

Utbyggnaden av vindkraft till land överstiger den nationella planeringsramen för land-baserad vindkraft. De kommande havsplanerna ger planeringsförutsättningar för att planeringsramen avseende havsbaserad vindkraft ska kunna uppnås.

Energieffektiviseringsmålet till 2030 med basår 2005 bedöms inte nås med befintliga styrmedel. År 2019 var energiintensiteten 29 procent lägre jämfört med målets basår, vilket är en fortsatt minskning med två procentenheter jämfört med 2018. För en ökad måluppfyllelse till 2030 behöver mängden tillförd energi minska alternativt behöver BNP-utvecklingen öka.

Det gemensamma målet med Norge om 28,4 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 bedöms ha passerats i maj 2019. Sverige har satt upp ett nytt mål om ytterligare 18 TWh till 2030. Regeringen bedömer att produktion motsvarande målnivån kommer vara i drift före utgången av 2021, och därför kommer systemet att avslutas tio år tidigare än beräknat. Elcertifikatssystemet har varit ett viktigt styrmedel för att öka andelen förnybar energi och främja förnybar elproduktion.

Elproduktionen från förnybara källor fortsätter att öka. Under de senaste åren har även minskade investeringskostnader och teknikutveckling bidragit till ökad utbyggnad av både vind- och solkraft. För att nå målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 kommer ny förnybar elproduktion att behövas.

Insatserna för forskning och innovation på energiområdet fortsätter att bidra till de av riksdagen beslutade målen. Indikatorer för resultat och utfall visar på tillfredsställande resultat. De utvärderingar som genomförts har dels visat på kvalitet, relevans och effekter, dels pekat på möjligheter till ytterligare förbättringar. Arbetet med att främja innovation, affärsutveckling och kommersialisering fortsätter att följas upp och utvecklingen är positiv.

Jämställdheten inom energiforskningsprogrammets verksamheter fortsätter att utvecklas i positiv riktning även om det går relativt långsamt. Ytterligare förbättringar är önskvärda. Även jämställdheten inom energibranschen har förbättrats men ytterligare förbättring är nödvändig, särskilt inom installationsbranschen.

2.8 Politikens inriktning

Energipolitikens inriktning ligger fast och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Arbetet med att uppnå de energipolitiska målen bidrar till konkurrenskraftiga elpriser för industrin och minskade utsläpp av växthusgaser. Regeringen fortsätter arbetet med att nå de riksdagsbundna energipolitiska målen.

Energisystemet skapar förutsättningar och lägger grunden för samhällets funktion. Långsiktiga investeringar bidrar till Sveriges ekonomiska återhämtning och grön omställning efter pandemin. I augusti 2021 publicerade FN:s klimatpanel (IPCC) den första delen av sin sjätte utvärderingsrapport. Den slår fast att mänsklig påverkan har värmt upp klimatet över hela jorden. Kraftfulla åtgärder kommer att behövas för att Sverige ska lyckas ställa om till fossilfrihet i tid för att leva upp till Parisavtalet.

Enligt Energimyndighetens och Svenska kraftnäts långsiktiga scenarier innebär klimatomställningen och en ny elektrifieringsvåg att efterfrågan på el kommer att öka kraftigt till 2045. Enligt de scenarier som innebär högst elektrifiering av samhället förväntas en fördubbling av elbehovet. Energipolitiken behöver utvecklas och ta höjd för detta genom åtgärder, bl.a. effektiv användning, ny infrastruktur och säkrad tillförsel.

Elektrifiering kan bidra till stora energieffektiviseringar och utsläppsminskningar i transporter och är avgörande för att ställa om till fossilfria processer i stora industrier. Ett ökat fokus på effekt- och energieffektivisering kan bana väg för en snabb, resurseffektiv och hållbar elektrifiering och bidra till klimatomställningen.

Framtiden är elektrisk

Sverige har inlett ett skifte med en betydande elektrifiering av transporter, industri och andra verksamheter. En framgångsrik elektrifiering är också avgörande för att nå nettonollutsläpp 2045 och kan även minska utsläppen i andra länder genom export av

klimatsmarta produkter. Sveriges elförsörjning ska utgöra en unik konkurrensfördel genom hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser.

Genom arbetet med elektrifieringsstrategin tar regeringen ett helhetsgrepp om förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra en omfattande elektrifiering av samhället. I denna proposition föreslås en satsning på genomförandet av strategin för att svara upp mot samhällets behov och förväntningar. Bland annat avser regeringen att inrätta ett elektrifieringsråd för att stödja genomförandet av elektrifieringsstrategin.

För att stärka genomförandet av klimatomställningen på lokal och regional nivå tillförs länsstyrelserna medel (se utg.omr. 1 Rikets styrelse, anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*). Detta ger länsstyrelserna långsiktiga förutsättningar för att fullfölja arbetet i enlighet med den nationella vindkraftsstrategin, elektrifieringsstrategin samt den klimatpolitiska handlingsplanen.

Hållbara fossilfria transporter

Användningen av fossil energi inom transportsektorn är fortsatt hög och står för en stor del av utsläppen. För att bryta transportsektorns fossilberoende behövs ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och farkoster, elektrifiering och en övergång från fossila till hållbara förnybara drivmedel. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn.

I dag används biogas framför allt i transportsektorn där den ersätter användning av bensin och diesel och bidrar till att minska utsläppen från transportsektorn. För att bibehålla och öka den svenska biogasproduktionen avsätter regeringen 1 900 miljoner kronor 2022–2024 till stöd för produktion av biogas. Under 2024 genomförs en kontrollstation för utvärdering av stödets utformning för att säkerställa ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt stöd.

Utvecklad elmarknad och snabbare tillståndsprocesser

Den omfattande elektrifiering som samhället står inför ställer stora krav på effektiva och snabba tillståndsprocesser för elnät. Elnät som bidrar till tillförlitlig överföring av el till rimliga kostnader och där ökade effektuttag och nyanslutningar beviljas inom rimlig tid är viktiga för en konkurrenskraftig och leveranssäker elförsörjning. Regeringen arbetar därför för att halvera ledtiderna för nya kraftledningar, från att behov identifierats till att ledningen står på plats. För att genomföra detta krävs utökade resurser till Energimarknadsinspektionen. Energimarknadsinspektionen har även en viktig roll i att finna lösningar mellan aktörer för att frigöra nätkapacitet och underlätta för nya kunder att ansluta till elnäten i tillväxtområden och därigenom även snabbare identifiera eventuella regulatoriska hinder. Dessutom trädde flera nya rättsakter i kraft under 2019 och 2020 från EU-paketet Ren Energi för att förbättra elmarknadens funktion vilket bl.a. medför nya uppgifter för Energimarknadsinspektionen. Sammantaget ser därför regeringen behov av en resursförstärkning till Energimarknadsinspektionen.

Energieffektivisering

En effektiv användning av energi kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och bidra till försörjningstryggheten på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Det finns behov av ytterligare insatser för att nå det riksdagsbundna målet om 50 procent effektivare energianvändning 2030. Regeringen satsar därför 100 miljoner kronor per år för fortsatta stödinsatser till energieffektivisering inom industrin under åren 2022–2026 genom en återstart av Energisteget.

Tryggt och säkert elsystem

En allt snabbare energiomställning innebär betydande utmaningar för elsäkerheten. Nya tekniker används i åldrande elanläggningar och användningen sker också på ett annat sätt än tidigare, vilket elanläggningarna inte alltid är anpassade för. I takt med att allt mer avancerad elektronik integreras i elsystemen, t.ex. solceller och laddstolpar, ökar även risken för problem med elektromagnetiska störningar på radiokommunikation, el- och telenät samt utrustning ansluten till dessa. I syfte att förstärka arbetet med elektromagnetisk kompabilitet tillförs Elsäkerhetsverket därför medel.

Robustheten inom elförsörjningen behöver vara hög och åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en tillfredsställande beredskapsnivå. Förmåga och motståndskraft behövs för att hantera väpnade angrepp, cyberattacker och antagonistiska handlingar samt extrema väderberoende händelser såsom stormar, bränder och översvämningar. Regeringen förstärker därför insatserna för elberedskap så att sektorn bättre ska kunna förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället. Det inkluderar t.ex. områdena skydd och robusthet, reparationsberedskap, ödrift, ledningsförmåga, cybersäkerhet och samband. Ökade medel ger även stärkt förmåga att vägleda sektorn med planering för åtgärder före och under höjd beredskap.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

2020	Utfall	306 026	Anslagssparande	-3 823
2021	Anslag	365 421[1]	Utgiftsprognos	353 542
2022	**Förslag**	**419 387**		
2023	Beräknat	442 523[2]		
2024	**Beräknat**	**462 857[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 438 145 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 453 833 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter samt Fjärrvärmenämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**365 421**	**365 421**	**365 421**
Pris- och löneomräkning[2]	4 078	7 770	11 425
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	49 888	69 332	86 011
varav BP22[3]	*53 000*	*56 000*	*60 000*
– Överföring av medel för verksamhetskostnader	*53 000*	*56 000*	*60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**419 387**	**442 523**	**462 857**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 53 000 000 kronor 2022 till följd av en överföring av medel från anslaget 1:4 *Energiforskning* för verksamhetskostnader samt för att lånefinansiering av verksamhetsinvesteringar ska möjliggöras. Dessa verksamhetsinvesteringar har tidigare finansierats med medel från anslaget 1:4 *Energiforskning*. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 56 000 000 kronor respektive 60 000 000 kronor. Från 2025 beräknas anslaget öka med 62 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 419 387 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 442 523 000 kronor respektive 462 857 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.11 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)[1]	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	3 730	20 822	25 568	-4 745	23 923
Prognos 2021	5 012	23 320	30 110	-6 790	17 133
Budget 2022	5 012	21 320	25 110	-3 790	13 343

[1] De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning för tillsyn och försörjningstrygghetsåtgärder samt avgifter om vissa kostnads-nyttoanalyser på energiområdet.

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter och förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser. Energimyndigheten disponerar vidare de avgifter som tas ut med stöd av 6 kap. 7 § lagen (2011:1200) om elcertifikat, förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive lagen (2010:601) om ursprungsgarantier för el och förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet. Myndigheten disponerar även ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Tabell 2.12 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2020	1 803	1 803	0
(varav tjänsteexport)	382	382	0
Prognos 2021	400	400	0
(varav tjänsteexport)	400	400	0
Budget 2022	400	400	0
(varav tjänsteexport)	400	400	0

Tjänsteexporten omfattar dels projekt om beräkning av klimatnytta av satsningar på förnybar energi, dels projekt som drivs av FN-organet Unido om kapacitetsuppbyggnad kring ekodesign och energimärkning.

2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

2020	Utfall	193 308	Anslagssparande	9 481
2021	Anslag	28 000[1]	Utgiftsprognos	27 052
2022	**Förslag**	**118 000**		
2023	Beräknat	118 000		
2024	**Beräknat**	**118 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att utveckla och introducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energieffektivisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 000**	**28 000**	**28 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	90 000	90 000	90 000
varav BP22	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Energisteget	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**118 000**	**118 000**	**118 000**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Anslagets ändamål har justerats då medfinansiering av nationellt regionalfonds-program perioden 2014–2020 avslutades under 2020 och det inte finns medel avsatta för detta ändamål 2022.

Anslaget ökar med 100 000 000 kronor 2022 för en satsning på energieffektivisering i industrin. För 2023–2026 beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 118 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 118 000 000 kronor respektive 118 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 2.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden		2 949			
Nya åtaganden			200 000		
Infriade åtaganden		-2 949		-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	2 949		200 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**10 000**		**200 000**		

2.9.3 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

2020	Utfall	23 344	Anslagssparande	1 656
2021	Anslag	25 000[1]	Utgiftsprognos	24 786
2022	**Förslag**	**25 000**		
2023	Beräknat	25 000		
2024	**Beräknat**	**25 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för arbete med informations-, utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser i syfte att underlätta för utvecklingen av förnybar elproduktion. Anslaget får även användas för utgifter för stöd till länsstyrelser, kommuner och regioner samt föreningar för samordnings- och informationsinsatser. Anslaget får användas för studier av miljöeffekter av etableringar av förnybar elproduktion inklusive utveckling av tekniska och andra lösningar för att underlätta samexistens med övriga samhällsintressen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**25 000**	**25 000**	**25 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 000**	**25 000**	**25 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 000 000 kronor respektive 25 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 2.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	6 434	17 698	25 698		
Nya åtaganden	17 639	20 000	24 000		
Infriade åtaganden	-6 375	-12 000	-14 698	-20 000	-15 000
Utestående åtaganden	17 698	25 698	35 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**35 000**	**35 000**	**35 000**		

2.9.4 1:4 Energiforskning

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

2020	Utfall	1 542 492	Anslagssparande	25 231
2021	Anslag	1 515 223[1]	Utgiftsprognos	1 502 239
2022	**Förslag**	**1 432 723**		
2023	Beräknat	1 367 723		
2024	**Beräknat**	**1 382 723**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på förnybara energislag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskaleanläggningar. Anslaget får även användas för myndighetens arbete med forskningsrelaterade uppgifter, utgifter för utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser inom energiområdet, svenskt och internationellt forsknings- och utvecklingssamarbete samt för att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för ingångna bilaterala energiforskningssamarbeten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 515 223**	**1 515 223**	**1 515 223**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-82 500	-147 500	-132 500
varav BP22	*-95 000*	*-110 000*	*-100 000*
– Överföring av medel för verksamhetskostnader	*-75 000*	*-75 000*	*-75 000*
– Genomförande av elektrifieringsstrategin och elektrifieringsråd	*-20 000*	*-35 000*	*-25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 432 723**	**1 367 723**	**1 382 723**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 75 000 000 kronor 2022 till följd av en överföring av medel till anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* avseende verksamhetskostnader samt för lånefinansiering av verksamhetsinvesteringar. Från och med 2023 beräknas anslaget minska med 75 000 000 kronor. Minskningen av anslaget påverkar inte den verksamhet som finansieras från anslaget.

Anslaget minskas med 20 000 000 kronor 2022 för att finansiera andra förslag i denna proposition. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minska med 35 000 000 kronor respektive 25 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 432 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energiforskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 367 723 000 kronor respektive 1 382 723 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2023–2027.

Tabell 2.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	2 150 452	2 359 123	3 259 123			
Nya åtaganden	1 289 481	2 000 000	1 350 000			
Infriade åtaganden	-1 080 810	-1 100 000	-1 309 123	-1 200 000	-1 000 000	- 1 100 000
Utestående åtaganden	2 359 123	3 259 123	3 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 450 000**	**3 300 000**	**3 300 000**			

2.9.5 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tusental kronor

2020	Utfall	20 886	Anslagssparande	29 114
2021	Anslag	450 000[1]	Utgiftsprognos	49 571
2022	**Förslag**	**600 000**		
2023	Beräknat	0		
2024	**Beräknat**	**0**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till publika stationer för snabbladdning av elfordon för tillgänglighet längs större vägar samt infrastruktur för elektrifiering av tunga transporter genom statisk laddning eller tankning. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplat till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**550 000**	**550 000**	**550 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	-550 000	-550 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**600 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 600 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 0 kronor.

2.9.6 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

2020	Utfall	138 493	Anslagssparande	2 878
2021	Anslag	152 757[1]	Utgiftsprognos	154 301
2022	**Förslag**	**184 294**		
2023	Beräknat	181 227[2]		
2024	**Beräknat**	**183 026[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 179 346 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 179 346 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**152 757**	**152 757**	**152 757**
Pris- och löneomräkning[2]	1 645	3 264	4 813
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 892	25 206	25 456
varav BP22[3]	*40 000*	*35 000*	*35 000*
– Tillståndsprocesser Energimarknadsinspektionen	*40 000*	*35 000*	*35 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**184 294**	**181 227**	**183 026**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Energimarknadsinspektionen behöver resurser för att kunna halvera ledtiderna för tillståndsprocesser för elnät och säkerställa en utvecklad elmarknad. Anslaget ökar med 40 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 35 000 000 kronor. Från 2025 beräknas anslaget öka med 27 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 184 294 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Energimarknadsinspektionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 181 227 000 kronor respektive 183 026 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.26 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)[1]	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	4 054	6 387	-6 287	0	0
Prognos 2021	4 250	7 700	-7 700	0	0
Budget 2022	4 250	7 700	-7 700	0	0

[1] De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet.

Energimarknadsinspektionen disponerar avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (2014:1059) om vissa avgifter för registrering och tillsyn över handeln på grossistenergimarknaden. Energimarknadsinspektionen tar dels ut en avgift för registerhållning, dels en avgift för tillsyn och marknadsövervakning.

2.9.7 1:7 Energiteknik

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

2020	Utfall	814 280	Anslagssparande	72 765
2021	Anslag	1 722 400[1]	Utgiftsprognos	1 069 775
2022	**Förslag**	**1 077 600**		
2023	Beräknat	700 000		
2024	**Beräknat**	**700 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera spridningen av vissa energitekniska lösningar som bedöms ha positiva effekter på klimatet. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 462 400**	**1 462 400**	**1 462 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-384 800	-762 400	-762 400
varav BP22	*500 000*	*700 000*	*700 000*
– Biogasstöd	*500 000*	*700 000*	*700 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 077 600**	**700 000**	**700 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 500 000 000 kronor 2022 för ett stöd till produktion av biogas. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 700 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 077 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energiteknik* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 700 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

2.9.8 1:8 Elberedskap

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

2020	Utfall	207 729	Anslagssparande	96 271
2021	Anslag	270 000[1]	Utgiftsprognos	317 827
2022	**Förslag**	**361 000**		
2023	Beräknat	363 000		
2024	**Beräknat**	**389 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elberedskap, civilt försvar inom energisektorn, och ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010 och för dammsäkerhet. Anslaget får också användas för utgifter för tillsynsuppdrag enligt säkerhetsskyddslagen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**270 000**	**270 000**	**270 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	91 000	93 000	119 000
varav BP22	*88 000*	*88 000*	*88 000*
– Förstärkta insatser för elberedskap	*88 000*	*88 000*	*88 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**361 000**	**363 000**	**389 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att förstärka insatserna för elberedskap ökas anslaget med 88 000 000 kronor 2022 och beräknas från 2023 öka med samma belopp.

Regeringen föreslår att 361 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Elberedskap* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 363 000 000 kronor respektive 389 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2023–2037.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Den långa tidsramen är nödvändig för de långa drifts- och underhållsavtal som måste tecknas för att säkerställa nödvändiga elberedskapsåtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:8 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2023–2037.

Tabell 2.31 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2037
Ingående åtaganden	137 557	1 178 671	1 970 000			
Nya åtaganden	1 154 836	975 000	260 000			
Infriade åtaganden	-113 722	-183 671	-230 000	-230 000	-230 000	-1 540 000
Utestående åtaganden	1 178 671	1 970 000	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 250 000**	**2 000 000**	**2 000 000**			

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget under 2022 för elberedskapsavgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av lagen, fastställs till högst 255 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) betalar den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997: 857) en avgift. Åtgärderna, som finansieras från den del av anslaget 1:8 *Elberedskap* som disponeras av Svenska kraftnät för elberedskap, uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget över tid. Åtgärderna syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap.

2.9.9 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	23 448	Anslagssparande	1 880
2021	Anslag	25 328[1]	Utgiftsprognos	25 111
2022	**Förslag**	**25 328**		
2023	Beräknat	25 328		
2024	**Beräknat**	**25 328**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**25 328**	**25 328**	**25 328**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 328**	**25 328**	**25 328**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 25 328 000 kronor respektive 25 328 000 kronor.

2.9.10 1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	64 276	Anslagssparande	724
2021	Anslag	140 000[1]	Utgiftsprognos	138 801
2022	**Förslag**	**140 000**		
2023	Beräknat	155 000		
2024	**Beräknat**	**145 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning, utbildning av och information till energi- och klimatrådgivare. Anslaget får användas för stöd till lokala och regionala nätverk och samverkansprojekt för att utveckla och sprida erfarenheter om arbetsmetoder, teknik och annan kunskap kring energi- och klimatomställning i t.ex. miljötillsyn, fysisk planering och offentlig upphandling. Anslaget får även användas för utgifter för att genomföra elektrifieringsstrategin samt utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till strategins genomförande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**120 000**	**120 000**	**120 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	35 000	25 000
varav BP22	*20 000*	*35 000*	*25 000*
– Genomförande av elektrifieringsstrategin och elektrifieringsråd	*20 000*	*35 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**140 000**	**155 000**	**145 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 20 000 000 kronor 2022 för att genomföra elektrifieringsstrategin. Anslaget beräknas öka med 35 000 000 kronor 2023 och med 25 000 000 kronor 2024.

Anslaget har bytt namn och ändamålet har justerats för att inkludera ovan nämnda satsning. Delen av anslagsändamålet avseende länsstyrelsernas arbete har utgått, då medel föreslås tillföras anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* (se utg.omr. 1 Rikets styrelse).

Regeringen föreslår att 140 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 155 000 000 kronor respektive 145 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 260 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:10 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 260 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 2.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden		110 000		
Nya åtaganden	110 000	260 000		
Infriade åtaganden		-110 000	-130 000	-130 000
Utestående åtaganden	110 000	260 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**240 000**	**260 000**		

2.9.11 1:11 Elsäkerhetsverket

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:11 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	63 915	Anslagssparande	1 326
2021	Anslag	66 975[1]	Utgiftsprognos	66 639
2022	**Förslag**	**71 592**		
2023	Beräknat	73 368[2]		
2024	**Beräknat**	**74 104[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 72 581 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 581 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.38 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**66 975**	**66 975**	**66 975**
Pris- och löneomräkning[2]	617	1 350	2 035
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 000	5 043	5 094
varav BP22[3]	*3 000*	*4 000*	*4 000*
– Förstärkta insatser kring EMC	*3 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**71 592**	**73 368**	**74 104**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökar med 3 000 000 kronor 2022 för att möjliggöra en förstärkning av Elsäkerhetsverkets insatser kring elektromagnetisk kompabilitet. Från 2023 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 71 592 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Elsäkerhetsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 73 368 000 kronor respektive 74 104 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.39 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)[1]	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)[2]
Utfall 2020	334 097	-	268 521	-
Prognos 2021	338 011	-	374 802	-
Budget 2022	341 391	-	418 482	-

[1] Varav elsäkerhetsavgift motsvarar 63 866 tkr 2020, 64 233 tkr 2021 och 64 875 tkr 2022. Elberedskapsavgift motsvarar 236 694 tkr 2020, 239 878 tkr 2021 och 242 277 tkr 2022. Nätövervakningsavgift motsvarar 31 903 tkr 2020, 32 000 tkr 2021 och 32 320 tkr 2022.

[2] Resultat kan ej redovisas eftersom nätövervakningsavgiften saknar bestämt ekonomiskt mål.

Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras i huvudsak med elsäkerhetsavgiften. Förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statliga åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288), verksamhet vid nätmyndigheten samt verksamhet vid Elsäkerhetsverket enligt elsäkerhetslagen (2016:732) och lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompabilitet.

Av förordningen (1997:294) om elberedskap respektive elförordningen (2013:208) framgår att Svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energimarknadsinspektionen nätmyndighet. Dessa tre avgifter redovisas i tabell 2.39 ovan som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll.

2.10 Affärsverket svenska kraftnät

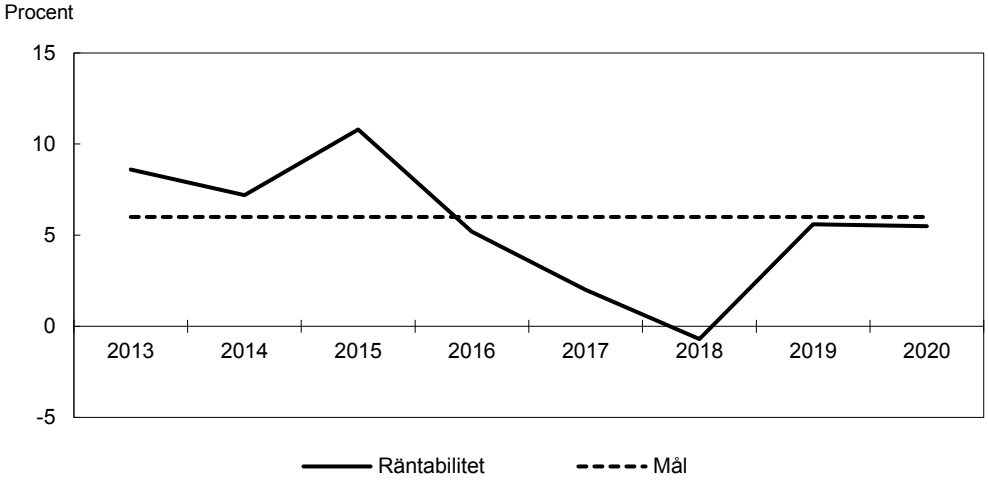
Svenska kraftnäts huvudsakliga uppgift är att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Denna del av verksamheten finansieras förutom av nät-, system- och kapacitetsavgifter genom lån. Riksdagen fastställer bl.a. ett tak för belåningen. Nedan redovisas Svenska kraftnäts ekonomiska resultat kortfattat. Riksdagen godkänner även Svenska kraftnäts investeringsplan som kommenteras nedan i avsnittet Investeringar i transmissionsnätet.

Ekonomiskt resultat

Svenska kraftnäts resultat i koncernen uppgick till 734 miljoner kronor för 2020, vilket är 146 miljoner kronor högre än 2019. Det högre resultatet beror främst på att affärsverket under 2020 hade ökade möjligheter genom nya regelverk att nyttja kapacitetsavgifter till att täcka fler kostnadsposter än tidigare.

Årets resultat innebär att Svenska kraftnäts räntabilitet var 5,5 procent 2020, att jämföra med 5,6 procent 2019. Räntabiliteten på justerat eget kapital uppgick under åren 2013–2020 till 5,5 procent i medeltal, vilket understiger lönsamhetsmålet om 6 procent räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel, se diagram 2.14 nedan. Vid beräkning av tariffnivån beaktas tidigare års resultat för att nå räntabilitetsmålet. För 2020 var Svenska kraftnäts målsättning att nå en avkastning på 3,7 procent, vilket uppnåddes.

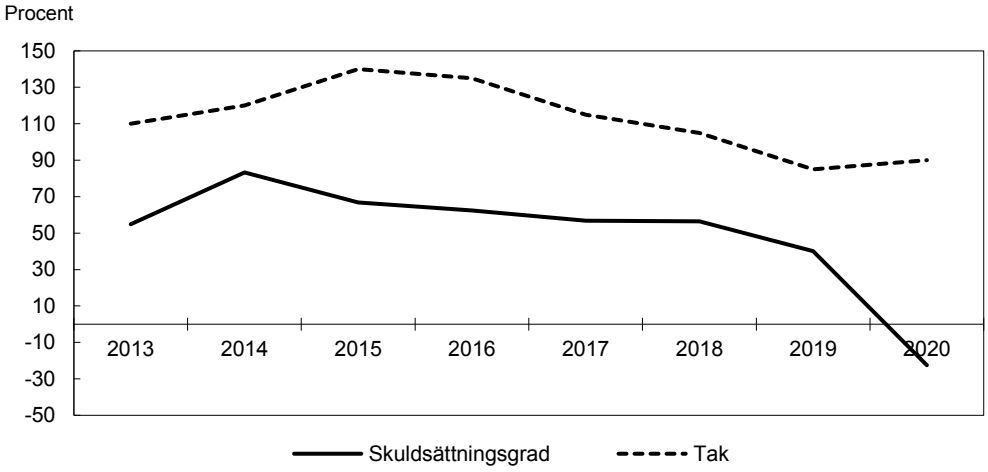
Diagram 2.14 Svenska kraftnäts räntabilitet 2013–2020

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2013–2020.

Skuldsättningsgraden uppgick till -22,5 procent vilket var lägre än året innan (40,1 procent), se diagram 2.15 nedan. Att skuldsättningsgraden är så låg beror främst på att inflödet av kapacitetsavgifter, som är en finansieringskälla, var mycket högt vilket eliminerade behovet av att låna. Vid slutet av 2020 hade affärsverket inga lån hos Riksgäldskontoret i jämförelse med 2019 då upplåningen uppgick till 2 481 miljoner kronor.

Diagram 2.15 Svenska kraftnäts skuldsättningsgrad 2013–2020

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2013–2020.

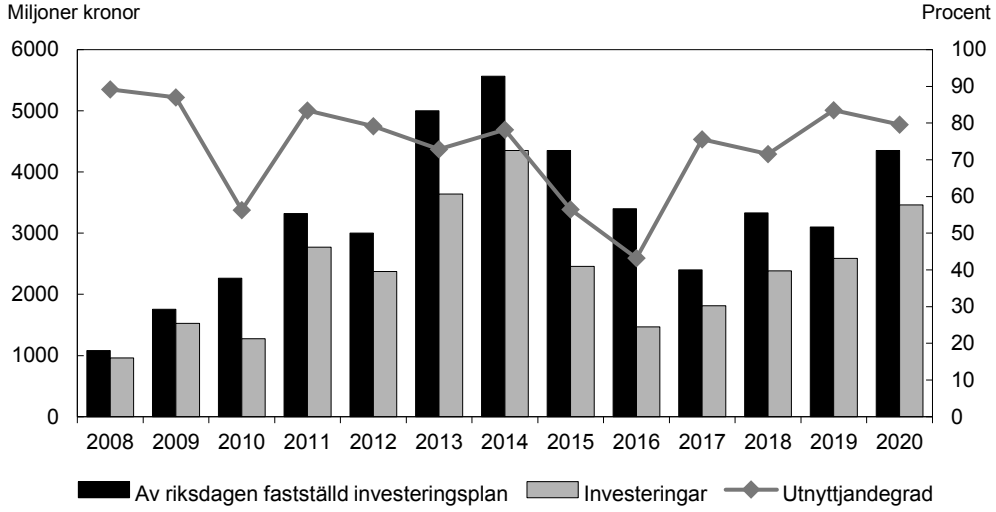
Under 2020 startade Svenska kraftnät ett effektiviseringsprogram med syfte att stärka förmågan att arbeta systematiskt med effektivitet. Svenska kraftnäts effektiviseringsarbete syftar till att ge sänkta kostnader och utgifter, kortare ledtider och ökad samhällsnytta. Programmet kommer att pågå t.o.m. 2024.

Regeringen har uppdragit åt Statskontoret att göra en myndighetsanalys av Svenska kraftnät (I2020/01813). I uppdraget ingår bl.a. att bedöma hur effektivt Svenska kraftnät använder sina resurser samt belysa och bedöma hur interna och externa faktorer påverkar affärsverkets möjligheter att fullgöra sitt uppdrag så effektivt som möjligt. Uppdraget ska rapporteras till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) den 1 oktober 2021.

Investeringar i transmissionsnätet

Den investeringsplan som riksdagen fastställer utgör ett tak för de investeringar som Svenska kraftnät får genomföra. Under 2020 uppgick investeringarna till 3 464 miljoner kronor jämfört med 2 589 miljoner kronor 2019.

Diagram 2.16 Svenska kraftnäts investeringar 2008–2020

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2008–2020.

Inför 2020 godkände riksdagen en investeringsplan om 4 350 miljoner kronor. Investeringarna i transmissionsnätet blev dock 886 miljoner kronor lägre än planerat. Större delen av avvikelsen mellan planerade investeringar och utfall under 2020 beror på förseningar i projekt. Som framgår av diagram 2.16 ovan var avvikelsen högre jämfört med föregående år.

För att nå uppsatta energi- och klimatpolitiska mål krävs anpassning av elsystemet, inte minst transmissionsnätet. Det pågår just nu ett arbete med att anpassa kraftsystemet, bl.a. för att möta den ökade efterfrågan på el som följer av elektrifiering av samhället. Under 2020 gjordes investeringar om 1 358 miljoner kronor i systemförstärkningar för att öka överföringsförmågan och möta framtidens behov av säkra elleveranser, vilket bl.a. bidrar till målet om försörjningstrygghet. Investeringar för att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elnätet uppgick till 419 miljoner kronor. Investeringar för anslutning av ny elproduktion och elförbrukning, vilket bl.a. avser anslutning av nya vindkraftsparker och bidrar till målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040, uppgick till 245 miljoner kronor.

Transmissionsnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Under 2020 stod reinvesteringar för 1 133 miljoner kronor. Behovet av reinvesteringar kommer att vara stort även under de kommande åren. Förutom investeringar i ledningar består reinvesteringarna av förnyelse av stationer för att behålla och i vissa fall öka driftsäkerheten. Övriga investeringar som bl.a. omfattar elmarknadshubben och system för införande av ett nytt balanseringskoncept uppgick till 309 miljoner kronor. I detta ingår även investeringar på 5 miljoner kronor i det optofibernät som Svenska kraftnät har och som byggs med viss överkapacitet för att öka tillgängligheten till tele- och datakommunikationsnätet och för att stödja regeringens bredbandsmål.

2.10.1 Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet

Investerings- och finansieringsplan för 2022–2024

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjningen för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (tabell 2.40).

Skälen för regeringens förslag: Svenska kraftnät har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för treårsperioden 2022–2024 som omfattar åtgärder i transmissionsnätet inklusive utlandsförbindelser och utrustning för elektronisk kommunikation (I2021/00718). De planerade investeringarna under perioden 2022–2024 beräknas uppgå till 23 300 miljoner kronor. Tidsmässiga förskjutningar kan förekomma som kan påverka investeringsnivåerna de enskilda åren. Regeringen delar Svenska kraftnäts bedömning av vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Svenska kraftnät godkänns som en riktlinje för affärsverkets investeringar. Regeringen konstaterar att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Det är därför viktigt att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan.

Tabell 2.40 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät 2022–2024

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Summa 2022–24
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**2 331**	**3 310**	**3 902**	**3 945**	**6 639**	**14 486**
Anslutning	245	336	262	698	1 071	2 031
Marknadsintegration	419	474	272	788	2 741	3 801
Systemförstärkning	1 358	1 952	2 529	1 858	2 176	6 563
Optofiberutbyggnad	0	3	3	3	2	8
Övriga nyinvesteringar	309	545	836	598	649	2 082
Varav investeringar i anläggningstillgångar	*2 331*	*3 310*	*3 902*	*3 945*	*6 639*	*14 486*
Maskiner och inventarier	1 722	2 410	2 580	2 992	5 750	11 322
Fastigheter och markanläggningar	300	355	485	355	240	1 080
Övriga investeringar	309	545	837	598	649	2 084
Finansiering av anskaffning och utveckling	**2 331**	**3 310**	**3 902**	**3 945**	**6 639**	**14 486**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	0	0	1 055	814	2 517	4 386
Egna medel	185	138	0	0	0	0
Bidrag/medfinansiering	169	490	396	632	1 644	2 672
Övrig finansiering	1 977	2 682	2 451	2 499	2 478	7 428
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 133**	**1 240**	**1 898**	**2 955**	**3 961**	**8 814**
Reinvestering ledningar och kablar	442	361	807	1 599	2 142	4 548
Reinvestering stationer	564	666	888	1 238	1 688	3 814
Reinvestering övriga	31	60	93	98	114	305
Reinvestering dotterbolag	96	153	110	20	17	147
Varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 133*	*1 240*	*1 898*	*2 955*	*3 961*	*8 814*

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Summa 2022–24
Maskiner och inventarier	1 062	1 135	1 765	2 843	3 847	8 455
Fastigheter och markanläggningar	40	45	40	14	0	54
Övriga investeringar	31	60	93	98	114	305
Finansiering vidmakthållande	**1 133**	**1 240**	**1 898**	**2 955**	**3 961**	**8 814**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	0	0	595	1 683	2 945	5 223
Egna medel	1 124	1 218	1 250	1 215	1 016	3 481
Bidrag/medfinansiering	9	22	53	57	0	110
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**3 464**	**4 550**	**5 800**	**6 900**	**10 600**	**23 300**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	***3 464***	***4 550***	***5 800***	***6 900***	***10 600***	***23 300***

Anskaffning och utveckling av nya investeringar

När Svenska kraftnät bildades i början av 1990-talet var transmissionsnätet för el i en fas av förvaltning och låga investeringsvolymer, vilket har övergått till en fas av omfattande ny- och ombyggnation. Det innebär en väsentligt ökad investeringsvolym för att öka överföringskapaciteten i Nordeuropa, förbättra driftssäkerheten, förnya befintliga anläggningar, ansluta ny elproduktion, främst i form av vindkraftsparker, och anpassa transmissionsnätet till förändrade överföringsmönster. Investeringarna i det svenska transmissionsnätet har ökat kraftigt och en nivå i storleksordningen fyra till drygt tio miljarder kronor per år kommer att kvarstå under överskådlig tid. Bland annat kan en dryg tredubbling av budgeten för projekt i kategorin marknadsintegration noteras mellan 2023 och 2024 i tabell 2.40 ovan. Detta beror på att större investeringskostnader uppkommer i tre stora investeringsprojekt samtidigt (Hansa Powerbridge, Ekhyddan–Nybro–Hemsjö och Messaure–Keminmaa), se vidare tabell 2.42 nedan.

Det är viktigt att Svenska kraftnät i samråd med övriga aktörer i elsystemet arbetar för att identifiera kostnadseffektiva lösningar inom sitt verksamhetsområde. Som exempel kan Svenska kraftnät synliggöra behov av olika stödtjänster som rotationsenergi och reaktiv effekt.

Nedan redovisas översiktligt de investeringsprojekt som var för sig har en budget som överstiger 400 miljoner kronor då sådana projekt behöver underställas regeringen enligt Svenska kraftnäts regleringsbrev för 2021. Redovisningen i denna proposition är anpassad till denna nivå. I redovisningen ingår några projekt som har en beräknad kostnad under 400 miljoner kronor, men på grund av hög osäkerhet i kalkylen är de trots detta inkluderade med ett belopp om 400 miljoner kronor. Under perioden 2022–2024 kommer stora investeringar att genomföras samtidigt. Dessa befinner sig i olika faser, vilket gör att säkerheten i bedömningarna av investeringarna varierar. Redovisningen är därför att betrakta som en indikativ plan över Svenska kraftnäts projekt. Då ledtiderna är långa för verkställandet av investeringar i transmissionsnätet är förändringarna i planerna små. Sedan föregående investeringsplan har fjorton investeringar över 400 miljoner kronor tillkommit och tre projekt utgått.

Investeringsprojekt anslutning

Svenska kraftnät ansluter i huvudsak nät från andra nätägare till transmissionsnätet. Dessa tecknar inmatnings- och/eller uttagsabonnemang utifrån den produktion och förbrukning som de i sin tur ansluter. För närvarande finns det ansökningar för anslutning av vindkraft för perioden fram till 2029 motsvarande 37 000 MW, varav mer än hälften utgörs av ansökningar för havsbaserad vindkraft. Anslutning av större

enskilda användare har under de senaste åren återigen blivit aktuell. Svenska kraftnät har fått flera ansökningar som gäller anslutning av elintensiva industrier, och under det senaste året har flera större förfrågningar inkommit gällande omställningen till en mer fossilfri tillverkning. De största förfrågningarna om anslutning har hittills uppgått till 1 800 MW och gällt platser i framför allt norra Sverige. Stora effektuttag medför ofta behov av nätförstärkningar vilka kan ta tid. Svenska kraftnät har också fått flera ansökningar om ökat uttag i storstadsregionerna där det råder kapacitetsbrist i elnäten. Investeringar pågår för att förstärka transmissionsnätet i dessa regioner, exempelvis projekten Nordsyd, Stockholms Ström och Storstockholm Väst (se vidare avsnitt Systemförstärkningar nedan).

Tabell 2.41 nedan visar större projekt samt summan av projekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor och som är aktuella under perioden 2022–2024 för att ansluta ny elproduktion och industri.

Tabell 2.41 Investeringsprojekt anslutning

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2022–2024
Ny ledning till Svartbyn	Ny 400 kV-ledning	Industrietablering kring Luleå och Skellefteå	1 750	59
Elektrifiering av industri	Ny 400 kV-ledning	Industrietablering, Hybrit	680	582
Gäddtjärn	Ny 400 kV-station	Vindkraft: Rättvik och Ovanåker	400	324
Väröbacka	Ny 400 kV-station	Vindkraft	400	29
Anslutningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer	Anslutning av ny elproduktion/konsumtion och nät	5 422	1 038
Summa Investeringar anslutning			**8 652**	**2 031**

Investeringsprojekt marknadsintegration

Svenska kraftnät bedriver flera projekt som syftar till att öka eller bibehålla handelskapaciteten i det svenska transmissionsnätet för el och öka marknadsintegration mellan Sverige och grannländerna. Nyttan av dessa projekt består främst i att de gör det möjligt att utnyttja produktionsresurser mer effektivt och att de bidrar till en ökad leveranssäkerhet genom att förmågan att överföra el från överskotts- till underskottsområden ökar samt att de bidrar till att minska antalet timmar med prisskillnader mellan olika elområden.

Sydvästlänken mellan Hallsberg i elområde SE3 och Hörby i elområde SE4 är en stor investering som nu är i avslutningsfas. När Sydvästlänken tas i full drift beräknas överföringskapaciteten mellan elområde SE3 och SE4 öka med upp till 25 procent. Investeringen beräknas uppgå till 7 100 miljoner kronor, varav 0 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

För att kunna nyttja Sydvästlänkens fulla kapacitet behöver anslutande 400 kV-nät i Hurva förstärkas. Förstärkningen innebär att ledningen mellan Hurva och Sege ersätts med en ny ledning med högre överföringskapacitet. Investeringen beräknas uppgå till 596 miljoner kronor, varav 66 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

Svenska kraftnät och 50Hertz, en av de tyska transmissionsnätsoperatörerna, har slutit ett avtal om en ny förbindelse, Hansa Powerbridge, mellan elområde SE4 och Tyskland. Länkens kapacitet planeras bli 700 MW. Syftet är att utnyttja de ökande variationer i elbalansen som uppstår på de olika elmarknaderna för en effektivare

handel samt att öka försörjningssäkerheten vid större underskott. Investeringen beräknas för svensk del uppgå till 3 600 miljoner kronor, varav 804 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

En ny 400 kV-ledning planeras mellan Ekhyddan i Oskarshamns kommun och Nybro i Nybro kommun och vidare till Hemsjö i Olofströms kommun för att förstärka överföringskapaciteten mellan elområde SE3 och SE4. Ledningen kommer även att få betydelse för utlandsförbindelsen Nordbalt samt för att omhänderta det ökade effektflödet, möjliggöra anslutning av havsbaserad vindkraft och bidra till att upprätthålla driftsäkerheten. Investeringen beräknas uppgå till 3 100 miljoner kronor, varav 1 904 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

För att förbättra marknadsintegrationen mellan Finland och övriga Norden planeras en ny 400 kV-ledning, Messaure–Keminmaa, mellan Sverige och Finland i norr. Investeringen beräknas uppgå till 2 100 miljoner kronor, varav 1 023 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

Tabell 2.42 Investeringsprojekt marknadsintegration

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2022–2024
Sydvästlänken	Ny elförbindelse mellan Hallsberg och Hörby	7 100	0
Hansa Powerbridge	Ny elförbindelse till Tyskland	3 600	804
Ekhyddan–Nybro–Hemsjö	Två nya 400 kV-ledningar	3 100	1 904
Messaure–Keminmaa	Ny 400 kV-ledning	2 100	1 023
Hurva–Sege	Förnyelse och uppgradering av 400 kV-ledning	596	66
Projekt marknadsintegration under 400 mnkr	Olika typer	202	4
Summa Investeringar marknadsintegration		**16 698**	**3 810**

Investeringsprojekt systemförstärkning

Svenska kraftnät genomför systemförstärkningar som i huvudsak syftar till att öka kapaciteten inom ett elområde eller för att stärka eller upprätthålla driftsäkerhet, även om investeringarna inte kan relateras till någon specifik anslutning eller något särskilt marknadsbehov.

För att trygga Stockholmsregionens långsiktiga elförsörjning har Svenska kraftnät i samarbete med Vattenfall Eldistribution AB och Ellevio AB utarbetat en helt ny struktur för Stockholms elnät. Investeringsprojekten i Storstockholmsområdet är organiserade i två program: Stockholms Ström och Storstockholm Väst.

Programmet Stockholms Ström omfattar drygt 50 olika delprojekt. En viktig del av Stockholms Ström är den nya 400 kV-förbindelsen mellan Hagby och Ekudden som kommer att binda samman norra och södra Stockholmsområdet och därmed öka överföringskapaciteten. Investeringen beräknas till 7 600 miljoner kronor, varav 2 434 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

Programmet Storstockholm Väst innebär en uppgradering av transmissionsnätet från 220 kV till 400 kV genom västra delen av Stockholmsregionen. I en första etapp uppgraderas ledningsnätet mellan Sigtuna och centrala Stockholm. I förlängningen planeras även en uppgradering av 220 kV-förbindelserna från Enköping och Salem in mot centrala Stockholm. Investeringen beräknas till 7 100 miljoner kronor, varav 962 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

I tabell 2.43 nedan redovisas investeringar vars huvudsakliga drivkraft är att förstärka systemet som planeras under perioden 2022–2024.

Tabell 2.43 Investeringsprojekt systemförstärkningar

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2022–2024
Stockholms Ström	Uppgradering av nätet genom östra delen av Stockholm	7 600	2 434
Storstockholm Väst	Uppgradering av nätet genom västra delen av Stockholm	7 100	962
Glan–Ekhyddan	Ledningsförnyelse, 400 kV	2 020	3
Borgvik–Skogssäter	Ledningsförnyelse, 400 kV	1 600	21
Ekhyddan-Nybro	Ledningsförnyelse, 400 kV	1 500	13
Midskog–Järpströmmen	Uppgradering till 400 kV-ledning	1 105	104
Skogssäter–Ingelkärr	Ny 400 kV-ledning	710	57
Storfinnforsen–Midskog	Ledningsförnyelse, 400 kV	681	144
Seriekondensatorstationer med anslutning Midskog–Karlslund	Förnyelse seriekondersatoranläggningar	520	250
Ingelkärr–Stenkullen	Ny 400 kV-ledning	515	310
Långbjörn–Storfinnforsen	Ny 400 kV-ledning	511	84
Seriekondensatorstationer med anslutning Olingan–Borgvik	Befintlig seriekompenseringsanläggning delas upp i flera delar	450	269
Lindbacka–Östansjö	Ny 400 kV-ledning	400	22
Seriekondensatorstation med anslutning på ledning CL22	Förnyelse av befintliga anläggning och en ny anläggning söder om Bäsna	400	100
Ekhyddan, dynamisk kompensering	Ny synkron kompenseringsanläggning	400	11
Hamra	Befintlig station byggs ut med nytt 400 kV-ställverk	400	14
Hallsberg, dynamisk shuntkompensering	Installation av ny dynamisk shuntkompenseringsanläggning	400	96
Odensala	Befintlig station byggs ut med nytt 400 kV-ställverk	400	98
Projekt systemförstärkningar under 400 mnkr	Olika typer	4 744	1 570
Summa Investeringar systemförstärkningar		**31 456**	**6 563**

Investeringsprojekt optofiber och övriga nyinvesteringar

Svenska kraftnät planerar optofiberutbyggnad till en kostnad motsvarande 7,5 miljoner kronor under perioden 2022–2024. Dessutom behöver Svenska kraftnät göra andra nyinvesteringar och verksamhetsinvesteringar, bl.a. utveckling av it-systemstöd. Utvecklingen drivs främst av förändringar inom balanseringen och anpassning av verksamheten till nya nätkoder. I tabell 2.44 nedan redovisas övriga nyinvesteringar som planeras under perioden 2022–2024.

Tabell 2.44 Övriga nyinvesteringar

Miljoner kronor

Projektnamn	Total investering	Investering 2022–2024
Central informationshanteringsmodell Elmarknadshubben	500	239
Nordisk balanseringsmodell 1 (NBM1)	519	172
Nordisk balanseringsmodell 2 (NBM 2)	425	350
Övriga nyinvesteringar under 400 mnkr	6 279	1 322
Summa Övriga nyinvesteringar	**7 723**	**2 083**

Vidmakthållande av befintliga investeringar

Transmissionsnätets förmåga att tillgodose kundernas önskemål om överföring får inte minska till följd av anläggningarnas ökande ålder. De äldsta delarna av 400 kV-systemet är nu ca 65 år. Delar av 220 kV-systemet är ännu äldre. Att reinvestera i befintliga anläggningar är därför lika viktigt som att investera i nya. Reinvesteringar görs i ledningar och stationer men även i Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar.

Vid reinvesteringar i ledningar är genomförandetiderna långa vilket gör att förnyelse behöver göras etappvis.

Åtta 400 kV-ledningar och tre 220 kV-ledningar korsar gränsen mellan elområde SE2 och elområde SE3. Gränsen har stor påverkan på elmarknaden och driftssäkerheten. Den tekniska livslängden kommer att uppnås för vissa av ledningarna de närmaste 20 åren och de behöver ersättas. Programmet som benämns Nordsyd kommer att innebära förnyelse och förstärkning av snittet mellan elområde SE2 och elområde SE3.

De första åtgärderna görs i området runt Uppsala och Västerås för att öka kapaciteten. Åtgärderna beräknas leda till en ökning med cirka 200 MW. Detta beräknas vara klart 2021 och täcker behovet i området runt Västerås och del av behovet runt Uppsala. De mer långsiktiga åtgärderna beräknas vara klara runt 2030. I ett senare skede kommer ökning av kapacitet till det s.k. Karlstadsbenet och det s.k. Hallsbergsbenet att genomföras. Investeringen för Nordsyd beräknas uppgå till 75 000 miljoner kronor, varav 1 782 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

Utöver Nordsyd finns ett antal större reinvesteringsprojekt i ledningar och kablar som är aktuella under perioden 2022–2024, se tabell 2.45 nedan.

Tabell 2.45 Reinvesteringar ledningar och kablar

Miljoner kronor

Projektnamn	Region	Total investering	Investering 2022–2024
Nordsyd, förnyelse och systemförstärkning mellan elområde SE2 och SE3	Flera	75 000	1 782
varav Uppsalabenet	*Uppsala*	*14 529*	*504*
varav Västeråsbenet	*Västmanland*	*20 928*	*1 070*
Västkusten	Bohuslän, Västergötland, Halland, Skåne	6 800	1 722
Stadsforsen–Hällsjö	Västernorrland	933	1
Stadsforsen–Torpshammar	Västernorrland, Jämtland, Härjedalen	670	65
Forsmo–Lasele–Långbjörn	Västernorrland	648	6
Stadsforsen–Krångede–Gammelänge	Västernorrland, Jämtland	477	47
Revisionsprojekt luftledningar, paket 3	Flera regioner	420	12
Ledningsrevisioner luftledningar, paket 2	Flera regioner	400	62
Horndal–Avesta	Dalarna, Västmanland	400	166
Bräcke–Ånge	Jämtland, Västernorrland	400	20
Krångede–Horndal	Dalarna, Jämtland	400	225
Konti-Skan länken	Västra Götaland, Jylland	200–4 000[1]	77
Reinvesteringar ledningar och kablar under 400 mnkr	Olika regioner	1 944	363
Summa Reinvestering ledningar och kablar		**88 692–92 492**	**4 548**

[1] Investeringen beräknas uppgå till mellan 200 och 4 000 miljoner kronor beroende på inriktning. Det pågår en utredning hos Svenska kraftnät om förnyelsens omfattning. Det kortsiktiga alternativet är en livslängdsförlängning och kan vara möjligt att färdigställa till år 2030 till en uppskattad kostnad av 200 miljoner kronor. Det mest omfattande alternativet med effektökning, ny HVDC-station med kabel och ny 400 kV förbindelse uppskattas kunna vara klar 2036 till en kostnad av ca 4 000 miljoner kronor. Beslut hos affärsverket om inriktning är planerat till första kvartalet 2022.

Flera av Svenska kraftnäts stationer är i behov av förnyelse. Under perioden 2022–2024 är följande reinvesteringar i stationer aktuella, se tabell 2.46 nedan.

Tabell 2.46 Reinvesteringar stationer

Miljoner kronor

Projektnamn	Region	Total investering	Investering 2022–2024
Midskog	Jämtland	605	0
Rätan	Jämtland	423	113
Grundfors	Västerbotten	400	160
Harsprånget	Norrbotten	400	156
Reinvesteringar stationer under 400 mnkr	Olika regioner	8 450	3 386
Summa Reinvestering stationer		**10 278**	**3 815**

Anm.: Differens mellan summan av delposterna och Summa Reinvestering stationer på grund av avrundningar.

Svenska kraftnät förnyar driftövervakningssystemet. Investeringen beräknas uppgå till totalt 400 miljoner kronor, varav 294 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024. Reinvesteringar i dotterbolaget Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar startade 2015 och planeras att genomföras under en åttaårsperiod. Reinvesteringarna beräknas uppgå till 780 miljoner kronor, varav 147 miljoner kronor belastar perioden 2022–2024.

Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 låta Affärsverket svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret till ett sammanlagt belopp om högst 1 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas även att för 2022 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas för 2022 att besluta om delägarlån eller borgen om högst 550 000 000 kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas för 2022 att besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 250 000 000 kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2022 bevilja lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen som uppgår till högst 700 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret inom en sammanlagd ram om 1 650 miljoner kronor ska främst täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 550 miljoner kronor.

Regeringens bemyndigande om att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen ryms inom den sammanlagda ramen och syftar främst till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum.

Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgensteckning eller långivning.

För 2022 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 250 miljoner kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde.

Svenska kraftnäts ekonomiska mål

Inom Regeringskansliet har en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål genomförts, bl.a. mot bakgrund av de stora omvärldsförändringarna i form av krav på stora investeringar och därmed kapitalbehov som affärsverket står inför. Översynen har dels resulterat i en justering av verkets nuvarande ekonomiska mål, dels i uppdrag till Statskontoret och Ekonomistyrningsverket.

Justeringen av de ekonomiska målen innebär att avkastningskravet sänkts så att Svenska kraftnät fr.o.m. den 1 januari 2021 ska uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 4,0 procent under en konjunkturcykel, exklusive realiserade resultat från avyttringar i intressebolag (I2020/01816). Vidare har mål om inleverans av utdelning ändrats till ett spann på 40–70 procent av verksamhetsårets resultat. Mittenvärdet i intervallet ska vara utgångspunkten för

utdelningen. Under 2022 har Svenska kraftnät behov av en skuldsättningsgrad om högst 50 procent.

Regeringen har uppdragit åt Statskontoret och Ekonomistyrningsverket att göra en myndighetsanalys av Svenska kraftnät respektive att föreslå hur de ekonomiska målen bör vara utformade på längre sikt för att styra mot både samhällsekonomisk och intern effektivitet (I2020/01813 m.fl.). Uppdragen ska redovisas senast den 1 oktober 2021.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar sin nätverksamhet och systemansvaret genom avgifter. För att styra och övervaka transmissionsnätet för el har Svenska kraftnät ett landsomfattande kommunikationsnät för tele och data. Detta nät är en förutsättning för att verket ska kunna hålla en hög driftsäkerhet i transmissionsnätet, och ligger under en egen verksamhetsgren, Telekom. Verksamhetsgrenen finansieras genom en egen avgift. I dag är det i huvudsak den interna verksamhetsgrenen Transmissionsnät som står för den största andelen av avgiften. Avgiftsinkomsterna för telekom redovisas separat i tabell 2.47 nedan.

Kostnaderna för att upprätthålla systemansvaret betalas av myndighetens balansansvariga parter via flera olika avgifter. Mot bakgrund av ökade kostnader för stödtjänster och behov av it-utveckling bedömer Svenska kraftnät att intäkterna från dessa avgifter behöver öka de närmast kommande åren.

Kostnaderna för att utveckla och förvalta transmissionsnätet betalas framför allt av Svenska kraftnäts nätkunder genom den s.k. effektavgiften, som är den ena av stamnätstariffens två komponenter. Nättariffens andra komponent, energiavgiften, finansierar verkets kostnader för att ersätta de nätförluster som sker vid överföringen av el. Därutöver sker finansiering genom s.k. anslutningsavgifter, kapacitetsavgifter (flaskhalsintäkter) och transitintäkter. Intäkter från kapacitetsavgifter uppstår vid prisskillnader mellan angränsande elområden. Intäkterna från dessa är mycket svåra att prognostisera, och är för närvarande på en ovanligt hög nivå. Det innebär att intäktsbehovet från övriga finansieringskällor minskar.

Svenska kraftnäts omfattande investeringsbehov medför att kostnaderna ökar, och därmed ökar även kommande intäktsbehov. Under treårsperioden beräknas exempelvis avskrivningskostnaderna öka från ca 1,1 miljarder kronor vid periodens början till ca 1,7 miljarder kronor vid utgången av 2024. Samtidigt motverkas kostnadsökningarna bl.a. av intäkter från kapacitetsavgifter, vilket i dag bedöms medföra att intäkterna från nättariffen inte behöver höjas i samma grad. Att regeringen har sänkt kravet för avkastningsnivån bidrar också till att nättarifferna kan hållas relativt oförändrade för de kommande tre åren.

Nätverksamhet är ett s.k. naturligt monopol och regleras därmed på flera sätt. Bland annat sätts ett tak för hur stora intäkterna får vara över en period. Från 2016 tillämpas fyraåriga tillsynsperioder även på Svenska kraftnäts intäktsramar, vilka beslutas på förhand och av Energimarknadsinspektionen.

Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2021–2024 i tabellen nedan. Beräknade avgiftsintäkter är framtagna med hänsyn till de nya ekonomiska målen som gäller från och med den 1 januari 2021.

Tabell 2.47 Avgiftsintäkter vid Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Nät- och systemintäkter	10 019	12 575	13 130	13 720	13 790
Telekom	64	65	65	65	65

Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Enligt Svenska kraftnäts investerings- och finansieringsplan för 2022–2024 förväntas 2021 års resultat uppgå till 1 015 miljoner kronor. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2021–2024 redovisas i tabell 2.48 nedan. De nya justerade ekonomiska målen som beskrivs ovan gäller för resultat och utdelning med inleverans från 2021 och framåt. Utdelningen är då beräknad utifrån mittenvärdet i utdelningsintervallet (55 procent). Aktuellt års utdelning inlevereras nästkommande verksamhetsår.

Tabell 2.48 Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Årets resultat	734	1 015	945	710	255
Utdelning	382	404	558	520	391

Avkastningsmålet gäller över en konjunkturcykel, vilket innebär att perioder med tidvis högre avkastning än målet bör följas med en period av lägre avkastning, vilket förklarar varför resultat minskar i periodens slut.

Utgiftsområde 22

Kommunikationer

Utgiftsområde 22 – Kommunikationer

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Kommunikationer ... 7
2.1 Omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9

3 Transportpolitik ... 11
3.1 Mål för utgiftsområdet ... 11
3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 12
3.3 Resultatredovisning ... 12
3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 12
3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet ... 13
3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa ... 21
3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 ... 27
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 35
3.5 Politikens inriktning ... 37
3.6 Budgetförslag ... 41
3.6.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur ... 41
3.6.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur ... 52
3.6.3 1:3 Trafikverket ... 55
3.6.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål ... 57
3.6.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur ... 58
3.6.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser ... 58
3.6.7 1:7 Trafikavtal ... 59
3.6.8 1:8 Viss internationell verksamhet ... 61
3.6.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut ... 62
3.6.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk ... 63
3.6.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm ... 64
3.6.12 1:12 Transportstyrelsen ... 69
3.6.13 1:13 Trafikanalys ... 73
3.6.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg ... 74
3.6.15 1:15 Sjöfartsstöd ... 78
3.6.16 1:16 Internationell tågtrafik ... 79
3.6.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m. ... 80
3.6.18 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik ... 81
3.6.19 1:19 Lån till körkort ... 81
3.6.20 Sjöfartsverket ... 82
3.6.21 Luftfartsverket ... 86

4 Politiken för informationssamhället ... 93
4.1 Mål för området ... 93
4.1.1 Digitaliseringspolitik ... 93
4.1.2 Post ... 93
4.1.3 Grundläggande betaltjänster ... 93
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 93
4.3 Resultatredovisning ... 94
4.3.1 Digitaliseringen fortskrider ... 94
4.3.2 En postmarknad i kontinuerlig förändring ... 105

4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster är överlag tillfredsställande 106
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 107
4.5 Politikens inriktning 108
4.6 Budgetförslag 110
4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen 110
4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning 111
4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster 113
4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation 114
4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation 115
4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning 116
4.6.7 2:7 Digital förvaltning 118

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 57 926 000 000 kronor (avsnitt 3.6.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Transportstyrelsens behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 600 000 000 kronor (avsnitt 3.6.12).
3. Riksdagen godkänner att de ekonomiska målen för Sjöfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024 (avsnitt 3.6.20).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar samt besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat (avsnitt 3.6.20).
5. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2022–2024 som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.20).
6. Riksdagen godkänner att de ekonomiska målen för Luftfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024 (avsnitt 3.6.21).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2022 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar samt besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat (avsnitt 3.6.21).
8. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Luftfartsverket för 2022–2024 som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.21).
9. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1.
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	31 929 785
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	30 402 263
1:3 Trafikverket	1 426 106
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	369 108
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	146 184
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	128 813
1:7 Trafikavtal	1 038 000
1:8 Viss internationell verksamhet	30 557
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	82 037
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	690 000
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 943 400
1:12 Transportstyrelsen	2 367 233
1:13 Trafikanalys	69 709
1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 025 200
1:15 Sjöfartsstöd	1 550 000
1:16 Internationell tågtrafik	45 000
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	299 000
1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	1 000 000
1:19 Lån till körkort	151 466
2:1 Post- och telestyrelsen	87 679
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	136 278
2:3 Grundläggande betaltjänster	28 037
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	104 844
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 561 014
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	156 845
2:7 Digital förvaltning	195 994
Summa anslag inom utgiftsområdet	**76 964 552**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	108 500 000	2023–2050
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	35 800 000	2023–2038
1:7 Trafikavtal	4 000 000	2023–2027
1:11 Trängselskatt i Stockholm	52 500 000	2023–2057
1:14 Trängselskatt i Göteborg	11 700 000	2023–2037
1:19 Lån till körkort	300 000	2023–2025
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	300 000	2023–2026
2:3 Grundläggande betaltjänster	45 000	2023–2026
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	540 000	2023–2032
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**213 685 000**	

2 Kommunikationer

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar Transportpolitik och Politiken för informationssamhället.

I området Transportpolitik ingår infrastruktur- och trafikfrågor inom järnvägs-, väg-, sjöfarts- och luftfartsområdena samt transportforskning. Myndigheter inklusive affärsverk som verkar inom området är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen. Statligt ägda bolag som berörs är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

Politiken för informationssamhället omfattar områdena övergripande frågor om digitalisering och informationsteknik (digitaliseringspolitik), inklusive digitalisering och it inom offentlig förvaltning, elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. De myndigheter som verkar inom området är Post- och telestyrelsen (PTS) och Myndigheten för digital förvaltning.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Transportpolitik	**64 325**	**75 301**	**73 783**	**74 694**	**74 671**	**76 057**
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	25 722	30 819	29 067	**31 930**	32 751	33 694
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	25 667	30 078	30 533	**30 402**	30 796	31 327
1:3 Trafikverket	1 333	1 419	1 449	**1 426**	1 443	1 457
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188	188	188	**369**	533	533
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62	62	62	**146**	62	62
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	186	365	364	**129**	88	88
1:7 Trafikavtal	1 022	1 058	950	**1 038**	1 038	898
1:8 Viss internationell verksamhet	29	29	29	**31**	31	31
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	57	87	86	**82**	83	84
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150	628	623	**690**	150	150
1:11 Trängselskatt i Stockholm	2 297	2 239	2 263	**1 943**	2 030	2 026
1:12 Transportstyrelsen	2 157	2 233	2 247	**2 367**	2 382	2 400
1:13 Trafikanalys	62	71	72	**70**	71	71
1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 155	1 008	1 016	**1 025**	1 017	961
1:15 Sjöfartsstöd	1 227	1 630	1 510	**1 550**	1 600	1 650
1:16 Internationell tågtrafik		5	2	**45**	95	95

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	85	231	164	**299**	351	379
1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	2 926	3 000	3 074	**1 000**		
1:19 Lån till körkort		151	84	**151**	151	151
Politiken för informationssamhället	**572**	**2 334**	**2 311**	**2 271**	**1 077**	**1 019**
2:1 Post- och telestyrelsen	63	76	77	**88**	89	90
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	134	136	135	**136**	136	136
2:3 Grundläggande betaltjänster	25	28	28	**28**	28	28
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	62	55	54	**105**	105	105
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	288	1 820	1 799	**1 561**	345	347
2:6 Myndigheten för digital förvaltning		151	150	**157**	159	159
2:7 Digital förvaltning		68	68	**196**	216	154
Äldreanslag	**271**	**130**	**166**			
2021 1:20 Tillskott till Sjöfartsverket		130	129			
2020 1:20 Tillskott till Luftfartsverket	8					
2020 1:21 Tillskott till Sjöfartsverket	263		37			
Totalt för utgiftsområde 22 Kommunikationer	**65 167**	**77 765**	**76 260**	**76 965**	**75 749**	**77 076**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**73 916**	**73 916**	**73 916**
Pris- och löneomräkning[2]	344	1 273	1 996
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 063	790	1 404
varav BP22[3]	*5 649*	*4 438*	*6 303*
Volymer	-80	-30	20
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-278	-200	-260
Ny utgiftsram	**76 965**	**75 749**	**77 076**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 76 965 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2022. För 2023 beräknas anslagsnivån till 75 749 miljoner kronor och för 2024 till 77 076 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	8 597
Verksamhetsutgifter[2]	32 556
Investeringar[3]	35 811
Summa utgiftsram	**76 964**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22

Miljoner kronor

Skatteutgifter	2021	2022
Personbefordran	6940	8 040
Energiskatt på diesel i motordrivna fordon	12 800	13 770
Energiskatt på fossil bensin utanför reduktionsplikten	0	0
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	11	12
Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten	1 810	1 860
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	1 190	1 260
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	20	20
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	530	730
Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift	20	20
Koldioxidskatt för fossila drivmedel utanför reduktionsplikten	0	0

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Transportpolitik

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118).

– Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.
– Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande Generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Politiken för informationssamhället:

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena digitaliseringspolitik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål.

– Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).
– Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55 utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

3 Transportpolitik

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, liksom om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Riksdagen har även beslutat om ett etappmål för inrikes transporter inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Regeringen beslutade i samband med budgetpropositionen för 2020 att det senare etappmålet från miljömålssystemet även skulle vara ett transportpolitiskt etappmål (prop. 2019/20:1 utg.omr 22).

3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Målförhållande mellan funktions- och hänsynsmål

Regeringen konstaterar att transportsystemet ska utvecklas mot det övergripande transportpolitiska målet. Funktions- och hänsynsmålen är jämbördiga. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Klimatmålet för transportsektorn innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes luftfart, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Ska klimatmålet nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Med detta avses att den samlade utvecklingen inom transportsystemet ska leda till att klimatmålet för transporter nås. Det innebär inte att varje enskild åtgärd som vidtas i transportsystemet måste bidra till att uppfylla klimatmålet.

De transportpolitiska målen och Agenda 2030

De transportpolitiska målen bidrar till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Det gäller bl.a. följande delmål:

– Halvera antalet dödsfall och skador i vägtrafikolyckor i världen (delmål 3.6).

– Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer (delmål 9.1).
– Senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra vägtrafiksäkerheten, särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer (delmål 11.2).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen använder huvudsakligen Trafikanalys rapport 2020:5 Uppföljning av de transportpolitiska målen 2020 (I2020/01090) som källa till uppföljningen av de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen. Om någon annan källa används, så specificeras det i texten.

Regeringen använder nedan centrala indikatorer för att följa upp målen. Listan över indikatorer har justerats jämfört med tidigare år för att uppnå enhetlighet mellan vad som beskrivs som indikatorer inom olika utgiftsområden. Flera tidigare utpekade och redovisade mått lyfts fr.o.m. denna budgetproposition upp som centrala indikatorer. Vidare används ytterligare mått i uppföljningen och som underlag för regeringens bedömning, vilket framgår av avsnitt 3.3.

Transportpolitikens övergripande mål

För uppföljning av transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet används de centrala indikatorer som nedan anges för funktionsmålet respektive hänsynsmålet.

För samhällsekonomisk effektivitet används följande centrala indikatorer:

– internaliseringsgrad av trafikens externa kostnader
– samhällsekonomisk effektivitet för öppnade statliga infrastrukturobjekt

Funktionsmål – tillgänglighet

– punktlighet för person- respektive godståg
– varaktighet i totalstopp i vägnätet
– upplevd tillgänglighet i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning
– fordonsinnehav respektive körkortsinnehav bland kvinnor respektive män

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

– växthusgasutsläpp från inrikes transporter exklusive flyg
– antalet döda respektive allvarligt skadade i trafiken
– överskridanden av miljökvalitetsnormer för kvävedioxider i gaturum
– andelen personer som använder fysiskt aktiva transporter, som att gå eller cykla
– antal viltolyckor

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål

Långsiktig hållbarhet respektive transportförsörjning i hela landet

De aspekter i det övergripande målet som gäller transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet följs genom de centrala indikatorerna och kompletterande mått för funktionsmålet och hänsynsmålet och redovisas därför under de

rubrikerna. Det kan noteras att utvecklingen avseende vissa aspekter går åt rätt håll, men det är i vissa fall svårt att bedöma vad som är en effekt av pandemin och inte. Oavsett detta går utvecklingen inte i tillräckligt snabb takt för att nå målen.

Transportförsörjningen är inte fullt ut samhällsekonomiskt effektiv

En förutsättning för att transportförsörjningen ska vara samhällsekonomiskt effektiv är att transportköparen betalar för alla de kostnader som transporten orsakar. Det gäller inte minst de s.k. externa kostnader som uppstår som följd av en transport. Exempel på effekter som orsakar externa kostnader är buller, luftföroreningar, föroreningar av mark och vatten, intrång i naturmiljöer och utsläpp av växthusgaser. Samhällsekonomiska beräkningar omfattar enbart effekter som är kvantifierbara och förutsätter att effekterna direkt eller indirekt kan värderas i monetära termer. Beräkningarna behöver därför kompletteras med bedömningar av effekter som inte värderats monetärt samt med känslighetsanalyser.

Enligt Trafikanalys redovisningar av transportsektorns samhällsekonomiska kostnader betalade transportköparen under perioden 2012–2019 i de flesta fall för en allt större andel av de externa kostnader som respektive transportsätt orsakade. Den trenden bröts under 2020 vilket beror på att de samhällsekonomiska värderingarna av bl.a. klimateffekter och olyckor har ökat. Under 2020 finns det därför för de flesta transportsätt fortfarande betydande externa kostnader som inte betalas av transportköparen. Det innebär en risk för att samhället överkonsumerar vissa typer av transporter och transporter generellt jämfört med vad som är samhällsekonomiskt effektivt.

En samhällsekonomiskt effektiv transportförsörjning förutsätter förutom en effektiv prissättning att de kvantifierbara nyttorna överstiger kostnaderna för de åtgärder som genomförs. Bedömningen av detta görs med hjälp av samhällsekonomiska kalkyler. Kalkylerna fångar inte allt som är relevant för att fatta beslut om vilka åtgärder som bör genomföras och är därför endast en del av beslutsunderlaget. För fyra av de elva transportinfrastrukturobjekt som öppnades för trafik 2020 redovisades en positiv samhällsekonomisk lönsamhet, medan fem objekt anges ha en negativ lönsamhet. För övriga två objekt saknas sådana bedömningar.

3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet

Tillgänglighet genom transportsystemet

För att samhället ska vara tillgängligt krävs ett transportsystem med god standard och tillförlitlighet samt en anpassning som gör att transportsystemet kan användas av alla. Vidare är en livskraftig transportbransch en viktig del då detta är en förutsättning för att medborgare och näringsliv ska kunna nyttja transporter.

Transportsystemets standard och tillförlitlighet förbättras

Transportsystemets standard och tillförlitlighet har i ett längre perspektiv varit oförändrad men visade under 2020 tecken på en förbättring. För att transportsystemet ska bidra till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet är en viktig del att anläggningen håller en hög standard med en god tillförlitlighet.

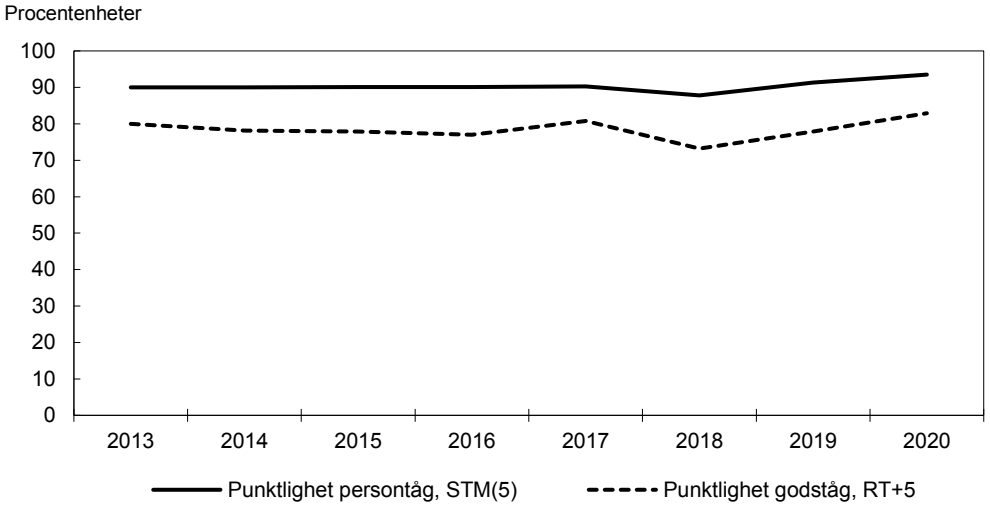
Ökad punktlighet för gods- respektive persontåg

Under 2020 förbättrades persontågens punktlighet till 93,5 procent, se diagram 3.1. Det är den högsta noteringen sedan 2013 när tidsserierna för det sammanvägda tillförlitlighetsmåttet (STM) startade. Måttet redovisar andelen tåg som planerats dagen före avgång som ankommit i tid till slutstation. Ett persontåg anses vara i tid om det ankommit enligt tidtabell eller högst fem minuter efter tidtabell. Utöver att punktlig-

heten förbättrades, minskade antalet punktlighetsstörande händelser och därmed även förseningstimmar under 2020 jämfört med 2019. Det kan delvis förklaras med att det under 2020 till följd av pandemin gick färre tåg vilket ledde till färre störningar. Minskningen av antalet förseningstimmar beror även på att årets många banarbeten med hastighetsnedsättningar för tågen har planerats med bättre marginaler och större tidspåslag i tidtabellerna. Det har medfört en mer robust tågplan med färre förseningar. Det har dessutom varit färre större olyckor och väderrelaterade störningar.

En återkommande observation är att tåg som framförts längre sträckor har haft svårare att komma fram i tid. I statistiken delas persontågen upp i tre underkategorier: kort-, medel- och långdistanståg. Kortdistanstågen, som utgör drygt hälften av alla planerade tåg, brukar vara de mest tillförlitliga. Nästan 96 procent av dem kom fram till sitt slutmål senast fem minuter efter tidtabell under 2020. Långdistanstågen, som är betydligt färre i antal, har haft svårare att hålla tidtabellen, men det är där den största förbättringen ses. Nästan 87 procent av dessa tåg anlände till sitt slutmål högst fem minuter efter tidtabell, vilket kan jämföras med 79 procent under 2019. Medeldistanstågens punktlighet var nästan 92 procent. Även för godstågen sattes en ny toppnotering under 2020 med ett punktlighetsutfall på 82,9 procent. Detta är 2,2 procentenheter högre än det tidigare rekordåret 2017 och 5,0 procentenheter högre än 2019. Punktligheten för godståg beräknas på motsvarande sätt som för persontåg, men utan korrigering för inställda tåg (RT+5).

Diagram 3.1 Punktlighet för persontåg och godståg

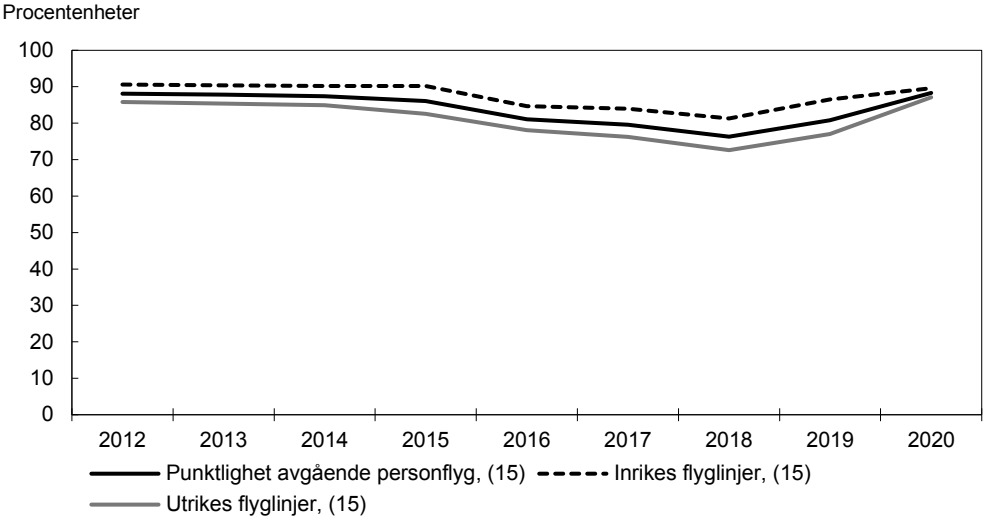

Källa: Trafikanalys och Trafikverket.

Bättre punktlighet för flyget, men också minskad flygtrafik på grund av pandemin

Inom flyget definieras punktlighet med att flygplanet rullar ut från gaten inom 15 minuter från utsatt avgångstid. För de statliga flygplatserna, vilka förvaltas av Swedavia AB, var den samlade punktligheten för in- och utrikeslinjerna 88,3 procent under 2020, se diagram 3.2. Det är en förbättring jämfört med 2019 då punktligheten var 80,8 procent. Inrikesflyget har en högre punktlighet på 89,6 procent jämfört med utrikesflyget som uppnådde 87,1 procents punktlighet under 2020. Som en direkt följd av pandemin har efterfrågan på persontransporter minskat kraftigt inom flygtrafiken.

Diagram 3.2 Punktlighet avgående personflyg på statliga flygplatser

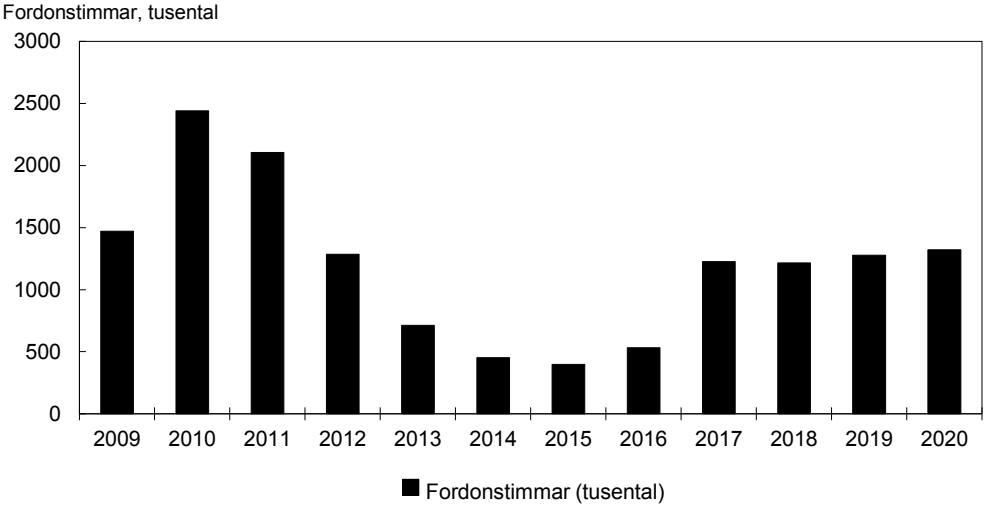

Källa: Swedavia AB.

Totalstopp i vägtransportsystemet kvar på samma nivå som 2019

Störningar i vägtransportsystemet kan generellt beskrivas genom varaktigheten på de totalstopp som sker i vägnätet. Varaktigheten i antal timmar av de förekommande totalstoppen har legat relativt stabilt sedan 2017, se diagram 3.3. Jämfört med 2009 minskade det totala antalet stillastående fordonstimmar med drygt 10 procent 2020, medan nivån jämfört med 2019 var i princip oförändrad. Mest utsatt av Trafikverkets fem regioner var Region Norr som svarade för nästan 30 procent av de stillastående fordonstimmarna följt av Region Väst med 28 procent. Fördelningen av totalstoppen över året varierar mellan regionerna. Flest totalstoppstimmar förekom dock under januari och februari med 167 000 respektive 228 000 timmar.

Diagram 3.3 Varaktighet i fordonstimmar på grund av totalstopp i det statliga vägnätet

Källa: Trafikanalys.

Standarden i infrastrukturen är oförändrad

En förutsättning för ett väl fungerande järnvägssystem med en grundläggande tillgänglighet är en god kvalitet på spåren och en hög driftsäkerhet. Ett sätt att mäta detta är genom det s.k. QS-talet där avvikelser i spårets läge i förhållande till ursprungsläge jämförs. Under 2020 var QS-talet relativt konstant för alla bantyper i förhållande till

föregående år. Det bedöms därmed att järnvägens standard i detta avseende är oförändrad.

Ett sätt att följa anläggningens driftsäkerhet är att mäta antalet infrastrukturrelaterade tågstörande fel i förhållande till trafikeringen (tågkilometer). Under 2020 minskade andelen fel för alla bantyper utom för bantypen övriga för näringslivet viktiga banor, där felen ökade och även trafikeringen minskade. De andra bantyperna har därmed under de senaste tre åren haft en positiv trend med minskat antal tågstörande fel i förhållande till trafikeringen.

För det belagda vägnätet tillämpar Trafikverket en underhållsstandard som utgör ett verktyg för verksamhetsplaneringen. De olika vägtyperna har olika krav på underhållsstandard och målet är att en så liten andel som möjligt av vägnätet ska avvika från beslutad standard. Störst avvikelse de senaste åren har storstadsvägar och vägar som bildar större sammanhängande stråk uppvisat. Tillståndet för storstadsvägar förbättrades något under 2020 men det är fortfarande en andel på ca 8 procent, som inte uppfyller underhållsstandarden Det har tidigare funnits en positiv trend med förbättrat tillstånd men utvecklingen tycks ha avstannat och i stället syns en försämring av tillståndet. Förändringar av vägytans skick går långsamt och det går inte att dra säkra slutsatser från enskilda år. Om den negativa utvecklingen fortsätter, riskerar det att medföra att vägnätets tillgänglighet och användbarhet försämras.

Användbarheten för olika grupper har påverkats av pandemin i vissa delar men är i stort sett oförändrad jämfört med tidigare år

Användningen av transportsystemet förändrades drastiskt under 2020 till följd av pandemin. Grupper som är mer beroende av kollektiva färdmedel, såsom personer med funktionsnedsättning, har påverkats mer än de som i första hand reser med bil. Bortsett från pandemin och dess direkta konsekvenser på användningen av transportsystemet, så är regeringens bedömning att transportsystemets användbarhet för olika grupper i stort sett är oförändrad jämfört med tidigare år.

Användbarheten för personer med funktionsnedsättning har inte förändrats märkbart

En kollektivtrafik som är anpassad till personer med funktionsnedsättning är många gånger en förutsättning för denna grupps mobilitet. Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning följs upp med tre olika mått som vart och ett följs upp vart tredje år. Under 2020 studerades den upplevda användbarheten genom en enkät. Enkäten syftar till att följa upp och beskriva i vilken mån personer med funktionsnedsättning upplever hinder mot att resa kollektivt och därför avstår från att resa på detta sätt.

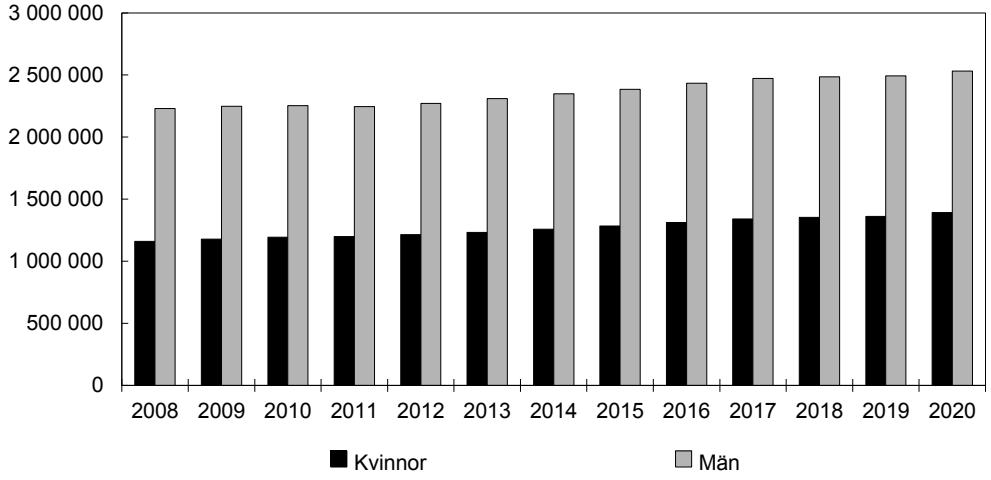
Enkäten visar att det regelbundna resandet med kollektivtrafik minskat med ungefär hälften jämfört med resandet före pandemin. Minskningen är lika stor för personer med funktionsnedsättning som för dem utan funktionsnedsättning, vilket indikerar att minskningen inte beror på hinder till följd av funktionsnedsättningen i sig. Även om effekterna av pandemin på resandet med kollektivtrafik har varit likartade för personer med respektive utan funktionsnedsättning, bör det samtidigt betonas att personer med funktionsnedsättning i högre grad är beroende av kollektivtrafik. Bland dessa bor 24,5 (± 3) procent i hushåll utan tillgång till en bil. Bland personer utan funktionsnedsättning är motsvarande andel 13,5 (± 2) procent.

Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning har påverkats positivt av att 33 järnvägsstationer och 432 busshållplatser tillgänglighetsanpassades 2020, jämfört med 6 järnvägsstationer och 288 busshållplatser 2019.

Kvinnors och mäns resmönster

Resandet minskade kraftigt under 2020 för såväl män som kvinnor, enligt den senaste resvaneundersökningen. Förklaringen till detta är framför allt pandemin och det är särskilt beträffande resorna till och från arbetsplats eller skola, eller i tjänsten, som minskningen syns. Resorna med kollektivtrafik minskade tydligt. Under 2019 uppgick resandet till ca en timme per person och dag och under 2020 hade den tiden minskat till ca 45 minuter. Män och kvinnor lägger ungefär lika mycket tid på resor och det är små skillnader när det gäller vilka ärenden de lägger restid på. Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan könen i fråga om i vilken utsträckning olika färdsätt används, förutom att män åker något mer bil än kvinnor (26 kilometer per dag jämfört med 18 kilometer per dag).

Diagram 3.4 Antal personbilar i trafik med män respektive kvinnor som ägare.

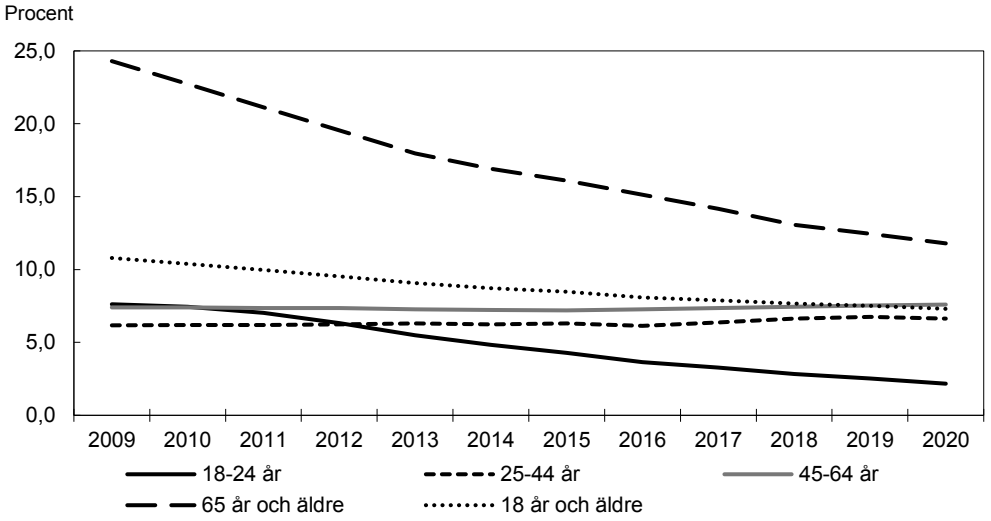

Källa: Trafikanalys.

Personbilar ägs i betydligt större utsträckning av män än av kvinnor. Den relativa skillnaden har dock minskat en aning de senaste tio åren. Bilinnehavet bland kvinnor ökade årligen med i genomsnitt 1,6 procent under 2010–2020 medan männens innehav ökade med 1,1 procent årligen, se diagram 3.4. Under 2020 var ökningen 2,3 procent för kvinnor och 1,5 procent för män. Personbilar som ägs av män har högre årlig körsträcka än personbilar som ägs av kvinnor. Den absoluta skillnaden har dock minskat något de senaste tio åren.

Män har körkort för personbil i större utsträckning än kvinnor. Skillnaden har dock minskat från 11 procentenheter 2009 till sju procentenheter 2020, sett över alla åldersgrupper 18 år och äldre, se diagram 3.5. Detta förklaras i stor utsträckning av en ganska dramatisk minskning av skillnaden i gruppen som har fyllt 65 år, från 24 procentenheter 2009 till 12 procentenheter 2020. Skillnaden har minskat bland övriga åldersgrupper också, men inte lika dramatiskt.

Diagram 3.5 Utveckling av skillnaden i körkortsinnehav (behörighet B) för män jämfört med kvinnor

Källa: Trafikanalys.

Transportsystemet ska likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns resbehov

Utvecklingen vad gäller könsfördelningen i beslutande församlingar speglar en av flera förutsättningar för att åstadkomma detta. Könsfördelningen är numera i stort sett jämn i de beslutande församlingarna i den offentliga delen av transportsektorn på nationell nivå. Andelen kvinnor respektive män i ledningsgrupper och styrelser för statliga myndigheter och bolag i transportsektorn har de senaste åren legat på omkring 50 procent. Könsfördelningen är dock inte lika jämn i beslutsfattande församlingar på regional och lokal nivå. I nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till kommunal transportsektor har de politiska ledningarna de senaste åren utgjorts av knappt 30 procent kvinnor och drygt 70 procent män. I förvaltningsledningar har förhållandena varit knappt 40 procent kvinnor och drygt 60 procent män.

Det är skillnad i upplevd trygghet i resandet mellan kvinnor och män. Generellt gäller att drygt 30 procent av kvinnorna väljer en annan väg eller ett annat färdsätt till följd av upplevd otrygghet medan motsvarande andel för män var knappt 20 procent 2020. Andelen av befolkningen som uppger att de under det senaste året valt att ta en annan väg eller ett annat färdsätt på grund av oro för att utsättas för brott har ökat med fyra procentenheter från 2009 till 2020, både för män och kvinnor. Från 2019 till 2020 var ökningen två procentenheter för män och en procentenhet för kvinnor.

Tillgängligheten för personer och gods

Tillgänglighet varierar över landet

Stora geografiska variationer i tillgängligheten förekommer, även om tillgängligheten generellt har legat relativt stabilt över tid. Det finns flera olika mått på geografisk tillgänglighet. Den lokala tillgängligheten till service när det gäller livsmedelsbutik, skola och vårdcentral har endast ändrats marginellt över tid, avseende ett genomsnitt för hela landet. Tillgängligheten sjönk dock för vissa kommungrupper men ökade för andra. Den interregionala tillgängligheten har bedömts utifrån av Trafikverket uppsatta kriterier och har förbättrats sedan 2013, men har i flera år haft en negativ utveckling. Den genomsnittliga vistelsetiden med inrikesflyget har över tid legat relativt stabilt, med viss nedgång de senaste åren. Även tillgänglighet till järnvägsstationer med kollektivtrafik minskade något jämfört med året innan. Den sammanvägda bedömningen är att tillgängligheten genom persontransporter befinner sig på samma nivå som när de nuvarande transportpolitiska målen antogs.

Varje år genomför Svenskt Näringsliv en kommunrankning av det lokala företagsklimatet baserat på resultatet från en företagsenkät med frågor om bl.a. företagens upplevelse av vägnät samt tåg- och flygförbindelser. Undersökningen visar att företagen i storstadskommuner och s.k. täta kommuner nära en större stad (enligt Tillväxtanalys kommungruppsindelning) är mer nöjda med kommunens vägnät, tåg- och flygförbindelser än vad företagarna generellt sett är i riket. Det är också tydligt att företagen i mycket avlägset belägna landsbygdskommuner är minst nöjda.

Tillgänglighet – godstransporter

Regeringen avser att fortsatt främja överflyttning från flyg och vägtransporter till järnväg och sjöfart och stärka intermodaliteten i transportsystemet. Några insatser som har gjorts på godstrafikområdet under året är utökningen av satsningen på miljökompensationen för fler intermodala järnvägstransporter genom budgetpropositionen för 2021 och förlängningen av möjligheten att ansöka om s.k. ekobonus t.o.m. 2022.

Den nationella samordnaren för inrikes sjöfart och närsjöfart på Trafikverket, som har tillsatts inom ramen för den nationella godstransportstrategin, fortsätter arbetet med att förbättra förutsättningarna för överflyttning. Samordnaren har under året bl.a. arbetat med det regeringsuppdrag rörande hamnar som beslutades under 2020. Regeringen har även uppdragit åt Trafikverket att intensifiera arbetet med att genomföra de åtgärder som redovisats i myndighetens rapport Åtgärder för ökad andel godstransporter på järnväg och med fartyg (TRV 2018/93267), redovisa hur arbetet fortskrider samt när åtgärderna beräknas vara genomförda (I2020/03340 m.fl.). Arbetet med att genomföra den nationella godstransportstrategin för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter (N2018/03939) fortsätter.

Antalet innehavare av C- och D-körkort, som innebär behörighet att framföra tung lastbil respektive buss, har minskat på senare år. Eftersom medianåldern är hög, 50 år för män och 46 år för kvinnor för C-körkort samt 53 år för både män och kvinnor för D-körkort, kommer många med dessa behörigheter att gå i pension de närmaste åren, vilket bedöms leda till en fortsatt minskning av personer med behörighet för att framföra buss och lastbil. Ett positivt undantag är att medianåldern för kvinnor med behörighet för att köra lastbil har sjunkit med tre år sedan 2010.

Transportbranschen har påverkats hårt av pandemin vilket ger effekt på måluppfyllelsen

Covid-19-pandemin har påverkat uppfyllelsen av de transportpolitiska målen. Tillgängligheten har påverkats negativt samtidigt som vissa positiva effekter på måluppfyllnad kunnat ses, t.ex. avseende minskade växthusgasutsläpp. Pandemin har också gjort det svårare att bedöma utvecklingen. Det är särskilt svårt att bedöma flygets utveckling då denna har påverkats mycket kraftigt av pandemin, även om det redan före pandemin fanns en tendens till minskat flygresande. Regeringen har vidtagit åtgärder för att minska de negativa effekterna av pandemin men flygets situation är fortsatt ansträngd.

Spridningen av covid-19 har medfört svåra ekonomiska påfrestningar för transportbranschen. Enligt Trafikanalys minskade omsättningen för flera av delbranscherna kraftigt, lufttransport med 70–90 procent, sjötransport med ca 40 procent, järnväg och taxitrafik med ca 30 procent (Transportläget, 2021). Systemen för logistik och transport har successivt blivit alltmer specialiserade samt tids- och kostnadsstyrda. Störningar i dessa system leder i sin tur till störningar i varuproduktion och till prishöjningar.

Covid-19-pandemin har haft stor påverkan på sjöfarten och då framför allt på färjetrafiken till och från Sverige. För att stärka svensk sjöfart har regeringen utöver de

generella stöden som även träffar sjöfartsnäringen beslutat förordningen (2020:730) om tillfälligt anpassat sjöfartsstöd. För att under pandemin underlätta för sjömän och rederier har regeringen under året bl.a. beslutat att fartygscertifikat och giltighetstid för sjömäns behörigheter förlängs automatiskt en viss tid från utgångsdatum. Pandemins effekter på sjöfarten har även påverkat Sjöfartsverkets ekonomi. För att förbättra förutsättningarna för myndighetens verksamhet och dess finansiering fick verket ett kapitaltillskott på 300 miljoner kronor under 2020 (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:366).

Covid-19-pandemin har även kraftigt påverkat företag som erbjuder persontransporter, och särskilt utsatta sektorer är taxi och beställningstrafiken med buss. För att minska risken för trängsel och smittspridning i kollektivtrafiken är det väsentligt att kapacitet och turtäthet upprätthålls trots att efterfrågan har minskat. En väl fungerande kollektivtrafik är ofta en förutsättning för alla dem som inte har möjlighet att arbeta hemifrån. Efter regeringens förslag har det därför tillförts ett särskilt riktat stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna på 3 miljarder kronor under 2020 som ersättning för minskade biljettintäkter till följd av pandemin. Trafikverket har fördelat medlen efter ansökan från de regionala kollektivtrafikmyndigheterna utifrån en redovisning av minskade biljettintäkter.

Trafikverket tecknar avtal som finansierar kompletterande trafik för att uppnå en tillfredsställande tillgänglighet med kollektivtrafik mellan interregionala resmål, där trafiken inte kan bedrivas kommersiellt. Under 2020 uppdrog regeringen åt Trafikverket att med kort varsel säkra tillgängligheten till ytterligare några destinationer, där de kommersiella aktörerna upphörde med trafiken till följd av sviktande resandeunderlag på grund av covid-19-pandemin.

Tillståndsavgift för virkesupplag tas bort

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör verka dels för en återgång till en ordning där det inte tas ut några avgifter för tillstånd till virkesupplag utmed allmän väg, dels för att Trafikverket snarast underlättar administrationen för skogsföretagen i samband med ansökan om tillstånd för virkesupplag utmed allmän väg (bet. 2019/20:TU11 punkt 20, rskr. 2019/20:223). Trafikverket har genomfört förändringar i den operativa hanteringen av tillstånden för virkesupplag så att tillstånd som meddelas gäller över längre tid. Regeringen föreslår i denna proposition en justering av anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* i syfte att finansiera det inkomstbortfall som kommer att följa då Trafikverket från och med den 1 januari 2022 tillämpar nya regler i vägförordningen (2012:707), som innebär att avgifter inte tas ut för tillstånd för upplag av virke eller skogsbränsle utmed allmän väg. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Flygkapaciteten i Stockholmsområdet utreds

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om framtiden för Bromma och Arlanda flygplats (bet. 2020/21:TU14 punkt 2, rskr. 2020/21:334). I betänkandet anför trafikutskottet bl.a. att regeringen bör få i uppdrag att ta fram en plan för utveckling och utökning av Arlanda flygplats inklusive miljötillstånd för att säkra tillräcklig flygkapacitet i Stockholmsområdet baserat på tillförlitliga prognoser samt att regeringen bör återkomma senast i december 2021 med en plan för Arlandas utveckling (bet. 2020/21:TU14 s. 19 f.).

Regeringskansliet har inlett arbetet med att analysera förutsättningarna för att ta fram en plan utifrån vad som anges i tillkännagivandet. Regeringskansliet har gett en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att bl.a. beskriva och redovisa åtgärder för att säkra nödvändig kapacitet vid Arlanda flygplats vid en avveckling av Bromma flygplats. Bokstavsutredaren redovisade sitt uppdrag i promemorian Bromma flygplats –

underlag för avveckling av drift och verksamhet (Ds 2021:25). Promemorian kommer nu skickas ut på remiss. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen för att informera om hur regeringen avser att hantera tillkännagivanden. Regeringen kan dock konstatera att arbetet med tillkännagivandet inte kommer kunna ske inom den tid som anges i tillkännagivandet. Regeringen avser att återkomma i frågan. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Arbetet med civilt försvar och krisberedskap fortsätter

När det gäller det civila försvaret är en grundläggande funktionalitet för transportområdet betydelsefull och en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas inför och vid höjd beredskap och ytterst i krig. Arbetet med att utveckla det civila försvaret och denna funktionalitet fortsatte under 2020, bl.a. när det gäller organisatorisk uppbyggnad och planering. Enligt regeringens förslag i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) har medel fördelats för att myndigheterna inom transportområdet successivt ska kunna utveckla det civila försvaret ytterligare.

3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

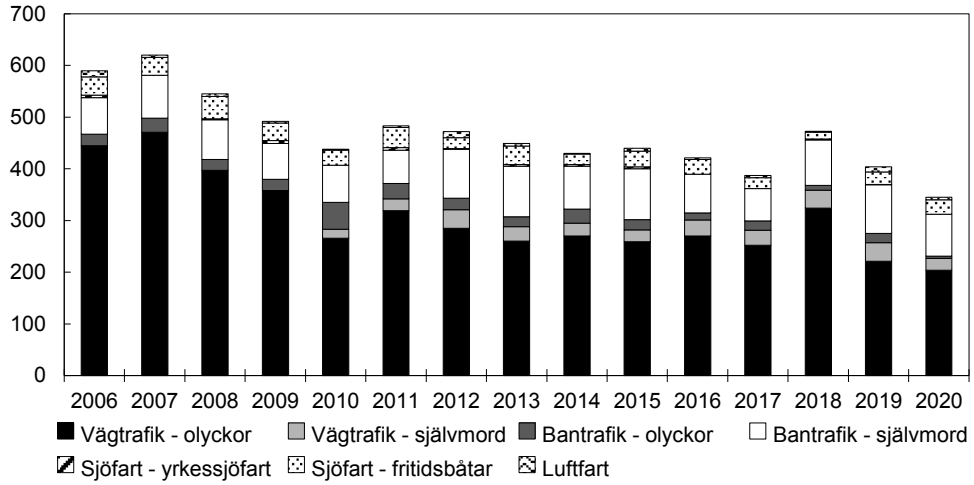
Antalet döda och allvarligt skadade i trafiken har minskat

Sverige är ett föregångsland när det gäller trafiksäkerhet. Kopplat till hänsynsmålet beslutade regeringen 2020 om ett nytt etappmål för trafiksäkerhet till år 2030 som bl.a. innebär en halvering av antalet döda och en minskning av antalet allvarligt skadade med minst 25 procent. Stockholmsdeklarationen, som är ett resultat från den tredje globala ministerkonferens om trafiksäkerhet i Stockholm 2020, fick stöd i den nya resolutionen om global vägtrafiksäkerhet som antogs av FN:s generalförsamling i augusti 2020. På så sätt ligger Stockholmsdeklarationen till grund för det globala trafiksäkerhetsmålet till 2030 och nya trafiksäkerhetsmål i Agenda 2030.

Det transportpolitiska etappmålet för trafiksäkerhet för vägtrafik 2007–2020 innebär att halvera antalet omkomna och minska antalet allvarligt skadade med en fjärdedel. Detta mål är uppnått för 2020, både när det gäller antalet omkomna och allvarligt skadade i vägtrafiken. Även utvecklingen för antal omkomna i bantrafiken, yrkessjöfarten, fritidssjöfarten och luftfarten går i rätt riktning. Antal allvarligt skadade kan inte mätas i alla delar av transportsystemet på ett jämförbart sätt, men på en övergripande nivå gör regeringen bedömningen att utvecklingen fortsätter åt rätt håll.

År 2020 omkom sammantaget 345 personer i alla trafikslag, varav 246 personer i olyckor och 104 i konstaterade självmord, se diagram 3.6. Detta var 59 personer färre omkomna än under 2019, en minskning med 15 procent. Antalet omkomna totalt i trafiken har sedan 2007 minskat med 35 procent. Sett till utvecklingen i andelar av samtliga omkomna 2020 stod vägtrafiken för 66 procent och bantrafiken för 23 procent. Även för antalet allvarligt skadade dominerar vägtrafiken med några tusen skadade mot ett litet antal i övriga trafikslag. I de fall det finns könsuppdelad statistik att tillgå redovisas dessa uppgifter i det följande i relation till respektive trafikslag.

Diagram 3.6 Antal omkomna i de olika trafikslagen, åren 2006–2020

Källa: Trafikanalys.

Färre omkomna i vägtrafiken

Det systematiska och förebyggande arbetet för ökad trafiksäkerhet, såsom förbättringar av fordon, infrastruktur och övervakning, som fortsatt bedrevs under 2020, bedöms ha bidragit till färre omkomna i trafiken. Åtgärder för säker infrastruktur som vidtas inom ramen för den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 innebär ett väsentligt bidrag till trafiksäkerhetsmålet. Samtliga åtgärder på statliga vägar under 2020 beräknas minska det årliga antalet omkomna med ca 5 personer.

Under 2020 omkom 204 personer i vägtrafiken, jämfört med 221 personer 2019. Detta är den lägsta uppmätta siffran i modern tid med en minskning på 8 procent jämfört med 2019. Bland de omkomna i vägtrafiken är de skyddade trafikanterna (i personbil, buss och lastbil) i majoritet, drygt 60 procent av de omkomna under det senaste decenniet, och samma gäller även för 2020.

Antalet svårt skadade som rapporteras av polisen respektive av sjukvården var 1 645 personer respektive 3 084 personer för 2020, jämfört med 1 951 personer respektive 3 839 personer för 2019. Detta är en minskning med 16 respektive 20 procent. Skillnaden mellan polisens och sjukvårdens siffror beror bl.a. på att sjukvården fångar upp många av de oskyddade trafikanterna som polisen inte får kännedom om, t.ex. fotgängare, cyklister och mopedister.

Etappmålet för vägtrafiken 2007–2020 innebär att halvera antalet omkomna och minska antalet allvarligt skadade med en fjärdedel. Utfallet för 2020 innebär att målet är nått för slutåret, dock är det genomsnittliga antalet omkomna de senaste tre åren högre än målnivån. För allvarligt skadade ligger antalet rapporterade från sjukvården 2020 under målvärdet och det gör även medelvärdet för de senaste tre åren.

Män är liksom tidigare år överrepresenterade bland de trafikdödade även när färdlängd beaktas. Bland de omkomna i olyckor under de senaste tio åren har andelen män varit i genomsnitt 76 procent och andelen kvinnor 24 procent. Under 2020 omkom 158 män och 46 kvinnor i vägtrafiken. Det beror sannolikt på att män kör mer bil och beter sig mer riskfyllt i trafiken än kvinnor, som generellt sett följer trafikregler i större utsträckning.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt bör vidta lämpliga åtgärder dels för att kriminalisera sådan manipulation av vägmätare som sker i syfte att sänka eller felaktigt ange uppgiften om fordonets kilometerställning, dels för att fordonets vägmätare ska kontrolleras mot föregående inrapporterade vägmätar-

ställning vid besiktning och att informationen om tidigare mätarställningar ska redovisas i besiktningsprotokollet (bet. 2018/19:TU16 punkt 3, rskr. 2018/19:259). Den 8 april 2021 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att genomföra åtgärder så att ett fordons vägmätare ska kontrolleras mot föregående inrapporterade vägmätarställning vid besiktning och att informationen om tidigare mätarställningar ska redovisas i besiktningsprotokollet (I2021/01146). Vidare ska myndigheten utreda och, om det är lämpligt, föreslå författningsförslag så att manipulering av mätarställningar kriminaliseras. Uppdraget ska redovisas den 30 juni 2022. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Ingen omkommen i yrkessjöfarten, dock flera i fritidssjöfarten

Inom yrkessjöfarten omkom ingen person på svenska vatten under 2020 i en s.k. sjöolycka. Sjöolyckor är olyckor som har att göra med fartygets drift. Antalet allvarligt skadade i yrkessjöfarten kan inte mätas på något konsekvent sätt för hela perioden. I fritidssjöfarten omkom 28 personer under 2020, jämfört med 24 personer året innan. Av de under året omkomna var 26 av 28 män och endast två var kvinnor.

Etappmålet för åren 2007–2020 om fortlöpande minskning av omkomna har nåtts inom sjöfarten som helhet samt yrkessjöfart och fritidssjöfart tillsammans. Den rapportering som möjliggör mätning av antal skadade i fritidssjöfarten är, liksom vid de senaste årens måluppföljning, under utveckling.

Stor minskning i självmord i bantrafiken

I bantrafiken omkom under 2020 totalt 85 personer, varav 4 personer i olyckor och 81 i självmord. Detta är en stor minskning på ca 25 procent jämfört med 2019 års 112 omkomna. Självmorden har sedan 2000 stått för ungefär 80 procent av alla omkomna i bantrafiken. Av de fall där kön är känt har 70 procent av de omkomna varit män och 30 procent kvinnor i olyckor och självmord sammantaget. Bantrafiken är det enda trafikslag där de omkomna (i olyckor och självmord sammantaget) är fler än de allvarligt skadade vilket beror på att kollisionerna ofta är väldigt våldsamma och därmed dödliga. Spårvägstrafikens roll är marginell för omkomna i olyckor och självmord, men står för nära hälften av de allvarligt skadade. Detta är alltså personer som skadas i en trafikmiljö där spårväg och vägtrafik samsas längs långa sträckor.

Etappmålet för åren 2007–2020 innebär en fortlöpande minskning av antalet omkomna och allvarligt skadade inom järnvägstransportområdet som helhet. Målet för allvarligt skadade totalt (i olyckshändelser och självmordshändelser tillsammans) är redan nått. Sett till enbart 2020 är även målet om antal omkomna i bantrafiken nått, men inte om det genomsnittliga antalet omkomna de senaste tre åren räknas.

Ett fåtal personer har omkommit i luftfarten

De senaste tio åren har 51 personer omkommit inom luftfarten. Antalet omkomna i luftfarten varierar mycket över åren, sedan 2006 mellan 1 och 12 omkomna per år. Majoriteten av dödsolyckorna inträffade inom privatflyget och inom det sportbetonade flyget. Under 2020 omkom ingen inom linjefart och ej regelbunden trafik, och i övriga flyget omkom 5 personer. För allvarligt skadade är inrapporteringen till Transportstyrelsen för vissa delar av luftfarten frivillig och därmed bristfällig. Kön och ålder på de omkomna och skadade i luftfarten samlas inte in.

Etappmålet för åren 2007–2020 om fortlöpande minskning av omkomna har nåtts för den del av flyget som kallas linjefart och ej regelbunden trafik men inte för övrigt flyg.

Växthusgasutsläpp

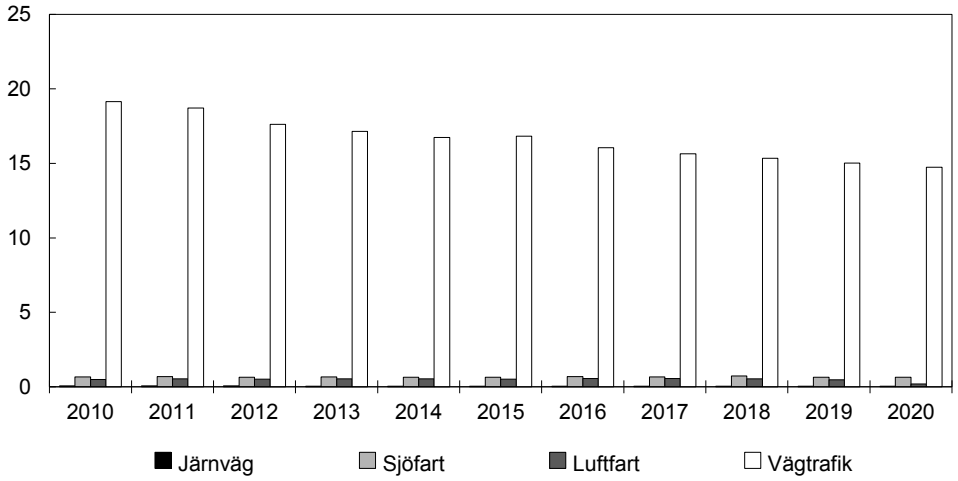
Utsläpp från inrikes transporter minskade under 2020

Riksdagen har beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket minskade utsläppen från inrikes transporter med 5,3 procent under 2020. Exklusive inrikes flyg var minskningen 3,7 procent. Den stora minskningen beror huvudsakligen på en minskad biltrafik under pandemin, men har också i viss mån påverkats av en minskning av koldioxidutsläppen från nya bilar. Under 2020 var andelen laddbara bilar i nybilsförsäljningen 32 procent, vilket är högt jämfört med andra EU-länder. Utvecklingen kan bl.a. förklaras av bonus malus-systemet och det statliga stödet till utbyggnad av laddinfrastruktur. Andelen laddbara bilar i fordonsflottan uppgick till ca 3,6 procent. Under åren 2010–2020 minskade utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter, utom inrikes flyg, med ca 25 procent, se diagram 3.7.

Utsläppen från inrikes flyg, vilka inte ingår i etappmålet, minskade med ca 60 procent under 2020, enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket. Huvudorsaken till den kraftiga minskningen är den minskade flygtrafiken under pandemin. Slutliga siffror om växthusgasutsläppen redovisas av Naturvårdsverket i december 2021.

Diagram 3.7 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter 2010–2020

Miljoner ton CO2-ekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Energieffektiviteten för persontransporter på väg och järnväg, uttryckt som energianvändning per personkilometer inom respektive trafikslag, fortsatte att förbättras något under 2019, vilket är det senaste året med samlad statistik. Även energieffektiviteten för godstransporter på väg, uttryckt som energianvändning per tonkilometer, förbättrades under 2019. Den tidigare snabba effektivitetsutvecklingen för inrikesflyget stannade dock av under 2019.

De genomsnittliga koldioxidutsläppen hos nya bilar, som är ett mått på deras energieffektivitet, minskade kraftigt under 2020, från 120 g/km till 93 g/km. Minskningen beror framför allt på en kraftigt ökad andel laddbara bilar i nybilsförsäljningen men också på att icke-laddbara bilar blev mer energieffektiva.

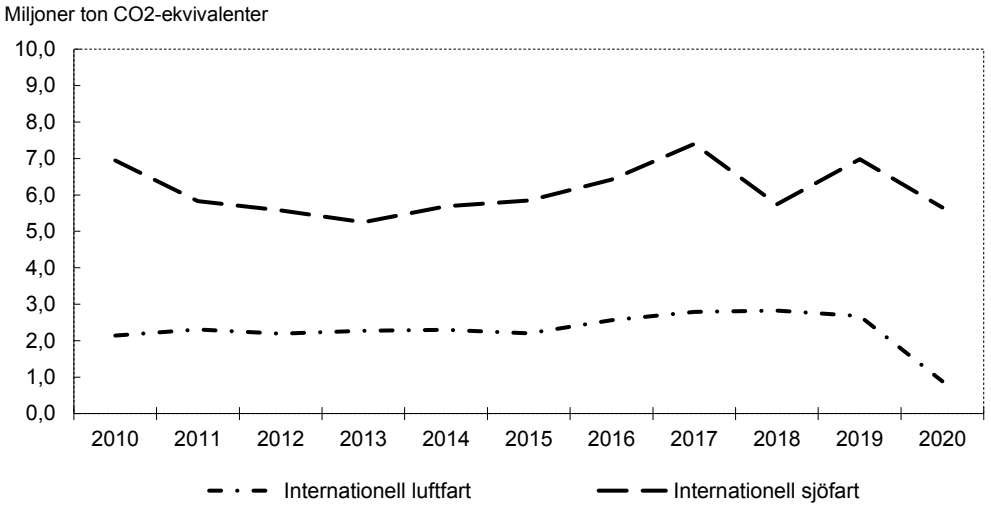
Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör främja användningen av biodrivmedel i luftfarten genom lämpliga styrmedel och åtgärder som bl.a. att undersöka möjligheten att differentiera start- och landningsavgifter baserat på bränsle (bet. 2016/17:TU12 punkt 2, rskr. 2016/17:220). Efter regeringens förslag i budget-

propositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 24) görs en satsning på utveckling och forskning av biobränsle för flyg. En reduktionsplikt på flygfotogen har införts (prop. 2020/21:135, bet. 2020/21:MJU20, rskr. 2020/21:303). Regeringen överlämnade i mars i år propositionen Miljöstyrande start- och landningsavgifter (prop. 2020/21:154) till riksdagen. I propositionen föreslog regeringen en ändring i lagen (2011:866) om flygplatsavgifter, som innebär att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om att flygplatsavgifter ska differentieras av miljöskäl. Bemyndigandet gör det möjligt att meddela föreskrifter om att det på vissa flygplatser ska vara obligatoriskt att ta hänsyn till miljö- och klimatstyrande effekter vid framtagandet av start- och landningsavgifter. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:TU14, rskr. 2020/21:334). Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2021. Regeringen beslutade den 20 juni 2021 om ändring av förordningen (2011:867) om flygplatsavgifter så att start- och landningsavgifter ska differentieras i förhållande till luftfartygs klimatpåverkan. Förordningen trädde ikraft den 1 augusti 2021 och bestämmelserna om differentierade flygplatsavgifter tillämpas första gången vid beslut om 2022 års avgifter. Regeringen anser mot bakgrund av detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Utsläpp från internationella transporter har minskat kraftigt till följd av pandemin

Utsläppen från bränsle som internationell luftfart och sjöfart tankar i Sverige ingår inte i etappmålet, däremot har regeringen i klimathandlingsplanen konstaterat att för att nå nettonollmålet 2045, behöver växthusgasutsläppen från transporter vara i princip noll samma år. Utsläpp från internationell luftfart och sjöfart har både ökat och minskat under det senaste decenniet, vilket i hög grad speglar förändringar i bunkringsmönster, men även förändringar i resande- och transportvolymer till och från Sverige, se diagram 3.8. Preliminära beräkningar från Transportstyrelsen pekar mot att utsläppen från den internationella luftfarten minskat med nästan 70 procent under 2020. Huvudorsaken till den kraftiga minskningen är den minskade flygtrafiken under pandemin. Även utsläppen från den internationella sjöfarten minskade under 2020, prelimärt med ca 20 procent enligt uppskattningar av Trafikanalys baserat på förändringar i antalet anlöp.

Diagram 3.8 Utsläpp av växthusgaser från internationell luftfart och sjöfart 2010–2020

Källa: Trafikanalys.

Påverkan på människors hälsa och livsmiljö

Luftföroreningar varierar mellan åren men verkar minska över tid

Halterna av kvävedioxid har minskat i Sverige sedan början av 1980-talet, främst till följd av skärpta avgaskrav på motorfordon. Höga halter av kvävedioxid är dock alltjämt ett problem i många svenska tätorter och fortfarande orsakar trafikavgaser ca 2 800 dödsfall årligen. Under 2020 uppmättes överskridanden av miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet endast i Umeå kommun.

Antalet dygn då miljökvalitetsnormen för PM10 överskrids minskar över tid. Variationen mellan olika år kan dock vara ganska stor. År 2020 överskreds miljökvalitetsnormen i tre kommuner, Piteå, Sundsvall och Östersund.

Buller är ett fortsatt problem men flera åtgärder vidtogs 2020

Omgivningsbuller fortsätter att vara ett allvarligt miljöproblem som påverkar människors hälsa och välbefinnande. Cirka 2 miljoner personer i Sverige utsätts för bullernivåer över riktvärden utomhus vid bostaden, varav ca en halv miljon personer utsätts för buller från statliga vägar och järnvägar. Buller från väg- och spårtrafik i Sverige beräknas under ett år orsaka att ca 500 personer dör i förtid till följd av hjärtinfarkt eller stroke.

Trafikverket genomförde under 2020 bulleråtgärder för ca 7 200 personer längs statliga vägar och järnvägar jämfört med 5 000 personer 2019. Hastighetsförändringar på statlig väg innebär sammantaget att ca 5 100 personer färre exponeras för bullernivåer över riktvärdet utomhus vid bostad.

När det gäller bullernivåer över riktvärden inomhus bedömer Trafikverket att antalet utsatta personer minskade med ca 19 400 personer under 2020. Minskningen beror till ungefär hälften på ett minskat trafikarbete längs väg. Bullerskyddsåtgärder och hastighetsförändringar stod tillsammans för den andra halvan av minskningen under 2020. En bullerkartläggning som omfattar alla bostadshus och skolbyggnader längs hela det statliga vägnätet har färdigställts. Buller- och vibrationskartläggningar har även genomförts för en betydande del av de järnvägssträckor som omfattas av Trafikverkets åtgärdsprogram. Kartläggningarna ger ett säkrare underlag för bedömning av åtgärdsbehov.

Andelen som använder fysiskt aktiv transport har minskat över tid

Fysisk aktivitet i transportsystemet har bidragit till folkhälsan, men ligger på en låg nivå. Det fysiskt aktiva resandet i dagens transportsystem, dvs. resande som görs t.ex. till fots eller med cykel, har enligt en försiktig uppskattning ungefär lika stora positiva hälsoeffekter som de negativa effekter som orsakas av buller, luftkvalitet och dödsfall i trafiken. Andelen barn (6–17 år) som använder fysiskt aktiva transporter mer än 60 minuter per dag är knappt tre procent. Andelen vuxna (18–84 år) som använder aktiva transportsätt mer än 30 minuter per dag är drygt 13 procent. Både för barn och vuxna har andelen som använder fysiskt aktiv transport minskat över tid. Det är framför allt resor till fots som minskat. Resultatskillnader mellan 2019 och åren dessförinnan kan därför påverkas av metodförändringen för resvaneundersökningen. Könsuppdelad statistik saknas.

Det totala antalet resor minskade drastiskt under pandemins första halvår samtidigt som antalet resor med cykel kan ha ökat något under mars–augusti jämfört med 2019, dock är förändringen inte statistiskt säkerställd.

Ett etappmål inom miljömålssystemet är att andelen persontransportarbete med gång-, cykel- och kollektivtrafik i Sverige ska vara minst 25 procent 2025. Detta redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt God bebyggd miljö.

Åtgärder som ökar säker gång och cykling i transportsystemet bedöms generellt ge positiva hälsoeffekter. Ökad cykling under året bedöms ha bidragit till folkhälsan. Trafikverket finansierar stadsmiljöavtal och förbättrar både säkerheten och framkomligheten för gång, cykeltrafik och kollektivtrafik. Vidare byggdes det 56 kilometer ny statlig cykelväg och 21 nya planskilda korsningar för gång och cykel under 2020, varav ca hälften med medel från nationell plan.

Påverkan på naturmiljö och kulturlandskap

Transportsektorns påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet förändrades inte på ett avgörande sätt under 2020 jämfört med 2019.

Trafikverkets riktade miljöåtgärder i statlig infrastruktur bidrar till landskapsanpassning genom att minska infrastrukturens negativa påverkan på natur- och kulturvärden samt främja positiva värden. Förändringarna är dock små i förhållande till de stora behoven i hela transportsystemet och utvecklingen är totalt sett negativ, vilket bl.a. beror på förändringar i samhället och i landskapet i stort liksom trafikutvecklingen. Under 2020 genomfördes fler landskapsåtgärder än under 2019. Under 2020 prioriterade Trafikverket bl.a. att skapa säkra passager för djur och under året genomfördes 110 sådana åtgärder. Ett annat fokus har varit satsningar på Trafikverkets statliga byggnadsminnen, t.ex. stationsbyggnader och broar. Utbredningen av invasiva främmande arter har ökat trots riktade åtgärder. Trafikverket har under året bl.a. arbetat med att kartlägga invasiva främmande arter, vilket kommer att ligga till grund för framtida bekämpning av dessa.

Trafikverket har arbetat med att hantera förorenade områden och genomfört insatser i olika faser, från identifiering till friklassning. Ett stort fokus har varit på inventering. Trafikverket har under 2021 på uppdrag av regeringen redovisat en åtgärdsplan för förorenade områden. Trafikverket hanterar även historiska miljöskador orsakade av verksamheter som bedrivits av Luftfartsverket, Vägverket, Banverket och Statens järnvägar. Vidare finns avtal med femton bolag som kan få ersättning genom den s.k. miljögarantin. Inom ramen för miljögarantin påbörjades flera större saneringsprojekt, bl.a. vid flera flygplatser. Totalt uppgick kostnaderna för arbetet med förorenade områden 2020 till 292 miljoner kronor (260 miljoner kronor 2019), fördelat på 52 miljoner kronor för Trafikverket och 240 miljoner kronor för miljögarantin. Trafikverket har fortsatt arbetet med att fasa ut användningen av kemiska produkter som innehåller särskilt farliga ämnen, vilket är viktigt i arbetet med att uppnå en giftfri cirkulär ekonomi. Antalet produkter som är föremål för utfasning ökade under 2020.

Oljeutsläpp från fartyg i Östersjön har minskat under lång tid, både när det gäller antalet observerade utsläpp och den uppskattade sammanlagda volymen av oljeutsläpp. Utsläpp av andra skadliga kemikalier än mineralolja av fartyg i Östersjön har dock ökat. Variationerna i de senaste tre rapporterade åren har varit små men ökat något efter att noteringen var som lägst 2017.

3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029

Regeringen bedömer att den samlade effekten av de investeringar, reinvesteringar och underhållsåtgärder som genomfördes under 2020 har bidragit positivt till delar i de transportpolitiska målen. Vidtagna åtgärder bedöms sammantaget ha bidragit till trafiksäkerhet och tillgänglighet, genom bl.a. punktlighet, kapacitet, robusthet och användbarhet. När det gäller miljö och hälsa bedöms åtgärderna sammantaget varken ha bidragit positivt eller negativt.

Investeringar i den statliga transportinfrastrukturen

Ekonomiska ramar

Den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen för planperioden 2018–2029 är enligt riksdagens beslut 622,5 miljarder kronor, varav 333,5 miljarder kronor ska användas till utveckling av transportsystemet, 125 miljarder kronor ska användas till vidmakthållande av statliga järnvägar och 164 miljarder kronor ska användas till vidmakthållande av statliga vägar.

Medel tillkommer därutöver från bl.a. banavgifter, medfinansiering och EU-finansiering. Banavgifter uppgick 2020 till 1,8 miljarder kronor, jämfört med 1,9 miljarder kronor 2019. Medfinansiering uppgick 2020 till 1 489 miljoner kronor, varav 1 271 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 218 miljoner kronor från externa aktörer. Motsvarande siffror för medfinansiering 2019 är 979 miljoner kronor, varav 402 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 577 miljoner kronor från externa aktörer. Utbetalningarna från Europeiska kommissionen via Fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE) uppgick 2020 till 318 miljoner kronor i stöd för investeringar och utveckling, varav de största utbetalningarna avsåg Arlöv-Flackarp, utbyggnad till fyrspår på 98 miljoner kronor, Västlänken järnvägstunnel i Kvarnberget 86 miljoner kronor, Hamnbanan i Göteborg inklusive ny järnvägsbro över Göta älv 61 miljoner kronor samt byte till det nya EU-gemensamma signal-systemet European Rail Traffic Management System (ERTMS) på 33 miljoner kronor. Motsvarande totalsumma 2018 samt 2019 var 104 respektive 114 miljoner kronor.

Uppföljning av verksamhetsvolym för investeringar

Investeringsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder redovisas i tabell 3.1.

Den totala investeringsvolymen för 2020 ökade med ca 5 miljarder kronor jämfört med 2019, varav järnvägsinvesteringar har ökat kraftigast, med ca 3,8 miljarder kronor. Väginvesteringar ökade med 1,8 miljarder kronor jämfört med 2019 i löpande priser.

Tabell 3.1 Verksamhetsvolym investeringar, nationell plan och länsplan

Miljoner kronor, löpande priser 2018, 2019 och 2020, exklusive medfinansiering från annan part än staten

År	2018	2019	2020
Nationell plan, verksamhetsvolym investeringar			
Järnväg	10 038	13 195	17 017
varav namngivna objekt	*8 314*	*11 526*	*15 400*
Väg	11 171	12 050	13 857
varav namngivna objekt	*7 124*	*8 276*	*9 909*
Sjöfart, inkl. bidrag till Sjöfarsverket[1]	492	255	196
varav namngivna objekt	*453*	*239*	*151*
Luftfart, inkl. statlig medfinansiering[2]	237	120	104
varav namngivna objekt	*176*	*49*	*25*
Trimningsåtgärder, tillgänglighet och trafiksäkerhet	2 196	2 224	2 049
Miljöåtgärder[3]	629	737	838
Planering investeringsåtgärder	116	120	111
Utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering[4]	2 155	2 514	2 281
varav investeringar i nationell och regional plan	1 725	1 939	1 975
varav stadsmiljöavtal[5]	*430*	*575*	*306*
Summa nationell plan, verksamhetsvolym investeringar[6]	**21 022**	**25 482**	**30 515**
Länsplaner, verksamhetsvolym investeringar			
Namngivna objekt	*1 574*	*1 304*	1 400
Trimnings- och miljöåtgärder[7]	*1 001*	*1 075*	1 061
Summa länsplaner, verksamhetsvolym investeringar	**3 039**	**2 909**	**2 949**

[1] Avser investeringar i nationell plan som Trafikverket ansvarar för samt om- och nybyggnadsåtgärder i farleder och slussar som Trafikverket finansierar via nationell plan men där Sjöfartsverket är ansvarigt för genomförandet. Utöver dessa medel tillkom knappt 23 mnkr 2020.

[2] Avser miljöinvesteringar som Trafikverket ansvarar för, namngiven investering är medfinansiering av Sälens flygplats.

[3] inkl. bidragsutbetalningar, huvudsakligen miljögarantier enligt Trafikverkets instruktion; att svara för avhjälpande enligt 10 kap. miljöbalken i de fall staten har ett ansvar för avhjälpande till följd av verksamhet som bedrivits. Utgifter för sådana åtgärder får enligt riksdagens beslut belasta anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur i enlighet med anslagets ändamål där det framgår att anslaget får användas till utgifter för åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet.

[4] Avser utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering i regionala och nationella planer samt stadsmiljöavtal.

[5] Regeringen beslutade i april 2019 en ändring i förordningen (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer så att stadsmiljöavtalen breddas till att även omfatta åtgärder för godstransportlösningar. Ändringen trädde i kraft den 22 maj 2019. Kommuner och regioner som har beviljats stöd ska genomföra motprestationer som bidrar till ökad andel hållbara transporter eller ökat bostadsbyggande.

[6] Summa nationell plan, verksamhetsvolym investeringar avser namngivna investeringar för järnväg, väg, sjöfart och luftfart, samt trimningsåtgärder, miljöåtgärder (exklusive bidragsutbetalningar på 249 miljoner kronor 2020, 203 miljoner kronor och 141 miljoner kronor 2018), planering investeringsåtgärder samt utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering.

[7] Exklusive upplösta miljöavsättningar.

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2018, 2019 samt 2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (I2021/00744).

Under 2020 betalade Trafikverket ut stöd för stadsmiljöavtal på 340 miljoner kronor, vilket är lägre än regeringens satsning om upp till 1 miljard kronor per år, totalt 12 miljarder kronor under planperioden. Utfallet 2020 uppgår till 306 miljoner kronor på grund av återbetalning av stöd. År 2019 uppgick utfallet för stadsmiljöavtal till 575 miljoner kronor. Det lägre utfallet för 2020 beror på senareläggning av bidragsutbetalningar. Under perioden 2015–2020 beviljade Trafikverket stöd om ca 4,8 miljarder kronor fördelat på 70 olika kommuner och regioner, vilket ger ett genomsnitt på ca 800 miljoner kronor per år. Under 2020 beviljade Trafikverket ansökningar om stöd för stadsmiljöavtal på ca 695 miljoner kronor.

I tabell 3.1 visas utfallet för trimnings- och miljöåtgärder i nationell plan för 2018, 2019 och 2020 i löpande priser. En linjär förbrukning över planperioden 2018–2029 skulle, uttryckt i fasta priser i 2017 års prisnivå, innebära en årlig förbrukning på

2 950 miljoner kronor för trimningsåtgärder och 800 miljoner kronor för miljöåtgärder. Framdriften för trimningsåtgärder för 2020 har i fasta priser varit lägre än linjär förbrukning men högre än budgeterat utrymme i plan. Det ackumulerade utfallet 2018–2020 är ca 1 miljard kronor (21 procent) över volym i nationell plan. Framdriften för miljöåtgärder var under 2020 ca 793 miljoner kronor och i nivå med linjär förbrukning i fasta priser, vilket innebär en ökning från tidigare år inom planperioden. Det ackumulerade utfallet på 2,1 miljarder kronor i fasta priser, varav 27 procent avser miljögarantier, är lägre än linjär förbrukning över planperioden.

Framdriften av åtgärder i länsplanerna, vars tolvåriga ekonomiska ram uppgår till 36,6 miljarder kronor, har varit relativt hög för trimnings-, effektiviserings- och miljöåtgärder. Den totala framdriften för samtliga åtgärder är inom plan.

Uppföljning av objekt som öppnades för trafik under 2020

Under 2020 öppnades elva objekt för trafik, varav två järnvägsinvesteringar och nio väginvesteringar. För resonemang om samhällsekonomisk lönsamhet för dessa objekt, se avsnitt 3.3.1. Utöver de elva objekt som öppnades för trafik år 2020 och som anges i tabell 3.2 nedan, öppnades under det sista kvartalet 2020 fyra vägobjekt, varav samtliga ingår i nationell plan. Uppföljning för dessa objekt sker i samband med redovisningen för 2021.

Tabell 3.2 Objekt öppnade för trafik 2020

Trafikslag	Plantyp	Objektnamn
Järnväg	Nationell plan	Söderhamn–Kilafors, ökad kapacitet; Falu resecentrum[1]
Väg	Nationell plan	Väg E16 Dala-Järna–Vansbro; Väg 70 Smedjebacksvägen–Gyllehemsvägen
Väg	Länsplan	Väg 1053 Flygplats Sälen; Väg 226 Skyttbrink–Tullinge station; Väg 226 Tumba–Tullinge; Väg 51 Svennevad–Kvarntorp; Väg 44 Förbifart Lidköping (Lidköping–Källby); Väg 160 Säckebäck–Varekil; Väg 23 Älmhult S–Ljungstorp mittseparering

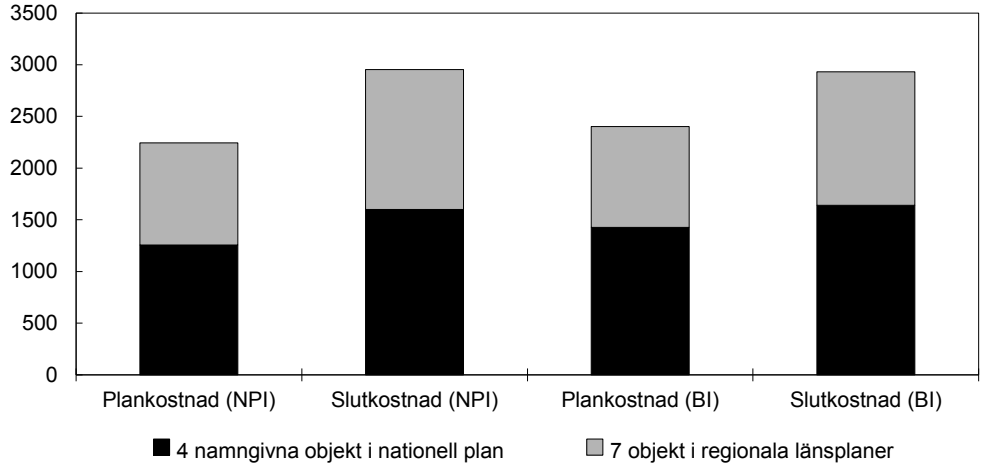
[1] Följs upp både under objekt som öppnats för trafik under året och under objekt som öppnade för trafik för fem år sedan, på grund av tvist. Objektet öppnade för trafik 2015.

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2020.

Den slutliga totala investeringskostnaden i nettoprisindex (NPI) för de objekt som öppnades för trafik 2020 uppgick sammanlagt till 2,95 miljarder kronor, varav 1,35 miljarder kronor för objekt i regionala länsplaner, se diagram 3.9. Motsvarande siffror för 2019 var 5,46 miljarder kronor respektive 1,68 miljarder kronor.

Diagram 3.9 Uppföljning nettoprisindex (NPI) och branschindex (BI) – objekt öppnade för trafik 2020

Miljoner kronor i prisnivå 2020–06

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2020.

Bland de objekt som öppnades för trafik under 2020 har majoriteten en ökad kostnad jämfört med plankostnaden. Sammantaget har de objekt som öppnades för trafik 2020 fördyrats med 32 procent (motsvarande 711 miljoner kronor) jämfört med beräknad kostnad då objekten togs med i planen, omräknat med nettoprisindex (NPI), som baseras på de genomsnittliga prisförändringarna i samhället. Kostnadsökningarna är en följd av flera faktorer, dels ett högt kapacitetsutnyttjande i anläggningsmarknaden, dels fördyrningar av projekt där det bl.a. har skett större ändringar i innehållet. Om hänsyn tas till den snabba prisutveckling som skett till följd av den starka anläggningsbranschen, har objekten sammantaget fördyrats med 22 procent (528 miljoner kronor) jämfört med beräknad plankostnad. De objekt som öppnades för trafik 2019 hade sammantaget blivit 18 procent dyrare jämfört med den bedömda plankostnaden (omräknat med NPI), medan slutkostnaden var 7 procent lägre än plankostnaden (NPI) för de objekt som öppnade för trafik 2018. Skillnaden mellan den bedömda kostnaden och slutkostnad när objekten öppnas för trafik kan variera mellan åren beroende på vilka objekt som öppnar för trafik respektive år. Det är därför svårt att dra slutsatser för planen som helhet utifrån resultatet enskilda år, men under perioden 2018–2020 hade objekt i plan öppnade för trafik en fördyrning på 13 procent jämfört med den bedömda plankostnaden (NPI).

Den samhällsekonomiska lönsamheten uttryckt som nettonuvärdeskvot jämfört med bedömd lönsamhet vid planbeslutet var oförändrad eller hade ökat för fyra vägobjekt och två järnvägsobjekt som öppnade för trafik 2020, men hade minskat för tre vägobjekt. Den samhällsekonomiska lönsamheten följs upp genom att tidigare lönsamhetsberäkning uppdateras med slutkostnaden, vilket innebär att det är tidigare värden enligt den av Trafikverket publicerade Analysmetod och samhällsekonomiska kalkylvärden för transportsektorn (ASEK) som har använts både ursprungligen och vid uppdateringen. Den försämrade lönsamheten för dessa objekt beror därför på ökade objektkostnader.

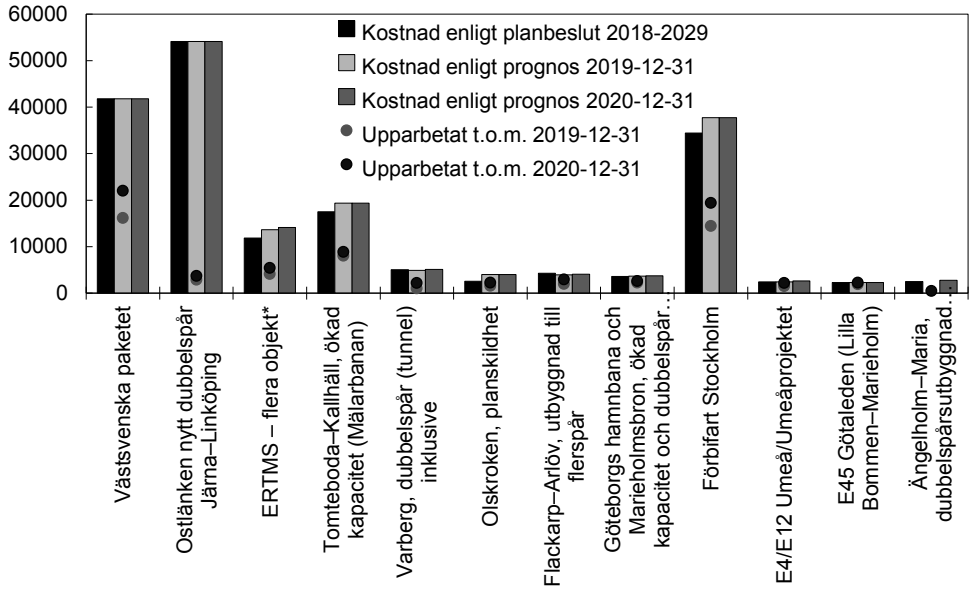
På regeringens uppdrag följer Trafikverket upp lönsamheten för objekt fem år efter att de öppnats för trafik. Uppföljning av namngivna objekt som öppnades för trafik 2015 visar att de flesta objekt (beträffande vissa objekt kan det inte göras bedömning på då innehållet förändrats) har uppnått den nytta som beskrevs vid fastställelse av dåvarande plan.

Uppföljning av kostnader för pågående objekt i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029

I diagram 3.10 redovisas uppföljning och prognos över kostnaderna för större namngivna investeringsobjekt i den nationella planen. För sex av de pågående, större namngivna investeringsobjekten i den nationella planen för perioden 2018–2029 bedömer Trafikverket att totalkostnaden kommer att öka märkbart jämfört med plankostnaden. Den största kostnadsökningen gäller objektet Förbifart Stockholm och ökningen beror på en lägre produktionstakt till följd av hävning av entreprenadkontrakt samt geologiska förutsättningar för tunnelbygge. Kostnadsökningen för de andra fem objekten bedöms bero på bl.a. komplexa tunnel- och broprocesser, dåliga markförhållanden, möjligheten att stänga av spåren för trafik under ombyggnaden samt innehållsförändringar. För ett objekt bedöms totalkostnaden minska jämfört med plankostnad. För övriga objekt skiljer sig prognosen för 2020 fem procent eller mindre jämfört med plankostnad.

Diagram 3.10 Prognos och uppföljning större investeringar i den nationella planen för transportinfrastrukturen 2018–2029

Miljoner kronor, prisnivå 2017

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2020.

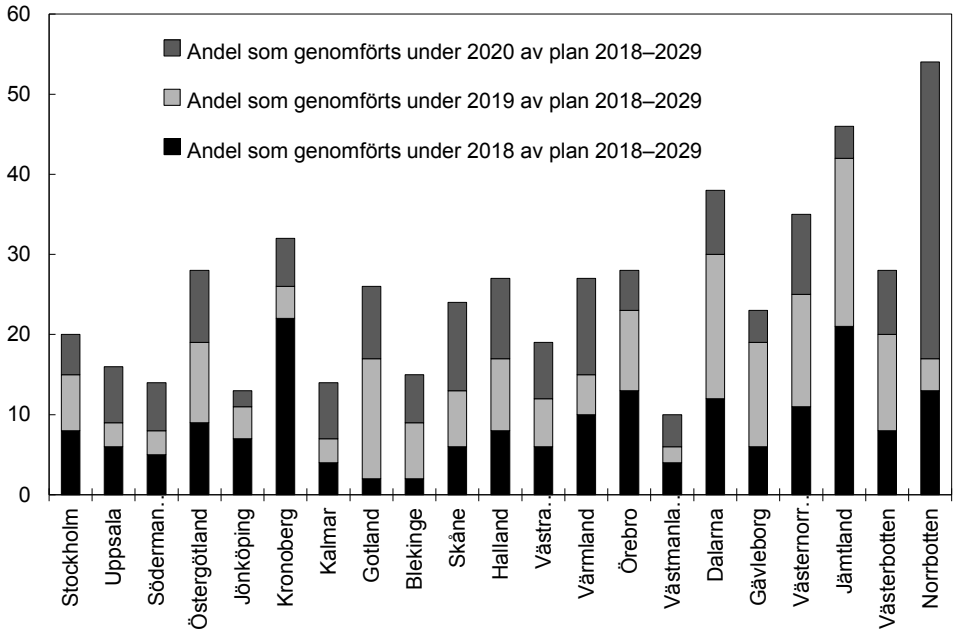
Sedan regeringen fastställde den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 har sex pågående objekt fördyrats märkbart och de större investeringarna i planen, som redovisas i diagram 3.10, har en sammanlagd prognosökning om ca 9,4 miljarder kronor.

Uppföljning av länsplaner för regional infrastruktur

I diagram 3.11 visas hur stor andel av länsplanerna som genomförts i förhållande till avsatta medel för varje län. En linjär förbrukning skulle ge ca 8 procent per år. Med nuvarande förbrukningstakt kommer en del regioner att förbruka sina medel tidigt under planperioden.

Diagram 3.11 Uppföljning länsplaner för regional infrastruktur perioden 2018–2029

Procentenheter

Källa: Trafikverkets årsredovisningar för åren 2018, 2019 och 2020.

Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Vidmakthållande av den statliga väg- och järnvägsanläggningen innebär att genomföra nödvändiga underhållsarbeten av statliga anläggningar som är i drift. Syftet är att hålla vägar och järnvägar framkomliga och att bevara dem så att deras avsedda funktion kan upprätthållas under hela deras livslängd och bidra till att de transportpolitiska målen nås. Underhållsåtgärder är endast kostnadseffektiva till en viss punkt i nedbrytningsprocessen och därefter krävs en reinvestering av de delar av anläggningen som uppnått sin tekniska livslängd. Underhållet ska bidra till att anläggningen är robust, kan erbjuda en hög kapacitet och användbarhet samt en god punktlighet. Underhållsverksamheten under 2020 genomfördes utan några stora problem och den har inte påverkats nämnvärt av pandemin.

Trafikverkets anslag för underhållsverksamheten under 2020 framgår av tabell 3.3.

Tabell 3.3 Anslagstilldelning vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Drift och underhåll av vägar	9 751	10 355	10 663	11 621	11 978
Bärighet och tjälsäkring av vägar	1 301	1 186	1 184	1 231	1 242
Bidrag för drift av enskild väg	1 204	1 135	1 126	1 211	1 273
Drift, underhåll och trafikledning på järnväg	8 040	8 703	8 150	9 320	12 605[1]
Forskning och innovation	177	177	179	235	311
Totalt	**20 473**	**21 556**	**21 302**	**23 618**	**27 409**

[1] Innehåller en jämförelsestörande post avseende energiskatt på el för tågdrift omfattande 1 533 miljoner kronor.

Källa: Trafikverkets regleringsbrev.

Vägunderhållet i landsbygderna har ökat

Under 2020 utförde Trafikverket underhåll av det statliga vägnätet som är ungefär 98 500 kilometer långt. Även om längden på vägnätet i stort sett har varit konstant de senaste åren, har mängden anläggningsmassa ökat, t.ex. mängden broyta och antalet automatiska trafiksäkerhetskontroller (ATK) med kameror. Trafikverket har kunnat

genomföra fler åtgärder på landsbygdsvägnätet än tidigare till följd av den av regeringen initierade satsningen på underhåll av vägar där fokus bl.a. är på det finmaskiga vägnätet i landsbygderna. Det bedöms medföra att delar av detta vägnät har fått en bättre standard.

För att säkerställa vägnätets framkomlighet och användbarhet är beläggningsunderhåll en viktig verksamhet. Statusen på de belagda vägarna påverkas dock även av andra åtgärder, t.ex. avhjälpande underhåll och bärighetshöjande åtgärder. I tabell 3.4 framgår hur kostnaderna för beläggningsunderhåll har fördelats per vägtyp. Kostnaderna har varierat något mellan vägtyper, men för hela det belagda vägnätet har de varit näst intill konstanta jämfört med 2019. Fördelningen är representativ utifrån hur mycket trafik som går på vägarna, eftersom mer trafikerade vägar slits mer och därför behöver mer underhåll än mindre trafikerade vägar.

Tabell 3.4 Nedlagda kostnader förebyggande beläggningsåtgärder för respektive vägtyp

Vägtyp	Andel av total vägyta, procent	Kronor per kvadratmeter väg per år				
		2016	2017	2018	2019	2020
Storstadsvägar	2	9	5	7	7	9
Vägar som bildar större sammanhängande stråk	19	4	4	4	4	6
Vägar för dagliga resor och arbetspendling	28	5	4	5	5	5
Övriga för näringslivet viktiga vägar	27	3	3	2	3	2
Vägar som är viktiga för landsbygderna	4	2	1	2	1	2
Lågtrafikerade vägar	20	2	2	2	2	2
Totalt	**100**	**4**	**3**	**3**	**3**	**4**

Källa: Trafikverket.

Vinterväghållning är en viktig förutsättning för att säkerställa framkomligheten vintertid. Milda vintrar har bidragit till att kostnaderna för vinterväghållningen 2020 var lägre än de närmast föregående åren. Under 2020 var kostnaderna för vinterväghållning ca 1,7 miljarder kronor vilket är något lägre jämfört med 2019 då kostnaderna var ca 2,0 miljarder kronor.

För att säkerställa vägnätets robusthet och bibehålla kapaciteten har bärighetsåtgärder genomförts. Huvuddelen av de tunga vägtransporterna går på de större vägarna, som är dimensionerade för att klara tunga laster. Av det statliga vägnätet håller 96 procent de högsta bärighetsklasserna BK1 eller BK4. På dessa vägar går mer än 99 procent av trafikarbetet. I den nationella planen för transportinfrastrukturen har medel för bärighetsåtgärder fördelats för en successiv utbyggnad av ett vägnät för tyngre transporter. För hela det statliga vägnätet öppnades under 2020 ytterligare ca 6 400 kilometer för BK4, utöver de ca 19 700 kilometer som öppnats tidigare. Detta medför att ca 26 procent av det statliga vägnätet öppnats för BK4.

Järnvägsunderhållet ökade under 2020

Verksamhetsvolymen för drift och underhåll av järnvägar ökade under 2020 jämfört med 2019 till följd av de av regeringen initierade extra satsningarna på underhåll. Det har medfört att fler reinvesteringar har kunnat genomföras jämfört med tidigare år. För att använda resurserna så långsiktigt effektivt som möjligt har Trafikverket prioriterat underhållet på ett sätt som skapar mesta möjliga nytta för järnvägens slutanvändare. De ökade reinvesteringarna har gjort att risken för hastighetsnedsättningar på

utpekade viktiga flöden har minskat. Trafikverket har också kunnat åtgärda delar av det eftersläpande underhållet inom de prioriterade bandelarna. Åtgärderna har bidragit till att punktligheten på järnvägen har ökat och att driftstörningarna har minskat. Järnvägsanläggningens tillstånd bedöms dock ha försämrats på delar med mindre trafik, där det sedan tidigare finns ett uppdämt underhållsbehov.

Exempel på underhållsåtgärder som genomfördes under 2020 är spår- och växelbyten, renovering av kontaktledningar, upprustning av broar och tunnlar samt underhåll av signalanläggningar. Tabell 3.5 visar antalet kronor per tågkilometer för 2016–2020 och antalet kronor per spårmeter för underhåll och reinvesteringar under 2020. Tågkilometer motsvarar trafikering, och antalet kronor per tågkilometer är högre på övriga banor som är viktiga för näringslivet, på grund av att det går relativt lite trafik i förhållande till kostnaden för underhållet. Hur utvecklingen i kronor per tågkilometer förändras från år till år beror främst på vilka större reinvesteringar som genomförs och hur trafikeringen förändras. Reinvesteringar som medfört en ökning av antalet kronor per tågkilometer 2020 är exempelvis spår- och växelbyten på banor med dagliga resor och arbetspendling och övriga för näringslivet viktiga banor. Trafikeringen under 2020 minskade till följd av pandemin jämfört med 2019, vilket har bidragit till att utfallet i antal kronor per tågkilometer under 2020 ökade.

Tabell 3.5 Underhåll och reinvesteringar i kronor per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter

Bantyp	Miljoner tågkilometer 2020	Andel, procent	Spårkilometer 2020	Andel, procent	Kronor per spårmeter 2020	Kronor per tågkilometer per år				
						2016	2017	2018	2019	2020
Storstad	35,5	24	1 512	11	1 196	40	39	39	41	51
Större stråk	58,3	40	4 369	31	330	37	37	33	28	25
Godstransport och resandetrafik	40,0	27	4 586	32	463	33	33	41	51	53
Dagliga resor och arbetspendling	12,3	8	1 999	14	578	44	56	50	56	94
Övriga för näringslivet viktiga banor	1,1	1	1 455	10	319	202	239	276	242	408
Ringa eller ingen trafik	0	0	325	2	15	-	-	-	-	-
Totalt	**147,2**	**100**	**14 246**	**100**	**467**	**39**	**39**	**40**	**41**	**61**

Källa: Trafikverket.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det övergripande transportpolitiska målet

Regeringen konstaterar att transportpolitikens övergripande mål inte har uppfyllts, men bedömer samtidigt att det finns en positiv utveckling mot att nå delar av målet, t.ex. färre skadade och dödade i trafiken. Transportförsörjningen är inte långsiktigt hållbar även om t.ex. transporternas växthusgasutsläpp har minskat över tid. Minskningstakten behöver öka för att etappmålet för inrikes transporter ska nås. Det är betydande skillnader i tillgänglighet mellan olika delar av landet och hur den utvecklas. Inte heller är transportförsörjningen samhällsekonomiskt effektiv då det finns externa kostnader som inte betalas av transportköparen, vilket bl.a. relaterar till klimateffekter men även andra externa kostnader.

Funktionsmålet

Regeringen bedömer att uppfyllelsen av funktionsmålet som helhet visar en positiv utveckling även om de speciella omständigheter som rådde under 2020 medförde att tillgängligheten i vissa delar minskade. Transportsystemets standard och tillförlitlighet fortsätter att förbättras. Persontågens punktlighet nådde den högsta noteringen hittills sedan 2013, vilket bl.a. kan förklaras av bättre planering av banarbeten och minskad trafik på grund av pandemin.

Tillgängligheten med person- respektive godstransporterna är stabil med en tendens till något positiv utveckling. Det förekommer dock geografiska skillnader där det i befolkningstäta kommuner fortsatt syns en viss positiv utveckling medan det i mindre städer och tätorter är en något negativ utveckling. Regeringen noterar också att företag i landsbygdskommuner är mindre nöjda med kommunens vägnät, tåg- och flygförbindelser än företag generellt i Sverige. Godstransporterna har relativt sett påverkats mindre av pandemin än persontransporterna, vilket regeringen bedömer har varit avgörande för att värna konkurrenskraften samt varit positivt för tillgängligheten till ett utbud av varor i hela landet.

Regeringen ser det som problematiskt att grupper som är mer beroende av kollektiva färdmedel, bl.a. kvinnor och personer med funktionsnedsättning, har påverkats mer av pandemins effekter än dem som exempelvis reser med bil, vilket i större utsträckning är män. Att det finns både män och kvinnor i beslutande församlingar med koppling till transportområdet är viktigt för att beslut som fattas bättre ska reflektera behoven hos båda könen. År 2020 var representationen i stort sett densamma som 2019 med en jämn könsfördelning i ledningsgrupper och styrelser för statliga myndigheter och bolag medan män utgör 70 procent i nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till kommunal transportsektor. Regeringen ser positivt på att skillnaderna mellan kvinnor och män i innehav av bil och körkort har fortsatt att minska då det förhoppningsvis även betyder att tillgängligheten blir mer jämställd.

Hänsynsmålet

Regeringen bedömer att uppfyllelsen av hänsynsmålet delvis visar en positiv utveckling som dock i vissa delar inte går i den takt som krävs. Det är positivt att trafiksäkerheten ökar genom att antalet omkomna och allvarligt skadade minskar. Det transportpolitiska etappmålet för trafiksäkerhet i vägtrafik åren 2007–2020 är uppnått. Utvecklingen inom sjöfart och bantrafik är också generellt sett positiv.

Utsläppen av växthusgaser minskar inte i tillräcklig takt och regeringen bedömer att ytterligare åtgärder kommer att behövas för att klimatmålen ska nås. Enligt preliminär statistik minskade utsläppen av växthusgasutsläpp från inrikes transporter under 2020. Det handlar sannolikt delvis om en effekt av pandemin, och det är osäkert hur stor del av minskningen som kommer att bli varaktig. Genomslaget för laddbara bilar i nybilsförsäljningen under 2020 är en viktig del i klimatomställningen och en fortsatt snabb elektrifiering är avgörande för att få ner utsläppen till i princip noll senast 2045. Samtidigt har trafikarbetet ökat snabbare än transportarbetet sedan 2009, vilket indikerar en minskad transporteffektivitet. Regeringens bedömning att Sverige behöver bli ett mer transporteffektivt samhälle kvarstår.

Med dagens transportmönster respektive fordonsflotta innebär det faktum att många personer bor och vistas i tätorter att många blir exponerade för buller och luftföroreningar från trafik. Samtidigt finns större möjlighet att nyttja fysiskt aktiva resor i städer, vilket regeringen också verkar för. Regeringen noterar att det aktiva resandet i dagens transportsystem har ungefär lika stora positiva hälsoeffekter som de negativa effekter som orsakas av buller, luftkvalitet och dödsfall i trafiken. Andelen barn och

vuxna som använder aktiva transportsätt som t.ex. cykel är låg. Regeringen ser detta som bekymmersamt då användning av aktiva transportsätt är en viktig del i att uppnå det transporteffektiva samhället. Regeringen konstaterar samtidigt att det finns potential till ökade hälsoeffekter om färdsätt som innebär fysisk aktivitet används i större utsträckning. När det gäller transportsektorns påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet har riktade miljöåtgärder gett positiva bidrag, men förändringarna, särskilt i fråga om landskapsanpassning, är små i förhållande till de stora behoven i hela transportsystemet, inte minst kopplat till säkra passager för vilt och spridningen av invasiva främmande arter.

Transportbranschen, och därmed möjligheterna för transporter, har påverkats starkt av pandemin. Exempelvis har sjöfarten påverkats, framför allt färjetrafiken, vilket även medfört stora negativa effekter för Sjöfartsverkets ekonomi.

Utmaningar kvarstår för att nå målen

Sammanfattningsvis konstaterar regeringen att utvecklingen mot de transportpolitiska målen i vissa delar varit positiv och i andra delar negativ samt att pandemin påverkat måluppfyllelsen både negativt och positivt. Det kvarstår utmaningar för att nå målen. Staten, kommuner och regioner samt andra aktörer inom transportsektorn behöver därför fortsatt samarbeta i riktning mot de transportpolitiska målen. Detta gäller inte minst i arbetet med att nå de klimatpolitiska målen, där en omställning av transportsektorn spelar en central roll.

3.5 Politikens inriktning

Ett väl fungerande och långsiktigt hållbart transportsystem bidrar till stärkt konkurrenskraft och ger tillgänglighet för människor i hela landet. Detta är en förutsättning för Sveriges välfärd och hållbara utveckling. Trots påfrestningar under det gångna året har transportsystemet visat sig stå starkt. Många initiativ har redan tagits för att ställa om transportsystemet till fossilfrihet, men takten i omställningen behöver öka kraftigt för att det ska vara möjligt att nå klimatmålen. Omställningen behöver ske på ett sådant sätt att alla människor ges möjlighet att ställa om. Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland.

Inom transportsektorn har det varit ett stort fokus på att hantera konsekvenserna av covid-19-pandemin, där prioriteringarna hittills har varit att mildra effekterna i samhället och säkerställa samhällsviktiga transporter. Nu bör förutsättningarna stärkas för en grön omställning av transportsystemet. Sverige har här goda möjligheter att gå före och på så sätt bidra till att nå målen i Agenda 2030 nationellt och globalt samt miljökvalitetsmålen.

Transportsystemet är avgörande för Sveriges klimatomställning

I augusti 2021 publicerade FN:s klimatpanel (IPCC) den första delen av sin sjätte utvärderingsrapport. En av de viktigaste slutsatserna är att mänsklig påverkan har orsakat ett varmare klimat. Kraftfulla åtgärder kommer att behövas för att Sverige ska lyckas ställa om till fossilfrihet i tid för att leva upp till Parisavtalet.

Transportsektorn står för en stor del av växthusgasutsläppen, men har goda förutsättningar att minska utsläppen i närtid genom ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och fartyg, elektrifiering samt genom att gå från fossila till hållbara förnybara drivmedel. Takten i transportsektorns omställning till fossilfrihet behöver öka kraftigt för att det ska vara möjligt att nå klimatmålet för transportsektorn och nettonollmålet till 2045. Klimatomställningen måste gå snabbare, både i Sverige och globalt, och

behöver vara rättvis och ske på ett sådant sätt att alla kvinnor och män, unga och äldre i hela landet ges möjlighet att ställa om, utifrån olika förutsättningar.

För att transportsektorn ska ställa om till i princip nollutsläpp av växthusgaser till 2045 och bidra till att Sverige ska nå klimatmålen, behövs en snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering. Regeringen föreslår en kraftigt utökad satsning på introduktion av miljölastbilar och eldrivna arbetsmaskiner (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, anslaget 1:17 *Klimatpremier)*. Satsningen skapar bl.a. förutsättningar för det arbete som Elektrifieringskommissionen bedriver. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn. Regeringen föreslår att Klimatklivet, för bl.a. stöd till laddinfrastruktur, förstärks kraftigt (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, anslaget 1:16 *Klimatklivet*). Regeringen föreslår också att medel tillförs för att genomföra elektrifieringsstrategin, där regeringen tar ett helhetsgrepp om förutsättningarna för att möjliggöra en omfattande elektrifiering (se utgiftsområde 21 Energi, anslaget 1:10 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.*).

Enligt Trafikverkets prognoser kommer trafikarbetet att öka till 2040 med planerade styrmedel. Fortsatt trafiktillväxt gör det svårare att klara klimatmålen. Åtgärder som ökar samhällets transporteffektivitet kan dock minska trafikarbetet och därmed utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar. Kommuner och regioner spelar en viktig roll i omställningen till ett transporteffektivt samhälle. Av den anledningen behöver också samordningen i den fysiska planeringen mellan lokal, regional och nationell nivå förbättras.

En ökad och säker cykling kan bidra till att minska resandets miljöpåverkan och trängsel i tätorter samt bidra till en bättre folkhälsa. Sedan tidigare har regeringen tillskjutit medel för 2021 och 2022 för åtgärder som leder till ökad och säker cykling, bl.a. i statlig infrastruktur och i samverkan med civilsamhället. Regeringen vill också att andelen som reser med cykel ökar. För att stimulera cykling samt ökad transporteffektivitet över hela landet, föreslår regeringen att stadsmiljöavtalen förstärks med ett särskilt fokus på cykling under 2022.

Det går att öka transporteffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser genom en ökad andel godstransporter på järnväg och via sjöfart. I linje med propositionen En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65) och den nationella godstransportstrategin Effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter (N2018/03939) ska överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart främjas. Som en ytterligare åtgärd i detta arbete föreslår regeringen en förlängd och breddad ekobonus. Stödet på totalt 300 miljoner kronor under perioden 2022–2024 riktas bl.a. till sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, anslaget 1:17 *Klimatpremier*).

För att minska trycket på farledsavgifterna, och därigenom främja en överflyttning av gods till sjöfart, inför regeringen även en klimatkompensation för sjöfarten. Slutligen tillförs Sjöfartsverket även medel för att påbörja omställningen av den egna fartygsflottan till att bli fossilfri.

Investeringar i tillgänglighet bidrar till sammanhållning och jobb i hela landet

I Sverige ska alla oavsett var man bor kunna leva, utvecklas och förverkliga sina drömmar. Transportsystemet är en viktig förutsättning för det. Transportsystemet ska genom en långsiktigt hållbar transportförsörjning bidra till hållbar utveckling för

näringsliv, sammanhållning och jobb i hela landet. Riksdagen har fattat beslut med anledning av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151, bet 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409). De ökade medlen medför att den gällande nationella planen för transportinfrastruktur för perioden 2018–2029 kan fullföljas, samt att satsningar kan göras på såväl byggande av nya stambanor som andra angelägna åtgärder. Medlen ger också förutsättningar att intensifiera arbetet med Norrbotniabanan. Vidare avsätts medel för underhåll av och reinvesteringar i vägar och järnvägar. Sammanlagt uppgår ramen till 876 miljarder kronor under planperioden 2022–2033. Regeringen avser att ta fram en trafikslagsövergripande nationell infrastrukturplan som är en del i samhällsbygget, i vilken det tydligt pekas ut hur infrastrukturen ska bidra till tillgänglighet, klimatmålen, vidgade arbetsmarknadsregioner, regional utveckling, sammanhållningen i landet och Sveriges konkurrenskraft. Därmed skapas förutsättningar för en ökad sysselsättning, en bättre fungerande arbetsmarknad och ett ökat bostadsbyggande.

För att främja en grön återhämtning föreslås också extra satsningar på utökat järnvägs- och vägunderhåll under 2022. Detta förväntas bidra till att stärka konjunkturen, öka sysselsättningen samt främja en hållbar regional utveckling och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygd. För vägunderhållet är fokus bl.a. på det finmaskiga vägnätet i landsbygder. Utöver att underhålla infrastrukturen är det viktigt att optimera den befintliga infrastrukturens användning. Regeringen föreslår därför också 500 miljoner kronor extra på trimnings- och miljöåtgärder under 2022. Underhåll och trimnings- och miljöåtgärder bidrar till att förbättra tillgänglighet, kapaciteten, robustheten och miljön i befintlig infrastruktur.

Kollektivtrafiken är ett klimatsmart sätt att resa på och helt nödvändig för att nå klimatmålen. En fungerande kollektivtrafik är för många också en förutsättning för att kunna ta sig till jobb och skola. Regeringen föreslår ytterligare medel för införandet av ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige. Systemet ska förenkla för resenärer att välja att resa med kollektiva färdmedel, vilket bedöms få positiva effekter för såväl fritidsresande som arbetspendling och gynna lokala och regionala arbetsmarknadsregioner. Det minskade resandet till följd av pandemin har lett till minskade biljettintäkter för kollektivtrafiken. Effekterna av detta beräknas kvarstå under 2022. Regeringen föreslår därför att ytterligare en miljard kronor tillförs i stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna. En utgångspunkt för stödet är att utbudet av kollektivtrafik ska upprätthållas i tillräcklig omfattning för att undvika trängsel och ökad smittspridning.

För att binda samman Sverige, och samtidigt bidra till ett hållbart resande, behövs möjligheter att även i framtiden åka nattåg till och från övre Norrland och Jämtland. Det behövs också nya vagnar och lok för trafiken. För att åstadkomma detta föreslår regeringen att medel tillförs och att Trafikverkets låneram utökas.

Under pandemin har behovet av beredskapsflygplatser ökat, framför allt för flygtransporter för hälso- och sjukvård. För att säkerställa en fortsatt god tillgänglighet till beredskapsflygplatser för samhällsviktiga flygtransporter även under 2022, föreslår regeringen medel för att möjliggöra förlängd statlig ersättning till temporära beredskapsflygplatser.

Myndigheternas verksamhet är avgörande för att uppnå de transportpolitiska målen

Transportstyrelsen spelar en viktig roll för att regeringens ambition om ordning och reda i trafiken ska uppfyllas, och myndigheten behöver mer resurser för att i högre utsträckning kunna kontrollera vägtransportbranschens regelefterlevnad. Det ska inte vara möjligt för transportföretag att fuska med reglerna eller utnyttja arbetstagare för

att vinna konkurrensfördelar. En ökad tillsyn kommer att medföra ökad trafiksäkerhet, mer rättvis konkurrens och bättre villkor för anställda i denna bransch.

Transportstyrelsen behöver även bättre förutsättningar för att kunna säkerställa uppstart av utvecklingen av ett nytt vägtrafikregister. Det nuvarande komplexa och svårförvaltade systemet innebär en hög risk för avbrott i systemet. Vägtrafikregistret måste vara tillgängligt dygnet runt för att försörja myndigheter, företag och enskilda med uppgifter de är beroende av, bl.a. inom områdena fordon, körkort och tillsyn av yrkestrafik. Regeringen satsar därför totalt 65,5 miljoner kronor under 2022 på Transportstyrelsens tillsynsverksamhet och utveckling av ett nytt vägtrafikregister. Tillskott föreslås även för kommande år.

För att Transportstyrelsen ska kunna vidta skärpta åtgärder mot bilmålvakter och säkerställa en säkrare hantering av samordningsnummer enligt förslagen i propositionen Säkrare samordningsnummer och bättre förutsättningar för korrekta uppgifter i folkbokföringen (prop. 2020/21:160), behöver dessa verksamheter förstärkas. Vattenskoterkörning behöver bli säkrare och minska sin miljöpåverkan. Den vattenskoterreform som beslutades våren 2021 efter förslag i propositionen Förarbevis för vattenskoter (prop. 2020/21:190) ska nu genomföras, vilket bl.a. kräver att systemet för förarbevis etc. kommer till stånd. Transportstyrelsen tilldelas därför ökade medel för dessa uppgifter.

Den 31 december 2020 började nya gemensamma EU-regler för flygning med drönare att tillämpas. Regeringen har utsett Transportstyrelsen till behörig svensk myndighet för aktuell förordning, vilket innebär nya uppgifter för myndigheten avseende bl.a. registrering, tillstånd, certifikat och tillsyn. Regeringen föreslår därför att anslagsmedel tillförs Transportstyrelsen.

En väl fungerande sjöfart är viktig, för bl.a. handel och näringsliv och för att realisera de delar av regeringens transportpolitik respektive klimatpolitik som handlar om överflyttning av gods till sjöfart. Sjöfartsverket har en svag ekonomisk ställning och pandemin har medfört ytterligare påfrestning på ekonomin. Sjöfartsverket fick under 2020 och 2021 ett tillskott för att mildra effekterna av pandemin. Regeringen föreslår nu att medel tillförs Sjöfartsverket genom anslagen för ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål samt ersättning för viss kanal-och slussinfrastruktur. Resurserna tillförs för att bl.a. möjliggöra investeringar i myndighetens fartygs-, båt- och helikopterflottor som det finns behov av. En bättre ekonomisk ställning för Sjöfartsverket ger även myndigheten bättre förutsättning att vidmakthålla den infrastruktur och den service som myndigheten ansvarar för, vilket också stärker sjöfartsnäringen och därmed transportsystemets klimatomställning.

I ett internationellt perspektiv behöver Sverige upprätthålla den folkrättsliga förpliktelsen enligt värdstatsavtalet med FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO) och tydligare visa sina ambitioner för den globala havspolitiken. Regeringen förslår därför att det årliga stödet till Världssjöfartsuniversitetet (WMU) höjs. Regeringen har också remitterat ett förslag till ändring av examenstillståndslagen. Ändringen innebär att regeringen ges möjlighet att bevilja tillstånd till IMO att genom WMU utfärda examina i Sverige (U2021/02583). Detta stärker WMU:s möjligheter att verka i Sverige.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2020	Utfall	25 722 471	Anslagssparande	4 360 237
2021	Anslag	30 818 884[1]	Utgiftsprognos	29 067 201
2022	**Förslag**	**31 929 785**		
2023	Beräknat	32 750 505[2]		
2024	Beräknat	33 694 224[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 32 269 687 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 32 827 576 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
- utbetalning av medel från Kammarkollegiet till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.,
- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- investeringar i isbrytarflottan,
- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar, inklusive tillgänglighetsanpassningsbidrag, statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder på kommunala vägar, samt åtgärder för ökad samordning av godstransporter och omlastning av gods till transporter med låga utsläpp,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskapshöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- ärendehantering avseende körkort med villkor om alkolås och försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- administration av vägavgifter som inte är systemutgifter,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäckningsgarantin till Arlandabanan Infrastructure AB,

- eventuella kreditförluster avseende den obligationsportfölj som härrör från de numera avslutade amerikanska leasingtransaktioner som ingicks av dåvarande Statens järnvägar,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget EUROFIMA (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),
- uppdatering av Försvarsmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten,
- investeringar i anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar,
- underlag och stöd kring bilstöd till personer med funktionsnedsättning,
- förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet,
- att utbilda eller ge bidrag till utbildning i syfte att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn, samt
- medfinansiering till regionerna för deras kostnader för att införa ett nationellt biljettsystem för kollektivtrafik.

Tabell 3.7 Utveckling av Statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2020	Budget 2021	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Trafikverkets disposition	**25 683 374**	**30 726 756**	**28 978 747**	**31 821 674**	**32 608 526**	**33 512 234**
Större investeringar i nationell plan[1]	15 726 036	18 002 817	17 839 971	17 473 846	17 949 829	18 604 143
Väginvesteringar	4 487 079	4 042 247	3 660 000	4 902 541	4 090 902	4 205 783
Järnvägsinvesteringar	11 062 492	13 585 570	13 467 100	12 308 305	13 203 630	13 643 175
Sjöfartsinvesteringar	151 465	375 000	712 871	263 000	655 297	755 185
Luftfartsinvesteringar	25 000	0	0	0	0	0
Övriga investeringar	3 118 637	4 776 852	4 100 000	5 619 555	4 256 185	4 476 576
Trimning och effektivisering samt miljöåtgärder	2 808 087	3 476 852	3 400 000	4 169 555	3 256 185	3 476 576
Stadsmiljöavtal	310 550	1 300 000	700 000	1 450 000	1 000 000	1 000 000
Investeringar i regional plan	2 946 400	3 305 300	2 900 000	3 381 720	3 515 232	3 443 133
Övrig verksamhet	2 054 060	2 185 226	2 194 669	2 424 059	2 466 853	2 243 717
Planering stöd och myndighetsutövning	1 158 041	1 328 096	1 352 273	1 481 190	1 512 248	1 371 761
Forskning och innovation	379 180	337 130	321 565	422 101	433 837	351 188
Bidrag (Öresundsbro, IBAB)	516 839	520 000	520 831	520 768	520 768	520 768
Civilt försvar[3]	12 793	39 000	39 107	68 000	130 000	189 000
Räntor och återbetalning av lån[2]	1 825 448	2 417 561	1 905 000	2 584 494	2 754 354	2 518 375
Väg	275 691	331 831	285 000	335 923	388 893	345 668
Järnväg	1 549 757	2 085 730	1 620 000	2 248 571	2 365 461	2 172 707
Tillskott med anledning av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151)				270 000	1 536 073	2 037 290
Kammarkollegiets disposition	**11 478**	**965**	**965**	**965**	**979**	**990**
Medel till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.	1 593	965	965	965	979	990
Bidrag till kommuner för kostnader kopplat till fordonsmålvakter	9 885	0	0	0	0	0
Totalförsvarsöverenskommelsen[3]						
Transportstyrelsens disposition	**9 258**	**27 509**	**27 773**	**34 000**	**38 000**	**48 000**
Luftfartsverkets disposition	**8 954**	**31 438**	**27 500**	**34 000**	**54 000**	**74 000**
Sjöfartsverkets disposition	**9 108**	**27 108**	**27 108**	**34 000**	**49 000**	**59 000**
Regeringskansliets disposition	**299**	**5 108**	**5 108**	**5 146**	**0**	**0**
Summa	**25 722 471**	**30 818 884**	**29 067 201**	**31 929 785**	**32 750 505**	**33 694 224**

[1] Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 100 miljoner kronor.

[2] Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta på 3,1 procent 2022, 3,7 procent 2023 och 4,05 procent 2024. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet i

tabell 3.12. För att kunna hantera eventuella räntehöjningar finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån.

[3] Fördelningen av medel mellan Trafikverket, Transportstyrelsen, Luftfartsverket och Sjöfartsverket för 2024 är endast indikativ och kan komma att justeras om behov uppstår.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**30 803 884**	**30 803 884**	**30 803 884**
Pris- och löneomräkning[2]	147 922	609 104	965 050
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	977 978	1 337 515	1 925 288
varav BP22[3]	994 800	1 562 000	2 014 850
– Vattenskoterreform	-13 700	-7 000	-4 000
– Säkrare samordningsnummer	-6 000		
– Avgift för virkesupplag	-5 000	-5 000	-5 000
– Infrastrukturpropositionen	270 000	1 526 000	2 026 000
– Extra satsning på infrastruktur	500 000		
– Nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige	105 000	105 000	1 000
– Finansiering av nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	-55 500	-57 000	-3 150
– Cykelåtgärder i stadsmiljöavtalen	200 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 929 785**	**32 750 505**	**33 694 224**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram för satsningar i transportinfrastrukturen på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Med anledning av riksdagens beslut behöver anslaget ökas. I regeringens uppdrag till Trafikverket att ta fram förslag till en ny nationell plan för transportinfrastrukturen (I2021/01904 m.fl.) anges att myndighetens förslag till fördelning av ramen för utveckling för åren 2022–2024 ska utgå från de nivåer som framgår av budgetpropositionen för 2022, omräknat till prisnivå 2021. Regeringen avser att fastställa en nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 under 2022. Regeringen kommer att föreslå justeringar i anslagsnivåerna utifrån beslut om fastställelse av den nationella planen i budgetpropositionen för 2023. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* höjs därför med 270 000 000 kronor 2022, 1 526 000 000 kronor 2023 och 2 026 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att det påbörjas ett införande av ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige. Införandet innebär ökningar på flera anslag vilka finansieras dels genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportsystem* minskas med 55 500 000 kronor 2022, 57 000 000 kronor 2023, 3 150 000 kronor 2024 och 2 650 000 kronor fr.o.m. 2025, dels genom att anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 55 000 000 kronor 2022, 57 000 000 kronor 2023, 3 200 000 kronor 2024 och 2 650 000 kronor fr.o.m. 2025. För att ersätta de regionala kollektivtrafikmyndigheternas merkostnader för att utveckla regionala biljettsystem, i syfte att göra det enklare för resenärer att välja kollektivt resande i hela landet, avsätts 100 000 000 kronor per år 2022 och 2023. Medel avsätts också för genomförande av

åtgärden. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 105 000 000 kronor 2022, 105 000 000 kronor 2023, med 1 000 000 kronor 2024. Den sammantagna effekten på anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportsystem* är att anslaget ökas med 49 500 000 kronor 2022, 48 000 000 kronor 2023, minskas med 2 150 000 kronor 2024 och minskas med 2 650 000 kronor fr.om. 2025.

Regeringen bedömer att de satsningar på trimnings- och miljöåtgärder i den nationella transportinfrastrukturen som görs med anledning av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) behöver förstärkas ytterligare i närtid. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 500 000 000 kronor 2022.

Trafikens miljöpåverkan behöver minska, inte minst i städer där förutsättningarna för bl.a. cykeltrafik behöver förbättras ytterligare. Stadsmiljöavtalen, som visat sig effektiva för att främja hållbara transporter, ges därför en tillfällig förstärkning med särskilt fokus på cykling. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 200 000 000 kronor 2022.

En ny lag om förarbevis för vattenskoter träder i kraft den 1 maj 2022. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 13 700 000 kronor 2022, 7 000 000 kronor 2023, 4 000 000 kronor per år 2024–2025, 3 000 000 kronor 2026 och 2 000 000 kronor fr.o.m. 2027. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen vill åstadkomma en säkrare hantering av samordningsnummer hos Transportstyrelsen. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 6 000 000 kronor 2022. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen avser att genomföra regeländringar så att Trafikverket fr.o.m. den 1 januari 2022 inte tar ut avgifter för tillstånd för upplag av virke eller skogsbränsle utmed allmän väg. Åtgärden minskar statens intäkter med 5 000 000 kronor årligen. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 31 929 785 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 32 750 505 000 kronor respektive 33 694 224 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 108 500 000 000 kronor 2023–2050.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 3,75 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

I aktuella infrastrukturplaner ingår ett stort antal medelstora och stora byggprojekt, såsom Västlänken i Göteborg, Mälarbanan i Stockholm och en första etapp av Norrbotniabanan. Avgörande för när ett åtagande uppkommer är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår avtal om sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontrakts- eller avtalstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet, vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 108 500 000 000 kronor 2023–2050.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2050
Ingående åtaganden	108 875 761	105 337 070	106 207 957			
Nya åtaganden	15 499 581	25 937 079	26 293 367			
Infriade åtaganden	-19 038 272	-25 066 192	-24 426 129	-20 438 365	-16 154 010	-71 482 820
Utestående åtaganden	105 337 070	106 207 957	108 075 195			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**116 382 000**	**118 650 000**	**108 500 000**			

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 57 926 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Region Stockholm och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter.

Sedan 2017 har Trafikverket möjlighet att ansöka om medfinansiering i s.k. blendingutlysningar inom EU:s fond för ett sammanlänkat Europa, FSE, där Trafikverkets projekt som beviljats medfinansiering måste ta upp lån som motsvarar bidragsbeloppen hos Riksgäldskontoret för att medfinansiering ska verkställas.

Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och infrastrukturavgifter belastar också låneramen. Anläggningstillgångar ska enligt budgetlagen finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.10 innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala låne-kostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda sparade driftsmedel från färjetrafiken.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås samt genom Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 40 delen Haga–Ljungarum, Rv 45 delen Angeredsbron–Älvängen, Rv 44 delen Båberg–Väne Ryr och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Hallsberg–Degerön, Mjölby–Motala, Trollhättan–Göteborg samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 (N2018/03462 m.fl.) samt länsplanen för regional transport-infrastruktur i Stockholms län för perioden 2018–2029 innehåller ett antal investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Det som avses är de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen, Västsvenska infrastrukturpaketet och Sverigeförhandlingen delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Motalaviken på riksväg 50 som delvis finansieras av inkomster från infrastrukturavgifter.

Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatte- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån som totalt får uppgå till 52 000 miljoner kronor i 2021 års prisnivå, enligt den av riksdagen beslutade planeringsramen för sådana investeringar (prop. 2020/21:151, bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Planeringsramen ska komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2022–2033 som uppgår till 799 000 miljoner kronor.

Tabell 3.10 Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	Skuld							UB skuld
Objekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026–2029	2029
Broinvesteringar	16	-2	-1	-1	-1	-1	-4	6
El- och Tele anläggningar	5 053	-186	-186	-186	-186	-186	-744	3 379
E6 Svinesundsförb, Tullstation	44	-44	0	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	3 403	-240	-240	-240	-240	-240	-960	1 243
Prioriterade järnvägsprojekt	12 159	-617	-617	-617	-617	-617	-2 468	6 606
Botniabanan	12 378	-429	-429	-429	-429	-429	-1 716	8 517
CEF-finansiering Göteborgs hamn	280	80	0	-360	0	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**33 333**	**-1 438**	**-1 473**	**-1 833**	**-1 473**	**-1 473**	**-5 892**	**19 751**
E4 Sundsvall	1 073	-74	-45	-43	-39	-39	-92	741
Rv 50 Motala-Mjölby	389	-27	-12	-7	-12	-4	-24	303
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 462**	**-101**	**-57**	**-50**	**-51**	**-43**	**-116**	**1 044**
Västsvenska infrastrukturpaketet väg	178	5	13	-196	0	5	-5	0
Västsvenska infrastrukturpaketet bana	1 596	3 852	1 651	-94	-272	243	-1 812	5 164
Skurubron	91	450	249	-49	-41	-24	-104	572
Investeringar i Stockholmsregionen	5 599	4 738	4 176	3 581	2 704	4 597	1 891	27 286
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**7 464**	**9 045**	**6 089**	**3 242**	**2 391**	**4 821**	**-30**	**33 022**
Summa	**42 259**	**7 506**	**4 559**	**1 359**	**867**	**3 305**	**-6 038**	**53 817**

Tabell 3.11 Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	...2029[1]
Broinvesteringar	16	14	13	12	11	10	9	6
El och teleanläggningar	5 053	4 867	4 681	4 495	4 309	4 123	3 937	3 379
E 6 Svinesundsförbindelsen, Tullstation	44	0	0	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	3 403	3 163	2 923	2 683	2 443	2 203	1 963	1 243
Prioriterade järnvägsprojekt	12 159	11 542	10 925	10 308	9 691	9 074	8 457	6 606
Botniabanan	12 378	11 949	11 520	11 091	10 662	10 233	9 804	8 517
CEF-finansiering Göteborgs hamn	280	360	360	0	0	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**33 333**	**31 895**	**30 422**	**28 589**	**27 116**	**25 643**	**24 170**	**19 751**
E4 Sundsvall	1 073	999	954	911	872	833	813	741
Rv 50 Motala-Mjölby	389	362	350	343	331	327	322	303
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 462**	**1 361**	**1 304**	**1 254**	**1 203**	**1 160**	**1 135**	**1 044**
Västsvenska infrastrukturpaketet väg	178	183	196	0	0	5	0	0
Västsvenska infrastrukturpaketet bana	1 596	5 448	7 099	7 005	6 733	6 976	6 088	5 164
Skurubron	91	541	790	741	700	676	651	572
Investeringar i Stockholmsregionen	5 599	10 337	14 513	18 094	20 798	25 395	28 232	27 286
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**7 464**	**16 509**	**22 598**	**25 840**	**28 231**	**33 052**	**34 971**	**33 022**
Summa	**42 259**	**49 765**	**54 324**	**55 683**	**56 550**	**59 855**	**60 276**	**53 817**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast den totala låneskulden för åren 2020–2026 samt 2029. Den totala beräknade låneskulden uppgår 2027 till 58 340 miljoner kronor och 2028 till 56 281 miljoner kronor.

Tabell 3.12 Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar

Miljoner kronor

	Utfall	Prognos						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	...2029[1]
Lån i Riksgäldskontoret								
Räntor vägar	36	45	50	50	50	45	70	46
Amorteringar vägar	240	240	240	240	240	240	240	240
Räntor järnväg	219	219	217	265	267	323	326	386
Amortering järnväg	790	803	803	803	803	803	803	803
Räntor Botniabanan	110	147	148	197	194	234	244	296
Amortering Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429	429
Ränta Arlandabanan Villkorslån	2	12	13	16	17	21	23	31
Totalt anslagsbelastning	**1 826**	**1 895**	**1 900**	**2 000**	**2 000**	**2 095**	**2 135**	**2 231**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast anslagsbehovet för åren 2020–2026 och 2029. Det totala beräknade anslagsbehovet uppgår 2027 till 2 148 miljoner kronor och 2028 till 2 155 miljoner kronor.

Investeringsplan för Trafikverket

Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringsåtgärder som ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2018–2029 (N2018/03462 m.fl.). Trafikverkets och länens årliga investeringsvolymer bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp i Riksgäldskontoret och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner och regioner samt bidrag från EU genom det äldre regelverket för TEN-T och Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE, samt förskotteringar. Förskotteringar påverkar investeringsvolymen ett visst år men inte den totala investeringsvolymen över tid. De trängselskatteinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag. Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande kommer att uppgå till 35 924 miljoner kronor under 2022, se tabell 3.13.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Trafikverket har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2021/01904). Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 november 2021. Investeringsplanen som redovisas nedan omfattar därför inte åtgärder som genomförs med de ökningar av den ekonomiska ramen som propositionen innebär.

I jämförelse med investeringsplanen som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 22) har vissa förändringar skett mellan åren, som en följd av förändrad produktionstakt av investerings- respektive reinvesteringsåtgärder, se tabell 3.13.

Tabell 3.13 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**29 978**	**33 600**	**30 329**	**25 403**	**25 670**	**81 402**
Järnväg nationell plan	16 384	18 941	16 667	13 954	14 580	45 201
Järnväg regional plan	222	126	85	180	107	372
Väg nationell plan	11 056	11 946	10 736	8 784	8 593	28 113
Väg regional plan	2 316	2 587	2 841	2 485	2 390	7 716
varav investeringar i anläggningstillgångar	*29 786*	*32 678*	*29 524*	*24 709*	*24 755*	*78 988*
– väganläggningar	*13 076*	*14 373*	*13 442*	*11 140*	*10 655*	*35 237*
– järnvägsanläggningar	*16 710*	*18 305*	*16 082*	*13 569*	*14 100*	*43 751*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**29 978**	**33 600**	**30 329**	**25 403**	**25 670**	**81 402**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	19 218	21 074	21 030	20 430	21 013	62 473
Anslag 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	148	87				
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	2 047	1 091	415	303	308	1 026
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 031	881	859	484	517	1 860
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	6 056	9 125	6 090	3 221	2 708	12 019
Bidrag/medfinansiering	1 489	1 494	2 111	989	1 124	4 224
Förskotteringslån	-11	-152	-176	-24		-200
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**5 636**	**7 211**	**6 400**	**6 813**	**5 477**	**18 690**
Reinvesteringar i järnvägar	3 204	4 321	4 350	4 726	3 812	12 888
Reinvesteringar i vägar	2 432	2 890	2 050	2 087	1 665	5 802
varav investeringar i anläggningstillgångar	*5 603*	*7 211*	*6 400*	*6 813*	*5 477*	*18 690*
– väganläggningar	*2 404*	*2 885*	*2 046*	*2 083*	*1 661*	*5 790*
– järnvägsanläggningar	*3 199*	*4 321*	*4 350*	*4 726*	*3 812*	*12 888*
– beredskapstillgångar		*5*	*4*	*4*	*4*	*12*
Finansiering vidmakthållande	**5 636**	**7 211**	**6 400**	**6 813**	**5 477**	**18 690**
Anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	5 591	7 067	6 367	6 681	5 452	18 500
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	23	77		8		8
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	2	5	22	85	2	109
Bidrag/medfinansiering	20	62	11	39	23	73
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**35 614**	**40 811**	**36 729**	**32 216**	**31 147**	**100 092**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**35 389**	**39 889**	**35 924**	**31 522**	**30 232**	**97 678**

Anm. I beloppen ingår inte satsningar till följd av riksdagens beslut med anledning av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Verksamheten omfattar uppdragsverksamhet samt offentligrättsliga avgifter inklusive avgift för färd på bron över Motalaviken på riksväg 50 och bron över Sundsvallsfjärden på väg E4. I Trafikverkets uppdragsverksamhet ingår Färjerederiet. Utgångspunkten för Färjerederiet är att uppnå en lönsamhet i nivå med branschen i övrigt, skild från Trafikverkets övriga delar. I uppdragsverksamheten ingår även att administrera stödsystem för andra aktörer inom sektorn. Huvudregeln för denna verksamhet är att full kostnadstäckning ska uppnås. Trafikverket beslutar efter samråd med Ekonomistyrningsverket om prissättningen för uppdragsverksamheten. Trafikverkets uppdragsverksamhet omfattar bl.a. följande tjänster:

– Försäljning av vägfärjetjänster (Färjerederiet)

– Uthyrning av förarprovsbilar
– Materialförsörjning
– Trafikverksskolan
– Uthyrning av fordonsresurser, bl.a. nattågsmateriel
– Uthyrning av reservbroar

Av tabell 3.14 framgår kostnader och intäkter för den avgiftsbelagda verksamheten i Trafikverket. De intäkter för banavgifter som redovisas innefattar trafikavgifter, uppställning av fordon på spår som Trafikverket förvaltar, tågvärme, röjning och specialtransporter. Andra avgiftsintäkter såsom intäkter från kvalitetsavgifter och regress ingår inte. Kvalitetsavgifter betalas av den part som orsakar avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen. Trafikverket uppskattar att intäkterna från kvalitetsavgifter kommer att uppgå till 80 miljoner kronor 2022. Trafikverkets bruttokostnader för betalning av kvalitetsavgifter belastar anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och uppskattas uppgå till 220 miljoner kronor. Ersättningskraven från regress, ett ersättningssystem där järnvägsföretagen kan söka ersättning för kvalitetsbristkostnader enligt järnvägstrafiklagen (2018:181) när det är Trafikverket som är ansvarigt, bedöms uppgå till 108 miljoner kronor för 2022.

Utöver de medel som framgår av tabellen disponerar Trafikverket medel som Transportstyrelsen får in från skyltavgifter för personliga registreringsskyltar till fordon. Medlen används främst för trafiksäkerhetsändamål. Intäkterna för 2022 beräknas uppgå till 16 miljoner kronor.

Tabell 3.14 Intäkter som Trafikverket disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Färjerederiet				
Utfall 2020	99 942	100 473	-531	-1 225
Prognos 2021	97 500	97 000	500	-725
Budget 2022	99 500	98 500	1 000	275
Trafikverksskolan (Utbildning)				
Utfall 2020	52 798	63 854	-11 056	-21 795
Prognos 2021	59 347	70 864	-11 517	-33 312
Budget 2022	70 000	72 500	-2 500	-35 812
Fordonsresurser				
Utfall 2020	76 535	52 115	24 420	100 639
Prognos 2021	35 600	53 226	-17 626	83 013
Budget 2022	35 600	53 226	-17 626	65 387
Övriga avgifter för uppdragsverksamhet[1]				
Utfall 2020	2 562 692	2 554 770	7 922	178 427
Prognos 2021	2 558 830	2 547 147	11 683	190 110
Budget 2022	2 636 906	2 619 556	17 350	207 460
Svinesundsförbindelsen				
Utfall 2020	17 652	24 875	-7 223	-7 223
Prognos 2021	0	21 014	-21 014	-28 237
Budget 2022	0	21 014	-21 014	-49 251
Riksväg 50 Motala				
Utfall 2020	36 652	28 170	8 483	8 483
Prognos 2021	30 000	30 000	0	8 483
Budget 2022	26 000	26 000	0	8 483

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
E 4 Sundsvall				
Utfall 2020	79 706	46 579	33 127	33 127
Prognos 2021	65 000	65 000	0	33 127
Budget 2022	56 000	56 000	0	33 127
Förarprovsavgifter				
Utfall 2020	502 783	538 704	-35 921	57 231
Prognos 2021	578 997	572 431	6 566	63 797
Budget 2022	590 928	574 861	16 067	79 864
Banavgifter				
Utfall 2020	2 012 600	2 012 600	0	0
Prognos 2021	2 198 500	2 198 500	0	0
Budget 2022	2 462 100	2 462 100	0	0
Sjöfartsstöd				
Utfall 2020	528	528	0	0
Prognos 2021	410	410	0	0
Budget 2022	**410**	**410**	**0**	**0**

[1] Övriga avgifter består av bl.a. uthyrning av förarprovsbilar vid prov, information, service och rådgivning, uthyrning av lokaler, uthyrning av reservbroar, elektroniska kommunikationstjänster, elförsäljning och fastighetsförvaltning.

De offentligrättsliga avgifter som Trafikverket inte disponerar är främst ansökningsavgifter för transportdispenser. Dessa redovisas i tabell 3.15.

Tabell 3.15 Intäkter som Trafikverket inte disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Transportdispenser				
Utfall 2020	26 283	26 283	0	0
Prognos 2021	21 000	21 000	0	0
Budget 2022				
Övriga offentligrättsliga dispenser				
Utfall 2020	4 796	4 796	0	0
Prognos 2021	1 450	1 450	0	0
Budget 2022	2 030	2 030	0	0

3.6.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2020	Utfall	25 666 724	Anslagssparande	1 169 183
2021	Anslag	30 078 316[1]	Utgiftsprognos	30 532 929
2022	**Förslag**	**30 402 263**		
2023	Beräknat	30 796 263[2]		
2024	Beräknat	31 326 519[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 30 344 135 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 30 520 771 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringsutgifter för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- kompensation till godstransportörer på spår för icke internaliserade kostnader avseende godstransporter på väg respektive inom sjöfarten,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät,
- drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar, samt
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av gällande lagstiftning för järnvägstrafik.

Tabell 3.17 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2020	Budget 2021	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Vidmakthållande väg	**13 838 852**	**14 999 023**	**15 244 803**	**15 769 944**	**15 136 284**	**14 915 130**
Drift och underhåll	11 374 298	12 207 004	12 327 577	12 974 030	12 318 714	12 138 728
Bärighet och tjälsäkring	1 232 355	1 484 467	1 507 078	1 486 538	1 498 052	1 476 164
Bidrag för drift av enskild väg	1 232 199	1 307 552	1 410 148	1 309 376	1 319 518	1 300 238
Vidmakthållande järnväg	**11 557 083**	**14 783 817**	**14 948 000**	**14 068 547**	**13 171 249**	**12 497 672**
Drift, underhåll och trafikledning	11 557 083	14 783 817	14 948 000	14 068 547	13 171 249	12 497 672
FOI inom Vidmakthållande	**270 789**	**295 476**	**340 126**	**298 247**	**302 990**	**306 977**
Tillskott vägunderhåll med anledning av infrastrukturpropositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151)				265 525	1 069 262	1 608 577
Tillskott järnvägunderhåll med anledning av infrastrukturpropositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151)				0	1 116 478	1 998 163
Summa	**25 666 724**	**30 078 316**	**30 532 929**	**30 402 263**	**30 796 263**	**31 326 519**

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 105 316**	**28 105 316**	**28 105 316**
Pris- och löneomräkning[2]	134 964	555 744	880 508
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 161 984	2 135 205	2 340 696
varav BP22[3]	*2 015 525*	*2 171 100*	*3 572 150*
– Infrastrukturpropositionen	*265 525*	*2 171 100*	*3 572 150*
– Extra satsning på infrastruktur	*1 750 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 402 263**	**30 796 263**	**31 326 519**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram för satsningar i transportinfrastrukturen på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Med anledning av riksdagens beslut behöver anslaget höjas. I regeringens uppdrag till Trafikverket att ta fram förslag till en ny nationell plan för transportinfrastrukturen (I2021/01904 m.fl.) anges att myndighetens förslag till fördelning av ramen för vidmakthållande för åren 2022–2024 ska utgå från de nivåer som framgår av budgetpropositionen för 2022, omräknat till prisnivå 2021. Regeringen avser att fastställa en nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 under 2022. Regeringen kommer att föreslå justeringar i anslagsnivåerna utifrån beslutet om fastställelse av den nationella planen i budgetpropositionen för 2023. Anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* höjs därför med 265 525 000 kronor 2022, 2 171 100 000 kronor 2023 och 3 572 150 000 kronor 2024.

Regeringen bedömer att de satsningar på vägunderhåll och järnvägsunderhåll som görs med anledning av propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) behöver förstärkas ytterligare i närtid. Vägunderhållet föreslås ökas med 750 miljoner kronor och ska främja en hållbar regional utveckling och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygder och fokus för vägunderhållet är bl.a. på det finmaskiga vägnätet i landsbygder. Järnvägsunderhållet föreslås ökas med 1 000 miljoner kronor. Förutom att förbättra järnvägens förutsättningar bedömer regeringen att det förstärkta järnvägsunderhållet bidrar till att stärka konjunkturen och öka sysselsättningen. Regeringen föreslår att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas med 1 750 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 30 402 263 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 30 796 263 000 kronor respektive 31 326 519 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 800 000 000 kronor 2023–2038.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. Avgörande för när ett åtagande uppkommer enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt genomförande av åtgärder. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 800 000 000 kronor 2023–2038.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2038
Ingående åtaganden	24 107 962	26 070 483	30 147 222			
Nya åtaganden	16 781 080	21 893 033	25 615 911			
Infriade åtaganden	-14 818 559	-17816 294	-20 463 133	-12 203 095	-10 020 396	-13 076 509
Utestående åtaganden	26 070 483	30 147 222	35 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**28 600 000**	**32 000 000**	**35 800 000**			

3.6.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

2020	Utfall	1 332 539	Anslagssparande	74 847
2021	Anslag	1 418 687[1]	Utgiftsprognos	1 448 758
2022	**Förslag**	**1 426 106**		
2023	Beräknat	1 442 931[2]		
2024	Beräknat	1 456 842[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 427 590 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 426 855 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till den del dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer. Anslaget får även användas till utgifter för att samordna med

branschaktörer och utbildningsanordnare rörande åtgärder som syftar till att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn. Anslaget finansierar vidare administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området. Anslaget får även användas för modellutveckling och analys inom transportområdet. Anslaget får vidare användas för verksamhet som rör den långsiktiga infrastrukturplaneringen och riksintressen inom sjö- och luftfartsområdet samt för administration av drift- och investeringsbidrag till icke statliga flygplatser och administrationen av trafikavtal. Anslaget får även användas för uppföljning av särskilda överenskommelser om transportinfrastrukturinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 418 687**	**1 418 687**	**1 418 687**
Pris- och löneomräkning[2]	14 521	29 922	44 641
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 102	-5 678	-6 486
varav BP22[3]	*3 000*	*4 500*	*3 750*
– Nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	*3 000*	*4 500*	*3 750*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 426 106**	**1 442 931**	**1 456 842**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att det påbörjas ett införande av ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige. Anslaget 1:3 *Trafikverket* ökas därför med 3 000 000 kronor 2022, 4 500 000 kronor 2023 och 3 750 000 kronor 2024. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportsystem* minskas.

Trafikverket har bl.a. i uppdrag att ingå och ansvara för statens avtal om transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik samt förvalta och hyra ut järnvägsfordon till i första hand järnvägsföretag som staten ingår trafikeringsavtal med, i andra hand andra järnvägsföretag. Regeringen ser ett behov av nya lok och vagnar till den av staten upphandlade nattågstrafiken. Dessa betraktas som investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet och ska i enlighet med 7 kap 1 § budgetlagen finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Den totala investeringen kommer att fastställas efter genomförd upphandling. Den totala kostnaden beräknas uppgå till 3 855 miljoner kronor och medför att Trafikverkets upplåning ökar 2022–2027. Framtida räntor och amorteringar på upptagna lån kommer att finansieras med avgifter som tas ut från operatörerna. Regeringens förslag om låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.2.

Regeringen föreslår att 1 426 106 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 442 931 000 kronor respektive 1 456 842 000 kronor.

3.6.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

2020	Utfall	188 308	Anslagssparande	
2021	Anslag	188 308[1]	Utgiftsprognos	188 308
2022	**Förslag**	**369 108**		
2023	Beräknat	533 308		
2024	Beräknat	533 308		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet, fritidsbåtsinfrastruktur samt merkostnader för omställning till fossilfri båt- och fartygsflotta.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**188 308**	**188 308**	**188 308**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	180 800	345 000	345 000
varav BP22	*180 800*	*345 000*	*345 000*
– Sjöfartsverket och sjöräddning	*135 800*		
– Fossilfri fartygsflotta Sjöfartsverket	*45 000*	*45 000*	*45 000*
– Klimatkompensation för sjöfarten		*300 000*	*300 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**369 108**	**533 308**	**533 308**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att påbörja omställningen av Sjöfartsverkets egen fartygsflotta till att bli fossilfri föreslår regeringen att 45 000 000 kronor per år tillförs anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2022 till 2024, och därefter 6 000 000 kronor per år. För att anslaget ska kunna finansiera dessa omställningskostnader föreslår regeringen även att anslagsändamålet utvidgas. Därtill föreslår regeringen att anslaget ökas med 135 800 000 kronor 2022 för att finansiera kostnader i den anslagsfinansierade verksamheten och möjliggöra investeringar i Sjöfartsverkets fartygs-, båt- och helikopterflottor som det finns behov av.

För att minska trycket på farledsavgifterna, och därigenom främja en överflyttning av gods till sjöfarten, inför regeringen även en klimatkompensation för sjöfarten. Detta innebär att anslaget tillförs 300 000 000 kronor per år 2023 och 2024 för att stärka Sjöfartsverkets ekonomi.

Regeringen föreslår att 369 108 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 533 308 000 kronor respektive 533 308 000 kronor.

3.6.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

2020	Utfall	62 284	Anslagssparande	
2021	Anslag	62 284[1]	Utgiftsprognos	62 284
2022	**Förslag**	**146 184**		
2023	Beräknat	62 284		
2024	Beräknat	62 284		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar, Säffle kanal samt övrig kanalverksamhet och byggnadsminnen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**62 284**	**62 284**	**62 284**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	83 900		
varav BP22	*83 900*		
– Sjöfartsverket och kanal- och slussinfrastruktur	*83 900*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**146 184**	**62 284**	**62 284**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 83 900 000 kronor 2022 för att finansiera kostnader i den anslagsfinansierade verksamheten och möjliggöra investeringar i Sjöfartsverkets fartygs-, båt- och helikopterflottor som det finns behov av.

Regeringen föreslår att 146 184 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.6.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

2020	Utfall	186 396	Anslagssparande	1 617
2021	Anslag	365 013[1]	Utgiftsprognos	363 823
2022	**Förslag**	**128 813**		
2023	Beräknat	88 013		
2024	Beräknat	88 013		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftsunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten. Anslaget får vidare användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**88 013**	**88 013**	**88 013**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	40 800		
varav BP22	*40 800*		
– Förlängning av temporära beredskapsflygplatser	*40 800*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**128 813**	**88 013**	**88 013**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under pandemin har behovet av temporära beredskapsflygplatser ökat, framför allt för flygtransporter för hälso- och sjukvård. För att säkerställa en fortsatt god tillgänglighet till beredskapsflygplatser för samhällsviktiga flygtransporter även under 2022, föreslår regeringen medel för att möjliggöra förlängd statlig ersättning till temporära beredskapsflygplatser. Medlen kan även användas till befintliga ordinarie beredskapsflygplatser om behov uppstår. För detta föreslår regeringen att 40 800 000 kronor tillförs.

Regeringen föreslår att 128 813 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 88 013 000 kronor respektive 88 013 000 kronor.

3.6.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

2020	Utfall	1 021 920	Anslagssparande	28 080
2021	Anslag	1 058 000[1]	Utgiftsprognos	949 791
2022	**Förslag**	**1 038 000**		
2023	Beräknat	1 038 000		
2024	Beräknat	898 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statens trafikavtal när det gäller transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik. Anslaget får även användas för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till trafikavtal. Anslaget får dessutom användas till statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.29 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 058 000**	**1 058 000**	**1 058 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 000	-20 000	-160 000
varav BP22			*27 000*
– Nattågstrafik och nya vagnar och lok			*27 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 038 000**	**1 038 000**	**898 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att binda samman Sverige, och samtidigt bidra till ett hållbart resande, behövs möjligheter att även i framtiden åka nattåg till och från övre Norrland och Jämtland. Anslaget 1:7 *Trafikavtal* ökas därför med 27 000 000 kronor 2024, 75 000 000 kronor per år 2025 och 2026, 250 000 000 kronor 2027 och 459 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

Regeringen föreslår att 1 038 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 038 000 000 kronor respektive 898 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ta höjd för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 000 kronor 2023–2027.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslag 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	4 685 714	3 829 380	3 366 008			
Nya åtaganden	134 695	426 725	1 194 800			
Infriade åtaganden	-991 029	-890 097	-917 486	-907 356	-748 747	-1 987 219
Utestående åtaganden	3 829 380	3 366 008	3 643 322			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**5 700 000**	**5 400 000**	**4 000 000**			

3.6.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	28 566	Anslagssparande	191
2021	Anslag	28 757[1]	Utgiftsprognos	28 511
2022	**Förslag**	**30 557**		
2023	Beräknat	30 557		
2024	Beräknat	30 557		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värdland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas till utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 757**	**28 757**	**28 757**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 800	1 800	1 800
varav BP22	*1 800*	*1 800*	*1 800*
– Världssjöfartsuniversitetet WMU	*1 800*	*1 800*	*1 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 557**	**30 557**	**30 557**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det årliga stödet till Världssjöfartsuniversitetet (WMU) bör höjas för att motsvara regeringens ambitioner för den globala havspolitiken och för den folkrättsliga förpliktelse Sverige har enligt värdstatsavtalet med FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO) sedan 1983. Anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* ökas därför med 1 800 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:13 *Trafikanalys* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 30 557 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 30 557 000 kronor respektive 30 557 000 kronor.

3.6.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

2020	Utfall	56 510	Anslagssparande	
2021	Anslag	86 694[1]	Utgiftsprognos	85 951
2022	**Förslag**	**82 037**		
2023	Beräknat	83 004[2]		
2024	Beräknat	83 860[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 82 037 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 82 037 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforskningsbiblioteket BIC. Anslaget får användas för medfinansiering av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt. Anslaget får även användas för inrättandet och driften av ett nationellt kompetenscentrum om cykling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**86 694**	**86 694**	**86 694**
Pris- och löneomräkning[2]	681	1 711	2 623
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 338	-5 401	-5 457
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**82 037**	**83 004**	**83 860**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 82 037 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 83 004 000 kronor respektive 83 860 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.35 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	43 004	40 248	2 756	27 319
(varav tjänsteexport)	2 077	2 089	-12	-382
Prognos 2021	44 100	41 500	2 600	29 919
(varav tjänsteexport)	4 202	4 202	0	-382
Budget 2022	45 000	42 400	2 600	32 519
(varav tjänsteexport)	4 287	4 287	0	-382

Källor: Statens väg- och transportforskningsinstituts budgetunderlag för 2022–2024 inklusive kompletterande underlag (I2021/02075).

3.6.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

2020	Utfall	150 000	Anslagssparande	
2021	Anslag	628 000[1]	Utgiftsprognos	622 618
2022	**Förslag**	**690 000**		
2023	Beräknat	150 000		
2024	Beräknat	150 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Bidrag från EU till statliga transport- och infrastrukturprojekt betalas in på statens budgets inkomstsida. Beviljade bidrag betalas sedan ut från statens budgets utgiftssida till de aktuella projekten. De bidrag som Sverige får utgör en medfinansiering som utökar den totala ramen för investeringar.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar för finansiering av investeringar i projekt som ingår i TEN-T genom Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**150 000**	**150 000**	**150 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	540 000		
varav BP22	*540 000*		
– Stöd från EU till TEN-T	*540 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**690 000**	**150 000**	**150 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Medel får användas till högst ett belopp som motsvarar uppburet finansiellt stöd från Europeiska unionen. Anslaget behöver öka för de medel som är möjliga att erhålla under 2022 och som ska redovisas mot inkomsttitel och därmed belasta anslaget. Anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* ökas därför med 540 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 690 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor respektive 150 000 000 kronor.

3.6.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

2020	Utfall	2 297 312	Anslagssparande	49 940
2021	Anslag	2 238 770[1]	Utgiftsprognos	2 262 921
2022	**Förslag**	**1 943 400**		
2023	Beräknat	2 029 823		
2024	Beräknat	2 025 700		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av tunnelbaneutbyggnad i Stockholmsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Stockholm.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 238 770**	**2 238 770**	**2 238 770**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-295 370	-208 947	-213 070
Förslag/beräknat anslag	**1 943 400**	**2 029 823**	**2 025 700**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 943 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 029 823 000 kronor respektive 2 025 700 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.40 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2020. Tabellen har justerats genom att det anslagssparande på posterna som berörda myndigheter disponerar för administrationskostnader och som omfördelas till anslagsposten avsatt för investeringar också ingår i tabellen. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2020 uppgick till -90 657 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2021, se vidare tabell 3.40.

Tabell 3.40 Trängselskatt i Stockholm–uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2007–2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter från inbetald trängselskatt	8 232 398	1 694 656	1 698 554	1 685 951	1 905 248
Kostnader för administration	2 308 553	169 214	126 746	111 293	104 992
Överskott	5 923 845	1 525 442	1 571 808	1 574 658	1 800 256
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	5 608 584	1 273 551	1 380 525	1 611 209	2 074 076
Medel som omdisponerats	452 336	27 208	7 417	20 154	31 607
Summa totalt avsatta medel	**6 060 920**	**1 300 759**	**1 387 942**	**1 631 363**	**2 105 683**
Differens mellan överskott och avsatta medel	-137 075	224 683	183 866	-56 707	-305 427
Ackumulerad differens	-410 296	87 609	271 476	214 770	-90 657

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Det bör understrykas att beräkningen av de medel som avsätts till investeringar endast är avsedd att spegla de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.41 hade ett anslagssparande på 13 532 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2020.

Tabell 3.41 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2010–2016	2017	2018	2019	2020
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	5 197 234	1 273 551	1 380 525	1 611 209	2 074 076
Medel som omdisponerats	452 336	27 208	7 417	20 154	31 607
Ingående anslagssparande väginvesteringar	5 442 281	1 790 484	1 830 781	1 023 223	100 169
Summa totalt tillgängliga medel	**11 091 851**	**3 091 242**	**3 218 722**	**2 654 587**	**2 205 852**
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	3 986 190	1 260 461	2 195 499	2 554 418	2 192 320
Utgående anslagssparande	7 105 662	1 830 781	1 023 223	100 169	13 532

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.42 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 1 892 657 000 kronor 2022. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2022 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2020 på -90 657 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2021 samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2019 avser regeringen att avsätta 1 802 000 000 kronor till investeringar i regleringsbrev för 2022, se tabell 3.42.

Tabell 3.42 Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Intäkter från trängselskatt	**2 034 057**	2 029 823	2 025 700
Kostnader för administration	141 400	141 400	141 400
Överskott	1 892 657	1 888 423	1 884 300
Justering för ackumulerad differens	-90 657		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	1 802 000	1 888 423	1 884 300

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen (2004:629) om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår i tabell 3.43 avsätts 1 802 005 000 kronor till investeringar 2022. Dessutom avsätts sammanlagt 141 400 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2022 blir därmed 1 943 400 000 kronor.

Tabell 3.43 Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län)	1 802 000	1 888 423	1 884 300
Trafikverket: administration	40 000	40 000	40 000
Transportstyrelsen: administration	85 000	85 000	85 000
Kronofogdemyndigheten: administration	3 400	3 400	3 400
Sveriges Domstolar: administration	1 000	1 000	1 000
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**1 943 400**	**2 029 823**	**2 025 700**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt Regeringskansliets beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 52 500 000 000 kronor 2023–2057.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Tidigare år har ekonomiska åtaganden finansierade med lån och framtida beräknade ränteutgifter för dessa lån inte ingått i bemyndiganderedovisningen, eftersom lånen betraktats som inomstatliga åtaganden. Efter synpunkter från bl.a. Riksrevisionen har Trafikverket lämnat förslag på förändringar i anslagets bemyndigande. För att tydliggöra vilka utgifter som kommer att belasta framtida anslag bör även ekonomiska åtaganden finansierade med lån och framtida beräknade ränteutgifter för dessa ingå i bemyndigandet. Ökningen har dock ingen påverkan på hur stora lån som behöver tas upp eller framdriften i projekten.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med den 1 januari 2022 är 3,45 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande uppkommer är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktsteckningen i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet, vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 52 500 000 000 kronor 2023–2057.

Tabell 3.44 Beställningsbemyndigande för anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2057
Ingående åtaganden	33 197 756	36 565 397	48 639 034			
Nya åtaganden	5 664 628	18 764 878	8 423 012			
Infriade åtaganden	-2 296 987	-6 691 241	-5 076 350	-4 500 365	-3 611 499	-43 873 832
Utestående åtaganden	36 565 397	48 639 034	51 985 696			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**39 000 000**	**49 200 000**	**52 500 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen finansiera bl.a. Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

3.6.12 1:12 Transportstyrelsen

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

2020	Utfall	2 156 572	Anslagssparande	74 326
2021	Anslag	2 232 912[1]	Utgiftsprognos	2 246 582
2022	**Förslag**	**2 367 233**		
2023	Beräknat	2 382 089[2]		
2024	Beräknat	2 400 086[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 353 908 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 347 410 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet. Anslaget får även användas för system- och administrationsutgifter förknippade med Transportstyrelsens uppbörd av andra skatter än trängselskatt, administration av bonus till klimatbonusbilar samt för utbetalning av statsbidrag till vårdgivare för inrapportering av uppgifter till Transportstyrelsens olycksdatabas, Strada.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.46 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 232 912**	**2 232 912**	**2 232 912**
Pris- och löneomräkning[2]	41 019	68 242	92 046
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	93 302	80 935	75 127
varav BP22[3]	*114 325*	*101 575*	*94 400*
– Vattenskoterreform	*13 700*	*7 000*	*4 000*
– Säkrare samordningsnummer	*6 000*		
– Nationellt biljettsystem för kollektivtrafik	*3 000*	*4 500*	*1 500*
– Åtgärder till följd av skärpta regler för transportföretag	*12 500*	*11 500*	*11 500*
– Utökad tillsyn av yrkestrafik på väg	*13 000*	*15 000*	*15 000*
– Åtgärder mot bilmålvakter	*11 325*	*5 775*	*3 900*
– Utveckling av nytt vägtrafikregister	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Nytt drönarregelverk	*12 800*	*15 800*	*16 500*
– Avfallsbrottslighet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 367 233**	**2 382 089**	**2 400 086**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

En ny lag om förarbevis för vattenskoter träder i kraft den 1 maj 2022. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 13 700 000 kronor 2022, 7 000 000 kronor 2023, 4 000 000 kronor per år 2024–2025, 3 000 000 kronor 2026 och 2 000 000 kronor

fr.o.m. 2027. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen vill åstadkomma en säkrare hantering av samordningsnummer. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 6 000 000 kronor 2022. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas 2022 med motsvarande belopp.

Regeringen tillskjuter medel till Transportstyrelsen för arbetet med ett nationellt biljettsystem. Anslaget ökas därför med 3 000 000 kronor 2022, 4 500 000 kronor 2023 och 1 500 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen vill säkerställa Transportstyrelsens förutsättningar att påbörja utvecklingen av ett nytt vägtrafikregister. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 40 000 000 kronor per år 2022–2024.

Under 2022 börjar nya och skärpta regler för vägtransportbranschen att gälla med anledning av det s.k. mobilitetspaketet. Anslaget ökas därför med 12 500 000 kronor 2022, 11 500 000 kronor per år 2023–2026 och 7 800 000 kronor fr.o.m. 2027.

För att öka tillsynen av vägtransportbranschens regelefterlevnad ökas anslaget med 13 000 000 kronor 2022 och 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen vill vidta ytterligare skärpta åtgärder mot bilmålvakter. Anslaget ökas därför med 11 325 000 kronor 2022, 5 775 000 kronor 2023, 3 900 000 kronor per år 2024–2026 och 2 700 000 kronor fr.o.m. 2027.

Den 31 december 2020 började nya gemensamma EU-regler för flygning med drönare att tillämpas, vilket innebär nya uppgifter för Transportstyrelsen. Anslaget ökas därför med 12 800 000 kronor 2022, 15 800 000 kronor 2023, 16 500 000 kronor 2024 respektive 2025 och 13 200 000 kronor fr.o.m. 2026.

Illegal avfallshantering är ett växande problem både nationellt och internationellt, och Transportstyrelsens arbete mot brottslighet inom avfallsområdet förslås stärkas. Anslaget ökas därför med 2 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 2 367 233 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 382 089 000 kronor respektive 2 400 086 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2022 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Tranportstyrelsens behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 600 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Transportstyrelsen behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämnings-systemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Avgifts-utjämningssystemet innebär att samtliga svenska säkerhetsgodkända flygplatsers kostnader för säkerhetskontroll ackumuleras och fördelas per avresande passagerare. Transportstyrelsen fakturerar därefter kostnaden per säkerhetskontroll till flygbolaget som transporterar passageraren. Utbetalningarna sker före inbetalningarna i enlighet med regelverket, vilket innebär en belastning på Transportstyrelsens likviditets-försörjning. Den pågående pandemin har medfört en kraftigt minskad flygtrafik som innebär att behovet av rörelsekapital ökat kraftigt, då flygtrafiken har en direkt påverkan på Transportstyrelsens intäkter från GAS. Myndigheten behöver därutöver

tillgång till rörelsekapital för att hantera utbetalningar inom ramen för det internationella systemet för undervägsavgiften (avgift för flygtrafiktjänster). Den pågående pandemin och den därmed kraftigt minskade flygtrafiken har en direkt påverkan även på Transportstyrelsens intäkter från undervägsavgiften. Regeringen bedömer att en särskild kredit för dessa transfereringar bedöms utgöra en lämpligare hantering av behov av rörelsekapital än att hantera det med ordinarie räntekontokredit.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.47 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som inte får disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 329 012	1 409 444	-80 432	-117 917
Prognos 2021	1 379 000	1 460 000	-81 000	-198 917
Budget 2022	1 542 000	1 575 600	-33 600	-232 517[1]

[1] Del av det ackumulerade underskottet avseende budget 2022 är hänförligt till de satsningar som görs i denna budgetproposition. De anslagstillskott som avser avgiftsfinansierad verksamhet och som finansieras av avgifter motsvaras över tid av lika stora avgiftsintäkter som redovisas mot inkomsttitel. De ökade avgiftsintäkterna infaller dock inte alltid samma år som de ökade kostnaderna. I tabellen har utgångspunkten därför varit att förslagen inte innebär ökade intäkter under 2022.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723).

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprövning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa verksamheter redovisas mot inkomsttitel.

Stora ackumulerade underskott finns inom vägtrafikområdet. Underskottet är framför allt hänförligt till verksamhet kopplad till arbete för att driva och utveckla vägtrafikregistret (t.ex. it-kostnader och kostnader för tjänster kopplade till vägtrafikregistret). Ett första steg i en översyn av fördelning av it-kostnaderna har resulterat i att vägtrafikregistret kommer att belastas med en mindre andel av kostnaderna. Resultatet har vidare påverkats av och kommer att fortsätta påverkas av pandemin. I syfte att underlätta för företagen, har Transportstyrelsen avvaktat med att genomföra planerade avgiftshöjningar till 2021.

Tabell 3.48 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	57 314	57 651	-337	0
Prognos 2021	67 000	67 000	0	0
Budget 2022	68 000[1]	68 000	0	0

[1] Av intäkterna som disponeras 2022 avser 32 000 tkr den del av undervägsavgiften som disponeras för tillsyn av flygtrafiktjänst i svenskt luftrum samt 23 000 tkr, 7 000 tkr respektive 6 000 tkr intäkter som disponeras för administration av felparkeringsavgifter, infrastrukturavgifter respektive GAS-systemet.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723).

När det gäller avgifter som disponeras för särskilda ändamål anges i tabell 3.48 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter som är av transfereringskaraktär. Dessa intäkter redovisas i tabell 3.50. Transportstyrelsen disponerar bl.a. intäkter från felparkerings-

avgifter som tas ut för kommunernas räkning. Av de inbetalda felparkeringsavgifterna behåller staten en fastställd del för att täcka myndigheternas kostnader. Transportstyrelsen disponerar den del av statens intäkter som behövs för att täcka myndighetens utgifter för administrationen, medan resterande del redovisas mot inkomsttitel.

Tabell 3.49 Offentligrättslig verksamhet 2022 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

	Väg	Järnväg	Sjöfart	Luftfart	Summa
Tillståndsprövning	340 750	13 000	41 300	79 936	474 986
Tillsyn	157 750	38 000	47 000	138 536	381 286
Registerhållning	868 300	3 000	13 000	12 328	896 628
Summa	1 366 800	54 000	101 300	230 800	1 752 900

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723).

Av tabell 3.49 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden. Regelgivning finansieras i sin helhet med skattemedel.

Tabell 3.50 Avgiftsfinansierade transfereringar

Tusental kronor

	Intäkter i transfererings-verksamheten	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2020	504 919	895 883	-390 965
Prognos 2021	561 000	1 015 000	-454 000
Budget 2022	961 000	991 000[1]	-30 000

[1] Kostnaderna 2022 inom luftfartsområdet består av den del av GAS-avgiften som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll (645 000 tkr) samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning, CNS (132 000 tkr) och medlemsavgift i Eurocontrol (127 000 tkr). Kostnaderna 2022 inom vägområdet består av den del av infrastrukturavgifter som tas ut på vägbroarna över Motalaviken (21 000 tkr) och Sundsvallsfjärden (49 000 tkr) samt av försäljningen av personliga fordonsskyltar (17 000 tkr) som betalas till Trafikverkets räntekonto. Intäkterna uppgår till samma belopp som kostnaderna, utom för GAS, där intäkterna utgörs av den avgift flygbolagen betalar för att finansiera kostnaderna för säkerhetskontroll. Intäkterna inom GAS-systemet uppgår till 615 000 tkr. I tabellen anges intäkter och kostnader enligt redovisningen. Uppgifterna innefattar även fordringar och skulder, vilket gör att resultatet för undervägsavgifter visar balans.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723), inklusive kompletterande underlag från Transportstyrelsen (I2021/00723).

När det gäller de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.48 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter inom luftfarts- och vägtrafikområdena som är av transfereringskaraktär. Dessa intäkter redovisas i tabell 3.50.

Hela resultatet för 2020 i tabell 3.50 avser negativt resultat inom det gemensamma avgiftsutjämningssystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Även prognosen för 2021 och 2022 uppvisar negativa resultat. Detta är en följd av minskade intäkter inom GAS-systemet. Intäkterna är direkt beroende av antalet avresande passagerare från svenska flygplatser, som till följd av den pågående pandemin har minskat kraftigt.

Tabell 3.51 Avgifter som redovisas mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras	Resultat
Utfall 2020	211 265	211 265
Prognos 2021	211 000	211 000
Budget 2022[1]	207 000	207 000

[1] Intäkterna som 2022 redovisas mot inkomsttitel avser det överskott som har ackumulerats från avgiftssystemet med undervägsavgifter (14 000 tkr), intäkter från felparkeringsavgifter (74 000 tkr), rest- och dröjsmålsavgifter (77 000 tkr), överlastavgifter (12 000 tkr), sanktionsavgifter vid överträdelser av reglerna för kör- och vilotider och färdskrivare vid vägtransporter (30 000 tkr).

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723).

Tabell 3.51 innehåller uppgifter om intäkter som Transportstyrelsen redovisar mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.

Tabell 3.52 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	76 270	91 420	-15 150	-10 396
Prognos 2021	95 000	96 000	-1 000	-11 396
Budget 2022	112 000	97 000	15 000	3 604

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2024 (I2021/00723).

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver redovisas i tabell 3.52. Den hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur vägtrafikregistret. Underskottet finns inom informationsuttaget där arbetet med att ta fram en avgiftsstruktur har försenats på grund av resursbrist.

3.6.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

2020	Utfall	61 854	Anslagssparande	6 814
2021	Anslag	70 855[1]	Utgiftsprognos	72 330
2022	**Förslag**	**69 709**		
2023	Beräknat	70 520[2]		
2024	Beräknat	71 244[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 69 710 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 69 708 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet samt statistik avseende maritima näringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.54 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**70 855**	**70 855**	**70 855**
Pris- och löneomräkning[2]	654	1 486	2 229
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 800	-1 821	-1 840
varav BP22[3]	*-1 800*	*-1 800*	*-1 800*
– Världssjöfartsuniversitetet WMU	*-1 800*	*-1 800*	*-1 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**69 709**	**70 520**	**71 244**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Det årliga stödet till Världssjöfartsuniversitetet (WMU) bör höjas för att motsvara regeringens ambitioner för den globala havspolitiken och för den folkrättsliga förpliktelse Sverige har enligt värdstatsavtalet med FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO) sedan 1983. Anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* ökas därför med 1 800 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:13 *Trafikanalys* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 69 709 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 70 520 000 kronor respektive 71 244 000 kronor.

3.6.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.55 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

2020	Utfall	1 155 107	Anslagssparande	25 804
2021	Anslag	1 008 049[1]	Utgiftsprognos	1 016 438
2022	**Förslag**	**1 025 200**		
2023	Beräknat	1 016 500		
2024	Beräknat	961 100		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.56 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 008 049**	**1 008 049**	**1 008 049**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	17 151	8 451	-46 949
Förslag/beräknat anslag	**1 025 200**	**1 016 500**	**961 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 025 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 016 500 000 kronor respektive 961 100 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.57 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2014–2020. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2020 uppgick till 33 305 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2021, se vidare tabell 3.59.

Tabell 3.57 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2013–2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter från inbetald trängselskatt	3 399 407	1 015 166	986 710	957 012	901 264
Kostnader för administration	644 392	172 361	130 307	128 019	121 942
Överskott	2 755 015	842 805	856 403	828 992	779 322
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	2 587 072	836 574	739 324	690 026	783 286
Medel som omdisponerats	281 989	43 528	18 499	30 153	18 780
Summa totalt avsatta medel	**2 869 061**	**880 102**	**757 823**	**720 179**	**802 066**
Differens mellan överskott och avsatta medel	-114 046	-37 298	98 580	108 813	-22 744
Ackumulerad differens	-283 773	-151 344	-52 764	56 049	33 305

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2020 avsattes 783 286 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.58 uppstod ett ackumulerat anslagssparande vid utgången av 2020.

Tabell 3.58 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2013–2016	2017	2018	2019	2020
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	2 587 072	836 574	739 324	690 026	783 286
Medel som omdisponerats	281 989	43 528	18 499	30 153	18 780
Ingående anslagssparande	783	0	0	0	231 895
Summa tillgängliga medel	2 869 844	880 102	757 823	720 179	1 033 961
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	2 869 061	880 102	757 823	488 284	1 033 165
Utgående anslagssparande	**783**	**0**	**0**	**231 895**	**796**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.59 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 844 946 000 kronor 2022. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2022 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2020 på 33 304 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2021 samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2020 avser regeringen att avsätta 878 250 000 kronor till investeringar i regleringsbrevet för 2022.

Tabell 3.59 Trängselskatten i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2022–2024

Tusental kronor

	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Intäkter från trängselskatt	991 896	1 016 500	961 100
Kostnader för administration	146 950	146 950	146 950
Överskott	844 946	869 550	814 150
Justering för ackumulerad differens	33 304		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	878 250	869 550	814 150

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår ovan avsätts 878 250 000 kronor till investeringar 2022. Dessutom avsätts sammanlagt 146 950 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2022 blir därmed 1 025 200 000 kronor.

Tabell 3.60 Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg	878 250	869 550	814 150
Summa investeringar	878 250	869 550	814 150
Trafikverket: administration	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	110 000	110 000	110 000
Kronofogdemyndigheten: administration	1 650	1 650	1 650
Sveriges Domstolar: administration	1 300	1 300	1 300
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**1 025 200**	**1 016 500**	**961 100**

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 700 000 000 kronor 2023–2037.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Göteborg förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Tidigare år har ekonomiska åtaganden finansierade med lån och framtida beräknade ränteutgifter för dessa lån inte ingått i bemyndiganderedovisningen, eftersom lånen betraktats som inomstatliga åtaganden. Efter synpunkter från bl.a. Riksrevisionen har Trafikverket lämnat förslag på förändringar i anslagets bemyndigande. För att tydliggöra vilka utgifter som kommer att belasta framtida anslag bör även ekonomiska åtaganden finansierade med lån och framtida beräknade ränteutgifter för dessa ingå i bemyndigandet. Ökningen har dock ingen påverkan på hur stora lån som behöver tas upp eller framdriften i projekten.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med den 1 januari 2022 är 3,45 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndigandet först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande uppkommer är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet, vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 700 000 000 kronor 2023–2037.

Tabell 3.61 Beställningsbemyndigande för anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2037
Ingående åtaganden	3 126 912	3 853 046	12 018 455			
Nya åtaganden	1 738 083	9 226 360	3 034 007			
Infriade åtaganden	-1 011 949	-1 060 951	-3 590 762	-1 530 322	-590 354	-9 341 024
Utestående åtaganden	3 853 046	12 018 455	11 461 700			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 180 000**	**12 200 000**	**11 700 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älvförbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

3.6.15 1:15 Sjöfartsstöd

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

2020	Utfall	1 227 078	Anslagssparande	359 459
2021	Anslag	1 630 000[1]	Utgiftsprognos	1 510 000
2022	**Förslag**	**1 550 000**		
2023	Beräknat	1 600 000		
2024	Beräknat	1 650 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på fartyg som är registrerade i ett nationellt fartygsregister i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.63 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 630 000**	**1 630 000**	**1 630 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-80 000	-30 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 550 000**	**1 600 000**	**1 650 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 600 000 000 kronor respektive 1 650 000 000 kronor.

3.6.16 1:16 Internationell tågtrafik

Tabell 3.64 Anslagsutveckling 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	50 000
2021	Anslag	5 000[1]	Utgiftsprognos	1 983
2022	**Förslag**	**45 000**		
2023	Beräknat	95 000		
2024	Beräknat	95 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för av staten upphandlad tågtrafik från Sverige till destinationer i andra länder. Anslaget får även användas för utgifter för förberedande utredningar inför upphandling, för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till sådana avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.65 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 000**	**5 000**	**5 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	40 000	90 000	90 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 000**	**95 000**	**95 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 95 000 000 kronor respektive 95 000 000 kronor.

3.6.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.

Tabell 3.66 Anslagsutveckling 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

2020	Utfall	85 054	Anslagssparande	73 243
2021	Anslag	231 000[1]	Utgiftsprognos	163 883
2022	**Förslag**	**299 000**		
2023	Beräknat	351 000		
2024	Beräknat	379 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kapitalkostnader avseende investeringar samt övriga utgifter, drift och underhåll avseende statliga åtaganden för flygtrafiktjänst.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.67 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**231 000**	**231 000**	**231 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	68 000	120 000	148 000
varav BP22		*52 000*	*80 000*
– Infrastruktur för flygtrafiktjänst		*52 000*	*80 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**299 000**	**351 000**	**379 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att förstärka kontinuiteten och tillgängligheten inom flygtrafiktjänstområdet och skapa ytterligare robusthet och redundans, föreslår regeringen att 52 000 000 kronor respektive 80 000 000 kronor tillförs anslaget för 2023 och 2024.

Regeringen föreslår att 299 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 351 000 000 kronor respektive 379 000 000 kronor.

3.6.18 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tusental kronor

2020	Utfall	2 925 930	Anslagssparande	74 070
2021	Anslag	3 000 000[1]	Utgiftsprognos	3 074 070
2022	**Förslag**	**1 000 000**		
2023	Beräknat	0		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kollektivtrafik som organiseras av regionala kollektivtrafikmyndigheter, som ersättning för minskade biljettintäkter till följd av utbrottet av det nya coronaviruset. Fördelningen av ersättningen ska ske baserat på biljettintäkternas storlek i respektive region.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.69 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 000 000**	**2 000 000**	**2 000 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000 000	-2 000 000	-2 000 000
varav BP22	*1 000 000*		
– Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	*1 000 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 000 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det finns ett fortsatt behov av stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna för att kunna upprätthålla ett tillräckligt utbud av kollektivtrafik för att undvika trängsel och ökad smittspridning. Anslaget 1:18 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik* ökas därför med 1 000 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 1 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik* för 2022.

3.6.19 1:19 Lån till körkort

Tabell 3.70 Anslagsutveckling 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	151 466[1]	Utgiftsprognos	84 272
2022	**Förslag**	**151 466**		
2023	Beräknat	151 466		
2024	Beräknat	151 466		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till körkort för vissa personer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.71 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**151 466**	**151 466**	**151 466**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**151 466**	**151 466**	**151 466**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens föreslår att 151 466 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Lån till körkort* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 151 466 000 kronor respektive 151 466 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Besluten om lån till körkort kan löpa över en längre period än det budgetår då beslut om lån fattas och medföra utbetalningar under kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:19 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.72 Beställningsbemyndigande för anslag 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	91 485	94 485			
Nya åtaganden	30 000	235 515			
Infriade åtaganden	-27 000	30 000	151 000	130 000	19 000
Utestående åtaganden	94 485	300 000			
Erhållen/föreslagen Bemyndiganderam	**100 000**	**300 000**			

Ingående åtaganden 2021 avser utestående åtaganden 2020 som överfördes från anslaget 1:13 Lån till körkort inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

3.6.20 Sjöfartsverket

Sjöfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att de ekonomiska målen för Sjöfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024. Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en

samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning. I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst.

Verksamheten finansieras genom avgifter som betalas av handelssjöfarten i form av farledsavgifter och lotsavgifter, anslag samt övriga externa intäkter.

På grund av effekterna av den pågående pandemin behöver enligt regeringens bedömning Sjöfartsverket undantas från krav på räntabilitet och soliditet i syfte att underlätta myndighetens hantering av effekterna av pandemin under perioden 2021–2024.

Sjöfartsverkets rörelseintäkter för 2020 uppgick till 2 557 miljoner kronor jämfört med 2 457 miljoner kronor året före medan rörelsekostnaderna uppgick till 2 377 miljoner kronor 2020 jämfört med 2 431 miljoner kronor året före se tabell 3.73. Rörelseresultatet uppgick 2020 till 181 miljoner kronor jämfört med 26 miljoner kronor året före. Det redovisade resultatet för räkenskapsåret 2020 uppgår till 13 miljoner kronor jämfört med 4 miljoner kronor året före.

Tabell 3.73 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2019	Intäkter 2020	Resultat 2019	Resultat 2020
Sjöfartsverket, totalt	2 457	2 557	4	13
Varav sjöfartsavgifter	1 784	1 619		
Varav övriga rörelseavgifter	413	416		
Varav intäkter av anslag	260	522		

[1] Beloppet avser resultat efter avsättningar till och upplösningar från resultatutjämningsfonden.

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2020.

Sjöfartsverkets avgiftsintäkter minskade under 2020 jämfört med året före till följd av en minskande fartygstrafik i spåren av pandemin. Trots det gjorde Sjöfartsverket ett rörelseresultat på ca 181 miljoner kronor under 2020. Merparten av resultatet sätts av i bokslutsdispositioner. Det redovisade resultatet för räkenskapsåret uppgår till ca 13 miljoner kronor. Orsaken till det positiva resultatet trots fallande avgiftsintäkter är främst det kapitaltillskott som genomfördes i juni 2020 på 300 miljoner kronor (prop. 2019/20:187 utg. omr. 22, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:366). Även låga bränslekostnader och låga kostnader för isbrytningsverksamheten till följd av en mycket mild vinter 2019/20 har bidragit positivt till resultatet.

Vid utgången av 2020 uppgick det egna kapitalet till 287 miljoner kronor jämfört med 441 miljoner kronor året före. Sjöfartsverkets ekonomiska mål för 2020 var att resultatet efter skattemotsvarighet ska uppgå till 3,5 procent av justerat eget kapital under en konjunkturcykel, samt att soliditeten långsiktigt ska uppgå till minst 25 procent.

Tabell 3.74 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2018	Utfall 2018	Mål 2019	Utfall 2019	Mål 2020	Utfall 2020
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	3,5	3,5	3,5	0,9	3,5	3,5
Soliditet	25	8,9	25	7,6	25	4,7
Justerad soliditet		11,8		10,8		6,8

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2020.

För 2020 uppgick räntabiliteten på eget kapital efter skattemotsvarighet till 3,5 procent vilket motsvarar det ekonomiska målet. Men som anges ovan är det huvudsakliga skälet till att målet nås det kapitaltillskott som genomfördes under året. De redovisningsprinciper för beräkning av pensionsskulden som gäller för Sjöfartsverket och övriga affärsverk innebär att de tillämpar den ränta för skuldberäkning som Statens tjänstepensionsverk fastställer. Pensionsskulden uppgick vid årets slut till 3 366 miljoner kronor. Diskonteringsräntan för 2020 har sänkts från -0,7 procent till -1,4 procent vilket lett till en ökning av pensionsskulden med 329 miljoner kronor. Effekten av den försäkringstekniska omvärderingen på grund av ändrad beräkningsgrund redovisas från 2020 direkt mot fritt eget kapital enligt nya regler i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Den ökade pensionsskulden bidrar till att möjligheterna för Sjöfartsverket att nå soliditetsmålet om 25 procent försämrats. Det finns anledning att fortsatt noggrant följa den ekonomiska utvecklingen för Sjöfartsverket för att säkerställa att Sjöfartsverkets olika verksamheter i framtiden kan bedrivas i ekonomisk balans.

Uppföljning av investeringsplanen

Sjöfartsverkets investeringar uppgick till 329 miljoner kronor 2020 vilket är en minskning med 466 miljoner kronor jämfört med året före. Minskningen beror framför allt på lägre investeringar i farledsförbättringar i och in till Mälaren, det så kallade Mälarprojektet. Aktiviteten i detta projekt har varit lägre eftersom entreprenören ska bytas ut. Investeringarna finansieras i huvudsak med egna medel. Men en del farledsprojekt som finns upptagna i nationell plan för transportsystemet finansieras via bidrag från Trafikverket. Bemyndigande för 2021 finns att inom en ram om 100 miljoner kronor ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret för finansiering av investeringar.

Prognostiserat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

Den justerade soliditeten vid det senaste årsbokslutet uppgick till 6,8 procent vilket är en nedgång med fyra procentenheter jämfört med året före och långt ifrån målet om 25 procent, se tabell 3.75.

Regeringen har fastställt att det inte genomförs någon utdelning för 2020 mot bakgrund av den svaga ekonomiska ställningen med ett negativt fritt eget kapital. Under inledningen av 2021 har Sjöfartsverket fortsatt drabbats hårt ekonomiskt till följd av fallande avgiftsintäkter från sjöfarten i spåren av pandemin. Mot bakgrund av det har riksdagen efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur, idrott och civilsamhälle samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset gjort ett kapitaltillskott på 130 miljoner kronor (prop. 2020/21:208 utg. omr. 22, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:422).

Tabell 3.75 Prognos av Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Resultat efter finansiella poster	-65,2	39,7	43,6	54,0
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	neg	16,4	15,4	1,3
Soliditet[1] (%)	3,5	3,4	3,0	2,6
Soliditet[2]	5,4	5,7	4,9	4,4
Beräknad skattemotsvarighet	0,0	0,0	0,0	0,0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

[1] 2015 fastslog Ekonomistyrningsverket att Sjöfartsverket i egenskap av infrastrukturförvaltare för farleder och farledshållning ska redovisa farledsprojekten som anläggningstillgång. Bidrag för att finansiera investeringen tas upp som oförbrukade bidrag vilket ökar skuldsättningsgraden. Detta gör att soliditeten kontinuerligt försämras.

[2] Soliditet exklusive oförbrukade bidrag, s.k. justerad soliditet.

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2022–2024.

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2022 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 100 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (tabell 3.76).

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2022–2024 uppgår till totalt 5 310 568 000 kronor, se tabell 3.76. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 93 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca sju procent. Investeringarna avser främst farledsinvesteringar samt investeringar för att förnya delar av isbrytarflottan. Investeringar görs även i bl.a. lotsbåtar, arbets- och sjömätningsfartyg, sjötrafikinformationscentraler, utrustning till räddningshelikoptrar m.m. samt it-system. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.76 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**292**	**513**	**960**	**1 339**	**2 660**	**4 959**
Farleder	264	349	898	1 038	1 315	3 251
Isbrytning		37	4	286	1 149	1 439
Sjötrafikservice	0	5	5	5	5	14
Sjögeografisk information	2	9	1	3	2	6
Lotsning	9	65	12		5	17
Sjö- och flygräddning	4	4	15	6	183	204
Gemensamma funktioner	12	43	26	1		27
varav investeringar i anläggningstillgångar	*292*	*513*	*960*	*1 339*	*2 660*	*4 959*
– maskiner och inventarier	*39*	*151*	*102*	*492*	*1 545*	*2 139*
– fastigheter och markanläggningar	*253*	*362*	*858*	*847*	*1 114*	*2 820*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**292**	**513**	**960**	**1 339**	**2 660**	**4 959**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)				100	860	960
Egna medel	51	203	110	395	686	1 191
Bidrag/medfinansiering	241	310	850	844	1 114	2 808
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**36**	**77**	**159**	**109**	**84**	**352**
Farleder	27	25	71	59	58	189
Isbrytning	7	6				
Sjötrafikservice	0	40	59	12	12	83
Sjögeografisk information	0	0	25	26	6	56
Lotsning	1	1	1	4	0	5
Sjö- och flygräddning	0	1	1	1	1	3
Gemensamma funktioner	1	3	2	7	7	16
varav investeringar i anläggningstillgångar	*36*	*77*	*159*	*109*	*84*	*352*
– maskiner och inventarier	*27*	*64*	*86*	*97*	*72*	*255*
– fastigheter och markanläggningar	*10*	*13*	*72*	*12*	*12*	*97*
Finansiering vidmakthållande	**36**	**77**	**159**	**109**	**84**	**352**
Egna medel	36	77	159	109	84	352
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**328**	**590**	**1 118**	**1 448**	**2 744**	**5 311**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**328**	**590**	**1 118**	**1 448**	**2 744**	**5 311**

3.6.21 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att de ekonomiska målen för Luftfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024. Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledning en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster och informationstjänster nationellt och internationellt. Verksamheten finansieras genom avgifter, främst i form av den s.k. undervägsavgiften som tas ut av den civila luftfarten. Undervägsavgiften och terminalavgifterna på Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av de mål för

flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeiska regelverket avseende ett prestations- och avgiftssystem i det gemensamma europeiska luftrummet. I november 2020 beslutades kommissionens genomförandeförordning (EU) 2020/1627 av den 3 november 2020 om undantagsåtgärder för den tredje referensperioden (2020–2024) av prestations- och avgiftssystemet i det gemensamma europeiska luftrummet med anledning av covid-19-pandemin som reglerar ersättningen under 2020 och 2021. Enligt förordningen förs intäkterna från avgifterna för 2020 och 2021 upp som intäkter för Luftfartsverket, men faktisk betalning sker först under åren 2022–2026. För 2022 till 2024 avses ordinarie regler gälla. Arbetet pågår med att under hösten 2021 ta fram underlag för en ny svensk prestationsplan med förslag till kostnadsbas för uttaget. Beslut om en ny svensk prestationsplan väntas fattas under 2022 och kan då komma att få konsekvenser även för Luftfartsverkets intäkter för 2020 och 2021. På grund av effekterna av den pågående pandemin behöver enligt regeringens bedömning Luftfartsverket undantas från krav på räntabilitet och soliditet i syfte att underlätta myndighetens hantering av effekterna av pandemin under perioden 2021–2024.

Det låga ränteläget, som påverkar pensionsskuldens utveckling, utgör dessutom fortsatt en belastning för Luftfartsverkets resultat och soliditet.

Luftfartsverkets rörelseintäkter för 2020 uppgick till 3 310 miljoner kronor jämfört med 3 071 miljoner kronor året före, medan rörelsekostnaderna uppgick till 2 599 miljoner kronor 2020 jämfört med 3 070 miljoner kronor året före. Rörelseresultatet uppgick till 704 miljoner kronor 2020 jämfört med 13 miljoner kronor året före, se tabell 3.77. Det redovisade resultatet (efter omvärdering av pensionsskulden) uppgick dock till -122 miljoner kronor jämfört med -31 miljoner kronor året före.

Tabell 3.77 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2019	Intäkter 2020	Resultat 2019	Resultat 2020
Luftfartsverket, totalt	3 071	3 310	-31	-122
Varav luftfartsintäkter	2 205	2 859		
Varav övriga rörelseintäkter	728	253		
Varav intäkter från anslag	93	102		

Totala intäkter inkluderar också aktiverat arbete för egen räkning.

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2020.

De flygtrafikrelaterade luftfartsintäkterna har ökat främst beroende på högre ersättning för pensionskostnader till följd av omvärdering av pensionsskulden enligt nya beräkningsgrunder för 2020. Rörelsens kostnader har totalt sett minskat med 673 miljoner kronor jämfört med 2019, bl.a. som en konsekvens av avvecklingen av handelsbolaget NUAC och ett flertal externa kostnader som minskat genom direkta åtgärder och besparingar som gjorts med anledning av den pågående pandemin. Denna minskning sker oaktat att kostnaderna för personal samtidigt ökat med 90 miljoner kronor jämfört med 2019, med anledning av överföring av tekniskt underhåll till egen regi i det nybildade bolaget Aviseq Critical Communications AB (AVISEQ).

Vid utgången av 2020 uppgick det egna kapitalet till 638 miljoner kronor jämfört med 760 miljoner kronor året före, se tabell 3.78. Soliditeten uppgick per den 31 december 2020 till 6 procent. Luftfartsverkets ekonomiska mål för 2020 var att räntabiliteten ska vara minst 4 procent över en konjunkturcykel, samt att soliditeten ska uppgå till lägst

15 procent. Vad gäller soliditeten är den negativa utvecklingen främst kopplad till ränteutvecklingen och dess effekter på pensionsskulden.

Tabell 3.78 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2018	Utfall 2018	Mål 2019	Utfall 2019	Mål 2020	Utfall 2020
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	4	1	4	(neg.)	4	(neg.)
Soliditet	15	9	15	8	15	6

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2020.

Prognostiserat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

För perioden 2021–2025 prognostiserar Luftfartsverket att resultatet före skattemotsvarighet under perioden är negativt samtliga år. Resultatnivåerna är lägre jämfört med föregående treårsplan, starkt beroende av den bedömda nivån på undervägsavgifter från avgiftssystemet. Med anledning av de krav som finns på tillgänglighet samt drift och förvaltning av infrastruktur är det utmanande för Luftfartsverket att kortsiktigt ställa om och balansera kostnaderna för att ta hänsyn till lägre intäkter från avgiftssystemet och övriga rörelseintäkter. Arbetet med effektiviseringar och besparingar var pågående under 2020 i form av verksamhetsanalyser och omställningsarbete. Arbetet med att minska gapet under 2021–2025 kommer att fortgå. De besparingar som bedöms kunna nås under planeringsperioden uppgår till 55–80 miljoner kronor. Enligt regeringens bedömning kommer det sannolikt inte att vara möjligt att återgå till nuvarande ekonomiska mål förrän tidigast 2024. På grund av avgiftssystemets utformning är det inte möjligt att ge ett tillskott till Luftfartsverket för intäktsbortfall utan att samtidigt minska intäkterna från avgiftssystemet.

Tabell 3.79 redovisar prognosen över Luftfartsverkets resultat så som det framställts i treårsplanen för 2022–2024.

Tabell 3.79 Prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Resultat efter skattemotsvarighet	-108	-128	-128	-109
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Soliditet (%)	8	5	4	2
Beräknad skattemotsvarighet	0	0	0	0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2022–2024.

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 500 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2022 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket använda derivatinstrument för att skydda sig mot ränte- och valutaväxlingar i enlighet med av verket fastställd finanspolicy. Regeringen bemyndigas härvid att låta Luftfartsverket lämna likvid säkerhet vid utställandet av derivatinstrument inom en total ram på 2 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 400 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Luftfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Luftfartsverkets låneram fastställs till 1 500 000 000 kronor. Låneramen bedöms också kunna användas för att täcka eventuella likviditetsbehov. Vidare föreslår regeringen att Luftfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank. Myndigheten hade under 2020 ett bemyndigande att ta upp lån inom en total ram av 4 550 000 000 kronor. Denna ram inkluderade dock även övriga finansiella befogenheter, som nu av tydlighetsskäl inte längre redovisas som en del av låneramen. Övriga finansiella befogenheter består av bemyndigande avseende derivatinstrument, borgensförbindelser och aktieägartillskott till dotterföretaget LFV Holding AB. Såväl den faktiska låneramen som övriga finansiella befogenheter föreslås vara oförändrade under 2022 i förhållande till 2021.

Riksdagen har tidigare (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:TU1, rskr. 2005/06:81) bemyndigat regeringen att besluta om bildande av bolag inom ramen för Luftfartsverkskoncernen och genom beslut med anledning av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86) anpassat formuleringen till 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen. Den nya formuleringen förtydligar att bemyndigandet för Luftfartsverket omfattar även andra former av företag än aktiebolag och undanröjer en oklarhet som tidigare funnits.

Luftfartsverket behöver inom ramen för sin affärsverksamhet teckna ansvarsförsäkringar hos enskilt försäkringsbolag. Regeringen har tidigare gett Luftfartsverket tillstånd att försäkra sig hos enskilt försäkringsbolag för att täcka ansvarsrisker i verksamheten.

Luftfartsverket väntas 2022 fortsatt ha ett betydande likviditetsöverskott som föranleds av att pensionsskulden som reserveras i balansräkningen är betydligt större än behovet av kapital för att finansiera verksamheten inklusive anläggningstillgångar. I likhet med tidigare år finns därför ett behov av att kunna placera likviditetsöverskott i syfte att få avkastning på detta. Liksom övriga affärsverk har Luftfartsverket i dag möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i affärsbank. Medlen ska placeras räntebärande och förbehållas placeringar med låg risk, vilket inkluderar statsgaranterade skuldebrev och certifikat samt obligationer med vissa förbehåll avseende bl.a. kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Luftfartsverket för 2022–2024 godkänns som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (tabell 3.80).

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2022–2024 uppgår till totalt 2 054 000 000 kronor, se tabell 3.80. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 91 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 7 procent. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling

som ställs genom EU samt behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Luftfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.80 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Summa 2022–2024
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**528**	**463**	**548**	**695**	**624**	**1 867**
ATM-utrustning	195	159	201	324	362	887
Radarutrustning	63	98	74	117	48	238
Kommunikationsutrustning	28	30	69	69	33	171
Radioutrustning	205	141	154	154	150	459
IT	19	2	5	2	2	9
Byggnader	16	10	10	10	10	30
Kommersiella investeringar	2					
Övrigt	0	22	35	19	19	73
varav investeringar i anläggningstillgångar	**529**	**463**	**548**	**695**	**624**	**1 867**
- maskiner och inventarier	529	463	548	695	624	1 867
Finansiering av anskaffning och utveckling	**529**	**463**	**548**	**695**	**624**	**1 867**
Egna medel	529	463	548	695	624	1 867
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**28**	**59**	**63**	**62**	**62**	**187**
ATM-utrustning	3	16	17	17	17	51
Radarutrustning	11	3	3	3	3	9
Kommunikationsutrustning	13	16	16	16	16	47
Radioutrustning	1	16	16	16	16	47
Byggnader	2	7	7	9	9	25
IT		2	5	2	2	9
varav investeringar i anläggningstillgångar	**28**	**59**	**63**	**62**	**62**	**187**
- maskiner och inventarier	28	59	63	62	62	187
Finansiering vidmakthållande	**28**	**59**	**63**	**62**	**62**	**187**
Egna medel	28	59	63	62	62	187
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**557**	**521**	**611**	**757**	**686**	**2 054**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**557**	**521**	**611**	**757**	**686**	**2 054**

Immateriella och materiella anläggningstillgångar i Luftfartsverket uppgick vid slutet av 2020 till 2 202 miljoner kronor, en ökning med 571 miljoner kronor från föregående år. Luftfartsverkets investeringar uppgick för 2020 till 750 miljoner kronor. Investeringarna har påverkats av pandemin i form av förseningar från leverantörer, restriktioner m.m. Utfallet är därför lägre än plan.

Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU samt behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större

investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning.

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Mål för området

4.1.1 Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns följande två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stöder innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Dessa mål förtydligar och preciserar delar av det förvaltningspolitiska målet, se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 4 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor.

4.1.2 Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.3 Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU1, rskr. 2006/07:205).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp digitaliseringspolitiken används bl.a. följande indikatorer från Europeiska kommissionens senast publicerade index Digital Economy och Society Index 2020 (DESI) samt Eurostat som visar Sverige i relation till övriga länder inom Europeiska unionen:

- Sveriges övergripande ranking i Europa (DESI)
- Sveriges övergripande ranking avseende humankapital (DESI)
- Befolkningens användning av internettjänster (Eurostat)
- Andel av befolkningen som har digitala basfärdigheter eller högre (Eurostat)
- Sveriges övergripande ranking avseende digitala offentliga tjänster (DESI)

För att följa upp digitaliseringen av den offentliga förvaltningen används även Statistiska centralbyråns (SCB) indikatorer som visar andel män och kvinnor som har använt internet för att:

– hämta information från myndigheters webbsidor,
– ladda ner blanketter från myndigheters webbsidor, och
– skicka in ifyllda blanketter (exempelvis använt en digital tjänst).

För att följa upp utvecklingen av digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen används dessutom Europeiska kommissionens mätning eGovernment Benchmark.

För delmålet om bredband är den mest centrala indikatorn:

– Sveriges placering i index för Uppkoppling (DESI)

För delmålet om elektronisk kommunikation är de mest centrala indikatorerna:

– Prisjämförelser abonnemang Post- och telestyrelsen (PTS)
– It-incidentrapportering (PTS)

Målet för postsektorn följs upp genom bl.a.:

– Andelen brev som lämnats in till Postnord AB för övernattbefordran (fr.o.m. 2018 tvådagarsbefordran) och som delades ut inom tidsramen (PTS)

Målet för grundläggande betaltjänster följs upp genom bl.a.:

– Länsstyrelsernas bedömning av om tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner (länsstyrelserna, PTS)

Andra bedömningsgrunder hämtas ur rapporter från statliga myndigheter, såsom Myndigheten för digital förvaltning, PTS, SCB, Riksrevisionen och Ekonomistyrningsverket samt Internetstiftelsens rapporter Svenskarna och internet 2020 och Digitalt utanförskap 2020 Q1.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Digitaliseringen fortskrider

Tabell 4.1 Sveriges utveckling jämfört med EU:s övriga medlemsstater

Sveriges rangordning

Indikator/Index	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Övergripande rangordning[1]	2	3	3	2	2	2
Humankapital[2]	3	3	3	2	2	2
Befolkningens användning av internettjänster[3]	i.u.	i.u.	2	2	3	2
Digitala offentliga tjänster[4]	5	7	8	6	9	10

[1] Den övergripande rangordningen är en summa av poängen inom fem huvudområden, konnektivitet, humankapital, användning av internettjänster, integrering av digital teknik samt digitala offentliga tjänster.

[2] Humankapital mäter digital kompetens i befolkningen och andelen som jobbar eller utbildar sig inom it.

[3] Användningen av internettjänster innehåller indikatorer som speglar internetanvändningen generellt, men även mått för specifika områden såsom bankärenden och sociala nätverk.

[4] Mäter på ett övergripande sätt både hur stor andel av befolkningen som använder digitala samhällstjänster och hur användbara dessa tjänster är. Även förvaltningens arbete med öppna data ingår.

Källor: DESI 2020 och Eurostat.

I DESI 2020 placerar sig Sverige högt inom de flesta av huvudområdena och enligt preliminära siffror för DESI 2021 ökar Sverige sitt resultat inom flera områden

jämfört med föregående år. Sveriges övergripande ranking i mätningen 2020 är en andraplats efter Finland.

Den digitala kompetensen har ökat under året

Pandemin har drivit den digitala utvecklingen framåt och visat att det går att ställa om snabbt och i stor skala. Under 2020 ökade andelen personer som för första gången började använda internet med en procent och de som sedan tidigare använde internet gör det i större utsträckning. De flesta nya användare är 76 år eller äldre och andelen användare i denna grupp ökade med nio procent. Närmare en tredjedel av befolkningen anger att de använder internet i högre eller mycket högre utsträckning än tidigare, enligt Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet 2020. Närmare sex procent av befolkningen använder aldrig eller sällan, dvs. inte dagligen, internet. Internetstiftelsen konstaterar i sin delrapport Digitalt utanförskap 2020 Q1 att sällan- och icke-användare är en jämförelsevis liten grupp, men att den är sammankopplad med faktorer som inkomst, utbildning och ålder. Jämförelsevis med de som använder internet varje dag representeras gruppen i högre grad av de allra äldsta i befolkningen. Andra grupper som är överrepresenterade bland sällan- och icke-användare är personer med enbart grundskoleutbildning, boende på landsbygderna och de med lägre hushållsinkomst. Andelen med funktionsnedsättning är dubbelt så stor i gruppen sällan- och icke-användare än som bland befolkningen i stort. Sett till kön är skillnaderna små, även om något fler kvinnor (53 procent) än män (47 procent) är sällan- eller icke-användare.

Regeringen uppdrog i juni 2020 åt PTS att i samverkan med Myndigheten för digital förvaltning kartlägga och analysera erfarenheter kopplade till den digitala omställning som ägt rum med anledning av utbrottet av covid-19 (I2020/01584). PTS har i sin slutredovisning av uppdraget visat att det bl.a. finns brister i förmågan att verka digitalt inom många sektorer t.ex. gällande kompetens, delaktighet och betalningsmodeller. Myndighetens analys visar att digital kompetens och inte minst digital delaktighet är nödvändigt för att digital omställning ska vara möjlig (I2021/00116). Förslagen i rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Av Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av statliga myndigheters digitalisering 2020 framgår att de myndigheter som presterar bäst följs upp i myndighetsdialogen, medan incitament via regleringsbrev och regeringsuppdrag inte verkar påverka resultatet lika mycket. Resultaten visar också att de myndigheter där den digitala verksamhetsutvecklingen drivs antingen av den högsta ledningen eller av kärnverksamhet och it i kombination presterar väl i mätningen. Mätningen visar fortsatt att det är lagar och regelverk samt brist på kompetens som uppges vara de största hindren för digitalisering av myndigheternas verksamhet.

Sverige har i jämförelse med andra av Europeiska unionens medlemsstater en hög andel it-specialister i arbetskraften, men enligt DESI 2020 är efterfrågan på kvalificerad arbetskraft fortsatt större än tillgången och det är en skev fördelning mellan könen. It- och telekomföretagen visar i sin återkommande undersökning som presenteras i rapporten It-kompetensbristen att kompetensbristen inom it är omfattande och att den i stort kvarstår från när mätningarna började 2012. Bristen på kompetens återfinns, enligt rapporten från 2020, bl.a. inom systemutveckling, artificiell intelligens (AI), it-säkerhet och användbarhetsdesign. Dessa områden är centrala inte bara för näringslivets utveckling utan även för den offentliga sektorns digitala omställning.

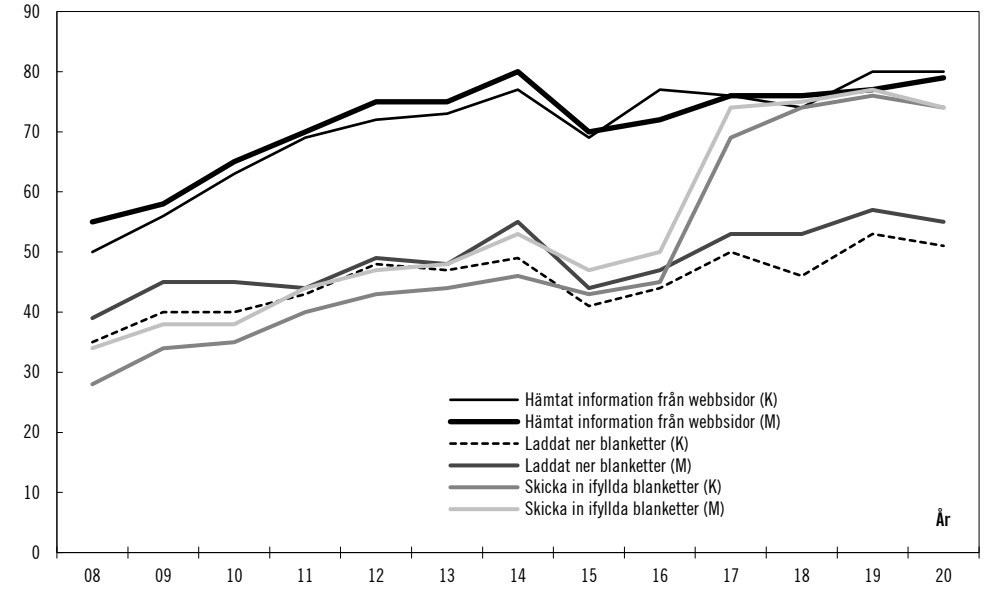
Regeringen har uppdragit åt Universitetskanslersämbetet och Tillväxtverket att tillsammans analysera och föreslå hur kompetensförsörjningen av digital spetskompetens kan utvecklas på kort- och lång sikt. Myndigheterna har i en delredovisning av uppdraget konstaterat att det är en utmaning att fånga digital spets-

kompetens i statistik och prognoser (I2020/02749). Utmaningarna grundar sig i att digital spetskompetens är utmanande att definiera och beskriva. Förmågan att löpande utvecklas på individnivå är nödvändig för att uppnå digital spetskompetens. För att säkerställa kompetensförsörjningen av digital spetskompetens behöver enligt myndigheterna insatser och utbildningsmöjligheter därför komplettera varandra vad gäller utformning, innehåll och målgrupp. Det framgår även att kvinnor med en eftergymnasial högre it-utbildning eller teknisk utbildning i klart lägre grad arbetar i matchande yrken jämfört med män.

Användningen av offentliga digitala tjänster ökar

Diagram 4.1 Kontakt med myndigheter över internet, 16–74 år

Procent

Källa: SCB.

Enligt SCB:s statistik om it-användning bland privatpersoner i åldern 16–74 år är andelen kvinnor som har hämtat information från myndigheters webbplatser, t.ex. från Skatteverket eller Försäkringskassan, oförändrad (80 procent), medan andelen män som har hämtat information har ökat något (från 77 till 79 procent). Andelen som skickat in ifyllda blanketter, t.ex. använt en digital tjänst för att skicka in sin deklaration, ansökan om studiemedel, föräldrapenning, sjukpenning eller liknande minskade något under samma tidsperiod för både kvinnor och män och uppgår nu till 74 procent för båda grupperna.

För området Digitala offentliga tjänster i DESI placerar sig Sverige i mätningen 2020 på tionde plats. Området är en sammanvägning av indikatorer som rör digital förvaltning. Placeringen är en försämring från en nionde plats 2019.

I Europeiska kommissionens undersökning eGovernment Benchmark placerar sig Sverige på 13:e plats i mätningen 2020. Syftet med eGovernment Benchmark är att mäta den digitala mognaden i offentliga tjänster men även möjligheten att använda ett medlemslands digitala tjänster i andra europeiska länder. Placeringen är en nedgång från plats 11 i mätningen 2019. Jämfört med unionen i stort presterar Sverige väl inom de områden som mäts, men ligger efter jämförbara länder när det gäller de mätvärden som speglar viktiga förutsättningar för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. I mätningen framgår det att det fortfarande finns stora skillnader mellan olika livshändelser, exempelvis starta företag, flytta, studera, vilket visar att den digitala förvaltningen fungerar olika bra inom olika områden.

Antalet personer och företag som använder tjänsten Mina meddelanden för att ta emot digital myndighetspost fortsatte att öka under 2020. Antalet anslutna privatpersoner och företagare som mottagare uppgick till över 4,3 miljoner, vilket kan jämföras med omkring 3,7 miljoner mottagare 2019. På avsändarsidan ökade antalet anslutna statliga myndigheter och kommuner från 124 till 165 under 2020. Antalet meddelanden som skickas genom Mina meddelanden har ökat med 27 procent under 2020 och uppgår till över 52 miljoner.

Den svenska infrastrukturen för e-legitimationer kan ta emot gränsöverskridande inkommande trafik från elva av EU:s medlemsstater, vilket är en ökning med fyra medlemsstater från 2020. Regeringen har överlämnat propositionen Ytterligare kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering (prop. 2020/21:81) till riksdagen med förslag för att möjliggöra användningen av europeiska elektroniska legitimationer i svenska offentliga nättjänster samt en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vad som krävs för att system för elektronisk identifiering ska anmälas för att kunna användas för gränsöverskridande elektronisk identifiering inom EU:s medlemsstater. Riksdagen har fattat beslut i enlighet med regeringens förslag (bet. 2020/21:TU10, rskr. 2020/21:263) och lagändringarna trädde i kraft den 1 juni 2021.

Den digitala delaktigheten är hög men en utmaning för vissa grupper

Den digitala delaktigheten är fortsatt hög. Enligt DESI rankas Sverige på andra plats inom EU när det gäller befolkningens användning av internettjänster. SCB:s undersökning av befolkningens it-användning 2020 visar att omkring 88 procent av såväl kvinnor som män i åldern 16–85 år använder internet i stort sett varje dag, vilken är samma nivå som 2019.

Undersökningen Svenskarna och internet 2020 visar en bild av digitalisering som har satts på prov under pandemin och till stora delar hållit måttet. De som blivit nya internetanvändare under pandemin är framför allt de äldsta i befolkningen. Även personer med endast grundskoleutbildning, vilket är vanligare i de högre åldrarna, har ökat sin användning. Något fler personer med funktionsnedsättning började också använda internet under 2020. När det gäller nya internetanvändare handlar det om förändringar från en låg nivå, och felmarginalerna är höga, vilket gör det svårt att ge konkreta procentsatser för bl.a. könsfördelning. Enligt Internetsstiftelsens delrapport Digitalt utanförskap 2020 Q1 anger de flesta av de som inte använder internet (5 av 10) att de inte har något intresse för nätet och inte ser det som användbart, medan en mindre andel (2 av 10) anger att de inte vet hur de ska använda internet och att tekniken är krånglig. Kostnaden eller bristen på någon uppkopplad enhet uppfattas inte som ett större hinder, då en väldigt liten andel (endast 3 procent) uppger detta som skäl.

Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till vissa viktiga kommunikationstjänster på likvärdiga villkor och i samma utsträckning som andra. PTS upphandlar sådana tjänster om marknaden inte tillgodoser behoven. Under 2020 upphandlade PTS fyra samtalsförmedlande tjänster till en total kostnad av ca 83 miljoner kronor. Förra året uppdrog regeringen åt PTS att bidra till tillgänglighet och användning av it för äldre med anledning av pandemin (I20020/01296). Inom ramen för uppdraget tog PTS fram vägledningar avsedda för äldre och personal som stöttar äldre inom områdena videosamtal, fjärrstyrningstjänster samt e-handel av mat och medicin. Insatserna finns samlade på plattformen Digitalhjälpen som är en del av PTS webbplats.

Under 2020 fortsatte Myndigheten för digital förvaltning uppbyggnaden av tillsynsverksamheten avseende lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Myndighetens granskning av tillgängligheten till digital offentlig service visar att det finns brister i tillgängligheten, ingen av de webbplatser som granskades under 2020 uppfyllde samtliga krav enligt den nämnda lagen.

Mer information redovisas under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Hög tillit till digitala tjänster

Användning av och förtroendet för digitala tjänster förutsätter att medborgare har tillgång till, förmåga att använda samt känner tillit till en digital identitet. Enligt Eurostat har 86 procent av befolkningen i Sverige handlat på nätet de senaste 12 månaderna vilket är en ökning med 6 procentenheter jämfört med mätningen 2015 (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig).

Den vanligast förekommande e-legitimationen Bank-id utfärdas av Finansiell ID-Teknik BID AB och kan erhållas av personer som är kunder hos en bank och har ett svenskt personnummer. Fem procent av internetanvändarna saknar bank-id, enligt rapporten Svenskarna och internet 2020. Enligt statistik från Finansiell ID-Teknik BID AB från mars 2021 har ca 8 miljoner bankkunder Bank-id, varav ca 7,8 miljoner har mobilt Bank-id. Fördelningen av användningen av Bank-id från mars 2021 uppgick till 44,5 procent i internet- och mobilbankstjänster, 9,3 procent i offentlig sektor, 13,4 procent i finansiella tjänster, 17 procent i övriga portal- och privattjänster och 15,3 procent i betaltjänster, t.ex. Swish, enligt statistik från Finansiell ID-Teknik BID AB. Könsuppdelad statistik saknas. Enligt statistik från e-legitimationsutfärdaren Freja eID AB från mars 2021 uppgick antalet registrerade användare till 142 000, vilket är en ökning med 288 procent jämfört med 2020.

Av betydelse för tilliten till digitala tjänster är vidare omfattningen av brottsligheten i den digitala miljön. Denna har ökat de senaste åren, och innebär bland annat ökade risker för välfärdsbrottslighet. Trygghet i den digitala miljön redovisas till viss mån i den nationella trygghetsundersökning som Brottsförebyggande rådet genomför årligen, se mer under utgiftsområde 4 Rättsväsendet, avsnitt 2.5.1 om utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet. Europeiska kommissionen har presenterat förslag om en inre marknad för digitala tjänster som till del ersätter reglerna i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (direktiv om elektronisk handel). En av kärnfrågorna är att se över regler om ansvar för internetplattformar och andra förmedlingstjänster med utgångspunkt i den digitala utvecklingen.

En viktig aspekt på tillit för digitala tjänster är individens möjlighet till insyn och kontroll av data som finns om individen. Regeringen har därför uppdragit åt Arbetsförmedlingen, E-hälsomyndigheten, Myndigheten för digital förvaltning och Skatteverket att genomföra en omvärldsanalys och ta fram ett koncept som visar hur individens möjligheter till insyn och kontroll över de data om individen som finns hos offentlig sektor, och i förlängningen även de data om individen som finns hos privat sektor, kan öka (I2020/02024). Uppdraget har redovisats och redovisningen bereds inom Regeringskansliet.

Förbättrade förutsättningar för digital innovation och datadriven utveckling

Data är en förutsättning för digital innovation. Data som nyttiggörs kan öka konkurrenskraften, välfärden och hållbarheten. Europeiska kommissionen presenterade i februari 2020 en datastrategi med målet att unionen ska gå i spetsen för ett datadrivet samhälle som utgår från människans behov när det gäller datahantering. Syftet med strategin är bl.a. att skapa en inre marknad för data så att data kan flöda inom EU och

mellan olika sektorer samt användas på samma villkor. Kommissionen har vidare presenterat ett förslag till en förordning om dataförvaltning med nya regler för datahantering som ska göra det lättare för olika sektorer och länder att dela data. Förordningen förhandlas för närvarande inom rådet.

På ett nationellt plan fortsätter genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. I september 2020 överlämnade Öppna data-utredningen sitt huvudbetänkande Innovation genom information (SOU 2020:55). I betänkandet föreslås att direktivet ska genomföras genom en ny lag om öppna data som reglerar i vilka format och med vilka avgifter och andra villkor som information ska tillhandahållas. Vidare föreslås att den som begär tillgång till digital information har rätt att få del av den i ett digitalt format. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

På regeringens uppdrag har Myndigheten för digital förvaltning lanserat en ny version av Sveriges dataportal (dataportal.se). Portalen samlar vidareutnyttjare av data som kan söka bland datamängder som tillhandahålls av offentliga och privata datainnehavare och datainnehavare som i sin tur kan publicera datamängder för vidareutnyttjande. Antalet publicerade datamängder har mer än tredubblats under året (från 2 159 till 7 228), antalet kataloger som tillhandahålls till Sveriges dataportal har ökat från 42 till 66 och det finns nu 158 organisationer sökbara på dataportalen direkt eller indirekt via andra domänspecifika portaler. Med hjälp av fastställda principer, vägledningar och rekommendationer har vidareutnyttjande och publicering förenklats. I Europeiska kommissionens Open Data Maturity Report 2020 avancerade Sverige under 2020 till plats 16, från plats 23 för åren 2018 och 2019.

Myndigheten för digital förvaltning har fått i uppdrag att främja offentliga aktörers förmåga att dela och nyttiggöra data så att data frigörs för utveckling av bl.a. artificiell intelligens (AI) och digital innovation. I uppdraget ingår att etablera en digital arena för att möjliggöra samverkan kring data och innovation baserad på data (I2021/01826). Regeringen har dessutom givit Arbetsförmedlingen m.fl. i uppdrag att utveckla förutsättningarna för tillgängliggörande av data och digital information om utbildning och arbetsmarknad, samt etablera former för förvaltning av en sammanhållen datainfrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Myndigheterna ska bl.a. tillgängliggöra, dela och nyttiggöra data för kompetensförsörjning och livslångt lärande (N2021/01915).

I internationell jämförelse har Sverige goda förutsättningar för digital innovation. Exempelvis rankas Sverige på första plats i Europeiska kommissionens European Innovation Scoreboard 2020, på andra plats i Global Innovation Index 2020 och på femte plats i Bloomberg Innovation Index 2021.

Programmet för ett digitalt Europa är ett nytt EU-instrument för perioden 2021–2027 och är till för att stödja den digitala omvandlingen, främst utvecklingen av ny teknik. Programmet omfattar totalt 7,6 miljarder euro. Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning att ansvara för samordning av programmet (I2021/01008). Inom ramen för programmet ska ett nätverk av europeiska digitala innovationshubbar tillsättas och regeringen har därför uppdragit åt Tillväxtverket att samordna de europeiska och svenska digitala innovationshubbarna (I2021/00794). Regeringen har vidare uppdragit åt Verket för innovationssystem (Vinnova), Myndigheten för digital förvaltning, PTS och Vetenskapsrådet att gemensamt ta fram ett förslag till utformning och genomförande av ett strategiskt program för att möta och leda i den digitala strukturomvandlingen (N2021/00041). Myndigheterna redovisade uppdraget den 17 maj 2021.

Innovativa och datadrivna lösningar för att möta samhällsutmaningar har tagits fram av marknadsaktörer inom ramen för bl.a. Hack for Sweden, där regeringen har uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning att genomföra innovationsinsatser för bl.a. utmaningarna till följd av den rådande pandemin (I2020/00911). Regeringen har också uppdragit åt samma myndighet att vara projektledare för utvecklingen av en digital infrastruktur för vaccinationsintyg (I2021/00395). Infrastrukturen ska utvecklas på ett sätt som stödjer utfärdandet av alla typer av bevis som krävs för att Sverige ska uppfylla kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/953 av den 14 juni 2021 om en ram för utfärdande, kontroll och godtagande av interoperabla intyg om vaccination mot, testning för och tillfrisknande från covid-19 (EU:s digitala covidintyg) för att underlätta fri rörlighet under covid-19-pandemin. Myndigheten ska dessutom inom ramen för Hack for Sweden söka lösningar som kan öka den digitala inkluderingen för de tjänster som unionens intyg kräver (I2021/01336). Den som har vaccinerats mot covid-19 kan fr.o.m. den 1 juli 2021 beställa ett digitalt vaccinationsbevis via en e-tjänst hos E-hälsomyndigheten i syfte att underlätta resande inom EU. Under de första tre veckorna utfärdades ungefär 2 miljoner sådana bevis. För personer som inte har en e-legitimation finns en möjlighet att beställa ett vaccinationsbevis genom en blankett som fylls i och skickas till E-hälsomyndigheten. Myndigheten kan sedan skriva ut beviset och skicka det till folkbokföringsadressen. Den digitala tjänsten för vaccinationsbevis har sedan kompletterats med möjligheter att utfärda bevis om negativa test och tillfrisknande.

SCB har i sin rapport Artificiell intelligens (AI) i Sverige 2019 visat att 5,4 procent av företagen uppgav att de använt AI i någon form i sin verksamhet (uppgifter om könsfördelning saknas). Motsvarande siffra inom den offentliga sektorn var 10,2 procent. Av den forskande personalen i universitets- och högskolesektorn var det 12,2 procent som hade använt AI. Rapporten lyfter även fram ett antal hinder för att använda AI, däribland kompetens om hur AI kan användas och stöd inom rättsliga och etiska frågor. För att stärka den offentliga förvaltningens förmåga att använda AI har regeringen uppdragit åt Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Skatteverket och Myndigheten för digital förvaltning att genomföra insatser i form av att bl.a. ta fram förvaltningsgemensamma AI-verktyg och en vägledning för hur verksamheter i offentlig förvaltning kan använda AI och data (I2021/01825). Dessutom har Europeiska kommissionen presenterat ett förslag till en förordning om AI som för närvarande förhandlas. Syftet med förordningen är att harmonisera regler för AI inom EU, stärka den inre marknadens konkurrenskraft och funktion samt att undvika fragmentering på den inre marknaden, skydda hälsa, säkerhet och grundläggande rättigheter, främja de positiva aspekterna av AI och säkerställa fri rörlighet av AI-system.

Tydligt ledarskap och styrning utvecklar digitaliseringspolitiken

För att möjliggöra att insatser för ökad digitalisering utformas på ett ändamålsenligt sätt och att dessa fokuserar på de områden där det finns störst behov är det viktigt för regeringen att få en löpande uppföljning, analys samt förslag till att utveckla regeringens politik. Detta är särskilt viktigt inom tvärsektoriella områden, likt digitaliseringspolitiken. Regeringen har därför uppdragit år Myndigheten för digital förvaltning att förbereda och genomföra övertagande av uppdrag från PTS avseende löpande uppföljning och analys inom digitaliseringspolitiken. Regeringen har även beslutat att fortsätta arbetet i Digitaliseringsrådet och förlängt rådet till den 31 december 2023. Digitaliseringsrådet fungerar rådgivande och bidrar med kunskap för att nå de övergripande målen i digitaliseringspolitiken.

Regeringen har under 2021 förlängt satsningen på regionala digitaliserings-koordinatorer och erbjuder regionerna att fortsätta att upprätthålla funktionen. Koordinatorerna finns i samtliga 20 regioner och i Gotlands kommun.

I januari 2021 överlämnade It-driftsutredningen sitt delbetänkande Säker och kostnadseffektiv it-drift (SOU 2021:1) med förslag för att tydliggöra de rättsliga förutsättningarna för statliga myndigheter att på ett säkert sätt kunna anlita privata leverantörer av it-drift. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Förvaltningsgemensam digital infrastruktur skapar förutsättningar för informationsutbyte

Regeringen beslutade under 2020 att förlänga uppdragen om att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte (I2019/03306) och ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen (I2019/03307). Slutredovisningen har flyttats fram till den 1 december 2021. Uppdragen utförs av flera myndigheter i samverkan, Bolagsverket, Domstolsverket, E-hälsomyndigheten, Lantmäteriet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Riksarkivet, Försäkringskassan samt Skatteverket och leds av Myndigheten för digital förvaltning.

Regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner inledde ett gemensamt arbete under 2020. Syftet är att etablera en process mellan staten, kommuner och regioner för utveckling och införande av en långsiktigt hållbar digital infrastruktur till stöd för välfärden.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2020 uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning att vara nationell samordnare för arbetet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012. I dagsläget är över 70 statliga myndigheter identifierade som behöriga myndigheter, liksom alla kommuner, regioner samt vissa privata organisationer.

I början av 2021 slutredovisade PTS sitt uppdrag om att främja och följa införandet av standarden IPv6 och en kartläggning av tillhandahållandet av IPv6 i fasta allmänna kommunikationsnät i Sverige (I2020/00278).

Bredband i världsklass

Sverige har i internationell jämförelse en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. I DESI 2020 är Sverige rankad på andra plats på området uppkoppling, jämfört med fjärde plats föregående år.

Tabell 4.2 Tillgång till fast och mobilt bredband

Indikator/index	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Uppkoppling (ranking DESI)	2	3	4	5	4	4	2
Andel (%) hushåll och företag som har tillgång till:							
- bredband om minst 30 Mbit/s	i.u.	87	91	95	96	97	98
- bredband om minst 100 Mbit/s	i.u.	67	71	77	81	84	86
- bredband om minst 1 Gbit/s i den absoluta närheten[1]	i.u.	i.u.	i.u.	86	89	92	95
-bredband via fiber (hushållen)	54	61	66	72	77	80	82
Tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där människor normalt befinner sig					89	92	93[2]

[1] Med absolut närhet avses hushåll och företag som finns i byggnader som inte är anslutna med t.ex. fiber, men där en fiberkabel finns i närheten av byggnaden.

[2] PTS har ändrat metod för mätningen, varför tidigare siffror inte redovisas.

Källor: DESI och PTS. Metoden för DESI har ändrats 2020 jämfört med 2019.

Andelen hushåll och företag i Sverige med tillgång till bredband eller tillgång i sin absoluta närhet fortsätter att öka. Även tillgången till stabila mobila tjänster av god kvalitet i områden där människor normalt befinner sig ökade 2020 jämfört med 2019. Tillgången till bredband via fiber uppgick totalt till över 82 procent av hushållen 2020, en ökning med ca 2 procentenheter jämfört med 2019. Ökningen från föregående år syns främst i områden utanför tätort och småort, där tillgången ökat med närmare 7 procentenheter till ca 55 procent. Tillgången i tätort eller småort var 2020 ca 85 procent, vilket är en ökning med ca 2 procentenheter jämfört med 2019. Skillnaden mellan glesbebyggda områden och tätbebyggda områden är därmed ca 31 procentenheter (36 procentenheter 2019).

För att åstadkomma bredbandsutbyggnad i områden där marknadenskrafterna inte räcker till, har regeringen möjliggjort stöd för bredbandsutbyggnad. PTS administrerar det nationella stödet för utbyggnad av bredband. PTS har tilldelat stödsökande nätbyggare totalt 135,7 miljoner kronor, som har finansierat drygt 2 900 antal anslutningar/byggnader. Bredbandsstödet har bidragit till vidareutbyggnad av fasta nät genom att finansiera kommersiellt icke gångbar utbyggnad i glesbygden. God spridning till alla landsdelar har säkerställts genom att tillgängliga medel fördelats genom utlysning i Blekinge, Värmlands, Västernorrlands och Västra Götalands län.

Stöd för utbyggnad av bredband har även ingått i landsbygdsprogrammet och i de tre nordliga regionalfondsprogrammen. Totalt omfattade satsningen på bredbandsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020 ca 4 353 miljoner kronor. Genom en övertäckning i landsbygdsprogrammets bredbandsstöd hösten 2020 har projekt för drygt 4 567 miljoner kronor beviljats stöd, 5 procent mer än vad som har budgeterats i programmet. Utöver detta har regeringen inom regionalfonden möjliggjort satsningar på 1,2 miljarder kronor för utbyggnad av större ortssammanbindande bredbandsnät i de tre nordliga regionalfondsprogrammen. För mer information se utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Regeringen har fattat beslut om en fortsättning för dels Bredbandsforum (I2020/02967), dels uppdraget till PTS (I2020/02961) att vara ett stöd till Bredbandsforum och regeringen i arbetet med att främja tillgången till bredband. Bredbandsforums kansli lanserade tillsammans med Region Värmland i mars 2021 ett pilotprojekt för ökat samarbete i syfte att ytterligare främja utbyggnad av mobilnät. Regeringen har också beslutat att erbjuda regionerna och Gotlands kommun att upprätthålla en funktion som regional bredbandskoordinator även under perioden 2021–2025 i syfte att bidra till att frågorna även placeras i ett strategiskt regionalt utvecklingsperspektiv (I2020/02966). Regeringen har dessutom uppdragit åt PTS att lämna stöd till de regionala bredbandskoordinatorerna och årligen följa upp deras verksamhet. I PTS uppföljning för 2020 anges att viktiga uppgifter varit bl.a. samverkansinsatser mellan aktörer inom länet, kartläggning av bredbandstillgången och att stödja och främja kommunernas arbete med bredbandsfrågor (I2020/00965).

Trafikverkets handläggningstid för ledningsärenden för det statliga vägområdet har minskat från fyra månader 2019 till tre månader 2020 (Trafikverkets årsredovisning 2020). Regeringen uppdrog i regleringsbrevet för 2020 åt Trafikverket att korta handläggningstiderna och redovisa effekter av ändrade regler för ledningsärenden. Trafikverket redovisade uppdraget den 2 mars 2021. Trafikverket har genomfört flera åtgärder för att korta handläggningstiderna, bl.a. utveckling av systemstöd och effektivare arbetssätt.

Av lokaliseringsprincipen, som definieras i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725), följer att en kommunal åtgärd måste vara knuten till kommunens eget område eller dess medlemmar. I syfte att främja utbyggnaden av bredband har Regeringskansliet gett en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att ta fram förslag till undantag från

lokaliseringsprincipen som bl.a. styr var kommunala satsningar på bredbandsutbyggnad kan genomföras. Utredaren ska slutföra sitt uppdrag senast den 9 december 2021.

Regeringen har uppdragit åt PTS att lämna förslag på insatser som kan förbättra möjligheterna till god mobil uppkoppling för resenärer på fjärrtåg (I2020/02958). PTS redovisade uppdraget den 19 februari 2021 och regeringen remitterade PTS rapport under våren 2021 (I2021/00580). Beredning av rapporten pågår inom Regeringskansliet.

Tillgången till funktionellt internet och telefoni

Under 2020 tog PTS emot 67 ansökningar om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet, s.k. samhällsomfattande tjänster. I PTS senaste undersökning uppskattar myndigheten att det är ca 110 hushåll och företag som saknar möjlighet till uppkoppling för grundläggande internet, dvs. till en fast nätanslutningspunkt som är utformad så att data kan tas emot med en hastighet om lägst 10 Mbit/s, via de befintliga näten, kopparnätet borträknat. De ca 110 hushåll och företag som saknar uppkoppling för grundläggande internet, enligt undersökningen, motsvarar ca 80 byggnader som inte har sådan tillgång. Enligt PTS bedömning saknar färre än 10 av dessa även tillgång till telefoni. PTS kartläggning visar att yttäckningen, dvs. den geografiska täckningen för mobiltelefoni, är fortsatt mycket god i Sverige.

Elektroniska kommunikationer

Goda förutsättningarna för väl fungerande marknader för elektroniska kommunikationer

Mediankostnaden per månad för bredbandsabonnemang och för mobilt bredband uppvisade sammantaget små ändringar mellan 2019 och 2020. De lägsta priserna för abonnemang på mobiltelefoni var enligt PTS statistik oförändrade mellan det fjärde kvartalet 2019 och motsvarande kvartal 2020. Även för fasta bredbandsabonnemang med 100 Mbit/s i båda riktningarna var de lägsta priserna i stort sett oförändrade mellan 2019 och 2020.

Enligt PTS rapport Svensk telekommarknad första halvåret 2020 fortsatte mängden datatrafik i mobilnäten att öka under det halvåret. Ökningen på 31 procent var ännu större än ökningen föregående period om 23 procent. En del av ökningen beror på att bredband via mobilnätet ersätter fast bredband där kopparnätet avvecklas. Privata abonnemang på mobilt bredband genererade i genomsnitt ungefär 45 gigabyte datatrafik per månad, en ökning från 28 gigabyte ett år tidigare eller med ungefär 62 procent. Den ökade efterfrågan på datatrafik år från år skapar också högre efterfrågan på frekvensutrymmen i radiospektrum.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (kodexen för elektroniska kommunikationer) beräknas vara genomförd i svensk lagstiftning under första halvåret 2022. Samordningen av unionens radiospektrumförvaltning stärks, vilket kan underlätta 5G-utbyggnaden och förenkla gränsöverskridande elektroniska kommunikationstjänster. Skyddet för slutanvändare uppdateras också med de nya reglerna, för att stämma bättre överens med de förutsättningar som i dag råder på marknaden för elektroniska kommunikationer. PTS ges nya verktyg att se till att konkurrensen på bredbandsmarknaden kommer alla slutkunder till del.

Ökat fokus på säkerhet

Utbyggnaden av 5G har fortsatt att vara en högprioriterad fråga för regeringen för att Sverige ska behålla sin plats som en ledande nation inom it och digitalisering. I början av 2021 genomförde PTS auktionen av frekvenser i 3,5 GHz- och 2,3 GHz-banden som är nödvändiga för en storskalig 5G-utbyggnad. De ändringar av lagen (2003:389)

om elektronisk kommunikation som beslutades av riksdagen i november 2019 (prop. 2019/20:15, bet. 2019/20:TU4, rskr. 2019/20:74) och som trädde i kraft den 1 januari 2020, har tillämpats av PTS vid tilldelningen och villkor med säkerhetskrav har knutits till radiotillstånden.

Sverige har genom PTS och MSB fortsatt att vara drivande i arbetet inom Europeiska unionen med genomförandet av den s.k. verktygslådan med rekommenderade åtgärder för 5G-säkerhet, t.ex. genom deltagande i arbetsgrupper inom unionen som rör standardisering. Den 31 mars 2021 inkom PTS med uppdragsredovisningen Kartläggning av de främsta hoten mot och risker för elektroniska kommunikationsnät i enlighet med det uppdrag regeringen gav myndigheten i april 2020. Av rapporten framgår det att det finns hot och risker kopplade till elektroniska kommunikationer, främst till de framtida 5G-näten, som gör att regeringen och PTS fortsatt bör prioritera säkerhetsarbetet och att vidta lämpliga åtgärder för att reducera riskerna (I2021/01082).

Tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät och allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster är skyldiga att rapportera driftsstörningar och integritetsincidenter till PTS. Under 2020 kom det in 36 incidentrapporter om driftsstörningar och avbrott av betydande omfattning. De vanligaste orsakerna till driftsäkerhetsincidenterna var, liksom tidigare år, konfigurations- och andra handhavandefel, hårdvarufel, kabelavgrävningar och strömavbrott. Under 2020 tog PTS emot 305 rapporter om integritetsincidenter, vilket är en ökning med nära 50 procent jämfört med året innan. PTS uppfattning är att den kraftiga ökningen till stor del beror på operatörernas förbättrade arbete med att upptäcka och rapportera incidenter.

Under 2020 arbetade PTS utifrån den framtagna inriktningen för myndighetens totalförsvarsplanering inom elektronisk kommunikation för perioden 2020–2025. I syfte att stärka förmågan inom området elektronisk kommunikation har PTS bl.a. arbetat med åtgärder som omfattar förstärkt reservkraft, transportabla mobilbasstationer, utredning om reservmateriel, förstudie för att skapa regional autonomi, förstärkt skydd av viktiga noder samt vidtagit åtgärder som rör skyddade anläggningar. PTS genomförde tillsammans med Stadsnätsföreningen övningen Telö 2020 Stadsnät och har deltagit i Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ 2020). Ett ökat fokus har legat på postområdet där PTS bl.a. har påbörjat ett arbete med att ta fram ett inriktningsdokument för postsektorns totalförsvarsarbete. Vidare har PTS publicerat en förstudie med syfte att kartlägga behoven av brev- och pakettjänster inför och under höjd beredskap. Regeringen beslutade den 14 oktober 2020 propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) och riksdagen beslutade den 15 december 2020 att godkänna de i propositionen föreslagna målen för totalförsvaret, inklusive det civila försvaret (bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Med anledning av detta tillfördes ytterligare medel till PTS arbete med civilt försvar inom områdena för elektroniska kommunikationer och post för perioden 2021–2025.

På informations- och cybersäkerhetsområdet har samarbetet mellan PTS och övriga myndigheter inom Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) fortsatt stärkts. I mars 2021 lämnade myndigheterna i SAMFI en uppdaterad redovisning av den gemensamma handlingsplanen för myndigheternas arbete utifrån målen i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (Ju2021/00986), se även utgiftsområde 6 Samhällets krisberedskap. PTS är också delaktig i arbetet med inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret i enlighet med regeringens uppdrag i december 2020 åt Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, MSB och Säkerhetspolisen att fördjupa samverkan inom cybersäkerhetsområdet.

4.3.2 En postmarknad i kontinuerlig förändring

Under 2020 fanns det 28 postoperatörer på den svenska postmarknaden med tillstånd att bedriva postverksamhet. Under de senaste åren har Postnord AB:s marknadsandelar på brevmarknaden minskat, men 2019 skedde ett trendbrott och bolaget ökade sin marknadsandel. Även under 2020 ökade Postnord AB:s marknadsandel om än marginellt och ligger nu på 70–80 procent av antalet utdelade brev. Under 2020 ökade även marknadsandelen för den största konkurrenten Citymail Sweden AB (Citymail) något och ligger på 15–20 procent. Nedgången i brevvolym mellan 2019 och 2020 var 11,8 procent. Sedan 2000 har brevvolymen minskat med 53,6 procent, se tabell 4.3.

Tabell 4.3 Utvecklingen totalt brevmarknaden

År	Antal miljoner brev	Index
2000 (indexår)	3 426,3	100
…		
2016	2 273,1	66,3
2017	2 201,8	64,3
2018	2 018,4	58,9
2019	1 805,5	52,7
2020	1 592,5	46,4

Källa: PTS.

Sedan den 1 januari 2018 ska enligt postförordningen (2010:1049) 95 procent av inrikes enstaka brev inom den samhällsomfattande posttjänsten delas ut inom två arbetsdagar. Oberoende mätningar visar att Postnord AB, i rollen som utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten, med god marginal uppfyller befordringskraven genom att 98,1 procent av breven delades ut i tid under 2020, se tabell 4.4.

Tabell 4.4 Andelen brev som inlämnats till Postnord för övernattbefordran, fr.om. 2018 tvådagarsbefordran, och som delades ut inom tidsramen

År	Årsmedel (%)
2016	91,3
2017	90,3
2018 (tvådagarsbefordran introducerades)	98,6
2019	97,7
2020	98,1

Källa: PTS.

Enligt PTS levererades nästan 192 miljoner paket på upp till 20 kg i Sverige under 2020. Av dessa var ca 22 miljoner returförsändelser, dvs. paket med vilka köparen returnerar varor till säljaren. Därutöver delades 48 miljoner paketbrev ut (en varuförsändelse som i postlagen [2010:1045] definieras som brev) genom den vanliga brevbäringen. Undantag från daglig utdelning medges för ett mindre antal mottagare. Vid utgången av 2020 var det 1 303 hushåll som hade utdelning färre än fem dagar i veckan, vilket är en ökning med 10 hushåll jämfört med motsvarande tidpunkt 2019.

Under 2020 var antalet klagomål till PTS om postfrågor 1 264 (könsuppdelad statistik saknas) vilket är en minskning jämfört med 2019 (1 614 klagomål). Av de inkomna klagomål som kan kopplas till en specifik operatör rör ca 70 procent Postnord AB (jämfört med 70 procent 2019) och 4 procent avser Citymail Sweden AB (jämfört med 10 procent 2019). Klagomålen på postutdelningen handlar främst om försändelser

som av något skäl inte har kommit fram, delats ut för sent eller att mottagaren av misstag har fått någon annans brev.

PTS samlade under 2020 för andra gången in uppgifter om paketleveranstjänster med stöd av postlagen (2010:1045) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/644 av den 18 april 2018 om gränsöverskridande paketleveranstjänster. Statistiken visar att det 2019 postades 249,8 miljoner paket i Sverige varav 44,4 miljoner hade sin mottagare i utlandet (jämfört med 239,0 miljoner 2018 varav 40,5 miljoner hade sin mottagare i utlandet). Det delades ut 205,4 miljoner paket 2019 varav 34,7 miljoner kom från avsändare i utlandet (jämfört med 198,6 miljoner 2018 varav 34,9 miljoner kom från avsändare i utlandet). Sammantaget utgjorde inrikesmarknaden för paketleveranser 68 procent av marknaden 2019, utrikes inkommande 14 procent och utgående paket 18 procent. Inräknat alla paket 0–31,5 kg, såväl inrikes som utrikes export och import var Postnord AB den största paketoperatören i Sverige 2019. Näst störst är United Parcel Service Sweden Aktiebolag, UPS, om man räknar i termer av omsättning och DHL Express (Sweden) AB och DHL Freight (Sweden) AB om man räknar i antalet distribuerade paket.

Regeringen beslutade den 1 oktober 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att klargöra hur den samhällsomfattande posttjänsten ska finansieras när den inte längre kan vara fullt ut självfinansierad (dir. 2020:101). Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 januari 2023.

I april 2021 överlämnade Utredningen om postlagens tystnadsplikt sitt betänkande Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post (SOU 2021:29). Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster är överlag tillfredsställande

En majoritet av länsstyrelserna, 18 av 21, bedömer att tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner i allmänhet eftersom många i dag kan och vill använda digitala betaltjänster, enligt rapporten Bevakning av grundläggande betaltjänster 2020 från Länsstyrelsen i Dalarnas län (I2019/03214). Siffran är något högre än förra året då det var 17 av 21 länsstyrelser som bedömde att tillgången var tillfredsställande.

Enligt länsstyrelserapporten varierar tillgången till betaltjänster med användaren. Svårigheter att utföra grundläggande betaltjänster finns i högre utsträckning bland äldre, personer med funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända. Majoriteten av länsstyrelserna bedömer att situationen för äldre, asylsökande och nyanlända har försämrats under året. Detta uppges framför allt bero på pandemin och att möjligheten att betala med kontanter har försämrats. Länsstyrelserna bedömer att det finns en jämställdhetsaspekt gällande tillgänglighet till betaltjänster för äldre, så till vida att, de allt längre avstånden till banker och betaltjänstombud i glesbygd beräknas få större negativa konsekvenser för kvinnor i glesbygd än för män.

Antalet betaltjänstombud som är finansierade med medel beslutade av länsstyrelserna var 50 stycken i november 2020, vilket är fyra fler än året innan. Under 2020 fortsatte möjligheten att betala räkningar med personlig service att minska. Det fanns under 2020 sammanlagt 1 223 ställen för betalningsförmedling runt om i landet. Sedan 2019 har det skett en minskning med drygt 90 ställen. Jämfört med 2011 har antalet ställen där det är möjligt att betala räkningar mer än halverats. Minskningen är procentuellt sett relativt jämnt spridd mellan länen. Enligt statistik från Tillväxtverket har 112 tätorter i Sverige längre än 25 kilometer till närmaste betalningsförmedling.

Från och med den 1 januari 2021 ska de större kreditinstituten i Sverige tillhandahålla kontanttjänster i så pass stor utsträckning att i princip ingen i Sverige ska ha längre än 25 km till närmaste plats för kontantuttag, se propositionen Skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster (prop. 2019/20:23). För mer information om utvecklingen för betaltjänstområdet och kontanthanteringen i stort se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Goda förutsättningar för att bli bäst i världen på digitalisering

Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtagits har bidragit till en ökad måluppfyllelse. Covid-19-pandemin har visat på behovet av en väl utbyggd digital infrastruktur samt att alla måste ha möjlighet att delta i det digitala samhället. Trenden att Sverige halkar efter andra jämförbara länder vad gäller utveckling inom digitalisering av den offentliga förvaltningen fortsätter. Sveriges fallande placering i internationella index beror till viss del på att andra länders digitaliseringstakt ökar snabbare än takten i Sverige. Utmaningar finns även kopplade till den svenska decentraliserade förvaltningsmodellen. Denna leder till bl.a. svårigheter att etablera och nyttja förvaltningsgemensamma möjligheter, osäkerhet gällande tolkningen avregelverk samt begränsningar vad gäller möjligheter att behandla personuppgifter, vilket försvårar eller hindrar tillgång till och delning av data. Regeringen bedömer dock att den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen för informationsutbyte och arbetet med att etablera ett nationellt ramverk för grunddata har skapat bättre förutsättningar. Arbetet med denna infrastruktur är ett viktigt verktyg för att uppnå ökad samordning och styrning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen och i förlängningen för att uppnå regeringens mål om en öppnare förvaltning med hög kvalitet och effektivitet.

Regeringens samlade bedömning är att takten i bredbandsutbyggnaden har varit för låg för att uppnå regeringens mål för 2020. För att åstadkomma utbyggnad i områden där marknadskrafterna inte räcker till har regeringen möjliggjort stöd för bredbandsutbyggnad vilket har medfört viss utbyggnad i dessa områden. Regeringen konstaterar att skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd visserligen minskar, men att det fortfarande är en ojämn fördelning av tillgången i landet. Bedömningen är att det finns goda chanser att nå målet om att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska kommunikationstjänster, inte minst bredband. Detta beror till stor del på att tillgången till marknadsmässiga lösningar för telefoni och internetanslutningar som medför 10 Mbit/s är mycket god.

Regeringens arbete med genomförandet av EU:s kodex för elektronisk kommunikation, genom den nya lagen om elektronisk kommunikation av vilken ett utkast har remitterats, bidrar till uppfyllelsen av delmålet om elektronisk kommunikation. Tillgång till tjänster på en gränsöverskridande digital marknad samt utbyggnad och utveckling av nya tekniker som 5G och 6G främjas också. Genom PTS auktioner av frekvenser i 3,5 GHz- och 2,3 GHz-banden bedömer regeringen att det finns förutsättningar för en bred utbyggnad av 5G. Detta är centralt för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov. Regeringen bedömer även att de robusthetshöjande åtgärder som genomförts med statliga medel, genom PTS försorg, har bidragit till säkrare och robustare elektroniska kommunikationer.

Fortsatt stort förändringstryck för postsektorn

Regeringens samlade bedömning är att målen för postsektorn uppfylls, men att den svenska postmarknaden alltjämt befinner sig under ett stort förändringstryck, bl.a.

beroende på ett utökat användande av olika tjänster för digital kommunikation. Postmarknaden har också påverkats av pandemin. Vidare har e-handeln ökat vilket leder till att varuförsändelserna blir allt fler. Samtidigt har brevvolymerna fortsatt att falla under 2020 och då i ännu högre takt än under 2019. Regeringen konstaterar att det inte finns några tecken på att volymminskningen på den svenska brevmarknaden kommer att avstanna. Dessa motsatta utvecklingstrender gör att förändringen av postmarknaden fortsätter och att förutsättningarna på postmarknaden förändras i snabb takt. Detta leder till att även förutsättningarna för att tillhandahålla en samhällsomfattande posttjänst påverkas.

Grundläggande betaltjänster påverkas av digital delaktighet

Regeringens bedömning är att målen för politiken för de grundläggande betaltjänsterna huvudsakligen uppfylls. Möjligheten att betala med kontanter bedöms ha försämrats under pandemin vilket framför allt drabbat äldre, asylsökande och nyanlända samtidigt som insatser för den digitala delaktigheten fått en skjuts framåt. Tillgången till grundläggande betaltjänster påverkas av insatser som görs inom andra områden, så som digital delaktighet, tillgång till digital infrastruktur, regional- och landsbygdsutveckling, kommersiell service samt finansmarknaden.

4.5 Politikens inriktning

Digitalisering bidrar till omställning av samhället

Regeringen ser positivt på digitaliseringens möjligheter. Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Att ligga i framkant av en säker och användarcentrerad digital utveckling förbättrar Sveriges möjligheter till såväl ekonomisk som social hållbarhet och att kunna uppnå andra politiska mål. Digitaliseringen har avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska återhämtning efter pandemin, näringslivets konkurrenskraft och en grön omställning efter pandemin.

Covid-19-pandemins påverkan på människors liv och på samhällsekonomin har visat hur viktigt det är med digitalisering och hur betydelsefulla tidigare investeringar i den digitala infrastrukturen har varit. Det har skett ett digitalt språng och den digitala kompetensen i samhället har ökat. Användning av digitala verktyg och tjänster har mildrat några av de negativa konsekvenserna av pandemin och möjliggjort att många har kunnat hålla kontakten, arbeta hemifrån och studera på distans. Det har varit avgörande för att hålla igång många företag och upprätthålla offentlig service.

Behovet av styrning och samordning av den digitala infrastrukturen är fortsatt stort både inom enskilda sektorer och på förvaltningsgemensam nivå. Det pågående arbetet med att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte och grunddata fortskrider. Arbetet är viktigt för att möta behoven av ökad styrning och samordning och för att den offentliga förvaltningen på ett säkert och effektivt sätt ska kunna utbyta och hantera data. Infrastrukturen skapar möjligheter till effektivisering, att säkerställa korrekt användning av offentliga medel och ökad samordning inom den offentliga sektorn, vilket har potential att frigöra resurser för välfärden.

En samsyn behövs mellan staten och kommunsektorn avseende mål, takt, finansiering och ansvar för utveckling av välfärdens digitala infrastruktur. Regeringen har därför tecknat en avsiktsförklaring med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om ökad digitalisering och minskat it-krångel. Det kan till exempel handla om förbättringar avseende elektroniska tjänstelegitimationer, gemensamma tekniska standarder och säkra meddelanden mellan dem som arbetar i kommuner, regioner och statliga myndigheter. Regeringen avser att tillföra medel för att utöka samarbetet mellan

staten, kommuner och regioner och för att utveckla välfärdens digitala infrastruktur. Förslaget är i linje med ett åtgärdsförslag från Välfärdskommissionen.

Den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen skapar också förutsättningar för att kunna uppnå kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012. Regeringen avser att tillföra medel till Myndigheten för digital förvaltning för att säkerställa att den offentliga förvaltningen klarar av att leva upp till dessa krav och för att göra det enklare för privatpersoner och företag att agera på EU:s inre marknad.

Det är viktigt att individen har möjlighet att själv välja leverantör av digitala tjänster. Regeringen avser därför att under 2022 lägga fram förslag om lagstiftning om ett auktorisationssystem för e-legitimation och digital post. I förslaget som remitterats föreslås bl.a. att det skapas förutsättningar för ett valfrihetssystem för att skapa möjlighet att ta ut avgifter för användning, samt att införa ersättning till godkända leverantörer av e-legitimation och digitala brevlådor (I2020/03269).

En viktig fråga i sammanhanget är tillgången och nyttiggörandet av data. Data är en viktig strategisk resurs och en förutsättning för att fullt ut kunna använda digitaliseringens möjligheter för verksamhetsutveckling och innovation till exempel med hjälp av artificiell intelligens (AI). Utvecklingen av hur data används och styrs måste ske i linje med reglerna om bl.a. dataskydd, den nationella säkerheten och immaterialrätt samt beakta brottsbekämpningens behov och företagens behov av dataflöden för handel på den inre marknaden och globalt.

Programmet för ett digitalt Europa är ett EU-instrument för att stödja den digitala omvandlingen och främja utvecklingen av ny teknik och datadelning inom unionen. Genomförande av programmet förutsätter informationsinsatser och samordning, varför regeringen avser att tillföra medel till Myndigheten för digital förvaltning.

Det är viktigt att den digitala utvecklingen av välfärden inte hindras av t.ex. onödiga formkrav eller föråldrad lagstiftning. Medel tillförs för ett arbete med att identifiera juridiska hinder för digitalisering och för att utarbeta förslag till anpassning av gällande rätt. Arbetet bör bedrivas samlat med berörda aktörer såsom statliga myndigheter, regioner, kommuner och de som arbetar i välfärden.

Regeringen avser att tillföra medel under 2022 till Integritetsskyddsmyndigheten för myndighetens tillsynsverksamhet för att bekämpa sexuella övergrepp mot barn på nätet. (Se vidare under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.)

En väl utbyggd digital infrastruktur bidrar på ett tydligt sätt till den digitala omställningen i Sverige. Hela Sverige bör ha tillgång till snabbt bredband och stabila mobila tjänster av god kvalitet. Regeringen verkar för att bredbandsmålen ska nås.

Regeringens utgångspunkt för bredbandsutbyggnaden är en marknadsmässig utbyggnad som kompletteras med offentliga insatser. För att nå målen krävs fortsatta investeringar i utbyggnad av näten, insatser från marknaden, staten samt kommuner och regioner, liksom efterfrågan av denna infrastruktur i kombination med betalningsvilja hos hushåll och företag.

I delar av landet kan inte utbyggnad av den digitala infrastrukturen ske på marknadsmässig grund. Särskilt gäller detta de mer glest befolkade områdena där människor bor och arbetar. En god tillgänglighet i hela Sverige är viktigt för att det ska vara möjligt att bo, leva och verka i alla delar av landet. Regeringen avser att tillföra 500 miljoner

kronor till det nationella stödsystem som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1, utg. omr. 22).

Alla hushåll och företag i landet ska ha tillgång till grundläggande telefoni och internet. Regeringen tillför därför 14 miljoner kronor för åtgärder inom samhällsomfattande tjänster i enlighet med förordningen (2018:20) om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet.

Postmarknaden kommer fortsätta att förändras

Postmarknaden fortsätter att genomgå genomgripande förändringar. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen på postmarknaden bl.a. genom Postfinansieringsutredningen.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

2020	Utfall	62 812	Anslagssparande	2 135
2021	Anslag	75 724[1]	Utgiftsprognos	76 961
2022	**Förslag**	**87 679**		
2023	Beräknat	88 563[2]		
2024	Beräknat	90 394[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 87 679 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 88 620 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras med avgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Post-och telestyrelsen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**74 724**	**74 724**	**74 724**
Pris- och löneomräkning[2]	2 955	3 738	4 510
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 101	11 160
varav BP22[3]	*8 000*	*8 000*	*6 000*
– Administration SOT telefoni och internet	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Genomförande av Sveriges återhämtningsplan	*2 000*	*2 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**87 679**	**88 563**	**90 394**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 6 000 000 kronor för 2022 för administration av insatser för att i enlighet med svensk lagstiftning och EU-lagstiftning säkerställa att slutanvändare har tillgång till funktionellt internet och telefoni. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor för respektive år. Regeringen avser att ge PTS i uppdrag att vidta åtgärder för att kunna genomföra den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser bredbandsutbyggnad. Arbetet ska bestå i att säkerställa processer för användning av medel och att tillhörande villkor motsvarar de krav som ställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens. PTS behöver tillföras ytterligare medel för detta arbete. Anslaget bör därför ökas med 2 000 000 kronor för 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 87 697 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 88 563 000 kronor och 90 394 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	97 288	284 815	302 588	-17 773	25 692
Prognos 2021	100 000	302 062	309 866	-7804	17 888
Budget 2022	110 000	309 900	323 600	13 700	4 188

Källa: PTS budgetunderlag 2022–2024.

PTS disponerar vissa av de avgifter som myndigheten tar ut av operatörer inom verksamheterna för elektronisk kommunikation, post och betrodda tjänster. Beräknade intäkter som myndigheten får disponera är 309 900 000 kronor för 2022.

Tidigare har regeringen begärt att riksdagen ska fastställa ett årligt avgiftsuttag för att hantera åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektroniska kommunikationer. Åtgärderna finansieras från anslaget 2:5 *Driftsäker och elektronisk kommunikation*. Framöver kommer regeringen inte att begära att riksdagen fastställer avgiftsuttaget utan följa upp avgiften mot dess ekonomiska mål. Riksdagen kommer även fortsättningsvis att få information om avgiftsuttaget.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2020	Utfall	133 775	Anslagssparande	2 503
2021	Anslag	136 278[1]	Utgiftsprognos	135 110
2022	**Förslag**	**136 278**		
2023	Beräknat	136 278		
2024	Beräknat	136 278		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov och i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov t.ex. avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och medier.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**136 278**	**136 278**	**136 278**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**136 278**	**136 278**	**136 278**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 136 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 136 278 000 kronor och 136 278 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025-2026
Ingående åtaganden	151 087	116 225	300 000			
Nya åtaganden	71 129	279 251	116 002			
Infriade åtaganden	-105 991	- 95 476	-116 002	- 120 000	- 100 000	-80 000
Utestående åtaganden	116 225	300 000	300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**300 000**	**300 000**	**300 000**			

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

2020	Utfall	25 121	Anslagssparande	2 916
2021	Anslag	28 037[1]	Utgiftsprognos	27 797
2022	**Förslag**	**28 037**		
2023	Beräknat	28 037		
2024	Beräknat	28 037		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser och post.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**28 037**	**28 037**	**28 037**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 037**	**28 037**	**28 037**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 037 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 28 037 000 kronor och 28 037 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025-2026
Ingående åtaganden	34 702	21 239	15 000			
Nya åtaganden	13 693	15 000	41 372			
Infriade åtaganden	-27 156	-21 239	-11 372	-18 000	-16 000	-11 000
Utestående åtaganden	21 239	15 000	45 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	45 000	45 000	45 000			

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

2020	Utfall	62 119	Anslagssparande	2 725
2021	Anslag	54 844[1]	Utgiftsprognos	54 374
2022	**Förslag**	**104 844**		
2023	Beräknat	104 844		
2024	Beräknat	104 844		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet för digitaliseringspolitiken, liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**54 844**	**54 844**	**54 844**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	50 000	50 000
varav BP22	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Medfinansiering av EU-programmet Digital	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**104 844**	**104 844**	**104 844**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2022 för medfinansiering av EU-programmet Digital. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 104 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 104 844 000 kronor och 104 844 000 kronor.

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

2020	Utfall	287 982	Anslagssparande	7 287
2021	Anslag	1 820 014[1]	Utgiftsprognos	1 799 460
2022	**Förslag**	**1 561 014**		
2023	Beräknat	345 014		
2024	Beräknat	347 014		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta inbegriper stöd till utbyggnad av elektroniska kommunikationer i områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och vid höjd beredskap samt för samhällsomfattande tjänster inom området elektronisk kommunikation. Anslaget får användas för åtgärder kopplade till civilt försvar inom områdena elektroniska kommunikationer och post. Anslaget får användas för utgifter för administration av åtgärderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 845 014**	**1 845 014**	**1 845 014**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-284 000	-1 500 000	-1 498 000
varav BP22	*508 000*	*8 000*	*8 000*
– SOT- internet och telefoni	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Bredbandsutbyggnad	*500 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 561 014**	**345 014**	**347 014**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 500 000 000 kronor för 2022 till det nationella stödsystem som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/230:1 utg.omr. 22). Anslaget ökas med 8 000 000 kronor för 2022 för att i enlighet med svensk lagstiftning och EU-lagstiftning säkerställa att slutanvändare har tillgång till funktionellt internet och telefoni. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 561 014 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 345 014 respektive 347 014 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 540 000 000 kronor 2023–2032.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling samt vid beslut om fleråriga projekt för utbyggnad av elektroniska kommunikationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 540 000 000 kronor 2023–2032.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusentals kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2032
Ingående åtaganden	203 139	182 506	498 314			
Nya åtaganden	35 875	407 481	231 988			
Infriade åtaganden	-56 508	-91 673	-190 302	-252 012	-179 500	-108 488
Utestående åtaganden	182 506	498 314	540 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**745 000**	545 000	540 000			

4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	151 191[1]	Utgiftsprognos	149 895
2022	**Förslag**	**156 845**		
2023	Beräknat	158 909[2]		
2024	Beräknat	158 624[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 156 865 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 154 938 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för digital förvaltnings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**145 691**	**145 691**	**145 691**
Pris- och löneomräkning[2]	1 026	2 938	4 517
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 128	10 280	8 416
varav BP22[3]	*10 200*	*10 200*	*10 200*
– Medel för samordning av DIGITAL	*2 400*	*2 400*	*2 400*
– Analys och uppföljning av digitaliseringspolitiken	*4 800*	*4 800*	*4 800*
– Arbete med de juridiska förutsättningarna för digitalisering	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**156 845**	**158 909**	**158 624**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera arbetet med de juridiska förutsättningarna för välfärdens digitalisering ökas anslaget med 3 000 000 kr. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. För att finansiera analys och uppföljning av digitaliseringspolitiken ökas anslaget med 4 800 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. För att finansiera samordning av programmet för ett digitalt Europa ökas anslagen med 2 400 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 156 845 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget uppgå till 158 909 000 kronor respektive 158 624 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	-	-	-	-
Prognos 2021	9	9	-	-
Budget 2022	15	15	-	-

Källa: Myndigheten för digital förvaltning.

Myndigheten för digital förvaltning disponerar vissa av de avgifter som myndigheten tar ut för elektronisk identifiering.

Tabell 4.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)[1]	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	-	-	-	-	
Prognos 2021		-		-	
Budget 2022	2 900	-	-5 000	-2 100-	- 2 100

[1] Avgifter tas inte ut för full kostnadstäckning under 2022.

Källa: Myndigheten för digital förvaltning.

Regeringen avser att under 2022 lägga fram förslag om lagstiftning om ett auktorisationssystem för e-legitimation och digital post och därmed skapa möjlighet att ta ut avgifter för användning, samt att införa ersättning till godkända leverantörer av e-legitimation och digitala brevlådor. Beräknade intäkter som myndigheten får disponera är 2 915 000 kronor för 2022.

4.6.7 2:7 Digital förvaltning

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	68 144[1]	Utgiftsprognos	67 560
2022	**Förslag**	**195 994**		
2023	Beräknat	215 744		
2024	Beräknat	153 894		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen samt för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**73 644**	**73 644**	**73 644**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	122 350	142 100	80 250
varav BP22	*99 600*	*125 600*	*92 000*
– Medel för samordning av DIGITAL	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Analys och uppföljning av digitaliseringspolitiken	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Genomförande av EU-förordningen SDG	*58 600*	*84 600*	*51 000*
– Välfärdens digitala infrastruktur	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**195 994**	**215 744**	**153 894**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att uppfylla kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 ökas anslaget med 58 600 000 kronor. För 2023 beräknas anslaget ökas med 84 600 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget ökas med 51 000 000 kronor. Anslaget ökas med 50 000 000 kronor under 2022 för att utveckla välfärdens digitala infrastruktur. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. Från och med 2025 beräknas anslaget ökas med 20 000 000 kronor För att finansiera analys och uppföljning av digitaliseringspolitiken minskas anslaget med 6 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp. För att finansiera samordning av programmet för ett digitalt Europa minskas anslagen med 3 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 195 944 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Digital förvaltning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget uppgå till 215 744 000 kronor respektive 153 894 000 kronor.

Utgiftsområde 23

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Utgiftsområde 23 – Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 10
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
2.6 Resultatredovisning ... 12
2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 12
2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 15
2.6.3 Skog ... 39
2.6.4 De samiska näringarna ... 43
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 45
2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 45
2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 45
2.7.3 Skog ... 48
2.7.4 De samiska näringarna ... 49
2.8 Politikens inriktning ... 49
2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 50
2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 51
2.8.3 Skog ... 53
2.8.4 De samiska näringarna ... 54
2.9 Budgetförslag ... 55
2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen ... 55
2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket ... 56
2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt ... 58
2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet ... 59
2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder ... 61
2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar ... 61
2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m. ... 62
2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk ... 63
2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare ... 65
2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m. ... 66
2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m. ... 67
2.9.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk ... 68
2.9.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk ... 69
2.9.14 1:14 Livsmedelsverket ... 71
2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor ... 73
2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m. ... 74
2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur ... 75
2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur ... 77
2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket ... 79
2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m. ... 80
2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter ... 80
2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m. ... 81
2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet ... 82
2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning ... 83

2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien 85
2.9.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter 85
2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet 86
2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 87
2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 89

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor Anslag	
1:1 Skogsstyrelsen	622 925
1:2 Insatser för skogsbruket	1 066 073
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	165 256
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	133 940
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
1:6 Bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar	183 349
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
1:8 Statens jordbruksverk	615 698
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	15 000
1:10 Gårdsstöd m.m.	6 982 048
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	167 000
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	36 200
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	174 200
1:14 Livsmedelsverket	344 398
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	204 160
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	46 913
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 783 297
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	4 088 310
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	42 330
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	125 915
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 134 808
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	713 664
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	73 237
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	15 000
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	101 500
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	120 000
Summa anslag under utgiftsområdet	**22 044 754**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för skogsbruket	100 000	2023–2025
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	110 000	2023–2024
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	12 500	2023
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	65 000	2023
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	47 000	2023–2025
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 005 400	2023–2025
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 629 000	2023–2029
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 600 000	2023–2028
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	75 700	2023–2025
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	205 000	2023–2025
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	**6 849 600**	

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskerinäring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Skogsstyrelsen	490	545	535	**623**	574	580
1:2 Insatser för skogsbruket	296	725	759	**1 066**	932	932
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	153	161	160	**165**	170	176
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	126	128	128	**134**	115	116
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	10	10	10	**10**	10	10
1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	148	563	559	**183**	133	133
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	53	53	52	**53**	53	53
1:8 Statens jordbruksverk	604	614	618	**616**	614	577
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	7	12	12	**15**	15	15
1:10 Gårdsstöd m.m.	7 189	7 159	6 834	**6 982**	6 903	6 919
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	143	150	137	**167**	147	147
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	21	31	24	**36**	13	
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	151	167	163	**174**	145	
1:14 Livsmedelsverket	254	270	277	**344**	322	333
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	256	194	191	**204**	204	166
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	47	43	44	**47**	47	47
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 274	4 921	3 493	**3 783**	4 236	4 008
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 830	4 541	3 321	**4 088**	2 144	4 185
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	169	250	248	**42**	42	20
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4	14	14	**24**	24	24
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	2	2	2	**2**	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	122	129	120	**126**	126	126
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	1 985	2 170	2 144	**2 135**	2 164	2 186
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	581	696	680	**714**	739	739
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	**1**	1	1
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	104	107	103	**73**	73	73
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet		29	29	**15**	21	150
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027		30	30	**102**	102	102
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027		120	119	**120**	120	120
Totalt för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	**20 020**	**23 835**	**20 805**	**22 045**	**20 190**	**21 940**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2021 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 20 805 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2022 för utgiftsområdet innebär att 22 045 miljoner kronor anvisas. För 2023 beräknas anslagsnivån till 20 190 miljoner kronor och för 2024 till 21 940 miljoner kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**22 581**	**22 581**	**22 581**
Pris- och löneomräkning[2]	33	76	116
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-273	372	536
varav BP22[3]	*833*	*3 607*	*4 837*
Makroekonomisk utveckling	-300	-597	-366
Volymer	24	27	27
Överföring till/från andra utgiftsområden	-2	-5	-28
Övrigt	-19	-2 265	-926
Ny utgiftsram	**22 045**	**20 190**	**21 940**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2022 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	15 425
Verksamhetsutgifter[2]	6 576
Investeringar[3]	44
Summa utgiftsram	**22 045**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2021	2022
Uttag av bränsle	120	130
Avverkningsrätt till skog	-	-
Anläggning av ny skog m.m.	50	80
Skogsavdrag	-	-
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	20	u
Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	540	540
Nedsatt koldioxidskatt för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	770	770
Totalt för utgiftsområdet	**1 500**	**1 520**

”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

”u” innebär att skatteutgiften har upphört.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är följande:

– Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:MJU2, rskr. 2014/15:88).

Inom utgiftsområdet finns även mål beslutade av riksdagen som gäller en sammanhållen landsbygdspolitik, en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, skogspolitiken samt de samiska näringarna.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål för miljöarbetet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Resultatredovisningen av miljökvalitetsmålen i sin helhet finns inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. För arbetet inom utgiftsområdet är även det av riksdagen beslutade målet om Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt centralt (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

En sammanhållen landsbygdspolitik

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360):

– En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Riksdagen har genom beslut om livsmedelsstrategin beslutat om ett övergripande mål för livsmedelskedjan samt mål för tre strategiska områden – Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och Innovation (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Det övergripande målet:

– En konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan.

En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Skog

Riksdagen har beslutat om två jämställda mål för skogspolitiken – ett produktionsmål och ett miljömål (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252, prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244):

– Produktionsmålet innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.
– Miljömålet innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

De samiska näringarna

Det övergripande målet för samepolitiken (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86):

– Att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden, bl.a. inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatbeskrivningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utgiftsområdets centrala indikatorer och hur de är kopplade till målen framgår av tabell 2.5. De utvalda indikatorerna täcker inte alla verksamheter inom utgiftsområdet men bedöms ge tillräcklig information för att möjliggöra generella bedömningar av resultatet.

Tabell 2.5 Mål och centrala indikatorer inom utgiftsområde 23

Mål för utgiftsområdet	Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart.			
Resultatområde	En sammanhållen landsbygdspolitik	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	Skog	De samiska näringarna
Indikatorer	- Inrikes flyttnetto och befolkning - Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten - Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola	- Nettomarginal i livsmedelssektorn - Förädlingsvärde i livsmedelssektorn - Antal sysselsatta i livsmedelssektorn	- Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder - Skog och vilt i balans - Skydd mot skadeinsekter m.m. - Miljöhänsyn i skogsbruket - Skydd och bevarande av skogsmark - Skogsbrukets klimatnytta	- Renbruksplanernas användning

2.6 Resultatredovisning

Med utgångspunkt i målen för utgiftsområdet redovisas i det följande resultat för de fyra resultatområdena En sammanhållen landsbygdspolitik, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skog och De samiska näringarna.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen. Resultatredovisningen kommer även fortsättningsvis att utvecklas i takt med politiken.

2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Den sammanhållna landsbygdspolitiken är till sin karaktär sektorsövergripande och berör därmed många olika utgiftsområden. En resultatredovisning av insatser inom andra politikområden görs inom respektive utgiftsområde.

Uppföljning av den sammanhållna landsbygdspolitiken

Nya resultatindikatorer för politikområdet introducerades i samband med budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1). Klassificeringen av kommuntyper inom indikatorerna utgår ifrån den definition som används för att följa upp den sammanhållna landsbygdspolitiken. Kommuntyperna har bytt namn under 2021 för att på ett mer rättvist sätt beskriva respektive kommuntyps karaktär. Dock kvarstår klassificeringen som sådan. Kommuntyperna är framtagna av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och bygger på principer och antaganden från Eurostat och OECD, vilket möjliggör internationella jämförelser. För att följa upp politiken för en sammanhållen landsbygdspolitik finns tre centrala indikatorer. Därutöver görs årligen en fördjupning i utvald statistik med bäring på Sveriges landsbygder. Den årliga fördjupningen har denna gång gjorts gällande utbildningsnivå, uppdelat i utbildningskategorierna grundskola, gymnasial utbildning samt eftergymnasial utbildning.

Delvis förändrade flyttmönster

Under de senaste tio åren har storstadskommuner och täta blandade kommuner haft ett positivt inrikes flyttnetto medan övriga kommuntyper haft ett negativt inrikes flyttnetto. Det negativa inrikes flyttnettot har varit större för kvinnor än för män i

framför allt glesa blandade kommuner. Under de senaste fem åren och framför allt under 2020 har det inrikes flyttnettot förändrats i viss mån. Storstadskommuner hade då ett negativt inrikes flyttnetto både för kvinnor och män medan tätortsnära landsbygdskommuner samt mycket glesa landsbygdskommuner har gått från ett negativt till ett positivt inrikes flyttnetto det senaste året, se tabell 2.6. Det är ännu för tidigt att dra säkra slutsatser om eventuella effekter av pandemin på förändrade flyttmönster. Det bör också noteras att såväl utrikes flyttning som födelse- och dödstal påverkar den totala befolkningsförändringen.

Tabell 2.6 Inrikes flyttnetto och befolkning

Kommuntyp	Utveckling 2011–2020 (utv. 2020)	Utveckling kvinnor 2011–2020	Utveckling män 2011–2020	Befolkning 2020 (utv. sedan 2019)
Storstadskommuner (29 st)	9 182 (-8 974)	4 971	4 211	3 484 199 (23 539)
Täta blandade kommuner (103 st)	73 177 (8 201)	34 981	38 196	4 512 034 (25 962)
Glesa blandade kommuner (28 st)	25 442 (-1 543)	-13 431	-12 011	695 921 (-637)
Tätortsnära landsbygdskommuner (70 st)	-6 676 (4 104)	-3127	-3 649	1 026 391 (5 491)
Glesa landsbygdskommuner (45 st)	-42 468 (-1 329)	-19 519	-22 949	582 494 (-1 959)
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st)	-7 673 (459)	-3 875	-3 798	78 256 (-690)

Källa: Statistiska centralbyrån.

Skillnader i tillgång till bredband minskar i takt med utbyggnaden

Utbyggnaden av snabbt bredband sker över hela landet, men tillgången är fortsatt ojämnt fördelad mellan städer och landsbygder. Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten har utvecklats positivt för samtliga kommuntyper mellan 2017 och 2020. Ökningstakten är störst i tätortsnära landsbygdskommuner, glesa landsbygdskommuner och mycket glesa landsbygdskommuner där tillgången har ökat från ca 70 procent till mellan 82 och 87 procent för hushåll och från ca 60 procent till ca 80 procent för företag. Bredbandsstödet i landsbygdsprogrammet är en bidragande faktor till den högre utbyggnadstakten. För mer information om bredband i landsbygdsprogrammet se kapitel 2.6.2, avsnittet om genomförande av landsbygdsprogrammet.

Trots att tillgången till bredband ökar snabbare i glesa landsbygdskommuner kvarstår skillnader mellan kommuntyper, se tabell 2.7. År 2020 har 96 procent av företagen och 98 procent av hushållen tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s i storstadskommuner. Motsvarande siffra för hushåll och företag i mycket glesa landsbygdskommuner är 83 procent respektive 77 procent. För mer information om den nationella bredbandsstrategin, se utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.7 Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten

Procent

Kommuntyp	Andelar (medel) 2017 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2018 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2019 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2020 Hushåll/Företag
Storstadskommuner (29 st)	94,5 / 90,2	96,6 / 93,4	97,3 / 94,7	98/ 96
Täta blandade kommuner (103 st)	82,4 / 70,7	86,8 / 77,1	89,8/ 81,9	93/ 86,7
Glesa blandade kommuner (28 st)	78.3 / 68,6	85,0 / 77,1	89,7 / 82,8	93,1 / 87
Tätortsnära landsbygdskommuner (70 st)	70,0 / 59,4	77,0 / 68	82,3 / 75,1	87,1 / 80,4
Glesa landsbygdskommuner (45 st)	70,1 / 61,6	76,6 / 69,3	81,7 / 76,2	86,8 / 81,6
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st)	69,8 / 63,2	75,1 / 69,3	78,6 / 73,4	82,6 / 76,7

Källa: Post -och telestyrelsen.

Tillgängligheten till dagligvarubutiker, drivmedelsstationer och grundskola varierar

Flertalet glesa landsbygdskommuner har fått en något förbättrad tillgänglighet till dagligvarubutiker. Detta kan delvis förklaras av att människor även i dessa områden

tenderar att flytta till centralorter. Det har även förekommit en viss ökning av antalet butiker, vilket delvis kan förklaras av de olika stöd som kan beviljas till dagligvarubutiker. För en resultatredovisning av stöd till kommersiell service se även utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Nätet av drivmedelsstationer har varit relativt stabilt och antalet försäljningsställen för bensin och diesel har bara förändrats i liten utsträckning. En del stationer har lagts ned men samtidigt har det startats nya försäljningsställen. Sammantaget bedöms tillgängligheten vara god och landsbygdskommuner har en övervägande svag positiv utveckling, där tätortsnära landsbygdskommuner uppvisar minskade avstånd, medan glesa och mycket glesa landsbygdskommuner har marginellt ökande avstånd. Särskilda utmaningar finns för mindre drivmedelsstationer på landsbygderna kopplat till förändrade miljöregler. Regeringen fortsätter arbetet med att underlätta för bl.a. de små drivmedelsstationerna.

För grundskola har avstånden ökat marginellt under mätperioden för samtliga kommuntyper utom storstadskommuner. Mest ökar avstånden i tätortsnära landsbygdskommuner.

Tillgängligheten till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola är mätt som avstånd i tid (minuter med bil), då det ger en mer rättvisande bild än enbart geografiskt avstånd, se tabell 2.8

Tabell 2.8 Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola

Kommuntyp	Procentuell ökning/minskning av restid till dagligvarubutik mellan 2010–2021. Restid i minuter, medelvärde 2021, inom parentes.	Procentuell ökning/minskning av restid till drivmedelsstation mellan 2016–2021. Restid i minuter, medelvärde 2021, inom parentes.	Procentuell ökning/minskning av restid till grundskola mellan 2010–2021. Restid i minuter, medelvärde 2021, inom parentes.
Storstadskommuner (29 st)	8 % (2)	1 % (2)	0 % (1,5)
Täta blandade kommuner (103 st)	5 % (3)	-1 % (3)	2 % (2)
Glesa blandade kommuner (28 st)	5 % (3)	1 % (3)	2 % (2,5)
Tätortsnära landsbygdskommuner (70 st)	2 % (3)	-2 % (3)	5 % (3)
Glesa landsbygdskommuner (45 st)	3 % (4)	1 % (3)	1 % (4)
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st)	12 % (5)	0 % (5)	2 % (6)

Anm.: Tid som anges inom parentes anger de faktiska restiderna i ett medelvärde. Medelvärde innebär i sig att det finns stora skillnader inom och mellan kommuner inom varje kommuntyp.

Källa: Tillväxtverket.

Fortsatt stora skillnader i utbildningsnivå mellan stad och land

Trots stora satsningar på utbildning i hela landet har de regionala skillnaderna i utbildningsnivå inte minskat. Andelen med högst grundskola är relativt lika mellan alla kommuntyper. Den största skillnaden i utbildningsnivå är i stället fördelningen mellan de med högst gymnasieutbildning respektive eftergymnasial utbildning. År 2019 var andelen av befolkningen i åldrarna 25–74 år med eftergymnasial utbildning 49 procent i storstadskommuner medan andelen var 24 procent i mycket glesa landsbygdskommuner. I samtliga kommuntyper har kvinnor en högre utbildningsnivå inom gruppen högutbildade än män. Andelen högutbildade har ökat mest på platser med redan höga andelar högutbildade.

Programmet för lokalt ledd utveckling

Programmet för lokalt ledd utveckling har bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik genom att ha finansierat 239 projekt för utveckling av det lokala näringslivet,

entreprenörskap samt stimulerat nyföretagande och därigenom skapat förutsättningar för nya jobb. Av dessa har 156 projekt genomförts på ett sätt som länkar samman stad och landsbygd och 103 projekt i tätorter med mer än 5 000 innevånare, vilket utgör de programspecifika indikatorerna för Europeiska regionala utvecklingsfonden. Programmet har även finansierat 117 projekt med syftet att utveckla den lokala arbetsmarknaden, stärka människors ställning på den lokala arbetsmarknaden och bidra till kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte. Hittills har 897 personer deltagit i avslutade sysselskapande projekt med medel från Europeiska socialfonden som är en programspecifik indikator för fonden.

2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

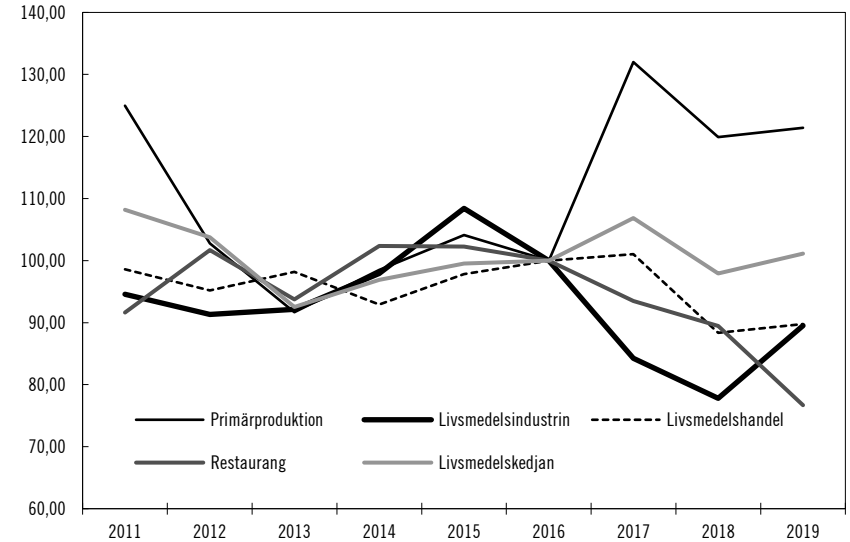
Åtgärderna inom livsmedelsstrategin är av långsiktig karaktär. Samtliga indikatorer med koppling till livsmedelsstrategin följs upp fortlöpande av Jordbruksverket, se rapporten Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin (Jordbruksverket, Rapport 2021:1), samt genom senast tillgänglig officiella statistik. Detta innebär en viss eftersläpning i redovisningen.

Jordbruksverket har sedan 2020 i rapporten om uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin följt upp ett kvalitativt urval av åtgärder från livsmedelsstrategins handlingsplan del 1 och 2. Från handlingsplan del 1 har myndigheten exempelvis följt upp åtgärderna växtskydd för grödor som odlas i mindre omfattning, handlingsplan för vattenbruk och satsningar för växtförädling för de nordiska breddgraderna. Finansieringen av dessa tre åtgärder har lett till många genomförda insatser som har utvecklat kunskapen inom områdena, men då det krävs långsiktighet för att uppnå en effekt kommer åtgärderna fortsätta genom handlingsplan del 2.

För att redovisa utvecklingen av det övergripande målet för en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning, redovisas nedan de tre centrala indikatorer som anges i tabell 2.5.

Diagram 2.1 Nettomarginalens utveckling i livsmedelskedjan

Index 2016=100

Anm.: Ingen hänsyn har tagits till inflationen. Jordbruksverket har valt 2011 som basår för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Data för 2019 är preliminär.

Källa: Jordbruksverket, Rapport 2021:1 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin årsrapport 2021.

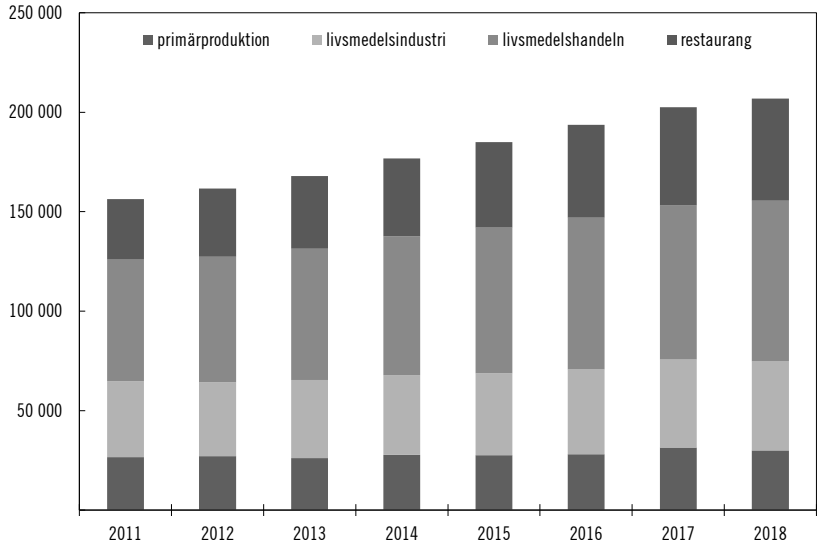
Mellan åren 2011 och 2019 minskade lönsamheten i livsmedelskedjan med en procentenhet. Samtidigt har avkastningen på eget kapital varit i stort sett oförändrad i livsmedelskedjan som helhet, vilket skulle kunna förklaras av att produktionen ökar.

Indikatorn nettomarginal i livsmedelssektorn speglar företagens lönsamhetsutveckling. För att bättre kunna följa utvecklingen av indikatorn nettomarginalens utveckling har Jordbruksverket ändrat indexår till 2016, vilket är året innan regeringens livsmedelsstrategi beslutades. Diagram 2.1 visar att bidraget till måluppfyllelsen från de olika leden i livsmedelskedjan varierar över tid. Utvecklingen mellan åren 2016 och 2019 visar att nettomarginalen i primärproduktionen ökade med tre procentenheter, medan den minskade i restaurangledet och livsmedelsindustrin. Inom primärproduktionen har det skett en gradvis återhämtning sedan 2013. Återhämtningen kom dock av sig 2018, sannolikt på grund av den torka som drabbade jordbruket hårt.

Av utvecklingen framgår att livsmedelshandeln har en någorlunda jämn lönsamhet över tid, medan den varierar för primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Detta beror på sektorernas produktivitetsutveckling men även på opåverkbara faktorer såsom världsmarknadspriser och väderförhållanden.

Diagram 2.2 Förädlingsvärde livsmedelskedjans sektorer

Tusental kronor

Anm.: Löpande priser, ingen hänsyn har tagits till inflationen. Data för 2018 utgör senast tillgängliga data.
Källa: Statistiska centralbyrån, Företagens Ekonomi.

Indikatorn förädlingsvärde i livsmedelskedjans sektorer speglar utvecklingen av livsmedelssektorns omsättning. Mellan åren 2011 och 2018 ökade livsmedelskedjans förädlingsvärde med 32 procent, vilket var en procentenhet mer än i det totala näringslivet. Diagram 2.2 visar att förädlingsvärdet ökade i samtliga delar av livsmedelskedjan, där restaurangledet stod för den kraftigaste procentuella ökningen. Denna utveckling bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet.

Tabell 2.9 Sysselsatta i livsmedelskedjans sektorer

Antal förvärvsarbetande

	2011	2015	2017	2018	2019*
Primärproduktion	59 301	57 100	55 476	53 850	55 941
varav kvinnor	13 547	13 839	13 779	13 527	14 380
varav män	45 754	43 261	41 697	40 323	41 561
Livsmedels- och dryckestillverkning	55 539	53 068	52 543	52 149	51 830
varav kvinnor	21 126	19 919	19 680	19 578	19 788
varav män	34 413	33 149	32 863	32 571	32 042
Handel med livsmedel	114 814	124 274	128 896	130 222	131 348
varav kvinnor	65 356	69 631	70 991	71 343	72 837
varav män	49 458	54 643	57 905	58 879	58 511
Restauranger	103 128	121 977	125 297	124 689	136 365
varav kvinnor	50 444	58 366	57 765	56 430	63 266
varav män	52 684	63 611	67 532	68 259	73 099
Totalsumma	332 782	356 419	362 212	360 910	375 484
varav kvinnor	150 473	161 755	162 215	160 878	170 271
varav män	182 309	194 664	199 997	200 032	205 213

Primärproduktionen omfattar jordbruk och fiske. Statistik för 2020 redovisas i slutet av 2021.

*2019 års siffror baseras på en ny mätmetod, jämförelser med tidigare år måste göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, (RAMS).

Den centrala variabeln i Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) är sysselsättningsstatus, som anger om en person klassificeras som förvärvsarbetande eller inte. Förvärvsarbetande omfattar både anställda och företagare. Från och med referensår 2019 används huvudsakligen information från de månatliga arbetsgivardeklarationerna avseende november för de anställda, det ersätter de årliga kontrolluppgifterna.

Antalet anställda i livsmedelskedjan har ökat den senaste tioårsperioden, men utvecklingen i de olika sektorerna skiljer sig åt. Livsmedelskedjan sysselsätter fler män än kvinnor. Handeln med livsmedel sysselsätter dock fler kvinnor än män. Fördelningen av sysselsatta kvinnor respektive män är relativt konstant över tid. Ökad automatisering och strukturrationalisering bidrar till ökad produktivitet och leder även till att antalet anställda i primärproduktionen och livsmedelsindustrin minskar. Inom handel och restaurang har antalet anställda ökat totalt sett. Under 2020 och 2021 har restaurangbranschen påverkats negativt av den rådande pandemin, samtidigt som livsmedelshandeln har ökat sin omsättning. Statistik över antalet sysselsatta finns dock ännu inte tillgänglig. Primärproduktionen hade inledningsvis problem med bemanning inför odlingssäsongen 2020, men klarade trots detta att upprätthålla sin produktion. Det är för tidigt att bedöma eventuella långsiktiga effekter av pandemin.

Regler och villkor

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor:

– Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

De kompletterande indikatorer som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området har bidragit till målet för utgiftsområdet och det strategiska området presenteras i respektive avsnitt.

Fortsatt arbete för att förenkla för företagen i livsmedelskedjan

I livsmedelsstrategins handlingsplan del 3 presenterade regeringen ett förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan. Förenklingspaketet innehöll två större uppdrag. Ett uppdrag till Livsmedelsverket att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet och att förenkla och underlätta för företagen så att kontrollerna effektiviseras samt ett uppdrag till Tillväxtverket att i samråd med Jordbruksverket, Naturvårdsverket och länsstyrelserna ta fram tjänster för att effektivisera och förenkla för företag inom livsmedelskedjan att anmäla eller ansöka om tillstånd för miljöpåverkande verksamhet.

Tillväxtverket fick av regeringen i uppdrag att under 2020–2025 genomföra analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan. Resultatet av analyserna kommer att delrapporteras årsvis till regeringen och en slutrapportering förväntas presenteras 2026. I mars 2021 kom den första delrapporten och där konstaterar myndigheten att det är såväl reglernas utformning som dess tillämpning som kan ge en förenklingseffekt för företagen, det senare t.ex. genom digitala tjänster och samlad information till företagen.

Jordbrukets utveckling

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- produktion av vissa jordbruksprodukter
- svenska marknadsandelar
- jordbruksmark i Sverige

Tabell 2.10 Produktion av vissa jordbruksprodukter

Kvantitet i tusen ton

År	2008	2012	2018	2019	2020
Spannmål	5 195	5 070	3 236	6 149	6 022
Oljeväxter	265	334	218	386	348
Potatis	863	805	720	847	879
Sockerbetor	1 975	2 314	1 698	2 029	2 000
Invägd mjölk	2 987	2 861	2 761	2 704	2 773
Griskött	271	233	250	240	247
Matfågel	115	118	155	164	171
Nötkött	129	125	137	140	141
Ägg	102	122	141	150	149

Källa: Jordbruksverket 2021:1 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2021.

Produktionsutvecklingen i jordbruket var under 2020 generellt god. Totalskörden 2020 var god. För spannmål var den 11 procent högre än genomsnittet de senaste fem åren, och för oljeväxter och potatis var den 5 procent högre. Under 2020 ökade grisproduktionen med 2 procent och nötköttsproduktionen med 1 procent, medan produktionen av lammkött minskade med 5 procent. Invägningen av mjölk vände uppåt för första gången sedan 2015 och ökade under 2020 med 3 procent.

Målsättningen med det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige är att upprätthålla produktionsnivåerna i jordbruket i norra Sverige. Under året har

413 miljoner kronor betalats ut i nationellt stöd varav 383 miljoner kronor har gått till mjölksektorn. Mjölkproduktionen i det området uppgick under 2020 till 366 370 miljoner ton vilket är 1 procent lägre än genomsnittlig produktion under perioden 2015–2019.

Tabell 2.11 Svensk marknadsandel i vissa sektorer

Andel svensk produktion av konsumtion, värde över 1 betyder att produktionen överstiger konsumtion

År	2008	2012	2017	2019	2020
Morötter	0,87	0,91	0,91	0,92	i.u
Äpplen	0,20	0,20	0,21	0,21	i.u
Nötkött	0,56	0,51	0,54	0,56	0,61
Griskött	0,81	0,68	0,73	0,77	0,80
Matfågel	0,69	0,65	0,68	0,72	0,77
Ägg	0,89	0,91	0,93	0,98	0,98
Konsumtionsmjölk	0,95	1,08	1,00	0,99	0,99
Ost	0,66	0,56	0,45	0,41	0,41
Matpotatis	0,75	0,79	0,77	0,89	0,93
Spannmål	1,22	1,24	1,34	1,36	1,39

Källa: Jordbruksverket 2021:1 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2021.

Konsumtionen av frukt och grönt ökar och efterfrågan på svenskproducerade produkter är god. Marknadsandelarna för svensk frukt och grönt varierar dock beroende på förutsättningar för odling i Sverige. Den svenska marknadsandelen för kött, ägg och mejeriprodukter har sjunkit sedan EU-inträdet 1995, men under senare år har den svenska marknadsandelen för flera köttslag ökat. Den svenska marknadsandelen för mejeriprodukter har dock fortsatt minskat särskilt för ost, där importen ökar, men det finns variationer mellan produkter och år. Sverige är normalt nettoexportör av spannmål.

Tabell 2.12 Jordbruksmark i Sverige

Tusen hektar

	2010	2014	2017	2019	2020
Åkermark	2 633	2 596	2 568	2 551	2 548
Betesmark	451	436	453	461	465

Källa: Jordbruksverket Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 10 SM 2001.

Sedan föregående års resultatredovisning har indikatorn jordbruksmark i Sverige lagts till. Det är en förutsättning för ökad livsmedelsproduktion att företagen har tillgång till produktiva markresurser och att jordbruksmarkens bördighet behålls och utvecklas.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Den övergripande målsättningen med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) är att höja produktiviteten inom jordbruket, tillförsäkra jordbrukarna en skälig levnadsstandard, stabilisera marknaderna, trygga livsmedelsförsörjningen och tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser. Åtgärderna inom GJP bidrar bl.a. till stärkta inkomster men bidrar även till flera miljömål och till utvecklingen på landsbygden.

Nuvarande genomförande av GJP (2014–2020) har förlängts ytterligare två år (2021–2022), och det nya regelverket för GJP kommer att gälla först från 2023. Regeringen har i reformförhandlingarna om det framtida regelverket för GJP fått visst gehör för den svenska linjen om en fortsatt marknadsorientering av politiken, enklare regler, lika konkurrensvillkor, ökad konkurrenskraft och en högre ambition gällande miljö, klimat och djurvälfärd. Parallellt med förhandlingarna har regeringen inlett framtagandet av

en s.k. strategisk plan för det nationella genomförandet av GJP. Som ett led i detta remitterades i juni 2020 en promemoria om behovsanalysen i den strategiska planen. I syfte att inhämta synpunkter på utformningen av åtgärder hölls det under 2020 och 2021 flera sakråd.

Under innevarande period för GJP har Jordbruksverket haft utmaningar kopplade till utveckling av it-systemen. Jordbruksverket har fortsatt arbetet med att färdigställa it-systemen och även arbetat med att uppdatera systemen inför kommande GJP period, 2023–2027. Regeringen fattade i september 2020 beslut om att sätta Jordbruksverket under prövning som utbetalande organ för utgifter från Europeiska garantifonden för jordbruket och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Bakgrunden till prövningen är brister kopplade till hantering av återkrav samt överföring av vissa kontrollresultat.

Av 2020 års gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stöd till unga lantbrukare betalade Jordbruksverket ut 98 procent före årsskiftet, vilket motsvarade drygt 6 900 miljoner kronor (av totalt ca 7 100 miljoner kronor). Av de 5 099 miljoner kronor som betalades ut till enskilda företag så betalades 10 procent till företag där ansökan var registrerad på en kvinna och 90 procent till företag där ansökan var registrerad på en man.

Genomförandet av landsbygdsprogrammet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av landsbygdsprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- antal deltagare på utbildningar
- procentandel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd
- procentandel av jordbruksföretag som fått startstöd
- procentandel av djurenheter som berörs av djurvälfärdsersättningar
- procentandel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald
- investeringar i förnybar energi

Sedan föregående år har indikatorn antal deltagare på utbildningar och procentandel av jordbruksföretag som fått startstöd lagts till. Kompetensutveckling och startstöd till unga lantbrukare är exempel på åtgärder som bidrar till företagens modernisering och att företagsstrukturen utvecklas vilket bidrar till att konkurrensförutsättningarna förbättras. Jordbruksverket följer upp samtliga av landsbygdsprogrammets resultatindikatorer. För fördjupad redovisning och analys av hur programmet fortskrider hänvisas till programmets årsrapport och till Jordbruksverkets årsredovisning. Det slutliga resultatet av landsbygdsprogrammets åtgärder kan redovisas först när budgetperioden (2014–2020) inklusive förlängning (2021–2022) avslutats.

Under 2020 och 2021 har tre ändringar av landsbygdsprogrammet genomförts. Dessa har säkerställt att stödsökande som har ingått åtaganden har möjlighet att erhålla ersättning i förhållande till sina åtaganden. Det har även inneburit höjda ersättningsnivåer till naturbetesmarker och förstärkning av åtgärderna investeringsstöd, startstöd, olika projektstöd samt ekologisk produktion och åtgärder för att hantera den ökande vildsvinspopulationen. Särskilda insatser har genomförts för digitalisering hos företag på landsbygderna och för att stödja arbetet med framtagande av jordbrukets dataplattform. Därutöver har satsningar gjorts på täckdikning och kalkfilterdiken i jordbruket samt investeringar i exempelvis vandrings-och cykelleder och lokalt ledd utveckling.

Inom landsbygdsprogrammet har det t.o.m. 2020 betalats ut knappt 31 miljarder kronor. Måluppfyllelsen t.o.m. 2020 är överlag god i förhållande till programmets mål för de kompletterande indikatorerna.

Tabell 2.13 Kompletterande indikatorer för landsbygdsprogrammet

Fokusområde och indikatorer	Programmets mål för 2014–2020	Utfall t.o.m. 2020 av programmets mål	Utfall t.o.m. 2020 i % av programmets mål
Kunskapsöverföring och innovation			
Antal deltagare på utbildningar	135 500	12 114	8,9
Jordbrukets konkurrenskraft			
Andel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd	4,92	3,3	67,1
Andel av jordbruksföretag som fått startstöd	0,81	0,75	92
Livsmedelskedjan och djurvälfärd			
Andel djurenheter som berörs av djurvälfärdsersättningar	17,41 %	16,7 %	95,7
Miljöersättningar			
Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	19,18 %	19,43 %	101,3
Klimat			
Investeringar i produktion av förnybar energi (euro)	67 819 570	40 803 682	60,2

Källa: Jordbruksverket.

Att måluppfyllelsen för indikatorn antal deltagare på utbildningar är låg beror till stor del på att det endast är deltagare i slututbetalda ärenden som redovisats. Ärendena inom denna delåtgärd är ofta omfattande och pågår över flera år och därmed blir det en fördröjning av rapporteringen av deltagarantalet för indikatorn. Könsuppdelad statistik för denna delåtgärd finns inte att tillgå.

För att stärka jordbrukets konkurrenskraft ingår investeringsstöd i programmet, med en total åtgärdsbudget på 2 645 miljoner kronor under perioden. Vid utgången av 2020 har mer än hälften av programmets mål om andel jordbruksföretag uppnåtts.

Djurvälfärdsersättningarna har en total åtgärdsbudget på drygt 1 260 miljoner kronor och under 2020 uppnåddes nästan programmets mål om andel djurenheter.

Insatser för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk i landsbygdsprogrammet har en åtgärdsbudget på ca 8 530 miljoner kronor under perioden. Medlen används bl.a. till åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden och landskapet. Under 2020 omfattades drygt 19 procent av jordbruksmarken av sådana åtgärder, vilket regeringen bedömer har bidragit till att gynna biologisk mångfald, bevara landskapsvärden, till kolinlagring och förbättrad vattenkvalitet.

De investeringar i produktion av förnybar energi som genomförts genom landsbygdsprogrammet har hittills skett i mindre omfattning än målsättningen. Jordbruksverket bedömer att relativt svaga marknadsutsikter och otillräcklig prisbild på den producerade energin har påverkat efterfrågan på investeringsmedel negativt.

För åtgärder inom området landsbygdsutveckling uppgår den totala budgeten efter programändring 6 till 7 930 miljoner kronor. Beviljat stöd uppgår till 7 988 miljoner kronor, det vill säga 101 procent av budgeten. Bredbandsstödet är beloppsmässigt det största stödet med en totalbudget på drygt 4 353 miljoner kronor efter programändring 6. En del av totalbudgeten kommer tillbaka i form av återflöden då det finns projekt som inte använder hela sin beviljade budget och projekt som inte blir av.

Jordbruksverket beslutade därför i november 2020 att överteckna budgeten och fördela ut mer pengar till länsstyrelserna för att nå fullt budgetutnyttjande och öka tillgången till bredband. Fram till utgången av 2020 hade därför projekt för drygt 4 567 miljoner kronor beviljats stöd, 5 procent mer än vad som budgeterats i programmet. Utbetalningstakten låg samtidigt på knappt 50 procent av budget (drygt 2 060 miljoner kronor). Målet är att 361 000 personer ska få möjlighet att ansluta sig till ett bredbandsnät. Det förväntade resultatet från beviljade projekt är att nästan 333 000 personer ges anslutningsmöjlighet. Det faktiska resultatet från de beviljade projekten kan redovisas först när alla projekt är avslutade. Till området landsbygdsutveckling räknas även stöd till kommersiell service, som delvis finansieras via landsbygdsprogrammet. Bredband och kommersiell service redovisas närmare inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Möjligheterna att kontrollera djurskyddet har påverkats av den pågående pandemin

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av länsstyrelsernas djurskyddskontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

– antalet djurskyddskontroller som länsstyrelserna har genomfört och hur många normalkontroller (i förväg planerade och riskbaserade kontroller) som har genomförts i förhållande till antalet anmälningskontroller.

Länsstyrelserna genomförde totalt 17 656 kontroller under 2020, vilket var en minskning jämfört med 2019 och 2018. År 2019 utfördes totalt 20 286 kontroller och 2018 utfördes 19 273 kontroller. Minskningen beror främst på pandemin som bl.a. påverkat möjligheterna att utföra fysiska kontroller och även medfört att kontrollpersonal fått andra arbetsuppgifter. Av kontrollerna utfördes knappt hälften på plats hos djurhållare och resten hanterades genom administrativ handläggning från kontoret. Cirka 1 800 kontroller utfördes även i samband med ansökningar om tillstånd att bedriva viss djurhållning och inför godkännande av djurtransporter.

Målsättningen är att länsstyrelserna ska genomföra lika många i förväg planerade och riskbaserade kontroller (normalkontroller) som anmälningskontroller. Trots pandemin nådde länsstyrelserna målet 2020, i likhet med 2019. Det finns dock fortfarande stora skillnader i måluppfyllelsen mellan olika länsstyrelser.

För att effektivisera djurskyddsarbetet har flera länsstyrelser under året genomfört förändringar i t.ex. arbetssättet för att bättre kunna styra och följa upp kontrollverksamheten. Länsstyrelserna utförde under 2020 även förebyggande djurskyddsarbete, t.ex. i form av informations- och samverkansinsatser för att underlätta för djurhållare.

Kontrollmyndigheterna kontrollerade 2019 en något större andel livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass jämfört med 2018

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av myndigheternas livsmedels- och dricksvattenkontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

– andelen livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats.

Andelen kommunala kontrollmyndigheter som kontrollerar minst 90 procent av livsmedels- och dricksvattenanläggningarna med högst risk låg 2019 på en något högre nivå än tidigare år (se tabell 2.14 och tabell 2.15).

Tabell 2.14 Andelen livsmedelsanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningar i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndigheter (%) 2014	Andel kontroll-myndigheter (%) 2015	Andel kontroll-myndigheter (%) 2016	Andel kontroll-myndigheter (%) 2017	Andel kontroll-myndigheter (%) 2018[1]	Andel kontroll-myndigheter (%) 2019
0–50 %	4	4	7	5	5	3
51–90 %	21	19	16	17	17	17
91–100 %	74	77	77	78	78	79
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Livsmedelsverkets uppgifter för 2018 är uppdaterade jämfört med motsvarande siffror som redovisades i budgetpropositionen 2020. Omräkningar har gjorts för att endast beakta genomförd kontroll som varit planerad.

Anm.: Uppgifterna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källor: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2020, kompletterande information från Livsmedelsverket samt egna beräkningar.

Tabell 2.15 Andelen dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningarna i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndigheter (%) 2014	Andel kontroll-myndigheter (%) 2015[1]	Andel kontroll-myndigheter (%) 2016[1]	Andel kontroll-myndigheter (%) 2017[1]	Andel kontroll-myndigheter (%) 2018[1]	Andel kontroll-myndigheter (%) 2019
0–50 %	18	24	27	28	19	15
51–90 %	0	3	1	3	1	0
91–100 %	82	73	72	69	79	85
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Livsmedelsverkets uppgifter för 2015–2018 är uppdaterade jämfört med motsvarande siffror som redovisades i budgetpropositionen 2020. Omräkningar har gjorts för att endast beakta genomförd kontroll som varit planerad.

Anm.: Uppgifterna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källor: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2020, kompletterande information från Livsmedelsverket samt egna beräkningar.

Under 2020 har pandemin påverkat kontrollmyndigheternas möjlighet att bedriva livsmedelskontroll på plats. I vissa fall har man kunnat kontrollera med digitala hjälpmedel eller administrativt, men i andra fall har kontroll fått ställas in. Många kommuner har omprioriterat personal som vanligen arbetar med livsmedelskontroll till tillsynen av lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen.

Insatser för att förstärka kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen

För att förstärka kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen tillfördes länsstyrelserna 15 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2020 och 10 miljoner kronor 2021 i syfte att genomföra kontroller utifrån en nationell, riskbaserad kontrollplanering som tagits fram av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna gemensamt. Länsstyrelserna kontrollerade 762 av de 981 anläggningar som skulle kontrolleras enligt den nationella planen under 2020, dvs. 78 procent.

I den nationellt planerade riskbaserade kontrollen under 2020 genomfördes foderkontroll i samband med livsmedelskontroll i 581 av de 762 genomförda kontrollerna, dvs. i 76 procent av fallen. Totalt har 2,9 procent av de registrerade primärproducenterna kontrollerats under 2020, antingen i samband med riskbaserad kontroll eller tvärvillkorskontroll, vilket är en något högre andel än föregående år.

Även länsstyrelserna anger i sina årsredovisningar att deras kontroll har påverkats av pandemin. I många fall har länsstyrelserna prioriterat stabsarbete och andra verksamheter, vilket i vissa fall medfört mindre resurser till livsmedelskontrollen.

Insatser för en ökad likvärdighet i livsmedelskontrollen

Livsmedelsverket har genomfört en rad åtgärder i syfte att höja kompetensen i livsmedelskontrollen samt främja ett enhetligt arbetssätt och skapa förutsättningar för

likvärdig kontroll. En ny kontrollrapportmall har tagits fram och en nationell kontrollplanering för 2020–2023 har fastställts för att nå en riskbaserad primärproduktionskontroll på nationell nivå. Arbetet med att ta fram en ny riskklassificeringsmodell har påbörjats. Inom projektet God kontrollsed, som syftar till att underlätta för företag genom en förbättrad livsmedelskontroll, har det under året genomförts digitala utbildningar. För att öka delaktigheten vid t.ex. lagstiftningsarbete har Livsmedelsverket inrättat två samrådsgrupper med branscher och andra intressenter.

Under året har viss del av Livsmedelsverkets planerade vägledande verksamhet fått ställas in eller genomföras digitalt på grund av pandemin.

Fler konsumenter ska kunna äta vildsvinskött

I april 2020 beslutade regeringen om uppdrag till Livsmedelsverket, länsstyrelserna, Jordbruksverket och SVA i det s.k. vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin. Detta syftade till att öka volymerna av svenskt vildsvinskött på marknaden genom att underlätta köttets väg till konsument och skapa incitament för jägare att skjuta fler vildsvin. Jordbruksverket hade på regeringens uppdrag under 2020 en utlysning för främjande av vildsvinskött med fokus på säljfrämjande eller kunskapshöjande åtgärder som riktades mot hela den potentiella marknaden. Livsmedelsverket har på regeringens uppdrag föreslagit ett system för hantering av subventioner för analyser och hantering av vissa animaliska biprodukter. Regeringen beslutade den 10 juni 2021 att införa subventioner riktade till privatpersoner för kostnader för analyser av trikiner och cesium-137 i vildsvinskött. Staten ersätter de ackrediterade laboratorierna för de analyser de utfört åt jägare. Subventionerna ges i mån av medel och gäller för analyser utförda efter den 1 juli 2021.

Modernisering och effektivisering ger minskade kostnader i slakterikontrollen

På regeringens uppdrag har Livsmedelsverket under perioden 2018–2020 arbetat för att effektivisera och modernisera den offentliga kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar. Från och med 2020 tillämpas en ny modell för styrning av kontrollen som ger bättre förutsättningar för uppföljning av verksamheten. Åtgärder har genomförts för att förenkla och standardisera kontrollarbetet på slakterierna, t.ex. genom att testa nya arbetssätt i slakten, nya kontrollmetoder samt att utveckla digitala stödverktyg. Under 2020 uppgick kostnaden för kontroller vid slakt till 191 miljoner kronor. Motsvarande kostnad 2019 var 205 miljoner kronor. Kostnaderna för slakt (löpande priset i öre/kg besiktigat kött) har minskat med 10 procent från 2019 till 2020, vilket bl.a. beror på genomförda effektiviseringsåtgärder.

En särskild satsning för att underlätta för små slakterier och vilthanteringsanläggningar i glesbygden har gjorts. Vetenskapliga studier som genomförts i samarbete med SLU och publicerades hösten 2020 visade att tillförlitligheten vid distansbesiktning efter slakt med hjälp av digitala verktyg, i detta fall mobiltelefon, var lika god som vid besiktning på plats.

Nya regler ska stärka skyddet av dricksvatten

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 om kvaliteten på dricksvatten antogs under andra halvåret 2020. Direktivet innefattar ett flertal viktiga förändringar bl.a. skärpta regler för per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS-ämnen) i dricksvatten, nya regler för att öka informationen till konsumenterna samt regler om material i kontakt med dricksvatten. Regeringen tillsatte under 2020 en utredning för att utreda hur direktivet ska genomföras i svensk rätt.

Arbetet med livsmedels- och dricksvattenförsörjning inom det civila försvaret

Som en följd av ett tidigare uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret har Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA redovisat ett gemensamt underlag om livsmedel och dricksvatten. Regeringen har fattat beslut om uppdrag till myndigheterna att påbörja åtgärder för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap. Uppdrag har även lämnats till Livsmedelsverket och länsstyrelserna att utveckla verksamhet kopplad till frågor om dricksvattenförsörjning.

Fortsatt gott djurhälsoläge och minskad antibiotikaanvändning i djurhållningen

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i animalieproduktionen bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– försäljning av antibiotika till djur och antibiotikaresistens i djurhållning
– antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar.

Sett ur ett internationellt perspektiv är förekomsten av antibiotikaresistens inom svensk djurhållning låg. Sveriges fördelaktiga läge visar på ett gott förebyggande djurhälsoarbete med ett minskat behov av användning av antibiotika. Enligt Folkhälsomyndighetens och SVA:s gemensamma rapport Swedres-Svarm om övervakning av antibiotikaanvändning och resistens i Sverige har andelen tarmprover från svenska slaktkycklingar med E. coli som är positiva för ESBL (betalaktamas med utvidgat spektrum) minskat under senare år och för 2020 sågs en fortsatt låg nivå.

Av de 31 länder som rapporterar data till European Medicines Agency (EMA) har Sverige, Norge och Island den lägsta försäljningen av antibiotika till djur, enligt rapport från 2020. År 2020 såldes 9,44 ton aktiv substans i Sverige jämfört med 9,70 ton året före (uppgiften för 2019 har korrigerats sedan resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2021 för att ta hänsyn till rapportering från olika källor). Sverige har en långsiktigt nedåtgående trend av försäljning av antibiotika till djur i Sverige.

Sverige har ett gott djurhälsoläge, även om det förekommer vissa geografiskt avgränsade utbrott av smittsamma djursjukdomar. Många av de smittämnen som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i mycket begränsad omfattning i Sverige. Under 2020 har 145 utredningar av allvarliga och smittsamma djursjukdomar (epizootier) i Sverige lett till provtagning (se tabell 2.16) varav epizootisk sjukdom har konstaterats i fem fall. I ett av fallen påvisades CWD (kronisk avmagringssjuka hos hjort), vilket ledde till utökad övervakning i det aktuella området.

Tabell 2.16 Antalet utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning samt antalet fall/besättningar där epizootisjukdom konstaterats

Antal

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning	215	195	134	162	131	185	156	138	141	145
Fall/besättningar med konstaterad epizootisjukdom	8	3	4	9	4	22	9	5	3	5

Källa: SVA, årsredovisningar 2012–2020 samt egna beräkningar.

Under 2020 konstaterades 13 svenska minkbesättningar smittade med SARS-CoV-2 i samband med den pågående pandemin. Utöver det hanterades flera fall av salmonellautbrott i grisbesättningar i södra Sverige samt utbrott av fågelinfluensa hos

vilda och tama fåglar. Under året påvisades också en ovanlig salmonellatyp, Salmonella Choleraesuis, i en grisbesättning i Skåne, vilket var första gången på 40 år. Smittan har även påvisats hos vildsvin. Internationellt fortsätter afrikansk svinpest att breda ut sig liksom fågelinfluensa. Arbete pågår för att stärka den nationella beredskapen och hindra introduktion av afrikansk svinpest och andra smittsamma djursjukdomar till Sverige.

Sektorsövergripande samarbete – djurhälsa och folkhälsa

Med en tillfällig ändring i myndighetens instruktion har SVA kunnat bistå humansjukvården med analyser av covid-19-prover. Under 2020 utförde SVA ca 165 000 analyser. I inledningen av pandemin, innan testkapaciteten i landet hade hunnit byggas upp, stod SVA för en signifikant del av antalet testanalyser.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

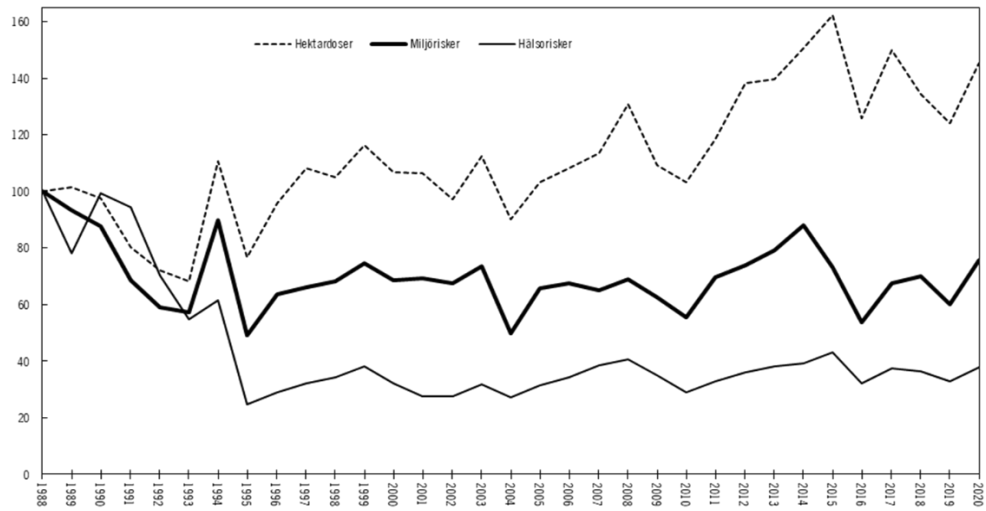
För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av miljömässig hållbarhet i jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– förändring i kväve- och fosforutnyttjande i den svenska jordbrukssektorn
– utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn
– förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel
– utsläpp av växthusgaser från jordbruket.

När det gäller kväve- och fosforutnyttjande redovisades senast tillgängliga statistik i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) och beskrivs därför inte närmare här. Enligt statistik från Naturvårdsverket uppgick jordbrukets utsläpp av ammoniak till 46 800 ton 2019, vilket är en svag ökning jämfört med 2018. I diagrammet nedan illustreras trender för hektardoser samt hälso- och miljörisker vid användningen av växtskyddsmedel inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling.

Diagram 2.3 Riskindex för växtskyddsmedel i Sverige åren 1988–2020, uppdelat i hälso- och miljöriskindex respektive hektardoser

Index, basår 1988

Källa: Kemikalieinspektionen.

Jordbrukssektorns utsläpp av växthusgaser uttryckt i koldioxidekvivalenter i Sverige var ca 7 miljoner ton 2019, vilket motsvarar ca 14 procent av Sveriges totala utsläpp. Det innebär att utsläppen i princip är oförändrade sedan 2009.

Under 2020 betalades stöd för metangasreducering ut för den sjätte stödperioden och 65 anläggningar fick stöd. Den totala mängden producerad energi från dessa anläggningar under 12 månader var 178 GWh och totalt utbetalades 29,9 miljoner kronor. Under 2020 betalades 151,7 miljoner kronor ut till 36 anläggningar för produktion av biogas som ska användas som fordonsgas. Totalt producerades 492 GWh biogas i dessa anläggningar under stödperioden 1 juli 2020–31 december 2020.

Risken för att nya växtskadegörare ska etablera sig förväntas öka på grund av ett förändrat klimat och ökad internationell handel. Utvecklingen följs noga av regeringen. Jordbruksverkets arbete har gett resultat och få fynd av karantänskadegörare har gjorts under 2020.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör säkerställa effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel (bet. 2016/17:MJU23 punkt 17, rskr 2016/17:338). Regeringen har redan före riksdagens tillkännagivande vidtagit ett antal åtgärder. Ett exempel är att regeringen i mars 2017 förtydligade att Växtskyddsrådets arbete framöver ska syfta till att stödja prövningen av produktgodkännande. Ansvariga myndigheter har tagit fram en handlingsplan för 2020–2025. Utvecklingsarbetet har resulterat i att Kemikalieinspektionens handläggningstid för bedömning av växtskyddsmedel respektive biocidprodukter fortsätter att kortas. Under 2019 har i genomsnitt 95 procent av besluten i växtskyddsmedelsärenden och 93 procent för biocidproduktärenden fattats inom fastställda tidsfrister.

Under våren 2020 publicerade EU-kommissionen en rapport om översyn av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden. I översynen ingick bl.a. att se över reglerna för ömsesidigt erkännande, zonsystemet och godkännandekriterierna. Regeringen informerade sommaren 2020 riksdagen om kommissionens rapport i faktapromemorian Kommissionens utvärdering av EU:s förordning om växtskyddsmedel och EU:s förordning om bekämpningsmedelsrester (2019/20:FPM41). Rapporten innehöll inte några lagstiftningsförslag och inga av de aviserade förändringarna i sekundärrättsakter bedöms påverka svenska regler. Under hösten 2020 antogs rådsslutsatser där Sverige fick gehör för flera av sina ståndpunkter. I rådsslutsatserna betonas behov av att hålla lagstadgade tidsfrister för godkännande av växtskyddsmedel samt att ett ökat samarbete mellan länder skulle bidra till att stärka zonsystemet för ömsesidiga godkännanden. Regeringen anser därmed genom dessa åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Fiskeripolitik och vattenbruk

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av en hållbar förvaltning av fiskbestånden och en hållbar utveckling av fiskerinäringen, inklusive vattenbruket, bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– biologisk status för fiskbestånd
– svenska yrkesfiskets förädlingsvärde
– svenska vattenbrukets produktion.

Centrala åtgärder är fastställandet av de årliga fiskemöjligheterna, inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik, i form av totalt tillåtna fångstmängder (Total Allowable Catch, TAC) och kvoter och därtill knutna regleringar. Varje år redogör kommissionen i ett meddelande till rådet och Europaparlamentet för de framsteg som har gjorts mot ett mer hållbart fiske i EU. I meddelandet konstaterar kommissionen bland annat att fisketrycket inom nordöstra Atlanten har minskat samtidigt som

fiskbestånden ökat under 2003–2019. För de bestånd som endast förvaltas av EU i Atlanten, Östersjön och Skagerrak/Kattegatt fastställdes totala fångstmängder i enlighet med maximal hållbar avkastning (MSY, maximum sustainable yield) för samtliga bestånd, utom för sydvästlig Östersjösill, vilket innebär att EU inte fångar mer fisk än vad de berörda fiskbestånden kan bygga upp igen varje år. För bestånd som saknar analytisk vetenskaplig rådgivning om maximal hållbar avkastning ökade antalet fångstbegränsningar som grundas på vetenskaplig försiktighetsrådgivning samtidigt som ytterligare bevarandeåtgärder infördes för sydvästlig Östersjösill, för torsk i östra Östersjön samt i Kattegatt, vilka är bestånd som inte har god biologisk status. Samtidigt konstaterar kommissionen att av bestånd som förvaltas tillsammans av EU och Norge och Storbritannien enades man t.ex. inte om en fångstbegränsning för torsk i linje med MSY även om detta var EU:s hållning. Det har heller inte lyckats för makrill, atlantoskandisk sill och blåvitling på grund av att berörda kuststater inte är överens om fördelningen av dessa bestånd.

Världshandelsorganisationens (WTO) förhandlingar för att förbjuda vissa former av subventioner som bidrar till ett ohållbart fiske kunde inte avslutas under 2020 i enlighet med delmål 14.6 i Agenda 2030 om hav och marina resurser, och fortsätter därmed under 2021.

Majoriteten av fiskemöjligheterna för Västerhavet (Nordsjön, Skagerrak, Kattegatt och Atlanten) delas med Storbritannien och med Norge. Detta innebär att EU inte längre har ensam rådighet att besluta om totalt tillåtna fångstmängder för berörda bestånd. I och med Storbritanniens utträde ur EU och förhandlingarna om ett handels- och samarbetsavtal fastställdes dessa kvoter på preliminära nivåer till och med den 31 juli 2021. Förhandlingar mellan EU och Storbritannien om slutliga kvoter för 2021 kunde avslutas först i juni 2021. Detta påverkade även avtalet med Norge som blev klart först i mitten av mars 2021 vilket bl.a. innebar att tillträde, även för svenskt fiske, till norska vatten försenades.

En analys av effekter i synnerhet för svenskt fiske och för EU:s fiskeriförvaltning av avtalet mellan EU och Storbritannien visar att svenskt fiske i första hand påverkas av minskade kvotandelar för ett antal fiskslag, i första hand pelagiska såsom sill och makrill. Minskningarna bedöms motsvara ca 14 miljoner kronor beräknat på snittpriser för svenskt fiske 2019 och kvotnivåer 2020. Avtalet innehåller gemensamma målsättningar för hållbar förvaltning av bestånden som motsvarar de mål och principer som finns i den gemensamma fiskeripolitiken, bland annat förvaltning i linje med maximal hållbar avkastning (MSY) och försiktighetsansatsen, samt att parterna ska sträva efter att minimera fiskets påverkan på de marina ekosystemen samt motverka illegalt och oreglerat fiske. Beslut ska grundas på bästa tillgängliga vetenskap. Avtalet har dock inte samma detaljeringsgrad och ambition som inom EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Arbetet med fiskereglering i marina skyddade områden utanför Halland har resulterat i en överenskommelse med Danmark och Tyskland om förslag till regleringar för att skydda naturvärden i de aktuella områdena. Regeringen sände i februari 2021 dessa förslag till Europeiska kommissionen för antagande.

Havs- och vattenmyndigheten utför särskilda kontrollinsatser utifrån sitt riskbaserade angreppssätt inom fiskerikontrollen varje år. Liksom tidigare år har en betydande del av kontrollarbetet av ålfiske på ostkusten gått ut på att avsöka kusten efter illegalt fiske. Drönare har under året visat sig vara ett framgångsrikt hjälpmedel i kontrollarbetet och tiden till sjöss har minskat med ca 100 timmar sedan föregående år utan att det påverkat kontrollresultatet. 2020 togs 210 ålfiskeredskap i beslag, vilket är något färre än 2019. För det fortsatta arbetet med geografisk övervakning av två prioriterade marina skyddade områden, Bratten och Kosterhavet, gör Havs-och

vattenmyndigheten bedömningen att medvetenheten hos yrkesfisket om gränserna för de aktuella områdena har ökat, vilket bidragit till att antalet överträdelser med trålning i förbudsområden minskat jämfört med tidigare år.

Ett av målen för Havs- och vattenmyndighetens digitala spårbarhetssystem är att underlätta företagens rapportering. Utöver pågående utveckling av systemet har den pågående pandemin och därmed försvårade ekonomiska förutsättningar också resulterat i vissa tillfälliga lättnader i rapporteringskraven. Antal registrerade företag har dock ökat marginellt under 2020. Följsamheten mot rapporteringskraven har fortsatt varit låg. Förklaringen till den uteblivna rapporteringen varierar men den pågående pandemin är en bidragande orsak.

Tabell 2.17 Utvecklingen för svenskt yrkesfiske – antal fartyg, infiskad volym, infiskat värde och förädlingsvärde 2010–2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal fartyg	1096	1064	1047	1018	1020	1002	972	910	877	857
Totalt infiskad volym (ton)	204 934	177 576	149 679	177 756	172 115	202 715	197 840	221 629	214 782	178 022
Totalt infiskat värde (mnkr)	1 044	1 117	1 125	1 057	976	1 106	1 238	1 190	1 216	1 249
Totalt förädlingsvärde (mnkr)	538	569	523	518	451	577	636	605	580	591

Förädlingsvärde är infiskat värde minus insatsförbrukning, såsom fasta kostnader, rörliga kostnader, bränslekostnader och kostnader för reparation & underhåll.

Källa: Statistiska centralbyrån och Havs- och vattenmyndigheten.

Under tidsperioden har antalet fartyg minskat från ca 1 200 till ca 800 stycken. En uppdelning av fiskeflottan kan göras utifrån de två redskapssegmenten, aktiva respektive passiva redskap. Minskningen har skett i båda redskapssegmenten, dock större minskning för det passiva segmentet. Utöver trenden att fiskeflottan minskar successivt minskar även den infiskade volymen, vilket delvis beror på färre fiskemöjligheter vilket är kopplat till minskade kvoter. Värdet har dock inte samma trend utan ligger mer stabilt runt 1–1,1 miljarder kronor. Störst andel av både volym och värde kan härledas till det aktiva segmentet. Detta segment står för 98 procent av den totala landade vikten och 88 procent av det totala landade värdet. Även förädlingsvärdet följer samma mönster, dvs. ca 87 procent av förädlingsvärdet kan härledas till det aktiva redskapssegmentet.

Under 2020 har fördjupade ekonomiska analyser gjorts för Sveriges insjöfiske. År 2018 var det 174 licensinnehavare som landade ca 1 560 ton till ett värde av 133 miljoner kronor. Uppskattningen är att förädlingsvärdet uppgick till 86 miljoner kronor. Samtliga segment inom respektive sjö gick med vinst, även om det finns stor variation mellan segment och sjöar. Segmentet gösfiske är det mest omfattande både sett till landad fångst, landningsvärde samt antal licenser. Gösfisket är också det mest lönsamma fisket med ett bruttoresultat på ca 37 miljoner kronor.

Den 2 juli 2020 beslutade regeringen förordningen (2020:720) om stöd vid tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet som en följd av spridningen av sjukdomen covid-19. Syftet var att underlätta för de fiskeföretag som drabbats av en minskad efterfrågan på fisk. Stödet kunde sökas för perioden 16 juni–31 december 2020. Totalt betalades drygt 5 miljoner kronor ut till 31 stödmottagare från anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk*.

De lättnader för vattenbruksverksamhet som regeringen beslutade om i juni 2020 med anledning av den pågående pandemin utnyttjades i mycket liten utsträckning och förlängdes inte efter 31 december 2021.

Inom vattenbruket har produktionsvolymen av matfisk och musslor, efter en uppgång under 2016 och 2017, minskat under 2018 och 2019 samtidigt som antalet sysselsatta

har ökat. Utvecklingen inom svenskt vattenbruk t.o.m. 2019 redovisas i tabell 2.18. Regeringen har under året fortsatt arbetet med regelförenkling och att minska den administrativa bördan för företagen, som är en viktig del i arbetet för ett konkurrenskraftigt och hållbart vattenbruk. Satsningar på regelförenkling och vattenbrukssektorn inom ramen för livsmedelsstrategin har bland annat resulterat i att vattenbruksföretag via portalen verksamt.se nu kan få digital information, guidning och tjänster som utgår från företagens förutsättningar och behov. Satsningar inom vattenbruk har även skett genom projekt som till exempel främjar djurvälfärden vid slakt och projekt som ökar kunskapen om återställning av miljön efter en belastning från vattenbruk.

Tabell 2.18 Produktion, försäljningsvärde, antal odlingar och antal sysselsatta i vattenbruk

	2015	2016	2017	2018	2019
Produktion (ton)					
Matfisk	10 752	13 451	12 834	11 108	9 600
Sättfisk	1 073	860	924	731	900
Försäljningsvärde (mnkr löp. priser)					
Matfisk	344,6	487,0	521,0	520,6	400
Sättfisk	78,9	67,5	83,9	62,7	80
Antal odlingar					
Matfisk	103	64	69	70	60
Sättfisk	118	56	98	85	52
Antal sysselsatta	411	469	364	406	436
Kvinnor	75	85	63	95	99
Män	336	384	301	311	337

Anm.: Odlingar med kombinationsverksamhet, dvs. både matfisk och sättfisk, kan ingå i båda kategorierna.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska verka för effektivare uppföljningssystem inom fiskeområdet (bet. 2017/18: MJU13 punkt 10, rskr. 2017/18:182). Utöver den kontinuerliga utveckling som redovisades i skr. 2020/21:75 angående EU:s regelverk för datainsamling är även fiskerikontrollen en viktig del i uppföljning inom fiskeområdet. Inom EU har förhandlingar om en reviderad förordning för fiskerikontrollen pågått sedan maj 2018. I förhandlingarna verkar regeringen för att kontrollåtgärderna ska vara ändamålsenliga, kostnadseffektiva, proportionerliga, leda till förbättrad och effektiv fiskerikontroll, men utan att öka den samlade administrativa bördan för företagen. Havs- och vattenmyndigheten och Kustbevakningen har även redovisat ett uppdrag om förslag på hur fiskerikontrollen kan förstärkas. Det spårbarhetssystem för vissa fiskeri- och vattenbruksprodukter i syfte att kunna följa produkten från fångst till konsument och som krävs enligt nuvarande kontrollförordning började att gälla i Sverige den 1 januari 2019. Forskningsfartyget R/V Svea togs i drift 2019 och används för forskningsinsatser och för datainsamling avseende havsmiljön och fiskbestånd. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska verka för ett fortsatt och intensifierat regelförenklingsarbete för svenskt yrkesfiske som även inbegriper det småskaliga kustfisket (bet. 2018/19: MJU3 punkt 3, rskr. 2018/19:131). Utöver det som redovisats i skr. 2020/21:75 har regeringen även i regleringsbrevet för 2020, med rapportering 31 maj 2021, gett Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utforma en gemensam strategi för fiskets framtid samt nya sektorsspecifika handlingsplaner. Strategin och planerna ska, med ett långsiktigt perspektiv, bidra till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja i enlighet med bl.a. målen i

En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104). Sverige agerar generellt i förhandlingar om olika förvaltningsåtgärder och tekniska regleringar, och särskilt i pågående förhandlingar om en revidering av EU:s fiskerikontrollförordning för förenkling av reglerna. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av havs- och fiskeriprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

– resultatindikatorer som framgår av tabell 2.15
– utvärderingar i enlighet med EU:s regelverk (förordning [EU] nr 1303/2013).

Per den 3 maj 2021 har 952 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 1 222 miljoner kronor. För åtgärderna som hunnits slutföras redovisas resultatet i tabellen nedan. Med stöd av uppgifter i ansökningarna av icke slutförda åtgärder redovisas en prognos om förväntade resultat i tabellen nedan. För att optimera genomförandet och budgetutnyttjandet lämnade regeringen in en slutlig programändring till kommissionen i maj 2021. Det slutliga resultatet av havs- och fiskeriprogrammets åtgärder kan därför redovisas först 2024.

Tabell 2.19 Indikatorer för havs- och fiskeriprogrammets genomförande

Indikatorer	Förväntade resultat utifrån beviljade ansökningar	Resultat från slutförda projekt	Mål
Förändring av oönskade fångster (ton)	-1,4	-541	-2 300
Förändrad vattenbruksproduktion (ton)	1 440	10 765	3 975
Antal projekt inom datainsamling och kontroll	27	108	109
Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling	97	79	300
Antal projekt inom saluföring och beredning	25	68	94
Förändrad areal skyddade områden (km^2)	182	57	700

Källa: Jordbruksverket.

Jakt- och viltförvaltning

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jakt- och viltförvaltning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– viltstammarnas utveckling
– omfattning av viltskador
– antal viltolyckor i trafiken.

Insatser under 2020 har fortsatt legat i linje med Strategin för svensk viltförvaltning och utgångspunkten att viltet ska förvaltas på ett hållbart sätt, vilket innebär att både ekologiska, sociala, kulturella och ekonomiska aspekter ska vägas in i förvaltningen. En hållbar viltförvaltning innebär också en balans mellan att bruka och bevara vilt.

Rådjurs- och älgstammarna bedöms fortsatt stabila, medan stammarna för vildsvin, kron- och dovhjort bedöms öka genom att stammarna fortsatt sprider sig. Stora fåglar

som exempelvis grågås, sångsvan och trana fortsätter att öka och vitkindad gås har ökat markant. Storskarv har sedan 1970-talet ökat kraftigt, men populationen har det senaste årtiondet legat relativt stabilt. Detta kan dock variera såväl lokalt som regionalt. Samtliga stora rovdjur (björn, järv, lo och varg) bedöms enligt de senaste inventeringsresultaten uppnå gynnsam bevarandestatus.

Delegering av rätten att besluta om skyddsjakt och licensjakt till länsstyrelserna är en förutsättning för att uppnå riksdagens målsättning om en regionaliserad rovdjursförvaltning. Naturvårdsverket har under 2020 överlämnat rätten att fatta beslut om skyddsjakt på björn, varg, järv, och lo till samtliga länsstyrelser. Delegeringsbeslutet gäller tre år framåt, till 2023. Naturvårdsverket har under 2020 överlämnat rätten att fatta beslut om licensjakt på björn till länsstyrelserna i det norra och det mellersta rovdjursförvaltningsområdet, och på varg till samtliga län i mellersta rovdjursförvaltningsområdet. Rätten att fatta beslut om licensjakt på lo överlämnades under 2019 till samtliga länsstyrelser och löper till 2022. Licensjakt på järv förekommer för närvarande inte.

Under 2020 har Naturvårdsverket för första gången fattat beslut om licensjakt efter gråsäl. Beslutet sträcker sig till och med 31 januari 2021 och omfattar maximalt 2 000 fällda gråsälar. Jakten får bedrivas i samtliga län med kust mot Östersjön och kvoten är gemensam för hela området. Vid årsskiftet hade ungefär hälften av de beslutade 2 000 gråsälarna fällts. Antalet är tämligen jämnt utspritt efter hela kuststräckan. Jakten syftar i första hand till att minska och förhindra de problem och skador som gråsälen orsakar. Detta innefattar exempelvis skador på fiskeredskap och fångsten i dessa samt problem för återväxten av fiskbestånden i särskilt viktiga områden som är fredade från fiske. Skadorna kan med hjälp av licensjakten minskas både genom att jakt bedrivs där skador förekommer, men också genom att dämpa tillväxttakten i populationen generellt. Regeringen har uppdragit åt Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket att redovisa en vetenskaplig utvärdering av den beståndsreglerande jakten på gråsäl senast den 1 juni 2021.

Täta eller stora viltstammar fortsätter att medföra skador inom såväl skogs- som jordbruk samt orsakar olyckor på väg och på spårbunden trafik. Ersättning för skador erhålls från anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* Enligt viltskadestatistik för 2020 från SLU utbetalades 21,2 miljoner kronor i stöd till åtgärder som förebygger skador av fredat vilt och i ersättning för sådana skador. Ersättning för förekomst av rovdjur inom renskötselområdet erhålls från anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* Under 2020 utbetalades 56 miljoner kronor i rovdjursersättning samt till förebyggande åtgärder inom rennäringen.

Regeringen fattade den 6 maj 2021 beslut om nya jakttider och jaktträning med hund med ikraftträdande den 1 juli 2021. Detta innebär bl.a. helt nya bilagor i jaktförordningen inför höstens jakt, där det framgår vilka arter som får jagas och under vilka tider, dvs. allmänna jakttider, och jakt för att förebygga skador av vilt. Beslutet och processen med jakttider är en del av den adaptiva viltförvaltningen.

Under 2020 har Naturvårdsverket färdigställt en reviderad nationell förvaltningsplan för vildsvin som gäller fram t.o.m. 2025. Planen kommer att vara ett stöd i förvaltningen av den svenska vildsvinspopulationen vid framtagande av regionala förvaltningsplaner och vid utarbetandet av lokala förvaltningsstrategier. Planen ska också vara ett stöd för samverkan mellan myndigheter i gemensamma frågor, exempelvis för att förebygga skador av vildsvin eller vid sjukdomsutbrott. Den förväntade långsiktiga effekten av förvaltningsplanen är en hållbar och kontrollerad vildsvinspopulation där skador på gröda och mark samt trafikolyckor med vildsvin inblandade minskar.

Det totala antalet trafikolyckor med vilt inblandat har minskat jämfört med 2019, vilket är ett trendbrott sett till de senaste årens ökning, se tabell 2.20. Orsakerna till trendbrottet är inte utredda men den minskade trafiken i stort på grund av pandemin kan vara bidragande. Det är klövvilt (bl.a. vildsvin och rådjur) som är inblandade i de flesta olyckorna. För närvarande finns inga nya data på den beräknade kostnaden för trafikolyckor med vilt.

Tabell 2.20 Viltolyckor i trafiken 2015–2020

Antal

Viltslag	2016	2017	2018	2019	2020
Dovhjort	2 537	2 546	2 918	3 267	3 244
Kronhjort	390	425	414	486	403
Rådjur	44 629	45 863	46 985	47 304	45 159
Vildsvin	4 757	6 082	6 938	7 696	7 216
Älg	5 874	5 941	5 951	5 602	4 607
Övrigt vilt					
Totalt	58 579	61 282	63 750	64 931	61 136

Källa: Nationella viltolycksrådet.

Det senaste fullföljda jaktåret 2020/2021 skedde en minskning nationellt av antalet lösta statliga jaktkort jämfört med föregående jaktår. Under de två förevarande åren skedde en ökning efter en tidigare nedåtgående trend mellan jaktåren 2012/2013 och 2017/2018. Delar av ökningen under år 2018/2019 och 2019/2020 kan hänvisas till de administrativa åtgärder som vidtogs i början av 2019. Antalet och andelen kvinnor som löst statligt jaktkort har ökat stadigt de senaste åren och uppgick under jaktåret 2020/2021 till 22 811 av totalt 286 628 jaktkortslösare, vilket motsvarar 8,6 procent. Det ligger i linje med visionen i Strategin för svensk viltförvaltning, om en viltförvaltning i balans som gör att alla kan ta del av viltets värden.

Den 7 januari 2021 beslutade regeringen om vissa förändringar angående viltvårdsfonden. Naturvårdsverket gavs bl.a. i uppdrag att med beaktande av upphandlingsreglerna ombesörja att vissa delar av Svenska Jägareförbundets s.k. Allmänna uppdrag utförs. Vidare beslutades om förordningen (2021:12) om vissa bidrag ur viltvårdsfonden samt att viltvårdsavgiften ska höjas inför det kommande jaktåret.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av regeringens arbete med jaktfrågor och vilka åtgärder som planeras för dessa frågor (bet. 1999/2000:MJU17 punkt 24, rskr. 1999/20:253). Tillkännagivandet innebär inte krav på specifika förändringar i sak utan motiverades med att det under allmänna motionstiden varje år aktualiseras ett stort antal jakt- och viltvårdsfrågor av olika slag, även om beslutanderätten i dessa frågor i huvudsak delegerats till regeringen eller behörig myndighet. Regeringen har sedan dess inte återkommit med en samlad redovisning men med såväl betydande reformer av stora delar inom jakt- och viltförvaltningen som med löpande redovisningar av utvecklingen. Ett betydande exempel på detta är regeringens proposition Älgförvaltningen (prop. 2009/10:239) där organisationen av jakten efter älg ändrades med syfte att åstadkomma en ekosystembaserad lokal älgförvaltning som kompletteras med en övergripande samordning av älgjakten. Ett annat exempel är regeringens proposition En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191) där de nya målen bl.a. har en direkt koppling till Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet). Regeringen fattade under 2016 beslut om ändringar i 3 § andra stycket rennäringsförordningen (1993:384) som avser rätt till småviltjakt på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Viltstammarnas

utveckling har under ett antal år varit en indikator i regeringens budgetproposition för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jakt- och viltförvaltning bidrar till målet för utgiftsområdet. Under 2021 har regeringen fattat beslut om ändringar av de nuvarande jakttiderna genom ändring i jaktförordningen (1987:905). Vidare har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté (dir. 2021:35) som har i uppdrag att föreslå en ny renskötsellagstiftning. Regeringen anser att tillkännagivandet med denna och tidigare lämnade redovisningar är slutbehandlat.

Konsument och marknad

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Konsument och marknad:

– Att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

De kompletterande indikatorer som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området redovisas under respektive avsnitt.

Livsmedelsexport

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av konkurrenskraften och livsmedelsexporten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande kompletterande indikator:

– exportandel i svensk livsmedelsindustri.

Tabell 2.21 Exportandel i svensk livsmedelsindustri

År	Exportandel
2011	27 %
2012	28 %
2013	29 %
2014	29 %
2015	31 %
2016	31 %
2017	33 %
2018	34 %
2019	34 %

Källa: Sveriges export- och investeringsråd och Livsmedelsföretagen.

Under 2020 ökade värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter, undantaget vidareexporten av norsk fisk, med drygt 6 procent och uppgick därmed till nästan 57 600 miljoner kronor. Ökningen har skett över ett antal produktkategorier.

Pandemin påverkade arbetet för Sveriges export- och investeringsråds livsmedelsexportprogram Try Swedish! som drivs på uppdrag av regeringen. Av 11 planerade mässor ställdes 9 in. I stället genomfördes ett stort antal digitala främjandeaktiviteter. Digitala matchmaking-aktiviteter genomfördes i Asien, USA, Kanada och Storbritannien. I dag finns det e-handelssamarbeten där svenska företag kan sälja sina produkter bl.a. i Kina, Hong Kong, Sydkorea och Singapore.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har i uppdrag att fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Under 2020 har arbetet för att öka den svenska exporten genom att få tillträde till nya marknader fortsatt. Team Sweden Livsmedel som leds av den nationella exportsamordnaren för livsmedelssektorn har fortsatt att vara ett aktivt forum för företag och intressenter att identifiera hur den svenska livsmedelsexporten ska öka, bl.a. arrangerades ett digitalt möte i november 2020.

Regeringen har under året lyft fram svenska exportintressen inom ramen för EU:s förhandlingar om bilaterala handelsavtal.

Under 2020 har samarbetet för en ökad gemensam livsmedelsexport mellan Sverige och Finland fortsatt med ett antal gemensamma aktiviteter på utlandsmarknaden liksom ett utbyte av information och erfarenheter på myndighetsnivå.

Ett steg närmare möjligheten till medvetna och hållbara val

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör göra det lättare för konsumenter att göra hållbara och medvetna val (bet. 2016/17:MJU23 punkt 26, rskr. 2016/17:338). Regeringen gav Livsmedelsverket i uppdrag att 2020–2025 vidareutveckla Nyckelhålet som ger konsumenterna möjlighet att välja hälsosammare livsmedel. Inom ramen för Jord till bord-strategin har kommissionen påbörjat arbetet med att ta fram förslag på obligatorisk framsidesmärkning, se över en eventuell utökning av bestämmelserna om obligatorisk ursprungsmärkning samt revidering av bestämmelserna om datum-märkning, vilket är i linje med tillkännagivandet. Livsmedelsverket redovisade i juni 2021 regeringsuppdraget att ta fram det underlag som krävs för att Sverige ska kunna göra en anmälan till kommissionen om nationella bestämmelser om obligatorisk ursprungsinformation för kött på restaurang och i storhushåll. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Fallen av salmonella, campylobacter och EHEC hos människor har minskat

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssäkerheten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande kompletterande indikator:

– antalet utbrott av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor.

Zoonoser är sjukdomar som kan överföras mellan djur och människor. Indikatorn visar hur vanligt det är att människor blir sjuka av animaliska livsmedel. I Sverige, liksom i EU, är infektion med campylobacter den mest rapporterade zoonosen på människa. Konsumtion och hantering av kycklingkött anses som den viktigaste smittkällan. Förekomsten av campylobacter i svensk slaktkyckling ökade under andra halvan av 2020 och under samma tidsperiod ökade antalet rapporterade fall av campylobacter hos människor. Andelen smittade kycklingflockar var 4,5 procent för 2020, vilket är lågt både i jämförelse med tidigare år och ur ett internationellt perspektiv.

Tabell 2.22 Antalet utbrott av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor

Antal fall per 100 000 invånare, oavsett smittland

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Campylobacter	86,68	82,66	84,12	85,03	93,17	110,27	104,81	79,48	64,8	33,03
Andel kvinnor/män	46,0/ 53,9	46,5/ 53,4	47,0/ 52,9	45,5/ 54,4	46,8/ 53,1	46,7/ 53,2	46,8/ 53,1	44,6/ 55,3	44,8/ 55,1	43,1/ 56,8
EHEC	5,04	4,93	5,70	4,84	5,59	6,37	4,98	8,71	7,32	4,73
Andel kvinnor/män	52,9/ 47,0	53,3/ 46,6	54,3/ 45,6	53,6/ 46,3	55,3/ 44,6	54,7/ 45,2	53,3/ 46,6	54,9/ 45,0	53,6/ 46,3	53,9/ 46,0
Listeria	0,59	0,75	0,96	1,28	0,89	0,68	0,80	0,86	1,09	0,84
Andel kvinnor/män	46,4 /53,5	54,1/ 45,8	49,4/ 50,5	52,8/ 47,2	47,7/ 52,2	52,9/ 47,0	55,5/ 44,4	51,6/ 48,3	56,6/ 43,3	45,4/ 54,5
Salmonella	30,44	30,52	29,42	22,68	23,31	22,47	22,52	19,94	19,29	7,95
Andel kvinnor/män	50,9/ 49,0	50,3/ 49,6	50,2/ 49,6	48,6/ 51,3	49,9/ 50,0	48,4/ 51,5	48,8/ 51,0	47,1/ 52,8	50,7/ 49,2	48,5/ 51,4

Källa: Folkhälsomyndighetens statistik om anmälningspliktiga smittsamma sjukdomar. Statistiken hämtas från en föränderlig databas och antalet fall kan därför justeras både uppåt och nedåt.

Antalet fall av salmonella, campylobacter, EHEC och listeria hos människor var lägre under 2020 jämfört med under 2019 (se tabell 2.22). En orsak skulle kunna vara att de rekommendationer och restriktioner som införts under året på grund av covid-19 även har haft en inverkan på antalet smittade av livsmedelsburna infektioner. Den ökning i antal fall av listeria hos människor som setts under senare år kunde inte noteras för 2020. Andelen fall som smittats i Sverige skiljer sig för de olika infektionerna. När det gäller salmonella är de endast cirka hälften av fallen som kan kopplas till inhemsk smitta. Motsvarande siffra för campylobacter, listeria och EHEC är 71, 94 respektive 81 procent. Andelen män respektive kvinnor som smittas är förhållandevis jämn.

Ytterligare medel för att öka den ekologiska produktionen och konsumtionen

Den ekologiska odlingen och andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor har ökat kontinuerligt de senaste åren. Under 2020 minskade dock andelen ekologiskt odlad jordbruksmark till 19 procent, vilket är en minskning med 1 procent jämfört med 2019. Inköpen i offentlig sektor som bestod av ekologiska livsmedel fortsatte dock att öka något. Andelen inköp i offentlig sektor var 39 procent, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med 2019. Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har avtagit med 2 procent under 2020, motsvarande en minskning med 0,5 miljarder kronor, till 27,7 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019. Av sålda livsmedel 2020 var 8,7 procent ekologiska.

Genom budgetpropositionen för 2021 tillfördes Jordbruksverket ytterligare 25 miljoner kronor för 2021till fortsatt arbete med samordningsfunktionen för ekologiska livsmedel, som i större utsträckning ska bidra till utbyte av erfarenheter och dialog mellan berörda aktörer som verkar för ekologisk produktion, utreda marknads-utveckling och verka för kunskapsuppbyggnad, kunskapsförmedling, innovation och rådgivning inom området. För 2022 och 2023 beräknades samma belopp per år.

Internationellt arbete

Sverige bidrog i framtagandet 2021 inom ramen för Kommittén för tryggad livsmedelsförsörjning av de frivilliga riktlinjerna för livsmedelssystem och nutrition, som ett verktyg för att motverka felnäring samtidigt som de lyfter fram ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Riktlinjerna utgör ett viktigt inspel till FN:s toppmöte 2021 om livsmedelssystemens betydelse för möjligheterna att nå de globala målen för hållbar utveckling, bl.a. minskad hunger och förlust av biologisk mångfald. Som ett bidrag till toppmötet publicerade Svenska FAO-kommittén en skrift med några centrala element som på olika sätt kan bidra till en transformation till mer

hållbara livsmedelssystem. Skriften lanserades som en del av Sveriges nationella dialog inför toppmötet.

I en sampublikation mellan svensk expertis och FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO från 2020 sprids svenska erfarenheter, som lett till att svensk mjölkproduktion är i världsklass när det gäller låg antibiotikaanvändning kombinerat med friska och högproduktiva djur. Nyckelfaktorer som rapporten lyfter fram är förebyggande arbete för god djurhälsa och -välfärd och det nära samarbetet mellan djurbönder, veterinärer, universitet, myndigheter och departement. Genom FAO:s spridning av de svenska framgångsfaktorerna har Sverige därmed gjort en betydande internationell insats för att bekämpa antibiotikaresistensen bland djur och människor.

På råvaruområdet fortsätter Sverige att aktivt arbeta för en fungerande världshandel och att genom projekt inom de internationella råvaruorganisationerna, stödja utvecklingen, reducera fattigdom och minska konsekvenserna av klimatförändringar för utvecklingsländerna på råvaruområdet. Under 2020 var Sverige ordförande i Internationella Tropiskt timmer rådet, ordförande för en kommitté inom Metallstudiegrupperna, vice ordförande för det Styrande Rådet inom Den Gemensamma Råvarufonden (CFC), ordförande för dess Exekutivkommitté samt talesperson inom CFC för OECD-länderna. Sverige har också aktivt medverkat vid omförhandlingar av de grundläggande avtalen för flera av de internationella råvaruorganisationerna.

Regionalt har Sverige aktivt medverkat till utarbetande av ett nytt samarbetsprogram för Nordiska Ministerrådet för Fiske och vattenbruk, jordbruk, livsmedel och skogsbruk. Vidare har Sverige, inom ramen för EU:s strategi för Östersjön, bidragit till utarbetande av en ny handlingsplan såvitt avser bioekonomi. Sverige är också prioritetsområdes koordinator inom Strategin för fiskefrågor.

Kunskap och innovation

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Kunskap och innovation:

– Att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av kunskap och innovation bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikator:

– livsmedelssektorns forsknings- och utvecklingskostnader i procent av livsmedelssektorns omsättning.

Investeringar i forskning och utveckling är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga.

I arbetet för att nå målen i livsmedelsstrategin har Formas identifierat behov av samverkan mellan aktörer och sektorer samt mer kunskap och kompetens. Sådan samverkan har uppnåtts bl. a. genom att det under året etablerades fyra centrumbildningar för hållbarhet och konkurrenskraft i livsmedelssystemet inom ramen för forskningsprogrammet. Centrumbildningarna är samarbeten mellan flera universitet, företag, branschorganisationer och kommuner och regioner. Dessutom har utlysningar för kunskapssammanställningar och kunskapsspridning inom området hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem gjorts. Livsmedelssystemet har fungerat som pilotprojekt för utveckling av förbättrade metoder för hur ökat värdeskapande kan skapas i samverkan i ett av Verket för innovationssystems

(Vinnova) projekt för att främja innovation i livsmedelssektorn. Sweden Food Arena har medverkat i flera av Vinnovas aktiviteter.

Under 2020 betalade Formas ut totalt 581 miljoner kronor i forskningsstöd till forskning inom de areella näringarna. SLU, som under 2020 mottog 21 procent av medlen, är den största bidragsmottagaren. Resultatredovisning för Formas verksamhet i övrigt lämnas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård avsnitt 4.

God kvalitet vid Sveriges lantbruksuniversitet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av utbildning och forskning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

- antal helårsstudenter
- antal sökande och antagna
- prestationsgrad och examinationsfrekvens (antal examinerade individer)
- andel disputerade lärare
- vetenskaplig publicering
- externa medel.

Alla universitet och högskolor får sitt kvalitetssäkringsarbete granskat under perioden 2017–2022 av Universitetskanslersämbetet. Ett samlat mått på SLU:s kvalitet utgörs av att SLU under 2020 blev det första lärosätet med omdömet ”godkänt kvalitetssäkringsarbete”.

Antalet helårsstudenter uppgick under 2020 till 4 216 (70 procent kvinnor och 30 procent män) vilket innebär en ökning med ca 300 helårsstudenter jämfört med 2019. Trenden med ökande antal helårsstudenter från föregående år fortsätter därmed. Antalet behöriga sökande till program som börjar på grundnivå ökar kraftigt, liksom antalet ansökningar och antagna studenter till program på avancerad nivå, se tabell 2.23.

Tabell 2.23 Sökande och antagna till högskoleutbildning

	2016	2017	2018	2019	2020
Sökande grundnivå	5 746	5 674	5 247	5 848	6 821
Antagna grundnivå	1 124	998	1 032	1 020	1 003
Andel kvinnor/män	66/34	67/33	68/32	68/32	70/30
Sökande avancerad nivå	2 829	3 560	4 556	5 338	6 169
Antagna avancerad nivå	426	608	701	609	991
Andel kvinnor/män	57/43	61/39	60/40	63/37	65/35

Källa: SLU, årsredovisning 2020.

Prestationsgraden varierar något mellan åren, men ligger på en hög nivå nationellt sett, se tabell 2.24.

Tabell 2.24 Prestationsgrad läsåren 2016–2020

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020
Kvinnor	92	89	92	89	89
Män	87	86	89	87	85
Totalt	**90**	**89**	**91**	**88**	**88**

Anm.: Tabellen redovisar totalprestationsgraden, där utresande utbytesstudenter som inte får någon helårsprestation redovisad ingår.

Källa: SLU.

Antalet disputerade lärare har ökat något under 2020, till 1 010 (43 procent kvinnor och 57 procent män). Andelen disputerade lärare är 80 procent.

SLU uppvisar fortsatt goda resultat när det gäller vetenskaplig publicering. Forskare vid SLU publicerade drygt 1 950 artiklar och kunskapsöversikter (reviews) under 2020 vilket är en ökning med 4 procent jämfört med 2019. Trenden med ökande publicering har funnits en rad år, jämförelsevis noterades drygt 1 100 publiceringar 2010. Ett mått på hög kvalitet är att i genomsnitt 17 procent av alla artiklar som publiceras internationellt tillhör de 10 procent mest citerade i världen inom sina respektive ämnesområden.

SLU har tillhandahållit miljödata till ansvariga myndigheter till bl.a. uppföljning av de nationella miljömålen och klimatrapporteringen. Forskningsfartyget Svea har genomfört sin datainsamling i stort sett som planerat trots pandemin.

Förmågan att attrahera extern finansiering har ökat vilket bidrar till måluppfyllelsen. Den externa finansieringen utgjorde 53 procent av de totala intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå 2020, en ökning jämfört med 2019.

2.6.3 Skog

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i skogen bidrar till målet för utgiftsområdet och skogspolitikens två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande centrala indikatorer:

- tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder
- skog och vilt i balans
- skydd mot skadeinsekter m.m.
- miljöhänsyn i skogsbruket
- skydd och bevarande av skogsmark
- skogsbrukets klimatnytta.

Redovisning för miljökvalitetsmålet Levande skogar finns i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Nationellt skogsprogram

Arbetet inom ramen för Skogsprogrammets strategi med dess vision och fem fokusområden har fortsatt under 2020. Under 2020 har flera regeringsuppdrag genomförts. Indikatorer, jämställdhet i skogsnäringen och rådgivning har stått i fokus. Cirka 10 miljoner kronor har fördelats till länsstyrelser och regioner 2020 och bidragit till utvecklingsarbetet av regionala skogsprogram. En majoritet av länen har nu beslut eller långt kommen process om regionala skogsprogram. Som en del i det nationella skogsprogrammet har regeringen även bedrivit ett aktivt internationellt arbete, inte minst inom EU kopplat till bl.a. den gröna given samt lagstiftningen om hållbara finanser.

Den fördjupade dialog om bevarande och hållbart nyttjande av skog i syfte att öka samstämmighet, stärka synergier och minska målkonflikter som inleddes 2019 har fortsatt. Under 2020 har fyra kunskapsseminarier under ledning av landsbygdsministern genomförts, med brett deltagande från organisationer, företag och offentlig sektor. De tre under hösten genomfördes digitalt på grund av den pågående pandemin. Antalet deltagande organisationer etc. var 38 under våren och 77, 79 respektive 97 under höstens seminarier. Skogsprogrammets årskonferens genomfördes i februari 2021 med temat Skogen i framtiden. Skogsstyrelsen har publicerat bakgrund och motiv till val av scenarier för arbetet med nya skogliga konsekvensanalyser (rapport 2021/6).

I november 2020 lämnades Skogsutredningens betänkande Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73) med en rad förslag.

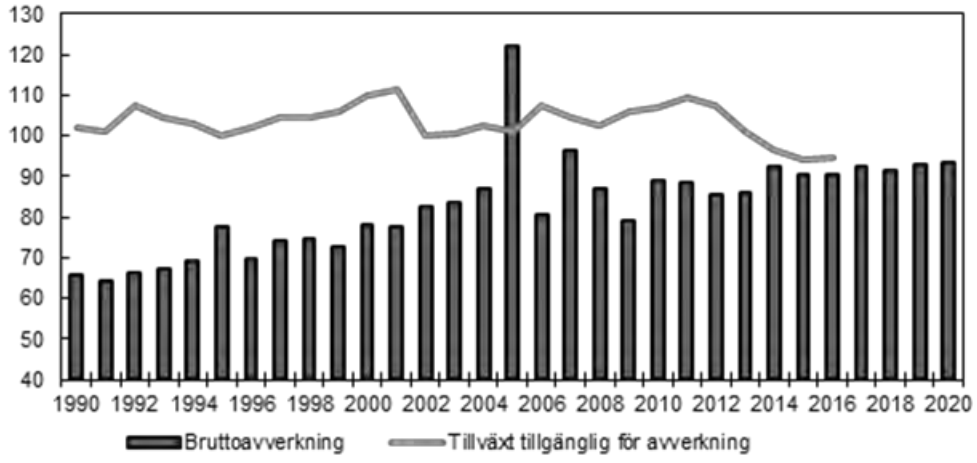
Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder

Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark som inte är formellt skyddad var enligt SLU under perioden 2011–2019 i genomsnitt 111 miljoner skogskubikmeter (m^3sk). Den årliga tillväxten som var tillgänglig för avverkning 2014–2018 uppskattas till ca 95 miljoner m^3sk. Den tillväxt som är tillgänglig för avverkning beräknas som årlig tillväxt på virkesproduktionsmark med avdrag för naturlig avgång som inte har tillvaratagits, samt tillägg för tillväxt på andra ägoslag än skogsmark. Den totala tillväxten har ökat trendmässigt under flera decennier, medan tillväxten tillgänglig för avverkning legat relativt stabilt sedan 1990.

Bruttoavverkningen uppgick 2020 enligt Skogsstyrelsens preliminära beräkning till ca 93 miljoner m^3sk. Diagram 2.4 visar hur den årliga avverkningen och tillgänglig tillväxt utvecklats. Sedan 1990 har en allt större andel av den tillgängliga tillväxten avverkats. Värdemässigt står sågtimmer för drygt 60 procent av den avverkade volymen, massaved för drygt 30 procent medan energived och avverkningsrester (grot) står för ungefär 5 procent. Restströmmar, ungefär halva volymen av avverkningen, utnyttjas som bioenergi framför allt i massa- och pappersindustrin samt i kraftvärmeverk.

Diagram 2.4 Bruttoavverkning jämförd med årlig tillväxt tillgänglig för avverkning

Miljoner m^3sk

Anm. Bruttoavverkning inkluderar hela lämnade träd. Tillväxt tillgänglig för avverkning redovisas i löpande femårsmedelvärden. Tillväxt i alla åldersklasser ingår. Tillväxt och avverkning på andra ägoslag än skogsmark ingår.
Källa: Skogsstyrelsen JO0312 samt SLU Skogsdata 2021.

Varje år föryngras ca 200 000 hektar efter slutavverkning. Plantering är den vanligaste föryngringsformen med 85 procent, därefter följer naturlig föryngring 10 procent, sådd 4 procent samt ingen åtgärd 1 procent. Drygt 90 procent av föryngringarna

inventerade 2019–2020 uppfyllde krav enligt föreskrifter meddelade av Skogsstyrelsen utan ytterligare åtgärd. Föryngring via plantering har högst andel godkända föryngringar. Leveransen av skogsplantor uppgick 2020 till 407 miljoner plantor, vilket är en ökning med 12 procent jämfört med 2019. Gran- och tallplantor utgjorde 97 procent av totalt antal levererade skogsplantor.

Röjd areal har trendmässigt ökat varje år sedan mitten på 90-talet, men har under de senaste åren stabiliserat sig och ligger nu på ca 270 000 hektar per år enligt riksskogstaxeringen, som utförs årligen av SLU. Arealen med bedömt omedelbart röjningsbehov ligger på en fortsatt hög nivå, knappt 1,3 miljoner hektar, vilket motsvarar ungefär 6 procent av den samlade arealen virkesproduktionsmark.

Främjande och användning av digitala metoder, såsom laserskanning, har fortsatt varit centralt för skogsbrukets utveckling. Exempel på resultat under året kopplat till digitalisering är förbättrade markfuktighetskartor och kartor för att identifiera skogsskador, samt ökande intresse för Skogsstyrelsens externa digitala tjänster.

Skog och vilt i balans

Resultaten från älgskadeinventeringen visar på fortsatt omfattande skador, särskilt i södra Sverige. Årsskadorna på tall är idag 15 procent i Götaland och i övriga landet 12 procent, att jämföras med det av myndigheterna framtagna måltalet 5 procent för tolerabel skadesituation. På mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälg, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd. Projektet Mera Tall har under 2020 övergått till kontinuerlig verksamhet och är under uppbyggnad av Skogsstyrelsen.

Skydd mot skadeinsekter m.m.

Granbarkborreangrepp har under 2020 fortsatt ligga på rekordhöga nivåer i södra och mellersta Sverige. Totalt uppskattas ca 8 miljoner m^3sk angripet 2020, vilket är något mer än 2019 och ungefär en fördubbling jämfört med 2018. Myndigheterna har tillsammans med berörda länsstyrelser genomfört en rad åtgärder, i enlighet med regeringens uppdrag att arbeta för att fortsätta bekämpa skadorna av granbarkborrar. Genom Skogsstyrelsens projekt Stoppa borrarna samverkar näringsliv och myndigheter kring bland annat rådgivning och kommunikation. Skogsstyrelsens riskindexkartor underlättar lokalisering av skadad skog. Med hjälp av drönare och artificiell intelligens kan skador identifieras i ett tidigt stadium.

Miljöhänsyn i skogsbruket

Volymen död ved utgjorde 2020 ca 2,9 m^3sk per hektar och 1993–1996 ca 1,6 m^3sk per hektar. Skogsstyrelsen har korrigerat statistik för antal lämnade träd och död ved vid föryngringsavverkning. Istället för en stor ökning från och med 1998 visar den korrigerade statistiken en liten ökning eller ingen förändring alls. Kvantitativ statistik över lämnad areal påverkas dock inte av korrigeringen. Den ökning som varit har skett i alla landsdelar utom i norra Norrland. Mängden död ved på all produktiv skogsmark, i hela landet utanför formellt skyddade områden, ligger 2020 på 8,4 m^3sk per hektar i genomsnitt. Mängden död ved inom formellt skyddade områden, i hela landet, ligger på 20,4 m^3sk per hektar.

Under det senaste decenniet uppvisas en svag men positiv utveckling när det gäller hänsyn till skyddszoner. Antal överfarter över vattendrag i samband med avverkning med stor negativ påverkan har minskat. Uppföljningen visar att allvarliga skador på hänsynskrävande biotoper har ökat på senare tid. Den positiva trenden för hänsyn till kulturlämningar bröts 2020. 40 procent har blivit påverkade vid föryngrings-avverkning. Av de som påverkats har drygt hälften (22 procent) bedömts som skadade eller grovt skadade. Alltjämt sker de flesta skadorna vid markberedning. Drygt hälften

av villkorsområdena (skyddat område kring fornlämning) har skada eller grov skada från skogsbruksåtgärder.

Den ackumulerade arealen lämnad hänsynsyta som lämnas i samband med föryngringsavverkning ökar gradvis. Sedan 2008 har det årliga tillskottet av lämnad hänsynsareal varit ca 20 000 hektar produktiv skogsmark, vilket motsvarar ca 10 procent av den årligt avverkade arealen. Den totala ackumulerade arealen hänsynsytor motsvarar ca 456 400 hektar på produktiv skogsmark. Skogsstyrelsen har inte underlag för att bedöma den biologiska funktionaliteten i den hänsyn som skogsbruket ska ta till bl.a. hänsynskrävande biotoper och kantzoner. Det saknas uppföljning av om lämnad hänsyn efter avverkning långsiktigt finns kvar. Skogsstyrelsen avser återkomma med en utvecklad hänsynsuppföljning som är statistiskt säkerställd.

Skydd och bevarande av skogsmark

Under 2020 fattade Skogsstyrelsen beslut om 727 hektar biotopskydd och 332 hektar naturvårdsavtal. Totalt har Skogsstyrelsen under perioden 1993–2020 beslutat om ca 32 600 hektar biotopskyddsområden och 39 100 hektar naturvårdsavtal. Den genomsnittliga ersättningen till markägare under 2020 för biotopskydd var 157 606 kronor per hektar och 29 708 kronor per hektar för naturvårdsavtal. Totalt har ca 3,2 miljarder kronor utgått till markägare från Skogsstyrelsen som ersättning för områdesskydd, varav 2,7 miljarder kronor för biotopskyddsområden och 529 miljoner kronor för naturvårdsavtal mellan åren 1993–2020. Av etappmålet om skydd från 2014 (M2014/593/Nm) återstår bl.a. att formellt skydda ca 12 500 hektar.

Statistiska centralbyrån har redovisat statistik för formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark (tabell 2.25). Av den produktiva skogsmarken är 5,7 procent formellt skyddad, 5,6 procent uppskattas vara frivilliga avsättningar och 2 procent skattas som hänsynsytor. Improduktiv skogsmark som inte överlappar formellt skydd omfattar 11 procent av Sveriges totala skogsmark. Med anledning av metodmässiga och juridiska skillnader mellan skyddsformerna ska en aggregering av sifforna göras med en viss försiktighet.

Tabell 2.25 Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark, 2020

	Arealer i hektar, utan överlapp mellan former		Andel av total skogsmark	
	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt
Formellt skyddad skogsmark	1 313 200	2 350 400	5,7 %	8,7 %
Frivilliga avsättningar	1 323 100	1 323 100	5,6 %	4,7 %
Hänsynsytor	480 700	480 700	2,0 %	1,7 %
Improduktiv skogsmark	0	3 124 300	0,0 %	11,2 %

Källor: Statistiska centralbyrån, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och SLU Riksskogstaxeringen.

Skogsbrukets klimatnytta

Det svenska skogsbruket bidrar till att minska de globala klimatförändringarna. Det sker dels genom att skogsprodukter, restprodukter och avfall från skogsbruk och skogsindustri kan användas som förnybara material och bioenergi som kan ersätta fossila alternativ vars utsläpp är svåra att minska med andra metoder, dels genom att minska utsläpp av växthusgaser och öka upptag av koldioxid i skog, mark och träprodukter.

Biobränslen från de gröna näringarna svarar i dagsläget för 35 procent av den svenska slutliga energianvändningen (biobränslen och biodrivmedel samt slutanvänd fjärrvärme och slutanvänd el som producerats av biobränsle), varav ca 75 procent

kommer från skogsbruket och skogsindustrins biprodukter. Total tillförd mängd biobränsle 2019 var 145 TWh, en ökning från föregående år men mer än en fördubbling jämfört med de 61 TWh biobränslen som tillfördes 1990. En mindre del av detta är importerat i form av både fasta och flytande biobränslen samt avfall för förbränning.

I Sverige visar Naturvårdsverkets klimatredovisning för skog och skogsmark (Utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning) att upptagen av växthusgaser är större än utsläppen för skog och skogsmark. Skog och skogsmark, inklusive träprodukter, hade 2019 ett nettoupptag på 44 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är i samma nivå som 1990, liksom även 2018, trots kraftigt ökad avverkningsnivå. Anledningen är främst att den sammanlagda tillväxten i den svenska skogen har ökat i motsvarande grad. Redovisningens beräkningar av nettoupptag för skog och skogsmark inkluderar såväl upptag som utsläpp. Upptagen sker i växande skog. Utsläppen sker vid naturlig nedbrytning och vid avverkning, inklusive utsläpp från massa- och träprodukter samt bioenergi. Utsläppen inkluderar även stora utsläpp från torvmarker som tidigare varit våtmarker som dikats ut för skogsproduktion. I syfte att minska utsläpp från torvmarker har regeringen gett Skogsstyrelsen i uppdrag att genomföra åtgärder för att återväta utdikade våtmarker (N2021/01632).

2.6.4 De samiska näringarna

För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet, med avseende på rennäringen används den centrala bedömningsgrunden:

– renbruksplanernas användning

samt följande kompletterande indikatorer:

– vinterrenhjordens antal
– årets slakt
– prisutveckling för renkött
– bedömning av rovdjursskador.

Vinterrenhjordens storlek ligger fortsatt på ca 241 000 djur efter att ha minskat under ett antal år. Svängningar i renhjordens storlek beror till största delen på variationer i naturbetet och förändringar i rovdjursförekomst. Storleken har varierat i cykler mellan 220 000 och 260 000 i vinterhjord 1996–2020. Den geografiska fördelningen av renhjorden och antal personer involverade i rennäringen ligger relativt konstant över tid.

Mellan 2010/11 och 2019/20 har antalet slaktade djur varierat mellan ca 58 000 och ca 45 000. Slaktuttaget varierar från år till år men trenden är sjunkande om man ser till hela tioårsperioden. För medelpris per kilo är dock den långsiktiga trenden en fortsatt ökning. Utöver slaktintäkten tillkommer statligt pristillägg med 9 kronor/kilogram för vuxna djur och 14,50 kronor/kilogram för renkalv. Den totala slaktintäkten (slaktvärde och prisstöd) har varierat mellan ca 72 miljoner kronor 2012/13 och ca 126 miljoner kronor 2016/17. Ersättningen för rovdjursförekomst uppgick till 54,87 miljoner kronor under 2020, jämfört med 50,13 miljoner kronor 2019. Både prisstöd och ersättning för rovdjursförekomst finansieras från anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.*

Vintern 2019/2020 sökte 36 samebyar katastrofskadestöd, dvs. bidrag till kostnader för utfodring som uppstått på grund av synnerligen svåra betesförhållanden. Den totala ersättningen slutade på närmare 15,1 miljoner kronor. Arbetet med att hantera

klimatets effekter för rennäringen fortsätter och fler samebyar har tagit fram handlingsplaner för klimatanpassning.

Tabell 2.26 Statistik avseende rennäringens utveckling

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Vinterrenhjord * (antal djur)	257 299	248 46	254 200	250 364	248 139	254 247	248 702	241 013	240 419
Slakt (antal djur)	57 675	44 869	54 440	56 333	54 802	59 121	53 150	47 618	49 631
Medelpris per kilogram (kronor)	51,6	49,9	52,8	57,1	59,5	68,6	66,5	67,4	67,6
Prisstöd (tkr)	17 161	13 232	17 095	17 768	16 362	18 806	16 381	14 825	15 175
Slaktvärde (tkr) (exkl. prisstöd)	75 451	58 639	74 491	83 312	80 291	107 366	90 641	81 767	85 509
Ersättning för rovdjursförekomst * (tkr) (från anslag 1:22)	63 813	52 397	49 837	53 822	53 120	50 412	54 268	50 130	55 493

Källa: Sametinget * Avser kalenderår 2012–2020.

Utvecklingsarbetet av renbruksplanerna fortsätter och under 2020 har fokus lagts på löpande teknikutveckling då den pågående pandemin förhindrat planer på utbildning för att öka kunskapen hos skogsbrukets företrädare om renskötselns villkor och renbruksplaner. Deltagande samebyar erbjuds nu möjligheten att lagra alla gps-positioner från sina renar. Gps på ren finns nu tillgängligt i 46 samebyar och 24 byar har anslutit sig. Under året har gps på ren fått ökad användning för att beskriva rovdjursattacker. Renars flyktbeteende kan visas och nyttjats i kommunikation exempelvis med länsstyrelser inför skyddsjakt. Som en följd av påbörjad lav-inventering 2019, där 25 byar anmälde intresse för fältarbete, fick 14 samebyar fått ny lavkarta över sitt betesland 2020.

Under året har berörda myndigheter ökat kvaliteten på förvaltningsverktyget gällande samebyarnas toleransnivå för rovdjursskada. Nivån avser andel skador på ren orsakade av stora rovdjur räknat på den aktuella samebyns faktiska renantal. Enligt den beräkningsmodell som tagits fram ligger skadenivån fortsatt på ca 20 procent, och vissa samebyar har förluster på 30–40 procent.

Merparten av renköttbranschens företag upplevde under hösten 2020 en starkt minskad efterfrågan på renkött, skinn och horn. Minskningen är kopplad till effekterna av pandemin och bedöms av branschen uppgå till såväl minskad slaktvolym med drygt 20 procent och ett prisfall på renköttet med ca 10 procent.

Regeringen beslutade den 20 maj 2021 om direktiven för en parlamentarisk kommitté (dir. 2021:35) som har i uppdrag att föreslå en ny renskötsellagstiftning. Arbetet kommer att ske med en bred och stor samisk delaktighet och närvaro. Regeringen gav även Sametinget i uppdrag att i nära dialog med samebyarna analysera hur samebyarnas interna organisation, beslutsfattande och regler för medlemskap bör utformas. Regeringskansliet har alltsedan Girjasdomen (NJA 2020 s. 3) bedrivit ett omfattande förankringsarbete genom sakråd och andra möten om både utredningens form och innehåll. Kommittén ska lämna ett delbetänkande den 21 november 2022 och slutbetänkande den 20 maj 2025.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning för utgiftsområdet är att de redovisade insatserna bidrar till att uppfylla det övergripande målet. I det följande bedöms måluppfyllelsen för respektive resultatområde.

2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Det är regeringens uppfattning att insatser inom ramen för den sammanhållna landsbygdspolitiken har bidragit till att nå det övergripande målet för landsbygdspolitiken.

Regeringen bedömer att genomförda insatser inom ramen för landsbygdspolitiken har bidragit till ökad attraktivitet och människors förutsättningar att bo, leva och verka i landsbygder och därmed bidragit till målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken. Inrikes flyttnetto används som en central indikator för att mäta attraktivitet. Indikatorn visar att de senaste fem åren har inrikes flyttnetto förändrats i viss mån från att vara negativt för samtliga landsbygdskommuner till att vara positivt för framför allt de tätortsnära landsbygdskommunerna men även de mycket glesa landsbygdskommunerna har ett svagt positivt inrikes flyttnetto.

Tillgång till bredband blir allt viktigare för att kunna bo, leva och verka i hela landet. Alltjämt saknar många hushåll och företag snabb bredbandsuppkoppling och riskerar att inte fullt ut kunna delta i den digitala omställning som pågår. Utbyggnad av bredband pågår i hela landet och ökningen är störst i glesa kommuner. Den låga utbetalningstakten inom landsbygdsprogrammet inledningsvis under programperioden beror på att projekten ofta omfattar en stor budget och löper under lång tid. En större andel av stödutbetalningarna förutses under programperiodens senare del. Regeringen bedömer att bredbandsstödet är en bidragande faktor i den högre utbyggnadstakten.

Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedel och skola påverkar människors vardag. Utvecklingen visar på en stabilisering av servicestrukturen och trenden med ett minskat antal butiker och en minskad tillgänglighet till dagligvaror tycks därmed ha bromsats upp under de senaste åren. Tillgängligheten till drivmedelsstationer i landsbygdskommunerna bedöms vara god. Regeringen bedömer att satsningarna på stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och utgiftsområde 19 Regional utveckling har bidragit till förbättrade förutsättningar att bo, leva och verka på landsbygderna och därmed bidragit till det landsbygdspolitiska målet.

2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Livsmedelsstrategin är långsiktig och arbetet med att uppnå det övergripande målet fortsätter genom åtgärderna i livsmedelsstrategins handlingsplaner. Förädlingsvärdet i livsmedelskedjan fortsätter att öka, trots oförändrad lönsamhet i kedjan som helhet. Regeringen bedömer att de initiativ som har tagits inom livsmedelsstrategin främjar utvecklingen mot en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och bidrar till att nå det övergripande målet för utgiftsområdet.

Regeringen bedömer att händelser i omvärlden och den nu pågående pandemin påverkar alla delar av livsmedelskedjan och att det på längre sikt kan ge en minskad köpkraft som påverkar de internationella marknaderna och därmed prisnivån på jordbruksprodukter.

Regler och villkor

Regeringen konstaterar att lönsamheten i livsmedelskedjan under en längre period visar en nedåtgående trend, medan lönsamheten i primärproduktionen ökade mellan åren 2016 och 2019. Regeringen bedömer att den nedåtgående trenden för hela kedjan kan vändas på sikt genom fortsatt arbete kring sänkta kostnader och förenklingsinsatser. De beslutade åtgärderna i livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 och 3 är ett led i detta arbete.

Enligt Tillväxtverkets enkätundersökning Företagens villkor och verklighet upplevde 60 procent av företagen i primärledet 2020 att myndighetsregler är ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt, vilket var 11 procentenheter högre än vid förra undersökningen 2017. För de tre senare leden i livsmedelskedjan visar enkätundersökningen att under 2020 upplevde 35 procent av företagen att myndighetsregler är ett stort hinder för tillväxt, vilket var 6 procentenheter högre än motsvarande undersökning 2017. Genom livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 och 3 inleddes ett arbete med förenkling genom samverkan och digitalisering. Regeringen bedömer att det arbete som påbörjats i och med handlingsplan del 2 och 3 kommer ge stegvis effekt hos den enskilda företagaren under tiden som uppdragen pågår.

Regeringen bedömer att åtgärderna inom den gemensamma jordbrukspolitiken bidrar till att skapa arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. Åtgärderna stärker inkomster och konkurrenskraften i de areella näringarna, som har en viktig roll i arbetet med att nå ett hållbart samhälle, där de nationella miljömålen nås. Djurvälfärdsersättningarna har bidragit till att förbättra djurvälfärden.

Kostnaderna för den offentliga kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar har ökat fram till och med 2019. Åtgärder som genomförts för att effektivisera och modernisera kontrollen har bidragit till minskade kostnader i kontrollen 2020.

En fungerande kontroll av djurskydd och livsmedel trots pandemi

Regeringen bedömer att trots att den pågående pandemin har påverkat möjligheterna för länsstyrelserna att genomföra djurskyddskontroller har länsstyrelserna lyckats uppnå en balans mellan rutinkontroller och anmälningskontroller.

Grundat på uppgifter om bl.a. andelen anläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats konstaterar regeringen att livsmedelskontrollen i ledet efter primärproduktion fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Samtidigt finns kvarvarande brister i en mindre andel av kontrollmyndigheterna.

Kontrollen av livsmedel i primärproduktionen uppfyller regeringens förväntningar utifrån rådande omständigheter, dock uppfyllde länsstyrelserna inte den nationella kontrollplaneringen för primärproduktion 2020. Samtidigt saknas tillräckliga underlag för att ge en heltäckande bild av resultatet av förstärkningen av primärproduktionskontrollen för 2020.

Fortsatt gott djurhälsoläge

Sverige har ett gott djurhälsoläge, även om det under 2020 förekommit ett antal geografiskt avgränsade utbrott av smittsamma djursjukdomar. Regeringen bedömer att insatserna på området, t.ex. genom sjukdomsövervakning och bekämpningsåtgärder samt informationsinsatser, har bidragit till en ökad konkurrenskraft, en hållbar livsmedelskedja och ökad lönsamhet. Många av de smittämnen som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i mycket begränsad omfattning i Sverige.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

Regeringen bedömer att det inte är möjligt att mellan enskilda år dra några mer långtgående slutsatser vad gäller utvecklingen av jordbrukets miljömässiga hållbarhet då miljöpåverkan från jordbruket beror av många faktorer, t.ex. årsmån och vad och hur mycket som produceras. Jordbruket är en bidragande orsak till att flera av miljökvalitetsmålen inte nås, exempelvis på grund av förluster av kväve och fosfor från jordbruksmark som kan leda till övergödning. Jordbruket är också en förutsättning för att andra miljökvalitetsmål ska kunna nås, exempelvis genom hävden av natur- och kulturmiljöer och åtgärder som upprätthåller åkermarkens hållbara produktionsförmåga. Regeringen bedömer att risken för ökade angrepp av karantänskadegörare är oroande.

Fiskeripolitik och vattenbruk

Regeringen bedömer att EU:s gemensamma fiskeripolitik skapar förutsättningar för att nå målen om att säkerställa ett biologiskt och socioekonomiskt hållbart fiske och att den gemensamma fiskeripolitiken fortsatt har genomförts, såväl inom EU som nationellt. Det blir dock allt mer tydligt att marina ekosystem och fiskresursernas livsmiljö har avgörande betydelse för möjligheten till måluppfyllelse (se utg.omr. 20). Även om handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Storbritannien är klart återstår den faktiska tillämpningen och hur det påverkar måluppfyllelsen och EU har inte längre ensam rådighet över förvaltningen av majoriteten av arterna i Nordostatlanten. Samtliga typer av överträdelseärenden har minskat jämfört med 2019 och regeringen bedömer att det riskbaserade angreppssättet och vidtagna åtgärder inom ramen för fiskerikontrollen har ökat regelefterlevnaden. Genomförda projekt för att förenkla för vattenbruksverksamheter bedöms bidra till att möjliggöra ökad vattenbruksproduktion och stärka konkurrenskraften. Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet visar att utvecklingen mot de uppsatta målen är positiv även om det är långt till målen på vissa områden. Fiskerinäringens utveckling visar på stor variation beroende både på tillgängliga fiskresurser och marknaden.

Jakt och viltförvaltning

Regeringen bedömer att arbetet utifrån viltstrategin innebär att viltförvaltningen har fortsatt att utvecklas. Då många viltstammar fortsätter att öka, särskilt vildsvinsstammen, eller kvarstår på en hög nivå är det viktigt med en fortsatt adaptiv viltförvaltning. En reviderad nationell förvaltningsplan för vildsvin påverkar målet om en kontrollerad vildsvinsstam där skador på gröda och mark samt antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade minskas. Även annat klövvilt, stora fåglar och rovdjur orsakar skador för olika verksamheter på landsbygden och i trafiken. Arbetet med viltförvaltning har bl.a. genom beslut om nya jakttider, förvaltningsplaner och skyddsjaktbeslut medverkat till att förebygga skador och andra problem.

Konsument och marknad

Livsmedelsindustrin och livsmedelsexport

Regeringen bedömer att den förstärkta satsningen på livsmedelsexport har bidragit till att uppnå målet om en ökad svensk livsmedelsproduktion då värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter ökade under 2020, undantaget vidareexporten av norsk fisk.

Liten risk för livsmedelsburen smitta bidrar till högt förtroende för svenska livsmedel

Mot bakgrund av den låga förekomsten av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor bedömer regeringen att animaliska livsmedel i Sverige utgör en mycket liten risk för livsmedelsburna infektioner hos människor och att det finns goda förutsättningar för

ett högt förtroende för svenska livsmedel. Regeringen bedömer att det har bidragit till en ökad konkurrenskraft, en hållbar livsmedelskedja och ökad lönsamhet.

Kunskap och innovation

Regeringen gör bedömningen att de redovisade insatserna inom det strategiska området Kunskap och innovation har bidragit till att uppfylla det övergripande målet för utgiftsområdet. Formas arbete med det nationella forskningsprogrammet för livsmedel, Vinnovas främjande av innovation i livsmedelssektorn samt Sweden Food Arena har alla på ett väsentligt sätt ökat samverkan och samarbete såväl mellan näringens olika sektorer som mellan forskningsfinansiärer, forskare och näringen. Dessa aktiviteter ligger väl i linje med och kommer ytterligare att förstärkas av de satsningar och reformer om bl.a. samverkan som beslutades i propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60).

Regeringen bedömer att satsningarna har lagt grund för stabila strukturer för forskning, innovation och ökad samverkan över tid, och möjliggör synergier mellan aktörer. Detta har bidragit till att målen inom livsmedelsstrategin och att omställningen till ett konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem delvis kan nås.

De indikatorer som valts för verksamheten vid SLU visar att universitetet bidrar till att uppfylla målen för livsmedelsstrategin. Särskilt positivt är ökningen av studentantal och att kvaliteten på forskningen bedöms som hög, samt att SLU som första lärosäte godkänts i det nationella kvalitetssäkringssystemet.

Regeringen bedömer att SLU:s arbete med att öka attraktiviteten för sina utbildningar är av stor vikt för sektorns framtid. Att söktrycket till SLU:s utbildningar ökat med 16 procent sedan föregående år är ett mått på attraktiviteten dessa utbildningar har hos studenterna. SLU utbildar till flera bristyrken med god arbetsmarknad, regeringen bedömer därför att ett ökat söktryck till SLU:s utbildningar bidrar till att minska den ökade ungdomsarbetslösheten som orsakats av pandemin.

2.7.3 Skog

Regeringen bedömer, utifrån årets resultat och indikatorer, att den befintliga modellen för skogsförvaltningen i huvudsak är anpassad för att uppnå de riksdagsbundna målen. Samtidigt finns det områden som behöver utvecklas.

Regeringen bedömer att det nationella skogsprogrammet utvecklas väl och att programmets olika aktiviteter och dialog fortsatt bidrar till att ytterligare främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk. Den svenska skogen och skogsnäringen spelar en stor roll för svensk välfärd och sysselsättningen i alla delar av landet. Dialogen om skogsfrågor har främjats genom de fyra kunskapsseminarierna under året. Den digitala mötesformen förefaller ha varit gynnsam då de digitala seminarierna hade fördubblat deltagande.

De senaste fem åren har avverkningsnivån varierat mellan 91 och 94 miljoner m^3sk. Det är historiskt höga nivåer och beror bl. a. på en hög efterfrågan på svenska skogsprodukter. Även virkesimporten har ökat de sista tio åren. De energi- och klimatpolitiska målen förväntas bidra till en ytterligare ökad efterfrågan på skoglig biomassa. Skogsstyrelsens analyser visar att bruttoavverkningen ligger nära den tillgängliga tillväxten på virkesproduktionsmarken. Skogsstyrelsens scenarioanalys visar på en utveckling som kan innebära problem för biologisk mångfald, skogens betydelse för friluftsliv och rekreation samt för rennäringen.

I en växande bioekonomi måste ett långsiktigt hållbart uttag av skogsråvara säkras samtidigt som också biologisk mångfald, kolinlagringen och sociala värden säkerställs.

Skogsbruket har en stor påverkan på det svenska landskapet. Hittillsvarande åtgärder har inte varit tillräckliga för att nå Levande skogar och andra berörda miljömål. Den miljöhänsyn som tas i samband med skogsbruk visar både en långsiktig positiv utveckling men också på behov av att skogsbruket förbättrar hänsynen till naturvården och kulturmiljövårdens intressen vid skötsel och brukande av skog. Med stöd av bl.a. de framtagna målbilderna för god miljöhänsyn samt samverkan och dialog kommer miljöhänsynen kunna förbättras ytterligare. Skogsstyrelsen ligger i framkant med att nyttiggöra digitaliseringens möjligheter för skogsbruket.

Skadorna på skog orsakade av såväl klövvilt som skadeinsekter var fortsatt stora under 2020. Regeringen bedömer vidare att myndigheternas samverkan med näringslivet för att bekämpa granbarkborre bidragit till en hög medvetenhet hos markägare och resulterat i en mer effektiv bekämpning.

Klimatförändringarna kan komma att innebära fler konsekvenser för skogsbruket. Det är därför viktigt att skogsskötseln planeras med rådande och framtida klimatförändringar i åtanke. Skogsstyrelsens handlingsplan för klimatanpassning är en viktig del i arbetet.

Skogsnäringen kan bidra till klimatnytta bl.a. genom att biobaserade alternativ i allt högre grad ersätter fossilbaserade råvaror och produkter. Det saknas dock enhetliga metoder att beräkna substitutionseffekten vilket medför att klimatnyttan av t.ex. byggande i trä eller användning av bioenergi inte kan redovisas på ett jämförbart och transparent sätt.

2.7.4 De samiska näringarna

Regeringen bedömer att en livskraftig rennäring och andra samiska näringar är en grundförutsättning för en levande samisk kultur. Insatserna på området bedöms bidra till uppfyllande av det övergripande målet. Renskötseln är också viktig för att Sverige ska nå miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö.

Regeringen bedömer att utmaningen för renskötselns framtid fortsatt främst består av att hantera och att hitta en balans mellan påverkan av pågående och framtida planerade verksamheter i förhållande till rennäringens behov av betesmarker. Även klimatförändringar och extremväder har en betydande påverkan på rennäringens verksamhet. Att framställa underlag för markanvändningen, till exempel renbruksplaner, är en av de viktigaste åtgärderna för att minimera intressemotsättningar i renskötselområdet. Utvecklingen av renbruksplanerna har förbättrat förutsättningarna för både samebyar och Sametinget att beskriva en helhetsbild av markanvändningen och förbättra hanteringen av kumulativa effekter på renskötseln och samisk markanvändning. Sametingets och samebyarnas möjligheter att delta i de samrådsprocesser som sker vid etablering av olika verksamheter är av betydelse och planerna blir då ett viktigt underlag. Regeringen gör även bedömningen att toleransnivån för skador orsakade av stora rovdjur på sina håll fortsatt överskrids.

2.8 Politikens inriktning

I Sverige ska alla kunna leva och förverkliga sina drömmar, oavsett var man bor. Regeringens mål är att politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till en hållbar utveckling i alla delar av landet. Regeringen vill se levande och livskraftiga landsbygder med konkurrenskraftiga areella näringar, jobb och företag samtidigt som värdefull miljö skyddas. Nu finns också behov av en grön återstart som kan bidra till jobb och omställning mot ett mer hållbart samhälle. De areella näringarna har bland annat genom produktion av förnybara råvaror och förädling av

produkter en viktig roll i arbetet med klimatomställningen, en cirkulär och biobaserad ekonomi och ett hållbart samhälle där de nationella miljömålen nås. Svensk livsmedelsproduktion bidrar stort till jobb och hållbar tillväxt på landsbygden. Enligt livsmedelsstrategins målsättning ska livsmedelsproduktionen öka och därmed kan försörjningsförmågan stärkas och sårbarheten minskas, samtidigt som relevanta miljömål nås. En ökad innovationsgrad, stärkt marknadsutveckling och en starkare livsmedelsexport är viktiga delar i att åstadkomma detta. Regeringen arbetar fortsatt internationellt bl.a. för hållbara jordbruks-, skogsbruks- och fiskerinäringar, en öppnare handel samt hållbar globalt tryggad livsmedelsförsörjning.

En preliminär överenskommelse finns mellan de lagstiftande organen inom EU kring en förordning om reserv med anledning av Storbritanniens utträde ur EU, den s.k. brexitjusteringsreserven. Inrättandet av en sådan ingick i Europeiska rådets uppgörelse i juli 2020 om den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027 och syftar till att kunna ge ekonomiska bidrag för att motverka negativa konsekvenser i medlemsstater, regioner och sektorer orsakade av Storbritanniens utträde ur unionen. Totalt kommer brexitjusteringsreserven uppgå till 5 miljarder euro. Medlen kommer till största delen fördelas mellan medlemsstaterna baserat på storleken på deras handel med Storbritannien och fisket i Storbritanniens exklusiva ekonomiska zon. Mot denna bakgrund upprättas ett särskilt anslag för detta ändamål under utgiftsområde 24 Näringsliv.

2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Målet för en sammanhållen landsbygdspolitik är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Den sammanhållna landsbygdspolitiken ska ses som en plattform utifrån vilken beslut och åtgärder för att göra det möjligt att bo, leva och arbeta på landsbygderna ska utformas. En bredd av insatser inom många politikområden är viktiga för att uppnå målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken. I linje med regeringens proposition om en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (prop. 2017/18:179) är det fortsatt viktigt att insatser inom många politikområden tar hänsyn till landsbygdernas olika behov. Regeringen föreslår därför satsningar på landsbygder inom flera politikområden.

Landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken har båda geografiska områden som utgångspunkt där sektorssamordning och flernivåsamverkan är centrala. Den fortsatta utvecklingen av den sammanhållna landsbygdspolitiken och regionala utvecklingspolitiken ska samordnas och insatser ska komplettera och förstärka varandra. Regionerna och Gotlands kommun och statliga myndigheter har viktiga roller i genomförandet av båda dessa politikområden. En viktig del i genomförandet av både den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken är att de statliga myndigheternas roll för att skapa förutsättningar för hållbar utveckling i Sveriges landsbygder är tydlig.

Den statliga närvaron är viktig för att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen. En fortsatt utvidgning av det statliga servicekontorsnätet är viktig för att förbättra tillgången till statlig service på flera platser i landet (utg.omr. 2 avsnitt 4).

Tillgänglighet, genom ett transportsystem och en bredbandsinfrastruktur som är robusta, användbara, tillförlitliga och långsiktigt hållbara, är en förutsättning för att främja näringslivsutveckling samt för att människor ska kunna leva och verka i hela landet. Regeringen fortsätter med satsningar på hållbara transporter och bredbandsutbyggnad i landsbygderna (utg.omr. 22 avsnitt 3.3 och 4.5).

Inom utgiftsområde 19 Regional utveckling föreslår regeringen flera insatser som har betydelse för landsbygdspolitiken. Regeringen föreslår att medel tillförs ett särskilt investeringsbidrag till drivmedelsstationer i områden där servicen är gles (utg.omr. 19 avsnitt 2.8).

Regeringen föreslår att medel tillförs för att fördela statsbidrag till 39 gles- och landsbygdskommuner. Syftet är att stärka kommunernas förutsättningar att stödja utvecklingen av näringsliv och företagsklimat.

Regeringen föreslår en särskild satsning på ekonomiskt stöd till kommuner med få invånare eller som har särskilda utmaningar. Stöder ska användas för de ändamål som kommunerna anser bäst gynnar sina invånare (utg.omr. 25 avsnitt 2.8.5).

2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

I livsmedelsstrategin fastställs målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Regeringen genomför en rad satsningar genom handlingsplanen del 2 och 3 för att påverka utvecklingen mot livsmedelsstrategins mål, såsom förenkling genom utveckling av verksamt.se, analys av kompetensförsörjningsbehov och genomförandet av åtgärder samt satsningar på att öka livsmedelsexporten.

Regler och villkor

De regler och villkor som gäller för livsmedelskedjans företag har som syfte att säkra till exempel miljö, hälsa och djurvälfärd men kan medföra omfattande administration och kostnader för företag och enskilda. Det är därför viktigt att utformningen och tillämpningen av regler och villkor är effektiv och enkel. Regeringen avser fortsatt att verka för att berörda myndigheter beaktar stärkt konkurrenskraft för företagen i sitt arbete med att utforma och tillämpa regler och villkor för att livsmedelskontrollen ska bli likvärdig och välfungerande i hela Sverige. Regeringen prioriterar att företagen har rimliga möjligheter att uppfylla de krav som ställs och att processer för tillståndsgivning är snabba och effektiva.

Den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) har under innevarande period präglats av hög komplexitet med ett stort antal åtgärder, vilket har bidragit till svårigheter för både berörda myndigheter och stödmottagare. På grund av detta har även möjligheterna att på ett ändamålsenligt sätt nå målen för GJP försvårats. Regeringen har identifierat att ett problem i innevarande period bl.a. varit de områden där det finns överlappande stöd som hanteras både nationellt och inom GJP. Mot bakgrund av detta gör regeringen bedömningen att antalet åtgärder inom GJP behöver minska under nästa period, så att GJP ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Regeringen har identifierat flera åtgärder som i dag hanteras inom GJP men som bättre lämpar sig för nationellt genomförande och på så sätt kan komplettera åtgärderna i GJP. Dessa åtgärder bör hanteras genom nationella stöd. Därför tillför regeringen medel för åtgärder 2023–2027 som kan genomföras såväl inom GJP som nationellt.

Totalt för nästa programperiod kommer det att finnas 28,5 miljarder kronor – 5,7 miljarder kronor per programår – för åtgärder inom GJP:s andra pelare och nationella åtgärder som kompletterar GJP. I det beloppet ingår EU-medel och svenska medel tillförda i tidigare budgetpropositioner och de medel som tillförs i denna budgetproposition.

Regeringen avser att under hösten besluta om en strategisk plan med åtgärder, budget, och modell för genomförande för den framtida jordbrukspolitiken för åren 2023–

2027. Planen ska lämnas till kommissionen för godkännande senast den 31 december 2021. Åtgärderna ska bidra till livsmedelsstrategins mål om en ökad konkurrenskraft samtidigt som relevanta nationella miljömål nås.

I arbetet med att behålla Sveriges goda djurhälsa är bekämpning av smittsamma djursjukdomar en viktig del. Därför föreslår regeringen att ytterligare resurser tillförs Jordbruksverket under 2022 för åtgärder att bekämpa framför allt senaste årets utbrott av fågelinfluensa.

Subventioner av kostnader för analyser av trikiner och cesium i vildsvinskött är en åtgärd som bedöms öka incitamenten för jägare att skjuta fler vildsvin. För regeringen är det viktigt att subventionerna kan handläggas på ett resurseffektivt sätt och enkelt komma jägarna till del för att öka avskjutningen. Därför föreslår regeringen en förstärkt satsning på subventioner under åren 2022–2025.

Inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken fortsätter Sverige att arbeta för ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart fiske. Goda och långsiktiga förutsättningar är viktiga för en konkurrenskraftig fiskerinäring och dess företag i Sverige, inte minst för det kustnära fisket. Det är helt avgörande att åtgärder och beslut baseras på de vetenskapliga råden och när osäkerhet råder bör, i enlighet med grundförordningen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken), försiktighetsansatsen tillämpas. Åtgärder för att återuppbygga torskbestånd i Östersjön och det europeiska ålbeståndet är särskilt viktiga. Stöd till fortsatt utveckling och användning av selektiva och skonsamma fiskeredskap är viktigt för att minimera fiskeverksamhetens negativa inverkan på den marina miljön och för att underlätta genomförandet av landningsskyldigheten. Regeringen fortsätter även arbetet med att införa nödvändiga regleringar avseende fiske, inklusive bottentrålning, för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden och föreslår ytterligare resurser för detta arbete (se utg.omr. 20).

Inom EU verkar också regeringen för ett kontrollsystem som är effektivt, proportionerligt, ändamålsenligt och anpassat till den gemensamma fiskeripolitiken, bland annat genom ny teknik. Regeringen bedömer vidare även att arbetet med den nationella fiskerikontrollen behöver förstärkas och föreslår ytterligare resurser till både Havs- och vattenmyndigheten och Kustbevakningen. Kontrollen för att stoppa illegalt fiske stärks, utan att öka den samlade administrativa bördan för företagen (se utg.omr. 20 och utg.omr. 6 avsnitt 4). Regeringen föreslår också ytterligare resurser till Havs- och vattenmyndigheten för genomförandet av försök med kamerabevakning av fiskefartyg. Regeringen föreslår också ytterligare resurser i syfte att öka överlevnaden av ål genom att ersätta yrkesfiskare för att flytta och återutsätta fångster av ål som annars inte överlevt sin vandring pga. kraftverksturbiner m.m. samt för att genomföra en oberoende, internationell utvärdering av den svenska ålförvaltningen (se utg.omr. 20).

Övergripande prioriteringar och mål för det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för perioden 2021–2027 ska vara att understödja genomförandet av EU:s gemensamma fiskeripolitik och dess långsiktiga mål om ett hållbart fiske och vattenbruk samt relaterade miljömål och delar av EU:s integrerade havspolitik. Programmet ska även understödja återhämtningen av de delar av fiskenäringarna som drabbats av den pågående pandemin. Av betydelse är också åtgärder som syftar till att korrigera marknadsmisslyckanden, som bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins och landsbygdspolitikens mål. Regeringen anser att det är viktigt att programmet är fokuserat och effektivt med färre åtgärder jämfört med nuvarande program. I syfte att snabba på utvecklingen av ett hållbart vattenbruk föreslår regeringen ytterligare

resurser för nationell medfinansiering av kommande havs-, fiskeri- och vattenbruksprogram.

Svensk viltförvaltning ska vara adaptiv och ekosystembaserad samtidigt som regionaliseringen fortsatt utvecklas. Förvaltningen måste bygga på vetenskapligt underlag och på att de människor och verksamheter som berörs uppfattar att den har legitimitet. Regeringen följer fortsatt utvecklingen av vildsvinspopulationen samt övrigt klövvilt och dess skador på gröda och skog liksom viltets involvering i trafikolyckor.

I arbetet med utveckling av regler och villkor behöver de tre dimensionerna av hållbar utveckling – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga – interagera eftersom dimensionerna är odelbara och inbördes beroende av varandra.

Konsument och marknad

En ökad livsmedelsexport är ett viktigt verktyg för att öka den svenska livsmedelsproduktionen. Därför fortsätter regeringen att satsa på att öka den svenska livsmedelsexporten inom ramen för livsmedelsstrategins handlingsplaner.

Kunskap och innovation

Forskning och innovation är grundläggande för att bidra till en hållbar samhällsutveckling, inte minst för att åstadkomma ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem och genomföra livsmedelsstrategin. De stora satsningar som gjorts genom forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2020/21:60) bidrar till de areella näringarnas utveckling och konkurrenskraft. Även de satsningar som tidigare gjorts inom SLU fullföljs och förväntas bidra till detta syfte.

Samlade insatser för kompetensförsörjning för aktörer på landsbygderna behövs. Kunskap och kompetens är en grund för hållbar tillväxt, entreprenörskap, förnyelse och innovation. De areella näringarna har behov av att rekrytera kompetens inom en rad centrala områden. Den högre utbildningen inom SLU bidrar till denna kompetensförsörjning. Den kombination av kunskap om ansvarsfullt brukande av naturresurserna som SLU:s utbildningar ger är även eftersökt generellt i omställningen av det svenska samhället i hållbar riktning. Regeringen föreslår nu en förstärkning av utbildningen av veterinärer och djursjukskötare där särskilt stor efterfrågan finns från både näringsliv, allmänhet och studenter. Förstärkningen bidrar till att motverka onödigt lidande för våra husdjur och lantbruksdjur. Förstärkningen sker successivt med 7,5 miljoner kronor 2022 upp till 71 miljoner kronor årligen från och med 2027. Fullt utbyggd innebär satsningen att ytterligare 40 veterinärer och 20 djursjukskötare kommer att utbildas årligen. Utbyggnad av veterinärutbildningen kräver investering i nya lokaler, vilket möjliggörs med en satsning på 30 miljoner kronor 2022 och 2023, samt 15 miljoner kronor 2024. Satsningen på livslångt lärande fortsätter.

En hållbar och konkurrenskraftig samhällsomställning förutsätter en långsiktigt stabil forskningsfinansiering, och kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling behöver fungera i samverkan mellan olika parter och mellan olika finansiärer. Denna inriktning avspeglas exempelvis i de nationella forskningsprogrammen som drivs inom Formas, i enlighet med den beslutade forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2020/21:60).

2.8.3 Skog

Inriktningen för skogspolitiken ligger fast. Den svenska skogspolitiken bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. En grundläggande del av skogspolitiken är

skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarnas frihet under ansvar. Äganderätten till skog behöver stärkas och värnas.

Den svenska skogen och skogsnäringen spelar en stor roll för svensk välfärd och sysselsättningen i alla delar av landet. Skogen har en viktig roll i klimat- och miljöarbetet, för en växande cirkulär bioekonomi och för hållbar utveckling inklusive biologisk mångfald och sociala värden. Skogsnäringen står också för ca 10 procent av Sveriges totala varuexport och skapar jobb och tillväxt i hela landet.

Den årliga avverkningsnivån har ökat de senaste decennierna och har alltmer närmat sig den årliga tillväxten tillgänglig för avverkning. Samtidigt förväntas den framtida efterfrågan på svensk biomassa öka kraftigt i takt med övergången till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi i enlighet med riksdagens beslutade klimatmål. Även biobaserade material bör återvinnas och bioekonomin utvecklas på ett sätt som är förenligt med arbetet för att nå andra miljö- och samhällsmål och med hänsyn till konsekvenserna för kolsänkor och biologisk mångfald över tid. Det är av stor vikt att en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till biomassa från den svenska skogen kan öka, inom ramen för att de nationella miljömålen nås. I arbetet bör även skadeeffekterna av ett förändrat klimat såsom en högre andel växtskadegörare beaktas. För att förebygga, övervaka och bekämpa skogsskador föreslår regeringen att 20 miljoner kronor tillförs Skogsstyrelsen från och med 2022 till och med 2024 för att motverka utbrott av granbarkborre och andra skogsskador.

Det nationella skogsprogrammet fortsätter att utvecklas. Regeringen bedömer att programmets olika insatser och dialog fortsatt bidrar till att främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk. Programmet ska bygga på skogsvårdslagens (1979:429) två jämställda mål om produktion och miljö. Särskilt fokus ska läggas på goda villkor för företagande i skogssektorn. Det regionala arbetet med skogsprogram och strategier utgör en allt viktigare del i genomförandet av skogsprogrammet. Skogsutredningen har i sitt betänkande Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73) lämnat en rad förslag som remissbehandlats och är under beredning i Regeringskansliet. Regeringen har för avsikt att lämna en proposition till riksdagen i frågan. Regeringens satsningar med anledning av skogsutredningens förslag är av stor betydelse för det fortsatta arbetet med skogsprogrammet och ett flertal skogliga frågor. Markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning som de har rätt till.

Regeringen föreslår satsningar på en tydlig skogspolitik för biologisk mångfald, en växande cirkulär bioekonomi, minskad klimatpåverkan och klimatanpassning för att bidra till skogspolitikens jämställda mål om produktion och miljö. Med frivilligheten som grund och stärkt äganderätt, nya och utvecklade skydds- och ersättningsformer samt tydliga förutsättningar för brukande och bevarande. För satsningarna föreslås att drygt 800 miljoner kronor tillförs årligen till och med 2027. Ytterligare åtgärder beskrivs under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Staten ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn.

2.8.4 De samiska näringarna

Rennäringens behov av att delta mer aktivt i olika processer kring samhällsplanering och markutnyttjande inom renskötselområdet fortsätter att öka. Även behovet av anpassning till klimatförändringarna blir allt mer påtagligt. En viktig fråga för rennäringen är även samexistens med rovdjuren. Det är därför angeläget att berörda myndigheters och rennäringens arbete för att begränsa rovdjursskadorna till den

beslutade toleransnivån fortskrider. Samtidigt bör rennäringen kompenseras för de rovdjursskador som kvarstår genom ersättningen för rovdjursförekomst.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

2020	Utfall	489 606	Anslagssparande	20 165
2021	Anslag	545 190[1]	Utgiftsprognos	535 241
2022	**Förslag**	**622 925**		
2023	Beräknat	574 023[2]		
2024	Beräknat	579 767[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 567 936 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 567 936 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**545 190**	**545 190**	**545 190**
Pris- och löneomräkning[2]	5 136	11 034	16 600
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	72 600	17 800	17 978
varav BP22[3]	*77 600*	*77 600*	*77 600*
– Flytt av medel från sakanslag till förvaltningsanslag	*17 600*	*17 600*	*17 600*
– Åtgärder som relaterar till skogsutredningen	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Insatser för att förebygga, övervaka och bekämpa skogsskador	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**622 925**	**574 023**	**579 767**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 17 600 000 kronor för förvaltningskostnader för insatser för skogsbruket fr.o.m. 2022. I enlighet med gällande finansieringsprinciper minskas anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för detta ändamål.

För Skogsstyrelsens arbete med nekat avverkningstillstånd i fjällnära skog ökas anslaget med 40 000 000 kronor 2022. För 2023–2027 beräknas anslaget ökas med samma belopp.

För insatser för att förebygga, övervaka och bekämpa utbrott av granbarkborre och andra skogsskador ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 622 925 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 574 023 000 kronor respektive 579 767 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.29 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	406	420	-14	-41
Prognos 2021	410	400	10	-31
Budget 2022	411	400	11	-20

Tabell 2.30 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	111 033	109 722	1 311	-14 752
(varav tjänsteexport)	259	263	-4	108
Prognos 2021	196 000	194 000	2 000	-12 752
(varav tjänsteexport)	1000	1000	0	108
Budget 2022	128 800	130 408	-1608	-14 360

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som tas ut för vissa ärenden enligt skogsvårdslagen (1979:429) och miljöbalken. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnadstäckning. Undantaget är vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avgifterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

2020	Utfall	296 010	Anslagssparande	56 614
2021	Anslag	725 073[1]	Utgiftsprognos	759 432
2022	**Förslag**	**1 066 073**		
2023	Beräknat	932 373		
2024	Beräknat	932 373		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal. Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogsträdsförädling. Vidare får

anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen. Anslaget får även användas till att stödja skogsägare som har drabbats av skogsbränderna 2018.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**360 073**	**360 073**	**360 073**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	706 000	572 300	572 300
varav BP22	*750 000*	*748 000*	*748 000*
– Flytt av medel från sakanslag till förvaltningsanslag	*-22 000*	*-22 000*	*-22 000*
– Bidrag till Trästad Sverige	*2 000*		
– Åtgärder som relaterar till skogsutredningen	*770 000*	*770 000*	*770 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 066 073**	**932 373**	**932 373**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För finansiering av förvaltningskostnader för insatser för skogsbruket minskas anslaget med 22 000 000 kronor fr.o.m. 2022. I enlighet med gällande finansieringsprinciper ökas anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för detta ändamål.

För att öka kunskapen om träbyggande ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2022 för bidrag till föreningen Trästad Sverige.

För intrångsersättning till markägare som nekas tillstånd vid avverkning av fjällnära skog ökas anslaget med 410 000 000 kronor 2022. För 2023–2027 beräknas anslaget ökas med samma belopp. För övriga åtgärder som relaterar till skogsutredningen ökas anslaget med 360 000 000 kronor. För 2023–2027 beräknas anslaget ökas med samma belopp. Regeringen föreslår att 1 066 073 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 932 373 000 kronor respektive 932 373 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt samt för ett effektivt genomförande av det nationella skogsprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	41 738	55 952	68 000			
Nya åtaganden	45 525	68 000	74 000			
Infriade åtaganden	-31 311	-55 952	-42 000	-27 000	-31 000	-42 000
Utestående åtaganden	55 952	68 000	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**70 000**	**85 000**	**100 000**			

2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

2020	Utfall	152 895	Anslagssparande	4 527
2021	Anslag	161 222[1]	Utgiftsprognos	160 116
2022	**Förslag**	**165 256**		
2023	Beräknat	170 203[2]		
2024	Beräknat	175 918[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 168 222 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 172 080 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusentals kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**161 222**	**161 222**	**161 222**
Pris- och löneomräkning[2]	2 034	3 957	5 675
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	5 024	9 021
varav BP22[3]	*2 000*	*3 000*	
– Civilt försvar 2022–2023: Livsmedel och dricksvatten	*2 000*	*3 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**165 256**	**170 203**	**175 918**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret anser regeringen att medel för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och*

dricksvattenområdet. Därför ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2022 och 3 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 165 256 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 170 203 000 kronor respektive 175 918 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.36 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	247 602	237 569	10 033	23 948
(varav tjänsteexport)	8 425	10 381	-1 956	239
Prognos 2021	230 000	232 000	-2 000	21 948
(varav tjänsteexport)	8 100	8 300	-200	39
Budget 2022	180 000	190 000	-10 000	11 948
(varav tjänsteexport)	8 400	8 400	0	39

Avgiftsintäkterna får disponeras av Statens veterinärmedicinska anstalt.

2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	126 006	Anslagssparande	-28
2021	Anslag	127 557[1]	Utgiftsprognos	127 529
2022	**Förslag**	**133 940**		
2023	Beräknat	114 617[2]		
2024	Beräknat	115 710[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 113 587 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 113 588 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.38 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**127 557**	**127 557**	**127 557**
Pris- och löneomräkning[2]	1 383	2 552	3 792
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	-15 492	-15 639
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**133 940**	**114 617**	**115 710**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 133 940 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 114 617 000 kronor respektive 115 710 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.39 Offentligrättslig verksamhet

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 576	1 576	0	0
Prognos 2021	2 700	2 700	0	0
Budget 2022	2 500	2 500	0	0

Tabell 2.40 Uppdragsverksamhet

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	687 064	653 232	33 832	-1 599
Prognos 2021	734 500	696 500	38 000	36 401
Budget 2022	722 400	702 400	20 000	56 401

Av tabellerna ovan framgår Distriktsveterinärernas avgiftsbelagda verksamhet. Större delen av verksamheten är avgiftsfinansierad.

Jordbruksverket får disponera avgiftsintäkterna.

2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 2.41 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	9 874	Anslagssparande	59
2021	Anslag	9 933[1]	Utgiftsprognos	9 848
2022	**Förslag**	**9 933**		
2023	Beräknat	9 933		
2024	Beräknat	9 933		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande djurhälsoarbete och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor. Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.42 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**9 933**	**9 933**	**9 933**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 933**	**9 933**	**9 933**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive 9 933 000 kronor.

2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tabell 2.43 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusental kronor

2020	Utfall	147 672	Anslagssparande	-13 323
2021	Anslag	563 349[1]	Utgiftsprognos	558 521
2022	**Förslag**	**183 349**		
2023	Beräknat	133 349		
2024	Beräknat	133 349		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpning av och beredskap mot smittsamma djursjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. eller enligt föreskrifter som

har meddelats med stöd av lagarna. Anslaget får användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.44 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusentals kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**133 349**	**133 349**	**133 349**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000		
varav BP22	*50 000*		
– Extra medel för bekämpande av djursjukdomar	*50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**183 349**	**133 349**	**133 349**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att täcka ökade kostnader för bekämpning av djursjukdomar, bl.a. på grund av ett stort utbrott av fågelinfluensa, ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 183 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpning av smittsamma djursjukdomar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 133 349 000 kronor respektive 133 349 000 kronor.

2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tabell 2.45 Anslagsutveckling 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	52 686	Anslagssparande	92
2021	Anslag	52 778[1]	Utgiftsprognos	52 326
2022	**Förslag**	**52 778**		
2023	Beräknat	52 778		
2024	Beräknat	52 778		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet och havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.46 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**52 778**	**52 778**	**52 778**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 778**	**52 778**	**52 778**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 52 778 000 kronor respektive 52 778 000 kronor.

2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 2.47 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

2020	Utfall	604 329	Anslagssparande	6 855
2021	Anslag	614 194[1]	Utgiftsprognos	617 959
2022	**Förslag**	**615 698**		
2023	Beräknat	613 797[2]		
2024	Beräknat	577 235[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 607 272 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 565 444 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.48 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**614 194**	**614 194**	**614 194**
Pris- och löneomräkning[2]	5 552	12 211	18 476
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 048	-12 608	-55 435
varav BP22[3]	*5 000*	*11 000*	
– Civilt försvar 2022–2023: Livsmedel och dricksvatten	*5 000*	*11 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**615 698**	**613 797**	**577 235**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret anser regeringen att medel för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet*. Därför ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 11 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 615 698 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 613 797 000 kronor respektive 577 235 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.49 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt–kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	80 930	79 722	1 207	6 522
Prognos 2021	93 700	99 800	-6 100	423
Budget 2022	99 100	98 000	1 100	1 523

Källa: Jordbruksverket

Tabell 2.50 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt–kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	33 235	35 486	-2 251	-1 201
(varav tjänsteexport)	864	1 121	-256	1 721
Prognos 2021	29 400	31 500	-2 100	-3 301
(varav tjänsteexport)	2 600	2 900	-300	1 421
Budget 2022	30 600	31 900	-1 300	-4 601
(varav tjänsteexport)	2 300	2 500	-200	1 477

Jordbruksverket får disponera avgiftsintäkterna.

2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tabell 2.51 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

2020	Utfall	6 953	Anslagssparande	34
2021	Anslag	12 000[1]	Utgiftsprognos	11 897
2022	**Förslag**	**15 000**		
2023	Beräknat	15 000		
2024	Beräknat	15 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för kostnader eller förluster till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (1972:318). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder, kontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av organismer och växtprover som av Jordbruksverket överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpning av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.52 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**12 000**	**12 000**	**12 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**15 000**	**15 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpning av växtskadegörare* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

Regeringen avser att återkomma med förslag om en ny växtskyddslag för att anpassa svensk lagstiftning till EU-förordningar om skyddsåtgärder och offentlig kontroll avseende bekämpning av växtskadegörare.

2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 2.53 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	7 188 846	Anslagssparande	143 614
2021	Anslag	7 159 000[1]	Utgiftsprognos	6 833 865
2022	**Förslag**	**6 982 048**		
2023	Beräknat	6 903 421		
2024	Beräknat	6 918 898		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gårdsstöd och för andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget får även användas för bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar och växtskadegörare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.54 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**7 159 000**	**7 159 000**	**7 159 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	145 000	-948 000	-948 000
varav BP22	*85 000*		
– hantering av anslagskredit	*85 000*		
Makroekonomisk utveckling	-300 035	-596 815	-365 691
Volymer	-2 858		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-19 059	1 289 236	1 073 589
Förslag/beräknat anslag	**6 982 048**	**6 903 421**	**6 918 898**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget används bl.a. för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder för bekämpande av djursjukdomar och växtskadegörare. För att täcka utnyttjad anslagskredit 2021 på grund av ökade utgifter för bekämpande av djursjukdomar, framför allt fågelinfluensa, anser regeringen att anslaget bör ökas med 85 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 6 982 048 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 6 903 421 000 kronor respektive 6 918 898 000 kronor.

2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 2.55 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	142 796	Anslagssparande	10 204
2021	Anslag	150 000[1]	Utgiftsprognos	137 000
2022	**Förslag**	**167 000**		
2023	Beräknat	147 000		
2024	Beräknat	147 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.56 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**137 000**	**137 000**	**137 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	-17 000	-17 000
varav BP22	*20 000*		
– Intervention till följd av skolmjölkstöd och producentorganisationer	*20 000*		
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	27 000	27 000	27 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**167 000**	**147 000**	**147 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av att antalet ansökningar som godkänns inom sektorn för frukt och grönt under 2022 beräknas bli fler, ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 167 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 147 000 000 kronor respektive 147 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under

2022 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 2.57 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	72 231	53 653	100 234		
Nya åtaganden	37 951	100 234	61 282		
Infriade åtaganden	-56 529	-53 653	-51 516	-60 718	-49 282
Utestående åtaganden	53 653	100 234	110 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**110 000**	**105 000**	**110 000**		

2.9.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.58 Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2020	Utfall	20 931	Anslagssparande	12 319
2021	Anslag	31 250[1]	Utgiftsprognos	23 642
2022	**Förslag**	**36 200**		
2023	Beräknat	12 550		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.59 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**31 250**	**31 250**	**31 250**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 950	-18 700	-31 250
varav BP22	*10 950*	*7 300*	*-28 000*
– Justering och omfördelning av medel mellan år inom programram	*10 950*	*7 300*	*-28 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 200**	**12 550**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 36 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 12 550 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2023.

Tabell 2.60 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	40 773	37 237	29 737	
Nya åtaganden	12 205	29 737	763	
Infriade åtaganden	-15 741	-37 257	-18 000	-12 500
Utestående åtaganden	37 237	29 737	12 500	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**61 750**	**40 000**	**12 500**	

2.9.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.61 Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2020	Utfall	151 107	Anslagssparande	44 893
2021	Anslag	167 000[1]	Utgiftsprognos	162 799
2022	**Förslag**	**174 200**		
2023	Beräknat	145 200		
2024	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs- och fiskeriprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.62 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**167 000**	**167 000**	**167 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 200	-104 800	-167 000
varav BP22	*46 200*	*64 200*	*-70 000*
– Justering och omfördelning mellan år inom programram 2014–2021	*46 200*	*64 200*	*-70 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		83 000	
Förslag/beräknat anslag	**174 200**	**145 200**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 174 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 65 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 65 000 000 kronor 2023.

Tabell 2.63 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	271 434	243 911	190 000	
Nya åtaganden	87 645	190 000	5 000	
Infriade åtaganden	-115 168	-243 911	-130 000	-65 000
Utestående åtaganden	243 911	190 000	65 000	0
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**440 000**	**209 000**	**65 000**	

2.9.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 2.64 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	253 601	Anslagssparande	6 821
2021	Anslag	270 012	Utgiftsprognos	276 642
2022	**Förslag**	**344 398**		
2023	Beräknat	321 975		
2024	Beräknat	333 027		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 318 341 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 325 937 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Ändringar i ändamålet förtydligar att anslaget avser myndighetens förvaltningskostnader. Medel för kostnader för nedsättning av avgifter i slakterikontrollen belastar sedan 2017 anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter*.

Tabell 2.65 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**270 012**	**270 012**	**270 012**
Pris- och löneomräkning[2]	2 186	5 293	8 107
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	72 200	46 670	54 908
varav BP22[3]	*69 200*	*38 200*	*27 200*
– Civilt försvar 2022–2023: Livsmedel och dricksvatten	*13 000*	*11 000*	
– Flytt av medel för vissa kostnader avseende slakterikontrollen	*27 200*	*27 200*	*27 200*
– Täckande av underskott i avgiftsverksamhet	*29 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**344 398**	**321 975**	**333 027**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Enligt dom av Kammarrätten i Stockholm (målnummer 5065-18) har administrativa kostnader som inte kan kopplas direkt till kontrollen ingått i timtaxan som legat till grund för kontrollavgift för slakterier och vilthanteringsanläggningar under 2017–2019, vilket inte är förenligt med gällande lagstiftning på området. Av ett avgörande av EU-domstolen i de förenade målen C-477/18 och C-478/18 (Gosschalk-domen) framgår att kundförluster som uppstått till följd av konkurser inte kan finansieras genom kontrollavgifter. För att balansera förluster som uppstår till följd av nedskrivningar av slakteriavgifter för 2017–2019 samt de förluster som uppstått till följd av konkurser 2020 ökas anslaget med 29 000 000 kronor 2022.

För att finansiera kostnader som inte kan täckas av avgifter anser regeringen att medel för att finansiera vissa kostnader i den offentliga kontrollen av slakterier och

vilthanteringsanläggningar bör överföras till anslaget från anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter*. Därför ökas anslaget med 27 200 000 kronor fr.o.m. 2022.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret anser regeringen att medel för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap och åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet*. Därför ökas anslaget med 13 000 000 kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget öka med 11 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 344 398 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 321 975 000 kronor respektive 333 027 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Regeringen avser att höja Livsmedelsverkets räntekontokredit för 2022. Höjningen påkallas av en ökning av det likvidmässiga underskottet hänförligt till den avgiftsfinansierade verksamheten. Underskottet beror på att avgifter till myndigheten inte betalats i avvaktan på en rättslig prövning av avgifternas storlek.

Tabell 2.66 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	240 063	281 072	-41 009	-24 157
Prognos 2021	222 799	233 678	-10 879	-35 036
Budget 2022	268 735	269 322	-587	-35 623

Tabell 2.67 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	14 905	14 422	483	3 023
(varav tjänsteexport)	5 517	4 813	704	3 163
Prognos 2021	15 736	16 167	-431	2 591
(varav tjänsteexport)	4 989	5 010	-21	3 142
Budget 2022	16 500	16 500	0	2 591
(varav tjänsteexport)	6 000	6 000	0	3 142

Avgiftsintäkterna får disponeras av Livsmedelsverket.

2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tabell 2.68 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

2020	Utfall	256 389	Anslagssparande	4 770
2021	Anslag	194 160[1]	Utgiftsprognos	191 346
2022	**Förslag**	**204 160**		
2023	Beräknat	204 160		
2024	Beräknat	166 160		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.69 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**194 160**	**194 160**	**194 160**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 000	-28 000
varav BP22	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Subventioner av trikin- och cesiumanalyser av vildsvin	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**204 160**	**204 160**	**166 160**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att öka incitamenten för vildsvinsjakt och samtidigt uppnå en resurseffektiv handläggning av subventioner av kostnader för analyser av vildsvinskött ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2022. För 2023–2025 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Regeringen föreslår att 204 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 204 160 000 kronor respektive 166 160 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 47 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategin behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör

därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 47 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.70 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	21 000	449	44 000			
Nya åtaganden	449	44 000	22 000			
Infriade åtaganden	-21 000	-449	-19 000	-39 000	-5 000	-3 000
Utestående åtaganden	449	44 000	47 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**25 000**	**44 000**	**47 000**			

2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 2.71 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	47 392	Anslagssparande	-2 988
2021	Anslag	42 913[1]	Utgiftsprognos	43 837
2022	**Förslag**	**46 913**		
2023	Beräknat	46 913		
2024	Beräknat	46 913		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar. Anslaget får användas för internationella skogsfrågor. Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.72 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**42 913**	**42 913**	**42 913**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 000	4 000	4 000
varav BP22	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Ökade kostnader för avgifter till internationella organisationer	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 913**	**46 913**	**46 913**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2022 på grund av ökade kostnader för deltagande i internationella organisationer. För att finansiera ökningen minskas anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* med 2 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 46 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 46 913 000 kronor respektive 46 913 000 kronor.

2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.73 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2020	Utfall	3 274 383	Anslagssparande	444 514
2021	Anslag	4 921 097[1]	Utgiftsprognos	3 493 047
2022	**Förslag**	**3 783 297**		
2023	Beräknat	4 235 716		
2024	Beräknat	4 008 297		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även användas för statsbidrag till kommuner med geografiska och demografiska utmaningar. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder, EU:s fiskefond, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångskostnader, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till den Europeiska unionen. Anslaget får även

användas för utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till lantbrukare som drabbats av torkan 2018.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.74 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 310 097**	**5 310 097**	**5 310 097**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 526 800	140 200	698 200
varav BP22	*70 000*	*2 270 000*	*2 570 000*
– Utveckling av företagsklimat i gles- och landsbygdskommuner	*70 000*	*70 000*	*70 000*
– Landsbygdsutveckling 2023–2027		*2 200 000*	*2 500 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		-1 214 581	-2 000 000
Förslag/beräknat anslag	**3 783 297**	**4 235 716**	**4 008 297**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 70 000 000 kronor 2022 för statsbidrag till 39 gles- och landsbygdskommuner i syfte att stärka näringslivet och företagsklimatet. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* beräknas medel för både nationell medfinansiering till GJP och för nationella åtgärder 2023–2027. Med grund i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken kommer fördelningen av medlen justeras i en kommande budgetproposition. För 2023 och 2024 beräknas anslaget öka med 2 200 000 000 kronor respektive 2 500 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 3 783 297 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 235 716 000 kronor respektive 4 008 297 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 005 400 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 005 400 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.75 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	3 532 023	3 349 019	2 915 055			
Nya åtaganden	1 345 849	970 500	654 400			
Infriade åtaganden	-1 528 853	-1 404 464	-1 564 055	-1 009 740	-746 961	-248 699
Utestående åtaganden	3 349 019	2 915 055	2 005 400			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**5 011 700**	**3 131 602**	**2 005 400**			

2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.76 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2020	Utfall	3 830 119	Anslagssparande	225 785
2021	Anslag	4 540 776[1]	Utgiftsprognos	3 321 144
2022	**Förslag**	**4 088 310**		
2023	Beräknat	2 144 023		
2024	Beräknat	4 185 162		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får även användas för utgifter för EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.77 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 732 376**	**3 732 376**	**3 732 376**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	358 400	839 262	481 262
varav BP22	*2 400*	*733 000*	*1 833 000*
– Medel till biodlingsprogrammet år 2022	*2 400*		
– EU-kuvert strategisk plan för CAP 2023–2027 (2029)		*733 000*	*1 833 000*
Överföring till/från andra anslag	-2 466	-5 436	-28 476
Övrigt		-2 422 179	
Förslag/beräknat anslag	**4 088 310**	**2 144 023**	**4 185 162**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Beslutet om EU:s fleråriga budgetram innebär en ökning av EU-budgeten för biodlingsprogrammet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 400 000 kronor 2022.

Beslutet om EU:s fleråriga budgetram innebär att medel tillförs till GJP:s andra pelare för den kommande programperioden (2023–2027). Anslaget beräknas därför öka med 733 000 000 kronor 2023 och med 1 833 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 4 088 310 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 144 023 000 kronor respektive 4 185 162 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 629 000 000 kronor 2023–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 629 000 000 kronor 2023–2029.

Tabell 2.78 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2029
Ingående åtaganden	4 684 632	3 851 969	3 332 938			
Nya åtaganden	1 448 628	1 475 770	1 304 250			
Infriade åtaganden	-2 281 291	-1 994 801	-2 008 188	-915 120	-677 944	-1 035 936
Utestående åtaganden	3 851 969	3 332 938	2 629 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**5 038 000**	**3 604 024**	**2 629 000**			

2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tabell 2.79 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

2020	Utfall	169 241	Anslagssparande	-412
2021	Anslag	249 830[1]	Utgiftsprognos	247 689
2022	**Förslag**	**42 330**		
2023	Beräknat	42 330		
2024	Beräknat	19 830		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnäringsläckage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat-och energiinsatser inom de areella näringarna. Anslaget får användas för stöd till metangasreducering. Anslaget får användas för stöd till produktion av biogas samt administration av stödet. Anslaget får användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.80 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**249 830**	**249 830**	**249 830**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-207 500	-207 500	-230 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 330**	**42 330**	**19 830**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 330 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 330 000 kronor respektive 19 830 000 kronor.

2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 2.81 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	4 116	Anslagssparande	
2021	Anslag	14 116[1]	Utgiftsprognos	14 116
2022	**Förslag**	**24 116**		
2023	Beräknat	24 116		
2024	Beräknat	24 116		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.82 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**14 116**	**14 116**	**14 116**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 116**	**24 116**	**24 116**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 24 116 000 kronor respektive 24 116 000 kronor.

2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tabell 2.83 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

2020	Utfall	1 529	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 529[1]	Utgiftsprognos	1 529
2022	**Förslag**	**1 529**		
2023	Beräknat	1 529		
2024	Beräknat	1 529		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Anslaget får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.84 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 529**	**1 529**	**1 529**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 529**	**1 529**	**1 529**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder på fjällägenheter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive 1 529 000 kronor.

2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tabell 2.85 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	121 805	Anslagssparande	-7 890
2021	Anslag	128 915[1]	Utgiftsprognos	119 988
2022	**Förslag**	**125 915**		
2023	Beräknat	125 915		
2024	Beräknat	125 915		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter till åtgärder för främjande av rennäringen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.86 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**128 915**	**128 915**	**128 915**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**125 915**	**125 915**	**125 915**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 125 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 125 915 000 kronor respektive 125 915 000 kronor.

2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 2.87 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

2020	Utfall	1 985 357	Anslagssparande	
2021	Anslag	2 170 104[1]	Utgiftsprognos	2 143 772
2022	**Förslag**	**2 134 808**		
2023	Beräknat	2 163 587[2]		
2024	Beräknat	2 186 099[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 139 695 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 140 435 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning för behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.88 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	2 143 772	2 143 772	2 143 772
Pris- och löneomräkning[2]	17 186	41 315	63 288
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-26 150	-21 500	-20 961
varav BP22[3]	*63 065*	*78 065*	*78 065*
– Ökade kostnader för avgifter till internationella organisationer	*-2 000*	*-2000*	*-2 000*
– Livslångt lärande	*3 400*	*3 400*	*3 400*
– Fler utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare	*37 500*	*52 500*	*52 500*
– Ökade forskningsanslag	*24 165*	*24 165*	*24 165*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 134 808**	**2 163 587**	**2 186 099**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 7 500 000 kronor 2022 för fler utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 22 500 000 kronor respektive 37 500 000 kronor för detta ändamål. För att möjliggöra satsningen krävs investeringar i bl.a. lokaler. I detta syfte ökas anslaget med 30 000 000 kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 30 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor för detta ändamål.

Anslaget beräknas öka med 3 400 000 kronor 2022, 2023 och 2024 med anledning av att satsningen på livslångt lärande fortsätter.

Anslaget beräknas öka med 24 165 000 kronor fr.o.m. 2022 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i forsknings- och innovationspropositionen från 2020 (prop. 2020/21:60).

För att bidra till att finansiera ökningen av anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* minskas anslaget med 2 000 000 kronor. Minskningen bedöms inte påverka den verksamhet som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 2 134 808 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 2 163 587 000 kronor respektive 2 186 099 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.89 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2020	750 288	745 771	-4 517
(varav tjänsteexport)	57 778	61 318	-3 540
Prognos 2021	777 000	777 000	0
(varav tjänsteexport)	60 000	60 000	0
Budget 2022	818 000	818 000	0
(varav tjänsteexport)	65 000	65 000	0

Sveriges lantbruksuniversitets uppdragsverksamhet omfattar djursjukvård, fortlöpande miljöanalys, med flera verksamheter inom universitetets ansvarsområde.

2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 2.90 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	580 684	Anslagssparande	-14 778
2021	Anslag	695 664[1]	Utgiftsprognos	680 008
2022	**Förslag**	**713 664**		
2023	Beräknat	738 664		
2024	Beräknat	738 664		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning

inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under samma utgiftsområde.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.91 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**695 664**	**695 664**	**695 664**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 000	43 000	43 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**713 664**	**738 664**	**738 664**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 713 664 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 738 664 000 kronor respektive 738 664 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2023–2028.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2023–2028.

Tabell 2.92 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2028
Ingående åtaganden	908 583	951 590	1 200 000			
Nya åtaganden	573 665	821 284	990 000			
Infriade åtaganden	-530 658	-572 874	-590 000	-600 000	-560 000	-440 000
Utestående åtaganden	951 590	1 200 000	1 600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 548 000**	**1 600 000**	**1 600 000**			

2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tabell 2.93 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

2020	Utfall	1 177	Anslagssparande	
2021	Anslag	1 177[1]	Utgiftsprognos	1 177
2022	**Förslag**	**1 177**		
2023	Beräknat	1 177		
2024	Beräknat	1 177		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.94 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 177**	**1 177**	**1 177**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 177**	**1 177**	**1 177**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive 1 177 000 kronor.

2.9.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tabell 2.95 Anslagsutveckling 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

2020	Utfall	104 329	Anslagssparande	2 908
2021	Anslag	107 237	Utgiftsprognos	103 344
2022	**Förslag**	**73 237**		
2023	Beräknat	73 237		
2024	Beräknat	73 237		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för nedsättning av avgifter för den offentliga kontroll och annan offentlig verksamhet som görs vid slakterier och vilthanteringsanläggningar i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen.

Skälen för regeringens förslag

Ändamålet har anpassats till villkoren för nedsättning av slakteriavgifter i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen.

Tabell 2.96 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**107 237**	**107 237**	**107 237**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-34 000	-34 000	-34 000
varav BP22	-34 000	-34 000	-34 000
-Flytt av medel för vissa kostnader i kontrollen	-34 000	-34 000	-34 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**73 237**	**73 237**	**73 237**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget används för nedsättning av avgifter för den offentliga kontroll och annan offentlig verksamhet som görs vid slakterier och vilthanteringsanläggningar i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen. För att finansiera kostnader som inte kan täckas av avgifter anser regeringen att medel för att finansiera vissa kostnader i den offentliga kontrollen av slakterier och vilthanteringsanläggningar bör överföras till anslaget 1:14 *Livsmedelsverke*t. Därför minskas anslaget med 34 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 73 237 000 kronor anvisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 73 237 000 kronor respektive 73 237 000 kronor.

2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tabell 2.97 Anslagsutveckling 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	29 000[1]	Utgiftsprognos	28 751
2022	**Förslag**	**15 000**		
2023	Beräknat	21 000		
2024	Beräknat	150 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för planering och andra åtgärder, inklusive stöd för investeringar hos statliga myndigheter och bidrag till kommuner och regioner, som stärker förmågan inom områdena livsmedels- och dricksvattenförsörjning under höjd

beredskap och då ytterst krig. Anslaget får även användas för tillhörande administrativa kostnader för fördelning av sådana bidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.98 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**29 000**	**29 000**	**29 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-14 000	-8 000	121 000
varav BP22	*-20 000*	*-25 000*	
– Civilt försvar 2022–2023: Livsmedel och dricksvatten	*-20 000*	*-25 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**21 000**	**150 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret anser regeringen att medel för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap och åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten bör överföras till anslagen 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt*, 1:8 *Statens jordbruksverk* samt 1:14 *Livsmedelsverket*. Därför minskas anslaget med 20 000 000 kronor. För 2023 beräknas anslaget minska med 25 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 21 000 000 kronor respektive 150 000 000 kronor.

2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.99 Anslagsutveckling 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	30 000[1]	Utgiftsprognos	29 743
2022	**Förslag**	**101 500**		
2023	Beräknat	101 500		
2024	Beräknat	101 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.100 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**30 000**	**30 000**	**30 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	71 500	71 500	71 500
varav BP22	*71 500*	*71 500*	*71 500*
– Omfördelning av medel mellan år inom havs-, fiskeri- och vattenbruk	*-7 500*	*-7 500*	*-7 500*
– Främjande av vattenbruk	*79 000*	*79 000*	*79 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**101 500**	**101 500**	**101 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 79 000 000 kronor 2022 för att snabba på utvecklingen med ett hållbart vattenbruk. Anslaget beräknas öka med samma belopp 2023–2027.

Regeringen föreslår att 101 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 101 500 000 kronor respektive 101 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 75 700 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 75 700 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.101 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden					
Nya åtaganden		75 700			
Infriade åtaganden			-29 067	-31 567	-15 066
Utestående åtaganden		75 700			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**34 000**	**75 700**			

2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.102 Anslagsutveckling 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande	
2021	Anslag	120 000[1]	Utgiftsprognos	118 972
2022	**Förslag**	**120 000**		
2023	Beräknat	120 000		
2024	Beräknat	120 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs- och fiskeriprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.103 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**120 000**	**120 000**	**120 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 000**	**120 000**	**120 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 120 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 120 000 000 kronor respektive 120 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 205 000 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 205 000 000 kronor 2023–2025.

Tabell 2.104 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden					
Nya åtaganden		205 000			
Infriade åtaganden			-120 000	-72 500	-12 500
Utestående åtaganden		205 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**135 000**	**205 000**			

Utgiftsområde 24

Näringsliv

Utgiftsområde 24 – Näringsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Näringsliv ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 10

3 Näringspolitik ... 13
3.1 Mål för näringspolitiken ... 13
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 14
3.3 Resultatredovisning ... 14
3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft ... 17
3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse ... 28
3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv ... 35
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 41
3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande ... 42
3.5.1 Specialfastigheter Sverige Aktiebolag ... 43
3.6 Politikens inriktning ... 44
3.7 Budgetförslag ... 48
3.7.1 1:1 Verket för innovationssystem ... 48
3.7.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling ... 50
3.7.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel ... 51
3.7.4 1:4 Tillväxtverket ... 52
3.7.5 1:5 Näringslivsutveckling ... 54
3.7.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser ... 55
3.7.7 1:7 Turistfrämjande ... 56
3.7.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning ... 57
3.7.9 1:9 Geovetenskaplig forskning ... 59
3.7.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar ... 61
3.7.11 1:11 Bolagsverket ... 61
3.7.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien ... 63
3.7.13 1:13 Konkurrensverket ... 63
3.7.14 1:14 Konkurrensforskning ... 64
3.7.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal ... 66
3.7.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag ... 67
3.7.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag ... 68
3.7.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer ... 68
3.7.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader ... 69
3.7.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation ... 70
3.7.21 1:21 Patent- och registreringsverket ... 71
3.7.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete ... 72
3.7.23 1:23 Brexitjusteringsreserven ... 73
3.8 Övrig statlig verksamhet ... 74
3.8.1 Bolagsverket ... 74
3.8.2 Patentombudsnämnden ... 75
3.8.3 Revisorsinspektionen ... 75
3.9 Övriga förslag ... 75
3.9.1 Kreditgarantier för gröna investeringar ... 75

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande ... 77

4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande 77
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 77
4.3 Resultatredovisning 78
4.3.1 En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en väl fungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige 78
4.3.2 Öka Sveriges export 79
4.3.3 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige 85
4.3.4 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen 86
4.3.5 Effektivisera den inre marknaden 88
4.3.6 En väl fungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur 89
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 90
4.5 Politikens inriktning 92
4.6 Budgetförslag 95
4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet 95
4.6.2 2:2 Kommerskollegium 97
4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet 98
4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande 99
4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer 100
4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen 101
4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning 102
4.6.8 Exportkreditnämnden 102
4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit 103

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner målet för turismpolitiken (avsnitt 3.1).
2. Riksdagen godkänner att uppdraget för Specialfastigheter Sverige Aktiebolag förtydligas i enlighet med regeringens förslag (avsnitt 3.5.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ställa ut kreditgarantier som, inklusive tidigare utställda garantier, uppgår till högst 50 000 000 000 kronor i enlighet med förordningen (2011:211) om utlån och garantier och förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar (avsnitt 3.9.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 för anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* besluta om kapitaltillskott till Instrument in Support of Trade Exchanges (Instex) på högst 1 000 000 kronor (avsnitt 4.6.3).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.9).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Verket för innovationssystem	279 816
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 540 255
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	997 268
1:4 Tillväxtverket	663 677
1:5 Näringslivsutveckling	905 942
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	67 146
1:7 Turistfrämjande	124 613
1:8 Sveriges geologiska undersökning	255 310
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 923
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11 Bolagsverket	65 542
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
1:13 Konkurrensverket	169 438
1:14 Konkurrensforskning	10 804
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	122 510
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	18 850
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	1 000
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
1:21 Patent- och registreringsverket	335 706
1:22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
1:23 Brexitjusteringsreserven	386 000
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	25 956
2:2 Kommerskollegium	91 494
2:3 Exportfrämjande verksamhet	361 367
2:4 Investeringsfrämjande	72 772
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
2:6 Bidrag till standardiseringen	31 336
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**9 344 901**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 694 000	2023–2026
1:5 Näringslivsutveckling	421 000	2023–2027
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 000	2023–2024
1:14 Konkurrensforskning	9 250	2023–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**4 129 250**	

2 Näringsliv

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsnämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsinspektionen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi Företagspartner AB (Almi), V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE), Saminvest AB, Specialfastigheter Sverige Aktiebolag samt Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter: Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Näringspolitik	**52 363**	**27 631**	**20 032**	**8 641**	**7 255**	**7 258**
1:1 Verket för innovationssystem	249	271	269	280	283	285
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 958	3 533	3 476	3 540	3 407	3 612
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	759	1 054	1 069	997	834	834
1:4 Tillväxtverket	481	1 162	1 144	664	315	318
1:5 Näringslivsutveckling	549	968	982	906	492	430
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	61	65	67	67	69	65
1:7 Turistfrämjande	115	155	155	125	105	105
1:8 Sveriges geologiska undersökning	233	245	250	255	258	261
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	6	6	6
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	9	14	14	14	14	14
1:11 Bolagsverket	43	49	48	66	60	62
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8	8	8	8	8	8
1:13 Konkurrensverket	155	165	164	169	171	173
1:14 Konkurrensforskning	10	11	11	11	11	11
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	160	120	120	123	40	40
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	26	25	25	19	19	19
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	10 722	1 401	1 401	1	1	1
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	19	19	19	17	17	17
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	16	18	18	18	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	319	279	279	269	269	269
1:21 Patent- och registreringsverket	326	341	337	336	340	343
1:22 Stöd vid korttidsarbete	35 140	17 721	10 170	365	365	365
1:23 Brexitjusteringsreserven				386	153	
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**677**	**728**	**725**	**703**	**520**	**484**
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	33	36	37	26	26	26
2:2 Kommerskollegium	89	92	93	91	93	94
2:3 Exportfrämjande verksamhet	405	350	352	361	191	154
2:4 Investeringsfrämjande	71	98	97	73	58	58
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	22	21	20	21	21	21
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	31	31	31
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	25	100	94	100	100	100
Äldre anslag	**7 367**	**66 398**	**19 218**			
2021 1:23 Stöd till enskilda näringsidkare	339	10 701	2 400			
2021 1:24 Omställningsstöd	5 677	40 401	11 985			
2021 1:25 Researrangörslån		679	243			
2021 1:26 Stöd till handelsbolag		2 537	400			
2021 1:27 Tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag	1 350	9 080	1 190			
Totalt för utgiftsområde 24 Näringsliv	**60 407**	**94 756**	**39 974**	**9 345**	**7 775**	**7 742**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2021 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 39 974 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2022 för utgiftsområdet innebär att 9 345 miljoner kronor anvisas. För 2023 beräknas anslagsnivån till 7 775 miljoner kronor och för 2024 till 7 742 miljoner kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**15 355**	**15 355**	**15 355**
Pris- och löneomräkning[2]	14	31	47
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 374	-5 961	-6 010
varav BP22[3]	1 184	411	248
Volymer	-1 650	-1 650	-1 650
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**9 345**	**7 775**	**7 742**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2022 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	5 556
Verksamhetsutgifter[2]	3 760
Investeringar[3]	29
Summa utgiftsram	**9 345**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2020/21:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.	0	0
Sjöinkomstavdrag	70	70
Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner	700	710
Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	-	-
Utjämning av förvärvsinkomst över tiden	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och representation	-	-
Gåvor till anställda	-	-
Skattefri förmån av kost i särskilda fall	0	0
Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter	3 420	3 460
Tonnagebeskattning	-	-
Matching credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal	-	-
Koncernbidragsdispens	0	0
Förenklingsregel ränteavdragsbegränsning	-	-
Förenklingsregel finansiell leasing	-	-
Avsättning till periodiseringsfond för juridiska personer	-20	-50
Avdragsrätt för representationsmåltider	-	-
Avsättning till säkerhetsreserv	-20	-20
Fastighetsskatt på lokaler	-8 370	-8 500
Fastighetsskatt på industrienheter	-1 720	-1 730
Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag	1 140	1 200
Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar	9 760	10 300
Utdelning av andelar i dotterföretag	-	-
Investeraravdrag	30	30
Ersättning skiljemannauppdrag	-	-
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år	1 190	1 230
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år	5 940	6 120
Transport i skidliftar	280	300
Restaurang- och cateringtjänster	10 250	11 850
Rumsuthyrning	1 770	2 050
Omsättningsgräns för mervärdesskatt	280	300
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin	460	u
Nedsatt energiskatt på el inom industrin och i datorhallar	14 580	15 280
Skattereduktion för sjöinkomst	50	50
Summa	**39 790**	**42 650**

Anm.: ”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras, ”u” betyder att skatteutgiften upphör.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

Det finns även ett mål för turismpolitiken som då målet beslutades benämndes turistpolitiken. Målet är att Sverige ska ha en hög attraktionskraft som turistland och en långsiktigt konkurrenskraftig turistnäring, som bidrar till hållbar tillväxt och ökad sysselsättning i alla delar av landet (prop. 2004/05:56, bet. 2004/05:NU13, rskr. 2004/05:296).

Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24, bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:144).

3 Näringspolitik

3.1 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

För att tydliggöra sambanden mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens budgetförslag redovisas näringspolitiken under tre delmål. Dessa är

– ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft
– stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse
– stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

Som alla politikområden ska de näringspolitiska insatserna även bidra till att genomföra Agenda 2030, Parisavtalet och att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, som omfattar de tre prioriteringarna smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

Det finns även ett mål för turismpolitiken som då målet beslutades benämndes turistpolitiken. Redovisning av resultat görs under delmålet om entreprenörskap. Målet är att Sverige ska ha en hög attraktionskraft som turistland och en långsiktigt konkurrenskraftig turistnäring, som bidrar till hållbar tillväxt och ökad sysselsättning i alla delar av landet (prop. 2004/05:56, bet. 2004/05:NU13, rskr. 2004/05:296).

Regeringens förslag: Målet för turismpolitiken ska vara att Sverige ska ha en hållbar turism, med ett hållbart resande och en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning och attraktiva platser för besökare, boende, företag och investeringar i hela landet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår ett nytt mål för turismpolitiken för att stärka förutsättningarna för en hållbar och konkurrenskraftig turism och besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning i hela landet. Förslaget ligger i linje med målet för näringspolitiken. Turismpolitiken ska leda till att företag och verksamheter inom besöksnäringen ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens och innovationsförmåga. På så sätt ska turismpolitiken bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft som besöksland med ett hållbart resande, vilket i sin tur ska bidra till att stärka bilden av Sverige som besöksland både inom landet och utomlands. Genom justeringen vill regeringen lyfta fram hela besöksnäringens aktörssystem och dess samspel i och mellan städer, tätorter, gles- och landsbygder för utvecklingen av hållbar turism och en konkurrenskraftig besöksnäring. Turismpolitiken ska främja jämställdhet, integration och mångfald. Politiken ska även främja hållbara miljöer, minskad klimatpåverkan och social hållbarhet. Genom den föreslagna justeringen av målet för turistpolitiken, som nu benämns turismpolitiken, uppnås en bättre samstämmighet med Parisavtalet, Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I tabell 3.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Det näringspolitiska målets årliga resultat mäts med två indikatorer. De tre delmålen organiserar de insatser inom utgiftsområdet som genomförs för att påverka det näringspolitiska målet. Varje delmål har i sin tur valda indikatorer som avser att visa den årliga utvecklingen inom respektive delmål. Insatserna som genomförs under respektive delmål använder i sin tur indikatorer avpassade för specifik insats. Det förväntas därför inte någon linjär koppling mellan indikatorer från enskild insats till det övergripande målet.

Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar av utvecklingen för det näringspolitiska målet och för respektive delmål.

För en närmare beskrivning av delmålen se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.5.1).

Tabell 3.1 Mål och indikatorer inom näringspolitiken

Mål	**Stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag**		
Indikatorer	- Relativ enhetsarbetskostnad - Exportförmåga		
Delmål	**Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft**	**Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse**	**Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv**
Indikatorer	- Företagens kompetensbehov - Företagens kapitalförsörjning - Riskkapitalinvesteringar - Tillväxthinder för småföretag	- Företagens utgifter för forskning och utveckling - Andel företag med innovationsverksamhet - Andel företag med innovationssamarbeten - Patent, varumärken och mönsterskydd	- Antal företag med positiv sysselsättningsutveckling - Snabbväxande företag - Nystartade företag - Allmänhetens attityd till företagande - Operativa företagsledare

Anm.: Det finns inga nya data för indikatorerna andel företag med innovationsverksamhet och innovationssamarbeten, allmänhetens attityd till företagande och allmänhetens kännedom om vad som krävs för att starta och driva företag. Ett arbete för att se över indikatorerna avses inledas. Operativa företagsledare redovisas uppdelade på kvinnor och män.

3.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2020. Den pågående pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi, företagens ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska de negativa konsekvenserna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2021 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med näringsutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

Konkurrenskraft anger den svenska ekonomins produktivitet i jämförelse med andra länders ekonomier. För att mäta den svenska konkurrenskraften används två

ekonomiska indikatorer som sammantaget visar på denna produktivitet och svenska företags konkurrensförmåga på internationella marknader.

Inom utgiftsområde 24 Näringsliv genomförs insatser som stärker företags förutsättningar för innovation och förnyelse, stärker förutsättningarna för entreprenörskap, stärker och förbättrar företags ramvillkor samt verkar för marknader med effektiv konkurrens. Aktiviteterna inom utgiftsområdet ska sammantaget leda till att företag i Sverige, både existerande och potentiella, ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens, effektivitet och innovationsförmåga på väl fungerande marknader. På så sätt kan företag utvecklas, växa och sysselsätta fler i hela Sverige och stärka den svenska konkurrenskraften.

För att åstadkomma en stärkt konkurrenskraft behövs insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativ arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 3.2 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000 = 100

	2016	2017	2018	2019	2020
Relativ enhetsarbetskostnad	94,6	93,7	89,8	86,6	87,9
Exportförmåga	87,5	87,1	87,6	89,7	93,1

Källa: OECD Economic Outlook No 109.

Den relativa enhetsarbetskostnaden (arbetskraftskostnaden för att producera en enhet) speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. Ökade lönekostnader och lägre produktivitetstillväxt påverkar måttet negativt. En god produktivitetstillväxt möjliggör för ökade löner utan att konkurrenskraften försämras. I Sverige steg de relativa enhetsarbetskostnaderna mellan 2009 och 2013. Därefter har de relativa enhetsarbetskostnaderna sjunkit. Under 2019 liksom 2018 var minskningen relativt stor, vilket innebar ett förbättrat konkurrensläge. För 2020 ser vi dock att den relativa enhetsarbetskostnaden har ökat något i jämförelse med omvärlden. Ökningen i enhetsarbetskostnad har varit ungefär lika stor i Sverige som i omvärlden, men till följd av en stärkt växelkurs har den relativa enhetsarbetskostnaden ökat något i Sverige.

Exportförmåga mäts som den faktiska tillväxten i svensk export, dvs. handel med andra länder, i förhållande till importtillväxten på de marknader som Sverige exporterar till. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder inom EU/EES och Nordamerika. Under de senaste åren har den svenska exportförmågan varit i stort sett oförändrad. Under 2020 ökade dock indikatorn för exportförmågan. Det indikerar att det svenska näringslivet på övergripande nivå har haft en relativt god utveckling på exportmarknaderna.

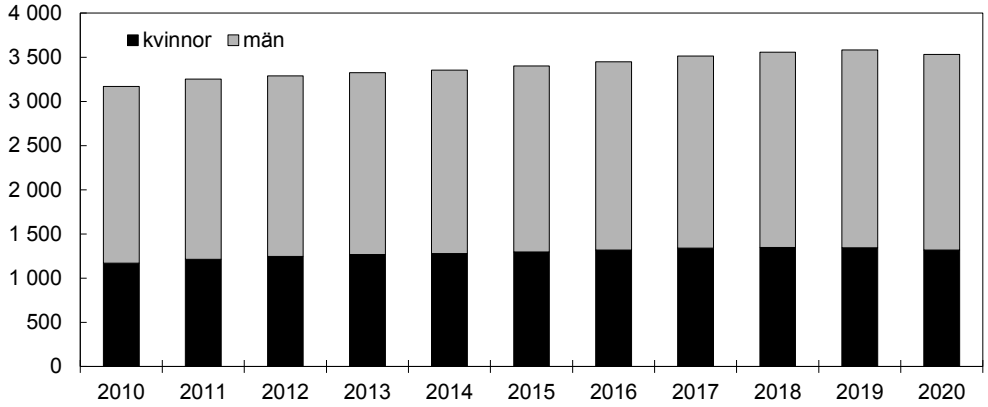
Sammantaget är det en delad bild av utvecklingen som framkommer av indikatorerna, där enhetsarbetskostnaderna ökat marginellt samtidigt som exportförmågan utvecklats starkt.

Nedan redovisas uppgifter vars syfte är att ge en allmän bild av utvecklingen i näringslivet.

Antalet sysselsatta i näringslivet var 3,53 miljoner personer 2020. Av dessa var 63 procent män och 37 procent kvinnor, vilket betyder att det är betydligt fler män än kvinnor som är sysselsatta i näringslivet. Under perioden 2010–2019 ökade antalet sysselsatta, men 2020 minskade antalet sysselsatta med ca 1,4 procent. Minskningen gäller för både kvinnor (1,8 procent) och män (1,2 procent).

Diagram 3.1 Antal sysselsatta i näringslivet

Tusental

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna.

Av tabell 3.3 framgår att förädlingsvärdet och antalet arbetade timmar minskat under året i Sverige. Sammantaget har dock arbetsproduktiviteten i näringslivet ökat något.

Tabell 3.3 Näringslivets utveckling

Index 2000 = 100

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Förädlingsvärde i näringslivet	148	151	156	159	163	158
Antal arbetade timmar i näringslivet	111	114	116	118	118	113
Arbetsproduktiviteten i näringslivet	133	132	134	135	139	140

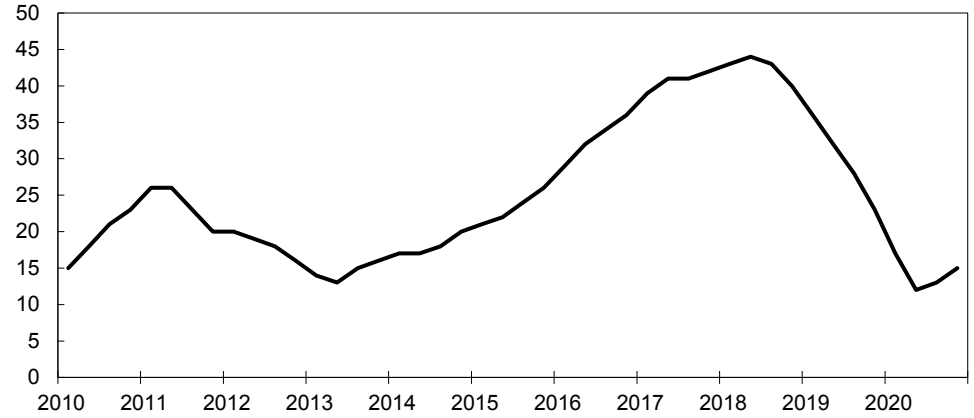
Källa: Statistiska centralbyrån, Nationalräkenskaperna.

För att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag har regeringen under 2020 genomfört insatser inom de tre delmålen vilket redovisas nedan (se avsnitten 3.3.1–3.3.3).

3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Diagram 3.2 Företagens kompetensbehov

Brist på arbetskraft i näringslivet (andel ja-svar)

Anm.: Säsongsrensat och utjämnat.
Källa: Konjunkturinstitutet. Konjunkturbarometern.

I Konjunkturinstitutets återkommande undersökning Konjunkturbarometern framkommer att sedan 2013 fram till slutet av 2018 har andelen företag som anger att de har svårigheter att hitta arbetskraft med efterfrågad kompetens stadigt ökat. Under 2019 minskade dock andelen och denna utveckling fortsatte under det första halvåret 2020, för att därefter vända och öka något. 2020 uppgav 14 procent av företagen att de har brist på efterfrågad arbetskraft.

Åtgärder till följd av pandemin

Spridningen av covid-19 har fortgått och inneburit en stor påfrestning på såväl samhällsekonomin som näringslivet. Därmed har också behoven av stöd till företagen kvarstått för att minska de negativa konsekvenserna av pandemin.

Tabell 3.4 Stöd till företag

Miljoner kronor

Stöd	Utfall, mnkr	t.o.m.
Omställningsstöd	13 850	2021-09-12
Korttidsarbete	36 600[1]	2021-09-06
Kompetensinsatser inom korttidsarbetet	9[1]	2021-09-06
Omsättningsstöd (Enskilda näringsidkare)	1 966	2021-08-31
Omsättningsstöd (Handels- och kommanditbolag)	272	2021-08-31
Hyresstöd	1 692	2021-08-31
Researrangörslån	81	2021-08-31
Företagsakuten	2 670	2021-08-31
Summa	**57 140**	

[1] Avser nettobevijlade belopp.

Källa: Skatteverket, Tillväxtverket, Boverket, Kammarkollegiet och Riksgäldskontoret.

Omställningsstöd

Omställningsstödet för företag som trädde i kraft den 22 juni 2020 har därefter förlängts i flera omgångar. Totalt har 5,7 miljarder kronor utbetalats under 2020 och 8,2 miljarder kronor fram t.o.m. den 12 september 2021. Skatteverket har t.o.m. den

12 september 2021 beviljat drygt 99 000 ansökningar av drygt 114 000 inkomna för stödperioderna mars 2020 t.o.m. augusti 2021. Flest ansökningar har kommit från företag med hotell- och restaurangverksamheter samt från företag i transport- och magasineringsbranscherna. Totalt sett står företag i dessa branscher för ca 55 procent av det totala beviljade beloppet och 43 procent av ansökningarna.

Ett nedstängningsstöd i form av ett förstärkt omställningsstöd (prop. 2020/21:83, bet. 2020/21:FiU42, rskr. 2020/21:184 och prop. 2020/21:121, bet. 2020/21:FiU44, rskr. 2020/21:230) har den 14 juli 2021 godkänts av Europeiska kommissionen. Detta godkännande möjliggör för regeringen att med kort varsel låta nedstängningsstödet träda i kraft för det fall nedstängningsbeslut fattas enligt lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 eller lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen.

Stöd vid korttidsarbete

I april 2020 infördes ett permanent system för stöd vid korttidsarbete. Till följd av pandemin har stödet varit förstärkt och staten står för 75 procent av kostnaden för arbetstidsminskning i stället för, som i normala fall, en tredjedel av kostnaden. Tillväxtverket har t.o.m. den 6 september 2021 beviljat närmare 75 000 ansökningar för stödperioden 2020. De avstämda ansökningarna omfattar nära 580 000 arbetstagare, vilket motsvarar en femtedel av näringslivets arbetstagare. Totalt har 31,8 miljarder kronor nettobeviljats i stöd för korttidsarbete under 2020. Tillväxtverket har t.o.m. den 6 september 2021 beviljat ca 23 000 ansökningar av drygt 33 000 inkomna för stödperioden december 2020 t.o.m. juni 2021. De inkomna ansökningarna omfattar närmare 154 000 arbetstagare. Totalt har 4,8 miljarder kronor nettobeviljats i stöd för korttidsarbete under 2021.

Den 1 januari 2021 infördes även en möjlighet att få ersättning för en del av kostnaderna för kompetensinsatser för arbetsgivare som kommer överens med arbetstagare om att tid som frigörs vid korttidsarbete används till kompentensinsatser. Till och med den 6 september 2021 har Tillväxtverket beviljat drygt 800 av ca 1 200 inkomna ansökningar om ersättning för del av kostnaderna för kompetensinsatser riktade till arbetstagare uttagna i korttidsarbete. Ansökningarna omfattar knappt 2 600 arbetstagare. Totalt har 9,3 miljoner kronor nettobeviljats som ersättning för sådana kompetensinsatser under 2021.

Omsättningsstöd

Den 9 november 2020 infördes ett nytt stöd till enskilda näringsidkare som drabbats av ett större tapp i omsättningen till följd av den pågående pandemin (omsättningsstöd). Stödet har därefter förlängts i omgångar. Fram till den 6 september 2021 hade totalt ca 2,0 miljarder kronor beviljats i omsättningsstöd till 25 706 ansökningar.

Vidare har ett särskilt omsättningsstöd till handelsbolag med minst en fysisk person som delägare införts i mars 2021. Även detta stöd har förlängts i omgångar. Fram till den 6 september 2021 hade 1 250 ansökningar om stöd beviljats med totalt ca 292 miljoner kronor.

Hyresstöd

Med anledning av spridningen av covid-19 infördes ett statligt stöd under 2020 som innebar att hyresvärdar kunde få stöd för överenskomna hyresrabatter under perioden den 1 april–30 juni 2020. Stödet återinfördes för perioden den 1 januari–31 mars 2021 (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr. 2020/21:203) och förlängdes därefter ytterligare till perioden den 1 april–30 juni 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:38) samt till perioden den 1 juli–30 september 2021

(prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:419). Avseende perioden den 1 april–30 juni 2020 inkom 33 769 ansökningar till länsstyrelserna varav 31 238 beviljades till ett belopp om sammanlagt 1 266 miljoner kronor. För perioden den 1 januari–31 mars 2021 inkom 9 650 ansökningar till ett sammanlagt belopp om 597 miljoner kronor. Avseende perioderna den 1 april–30 juni 2021 och den 1 juli–30 september 2021 är ansökningsperioden den 1 juli–30 september 2021. Den 6 september hade 1 630 ansökningar inkommit.

Researrangörslån

Spridningen av covid-19 har inneburit att resor avbeställts, ställts in eller avbrutits i förtid. För att möjliggöra återbetalning till drabbade resenärer i enlighet med krav i paketreselagen (2018:1217) infördes den 10 februari 2021 möjlighet för arrangörer och vissa återförsäljare av paketresor att få ett statligt lån för återbetalning av sådana resor som bokats före den 31 oktober 2020 och som skulle ha påbörjats någon gång under perioden den 1 mars 2020–31 januari 2021 eller som påbörjats och avbrutits under den perioden (prop. 2020/21:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:179). Totalt inkom 35 ansökningar om researrangörslån till Kammarkollegiet och det sammanlagda lånebeloppet uppgår till ca 90 miljoner kronor som möjliggjort återbetalning av ca 7 200 paketresor. Vidare infördes den 2 augusti 2021 ytterligare en möjlighet till statligt lån till researrangörer. Denna lånemöjlighet syftar till att möjliggöra återbetalning av skulder till resenärer i de fall då resenärer accepterat en ny resa i stället för pengar när paketresor ställts in eller avbeställts och även dessa nya resor sedan har avbeställts eller ställts in (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:419). Sista ansökningsdag för dessa lån är den 31 augusti 2021. I detta steg inkom totalt 13 ansökningar till ett sammanlagt lånebelopp på 34 miljoner kronor.

Företagsakuten

Mot bakgrund av den ekonomiska situationen som orsakats av pandemin beslutade regeringen i mars 2020 att ge Riksgäldskontoret i uppdrag att utfärda kreditgarantier till kreditinstitut som bedriver verksamhet i Sverige för utlåning till i första hand små och medelstora företag. Garantiprogrammet Företagsakuten innebär att staten garanterar upp till 70 procent av lånebeloppet för nya lån som banker beviljar drabbade företag. Sammantaget har 71 kreditinstitut anslutit sig till Företagsakuten och dessa har tilldelats ett rambelopp om 39 miljarder kronor. Per den 31 augusti 2021 uppgick utbetalade lån till 2 670 miljoner kronor fördelade på 761 lån, varav 52 miljoner kronor fördelade på 23 lån under 2021.

Riksgäldskontorets sammanställning av kreditinstitutens utlåning inom ramen för garantiprogrammet Företagsakuten visar att utlåning har skett till ett flertal olika branscher bl.a. till handel, transport, hotell- och restaurangbranschen, tillverkning samt kultur, nöje och fritid. Antalsmässigt har flest antal lån beviljats företag inom hotell- och restaurang följt av handel och transport. Utlåningen fördelad utifrån antalet anställda i företagen som fått lån visar att en stor majoritet gått till småföretag, se tabell 3.5 nedan.

Tabell 3.5 Utlåning efter företagsstorlek

Utlåning under perioden april 2020 t.o.m. den 31 augusti 2021

Företagsstorlek	Volymmässigt	Antal
Mikroföretag (0–9 anställda)	15 %	61 %
Småföretag (10–49 anställda)	33 %	31 %
Medelstora företag (50–249 anställda)	41 %	7 %
Stora företag (från 250 anställda)	11 %	1 %

Källa: Riksgäldskontoret.

Sammanfattningsvis har kreditinstitutens beviljade utlåning inom ramen för Företagsakuten kommit små och medelstora företag tillgodo såväl volymmässigt som antalsmässigt. Utifrån gjorda uppföljningar kan konstateras att garantiprogrammet varit ändamålsenligt när det gäller bransch och företagsstorlek trots att lånevolymen har varit lägre än förväntat.

Uppföljning av stöden

Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) att påbörja en strukturerad uppföljning och utvärdering av de sammanlagda effekterna på företagen av stöden till näringslivet med anledning av den pågående pandemin (N2020/03083). De stödåtgärder som riktats till näringslivet i samband med den pågående pandemin förefaller utifrån preliminära bedömningar av Tillväxtanalys ha nått de företag som varit i särskilt behov av offentliga insatser för att möta pandemins effekter. Det finns samtidigt indikationer på att det finns risk för att stöden också minskar näringslivets dynamik bl.a. med avseende på arbetsmarknadens rörlighet.

Kapitalförsörjning

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för start, utveckling och hållbar tillväxt. Företagens kapitalförsörjning är en indikator som belyser företags förutsättningar att utveckla och investera i sina affärsidéer och affärsmodeller. Den främsta källan för tillförsel av externt kapital till företagen är via banklån och huvuddelen av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden.

Tabell 3.6 Företagens kapitalförsörjning

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Monetära finansinstitutens utlåning till icke-finansiella företag	1 960	2 030	2 150	2 290	2 380	2 460
Riskkapitalinvesteringar[1]	1,64	2,24	2,33	3,82	3,79[2]	i.u.

[1] Riskkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Riskkapital som investeras av riskkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga riskkapitalaktörerna.

Källa: Statistiska centralbyrån och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Den totala utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat under senare år, vilket samtidigt indikerar ett växande kapitalförsörjningsbehov hos företagen. För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel t.ex. riskkapital (ägarkapital). De företag som erhåller riskkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av riskkapitalinvesteringar är intressant att följa även om dessa jämfört med lånefinansiering står för relativt små belopp. Samtidigt som företagens behov av kapitalförsörjning har ökat har riskkapitalinvesteringarna minskat marginellt sedan 2018.

Stort behov av marknadskompletterande lån under pandemin

Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna Almi Företagspartner AB (Almi) och Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden) ska bidra till en förbättrad finansieringssituation där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till hållbar tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv.

Syftet med Almis verksamhet är att utveckla och finansiera små och medelstora företag i hela landet. Under 2020 ökade Almis nyutlåning kraftigt jämfört med 2019

vilket framför allt berodde på pandemins påverkan på företagens ekonomiska situation. Utlåningen uppgick till drygt 3,1 miljarder kronor (tabell 3.7). Den ökade utlåningen möjliggjordes av ett kapitaltillskott från staten på 2 950 miljoner kronor och en ökning av det statliga anslaget (anslag 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*) med 50 miljoner kronor som tillfördes Almi i enlighet med propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340).

En stor del av Almis nyutlåning utgjordes av det nya s.k. brygglånet som Almi introducerade våren 2020, ett lån med mer fördelaktiga villkor i syfte att underlätta för företag att överbrygga krisen. Brygglånet utgjorde 36 procent av nyutlåningen, dvs. drygt 1,1 miljarder kronor. Av Almis nyutlåning gick 731 miljoner kronor till exporterande företag, vilket är en ökning jämfört med 2019 då motsvarande utlåning var 403 miljoner kronor. Almis utlåning till företag vars företagsledare (oftast verkställande direktör) är en kvinna uppgick till 24 procent av den totala utlåning 2020. 2019 var motsvarande andel 28 procent. En förklaring till skillnaden är att Almi har ändrat sin uppföljning jämfört med tidigare år bl.a. med anledning av Riksrevisionens granskning av Almis verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv (Riksrevisionen 2019:7). 76 procent av utbetalda lån gick till företag vars företagsledare är män.

Tabell 3.7 Marknadskompletterande utlåning

Nyutlåning 2020 och 2019 (inom parentes)

	Almi	Norrlandsfonden
Nyutlåning (mnkr)	3 166 (1 975)	290 (293)
Nyutlåning (antal)	5 872 (3 336)	151 (149)
Totalt utlånat kapital (mnkr)	6 046 (4 752)	994 (965)

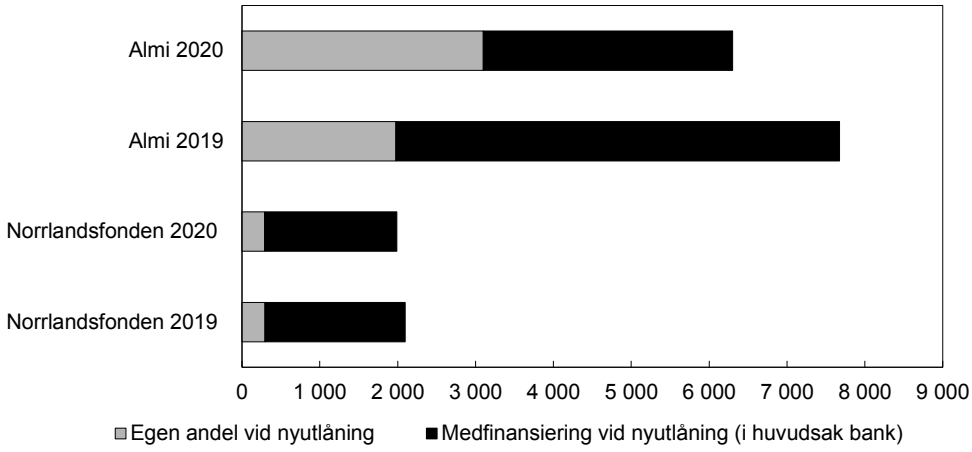
Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2020.

Stiftelsen Norrlandsfonden erbjuder finansiering till små och medelstora företag i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län. Utlåningen från Norrlandsfonden 2020 låg i princip på motsvarande nivå som 2019 såväl beloppsmässigt som i antalet krediter. Norrlandsfonden beviljade under 2020 krediter för totalt 290 miljoner kronor till 151 företag. 19 procent av utlåningen 2020 gick till företag som ägs eller leds av kvinnor 2020, vilket är en betydande minskning jämfört med 2019 då motsvarande andel var 28 procent. En förklaring kan, enligt Norrlandsfonden, vara att pandemin orsakat kris i branscher där kvinnor har en relativt hög representation, exempelvis handel och besöksnäring för vilka andra typer av stöd funnits. Därav har efterfrågan på krediter från Norrlandsfonden minskat.

Almis och Norrlandsfondens utlåning sker huvudsakligen tillsammans med banker. Under 2020 bidrog utlåningen från Almi till att banker och andra finansiärer beviljade lån för ytterligare drygt 3 200 miljoner kronor. Norrlandsfondens utlåning 2020 beräknas generera investeringar i näringslivet om ytterligare ca 1 700 miljoner kronor, främst investeringar i små och medelstora företag. När det gäller såväl Almis som Norrlandsfondens utlåning har bankernas andel av utlåningen minskat under 2020 jämfört med tidigare år, vilket framgår av diagram 3.3.

Diagram 3.3 Uppväxling av marknadskompletterande utlåning

Miljoner kronor

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2020.

Almi följer regelbundet upp insatser i kundföretagen fyra år efter det att insatsen genomförts. Den senaste uppföljningen visar att omsättningen ökat med 95 procent under perioden 2015–2019 för de företag som blev lånekunder under 2016. Den sammantagna sysselsättningsökningen var 69 procent i dessa kundföretag. Norrlandsfondens uppföljning av sin låneverksamhet visar också goda resultat. Företag som fått lån av Norrlandsfonden 2016 visar en sammantagen sysselsättningsökning med 52 procent under perioden 2015–2019 (data för 2020 finns ännu inte tillgänglig) och en omsättningsökning med 64 procent. Det är en förbättring jämfört med uppföljningen av de företag som fick lån 2015. Dessa uppvisade en sysselsättningsökning med 50 procent och en omsättningsökning med 52 procent.

Fortsatt stor efterfrågan på riskkapital

Efterfrågan på riskkapital i tidiga skeden från Almi Invest AB (Almi Invest) fortsatte att öka 2020 och var större än under såväl 2019 som 2018. Vid utgången av 2020 hade Almi Invest innehav i 354 portföljbolag. Sammanlagt investerade Almi Invest 316 miljoner kronor i befintliga och nya portföljbolag 2020 via sina åtta regionala fonder, vilket är en ökning med 67 miljoner kronor jämfört med 2019. Av genomförda investeringar avsåg 149 miljoner kronor nyinvesteringar i 45 bolag och 167 miljoner kronor följdinvesteringar i 130 bolag (se även utg.omr. 19 avsnitt 6.2 tabell 2.19). Sammantaget ökade omsättningen med 102 procent på fyra år i de företag som fick ta del av Almi Invests riskkapital 2016. Även förädlingsvärdet och antalet sysselsatta ökade betydligt i dessa företag. Almi Invest förvaltar även en grön investeringsfond som riktar sig till företag verksamma inom områdena klimat, förnybar energi och energieffektivisering med syfte att bidra till en koldioxidsnål ekonomi. Under 2020 investerades totalt 87 miljoner kronor fördelat på 15 företag.

Under 2020 investerade privata aktörer totalt 1 400 miljoner kronor i Almi Invests portföljbolag, vilket innebär en uppväxling på drygt fyra kronor från privata aktörer per investerad krona från Almi Invest. Det är en halvering jämfört med föregående år då motsvarande uppväxling var tio kronor per investerad krona från Almi Invest. Regeringen beslutade våren 2020 att ändra kraven på privat medfinansiering för Almi Invests investeringar så att Almi numera kan stå för en större andel (högst 70 procent) av varje investering. Ändringen har underlättat för Almi Invest att följdinvestera i företag som med anledning av pandemin behövde tillföras kapital och har därmed gett Almi Invest bättre förutsättningar att stötta befintliga portföljbolag och investera i nya företag.

Utbrottet av pandemin medförde inledningsvis försämrade finansieringsmöjligheter för företag med tillväxtpotential bl.a. unga innovativa företag med betydande immateriella värden. I juni 2020 gav regeringen därför Almi Företagspartner AB ett kapitaltillskott om 400 miljoner kronor för att säkerställa att dotterbolaget Almi Invest AB kunde möta en ökad efterfrågan till följd av pandemin (prop. 2019/20:167 utg.omr. 24, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:296). Tillskottet har bidragit till att Almi Invests investeringsvolym 2020 ökade med drygt 25 procent jämfört med investeringsvolymen 2019.

Stiftelsen Industrifondens (Industrifonden) verksamhet riktar sig till små och medelstora företag som vill växa. Under verksamhetsåret 2020/21 investerade fonden totalt 345 miljoner kronor, varav 158 miljoner kronor utgjorde investeringar i sju nya bolag och 186 miljoner kronor utgjorde följdinvesteringar i tidigare engagemang. Industrifonden investeringar 2020/21 om 345 miljoner kronor matchades av privata kapitalinvesteringar om 2 007 miljoner kronor, vilket innebär en uppväxling på knappt sex kronor per investerad krona från Industrifonden. På balansdagen var Industrifonden direkt engagerad i 53 portföljbolag.

Verksamheten hos Saminvest AB (Saminvest) syftar till att stärka finansieringssystemet för innovativa företag med hög tillväxtpotential så att fler växande företag skapas. Saminvest investerar i privat förvaltade riskkapitalfonder och affärsängelprogram. Sedan start 2016 har Saminvest lämnat utfästelser om totalt 1 911 miljoner kronor, varav 846 miljoner kronor utfästes under 2020 bl.a. till tre nya fondinvesteringar; en nordisk fond fokuserad på hållbarhet, en ny svensk life science fond och en ny svensk klimatfond. Saminvest har under 2020 vidareutvecklat det indirekta finansieringsprogrammet för affärsänglar via olika inkubatorer som inleddes 2018. Totalt har 219 investeringar i tillväxtbolag genomförts av de fonder och affärsängelprogram Saminvest har investerat i, varav 98 genomfördes under 2020. Saminvest har bidragit till att nya fonder och team har kunnat etableras och på så sätt skapat en mer dynamisk riskkapitalmarknad.

Kreditgarantier för gröna investeringar

Industrins omställning kräver investeringar med lång livslängd till nya och ofta obeprövade tekniker och processer. Investeringarna är nödvändiga för att nå Sveriges ambitiösa klimat- och miljömål. Trots väl fungerande finansiella marknader innebär detta utmaningar för företag att säkra finansiering. För att möjliggöra investeringar som skapar miljö- och klimatvinster införde regeringen 2021 en möjlighet för företag att ansöka om kreditgarantier för stora gröna investeringar. Den 3 juni 2021 gav regeringen Riksgäldskontoret i uppdrag att ställa ut kreditgarantier i enlighet med förordningen (2011:211) om utlån och garantier och den kompletterande förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar som regeringen beslutade vid samma tillfälle. Sedan den senare förordningen trädde i kraft den 22 juni 2021 har ett flertal företag visat intresse för kreditgarantierna. Riksgäldskontorets process för att hantera förfrågningar gällande garantier för gröna investeringar innehåller två steg, en intresseanmälan och en formell ansökan. Vid slutet av juli 2021 hade 17 intresseindikationer inkommit, varav 9 formella intresseanmälningar. Av intresseanmälningarna framgår att investeringar planeras inom en rad olika sektorer.

Förenkla för företagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska lämna en årlig redogörelse till riksdagen om förenklingsarbetet, så att riksdagen kan få en möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen på området (bet. 1998/99:NU6, rskr. 1998/99:170). Regeringen

återrapporterar därför sitt förenklingspolitiska arbete till riksdagen i budgetpropositionen.

Regeringen avser att under hösten 2021 överlämna en skrivelse med nya förenklingspolitiska mål till riksdagen.

Lagar och myndighetsregler ska främja tillväxt

Tillväxthinder för företag är en indikator för att belysa hur företagen uppfattar de lagar och myndighetsregler som företagen ska följa. För indikatorn används Tillväxtverkets enkätundersökning Företagens villkor och verklighet som genomförs vart tredje år. Myndigheten frågar bl.a. i vilken utsträckning företag upplever lagar och myndighetsregler som hinder för sin utveckling och tillväxt. I undersökningen 2020 uppgav 63 procent av respondenterna att lagar och regler är ett hinder för deras tillväxt, varav 25 procent att det är ett stort hinder. Under 2021 har Tillväxtverket genomfört en extra undersökning för att fånga upp företagens upplevelser under de speciella omständigheter som den pågående pandemin medför. Enligt preliminära uppgifter från den undersökningen är det färre respondenter som uppmärksammat lagar och regler som ett stort hinder för deras tillväxt under den perioden.

Kostnader för företagen till följd av regler

Tillväxtverket beräknar och följer upp hur mycket företagens årliga kostnader som följer av regler förändras från år till år. Av slutrapporten Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2013–2020 (Tillväxtverket 2021) framgår att Tillväxtverket identifierat fem regler vilka tillkommit under 2020 som medför betydande årliga kostnadsförändringar, varav tre medför betydande administrativa kostnadseffekter. Sammanlagt uppskattas företagens årliga administrativa kostnader till följd av dessa fem regelförändringar ha minskat med omkring 500 miljoner kronor 2020. Den regelförändring som positivt bidragit till detta resultat är införandet av elektroniska vägfraktsedlar, vilken beräknas medföra årliga administrativa besparingar om knappt 2 miljarder kronor.

Av slutrapporten framgår också att företagens årliga administrativa kostnader beräknas ha ökat med strax under 4 miljarder kronor (exkl. EU:s dataskyddsförordning, GDPR) mellan 2013–2020. Mellan 2016 och 2020 har företagens årliga produktions- och investeringskostnader till följd av nya och ändrade regler totalt sett ökat med strax över 8 miljarder kronor. Införandet av GDPR har haft störst kostnadspåverkan. Kostnaderna uppskattades 2018 till drygt en miljard kronor i administrativa kostnader för företagen och knappt 5,5 miljarder kronor i produktionskostnader. Beräkningarna av kostnaderna för GDPR bör dock tolkas med stor försiktighet då de är baserade på information från ett fåtal företag, vilka inte kan anses vara representativa för hela populationen som berörs.

Förenkling genom digitalisering

Tillväxtverket och Bolagsverket bedriver, i samarbete med bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), ett arbete benämnt Serverat som syftar till att förenkla för företagare inom främst restaurant- och besöksnäringarna (N2017/04297). Serverat handlar i huvudsak om att standardisera, förenkla och digitalisera tillståndsgivnings-processer, ofta i samarbete med kommuner. Under 2020 uppdaterades och breddades e-tjänsten för ansökan om stadigvarande serveringstillstånd och guiden och checklistan för att starta hotell uppdaterades med start av camping. Tillväxtverket har låtit utvärdera den samhällsekonomiska nyttan för kommuner och företag av Serverat hittills. Givet det antal kommuner som använde de nationella e-tjänsterna vid utgången av 2020, har beräknats till ca 112 miljoner kronor årligen, varav 90 miljoner kronor utgörs av kostnadssänkningar för företagen. Anslutna kommuner bedömer att Serverat ökat

kommunens förmåga vad gäller digitalt kundmöte gentemot företag, service och information till företag, guidat digitalt stöd för att veta vilka statliga och kommunala tillstånd som företag behöver samt förenklat uppgiftslämnande när företag söker tillstånd. Antalet kommuner som är fullt ut anslutna till Serverat har sedan förra året ökat till 71 (54).

Inom ramen för livsmedelsstrategin har Tillväxtverket fått i uppdrag att bl.a. arbeta med förenkling genom utveckling av verksamt.se (N2019/03240). För mer information om uppdrag inom livsmedelsstrategin, se utgiftsområde 23Areella näringar, landsbygd och livsmedel avsnitt 2.6.2. Företagsvillkor och förenkling i livsmedelskedjan. Uppdraget delrapporterades i februari 2021. Uppgifter som vattenbruksföretag ska lämna in till olika myndigheter har kartlagts och standardiserats för vissa tillstånd, vilket kommer att förenkla företagens uppgiftslämnande. För mer information om verksamt.se som är ett viktigt redskap i arbetet med förenkling genom digitalisering, se avsnitt 3.3.3.

Uppdraget till Bolagsverket att i samverkan med flera andra myndigheter utveckla tjänsten för digital ingivning av årsredovisningar till att omfatta alla företagsformer som enligt gällande lagstiftning ska upprätta en årsredovisning och offentliggöra den genom att skicka den till Bolagsverket slutredovisades (N2018/02033). Uppdraget har enligt slutredovisningen inneburit utveckling av tjänsten för digital ingivning till att omfatta fler företag och funktioner och utveckling av begreppsmodeller (taxonomier). Bolagsverket har även redovisat arbetet med Standard Business Reporting.

Handläggningstider

Tillväxtverket har i uppdrag att följa upp 19 statliga myndigheters arbete med att förenkla inom sina ansvarsområden (N2014/05377). Uppdraget omfattar tre delar; handläggningstider, hur nöjda företagen är med sina kontakter med myndigheterna och myndigheternas samråd med företagen. I slutrapporten (N2021/01334) för hela perioden 2014–2020 bedömer Tillväxtverket att det finns en viss positiv utveckling mot kortare handläggningstider. Det finns exempel både på handläggningsprocesser som har förbättrats och andra som har försämrats under perioden. Handläggningstiderna har minskat för ca 41 procent av de uppföljda handläggningsprocesserna, samtidigt som en ökning skett för ca 32 procent av handläggningsprocesserna. Handläggningsprocessernas volym varierar kraftigt, från runt 20 ärenden per år till runt 500 000 ärenden per år. Bland de handläggningsprocesser med störst ärendevolymer finns det en tydligare övervikt mot kortare handläggningstider vilket Tillväxtverket tolkar som ett positivt resultat. Samtidigt konstaterar Tillväxtverket att företagens upplevelser av handläggningstider inte bara sker genom ärende-handläggning. Detta börjar tidigare än så, exempelvis när företagen försöker läsa in sig på regler och förstå vad som gäller för deras verksamhet. Tillväxtverket menar att detta arbetsmoment ibland kan vara mer problematiskt och kostnadsdrivande än själva ärendehandläggningen. Detta återspeglas i att fler företag ser uppgiftslämnande till myndigheter som ett stort problem, jämfört med långa handläggningstider.

Tillväxtverkets uppdrag omfattar också begreppet kundnöjdhet. Målet att förbättra kundnöjdheten är av stor vikt, eftersom det är det enda målet som utgår ifrån företagens upplevelser. I och med att upplevelsen av regler och myndighetskontakter kan påverka företagens beteenden, exempelvis investeringsviljan, är det viktigt att se till att de satsningar som görs svarar mot företagens behov så att företagen också uppfattar de eventuella förbättringar som görs. Tillväxtverket har inte kunnat utläsa någon positiv utveckling vad gäller kundnöjdhet. Bilden är dock inte entydig. De förbättringar av kundnöjdheten som redovisats uppges bero på förbättrad information på webbplatser, minskade handläggningstider, systematisk dialog med företag, ökad tillgänglighet samt kompetensutveckling av personal.

Vad gäller samråd och dialog med företagen redovisar Tillväxtverket att detta har förbättrats, 15 av 19 myndigheter uppger att antalet dialoger har ökat. De dialoger som redovisats av myndigheterna gäller till största del handläggning av anmälningar, registreringar och tillstånd. Dialogerna har generellt för alla 19 myndigheter ökat i antal och blivit mer regelbundna. De har också blivit mer digitala.

Länsstyrelserna fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag av regeringen att redovisa handläggningstider för fyra utvalda ärendetyper (Fi2019/04079). Uppdraget samordnas av Länsstyrelsen i Kronobergs län. Handläggningstiderna för ärenden om förprövning av djurstallar har under 2020 ökat något jämfört med 2019, men samtidigt ligger den genomsnittliga handläggningstiden på 24 dagar klart under det av länsstyrelserna uppsatta målet om 56 dagar. För ärenden om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken har handläggningstiden minskat jämfört med 2015 och det gäller för alla länsstyrelser. Medelvärdet för handläggningstiden för dessa ärenden har minskat från 46 till 35 dagar. Det för länsstyrelserna gemensamma målet är 42 dagar. Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökan om tillstånd för miljöfarlig verksamhet eller ändringstillstånd har minskat från 211 dagar (2015) till 161 dagar (2020), vilket är en minskning med nästan 24 procent. Verksamheten är koncentrerad till tolv länsstyrelser (miljöprövningsdelegationer) och det gemensamma målet är 180 dagar. För ärenden om anmälan om ändring av tillståndspliktig verksamhet var 2020 det första året sedan 2015 som medelhandläggningstiden (66 dagar) låg under det gemensamma länsstyrelsemålet om 75 dagar. Statistiken utgår från datumet för när en ansökan är komplett. Detta var den sista redovisningen av detta fleråriga uppdrag.

Regeringen har uppdragit åt Domstolsverket, länsstyrelserna och Naturvårdsverket att ta fram samlad statistik för miljöprövningen. Denna statistik redovisades den 12 maj 2021. Till skillnad från tidigare uppdrag till länsstyrelserna utgår denna redovisade statistik från datumet för när en ansökan kom in till prövningsmyndigheten första gången i stället för datumet för när den blev komplett. Den genomsnittliga handläggningstiden för miljöfarlig verksamhet är 425 dagar i domstol och 315 dagar i miljöprövningsdelegation. Det är dock en stor variation mellan enskilda prövningar där de kortaste tar några månader och de längsta tar flera år. I statistiken ingår också överklagade ärenden, som för miljöfarlig verksamhet i genomsnitt haft en handläggningstid på 853 dagar i domstol och 643 dagar i miljöprövningsdelegation.

Konsekvensutredningar

Konsekvensutredningar är centrala för att nå mer ändamålsenliga regler. Av de konsekvensutredningar som granskades av Regelrådet under 2020 blev drygt hälften godkända (53 procent), vilket är en minskning från året innan då andelen godkända var 66 procent. De aspekter av konsekvensutredningen som återkommande har störst brister är konkurrenspåverkan, administrativa och andra kostnader samt särskild hänsyn till små företag. Regelrådets granskningsarbete påverkades av det ansträngda läget under 2020 till följd av pandemin och därtill tillkommande andra arbetsuppgifter på Tillväxtverket. Andelen konsekvensutredningar som inte granskades var därför större än under tidigare år varför andelen icke godkända konsekvensutredningar kan vara större.

Förenkling på EU-nivå

Europeiska kommissionen har under 2021 arbetat vidare med den s.k. Better Regulation Agenda (bättre lagstiftning) som tidigare initierats. Kommissionen har lanserat ett nytt förenklingsinitiativ om att den avser att tillämpa principen ”en in en ut” för regelgivning på EU nivå. I meddelandet Bättre lagstiftning: Samarbete för att skapa bättre lagar anger kommissionen att de ska försöka kompensera bördorna som läggs på medborgare och företag i ett lagstiftningsärende med lättnader i andra

lagstiftningsförslag inom samma politikområde. Principen ska genomföras i kommissionens arbetsprogram för 2022 och utfallet rapporteras i den årliga undersökningen av regelbördan, Annual Burden Survey.

Konkurrens

Konkurrensverket har i sin rapport Konkurrensverkets tillsynsverksamhet (2021:2) redogjort för tillsynen under året som gått. Konkurrensverket har fattat beslut om tidsfrister för tillsynsärendena i syfte att, genom tydligare intern styrning, förkorta handläggningstiderna.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens styrning av Konkurrensverket (bet. 2019/20:NU17 punkt 2, rskr. 2019/20:288). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska säkerställa och följa upp att åtgärder vidtas vid Konkurrensverket för att en väl fungerande konkurrenstillsyn utifrån Riksrevisionens rekommendationer uppnås, samt att regeringen bör återrapportera vidtagna åtgärder och slutsatser till riksdagen (bet. 2019/20:NU17 s. 11).

Följande åtgärder har vidtagits. Vid myndighetsdialog med Konkurrensverket våren 2020 diskuterades de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen presenterat. Vidare beslutade regeringen den 8 oktober 2020 om en ändring av Konkurrensverkets regleringsbrev för 2020 av innebörden att verket ska återrapportera vilka åtgärder myndigheten har vidtagit för att en väl fungerande tillsyn, utifrån Riksrevisionens rekommendationer, ska uppnås. Konkurrensverket har i enlighet med återrapporteringskravet redogjort för vidtagna åtgärder i myndighetens årsredovisning för 2020 (N2021/00596). Vid myndighetsdialogen våren 2021 följdes Konkurrensverkets åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer upp. Riksrevisionens rekommendationer har resulterat i flera åtgärder vid myndigheten. En tydligare ansvarsfördelning mellan enheter skapar förutsättningar för en effektiv utredningsprocess. En mer enhetlig dokumentation av utredningsprocessen underlättar uppföljning och analys, vilket i sin tur kan skapa förutsättningar för ytterligare effektiviseringar. Rörande vissa rekommendationer har Konkurrensverkets egen analys efter intressentdialog dock inte bekräftat Riksrevisionens slutsatser och myndigheten har som en följd av det gjort en annan bedömning. Konkurrensverket har då valt andra åtgärder än de rekommenderade som de bedömer bättre uppnår nödvändiga förtydliganden och förbättringar. Regeringens slutsatser av de åtgärder som har genomförts som ett resultat av granskningen är att de har skapat förutsättningar för en mer effektiv tillsynsverksamhet. Därmed anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

Statsstöd

Fokus för regeringens arbete på statsstödsområdet är att de stöd som ges ska vara välriktade, effektiva och bidra till politiska målsättningar. Kommissionen har antagit ett antal tillfälliga kompletteringar av EU:s statsstödsregelverk med anledning av pandemin för att medlemsstaterna snabbt och effektivt ska kunna vidta lämpliga åtgärder för att motverka de ekonomiska effekterna av krisen. Regelverket antogs redan i början av pandemin, men har genom tillägg successivt anpassats till behoven. Det är därför i nuläget förhållandevis väl anpassat också för svenska förhållanden och behov, även om önskemål om justeringar naturligtvis kan finnas i det enskilda fallet. Regelverket gäller efter den senaste förlängningen t.o.m. den 31 december 2021. För beskrivning av de åtgärder som genomförts i Sverige, se under redovisningarna för respektive utgiftsområde.

3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Innovation och förnyelse är ett område som har betydelse för att stärka den svenska konkurrenskraften. Regeringen har därför uppdragit åt ett flertal myndigheter att genomföra insatser som skapar förutsättningar för näringslivet att utveckla sin innovationsförmåga. Investeringar i forskning och utveckling (FoU) är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga. Näringslivets FoU-utgifter minskade mellan 2009 och 2011, men har sedan ökat mellan 2011 och 2019. År 2019 var FoU-utgifterna 123 miljarder kronor vilket motsvarar 2,44 procent av BNP. Enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån ökade företagens utgifter för egen FoU 2020 med 1,4 procent jämfört med 2019.

Tabell 3.8 Företagens utgifter för forskning och utveckling

Utgifter som andel av BNP, procent

	2011	2013	2015	2017	2019
Företagens utgifter för egen FoU	2,19	2,24	2,24	2,40	2,44

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utöver investeringar i FoU är det också angeläget att få en bild av om andelen innovativa företag ökar eller minskar i den svenska företagspopulationen samt om näringslivets innovationssamarbeten ökar eller minskar över tid. För att få en uppfattning om detta används indikatorer som belyser företagens innovationsverksamhet och innovationssamarbeten. Det finns inte nya data för dessa indikatorer jämfört med föregående års budgetproposition. Preliminära uppgifter från Tillväxtverkets extra enkätundersökning om Företagens villkor och verklighet 2021 visar dock att de små och medelstora företagens innovationsverksamhet har minskat något under 2021 jämfört med 2020 års undersökning.

Tabell 3.9 Patent, varumärken och mönsterskydd

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Svenska patentansökningar i världen	23 854	24 397	23 485	23 429	25 310	27 733
Svenska varumärkesansökningar i världen	90 133	96 530	109 313	115 493	110 242	115 380
Svenska mönsterskyddsansökningar i världen	19 677	20 042	26 232	20 397	19 672	19 454

Källa: Patent- och registreringsverket.

Patent och andra immateriella rättigheter är en indikator på förnyelsenivån i ekonomin. De svenska patent- och mönsterskyddsansökningarna har legat förhållandevis konstant mellan 2014 och 2017. Patentansökningarna ökade under 2018 och 2019. Mellan 2014 och 2017 har det skett en påfallande ökning av varumärkesansökningarna. Under 2019 ökade patent- och varumärkesansökningarna medan antalet mönsterskyddsansökningar var i stort sett oförändrat. Patent- och registreringsverket har under 2020 fortsatt arbetet med att sprida och öka kunskapen om vikten av immateriella tillgångar och rättigheter bl.a. genom att anordna 64 seminarier riktade mot små och medelstora företag och olika företagsfrämjande aktörer.

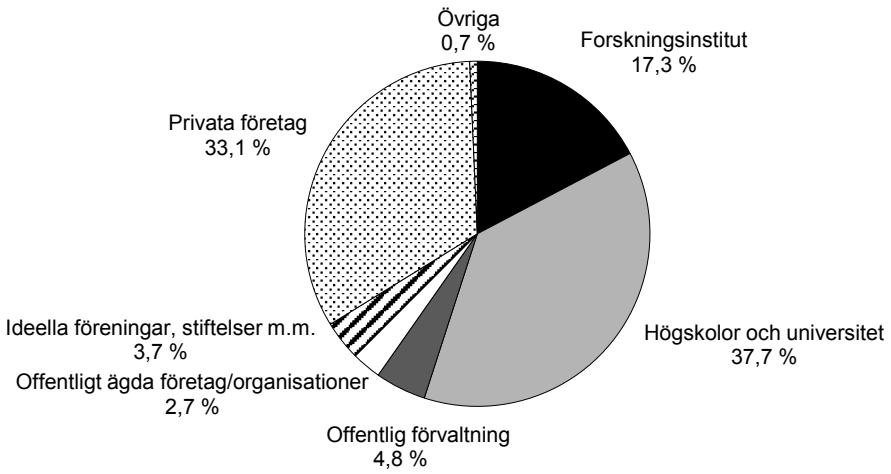
Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga

Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga

Verket för innovationssystem (Vinnova) har i uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Detta sker genom insatser av olika karaktär som sammantaget stimulerar innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut, civilsamhälle och offentlig verksamhet.

För att främja förnyelse och innovation har Vinnova under året från anslaget 1:2 *Verket för näringslivsutveckling: forskning och utveckling* investerat drygt 3 miljarder kronor i programverksamheten, vilket var en minskning med 2,5 procent jämfört med 2019. Under 2020 minskade antalet ansökningar med drygt 12 procent jämfört med 2019. Vinnovas finansiering fördelade sig 2020 på 3 653 projekt, vilket var en minskning med knappt 12 procent sedan 2019. Totalt inkom 4 584 ansökningar år 2020 varav 1 122 beviljades. Andelen av totalt beviljade bidrag som går till projekt som leds av kvinnor är 36 procent. Beviljandegraden är, i likhet med föregående år, lika för både kvinnor och män.

Diagram 3.4 Fördelning av beviljade medel mellan olika aktörstyper 2020

Källa: Vinnova, årsredovisning 2020.

Under 2020 har Vinnova med stöd av en konsult utvärderat den andra omgången av strategiska innovationsprogram vilka pågått i sex år (Vinnova rapport VR 2020:19). Utvärderingen av de sex programmen; BioInnovation, SIO Grafen, IoT Sverige, Smartare elektroniksystem (SES), Swelife och Innovair, har delats upp på uppnådda effekter för berörda aktörer och uppnådda effekter på systemnivå. Bedömningen baseras bl.a. på dokumentstudier, självvärderingar, registeranalyser, intervjuer, bibliometri, och expertbedömningar. Sammantaget bedöms programmen ha stärkt företagens och FoU-utförarnas internationella konkurrenskraft. Exempelvis anger aktörerna inom programmet Swelife att satsningen skapat förutsättningar för stärkt internationell konkurrenskraft, ökad omsättning och att en förväntad ökad export kommer att ske på sikt. Den gemensamma utvärderingen anger att tre företags-respondenter av fem bedömer att deltagandet i projekt har bidragit till att företaget har behållit eller utökat sin innovationsverksamhet i Sverige och ytterligare var fjärde respondent bedömer att så kommer att ske. Knappt var tredje respondent bedömer att det finns positiva effekter på företagets sysselsättning i Sverige och var femte respondent ser positiva effekter på företagets produktion i Sverige. Utvärderingen visar också att offentliga organisationer som deltagit har uppnått ökad kvalitet i varor, tjänster och processer. Alla aktörstyper som ingår i programmen hyser stor till mycket

stor tillförsikt beträffande ytterligare positiva effekter i framtiden. På systemnivå bedöms programmen ha lyckats bra med att åstadkomma nationell kraftsamling såväl över traditionella branschgränser som längs värdekedjor. Ett flertal olika typer av uppnådda effekter lyfts fram samtidigt som utvärderingen även uppmärksammar att programmens kortsiktiga och inkrementella inriktning gör att de ger få påtagliga bidrag till att lösa större samhällsutmaningar.

Även en tredje utvärdering av programmet Utmaningsdriven innovation (UDI) har genomförts (Ramböll, Utmaningsdriven innovation, Analys-PM 3). 41 UDI-projekt har studerats för perioden 2018–2021 och programmet bedöms fungera väl i linje med programlogiken. Utvärderingen visar att UDI bidrar till att bygga upp innovationssystem kring de fem utpekade samhällsutmaningarna hållbar industri, hållbar samhällsbyggnad, hållbar precisionshälsa, hållbart mobilitetssystem, samt hållbart matsystem. Utvärderingen pekar på olika typer av uppnådda effekter; nästan alla (96 procent) av projekten har resulterat i nya samarbeten och en stor mängd publikationer. Programmet UDI beviljar finansiering i tre steg: 1) initiering, 2) samverkansprojekt och 3) implementering. 96 procent av de projekt som har fullföljt alla tre stegen har enligt utvärderingen resulterat i väsentligt förbättrade produkter och tjänster för de medverkande. Vart fjärde projekt har lett till patentansökningar och över hälften (53 procent) av projekten har resulterat i nya eller väsentligt förbättrade affärsmodeller. 85 procent av projekten har lett till s.k. spin-off-projekt för deltagande organisationer, och 50 procent av projekten har resulterat i varaktiga nyanställningar vilket omfattar 112 anställningar, varav ca 40 procent tillföll kvinnor. Utvärderingen påpekar samtidigt att projektet ger få upplysningar om hur man arbetat med jämställdhet och uppnådda resultat med avseende på detta samt att det är svårt att peka på enskilda projekts bidrag till systeminnovation.

Sedan 2015 har Vinnova regeringens uppdrag att ansvara för att lämna statligt stöd till inkubation, vilket verket gör inom ramen för anslaget 1:2 *Verket för näringslivsutveckling: forskning och utveckling*. Under 2020 har de 24 inkubatorer som ingår i nationella inkubatorsprogrammet delat ut verifieringsmedel till företag som medverkar i programmet. Flera av de ingående inkubatorerna rankas i dag bland de bästa i världen, exempelvis i UBI Globals internationella ranking av inkubatorer. Sammanlagt har 71 miljoner kronor beslutats i beviljade bidrag. Det är en betydande ökning jämfört med föregående år (46,5 miljoner kronor) med syftet att minska de negativa konsekvenserna av pandemin under året. Totalt attraherade 193 företag i inkubatorerna knappt 848 miljoner kronor i ägarkapital under 2020, att jämföra med 875 miljoner kronor och 226 företag 2019. Projekt och företag som är eller har varit anslutna till dessa inkubatorer sysselsatte drygt 11 500 personer och omsatte knappt 15,1 miljarder kronor 2019, en ökning jämfört med 2018. Sysselsättnings- och omsättningsstatistiken inkluderar inte de projekt och bolag som köpts upp eller slagits samman. Andelen kvinnor i inkubatorernas styrelser ökade något jämfört med 2019 till 43 procent. I inkubatorsbolagen uppgick andelen kvinnliga styrelserepresentanter till 25 procent vilket är en ökning med 15 procent sedan 2010.

Utlysningen för perioden 2021–2024 har resulterat i att Vinnova beslutat att utöka antalet inkubatorer i programmet till 29. Utvärderingen av ansökningarna visar att inkubatorerna ytterligare har professionaliserat sitt stöd för affärsutveckling och kapital- och kompetensförsörjning. Vinnova ser även en positiv utveckling kring ekosystem för s.k. startup-företag, där inkubatorer i allt större utsträckning samarbetar med varandra och andra aktörer i systemet, t.ex. innovationskontor och teknikparker.

Insatser via industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstituten under RISE Research Institutes of Sweden AB utgör majoriteten av den svenska institutssektorn. RISE-gruppen består dels av

moderbolaget RISE Research Institutes of Sweden AB inklusive helägda och delägda dotterbolag med en ägarandel överstigande 50 procent (RISE-koncernen), dels intresseföretaget Swerim AB. Det övergripande målet för industriforskningsinstituten är att de ska vara internationellt konkurrenskraftiga och verka för hållbar tillväxt i Sverige genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse.

Under 2020 tilldelades RISE-gruppen totalt 774 miljoner kronor i statsbidrag (anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel*). Medlen används i huvudsak för kompetensuppbyggnad, men även för vissa strukturåtgärder för att skapa en tvärsektoriell och sammanhållen institutssektor samt till driften av RISE-gruppen.

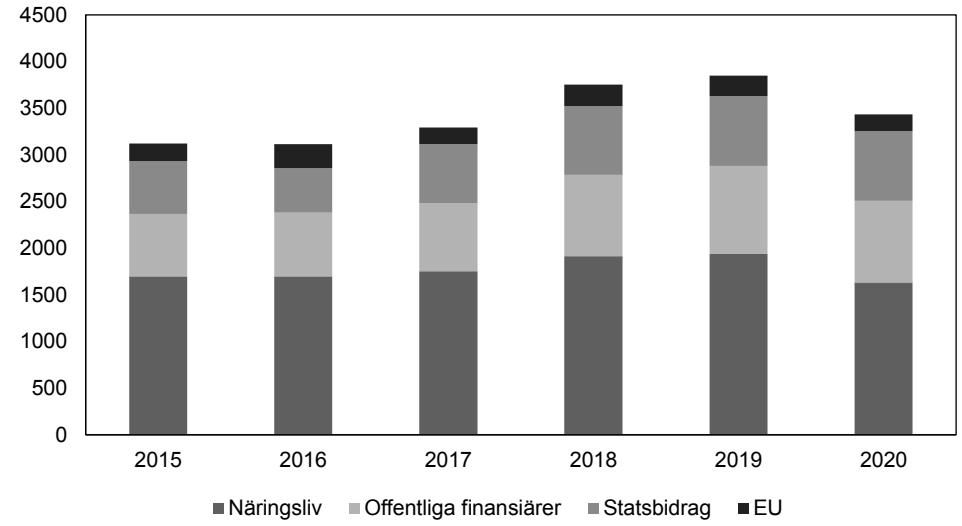
Enligt RISE-gruppen minskade efterfrågan på gruppens tjänster något under 2020. Intäkterna från offentliga finansiärer, erhållna i konkurrens, uppgick 2020 till totalt 874 miljoner kronor, en minskning med ca 7 procent jämfört med 2019. RISE-gruppens huvudsakliga intäkter, ca 50 procent, kommer från direkta uppdrag från näringslivet. I dessa uppdrag används den kompetens som byggts upp hos forskningsinstituten, bl.a. med stöd från statsbidraget, och kan på så sätt bidra till att öka innovationskapaciteten och förnyelsen i näringslivet. En stor del av nettosysselsättningstillskottet i Sverige sker i små och medelstora företag. Av RISE-gruppens näringslivsintäkter utgjorde en dryg fjärdedel intäkter från små och medelstora företag. Under året har verksamheten haft ett särskilt fokus på att stötta små och medelstora företag när det gäller frågeställningar och behov runt utveckling och verifiering av produkter och skyddsutrustning kopplat till pandemin. RISE-gruppen arbetar även med förankring i de regionala innovationssystemen och samverkan med regionala aktörer för att utöka räckvidden för gruppens erbjudanden och nå fler små och medelstora företag.

RISE-gruppen ska vara internationellt konkurrenskraftig. Under 2020 fick RISE-gruppen totalt 209 miljoner kronor från olika EU-program, vilket är en minskning med 28 miljoner kronor jämfört med föregående år. RISE-gruppen har en relativt omfattande internationell verksamhet vid sidan av deltagandet i olika EU-program. 2020 erhöll RISE-gruppen intäkter från kunder utanför Sverige om ca 500 miljoner kronor där huvuddelen av intäkterna kom från Europa och USA.

För att utveckla och bygga ny, tvärvetenskaplig kompetens arbetar RISE med samverkansinitiativ och kunskapsplattformar. Under 2020 finansierades 57 samverkansinitiativ om sammanlagt 50 miljoner kronor som genererade 446 miljoner kronor i FoU-intäkter, en uppväxling på 8,9 gånger. Vid slutet av 2020 var totalt 22 kunskapsplattformar igång. Totalt finansierades kunskapsplattformar under 2020 med 77 miljoner kronor och de genererade FoU-intäkter på 286 miljoner kronor under 2020, en uppväxling på 4,7 gånger.

Diagram 3.5 Intäkter RISE-gruppen

Intäkter i miljoner kronor

Källa: RISE Research Institutes of Sweden AB, årsberättelser 2015–2020.

Internationellt forsknings- och innovationssamarbete

Sverige återfinns bland de tio mest framgångsrika länderna i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020. Svenska aktörer har kontrakterat finansiering på totalt ca 2 miljarder euro inom programmet motsvarande 3,4 procent av de medel som beviljats. Resultatet visar samma andel i jämförelse med förra årets rapporteringstillfälle samtidigt som Sverige tappar en placering, från åttonde till nionde plats bland deltagande länder. Näringslivet i Sverige kontrakterar 27,2 procent av dessa beviljade medel och står för 34,1 procent av det svenska deltagandet. I satsningen innovation i små och medelstora företag som riktar sig till enskilda innovativa företag har hittills 275 svenska små och medelstora företag beviljats drygt 141 miljoner euro. Omfattande insatser för att främja innovation genomförs även med medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (se utg.omr. 19 avsnitt 2.6.6).

Internationella innovations- och forskningssamarbeten syftar till att stärka det svenska innovationssystemet, främjar export för innovativa svenska företag, samt attrahera investeringar och kompetens till Sverige. De bilaterala innovationspartnerskapen mellan Sverige och Tyskland, Frankrike respektive Indien fördjupades och utvecklades under 2020, bl.a. genom lansering av bilaterala program för näringslivsdrivna FoU-projekt. Innovations- och forskningskontoren vid ambassaderna i Brasilia, New Delhi, Peking, Seoul, Tokyo och Washington DC har genom sin närvaro förstärkt den internationella samverkan mellan forsknings- och innovationssystemen i Sverige och dessa prioriterade samarbetsländer. Under 2020 har kontoren bl.a. bidragit till internationaliseringen av regeringens strategiska samverkansprogram.

Samverkan och smart industri

Samverkan för innovativa lösningar

Det nationella innovationsrådet har under ledning av statsministern under året fortsatt utvecklas som en plattform där regeringen utifrån en inriktning på innovation och samverkan kunnat fördjupa dialogen kring samhällets omställning till ett långsiktigt konkurrenskraftigt och hållbart Sverige. Under 2020 har bl.a. den europeiska politiken för en grön återhämtning efter pandemin, hållbara investeringar, standarder som förutsättning för innovation, AI samt den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 diskuterats.

Samverkansprogrammen samlar sedan februari 2020 företrädare för små och stora företag, universitet och högskolor, fack- och branschorgan, civila samhället och offentliga aktörer för att gemensamt prioritera vad som behöver göras inom respektive samverkansprograms tema, samt identifiera, utforma och om möjligt genomföra lösningar och ge förslag inom de prioriterade områdena. Målet med samverkansprogrammen är att identifiera innovativa lösningar på stora samhällsutmaningar samt att bidra till svensk konkurrenskraft. De teman som utgör grunden för samverkansprogrammen och som utgår från Sveriges styrkor samt Agenda 2030 är: Näringslivets klimatomställning, Kompetensförsörjning och livslångt lärande, Näringslivets digitala strukturomvandling samt Hälsa och life science.

Den årliga utvärderingsenkät till deltagare och berörda i programmen, som är en del av programlogiken som gör det möjligt att löpande redovisa uppnådda resultat för bedömningar av huruvida programmen utvecklas i önskad riktning, visar att fyra av fem respondenter anser att samverkansprogrammen ”i hög utsträckning” eller ”helt och hållet” har potential att identifiera lösningar inom utpekade samhällsutmaningar som Sverige behöver kraftsamla kring. Uppföljningen från december 2020 visar vidare att två tredjedelar av respondenterna ansåg att samverkansprogrammen bidragit till sektorsövergripande gemensamma problemformuleringar och två av fem respondenter ansåg att gemensamma prioriteringar att samverka kring identifierats. Över hälften av respondenterna upplevde att samverkansprogrammen efter tio månader lett till planering eller initiering av aktiviteter kopplat till det samverkans-program inom vilket respondenten var engagerad.

Robotlyftet stärker industrins automation - smart industri

För att stärka automation och öka konkurrenskraften hos små och medelstora industriföretag gav regeringen 2018 Tillväxtverket i uppdrag att genomföra en insats kallad Robotlyftet. För uppdraget avsattes 80 miljoner kronor från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* över fyra år. Under 2020 har Tillväxtverket fortsatt genomförandet och sammanlagt nått över 1 700 personer i målgruppen. Omkring 450 förutsättnings-studier som kartlägger prioriteringar och utvecklingsmöjligheter i företagen har genomförts eller pågår över hela landet. Antalet inledda förutsättningsstudier har ökat kraftigt från 2019 i takt med att programmet blivit mer känt och etablerat. I sammanlagt 89 procent av fallen har programledningen rekommenderat företagen att gå vidare och söka en automationscheck. International federation of robotics mäter årligen antalet installerade industrirobotar, som en indikator på industrins digitalisering i olika länder. Rapporten för 2020 visar en ökning för Sveriges del med 13 procent 2019 jämfört med 2018. Ökningen innebär att Sverige behåller sin femteplats i världen, har passerat Tyskland i allmän robottäthet och att antalet installationer ökar efter tre år av nedgång. En konsultutvärdering av programmet delrapporterades av Tillväxtverket 2020 och visade att programmet är ändamålsenligt utformat och visar på god additionalitet i linje med regeringsuppdraget.

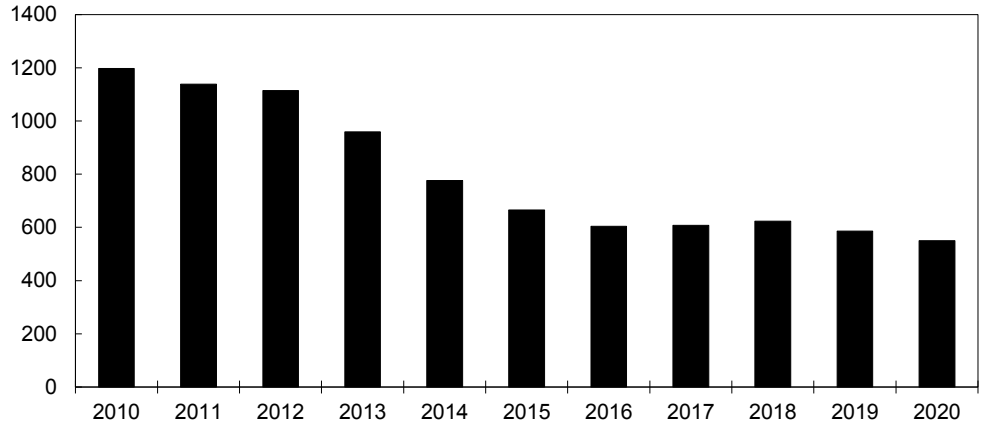
En hållbar mineralnäring

Ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar är av stor betydelse för Sverige. Gruvnäringen är vidare betydelsefull för Sverige och Sveriges varuexport. Av Sveriges export av varor utgör mineralvaror 7 procent. Sverige är EU:s största järnmalms-producent med ca 93 procent av EU:s totala produktion. Under 2020 bröts 88 miljoner ton malm i Sverige, vilket motsvarar en ökning med 2 procent jämfört med föregående år. I jämförelse med den globala trenden av investeringar i prospektering så ökade investeringarna i Sverige relativt världen 2017–2020. Detta beror på gruvindustrins strategiska arbete med att livstidsförlänga gruvverksamheten

kring redan existerande gruvverksamhet i Sverige, s.k. gruvnära prospektering som ofta är kostnadsdrivande.

Gruvbranschens sammanlagda omsättning under 2020 uppgick till ca 49 miljarder kronor (exklusive smältverk) och vid årets utgång var ca 7 300 personer anställda direkt i gruvnäringen (underentreprenörer ej inräknade). Andelen kvinnor anställda i gruvnäringen har traditionellt varit mycket låg. På senare år har det förändrats och är nu nästan uppe på samma nivå som för övriga industriföretag, industrin i stort 24 procent och gruvnäringen 22 procent. Vid årsskiftet 2020/21 fanns det 12 gruvor med koncession och brytning i Sverige. Samtliga var metallgruvor. Över lag steg metallpriserna under 2020 och malmproduktionen var den högsta någonsin. Merparten av de undersökningstillstånd som beviljades under 2020 avsåg guld. Därnäst kommer koppar, följt av silver, zink och bly. Nästan två tredjedelar av alla beviljade undersökningstillstånd under 2020 är belägna inom Västerbottens (25 procent), Dalarnas (19 procent) och Norrbottens län (19 procent). Vid årsskiftet 2020/21 fanns 550 gällande undersökningstillstånd. Motsvarande siffra för årsskiftet 2019/20 var 586, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Antal gällande undersökningstillstånd

Källa: Bergsstatens register över undersökningstillstånd.

En hållbar och varaktig tillgång till innovationskritiska metaller och mineral är av stor betydelse för samhällets klimatomställning samt för att bibehålla Sveriges framtida industriella konkurrenskraft och innovationskapacitet. Sveriges geologiska undersöknings (SGU) ordinarie malmkartläggning i Bergslagen, finansierat över anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* i Bergslagen, tillsammans med ett regeringsuppdrag om innovationskritiska metaller och mineral (N2020/00473), har bidragit till ett betydande kunskapslyft om bl.a. förekomster i både primära och sekundära källor av innovationskritiska metaller och mineral. SGU har i sju rapporter (2020:06, 2020:09, 2020:14, 2020:16, 2020:17; 2020:26 och 2020:38) beskrivit resultaten av undersökningar av berggrunden och dess förekomster av metaller och mineral inom sju s.k. nyckelområden. Undersökningarna påvisade hittills okända förekomster av batterimetaller och kritiska råvaror såsom kobolt, grafit, sällsynta jordartsmetaller, volfram och indium. I Bergslagen visade analyser av gruvavfall på förhöjda halter av batterimetaller och andra kritiska råvaror. Resultaten från några av undersökningarna har bidragit till att företag ansökt och beviljats undersöknings-tillstånd i Bergslagen. Den nya prospekteringsintressanta informationen gör det möjligt att ta fram bättre modeller av berggrundens beskaffenhet på djupet. Totalt har 1 433 mätpunkter samlats in.

Under 2020 avslutades den treåriga satsningen inom anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* som omfattade sammanlagt 78 miljoner kronor (N2021/02184) avseende förtätad kartläggning av grundvattentillgångar i områden med risk för grundvattenbrist. Undersökningsområdena präglas generellt av ett högt befolkningstryck och stora grundvattenuttag för såväl kommunal som enskild dricksvattenförsörjning, industri samt jordbruk, med återkommande problem med vattentillgången och saltvatteninträngning. Satsningen har bl.a. möjliggjort analys och resulterat i utpekande av 30 tidigare okända grundvattentillgångar och 34 tidigare kända grundvattentillgångar har bättre kapacitet än tidigare beräkningar har visat. Undersökningar har genomförts i 12 län. Därmed har kommunerna kunnat få igång både detaljprospektering av grundvatten och nya vattentäkter. Rikstäckande underlag i form av modellerad grundvattentillgång i små grundvattenmagasin har också tagits fram vilket är ett viktigt underlag för att bedöma möjligheterna till framför allt enskild vattenförsörjning.

Under 2020 har uppgraderad jordartsinformation blivit klar för 20 områden med mycket stora behov av planeringsunderlag av vikt för förnyelse och samhällsomvandling, t.ex. de expansiva tillväxtområdena Skellefteå och Uppsala. Detta innebär en ökad tillgänglighet av förbättrad och aktuell jordartsinformation med 4 340 kvadratkilometer i jämförelse med 2019. Under 2020 har också sju områden som tidigare saknat modern jordartsinformation fått tillgång till moderna underlag till en total yta på drygt 3 000 kvadratkilometer. Jordartsinformationen har använts eller ska inom närtid användas som underlag för fysisk planering, anläggning och byggande.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen (bet. 2018/19:NU11 punkt 1, rskr. 2018/19:209). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att den senast i samband med tidpunkten för avlämnandet av budgetpropositionen för 2021 ska redovisa för riksdagen vilka konkreta åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens tillkännagivande våren 2019 om gruv- och mineralnäringens tillståndsprocesser (bet. 2019/20:NU11 punkt 1, rskr. 2019/20:183). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen att den senast den 30 juni 2022 ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndsprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen (bet. 2020/21:NU18 punkt 1, rskr. 2020/21:228). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen att den så snart som möjligt, dock senast den 30 juni 2022, bör återkomma med förslag som innebär att det görs tydligt att prövningen i de fall det krävs ett Natura 2000-tillstånd ska göras i samband med prövningen av tillstånd enligt miljöbalken (bet. 2020/21:NU16, rskr. 2020/21:257). Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 redovisat att regeringen den 20 augusti 2020 beslutat kommittédirektiv till en utredning som ska se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24 avsnitt 4.3.2). Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Regeringen har vidare den 11 mars 2021 beslutat kommittédirektiv till en utredning som ska se över prövningsprocesser och regelverk för en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2022. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att riksdagens tillkännagivande våren 2019 om gruv- och mineralnäringens tillståndsprocesser (bet. 2019/20:NU11 punkt 1, rskr 2019/20:183) är slutbehandlat. Övriga tillkännagivanden är ännu inte slutbehandlade.

3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

För att nå målet för näringspolitiken behövs såväl nya företag som tillväxt i befintliga företag. Flera näringspolitiska aktörer, bl.a. Tillväxtverket och Almi Företagspartner

AB (Almi) arbetar för att skapa förutsättningar för individer och företag att utveckla sina affärsidéer. Det handlar t.ex. om insatser för att i egen regi eller genom intermediärer utveckla och tillgängliggöra information och rådgivning, inklusive kompetensutveckling för företagare, om insatser för att bredda mångfalden av företagare med olika bakgrund och erfarenheter samt om satsningar som syftar till att utveckla olika branscher.

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta, samtidigt som sysselsättningen minskar i ett stort antal företag. I drygt 10 procent av de befintliga företagen ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa. Det betyder att det är över 50 000 företag som årligen ökar antalet sysselsatta. År 2019 hade 53 800 företag en positiv sysselsättningsutveckling, vilket är en ökning jämfört med föregående år. Nivån har varit relativt stabil under de senaste åren. År 2019 hade 47 000 företag en minskande sysselsättning.

Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket har bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Andelen snabbväxande företag belyser också det handlingsutrymme som finns för entreprenörskap, att kunna växa och utnyttja framgångsrika affärsidéer. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som har haft en genomsnittlig sysselsättningstillväxt på minst 20 procent per år i tre år i följd. Under de senaste fyra åren har andelen snabbväxande företag varit i stort sett oförändrad. En annan viktig del i sysselsättningsdynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ner. Denna indikator är känslig för påverkan av en stark konjunktur då arbetskraftsbehovet är stort. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. De senaste åren har antalet nystartade företag legat på ungefär samma nivå, men under 2020 ökade antalet nystartade företag relativt mycket.

Tabell 3.10 Dynamik i näringslivet

Antal

	2016	2017	2018	2019	2020
Företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	52 900	53 400	52 500	53 800	i.u.
Snabbväxande företag per 1 000 existerande	2,7	2,8	2,8	2,7	i.u.
Nystartade företag	71 800	68 900	66 800	66 900	73 700

Källa: Statistiska centralbyrån, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser samt egna beräkningar.

Information och rådgivning

Tillgång till information, rådgivning och nätverk är ofta betydelsefullt såväl vid nystart som under utvecklings- och tillväxtfasen för små och medelstora företag. Den information och rådgivning som finansieras eller tillhandahålls av staten ska vara marknadskompletterande och relevant utifrån företagens olika behov och utvecklingsfaser.

Almi erbjuder finansiering och rådgivning till små och medelstora företag i syfte att bidra till utveckling av företagandet i hela landet. Under 2020 tilldelades Almi 309 miljoner kronor i statsbidrag (anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*). Almi erbjuder olika tjänster inom affärsutveckling. Efterfrågan på tjänsterna har varit stor och under 2020 har över 11 500 rådgivningsinsatser genomförts, en ökning med 10 procent jämfört med föregående år. Av rådgivningsinsatserna har 30 procent gått till kvinnor och 70 procent till män. Efterfrågan har främst omfattat det nyutvecklade kunderbjudandet om genomlysning av företaget. Almis uppföljning av insatser i

kundföretagen, vilken görs fyra år efter det att insatsen genomförts, visar att de företag som tagit del av en insats hos Almi under 2016 i genomsnitt haft en överlevnadsgrad på 79 procent och att omsättningen i dessa företag i genomsnitt har ökat med 44 procent. Vidare visar kundföretagen i undersökningen en sammantagen sysselsättningsökning om 28 procent under perioden 2015–2019. Utfallet är i nivå med förra årets uppföljning.

Tillväxtverket har under 2020 genomfört ett flertal informations- och rådgivningsinsatser i syfte att öka förutsättningarna för entreprenörskap och företagande. Myndigheten har genom olika utlysningar tillhandahållit verksamhetsbidrag till aktörer i det företagsfrämjande systemet med fokus på bl.a. rådgivning för nyföretagande, affärsutveckling för kooperativa företag, samt att främja innovation och förnyelse genom innovationskontor, inkubatorer och science parks. En av de organisationer som fått finansiering är Coompanion. Enligt Tillväxtverket ledde detta till att 5 215 personer fick rådgivning för att starta och utveckla kooperativa företag och 7 520 personer utbildning om kooperativt företagande under 2020, vilket bl.a. resulterade i att 498 nya kooperativa företag startades.

Antalet användare fortsatte att öka 2020 på den myndighetsgemensamma webbportalen verksamt.se som drivs av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket i samverkan, och tillhandahåller information och tjänster till blivande och etablerade företagare. Under året hade verksamt.se 3,8 miljoner användare, en ökning med 19 procent jämfört med 2019 och det gjordes 2,5 miljoner inloggningar, en ökning med 20 procent. Tillväxtverket anger att den största anledningen till det ökade antalet användare är företagens behov av information kopplade till den pågående pandemin.

I en enkätundersökning som Tillväxtverket låtit utföra bland användarna instämde 73 procent i att verksamt.se gör det enklare att starta och driva företag vilket är en ökning med en procentenhet från 2019. Antalet användare som anger att de helt kan lösa sitt ärende ökade med nära fyra procentenheter jämfört med 2019. Under 2020 har vidareutvecklingen av verksamt fortsatt. En ny teknisk plattform etablerades, som bl.a. möjliggör modern drift och nya sätt att erbjuda tjänster via API (applikationsprogrammeringsgränssnitt) på sikt, tillgänglighetsanpassning och ny navigering för mobilläge har utvecklats. Vidare har utvecklingen påbörjats av ett tjänstekoncept som guidar företagaren genom hela startprocessen och arbetet med att utveckla nya matchningstjänster som underlättar för företagare att hitta information om olika typer av stöd har fortsatt.

Omfattande insatser gjordes under 2020 för att presentera pandemirelaterad information. För att möta efterfrågan på information om att starta eget under pandemin startades verksamt.se LIVE. Totalt deltog 3 800 personer i den digitala satsningen. 83 procent angav att webbinariet helt eller delvis har gjort det enklare för dem i företagsstarten. 86 procent angav att de fick helt eller delvis svar på sina frågor och vet vilket nästa steg de ska ta sin i företagsresa.

Det finns inga nya data för indikatorerna kännedom om och attityder till företagande jämfört med vad som tidigare rapporterats. Av den anledningen redovisas inte de indikatorerna i denna budgetproposition.

Diversifierat företagande

En strategiskt viktig dimension för att stärka den svenska konkurrenskraften är näringslivets variationsrikedom. Regeringen eftersträvar ökad diversitet bland företag och företagare avseende bl.a. kön, bakgrund, ålder, sektorer och företagsform.

Almi har sedan flera år ett särskilt uppdrag att nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund i såväl finansieringsverksamheten som i affärsutvecklingen. Andelen kvinnor bland Almis kunder uppgick 2020 till 28 procent och låg därmed på samma nivå som 2019. När det gäller kunder med utländsk bakgrund har andelen minskat 2020 jämfört med tidigare år. Andelen uppgick till 28 procent att jämföra med 31 procent 2019. Enligt Almi förklaras minskningen med att satsningen Snabbspår för företagande bland nyanlända avslutades under 2020.

Under 2018–2020 avsattes 24 miljoner kronor per år från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* till entreprenörskap bland unga. Medlen har använts till finansiering av insatser och aktörer som stöttar entreprenörskap bland unga i grund- och gymnasieskola (via Statens skolverk) och i högre utbildning (via Tillväxtverket) men också för strukturpåverkande arbete. Medlen har bl.a. möjliggjort för fler unga att få del av information och kunskap om entreprenörskap, praktiskt pröva på företagande inom ramen för sin utbildning samt få rådgivning införföretagsstart. Tillväxtverket har bl.a. samarbetat med Örebro universitet för att stärka samverkan mellan aktörer som stödjer entreprenörskap i universitets- och högskolemiljö och lämnat verksamhetsbidrag till Drivhuset Norden. Inom Ung Företagsamhets (UF) verksamhet i gymnasie- och gymnasiesärskolan drevs det 11 027 UF-företag av totalt 34 676 elever under läsåret 2020/2021, jämfört med 10 534 UF-företag av totalt 33 706 elever läsåret 2019/20. Satsningarna på Ung Företagsamhet har enligt organisationen bl.a. inneburit att fler personer har startat eget företag, fler har fått högre lön och satsningarna har bidragit till lägre arbetslöshet. Enligt organisationen finns också forskning som visar att de som driver UF-företag utvecklar förmågor som inte bara har med företagandet att göra utan även samarbete, muntlig kommunikation, planering, ansvarstagande och självförtroende är färdigheter som de flesta elever utvecklar när de driver UF-företag.

Tillväxtverket har under 2018–2020 haft i uppdrag att främja socialt företagande och samhällsentreprenörskap (N2018/00713) i linje med regeringens strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation (N2018/00710). Konsultbyrån Swecos utvärdering av Tillväxtverkets program visar att programmet bidragit med ökad kunskap på området för offentliga aktörers, företagsfrämjares och sociala företag. Inom ramarna för programmet har Tillväxtverket bl.a. finansierat flera regionala projekt och affärsutvecklingscheckar. När det gäller de regionala projekten anger 36 procent av deltagande statliga myndigheter och kommuner att förmågan att samverka med sociala företag har förbättrats i hög eller mycket hög grad. Motsvarande siffra för förmågan att köpa tjänster av sociala företag är 37 procent. Av de företagsfrämjande aktörerna uppger nästan alla (89 procent) att de i hög eller mycket hög grad fått bättre kunskap om socialt företagande och samhällsentreprenörskap. Cirka hälften uppger att de blivit bättre på att ge ändamålsenlig rådgivning till sociala företag (51 procent), och att samverka med andra offentliga aktörer när det gäller stöd till sociala företag (50 procent).

Enligt Sweco har regionerna bidragit till att stärka sociala företags affärsmässiga förmåga genom att förbättra deras kunskap om finansieringsmöjligheter men även genom att förbättra deras förmåga att attrahera kunder och kapital. 28 procent av de sociala företag som deltagit i de regionala projekten anger att deras förmåga att attrahera kunder stärkts i hög eller mycket hög grad. Motsvarande siffra för att attrahera kapital är 20 procent. Bland de företag som fått affärsutvecklingscheckar anger en majoritet att de framför allt har stärkt sin affärsmässiga förmåga och sin affärsmodell/affärsidé. Regionerna har också bidragit till att sociala företag blivit bättre på att visa sin samhällsnytta. 49 procent av de sociala företagen uppger att aktiviteterna inom de regionala projekten stärkt deras kunskap när det gäller

effektmätning. Tillväxtverket anger i sin slutredovisning av uppdraget att dubbelt så många (16) av de deltagande regionerna inkluderar socialt företagande, social innovation och/eller samhällsentreprenörskap i sina regionala utvecklingsstrategier som vid uppdragets start, och att minst ett 50-tal kommuner har ett policydokument om socialt företagande vid uppdragets slut (N2018/00713).

Under 2020 har Tillväxtverket låtit en konsult utvärdera myndighetens genomförande av regeringens uppdrag att främja nyanländas företagande i Sverige (N2016/07794). Syftet med uppdraget var att ta tillvara kompetensen hos nyanlända kvinnor och män med intresse för och erfarenhet av företagande. Utvärderingen bedömer att projekten har bidragit till mål för programmet på individ-, organisations- och systemnivå. Totalt 4 310 deltagare har påbörjat fördjupade insatser i projekten och totalt 935 företag har startats, varav ungefär två tredjedelar av män och en tredjedel av kvinnor, av projektdeltagare under programperioden. Projekten har även gett resultat för de deltagare som valt att inte starta företag under programperioden. De flesta deltagare som intervjuats menar att de har fått ökad kunskap om företagande i Sverige, vilket gjort dem mer redo att starta företag på sikt. Projekten har också bidragit till resultat på organisationsnivå i form av ökad kunskap om målgruppens förutsättningar att starta företag och därmed lett till att deltagande aktörer utvecklat och anpassat sina metoder och arbetssätt till målgruppen. Projekten har även bidragit till stärkta samarbeten med olika aktörer så som banker, kommuner och aktörer inom företagsfrämjande och utbildning. På systemnivå har projekten bidragit till att synliggöra strukturella hinder som försvårar för nyanlända att starta företag, som exempelvis att hitta alternativa finansieringslösningar för de projektdeltagare som vill starta företag men inte får banklån

För att belysa företagandets diversitet används uppgifter om andelen företag som har en operativ företagsledare som är kvinna respektive man eller en operativ företagsledare som är kvinna respektive man och född i ett annat land.

Tabell 3.11 Operativa företagsledare

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Andel företag med en kvinna som operativ företagsledare	28,6	28,8	28,5	29,0	28,6	29,3
Andel företag med en man som operativ företagsledare	71,4	71,2	71,5	71,0	71,4	70,7
Andel företag med en utrikes född operativ företagsledare	14,8	15,3	15,7	16,1	16,6	17,0
Andelen utrikes födda av de kvinnor som är operativa företagsledare	17,2	17,5	17,9	18,0	18,5	18,7
Andelen utrikes födda av de män som är operativa företagsledare	13,9	14,4	14,8	15,3	15,8	16,3

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

För utrikes födda som operativa företagsledare har andelen ökat under perioden 2014–2019. Andelen kvinnor som operativa företagsledare har också ökat under samma period. Utöver dessa finns också en del företag med delat ledarskap, där en av företagsledarna är kvinna eller utrikes född.

Turism och besöksnäring

Turismen minskade kraftigt i Sverige till följd av pandemin. Enligt Tillväxtverkets preliminära statistik uppgick den totala turismkonsumtionen under 2020 till drygt

189 miljarder kronor, vilket är en minskning med 37 procent jämfört med 2019. Antalet gästnätter på hotell, camping, stugbyar och vandrarhem minskade med 33 procent jämfört med 2019. Många branscher inom besöksnäringen har drabbats mycket hårt. Nöjes- och temaparker, researrangörer, resebyråer, flygbolag med reguljär passagerartrafik och biografer hör till de branscher som hade det största tappet i omsättning 2020, enligt Statistiska centralbyrån. Även aktörer inom kultursektorn, så som museer och kulturevenemang har drabbats mycket hårt. År 2020 beräknades 123 441 årsarbetskrafter i inom turismrelaterade näringar vilket är en minskning med 9 procent jämfört med 2019. Omsättningen för turism i Sverige har minskat med 37 procent.

Tabell 3.12 Omsättning för turism i Sverige

Miljoner kronor (fasta priser)

	2017	2018	2019	2020
Svenskars turismkonsumtion i Sverige	190 727	201 548	200 481	143 014
Utländska besökares konsumtion i Sverige (export)	101 361	100 280	98 807	46 470
Total konsumtion i Sverige	292 088	301 827	299 288	189 484

Källa: Tillväxtverket.

Tillväxtverket ansvarar för kunskaps- och kvalitetsutveckling samt samverkan och samordning inom turism. I februari 2020 slutrapporterades det fyra år långa regeringsuppdraget Hållbar produktutveckling med fokus på natur- och kulturturism (N2016/06046/FF), som har genomförts i sju pilotregioner. Arbetet har resulterat i omkring 200 exportmogna produkter och lika många som är på god väg mot exportmognad. 500 företag har deltagit i produkt- och affärsutvecklingsinsatser. Därutöver har Tillväxtverket bidragit till såväl att utveckla kunskap om pandemins påverkan på turism och besöksnäring, som att möjliggöra utvecklingen av en samverkansarena i besöksnäringen. Tillväxtverket har även genomfört flera insatser som syftar till att stärka företagens exportförmåga och konkurrenskraft. Tillväxtverket har samordnat verksamhet för turism och besöksnäring för 16 statliga myndigheter och statligt ägda bolag vilket har resulterat i tvärsektoriell kunskap om nya arbetsmetoder som, bl.a. inkluderar turism i transportinfrastrukturplanering, ökar utländska investeringar, möter kompetensbehov samt stödjer satsningar inom hållbar turism.

En ändring i det nationella regionalfondsprogrammet har möjliggjort en utlysning om 67 miljoner kronor till projekt som syftar till hållbar omställning, bl.a. kompetenshöjande insatser, stärkt innovationsförmåga och utveckling av framtidens mötesbransch. Se även utgiftsområde 19 Regional utveckling för en resultatredovisning av särskilda insatser med anledning av den pågående pandemin.

År 2020 uppgick turismens exportvärde, det. vill säga utländska turisters konsumtion i Sverige, till drygt 46 miljarder kronor, vilket kan jämföras med 99 miljarder kronor 2019. V.S. VisitSweden AB:s (VisitSweden) verksamhet har under 2020 präglats av ett pågående omställningsarbete men har också påverkats av pandemin som hindrat aktiva marknadsföringsinsatser mot utlandet. Ett nytt uppdrag till bolaget att marknadsföra Sverige mot inhemsk turism, s.k. svemester har genomförts och resulterat i två rapporter och fem livesändningar om den svenska målgruppen, anpassade för företagare och destinationer. För svenska besökare har kampanjen De ofrivilliga turisternas guide till Sverige samt en reseguide tagits fram. Resultat från kampanjen visar att över 70 procent av besökarna i de olika kanalerna i hög grad blivit inspirerade att upptäcka Sverige och att upptäcka nya resmål i Sverige som de inte tidigare besökt. Kampanjen har också språkanpassats och placerats i kanaler där en nysvensk målgrupp befinner sig vilket resulterat i en unik räckvidd på över 200 000

och närmare 11 000 klick i sociala medier. Sammantaget har bolagets marknadsföringsinsatser minskat med 25 procent 2020 jämfört med föregående år. Under 2020 uppgick det samlade PR-värdet av VisitSweden:s insatser till drygt 708 miljoner kronor (907 miljoner kronor 2019).

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Uppfyllelse av det näringspolitiska målet 2020

Under 2020 har det endast varit små förändringar i den svenska konkurrenskraften jämfört med 2019. Den relativa enhetsarbetskostnaden har ökat något i jämförelse med omvärlden. Samtidigt har även exportförmågan ökat jämfört med föregående år. Detta beror sannolikt på att den svenska industrin trots pandemin har varit relativt framgångsrik på sina exportmarknader under 2020. Sammantaget framkommer det en delad bild av utvecklingen, där ekonomin som helhet försvagats samtidigt som delar av näringslivet har haft en relativt god utveckling.

Året har präglats av pandemin och inneburit stora statsfinansiella satsningar på näringslivet i syfte att kompensera och parera pandemins negativa effekter. För att stärka den svenska konkurrenskraften har det genomförts insatser inom utgiftsområdet för att förbättra ramvillkor och väl fungerande marknader vilket stärker företags konkurrenskraft, stärker förutsättningarna för innovation och förnyelse samt stärker entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts har bidragit till målet för näringspolitiken att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Svenska företags kapitalförsörjning har förstärkts under 2020, bl.a. utökades Almis nyutlåning kraftigt jämfört med 2019 vilket bedöms som en effekt av pandemins påverkan på företagens ekonomiska situation. Samtidigt har den totala utlåningen till företag varit lägre under 2020 än 2019 då uppväxlingen av privat kapital minskat under året. Under året har indikatorn för företagens kompetensbehov utvecklats positivt även om en ökad brist på kompetens noteras för hösten 2020. Lagar och regler fortsätter att utgöra ett av de största upplevda tillväxthindren för företagen. Preliminära uppgifter indikerar dock att andelen företag upplever att hindret minskat jämfört med föregående år. Regeringen bedömer att vissa förbättringar åstadkommits för att underlätta för företag, exempelvis har digitalisering av vissa offentliga tjänster lett till ökad samhällsekonomisk nytta och förenkling för företag. Sammantaget visar de utvalda indikatorerna för delmålet en förbättring jämfört med föregående år.

Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Det svenska näringslivets innovationsförmåga och förnyelse bedöms som fortsatt god, vilket exempelvis återspeglas i statistiken över de immateriella rättigheterna där de svenska patentansökningarna och varumärkesansökningarna ökade under 2019, medan antalet mönsterskyddsansökningar var i stort sett oförändrat. Preliminära data visar att småföretagens innovationsverksamhet är oförändrad jämfört med föregående år, medan innovationsverksamheten minskat för de medelstora företagen. Samtidigt visar företagens samlade utgifter för forskning och utveckling en ökning 2020 jämfört med föregående år. Ökningen kan delvis förklaras av företagens behov att ställa om under pandemin och att det tillförts ytterligare offentliga medel, bl.a. har satsningar på inkubation ökat stort under året i syfte att minska negativa konsekvenser från

pandemin på näringslivet. Vinnovas utvärdering visar att de strategiska innovationsprogrammen som utvärderats har fyllt en viktig funktion inom innovationspolitiken. Regeringen bedömer att de genomförda insatserna för exempelvis näringslivets innovationsförmåga har stärkt företagens konkurrenskraft. Sammantaget visar de utvalda indikatorerna att det svenska näringslivets innovations- och förnyelseförmåga förbättrats jämfört med föregående år.

Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

I och med de omfattande satsningarna på stöd till näringslivet kopplat till pandemin är det svårt att bedöma det svenska näringslivets inneboende dynamik. Insatser har genomförts för att generellt skapa bättre förutsättningar för entreprenörskap och för små och medelstora företag. Antalet nystartade företag har ökat mycket under 2020 jämfört med 2019. Företagens användning av myndigheters digitala tjänster har också ökat under året, vilket troligen förklaras av företagens ökade behov av information kopplat till pandemin. Indikatorn för företag med positiv sysselsättningsutveckling visar en ökning under 2019 samtidigt som indikatorn för snabbväxande företag visar en minskning. Insatser för ökad diversitet har genomförts och indikatorn operativa företagsledare visar att både andelen kvinnor och andelen utrikes födda som är operativa företagsledare har ökat jämfört med föregående år. Som en del av arbetet för att öka näringslivets diversitet och mångfald har regeringens satsningar på att främja nyanländas företagande också lett till nya företag De insatser som genomförts riktade till besöksnäringen bedöms vara av stor vikt för att på kort sikt främja utveckling och omställning, bibehålla och skapa nya jobb där det är möjligt och på sikt bidra till besöksnäringens långsiktiga hållbarhet och konkurrenskraft. Sammantaget visar indikatorerna för delmålet viss förbättring jämfört med föregående år.

3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

Regeringen ska aktivt förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande samt att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande.

Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande beslutades av regeringen i februari 2020. I ägarpolicyn redogör regeringen för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor avseende styrningen av bolag med statligt ägande. Av denna framgår att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom området hållbart företagande och i övrigt agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. För staten som ägare är det viktigt att bolag med statligt ägande arbetar för en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter, goda och anständiga arbetsvillkor, en minskad klimat- och miljöpåverkan, att de nationella miljö- och klimatmålen samt det s.k. Parisavtalet ska uppnås, en god affärsetik, anti-korruption, beaktar mångfaldsaspekten samt ett ansvarsfullt agerande inom skatteområdet. Bolag med statligt ägande ska inom ramen för sin verksamhet analysera de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 för att identifiera de mål som bolaget genom sin verksamhet påverkar och bidrar till. Bolagen ska även vara föredömen i jämställdhetsarbetet och aktivt arbeta med jämställhetsfrågor i sin verksamhet. Som ett led i att framtidssäkra den statligt ägda bolagsportföljen ställer regeringen nu också krav på att bolagen ska bedriva ett aktivt, systematiskt, ambitiöst och ansvarsfullt säkerhetsarbete.

Återrapportering av vissa frågor

Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som näringsutskottet anfört om företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor (bet. 2020/21:NU4 punkt 5, rskr. 2020/21:171).

I dag verkar de flesta av bolagen med statligt ägande på fullt konkurrensutsatta marknader och bolagen med statligt ägande lyder under samma lagar som privatägda bolag, t.ex. aktiebolagslagen (2005:551) och konkurrenslagen (2008:579). Frågor rörande eventuell snedvridning av konkurrensen kan bl.a. prövas inom ramen för konkurrenslagens bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Därutöver gäller EU:s bestämmelser om statligt stöd för allt stöd från staten till såväl statligt som privat ägda företag. Syftet med reglerna är att förhindra att en medlemsstat snedvrider konkurrensen genom stöd som stärker den inhemska industrins konkurrenskraft till nackdel för företag i en annan medlemsstat.

Regeringens ägarpolicy följer i huvudsak OECD:s riktlinjer för bolagsstyrning respektive anti-korruption och integritet i statligt ägda företag. Av detta följer bl.a. att bolagen ska agera föredömligt inom området hållbart företagande och även i övrigt agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. Regeringens ägarpolicy anger vidare att det är av särskild vikt att bolag med statligt ägande arbetar för att säkerställa att missbruk inte sker av den särställning som det kan innebära att vara ett bolag med statligt ägande.

Regeringen bedömer att gällande lagstiftning, både i Sverige och på EU-nivå, i kombination med den kravställning som ingår i statens ägarpolicy utgör ett tillfredsställande ramverk för att säkerställa att en sund konkurrens upprätthålls mellan statligt ägda och privat ägda bolag. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.5.1 Specialfastigheter Sverige Aktiebolag

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att uppdraget för Specialfastigheter Sverige Aktiebolag förtydligas i enlighet med regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter) är ett statligt helägt aktiebolag som bildades 1997 mot bakgrund av den lokalförsörjnings- och fastighetsförvaltningsreform som genomfördes 1991–1992, varigenom bl.a. delar av statens fastighetsbestånd fördes över till bolag för förvaltning i aktiebolagsform (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107 och prop. 1992/93:37, bet. 1992/93:FiU8, rskr. 1992/93:123). Bolaget äger och förvaltar fast och lös egendom och bedriver byggnadsadministration samt därmed förenlig verksamhet. Till Specialfastigheter överläts i samband med bildandet fastigheter av ändamålskaraktär som hyrdes ut till vissa statliga verksamheter, t.ex. kriminalvårdsfastigheter, vissa försvarsfastigheter, räddningsskolor, specialskolor och sameskolor (prop. 1997/98:137, bet. 1997/98:FiU25, rskr. 1997/98:252). Regeringen anförde bl.a. att skälen till att staten äger vissa ändamålsfastigheter t.ex. är att byggnaden är symbolen för den primära verksamhet som bedrivs och att fastigheterna ägs av säkerhetsskäl. Ett självklart mål bör vara att optimera kundnyttan, dvs. att till en given hyresnivå erbjuda maximal nytta i form av t.ex. funktionella lokaler, hög standard och god service.

I dag äger, utvecklar och förvaltar bolaget fastigheter för kunder med höga säkerhetskrav i Sverige. Verksamheten bedrivs inom affärsområdena kriminalvård,

försvar och rättsväsende samt institutionsvård och övriga specialverksamheter. Kunderna består till huvuddelen av myndigheter och verk med viktiga samhällsfunktioner där verksamheterna ställer höga krav på säkerhet. De största kunderna är Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse, Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Specialfastigheter äger och förvaltar ett fastighetsbestånd om 174 fastigheter. Marknadsvärdet på Specialfastigheters fastigheter har ökat betydligt de senaste åren och uppgick 2020 till knappt 30 miljarder kronor.

Med utgångspunkt i de av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107) är regeringens mål för området en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. De av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet innebär bl.a. att statens fastighetsförvaltning bör vara skild från brukandet av lokaler och mark och att fastighetsförvaltningen bör bedrivas med ett avkastningskrav som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt.

Marknadsförutsättningarna har ändrats betydligt sedan Specialfastigheters bildande. De senaste årens utveckling har medfört ett ökat behov av säkerhetsfastigheter, dvs. fastigheter som är anpassade till verksamheter med höga krav på säkerhet. Säkerhetsfastigheter är en växande marknad där bl.a. svenska rättsvårdande myndigheters ökade behov av nya byggnader och modernisering av befintliga anläggningar har bidragit till att konkurrensen om kunderna har ökat bland de aktörer som tillhandhåller denna typ av fastigheter. Detta ställer i sin tur ökade krav på att Specialfastigheter, liksom övriga aktörer på marknaden som också ökat i antal, främjar kostnadseffektivitet i verksamheten med fokus på ökad kundnöjdhet. Specialfastigheter har också på senare år renodlat sitt fastighetsbestånd med inriktning mot hyresgäster med särskilda säkerhetskrav.

Specialfastigheters uppdrag har inte ändrats sedan bolagets bildande. Regeringen anser att bolagets uppdrag bör förtydligas så att Specialfastigheters affärsmässiga inriktning och fokus på kundnytta framgår tydligt. Denna inriktning utgör också grunden för ett långsiktigt konstruktivt samarbete mellan bolaget och hyresgästerna. Specialfastigheters affärsmässiga inriktning bör därför stärkas genom ett tydligt fokus på kunder med särskilda säkerhetskrav, en hyressättning som beaktar den varierande risken i verksamheten samt hög intern effektivitet.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att uppdraget för Specialfastigheter förtydligas. Specialfastigheter ska äga, utveckla och förvalta fastigheter av ändamålskaraktär i Sverige, med fokus på kunder med särskilda säkerhetskrav, samt bedriva därmed förenlig verksamhet. Verksamheten ska bedrivas på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning genom en hyressättning som beaktar verksamhetens risk.

3.6 Politikens inriktning

Under 2021 har pandemin, på samma sätt som under 2020, skapat ett påtagligt omvandlingstryck på samhällsekonomin och näringslivet. Omfattande offentliga insatser har genomförts för att skapa förutsättningar för näringslivet att hantera förändringar på marknaden mot bakgrund av, efterfråge- och intäktsbortfall och konkurser samtidigt som svenska företag genomfört rationaliseringar och utvecklat både befintliga och nya verksamheter för att bättre möta samhällets behov.

Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Behoven av grön omställning, digital strukturomvandling och långsiktig kompetensförsörjning har ökat och är strategiskt viktiga områden för regeringen. De stora utmaningar samhället står inför kräver en såväl mångsidig som fördjupad samverkan mellan näringsliv, universitet och högskola, civilsamhälle och offentliga aktörer. Som ett litet land består Sverige av ett näringsliv med ömsesidigt beroende mellan såväl startup-företag, små och medelstora företag och globala storföretag som mellan industri och tjänsteföretag. Med sin breda sammansättning är det nationella innovationsrådet, under statsministerns ledning, ett verktyg för att identifiera centrala frågeställningar och konkretisera svar på strategiska framtidsfrågor för att möta olika samhällsutmaningar. Regeringen kommer att fortsätta verka för genomslag för rådets prioriteringar under året genom bl.a. olika strategiska insatser.

Sverige har en stark industri som bidrar till lösningar för grön omställning, vilket både skapar jobb i hela landet och stärker förutsättningarna för svenskt näringsliv att lyckas på globala marknader. Unga innovativa företag är viktiga för omställning och stärkt konkurrenskraft. Dessa företag utgör en viktig del av Sveriges framtida näringsliv, men har även en betydande roll i nuvarande och framtida värdekedjor för många svenska och internationella företag. Regeringen fortsätter att verka för att kunskap om strategisk hantering av immateriella tillgångar ska öka i näringslivet. Genom att främja ett mer konkurrenskraftigt och innovativt näringsliv och underlätta för den som vill bli, verka och lyckas som företagare, stärks Sveriges ekonomi.

I en tid av stora samhällsutmaningar och behov av snabb omställning till ett fossilfritt välfärdsland behöver Sverige använda sin position som världsledande på innovation för att fortsätta stärka Sveriges konkurrenskraft och svensk exports kapacitet att växa på nya marknader. För att säkerställa en grön omställning och återuppbyggnad efter pandemin så behöver arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi fortsätta att påskyndas. Genom omställning, teknikutveckling och innovation för cirkulära lösningar kan viktiga steg tas för stärkt konkurrenskraft. (se även utg. omr. 20 avsnitt 3.22.4).

För att Sverige ska behålla sin plats som ett av världens mest innovativa länder behöver Sverige fortsätta fördjupa relationerna med andra länder som är framstående på innovationsområdet. Detta sker t.ex. genom fortsatt utveckling av de bilaterala strategiska innovationspartnerskapen och regeringens innovations- och forskningskontor i utlandet. För att kompensera för Storbritanniens utträde från Europeiska unionen har också en särskild EU-fond inrättats. Den s.k. brexitjusteringsreserven ska användas till att motverka negativa konsekvenser på flera områden som uppstått till följd av utträdet.

En politik för stärkt konkurrenskraft och näringslivets återhämtning

Satsningarna för kommande budgetår är i huvudsak inriktade på förbättrade förutsättningar för näringslivets omställning genom samverkan och innovation. Under den återhämtning som sker inom stora delar av näringslivet är det centralt att bibehålla fokus på de stora samhällsutmaningar som Sverige står inför och som har identifierats inom regeringens fyra samverkansprogram – Näringslivets klimatomställning, Hälsa och life science, Näringslivets digitala strukturomvandling, samt Kompetens-försörjning och livslångt lärande. För att hitta nya innovativa lösningar och samtidigt stärka konkurrenskraften måste samarbete ske över sektorsgränser. Samverkans-programmen bedöms vara en välfungerande metod för att samla representanter från olika sektorer och med olika perspektiv för att identifiera gemensamma prioriteringar och skapa möjliga lösningar mellan bl.a. näringsliv, universitet och högskola, civilsamhälle och det offentliga. Arbetet inom samverkansprogrammen kommer att

fortsätta med ett fokus på genomförande av förslag och rekommendationer utifrån de gemensamma prioriteringar som identifierats i de sektorsövergripande arbetsgrupper som formats. Regeringen föreslår i denna proposition en satsning för näringslivets omställning. Insatser ska utformas med utgångspunkt i erfarenheter från beprövade metoder och utgöra ett grönt och digitalt omställningslyft samt innehålla en förlängning av det pågående programmet Jobbsprånget.

Näringslivets gröna omställning

Näringslivet står för en stor del av Sveriges utsläpp men är samtidigt en avgörande del i klimatomställningen och samhällets omställning till en cirkulär ekonomi. En strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi har tagits fram och Delegationen för cirkulär ekonomi fortsätter sitt arbete. Genom hållbart nyttjande av naturresurser, en produktion och export av innovativa klimat- och miljösmarta samt cirkulära varor och tjänster kan det svenska näringslivets gröna omställning bidra till nationella och globala klimat- och miljömål. Fokus för arbetet inom samverkansprogrammet Näringslivets klimatomställning är att gemensamt ta fram förslag på förbättrande åtgärder och andra insatser inom bl.a. fossilfria transporter, upphandling, kompetensförsörjning, finansiering, materialflöden och tillståndsprocesser som bidrar till att Sverige blir världens första fossilfria välfärdsland och att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045.

För närvarande pågår eller planeras flera mycket stora industriinvesteringar som är drivna av klimatomställningen. Regeringen verkar för att det skapas goda förutsättningar för att dessa etableringar och expansioner kraftfullt kan bidra till den gröna omställningen och industrins konkurrenskraft. Genom att tillföra medel till Industriklivet stödjer regeringen utveckling av lösningar för att minska industrins utsläpp. Även satsningen som Sveriges geologiska undersökning har påbörjat beträffande mineral och metall från sekundära resurser kan bidra till detta ändamål.

Regeringen föreslår att medel tillförs för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i samband med företagsetableringar/företagsexpansioner och stads-/ortsutvecklingsprocesser i ett antal kommuner i Norrbotten och Västerbotten (se utg.omr 18 avsnitt 3.5.) Viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI) är ett sätt att ge statligt stöd för att främja banbrytande innovation och infrastruktur av stor betydelse för miljö-, energi och transportpolitiken. IPCEI ska användas för att lösa samhällsutmaningar kopplade till den gröna och digitala omställningen som inte kan genomföras på helt marknadsmässiga grunder på grund av tydliga marknadsmisslyckanden. Regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs för att möjliggöra utökat deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI) för att snabba på omställningen till ett hållbart samhälle. Satsningen som uppgår till 100 miljoner kronor 2022 och beräknas uppgå till 70 miljoner kronor per år 2023 och 2024. Vidare föreslår regeringen en satsning på forskning och innovation om återbruk, återvinning samt nya och alternativa material i bygg- och anläggningssektorn för att främja ett mer hållbart byggande och minska sårbarheten i sektorn. Satsningen uppgår till 35 miljoner kronor 2022 och beräknas uppgå till 35 miljoner kronor per år även 2023 och 2024. Regeringen föreslår också en satsning för att identifiera åtgärder som kan öka tillgången på och underlätta tillhandahållandet av alternativa bindemedel till betong från s.k. materialbanker, t.ex. i befintliga byggnader som uppgår till 4 miljoner kronor 2022.

Näringslivet har en avgörande roll i den gröna omställningen och i att skapa framtidens arbetstillfällen. Industrins omställning kräver investeringar med lång livslängd till nya och ofta obeprövade tekniker och processer. Investeringarna är nödvändiga för att nå Sveriges ambitiösa klimat- och miljömål. Trots väl fungerande

finansiella marknader innebär detta utmaningar för företag att säkra finansiering. Med hjälp av garantiprogrammet för gröna investeringar främjar staten stora industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Kreditgarantierna bidrar till att ta tillvara fördelarna i ett teknikskifte mot hållbarhet och på så sätt ställa om för att nå miljö- och klimatmålen samtidigt som Sveriges konkurrenskraft förbättras. Genom att bidra till att möjliggöra långsiktiga gröna industriinvesteringar har kreditgarantierna en viktig roll för utvecklingen av grön storskalig industriteknik och kan även påskynda kommersialiseringen av ny grön industriteknik. Regeringen införde 2021 en möjlighet för företag att ansöka om kreditgarantier för stora gröna investeringar. Intresset för kreditgarantierna är stort. Garantiramen för kreditgarantierna höjs ytterligare till 50 miljarder kronor 2022, för att möjliggöra fler stora industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Garantiramen beräknas därefter till 65 miljarder kronor 2023 och 80 miljarder kronor 2024.

Näringslivets digitalisering

För att möjliggöra den gröna omställningen och skapa förutsättningar för innovation, utveckling och stärkt konkurrenskraft samt möjligheter för företag att verka och utvecklas i hela landet är digitaliseringen central. Den digitala strukturomvandlingen har påskyndats under pandemin och för med sig både utmaningar och möjligheter. Utveckling och användning av digital teknik står i fokus för samverkansprogrammet Näringslivets digitala strukturomvandling. Samtidigt är det av vikt att beakta att en ökad digitalisering också innebär ökade sårbarheter. För att främja innovation i privat och offentlig verksamhet verkar regeringen för att tillgången till offentlig sektors data ska vara god samt att offentliga och privata aktörer ska ha goda förutsättningar och incitament för att dela data på ett säkert sätt.

Näringslivets kompetensförsörjning

Med de omställningar som sker i samhället och i näringslivet ställs nya krav på arbetskraftens kunskap och kompetens. För att individer ska kunna ta de nya jobb som växer fram och ges möjlighet till ett långt arbetsliv ställs större krav på möjligheterna till kompetensutveckling eller omställning. Bristen på arbetskraft med rätt kompetens är ett av de största tillväxthindren för företagen och har även blivit ett av de största hindren för regional utveckling. Tillgång till arbetskraft med rätt kompetens är en förutsättning för att attrahera större utländska investeringar i Sverige.

Många små och medelstora företag, där en stor del är underleverantörer, står nu inför stora omställningsutmaningar, som kräver att kompetensen hos existerande medarbetare stärks och att företagen kan få in ny kompetens i sina verksamheter. Den föreslagna satsningen på omställningslyft inkluderar därför kompetensförsörjningsinsatser.

Life science

Sverige ska vara en ledande life science-nation. Tillsammans med närvaron av en stark life science-industri i Sverige och genom fortsatta satsningar inom forskning, utbildning och innovation kan hälsan i befolkningen förbättras, sjukvården och omsorgen utvecklas och Sveriges ekonomiska välstånd stärkas. I genomförandet av samverkansprogrammet Hälsa och life science samt den nationella life science-strategin prioriteras bl.a. tvärsektoriell forskning och innovation, proteinforskning och läkemedelsproduktion samt individanpassad diagnostik och vård. Biologiska läkemedel, vilka är en helt ny generation läkemedel och som inkluderar flera av de framgångsrika vacciner som tagits fram mot covid-19, förväntas bli en del av

framtidens mer skräddarsydda behandlingar. Regeringens tidigare satsningar tillsammans med näringslivet på t.ex. innovationshubben Testa-center och forskningsprogram för biologiska läkemedel ger Sverige en god bas att bygga vidare på. En samordning och kapacitetshöjning på området gynnar läkemedelsutvecklingen brett och kan stärka beredskapen för framtida vaccinbehov. Det är därför centralt att Sverige, i linje med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen från 2020 (prop. 2020/21:60), fortsätter att investera i tvärsektoriella forsknings- och innovationsmiljöer för att förstärka och bredda kontaktytorna mellan industrin och universitet och högskolor. Ett nordiskt partnerskap för koordinering av vaccinproduktionskapacitet är också något som regeringen undersöker.

En stark och hållbar besöksnäring

Pandemin fortsatte under 2021 att påverka stora delar av besöksnäringen negativt. Utvecklingen framåt kommer därför att utmärkas av återhämtning för många företag och turismorganisationer. Regeringen föreslår därför att 100 miljoner kronor tillförs 2022 för en förlängning av de insatser som introducerades i budgetpropositionen 2021 för att möjliggöra omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring, varav 25 miljoner kronor ska gå till ekoturism. Regeringen föreslår att 20 miljoner kronor 2022 av satsningen tillförs Visit Sweden för att fortsätta marknadsföra svensk turism och besöksnäring. Ytterligare medel skjuts till för att slutföra den pågående upprustningen av Göta kanal. Regeringens nya nationella strategi för en hållbar turism och växande besöksnäring utgör en utgångspunkt för regeringens arbete (se även regeringens förslag till revidering av det turistpolitiska målet i avsnitt 3.1).

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

2020	Utfall	248 589	Anslagssparande	-601
2021	Anslag	271 442[1]	Utgiftsprognos	268 520
2022	**Förslag**	**279 816**		
2023	Beräknat	282 670[2]		
2024	Beräknat	285 459[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 279 815 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 279 817 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystems förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**255 442**	**255 442**	**255 442**
Pris- och löneomräkning[2]	2 374	5 004	7 573
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	22 000	22 224	22 444
varav BP22[3]	*22 000*	*22 000*	*22 000*
– Förstärkning av Vinnovas förvaltningsanslag	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Genomförande av återhämtningsplan	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**279 816**	**282 670**	**285 459**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökade kostnader till följd av att antalet uppdrag har ökat. Anslaget beräknas för 2023 och 2024 ökas med motsvarande belopp. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: forskning och utveckling* minskas med 15 000 000 kronor och att anslaget 1:21 *Patent-och registreringsverket* minskas med 8 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen, dvs finansieringen, är större än ökningen är att anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* pris- och löneomräknas.

Regeringen avser att ge Verket för innovationssystem i uppdrag att vidta åtgärder för att kunna genomföra den del av Sveriges återhämtningsplan (Fi2020/03864) som avser forskning om digitalisering. Anslaget bör därför ökas med 2 000 000 kronor. För 2023 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 279 816 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 282 670 000 kronor respektive 285 459 000 kronor.

3.7.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

2020	Utfall	2 957 922	Anslagssparande	-25 775
2021	Anslag	3 533 255[1]	Utgiftsprognos	3 476 498
2022	**Förslag**	**3 540 255**		
2023	Beräknat	3 407 255		
2024	Beräknat	3 612 255		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) för riksmätplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**3 548 255**	**3 548 255**	**3 548 255**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 000	-141 000	64 000
varav BP22	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Förstärkning av Vinnovas förvaltningsanslag	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Forskning byggmaterial	*35 000*	*35 000*	*35 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 540 255**	**3 407 255**	**3 612 255**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 35 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökad forskning om byggmaterial. Anslaget beräknas för 2023 och 2024 ökas med motsvarande belopp. Anslaget minskas med 15 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökningen av anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem*. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 3 540 255 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 3 407 255 000 kronor respektive 3 612 255 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 694 000 000 kronor 2023–2026.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 694 000 000 kronor 2023–2026.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2026
Ingående åtaganden	2 404 247	2 349 015	3 426 250			
Nya åtaganden	2 075 568	3 293 022	3 231 750			
Infriade åtaganden	-2 130 800	-2 215 787	-2 964 000	-2 374 500	-1 114 500	-205 000
Utestående åtaganden	2 349 015	3 426 250	3 694 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 600 000**	**3 460 000**	**3 694 000**			

3.7.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

2020	Utfall	759 268	Anslagssparande	15 000
2021	Anslag	1 054 268[1]	Utgiftsprognos	1 069 268
2022	**Förslag**	**997 268**		
2023	Beräknat	834 268		
2024	Beräknat	834 268		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industriforskningsinstituten inom och under RISE Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 054 268**	**1 054 268**	**1 054 268**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-57 000	-220 000	-220 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**997 268**	**834 268**	**834 268**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 997 268 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 834 268 000 kronor respektive 834 268 000 kronor.

3.7.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

2020	Utfall	481 451	Anslagssparande	-8 538
2021	Anslag	1 162 175[1]	Utgiftsprognos	1 143 751
2022	**Förslag**	**663 677**		
2023	Beräknat	314 939[2]		
2024	Beräknat	318 369[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 311 246 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 311 424 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**327 175**	**327 175**	**327 175**
Pris- och löneomräkning[2]	2 749	6 663	10 107
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	333 753	-18 899	-18 913
varav BP22[3]	*352 500*		
– Handläggande myndighet för det permanenta stödet vid korttidsarbete	*-7 500*	*-10 000*	*-10 000*
– Fortsatta insatser för en hållbar besöksnäring	*5 000*		
– Drift och utveckling av verksamt.se	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Fullföljande av hantering av stöd vid korttidsarbete	*330 000*		
– Återställande efter hantering av stöd vid korttidsarbete	*15 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**663 677**	**314 939**	**318 369**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 7 500 000 kronor 2022 till följd av att uppgifter kopplade till handläggning av stöd till korttidsarbete föreslås tas över av Skatteverket fr.o.m. den 1 april 2022. Fr.o.m. 2023 beräknas anslaget minskas med 10 000 000 kronor som följd av detta.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2022 för att finansiera Tillväxtverkets arbete med omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2022 för en långsiktig förstärkning av grundfinansieringen av verksamt.se. Fr.o.m. 2023 beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor per år.

Anslaget ökas med 330 000 000 kronor 2022 för att fullfölja hanteringen av stöd för korttidsarbete som inletts under framför allt senare delen av 2021. Regeringen avser att återkomma med en proposition om en möjlighet till ny anmälan om avstämning av stöd vid korttidsarbete och ett nytt förfarande vid sen anmälan om avstämning. De kostnader som uppstår för hanteringen av förslaget ingår i anslagsökningen.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2022 för återställande av myndighetens ärendehanteringssystem efter hantering av stöd vid korttidsarbete.

Regeringen föreslår att 663 677 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 314 939 000 kronor respektive 318 369 000 kronor.

3.7.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

2020	Utfall	548 631	Anslagssparande	185 981
2021	Anslag	967 822[1]	Utgiftsprognos	982 453
2022	**Förslag**	**905 942**		
2023	Beräknat	491 942		
2024	Beräknat	429 942		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**977 022**	**977 022**	**977 022**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-71 080	-485 080	-547 080
varav BP22	*259 920*	*160 920*	*158 920*
– Finansiering av avgiften till GFSEC	*-80*	*-80*	*-80*
– Krav på rapportering av betalningstider	*-5 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Mina ombud	*-5 000*	*-3 000*	*-5 000*
– Arbete mot ekonomisk brottslighet	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI)	*100 000*	*70 000*	*70 000*
– Fortsatta insatser för en hållbar besöksnäring	*75 000*		
– Näringslivets omställning m.m.	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**905 942**	**491 942**	**429 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2022 för insatser för näringslivets omställning. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 100 000 000 kronor per år 2023 och 2024 för samma ändamål. Vidare ökas anslaget med 100 000 000 kronor 2022 för möjliggörande av deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI). Regeringen beräknar att anslaget ökas med 70 000 000 kronor per år 2023 och 2024 för ändamålet. Regeringen föreslår även att anslaget ökas med 75 000 000 kronor 2022 för fortsatta insatser för omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Anslaget minskas med 15 080 000 kronor 2022 för att finansiera en ökning av anslaget 1:11 *Bolagsverket* med 15 000 000 kronor och en ökning om 80 000 kronor av anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer*. Anslaget beräknas minska med 9 080 000 kronor 2023 och 11 080 000 kronor 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 905 942 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 491 942 000 kronor respektive 429 942 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 421 000 000 kronor 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 421 000 000 kronor 2023–2027

Tabell 3.24 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025–2027
Ingående åtaganden	481 037	670 910	489 962			
Nya åtaganden	513 006	153 682	380 038			
Infriade åtaganden	-323 133	-334 630	-449 000	-306 691	-89 309	-25 000
Utestående åtaganden	670 910	489 962	421 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**936 000**	**670 000**	**421 000**			

3.7.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

2020	Utfall	60 512	Anslagssparande	2 904
2021	Anslag	65 342[1]	Utgiftsprognos	66 643
2022	**Förslag**	**67 146**		
2023	Beräknat	68 892[2]		
2024	Beräknat	65 488[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 68 135 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 64 121 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**65 342**	**65 342**	**65 342**
Pris- och löneomräkning[2]	804	1 539	2 214
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	2 011	-2 068
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 146**	**68 892**	**65 488**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 67 146 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 68 892 000 kronor respektive 65 488 000 kronor.

3.7.7 1:7 Turistfrämjande

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

2020	Utfall	114 613	Anslagssparande	
2021	Anslag	154 613[1]	Utgiftsprognos	154 613
2022	**Förslag**	**124 613**		
2023	Beräknat	104 613		
2024	Beräknat	104 613		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**144 613**	**144 613**	**144 613**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 000	-40 000	-40 000
varav BP22	*20 000*		
– Fortsatta insatser för en hållbar besöksnäring	*20 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**124 613**	**104 613**	**104 613**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2022 för fortsatta insatser för omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Regeringen föreslår att 124 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turistfrämjande* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 104 613 000 kronor respektive 104 613 000 kronor.

3.7.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

2020	Utfall	232 981	Anslagssparande	7 215
2021	Anslag	244 872[1]	Utgiftsprognos	249 899
2022	**Förslag**	**255 310**		
2023	Beräknat	258 419[2]		
2024	Beräknat	261 021[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 255 616 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 255 615 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**244 872**	**244 872**	**244 872**
Pris- och löneomräkning[2]	2 301	5 012	7 528
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 137	8 535	8 621
varav BP22[3]	*11 050*	*41 025*	*41 025*
– Konfliktmineralförordning	*2 050*	*1 025*	*1 025*
– Sanering och efterbehandling	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Havsmiljöproposition		*35 000*	*35 000*
– Alternativa bindemedel	*4 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**255 310**	**258 419**	**261 021**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 050 000 kronor 2022 för arbete enligt förordning (2020:1187) med kompletterande bestämmelser till EU:s konfliktmineralförordning. Anslaget beräknas öka med 1 025 000 kronor per år fr.o.m. 2023 för ändamålet. Ökningen 2022 finansieras genom att anslaget 2:2 *Kommerskollegium* och anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan minskas med 1 538 000 kronor respektive 512 000 kronor. Från och med 2023 beräknas ökningen finansieras genom att anslaget 2:2 *Kommerskollegium* minskas med 1 025 000 kronor.

Anslaget ökas vidare med 5 000 000 kronor 2022 för myndighetens arbete med sanering och efterbehandling. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 5 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023 för ändamålet.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor 2022 för arbete med att identifiera åtgärder som kan öka tillgången på, och underlätta tillhandahållandet av alternativa bindemedel till betong från så kallade materialbanker, till exempel i befintliga byggnader.

Anslaget beräknas vidare öka med 35 000 000 kronor per år 2023–2025 för att öka takten i myndighetens arbete med marin kartering med syfte att kunna säkerställa ett ändamålsenligt skydd för kust- och hav, samt för att kunna utveckla havsbaserade verksamheter som t.ex. vindkraft på ett hållbart sätt.

Regeringen föreslår att 255 310 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 258 419 000 kronor respektive 261 021 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	22 888	0	0	22 888	0
Prognos 2021	17 800	0	0	17 800	0
Budget 2022	18 300	0	0	18 300	0

Tabell 3.32 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	35 226	34 779	447	2 672
(varav tjänsteexport)	(5 025)	(4 922)	(103)	(764)
Prognos 2021	34 600	34 600	0	2 672
(varav tjänsteexport)	(7 900)	(7 900)	(0)	(764)
Budget 2022	33 300	33 300	0	2 672
(varav tjänsteexport)	(7 800)	(7 800)	(0)	(764)

3.7.9 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

2020	Utfall	5 881	Anslagssparande	42
2021	Anslag	5 923[1]	Utgiftsprognos	5 923
2022	**Förslag**	**5 923**		
2023	Beräknat	5 923		
2024	Beräknat	5 923		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**5 923**	**5 923**	**5 923**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 923**	**5 923**	**5 923**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor respektive 5 923 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2023 och 2024.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	3 325	2 153	3 598		
Nya åtaganden	2 153	3 279	3 702		
Infriade åtaganden	-3 325	-1 834	-2 300	-3 000	-2 000
Utestående åtaganden	2 153	3 598	5 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	5 000	5 000	5 000		

3.7.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

2020	Utfall	9 369	Anslagssparande	4 631
2021	Anslag	14 000[1]	Utgiftsprognos	13 880
2022	**Förslag**	**14 000**		
2023	Beräknat	14 000		
2024	Beräknat	14 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagringsanläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**14 000**	**14 000**	**14 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 000**	**14 000**	**14 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor respektive 14 000 000 kronor.

3.7.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	43 082	Anslagssparande	2 203
2021	Anslag	48 898[1]	Utgiftsprognos	48 479
2022	**Förslag**	**65 542**		
2023	Beräknat	59 640		
2024	Beräknat	62 081		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden, förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande, förvaltning och utveckling av register för rapportering av

betalningstider, utveckling av en nationell ombudstjänst för företag och fysiska personer samt för att utöka analyskapacitet och samverkan i arbetet mot ekonomisk brottslighet och finansiering av terrorism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 898**	**45 898**	**45 898**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	19 644	13 742	16 183
varav BP22	*20 000*	*14 000*	*16 000*
– Krav på rapportering av betalningstider	*5 000*	*1 000*	*1 000*
– Mina ombud	*5 000*	*3 000*	*5 000*
– Arbete mot ekonomisk brottslighet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Drift och utveckling av verksamt.se	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**65 542**	**59 640**	**62 081**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökade kostnader för arbete med att hantera krav på rapportering av betalningstider. Anslaget beräknas för 2023 och 2024 ökas med 1 000 000 kronor per år. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med motsvarande belopp. Regeringen avser att återkomma med en proposition om krav på rapportering av betalningstider.

Anslaget ökas också med 5 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökade kostnader för arbetet med att utveckla en nationell ombudstjänst för företag och fysiska personer och beräknas för 2023 och 2024 ökas med 3 000 000 kronor respektive 5 000 000 kronor per år. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med motsvarande belopp.

Vidare ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2022 för att finansiera ökade kostnader för arbetet mot ekonomisk brottslighet och beräknas för 2023 och 2024 ökas med motsvarande belopp. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas också med 5 000 000 kronor 2022 för en långsiktig förstärkning av grundfinansieringen av verksamt.se och beräknas för 2023 och 2024 ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 65 542 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 59 640 000 kronor respektive 62 081 000 kronor.

3.7.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

2020	Utfall	8 327	Anslagssparande	
2021	Anslag	8 327[1]	Utgiftsprognos	8 327
2022	**Förslag**	**8 327**		
2023	Beräknat	8 327		
2024	Beräknat	8 327		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**8 327**	**8 327**	**8 327**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 327**	**8 327**	**8 327**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 327 000 kronor respektive 8 327 000 kronor.

3.7.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

2020	Utfall	154 583	Anslagssparande	853
2021	Anslag	164 697[1]	Utgiftsprognos	164 131
2022	**Förslag**	**169 438**		
2023	Beräknat	171 191[2]		
2024	Beräknat	172 885[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 169 438 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 169 437 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**164 697**	**164 697**	**164 697**
Pris- och löneomräkning[2]	1 541	3 261	4 923
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 200	3 233	3 265
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 438**	**171 191**	**172 885**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 169 438 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 171 191 000 kronor respektive 172 885 000 kronor.

3.7.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

2020	Utfall	10 229	Anslagssparande	559
2021	Anslag	10 804[1]	Utgiftsprognos	10 711
2022	**Förslag**	**10 804**		
2023	Beräknat	10 804		
2024	Beräknat	10 804		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 804**	**10 804**	**10 804**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 804**	**10 804**	**10 804**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 10 804 000 kronor respektive 10 804 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 250 000 kronor 2023–2025.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 250 000 kronor 2023–2025.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	11 743	4 654	6 271			
Nya åtaganden		6 000	6 000			
Infriade åtaganden	- 7 089	- 4 383	- 3 021	- 5 500	- 3 250	- 500
Utestående åtaganden	4 654	6 271	9 250			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	12 000	6 300	9 250			

3.7.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

2020	Utfall	159 910	Anslagssparande	
2021	Anslag	119 910[1]	Utgiftsprognos	119 910
2022	**Förslag**	**122 510**		
2023	Beräknat	39 910		
2024	Beräknat	39 910		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.48 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**119 910**	**119 910**	**119 910**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 600	-80 000	-80 000
varav BP22	*82 600*		
– Upprustning Göta kanal	*82 600*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**122 510**	**39 910**	**39 910**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sedan 2016 genomförs en större renoveringsinsats för att återställa Göta kanal och anpassa kanalen till de krav på säkerhet som bl.a. regelverket för dammsäkerhet och klimatförändringarna ställer. För att AB Göta kanalbolag ska kunna färdigställa återställningen behöver ytterligare medel tillföras bolaget. Anslaget ökas med 82 600 000 kronor 2022 för att kunna slutföra upprustningen av Göta kanal.

Regeringen föreslår att 122 510 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 39 910 000 kronor respektive 39 910 000 kronor.

3.7.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2020	Utfall	25 885	Anslagssparande	3 965
2021	Anslag	24 850[1]	Utgiftsprognos	24 637
2022	**Förslag**	**18 850**		
2023	Beräknat	18 850		
2024	Beräknat	18 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.50 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**24 850**	**24 850**	**24 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 000	-6 000	-6 000
varav BP22	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Effektivare analysarbete statligt ägda bolag	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 850**	**18 850**	**18 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 6 000 000 kronor 2022 för att finansiera en ökning av anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse i syfte att öka de interna analysresurserna inom Regeringskansliet för att säkerställa en så kvalitativ och kostnadseffektiv förvaltning av bolag med statligt ägande som möjligt. Från och med 2023 beräknas anslaget minska med 6 000 000 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 18 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 850 000 kronor respektive 18 850 000 kronor.

3.7.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

2020	Utfall	10 722 012	Anslagssparande	1 378 988
2021	Anslag	1 401 000[1]	Utgiftsprognos	1 401 000
2022	**Förslag**	**1 000**		
2023	Beräknat	1 000		
2024	Beräknat	1 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda företag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig företagsverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**1 401 000**	**1 401 000**	**1 401 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 400 000	-1 400 000	-1 400 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 000**	**1 000**	**1 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 1 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

3.7.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	18 717	Anslagssparande	-937
2021	Anslag	19 180[1]	Utgiftsprognos	18 585
2022	**Förslag**	**16 860**		
2023	Beräknat	16 860		
2024	Beräknat	16 860		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.54 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**16 780**	**16 780**	**16 780**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	80	80	80
varav BP22	*80*	*80*	*80*
– Finansiering av avgiften till GFSEC	*80*	*80*	*80*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 860**	**16 860**	**16 860**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 80 000 kronor 2022 för att finansiera medlemsavgiften till Globalt forum för överskottskapacitet av stål (Global Forum on Steel Excess Capacity). Från och med 2023 beräknas anslaget ökas med 80 000 kronor per år. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 16 860 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 16 860 000 kronor respektive 16 860 000 kronor.

3.7.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 3.55 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

2020	Utfall	15 653	Anslagssparande	2 347
2021	Anslag	18 000[1]	Utgiftsprognos	17 846
2022	**Förslag**	**18 000**		
2023	Beräknat	18 000		
2024	Beräknat	18 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.56 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**18 000**	**18 000**	**18 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 000**	**18 000**	**18 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

3.7.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

2020	Utfall	319 472	Anslagssparande	
2021	Anslag	279 472[1]	Utgiftsprognos	279 472
2022	**Förslag**	**269 472**		
2023	Beräknat	269 472		
2024	Beräknat	269 472		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi Företagspartner AB, för marknadskompletterande finansiering och företagsrådgivning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.58 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**269 472**	**269 472**	**269 472**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**269 472**	**269 472**	**269 472**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 269 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 269 472 000 kronor respektive 269 472 000 kronor.

3.7.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

2020	Utfall	325 784	Anslagssparande	5 439
2021	Anslag	340 812[1]	Utgiftsprognos	337 136
2022	**Förslag**	**335 706**		
2023	Beräknat	339 688[2]		
2024	Beräknat	343 323[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 335 706 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 335 706 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.60 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**340 812**	**340 812**	**340 812**
Pris- och löneomräkning[2]	2 894	6 971	10 693
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 000	-8 095	-8 182
varav BP22[3]	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Förstärkning av Vinnovas förvaltningsanslag	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**335 706**	**339 688**	**343 323**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att finansiera en ökning av anslag 1:1 *Verket för innovationssystem*.

Regeringen föreslår att 335 706 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 339 688 000 kronor respektive 343 323 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.61 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	326 762	0	324 321	2 441	16 947
Prognos 2021	323 870	0	340 050	-16 180	767
Budget 2022	324 500	0	344 500	-20 000	-19 233

Tabell 3.62 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	15 166	18 224	-3 058	-4 556
(varav tjänsteexport)	(5 207)	(4 845)	(362)	(6 240)
Prognos 2021	16 513	17 173	-660	-5 216
(varav tjänsteexport)	(6 059)	(5 618)	(441)	(6 681)
Budget 2022	17 500	17 000	500	-4 716
(varav tjänsteexport)	(6 100)	(5 600)	(500)	(7 181)

3.7.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

2020	Utfall	35 140 089	Anslagssparande	59 769 911
2021	Anslag	17 721 000[1]	Utgiftsprognos	10 170 000
2022	**Förslag**	**365 000**		
2023	Beräknat	365 000		
2024	Beräknat	365 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av tidsbegränsat stöd till arbetsgivare i enlighet med lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete och den tillfälliga lagen (2021:54) om stöd vid korttidsarbete i vissa fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.64 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**2 080 000**	**2 080 000**	**2 080 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-65 000	-65 000	-65 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-1 650 000	-1 650 000	-1 650 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**365 000**	**365 000**	**365 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 365 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 365 000 000 kronor respektive 365 000 000 kronor.

3.7.23 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tabell 3.65 Anslagsutveckling 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**386 000**	
2023	Beräknat	153 000	
2024	Beräknat	0	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som betalas ut enligt förordningen om reserv med anledning av Storbritanniens utträde ur EU.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.66 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	386 000	153 000	
varav BP22	*386 000*	*153 000*	
– Brexitjusteringsreserven	*386 000*	*153 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**386 000**	**153 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Brexitjusteringsreserven ska ge medlemsstaterna ekonomiska förutsättningar att kompensera för och motverka negativa konsekvenser på flera områden som uppstår till följd av Storbritanniens utträde ur unionen.

För att kunna betala ut stöd i enlighet med förordningen om reserven föreslås att anslaget tillförs 386 000 000 kronor för 2022. För 2023 beräknas anslaget tillföras 153 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 386 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Brexitjusteringsreserven* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 153 000 000 kronor respektive 0 kronor.

3.8 Övrig statlig verksamhet

3.8.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras huvudsakligen genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529).

Tabell 3.67 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	332 661	478 945	448 437	30 508	15 069
Prognos 2021	310 000	481 678	487 082	-5 404	9 664
Budget 2022	302 000	461 108	463 903	-2 795	6 869

Tabell 3.68 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	105 427	102 352	3 076	106 432
(varav tjänsteexport)	(9 937)	(9 641)	(296)	(1 689)
Prognos 2021	103 383	119 916	-16 533	89 899
(varav tjänsteexport)	(9 700)	(10 700)	(-1 000)	(689)
Budget 2022	97 143	116 166	-19 023	70 876
(varav tjänsteexport)	(8 700)	(10 400)	(-1 700)	(-1 011)

3.8.2 Patentombudsnämnden

Patentombudsnämnden finansieras genom avgifter.

Tabell 3.54 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020		967	1 273	-306	420
Prognos 2021		1 002	1 084	-82	338
Budget 2022		1 002	1 084	-82	256

3.8.3 Revisorsinspektionen

Revisorsinspektionen finansieras genom avgifter. För 2020 uppgick de totala avgiftsintäkterna till 32 738 000 kronor. Myndighetens kostnader uppgick till 38 907 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 26 785 000 kronor. Vid utgången av 2020 hade Revisorsinspektionen ett positivt myndighetskapital om 930 000 kronor.

Tabell 3.55 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	25	32 738	38 907	-6 169	930
Prognos 2021	25	43 015	43 234	-219	711
Budget 2022	25	41 202	41 589	-387	324

3.9 Övriga förslag

3.9.1 Kreditgarantier för gröna investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier som, inklusive tidigare utställda garantier, uppgår till högst 50 000 000 000 kronor i enlighet med förordningen (2011:211) om utlån och garantier och förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar.

Skälen för regeringens förslag: För att nå miljömålen och främja omställningen till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi med nettonollutsläpp till 2045 krävs

industriinvesteringar i hållbar teknik som ännu inte är kommersialiserad i större skala. Den 3 juni 2021 gav regeringen Riksgäldskontoret i uppdrag att ställa ut kreditgarantier i enlighet med förordningen (2011:211) om utlån och garantier och den kompletterande förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar som regeringen beslutade vid samma tillfälle. Sedan den senare förordningen trädde i kraft den 22 juni 2021 har ett flertal företag visat intresse för kreditgarantierna. Regeringen föreslår en höjd garantiram till 50 000 000 000 kronor 2022. Garantiramen beräknas därefter till 65 000 000 000 kronor 2023 och 80 000 000 000 kronor 2024.

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

För att tydliggöra sambanden och öka möjligheterna att följa resultat har området delats upp i delmål. Dessa är

- öka Sveriges export
- öka utländska direktinvesteringar i Sverige
- stärka Sveriges handelspolitiska intressen
- effektivisera den inre marknaden
- säkra en välfungerade europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör dels utveckla en tydligare resultatredovisning för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande dels senast i budgetpropositionen för 2021 återkomma med ett förslag till riksdagen om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (bet. 2019/20:NU1 punkt 1, rskr. 2019/20:123). Ett mål för området behandlades i budgetpropositionen för 2021 och godkändes av riksdagen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24, bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:144). Därmed anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett i den del det avser att återkomma om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. Utvecklingen av resultatredovisningen är ett pågående arbete. Under en fortsatt dialog med näringsutskottet är målsättningen att resultatredovisningen ska ge en tydligare redogörelse för hur regeringen anser att insatserna inom området relaterar och bidrar till områdets mål i stort. Därmed anses det som utskottet anför om resultatredovisningens utformning inte vara slutbehandlat. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

I tabell 4.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att regeringen ska kunna göra generella bedömningar av resultatutvecklingen inom utgiftsområdet.

Indikatorerna som mäter resultaten av regeringens exportstrategi (skr. 2015/16:48) valdes i samband med att strategin beslutades. Detta gör det möjligt att mäta resultaten av exportstrategin under 2015–2019. De utvalda indikatorerna i tabell 4.1 omfattar huvudsakligen indikatorerna i exportstrategin.

För de indikatorer som redovisas redogörs för en tidsserie om minst tre år och upp till tio år där så är lämpligt.

Tabell 4.1 Mål och indikatorer inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Mål	**En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige**				
Delmål	**Öka Sveriges export**	**Öka utländska direkt-investeringar i Sverige**	**Stärka Sveriges handelspolitiska intressen**	**Effektivisera den inre marknaden**	**Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitets-infrastruktur**
Indikatorer	– Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP – Andel och antal exporterande företag – Antal små och medelstora exporterande företag – Antal ”nya” exporterande företag	– Utländska direkt-investeringar i Sverige – Pågående investerings-processer – Högkvalitativa utländska investeringar	– Utvecklade regel-verk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förut-sättningar för handel – Integrerade håll-barhetsaspekter i handelspolitiken	– Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad – Utvecklingen när det gäller hinder och nationella sär-regler – Genomförandet av EU-lagstiftning – Genomförandet av grön omställning	– Nationell kund-nöjdhet – Deltagande i europeiska och internationella ackrediterings-organisationer – Samverkan inom svensk standardisering – Deltagande i europeisk och inter-nationell standardisering

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en väl fungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige

Omvärldsförändringarna har fortsatt sedan Sveriges exportstrategi lanserades 2015. För att möta de utmaningar och möjligheter som följer av detta beslutade regeringen i december 2019 en ny och utvecklad export- och investeringsstrategi (UD2019/19211). Målen för den utvecklade strategin bygger på resultaten av den tidigare exportstrategin och ligger väl i linje med mål och delmål för utgiftsområdet Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. 2020 är det första året då resultat kan utläsas av den utvecklade export- och investeringsstrategin.

Pandemin och osäkerheten i världsekonomin gjorde avtryck på Sveriges handelsflöde framför allt från mars 2020. Bottennoteringar för varu- och tjänsteflöden nåddes under årets andra kvartal då osäkerheten i den globala ekonomin var som störst. Trots negativa tillväxttal under sommaren och hösten i relation till motsvarande period föregående år återhämtade sig utrikeshandeln. För helåret 2020 var nivån för varu- och tjänstehandeln dock fortsatt lägre än 2019. Helåret 2020 minskade Sveriges varuexport med 6 procent och varuimporten med 8,6 procent, jämfört med 2019. Motsvarande minskning för tjänsteexporten var 13,5 procent och för tjänsteimporten 10,8 procent.

Trots pandemins utmaningar pågår 42 av de 45 insatserna i export- och investeringsstrategin. De insatser som inte har kommit igång enligt plan är de främjandeaktiviteter som kräver internationellt resande såsom näringslivsdelegationer, Team Sweden-resor, bilaterala besök inklusive deltagande vid utlandsmyndigheternas främjaraktiviteter samt inkommande besök med investeringsfokus. En stor mängd alternativa främjandeinsatser har genomförts, huvudsakligen digitalt.

4.3.2 Öka Sveriges export

Detta delmål rör exportfrämjande och näringslivets internationalisering. Det innehåller verksamhet och insatser som syftar till att främja en ökad export och stötta svenska företag att i större utsträckning exportera och bli en del av den globala ekonomin. Det innefattar även exportfinansiering genom statsstödda exportkrediter. I följande avsnitt berörs resultatindikatorerna till delmålet; Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP, Andel och antal exporterande företag, Antal små och medelstora exporterande företag som exporterar, Antal ”nya” exporterande företag, samt ett antal kompletterande bedömningsgrunder.

Tabell 4.2 Indikatorer för delmål Öka Sveriges export

	2020	2019	2018	Förändring 2020/2019 procent	Förändring 2020/2014 procent
Sveriges export i absoluta tal, mnkr, löpande priser	2 059 995	2 249 401	2 065 097	-8	25
varav varuexport mnkr, löpande priser	*1 427 700*	*1 518 400*	*1 441 600*	*-6*	*27*
varav tjänsteexport inkl. turism mnkr, löpande priser	*632 295*	*731 001*	*623 497*	*-14*	*20*
Sveriges export som andel av BNP procent, fasta priser	46	48	46	-1	3
Andel exporterande företag procent	12,2	11,1	11	1,2	0,1
Antal exporterande företag	27 768	28 279	27 972	-1,8	2,9
Antal ”nya” exporterande företag	6 450	6 471	6 254		
Antal små och medel-stora exporterande företag[1]	26 834	27 392	27 110		

Källa: SCB.

[1] Små och medelstora företag definieras som företag med 1–199 anställda.

Efter att ha utvecklats starkt under perioden 2014–2019 medförde 2020 års pandemi en negativ utveckling för utrikeshandel och turism (se tabell 4.2). Resultatindikatorn varuexport föll med 6,0 procent i löpande priser och indikatorn tjänsteexport föll med 14 procent jämfört med året innan. Totalt har varuexporten sedan 2014 ökat med 27 procent samtidigt som tjänsteexporten växt med 20 procent. Det samlade export-värdet som andel av BNP minskade med en procentenhet under förra året efter att ha ökat med tre procentenheter under perioden 2014–2020 Exportfrämjandet syftar också till att bidra till att andelen och antalet exporterande företag med minst en anställd ökar. Resultatindikatorn för 2020 visar en viss ökning av andelen exporterande företag. Sedan 2014 har antalet exportföretag ökat med 2,9 procent. Under 2020 tillkom 6 450 nya exportföretag med minst en anställd. Ändå har antalet små och medelstora företag minskat under 2020. De mindre företagen har drabbats särskilt hårt av pandemin och många av dem har pausat sina internationella expansionsplaner.

Exportfrämjandet sker i huvudsak genom Sveriges export- och investeringsråd, (Business Sweden), Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit

(SEK). Därtill genomförs även vissa insatser av Svenska institutet, Tillväxtverket, Swedfund International AB samt VisitSweden.

Exportfrämjande är en av utrikesförvaltningens kärnverksamheter. Svenska ambassader och generalkonsulat spelar en viktig roll i genomförandet av exportfrämjandet i nära samarbete med andra främjaraktörer, så som Business Swedens utlandskontor inom lokala Team Sweden-nätverk vilka fortsätter att utvecklas.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med riktlinjebeslut från regeringen: grundläggande exportservice, småföretagsprogram, samt riktat exportfrämjande. Samtliga områden ska bidra till delmålet Öka Sveriges export.

För att tillgodose önskemål från riksdagen om förbättrad resultatredovisning och tydligare styrning av Business Sweden har regeringen gett Business Sweden i uppdrag att föreslå nya indikatorer för hur verksamhetens resultat ska mätas och redovisas, vilket gjordes under 2020. I 2021 års riktlinjebrev om det statliga uppdraget har en omstöpning av återrapporteringspunkterna gjorts utifrån detta, med fokus på mer resultat- och där möjligt, effektmätning. De första konkreta stegen är därmed tagna och de första resultaten kan redovisas i budgetpropositionen för 2023, men arbetet kommer fortsätta utvecklas även därefter.

Business Sweden följer upp resultatet av sin exportfrämjande verksamhet dels genom att mäta kundnöjdhet, dels genom att mäta effekt. Löpande mätningar och uppföljningar görs. Effekter mäts både via enkäter (baserade på självskattning av kunden) och via statistiska analyser baserade på registerdata. Både omedelbart efter avslutad aktivitet och vid uppföljning några månader senare visar företag hög förväntan på att stödet eller aktiviteten haft en positiv effekt på möjligheten att göra affärer.

I början av 2020 genomfördes ett antal förändringar i beräkningen av Nöjd-Kund-Index (NKI) som haft stor inverkan på årets resultat, framför allt omformulerade frågor, ändrad svarsskala från 6 till 5 samt reviderad indexberäkning. Förändringarna i frågorna samt justeringen av svarsskalor har gjorts för att harmonisera de mätningar som görs för de investeringsfrämjande aktiviteterna med de exportfrämjande aktiviteterna och möjliggöra redovisning på aggregerad nivå. Förändringarna bedöms ha till effekt att resultaten når lägre nivåer än tidigare. Kundnöjdhetsvärde över 80 på en 100-gradig skala bör därför ses som ett starkare resultat än motsvarande siffra tidigare år.

Business Swedens NKI för hela den exportfrämjande verksamheten under 2020 är 86 (83 år 2019). NKI ligger på 80 eller högre överlag, med enstaka undantag (livsmedelsprogrammet som drabbats hårt av inställda aktiviteter under pandemin).

Reserestriktioner, stängda landsgränser, utegångsförbud och krav på arbete hemifrån förändrade villkoren för hur främjandet kunnat bedrivas under 2020 och vilka behov av hjälp företagen har haft. Samtidigt har Business Swedens internationella marknadsnärvaro, expertis och marknadsinsikter varit särskilt relevanta år 2020.

Ett förändrat riktlinjebrev medgav flexibilitet inom uppdraget och nya tjänster kunde utvecklas som bättre svarade upp mot de nya, av pandemin drivna, förutsättningarna på världsmarknaden. Många av de nya tjänsterna innebar en successiv omställning till digitala eller hybrida aktiviteter.

Under 2020 tog Business Sweden fram fem coronaanpassade företagsstöd varav fyra var exportfrämjande: Corona Response med en helpdesk dygnet runt, Corona

Recovery med riktade stöd för att hjälpa svenska företag att anpassa sina verksamheter och förbereda återhämtning, ett nyhetsbrev Corona Global Executive Brief och New Business Landscape, ett omfattande intervju- och analysarbete för att förstå det nya affärslandskapet.

Majoriteten av tidigare planerade främjandeaktiviteter såsom mässdeltagande och delegationsresor ställdes in, men en hel del aktiviteter har också kunnat fortsätta, om än i digital och hybrid form och med viss anpassning.

Totalt registrerades 5 345 inkommande marknads- och exporttekniska frågor under 2020, att jämföra med 7 200 frågor 2019. Minskningen bedöms bero på att färre frågor ställdes till utlandskontoren med anledning av pandemin (i gengäld ställdes mer kvalificerade frågor) och att nya webbverktyg lanserats.

Från den 1 januari till den 1 augusti deltog sammantaget 485 företag inom den regionala exportrådgivningen. Verksamhet ställdes om till digitalt och coachingen fortsatte i accelererad form från utlandskontoren. Programmet erbjuder flexibla tjänster till hälften finansierade av det statliga uppdraget som en introduktion med riktat och avpassat stöd på en utländsk marknad. Under 2020 genomfördes totalt 172 projekt (198 projekt 2019) med 139 unika företag (167 unika företag 2019), i syfte att introducera företaget på en utlandsmarknad. Dessa program syftar till att bidra positivt till indikatorerna om ökat antal och ökad andel exporterande företag, samt till delmålen Öka Sveriges export

För företag som inte kommit så långt i sin internationalisering har Business Sweden andra tjänster, t.ex. Online Steps to Export (nylanserat i mars 2021 med namnet Go Global). Därtill har 58 startup-/scaleupföretag, innovationsföretag med snabb utvecklingspotential, (109 företag 2019), genomgått första steget i det särskilda programmet för marknadsintroduktion på utlandsmarknader riktat till denna grupp och 30 företag (30 företag 2019) har genomgått skräddarsydda insatser, samtidigt som mässdeltagande inte varit möjligt att genomföra. Dessa program bedöms bidra till resultatindikatorn Antalet små och medelstora exporterande företag, samtidigt som pandemin har lett till minskat antal deltagande företag, och därmed minskat bidraget till delmålet Öka Sveriges export.

Business Sweden arbetar även med en extern part för att säkerställa resultat- och effektutvärdering av Småföretagsprogrammets tjänster. Småföretagsprogrammet riktar sig särskilt till små och medelstora företag samt startup-företag med riktade tjänster avsedda att möjliggöra export från nya företag och över hela landet. 3000 företag som genomgått insatser i programmet under 2011–2018 har studerats jämfört med en kontrollgrupp. Hittills uppvisas mycket goda resultat jämfört med en kontrollgrupp, både för enskilda företag (mätt i omsättning +24 procent, överlevnad +8 procent, sysselsättning +7 procent och 4500 fler anställda än kontrollgrupp, samt exportomsättning +32 procent m.m.) och på samhällsnivå (följder av ekonomisk aktivitet), mätt 3 år efter genomgångna insatser. Denna utvärdering kan tjäna som en kompletterande bedömningsgrund för delmålet och indikatorn fler små och medelstora exporterande företag.

Inom Riktat exportfrämjande genomförde Business Sweden totalt 182 aktiviteter under 2020 (253 aktiviteter 2019). Covid-19-pandemin hade stora konsekvenser på genomförandet av planerade främjandeaktiviteter på detta område för 2020, samtidigt som en successiv omställning till digitala event kunde ses.

Regional exportsamverkan

Tillväxtverket har sedan 2016 haft i uppdrag att underlätta företagens internationalisering, dels genom inrättandet av regionala exportcentra (som i dag kallas regional exportsamverkan, RES), dels genom arbetet med export- och internationaliseringsinnehållet på den digitala plattformen verksamt.se. För 2020 fick Tillväxtverket även i uppdrag att utveckla besöksnäringen på regional nivå inom ramen för den regionala exportsamverkan.

På nationell nivå har alla aktörer inom regional exportsamverkan (Tillväxtverket, Business Sweden, Almi, EKN, SEK och EEN) tagit fram en strategisk inriktning med gemensamma indikatorer och mål. Regional exportsamverkan har som övergripande mål Fler små och medelstora företag ska exportera, vilket är i linje med regeringens export- och investeringsstrategi och bidrar även till delmålet Öka Sveriges export. Tre delmål syftar till att uppnå det övergripande målet:

1. Nå fler företag med tillväxtpotential och vara tillgängliga i hela Sverige
2. Ett samlat erbjudande som är lätt för företagen att komma i kontakt med
3. Träffsäkra tjänster som svarar på företagens behov och som har mätbar effekt.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser publicerade under 2020 en effektmätning av Sveriges offentliga exportfrämjande där aktörerna som ingår i regional exportsamverkan (Tillväxtverket, Business Sweden Almi, EEN och EKN) utvärderas (UD2021/06057). Mätningarna i rapporten redovisar att det som ger mest effekt på sannolikheten att börja exportera är att få stöd av flera aktörer. Fyra år efter att stödet erhållits har sannolikheten att ett företag börjar exportera ökat med 45.9 procentenheter. Samtliga utvärderade exportfrämjande insatser ger även effekt på företagens exportvolym. Att få stöd av flera aktörer är även det som ger mest effekt på ökad exportvolym. Ett genomsnittligt företag som tagit del av exportstöd från flera olika aktörer redovisar en ökning av exporten med hela 152,4 procent, fyra år efter erhållet stöd jämfört med kontrollgruppen. Rapporten ger en tydlig grund för att regional exportsamverkan gör skillnad för företagen och bidrar till delmålet Öka Sveriges export.

Att regional exportsamverkan bidrar till att öka Sveriges export kan även utläsas i resultatet av svaren på Tillväxtverkets företagsutvärdering som genomfördes i november 2020 som en enkät till företag som tagit del av det regionala erbjudandet. Svaren visar att företagen ser ett mervärde i att träffa flera aktörer i samverkan och att aktörernas tjänster skapar nytta (UD2021/06057).

Under 2020 har 7 969 företag deltagit i regionala exportsamverkansinsatser som skett inom ramen för Tillväxtverkets finansiering. Det har genomförts 793 gemensamma företagsmöten med minst två aktörer. I regionernas rapportering är det tydligt att genomförandet har varit starkt påverkat av covid-19-pandemin, där stora delar av våren 2020 ägnades åt företagens krishantering. Den minskade regionala närvaron av exportrådgivare till följd av Business Swedens omorganisering uppges av flera regioner ha utgjort en utmaning i arbetet med regional exportsamverkan.

Kunskap och statistik om företagens internationalisering bidrar till ett effektivare exportfrämjande och bättre möjligheter till uppföljning. För att öka kunskapen om företagens internationaliseringsprocess och regional exportstatistik har två piloter med ny regional statistik beställts hos SCB.

Under våren 2020 fokuserades Tillväxtverkets arbete med verksamt.se på att informera om stöd och åtgärder med anledning av pandemin, samt att tydliggöra var företagen kan vända sig för att få hjälp och stöd i sin expansion. Verksamt.se/utland hade totalt 206 641 sidvisningar under perioden den 1 januari till den 18 december 2020, en

ökning med 42 procent jämfört med 2019 vilket skulle kunna vara en effekt av covid-19-pandemin och brexit. En effektmätning visar att 77 procent av respondenterna anser att de helt eller delvis kunde lösa sitt ärende på verksamt.se/utland. Resultaten ligger väl i linje med föregående år.

Inför budgetåret 2020 tillkom regeringsuppdraget om regional exportsamverkan och besöksnäring (UD2019/19717). Natur- och kulturturismföretagen i Sverige är i huvudsak mycket små, finns över hela landet och är viktiga för de lokala ekonomierna. Baserat på insatsen togs ett digitalt kunskapsmaterial fram som är tillgängligt för alla Sveriges företag och destinationer och återfinns i Visit Swedens kunskapsbank. Intresset för att få ökade kunskaper som hjälper företagen att gå stärkta ur pandemin har varit stort och pilotprojektet bedöms, enligt både kundnöjdhetsundersökning och företagens slutrapporter, som lyckat. Det kan därmed anses ha bidragit till delmålet Öka Sveriges export.

Projektexport och internationell upphandling

För att öka svensk export finansieras, under detta anslag, främjandeinsatser för att möjliggöra affärer för svenska företag inom projektexport och internationell upphandling med fokus på tillväxtmarknader och FN-systemet, med 10 miljoner svenska kronor. Insatserna bidrar till delmålet Öka Sveriges export. Under året genomfördes 31 insatser (36 insatser 2019) där 178 företag (139 företag 2019) deltog. Resultatet under 2020 visar att närmare fyra femtedelar av tillfrågade företag ansåg att insatsen varit värdefull och närmare en femtedel tog steget ut på ny marknad medan över hälften av företagen fick kontakt med kund. Det bidrar till indikatorn om att öka antalet svenska företag som exporterar. Dessutom uppgav 15 procent att insatsen bidragit till direkt affär. Insatserna 2017–2020 har lett till affärer om 8,9 miljarder svenska kronor i svenskt exportvärde.

För att bidra till att svenska företag vinner internationellt upphandlade affärer inom ramen för FN genomfördes tre större insatser med sammanlagt totalt 65 deltagande företag. Antalet svenska företag registrerade i FN:s leverantörsdatabas fortsätter att öka. I april 2021 fanns 923 företag med i databasen, en ökning med 16 procent jämfört med året innan. FN-systemets upphandling av svenska produkter och tjänster under 2019 uppgick till ca 300 miljoner kronor, dvs. ca 0,17 procent av FN:s totala upphandling. Insatserna har en positiv påverkan på långsiktig hållbar utveckling i dess tre dimensioner och påskyndar grön omställning, med fokus främst på de globala målen för hållbar utveckling, 9 (hållbar industri, innovationer och infrastruktur), 11 (hållbara städer och samhällen) och 13 (bekämpa klimatförändringarna).

Baserat på de insatser där delegationer, seminarier eller liknande (fysiskt eller digitalt) ägde rum ligger det genomsnittliga kvinnliga deltagandet på 22 procent. Vid varje insats påtalas vikten av jämställt deltagande.

För att ytterligare öka svensk export pågår, sedan 2019, ett särskilt program för utländska totalentreprenörer (EPC) till vilkas byggprojekt svenska företag kan utgöra underleverantörer. Fördelat över två år har programmet resulterat i 9,4 miljarder kronor i vunna affärer för svenska företag, varav svenskt värde 2,1 miljarder kronor. Ytterligare affärer motsvarande 80 miljarder är under pågående utvärdering.

Stora strategiska affärer är fortsatt ett centralt inslag i Team Sweden-arbetet med tydligt positiva resultat. Under förra året bearbetades 20 projekt, en insats mer än året innan. Trots pandemin och minskad världshandel har ett flertal affärer avslutats och det svenska exportvärdet har inte påverkats dramatiskt. Det sammanlagda kontraktsvärdet för strategiska affärer och totalentreprenörer (EPC) under 2020 uppgick till 7 miljarder svenska kronor varav svenskt exportvärde motsvarande 4,1 miljarder

svenska kronor. Det kan jämföras med motsvarande insats 2019, ett år utan pandemi, då det svenska exportvärdet uppgick till 5,2 miljarder svenska kronor. Insatsen bidrar till delmålet om att Öka Sveriges export.

Inom ramen för ett särskilt uppdrag stöder Swedfund projektutveckling i låg- och medelinkomstländer genom förstudier och andra projektförberedande insatser. Denna s.k. projektaccelerator, som finansieras med medel från anslaget för exportfrämjande och från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, verkar tidigt i investeringscykeln och syftar till att bidra till att fler hållbara infrastrukturprojekt utvecklas. Projektacceleratorns fokusområden är grön infrastruktur och förnybar energi. Sedan 2016 har 34 projekt påbörjats totalt och 7 av dem har avslutats, dvs. 27 insatser är pågående i någon fas i projektcykeln. Arbetet har under 2020 bl.a. resulterat i att svenska företag vunnit affärer som bidrar till kollektivtrafiklösningar i Elfenbenskusten, Filippinerna och Burkina Faso. Under 2020 har samarbetet med multilaterala utvecklingsbanker utökats ytterligare.

Exportfinansiering

För att underlätta och främja export och internationalisering och konkurrenskraft för svensk industri, och bidra till delmålet Öka Sveriges export, erbjuder Sverige ett statligt stött exportkreditsystem. Det kombinerade erbjudandet underlättar finansieringen av transaktioner med svenska exporterande företag och har stora fördelar för alla inblandade parter. Exportkreditnämnden (EKN), erbjuder exportkreditgarantier som ger internationella köpare attraktiva finansieringsvillkor, samtidigt som risken sänks för svenska exporterande företag och affärsbanker. Inför 2021 har EKN:s regleringsbrevet reviderats (UD2020/19018) och en ny instruktion har beslutats (UD2021/02553) för att förtydliga styrningen ur ett hållbarhetsperspektiv. De nya uppdragen och återrapporteringskraven i regleringsbrevet grundar sig på förslagen i det uppdrag som EKN under året genomförde i nära samverkan med AB Svensk Exportkredit (SEK), hur det svenska och internationella exportfinansieringssystemet kan bidra till en tydlig omställning och minskade utsläpp av växthusgaser. SEK tillhandahåller långsiktig finansiering för svenska exportrelaterade transaktioner. Tack vare ett högt kreditbetyg och med staten som ägare kan SEK erbjuda gynnsamma lån för att underlätta exportaffärer.

Vid utbrottet av covid-19 fattade EKN flera snabba beslut om åtgärder för att säkerställa att exportföretagen fick tillgång till exportkreditgarantier så att affärer kunde genomföras. Till exempel började EKN i mars 2020 att tillfälligt erbjuda stora företag rörelsekreditgarantier, som täcker 75 procent av bankens risk vid rörelsefinansiering. Efterfrågan har varit mycket stor och var som mest intensiv inledningsvis. Andra efterfrågade krisåtgärder har varit ökad risktäckning för lån till små och medelstora företag eller underleverantörer till exportföretag (upp till 80 procent), samt korta risktider i leverantörskrediter till höginkomstländer som blev möjlig tack vare en tillfällig förändring i EU:s regelverk. Antalet rörelsekrediter för små och medelstora företag ökade under året med 30 procent.

För att kunna möta den ökade efterfrågan ökade regeringen EKN:s ram för exportkreditgarantier i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, utg. omr. 24). Den utökade kreditgarantiramen kvarstår under 2021.

Den ordinarie garantiverksamheten, exklusive den tillfälliga krislösningen med rörelsekreditgarantier för stora företag, uppgick till 64,7 miljarder kronor för exportaffärer till 138 länder, en historiskt hög nivå. Garantiverksamheten bidrar därmed positivt till flera av indikatorerna i tabell 4.2 och även till att uppnå delmålet Öka Sveriges export.

EKN har under 2020 ökat sin regionala närvaro med ett kontor i Sundsvall och en finansieringsguide i Växjö. Utöver Stockholm har myndigheten även verksamhet i Luleå, Sundsvall, Köping, Göteborg, Växjö och Malmö. Dessa insatser bedöms bidra till att öka förutsättningarna för fler företag att börja exportera.

Tabell 4.3 Exportkreditnämndens verksamhet

Miljoner kronor

	2020	2019	2018	2017	2016
Garantier	184 330	195 862	193 295	181 485	201 502
varav nya garantier	64 691	54 231	56 816	39 914	43 610
Myndighetskapital	24 712	24 930	23 863	22 860	21 434
Resultat	194	1 067	1 004	1 418	-1 057

Källa: Exportkreditnämnden.

Volymerna för nya exportkrediter visade på en fortsatt god efterfrågan för de statsstödda exportkrediterna (Commercial Interest Reference Rate, CIRR) som AB Svensk Exportkredit (SEK) ställer ut. CIRR-systemet gav 2020 ett underskott på ca 95 miljoner kronor jämfört med förra årets underskott på ca 25 miljoner kronor. SEK har tillgång till en låneram i Riksgäldskontoret som används som säkerhet för SEK:s upplåning i CIRR-systemet. Låneramen utökades från 125 till 200 miljarder kronor i Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340) Enligt regeringsbeslut Fi2020/02868 tilläts en del av låneramen, 15 miljarder kronor, avse kommersiell exportfinansiering och det utnyttjades delvis för att kunna finansiera svenska exportaffärer.

I en kundundersökning som genomfördes under 2020 upplever 80 procent av de som anlitat SEK att deras krediter bidragit mycket eller väldigt mycket till att företagens exportaffärer har blivit av. Det kan jämföras med 73 procent i föregående mätning 2018. En andel på 67 procent av kunderna anser att det svenska exportkreditsystemet är bättre än systemen i viktiga konkurrentländer. Motsvarande siffra för 2018 var 73 procent. Denna kompletterande bedömningsgrund visar att krediterna bedöms som viktiga för att öka exporten hos företag som utnyttjar dem, och bidrar därmed till delmålet Öka Sveriges export.

Tabell 4.4 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter

Miljoner kronor

	2020	2019	2018	2017	2016
Nya CIRR-krediter	18 350	15 500	4 916	36 909	10 804
Utestående CIRR-krediter	69 163	76 120	69 922	49 124	49 802
Över-/underskott i CIRR-systemet	-95	-24	18	125	235

Källa: AB Svensk Exportkredit.

4.3.3 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Detta delmål rör den investeringsfrämjande verksamheten och syftar till att uppnå målet för området som är En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige. Fokus i verksamheten är att attrahera och underlätta för utländska investeringar i Sverige och därmed bidra till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet. Inom ramen för delmålet används indikatorer för utländska direktinvesteringar i Sverige, antalet pågående investeringsprocesser samt antalet högkvalitativa utländska investeringar.

Business Sweden ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet. Business Sweden ska i investeringsfrämjandet nära samverka med berörda nationella, regionala och lokala aktörer. Inom investeringsfrämjande har även Svenska institutet uppdrag inom kommunikation och Verket för innovationssystem (Vinnova) inom talangattraktion.

Business Sweden prioriterar i sin investeringsfrämjande verksamhet högkvalitativa investeringar genom utvärdering av genomförda utländska investeringar utifrån antalet nya arbetstillfällen, volymen på investerat kapital, potentialen för följdinvesteringar m.m. Processen ger vägledning för prioriteringar i både det löpande och det långsiktiga arbetet, samt ger ett viktigt mått för att utvärdera resultaten av det statliga investeringsfrämjandet. Modellen bidrar till att styra verksamheten mot de strategiska och operativa målen (effektmål), strategiskt viktiga investeringar (kvalitet) samt att Business Sweden levererar tjänster med högt mervärde (kundnöjdhet).

Tabell 4.5 Indikatorer för delmål Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

	2020	2019	2018	2017	2016
Totalt antal investeringar som Business Sweden medverkat till	44	63	72	55	65
Högkvalitativa utländska investeringar	17	38	44	29	25
Pågående investeringsprocesser	1 156	1 223	1 100	1 050	1 100
Antal nya investeringsprocesser	512	741	498	530	500
Investerarnöjdhet	93	86	88	89	89

Källa: Business Sweden.

Under 2020 har Business Sweden medverkat till 44 utländska investeringar (63 investeringar 2019) varav 17 (2020) respektive 38 (2019) av ”hög kvalitet” (High Quality Investments, HQI) enligt Business Swedens utarbetade kvalitetsmodell för styrning och utvärdering av verksamheten, se tabell 4.5. Utfallet för dessa två indikatorer får, trots en minskning sannolikt påverkad av pandemin, ses som positivt givet att internationella direktinvesteringar på grund av pandemin minskade med 42 procent under 2020.

Vid utgången av 2020 uppgick de utländska direktinvesteringstillgångarna i Sverige till knappt 3 340 miljarder kronor, vilket är en ökning med 5,5 procent jämfört med året innan. De utländska direktinvesteringarna i Sverige under 2020 drevs i första hand av ett stort inflöde (145 miljarder kronor) inom kunskapsintensiv service, framför allt inom finansbranschen. Investeringsflödet var störst under första kvartalet 2020 och minskade när pandemin bröt ut. Denna indikator och den kompletterande bedömningsgrunden direktinvesteringstillgångarna visar att viljan att investera i Sverige ökade trots pandemin.

En kompletterande bedömningsgrund visar att investerarnöjdhet ökade till 93 procent under 2020, vilket är en ökning från 65 procent för 2019. Business Sweden har även följt upp de samhällsekonomiska effekterna av direktinvesteringar som en kompletterande bedömningsgrund. 2016–2018 medverkade Business Sweden i 103 etableringar av utländska företag, vilka skapade 1 422 nya jobb och därtill genererade ett lika stort antal nya jobb i andra branscher.

4.3.4 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

För att bedöma måluppfyllelsen används indikatorerna utveckla regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förutsättningar för handel och integrera hållbarhetsaspekter i handelspolitiken. Utöver covid-19-pandemin har utdragna handelskonflikter mellan inte minst USA och Kina, påverkat världshandeln

och medfört en fortsatt global trend mot protektionism och unilateralt agerande. Världshandelsorganisationens (WTO) förmåga att upprätthålla globala spelregler har satts på prov och organisationen har ifrågasatts.

För att utveckla regelverk och avtal har Sverige aktivt verkat för att försvara det multilaterala handelssystemet, värna WTO och dess regelverk och motverka protektionism i alla dess former. En översyn av EU:s gemensamma handelspolitik inleddes under året av Europeiska kommissionen och Sverige har i den processen, genom flera skriftliga inspel och annat påverkansarbete, agerat för en fortsatt öppenhet samt ambitiösa och progressiva handelsavtal med tredje land, för att avveckla handelshinder och för öka handelspolitikens bidrag till hållbar utveckling och till klimatomställningen i enlighet med EU:s gröna giv. Många av de förslag Sverige drivit på hållbarhetsområdet tillsammans med likasinnade medlemsländer har fått genomslag i Kommissionens förslag till handelspolitisk översyn och hållbarhetsaspekter genomsyrar översynen. Exempelvis ska hållbarhetskapitlen i EU:s frihandelsavtal utvecklas och efterlevnaden stärkas och lagstiftningsförslag ska presenteras om hållbara leverantörskedjor. Därutöver har Sverige verkat pådrivande i de förhandlingar som pågår inom WTO, bl.a. om ett regelverk för elektronisk handel, och för att reformera och modernisera WTO samt tillsammans med likasinnade arbetat för ett stärkt fokus på miljö och klimat i WTO, t.ex. är Sverige pådrivande för liberaliseringar av handel med klimatvänliga varor och tjänster och för att en deklaration om handel och klimat ska antas vid WTO:s nästa ministerkonferens. Sverige är även pådrivande för ökat fokus på jämställdhet i linje med den feministiska handelspolitiken. Sveriges har fortsatt vara en betydande givare av handelsrelaterat utvecklingssamarbete. Ett fall där Sverige gjort ett tydligt avtryck syftade till att öka tillgången på de produkter som behövs i kampen mot covid-19 och därmed hjälpa sjukvården. Sverige lanserade i april 2020 ett initiativ om handel för hälsa om att ta bort tullar och handelshinder på medicinska produkter. Förslaget fick stöd av de andra medlemsstaterna och kommissionen drev sedan frågan tydligt inspirerat av det svenska förslaget. Frågan drivs nu vidare i WTO.

I december 2020 nåddes en överenskommelse mellan EU och Storbritannien om ett handels- och samarbetsavtal. Samma månad nåddes en principöverenskommelse med Kina om ett investeringsavtal. Framsteg har gjorts i förhandlingar om frihandelsavtal med Australien, Nya Zeeland, Mexico, Chile och Indonesien.

För att driva Sveriges handelsintressen har utrikeshandelsministern bildat en grupp med likasinnade EU-länder som samarbetar om aktuella handelsfrågor. Samarbetet har underlättat genomslag för svenska intressen i EU och WTO.

Kommerskollegium har bistått regeringen med analyser av olika aspekter av EU:s inre marknad, av svenska intressen i frihandelsavtal, av EU:s gemensamma handelspolitik och av världshandelns utveckling samt analyser relaterade till handel och hållbarhet t.ex. studier om kopplingen mellan handelspolitik och hållbart företagande samt hur handelspolitiken kan bidra mer till klimatarbetet. Kommerskollegium har bidragit till svenska positioner och förslag i ovanstående processer och förhandlingar och därmed också bidragit till målet att skapa bättre förutsättningar för handel. Kommerskollegium hanterar ett antal olika kontaktpunktsfunktioner och informerar och ger stöd till myndigheter, företag och privatpersoner. Det är arbete som bidrar till en bättre tillämpning av EU-rätt och handelsregelverk och i förlängningen till en lägre regelbörda. Under pandemin har Kommerskollegium gjort värdefulla insatser med att analysera och hantera uppkomna handelshinder, analysera handelsutvecklingen och med att granska nya förslag till tekniska regler. Inom ramen för sitt handelsrelaterade utvecklingssamarbete har Kommerskollegium utbildat handelspolitiska tjänstemän från utvecklingsländer med goda omdömen från deltagare som säger sig ha ändrat sitt sätt att arbeta och kunnat sprida kunskap i sina hemmaorganisationer. Myndighetens inter-

nationella utvecklingssamarbete är brett med insatser i ett flertal utvecklingsländer. Ett hållbarhetsperspektiv är integrerat i myndighetens arbete.

4.3.5 Effektivisera den inre marknaden

För att bedöma måluppfyllelsen av att effektivisera den inre marknaden används indikatorer för att se utvecklingen när det gäller utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad, hinder och nationella särregler, genomförandet av EU-lagstiftning, och genomförandet av grön omställning.

Tabell 4.6 Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU och EU:s inre marknad (EU samt Norge, Island och Liechtenstein)[1]

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2019–2020 Förändring i procent	Andel i procent
Tjänster export EU28	319	335	338	374	327	-13,8	51
Tjänster import EU28	347	400	412	471	408	-13,6	64,8
Varor export EU28	800	867	957	988	920	-8	58,9
Varor import EU28	875	953	1060	1071	997	-6,4	72,9
Tjänster export IM	410	397	430	459	383	-16,5	59,8
Tjänster import IM	386	397	447	515	437	-15,1	69,4
Varor export IM	942	1016	1138	1184	1093	-7,7	69,9
Varor import IM	976	1062	1185	1199	1128	-5,9	82,5

Källa: Kommerskollegium.
[1] Storbritannien är inkluderad i aggregatet och i begreppet EU28 som innefattar EU:s medlemsstater då landet fortsatte att vara med i EU:s tullunion och inre marknad t.o.m. utgången av 2020. ”IM” står för EU:s inre marknad.

Den inre marknaden fortsätter att spela en betydande roll för Sveriges ekonomi med ökad handel, jobb och tillväxt. Mer än 70 procent av svensk export går till länder på den inre marknaden, och 80 procent av importen kommer härifrån. Den inre marknaden är ofta det första steget för svenska företag som vill exportera och växa internationellt. Under 2020 minskade varuexporten med 7,7 procent och varuimporten med 5,9 procent jämfört med 2019. Tjänsteexporten sjönk med 16,5 procent och tjänsteimporten med 15,1 procent jämfört med 2019. Minskad handel inom EU:s inre marknad bör ses i ljuset av covid-19-pandemin (och de påföljande restriktioner och åtgärder som vidtagits av medlemsstater) som har påverkat jämförelsetalen (se tabell 4.6 ovan).

Arbetet med att undanröja kvarstående oproportionerliga hinder för fri rörlighet för varor och tjänster fortsatte. Med anledning av pandemin påverkades detta arbete då ett antal länder införde nya hinder för den fria rörligheten. En viktig del i arbetet har därför fortsatt varit att motverka protektionistiska tendenser och undvika införandet av handelshindrande och oproportionerliga regler som går utöver de krav som följer av EU-lagstiftningen.

Tabell 4.7 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler − Antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv (EU) 2015/1535

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal anmälda svenska föreskrifter	32	33	34	54	40	69
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	6	5	7	16	7	9
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	10	11	3	6	3	20

Källa: Kommerskollegium.

Under året anmäldes totalt 69 nya svenska föreskrifter inom ramen för proceduren för tekniska föreskrifter avseende varor och informationssamhällets tjänster i direktiv (EU) 2015/1535. Det är en ökning jämfört med de 40 föreskrifter som anmäldes 2019. Av dessa ledde nio anmälningar till reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat, jämfört med sju anmälningar året innan.

Med stöd av Kommerskollegium fortsatte bevakningen av att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan innebära att nya hinder införs. Inom ramen för proceduren överlämnades 20 formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter.

Tabell 4.8 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler − Antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal anmälda svenska regleringar	23	18	14	16	8	11
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	1	0	1	1	0	1
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	0	0	0	0	0	0

Källa: Kommerskollegium.

Anmälningsproceduren på tjänsteområdet i enlighet med direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet) ledde under år 2020 till totalt 11 nya svenska anmälningar av reglering av tjänster. Det är en ökning med tre anmälningar jämfört med de åtta anmälningar som gjordes under år 2019. Sverige fick en kommentar från kommissionen under 2020.

Syftet med anmälningarna enligt tjänstedirektivet är även det att motverka handelshinder och Kommerskollegium rapporterar till Regeringskansliet om de anmälningar som görs inom ramen för tjänstedirektivet. Sverige har inte under året lämnat några kommentarer på annan medlemsstats anmälan enligt tjänstedirektivet.

En förutsättning för fri rörlighet för varor är att varor uppfyller kraven i EU:s produktlagstiftning. Swedacs arbete med samordning av 19 myndigheters marknadskontroll har bidragit till myndigheternas arbete med kontroll av att produkter uppfyller regler om exempelvis säkerhet, hälsa eller miljö.

4.3.6 En väl fungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

En välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur är central för att säkerställa flödet av varor och tjänster och bidrar till det övergripande målet om en fri och rättvis internationell handel. Den pågående pandemin har också visat på betydelsen av en välfungerande kvalitetsinfrastruktur för att kvalitetssäkra varor och tjänster. För att bedöma måluppfyllelsen av en välfungerande europeisk och inter-

nationell kvalitetsinfrastruktur används indikatorer för att se utvecklingen gällande nationell kundnöjdhet, deltagande i ackrediteringsorganisationer och i internationell standardisering samt samverkan inom svensk standardisering.

Tabell 4.9 Nationell kundnöjdhet

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
4,3	4,2	3,9	4,1	4,1	4,1	4,4	4,4	4,4	4,4	4,6

Källa: Swedac.

Anm. Värdet representerar medelvärdet på resultatet av en fråga kring kundnöjdheten i Swedacs årliga enkät till de ackrediterade organisationerna. Värderingsskalan 1–5 har använts mellan 2010–2017 och 2020 med undantag för under 2018–2019 där värderingsskalan 1–5 (5 bäst och 3 varken eller) har använts.

Utvecklingen av den nationella kundnöjdheten hos ackrediterade organisationer är stabil över tid och en god kundnöjdhet råder fortsatt hos de ackrediterade organisationerna. Det är centralt för en avgiftsfinansierad verksamhet och bidrar till en välfungerande europeisk kvalitetsinfrastruktur. Under året har Swedac också gett stöd till regioner i kvalitetsfrågor och ett projekt inom laboratoriemedicin initierades där data från Swedacs tillsyn användes för att bidra till en ökad patientsäkerhet och en god kvalitetsutveckling.

Deltagande i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer

Deltagande och tillsättning av svenska tjänstemän på strategiska positioner i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer ligger på en god nivå. Under året har arbetet i dessa organisationer förbättrat riktlinjer för ackreditering europeisk och internationell nivå delvis på grund av pandemin, vilket medfört större flexibilitet, ytterligare harmonisering av systemet för ackreditering och effektivisering av arbetssättet.

Samverkan inom svensk standardisering

Samverkan mellan organisationerna inom Sveriges Standardiseringsförbund har intensifierats. Organisationen har efter nära tio års verksamhet inlett en egeninitierad översyn i syfte att ytterligare främja samverkan inom organisationen, vilket ligger i linje med målsättningarna i regeringens strategi för standardisering (UD2018/12345).

Deltagande i europeisk och internationell standardisering

Betydande framsteg har även gjorts när det gäller deltagande i europeisk och internationell standardisering. En svensk företrädare har valts till president för den internationella standardiseringsorganisationen ISO för perioden 2022–2023. ISO har därigenom fått sin första kvinnliga president.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att verksamheten inom verksamhetsområdet har bidragit till målet om fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Regeringens export- och investeringsstrategi utgör en samlad plattform för att bidra till att uppfylla målen inom verksamhetsområdet. Strategin har utgjort en viktig bas även för att hantera utmaningarna under krisen. Genom en gemensam ansats har också budgeten kunnat optimeras under den situation som rådde. Insatserna som pågår inom ramen för strategin bidrar till att stärka svensk konkurrenskraft, ökad tillväxt och jobbskapande samtidigt som den bidrar till omställningsagendan som kommit än mer i fokus i återhämtningen av pandemin.

Redovisade resultat visar att Business Swedens kunder är mycket nöjda med deras insatser, vilket utgör en kompletterande bedömningsgrund till delmålet Öka Sveriges export. Indikatorer till delmålen visar att svenska företags export återhämtade sig relativt väl under året trots pandemin, liksom att direktinvesteringarna i Sverige kunde öka. Under covid-19-pandemins inledande faser spelade Business Swedens unika närvaro på viktiga utlandsmarknader och deras möjligheter till omställning en central roll i att stödja företag som exporterade genom det nya landskapet av restriktioner. För att underlätta Business Swedens omställning och stöd till svenska företag under krisen anpassade regeringen sina riktlinjer så att Business Sweden fick större möjligheter att prioritera mellan sina uppdrag. Även genom digitalisering har en stor del av verksamheten kunnat fortsätta och ge god effekt. Sammantaget bedöms Business Swedens insatser har bidragit till ökad export av svenska företag och ökade utländska direktinvesteringar i Sverige.

Pandemin har samtidigt skapat osäkerheter kring i vilken utsträckning små och medelstora svenska företag, som ännu inte är på exportmarknaden, vågar ta klivet ut på den internationella marknaden. Resultatindikatorn visar att osäkerheten har medfört att antalet små och medelstora företag som exporterar har minskat.

Genom fler exporterande företag ökar förutsättningarna för jobbskapande och tillväxt. Tillväxtverkets regeringsuppdrag om regional exportsamverkan syftar till att säkerställa att det är lätt för företag som vill göra affärer i andra länder att hitta rätt information och stöd. Både resultaten från Tillväxtverkets företagsutvärdering (NKI) och resultaten från Tillväxtanalys effektutvärdering av Sveriges offentliga exportfrämjande (2020) ger kompletterande bedömningsgrunder och visar på ett mervärde för företagen av att stödjande främjaraktörer jobbar mer samlat. Resultaten visar att företag som inte exporterar har en ökad sannolikhet att börja exportera efter kontakt med exportfrämjandet. Vidare visar resultat på att företag som tar del av stöd från flera aktörer uppvisar de största positiva effekterna. Det kraftigt ökade besöksantalet på verksamt.se/utland i kombination med bibehållen kundnöjdhet talar för att informationen mött ett tydligt behov. Det talar sammantaget för att insatser inom främjarsystemet som fokuserar på att gemensamt stödja företag att exportera är ändamålsenliga och bidrar till delmålet.

Sammantaget har arbetet med projektexport och internationell upphandling bidragit till att stärka förutsättningarna för att svensk export ska öka på tillväxtmarknader och i upphandling inom FN-systemet. Projektformen med ett nära samarbete mellan främjaraktörerna har fungerat väl som ett instrument för att bidra till att fler små och medelstora företag tar steget ut på nya marknader. De affärsmässiga resultaten av arbetet med stora, strategiska affärer och EPC-instrumentet (som redovisas ovan) är påtagliga och visar på ett tydligt bidrag till att uppfylla delmålet. Eftersom projekten dessutom omfattar stora investeringar i exempelvis förnybar energi eller hållbara transportsystem så bidrar de också till omställning för klimatet. Swedfunds projektaccelerator har utvecklats till ett väl avvägt komplement till andra exportfrämjande stöd och efterfrågan på dess tjänster ökar konstant. Utöver att bidra till delmålet om ökad svensk export bidrar insatsen bidrar till hållbar upphandling och grön omställning i utvecklingsländer, vilket är ett centralt verktyg för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Exportkreditnämndens (EKN) betydelse för svensk export och det svenska näringslivets internationalisering är fortsatt stor. EKN:s kunder är mycket nöjda med dess insatser och garantivolymen och summan av antalet nya affärer var 2020 på en hög nivå. EKN:s fokus på små och medelstora företag har hög prioritet och ger goda resultat. En stabil tillgång till exportfinansiering utgör en stimulans för export och därmed tillväxt. Tillgången till konkurrenskraftiga exportkrediter med höga hållbarhets-

krav möjliggör att svenska varor och tjänster når ut i världen, vilket påverkar den globala utvecklingen. Världen fortsätter att efterfråga investeringar i branscher där svenska företag är konkurrenskraftiga. Höjningen av AB Svensk Exportkredits (SEK) låneram i Riksgälden från 125 till 200 miljarder kronor gjorde att SEK snabbt kunde stötta exportföretagens ökade behov av finansiering. Sammanfattningsvis har det svenska exportkreditsystemet – EKN tillsammans med SEK – under många år långsiktigt bidragit till att svenska företag kunnat genomföra exportaffärer. Sedan utbrottet av covid-19 har antalet affärer i systemet legat på en historiskt hög nivå, vilket påvisar att verksamheten bidrar till indikatorerna och att uppfylla delmålet.

Pandemin och omvärldsfaktorer har skapat ogynnsamma förutsättningar för att tillvarata Sveriges handelspolitiska intressen och att effektivisera den inre marknaden. Inom ramen för dessa förutsättningar har Sveriges intressen likväl tillvaratagits bra. Sverige har bidragit till att EU fortsatt varit en tydlig och konstruktiv aktör på det handelspolitiska området, såväl inom WTO som i relationen till viktiga handelspartner. Det ambitiösa arbetet med frihandelsavtal har fortsatt och flera förhandlingar har kunnat avslutas eller gjort betydande framsteg under året. Frihandelsavtalet mellan EU och Storbritannien medför att handeln efter Storbritanniens utträde kan fungera väl med en strategisk marknad sett i relation till vad som skulle vara fallet utan ett avtal. Regeringens bedömning är att delmålet att stärka Sveriges handelspolitiska intressen har uppfyllts. Regeringen har varit drivande för att EU ska utgöra en positiv kraft i det globala handelssystemet. EU:s handelspolitik bedöms fortsatt kunna ha betydande positiva effekter för ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning i EU och i Sverige. Genom att vara pådrivande gentemot bl.a. kommissionen har Sverige brett påverkat handelspolitiken i många olika processer för utvecklade regelverk och avtal. Hållbarhetsaspekter har kontinuerligt integrerats i arbetet. Miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet inklusive jämställdhet får fortsatt allt större utrymme och betydelse i handelspolitiken. Sveriges handelsrelaterade bistånd har främjat utvecklingsländernas deltagande i den globala handeln och bidragit till en hållbar och öppen handel. Regeringen har varit en drivande kraft för att inga nya omotiverade hinder ska införas på den inre marknaden och att sådana som införts upphävs så snart som möjligt. Ytterligare fokus har också lagts på genomförande genom den särskilda arbetsgrupp för genomförande av lagstiftning på den inre marknaden som tillkommit efter svenskt initiativ och som sjösatts och blivit operativ under året.

Genom Kommerskollegiums expertstöd till regeringen har myndigheten effektivt kunnat bidra till arbetet med att uppnå målen om att stärka Sveriges handelspolitiska intressen och effektivisera den inre marknaden. Myndighetens självständiga arbete med kontaktpunkter och arbete med handelshinder bidrar till enklare regelverk och till att hantera enskilda handelshinder.

Regeringen bedömer att delmålet för att säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur har uppfyllts. De svenska standardiseringsorganisationerna har på ett effektivt och kompetent sätt tillvaratagit svenska intressen. En ökad flexibilitet har bidragit till harmonisering av systemet för ackreditering på europeisk och internationell nivå genom förbättrade arbetssätt.

4.5 Politikens inriktning

Pandemin har inneburit stora påfrestningar på världsekonomin och internationell handel. Europas länder är i hög grad ömsesidigt beroende av varandra och de flesta har sin huvudsakliga exportmarknad i Europa. Svenska företag är delaktiga i globala leverantörskedjor och påverkas därmed av händelseutvecklingen i andra delar av världen. Sverige har 49 000 exporterande företag och ca 1,5 miljoner personer är direkt eller indirekt sysselsatta till följd av exporten. Nästan hälften av Sveriges BNP

utgörs av export. En globaliserad och öppen världshandel har varit bra för Sverige och kommer fortsättningsvis utgöra en viktig byggsten för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft. Från svensk sida ligger därmed vår inslagna frihandelslinje fast; för fri, rättvis och hållbar handel. Världshandeln står dock inför stora utmaningar med ökad protektionism, tilltagande handelskonflikter och osäkerhet kring följderna av brexit. FN:s klimatpanels (IPCC) senaste rapport visar på vikten av fortsatt hög takt i det internationella klimatarbetet.

Export- och investeringsstrategin

Målsättningarna för regeringens export- och investeringsstrategi ligger fast, och utgör huvudinriktningen för politiken tillsammans med plattformen för internationellt hållbart företagande. Övergripande fokus i strategin är ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, samt att bidra till ökad tillväxt och jobb i hela landet. Fem konkreta mål sattes för strategins genomförande. Insatserna i strategin fortsätter att löpa på och huvuddelen av dem är i färd med att genomföras.

Regeringen avser vara fortsatt aktiv med export- och investeringsfrämjande åtgärder samt pådrivande för en fri, hållbar och rättvis internationell handel och att stärka och utveckla EU:s inre marknad. Strategin ska bidra till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och till uppfyllnad av Parisavtalet. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att möjliggöra synergier mellan främjandet, handelspolitiken och utvecklingssamarbetet.

Exportfrämjande

Exportfrämjandet ska stödja små och medelstora företags exportutveckling samt svenska företag på strategiska marknader. Business Sweden är, tillsammans med andra aktörer inom ramen för Team Sweden, en central aktör i detta arbete.

Den regionala exportrådgivningen och satsningen Hela Sverige Exporterar bidrar till att erbjudandet från de samlade främjarorganisationerna når ut till företag i hela landet. En satsning genomförs på exportfrämjande, där Business Sweden stärker sin regionala närvaro, för att alla regioner ska kunna få tillgång till likvärdiga tjänster till stöd för internationalisering och export. Fler exporterande företag ökar förutsättningarna för jobbskapande och ökad tillväxt.

Som ett led i exportfrämjandet avser Sverige att från hösten 2021 till våren 2022 delta i världsutställningen Expo i Dubai som senarelagts ett år på grund av covid-19-pandemin.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande och marknadskompletterande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel och skapar sysselsättning i Sverige. Baserat på den stora efterfrågan på riskavtäckning under covid-19-pandemin höjdes exportkreditgarantiramen under 2020 och under 2021 har ramen fortsatt att uppgå till 500 miljarder kronor. Under 2022 förväntas en fortsatt stor men inte lika hög efterfrågan varför ramen justeras ned till 475 miljarder kronor.

Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av AB Svensk Exportkredit är centralt för möjligheten att kunna erbjuda exportfinansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar. För att möta exportindustrins ökade efterfrågan på krediter under covid-19-pandemin utökades låneramen från 125 till 200 miljarder kronor. Dessutom breddades ändamålet för dessa medel till att omfatta både statsstödda och kommersiella krediter till svenska exportföretag i syfte att säkra finans-

iering för fler svenska exportaffärer. Höjningen har kvarstått under 2021, men för 2022 beräknas en låneram om 175 miljarder kronor att vara tillräcklig.

Sedan 2021 har Exportkreditnämnden i uppdrag att utveckla exportfinansieringssystemet samtidigt som det bidrar till klimatomställning mot fossilfrihet här och i andra länder på sikt.

Investeringsfrämjande

Utländska direktinvesteringar leder till nya arbetstillfällen. Utländska bolag står för nära 700 000 jobb, motsvarande 22 procent av arbetsstyrkan in den privata sektorn. De ca 14 000 utländska företagen som är etablerade i Sverige står för hälften av den svenska exporten, och nära hälften av den privatfinansierad forskningen och utvecklingen.

Sverige har goda förutsättningar att attrahera investeringar som ligger högt i värdekedjorna, kräver tillförlitlig tillgång till energi med låg miljöpåverkan eller utvecklar nya hållbara material. Business Sweden är den centrala nationella offentliga aktören inom investeringsfrämjande och investeringsfrämjande utgör en viktig del av Business Swedens statliga uppdrag. Svenska regioner arbetar aktivt med att locka utländska investeringar, företag och kompetens att etablera sig i Sverige. En tät samverkan ska ske med relevanta regionala aktörer och berörda företag, inte minst inom samarbetsformen Team Sweden.

Eftersom det i vissa fall kan finnas risker för svenska säkerhetsintressen när utländska företag gör investeringar så har regeringen givit en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar (Ju 2019:06). Utredningen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 2 november 2021. Regeringen kommer fortsatt att ha stor uppmärksamhet på frågan.

Internationell handelspolitik

Pandemin och dess effekter på världshandeln har bidragit till en accelererande omställning mot att möta de hållbarhetsrelaterade utmaningarna. Inom den internationella handelspolitiken ska Sverige därför verka för en fri, hållbar och rättvis internationell handel. I detta arbete ska Världshandelsorganisationen WTO ha en grundläggande roll. Regeringen kommer att agera för att EU förhandlar och ingår fler strategiskt viktiga frihandelsavtal med andra länder och regioner och att de värnar miljö och klimat, hälsa, arbetstagares rättigheter och djurvälfärd. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att följa upp implementeringen av hållbarhetskapitel i avtalen. Handelspolitiken ska bidra till hållbar utveckling, grön omställning och att uppnå klimatmålen enligt Parisavtalet. Sverige driver på för att ta bort handelshinder generellt, inklusive för miljövaror och miljötjänster. Sverige fortsätter att driva på för en feministisk handelspolitik.

Inom utgiftsområdet omfördelas medel till Sveriges geologiska undersökning för arbete med EU:s konfliktmineralförordning, som är en del i regeringens arbete för hållbart företagande.

EU:s inre marknad

En välfungerande inre marknad är en viktig förutsättning för den ekonomiska återhämtningen efter pandemin och för den digitala och gröna omställningen. Regeringen verkar konsekvent för att den inre marknaden ska fungera väl, också i tider av kris. Att fortsatt stärka den fria rörligheten för tjänster, att stärka efterlevnaden av existerande regler och att undanröja handelshinder inom EU förblir centralt. Vidare kommer regeringen fortsatt driva samarbetsgruppen D9+ och den digitala utvecklingen framåt,

tillsammans med de tiotal länder som ingår i samarbetet, då detta spelar en viktig roll i det fortsatta arbetet med digitala frågor.

Genomförandet av EU:s nya marknadskontrollförordning är särskilt viktig för att säkerställa en effektiv kontroll av produkter som inte uppfyller gällande krav. Regeringen avser att återkomma med en proposition om marknadskontroll.

En välfungerande kvalitetsinfrastruktur

Regeringen arbetar för en effektiv och intressentdriven europeisk ackreditering och standardisering som stödjer den gröna och digitala omställningen och främjar innovation grundat på internationella standarder. Standardisering och ackreditering bidrar även till att främja svensk export och omställningen till en resurseffektiv cirkulär ekonomi.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	33 191	Anslagssparande	3 937
2021	Anslag	36 059[1]	Utgiftsprognos	36 823
2022	**Förslag**	**25 956**		
2023	Beräknat	26 213[2]		
2024	Beräknat	26 470[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 25 955 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 25 956 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsen för ackreditering och teknisk kontrolls förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**36 059**	**36 059**	**36 059**
Pris- och löneomräkning[2]	356	717	1 077
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 459	-10 563	-10 666
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 956**	**26 213**	**26 470**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 25 956 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 26 213 000 kronor respektive 26 470 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Ackreditering

Tusental kronor

Ackreditering	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	108 046	101 504	6 542	8 413
(varav tjänsteexport)	1 090	684	406	4 931
Prognos 2021	107 300	109 300	-2 000	6 413
(varav tjänsteexport)	900	900	0	4 931
Budget 2022	109 600	113 600	-4 000	2 413
(varav tjänsteexport)	1 900	2 400	-500	4 431

Källa:Swedac.

Swedacs uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida och EU. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 4.13 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Reglerad mätteknik

Tusental kronor

Reglerad mätteknik	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	9 560	10 630	-1 070	12 289
Prognos 2021	8 400	12 000	-3 600	8 689
Budget 2022	8 450	12 500	-4 050	4 639

Källa:Swedac.

4.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

2020	Utfall	88 609	Anslagssparande	2 057
2021	Anslag	92 240[1]	Utgiftsprognos	93 489
2022	**Förslag**	**91 494**		
2023	Beräknat	92 977[2]		
2024	Beräknat	93 902[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 92 002 tkr i 2022 års prisnivå.

[3] Motsvarar 92 001 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**92 240**	**92 240**	**92 240**
Pris- och löneomräkning[2]	792	1 778	2 714
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 538	-1 041	-1 052
varav BP22[3]	*-1 538*	*-1 025*	*-1 025*
– Konfliktmineralförordning	*-1 538*	*-1 025*	*-1 025*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**91 494**	**92 977**	**93 902**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 1 538 000 kronor för 2022 och beräknas minskas med 1 025 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera kostnader för Sveriges geologiska undersöknings arbete som behörig myndighet enligt EU:s konfliktmineralförordning. Anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 91 494 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 92 977 000 kronor respektive 93 902 000 kronor.

4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2020	Utfall	405 468	Anslagssparande	-7 600
2021	Anslag	349 867[1]	Utgiftsprognos	351 848
2022	**Förslag**	**361 367**		
2023	Beräknat	191 367		
2024	Beräknat	154 367		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företags affärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, export-utveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska regioner, importfrämjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**339 867**	**339 867**	**339 867**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	21 500	-148 500	-185 500
varav BP22	*25 000*	*15 000*	*5 000*
– Regional exportsatsning	*25 000*	*15 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	361 367	191 367	154 367

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 25 000 000 kronor 2022 för att stärka den regionala exportrådgivningen. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 15 000 000 kronor respektive 5 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 361 367 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 191 367 000 kronor respektive 154 367 000 kronor.

Kapitaltillskott till Instex

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* besluta om kapitaltillskott till Instrument in Support of Trade Exchanges (Instex) på högst 1 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fäster stor vikt vid att Iran fortsatt kvarstår i den kärntekniska överenskommelsen Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA). Instrument in Support of Trade Exchanges (Instex) är en viktig del av EU:s

gemensamma ansträngningar för att åstadkomma detta. Instex, som är upprättat i form av ett aktiebolag med säte i Frankrike, har som syfte att underlätta betalningar i samband med legitim handel mellan Europa och Iran. Utöver Sverige har Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge, och Spanien redan beslutat att förvärva aktier i Instex, som grundades av Frankrike, Tyskland, och Storbritannien.

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, utg.omr. 24, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340) har regeringen bemyndigats att göra ett ekonomiskt åtagande i form av ett aktieägaravtal mellan ägarna till Instex samt att under 2020 besluta om dels förvärv av aktier i Instex, dels tillskott av kapital till Instex till ett belopp om sammanlagt högst 3 000 000 kronor.

Genom att ingå avtalet förband sig Sverige att delta i finansieringen av bolaget. Ett sådant deltagande ska vara proportionerligt med ägarandelen och kan enligt avtalet ske dels genom tillskott av kapital, dels genom att ställa medel till bolagets förfogande. Tillskott av kapital beslutas av aktieägarna med kvalificerad majoritet på förslag av bolaget. Enligt avtalet ska aktieägarna tillskjuta kapital inom en månad efter att bolaget har begärt det. Deponering av medel sker vid behov på ett särskilt räntebärande konto, efter beslut av bolaget. Under 2020 förvärvades aktier i Instex till ett belopp om 1 000 000 kronor. Inget tillskott av kapital blev aktuellt under 2020.

Under 2022 kan en begäran komma att riktas till Sverige om tillskott av kapital i enlighet med det aktieägaravtal som gäller mellan aktieägarna. Övriga ovannämnda befintliga aktieägare i Instex har avsatt eller avser avsätta medel för en begäran om kapital under 2022. Regeringen anser att Sverige, liksom övriga ägare, vid behov bör kunna tillskjuta kapital till bolaget under 2022. Ett sådant tillskott ska rymmas inom de 1 000 000 kronor som bemyndigandet omfattar.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* besluta om kapitaltillskott till Instex på högst 1 000 000 kronor.

4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

2020	Utfall	71 157	Anslagssparande	1 615
2021	Anslag	97 772[1]	Utgiftsprognos	96 934
2022	**Förslag**	**72 772**		
2023	Beräknat	57 772		
2024	Beräknat	57 772		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.19 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**97 772**	**97 772**	**97 772**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-25 000	-40 000	-40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**72 772**	**57 772**	**57 772**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 72 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 57 772 000 kronor respektive 57 772 000 kronor.

4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	22 276	Anslagssparande	-1 802
2021	Anslag	20 517[1]	Utgiftsprognos	20 047
2022	**Förslag**	**20 517**		
2023	Beräknat	20 517		
2024	Beräknat	20 517		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

– Världshandelsorganisationen (WTO)
– Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
– Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**20 517**	**20 517**	**20 517**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 517**	**20 517**	**20 517**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 20 517 000 kronor respektive 20 517 000 kronor.

4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

2020	Utfall	31 336	Anslagssparande	
2021	Anslag	31 336[1]	Utgiftsprognos	31 336
2022	**Förslag**	**31 336**		
2023	Beräknat	31 336		
2024	Beräknat	31 336		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges standardiseringsförbund.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**31 336**	**31 336**	**31 336**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 336**	**31 336**	**31 336**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 336 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 31 336 000 kronor respektive 31 336 000 kronor.

4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

2020	Utfall	24 611	Anslagssparande	389
2021	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	94 353
2022	**Förslag**	**100 000**		
2023	Beräknat	100 000		
2024	Beräknat	100 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till AB Svensk Exportkredit för eventuellt underskott inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter till fast ränta, det s.k. CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning* för 2022. För 2023 0ch 2024 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

4.6.8 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tiden och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2021 till 373 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 0 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Kreditgaranti för exportkrediter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet en avgörande betydelse för företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Riskavtäckning är centralt för exportföretagen för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Utvecklingen under covid-19-pandemin visade att det är avgörande att EKN har en marginal som gör att svenska exportföretag vid oväntade omvärldsförändringar snabbt kan ges möjligheter till riskavtäckning. Bedömningen är ändå att ramen för 2022 kan sänkas något för att täcka efterfrågan av exportkreditgarantier.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor

Kreditgaranti för investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För de svenska exportföretagen är det centralt med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgarantier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.26 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2020	1 082 066	-888 348	193 718	24 711 681
Prognos 2021	2 030 219	-1 360 326	669 893	25 381 574
Budget 2022	2 038 194	-1 305 725	732 469	26 114 043

Källa: EKN.

4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter, är centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Behovet av en låneram ökade efter utbrottet av covid-19 då möjligheterna till upplåning på kapitalmarknaden begränsades. En låneram på 175 miljarder kronor förväntas motsvara det behov som i nuläget finns för att säkerställa SEK:s upplåning i CIRR-systemet och för att kunna erbjuda företagen långfristiga lån. Regeringen bör

mot denna bakgrund bemyndigas att för 2022 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor.

Utgiftsområde 25

Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområde 25 – Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Det ekonomiska resultatet för sektorn ökade 2020 ... 6
2.5.2 Intäkts- och kostnadsutveckling i kommunsektorn ... 7
2.5.3 Investeringarna och skuldsättningen minskade ... 13
2.5.4 Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner ... 14
2.5.5 Statens styrning av kommuner och regioner har ökat ... 16
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 19
2.6.1 Kommuner och regioner har både stort ansvar och stor frihet att utforma sin verksamhet ... 19
2.6.2 Statliga insatser har bidragit till måluppfyllelsen ... 20
2.7 Politikens inriktning ... 22
2.7.1 Fortsatt osäker ekonomisk utveckling ... 22
2.7.2 Förstärkningar av det generella statsbidraget behövs ... 23
2.7.3 Utmaningarna förutsätter en lämplig statlig styrning ... 25
2.7.4 Väl fungerande ramverk ger goda förutsättningar ... 25
2.8 Budgetförslag ... 26
2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ... 26
2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader ... 32
2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer ... 33
2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner ... 34
2.8.5 1:5 Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner ... 35

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	147 046 689
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 718 355
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	250 000
1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**152 322 194**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	500 000	2023–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**500 000**	

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar fem anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter (se avsnitt 2.8.1). Utgiftsområdet omfattar vidare anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* (inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*), se avsnitt 2.8.2. I utgiftsområdet ingår också anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* (se avsnitt 2.8.3), anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* (se avsnitt 2.8.4) och anslaget 1:5 *Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner* (se avsnitt 2.8.5).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	120 809	148 511	148 511	**147 047**	140 039	143 663
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 662	4 717	4 683	**4 718**	4 718	4 718
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7	7	7	**7**	7	7
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner		250		**250**	100	400
1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner				**300**	300	300
Äldreanslag						
2020 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	3 000					
2020 1:5 Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden	29 486					
Totalt för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	**157 964**	**153 485**	**153 202**	**152 322**	**145 164**	**149 088**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.2 Utgiftsutveckling

I denna proposition föreslås att utgifterna inom utgiftsområdet sammantaget minskas med 1,2 miljarder kronor 2022 jämfört med 2021. Anledningen till detta är främst förslag om förändrade generella statsbidrag till kommunsektorn. Därutöver föreslås ett antal ekonomiska regleringar till följd av förändrade uppgifter och förutsättningar som netto ökar anslagsnivån (se avsnitt 2.8.1).

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens redovisning utgår från följande bedömningsgrunder:

- årets resultat,
- intäktsutveckling,
- kostnadsutveckling,
- skuldsättning,
- skillnader i resultat, kostnadsutveckling och skuldsättning mellan kommuner respektive mellan regioner, och
- utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner.

Bedömningsgrunden som avser utvecklingen av statens styrning bygger bl.a. på Statskontorets årliga rapporter om utvecklingen av den statliga styrningen av kommunsektorn (dvs. samtliga kommuner och regioner som en helhet) och myndighetens redovisningar av samtliga riktade statsbidrag.

2.5 Resultatredovisning

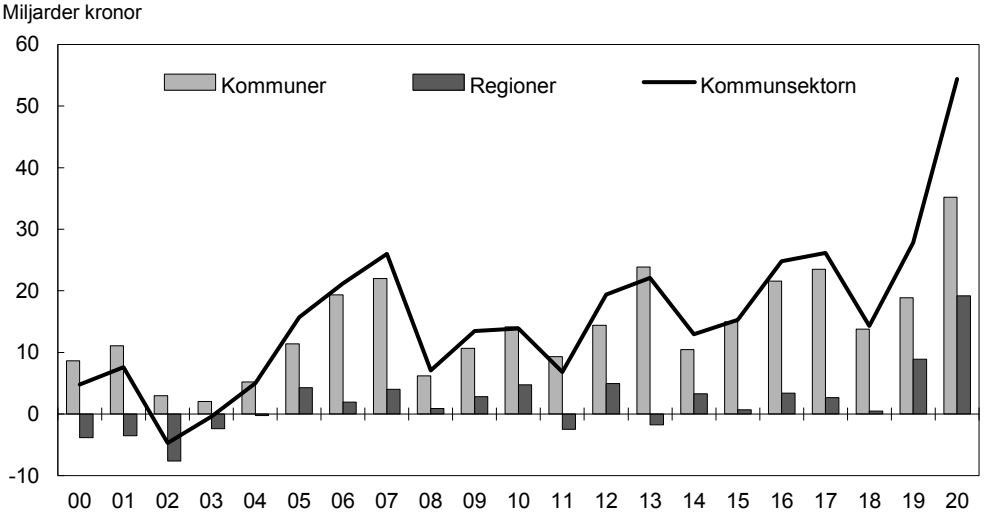
2.5.1 Det ekonomiska resultatet för sektorn ökade 2020

Resultatet som andel av skatteintäkter och generella bidrag var hög

För att bedöma de ekonomiska förutsättningarna i kommunsektorn är utvecklingen av årets resultat en viktig indikator. Starka resultat innebär generellt sett bättre förutsättningar för kommunsektorn att tillhandahålla välfärd av hög kvalitet och en hållbar välfärd på lång sikt.

Kommunsektorn redovisade 2020 ett sammantaget positivt resultat om 54 miljarder kronor. Resultatet förbättrades jämfört med resultatet för 2019, både för kommunerna och för regionerna. Kommunernas resultat var 35,2 miljarder kronor och regionernas 19,2 miljarder kronor (se diagram 2.1).

Diagram 2.1 Årets resultat i kommunsektorn 2000–2020

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt kommunallagen (2017:725) ska kommuner och regioner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Varje kommun och region beslutar själv om riktlinjer för detta. Ett vanligt förekommande mål är att årets resultat ska uppgå till en viss angiven

andel av skatteintäkter och generella statsbidrag. Vilken nivå som är lämplig beror på den enskilda kommunens eller regionens förutsättningar.

Kommunsektorns resultat som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag uppgick 2020 till 5,7 procent (5,7 procent för kommunerna och 5,5 procent för regionerna), vilket var högre än genomsnittet 2010–2019, som uppgick till 2,5 procent.

Kommuner och regioner får enligt kommunallagen reservera medel till en resultatutjämningsreserv. Vid utgången av 2020 fanns det 30,9 miljarder kronor avsatta i resultatutjämningsreserver, vilket var 12,4 miljarder kronor högre än 2019. Reserverna uppgick vid utgången av 2020 till 24,1 miljarder kronor för kommunerna och till 6,8 miljarder kronor för regionerna.

Nästan alla redovisade ett positivt balanskravsresultat

Kommuner och regioner ska enligt kommunallagen som huvudregel upprätta en budget så att intäkterna överstiger kostnaderna (balanskravet). Detta anger den lägsta godtagbara resultatnivån och följs upp genom balanskravsresultatet. Enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning beräknas ett balanskravsresultat genom att årets resultat justeras för vissa poster (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 5.3). År 2020 uppgick balanskravsresultatet till 38 miljarder kronor för sektorn som helhet. Samtliga regioner och 96 procent av kommunerna redovisade positiva balanskravsresultat. Det var en större andel än 2019 för både kommunerna och regionerna.

Koncernernas resultat har ökat

De flesta kommuner och regioner har någon del av sin verksamhet organiserad i företagsform. Exempelvis har flertalet kommuner ett bostads- och fastighetsbolag. Kommuner och regioner äger totalt nästan 2 000 företag. Företagens ekonomiska resultat och ställning redovisas tillsammans med kommunens respektive regionens uppgifter i de sammanställda räkenskaperna, dvs. koncernredovisningen. Det totala resultatet enligt koncernredovisningarna var högre än resultatet i kommunsektorn 2010–2020. Totalt uppgick årets resultat 2020 i koncernredovisningarna till nästan 67 miljarder kronor, varav kommunernas koncerner stod för drygt 48 miljarder kronor. Resultatet för 2020 var högre än det årliga genomsnittet 2010–2019.

2.5.2 Intäkts- och kostnadsutveckling i kommunsektorn

De totala intäkterna ökade kraftigt

Kommunsektorns totala intäkter ökade med 5,4 procent och uppgick till nästan 1 236 miljarder kronor 2020. Den övervägande delen, 61 procent, utgjordes av skatteintäkter (se diagram 2.2). Till skillnad från de senaste årens jämförelsevis kraftiga förstärkningar av kommunsektorns samlade skatteintäkter, som följt av den starka konjunkturen, ökade skatteintäkterna 2020 bara svagt med 7 miljarder kronor, vilket motsvarade en ökning på 0,9 procent. I genomsnitt ökade skatteintäkterna med 24 miljarder kronor per år under perioden 2010–2019. Medelskattesatsen för kommunsektorn uppgick 2020 till 32,28 procent, vilket var en ökning med 0,09 procentenheter jämfört med 2019. Sedan 2010 har medelskattesatsen ökat med 0,72 procentenheter. Det är regionerna som står för ökningen av skattesatsen.

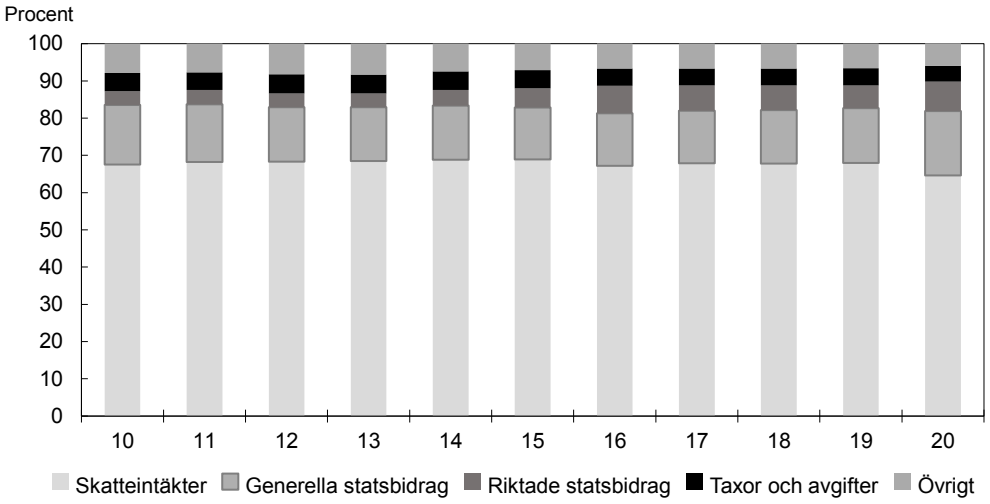
Staten bidrar till finansieringen av de kommunala verksamheterna, dels genom generella statsbidrag inom detta utgiftsområde, dels genom riktade statsbidrag, inklusive kostnadsersättningar, inom andra utgiftsområden. De generella statsbidragen ökade med nästan 41 miljarder kronor 2020 och utgjorde 16,5 procent av kommunsektorns intäkter. Kommuner och regioner kompenserades också genom generella statsbidrag

för bl.a. minskade skatteintäkter som en följd av sänkt skatt för personer över 65 år och för kostnader för nya åligganden. Det tillskott av generella statsbidrag med 10 miljarder kronor som gjordes 2017 har gradvis omfördelats från ett särskilt anslag med en fördelningsnyckel, där hänsyn tagits till antalet asylsökande och nyanlända, till anslaget för kommunalekonomisk utjämning. År 2020 fördelades, för sista gången, 3 miljarder kronor till kommuner och regioner baserat på deras mottagande av asylsökande och nyanlända.

I januari 2020 aviserade regeringen att de generella statsbidragen skulle föreslås öka med 5 miljarder kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2020. Riksdagen beslutade i februari 2020 att ytterligare knappt 2,5 miljarder kronor skulle avsättas för att stärka välfärden för budgetåret 2020 (bet. 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:163) och det nya anslaget 1:5 *Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden* uppfördes på budgeten. Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 tillfördes ytterligare 15 miljarder kronor i generella statsbidrag för att upprätthålla samhällsviktiga funktioner som vård, skola och omsorg samt kollektivtrafik med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:99 utg.omr. 25, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340). Efter förslag i en extra proposition med ändringar i budgeten tillfördes ytterligare 6 miljarder kronor i generella statsbidrag till kommuner och regioner med anledning av spridningen av covid-19 (prop. 2019/20:181 utg.omr. 25, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351).

De riktade statsbidragen, inklusive kostnadsersättningarna, inom andra utgiftsområden ökade med 37 procent och utgjorde nästan 8 procent av kommunsektorns totala intäkter 2020 (se diagram 2.2). En stor del av ökningen utgjordes av riktade statsbidrag och ersättningar för merkostnader till följd av spridningen av covid-19.

Diagram 2.2 Fördelning av kommunsektorns intäkter 2010–2020

Anm.: I det generella bidraget till regionerna ingår i denna sammanställning bidrag för läkemedelsförmånerna, som stod för drygt 30 miljarder kronor av totalbeloppet. Uppgifter i detta diagram baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och regioner utifrån kommuners och regioners räkenskapssammandrag medan utvecklingen av intäkterna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandraget. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Generella statsbidrag fördelas främst via utjämningssystemet

Generella statsbidrag fördelas till största delen via det kommunalekonomiska utjämningssystemet. År 2020 fick kommunerna 86 miljarder kronor och regionerna 35 miljarder kronor via utjämningssystemet.

Det kommunalekonomiska utjämningssystemet har till syfte att ge kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar, trots strukturella skillnader. Utjämningssystemet finansieras till största delen av statliga medel. En mindre del av

utjämningssystemet finansieras genom att vissa kommuner och regioner betalar en avgift till systemet.

Den kommunalekonomiska utjämningens betydelse som intäktskälla skiljer sig åt mellan enskilda kommuner och regioner. När alla bidrag och avgifter summeras per kommun varierade beloppen mellan -19 500 och 31 700 kronor per invånare 2020. Det genomsnittliga ovägda beloppet per kommun, när hänsyn inte tas till olikheter i antalet invånare, var 13 100 kronor per invånare. Av kommunerna var 11 stycken nettobetalare.

Det genomsnittliga ovägda beloppet per region var 5 100 kronor per invånare 2020. Det högsta bidraget var 9 800 kronor per invånare. En region, Region Stockholm, var nettobetalare, med en avgift om 680 kronor per invånare.

De ändringar i lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning som trädde i kraft den 1 januari 2020 innebar sammantaget en förstärkt utjämning, och därmed ökad omfördelning, bl.a. utifrån faktorer som gles bebyggelse, befolkningsförändringar och socioekonomiska faktorer som utbildningsnivå och inkomststandard. Omfördelningen i kostnadsutjämningen 2020, mätt som storleken på de sammantagna bidragen respektive avgifterna inom systemet, var ca 9,2 miljarder kronor för kommunerna och ca 3,5 miljarder kronor för regionerna. Det var en ökning med ca 1,2 miljarder kronor inom kostnadsutjämningen för både kommunerna och regionerna.

Kostnaderna utvecklades relativt svagt

Kommunsektorns totala kostnader uppgick 2020 till 1 181 miljarder kronor, vilket var en ökning med 3 procent jämfört med 2019. Ökningen var därmed lägre än genomsnittet för 2010–2019, som uppgick till 4,2 procent. Den lägre kostnadsökningstakten berodde främst på spridningen av covid-19. Kostnadsökningstakten var lägre i kommunerna än i regionerna.

Kostnader för pedagogisk verksamhet, omsorg samt hälso- och sjukvård utgör huvuddelen av kommunsektorns verksamhetskostnader. Kostnader för personal är den största enskilda kostnadsposten i välfärdsverksamheterna. Personalkostnaderna utgjorde 51 procent av kostnaderna 2020, vilket var något lägre än 2019.

Välfärd tillhandahålls även av privata aktörer, huvudsakligen privata företag, som bedriver t.ex. vård, skola och omsorg. Sammantaget utgjorde köp från och bidrag till dessa aktörer ca 14 procent av kommunsektorns kostnader 2020. Andelen var i nivå med det genomsnittliga utfallet 2017–2019. Inom vård och omsorg respektive pedagogisk verksamhet utgjorde andelen köp ca 17 procent av kommunernas kostnader, och inom regionernas hälso- och sjukvård utgjorde andelen ca 12 procent av kostnaderna 2020.

Demografisk utveckling påverkar intäkter och kostnader

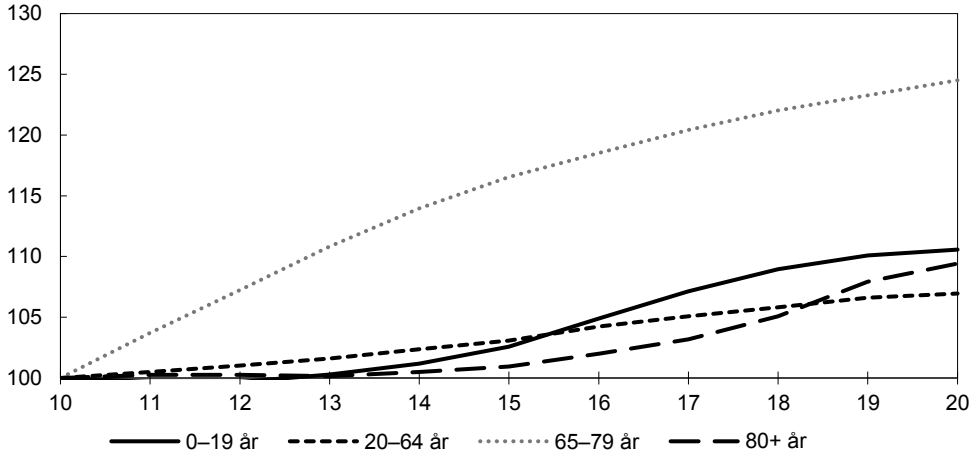
Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning påverkar behovet av välfärdstjänster. En kraftig ökning av antalet invånare i åldersgruppen över 65 år har påverkat såväl regionernas hälso- och sjukvård som kommunernas vård och omsorg. Sedan 2018 är ökningstakten högst vad gäller personer över 80 år (se diagram 2.3).

Antalet barn och unga har ökat kraftigt sedan mitten av 2010-talet. Under 2016–2019 skedde en ökning i alla åldersgrupper, dvs. vad gäller barn i förskole-, grundskole- och gymnasieålder. Under 2020 skedde dock en minskning av antalet barn i förskoleålder.

Antalet invånare i åldern 20–64 år ökade i en lägre takt än antalet barn och unga samt äldre 2020. Försörjningskvoten, dvs. antalet personer som är yngre eller äldre än 20–64 år i relation till antalet personer i åldern 20–64 år, ökade från 0,71 till 0,77 mellan 2010 och 2020. En ökad försörjningskvot betyder att färre ska försörja fler. Eftersom skatteintäkterna står för den största andelen av kommunsektorns intäkter påverkas sektorns ekonomi av att en mindre andel av befolkningen betalar inkomstskatt.

Diagram 2.3 Förändring av folkmängd per åldersgrupp 2010–2020

Index 2010=100

Anm.: Basår 2010.

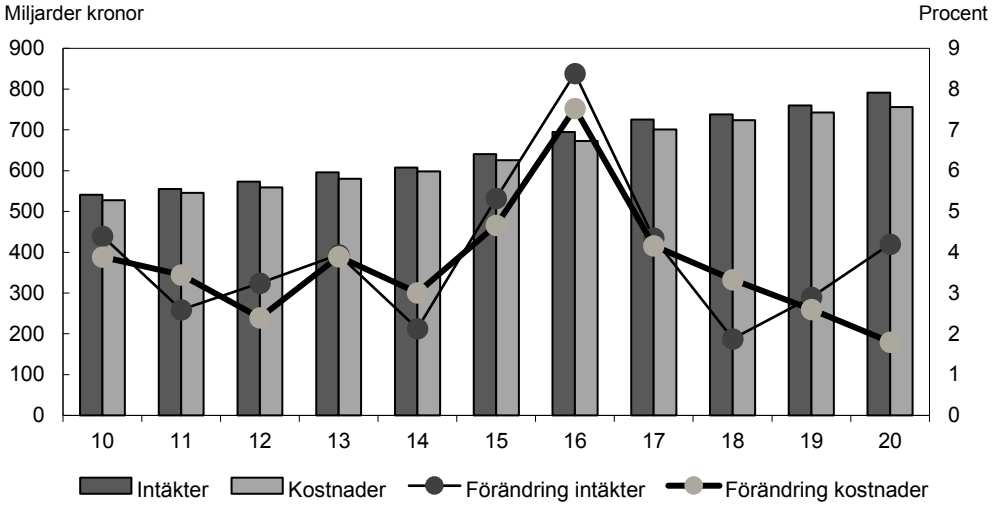
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunernas intäkter och kostnader

Intäktsökningen i kommunerna var sammantaget högre 2020 än 2019. Skatteintäktsutvecklingen var relativt svag, men de stora tillskotten av statsbidrag med anledning av spridningen av covid-19 ledde till en positiv utveckling av intäkterna. Skatteintäkterna ökade 2020 i en markant lägre takt än genomsnittet 2010–2019. Kostnadsökningen i kommunerna var låg mellan 2019 och 2020 (se diagram 2.4). Detta förklaras huvudsakligen av att pandemin har begränsat viss verksamhet i kommunerna. De senaste åren har kostnadsökningstakten minskat jämfört med perioden 2015–2017, då kostnadsökningarna till följd av mottagande av asylsökande och nyanlända var höga. Under samma period ökade också de statliga ersättningarna till kommuner och regioner för mottagandet av asylsökande och nyanlända. Intäkterna från ersättningarna för mottagandet har sedan minskat, eftersom större delen av ersättningarna utbetalas under en begränsad tid.

Diagram 2.4 Kommunernas intäkter och kostnader 2010–2020

Totalt och årliga förändringar

Anm.: Enligt resultaträkningen exkl. extraordinära poster.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den största andelen av kommunernas kostnader används till pedagogisk verksamhet (se tabell 2.2). Kostnadsökningen 2020 var störst inom verksamhetsområdet vård och omsorg varav äldreomsorgen hade den största ökningen. Jämfört med genomsnittet för den närmast föregående femårsperioden var kostnadsökningen mellan 2019 och 2020 lägre inom alla verksamheter, utom för äldreomsorgen och ekonomiskt bistånd. En bidragande orsak till det var pandemin.

Tabell 2.2 Verksamhetens kostnader kommuner

Miljarder kronor och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2020	Kostnader 2020	Förändring 2019/2020	Genomsnittlig förändring 2015–2019
Pedagogisk verksamhet	43	310	2,1	5,3
varav förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	15	104	0,9	4,5
varav grundskola	*18*	*131*	*2,6*	*6,5*
varav gymnasieskola	*6*	*46*	*1,8*	*3,6*
varav övrig utbildning	*4*	*29*	*4,7*	*5,6*
Vård och omsorg	37	267	4,1	3,7
varav äldreomsorg	*19*	*135*	*4,7*	*3,4*
varav funktionshindrade	*11*	*81*	*3,1*	*3,9*
varav ekonomiskt bistånd	*2*	*15*	*4,2*	*1,5*
varav individ- och familjeomsorg	*5*	*36*	*3,5*	*5,4*
Övrigt	19	138	-1,7	3,7
Totalt kommuner	**100**	**715**	**2,1**	**4,3**

Anm.: Övrigt för kommuner ingår kultur och fritid, infrastruktur och skydd, affärsverksamhet, arbetsmarknadsåtgärder och flyktingmottagande m.m. Uppgifter i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och regioner utifrån kommuners och regioners räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandraget. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

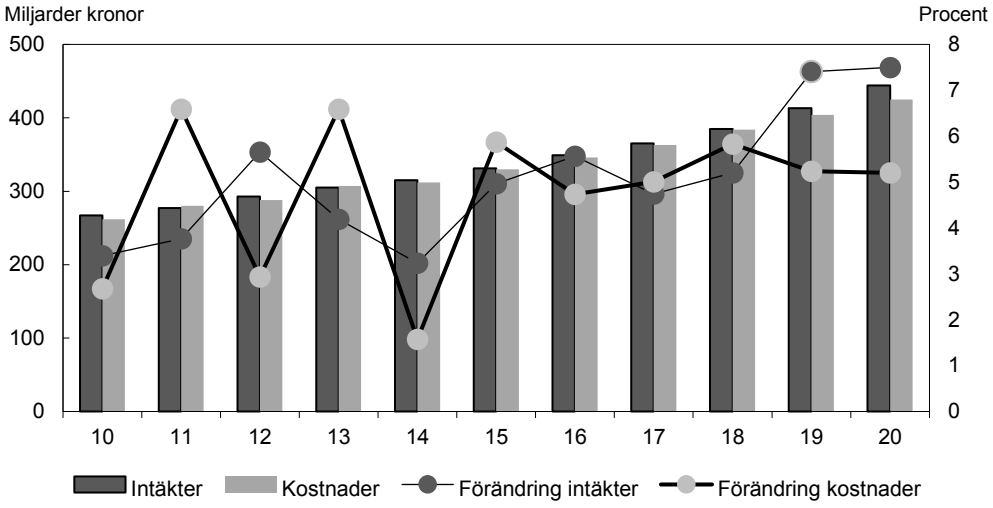
Regionernas intäkter och kostnader

Regionernas totala intäkter ökade med 7,5 procent 2020 (se diagram 2.5), främst till följd av de stora tillskotten av statsbidrag med anledning av spridningen av covid-19. Ökningen var högre än genomsnittet för 2010–2019, som uppgick till 4,8 procent.

Regionernas totala kostnader ökade med 5,2 procent 2020, vilket var högre än de genomsnittliga årliga kostnadsökningarna om 4,7 procent 2010–2019.

Diagram 2.5 Regionernas intäkter och kostnader 2010–2020

Totalt och årliga förändringar

Källa: Statistiska centralbyrån.

Hälso- och sjukvårdens kostnader ökade i en högre takt än genomsnittet för den senaste femårsperioden (se tabell 2.3), vilket främst berodde på pandemin. Kostnadsökningarna var högst för läkemedel, följt av primärvård och specialiserad psykiatrisk vård. Kostnaderna för tandvård minskade mellan 2019 och 2020 av samma orsak. Kostnadsutvecklingen för regional utveckling samt trafik och infrastruktur ökade i en lägre takt 2020 än genomsnittet för de senaste fem åren.

Tabell 2.3 Verksamhetens kostnader regioner

Miljarder kronor och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2020	Kostnader 2020	Förändring 2019/2020	Genomsnittlig förändring 2015–2019
Regioner				
Hälso- och sjukvård, totalt	87	345	5,9	4,7
varav primärvård	*16*	*64*	*8,9*	*5,1*
varav specialiserad somatisk vård	*47*	*183*	*5,4*	*4,9*
varav specialiserad psykiatrisk vård	*7*	*29*	*7,8*	*3,6*
varav tandvård	*3*	*11*	*-3,1*	*3,4*
varav övrig hälso- och sjukvård	*8*	*31*	*1,3*	*4,5*
varav läkemedel (öppen)[1]	*7*	*27*	*9,4*	*4,4*
Regional utveckling samt trafik och infrastruktur	13	49	2,5	7,0
Totalt regioner	**100**	**394**	**5,2**	**4,9**

[1]Avser kostnader för läkemedel i öppenvård.

Anm.: I kostnader för hälso- och sjukvård ingår också kostnader för tandvård och politisk verksamhet. Uppgifter i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och regioner utifrån kommuners och regioners räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandraget. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

2.5.3 Investeringarna och skuldsättningen minskade

Reinvesteringar i befintliga verksamhetslokaler, och det behov som den demografiska utvecklingen innebär, medför ökade investeringar i verksamhetslokaler, såsom skolor, äldreboenden och sjukhus. Kommuner och regioner finansierar en del av investeringarna med egna medel genom det utrymme som skapas via årets resultat och avskrivningar. Utvecklingen av skuldsättningen i kommuner och regioner beror till följd av detta bl.a. på hur stor andel av investeringarna som en kommun kan finansiera med egna medel. Skuldsättningen är därmed en viktig indikator på sektorns ekonomiska ställning. Stora investeringar sker i de kommun- och regionägda företagen. Kommuner och regioner tar upp lån för vidareutlåning till sina företag och går även i borgen för företagens lån till investeringar vilket påverkar skuldsättningen.

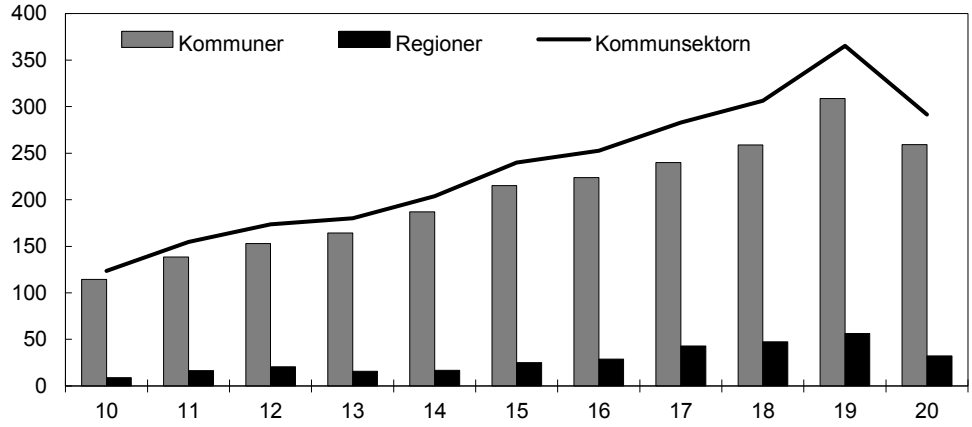
Efter flera år med ökande investeringsnivåer minskade investeringstakten 2020. Kommunsektorn investerade för drygt 101 miljarder kronor 2020, varav kommunerna stod för nästan 77 miljarder kronor. Sektorns investeringar minskade med 6,1 procent jämfört med 2019, vilket kan jämföras med genomsnittet för 2010–2019, då investeringstakten i genomsnitt ökade med 8,3 procent.

Knappt 96 procent av investeringarna finansierades med egna medel 2020, vilket var en betydligt större andel än genomsnittet för 2010–2019, som uppgick till 66 procent. Självfinansieringsgraden var högre 2020 både för kommunerna och för regionerna jämfört med tidigare år.

Även låneskulden minskade efter flera år av ökad skuldsättning (se diagram 2.6). Låneskulden är både kort- och långfristig. Den långfristiga delen av låneskulden uppgick 2020 till drygt 291 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunernas låneskuld uppgick till 259 miljarder kronor. Detta innebar att låneskulden minskade med totalt 20 procent (74 miljarder kronor) jämfört med 2019. Den genomsnittliga ökningstakten 2010–2019 var 12 procent. Kommunernas låneskuld 2020 minskade mer än regionernas (knappt 50 miljarder kronor för kommunerna och med 24 miljarder kronor för regionerna). Kommuner och regioner har också kortfristiga lån hos olika kreditinstitut.

Diagram 2.6 Kommunsektorns långfristiga lån 2010–2020

Miljarder kronor

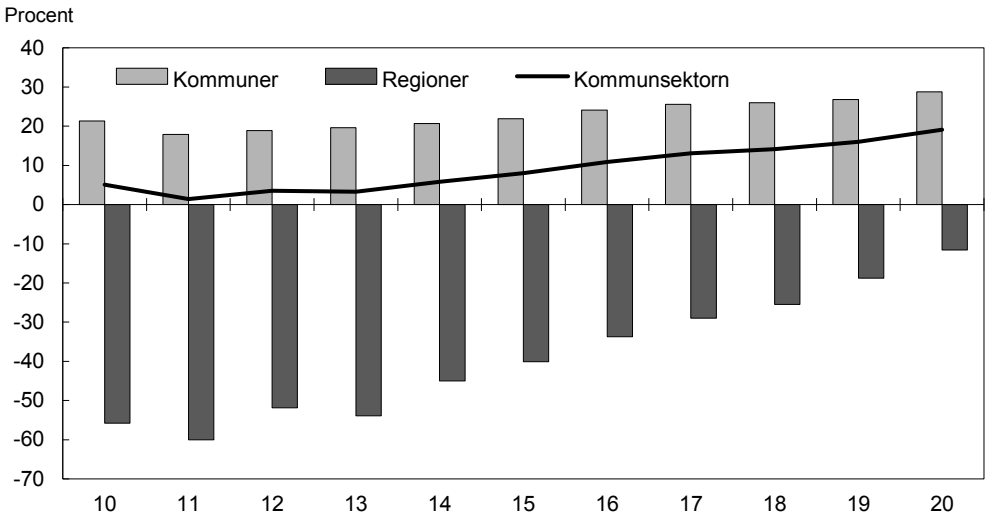

Källa: Statistiska centralbyrån.

Nyckeltalet soliditet visar hur stor andel av tillgångarna som finansierats med eget kapital och därmed den finansiella styrkan på lång sikt. Soliditeten inklusive pensionsåtaganden före 1998 fortsatte att förstärkas för både kommunerna och regionerna 2020 (se diagram 2.7). Den positiva förändringen var bl.a. en följd av en förbättring av

resultatet, en minskning av skuldsättningen och en minskning av pensionsåtagandet före 1998. Kommunernas och regionernas soliditet, inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998, uppgick till 28 procent respektive -12 procent 2020. Regionernas soliditet inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998 har stärkts mer än kommunernas den senaste tioårsperioden. Soliditeten exklusive pensionsåtagandena ingångna före 1998 är högre än soliditeten inklusive åtagandena.

Diagram 2.7 Kommunsektorns soliditet 2010–2020

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.5.4 Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner

Förbättrat resultat i alla kommungrupper men skillnader kvarstår

Det finns stora skillnader mellan olika kommuner och mellan olika kommungrupper i fråga om bl.a. resultat, kostnadsutveckling och skuldsättning (se tabell 2.4). Tre kommungrupper, de s.k. huvudgrupperna, används i jämförelsen nedan. Indelningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och baseras i huvudsak på kriterierna storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Huvudgrupperna är storstäder och storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter 2020 var högst i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner och lägst i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Utfallen 2020 var högre för samtliga kommungrupper jämfört med det årliga genomsnittet 2010–2019. Det finns även en spridning inom grupperna, dvs. mellan enskilda kommuner inom samma kommungrupp.

Andelen kommuner som hade negativa balanskravsresultat var högst i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner (4,4 procent). Andelen kommuner med negativa balanskravsresultat minskade 2020 jämfört med genomsnittet 2010–2019 i samtliga tre kommungrupper.

De långfristiga lånen var högst i kommungruppen större städer och kommuner nära större stad. Storstäder och storstadsnära kommuner uppvisade den starkaste soliditeten.

Kostnadsutvecklingen var lägre 2020 för samtliga kommungrupper jämfört med genomsnittet 2010–2019. Kostnaderna ökade mest i gruppen mindre städer/tätorter

och landsbygdskommuner. Kostnadsutvecklingen påverkades under 2020 av spridningen av covid-19, liksom av den demografiska utvecklingen i kommungruppen.

Den genomsnittliga folkmängden per kommun ökade i samtliga tre kommungrupper 2020, men ökningstakten avtog jämfört med 2019 och åren dessförinnan. Ökningstakten var lägst, 0,4 procent, i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Kostnadsutvecklingen påverkas av förändringarna av storleken på de olika åldersgrupperna. I gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner minskade det genomsnittliga antalet personer i åldern 0–19 år, efter att ha ökat under perioden 2014–2019. Denna åldersgrupp fortsatte att öka i de övriga två kommungrupperna. Det genomsnittliga antalet personer i åldern 20–64 år minskade i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, medan det ökade i de övriga två kommungrupperna. Det genomsnittliga antalet personer i åldern 65 år och äldre ökade 2020 i alla kommungrupper, och ökningen i denna åldersgrupp var som högst bland 80 år och äldre i samtliga tre kommungrupper. Sedan 2010 har försörjningskvoten ökat i samtliga tre kommungrupper. Försörjningskvoten har ökat mest i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, från 0,83 till 0,93. Mellan 2010 och 2020 ökade försörjningskvoten från 0,75 till 0,79 i gruppen storstäder och storstadsnära kommuner, och från 0,79 till 0,87 i gruppen större städer och kommuner nära större stad.

Tabell 2.4 Skillnader mellan kommungrupper

Procent om inget annat anges

Utfall 2020 och genomsnittligt utfall 2010–2019

	Storstäder/ storstadsnära kommuner 2020	Större städer/ nära större stad 2020	Mindre städer/ tätorter landsbygds-kommuner 2020	Riket 2020	Storstäder/ storstadsnära kommuner 2010–2019	Större städer/ nära större stad 2010–2019	Mindre städer/ tätorter landsbygds-kommuner 2020
Årets resultat, kr/inv.	3 731	2 457	2 437	2 650	1 619	1 124	1 208
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter	6,7	4,0	3,7	5,7	3,4	2,2	2,2
Andel med negativa balanskravsresultat	2,2	3,7	4,4	3,8	11,1	12,8	20,5
Generella statsbidrag och utjämning kr/inv.	7 890	17 800	20 764	17 618	4 802	12 370	14 397
Kostnadsutveckling	1,4	1,5	1,7	1,6	3,1	3,2	3,1
Långfristiga lån, kr/inv.	18 064	23 313	21 155	21 468	14 023	17 462	15 172
Investeringar, kr/inv.	7 363	6 175	7 095	6 795	5 758	4 544	4 816
Soliditet inkl. pensionsåtagande före 1998	30,5	20,9	20,0	28,8	19,7	9,5	7,6
Skattesats	19,83	21,80	22,20	20,72	19,82	21,66	22,13
Befolknings-utveckling	0,7	0,6	0,1	0,5	1,5	1,0	0,4

Källa: Statistiska centralbyrån.

Skillnaderna ökade i regionernas resultat och kostnadsutveckling

Skillnaderna i regionernas resultat redovisas genom en jämförelse mellan högsta och lägsta resultat mellan enskilda regioner (se tabell 2.5). Skillnaderna i resultat i kronor per invånare var större 2020 än genomsnittet för 2010–2019, främst till följd av ett

mycket högt resultat i regionen med högst resultat. Även skillnaderna i resultat som andel av generella statsbidrag och skatter var som en följd av detta markant större 2020 än genomsnittet för 2010–2019. Det var 17 regioner som redovisade ett resultat på över 2 procent av skatter och generella statsbidrag 2020. Det genomsnittliga antalet 2010–2019 var 4 regioner. Ingen region redovisade ett negativt balanskravsresultat 2020, vilket var en förbättring jämfört med de senaste åren. Under 2010–2019 redovisade i genomsnitt 3 regioner per år ett negativt balanskravsresultat.

Skillnaderna i kostnadsutvecklingen ökade 2020. I vissa regioner var kostnads-utvecklingen högre än genomsnittet för 2010–2019, medan den i andra regioner var betydligt lägre.

Skillnaden i lån per invånare var fortsatt stor 2020. Den genomsnittliga låneskulden 2020 var nästan dubbelt så stor som genomsnittet för perioden 2010–2019. Soliditeten förbättrades i regionerna under 2020, och den genomsnittliga soliditeten 2020 var markant högre än genomsnittet för 2010–2019.

Tabell 2.5 Skillnader mellan regioner

Procent om inget annat anges

Utfall 2020 och genomsnittligt utfall 2010–2019

	Högst 2020	Genomsnitt 2020	Lägst 2020	Högst 2010–2019	Genomsnitt 2010–2019	Lägst 2010–2019
Årets resultat, kr/inv.	3 601	1 939	359	730	248	-1 214
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter	11,1	5,5	1,1	2,5	0,8	-4,2
Balanskravsresultat, kr/inv.	2 847	1 220	151	551	119	-1 228
Generella statsbidrag och utjämning, kr/inv.	11 894	9 049	3 141	7 709	6 149	2 135
Kostnadsutveckling	7,9	4,5	1,3	5,0	3,9	2,6
Investeringar, kr/inv.	4 323	2 411	602	3 583	2 029	951
Långfristiga lån, kr/inv.	9 517	2 206	0	9 753	1 192	0
Soliditet	22,3	-11,6	-92,7	-0,1	-41,2	-127,1
Skattesats	12,08	11,56	10,83	12,09	11,18	10,48
Befolkningsutveckling	1,2	0,5	-0,3	1,6	1,0	0,0

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.5.5 Statens styrning av kommuner och regioner har ökat

Statskontorets årliga kartläggning i rapporten Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och regioner (Statskontoret 2020) visar att staten styr kommunsektorn inom i princip alla politikområden. Styrningen riktar sig till olika nivåer, allt från förvaltningsnivån till hur enskilda medarbetare ska agera. Den statliga styrningen riktas dock främst mot vård- och omsorgsområdet. Statskontorets analys visar också att spridningen av covid-19 har bidragit till att staten har styrt kommunsektorn mer än tidigare år. Staten vidtog under 2020 över 100 åtgärder gentemot kommuner och regioner med anledning av pandemin, bl.a. tillfördes mer resurser och myndigheter fick i uppdrag att stötta och samordna arbetet i kommunsektorn. Staten vidtog under samma år ca 190 nya styrande åtgärder utan koppling till pandemin, vilket var i nivå med antalet 2019. Ungefär två tredjedelar av de åtgärder som vidtogs gentemot kommuner och regioner 2020 saknade således en koppling till pandemin.

Staten styrde 2020 kommunsektorn med ungefär samma metoder som tidigare. Totalt 40 myndigheter utövar styrning över kommuner och regioner. År 2020 beslutade regeringen om nästan 180 myndighetsuppdrag som påverkar kommuner och regioner,

vilket var en tydlig ökning från 110 myndighetsuppdrag 2019. Majoriteten av uppdragen handlade om att sprida kunskap eller om att kartlägga och analysera en kommunal verksamhet. Det infördes 42 nya eller ändrade lagar och förordningar 2020 som på ett väsentligt sätt påverkade kommunerna eller regionerna. År 2019 uppgick motsvarande antal till 33. Liksom tidigare år innebar flera av föreskrifterna ökade krav och skyldigheter för kommunsektorn.

Regeringen föreslog 26 nya riktade statsbidrag under 2020, varav ungefär hälften var tidsbegränsade bidrag med anledning av pandemin. Totalt identifierade Statskontoret 206 riktade statsbidrag, varav 23 kostnadsersättningar 2020, vilket var en ökning med 12 jämfört med 2019. Även det totala utbetalda beloppet ökade 2020 jämfört 2019.

Välfärdskommissionen har föreslagit åtgärder för förbättrad styrning

Välfärdskommissionen, som samlar företrädare för regeringen, SKR och centrala arbetstagarorganisationer, har regeringens uppdrag att identifiera och analysera konkreta åtgärder som kan stärka kommunsektorns förmåga att tillhandahålla välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden (Fi2019/04300). Kommissionen har presenterat 25 åtgärdsförslag som syftar till en förbättrad styrning av välfärden, ett effektivt nyttjande av offentliga resurser, en hållbar kompetensförsörjning och arbetsmiljö samt åtgärder inom digitaliseringsområdet för att skapa långsiktiga förutsättningar för välfärd (Fi2021/00984).

En delegation för kommunal ekonomi i balans har inrättats

Trots att ekonomin i kommunsektorn generellt sett har stärkts under de senaste åren finns kommuner och regioner som har ett sämre utgångsläge än andra. Efter förslag i budgetpropositionen för 2021 tillfördes 1 miljard kronor för att främja kommuners och regioners arbete med att genomföra omstrukturerings- och effektiviseringsåtgärder för en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning (prop. 2020/21:1 utg.omr. 25, bet 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151). Regeringen har vidare beslutat att inrätta en delegation för kommunal ekonomi i balans inom Kammarkollegiet (Fi2021/02653). Delegationen ska hantera ansökningar, besluta om stöd och följa upp kommunernas respektive regionernas arbete med att genomföra åtgärder för att nå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. Initiativet till delegationen kommer från Välfärdskommissionen.

Statskontoret har fått i uppdrag att kartlägga och analysera administrativa kostnader

Regeringen gav i februari 2021 Statskontoret i uppdrag att analysera och göra en övergripande kartläggning av de administrativa kostnader som följer av olika typer av statlig styrning inom olika kommunala verksamhetsområden (Fi2021/00762). Statskontoret ska bedöma vilka områden och processer som regeringen bör prioritera i arbetet med att minska de administrativa kostnader som uppstår till följd av statens styrning av kommuner och regioner, samt föreslå åtgärder som staten kan vidta för att minska dessa kostnader. Statskontoret ska även lämna förslag till lämpliga åtgärder för att underlätta för kommuner och regioner att hantera riktade statsbidrag. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022.

RKA har tagit fram nyckeltal för effektivitet i kommuner

På uppdrag av Finansdepartementet har Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) utarbetat nyckeltal (indikatorer) för att mäta produktivitet och effektivitet i kommuner och regioner. RKA redovisade nyckeltalen med tillhörande vägledning för kommuner i augusti 2020 och en första, årlig rapport om effektivitet i kommuner

presenterades i februari 2021 (rapporten Effektivitet i kommuner). I rapporten presenteras index för effektivitet inom områdena utbildning samt stöd och omsorg. Enligt rapporten finns inga tydliga samband mellan resursåtgång och kvalitet, och det är ingen kommun som utmärker sig genom att nå hög effektivitet inom samtliga områden. Motsvarande rapport kommer att publiceras årligen och innehållet kommer att utvecklas i takt med att datatillgången förbättras. Nyckeltalen för regioner samt en tillhörande vägledning presenterades under våren 2021. Representanter för kommuner och regioner har tagit del av nyckeltalen och information om hur de kan användas genom bl.a. seminarier och utbildningar och mottagandet var mycket positivt. Genom nyckeltalen får kommuner och regioner förbättrade möjligheter till jämförelser och analyser samt underlag för prioritering och utveckling. Nyckeltalen finns tillgängliga i databasen Kolada.

Tillkännagivanden om likvärdiga krav på privata och offentliga aktörer inom välfärdsverksamheter

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska låta utreda ett utvecklat och delvis nytt regelverk för säkerställande av valfrihet, mångfald och kvalitet vid utförande av välfärdstjänster, vilket ska omfatta tillståndsplikt med ägar- och ledningsprövning, kravställande och uppföljning av kvalitet samt skarpare sanktioner vid misskötsel, allt med utgångspunkten att likvärdiga krav ska ställas på privata och offentliga aktörer. Av tillkännagivandet följer också att regeringen ska utreda lämpliga sätt för spridning av verksamhetsrelaterad information ur ett brukarperspektiv (bet. 2014/15:FiU32, rskr. 2014/15:243 och rskr. 2014/15:244).

I propositionen Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158) föreslog regeringen en utökad tillståndsplikt och ägar- och ledningsprövning inom välfärden. Regeringen lämnade i propositionen även förslag för att förenkla för såväl upphandlande myndigheter som leverantörer och för att främja den idéburna sektorns deltagande i upphandlingar. Förslagen syftade till att möjliggöra för en mångfald av leverantörer att delta i offentliga upphandlingar. Regeringen bedömde i propositionen att tillkännagivandet i den del som detta avsåg att utreda ett utvecklat och delvis nytt regelverk var tillgodosett. Därmed kvarstod endast den del av tillkännagivandet som avsåg spridning av verksamhetsrelaterad information.

Riksdagen ansåg att de utökade tillståndskraven var viktiga, men fann samtidigt att regeringens skäl för att undanta kommunal verksamhet från tillståndskrav och ledningsprövning inte var tillräckliga och att de saknade grund, varför tillkännagivandet inte kunde anses tillgodosett. I ett nytt tillkännagivande till regeringen tillkännagav riksdagen att regeringen skyndsamt ska återkomma med kompletterande lagstiftning, så att likvärdiga krav ställs på privata och offentliga aktörer, dvs. att en generell tillståndsplikt och ledningsprövning ska införas för alla utförare i välfärden, oavsett driftform (bet. 2017/18:FiU43 punkt 2, rskr. 2017/18:356). Riksdagen tillkännagav samtidigt för regeringen att regeringen skulle värna mångfalden genom att återkomma till riksdagen med förslag som säkerställer att tillståndskrav samt ägar- och ledningsprövning inte medför otillbörliga hinder att etablera sig och verka på välfärdsområdet, i synnerhet när det gäller små aktörers möjligheter såsom kooperativ (bet. 2017/18:FiU43 punkt 4, rskr. 2017/18:356).

Som redovisas ovan har regeringen tidigare infört en utökad tillståndsplikt för den som bedriver yrkesmässig verksamhet inom välfärden (prop. 2017/18:158). Regeringen ansåg i samband med att den lämnade det förslaget att det därutöver inte var möjligt att tillmötesgå riksdagens tillkännagivande, dvs. att införa tillståndsplikt och ledningsprövning för kommuner och regioner, med motiveringen att kommuner

och privata aktörer har olika roller och ansvar. Vidare angavs att det finns sådana principiella skillnader mellan kommuner och enskild verksamhet att det inte finns skäl att införa något som motsvarar en ägar- och ledningsprövning för kommunal verksamhet (prop. 2017/18:158 s. 51). Den bedömningen kvarstår och regeringen anser att tillkännagivandena är tillgodosedda i dessa delar (bet. 2014/15:FiU32, rskr. 2014/15:243 och rskr. 2014/15:244 samt bet. 2017/18:FiU43 punkt 2, rskr. 2017/18:356).

Vad avser kravet från riksdagen om att regeringen ska utreda lämpliga sätt för spridning av verksamhetsrelaterad information har följande åtgärder vidtagits. Statens skolverk (Skolverket) har haft regeringens uppdrag att utveckla ett nytt informationssystem som möjliggör jämförelser mellan skolor (U2014/2660), i enlighet med vad som anges i propositionen Villkor för fristående skolor m.m. (prop. 2013/14:112), och Skolverket tillhandahåller nu webbplatsen Utbildningsguiden, med information och vägledning inför val av skola och utbildning, från förskola till utbildning för vuxna. Regeringen har vidare gett Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att tillgängliggöra och upprätta ett nationellt register över hem för vård eller boende (HVB), stödboenden för barn och unga samt särskilda ungdomshem (S2021/02373). Genom dessa åtgärder bedöms den del av tillkännagivandet som avser spridning av verksamhetsrelaterad information tillgodosett (bet. 2014/15:FiU32, rskr. 2014/15:243 och rskr. 2014/15:244).

Regeringen har sedan 2015 tagit initiativ till ett antal åtgärder för att säkerställa kvalitet, valfrihet och mångfald inom välfärdsverksamheterna. Förutom de utökade tillståndskraven som redan nämnts, har regeringen vidtagit ett antal åtgärder som har redovisats i årliga redogörelser för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2015/16:75, skr. 2016/17:75, skr. 2017/18:75, skr. 2018/19:75 och skr. 2019/20:75). Som exempel kan nämnas arbetet inom ramen för den s.k. Välfärdsutredningen (dir 2015:108) och Tillitsdelegationen samt ett regeringsuppdrag till IVO att analysera om myndighetens sanktionsmöjligheter är tillräckliga, som redovisades i oktober 2016,. Därutöver har regeringen nyligen beslutat om lagrådsremissen Ett förenklat upphandlingsregelverk. I lagrådsremissen behandlas bl.a. frågor om ett förenklat regelverk för sådana upphandlingar som inte helt styrs av EU:s upphandlingsdirektiv. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2022.

Regeringen anser därmed att tillkännagivandena om likvärdiga krav på privata och offentliga aktörer (bet. 2014/15:FiU32, rskr. 2014/15:243 och rskr. 2014/15:244 samt bet. 2017/18:FiU43 punkt 2, rskr. 2017/18:356) är slutbehandlade. Arbetet med att på andra sätt säkerställa kvalitet och mångfald, och att alla aktörer inom välfärden oavsett driftform har likvärdiga villkor, fortsätter dock. Regeringen har gett IVO i uppdrag att analysera nuvarande regelverk för tillståndsprövning inom vård och omsorg samt möjligheten att förenkla ägar- och ledningsprövningar. IVO lämnade i april 2021 rapporten Analys av regelverket för tillståndsprövning – Slutrapport, som för närvarande bereds i Regeringskansliet. Tillkännagivandet om att värna mångfalden och att underlätta för små aktörer är således ännu inte slutbehandlat (bet. 2017/18:FiU43 punkt 4, rskr. 2017/18:356).

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.6.1 Kommuner och regioner har både stort ansvar och stor frihet att utforma sin verksamhet

Den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten är grundlagsreglerade och utgör viktiga delar av den svenska decentraliserade samhällsmodellen. Kommuner och regioner har frihet att själva, inom ramen för befintlig lagstiftning, utforma sin verksamhet och ansvarar för de olika verksamheternas

resultat, kvalitet och innehåll. Enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning ska varje kommun och region i sin förvaltningsberättelse redogöra för om målen och riktlinjerna för en god ekonomisk hushållning uppnåtts och följts samt om kravet på en budget i balans enligt kommunallagen har följts.

Den kommunala beskattningsrätten ger kommuner och regioner ett långtgående ansvar för verksamheternas finansiering och cirka två tredjedelar av den kommunala verksamheten finansieras av skatteintäkter. Vid sidan av skatteintäkterna är statens bidrag den viktigaste intäktskällan. De generella statsbidragen, som till största delen finansieras från anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom detta utgiftsområde, utgör omkring en tiondel av intäkterna. På grund av detta går det inte att dra långtgående eller säkra slutsatser av förhållandet mellan storleken på det generella statsbidraget och kommunsektorns resultat. Måluppfyllelsen bedöms mot bakgrund av dessa förutsättningar.

2.6.2 Statliga insatser har bidragit till måluppfyllelsen

Starka resultat i sektorn trots ett utmanande år

Den ekonomiska ställningen för kommuner och regioner är viktiga faktorer för bedömningen av sektorns förutsättningar och dess kapacitet.

Det kan konstateras att resultatets andel av skatter och generella statsbidrag var betydligt större i kommunerna och regionerna 2020 än under de föregående åren. Stora fall i de kommunala skatteintäkterna prognostiserades i samband med spridningen av covid-19. De stora statliga tillskotten i form av statsbidrag, samt ersättningar för merkostnader och intäktsbortfall, bidrog, tillsammans med en starkare utveckling av skatteintäkterna än vad som inledningsvis prognostiserades, till det höga resultatet 2020.

Även en svagare kostnadsutveckling bidrog till resultatet för kommunerna. Kommunsektorns kostnader påverkas av att befolkningen växer och av att en större andel är i behov av välfärdstjänster. Den relativa ökningen av andelen unga och äldre i förhållande till andelen som förvärvsarbetar försämrar utvecklingen av skatteunderlaget. Kostnadsutvecklingen var dock måttlig i kommunerna 2020, trots de ökade demografiska behoven och osäkerheten kring hur kostnaderna skulle påverkas av pandemin. Ökningstakten i regionerna var däremot något högre än den föregående tioårsperioden. Samtidigt utvecklades skatteunderlaget svagt under 2020 jämfört med de närmast föregående åren.

Soliditeten och den långsiktiga finansiella ställningen förbättrades i majoriteten av kommunerna och regionerna till följd av starka resultat, minskad skuldsättning och minskad pensionsskuld som avser tiden före 1998. Fortsatta investeringar avseende t.ex. skolor, äldreboenden och sjukhus gjordes 2020, men investeringstakten var lägre än genomsnittet under den föregående tioårsperioden. Behovet av investeringar bedöms fortfarande vara stort. En större andel av investeringarna finansierades med egna medel 2020 än under den föregående tioårsperioden. Skuldsättningen minskade i både kommuner och regioner.

Frivilliga avsättningar till resultatutjämningsreserver, som kan nyttjas för att täcka underskott som uppstår till följd av en lågkonjunktur, har gjorts av både kommuner och av regioner. Det sammanlagda avsatta beloppet i resultatutjämningsreserverna ökade 2020 och det var 8 fler kommuner och 3 fler regioner som hade medel avsatta i dessa jämfört med 2019. Det starka resultatet, förbättringarna vad gäller soliditeten och de ökade avsättningarna till reserver bedöms ha stärkt de ekonomiska förutsättningarna i sektorn.

Regeringen anser att förutsättningarna för att möta det utökade behovet av välfärd, samt för att säkerställa att kommuner och regioner har tillräckliga medel för att upprätthålla sin verksamhet, trots de osäkerheter som spridningen av covid-19 medfört, har förbättrats genom de förstärkningar som gjorts av statsbidragen.

Trots det höga resultatet kvarstår skillnader mellan kommuner och mellan regioner

Skillnaderna mellan kommunerna i de olika kommungrupperna avseende resultat och skuldsättning ökade 2020 jämfört med genomsnittet den föregående tioårsperioden. Att det finns skillnader i resultatnivåer mellan kommuner kan vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna inte är likvärdiga. Skillnader i resultat kan också bero på att kommunerna har olika målsättningar för resultatnivån, t.ex. beroende på att investeringsbehoven ser olika ut för olika kommuner. Även skillnaderna mellan kommungrupperna avseende kostnadsutvecklingen ökade under 2020. Samtliga kommungrupper hade dock en klart lägre kostnadsutveckling än tidigare år. Skillnaderna mellan regionerna ökade vad gäller resultat och kostnadsutveckling. De större skillnaderna bedöms bero på att pandemins effekter har varierat över landet, vilket påverkat såväl kostnadsutvecklingen som de ekonomiska resultaten. Skillnaderna i skuldsättning mellan regionerna var i nivå med genomsnittet för 2010–2019, men den genomsnittliga upplåningen har ökat.

Utmaningarna har också sett olika ut i kommuner och regioner när det gäller behovet av t.ex. anpassningar till ökande respektive minskande befolkning och förändringar i befolkningens sammansättning. Regeringen anser att de ändringar i kostnadsutjämningen som trädde i kraft den 1 januari 2020 har stärkt likvärdigheten i de ekonomiska förutsättningarna mellan kommuner respektive mellan regioner.

Nästan alla kommuner och samtliga regioner redovisade ett positivt balanskravsresultat 2020, vilket var en förbättring jämfört med 2019. Det finns dock kommuner och regioner med svagare ekonomiska resultat, trots det starka resultatet för sektorn som helhet. Detta innebär en ökad risk för att de inte kommer att uppfylla balanskravet eller kravet på god ekonomisk hushållning.

Regeringen ser positivt på den ökade användningen av jämförelser mellan kommuner och mellan regioner, och på den utveckling som har skett under 2020 med nya indikatorer för effektivitet och produktivitet i sektorn. Regeringen anser att detta har förbättrat möjligheterna för kommuner och regioner att bedöma effektiviteten och kvaliteten i verksamheterna, vilket är av betydelse för ett framgångsrikt utvecklings- och förbättringsarbete

Den statliga styrningen bör vara ändamålsenligt utformad

Den statliga styrningen inom olika kommunala verksamhetsområden syftar till att uppnå nationella målsättningar, bl.a. att öka likvärdigheten i landet. Samtidigt måste kommuner och regioner hantera styrningen samlat vid t.ex. resursfördelning och planering. Den statliga styrningen behöver därför utformas utifrån ett helhetsperspektiv. Detta perspektiv bör bl.a. beaktas vid valet av på vilken detaljnivå som en viss reglering ska ske, samt vid valet av lagreglering, generella statsbidrag eller riktade statsbidrag, liksom deras utformning, i syfte att underlätta för kommuner och regioner att planera och bedriva verksamheten på ett effektivt sätt. Såväl den ekonomiska styrningen som övrig styrning behöver vara ändamålsenligt utformad och motsvara de behov som både staten och kommunsektorn har.

Hur den statliga styrningen utformas är avgörande för kommunsektorns möjligheter att bedriva en effektiv verksamhet. Spridningen av covid-19 har inneburit att

styrningen av kommuner och regioner tillfälligt har behövt förändras och att staten har styrt kommunsektorn mer än under tidigare år. Samtidigt har den del av statens styrning av sektorn som inte påverkats av spridningen av covid-19 fortsatt att utvecklas i samma takt som tidigare år. Statens styrning av sektorn ökade därmed totalt sett. Regeringen anser alltjämt att det finns möjligheter till en förbättrad statlig styrning av kommunsektorn.

Statliga insatser har bidragit till det höga resultatet och måluppfyllelsen

Även om kommunsektorn har ett eget ansvar för sin verksamhet och sin ekonomi är samspelet mellan staten och kommunsektorn viktigt för att skapa goda förutsättningar för välfärden. Staten har det yttersta ansvaret för samhällsekonomin och den ekonomiska politiken, och ett övergripande ansvar för att samtliga kommuner och regioner har förutsättningar att utföra det samlade uppdraget.

Regeringen har med anledning av spridningen av covid-19 föreslagit och beslutat om flera tillfälliga insatser för att stödja kommunsektorn under 2020 och 2021. Regeringen har i samband med detta framhållit att ekonomiska resurser inte ska vara en begränsande faktor för kommuner och regioner i hanteringen av pandemin. De tillfälliga insatserna bidrog sammantaget till ett högt ekonomiskt resultat för kommuner och regioner 2020. Detta innebar möjligheter för många kommuner och regioner att vidta åtgärder som stärker de ekonomiska förutsättningarna och den finansiella ställningen på längre sikt.

Mot denna bakgrund anser regeringen sammanfattningsvis att de statliga insatserna har bidragit till goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar i kommuner och regioner.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Fortsatt osäker ekonomisk utveckling

Spridningen av covid-19 har förändrat förutsättningarna för kommuner och regioner. Kommunsektorn kommer – liksom övriga delar av samhället – fortsätta att påverkas av pandemin.

De stora statliga tillskotten medförde att kommuners och regioners inkomster ökade kraftigt 2020. Samtidigt utvecklades konsumtionsutgifterna svagt, vilket framför allt förklaras av begränsad verksamhet till följd av pandemin. År 2021 bedöms kommunsektorn kunna återuppta verksamhet och konsumtionsutgifterna väntas därmed öka. I takt med att konjunkturen återhämtar sig beräknas det kommunala skatteunderlaget och därmed skatteinkomsterna öka något snabbare 2021–2024 än de gjorde 2020. Inkomstnivån hålls även fortsatt uppe av statliga tillskott. Det finansiella sparandet beräknas därför bli högt även 2021 jämfört med genomsnittet de senaste tio åren. Därefter antas utgifterna öka snabbare än inkomsterna, vilket medför en lägre nivå på det finansiella sparandet 2022–2024 än 2021 (se tabell 2.6).

Det finns fortsatt en förhöjd osäkerhet vad gäller den ekonomiska utvecklingen de närmaste åren. Regeringens prognos för kommunsektorns finanser präglas av pandemins fortsatta påverkan på den kommunala verksamheten.

En mer utförlig bedömning av kommunsektorns ekonomi och sysselsättning redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 8.

Tabell 2.6 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges.

Utfall 2020, prognos 2021–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Totala inkomster	**1 224**	**1 302**	**1 306**	**1 315**	**1 346**
Utveckling i procent	*6,7*	*6,3*	*0,4*	*0,6*	*2,3*
Skatter	765	799	829	852	876
Kommunal fastighetsavgift	19	20	21	21	22
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	260	294	260	239	237
varav generella bidrag	*153*	*149*	*148*	*140*	*144*
varav riktade statsbidrag	*107*	*146*	*112*	*98*	*93*
Kapitalinkomster	10	11	11	12	13
Övriga inkomster	170	178	185	191	197
varav kompensation för mervärdesskatt	76	80	83	84	85
Totala utgifter	**1 209**	**1 275**	**1 331**	**1 349**	**1 378**
Utveckling i procent	*1,4*	*5,4*	*4,4*	*1,3*	*2,2*
Konsumtion	984	1 039	1 086	1 097	1 123
Investeringar	128	132	141	147	148
Transfereringar	96	99	100	100	102
Övriga utgifter	2	4	5	5	6
Finansiellt sparande	**15**	**27**	**-24**	**-34**	**-32**
Procent av BNP	0,3	0,5	-0,4	-0,6	-0,5
Resultat efter finansiella poster	**54**	**53**	**27**	**20**	**20**
Procent av skatter och generella statsbidrag	5,9	5,6	2,8	2,0	2,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2021-08-09. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Uppgifter i denna tabell baseras på Nationalräkenskaperna medan resultatredovisningen inom utgiftsområde 25 bygger på kommuners och regioners räkenskapssammandrag. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

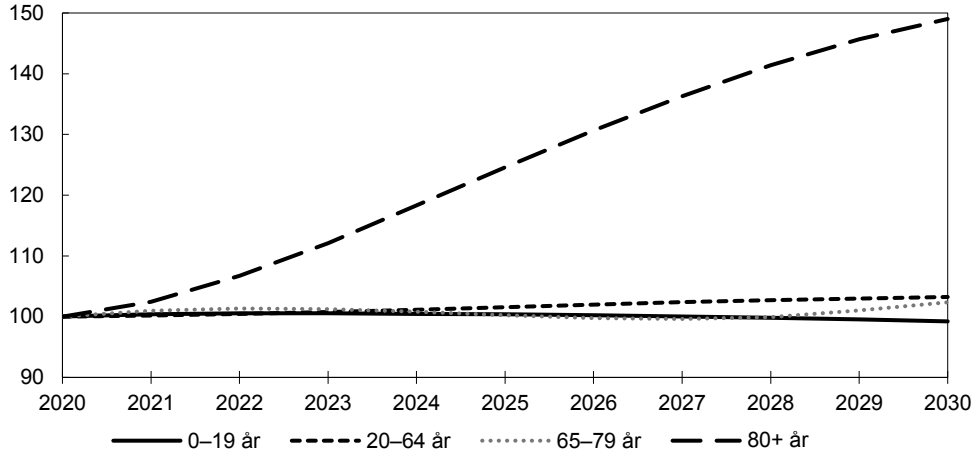
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.7.2 Förstärkningar av det generella statsbidraget behövs

Kommuner och regioner behöver goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar samt stabila planeringsförutsättningar för att välfärden i hela landet ska tryggas och fortsätta att utvecklas. Samtidigt som hanteringen av pandemin och dess konsekvenser fortsätter, ökar behoven av vård, skola och omsorg till följd av den demografiska utvecklingen. Den demografiska utvecklingen har under flera år omnämnts som en faktor som försvårar planeringen och försämrar de ekonomiska förutsättningarna i kommunsektorn. Det demografiskt betingade behovet av välfärd har lett till ökade utgifter för kommunsektorn de senaste åren. Även om ökningstakten har avtagit något, förväntas ökningen fortsätta under de närmaste åren. Utgiftsökningen beror främst på att antalet äldre förväntas fortsätta öka (se diagram 2.8). Försörjningskvoten fortsätter därmed att öka under de kommande åren, från 0,77 år 2020 till 0,79 år 2030. Kvoten beräknas öka mest i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, från 0,93 år 2020 till 0,98 år 2030.

Diagram 2.8 Förändring av folkmängd per åldersgrupp 2020–2030

Index 2020 = 100

Anm.: Basår 2020.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

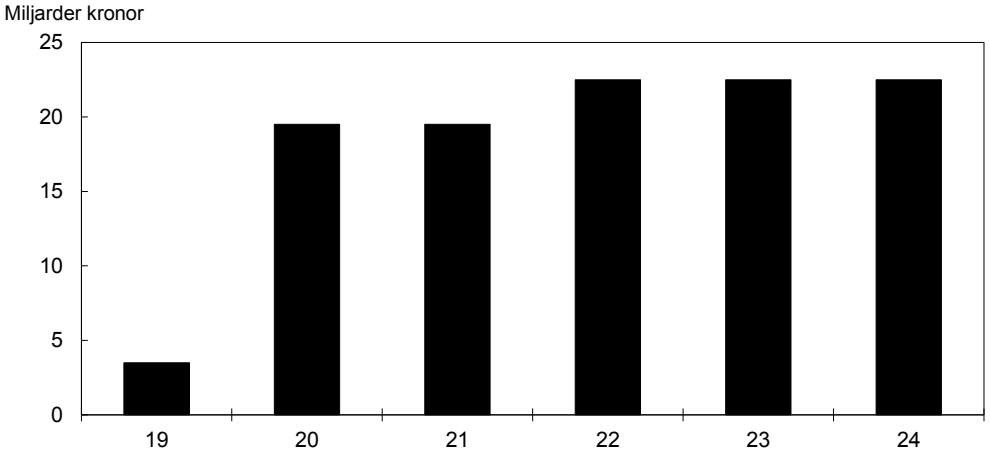
Den demografiska utvecklingen innebär ökade behov av verksamhetslokaler, såsom skolor, äldreboenden och sjukhus. Om kommuner och regioner inte budgeterar för och uppnår tillräckliga ekonomiska resultat kommer investeringarna att behöva finansieras med lån, vilket i sin tur innebär att kommunsektorns skuldsättning kommer att fortsätta öka. Om kommuner och regioner ska kunna möta oförutsedda händelser och uppnå en god ekonomisk hushållning behöver de både budgetera för och uppnå ekonomiska resultat på en nivå som överstiger balanskravets miniminivå. Det demografiska trycket, kompetensförsörjningsproblem och hög arbetslöshet ställer stora krav på sektorn och utvecklingen kommer att kräva en omställning mellan verksamheter och av arbetssätt i kommunsektorn. Staten bör dock också fortsatt vidta åtgärder för att stödja kommuner och regioner, bl.a. genom att bidra till stabila och långsiktiga planeringsförutsättningar.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att det generella statsbidraget till kommuner och regioner ökas med 3 miljarder kronor 2022, varav 2,1 miljarder kronor till kommunerna och 0,9 miljarder kronor till regionerna.

Därutöver reglerar staten nivån på det generella statsbidraget till kommuner och regioner när uppgifter och ambitionsnivåer förändras. I denna proposition föreslås att sektorn kompenseras enligt den kommunala finansieringsprincipen med sammanlagt 669 miljoner kronor 2022. Utöver detta tillkommer övriga ekonomiska regleringar som netto minskar anslagsnivån (se tabell 2.7).

I enlighet med den anslagsnivå på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* som föreslås i denna proposition, föreslås det generella statsbidraget minskas 2022 jämfört med 2021, eftersom de tillfälliga generella tillskott som beslutades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151) minskas under 2022. Staten har under mandatperioden sammantaget förstärkt det generella statsbidraget till kommuner och regioner, och den föreslagna nivån på det generella statsbidraget 2022 innebär en permanent nivåhöjning med 22,5 miljarder kronor jämfört med nivån 2018 (se diagram 2.9).

Diagram 2.9 Permanenta förstärkningar av det generella statsbidraget under mandatperioden

Särskilt stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner

Regeringen föreslår också att ett särskilt stöd om 300 miljoner kronor per år ska fördelas till de 70 kommuner som får mest stöd via det kommunala utjämningssystemet eller har färre än 9 000 invånare, totalt 88 kommuner, t.o.m. 2024. Varje kommun kommer att få 2 miljoner kronor samt ett belopp som är fördelat utifrån antalet invånare i respektive kommun. Stödet är inte förknippat med särskilda krav och medlen kan användas för de ändamål som kommunerna anser bäst gynnar invånarna. Stödet kan motverka de skillnader som finns mellan olika kommuner och kommungrupper, t.ex. vad avser resultat och finansiell ställning, och som påverkar tillgången till god välfärd i hela landet.

2.7.3 Utmaningarna förutsätter en lämplig statlig styrning

Statens styrning ska präglas av tillit till kommuner och regioner. Den statliga styrningen behöver skapa utrymme för regional och lokal anpassning samt effektivisering. Det är ett gemensamt ansvar för staten, kommunerna och regionerna att skapa goda förutsättningar för att nå målsättningen om en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet i hela landet.

Regeringen anser att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen av kommunsektorn. Generella statsbidrag möjliggör anpassning efter lokala och regionala behov, vilket är särskilt viktigt då utmaningarna är stora, samtidigt som de skiljer sig åt mellan kommunerna och mellan regionerna. Det generella statsbidraget fördelas till största delen genom det kommunalekonomiska utjämningssystemet, vilket innebär att bidraget i stor utsträckning utjämnar för strukturella faktorer såsom demografi och socioekonomi.

Regeringen anser samtidigt att det finns ett fortsatt behov av att staten ersätter kommunerna och regionerna för kostnader inom vissa områden och i viss utsträckning riktar statsbidrag till specifika områden med stora utvecklingsbehov. För att säkerställa att riktade statsbidrag används där de ger bäst effekt, och att den administrativa börda som följer av dessa inte är onödigt betungande, avser regeringen fortsätta arbetet med att utveckla en mer strategisk styrning med riktade statsbidrag.

2.7.4 Väl fungerande ramverk ger goda förutsättningar

Även om resultaten för kommunsektorn som helhet har legat på en hög nivå under senare år, och var särskilt höga 2020, finns det kommuner och regioner som har en

svag ekonomi. Regeringen anser att det är av stor vikt att det kommunalekonomiska utjämningssystemet i tillräcklig grad fångar upp de strukturella faktorer som påverkar kommunernas och regionernas ekonomiska förutsättningar och därmed förut-sättningarna för en likvärdig kommunal verksamhet i hela landet. Systemet behöver i sin helhet utvecklas i takt med samhällsutvecklingen. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att en utredning som ser över det kommunalekonomiska utjämningssystemet med fokus på utveckling, tillväxt och likvärdig service i hela landet bör tillsättas (bet. 2020/21:FiU15, rskr. 2020/21:129). Regeringen avser att återkomma i fråga om hanteringen av tillkännagivandet.

Sverige är en enhetsstat med en långtgående kommunal självstyrelse. Det innebär en balansgång mellan hur omfattande och detaljerad styrningen ska vara och vilket handlingsutrymme kommuner och regioner ska ha. Systemet bygger i grunden på ömsesidig tillit mellan stat och kommun respektive regioner, samtidigt som staten har möjligheter att styra de kommunala verksamheterna och har olika styrmedel till sitt förfogande.

Staten har ett övergripande ansvar för hela den offentliga sektorns utveckling. Det innebär att staten har ett ansvar för att medborgarna och företagen får den service som riksdagen har beslutat om. Dessutom ska staten främja och upprätthålla nationella värden som likvärdighet, rättssäkerhet och samhällsekonomisk stabilitet. Andra aspekter som ingår i det övergripande ansvaret är t.ex. samordning mellan olika offentliga aktörer, graden av delaktighet i olika EU-initiativ och nyttjandet av ny teknik. Även den offentligt finansierade verksamhet som bedrivs i privat regi ingår i statens övergripande ansvar. Detta medför att staten i viss utsträckning styr den kommunala sektorn så att nationella mål och ambitioner får genomslag. Samverkan kan vara en viktig möjlighet för kommuner och regioner att öka sin kapacitet och effektivisera sin verksamhet genom att använda resurser gemensamt. Flera utredningar, bl.a. Ansvarskommittén (SOU 2007:10), Kommunutredningen (SOU 2020:8) och Välfärdskommissionen (Fi2021/00984), har påtalat behovet av att utvärdera den kommunala samverkan. Regeringen har också tidigare konstaterat att det finns behov av att utvärdera de möjligheter till avtalssamverkan som regleras i kommunallagen (prop. 2017/18:151 s. 32). Regeringen avser att fortsätta arbetet med att utveckla kunskapsunderlaget om kommunal samverkan.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

2020	Utfall	120 808 984	Anslagssparande	
2021	Anslag	148 511 444[1]	Utgiftsprognos	148 511 444
2022	**Förslag**	**147 046 689**		
2023	Beräknat	140 038 809		
2024	Beräknat	143 662 809		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslagets ändamål är att ge kommuner och regioner goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget

används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

Föreslagna och tidigare aviserade tillskott

I syfte att minska behovet av att höja kommunalskatterna och skära ner i verksamheter, och samtidigt ge kommuner och regioner bättre förutsättningar att utveckla välfärdens verksamheter, behöver det generella statsbidraget en permanent förstärkning. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 3 miljarder kronor 2022 (se tabell 2.7) För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 3 miljarder kronor.

Riksdagen har efter förslag i betänkandet Vissa ändringar i statens budget 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (bet. 2020/21:FiU46, rskr. 2020/21:239) beslutat att öka anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* inom utgiftsområde 9 med 4,3 miljarder kronor 2021. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 900 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 3,9 miljarder kronor, och för 2024 med 3 miljarder kronor. I syfte att under 2024 fördela samma belopp som riksdagen beslutat om, men via det generella statsbidraget, och därmed stärka kommuner och regioners förutsättningar att leverera en god välfärd, beräknar regeringen att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 3,9 miljarder kronor 2024.

Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Regeringen behandlar i denna proposition nya och planerade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen. Tidigare beslutade regleringar, samt nya och planerade regleringar, framgår av tabell 2.8.

Övriga ekonomiska regleringar

Nedsättning av fastighetsavgiften

Den 1 januari 2013 infördes en utökad nedsättning av fastighetsavgiften vid nybyggnation (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FiU1, rskr. 2012/13:37). Den tioåriga nedsättningen av fastighetsavgiften för nybyggda bostäder utvidgades genom att fastighetsavgiften sattes ned helt även för år 6–15 efter värdeåret. Utvidgningen gäller för byggnader med beräknat värdeår 2012 eller senare. Förändringen minskar kommunernas inkomster från fastighetsavgiften successivt 2018–2027. År 2027 beräknas inkomstminskningen till följd av förslaget uppgå till 960 miljoner kronor. Anslaget ökas till följd av detta med 64 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas anslaget ökas med 192 miljoner kronor och för 2024 med 320 miljoner kronor.

Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop. 2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31, rskr. 2003/04:269). Utjämningsbeloppens storlek påverkas av antalet pendlare som omfattas av utjämningsordningen och deras löner. Förändringar i den dansk-svenska växelkursen påverkar också nettobeloppet. Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive regioner med ett enhetligt belopp per invånare, eftersom de minskade skatteintäkterna som följer av pendlingen fördelas på hela kommunsektorn genom inkomstutjämningen.

För inkomståret 2019 har Sverige betalat ca 26 miljoner kronor mer i inkomstskatt till Danmark jämfört med inkomståret 2018. Samtidigt har Danmark betalat ca 9 miljoner

kronor mer i inkomstskatt till Sverige för inkomståret 2019 jämfört med inkomståret 2018. Sammantaget leder detta till 17 miljoner kronor högre nettointäkter för inkomståret 2019 jämfört med inkomståret 2018. För 2021 föreslås att skillnaden mellan nettobeloppet för inkomståret 2019 och motsvarande belopp 2018 regleras genom en minskning av anslaget med 17 miljoner kronor, varav 11 miljoner kronor beräknas avsättas för kommunerna och 6 miljoner kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner. För 2023 och 2024 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

Förmånsvärde personbilar

Förmånsvärdet för personbilar förändrades 2021 (prop. 2020/21:156, bet. 2020/21:SkU28, rskr. 2020/21:329). Förändringen innebär att skatteintäkterna för kommunsektorn ökar. Anslaget minskas till följd av detta stegvis t.o.m. 2025 (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151).

Justerad pensionsålder

Regeringen avser att lämna förslag om justerad åldersgräns för det förhöjda grundavdraget, från 65 år till 66 år 2023 och till 67 år 2026 (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.9). Detta ökar kommunsektorns skatteinkomster och anslaget minskas till följd av detta med 2,6 miljarder kronor fr.o.m. 2023. Preliminärt beräknas minskningen fördelas med 1,7 miljarder kronor för kommunerna och 0,9 miljarder kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner.

Tabell 2.8 Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag för kommuner 2022	Beräknat för kommuner 2023	Beräknat för kommuner 2024	Förslag för regioner 2022	Beräknat för regioner 2023	Beräknat för regioner 2024
Anvisat för 2021	105 403	105 403	105 403	43 108	43 108	43 108
Tillskott i enlighet med budgetpropositionen för 2022	2 100	2 100	2 100	900	900	900
Tillkännagivande riksdagen, äldreomsorg			2 730			1 170
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen						
Tillskott i enlighet med budgetpropositionen för 2021	-3 500	-7 000	-7 000	-1 500	-3 000	-3 000
Fast omsorgskontrakt (utg.omr. 9 avsnitt 7.5)	348	686	686			
Extra studietid och utökad lovskola (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.2)	121	242	242			
Nationella prov (utg.omr. 16 avsnitt 4.7.1)	61	61	-62			
Validering, nationell struktur (utg.omr. 16 avsnitt 5.5)	30	60	60			
Allsidig social sammansättning (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)	15	30	30			

	Förslag för kommuner 2022	Beräknat för kommuner 2023	Beräknat för kommuner 2024	Förslag för regioner 2022	Beräknat för regioner 2023	Beräknat för regioner 2024
Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (utg.omr. 9 avsnitt 7.5)	6	10	10			
Marknadskontroll (utg.omr. 24 avsnitt 4.5)	2,6	2,6	2,6			
Stärkt elevhälsa (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.2)	2,5	2,5	2,5			
Stärkta skolbibliotek (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)	25	25				
Prövning av gymnasial utbildning (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)	15					
Upprättande av utbildningsplan (utg.omr. 16 avsnitt 5.5)	3,63					
Planering etc. gymnasial utbildning (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)		170	170			
Kommuner mot brott (utg.omr. 4 avsnitt 2.8.2)		109	219			
Deltagande i förskola (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)		41	80			
Ämnesbetyg, implementering (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)		25	25			
Grundläggande behörighet yrkesprogram (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)			59			
Skolor med konfessionell inriktning (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)			7			
Nationella minoritetsspråk, samordning[1] (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)	-26,5	-26,5	-26,5			
Stärkt rätt till assistans (utg.omr. 9 avsnitt 7.5)		-196	-392		26	52
Professionsprogrammet[1] (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.3)		-23,5	-23,5			
Gemensamt skolval (utg.omr. 16 avsnitt 4.6.1)			-86			
Teknikspråget[1] (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)			-15			
Uppgiftslämning till MR-institutet (utg.omr. 1 avsnitt 10.10)	1,75	1,75	1,75	0,75	0,75	0,75
Pneumokockvaccin (utg.omr. 9 avsnitt 5.5)				40	40	40
Planering etc. gymnasial utbildning (utg.omr. 16 avsnitt 4.6)				21	21	21

	Förslag för kommuner 2022	Beräknat för kommuner 2023	Beräknat för kommuner 2024	Förslag för regioner 2022	Beräknat för regioner 2023	Beräknat för regioner 2024
Spårsäkring, sexualbrott (utg.omr. 9 avsnitt 4.5)				2	2	2
Tidigare beslutade och förändringar av tidigare aviserade regleringar						
Återfallsförebyggande arbete	30	30	30			
Kvarstår efter förändrat förslag om lovskola[1]	26,5	52	67			
2021 års vårdnadsreform	9					
Regler om faderskap och föräldraskap	-36	-16	-16			
Översiktsplaner, klimatanpassning		-36,25	-36,25			
Försöksverksamhet med branschskolor		-2	-3			
Övriga ekonomiska regleringar						
Cykelförmån (förslag till statens budget, finansplan, mm, avsnitt 11.4)	28	56	85	16	32	47
Bilförmån (förslag till statens budget, finansplan, mm, avsnitt 11.5)		-3	-6		-2	-4
Kommunal fastighetsavgift	64	192	320			
Skatteavtalet Sverige Danmark	-11	-11	-11	-6	-6	-6
Förmånsvärde för personbilar	-163	-326	-488	-91	-182	-273
Justerad pensionsålder		-1 643	-1 643		-917	-917
Summa	**104 556**	**100 016**	**102 521**	**42 491**	**40 022**	**41 142**

[1] I statens budget för 2019 (bet. 2018/19:FiU3, rskr. 218/19:116) avsattes medel på anslaget för ett förslag om obligatorisk lovskola. Regeringen gjorde bedömningen att förslaget skulle utredas. Utredningen har lämnat förslag som skiljer sig från det förslag som medel avsattes för. Medel inom anslag 1:1 används därför för att finansiera andra förslag.

Skatteväxlingar mellan kommuner och regioner 2022

I systemet för kommunalekonomisk utjämning justeras de länsvisa skattesatserna när skatteväxlingar sker mellan kommuner och regioner. De länsvisa skattesatserna används för att beräkna inkomstutjämningsbidragen och inkomstutjämnings-avgifterna.

Skatteväxlingar medför också ett behov av att justera fördelningen av statsbidragen mellan kommuner och regioner på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Vid behov avser regeringen att besluta om en sådan justering i samband med beslutet om regleringsbrev för 2022. Justeringen påverkar inte den totala anslagsnivån.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**148 511 444**	**148 511 444**	**148 511 444**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 464 755	-8 472 635	-4 848 635
varav BP22	*3 434 245*	*4 139 615*	*7 889 615*
– Skatteavtalet Sverige Danmark	*-16 985*	*-16 985*	*-16 985*
– Upprättande av utbildningsplan	*3 630*		
– Uppskjuten besparing nationella prov	*123 000*	*123 000*	
– Uppgiftslämning till MR-institutet	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Ämnesbetyg - implementering		*25 000*	*25 000*
– Grundläggande behörighet på yrkesprogram			*59 000*
– Planering och dimensionering av gymnasial utbildning	*21 000*	*191 000*	*191 000*
– Minskad avgift för prövning av gymnasiekurser	*15 000*		
– Validering - nationell struktur	*30 000*	*60 000*	*60 000*
– Teknikspränget			*-15 000*
– Professionsprogrammet: Meriteringsprocess och professionsråd		*-23 500*	*-23 500*
– Allsidig social sammansättning	*15 000*	*30 000*	*30 000*
– Gemensamt skolval			*-86 000*
– Förbättrad kontroll av skolor med konfessionell inriktning			*7 000*
– Nationell samordning av undervisning i nationella minoritetsspråk	*-26 500*	*-26 500*	*-26 500*
– Avgiftsfri pneumokockvaccinering 75 år och medicinska riskgrupper	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Tillkännagivande riksdagen: äldreomsorg			*3 900 000*
– Långsiktig förstärkning	*3 000 000*	*3 000 000*	*3 000 000*
– Införande av fast omsorgskontakt	*348 000*	*686 000*	*686 000*
– Skattelättnader cykelförmån	*44 000*	*88 000*	*132 000*
– Stärkt rätt till assistans		*-170 000*	*-340 000*
– Hälso- och sjukvårdens spårsäkring vid sexualbrott	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Barnets bästa när vård enligt LVU upphör	*6 000*	*10 000*	*10 000*
– Kommuner mot brott		*109 000*	*219 000*
– Extra studietid och utökad lovskola	*121 000*	*242 000*	*242 000*
– Förstärkning av likvärdighetsbidraget	*-323 500*	*-298 000*	*-283 000*
– Ökat deltagande i förskolan		*41 000*	*80 000*
– Ökad rapportering marknadskontroll	*2 600*	*2 600*	*2 600*
– Stärkt elevhälsa	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Stärkta skolbibliotek	*25 000*	*25 000*	
– Justering bilförmån		*-5 000*	*-10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**147 046 689**	**140 038 809**	**143 662 809**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 147 046 689 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 140 038 809 000 kronor respektive 143 662 809 000 kronor.

2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

2020	Utfall	4 662 238	Anslagssparande	
2021	Anslag	4 716 555[1]	Utgiftsprognos	4 683 455
2022	**Förslag**	**4 718 355**		
2023	Beräknat	4 718 355		
2024	Beräknat	4 718 355		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**4 683 455**	**4 683 455**	**4 683 455**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	34 900	34 900	34 900
varav BP22	*34 900*	*34 900*	*34 900*
– Justering prognos	*34 900*	*34 900*	*34 900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 718 355**	**4 718 355**	**4 718 355**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för utjämningen av kostnader för verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-kostnader) motsvaras av utjämningsavgiften som kommunsektorn betalar och som redovisas mot inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*. De båda beloppen bör överensstämma och prognosen för anslaget bör utgå från de senast tillgängliga uppgifterna om beräknad utgiftsnivå i utjämningssystemet.

Omslutningen i kostnadsutjämningen ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2021 fastställs våren 2022. Anslagsutgifterna för anslaget beräknas uppgå till 4 716 510 549 kronor 2021, vilket är 33 055 000 kronor högre än anvisat belopp. I propositionen Höständringsbudget för 2021 (prop. 2021/22:2) föreslås därför att anslaget tillförs 33 100 000 kronor. En ökning av anslaget 2022 är nödvändig för att utjämningssystemet för LSS-kostnader ska kunna upprätthållas.

Regeringen föreslår att 4 718 355 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 718 355 000 kronor respektive 4 718 355 000 kronor.

2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

2020	Utfall	7 150	Anslagssparande	1 000
2021	Anslag	7 150[1]	Utgiftsprognos	7 150
2022	**Förslag**	**7 150**		
2023	Beräknat	7 150		
2024	Beräknat	7 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och regioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**7 150**	**7 150**	**7 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 150**	**7 150**	**7 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Staten och SKR har som medlemmar i RKR genom avtal förbundit sig att årligen stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1 400 000 kronor vardera per år. RKR har ansökt om statligt bidrag med 1 400 000 kronor för 2022 års verksamhet (Fi2021/01889).

Staten och SKR har i avtal förbundit sig att stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4 550 000 kronor vardera per år. Från och med 2011 stödjer SKR enligt tilläggsavtal föreningen med ytterligare 400 000 kronor per år, för att täcka delar av driftkostnaden för databasen Kolada. Från och med 2020 stödjer staten enligt tilläggsavtal föreningen med 1 200 000 kronor årligen för föreningens arbete med att vidareutveckla möjligheterna till jämförelser och analyser av effektivitet och ett utökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med detta. RKA har ansökt om statligt bidrag med 5 750 000 kronor för 2022 års verksamhet (Fi2021/01015).

Regeringen föreslår att 7 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 7 150 000 kronor respektive 7 150 000 kronor.

2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	250 000[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**250 000**	
2023	Beräknat	100 000	
2024	Beräknat	400 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende tillfälligt stöd till kommuner och regioner, som syftar till att dessa ska nå en ekonomi i balans och på sikt god ekonomisk hushållning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**250 000**	**250 000**	**250 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-150 000	150 000
varav BP22		*-150 000*	*150 000*
– Anpassning bemyndigande		*-150 000*	*150 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**250 000**	**100 000**	**400 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* är att ekonomiskt stödja kommuner och regioner som planerar att vidta åtgärder som syftar till att nå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. För att enskilda kommuner och regioner ska få ansöka om det tillfälliga stödet krävs enligt förordningen (2021:820) om tillfälligt statsbidrag för kommunala åtgärder för en ekonomi i balans att de under 2020 hade en negativ soliditet, dvs. att skulderna var större än tillgångarna. Regeringen har beslutat att inrätta en delegation inom Kammarkollegiet för att hantera stödet.

Regeringen föreslår att 250 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 400 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 500 000 000 kronor 2023 och 2024.

Tabell 2.16 Beställningsbemyndigande

Tusental kronor

	Prognos 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Förslag 2024
Ingående åtaganden			500 000	400 0000
Nya åtaganden		500 000		
Infriade åtaganden			-100 000	-400 000
Utestående åtaganden		500 000	400 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	750 000			

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för att kunna fatta beslut om tillfälligt ekonomiskt stöd till kommuner och regioner som omfattar längre tid än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 500 000 000 kronor år 2023 och 2024.

2.8.5 1:5 Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tusental kronor

2020	Utfall		Anslagssparande
2021	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2022	**Förslag**	**300 000**	
2023	Beräknat	300 000	
2024	Beräknat	300 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende stöd till kommuner med särskilda utmaningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	300 000	300 000	300 000
varav BP22	*300 000*	*300 000*	*300 000*
– Medel till små kommuner	*300 000*	*300 000*	*300 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**300 000**	**300 000**	**300 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med anslaget är att motverka att de skillnader som finns mellan olika kommuner och kommungrupper, t.ex. vad avser resultat och finansiell ställning påverkar tillgången till god välfärd i hela landet. Stödet fördelas till de 70 kommuner som får störst bidrag per invånare från det kommunalekonomiska utjämningssystemet eller har färre än 9 000 invånare, totalt 88 kommuner. De 88 kommuner som får medel 2022

beräknas också erhålla medel 2023 och 2024. Därutöver kan antalet kommuner utökas om några ytterligare kommuner uppfyller någon av de kriterierna som använts. Om antalet utökas minskas det belopp som utbetalas per kommun.

Regeringen föreslår att 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till befolkningsmässigt små kommuner* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 300 000 000 kronor respektive 300 000 000 kronor.

Utgiftsområde 26

Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 – Statsskuldsräntor m.m.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Resultatredovisning ... 6
2.5 Budgetförslag ... 7
2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden ... 7
2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter ... 11
2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter ... 12

3 Preliminär utvärdering av statsskuldsförvaltningen ... 15
3.1 Utvärdering av statsskuldsförvaltningen ... 15
3.1.1 Mål, ansvarsfördelning och styrning av statsskulden ... 15
3.2 Regeringens riktlinjebeslut och utvärdering av Riksgäldskontorets upplåning och skuldförvaltning ... 15
3.2.1 Små förändringar i statsskuldens sammansättning ... 15
3.2.2 En mer renodlad styrning av statsskuldens löptid ... 17
3.2.3 Positionstagande resulterade i vinster 2019 och 2020 ... 18
3.2.4 Marknads- och skuldvård för att uppnå det långsiktiga målet ... 19
3.3 Kostnaden för statsskulden ... 19
3.3.1 Den genomsnittliga effektiva räntan har minskat ... 20
3.4 Risker i statsskuldsförvaltningen ... 21

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Räntor på statsskulden	12 000 000
1:2 Oförutsedda utgifter	10 000
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa anslag inom utgiftsområdet	**12 155 200**

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet omfattas inte av utgiftstaket för staten.

2.2 Utgiftsutveckling

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna vid de tidpunkter som skuldinstrumenten ges ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valutakursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden påverkas kostnaderna på motsvarande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas. Därutöver kan Riksgäldskontorets upplåningsstrategi och upplåningsteknik få stora effekter enskilda år, vilket kan medföra att de sammantagna utgifterna varierar kraftigt över tid, eftersom statsskuldsräntorna redovisas kassamässigt. I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar periodiseras över lånens löptider, är variationen betydligt mindre.

Utgifterna för utgiftsområdet beräknas bli lägre 2021 än enligt den beslutade budgeten. Den lägre prognosen beror delvis på att Riksgäldskontoret beräknas emittera en större volym av obligationer till s.k. överkurs (se vidare avsnitt 2.5.1). Det gör att räntebetalningarna minskar initialt och att staten i stället betalar en högre årlig ränta under obligationernas återstående löptid. Den nedjusterade prognosen beror även på förväntade valutavinster under året. Även i kostnadstermer beräknas statsskuldsräntorna 2021 bli något lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2021.

För 2022 beräknas statsskuldsräntorna sammantaget uppgå till 12,0 miljarder kronor. I likhet med 2021 beräknas kassamässiga effekter uppstå till följd av överkurser vid nyemissioner, men de är betydligt lägre än under föregående år. Samtidigt beräknas utbetalningarna för inhemska räntor öka jämfört med 2021.

Under 2023 beräknas utgifterna för inhemska räntor åter minska. Lägre kurs- och valutaförluster utgör ytterligare en förklaring till att utgifterna för statsskuldsräntor beräknas bli betydligt lägre under 2023 och 2024 jämfört med 2022. De beräknade utgifterna för statsskuldsräntor redovisas närmare i tabell 2.5.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Räntor på statsskulden	19 463	10	-2 000	**12 000**	8 000	7 000
1:2 Oförutsedda utgifter	2	10		**10**	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	127	145	116	**145**	145	145
Totalt för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	**19 592**	**165**	**-1 884**	**12 155**	**8 155**	**7 155**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I denna proposition föreslås att utgiftsområdet 2022 ökas med 12,0 miljarder kronor, jämfört med vad som anvisades för 2021, till 12,2 miljarder kronor. Utgifterna under utgiftsområdet beräknas 2023 uppgå till 8,2 miljarder kronor, och för 2024 till 7,2 miljarder kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**165**	**165**	**165**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP22			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	11 990	7 990	6 990
Ny utgiftsram	**12 155**	**8 155**	**7 155**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för statsskuldsförvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för den långsiktigt minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen [2011:203]).

2.4 Resultatredovisning

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen med en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren däremellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuldsförvaltningen i budgetpropositionen. En sådan redovisning lämnas i avsnitt 3.

2.5 Budgetförslag

2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden

Tabell 2.3 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2020	Utfall	19 462 935	Anslagssparande	10 037 065
2021	Anslag	10 000[1]	Utgiftsprognos	-2 000 000
2022	**Förslag**	**12 000 000**		
2023	Beräknat	8 000 000		
2024	Beräknat	7 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statskulden.

Faktorer som påverkar utgifterna

Ränteutgifterna påverkas av storleken på statsskulden, svenska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor. Även Riksgäldskontorets upplåningsteknik har stor betydelse för utgifterna för räntor på statsskulden.

Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skulddispositioner m.m. En skulddisposition kan exempelvis bestå av en omvärdering av valutaskulden till aktuella valutakurser.

Statens lånebehov har ökat 2020 och 2021 med anledning av beslutade eller föreslagna åtgärder för att motverka konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19, vilka ger upphov till ett negativt budgetsaldo. Från och med 2022 beräknas dock statsskulden och statsskuldskvoten åter minska, som en följd av att budgetsaldot beräknas bli positivt och att BNP beräknas växa (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7).

Ränte- och valutakursutveckling

Statsobligationsräntorna i Sverige har sjunkit under 2000-talet. Låga statsobligationsräntor avspeglar normalt förväntningar om att styrräntorna kommer att förbli låga under lång tid framöver. De åtgärder som centralbankerna har vidtagit i syfte att motverka negativa konsekvenser av spridningen av covid-19 har förstärkt utvecklingen.

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta och en starkare krona minskar utgifterna. Dessutom påverkas ränteutgifterna av realiserade valutakursdifferenser, som uppstår när lån i utländsk valuta förfaller. Om kronan stärkts sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa.

Historiska slutkurser 2020 samt prognoser för perioden 2021–2024 för ett urval av räntor och växelkurser framgår av tabell 2.4.

Tabell 2.4 Urval av räntor och växelkurser 2020–2024, slutkurser

Procent, om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023	2024
Statsskuldväxel 6 månaders	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
Statsobligation 5-års	-0,3	-0,1	0,2	0,6	1,0
Statsobligation 10-års	0,0	0,4	0,6	0,9	1,2
Tyskland 5-års	-0,7	-0,5	-0,3	0,1	0,5
USA 6 månaders	0,1	0,2	0,3	0,7	1,1
Växelkurs SEK/EUR	10,0	10,1	10,2	10,2	10,2
Växelkurs SEK/USD	8,2	8,4	8,3	8,2	8,1

Källa: Egna beräkningar.

Upplåning

Den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort sikt få betydande effekter på ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tid, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer. Överkurser uppstår om marknadsräntan understiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre pris eftersom detta kompenseras av en högre löpande avkastning fram till dess att obligationen förfaller. På motsvarande sätt uppstår underkurser om marknadsräntan överstiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället.

Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan. Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om värdet på den svenska kronan är lägre vid förfallotidpunkten än då kontraktet ingicks.

Statsskulden kan delas in i lån i svenska kronor respektive i utländsk valuta. För skulden i svenska kronor görs vidare en indelning i nominella och reala låneinstrument.

Närmare två tredjedelar av statsskulden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som används är i huvudsak statsobligationer och statsskuldväxlar. Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till högst sex månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponginstrument. Räntan utgörs av skillnaden mellan det belopp som staten erhåller när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar innebär att de refinansieras relativt ofta, vilket medför att en förändring av räntenivån relativt snabbt påverkar räntekostnaderna.

Statsobligationer har en fast årlig kupongränta, vilket innebär att räntan betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns omkring tio olika statsobligationer utfärdade samtidigt, med en löptid på mellan 1 och 15 år. År 2009 emitterades dock en 30-årig obligation, 2012 en 20-årig obligation, 2020 en 25-årig obligation och i juni 2021 en 50-årig obligation. Initialt brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer som senare emitteras inom ramen för samma lån får en över- eller underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs uppstår en ränteinkomst och när emitteringen sker till underkurs uppstår en ränteutgift.

Riksgäldskontoret har tidigare även lånat direkt från privatpersoner och mindre investerare genom premieobligationer. I december 2016 beslutade dock myndigheten att tills vidare inte emittera några nya sådana obligationer.

Förenklat uttryckt får den som köper en realobligation en real ränta plus kompensation för inflation. Kupongräntan för realobligationer räknas upp med inflationen, liksom det lånade beloppet som återbetalas på förfallodagen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella obligationer uppstår det i samband med detta över- och underkurser, som utöver skillnaden mellan kupongräntan och marknadsräntan även är beroende av inflationen.

På den internationella kapitalmarknaden kan Riksgäldskontoret låna stora belopp på kort tid. Det finns skäl att regelbundet låna i utländsk valuta, även när lånebehovet är litet, eftersom det bidrar till att upprätthålla beredskapen att vid behov låna större belopp.

Riksgäldskontorets styrelse fastställer varje år ett riktmärke som anger hur fördelningen mellan olika valutor ska vara. Riktmärket förändrades 2015 från en procentuell fördelning av exponeringen till en exponering mätt som nominella belopp uttryckta i respektive valuta.

Statsskuldsräntornas utveckling

De utgiftsmässiga statsskuldsräntorna för 2020–2024 redovisas närmare i tabell 2.5.

Tabell 2.5 Utgiftsmässiga statsskuldsräntor 2020–2024

Miljarder kronor

	2020	2021	2022	2023	2024
Räntor på lån i svenska kronor	23,0	10,0	14,5	9,5	9,0
Räntor på lån i utländsk valuta	-0,7	0,0	-0,5	-0,5	-0,5
Över-/underkurser vid emission	-10,4	-14,5	-8,0	-2,0	-1,0
Summa räntor	**11,9**	**-4,5**	**6,0**	**7,0**	**7,5**
Räntor på in- och utlåning	-0,8	-0,5	-1,5	-2,0	-2,5
Valutakursförluster-/vinster	2,4	-1,5	2,5	1,0	0,0
Kursförluster-/vinster	6,0	4,5	5,0	2,0	2,0
Övrigt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa ränteutgifter	**19,4**	**-2,0**	**12,0**	**8,0**	**7,0**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Av tabell 2.6 framgår de kostnadsmässigt redovisade statsskuldsräntorna, som bl.a. används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Kostnadsmässig redovisning innebär att räntorna periodiseras över lånens löptid. Redovisningen i tabell 2.6 utgår från posten Summa räntor i tabell 2.5, varefter en kostnadsjusteringspost har lagts till. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, som påverkar ränteutgifterna, beaktas således inte vid beräkningen av de kostnadsmässiga räntorna. Inte heller orealiserade omvärderingar av statsskulden som härrör från ändringar i marknadsräntor eller växelkurser tas upp som kostnader för statsskulden. De kostnadsmässiga statsskuldsräntorna har en jämnare utveckling över tiden än de utgiftsmässiga räntorna.

Tabell 2.6 Kostnadsmässiga statsskuldsräntor 2020–2024

Miljarder kronor

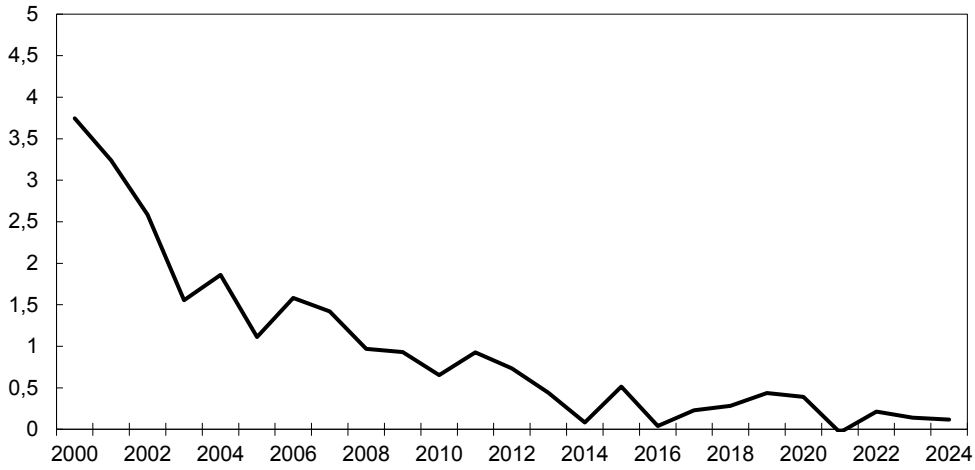
	2020	2021	2022	2023	2024
Summa räntor enligt tabell 3.3	11,9	-4,5	6,0	7,0	7,5
Summa kostnadsjustering	-8,6	10,0	0,0	0,0	0,5
Summa räntekostnader	**3,3**	**5,5**	**6,0**	**7,0**	**8,0**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Diagram 2.1 visar de utgiftsmässiga statsskuldsräntornas utveckling över en längre tidsperiod i förhållande till BNP. Under 2000-talet har en lägre statsskuld och ett lägre ränteläge i kombination med ekonomisk tillväxt bidragit till att statsskuldsräntorna kommit att motsvara en mindre andel av BNP.

Diagram 2.1 Utgifter för statsskuldsräntor 2000–2024, utfall och prognos

Procent av BNP

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november varje år. Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer som remitteras till Riksbanken. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens löptid samt fördelningen mellan de tre skuldslagen nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och valutaskuld. Inom de ramar som regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkterna för statsskuldsförvaltningen är det av riksdagen beslutade målet för statsskuldspolitiken, att kostnaderna för statsskulden långsiktigt minimeras samtidigt som risker beaktas, och att förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer. De risker som avses beskrivs närmare i avsnitt 3.1.

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 000**	**10 000**	**10 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	11 990 000	7 990 000	6 990 000
Förslag/beräknat anslag	**12 000 000**	**8 000 000**	**7 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för räntor på statsskulden beräknas till 12,0 miljarder kronor för 2022. Regeringen föreslår att 12 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 8 000 000 000 kronor respektive 7 000 000 000 kronor.

2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2020	Utfall	2 124	Anslagssparande	7 876
2021	Anslag	10 000[1]	Utgiftsprognos	
2022	**Förslag**	**10 000**		
2023	Beräknat	10 000		
2024	Beräknat	10 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt en dom som fått lagakraft eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**10 000**	**10 000**	**10 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 000**	**10 000**	**10 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs ett anslag för oförutsedda utgifter och för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (jfr prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör därför efter beslut av regeringen även fortsättningsvis få betala ut ersättningar av detta slag. Regeringen kommer i efterhand redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

2020	Utfall	126 571	Anslagssparande	18 629
2021	Anslag	145 200[1]	Utgiftsprognos	116 400
2022	**Förslag**	**145 200**		
2023	Beräknat	145 200		
2024	Beräknat	145 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Provisionsutgifternas utveckling

Riksgäldskontoret betalar företrädesvis ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter.

Samtliga provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas utanför utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som ränteutgifterna på statsskulden. Anslaget omfattas också av ett särskilt bemyndigande i budgetlagen som är beloppsmässigt obegränsat för att säkerställa att regeringen alltid ska kunna fullgöra sina åtaganden gentemot långivarna.

Provisionsutgifterna varierar över tid. Det beror på att volymerna för upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren. Provisionsutgifterna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa upplåningsinstrument ger inte upphov till rörliga kostnader, medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. En upplåning via syndikering, dvs. genom att Riksgäldskontoret anlitar en grupp av banker som genomför försäljningen, leder till höga provisioner, som är beroende av volymen. Avvägningen mellan vilka instrument som ska användas görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen gett genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. I det avseendet utgör provisionerna en kostnad som alla andra inom upplåningsverksamheten. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterar bli 116,4 miljoner kronor 2021, 86,8 miljoner kronor 2022, 86,8 miljoner kronor 2023 samt 86,8 miljoner kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**145 200**	**145 200**	**145 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**145 200**	**145 200**	**145 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med stöd av 3 kap. 9 § budgetlagen får regeringen besluta att anslaget *1:1 Räntor på statsskulden* samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009, då utfallet på anslaget uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen. De relativt höga variationerna mellan olika år, och det faktum att risken är asymmetrisk, dvs. att utgifterna kan avvika mer uppåt än nedåt, beaktas vid beredningen av budgetförslaget.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor respektive 145 200 000 kronor.

3 Preliminär utvärdering av statsskuldsförvaltningen

3.1 Utvärdering av statsskuldsförvaltningen

Regeringen utvärderar den förda statsskuldspolitiken i en skrivelse till riksdagen vartannat år och åren mellan skrivelserna redovisas en preliminär utvärdering i budgetpropositionen. Nedan redovisas den preliminära utvärderingen av statsskuldspolitiken för perioden 2016–2020. Eftersom målet för statsskuldsförvaltningen är långsiktigt utvärderas förvaltningen över rullande femårsintervall.

Våren 2020 överlämnade regeringen skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2015–2019 (skr. 2019/20:104) till riksdagen. I skrivelsen bedömde regeringen att dess riktlinjer och Riksgäldskontorets tillämpning av riktlinjerna i allt väsentligt låg i linje med det statsskuldspolitiska målet under utvärderingsperioden. Av skrivelsen framgår också att Ekonomistyrningsverket (ESV), som Finansdepartementet anlitat som stöd för utvärderingen, instämde i bedömningen. Under utvärderingsperioden minskade både statsskulden och kostnaden för skulden. Den låga och sjunkande statsskulden innebar även en sjunkande likviditet på marknaden för statsobligationer. Under våren 2020 ökade statsskulden som en konsekvens av regeringens åtgärder för att dämpa de ekonomiska effekterna av spridningen av covid-19. Likviditeten bedömdes därför inte utgöra något orosmoment för de närmast kommande åren. Statsskulden kom dock inte att öka så mycket som först prognostiserades, och den förväntade förbättringen i likviditeten uteblev nästan helt. Nästa utvärderingsskrivelse, som kommer att avse 2017–2021, kommer att överlämnas till riksdagen i april 2022.

3.1.1 Mål, ansvarsfördelning och styrning av statsskulden

Målet för statsskuldspolitiken är att statens skuld ska förvaltas så att kostnaden för skulden långsiktigt minimeras samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen [2011:203]).

Utifrån målet beslutar regeringen årliga riktlinjebeslut om den övergripande styrningen. Riksgäldskontoret ansvarar för att upplåning och förvaltning görs i enlighet med målet och inom ramen för de riktlinjer som regeringen beslutat. Till grund för regeringens beslut ligger bl.a. Riksgäldskontorets förslag till riktlinjer som Riksbanken yttrar sig över.

Målet för statsskuldsförvaltningen innebär att regeringens riktlinjebeslut baseras på en avvägning mellan långsiktig kostnad och risk. Avvägningen görs främst genom valet av löptid och statsskuldens sammansättning.

3.2 Regeringens riktlinjebeslut och utvärdering av Riksgäldskontorets upplåning och skuldförvaltning

3.2.1 Små förändringar i statsskuldens sammansättning

Statsskulden är fördelad på flera skuldslag i syfte att minska risken i statsskuldsförvaltningen utan att öka kostnaderna. En exponering mot flera skuldslag sprider

riskerna, då kostnaderna för de olika skuldslagen vanligtvis inte varierar på samma sätt över tiden. Statsskulden består framför allt av nominella lån i kronor, men även av real skuld i kronor och valutaskuld. Enligt riktlinjerna för statsskuldens sammansättning 2020 skulle andelen real kronskuld långsiktigt utgöra 20 procent av den totala skulden, exponeringen i utländsk valuta skulle vara oförändrad jämfört med 2019 och resterande statsskuld skulle bestå av en nominell kronskuld. Att valutaexponeringen skulle lämnas oförändrad innebar en förändring jämfört med riktlinjerna för 2019, där det angavs att valutaskulden skulle minska med högst 30 miljarder kronor per år. I övrigt var riktlinjerna oförändrade.

Andelen real kronskuld var över riktvärdet under hela 2019, men sjönk under 2020. Genom de planerade emissionsvolymerna av realobligationer de närmaste åren bedömer Riksgäldskontoret att andelen kommer att närma sig 20 procent det tredje kvartalet 2023. Den reala kronskulden är svår att styra på kort sikt, eftersom marknaden är liten, likviditeten är sämre än för andra skuldslag och andelen inte på samma sätt som för valutaskulden kan anpassas med hjälp av derivat. Förändringar på kort sikt kan därför medföra omotiverat stora kostnader.

Valutaexponeringen minskade successivt t.o.m. november 2019, men har därefter varit oförändrad i enlighet med riktlinjerna. För 2019 skulle valutaskulden minska med högst 30 miljarder kronor per år och Riksgäldskontoret köpte därför utländsk valuta för sammanlagt 18,5 miljarder kronor i jämn takt under året. Valutaväxlingar ska präglas av förutsägbarhet och tydlighet, vilket medför att valutaexponeringen tidvis kan avvika från målet.

Upplåningen på privatmarknaden är under avveckling och vid utgången av 2020 återstod endast premieobligationer om 2,9 miljarder kronor. Under 2020 förföll de sista produkterna i Riksgäldsspar med fast ränta, vilket innebär att sparformen därmed är helt avvecklad.

Både den faktiska sammansättningen och löptiderna har varit relativt nära regeringens riktlinjer båda åren, vilket innebär att statsskuldens sammansättning sammanfattningsvis bedöms vara i linje med riktlinjerna (se tabell 3.1).

Tabell 3.1 Andel av skuld och löptid per skuldslag har varit inom riktlinjerna

	Riktlinjer 2019		Faktiskt utfall 2019		Riktlinjer 2020		Faktiskt utfall 2020	
	Andel av skulden	Löptiden[1]	Andel av skulden	Snitt löptid	Andel av skulden	Löptiden[1]	Andel av skulden	Snitt löptid
Real kronskuld	20 %		24,3 %		20 %		21,5 %	5,8
Nominell kronskuld	Resterande		63,2 %		Resterande		68,0 %	5,3
Kronskulden[2]		4–6,5		5,9				5,5
Valutaskuld	Minskning med högst 30 mdr	0–1	12,5 %	0,1	Oförändrad		10,6 %	0,1
Statsskulden						3,6–6		4,9

[1] Mätt som Macaulayduration med enheten år.

[2] I riktlinjerna för 2019 slogs löptidsstyrningen för real och nominell kronskuld ihop till ett gemensamt intervall.

[3] I riktlinjerna för 2020 slogs löptidsstyrningen ihop för kronskulden och valutaskulden till ett gemensamt intervall.

Källa: Riksgäldskontoret.

Premiär för statliga gröna obligationer

Under 2020 emitterade Riksgäldskontoret för första gången statliga gröna obligationer. Gröna obligationer utgör ett komplement till de traditionella statsobligationerna. De pengar som lånas upp kopplas till utgiftsposter i statens budget som rör hållbara investeringar och projekt. Valet av utgifter görs utifrån Sveriges miljö- och klimatmål. Eftersom målet för statsskuldsförvaltningen är att minimera den långsiktiga kostnaden för hela statsskulden, är det svårt att dra slutsatser av en enskild emission i ett enskilt skuldinstrument. Det kan dock konstateras att räntan kunde sättas 0,01 procentenhet lägre än räntan på en traditionell statsobligation med motsvarande löptid, eftersom efterfrågan på obligationen var hög. Den lägre räntan bidrar till lägre lånekostnader för staten. Budvolymen var dessutom mer än dubbelt så stor som de 20 miljarderna som emitterades. Gröna obligationer innebär samtidigt högre administrativa kostnader än traditionella obligationer. De ökade kostnaderna består dels av engångskostnader kopplade till framtagandet av det gröna ramverket, dels av kostnader för återrapporteringen till investerare. De gröna obligationerna attraherade en handfull nya investerare och bidrog på så sätt till en breddning av investerarbasen, vilket är i enlighet med regeringens riktlinje om att Riksgäldskontoret ska sträva efter en bred investerarbas. Riksgäldskontoret bedömer att de gröna obligationerna även bidragit till att stärka förtroendet för svenska staten som emittent.

3.2.2 En mer renodlad styrning av statsskuldens löptid

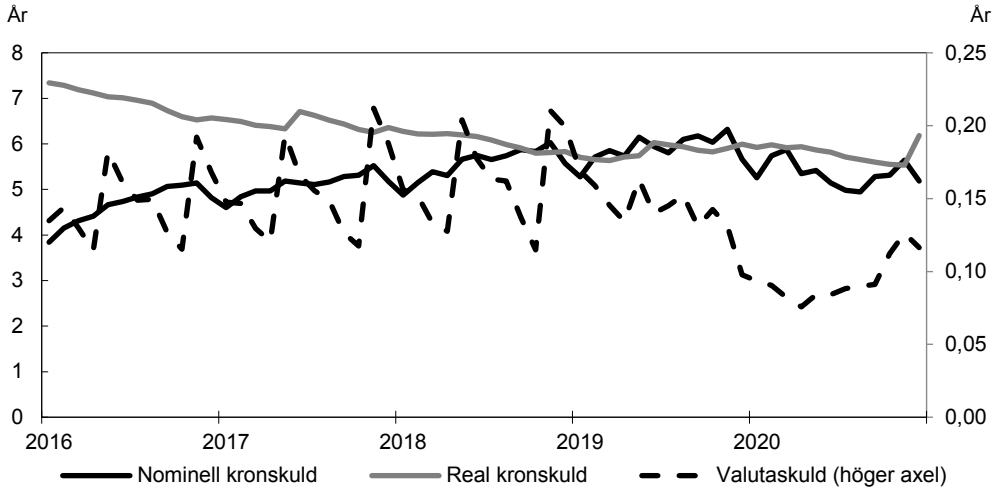
Valet av löptider för statsskuldens olika skuldslag har betydelse för avvägningen mellan kostnad och risk i statsskuldsförvaltningen. En kortare löptid har tidigare medfört lägre räntekostnader, samtidigt som risken ökar eftersom en större del av skulden i sådana fall varje år måste omsättas till villkor som på förhand är okända. De senaste årens låga, och bitvis även negativa, räntor har medfört att kostnadsfördelen med att välja kortare räntor har minskat. Investerarna har anpassat sina förväntningar om att reporäntan ska vara låg under en längre tid, vilket medför en liten skillnad mellan räntor med lång och kort löptid.

I riktlinjerna för statsskuldens förvaltning för 2018 påbörjade regeringen en renodling av styrningen av statsskulden. Regeringen tydliggjorde den övergripande risknivån i riktlinjerna för 2019 och 2020. Denna flexibilitet bedöms vara av särskild vikt för att hålla nere upplåningskostnaderna när lånebehovet ökar. I riktlinjerna för 2018 infördes ett volymmål för hela den nominella kronskulden och i riktlinjerna för 2019 infördes en gemensam löptidsstyrning för den reala och den nominella skulden. Slutligen infördes ett gemensamt löptidsmål för hela statsskulden i riktlinjerna för 2020, som därmed innefattar både kronskulden och valutaskulden. Enligt riktlinjerna för 2019 och 2020 ska löptiden, mätt som Macaulay–duration, dvs. den genomsnittliga nuvärdesviktade återstående löptiden av kassaflöden, för hela statsskulden vara mellan 3,5 och 6 år. För att bibehålla transparensen mot marknadens aktörer ska Riksgäldskontoret fastställa interna riktlinjer och utvärdera löptiden för respektive skuldslag. ESV konstaterade i underlaget till regeringens utvärdering 2020 att styrningen blir mer ändamålsenlig när löptiderna slås ihop, då en gemensam löptid renodlar avvägningen mellan kostnad och risk, eftersom besluten om sammansättning respektive löptid hålls isär (skr. 2019/20:104 s. 72).

Trots stora förändringar i upplåningsbehovet under 2020 var statsskuldens löptid, i likhet med 2019, inom riktlinjernas styrintervall under hela året. Förändringarna mot en mer övergripande löptidsstyrning medförde en flexibilitet så att Riksgäldskontoret våren 2020 snabbt kunde anpassa de separata styrintervallen och upplåningen. När statsskulden ökade kraftigt anpassade Riksgäldskontoret de interna riktlinjerna för den nominella kronskulden, då den stora förändringen i lånebehovet som myndigheten prognostiserade i maj 2020 skulle ha lett till en betydligt kortare löptid. När budget-

saldot förbättrades uteblev en stor del av den kortfristiga upplåningen, vilket bidrog till att löptiden för den nominella kronskulden blev lägre än vad myndigheten först beräknat. De kraftiga svängningarna i lånebehovet under 2020 innebar således utmaningar för styrningen av löptiden i den nominella kronskulden. Eftersom likviditetsförvaltningen är en del av skuldslaget påverkas kronskulden mer av variationer i lånebehovet än övriga skuldslag. I diagram 3.1 visas statsskulden uppdelat på skuldslag.

Diagram 3.1 Statsskuldens löptider uppdelat på skuldslag

Anm.: Löptiden mäts som Macaulayduration med enheten år.
Källa: Riksgäldskontoret.

3.2.3 Positionstagande resulterade i vinster 2019 och 2020

För att sänka den förväntade kostnaden och minska riskerna i förvaltningen kan Riksgäldskontoret, i begränsad omfattning, justera exponeringen av taktiska skäl genom s.k. positionstagning i valutor och räntor. Positionsmandatet var oförändrat både 2019 och 2020 jämfört med 2018 och Riksgäldskontorets positionstagning var inom mandatet båda åren. För både 2019 och 2020 visade den löpande positionstagningen på en vinst. Det totala riskutnyttjandet 2020 uppgick till 3,3 miljoner kronor, vilket motsvarade 20 procent av riskmandatet för den löpande positionstagningen. I maj 2018 beslutade Riksgäldskontoret att ta en position för en starkare krona i syfte att sänka kostnaden för statsskulden. Enligt beslutet skulle positionen tas stegvis vid olika nivåer på kronkursen mot euron och som mest uppgå till 7 miljarder kronor. Vid utgången av 2020 omfattade positionen 6,8 miljarder kronor och det orealiserade resultatet visade på en vinst. Det slutliga resultatet kan beräknas först när positionen är avslutad.

Tabell 3.2 Resultat av positionstagningen visar vinst de senaste åren

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	Totalt
Intern	-1	13	11	14	39	76
Extern[1] exkl. förvaltningsavgifter	44	-104	-20	0	0	-80
Extern inkl. förvaltningsavgifter	28	-115	-26	0	0	-113
Totalt exkl. förvaltningsavgifter	43	-91	-9	14	39	-4
Totalt inkl. förvaltningsavgifter	27	-102	-15	14	39	-37
Position för en starkare krona			73	20	278	371

[1] Sedan mars 2018 har Riksgäldskontoret ingen extern positionstagning.

Källa: Riksgäldskontoret.

Av tabell 3.2 framgår att resultaten av positionstagningen varierar mellan åren. Till följd av detta utvärderas positionstagningen i femårsperioder. Resultatet för hela femårsperioden 2016–2020 blev en förlust på 37 miljoner kronor. Det genomsnittliga nettoresultatet inklusive förvaltningsavgifter för hela femårsperioden visar på en förlust på 7 miljoner kronor per år, exklusive den orealiserade vinsten i positionen för en starkare krona. Den externa positionstagningen resulterade 2017 och 2018 i förlust. Riksgäldskontorets styrelse beslutade 2018 att den externa positionstagningen skulle avvecklas.

3.2.4 Marknads- och skuldvård för att uppnå det långsiktiga målet

Riksgäldskontoret ska genom marknads- och skuldvård bidra till att statspappersmarknaderna fungerar väl, i syfte att uppnå det långsiktiga målet om kostnadsminimering med beaktande av risk. Strategierna är fokuserade på att dels bibehålla en god likviditet och infrastruktur på marknaden, dels kommunicera tydligt, med en hög transparens, och att agera förutsägbart. Riksgäldskontoret publicerar bl.a. prognoser över lånebehovet och upplåningens fördelning på olika skuldslag och instrument tre gånger per år.

Varje år genomför Riksgäldskontoret en extern undersökning av svenska och utländska investerares och återförsäljares bedömning av myndighetens strategier och agerande, vilket kan tolkas som en bedömning av marknadsaktörernas generella förtroende för statsskuldsförvaltningen.

Utvärderingen för 2020 visar att förtroendet för Riksgäldskontoret är högt, sammantaget ca 4 på en skala från 1 till 5 hos myndighetens återförsäljare, internationella investerare och svenska investerare. Förtroendet hos Riksgäldskontorets återförsäljare sjönk från ca 4,3 under perioden 2016–2018, till 3,9 under 2019. Förtroendet vände dock uppåt 2020 och låg då på 4,1. Även förtroendet hos internationella investerare sjönk 2019 från 4,2 år 2018 till 3,8 under 2019. Förtroendet hos dessa investerare har dock varierat mer över åren än för återförsäljare. Sedan 2015 har dock förtroendet hos samtliga grupper aldrig understigit 3,7.

3.3 Kostnaden för statsskulden

Kostnaden för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och marknadsräntorna vid varje lånetillfälle, men även av valutakursrörelser, eftersom en del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta. På motsvarande sätt påverkas real-

skuldens kostnad av hur konsumentprisindex utvecklas. Utöver detta påverkar regeringens riktlinjer och Riksgäldskontorets förvaltning av statsskulden också skuldens kostnader och risker.

Sedan 2018 redovisar Riksgäldskontoret kostnaden för statsskulden utifrån värderingsprincipen upplupet anskaffningsvärde (se tabell 3.3) Metoden följer internationell standard för redovisning av finansiella skulder som hålls till förfall och innebär att instrumenten värderas till sin emissionsränta med löpande omvärdering av inflations- och valutakursrörelser.

Kostnaden för statsskulden uppgick 2020 till 6 miljarder kronor, eller 0,1 procent av BNP, vilket var 8 miljarder kronor lägre än för 2019 och 9 miljarder kronor lägre än genomsnittet för den senaste femårsperioden. Det var framför allt den starkare kronan som bidrog till minskade kostnader för valutaskulden, i och med att en starkare krona minskar värdet på lånen. Även kostnaderna för realskulden har minskat till följd av en lägre inflation.

Tabell 3.3 Kostnaden för statsskulden

Miljarder kronor

Skuldslag	2016	2017	2018	2019	2020	Snitt 5 år	Standard-avvikelse
Nominell kronskuld	4	6	8	6	6	6	1,3
Real kronskuld	11	8	7	6	2	7	2,9
Valutaskuld	8	-3	5	2	-2	2	4,1
Totalt	**23**	**12**	**20**	**14**	**6**	**15**	**6,0**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

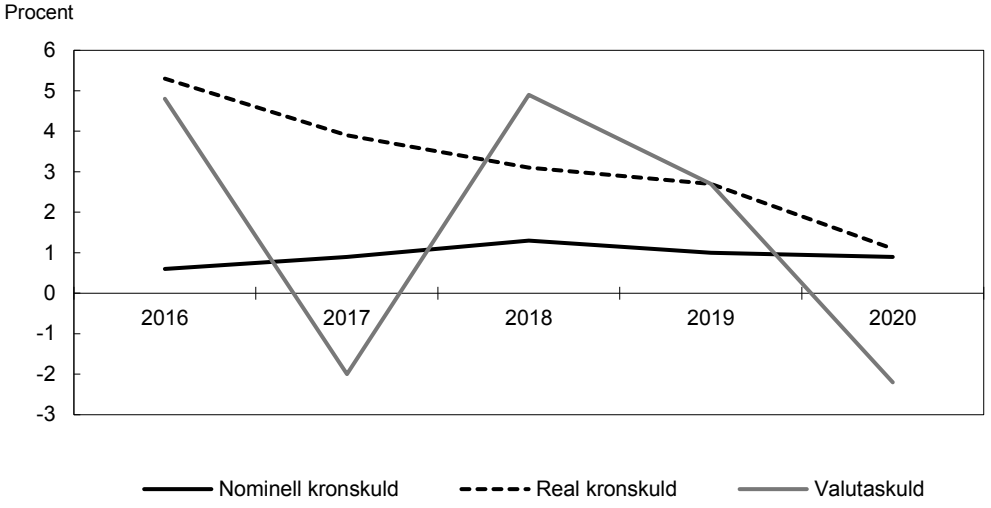
Källa: Riksgäldskontoret.

3.3.1 Den genomsnittliga effektiva räntan har minskat

För att ställa kostnaden för statsskulden i relation till statsskuldens storlek redovisar Riksgäldskontoret sedan 2018 måttet genomsnittlig effektiv ränta. Måttet följer värderingsprincipen upplupet anskaffningsvärde, som beskrivs ovan. I tidigare utvärderingar har måttet genomsnittlig emissionsränta använts, som visar den genomsnittliga emissionsräntan i auktionerna respektive år.

Diagram 3.2 visar hur den genomsnittliga effektiva räntan har utvecklats för de olika skuldslagen och sammantaget för hela statsskulden sedan 2016. Kostnaden mätt som den genomsnittliga effektiva räntan är i genomsnitt lägst för den nominella kronskulden. Kostnaden för den reala kronskulden har minskat i takt med en allt lägre inflation. Kostnaden för valutaskulden varierar till följd av valutakurssvängningar.

Diagram 3.2 Genomsnittlig effektiv ränta per skuldslag

Källa: Riksgäldskontoret.

3.4 Risker i statsskuldsförvaltningen

Risken i statsskuldsportföljen definieras på övergripande nivå i termer av variationer i statsskuldens kostnader. De riskfaktorer som driver kostnaden är förändringar i räntor, inflation och valutakurser, men även statsskuldens storlek påverkar variationen i räntekostnaderna. Statsskuldens löptider och sammansättning styr exponeringen mot dessa risker.

I tabell 3.3 redovisas risken i termer av standardavvikelse för kostnaden de senaste fem åren. Kostnadsvariationen är högst för valutaskulden. Det beror främst på variationer i valutakurser, men även på den kortare löptiden i valutaskulden. Kostnadsvariationen är högre för den reala kronskulden än för den nominella kronskulden, vilket beror på att den förra skulden även påverkas av förändringar i inflationen. Detta motverkas något av att löptiden för realskulden är längre än för den nominella kronskulden.

Det finns även andra typer av risker i statsskuldsförvaltningen, bl.a. refinansieringsrisken, som avser risken för att förfallande lån inte kan ersättas med nya lån annat än till märkbart högre kostnader. Refinansieringsrisken anses vanligtvis bli högre ju större lån som förfaller den närmaste tiden. Risken ökade under 2020, dels till följd av två större obligationsförfall i slutet av 2020, dels till följd av att Riksgäldskontoret i större utsträckning använde kortfristig upplåning för att hantera det ökade lånebehovet under året. Detta bedöms dock inte ha påverkat kostnaderna för statsskulden. Ytterligare risker i statsskuldsförvaltningen är finansieringsrisken, som avser risken att det blir svårt eller kostsamt att ta upp nya lån, och motpartsrisken, som avser risken att en motpart inte fullgör sina förpliktelser i en transaktion.

Utgiftsområde 27

Avgiften till Europeiska unionen

Utgiftsområde 27 – Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.2.1 Risker för en annan utgiftsutveckling 7
2.3 Mål för utgiftsområdet 7
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 7
2.5 Resultatredovisning 8
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 10
2.7 Politikens inriktning 11
2.8 Budgetförslag 12
2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen 12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 2022 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2022 (avsnitt 2.8.1).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	47 836 848
Summa anslag inom utgiftsområdet	**47 836 848**

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgifterna under utgiftsområdet utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska kommissionen för EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget upprättas årligen inom en flerårig budgetram. Den nu gällande ramen omfattar perioden 2021–2027. EU-budgetens utgifter och inkomster ska vara i balans, dvs. vara lika stora, på årlig basis. Eftersom EU-budgetens inkomster huvudsakligen utgörs av avgifter från medlemsstaterna styr dess utgiftsnivå i stor utsträckning utgiftsnivån för utgiftsområdet.

Avgifterna från medlemsstaterna benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i enlighet med det s.k. egna medelsbeslutet. Det system som styrs av denna rättsakt fördelar huvuddelen av finansieringen av EU-budgeten mellan medlemsstaterna. Det finns i nu gällande system fyra typer av egna medel: traditionella egna medel, en mervärdesskattebaserad avgift, en avgiftskomponent baserad på icke materialåtervunnen plast och en avgift baserad på medlemsstaternas bruttonationalinkomst (BNI). Medel för att betala avgiften tillhandahålls på ett konto hos Riksgäldskontoret av de myndigheter som ansvarar för respektive sakområde: Tullverket, Skatteverket, Naturvårdsverket och Kammarkollegiet.

Rådets beslut 2020/2053/EU, Euratom av den 14 december 2020 om systemet för egna medel och om upphävande av beslut 2014/335/EU, Euratom är sedan den 1 juni 2021 ratificerat av alla EU:s medlemsstater, i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

I nuvarande system för egna medel finns ett antal bestämmelser och begränsningsregler som, i jämförelse med de flesta andra medlemsstaterna, i stor utsträckning påverkar Sveriges avgift till EU. Som ett exempel kan nämnas den reduktion Sverige har på sin BNI-baserade avgiftskomponent. Sveriges nettoreduktion beräknas under perioden 2021–2027 uppgå till 777 miljoner euro i 2018 års priser. Även Danmark, Nederländerna, Tyskland och Österrike har reduktioner på sina BNI-baserade avgiftskomponenter.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. EU-avgiften har varierat kraftigt de senaste åren, trots att den underliggande avgiften ökat under hela perioden. Detta beror huvudsakligen på ett antal stora engångseffekter. Dessa beskrivs närmare i skrivelsen Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101). Av samma skrivelse framgår att utfallet för 2020 uppgick till 47 193 miljoner kronor. Utfallet blev därmed 5 203 miljoner kronor (12,4 procent) högre än de medel som riksdagen hade anvisat i statens budget. Jämfört med 2019 ökade avgiften till EU med 2 723 miljoner kronor (25,2 procent).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021[1]	Prognos 2021	**Förslag 2022**	Beräknat 2023	Beräknat 2024
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	47 193	53 851	51 331	**47 837**	42 606	42 937
Totalt för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	**47 193**	**53 851**	**51 331**	**47 837**	**42 606**	**42 937**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Skillnaden i utfall mellan 2019 och 2020 berodde främst på att den BNI-baserade avgiftskomponenten blev 9 510 miljoner kronor högre än föregående år. Den relativa ökningen beror på att EU under 2020 antog flera ändringsbudgetar i syfte att möta den ekonomiska kris som uppstått till följd av spridningen av sjukdomen covid-19. Under 2019 gjordes också en återbetalning till Sverige om 1 500 miljoner kronor, vilket gjorde att skillnaden mellan 2019 och 2020 i absoluta tal ökade. Avgiftskomponenten baserad på tulluppbörd minskade 2020 med 408 miljoner kronor jämfört med 2019. Minskningen berodde på att tulluppbörden hade minskat till följd av minskad import med anledning av spridningen av covid-19. Den avgiftskomponent som baseras på mervärdesskatteintäkter ökade med 3 203 miljoner 2020 jämfört med 2019.

I tabell 2.2 redovisas de faktorer som styr EU-avgiften under posten Övrigt. Prognosen avseende Sveriges avgift för 2022 baseras på Europeiska kommissionens förslag till EU:s årsbudget för 2022.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 037**	**45 037**	**45 037**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP22			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	2 799	-2 431	-2 100
Ny utgiftsram	**47 837**	**42 606**	**42 937**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar[1]	47 837
Summa utgiftsram	**47 837**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2.1 Risker för en annan utgiftsutveckling

Det finns betydande risker för en annan utgiftsutveckling än den som förutses i prognosen. Sveriges avgift till EU beror på EU:s faktiska utgifter och hur stor andel av dessa som Sverige ska finansiera.

EU:s årsbudget beslutas först i november eller december året före budgetåret. Dessutom tillkommer ändringsbudgetar som beslutas under det aktuella året. Storleken på EU:s årsbudget och ändringsbudgetar påverkar Sveriges och alla andra medlemsstaters avgift. Även tidpunkterna för antagandet och genomförandet av ändringsbudgetar kan påverka Sveriges avgift ett annat år än beslutsåret.

Sveriges andel av finansieringen av EU-budgeten påverkas bl.a. av hur Sveriges BNI utvecklar sig i förhållande till övriga medlemsstaters, eftersom denna utveckling påverkar den BNI-baserade avgiften. Vidare påverkas avgiften av hur medlemsstaternas mervärdesskattebaser utvecklas. Initialt baseras Sveriges och andra medlemsstaters andelar på prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Detta medför att den faktiska avgiften kan komma att variera, beroende på den faktiska ekonomiska utvecklingen i Sverige och övriga medlemsstater. Dessutom påverkas avgiften av de faktiska inkomsterna från tulluppbörden och mängden icke materialåtervunnen plast.

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. Enligt Storbritanniens utträdesavtal ska landet betala in utestående åtaganden som ingicks före utträdet. Dessa åtaganden löper huvudsakligen fram t.o.m. 2027. Den svenska EU-avgiften kan påverkas av genomförandet av Storbritanniens utträdesavtal.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att prioritera gemensamma utmaningar som mer effektivt hanteras på EU-nivå än av de enskilda länderna vart för sig, exempelvis miljö och klimat, forskning, migration, säkerhet och att utveckla den inre marknaden. Målet innebär att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU, där utgifter med ett tydligt europeiskt mervärde prioriteras. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95: FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen uppnår målet för utgiftsområdet främst genom att förhandla om den fleråriga budgetramen, årsbudgeten och ändringsbudgetarna i Europeiska unionens råd samt genom rådets förhandlingar med Europaparlamentet. Förhandlingarna i

rådet bedrivs främst i budgetkommittén. Regeringen granskar alltid förslag kritiskt, samt verkar för goda marginaler till taken för åtaganden och betalningar, och för omprioriteringar inom existerande ramar. Om förslagen inte bedöms vara förenliga med god budgetdisciplin eller får betydande avgiftseffekter utan att de uppnår något europeiskt mervärde, ställer sig regeringen kritisk till förslagen och agerar tillsammans med likasinnade länder för att försöka blockera dem. Målet för utgiftsområdet styr även regeringens bedömning av om Europeiska kommissionen bör beviljas ansvarsfrihet. Regeringen samråder kontinuerligt med riksdagens EU-nämnd i frågor som rör årsbudgeten och den fleråriga budgetramen.

Resultatuppföljningen för EU-budgeten sköts främst av Europeiska revisionsrätten och Europeiska kommissionen. Sverige röstar i ansvarsfrihetsprövningen med resultatuppföljningen som grund.

2.5 Resultatredovisning

EU-budgeten för 2020

Utgifterna på EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Ett åtagande som görs i EU-budgeten kan leda till betalningar såväl det aktuella budgetåret som kommande år. Betalningar motsvarar faktiska utgifter under ett budgetår.

Summan av de åtaganden som ingicks under 2020 uppgick till 173,9 miljarder euro, inklusive åtaganden i ändringsbudgetar. EU:s årsbudget beslutas i november eller december året innan budgetåret, och ändringsbudgetar beslutas under budgetåret. Betalningsanslagen i den ursprungliga budgeten och ändringsbudgetarna uppgick till sammanlagt 164,1 miljarder kronor. I den ursprungligen beslutade budgeten uppgick de beräknade åtagandena till 168,7 miljarder euro och betalningsanslagen till 153,6 miljarder euro.

Till följd av den globala spridningen av covid-19 fanns stor vilja inom EU att stötta den europeiska ekonomin med hjälp av EU-budgeten. Det ledde till att nio ändringsbudgetar antogs under 2020. Ett förslag till en ändringsbudget, som syftade till att öka den innevarande budgetramens tak, antogs inte. De antagna ändringsbudgetarna omfattade åtaganden om totalt 5,2 miljarder euro och betalningsanslag om 10,5 miljarder kronor. Av dessa budgetar ledde åtta till justerade betalningar under 2020. Den nionde och sista ändringsbudgeten under 2020 leder till betalningar under 2021. I den tredje och den sjunde ändringsbudgeten justerades inkomsterna i budgeten. Genom den tredje ändringsbudgeten fördes ett överskott från årsbudgeten 2019 på 3,2 miljarder euro till 2020 års inkomster, i enlighet med artikel 18.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 966/2012 av den 25 oktober 2012 om finansiella regler för unionens allmänna budget och om upphävande av rådets förordning (EG, Euratom) nr 1605/2002, och minskade således Sveriges EU-avgift för 2020 med ca 2,9 miljarder kronor jämfört med 2019. Den sjunde ändringsbudgeten innebar en teknisk justering av inkomsterna efter de senaste prognoserna av bruttonationalinkomsterna, tulluppbörd och mervärdesskatteuppbörd, och innebar en ökad avgift för Sverige på 1,9 miljarder kronor. De andra ändringsbudgetarna innebar ökade utgifterna på EU-budgeten, vilket också ledde till en ökad EU-avgift för Sverige.

Den första ändringsbudgeten innehöll åtgärder för att hantera ökade utmaningar när det gäller migration till Grekland och utgifter relaterade till spridningen av covid-19. Även den andra och den sjätte ändringsbudgeten aktiverade instrument som syftade till att möta utmaningar som uppstått till följd av spridningen av covid-19. Den fjärde

ändringsbudgeten aktiverade solidaritetsmekanismen för naturkatastrofer i medlemsstaterna under 2019. EU:s solidaritetsfond finns till för att snabbt kunna ge stöd vid större naturkatastrofer och hjälpa katastrofdrabbade områden i Europa. Den femte ändringsbudgeten syftade till att finansiera insatser för att hantera flyktingströmmar till Turkiet, Libanon och Jordanien, som uppstått till följd av konflikten i Syrien. Den åttonde ändringsbudgeten syftade till att finansiera åtgärder för att hantera konsekvenserna av jordbävningen i Kroatien 2020. Den nionde ändringsbudgeten bestod främst av tekniska justeringar.

I tabell 2.4 beskrivs ändringsbudgetarnas effekt på Sveriges avgift till EU i miljoner kronor under 2020 och 2021.

Tabell 2.4 Ändringsbudgetarnas avgiftseffekter 2020 och 2021

Miljoner kronor

Ändringsbudget	Effekt på Sveriges avgift till EU	År ändringsbudgeten får effekt på utgiftsområdet
1	1 355	2020
2	482	2020
3	-2 850	2020
4	1 922	2020
5	53	2020
6	105	2020
7	1 933	2020
8	231	2020
9	**679**	**2021**

Källa: Egna beräkningar.

Sveriges avgift till EU 2020

Utfallet för den svenska EU-avgiften 2020 blev 47 193 miljoner kronor (se tabell 2.5), vilket var högre än de medel som anvisades i statens budget. En mer utförlig redogörelse för utfallet finns i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101 s 158.).

Tabell 2.5 Anslagna medel och utfall för 2020

Miljoner kronor

	Anslag	Ändringsbudget	Anslagskredit	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	41 990	2 684	2 519	47 193
Totalt utgiftsområde 27	41 990			47 193

Källa: Årsredovisningen för staten 2020.

EU-budgeten för 2021

EU:s årsbudget för 2021 antogs av Europaparlamentet den 18 december 2020 och är den första i budgetramen för perioden 2021–2027. Förhandlingarna om en ny flerårig budgetram avslutades under slutet av 2020 och ledde till en total utgiftsnivå om 1 086,5 miljarder euro i åtaganden i 2018 års priser (1 114 miljarder euro inklusive specialinstrument utanför budgetramens tak). Överenskommelsen om den fleråriga budgetramen omfattar ett återhämtningsinstrument om 750 miljarder euro i 2018 års priser. Instrumentet ligger utanför den fleråriga budgetramens tak, dvs. utanför den totala utgiftsnivån på 1 086,5 miljarder euro. Sveriges genomsnittliga EU-avgift under programperioden 2021–2027 bedöms i stort sett ligga kvar på motsvarande nivå som andel av bruttonationalinkomsten (BNI) som genomsnittsavgiften för programperioden 2014–2020 uppgick till. Efter förhandlingarna om budgetramen för perioden 2021–2027 bedömdes avgiften uppgå till ca 0,82 procent av Sveriges BNI, baserat på

den prognos för den ekonomiska utvecklingen som låg till grund för förhandlingen. Nivån för Sveriges genomsnittliga EU-avgift var ett riksdagsförankrat mål under förhandlingen. Nivån bedöms enligt nuvarande prognoser bli något högre. Bedömningen är osäker och kan komma att ändras om tillväxttakten i de stora ekonomierna i södra Europa ökar. Den beslutade budgeten (exklusive ändringsbudgetar) för 2021 uppgår till sammanlagt 164,2 miljarder euro i åtaganden och 166,1 miljarder euro i betalningsanslag. Detta motsvarar en minskning avseende åtaganden på 5,5 procent jämfört med 2020 års budget (inklusive ändringsbudgetar) och en ökning avseende betalningsanslag på 1,2 procent jämfört med 2020 års budget (inklusive ändringsbudgetar). Att betalningarna ökar jämfört med 2020, och att betalningarna överstiger åtagandena, kan förklaras med eftersläpande betalningar från den tidigare programperioden 2014–2020. Åtagandenas minskning kan främst förklaras av att Storbritannien lämnat unionen, vilket har lett till viss anpassning av utgifterna.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

I arbetet med EU:s årsbudget är det fortsatt av stor vikt att respektera de finansiella ramarna i den fleråriga budgetramen och verka för realistiska prognoser så att överbudgetering undviks. Regeringen bedriver tillsammans med andra budgetrestriktiva länder löpande påverkansarbete för att säkerställa god budgetering.

För den nya programperioden som helhet uppnådde regeringen de riksdagsförankrade målen i följande avseenden:

1. Budgetrestriktivitet och europeiskt mervärde uppnåddes genom att traditionella utgifter minskade som andel av budgeten (utgifterna för den gemensamma jordbrukspolitiken minskade med ca 12 procent och utgifterna för sammanhållningspolitiken med ca 10 procent jämfört med 2014–2020). Samtidigt ökade omfattningen av program som syftar till att möta aktuella utmaningar där europeiskt mervärde kan nås med 28 procent jämfört med 2014–2020.

2. Budgetrestriktivitet och återhållsamhet uppnåddes genom att Sveriges EU-avgift som andel av BNI beräknades förbli ca 0,82 procent när förhandlingarna avslutades. Till följd av systemets funktion, och den i relativa termer starka svenska återhämtningen i förhållande till andra EU-länder, pekar dock den aktuella prognosen på att BNI-andelen kan bli något högre under perioden.

3. Europeiskt mervärde uppnåddes genom att 30 procent av budgeten ska vara klimatinriktad.

4. Budgetrestriktivitet och återhållsamhet uppnåddes genom att budgetens storlek anpassades med anledning av Storbritanniens EU-utträde.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att utformningen av den fleråriga budgetramen uppnår målen för utgiftsområdet.

För 2021 års budget minskade åtagandena jämfört med 2020 års budget (inklusive ändringsbudgetar), vilket regeringen ser positivt på. Minskningen föranleddes främst av att antalet medlemsstater minskade från 28 till 27. Regeringen ser positivt på att utgiftsnivån har anpassats till unionens storlek och ekonomiska bas. Betalningsanslagen ökade, vilket kan härledas från tidigare fattade politiska beslut och att vissa åtaganden leder till betalningar under senare år. Detta gör att betalningsfördelningen tenderar att vara koncentrerad till sent i programperioden och de tre efterföljande åren räknat från det senaste åtagandeåret.

Regeringen har aktivt verkat för omprioriteringar inom den beslutade budgeten och drivit en utgiftsrestriktiv hållning. Sverige röstade tillsammans med likasinnade länder

nej till årsbudgeten för 2020, då åtagandenivån bedömdes överskrida den nivå som förankrats med riksdagen inför förlikningen. Eftersom årsbudgeten antas med kvalificerad majoritet antogs budgeten trots detta. Till följd av pandemin röstade regeringen under 2020 ja till flera utgiftsdrivande ändringsbudgetar. Ändringsbudgetarna bedöms vara förenliga med målen för utgiftsområdet, eftersom ett gemensamt agerande på EU-nivå på vissa områden för att hantera krisen har bedömts vara mer effektivt än om varje land skulle agera ensamt. Regeringen verkade för att åtgärderna skulle rymmas inom den beslutade fleråriga budgetramen (2014–2020), i enlighet med målen för utgiftsområdet, genom att arbeta för att Europeiska kommissionens förslag om att höja det beslutade åtagandetaket för perioden (förslag till ändringsbudget 6) skulle dras tillbaka. Kommissionens förslag antogs inte, då det inte fick stöd i Europeiska unionens råd.

Sverige har verkat för mer resultatuppföljning av EU-budgeten inom ramen för utgiftsområdets mål om effektivt användande av offentliga medel. Regeringen bedömer att målet har uppfyllts genom att Europeiska revisionsrätten och kommissionen intensifierat sitt resultatuppföljningsarbete, vilket inte minst visat sig genom fler publicerade resultatrapporter. Vid två tillfällen under 2020 valde Sverige att lägga ner sin röst i Europeiska unionens råd i enlighet med målen för utgiftsområdet. För en mer utförlig redogörelse för hur regeringen resonerat inför omröstningar se skrivelsen Verksamheten i Europeiska unionen under 2020 (skr. 2020/21:115).

Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak vara förenliga med målet för Sveriges budgetpolitik i EU.

2.7 Politikens inriktning

Sverige verkar för att det europeiska samarbetet ska möta aktuella utmaningar som unionen står inför. Sveriges grundläggande mål för EU-budgeten är, som tidigare redovisats, att återhållsamhet ska gälla för de gemensamma utgifterna, samt att EU-gemensamma utmaningar och ändamålsenliga program ska prioriteras, vilket ska möjliggöra för unionen att leva upp till ingångna åtaganden. Regeringen avser att verka för restriktivitet vid beredningen av kommande årsbudgetar. Effektivitet och kostnadskontroll kommer att prägla Sveriges inställning vid beredningar av EU:s årsbudget och löpande EU-budgetrelaterade frågor, för att program som ger ett europeiskt mervärde och rustar både EU och Sverige för framtiden ska kunna prioriteras. Vägledande för Sverige är vidare principerna om subsidiaritet, europeiskt mervärde, proportionalitet, resultatinriktning, kostnadseffektivitet och en sund ekonomisk förvaltning.

Avgiften till Europeiska unionen väntas uppgå till i genomsnitt ca 45 000 miljoner kronor 2022–2024. År 2022 beräknas avgiften efter avdragen reduktion uppgå till ca 47 900 miljoner kronor. Sverige beräknas få en genomsnittlig reduktion av avgiften på ca 8 500–9 000 miljoner kronor per år under perioden 2021–2027.

Den 8 juni 2021 presenterade Europeiska kommissionen sitt förslag till årsbudget för 2022, som blir den andra i den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027. Kommissionen har föreslagit en åtagandevolym på 167 800 miljoner euro, vilket skulle innebära en marginal om 1 200 miljoner euro i förhållande till åtagandetaket i enlighet med överenskommelsen om budgetramen för 2021–2027. Betalningsvolymen föreslås uppgå till 169 400 miljoner euro, skulle inklusive en marginal på 1 400 miljoner euro exklusive specialinstrument. Dessutom föreslås 143 500 miljoner euro i åtaganden och 78 000 miljoner euro i betalningar inom ramen för EU:s återhämtningsinstrument (Next Generation EU). Kommissionens förslag omfattar totalt 311 300 miljoner euro i åtaganden och 247 400 miljoner euro i betalningar. Kommissionen föreslår att 194 800 miljoner euro ska tillgängliggöras via lån till utgifter inom Next Generation

EU. Eftersom medel inom Next Generation EU definieras som öronmärkta intäkter kommer de inte vara en del av den ordinarie EU-budgeten och årsbudget-förhandlingen. Förslaget om Next Generation EU presenterades med anledning av att Europeiska unionens råd och Europaparlamentet efterfrågat en transparent redovisning av utgifterna.

I den föreslagna årsbudgeten överstiger betalningstaken (169 400 miljoner euro) åtagandetaken (167 800 miljoner euro), eftersom betydande åtagandevolymer från budgetramen för perioden 2014–2020 ännu inte har lett till betalningar.

Förhandlingarna om årsbudgeten återupptas under hösten 2021. En överenskommelse mellan Europeiska unionens råd och Europaparlamentet om budgeten kommer sannolikt att nås i november eller december 2021.

I enlighet med vad som ovan anförts är restriktivitet en grundläggande hållning för regeringen i den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2022. Detta innebär bl.a. att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer, att ändamålsenliga och effektiva program som ger ett tydligt europeiskt mervärde ska prioriteras och att tillräckliga marginaler upprätthålls mellan årsbudgeten och utgiftstaken.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

2020	Utfall	47 192 807	Anslagssparande	-2 519 456
2021	Anslag	53 850 793[1]	Utgiftsprognos	51 331 337
2022	**Förslag**	**47 836 848**		
2023	Beräknat	42 606 455		
2024	Beräknat	42 937 137		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021[1]	**45 037 439**	**45 037 439**	**45 037 439**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	2 799 409	-2 430 984	-2 100 302
Förslag/beräknat anslag	**47 836 848**	**42 606 455**	**42 937 137**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2022 uppgå till 47 936 982 000 kronor. EU-avgiften består av delposter (avgiftskomponenter), vars prognostiserade förändring mellan år redovisas under posten övrigt i tabell 2.7. Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör ett eget medel för Europeiska unionen och betalas in efter faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får behålla 25 procent av tulluppbörden. Beloppen i tabell 2.6 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomsttitel 1511 *Tullmedel*. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2022 kommer att uppgå till 5 122 miljoner kronor. Den mervärdesskattebaserade avgiftskomponenten beräknas som andel av medlemsstaternas mervärdesskattebas. Sveriges mervärdesskattebaserade avgift beräknas 2022 uppgå till 7 301 miljoner kronor. Avgiftskomponenten baserad på icke materialåtervunnen plast beräknas under 2022 uppgå till 1 086 miljoner kronor. Den BNI-baserade avgiftskomponenten beräknas som en restpost. Uttaget från alla medlemsstaternas BNI-baserade avgifter beräknas så att det ska täcka EU-budgetens återstående finansieringsbehov efter att samtliga länders andra avgifter dragits från den budgeterade utgiftsnivån. Det återstående finansieringsbehovet på EU-budgeten (dvs. alla medlemsstaternas BNI-avgifter) fördelas ut på medlemsstaterna i förhållande till deras prognostiserade BNI för innevarande år i relation till andra medlemsstaters prognostiserade BNI. Medlemsstater med hög BNI i relation till andra medlemsstater får alltså en relativt högre BNI-avgift. Sverige har en reduktion på sin BNI-baserade avgift. Inklusive reduktionen beräknas Sveriges BNI-baserade avgift under 2022 uppgå till 34 429 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 47 936 982 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgiften till Europeiska unionen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 42 606 455 000 kronor respektive 42 937 137 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2022.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar både innevarande och kommande år. I Europeiska kommissionens budgetförslag föreslås det att åtagandebemyndiganden om 167 800 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2022. Sveriges totala andel av bemyndigandena

beräknas uppgå till ca 3,5 procent, vilket motsvarar ca 5 900 miljoner euro. Budgetförslaget behandlas för närvarande.

Regeringen bör därför bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av åtagandebemyndiganden i EU-budgeten för budgetåret 2022.